

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ 1784-1974

Επιμέλεια

ΛΟΥΚΙΑ ΔΡΟΥΛΙΑ - ΓΙΟΥΛΑ ΚΟΥΤΣΟΠΑΝΑΓΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Ε-Κ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ-103
ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ
1784-1974

Η τετράτομη *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου, 1784-1974*, αποτελεί καρπό μιας προσπάθειας που ξεκίνησε με το ομώνυμο Ερευνητικό Πρόγραμμα του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών το 1995. Με χρονική αφετηρία το 1784, έτος έκδοσης της πρώτης ελληνικής εφημερίδας στη Βιέννη και καταληκτική χρονολογία την Μεταπολίτευση, περίοδο που αποτελεί τομή και στην ιστορία του Τύπου, η *Εγκυκλοπαίδεια* προσφέρει ένα «πανόραμα» της έντυπης δημοσιογραφίας και των πρωτοεργατών της στην ελληνική επικράτεια και το εξωτερικό, όπου αναπτύχθηκε ο ελληνισμός.

Η *Εγκυκλοπαίδεια* απαρτίζεται από τρία μέρη: περίγραμμα ιστορίας του Τύπου, αλφαβητικά ταξινομημένα λήμματα και παραρτήματα. Τα κείμενα που προτάσσονται των λημμάτων αποτελούν ένα συνοπτικό και πολύ κατατοπιστικό περίγραμμα της ιστορίας του Τύπου κατά τους δύο και πλέον αιώνες του βίου του. Ξεκινώντας από τον προεπαναστατικό Τύπο και φθάνοντας έως την περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την Μεταπολίτευση, παρουσιάζεται με ενάργεια η άρρηκτη, αμφίδρομη σχέση του Τύπου με τις αναπτυσσόμενες ελληνικές κοινωνίες, σε όλες τους τις εκφάνσεις και ιδιαίτερα με την πολιτική και την πολιτισμική ζωή, καθώς και ο ειδικός ρόλος του εντός συγκεκριμένων ιστορικών περιόδων.

Τη συντακτική ομάδα του έργου πλαισίωσε ένα επιτελείο 340 συνεργατών (καθηγητές πανεπιστημίου, ιστορικοί και άλλοι κοινωνικοί επιστήμονες, δημοσιογράφοι, βιβλιοθηκάρηδες, αρχειονόμοι, μελετητές τοπικής ιστορίας, συλλέκτες) που κατέθεσαν τις γνώσεις και τα προϊόντα των ερευνών τους στα πάνω από 2.300 λήμματα της *Εγκυκλοπαίδειας*, τα οποία συνοδεύονται από 1.600 περίπου φωτογραφίες. Από τα 2.300 λήμματα, τα 1.600 των εντύπων (εφημερίδων και περιοδικών) καλύπτουν, ενδεικτικά, το σύνολο της επικράτειας αλλά και του εξωτερικού, καθώς και όλο το εύρος του πολιτικού φάσματος. Τέλος, η παρουσίαση και άλλων κατηγοριών εντύπων (αθλητικά, οικονομικά, φιλολογικά,

**ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ
1784-1974**

Η ΕΚΔΟΣΗ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΕ

ΜΕ ΔΩΡΕΑ ΑΠΟ ΤΟ

© Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Βασ. Κωνσταντίνου 48, 116 35 Αθήνα

τηλ. (+30) 210- 72 73 554 - φαξ (+30) 210- 72 46 212

e-mail: kne@eie.gr

ISBN 978-960- 7916-52-5

ISBN Β΄ τόμος 978-960- 7916-54-9

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ / 103
ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ

**ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ
1784-1974**

Εφημερίδες, Περιοδικά, Δημοσιογράφοι, Εκδότες

Επιμέλεια
ΛΟΥΚΙΑ ΔΡΟΥΛΙΑ – ΓΙΟΥΛΑ ΚΟΥΤΣΟΠΑΝΑΓΟΥ

Τόμος Β'
Ε - Κ

ΑΘΗΝΑ 2008

ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Σχεδιασμός, επιμέλεια παραγωγής, επιμέλεια έκδοσης

ΛΟΥΚΙΑ ΔΡΟΥΛΙΑ

ΓΙΟΥΛΑ ΚΟΥΤΣΟΗΑΝΑΓΟΥ

Οργάνωση έκδοσης, τυπογραφικές διορθώσεις

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΤΖΑΚΗΣ

Επιμέλεια εικονογράφησης

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΕΔΕ

Art director / καλλιτεχνική επιμέλεια

ΛΑΜΠΗΣ ΣΙΔΕΡΗΣ

Σάρωση και επεξεργασία εικόνας

ΒΑΣΩ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Φωτογραφίες

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗΣ

Γραμματεία

ΜΑΡΙΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΚΕΛΛΥ ΑΓΓΕΛΗ

Εκδοτική παραγωγή και βιβλιοδεσία

Μ. ΤΟΥΜΠΗΣ ΑΕ, ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ-ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Οι συνεργάτες του τόμου

- Αγγελής Αντώνης, διευθυντής της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Ρόδου
Αγγούρης Γιάννης Γ., δημοσιογράφος
Αγτζίδης Βλάσης, δρ. ιστορίας, συγγραφέας
Αθανασιάδης Χάρης, ιστορικός της εκπαίδευσης, λέκτορας στο Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Ακριτίδης Λάζαρος Γ., δημοσιογράφος
Ανδρέου Α.Π., ιστορικός, επίκ. καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης (Φλώρινας), Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Ανδρικόπουλος Γιάννης, δημοσιογράφος-εκδότης, ποιητής
Ανέστη Κατερίνα, δημοσιογράφος
Ανεστίδης Αδαμάντιος Στ., φιλόλογος, εκπαιδευτικός
Ανεστίδης Σταύρος Θ., ιστορικός, αναπληρωτής διευθυντής στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών
Αντωνίου Αντώνης Α., δρ. Οικονομικής ιστορίας, Πανεπιστήμιο Paris I-Sorbonne, ΓΑΚ-Αρχαία Νομού Καρδίτσας
Αντωνίου Θανάσης, δημοσιογράφος
Αντωνίου-Τίλιου Μαρία, λέκτορας Νεοελληνικής Φιλολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Αθηνών
Αχλάδη Ευαγγελία, ιστορικός, διδάσκουσα στο Τμήμα Τουρκικών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βαρελάς Λάμπρος, ερευνητής στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (Θεσσαλονίκη)
Βαρών-Βασάρ Οντέτ, ιστορικός, διδάσκουσα στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Βασιλούδη Βασιλική, δρ. φιλολογίας, εκπαιδευτικός
Βιδάλη Ματίνα Ο., Νομικές σπουδές με ειδίκευση στην Αυτοδιοίκηση, εκδότρια
Βιρβίλης Αντώνης Β., δικηγόρος, φιλοτελιστής
Βλαχάκης Γιώργος Ν., δρ. φυσικής, εκπαιδευτικός
Βουρλιώτης Μανόλης Α., ιστορικός
Γαδάκη Ευφροσύνη, καθηγήτρια Πανεπιστημίου Concordia, Μοντρεάλ, (Καναδάς)
Γεωργιάδης Νίκος Β., πρόεδρος της Πνευματικής Εστίας Σπάρτης
Γιάννου Τριανταφυλλιά, φιλόλογος, εκπαιδευτικός

Γιαραλή Δέσποινα, φιλόλογος, Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Γιουρμετάκης Ανδρέας, δημοσιογράφος
Γκολομπιάς Γιώργος, ιστοριοδίφης-ερευνητής
Γκρέκου Αγορή, ερευνήτρια, διδάκτωρ Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών
Γρηγορίου Ρέα, υποψήφια δρ. στο Τμήμα Θεάτρου, Σχολή Καλών Τεχνών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Cisanci Olga, ιστορικός, καθηγήτρια της Σχολής Αρχαιολογίας (Βουκουρέστι)
Δαμηλάκου Μαρία, ιστορικός, λέκτορας στο Τμήμα Ιστορίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Δέγλερης Νίκος Ε., δρ. νευρολόγος-ψυχίατρος, επιστημονικός διευθυντής του Ψυχοθεραπευτικού Κέντρου Πειραιά
Δέδε Κατερίνα, υποψήφια δρ. ιστορίας στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, εξωτερική επιστημονική συνεργάτρια στο Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών
Δελβερούδη Ελίθα-Αννα, φιλόλογος, αναπλ. καθηγήτρια στο Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Δημακοπούλου Ανδριάντα, δρ. νεοελληνικής φιλολογίας
Δημητράκος Δ., καθηγητής πολιτικής φιλοσοφίας στο Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης, Πανεπιστήμιο Αθηνών
† Διαμαντόπουλος Γιώργος, ποιητής, ιστοριοδίφης αντιστασιακού Τύπου
Dobze Anca, πτυχιούχος Τμήματος Ιστορίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Δρούλια-Μητράκου Έλλη, φιλόλογος, Βιβλιοθήκη της Βουλής
Δωροβίνης Βασίλης Κ., δικηγόρος, πολιτικός επιστήμων, ερευνητής τοπικής ιστορίας
Εξερχζόγλου Χάρης, ιστορικός, αναπλ. καθηγητής στο Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Ζάγκλη Μαίρη, φιλόλογος, Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Ζάνκος Χρήστος Δ., πολιτικός επιστήμονας, υποψήφιος διδάκτορας στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστημίου Δ. Μακεδονίας
Ζεβελάκης Γιώργος, ερευνητής του περιοδικού Τύπου
Ζερθής Νίκος Ι., δημοσιογράφος, συγγραφέας
Ζευγίτης Αριστείδης, δημοσιογράφος, Διευθυντής Σύνταξης, ΕΞΠΡΕΣ
Ζήκου Ζέξα, δημοσιογράφος
Ζήρας Αλέξης, κριτικός λογοτεχνίας
Ζωϊτοπούλου-Μαυροκεφαλίδου Κατερίνα, σκηνοθέτις
Θεοδώρου Βασιλική, ιστορικός, επίκ. καθηγήτρια στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης
Θεοφιλοπούλου Θεοδώρα, εκδότρια (Τρίπολη)
Ιωαννίδη-Soetaert Ειρήνη
Καββαδία-Βοϊκλή Μαρία, εκπαιδευτικός, υποψήφια δρ. στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Καιροφύλας Γιάννης, δημοσιογράφος, συγγραφέας
Καϊσίδης Πάνος Γ., δημοσιογράφος, συγγραφέας (Θεσσαλονίκη)
Κακριδής Ανδρέας, οικονομολόγος, υποψήφιος δρ. στο Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, οικονομικός σύμβουλος
Καλαποδάκη Αλεξάνδρα
Καλαφάτης Θανάσης, ιστορικός, επίκ. καθηγητής στο Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης, Πανεπιστήμιο Πειραιώς
Καλλίγερος Μ.Π., δημοσιογράφος, συγγραφέας, στέλεχος Τράπεζας
Καναράκης Γιώργος, φιλόλογος, καθηγητής στο Charles Sturt University, Bathurst (Αυστραλία)

Κανδυλάκης Μανώλης, δημοσιογράφος, συγγραφέας, ερευνητής Τύπου
Κανελλοπούλου Νέδα, νομικός, επίκ. καθηγήτρια Συγκριτικού Δημοσίου Δικαίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Κάννερ Έφη, δρ. ιστορίας, διδάσκουσα στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Καπογιάννης Αντρέας Αυγ., δημοσιογράφος, εκδότης (Πύργος Ηλείας)
Καραβία Μαρία, δημοσιογράφος, συγγραφέας
Καράγιωργας Γιώργος, δημοσιογράφος
Καραμανωλάκης Βαγγέλης, ιστορικός, Αρχαία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας
Καραντινός Νίκος, δημοσιογράφος
Καράογλου Χ.Λ., φιλόλογος, καθηγητής στο Τμήμα Φιλολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Καρασαβάβας Δημήτριος Ιορδ., εκδότης εφ. *Οι Καιροί* (Βέροια)
Καριάτογλου Ελευθέριος, δρ. φιλολογίας, εκπαιδευτικός, ερευνητής Τύπου
Καρπόςηλος Κωστής, υποψήφιος δρ. στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Καρρέρ Άρης Αλ., δημοσιογράφος
Καρτσάκης Αντώνιος Ηρ., δρ. φιλολογίας του Τμήματος Φιλολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Καρυκόπουλος Πάνος, δημοσιογράφος, συγγραφέας, ερευνητής Τύπου
Κάτρης Ανδρέας, ασφαλιστής
Κατσιορίδης Δημήτριος Α., επιστημονικός συνεργάτης στο Ινστιτούτο Εργασίας / Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας
Κατσουδάς Κωνσταντίνος, υποψήφιος δρ. στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Καψής Γιάννης Π., δημοσιογράφος, συγγραφέας
Κιάος Νίκος, δημοσιογράφος
Κιτροπέφ Αλέξανδρος, ιστορικός, αναπλ. καθηγητής στο Haverford College (ΗΠΑ)
Κλιάφα Μαρούλα, συγγραφέας
Κοΐνης Α.Π., μαθηματικός
Κοκκινόφτας Κωστής, ερευνητής στο Κέντρο Μελετών Ι. Μονής Κύκκου (Κύπρος)
Κόκλα Παπαδάτου Γεωργία, προϊστάμενη Κεντρικής Δημόσιας Βιβλιοθήκης Ζακύνθου
†Κολιού Νίτσα, δημοσιογράφος, συγγραφέας, ερευνητρια Τύπου (Βόλος)
Κολοβού Χριστίνα Χ., δρ. θεολογίας, εκπαιδευτικός
Κομπιλιάκου Βασιλική, υποψήφια δρ. στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, ιστορική ερευνητρια στο Μουσείο Μπενάκη
Κομπορόζος Πέτρος, αρχαιολογικός ερευνητής, Καρδίτσα
Κονταλή Αθηνά Ν., υποψήφια δρ. θεολογίας, επιστημονική συνεργάτιδα της Θεολογικής Σχολής, Πανεπιστήμιο Αθηνών
Κόντη Βούλα, ιστορικός, κύρια ερευνητρια στο Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών
Κοντογεώργης Δημήτριος Μ., υποψήφιος δρ. ιστορίας στο Τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών
†Κοντομίχης Παναγιώτης, λογογράφος, συγγραφέας
Κορναράκης Κωνσταντίνος, θεολόγος, επίκ. καθηγητής της Θεολογικής Σχολής, Πανεπιστήμιο Αθηνών
Κοτζαγεώργη Ζυμάρη Ξανθήπιη, δρ. ιστορίας, επιστημονική συνεργάτρια του Ιδρύματος Μελετών Χερσονήσου του Αίμου (Θεσσαλονίκη)
Κουμαριανού Αικατερίνη, ιστορικός, ομοτ. καθηγήτρια Πανεπιστημίου Σορβόνης
Κουρούδης Κώστας, φιλόλογος, βιβλιοθηκονόμος
Κουτσιακιώτης Γιώργος, ιστορικός, δόκιμος ερευνητής στο Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών
Κουτούπης Θάλης, σύμβουλος επικοινωνίας

Κουτσοπανάγου Γιούλα, δρ. ιστορίας, διδάσκουσα στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, εξωτερική επιστημονική συνεργάτρια στο Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Κραβαριτόγιαννος Δρόσος, φαρμακοποιός, εκδότης (Αμφισσα)

Κρεμμύδας Κώστας, ποιητής

Κυραμαργίου Ελένη, μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Κωνσταντοπούλου Δήμητρα, μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Λαμπάτος Γαβριήλ, ιστορικός, συγγραφέας, εκπαιδευτικός

Λαμπρινού Κατερίνα, μεταπτυχιακή φοιτήτρια πολιτικών επιστημών, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Λάππας Κώστας, ιστορικός, διευθυντής Κέντρου Έρευνας Ιστορίας Νέου Ελληνισμού, Ακαδημία Αθηνών

Λεθογιάννης Νίκος Ι., φιλόλογος

Λέκκα Φωτεινή, αρχαιολόγος-μουσειολόγος (Καρδίτσα)

Λεονταρίτης Γιώργος, δημοσιογράφος, συγγραφέας

Λευκοφρύδη Ναυσικά, διευθύντρια Επικοινωνίας - Μάρκετινγκ της *Εφημερίδας Δημοπρασιών και Πλειστηριασμών*

Λιαλιάτσης Πάνος, λογοτέχνης

Λιθιεράτος Δημήτρης, ιστορικός

Λουδη Αγγελική, δρ. φιλολογίας του Τμήματος Φιλολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Λούκος Χρήστος, ιστορικός, καθηγητής στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Λώλης Ευδ. Γρ., δημοσιογράφος

Μαλασπίνας Χρίστος, δημοσιογράφος

Μάντζαρης Ευάγγελος, κοινωνιολόγος, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Durban-Westville, Ν. Αφρική

Marcheseffi Loukas Lucia, φιλόλογος, καθηγήτρια νεοελληνικής φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Τεργέστης

Μαρκς Μαρίνα Λαίδη, δρ. ιστορίας

Μάτσου Κατερίνα Μ., δημοσιογράφος

Μαυροειδής Λευτέρης, δημοσιογράφος, συγγραφέας

Μεταλληνός π. Γεώργιος Δ., πρωτοπρεσβύτερος, καθηγητής στη Θεολογική Σχολή, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Μηλιώρη Πόλυ, δημοσιογράφος, συγγραφέας

Μητρόπουλος Δημήτρης Χαρ., εκδότης, Τρίπολη

Μητσοτάκη Ζωή, συγγραφέας

Μίσσιος Κώστας Γ., συγγραφέας, ερευνητής της λεσβιακής γραμματείας

Μιχαηλάρης Παναγιώτης, ιστορικός, διευθυντής ερευνών στο Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Μόλχο Ρένα, δρ. ιστορίας, διδάσκουσα στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Μπακαδήμη Μαρία, προϊστάμενη στα ΓΑΚ-Αρχαία Ν. Αιτωλοακαρνανίας

Μπακογιάννης Μιχάλης Γ., δρ. φιλολογίας, εκπαιδευτικός

Μπάλατ Νάση, ιστορικός, αναπληρώτρια καθηγήτρια στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Μπαφούνη Ευαγγελία, Ιστορικό Αρχείο Δήμου Πειραιά

Μπελέζος Κ.Ι., θεολόγος, επίκ. καθηγητής στο Τμήμα Θεολογίας, Θεολογική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών

Μπενάκης Θεόδωρος, εκδότης

Μπόντας Γεώργιος, λαογράφος, τ. Διευθυντής της Μανουσειού Δημοσίας Βιβλιοθήκης Σιάτιστας

† **Μπουγάτσος Ν.Θ.**, θεολόγος, ερευνητής δημοσκευτικού τύπου

Μπουμπούς Γιώργος Δ., δρ. ιστορίας, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, υπεύθυνος αρχείων Ιδρύματος Γληνού

Μπουτζουθή Αλέκα, δρ. ιστορίας, διδάσκουσα στο Τμήμα Πολιτικής Κοινωνιολογίας και Συγκριτικής Πολιτικής ανάλυσης, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Νάτσιος Δημήτριος Θ., προϊστάμενος στα ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Φθιώτιδος

Νέζη Γεωργία, υποψήφια δρ. στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Νικολακόπουλος Ηλίας, πολιτικός επιστήμονας, καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης, Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Νικολάου Νίκος, συγγραφέας, πρόεδρος της Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου

Παλούκης Κώστας, υποψήφιος δρ. στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Πανσεληνά Γεωργία Μ., δρ. ιστορίας, διευθύντρια του Αρχείου Βοβολίνης

Παπαγεωργίου Στέφανος, ιστορικός, καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Παπαδημητρίου Δέσποινα, ιστορικός, επίκ. καθηγήτρια στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Παπαδόπουλος Δημήτριος, φιλόλογος, εκπαιδευτικός

Παπαδοπούλου Δέσποινα, ιστορικός, ερευνητρια στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Παπαλεοντίου Λευτέρης, φιλόλογος, επίκ. καθηγητής στο Τμήμα Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Παπαστράτης Προκόπης, ιστορικός, αναπλ. καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Παπαχαράλαμπος Γρηγόρης, οικονομικός διευθυντής Δημοσιογραφικού Οργανισμού *Ελευθερία*

Παπιμούτογλου Γιάννης Ζ., προϊστάμενος της Κεντρικής Βιβλιοθήκης Ρεθύμνης

Πάρη Ερατώ, δρ. ιστορίας, Λέκτορας στο Πανεπιστήμιο της Νίκαιας, Sophia-Antipolis

Πατρικίου Αλεξάνδρα, υποψήφια δρ. ιστορίας στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Παυλόπουλος, Δημήτρης, ιστορικός τέχνης

Πέρρα Φωτεινή Β., υποψήφια διδάκτωρ ιστορίας στο Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Πλανάκης Σταύρος Γ., φιλόλογος, εκπαιδευτικός

† **Πολέμης Δημήτριος Ι.**, δρ. ιστορίας, διευθυντής της Καίρειου Βιβλιοθήκης (Άνδρος)

† **Πολίτης Νίκος Ε.**, δημοσιογράφος, ερευνητής πατράϊκού τύπου

Πολυκανδριώτη Ουρανία, φιλόλογος, κύρια ερευνητρια στο Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Πουγαρίδης Κοσμάς Α., εκδότης - δημοσιογράφος

Πυλαρινός Θεοδόσης Δ., φιλόλογος, επίκ. καθηγητής στο Τμήμα Ιστορίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Ριζάκη Ειρήνη, δρ. φιλολογίας, Βιβλιολογικό Εργαστήρι «Φίλιππος Ηλιού», Μουσείο Μπενάκη

Ρουδομέτωφ Νικόλαος, πρόεδρος του Ιστορικού και Λογοτεχνικού Αρχείου Καβάλας

Ρώτα Μαρία, δρ. φιλολογίας, διδάσκουσα στο Τμήμα Φιλολογίας, Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Πατρών

Σακκάτος Βαγγέλης, συγγραφέας, δημοσιογράφος

Σαπρανίδης Δημήτρης, δημοσιογράφος, ερευνητής σατιρικού τύπου

Σαργολόγος π. Γεώργιος, διευθυντής εφ. *Καθολική*

Σαρίογλου-Σκωτ Ειρήνη, δρ. ιστορίας, επιστημονική συνεργάτις ΙΠΟΔΕ (Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης)

Σγουράκη Ηρώ, σκηνοθέτις, ερευνητρια

Σκλαβενίτη Κωστούλα, ιστορικός, επιμελήτρια εκδόσεων

Σοφοκλέους Ανδρέας Κλ., καθηγητής στο Intercollege, διευθυντής στο Ινστιτούτο Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας Intercollege (Λευκωσία, Κύπρος)

Σταματόπουλος Δημήτρης, ιστορικός, λέκτορας στο Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών,
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Σταυρίδη Πατρικίου Ρένα, ιστορικός, καθηγήτρια στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Σταυροπούλου Έρη, καθηγήτρια νεοελληνικής φιλολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Αθηνών

† **Στίνης Γεώργιος Ι.**, επιχειρηματίας, εκδότης

Συρμαλογλου Αδαμάντιος, δρ. κοινωνιολογίας, εκπαιδευτικός

Σφοίνη Αλεξάνδρα, ιστορικός, εντεταλμένη ερευνήτρια στο Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Σωμερίτης Ριχάρδος, δημοσιογράφος

Ταλιέρης Σπύρος, φιλόλογος, εκπαιδευτικός

Τάμης Αναστάσιος Μ., καθηγητής, διευθυντής του Εθνικού Κέντρου Ελληνικών Μελετών και Έρευνας, Πανεπιστήμιο
La Trobe (Μελβούρνη, Αυστραλία)

Ταμπάκη Άννα, φιλόλογος, καθηγήτρια στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Αθηνών, φιλοξενούμενη
ερευνήτρια στο Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Ταμπάκη-Ιωάνη Φρειδερίκη, φιλόλογος, αναπλ. καθηγήτρια στο Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας,
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ταρίνας Στρατής Δ., επιχειρηματίας, συλλέκτης-ερευνητής

Τζαμτζής Α.Ι., πλοίαρχος ε.α., συγγραφέας-ερευνητής ναυτικής ιστορίας

Τζανακάρης Βασίλης Ι., συγγραφέας, εκδότης, συλλέκτης (Σέρρες)

Τσακίρης Θανάσης, δρ. πολιτικών επιστημών του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης,
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τσαπόγας Μιχάλης, δρ. Νομικής Πανεπιστημίου Μονάχου

Τσεβιάς Ιωάννης Α., χειρουργός-οδοντίατρος, υποψήφιος δρ. στο Πανεπιστήμιο Durham (Μ. Βρετανία)

Τσικανέης Κώστας Γ., ερευνητής ιστορίας, ειδικός λειτουργικός επιστήμονας στο Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών /
Εθνικό Ίδρυμα Αθηνών

Τσινάρη Πελαγία, μεταφράστρια

Φαράντος Χαράλ. Δημ., αρχαιολόγος, εκπαιδευτικός, Πρόεδρος Εταιρείας Ευβοϊκών Σπουδών

Φλιτούρης Λάμπρος, δρ. ιστορίας, διδάσκων στο τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Φουρναράκη Ελένη, ιστορικός, επίκ. καθηγήτρια, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Φρεξής Ραφαήλ Α., Συνταξιούχος Εμπορικός Αντιπρόσωπος, συγγραφέας

† **Φρέρης Μάρκος Δ.**, δικηγόρος (Σύρος)

Φωκά Ιωάννα, αρχαιολόγος, συγγραφέας

Χατζηγιάννη Κάλλια, προϊσταμένη στα ΓΑΚ-Αρχεία Ν. Ευβοίας

Χατζημυχάλη Αγγέλα, ΓΑΚ-Αρχεία Ν. Σάμου

Χιέταλα Τάινα, ΓΑΚ-Αρχεία Ν. Κυκλάδων (Σύρος)

Χριστιανόπουλος Ντίνος, ποιητής, φιλόλογος

Χρυσστομίδης Σοφιανός, δημοσιογράφος

Ψαρρά Αγγελίκα, ιστορικός, δημοσιογράφος

Ψαρρού Εύη, δρ. ιστορίας, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ) (Αθήνα)

Ψυχογιού Ελένη, λαογράφος, ερευνήτρια στο Κέντρο Ερεύνης Ελληνικής Λαογραφίας, Ακαδημία Αθηνών

Van Gemert Arnold, φιλόλογος, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο του Amsterdam

Βιβλιογραφικές Βραχυγραφίες

ΔΙΕΕΕ: *Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος*

ΘΗΕ: *Φρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*

Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*; Μανώλης Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, Συμβολή στην Ιστορία του Τύπου,

τ. Α': *Τουρκοκρατία*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press / Έκφραση, 1998

τ. Β': *1912-1923*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press / Έκφραση, 2000

τ. Γ': *1923-1941*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press / Έκφραση, 2005

Καράογλου (εποπτεία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*: Ερευνητική Ομάδα – Εποπτεία Χ.Α. Καράογλου, *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, Αναλυτική βιβλιογραφία και παρουσίαση,

τ. Α': *Αθηναϊκά περιοδικά (1901-1925)*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 1996

τ. Β': *Αθηναϊκά περιοδικά (1926-1933)*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 2001

Κολιού, *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα Βόλου*: Νίτσα Κολιού, *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα του Βόλου*, τ. Α'-Β', [Αθήνα] 1991

Κόντη, *Ηπειρωτική Βιβλιογραφία*, Β': Βούλα Κόντη, *Ηπειρωτική Βιβλιογραφία*, Β' Κατάλογος εφημερίδων και περιοδικών 1866-1980, Αθήνα, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, 1999

Κουμαριανού, *Τύπος στον Αγώνα*: Αικατερίνη Κουμαριανού (εισ.-επιμ.), *Ο Τύπος στον Αγώνα*, τ. Α'-Γ', Αθήνα, Ερμής, 1971

Μάγερ, *Ιστορία: Κώστας Μάγερ, Ιστορία Ελληνικού Τύπου*, τ. Α'-Γ', Αθήνα 1950, 1959, 1960

Μιχαηλίδης, *Πανόραμα*: Ευγένιος Μιχαηλίδης, *Πανόραμα*, ήτοι εικονογραφημένη ιστορία του Δημοσιογραφικού Περιοδικού Τύπου της Αιγύπτου υπό Αιγυπτιακών Ελλήνων (1862-1972), Αλεξάνδρεια 1972

ΜΕΕ: *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα, εκδ. Πυρσός / Δρανδάκης, 1926-1934 (β' έκδ., επαυξημένη; Αθήνα, Φοίνιξ / Δρανδάκης, χ.χ.)

Παπαλεοντίου, *Κυπριακά περιοδικά, 1903-1958*: Λευτέρης Παπαλεοντίου, *Κυπριακά περιοδικά (1903-1958)*, Αναλυτική Βιβλιογραφία και Παρουσίαση, *Περιοδικά Λόγου και Τέχνης*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 2004 [τ. Δ' της σειράς: Χ.Α. Καράογλου (εποπτεία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*]

Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*: Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*,

τ. Α': *1878-1890*, Λευκωσία, Intercollege Press, 1995

τ. Β': *1890-1900*, Λευκωσία, Intercollege Press, 1998

τ. Γ': *1900-1914*, Μέρος Α' και Β', Λευκωσία, Intercollege Press, 2003

τ. Δ': *1914-1931*, Μέρος Α' και Β', Λευκωσία, Intercollege, 2006

Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*: Παναγιώτης Φ. Χριστόπουλος, *Εφημερίδες αποκέιμενες στη Βιβλιοθήκη της Βουλής (1789-1970)*, Αθήνα 1993

Συντομογραφίες

αρ. φ.: αριθμός φύλλου

γ.δ.: γρόσια διατίμησης

εισ.: εισαγωγή

έκδ.: έκδοση

εκδ.: εκδότης / εκδοτικός οίκος /

εκδόσεις

ελλ. σ.: ελλειπής σειρά

επιμ.: επιμέλεια

έτ.: έτος

εφρ.: εφημερίδα

κ.ά.: και άλλοι

κ.α.: και αλλού

κ.ε.: και εξής

κ.λπ.: και λοιπά

λ/α: λήμμα

λ.χ.: λόγου χάριν

μ/φ: μικροφίλμ

ν.α.: νέα σειρά

π.: περιοδικό

περ.: περίοδος

πλ. α.: πλήρης σειρά

π.χ.: παραδείγματος χάριν

σ.: σελίδα

σσ.: σελίδες

σπ.: σπάνια

συγγρ.: συγγραφέας

τ.: τόμος

τετρ.: τετράδιο

τχ.: τεύχος

φ.: φύλλο

φυλλ.: φυλλάδιο

χ.α.: χωρίς αρίθμηση

χ.χ.: χωρίς χρονολογία

Αρκτηκόλεξα

- ΑΑΜ: «Αναγνωστήριον» Αγιάσου, Μυτιλήνη
ΑΒ: Αρχείο Βοβολίνη, Αθήνα
ΑΓΣΕΕΕ: Αρχείο Γενικής Συνόδου Ελληνικής Ευαγγελικής Εκκλησίας, Αθήνα
ΑΔΔΕ: Αρχείο Δελτίου Διοικήσεως Επιχειρήσεων, Αθήνα
ΑΔΙΛΑΜΚ: Αρχείο Δημοτικού Ιστορικού Λαογραφικού Μουσείου Καρδίτσας
ΑΕ: Αρχαιολογική Εταιρεία, Αθήνα
ΑΕΑΑ: Αρχείο Εφημερίδας *Αστήρ της Ανατολής*, Αθήνα
ΑΕΑΚ: Αρχείο Εφημερίδας *Απογευματινή*, Κωνσταντινούπολη, Τουρκία
ΑΕΓΤΠ: Αρχείο Εφημερίδων Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών, Λευκωσία, Κύπρος
ΑΕΔΑΕΑ: Αρχείο Ένωσης Δημοκρατικών Αγρονιστών Εθνικής Αντίστασης, Αθήνα
ΑΕΕ: Αρχείο Εφημερίδας *Έθνος*, Αθήνα
ΑΕΕΑ: Αρχείο της κίνησης Ενωμένη Εθνική Αντίσταση, Αθήνα
ΑΕΕΑπ.: Αρχείο Εφημερίδας *Επικούρειος Απόλλων*
ΑΕΕΕ: Αρχείο Α' Ελληνικής Ευαγγελικής Εκκλησίας, Αθήνα
ΑΕΕΚ: Αρχείο Εφημερίδας *Εθνικός Κήρυξ*, Αθήνα
ΑΕΕΛ: Αρχείο Εφημερίδας *Ελευθερία*, Λάρισα
ΑΕΕΠ: Αρχείο Εφημερίδας *Εορδαϊκή*, Πτολεμαΐδα
ΑΕΕΠΠ: Αρχείο Εφημερίδας *Εορδαϊκός Παλμός*, Πτολεμαΐδα
ΑΕΕΦ: Αρχείο Εφημερίδας *Επαρχιακή Φωνή*, Πτολεμαΐδα, κατατεθειμένο στο ΑΕΕΠΠ
ΑΕΕΦΛ: Αρχείο Εφημερίδας *Εθνικός Φρουρός Λακωνίας*, Σπάρτη
ΑΕΗΘ: Αρχείο Εφημερίδας *Η Θεσσαλία*, Βόλος
ΑΕΘ: Αρχείο Εφημερίδας *Θάρρος*, Κοζάνη
ΑΕΘΚ: Αρχείο Εφημερίδας *Θάρρος*, Καλαμάτα
ΑΕΚ: Αναγνωστική Εταιρεία Κέρκυρας
ΑΕΚΜΑ: Αρχείο Ελληνικής Κοινότητας Μπουένος Άιρες, Αργεντινή
ΑΕΜ: Αρχείο Επιμελητηρίου Μαγνησίας, Βόλος
ΑΕΝΚ: Αρχείο Εφημερίδας *Νέα Καστοριά*, Καστοριά
ΑΕΟΘ: Αρχείο Εφημερίδας *Ο Θαρραλέος*, Βέροια
ΑΕΡ: Αρχείο Εφημερίδας *Ρίζοσπάστης*, Αθήνα
ΑΙΚΒ: Αρχεία Ισραηλτικής Κοινότητας Βόλου
ΑΚΓΗΣ: «Αρχείο Κρήτης» Γεωργίου και Ηρώς Σγουράκη, Αθήνα
ΑΚΙΠΚ: Αρχείο Κέντρου Ιστορίας και Πολιτισμού «Κιλιάρα», Τρίκαλα
ΑΜΔΑ: Αθλητικό Μουσείο Δήμου Αθηναίων

ΑΠΑ: Αρχείο Περιοδικού Αντί, Αθήνα
ΑΠΑν: Αρχείο Περιοδικού *Αναγέννηση*
ΑΠΓΣ: Αρχείο Περιοδικού *Γιατί, Σέρρες*
ΑΠΘ: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
ΑΠΘΚ: Αρχείο Περιοδικού *Θάρρος*, Καλαμάτα
ΑΚΚΒ: Αρχείο Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας, Σόφια
ΑΠΝ-Ν: Αρχείο Περιοδικού *Ναυτικά Νέα*, Αθήνα
ΑΠΝΝ: Αρχείο Περιοδικού *Ναυτική-Ναυτεργατική*, Αθήνα
ΑΡΙΣΤΟΣ: Αρχείο Ιστορίας των Συνδικάτων, Αθήνα
ΑΣΚΙ: Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας, Αθήνα
ΑΣΦΕΙ: Αρχεία Συνδέσμου Φιλίας Ελλάς-Ισραήλ, Αθήνα
ΑΤΝΣ/ΠΒΑ: Αρχείο Τομέα Νεοελληνικών Σπουδών, Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη Άμστερνταμ, Ολλανδία
ΑΤΙΣ: Αρχείο Τάγματος Ιησού Σύρου, Σύρος

ΒΑΘΖ: Βιβλιοθήκη Αδελφότητας Θεολόγων «Ζωή», Αθήνα
ΒΒ: Βιβλιοθήκη Βουλής των Ελλήνων
ΒΔΒΗ: Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου
ΒΕΜΣ: Βιβλιοθήκη Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη
ΒΕΠΜ: Βιβλιοθήκη Επιτροπής Ποντιακών Μελετών, Αθήνα
ΒΕΣ: Βιβλιοθήκη Ένωσης Σμυρναίων, Αθήνα
ΒΘΜ: Βιβλιοθήκη Θεατρικού Μουσείου, Αθήνα
ΒΘΣΧ: Βιβλιοθήκη Θεολογικής Σχολής Χάλκης, Τουρκία
ΒΙΕΙΘ: Βιβλιοθήκη Ιταλικού Επιμορφωτικού Ινστιτούτου Θεσσαλονίκης
ΒΙΜΛ: Βιβλιοθήκη Ιεράς Μονής Λειψώνος, Μυτιλήνη
ΒΙΜΜ: Βιβλιοθήκη Ιεράς Μητροπόλεως Μεσσηνίας
ΒΙΣ: Βιβλιοθήκη Ιεράς Συνόδου, Αθήνα
ΒΚΜ: Βιβλιοθήκη Κυπριακού Μουσείου, Λευκωσία, Κύπρος
ΒΚΣΑ: Βιβλιοθήκη Κυθηραϊκού Συνδέσμου Αθηνών
ΒΛ: Βιβλιοθήκη Λένιν, Μόσχα
ΒΜΣΣ: Βιβλιοθήκη Μουσικοφιλολογικού Συλλόγου Σκουφά, Άρτα
ΒΟΑ: Βιβλιοθήκη Οφθαλμιατρείου Αθηνών
ΒΟΠ: Βιβλιοθήκη Οικουμενικού Πατριαρχείου, Κωνσταντινούπολη, Τουρκία
ΒΠΙ: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
ΒΠΚ: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου, Λευκωσία, Κύπρος
ΒΠΚ-Μ: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Karl Marx, Λειψία, Γερμανία
ΒΠΚΡ: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κρήτης, Ρέθυμνο
ΒΠΜ: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Μακεδονίας (Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών), Θεσσαλονίκη
ΒΠΠ: Βιβλιοθήκη Παντείου Πανεπιστημίου, Αθήνα
ΒΣΑ: Βρετανικό Συμβούλιο Αθήνας
ΒΣΑΑ: Βιβλιοθήκη Συλλόγου «Ανάπλασις», Αθήνα
ΒΣΑΔ: Βιβλιοθήκη Συλλόγου Αργείων «Ο Δαναός», Άργος
ΒΣΕΑ: Βιβλιοθήκη Συνδέσμου «Ευγένιος ο Αιτωλός», Καρπενήσι
ΒΣΙΒ: Βιβλιοθήκη Συλλόγου «Ιωάννης ο Βαπτιστής», Αθήνα
ΒΣΠΣ: Βιβλιοθήκη Σωματείου «Παναγία Σουμελά», Θεσσαλονίκη

ΒΣΤΙΒ: Βιβλιοθήκη Συλλόγου «Τρεις Ιεράρχες», Βόλος
ΒΤΕ: Βιβλιοθήκη Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα
ΒΤΙ/Π: Βιβλιοθήκη Τμήματος Ιστορίας / Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα
ΒΦΣΦΑ: Βιβλιοθήκη Φιλεκαπαιδευτικού Συλλόγου Φλωρίνης «Ο Αριστοτέλης», Φλώρινα

ΓΑΚ: Γενικά Αρχεία του Κράτους, Αθήνα
ΓΑΣ: Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, Αθήνα
ΓΒ: Γεννάδιος Βιβλιοθήκη, Αθήνα
ΓΙΑΙ: Γενικά Ιστορικά Αρχεία της Ιερουσαλήμ, Ισραήλ
ΓΠΑ: Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα
ΓΤΝΚ: Γραφείο Τύπου Νομαρχίας Κιλκίς
ΓΤΠ: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Λευκωσία, Κύπρος

ΔΒΑ: Δημοτική Βιβλιοθήκη Αθηνών
ΔΒΑν: Δημόσια Βιβλιοθήκη Ανδρίτσαινας
ΔΒΑγ: Δημοτική Βιβλιοθήκη Αγίου
ΔΒΕ: Δημοτική Βιβλιοθήκη Ερμιόπολης
ΔΒΖ: Δημόσια Βιβλιοθήκη Ζακύνθου
ΔΒΘ: Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης
ΔΒΚ: Δημοτική Βιβλιοθήκη Καβάλας
ΔΒΚαστ: Δημοτική Βιβλιοθήκη Καστοριάς
ΔΒΚερκ: Δημοτική Βιβλιοθήκη Κέρκυρας
ΔΒΛαρ.: Δημοτική Βιβλιοθήκη Λάρισας
ΔΒΛεμ: Δημοτική Βιβλιοθήκη Λεμεσού, Κύπρος
ΔΒΛευκ: Δημοτική Βιβλιοθήκη Λευκωσίας, Κύπρος
ΔΒΠ: Δημοτική Βιβλιοθήκη Πειραιά
ΔΒΠατρ: Δημοτική Βιβλιοθήκη Πάτρας
ΔΒΠαφ: Δημοτική Βιβλιοθήκη Πάφου, Κύπρος
ΔΒΤ: Δημοτική Βιβλιοθήκη Τρικάλων
ΔΒΧαν: Δημοτική Βιβλιοθήκη Χανίων
ΔΙΑΜΚ: Δημοτικό Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο «Α. και Ν. Σακελλαρίου», Κέντρο Τεκμηρίωσης και Επικοινωνίας Καρδίτσας
ΔΙΣ: Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, Αθήνα
ΔΚΒΒ: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας
ΔΚΒΔ: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Δράμας
ΔΚΒΛ: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαμίας
ΔΚΒΜ: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Μυτιλήνης
ΔΚΒΝΠ: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ναυπλίου «Ο Παλαμήδης»
ΔΚΒΠ: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πύργου
ΔΚΒΡ: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ρεθύμνης
ΔΚΒΡοδ: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ρόδου
ΔΚΒΣ: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σάμου
ΔΚΒΣπ: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σπάρτης

ΔΚΒΦ: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας «Βασιλικής Πιτόσκα-Βαρνά»
 ΔΚΒΧ: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Χαλκίδας
 ΔΚΒΧΚ: Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Χίου «Κοραΐς»
 ΔΚΙΕΤΑΕΒ: Δημοτικό Κέντρο Ιστορικών Ερευνών και Τεκμηρίωσης Αρχαίων και Εκδεμάτων Βόλου
 ΔΟΑ: Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία. Ολυμπία
 ΔΟΕ: Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδος, Αθήνα
 ΔΟΛ/ΑΤ: Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη / Αρχείο Τύπου, Αθήνα
 ΔΟΜ/ΕΤΕ: Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών / Εμπορική Τράπεζα Ελλάδας, Αθήνα
 ΔΠ: Δήμος Πτολεμαΐδας
 ΔΠΘ: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Κομοτηνή
 ΔΣΑ: Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών

ΕΒΕ: Εθνική Βιβλιοθήκη Ελλάδος, Αθήνα
 ΕΒΙΒ: Εθνική Βιβλιοθήκη «Ιβάν Βάζοφ», Πλόδντιφ (Φιλιππούπολη), Βουλγαρία
 ΕΒΚΜ: Εθνική Βιβλιοθήκη «Κυρίλλου και Μεθοδίου», Σόφια, Βουλγαρία
 ΕΒΝΑ: Εθνική Βιβλιοθήκη Ν. Αφρικής, Πρετόρια
 ΕΒΠΣ: Εθνική Βιβλιοθήκη «Πέντισο Σλαβέικοφ», Βάρνα, Βουλγαρία
 ΕΕΛ: Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών, Αθήνα
 ΕΕΣ: Εταιρεία Ευβοϊκών Σπουδών, Αθήνα
 ΕΗΜ: Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών, Ιωάννινα
 ΕΙΕ: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα
 ΕΙΕΜΕΚΒ: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος», Χανιά
 ΕΚΕΜΕ: Εθνικό Κέντρο Ελληνικών Μελετών και Ερευνας, Πανεπιστήμιο La Trobe, Μελβούρνη, Αυστραλία
 ΕΚΘΕ: Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών, Αθήνα
 ΕΚΚΤ: Ελληνική Κοινότητα Κέιπ Τάουν, Ν. Αφρική
 ΕΚΜ: Ελληνική Κοινότητα Μόντρεαλ, Καναδάς
 ΕΚΠΑ: Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
 ΕΚΠΕ: Ελληνική Κοινότητα Πορτ Ελίζαμπεθ, Ν. Αφρική
 ΕΚΤ/ΕΙΕ: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα
 ΕΛΙΑ: Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα
 ΕΜΕ: Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος, Αθήνα
 ΕΜΣ: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη
 ΕΝΜ: Εταιρεία Νισυριακών Μελετών, Αθήνα
 ΕΝΣ: Εστία Νέας Σμύρνης, Αθήνα
 ΕΟΒ: Ευώνυμος Οικολογική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
 ΕΠ: Εθνική Πινακοθήκη, Αθήνα
 ΕΠΜ: Επιτροπή Ποντιακών Μελετών, Αθήνα
 ΕΣΗΕΑ: Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών
 ΕΣΗΕΘΣΕΕ: Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδος - Εύβοιας, Βόλος
 ΕΣΗΕΜΘ: Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης, Θεσσαλονίκη
 ΕΤΙ/ΠΣΦ/ΠΔΜ: Εργαστήριο Τοπικής Ιστορίας / Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας / Πανεπιστήμιο Δυτ. Μακεδονίας
 ΕΦΕ: Ελληνική Φιλολογική Εταιρεία, Αθήνα

ZBI: Ζωσιμαία Βιβλιοθήκη, Ιωάννινα

ΘΣΑΠΘ: Θεολογική Σχολή Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΘΣΠΑ: Θεολογική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών

ΙΑΔΠ: Ιστορικό Αρχείο Δήμου Πειραιά

ΙΑΕ: Ιστορικό Αρχείο Εδέσσης

ΙΑΕΝ/ΓΤΝΓ: Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα

ΙΑΚ: Ιστορικό Αρχείο Κρήτης, Χανιά

ΙΑΛ: Ιστορικό Αρχείο Λαμίας

ΙΑΜ: Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', Λευκωσία, Κύπρος

ΙΑΜΜ: Ιστορικά Αρχεία Μουσείου Μπενάκη, Αθήνα

ΙΑΝ: Ιστορικό Αρχείο Νάξου

ΙΑΥΕ: Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα

ΙΑΠΑ: Ιστορικό Αρχείο Πανεπιστημίου Αθηνών

ΙΒΛ: Ιακωβάτειος Βιβλιοθήκη, Ληξούρι

ΙΔΓ: Ίδρυμα Δημοσθένη και Ισμήνης Γούλα, Γρανίτσα Ευρυτανίας

ΙΚΒ: Ισραηλιτική Κοινότητα Βόλου

ΙΚΘ: Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης

ΙΛΑΚ: Ιστορικό και Λογοτεχνικό Αρχείο Καβάλας

ΙΛΜΚ: Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Κορίνθου

ΙΜΗ: Ιστορικό Μουσείο Ηρακλείου

ΙΜΧΑ: Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη

ΙΠΕΜ: Ίδρυμα Παναγιώτη και Έφης Μιχαήλ, Αθήνα

ΚΒ: Καίρειος Βιβλιοθήκη, Άνδρος

ΚΒΒΣ: Κοινοτική Βιβλιοθήκη Βαθέος Σάμου

ΚΒΕ/ΕΙΕ: Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα

ΚΔΒΚ: Κοβεντάριος Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης

ΚΕΕ: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, Αθήνα

ΚΕΕΛ/ΑΑ: Κέντρο Ερεύνης Ελληνικής Λαογραφίας / Ακαδημία Αθηνών

ΚΕΕΦ/ΑΑ: Κέντρο Ερεύνης Ελληνικής Φιλοσοφίας / Ακαδημία Αθηνών

ΚΕΙΕΔ/ΑΑ: Κέντρο Ερεύνης Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου / Ακαδημία Αθηνών

ΚΕΙΝΕ/ΑΑ: Κέντρο Ερεύνης Ιστορίας Νεώτερου Ελληνισμού / Ακαδημία Αθηνών

ΚΕΝΕΚ: Κέντρο Ερευνών Νεοελληνικής Εκπαίδευσης, Αθήνα

ΚΕΠΕ: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα

ΚΙΘ: Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Δήμος Θεσσαλονίκης

ΚΙΑΜ: Κοργιαλένιο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο, Αργοστόλι

ΚΙΣ: Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος, Αθήνα

ΚΜΙΜΚ: Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, Κύπρος

ΚΜΛ: Κυπριακών Μουσείων Λευκωσίας, Κύπρος

ΚΜΣ: Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Αθήνα

ΚΝΕ/ΕΙΕ: Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα

ΚΠΕΒ: Κέντρο Παιδικού και Εφηβικού Βιβλίου, Αθήνα

ΛΒΚΑ: Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καρδίτσας «Η Αθηνά»

ΛΒΚ: Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καλαμάτας

ΛΕ: Λύκειο Ελληνίδων, Αθήνα

ΜΔΔΕ: Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης, Αθήνα

ΜΜΑ: Μονή Μεγίστης Λαύρας, Άγιον Όρος

ΜΠΑ: Μαράσλειος Παιδαγωγική Ακαδημία, Αθήνα

ΜΠΕ/ΕΠΜ: Μουσείο Ποντιακού Ελληνισμού / Επιτροπή Ποντιακών Μελετών, Αθήνα

ΜΤΙΑ: Μονή Τάγματος Ιησού, Αθήνα.

ΜΤΠ: Μουσείο Τύπου Πατρών

ΝΜ: Ναυτικό Μουσείο, Πειραιάς

ΟΛΜΕ: Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης, Αθήνα

ΠΕΑΕΑ: Πανελλήνια Ένωση Αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης, Αθήνα

ΠΒΒ: Πολιτειακή Βιβλιοθήκη Βικτόριας, Αυστραλία

ΠΙΣΝΔ: Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου»

ΠΣΕ: Πανηπειρωτική Συνομοσπονδία Ελλάδος, Αθήνα

ΣΑΜ: Σύνδεσμος των εν Αθήναις Μεγαλοσχολιτών, Αθήνα

ΣΒ: Σεβέριος Βιβλιοθήκη, Λευκωσία, Κύπρος

ΣΒΝΦ/ΦΣΠΑ: Σπουδαστήριο Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας / Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών

ΣΚΦ/ΦΣΠΑ: Σπουδαστήριο Κλασικής Φιλολογίας / Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών

ΣΜΑΕ: Σύλλογος «Μέγας Αλέξανδρος», Έδεσσα

ΣΝΕΦ/ΠΙ: Σπουδαστήριο Νεώτερης Ελληνικής Φιλολογίας / Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

ΣΠΤΦΠΨ/ΦΣΠΑ: Σπουδαστήριο Παιδαγωγικής του Τμήματος Φιλολογίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας / Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών

ΣΤΦΠΑ: Σπουδαστήριο του Τμήματος Θεολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών

ΣΦΠ: Σύλλογος «Φίλοι της ΠΕΑΝ [Πανελληνίως Ένωσις Αγωνιζομένων Νέων]», Αθήνα

ΣΦ/ΦΣΠΑ: Σπουδαστήριο Φιλοσοφίας / Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών

ΤΜΝΕΣ/ΑΠΘ: Τομέας Μεσαιωνικών και Νέων Ελληνικών Σπουδών / Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο

ΤΙ/ΠΠ: Τμήμα Ιστορίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα

ΦΣΠΑ: Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών

ΦΣΠΙ: Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

ΧΕΛΒ: Χαραμόγλειος Ειδική Λευκαδική Βιβλιοθήκη, Λευκάδα

ΧΟΦΕ: Χριστιανικός Όμιλος Φοιτητών και Επιστημόνων, Αθήνα

AAFCU: Αρχείο της ένωσης American and Foreign Christian Union, Ν. Υόρκη, ΗΠΑ

BAR: Biblioteca Academiei Române (Βιβλιοθήκη Ρουμανικής Ακαδημίας), Βουκουρέστι, Ρουμανία

BCT: Biblioteca Civica di Trieste, Ιταλία

BIULO: Bibliothèque Interuniversitaire des Langues Orientales

BKT: Biblioteka Kombetare (Εθνική Βιβλιοθήκη), Τίρανα, Αλβανία

BL: British Library, Λονδίνο, Μεγάλη Βρετανία

BNF: Bibliothèque Nationale de France, Παρίσι, Γαλλία

BDIC: Bibliothèque de Documentation Internationale Contemporaine, Université de Nanterre, Παρίσι, Γαλλία

CZA: Central Zionist Archives, Ιερουσαλήμ, Ισραήλ

FOA: Foreign Office Archives, Μεγάλη Βρετανία

HCBM: Hellenic College Brookline, Μασαχουσέτη, ΗΠΑ

HL/SU: Hoover Library / Stanford University, Καλιφόρνια, ΗΠΑ

HSPP: Historical Society of Pennsylvania, Φιλαδέλφεια, ΗΠΑ

IBZI: Itzhack Ben Zvi Institute, Ιερουσαλήμ, Ισραήλ

IGH: Institui i Gjuhësisë dhe Historisë (Ινστιτούτο Γλώσσας και Ιστορίας), Τίρανα, Αλβανία

LC: Library of Congress, Ουάσιγκτον, ΗΠΑ

NYPL: New York Public Library, ΗΠΑ

NYUA: New York University Archives, ΗΠΑ

ÖNB: Österreichische Nationalbibliothek (Εθνική Βιβλιοθήκη Αυστρίας), Βιέννη, Αυστρία

PU: Princeton University, ΗΠΑ

RAU: Rand Afrikaans University, Γιοχάνεσμπουργκ, Ν. Αφρική

RUN: Radboud University Nijmegen, Ολλανδία

TPHS: The Presbyterian Historical Society, Montreal, Βόρειος Καρολίνα, ΗΠΑ

UCT: University of Cape Town, Ν. Αφρική

UL/KC: University of London / King's College, Μ. Βρετανία

E-K

Εβδομάς

Σύγγραμμα εκδιδόμενον κατά Κυριακήν υπό Δημητρίου Καμπούρογλου. Αθήνα, 4 Μαρτ. 1884 - 4 Ιουλ. 1892. Εκδότης: Δημήτριος Γρ. Καμπούρογλου(ς) (1884-1886), Ιωάννης Μ. *Δαμβέργης (1887-1892). Άλλος υπότιτλος: *Επιθεώρησις κοινωνική και φιλολογική εκδιδόμενη κατά Σάββατον μετά Δελτίου* (1887-1892). Εβδομαδιαίο (Κυριακή και αργότερα Σάββατο), δώδεκα σελίδων, τρίτηλο, διαστάσεων 33,5x23 εκ. Τιμή τεύχους: 20 λεπτά. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 10 δρχ., εξωτερικού 12 χρυσά φράγκα. Τυπωνόταν στο τυπογραφείο «Κορίνης» και μετά το 1887 στο τυπογραφείο του Παρασκευά Λεωνή.

Από τα σημαντικότερα περιοδικά της περιόδου και ένα από τα πρώτα που εισάγουν το στοιχείο της κοινωνικής κριτικής σε συνδυασμό με καλλιτεχνική και λογοτεχνική ύλη. Απαρτιζόταν από οκτασέλιδο κύριο σώμα που συμπληρωνόταν από τετρασέλιδο Δελτίο. Πρόδότης της, όπως αποτυπώνεται στον «Επίλογο» του πρώτου έτους (1884), ήταν να ιδρυθεί «περιοδικόν δυνάμενον να τιτλοφορηθή Ελληνικόν». Η αναζήτηση της ελληνικότητας αποτελεί στοιχείο άρρηκτα συνδεδεμένο με το κλίμα εθνικής αναδημιουργίας της δεκαετίας 1880-1890. Επίσης, σχετίζεται με το ότι ο πρώτος της εκδότης, Δημήτριος Γρ. Καμπούρογλου (γιός του εκδότη της **Ευτέρτης* Γρ. Καμπούρογλου) έδινε ιδιαίτερο βάρος στην ανάπτυξη της λαογραφίας και στο ζωνάνεμα του «μετακλασσικού βίου της Ελλάδος». Η υιοθέτηση της

επιστημονικής μελέτης και έρευνας στο σώμα του περιοδικού –που προορίζεται «δια τας ανεπτυγμένας τάξεις»– συνοδεύεται από επίκαιρη πολιτική ύλη η οποία στεγάζεται στο Δελτίο και επέχει θέση εβδομαδιαίας εφημερίδας.

Επί των ημερών του Δ. Καμπούρογλου η ύλη καλύπτεται από ιστορικές και γλωσσολογικές μελέτες, νέα της καλλιτεχνικής κίνησης, φιλολογικές κρίσεις και πρωτότυπα ποιήματα και διηγήματα ενώ, σύμφωνα με το πνεύμα της ελληνικότητας που υιοθετεί, ελάχιστα είναι τα μεταφρασμένα έργα. Πολλά είναι τα δημοσιεύματα για το μεσαιωνικό παρελθόν που προκάλεσαν την αντίδραση μερίδας του αναγνωστικού κοινού, το οποίο είχε ανατραφεί με το ιδανικό της κλασικής αρχαιότητας και θεωρούσε το Βυζάντιο περίοδο πνευματικού ξεπεσμού και εκφυλισμού. Ιδιαίτερα πλούσια είναι η –καινοφανής τότε– λαογραφική έρευνα που συμπληρώνεται από ηθολογικά διηγήματα των Ανδρέα Καρκαβίτσα (κάνει την εμφάνιση του στα ελληνικά γράμματα), Χρήστο *Χρηστοβασίλη, Γρηγόριο *Ξενοπούλου, Ιωακείμ Βαλαβάνη, Ιωάννη *Κονδυλάκη. Επίσης, συνιστά σημαντική συνεισφορά στη νεοελληνική φιλολογία η παρουσίαση του μέχρι τότε άγνωστου Ανδρέα Κάλβου από τον Σπύρο Δεδιάζη (1885). Τέλος, ανάμεσα στους τακτικούς συνεργάτες εμφανίζονται οι Χαράλαμπος *Αννinos, Παναγιώτης *Πανάς, Ιωάννης Πο-

ΕΒΔΟΜΑΣ

ΕΤΟΣ Α' ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΑΡΙΘΜΟΣ 1

ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ

Α. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Β. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Γ. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Δ. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Ε. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

ΣΤ. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Ζ. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Η. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Θ. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

ΚΑΤΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΑΡΙΘΜΟΣ 1

ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ

Α. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Β. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Γ. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Δ. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Ε. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

ΣΤ. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Ζ. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Η. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

Θ. ΟΙ ΣΗΜΑΙΝΕΣ
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...
 Η παλαιά εβραϊκή...

4^{ης} Ιουλίου 1892 ανακοινώθηκε η διακοπή της κυκλοφορίας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΓΒ. ΕΒΕ. ΕΛΙΑ. ΖΒΙ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Μάργυρης. Τα παλιά περιοδικά — η ιστορία τους και η εποχή τους. Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρη, 1954. σ. 111-131.

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΑΟΣ

Εβραϊκή Αναγέννηση

βλ. *Renascencia Djudia*. Θεσσαλονίκη, 1917

Εβραϊκή Εστία

Δεκαπενθήμερος Επιδείξεις της εβραϊκής ζωής εν Ελλάδα, εις τη Γεραλή και εις την Διοσποράν. Αθήνα, 14 Μαρτ. 1947 - 12 Απρ. 1963 (με διακοπές). αρ. φ. 1-345. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Ραφ. *Κωνσταντίνης. Άλλος υπότιτλος: Δεκαπενθήμερον Όργανον των Ισραηλιτών της Ελλάδος. Δεκαπενθήμερη, εξάσηλη, τεσσαράκον σελίδων, διαστάσεων 50x35 εκ. Τυπωμένη στην ελληνική γλώσσα, κυκλοφορούσε αποκλειστικά με συνδρομές σε αναγνώστες και εβραϊκούς συλλόγους και οργανισμούς. Συνδρομές: εξαμηνιαία 10000 δρχ. (αργότερα 15000 και 20000 δρχ.). Τυπώνονταν στο τυπογραφείο του Διον. Πετσάλι, οδ. Φαρμακίλικου 15 και είχε τα γραφεία της στην οδ. Αλκαρανοπούλου 15.

Ως υπεύθυνος της έκδοσης ο Ραφαήλ Κωνσταντίνης, ένθετος σωνιστής και πρόεδρος του τότε νεοϊδρυθέντος Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου προانهγγεί με εγκύκλιο επιστολή ότι σκοπός της εφημερίδας ήταν να αποτελέσει όργανο επικαιροσύνης και ενημέρωσης των ζητημάτων που αφορούσαν τον διασπασθέντα εβραϊκό πληθυσμό της χώρας. Στόχευε ακόμη να βοηθήσει τους έλληνες εβραίους που επέζησαν του Β' Παγκοσμίου Πολέμου να βγουν από την απομόνωσή τους, να τους παρηγορήσει για τις δοκιμασίες που υπέστησαν και να ενισχύσει την εβραϊκή τους ταυτότητα προσφέροντάς τους ένα όργανο έκφρασης του προβληματισμού και των ιδεών τους. Μεταξύ αυτών πρωτεύουσα θέση κατείχαν τα ζητήματα της εθνικής αποκατάστασης στη γη των προγόνων, η αναδιοργάνωση των εναπομεινάντων μετά τους διωγμούς κοινότητων, η ένταξη των Ισραηλιτών, και ιδιαίτερα των νέων, στην ελληνική κοινωνία και στον ελληνικό πολιτισμό, η υπεράσπιση της θετής τους πατριδας και η επανόρθωση των αδικιών που προξενήθηκαν σ' αυτήν και τον ελληνικό λαό.

Από την αρχή διατηρούσε ορισμένες μόνιμες στήλες, όπως «Οι απόψεις της Εβραϊκής Εστίας» (σχολιασμός της επικαιρότητας), «Εβραϊκά Δεκαπενθήμερα» (ειδησίες και γεγονότα του ελληνικού και του παγκόσμιου εβραϊσμού), «Ανά τας εβραϊκάς

λέξης. Αριστομένης Προβελέγγιος, Γεώργιος *Σουρής, Δημήτριος Κόκκος και Γ. Χατζιδάκις.

Το 1887 η *Εβδομάς* ολοκληρώνει την πρώτη της περίοδο καθώς, λόγω οικονομικών δυσκολιών, περνάει από τον Δ. Καμπούργλου στον Ι. Δαμβέρρη. Στην δεύτερη αυτή περίοδο η όλη προσομοιάζεται πλέον στις απαιτήσεις του αναγωγιστικού κοινού για «ελαφρότερα θέματα», περισσότερη λογοτεχνία και λιγότερη ενασχόληση με τα πολιτικά πάθη. Χωρίς να αλλάζουν οι τακτικοί συνεργάτες ελαττώνονται τα επιστημονικά και γλωσσικά κείμενα, ενώ η ενασχόληση με την πολιτική κίνηση μετατρέπεται σε καταγραφική δεξιόσθεν, κοσμικών γεγονότων ή αλληλεπικερτικών εκδηλώσεων. Από το 1880 κυριαρχεί το μισοϊσχυρισμός και μάλιστα το μεταφρασμένο, ενώ κάνουν την εμφάνισή τους και νέοι συνεργάτες, όπως ο Κώστας Κρυστάλλης και ο Αχιλλέας Παράσχος.

Παρ' όλη την αλλαγή προσανατολισμού η κυκλοφορία παρέμεινε χαμηλή, οι συνδρομές λιγοστέψαν, ενώ καθοριστική στάθηκε η απαγόρευση της κυκλοφορίας του περιοδικού στις «αλύτρωτες» περιοχές. Το οικονομικό άνοιγμα για τον Ι. Δαμβέρρη έγινε δυσβάσταχτο και έτσι με το τέλος της

κοινοτήτας» (ανταποκρίσεις). «Ειδήσεις και τηλεγραφήματα απ' όλον τον κόσμον». Δημοσιεύονταν σε συνεχείς μέθοδος άνευ διασφάλου για την εκμάθηση της εβραϊκής γλώσσας («Τα Εβραϊκά χωρίς κόπο») και επεξηγήσεις για τις εβραϊκές γιορτές, προσευχές, τα ήθη και τα έθιμα («Η διδασκαλία της εβραϊκής δρησκείας»). Επίσης, δημοσίευσε σε συνεχείς την αυτοβιογραφία του ιδρυτή του Σιωνισμού Θεόδωρου Χέρτζλ, την «Ιστορία της Νέας Εβραϊκής Λογοτεχνίας», μαρτυρίες επιζώντων των ναζιστικών στρατοπέδων, ενώ πρόβαλλε και τα ελληνικά έθνικά θέματα, τις εθνικές επετείους και αναδημοσίευε άρθρα και σχόλια του εβραϊκού Τύπου για τις σχέσεις της Ελλάδας και του Ισραήλ. Περιείχε φωτογραφίες και λίγες διαφημίσεις που αφορούσαν επώνυμες επιχειρήσεις, αεροπορικές εταιρείες και επαγγελματίες επιστήμονες.

Το υψηλό κόστος αυτής της πλούσιας σε περιεχόμενα εφημερίδας οδήγησε σε επανειλημμένες διακοπές από τον Ιανουάριο έως τις 28 Σεπτεμβρίου 1951, οπότε κυκλοφόρησε ξανά έως τον Νοέμβριο του 1952 και την τελευταία ανανέωση της έκδοσης, που διήρκεσε μία δεκαετία, από τις 17 Ιουνίου 1953 έως τις 12 Απριλίου 1963, όταν διακόπηκε οριστικά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΙΚΒ (ορισμένα τχ.), ΕΜΕ (αρ. τχ. 1947-1963).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σολωμών Ρεουμπέν Μορδεχάι, «Ο εβραϊκός τύπος στη Θεσσαλονίκη και γενικότερα στην Ελλάδα», *Χρονικά*, τχ. 1 (Ιούν. 1978, παράρτημα 1), 1-20· Ραφαήλ Φρεζής, *Ο εβραϊκός τύπος στην Ελλάδα*. Βόλος 1999.

ΠΕΝΑ ΜΟΑΧΟ

Έγγραφο

Αργυστόλι, 29 Μαΐου 1893 - 20 Μαΐου 1895, αρ. φ. 1-104. Συντάκτης: Παναγιώτης *Πανάς (έως το φ. 52, 21 Μαΐου 1894). Από το φ. 53 αποκάτ υπότιτλο: *Όργανον του εν Κεραλληνία Δημοκρατικού Κέντρου*, ενώ διευθυντής είναι ο Θρασύβουλος Α. Μομφερρίτος. Εβδομαδιαία (Σάββατο), τετρασέλιδη, τρίστηλη, 4^{ου} σχήματος. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 0 δρχ., εξωτερικού 8 φράγκα. Τυπογραφείο: «Πρόοδου».

Βασικό θέμα της ήταν ο έλεγχος της κυβέρνησης του Χαρ. Τρικούπη, που είχε δέσει τη χώρα σε κατάσταση πτώχευσης. Η λύση που πρότεινε ήταν η οργάνωση πολιτικών συλλόγων που θα συντελούσαν στην πολιτική αφύπνιση του λαού προκειμένου να στηρίξει κόμματα αρχών και όχι προσωποπαγή. Άλλο ζήτημα που την απασχολούσε ήταν η ανάγκη διοικητικής αποκέντρωσης. Ως σύγχρονα παραδείγματα πρόβαλλε την Ελβετία και τη «Βορειοαμερικανική συμπολιτεία». Δημοσίευε, επίσης, συχνά ειδήσεις για την πρόοδο των σοσιαλιστικών ιδεών στην Ευρώπη καθώς και για έλληνες και ξένους σοσιαλιστές και αναρχικούς, ενώ υπογράμιζε την ύπαρξη κοινωνικού προβλήματος στην Ελλάδα.

Με λιτή εμφάνιση, περιλάμβανε ελάχιστες τοπικές ειδήσεις, ενώ εκτός από το κύριο άρθρο είχε τις τακτικές στήλες «Βουλευτικά», «Εξωτερική Επιθεώρησης», «Διάφορα» και «Διατριβιά» (αλληλογραφία). Εκτός από τον Π. Πανά, τον Γ.Π. Χοϊδά και τον Γ.Γ. Άβλιχο, οι άλλοι συνεργάτες δεν είναι γνωστοί γιατί υπογράφουν με ψευδώνυμα ή αρχικά. Συνεργάτης της αρχικά ήταν και ο Ανδρέας *Λασκαράτος· όταν, όμως, αρνήθηκαν να δημοσιεύσουν κείμενά του, διαμαρτυρήθηκε έντονα κυκλοφορώντας ύστερα από 26 χρόνια και πάλι τον *Λίχνο του και κατηγορώντας τους συντάκτες της σαν άτομα επικίνδυνα για την κοινωνία εξαιτίας των αναρχικών (σοσιαλιστικών) ιδεών τους.

Στο τελευταίο φύλλο της απέδιδε τη διακοπή της στην έλλειψη ενός πολιτικού συλλόγου που θα μπορούσε να την στηρίξει στον αγώνα της.

νόητες, επιτροπές, προσωπικότητες της ομογένειας της Πόλης από γιατρούς, δικηγόρους, τραπεζίτες κ.ά., τα σύντομα κείμενα φιλολόγων, θεολόγων, ιστορικών, ιατρών, που ως μελετήματα αναφέρονται σε ποικίλα θέματα, τα λογοτεχνήματα, ανέκδοτα και μη, με περιορισμένη τη σύγχρονη πολιτική δημιουργία, οι προσωπογραφίες, που αναφέρονται σε 133 πρόσωπα της εκκλησιαστικής και κοινωνικής επικαιρότητας, δηλαδή κληρικούς, γιατρούς, οφικιάλους, δικηγόρους, εμπόρους, τραπεζίτες κ.ά. και η εικονογράφηση από έργα τέχνης και πρόσωπα κυρίως της εποχής. Το υλικό αυτό, με τη συρρίκνωση του ελληνισμού της Πόλης, μετά το 1974, παρουσιάζει πολύ ενδιαφέρον. Η έκδοση διακόπηκε με την έναρξη του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Όταν έληξε ο πόλεμος, οι πνευματικές δυνάμεις στην Πόλη ανασυντάσσονται και αρχίζουν να εκδίδουν νέες εφημερίδες, περιοδικά αλλά και ημερολόγια. Ωστόσο ο Στ. Ζερβόπουλος δεν συνεχίζει την έκδοση του ημερολογίου του, αλλά επανέρχεται στην ειδησεογραφική δημοσιογραφία, καθώς εκδίδει, κάθε Κυριακή, την εβδομαδιαία εφ. *Χρόνος* (1946-1967) με περιεχόμενο που αναφέρεται κυρίως στον θίο και την πολιτεία προσώπων της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.

Στο *Ημερολόγιον* συνεργάστηκαν οι Αγαθάγγελος Κυθωνίων, Αχιλλανός Φιλαδέλφειας, Ι. Αλευρίδης, Γ.Ν. Αποστολόπουλος, Η.Σ. Βιγγύπουλος, Μ.Θ. Βιζυηνός, Μ.Ι. *Γεδεών, Γεννάδειος Ηλιαυπόλεως, Γερμανός Αίνου, Α. Παλούρης, Α. Δόξας, Δωρόθεος Λαοδικείας, Σ.Ν. Ζερβόπουλος, Α.Α. Ζωγράφος, Β. Ηλιάδης, Δ. Ηλιάδης, Θ.Σ. Θεοφανίδης, Ι.Α. Ιωαννίδης, Ν. Καλαμπρτζής, Κ.Ν. Καλλίνικος, Κ.Α. Κομποδέκρας, Ν. Καραβίας, Θ. Κατραπάνης, Δ. Κατσικόπουλος, Κελαδίων Πτολεμαΐδος, Άρρια Κλώντη, Χρ. Κορωναίος, Κ. Μαρκόπουλος, Θ.Κ. Μαρκουίτζος, Δ.Μ. Μελισσόπουλος, Δ.Κ. Μελπίδης, Χ.Α. Ξανδόπουλος, Ν. Παλαιόπουλος, Ι. Παναγιωτίδης, Δ.Κ. Παπαδοπούλου, Δ.Κ. Παπακωνσταντίνου, Π. Παπαστράτος, Στ. Παρασκευάς, Κ.Μ. Πελεκίδης, Πολύκαρπος Μύρων, Αιμ. Σαββίδης, Ν. Σαλάχας, Ν.Α. Σαράδος, Μ. Σαρηγιάννης, Σ. Στασινοπούλου, Ι.Γ. Τσουρουκτσής, Β. Φιλώτης κ.ά.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΟΠ.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αδ. Στ. Ανεστίδης, «Τα ιστορικά του ημερολογίου. Το *Εγκυκλοπαιδικόν Ημερολόγιον Εικονογραφημένον* του Σταύρου Ν. Ζερβόπουλου, Πόλη, τ. Α' (1934) - Ε' (1940). Το περιοδικό και το ευρετήριό του», π. Η *Καθ' ημάς Ανατολή*, τ. Δ' (1998), 273-280.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΣΤ. ΑΝΕΣΤΙΔΗΣ

Ε.Δ.Ε.Σ.

Εβδομαδιαίο Όργανο του Εθνικού Δημοκρατικού Ελληνικού Συνδέσμου, Αθήνα, 30 Σεπτ. 1943 - 23 Φεβρ. 1944, αρ. φ. 1-11 (το τελευταίο σφωρόμενο φ. 11 έφερε επιπροσθέτως και την αρίθμηση των ετών Κατοχής: «Τρίτος Χρόνος Σκλαβιάς»). Άλλοι υπότιτλοι: *Όργανο του Εθνικού Δημοκρατικού Ελληνικού Συνδέσμου*, *Επίσημο Δημοσιογραφικό Όργανο του Εθνικού Δημοκρατικού Ελληνικού Συνδέσμου*, Δεξιά του τίτλου μέσα σε ορθογώνιο σχήμα έφερε στα πρώτα φύλλα ποικίλα συνθήματα: «Λευθεριά, Λαϊκή Δημοκρατία, Κοινωνική Δικαιοσύνη» (αρ. φ. 1)· «Έλληνες μη Διχάζεστε» (αρ. φ. 5). Αρχικά μικρού σχήματος και με αρκετά τυπογραφικά λάθη, τα φ. 10 και 11 έχουν μεγαλύτερο μέγεθος και καλύτερη επιμέλεια ως προς τη γλώσσα και τα τυχόν συντακτικά σφάλματα. Εβδομαδιαίο (αρχικά), συνήθως δίφυλλο, τρίστυλο / δίστυλο, ενώ στα τελευταία σφωρόμενα γίνεται τετράστυλο. Χωρίς τιμή, χωρίς ένδειξη τυπογραφείου.

Έντυπο που προκύπτει μετά την οριστική διάσπαση του ΕΔΕΣ Αθηνών, η οποία είχε αρχίσει να συντελείται σταδιακά ήδη από τον Οκτώβριο 1942. Εμπνευστές της έκδοσης φέρονται δύο μέλη του στρατιωτικού επιτελείου του ΕΔΕΣ, οι Απώστολος Παπαγεωργίου και Χαράλαμπος Παπαθανασόπουλος, των οποίων η διαγραφή από τον ΕΔΕΣ είχε ήδη δημοσιευτεί στο παράνομο κατοχικό φύλλο της οργάνωσης **Δημοκρατική Σημαία* στις 15 Οκτωβρίου 1943. Για την ομάδα διάσπασης του ΕΔΕΣ αρχικός επιδιωκόμενος στόχος είναι όχι μόνο η μη προβολή της ένοπλης δράσης του θουνού, η οποία θεωρείται ανεδαφική, αλλά και η παντελής διακοπή της.

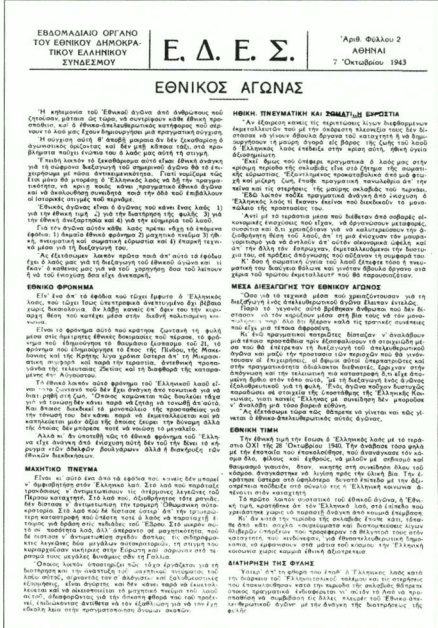
Εκτός των δύο προαναφερθέντων συνταγματάρχων στην κίνηση αυτή, που εκδηλώνεται ανάμεσα σε μέλη και ηγετικά στελέχη της Κεντρικής Επιτροπής του ΕΔΕΣ Αθηνών, ανήκουν και οι Ηλίας Σταματόπουλος, Μαυρικής Μαυρικού, Χαρ. Αντωνάτος. Επίσης, οι Στυλιανός Στυλιανίδης, Ι. Παρδενίου, Βαρδινγιάννης, Κρίτων Γεωργιάδης, Ι. Μπυλώτας κ.ά. Οι παραπάνω διαστρέφουν το σύντομο και κάπως ασαφές πρόγραμμα της οργάνωσης. Ανακηρύσσοντας ως αρχηγό του ΕΔΕΣ στις 17 Σεπτεμβρίου 1943 τον συνταγματάρχη Απ. Παπαγεωργίου και θεωρώντας τον Στυλιανό Γονατά ως φυσικό «αναπληρωτή του Νικολάου Πλαστήρα», διακηρύσσουν «τον περιορισμό της οργάνωσης εις πολιτικές, κατά του Γεωργίου Β΄ και των εκπροσώπων της 4^{ης} Αυγούστου, εκδηλώσεις». Αυτό διαφαίνεται και στα φύλλα του εντύπου, όπου τονίζουν, για παράδειγμα στο φ. 8 (17 Δεκ. 1943) τα ακόλουθα: «Ζητήσαμε τότε τη βοήθεια και τη συμμαχία όλων στον

αγώνα μας για το πολιτειακό και ιδιαίτερα τη θού-
δεια του ΕΑΜ [Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο]
που όμως δεν δέλησε να την δώσει μοιζώντας πως
το πολιτειακό ήταν μια απλή λεπτομέρεια στο σύ-
νολο του αγώνα.»

Ανάμεσα σε όσους θα αντιταχθούν, ανήκει κι ο
δικηγόρος Δημήτριος Γιαννακόπουλος, επιμελητής
έκδοσης της Δημοκρατικής Σημαίας, αρχικά αρ-
νούμενος να δημοσιεύσει σε αυτήν, καθ' υπόδειξη
του Ηλ. Σταματοπούλου, άρθρο του Γονατά που
σπρεφτόταν κατά του ένοπλου αγώνα και που κα-
λούσε τον ελληνικό λαό να περιοριστεί στον «αγό-
να της επιβίωσης του» και στη συνέχεια αναπτύ-
σοντας έντονη συστειρωτική δράση εναντίον του
δοσιολόγων, εκδίδοντας και μια νέα εφημερίδα, τη
Νέα Ζωή . Ως αποτέλεσμα, στο φ. 2 (7 Οκτ. 1943)
της εφ. Ε.Δ.Ε.Σ. θα δηλωθεί πως αυτή αποτελεί
«συνέχεια της εφημερίδος Δημοκρατική Σημαία»,
για να τονίσει λίγο πιο κάτω πως η παρούσα έκδο-
ση της εφ. Δημοκρατική Σημαία «δεν έχει καμία σχέ-
ση με το Ε.Δ.Ε.Σ. και πως αυτή εξεδόθη απ' το γνω-
στό κομμουνιστικό κάδαρμα Δ. Γιαννακόπουλο που
προσπαθεί έτσι να φέρει σύγχυση μέσα στην πα-
ρουση μας κατ' εντολή του Κ.Κ.».

Ο Γιαννακόπουλος θα δολοφονηθεί στις 4 Νο-
εμβρίου 1943 «κατόπιν διαταγής του Σταματοπού-
λου, ο οποίος ήταν πρώτος του ξάδερφος και συ-
νεργάτης του στο δικηγορικό γραφείο που διατη-
ρούσαν μαζί», ενώ η εφ. Ε.Δ.Ε.Σ. θα επιρρίψει τις
ευθύνες στο ΚΚΕ (αρ. φ. 5. 13 Νοε. 1943). Το τη-
λεγράφημα του Ναπολέοντα Ζέρβα προς το Στρα-
τηγείο Μέσης Ανατολής, θα ανακοινώνει πως «αι-
τία δολοφονίας του σκληρού αγώνων εν διεξίτηγμα κατ'
οργάνων κυβερνήσεως Ράλλη και Ε.Α.Μ. εν Αθή-
ναις», δημιουργεί ερωτηματικά διότι δεν δίγει κα-
θόλου τους πραγματικούς ενόχους και την εσωτε-
ρική διάσπαση του ΕΔΕΣ, αφήνοντας αιχμές και
κατά του ΕΑΜ.

Ομοίως και στο έντυπο Ε.Δ.Ε.Σ. οι αντιστα-
σιακές πράξεις που θα καταδικάζονται είναι αυτές
του ΕΛΑΣ (Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός
Στρατός) κι όχι του ΕΔΕΣ και μάλιστα ιδιαίτερα
παραποιημένες. Σταδιακά θα γίνεται ολοένα και πιο
φανερή η σύνδεση με τη δοσιλογική κυβέρνηση Ράλ-
λη και τους Γερμανούς, από όπου η ομάδα αυτή χρη-
ματοδοτείται κι εξοπλίζεται, για να συμβάλει τελί-
κα στη δημιουργία κι επάνδρωση των Ταγμάτων
Ασφαλείας. Το έντυπο θα προσπαθήσει να πείσει
πως «ο κομμουνιστικό απειλεί την Ελλάδα» και πως

η «δράση τους [εναντί] αγώνας επιβίωσης του αστι-
κού καδεστώς απέναντι στις δυνάμεις της κοινω-
νικής ανατροπής». Η υιοθεσία συνθημάτων όπως
«η Μεγάλη Βρετανία και οι ΗΠΑ είναι αποφασι-
σμένες να δημιουργήσουν μεταπολεμικά, μεγάλη και
ασχυρή Ελλάδα» (αρ. φ. 10, Φεβρ. 1944) δεν εκ-
φράζει παρά το γεγονός της υπογραφής ενός πρω-
τοκόλλου συνεργασίας, στα πλαίσια μιας άτυπης
ενοποίησης του αντιεαμικού συνασπισμού, ανάμε-
σα σε επτά οργανώσεις («Εδδική Δράσις», «Χ»,
«ΡΑΝ», «ΕΑΕΣ Αθήνας», «ΕΔΕΜ», «ΕΚΟ»,
«Τρίαινα» και την Υπηρεσία Πληροφοριών του
«υπουργείου Αμύνης» της δοσιλογικής κυβέρνη-
σης, υπό την αιγίδα του νεοηλλανδού αξιωματικού
Ντον Στοτ, ο οποίος μάλιστα επιχείρησε λίγο αργό-
τερα να διαπραγματευτεί με τους Γερμανούς τη σύ-
ναψη «χωριστής ειρήνης».

Το έντυπο Ε.Δ.Ε.Σ. προκάλεσε σύγχυση γιατί
όχι μόνο χρησιμοποίησε τα αρχικά της οργάνωσης,
αλλά και γιατί οι ίδιοι οι εκδότες του θεωρούσαν πως
εαυτούς τους ενεργά μέλη της ή τουλάχιστον, γι' αυ-
τούς προσπάθησαν να οργανώσουν στην αρχή. Σύμφωνα
με τα λόγια του Κώστα Ιωάννου: «Δεν ήταν προδό-

τες. Βέβαια αυτό που έκαναν ήταν προδοτικό. Μα... αυτό πίστευαν πως ήταν καλό για την χώρα.»

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΔΑΕΑ, ΓΑΚ (Αρχειό Ηρακλή Πετιμεζά, Μικρές Συλλογές, Κ-052/Φ). ΓΒ (Αρχειό Εμμ. Τουουδερού, αρ. φ. 3, 6). ΕΛΙΑ (αρ. φ. 1, 8-11 και 1 δακτυλόγραφο «Δελτίον Ειδήσεων της 24^{ης} Φεβρουαρίου 1944»), ΙΑΜΜ (Αρχειό Ηρακλή Πετιμεζά, Α.Ε. 286/Φ. 8, αρ. φ. 2, 5).

ΠΗΓΗ: Συνέντευξη της υπογράφουσας με τους Κώστα Ιωάννου και Κώστα Παπαγιαννάκη (Αθήνα, 15 Νοε. 2005).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Παπαγιαννάκης, *Επιλογή από το Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Αντιστάσεως* [Αθήνα,]: Ελ. Δέπος, «Η διάσπασις αρχίζει εις τον Ε.Δ.Ε.Σ. Αθηνών», Αθήνα [1958-1962], [τχ. 7-8]: Ν. Αναγνωστόπουλος, *Παράνομος Τύπος Κατοχής 1941-1944*, Αθήνα 1960: Κοινωνίας Πυρομάγλου. *Η Εθνική Αντίσταση ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ-ΕΚΚΑ*, Αθήνα 1975· του ίδιου, *Ο Δούρειος Ίππος-Η εθνική και πολιτική κρίσις κατά την Κατοχή*, Αθήνα 1978· Ανώνυμος, *Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος (Ε.Δ.Ε.Σ.)*, *Ιδρυτικών (1941)*, *Πρόγραμμα (1943)*, *Για μια νέα πολιτική ζωή (1943)*, χ.τ., χ.χ· Μαρία Σπηλιωτοπούλου – Προκόπτης Παπασπράτης, *Χρονολόγιο Γεγονότων 1940-1944*, Από τα έγγραφα του Βρετανικού Υπουργείου των Εξωτερικών Foreign Office 371, τ. Α' 1940-1943, Αθήνα 2003· Κ. Ιωάννου, *Ελευθερία Ορεινής Ελλάς*, Αθήνα 2004· Λευτ. Αποστόλου, *Ναπολέων Ζέρβας «ο μισθοφόρος»-από τα απόρρητα αρχεία του ΕΔΕΣ*, Αθήνα 2005· Τάσος Κωστόπουλος, *Η αυτολογοκρινόμενη μνήμη-τα πάγματα ασφαλείας και η μεταπολεμική εθνικοπροσύνη*, Αθήνα 2005.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΟΜΠΛΑΚΟΥ

Έδεσσα

Εφημερίς των τοπικών συμφερόντων, Έδεσσα, Ιαν. 1919 - Ιούλ. 1920, αρ. φ. 1-29, Εκδότης: Συμεών Η. Θαλασσινός, τμηματάρχης της νομαρχίας Πέλλης, που υπηρετούσε τότε στην Έδεσσα. Μότο (δεξιά του τίτλου): «Ἐστὶν οὖν Ἑλλάς καὶ ἡ Μακεδονία» (Στράβων). Δεκτιπενδήμερη, οκτασέλιδη, τρίσηλη, διαστάσεων 32x24 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 15 δραχ. Εκτυπωνόταν στη Θεσσαλονίκη, στο τυπογραφείο του Ι. Κουμένου.

Η έκδοσή της υπαγορεύτηκε από τα πολλά και ποικίλα προβλήματα που απασχολούσαν τον νομό,

τις έντονες πολιτικές διαμάχες και τη ζορή ανάγκη της τοπικής κοινωνίας για ενημέρωση σχετικά με τις μεταπολεμικές εξελίξεις. Στις σελίδες της εκτός από την πλούσια ειδησεογραφία δημοσίευε κείμενα πολιτικού, ιστορικού, λαογραφικού ή δρασκευτικού περιεχομένου, καθώς και φιλολογική και λογοτεχνική ύλη. Συνεργάτες ήταν ο μητροπολίτης Κωνσταντίνος, ο νομάρχης Σταμάτης Γ. *Σταματίου («Σταμ-Σταμ.»), ο βουλευτής Ιωάν. Πέγιος και οι Χριστόφορος Κωφός, Κωνσταντίνος Σιδβένας, Ευάγγελος Γιούσμης κ.ά διαπρεπείς Έδεσσαίοι.

Μετά τη διακοπή της, ο εκδότης της Συμεών Θαλασσινός, γιος του πολιτευτή και εκδότη σαμιακών εφημερίδων Ηρακλή *Θαλασσινού, επέστρεψε στη Σάμο όπου παλαιότερα είχε εκδώσει στο Καρλόβασι την εφ. *Αναγέννησις* (περ. Α', 1914-1915< >), και μαζί με τον Σταμ. Σταματίου συνέχισε την έκδοσή της στον Άγιο Κήρυκο, όπου αρθρογραφούσε με το ψευδώνυμο «Μούκιος Σκαλίνας». Το όνομά του βρίσκεται και σε άλλες σαμιακές εφημερίδες.

Με τον τίτλο *Έδεσσα* είχαν κυκλοφορήσει το 1917-1918 δύο ή τρία φύλλα της πρώτης εφημερίδας που εκδόθηκε στην πόλη, εφτά χρόνια μετά την απελευθέρωσή της από του Τούρκους. Την εξέδωσε η νομαρχία για να δημοσιεύονται οι ομιλίες και η δραστηριότητα του Παν. Τσιτσιλια που έγινε νομάρχης κατά τον Οκτώβριο του 1917 και παρέμεινε για έναν χρόνο.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΣΜΛΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Τάσος Σαμαρτζής, «Η πρώτη εφημερίδα της Έδεσσης. Κυκλοφόρησε το 1919, επτά χρόνια μετά την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό. Εκδότης: Συμεών Ηρ. Θαλασσινός», *Έδεσσαϊκά Χρονικά*, 1 (Ιαν.-Απρ. 1972), 22-24· του ίδιου, «Η εφημερίδα *Αγροτική Ιδέα*», *Έδεσσαϊκά Χρονικά*, 4 (Ιαν.-Απρ. 1973), 30-31· του ίδιου, «Έδεσσα. Η πρώτη εφημερίδα της Έδεσσης (1919)», *Νέα Έδεσσα*, 2 (Απρ.-Ιούν. 1979), 27· του ίδιου, «Ο εδεσσαϊκός Τύπος. Από την *Έδεσσα* (1919) έως την *Προινή* και την *Έδεσσαϊκή* σήμερα», *Η Καθημερινή/Επτά Ημέρες*, 13 Απρ. 1997, σ. 29· Μαν. Κανδυ-

λάκης. *Εφημεριδογραφία της Μακεδονίας και της Θράκης. Συμβολή στην εξιστόρηση του Τύπου των εφημερίδων και των περιοδικών της Βορ. Ελλάδος*. Θεσσαλονίκη 2001. σ. 144· Αγγελική Χατζημιάλη. «Σαμνακός Τύπος, 1863-2001. Χρονολογικός πίνακας. 1. Εφημερίδες, 1863-2001», στον τόμο *Ο Τύπος στη Σάμο. Αναμνηστικές της Τοπικής Κοινωνίας*, Πρακτικά Συνεδρίου, Αθήνα 2003, σ. 41-68.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΑΥΑΑΚΗΣ

Εδεσσαϊκά Χρονικά

Τετράμηνη περιοδική έκδοση του Φιλοπροόδου Συλλόγου Εδέσσης «Μέγας Αλέξανδρος». Έδεσσα, Ιαν. 1972- Μάιος 1977, τ. Α΄-Β΄, αρ. τχ. 1-11. Εκδότης: ο σύλλογος «Μέγας Αλέξανδρος». Υπεύθυνοι σύνταξης και επιμελητές ύλης: Δημήτριος Αντωνιάδης, Κωνσταντίνος Γ. Σταλίδης, Τάσος Σαμαρτζής (από το τχ. 7 και ο Νικόλαος Σιδηρόπουλος). Τετραμηνιαίο κατά τα δύο πρώτα χρόνια, μετέπειτα χωρίς τακτική περιοδικότητα (Οκτ. 1974, Απρ. 1975, Οκτ. 1975, Απρ. 1976, Μάιος 1977), τριάντα οκτώ έως πενήντα τεσσάρων σελίδων (το τχ. 5 ήταν είκοσι έξι σελίδων), δίστιχο, διαστάσεων 24,2x17,2 εκ. Τιμή τεύχους: 15 δραχ. Ετήσιες συνδρομές: 50 δραχ. Τυπωνόταν στο τυπογραφείο που βρισκόταν στην 1^η παράδο πλ. Ελευθερίας 6 (μετέπειτα Μακεδονομάχου Παπασιβένα 6), στην Έδεσσα. Υπεύθυνος τυπογραφείου ήταν αρχικά ο Τάσος Σαμαρτζής (αρ. τχ. 1-7) και στη συνέχεια ο Κ. Ντάλης (αρ. τχ. 8-11).

Η συντακτική επιτροπή δήλωνε στο πρώτο τεύχος ότι στόχος της ήταν να καταστεί το περιοδικό «έκφραση της ζωής, παλιάς, σύγχρονης και μελλοντικής στην Έδεσσα». Παράλληλα απαριθμούσε ως σκοπούς του εντύπου: τη συγκέντρωση, τη διασφάλιση και την παράδοση στην έρευνα των δημιουργημάτων του ελληνισμού της περιοχής, «προτού ο χρόνος και ο σύγχρονος πολιτισμός τα εξαλείψη», την προβολή των σύγχρονων προβλημάτων του τόπου και των προτάσεων για την επίλυσή τους. Επίσης θα έδινε «την δυνατότητα στους πνευματικούς ανθρώπους να προσφέρουν τις δυνάμεις τους για το κοινό καλό του τόπου και των κατοίκων». Η δημοτική του, όπως την καθόρισε η συντακτική επιτροπή, αφορούσε την Έδεσσα και γενικά τον νομό Πέλλας, και κάλυπτε κυρίως τους εξής τομείς: ιστορία, λαογραφία, τέχνες και γράμματα, οικονομία.

Τα ιστορικά και λαογραφικά άρθρα και τα χρονογραφήματα αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος της ύλης. Επίσης φιλοξενούνται μελέτες των Ευαγγ. Β. Βασιλείου (ιατρού), Συμεών Γ. Βεζυρίδη, αρχμ. Ιεροδότη Βλάχου, Παρασκευής Βογιατζή-Σταλίδου, Κ.Γ. Γαλλή, Γ.Δ. Γεωργιάδη, Δ. Γόννη, Αστερίου Δαλαμάγκα, Γ.Α. Δανέζη, Ευαγγ. Χ. Κακαβογιάννη,

Αν. Κίτσου, Πρόδρ. Χ. Κουκουλάκη, Π. Μαγκούτη, Μάρκ. Μέσκου, Παντ. Α. Μουράτογλου, Στεφ. Ι. Παπαδόπουλου, Κ. Σιβένα, Ν. Στοϊδή, Αλίκη Στουγιαννάκη, Ι. Στουγιαννάκη, Γ. Τουσίμη, Ι.Α. Τσορματζόγλου, Ι. Χολιαστού, ποιήματα του Δαμιανού Η. Αμανατίδη και του Δ. Γραμματικού αλλά και «λαογραφικά» σημειώματα μαθητών. Οι τελευταίες σελίδες προέβαλλαν τη δραστηριότητα του Συλλόγου, καθώς και την πνευματική και καλλιτεχνική κίνηση της πόλης («Νέα του Συλλόγου», «Ημερολόγιο πνευματικής και καλλιτεχνικής κινήσεως»). Τα κείμενα συνοδεύονται από παλιές φωτογραφίες της Έδεσσας και της περιοχής της.

Το περιοδικό ήδη από το πρώτο τεύχος του, όπως αναφέρει η ομάδα σύνταξης του, είχε βρει μεγάλη απήχηση και τα θέματά του είχαν προκαλέσει τη συγκίνηση των παλαιών και το ενδιαφέρον των νέων Εδεσσοσίων, καθώς και των ειδικών επιστημόνων, «γιατί νέα στοιχεία από την Έδεσσα και την περιοχή της πλουτίζουν τη μακεδονική βιβλιογραφία και ιστορία». Αλλά στο έκτο τεύχος οι υπεύθυνοι της έκδοσης, με την ευκαιρία της συμπλήρωσης του πρώτου τόμου, κάνουν λόγο για τις δυσκολίες, «κυρίως εκλεκτής και πρωτότυπης ύλης και οικονομικές», που αντιμετώπισαν και εκφράζουν τις ελπίδες τους για την υπέρβαση των δυσκολιών και στο μέλλον. Πάντως το επόμενο τεύχος κυκλοφόρησε με καλύτερη αρκετών μνηών διακόπτοντας έτσι την τακτική έκδοση του εντύπου. Τότε η συντακτική επιτροπή, αναγγέλοντας την έναρξη του δεύτερου τόμου, τόνιζε τη σημαντική δαπάνη που απαιτούσε η έκδοση και την αδυναμία του Συλλόγου να την αντιμετωπίσει χωρίς τη συμπαράσταση των μελών και των φίλων του. Εξηγούσε συγκεκριμένα ότι το ίδιο τεύχος τέθηκε σε κυκλοφορία «χάρη στην γενναία οικονομική συνδρομή μιας ομάδος γιαιτρών, φίλων του Συλλόγου, οι οποίοι με δική τους πρωτοβουλία προσέφεραν στον Σύλλογο ένα σημαντικό χρηματικό ποσό και υπερκάλυψαν τις δαπάνες εκδόσεως». Παράλληλα εξέφραζε «την ελπίδα ότι η εξαιρετή χειρονομία τους θα βρη μιμητάς» και δήλωνε ότι το περιοδικό θα συνεχίσει την κυκλοφορία του, «εφ' όσον θα υπάρχουν ένθερμοι φίλοι, πρόθυμοι να βοηθήσουν την προσπάθεια με κάθε τρόπο». Στο όγδοο τεύχος, οι επιμελητές σημειώνουν την προσπάθεια που έγινε για τη βελτίωση της μορφής του εντύπου με «τα διακοσμητικά των σελίδων» του Μάρκου Μέσκου και του Ραφαήλ Πολυχρονιάδη «εμπνευσμένα αποκλειστικά από τοπικά θέματα» και με «την χάραξη της κεφαλής του Με-

γάλου Αλεξάνδρου από αρχαίο νόμισμα της βασιλείας του Λυσίμαχου Θράκης» που «ο Αθηναίος ζωγράφος κ. Παναγιώτης Γράβαλος έκανε αποικεστικά για μας» και το οποίο κοσμούσε στο εξής το εξώφυλλο. Ωστόσο, οι καθυστερήσεις στην κυκλοφορία συνεχίστηκαν και η έκδοση έμελλε να σταματήσει μετά από δύο χρόνια.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΓΒ. ΕΒΕ. ΕΚΠΑ. ΕΜΣ. ΙΜΧΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Τάσος Σαμαρτζής, «Εδεσσαϊκά περιδικά», *Νέα Έδεσσα*, 1 (Ιαν.-Μάρτ. 1979), 2 Μαν. Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Μακεδονίας και της Θράκης. Συμβολή στην εξιστόρηση του Τύπου των εφημερίδων και των περιοδικών της Βορ. Ελλάδος*, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 144.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ

Εδεσσαϊκή

Εβδομαδιαία εφημερίς της πόλεως και του νομού. Έδεσσα, 29 Σεπτ. 1963 έως σήμερα [2005], αρ. φ. 1-2208 [31 Δεκ. 2005]. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Ευδ. Βαγουρδής, ιδιοκτήτης πρακτορείου εφημερίδων. Διευθυντής σύνταξης: Ν. Καραμανάκης. Επιμέλεια ύλης: Τάσος Σαμαρτζής. Σημερινός υπότιτλος: *Εβδομαδιαία εφημερίδα*. Εβδομαδιαία (αρχικά Κυριακή, σήμερα Σάββατο), τετρασέλιδη, εξάστηλη, διαστάσεων 48,5x33 εκ. Ο αριθμός των σελίδων και οι διαστάσεις αλλάζουν στη συνέχεια. Ο τίτλος τοποθετείται ανάμεσα σε δύο σχέδια με τοπία της Έδεσσας (η παλιά γέφυρα «Κιουπρί» στα αριστερά και κατωράκτης στα δεξιά). Τιμή φύλλου: 1,50 δρχ, αρχικά και σήμερα 1 ευρώ. Τυπωνόταν στο τυπογραφείο του Στ. Γεωργιάδη (Βαλαωρίτου) 13, Θεσσαλονίκη) και από το 1978 σε ιδιόκτητο τυπογραφείο στην Έδεσσα.

Η μακροβιότερη και η πρώτη πρωινή εφ. της Έδεσσας, Σκοπός ήταν, όπως ανέφερε στο πρώτο φύλλο της, να αποτελέσει «μια τοπική εφημερίδα [...] καθαρή, που να μην αποβλέπει σε τίποτε άλλο, παρά μόνον στην επίλυση των κοινών προβλημάτων της πόλεως και του Νομού [...] μια εφημερίδα χωρίς πολιτικές επιδιώξεις», διαπιτώνοντας την «καταφανή δίψα των συμπολιτών» της για ένα τέτοιο έντυπο. Γι' αυτό το λόγο θεωρούσε από την αρχή ότι η έκδοσή της «συγκεντρώνει όλες τις προϋποθέσεις για σίγουρη επιτυχία».

Η αρχική διάταξη της ύλης ήταν η εξής: η πρώτη σελίδα περιλάμβανε τα κύρια άρθρα, σύντομα σχόλια για τοπικά προβλήματα («Σχόλια») και χρονογράφημα που συνεχίζονταν και στην τρίτη σελίδα («Όσα πέρνει η πένα της εποχής», «Ιστορίες της Εδέσσης»). Στη δεύτερη σελίδα, μέσα από τις στήλες «Εδεσσαϊκή ζωή» και «Σημειώσεις ενός Εδεσ-

σαίου», σχολιάζονταν επίσης διάφορα τοπικά θέματα, ενώ στη «Μικρή ανθολογία» (επιμ. Μ. Μέσκου) δημοσιεύονταν ποιήματα των Β. Βαφειάδη, Ηρ. Μάλλωση, Σταμ. *Σταματίου («Στάμ-Στάμ») κ.ά. Η τρίτη σελίδα παρουσίαζε τις αθλητικές ειδήσεις («Αθλητικά νέα»). Στην τελευταία σελίδα καταχωρούνταν μικρές τοπικές ειδήσεις και διαφημίσεις.

Μετά τον θάνατο του Ευθυμίου Βαγουρδή (31 Δεκ. 1965), τη διεύθυνση ανέλαβε ο γιος του Στέ-

φανος και η έκδοση συνεχίστηκε με διευθυντή σύνταξης τον Τάσο Σαμαρτζή. Το 1978 άρχισε να εκτυπώνεται σε ιδιόκτητο τυπογραφείο και το 1991 γίνεται πολυσέλιδη και πολύχρωμη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Τάσος Σαμαρτζής, «Ο Εδεσσαϊκός Τύπος. Από την Έδεσσα (1919) έως την Πρωινή και την Εδεσσαϊκή σήμερα», *Η Καθημερινή/Επτά ημέρες*, 13 Απρ. 1997, σ. 29. Μαν. Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Μακεδονίας και της Θράκης. Συμβολή στην εξιστόρηση του Τύπου των εφημερίδων και των περιοδικών της Βορ. Ελλάδος*, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 144-146.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ

Εθνεγγερισία

Εφημερίς Πολιτική και Φιλολογική. Αθήνα, 24 Σεπτ. 1866 - 19 Ιουλ. 1868. αρ. φ. 1-184. Εκδότης: Γ. Καρνοφύλλης. Μότο: «Συμμαχεῖν καὶ προσέχειν τον νουν τούτοις ἐδελουσι ἀπαντες, ους αν ορώσι παρροσκουαμένους και πράττειν ἐδελοντας α χρῆ» (Δημοσθένης). Δισεβδομαδιαία, τετρασελίδη, τριστηνή, διαστάσεων 41x27 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 20 δρχ., εξωτερικού 40 δρχ., για τις «Ην. Ηγεμονίες» 4 φλουριά. Τυπώται στο τυπογραφείο Γ. Καρνοφύλλη (Νικίου 23).

Γράφεται στη λόγια γλώσσα της εποχής και η δεματολογία της αφορά στις πολιτικές εξελίξεις της χώρας. Ασκεῖ σφοδρή αντιπολιτευση στην κυβέρνηση Δ. Βούλγαρη και ιδιαίτερα στους χειρισμούς της στο ζήτημα της Κρήτης. Έτσι στο φ. 174 (5 Ιουν. 1868), σε πρωτοσέλιδο άρθρο με τίτλο «Το υπουργείο Βούλγαρη και η Κρήτη», με ένα ανελέητο σερυροκόπημα ρητορικών ερωτήσεων στην κυβέρνηση απαντά ο ίδιος: «Τι δ' αποκριδει ο αναίσθητος και τυφλός; Και όμως ας ομιλήσωμεν ακόμη, ας συλλέξωμεν εν προς εν τα πειστήρια της εθνικής προδοσίας, Τα πειστήρια του ιερου αίματος της Κρήτης την οποίαν το υπουργειον Βούλγαρη, το πολιτικόν

αυτό υπουργειον, ἤλθεν εξ αποστολής να επαναφέρῃ μινεκρον υπό τα ημιδραυστα σίδηρα του Τυράννου της».

Το άρθρο δίνει την ευκαιρία να φανούν οι εκτιμήσεις της για τη θέση της Ελλάδας στο διεθνές περιβάλλον της εποχής. Υποστηρίζει ότι η ξένη διπλωματία (Αγγλία και Αυστρία) παρέδωσε την εξουσία στον Δ. Βούλγαρη προκειμένου να υποχρεωθεί ο τελευταίος «να εγκαταλείπει την Κρήτην, διότι αυτός ήταν ο όρος ο απαιρούτος της ανόδου εις την Κυβέρνηση». Στηλιτεύεται ακόμα και η ατομία του βασιλέως «να προσφέρει από τα βασιλικά του χεῖλη το όνομα Κρήτη!». Και όλα αυτά όταν η Αμερική ηλεκτριζεται υπέρ της «Μεγαλονήσου» με συλλογή χρημάτων και ενδυμάτων, ενώ ο γαλλικός Τύπος υπερακοντίζει σε φιλοκρητικά προπαγανδιστικά δημοσιεύματα την ελληνική κυβέρνηση.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΛΙΑ (1867).

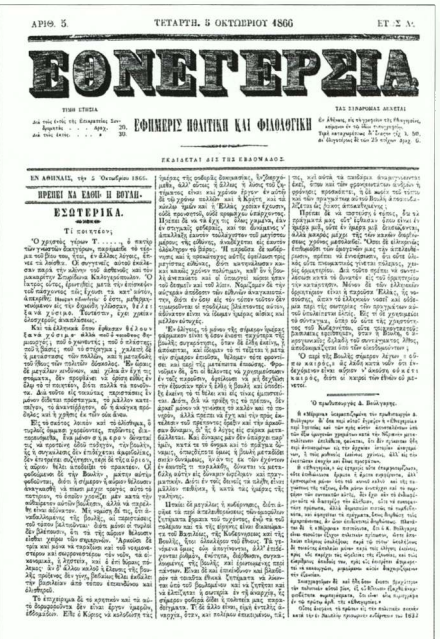
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, Ιστορία, τ. Α', σ. 259.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΛΟΥ

Εθνικά Νέα

Εφημερίς Εθνικής Μάχης και Ενημερώσεως Εκδομένη εν Ηγεμονίαις, Ηγεμονεία, 1966-1974, αρ. φ. Β. 1-192 και 1975-1993, αρ. φ. 193-786. Εκδότης: Ηλ. Κ. Βεζδρεβάνης, Αρχικά δεκαπενθήμερη (κάθε 1^η και 15^η του μηνός) που σταδιακά χάνει την περιοδικότητά της· το 1972 γίνεται εβδομαδιαία, αλλά μέτα από το 1974 κυκλοφορεί και πάλι άτακτα. Κυρίως διασέλη με διαστήματα τετρασελίδης έκδοσης (αρ. φ. 85, 110-131), πεντάστυλη, μεγάλο σχήματος. Τιμή φύλλου: αρχικά 1 δρχ., αργότερα 2 δρχ., ενώ μετά το 1974 υπόκειται σε συνεχείς ανατιμήσεις. Υπάρχει η δυνατότητα ετήσιας συνδρομής εξωτερικού σε μάρκα (25), προφανώς για τους ἄλλους μετανάστες. Τυπώνεται στο τυπογραφείο του Γ.Ι. Σαχπενίδη στην Ηγεμονεία.

Με στόχο να αποτελέσει το «επίσημο όργανο των Εθνοκοφρώνων» της Θεσπρωτίας και να εκφράσει όσους ακολουθούν «τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη του τρολλού της Αγίας Σοφίας και του ιερου βράχου της Ακροπόλεως», εγκαινιάζεται η έκδοση των Εθνικών Νέων, εφημερίδας με σαφή τοποθέτηση στο δεξιό άκρο του πολιτικού φάσματος. Μέσα από αυτό το πρίσμα, πρωτοστατεί αφενός στην αναμόχλευση των παθών του Εμφυλίου («Εορτάσθη μεγαλοπρεπώς η επέτειος συντριβής των Κομμουνιστοσυμμυριούτων») και αφετέρου στο «ξεκαπάσμα της κομμουνιστικής απειλής» («Ημέρα της γυναικας μία ακόμη αισχρά κατηχηλία των Κομμουνι-

Υπέροχος λόγος του αρχηγού των Φιλελευθέρων κ. Ελ. Βενιζέλου, 100.000 διαδηλούσα την αγανάκτηση των δια την αντεθνική πολιτικήν» (δημοσιεύεται και φωτογραφία του Βενιζέλου, αρ. φ. 135, 15 Αυγ. 1916)· «Αποκαλυπτικότητα Συνέντευξις με τον κ. Βενιζέλου, εν κατάπτυστον πρωτόκολλον το οποίον υπέβαλλον οι επιτελικοί» (αρ. φ. 191, 12 Οκτ. 1916). Ο σχολιασμός της πολιτικής επικαρότητας εμφανίζεται στη στήλη «Τελευταία Ώρα». Η διαδοχική και αντιπρακτική επαλληλία, άλλοτε φιλοβενιζελική και άλλοτε φιλομοναρχικών άρθρων δυσχεραίνει τον ακριβή πολιτικό προσδιορισμό της *Εθνικής*. Μόνο μια προσεκτική ανάλυση της αρθρογραφίας θα μπορούσε να απαντήσει με σχετική εγκυρότητα στο ερώτημα: κριτής των ίσων αποστάσεων ο εκδότης της *Εθνικής* ή απλώς καιροσκοπός;

Οσάυτο, παράλληλα με την πολιτική αρθρογραφία αρκετά είναι και τα αναγνώσματα, λογοτεχνικά ή απλώς λαϊκά: «Αλφόνς Ντωντά, *Η Στριγγλα*» (Α' μέρος, 2 Σεπτ. 1916). Από το φ. 7 (7 Απρ. 1916) προαναγγέλλεται ότι από το πασχάλινο φύλλο θα δημοσιευθεί «Μέγα περιπετειώδες ανάγνωσμα το οποίον θα προκαλέσει αμέριστον το ενδιαφέρον της ελληνικής κοινωνίας: *Η Ηρωική Σερβοπούλα*». Το

ανάγνωσμα δημοσιεύεται από το φ. 10 (10 Απρ. 1916) υπό Σπυρ. Σπυριδωνίδου. Στο φ. 19 (20 Απρ. 1916) υπό τον τίτλο «Επιφυλλίς της *Εθνικής*» δημοσιεύεται *Η Μονομάρτη* του Ερρίκου Μυρζέ. Τα ερωτικά αναγνώσματα συνεχίζονται: στο φ. 29 (30 Απρ. 1916) αναγγέλλεται ότι θα δημοσιευτεί «προσεχώς εις την *Εθνικήν* πρωτότυπον κοινωνικόν μυθιστόρημα: *Ο τραγικός έρωσ, Η Μαύρη Αγάπη* [...] υπό Σπυρ. Σπυριδωνίδου» (αρ. φ. 74, 16 Ιουν. 1916). Η δημοσίευση του μυθιστορήματος άρχισε από το φ. 86 (26 Ιουν. 1916). Στο φ. 196 (17 Οκτ. 1916), «μετ' ολίγας ημέρας εις την *Εθνικήν*: Νέον πρωτότυπον μυθιστόρημα παριμένον από την εργατικήν ζωήν του Πειραιώς αλλά πανελληνίου ενδιαφέροντος *Άμοιρες Σκλάβες* [...] υπό Σπυρ. Σπυριδωνίδου» (δημοσιεύεται από το φ. 215, 6 Νοε. 1916).

Αξίζει να σημειωθεί η συμμετοχή της εφημερίδας στη λογική των παροχών στους αναγνώστες: «Κλήρωση οικοπέδων. Δώδεκα οικοπέδα 1 κάθε μήνα. Μοίρασμα κατόπιν κληρώσεως (αρ. φ. 13, 31 Ιουλ. 1916).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Β', σ. 348· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 87.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΓΛΟΥ

Εθνική

Πρωινή ανεξάρτητος εφημερίς, Θεσσαλονίκη, 24 Νοε. 1919 - Φεβρ. 1920 και 17 Ιουν. 1920 - 17 Ιουλ. 1920, αρ. φ. 1-167. Εκδότες: Ν. Μάνος, Δ. Κοντορέπας, Αρχισυντάκτης-υπεύθυνος: Ν. Βέρρος. Άρχισε να εκδίδεται ως πρωινή ανεξάρτητη καθημερινή εφημερίδα. Επανεκδόθηκε στις 17 Ιουν. 1920, τετρασελίδη, σχήματος 4^{ου}, με διευθυντή και αρθρογράφο τον Γ. *Συρούκης, πάλι ως καθημερινή απογευματινή, «αναιδιουργηθείσα επί νέων βάσεων». Τα γραφεία της στεγαζόνταν σε κτίριο του λιμανιού.

Αντιβενιζελική εφημερίδα με βασικό εκδότη της τον Νικόλαο Μάνο, ένα σημαντικό στέλεχος του Κόμματος των Φιλελευθέρων στη Θεσσαλονίκη που εγκατέλειψε την παράταξη του, κατέφυγε στην αντίπαλη, άσκηση βίαιη και σκληρή αντιπολίτευση στον παλαίο του αρχηγό και αγρότερα εκλέχθηκε δήμαρχος της πόλης. Δημοσίευε κύριο άρθρο, χρονογράφημα και σχόλια. Στη νέα εφημερίδα εμφανίστηκε ως συνεκδότης ο Γ. Συρούκης με τον Ν. Μάνο «υποβληθείς εις υλικάς θυσίας υπερτέρας των δυνάμεών του». Ο Συρούκης ήταν δημοσιογράφος από την Αιτωλοακαρνανία και βρέθηκε αποκλεισμένος στη Δράμα κατά την εισβολή των Βουλγάρων, εξορίστη-

κε στη Βουλγαρία και εγκαταστάθηκε μετά την ανακωχή στη Θεσσαλονίκη.

Στο προγραμματικό της άρθρο έγραψε: «*Η Εθνική* δικαιούται υπέρ εαυτής ένα τίτλον τιμητικής αναγνώρισεως. Είναι η εφημερίς, ήτις πρώτη εγκαίρως τον αντιπολιτευτικόν αγώνα εν Μακεδονία, υποβλήθεισα, χάριν της επικρατήσεως αυτού εις κολοσιαιάς δαπάνας. Και δικαιούται να είναι υπερήφανος η *Εθνική* ότι ο σπόρος τον οποίον έσπειρεν, έπεσε εις την γην την καλήν και απέδωκε γόνιμον και ώριμον τον καρπόν του. Είμεθα δέβαιοι ότι η *Εθνική* ανά μέσον του αντιπολιτευομένου λαού της Μακεδονικής Πατρίδος θα επανεύρη από σήμερα την θέσιν της στοιχίζομένην από πλαισίωμα φίλων και ωραίων συμπαιδών. Θα ανανεώση τας γνωριμίας αυτής με τους αναγνώστας της οι οποίοι θα αισθανθούν επαναβλέποντες την εφημερίδα των, εκείνο το αίσθημα το οποίον δοκίμαζούν όλοι οι άνθρωποι, όταν βλέπουν πολλαγαπητόν μένον των φίλων, μετά από μακρόν χωρισμόν».

Σύμφωνα με τον Βασ. *Μεσολογγίτη: «Ο Μάνος δέλων να πολεμήση τους αντιπάλους του εξέδωκε την *Εθνικήν*. Έφερε διπλοκάνανο πιστήριο και στοιχεία τυπογραφικά εξ Αθηνών και ενοίκιασεν

άνετα γραφεία και τυπογραφεία εις τα κτίρια του λιμένος. Η *Εθνική* εξεδόθη αρκετά επιμελημένη και επήρε κατ' αρχάς κάποιαν κυκλοφορίαν. Η αρθρογραφία της ήτο δικαιολογητή. Ο Ωρολόγας είχε γράψει ένα δριμύτατο αντιβενιζελικό άρθρον εις το οποίον έλεγε ότι και τον Βόρειον Πόλον ακόμη αν προσαρτήση ο Βενιζέλος εις την Ελλάδα, ο ελληνικός λαός θα τον καταψηφίση».

Αρκετά νωρίς η εφημερίδα γνώρισε μια πρωτότυπη δίωξη, όταν το δημοτικό συμβούλιον Θεσσαλονίκης αποφάσισε να αποδοκιμάσει τους δύο δημοτικούς συμβούλους και εκδότες της για κάποια κείμενα που δημοσιεύθηκαν τις τελευταίες ημέρες του Φεβρουαρίου 1920, με τα οποία υποστηρίχθηκε ότι είναι προτιμότερο να μείνει μικρή η Ελλάδα, παρά να έχει πρωθυπουργό τον Βενιζέλο. Το δημοτικό συμβούλιον καταδίκασε μόνο το δημοσίευμα και την εφημερίδα και όχι τους εκδότες, με το σκεπτικό ότι ήταν επιχειρηματίες. Όταν όμως τις επόμενες ημέρες οι δύο σύμβουλοι-εκδότες δήλωσαν ότι συμφωνούν με το επιλήψιμο κείμενο, εξοργίστηκαν οι άλλοι δημοτικοί σύμβουλοι και με νέα απόφαση εκφράστηκε η λύπη του δημοτικού συμβουλίου και η αποδοκιμασία των εκδοτών της *Εθνικής*. ζητήθηκε δε έμμεσα η απόλυσή τους. Όμως δεν είναι γνωστό αν ακολούθησε απόλυση των δύο συμβούλων.

Χωρίς κάποια προειδοποίηση, από τις 14 Ιουλίου 1920 έγινε «εκτάκτως εσπερινή». Δεν είναι βέβαιο πότε ακριβώς διέκοψε την έκδοσή της· αρκετά νωρίς όμως (Ιούν.-Ιουλ. 1920), είχε αρχίσει μια προίδέαση των αναγνωστών της για κρίση του Τύπου. Η προσπάθεια του Συρούκη να επανεκδώσει την εφημερίδα στη Θεσσαλονίκη δεν τελεσφόρησε. Η *Εθνική* συνέχισε να εκδίδεται για κάποιο διάστημα στην Καβάλα και τη Δράμα.

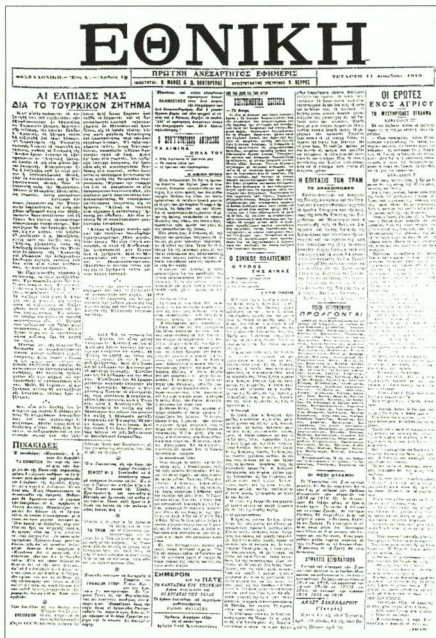
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ. ΙΑΥΕ. Ιδιωτική συλλογή κληρονομών Ι. Ιωαννίδη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Βασ. Μεσολογγίτης, «Η δημοσιογραφία εις την Θεσσαλονίκη», εφ. *Ελευθερος (Μακεδονικός) Τύπος*, 25 Μαΐου 1934· Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Β', σ. 310-318.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Εθνική

Καθημερινή πολιτική εφημερίδα της Λευκωσίας. Κύπρον. Λευκωσία, 25 Φεβρ. 1959 - Σεπτ. 1968 και 7 Μαρτ. 1973 - 23 Φεβρ. 1975. Εκδότης: Χρ. Γ. Σταυρινίδης (αρχικά). Ξάνδος Κληριδής (από Νοέ. 1959· εξουσιοδότησε τον Φιφή Ιωάννου). «Herald Publishing Co.

Ltd.) (Απρ. 1960), «Κήρυξ Ltd.» (από το 1965· υπεύθυνος ο Φώτης Παπαφώτης, στη συνέχεια ο Ανδρέας Γ. Δράκος και αργότερα ο Γιάννης Σ. Μήσιος)· εταιρεία «Παρθενών» (από τις 7 Μαρτ. 1973· υπεύθυνος ο Χαρόλαμπος Χαραλάμπους). Διευθυντής σύνταξης: Λοΐζος *Κυθρεώτης (αρχικά). Διευθυντής: Ελευθέριος Παπαδόπουλος (από τον Σεπτ. 1974). Καθημερινή / εβδομαδιαία (για ένα διάστημα μετά το 1965), πρωινή, εξασέλιδη, εννιάσπλη, διαστάσεων 55,5x40 εκ. Ο τίτλος της εκτυπωνόταν πάντοτε σε γαλάζιο χρώμα. Τιμή φύλλου: 15 μιλς. Τυπωνόταν στο τυπογραφείο «Κόσμος» στη Λευκωσία.

Απετέλεσε το εκφραστικό όργανο των εθνικοφρόνων αγωνιστικών δυνάμεων, που έλαβαν μέρος ή υποστήριξαν τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 1955-1959. Η έκδοση της συμπίπτει με τη μεταβατική περίοδο από την αγγλοκρατία στην ανεξάρτητη Κυπριακή Δημοκρατία, αμέσως μετά την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου. Στην πρώτη περίοδο της έκδοσής της υποστήριξε τον πρόεδρο Μακάριο στις προσπάθειές του για τη μεταπολίτευση, στις διαπραγματεύσεις του με τους Άγγλους, στη δημιουργία της πρώτης πολιτικής και κομματικής οργάνωσης των εθνικών δυνάμεων ΕΔ-ΜΑ (Ενιαίοι Δημοκρατικών Μέτωπον Ανυμειουργίας) και στη σύνδεση του πρώτου υπουργικού συμβουλίου, ενώ παράλληλα πρόβαλλε και εξυμνούσε τα ηρωικά κατορθώματα του στρατηγού Γρίβα Διγενή και των αγωνιστών της ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Λαγωνιστών).

Η ιστορία της είναι δαιδαλώδης και πολυκύματη· άλλαξε πολλά χέρια, πολλούς ιδιοκτήτες και διευθυντές, αλλάζοντας ταυτόχρονα πολιτικές θέσεις. Εμπνευστής της ιδέας κυκλοφορίας της ήταν ο τυπογράφος, Χρ. Γ. Σταυρινίδης που εξέδιδε την εφ. *Απογευματινή και που αργότερα μετονομάστηκε σε *Ταχυδρόμο*. Στη συνέχεια και σε συνεννόηση με τον Λοΐζο Κυθρεώτη, που ήταν συντάκτης στην εφ. **Εθνος*, αποφάσισε τη μετονομασία του *Ταχυδρόμου* σε *Εθνική*. Ο Λοΐζος Κυθρεώτης αποχώρησε από το *Εθνος* και έγινε διευθυντής σύνταξης της εφημερίδας και μαζί του αποχώρησαν και άλλοι συντάκτες, γεγονός που δημιούργησε κάποια σύγκρουση και ανταγωνισμό ανάμεσα στις δύο εφημερίδες.

Μετά το 1965 αντιπολιτεύθηκε σφοδρά τον Μακάριο και την πολιτική του, άσκησε έντονη πολεμική και κριτική εναντίον του και προσήχθη ενώπιον της δικαιοσύνης για ποινικά αδικήματα. Τον Σεπτέμβριο 1968 ανέστειλε την έκδοσή της. Επανεκδόθηκε ως όργανο της «ενωτικής παράταξης» με

τον ίδιο τίτλο και ως πρωινή καθημερινή στις 7 Μαρτίου 1973. Από την αρχή της επανέκδοσής της πήρε θέση εναντίον του Μακαρίου και υποστήριξε τις κινήσεις των τριών μητροπολιτών και άλλων παραγόντων της Δεξιάς εναντίον του. Από τον Απρίλιο έως τον Ιούλιο 1973 παρουσιάστηκαν ενώπιον δικαστηρίου διάφορες κατηγορίες εναντίον των υπευθύνων της, που σχετιζόνταν κυρίως με την προσβολή του αρχηγού του κράτους και την υπόθαλιψη βίας και παρανομίας, με αποτέλεσμα το επαρχιακό δικαστήριο Λευκωσίας να καταδικάσει στις 6 Αυγούστου 1973 σε δυο μήνες φυλάκιση τον υπεύθυνο της και σε 300 κυπριακές λίρες πρόστιμο την ιδιοκτήτρια εταιρεία. Χρηματικές ποινές της επεβλήθησαν από το δικαστήριο και τον Σεπτέμβριο 1973. Στις 20 Οκτωβρίου 1973 ένοπλοι προσωποδοφόροι επέδραμαν στα τυπογραφεία όπου εκτυπωνόταν και παρεμπόδιζαν την κυκλοφορία της. Στις 26 Απριλίου 1974 υποστήριξε ανοικτά την παράνομη δραστηριότητα της ΕΟΚΑ Β΄ με το κύριο άρθρο «Ζήτω η ΕΟΚΑ Β΄». Ανέστειλε οριστικά την έκδοσή της στις 23 Φεβρουαρίου 1975.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους, «Εθνική», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Δ', Λευκωσία 1986, σ. 335.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Εθνική / Le National

Εφημερίς πολιτική, φιλολογική και βιομηχανική / Journal politique, littéraire et industriel. Ναύπλιο, 1/13 Οκτ. 1834 / Αθήνα, 15/27 Νοε. 1835 - 27 Αυγ./6 Σεπτ. 1835, αρ. φ. 1-63. Υπεύθυνοι συντάκτες: Κ.Γ. Μισσουδάκης, Ι. Παππά Γεωργίου (από 13/25 Δεκ. 1834). Μότο: «Ο Βασιλεύς και το Έθνος, Ενωμία, Ελευθερία, Ομόνοια (Le Roi et la Nation. Ordre, Liberté, Concorde)». Δισεβδομαδιαία (Πέμπτη και Κυριακή), τετρασέλιδη, διγλώση (ελληνικά και γαλλικά), διαστάσεων 42x27 εκ. «Η τιμή της συνδρομής είναι κατ' έτος 40 δρχ. ή 20 κατ' εξαμηνίαν. Οι εκτός Ελλάδος συνδρομηταί πληρώνουν 8 Τάληρα δίσηλα κατ' έτος ή 4 κατ' εξαμηνίαν. συννενοούμενοι με τους Κυρίους Προξένους της Ελλάδος». Από τις 15/27 Απρ. 1835 οι συνδρομές γίνονται 48 δρχ., 24 δρχ., 10 δρχ. και 5 δρχ. αντίστοιχως. Τυπογραφείο: «εκ του ιδιαιτ.[έρου] τημη.[ατος] της τυπο[γραφίας] Εμ. Αντ.[ωνιάδου] διευθυνομένης υπό Κ. Αντωνιάδου»· «εκ του ιδιαιτ. τημη. της τυπογ. Εμ. Αντ. διευθυνομένης υπό Κων/νου Νικολαΐδου» (από τις 15/27 Νοε. 1834)· «εκ της τυπογραφίας των αδελφών Α. και Ν. Αγγελιδών» (από τις 7/19 Φεβρ. 1835) και «εκ του ιδιαιτ. τημη. της τυπογ. Εμ. Αντ. διευθυνομένης υπό Κων/νου Νικολαΐδου» (από τις 17/29 Φεβρ. 1835).

Αρ. 1-1-1848

ΕΘΝΙΚΗ

Νο. 1-1-1848

ΕΠΙΜΕΤΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΜΑΤΙΣΤΙΚΗ
LE NATIONAL,
JOURNAL POLITIQUE LITTÉRAIRE ET INDUSTRIEL.

ΕΤΗΣΙΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ
Ο Γενικός Διευθυντής
Ο Γραμματέας
Ο Τυπογράφος

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 10 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ
Το παρόν φύλλον περιλαμβάνει...
Το παρόν φύλλον περιλαμβάνει...

Μετά το τέλος της...
Το παρόν φύλλον περιλαμβάνει...
Το παρόν φύλλον περιλαμβάνει...

συστήματος το παρόν Υπουργείον, ότι επιθυμώμεν την πτώσιν του ή τουλάχιστον την μεταρρυθμίσιν του». απαντά επισημαίνοντας τις ελλείψεις της κυβερνήσεως και παραθέτει τις προτάσεις της για καλύτερη διακυβέρνηση της χώρας (αρ. φ. 3, 7/19 Οκτ. 1834). Κατηγορεί ευθέως τον Κολέττη, ο οποίος στο διάστημα 1834-1835 διηύθυνε το υπουργείον των Εσωτερικών, ότι προλαβάνει η αδράνεια του υπουργείου τον «εξυκολούθει, και είναι η αιτία της νεκρώσεως πολλών σημαντικών υποθέσεων». Ταυτόχρονα εγκωμιάζει την αντιβασιλεία ότι «καταγίνεται με πολλήν δραστηριότητα εις ωφέλιμα και οικονομικά σχέδια» (αρ. φ. 12, 18/30 Νοε. 1834) και ειδικότερα τον Άρμανσπεργκ, «τον αυτόν αγαθόν Αντιβασιλέαν [που] πιασίζει παντοιοτρόπως να ευχαριστήση όλους εν γένει» (αρ. φ. 13, 22 Νοε. / 4 Δεκ. 1834). Κατηγορεί τον Σωτήρα, την «αλιτασαλική εφημερίδα», ότι «δεν λαλεί εμψή περί ταράχων» ως προειδοποίηση ότι τυχόν απομάκρυνσή του από την εξουσία θα δημιουργούσε συνθήκες πρόσφορες για εξεγέρσεις. Καλωσορίζει, ωστόσο, «με μεγίστην ευχαριστήσιν» την επιστροφή της εφ. Σωτήρ «εις την δημοσιογραφικήν σκηνήν αναφανομένην» πράγμα το οποίο αποδεικνύει πόσο σεβαστή «καινα σήμερα η ελευθεροτυπία εις την Ελλάδα και εις την φιλελεύθερον Κυβερνήσιν μας!» (αρ. φ. 4, 11/23 Οκτ. 1834).

Η οργάνωση της ύλης δομείται στις μόνιμες στήλες «Εσωτερικά», «Εξωτερικά» και «Διάφοροι Ειδήσεις». Το κύριο μέρος της ειδησιογραφίας αφορά στην εσωτερική πολιτική. Οι ειδήσεις από το εξωτερικό είναι περιορισμένες και συνήθως αντλούνται από τις εφ. Εφημερίς της Σμύρνης, Εφημερίς της Κερκίρας, Εφημερίς της Αυγούστης (Gazette d'Ausbourg) και Εφημερίς των Συζητήσεων (Journal des Debats).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΕΛΙΑ (ανατύπωση 1972).
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: J. Petropoulos, Πολιτική και Συγκρότηση Κράτους στο Ελληνικό Βασίλειο, 1833-1843, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 1985, σ. 262.

ΓΙΟΥΛΙΑ ΚΟΥΤΣΟΠΑΝΑΓΟΥ

Η Εθνική

Αθήνα, 1936-1938. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Γ.Κ. Τζιρακόπουλος. Αρχισυντάκτης: Γ.Α. Κυριακίδης (έως τις 7 Σεπτ. 1936). Κ. Πολίτης (8 Σεπτ. 1936-1938). Πρωινή, καθημερινή, εξασελίδη, οκτάσπλη, διαστάσεων 66x47 εκ. Τιμή φύλλου: 2 δρχ. Συνδρομές: ετήσια εσωτερικού 760 δρχ. και εξωτερικού 12 δολ., εξαμηνιαία εσωτερικού 400 δρχ. και εξωτερικού 12 δολ. Γραφεία: Κοραή 3, αργότερα Φιλελλήνων 46.

Υπήρξε όργανο του Γ. Κονδύλη και ο λόγος του ως εκ τούτου ήταν αντιπλουτοκρατικός και υπέρ των εργαζομένων τάξεων. Κατηγόρησε την κυβέρνηση των «πλουτοκρατών» του Κ. Δεμερτζή ότι ανέστειλε τις ευεργετικές για τους παλαιούς πολεμιστές, αναπήρους, πολύτεκνους και μακεδονομάχους, διατάξεις των νόμων του Γ. Κονδύλη, Βασιλόφρων και αντικομμουνιστική, αποδέχθηκε την ανατροπή της κοινοβουλευτικής τάξης από τον Ι. Μεταξά, γιατί δόθηκε στην «ακαταστασίαν» η λύση που πρότεινε εκείνη με την αρθρογραφία της, ότι δηλαδή θα έπρεπε τον τελευταίο, αποφασιστικό λόγο να είχε ο βασιλιάς.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Εθνική Αγωγή

Ανατροφή - εκπαίδευσις - γράμματα - επιστήμαι - καλαι τέχναι - βιομηχανία. Αθήνα, 1898-1904: περ. Α', 1898-1903, 141 τχ. και περ. Β', 1904, 12 τχ. (μεταξύ αυτών τέσσερα διπλά και ένα τριπλό). Εκδότης: Γεώργιος *Δροσίνης (1859-1951). Την περ. Α' είναι δεκαπενθήμερο, δίσηπλο, δεκαέξι σελίδων (συν τετρασελίδο Δελτίο), σχήματος 4^{ου}, ενώ την περ. Β' είναι μηνιαίο / διμηνιαίο / τρι-

μηνιαίο, σαράντα οκτώ σελίδων, διαστάσεων 29x19 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 7 δρχ. (περ. Α') και 6 δρχ. (περ. Β')· εξωτερικού 8 χρυσά φράγκα (περ. Α') και 5 χρ. φρ. (περ. Β'). Τυπωνόταν στο τυπογραφείο της «Εστίας», ιδιοκτησίας Κ. Μάισνερ και Ν. Καργαδούρη.

Η έκδοσή της προέκυψε ως απότοκος της στρατιωτικής ήττας του 1897 που, σύμφωνα με τον Γ. Δροσίνη, οφειλόταν στην έλλειψη εθνικής αγωγής, δηλαδή της «πνευματικής αναπτύξεως και της ηθικής μορφώσεως των πολιτών». Αυτές τις σκέψεις εκδέτει ο παλαιός διευθυντής της *Εστίας στο άρθρο «Επί το έργον», με το οποίο εγκαταλείπει την κυκλοφορία του περιοδικού στο πρώτο τεύχος του. Στόχος του, λοιπόν, είναι να βοηθήσει στην αγωγή των παιδών την οποία θεωρεί απαραίτητη προϋπόθεση για την εθνική αποκατάσταση και την κοινωνική ανάπτυξη. Έχοντας ως αφετηρία την αναγκαιότητα της καλλιέργειας της εθνικής αγωγής σε όλα τα πεδία (σπίτι, σχολείο, κοινωνία) επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στο σχολείο.

Επόμενο είναι η ύλη του να έχει κυρίως εκπαιδευτικό περιεχόμενο με πρωτότυπες και μεταφρασμένες συνεργασίες ευρείας θεματικής. Συμπεριλαμβάνει, μεταξύ άλλων, άρθρα γύρω από την εκπαιδευτική εμπειρία άλλων κρατών και θεωρητικά κείμενα για την αποστολή του σχολείου, τον ρόλο του παιδαγωγού και τη σχολική πειθαρχία. Επίσης, πολλές είναι οι αναφορές στην παιδική ηλικία και τη διαμόρφωση του χαρακτήρα καθώς και ειδήσεις (π.χ. για τα νέα θρανία των δημόσιων σχολείων) και πρακτικές συμβουλές για ζητήματα της σχολικής καθημερινότητας. Τέλος, παρατίθενται κείμενα κυβερνητικών εξαγγελιών και διατάξεων για εκπαιδευτικά ζητήματα, όπως λ.χ. το βασιλικό διάταγμα για την ίδρυση σχολικών βιβλιοθηκών.

Οι υπόλοιπες σελίδες διανθίζονται με ύλη διδακτικού περιεχομένου αντίστοιχη αυτής των οικογενειακών περιοδικών της προηγούμενης δεκαετίας, με τη σημείωση ότι απουσιάζει σχεδόν παντελώς η πεζογραφία. Υπάρχουν βιογραφίες και ιστορικές-λαογραφικές μελέτες, γεωγραφικές περιγραφές, επιστημονικά επιτεύγματα ενώ ιδιαίτερη θέση κατέχουν οι συμβουλές υγιεινής και διατροφής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΘ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ.Π. Δεμερτζής. *Το περιοδικό «Εθνική Αγωγή» του Γ. Δροσίνη: Βιβλιογραφική παρουσίαση.* [Αθήνα]. Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων, χ.χ.: Καρλόλου (εσποπτεία). *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, τ. Α', σ. 397-399.

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ Β. Ε. Ν. ΝΟΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ

Τ. 8 Σελίδες Διπλότυπο 270

Ιδιοκτήτης ΔΕΥΘΥΝΤΗΣ Β. Σ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Σάββατον 12 Ὀκτωβρίου 1946

ΕΤΟΣ 11ον ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 270
ΓΡΑΦΕΙΑ: Πλατεία Ελευθ. 4, Διοικησίον

Εθνική Αναγέννησις

Εβδομαδιαία εφημερίς εθνικιστικών αρχών, Σέρρες, 9 Φεβρ. 1936-1940 και 9 Ιουν. 1945-1966. Διευθυντής είναι ο Βασίλειος Παπαντωνίου και διαχειριστής ο Α. Κυριακόπουλος, οι οποίοι από το φ. 55 εμφανίζονται και ως ιδιοκτήτες της ενώ διευθυντής της γίνεται ο Κλεόβουλος Στρατόπουλος. Κατά την περ. Β' μοναδικός διευθυντής, υπεύθυνος και συνιδιοκτήτης της είναι ο Βασίλης Παπαντωνίου, εκτός ενός μικρού διαστήματος που τη συνδιοκτῆσια έχει και ο αδελφός του Ελευθέριος. Άλλο υπό-τίτλο: *Πολιτικοοικονομική εφημερίς - Ὀργανον του Νέου Κράτους, Πρωτοπόρος των Εθνικών Οργανώσεων της Βορείου Ελλάδος* (από το φ. 83). *Εβδομαδιαία εφημερίς των Σερρών εθνικοφρόνων αρχών* (περ. Β'). *Ὀργανον της Β.Ε.Ν. Νομού Σερρών* (από το φ. 218, 18 Αυγ. 1945). *Εβδομαδιαία εφημερίς του Νομού Σερρών* (τουλάχιστον κατά το 1958). *Εφημερίς του Νομού Σερρών* (τουλάχιστον κατά το 1961). *Εφημερίς εκδιδομένη εν Σέρραις* (τουλάχιστον κατά το 1962). Εβδομαδιαία και κυριακάτικη στο μεγαλύτερο διάστημα της κυκλοφορίας της και δι-σεβδομαδιαία (τουλάχιστον το 1962) - ως εβδομαδιαία κυκλοφορεί άλλοτε το Σάββατο (τουλάχιστον στα έτη 1945-1948) και άλλοτε την Παρασκευή (τουλάχιστον το 1958). Δισέλιδη αρχικά, τετρασέλιδη στη συνέχεια (από το φ. 55), και δισέλιδη επίσης κατά την περ. Β'. Πεντάστηλη. Κατά τη περ. Β' μολονότι συνεχίζεται η αρίθμηση τον φ. της περ. Α' παρατηρούνται λάθη στην αρίθμηση τους αλλά και στην αναγραφή του έτους έκδοσης. Αρχικό σχήμα: 50x35 εκ. και 41x29,5 εκ. για τρία φύλλα (αρ. φ. 75-77). Κατά την περ. Β' είναι διαστάσεων 42x28,5 και 41x30 εκ. Τιμή φύλλου (μεταπολεμικά): 250 δρχ. και 500 δρχ. Τυπωνόταν στα τυπογραφεία της εφ. *Ελευθερος Πολίτης* και από τις 22 Νοε. 1935 (αρ. φ. 50) στο τυπογραφείο του Γ. Σουκιούρογλου, έως τις 13 Φεβρ. 1938 (αρ. φ. 92). Ενδιμείσως τρία φύλλα της (αρ. φ. 75-77) τυπώνονται στο τυπογραφείο του Βασίλη Σταυρίδη που είναι και προϊστάμενος τυπογραφείου. Από τις 20 Φεβρ. 1938 (αρ. φ. 93) τυπώνεται στη Θεσσαλονίκη στο τυπογραφείο Μαρινέλη με προϊστάμενο τον Τ. Τριανταφυλλίδη και μάλιστα είναι όλη έγχρωμη με βαδυγάλο χρώμα. Κατά την περ. Β' τυπώνεται αρχικά στο τυπογραφείο του Ιωάννη

Σαμαρά και στη συνέχεια στον Αθανάσιου Γραϊκόπουλου. Υπεύθυνος τυπογραφείου ο Δ. Μιχαηλίδης και στο τέλος ο Σταμάτης Σταματιάδης.

Φιλομοναρχική εφημερίδα που εξέφραζε εκτός του ιδιοκτήτη της και μια σημαντική μερίδα της τοπικής κοινωνίας. Άλλωστε, οι Σέρρες είναι η περιοχή στην οποία εκδηλώθηκε το βενιζελικό στρατιωτικό κίνημα του 1935. Η αποτυχία του σήμανε την παλινόρθωση της βασιλείας αλλά και την ισχυροποίηση των φιλοβασιλικών παραγόντων της περιοχής. Η ταυτότητά της αυτή δηλώνεται καθαρά στον υπό-τίτλο της περ. Β': «Ὀργανον της Βασιλικῆς Ενώσεως Νέων Νομού Σερρών». Σε κύριο άρθρο της δηλώνεται: «Από της στήλης αυτής, και μάλιστα από της εκδόσεώς μας, μια έντονος και σθεναρά αρθρογραφία άνευ διακοπών, άνευ διακρίσεων διεξήχθη υπέρ του δεσμού της Βασιλευομένης Δημοκρατίας».

Στη διάρκεια του Εμφυλίου ο λόγος της ούς, ξεχώρισε για τον αντικομμουνισμό και τον αντιβουλγαρισμό της. Κύριος αρθρογράφος και χρονογράφος ήταν ο διευθυντής της Βασίλης Παπαντωνίου, πελοποννησιακής καταγωγής, ο οποίος διέθετε ιδιαίτερο χάρισμα γραφής αλλά και κλίση προς την ποίηση. Πολλά ποιήματά του διάνθιζαν τη σχεδόν μόνιμη λογοτεχνική της στήλη. Αρθρογράφος της υπήρξε επίσης, στην περ. Α', και ο Κλ. Στρατόπουλος και αυτός με ποιητικές αναζητήσεις. Κατά την περίοδο της εκτύπωσης της στη Θεσσαλονίκη δημοσίευσε ανταποκρίσεις από διάφορες περιοχές της Μακεδονίας. Από το 1948 στην πρώτη σελίδα της ενσωματωνόταν το *Λυχνάρι, Σατυρική Εβδομαδιαία Εφημερίδα* που εξέδιδε ο Β. Παπαντωνίου, όταν εξασφάλιζε τα τυπωτικά της έξοδα. Με έναν ευρηματικό τρόπο, μέσα από τους διαλόγους του «Αριστοφάνη» και του «Θεορίτη», σχολίαζε τα τοπικά γεγονότα και τις πολιτικές εξελίξεις. Η ειδησεογραφία της περιοριστήκε σημαντικά προς το τέλος της σε θέματα που απασχολούσαν ειδήσεις για τους αγρότες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΓΣ, ΓΑΚ - Αρχαία Ν. Σερρών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Καρτανιζής, *Οι Σέρρες άλλοτε και τώρα*. Σέρρες, έκδ. του Ομίλου Ορέφας Σερρών, 1983, σσ. 62, 65· του ίδιου, *Ιστορία της πόλεως Σερρών και της περιφέρειάς της*, τ. 3, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 448· Σωτ. Β. Παπαωνίου, *Ποιήματα άπαντα, διηγήματα, ιστορικά Σερρών*, Σέρρες 2004, σσ. 12, 23, 24-26· Β.Ι. Τζανακάρης, *Εικονογραφημένη Ιστορία των Σερρών*, Σέρρες, έκδ. π. Γιατί, 1995, σ. 459· του ίδιου, *Χρονικό αεραράικης τυπογραφίας 1878-1960*, Σέρρες, έκδ. π. Γιατί, 1999, σ. 45-47.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΟΥΧΑΣ

Εθνική Ασπίς

Εφημερίς πολιτική φιλολογική και των γαελών. Αθήνα, 1 Απρ. 1869 - 1 Ιαν. 1874, αρ. φ. 1-131. Εκδότης-υπεύθυνος συντάκτης: Αντώνιος Χαλιούλος. Μότο: «Πόλις άριστα πράττει, όπου τους πονηρούς ουκ εξετιν άρχην [Σόλων]» (έως το φ. 80, 28 Οκτ. 1872). Διεβδομαδιαία [Σετάρτη και Σάββατο], διαστάσεων 28x20 εκ, για το έτ. Α' και 30x20 εκ, για το υπόλοιπο της κυκλοφορίας. Ετήσιες συνδρομές: 10 δρχ. για την Αθήνα, 12 δρχ. για την επαρχία και 16 δρχ. για το εξωτερικό. Υπογραφέας: Αγγελίδου (αρχικά)· Ι. Ράλλης («κάτωδη πρωτοδικείου», από το φ. 9, 30 Απρ. 1869) της «Πλάστιγγος», οδ. Πρωτογένους 16 (από το φ. 13, 21 Μαΐου 1869)· «Ο Κάδος», Γ. Μελιτασιού Μακεδόνας (αρ. φ. 5-64, 10 Αυγ. 1872) και Π.Β. Μωραϊτίνη («εν οδώ Αγίου Μάρκου και Μιλτιάδου», από το φ. 89, 13 Ιαν. 1873).

Στηρίζει πολιτικά τον Επαμεινώνδα Δελγιώργη. Όλους τους υπόλοιπους πολιτικούς αρχηγούς τους ελέγχει με σκληρή γλώσσα. Στο πρόσωπο του Θρασύβουλου Ζαΐμη κατηγορείται η κομματική συναλλαγή («ενέδυσσε τους φίλους της - η κυβ. Ζαΐμη - τον υπουργικόν μανδύαν και περιέβυσσε αυτούς με την υποργικήν ζώνην» (αρ. φ. 8, 24 Απρ. 1869) και η φρακίδευση του εκλογικού αδιαιβλήτου («εκ των παθόντων νομαρχών τους πέντε αντικατέστησε δια στενοτέρων συγγενών [...], όπως δι' αυτών ενεργήθη πράγματι ελευθέρας εκλογάς» (αρ. φ. 19, 25 Ιουν. 1864). Πολεμική ασκείται και εναντίον της «Κουμουνδούρολοβαρδικής στείρας», ενώ καταγγέλλεται και η συναλλαγή μεταξύ Κουμουνδούρου και Ζαΐμη. Σε άρθρο με τίτλο «Η ένοχος πολιτική», σημειώνεται: «Μικράν υπομονήν, φίλοι αναγνώσται, και η Κουμουνδούριος φατρία αναλαμβάνει τας δυνάμεις αυτής και τότε διακριθήσεται η αμωβιαίότης της μετά του άφρονος Ζαΐμη φιλία της και η πολιτική άμωρότερων των εξαμβλώσεων αυτών» (αρ. φ. 10, 3 Μαΐου 1869).

Η *Εθνική Ασπίς* επικριμάζει τον σχηματισμό της κυβέρνησης Ε.π. Δελγιώργη τον Ιούλιο 1872 και την

επιλογή των στελεχών της: «Ο κ. Δελγηγόργης ανετράφη εν ελευθεροφροσύνη και θέλει να έχη συνυπουργούς του άνδρας επίσης ελευθερόφρονος και ουχι πειθήνιους και δουλοφρονας» (αρ. φ. 64-2, 26 Ιουλ. 1872). τον ενθαρρύνει στο έργο του να αποβάλει ανάξιους βουλευτές, να τονώσει την οικονομία και να ξεκαθαρίσει «την υπαλληλίαν από τους τυχοδιώκτας και ολετήρας των Έθνους» (αρ. φ. 6-64, 18 Αυγ. 1872). Προσπαθεί να προστιέμει την κυβέρνηση από τη «συμμαχία των τεσσάρων» (Δ. Βούλαρης, Θρ. Ζαΐμης, Αλ. Κουμουνδούρος, Χ. Τρικούπης) και να τη θωρακίσει από τις «βωμολοχίες της αντιπολιτεύσεως».

Η ανάληψη της διακυβέρνησης της χώρας από τον Ε.π. Δελγηγόργη αναριπίζει τον ελεγκτικό τοίστρο για να προχωρήσει στην αποκάλυψη σκανδάλων που υπέθαλπαν οι πρότερες κυβερνήσεις. Έτσι, φέρνει στη δημοσιότητα την «υπόθεση» της παροχής υποτροφιών από τους υπουργούς Παιδείας σε άτομα που δεν είχαν τα απαιτούμενα προσόντα. Κατά την άποψη της όλοι οι διατελέσαντες υπουργοί υπέθαλπαν το σκάνδαλο και τώρα καλείται «ο αξιοσέβαστος Υπουργός κ. Δρόσος» της κυβέρνησης Δε-

λγηώρνη να ξεκαθαρίσει την κατάσταση (αρ. φ. 64-3, 29 Ιουλ. 1872). Στο ίδιο φύλλο, κάνει ακόμα μία αποκάλυψη: ότι ο υπουργός της Οικονομίας Χρηστίδης ανεκάλυψε ότι στο Λαύριο γίνονταν λαθρεμπόριο «δια των εκ της Αγγλίας καταπλεόντων εις το Θωρικόν πλοίων και εισκομιζόντων άνδρακας δια την εκκαμίνευσιν των σκωριών της εταιρείας» και στηρίζει την άποψη του Δεληγηώρνη ότι οι εκβολάδες του Λαυρίου είναι: «κτήςεις του Δημοσίου». Άλλες στήλες που καλύπτει η ειδησεογραφία της είναι τα «Διάφορα», «Εξωτερικά», «Τηλεγραφήματα» κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 260· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 44.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΛΟΥ

Εθνική Γλώσσα

Κέρκυρα, Μηνιαίο περιοδικό, εκ τεσσάρων τυπογραφικών φύλλων, σε χαρτί εξαιρετης ποιότητας. Θα τυπωνόταν στην Κέρκυρα ή στην Αθήνα ή σε κάποια ευρωπαϊκή πόλη, ώστε να ανταποκρίνεται στην επιθυμία από τους εκδότες του φιλοκαλία. Δεν είδε ποτέ το φως της δημοσιότητας, για λόγους μάλλον οικονομικούς, παρά τη σύνονη προετοιμασία για την έκδοσή του και την εκτύπωση στη Λειψία του πρώτου τυπογραφικού. Το «Πρόγραμμα» του, εν είδει αναγγελίας, κυκλοφόρησε σε μονόφυλλο στην Κέρκυρα, στις 27 Αυγ. 1884.

Το περιοδικό προηγήθηκε η σύσταση της ονομασθείσας «Οχτανδρίας», που την συναποτελέσαν οι εξής άνδρες του σολωμικού κύκλου και της επόμενης μεταπολωμικής γενιάς: Ιάκ. *Πολυλάς, Γερ. Μαρκοράς, Κάρ. Μάνεσις, Στέλ. Χρυσομάλλης, Γεώργ. Καλοσγούρος, Ανδρ. Κεφαλληνός, Νικ. Κογεβίνιας και Λορ. Μαβίλης. Αίτια της έκδοσης αποτέλεσε η «νέα τροπή» του γλωσσικού ζητήματος και ως βασικός στόχος της τέθηκε η διαμόρφωση και καλλιέργεια φιλολογικής γλώσσας εδραζομένη «στη δημόδη φωνή», της οποίας και θα αποδεικνυόταν η επάρκεια. Στα περιεχόμενά του προαναγγέλθηκαν δημοσιεύσεις κριτικών διατριβών, εργασιών δηλαδή φιλολογικών, πρόγευση των οποίων υπήρξαν οι εργασίες του Πολυλά και του Καλοσγούρου, πρωτότυπες ποιητικές και άλλες συγγραφές, μεταφράσεις ξένων έργων, δημοσιεύσεις δημόδους υλικού, συναγωγή γλωσσικής ύλης και σύνταξη βιβλιογραφικού δελτίου. Κύριο πρόσωπο της ομάδας και της όλης πρωτοβουλίας ήταν ο Πολυλάς, τις αρχές και το ύψος του οποίου απηχεί το περιεχόμενο του «Προγράμματος». Το έντυπο θα κά-

λυπτε το κενό της πρόδρομης προσπάθειας της **Ιονίου Ανθολογίας*. Αποτελέσει ιδεολογικό πρότυπο της **Κερκυραϊκής Ανθολογίας*, εφόσον οι ιδρυτές της γνώριζαν τους επιδόξους συντελεστές, τις δέσεις και τους στόχους της *Εθνικής Γλώσσας*. Εξ άλλου, η δημοσίευση κειμένων των περισσότερων μελών της Οχτανδρίας στην *Κερκυραϊκή Ανθολογία* ήταν εντυπωσιακή.

Παρά το ατελέσφορο της έκδοσης, συνάγονται χρήσιμα συμπεράσματα από το προπαρασκευαστικό ιστορικό της, διότι καταδεικνύονται α) οι προφυλακικές γλωσσικές προσπάθειες στον ευαίσθητο γλωσσικά επτανησιακό χώρο, ο οποίος είχε να επιδείξει αγώνες για την καθιέρωση της δημοτικής, και β) η γλώσσα της αναγγελίας, απλή καθαρεύουσα, δείχνει τους γλωσσικούς προσανατολισμούς του Πολυλά, αλλά και επιδράσεις από τον Δημ. Βερναρδάκη, σφοδρό πολέμο την εποχή εκείνη του αττικισμού.

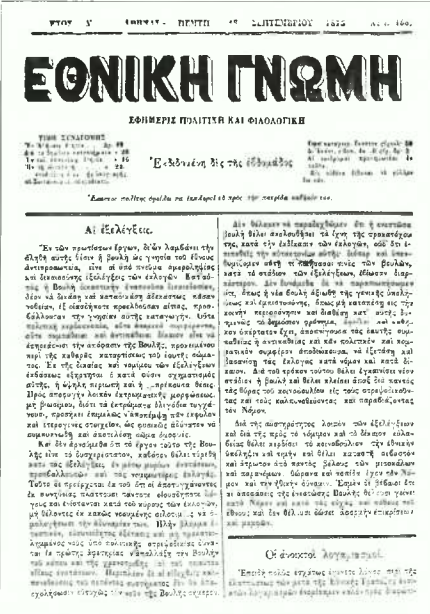
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θεοδ. Ψυλαρινός, *Ειρήνη Α. Δεντρινού (1879-1974)*. Από την μεγάλη ακμή έως την αναστόμηση της περιφέρειας στην απομόνωση του επαρχιωτισμού, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Αθήνα 1997, σσ. 54, 58-59· Ιάκ. Πολυλάς, Άπαντα. Αναστύλωσε Γ. Βαλέτας, Αθήνα, εκδ. Ν.Δ. Νίκα, 1950, σσ. κθ'. 200-201· Γ. Βαλέτας, «Περιοδικά που δε θγήκαν», π. *Νέα Εστία*, τ. 21 (1937), 57-59· *Γράμματα* (Αλεξάνδρεια), τ. 2, φυλλ. 13-14 (1913), 51-52.

ΘΕΩΔΩΣΗΣ Δ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Εθνική Γνώμη

Εφημερίς Πολιτική και Φιλολογική εκδιδόμενη δις της εβδομάδος, Αθήνα, 12 Οκτ. 1873 - 17 Νοε. 1882, αρ. φ. 1-494. Συντάκτης: Κ. Παπασπυρίδης' την περίοδο Σεπτ.-Οκτ. 1881 προστίθεται ο Ευ. Παναγιωτόπουλος, ενώ κατόπιν (Φεβρ.-Ιουλ. 1882) ο Ι.Ν. Καλογερόπουλος. Μότο: «Εκαστος πολίτης οφείλει να εκπληροί το προς την πατρίδα καθήκον του». Διεβδομαδιαία (από τον Σεπτ. 1881 εκδίδεται πεντάκις της εβδομάδας), δίτιπλη, συνήθως τετρασέλιδη / οκτασέλιδη με δικαστικό παράρτημα, διαστάσεων 30x21 εκ. με μικρές αλλαγές στο ύψος όταν άλλαζε τυπογραφείο. Ετήσιες συνδρομές: αρχικά 12 δρχ. για την Αθήνα, 16 δρχ. για την επαρχία και 22 δρχ. για το εξωτερικό, ενώ από τον Σεπτ. 1881, αντίστοιχα, 14 δρχ., 16 δρχ. και 20 δρχ. Τυπογραφείο: Ι. Σκλέπα, κατόπιν για μικρό διάστημα το 1874 στο τυπογραφείο Ι.Σ. Ραζή, από το φ. 127 (13 Νοε. 1874) στο τυπογραφείο «Εθνοφιλικός» και από τον Φεβρ. 1882 στο τυπογραφείο Βρετού Κ. Βαλέττα.

Ήταν κυρίως ειδησεογραφική, με λιτή εμφάνιση και τακτικές στήλες: «Διάφορα», «Τηλεγραφήματα», «Βιβλιοκρισία». Ακόμη, αναδημοσίευσε σχο-

λιασμένα πολλά άρθρα από άλλες εφημερίδες και διαφημίσεις. Αντιπολιτευτόταν αρχικά τον Θο. Ζαΐμη και τον υπουργό του Β. Νικολόπουλο και κατόπιν σταθερά τον Χαρ. Τρικούπη. Το 1882 δημοσιεύει αρκετά σχόλια υπέρ του βουλευτή Τριφυλλίας Σ. Σωτηρόπουλου.

Αρχικά, ο Παπασπυρίδης εξέδιδε την εβδομαδιαία εφ. *Η Παλλάς* (Αθήνα, 8 Αυγ. 1870 - 1 Ιαν. 1872, αρ. φ. 1-55, στη ΒΒ), που δεν είχε όμως τακτική κυκλοφορία. Αυτής της εφημερίδας συνέχεια, όπως ορθά δηλώνει ο ίδιος, είναι η *Εθνική Γνώμη* (17 Οκτ. 1873, αρ. φ. 93).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΕΡΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Εθνική Δράσις

Τραπεζούντα, 24 Νοε. 1905;<> ή 1906-1908;<> ή 1909;<> / Βατούμ, 1908;<> ή 1909;<> - Οκτ. 1911. Αρχικά με τον τίτλο *Δράσις* που άλλαξε μετά περίπου ένα εξάμηνο σε *Εθνική Δράσις* και από τον Οκτ. 1911 αλλάζει σε *Εθνική Φωνή* ή *Ελληνική Δράσις* (Βατούμ, 1911-1912) για να επανέλθει σε *Εθνική Δράσις* (Ροστόβ, 25 Μαρτ. 1913-<>). Ιδρυτής: Αχιλλέας Δημητριάδης;<>. Εκδότης: Φίλιππος Φιλιππίδης. Υπεύθυνο σύνταξης: Αχιλλέας Δη-

μητριάδης, Παναγιώτης Μιχαηλίδης (από τον Οκτ. 1911), Δ. Μιχαηλόπουλος (από το 1912), Ν. Δεσποτοπούλης (αναφερόται και ως Δεσποτόπουλος, Μαρτ. 1913). Εβδομαδιαία και αργότερα διαεβδομαδιαία. Διέθετε ιδιόκτητο τυπογραφείο. Ο Φ. Φιλιππίδης αναφέρεται ως ιδιοκτήτης του τυπογραφείου χωρίς να διευκρινίζεται αν ήταν συνδιοκτήτης του επιχειρηματία Σταύρου Γαληνού, με κεφάλαια του οποίου ιδρύθηκε.

Ξεκίνησε με καλούς σιωνοούς την κυκλοφορία της ως πολιτική και φιλολογική. Απευθυνόταν κυρίως σε εκπαιδευτικούς και εμπόρους της Τραπεζούντας, στην πλειονότητά τους. Διακρίθηκε για τη μαχητικότητα της για τα εθνικά θέματα, η οποία είχε ως αποτέλεσμα να διωχτεί ο εκδότης της. Οι Νεότουρκοι, που κυριάρχησαν στην Τουρκία μετά το 1908, δεν μπορούσαν να ανεχθούν την κριτική της και ο εκδότης της αναγκάστηκε το 1909 να καταφύγει στη Ρωσία, όπου συνέχισε την έκδοσή της με τον ίδιο τίτλο, ιδρύοντας το πρώτο ελληνικό φύλλο στο Βατούμ και ταυτόχρονα τυπογραφείο, με κεφάλαια του επιχειρηματία της πόλης αυτής και συγγενή του, Σταύρου Γαληνού.

Κατά πληροφορία του Σωκράτη Αγγελίδη, η *Εθνική Δράσις* από το 1909 άρχισε να κυκλοφορεί στην ελληνική γλώσσα. Τον Οκτώβριο 1911 αλλάζει και πάλι τίτλο και κυκλοφορεί ως **Εθνική Φωνή* ή *Ελληνική Δράσις*, ήταν η περίοδος κατά την οποία επήλθε διένεξη μεταξύ Γαληνού και Φιλιππίδη με αποτέλεσμα ο πρώτος να προχωρήσει, το 1912, στην έκδοση δικής του εφημερίδας, με τίτλο **Αργοναυτής*, Σύγκρουση, όμως, είχε και με την εφ. **Κόσμος* της Οδησσού, η οποία επιδίωκε να κερδίσει το μεγαλύτερο μέρος του ελληνικού αναγνωστικού κοινού της Ρωσίας· πιθανόν να οφείλεται στον ανταγωνισμό αυτόν η αντικατάσταση του συντάκτη Παναγιώτη Μιχαηλίδη, επειδή εκδήλωσε τάσεις συνεργασίας με τον αντίπαλο *Κόσμον*. Προσπάθεια των υπευθύνων της εφημερίδας, με τον νέο τίτλο πλέον, ήταν να διανεμηθεί το φύλλο σε όλες τις περιοχές της Ρωσίας, όπου ζούσαν Έλληνες, στοχεύοντας στην ενότητα των Ελλήνων της Ρωσίας. Όταν τον επόμενο χρόνο, το 1912, ο Σταύρος Γαληνός ίδρυσε την εφ. *Αργοναυτής*, αυτό είχε ως αποτέλεσμα, το 1913, ο Φίλιππος Φιλιππίδης να πάρει τον τίτλο της πρώτης του εφημερίδας (*Εθνική Δράσις*) και να την επαγκδώσει στο Ροστόβ του Δον με υπεύθυνο σύνταξη τον Νικόλαο Δεσποτοπούλη.

Κατά τον Ι. Κάλφοιλου, έτος έκδοσης της εφημερίδας ήταν το 1909. Ο ίδιος αναφέρει ότι «οι ιδεολογικοπολιτικές αποκλίσεις της εφημερίδας (μετά

το 1910 ανήκε στον φιλελεύθερο χώρο με αποκλίσεις προς τη μοναρχία), που συνοδεύονταν από τις παράλληλες αλλαγές αρχισυντακτών, αλλά και τόπου έκδοσης, είναι εύγλωττοι μάρτυρες των πολιτικών ανακατατάξεων στην περιοχή του Πόντου και του Καυκάσου, της ανάγκης του ελληνισμού για σύγκλιση και συσπείρωση, αλλά και της προσπάθειας του εκδότη να διευρύνει το αναγνωστικό κοινό του και να καλύψει τα εκδοτικά του έξοδα. Οι διασυνδέσεις λ.χ. που είχε η εφημερίδα, κατά την πρώτη περίοδο της έκδοσής της (όταν συντάκτης της ήταν ο Αχ. Δημητριάδης), με φιλελεύθερες εφημερίδες του Καυκάσου (ιδιαίτερα με την αρμενική εφ. *Horizon*), διακόπτονται τον Οκτώβριο 1911. Αυτό τουλάχιστον υποδηλώνει η απόλυση του Δημητριάδη και η πρόσληψη του Καυκασίου Παναγιώτη Μιχαηλίδη, που είχε κατηγορήσει την εφημερίδα για διχαστικές τάσεις.

Έκτοτε η *Εθνική Δράσις* συνεχίζει την εκδοτική της διαδρομή ως *Εθνική Φωνή*. Με την έναρξή του 1912 αλλάζει και πάλι ο αρχισυντάκτης της: τον Μιχαηλίδη διαδέχεται ο εγκατεστημένος στο Αικατερινόταρ, γνωστός στον κόσμο των τότε ελληνικών εφημερίδων, Δ. Μιχαηλόπουλος. Παράλληλα, μεταφέρεται στην ίδια πόλη και η έδρα της εφημερίδας, για να βρίσκεται πλησιέστερα στον ανθηρό οικονομικά και δημογραφικά πυρήνα του ελληνισμού της Ρωσίας. Αλλάζει επίσης και η μορφή της εφημερίδας, καθώς υιοθετείται, για πρακτικούς λόγους, και η δημοσίευση άρθρων στη ρωσική γλώσσα. Λόγοι εκδοτικού συμφέροντος επέβαλαν και πάλι (25 Μαρτίου 1913) τη μετακίνηση της εφημερίδας βορειότερα, τη φορά αυτή στο ανερχόμενο οικονομικά Ροστόβ, γεγονός που οδήγησε και σε νέα αλλαγή αρχισυντάκτη, με τον διορισμό στη θέση αυτή του Ν. Δεσποτόπουλου και με επιστροφή στον αρχικό της τίτλο (*Εθνική Δράσις*). Το 1910-1911 εξέδωσε ως παράρτημά της το μηνιαίο π. *Φιλολογική Δράσις* με συντάκτη τον Αχιλλέα Δημητριάδη.

Ανάμεσα στους συνεργάτες ήταν ο Φίλων Κτενίδης, φιλολογικός συνεργάτης και συντάκτης του χρονογραφημάτων, ο οποίος εργάστηκε από το 1906 έως το 1909 και ως λογιστής. Το 1910 δέχθηκε τη συνεργασία του γιατί εξέδωσε το π. **Επιθεώρησις* στην Τραπεζούντα. Το ίδιο έτος έφυγε στην Αθήνα, για να φοιτήσει στην ιατρική σχολή και άφησε τη διεύθυνση του περιοδικού του στον φίλο του Νίκο Καπετανίδη, λογιστή, τότε, στην Τράπεζα Φωστηρόπουλου. Αρκετά άρθρα του δημοσίευσε στην *Εθνική Δράσις* και ο Παντελής Μελανοφρύδης, την πε-

ρίοδο έκδοσης της εφημερίδας στην Τραπεζούντα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ι. Κάλφαγλου, *Ιστορία της εν Βατούμ ελληνικής κοινότητας*, Βατούμ, εκδ. Γαληνός, 1918.

ΠΑΝΟΣ Γ. ΚΑΪΣΙΔΗΣ

Εθνική Επιθεώρησις

Σύγχρονος Πολιτική - Κοινωνική Οικονομία - Επιστήμη - Φιλολογία - Καλλιτεχνία - Περιηγήσεις - Εμπόριον - Βιομηχανία. Παρίσι, Σεπτ. 1869 - Μάιος 1877, αρ. τχ. 1-53. Μηνιαία, με διακοπές: αναλυτικά: Σεπτ. 1869 - Σεπτ. 1870 (αρ. τχ. 1-12). Σεπτ. 1871 - Αυγ. 1872 (αρ. τχ. 13-24) και Ιαν. 1875 - Μάιος 1877 (αρ. τχ. 25-53). Εκδότης-διευθυντής: Αλέξανδρος Μειώμαρ, γιαιτρός: αναφέρεται ότι το εξέδιδε με τη βοήθεια λογίων ομογενών. Ο υπότιτλος εμφανίζεται μόνο κατά τα έτη 1871-1872, ενώ τα έτη 1875-1877 προστίθεται το επίθετο *Γραφική* στον τίτλο, που γίνεται: **Εθνική Γραφική Επιθεώρησις**. Τρίστηλη, με συνεχή για κάθε έτος αρίθμηση σελίδων, διαστάσεων 40x28 εκ. (1870-1872) / 37x25 εκ. (1875-1877). Ετήσιες συνδρομές: 35-45 γαλ. φρ. Τυπογραφείο: «Γενική Τυπογραφία», «Ελληνική Τυπογραφία» και «Librairie Maisonneuve» (Παρίσι).

Περιοδικό ποικίλης ύλης, γραμμένο στην καθαρεύουσα, προσέφερε εγκυκλοπαιδικές γνώσεις στους αναγνώστες. Πρόδηση του ήταν η μετάδοση των επιστημονικών κατακτήσεων των ευρωπαϊκών χωρών, η οποία θα συνέβαλε στη μόρφωση των Ελλήνων. Η θεματολογία εντάσσεται στην παράδοση του ελληνικού προεπαναστατικού Τύπου, όπου ήταν έντονη η επίδραση του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού.

Εκτός από την παρουσίαση επιστημονικών θεμάτων, η έκδοση περιλαμβάνει αναφορές σε σταθμούς από την ιστορία της τέχνης, ιστορικές αφηγήσεις, βιογραφίες Ελλήνων και ξένων, ταξιδιωτικές περιηγήσεις. Σε κάθε τεύχος ο εκδότης εκδότης τον προβληματισμό του για ζητήματα που αναφέρονται κυρίως στην ελληνική πραγματικότητα της εποχής και σπανιότερα στη γαλλική ή στη διεθνή σκηνή. Συναντώνται συχνά οι στήλες «Έργα και Ημέρα» και «Ποικίλα», όπου παρουσιάζονται αξιοπερίεργα συγκεκριμένα από διάφορα μέρη του κόσμου. Η λογοτεχνία, ελάχιστα παρούσα, εκπροσωπείται από ποιήματα και αποσπάσματα τραγωδιών. Από το 1875 εμφανίζονται πιο συστηματικά αγγελίες, ανακοινώσεις και παρουσιάσεις βιβλίων. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην εικονογράφηση με απεικονίσεις προσώπων, ζώων, μνημείων, σκηνών της λογοτεχνίας κ.ά. Ορισμένες από τις εικόνες σχετίζονται με το περιεχόμενο των θεμάτων.

Τα περισσότερα άρθρα δεν υπογράφονται. Εκτός από τον ίδιο τον εκδότη που χρησιμοποιεί τα

αρχικά «Α.Μ.», στους συνεργάτες συγκαταλέγονται ο συγγραφέας Αλέξανδρος Ρίζος *Ραγκαβής, ο γάλλος φιλέλληνας Auguste-Henry-Edouard, marquis de Queux de Saint-Hilaire και άλλοι, ανάμεσα τους ορισμένοι που υπογράφουν με ψευδώνυμα. Συχνά αναφέρονται οι πηγές από όπου αντλείται το υλικό, ιδιαίτερα στις στήλες «Έργα και Ημέραι» και «Ποικίλα». Πρόκειται για αμερικανικές, αγγλικές, μαλτέζικες κ.ά. εφημερίδες, όπως *New York Times*, *Ημερήσια Νέα* (Αγγλία), *Χρόνος της Μελίτης*, *Wanderer* (Βιέννη).

Παρουσίασε διάφορες διακοπές στην κυκλοφορία του μέχρι να παύσει οριστικά να εκδίδεται το 1877. Για την πρώτη διακοπή μεταξύ 1870 και 1871, ο εκδότης σημειώνει ότι οφείλεται στην πολιτική κατάσταση (εννοώντας πιθανότατα τον γαλλο-πρωσικό πόλεμο) και σε μια μακροχρόνια ασθένεια του ίδιου. Τα οικονομικά προβλήματα φαίνεται ότι είναι αυτά που οδήγησαν σε αναστολή της κυκλοφορίας του. Το δίκτυο των ανταποκριτών που διευρύνθηκε σταδιακά καλύπτοντας διάφορες πόλεις του βασιλείου της Ελλάδας, της κεντρικής Ευρώπης, της Ρωσίας, της Μέσης Ανατολής και της Δυτικής Ευρώπης, όπου βρίσκονταν ελληνικές παροικίες, δεν εξασφάλιζε τη συνέπεια των συνδρομητών στις οικονομικές υποχρεώσεις τους. Σύμφωνα με τον Αλέξανδρο Ρίζο Ραγκαβή, προσευτή της Ελλάδας στο Παρίσι στα τέλη της δεκαετίας του 1860, η επιμονή του εκδότη στη χρήση αρχαισμών ήταν μία από τις αιτίες για την αργητική υποδοχή της έκδοσης από τους αναγνώστες της εποχής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Γ.Β.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Η. Ε. (Marquis de) Queux de Saint-Hilaire. «La presse dans la Grèce moderne depuis l'indépendance jusqu'en 1871». *Annuaire de l'Association pour l'Encouragement des Etudes grecques en France*, Παρίσι 1871: του ίδιου «Notice des principales publications grecques faites en Orient et en France pendant l'année 1874-1875». *Annuaire de l'Association pour l'Encouragement des Etudes grecques en France*, Παρίσι 1875-Μάρθα Καρπόζηλου, *Τα ελληνικά οικογενειακά φιλολογικά περιοδικά (1847-1900)*, Ιωάννινα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 1991· Ελ. Καριότλου, *Εφημερίδες και περιοδικές εκδόσεις (1790-1990)*, Αυτοδημογραφικές πηγές και συνολική απογραφή, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, 1997· Α.Ρ. Ραγκαβής, *Απομνημονεύματα*, επανέκδοση, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 1999· Despina Papadopoulou, *Les Grecs à Paris à la fin du XIXe siècle: la construction d'une communauté migrante*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Παρίσι, École des Hautes Études en Sciences Sociales, 2004.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Εθνική Νεολαία

Δεκαπενθήμερος Εθνικιστική Επιθεώρησης. Αθήνα, 1 Φεβρ. 1934 - Σεπτ. 1937. «Επίσημος Όργανο της Εθνικής Νεολαίας Ελλάδος, Διευθύνεται υπό Επιτροπής Νέων. Επί της ύλης και υπεύθυνος Νικόλαος Λουκάκις». Ως διευθυντές σύνταξης αναφέρονται οι Στ. Κορρές και Π. Πατριαρχάς (αρ. τχ. 11, 1 Ιουλ. 1936), ενώ στο τχ. 12 (1 Οκτ. 1936) αναφέρεται μόνο ο Π. Πατριαρχάς. Το 1937 «εκδίδεται υπό ομάδα Νέων της “Εθνικής Νεολαίας”» με διευθυντή τον Ιωάννη Αμύντα. Δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς σταματά η έκδοσή του. Άλλοι υπότιτλοι: *Δεκαπενθήμερος Εθνική Επιθεώρησης (1935-1936)*: σε ορισμένα τεύχη *Δεκαπενθήμερος Επιθεώρησης - Εθνισμός - Εκπαιδευσις - Επιστήμη - Καλλιτέχνη· Δεκαπενθήμερος Επιθεώρησης: Εθνική Επιθεώρησης* (έτ. Δ', 1 Φεβρ. - Ιουλ./Σεπτ. 1937, οπότε γίνεται μηνιαία), *Δεκαπενθήμερο / μηνιαίο, δεκαέξι έως τριάντα δύο σελίδων με συνεχή σελιδαρίθμηση, δίσητο, σχήματος 4^{ου}*. Τιμή τεύχους: 3 δρχ. (Ιουν. 1935), 5 δρχ. (Ιουλ. 1935). Συνδρομές: «εσωτ. ετησία Υπουργείων, Δήμων, Τραπεζών δρ 300, Ανωθ.Εταιρειών δρ 250, Εμπροσίων και Βιομηχανικών Επιχειρήσεων δρ 200, Δημοσίου δρ 150, Ιδιωτών, δρ 100, Σχολ.Βιβλιοθηκών δρ 75, μαθητών δρ. 50, εξαμ., το ήμισυ με αύξηση 20%. Εξωτ. ετησία 1 λίρα αγγλ.» (έτ. Α' και Β'). Γραφεία: Μέτωπος 2, Τυπογραφείο: «Ρυθμός» (1934). Υπεύθυνος τυπογραφείου: Αντ. Ξάνθης.

Όργανο της ΕΝΕ (Εθνική Νεολαία Ελλάδος), που εμφανίζεται στον πολιτικό χώρο τον Νοέμβριο 1933 και «εργάζεται επί των καθαρών εθνικών θέσεων της ελληνικής φυλής». Οι σκοποί της είναι «η αναπτέρωση των δεσμών της δρασκείας και οικογενείας και η ανάπτυξις εθνικής κοινωνικής αλληλεγγύης μεταξύ των νέων. Καθοδηγείται από τους αριστέες της εθνικής μας ζωής, Δρα με την έγκρισιν και τον άμεσον έλεγχον της εκκλησίας και του κράτους». Το περιοδικό είναι ένα από τα ελάχιστα έντυπα που προπαγανδίζουν φιλοφασιστικές ιδέες πριν από την 4^η Αυγούστου 1936. Στο προγραμματικό άρθρο του («Το πρόγραμμά μας», αρ. τχ. 1), αφού διεκτραγωδήσει το «αληθώς απογοητευτικό θέαμα» και τη θλιβερή κατάσταση στην οποία έχουν οδηγήσει τη χώρα «η κατάπτωση των ηθών, η ατάνησις του δρασκευτικού συναίσθηματος, η γενική αναρχία που επικρατεί εις όλας τας εκφράσεις της εθνικής μας ζωής, [...] μαρξιστικά δωροί και ανατρεπτικά τάσεις», δηλώνει ότι «ως μόνον σκοπόν και ως μόνην κατεύθυνσιν των προσπαθειών της θα έχη την τόνωσιν του δρασκευτικού αισθήματος, την εξύψωσιν του εθνικού φρονήματος, την στέρηξιν και ενίσχυσιν των ηθών και εθι-

μων, την αγάπην των παραδόσεων και την εν γένει ανάνηψιν και αναγέννησιν. Προς τούτο θα αναδιφήση την τρισχιλιετή και πλέον αδάντων Ελληνικήν Ιστορίαν». Τα περισσότερα άρθρα αναφέρονται στην εθνική διαπαιδαγώγηση της νεολαίας. Πολλές είναι και οι ιστορικές και δρασκευτικές μελέτες ηθικοπλαστικού και διδακτικού χαρακτήρα. Δημοσιεύονται επίσης μυθιστορήματα, διηγήματα κ.ά. πατριωτικού περιεχομένου, αλλά και σχόλια για την πολιτική κατάσταση. Το 1935 σε άρθρο με τίτλο «Η θέσις μας εις το Πολιτικακόν», οι εκδότες του δηλώνουν ότι είναι «αδιάφοροι για το πολιτευμα» και ότι «εργάζονται για την "Ιδεαλιστικήν ανωτερότητα"» (αρ. τχ. 11-12, 1-15 Ιουλ. 1935, σ. 199). Η 4^η Αυγούστου το βρίσκει πρόθυμο συνοδοιπόρο να προπαγανδίσει τις αρχές του «Νέου Κράτους». Η ίδια οργάνωση, το 1936, μετά την εγκαθίδρυση της δικτατορίας, εκδίδει και ένα βραχύβιο ημερήσιο φύλλο με την ονομασία εφ. **Νεολαία Εθνική*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΑ (έτ. Β'). ΕΒΕ (ελάχιστη τχ.). Ιδιωτική συλλογή Λάκη Παπαστάθη.

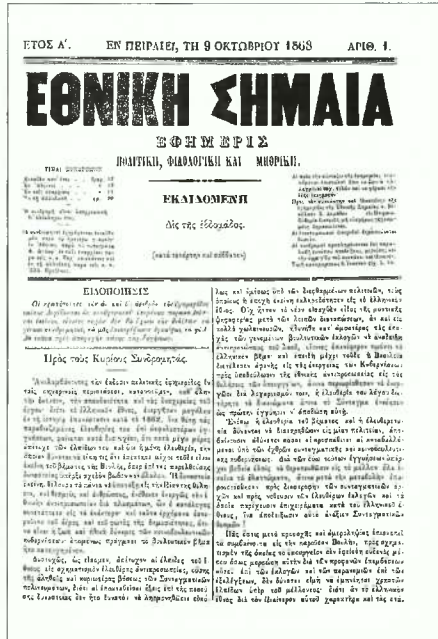
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ.Γ. Τσιουκάρης, *Ελληνικός Νεανικός Τύπος (1915-1936)*. Καταγραφή. Αθήνα, εκδ. ΙΑΕΝ/ΓΓΝΓ, Αθήνα, 1986, σ. 623-628.

ΝΑΣΗ ΜΠΑΤΑ

Εθνική Σάλπιξ. Μελθούρηνη
βλ. Κολιός, Νικόλαος

Εθνική Σημαία
Εφημερίς πολιτική φιλολογική και εμπορική. Πειραιώς, 9 Οκτ. 1868 - 26 Ιουλ. 1869, αρ. φ. 1-57. Διευθυντής: Νικόλαος Χ. Δεμαδάς. Άλλος υπότιτλος: *Εφημερίς πολιτική και φιλολογική* (αρ. φ. 17-57). Με ασταθή περιοδικότητα: δύο φορές την εβδομάδα (Τετάρτη και Σάββατο, αρ. φ. 1-9) / πέντε φορές την εβδομάδα (Δευτέρα, Τετάρτη, Πέμπτη, Παρασκευή και Σάββατο, αρ. φ. 10-19, 16 Νοε. 1868 - 1 Ιαν. 1869) / «κατά πάσα Τρίτην, Πέμπτην και Σάββατον» (αρ. φ. 20-57, 14 Ιαν. 1869 - 26 Ιουλ. 1869). Τετρασελίδη, διστιχηή, διαστάσεων 30,5x22 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 12 δρχ., «εν Πειραιεί» 12 δρχ., «επαρχίας» 14 δρχ., εξωτερικού 24 φράγκα. Τυπογραφεία: «Θέμιδος», Πραξιτέλους 10· Αγγέλου Καναριώτου, Χρυσοσπηλαιώσις 14 (από το φ. 17, 5 Δεκ. 1808): Γ.Σ. Ραζή (από το φ. 20, 14 Ιαν. 1869)· «Θέμιδος» (από το φ. 29, 20 Μαρτ. 1869).

Με πολιτική θέση που αντιπολιτεύεται τον Δ. Βούλγαρη και επικρίνει την πολιτική του Αλ. Κου-

μουδούρου, αναγνωρίζει ως μοναδική εξαίρεση τον Θρασύβουλο Ζαΐμη: «Ιδού αληθές πολιτικόν κόμμα υπάρχουν μέχρι σήμερον, εάν αι αλληπάλληλοι περιπέτεια, εις άς περιπίπτει η σημερινή αντιπολίτευσις, δεν συντελέσωσι να το διαλύσωσι, διότι υπήρξεν τω όντι αφοσίωσις, προς τα εθνικά συμπερόντα, ήτις το εκράτισε συμπετυκνωμένον μέχρι σήμερον («Η συμπολιτεύσις και αντιπολίτευσις», αρ. φ. 1, 18 Νοε. 1868). Παράλληλα, τα άρθρα της αποτυπώνουν πολλά από τα ζητήματα της εποχής όπως το ζήτημα της Κρήτης («Η διακοπή των σχέσεων», αρ. φ. 15, 28 Νοε. 1868) και η ληστεία για την οποία σημειώνει ότι «ουδέποτε άλλοτε [...] ύψωσε δραυστέραν την κεφαλήν επί του ελληνικού εδάφους» («Η δημόσιος ασφάλεια», αρ. φ. 26, 14 Φεβρ. 1869).

Οι στήλες «Διάφορα», «Ειδοποιήσεις», «Εμπορικά», «Ποικίλα», «Τηλεγραφήματα», «Κίνησης Λιμένος Πειραιώς» και «Κατάπλοιο» συμπληρώνουν την εικόνα των περιεχομένων της, ενώ δεν λείπει η ενσχόληση με αρθρογραφία άλλων εφημερίδων τόσο της πρωτεύουσας όσο και της επαρχίας, η οποία αποτυπώνεται σε πρωτοσέλιδα

άρθρα με τίτλο: «Απάντησις εις την *Φωνήν* της *Κερκυρας* ή την *Παλιγγενεσίαν* ή το *Μέλλον* ή την **Σφίκα* της *Κεφαλληνίας*».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Στερφ. Κουμανούδης, «Ελληνική Περιοδική Δημοσιογραφία», *Οικονομική Επιθεώρησης*, τ. 3, αρ. φ. 32 (Οκτ. 1875), 353· *Μάγερ, Ιστορία*, τ. Α', σ. 261· *Χριστόπουλος, Εφημερίδες*, σ. 303.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΓΛΟΥ

Εθνική Φωνή

Όργανον του Εθνικού Δημοκρατικού Κόμματος, Αθήνα, 5 Οκτ. 1924 - 7 Ιουν. 1925. Διευθυντής: Μιχ. Λ. *Ροδάς. Άλλος υπότιτλος: *Καθημερινή πρωινή δημοκρατική εφημερίς* (19 Φεβρ. 1925). Πρωινή, καθημερινή, διαστάσεων 55x38 εκ. Τιμή φύλλου: 50 λεπτά. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 200 δρχ., εξωτερικού 200 φρ., Αμερικής 12 δολ., Αγγλίου 3 λίρες.

Το κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου με τίτλο «Επί του προγράμματός μας» υπέγραφε ο Γ. Κονδύλης. Σε αυτό κατήγγειλε την έλλειψη χρηστής διοίκησης, την ανυπαρξία δικαιοσύνης άξιας του προορισμού της και τις αδρόες καταχρήσεις. Στην τρίτη σελίδα διακήρυξε ότι ερχόταν να αγωνισθεί υπέρ των δικαιωμάτων και των νομίμων συμφερόντων των πολιτών, τα οποία η πολιτεία και οι εκπρόσωποί της δεν σεβάσθηκαν ποτέ. Θα αγωνιζόταν επίσης υπέρ της ησυχίας, της τάξης και της νομομορφούσης που εκπροσωπούσε ο εργαζόμενος λαός, ο κόσμος των νοικοκυραίων και των ορθοφρονούντων εργατών. Εναντίον αυτού του κόσμου στρεφόταν ένας «έξαλλος κομμουνισμός».

Ός γνωστόν, ο Γ. Κονδύλης παραιτήθηκε από την κυβέρνηση Παπαναστασίου, τον Ιούνιο 1924, καταγγέλλοντας την ανοχή της για την οργάνωση «Ένωση Παλαιών Πολεμιστών». Μετά τις εργατικές ταραχές στην Καβάλα τον Νοέμβριο 1924, ο Κονδύλης έδωσε δέμα προστασίας του αστικού καθεστώτος. Από τις στήλες της εφημερίδας κατηγορήθηκε επίσης τον Αλ. Παπαναστασίου ως «σπορέα και σημασιφόρο των κομμουνιστικών ιδεών», το δε έργο της πρώτης δημοκρατικής κυβέρνησης αποτυχημένο. Αλλά και η **Δημοκρατία* του Παπαναστασίου κατηγορούσε τον Κονδύλη ότι οργάνωσε κακοποιές οργανώσεις προς ενίσχυση του κόμματός του, κατά το πρότυπο των επιστρατικών συνδέσμων και των βασιλικών φαλαγγών. Με σαφή και συνεχή αντικομμουνιστική αρθρογραφία, πληροφορούσε τον Απρίλιο 1925 τους αναγνώστες της ότι το νομοσχέδιο πε-

ρί του Συντάγματος των Κυνηγίων που επρόκειτο να συζητηθεί στη Βουλή ήταν το μόνο που εξασφάλιζε δημόσια ασφάλεια συγχρόνου κράτους.

Τη στήλη «Κριτικά σημειώματα» υπέγραφε ο Πάνος Δ. Ταγκόπουλος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 355.

ΔΕΣΠΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Εθνική Φωνή

Βατούμ, 1911-1912. Εκδότης: Φίλιππος Φιλιππίδης. Κυκλοφορούσε δύο φορές την εβδομάδα.

Λόγω διαφορών με τον Σταύρο Γαληνό, ιδιοκτήτη του τυπογραφείου στο Βατούμ, τον Οκτώβριο 1911, ο Φίλιππος Φιλιππίδης διέκοψε την έκδοση της εφ. **Εθνική Δράσις* και προχώρησε στη συνέχιση της έκδοσης με τον τίτλο *Εθνική Φωνή*. Ο εκδότης και οι συνεργάτες του επιδόθηκαν σε μια μεγάλη προσπάθεια για την κυκλοφορία της μεταξύ των Ελλήνων, σε ολόκληρη τη Ρωσία. Αλλά το νήμα της ζωής και αυτής της εφημερίδας του Φιλιππίδη κόπηκε σύντομα, το 1912, όταν ο Σταύρος Γαληνός αποφάσισε την έκδοση της εφ. **Αργοναυτίδα*. Ο Φιλιππίδης, μετά από αυτό, συνεργάσθηκε με την εφημερίδα του Γαληνού, έχασε το τυπογραφείο του και τις εφημερίδες που εξέδωσε στην Τραπεζούντα και στο Βατούμ, παραμένοντας, έκτοτε, γνωστός μόνον ως δευτρώς συγγραφέας.

ΠΑΝΟΣ Γ. ΚΑΙΣΙΔΗΣ

Η Εθνική Βιβλιοθήκη

Σύγγραμμα περιοδικόν δι' όλους, Αθήνα, 1865-1873, έτ. Α'-Ζ', αρ. τχ. 1-111 [τα τρία τελευταία έτη αριθμούσε 12 τχ. με χωριστή κατ' έτος αρίθμηση (Α'-ΙΒ'), δηλαδή 36 τχ. και συνολικά 147 τχ.]. Ίδρυτής-διευθυντής: Αριστείδης Βαμπάς, Διευθυντές: Αλέξανδρος Γ. *Σκαλίδης (από το τχ. 64, 15 Μαΐου 1867), Νικόλαος Γερ. Ματαράγκας (το τχ. Α', έτ. Ε', 1869) και Χ. Καμίτσης, προσωρινός διευθυντής για το δίμηνο Ιουλ.-Αύγ. 1870. Από το τχ. 37, 1 Ιουλ. 1866 ο υπότιτλος φεύγει και επανεμφανίζεται από το τχ. 97, 1 Οκτ. 1868 ως *Σύγγραμμα περιοδικόν*. Έχει συνεχή αρίθμηση σελίδων κατ' έτος, αλλά νέα αρίθμηση τυχών τα τρία τελευταία έτη: έτ. Α', εβδομαδιαίο, αρ. τχ. 1-26, 9 Οκτ. 1865 - 2 Απρ. 1866, κατόπιν δεκαπενθήμερο στα τχ. 27-48, 16 Απρ. 1866 - 15 Σεπτ. 1866, σ. 1-384· έτ. Β', αρ. τχ. 49-72, 1 Οκτ. 1866 - 15 Σεπτ. 1867, σ. 1-384· έτ. Γ', αρ. τχ. 73-96, 1 Οκτ. 1867 - 16 Σεπτ. 1868, σ. 1-384· έτ. Δ', αρ. τχ. 97-102, 1 Οκτ. - 16 Δεκ. 1868, κατόπιν μηνιαίο: αρ. τχ. 103-111, Ιαν. 1869 - Σεπτ. 1869, σ. 1-352· έτ.

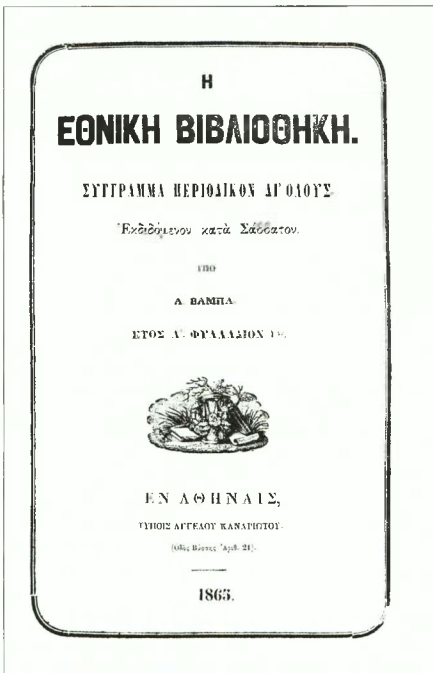
Ε', αρ. τχ. Α'-ΙΒ', Οκτ. 1869 - Σεπτ. 1870, σ. 1-406· έτ. ΣΤ', αρ. τχ. Α'-ΙΒ', Νοε. 1870 - Ιαν. 1872, σ. 1-450· έτ. Ζ', αρ. τχ. Α'-ΙΒ', Μάρτ. 1872- Ιουλ. 1873, σ. 1-482. Δίσηλο, διαστάσεων 26x17 εκ. Αρχικά οι ετήσιες συνδρομές ήταν 3,60 δρχ. για την Αθήνα (2 δρχ. η εξαμηνιαία, 1,10 δρχ. η τριμηνιαία και 50 λεπτά η μηνιαία), 5,20 δρχ. για τις επαρχίες (3 δρχ. η εξαμηνιαία), 12 δρχ. για την Τουρκία και 20 φρ. για το εξωτερικό· για το ανεξάρτητο παράρτημα: 7,20 δρχ. για την Αθήνα, 8 δρχ. για τις επαρχίες και 10 δρχ. για την Τουρκία· οι συνδρομές περιοδικού και παραρτήματος, αντίστοιχα 10, 12 και 20 δρχ.· τον Νοέ. 1870, 10 φρ. για το εσωτερικό, 16 φρ. για την Αίγυπτο και την Τουρκία, 17 φρ. για την Ευρώπη, 1,5 φλόρ. για τις Ηγεμονίες και 5 ιαργυρά ρούβλια για τη Ρωσία, Τυπογραφείο: Άγγελου Καναριώτου (Βύσσης 21) για τα έτ. Α'-Δ', Καναριώτου και Ζ. Γρυπάρη για το έτ. Ε', κατόπιν τυπογραφείο Νικ. Ρουσοπούλου (Μιλτιάδου 6) για το έτ. ΣΤ' και τυπογραφείο Ιλισού (Μουσών και Λέκκα) για το έτ. Ζ'.

Όπως γράφει στον «Πρόλογο» του περιοδικού ο πρώτος διευθυντής του Αριστείδης Βαμπάς, η έκδοσή του κρίθηκε αναγκαία λόγω της έλλειψης «οργάνου τινός εν Ελλάδι σκοπούντος την κοινοποιήσιν θετικών γνώσεων και την δημοσίευσιν ανα-

γνωσμάτων τερπνών διά γλώσσης καθαράς όσον το δυνατόν και καταληπτής εις πάντας, αντί δε ευτελους τινός συνδρομής παρεχομένου, την οποίαν και ο πτωχότερος να δύνηται να διαθέτη προς τέρψιν και ωφέλειαν αυτού». Με στόχο, λοιπόν, να απευθυνθεί στο πλατύ κοινό είχε ως πρότυπα τον δικού του εντύπου το αγγλικό Penny Magazine και το γαλλικό Magasin Pittoresque. Σταδιακά, όμως, η τιμή της συνδρομής του αυξήθηκε αν και η ύλη του παρέμεινε «λαϊκότερη» σε σχέση με τα σύγχρονα του π. *Πανδώρα (1850-1872) και *Χρυσόσαλλίς (1863-1866).

Ποιήματα ελλήνων ποιητών, μεταφρασμένα διηγήματα και μυθιστορήματα και ποικίλες εγκυκλοπαιδικές γνώσεις δημοσιεύονταν στις σελίδες του. Η ύλη σύμφωνα με την ταξινόμηση του «Πίνακα των Περιεχομένων» κάθε τόμου περιείχε κυρίως τις ακόλουθες κατηγορίες: «Φιλολογία», «Ιστορικά Περιεργα», «Βιογραφία» ανδρών και γυναικών από τον χώρο της πολιτικής, της ιστορίας, της λογοτεχνίας και της τέχνης γενικότερα. «Επιστημονικά περιεργα», «Ζωική χημεία» και «Φυσική» (και τα δύο μόνο στον τ. Α'), «Φυσική ιστορία», «Εικόνες και Χαρακτήρες» αρχικά γραμμένα από γάλλους συγγραφείς και κατόπιν με τη μορφή μονόπρακτου διαλόγου από τον Δ. Παπαρηγόπουλο κ.ά., «Περιηγήσεις», «Φαντασία», δηλαδή φανταστικοί διάλογοι, αφηγήματα και επιφυλλίδες, «Νεκρολογία», «Ποιήσεις», «Διηγήματα και Μυθιστορήματα», «Κωμωδία», «Τραγωδία», «Δράματα», «Μελέται» για θέματα δρασκευτικά, λογοτεχνικά, ιστορικά, φιλοσοφικά, κοινωνικά κ.ά., «Φιλολογία» (από το Ε' έτος) κυρίως γύρω από την αρχαιότητα, «Βιβλιογραφία» και βιβλιοκρισίες, «Περιγραφαί», «Τοπογραφία», «Ηθη και έθιμα», «Μύθοι», «Σκέψεις», «Λόγοι», «Ανέκδοτα» και «Αινίγματα», στήλη ιδιαίτερα δημοφιλή εκείνη την εποχή, όπου και ο Κ. *Παλαμάς είδε για πρώτη φορά το όνομά του δημοσιευμένο ως λύτης.

Ανάμεσα στους κυριότερους συνεργάτες του συγκαταλέγονται οι Θεόδωρος Ορφανίδης, Δημήτριος Παπαρηγόπουλος, Σπυρίδων Βασιλειάδης, Αχιλλέας Παράσχος, Ευγένιος Ζαλοκώστας, Τιμολέων Αμπελάς, Νικόλαος Ματαράγκας, Παναγιώτης Φέρμπος, ενώ δημοσιεύονται μεταφρασμένα κείμενα των Α. Dumas, Byron, Victor Hugo, Ponson de Terrail, Paul Féval, La Bruyère, Jean-Francois Marmontel, Chateaubriand κ.ά. Για τη γλώσσα των συνεργασιών το ζητούμενο ήταν να εί-

ναι καθαρεύουσα χωρίς όμως σπάνιες και απαρχαιωμένες λέξεις. «φορτικούς μακαρονομικούς και δυσασάστους χυδαιολογίας» (έτ. Ζ', σ. 32). Από το έτ. Β' η εμφάνισή του πλουτίστηκε με ξυλογραφίες, είτε διακοσμητικές είτε εικόνες σχετικές με διάφορα δημοσιεύματα.

Αν και η φυσιογνωμία του περιοδικού παρέμεινε σταθερή σε όλο το διάστημα της έκδοσής του, στην εναλλαγή των εκδοτών οφείλονται κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Ο Βαμπάς ήταν πιθανώς μασόνος, γιατί πρόβαλε με θετικό τρόπο τις αρχές του μασονισμού και έδινε σχετικά πληροφορικά στοιχεία. Ο Σκαλίδης, τύπος μοτέμ, συνέβαλε ουσιαστικά με τις μεταφράσεις του, ενώ με τον Ν. Ματαράγκα ο κατ'όλογος των ποιητών που δημοσίευαν στο περιοδικό πλουτίστηκε με αρκετούς ελάσσονες Επτανήσιους. Όπως και σε άλλα σύγχρονα έντυπα, δημοσιεύονταν συνεχώς ειδοποιήσεις για την πληρωμή των συνδρομών. Μάλιστα, για την προσέλευση συνδρομητών προσέφεραν, όπως και άλλα σύγχρονα περιοδικά, ως δώρα προηγούμενους τόμους του περιοδικού ή βιβλία. Μόνο ο Ν. Ματαράγκας, αναλαμβάνοντας τη διεύθυνση, δήλωσε ότι είχε εξασφαλίσει ο ίδιος το ποσό της ετήσιας έκδοσης (έτ. Ε', σ. 32). Η αιτία, πάντως, για την ξυφνική διακοπή της έκδοσης δεν είναι γνωστή.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΓΒ. ΕΒΕ. ΕΛΙΑ. ΣΒΝΦ/ΦΣΠΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Παλαμάς, «Πώς πρωτομπήκα στη δημοσιότητα». *Απαντα*, τ. Δ', σ. 384-385. Απ. Σαχίνης, *Συμβολή στην ιστορία της Πανδώρας και των παλιών περιοδικών*. Αθήνα 1964. Μάρθα Καρποζήλου, *Τα ελληνικά οικογενειακά φιλολογικά περιοδικά (1847-1900)*. Ιωάννινα 1991 [Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Επιστημονική Επετηρίδα του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης. Παράρτημα, αρ. 1]-Ανδριάνα Δημακοπούλου, *Το περιοδικό «Εθνική Βιβλιοθήκη» (1865-1873)*. *Συμβολή στην ιστορία των ελληνικών οικογενειακών-φιλολογικών περιοδικών*, ανέκδοτη διδακτορική διατριβή. Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, 2003.

ΑΝΔΡΙΑΝΑ ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Εθνικό Ξύπνημα

Όργανο της Περιφερειακής Επιτροπής του ΕΑΜ Λευκάδας, Λευκάδα, 1941-1943<;>. Μότο: «Ενισχύσατε τους Αντάρτες μας». Δισέλιδη, μονόστηλη, διαστάσεων 30x21 εκ. Τιμή φύλλου: 200 δραχ.

Πρωτοκυκλοφόρησε στα τέλη του 1941. Την επιμελούνταν για ένα μεγάλο διάστημα ο Γιώργος Καραλάτσης, γνωστός ως «καλός θεωρητικός του κόμματος». Σε όλη τη διάρκεια της ιταλικής Κατοχής

ήταν χειρόγραφη (έως τον Αύγουστο 1943) και κατόπιν σε πολύγραφο. Το φύλλο αναπαράγεται τοπικά από τον υπεύθυνο του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) της κάθε περιοχής, επιτυγχάνοντας έτσι την κυκλοφορία του σε όλο το νησί. Ο παράνομος μηχανισμός βρισκόταν στην περιοχή Κατούνας, όπου είχε μεταφερθεί και ένα μικρό τυπογραφείο, τόσο όμως ατελές που γινόταν αναγκαστικά χρήση γραφομηχανής. Αργότερα ο μηχανισμός μεταφέρθηκε στους Πηγαδιάνους και τέλος στην Καραύα.

Στόχος της εφημερίδας ήταν να ενημερώνει τους αναγνώστες του για τους αγώνες του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ (Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός) και να δίνει πληροφορίες από διάφορα μέτωπα του αγώνα. Στο φύλλο που διασώζεται, το Σύνταγμα 2/39 του Αρχηγείου Λευκάδας καλεί τους «συναγωνιστές Λευκαδίτες» να ενισχύσουν τους αγώνες του ΕΑΜ. Ο Καπετάν Σταυραετός (Πάνος Γιαννούλης) απευθύνει προσωπική έκκληση για υλική υποστήριξη των ανταρτών. «Κάθε αδράνεια, κάθε είδους αδιαφορία χαρακτηρίζεται προδοσία... Βοηθήστε μας και βοηθήστε μας από το υπέρημά σας». Στη δεύτερη σελίδα υπάρχει κείμενο με τίτλο «Απάντηση και οριστική εξήγηση στους σκοφάντες της Ε.Ο.Ε.». Με αυτό το κείμενο απαντά στις ΕΟΕ (Εθνικές Ομάδες Ελλήνων) που είχαν κατηγορήσει «την οργάνωσή μας, ότι κυκλοφορεί ρυπαρά έντυπα», εννοώντας το *Εθνικό Ξύπνημα* και τη **Νεανική Φλόγα*. Αντικρούει μία-μία τις κατηγορίες δίνοντας γενική παρουσίαση των θέσεων και απόψεων της: «βασικός σκοπός του ΕΑΜ» είναι «η επιβίωση της ελληνικής φυλής» και «όλοι [μας] και με υπερηφάνεια το γράφομε πολεμήσαν εθνικοαπελευθερωτικά είτε στην γραμμή των πρόσω, είτε στην ζώνη των πρόσω».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΧΕΛΒ (αρ. φ. 62, 1943).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Παναγιώτης Κοντομίχης, *Ο Τύπος της Λευκάδας 1806-1987*. Αθήνα, εκδ. Γρηγόρη, 2003. σ. 165-167.

ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΚΟΝΤΟΜΙΧΗΣ – ΓΙΟΥΛΑ ΚΟΥΤΣΟΠΑΝΑΓΟΥ

Εθνικόν Βήμα / National Tribune

Εβδομαδιαίον εθνικόν όργανον των εν Αυστραλία Ελλήνων. Σίδνεϋ, 15 Δεκ. 1922 - Ιουν. 2001. Εκδότες: Δημήτριος και Νικόλαος Μαρινάκης. Άλλοι υπότιτλοι: *Η αρχαιότερα εθνική εφημερίς των εν Αυστραλία Ελλήνων*, *Εβδομαδιαία Πολιτική και Κοινωνική Εφημερίδα*, *Η Μεγαλύτερη Εφημερίδα της Αυστραλίας-Ασίας*, *Επίσημο Όργανο των Ελλήνων*. Εβδομαδιαία, έξι σελίδων (έως το 1966) / οκτώ σελίδων (με την τελευταία σελίδα στα αγ-

γλικά), εννιάστηλη, μεγάλο σχήματος με δίγλωσσο τίτλο· από το 1966 έως το 1970 γίνεται δεκαεξί σελίδων, οκτάστηλη, μικρού σχήματος (41x32εκ.) και στη συνέχεια γίνεται σαράντα σελίδων, εξάστηλη, σχήματος ταμπλόιντ (38x27εκ.). Τιμή φύλλου: 2 πέννες. Ετήσιες συνδρομές: 1 λίρα Αυστραλίας με την ένδειξη «όρος απαράβατος, εκάστη συνδρομή είναι ετήσια και προπληρωτά». Αργότερα η τιμή φύλλου γίνεται 9 πέννες και η ετήσια συνδρομή 2 λίρες και 10 σελίνια, ενώ από το 1966, χάρη στη νέα τεχνολογία της εκτύπωσης (offset με verityper), η τιμή φύλλου μειώθηκε σε 10 σεντς και η ετήσια συνδρομή σε 6 δολ. Αυστραλίας. Τυπογραφείο: αρχικά στοιχειοθετείτο με το χέρι με στοιχεία που είχε αγοράσει ο Μαρινάκης από τον Ε. *Βενλή και τυπωνόταν στην αυστραλιανή εταιρεία «H. Cook and Co»· αργότερα, εκτυπώνεται στην εκδοτική εταιρεία «Πνευματικός Φάρος Ελλήνων Αυστραλίας» που συνέστησε. Γραφεία: αρχικά 30 Burton Street, Sydney· επί διεύθυνσης Π. Αρώνη: 163 Oxford Street, Darlinghurst και αργότερα (1970) 255-259 Elizabeth Street, Sydney.

Είναι η συνέχεια της εφ. *Αυστραλία, η οποία τον Νοέμβριο 1922 πουλήθηκε στον επιχειρηματία Νικόλαο Μαρινάκη, αδελφό του Δημητρίου Μαρινάκη ιερέα της Αγ. Γριάδας της Ελληνικής Κοινότητας του Σίδνεϊ, ο οποίος από τα τέλη 1923 ανέλαβε συντάκτης και αργότερα συνεκδότης. Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αγοράσθηκε από τον Θάνο Νικολαΐδη με συνιδιοκτήτες τον Νικόλαο Μαρινάκη, τον Χρήστο Καλογερά και τον αρχιμανδρίτη και νομικό Μητροφάνη Νικολαΐδη. Στις αρχές της δεκαετίας 1950 περιήλθε εξ ολοκλήρου στον Θάνο Νικολαΐδη. Δέκα χρόνια αργότερα την αγόρασε ο Παναγιώτης Τ. Αρώνης, ο οποίος ύστερα από τριαντάχρονη και πλέον ευδόκιμη υπηρεσία ως εκδότης της, την πούλησε στον Γρηγόριο Γαβριηλίδη στις 20 Σεπτεμβρίου 1994. Αυτός υπήρξε ο τελευταίος εκδότης της ιστορικής αυτής εφημερίδας, η οποία ύστερα από προσφορά στην ενημέρωση ενενήντα περίπου χρόνων παραχωρήθηκε στην Ελληνική Ορθόδοξη Αρχιεπισκοπή. Το τελευταίο φύλλο της κυκλοφόρησε την Τετάρτη 6 Ιουνίου 2001, ενώ την επομένη ημέρα ο αρχιεπίσκοπος Στυλιανός Χαρκιανάκης ανακοίνωνε στον κρατικό ραδιοσταθμό 2ΕΑ του SBS ότι θα εκδίδεται ως μηνιαίο πλέον έντυπο με τον τίτλο *Εκκλησιαστικό Βήμα* και θα είναι το επίσημο όργανο της Εκκλησίας. Ως απάντηση την επόμενη ημέρα το εκδοτικό συγκρότημα του Θεοδώρου Σκάλλου κυκλοφόρησε στο Σίδνεϊ, την εφ. *Αδέσμευτο Βήμα*.

Αρχικά φιλοξενούσε άρθρα και ειδήσεις στην αγγλική και στην ελληνική γλώσσα. Επικάμειες ήσαν

μόνον οι αναδημοσιευμένες ειδήσεις σε μετάφραση που προέρχονταν από τις αγγλόγλωσσες εφημερίδες. Τα νέα από την Ελλάδα καθυστέρουσαν κατά 35-40 ημέρες, καθώς το ταχυδρομείο έφτανε στο Σίδνεϊ επτά φορές το μήνα. Για παράδειγμα, οι ειδήσεις στην έκδοση του Νοεμβρίου διαβάζονταν ως εξής «Την 3^{ην} παρελθόντος μηνός [Σεπτεμβρίου] ήνοιξεν τας πύλας της η διεθνής έκδεις Θεσσαλονίκης». Επίσης, πολλές διαφημιστικές καταχωρίσεις γίνονταν στην αγγλική γλώσσα, επειδή οι περισσότεροι έποικοί της προπολεμικής περιόδου ήσαν δίγλωσσοι. Σπάνιες ήταν οι φωτο-

γραφίες, ενώ οι διαφημίσεις τυπώνονταν σε ειδικά κλισέ, τα οποία έσπαζαν τη μονοτονία των στηλών. Μετά το 1949 άρχισαν να εμφανίζονται μικρές αγγελίες, καθώς και μόνιμες διαφημίσεις αυστραλιανών ναυσιπλοϊκών και κτηματομεσιτικών εταιρειών και ελληνικών επιχειρήσεων.

Στη δεκαετία του 1950 ο Θάνος Νικολαΐδης, εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των νεομεταναστών και διέρωσε κανοτομίες στην εφημερίδα, την οποία αναδιοργάνωσε πλήρως περιήρνοντας την αγγλική γλώσσα μόνον στον τίτλο της εφημερίδας.

Κατά τη διάρκεια της πολύχρονης κυκλοφορίας της λειτουργήσαν δεκάδες μόνιμες στήλες για θέματα λογοτεχνικά, πολιτικής επικαιρότητας, παροικιακής κίνησης, κοινωνικής κίνησης, εμπορικής και οικονομικής κίνησης, όπως οι στήλες «Αι Τελευταίαι Ελληνικαί Αεροπορικαί Ειδήσεις», «Αι Ειδήσεις εξ Ελλάδος» και αργότερα σελίδες για την αθλητική κίνηση, το φωτογραφικό ρεπορτάζ, ειδήσεις από την Ελλάδα και τον υπόλοιπο κόσμο. Στο ίδιο διάστημα εργάσθηκαν και προσέφεραν τις υπηρεσίες τους δεκάδες δημοσιογράφοι από τους πλέον έγκριτους της ομογένειας. Μεταξύ αυτών αναφέρονται οι: Γεώργιος *Φτέρης (είχε τη στήλη «Λογοτεχνικά Θέματα»), Θάνος Νικολαΐδης (είχε τη στήλη «Σπίδες» στην πρώτη σελίδα), Π. Κοκκωτός («Ταξιδιωτική στήλη»), Γιάννης Φακής (είχε τη στήλη «Πνευλιές») και οι Γ. Μίχος (ανταποκριτής στη Νότιο Αυστραλία), Ιωάννης Ξυνιάς (ανταποκριτής στη Βρισβάνη), Θεοχάρης Γιαννουλόπουλος και Δ. Λούστας (ανταποκριτές στη Βικτώρια). Στηβ Νίκολς (ανταποκριτής στην Ελλάδα). Επίσης, επιλεκτικά αναφέρονται οι Ίκαρος Κυριάκου, Γεώργιος Διαμαντούλης, Έλφα Μωραϊτάκη, Νίκος Γρίβας, Παναγιώτης Νικολάου, Αντώνιος Πετρογιαννης, Αλεξάνδρα Ηλιοπούλου, Δημήτριος Οικονόμου, Μαρία Ράλλη, Νατάσσα Τσερώνη, Χρήστος Αλεφάντης, Άγγελος Κούρλιος, Γιώργος Τσερδάνης, Μαρία Πολίτη, Γρηγόριος Χρονόπουλος, Αντώνιος Λεώνης, Δημήτριος Αυγερινός κ.ά.

Το Εθνικόν Βήμα θεωρήθηκε από τα δύσκολα χρόνια του πρώτου διχασμού (1924-1932) ως «παπιδική» εφημερίδα, εξαιτίας της συντηρητικής πολιτικής του και της στήριξης που έδωσε με συνέπεια τα τελευταία σχεδόν ενενήντα χρόνια στη μητρόπολη και αργότερα στην αρχιεπισκοπή Αυστραλίας. Ακολούθησε, επίσης, συντηρητική και δεξιά ιδεολογική πορεία, ενώ συντάχθηκε με τη δικτατορία των συνταγματαρχών και τις δεξιές κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Αυστραλίας. Φηλολογήθηκε μάλιστα ότι όπως και ο *Ελεύθερος Τύπος* του Σίδνεϋ είχαν λάβει οικονομική υποστήριξη από την ελληνική χούφτα. Πολέμησε τον κοινοτικό δεσμό πολλές δεκαετίες, από αντιπολιτευτική πολλές φορές διάθεση προς την εφ. **Πανελλήνιος Κήρυξ* με την οποία είχε σφοδρό ανταγωνισμό. Για παράδειγμα, στη δεκαετία του 1920 σκωπτικά την αποκαλούσε «Πανελλήνιος Κόραξ» και σε ανταπάντηση ο *Κήρυξ* αποκάλεσε τον ιερέα Δημήτρο Μυρινάκη ως «Τζιμί Εθνοκοβηματιάδη». Παροικιακές προστριβές και

διχόνοιες οδήγησαν τους εκδότες να χρησιμοποιήσουν τις σελίδες των εντύπων τους για πολιτικές, επαγγελματικές ή προσωπικές επιθέσεις εναντίον των αντιπάλων τους.

Η προσφορά της εφημερίδας στον έλληνα μετανάστη, ωστόσο, υπήρξε μέγιστης σημασίας, διότι αποτέλεσε σημείο αναφοράς και μέσο επικοινωνίας. Στο τυπογραφείο της και αργότερα στην εκδοτική εταιρεία που συνέστησε με την επωνυμία «Πνευματικός Φάρος Ελλήνων Αυστραλίας» τυπώθηκαν ημερολόγια, επισκεπτήρια, καζιμιές αλλά και λογοτεχνικά βιβλία. Ένα τέτοιο έργο που εκδόθηκε το 1932 ήταν η διηγηματική συλλογή του Όμηρου Ρήγα, *Ιστορίες της ξενιτειάς*, το πρώτο ελληνικό λογοτεχνικό βιβλίο που τυπώθηκε στην Αυστραλία. Οι εκδότες του *Βήματος* επέκτειναν τη δραστηριότητά τους με την ίδρυση βιβλιοπωλείου, το οποίο εκτός από τις εκδόσεις του εκδοτικού οίκου της εφημερίδας διέθετε και βιβλία από την Ελλάδα και από άλλες χώρες της ελληνικής διασποράς.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τ. 1 (1830-1958), Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1997. Α.Μ. Τάμης – Εφί Γαβακίς, *From Migrants to Citizens. Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University, 2002. Α.Μ. Τάμης, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΗΣ

Εθνικόν Ημερολόγιον

Παρίσι, 1861-1871 / Αθήνα, 1861-1863 / Λεωψία, 1869-1871, τ. 1-11. Εκδότης: Μαρίνος Παπαδόπουλος Βρετός, δημοσιογράφος. Λόγω του θανάτου του, ο τελευταίος τόμος (1871) εκδόθηκε από τον πατέρα του, Ανδρέα Παπαδόπουλο Βρετό, λόγω, με βάση σημειώσεις του ίδιου του Μαρίνου Βρετού. Ετήσια έκδοση, διαστάσεων 22,5x13,5 εκ. εκτός του πρώτου τόμου που ήταν διαστάσεων 20,5x13 εκ. Η τιμή σημείωσε σταδιακή άνοδο: ξεκίνησε από 5 γαλλικά φρ. για να υπερδιπλασιαστεί έως το 1864 σε 12,5 φρ. και να καθοριστεί τελικά στα 15 φρ. από το 1866. Τυπογραφείο: του φιλέλληνα Firmin Didot (Παρίσι) και από το 1864 στο τυπογραφείο των Ad. R. Lainé et J. Navard (Παρίσι) όπου και διετίθετο. Εκτύπωση γινόταν και στην Αθήνα έως το 1863· από το 1869 τυπώνονταν και στη Λεωψία. Στην Αθήνα επωλείτο, το 1864, από τον Νικόλαο Δραγούμη, εκδότη του π. **Πανδώρα* και αργότερα από τον φωτογράφο Δημήτριο Κωνσταντίνου. Κυκλοφορούσε και μέσω συνδρομών.

Η γλώσσα στην οποία συντάσσεται είναι η καθαρρεύουσα. Ως προς το περιεχόμενο, εγγράφεται

στην παράδοση των νέων ημερολογίων, μηνολογίων ή καλενταρίων τα οποία εμφανίζονται στην ελληνική γλώσσα από το δεύτερο μισό του 18^{ου} αι. ανταποκρινόμενα σε διαφορετικές κοινωνικές ανάγκες. Τα παλαιότερα μηνολόγια που περιελάμβαναν κυρίως τις θρησκευτικές εορτές και τη μέτρηση του χρόνου με βάση τις φάσεις της σελήνης εμπλουτίζονται πλέον σταδιακά με συγκριτικούς πίνακες μέτρων και σταθμών, στατιστικές πληροφορίες, συμβουλές οικιακής οικονομίας, ειδήσεις κ.ά. Το *Εθνικόν Ημερολόγιον* αποτελεί μια εκδοχή ακόμη πιο εξελιγμένη. Ποικίλης ύλης με πληθώρα θεμάτων, αφενός στοχεύει, σύμφωνα με τον εκδότη του, σε παροχή πληροφοριών για ζητήματα κοινωνικά, εμπορικά και θρησκευτικά και αφετέρου στην ψυχαγωγία των αναγνωστών. Η προσφορά εγκυκλοπαιδικών γνώσεων απέβλεπε στη μόρφωση των Ελλήνων, με βάση τα πρότυπα του Διαφωτισμού που εφαρμόστηκαν σε μεγάλο βαθμό ήδη στον ελληνικό προεπαναστατικό Τύπο.

Ο εμπλουτισμός των περιεχομένων πραγματοποιήθηκε σταδιακά. Οι δύο πρώτοι τόμοι είναι επηρεασμένοι από τα παραδοσιακά ημερολόγια. Η θεματική τους περιορίζεται στην αναφορά κυρίως των θρησκευτικών εορτών, σε αστρονομικά και στατιστικά στοιχεία, σε αναλογίες μέτρων και σταθμών ελληνικών, ευρωπαϊκών και τουρκικών. Έτσι οι εξειδικευμένες πληροφορίες απευθύνονται σε εμπόρους της εποχής με κάποια μόρφωση. Στη συνέχεια τα περιεχόμενα διευρύνονται περιλαμβάνοντας βιογραφίες, αναφορές σε ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα, ταξιδιωτικές περιηγήσεις, ιατρικά και γενικότερα επιστημονικά θέματα. Απόψεις εκφέρονται σε διάφορα άρθρα που αφορούν την πολιτική, αλλά και γλωσσικά, θρησκευτικά και εκκλησιαστικά ζητήματα. Ο εκδότης υπογράφει μία σειρά μελετών όπου σχολιάζει με σχηματικό τρόπο χαρακτηριστικούς τύπους Ελλήνων της εποχής. Έναν σχετικό κοινωνικό προβληματισμό εκφράζει και σε ορισμένα άρθρα του με ηθικοπλαστικό χαρακτήρα. Η λογοτεχνία κατέχει τη δική της θέση με ποιήματα και διηγήματα. Δημοσιεύονται μεταφράσεις κλασικών συγγραφέων όπως του Ομήρου ή ακόμη του Σαίξπηρ. Σε ορισμένους τόμους περιλαμβάνονται τραγούδια καταγεγραμμένα σε πεντάγραμμα. Συχνές είναι οι αγγελίες που παρατίθενται σε ειδικό παράρτημα στο τέλος των τόμων. Περιέχει εικονογράφηση η οποία είναι πλούσια και περιλαμβάνει εικόνες προσώπων, τοπία, μνημεία.

Τα περισσότερα άρθρα είναι ενυπόγραφα. Συντάκτης συνήθως είναι ο ίδιος ο Μαρίνος Παπαδόπουλος Βρετός. Ανάμεσα στους συνεργάτες του περιλαμβάνονται Γάλλοι, όπως ο συγγραφέας Edmond About και ο Vladimir Brunet de Presle της *École des Langues Orientales*. Αρθρογράφησαν επίσης Έλληνες (λόγιοι, ιστορικοί, καθηγητές πανεπιστημίου). Από τους επιφανέστερους είναι ο συγγραφέας Αλέξανδρος Ρίζος *Ραγκαβής, ο ιστορικός Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος, ο λόγιος Ιωάννης Γεννάδιος, ο καθηγητής Φίλιππος Ιωάννου.

Ο θάνατος του εκδότη ήταν η αιτία της διακοπής της κυκλοφορίας του. Η χρηματοδότησή του στηριζόταν σε έλληνες μεγαλεμπόρους, γιατρούς, διπλωμάτες εγκατεστημένους κυρίως στο Παρίσι. Το δίκτυο των ανταποκριτών και των συνδρομητών, αν και περιορισμένο, φανερώσει διάδοση στις ελληνικές παροικίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της διασποράς, όπως στη Ρωσία, την Ιταλία, την Αγγλία. Ο Βρετός αντιμετώπιζε οικονομικές δυσκολίες με την έκδοση του περιοδικού, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΓΒ, ΕΒΕ, ΒΝΦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.-Η.-Ε. (Marquis de) Queux de Saint-Hilaire. «La presse dans la Grèce moderne depuis l'indépendance jusqu'en 1871». *Annuaire de l'Association pour l'Encouragement des Études grecques en France*. Παρίσι 1871· του ίδιου, «Notice des principales publications grecques faites en Orient et en France pendant l'année 1874-1875». *Annuaire de l'Association pour l'Encouragement des Études grecques en France*. Παρίσι, 1875· Α. Βρετός Παπαδόπουλος, *Βιογραφία του Μαρίνου Παπαδόπουλου Βρετού*. Αθήνα 1872· Φ. Ηλιού, *Προσθήκες στην ελληνική βιβλιογραφία*. Αθήνα, εκδ. Νεοελληνικές Έρευνες/Διογένης, 1973· Άια «Εθνικόν Ημερολόγιον» στην *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάνικα*, τ. 22 Desrina Papadopoulou. *Les Grecs à Paris à la fin du XIXe siècle: la construction d'une communauté migrante*. αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή. *École des Hautes Études en Sciences Sociales*, Paris 2004.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Εθνικόν Πνεύμα

Εκδίδεται τετράκις της εβδομάδος. Αθήνα, Ιαν. 1868 - Δεκ. 1887, αρ. φ. 1-4820. Διευθυντής: Γ. Γονίδης (Ιαν. 1868 - Νοέ. 1884 και Ιούν. 1886 - 20 Δεκ. 1887)· αναφέρεται επίσης και ο Γ. Δημητριάδης (Νοέ. 1884 - Ιαν. 1885). Άλλοι υπότιτλοι: *Εκδίδεται τετράκις της εβδομάδος*· *Εκδίδεται δις της εβδομάδος*· *Εκδίδεται καθ' εκάστην*. Εκδίδεται αρχικά τέσσερις φορές την εβδομάδα, από τις 17 Οκτ. 1868 γίνεται δισεβδομαδιαία και από τις 12 Μαΐου 1875 καθημερινή. Τετρασελίδη, με συχνές αλλαγές σχήματος. Τιμή φύλλου: 5 Λ. (1882). Συνδρο-

μές: ετσίρα εσωτερικού 24 δραχ., εξεμηνιαία «ενταύθα και επαρχιών. 12 δραχ., εξωτερικού φρ. 20. Ευρώπη φρ. 36. Τουρκία φρ. 32. Αίγυπτος φρ. 34. Ηγεμονία φρ. 40». Τυπογραφείο: «Εθνικού Πνεύματος»· «τύπος Δ. Καρακατσάνη», από 19 Σεπτ. 1868, αρ. φρ. 101· Γ. Καροφυλάκη, από 14 Ιαν. 1872, αρ. φρ. 469· «Γραφείον και Τυπογραφείον οδός Αιόλου κάτωθεν της Εισαγγελίας των Εφετών» (1882)· «οδός Σοκρατους όπισθεν Δημαρχίας» (από 5 Νοε. 1884)· «Γραφείον και Τυπογραφείον οδός Αγ. Μάρκου 25» (Ιουν. 1885).

Όργανο του κόμματος του Αλεξάνδρου Κουμουνδούρου, ο οποίος αρθρογραφεί σ' αυτήν έως τον θάνατό του, το 1883. Ως προς την ύλη της αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα των εφημερίδων γνώμης της εποχής. Περιέχει αρθρογραφία και ειδησεογραφία σχεδόν αποκλειστικά πολιτική και λίγες καταχωρήσεις, όπως «γνωστοποιήσεις» (αγγελίες, κοινοτικά, θεατρικές παραστάσεις) και από το 1870 διυφημίσεις. Η αρθρογραφία, υπό τον τίτλο «Πολιτικού Δελτίου», όταν αφορά τη διεθνή επικαιρότητα, όπως π.χ. το 1878 κατά την περίοδο των συζητήσεων στο Συνέδριο του Βερολίνου, βασίζεται σε δημοσιεύματα γαλλικών εφημερίδων. Γενικά, της διεθνείς

ειδήσεις τις «ερανίζεται», όπως αναφέρει, από τον ξένο Τύπο. Δημοσιεύει όμως και τηλεγραφήματα των πρακτορείων Reuters και Havas, υπό τον τίτλο «Τελευταία ώρα» και με διευκρινίσεις όπως «ληφθέν την μεσημβρία της σήμερον». Η εσωτερική επικαιρότητα καλύπτεται από τον επαρχιακό Τύπο ή από επιστολές αναγνωστών που δημοσιεύονται ως «ιδιαιτέρη αλληλογραφία του Εθνικού Πνεύματος».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ. ΕΛΙΑ (1868, 1870, 1873, 1874).

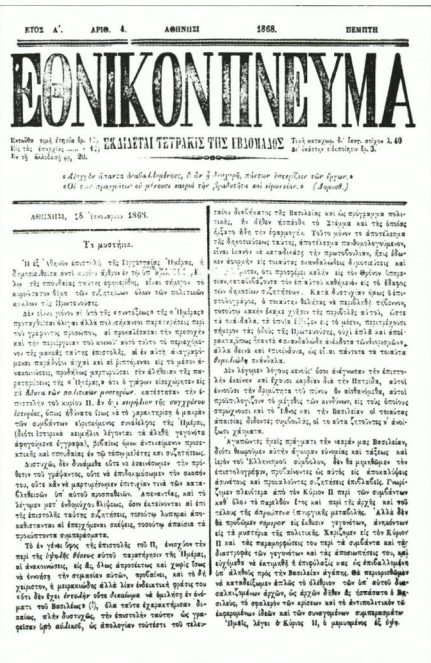
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ.Α. Πετρακάκος, *Ο Τύπος*, Αθήνα, εκδ. Δ. και Π. Δημητράκου, 1920· Ι. Μυτάλης - Κ. Μάγερ, *Ελληνική Δημοσιογραφία*, Αθήνα 1939· Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 116-117· Νάση Μπάλα, *Η καρδιοβόρος αγωνία της κάλπης*, Τύπος και θουλεντικές εκλογές την εποχή του Χαριλάου Τρικούπη 1881-1895, πρόλογος Ηλ. Νικολακόπουλος, Αθήνα 2001.

ΝΑΣΗ ΜΠΑΛΑ

Εθνικός Αγών

Μεγάλη πρωινή εφημερίς της εθνικιστικής παρατάξεως Φθιωπίδας, Ακμία, 21 Δεκ. 1946 έως σήμερα [2005], με μικροδιακοπές. Ιδρυτής-διευθυντής-εκδότης: αρχικά ο Ευστάθιος Γ. Σκούρας· σήμερα διευθυντής και εκδότης είναι ο γιος του Θεοδοσίου Σκούρας. Άλλοι υπότιτλοι: *Ανεξάρτητος διεβδομαδιαία εφημερίς, όργανο του νομού Φθιωπιδωφικίδος* (1948-1949)· *Εφημερίς των συμφερόντων του λαού της Ρούμελης* (1950)· *Πολιτική και οικονομική εφημερίδα των συμφερόντων της Ρούμελης*. Εβδομαδιαία / διεβδομαδιαία, πεντάστυχη / εξάστυχη, διαστάσεων 50x30 εκ. Τιμή φύλλου: 1,5 δραχ. στην αρχή και σήμερα 50 λεπτά. Οι συνδρομές ποικίλλουν: το 1967 η ετήσια για τα νομικά πρόσωπα ήταν 360 δραχ., η εξεμηνιαία 200 δραχ. και για το εξωτερικό 20 δολ., για τους ιδιώτες η ετήσια ήταν 120 δραχ., η εξεμηνιαία 60 δραχ. και η τριμηνιαία 30 δραχ. Είχε και διατρεί δικό της τυπογραφείο.

Είναι από τις μακροβιότερες μεταπολεμικές λαμωτικές εφημερίδες. Πληροφореύει τους αναγνώστες του, ελέγχει και κατηγορεί αρχές και εδουσίσεις, νουθετεί και προτρέπει και καταχωρίζει στις στήλες του παντοειδείς ειδήσεις τοπικού, κυρίως, ενδιαφέροντος. Διαφημίσεις, διακρούσεις, πλειστηριασμοί, «κοινωνικά», απαγωγές, ζωοκλοπές κ.ά. έχουν καταχωρησθεί στις σελίδες του. Διαδέχεται επίσης λογοτεχνική σελίδα και στήλες αθλητισμού. Γενικά μπορεί να λεχθεί ότι είναι το «Χρονικό της πολιτείας» και ότι αποτέλεσε «Σχολή», αφού πλησίον του μηδένισαν δεκάδες δημοσιογράφοι και στις σελίδες του δημοσιεύθηκαν αναριθμητές μελέτες και άρθρα τοπικών λογίων και ιστορικών.

ο Κήρυξ έκανε σαφή στροφή προς πιο συντηρητικές θέσεις παραμένοντας σε αυτόν το χώρο, κράτησε, όμως, απόλυτα δημοκρατική στάση την περίοδο της δικτατορίας (1967-1974), κυρίως μέσα από τα κύρια άρθρα του διευθυντή της Μπάμπη Μαρκέτου.

Ταυτόχρονα με την ίδρυση της κυκλοφόρησε, κατά το παράδειγμα της ανταγωνιστριάς της Ατλαντίδος, τον Μηνιαίο Εικονογραφημένο Εθνικό Κήρυκα και μία κυριακάτικη έκδοση, στην οποία υπήρχαν και σελίδες στην αγγλική γλώσσα. Εξέδωσε επίσης το λογοτεχνικό π. Παναθήναια (1922-1926). Στον κύκλο των δραστηριοτήτων της περιλαμβάνονταν το βιβλιοπωλείο του Εθνικού Κήρυκος και οι εκδόσεις του, μεταξύ των οποίων και ένα ελληνο-αγγλικό λεξικό.

Σημαντικό ρόλο στην ιστορική πορεία της διαδραμάτισαν αξιόλογοι συνεργάτες στον διευθυντικό και στον συντακτικό τομέα. Ο Δημήτριος *Καλιμάχος υπήρξε αρχισυντάκτης, διευθυντής έκδοσης (1914-1946) και επίτιμος αρχισυντάκτης από το 1947 μέχρι της τελευταίας του. Υπήρξε θερμός υποστηρικτής της GAPA (Greek American Progressive Association), η οποία είχε ως στόχο τη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας και παράδοσης. Καθοριστική για την εδραίωση και επιβολή της στην ομογενειακή συνείδηση, αλλά και γενικότερα στον ελλαδικό ελληνισμό, υπήρξε η τριακονταετία του Μπάμπη Μαρκέτου. Στο διάστημα αυτό συνεργάστηκαν αρκετοί αξιόλογοι συνεργάτες, όπως οι Κωστής *Παλαμάς, Μπάμπης *Αννίνος, Δημήτρης Καμπουρόγλου, Φώτης Παταρωτίου, Γεώργιος Γενεράλης, Μαρία Ιωαννίδου, Άννα Αρπάζουλου, Θεανώ Μάργαρη, Παναγιώτης Μακριάς, Βάσος Τοιμπαδύρος, Νίκος Σπάνιας, Τίμος Μωραϊτίνης, Παύλος *Παλαιολόγος, Κωστής *Μπασσιάς, Αλέκος Λιδωρίκης, Σωτήρης Σκίπτης, Δημήτρης *Ψαθάς κ.ά.

Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας του ο Εθνικός Κήρυξ πρόβαλλε σταθερά τα θέματα της Ελλάδας και του κυπριακού ελληνισμού, υποστήριξε τη διατήρηση και προώθηση της ελληνικής γλώσσας, την εδραίωση και ανέλιξη της ελληνο-ορθόδοξης Εκκλησίας της Αμερικής και του Πατριarchείου Κωνσταντινούπολης, την ενδυνάμωση και σύσφιξη των

δεσμών της ομογένειας με τη μητέρα-πατρίδα και έδωσε ευρεία κάλυψη στις κατά καιρούς κινητοποιήσεις της ομογένειας. Η συστηματική κάλυψη των ζητημάτων της ελλαδικής πολιτικής ζωής λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος ανάμεσα στην ομογένεια και την Ελλάδα. Παράλληλα, λειτουργεί και ως χώρος προβολής αλλά και διαμόρφωσης της ζωής της ομογένειας, και ιδίως των ελληνόφωνων οργανώσεων ελληνο-αμερικανών πρώτης γενιάς. Τυπώνεται στην ελληνική γλώσσα και το 1997 δημιουργεί ξεχωριστό αγγλόφωνο δεκασελίδο ένδετο στην κυριακάτικη έκδοση, το οποίο από το 2003 αποσπάστηκε και κυκλοφορεί πλέον ως αυτοτελής εφημερίδα με τον τίτλο *The National Herald*.

Αγωνιστική, αξιόπιστη με σεβασμό στη δεοντολογία, έγκυρη, στάθηκε αποφασιστικά στο πλευρό του ελληνισμού και συνέδραμε με εράνους τη μητρόπολη σε περιόδους ένδειας, όπως τον Μάιο 1954, όταν ο τότε εκδότης Μπ. Μαρκέτος, ως εκπρόσωπος της επιτροπής βοήθειας των πεισιπολητικών πληθυσμών Κεφαλονιάς, Ιθάκης και Λευκάδας, παρέδωσε στον πρωθυπουργό Αλ. Παπάγο επιταγή 500 χιλιάδων δο-

λαρίων, προϊόν εράνου που πραγματοποιήθηκε από τις στήλες της εφημερίδας με τη συνεργασία της αρχιεπισκοπής Αμερικής. Σημαντική ήταν, επίσης, η προσφορά της κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς και στην περίοδο του Εμφυλίου, πρωτοστατώντας στη συλλογή και αποστολή τροφίμων και ειδών πρώτης ανάγκης στην Ελλάδα. Για χρόνια πρόσφερε συστηματική οικονομική ενίσχυση στο παλαιότερο ελληνικό σχολείο της Νέας Υόρκης. «Ο Πλάτων», ενώ το 1974 με ειδική εκστρατεία εξασφάλισε οικονομικούς πόρους για τριετή διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στο κολέγιο Barnard του Πανεπιστημίου Κολούμπια της Ν. Υόρκης.

Η ημερήσια κυκλοφορία του σε παναμερικανική κλίμακα ξεπερνά τα 60000 φύλλα, ενώ η κυκλοφορία του διτλού φύλλου του Σαββατοκυριακάκου αγγίζει τα 75000 φύλλα (Μάιος 2005). Καθημερινά ένα ευρύ δίκτυο αμερικανικών εταιρειών μετακίνησης και διανομής συνεργάζονται προκειμένου η εφημερίδα εκτός από τα σημεία πώλησής της (Νέα Υόρκη, Νιού Τζέρσεϊ, Πενσιλβάνια, Μέριλαντ, Ουάσιγκτον, Κονέκτικατ, Μασαχουσέτη, Δυτική Φλόριντα, Λος Άντζελες, Σαν Φρανσίσκο, αλλά και Τορόντο και Μόντρεαλ) να βρίσκεται στις 6 το πρωί (ώρα Νέας Υόρκης) και στην εξόπορτα χιλιάδων συνδρομητών στις περισσότερες από τις 52 Πολιτείες των ΗΠΑ και στον Καναδά.

Σήμερα διαθέτει ένα εύρωστο πλέγμα συνεργατών και ανταποκριτών στα σημαντικότερα κέντρα του ελληνισμού και έχει επεκτείνει το δίκτυο των συνδρομητών της σε όλες τις ακμάζουσες ελληνοαμερικανικές παροικίες των ΗΠΑ και του Καναδά. Διαθέτει ιδιόκτητα γραφεία στην Αθήνα στελεχωμένα με πολυμελές δημοσιογραφικό και τεχνικό προσωπικό (26 άτομα) και πλήρη ηλεκτρονικό και άλλο εξοπλισμό. Επίσης, διατηρεί γραφεία και ανταποκριτές στη Θεσπώνη (συνεργάτης-δημοσιογράφος Θόδωρος Καλμούκος) και στη Λευκωσία (συνεργάτης-δημοσιογράφος Νεόφυτος Κυριάκου).

Από το έτος 2000 μέχρι και σήμερα η συλλογή των ειδήσεων, η επεξεργασία, η σύνταξη καθώς και η σελιδοποίηση της πραγματοποιείται στα γραφεία της Αθήνας με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και μεταφέρονται προς εκτύπωση στη Νέα Υόρκη μέσω του διαδικτύου. Με την καινοτομία αυτή ασχολήθηκε η εφ. *New York Times* σε τρισεπίλο άρθρο της με τίτλο «A Greek Daily based in Queens looks to Greece for talent» (φ. 27^{ος} Μαΐου 2001). Είναι συνδεδεμένη με ελληνικά και ξένα διεθνή ει-

δησεογραφικά πρακτορεία (Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων / ΑΠΕ, Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων / ΜΠΕ, Associated Press / AP, Reuter κ.ά.). Από τον Αύγουστο 2005 λειτουργεί ηλεκτρονική σελίδα της στο διαδίκτυο –για την ελληνόγλωσση έκδοση– με δυνατότητες telemarketing, τράπεζα δεδομένων, βιβλιοπωλείο κ.ά. (www.ekirikas.gr).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΕΚ, ΒΒ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μπάμπης Μαλαφούρης, *Οι Έλληνες της Αμερικής, 1528-1948*, Νέα Υόρκη 1948· S. Victor Parasosma, «The Greek Press in America», *Journal of the Hellenic Diaspora*, τ. 4, αρ. 2 (1979), 45-61· Andrew T. Kopan, «The Greek Press», στο Sally M. Miller (επιμ.), *The Ethnic Press in the United States*, Νέα Υόρκη, Greenwood Press, 1987, σ. 161-176.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΛΑΣΣΙΝΑΣ

Εθνικός Παλμός, Αθήνα, Οκτ. 1942 - Οκτ. 1944
βλ. *Εθνικόν Μέλλον*

Εθνικός Φρουρός Λακωνίας

Ανεξάρτητος Ειδησεογραφική Εφημερίς, Σπάρτη, Μάιος 1945 έως σήμερα [2005], αρ. φ. 1-2310 [Νοε-Δεκ. 2005], Διευθυντής, τυπικά, για πολύ μικρό χρονικό διάστημα (5 Μαΐου 1945 - 28 Οκτ. 1945, αρ. φ. 1-19) εμφανίζεται ο Γεώργιος Μενούτης, ενώ, ουσιαστικά, την επιμέλεια είχε ο Δημήτριος *Θεοφιλόπουλος. Από το φ. 20 (3 Νοε. 1945) εμφανίζεται να αλλάξει άλλοτε ως ιδρυτής και άλλοτε ως ιδιοκτήτης ο Γ. Μενούτης και ως διευθυντής ο Δ. Θεοφιλόπουλος. Από τις 28 Μαρτ. 1953 (αρ. φ. 316) έως το 1994 υπήρξε αποκλειστικός ιδιοκτήτης και διευθυντής. Το 1994 τον διαδέχθηκε η κόρη του Δώρα Δ. Θεοφιλοπούλου (νομικός, οικονομολόγος, δημοσιογράφος). Εβδομαδιαία / δισεβδομαδιαία / μηνιαία (από το 1994) και σήμερα διμηνιαία, δισελίδη / τετρασελίδη / οκτασελίδη (σήμερα), διαστάσεων 45x29 εκ. Κυκλοφορούσε πάντα με συνδρομές τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό (Αμερική, Αυστραλία κ.α). Τυπωνόταν αρχικά σε δικό της τυπογραφείο, ωστόσο οι δύσκολες οικονομικές συνθήκες ανάγκασαν τον Δ. Θεοφιλόπουλο να συνεχίσει την έκδοσή της σε άλλα τυπογραφεία. Η κυκλοφορία της, η οποία είχε φθάσει στα μέσα της δεκαετίας 1950 τα 3000-4000 φύλλα εβδομαδιαία, σήμερα είναι στα 1700 φύλλα.

Η αρχαιότερη εφημερίδα του νομού Λακωνίας, Ιδρύθηκε από ομάδα πολιτών της Σπάρτης από όλα τα πολιτικά και ιδεολογικά ρεύματα σ' ένα κλίμα αβεβαιότητας, αναστάτωσης και εμφυλίου διχασμού που ακολούθησε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ο τίτλος σηματοδοτεί την ιδεολογία της. Όχι φυσικά όλες τις εφαρμογές και τις παραρμ-

γές του επιδέτου «εθνικός», αλλά ό,τι από την παράδοση ήταν εθνικό, επομένως ελληνικό και έπρεπε να διατηρηθεί για να καθοδηγήσει τη λαϊκή συνείδηση στις δύσκολες μέρες της κρίσης και στη μεταπολεμική μετάβαση και ανοικοδόμηση. Η έννοια «πατρίδα» γίνεται αντιληπτή ως πολιτισμική και κρατική οντότητα και οντότητα. Γνώμονας και κριτήριο στην ίδρυση της όσο και στην επίμονη και δημιουργική κριτική που ασκήθηκε από τις στήλες της, ήταν το εθνικό συμφέρον.

Κεντρικό δέμα της αποτελούσαν τα τοπικά πράγματα, ενταγμένα όμως πάντοτε μέσα στο πλαίσιο των ευρύτερων γεγονότων της εποχής, ελληνικών και διεθνών. Η ύλη της ήταν απόλυτα προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις των καιρών, τόσο από πλευράς εμφάνισης του φύλλου, όσο και από πλευράς επιλογής της ύλης, η οποία με τη συνοδεία ενός πλούσιου φωτογραφικού ρεπορτάζ, την καθιστά σήμερα από τις πιο σοβαρές και ενδιαφέρουσες μεταξυ των εντύπων του τοπικού Τύπου.

Πολιτική της παραμένει και σήμερα η κάλυψη πολιτικών, πολιτιστικών, οικονομικών, εκκλησιαστικών και λοιπών θεμάτων που αφορούν τόσο το νομό Λακωνίας, όσο και την Ελλάδα και τη διεθνή κοινότητα γενικότερα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΕΦΛ, ΔΚΒΣΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δώρα Δημ. Θεοφιλόπουλου, *Το Χρονικό μιας εποχής. Με τα μάτια μιας επαρχιακής εφημερίδας. Ντοκουμέντα της περιόδου 1945-2003*. Αθήνα, έκδ. Εθνικού Φρουρού Λακωνίας, 2003.

ΘΕΩΔΩΡΑ ΘΕΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ

Εθνος

Νέα εσπερινή ανεξάρτητος εφημερίς, Αθήνα, 26 Οκτ. 1913 έως σήμερα [2005], με διακοπές. Εκδότης: Σπύρος Κ. Νικολόπουλος. Μετά τον θάνατό του (1938) η ιδιοκτησία περιήλθε στους Ι. Νικολόπουλο, Δ. Κυριαζή και Κ. Νικολόπουλο. Η έκδοσή του διακόπηκε για μερικούς μήνες, από τον Νοέ. 1916 έως τον Μάρτ. 1917· στις 29 Απρ. 1941 παύθηκε από τους Γερμανούς που κατέλαβαν τις τυπογραφικές του εγκαταστάσεις· επανεκδόθηκε στις 29 Ιαν. 1945, ενώ η κυκλοφορία της διακόπηκε στις 31 Μαρτ. 1970, όταν οδηγήθηκαν σε δίκη οι υπεύθυνοι της εφημερίδας εκδότες Κ. Νικολόπουλος, Κ. Κυριαζής και Αχ. Κυριαζής, ο επίτιμος διευθυντής Κ. Οικονομίδης και ο αρχισυντάκτης Ι. Καψής, για παράβαση του άρθρου 191 του Ποινικού Κώδικα, εξαιτίας της δημοσίευσης άρθρου του Ι. Ζιγδή σχετικά με το «Κυπριακό»· εκδόθηκε πάλι στις 14 Σεπτ. 1981 (ιδιοκτησία της ΑΕ. Νικολόπουλος, Κυριαζής και ΣΙΑ) —στο πρωτοεμφανιζόμενο στην Ελλάδα σχήμα ταμπλόιντ

και με χαρακτηριστικά λαϊκού Τύπου— με εκδότη τον επιχειρηματία Γεώργιο Μπόμπολα και διευθυντή τον Αλεξ. Φιλιππόπουλο (έως το τέλος του 1989). Διευθυντές επίσης διετέλεσαν οι Γ. Λεβεντογιάννης, Χρήστος Θεοχαράτος, Λυκούργος Κομίνης, Θεόδωρος Καλούδης και Δημήτρης Βάρος (από το 1994 έως σήμερα). Καθημερινή, απογευματινή, εξάστηλη και εξασελίδα, μεγάλο σχήματος. Γραφεία: Πανεπιστημίου 37, αργότερα Κολοκοτρώνη 8.

Υπήρξε βενιζελική εφημερίδα, διακρινόμενη από τη μετριопάθεια και τη σοβαρότητα των πολιτικών της τοποθετήσεων. Περισσότερο ακριβής από τις άλλες στη διατύπωση του πολιτικού της λόγου, απευθυνόταν σε ένα μορφωμένο ή σχετικά μορφωμένο αναγνωστικό κοινό. Οι τίτλοι, περιεκτικοί και σαφείς, αντιστοιχούσαν πλήρως προς το περιεχόμενο των άρθρων που συνόδευαν. Το 1914 επαινούσε συχνά τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας Α. Μιχαλακόπουλο, ενώ, μετά την παραίτησή του Ελ. Βενιζέλου, δεν δίστασε να χαρακτηρίσει τον Δ. Γούναρη ως «αριστεά των πολιτικών ανδρών». Μετά την Απελευθέρωση εξέφρασε έντονα αντικομμουνιστικά αισθήματα, διαφώνησε με την πολιτική του «κατευνασμού» μετεμφυλιακά και συνηγόρησε υπέρ του Κόμματος των

Φιλελευθέρων υπό τον Σοφοκλή Βενιζέλο, ισχυρίζομενη ότι εκπροσωπούσε την «παλιοβενιζελική» παράδοση. Λίγο αργότερα στήριξε τον Αλ. Παπάγο και τον Ελληνικό Συναγερμό, το 1958 τους Φιλελευθέρους αποδεχόμενη όμως ως εθνικώς ορθή και την ψήφο υπέρ της ΕΡΕ (Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση), τον Γ. Παπανδρέου το 1961 και τον Ανδρέα Παπανδρέου την περίοδο κατά την οποία εξέφρασε διαφωνίες με τον πατέρα του. Άσκησε κριτική στη δικτατορία των συνταγματαρχών, υπερδιπλασιάζοντας την κυκλοφορία της σε λίγους μήνες. Με την επανεκδόσή του, τον Σεπτέμβριο 1981, το Έθνος στήριξε το ΠΑΣΟΚ, στράφηκε όμως εναντίον του Ανδρέα Παπανδρέου κατά την περίοδο που μονοπώλησε τη δημοσιότητα το «σκάνδαλο Κοσκωτά» και αποκατέστησε τη σχέση του με το ΠΑΣΟΚ μετά την αποχώρηση του Αλ. Φιλιππίδου.

Τον Σεπτέμβριο 1982 κυκλοφόρησε επίσης το Έθνος της Κυριακής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΟΥ

Έθνος

Καθημερινή πρωινή εφημερίς. Λευκωσία, 1 Ιαν. 1947 - 25 Σεπτ. 1960, αρ. φ. 1-4160, Ιδιοκτήτης: Θεμιστοκλής Δέρβης, αρχηγός του Κυπριακού Εθνικού Κόμματος η εταιρεία «Έθνος Ltd» (από τον Ιαν. 1952). Διευθυντής: Ευαγόρας Γ. *Παπανικολάου, αργότερα Παντελής Γ. Μπίστης και από το 1950 Κώστας *Κόνωνας. Αρχισυντάκτης: Χαρίλαος Αθινασιάδης. Καθημερινή, πρωινή, τετρασέλιδη, οκτάστηλη, διαστάσεων 57x41 εκ., από τις 20 Ιαν. 1959 εξασέλιδη, εννιάστηλη. Τιμή φύλλου: 2 γρόσια. Τυπώνεται στο τυπογραφείο «Κόσμος» του Γ. Κυριακίδη, στη Λευκωσία.

Η δεύτερη κυπριακή εφημερίδα με αυτόν τον τίτλο. Η έκδοσή της αποτέλεσε σταθμό στην ιστορία της κυπριακής δημοσιογραφίας και σημαντικό γεγονός της εποχής εκείνης. Χαρακτηριστικό της μεγάλης σημασίας που δόθηκε στην κυκλοφορία της ήταν οι δηλώσεις και οι χαιρετισμοί που απέστειλαν σ' αυτήν οι πολιτειακοί ηγέτες της Ελλάδος, όπως ο πρόεδρος της ελληνικής κυβερνήσεως Κ. Τσαλδάρης, ο αρχηγός του Κόμματος των Φιλελευθέρων Θ. Σοφούλης, ο πρώην πρωθυπουργός Σοφ. Ελ. Βενιζέλος και ο πρώην πρωθυπουργός και αντιπρόεδρος της κυβερνήσεως (του Κόμματος των Εθνικών Φιλελευθέρων) Στ. Γονατίας, που ήταν κυπριακής καταγωγής. Ήταν άρτια εκτυπωμένη, με πλούσια αρθρογραφία και ειδησεογραφία, τόσο για τα τοπικά

όσο και τα παγκόσμια γεγονότα. Είχε, επίσης, πλούσιες καλλιτεχνικές, επιστημονικές, εκπαιδευτικές, ιστορικές και λογοτεχνικές στήλες.

Διευθυντής της εταιρείας «Έθνος Ltd», στην οποία μεταβίβαστηκε η ιδιοκτησία τον Ιανουάριο 1952, ήταν ο Ιωάννης Γ. Μορφίτης, πρόεδρος ο Θεμιστοκλής Δέρβης και γραμματέας ο Ζήνωνας Δ. Σεβέρης. Τον Σεπτέμβριο 1955 το διοικητικό συμβούλιο αποφάσισε να υπογράφονται τα αντίτυπα της εφημερίδας, που αποστέλλονταν στον αποικιακό γραμματέα από τον διευθυντή σύνταξης Βία Μαρκίδη και όταν αυτός απουσιάζει από τον Γλαύκο Σ. Χρίστη και αργότερα (1956) από τον Κώστα Κόνωνα.

Στην πολυετή ζωή της υποστήριξε τόσο τον αρχιεπίσκοπο Μακάριο Β' όσο και τον διάδοχό του Μακάριο Γ' στους εθνικούς τους αγώνες. Πρωτοστάτησε στο ενωτικό δημοψήφισμα της 15ης Ιανουαρίου 1950 και συνέβαλε στον απελευθερωτικό αγώνα (1955-1959). Υποστήριξε, επίσης, τις νέες πολιτικές δυνάμεις του ΕΔΜΑ (Ενιαίο Δημοκρατικό Μέτωπο Αναδημιουργίας) και του Πατριωτικού Μετώπου που σχηματίσθηκαν αμέσως μετά την Ανε-

ξαρτησία στις πρώτες προεδρικές και βουλευτικές εκλογές. Το Πατριωτικό Μέτωπο, όμως, δεν υποστήριξε την εφημερίδα, με αποτέλεσμα να χάσει σημαντικό μέρος της κυκλοφορίας της και να οδηγηθεί στην απόφαση τερματισμού της κυκλοφορίας της, όταν πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου της εταιρείας «Έθνος Ltd» ήταν ο Κώστας Πικής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΠΗ. ΙΑΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους, *Να «Έθνος»*, Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τ. Δ', Λευκωσία, 1986, σ. 347-348.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Έθνος / Ethnos

Ανεξάρτητος Εβδομαδιαία Εφημερίς/National greek Weekly Newspaper. Μελβούρνη, 9 Μαρτ. 1959 - 15 Αυγ. 1961. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Γιάννης Χρήστου *Λίλλης (αρχικά), Γεώργιος Β. Τόλλης. Με εκδότη και διευθυντή τον Γ.Β. Τόλλη, παρέμεινε αρχισυντάκτης ο Γιάννης Λίλλης και υπεύθυνος της στήλης με τίτλο «Όρες Γαλήνης». Μότο: «εστέ το υψηλό παράδειγμα μεταναστών στη χώρα που φιλοξενείσθε. σεβόμενοι την ιστορίαν σας». Στο μότο προστέθηκε αργότερα, όταν ανέλαβε ο Τόλλης, το ακόλουθο: «αγαπημένοι και ηνωμένοι θα δυναθούμε να ανέλθωμεν. Ο ανήφορος είναι ο δρό-

μος της προόδου». Κοντά στον τίτλο υπήρχε η φράση: «Μη κομμουνιστική εφημερίδα αφοσιωμένη στην Αυστραλία, που ακολουθεί τα νέα και την εθνική πολιτική της Ελληνικής Κυβέρνησης». Εβδομαδιαία (Πέμπτη) και αργότερα διεβδομαδιαία, ελληνόγλωσση, εξάστηλη και οκτασέλιδη, διαστάσεων 41.5x27.5εκ. έως τις 3 Σεπτ. 1959 και στη συνέχεια 46x32εκ. (ταμπλόνι). Τιμή φύλλου: 9 πέννες καθ' όλη τη διάρκεια της κυκλοφορίας της. Γραφεία: 7 Russell Street, Μελβούρνη, 190 Bourke Street (από τον Αυγ. 1959) και στη συνέχεια 247 Elizabeth Street (3 Σεπτ. 1959) έως την τελική ανάληψη της εφημερίδας από τον Γεώργιο Β. Τόλλη και τη μεταφορά της και πάλι στην 190 Bourke Street.

Ιδρύθηκε και κυκλοφόρησε σε παναυστραλιανή βάση ως πολιτική και κοινωνική εφημερίδα των Ελλήνων της Αυστραλίας με κύριο στόχο τη διατήρηση της ελληνικής παράδοσης στον ελληνισμό του εξωτερικού και την πνευματική εξύψωσή του. Η ανάληψη της εφημερίδας από τον Γ.Β. Τόλλη είχε ως συνέπεια τη βελτίωση της ποιότητάς της τόσο στην εμφάνιση, τη δομή αλλά και το περιεχόμενο. Καταρτίζονται συγκεκριμένες στήλες, εμπλουτίζεται με πλέον επίκαιρη αρθρογραφία και ειδησεογραφία.

Η δομή της παρέμεινε σχεδόν η ίδια σε όλη τη διάρκεια της κυκλοφορίας της. Στην πρώτη σελίδα φιλοξενούσε παροικιακά σημειώματα με τίτλο «Το Τρίτο Μάτι», ειδήσεις από την Ελλάδα και τη διεθνή κοινότητα, αρχικά χωρίς διαφημίσεις. Στη δεύτερη σελίδα δημοσιευόταν το κύριο άρθρο, το εφταήμερο χρονικό της παροικίας, παροικιακές ειδήσεις, απόσταση ξένου μυθιστορήματος. Στις υπόλοιπες έξι σελίδες, με αναλογία 30 % διαφημίσεις και 70 % κείμενο, τις αφιέρωνε σε ειδήσεις από την Ελλάδα και τον κόσμο, χρονογραφήματα, διηγήσεις επιφανών προσωπικοτήτων, ιστορικά σημειώματα και ανταποκρίσεις. Δεν καταχωρούσε αθλητικές ειδήσεις. Συνεργάτες της υπήρξαν πολλοί και ονομαστοί μελβουρνιώτες λογοτέχνες και λόγιοι, όπως ο Γ. Σπορίδης, Γ. Μαλαξός, Πέτρος Πετράνης.

Κυκλοφόρησε στα πιο δύσκολα και επεισοδικά χρόνια της μαζικής μετανάστευσης των 270000 Ελλήνων της μεταπολεμικής περιόδου, αμέσως μετά τον διορισμό του τέταρτου αρχιεπισκόπου Αυστραλίας, Ιεζεκιήλ Τσουκαλά, σε μια εποχή που η ιδεολογική όξυνση αποτελούσε τρόπο συμπεριφοράς των ελληνικών παροικιών της Αυστραλίας. Για τον λόγο αυτό προστέθηκε στο μότο της εφημερίδας η φράση: «αγαπημένοι και ηνωμένοι θα δυναθούμε να ανέλθωμεν. Ο ανήφορος είναι ο δρόμος

της προόδου». Η συμβολή της υπήρξε δεκτική στην ειρήνευση των ελληνικών παροικιών, διότι κράτησε στάση πανελληνία και ιδεολογικά τάχθηκε υπέρ μιας κεντρώς πολιτικής κατεύθυνσης αποφεύγοντας τις ακρότητες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας, τ. Ι (1830-1958)*, Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1997· του ίδιου, *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας, τ. Β (1958-1974)*, Μελβούρνη, Ellikon Press, 2000· Α.Μ. Tamis – Efi Gavakis, *From Migrants to Citizens, Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University, 2002· Α.Μ. Tamis, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΗΣ

Έθνος

Εβδομαδιαία Εφημερίς Ανεξάρτητος. Φλώρινα, 1931-1936, 1938-1940, 1942-1944 και 1945 έως σήμερα [2005], αρ. φ. 1-3810. Διευθυντής-ιδιοκτήτης: Σταύρος Μ. *Κωνσταντινίδης. Αρχισυντάκτες: Θαλής Ρητορίδης, Χρ. Σκύβαλος (24 Οκτ. 1931, υπογράφει ως «Χ. Κρησιώτης»). Από τις 13 Αυγ. 1932 ορίζεται προϊστάμενος τυπογραφείου ο γιος του Σταύρου Κωνσταντινίδη, Στέφανος Κωνσταντινίδης, ο οποίος αναλαμβάνει τη διεύθυνση και την ιδιοκτησία το 1946 για να την κρατήσει έως το 1974, οπότε περνάει στα χέρια του γιου του Χρήστου Κωνσταντινίδη. Ο υπότιτλος αλλάζει κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου σε *Εβδομαδιαία Εφημερίς εν Φλωρίνη* και παραμένει ο ίδιος έως το 1974. Κυρίως τετρασέλιδη, διαστάσεων αρχικά 47x35 εκ., κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου κυρίως δισέλιδη με διαστάσεις 41x26 εκ. και στη συνέχεια κυρίως τετρασέλιδη με τις ίδιες διαστάσεις και κυκλοφορεί κάθε Σάββατο. Οι συνδρομές το 1931 ορίζονται για το εσωτερικό 30 δρχ., για τις κοινότητες 100 δρχ. και για το εξωτερικό 30 δολ., το 1951 η ετήσια εσωτερικού είναι 50000 δρχ., εταιριών, οργανισμών 75000 δρχ., ενώ η τιμή φύλλου είναι 1000 δρχ. Σήμερα η τιμή φύλλου είναι 0,29 ευρώ. Τυπώνεται σε ιδιόκτητο τυπογραφείο.

Οι προγραμματικές δηλώσεις στο πρώτο φύλλο κυκλοφορίας (17 Ιαν. 1931) είναι άκρως εθνοκεντρικές και σχεδόν συντηρητικές. Επειδή δε η περιοχή της Φλώρινας ιδιαίτερα την περίοδο εκείνη παρουσίαζε πολυφωνία στις γλώσσες και τα ιδιώματα, το έντυπο εστίαζε το ενδιαφέρον του προς αυτήν την κατεύθυνση. «Και ως προς το ζήτημα της γλώσσας έχουμε ιδίας αντιλήψεις προς την χρησιμότητα της καθαρευούσης και της δημοτικής. Δεν δυνάμεθα ν' ανεχθώμεν ξένην γλώσσαν, μη ελληνικήν, θα ελέγομεν εις πάντα Έλληνα των μερών τούτων: Μην ομιλήξ ξένην γλώσσαν εις την οικίαν σου. Επιβάλου

εις τους ξένους να σου ομιλούν την γλώσσαν σου. Έχει ως έμβλημα ιερόν: Η Ελλάς υπερπαν άλλο και όλα δια την Ελλάδα».

Από το 1936 έως και τις παραμονές του ελληνοϊταλικού πολέμου κυκλοφορεί αναγκαστικά μαζί με άλλες τρεις εφημερίδες της Φλώρινας, την *Μακεδονική*, τους *Νέους Καιρούς* και τον *Μακεδονικό Αστέρα*, μετά από απόφαση του νομάρχη Φλώρινας, Ιωάννη Τσακσιόρα, κάτω από τον κοινό τίτλο *Ηνωμένος Τύπος*. Η απόφαση αυτή εξυπηρετούσε περισσότερο τον έλεγχο του Τύπου. Επί Κατοχής (1942-1944) κυκλοφορούσε νόμιμα κάτω από την αυστηρή λογοκρισία των Γερμανών. Πρέπει να θεωρηθεί δικαιωματικά η μακροβιότερη εφημερίδα της Φλώρινας αφού αποτέλεσε τη συνέχεια της εφ. *Ελέγχος*, η οποία εκδιδόταν από το 1921 από τον εκ Κρήτης καταγόμενο βουλευτή και γεροισιαστή Φλωρίνης Γεώργιο Τζώρτζη, με διευθυντή τον Σταύρο Κωνσταντινίδη. Έχει περάσει εσφαλμένα στη βιβλιογραφία, πως το Έθνος εκδόθηκε το 1926 ως συνέχεια του *Ελέγχου*, συνεχίζοντας μάλιστα την αρίθμησή του. Ερευνώντας το αρχείο της εφημερίδας, διαπιστώθηκε πως το Έθνος πρωτοκυκλοφορεί στις 17 Ιανουαρίου 1931

με νέα αρίθμηση από την αρχή, αποτελεί όμως συνέχεια του *Ελέγχου*.

Το έντυπο συγκεντρώνει γύρω του μια πλειάδα σημαντικών ανθρώπων με πρώτο τον εκδότη Σταύρο Μ. Κωνσταντινίδη, ο οποίος αρθρογραφεί με ιδιαίτερη επιτυχία έως και τα τέλη της δεκαετίας 1960 με το ψευδώνυμο «ο παππούς», έχοντας τη μόνη στήλη του «Η σκοπιά του παππού». Υποστήριξε το Κόμμα των Φιλελευθέρων. Σε κύριο άρθρο της σύνταξης στο φύλλο της 25^{ης} Αυγούστου 1951 με τίτλο «Διατί είμεθα Φιλελεύθεροι» γίνεται μια ιστορική αναδρομή στην πολιτική του εντύπου: «Το ότι υπήρξαμε ανέκαθεν φιλελεύθεροι, αγνοί ιδεολόγοι και μαχητάι στο πλευρό του μεγάλου Ελευθερίου Βενιζέλου, ούτε το αμφισβητούμε, ούτε το αποκρύπτουμε. Και σήμερα ακόμα εξακολουθούμε να είμεθα τοιοῦτοι γιατί πιστεύουμε στα ελεύθερα πολιτεύματα και στους κοινοβουλευτικούς δεσμούς». Από τους τακτικότερους αρθρογράφους της εφημερίδας, αρχικά στον *Ελεγχο* και στη συνέχεια στο *Έθνος*, υπήρξε ο γιατρός από το Ξινό-Νερό Βύρων Λιάππης με το ψευδώνυμο «Μπαίρων». ο πολιτικός και λογοτέχνης του Μακεδονικού Αγώνα Γ.Χ. Μόδης, ο βουλευτής και γεροισιαστής Γ. Τζωρτζής, ο Σπύρος Λιαντζάκης από το Ανταρτικό Φλώρινας, ο οποίος εξέδωσε το 1934 μαζί με τον δάσκαλο Συμεών Στανόη τη δεκαπενθήμερη εφ. *Νέα Γενιά* με έδρα το Ανταρτικό Φλώρινας, ο αρχαιολόγος Αντώνης Κεραμόπουλος, ο ποιητής από το Λέχοβο Τάκης Γκοσιόπουλος, ο δικηγόρος Σπύρος Αλεξίδης, ο ιστοριοδίφης Σωκράτης Λιάκος και ο αυτοδίδακτος διηγηματογράφος λαογραφικών κειμένων από την Κάτω Υδρούσα Χρήστος Κάππος και βέβαια ο γιος του Σταύρου Κωνσταντινίδη, Στέφανος Κωνσταντινίδης.

Η μακροβιότερη και ιστορική αυτή εφημερίδα της Φλώρινας ανταγωνιζόταν πάντοτε τις ιδεολογικά αντίπαλες εφημερίδες, όπως τη *Φωνή του Λαού*, την *Ελληνική Φωνή* και τη *Φωνή της Φλώρινας*. Με βεβαιότητα μπορεί να ισχυρισθεί κανείς πως τόσο ο ιδρυτής της όσο και η πορεία του φύλλου αποτέλεσαν σημαντικό σταθμό στην ιστορία του Τύπου της Φλώρινας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ (φ. των ετ. 1931-1934. 1952-1957. 1961-1967).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θ. Βόσδος, «Ομιλία για τον τύπο της Φλώρινας», εφ. *Έθνος*, 7 Μαρτ. 2003· Γ.Ι. Σημαντήρας, *Φλώρινα η διδασιογραφία της*, Φλώρινα, έκδ. Φ.Σ.Φ. Αριστοτέλης, 1964, σ. 75-97.

A.Π. ΑΝΔΡΕΟΥ

Το Έθνος

Λάρνακα, 15/27 Αυγ. 1891 - 15/27 Μαρτ. 1895, αρ. φ. 1-175. Εκδότης-υπεύθυνος: Σπηλιώτης Α. Γρύσπης. Εβδομαδιαία, τετρωσέλιδη, τετράστηλη, διαστάσεων 42,5x29 εκ. Ετήσιες συνδρομές για την Λάρνακα 6 σελίνια, για τις άλλες πόλεις και χωριά της Κύπρου 7 σελ. και για το εξωτερικό 10 σελ. Οι «ειδοποιήσεις» (διαφημίσεις) και οι διατριβές χρεώνονταν προς τρεις πέννες τη γραμμή και τα κυβερνητικά και δημαρχικά έγγραφα προς 2 πέννες τη γραμμή. Τυπωνόταν στο ιδιόκτητο ιστορικό τυπογραφείο του Σπ. Α. Γρύσπη «Φιλοκαλία», στο οποίο εκτυπώθηκαν και άλλες εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία της Λάρνακας στα πρώτα χρόνια της κυπριακής εκδοτικής δημιουργίας.

Περιλάμβανε πλούσια ειδησεογραφία, αρθρογραφία και σχολιογραφία για τα τρέχοντα γεγονότα, αλλά και για την παιδεία, την πνευματική και λογοτεχνική κίνηση, τον εθνικό αγώνα για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, το απεχθές φορολογικό σύστημα, την ανόρθωση του κλήρου, τις εκλογικές διαμάχες. Εκδότης και υπεύθυνος, σύμφωνα με το νόμο για τον Τύπο, ήταν ο τυπογράφος Σπηλιώτης Α. Γρύσπης που υπήρξε πρωτοπόρος στην ανάπτυξη της κυπριακής τυπογραφίας και δημοσιογραφίας. Ήταν από τον Πειραιά και τον έφερε στην Κύπρο ο Θεόδουλος Φ. *Κωνσταντινίδης για να τον βοηθήσει στην έκδοση της πρώτης κυπριακής εφ. **Κυπρος-Cyprus*, γιατί στην Κύπρο δεν υπήρχαν τυπογράφοι την εποχή εκείνη. Καθώς ο Σπηλιώτης Α. Γρύσπης δεν ήταν εγγράμματος, προέλαβε ως συντάκτη του *Έθνους* τον νεαρό τότε Κλεόβουλο *Μεσολογγίτη, ο οποίος εργαζόταν στην εφ. **Ένωσις* του Χριστόδουλου *Κουλιτά.

Συνέχισε με επιτυχία την έκδοση της μέχρι τον Αύγουστο 1893, οπότε παρατηρείται μια μικρή διακοπή στην έκδοσή της, λόγω της αποχώρησης του αρχισυντάκτη της Κλεόβουλου Μεσολογγίτη, ο οποίος αποχώρησε για να δημοσιορήσει με τον αδελφό του Κλεάνθη τη δική του εφ. **Νέον Έθνος*. Επανεκδίδεται στις 6/18 Σεπτεμβρίου της ίδιας χρονιάς, με νέο τρίστηλο σχήμα και σε διαφορετική εκτύπωση, με συντάκτη τον γνωστό λόγιο και δημοσιογράφο από τη Λεμεσό Ονούφριο *Ιασονίδη, ο οποίος γίνεται ο κύριος αρθρογράφος της με ευνυπόγραφα άρθρα. Άλλος σημαντικός συνεργάτης της την περίοδο αυτή είναι ο λογοτέχνης και δημοσιογράφος Ιωάννης Β. Κηπιάδης.

Η κυκλοφορία της στην Κύπρο και το εξωτερικό ανερχόταν σε 800 φύλλα, σημαντικός αριθμός για κυπριακή εφημερίδα με τα μέτρα της εποχής

εκεινης. Ανετίθειε την έκδοσή της στις 15/27 Μαρτίου 1895 και υπήρξε μία από τις σημαντικότερες εφημερίδες της Λάρνακας στα τέλη του 19ου αιώνα, πολύτιμη πηγή πληροφορήσης για τα πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δρώμενα της εποχής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΙΑΜ. ΚΜΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους, λ/α «Το Έθνος», Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τ. 4, Λευκωσία 1986, σ. 347-348. Σοφοκλέους, Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Έθνους, τ. Β', σ. 71-88.

ΑΝΔΡΕΑΣ Κ.Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Εθνοφύλλας

Αθήνα, 26 Απρ. 1862-1881, τ. Α'-ΙΘ'. Ίδρυτής διευθυντής: Χρήστος Δούκας, Υπεύθυνος συντάκτης: Αντώνιος Μοναστηριώτης. Κυκλοφορούσε πέντε φορές την εβδομάδα (Δευτέρα, Τρίτη, Πέμπτη, Παρασκευή και Σάββατο). Σπίτια συμπληρώνωταν με παρατηρήματα. Ήταν τετραεξελίδη και το κείμενο εμφανιζόταν σε δίσηλη μορφή. Είχε σταθερές διαστάσεις 27x20 εκ. Η ετήσια τιμή κάθε φύλλου ανερχόταν στις 12δρχ. για την Αθήνα και στις 16 δρχ. για την επαρχία. Οι συνδρομές στην επαρχία προπληρώνονταν στους ταχυδρομικούς επιστάτες και σε άλλους κα-

θορισμένους επιστάτες: οι ετήσιες συνδρομές για το εξωτερικό ανερχόταν στις 24 δρχ. και σταδιακά ο κατάλογος των πρακτόρων εκτός Ελλάδος διευρύνθηκε. Τυπώνταν στο τυπογραφείο του «Εθνοφύλλικος» του Χ. Δούκα, στην οδό Μητροπόλεως 42.

Πολιτικό όργανο του Θρ. Ζαΐμη, υποστήριζε και παρακολουθούσε στενά το ζήτημα της εθνοφυλλικής Δημοσίευσε μάλιστα και ποιήματα εμπνευσμένα από τους εθνοφύλλικες. Κράτησε αντιδυτική στάση και τάχθηκε υπέρ της «Ναυπλιακής Επανάστασης». Εγκύκλιοι, συνεδριάσεις της Βουλής και της Γερουσίας συγκαταλέγονται στα θέματα που επικέντρωνε το ενδιαφέρον της. Ακόμα, ανέλυε και σχολίαζε τις θέσεις των σύγχρονων της εφημερίδων. Κάτω από τη στήλη «Διάφορα» συγκέντρωνε την τρέχουσα ενημέρωση. Άλλες στήλες της περιλάμβαναν τις εξωτερικές ειδήσεις, με έμφαση σε ό,τι αφορούσε τον Γαριβάλδη αλλά και το Μεξικό, το Μαυροβούνιο, τη Σερβία, τη Βουλγαρία κ.ά., εμπροκίνα νέα και τις διατιμήσεις των νομισμάτων, ειδοποιήσεις και διαφημίσεις, καθώς και επιστολές αναγνωστών.

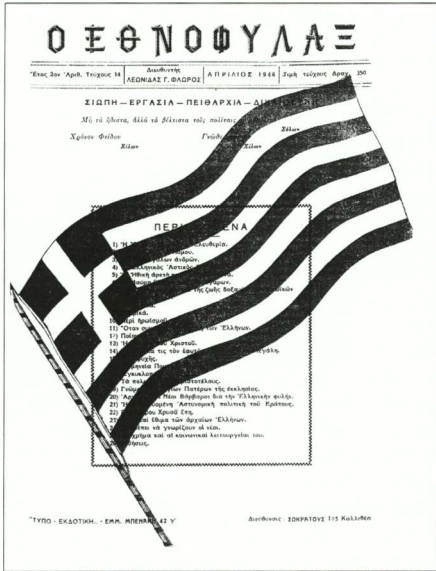
Οι ειδήσεις και τα άρθρα ήταν ανυπόγραφα. Λιγοστές φορές σημειωνόταν ένα αρχικό γράμμα. Πηγές της ήταν η αλληλογραφία και τα τηλεγραμμικά, άλλες εφημερίδες, όπως η *Εφημερίς της Κωνσταντινουπόλεως*, η **Κλεώ*, η **Ημέρα*, η **Βυζαντίς*, η *Φωνή του Λαού* κ.ά. Αναφέρονται –όχι όμως, ονομαστικά– ανταποκριτές στη Λευκωσία και στη Σύμωρη. Με τον θάνατο του Χ. Δούκα, ιδρυτή και της εφ. *Εθδική*, τον Δεκέμβριο 1872, ο *Εθνοφύλλας* μπήκε στη δεύτερη περίοδό του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΕΛΛΗ ΔΡΟΥΑΙΑ-ΜΗΤΡΑΚΟΥ

Ο *Εθνοφύλλας*
 Εβδομαδιαία περιοδικών των *Εθνοφυλλικών*, Αθήνα, Ιαν. 1945 - Μάιος 1947, αρ. τη. 1-25. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Αθανάσιος Α. Φλώρος, ο οποίος από το τη. 3 και έπειτα εμφανιζόταν μόνο ως ιδρυτής και τη διευδίωση αναλαμβάνει ο Λεωνδίνος Γ. Φλώρος. Μότο: «Σιωπή-Εργασία-Πειθαρχία-Δικαιοσύνη» (από το τη. 7). Ο υπότιτλος αναγράφεται μόνο στα δύο πρώτα τεύχη, Εβδομαδιαίο (αρχικά) / μηνιαίο, δίσηλο, με μη σταθερό αριθμό σελίδων, συνήθως δεκαεξασελίδο, διαστάσεων 28x20 εκ., / 24,5x17 εκ. (για τα τρία τελευταία τεύχη). Τιμή φύλλου: αρχικά 30 δρχ., θα φτάσει στις 500 δρχ. όταν και θα οριστεί ετήσια συνδρομή 6000 δρχ. Τυπογραφείο: Χρ. Λουκά, οδ. Ερμ. Μπενιζή 42 «Η Τέχνη», οδ. Μιχ. Βόδα 13 (τα τελευταία φύλλα).

Δεν απευθυνόταν αποκλειστικά στα στελέχη της εθνοφυλακής και της χωροφυλακής, αλλά σε «πάντα τους Έλληνας [...] τους διεπομένους από ακραιφνείς εθνικιστικάς αρχάς». Άλλωστε, όπως πρόσδετε, εκείνη την κρίσιμη εποχή «εθνοφυλαξ δέον να θεωρηθῆ πάς ἄλλην». Είχε σαφώς συντηρητικό προσανατολισμό και χρησιμοποιούσε την καθαρεύουσα. Ο σχολιασμός της τρέχουσας πολιτικής επικαρότητας δεν αποτελούσε προτεραιότητα. Φιλοδοξούσε να «προάγει την διάνοιαν και συμπληρώνει την μόρφωσιν» των αναγνωστών, να διαπαιδαγωγήσει πνευματικά και πολιτικά τους Έλληνες. Η ύλη του αφορούσε κυρίως κείμενα φιλοσοφικού και κοινωνιολογικού προβληματισμού που αντλούσαν επιχειρήματα από τον πλούτο της αρχαιοελληνικής γραμματείας και φιλοσοφίας. Συγχρόνως δημοσιεύονταν πραγματείες που στρέφονταν εναντίον του υλισμού, του κομμουνισμού και του διεθνισμού. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΤΣΟΥΔΑΣ

Ειδήσεις δια τα Ανατολικά Μέρη

Βιέννη, 2 Ιουλ. 1811 - 27 Δεκ. 1811, αρ. φ. 1-52. Εκδόθηκε-ιδιοκτήτης-υπεύθυνος: Ιωσήφ Φραγκίσκος Χαλλ (J.F. Hall), επίσημος λογοκριτής διβλίων και διευθυντής πρα-

κτικού λυκείου στη Βιέννη. Συντάκτης: Ευφρόνιος Ραφαήλ Παπαγιαννούσης-Πόποπιτς, μακεδόνας διδάσκαλος στο σχολείο της Ελληνικής Κοινότητας της Βιέννης, γιος του επισκόπου Βούδας Διονυσίου Παπαγιαννούσης-Πόποπιτς. Δισεβδομαδιαία (Τρίτη και Παρασκευή), σε οκτασέλιδα φύλλα με συνεχή σελιδαρίθμηση (σ. 1-416), σχήματος 8^{οο}.

Το 1805, ο J.F. Hall υποβάλλει για έγκριση σχέδιο «ιστορικής, εμπορικής και φιλολογικής» εφημερίδας. Γνώστης εκ των έσω των απαιτήσεων της αυστριακής λογοκρισίας και των απώτερων κυβερνητικών συμφερόντων σε σχέση με την Ανατολή, υπόσχεται την τήρηση της πιο αυστηρής ουδετερότητας στη μετάδοση των πολιτικών ειδήσεων και την πολιτική και οικονομική εξυπηρέτηση της Αυστρίας. Ενώ το αίτημα του Hall εξετάζεται από τις αρχές εμφανίζεται, στα 1806, στον ίδιο στίβο και ο Δημ. *Αλεξανδρίδης. Η ιδιότητα του αυστριακού λογοκριτή έπειξε ασφαλώς καθοριστικό ρόλο· ο Hall φανόταν πως παρείχε εχέγγυα για τη δημιουργία μιας εφημερίδας ποικίλης ύλης που μπορούσε να καταστεί ταυτοχρόνως όργανο πολιτικής και οικονομικής επιτροής στον χώρο της Ανατολής. Στις 12 Μαΐου 1807 του κοινοποιείται η παραχώρηση προνομίου για την έκδοση εφημερίδας με ισχύ 25 ετών.

Οι *Ειδήσεις* αντλούν την πολιτική τους ειδησεογραφία από τις εγκεκριμένες εφημερίδες της Βιέννης *Osterreichischer Beobachter* (Αυστριακός Παρατηρητής) και *Wiener Zeitung* (Εφημερίδα της Βιέννης) αλλά και από άλλες εφημερίδες, όπως τις *Moniteur* (Μηνύτωρ), *Mercure de France*, *Morning Chronicle*, και τον «Ερμή της Αιτώνας», την «Εφημερίδα της Πετροπούλεως», την «Εμπορική Εφημερίδα» και από ανταποκρίσεις. Σε έκδοση του Thomas Chabert, καθηγητή της νεοελληνικής στην ακαδημία ανατολικών γλωσσών της Βιέννης, προς τις αρμόδιες αυστριακές αρχές, επισημαίνεται η τήρηση ουδετερότητας και η ίση και αντικειμενική παροχή των πολιτικών ειδήσεων. Η εφημερίδα ακολουθεί, σύμφωνα και με τις προγραμματικές δηλώσεις του εκδότη της, μετριοπαθή στάση και αποφεύγει να συγκροτηθεί με την επίσημη κυβερνητική πολιτική και τις θέσεις που διαμορφώνει, τακτική που διατηρείται αμείωτη και κατά την δεύτερη φάση της έκδοσής της από τον Δ. Αλεξανδρίδη.

Από τις πολιτικές ειδήσεις ξεχωρίζει η εκτενής αναφορά στην επίσκεψη των απεσταλμένων των Ιονίων Νήσων στο Saint-Cloud, όπου παρουσιάστη-

και στον αυτοκράτορα. Ο Ναπολέων, γνωρίζοντας την επίδραση που ασκεί ο Τύπος, έδειξε ενδιαφέρον για τα σχετικά δημοσιεύματα των *Ειδήσεων*. Η εφημερίδα κοινοποιεί ειδήσεις που αφορούν στον ευρύτερο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου (Τουρκία, Ρωσία, Ιόνια Νησιά), ενώ αναφέρεται και σε πολιτιστικά θέματα, όπως η προκήρυξη θραβείου με αρχαιγνωστικό θέμα, η έκδοση του *Χάρτη της Ελλάδας* από τον γάλλο γεωγράφο Barbié du Bocage, η ανακάλυψη ελληνικών χειρογράφων κ.ά. Στο τέλος, υπάρχει τακτική στήλη που ενημερώνει για τις τιμές του συναλλάγματος και το χρηματιστήριο της Βιέννης. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η άφθονη παρουσία νεολογισμών που αφορούν σε όρους της πολιτικής και εμπορικής ζωής ή επιχειρούν να αποδώσουν έννοιες των δυτικο-ευρωπαϊκών κοινωνικών δομών.

Ο Πόποβιτς δεν μπόρεσε, κατά τα φαινόμενα, να ανταποκριθεί στα καθήκοντα του συντάκτη. Τον Νοέμβριο 1811 γνωστοποιεί επίσημα την παραίτησή του· την εφημερίδα θα αναλάβει άλλος «εμπειρότερος εκδότης». Στο φ. 39 της 12^{ης} Νοεμβρίου 1811

(και στο π. **Ερμής ο Λόγιος* του Ανθιμου *Γαζή), δημοσιεύεται προκήρυξη του λόγιου ιατρού και ανεψιού του Γαζή, Δ. Αλεξανδρίδη, σύμφωνα με την οποία από τον Ιανουάριο 1812 αναλαμβάνει την έκδοση της εφημερίδας με τον νέο τίτλο **Ελληνικός Τηλέγραφος ή περιοδική εφημερίς πολιτική, φιλολογική τε και εμπορική*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ (μικροταινία), ΚΝΕ/ΕΙΕ (σώμα φωτογραφιών).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: D. Russo, *Studi Istorice Greco-Romane*. II. Βουκουρέστι 1939, σ. 385-387· Γ. Λάιος, *Ο ελληνικός τύπος της Βιέννης από το 1784 μέχρι το 1821*, Αθήνα 1961, σ. 80-83· Π. Ευεπεκίδης, *Συμβολαί εις την ιστορίαν του ελληνικού τύπου και τυπογραφιών της Βιέννης 1790-1821. Επί τη βάσει των αρχαικών εγγράφων της Βιέννης*, ανάπτυπο εκ του πανηγυρικού λευκόματου των Θεσσαλικών Χρυσών, Αθήνα 1965, σ. 14-36· του ίδιου, *Κοραής-Κούμας-Κάλθος. Αν. Γαζής. Ούγος Φάσκολος. Αν Δάνδολος. Β. Κόπιταρ. Ελληνικός τύπος και τυπογραφεία της Βιέννης 1790-1821. Έρευνα εις ευρωπαϊκά αρχεία και εις χειρογράφους συλλογάς*, Αθήνα 1967· Ι.Α. Παπαϊωάννης, «Ένας μεγάλος Μακεδόνας απόδηλος: Ευφρόνιος Ραφαήλ Παπαϊωαννούσης - Πόποβιτς», *Πνευματικοί Άνδρες της Μακεδονίας κατά την Τουρκοκρατίαν*, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 109-133· Αικατερίνη Κουμαριανού, *Ο ελληνικός προεπαναστατικός τύπος Βιέννη - Παρίσι (1784-1821)*, Αθήνα, Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού, 1995, σ. 60-67.

ANNA TAMPAKI

Ειδήσεις του Αίμου

Φιλιππούπολη (Πλόδντιφ), 25 Απρ. 1896-1906, αρ. φ. 1-1299. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Αργύριος Σκαρλάτος *Κωνσταντινίδης. Συντάκτης: Γεώργιος Μουσαίος. Από τις 25 Απρ. 1896 (αρ. φ. 1) έως τις 16 Μαρτ. 1897 (αρ. φ. 92) κυκλοφορούσε δύο φορές την εβδομάδα (Πέμπτη και Κυριακή)· από το φ. 93 κ.ε. οι ημέρες κυκλοφορίας άλλαξαν (Τετάρτη και Σάββατο)· σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα εκδιδόταν επίσης τρεις ή και μία φορά την εβδομάδα. Τετρασελίδη και τριστηλή, διαστάσεων 46,5x30 εκ. Αρχικά οι ετήσιες συνδρομές ήταν 12 λέβα για την πόλη και τη Στενίμαχο, 14 λ. για το εσωτερικό της Βουλγαρίας και 20 φράγκα για το εξωτερικό, ενώ υπήρχε επίσης δυνατότητα τριμηνιαίων και εξαμηνιαίων συνδρομών. Τυπωνόταν αρχικά στο τυπογραφείο «Νόβα Ζαριά» και από τις 14 Οκτ. 1897 (αρ. φ. 149) στο «Κεντρικόν Τυπογραφείον», το οποίο μετονομάζεται από τις 11 Ιουλ. 1898 (αρ. φ. 226) σε «Εταιρικόν Τυπογραφείον ΤΡΟΥΔ». Κατά τα τελευταία έτη κυκλοφορίας της, άγνωστο από πότε ακριβώς, τυπωνόταν σε δικό της τυπογραφείο με την επωνυμία «Εμπορικόν Τυπογραφείον».

Η δομή της εφημερίδας, η οποία τυπωνόταν εξοκλήρου στην ελληνική γλώσσα, ποίκιλλε. Σε γενι-

Άριθμός 1.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΜΕΡΗ.

Τρίτη τῆ σ. 1 Ἰουλ. 1811. Νῆσ.

Ἀγγλία.

Βιέννη. Εἰς τὰς 26. Ἰουλ. ἀκολουγοῦν μετ Καιοσαροβασιλικῆ Πατέντα διὰ τὰς ἀνταλλαγματικὰς Εἰδήσεις, ἧτοι Ἀγγελογραφίας, (Gefühlsgeb. Briefe) τῶν ὁποίων ὡς ἀναγκαίαν θέλωμεν ἐκδώσειν εἰς τὸ ἔξω μετ ἄλλων τῶν Παρισίων.

Γαλλία (ἡ Φράντζα).

Παρίσι. Τῆ 16. Ἰουλ. Σήμερον ἐβήγει ἡ Καιοσαροβασιλικὴ Μεγαλειότης τὸ Καιοσαρο μετ μεγάλων παρατάξιν εἰς τὸ Παλάτιον τῶ Νομοδοτικῶ σώματος — ἡ καθ' ἡμέρας ἐπὶ θύρῳ ἐξερῶντο τὸν ἀκούστων λόγων.

Κυρίως αἱ ἐπιτροπικῶς Ἀποκαλέμενα τῶν Ἐκπαχίων ἡ εἰσερχόμενα εἰς τὸ Νομοδοτικὸν Σώμα!

Ἡ Ἐβέρη, ἡ οποία ἐκλειθεῖ μετ τὴν Καιοσαρικὴν βασιλείαν τῆς Ἀγγλίας ἐπερὶ τῆ ἀκμῆς περισσοτέρῳ μετ τὴν εὐτυχῶς γνωμὴν Σουάρεαν ἡ Συγγελεϊάνη. Ἡ γέννησις τῆ βασιλείας τῆς Ρώμης ἐπληρώσει τὰς σχέσεις μετ ἡ φροσιστὴ διὰ τὸ Μιλιον τῶν Β' αἰώνη. Αἱ τῆς Ἐρρηκίας ἰσοπίσεις ἀνα-

Α

κές γραμμές στην πρώτη σελίδα δημοσιεύονταν το κύριο άρθρο, όταν υπήρχε, δελτίο ξένου τύπου και ειδήσεις εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής της Βουλγαρίας. Στη δεύτερη και την τρίτη σελίδα υπήρχαν ειδήσεις από το εξωτερικό και από την Ελλάδα, ενώ η τέταρτη ήταν συνήθως εξ ολοκλήρου αφιερωμένη στις διαφημίσεις και τις αγγελίες, οι οποίες ήταν στη γαλλική και τη βουλγαρική γλώσσα. Διαφημίσεις στην ελληνική γλώσσα δημοσιεύονταν κυρίως στην τρίτη σελίδα. Υπεύθυνος ύλης ήταν κυρίως ο εκδότης της Σκαρλάτος Κωνσταντινίδης και κατά το πρώτο έτος κυκλοφορίας της και ο διευθυντής της Γεώργιος Μουσαίος, γνωστός Στενιμαχίτης λόγιος και μετέπειτα προξενικός πράκτορας του ελληνικού κράτους στη Στενιμαχο. Ο Μουσαίος σταματά να αναφέρεται ως διευθυντής και συνεκδότης της εφημερίδας το 1897 και μοναδικός εκδότης και διευθυντής της παραμένει ο Κωνσταντινίδης έως το 1906. Κατά το τελευταίο έτος της κυκλοφορίας της η εφημερίδα εξέδιδε το *Μηνιαίον φιλολογικόν παράρτημα των Ειδήσεων του Αίμου* από το οποίο έχουν σωθεί δύο τεύχη (αρ. Ι, Ιαν. 1906 και αρ. ΙΙ, Φεβρ. 1906). Τα τεύχη αυτά αντικατέστησαν τις ειδικές στήλες, στη δεύτερη και την τρίτη συνήθως σελίδα της εφημερίδας, οι οποίες ήταν αφιερωμένες στη λογοτεχνία. Περιέχουν ερασιτεχνικά λογοτεχνικά κείμενα, ποιήματα και πεζά, καθώς και μεταφράσεις ρομαντικών πεζών του συρμού της εποχής χωρίς λογοτεχνική αξία. Φωτογραφίες δεν δημοσιεύονται στην εφημερίδα, με εξαίρεση τη φωτογραφία της βασιλισσας Μαρίας-Λουίζας, πρώτης ηγεμονίδος της Βουλγαρίας, με αφορμή τον θάνατό της στις 27 Ιανουαρίου 1899 (αρ. φ. 283).

Πρόκειται για μία πολύ σημαντική ελληνική εφημερίδα, η οποία είχε ως στόχο, παράλληλα με το καθαρά ενημερωτικό της καθήκον, να υποστηρίξει με αμεροληψία και σθεναρότητα τα ελληνικά δίκαια, αποφεύγοντας όμως τις εντάσεις και τις αντεγκλήσεις στις οποίες ήταν περισσότερο επιρρεπείς οι συντάκτες της *Φιλιππουπόλεως, της άλλης μεγάλης ελληνικής εφημερίδας της πόλης. Τα κείμενα άρθρα της μαρτυρούν μία πιο ευέλικτη, αλλά εξίσου πατριωτική, στάση έναντι του βουλγαρικού κράτους και παράλληλα εκφράζουν μία λιγότερο συντηρητική και περισσότερο νεωτεριστική σκέψη όσον αφορά τα κοινοτικά και εκπαιδευτικά πράγματα της ελληνικής κοινότητας της Φιλιππούπολης και γενικά όλης της Βουλγαρίας. Αποδεχόμενος τη νέα πραγματικότητα της ένταξης των ελληνικών κοινοτήτων στο βουλ-

γαρικό κράτος, ο ιδιοκτήτης-διευθυντής της εφημερίδας προωδούσε την άποψη της ειρηνικής ενσωμάτωσης και παράλληλα του εκσυγχρονισμού της κοινοτικής διοίκησης και των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων των Ελλήνων. Η συνέπεια με την οποία εργάστηκε προς το συμφέρον των Ελλήνων της Βουλγαρίας, αντανακλάται στα γεγονότα του 1906, όταν το τυπογραφείο όπου τυπωνόταν καταστράφηκε και ο εκδότης και διευθυντής της καταδιώχθηκε.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΕΒΙΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Despina Loukidou-Mavridou, «An outline of the Greek Press in Bulgaria (1879-1906)», *Balkan Studies*, n. 2 (1978), 350-351; Σοφίτση Κοτζαγεώργη, «Ο ελληνικός τύπος και η λοιπή εκδοτική δραστηριότητα», στο Σοφίτση Κοτζαγεώργη (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας, Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*, Θεσσαλονίκη 1999, σσ. 418, 423, 424.

ΞΑΝΘΙΠΗ ΚΟΤΖΑΓΕΩΡΓΗ-ΖΥΜΑΡΗ

Ειδήσεις του Συνδικάτου Βιομηχανίας Μετάλλου για τους Έλληνες συναδέλφους

Γερμανία, αρχές 1960-1990<;>. Μηνιαία αρχικά και στη συνέχεια δεκαπενθήμερη έκδοση. Αργότερα άλλαξε ο

τίτλος: *METALL- Ειδήσεις*, ενώ απέκτησε και υπό-τίτλο: *Διαλεγμένα άρθρα από τη METALL για Έλληνες εργαζομένους*.

Το IG METALL (Συνδικάτο Βιομηχανίας Μετάλλου) από την αρχή της δεκαετίας του 1960 άρχισε να τυπώνει για τους ξένους εργάτες επιλογές από άρθρα και κείμενα από την δεκαεπενθήμερη εφ. *METALL*, που κυκλοφορούσε σε 3 εκατομμύρια φύλλα, σε διάφορες γλώσσες. Στα ελληνικά άρχισε να τυπώνει τις *Ειδήσεις του Συνδικάτου Βιομηχανίας Μετάλλου για τους Έλληνες συναδέλφους*. Αυτό το έντυπο, πολύ αγαπητό στους Έλληνες, είχε πολλές πληροφορίες για τα εργατικά και κοινωνικά τους ζητήματα και διατηρήθηκε, όπως και των άλλων ξένων εργατών, πάνω από τρεις δεκαετίες και έκλεισε μαζί και με τα άλλα ξενόγλωσσα λόγω οικονομικών δυσκολιών.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Β. Σακκάτου.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΣΑΚΚΑΤΟΣ

Εικόνες

Εβδομαδιαίο περιοδικό, Αθήνα, Οκτ. 1955 - 21 Απρ. 1967 (αρ. τχ. 1-599), 8 Μαρτ. 1968 - 2 Αυγ. 1968 (αρ. τχ. 600-622), Νοε. 1984 - Νοε. 1994 (αρ. τχ. 1-526), Μαρτ. 2002 έως σήμερα [2005] (αρ. τχ. 1-200). Ιδρύτρια-εκδότρια: Ελένη Γ. *Βλάχου. Διευθυντής: Μάριος Πλωρίτης· τον διαδέχτηκαν σύντομα οι Δημήτρης Καπλάνογλου (1955-1957), Ρένος Αποστολίδης (1957-1958), Βασίλης *Θασίτης (1955-1960). Το 1955 αναλαμβάνει την αρχισυνταξία ο Δημήτρης Παπαναγιώτου (1955-1967) και ο Τάκης (Παναγιώτης) *Λαμπριάς (1960-1967). Ως διευθύντρια σύνταξης αναφέρεται η Ελένη Βλάχου και τα πρώτα χρόνια διευθυντής έκδοσης ο Η.Γ. Ηλιόπουλος και προϊστάμενος τυπογραφείου ο Κ. Ζαγοριανίτης. Εκδότες (από το 1968): Ευρήνη Πουρνάρα και Γ. Γαλερός· διευθύντρια έκδοσης: Ειρήνη Πουρνάρα· διευθυντής συντάξεως: Κωνσταντίνος Ψύχας. Το 1977 κατοχυρώνεται το σήμα στις εκδόσεις «Έθνος ΑΕ» και το 1984 μεταδίδεται ο τίτλος. Εκδότης: Γεώργιος Μπόμπολας (έως και τον Δεκ. 1998), Μαρίνα Μπόμπολα. Διευθυντής: Ανδρέας Μπόμπης, αργότερα ο Σωκράτης Τσίχλιος και σήμερα ο Νίκος Αντωνιάδης. Άλλοι υπότιτλοι: *Εβδομαδιαίο Περιοδικό Ελληνικής και Διεθνούς Επικαιρότητας* (από το τχ. 510, 30 Ιουλ. 1965) και *Εβδομαδιαίο περιοδικό ποικιλής ύλης* (σήμερα). *Εβδομαδιαίο (Παρασκευή)*: τα πρώτα τεύχη είχαν πενήντα δύο σελίδες και αργότερα και κατά περίπτωση (αφιέρωματα, εορταστικά τεύχη) οι σελίδες έφταναν ή και ξεπερνούσαν τις εκατό, ενώ μεγάλο μέρος τους (20-25 %) ήταν διαφημίσεις. Διπτάσεις: 31x23,5 εκ. (1955) / 29x22 εκ. (1987). Τιμή τεύχους: 5 δρχ. (1955) και μαζί με το ένδετο «Εύα» (10 δρχ.)· σύνολο: 200 δρχ. (1987), 250 δρχ. (1989), 500

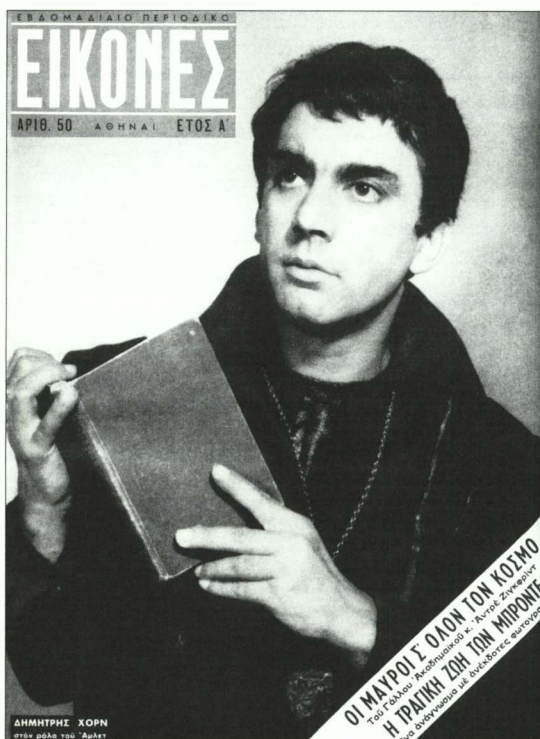
δρχ. (1992)· σήμερα, προσφέρεται κάθε Κυριακή δωρεάν με την εφ. *Έθνος της Κυριακής*. Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 260 δρχ., εξαμηνιαία 130 δρχ. Συνδρομές εξωτερικού: ετήσια 17 δολ. ΗΠΑ, εξαμηνιαία 7 δολ. (1955). Το 1987 οι συνδρομές για το εσωτερικό είναι 10400 δρχ. και για το εξωτερικό 20800 δρχ. (Ευρώπη), 23400 δρχ. (Αμερική-Λασία-Αφρική-Αυστραλία κ.α.), 18200 δρχ. (Τουρκία). Τυπογραφείο: η εκτύπωση γινόταν στα εργοστάσια της «Ασιώτιτ ΕΛΚΑ» (Βουλιγαμένης 352)· ο τότε ιδιοκτήτης του εργοστασίου Η.Γ. Ηλιόπουλος συμμετείχε στην έκδοση, στην «ΕΛΚΗΝ», εκδοτική εταιρία περιορισμένης ευθύνης με κατατεθειμένο κεφάλαιο 400000 δρχ. Επανεκδίδεται από την «Πάπαρος-Πρες» (1968), από τις εκδόσεις «Έθνος Α.Ε.» (1986) και σήμερα από την «Πήγασος Εκδοτική Α.Ε.».

Σηματοδοτήσε νέα εποχή για τον ελληνικό περιοδικό Τύπο. Το πρώτο εικονογραφημένο περιοδικό στην Ελλάδα για το οποίο χρησιμοποιήθηκε η τετραχρωμία. Οι συχνές αλλαγές στην εκδοτική ομάδα των πρώτων χρόνων έκδοσης αντικατοπτρίζουν ίσως την προσπάθεια θελιώσεως του εντύπου που αρχικά είχε ως πρότυπο το γαλλικό π. *Paris Match* (στο τχ. 1 δημοσιεύονται π.χ. με τίτλο «Η Μαύρη Βίβλος» συγκλονιστικές φωτογραφίες από τα «Σεπτεμβριανά» γεγονότα στην Κωνσταντινούπολη). Από τα πρώτα τεύχη, ωστόσο, ζητάει τη γνώμη των αναγνωστών για την κατανομή της ύλης, τις φωτογραφίες ακόμα και για την ποιότητα των μεταφράσεων και δηλώνει ότι «φιλοδοξεί να δημιουργήσει έναν νέο τύπο περιοδικού». Η έκδοση συντέμεσε με την ανασυγκρότηση της χώρας από την οποία άρχιζαν να απομακρύνονται οι μνημες της Κατοχής και τα τραύματα του Εμφυλίου. Κατέγραψε την επαγγελματική της κοσμικής ζωής, τους ανακτορικούς χορούς και τους πριγκιπικούς γάμους αλλά και τις διεθνείς επιτυχίες ελλήνων καλλιτεχνών, τους δριάμβους του Δημήτρη Μητρόπουλου, την εμφάνιση της Μαρίας Κάλλας στο Ηρώδειο, την πολυσυζητημένη κρουαζιέρα με τη θαλαμηγό «Χριστίνα» του Αριστοτέλη Γνώση και τη συντροφιά του Ουίνστον Τσώρτσιλ, την επιτυχία της Μελίνας Μερκούρη στις Κάνες με τις ταινίες «Στέλλα» του Μ. Κακογιάννη και «Τα παιδιά του Πειραιά» αργότερα, την απονομή του Βραβείου Νόμπελ στον Γ. Σεφέρη, τις δημιουργίες του έλληνα σχεδιαστή μόδας Ζάν Ντεασέ, το πρώτο Φεστιβάλ Ελληνικού Τραγουδιού του ΕΙΡ (Ελληνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας) με τη Νάνα Μούσχουρη και τα τραγούδια του Μάνου Χατζιδάκη. Καθιέρωσε τα πορτρέτα (profiles) καλλιτεχνών, όπως τον Μίκη Θεοδωράκη και του πρωτοεμφανι-

ζόμενου Σταύρου Ξαρχάκου υποδειγματικά γραμμένα από λογοτέχνες-μόνιμους συντάκτες και έμπειρους κριτικούς (Αλέξανδρος *Κοτζίας, Ανδρέας Φραγκιάς, Ροζίτα Σώκου, Αλέξης Διαμαντόπουλος κ.ά.). Εστίασε την προσοχή σε ζωγράφους όπως οι Γ. Μόραλης, Γ. Σπυρόπουλος και ο νεαρός τότε Αλέκος Φασιανός, δημοσίευσε «κατ' αποκλειστικότητα» τις εμπειρίες του θαλασσοπόρου Σάββα Γεωργίου από το πέρασμα του Ατλαντικού με το ιστοπλοϊκό σκάφος «Χαρά» και παρουσίασε για πρώτη φορά εσωτερικά αθηναϊκών αρχοντικών. Πρόβαλε ιδέες πρωτοπόρων ελληνικών αρχιτεκτόνων και τα νέα ξενοδοχειακά συγκροτήματα «Ξενία». Αποκάλυψε τη ζωή και τις φυσικές ομορφίες της ελληνικής περιφέρειας με πολυσέλιδα φωτορεπορτάζ, τα ποκακοχώρια και τα καλυμνιώτικα σφουγγαράδικα, τις ομορφίες της Καστοριάς και των μνημείων της, τη Μύκονο και την Κέρκυρα που γίνονταν μαγνήτες του υψηλού τουρισμού. Ενίσχυσε τη δημιουργικότητα των παιδιών οργανώνοντας διεθνείς διαγωνισμούς όπως τα «Κτίσματα στην άμμο» που πήραν μορφή καλοκαιριάτικου πανηγυριού στην ακτή του «Αστέρα» Βουλιαγμένης.

Το 1955 αναλαμβάνει την αρχισυνταξία ο Δημήτρης Παπαναγιώτου μαζί, από το 1960, με τον Τάκη Λαμπρία που λίγο αργότερα εμφανίζεται ως σύμβουλος εκδόσεως μόνο, διότι αναλαμβάνει παράλληλα τη διεύθυνση της εφ. *Μεσημβρινή –ο νεώτερος διευθυντής (35 ετών) αθηναϊκής εφημερίδας. Η αρμονική συνεργασία των δυο δημοσιογράφων σταθεροποιεί την ποιότητα του περιοδικού που χαρακτηρίζεται από την ωραία εικονογράφηση και το κομψό γράψιμο. Η επωνυμία της εταιρίας αλλάζει στις 30 Ιουλίου 1965 (αρ. τχ. 510) και οι Εικόνες εκδίδονται πλέον ως *Εβδομαδιαίο Περιοδικό Ελληνικής και Διεθνούς Επικαιρότητας* από τις εκδόσεις Βλάχου-Λούνδρα με διευθυντή σύνταξης τον Κ. Ψύχα, σύμβουλο έκδοσης τον Τάκη Λαμπρία, αρχισυντάκτη τον Δημήτριο Παπαναγιώτου, αρθρογράφο τον Θεοφύλακτο *Παπακωνσταντίνου, προϊστάμενο τυπογραφείου τον Δ. Φλώρο. Στη γενική διεύθυνση παραμένει η Ελένη Βλάχου που συνεισφέρει κείμενα και φωτογραφίες με το ψευδώνυμο

«Άννα Κόντου» και επιλέγει μυθιστορήματα ανάμεσα στα διεθνή best-sellers τα οποία δημοσιεύονται σε συνέχειες. Ο Τάκης Λαμπρίας διαθέτει ενρύτατη εικαστική παιδεία, σχεδιάζει ο ίδιος σελίδα-σελίδα το κασέ κάθε τεύχους με τη βοήθεια του γραφίστα Κώστα Κελέπη και δίνει για πρώτη φορά σε ελληνικό έντυπο έκφραση και έκταση στη φωτογραφία. Επιστρατεύονται καλλιτέχνες φωτογράφοι όπως οι Δ. Πατρίδης (φωτογράφος της βασιλικής οικογενείας), Δ. Χαρισιάδης, Φίλιππος Μπούκας (φω-

τογράφος του ΟΗΕ). Βάσος Μίγγος, Λουκάς Μπενάκης, Νικόλαος Τομπάξης, Δημήτρης Παπαδήμος (υπογράφει ως «Δημήτρης»), και δραστήριοι φωτορεπόρτερ όπως ο μόνιμος φωτογράφος των *Εικόνων* Βασίλης Καραμανώλης και οι Παναγιώτης Ραφηλίδης, αδελφοί Μεγαλοοικονόμου, Κώστας Παφηλίδης, Κώστας Πασχαλίδης, Ηνωμένοι Φωτορεπόρτερ, Αφοί Αναγνωστόπουλοι. Συγχρόνως, γίνε-

ται φυτώριο νέων δημοσιογράφων (Φρέντυ *Γερμανός, Θέμος Δασκαλόπουλος, Ελένη Δουκίδου, Νίκος Μεταξάς, Αντώνης Κалаμαράς, Μαρία Καραβία, Μαρία Κοτξαμάνη), χρονογράφων ιδιαίτερου ύφους όπως ο Βασίλης Καζαντζής (υπογράφει ως «INDEX»), γελοιογράφων όπως οι *Μπόστ, Σκουλάς και «ΚΥΡ» του οποίου δημοσιεύονται για πρώτη φορά ολοσέλιδες γελοιογραφίες, το «Σάββατο-ΚΥΡ». Τα δημοσιεύματα εικονογραφούνται συχνά από γνωστούς ζωγράφους και σκιτσογράφους όπως οι Δ. Δάβης, Θάνος Βελούδιος, Έλλη Σολομωνίδη, Γιάννης Μιγάδης και Μίκα Ρωμανού.

Δέκοσαν την κυκλοφορία τους τον Απρίλιο 1967 όπως και όλα τα έντυπα της Ελένης Βλάχου. Λίγο αργότερα ο τίτλος πωλήθηκε από την ιδρύτρια στον Τάκη Λαμπρία και τον Κωνσταντίνο Ψύχα. Το περιοδικό επανεκδόθηκε με συνεργασία του ιδιοκτήτη της Πάπυρος-Πρες, Γιάννη Πουρνάρα και άρχισε τη μάχη με τη λογοκρισία. Στις 19 Ιουλίου 1968 δημοσίευσε άρθρο του Γιάννη *Λάμπρα, στο οποίο αναφερόταν ότι «από αρχαιοτάτων χρόνων η ομοφυλοφιλία ενδημεί εντός του στρατεύματος». Ο άρθρογράφος και οι υπεύθυνοι έκδοσης Τάκης Λαμπρίας και Κ. Ψύχας, συνελήφθησαν, κακοποιήθηκαν και κρατήθηκαν στη Γενική Ασφάλεια, στην περιβόητη οδό Μπουμπουλίνας. Αφέθηκαν ελεύθεροι όταν ορίστηκε η δίκη τους και στο διάστημα αυτό, ο Γ. Λάμπρας και ο Τ. Λαμπρίας διέφυγαν στο εξωτερικό. Η κακοποίηση δημοσιογράφων πήρε μεγάλη έκταση στο διεθνή Τύπο και εξετάστηκε από την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Μετά την πώλησή τους οι *Εικόνες* εξακολούθησαν να κυκλοφορούν ως περιοδικό ποικίλης ύλης ανάμεσα στα πολλά που εν τω μεταξύ είχαν εκδοθεί με το ίδιο περιεχόμενο και σήμερα κυκλοφορεί ως ένδετο της εφ. *Έθνος της Κυριακής*

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΕ (Νοε. 1984 - Νοε. 1994, Μαρτ. 2002 έως σήμερα), ΑΒΕ.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ελένη Βλάχου, *Πενήντα και κάτι, Δημοσιογραφικά χρόνια. Γεννιέται ένα συγκρότημα (1951-1967)*, Αθήνα, εκδ. Ζήτρος, 2005· *Εικόνες, το απόλυτο ελληνικό περιοδικό 1955-67. Το πλήρες αρχείο των εξωφύλλων*, Αθήνα, εκδ. Τσαγκαρουσιάνος, 2005.

ΜΑΡΙΑ ΚΑΡΑΒΙΑ

Η Εικονογραφημένη της Ελλάδος

Εκδίδεται κατά μήνα εν Αθήναις, Αθήνα, Ιαν. 1925 - Οκτ. 1925, αρ. τχ. 1-10. Τον Οκτ. 1924 κυκλοφόρησε ένα «Προ-

γραμματικόν τεύχος», χωρίς αρίθμηση, με υπότιτλο *Μεγάλη μηνιαία φιλολογική και καλλιτεχνική επιθεώρηση*. Ιδρυτής-ιδιοκτήτης: Πολύβιος Π. Λεβός, Διευθυντής σύνταξης: Ι. Γρυπάρης, Γενικός γραμματέας: Μ. Λιδωρίκης (αρ. τχ. 1-3), Στέφανος Στεράνου (αρ. τχ. 7-10). Επιτροπή σύνταξης: Γ. *Δροσίνης, Σπ. *Μελάς, Π. Νιρβάνας, Κ. *Παλαμάς και Ζαχ. *Παπαντωνίου. Επιμελητής σύνταξης: Κ. *Αθάνατος (αρ. τχ. 7), Γ. Σερούσιος (αρ. τχ. 8-10), Μηνιαίο, τριάντα δύο ή τριάντα έξι σελίδων, δίπτυχο, διαστάσεων 35x25,5 εκ. Τιμή τεύχους: 25 δρχ. Τυπογραφείο: Ταρουσοπούλου (αρχικά).

Εξάιρετο ως προς την τυπογραφική εμφάνιση (και ως προς την ύλη του), με πλουσιότερη εικονογράφιση που δεν είναι απλώς διακοσμητική, αλλά συχνά αποτελεί πολύτιμο ιστορικό ντοκουμέντο, φιλοδοξούσα να καλύψει την κλίση ενός φιλολογικού και καλλιτεχνικού περιοδικού «εμφαίλλου υπό πάσαν έποψιν προς τα άριστα των ξένων». Η έκδοση προαναγγέλθηκε με εντυπωσιακό τρόπο, μοναδικό, ίσως, στην ιστορία του ελληνικού Τύπου: ο εκδότης απευθύνθηκε σε ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών, προκειμένου να ανιχνεύσει τις αντιδράσεις τους για την επικείμενη έκδοση. Οι απαντήσεις τους, σχεδόν όλες ενθαρρυντικές, μαζί με σημειώματα του εκδότη και άλλων συνεργατών του, αποτέλεσαν την ύλη του «Προγραμματικού τεύχους», που κυκλοφόρησε σε 10000 αντίτυπα. Παρά τον υπότιτλο του, δεν περιορίζεται στη λογοτεχνία και την τέχνη, αλλά είναι «μία επιθεώρησης της ελληνικής και παγκοσμίου επικαίρου ζωής και κινήσεως, βάσις της οποίας είναι η εικών» (αρ. τχ. 1).

Οι συνεργασίες του ταξινομούνται σε ενότητες με επίτιλους όπως: «Από τα περισμένα», «Ελληνική φύσις και ζωή», «Ποίησης», «Διήγημα-Χρονογράφημα», «Παγκόσμιος πολιτική», «Νεοελληνική λαϊκή τέχνη», «Ζωγραφική και Γλυπτική», «Τα Γράμματα», «Μουσική», «Κοσμική Ζωή», «Αθλητισμός» κ.ά. Σε αντίθεση με το θέατρο, οι εικαστικές τέχνες είναι ιδιαίτερα ευνοημένη κατηγορία ύλης. Δημοσιεύεται πλούσιο φωτογραφικό υλικό και πολλά άρθρα για πρόσωπα και έργα. Επίσης, ελληνικές πόλεις και κέντρα του ελληνισμού αποτελούν θέματα περιηγητικών περιγραφών και ιστορικών αναδιηγήσεων και συνοδεύονται πάντοτε από σχετική εικονογράφιση.

Τακτική είναι και η στήλη κριτικής του βιβλίου, την οποία ανέλαβε ο Τέλλος Άγρας. Στους «Στοχασμούς για το 1924» (αρ. τχ. 1), ο Άγρας δεν αρκείται στη διδολογραφική επικρότηση της λογοτεχνικής παραγωγής του έτους, αλλά εκφράζει την έντο-

ην κρίση μιας εποχής που έβγαINE βαριά τραυματισμένη από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την ήττα του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία και επισημαίνει ως αρνητικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης λογοτεχνίας, αφενός τη διάσπαση της συνοχής ανάμεσα στην τέχνη και τη ζωή και, αφετέρου, την άσκοπη επιδίωξη της μορφικής τελειότητας. Ανάλογος προβληματισμός εκδηλώνεται και στο δοκίμιο του ίδιου με τίτλο «Η κοινωνική ηθική και η σύγχρονη αποστολή της λογοτεχνίας» (αρ. τχ. 7). Ανάμεσα στους συγγραφείς που κρίνει ο Άγρας είναι οι Π. *Πικρός, Φ. Πολίτης, Π. Νιρβάνας (αρ. τχ. 3), Δ. Βουτυράς (αρ. τχ. 4) και Κ.Π. Καβάρης (αρ. τχ. 7). Ο Ν. Λαπαδιώτης αναφέρεται στην αντιπολεμική τάση της παγκόσμιας λογοτεχνίας και επισημαίνει τρία κυρίαρχα ρεύματα: την ανθρωπιστική τάση, τη μεταφυσική και του αισθησιακού ηδονισμού (αρ. τχ. 1)· σε επόμενο άρθρο του (αρ. τχ. 3), ασχολείται συνοπτικά και με την επίδραση της ψυχανάλυσης στο γαλλικό θέατρο. Αξίζει να μνημονευτεί και ένα άρθρο με τίτλο «Ιστορία της κινησιγραφίας [κινηματογράφος]», με πληροφορίες για την πρώτη, ίσως, ελληνική ταινία (αρ. τχ. 3).

Τακτικοί συνεργάτες είναι οι Χρ. Βασιλακάκης, Γ. *Δροσίνης, Π. Νιρβάνας, Γ. Περγαλιτής, Ν. Πετιμεζάς-Λαύρας και Αλ. Φιλαδέφρεως. Τακτικά φιλοξενούνται και έργα του καλλιτέχνη Φωκίωνα *Δημητριάδη. Σημαντικό στοιχείο, για την ιστορία του συγκεκριμένου εντύπου, είναι ότι δημοσιεύει προσωπογραφίες όλων σχεδόν των συνεργατών του, καθώς και των προσώπων για τα οποία γίνεται διεξοδικά λόγος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Καραόγλου (εποπτεία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, τ. Α΄, σ. 374-380.

Χ.Α. ΚΑΡΑΟΓΛΟΥ – ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΛΟΥΔΗ

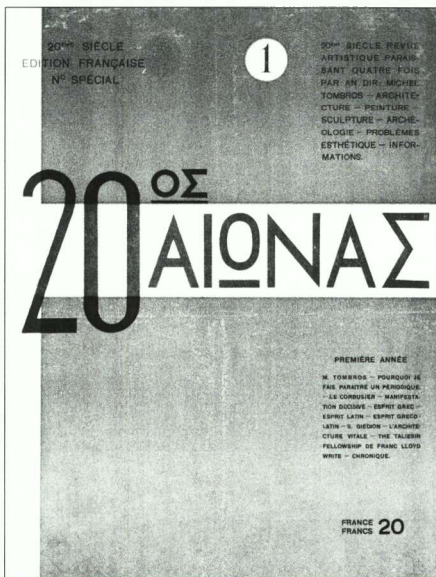
Εικοστός αιώνας

Περιοδικό καλλιτεχνικό που θγαίνει τέσσερες φορές το χρόνο. Αρχιτεκτονική - Ζωγραφική - Γλυπτική - Σύγχρονα αισθητικά προβλήματα - Αρχαιολογικά - Ειδήσεις. Αθήνα, Ιούλ. 1933 - Ιαν. 1935, αρ. τχ. 1-6. Διευθυντής: Μιχάλης Τόμπρος, Τριμηνιαίο, με ποικίλο αριθμό σελίδων (αρ. τχ. 1: 60 σ., αρ. τχ. 2: 52 σ., αρ. τχ. 3: 72 σ., αρ. τχ. 4-6: 104 σ.), δίσητλο, διαστάσεων 32x24,5 εκ. Τιμή τεύχους: 12 φρ. ή 75 δρχ. Τυπογραφείο: Πυρσός Α.Ε.

Βραχύβιο, τυπωμένο σε πολυτελές χαρτί και με ιδιαίτερα προσεγμένη τυπογραφική εμφάνιση, αποτελεί σημαντικό εκδοτικό εγχείρημα του γλύπτη Μι-

χάλη Τόμπρου, ο οποίος φιλοδοξούσε να δημιουργήσει ένα θήμα παρουσίαισης των νέων τάσεων στη ζωγραφική, τη γλυπτική και την αρχιτεκτονική, και να συμβάλει έτσι σε μια προσπάθεια πνευματικής ανύψωσης της χώρας. Είναι ιδιαίτερα επηρεασμένο από την επίδραση της γαλλικής εικαστικής ζωής και μάλιστα το πρώτο τεύχος κυκλοφορεί στα γαλλικά.

Στις σελίδες του συγκεντρώνει σημαντικούς πίνακες και έργα τέχνης νέων αλλά και διάσημων ζωγράφων και γλυπτών, όπως των Α. Αστεριάδη, Σπ. *Βασιλείου, Δ. Βιτωρόρη, Γ. Γουναρόπουλου, Τ. Ελευθεριάδη, Άγγ. Θεοδωρόπουλου, Ορ. Κανέλλη, Π. Λεμπέση, Νικηφόρου Λύτρα, Γ. Μπουζιάνη, Κ. Πάγκαλου, Παρθένη, Γιαννούλη Χαλεπά, Ν. Χατζηκυριάκου-Γκίκα, J. Corot, P. Cézanne, E. Delacroix, Jack Dempsey, Donatello, D. Galanis, P. Gargallo, Greco, Kandinsky, Kassian, Paul Klee, Georg Kolbe, E. Manet, H. Matisse, Michelangelo, Renoir, Aug. Rodin, Van Gogh, Picasso. Παρουσιάζεται ακόμα ένα πανόραμα παραδοσιακών έργων από όλο τον κόσμο και από τις πιο σημαντικές ιστορικές περιόδους (προσωπεία, ειδώλια και αγαλματίδια από το Καμερόν, το Μεξικό, την Κίνα, την Αίγυπτο, τη Βαβυλώνα, την αρχαία Ελλάδα, την Αναγέννηση κ.ά.) καθώς και φωτογραφίες οικοδομημάτων και μνημείων ελλήνων και ξένων δημιουργών, εν-

διαφέροντα άρθρα γνωστών κριτικών τέχνης για σύγχρονα αισθητικά προβλήματα και ειδήσεις για καλλιτεχνικά γεγονότα της Ευρώπης.

Από τις μελέτες που δημοσιεύονται αξίζει να μνημονευτούν η σημαντική «Εισαγωγή στη σύγχρονη τέχνη» του Χριστιάν Ζερβού, όπου παρουσιάζονται τα κύρια καλλιτεχνικά ρεύματα των τελευταίων αιώνων και οι βασικοί εκπρόσωποί τους, και το δοκίμιο του Ν. Χατζηκυριάκου-Γκίκα για τα χαρακτηριστικά της νέας τέχνης και τη σχέση της με την παράδοση. Ο Τόμπρος αναφέρεται σε μια συνάντηση των «Παρισινών κριτικών τέχνης στην Αθήνα» και βρίσκει ευκαιρία να επιτεθεί σε μια μερίδα γάλλων κριτικών γύρω από τον Μοκλέρ που εκπροσωπεί τον γαλλικό εθνικισμό στην τέχνη (αρ. τχ. 2). Περιορισμένη είναι η κριτική των εικαστικών τεχνών και λίγα αλλά αξιόλογα τα θεωρητικά κείμενα για την αρχιτεκτονική: ανάμεσά τους ξεχωρίζει το «Μανιφέστο για τον Παρδενώνα» του Le Corbusier, όπου εκφράζεται ο δαυμασμός του για το ελληνικό και το λατινικό πνεύμα.

Ο Τόμπρος γράφει σε κάθε τεύχος μαχητικά σημειώματα για επίκαιρα καλλιτεχνικά ζητήματα: επίσης παρουσιάζει εικαστικά βιβλία και περιοδικά και αναφέρεται εκτενώς σε διαγωνισμούς, καλλιτεχνικά βραβεία και διεθνείς εκδόσεις.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Καράογλου (εποπτεία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, τ. Β', σ. 431-437· Ιάκ. Μ. Βούρτσος, «Το περιοδικό 20ός Αιώνας και ο Ανδρέας Εμπειρίκος», π. *Εντευκτήριο*, 18 (Μάρτ. 1992), 79-81.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ ΓΙΑΝΝΟΥ

Εκδρομικά

Όργανο των Ελλήνων εκδρομικών. Μηνιαία έκδοση. Αθήνα, Ιούν. 1929 - Ιούν./Ιουλ. 1936, αρ. τχ. 1-86. Ιδρυτές: Κλ. Α. Δενδρινός, Ν. Στ. Τσεκούρας, Κ.Δ. Χρηστίδης. Διευθυντές: αρχικά «διευθύνεται υπό ομάδα φυσιοπλατράν», στη συνέχεια: Κλ. Α. Δενδρινός. Άλλοι υπότιτλοι: *Μηνιαία εκδρομική επιθεώρησης εκδιδομένη υπό ομάδα φυσιοπλατράν* (αρ. τχ. 8-19)· *Μηνιαία εικονογραφημένη τουριστική και ορειβατική επιθεώρησης της Ελλάδος* (αρ. τχ. 20-55)· *Μηνιαίο τουριστικό ορειβατικό περιοδικό* (αρ. τχ. 56-86)· από το τχ. 56 και με γαλλικό υπότιτλο στη σελίδα τίτλου: *Revue mensuelle illustrée d'alpinisme et de tourisme Athènes-Grèce*. Με σταθερή μηνιαία περιοδικότητα (εξαιρέση οι καλοκαιρινοί μήνες όπου κυκλοφορούσαν δύο διπλά τεύχη), αρίθμηση σελίδων ανά τεύχος στα τχ. 1-19 (τα τχ. 1-7 τεσσάρων έως έξι σελίδων), ενώ στα τχ. 19-86 συνεχής αρίθμηση ανά

έτος (τα τχ. 8-19 δεκαέξι σελίδων και τα τχ. 20-86 τριάντα έξι σελίδων), διαστάσεων 36x26 εκ. (αρ. τχ. 1-7) / 28,5x21 εκ. (αρ. τχ. 8-19) / 24x17 εκ. (αρ. τχ. 20-86). Τιμή τεύχους: 2,5 δρχ. (αρ. τχ. 1-7), 5 δρχ. (αρ. τχ. 8-25), 6 δρχ. (αρ. τχ. 26-46), 10 δρχ. (αρ. τχ. 47-86, 15 δρχ. τα διπλά τεύχη). Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 30 δρχ. (αρ. τχ. 1-7) / 50 δρχ. (αρ. τχ. 8-25) / 60 δρχ. (αρ. τχ. 26-46) / 100 δρχ. (αρ. τχ. 47-86)· εξωτερικού 100 δρχ. (αρ. τχ. 8-36) / 6 ή 8 σελίνια και 1.20 ή 1.50 δολάρια ΗΠΑ (αρ. τχ. 37-48) / 8 σελίνια, 1.50 ή 2.50 δολάρια, 40 γαλλικά φράγκα (αρ. τχ. 48-79) / 10 σελίνια, 3 δολάρια, 50 φράγκα (αρ. τχ. 80-86). Από το τχ. 24 κυκλοφορεί και σε ιλουστρασιόν έκδοση στη διπλάσια τιμή. Γραφεία: Πειραιώς 53, Αθήνα (αρχικά). Τυπογραφείο: «ΕΒΕΧ Γ.Ν. Θεοτοκάτος και ΣΙΑ» (αρ. τχ. 1-11), αδελφοί Γεραρδών, Νοταρά 17 (αρ. τχ. 12-22), Λ.Θ. Λαμπρόπουλου (αρ. τχ. 23-86).

Είχε στόχο «την κάλυψη της έλλειψης που υπήρχε στον υπαίθριο κόσμο για ένα έντυπο που να απηχεί τις γνώμες του». Οι ιδρυτές του αποσκοπούσαν στην αύξηση του αριθμού των ανθρώπων που θα έρχονταν σε επαφή με το ύπαιθρο, «όπου και βρίσκεται η πραγματική ζωή», κατά συνέπεια και στην αύξηση των μελών των οργανωμένων εκδρομικών σωματείων. Η προσπάθειά τους ήταν ανιδιοτελής και στηριζόταν σε απόλυτα ηθικούς σκοπούς.

σύμφωνα με τις εξαγγελίες του πρώτου τεύχους. Συνιδρυτής, διευθυντής και στυλοβάτης του περιοδικού υπήρξε ο Κλεόβουλος Δενδρινός με στενότερο συνεργάτη του τον Πλάτωνα Μεταξά.

Πολυπληθής ο κατάλογος των αρθρογράφων του. Ξεχωρίζουν οι Κ. Κρυστάλης, Ι. Σαρρής, Π. Σαρρής, Γ. Καυαμπέλης, Τάκης Λάππας, Δ.Γρ. Καμπούρογλου, Ι. Αντωνάκοπουλος και Αν. Καΐρης.

Η θεματολογία του δεν περιορίστηκε στην ενημέρωση για τη δράση των φυσιολατρικών, οδοιπορικών και ορειβατικών συλλόγων της περιόδου, ούτε και στη δημοσίευση των εντυπώσεων από τις εξορμήσεις τους στο ύπαιθρο, αλλά επεκτάθηκε σε θέματα σχετικά με τη φύση, στην παρουσίαση βουνών, ποταμών ή και περιοχών ακόμα με μεγάλο φυσικό πλούτο. Αναπτύχθηκε εκτενής συζήτηση για τους στόχους του σχολικού εκδρομισμού, τη διατροφή και την υγεία, ενώ υπήρχαν και ανταποκρισίες σχετικές με παρόμοιες προσπάθειες σε άλλες χώρες. Υπήρξε το σπουδαιότερο και αντιπροσωπευτικότερο φυσιολατρικό έντυπο του Μεσοπολέμου με σημαντικούς συνεργάτες. Η έκδοσή του διακόπηκε απότομα τον Ιούλιο 1936, πιθανότατα για πολιτικούς λόγους (ο Κλ. Δενδρινός εξορίστηκε στη Μακρόνησο).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΕΟΒ.

ΠΗΓΗ: Πληροφορίες του Σάκη Κουρουζίδη στη συγγραμμά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σ. Κουρουζίδης, «Φυσιολατρικά περιοδικά του Μεσοπολέμου», στον τόμο *Ο περιοδικός τύπος στον Μεσοπόλεμο. Επιστημονικό Συμπόσιο*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας / Σχολή Μωραΐτη, Αθήνα 2001, σ. 143-162.

ΕΛΕΝΗ ΚΥΡΑΜΑΡΓΙΟΥ

Εκκλησία

Επίσημον δελτίον της Εκκλησίας της Ελλάδος. Αθήνα, 1923 έως σήμερα [2005], έτ. Α΄ - ΠΒ΄. Εκδίδεται «προνοία» του εκάστοτε αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος, υπό την άμεση εποπτεία της Ιεράς Συνόδου (ΙΣ), εποπτευόμενο από επιτροπή («επιτροπεία») αποτελούμενη από δύο ή τρεις συνοδικούς ιεράρχες, με τον τίτλο «Εποπτεύουσα Επιτροπή» ή «Διευθύνουσα Επιτροπεία». Τα έτη 1929 (1 Μαΐου) και 1930 μετείχε της Επιτροπής ως κυβερνητικός επίτροπος «παρά τη Ι. Σύνοδο» ο Θεόδ. Σπεράντσας. Από το 1999 εκδίδεται «υπό του Κλάδου Εκδόσεων της Εκκλησίας της Ελλάδος», Διευθυντής του «Κλάδου Εκδόσεων»: ο αρχ. Αγαθάγγελος Χαραμαντίδης (1999-2001), ο θεοφιλ. επίσκοπος Σαλώνων Θεολόγος (2002-2003), ο αρχιμ. Χρυσόστομος Σκλήφρας, αρχιγραμματέας της ΙΣ (από τον Ιούλ. 2003) και ο θεοφ. επίσκοπος Σερραφείμ (Μετζελόπουλος), αρ-

χιγραμματέας της ΙΣ (από τον Φεβρ. 2005). Διευθυντές: ο καθηγητής Γρ. Παπαμιχαήλ (1923-1939, 1945-1956· το 1933 διευθυντής συντάξεως), ο ιεροδ. Γερόνυμος Κοτσώνης (1939-1941), ο πρωτοπρ. Εμμανουήλ Γ. Μυτιληναίος (1952-1953), ο κυβερνητικός επίτροπος Θεοδ. Κ. Σπεράντσας (1956-1968), ο καθηγητής Κ.Γ. Μπόνης (1968 - 15 Απρ. 1982), ο καθηγητής Ευάγγ. Δ. Θεοδώρου (1982 - Μάρτ. 2003 και 1999-2000 ως διευθυντής συντάξεως), Αρχισυντάκτες: ο Γρ. Παπαμιχαήλ (1930-1944), ο Ευάγγ. Θεοδώρου (1959-1966), ο Ευάγγ. Λέκκος (1999-2002) και ο Κ.Ι. Χολέβας (Δεκ. 2002 έως σήμερα). Συντάκτες: ο αρχιμ. Εμμ. Καρπάδιος, ο Κ.Γ. Μπόνης, ο πρωτοπρ. Εμμ. Γ. Μυτιληναίος, ο Ανδρ. Ι. Φυτράκης (1945-1948), ο αρχιμ. Ι.Α. Παπαδόπουλος (Ιουλ.-Δεκ. 1948), ο Ευάγγ. Δ. Θεοδώρου (1959), ο Γράϊαν Κώστις (1959), Διαχειριστής: ο Κ.Γ. Μπόνης (1939), Εβδομαδιαία από το 1923 έως το 1939 (τ. ΙΖ΄). Από τον τ. Γ΄ (1925) συμπύπτουν απόλυτα οι τόμοι με τα ημερολογιακά έτη. Από τον Νοέ. 1942 έως τον Ιαν. 1944 διακόπτεται η έκδοση και έως τον Σεπτ. 1946 η έκδοση παρουσιάζει ανωμαλία. Εκτοτε συνεχίζεται κανονικά χωρίς διακοπές. Δεκαπενθήμερο (1940-1941) / μηνιαίο σε διπλά τεύχη (1942) / δεκαπενθήμερο σε διπλά εβδομαδιαία τεύχη (1945 και 1946). Με τον τ. ΚΔ΄ (1947) καθιερώνεται η κυκλοφορία ανά δεκαπενθήμερο διπλών εβδομαδιαίων τευχών, που διατηρείται και το 1948. Από το έτος όμως 1949 (τ. ΚΣΤ΄) καθιερώνεται ως δεκαπενθήμερο έως το έτος 2000, Έκτοτε γίνεται μηνιαίο έως σήμερα. Αρχικά ολιγοσέλιδο, κατέληξε (2000) πολυσέλιδο, με πλούσιο φωτογραφικό υλικό, ανανεωμένη μορφή στη διάταξη της ύλης και έγχρωμο εξώφυλλο. Η αναδιάταξη της ύλης άρχισε τον Αφρ. 2000. Έσοδα: από την αρχή καθιερώθηκε η ειδική εισφορά του 1% του μισθού των εκφημένων της Ελλαδικής Εκκλησίας και 0.5% από το 1966. Υπεύθυνος, τυπογραφείου: Π. Μανωλάτσος (1930 - Οκτ. 1950), Τιμ. Ρούτσος (Νοέ. 1951-1957), τυπογραφείο της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος (1958-1999), τυπογραφείο Εταιρείας Γραφικών Τεχνών «ΑΒΕΛ» (2000-2001), Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη ΑΒΕ (2002 κ.ε.).

Ο λόγος για επίσημο Δελτίο της Εκκλησίας της Ελλάδος έγινε για πρώτη φορά στο «Σχέδιο Καταστατικού Νόμου της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος» (1914/άρθρ. 26). Η σκέψη αυτή πραγματοποιήθηκε επί αρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Α. Παπαδοπούλου (καθ. Παν/μίου, 1923-1938). Με απόφαση της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας (6/9. Απρ. 1923) ιδρύθηκε το «Επίσημον Δελτίον» της Εκκλησίας της Ελλάδος, που «εκδηλοί και αναπαριστά την όλην κίνησιν και ζωήν της Εκκλησίας της Ελλάδος», «ως ίδιον όργανόν» της.

Η *Εκκλησία*, ως το επίσημο περιοδικό της Εκκλησίας της Ελλάδος, είναι πολύτιμη πηγή, διότι απο-

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΛΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΟΜΟΤΙΜΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΞΣΤ (1989)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ
ΕΚ ΤΩΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΙΑΣ
ΟΔΟΣ ΙΑΞΙΟΥ 1 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 731.0304

τυπώνει την τρέχουσα ιστορία της (ζωή, κίνηση και πράξη), τις σχέσεις της με τις άλλες ομόδοξες Εκκλησίες, τις ετερόδοξες Εκκλησίες και σύμφωνα τον χριστιανικό κόσμο, αλλά και τη σύγχρονη και παγκόσμια κοινωνία. Στα τεύχη της περιλαμβάνονται τα επίσημα κείμενα της Εκκλησίας της Ελλάδος (συνοδικά διαγγέλματα, συνοδικές αποφάσεις, τα της εκλογής των ιεραρχών της Ελλαδικής Εκκλησίας, η επίσημη αλληλογραφία, συνοδικές εγκύκλιοι, εόρτια μηνύματα της αρχιεπισκοπής Αθηνών, τα των επισήμων επισκέψεων του αρχιεπισκόπου σε άλλες Εκκλησίες ή της υποδοχής ξένων προκαθημένων, εκκλησιαστικά χρονικά της αρχιεπισκοπής, των ιερών μητροπόλεων και των ορθοδόξων και ετεροδόξων εκκλησιών, κανονισμοί ιερών μονών και πράξεις συστάσεως ιδρυμάτων της Ελλαδικής Εκκλησίας, οι σχετικοί με την Εκκλησία νόμοι του κράτους, ειδήσεις εσωτερικές και για σύνολο τον χριστιανικό κόσμο, κρίσεις και σχόλια στα εκκλησιαστικά και διαχριστιανικά γεγονότα.

Παράλληλα, δημοσιεύει μελέτες και ομιλίες επιστημονικές και ποιμαντικές, άρθρα ηθικο-κοινωνικά ή θεολογικά, με περιεχόμενο δογματικό, ιστορικό, ερμηνευτικό, απολογητικό, ηθικό, λειτουργι-

κό, φιλοσοφικο-ψυχολογικό, κοινωνιολογικό κ.ά. Συχνά καταχωρίζονται βιβλιοκρισίες και παρουσιάσεις νέων εκδόσεων, και τοποθετήσεις σε σύγχρονα προβλήματα όχι μόνο εκκλησιαστικού, αλλά και εθνικο-κοινωνικού χαρακτήρα. Ο Θ. Σπεράντσας εισήγαγε και λογοτεχνικά κείμενα, με συνεργασίες των Φ. *Κόντογλου, Α. Καραντώνη, Κ. *Μπαστιά, Π. Γλέζου, Κλ. Παράσχου, Φ. Γιοφύλλη κ.ά. Δεν έλειψαν και συνεργασίες στη δημοτική, παρά τη γενικότερη εμμονή στην καθαρεύουσα. Ήδη επί αρχιεπισκόπου Σεραφείμ (1974-1998) αρκετά κείμενα συντάσσονταν στη δημοτική, κάτι που θα επικρατήσει με την ανανεωτική προσπάθεια του αρχιεπισκόπου Χριστοδούλου (1999 κ.ε.).

Δεν λείπουν και τα ειδικά αφιερώματα σε σημαντικά θέματα. Το 1923, δημοσιεύθηκαν ως παράρτημα του τχ. 6, (σ. 1-120), τα «Πρακτικά του Πανορθόδοξου Συνεδρίου (Κωνσταντινούπολη, Μάιος 1923)», το 1957 (αρ. τχ. 24/15 Δεκ.) ειδικό αφιέρωμα στα εκατό χρόνια από την κοίμηση του Κ. Οικονόμου του εξ Οικονόμων, στον τ. Μ'Ι (Δεκ. 1967), έκτακτο τεύχος για τα πενήντα χρόνια από την Οκτωβριανή Επανάσταση, στον τ. ΝΘ' (1975) ειδικό τεύχος για τις σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας με αφορμή το νέο Σύνταγμα κ.ά. Από το 1999 η ύλη έχει αυξηθεί και ανανεωθεί. Η σημερινή κατά κανόνα διάρθρωση: «Μηνύματα», «Συνοδικά Ανάλεκτα», «Ομιλίες», «Το άρθρο της Συντάξεως», «Το θέμα του μηνός», «Εκκλησία και Ενωμένη Ευρώπη» ή «Εκκλησία και Κόσμος», «Εκκλησία και Δίκαιον», «Παρατηρήσεις και Σχόλια», «Εκκλησιαστικά Χρονικά», «Κανονισμοί - Αποφάσεις» και (συχνά) «Παράρτημα».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΒΙΣ, ΕΒΕ, ΘΣΛΠΘ, ΘΣΠΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΘΗΕ, τχ. 5, 519-520 (Φ.Σ. Βιτάλης)-Ν.Θ. Μπουγάτσος. *Βιβλιογραφία Ελληνικού Θρησκευτικού Τύπου (1826-1966)*, Αθήνα 1975. Λα 188· ο φιλόλογος Αδαμ. Στ. Ανεστίδης εδημοσίευσε σε τρεις τόμους με εκτενείς εισαγωγές τα *Ευρετήρια του Περιοδικού*, τ. Α' και Β', Αθήνα 1978 (ευρετηριάζονται: τ. Α'-Ν', 1923/1924-1973) και τ. Γ', Αθήνα 1995 (ευρετηριάζονται: τ. ΝΑ'-ΞΕ', 1974-1988).

Π. Γ. Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

Εκκλησιαστές

Εφημερίς θρησκευτική και των ηθικών αρχών του χριστιανισμού, Ερμούπολη, 5 Μαρτ. 1883 - 14 Νοε. 1887, αρ. φ. 1-243. Μότο: «Και παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ (Πράξ. Γ', 42)». Εβδομαδιαία («κατά Σάββατον»), τετρασέλιδη, δίστηλη, διαστάσεων 29,5x21,5 εκ. «Συνδρο-

μη ηθισία διά τους εντός και εκτός του Κράτους δρακ. Ν. [έαι] 5. Διά τους κληρικούς της αρχιεπισκοπής Σύρου, Τήνου και Μήλου δωρεάν». «Εκ του τυπωμαρείου της “Προόδου” των αδελφών Καμπάνη» (5 Μαρτ. 1883 - 21 Σεπτ. 1885, αρ. φ. 1-129). «Υπότις “Πατρίδος”» (28 Σεπτ. 1885 - 14 Νοε. 1887, αρ. φ. 130-243).

Εκδίδεται «τη προδιωμ συστάσει και επιβλέψει της καθ’ ημάς Αρχιεπισκοπής Ξύρου» (5 Μαρτ. 1883, αρ. φ. 1) με σκοπό τη διδασκαλία και τον φωτισμό του κλήρου και του ποιμνίου, προκειμένου να

τελετοουργών, επεξηγήει περικοπές της Αγίας Γραφής και παρουσιάζει τον βίο αγίων της Εκκλησίας. Καθοδηγεί ηθικά τους αναγνώστες, καταποτίζει σχετικά με τα άλλα χριστιανικά δόγματα και ενημερώνει για την κατάσταση του χριστιανισμού ανά τον κόσμο. Ακόμα, παρουσιάζει την προσήκουσα εκδοτική κίνηση, δημοσιεύει νεκρολογίες ανθρώπων της Εκκλησίας, ενώ δεν αποσιωπά και τα εθνικοπατριωτικά άρθρα.

Στην αρχή κάθε φύλλου, κάτω από τον τίτλο και τα άλλα στοιχεία, αναγράφονται τα περιεχόμενα με τους τίτλους των άρθρων. Υπάρχουν δύο στήλες, η μία επιγράφεται «Γνωμικά» και περιλαμβάνει ρήσεις από τις Γραφές, τους αρχαίους συγγραφείς και τους εκκλησιαστικούς Πατέρες· όμως δεν είναι σταθερή στην εμφάνισή της και γρήγορα παύεται. Μόνη είναι η στήλη «Διάφορα», όπου αναγράφονται πάλι εκκλησιαστικές ειδήσεις με κύριο χαρακτηριστικό τη συντομία τους (κρηθίσματα, μνημόσυνα ευεργετών, διορισμοί εφημερίων, συστάσεις ως προς τη συμμετοχή στις ακολουθίες της Εκκλησίας, δωρεές στην αρχιεπισκοπή Σύρου).

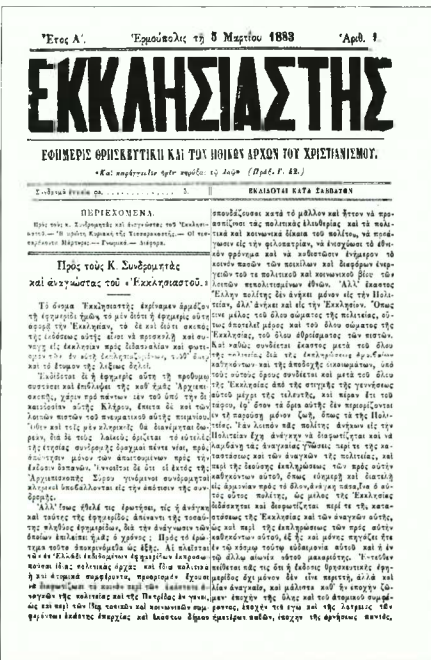
Συμφωνεί η έστω περιστασιακές υπογραφές δεν εμφανίζονται. Αλλά το άρθρο με τον τίτλο «Ο Εκκλησιαστής ανήκων αποκλειστικώς εις το Γραφείον της Αρχιεπισκοπής Ξύρου και Τήνου» (αρ. φ. 45, 14 Ιαν. 1884) είναι ξεκάθαρα που πρέπει να αναζητηθούν οι συντάκτες.

BIBΛIOΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (μ/φ 6207). ΔΒΕ (λίγες ελλείψεις· δεμένη σε σώμα με το Κρηθίσμα). ΕΒΕ.

ΣΠΥΡΟΣ ΤΑΛΙΡΗΣ

Εκκλησιαστική Αλήθεια

Σύγγραμμα εκδιδόμενον εβδομαδιαίως. Κωνσταντινούπολη, 27[29] Μαΐου 1881 - 27 Οκτ. 1923. Πρωτοκυκλοφόρησε με τον τίτλο *Αλήθεια* και υπότιτλο *Σύγγραμμα εκκλησιαστικών περιοδικών εκδιδόμενων καθ’ εβδομάδα* (Κωνσταντινούπολη, 1 Οκτ. 1880 - 25 Φεβρ. 1881). Γρατής: Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Εκδότες: Μ.Δ. *Χαμουδόπουλος, Γ. Δημητριάδης, Γ.Δ. Τσανταλίδης, Γ.Α. Χατζόπουλος, Χρ. Παπαϊωάννου, Μ.Ι. *Γεδών, Αρχισυντάκτες: Μ.Δ. Χαμουδόπουλος, Μ.Ι. Γεδών, Β. Γεωργιάδης, Γερ. Δάριζας, Γρ. Κωνσταντινίδης, Ιάκ. Βασιάδης, Αθ. Πιπέρας, Χρυσάνθος Φιλίππιδης, Αλ. Μελίδης, Γεννάδιος Αραματζόγλου, Έκδοση εβδομαδιαία, δύο τυπογραφικών φύλλων. Διακόπτησε επτά φορές στα σαράντα τέσσερα χρόνια της κυκλοφορίας του: 11/28 Φεβρ. 1881 - 27 Μαΐου 1881· 25 Οκτ. 1889 - 31 Δεκ. 1889· τέλη Ιουλ. 1890 - τέλη Φεβρ. 1891· 17 Σεπτ. 1911 - 1 Ιαν. 1912· 12 Απρ. 1914 - 8 Οκτ. 1914· 13 Ιουλ. 1915 - 30 Νοε. 1915 και

αναζωπυρωθεί το δρασκευτικό αίσθημα και να επικρατήσουν οι ηθικές αρχές του χριστιανισμού. Συμφωνά με το πρόγραμμά της, το ενδιαφέρον της δεν θα εστιάζεται στην πολιτική αλλά στις ενέργειες των χριστιανικών Εκκλησιών. Θα περιλαμβάνει πραγματείες «περί δρασκείας και ηθικής», ανατρέχοντας στην Αγία Γραφή, τους Πατέρες της Εκκλησίας και τους αρχαίους συγγραφείς.

Ο ηθικοπασιτικός χαρακτήρας είναι έντονος: αναλύει το νόημα δρασκευτικών εορτών ή αποσιωπνήζει τη σημασία των χριστιανικών μυστηρίων και

27 Οκτ. 1923 οριστική διακοπή της έκδοσης. Το σχήμα της δεν είναι ενιαίο σε όλους τους τόμους: αρχικά εμφανίζεται σε σχήμα 4^ο, μεγάλο και δίστηλο, στη συνέχεια τυπώθηκε σε σχήμα 8^ο, μονόστηλο· αργότερα θα επικρατήσει πάλι το σχήμα 4^ο, μικρό και δίστηλο. Τυπογραφείο: Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Ως επίσημο όργανο του Πατριαρχείου υπηρέτησε τους εξής στόχους: τη διάπλωση και την ηθική διδασκαλία, τις θεολογικές σπουδές, την ενημέρωση, την τεκμηρίωση και την άρθρωση αντιρρητικού ή

και πραγματείες θεολογικές αλλά και της θύραθεν παιδείας, 5) στατιστικές πληροφορίες για τον πληθυσμό και την εκπαίδευση των ορθόδοξων υπηκόων, τα οικονομικά και τη διαχείριση των μόνων και των ιερών καθιδρυμάτων, 6) αναδημοσιεύσεις από τον ξενόγλωσσο Τύπο για ζητήματα που αφορούν τη Μεγάλη Εκκλησία και την Ορθοδοξία.

Συμμετέχοντες της υπήρξαν πολλοί ιεράρχες και κληρικοί, όπως ο Φιλόθεος Βρυέννιος, ο Χρυσόανθος Φιλιππίδης, ο Βασίλειος Γεωργιάδης, ο Καλλίνικος Δελικάνης, ο Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ο Βασίλειος Στεφανίδης κ.ά. Επίσης, αρκετοί λαϊκοί θεολόγοι ή της θύραθεν παιδείας, όπως ο Μανουήλ Γεδεών, ο Αλέξανδρος Ρίζος *Ραγκαβής, ο Βασίλειος Μυστακίδης, ο Ιάκωβος Βασιάδης, ο Μιχαήλ Κλεόβουλος, ο Ματθαίος Παρανίκας, ο Γεώργιος Παχτικός, ο Σπυρίδων Λάμπρος, ο Αθανάσιος Παπαδόπουλος-Κεραμής κ.ά.

Παράρτημα της *Εκκλησιαστικής Αληθείας* υπήρξε ο **Νέος Ποιμήν, Μηνιαίον Θεολογικόν Περιοδικόν* που εκδόθηκε από τον Ιανουάριο 1919 έως τον Σεπτέμβριο 1923.

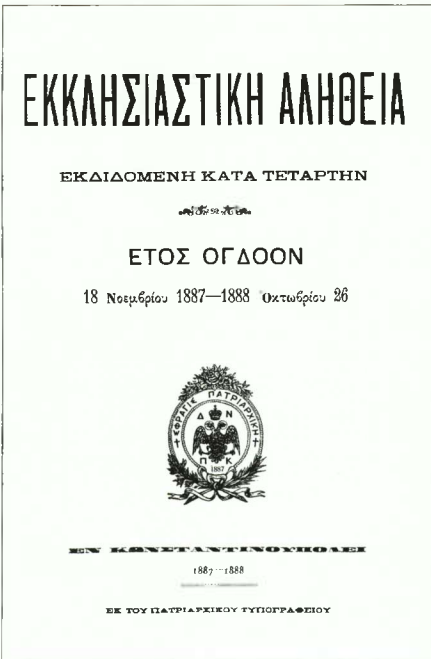
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Η πλήρης σειρά κυκλοφόρησε το 1985 σε αναστατική επανέκδοση από το Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών. Είναι διαθέσιμη στις κυριότερες μεγάλες βιβλιοθήκες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «Εκκλησιαστική αλήθεια», *ΜΕΕ*, τ. Θ' (1929), 799· [Ιωάννης] Χ. Κ[ωνσταντινίδης], «Αλήθεια», *ΘΗΕ*, τ. 2 (1963), 156· Β.Θ. Σταυρίδης, «Εκκλησιαστική Αλήθεια», *ΘΗΕ*, τ. 5 (1964), 525-526. Χρ. Θ. Κρικώνης, *Προλεγόμενα εις την επανέκδοσιν του περιοδικού «Εκκλησιαστική Αλήθεια Κωνσταντινουπόλεως 1880-1923»*, Θεσσαλονίκη 1985.

ΣΤΑΥΡΟΣ Θ. ΑΝΕΣΤΙΑΝΗΣ

Εκκλησιαστικόν Ημερολόγιον

Καλαμάτα, 1956-1971. Εκδόθηκε από την Ιερά Μητρόπολη Μεσσηνίας σε σχήμα μικρό (12x8,5 εκ.). Τα *Ημερολόγια* των ετών 1957-1959 εκδόθηκαν σε σχήμα 14x10 εκ. και έφεραν την ένδειξη: «Καταρτισθέν υπό του Σεβ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας Χρυσοστόμου εν ω κατακεχώρισται άπαντα τα εις την Ιεράν Μητρόπολιν Μεσσηνίας αφορώντα Καλάματα». Αριθμός σελίδων: 76 σ. (1956), 232 σ. (1957, 1958), 240 σ. (1959), 256 σ. (1960) και 274 σ. (1961), οπότε κυκλοφόρησαν με το ίδιο σχήμα, αλλά με διαφορετικό εξώφυλλο από τα προηγούμενα. Στις 16 Απρ. «εξεδήμωσεν προς Κόρινθον» ο μητροπολίτης Μεσσηνίας Χρυσόστομος Α' (Δασκαλάκης), τον οποίο διαδέχθηκε ως τοποτηρητής ο μητροπολίτης Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως Ευστάθιος. Έτσι τα *Ημερολόγια* των ετών 1962 (96 σ.), 1963 (96 σ.), 1964 (96 σ.) και 1965 (94 σ.) εκδόθηκαν

δικεικτικου λόγου. Αναλυτικότερα τα περιεχόμενα της περιλαμβάνουν: 1) ειδήσεις για τα διοικητικά πράγματα της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως και των άλλων ορθόδοξων και ετεροδόξων χριστιανικών εκκλησιών, 2) άρθρα για θέματα, που αφορούν τα πρόνομια και τα δίκαια του Οικουμενικού Θρόνου και των άλλων ορθόδοξων εκκλησιών καθώς και τις σχέσεις της Μεγάλης Εκκλησίας με την οθωμανική εξουσία, 3) εκδόσεις επίσημων εγγράφων, πράξεων και αλληλογραφίας της νεότερης αλλά και της μεσαιωνικής εκκλησιαστικής ιστορίας, 4) μελέτες

«προνοία και ευλογία» του μητροπολίτη Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως κ. Ευσταθίου. Στις 17 Νοε. 1965 εκδόθηκε μητροπολίτης Μεσσηνίας ο επίσκοπος Θωμαϊκού Χρυσόστομος Β' (Θέμελης). Τα *Ημερολόγια* των ετών 1966 (95 σ.), 1967 (104 σ.) και 1968 (102 σ.) εκδόθηκαν «προνοία και φροντίδι του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μεσσηνίας Χρυσόστομου», όπως και κατά τα έτη 1969 (106 σ.), 1970 (110 σ.), 1971 (126 σ.). Στα δύο τελευταία έτη αναγράφεται ότι εκδόθηκαν «προνοία και επιμελεία του Μητροπολίτου Μεσσηνίας». Το 1976 άλλαξε ο τίτλος, *Επετηρίς της Ιεράς Μητροπόλεως Μεσσηνίας*, και το σχήμα (21x14 εκ., 172-216 σ.).

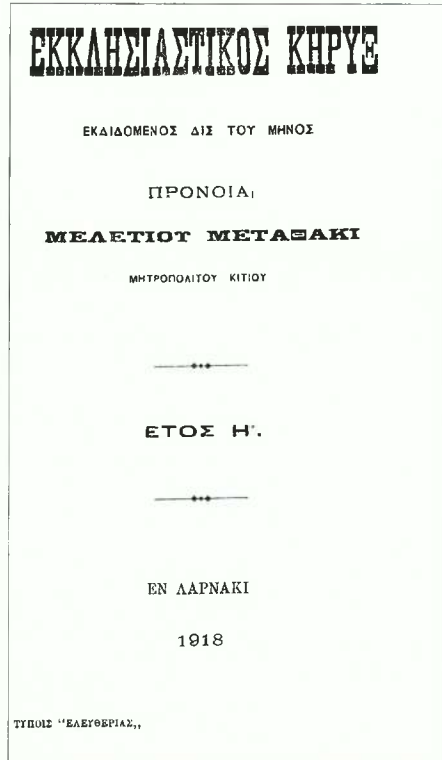
Στην ύλη του περιέχονται «Κυριακοδρόμιον εκάστου έτους», «Μηηνολόγιον», «Διοικήσεις της Ιεράς Μητροπόλεως Μεσσηνίας», «Πνευματική Διακονία», «Περιφερειακαί Υπηρεσίαι της Μητροπόλεως», «Ιεραί Μοναί», «Εκκλησιαστικά Φιλανθρωπικά Ιδρύματα», «Ευαγή Ιδρύματα και κληροδοτήματα προεδρευόμενα υπό του Σεβ. Μητροπολίτου και επίτιμοι Προεδρείαι», «Μεσσηνιακή αγιολογία», «Παηγύρεις», «Βυζαντινά μνημεία». Τέλος, παρατίθεται «Εορτολόγιον πρόγραμμα ακολουθιών εις τους Ιερούς Ναούς της Μητροπόλεως». Δεν είχε συνεργάτες. Αναγράφεται όμως, ότι «κατηρτίσθη» ή ότι εκδίδεται «προνοία και ευλογία του Σεβ. Μητροπολίτου», ή «φροντίδι του Μητροπολίτου». Από το έτος 1963 έως το 1967 φέρεται ως «συντάκτης» ο θεολόγος Κ.Ν. Ξενογιάννης. Για τα επόμενα έτη φέρεται ως «επιμελητής» ο αρχ. Χρυσόστομος Ρουμελιώτης, ενώ για το έτος 1970 αναγράφεται ως επιμελητής ο ιερέας Κων. Γιαννακόπουλος π.Θ.

Το 1976 άλλαξε σχήμα και τίτλο: *Επετηρίς της Ιεράς Μητροπόλεως Μεσσηνίας*, όπου παρατίθενται περισσότερες πληροφορίες για το έργο της μητροπόλεως, τους ιερούς ναούς, παρεκκλήσια, εξωκλήσια και εικονοστάσια. Μνημονεύονται ακόμη τα προσκυνήματα και ευρέσεις ιερών εικόνων στην επαρχία της μητροπόλεως Μεσσηνίας. Την επιμέλεια της *Επετηρίδος* είχε ο αιδεσ. Κωνσταντίνος Γιαννακόπουλος π.Θ. Η επαινετή αυτή προσπάθεια του μητροπολίτη Χρυσόστομου (Θέμελη) διέκοψε την έκδοσή της με το τεύχος του έτους 1985. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο μελετητής του έργου και της προσφοράς της μητροπόλεως Μεσσηνίας μπορεί να βρει αρκετές εκκλησιαστικές πληροφορίες στις σελίδες των κατ' έτος *Εκκλησιαστικών Ημερολογίων* και κυρίως των *Επετηρίδων της Ιεράς Μητροπόλεως Μεσσηνίας*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΙΜΜ. ΛΒΚ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μητροπολίτης Μεσσηνίας Χρυσόστομος Θέμελης. *Η Ιερά Μητρόπολις Μεσσηνίας δια μέσου των αιώνων*. Αθήνα 2003, σ. 337.

ΝΙΚΟΣ Ι. ΖΕΡΒΗΣ

Εκκλησιαστικός Κήρυξ

Εκδιδόμενος δις του μηνός προνοία Μελετίου Μεταξάκι Μητροπολίτου Κιτίου. Λάρνακα. Ιαν. 1911 - Απρ. 1918. Εκδότης-διευθυντής: μητροπολίτης Κιτίου Μελέτιος Μεταξάκης (1910-1918). Δεκαεπθήμερο περιοδικό, τριάντα δύο έως σαράντα οκτώ σελίδων, μονόστιλο, διαστάσεων 21x15 εκ. Τυπογραφείο: της εφ. *Ελευθερία*, Λευκωσία.

Περιλαμβάνει άρθρα και μελέτες στην απλή καθαρύουσα γύρω από την εκκλησιαστική ζωή, τη θεολογία, την οργάνωση και διοίκηση της Εκκλησίας, ευαγγελικά κηρύγματα, καθώς και εκκλησιαστικές ειδήσεις που αφορούν τόσο τη μητροπολιτική περιφέρεια Κιτίου όσο και τον ευρύτερο ορθόδοξο κό-

σμο. Πολλά από τα άρθρα του, που αναφέρονται σε διάφορες πτυχές της εκκλησιαστικής ζωής, έχουν συντάκτη τους τον ίδιο τον Μεταξάκη και διακρίνονται για την τεκμηριωμένη παράδοση επιχειρημάτων και την ευρύτητα των αντιλήψεων του συντάκτη τους. Ο *Εκκλησιαστικός Κήρυξ* γνώρισε ευρεία διάδοση στα ελληνόφωνα Πατριαρχεία, στην Ελλάδα, στη Ρωσία ακόμη και στην Αγγλία και θεωρείται ότι αποτέλεσε «σπουδαίον σταθμόν εις την ιστορίαν του νεωτέρου εκκλησιαστικού περιοδικού τύπου».

Στο περιοδικό συνεργάστηκαν καθηγητές του Ιεροδιδασκαλείου της Λάρνακας, που ίδρυσε ο Μελέτιος Μεταξάκης το 1910, όπως ο ιεροδιάκονος Αρσένιος Δεληγιάννης, ο Χαρίλαος Παπαϊωάννου, ο Γεώργιος Ματσάκης, ο μετέπειτα αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (1923-1938), ο στενός φίλος του Μεταξάκη από την περίοδο που υπηρετούσε στο Πατριαρχείο Ιεροσολύμων, καθώς και πολλοί λόγιοι της εποχής από την Κύπρο, την Ελλάδα και τον ευρύτερο ελληνισμό.

Ο Μελέτιος Μεταξάκης, μετέπειτα αρχιεπίσκοπος Αθηνών (1918-1920), Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1922-1923) και Αλεξανδρείας (1926-1935) συνέχισε την έκδοση περιοδικού με το ίδιο όνομα στην Αθήνα, κατά την περίοδο που διετέλεσε αρχιεπίσκοπος Αθηνών, όπως και στην Αμερική, όπου μετέβη, το 1921.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΙΑΜ, ΚΜΙΜΚ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: π. Κωνσταντίνος Κοϊκόκ, *Ο Χριστιανικός Ορθόδοξος τύπος εις την Κύπρον από της εισαγωγής της τυπογραφίας μέχρι σήμερα*. Στρόβολος Κύπρου 1993, σ. 10-15· π. Σωφρόνιος Μιχαηλίδης, *Ιστορία της κατά Κίτιον Εκκλησίας*, Λάρνακα 1992, σ. 344-345.

ΚΩΣΤΗΣ ΚΟΚΚΙΝΟΨΤΑΣ

Εκκλησιαστικός Φάρος

Μηνιαία Εκκλησιαστική Επιθεώρηση, Αλεξάνδρεια, 1 Ιαν. 1908-1980 / Αθήνα, 1980 έως σήμερα [2005]. Ιδιοκτήτης-εκδότης: Πατριαρχείο Αλεξανδρείας. Ιδρύθηκε από τον πατριάρχη Φώτιο Α' (1900-1925). Διαδοχικοί διευθυντές: ο καθηγητής Γρηγόριος Παπαμιχαήλ (1908-1917, μετέπειτα πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών), δίνοντας 16 τόμους, έναν ανά εξάμηνο, με 496-616 σ. συνεχούς αρίθμησης· ο καθηγητής Ιωάννης Φωκουλίδης (1918-1926), που προσθέτει άλλους 7 τόμους, παρά τους ανασχετικούς παράγοντες (έλλειψη χαρτίου, επιστρατεύσεις κ.ά.)· ο καθηγητής Ευγένιος Μιχαηλίδης (1927-1952), που δίνει νέα ώθηση με 26 τόμους. Κατά την περίοδο αυτή η έκδοση είναι τριμηνιαία, σε τεύχη των 160 σελίδων. Από τα 1933 αποκτά «κλείδα», ευρητήριο των 30 τόμων του.

Επιανεκδίδεται στα 1969, με διευθυντή τον μητροπολίτη Αζώμης Μεθόδιο Φούγια (1969-1979) και η έκδοσή του συνεχίζεται από την Αθήνα μετά το 1980, έχοντας φθάσει στον τ. 74 (2003). Άλλος υπότιτλος: *Επιστημονικών θεολογικών σύγγραμμα* (1910 κ.ε.). Μηνιαίο, εξήντα τεσσάρων έως εκατόν είκοσι σελίδων, διαστάσεων 24x16 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 25 χροιά φράγκα συμπεριλαμβανομένου και του παραρτήματος, Έκδοση, «εκ του Πατριαρχικού Τυπογραφείου».

Το περιοδικό διακρίνεται εξ αρχής για την καλαισθητή εκτύπωσή του (χαρτί, στοιχειοθεσία) και την ποιότητα των δημοσιευμάτων του, τα οποία σημειώνεται στα 1909 ότι έγιναν δεκτά «μετ' εξαιρετικής ευμηνείας και ενδοσιασμού υπό διακεκριμένων εν τοις γράμμασι και τη καθόλου εκκλησιαστική δράσει ιεραρχών των απανταχού Ελληνικών Εκκλησιών, κολακευτικώτατα δ' εγράφησαν κρίσεις υπό ημετέρων εν τε το ελληνίω εν τε το ελληνικόω, τω ξενογλώσσω ευρωπαϊκόω και τω ομοδόω ρωσικόω τύπω». Περιλαμβάνει κείμενα στα ελληνικά, στα αγγλικά και τα γαλλικά.

Τα περιεχόμενά του καθορίζονταν ως εξής: «Θεολογία, Εκκλησία, Αιγυπτιολογία, Ιστορία, Παιδαγωγική, Φιλοσοφία. Πρωτότυποι πραγμα-

τείαι – Μεταφράσεις, μόνον κατ' αρίστην επιλογήν. Κριτική επιστημονική των σπουδαιότερων συγγραμμάτων. Βιβλιογραφικόν Δελτίον κατά τριμη- νιασκόπη της ευρωπαϊκής επιστημονικής κινήσεως». Η διάρθρωσή του ήταν τριμερής: α) Πραγματείες, β) Κριτική και βιβλιογραφία, γ) Επιδεικνύση του Τύπου σε Αίγυπτο, Ελλάδα, Τουρκία, Κρήτη, Κύπρο, Ρωσία, Σερβία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Ιταλία, Γαλλία, Αγγλία, Ελλάδα, Γερμανία, Σουηδία, Δανία, Πολωνία, Αυστρία και Αμερική, έτσι ώστε να παρακολουθεί παγκοσμίως την εκκλησιαστική επικαιρότητα.

Υπό τη διεύθυνση του Ευγ. Μιχαηλίδη εμπλου- τίζεται με ενδιαφέρουσες αιγυπτολογικές μελέ- τες, «αι οποίαι σχετίζονται με την σύγχρονον Αί- γυπτον, από Ελληνικής σκοπιάς» και εκδίδονται αυτοτελώς *Νεκρολογίαι Συνεργατών* του «*Εκκλη- σιαστικού Φάρου*» στα 1933, Συνεργάτες: Α. Πα- παδόπουλος-Κεραμεύς, Χρυσόστομος Παπαδό- πουλος, Νικόλαος Βέης, Σωφρόνιος Ευστρατιά- δης, Ε. Παπαϊακωβίδης, Λεωνίδας Χ. Ζώης, Μαρ- γαρίτης Κωνσταντινίδης, Κ.Ι. Δουβοδινιώτης, Αλέ- ξανδρος Σ. Κάσδαγλης, Πολύκαρπος Σουνοδίνος, Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτης, Χρυσάνθος Λόπαρεφ, Δ.Α. Πετρακάκος, Γρ. Πετρόφ, Αναστάσιος Καν- ζώρης, Δ. Χρ. Δουκάκης κ.ά.

Στο πρώτο τεύχος (Ιαν. 1908) εξαγγέλλεται ο Πά- νταινος, *Εβδομαδιαίον Παράρτημα* του «*Εκκλη- σιαστικού Φάρου*», που ξεκινάει τον Σεπτέμβριο 1908 και κυκλοφορεί για περίπου 90 χρόνια. Ο θεμελιω- τής του Γρ. Παπαμιχαήλ σημειώνει στα 1909: «Εν τω Παραρτήματι τούτω ερμηνεύεται συστηματικώς η Αγία Γραφή, δημοσιούνται πρακτικά, απολογη- τικά, κοινωνικά, παιδαγωγικά και διάφορα καθόλου εποικοδομητικά θέματα και παρακολουθείται δια της εν αντώ χρονικογραφίας και των ειδικών ανταποκρίσεων η εκκλησιαστική κίνηση και ζηή ειδικώς μεν της Εκκλησίας Αλεξανδρείας, γενικώτερον δε και των άλλων Εκκλησιών. Έκαστον εβδομαδιαίον τεύχος του Πανταίνου αποτελείται εκ σελίδων 16 (σχήμα 8^{ον}), πολλάκις δε και εξ 24. Εις Τόμος [...] αριθμεί χιλίας πνευ σελίδας». Από 26 Δεκ. 1935 αυ- τονομείται ως *Εβδομαδιαίον Δελτίον του Πατριαρ- χείου Αλεξανδρείας* και από το 1962, όταν διευθυ- ντής του ήταν ο Θεόδωρος Δ. Μοσχονάς (1962-1970) ως *Επίσημον Δελτίον του Πατριαρχείου Αλεξαν- δρείας* (23,7Χ17,1 εκ.), ένα επίσημο δημοσιογραφι- κό όργανο, διαφοροποιούμενο από τον καθαρός επι- στημονικό *Εκκλησιαστικόν Φάρον*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. Γ.Β. ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μιχαηλίδης, *Κλειές Εκκλησιαστικού Φά- ρου ήτοι: Ευρετήριον των τριάντα τόμων (1908-1932)*. Αλε- ξανδρεία 1933. τ. του ίδιου, *Μια εικοσαετία του «Εκκλησιαστι- κού Φάρου»*, *επιστημονικού περιοδικού του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας*, 1946. τ. του ίδιου, *Πανόραμα*, σ. 126-127. Ι.Μ. Χατζηρόφης, *Αλεξανδρεία. Οι δύο αιώνας του νεότερου ελ- ληνισμού (19ος-20ος αι., Αθήνα 1999*, σ. 331-333.

ΜΑΝΟΣ ΧΑΡΙΤΑΟΣ

Εκλεκτά Μυθιστορήματα

Εικονογραφημένον περιοδικόν. Αθήνα, 1 Νοε. 1884 - 2 Αυγ. 1892, αρ. τ. Α'-Η', αρ. τχ. 1-630, Ιδιοκτητής: Χρή- στος *Χιώτης. Κυκλοφορεί δύο φορές την εβδομάδα «κα- τὰ Κυριακήν και Πέμπτην» έως το τχ. 554 και κατόπιν μόνο κάθε Κυριακή, Τρίστηλο, μεγάλου σχήματος. Τιμή τεύχους: 10 λεπτά και από το 1891 20 λ. Ετήσιες συν- δρομές: για την Αθήνα 5 δρχ., για την επαρχία 6 δρχ. και για το εξωτερικό 10 δρχ. Τυπογραφείο: Κορίνθιν, Διεύ- θυνση: Πατρίσιον 3.

Κατά μίμηση του ομότιτλου γαλλικού π. *Les bons romans* (1860-1886 και 1887-1890) δημοσιεύ- ει αποκλειστικά μυθιστορήματα ή διηγήματα σε συ- νειχίες. Η ύλη του αντλείται στο μεγαλύτερο μέρος από ξένα περιοδικά και εφημερίδες (*Les bons*

όλη τη σελίδα φιλοξενούνται ποιήματα και αποχαιρετισμοί προς το νεκρό, ενώ όπως παρατηρεί: «Δυστυχώς ο θάνατος του αφήκε κενόν δυσαναπλήρωτον για την Ελλάδα εν η μόλις προ ολίγου ήρξαντο να διαδίδονται αι κοσμοσωτήρια ιδέαι του Σοσιαλισμού». Ένα ακόμα στοιχείο του προσανατολισμού της είναι η πρωτοσέλιδη δημοσίευση της φωτογραφίας του Πλάτωνα *Δρακούλη στο φ. 371/372 (23 Αυγ. 1910) μετά τις εκλογές. Στο φ. 502 (10 Οκτ. 1911) αυτοπροσδιορίζεται ως «σοσιαλιστική και φιλελεύθερος εφημερίς».

Το κοινωνικό της κήρυγμα ενισχύεται στο φ. 506 (12 Δεκ. 1911) με το πρωτοσέλιδο άρθρο «Καταργηθείτω η πένια», με το οποίο παραινεί τον αναγνώστη να μην πιστεύει ότι η θρησκεία μπορεί να λύσει το πρόβλημα της φτώχειας: «Ωστε πρόωρισται να διατελείς ούτω με τας παρηγορίας της θρησκείας;». Μάλιστα, υποδεικνύει άλλο τρόπο προσέγγισης του προβλήματος: «Ερεύνησον την κοινωνίαν και εξέτασον ακριβώς τας οικονομικάς καταστάσεις ενός εκάστου». Είναι η εποχή της διάδοσης των ιδεών του Γ. Σκληρού στην Ελλάδα.

Μετά τη διακοπή της κυκλοφορίας της για πάνω από τρία χρόνια. «διακοπή επιβληθείσα υπό κόμματος τυραννικού δια τον Ελληνικόν Λαόν» (αρ. φ. 1001), επανεκδίδεται συντασσόμενη με τους «βασιλικούς». Στο νέο λογότυπο και κάτω από το εθνόσημο με τους Ηρακλείους του Στέμματος έφερε φωτογραφία του βασιλέως Κωνσταντίνου με τη λεζάντα «Του Αητού ο Γιος». Την ημέρα του δημοψήφισματος (αρ. φ. 1011, 23 Νοε. 1920) δημοσιεύεται πρωτοσέλιδο άρθρο με τίτλο «Ο Βασιλεύς θα έλθει».

Εκτός από την πράγματι ενδιαφέρουσα πολιτική διαδρομή της χρήσιμο στοιχείο για την ιστορία της είναι η πληροφορία που η ίδια δίνει: «Ο Έλεγχος έχει την μεγαλύτεραν κυκλοφορίαν εξ όλων των εν Ελλάδι μη ημερησίων φύλλων εκτυπούμενος εις 15.000 αντίτυπα» (αρ. φ. 289/290, 15 Ιουλ. 1908). Συνεπώς προς τα επιφυλλιδογραφικά ήδη του Τύπου δημοσιεύει κι αυτός επιφυλλίδια. «Κόμητος Τολστόη. Το τέλος της εποχής μας εν σχέσει προς την εν Ρωσσία επανάστασιν. Μετάφρασις Σπυρ. Γερ. Φραγκόπουλου» (έτ. Ζ', αρ. φ. 290, 15 Ιουλ. 1908).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (σώζονται ελάχιστα φ.: αρ. φ. 35-1045, 11 Ιουν. 1902 - 29 Δεκ. 1920).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ. *Ιστορία*, τ. Β', σ. 356· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 96.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΓΛΟΥ

Ελευθέρα Γνώμη

Εβδομαδιαία Εφημερίς Τρικάλων. Τρίκαλα, 1945-1969, με διακοπές. Εκδότες: οι τυπογράφοι Χρ. Μπακάλης και Κ. Κωνσταντινίδης. Κατά χρονικά διαστήματα διετέλεσαν διευθυντές της οι δημοσιογράφοι Ηρακλής Παππάς, Γάκης Κουτσαμπελούλης, Βασίλης Βουτσιλάς, Αλέξανδρος Καρδαλής και Περικλής Βασιούλς, ο οποίος ανέλαβε την έκδοση από το 1966 έως το 1967. Τη χρονιά αυτή ανεστάλη η έκδοσή της για λίγες ημέρες με διαταγή της στρατιωτικής διοίκησης. Κυκλοφόρησε και πάλι με εκδότη τον Ιωάννη Λίβερη (που παράλληλα εξέδιδε και την εφ. **Αναγέννηση*) και έκλεισε οριστικά στις 5 Απρ. 1969. Εβδομαδιαία (1945-1950) / καθημερινή (από 1 Σεπτ. 1951, με υπότιτλο *Καθημερινή εφημερίς εκδιδομένη εν Τρικάλω*), δισέλιδη / τετρασέλιδη / οκτασέλιδη / πολυσελίδη, εξάστηλη / οκτάστηλη, μικρού σχήματος και αργότερα διαστάσεων 60x43 εκ. Τυπωνόταν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο.

Από την αρχή της έκδοσής της ήταν πολιτικά ταγμένη στον κεντροαριστερό χώρο και η κυκλοφορία της στην ύπαιθρο, κατά τον Εμφύλιο και μετέπειτα, συναντούσε σημαντικές δυσκολίες λόγω της τοποθέτησής της αυτής. Εφημερίδα καλά οργανωμένη τεχνικά και πλαισιωμένη με αξιόλογους δημοσιογράφους, με πλούσια ειδησεογραφία, σχολιασμό και συνεργασίες, δημιούργησε ευρύ κύκλο αναγνωστών και

διαδραμάτισε επί δεκαετίες σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Τέλος, στις τυπογραφικές της εγκαταστάσεις εξεδόθησαν κατά καιρούς πολλές άλλες εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (έλλ. σ.: φ. των ετ. 1950-1951, 1960, 1961, 1964-1966, 1967), ΔΒΤ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αχ. Καρανάσιος, *Παλιά πνευματικά Τρίκαλα*, Τρίκαλα 1956· Θεολ. Τριανταφύλλου, *Τα παλιά Τρίκαλα - Αναμνήσεις και ιστορήματα*, Τρίκαλα 1976· Νίκη Καμπόση, *Η ιστορία του Τρικαλινού Τύπου και η δημοσιογραφία*, Τρίκαλα 1989· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 69· Μαρούλα Κλιάφα, *Από τον Σείφιουλλάχ ως τον Τατσόνη*, τ. 1-3, Αθήνα, Κέδρος, 1996.

ΕΥΘ. ΓΡ. ΛΟΓΗΣ

Ελευθέρα Μακεδονία

Θεσσαλονίκη, 5 Νοε. 1915 - 14 Δεκ. 1915. Εκδότης-διευθυντής: Αναστάσιος Μπέρος, Πρωινή καθημερινή, τετρασέλιδη, σχήματος 2^{ου}. Τα γραφεία της ήταν στα Λαδάδικα και τυπωνόταν στο τυπογραφείο της *Άγκυρας.

Εκδόθηκε στις παραμονές των εκλογών της 6^{ης} Δεκεμβρίου 1915. Την έκδοσή της χαρέτισε η *Νέα Αλήθεια: «Από σήμεραν ήρχισεν εκδιδόμενη εν τη πόλει μας νέα μεγαλόσχημος καθημερινή εφημερίς υπό τον τίτλον "Ελευθέρα Μακεδονία". Η νέα συνάδελφος είναι υπό πάσαν έποψιν ευπαρουσίαστον φύλλον και το δημόσιον θα την κρίνη θέβαια κατά την αξίαν της. Ημείς δεν έχομεν ή να ευχθώμεν εις αυτήν ευδοκίμωι και απρόσκοπτον την σταδιοδρομίαν». Αντίθετα η εφ. *Μακεδονία δορυβήθηκε από την έκδοση μιας πανομοιότυπης με αυτήν εφημερίδας και κίνησε αμέσως τη διαδικασία της δικαστικής αναγνώρισεως, ενώ πληροφόρησε το κοινό και τους αναγνώστες της για το ζήτημα που δημιουργήθηκε.

Έτσι, στις 27 Νοεμβρίου με δικαστική απόφαση, η οποία δημοσιεύεται ολόκληρη στη *Μακεδονία*, απαγορεύεται η χρήση του τίτλου και των εμβλημάτων «προς άρσιν πάσης συγχύσεως του κοινού κατά την πώλησιν προς την ετέραν "Μακεδονία" [...] ίδια δε να τυπώση δι' ισομεγεθών στοιχείων και τας δύο λέξεις του τίτλου, άμα δε μεταβάλη την απόχρωσιν των δύο εικόνων δι' άλλου χρώματος μελάνης ή δι' άλλου παραστατικού σχήματος».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΣ (1 φ.: 15 Νοε. 1915).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ι. Κούμενος, «Η εφημεριδογραφική κίνησης της Θεσσαλονίκης», στο *Ημερολόγιο Διήτων Αστήρ* του 1924 [όπως αναδημοσιεύτηκε στο Γ. Ζωγραφάκης (επιμ.), *Θεσσαλονίκη εκατό χρόνια λογοτεχνικής ζωής, 1878-1978*, Θεσσαλονίκη, 1980]· Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Β', σ. 286-292.

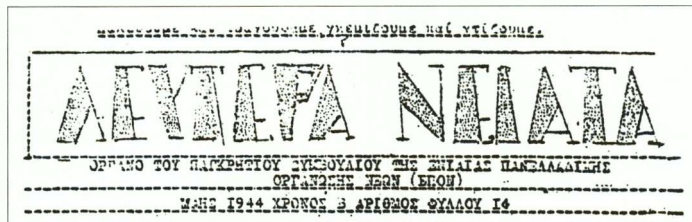
ΜΑΝΔΑΙΗΣ ΚΑΝΑΥΑΑΚΗΣ

Ελευθέρα Νειάτα

Όργανο της παγκρητίου οργανώσεως «Ελευθέρων Νέων». Χανιά, Φεβρ. 1943 - Ιούλι, 1944, αρ. φ. 1-15. Μότο: «Η λευτεριά ή θάνατο μεσ' της σκλαβιάς τον Άδη. Αδέρφια πάρτε τα' άρματα κι εμπρός αντισταθήτε». Άλλος τίτλος και υπότιτλος (αρ. τχ. 9-15): *Λευτέρα Νειάτα*, Όργανο του Παγκρητίου Συμβουλίου Περιούχης Κρήτης της ενιαίας πανελλαδικής οργανώσεως νέων (ΕΠΟΝ). Διαστάσεις: 29 x21 εκ. (αρ. φ. 14-15).

Πρώτη οργάνωση της κρητικής νεολαίας με στόχο την αντίσταση στις δυνάμεις κατοχής ήταν η ΠΟΕΝ (Παγκρητίος Οργάνωσις «Ελευθέρων Νέων»), που ιδρύθηκε από τη νεολαία των Χανίων. Η ίδρυσή της χρονολογείται τον Ιούνιο 1941, όταν υπογράφηκε «πρωτόκολλο τιμής» για τη δημιουργία της. Μετά την ίδρυση της ΕΠΟΝ (Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων), η ΠΟΕΝ συγχωνεύτηκε σ' αυτήν, ακολουθώντας την πορεία πολλών τοπικών οργανώσεων που αποτέλεσαν τον πυρήνα της ΕΠΟΝ στις αντίστοιχες περιοχές. Τότε το έντυπο άλλαξε τον τίτλο και τον υπότιτλό του. Ως έντυπο της ΠΟΕΝ εξέδωσε 8 φύλλα (αρ. φ. 1-8) και ως έντυπο της ΕΠΟΝ άλλα 7 (αρ. φ. 9-15). Μπορεί η έκδοση να συνεχίστηκε, αλλά δεν εντοπίστηκαν άλλα τεύχη. Μία ακόμη εφημερίδα κυκλοφόρησε από την ΠΟΕΝ, η **Ελευθέρη Κρητικοπούλα* (Χανιά, Οκτ. 1943 - Μάρτ. 1944) ως όργανο των γυναικών της ΠΟΕΝ.

Η ύλη απαρτιζόταν από ανυπόγραφα κείμενα που ενθάρρυναν την αντιστασιακή δράση (αρ. φ. 14, «Μιταιώστε τις συγκεντρώσεις της εθνικής προδοσίας!») ή αναφέρονταν σ' αυτούς που πλήρωναν το τίμημα (αρ. φ. 15, «έπεσαν για τη λευτεριά και τη

λαοκρατία». Η αντιστασιακή δράση της ΠΟΕΝ και της ΕΠΟΝ ήταν ιδιαίτερα πλούσια και σε ένσπλη και σε νόμιμη, εκπολιτιστική μορφή. Η εφημερίδα αποτυπώνει μέρος αυτής της δράσης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΣΚΙ (Αρχείο του ΚΣ της ΕΠΟΝ: μερικά φύλλα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αντ. Μπριλλάκης, «ΕΠΟΝ Κρήτης: Μια παράλληλη ιστορία», π. Αντί, αρ. φ. 13 (1975), σ. 28-30· Π. Ανταίος, Συμβολή στην ιστορία της ΕΠΟΝ, τ. Α11, Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη, 1977-1979· Γ.Δ. Τσίβης, Χανά, Κατοχή και Αντίσταση, Αθήνα, εκδ. Γνώση, 1985, σ. 66-67 (σχετικά με την ΠΟΕΝ και την ΕΠΟΝ)· Οντέτ Βαρών, Ελληνικός Νεανικός Τύπος (1941 - 1945), τ. Α', Αθήνα, εκδ. ΙΑ-ΕΝ/ΤΓ ΝΓ, 1987· Β. Βαρδινογιάννης, Η αντίσταση στο Σέλινο, Αθήνα, εκδ. Θेमέλιο, 1988, σ. 240 (σχετικά με την ΠΟΕΝ)· Μ. Κοκολάκης, Ανατολική Κρήτη, Κατοχή-Αντίσταση-Εμφύλιος, Αθήνα, εκδ. Γνώσεις, 1988, σ. 57-58 (σχετικά με την ΠΟΕΝ).

ΟΝΤΙΕΤ ΒΑΡΙΝ-ΒΑΖΑΡ

Ελεύθερα Συνδικάτα

Όργανο του Κινήματος Ελεύθερου Συνδικαλισμού (Κ.Ε.Σ.), Αθήνα, 15 Αυγ. 1951-< >, αρ. φ. 1-< >. Διευθυντής-υπεύθυνος: Δ. Στρατής, Άλλοι υπότιτλοι: Δεκαπενθήμερο Δημοσιογραφικό Όργανο του Δημοκρατικού Συνδικαλιστικού Κινήματος (ΔΣΚ), Δεκαπενθήμερη (την 1^η και

15^η του μήνα), οκτασέλιδη, τετράστυχη, διαστάσεων αρχικά 35x25 εκ. και κατόπιν 40x35 εκ. ή 43x31 εκ. και οκτάστυχη. Τιμή φύλλου: 1000 δραχ. και αργότερα 1.50 δραχ. Υπεύθυνος τυπογραφείου: Μ. Λουκέας, Σουλανίωνος 25. Γραφεία: Σερήφου 25 και (ως όργανο του ΔΣΚ) Σοκράτους 24.

Συνδικαλιστικό έντυπο σε γλώσσα δημοτική, όργανο του ΚΕΣ, που ιδρύθηκε τον Ιανουάριο 1949 σε μια περίοδο εμφυλιοπολεμικής έντασης. Το συνδικαλιστικό κίνημα δεν έμεινε ανέπαφο από αυτή την ανώμαλη πολιτική κατάσταση. Οι επεμβάσεις από το κράτος στο εσωτερικό του, οι διώξεις συνδικαλιστών και ο περιορισμός των πολιτικών ελευθεριών ήταν προβλήματα που καθημερινά αντιμετώπιζε. Ένας από τους στόχους του ΚΕΣ ήταν η ενότητα του συνδικαλιστικού κινήματος. Έτσι, όσοι το στελεχώνουν αγωνίζονται για την ανασυγκρότηση του συνδικαλιστικού κινήματος και λειτουργούν είτε μέσα στα συνδικάτα που ανήκουν στη δύναμη της ΓΣΕΕ (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος) είτε στα εκτός «επίσημου» συνδικαλισμού σωματεία που είχαν διαγραφεί από τη δύναμη της ΓΣΕΕ, δημιουργώντας νέες συνδικαλιστικές παρατάξεις.

Το ΚΕΣ αναγνωρίζει ως βασική αρχή την ανεξαρτησία των συνδικάτων από τα κόμματα, όμως ταυτόχρονα δέχεται πως η εργατική τάξη και τα συνδικάτα της δεν μπορεί να μένουν αδιάφορα όταν κινδυνεύουν οι πολιτικές ελευθερίες και συνεπώς οι κατακτήσεις που κέρδισαν με αγώνες. Γραμματέας του ΚΕΣ ήταν ο Δημήτρης Στρατής που αργότερα ανέλαβε διευθυντής της εφ. Ελεύθερα Συνδικάτα. Παλιός σοσιαλιστής, συνδικαλιστής από τον κλάδο των σιδηροδρόμων, μέσα από τον οποίο ξεκίνησε τη συνδικαλιστική του δραστηριότητα πριν από τη δεκαετία 1920, έγινε Γραμματέας της ΓΣΕΕ (τότε δεν υπήρχε η θέση του Προέδρου), χρημάτισε «εργατικός γερούσιαστής» και ήταν από τους συνιδρυτές του ΕΕΑΜ (Εργατικού ΕΑΜ / Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο). Στις πρώτες οργανωτικές προσπάθειες του ΚΕΣ συμμετείχε ο Αβραάμ *Μπεναρόγια, ηγέτης μιας από τις πρώτες σοσιαλιστικές κινήσεις, της Φεντερασιόν. Ο Μπεναρόγια και η Φεντερασιόν ήταν από τα ιδρυτικά μέλη του ΣΕΚΕ (Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Ελλάδας) –μετέπειτα ΚΚΕ– και από τους ιδρυτές της ΓΣΕΕ, το 1918. Η πλειονότητα των μελών του ΚΕΣ ήταν σοσιαλιστές και τροτσκιστές. Από τα πλέον γνωστά συνδικαλιστικά στελέχη του ήταν, εκτός του Δ. Στρατή, ο Ν. Αποστολίδης (πρόεδρος των ιδιωτικών υπαλλήλων Πειραιά), ο Λ. Τουρνόπουλος (από τους

τσαγγαράδες της Αθήνας, πρώην μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΓΣΕΕ), ο Γ. Βερούχης (από τους λιθογράφους της Αθήνας), οι Θ. Αραβαντινός και Β. Παπασταφίδης (από το σωματείο εισπρακτόρων λεωφορείων), ο Β. Σακκάτος (από τους μηχανουργούς), οι Κλεάνδης Δεπαπής, Γ. Καταρλίνας, Γ. Βασάλος (από το σωματείο μετατζήδων Αθήνας), ο Δ. Λιβιεράτος (από τους τυπογράφους Αθήνας), ο Μήτσος Παπαγιάννης (από τους σερβιτόρους, πρώην πρόεδρος του Εργατικού Κέντρου Αθήνας) κ.ά. Επίσης, το ΚΕΣ είχε επεκταθεί και σε άλλες περιοχές της χώρας, όπως στη Βόρεια Ελλάδα (Καβάλα, Ξάνθη, Βέροια, Θεσσαλονίκη), στην Πάτρα, στον Πειραιά κ.α.

Η ύλη της εφημερίδας περιλαμβάνει άρθρα για την κατάσταση του ελληνικού και διεθνούς συνδικαλιστικού κινήματος, ιστορικά, θεωρητικά, τρέχουσες οικονομικές επικαιρότητες, καθώς επίσης ενημέρωση από τους χώρους εργασίας. Βασικοί αρθρογράφοι είναι οι Δημήτρης Στρατής, Αβραάμ Μπεναρόγια, Κλεάνδης Δεπαπής, Λάζαρος Τουρνόπουλος, Δημήτρης Λιβιεράτος, Ι. Αμπατζόγλου, Δημήτρης Γκούντας, Θόδωρος Αραβαντινός, Χαράλαμπος Σάρδης, Α. Μίχας κ.ά.

Το ΚΕΣ θα συνεχίσει τη δράση του έως το 1955. Στις 13 Μαΐου 1955 θα ενοποιηθεί με το ΕΣΚΕ (Εργατικό Συνδικαλιστικό Κίνημα Ελλάδος), το οποίο ήταν συνδικαλιστική παράταξη που επρόκειτο στην ΕΔΑ (Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά) και είχε ιδρυθεί στις 28 Μαΐου 1950. Από την ενοποίηση των δύο παρατάξεων θα προκύψει το ΔΣΚ (Δημοκρατικό Συνδικαλιστικό Κίνημα), ενώ την ιδρυτική επιτροπή απάρτιζαν οι Δ. Στρατής (ο οποίος έγινε και ο Γραμματέας του νέου σχήματος), Γ. Αράπης, Ι. Τσαγγαράκης, Ι. Αμπατζόγλου και Α. Μίχας. Υπεύθυνος της Εκτελεστικής Γραμματείας ανέλαβε ο Αραμπατζής, ο οποίος προερχόταν από το ΕΣΚΕ. Στόχος του ΔΣΚ ήταν ο συντονισμός της δράσης διαφόρων αντιπολιτευτικών συνδικαλιστικών τάσεων με σκοπό την αποκατάσταση των συνδικαλιστικών ελευθεριών, την ενότητα του συνδικαλιστικού κινήματος, την ανάπτυξη της ταξικής συνείδησης των εργαζομένων, την καθιέρωση της απλής αναλογικής στις εκλογές των συνδικάτων κ.ά.

Η εφημερίδα θα ακολουθήσει τις εσωτερικές ανακατατάξεις των παρατάξεων και θα μετατραπεί σε Δημοσιογραφικό Όργανο του Δ.Σ.Κ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Δ. Λιβιεράτου (Αθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Λιβιεράτος, *Τα Συνέδρια της ΓΣΕΕ*, Αθήνα, Προσκήνιο, 1997, σ. 111-119.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΑΤΣΟΡΙΔΑΣ

Ελεύθερη Ελλάδα

Όργανο της Κ.Ε. του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (Ε.Α.Μ.). Αθήνα, 20 Απρ. 1942 - 5 Ιαν. 1945. Τετρασέλιδη, διαστάσεων 24x18 εκ. Τυπογραφείο Κ. Ασλάνη της Στοάς Πάπου, τα φ. 1-4, από 4000-8000 αντίτυπα. Τον Αύγ. 1942 τυπώνοντας το φ. 5, ο Ασλάνης πιάστηκε από τους Ιταλούς και καταδικάστηκε σε εφτά χρόνια φυλακή. Το φ. 5 ξανατυπώθηκε στο τυπογραφείο του Απ. Ψυλλίδη (οδ. Ευριπίδου 17) στο ίδιο σχήμα, σε 8000 αντίτυπα. Αλλά και ο Ψυλλίδης είχε την ίδια τύχη με τον Ασλάνη, πιάστηκε από τους Ιταλούς στον Πειραιά, στις 27 Οκτ. 1942, τυπώνοντας το φ. 7. Καταδικάστηκε από στρατοδικείο και απελευθερώθηκε με την κατάρρευση της Γαλιίας. Στο μεταξύ, το ΕΑΜ κατορθώνει να δημιουργήσει στην Αθήνα το πρώτο δικό του παράνομο τυπογραφείο, με προσωπικό τρία και αργότερα τέσσερα άτομα. Στο τυπογραφείο αυτό, που διέθετε επίπεδο πιεστήριο και τέσσερις κάσες στοιχεία, ξανατυπώθηκε το φ. 7 (8 Νοε. 1942), σε σχήμα 50x35 εκ. και σε 8000 αντίτυπα. Μετά την έκδοση και του φ. 8, η πλημελής και όχι συννοτική εγκατάσταση, αλλά και βλάβες του πιεστηρίου, επέβαλαν τη μετακίνηση. Η νέα εγκατάσταση έγινε σε άλλο σημείο της Αθήνας, αφού το έδαφος σκάφτηκε βαθιά και εξασφαλίστηκε η προφύλαξη του τυπογραφείου, εφοδιασμένου τώρα με πιεστήριο τύπου «Βικτωρία». Στις 24

Δεκ. 1942 τυπώθηκε εκεί το φ. 9, σε σχήμα 45x32 εκ. και σε 10000 αντίτυπα. Από τότε αρχίζει η κανονική δεκαπενθήμερη έκδοση, όπως δείχνουν παρακάτω οι αριθμοί των φύλλων, εκτός από το φ. 15, που είναι πανηγυρικό, τετρασέλιδο, αφιερωμένο στην 25^η Μαρτ. 1943 και το οποίο τυπώνεται μυστικά σε νόμιμο τυπογραφείο. Τα φ. 9-34 τυπώνονται στο παράνομο τυπογραφείο σε 12000-18000 αντίτυπα για κάθε φύλλο. Τα φ. 35 και 36 τυπώνονται στο παράνομο τυπογραφείο της οικογένειας Χατζησαββίδη στο Πυριτιδοποίειο, σε τέσσερις σελίδες, μικρότερες σε σχήμα και σε μικρότερο αριθμό αντιτύπων. Τα φ. 37 και 38 τυπώνονται ξανά στο παράνομο τυπογραφείο της *Ελευθέρης Ελλάδας*, ενώ στο μεταξύ γίνεται η μεταφορά και η εγκατάσταση άλλου πιεστηρίου και τυπογραφικών υλικών στην απελευθερωμένη περιοχή της Ευρυστανίας όπου έχει μεταφερθεί η έδρα της Κεντρικής Επιτροπής (ΚΕ) του ΕΑΜ. Το φ. 39 είναι πανηγυρικό, αφιερωμένο στην 25^η Μάρτ. 1944 και τυπώνεται μυστικά σε νόμιμο τυπογραφείο. Με το φύλλο αρ. 40 που τυπώνεται στο παράνομο τυπογραφείο σταματάει η έκδοση της *Ελευθέρης Ελλάδας* στην Αθήνα. Στο ίδιο παράνομο τυπογραφείο αρχίζει την έκδοσή της εφ. *Απελευθερωτής*, όργανο κι αυτή της ΚΕ του ΕΑΜ η οποία μέχρι τότε ήταν όργανο της ΚΕ του ΕΛΑΣ (Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός) η οποία διαλύθηκε. Το βουνό θα συρρικνωθεί η έκδοση της *Ελευθέρης Ελλάδας* από το φ. 41 έως το φ. 62. Μετά την Απελευθέρωση, με το φ. 63, επαναλαμβάνει την έκδοσή της στην Αθήνα κινονικά, σαν καθημερινή εφημερίδα, όργανο της ΚΕ του ΕΑΜ.

Είναι η εφημερίδα που συγκέντρωσε την ιδιαίτερη εκτίμηση και την αγάπη όλου του κόσμου της ΕΑΜικής αντίστασης. Με το φ. 107 (5 Ιαν. 1945) σταματάει η έκδοσή της στην Αθήνα, εξαιτίας των «Δεκεμβριανών» και θα συνεχιστεί στα Τρίκαλα μέχρι τις 15 Φεβρουαρίου 1945, με λαθεμένη αρίθμηση φύλλων (αρ. φ. 110-126). Μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας επαναλαμβάνεται η έκδοσή της στην Αθήνα, με την ένδειξη: «Έκδοση Αθήνας, αρ. φ. 1». Κατ' αυτόν τον τρόπο θα συνεχιστεί ως το φ. 6 και μετά θα αποικτασταθεί η κανονική αρίθμηση με το φ. 133.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Γ. Διαμαντόπουλου.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ελευθέρη Ελλάδα / Grecia Libera

Όργανο της Ομοσπονδίας Πατριωτικών Δημοκρατικών Ενώσεων και Ομίλων Ελλήνων και Ελληνίδων της Λαϊκής Δημοκρατίας της Ρουμανίας / Organ al Federației Uniunilor și Asociațiilor Patriotice Democratice a Grecilor din Republica Populăra Română. Βουκουρέστι. 1946-1949: περ. Α', 1946-1948 και περ. Β', 1948-

1949. Διευθυνόταν από συντακτική επιτροπή, με υπεύθυνο συντάκτη τον Νικήτα Χριστίδη. Δημηνιαίο, οκτασέλιδο και κάποτε τετρασέλιδο, μεγάλου σχήματος. Ήταν εικοσιογραφημένο, με ασπρόμαυρες φωτογραφίες, γελιογραφίες και χάρτες. Τιμή φύλλου: 10 λεί. Ετήσιες συνδρομές: 520 λεί για ιδιώτες, 1500 λεί για συνδικάτα και 3000 λεί για ιδρύματα.

Όργανο Τύπου των Ελλήνων της Ρουμανίας μετά την εγκαθίδρυση του κομμουνιστικού καθεστώτος στη Ρουμανία, το 1948. Δημοσιευόταν στα ελληνικά και στα ρουμανικά, χωρίς όμως να υπάρχει ακριβής αντιστοιχία ανάμεσα στα ελληνικά και στα ρουμανικά άρθρα. Η πολιτική αλλαγή δεν ήταν δυνατόν να μείνει χωρίς αντίκτυπο στους κόλπους των εθνικών μειονοτήτων της χώρας. Το 1949, ιδρύθηκε η Ομοσπονδία των Εργαζομένων Ελλήνων της Ρουμανίας, με σκοπό να «τινάξουν τον οικονομικό, πολιτικό και πνευματικό ζυγό των αντιδραστικών ελληνικών καπιταλιστικών στοιχείων και να πάρουν στα χέρια τους την οργάνωση». Το περιοδικό τους απευθυνόταν στα «εργαζόμενα στρώματα» του ελληνισμού της Ρουμανίας. Το ύψος του είναι χαρακτηριστικό των προπαγανδιστικών κομμουνιστικών οργάνων. Είναι φανερό επίσης ότι βρισκόταν υπό τον έλεγχο των πολιτικών ηγετικών δομών και η λογοκρισία είναι αισθητή στις σελίδες του. Οι ειδήσεις περιορίζονται στη δημοσίευση των αποφάσεων του Πολιτικού Γραφείου του Εργατικού Κόμματος της Ρουμανίας, σε ειδήσεις σχετικά με το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος και κυρίως στον ρόλο της Ομοσπονδίας στην «οικοδόμηση του καινούριου καθεστώτος» της Ρουμανίας.

OLGA CIGANCI - ANCA DOBRE

Ελευθέρη Ελληνική Ψυχή

Όργανο της Σπίδας, Αθήνα, 1 Δεκ. 1941 - 13 Νοε. 1943. Ιδρύτρια: Λουκία Ιωάννου Μεταξά. Εκδοτική και συντακτική επιτροπή: Λουκία Ι. Μεταξά και Αντιγόνη Βριώνη-Χατζηθεοδώρα. Μότο: «Και η ψυχή μου αναγαλλιάζει, γιατί 'ο κόρφος καθεμιάς γλυκοβούζαστο ετοιμάει γάλα ανδρείας και λευτεριάς» (Σολωμός). Κάτω από τον τίτλο, εντός πλαισίου, αριστερά και δεξιά, επίσης εντός πλαισίου: «Σαν την σπίδα κρυμμένη στη στάχτη, εκρυβόταν για μας Λευτεριά, ήρθε η μέρα πεπιέται, ανάφτει και ξεχύθη σε κάθε μεριά» (δημοτικό). Δεκαπενθήμερη, τετρασέλιδη, δίστηλη. Παράνομο έντυπο, του οποίου η εκτύπωση αρχικά γίνεται σε πολύγραφο από τη Λουκία Ι. Μεταξά, στην οικία της στην Αθήνα, στην οδ. Βαλαωρίτου (αρ. φ. 1-22). Τα φύλλα αυτά έχουν μεγαλύτερες διαστάσεις από εκείνα που τυπώθηκαν αργότερα σε πιεστήριο που απέκτησε

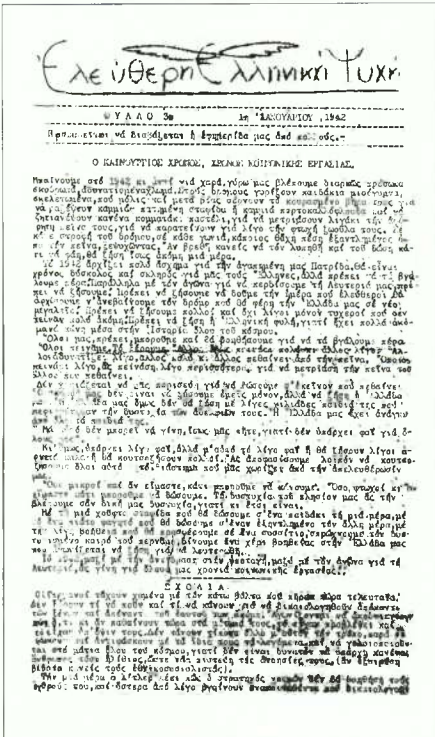
η οργάνωση «Σπίδα» (αρ. φ. 23-32, διαστάσεων 29x21 εκ). Το φ. 32 είναι τυπωμένο σε μικρότερο σχήμα χαρτιού. Η διανομή της γινόταν κυρώρα και δωρεάν.

Εκδόθηκε από την οργάνωση «Σπίδα», την πρώτη και μόνη αμιγώς γυναικεία, αντιστασιακή οργάνωση στα χρόνια της Κατοχής. Μετά τη διάλυση της ΕΟΝ (Εθνική Οργάνωση Νεολαίας) από την κατοχική κυβέρνηση Τσολακόγλου, το καλοκαίρι του 1941, δημιουργήθηκε μία μυστική αντιστασιακή οργάνωση με πρωτοβουλία της Λουκίας Ι. Μεταξά, η οποία

Τα ιδρυτικά μέλη της Σπίδας ήταν: Λουκία Μεταξά, Λότη Λαγανά, Ελένη Φραγκιά, Φανή Λαμπαδαρίου, Ελένη Γιαννακάκου, Μαρία Αργυροπούλου, Ερασμία Σταυροπούλου, Καίτη Αναγνωστοπούλου, Ελένη Νταουντάκη, Μαρία Κωνσταντάτου, Αντιγόνη Βρυώνη, Γεωργία Μαυραγάνη, Βαρβάρα Αγαπητού, Λούλα Γιαννακάκου, Μαίρη Ουτσελάτη, Ελένη Καζολέα, Ντίνα Αιλιανού, Ρίτα Μυριβήλη, Λελέ Σκουζέ. Η οργάνωση αγωνίστηκε για τους σκοπούς της από την 1^η Δεκεμβρίου 1941 έως την 12^η Μαρτίου 1945. Αναγνωρίσθηκε από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων ΔΕΠΛΘΑ / Γραφείο Εθνικής Αντίστασης (Αριθ. Φ. 0686001/ 1215/ 38813/ 69). Μετά την Απελευθέρωση, συνέχισε τον αγώνα της ως ΕΓΟ-Σπίδα, σε συνεργασία με την ομάδα «Οι φίλοι του χωριού» για την ενίσχυση των κατοίκων των παραμεθωρίων περιοχών.

Σκοπός της Σπίδας ήταν «η με βάση τα στελέχη της ΕΟΝ δημιουργία συνεχούς και ενόητος δράσεως μεταξύ όλων των Ελληνίδων που δεν ανέχονται τον αφόρητο ζυγό της δουλείας και επιθυμούν να συντείνουν παράλληλα προς τον αγώνα τον οποίον κάνουν τα αδελφικά τους, εις την απελευθέρωση της Πατρίδος και τη δημιουργία ενός καλύτερου Εθνικού μέλλοντος». Τα 1500 περίπου μέλη της εργάστηκαν με αυτοθυσία και ενδουσιασμό και με ποικίλες δραστηριότητες σε διάφορα σημεία της Ελλάδος. Στην πραγματικοποίηση των σκοπών της οργάνωσης συνετέλεσε η έκδοση της εφ. *Ελεύθερη Ελληνική Ψυχή*. Σημαντικές ήταν και οι παρενοχλήσεις εναντίον των κατακτητών, με προκηρύξεις, αναγραφές συνθημάτων στους τοίχους με την υπογραφή RAF, το σκίσιμο των ιταλικών και γερμανικών σημαίων, η συλλογή πληροφοριών για τα στρατεύματα κατοχής. Η Σπίδα συνεργάστηκε στην έκδοση και κυκλοφορία του πρώτου ραδιοφωνικού δελτίου και συμμετείχε σε εκδηλώσεις άλλων οργανώσεων μεταξύ των οποίων το ΕΚΝ (Εθνικό Κομμάτιο Νέων) ΠΕΑΝ (Πανελληνίους Ένοπλους Αγωνιζομένων Νέων) και ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο). Σημειώνεται ότι, η συνεργασία με το τελευταίο άρχισε να κλονίζεται τον Φεβρουάριο 1942 όταν αντελήφθησαν ότι το ΕΑΜ κατευθύνεται από το ΚΚΕ. Η συνεργασία διακόπηκε τον Απρίλιο 1942 όταν το ΕΑΜ σκόρπισε φυλλάδια στο Πανεπιστήμιο με διενδυστικά αντιπολεμικά συνθήματα.

Η εφημερίδα βοηθούσε τον αγώνα της Σπίδας, ως προς την ενημέρωση των μελών της και του κοινού. Στην Αθήνα και στον Πειραιά κάθε δεκαπενθήμερο

υπήρξε και η πρόεδρος της. Στην οργάνωση συμμετείχαν ως ιδρυτικά μέλη νέοι και νέες της ΕΟΝ, και ως απλά μέλη άλλα πρόσωπα εκτός ΕΟΝ. Σύντομοι οι γυναίκες αποσπαστήκαν και ίδρυσαν τη Σπίδα, ενώ οι άνδρες έξι μήνες αργότερα συγκρότησαν το Εθνικόν Κομμάτιον Νέων, στους οποίους παραχωρήθηκε από τη Σπίδα και η επωνυμία της πρώτης εφημερίδας που ονομαζόταν *Ελεύθερη Σκέψη*.

μοιράζονταν 2000 φύλλα. Το κύριο άρθρο και τα περισσότερα κείμενα ήταν γραμμένα από τη φιλόλογο Αντιγόνη Βρώνη στη δημοτική γλώσσα της εποχής, κείμενα με ενδουσιώδη λόγια, που αποσκοπούσαν στην αναπτέρωση του ηθικού των Ελληνίδων, την υπόμνηση των εθνικών επετείων και εορτών καθώς και το μήνυμα της ελευθερίας που αντιπροσώπευαν. Όλα τα κείμενα είναι ανυπόγραφα, αλλά τα χειρόγραφα στα αρχεία μαρτυρούν την ταυτότητα της συγγραφέως. Χαρακτηριστικοί τίτλοι του κύριου άρθρου είναι: «Η Νίκη», «Η Ελληνίδα στον Αγώνα», «Καινούργιος Χρόνος, χρόνος κοινωνικής εργασίας», «Είμαστε περήφανοι για την Ελλάδα», «Για την Πατρίδα και την Λευτεριά», «Δεν Λησμονούμε, 15 Αυγούστου 1940 - 15 Αυγούστου 1942», «ΟΧΙ 28^{ης} Οκτωβρίου 1940 - 28 Οκτωβρίου 1942», «Όπως το 1940». Ονόματα συνεργατών δεν αναφέρονται εκτός από αρχικά και ψευδώνυμα («Ο γέρος του 21», «Δ.Τ.», «μία υπάλληλος», «ένας πατέρας», «ποίηση από μαθήτριαι», «σκληρωμένος νικητής»).

Η εφημερίδα περιείχε επίσης πατριωτικά ποιήματα και τραγούδια, ειδήσεις από τα διάφορα μέτωπα των πολεμικών επιχειρήσεων, στήλη για τις Ελληνίδες, παρανέσεις για παροχή συγκεκριμένης υλικής και οικονομικής βοήθειας, αρχικά ονομάτων δωρητών, εκκλήσεις για συμπάρασταση και συμμετοχή στον κοινό αγώνα κατά των κατακτητών, ανέκδοτα σχετικά με τον Μουσολίνι και τον Χίτλερ και άλλα. Η έκδοση σταμάτησε στις 13 Νοεμβρίου 1943 από έλλειψη πόρων.

Σε όλη τη διάρκεια της κυκλοφορίας της η *Ελευθερη Ελληνική Ψυχη* δεν απομακρύνθηκε από τους σκοπούς του καταστατικού της οργάνωσης. Υποστήριξε την εθνική ενότητα και την αξιοπρέπεια των Ελληνίδων απέναντι στους κατακτητές αποδαρύνοντας την εσωτερική διχόνοια και διάσπαση και στρέφοντας τον αγώνα της εναντίον της αξονικής αλλά και της κομμουνιστικής προπαγάνδας.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΕΙΟ: ΓΑΚ («Αρχείο Σπίδας», αρ. φ. 1-32, και «Αρχείο Ηρ. Πετμεζιά», αρ. φ. 27, 28), ΠΜ (λίγα φ.).

ΙΩΑΝΝΑ ΦΟΥΚΑ

Ελευθερη Θράκη

Ανεξάρτητος τοπική εφημερίδα, Αλεξανδρούπολη, 29 Απρ. 1945 έως σήμερα [2005], Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Γεώργιος *Κωνδύλης. Για λόγους ασφαλιστικού από τις 11 Δεκ. 1948 ως ιδιοκτήτρια αναφέρεται η Χριστίνα Κωνδύλη, σύζυγος του εκδότη. Άλλοι υπότιτλοι: *Διασέβδομαδιαία τοπική εφημερίδα* (από 24 Μαΐου 1955)· *Ανεξάρτητος ημερησία εφημερίδα* (από 2 Σεπτ. 1961). Εβδομαδιαία,

δισέλιδη, διαστάσεων 42x27 εκ., από τον Αύγ. 1945 κυκλοφορεί δύο φορές την εβδομάδα (Δευτέρα και Πέμπτη) αλλά κάποτε μόνο μία φορά, διαστάσεων 48x33 εκ. Το διάστημα 1946-1949 παρουσιάζει ασυνείχεια ως προς το σχήμα, τη συχνότητα και την ημέρα έκδοσης. Από τις 20 Ιουλ. 1949 γίνεται τετρασέλιδη, κυκλοφορεί σταθερά δύο φορές την εβδομάδα (Δευτέρα και Πέμπτη / Τρίτη και Σάββατο), ενώ από το 1961 μετατρέπεται σε ημερησία. Σε έκτακτες περιπτώσεις, όπως στις γιορτές, σε εθνικές επετείους ή στις επετείους της έκδοσης κυκλοφορεί εξασέλιδη / οκτασέλιδη με έγχρωμες εικόνες και τίτλο σε κόκκινο. Οι διαστάσεις της ποικίλουν μέσα στον χρόνο και οριστικοποιούνται μετά το 1965 στα 55x33 εκ. Η κυκλοφο-

ρία της διακόπτεται από τις 3 Μαρτ. έως τις 10 Απρ. 1946. Η τιμή της ξεκινά από τις 20 δρχ. για να ανεβεί στις 200 δρχ. μέσα σ' έναν χρόνο, ακολουθώντας τις πληθωριστικές πιέσεις της εποχής. Το 1948 η τιμή είναι 500 δρχ., ενώ το 1950 έχει φτάσει τις 1000 δρχ. και το 1951 τις 1500 δρχ. Από τις 23 Ιουλ. 1954 σταθεροποιείται (1,5 δρχ.) και διαφημίζεται ως η πρώτη σε κυκλοφορία σε όλη τη Θράκη. Τυπωμάτων του τυπογραφείου του Γ. Σακελλαρίδη, ενώ από το 1949 τυπωσανται σε ιδιόκτητο τυπογραφείο.

Κυκλοφόρησε σε μία ταραγμένη περίοδο για τη Θράκη, αμέσως μετά την εγκατάσταση των κυβερ-

νητικών αρχών στην περιοχή και λίγο πριν την έναρξη του Εμφυλίου. Ίσως η πρώτη εφημερίδα που εκδόθηκε μεταπολεμικά στην Αλεξανδρούπολη, με εξάμετρο τη *Φωνή του Έθρου* που κυκλοφόρησε για σύντομο διάστημα—από τα τέλη 1944 έως τις αρχές 1945— επί «Εαμοκρατίας», και η μακροβιότερη αφού εξακολουθεί να εκδίδεται και σήμερα. Αν και υποστήριζε τη μέση οδό («ας σταματήσουμε την αδελφοκτόνο φαγομάρα μας»), αρχικά πρόβαλε τις θέσεις των οργανώσεων και σωματείων που πρόσκεινταν στο ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο). Σταδιακά, στη διάρκεια της εικοσιπενταετίας, η πολιτική θέση της μεταβάλλεται. Στόχος της όπως αναφέρεται στην προκήρυξη είναι η προάσπιση των τοπικών συμφερόντων στην περίοδο της ανοικοδόμησης: «να εργαστώμεν και μεις με τις ασθενείς μας δυνάμεις στην εξυπηρέτηση του τόπου μας, προσφέροντας το λιθαράκι μας για την ανοικοδόμησή του», τηρώντας αμερόληπτη στάση «χωρίς να επηρεαζόμαστε από πρόσωπα και πράγματα, από περιστάσεις και περιπτώσεις, θα πράξωμε πάντοτε το καθήκον μας προς όλες τις διευθύνσεις [...] θα καυτηριάζουμε αλύπητα κάθε παρακροσφή [...] και θα εξάρουμε κάθε εκπεινητή πράξη προς το γενικό καλό και το συμφέρον του τόπου μας», κρατώντας τις στήλες της «ανοικτές για κάθε καλής πίστωσης συζήτηση και για ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος». Εννέα χρόνια αργότερα υποστηρίζει ότι «στην ιστορία του ελληνικού επαρχιακού τύπου η *Ελευθερη Θράκη* μπορεί να προβληθεί σαν ένα από τα λίγα παραδείγματα των καθαρώς ιδεολογικών εφημερίδων που δεν είναι επιχείρηση, αλλά όργανο λαϊκής πάλης». Σταθερά προβάλλει την αδιαφορία των κυβερνητικών αρχών απέναντι στη Θράκη—το ξεχασμένο «Θρακιστάν»—, ενώ τα πρώτα χρόνια υποστηρίζει την απόδοση της Ανατολικής Θράκης στην Ελλάδα.

Η δομή της ποικίλλει. Αρχικά και κατά την περίοδο που εκδίδεται διςελιδη δημοσιεύει στην πρώτη σελίδα, εκτός από το κύριο άρθρο, θέματα που έχουν σχέση με τις εθνικές διεκδικήσεις στα Συνέδρια Ειρήνης και την πολιτική διεθνή σκηνή, κυρίως όμως θέματα που απασχολούν την τοπική κοινωνία την πρώτη μεταπολεμική περίοδο, όπως η αποκατάσταση των βομβοπλήκτων, η διανομή τροφίμων, η περιουσιοποίηση των κλημάτων, οι πλουτήσαντες επί Κατοχής, τα λαϊκά συσσίτια, τα προβλήματα συγκοινωνίας. Στη δεύτερη σελίδα περιλαμβάνονται ανακοινώσεις, διακηρύξεις του στρατού και της χωροφυλακής, δη-

λώσεις μετανοίας πολιτών, αποφάσεις στρατοδικείων, διαφημίσεις, μικρές αγγελίες και «κοινωνικά». Τα Χριστούγεννα 1946 κυκλοφορεί τετρασελιδη, με ποικίλη ύλη στις εσωτερικές σελίδες: ποιήματα αγνωστών. «Μικρά Διάφορα» από τον κόσμο, ευθυμογραφήματα και ποιήματα γνωστών ποιητών. Μετά το 1949 η ύλη εμπλουτίζεται με ασπρόμαυρες φωτογραφίες συνήθως από την Αγγλία και την Αμερική—συχνές είναι οι φωτογραφίες του Χάρου Τρούμαν—, άρθρα συνεργατών για πολιτικά θέματα ευρύτερου ενδιαφέροντος, ενώ αυξάνονται και οι διαφημίσεις, οι οποίες σταδιακά καλύπτουν τη δεύτερη και την τρίτη σελίδα, και καθιερώνονται νέες στήλες: αθλητικά νέα, ανταποκρίσεις από τα χωριά. Στην πρώτη σελίδα δημοσιεύονται πολιτικά άρθρα βουλευτών του Έθρου σχετικά με την ανάπτυξη του νομού, ιστορικά σημειώματα για τη Θράκη και—συνήθως στις γιορτές— διηγήματα του Στρατή *Μυριβήλη, του Ανδρέα Καρκαβίτσα κ.ά. Από το 1961 που κυκλοφορεί ως ημερήσια αυξάνονται οι αθλητικές ειδήσεις και οι διαφημίσεις, κυριαρχούν τα τοπικά θέματα όπως ο ηλεκτροφωτισμός των χωριών, η επαναλειτουργία των μεταλλείων της Κίρκης, τα αντιπλημμυρικά έργα στον Έθρο, ενώ οι πολιτικές ειδήσεις περιορίζονται μόνο σε προεκλογικές περιόδους.

Οι συνεργασίες που καλύπτουν μικρό μέρος της ύλης, προέρχονται από το χώρο της πολιτικής και της νομικής και επέχουν θέση κυρίου άρθρου. Συχνές είναι οι αναλύσεις βουλευτών, πρώην υπουργών και δικηγόρων όπως του Ξ. Χατζησαράντου, ενώ σπανιότερες οι συνεργασίες λογοτεχνών και λογίων. Στα τέλη της δεκαετίας του 1940 φιλοξενεί σε αποκλειστικότητα άρθρα αμερικανών γερουσιαστών· στις αρχές της δεκαετίας του 1950 αναδημοσιεύει άρθρα από την εφ. *Προοδευτικός Φιλελεύθερος*. Η ύλη καλύπτεται κυρίως από άρθρα του εκδότη και του αδελφού του Νικολάου Κονδύλη, ο οποίος στέλνει ανταποκρίσεις από τα χωριά του Έθρου και τη Σαμοθράκη.

Η πορεία της εφημερίδας σε συνδυασμό με την πολιτική γραμμή που ακολουθεί διακρίνεται σε τέσσερις περιόδους: τα πρώτα χρόνια του Εμφυλίου υιοθετεί τη γραμμή των ίδων αποστάσεων—υποστηρίζει τη συμφιλίωση και αποδίδει τις ευθύνες στις ξένες δυνάμεις— αν και φιλοξενεί τις διαμαρτυρίες των οργανώσεων που πρόσκεινται στην Αριστερά για τις κυβερνητικές αυθαρεσίες. Μέσα από τις στήλες της παρακολουθεί κανείς τα γεγονότα του Εμφυλίου στην περιοχή του Έθρου και τα προβλήματα που δη-

μιουργήθηκαν στους κατοίκους. Από το 1948 παρατηρούνται αλλαγές στη χρήση της ορολογίας –π.χ. «συμμονοτοπόλεμος»–, ενώ στο κείμενο άρθρο προβάλλονται αντικομμουνιστικές θέσεις. Από τα μέσα 1949 η έκδοση εμπλουτίζεται, γίνεται τετρασέλιδη, και προβάλλεται ο ρόλος των ΗΠΑ στην ανασυγκρότηση της χώρας, ενώ μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950 υποστηρίζει το κόμμα ΕΠΕΚ (Εθνική Προοδευτική Ένωσις Κέντρου) του Ν. Πλαστήρα. Με την άνοδο του Κ. Καραμανλή στην εξουσία στρέφεται στην ΕΡΕ (Εθνική Ριζοσπαστική Ένωσις) και υποστηρίζει το έργο του, κυρίως σε συνδυασμό με τα δημόσια έργα που επιτελούνται στο νομό Έβρου. Μεσολαβεί ένα διάστημα ουδετερότητας και από τα μέσα της δεκαετίας 1960 υποστηρίζει την Ένωση Κέντρου, προβάλλοντας πριν τη δικτατορία τις θέσεις του Ανδρέα Παπανδρέου. Σε γενικές γραμμές το διάστημα 1949-1956 είναι η καλύτερη περίοδος της *Ελεύθερης Θράκης*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (έτ. Α'-ΚΕ', αρ. φ. 1-4249, 29 Απρ. 1945 - 30 Δεκ. 1970).

ΠΗΓΗ: Συνέντευξη της υπογράφουσας με τον Σταύρο Κονδύλη, σημερινό εκδότη της *Ελεύθερης Θράκης* (Αλεξανδρούπολη 2001).

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΘΕΩΔΩΡΟΥ

Ελεύθερη Κρήτη

Επίσημο όργανο του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ), Ηράκλειο, 1944-1947, αρ. φ. 1-641. Διευθύνεται από επιτροπή. Υπεύθυνος συντάκτης: Νίκος Μ. Σακλαμάνης (αρ. φ. 53, 19 Φεβρ. 1945), Γιάννης Χρυσοστομίδης (αρ. φ. 177, 16 Οκτ. 1945), Αλέκος Μηλολάδης (αρ. φ. 363, 13 Ιουν. 1946). Άλλοι υπότιτλοι: *Όργανο της νομαρχιακής επιτροπής του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ)* (αρ. φ. 2, 13 Οκτ. 1944)· *Όργανο της νομαρχιακής επιτροπής του ΕΑΜ Ηρακλείου. Θάνατος στο φασισμό, λευτεριά στο λαό* (αρ. φ. 74, 11 Ιουν. 1945)· *Όργανο της Νομαρχιακής Επιτροπής Ηρακλείου του Πολιτικού Συνασπισμού των κομμάτων του ΕΑΜ* (αρ. φ. 125, 13 Αυγ. 1945)· *Για το θράιβο της Δημοκρατίας και την κοινωνική ανάπτυξη* (αρ. φ. 363, 13 Ιουν. 1946)· *Τα πάντα για τη νίκη της Δημοκρατίας* (αρ. φ. 446, 23 Σεπτ. 1946). Μότο: «Ο μόνος τρόπος για να ζήσει και να πεθάνει για ένα ιδανικό» (Δ. *Γληνός). Ημερήσια, διεξέλιδη, πεντάστηλη / εξάστηλη, διαστάσεων 48x34 εκ. (έως τη διακοπή της έκδοσης η αλλαγή του σχήματος είναι συχνή). Τιμή φύλλου: 100 δραχ. Προϊστάμενος τυπογραφείου: Γιάννης Δεδελετάκης. Γραφείο: Κοζύρη 11, Ηράκλειο.

Τάχθηκε κατά των Γερμανών αλλά και κατά των Άγγλων, τόνισε την αναγκαιότητα της αντίστασης

κατά των στρατευμάτων κατοχής, πρόβαλε ιδιαίτερα τις θέσεις του ΕΑΜ, κοινοποίησε την κοινωνική της άποψη υποστηρίζοντας την αναγκαιότητα του αγώνα κατά της «πλουτοκρατίας».

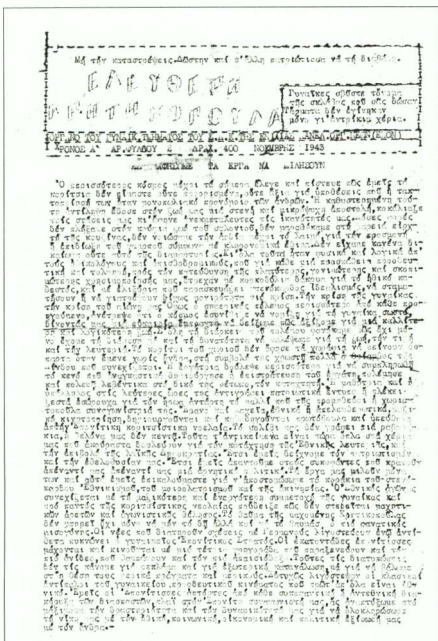
Τα θέματα που απασχόλησαν την εφημερίδα ήταν κυρίως πολιτικά. Ασχολήθηκε με τους κοινωνικούς αγώνες, τις απεργίες, τα δικαιώματα των εργαζομένων, τις συνδικαλιστικές, ιδιαίτερα, ελευθερίες των αγροτών. Ανέδειξε κοινωνικά προβλήματα, όπως η ανεργία. Κατήγγειλε τις φυλακίσεις, τις διώξεις και τον κοινωνικό αποκλεισμό των αριστερών. Άσκησε έλεγχο στην εξουσία (κυβέρνηση Θ. Σοφούλη), αλλά ασχολήθηκε και με τοπικού χαρακτήρα, όπως το σταφιδικό, ζητήματα. Επέδειξε ιδιαίτερη ευαισθησία σε ζητήματα εκπαίδευσης και ασχολήθηκε σε έκταση και βάθος με τα προβλήματα των νέων. Ασχολήθηκε επίσης με το Κυπριακό Ζήτημα και στιγμάτισε το ρόλο των ταγματασφαλιτών και των δωσίλογων στην Κρήτη. Ιδιαίτερη δραματικότητα αποκτούν οι επαναλαμβανόμενες, από το 1946, εκκλήσεις για τον σχηματισμό κυβέρνησης εθνικής σωτηρίας, τα άρθρα για εθνική συμφιλίωση και ο αγώνας της εφημερίδας να αποτραπεί ο εμφύλιος. Μετά το 1947 η *Ελεύθερη Κρήτη* αναλαμβάνει εκστρατεία για την ομόνοια και την ειρήνη, εκπέμπει ένα διαρκές κήρυγμα και καλεί τον λαό σε επιφυλακή για να μην αιματοκυλιστεί το Ηράκλειο. Τα περισσότερα από τα κείμενα είναι ανυπόγραφα, χρωώνονται, επομένως, στην εκάστοτε συντακτική επιτροπή. Εκτός από τους υπεύθυνους σύνταξης εμφανίζονται ως συνεργάτες οι Ε. Μπλέτσας, Γ. Σκορδύλλης, Απ. Γ. Κατεγάκης, Κ. *Βάρναλης, Γ. Ζερβός, Ν. Ζαχαριάδης, Ν. Σαμαρείτης, Νικόδ. Κρητσωτάκης, Ν. Λουλάκης, Αντ. Μαμαλάκης, Θωμάς Φανουράκης, Στέλιος Παπαδομιχελάκης, Κ. Πετράκης, Γ. Μενεγάκης, Δ. Σταυριανόκης, Στ. Σταμπουλής, Μιχ. Γ. Τζενάκης, Β. Χριστοδουλιάκης, Αλκ. Λούλης, Γ. Αγγουράκης, Κ. Μαμαλάκης κ.ά.

Η *Ελεύθερη Κρήτη* δεν είχε απρόσκοπτη πορεία λόγω των ιστορικών συγκυριών αλλά και των θέσεων της. Της ασκήθηκαν διώξεις, όπως εκείνη της 3^{ης} Αυγούστου 1946, όταν με το δημοσίευμα «Ξαναζεί ο Σούμπερτ» κατήγγειλε τη συμπεριφορά της χωροφυλακής απέναντι σε αριστερούς αγωνιστές της Αντίστασης στο χωριό Καρκιδιώτισσα. Η εφημερίδα αδωώθηκε και παρέεργε τη ζωή της μέχρι την 29^η Μαΐου 1947, λίγες μέρες μετά την έναρξη του Εμφυλίου στην Κρήτη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΑΒΗ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αρ. Χατζιδάκης. «Χειρογράφητα τους νεκρούς μας. Το φιλολογικό μνημόσυνο στους πνευματικούς ανθρώπους», ερ. Πατρίς, 14-24 Ιαν. 1969. Ξ. Παγκαλιάς, «Οι εφημερίδες του Ηρακλείου 1881-1983», *Προμηθεύς ο Πυρφόρος*, 36 (Οκτ.-Δεκ. 1983), 341-379: 363.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΗΡ. ΚΑΡΤΣΑΚΗΣ

Ελεύθερη Κρητικοπούλα

Όργανο των γυναικών της Παγκρητίου Οργανώσεως Ελευθέρων Νέων Π.Ο.Ε.Ν. Χανιά, 1943-1944. Επισημάνθηκαν τα εξής τέσσερα φύλλα: αρ. φ. 1 (Οκτ. 1943, ΠΟΕΝ), αρ. φ. 2 (Νοέ. 1943, ΕΠΟΝ), αρ. φ. 3 (Δεκ. 1943, ΕΠΟΝ), αρ. φ. 4 (25 Μαρτ. 1944). Άλλοι υπότιτλοι (αρ. φ. 2): *Όργανο των γυναικείων τμήματος του Σ.Π.Κ. (Συμβουλίου Περιφέρειας Κρήτης) της Ενιαίας Πανελλαδικής Οργανώσεως Νέων (Ε.Π.Ο.Ν.)*. Στο φ. 1 υπάρχουν δύο συνθήματα. Το ένα πάνω από τον τίτλο: «Κρητικοπούλες πυκνώστε τις γραμμές της Π.Ο.Ε.Ν.» Το δεύτερο, δεξιά του τίτλου: «Γυναίκες σβύστε τ' όνομα της κλάσδας που σας δώσαν. Τ' άρματα δεν εγίνηκαν μόνο γι' αντρίκια χέρια». Πολυγραφημένη, δισέλιδη, διαστάσεων 29x20 εκ. Η εφημερίδα έβγαζε στα Χανιά (μέσα ή έξω από την πόλη) και κυκλοφορούσε σε ολόκληρη την Κρήτη.

Το φ. 4 είναι αιμερωμένο στην επέτειο της 25^{ης} Μαρτίου και στο κύριο άρθρο της πρώτης σελίδας,

που έχει τίτλο «Γότε και τώρα 25 Μαρτίου 1821 - 25 Μαρτίου 1944», σημειώνεται: «Και τέλος νίκησε το έθνος. Νίκησε η αυτοπεποίθησή του. Νίκησε η αυτοοργάνωσή του με τη λαϊκή της δόση. Ανάμεσα στους πρωτεργάτες τούτου του δαύματος βρίσκεται και η γυναίκα. Αγώνιστηκε με το καρυοφίλι και το ματαγιάνι δίπλα στον άντρα. Σε αυτουδυσία δεν υστέρησε κι οι ηρωικές δυσιες έσπααν υπέρχα στο Ζάλογγο, στο Μεσολόγγι. [...] Όμοια και σήμερα. Ένας παρόμοιος αγώνας μας απασχολεί. Το έθνος σχεδόν σύσσωμο επαναστατεί στον καινούργιο κατακτητή του. Αρνητής κάθε δουλικότητας δεμελίωσε το δικό του '21 και ξεκίνησε από τις 28 Οκτωβρίου 1940. [...] Η γυναίκα γίνεται περισσότερο Ελληνίδα. Και η Ελληνίδα του '44 συναγωνίζεται επάξια εκείνης του '21. Δημιουργεί δική της τρόπαια. Νέες γυναίκες της Κρήτης, οι γυναίκες του '21 σας καλούν να τις μιμηθείτε».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΣΚΙ. ΙΑΚ (φ. 1-5).

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ελεύθερη Μεσσηνία

Όργανο των ΕΑΜΙΚΩΝ οργανώσεων Μεσσηνίας. «Κάτοιο των Μεσσηνίας». 11 Ιουλ. 1944 - 14 Ιουλ. 1946, αρ. φ. 1-538. Μετά την Απελευθέρωση και την εγκατάσταση του αρχών (Μάρτ. 1945) συνέχισε την κυκλοφορία της, αλλάζοντας κατά διαστήματα τον υπεύθυνο της ύλης. Ως διευθυντής, από τον Αύγ. 1945 έως τον Οκτ. 1945 χρημάτισε ο δημοσιογράφος Μίμης Η. Φερέτος. Το τυπογραφείο όπου «βγήκε και το πρώτο φύλλο της Ελεύθερης Μεσσηνίας» είχε εγκατασταθεί σε αγροτόσπιτο που βρισκόταν «στη δέση Αγιάννης του Γαρδικιού», ένα χωριό της Μεσσηνίας κοντά στην Καλαμάτα. Το προσωπικό «το αποτελούσαν οι τυπογράφοι Κώστας Νικολόπουλος, Δήμος Θωμόπουλος, Κοσμάς Κοσμίδης, ο συντάκτης Γιώργος Αναστασάας [...] και ο σύνδεσμος Μπάμπης Μανιάς από την Καλαμάτα». Το πρώτο φύλλο ήταν δισέλιδο, διαστάσεων 40x32 εκ. Το σχήμα της καθοριζόταν από την εκάστοτε προμήθεια τυπογραφικού χαρτίου: 43x29 εκ. / 50x35 εκ. / 40x27 εκ. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής κυκλοφόρησαν τρία φύλλα. Το δεύτερο φύλλο φέρει ημερομηνία «21 Ιούλη 1944» και πάνω από τον τίτλο έχει προστεθεί το σύνθημα: «Θάνατος στο Φασισμό - Λευτεριά στο Λαό». Το τρίτο φύλλο έχει ημερομηνία «8 Αυγούστου 1944» και είναι τετρασέλιδο, 28x21 εκ., όπως και το δεύτερο.

Το κύριο άρθρο έχει τίτλο «Η λαϊκή ορμή θα σαρώσει τους Παπανδρέδες». Στη δεύτερη σελίδα, ένα άλλο άρθρο τιλοφορείται «Η τρομοκρατία των Εδουσιτών». Στο κύριο άρθρο του δεύτερου φύλλου, «Λευτερος και νοικοκύρης στο σπίτι του» (εννοεί τον λαό), ασκείται προπαγάνδα εναντίον του Γ. Πα-

πανδρέου και του ΕΔΕΣ (Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος). Υπάρχουν ακόμη οι στήλες «Τ' απελευθέρωση αλλά προβλήματα της στιγμής», «Από το ζευγάρι του Λαού και των Οργανώσεων» και «Ο Εθνικός Λαϊκός Αγώνας στη Μεσοσημία».

Στο τρίτο φύλλο έχει καταχωρηθεί «Ο Ύμνος της ΠΕΕΑ [Προσωρινή Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης]», που αποτελείται από έξι τετράστιχα και ο οποίος δεν έχει καταχωρηθεί σε καμία ανθολογία με αντάρτικα τραγούδια, εκτός από την «Συλλογική Εργασία Αγωνιστών», τόμος τέταρτος, «Στ' Άρματα! Στ' Άρματα» (σ. 21-22), αλλά με διαφορές στους στίχους.

Το τέταρτο φύλλο της *Ελεύθερης Μεσοσημίας* κυκλοφόρησε μετά την αποχώρηση του γερμανικού στρατού από τη Μεσοσημία και την κατάληψη της Καλαμάτας από τους αντάρτες του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο / Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός), έπειτα από μάχη με το Τάγμα Ασφαλείας. Φέρει ημερομηνία «Καλαμάτα 10 Σεπτεμβρίου 1944» και την ένδειξη, κάτω από τον τίτλο, ότι «εκδίδεται από Συντακτική Επιτροπή». Η πρώτη σελίδα είναι αφιερωμένη στην κατάληψη της Καλαμάτας με τετράστιχο τίτλο «Η ταγματάληκτη πανούκλα της Καλαμάτας σαρώθηκε. Σκηνές αφδάστου ηρωισμού του θρυλικού ΕΛΑΣ και υπερήφανου λαού της Μεσοσημίας».

Η *Ελεύθερη Μεσοσημία* συνέχισε κανονικά, ως μοναδική ημερήσια εφημερίδα, να εκδίδεται καθόλη τη διάρκεια της «λαϊκής εξουσίας», έως τις 5 Μαρτίου 1945, μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας. Τότε κυκλοφόρησαν ξανά οι παραδοσιακές εφημερίδες της Καλαμάτας **Θάρρος*, **Σημεία* και **Τα Νέα*. Σημειώνεται ότι κατά τη διάρκεια της κυριαρχίας του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ στην Καλαμάτα εκδίδονταν μόνο δύο εφημερίδες: η *Ελεύθερη Μεσοσημία*, της Νομαρχιακής Επιτροπής ΕΑΜ Μεσοσημίας και η *Λαϊκή Νίκη*, των Κομματικών Οργανώσεων Μεσοσημίας του ΚΚΕ. Η γραμμή και των δύο εφημερίδων ήταν κοινή.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Αθανάσιου Χρ. Αλεξάκη, Ιδιωτική συλλογή Ν.Ι. Ζερβή (Καλαμάτα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Η. Σχινάς, *Αντίσταση και Αντιστασιακός Τύπος στη Μεσοσημία*, Αθήνα 1981· Ν.Ι. Ζερβής, *Η Γερμανική Κατοχή στη Μεσοσημία*, Καλαμάτα 1998· του ίδιου, *Καλαμάτα. Κατοχή - Αντίσταση - Απελευθέρωση (Απριλιος 1941 - Μάρτιος 1945)*: τ. Α': Πρώτη Γερμανική Κατοχή - Ιταλική Κατοχή, τ. Β': Ιταλική Κατοχή, τ. Γ': Ιταλική κατοχή - Συνθηκολόγηση της Ιταλίας, τ. Δ': Δεύτερη Γερμανική Κατοχή, τ. Ε': Δεύτερη Γερμανική Κατοχή, Καλαμάτα 2001-2004.

ΝΙΚΟΣ Ι. ΖΕΡΒΗΣ

Ελεύθερη Πατρίδα / Ελεύθερη Ελλάδα

Ρώμη, Οκτ. 1967 - Αύγ. 1974, αρ. φ. 1-325(174). Κυκλοφόρησε σε δύο περιόδους. Την περ. Α' με τον τίτλο *Ελεύθερη Πατρίδα* και υπότιτλο *Εβδομαδιαία Έκδοση Ελλήνων Εξωτερικού* (Οκτ. 1967 - Οκτ. 1970, αρ. φ. 1-151). Διευθυντής: Aldo de Jaco. Εβδομαδιαία (Πέμπτη), είκοσι έξι έως σαράντα σελίδων, διαστάσεων 22,5x21 εκ. Τιμή φύλλου και συνδρομών δεν αναφέρεται. Πρωτοκυκλοφόρησε πολυγραφημένη και οι σελίδες της ήταν συραμμένες, ενώ ως εξώφυλλο στην αρχή είχε έναν ασπρόμαυρο χάρτη της Ελλάδας και στη συνέχεια μια ελληνική σημαία (από το φ. 30). Γραφεία: Via Agostino Depretis 60, Roma. Την περ. Β' κυκλοφόρησε με τον τίτλο *Ελεύθερη Ελλάδα* και υπότιτλο *Ελληνική Αντιστασιακή Εφημερίδα* [Οκτ. 1970 - 1 Αυγ. 1974, αρ. φ. 1(151) - 174(325)]. Διευθυντής: Lorenzo Lapicirella. Εβδομαδιαία, οκτάστηλη, εξασέλιδη, διαστάσεων 56,5x41 εκ. Τιμή φύλλου: 0,70 μάρκα (Δ. Γερμανία), 1 κορώνα (Σουηδία), 1 φράγκο (Γαλλία), 100 λιρέτες (Ιταλία), 1/6 σελίνι (Αγγλία), 0,25 δολ. (Αμερική). Γραφεία: Via Agostino Depretis 60, Roma.

Αποτελεί ένα από τα πλέον σημαντικά αντιδικτατορικά έντυπα που εκδόθηκαν στο εξωτερικό κατά την περίοδο του καθεστώτος της 21^{ης} Απριλίου. Η έκδοση ενός αντίστοιχου εντύπου στη Δυτική Ευρώπη είχε αποφασιστεί στην 11^η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας, τον Ιούνιο 1967, τρεις μήνες μετά την επιβολή της χούντας. Στις 9 Σεπτεμβρίου 1967 το Πολιτικό Γραφείο του ΚΚΕ αποφάσισε την επίστευση της έκδοσης και όρισε τη συντακτική επιτροπή στην οποία συμμετείχαν οι Γιάννης Βούλτεψης, Νίκος Νικολάου, Αρροδίτη Παντελέσκου, Βαγγέλης Παντελέσκος, οι οποίοι μετά την 21^η Απριλίου 1967 είχαν διαφύγει στη Ρώμη. Δημοσιογράφοι και οι τέσσερις με μακρά θητεία στον Τύπο, προσέδωσαν από την αρχή κύρος και διάρκεια στο εγχείρημα. Το πρώτο πολυγραφημένο τεύχος, σε σχήμα περιοδικού, κυκλοφόρησε τον Οκτώβριο 1967, εκφράζοντας τις θέσεις του ΠΑΜ (Πανελλήνιο Αντιδικτατορικό Μέτωπο).

Η ύλη του εντύπου ήταν εύλογα επικεντρωμένη στον αντιδικτατορικό αγώνα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Πολλές σελίδες καλυπτόταν από ανακοινώσεις του ΠΑΜ, της ΕΔΑ (Ενιαία Δημοκρατική Αριστεράς), του ΚΚΕ, του ΑΕΜ (Αντιδικτατορικό Εργατικό Μέτωπο), της οργάνωσης Ρήγας Φεραίου, αποφάσεις κομματικών οργάνων, φοιτητικών συλλόγων, συλλογικών οργάνων κ.ά. Το μεγαλύτερο μέρος της ύλης καταλάμβαναν πληροφορίες από την αντιστασιακή δράση εναντίον της χούντας, στο εξω-

τερικό, στη Δυτική Ευρώπη, στην Αμερική, στις Σκανδιναβικές χώρες, στη Σοβιετική Ένωση. Δημοσιεύονταν επίσης υπομνήματα ελλήνων πολιτικών κρατούμενων ή εξόριστων προς τη διεθνή κοινότητα, καθώς και πληροφορίες ή μαρτυρίες από την Ελλάδα, με τίτλους όπως τα «Γράμματα από την Αθήνα». Σχεδόν σε κάθε τεύχος αναδημοσιεύονταν φύλλα παράνομων εφημερίδων ή προκηρύξεις που εξέδιδε το ΠΑΜ και άλλες οργανώσεις, όπως το ΑΕΜ, η ΕΔΑ, ο Ρήγας Φεραίος (*Αυγή, Αδούλωτη Αθήνα, Αντίσταση, Θούριος, Ο *Μαχητής). Παράλληλα υπήρχαν και πληροφορίες για τις δραστηριότητες της χούντας στο εσωτερικό της χώρας. Αναδημοσιεύονταν ακόμη ειδήσεις και σχόλια εναντίον των συνταγματαρχών από τον ξένο Τύπο, τα διεθνή πρακτορεία και από τον ημερήσιο Τύπο στην Ελλάδα. Μέριμνα υπήρχε για τη δημοσίευση θεμάτων αναφορικά με τη ζωή των μεταναστών, ιδιαίτερα στη Γερμανία. Στη μόνιμη στήλη «Σχόλια», η οποία καταλάμβανε συνήθως δύο έως τέσσερις σελίδες, φιλοξενούνταν σχόλια για την πολιτική του δικτατορικού καθεστώτος, πληροφορίες κ.ά.

Τόσο το κεντρικό άρθρο, το οποίο φιλοξενούνταν στις πρώτες σελίδες, όσο και τα περισσότερα κείμενα ήταν ανυπόγραφα και είχαν συνταχθεί κατά κύριο λόγο από τα μέλη της συντακτικής επιτροπής. Ήταν σαφές ότι υπήρχε ένα ευρύτατο δίκτυο πληροφοριοδοτών και σχολιαστών στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Δημοσιεύονταν, ακόμη, εκκλήσεις προς τους αναγνώστες να στέλνουν στη σύνταξη της εφημερίδας πληροφορίες ή σχόλια, καθώς και τεκμήρια από την αντιδικτατορική δράση στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό.

Κεντρικό ζήτημα της αρθρογραφίας ήταν η ενότητα των αντιδικτατορικών δυνάμεων. Για το σκοπό αυτό προβάλλονταν το σύνολο των αντιδικτατορικών κινήσεων και οργανώσεων, με ιδιαίτερη έμφαση, βέβαια, στη δράση του ΠΑΜ. Η διάσπαση του ΚΚΕ, από τον Φεβρουάριο 1968, είχε σημαντικότερες επιπτώσεις στην αρθρογραφία του περιοδικού και ευρύτερα στην εξέλιξη της έκδοσής του: αποφάσεις κομματικών οργάνων, συλλογές υπογραφών κυρίως πολιτικών κρατούμενων και εξόριστων, καταγγελίες, αναλύσεις και σχεδιασμοί δημοσιεύθηκαν στις σελίδες του. Καθώς και τα τέσσερα μέλη της συντακτικής επιτροπής συντάχθηκαν με την Κεντρική Επιτροπή (εσωτερικού) η στάση τους προκάλεσε συζητητικά αρνητικά σχόλια από έντυπα της άλλης πλευράς και ιδιαίτερα από τις ραδιοσυ-

χνότητες της «Φωνής της Αλήθειας». Το αποκορύφωμα ήταν η έκδοση το 1970, στο Λονδίνο, της ομότιτλης εφημερίδας. Αποτέλεσμα της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας υπήρξε η μετονομασία της *Ελεύθερης Πατρίδας* στη Ρώμη σε *Ελεύθερη Ελλάδα*, διατηρώντας, όμως διπλή αρίθμηση, ώστε να φαίνεται η συνέχεια των δυο εντύπων.

Η έκδοση της *Ελεύθερης Ελλάδας* σήμαινε και την αλλαγή στο σχήμα και τη μορφή του εντύπου. Επρόκειτο πλέον για εφημερίδα με πλούσιο φωτογραφικό υλικό και επώνυμες στήλες, όπως, ενδεικτικά, τη στήλη «Ελεύθερες Γνώμες» στη δεύτερη σελίδα, όπου δημοσιεύθηκαν κείμενα των Ενρικο Μπερλίνγκουερ, Μίκη Θεοδωράκη, Νίκου Καρα, Γιώργου Κατηφόρη κ.ά. Η πέμπτη σελίδα ήταν πάντα αφιερωμένη στα διεθνή θέματα, με έμφαση στις εξελίξεις στο παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα και στην ευρωπαϊκή Αριστερά, ενώ η δεύτερη σελίδα φιλοξενούσε ζητήματα πολιτισμού. Η θεματολογία της συνεχίστηκε στην ίδια γραμμή με τα προηγούμενα χρόνια. Συχνές ήταν και οι αναφορές στην ιστορία της Αντίστασης και του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος (σειρά δημοσιεύσεων για τα 30 χρόνια από την ίδρυση της ΕΠΟΝ / Ενιαία Πανελ-

λαδική Οργάνωση Νέων) με αποσπάσματα βιβλίων του Πέτρου Ανταίου, προδημοσιεύσεις από τον τ. 5 των *Επισήμων Κειμένων του ΚΚΕ* (1940-1945) και σχετικά κείμενα του επιμελητή τους Αλέκου Παπαπαναγιώτου, αναμνήσεις από την Αντίσταση του Ανδρέα Τζήμα. Στις σελίδες της φιλοξένησε με ειδήσεις και σχόλια όλα τα μείζονα γεγονότα της εποχής, με έμφαση στο Κυπριακό και στις εξελίξεις στο «καθεστώς της Αθήνας». Ιδιαίτερα υπήρξε η μέριμνα για την προβολή του συνόλου των αντιστασιακών ενεργειών και των πολιτικών εξελίξεων στην Ελλάδα. Σε γενικές γραμμές η πολιτική αρθρογραφία κινήθηκε στη γραμμή του ΚΚΕ Εσωτερικού, με έμφαση στην ενότητα του αντιδικτατορικού αγώνα και την διαφοροποίηση από το ΚΚΕ.

Το περιοδικό και η εφημερίδα διακινούνταν στις αντιστασιακές οργανώσεις στην Ιταλία και ευρύτερα στη Δυτική Ευρώπη, αλλά και στις ανατολικές χώρες, ενώ υπάρχουν μαρτυρίες για παράνομη κυκλοφορία και στην Ελλάδα. Τεύχη της πουλιούνταν ακόμη στους σιδηροδρομικούς σταθμούς, στα λιμάνια και σε κεντρικά σημεία της Ρώμης. Το τράβ της σύμφωνη με τις μαρτυρίες, ξεπερνούσε τις 5000 φύλλα, εξασφαλίζοντας σε μεγάλο βαθμό και την οικονομική της αυτοτέλεια σε συνδυασμό με την οικονομική ενίσχυση από τις αντιστασιακές οργανώσεις. Με αφορμή το φεστιβάλ της εφ. *Ουντα* κυκλοφόρησε ένα φύλλο της στα ιταλικά, τον Σεπτέμβριο 1971.

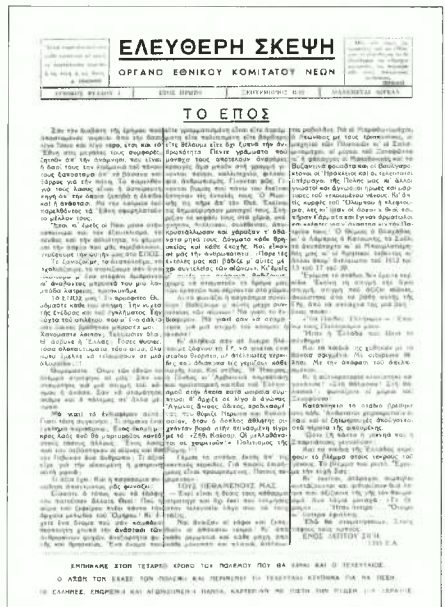
Το τελευταίο φύλλο (αρ. 174/325) κυκλοφόρησε την 1^η Αυγούστου 1974. Στην είδηση της διακοπής της έκδοσης, όπου η συντακτική επιτροπή ευχαριστούσε τους αναγνώστες και τους οικονομικούς υποστηρικτές της, ανακοινωνόταν η μεταφορά του αγώνα πλέον στο εσωτερικό της Ελλάδας και η κατάθεση των όποιων κεφαλαίων της εφημερίδας στη νόμιμη συνέχεια της, την **Αυγή*.

Εκτός από τα μέλη της συντακτικής επιτροπής, τα οποία είχαν την κύρια ευθύνη της ύλης, υπήρχαν και τακτικοί συνεργάτες, οι οποίοι αρθρογραφούσαν ανώνυμα ή με ψευδώνυμο. Άλλοι βρίσκονταν στη Ρώμη και άλλοι σε άλλες πόλεις του εξωτερικού, από όπου έστελναν ανταποκρίσεις και σχόλια για όσα συνέβαιναν στον τόπο παραμονής τους. Δεν είναι γνωστό το σύνολο των συνεργατών, σύμφωνα όμως με σχετικές μαρτυρίες στην εφημερίδα συνεργάστηκαν ο Βαγγέλης Γκούκρας με σατιρικούς στίχους (ψευδώνυμο: «Τούργος Οθωμανός»), ο Γιώργος Μαντζουράνης με ανταποκρίσεις και σχό-

λια από τη Γερμανία, ο Γεράσιμος Σταύρου (Γαλλία), ο Λευτέρης Μαυροειδής (Ανατολική Ευρώπη), ο Μάρκος Δραγουμής (Αγγλία), ο Αντώνιο Σολάρο στην Ιταλία, ο Γιάννης *Κάτσης, ο Παντελής Τρωγάδης, ο Θόδωρος Μαργαρίτης και πολλοί άλλοι Έλληνες αντιστασιακοί.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΣΚΙ, ΕΛΙΑ.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΟΛΑΚΗΣ

Ελεύθερη Σκέψη

Όργανο Εθνικού Κομιτάτου Νέων, Αθήνα, Ιούν. 1942-Οκτ. 1944, αρ. φ. 1-29. Ως εκδότες φέρονται οι Κ. *Καράμανος, Γ. Βήγος, Κ. Βέρροιος. Άλλος υπότιτλος: *Όργανο του Εθνικού Κομιτάτου* (αρ. φ. 13-26). Το φθινόπωρο του 1941 είχε εκδώσει δύο τεύχη δακτυλόγραφα. Τα τεύχη έχουν την ένδειξη: «διανεμέται δωρεάν». Την εποχή αυτή χρησιμοποιούσε ένα ημιπαράνομο τυπογραφείο στη Νέα Σμύρνη.

Πρόκειται για μια μικρή παράνομη αθηναϊκή εφημερίδα, χωρίς ευρύτερη απήχηση. Φαίνεται πως το μεγαλύτερο μέρος της εργασίας έφερε σε πέρας ο Κ. Βήγος, ο οποίος αναφέρει ότι για δύο σχεδόν χρόνια συγκέντρωνε την ύλη και έγραφε περίπου τα δύο τρίτα της εφημερίδας μόνος του (προφορική

μαρτυρία). Ο Κ. Μάγερ αναφέρει και μια σειρά ονόματα άλλων συνεργατών (Ν. Γρηγοριάδης, Σ. Κανονίδης, Κ. Λαμπαδιάρης, Αχ. *Κύρου κ.ά.)

Το ΕΚΝ (Εθνικό Κομμάτο Νέων), που την εξέδιδε, ήταν μία από τις κεντροδεξιές οργανώσεις. Ιδρύθηκε τον Μάρτιο 1942, δηλώνοντας πως οι στόχοι του ήταν «εθνικοαπελευθερωτικοί». Ο Χ. Φλιάσερ, που το κατατάσσει στις καθαρά μεταξικές οργανώσεις της Κατοχής, γράφει σχετικά: «Το “Εθνικό Κομμάτο”, ομάδα περισυλλογής παλαιμάχων στελεχών της ΕΟΝ [Εθνική Οργάνωση Νέων], λειτουργεί κυρίως ως σφήνα προς τις δημοκρατικές οργανώσεις». Φαίνεται όμως πως το ΕΚΝ δεν διολίσθησε σε ανοιχτή συνεργασία με τις δυνάμεις κατοχής, όπως άλλες συναφείς οργανώσεις, και ανέπτυξε δραστηριότητα κυρίως στον τομέα του Τύπου, με την έκδοση της *Ελεύθερης Σκέψης*. Στην πρώτη σελίδα του φ. 13 με το οποίο εγκαινιάζεται ο δεύτερος χρόνος της έκδοσης, σημειώνεται: «Στους δώδεκα μήνες και τα ισάριθμα φύλλα που προηγήθηκαν, η *Ελεύθερη Σκέψη* ακολουθώντας και χαρίζοντας τη γραμμή του Εθνικού Κομμάτου δεν προσπάθησε μήτε να πολεμηθεί, μήτε να ειδησεογραφηθεί, μήτε να δέλξει τους περισσότερους ή τους λιγότερους. Η *Ελεύθερη Σκέψη* δέλησε να κρατήσει ψηλά το εθνικό φρόνημα και να εμπνεύσει αισιοδοξία και πίστη δέλησε να κηρύξει αλήθειες, να δείξει τον δρόμο του καθήκοντος».

Η ιδεολογία της Μεγάλης Ελλάδας διαπερνά όλο το έντυπο. Ως προς τον χαρακτήρα των άρθρων, υπάρχουν πολλά με αντικομμουνιστικό περιεχόμενο, και άλλα που στρέφονται εναντίον της Ιταλίας, και ιδιαίτερα της Βουλγαρίας. Το μίος για τους Βουλγάρους συνδέεται με το όραμα για κατάληψη των εδαφών τους. Υπάρχουν ακόμα ειδήσεις από τη δραστηριότητα των δυνάμεων κατοχής στις διάφορες πόλεις της Ελλάδας και καταγγελίες δοσολόγων που κάνουν οι αναγνώστες με επιστολές. Τα άρθρα είναι ανυπόγραφα, καθώς πρόκειται για παράνομο έντυπο. Το ΕΚΝ διαλύθηκε μετά την Απελευθέρωση και η εφημερίδα δέκομε την έκδοση της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΕΑ (αρ. φ. 1-20). ΕΛΙΑ (αρ. φ. 5, 6, 8, 15 και στο Αρχείο Δ. Φλάμπουρα τα φ. 6, 8, 10-18, 20, 26), ΙΑΠΜ (αρ. φ. 9, 10, 13, 14, 17, 19).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Β', σ. 356· Δ. Μπενετάτος, *Το Χρονικό της Κατοχής 1941-1944*, Αθήνα 1963· Δ. Γιατόπουλος, *Ιστορία της κατοχής*, Αθήνα, Μέλισσα, 1965· Οντέτ Βαρών, *Ελληνικός Νεανικός Τύπος*, τ. Α', Αθήνα, ΙΑΟΝ/ΓΓΝΓ, 1987· Χ. Φλιάσερ, «Ντόπια και ξένη κατοχή», στο *Η Ελλάδα 1936-44*, Αθήνα, Μικροβιβλιό Ινστιτούτο ΑΤΕ, 1989.

ΟΝΤΕΤ ΒΑΡΩΝ-ΒΑΡΩΝ

Ελευθέρη Φωνή / Elefteri Foni

Πολιτική, Κοινωνική Εφημερίς. Κωνσταντινούπολη, 5 Ιαν. 1952 - 11 Σεπτ. 1965, αρ. φ. 1-908. Ίδρυτής-εκδότης-διευθυντής: Ανδρέας Γ. Λαμπίκης, συγγραφέας και δημοσιογράφος (ψευδώνυμο: Άλκης Κρόνης) θραβευμένος από την Ακαδημία Αθηνών. Υπεύθυνος διευθυντής ύλης: Βασίλης Βενέτης (1953). Ανδρέας Λαμπίκης (1954-1955), Γιάννης Καΐνης (25 Μαΐου 1957 - 30 Μαΐου 1959), Μιχαηλίδης Ντομπρασιάν (1959-1961), Μιχάλης Βασιλειάδης (1962-1965). Μότο: «Για την Αλήθεια, για το Δίκαιο, για την Ρωμιοσύνη». Εβδομαδιαία καθ' όλη τη διάρκεια της κυκλοφορίας της (Σάββατο), με εξαίρεση ένα σύντομο διάστημα όπου εκδιδόταν διεβδομαδιαία. Κατά το διάστημα της τετραμηνιαίας φυλάκισης του εκδότη, ένεκα της αρθρογραφίας του για τα γεγονότα στις 6 - 7 Σεπτ. 1955, παύει να εκδίδεται. Μετά την αποφυλάκιση του και με την συνεργασία του Βασίλη Βενέτη εκδίδεται για λίγους μήνες ως ημερήσια (Ιαν. 1956 - Μάρτ. 1957). Στη συνέχεια, όταν οι τουρκικές αρχές του στερούν το δικαίωμα ατέλειας δημοσιογραφικού χάρτου, παύει η καθημερινή έκδοση της εφημερίδας. Έως την απέλαιση του εκδότη (Σεπτ. 1965) από τις τουρκικές αρχές, η έκδοση συνεχίζεται εβδομαδιαία, τετρασελιδί (και ορισμένα φύλλα εξασέλιδα), οκτάστηλη όταν κυκλοφορούσε σε μεγάλο μέγεθος (48x35 εκ.) και εξάστηλη όταν κυκλοφορούσε σε μικρό μέγεθος (38x29 εκ.). Τιμή φύλλου: 10 γρόσια το 1955, 25 γρ. το 1961, 35 γρ. το 1965. Τυπωνόταν στο πιστήριο Dogu κ.α., ενώ η στοιχειοθεσία γινόταν με το χέρι στα γραφεία της ίδιας της εφημερίδας (Galata, Kölemen sokak. no. 3)1-5, Beyoğlu, P.K. 108.

Πολιτική και κοινωνική εφημερίδα με γλώσσα σύνταξης τη δημοτική και πρωταρχικό στόχο της, την υπεράσπιση των δικαιωμάτων της ελληνικής κοινότητας της Πόλης –εντός της τουρκικής νομοθεσίας και του τουρκικού συντάγματος– όπου η πλειοψηφία ήταν ελληνικής καταγωγής νομοταγείς, τουρκόπολιτες. Παράλληλα, επεδίωκε την άσκηση εποικοδομητικής κριτικής στα κακώς κείμενα της πολιτικής ζωής της χώρας, με κύριο στόχο την αμερόληπτη ενημέρωση και την αποκάλυψη της αλήθειας. Ως εκ τούτου συγκροτήθηκε επανειλημμένα με τις τουρκικές αρχές οι οποίες δεν δίστασαν να φυλακίσουν τον Α. Λαμπίκη για 4 μήνες όταν τόλμησε να ασκήσει κριτική στο τουρκικό κράτος για τα ανδελλινικά γεγονότα του 1955. Καθώς είχαν καταστραφεί τα τυπογραφεία των άλλων εφημερίδων της Πόλης στη διάρκεια των γεγονότων αυτών, η *Ελευθέρη Φωνή* ήταν η μοναδική ελληνική εφημερίδα που διαμαρτυρήθηκε. Σε κύριο άρθρο του, της 10^{ης} Σεπτεμβρίου 1955, ο Λαμπίκης περιέγραψε την νύχτα της 6^{ης} Σεπτεμβρίου ως «νύχτα του Αγίου Βαρδολομαίου της Ρωμιοσύνης», ζητώντας παράλληλα να σταματήσει η άνι-

ση μεταχείριση των ελληνικής καταγωγής τούρκων πολιτών: «Κουρασθήκαμε πια να χιτώμαστε την ημέρα και να γκρεμίζομαστε τη νύχτα. Ζητούμε την ΑΣΦΑΛΕΙΑ μας, Την ασφάλεια των σπυτιών και των παιδιών μας. Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να μας αμφισβητήσει το ΕΛΑΧΙΣΤΟ αυτό δικαίωμα μας», έγραφε χαρακτηριστικά ο ίδιος τότε. Το φύλλο αυτό, της μοναδικής ελληνικής εφημερίδας που εκδόθηκε εκείνο το διάστημα, ένεκα των γενικών καταστροφών, εξαντλείται αμέσως. Στις 14 Σεπτεμβρίου 1955, ημέρα Τετάρτη, σε έκτακτη έκδοση η *Ελευθερη Φωνή* ανακοινώνει ότι λόγω στρατιωτικού νόμου δεν μπορεί να επανεκδόσει το φύλλο της 10^{ης} Σεπτεμβρίου, αλλά αναδημοσιεύει το κυρίως άρθρο της τελευταίας έκδοσης με τίτλο «Μία Τραγική Σελίδα στην Ιστορία μας. Η Ρομιοσύνη, ζει την τραγωδία της δικής της νύκτας του Αγίου Βαρθολομαίου.»

Την ίδια εποχή, ο ομόλογος Τύπος καταβάλλει προσπάθειες δια να επαναλειτοουργήσει τα τυπογραφεία που έχουν καταστραφεί. Σε μετέπειτα φύλλα, ο Λαμπίκης, σύμφωνα με τη μαρτυρία του, δεν διστάζει να επιρρίψει ευθύνες και στον οικουμενικό πατριάρχη Αθηνάγορα Α΄ για την αδράνεια που, κατά τη γνώμη του, επέδειξε στη μετα-σεπτεμβριανή περίοδο στην Πόλη. Οι συλλήψεις και οι πιέσεις κατά του Ανδρέα Λαμπίκη και της *Ελευθερης Φωνής* δεν έπαυσαν. Το 1965 σε ένδειξη διαμαρτυρίας των πολλαπλών πιέσεων και ανακρίσεων που υπέστη ο ίδιος, εκδίδει το φύλλο της 12^{ης} Ιουνίου αφήνοντας κενό τον χώρο του κύριου άρθρου της εφημερίδας, με την εξής δήλωση: «Σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την Φιμωτική Εκστρατεία Ενίων Παραγόντων οι Οποίοι με Αναχρονιστικά Μέσα Επιδιώκουν Να Με Περιορίσουν την Ελευθερία Σκέψως, Εκφράσεως και Διατυπώσεως της Ελευθερης Φωνής Ο Χώρος Αυτός Του Κύριου Άρθρου Σήμερα Μένει Άδειος».

Η μαχητικότητα της δημοσιογραφίας του Ανδρέα Λαμπίκη και το δάρρος γνώμης που τον χαρακτηρίζουν, έγιναν αιτία, όπως επιβεβαιώνεται από ελληνικά, τουρκικά και αγγλικά έγγραφα, για πολλαπλές συλλήψεις και δίκες σε πολιτικά και στρατιωτικά δικαστήρια από τις οποίες αθώωθηκε, φυλακίστηκε άνευ δίκης, εξορίστηκε και κατασχέσεις της περιουσίας του. Τελικά, τον Σεπτέμβριο 1965, απελάθηκε βίαια από την Κωνσταντινούπολη. Το περιεχόμενο της ύλης της *Ελευθερης Φωνής* καθορίζεται κατά μεγάλο βαθμό από την τουρκική πολιτική επικαιρότητα, όπου ο Λαμπίκης ασκεί συχνά κριτική στην πολιτική καχυπο-

ψίας και δυσπιστίας του κράτους προς την ελληνική μειονότητα, στις καταπιέσεις που γίνονται στα μειονοτικά σχολεία και στα επαγής ιδρύματα, στον ελληνικό Τύπο και γενικότερα προς την άνηση μεταχείριση των πολιτών του σκευυαριστικού τουρκικού κράτους. Ασχολείται παράλληλα με θέματα που αφορούν στην ελληνική μειονότητα της Πόλης, τον ρόλο του Πατριάρχη και των ταγών της ελληνικής κοινότητας κ.ά.

Μεταξύ των συνεργατών της *Ελευθερης Φωνής* ήταν οι Βασίλης Βενέτης, Γιάννης Κάνης, Μ. Ντοπρασιάν, ο μόνιμος ανταποκριτής του φύλλου στην Αθήνα Χρήστος Ευθυμιάδης κ.ά. Η έκδοση και η μαχητική δημοσιογραφική πορεία της *Ελευθερης Φωνής* αποτέλεσαν πραγματικό σταθμό στα έως τότε δεδομένα της κωνσταντινουπολίτικης ελληνικής δημοσιογραφίας, η οποία αν και αξιολόγητη ειδησεογραφικά, απέφυγε τη φανερά αγωνιστική αρθρογραφία, λόγω του τουρκικού καθεστώτος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΟΠ, Ιδιωτική συλλογή Στρατή Ταρίνα.

ΠΗΓΗ: Συνέντευξη με τον ιδρυτή και εκδότη της εφ. *Ελευθερη Φωνή*, Ανδρέα Λαμπίκη (Αθήνα, Αυγ. 2005).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Alexandris, *The Greek Minority of Istanbul and Greek-Turkish Relations 1918-1974*, Athens

1983: Irini Sarioglou, *Turkish Policy towards Greek Education in Istanbul, 1923-1974. Secondary Education and Cultural Identity*. Αθήνα, ΕΛΙΑ, 2004.

ΕΙΡΗΝΗ ΣΑΡΙΟΓΛΟΥ-ΣΚΟΤ

Ελευθερία

Ανεξάρτητος πρωινή εφημερίς. Αθήνα, περ. Α' (Κατοχής), αρ. φ. 1-44 και περ. Β', 14 Οκτ. 1944 - 20 Απρ. 1967, αρ. φ. 45-6933. Εκδότης-διευθυντής: Πάνος Β. *Κόκκας, το όνομα του οποίου αναγράφεται ανελλιπώς στο άνω αριστερά μέρος της πρώτης σελίδας (με την ιδιότητα του διευθυντή) από τις 5 Ιαν. 1945. Προηγούμενος και για διάστημα ενός μηνός περίπου (Νοέ. 1944) ως προσωρινός διευθυντής αναφέρεται ο Ηλ. Μπερδέμας. Στο άνω αριστερά μέρος της σ. 1 αναγράφεται επίσης το όνομα του αρχισυντάκτη: Θεοφύλακτος *Παπακωνσταντίνου (21 Οκτ. 1945 - 17 Δεκ. 1951) και στη συνέχεια Γεώργιος *Ανδρουλιδάκης (ως το τελευταίο φύλλο). Το όνομα του Παπακωνσταντίνου (με την ιδιότητα του αρθρογράφου) εξακολούθησε πάντως να αναγράφεται δίπλα σε αυτό του Ανδρουλιδάκη μέχρι τον Σεπτ. 1963, οπότε και αποχώρησε εντασσομένος στο δημοσιογραφικό συγκρότημα της Ελένης *Βλάχου. Υπέριτλος: από τις 3 Σεπτ. 1946 έως το τελευταίο φύλλο στο άνω δεξιά μέρος της σ. 1 αναγράφεται «Η Ελλάς είναι δημοκρατική», φράση που αποτελούσε τον υπέρτιτλο του κεντρικού τίτλου την προηγούμενη μέρα ως κριτική αναφορά στο αμφιλεγόμενο αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος για το πολιτειακό. Η φράση αυτή παραλείπεται μόνο από ορισμένες κυριακάτικες εκδόσεις της δεκαετίας του 1960 για να τονιστεί στη θέση της ο αυξημένος αριθμός σελίδων, γεγονός που προκάλεσε το σκωπτικό σχόλιο του Μπόστ (Χρυσάνδος *Μποστάντζόγλου) ότι «Η Ελλάς είναι δημοκρατική εκτός από την Κυριακή που είναι 16 σελίδες». Κατά την περ. Α', κυκλοφορούσε δισέλιδη σε μικρό μέγεθος και διανέμονταν δωρεάν. Άλλοι υπότιτλοι: *Ημερησία εφημερίς - οργανον του ελληνικού λαού και του απελευθερωτικού αγώνος* (περ. Α') *Ημερησία ανεξάρτητος εφημερίς* (Νοε. 1944). Εξακολούθησε να κυκλοφορεί δισέλιδη (σπανίως και με πρόσθετο δισέλιδο έκτακτης έκδοσης) κατά τους πρώτους μήνες μετά την Απελευθέρωση (αρ. φ. 45-139) με κυμαινόμενη τιμή που ξεκίνησε από 2 δεσκατομύρια δρχ. (21 Οκτ. 1945), έφτασε τα 8 δεσκατομύρια και σταθεροποιήθηκε στη συνέχεια στις 20 δρχ. Για πρώτη φορά εκδίδεται τετρασέλιδη στις 16 Φεβρ. 1945, έως τα τέλη του 1946, οπότε σε ορισμένες περιπτώσεις η κυριακάτικη έκδοση γίνεται εξασέλιδη. Την 1 Ιαν. 1948, κυκλοφορεί για πρώτη φορά με δώδεκα σελίδες, εκ των οποίων οι οκτώ αποτελούσαν χωριστό αφιέρωμα με ανασκόπηση των γεγονότων της προηγούμενης χρονιάς. Αντίστοιχα αφιέρωματα δημοσιεύονταν και στα επόμενα πρωτοχρονιάτικα φύλλα. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1940 κυκλοφορεί τις καθημερινές άλλοτε τετρασέλιδη και άλλοτε εξασέλι-

δη και σταθερά εξασέλιδη τις Κυριακές. Ο αριθμός των σελίδων αυξάνεται σταδιακά από το 1954: η καθημερινή έκδοση γίνεται σταθερά εξασέλιδη και στη συνέχεια, κατά κανόνα, οκτισέλιδη ενώ η κυριακάτικη θα φτάσει συχνά, μετά το 1964, ακόμη και τις δεκακίε σελίδες.

Ημερησία πρωινή πολιτική εφημερίδα, η οποία άρχισε να κυκλοφορεί παράνομα στην Αθήνα στις 25 Αυγούστου 1944 ως ημεπίσμο όργανο της εξόριστης κυβέρνησης «εθνικής ενότητας» (παράλληλα με τα *Καθημερινά Νέα* του Λουκά *Ακριτά) και συνέχισε να εκδίδεται ανελλιπώς ως ημερησία εφημερίδα έως το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967.

Ο πολιτικός προανατολισμός της, με μεγαλύτερη σαφήνεια μετά τα «Δεκεμβριανά», εντάσσεται σταθερά στον χώρο του Κέντρου και ανταποκρίνεται στους προβληματισμούς μιας ομάδας νέων πολιτικών, οι οποίοι προέρχονταν (όπως και ο Π. Κόκκας), από τις μη ΕΑΜικές αντιστασιακές οργανώσεις της Κατοχής (Ιωάννης Πελεκής, Γιώργος Παππάς κ.ά.), με προσέαρχουσα φυσιογνωμία τον Γεώργιο Καρτάλη. Άλλωστε και η καδιέρωση του όρου «Κέντρο», ως ονοματοδοσία μιας συγκεκριμένης πολιτικής παράταξης, προήλθε από την αρθρογραφία της *Ελευθερίας* (βλ. ενδεικτικά τα κύρια άρθρα

με τίτλο «Το Κέντρον» στις 14 Οκτ. 1945 και στις 22 Δεκ. 1946). Η επιλογή του όρου «Κέντρο» (αντί της οποίας αναφοράς σε διευλική ή φιλελεύθερη παράδοση) είχε ως στόχο να προσδώσει στην αντιπαράθεση με τα δύο «άκρα» ένα επικαιροποιημένο πολιτικό περιεχόμενο, με άμεση αναφορά στις πρόσφατες συγκρούσεις. «Κέντρον είναι όλοι όσοι δεν έβγαψαν τας χείρας των εις το αδελφικόν αίμα· όσοι δεν εμόλυναν την ψυχήν των δια της συνεργασίας με τον εχθρόν· όσοι δεν είδαν την απέραντον δυστυχίαν της φυλής ως ευκαιρίαν προσωπικής επιβουλής» (22 Δεκ. 1946).

Ο πολιτικός προσανατολισμός της παρέμεινε σταθερά στον χώρο του Κέντρου έως το 1965. Στην αρχική ομάδα, που εκφράζονταν πολιτικά από την *Ελευθερία* προστέθηκαν καινούργια πρόσωπα (με σημαντικότερο τον Κ. Μητσότακη), ορισμένοι αποστασιοποιήθηκαν (όπως ο Ι. Πελέτης), ενώ η επιλογή του Γ. Καρτάλη, το 1954, να συνεργαστεί με την ΕΔΑ (Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά) οδήγησε σε διάρρηξη τις σχέσεις του με την εφημερίδα. Από την εποχή εκείνη η σύμπλευση με τον Κ. Μητσότακη έγινε στενότερη, ιδιαίτερα μετά τη συγκρότηση της Ένωσης Κέντρου (Σεπτ. 1961). Μετά τις 15 Ιουλίου 1965, η *Ελευθερία* αποτέλεσε το κατ' εξοχήν δημοσιογραφικό όργανο των κυβερνήσεων της «αποστασίας» (όπως ονομάστηκαν). Επέκρινε την αντροπή του Στεφ. Στεφανόπουλου και την 1^η Ιανουαρίου 1967 δημοσίευσε ένα «μνημόνιο» στο οποίο υποτίθεται ότι καταγράφονταν οι σχετικές παραπομπές ενέργειες. Για το «μνημόνιο» αυτό παραπέμφθηκε σε δίκη για συκοφαντική δυσφήμιση, η οποία όμως δεν ολοκληρώθηκε ποτέ γιατί μεσολάβησε το πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου. Η *Ελευθερία* διέκοψε αμέσως την έκδοσή της και ο Π. Κόκκας διέφυγε στο εξωτερικό.

Από τα πρώτα χρόνια της κυκλοφορίας της εξασφάλισε τη συνεργασία έγκριτων και έμπειρων δημοσιογράφων, όπως ο Γρηγόριος *Δαφνής, γεγονός που προσέφερε στις πολιτικές της αναλύσεις ιδιαίτερο κύρος. Έτσι, π.χ., ήδη από τον Νοέμβριο 1949 περιέγραψε με σαφήνεια την εκκολαπτόμενη «κίνηση Παπάγου», τον Σεπτέμβριο 1951 κατέγραψε με πληθώρα στοιχείων τη δράση του ΙΔΕΑ (Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών) και στις 26 Φεβρουαρίου 1955 προανήγγειλε την επερχόμενη κυβερνητική κρίση, λόγω της ασθένειας του τότε πρωθυπουργού. Καδιέρωσε επίσης σταθερή στήλη παρωπολιτικών σχολίων, στη δεύτερη σελίδα με τίτλο

«Ελευθεροστομίες», την ευθύνη της οποίας είχε ο Φαίδων Βαλασαμάκης (και μετά τον Ιούλιο 1965 ο Ν. Δεληπέτης). Σημαντική και πολυετής συμμετοχή στην κύρια συντακτική ομάδα είχαν, εκτός από τον Π. Κόκκα και τον Γ. Ανδρουλιδάκη, ο Σπ. Γιαννάτος, ο Μάνος Σαφαρίκας, ο Παν. Πατρίκιος, η Μαρία Ρεζάν κ.ά. Από τη δεκαετία 1950 ανέπτυξε δίκτυο μόνιμων ανταποκριτών στο εξωτερικό (Ριχάρδος Σωμερίτης στο Παρίσι, Βάσος Μαδιόπουλος στη Γερμανία κ.ά.), ενώ αναδημοσίευε σε μετάφραση πολιτικά και θεωρητικά άρθρα από τις σημαντικότερες ξένες εφημερίδες.

Εκτός από την πολιτική ειδησεογραφία έδωσε ιδιαίτερο βάρος σε αναγνώσματα πολιτικής ιστορίας, με σημαντικότερο το αφήγημα του Γρ. Δαφνή «Η Ελλάδα μεταξύ δύο πολέμων», το οποίο άρχισε να δημοσιεύεται στις 4 Ιαν. 1953 και στη συνέχεια κυκλοφόρησε σε βιβλίο.

Από την αρχή της έκδοσής της έδωσε επίσης έμφαση σε πολιτιστικά και ιδεολογικά θέματα, εξασφαλίζοντας τη συνεργασία σημαντικών εκπροσώπων της ελληνικής φιλελεύθερης διανοησης, όπως ο Ιωάννης Κακριδής, ο Μ. Καραγάτσης, η Θάλεια Κολυβά, ο Μάριος Πλωρίτης και ο Φώτης *Κόντογλου. Ο τομέας αυτός, απέκτησε μεγαλύτερο εύρος από τα μέσα της δεκαετίας 1950, με τακτικές συνεργασίες –τουλάχιστον μέχρι τον Ιούλιο 1965– του Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου, της Αθηνάς Καλογεροπούλου, του Μανώλη Χατζηδάκη, της Σέμνης Καρούζου, του Τώνη Σπητέρη, της Έφης Φερεντίνου, του Γιάννη Μπακογιαννόπουλου, του Μίνου Αργυράκη κ.ά. Τακτική στήλη επιφυλλίδας, στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας, διατηρούσε αρχικά ο Διονύσιος Ρώμας και στη συνέχεια ο Σπύρος *Μελάς, ενώ συχνότατα αρθρογραφούσε επίσης ο Πέτρος Χάρης και για ένα μικρό διάστημα ο Φρ. *Γερμανός.

Κατά τη δεκαετία 1950 (διαδέχεται στοιχεία για την περίοδο 1952-1959) η *Ελευθερία* είχε την υψηλότερη μέση ημερήσια κυκλοφορία (21302 φύλλα) μεταξύ των πρωινών εφημερίδων του κεντρικού χώρου, υποσκελίζοντας την άμεση ανταγωνίστριά της *Το Βήμα* (19836 φύλλα), ιδίως κατά την τετραετία 1954-1957. Η κυκλοφορία της παρέμεινε στα ίδια επίπεδα (22329 φύλλα) την τριετία 1960-1962, υπολειπόμενη όμως πλέον σημαντικά ως προς την αντίστοιχη που είχε *Το Βήμα* (30958 φύλλα). Η κυκλοφορία της αυξήθηκε με την άνοδο της Ένωσης Κέντρου στην εξουσία (36701 φύλλα το 1964), αλλά μετά τον Ιούλιο 1965 περιορίστηκε στα 16000 φύλ-

λα περίπου. Διαχρονικά εξεταζόμενη, η κυκλοφορία της Ελευθερίας, αντιπροσέπει περίπου το 5-6 % της συνολικής ημερησίας κυκλοφορίας των αθηναϊκών εφημερίδων (πρωινών και απογευματινών) κατά την περίοδο 1952-1964. (και μάλιστα το 2% μετά τον Ιούλιο 1965).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ (σχεδόν πλ. ... με σημαντικές ελλείψεις για τα φ. της κατοχικής περιόδου. Διαδίσκη και σε ψηφιακή μορφή στη διευθύνση www.nlg.gr). ΙΑΜΚ. Ιδιωτική συλλογή Βασιλείου Σιναιωτή (φ. της κατοχικής περιόδου, εκτός από τα φ. 7 και 30).

ΗΛΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ελευθερία

Εφημερίς καθημερινή. Θεσσαλονίκη. 21 Ιουλ. 1914-<> (πιθανόν εντός του ίδιου έτους). Εκδόσεις αρχινοητάκτης: Ν. Σηράκης. Διευθυντές: Α. Βουτυράς και Πέτρος *Λούβαρης. Καθημερινή πρωινή (το φ. 2 κυκλοφόρησε μία εβδομάδα αργότερα). τετραεπίδη, τετράρτηρη, μεσαίου σχήματος. Ετήσιες εκδόσεις: Θεσσαλονίκης 15 δρχ., «επαρχιών και νήσων» 25 δρχ. και εξωτερικού 25 δρχ. Τυπωθούν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο «επί της προκυμαίας», όπου βρίσκονταν και τα γραφεία της.

Εφημερίδα την οποία εξέδωσε ο Ν. Σηράκης, δημοσιογράφος στη Σμύρνη, με κυβερνητική πρωτοβουλία και επιχορήγηση (στους όρους της συμφωνίας προβλεπόταν και η έκδοση της γαλλόγλωσσης Λα Λιμπερτε). Την έκδοσή της προαναγγέλλει η *Μακεδονία με σχόλιο της στο φ. της 21ης Απριλίου 1914, όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται: «Μετ' ευχαριστήσεως είδομεν αγγελίαν περί προσεχούς έκδόσεως νέας εν τη πόλει μας εφημερίδος με τον τίτλον "Ελευθερία". Καθ' όχουμεν πληροφορίας η νέα εφημερίς εκδοθήσεται λίαν προσεχώς, άμα τη αποπεράτσει της τυπογραφικής αυτής εγκαταστάσεως, ήτις γίνεται εν τη επί της προκυμαίας παραπλευρώς του εργοστασίου Ησαΐα οικηματι, οικοδομουμένου υπό της διαχειρίσεως της εφημερίδος, εν ώ θα εγκατασταθώσι και τα Γραφεία της "Λιμπερτε"».

Η έκδοσή της διήρκεσε μόνο μερικούς μήνες. Σύμφωνα με τον Βασ. *Μεσολογγίτη: «παρά τας λινοτυπικές μηχανάς και τας άλλας εγκαταστάσεις [...] και παρά την σθεναράν και γλαυφυράν συνεργασίαν του Λούβαρη αι επιχειρήσεις του Σηράκη δεν επήγαιναν καλά. Φαίνεται ότι η επιχορήγηση, που είχε τομηθεί από την κυβέρνησιν είχε δαπανηθεί

πριν ακόμη κυκλοφορήσουν αι δύο εφημερίδες [...]. Εννοείται ότι υπό αυτές τας συνθήκας δεν ήτο δυνατόν η έκδοσις των εφημερίδων του Σηράκη [...]. Έτσι ένα καλό πρωί εξηφανίσθη εγκαταλείψας εις την τύχην του γραφεία και τυπογραφεία».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΣ (2φ.). ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ι. Κοιμωμένος. «Η εφημεριδογραφική κίνηση της Θεσσαλονίκης». Ημερολόγιο Διάττων Αθηνών του 1924, σ. 32-45. Ι. Μπήτης. «Προοδευτική εξέλιξις του Ελληνικού Έθνους της Θεσσαλονίκης κατά τα τελευταία τεσσαράκοντα έτη», στο Γεωργία Νενέ. Λεσκομα Βορείου Ελλάδος έτους 1935, σ. 31-41. Άρ. Χασιρό. «Εφημερίδες και Δημοσιογραφία της Θεσσαλονίκης», ερ. Νέα Ευρώπη, 8 Αυγ. 1942 Κωνστανίτης. Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης. τ. Β', σ. 281-286.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ελευθερία

Όργανον Εθνικής Οργανώσεως «Ελευθερία». Το πρώτο φύλλο της, πολυγραφημένο, κυκλοφόρησε στη Θεσσαλονίκη τον Ιούν. 1941· το δεύτερο έγινε κατορθωτό να κυκλοφορήσει στις 26 Νοέ. του ίδιου χρόνου. Και τα δύο φύλλα τυπώθηκαν στον ηλεκτροκίνητο πολυγραφο του

Παρίσιος Α.
Αρ. 0 Φύλλον 8

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΟΥΡΑΝΟΒΙΒΛΙΩΝ 'ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ'

1941

11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1941

ΛΥΓΙΣΤΑ ΚΑΙ ΘΑΡΡΑΛΕΑ ΠΑΝΤΑ ΕΜΠΡΟΣ

Ο κατακτητής αναγκάζει το λαό να παύσει τον αγώνα και δόξασαν τον άδελφόν σου. Όσο θριαμβοκρατεί περισσότερο και ήττες εις τα μέτρα, τόσο έντονος την καταστολή εις τα μετωπίσθαι και καταρροήν εις τα πόδια σου. Μην παύσεις τον αγώνα σου. Μην παύσεις τον αγώνα σου. Μην παύσεις τον αγώνα σου.

ΑΣ ΣΥΝΕΧΙΣΤΩΜΕ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΜΑΣ

Μην παύσεις τον αγώνα σου. Μην παύσεις τον αγώνα σου. Μην παύσεις τον αγώνα σου.

ΕΠΙΣΤΕ ΤΟ ΜΟΖΑΪΚ

ΑΝΘΙΜΩΝ ΣΙΜΙΩΝ - Νουμ. 10. Ημερομηνία έκδοσης: 14 Ιουλίου 1941.

τη διάρκειά της Κατοχής κυκλοφόρησαν 38 φύλλα, το τελευταίο με ημερομηνία 28 Οκτ. 1944. Με το φ. 38 κυκλοφόρησε (από λάθος) και το πρώτο νόμιμο φύλλο της, την 1^η ή στις 2 Νοε. και στις 3 του ίδιου μήνα το φ. 39.

Είναι η πρώτη παράνομη αντιστασιακή εφημερίδα που εκδόθηκε στη Θεσσαλονίκη. Όργανο της πρώτης σε όλη την Ελλάδα πολυκομματικής Εθνικοαπελευθερωτικής Οργάνωσης. Ιδρύθηκε στις 15 Μάη 1941, 36 μόνων ημερών μετά την είσοδο των Γερμανών στην πρωτεύουσα της Βορείου Ελλάδας. Το ιδρυτικό πρωτόκολλο της Οργάνωσης, που την ονόμασαν «Ελευθερία», το υπέγραψαν οι Γιάννης Πασαλίδης, εκ μέρους του Σοσιαλιστικού Κόμματος, Θανάσης Φειδάς, εκ μέρους του Αγροτικού Κόμματος, Γ. Ευθυμιάδης, εκ μέρους της Δημοκρατικής Ένωσης. Απόστολος Τζανής, εκ μέρους του Κομμουνιστικού Κόμματος, Σίμος Κερσαϊδής, εκ μέρους της ΟΚΝΕ (Ομοσπονδία Κομμουνιστικών Νεολαίων), Δημήτρης Φαρρός (συνταγματάρχης), ως επικεφαλής του στρατιωτικού σκέλους της οργάνωσης. Η οργάνωση «Ελευθερία», από τις πρώτες ημέρες της ίδρυσής της, αναπτύχθηκε μια πολύ πλούσια και πολύπλευρη αντιστασιακή δραστηριότητα μέσα στην Θεσσαλονίκη και σε όλη σχεδόν τη Μακεδονία. Ταυτόχρονα δημιούργησε τρεις αντάρτικες ομάδες με συνολική δύναμη περίπου 150 ανταρτών. Η πρώτη ομάδα με την ονομασία «Οδυσσεάς Ανδρούτσος» δημιουργήθηκε στο βουνό Κερθούλια Νιγρίτας στις 14 Ιουλίου 1941. Είχε δύναμη 60-70 ανταρτών και επικεφαλής τον έφεδρο ανθυπολοχαγό του πυροβολικού Θανάση Γκένια (Λασσάνη) από τη Τζουμαγιά Σερρών. Η δεύτερη αντάρτικη ομάδα δημιουργήθηκε στα τέλη Αυγούστου 1941, στο βουνό Κρούσια-Κιλκίς, με την ονομασία «Αθανάσιος Διάκος». Είχε την ίδια περίπου δύναμη ανταρτών με την πρώτη και επικεφαλής τον έφεδρο ανθυπολοχαγό Χρήστο Μόσχο (Πέτρο) από τη Χαλκιδική. Η τρίτη ομάδα πήρε την ονομασία «Ελευθερία». Ιδρύθηκε στις αρχές Σεπτεμβρίου 1941, με δύναμη 15 ανταρτών και με επικεφαλής τον ταγματάρχη Βασίλη Μεγκουρίου από το χωριό Καλόκαστρο Νιγρίτας. Σημαντικό ρόλο στην όλη δραστηριότητα της οργάνωσης έπαιξε το παράνομο δημοσιογραφικό της όργανο που κυκλοφορούσε με την ονομασία *Ελευθερία*. Μετά την Απελευθέρωση, συνέχισε την έκδοσή της έως το 1947, σαν καθημερινό απογευματινό φύλλο. Στη νόμιμη γι' αυτήν περίοδο είχε την πρώτη κυκλοφορία ανάμεσα στις εφημερίδες της Θεσσαλονίκης.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σπ. Κουζινόπουλος, «Ελευθερία». Η

φοιτητή Γιάννη Κανάκη, που με τη βοήθεια της κομματικής οργάνωσης Θεσσαλονίκης του ΚΚΕ είχε εγκαταστήσει στον ανδρόκτιο του Παντελή Μορφόπουλο, στην τοποθεσία Σηροκρήνη, περιοχή του σημερινού Δήμου Αμπελοκήπων. Τα δύο επόμενα φύλλα (αρ. 3 και 4) θα τυπωθούν σε παράνομο τυπογραφείο που υπήρχε στο υπόγειο ενός σπιτιού, πλάι στο βυζαντινό κάστρο της Θεσσαλονίκης, στη συνοικία του Κουλέ-Κυρέ. Το τρίτο φύλλο κυκλοφόρησε στις 22 Γενάρη 1941 και το τέταρτο στις 11 Μάη του ίδιου χρόνου με νέο υπότιτλο: *Όργανο του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου* (αρ. φ. 4) στο ίδιο φύλλο, στην πρώτη σελίδα, υπάρχει ανακρίβωση της προσχώρησης της οργάνωσης στο ΕΑΜ. Από το πέμπτο φύλλο θα τυπωώνται ξανά στο χώρο του ανδρόκτιου Σηροκρήνης, που ήδη έχει εγκατασταθεί εκεί ένας πολύ καλά οργανωμένος εκδοτικός μηχανισμός με κανονικό τυπογραφείο. Το φ. 5 που κυκλοφόρησε στις 3 Ιουλ. 1942 έχει υπότιτλο: *Όργανο του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου Μακεδονίας*. Έως το φ. 16 τυπωνόταν στη Θεσσαλονίκη, στο παράνομο τυπογραφείο του ανδρόκτιου Σηροκρήνης. Πάντα τετρασέλιδη, εκτός από το φ. 8 που ήταν έκτακτη έκδοση και βγήκε σε δύο σελίδες. Το σχήμα σελίδας ήταν σταθερό, διαστάσεων 26x19 εκ. Από το φ. 17 και μετά άρχισε να τυπώνεται στο βουνό, διεσέλιδη, διαστάσεων 36x26 εκ. Σε όλη

άγνωστη ιστορία της πρώτης παράνομης οργάνωσης και εφημερίδας της κατοχής, πρόλογος Κ. Μοσκόφ. Θεσσαλονίκη 1985 (2η έκδοση: Καστανιώτης 1986).

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ελευθερία

Δισεβδομαδιαία Ηπειρωτική Πολιτική Εφημερίς. Ιωάννινα, 1923-1937, αρ. φ. 1-1087. Εκδόσεις παραμένει καθόλη την διάρκεια ο Χρ. *Χρηστοβασιλός, ενώ από το 1936 εμφανίζονται διαδοχικά και οι Κ. Τέκτον και Π. Πέτοκος στη θέση του διευθυντή και του συνδιευθυντή αντίστοιχα. Άλλοι υπότιτλοι: Όργανο των Λαϊκού Κόμματος εν Ιωναννίνος (αρ. φ. 778-1020) Δισεβδομαδιαία Ανεξάρτητος Πολιτική Εφημερίς εν Ιωναννίνος - Μοναδικόν Όργανον των Ηπειρωτικών Συμφεροντόν (αρ. φ. 1021-1056) Μοναδικόν Όργανον των Ηπειρωτικών Συμφεροντόν (αρ. φ. 1057-1087). Δισεβδομαδιαία (Τετάρτη και Κυριακή) / Δευτέρα και Πέμπτη), δισελίδη με λίγα τετρασέλιδα φύλλα (αρ. φ. 1002-1014), τετράσπλη, μεγάλου σχήματος. Τιμή φύλλου: 1 δρχ. (αναγράφεται μόνο μετά το 1936), ενώ προηγούμενες φαίνεται να διακινούνταν αποκλειστικά με συνδρομές. Από το 1923 οι ετήσιες συνδρομές οριζόταν για το εσωτερικό στις 75 δρχ. και για το εξωτερικό σε 77 φράγκα ή 8 δολάρια.

Image of the newspaper masthead for 'ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ'. The masthead features the title 'ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ' in large, bold, serif letters. Below it, in smaller text, is 'ΔΙΣΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ'. At the bottom of the masthead, there is a line of text: 'Έτος Δ΄ - Αριθμ. 222 || Δευτέρα: 12. ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1923 || Έκδοση 1η - 10.000 φύλλα 1923'. Below the masthead, there are several columns of text, including a large section titled 'Η ΑΣΤΥΡΙΑ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ' and another titled 'ΕΓΓΡΑΦΕΙΣ'.

Η έκδοσή της αποτελεί προσωπικό εγχείρημα του ηπειρώτη λόγιου, συγγραφέα και αγωνιστή Χρήστου Χρηστοβασιλή. Στο πρώτο φύλλο, αφού δημοσιοποιεί την πρόθεσή του να επιστρέψει στη μαχόμενη δημοσιογραφία, εξαγγέλλει και τους στόχους της νέας εφημερίδας. Κάτω από τον τίτλο «Το Πρόγραμμα μας» κωδικοποιούνται οι βασικές θέσεις και τα ενδιαφέροντα του εκδότη: «1. [...] η υπεράσπις της Συνταγματικής Βασιλείας [...] 2. η εξυπηρέτησις των συμφεροντόν του καταδυναστευομένου Ηπειρωτικού λαού [...] 3. [...] η αποφυγή αναμίξεως σε προσωπικά ζητήματα [...] 4. η διάδοσις των στήλών σε κάθε παραπονούμενο κατά οποιασδήποτε αρχής στρατιωτικής και πολιτικής».

Από την πρώτη στιγμή η Ελευθερία ταυτίζεται με το συντηρητικό πολιτικό σχηματισμό του Λαϊκού Κόμματος, του οποίου αργότερα (αρ. φ. 788) γίνεται «επίσημο όργανο» στην περιοχή των Ιωαννίνων. Άλλωστε, ο Χρηστοβασιλής κατέχεται επανειλημμένα σε εκλογικές αναμετρήσεις ως υποψήφιος βουλευτής του Λαϊκού Κόμματος έχοντας μάλιστα επιτύχει δύο φορές την εκλογή του (1926, 1935). Όπως είναι επόμενο, τα έντονα πολιτικά πάθη της εποχής αντανακλώνται πλήρως στις σελίδες της, στις οποίες κυριαρχεί ο αντιβενιζελισμός που ορισμένες φορές φτάνει σε ακρότητες («Κάτω ο Αντίχριστος της Ελληνικής Φυλής», αρ. φ. 483), ενώ ευνόπητο είναι ότι η πολεμική κορυφώνεται πριν από κρίσιμες εκλογικές αναμετρήσεις («Το τέλος της Βενιζελικής τυραννίας», 1933). Παράλληλα, η άνοδος της επιρροής του ΚΚΕ κινητοποιεί τα συντηρητικά αντανακλαστικά της, με αποτέλεσμα το 1936 να υπάρξει μία σειρά άρθρων με αντικομμουνιστικό περιεχόμενο, που υποστηρίζουν ότι μπροστά στην «πλήρη αναρχία το μόνο φάρμακο της εθνικής μας νόσου είναι η διάλυσις της βουλής και η δικτατορία», προσδοκία που επαληθεύτηκε με την επικράτηση του Ιωάννη Μεταξά.

Όπως θα ανέμενε κανείς, η ύλη της αρθρώνεται κυρίως γύρω από την εσωτερική πολιτική επικαιρότητα. Στην πρώτη σελίδα συνήθως υπάρχουν άρθρα γνώμης για τρέχονα ζητήματα, πολιτικές διακηρύξεις του Λαϊκού Κόμματος καθώς και αρκετά συχνά, ποιήματα του Χρ. Χρηστοβασιλή. Η δεύτερη σελίδα φιλοξενεί διεθνείς ειδήσεις σε μονόστυλα κάτω από τον γενικό τίτλο «Τελευταία Ώρα» και νέα από την Αθήνα («Τηλεγραφήματα εξ Αθηνών»). Η τακτική ύλη συμπληρώνεται από ολιγόστυχα σχόλια για την επικαιρότητα, καθώς και από κοσμικά νέα της

πόλης (απίξεις, αναχωρήσεις, εκδόσεις). Ενίοτε δημοσιεύονται ιστορικές μελέτες («Ο Αλή-Πασάς από την άλλην πλευράν») και δρασκευτικά-ηθικοπλαστικά κείμενα. ενώ δημοσιεύονται και επιστολές αγνωστών («Διδάσκαλος κατά της δεότητος του Ιησού Χριστού», αρ. φ. 596). Συχνά πάλι η ύλη καλύπτεται από τις αγορεύσεις του Χρηστοβασίλη στη Βουλή, αλλά και από πολυσέλιδες διακηρύξεις πολιτικών σχηματισμών, όπως επί παραδείγματι: «Δήλωση του αντιβενιζελικού συνδυασμού προς τον Ηπειρωτικών λαόν» (αρ. φ. 3). Τέλος, με την πάροδο του χρόνου πολλαπλασιάζονται οι πληρωμένες καταχωρίσεις, οι μικρές αγγελίες και οι διαφημίσεις τοπικών επιχειρήσεων και καταστημάτων.

Γραφόταν σχεδόν αποκλειστικά από τον Χρήστο Χρηστοβασίλη, όπως φανερώνει και η απουσία άλλων σταθερών συνεργατών. Ο εκδότης-συντάκτης της πάντως αναγκάστηκε να διακόψει την έκδοση το διάστημα Φεβρουάριος-Μάρτιος 1936 κάτω από την πίεση οικονομικών προβλημάτων, παρά τον ικανοποιητικό αριθμό των 2000 συνδρομητών. Η οριστική παύση της έκδοσης έρχεται με τον θάνατο του Χρηστοβασίλη που ανακοινώνεται στο φ. 1087 (19 Μαρτ. 1937). Το τελευταίο αυτό φύλλο («επιμνημόσυνος έκδοσις επί τω θανάτω του διευθυντού της») έχει οκτώ σελίδες που καλύπτονται με νεκρολογίες γραμμένες από προσωπικότητες της πολιτικής και λογοτεχνικής ζωής (Ν. Βέης, Χρ. Σούλης, Τέλος Άγρας, Όλμος Περάνθης, Στρ. *Μυριθήλης, Τάκης Σιωμόπουλος, Γ. Κοτζιούλας, Γρ. Καμπουρόγλου), καθώς και αναδημοσιεύσεις από αθηναϊκές και τοπικές εφημερίδες της αναγγελίας του θανάτου του Χρηστοβασίλη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ, ΕΗΜ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κόντη, *Ηπειρωτική Βιβλιογραφία*, Β', σ. 47 (όπου και εκτενή βιβλιογραφία).

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

Ελευθερία

Καθημερινή εφημερίς των λαρισιάκων συμφερόντων, Λάρισα 15 Δεκ. 1922 έως σήμερα, αρ. φ. 1-29.463 [31 Δεκ. 2005]. Ιδρυτής - εκδότης: Γεώργιος *Δημητρακόπουλος. Εκδότης (από 1935): Βασίλειος Δημητρακόπουλος. (από 1945) Παναγιώτης Δημητρακόπουλος και από τον Ιούλιο 2004 η Δανάη Δημητρακοπούλου. Άλλοι υπότιτλοι: *Ημερησία δεσσαλική εφημερίς εκδιδομένη εν Λαρίση* από το φ. 6180(4 Μαρτ. 1945); *Καθημερινή Εφημερίς Δημοκρατικών Αρχών* από το φ. 6271 (24 Ιουν. 1945); *Καθημερινή Προινή Εφημερίς εν Λαρίση* από το φ. 7125 (8 Αυγ. 1948); *Η Αρχαιοτέρα Καθημερινή Εφημερίς εν Λαρίση*.

Εβδομαδιαία και από 15 Δεκ. 1922 ημερήσια, δισέλιδη / τετρισέλιδη, 5 / 8στηλη, διαστάσεων 60x45 εκ / 53x37εκ. Τιμή φύλλου: 50 λεπτά (1924) και σήμερα [2005] 50 λεπτά. Συνδρομές εσωτερικού: ετησία 150 δρχ., εξαμηνιαία 75 δρχ., τριμηνιαία 50 δρχ.; εξωτερικού: ετησία 205 δρχ., εξαμηνιαία 105 δρχ., 15 δολ. Αμερ. (1924) και σήμερα : ετήσια εσωτ.: 230 ευρώ, εξωτ.:1300 ευρώ (Ευρώπη). Γραφεία - Τυπογραφεία: Πεζόδρομος Πατισταύρου 6, 41110, Λάρισα. Ιστοσελίδα: www.eleftheria.gr

Μια από τις μακροβιότερες εφημερίδες της Λάρισας με πανδεσαλική κυκλοφορία. Το εγχείρημα ημερήσιας έκδοσής της ήταν μεγάλο επιχειρησιακό ρί-

σκο, τόσο γιατί οι προηγούμενες προσπάθειες άλλων εκδοτών είχαν καταλήξει σε αποτυχία, όσο και γιατί η Λάρισα, στα χρόνια του 1920, ήταν μια μικρή επαρχιακή πόλη, με 25.000 κατοίκους - οι περισσότεροι εκ των οποίων αναλφάβητοι. Παρ' όλα αυτά, η νέα εφημερίδα κατορθώνει να δημιουργήσει δικούς της αναγνώστες, ν' ανοίξει τη διαφημιστική αγορά και να διευρύνει την κυκλοφορία της σ' ολόκληρο το νομό. Σ' αυτό συντέλεσαν δύο παράγοντες: η ανάδειξη της τοπικής δημοσιότητας (μ' ένα μικρό, αλλά ευέλικτο δη-

μοσιογραφικό επιτελείο) και η άρτια εκτυπωτική της εμφάνιση (με τα πλέον σύγχρονα εκτυπωτικά μηχανήματα της εποχής). Το 1935, όταν αναλαμβάνει τη διεύθυνση ο πρωτότοκος γιος του Γεωργίου Δημητρακόπουλου, Βασίλης, 25 μόλις ετών, πτυχιούχος της Νομικής ανανεώνει τον τεχνολογικό εξοπλισμό, εκσυγχρονίζει τη σελιδοποίηση και εμπλουτίζει τη θεματολογία (κυρίως με θέματα κοιλτούρας), επιτυγχάνοντας κυκλοφοριακή άνοδο. Ωστόσο, αυτή η πορεία ανακόπηκε το 1941, με την εισβολή των Γερμανών. Η Ελευθερία και ο Ημερήσιος Κήρυκας - η άλλη εφημερίδα της Λάρισας - εκδίδονται πλέον υπό τον κοινό τίτλο Λαρισιαίκο Τύπος και ο Β. Δημητρακόπουλος αναγκάζεται να μετακομίσει στην Αθήνα, αναπτύσσοντας εκεί άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Μετά την Απελευθέρωση, αρχίζει να έχει ενεργό συμμετοχή ο δεύτερος γιος του Γ. Δημητρακόπουλου, Παναγιώτης. Γεννήθηκε το 1916 στο Βόλο, αλλά εγκαταστάθηκε στη Λάρισα από τα παιδικά του χρόνια. Σπούδασε σε Σχολή Λογιστικής και ήταν γνώστης της γαλλικής γλώσσας. Από το τότε που ανέλαβε την εφημερίδα, έως τον θάνατό του, τον Ιούλιο 2004, ήταν αυτός που συνέδεσε το όνομά του με τα μεγαλύτερα άλματα της Ελευθερίας, καθώς και με την ανεξάρτητη γραμμή της πέρα από κόμματα και ιδεολογίες. Το γεγονός της ισότιμης προβολής όλων των απόψεων και ιδεών έδωσε σημαντική ώθηση στις πωλήσεις και αύξησε κατακόρυφα το κύρος της εφημερίδας.

Ο Π. Δημητρακόπουλος ήταν ο πρώτος εκδότης της επαρχίας που πέρασε την εφημερίδα του από την τυπογραφία στη λινοτυπία (1951), από τη λινοτυπία στη φωτοστοιχειοθεσία και την όφσεντ εκτύπωση (1981), αλλά και από τους πρώτους εκδότες που εκσυγχρόνισε την εφημερίδα του, με την ηλεκτρονική τεχνολογία (1992) - ανανεώνοντας σε τακτά χρονικά διαστήματα τον εξοπλισμό της. Υπήρξε επίσης από τους πρώτους εκδότες που δημιούργησε στο Διαδίκτυο ολοκληρωμένη ιστοσελίδα. Όλα αυτά, συνδυασμένα με την πλούσια θεματολογία και την έγκυρη ενημέρωση της εφημερίδας, είχαν ως αποτέλεσμα η Ελευθερία των 500 φύλλων του 1922, να ξεπερνά σήμερα τα 22.000 φύλλα, ο όγκος των διαφημιστικών καταχωρίσεων να αυξηθεί σημαντικά, με απόλυτη ανταποδοτικότητα και η οικονομική αυτοτέλεια, από τη μια πλευρά να επιτρέπει την εύρυθμη λειτουργία της και από την άλλη να περιφρουρεί την αντικειμενικότητά της. Μετά τον θάνατο του Π. Δημητρακόπουλου, τη διεύθυνση της εφημερίδας ανέλαβε η σύζυγός του, Δανάη που ως τον Ιούλιο 2004,

είχε τη δημοσιογραφική ευθύνη λειτουργίας του Γραφείου Αθηνών της εφημερίδας.

Όμως, η προσφορά του Δημοσιογραφικού Οργανισμού "Ελευθερία", δεν περιορίζεται μόνο στον τομέα της ενημέρωσης. Τα τελευταία 20 χρόνια έχει αναπτύξει μια πλούσια κοινωνική δράση, χρηματοδοτώντας είτε μεγάλα έργα (όπως οι βρεφονηπιακοί σταθμοί στη Λάρισα και τον Τύρναβο, το μνημείο των πεσόντων στην 110 Πτέρυγα Μάχης, το Προσκοπικό Κέντρο "Ελευθερία" στην Καλλιπεύκη, το Κέντρο Αυτιστικών Παιδιών στη Νεάπολη), ή συλλόγους και μαζικούς φορείς.

Δυναμική εφημερίδα της περιφέρειας, η Ελευθερία, βραβευμένη για την πορεία της και από τη Γενική Γραμματεία Τύπου, καλείται να ανταποκριθεί σε νέες προκλήσεις. Με άρτια οργανωμένα γραφεία στην Αθήνα, το Βόλο, τα Φάρσαλα, την Ελασσόνα, τον Τύρναβο και την Αγιά, με ένα μεγάλο αριθμό ανταποκριτών και συνεργατών, πλήρη οικονομική αυτοτέλεια, αυτοδύναμη τεχνολογική υποστήριξη και εκατό περίπου εργαζόμενους, ο Δημοσιογραφικός Οργανισμός «Ελευθερία» στοχεύει ακόμη ψηλότερα, με όπλα την αντικειμενικότητα και τον πλουραλισμό των απόψεων στις σελίδες της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ, ΔΒΛάρ., Αρχείο της εφ. Ελευθερία (Λάρισα)

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Ελευθερία

Λευκωσία, 14/27 Μαρτ. 1906 - 19 Ιουλ. 1974. Οικονομικός και τεχνικός διευθυντής: Κύρος Θ. *Σταυρινίδης. Διευθυντής, συντάκτης και κύριος αρθρογράφος: Δημοσθένης Θ. *Σταυρινίδης. Αρχισυντάκτης: Γεώργιος *Χατζηνικολάου (μετά τον θάνατο του Δημοσθένη Θ. Σταυρινίδη, το 1957). Διευθύντρια: Μηλίτσα Γκαρουάνα. Άλλος υπότιτλος: Καθημερινή εφημερίς (από το 1936). Εβδομαδιαία αρχικά, δι-εβδομαδιαία το 1922 και ημερήσια το 1936, τετρασέλιδη, εξίστηλη, διαστάσεων 62x45 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 10 σελίνια και εξωτερικού 14 σελίνια. Εκτυπωνόταν σε ιδιόκτητο και σύγχρονο για την εποχή εκείνη τυπογραφείο, που θρσκόταν μαζί με τα γραφεία της στην Κεντρική Αγορά της Φανερωμένης στη Λευκωσία.

Εφημερίδα με πλούσια ύλη που περιλαμβάνει άρθρα, μελέτες, σχόλια, εσωτερικές και εξωτερικές ειδήσεις, καλλιτεχνικά και δικαστηριακά νέα, ανταποκρίσεις από τις επαρχίες και ποικιλία άλλων πληροφοριών. Στην πρώτη σελίδα του πρώτου φύλλου της δημοσιεύεται σημαντικό άτιτλο πρωτοσέλιδο άρθρο, που αναφέρεται στο λειτουργήμα και την

αποστολή του Τύπου: «Θεσμόν πολιτειακόν ονομάζουσι και θεωρούσιν εν ταις πεπολιτισμέναις χώραις τον τύπον. Τοιαύτη η περι της αποστολής αυτού γνώμη ώστε σπουδαίως καταλέγουσι τούτον εις τας εξουσίας της πολιτείας μεγίστην αναγνωρίζοντες αυτού ισχύν και σημασίαν. Και αληθώς αρότου του σκοτεινόν του απολυταρχισμού κράτος, εδραζόμενον επί ψευδούς των ανθρωπίνων πραγμάτων συντάξεως και διά της βίας συγκρατούμενον κατέπεσεν υπό την θυελλώδη πνοήν των υγιών του πολιτισμού ιδεών εις ερείπια, ανεκρηύχθησαν δε ως παραβαίαστα και συμφυά τω ανθρωπό δικαιοώματα η ελευθερία και η ισότης, ο τύπος απαλλαγείς των δεσμών τυφλής λογοκρισίας και την γενικήν προς τα πρόσω ακολουθών ανέλιξιν, κατώρθωσε να αρθή εις περιωπήν εξουσίας μεγάλα δυναμένης και δρώσης, εις θήμα σθεναρόν, από του οποίου ευρύς και αυστηρός ασκείται ο έλεγχος της δημοσίας γνώμης, εις φάρον τηλαυγή φωτίζοντα και ιδύνοντα προς την πρόοδον της κοινωνίας».

Στο ίδιο φύλλο δημοσιεύονται επίσης: άρθρο με τίτλο «Οι Κύπριοι επιστήμονες» που αναφέρεται στον μεγάλο αριθμό κυπρίων επιστημόνων στη Λευ-

κωσία: χρονογράφημα με τίτλο «Έργα και Ημέραι - Η Χρονογραφία μας» που υπογράφει άγνωστος χρονογράφος με το ψευδώνυμο «N.»· σημαντικό μελέτημα με τίτλο «Ιστορικά Μελετήματα - Ο Αρχιεπίσκοπος Φιλόθεος (1734-1759)».

Συνέβαλε για 68 χρόνια στην έγκυρη ενημέρωση του κυπριακού ελληνισμού, του οποίου αποτελούσε έκφραση των ονείρων, των προβληματισμών και των διλημάτων του. Μια από τις σημαντικότερες και εγκυρότερες εφημερίδες που με την ποιότητα, το ήθος, το κύρος και το ψηλό επαγγελματικό της επίπεδο άφησε ανεξίτηλο το στίγμα της στην ιστορία της κυπριακής δημοσιογραφίας. Διέκοψε την έκδοσή της μετά από την εκδήλωση του πραξικοπήματος εναντίον του προέδρου Μακαρίου στις 15 Ιουλίου 1974 και την καταστροφική για τον κυπριακό ελληνισμό τουρκική εισβολή που ακολούθησε.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ, ΒΒ, ΙΑΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 99· Α. Κλ. Σοφοκλέους, *Οι πρώτες ελληνικές εφημερίδες της Λευκωσίας*, Λευκωσία 1997, σ. 46-51· του ίδιου, «Ελευθερία», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 5, Λευκωσία 1986, σ. 46-47.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ, ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ελευθερία, Νέα Υόρκη, 1938-1941

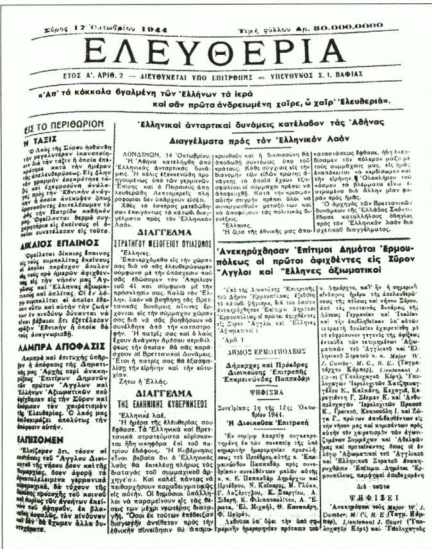
βλ. *Η Φωνή του Εργάτου*, Νέα Υόρκη, 1918-1923 και *Εμπρός*, Σικάγο, 1923-1938

Ελευθερία

Δισεβδομαδιαία κυκλαδική εφημερίδα εν Σύρω, Σύρος, 12 Οκτ. 1944 - 30 Νοε. 1945, έτ. Α'-Β', αρ. φ. 1-55. Διευθύνεται από επιτροπή. Υπεύθυνος: Σ.Ι. *Βαφιάς (αρ. φ. 1-8, 12 Οκτ. 1944 - 16 Νοε. 1944), που αναλαμβάνει κατόπιν τη διεύθυνση. Από το φ. 32 (3 Μαΐου 1945) ως αρχισυντάκτης αναφέρεται ο Ευάγγελος Ν. Ασπιώτης και ως ιδιοκτήτης-διευθυντής ο Σταύρος Ι. Βαφιάς. Δισεβδομαδιαία, γίνεται εβδομαδιαία από τις 9 Δεκ. 1944, διςέλιδη, τετράστηλη / πεντάστηλη, διαστάσεων 47x30 εκ. / 33x25 εκ. Τιμή φύλλου: 10 εκατομμύρια δραχ. έως 100 δισεκατομμύρια δραχ. (21 Νοε. 1944). Γραφεία: Αγοράς 39 (Ερμούπολη). Τυπογραφείο: Κλ. και Κυπ. Στεφάνου 12 (Ερμούπολη).

Ο τίτλος της εκφράζει εύστοχα την εποχή κατά την οποία εκδίδεται το έντυπο. Η δεματική αφορα την ανασύσταση του ελληνικού κράτους, ύστερα από την τετράχρονη Κατοχή. Απευθύνεται στους Κυκλαδίτες και οι συνεργάτες του προέρχονται από τη Σύρο και τα γειτονικά νησιά. Το περιεχόμενον των άρθρων είναι κυρίως πολιτικό. Στην πρώτη σελίδα, πέρα από καθαρά πολιτικά θέματα υπάρχουν μόνι-

μες στήλη, με τίτλους «Εις το περιδύριον» και «Χρονολόγημα». Στην πίσω σελίδα βρίσκονται ανακοινώσεις, ειδοποιήσεις, εντόπιες ειδήσεις και η στήλη «Συριακή Ζωή».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΓΑΚ-Αρχαία Ν. Κυκλάδων.

ΤΑΪΝΑ ΧΙΣΤΑΛΛΑ

H Ελευθερία

Αθήνα, 9 Φεβρ. 1883 - 20 Φεβρ. 1887. (αρ. φ. 203 - 730. Εκδότης: Αθ. Οικ. Κοκοράβας. Διοεβδομαδιαία (Τετάρτη και Παρασκευή), τετρασελίδη, δίτιηλη, διαστάσεων 32x22 εκ. Αποτελεί μετονομασία της εφ. Ολυμπας (1881-1883). Μετά το 1887 συνεχίζει την έκδοσή της με τον τίτλο *Ημέρα (1887-1910, με διακοπές). Τυπογραφείο: Αντ. Χαλούλου (πλησίον Αγίων Θεοδώρων) «Ο Φοίνιξ» από το φ. 320 (4 Μαρτ. 1884). «Ασραβιάς» Φ. Σταυριανού.

Αντιπολιτεύεται την κυβέρνηση Χ. Τρικούπη και την «τυφλώ» υποστηρίζουν αυτόν πλειοψηφικά την Βουλής», επιμένοντας ότι η περιφρόνηση των προτάσεων της αντιπολίτευσης φέρνει τη χώρα σε αξιοδερνήτη οικονομική κατάσταση, «προσιωνιζομένην εντελή χρεωκοπία» (αρ. φ. 302, 4 Ιαν. 1884). Είναι πολλά τα πύρινα άρθρα εναντίον του Τρικούπη τον οποίο προσαγορεύει πρωθυπουργό της Ελλάδας και αρχισυντάκτη της * Ωρας (αρ. φ. 310). Τον θεωρεί υπεύθυνο για την πλήρη συνταγματική

παράλυση και αναφωνεί ειρωνικά: «Τις πταίει;» (αρ. φ. 390). Του αποδίδει την άσχητη στατάλη του δημοσίου χρέωματος και επικαλείται τις προτάσεις της αντιπολίτευσης για περικοπή των περριτών δαπανών, για δέσεις που δημιουργήθηκαν «προς τους σκοπούς της πατρίδας». (αρ. φ. 311).

Η Ελευθερία επιμένει ιδιαίτερα στην οικονομική πολιτική του προδουλοτικού και αφιερωμένου εκτενών πρωτοεπίδα άρθρα για τον καταδεχόμενα προ-ιπολογοισμό (αρ. φ. 312-319). Στηλιτεύει την κομματική συναλλαγή και την εξαγορά ψήφων για διορισμούς στο Δημόσιο: «Την μίαν ημέρα εξωνείται η βουλευτική ψήφος και την άλλη δημοσιεύεται εις την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως διορισμοί είτε υπεπιστάτου είτε επιστάτου των φυλακών, αδελφού ή εξαδέλφου του πωληθέντος βουλευτού» (αρ. φ. 320). Θα δημοσιεύει επί μακρόν σειρά άρθρων για οικονομικά σκάνδαλα στα οποία εμπλεκόταν η Εθνική Τράπεζα και ο διοικητής της Μάρκος Ρενιέρης. Θέματα του σκανδάλου υπήρξαν οι κάτοικοι της επαρχίας Θηβών: «Τα όρνεα της Εθνικής Τραπεζής, τα οποία εδεώρουν τους κατοίκους της επαρχίας των Θηβών ως πτώματα και επέπεσαν επ' αυτών, απομύθισαντα και την τελευταίαν [...] των ατυχών εκείνων θυμάτων» (αρ. φ. 386). Το ανάγνωμα «Θηβαϊκά», στο οποίο διεκτραφωγείται το σκάνδαλο, δημοσιεύεται στα φ. 359-386, με τον παραστατικό τίτλο «Θηβαϊκά. Ιστορία ενός Αμαρτωλού. Σταύρος Ζερβέας, Μπούρτζης Μπουστούκος Αλεξανδρίδης» (πρόκειται για τον καταχραστή και υπάλληλο της τράπεζας στη Θήβα, ο οποίος τελικά καλύφθηκε –κατά τον συντάκτη– από υψηλά ιστάμενα πρόσωπα). Τα «Θηβαϊκά» υπογράφει ο «Θηβαίος». Πρόκειται βέβαια για τον Αθ. Οικ. Κοκοράβα ο οποίος, ως πληρεξούσιος τριακοσίων κατοίκων της επαρχίας Θηβών, επέδωκε προς την «Α.Μ. τον Βασιλέα» αναφορά των κατοίκων με την οποία κατηγορούνται οι διοικητές της Εθνικής Τράπεζας στην επαρχία αυτή (αρ. φ. 393).

Την πολιτική αλλαγή τον Απρίλιο 1885 η εφημερίδα δεν υποδέχεται με ενθουσιασμό. Κατά τον εκδότη της ο λαός αναγκάσει που δεν βλέπει στο νέο κυβερνητικό σχήμα τους εκλεκτούς του (π.χ. τον Σωτηρόπουλο, τον Δεληγεώργη και άλλους) και «δικαιώς αποστρέφει το πρόσωπό του από την Οικονομική κυβέρνηση του κ. Δεληγιάννη» (αρ. φ. 453). Η Ελευθερία θα οξύνει τις επιδείξεις της στη νέα κυβέρνηση, ζητώντας ακύρωση του εκλογικού απο-

τελέματος στην επαρχία της Καλαμπάκας (αρ. φ. 457). Ακόμα δεν θα φεισθεί επιδείξεων προκειμένου να λοιδορήσει τις οικογενειακές επιλογές του πρωθυπουργού: «Ο κ. Δηλιγιάννης ουκ επαύσατο διορίζον ου μόνον πάντας τους συγγενείς του μέχρι δωδεκάτου βαθμού αλλά και τα κοπέλια του» (αρ. φ. 463). Πράγματι, ο «Αντίχριστος», ψευδώνυμο προφανώς του Κοκοράβα, διακρίνει άλλους δύο αδελφούς του πρωθυπουργού σε δημόσια αξιώματα, πρόεδρο του Αρείου Πάγου τον ένα και πρύτανη Πανεπιστημίου τον άλλο.

Προ του «Παράφρονος Πρωθυπουργού», δηλαδή του Θ. Δηλιγιάννη (αρ. φ. 46) θα υποδεχθεί

Την ειδησεογραφία της διανθίζει και με ειδήσεις που ο αναγνώστης δεν προσπερνά αδιάφορα. Έτσι κιάτω από τη διαφήμιση «Νέον Φαρμακείορείον Ιωάννου Δ. Κάσπαρη» διαβάζουμε: «το κατάστημα τούτο [...] απεφάσισεν να χορηγή τα φάρμακα εις τους πτωχούς εις το ήμισυ της αξίας των. Εις δε τους εντελούς απόρους τα φάρμακα δίδονται δωρεάν» (αρ. φ. 326, 28 Μαρτ. 1984). Φαίνεται όμως ότι οι εκδηλώσεις κοινωνικής αλληλεγγύης δεν σπανίζουν. Στο φ. 317 (25 Φεβρ. 1984) παρουσιάζεται ως «Ενδιαφέρουσα την κοινωνίαν είδησις» το ότι «τους πτωχούς ο κ. Λάμπρος δέχεται και επισκέπτεται δωρεάν» (αρ. φ. 317, 25 Φεβρ. 1984).

Άλλη περιεχόμενη ύλη είναι τα «Τηλεγραφήματα», «Ισολογισμοί», «Δρομολόγια της Ελληνικής Ατμοπλοΐας» και «Ειδοποιήσεις» (διαφημίσεις, οι οποίες από το 1886 καταλαμβάνουν ολόκληρη την 4^η σελίδα).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 98· Δ. Βικέλας, «Η ελληνική δημοσιογραφία κατά το 1883», *Εστία*, τχ. 17-18 (1884), 90.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΓΛΟΥ

με ανακούφιση τον αντιπολιτευτικό λόγο του Τρικούπη, ο οποίος «διεσκορπίζει τα νέρφη τα επισκοπίζοντα τον ορίζοντα του Βουλευτηρίου και έφερε την αδρίαν» (αρ. φ. 468). Παρακολουθεί επίσης με ενδιαφέρον τη δράση του εκτός συνόρων ελληνισμού. Αφιερώνει αναλυτικότητα άρθρα για τη ζωή του Πατριαρχείου (αρ. φ. 350-351), αλλά και με τη στήλη «Πατριαρχικά» ανανεώνει συχνά τη σχετική πληροφόρηση των αναγνώστών της.

Η Ελευθερία του Εμπορίου
Εφημερίς κατά μήνα εκδιδόμενη Παρά του Συμβουλίου της Εταρίας των ελευθεριών του εμπορίου. Ερμούπολη, Μάρτ. 1865-1867, αρ. τχ. 1-34. Εκδότης: Εταρία των Ελευθεριών του Εμπορίου. Μηνιαίο, δεκαεξί σελίδων διαστάσεων 21x14 εκ. Τυπογραφείο: Ρ. Πρίντζης.

Το περιοδικό είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τη δράση του μοναδικού οικονομικού συλλόγου, που είναι γνωστός στην ελληνική κοινωνία του 19^{ου} αιώνα, την Εταρία των Ελευθεριών του Εμπορίου. Ο σύλλογος αυτός ιδρύθηκε στην Ερμούπολη της Σύρου την 1^η Μαρτίου 1865. Το καταστατικό του είχε συνταχθεί με την υπογραφή πενήντα τεσσάρων εμπόρων και επιχειρηματιών στις 31 Ιανουαρίου του ίδιου έτους και είχε δημοσιευτεί στις 27 Φεβρουαρίου στην εφ. **Ερμούπολις*. Στους βασικούς στόχους του συλλόγου ήταν η κατάργηση των δασμών και κατ'επέκταση των τελωνείων της χώρας αλλά και η αντικατάσταση των έμμεσων φόρων που επέβαρναν την κατανάλωση με άμεση προοδευτική φορολογία εισοδήματος. Πρόεδρος του συλλόγου, από την ίδρυσή μέχρι τη διάλυσή του, τον Δεκέμβριο 1867, ήταν ο έμπορος και πληρεξούσιος Σύρου στην Εθνοσυνέλευση του 1862, Λεωνίδα Εμμορφόπουλος (1811-1896). Τα μέλη του δεν προέρχονταν μόνο από τον

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

Παρά το Συμβούλιον τῆς Ἐταιρίας
τῶν ελευθεριῶν τοῦ ἐμπορίου.

Συστάσα τὴν 1 Μαρτίου 1865.

ΦΛΑΔΑ. 1.

ΜΑΡΤΙΟΣ 1865

ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ
ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ.

Πρακτικὰ τῆς 4. μηνιαίας συνελεύσεως
τῶν ἐταίρων, τῆς 28 Φεβρ. 1865.

Ἡ Συνέλευσις ἐγένετο ἐν τῇ ἐπι τοῦτο παραχωρηθείσῃ παρὰ τῆς ἐφορίας, αἰθούσῃ τῆς Λέσχης ἢ Ἑλλάδος.

Παρελθούσης τῆς ὀρισεύσεως ἔως ὅρας ὁ Πρόεδρος λαθῶν τὴν ἔβραν του ἐτήρησε τὴν ἐνορξιν τῆς συνελεύσεως.

Ὁ Πρόεδρος εἰδῆλωσε ὅτι κατὰ τὸ καταστατικὸν πρέπει ἂν ἀναγνωσθῇ αὐτοῖς παρὰ τοῦ Γραμματέως ἐκθεσις τῆς μηνιαίας ἐργασίας τοῦ συμβουλίου.

Ὁ Γραμματεὺς ἀνέγνω τὴν ἐφεξῆς ἐκθεσιν.

εμπορικό και επιχειρηματικό κόσμο της ελληνικής κοινωνίας της περιόδου αλλά και από τον ελληνισμό της διασποράς. Το 30% περίπου των μελών του ήταν Ἕλληνες του εξωτερικού.

Δημοσιεύονταν τα πρακτικά των γενικών συνελεύσεων και των συνεδριάσεων του διοικητικού συμβουλίου του συλλόγου. Δημοσιεύονταν επίσης άρθρα των μελών του αλλά και άρθρα που αντιστρατεύονταν τις θέσεις και τους βασικούς του στόχους. Οι οικονομικές ιδέες και απόψεις που διατυπώθηκαν στα τεύχη δεν είχαν θεωρητικό χαρακτήρα. Αντίθετα, τα διέκρινε ο εμπειρισμός και η παράδειση παραδειγμάτων από την οικονομική ιστορία άλλων χωρών. Περιορισμένες ήταν επίσης και οι αναφορές σε θεωρητικούς της οικονομικής επιστήμης.

Για τους υπέρμαχους της ελευθερίας του εμπορίου η συνθήκη Cobden-Chevalier του 1860 αποτελούσε τον θεμέλιο λίθο της επιχειρηματολογίας τους για απελευθέρωση του εμπορίου από δασμολογία και φορολογικές επιβαρύνσεις στην κατανάλωση. Η συνθή-

κη αυτή σηματοδοτούσε, για τους ίδιους, τις απαρχές μιας νέας εποχής στην εμπορική πολιτική των ανεπτυγμένων ευρωπαϊκών χωρών και έπρεπε να λειτουργήσει ως πρότυπο μίμησης για την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας (αρ. τχ. 18, σ. 131-152). Μεταξύ θέβαια των υποστηκτών δεν έλειπαν και οι πιο μετριοπαθείς που αποδέχονταν ως βασική θέση την ελευθερία του εμπορίου, χωρίς όμως να συνηγορούν στην πλήρη κατάργηση των δασμών (αρ. τχ. 6, σ. 125-130). Από την άλλη μεριά, οι αντίπαλοί τους υποστήριζαν ότι η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας δεν επέτρεπε κατάργηση των δασμών. Η μείωση των δημοσίων εσόδων από μία τέτοια ενέργεια ήταν σε βάρος της πρωτογενούς παραγωγής και των έργων υποδομής που απαιτούνταν για την ανάπτυξη της (αρ. τχ. 3, σ. 50-53). Η Εταιρία των Ελευθεριών του Εμπορίου αποσκοπούσε, σύμφωνα με τη δική τους οπτική, στην αποκλειστική εξυπηρέτηση των συμφερόντων της εμπορικής τάξης (αρ. τχ. 8, σ. 177-197 passim).

Κατά τη βραχυμία παρουσία του υπήρξε ένα μέσο διάχυσης οικονομικών ιδεών αλλά και ένας χώρος διαλόγου και αντιπαραθέσεων.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΚΝΕ/ΕΙΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «Εταιρία της Ελευθερίας του Εμπορίου», εφ. *Ερμούπολις*, αρ. φ. 24, 30 Ιαν. 1865· Μ. Psalidopoulos, «The Greek "Society for the Freedoms of Trade" (1865-67): Rise, activities, decline», *Journal of the History of Economic Thought*, τ. 27, αρ. 4 (Δεκ. 2005), 383-398.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΣΥΡΜΑΛΟΓΟΥ

Ελευθεριάδης, Κώστας Γ.

(Λευκωσία, 1883-1911). Λόγιος, λογοτέχνης και δημοσιογράφος. Φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (1894-1902) και στο Βαρβάκειο Λύκειο Αθηνών (1902-1903). Σπούδασε στη Φυσικομαθηματική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (1903-1906). Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Αθήνα συνεργάστηκε με τον Γεώργιο Σ. Φραγκοῦδη στην έκδοση της εφ. *Μεταρρύθμισις* (1904-1905) και με άλλα αθηναϊκά έντυπα. Αναγκάσθηκε όμως να διακόψει τις σπουδές του και να επιστρέψει στην Κύπρο λόγω ασθένειας. Μετά την επιστροφή του, το διάστημα 1906-1911 εργάστηκε ως συντάκτης της εφ. **Εφημερίς του Λαού* που εκδιδόταν στη Λάρνακα από τον Ευάγγελο *Χατζηγιάννου. Την περίοδο 1908-1911 εξέδιδε στη Λευκωσία το δεκαεπενδήμερο φιλολογικό, παιδαγωγικό και επιστημονικό π. *Αυγή* καθώς και τη βραχυμία -λόγω του θανάτου του- λαϊκή, πολιτική και σατιρική εφ. **Εμπρός* (9 Μαρτ. - 30 Νοε. 1911).

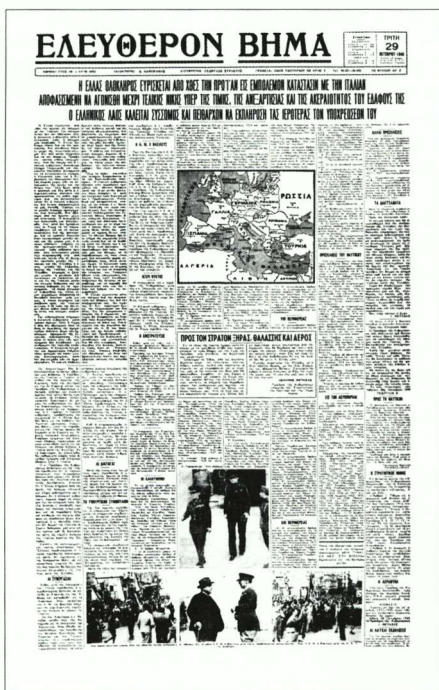
Πρωτοστάτησε στην ίδρυση του Παγκύπριου Διδασκαλικού Συνδέσμου το 1911. Εκτός από την ποίηση ασχολήθηκε και με το διήγημα και θεωρείται ένας από τους πρώτους και σημαντικούς Κυπρίους διηγηματογράφους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αρ. Λ. Κουδουνάρης, *Βιογραφικών Λεξικών Κυπρίων 1800-1920*, Λευκωσία 2001, σ. 80.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ελευθερίου, Φ.Ε.

βλ. Δήμου, Φώτης, *Μυτιλήνη, 1892-1968*

Ελευθερον Βήμα

Μεγάλη καθημερινή πολιτική και οικονομική εφημερίδα. Αθήνα, 6 Φεβρ. 1922-1944. Ιδρύθηκε από ομάδα στελεχών του Κόμματος των Φιλελευθέρων (Αλ. Καραπάνος, Γ. Ρούσσος, Αλ. Διομήδης, Εμμ. Τσουδερός, Γ. Εξηντάρης, Κ. Ρέντης και Δ. *Λαμπράκης). Ο Δ. Λαμπράκης απέμεινε ο μοναδικός ιδιοκτήτης μετά την αποχώρηση των άλλων (Οκτ. 1922). Διευθυντές διετέλεσαν επίσης ο Γερ. *Λύχνος (Σεπτ. 1922, 1923-1929) και ο Γ. Συριώτης (1930-1944). Μετά την Απελευθέρωση, στις 12 Μαΐου 1945, επα-

νεκδόθηκε ως *Βήμα υπό τη διεύθυνση του Δ. Λαμπράκη, την οποία μετά τον θάνατό του, το 1957, ανέλαβε ο Χρ. Δ. Λαμπράκης. Πρωινή, καθημερινή, τετρασελίδη, εξάστηλη, μεγάλο σχήματος.

Εξέφρασε με συνέπεια τις απόψεις του Ελ. Βενιζέλου, των Φιλελευθέρων και του «δημοκρατικού κόσμου». Στήριξε την «Επανάσταση» του 1922, θεωρώντας ως ενδεικνυόμενη από τις περιστάσεις την προσπάθεια «αδελφώσεως των Ελλήνων» και την τόνωση του «πατριωτικού αισθήματος του λαού». Με την παραίτηση του Κωνσταντίνου από τον θρόνο επιτεύχθηκε ωστόσο ο «πρωτεύων αντικειμενικός σκοπός» της δημοσιογραφικής του προσπάθειας, ενώ με τη δίκη των έξι πραγματοποιήθηκε η υποχρέωση της «Επανάστασης» έναντι του έθνους. Οι Αλ. Καραπάνος, Εμμ. Τσουδερός, Κ. Ρέντης και Δ. Λαμπράκης διακήρυξαν τον Οκτώβριο 1922 την πρόθεσή τους να διαφωτίσουν την κοινή γνώμη περί της ανάγκης εγκαθίδρυσης της αβασιλευτής δημοκρατίας, πέρα από βίαιες ανατροπές και στο πλαίσιο της αστικής δημοκρατίας. Μεταξύ των πολιτικών αιτημάτων της εφημερίδας υπήρξε η κατάργηση του υπουργείου Εθνόμου Τάξεως, ενώ οιαδήποτε ανάμειξη του στρατού στην πολιτική θεωρήθηκε ως «εγληματική», από τη στιγμή που η «Επανάσταση» αποσύρθηκε από την πολιτική. Αντιτάχθηκε στη δικτατορία Παγκάλου, διακόπτοντας την έκδοσή της για τρεις μέρες, μετά τη σύλληψη του Δ. Λαμπράκη, τον Μάρτιο 1926. Χαρακτήρισε ως σφάλμα το κίνημα του 1933 και εξέφρασε την άποψη ότι μια δικτατορία Πλαστήρα δεν θα διέφερε από οποιαδήποτε άλλη δικτατορία, ενώ πρότεινε την κοινή απόκρουση των κινδύνων επιβολής στρατιωτικού καθεστώτος.

Επανεκδιδόμενο στις 16 Μαΐου 1935, μετά από την παύση που της επιβλήθηκε εξαιτίας του κινήματος του Μαρτίου 1935, διευκρίνισε ότι υπήρξε ανέκαθεν αντίθετο «προς πάσαν βίαιαν λύσιν του εσωτερικού προβλήματος της χώρας». Θεωρούσε εξάλλου επικίνδυνες τις θεωρίες που προέβλεπαν τις δήθεν «μοντέρνες» αρχές του φασισμού και του χιτλερισμού. Επί δικτατορίας Μεταξά συνέχισε την κυκλοφορία του, υφιστάμενο τις συνέπειες της λογοκρισίας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΔΟΛ/ΑΤ (ψηφιοποιημένη σειρά), ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Παγιαγιώτου, «Ελευθερον Βήμα». Δημοσιεύματα 1922-1944. Βιβλιογραφική καταγραφή. Αθήνα 1978.

ΔΕΣΠΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ελευθέρον Βήμα - Φιλολογικά

Η φιλολογική και πολιτιστική ύλη (δημοσιεύσεις πρωτότυπων και μεταφρασμένων ποιημάτων, διηγημάτων, μυθιστορημάτων, λογοτεχνικών κριτικών, επιφυλλίδων και χρονογραφημάτων) ήταν πάντα παρούσα στις σελίδες της εφημερίδας. Ο Κώστας *Αθάνατος, αρχισυντάκτης της από το 1922 και πρώτος χρονογράφος της από την ημέρα της κυκλοφορίας της, στις 6 Φεβρουαρίου 1922, έγραφε και φιλολογικές κριτικές και ήταν ανάμεσα στους πρώτους που προέβαλαν και παρουσίασαν το έργο του Φώτη *Κόντογλου. Στην πρώτη σελίδα της, από την ημέρα της κυκλοφορίας της, δημοσιεύονταν σε συνέχειες η αθηναϊκή ηδωγραφία «Το Φυντανάκι» του Παντελή Χορν. Τις κριτικές στήλες, μεταξύ άλλων, κρατούσαν ο Ζαχαρίας *Παπαντωνίου (εικαστικά), ο Μιχάλης *Ροδάς (θέατρο), ο Κώστας Ουράνης (άρθρα, χρονογραφήματα και ανταποκρίσεις), ο Δημήτριος Ταγκόπουλος («Φιλολογικά πορτραίτα»).

Το *Ελευθέρον Βήμα* κυκλοφόρησε μια κυριακάτικη φιλολογική έκδοση, την «Κυριακή» (Δεκ. 1926 - Ιαν. 1928), με διευθυντή τον Κώστα Αθάνατο και αρχισυντάκτη, αρχικά τον Φώτο Γιοφύλλη και αργότερα, για μεγάλο διάστημα, τον Κώστα Ουράνη. Αργότερα, όταν ο Ιωάννης Μεταξάς καδιέρωσε την αργία της Κυριακής, το φύλλο της Δευτέρας άρχισε να κυκλοφορεί με πλουσιότερο φιλολογικό περιεχόμενο.

Συνεργάτες ήταν οι Κωστής *Παλαμάς, Νίκος Καζαντζάκης, Άγγελος Σικελιανός (προέβαλε με σειρά άρθρων τη δελφική προσπάθεια), Μιλτιάδης Μαλακάσης, Φώτος Πολίτης, Δημοσθένης Βουτυράς, Τίμος Μωραϊτίνης, Κλέων Παράσχος, Δημήτριος Ταγκόπουλος, Ρώμος Φιλόρας, Δημήτρης *Ψαδάς, Ηλίας Βενέζης, Άγγελος Τερζάκης κ.ά. Από το 1922 έως το 1944 μεταξύ πολλών άλλων συνεργάστηκαν οι Γιάννης Ψυχάρης, Δημήτρης *Γληνός, Αλ. Δελομούζος, Στέφανος Δάφνης. Και οι ποιητές: Μυρτώτισσα, Άγγελος Σημηριώτης, Αθηνά Ταρσούλη, Κ.Π. Καβάφης κ.ά. Φιλολογική κριτική έγραφε ο Μιχάλης Ροδάς.

Προέβαλε ιδιαίτερα τη λογοτεχνική «γενιά του '30», ενώ, από το 1936, τον παλμό της κριτικής έδινε ο Κ.Θ. Δημαράς, που δημοσίευε εβδομαδιαίες επιφυλλίδες με θέματα παιδείας και λογοτεχνίας. Οι επιφυλλίδες συνέχισαν να δημοσιεύονται και αργότερα στο **Βήμα* ενώ από το 1985 και στο *Βήμα της Κυριακής*, έως το 1986.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Δροσίνης, *Σκόρπια φύλλα της ζωής μου*, τ. Α'-Δ', φιλολογική επιμέλεια και εισαγωγή Γ. Παπακώστας, Αθήνα, Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων, 1982-1986· Ν. Παπαδημητρίου, *Οι συγγραφείς της αθηναϊκής δημοσιογραφίας*, 3 τ., Αθήνα, εκδ. Γιοβάνης, 1989-1995· Τάκης Δ. Ψαράκης, *Εφημερίδες και δημοσιογράφοι*, Αθήνα, εκδ. Νέα Σύνορα, 1993· Αλ. Αργυρίου, *Ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας (1918-1949)*, τ. Α'-Δ', Αθήνα, εκδ. Καστανιώτης, 2002-2004.

ΟΥΡΑΝΙΑ ΠΟΥΛΚΑΝΔΡΙΩΤΗ

Ελευθέρος Άνθρωπος

Πρωινή πανελληνιος εφημερίς πολιτικής και κοινωνικής πρωτοπορείας. Αθήνα, 23 Νοε. 1930 - 25 Ιαν. 1938. Ιδρυτής: Κώστας *Αθάνατος, Διευθυντής σύνταξης και διευθυντής: Δ. *Πουρνάρας (έως το 1933), Απ. Ν. Βασιλειάδης (7 Σεπτ. 1933-1936)· από τις 3 Ιαν. 1936 αναγράφεται ως διευθυντής ο Κώστας Αθάνατος και ως αρχισυντάκτης ο Βησ. Σκαλαίος. Πρωινή, καθημερινή, τυπωνόταν σε μεγάλο σχήμα, εξασέλιδη έως δεκαεξασέλιδη. «Τιμή φύλλου Δρ. 1. Συνδρομαί εσωτερικού: ετησία δρχ. 400, εξάμηνος Δρ. 200, εξωτερικού ετησία Δρ. 750, εξάμηνος Δρ. 400». Τυπογραφεία: Στοά Πάππου. Γραφεία: Σταδίου 48^α.

Παρά τις διακηρύξεις του πρώτου φύλλου περί ανεξαρτησίας και την έκφραση αντικομματικών αισθημάτων, καθώς και την επίκληση της αλλαγής και της εξυγίανσης ως συνδημάτων στον αγώνα της εφημερίδας, εξέφρασε έναν αδιάλλακτο αντιβενιζελισμό. Στο ίδιο φύλλο δημοσίευσε εξάλλου είδηση περί προετοιμαζόμενου στρατιωτικού κινήματος εκ μέρους των βασιλοφρόνων, την οποία διέψευσε ο Ελ. Βενιζέλος προκαλώντας την έντονη αντίδραση του Κ. Αθάνατου. Παρά τις δηλώσεις επίσης περί λήθης του παρελθόντος και προσανατολισμού στο μέλλον, ο αντιβενιζελισμός αυτός προσλαμβάνει σταδιακά τον χαρακτήρα στήριξης του Λαϊκού Κόμματος και λίγο αργότερα του Γ. Κονδύλη. Η συστηματική ενημέρωση που προσφέρει για το αγροτικό κίνημα και το Αγροτικό Κόμμα, οφείλεται στις πεποιθήσεις και τα ενδιαφέροντα του διευθυντή της Δ. Πουρνάρα.

Την απασχολούν επίσης ζητήματα εξωτερικής πολιτικής αλλά κυρίως καθημερινά προβλήματα, όπως το ζήτημα της τιμής του ψωμιού. Το ενδιαφέρον για τα εγκλήματα, τα αναγνώματα, τα δώρα που προσέφερε στους αναγνώστες της, οι έντονες υπογραμμίσεις, τα κόκκινα ή μπλε γράμματα που χρησιμοποιούσε συχνά, προσέδιδαν σε αυτήν χαρακτηριστικά λαϊκού φύλλου, τα οποία αν συνδυασθούν με την εστίαση του πολιτικού της επιχειρήματος στην αντιπαράθεση «της συμμορίας του βενιζελισμού» προς τα λαϊκά συμφέροντα, συμπληρώνουν την εικόνα της εφημερίδας ιδιαίτερα μετά το βενιζελικό κίνημα του 1935 και την παλινόρθωση της μοναρχίας. Φιλικά διακείμενη προς τον Γ. Κονδύλη, υποδέχεται τη δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου δετικά.

Μεταξύ των ζητημάτων κοινωνικού ενδιαφέροντος τα οποία πραγματεύεται, είναι εκείνων των «Παλιών Πολεμιστών», τις προσπάθειες των οποίων για ικανοποίηση των αιτημάτων τους στηρίζει με δέριμη εναντίον της «πλουτοκρατικής ολιγαρχίας». Η διακριτική συμπάθεια προς οτιδήποτε «λαϊκό», του μπόλσεβικισμού συμπεριλαμβανομένου, δίνει στην αρχή του 1936 τη δέση της στον αντικομμουνισμό, ο οποίος διατυπώνεται με σαφήνεια στα χρόνια της δικτατορίας του Ι. Μεταξά. Το χρονογράφημα της εφημερίδας έγραφε ο Διον. Α. Κόκκινος (στήλη «Σκέψεις της Ημέρας»), ενώ δημοσίευε ενίοτε διηγήματα ή μυθιστορήματα ελλήνων λογοτεχνών.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Β', σ. 285-290· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 35.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ελεύθερος Κόσμος

Αθήνα, 27 Ιουλ. 1966-1981, 5 Φεβρ. - 22 Ιουλ. 1984. Μάιος 2003 έως σήμερα [2005]. Ιδρυτής-εκδότης: Σάββας *Κωνσταντόπουλος (έως τον θάνατό του το 1981). Διευθυντές: Κώστας Τριανταφυλλίδης (αρχικά), Γεώργιος Βελαχουτάκος (1976-1981). Στην επανέκδοση του 1984 αλλάζει τίτλο (*Ελληνικός Κόσμος*) και ως εκδότης-διευθυντής αναγράφεται ο Μάριος Αγγελής. Επανεκδίδεται το 2003 με τον αρχικό της τίτλο και εκδότη τον Δημήτριο Ζαφερόπουλο. Καθημερινή / εβδομαδιαία (από τον Μάιο 2003), μεγάλο σχήματος. Τιμή φύλλου (αρχικά): 1.50 δρχ. Συνδρομές (αρχικά): ετήσια εσωτερικού 480 δρχ., εξωτερικού 240 δρχ. και ετήσια εξωτερικού 37.5 δολ. Τυπογραφεία: οδ. Αναξαγόρα 5. Τα γραφεία της στην Αθήνα ήταν στην οδ. Πεσμαζόγλου 8 και στη Θεσσαλονίκη στην οδ. Αγ. Σοφίας 16.

Ο ιδρυτής και εκδότης της εφημερίδας υποστήριξε στο πρώτο φύλλο της έκδοσης ότι το έθνος είχε κυριευθεί από απάθεια και αδιαφορία, ενώ πλησίαζε πολιτική θύελλα και κοινωνικός σεισμός. Απαριθμούσε έξι σημεία στα οποία επικεντρωνόταν η υφιστάμενη κρίση: την εξαγρίωση των πολιτικών ανταγωνισμών, την παρακμή της ιδέας της εθνικής ισχύος και της έννοιας του γενικού συμφέροντος, τη διαφθορά του λαού και του πολιτικού κόσμου, την πνευματική σύγχυση και την απορρόφηση του μελ-

λοντος από το παρόν. Ως πολιτικά υπεύθυνο για την παρακμή θεωρούσε κατάρχη τον Γεώργιο Παπανδρέου, επειδή δημαγωγούσε και συνέπραττε με την «άκρα Αριστερά» με πρόθεση την πολιτική εξόντωση της «εθνικοφρόνης» παράταξης. Αποκαλούσε εξάλλου πράξη αφροσύνης την πολιτική του διχασμού των αντιπάλων του κομμουνιστικού κόμματος, εθνικοφρόνων και κεντρώων.

Στις τέσσερις διαλέξεις που έδωσε στο ξενοδοχείο Χίλτον την άνοιξη του 1966, ο Σάββας Κωνσταντόπουλος είχε εισαγάγει την ιδέα μιας προληπτικής δικτατορίας που θα προλάβαινε την κατάλυση της δημοκρατίας από την Ένωση Κέντρου και θα απέτρεπε τον επερχόμενο εμφύλιο πόλεμο. Η εγκαθίδρυση του δικτατορικού καθεστώτος της 21^{ης} Απριλίου πήγαινε, κατά τη γνώμη του, από την αντίδραση του στρατού, «φορέως υγιούς πατριωτικού πνεύματος», και δεν υπήρχε σε αυτήν ανάμειξη ξένου παράγοντος. Επίσης, από τη «μεταβολή» ωφελήθηκε κυρίως η «εθνικόφρων» παράταξη, γιατί εξουδετερώθηκε η κομμουνιστική δραστηριότητα και εκκαθαρίστηκε το παρελθόν.

Εντούτοις, ευθύνης απέδιδε και στην παράταξη του, όχι μόνον όταν επικέντρωνε τη σκληρή κριτική του στην ηγεσία αυτής κατά την «κρίση» περίοδο μεταξύ 1963 και 1967 (κατέκρινε τον Π. Καλλιόπουλο και στήριξε τον Κ. Καραμανλή), αλλά και στο πεδίο των νοσοτροπιών, όταν απέδιδε στους πολιτικούς παλαικομματισμό. Η έμφαση αυτή εντοπίζεται στην αρθρογραφία του Κωνσταντόπουλου από το καλοκαίρι του 1968, περίοδος κατά την οποία επικρίθηκε επίσης ο αρνητικός ρόλος που διαδραμάτισε το στέμμα στις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις. Ο αντικομμουνισμός, ο παλαιοσυντηρητισμός και ο αντι-ολοκληρωτισμός αποτελούν συνεπώς βασικές ιδεολογικές συνιστώσες του φύλλου.

Στις επιφυλλίδες της φιλοξένησε, μεταξύ άλλων, άρθρα των καθηγητών Π.Ι. Μπρατσιώτη, Δ.Ι. Κουτσογιαννόπουλου, Ν.Β. Τομαδάκη, για τον ελληνο-χριστιανικό πολιτισμό, για την κρίση των ιδεών και για την παιδευτική δύναμη του κλασικού και χριστιανικού παρελθόντος αντίστοιχα, του Μηνά Νησιώτη για το «αυτόχθονο της φυλής», του Γεράσιμου Μαρκαντωνιάτου για τη δημοτική ποίηση ως πηγή εθνικής αυτογνωσίας, του Πολύκωρπου Ι. Παπασπηλιόπουλου για «τη δημογραφική κάμψη» του ελληνικού πληθυσμού, του Αχιλλέως Τάγαρη για την τεχνολογική φρενίτιδα και τον ανδρώπινο εκτροχιασμό.

Οι διενεργείες εξελίξεις απασχολούσαν την εφημερίδα ιδιαίτερα όταν μπορούσε να αναδειχθεί η αντίθεση του «ολοκληρωτικού κόσμου» προς τον δυτικό, ενώ την περίοδο εκείνη κυκλοφόρησε το βιβλίο του Κωνσταντόπουλου, *Σοβιετική Ρωσία και Ελλάδα*. Από το καλοκαίρι του 1972 επιχειρηματολογούσε υπέρ του μεταβατικού χαρακτήρα του στρατιωτικού καθεστώτος και τον Σεπτέμβριο 1973 χαρακτηρίσε ως ειλικρινή την πρόθεση του Γ. Παπαδόπουλου να αποκαταστήσει σταδιακά τη δημοκρατία.

Κατά τη Μεταπολίτευση (1974) ήρθε σε ρήξη με τον Κ. Καραμανλή. Ειδικότερα, διαφώνησε με την αναγόρευση του ΚΚΕ, αλλά και με τη διεξαγωγή βουλευτικών εκλογών έναντι του δημοψηφίσματος το οποίο προτιμούσε, γιατί θα ενίσχυε μεταξύ άλλων τις εξουσίες του Καραμανλή και θα απέτρεπε το κλίμα του κομματικού φανατισμού. Κατά το δημοψήφισμα για το πολιτειακό συντάχθηκε με τους υποστηρικτές της βασιλευσόμενης δημοκρατίας, τους οποίους χαρακτήρισε ως τον κορμό της εθνικόφρονος Ελλάδας. Ο Κωνσταντόπουλος διαδραμάτισε αποφασιστικό ρόλο στην ίδρυση της Εθνικής Παράταξης του Σπύρου Θεοτόκη.

Η επανένδοσή της εφημερίδας το 1984 εξέφρασε τις θέσεις της προσκεείμενης στον Γεώργιο Παπαδόπουλο ΕΠΕΝ (Εθνική Πολιτική Ένωση), ενώ το 2003, εξέφρασε εκείνης της Πατριωτικής Συμμαχίας, εντασσόμενη σαφώς στον χώρο της σύγχρονης άκρας Δεξιάς.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Α. Λεονταρίτης, *Σάββας Κωνσταντόπουλος, Τα Άγνωστα Ντοκουμέντα (1966-1981)*, Αθήνα, εκδ. Προσκήνιο, 2003.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ελεύθερος Κόσμος

Εφημερίς δημοκρατικών αρχών, Σύρος, 12 Αυγ. 1935 - 29 Δεκ. 1937, αρ. φ. 1-129. Διευθυντής: Γ. *Κυπραίος. Χωρίς υπότιτλο από τον Οκτ. 1935. Συνήθως εβδομαδιαία ή με τρία έως πέντε φύλλα το μήνα, δύο έως έξι σελίδων, τετράστηλη έως εξάστηλη, με συχνές εναλλαγές διαστάσεων (45,5x30,5 εκ. / 57,5x41 εκ. / 31x21 εκ.). Τυπογραφικά καταστήματα «Ελεύθερος Κόσμος - Σκορδίλη».

«Δημοκρατία υπεράνω κομμάτων» είναι ο τίτλος του κύριου άρθρου του πρώτου φύλλου, το οποίο ξεκινά με την εξής δήλωση: «Δεν απευθυνόμεθα προς τον λαϊκόν ή βενιζελικόν συμπολίτην μας, ουδέ σκοπούμεν σήμερον να υποδαυλίσωμεν τα πολιτικά πάθη. [...] Απευθυνόμεθα προς τον Βιομήχανον, τον επαγγελματίαν, τον αγρότην, τον εργάτην, τον υπάλ-

ληλον, τους ανθρώπους εκείνους οι οποίοι προσφέρουν εις το κοινωνικόν σύνολον». Στο ίδιο φύλλο με τίτλο «Η έκδοσις μας» γράφονται τα ακόλουθα: «Πας Συριακός ανεξαρτήτως φρονήματος θα υποστηρίξη την προσπάθειάν μας [...] μία αρτία εφημερίς σεβασμένη πλήρως πάσαν έστω και αντίθετον της παρ' αυτής εξυπηρετούμενης ιδεολογίας, είναι πραγματικόν δείγμα πολιτισμού δι' ένα τόπον».

Τάσσεται κατά της επανόδου της βασιλείας, κατηγοριάζει την πολιτική των βασιλοφρόνων και υπερασπίζεται το δημοκρατικό πολίτευμα και τα αντίστοιχα ιδεώδη. Ο *Ελεύθερος Κόσμος* συμπορεύεται με τους φιλελευθέρους της Κόχης και έρχεται συχνά σε ρήξη με τη συριακή εφ. **Θάρος*, η οποία υποστηρίζει το Λαϊκό Κόμμα. Διώκεται για τη γραμμή της, όπως δηλώνει ο πολυμήςος τίτλος του κύριου άρθρου «Το ρίψωτρον» (αρ. φ. 6, 16 Σεπτ. 1935) και το τηλεγραφήμιο το οποίο στάλθηκε προς τον υπουργόν των Εσωτερικών: «Ασκέται τρομοκρατία κατά του δημοκρατικού κόσμου της νήσου μας. Αδικαιολόγητη η δίωξη της εφημερίδας *Ελεύθερος Κόσμος*, πρωτοφανής τρομοκρατία, Κυπραίος» (αρ. φ. 8). Μετά τη δίκη της χαμηλώνουν οι τόνοι και είναι ενδεικτικό ότι καταργείται ο υπότιτλος. Επί ενταξιακής Μεταξά συντελείται μια εντυπωσιακή στροφή της σύνταξης προς τη Δεξιά.

Ο *Ελεύθερος Κόσμος* ασχολείται με ζητήματα τα οποία ενδιαφέρουν έντονα όλους τους Συριακούς, όπως η μεταφορά του Εφετείου Αιγαίου στη Μυτι-

λήνη, η εκμετάλλευση της ναξιακής σμύριδας και η δημιουργία δεξαμενής πλοίων στη Σύρο. Ωστόσο, η ανησυχία της σύνταξης για την παρακμή της Ερμούπολης καθεφρτίζεται ιδιαίτερα στο κύριο άρθρο του φ. 121 (6 Νοε. 1937), όπου αναρωτιέται ο δημοσιογράφος: «Ποια είναι η αιτία της εκδεμειώσεως μιας λαμπεράς πόλεως; Ποίος πταίει δια την δυστυχίαν χιλιάδων ανθρώπων; Το Κράτος, ημείς οι ίδιοι ή οι φυσικοί νόμοι της φθοράς και της πτώσεως; Κανείς δεν πταίει. Το Κράτος έφθασε κάπως αργά (είδε η 4^η Αυγούστου να ήρχετο ενωρίτερον...). Ημείς οι ίδιοι δεν επαίσαμεν, διότι πάντοτε ηδελύσαμεν τον άρτον ραντισμένον με τον ιδρώτα της εργασίας. [...] Πταίουν εκείνοι που εγεννήθησαν πλούσιον μας, εκμεταλλεύτηκαν και αφού δημιούργησαν εδώ πλούτον και όνομα, ανεχώρησαν... μίαν νύκταν». Εννοούνται εκείνοι οι εργοστασιάρχους και εφοπιστές οι οποίοι μετέφεραν τα κεφάλαιά τους στον Πειραιά με αποτέλεσμα να παρακάσει η άλλοτε πλούσια Ερμούπολη. Η ίδρυση όμως της Σχολής Μηχανικών στη Σύρο θεωρείται μια είδηση ελπιδοφόρα, η οποία αναπτερώνει κάπως το πεσμένο ηθικό της πρωτεύουσας των Κυκλάδων.

Μόνιμες στήλες: «Χρονογράφημα» (το υπογράφουν αρχικά ο «ΜΕΦΙΣΤΟ» και ύστερα ο «Πέτερ»), ο γνωστός δημοσιογράφος και δικηγόρος Πέτρος Καμπάνης, «Ζωή και Τέχνη», «Με λίγα λόγια», «Τελευταία ώρα», «Ειδήσεις», «Τηλεγραφήματα» και «Παράγραφοι», οι οποίες παρουσιάζουν ενδιαφέροντα πολιτικά σχόλια. Ο *Ελεύθερος Κόσμος* διατηρεί ανταποκριτές στην Αθήνα και προσφέρει επίσης ακριβείς ειδήσεις από το εξωτερικό. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Η-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΕ.

ΤΑΪΝΑ ΧΙΕΤΑΑΑ

Ελεύθερος Λαός

Εβδομαδιαία Πολιτική Εφημερίς εν Εδέσση. Έδρασα, 18 Οκτ. 1931 - 21 Οκτ. 1934, αρ. φ. 1-159. Δευτηνική: Δ. Περίτσης, δικηγόρος, μετέπειτα δήμαρχος της πόλης. Διαχείριση: αδελφοί Φίστα. Εβδομαδιαία (Κυριακή), τετρασέλιδη, τετράστιχη, διαστάσεων 44,5x30,5 εκ. Τμή φύλλου: 1 δρχ. Ετήσιος συνδρομός: εσωτερικού 50 δρχ., εξωτερικού 3 δολ. Τυπωθέν στο τυπογραφείο των αδελφών Φίστα, στην Έδεσσα.

Η δημοτική της δεν περιοριζόταν μόνο στα τοπικά ζητήματα. Τα γενικά πολιτικά άρθρα και σχόλια της επέκριναν την τότε κυβέρνηση των Φιλελευθέρων, ενώ εκδειάζαν το Λαϊκό Κόμμα στο οποίο ανήκαν οι εκδότες της. Μάε από την τοπική αθρο-

Στα τέλη Οκτωβρίου 1934 σταμάτησε την κυκλοφορία του λόγω διαφωνίας του Πετρίτση με τους αδελφούς Φίστα. Οι τελευταίοι εξέδωσαν αμέσως μετά την εφ. **Ελευθέρος Λόγος*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Τάσος Σαμαρτζής, «*Ελευθέρος Λαός*. Παλιά τοπική εφημερίδα που έβγαλαν στον Έδεσσα το 1931 ο Δημ. Πετρίτσης και οι αδελφοί Φίστα», *Νέα Έδεσσα*, 3 (Ιουλ. Σεπτ. 1979), 23· του ίδιου, «Ο Εδεσσαϊκός Τύπος. Από την "Έδεσσα" (1919) έως την "Πρωινή" και την "Έδεσσαϊκή" σήμερα», *Η Καθημερινή/Επίτ ημέρες*, 13 Απρ. 1997, σ. 29· Μαν. Κανδουλιάκης, *Εφημεριδογραφία της Μακεδονίας και της Θράκης. Συμβολή στην εξιστόρηση του Τύπου των εφημερίδων και των περιοδικών της Βορ. Ελλάδος*, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 146.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ

Ελευθέρος Λαός

Λευκωσία, 7 Απρ. 1974-1982, με διακοπές. Ιδιοκτήτης-εκδότης: Ηρακλής Γ. Χατζηρακλέους (της Παναγοπούτης Ένωσης Κύπρου / ΠΕΚ, και βουλευτής της Δημοκρατικής Παράταξης). Διευθυντής σύνταξης: Γιάννης Χρ. Σπανάς, Υπεύθυνος (από τον Νοέ. 1976): Κυριάκος Κυριάκος, Έβδομαδιαία (αρχικά την Κυριακή, στη συνέχεια το Σάββατο), κατόπιν καθημερινή (15 Ιουλ. 1974 - 6 Μαρτ. 1976) και τελικά εβδομαδιαία (από τις 12 Δεκ. 1977), οκτασέλιδη / εξασέλιδη, εννιάστηλη, διαστάσεων 56x40 εκ. Έφερε κόκκινο χρώμα στον τίτλο και υπότιτλο της πρώτης σελίδας και στις αθλητικές στήλες. Τιμή φύλλου: 50 μιλς. Τυπωνόταν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο.

Στο πρώτο φύλλο της δημοσιεύεται άρθρο με τίτλο «Ο Σκοπός μας», στο οποίο αναφέρονται οι στόχοι και επιδιώξεις της: «Επιδιώξεις του "Ελευθέρου Λαού" είναι να ακαλιώσει με στοργήν, συνέπειαν και ευδυνήν τον αγωνιώοντα Λαόν και να καταστή η αγωνιστική έπαλιξι του φρονιμού και συντηρητικού κόσμου της Κύπρου. Του κόσμου ο οποίος μετά πάδους αγαπά την αιωνίαν Ελλάδα και ηγωνισθή και αγωνίζεται υπευδύνως και εποικοδομητικώς δια την πραγμάτωσιν της πολυποθητού Ενώσεως της νήσου μετ' αυτής. Του κόσμου, ο οποίος σήμερα αντικρύζει μετ' δέους τα μαύρα σύννεφα του εμπυλίου σπαραγμού να μαζεύωνται και πάλιν αδιακόπως και να σκεπάζουν τον γαλανόν ουρανόν μας. Τον κόσμον, ο οποίος ήκουσεν ευκρινώς την υποχθόνιον βοήν η οποία εσημειώθη εις τα έγκατα της αματωποισμένης γης μας και ο οποίος γνωρίζει ότι η υπόγειος δόνησις ήτο το προμήνυμα της επερχομένης βιβλικής θεομηνίας». Περιλάμβανε πλούσια ειδησεογραφία, αρθρογραφία και σχολιογραφία, οικονομικές στήλες, πλού-

σιες αθλητικές σελίδες, καλλιτεχνικές, πολιτιστικές και ψυχαγωγικές στήλες.

Κυκλοφόρησε σε μια πολύ ανόμαλη εσωτερική πολιτική περίοδο, όταν η παράνομη οργάνωση ΕΟΚΑ Β' (ΕΟΚΑ: Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών) εργαζόταν σε συνεργασία με τη στρατιωτική κυβέρνηση της Ελλάδας για ανατροπή του προέδρου Μακαρίου. Υποστήριξε την κυβέρνηση Μακαρίου και την πολιτική του για λύση του Κυπριακού μέσω συνομιλιών. Μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 1974 εναντίον του Μακαρίου και την τουρκική στρατιωτική εισβολή που ακολούθησε, διέκοψε την έκδοσή της μέχρι το Σάββατο 3 Αυγούστου 1974, οπότε επανεμφανίσθηκε με πέννιμα μαύρα γράμματα. Αγωνίστηκε στη συνέχεια υπέρ της επιστροφής του Μακαρίου στην Κύπρο και της ανάληψης των προεδρικών καθηκόντων του. Το φ. 33 της 7^{ης} Δεκεμβρίου 1974 είναι πανηγυρικό και αφιερωμένο στην επιστροφή στην Κύπρο του Μακαρίου, του οποίου δημοσιεύεται μεγάλη έγχρωμη φωτογραφία.

Για μια μεγάλη περίοδο του 1977 ανέστειλε την έκδοσή της και επανήλθε ως εβδομαδιαία στις 12 Δεκεμβρίου 1977. Το 1978 ανέστειλε και πάλι την έκδοσή της, για να επανεκδοθεί τον Απρίλιο 1981 και να διακόψει οριστικά το 1982.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους, «Ελεύθερος Λόγος». Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τ. Ε', Λευκωσία, 1986, σ. 47-48.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ελεύθερος Λόγος

Πανελλήνιος Πρωινή Εφημερίς. Αθήνα, 17 Ιουν. 1923 - 21 Μαρτ. 1928. Εκδόθηκε από ανώνυμη εκδοτική εταιρεία με διευθυντή τον Κώστα *Αθάνατο και αρχισυντάκτη τον Μιχ. Α. *Ροδά, ο οποίος αποχωρώντας στις 13 Ιουλ. 1924 δημοσίευσε στο *Ελεύθερο Βήμα άρθρο εναντίον της εφημερίδας και της έμμεσης συνεργασίας με αυτήν του Γεωργίου Παπανδρέου. Τον διαδέχθηκε ο Δ. *Πουρνάρας έως τις 23 Ιαν. 1925 και από την 1^η Ιουν. 1925 τη διεύθυνση ανέλαβε ο διεύθυνων σύμβουλος της εταιρίας Θ. Σπεράντζας. Τον Ιούλιο, μετά τη σύλληψη του Θ. Σπεράντζα και του Ν. Βεντήρη για παραβίαση του πέμπτου άρθρου του κατοχυρωτικού διατάγματος που ψηφίσθηκε για την προστασία του δημοκρατικού πολιτεύματος, η εφημερίδα πωλήθηκε επί τρίμηνο και επανεκδόθηκε στις 23 Οκτ. 1925 με διευθυντή τον Κ. Ουράνη, αλλά διέκοψε πάλι την έκδοσή της στις 28 Δεκ. για να την επαναλάβει μετά την πτώση της δικτατορίας του Πά-

γκαλου (29 Αυγ. 1926). Το 1928 διευθυντής του ανέλαβε ο Γ. Βραχηνός και αρχισυντάκτης ο Κ.Ζ. Κωνσταντινίδης, ενώ στις 21 Μαρτ. διέκοψε την έκδοσή της. Καθημερινή, πρωινή, κυκλοφόρησε σε μεγάλο σχήμα, εξασέλιδη και πεντάστηλη. Τιμή φύλλου: 50 λεπτά (αρχική). Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 200 δρχ., εξωτερικού 200 φρ., Αμερικής 15 δολ. και Αιγύπτου 3 λίρες Αγγλίας. Τυπωνόταν στα τυπογραφεία της Στοάς Πάππου 4.

Οι πολιτικές της αρχές, όπως τις προσδιόρισε στο πρώτο φύλλο, προσανατολίζονται στη στήριξη της προσπάθειας του Κόμματος των Φιλελευθέρων να ανανεώσει την ιστορία του και να καταστήσει και πάλι φορέας του πνεύματος της «Επανάστασης» του 1922. Τούτο όμως θα έπρεπε να γίνει, ελλείψει τρίτης κατάστασης που θα αναλάμβανε το έργο της «αναγέννησης», με γνώμονα την «απερίφραστη ειλικρίνεια» προς αντιπάλους και φίλους και τη διάθεση της λήθης και της εκατέρωθεν αμνήστευσης. Συμφωνούσε ότι η αβασίλευτη δημοκρατία αποτελούσε το σύγχρονο πολιτεύμα, αλλά θεωρούσε ότι η εγκαθίδρυση της έπρεπε να στηριχθεί στη δέληση της μεγάλης πλειοψηφίας και όχι σε βίαιη μεταβολή. Υποστήριξε τον Γεώργιο Καφαντάρη, την πολιτική και ηθική προσωπικότητα του οποίου προέβαλλε ιδιαίτερα ο πολιτικός αρθρογράφος Ν. Βεντήρης, μετά την πτώση της κυβέρνησης Αλ. Πα-

παναστασίου. Ευθυγραμμίζονταν επίσης σε μεγάλο βαθμό προς την πολιτική του Ελ. Βενιζέλου και τις θέσεις του Γ. Παπανδρέου, υπουργού Εσωτερικών στην κυβέρνηση Γονατά. Αντιτάχθηκε στην πολιτική της Δημοκρατικής Ένωσης και κατηγορήσε την κυβέρνηση Παπαναστασίου για αυταρχισμό, προσωπική διαχείριση, παλααιοκομματισμό και στρατοκρατικές διαθέσεις. Τον Ιούνιο 1924 πρότεινε τον σχηματισμό κυβέρνησης συνασπισμού με πρόγραμμα τη διενέργεια δημοτικών και νομαρχιακών εκλογών, εκλογών γερουσίας, την αντιμετώπιση του προσφυγικού προβλήματος, τη χρηστή και ισχυρή διοίκηση. Αργότερα στήριξε τις προσπάθειες της οικουμενικής κυβέρνησης.

Στην εφημερίδα δημοσιεύθηκαν άρθρα κατά της κερδοσκοπίας και του αρνητικού ρόλου του Μποδοσάκη-Αθανασιάδη για το δημόσιο συμφέρον και τον πολιτικό θίο της «Επανάστασης». Επικριτικά επίσης σχόλια για τη «σπαδοφορική» δικτατορία Πάγκαλου, καθώς και τη στήριξη που της παρείχαν οι δημοκρατικοί αρχηγοί. Ο **Ριζοσπάστης* τη χαρακτήρισε όργανο διαφόρων εφοπλιστών και τραπεζιτών, οι οποίοι από ευγνωμοσύνη προς τον Γ. Παπανδρέου του έχουν εξασφαλίσει έμμισθη θέση πολιτικού διευθυντή, χωρίς να παρέχει σε αυτήν έργο.

Ο *Ελεύθερος Λόγος* είχε οικονομική σελίδα (την οποία διηύθυνε ο Κ. Δαυλάκος), αθλητική στήλη, στήλη για τις κυρίες και εκλεκτές λογοτεχνικές και φιλολογικές συνεργασίες (Π. Νιρβάνας, Γρ. *Ξενοπούλος, Κ. *Παλαμάς, Ν. Λάσκαρις, Παντελής Χόρν), ανταποκρίσεις από τη Ρώμη του απεσταλμένου της Γ. *Φτέρη, ενώ φιλοξένησε άρθρα του Αρ. Δ. Σίδηρη και του Ν. *Γιαννιού.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ελεύθερος Λόγος

Εβδομαδιαία πολιτική, κοινωνική και φιλολογική εφημερίς. Άρτα, 1931-1943, αρ. φ. 1-358, 1945-1960, αρ. φ. 359-1219. Εκδότης-ιδιοκτήτης: Ι.Α. Παπαθασιλείου, ενώ παράλληλα λειτουργεί και συντακτική επιτροπή. Άλλοι υπότιτλοι: *Δεκαενημέρος πολιτική, κοινωνική και φιλολογική εφημερίς* (αρ. φ. 543)· *Εβδομαδιαία εφημερίς* (αρ. φ. 565-586)· χωρίς υπότιτλο (αρ. φ. 587-1946). Εβδομαδιαία, δισέλιδη και τετρασέλιδη, πεντάστυλη. Το σχήμα εναλλάσσεται συχνότατα, και κυρίως μικραίνει κατά την περίοδο της Κατοχής εξαιτίας των περικοπών χάρτου και των στενών οικονομικών συνθηκών. Τιμή φύλλου δεν αναφέρεται, αλλά υπάρχει η δυνατότητα ετήσιας συνδρομών εσωτερικού και εξωτερικού που αιχμαλωτώνται ανάλογα

με τον πληθωρισμό της εποχής. Η εκτύπωση γινόταν σε ιδιόκτητη τυπογραφική εγκατάσταση στην πόλη της Άρτας (οδ. Τορ Ελλάς).

Η πρωτοβουλία για την έκδοση του *Ελεύθερου Λόγου* ανήκει στον Ι.Α. Παπαθασιλείου, παλιό δημοσιογράφο της *Ηπειρωτικής Ηχούς* και διευθυντή και συνεργάτη της εφ. *Ηπειρωτικών Βήμα* στο τελευταίο φύλλο της οποίας (28 Ιουλ. 1931) αναγγέλλει το νέο εκδοτικό εγχείρημα. Το πρώτο φύλλο της νέας εφημερίδας χαρακτηρίζεται «προγραμματικό» και κάτω από τον τίτλο «Αι γενικότερα αρχαί μας» παρουσιάζονται οι θέσεις του εκδότη. Οι συνεργάτες του φιλοδοξούν να γίνουν «συνεχιστάι των υπέρ του λαού αγώνων» και να προβάλλουν «το καθήκον των κυβερνήτων υπέρ των εργαζόμενων λαϊκών τάξεων». Παράλληλα, δεν κρύβουν την —εστω κριτική— στήριξη του Ελευθέριου Βενιζέλου: «δεν δυνάμεθα, παρά την προς τον Ελευθέριον Βενιζέλον πίστιν μας, να τεθόμεν εις το πλευρόν του συμμαχηταί αλλά απέναντί του κριταί και ελεγκταί των ενεργειών και πράξεων των “ανθρώπων” του».

Η σχέση αυτή κλυδωνίζεται λίγο αργότερα, όταν η εφημερίδα προχωρά στην ένδεσμη υποστήριξη του τοπικού υποψηφίου βουλευτή του Λαϊκού Κόμμα-

τος, Δ. Οικονομίδη, δηλώνοντας ταυτόχρονα ότι αυτο δεν σηματοδοτεί αλλαγή πλεύσης. Στη συνέχεια, όμως, η παλινδρόμηση της εφημερίδας εγκαταλείπεται, καθώς πολύ γρήγορα ο «σωτήρας της Άρτας» γίνεται ο «καταστροφείας της». Η επιστροφή της στο Κόμμα των Φιλελευθέρων επισφραγίζεται με «συγχαρητήριο έγγραφο» που αποστέλλει ο Ελευθέριος Βενιζέλος (αρ. φ. 165) και με ενδουσιώδεις τίτλους, όπως «Ζήτω ο Βενιζέλος» (αρ. φ. 207). Παράλληλα πρωτοστατεί, σύμφωνα με το κλίμα της εποχής, στην πολεμική εναντίον των πολιτικών του αντιπάλων, ιδιαίτερα πριν από κάθε εκλογική αναμέτρηση (βλ. π.χ. «Γ. Κονδύλης, Ιούδας Ισκαριώτης», αρ. φ. 132).

Η δικτατορία του 1936 και στη συνέχεια τα πρώτα χρόνια της Κατοχής δεν εμποδίζουν την πορεία της εφημερίδας. Μάλιστα, το 1941 (αρ. φ. 437), δημοσιεύονται και «Ευχαριστίαι προς τις ιταλικές αρχάς». Το 1943 (αρ. φ. 543) χωρίς καμμία προηγούμενη αναγγελία διακόπτεται η έκδοση, ενώ το τελευταίο αυτό φύλλο της πρώτης περιόδου είναι το πλέον μικρό σε σχήμα και πτωχό σε τυπογραφική εμφάνιση. Στις 30 Μαΐου 1945 «επανεμφανίζεται» με κεντρικό άρθρο που τιτλοφορείται «Και πάλιν η Ελλάς». Οι διακηρύξεις αρχών των συντακτών είναι τώρα συνδεδεμένες με τις προσδοκίες για εθνική ανάταξη και αναδημιουργία («προστάτης παντός τιμίου ανθρώπου και Έλληνας εις κάθε εθνικήν αναμορφωτικήν και εκπολιτιστικήν προσπάθειαν»).

Στη δεύτερη αυτή μεταπολεμική περίοδο ο εκδότης Ι.Α. Παπαβασιλείου αρχικά διορίζεται (1946) και κατόπιν εκλέγεται (1951) δήμαρχος Άρτας. Έκτοτε, τα έντονα πολιτικά πάθη δεν εμφανίζονται με τόση ένταση στις σελίδες του *Ελευθέρου Λόγου*, καθώς προτάσσεται πλέον η αναγκαιότητα του εθνικού και τοπικού συμφέροντος, αντίληψη που εκφράζεται με παραινήσεις να «υπερψηφίζονται οι καλύτεροι» ή ακόμη «να εκλεγούν Αρτινοί βουλευτές» (αρ. φ. 810).

Η ενημέρωση για τις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις αποτελεί, όπως είναι φυσικό, πρώτη προτεραιότητα της εφημερίδας. Παράλληλα, η ενημέρωση πλαισιώνεται από πολιτικά άρθρα γνώμης που εστιάζονται ιδιαίτερα στη δράση των πολιτευτών και βουλευτών της περιοχής και θρίδουν από υποδείξεις και συμβουλές, ενώ η τοπική επικαιρότητα καλύπτεται επίσης από μονόστηλες ειδήσεις (π.χ. «Μία ωραία εορτή εις το Βουργαρέλιον», αρ. φ. 434). Η υπόλοιπη ύλη καταλαμβάνεται από εκλαϊκευτικά ιατρικά άρθρα («Πώς θα αποκτήσει το παιδί όμορφο και

γερό σώμα», αρ. φ. 565), ιστορικές μελέτες («Η ιστορία του Συλλόγου Σκουφάς», αρ. φ. 596) και καταχωρήσεις-ανακοινώσεις των τοπικών αρχών («Η γενική απογραφή του πληθυσμού του κράτους», αρ. φ. 440 κ.ε). Ακόμα, δημοσιεύεται κατά καιρούς «Εγκυκλοπαιδική Στήλη» («Κωστής Παλαμάς: η ζωή και το έργο του», αρ. φ. 634), ενώ σταθερά κάτω από τον τίτλο «Γεγονότα, Ζητήματα, Αιδησίες» φιλοξενούνται τα κοινωνικά νέα και το αστυνομικό δελτίο. Τέλος, υπάρχουν μικρές αγγελίες, το πρόγραμμα του κινηματογράφου και διαφημίσεις, πολλές εκ των οποίων συνοδεύονται από εικόνες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΒΜΣΣ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Όλμος Περάνης, «Η πνευματική κίνηση στην Άρτα», *Νέα Εστία*, 20 (1936), 1304-1305· Κόντη, *Ηπειρωτική Βιβλιογραφία*, Β', σ. 48 (όπου και εκτενής βιβλιογραφία).

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

Ελεύθερος Λόγος

Εβδομαδιαία πολιτική εφημερίς εν Εδέσση, Έδεσσα, 28 Οκτ. 1934 - 27 Οκτ. 1940, αρ. φ. 1-314. Την εξέδωσαν οι τυπογράφοι αδελφοί Φίστα όταν διαλύθηκε ο συνεταιρισμός τους με τον δικηγόρο Δημ. Πετρίτση και διακόπηκε η έκδοση της εφ. **Ελεύθερος Λαός*. Διεύθυνση και διαχείριση: αδελφοί Φίστα. Τετρασέλιδη και τετράστηλη, διαστάσεων 45x30 εκ. Τιμή φύλλου: 2 δρχ. Η ετήσια συνδρομή εσωτερικού ήταν 100 δρχ., για κοινοτήτες και οργανισμούς 200 δρχ., ενώ για το εξωτερικό οριζόταν σε 3 δολάρια. Τυπωνόταν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο. Δηλώνεται ότι η εφημερίδα ήταν μέλος της Ενύψεως Διευθυντών και Συντακτών Επαρχιακού Τύπου Β. Ελλάδος.

Ήταν προσκείμενη στο καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου και αναδείκνυε τα αναπτυξιακά έργα της μεταξικής κυβέρνησης («Το πρώτον εξάμηνον του νέου κράτους. Η Ελλάς προ της 4^{ης} Αυγούστου. Η Ελλάς σήμερα», «Το δεκαετές πρόγραμμα των μεγάλων έργων εις ολόκληρον την Ελλάδα», «Η 4^η Αυγούστου αφητηρία της εξελίξεως της χώρας μας», «Η Ελλάς υπό την κυβέρνησιν του κ. Ι. Μεταξά») και ειδικότερα στην περιοχή («Τα μεγάλα δημοτικά έργα», «Η Έδεσσα και το Κράτος, Δάνεια προς αναδημιουργίαν της», «Η ανέγερσις της Δημοτικής Αγοράς»). Στη θεματολογία της περιλαμβάνονταν ζητήματα παιδείας («Το κράτος διά τον περιορισμόν των αγραμμάτων», «Η Μέση Εκπαίδευσις», «Η Έδεσσα και ο αθλητισμός», «Το αθλητικό συνέδριον»), πολιτισμού («Τα αρχαιολογικά κειμήλια του Μουσείου μας»), υγείας («Πώς θα προφυλαχθού-

δίνεται από τους Γεώργιο Καλδή και Μ. Βάλλα. Ως το 1920 θα περάσουν από τη διεύθυνσή της ο Τ. Παπαδόπουλος, Α. *Γκράβαλης, Φ. *Ανατολέας και Α. *Πρωτοπάτης για μικρά χρονικά διαστήματα. Στις 19 Νοε. 1920 αναλαμβάνει ο Στρατής *Παπανικόλας (την αγόρασε από τους εκδότες της αδελφούς Σικριναίου έναντι 1000 δολαρίων), αλλά το 1929 την πούλησε στην ΠΟΑ (Πολιτική Οργάνωση Λέσβου) του Βύρωνα Καραπαναγιώτη. Κυκλοφόρησε τότε έως τον Μάρτ. 1934, όταν έκλεισε, με τον υπότιτλο: *Καθημερινή πολιτική εφημερίδα (Μετοχική), Όργανο Γοπτικής Οργανώσεως Λέσβου (ΠΟΑ)*, με διεύθυνση τον Γεώργιο Π. Καλδή και αρχισυντάκτη τον Δ.Π. *Λεοντή. Επανακυκλοφόρησε το 1946 με διεύθυνση τον Χρύσανθο *Μολινο και έκλεισε τον Απρ. 1947. Μια τρίτη περίοδος της οριοθετείται μεταξύ 13 Ιαν. 1951 - 24 Νοε. 1951 όταν κυκλοφόρησε με υπότιτλο *Εφημερίς Φιλελευθέρων Αρχών, Όργανον των Συμφερόντων της Λέσβου*. Ημερήσια, τετρασελιδή (αρχικά) / διεσέλιδη (από 1 Μαΐου 1917) / τετρασελιδή (από 30 Μαρτ. 1929), πεντάστηλη, διαστάσεων 58x43 εκ. Από 10 Μαΐου 1918 έως 30 Μαΐου 1918 τυπώθηκε σε πολύ φθινόχρηστο χαρτί και σε μικρό σχήμα. Επέστρεψε στο πρώτο σχήμα της στις 31 Μαΐου 1918 και έως τις 11 Ιαν. 1919, όταν κυκλοφόρησε και πάλι σε μικρό σχήμα και με πιο απλή προμετωπίδα. Η άγκυρα που απεικονιζόταν ανάμεσα στο δίσκο λέξεως του τίτλου αποτέλεσε και το ελεγκτικό έμβλημα του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Τιμή φύλλου: 10 Λεπτά. Τυπώταν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο.

Υπήρξε μία από τις καλύτερες καθημερινές εφημερίδες που κυκλοφόρησαν ποτέ στο νησί, καθώς συγκέντρωσε πολλούς από τους εγκυρότερους αρθρογράφους με πανελλήνια φήμη: Στρ. Μυριβήλης, Αντ. Πρωτοπάτης, Θ. *Λεσκιάς, Ηλ. Βενέζης, Φ. Ανατολέας, Στρ. Βαρελιτζίδης, Αθ. *Γκράβαλης, Γεωρ. *Αναστασιάδης κ.ά. Βέβαια, όπως γίνεται κατανοητό, η μεγάλη ακμή της ταυτίζεται με την είσοδο του Στρ. Παπανικόλα στο επιτελείο της και αργότερα στο ιδιοκτησιακό της καθεστώς. Αυτό έγινε το 1924 και τα χρήματα που χρειάστηκαν τα βρήκε ο Παπανικόλας από έναν δέιο του στην Αμερική. Μολοντί οι εγκαταστάσεις και το τυπογραφείο καταστράφηκαν από πυρκαγιά το 1925, γρήγορα ο Παπανικόλας μπόρεσε να ανασυγκροτήσει τα πάντα και να εγκαταστήσει την εφημερίδα σε καινούριο κτίριο με όλες τις τεχνικές δυνατότητες της εποχής.

Όλα αυτά, τεχνικός εξοπλισμός, εγκαταστάσεις και άρτιο δημοσιογραφικό επιτελείο συνετέλεσαν ώστε ο *Ελεύθερος Λόγος* να καταξιωθεί στον χώρο της λεσβιακής δημοσιογραφίας, καθώς η αρθρογραφία του Παπανικόλα υπήρξε θαρραλέα και μαχητική αλλά παράλληλα εύληπτη, κατανοητή και ανεπιτήδευτη. Η επαγγελματική συνείδησή του άμο-

με από την ελκυστικότητα», εργασίας («Αι κοινωνικά ασφαλίσαις», «Τα εργατικά προβλήματα, το δωρον», «Μετά το Εργατικόν το Αγροτικόν Ζήτημα») και οικονομίας («Προς βελτίωσιν του σηροτροφικού κλάδου», «Αι τιμαί των κουκουλιών», «Η βιομηχανική παραγωγή μας», «Η καλλιέργεια της πεπεργίας»). Περιλάμβανε αγγελίες, ανακοινώσεις, επίκαιρα και διαφημίσεις.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μαν. Κανδυλάκης, «Οι εφημερίδες του Νομού Πέλλας», π. *Τύπος* (Αύγ. 2000), 39-66· του ίδιου, *Εφημερογραφία της Μακεδονίας και της Θράκης. Συμβολή στην εξιστόρηση του Τύπου των εφημερίδων και των περιοδικών της Βορ. Ελλάδος*, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 146-147.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ελεύθερος Λόγος
 Ημερησία πρωινή εφημερίδα των Φιλελευθέρων. Μυτιλήνη, 12 Σεπτ. 1916 - 19 Μαρτ. 1934, 1946 - Απρ. 1947, 1950. Διευθυντής-χρονογράφος: Στρατής *Μυριβήλης. Συνδιευθυντής: Μανώλης *Βάλλας. Από τις 13 Μαρτ. 1917 διευ-

γη, καθώς δεν δημοσίευε ποτέ αδιασταύρωτες πληροφορίες και όλα περνούσαν από τον έλεγχο του προκειμένου να αποφευχθεί παραπληροφόρηση. Στην εφημερίδα αρθρογραφούσε και ο Γεώργιος Παπανδρέου έως το 1928, όταν ο Παπανικόλας διαφώνησε μαζί του και υποστήριξε άλλον πολιτευτή του Κόσμου των Φιλελευθέρων.

Ο Στρατής Παπανικόλας το 1929, κουρασμένος από τις πολιτικές αντιπαλότητες και τους ανταγωνισμούς, θα πουλήσει την εφημερίδα του έναντι 500000 δρχ., για να ασχοληθεί με το εμπόριο. Η αποχώρησή του συνδέεται με την πώση του επιπέδου της: άλλωστε δεν θα επιβιώσει για πολλά χρόνια, παρά τις κατά καιρούς προσπάθειες που έγιναν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Βαγγ. Καραγιάννης, *Ο "Τρίβλος" και η εποχή του. Στρατής Παπανικόλας, ο σατιρικός της Λέσβου*, Αθήνα 1977, σ. 14-15· Κ. Μισοσιός, *Εφημερίδες, περιοδικά, προγράμματα που εκδόθηκαν στη Μυτιλήνη ή από μυτιληνούς αλλού (1940-1988)*, Μυτιλήνη 1989, σ. 16· του ίδιου, *Ανθολόγο Λεσβίων Ποιητών*, τ. 8, Μυτιλήνη 1998, σ. 781.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΟΣΙΟΣ

Ελευθερος Λόγος Πατρών

Εβδομαδιαία πολιτική, κοινωνική και φιλολογική εφημερίδα. Όργανον των Φιλελευθέρων εν τη Αχαιοήλιδι. Πάτρα, 1921-1924. Ιδιοκτήτης: Γεώργιος Ηλιόπουλος, Διευθυντής: Νώντας Γ. Ηλιόπουλος, ηλικίας τότε 19 ετών. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, τετράστυλη / πεντάστυλη, διαστάσεων 45x30 εκ. (αρχικά) / 53x38 εκ. (στη συνέχεια). Τιμή φύλλου: «λεπτά 20 και δια την Σμύρνην και Μικράν Ασίαν λεπτά 30». Ετήσιες συνδρομές: 15 δρχ. Τυπογραφείο: Α. Κουλουμπή (Μαΐζωνος 149). Γραφεία: Καραϊσκάκη 120.

Σε εποχή κρίσιμη για τη χώρα και με τον πόλεμο στη Μικρά Ασία σε εξέλιξη, η εφημερίδα διακρίθηκε για τη ρεαλιστική αρθρογραφία της και τη σωστή εκτίμηση των γεγονότων. Στο φύλλο π.χ. της 9ης Ιανουαρίου 1922 το κύριο άρθρο της με τίτλο «Προς την ατίμωσαν και την καταστροφήν» καταλήγει με την πρόβλεψη: «Η Μικρασία ξεγράφεται μια για πάντα δι' μας. Συνεπώς άδικα χυδίκη το αίμα μας. Η αναχώρησας μας εκ Μικρασίας είναι θεαβία πλε-

ον. Και θα φύγωμεν κατσηχυμένοι». Οι αναγνώστες της πίστευαν ότι τα σπουδαιότερα άρθρα τα έγραφε (ή τα υπαγόρευε) ο Ανδρέας Μιχαλακόπουλος, που συνδέεται φιλικώς με τον Νώντα Ηλιόπουλο, ο οποίος μετείχε ενεργώς στην πνευματική κίνηση της Πάτρας. Τον Δεκέμβριο 1920, ως γραμματέας του νεοσύστατου τότε Φιλολογικού Συλλόγου Πατρών, εγκαινίασε τις διαλέξεις του σωματείου. Για την ομιλία του «*Νουμάς της 26ης Δεκεμβρίου 1920 έγραψε ότι «για πρώτη φορά στην Πάτρα δόθηκε διάλεξη στη δημοτική γλώσσα». Ο *Ελευθερος Λόγος* με αξιόλογη κυκλοφορία και πιστούς αναγνώστες σε ευρεία περιοχή συνέχισε να κυκλοφορεί έως το 1924.

Όταν διέκοψε την έκδοσή του ο Νώντας Ηλιόπουλος εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου δεν έπαυ-

σε να ασχολείται με τη δημοσιογραφία. Επιδόθηκε κυρίως σε ιστορικές μελέτες και έρευνες. Από το 1955 ήταν τακτικός συνεργάτης της εφ. **Εστία*, όπου υπέγραφε τα ιστορικά σημειώματά του με το ψευδώνυμο «Μνήμων». Τελευταίο έργο που εξέδωσε ήταν η ιστορική μονογραφία *Μάνη* (1977).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (1 φ. 13 Νοε. 1922), ΕΒΕ (1922-1924).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Ε. Πολίτης, *Χρονικό του Πατράϊκού τύπου, 1840-1940*, Πάτρα 1984.

ΝΙΚΟΣ Ε. ΠΟΛΙΤΗΣ

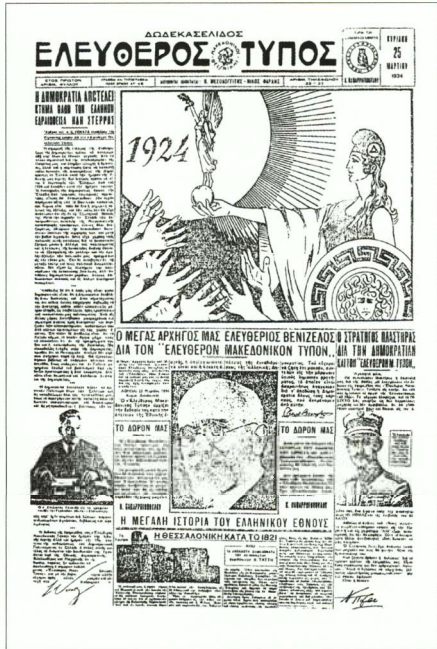
Ελευθέρος (Μακεδονικός) Τύπος

Θεσσαλονίκη, 25 Μαρτ. 1934 - Ιούν 1935<>, αρ. φ. 1-38<>. Εκδότες: Β. *Μεσολογγίτης και Ν. *Φαορής. Καθημερινή, συνήθως εξασελιδή αλλά και δωδεκάσελιδη, επτάστηλη, διαστάσεων 59x42 εκ. Γραφεία και τυπογραφεία: Ερμού 15.

Βενιζελική εφημερίδα της Θεσσαλονίκης, στην οποία η λέξη «Μακεδονικός» γραφόταν πάντοτε με πολύ μικρά στοιχεία και συχνά μόνο με το αρχικό της. Είχε πλούσια ειδησεογραφία, αλλά και ενδιαφέροντα ιστορικά θέματα για την πόλη, ανάμεσα στα οποία ήταν και οι αναμνήσεις του Β. Μεσολογγίτη για τη δημοσιογραφία της Θεσσαλονίκης. Άρτια από κάθε άποψη, με πλούσια εικονογράφηση, επιχειρήσε να καλύψει το κενό που δημιούργησε η διακοπή της έκδοσης των **Μακεδονικών Νέων*.

Στο πρώτο φύλλο της, που συνέπεσε με την εθνική εορτή και με τη δέκατη επέτειο της ανακήρυξης της Δημοκρατίας, δεν δημοσιεύεται προγραμματικό άρθρο «όπως συνήθιζον οι νεοεκδιδόμενες εφημερίδες». Εντυπωσιάζουν η εικονογράφηση της, οι εγχρωμες σελίδες της και η τυπογραφική της εμφάνιση. Συναγωνίζεται τις άλλες εφημερίδες και στην προβολή –τοπικών και μη– σκανδαλών ηθικής και κοινωνικής φύσης. Το 1934 δημοσιεύει και ένα λαϊκό ανάγνωσμα με τίτλο «Ο δρυλικός ήρωας του Μπουρνόβα, ο τουρκοκόφρος Παναγ. Ξηρός». Παράλληλα, όμως, υποστήριζε με ζήλο τις δημοκρατικές εκδηλώσεις. Δημοσίευε μηνύματα και μεγάλες, δίστηλες, φωτογραφίες του Ελ. Βενιζέλου, του στρατηγού Νικ. Πλαστήρα και άρθρο με φωτογραφία του προέδρου της Γερουσίας Στυλ. Γονατά.

Η έκδοσή της ήταν η αρχή ενός έντονου αγώνα κατά της **Μακεδονίας*, που ήταν η μόνη προηγή βενιζελική εφημερίδα. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο που δημοσίευσε στα πρώτα της φύλλα εναντίον της: «Η επαγγελματική αντιζηλία και η νεοπλουτική θα-

ναυσότης μαινόνται περί το έργον ημών. Η έκδοσις του “Ελευθέρου (Μακεδονικού) Τύπου”, τον οποίον ο Φιλελεύθερος και Δημοκρατικός εν γένει κόσμος της Βορείου Ελλάδος υπεδέχθη με ενθουσιασμόν και ανακούφισιν, κατετάραξε την εφημερίδα “Μακεδονίαν”. Διότι ο “Ελευθέρος (Μακεδονικός) Τύπος” της αφήρεσε το μονοπώλιον της εκπροσωπήσεως του Φιλελεύθερου Κόμματος εν Βορείω Ελλάδι και την επείραξε εις το μετᾶκτάν. Δεν θα ημπορή του λοιπού να καταδυναστεύη τον πολιτικόν κόσμον και να τον εκβιάη. Δεν θα είνε δυνατόν πλέον να ζητή εις τας παραμονάς των μεγάλων εκλογικῶν αγώνων εκατοντάδας χιλιάδων δραχμῶν δια να παύση να γράφῃ ἄρθρα περὶ Κίνας και Ιαπωνίας και να αρχίῃ δημοσιεύουσα τα ψηφιδέτλια των υποηφίων, μίαν μόλις εβδομάδα προ της εκλογῆς. Δεν θα ημπορή πλέον να θησανρίζη δίδουσα εις τους αναγνώστας της ψευτοεγκυκλοπαιδείας και διάφορες φυλλάδες [...] ἐναντι ταλλήρων. Η “Μακεδονία” αποφάσισε να εξοντώσῃ δια παντός τρόπον τον “Ελευθέρον Μ. Τύπον”».

Δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς διέκοψε την έκδοσή της, όμως διασώζεται το φύλλο της 22 Ιουνίου

1935, στο οποίο αναφέρεται ότι ήταν η «δευτέρα περιόδός» της. Φαίνεται ότι το κίνημα της 1ης Μαρτίου 1935 έπληξε σημαντικά την κυκλοφορία της και ύστερα από τις καταδίκες και τις εκτελέσεις των δημοκρατικών που είχαν κατηγορηθεί για ανάμειξη στο κίνημα, αναγκάστηκε να διακόψει την έκδοσή της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΣΗΕΜΘ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Γ', σ. 90· Θεοφ. Παλαιωτόπουλος, «Ελικήδειος εις τον εκλιπόντα δημοσιογράφο Βασ. Μεσολογγίτη», Θεσσαλονίκη 1953· Κανδινλάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Γ', σ. 313-318.

ΜΑΝΔΑΦΗ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗ

Ελευθερος Πολιτης

Εβδομαδιαία πολιτική επιθεώρησης όργανον της δημοκρατικής νεολαίας νομού Σερρών. Σέρρες, 14 Ιουλ. 1924 - Ιούν. 1930, περ. Α', αρ. φ. 1-38 και 21 Μαΐου 1931 - 13 Δεκ. 1931, περ. Β', αρ. φ. 1-34. Διαχειριστής: Αλ. Τσαλίκης. Άλλοι υπότιτοι: Εβδομαδιαία πολιτική επιθεώρησης ιδιοκτησία της δημοκρατικής νεολαίας νομού Σερρών (1927)· Καθημερινή εφημερίς εν Σέρραις - όργανον της Δημ. Νεολαίας του Νομού Σερρών, φιλελευθέρων αρχών (21 Μαΐου 1931)· Καθημερινή εφημερίς εν Σέρραις - όργανον της Δημ. Νεολαίας του Νομού Σερρών, φιλελευθέρων αρχών (Ιούν. 1931). Τη διαχείριση αναλαμβάνουν στη συνέχεια οι Θ. Χρηστίδης (30 Ιουν. 1928), Β. Ζαρκιάς (Ιαν. 1930), Θ. Χρηστίδης, Χρ. Χιωτόπουλος, Ι. Σουκιούργου (14 Ιουν. 1931). Ιδιοκτήτης-τυπογράφος (από τις 19 Ιουλ. 1931): Ι. Σουκιούργου. Εποπτεύουσα επιτροπή: Α. Θεολόγος, Χρ. Χαβαλάς, Απ. Τσιρώνης (από το 1925)· Ν. Παπαγιάννης, Χρ. Χαβαλάς, Απ. Τσιρώνης (1926)· Ν. Παπαγιάννης, Χρ. Χαβαλάς, Β. Παπαβασιλείου (φθινόπωρο 1926)· Ν. Παπαγιάννης, Σ. Σαβδόπουλος, Β. Παπαβασιλείου (Δεκ. 1926). Από τον Μάιο 1927 καταργείται η εποπτεύουσα επιτροπή και εμφανίζεται ως υπεύθυνος ο Β. Παπαβασιλείου και ως αρχισυντάκτης ο Νικόλαος Σταυρίδης· υπεύθυνος το 1927 εμφανίζεται και ο Νικόλαος Σταυρίδης (1927). Το 1929 αναφέρεται διευθύνουσα επιτροπή και από τις 21 Μαΐου 1831 διευθνήτης είναι ο Πάνος Πιέρρος και ο Κώστας Παπαδόπουλος. Εβδομαδιαία (Κυριακή, 18 Δεκ. 1927) / διςεβδομαδιαία (Πέμπτη και Κυριακή το 1926. Τετάρτη και Κυριακή το 1927, Πέμπτη και Κυριακή από το φ. 166) / καθημερινή (21 Μαΐου 1931 - 14 Ιουν. 1931), τετρασελίδη / εξασελίδη (17 Οκτ. 1926), διαστάσεων 43x30 εκ. / 50x34 εκ. (1931). Εικονογραφημένη (από το 1931). Τιμή φύλλου: 1 δρχ. Ετήσιες συνδρομές: 365 δρχ. Διέθετε ιδόκτητο τυπογραφείο.

Οι στόχοι της εφημερίδας είναι να συμβάλει στη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών της εποχής: «Γινόμενοι διερμηνείς της λαϊκής ανάγκης θα αναπτύξωμεν από των στήλων μας και θα υποδει-

κνώμεν αδιαλείπτως εις την Κυβέρνησιν όλα τα μέτρα εκείνα τα οποία θα επιφέρουν τον μετριασμόν της οικονομικής κρίσεως και την βελτίωσιν των οικονομικών συνθηκών υπό τα οποία διαβίω ο λαός». Η πρώτη σελίδα περιέχει την πολιτική αρθρογραφία και τον σχολιασμό της επικαιρότητας, με αντίστοιχες φωτογραφίες. Ειδήσεις γενικότερου, πολιτικού ενδιαφέροντος βρίσκονται στην έκτη σελίδα Στη δεύτερη και την τρίτη σελίδα δημοσιεύονται άρθρα φιλολογικού και ιστορικού περιεχομένου, καθώς και το χρονογράφημα, ενώ η τέταρτη έχει τις διαφημίσεις και η πέμπτη την ταυτότητα της ημέρας και αθλητικές στήλες.

Συnergάτες της είναι οι Θένης (Κουρουπέτρογλου), Γ. Αβτήης (δικηγόρος), Αδ. Ζιάκας, Σπ. Ποταμιάνος, Ιπποκράτης Μακρής (γιατρός), καθώς και άλλοι που εμφανίζονται με ψευδώνυμο, όπως «Δικταίος», «Νίτσε», «Χαμαιλέον». Ο Ν. Σταυρίδης αποχωρεί τον Ιούλιο 1929 διαφωνώντας με το νέο διοικητικό συμβούλιο της Δημοκρατικής Νεολαίας ως προς την κατεύθυνση που θα ακολουθούσε η εφημερίδα για τις δημοτικές εκλογές. Στο επόμενο φύλλο

δημοσιεύεται απάντηση της Δημοκρατικής Νεολαίας Ν. Σερρών, σύμφωνα με την οποία το διοικητικό συμβούλιο «λυλείται διότι προς το παρόν—δι' ολίγας μόνον εβδομάδας—χάνει από την εφημερίδα της ένα τον επιλεκτών συνεργατών της τιμήσαντα δια της εν γένει δράσεώς του και δια της ανιδιοτελείας του την οργάνωσιν». Η ανακοίνωση κατέληγε με την ευχή για σύντομη επάνοδο του Σταυριδίδη στα καθήκοντά του, κάτι που ωστόσο δεν συνέβη καθώς η αποχώρησή του από τον *Ελεύθερο Πολίτη* υπήρξε οριστική.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΓΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Καφαντάρης, *Οι Σέρρες άλλοτε και τώρα*, Σέρρες, έκδ. του Ομίλου Ορφείας Σερρών, 1983, σ. 57: του ίδιου, *Ιστορία της πόλεως Σερρών και της περιφέρειάς της*, τ. 3, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 446-π. Γιατί, τχ. 113 (Νοέ. 1984), 26 (αφιροματικό τχ. στον σερραϊκό Τύπο): Β.Ι. Τζανακάρης, *Εικονογραφημένη Ιστορία των Σερρών*, έκδ. π. Γιατί, τχ. 2 (Σέρρες 1995), 449-450: του ίδιου, *Χρονικό σερραϊκής τυπογραφίας 1878-1960*, Σέρρες, έκδ. π. Γιατί, 1999, σ. 24-26: δημοσιεύσεις πρωτοσέλιδων ή αποσπασμάτων, Β.Ι. Τζανακάρης, *Πορεία μέσα στο χρόνο*, Σέρρες, έκδ. π. Γιατί, 1984 (αρ. τχ. 106, 109-110, 112), 1986 (αρ. τχ. 133-134), 1987 (αρ. τχ. 139-140, 141, 142, 143, 144-145, 146, 147-148, 149-150), 1988 (αρ. τχ. 151-152, 153, 154, 155, 156-157, 158-159, 160, 161-16): του ίδιου, *Εικονογραφημένη Ιστορία των Σερρών*, τ. 1 και τ. 2, Σέρρες, έκδ. περ. Γιατί, 1991 και 1995, σ. 394 και σσ. 241, 454.

ΒΑΣΙΛΗΣ Ι. ΤΖΑΝΑΚΑΡΗΣ

Ελεύθερος Πόντος

Εφημερίδα όργανο των Ποντίων Ελλήνων. Εκδίδεται υπό της Εταιρείας Πόντος, Βατούμι (την εποχή εκείνη ανήκε στη Ρωσική Αυτοκρατορία, σήμερα ανήκει στη Γεωργία), 16 Ιουν. 1919 - 18 Νοε. 1920, αρ. φ. 1-138. Εκδότης: Εθνικό Συμβούλιο του Πόντου. Υπεύθυνος: Θ. Θεοφύλακτος (έως το φ. 111). Σταύρος Τερζόπουλος (από το φ. 112, 5 Αυγ. 1920). Συντακτική Επιτροπή: Θ. Θεοφύλακτος, Β. Ιωαννίδης και Α. Κωνσταντινίδης. Στο φ. 8 (10 Ιουλ. 1919) αλλάζει ο τύπος του λογότυπου ενώ από το φ.

99 εμφανίζονται δύο υπέρτιτλοι: «Οι Πόντιοι δια τον Πόντον και εις τον Πόντον» (αριστερά) και «Θαρσείν χρη». Από το φ. 111 (1 Αυγ. 1920) στο κάτω δεξιό σημείο της τελευταίας σελίδας εμφανίζεται η ένδειξη: «Επετράπη υπό της λογοκρισίας». Την εποχή εκείνη το Βατούμι—μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση—είχε ενταχθεί στην αστική Δημοκρατία της Γεωργίας, η οποία δια καταλυθεί με την κατάληψη της περιοχής από τα στρατεύματα των μπολσεβίκων. Δισεβδομαδιαία (Τετάρτη και Σάββατο), τετράσπηλη / πεντάσπηλη, διαστάσεων 48.8x32 εκ. (αρ. φ. 1-21) / 53x37.8 εκ. (αρ. φ. 22-31) / 45.3x30.8 εκ. (αρ. φ. 32-138). Γραφεία: οδ. Δονδούκοβο - Κορσακόβοκαμα 30. Τυπογραφείο: «Ελληνικών Τυπογραφείων ο Πόντος».

Στόχος της ήταν η πολιτική χειραφέτηση των Ελλήνων του μικρασιατικού Πόντου και η αποτίναξη της τουρκικής κυριαρχίας. Υπήρξε το κατ' εξοχήν όργανο των ελλήνων επαναστατών του Πόντου. Για την αντιμετώπιση των οικονομικών δυσκολιών η κεντρική οργάνωση που είχε τον τίτλο Εθνικό Συμβούλιο του Πόντου δημιούργησε, σε μετοχική βάση, την εταιρεία «Ο Πόντος». Στη λογοδοσία του προέδρου της Θ. Θεοφύλακτου, που έλαβε χώρα την 1^η Νοεμβρίου 1919 στην αίθουσα «Αι Μούσαι» του Βατούμι, αναφέρονται οι λόγοι κυκλοφορίας της εφημερίδας: «βάσις αυτής ετέθη η εξυτηρέτησις των εθνικών μας συμφερόντων». Πρώτο μέλημα της Εταιρείας ήταν η έκδοση της εφ. *Ελεύθερος Πόντος* σ' ένα από τα ιδιωτικά ελληνικά τυπογραφεία της πόλης, όπου τυπωνόταν η εφ. **Αργοναυτής*. Στη συνέχεια η Εταιρεία εξαγόρασε το συγκεκριμένο τυπογραφείο, που ανήκε στον Σταύρο Γαλινό, έναντι 5000 ρουβλίων.

Η θεματογραφία της είναι επικεντρωμένη στα μεγάλα ζητήματα που απασχολούσαν τον ελληνισμό του Εύξεινου Πόντου: οι τουρκικές αυταρχειές στον μικρασιατικό Πόντο, η κατάσταση των μεγάλων ελληνικών προσφυγικών πληθυσμών που περιπλανιόνταν μεταξύ Καυκάσου, Πόντου και Ρωσίας,

οι διεθνείς εξελίξεις που σχετίζονταν με το μεταπολεμικό πολιτικό σκηνικό. Μέχρι τις αρχές Σεπτεμβρίου 1919 κυκλοφορούσε και στον κρασιατικό Πόντο, όπου η τουρκική κυριαρχία είχε εδραιωθεί και πάλι μετά την ήττα της νεοτουρκικής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Με βάση τις μεταπολεμικές διευθετήσεις το ζήτημα του Πόντου είχε αγνοηθεί και δεν επετρόπη στον ελληνικό παράγοντα η στρατιωτική οργάνωση του γηγενούς ελληνικού πληθυσμού. Επιπλέον, η τουρκική κυριαρχία, είχε αρχίσει να εκφράζεται με τον επιθετικό τουρκικό εθνικισμό που εξέφραζε το κεμαλικό κίνημα. Στην εφ. *Εποχή της Τραπεζούντας δημοσιεύτηκε στις 4 Σεπτεμβρίου η εξής είδηση: «Χθες η αστυνομία περισυνέλεξε τα τελευταία φύλλα της εν Βατούμι εκδιδόμενης εφημερίδος *Ελεύθερος Πόντος*, απηγόρευσε δε την περαιτέρω εν τη πόλει μας κυκλοφορία της». Το κείμενο αυτό αναδημοσιεύτηκε από τον *Ελεύθερο Πόντο* στο πρωτοσέλιδο άρθρο του στο φύλλο της 11^{ης} Σεπτεμβρίου με την ερώτηση «Ποίος ο λόγος δια τον οποίον η Τουρκική Κυβέρνησις δεύρηςσε καλόν να απαγορεύση την κυκλοφορίαν της ημετέρας εφημερίδος;». Η απάντηση των συντακτών στο ερώτημα ήταν η ακόλουθη: «Ότε παρήλθεν η πρώτη εντύπωσις και η αρχική νάρκη, η δε κουτοπόνηρος τουρκική ψυχή αντελήφθηθι βαθυτάτην ενυπάρχουσαν αντιζηλίαν και ριζικήν ασυμφωνίαν μεταξύ των “φίλων και συμμάχων δυνάμεων”. Ότε είδε ότι οι κύριοι αυτοί δεν είνε ικανοί δια καμμίαν γενναίαν και αποτελεσματικήν χειρονομίαν [...] τότε ήρτισεν ολίγον κατ’ ολίγον, αναδαρρούσα και συνερχομένη, να εφαρμόση και πάλιν το παλαιόν αυτής πρόγραμμα, να καταπνίξη δε και εξαφανίση πάσαν ένδειξιν και πάντα πόθον εθνικόν, πάσα αληθή και δικαία συνηγορίαν υπέρ των φυσικών δικαιωμάτων των Χριστιανικών εθνοτήτων της Τουρκίας.»

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΕΠΜ.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΑΥΤΖΙΑΗΣ

Ελεύθερος Τύπος

Εφημερίς Πανελληνίως. Αθήνα, 14 Αυγ. 1916 - 18 Νοε. 1916, αρ. φ. 1-97 και 17 Απρ. 1917 - 29 Μαΐου 1927, αρ. φ. 99-3701. Διευθυντής: Ανδρέας *Καθαράκης. Αρχισυντάκτης: Γεώργιος Βραχνός, ο οποίος παραιτείται στις 13 Φεβρ. 1924 για να αναλάβει ο Βασ. Βεκιαρέλλης. Τετρασέλιδη, εξάστηλη, διωτάσεων 57,5x42 εκ. Τιμή φύλλου: 5 λεπτά. Τυπογραφείο: Στοά Δημητρακοπούλου (επί της Αιόλου).

Εφημερίδα φιλοβενιζελική. Υποστήριξε το κίνημα της Θεσσαλονίκης με ενθουσιασμό. Στο φύλλο της 25^{ης} Μαρτίου 1924 η εφημερίδα εκδόθηκε πατηγυρική επί τη ανακρίβυξ της Α΄ Ελληνικής Δημοκρατίας. Ο αρχηγός του Κόμματος των Φιλελευθέρων πολύ συχνά κοσμεί τα πρωτοσέλιδα του, είτε με σκίτσα είτε με φωτογραφικό υλικό (αρ. φ. 1324, 14 Σεπτ. 1920). Εκτός από το πρωτοσέλιδο πολιτικό άρθρο στην πρώτη σελίδα υπάρχει μόνιμη στήλη με τίτλο «Εντυπώσεις της Ημέρας», ιστορικών αναγνώσματος του Γ. Μελά. *Ο Κωνσταντίνος και ο Πόλεμος* (από το φ. 1324, σε συνέχειες).

Από την αρχή της έκδοσής του δημοσιεύει επιφυλλίδες: «Ένα χέρι εις το σκότος, Από τα καταπληκτικώτερα αστυνομικά κατορθώματα. Το μεγαλύτερο κατορθώμα του φημισμένου αστυνομικού ρεπόρτερ Μποαταμπιλ» υπό Γαστώνος Λαρού (αρ. φ. 2). «Υπό την μάχαιραν. Από τας θυελλας και τας τρικυμίας της Αθηναϊκής Ζωής. Αριστ. Ν. Κυριακού. Πρωτότυπον Αθηναϊκόν μυθιστόρημα, γραφέν επί τη βάσει αναμφισβητήτων κύρους πηγών, και ειδικής μελέτης επί της καταστάσεως» (αρ. φ. 50). «Μιχαήλ Ζεζακό: Η Γέφυρα των Στεναγμών» (αρ. φ. 1322) κ.ά. Δημοσιεύει επίσης πληθώρα διαφημίσεων. Στη δεύτερη σελίδα, στη μόνιμη στήλη «Ενώ

διαβαίνει η ζωή», καταγράφεται χρονογραφικά η επικαιρότητα. Στην τρίτη σελίδα τα «Πρόσωπα και Πράγματα» υπογράφει ο Γ. Βραχινός, ενώ στην τέταρτη περιλαμβάνονται οι «Υγεία και Ειδήσεις».

Συνεργάτες του *Ελευθέρου Τύπου* είναι οι Γερ. *Λύχνος, Πλ. Ροδοκανάκης, Π. Νιρβάνας, Δ. Ταγκόπουλος, Θ. Βελιανίτης, Κ. Καιροφύλας, Γρ. *Ξενοπούλος, Σ. Μπράνις, Αρ. Κυριακός, Β. Βεκιάρellis κ.ά. Στο διάστημα 1922-1927 εργάσθηκαν στην εφημερίδα οι Κ. Ουράνης, Ζαχ. *Παπαντωνίου, Σπ. *Μελάς, Κ. *Μπασιάς, Κ. Πολίτης, Π. *Πικρός, Σοφία Σπανούδη κ.ά.

Η έκδοση του που συνέπεσε με την έκρηξη του κινήματος της Εθνικής Αμύνης στη Θεσσαλονίκη διακόπτεται στις 18 Νοεμβρίου 1916 με τα γεγονότα που έμειναν γνωστά ως «Νοεμβριανά». Επανεκδίδεται μετά από πεντάμηνη διακοπή, αλλά στις 17 Αυγούστου 1921 ο Ανδρέας Καβαφάκης δολοφονείται από αντιφρονούντα, οπότε τη διεύθυνση θα αναλάβουν ο γιος του Χρήστος Καβαφάκης και ο δείος του Διομήδης Καβαφάκης. Μετά το 1925 μόνος διευθυντής παραμένει ο Χρ. Καβαφάκης, έως την τελική διακοπή της κυκλοφορίας του φύλλου στις 27 Μαΐου 1927.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Β', σ. 115-131· Ν. Παπαδημητρίου, *Οι συγγραφείς της αθηναϊκής δημοσιογραφίας*, τ. Α', Αθήνα, εκδ. Γιοβάνη, 1989, σ. 117-119· Κάρολος Μωραϊτίης, *Ανδρέας Καβαφάκης. Η ζωή και η δολοφονία ενός μάρτυρα της μαχόμενης δημοσιογραφίας*, Αθήνα, Νέα Σύνορα/Λιβάνης, 1993.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΓΛΟΥ

Ελευθέρος Τύπος, Λευκωσία, 1947-1950

δλ. *Κυπριακός Τύπος*

Ελευθέρος Τύπος / The Free Press

Νέα Υόρκη, 1943-1947. Ίδρυτής: Βασίλειος Χανιώτης, Γραμματέας: Κ.Ι. Περάκης, Συντάκτης: Πολυμέρης Μοσχολίτης και αργότερα Δημήτριος *Καλλιμάχος, Ελληνόφωνη εβδομαδιαία εφημερίδα, πεντάστηλη. Ετήσιες συνδρομές: για τις ΗΠΑ 5 δολ. Έκδοση: The Free Press Publishing Company.

Είχε πλούσια πολιτική και πολιτιστική ύλη που έδινε ιδιαίτερη έμφαση στις διεκδικήσεις της Ελλάδας στο Συνέδριο της Ειρήνης μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Περιείχε επίσης πολλά άρθρα του Δημήτριου Καλλιμάχου για την ιστορία της ομογένειας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΝΥΡΛ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μπάμπης Μαλαφούρης, *Έλληνες της Αμερικής 1528-1948*, Νέα Υόρκη 1948.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΙΤΡΟΦ

Ελευθεροτυπία

Μηνιαία δημοσιογραφική επιθεώρηση, Αθήνα, Οκτ. 1963 - Μαρτ. 1967, περ. Α', αρ. τχ. 1-42 και Νοε. 1974 - Νοε./Δεκ. 1975, περ. Β', αρ. φ. 43-55/56. Διευθύνεται από «τετραμελή επιτροπή επαγγελματιών δημοσιογράφων», τους Ιωάννη *Κάτρη, Δημήτρη Μαρούδα, Ευθύμιο Αν. Παπαγεωργίου και Αλέξανδρο Φιλίπποπουλο (αρ. τχ. 1-22). Από το τχ. 23 η αρχική ομάδα συντακτών απομακρύνθηκε και μόνος εκδότης και αρχισυντάκτης έμεινε ο Αλέξανδρος Φιλίπποπουλος. Τον Νοε. 1964 την ιδιοκτησία πήραν οι Δημήτρης Μαρούδας και Αλέξανδρος Φιλίπποπουλος και το καλοκαίρι του 1965 πέρασε στην αποκλειστική ιδιοκτησία του δεύτερου. Υπεύθυνος για τον νόμο: Δημήτρης Μαρούδας (αρ. τχ. 1-22). Αλέξανδρος Φιλίπποπουλος (αρ. τχ. 23-42). Αρθρογράφος: Γεώργιος *Ληδρονιδικής, Υπεύθυνος τυπογραφείου: Αθανάσιος Ν. Ιωαννίδης (αργότερα «Αρχιεργάτης και Τεχνικός Σύμβουλος»). Υπερίτιλος: «για μια αληθινά αδέσμευτη δημοσιογραφία». Μηνιαίο, χωρίς σταθερό αριθμό σελίδων (σαράντα έως ογδόντα). Από τον Σεπτ. 1975 κυκλοφορούσε με λιγότερες σελίδες από τα προηγούμενα τχ. (44 σ. έναντι πλέον των 100). Διαστάσεις: 28x21 εκ. Τιμή τεύχους: 5 δρχ. (αρ. τχ. 1-13), 10 δρχ. (αρ. τχ. 14-42). Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 60 δρχ., νομικά πρόσωπα, τρά-

πέρες, οργανισμοί 300 δρχ. (αρ. τχ. 1-13)· αργότερα έγιναν 100 δρχ. και 500 δρχ. αντίστοιχα. Συνδρομές εξωτερικού: 10 δολ. ΗΠΑ. Διεύθυνση: Καρύτση 5 (αρ. τχ. 1-19), Ζωοδόχου Πηγής 8-10 (αρ. τχ. 20-22), Σοκράτους 59.

Περιοδικό, την έκδοση του οποίου είχε αναλάβει μία ομάδα νέων δημοσιογράφων που συνεργαζόταν με τον αρχισυντάκτη της εφ. *Ελευθερία* Γεώργιο Ανδρουλιδάκη. Τα πρώτα 13 τεύχη είχαν λιτό λευκό εξώφυλλο που κοσμούσε κάποιο σκίτσο, ενώ από το τχ. 14 το εξώφυλλο απέκτησε χρώμα και έγινε πιο μοντέρνο.

Τα θέματα που απασχολούσαν το περιοδικό ήταν το δημοσιογραφικό επάγγελμα, η κίνηση του Τύπου στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, θέματα δεοντολογίας, νομικά θέματα που αφορούσαν τους δημοσιογράφους καθώς και συνδικαλιστικά ζητήματα του κλάδου. Απευθύνονταν κυρίως στους ανδρώπους του Τύπου, αλλά ανάμεσα στους αναγνώστες του ήταν πολιτικοί και ασχολούμενοι με τα κοινά. Πραγματοποιούσε έρευνες για τις συνθήκες εργασίας των δημοσιογράφων, όπως τη νυκτερινή εργασία (το περιοδικό υποστήριζε ότι η εκτύπωση των εφημερίδων ενωρίτερα θα αύξανε την κυκλοφορία τους), την υγειονομική περίθαλψη των συντακτών, τις συλλογικές συμβάσεις τους, το αίτημα για την ίδρυση δημοσιογραφικής σχολής «ως ανώτατο πνευματικό ίδρυμα, με συνταγματικές κατοχυρώσεις προνόμια και ανεξαρτησία» κ.ά. Διοργάνωσε επίσης συζητήσεις ανάμεσα σε συντάκτες, όπως τη συζήτηση στορογγιλής τράπεζας με θέμα «Ο τύπος σήμερα στην Ελλάδα» στην οποία είχαν πάρει μέρος οι αρχισυντάκτες των μεγαλύτερων εφημερίδων της εποχής.

Εκτός των βασικών αρθρογράφων, οι οποίοι δεν υπέγραφαν τα άρθρα τους, δημοσιεύθηκαν κείμενα των: Γρηγόρη *Διαφνή, Νίκου Κυριαζίδη, Βασιλή Κοραχάη, Νώντα Ανδρικόπουλου, Χρήστου Φιλιππίδη, Α. Πετρομανιάτη κ.ά.

Σταμάτησε την έκδοσή του με την επιβολή της δικτατορίας της 21^{ης} Απριλίου. Πρόκειται για το τχ. 43 (Ατρ. 1967) που δρισκόταν στο πιεστήριο αλλά δεν κυκλοφόρησε. Μετά τη δικτατορία, ο Αλέξανδρος Φιλιππόπουλος επανέκδοσε το περιοδικό αρχίζοντας από το τχ. 43. Στην δεύτερη περίοδο συνεργάστηκαν με την *Ελευθεροτυπία* μεταξύ άλλων οι Χρήστος Θεοχαράτος, Γιώργος Λεονάρδος, Φαράνδος Χοϊδάς, που είχαν την επιμέλεια της έκδοσης, ο Αντώνιος Καλαμαράς που κάλυπτε την πολιτική επικαιρότητα καθώς και οι Λούης *Δάνος, Αλέ-

κος Λιδωρίκης, Σπύρος Καρατζαφέρης, Χρήστος Πασαλάρης, Λυκούργος Κομίνης κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ, Ιδιωτική συλλογή Θ. Μπενάκη.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΠΕΝΑΚΗΣ

Ελευθεροτυπία

Εβδομαδιαία πολιτική επιθεώρησης. Κωνσταντινούπολη, 11 Δεκ. 1911 - 1 Ιαν. 1912 (αρ. φ. 1/86 - 4/89), 21-28 Οκτ. 1912 (αρ. φ. 5/119 - 6/120), 25 Νοε. - 30 Δεκ. 1912 (αρ. φ. 7/124 - 12/129). Υπεύθυνος-διευθυντής-ιδιοκτήτης: Γ. Χωνιάος. Εβδομαδιαία (Κυριακή), τετρασέλιδη, πεντάστηλη, διαστάσεων 56x41 εκ. Η φυλλαρίδωση είναι συνεχής και διπλή. Τιμή φύλλου: 20 παράδες. Συνδρομές: 54 γρόσια για την Κωνσταντινούπολη και τις «επαρχίες» και 12,5 φράγκα για το εξωτερικό. Τυπωνόταν στο τυπογραφείο «Η Ανατολή». Πέραν. οδ. Γεμενιτή 29. Η τυπογραφική εργασία είναι επιμελημένη και ο χρησιμοποιούμενος χάρτης καλής ποιότητας. Γραφεία: Στοά Συρίας 2, Πέραν, και στη γαλλική γλώσσα: Péra. Cité de Syrie. No 2.

Υπήρξε όργανο της Οργανώσεως Κωνσταντινούπολεως, εναλλασσόμενη με τα αδελφά φύλλα **Πολιτική Επιθεώρησης*, **Ισοπολιτεία*, *Τα Δίκαια των Εθνών*, **Φωνή* κ.ά., για να αντιμετωπιστούν οι διώξεις και οι παύσεις που κρίσταιτο από τη λογοκρισία του οθωμανικού στρατοδικείου, όπως γίνεται φανερό από τη διπλή φυλλαρίδωση: οι αριθμοί 1-4 δηλώνουν ότι πρόκειται για νέο έντυπο, οι δε επόμενοι (86-89) επιβεβαιώνουν τη συνέχεια των δημοσιογραφικών οργάνων της πατριωτικής οργάνωσης του Ίωνα Δραγονίου.

Σημαντικά είναι τα φύλλα της που αναφέρονται στον Βαλκανικό Πόλεμο και ανακινούν ζήτημα εθνικής αποκατάστασης των λαών της καταρρέουσας Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Από τα θέματά της διακρίνονται τα σχετικά με την Κρήτη, την κήρυξη του πολέμου στα Βαλκάνια και τα συμπαρομαρτούντα αυτού (όπως περί του διαπραγματεύσεων και των όρων της ειρήνης, των νέων ορίων, τις φυλακίσεις χριστιανών προκρίτων) καθώς και τα ασχολούμενα με βαλκανικά έθνη (Αλβανικό Ζήτημα, Σλάβοι, Βαλκανική Ομοσπονδία).

Για τη γλώσσα, τη δομή του εντύπου και τους συνεργάτες ισχύουν όσα αναφέρονται και στην *Πολιτική Επιθεώρηση*. Εξακολουθεί η ύπαρξη μόνιμων στηλών και ανταποκριτών, γνωστών ήδη από τα συγγενή της έντυπα, που εμπλουτίζονται με τη νέα επίκαιρη στήλη «Πολεμικά εργασία». Το κύριο άρθρο συνήθως είναι ανώνυμο από το φ. 5/119 κ.ε. Επρόσ, δημοσιεύονται μελέτες ξένων (René Pinon κ.ά.) με

σπουδαίο ιστορικοπολιτικό ενδιαφέρον. Σημαντική είναι η αρθρογραφία του βουλευτή Σερβίων Γ. *Μπουσιού (κύριο άρθρο στα πρώτα φ.), στο βάθος της οποίας αναγνωρίζεται η πατριωτική πολιτική της Οργανώσεως Κωνσταντινουπόλεως και του Ίωνα Δραγούμη. Το φ. 4/89 ξεχωρίζει για το άρθρο με τίτλο «1911», που θέτει επί τάπητος τα καιρία ζητήματα της εποχής. Ο υπότιτλος *πολιτική επιδεύρωσις*, που υπάρχει στερεοτύπως και στις αδελφές της, ειδικά επιλεγμένος, όπως συμβαίνει και στους βασικούς τίτλους όλης της οικογένειας, παραπέμπει ευ-

κτο φύλλο της, που όμως κυκλοφόρησε υπό τον τίτλο *Δίκαια των Εθνών*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (πλ. σ.), ΕΛΙΑ (πλ. σ.), ΕΝΣ (τ. Α', Γ'). Ιδιωτική συλλογή Θεοδόση Δ. Πυλαρινού (πλ. σ.).

ΘΕΟΔΩΣΗΣ Δ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Ελευθερωτής

Δευτεριάτικη Ανεξάρτητη Εφημερίς, Λευκωσία, 30 Δεκ. 1974 - 21 Ιουλ. 1975, 2 Αυγ. 1975 - 19 Μαρτ. 1976 και 19 Αυγ. 1976 - 2 Μαρτ. 1978, αρ. φ. 1-85. Εκδότης: «Ελευθερωτής Ltd» και από το 1976 ο Χρ. Κ. Σαβηριάδης, Διευθυντής σύνταξης-υπεύθυνος: Ντίνος Κωνσταντινίδης και από τις 1 Αυγ. 1975 ο Κυριάκος Καλαδάς. Άλλος υπότιτλος: *Η Εφημερίς των Αδουλατών Ελλήνων*, σε γαλάζιο χρώμα και με γαλάζια ελληνική σημαία (από τις 2 Αυγ. 1975). Εβδομαδιαία (συνήθως Δευτέρα, κάποτε Σάββατο ή Πέμπτη), αρχικά δωδεκασελίδη με μείωση των σελίδων αργότερα (οκτώ, έξι και τέσσερις), εννιάστηλη, διαστάσεων 57x42 εκ. Τιμή φύλλου: 50 μιλς. Τυπώνεται στο τυπογραφείο «Λευκωσία» του Νίκου Νικολάου.

Προσκείμενη πολιτικά στη Δεξιά παράταξη, περιλάμβανε πλούσιες κοσμικές, ψυχαγωγικές και αθλητικές σελίδες, καθώς και αρκετά ρεπορτάζ σε πολιτικά και κοινωνικά θέματα. Στις σελίδες της χρησιμοποιούσε και δεύτερο χρώμα, κόκκινο ή γαλάζιο, στους τίτλους και στα πλαίσια.

Με την επανέκδοσή της, στις 2 Αυγούστου 1975, δημοσιεύει κύριο πρωτοσέλιδο άρθρο με τίτλο «Διατί επανεκδιδομένα», στο οποίο αναφέρει: «Ο Ελευθερωτής κάνει σήμερα ανανεωμένους νέαν εξορμήσιν. Υπόσχεται να κρατήσει εις χείρας του, σταθερά και με θάρρος την σκυτάλην. Αλλά και ο λαός, χέρι με χέρι, ας πράξει και αυτός το καθήκον του. Είναι ο μόνος τρόπος να έχωμεν ελεύθερον και ανεξάρτητον Τύπον, ο οποίος δεν θα εξυπηρετή κόμματα, "κατεστημένα", οικονομικούς οργανισμούς -εκκλησιαστικούς ή μη- προσωπικές φιλοδοξίες, ιδιοτελή συμφέροντα, "παράνομους" ή "παρακρατικούς", αλλά μόνον τον λαόν και την εθνικήν μας υπόθεσιν. την αληθή δημοκρατία και όχι τα προσωποπαγή καθεστώτα, των οποίων τώσον κακήν πείραν έχομεν όλοι».

Συνεχίζει να είναι εβδομαδιαία αλλά εκδίδεται κάθε Σάββατο. Επανέρχεται στη δευτεριάτικη έκδοση την 1^η Δεκεμβρίου 1975. Στις 19 Μαρτίου 1976 ανέστειλε την έκδοσή της, για να επανεκδοθεί ως καθημερινή πρωινή στις 19 Αυγούστου 1976. Στη συνέχεια έγινε και πάλι εβδομαδιαία (Πέμπτη), μαυροασπρη, για να αναστείλει την έκδοσή της στις 2 Μαρτίου 1978, αφού έζησε τέσσερα σχεδόν χρόνια.

θέως στην εφημερίδα πιλότο, την *Πολιτική Επιδεύρωση*. Με την τακτική αυτή, οι λέξεις του υπότιτλου αφενός σηματοδοτούν την ύπαρξη της ομάδας, αφετέρου δε παραπέμπουν σε όρους-κλειδιά της εποχής, ιδιαίτερος φορτισμένους πολιτικά και ιδεολογικά. Ειδικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανοικτή επιστολή του Γ.Κ. Σκαλιέρη προς τον Κιωνήλ πασά, το νέο μεγάλο βεζήρη (αρ. φ. 9/126). Τέλος, στο φ. 5/119 γίνεται αναφορά στην επ' αόριστον παύση της όμαιμης της *Ισπολιτείας*, στοιχείο διευκολυντικό για την παρακολούθηση της ανώμαλης εκδοτικής πορείας της όλης ομάδας, και στο έσχατο αναγγέλλεται έκτα-

Στις 8 Σεπτεμβρίου 1984 επανεκδόθηκε ως εβδομαδιαία (Σάββατο) από την εταιρεία «Ελληνική Ηχώ Ltd», με διευθυντή τον Χρ. Κ. Σαβεριάδη και ανέστειλε οριστικά την έκδοσή της τον Δεκέμβριο 1984.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους, «Ο Ελευθερωτής», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Ε', Λευκωσία, 1986, σ. 48.

ΑΝΔΡΕΑΣ Κλ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ελευθερωτής

Όργανο του Γενικού Αρχηγείου του Ε.Λ.Α.Σ. Πελοποννήσου. Τόπος έκδοσης: κάπου στο βουνό, 1943-1944. Άλλος υπότιτλος: *Όργανο της ΙΙΙ Μερραχίας του Ε.Λ.Α.Σ. Πελοποννήσου* (μετά τον Σεπτ. 1943 οπότε συγκροτήθηκε η 3^η μεραρχία του Εθνικού Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού). Έντυπη, τετρασέλιδη και μερικές φορές εξασέλιδη, διαστάσεων 25x17 εκ. Επισημάνθηκαν τα φύλλα: αρ. 1 (Αυγ. 1943), αρ. 6 (22 Αυγ. 1943) και αρ. 16 (30 Ιαν. 1944).

Το κύριο άρθρο, στην πρώτη σελίδα του φύλλου της 1^{ης} Αυγούστου 1943, στηλιτεύει τις αδιόλητες του ιταλικού φασισμού εξυμνώντας ταυτόχρονα την ηρωική αντίσταση των Ελλήνων. Το περιεχόμενο όλης της πρώτης σελίδας έχει ως θέμα της τους ιταλούς κατακτητές. Στην ίδια πρώτη σελίδα δημοσιεύεται, στο κάτω και δεξιό μέρος της, ένα μικρό κείμενο στη στήλη «Ζητήματα», στο οποίο περιγράφει αναλυτικά την εξέλιξη μάχης στην περιοχή του χωριού Λεόντιο (Γουρζούμσα) της Αχαΐας και κράτησε από τις 11 π.μ της 16^{ης} Ιουλίου έως τις 4 π.μ. της επόμενης ημέρας. «Η Γουρζούμσα με τη δεκαεπτάωρη μάχη με τα στρατεύματα του αναρτοφάγου ταγματάρχη έγινε η απαρχή του πρώτου μαθήματος πολιτισμού και αισθήματος εις τους Ιταλούς στρατιώτες που πιάστηκαν αιχμάλωτοι από τα ηρωικά αναρτόπουλα. Αντί να σφαγούν όπως οι ίδιοι περίμεναν και το ομολόγησαν, δέχτηκαν τις φροντίδες και τη στοργή από τους αντάρτες μας. Τους φρόντισαν και για την ανάπαυσή τους και για το φαγητό τους, και για τα τσιγάρα τους, κι ύστερα και για τη λυττεριά τους». Μετά το τέλος της μάχης, ο ΕΛΑΣ έστειλε μήνυμα στους Ιταλούς μέσω του Ερυνδρού Σταυρού, να παραλάβουν τους τραυματίες τους και κατόπιν άφησε ελεύθερους τους αιχμαλώτους, εκτός του Γκασπάρο και ενός λοχιαγού της Καραμπινιερίας Καλαβρύτων που είχε εκτελέσει πατριώτες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Γ. Διαμαντόπουλου.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ελικών

*Σύγγραμμα περιοδικόν, Λεμεσός, Ιαν. 1901 - Δεκ. 1910 (και παράρτημα, 1 Ιαν. 1911), αρ. τχ. 1-20. Εκδότης-διευθυντής: Ονούφριος Ι. *Ιασονίδης (1846-1916). Μάλλον αδιευκρίνιστη και ανεξακριβωτή παραμένει η πληροφορία ότι ο Ιασονίδης εξέδωσε το π. *Ελικών* πρώτα στο Λονδίνο και ακολούθως στην Αθήνα. Αρχικά μηνιαίο, από το τχ. 7 κυκλοφορεί ως «περιοδικόν πολιτικόν, φιλολογικόν, των ηδικών και πολιτικών επιστημών και των τεχνών εκδιδόμενον τρις του μηνός» από το τχ. 4 προστίθεται «Παράρτημα πολιτικόν». Μονόστηλο / δίστηλο, οκτώ έως σαράντα σελίδων το τχ., διαστάσεων αρχικά 20x13,5 εκ. και αργότερα 27x22 εκ. (αρ. τχ. 7 κ.ε.). Τιμή φύλλου: 3/4 σελίνιου. Τυπογραφείο: «Ελικών», Ο.Ι. Ιασονίδη, οδός Βλονδέλ, Λεμεσός (αρ. τχ. 2 κ.ε.).*

Όπως δηλώνεται, «το περιοδικόν τούτο αποβλέπει εις την διάδοσιν ηθικοπολιτικών γνώσεων και τεχνικών περιγραφών διά τους επαγγελματικούς τεχνίτας ως και την μετάδοσιν των αριστουργημάτων της Ελληνικής, Λατινικής και Ευρωπαϊκής φιλολογίας. Επιδιώκει σκοπόν ηθικόν, διδακτικόν και ψυχαγωγικόν. Ηθικόν μεν διά την αναπτύξεωσ της ηθικής φιλοσοφίας, των ηδικών και πολιτικών επιστη-

μών και της χριστιανικής ηθικής· διδακτικόν δε διά της αναλύσεως φιλολογικόν έργων και της ερμηνείας ωφελίμων και επιστημονικών γνώσεων· και ψυχαγωγικόν διά της δημοσιεύσεως εκλεκτών ποιήσεων, δραμάτων, διηγημάτων και μυθιστοριών».

Έχει σχετικά καλαισθητή και προσεγμένη εμφάνιση και περιέχει συνεργασίες από ένα ευρύ φάσμα θεμάτων: λογοτεχνία, φιλοσοφία, ηθική, κοινωνιολογία, ιστορία, πολιτική κ.ά. Σε μεγάλο βαθμό συντάσσεται από τον διευθυντή του· επίσης, φιλοξενεί ποιήματα του Στυλ. Θεοχαρίδη και μικρά αφηγήματα του Ξ. Φαρμακίδη. Περισσότερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν ορισμένα κριτικά σημειώματα και μελετήματα του Ιασονίδη για θέματα λογοτεχνίας και τέχνης γενικότερα. Ο Ιασονίδης επανειλημμένα ασχολείται με το γλωσσικό ζήτημα και επισημαίνει τη συμβολή των μεγάλων ποιητών στην εξέλιξη της γλώσσας σε μεγάλα ευρωπαϊκά έθνη. Η στάση του απέναντι στο κίνημα του δημοτικισμού είναι εντελώς αρνητική. Στο ενδιαφέρον μελέτημά του «Περί ποιήσεως και μέλους», διερευνά τη συμβολή του «μέλους» στην ποίηση και εξετάζει τη σχέση ποίησης και μουσικής στην αρχαία Ελλάδα. Σε άρθρο του για τον Shakespeare, επιχειρεί να φωτίσει τα σονέτα του με βάση βιογραφικά στοιχεία του λογοτέχνη. Ο ίδιος αποδίδει σε λόγια γλώσσα και σε έμμετρο στίχο ποιήματα των Hugo, Milton, Schiller, Shakespeare, Shelley, Swinburne κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΙΑΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Παπαλεοντίου, *Κυπριακά περιοδικά, 1903-1958*, σσ. 158-161, 165-168.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΠΑΛΕΟΝΤΙΟΥ

Ελικών

Δεκαεπενδήμερον φιλολογικόν περιοδικόν, Πάτρα, 18 Απρ. 1919 - Οκτ. 1919. Το εξέδωσε ομώνυμος Φιλολογικός Όμιλος φοιτητών και μαθητών στην Πάτρα. Τα τεύχη που υπάρχουν είναι διαστάσεων 36,5x26 εκ. με οκτώ τρισηπτά σελίδες και χωριστή κατά τεύχος σελιδαρίθμηση. Τιμή φύλλου: 20 λεπτά. Ετήσιες συνδρομές: 5 δραχ. Τυπογραφείο: «Α. Κουλουμπή».

Στόχος της έκδοσης ήταν να αποκτήσει ο Όμιλος ένα όργανο που να φιλοξενεί τα λογοτεχνήματα (πεζά και ποιήματα) των φίλων του, πρωτόλεια που κάλυπταν ολόκληρο σχεδόν τον χώρο του περιοδικού. Τακτικοί συνεργάτες του ήταν οι Παναγιώτης Κανελλόπουλος (απόφοιτος γυμνασίου τότε), Λεωνίδας Ζώης, Νικόλαος Κυπαρίσσης, Χρυσός Ευελπίδης, Ηλίας Κυριακόπουλος, Φώτος Γιο-

φύλλης, Ι. Αν. Ζήρας, Μάκης *Αθανασίου, Τέλης Τουρνάς κ.ά. Ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος δημοσίευσε τα πρώτα ποιήματά του, τα οποία αναδημοσίευσαν το 1993 στον *Τμητικό Τόμο Κ.Ν. Τριαντάφυλλου* (σ. 905-913).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΠατρ. (αρ. φ. 1, 2, 5-9).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Ε. Πολίτης, *Χρονικό του Πατράϊκου τύπου, 1840-1940*, Πάτρα 1984· Κ.Γ. Τσικνάκης, *Ελληνικός νεανικός τύπος (1915-1936)*, Καταγραφή, Αθήνα, ΙΑΕΝ/ΓΓΝΓ, 1986, σ. 95.

ΝΙΚΟΣ Ε. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ελλάδα

Πολιτική και κοινωνικο-οικονομική εφημερίδα, Μεμβούρνη, Ιούλ. 1973-1979. Μετονομάστηκε σε *Νέα Ελλάδα* (Οκτ. 1975). Εκδότης-διευθυντής: Κώστας Αλεξιάδης. Τον Οκτ. 1975 ο Δημήτριος Παπαγεωργίου αγοράζει την εφημερίδα και αναλαμβάνει την έκδοσή της έως το 1979, οπότε την πούλησε στο συγκρότημα της εφ. **Νέος Κόσμος*. Στο λογότυπο εμφανιζόταν η κεφαλή του Μεγάλου Αλεξάνδρου και ο τίτλος *Greek Times* μέσα σε πλαίσιο. Εβδομαδιαία (Τετάρτη και αργότερα Παρασκευή), εικόσι τεσσάρων σελίδων, εξάσηπλη, με διχρωμία, διαστάσεων 40x25 εκ. (ταμπλόι). Τιμή φύλλου: 10 σεντς. Γραφεία: 252 Swanston Street, Μεμβούρνη.

Μετονομασία της εφ. **Πηρός* του Ερνέστου Σμιθ μετά την αγορά της τελευταίας από τον Κ. Αλεξιάδη. Κράτησε εξαρχής φιλο-παπανδρείκη πολιτική στάση. Δυσανάλογη ήταν η δημοσίευση «ζωντανών» ειδήσεων συγκριτικά με τις αναδημοσιευμένες από ελλαδικές εφημερίδες, οι οποίες μάλιστα εμφανίζονταν δικτυλογραφημένες και δεν έδεναν με τις τυπωμένες αναδημοσιευμένες. Ουσιαστικά μόνον οι τρεις με τέσσερις από το σύνολο των εικοσιτεσσάρων συνολικά σελίδων της είχαν οργανωμένη ειδησεογραφία με ορισμένες μόνιμες στήλες, όπως τις «Κρίσεις και Σχόλια», «Στο Ρυθμό της Ζωής», «Ο Κόσμος Ανάποδα». Στην ύλη περιλαμβάνονταν τρεις σελίδες με ειδήσεις από την Ελλάδα και την Κύπρο, καθώς και δύο σελίδες με δέμα την κοσμική Μεμβούρνη.

Συνεργάστηκαν αρκετοί γνωστοί δημοσιογράφοι και η εφημερίδα φιλοξένησε αρκετές φορές αξιόλογα άρθρα και συνεντεύξεις. Η μη οργανωμένη διάταξη της ύλης, η δημοσίευση αμφλεγόμενων άρθρων με σκοπό την απόσπαση αναγνωστών, η φτωχή εκτυπωτική ποιότητα και η γενικά καλαισθητή σελιδοποίησή της δεν της επέτρεψαν να αυξήσει την κυκλοφορία της, παρά το γεγονός ότι κυκλοφόρησε σε μια εποχή που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως

«χρυσή» εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των μεταναστών και των ραγδαίων εξελίξεων στην Ελλάδα με την πτώση της χούντας και την παλινόρθωση της Δημοκρατίας.

Το 1975 αγοράσθηκε από τον δημοσιογράφο Δημήτρη Παπαγεωργίου και μετονομάστηκε σε *Νέα Ελλάδα*, αλλάζοντας την ημέρα κυκλοφορίας (Παρασκευή), για να γίνει εφημερίδα του Σαββατοκύριακου. Ο νέος εκδότης, μέχρι και το 1979, συχνά οργάνωνε πολυσέλιδες (συνήθως σαράντα οκτώ σελίδων) πανηγυρικές εκδόσεις, πρόσδεσε, το 1979, αγγλόφωνο δισέλιδο, το οποίο επιμελούνταν ο Κέβιν Ζερβός και καθιέρωσε σελίδες με γράμματα αναγνωστών, γεγονός που αποτελούσε ήδη δεσμό στην αντίπαλη εφ. **Νέος Κόσμος*. Η *Νέα Ελλάδα* θελίωσε αισθητά την ποιότητα εκτύπωσης της, τύπωνε σε λινοτυπική όλες τις ειδήσεις και ήταν επιλεκτική στις αναδημοσιεύσεις, μέτρα που είχαν ως αποτέλεσμα να αυξηθεί η κυκλοφορία της και να γίνει εμπορικά περισσότερο ελκυστική. Όταν αργότερα ο εκδότης του *Νέου Κόσμου*, Δημήτριος Γκόγκος, αγόρασε την εφημερίδα από τον Δ. Παπαγεωργίου, οι μετοχές της ήταν ήδη ψηλά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τ. 1 (1830-1958), Θεσσαλονίκη, εκδ. Βάνια, 1997 του ίδιου. *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας (1958-1974)*, τ. Β', Μελβούρνη, Ellikon Press, 2000· Α. Μ. Tamis - Efi Gavakis, *From Migrants to Citizens, Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University, 2002· Α.Μ. Tamis, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΗΣ

Ελλάς

Δελτίο πληροφοριών ΕΛΛΑΣ, *Informatie Bulletin Griekenland*, Άμστερνταμ, 1967-1968, αρ. τχ. 1-15. Συντακτική επιτροπή: Henny Scheepmaker, Arnold van Gemert. Αργότερα αναφέρονται επίσης ως συντάκτες: Henny Scheepmaker, Rintse v.d. Brug, Jan Best. Πολυγραφημένη, δίγλωσση έκδοση, μονόστηλη έως τρίστηλη, είκοσι έως σαράντα σελίδων, σχήματος Α4.

Ολλανδικό αντιδικτατορικό περιοδικό που φιλοδοξεί να ενημερώνει τους Ολλανδούς και Έλληνες της Ολλανδίας για την κατάσταση στην Ελλάδα. Αναδημοσιεύει (και μεταφράζει) νέα από την Ελλάδα και το εξωτερικό και αποσπάσματα από εκδόσεις για την Ελλάδα.

Μετά τον Σεπτέμβριο 1968 διέκοψε την κυκλοφορία και συνχρίστηκε με άλλη σύνταξη και ευρύ-

τερη πολιτική γραμμή ως *Griekenland Bulletin*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΤΝΣ/ΠΒΑ. RUN (KDC Tb 2360).

ARNOLD VAN GEMERT

Ελλάς

Μπουένος Άιρες, 1938 - 5 Σεπτ. 1973<;>. Ιδρυτής-εκδότης: Δημήτριος Λογοθέτης, έως τον θάνατό του (1953) οπότε αναλαμβάνει η κόρη του, Ελένη, έως το 1958. Το 1958 αγοράστηκε από ομάδα παροίκων αποτελούμενη από τους: Λεωνίδα Τριανταφυλλίδη, Αριόδη Παντελίδου, Ιωάννη Ζιαμπρή και Μελέτη Μελισσάρη.

Γραμμένη κατά βάση στην ελληνική με ορισμένα άρθρα της στην ισπανική γλώσσα. Τα θέματα ήταν κυρίως πολιτικά, κοινωνικά και πολιτιστικά, ενώ περιλαμβάνονταν και στήλες που αφορούσαν στα παροικιακά νέα. Στην πρώτη φάση της κυκλοφορίας της εκδιόταν ως επίσημο όργανο της ελληνικής πρεσβείας στο Μπουένος Άιρες, οπότε και απηχούσε σε γενικές γραμμές τις θέσεις της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας. Κατά τη δεκαετία 1940, πέρα από την αντικομμουνιστική στάση που τήρησε, στρεφόταν και εναντίον των νοσταλγών του μεταξικού καθεστώτος και συγκεκριμένα του Κωνσταντίνου Μυνιαδάκη, υπουργού Δημοσίας Τάξης κατά τη δικτατορία του Μεταξά, ο οποίος έζησε κατά το διάστημα 1941-1949 στο Μπουένος Άιρες και επηρέαζε μερίδα του παροικιακού Τύπου.

Μετά το 1958, υπό τη νέα της διεύθυνση, απέκτησε ένα πιο εκλαϊκευμένο ύφος και μετά από σύντομο χρονικό διάστημα η κυκλοφορία της έφτασε τα 2500-3000 φύλλα. Αποφεύγοντας να πάρει θέση σχετικά με την πολιτική κατάσταση στην Αργεντινή, σχολίαζε με έντονο τρόπο και στο πλαίσιο μιας αριστερής αντίληψης, τις πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα και κυρίως τις παροικιακές συνθήκες, εξοπλίζοντας συνεχείς κατηγορίες ενάντια στον αποκλεισμό των αριστερής ιδεολογίας μελών της παροικίας από τους συλλόγους.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΚΜΑ (1958-1973 και σκόρπια φύλλα 1938-1958).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αφιέρωμα με τίτλο «Παροικιακών Αρχείων: Εφημερίδες και Περιοδικές Εκδόσεις εις την Παροικίαν μας», εφ. *Ελλάς*, 19 Μαΐου 1960.

ΜΑΡΙΑ ΔΑΜΗΛΙΑΚΟΥ

Ελλάς

Θεσσαλονίκη, 4 Μαΐου 1915 - Σεπτ.<;> 1919, Εκδότης-διευθυντής: αρχικά ο Κώστας Ανυγέρης, αθηναίος δημο-

σιογράφος πρώην διευθυντής του *Εμπρός του Δημ. *Καλαποδάκη και ανταποκριτής αθηναϊκών εφ. στο εξωτερικό από τον Ιουν. 1917 οι Βασίλης *Μεσολογγίτης και Ιωάννης Αθανασιάδης. Αρχισυντάκτης: Γ. *Συρούκης (αποχώρησε προσωρινά τον Μάρτ. 1916). Καθημερινή πρωινή, τετρασέλιδη, επιτάστηλη, διαστάσεων 59x42 εκ. Τυπωνόταν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο με εξάιερση ένα διάστημα που τυπώθηκε στο τυπογραφείο του Ι. *Κούμενου. Τα γραφεία της βρίσκονταν στην οδ. Βενιζέλου 11.

Βενιζελική εφημερίδα της Θεσσαλονίκης, η οποία εκδόθηκε τρεις εβδομάδες πριν από τις εκλογές. Η έκδοσή της δυσaráστησε τις εφ. *Μακεδονία και Το *Φως, αφού διεκδικούσε μέρος του δικού τους κυκλοφοριακού χώρου. Είναι χαρακτηριστικό το σχόλιο της *Μακεδονίας*, που την κατηγορούσε ότι εξυπέλυε κάθε μεσημέρι τους εφημεριδοπώλες να τη διαλαλήσουν ως «δεύτερη έκδοση», χωρίς να περιλαμβάνει καμία νεότερη είδηση και την χαρακτήριζε «δημοσιογραφικόν νηπιαγωγείον». Εκτός από τις επανειλημμένες διαφεύσεις δημοσιευμάτων της από τις αρχές και από ιδιώτες, αντιμετώπισε το πρόβλημα της κυκλοφορίας όπως και άλλες εφημερίδες. Αργότερα, όμως, αποκαλύφθηκε ένα σοβαρό δημοσιογραφικό ατόπημά της, όταν δημοσίευσε εξάστηλη συνέντευξη με τους τέσσερις πρεσβευτές της Αντάντ μετά την άφιξή τους στη Θεσσαλονίκη, ενώ η συνέντευξη αποδείχθηκε φανταστική, το δε ατόπηλο δεν είχε καταπλεύσει.

Όταν αποφασίστηκε η μεταφορά της προσωρινής κυβέρνησης από τη Θεσσαλονίκη, ο Κ. Αυγέρης πούλησε πολύ φθηνά τον Ιούνιο 1917 την εφημερίδα του και τις εγκαταστάσεις της στον Β. Μεσολογγίτη και στον Ι. Αθανασιάδη, που ήταν αδελφός της συζύγου του Αυγέρη. Την περίοδο εκείνη είχε κυκλοφορία 2000 φύλλα ημερησίως, αριθμός αρκετά μεγάλος, αλλά και ο πιο μικρός μεταξύ των «ελληνικών» εφημερίδων.

Οι εγκαταστάσεις της κήκαν στη μεγάλη πυρκαγιά της Θεσσαλονίκης το 1917, ο Μεσολογγίτης, όμως, συμφώνησε με τον Ι. Κούμενο να την τυπώσει στο δικό του τυπογραφείο, που δεν είχε καεί, και δύο μέρες μετά την πυρκαγιά ήταν η πρώτη και η μόνη από τις εφημερίδες που εκδόθηκε. «Το γεγονός ότι η «Ελλάς» εξεδίδετο επί τρεις ημέρας μετά την μεγάλη πυρκαϊά μόνη», αναφέρει ο Β. Μεσολογγίτης, «την ωφέλησε πολύ από κυκλοφοριακής απόψεως», όπως και ένα ανάγνωσμα για μια προσφυγοπούλα, που είδε στον ύπνο της τον Άγιο Δημήτριο να της λέει ότι θα τιμωρήσει τη Θεσσαλονίκη για την ασέβεια των κατοίκων της.

Η εκτύπωση στο τυπογραφείο Κουμένου δεν κράτησε για πολύ. Ο Β. Μεσολογγίτης αναφέρει ότι μαζί με τον συνεταιρό του αγόρασαν ένα επίπεδο πιεστήριο από την Αθήνα, έφεραν καινούργια στοιχεία και εγκαταστάθηκαν σε μια από τις παράγκες που είχε κάνει ο Δήμος Θεσσαλονίκης για τους πυρκαϊδείς καταστηματαρχες στο Σιντριβάνι.

Με τα περιπετειώδη αναγνώσματα —που ακολουθούσαν το ένα το άλλο— και με τη βενιζελική πολιτική που υποστήριζε γινόταν ανάρπαστη, τόσο στη Θεσσαλονίκη όσο και στην επαρχία. Μέχρι τα μέσα του

1919, όταν λόγω διαφωνίας των εκδοτών της διακόπηκε η συνεργασία τους, ο τίτλος της έγινε *Μεγάλη Ελλάδα και του παραχωρήθηκαν οι εγκαταστάσεις της υπό μεσεγγύηση, όμως η κατατροφή τους κατά τις μετεκλογικές οχλοκρατικές εκδηλώσεις του Νοεμβρίου 1920 έκαναν περιττή την εκδίκαση της υπόθεσης.

Ως συντάκτες συνεργάστηκαν μαζί της ο Ν. Μπενάκης, ο Αλ. Μπαλάσκακας και ο Θεαγ. Καρέτσος, ενώ το χρονόγραφημα έγραφαν ο Κ. Αυγέρης, ο Σταμ. Ράπτης και ο Κ. *Συρκ. Επέζησε έτσι περίπου τρία χρόνια και έδωσε την ευκαιρία στον Με-

σολογιήτη να ενισχυθεί—τουλάχιστον ηθικά— από το Γραφείο Τύπου, για να εκδώσει μία τουρκόγλωσση εφημερίδα, την *Χαβαδίσ*, με στόχο να καλυφθεί το κενό που είχε αφήσει η δικοτική έκδοση της *Γενί Ασρ* από το Συμμαχικό Στρατηγείο.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΕΛΙΑ, ΕΣΗΕΑ, ΒΛ.

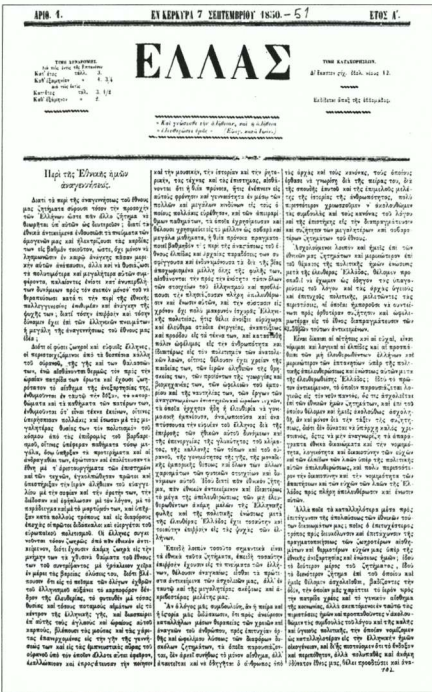
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Β. Μεσολογιήτης, «Η Δημοσιογραφία της την Θεσσαλονίκην», επ. *Ελεύθερος (Μακεδονικός) Τύπος*, 3 Ιουν. 1934· Άριστος Χασιόφ, «Εφημερίδες και Δημοσιογραφία της Θεσσαλονίκης», επ. *Νέα Ευρώπη*, 8 Αυγ. 1942· Κανδιδάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Β', σ. 185-194.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

τάλ. 2. Τιμή καταχώρησης: Δι' έκαστον στ. οβολούς νέους 12». «Τυπογραφείον Ερμής, Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφεύς».

Γλώσσα καθαρεύουσα, χωρίς αρχαϊσμούς ή επτανησιακά ιδιωματικά στοιχεία. Η δομή της συνίστατο στην τακτική καταχώριση του κύριου (πολιτικού) άρθρου (στην 1^η και εν μέρει στη 2^η σ.), με περιεχόμενο ιδεολογικά και κοινωνικά πολύ ενδιαφέρον. Συνήθειες στήλης: τα «Διάφορα», με ποικιλία θεμάτων, λίγες αναποκρίσεις και παράθεση, σε μεγάλο βαθμό, δημοσιευμάτων από άλλες (ελλαδικές) εφημερίδες· τα «Εξωτερικά», με πληροφωρίες από ολόκληρο τον κόσμο και ιδιαίτερη μνεία του κράτους ανά περίπτωση. Υπάρχουν ακόμη ερανήματα από ξένες εφημερίδες, πληροφωρίες από την *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*, στατιστικοί πίνακες, νεκρολογίες, αγγελίες (π.χ. αρ. φ. 21, αναγγελία ίδρυσης του τυπογραφείου Ραφτάνη στη Ζάκυνθο). Εξαεφρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι λίγες κοινωνικαί ή επιχώριου χαρακτήρα πληροφωρίες (π.χ. για τη χολέρα του 1850 στην Κεραλονά, θέματα της κερκυραϊκής κοινωνίας, αλληλογραφία συνδρομητών κ.ά.).

Ήταν μετριοπαδές έντυπο της παράταξης των Μεταρρυθμιστών και απευθυντόταν πρωτίστως στον κερκυραϊκό και δευτερευόντως στον ευρύτερο επτανησιακό χώρο. Η δεματολογία της αναφερόταν, κυρίως, στο ζήτημα της αποκατάστασης των αλυστρών Ελλήνων και την εν γένει ενότητα του ελληνισμού, καθώς και στην κατάδειξη του εθνισμού των Επτανησίων. Τάχθηκε προκάλληπτα υπέρ της Ένωσης, υποδεικνύοντας τους (κατά το δυνατόν τάχιστους) τρόπους επίτευξης της (την εξυγίανση του πολιτικού ήθους, την καταπολέμηση της κοινωνικής παθογένειας, την καλλιέργεια της παιδείας, τις κοινωνικές βελτιώσεις κ.ά.), ευαγγελιζόμενη την υπηρεσία του δικαίου και της αλήθειας. Κατέκρινε, με ευπρέπεια και χωρίς ύβρεις ή ακρότητες, την αγγλική πολιτική για την αδιαφορία, την κακοδιοίκηση, την παραμέληση του επτανησιακού λαού, την καλλιέργεια εριστικού, δικαστικού και υπονομευτικού κλίματος, για την υποστήριξη συγκεκριμένων υλικών συμφερόντων και προβάλλε την ηθική δύναμη ως το μόνο όπλο κατά της Προστασίας. Ενδεικτικοί τίτλοι μερικών κύριων άρθρων: «Περί εθνικής αναγεννήσεως», «Περί των δικαίων της εθνικής ημών απελευθερώσεως», «Περί της πορείας της εθνικής ημών αποκαταστάσεως», «Περί της Ελληνικής Εκκλησίας»

Ελλάς
Κέρκυρα, 7 Σεπτ. 1850 - 2 Ιουν. 1851, αρ. φ. 1-35. Υπεύθυνος συντάκτης: Σπυρίδων Μιούρος, Μότο: «Και γνώσεθε την αλήθειαν, και η αλήθεια ελευθερώσει υμάς, Ευαγγ[ε]λιον» κατά Ιωάν[νην]. Εβδομαδιαία, τετρασελίδη, τρισηλίδη, με συνεχή σελιδοδάρθρωση (σ. 1-140), διαστάσεων 35x26,2 εκ. Συνδρομές: «Διά τους εντός της Επτανήσου κατ' έτος τάλλ. 3, καδ' εξάμηνιά τάλλ. 1. Διά τους εκτός κατ' έτος τάλλ. 3½, καδ' εξάμηνον

(ζήτημα σημαντικό, διότι υποδηλώνει τους κινδύνους από τις ξένες προπαγάνδες, αλλά και τη μελλοντική παγιοποίηση της Ορθοδοξίας και του ελληνοχριστιανικού ιδεώδους). «Περί της εθνικής εκπαίδευσως», «ΚΕ' Μαρτίου» (η οποία εορταζόταν πανηγυρικά στα Επτάνησα) κ.ά. Η ανυπαρξία τίτλου σε πολλά από τα κύρια άρθρα από το φ. 11 κ.ε. εμβάλλει σε υποψίες για κάποια μορφή αυτολογοκρισίας προς αποφυγή προβλημάτων με τις αρχές.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

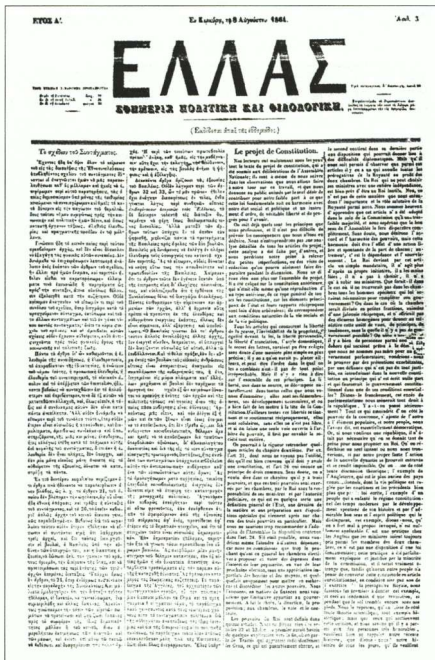
ΘΕΟΔΩΣΗΣ Δ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Ελλάς

Εφημερίς πολιτική και φιλολογική, Κέρκυρα, 25 Ιουλ. 1864 - 23 Ιαν. 1865, περ. Α', αρ. φ. 1-27 / Αθήνα, 8 Μαΐου 1865 - 25 Φεβρ. 1867, περ. Β', αρ. φ. 28-71. Υπεύθυνος συντάκτης: Ευστάθιος Αργυρόπουλος. Από το φ. 57, χωρίς τον υπότιτλο. Εβδομαδιαία, δίγλωσση (ελληνική, γαλλική), τετρασέλιδη, τετράστυλη, διαστάσεων 51x33 εκ. «Τιμή ετήσιας προπληρωτέας συνδρομής: Εν μεν τη Επτανήσω δρχ. 30, εν δε τη λοιπή Ελλάδι δρχ. 36, εν δε τη αλλοδαπή φράγκα 36. Τιμή καταχωρίσεως δι' έκαστον στίχ. λεπτά 20». Η πρώτη περίπτωση καταργείται από το φ. 30. Τυπογραφείο: «Ερμής» Αντωνίου Τερζάκη· μετά τη μεταφορά στην Αθήνα, «Τύποις Ραδαμάνθους Ε. Βυβιλάκη (αρ. φ. 28) και από το φ. 29 στο τυπογραφείο του Αντωνίου Τερζάκη. Ορίζεται να γίνεται η αποστολή χρημάτων στην Αθήνα, με τα εγγράφοντα συνδρομητές στην Κέρκυρα.

Ασχολήθηκε, κυρίως, με το πολιτειακό (βασιλεία Γεωργίου Α', σύνταγμα, λειτουργία των πολιτικών κομμάτων) και τα φλέγοντα ζητήματα της Επτανήσου (αφομοίωση-συγχώνευση, αγροτικό). «Το ημέτερον πρόγραμμα» (αρ. φ. 1) με την υπογραφή, για πρώτη και μοναδική φορά, του Π. *Βράιλα-Αρμένη, τόνιζε την κρισιμότητα της καταστάσεως (πτώση του Όθωνα, εγκαθίδρυση νέας δυναστείας, ένωση Επτανήσου) και επισήμανε την αναγκαιότητα αποκατάστασης της τάξης. Ακόμη, αναδείχθηκαν τα τοπικά, σχετικά με την αφομοίωση, προβλήματα επισημίζοντας δίπλα στον όρο «ένωση», με έντονο ιδεολογικό χρωματισμό την έννοια «ενότητα».

Η ελληνική γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε ήταν η καθαρεύουσα, χωρίς υπερβολές και αρχαϊσμούς. Δέσποζε το κύριο άρθρο, γραμμένο καθ' όλες τις ενδείξεις από τον Π. Βράιλα (αρ. φ. 24, 25). Υπήρχαν λίγες τακτικές στήλες («Διάφορα», «Ειδήσεις εξ Αθηνών», «Εξωτερικά», με πληροφοριακό υλικό από διάφορες χώρες, «Εμπορικά», «Τηλεγραφική

ματα»), καταχωρίσεις εκθέσεων, δημοσιεύσεις νομοσχεδίων, νεκρολογίες, επικηδείοι, αλληλογραφία αναγνωστών, διατριβές, πληροφορίες κ.ά. Στις στήλες της συνεργάστηκαν, μάλλον ευκαιριακά, σημαντικά ονόματα της πνευματικής Κέρκυρας (ο νομομαθής Φρειδερίκος Αλβάνος, ο ιππότης Γεώργ. Μαρκοράς, πατέρας του ποιητή και αντιπρόεδρου της Βουλής το 1865, ο Μ. Πολυλάς κ.ά.).

Ο χαρακτηρισμός της ως φιλολογικής δεν ανταποκρίνεται στα πράγματα, εφόσον μία μόνο επιφυλλίδα με φιλολογικό ενδιαφέρον δημοσιεύθηκε (για τον λόρδο Βύρωνα). Η μεταφορά στην Αθήνα σήμανε την αποκοπή από τα κερκυραϊκά θέματα. Αποτελεί δείγμα αφομοίωσης στον χώρο της δημοσιογραφίας και υποδηλώνει τις ευρύτερες αλλαγές που κιοφορήθηκαν στον επτανησιακό χώρο, με την προβαλλόμενη ανάγκη ενότητας του κράτους.

Μετά από τρίμηνη διακοπή συνέχισε την έκδοσή της στην Αθήνα (1865-1867), παρακολουθώντας τη μετακίνηση, μετά την Ένωση, του Π. Βράιλα μαζί με τον στενό συνεργάτη του Γεώργ. Μαρκορά, από

την Κέρκυρα στην πρωτεύουσα, όπου κατέλαβε ο πρώτος σημαντικά αξιώματα. Ο κερκυραϊκός Τύπος καταφέρθηκε «κατά του θεμελιωτού» της εφ. Ελλάς, γεγονός που καταδεικνύει την καταδίκη των κεντρομόλων τάσεων, την αρχή της παρακμής της περιφέρειας και κάποια αντιπαλότητα μεταξύ Επτανήσου και Αθηνών. Η μετάβαση, ωστόσο, αυτή αποτέλεσε αδήριτη ανάγκη που εκφράστηκε εκ των πραγμάτων στην περ. Α΄ της έκδοσης, εφόσον έπαυε το αποκλειστικό ενδιαφέρον για τα επτανησιακά ζητήματα και στράφηκε αυτή στα προβλήματα του κράτους στο οποίο πλέον ανήκαν και τα Επτάνησα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 103.

ΘΕΩΔΩΣΗΣ Δ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Ελλάς

6λ. *Ellas* [ΕΛΛΑΣ], Leiden 1889

Ελλάς

Σαμιακή Εφημερίς ελέγχου και προόδου. Λιμνή Βαθέος Σάμου, 29 Νοε. 1945 - 17 Δεκ. 1977, αρ. φ. 1-1504. Ιδιοκτήτης διευθυντής: Κώστας *Πτίνης. Στι φ. 232-237 «Διευθύνεται υπό 3μελούς επιτροπής. Επί της ύλης Κώστας Ι. Πτίνης». Άλλοι υπότιτλοι: *Εβδομαδιαία σαμιακή εφημερίς* (από το φ. 11)· *Σαμιακή πολιτική εφημερίς* (από το φ. 13)· *Εβδομαδιαία Σαμιακή εφημερίς* (από το φ. 50)· *Ανεξάρτητος εβδομαδιαία σαμιακή εφημερίς* (από το φ. 313)· *Ανεξάρτητος σαμιακή εφημερίς* (από το φ. 1004). Δισεβδομαδιαία (Τρίτη και Παρασκευή), τετρασελίδη (πλην ελαχίστων μονόφυλλων), διαστάσεων 45x30 εκ. Από το φ. 11 (2 Φεβρ. 1946) γίνεται εβδομαδιαία. Τιμή φύλλου: 30 δρχ., 50 δρχ. (από το φ. 2), 100 δρχ. (από το φ. 7), 150 δρχ. (από το φ. 13), 200 δρχ. (από το φ. 26)· η τιμή του τελευταίου φύλλου ήταν 5 δρχ. Συνδρομές: 300 δρχ. (τα πρώτα δέκα φύλλα), από το φ. 24 η τριμηνιαία είναι 1500 δρχ., από το φ. 26 γίνεται 2000 δρχ. και 2500 δρχ. από το φ. 43. Στο φ. 16 (9 Μαρτ. 1946) εμφανίζεται: «συνδρομαί εξωτερικού. Αμερικής τρίμηνος δολάρια 1 ½. εξάμηνος δολλ. 3. Βρεττ. Κτήσεων κλπ εξάμηνος λίρα Αγγλίας 1». Στο τελευταίο φύλλο: «Συνδρομαί ετήσι-

αι, δια την νήσον δρχ 100, εσωτερικού δρχ 120, εξωτερικού δολλ. 10». Τυπωνόταν στο τυπογραφείο του Κ. Πτίνη, του οποίου ο ίδιος ήταν προϊστάμενος έως το 1966, οπότε ορίστηκε ο Νίκος Σκάλλος (αρ. φ. 1031). Γραφεία-τυπογραφεία: Λιμνή Βαθέος Σάμου.

Ανεξάρτητη πολιτική εφημερίδα, υπήρξε μια από τις μακροβιότερες της Σάμου. Κινείται στον δεξιό χώρο, με σαφή αντικομμουνιστική τοποθέτηση. Υποστηρίζει το «Δημοκρατικόν σοσιαλιστικόν κόμμα της Ελλάδος» του Γ. Παπανδρέου (αρ. φ. 16, 9 Μαρτ. 1946) και την επιστροφή του βασιλιά (αρ. φ. 42, 30 Αυγ. 1946) για το δημοψήφισμα της 1^{ης} Σεπτ. 1946: «Θα ψηφίσωμεν δημοκρατίαν. Δηλαδή Γέωργιον. Διότι ο βασιλεύς εκπροσωπεί την υστάτην πιθανότητα όπως εξασφαλισθή εις την Ελλάδα η λειτουργία των ελευθέρων κοινοβουλευτικών θεσμών, όσοι αποτελούν την ουσίαν του δημοκρατικού πολιτεύματος». Αργότερα τάσσεται υπέρ της ΕΡΕ (Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση). Στη διάρκεια της δικτατορίας των συνταγματαρχών δεν αντιμετωπίζει προβλήματα έκδοσης. Χαιρετίζει την επάνοδο στη δημοκρατία το 1974 και τον Κ. Καραμανλή.

Στην πρώτη σελίδα φιλοξενεί το κύριο πολιτικό άρθρο για την Ελλάδα και τα προβλήματά της, πολιτικά άρθρα για την ευρωπαϊκή και παγκόσμια κατάσταση, καθώς και για τα προβλήματα της Σάμου. Μόνιμες στήλες: στη δεύτερη σελίδα «Η ζωή που περνά», η οποία διατηρείται έως το τέλος της έκδοσής της, στην τρίτη σελίδα «Πινακίδες», στην τέταρτη σελίδα «Νυκτεριναί ειδήσεις», «Εξωτερικά Νέα». Μη μόνιμες στήλες είναι: «Το χρονογράφημά μας», «Αθλητικά Ειδήσεις», «Γεωργικά ειδήσεις», «Ιστορικά σημειώματα», «Κοινωνικά», «Οι προμαχώνες του γένους», «Το μυθιστόρημά μας». Δημοσιεύει αρκετές διαφημίσεις επαγγελματιών, εμπορευμάτων, καθώς και λίγες γελοιογραφίες.

Την απασχολούν τα μεγάλα εθνικά θέματα, το κυπριακό, το πολιτειακό, οι επιστημονικές και τεχνολογικές ανακαλύψεις, η σχέση της Ελλάδας με

ΕΛΛΑΣ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ
ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΣΑΜΙΑΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ
 ΓΡΑΦΕΙΑ - ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ: ΛΙΜΝΗ ΒΑΘΕΟΣ ΣΑΜΟΥ

ΔΙΕΥΤΗΣ - ΔΙΕΥΡΥΝΤΗΣ: ΚΩΣΤΑΣ Ι. ΠΤΙΝΗΣ
 ΕΤΟΣ ΙΒ΄ ΑΡ19. 632 ΣΑΒΒΑΤΟΝ 31. 8. 1954

τον δυτικό κόσμο, το πρόβλημα της μετανάστευσης καθώς και η ανάπτυξη της Σάμου. Ο Πίνιγς είναι ο πρώτος που ανοίγει γραφείο τουρισμού στη Σάμο, και υπό τις στήλες της εφημερίδας αρθρογραφεί για τον τουρισμό, για την ανάγκη ν' αξιοποιηθούν οι αρχαιότητες της Σάμου, να υπάρχει ευπρεπές μουσείο, να δημιουργηθούν κατάλληλοι δρόμοι, να λειτουργήσει αεροδρόμιο.

Τα ιστορικά σημειώματα του εκδότη και των συνεργατών (Ν. Δημητρίου, Ι.Δ. Βακιρτζής, Χ. Βλιάμος, Α. Κεντούρης κ.ά.) καλύπτουν μόνιμα σχεδόν τις στήλες της. Επίσης, η αρχαιολογική έρευνα στη Σάμο παρακολουθείται ανελκυστικά. Συχνά γράφουν άρθρα οι υπεύθυνοι των ανασκαφών γερμανοί αρχαιολόγοι και δίνουν συνεντεύξεις (Μπούσορ κ.ά.) Πολλά από τα άρθρα είναι αναδημοσιεύσεις από αθηναϊκές εφημερίδες (το **Βήμα*, **Εστία*). Άλλα θέματα που την απασχολούν είναι τα πολιτιστικά και κυρίως της πόλεως της Σάμου. Στη δεύτερη σελίδα δημοσιεύονται ποιήματα των Γ. Σεφέρη, Κ. Παλαμά, Κ. Καβάφη, Κ. Καρυωτάκη, Ι. Πολέμη, Ζαχ. Παπαντωνίου κ.ά. Κείμενα του Θέμου Στεφανίδη, του αρχιμανδρίτη Αγαθάγγελου Αντωνίου για δρασκευντικά θέματα, Εμμ. Βαμβουδάκη, Αρ. Βουγιούκα, Σωτ. Φώκου, Μαν. Καλαμοίρη, Ζ. *Σίδηρ, Σπ. *Μελά, Σπ. Λούρου, Δημ. *Ψαθά, δημοσιεύονται στη δεύτερη σελίδα, πολλά αναδημοσιευμένα.

Για μικρή περίοδο (1947-1948<;) εξέδιδε και το τεύχος *Φιλολογική Ελλάς*, με υπότιτλο «Ποίσις – διήγημα – θέατρον – ιστορία – ταξίδια – σάτιρα – κριτική». Διευθυντής σύνταξης ήταν ο Ηλίας Γ. Λερίου. Συνεργάτες του οι Θεολόγος Δημητριάδης, Νεφέλη Πορφυρίου, Μιχαήλ Σακελλαρίου, Γεώργιος Μπριλλάκης. Δημοσιεύτηκαν επίσης κείμενα των Ι. Βακιρτζή, Μαν. Σπύρου, Ηλ. Βενέζη, Θέμ. Στεφανίδη, Γ. Χατζήν, Αντρ. Καραντώνη κ.ά. Η εφημερίδα κλείνει λόγω δυσβάστακτων οικονομικών προβλημάτων το 1977.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΓΑΚ-Αρχεία Ν. Σάμου, ΔΚΒΣ.

ΑΓΓΕΛΑ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ

Ελλάς

Σικάγο, 1902-1912. Ιδρυτές: Βασίλειος Κουτσογιάννης και Μιχαήλ Σωτηρόπουλος. Σύντακτες: Δημήτριος Αντωνόπουλος. Το 1905 αποκτήθηκε από τους Καραβέλη και Σωτήριο Μπούσολλα. Εβδομαδιαία.

Η πρώτη ελληνική εφημερίδα που εκδόθηκε στο Σικάγο, την πόλη που συγκέντρωνε τον μεγαλύτερο

αριθμό Ελλήνων έως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα. Σε λίγα χρόνια άρχισαν να εμφανίζονται και άλλες ελληνικές εφημερίδες στο Σικάγο και με εξαίρεση την εφ. **Ελληνικός Αστήρ* αποδείχθηκαν, αναγκαστικά ίσως, βραχύβιες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Αναμνηστικόν Λεύκωμα Τεσσαρακονταετηρίδος της Αγίας Τριάδος 1897-1937*, Σικάγο 1937. Μπάμπης Μαλαφούρης. *Οι Έλληνες της Αμερικής 1528-1948*, Νέα Υόρκη 1948.

ΕΛΛΕΞΑΝΑΡΟΣ ΚΙΤΡΟΕΦ

Ελλάς-Ισραήλ

Μηνιαία Ελληνοϊσραηλινή Επιθεώρησις, Αθήνα, Φεβρ. 1959-1966, αρ. τχ. 1-84. Εκδόθηκε από τον Οργανισμό Δημοσίων Σχέσεων «Ορίζων» του Γεράσιμου Αποστολάτου. Διευθυντής σύνταξης και υπεύθυνος: Γερ. Αποστολάτος, που από το τχ. 9 αναφέρεται ως ιδιοκτήτης-διευθυντής. Αρχισυντάκτης: Μαρσέλ Γιολέ. Από το τχ. 4 (Μάιος 1954) έως το τχ. 10 έφερε τον τίτλο *Επιθεώρησις Ελλάς-Ισραήλ*. Κυκλοφορούσε σε συνδρομητές, εκδιδόμενο σε 1000 αντίτυπα, διαστάσεων 24x17 εκ. και είχε τριάντα δύο έως σαράντα οκτώ διαστηγές σελίδες, τα κείμενα των οποίων πλαισιώναν ανάλογες ασπρόμαυρες φωτογραφίες. Στην ελληνική γλώσσα, ο πίνακας περιεχομένων και στη γαλλική. Συνδρομές: ετή-

σιες εσωτερικού αρχικά 100 δραχ. (με αναπροσαρμογή κατά περίοδο), εξωτερικού 15 δολ., υποστήριξης 200 δραχ., τραπεζών-οργανισμών 300 δραχ. Τυπωνόταν σε διάφορα τυπογραφεία που αναφέρονται διαχρονικά: Τσιρώνη, Αργυροπούλου, Μαδιόλακα, Καμπανά.

Στόχος του, σύμφωνα με το κύριο άρθρο του εκδοθέντος πρώτου τεύχους, ήταν να καλύψει ένα σημαντικό κενό, την ενήμερωση δηλαδή του ελληνικού κοινού «περί των επιτευξών του νεοουστάτου Κράτους του Ισραήλ, περί της υφισταμένης μεταξύ αυτού και της Ελλάδος συνεργασίας και περί των δυνατοτήτων της περαιτέρω διευρύνσεως και αναπτύξεως της συνεργασίας αυτής». Τα κύρια θέματα που αφορούσαν τις πολιτικές και εμπορικές σχέσεις της Ελλάδας με το Ισραήλ, οικονομία, ταξιδιωτικές εντυπώσεις από το Ισραήλ επανώνυμων δημοσιογράφων, πολιτικών, λαγοτεχνών (ανάμεσά τους κείμενα των Ι.Μ. Παναγιώτουλου, Μάριου Πλωρίτη, Πέτρου Χάρη, Βασίλη Μοσκόβη) κ.ά., συνεντεύξεις και αναφορές στην πρόοδο του Ισραήλ στη γεωργία, τις επιστήμες, τις τέχνες, τον πολιτισμό και ειδικές αναφορές στις εθνικές επετείους των δύο χωρών και στο θέμα της Κύπρου. Δημοσίευε επίσης εμπορικές διαφημίσεις.

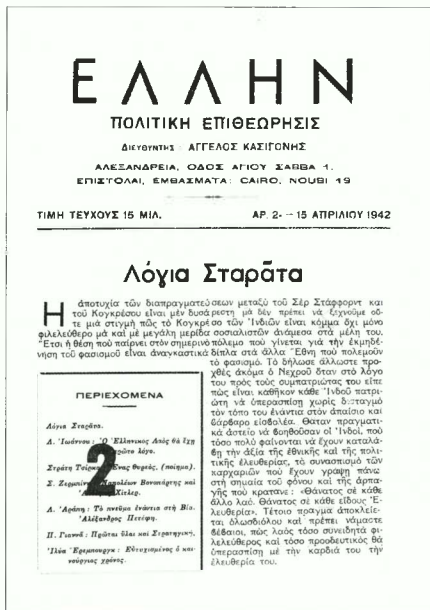
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΜΕ (αρ. τχ. 1-82, 1959-1966), ΚΙΣ (μερικά αντίτυπα), Ιδιωτική συλλογή Γερ. Αποστολάτου (μερικά αντίτυπα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ραφαήλ Φρεζής, *Ο Εβραϊκός τύπος στην Ελλάδα*, Βόλος, έκδ. Ισραηλιτικής Κανονότητας Βόλου, 1999.

ΡΑΦΑΗΛ Α. ΦΡΕΖΗΣ

Ελλην

Πολιτική Επιθεώρησης, Αλεξάνδρεια, Μάρτ. 1942 - Ιούν. 1947. Διευθυντής: Άγγελος *Κασιγιόνης. Την περ. Α' (Μάρτ. 1942 - Οκτ. 1943, αρ. τχ. 1-21) ήταν δεκαπενθήμερο (έως το τχ. 6) και στη συνέχεια μηνιαίο, είκοσι έως είκοσι τεσσάρων σελίδων, διαστάσεων 24,2x17,3 εκ. Ετήσιος συνδρομές: 20 γρόσια διατίμησης. Τυπωνόταν στο «Πατριαρχικόν Τυπογραφείον Αλεξανδρείας». Την περ. Β' (12 Δεκ. 1943 - Δεκ. 1944) ήταν εβδομαδιαίο, δίφυλλο, διαστάσεων 40,7x28,5 εκ., με μία αριθμηση. Τιμή φύλλου: 2 γρόσια διατίμησης. «Τυπογραφείον Ανατολή». Τον Ιαν. 1944 σημειώνεται: «Ετέθη αφιλοκερδώς στη διάθεση του Ελληνικού Απελευθερωτικού Συνδέσμου». Οι συνδρομές εξαμηνίως ορίζονται σε 50 γρόσια διατίμησης, το σχήμα γίνεται 50x34,7 εκ. και μεταφέρεται στο τυπογραφείο «Ορίζοντες». Την περ. Γ' (Ιαν. 1945 - Ιούλ. 1945, αρ. τχ. 1-14) εμφανίζεται νέος υπότιτλος (*Όργανο ελεύθερης ακριβής*), και ως ιδιοκτήτης ο Άγγελος Κασιγιόνης και αρχισυντάκτης ο Θ. Πιερίδης.

είναι διαστάσεων 21,4x14,5 εκ., τα τχ. είναι είκοσι σελίδων και δίνουν έναν τ. με 292 σ. συνεχούς αριθμησης, ενώ τυπώνεται από τα τυπογραφεία της οδ. Κεγκ. Οσμάν' στους συνεργάτες προστίθεται ο Δημήτρης Φωτιάδης· οι συνδρομές 25 τεύχων παραμούνουν 50 γρ. Την περ. Δ' (Ιούλ. 1945 - Ιούν. 1947) ο εβδομαδιαίως Έλλην κυκλοφορεί χωρίς υπότιτλο, τυπώνεται σε εξή σελίδες έως το τχ. 64 (22 Ιουν. 1946) και σε δίφυλλο έως το τχ. 102 (15 Μαρτ. 1947), σε διαστάσεις 43,4x29,5 εκ., με την ίδια συνδρομή. Από το τχ. 103 έως το τχ. 116 (22 Μαρτ. 1947 - 21 Ιουν. 1947), κυκλοφορεί ως δεκαπενθήμερο περιοδικό είκοσι σελίδων, διαστάσεων 29,3x21 εκ.

Μαχητικό, δημοκρατικό έντυπο, εκφράζει την «αγωνία» των εκδοτών του «για τα ελληνικά πράγματα», την πεποίθησή τους ότι «ο σημερινός πόλεμος απαιτεί στρατιώτες που είναι συνειδητοί φραγείς της αντιρασιαστικής ιδέας» και τη βεβαιότητά τους ότι οι παραδοσιακές πολιτικές δυνάμεις «της προπολεμικής ή προδικτατορικής Ελλάδος» είναι ανεπαρκείς στον αγώνα αυτό. Συνεργάτες του, κατά την πρώτη περίοδο, ήταν οι Στρατής Γαίρρας (δημοσιεύει κυρίως ποιήματα και άρθρα, όπως για τον Ανδρέα Κάλβο και τον Κωνσταντίνο Θεοτόκη), Ευγενία Παλαιολόγου, Νικόλας Φύλλας, Θεοδόσης Πιερίδης, Φώτης Αγγουλές, Σ. Ζερμπίνης, Α. Νικολά-

ου, Γρηγόρης Πετρώνδας, Γλαύκος Αλιδέρης, Θέμης Ματσόκης, Γιάννης Λαχωβάρης, Γιώργος Φιλίππου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η στήλη του Κασιγιάνη με τίτλο «Λόγια σταράτα» στην αρχή κάθε τεύχους και το άρθρο του για τον «Ελληνικό Απελευθερωτικό Σύνδεσμο» (αρ. τχ. 13, 15 Ιαν. 1943), την ίδρυση του οποίου «χαίρετιζουμε μ' όλη μας την καρδιά γιατί καλεί κι αυτός, όπως εκάλεσε πριν ένα χρόνο ο Έλληνας, να ενδιαφερθούμε περισσότερο και όπως πρέπει για τις ανάγκες και τα συμφέροντα του λαού μας».

Κατά τη δεύτερη περίοδο διατηρείται η στήλη του Κασιγιάνη και η επίσημη δημοφιλής «Κουβέντες στο δρόμο» και συνεργάζονται σταθερά οι Τσίρκας, Πιερίδης, Πετρώνδας, Φιλίππου. Ανάμεσα στα δημοσιεύματα του 1945 διακρίνεται το αφιέρωμα «Η προσφορά της Ελλάδας στον πόλεμο» (αρ. τχ. 11, 26 Μαΐου 1945), ενώ στο τελευταίο τεύχος αυτής της περιόδου (Ιούλι, 1945) αναγράφεται ότι: « Από το ερχόμενο φύλλο ο Έλληνας εβδομαδιαίως το Σάββατο 14 Ιουλ. 1945. Διαβάξτε κάθε Σάββατο τον Έλληνα. Διαβάξτε κάθε μέρα τον Κήρυκα». Η προτροπή απευθυνόμενη σε αναγνώστες «στην Αίγυπτο, Παλαιστίνη, Συρία και Σουδάν», δηλώνει την εμπιστοσύνη των εκδοτών στη δραστηριότητα του ελληνικού λόγου και επαναφέρει το αίτημα για συσπείρωση όλων στο αντιφασιστικό στρατόπεδο: «Οι συνεργάτες του περιοδικού Έλληνα αποκάλυψαν τα αίσχη του φασισμού και του κρυπτοφασισμού».

Κατά την τελευταία περίοδο, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα άρθρα για το Κυπριακό Ζήτημα και την «πνευματική ζωή του Αιγυπτιώτη Ελληνισμού», η παρουσίαση του Νίκου Νικολαΐδη από τον Τσίρκα, το άρθρο του Παναγή Λεκατσά «Δημοσιογραφία και Λογοτεχνία», καθώς και η εικονογράφηση πλέον των εξωφύλλων. Στο περιοδικό αυτό του Κασιγιάνη πρωτοδημοσιεύει ο Γιώργος Σεφέρης το δοκίμιό του για τον Μακρυγιάννη και φιλοξενούνται μεταφράσεις έργων των Ιλία Έρεμπουργκ, Στήβεν Σπένσερ, Πιερ Κουρτάντ, Ι. Γερμάσεφ, Μ. Σολοκόφ, Βίλλυ Φερκάουφ, Α. Μίκεβιτς, Ν. Στεπάνωβ, Λυντ Μοντρός, Τομ Ουίντριγκαμ, Τατιάνα Τες κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μιχαηλίδης, *Πανόραμα*, σ. 110· Anthony Gorman, «*Αιγυπτιώτης Έλληνας*», π. *Τα νέα του Ε.Λ.Ι.Α.*, τχ. 58 (Καλοκαίρι 2001), 18.

ΜΑΡΙΑ ΡΩΤΑ

Έλληνα

Εφημερίς εμπορική, φιλολογική και των ειδήσεων. Εκδίδεται κατά πάσαν Τρίτην και Παρασκευήν. Βραΐλα, 1888-1889. Διευθυντής: Ν.Α. Κουτσολέξης. Δισεβδομαδιαία, τετρασέλιδη, σε μικρό σχήμα. Τιμή φύλλου: 50 λεπτά. Συνδρομές: εξαμηνιαία εσωτερικού 12 φράγκα, εξαμηνιαία εξωτερικού 15 φράγκα. Τυπωνόταν στο τυπολιθογραφείο του Π. Πεστεμαλιτζόγλου, στη Βραΐλα.

Ήταν η εφημερίδα της ελληνικής κοινότητας της Βραΐλας. Τα ενδιαφέροντα της στρέφονταν κατά προτεραιότητα γύρω από τα οικονομικά θέματα, λόγω του ότι πολλοί Έλληνες της Ρουμανίας, και ειδικά εκείνοι που κατοικούσαν στα παραδουναβία λιμάνια όπως η Βραΐλα, ασχολιόνταν με το εμπόριο. Συνεπώς, η στήλη της «εμπορικής επιδεώρησης» προσέφερε λεπτομερείς πληροφορίες για το συνάλλαγμα, για τους εμπορικούς νόμους και για τη διεθνή αγορά. Δημοσιεύονται επίσης και πολιτικές ειδήσεις, κυρίως σχετικά με την πολιτική κατάσταση στα Βαλκάνια. Τα περισσότερα άρθρα είναι μεταφράσεις από τις γερμανικές και αυστριακές εφημερίδες· εξάλλου ο Έλληνας είχε και ένα ελαφρό φιλοαυστριακό προσανατολισμό.

Δεν είναι γνωστό ακριβώς πότε σταμάτησε να κυκλοφορεί. Αν και το τελευταίο φύλλο της συλλογής της Βιβλιοθήκης της Ρουμανικής Ακαδημίας είναι από τις 23 Δεκεμβρίου 1889, μία ανακίνωση της Διεύθυνσης ότι «Από του Νέου Έτους ο “Έλληνας” θα εκδίδεται εις σχήμα περίπου διπλάσιον του παρόντος άνευ αυξήσεως της συνδρομής» οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η εφημερίδα είναι δυνατόν να είχε κυκλοφορήσει και στις αρχές του 1890. Για να προσελκύσει μάλιστα νέους συνδρομητές, στην ίδια αγγελία υποσχόταν: «Εις τους νέους εγγραφόμενους συνδρομητάς και προπληρώνοντας ετησίαν συνδρομήν παρέχονται άνευ πληρωμής τα μέγιστα τούδε εκδοθέντα φύλλα του “Έλληνος” εν οίς η ωραία επιφυλλίς, το σποδόν μυδιστόρημα “Ισαάκ Μέγερν ή τα ήθη και έθιμα των Ιουδαίων” του διασήμου γάλλου μυδιστοριογράφου Β. Τιτσά».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: BAR.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Olga Cicanici, *Presa de limbă greacă din România în veacul al XIX-lea*, Βουκουρέστι, Editura Omnia, 1995, σ. 89 κ.α.

OLGA CICANCI – ANCA DOBRE

Ο Έλληνας Διδάσκαλος / The Greek Teacher

Πάτναιμ (Κονέκτικατ, ΗΠΑ), Δεκ. 1944 - Μάιος 1947, τ. Α'-Γ', αρ. τχ. 1-4. Ίδρυτής-συντάκτης: Χρήστος Παππάς. Μηνιαίο ελληνόγλωσσο περιοδικό που κυκλοφορούσε κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, διαστάσεων 21x14,4

εκ. Τιμή τεύχους: 50 σεντς. Ετήσιες συνδρομές: 5 δολ.
Έκδοση: Greek Teachers Publishing Company.

Περιείχε άρθρα γύρω από τα εκπαιδευτικά και κατηχητικά ζητήματα της ομογένειας, φιλολογικά άρθρα και θεατρικά έργα. Απευθύνονταν σε «ιερείς, διδασκάλους, κατηχητριάς, γονείς και φιλομαθείς ομογενείς». Στο τελευταίο τεύχος ο Χρ. Παππάς απευθύνει έκκληση στους προέδρους και τους ιερείς των ελληνικών κοινοτήτων για οικονομική ενίσχυση μέσω εγγραφής συνδρομητών

BIBΛIOΘΗKH-APXEIO: HCBM.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΙΤΡΟΦ

Ελληνικά Γράμματα

Δεκαπενθήμερο Περιοδικό. Αθήνα, 15 Ιουν. 1927 - 15 Φεβρ. 1930 (αρ. τχ. 1-87). Διευθυντής: Κωστής *Μπασιτιάς και Βασίλης Μαλατάκης (αρ. τχ. 1-68). Κωστής Μπασιτιάς (αρ. τχ. 69-87). Άλλος υπότιτλος: *Εβδομαδιαίο Περιοδικό Τέχνης, Μελέτης και Ελέγχου* (αρ. τχ. 46 κ.ε.). Δεκαπενθήμερο (αρ. τχ. 1-45) / εβδομαδιαίο (αρ. τχ. 46-87), αρχικά σαράντα περίπου σελίδων, δίτηλο, διαστάσεων 24x17 εκ. Τιμή τεύχους: 6 δρχ. Τυπωτόταν αρχικά στο τυπογραφείο «Α.Ε.Β.Ε. Π.Γ. Μακρής και Σία».

Περιοδικό λόγου και τέχνης με σαφή ιδεολογική θέση. Η έκδοσή του συνδέεται στενά τόσο με τις εξελίξεις στο στρατιωτικό του δημοτικισμού –ειδικότερα στον Εκπαιδευτικό Όμιλο στα τέλη 1926 και στις αρχές 1927– όσο και με τις αντιπαραθέσεις μεταξύ «Αιωνιστών» και «Συγχρονομένων» την ίδια περίοδο, με αφορμή το θέμα της ηθογραφίας. Συγκεκριμένα, κυκλοφόρησε ύστερα από τη διάσπαση του Εκπαιδευτικού Ομίλου και τη στροφή του Δ. *Γληνού προς έναν σοσιαλιστικό δημοτικισμό, προτείνοντας έναν εθνοκεντρικό δημοτικισμό· παράλληλα, πήρε σαφή θέση στο πλευρό των «Αιωνιστών», υποστηρίζοντας μία λογοτεχνία με ευδιάκριτο εθνικό χρώμα. Προσεταρίστηκε προσωπικότητες, όπως ο Γιάννης *Αποστολάκης, ο Φώτος Πολίτης και ο Αλέξανδρος Δελμούζος, και υιοθέτησε μία ακραϊφώνος ελληνοκεντρική θέση. Ειδικότερα, προσέφερε το θήμα στον Δελμούζο, για να δημοσιοποιήσει τις παιδαγωγικές του αντιλήψεις και να αντιμετωπίσει ισότιμα τον Γληνό και το περιοδικό του, την *Αναγέννηση. Γενικότερα όμως η κυκλοφορία του μπορεί να διακριθεί σε δύο περιόδους: ξεκίνησε ως μία αυστηρή έκδοση γενικής παιδείας, με θέματα λογοτεχνίας, φιλοσοφίας, επιστήμης, τέχνης, θεάτρου, κριτικής και πολιτικής –χαρακτήρα που τον τήρησε πιστά ως το τχ. 32(1 Οκτ. 1928)· από το επόμενο τεύχος εκλάκτευσσε το περιεχόμενό του, φιλοξενώντας περισσότερη

λογοτεχνία, ταξιδιωτικές εντυπώσεις και ιστορικές αφηγήσεις. Με την αλλαγή αυτή, σε συνδυασμό και με την πλούσια εικονογράφηση, προσομοιάζε με σύγχρονα του λαϊκά λογοτεχνικά περιοδικά. Παρά τη διαφοροποίηση αυτή οι βασικοί άξονες παρέμειναν, σε γενικές γραμμές, κοινói ως το τέλος: μία ελληνοχριστιανική περιοδική έκδοση με βασικές συνιστώσες το χριστιανισμό, τον αντικομμουνισμό, το δημοτικισμό, την ελληνική λογοτεχνική παράδοση (με πρότυπο τον Αλ. Παπαδιαμάντη και τις αισθητικές απόψεις των Αποστολάκη και Πολίτη) και τη λαϊκή τέχνη.

Όσον αφορά τη λογοτεχνική ύλη κυριαρχούν οι μεταφράσεις, κυρίως πεζών από ποικίλες λογοτεχνίες (αμερικανική, αγγλική, γαλλική, γερμανική, ιταλική, ουγγρική, πολωνέζικη, ρωσική, σκανδιναβική κ.ά.). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επέδειξε για τη βουλγαρική λογοτεχνία (κυρίως τη βουλγαρική, τη ρουμανική, ακόμη και την τουρκική). Σε εκτενείς συνέχειες φιλοξενήθηκαν μυθιστορήματα των Alain-Fournier, Maurice Baring, Grazia Deledda και M. Delly. Οι μεταφράσεις ποίησης προέρχονταν κυρίως

από τα ιταλικά (Amicis, Carducci, Negri) και λιγότερο από τα γαλλικά (Heredia, Maeterlink, Moréas) και τα γερμανικά (Heine). Όσον αφορά την πρωτότυπη λογοτεχνία, υιοθετώντας τις απόψεις του Πολίτη και προβάλλοντας την περίπτωση Παπαδιαμάντη, επέμενε σταθερά στην απόδοση ενός τοπικού ηθογραφικού χρώματος δημοσιεύοντας συναφή διηγήματα, τα οποία παρουσίαζε με τοπικιστικούς χαρακτηρισμούς («ανατολικές», «δεσσαλικές» κ.ά. ηθογραφίες). Σε διαγωνισμό διηγήματος, εξέτασε, που διοργάνωσε βραβεύτηκε ο Γιάννης Σκαρίμπας με το έντονα ιδιωτικό διήγημα «Ο καπετάν Σουρμελής ο Στουραϊτής». Ο ίδιος επίσης λογοτέχνης με τη συλλογή του *Καίμοι στο Γρυσονήσι* προβλήθηκε ως υπόδειγμα νεοέλληνα συγγραφέα που συνέχιζε επάξια τον Παπαδιαμάντη. Συχνή ήταν επίσης η παρουσία των Φ. *Κόντογλου, Στρ. Δούκα, Γ. Δενδρινού, Τάσου Αθανασιάδη και Αλ. Βεϊνόγλου. Η ποίηση είχε μειωμένη παρουσία και περιοριζόταν κυρίως σε πρωτοεμφανιζόμενους δημιουργούς (Μ. Αλεξίου, Α. Καλοκαιρινός, Γ. Κοτζιούλας, Ρίτα Μπούμη, Β. Ρώτας, Ν. Σαντοριναίος κ.ά.) και σπανιότερα σε γνωστά ονόματα (Καθάρης, Σκίπης κ.ά.).

Τη λογοτεχνική κριτική άσκησε στα πρώτα τεύχη ο Φ. Πολίτης και τη συνέχισε ο Γ.Ν. Πολίτης και ο Ρώτας. Για ένα μεγάλο διάστημα (αρ. τχ. 36-60) δημοσίευαν βιβλιοκρίσεις ο Κ. *Μπασιτιάς και ο Κόντογλου, ενώ την τελευταία περίοδο ανέλαβε τη στήλη ο νεότερος, τότε, Κοτζιούλας.

Τη θεατρική κριτική άσκησαν αρχικά ο Πέτρος Χάρης και ο Γ.Ν. Πολίτης και στη συνέχεια ο Δ. Ροντήρης. Ο Γ. Πράτσικας παρακολουθούσε συστηματικά τη μουσική κίνηση. Ο νεαρός τότε Κ.Θ. Δημαράς, επηρεασμένος βαθιά, ακόμη, από χριστιανικές και αντικομμουνιστικές θέσεις, δημοσίευε ή έκρινε κοινωνιολογικές, φιλοσοφικές και θεολογικές μελέτες, αντικρούοντας, μεταξύ άλλων, το *Αρχαίες θεσμοθεσίες και χριστιανισμός* του Γ. *Κορδάτου (αρ. τχ. 1). Ο Ε.Π. Φωτιάδης παρουσίαζε και έκρινε ιστορικές μελέτες και συναφή περιοδικά. Τις φιλολογικές και λαογραφικές μελέτες είχε αναλάβει ο Στίλιπιν Κυριακίδης, ενώ ο Μ. Παπαμαύρος τις παιδαγωγικές.

Ειδικαί πλούσια είναι η εικονογράφηση, ειδικά κατά τη δεύτερη περίοδο, όταν καθιερώθηκε και το ένχρωμο εξώφυλλο. Από τους έλληνες ζωγράφους και σχεδιαστές κυριαρχούσαν οι Κλ. Κλώνης και Α. *Πρωτοπάτης, συχνά όμως εμφανίζονταν και οι Απ. Γεραλής, Β. Γερμενής, Φ. Κόντογλου, Στρ. *Βασιλείου, Γ. Οικονομίδης, Μίμ. Παπαδημητρίου, Β. Σε-

μερτζίδης, Αθηνά Ταρσούλη, Σ. Φραγκουλίδης. Γενικότερα, πάντως, τόσο η ελληνική όσο και η ξένη εικονογράφηση (Lenbach, Murillo, Passini, Gartz κ.ά.) κινούνταν σε ένα παραδοσιακό επίπεδο, με κυρίαρχα τα θεοκεντρικά θέματα, τα ηθογραφικά τοπία και τις προσωπογραφίες.

Πολεμήθηκε από τους οπαδούς της καθαρεύουσας, λόγω της υπεράσπισης του δημοτικισμού, αλλά και από μαρξιστικά έντυπα, τα οποία, λόγω της παρουσίας των Δελμούζου, Αποστολάκη και Πολίτη, το επέκριναν ως όργανο της αστικής τάξης που καλλιεργούσε τον «μυστικισμό» και την «άρνηση». Το γεγονός επίσης ότι οι διευθυντές του ήταν καθολικοί του χρέωσε την κατηγορία ότι υπήρχε «όργανο της συνιτικής προπαγάνδας». Διέκοψε την έκδοσή του, για να μετατραπεί στη λιγότερο εβδομαδιαία «φιλολογική, καλλιτεχνική και επιστημονική» εφ. *Τα Νέα* (12 Απρ. - 17 Μαΐου 1930).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ, ΔΘΘ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Λ. Βαρελάς, *Ελληνικά Γράμματα (1927-1930). Επίμπρο: "Τα Νέα" (1930)*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 1995, όπου σύντομη εισαγωγή, ευρετήρια και βιβλιογραφία: Γ.Κ. Μπιστιάς, *Ο Κωστής Μπασιτιάς στα χρόνια του Μεσοπολέμου, Μεσοπόλεμος, Κατοχή - Απελευθέρωση*, τ. Α': *Χρονογραφία - Εργογραφία*, τ. Β': *Βιβλιογραφία*, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1997, όπου και πλούσια βιβλιογραφία (βλ. ιδίως τ. Α', σσ. 37-42, 222-235· τ. Β', σ. 54-98)· Καράογλου (εποπτεία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, τ. Β', σ. 142-158.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΒΑΡΕΛΑΣ

Ελληνικά Νέα

Ελληνική Εθνική Εφημερίς Ελλήνων Νοτίου Αφρικής, Dalview, Brakpan (πόλη κοντά στο Γιοχάνεσμπουργκ, Ν. Αφρική), 17 Αυγ. 1970 - 21 Δεκ. 1970, αρ. φ. 1-8. Εκδότες-διευθυντές: Νικόλαος Μοσχίδης - Απόστολος Λάιος. Δεκαεπενήμερο, οκτώ έως δώδεκα σελίδων, δίστιγλο, ταμπλόνι. Τιμή φύλλου: 2ραντ. Τυπογραφείο: «ALPHA». Γραφεία: 3 Bekker Street, Dalview, Brakpan.

Προσπάθησε να καλύψει ένα κενό που οι εκδότες της νόμιζαν ότι υπήρχε στην αγορά. Έτσι συναγωνίστηκε με τις δύο μεγάλες υπάρχουσες, τις εφ. **Νέα Ελλάς* και **Αφρικανίς*, χωρίς επιτυχία. Η ιδέα πίσω από την έκδοση ήταν ότι ο ανθών τότε ελληνισμός χρειάζεται μια καινούργια φωνή που θα προσπαθούσε να δώσει νέα ώθηση στην πολιτική ελληνικής δικτατορίας του Γ. Παπαδόπουλου. Ακόμα και αυτό το σκεπτικό όμως βασίζονταν σε λάθος ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης, μια και οι δύο άλλες μεγάλες εφημερίδες ήταν φερέφωνα της στρατιωτικής δικτατορίας της 21^{ης} Απριλίου 1967.

Έτσι, η εφημερίδα δεν ρίζωσε στον ελληνισμό και η διάρκειά της ήταν πολύ περιορισμένη χρονικά. Οι άλλες δύο εφημερίδες ήταν ιστορικά δημιουργήματα με πολυπληθές αναγνωστικό κοινό και συνδρομητές σε ολόκληρη την Αφρική και με παγιομένο αριθμό επιχειρήσεων που διαφείζονταν σ' αυτές. Οι εκδότες προσπάθησαν να απορροφήσουν ένα μέρος των επιχειρήσεων για διαφήμιση χωρίς επιτυχία. Η γεωγραφική απόσταση της πόλης Βρακράν από το Γιοχάνεσμπουργκ που ήταν το κέντρο του ελληνισμού στην επαρχία του Τράνσβααλ, έπαιξε επίσης σημαντικό ρόλο στην οικονομική δυσπραγία της εφημερίδας που οδήγησε στο πρώιμο κλείσμά της.

Η εφημερίδα κάλυψε πολιτικά και οικονομικά νέα από την Ελλάδα, καθώς και νέα από τις ελληνικές κοινότητες της Νότιας Αφρικής. Διέδτε επίσης δημοσκοπικές στήλες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: RAU.

ΒΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΑΝΤΖΑΡΗΣ

Υόρκη, 5 Μαΐου 1963-1970. Ελληνόφωνη, αρχικά δεκαπενθήμερη, αργότερα εβδομαδιαία με αγγλόφωνο τμήμα.

Οι σκοποί της, όπως εκφράζονται στο πρώτο φύλλο της, ήταν η σύσφιξη των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, η παροχή βοήθειας στην ομογένεια για να διατηρήσει την ελληνικότητα της και η ενημέρωσή της γύρω από «κάθε θέμα εθνικό και φυλετικό».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΗCΒΜ.

ΓΛΕΣΣΑΝΔΟΣ ΚΙΤΡΟΕΦ

Ελληνικά Νειάτα

«Ιερή Ταξιαρχία». Αθήνα, Οκτ. 1942- Οκτ. 1944, αρ. φ. 1-26. Εκδόθηκαν ως όργανο της οργάνωσης Ιερή Ταξιαρχία (ΙΤ) κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Συντάκτες της ήταν τα στελέχη της οργάνωσης Β. Λαμπίρης, Π. Πάτρας και Λ. Κουρούκλης. Υπεύθυνος για το τεχνικό μέρος ήταν ο Νίκος Λέρτας. Κατά κανόνα μηνιαία. Με χρημάτα της οργάνωσης «Όμηρος» αγοράσθηκε ένα τυπογραφείο, στο οποίο τυπωνόταν η *Μαχομένη Ελλάς* του «Ομήρου», τα *Ελληνικά Νειάτα* της ΙΤ και μεγάλοι αριθμός προκηρύξεων. Τα μέλη της ΙΤ σε αντάλλαγμα διένειμαν και την *Μαχομένη Ελλάδα*. Το τυπογραφείο άλλαξε διάφορους χώρους, ώσπου εγκαταστάθηκε στα υπόγειο του φαρμακείου Μαρινόπουλου, στην οδ. Σολωμού (προσφορική μαρτυρία Κώστα Καζολέα). Σήμερα το πεστήριο ανήκει στη συλλογή του Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τράπεζας, από δωρεά των αδελφών Μαρινόπουλου. Τυπωνόταν σε 3000 αντίτυπα. Οι νεαρές γυναίκες, μέλη της οργάνωσης, δεν συμμετείχαν στη σύνταξη αλλά έπαιζαν σημαντικό ρόλο στη διανομή της.

Η ΙΤ που ιδρύθηκε στις 15 Αυγούστου 1942 (συμβολική επέτειος τορπιλισμού της «Ελλης»), ανήκε στις αντιστασιακές οργανώσεις νέων του κεντρικού πολιτικού χώρου. Τα μέλη της ήταν κατά κύριο λόγο αθηναίοι φοιτητές και φοιτήτριες, με ευρύτερες δημοκρατικές απόψεις. Ιδρυτικά της μέλη ήταν οι Κώστας Καζολέας, Βασίλης Λαμπίρης, Χριστόδουλος Κουρούκλης, Νίκος Λέρτας, Τάσος Παναγιωτόπουλος, Αλίκη Μπίρη, Μαρία Χορς. Οι σκοποί της ήταν στην αρχή καθαρά εθνικο-απελευθερωτικοί. Από το 1943 και μετά ενεπλάκη και αυτή στο κλίμα του Εμφυλίου και τάχθηκε στο αντικομμουνιστικό στρατόπεδο. Διαλύθηκε αμέσως μετά την Απελευθέρωση. Μέσα στις συνθήκες της Κατοχής η αδιάκοπη έκδοση της εφημερίδας, με μηνιαίο περίπου ρυθμό, ήταν ένα κατορθώμα.

Η αρθρογραφία της εφημερίδας διακρίνεται τον πρώτο χρόνο από πατριωτική ρητορεία (ενδεικτι-

Ελληνικά Νέα / New York Hellenic News
Ανεξάρτητος Εφημερίς του Ελληνισμού της Αμερικής.
An Independent Greek-American Newspaper. Νέα

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΕΙΑΤΑ

..ΙΕΡΗ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ..

ΕΤΟΣ Α ΑΘΗΝΑ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1943 ΑΡΙΘ. 12

Το όλο τεύχος που φέρνεται στην Ελληνική μέρα της ΙΕΡΗΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ είναι αφιερωμένο στους Ελληνόμαθους οικογενειακούς μας που έζησαν στον Άρως κατά την διάρκεια του καταιγιστικού περασμένου έτους για τους Γερμανούς αλλά και τους Άγγλους μας τους άνωθεν την υπόσχεση ότι θα αναζητήσουν τον τιμω άγνωστο και θα δικαιωθούν τα δικαιώματά τους.

ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

Τρία χρόνια—τρία χρόνια άρπαστο βίωμα και πένθιμο, όσον έντονο κι... άσπαστο βίωμα, πόνο που έλυναν στην Ελλάδα κατοικήσιμους Ελληνομαθητές λάτρες κ' άβγαζαν Αδύα και τ'άλλα της σ' όλην την Ελλάδα, έφραζε όμως κ' άκείνη—τρία χρόνια κλειστού δ'—αυτοί που έβγαζαν τον Άρως, τον δ'—αυτοί που γυλιότι τις Γίνου γίνου, ταπεινά σπουδαία και βαρύνοντα με τη νόμιμη καταστολή του έθνικου καρού, προσηύχοντες κ'άλλως κ' άλλως τις Μεγαλόφυρες που ό Ελληνόμαθες Ελλήνομαθες την ή μάχη της κείνη τη μέρα.

Ας έλθουν οι στίχοι ή 15 Αυγούστου άνοιξη η ήμνη της από ταπεινά μας σ' ένα μεγάλο μέρος, μόνο που οσοδήποτε άρπαστο ή σ' όλην την Ελλάδα μας έφραζε την ή μάχη της γίνου γίνου, ταπεινά σπουδαία και βαρύνοντα με τη νόμιμη καταστολή του έθνικου καρού, προσηύχοντες κ'άλλως κ' άλλως τις Μεγαλόφυρες που ό Ελληνόμαθες Ελλήνομαθες την ή μάχη της κείνη τη μέρα.

Τρία χρόνια—τρία χρόνια άρπαστο βίωμα και πένθιμο, όσον έντονο κι... άσπαστο βίωμα, πόνο που έλυναν στην Ελλάδα κατοικήσιμους Ελληνομαθητές λάτρες κ' άβγαζαν Αδύα και τ'άλλα της σ' όλην την Ελλάδα, έφραζε όμως κ' άκείνη—τρία χρόνια κλειστού δ'—αυτοί που έβγαζαν τον Άρως, τον δ'—αυτοί που γυλιότι τις Γίνου γίνου, ταπεινά σπουδαία και βαρύνοντα με τη νόμιμη καταστολή του έθνικου καρού, προσηύχοντες κ'άλλως κ' άλλως τις Μεγαλόφυρες που ό Ελληνόμαθες Ελλήνομαθες την ή μάχη της κείνη τη μέρα.

Ας έλθουν οι στίχοι ή 15 Αυγούστου άνοιξη η ήμνη της από ταπεινά μας σ' ένα μεγάλο μέρος, μόνο που οσοδήποτε άρπαστο ή σ' όλην την Ελλάδα μας έφραζε την ή μάχη της γίνου γίνου, ταπεινά σπουδαία και βαρύνοντα με τη νόμιμη καταστολή του έθνικου καρού, προσηύχοντες κ'άλλως κ' άλλως τις Μεγαλόφυρες που ό Ελληνόμαθες Ελλήνομαθες την ή μάχη της κείνη τη μέρα.

Κι άς τ' όλο τεύχος που φέρνεται στην Ελληνική μέρα της ΙΕΡΗΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ είναι αφιερωμένο στους Ελληνόμαθους οικογενειακούς μας που έζησαν στον Άρως κατά την διάρκεια του καταιγιστικού περασμένου έτους για τους Γερμανούς αλλά και τους Άγγλους μας τους άνωθεν την υπόσχεση ότι θα αναζητήσουν τον τιμω άγνωστο και θα δικαιωθούν τα δικαιώματά τους.

κά: αρ. φ. 1. «Μας καλεί η Ελλάδα» αρ. φ. 2, «Προς την απελευθέρωση» αρ. φ. 8-9. «Ενομιμόσε και καινούργιος αγώνες»). Ο λόγος της διαφοροποιείται καθώς τα μέλη της ωριμάζονταν πολιτικά. Ενώ στο πρώτο φύλλο του εντύπου στο κύριο άρθρο («μας καλεί η Ελλάδα»), ο αγώνας γίνεται «για την απελευθέρωση της γλυκειάς μας πατρίδας», στο φ. 16 (Δεκ. 1943) γίνεται μια πλούσια ανάλυση του χαρακτήρα του αγώνα («Επιταγή ελληνικής συνειδήσεως»). Η οργάνωση δεν πολεμάει πια γενικώς τον «κατακτητή», αλλά τον φασισισμό («Δεν μπορεί ο αγώνας μας να μην είναι εθνικοαπελευθερωτικός, να μην είναι αντιφασιστικός, πόλεμος δηλαδή ενάντια σε κάθε πραγματικοποίηση βίας, εσωτερικής ή εξωτερικής, να μην είναι δημοκρατικός»).

Οι πολιτικές επιθέσεις εναντίον της Αριστοκράτους γίνονται μόνιμες στον δεύτερο χρόνο της κυκλοφορίας της, ειδικά από τον Μάιο 1944 και μετά. Στο φ. 20 (Μάιος 1944) σχολιάζει με επικριτικό τρόπο την ίδρυση της ΠΕΕΑ (Προσωρινή Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης), ως «Οικτρή κυωμωδία εκλογών και υποψηφίων. [...] Προγραμματισμένη απόπειρα διάλυσης κάθε οργανωμένης εθνικής δύναμης [...]».

Παράλληλα, η ΓΤ συνέτασσε και δελτίο με τα νέα του πολέμου βάσει ραδιοφωνικής ενημέρωσης, το οποίο είχε τον τίτλο *Συμμαχικά Νέα*. Εξέδωσε και λίγα φύλλα μιας εφημερίδας για μαθητές με τίτλο το *Ελληνόπουλο* (1942-1943).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΕΑ (αρ. φ. 2, 3, 6, 6 [έκτακτη έκδοση], 7, 8-9, 10, 20), ΕΛΙΑ.

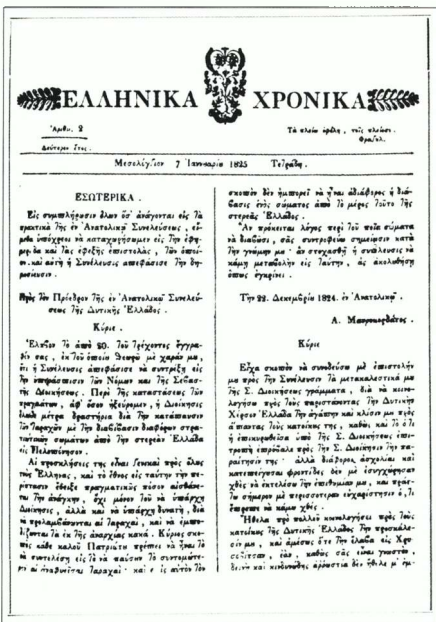
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Β', σ. 330: Οντέ Βαρόν, *Ελληνομαθητές Νεανικός Τύπος*, τ. Α', Αθήνα, εκδ. ΙΑ-ΕΝ/ΓΓΝΓ, 1987· Α.Α. Ζωσιμας, *Οι δύο όχθες*, τ. Β' (I), Αθήνα, εκδ. Καταχτήρη 1987.

ΟΝΤΕ ΒΑΡΟΝ-ΒΑΣΠ

Ελληνικά Χρονικά

Μεσολόγγι, 1 Ιαν. 1824 - 31 Δεκ. 1824, αρ. φ. 1-106, 3 Ιαν. 1825 - 30 Δεκ. 1825, αρ. φ. 1-105 και 6 Ιαν. 1826 - 20 Φεβρ. 1826, αρ. φ. 1-15. Εκδότης-διευθυντής-συντάκτης: Ιωάννης Ιάκωβος *Μάγερ (Johann Jacob Meyer). Τυπογράφος: Δημήτριος Μεσθενεύς. Δισεβδομαδιαία εφημερίδα με διακοπές που οφείλονταν στις δύσκολες στιγμές του πολέμου. Τετρασέλιδη / πεντασέλιδη (στασιωτέρα) / εξασέλιδη / οκτασέλιδη, διαστάσεων 24,5x20 εκ. Ετήσιες συνδρομές: «τάλληλη» δίσηλη ισπανικά εξ. προσηλωτά κατά τριμηνία». Εκατό φύλλα από κάθε έκδοση διανεμόταν δωρεάν στον λαό, σύμφωνα με σχετική πράξη της Διοικήσεως.

Λειτουργούσαν και ως ημιεπίσημο όργανο της Διοικήσεως της Δυτικής Ελλάδος. Με τον Ελβετό φιλέλληνα εκδότη Ιωάννη Ιάκωβο Μάγερ συνεργάζονταν ο λόγιος Παυλίδης ή Δ. Παύλου από το Ζαγόρι, ο οποίος και μετέφραζε από τα γαλλικά στα ελληνικά τα κείμενα που συνέτασσε ο Μάγερ. Τα πρώτα φύλλα τυποήθηκαν στο πιεστήριο του Δημητρίου Μεσθενέα που είχε φθάσει την ίδια εποχή με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο στο Μεσολόγγι, στο τέλος Νοεμβρίου 1823. Στη συνέχεια, το πιεστήριο του Μεσθενέα συμπληρώθηκε με ένα πιεστήριο και με τυπογραφικά στοιχεία που είχε φέρει ο άγγλος συνταγματάρχης L. Stanhope, εκ μέρους του Φιλελληνικού Κομιτάτου του Λονδίνου. Ο Δ. Μεσθενεύς εργάστηκε ως τυπογράφος στην έκδοση της εφημερίδας αλλά και σε άλλες εκδόσεις. Η υποστήριξη του Στάνχοπ βοήθησε τον Μάγερ να αντιμετωπίσει τις πολιτικές παρεμβάσεις του Αλ. Μαυροκορδάτου αλλά και του λόρδου Byron στο έργο του. Στο ίδιο τυπογραφείο τυπωνόταν και η εφ. **Telegrafo Greco* με εκδότη τον σύντροφο του Βύρωνα, κόμη Pietro Camba, σε τέσσερις γλώσσες.

ή έμμεσα στους Έλληνες και τα συμφέροντά τους, καθώς και ειδήσεις σχετικές με ανάλογα κινήματα άλλων χωρών. Υπήρχε φιλολογική στήλη και αρθρογραφία για τον ρόλο του Τύπου.

Η εφημερίδα πρέπει να είχε ευρεία διάδοση. Αναφέρονται συνδρομητές στο Ναύπλιο και τα Επάνησα και από την αλληλογραφία του Στάνκοφ ούτως ή τη πληροφορία ότι τον πρώτο χρόνο κυκλοφορίας τους έφταναν έως τα Γιάννενα, το Κάιρο και την Κωνσταντινούπολη.

Η σειρά των *Ελληνικών Χρονικών* ανατυπώθηκε από τον Κ. Λεβίδη το 1840 (αφιερωμένη στη Δουκίσσα της Πλακεντίας), και το 1958 από τους Χ. Σπανό και Ν. Νίκα. Όσον αφορά μόνον τα πολεμικά γεγονότα κυκλοφόρησαν: Ι.Ι. Μάγερ, *Ημερολόγιον της πολιορκίας του Μεσολογγίου, 1825-1826*, επιμ. Γ. *Δροσίνη, Αθήνα [1926] και *Οι ημέρες των Ελευθέρων πολιορκημένων (1824-1826)*, εισαγ.-σημ. Γ. Λαγανάς, Αθήνα, Ωκεανίδα, 2001, σ. 91-442.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (στα «Σπάνια» η πρωτότυπη έκδοση, στο Παράρτημα της Δέφορμα 218 η ανατύπωση του 1840). ΕΒΕ, ΕΛΙΑ (ανατύπωση 1840).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 23-26· Καυμαρινού, *Τύπος στον Αγώνα*, τ. Α', σ. μά'-ν· Γ. Μπόκος, *Τα πρώτα ελληνικά τυπογραφεία στο χώρο της «καθ' ήμας Ανατολής» (1627-1827)*, Αθήνα, ΕΛΙΑ, 1998, σ. 353-378.

ΕΛΛΗ ΔΡΟΥΛΙΑ-ΜΗΤΡΑΚΟΥ

Ελληνικά Χρονικά

Εφημερίς πολιτική, φιλολογική, δικαστική και των ειδήσεων. Μεσολόγγι, 13 Φεβρ. 1859 - 4 Μαρτ. 1860, αρ. φ. 1-48 και 1ούν. 1860 - 23 Μαΐου 1864, αρ. φ. 1-163. Εκδότης: Γεώργιος *Σταυρόπουλος (Φεβρ. 1859 - Μαρτ. 1860 και 16 Φεβρ. 1863 μέχρι τέλους), Γ.Β. Πετρόπουλος, Σπυριδίων Βλάχος ή Σωτηρόπουλος (από 24 Φεβρ. 1861). Διευθυντής-συντάκτης: Αναστάσιος Γιαννόπουλος (έως τις 18 Ιουν. 1861). Μότο: «Μηθένος μήτε τύραννον μήτε δούλον ευτόν καθίσταται δε» (Μάρκος Αυρήλιος). «Έρχεται ταληθές εις φως ενίοτ' ου ζητούμενον» (Μένανδρος) και «Δικαιοσύνην μάθετε οι ενοικούντες επί της γης» (Ησαΐας). Άλλοι υπότιτλοι: *Εφημερίς πολιτική, δικαστική και των ειδήσεων και Εφημερίς πολιτική, φιλολογική και των ειδήσεων*. Ο τίτλος τυπωμένος σε ημικύκλιο, στεφανωμένο πολεμικό θυρεό με το έμβλημα «Εν τούτω νίκα». Τα γράμματα περιβάλλονται από κλαδιά δάφνης και καταγράφουν, με λευκά κεφαλαία γράμματα στο μαύρο φόντο, τις περιοχές του απανταύγου ελληνισμού και, μάλλον συμβολικά, τις κοιτίδες της χριστιανούσης: «ΑΘΗΝΑΙ, ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ, ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ». Ο μεγαλοπρεπής και σημαιοστόλιτος αυτός τίτλος εγκαταλείπεται μετά τον Μάρτ. 1860 και γίνεται λιτός σε ευθεία γραμμή και παραμένει μόνο η ρήση

Στις 18 Δεκεμβρίου 1823 κυκλοφόρησε το φυλλάδιο της αναγγελίας της έκδοσης των *Ελληνικών Χρονικών*, το οποίο περιλάμβανε ένα κείμενο του Μάγερ και ένα απόσπασμα σχετικό με την ελευθεροτυπία του άγγλου θεωρητικού φιλόσοφου του Δικαίου Jeremy Bentham. Στις 24 Δεκεμβρίου 1823, ακολούθησε η έκτακτη έκδοση με τίτλο *Πρόδρομος των Ελληνικών Χρονικών* και την 11^η Ιανουαρίου 1824 άρχισε η συστηματική έκδοση της εφημερίδας.

Πλούσια και ποικίλη ύλη χαρακτηρίζει τα άρθρα που δημοσιεύτηκαν στις σελίδες των *Ελληνικών Χρονικών* και κάλυπταν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων Παράλληλα με τις ειδήσεις και τις πληροφορίες που παρουσιάζουν λεπτομερώς τις προσπάθειες της πόλης του Μεσολογγίου να αντισταθεί στα στρατεύματα του Ρεαίτ-Μεχμέτ πασά (γνωστού ως Κιουταχή), που άρχισε να πολιορκεί την πόλη την άνοιξη του 1825, η εφημερίδα τίπωνε τις πράξεις, τις ενέργειες, τα διατάγματα και τις αποφάσεις της Διοίκησης. Ακόμα, άρθρα σχετικά με τους δεσμούς και την ερμηνεία τους ή πραγματεύονταν την οργάνωση της πολιτικής ζωής. Αναδημοσιεύονταν σε μετάφραση άρθρα από διάφορες εφημερίδες της Δυτικής Ευρώπης και της Αμερικής, που αναφέρονταν άμεσα

του Μένανδρου. Εβδομαδιαία, τετρασελίδη, τρίστηλη, διαστάσεων 56x41 εκ. (έως τις 12 Φεβρ. 1860) / 48x33 εκ. / 42x29 εκ. (έως τις 17 Μαΐου 1861) και δίστηλη, διαστάσεων 29x21 εκ. στη συνέχεια. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού (πληρωτέα στους ταχυδρομικούς επιστάτες) 24 δρχ. και εξωτερικού (πληρωτέα στα προξενεία) 32 δρχ. και από 4 Δεκ. 1860 12 δρχ. και 20 δρχ. αντίστοιχα. Τιμή καταχωρήσεων: 20 λεπτά ανά στίχο και 30 λεπτά από 17 Μαΐου 1861. Τιμή καταχωρήσεων παραρτήματος: 10 λεπτά. Τυπώνονταν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο του Γ. Σταυρόπουλου, ο οποίος το μετέφερε από την Πάτρα. Δεν είναι γνωστό σε ποιο τυπογραφείο τυπώνεται όταν εκείνος αποχωρεί (1860-1863), ωστόσο ο' ολόκληρο το δίστημα στην τέταρτη σελίδα αναγράφεται: «Τύπος Ελληνικών Χρονικών». Τυπογράφος: Δημ. Ι. Κατκιδής (από τις 24 Φεβρ. 1861) και Ν. Κωστούλιας (16 Απρ. 1861 - 17 Μαΐου 1861).

Εφημερίδα πανελληνίας εμβέλειας, είναι η πρώτη που εκδίδεται στο Μεσολόγγι, παραπέμποντας απευθείας στα *Ελληνικά Χρονικά του 1824-1826, καθώς αναγράφεται ως έτος έκδοσης «Δ' Της συστάσεως της εφημερίδος» (1859) και συνεχίζει έως το έτ. Η' (1864). Σύμφωνα με το προγραμματικό της άρθρο, «εις ουδεμίαν ανήκομεν πατρίαν, αλλά μόνον εις την πατρίδα [...] Κρητιστόμεθα φίλοι του

λαού και προστάται των δικαιωμάτων αυτού, διότι είμεθα διασώται της ευνομίας και των κειμένων νόμων. Οι νόμοι είναι τα φρούρια της πολιτείας και τα δικαιώματα είναι τα όπλα του πολίτου» (αρ. φ. 2, 20 Φεβρ. 1859).

Οι συντάκτες της ζουν ανάμεσα στους αγωνιστές του '21 που επιβίωσαν, σε μια πόλη που αγωνίζεται να κλείσει τις πληγές της και να ανασυνταχθεί σε όλα τα επίπεδα. Έτσι, γενικά προβάλλει τα θέματα μνήμης των γεγονότων που σφράγισαν την ιστορία του Μεσολογγίου και της εκεί παρουσίας του λόρδου Μπάρον. Μάχεται για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής στην ηρωική πόλη και την επαρχία σπληνεύοντας την κυβερνητική ακηδία για την περιοχή, διαμαρτύρεται για την κυβερνητική πολιτική, καταγγέλλει τις επεμβάσεις και ατασθαλίες στις εκλογές και δίνει πληροφορίες για τη δικαστική εξουσία και την εκπαίδευση. Δημοσιεύει πραγματείες για ποικίλα θέματα, όπως ο Τύπος, οι προ της επανάστασης λόγιοι κ.ά. Στις σελίδες της περιλαμβάνει επίσης δρομολόγια πλοίων, διαφημίσεις προϊόντων και καταστημάτων, κοινωνικές στήλες και δικαστικά έγγραφα ολόκληρο του νομού. Σε κάθε φύλλο υπάρχουν νέα από ολόκληρη τη χώρα, ενώ σε μονιμη στήλη με τίτλο «Εξωτερικά», μεταφέρονται ειδήσεις και ανταποκρίσεις από τις ευρωπαϊκές εφημερίδες σχετικά με τα τεκτονόμενα στον ευρωπαϊκό χώρο και την Οθωμανική Αυτοκρατορία (π.χ. αναφέρεται στην απογραφή του 1860 στην Πολωνία, όπου μεταξύ άλλων καταγράφονται 216000 Έλληνες). Δημοσιεύει νέα από την Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τα Επτάνησα, ως να αποτελούσαν τμήμα του ελληνικού κράτους, χωρίς ωστόσο να εκκράτει μεγαλοιδεατικές απόψεις.

Εκτός από τον Α.Ε. Παλαμά, δεν αναφέρονται ονόματα άλλων συνεργατών. Χαρακτηριστικό όμως είναι ότι δημοσιεύει αναφορές, κείμενα και επιστολές αναγνωστών, απλών πολιτών ή κατεχόντων δημόσια αξιώματα, οι οποίοι λειτουργούν ως «ρεπόρτερς». Αναδημοσιεύει άρθρα και αποσπάσματα από εφημερίδες της επικράτειας, αλληλογραφεί μαζί τους, κρίνει την πολιτική τους τοποθέτηση και τις θέσεις τους για διάφορα θέματα, αναφέρει τις νεοεκδιδόμενες εφημερίδες ακόμα και στην τουρκοκρατούμενη Ήπειρο και τα Επτάνησα, καταγράφει τις διώξεις δημοσιογράφων και εφημερίδων, παίρνει θέση έναντι των νέων νόμων περί Τύπου και της εφαρμογής τους (π.χ. νέος νόμος περί Τύπου επί υπουργίας Ρήγα Παλαμάδη).

Όστόσο, από τον πρώτο χρόνο αντιμετωπίζει σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Δημοσιεύονται συνεχώς εκκλήσεις του εκδότη για την έγκαιρη καταβολή των συνδρομών, ως και φοβέρες εναντίον των καθυστερούντων, οι οποίες ωστόσο δεν έπιασαν τόπο με αποτέλεσμα να αποχωρήσει ο Γιαννόπουλος εκφράζοντας την απογοήτευσή του (αρ. φ. 43, 18 Ιουλ. 1861). Το φθινόπωρο του 1861 η εφημερίδα διώκεται και κατάσχονται φύλλα της, για το κακούργημα ότι «η εφημερίδα αυτή ούσα των ουδετέρων ειδήσεων κατεχώρησεν ειδήσεις πολιτικές, αι οποίαι μωρίζουν αντιπολίτευσιν».

Σε όλο το διάστημα της έκδοσής της, παρά τις εναλλαγές εκδοτών και συντακτών, τήρησε την ίδια αδέσμευτη και αδιάφορη στάση καθώς και το πρόγραμμα που από την αρχή είχε θέσει, διατηρώντας επίσης το ίδιο ύφος και την ίδια δομή στις τέσσερις πυκνογραμμένες σελίδες της. Συνεχίζει να εκδίδεται πιθανόν με μικρές διακοπές από τον συντάκτη Σ. Β. Σωτηρόπουλο τουλάχιστον έως το φ. 97 (10 Σεπτ. 1862), ενώ στη συνέχεια επανέρχεται ο Γ. Σταυρόπουλος ως εκδότης και τυπογράφος (από το φ. 123, 16 Φεβρ. 1863).

Με τον ίδιο τίτλο εκδίδει εφημερίδα πολύ αργότερα (Μεσολόγγι, 1930-1932), ο Γεράσιμος Κασόλας ως *εβδομαδιαία εφημερίδα των αρχών του αγροτοεργατικού κόμματος*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΓΑΚ-Αρχία Ν. Αττικής/νάς (27 φ. και 27 παραρτήματα, των ετ. 1859-1864).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 100· Θ. Θωμόπουλος, *Ο τύπος της Δυτικής Ρουμέλης (1821-1940)*, Αθήναι 1959· Τάκης Λάμπις, *Ο Ρουμελιώτικος Τύπος 1821-1880*, Αθήνα 1959, σ. 69-84· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 376.

ΜΑΡΙΑ ΜΠΑΚΑΔΗΜΑ

Η Ελληνική

Ημερησία προηγή πολιτική και οικονομική εφημερίς, Αθήνα, 2 Απρ. 1925-1934. Ίδρυτής-ιδιοκτήτης: Πάνος Ν. Χατζηκωνσταντίνου. Διευθυντές: Νίκος Π. Ευστρατίου και Ιωάννης Αλεξάνδρου. Ο Αλεξάνδρου αποχώρησε από τη διεύθυνση τον Σεπτ. 1931, ενώ ο Ευστρατίου στις 23 Αυγ. 1932 και ίδρυσε την καθημερινή εφ. **Ελληνικών Μέλλον*. Η *Ελληνική* πέρασε στην ιδιοκτησία του Γ. Δ. Μαϊμούκα το 1931, ενώ από το 1934 κυκλοφορούσε ως ανεξάρτητος δημοσιογραφικός οργανισμός. Από τις 30 Μαρτ. έως τις 16 Απρ. 1934 η ιδιοκτησία μεταβιβάθηκε στον Α. Γεωργατζή, με διευθυντή σύνταξης τον Επαμ. Μπούφαλι. Στις 22 Απρ. και έως τις 5 Μαΐου 1934 επανεκδόθηκε ως η *Νέα Ελληνική* υπό τη διοίκηση, όπως αναγραφόταν, «ομάδας αντιβενιζελικών πολιτευτών» και τη διεύθυνση του Γ. Δ.

Μαϊμούκα, συνιστώντας στους αναγνώστες τον παραμερισμό των κοινοβουλευτικών τύπων για την «αποσβήση της αναρχίας». Το σχήμα της ήταν στην αρχή μικρό και από το 1926 τυπωνόταν σε σχήμα 2°. Τιμή φύλλου: 1 δρχ. Ιδιόκτητο τυπογραφείο Νίκης και Απάλλωνος.

Εκπροσωπούσε, σύμφωνα με τις διακηρύξεις της, τη μέση αστική τάξη. «τον εργαζόμενο και παραγωγικό κόσμο της χώρας, τον κόσμο των επαγγελματιών και των βιοτεχνών, των επιστημόνων και των καλλιτεχνών, των δημοσίων και των ιδιωτικών υπαλλήλων, των πολιτικών και στρατιωτικών συνταξιούχων, των εφθδρον αξιωματικών, των αγροτών, των μικρο-ιδιοκτητών και των μικροκεφαλαιούχων». Μαζί με άλλες βασικόφωνες εφημερίδες συγκροτούσε την τάση ενός λαϊκού αδιάλλακτου αντιβενιζελισμού, ο οποίος εξέφραζε τη «νομιμότητα» την ανατραπέσια εξαιτίας της «στρατιωτικής συννομασίας του 1922». Η τάση αυτή αυτοπροσλαμβανόταν ως εκπρόσωπος του λαού και των συμφερόντων του έναντι της «δεξιάς» —όπως αποκαλούσαν οι αντιβενιζελικοί τις πολιτικές δυνάμεις του μεταπολεμικού βενιζελισμού— και έναντι του κομμουνισμού. Η «γνήσια αντιβενιζελική ιδεολογία», αυτή που έδετε ως στόχο την υπεράσπιση της λαϊκής κυριαρχίας, της νομιμότητας, της ηθικής και του καθήκοντος, δεν

συμβιβαζόταν στην αντίληψή της με τη λήθη αλλά μόνον με την αποδοχή της ενδεχόμενης συγγνώμης του αντίπαλου πολιτικού κόσμου. Συχνά εμφανίζονται θέματα, όπως ο αγώνας της εφημερίδας και των επαγγελματικών τάξεων κατά της εταιρίας Ούλεν, ή η κερδοσκοπική στάση του Αθανασιάδη-Μποδοσάκη που χαρακτηριζόταν ως ευνοούμενος του βενιζελισμού και της Εθνικής Τράπεζας.

Τον Ιανουάριο 1926 εξέφρασε τη συμπάραστασή της στις προσπάθειες της δικτατορίας Παγκάλου που έτειναν σε αυτό που όριζε ως αποκατάσταση ομαλότητας, ενημερίας και την περικοπή της κρατικής σπατάλης, ενώ δύο μήνες αργότερα υπογράμμιζε την ανάγκη αποκατάστασης του κοινοβουλευτισμού, χωρίς ωστόσο να αντιπολιτευθεί καθόλου το καθεστώς, τη στιγμή μάλιστα που αυτό είχε έρθει σε ρήξη με τους βενιζελικούς. Ενώ αποδέχθηκε τη συμφωνία των κομμάτων για την υπόδειξη κοινού υποψηφίου Προέδρου της Δημοκρατίας τον Μάρτιο 1926, επιδοκίμασε τον Μάιο τη λήξη της «ολέθριας» με το βενιζελισμό ένωσης και πανηγύρισε τον Αύγουστο την κατάλυση της «τυραννικής» δικτατορίας του Παγκάλου. Διαφώνησε με την πολιτική της συμφιλίωσης, με τη στάση του Ι. Μεταξά απέναντι στους δημοκρατικούς καθώς επίσης και με τη συμμετοχή του αρχηγού του Λαϊκού Κόμματος Παναγή Τσαλδάρη στην πρώτη οικουμενική κυβέρνηση (1926-1927), γιατί αυτό θα εξυπηρετούσε τους σκοπούς του Ελ. Βενιζέλου. Ιδιαίτερη έμφαση έδωσε στο ζήτημα των ευθυνών του Βενιζέλου στη μικρασιατική εκστρατεία και των αρχηγών της Επανάστασης του 1922. Νικολάου Πλαστήρα και Στυλιανού Γονατά. Τη δήλωση Βενιζέλου, τον Φεβρουάριο 1929, ότι οι έξι δεν υπήρξαν προδότες, την χαρακτήρισε ως προσπάθεια εξαπάτησης του λαού, εκφόσον οι υπειθύνον για τη φυσική εξόντωση αυτών εξακολουθούσαν να περιβάλλονται με τιμές. Σύμφωνα με τον Μιχάλη Παπαστρατηγάκη, συνεργάτη της εφημερίδας που υπήρξε και αρχισυντάκτης της ομοφρόνου *Απογευματινής, η πρόοδος σταμάτησε στο 1917· ότι υπήρχε στην επιστήμη, στην πολιτική και στην τέχνη, δημιουργήθηκε χάριν στους ανθρώπους που έδρασαν την εποχή εκείνη.

Υποστήριζε τον βουλευτή Αθηνών, Χαρίλαο Βοζίκη, τις απόψεις του οποίου συχνά φιλοξενούσε. Χαιρέτησε την ίδρυση του Εθνικού Μεταρρυθμιστικού Κόμματος στις αρχές του 1929, στην πενταμελή επιτροπή του οποίου εξελέγη, μεταξύ των άλλων, ο

Χαρίλαος Βοζίκης. Το 1934 άσκησε κριτική στην κυβέρνηση Π. Τσαλδάρη, γιατί εκδήλωνε «την ορθοδοξία της κοινοβουλευτικής πίστωσης», ενώ το κράτος στη συνολική του συγκρότηση εξακολουθούσε να είναι βενιζελικό. Επιβράβευε τέλος τα «Τάγματα εφόδου» για τον πατριωτικό τους ρόλο που συνίστατο στον απηγή διωγμό «παντός ανατρεπτικού και κομμουνιστικού κινήματος».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Β', σ. 253-257.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ελληνική Αγωγή

Δελτίον της Εταιρείας Γυμναστικών Μελετών, Αθήνα, 1933-1949. Διευθύνεται από συντακτική επιτροπή που την αποτελούν οι Ελένη Καπασακάλη, Θωμάς Πάξης, Κλεάνδης Παλαιολόγος, Ευάγγελος Παυλίνης, Άγγελος Φωτόπουλος (έως και το 1946). Εκδότης: Ευάγγελος Παυλίνης (από το 1949). Άλλοι υπότιτλοι: *Δελτίον της Γυμναστικής Εταιρείας* (1946-1947)· *Περιοδικόν εκδιδόμενον υπό Ευάγγ. Παυλίνην* (1949)· Μηνιαίο, δίσηπλο, 30x22 εκ. Το 1933 κυκλοφόρησαν δέκα τεύχη, τα δύο διπλά (Ιούλ.-Αύγ. και Σεπτ.-Οκτ., σ. 1-288). Τον ίδιο χρόνο εκδόθηκε το *Λεύκωμα της εβδομάδος Ελληνικής Αγωγής*.

γής. Το 1934 κυκλοφόρησαν έξι διπλά τεύχη (σ. 1-240), το 1935 έξι (Ιαν.-Φεβρ., Μαρτ., Απρ., Μάιος-Ιούλ., Αύγ.-Νοέ. και Δεκ., σ. 1-320), το 1936 τέσσερα (Ιαν.-Απρ., Μάιος-Ιούν., Αύγ.-Νοέ. και Δεκ., σ. 1-272), το 1946 τρία (Σεπτ., Οκτ. και Νοέ.-Δεκ., σ. 1-95), το 1947 τρία (Ιαν.: πανηγυρικό, Μάιος και Οκτ., σ. 1-103) και το 1949 τρία (Αύγ., Σεπτ., Νοέ.). Τιμή τεύχους: 10 δρχ. και 20 δρχ. για τα τχ. Ιούλ.-Αύγ., Σεπτ.-Οκτ. και Νοέ. 1933. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 120 δρχ. και εξωτερικού 10 σελίνια. «Τύποις “Ερμού”». Κεραμεικού 28 (έως τον Οκτ. 1934) και Λεπενιώτου 26 (Νοέ. 1934 - Δεκ. 1936). Στα τχ. 1946-1949 το όνομα του τυπογραφείου δεν αναγράφεται.

Η *Ελληνική Αγωγή* «έταξεν ως σκοπό της να βοηθήσει την τάσιν που έχει το σημερινόν σχολείον του βερμπαλισμού να εξελιχθή μέχρι του τέρματος, όπου βρίσκεται η Ελληνική αγωγή, της οποίας σκοπός ήτο η δημιουργία του καλού κ' αγαθού, δηλαδή του Έλληνος, και η οποία εχρησιμοποίη προς τούτο την γυμναστικήν κατά πρώτον λόγον και την μουσικήν κατά δεύτερον». Αυτοπροσδιορίζεται ως μη επαγγελματικό περιοδικό αλλά και ως δελτίο της Εταιρείας Γυμναστικών Μελετών και θεωρεί την έκδοσή του όφελος υπέρ της γυμναστικής ιδεολογίας και θήμα μέσω του οποίου θα εκφράζουν τις απόψεις τους οι γυμναστές. Όταν το 1946 ιδρύεται η Γυμναστική Εταιρεία στη θέση της Εταιρείας Γυμναστικών Μελετών, οι στόχοι δεν αλλάζουν και το περιοδικό συνοδεύεται από τον αντίστοιχο υπότιτλο.

Πήρε τον τίτλο του από την αγωγή που εφαρμόστηκε στην Αρχαία Ελλάδα. Το πνεύμα του πολιτισμού της κλασικής Ελλάδας, η ένθερμη υποστήριξη των αρχών της αγωγής με την οποία δημιουργήθηκε το ελληνικό δαίμα του 5^{ου} και 4^{ου} αιώνα κυριαρχεί στις σελίδες του και ιδιαίτερα στο κύριο άρθρο το οποίο είναι συνήθως ανυπόγραφο.

Η ύλη σε όλη τη διάρκεια της έκδοσής του περιλάμβανε σταθερές θεματικές ενότητες: «Επιστήμη Τέχνη», «Γυμναστική Λαογραφία», «Γυμναστική Φιλολογία», «Φαιδρά και Παράξενα», «Γυμναστική και Αθλητική Κίνησης». Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται το 1936 στους σχολικούς περιφερειακούς αγώνες οι οποίοι τελέσθηκαν δύο φορές και σημείωσαν μεγάλη επιτυχία επειδή διοργανώθηκαν σύμφωνα με την ελληνική παράδοση. Την ίδια χρονιά, 1936, οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Βερολίνου και το πραξικόπημα της 4^{ης} Αυγούστου παρουσιάζονται ως μεγάλα και ιστορικά γεγονότα, το μεν πρώτο γιατί «ήσαν τελετή και πανήγυρις», το δε δεύτερο γιατί «θα

ανορθωθούν τα οικονομικά, θα τονωθούν αι πολεμικά δυνάμεις, θα δυνηθή να λειτουργήσι καλύτερον η κρατική μηχανή [...] και τέλος θα ευκολυνθή ο αγών της *Ελληνικής Αγωγής*».

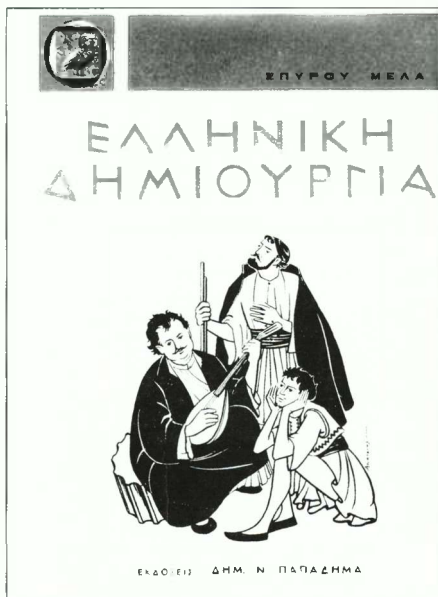
Όταν ο Ευαγγ. Παυλίνης αναλαμβάνει το 1949 το περιοδικό, ο σκοπός της έκδοσης επαναλαμβάνεται ο ίδιος όπως είχε διατυπωθεί το 1933. Υπάρχουν μεταφορές από τη γαλλική και γερμανική γλώσσα για την προπόνηση, τις υγιεινές συνθήκες της άσκησης, τις παιδιές. Στην *Ελληνική Αγωγή* εκτός από γυμναστές και γυμνάστριες, σπουδαστές και καθηγητές της Γυμναστικής Ακαδημίας γράφουν και οι Ευαγγ. Παυλίνης (από το 1936 και με την ιδιότητά του ως γενικός επιδευρητής της Γυμναστικής), Κλ. Παλαιολόγος (από το 1947 και με την ιδιότητά του ως επιδευρητής του Αθλητισμού), Α. Παπαδήμος (υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων), Γ. Παλαιολόγος (γεν. γραμματέας του υπουργείου Παιδείας), Φ. Καρβελάς (διευθυντής Σωματικής Αγωγής), Γ. Ζομπανάκης (από το 1947, διευθυντής της Σωματικής Αγωγής), Γ. Κρόκης (από το 1947, επιδευρητής της Γυμναστικής)

BIBΛIOΘΗKH-APXEIO: BB. ΔOΑ. EBE. EΛIA.

ΓEOPIA NEZI

Ελληνική Δημιουργία

Αθήνα, 1948-1954, αρ. τχ. 1-153. Διευθυντής-ιδιοκτήτης: Σπύρος *Μελάς. Στα πρώτα δεκαεπτά τεύχη αναγράφεται ως διευθυντής σύνταξης ο Σοφοκλής Γκαρμπούλης. Δεκαπενθήμερο περιοδικό, δίστιγλο, κυκλοφορούσε την 1^η και 15^η κάθε μήνα (είναι ενδεικτικό ότι το πρώτο τεύχος κυκλοφόρησε στις 15 Φεβρ. 1948 και το τελευταίο στις 15 Ιουλ. 1954). Η σελίδωση και η διάταξη της ύλης δεν ήταν σταθερή, ώσπου το 1953 το έντυπο απέκτησε ομοιομορφία στην εμφάνιση του και ο όγκος κάθε τεύχους σταθεροποιήθηκε στις εξήντα τέσσερις σελίδες. Διαστάσεις: 23x16 εκ. Αρχικά πωλούνταν έναντι 3000 δρχ. (74000 δρχ. οι ετήσιες συνδρομές εσωτερικού), όμως γύρω στα μέσα του 1950 η τιμή αυξήθηκε σε 5000 δρχ. (120000 δρχ. οι ετήσιες συνδρομές εσωτερικού). Η αρχική διεύθυνση βρισκόταν στην οδ. Σωκράτους 43, όμως στα τέλη του 1948 τα γραφεία μεταφέρθηκαν στην οδ. Σταδίου 14B, όπου συστενάχονταν με τον εκδοτικό οίκο Μ. Σαλιβέρου. Δύο χρόνια αργότερα μετακόμισαν στην οδ. Μουρούζη 10, ενώ τον Απρ. 1953 εγκαταστάθηκαν στην Εκάλη. Από το τχ. 120 (1 Φεβρ. 1953) δηλώνεται ως τόπος κεντρικής διάδεσης τευχών (καθώς και διεύθυνση στην οποία έπρεπε να στέλνονται συνδρομές, συνεργασίες και βιβλία) ο «Αρχαίος Εκδοτικός Οίκος Δημ. Τημητράκος Α.Ε.» (πλ. Συντάγματος), του οποίου το τυπογραφείο φαίνεται ότι χρησιμοποιούσε το περιοδικό.

Υπήρξε, κατά επανειλημμένες δηλώσεις των συντελεστών της, ένα «πνευματικό» και «εθνικό» περιοδικό: απ' τη μια, οι στήλες της ήταν ανοιχτές στη λογοτεχνική παραγωγή και κριτική, το δοκίμιο, την εκδοτική, θεατρική και καλλιτεχνική επικαιρότητα και απ' την άλλη, διακηρυγμένος σκοπός του ήταν να επαναφέρει το αίτημα της «ελληνικότητας» στο προσκήνιο της πνευματικής ζωής. Η *Ελληνική Δημιουργία* ερμήνευε την «ελληνικότητα» κατά τρόπο εσωστρεφή και αμυντικό, δηλαδή ως επιστροφή στην παράδοση, ανάδειξη της «εθνικής ιδιοτυπίας», επάνοδο σε «μια τέχνη απόλυτα ιδιαιτηγή» και καταπολέμηση της μίμησης ξένων προτύπων. Τασσόταν υπέρ της δημοτικής γλώσσας ως διαύλου επικοινωνίας με την ανόθευτη λαϊκή παράδοση. Στο στόχαστρο του περιοδικού βρέθηκαν όσοι κατονόμαζε με ανελέητη φραστική σφοδρότητα ως υπεύθυνους για την υποτιθέμενη πνευματική παρακμή: οι «φραγκολεβαντίνοι», όπως τους ονόμαζε, της «γενιάς του '30» και οι αριστεροί διανοούμενοι, οι οποίοι, στο πλαίσιο της εμφύλιας σύγκρουσης, ήταν επιπρόσθετα καταδικαστέοι για την αποστασιοποίησή τους από τον «εθνικό αγώνα» ή τη συμπόρευσή τους με τους αντάρτες αντίστοιχα. Η *Ελληνική Δημιουργία* αντίθετα, φιλοδοξούσε να αποτελέσει προφυλακή

των εθνικοφρόνων δυνάμεων στο πεδίο της τέχνης και των ιδεών.

Σταθερές στήλες ήταν μόνο το εισαγωγικό άρθρο (που κατά κανόνα υπέγραφε ο Σπ. Μελάς) και η ενότητα με τίτλο «Το δεκαπενθήμερο» που αφορούσε την πνευματική κίνηση και τις νέες κυκλοφορίες βιβλίων. Το υπόλοιπο τεύχος καλυπτόταν από συνεργασίες, συνήθως στο πλαίσιο του κεντρικού αφιερώματος. Στα επτά χρόνια κυκλοφορίας του πρόβαλε ποικίλα αφιερώματα: από τον Κ. *Παλαμά ως τον Ι. Κονδυλάκη, από τον Απόστολο Παύλο ως τον λόρδο Βύρωνα, από τη νεοελληνική μουσική ως το Άγιον Όρος κ.ά. Μεταξύ των συνεργατών του συγκαταλέγονται σπουδαίες προσωπικότητες των γραμμάτων, όπως οι Γ. *Δροσίνης, Στρ. *Μυριβήλης, Δ. Κόκκινος, Θ. Πετσάλης, Φ. *Κόντογλου, Γ. Αθανασιάδης-Νόβας, Α. Καραντώνης, Αχ. *Κύρου κ.ά. Στα τεύχη του πρωτοδημοσιεύτηκαν διάφορα διηγήματα και ποιήματα ή παρουσιάστηκαν σε συνέχειες μυθιστορήματα, όπως η «Παναγία η Γοργόνα» του Μυριβήλη και «Οι Χωριάτες» του Αστέρη Κοσβατζή. Παράλληλα, αναδημοσιεύτηκαν αποσπάσματα έργων της αρχιότητας και του μεσαίωνα, αλλά και κείμενα νεώτερων συγγραφέων, όπως οι Κ. Παλαμάς, Αλ. Παπαδιαμάντης, Α. Κάλβος, Λορ. Μαβίλης και Αρ. Προβελέγγιος. Η μετάφραση έργων αλλοδαπών συγγραφέων ήταν σπάνια. Το μήνυμα του περιοδικού επιχειρήθηκε να διαχυθεί στην κοινωνία μέσω της ίδρυσης συλλόγων «Φίλων της Ελληνικής Δημιουργίας» (ειδικά μεταξύ 1948-1950), της διοργάνωσης επιμορφωτικών ομιλιών στις επαρχίες και των περιοδικών του Μελά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΔΒΠατρ., ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αδ. Στ. Ανεστίδης (επιμ.): «*Ελληνική Δημιουργία*». *Ευρετήριο*. Αθήνα, εκδ. Παπαδάμα, Αθήνα 1974.

ΓΚΩΝΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΤΣΟΥΔΑΣ

Ελληνική Δημοκρατία

Εφημερίς του Δημοκρατικού Συλλόγου Πατρών, εκδομένη άπαξ του μηνός. Πάτρα. Πάνω από τον τίτλο έφερε το σύνθημα: «Η επανάστασις είναι ο νόμος της προόδου». Το πρώτο και μοναδικό φύλλο κυκλοφόρησε τα μέσα Μαΐου 1877. Συνδρομή ετήσια φράγκα 2.

Περιείχε το καταστατικό του Συλλόγου, μετάφραση άρθρου γαλλικής εφημερίδας για την επέτειο της Κομμουνίας των Παρισίων και ειδήσεις από την εφ. *Plebe* του Μιλάνου, για ταραχές στη νότιο Ιταλία, στις οποίες πρωτοστατούσαν οι «κοινωνι-

σταί». Η έκδοσή της προκάλεσε ζωηρή αίσθηση στην πατραϊκή κοινωνία και άμεση αντίδραση των τοπικών αρχών. Η διάταξη του καταστατικού ότι ο Δημοκρατικός Σύλλογος επιδιώκει «την εφαρμογήν δημοκρατικού πολιτεύματος» προκάλεσε την ποικιλή δίωξη των μελών του διοικητικού συμβουλίου του. Συνελήφθησαν και προφυλακίσθηκαν έξι άτομα, με την κατηγορία ότι επιδιώκουν τη «βίαιη ανατροπή» του καθεστώτος κ.ά. Έπειτα από ένα μήνα περίπου αποφυλακίσθηκαν με χρηματική εγγύηση και τα τέλη Ιουλίου απηλλάγησαν από κάθε κατηγορία με βούλευμα, αλλά χαρακτηρίστηκαν «αναρχικά στοιχεία» και δόθηκε εντολή στην αστυνομία να τους έχει «υπό επιτήρησην». Την υπεράσπισή τους είχε αναλάβει ο Ρόκκος Χοϊδάς. Από τις ανακρίσεις διαπιστώθηκε ότι ιδρυτής του Συλλόγου ήταν ο καθηγητής των μαθηματικών Διονύσιος Αμπελικόπουλος. Τα περισσότερα μέλη ήταν νεαροί, μικροαστικών οικογενειών, από τους οποίους μερικοί δεν είχαν ενηλικιωθεί ακόμη. Ο Δημοκρατικός Σύλλογος των Πατρών ήταν ένας από τους πρώτους (αν όχι ο πρώτος) οργανωμένος σοσιαλιστικός όμιλος, που παρουσιάστηκε στη χώρα. Οι ιστορικοί χαρακτηρίζουν τα μέλη του σοσιαλιστές επηρεασμένους από τις θεωρίες ενός ουμανιστικού αναρχισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Ε. Πολίτης, *Χρονικό του Πατραϊκού τύπου, 1840-1940*. Πάτρα 1984.

ΝΙΚΟΣ Ε. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ελληνική Επιθεώρησις

Μηνιαίων περιοδικών. Αθήνα, Νοέ. 1907 - Αύγ. 1941, περ. Α', αρ. τχ. 1-406. Μάιος 1944 - Αύγ. 1944, περ. Β', αρ. τχ. 407-410 και Ιαν. 1946 - Ιούλ. 1946 (περ. νέα), αρ. τχ. 411-

417. Διευθύντρια: Ευγενία *Ζωγράφου. Άλλος υπότιτλος: *Μηνιαίων λογοτεχνικών περιοδικών* (αρ. τχ. 154-156 κ.ε.). Μηνιαίο, τριάντα δύο σελίδων αρχικά, δίσηλο, διαστάσεων 29x20,5 εκ. Τιμή φύλλου: 1 δρχ. «Συνδρομή προπληρωτέα δια το εσωτερικόν 12δρχ., δια το εξωτερικόν εις χρυσόν, δια τους δημοδιδασκάλους 8 δρχ.». Τυπογραφείο: Π.Α. Πετράκου.

Από τα μακροβιότερα περιοδικά έως το 1919, έχει τον χαρακτήρα γενικής επιθεώρησης και επιδιώκει να «είναι ο στυλοβάτης της ηθικής, ο υποστηρικτής της αληθούς αξίας, ο πρόμαχος του δικαίου». Πολυσέλιδο και καλοτυπωμένο (έως το 1917) ενδιαφέρεται για ζητήματα κοινωνικά (π.χ. για τη θέση της γυναίκας), πολιτικά και οικονομικά (ιδίως για τη γεωργία). Κατά τη διάρκεια των πολέμων δημοσιεύει πολλές σχετικές εικονογραφημένες ειδήσεις και άρθρα. Επίσης, πλούσιο σε σχόλια και ειδήσεις από την πνευματική και καλλιτεχνική επικαιρότητα, δημοσιεύει ανελλιπώς δύο τρία λογοτεχνικά κείμενα και, συχνά, κάποιο άρθρο με φιλολογικό θέμα, όπως το άρθρο του Σπ. Δε Βιάζη για τον Άνδρο. Κάλβο (αρ. τχ. 127 κ.ε.) και η πολετική σειρά των βιογραφικών άρθρων του ίδιου με τίτλο «Διαπρεπείς Ελληνίδες κατά τον 19^ο αιώνα» (αναφέρεται στις Ισαβέλλα Θεοτόκη, Αγγελική Πάλλη, Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου, Ευανθία Καίρη, Ελένη Αρμένη Μοτσηνίου, Αγανίκη Αινιάνος-Μαζαράκη, Μαντώ Μαυρογένους, Σαπρώ Λεοντιάς, Ευγενία Ζαρίφη κ.ά.), του Camillo Cessi για τον Σπ. Βασιλείαδη (αρ. τχ. 43, 44) και τον Δ. Παπαρηγόπουλο (αρ. τχ. 53 κ.ε.), του Ζ. Μακρή για τον Αλ. Παπαδιαμάντη (αρ. τχ. 39) και της Άννας Σταματελάτου για τη ρωσική λογοτεχνία από τον 18^ο αιώνα έως τον Τολστόι (αρ. τχ. 72 κ.ε.), τον νομπελίστα Ρ. Tagore (αρ. τχ. 75) και τον φουτουρισμό (αρ. τχ. 74). Δημοσιεύονται ακόμη ταξιδιωτικές εντυπώ-

σεις από την Ελλάδα, τη Μ. Ασία, την Κύπρο, την Ιερουσαλήμ, την Αίγυπτο και την Αγγλία.

Από το 1920 αλλάζει χαρακτήρα (διευθυντής συνταξης είναι πλέον ο Άγγελος Δόξας) και γίνεται λογοτεχνικό περιοδικό. Αν και ο προσδιορισμός αυτός αφαιρείται πολύ σύντομα από τον υπότιτλο, ο λογοτεχνικός χαρακτήρας παραμένει κυρίαρχος επί αρκετό ακόμη διάστημα, με τακτικούς συνεργάτες νέους της γενιάς του 1920 (τον Α.ν. Δρίβα, τον Τέλο Άγρα κ.ά.). Η παρακολούθηση της εκδοτικής, θεατρικής και λοιπής κίνησης είναι συστηματικότερη, ωστόσο, συνήθως πρόκειται όχι για βιβλιοκρισίες αλλά για βιβλιοπαραρτήσεις ή σύντομες κρίσεις. Μερικά τεύχη είναι αφιερωμένα σε λογοτέχνες, όπως οι Αλ. Παπαδιαμάντης (αρ. τχ. 159), Ανδρ. *Λασκαράτος (αρ. τχ. 165), Βύρωνας (αρ. τχ. 198) κ.ά. Αρκετά επίσης—αλλά άμεσα μεταξύ τους—είναι διάφορα επίκαιρα άρθρα και σημειώματα για ανθρώπους των γραμμάτων, γραμμένα από αφορμή τον θάνατό τους.

Τακτικός συνεργάτης ο Ν.Ι. Λάσκαρης, δημοσιεύει σειράς ιστοριοδικών άρθρων. Οι κρίσεις θεατρικών παραστάσεων είναι πολλές, αλλά οι περισσότερες, σύντομες, χωρίς ωστόσο να εξαντλούνται πάντα στην υπόθεση του έργου. Η ξένη λογοτεχνία

απασχολεί λιγότερο το περιοδικό (όπως στο άρθρο του Τάκη Παλατσώνη, «Ο μισέμος του Παύλου Claudel [...]», αρ. τχ. 169), ενώ ευαίρημα είναι τα σχετικά με τις εικαστικές τέχνες άρθρα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (αρ. τχ. 1-405), ΔΒΘ (1907-1914, 1928-1929, 1936-1940), ΕΒΕ (1907-1935), ΕΛΙΑ (αρ. τχ. 1-228, πλην των αρ. 108, 129, 134, 155. Πολλά μεμονωμένα τχ. από το 1928 έως το 1946).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κιράρογλου (επιστολεία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901 - 1940)*, τ. Α', σ. 155-166.

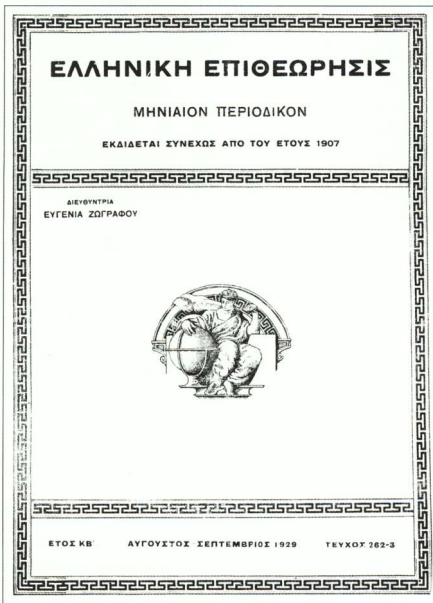
Χ.Α. ΚΑΡΑΟΙΛΟΥ

Ελληνική Κινηματογραφική Επιθεώρησις

Αθήνα, 18 Απρ. 1947 - 1 Αυγ. 1948. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Ανδρέας Δ. Δρίτσας. Αρχισυντάκτης: Φάνης Κλεάνθης (από το τχ. 4). Εβδομαδιαίο (Σάββατο), είκοσι οκτώ σελίδων (και έγχρωμο εξώφυλλο) / 36 σελίδων (επί αρχισυνταξίας Κλεάνθη), δίσηλο / τετράσηλο, διαστάσεων 28x21 εκ. Τιμή φύλλου: 1500 δραχ. Συνδρομές: ετήσια εσωτερικού 95000, κινηματογραφικά γραφεία, τράπεζες, ανώνυμοι οργανισμοί, εταιρείες 120000, τριμηνιαία 25000. Υπεύθυνος τυπογραφείου: Γεώργιος Καραμαλέγκος.

Κινηματογραφικό περιοδικό που απευθύνεται σε θεατές, φίλους του κινηματογράφου και επαγγελματίες. Στο πρώτο τεύχος ο Α. Δρίτσας σημειώνει: «Φιλοδοξούμε να δώσουμε στον κόσμο ένα περιοδικό σοβαρό, καλογραμμένο, συγχρονισμένο, που να μπορεί κανείς να το διαβάξει ευχάριστα, χωρίς όμως να χάνη τον καιρό του». Ως συντάκτες συνεργάστηκαν οι Βίων Παπαμιχάλης, Φάνης Κλεάνθης, Γ.Ι. Γεωργόπουλος, Γ. Κρητικός, Π. Παπαδόπουλος, Δ. *Ψαθάς, Ν. Τσιφόρος, Πολύβιος Βασιλειάδης, Ηλ. Μπακόπουλος, Β. Αστερίου, και ως σκιτσογράφοι ο Π. Παυλίδης και ο *Αρχέλαος.

Στα έγχρωμα εξώφυλλα απεικονίζονται πορτρέτα αστέρων του Χόλιγουντ. Ο Γ. Γεωργόπουλος αναλαμβάνει την επαγγελματική ύλη του περιοδικού, με άρθρα, συνεντεύξεις, έρευνες, στατιστικούς πίνακες. Ο ίδιος αργότερα, σε άλλα κινηματογραφικά περιοδικά (π.χ. *Κινηματογραφική εβδομάδα*, αρ. τχ. 1/7 Δεκ. 1952, ως ιδιοκτήτης-διευθυντής) θα ασχοληθεί συστηματικά με τον τομέα των «αριθμών». Στο «σαλόνι» παρουσιάζονται οι ταινίες της εβδομάδας. Κριτική ταινιών υπογράφουν ο Β. Παπαμιχάλης και ο Γ. Κρητικός, Δημοσιεύονται άρθρα ιστορίας και τεχνικής του κινηματογράφου. Επί αρχισυνταξίας Κλεάνθη δημοσιεύονται περισσότερα κείμενα κουτσομπολιού για χολιγουντιανούς πρωταγωνιστές.

Υπάρχει στήλη θεατρικής κριτικής, ευθυμογραφική-ματσας και μυθιστορήματος σε συνέχειες, μόδας και μακιγιάζ, γελοιογραφίας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (πλ. σ.), ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Κολαντιδής, *Ελληνική κινηματογραφική βιβλιογραφία, 1923-2000: οι κινηματογραφικές εκδόσεις στην Ελλάδα από το 1923 μέχρι τον Αύγουστο του 2000*, Αθήνα, Αιγόκερος 2000.

ΕΛΙΖΑ-ΑΝΝΑ ΔΕΛΒΕΡΟΥΔΗ

Ελληνική Μακεδονία, Κοζάνη, 1950-1953

βλ. *Δυτική Μακεδονία*

Ελληνική Μέλισσα / L Abeille Grecque

Εφημερίς Πολιτική, Φιλολογική και Εμπορική, Σύρος, 20 Αυγ. 1832 - 25 Σεπτ. 1832, αρ. φ. 1-6. Εκδότης: Δ. Σταυρινός. Τυπογραφείο: «Ιωάννης Σφοίνης και Συντροφείς». Η εφημερίδα λανθάνει.

Η πρώτη εφημερίδα που τυπώθηκε στις Κυκλάδες. Με προκήρυξη του στις 8 Αυγούστου 1832 ο Σταυρινός, που την υπογράφει ως εκδότης, επισημαίνει ότι είχε φτάσει ο καιρός να αποκτήσει η Σύρος την εφημερίδα της, η οποία θα ήταν πολιτική, φιλολογική και εμπορική. Ως στόχο της δηλώνεται ότι: «η ελευθερία, η αλήθεια, η κοσμιότητα, η αμεροληψία και η κοινή ωφέλεια δέλουν χαρακτηρίζει τας μικράς εκδόσεις μας και παρατηρήσεις περί την πολιτικήν κατάστασιν, την κοινήν εκπαίδευσιν τής πατριδος μας και το τής νήσου ταύτης εμπόριον [...] παρατηρήσεις συμφώνους πάντοτε με τον περί της ελευθεροτυπίας όρους εις το ιερόν Σύνταγμα μας». Την αναγκαία ύλη θα εύρισκαν από ανταποκρίτες στην Ευρώπη, δεδομένου ότι η Σύρος είχε διαρκή επικοινωνία, λόγω του εμπορίου της. Θα καταχωρούσαν οποιαδήποτε διατριβή, πολιτική και φιλολογική τους έστειλαν που θα ωφελούσε το ελληνικό έθνος. Προς τον σκοπό αυτό σημειώνεται στην προκήρυξη: «οι δε επιθυμούντες τας σχέσεις τής Μελίσσης μας να διευθύνονται προς τον Νικόλαον Παπαδόουκαν». Η τιμή της εφημερίδας οριζόταν σε οκτώ τάλαρα δίστηλα τον χρόνο, θα δημοσίευε κείμενα στα ελληνικά και τα γαλλικά, θα εκδιδόταν κάθε Σάββατο και το πρώτο φύλλο θα κυκλοφορούσε στις 20 Αυγούστου (εφ. *Αθηνά*, αρ. φ. 48, 31 Αυγ. 1832).

Δεν έχουν σωθεί φύλλα έτσι ώστε να είναι γνωστά τα περιεχόμενά τους, αλλά ελληνική εφημερίδα της εποχής δημοσίευσε άρθρο γαλλόφωνης εφημερίδας της Σμύρνης, σύμφωνα με το οποίο η *Ελληνική Μέλισσα* δεν αναγράφει καθόλου ειδήσεις από

την Ελλάδα, αλλά αναδημοσιεύει άρθρα από γαλλικές εφημερίδες. Προτείνει στον εκδότη να εγκαταλείψει τέτοιου είδους αρθρογραφία και να ασχοληθεί με εμπορικές ειδήσεις. «Τοιουτοτρόπως δέλει ωφελήσει τω όντι την Ελλάδα και τότε η εφημερίς του δικαίως ημπορούσε να επωνομασθή Εφημερίς της Νήσου Σύρας. Διότι την ημέραν είναι η Σύρα η πρωτεύουσα εμπορική πόλις της Ελληνικής Ηπικρατείας, και καθώς ο ίδιος το ομολογεί εις την προκήρυξιν του αυτή η Νήσος έχει συνεχή κοινωνίας με όλες σχεδόν τας παραθαλασσίους Εμπορικός πόλεις» (εφ. *Ο Ελληνικός Καθρέπτης / Le Miroir Grec*, αρ. φ. 16/30 Οκτ. 1832).

Στις 10 Νοεμβρίου 1832 ο Ιωάννης *Σφοίνης με διαμαρτυρικό του προς τον Δημόσιο Μνημόνα Σύρου αναφέρει ότι είχαν συμφωνήσει με τον Νικόλαο Παπαδόουκα να τυπώνει την εφημερίδα του αντί 420 διστήλων τον χρόνο. Όταν κυκλοφόρησαν τα έξι πρώτα φύλλα, έπαυσε να εκδίδεται. Η διακοπή κατά πάσα πιθανότητα οφείλεται και στο γεγονός ότι διαφώνησε ο Σφοίνης με τον Παπαδόουκα που «ήθελε να μεταβάλει την εφημερίδα εις μόνον γρακικήν», σύμφωνα με το διαμαρτυρικό. Το βέβαιο είναι ότι δεν κυκλοφόρησαν άλλα φύλλα. Δεν είναι τυχαίο ότι λίγο μετά ο Ιωάννης Σφοίνης εκδίδει άλλη εφημερίδα, τη δεύτερη που εκδόθηκε στο νησί, με τίτλο *Περίεργα*, από την οποία υπάρχει περιγραφή του πρώτου φύλλου της, 1 Σεπτεμβρίου 1832, αλλά που πιθανότατα δεν εκδόθηκε άλλο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Β. Σφυρόερας, «Οι πρώτες εφημερίδες της Ερμούπολης: Φιλολογικές και πολιτικές ανηχεύσεις», Ο.Μ.Ε.Δ., *Νεοελληνική παιδεία και κοινωνία. Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου αφιερωμένου στη μνήμη του Κ.Θ. Δημαρά*, Αθήνα 1995, σ. 295-313· Μαν. Α. Βουρλώτης, *Καρμανιόλια και βιβλίο (1800-1839)*, Αθήνα 1990.

ΜΑΝΟΛΗΣ Α. ΒΟΥΡΛΩΤΗΣ

Ελληνική Νεότης

Εβδομαδιαία ποικίλη επιθεώρησις, Αθήνα, 25 Δεκ. 1917 - 1 Μαρτ. 1918, αρ. τχ. 1-7. Διευθυντής: Γ. Καρδαράς, Αρχισυντάκτης: Θάναος Γ. Μηλιδώνης. Παρά τη βούληση των υπευθύνων να εκδίδεται κάθε εβδομάδα αυτό δεν συνέβη. Κάθε τεύχος είχε οκτώ σελίδες, τρίστηλες, διαστάσεων 20,4x18,5 εκ. Τιμή τεύχους: 15 λεπτά. Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 8 δρχ., εξαμηνιαία 4 δρχ., τριμηνιαία 2 δρχ. Συνδρομές εξωτερικού: ετήσια 12 δρχ., εξαμηνιαία 6 δρχ., τριμηνιαία 3 δρχ., που αυξήθηκαν στη συνέχεια. Τυπνώταν στο «Αθηναϊκόν Τυπογραφείον».

Από τα λίγα νεανικά έντυπα που κυκλοφόρησαν εκείνη την περίοδο. Κατά το σύντομο διάστημα εκ-

δοσής του απέβλεπε, μέσα στις πολεμικές συνθήκες που επικρατούσαν, να βοηθήσει στη διαπαιδαγώγηση, τη μόρφωση και την ψυχαγωγία της νέας γενιάς. Αποκαλυπτική, όσον αφορά τις αντιλήψεις που εξέφραζε, είναι η προμετωπίδα του. Η κεντρική ζώνη, στο βάθος της οποίας προβάλλεται ο δικέφαλος αετός πλαισιώνεται από δύο παραστάσεις: αριστερά του Παρθενώνα και δεξιά της Αγίας Σοφίας.

Στο προγραμματικό σημείωμα «Προς τους αναγνώστας μας» (αρ. τχ. 1, σ. 4), μεταξύ των άλλων, επισημαίνονται: «Η έλλειψις ενός περιοδικού ερχομένου να συμβάλει εις την πρόοδον της Νεοελληνικής λογοτεχνίας, ικανού να ενδαρύνη κάθε νέον που με τη φλόγα της δημιουργίας εις τα στήθη, κι' ένα ταλέντο δυνάτο, μ' ακαλλιέρητο, βοηθός έρχεται με το ζήλο να εργασθή, να τανύση τας πτέρυγας του υπέρ τον δειόν Ελικώνα, μα δε βρίσκει το βοηθό και οδηγό στο δρόμο της Τέχνης που αναζητά! Η έλλειψις αυτή, η αισθητή και μεγάλη, μας νήγκασε να προδόμεν τον ταχύτερον εις την πραγμάτωσιν του σκοπού μας βέβαιον, ότι το κοινόν και προπαντός η *Ελληνική Νεότης* προς την πλειότερον, ως νέον, υπευθύνόμεθα, η χρυσή της Πατριδος ελπίς διά την διαπαιδαγώγησιν, μόρφωσιν και ψυχαγωγίαν της οποίας ερχόμεθα να εργασθώμεν, αφηρούντες και χρήμα και μόχθους, το παν, θέλει μας παρέξει αμέριστον την συνδρομήν και υποστήριξίν της, ώστε να μην είνα υπερβολικά αι ζημιαί μας».

Σε κάθε τεύχος δημοσιεύονταν ποιήματα, διηγήματα και χρονογραφήματα. Υπήρχε σελίδα με ανέκδοτα και αλληλογραφία. Ακόμη, υπήρχαν προσκοπικές ειδήσεις και σύντομα σχόλια για την πολιτική κατάσταση της εποχής. Όλα τα κείμενα διαπνέονται από αισιοδοξία. Σε αυτά αποτυπώνονται οι ελπίδες που υπήρχαν για τη νικηφόρα έκβαση των στρατιωτικών επιχειρήσεων που θα οδηγούσαν στη διεύρυνση της ελληνικής επικράτειας. Προς την κατεύθυνση της παγίωσης του ίδιου αισθήματος μεταξύ των νεαρών αναγνώστών λειτουργούσαν και οι φωτογραφίες που παρουσίαζαν αναχωρήσεις στρατιωτικών τμημάτων προς το μέτωπο.

Η έκκληση των υπευθύνων του εντύπου να τύχουν της συνδρομής των νέων, φαίνεται ότι δεν βρήκε ανταπόκριση στον επιθυμητό βαθμό. Τα έξοδα της εκτύπωσης, ιδιαίτερα αυξημένα λόγω των έκτακτων αναγκών, δεν μπορούσαν να καλυφθούν από τις λιγοστές διαφημίσεις που υπήρχαν σε κάθε τεύχος. Έτσι το περιοδικό, μετά την κυκλοφορία του έβδομου τεύχους, ανέστειλε την έκδοσή του. Ο εκ

των συντελεστών του, Θάνος Γ. Μηλιδώνης, θα επαναλάβει αργότερα το εκδοτικό εγχείρημα. Το 1927 υπήρξε αρχισυντάκτης περιοδικού με την ίδια ονομασία.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

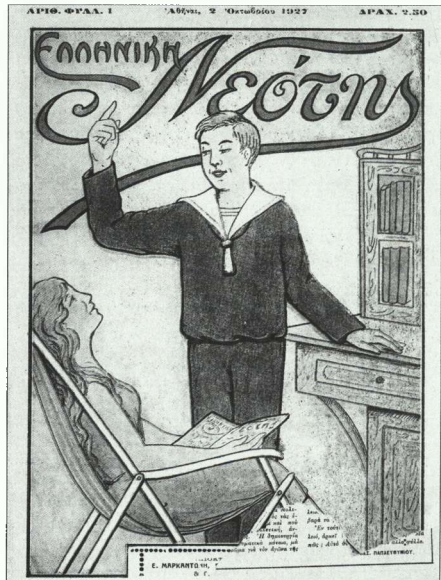
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ.Γ. Τσιγκνάκης, *Ελληνικός νεανικός τύπος (1915-1936)*. Καταγραφή, Αθήνα, εκδ. ΙΑΕΝ, 1986, σ. 67-69.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΤΣΙΓΚΝΑΚΗΣ

Ελληνική Νεότης

Φιλολογικό, παιδαγωγικό και εγκυκλοπαιδικό περιοδικό. Αθήνα, 1927. Στα τχ. 1-4 ως ιδιοκτήτες εμφανίζονται οι Ε.Κ. Μαρκαντώνης, Β. Παπαευθυμίου και Γ. Ρόδης, ως διευθυντής ο Βασ. Παπαευθυμίου και ως αρχισυντάκτης ο Θάνος Μηλιδώνης· στο τχ. 5 αναφέρεται ως ιδιοκτήτης-διευθυντής ο Ε.Κ. Μαρκαντώνης και ως αρχισυντάκτης ο Θάνος Μηλιδώνης, ο οποίος, τα χρόνια 1917-1918 υπήρξε επίσης αρχισυντάκτης περιοδικού με την ίδια ονομασία. Εβδομαδιαίο, δεκαέξι σελίδων, τρίστηλο, διαστάσεων 28,5x21,4 εκ. Είναι γνωστά 5 τεύχη του εντύπου (2-30 Οκτ. 1927). Τιμή τεύχους: 2,5 δρχ. Ιφραεΐα: Κορνάρου 3, Αθήνα. Τυπογραφείο: Ρούθβης 16.

Αποκλειστικός στόχος του εντύπου ήταν η ψυχαγώγηση των παιδιών. Στο προγραμματικό άρθρο

του με τίτλο «Με δυο λόγια» (αρ. τχ. 1. σ. 2) δηλωσάν: «Ένα περιοδικό βγαίνει πολλές φορές με ορισμένο πρόγραμμα, μα αυτό το πρόγραμμα δεν μπορεί να το εφαρμόσει, γιατί μεσολαθούν τόσα και τόσα εμπόδια. Μα εμείς δε βγαίνουμε, βλέπετε, με καμμία υπόσχεση. Προτιμούμε η εργασία μας να δώσει μόνη της το πρόγραμμά μας. Δεν λέμε τίποτα, ούτε εκδηλούμε πόθους και όνειρα μεγάλα. Ένα μόνο τονίζουμε: Πως θέλουμε να κάνουμε το περιοδικό μας ένα αγαπητό φίλο στα παιδιά, ένα ωφέλιμο σύντροφον στους δασκάλους, ένα καλό σύμβουλο στους γονείς. Τίποτα παραπάνω. Φιλοδοξούμε να προσφέρουμε κάτι που νάνε χρήσιμο στην κοινωνία».

Στο περιοδικό, τα εξώφυλλα και τα οπισθόφυλλα του οποίου ήταν χρωματιστά, δημοσιεύονταν διηγήματα, σκετς, παιχνίδια και ανέκδοτα. Τα κείμενα διανθίζονταν με σκίτσα. Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες των υπευθύνων να ευδοκιμήσει η έκδοση, αυτό δεν έγινε δυνατό. Σε μια προσπάθεια προσέλευσης νέου αναγνωστικού κοινού, υπήρξαν ανακατατάξεις στη συντακτική ομάδα αλλά και αναπροσαρμογή στόχων. Ενδεικτικό είναι το σημείωμα που δημοσιεύεται στο εσώφυλλο του τχ. 5: «Η ΑΛΛΑΓΗ. Με το σημερινό φύλλο η *Ελληνική Νεότης* εγκαινιάζει μία νέα περίοδο. Με την επιθυμία να κάνουμε το περιοδικό μας το περιοδικό της νεότητος και όχι των παιδιών που είναι 10-14 χρόνων, μετβάλλουμε το περιεχόμενό του σε τρόπο, που να είναι εντρίψημα για όλους τους νέους, ασχέτως ηλικίας και μορφώσεως. Την αλλαγή αυτή, είμεθα δέβαιοι πως θα εκτιμήσετε όσον πρέπει, τόσο περισσότερο καθ' όσον δε δεσμεύει την έμπνευσή σας στην αποστολή συνεργασίας».

Όμως, ούτε αυτή τη φορά είχε διάρκεια η πρωτοβουλία του Θάνου Μηλιδώνη. Κατά πάσα πιθανότητα το περιοδικό διέκοψε την έκδοσή του ύστερα από την κυκλοφορία του τχ. 5.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ, Ιδιωτική συλλογή Γεωργίου Ζεβελάκη.

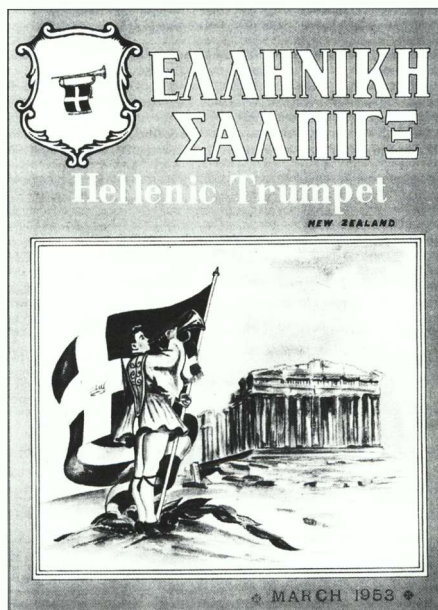
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ.Γ. Τσιγκνάκης, *Ελληνικός νεανικός τύπος (1915-1936)*, Καταγραφή, Αθήνα, εκδ. ΙΑΕΝ, 1986, σ. 364-366.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΤΣΙΓΝΑΚΗΣ

Ελληνική Σάλπιγξ / Hellenic Trumpet

*Μηνιαία δημοσκοπική, φιλολογική και εθνική επιθεώρησης. Ουέλλινγκτον (Νέα Ζηλανδία), 1952-1988. Ιδιοκτήσης-διοικητής-διαχειριστής-εκδότης: Παναγής *Παπαφλωράτος, έως τον θάνατό του (1988). Αρχικά συνεργάζονταν*

στη σύνταξη της οι Χριστόφορος Ζώγιας και Μιχάλης Ορφανός από το Γαλάτσι της Ρουμανίας και ο ιερέας π. Ηλίας Οικονόμου από την Κορινθία. Μερικά χρόνια αργότερα ο Παπαφλωράτος θα συνέχισε την έκδοσή της μόνος του. Άλλος υπότιτλος: *Μηνιαία εθνική, δημοσκοπική και φιλολογική επιθεώρησης. Μηνιαίο, δίσηλο, διαστάσεων 27,3x21,5 εκ. (1952-1959) / 26x21 εκ. (1959 έως μέσα δεκαετίας 1960) / 25x18 εκ. (μέσα δεκαετίας 1960 κ.ε.), δεκαετίς έως σαράντα σελίδων γραμμένων στη γραφομηχανή στη συνέχεια εκδόθηκε ως εφημερίδα, συνήθως εξα-σέλιδη, διαστάσεων 44x29 εκ. Την πρώτη δεκαετία τυπωνόταν σε ένα στοιχειώδες τυπογραφικό μηχάνημα στο γκαράζ του σπιτιού του και από το 1962 σε δικό του τυ-*

πογραφείο στο πίσω μέρος του βιβλιοχαρτεμπορικού του καταστήματος «Αθήναιο». Διανεμόταν δωρεάν.

Το πρώτο ελληνικό έντυπο της Νέας Ζηλανδίας. Αρχικά εκδόθηκε με τη μορφή περιοδικού και περιλάμβανε ποικιλία ειδησεογραφικής και φιλολογικής ύλης: πολιτική και πολιτισμική ενημέρωση από την Ελλάδα, παροικιακά νέα του ελληνισμού της Νέας Ζηλανδίας, λογοτεχνήματα ελλαδιτών συγγραφέων και ποιητών, αλλά συχνά και Ελλήνων της εκεί παροικίας, αθλητικά κ.ά. Έως τα μέσα της δεκαετίας του 1950 η ύλη ήταν αυστηρά διαρθρω-

μένει σε κύριο άρθρο, νέα και περιέργα, επιστημονικά νέα, παροικιακή κίνηση, θρησκευτική ζωή, καλλιτεχνικά νέα, ιστορικά άρθρα, διήγημα, νέα από παντού, η ζωή του παιδιού, ποιήματα, αθλητική ζωή, χιούμορ και μηνιαίο ημερολόγιο. Το περιοδικό έδωσε τη μάχη του στον ομογενειακό χώρο μη διστάζοντας, κατά καιρούς, να εκφράζει σθεναρά τη γνώμη του, να παίρνει θέση στα παροικιακά ζητήματα και να στηλιτεύει κάθε διασπαστική ενέργεια. Από το 1956 παρατηρείται πιο ελεύθερη κατανομή και διάρθρωση της ύλης, χωρίς πλέον συγκεκριμένους τίτλους στηλών και ένα μεγαλύτερο ειδησεογραφικό και λογοτεχνικό άνοιγμα προς την Ελλάδα. Επιπλέον, ενώ η ύλη ήταν κυρίως ελληνόγλωσση, τώρα εμφανίζεται αύξηση στην αγγλόγλωσση, συχνά δανεισμένη από ομόγλωσσα περιοδικά της Αθήνας, όπως *HelleNews Athens*, *Economic Review of Greece* κ.ά.

Τα οικονομικά του εντύπου παρέμειναν σε χαμηλό επίπεδο γιατί ο Παππαφλωράτος επέμενε να διανέμει την *Ελληνική Σάλτιγγα* δωρεάν. Ωστόσο, η αισθητή αύξηση μεταναστών από την Ελλάδα και την Αίγυπτο κατά την περίοδο 1961-1966, είχε καλές επιπτώσεις και στην κυκλοφορία του περιοδικού με παράλληλη αύξηση του αναγνωστικού του κοινού. Τώρα, το περιοδικό εμφανιζόταν όλο και περισσότερο ελλαδοκεντρικό παρά παροικιακό, ενώ από πλευράς περιεχομένου όλο και πιο πολύ προοιδιαζε σε εφημερίδα, μολοντί το σχήμα συνέχιζε να είναι περιοδικού. Ακόμη και το εξώφυλλο άρχισε να αλλάζει με τη χρησιμοποίηση συχνά δεμάτων και φωτογραφιών από την Ελλάδα. Όταν στις αρχές της δεκαετίας του 1980 άλλαξε το σχήμα του περιοδικού σε εφημερίδα, και τυπικά μεταβλήθηκε από το ένα είδος στο άλλο, καθώς από πλευράς περιεχομένου και διάρθρωσης της ύλης ήταν ήδη πλησιέστερο προς την εφημερίδα παρά προς το περιοδικό. Παράλληλα, το αγγλόγλωσσο ποσοστό ύλης μειώθηκε ακόμη περισσότερο και τελικά το έντυπο έγινε τελείως ελληνόγλωσσο.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 η πλειονότητα της ύλης ήταν αναδημοσιεύσεις άρθρων και σχολίων του Τύπου της Ελλάδας, της Κύπρου και της ελληνικής διασποράς, με ελάχιστα μόνο παροικιακά νέα. Τώρα πλέον, και με μειωμένη ποιότητα, δεν πληρούσε τον αρχικό σκοπό του, δηλαδή την κάλυψη των ενημερωτικών αναγκών της ομογένειας σχετικά με ό,τι συνέβαινε στον ελληνισμό της Νέας Ζηλανδίας. Στις αρχές του 1988 ο Παππαφλωράτος,

ασθενής ήδη, σταμάτησε την έκδοση της εφημερίδας του ύστερα από σχεδόν τέσσερις δεκαετίες συνεχούς κυκλοφορίας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Γιώργου Καναράκη (Bathurst Αυστραλίας, έτ. 1953-1954 με ελάχιστα κενά, έτ. 1959-1968 με ελλ., Απρ. 1986).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ευάγγ. Σαρρής, «Η Ελληνική Σάλτιγγα στη Νέα Ζηλανδία», *Ο Κρίκος*, 115-116 (1960), 30· Γ. Φραγκιαδάκης, *Ο Ελληνισμός της Νέας Ζηλανδίας*, Ουέλλινγκτον 1990, σ. 128-130· Γ. Καναράκης, *Ο Ελληνικός Τύπος στους Αντίποδες: Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία*, Αθήνα, εκδ. Γρηγόρη, 2000, σ. 157-160· του ίδιου, *Οψεις της λογοτεχνίας των Ελλήνων της Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας*, Αθήνα, εκδ. Γρηγόρη, 2003, σ. 289-290.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΝΑΡΑΚΗΣ

Ελληνική Φωνή / Hellenic Voice

Σίδνεϋ, Νοέ. 1973-1982, Ιδρυτής: Τάκης Καλδής, Αρχισυντάκτης: Βαγγέλης Μυθγάλης Δισεδδομαδιαία (Τετάρτη και Παρασκευή), εξάστηλη, είκοσι τεσσάρων σελίδων, διαστάσεων 38x25,5 εκ (ταμπλόντ). Τιμή φύλλου: 10 σεντς. Τυπογραφείο: Service Press, 4 James Street, Waterloo. Λινοτυπική επιμέλεια: Γιώργος Χατζηθασίλης. Γραφεία: εταιρεία «Hellenic Communications», 2 Boundary Street, Redfern, Σίδνεϋ.

Κυκλοφόρησε στα τελευταία χρόνια της στρατιωτικής δικτατορίας της 21^{ης} Απριλίου 1967 και σε μία εποχή που ο Θεόδωρος Σκάλκος εδραιωνόταν στο Σίδνεϋ και στον δημοσιογραφικό κόσμο της Αυστραλίας. Η εφημερίδα ιδρύθηκε σε αντίπραξη προς τις εφημερίδες του συγκροτήματος Θ. Σκάλκου, οι οποίες είχαν το μονοπώλιο των κτηματομεσιτικών διαφημίσεων και των μικρών αγγελιών. Ο Τάκης Καλδής μαζί με τους Δημήτριο Γκόγκο, Χρήστο Λούη, Ανδρέα Βας, Κώστα Ζαχαρόπουλο, Δημήτρη Αναστασίου και Κίκη Ευθυμίου ένωσαν οικονομικά τις δυνάμεις τους για να ιδρύσουν την εταιρεία Hellenic Communications και την εφ. *Ελληνική Φωνή*.

Επικέντρωσε το ενδιαφέρον της στις δραστηριότητες της ομογένειας και κράτησε γενικά συνετή γραμμή σε θέματα που την αφορούσαν. Στο πλαίσιο αυτό τάχθηκε στο πλευρό των κοινοτήτων, άσκησε σκληρή κριτική στην Εκκλησία, αλλά και στην κοινοτική ηγεσία να παραλείψει και αποφάσεις τους που έδταν σε κίνδυνο την ομογένεια. Γενικά, υπηρέτησε τη δημοσιογραφία και την ενημέρωση των Ελλήνων της Αυστραλίας με εποικοδομητικό τρόπο. Η ύλη ήταν επιμελημένη και ποικίλη, ενώ μέτρια ήταν η τυπογραφική εμφάνιση και όλα τα κείμενα τυπώνονταν σε letter offset. Γρήγορα απέσπασε

πολλές διαφημίσεις από το συγκρότημα του Θ. Σκάλκου και δημιουργήσε ειδικό επτάσελιδο ένδετο με τα κτηματομετρικά, δισέλιδο με μικρές αγγελίες και τετρασέλιδο με αθλητικές ειδήσεις.

Ανάμεσα στους συνεργάτες, ο αρχισυντάκτης Β. Μυθιάλης («Β.Γ. Μελιάς»), που διατηρούσε και τη στήλη «Γράμματα στο Γιώργη», ήταν ένας από τους πλέον έγκριτους δημοσιογράφους της ομογένειας, ο οποίος και μετά τη μόνιμη εγκατάσταση στην Ελλάδα, το 1980, συνέχισε τη δημοσιογραφία. Ο Τ. Καλδής είχε τη στήλη «Επίκαιρα Θέματα», ο Δημήτρης Παπαγεωργίου ήταν ανταποκριτής από τη Μελβούρνη.

Με τη συμπλήρωση ενός έτους κυκλοφορίας αγοράσθηκε από τον Θεόδωρο Σκάλκο, ο οποίος διαπραγματεύτηκε με τους συντάκτες της εταιρείας ποσό για να συμφωνήσουν την πάλησή της, παρά την αντίρρηση του ιδρυτή της Τάκης Καλδή.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τ. Α' (1830-1958), Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1997· του ίδιου, *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τ. Β' (1958-1974), Μελβούρνη, Ellikon Press, 2000· Α.Μ. Tamis – Efī Gavakis, *From Migrants to Citizens. Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University, 2002· Α.Μ. Tamis, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΗΣ

Ελληνικό Ακρογιάλι

Τριμηνιαίο Περιοδικό Ελληνικής Κοινότητας Πορτ Ελίζαμπεθ. Πορτ Ελίζαμπεθ (Ν. Αφρική), 1954 έως σήμερα [2005], αρ. τχ. 1-395. Εκδότης: Ελληνική Κοινότητα Πορτ Ελίζαμπεθ (ΕΚΠΕ). Διευθυντής: Δημήτρης Παΐζης. Υπεύθυνος: Γ. Ζένιος, πρόεδρος της ΕΚΠΕ. Τριμηνιαίο, πενήντα σελίδων, μονόστηλη, διαστάσεων Α4. Διανέμεται δωρεάν. Κυκλοφορεί σε 300 αντίτυπα. Μοιράζεται σε όλα τα μέλη της ΕΚΠΕ. Διεύθυνση: 38 Conygham Street, Parsons Hill, Port Elizabeth 6001. Τηλέφωνο: 041-3731022.

Είναι το αρχαιότερο περιοδικό των ελληνικών κοινοτήτων στη Νότια Αφρική που κυκλοφορεί σε ελληνική και αγγλική γλώσσα. Πρωτοπαρουσιάστηκε το 1954 όταν η ελληνική κοινότητα αριθμούσε μια μικρή ομάδα οικογενειών. Το γεγονός ότι το περιοδικό έχει καταρθεί να εκδίδεται όλα αυτά τα χρόνια χωρίς διακοπή και τακτικά, το κατατάσσει πιθανά σε πρωτεύουσα δέση σε σύγκριση με όμοιες προσπάθειες.

Είναι κοινωνικό, δημοσκοπικό-ορθόδοξο, με κοινωνικά νέα και ιστορικές στήλες. Ειδικά τα τελευταία χρόνια, κάτω από τη διεύθυνση του πρώην προ-

έδρου της Κοινότητας Δημήτρη Παΐζη και τις ερευνητικές προσπάθειες του δρ. Δ. Μιχαηλίδη, το περιοδικό έχει ανέβει ποιοτικά και αισθητικά σε υψηλά επίπεδα. Αποτελεί τον ιστορικό-κοινωνικό καθρέπτη της εξέλιξης του ελληνισμού στην πόλη αυτή της Νότιας Αφρικής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΠΕ.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΑΝΤΖΑΡΗΣ

Ελληνικών Αίμα

Αθήνα, 1 Ιουν. 1942 - 22 Ιουν. 1948, αρ. φ. 1-1018. Ιδρυτές-διευθυντές-ιδιοκτήτες: Λάζαρος *Πηλιάτογλου (έως τον θάνατό του, το 1945), Κωνσταντίνος *Βοβολίνης, Ιωάννης Μήλιος. Από τον Μάρτ. 1948 συνδιευθυντής είναι ο Σπύρος *Βοβολίνης. Κατά την περίοδο της Κατοχής, στην προμετωπίδα έφερε διαφορετικά κάθε φορά δίστιχα ή αποσπάσματα από ποιητές, λογοτέχνες, πολιτικούς (κάτω από τον τίτλο), ημερομηνία και ημέρες του ελληνικού πολέμου και μήνες της σκλαβιάς (αριστερά) και ποικίλα συνθήματα ή σημαντικές ειδήσεις (δεξιά). Υπότιτλος: *Η Αρχιστέρα του Μετώπου της Εθνικής Αντιστάσεως* (από τις 15 Οκτ. 1944). Με ασαφή κυκλοφορία (ένα, δύο ή τρία φ. μηνιαίως), τετρασέλιδη, τετράστηλη, διαστάσεων 33x24 εκ. (τα χρόνια της Κατοχής)- καθημερινή, δισέλιδη/ τετρασέλιδη, οκτάστηλη, διαστάσεων 66x41 εκ. (από τις 15 Οκτ. 1944). Πραγματοποίησε έκτακτες εκδόσεις (για την Απελευθέρωση τον Οκτ. 1944, για την προεκλογική εκστρατεία του Νέου Κόμματος με αρχηγό τον Στ. Μαρκεζίνη), καθώς και μία περίπτωση συνέκδοσης με άλλες αθηναϊκές εφημερίδες υπό την επωνυμία *Ηνωμένος Τύπος* (Αύγ. 1946). Ως παράνομη διανεμόταν δωρεάν (και μάλιστα από τις στήλες της προέτρεπε τους αναγνώστες: «Μη φυλάτε το παρόν [φύλλο] για το αρχείο σας, κυκλοφορήστε το»), ενώ, από την Απελευθέρωση, η τιμή φύλλου ακολουθούσε όλες τις νομισματικές διακυμάνσεις της περιόδου (από 1 δια. δρχ. το 1944 σε 500 δρχ. το 1948). Κατά την Κατοχή, τυπωνόταν στο τυπογραφείο του Γεωργίου Ξένου, ενώ αργότερα σε διάφορα τυπογραφεία.

Παράνομη κατοχική εφημερίδα, η έκδοσή της οποίας συνεχίσθηκε και μετά την Απελευθέρωση. Από τους πρώτους μήνες της κατάληψης της Ελλάδας από τα γερμανικά στρατεύματα οι δημοσιογράφοι Λάζαρος Πηλιάτογλου, Κωνσταντίνος Βοβολίνης και Ιωάννης Μήλιος ίδρυσαν την αντιστασιακή οργάνωση «Ελληνικών Αίμα» (Μάιος 1941). Ως στόχος της οργάνωσης ετέθη «η διά της εντύπου προπαγάνδας αφ' ενός μεν τόνωσις του φρονήματος των προσκαίρως υποδουλωθέντων Ελλήνων, αφ' ετέρου δε η καταπολέμησις των τριών εισβολών: Γερμανών, Ιταλών και Βουλγάρων». Ως την κυκλοφορία της εφημερίδας που έφερε την ίδια με την ορ-

Το Ελληνικόν Θέατρον

Επαγγελματικόν δημοσιογραφικόν ὄργανον του Σωματείου Ηθοποιών, εκδιδόμενον κατά δεκαπενθήμερον, Αθήνα, 1 Αυγ. 1925 - Δεκ. 1938, αρ. τχ. 1-122. Εκδότης-διευθυντής: Εκτελεστική Επιτροπή Σωματείου Ηθοποιών. Συντάκτης: Πάνος Καλογερίκος (έως το τχ. 48). Τα δύο πρώτα τεύχη κυκλοφόρησαν χωρίς υπότιτλο. Άλλοι υπότιτλοι: *Εφημερίς Θεατρική - Μουσική - Φιλολογική - Καλλιτεχνική - Κοινωνική*, *Όργανον του Σωματείου Ηθοποιών*, *εκδιδόμενον κατά δεκαπενθήμερον* (αρ. τχ. 25-48): *Εφημερίς θεατρική*, *Όργανον Σωματείου Ηθοποιών* (αρ. τχ. 49 κ.ε.). Δεκαπενθήμερη, τετρασέλιδη, τετράστηλη, διαστάσεων 50x35 εκ. Τιμή τεύχους: 2 δρχ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 24 δρχ. (τα μέλη) / 50 δρχ. (εξωτερικού αναγνώστες) και εξωτερικού 50 φρ.

Πρόκειται για ένα καθαρά θεατρικό έντυπο, σταθερά προσανατολισμένο στην ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου, στη διερεύνηση κρίσιμων για την εποχή θεατρικών ζητημάτων, στις δραστηριότητες και τα προβλήματα των διάσων και γενικότερα στη μελέτη της θεατρικής τέχνης ως αισθητικού φαινομένου. Στην προμετωπίδα προσδιορίζονται πολύ συγκεκριμένα οι παραπάνω στόχοι: «έρευνα των μεγάλων θεατρικών ζητημάτων – Κίνησης διάσων – Μελέται αι-

σθητικά, ιστορικά, σκηνοθετικά, μουσικά, φιλολογικά». Ανάμεσα σε άλλα δημοσιεύονται σε συνέχειες πολλά θεατρικά έργα και πολύ λίγα άρθρα σχετικά με τη λογοτεχνία, τα εικαστικά, και τη μουσική. Πρόσωπα και ζητήματα κυρίως του ελληνικού και λιγότερο του ξένου θεάτρου πλουτίζουν την ύλη του περιοδικού και διευρύνουν ταυτόχρονα τη θεατρική βιβλιογραφία. Πολύ σημαντικές από ιστορική άποψη είναι οι σειρές των άρθρων του Ν.Ι. Λάσκαρη για τους πρώτους έλληνες ηθοποιούς (Π. Σούτσα, Αθ. Σίσυφο, Αικατερίνη Παναγιώτου, Δημοσθένη Αλεξιάδη), για το θέατρο σε διάφορες πόλεις (Αθήνα, Σύρο, Βουκουρέστι, Ζάκυνθο) και άλλα άρθρα για το νεοελληνικό θέατρο. Το δέμα της σκηνοθεσίας, ο ρόλος του σκηνοθέτη και η αναγκαιότητα της ύπαρξής του με αφορμή κυρίως τη φρσιονομία του Μαξ Ράινχαρντ («Οι μεγάλοι σκηνοθέται. Το μυστικό του Μαξ Ράινχαρντ», «Το Ιωβιλαίον του Μαξ Ράινχαρντ») απασχολεί τους συνεργάτες του περιοδικού καθώς εναρμονίζονται με τις μοντέρνες αντιλήψεις της εποχής περί της σκηνοθετικής εργασίας. Διάφορες δημοσιεύσεις αφορούν την κρίση της θεατρικής κριτικής, το Εθνικό Θέατρο, το βουλγαρικό και το τουρκικό θέατρο και τη δραματοουργία του Ίψεν.

Ανάμεσα στους πολλούς συνεργάτες του συγκαταλέγονται οι Π. Χορν, Αιμ. Βεάκης, Φ. Πολίτης, Ν. Λάσκαρης, Γ. Ψυχάρης, Β. Ρίτσος, Άγγ. Σικελιανός, Θ. Κοττόπουλος, Η. Βουτιερίδης, Μ. *Ροδάς, Μ. Μυριάτ κ.ά.

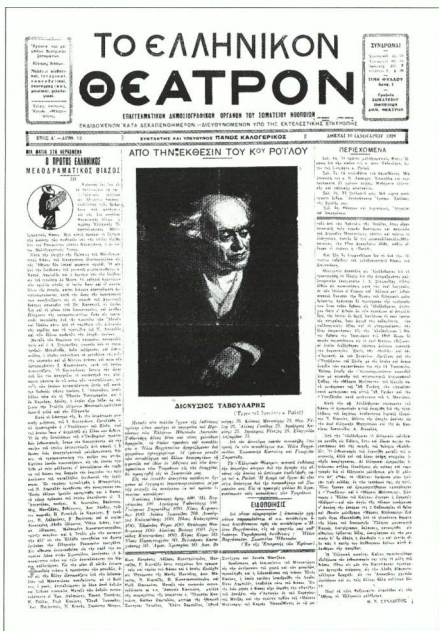
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΘΘ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Καριόγλου (εποπτεία), *Περιοδικά Λόγου και Τέχνης (1901-1940)*, τ. Α', σ. 390-392.

ΡΕΑ ΓΡΗΘΙΟΠΟΥ

Ελληνικόν Μέλλον

Μεγάλη προινή εφημερίς του Ελληνικού Λαού. Αθήνα, 15 Σεπτ. 1932 - 29 Απρ. 1941, 21 Ιαν. 1945 - 19 Σεπτ. 1951, 12 Νοε. 1974 - 14 Φεβρ. 1975. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Νίκος Π. Ευστρατίου. Υπεύθυνος συντάκτης: Στέφανος Ευστρατίου. Αρχισυντάκτης: Μίνως Ανδρούλακης (από το 1933). Διευθυντές σύνταξης διετέλεσαν επίσης ο Σπύρος Κ. Τραυλός (Οκτ. 1932 - Δεκ. 1934) και ο Σπύρος Α. Μεταξάς (Δεκ. 1935 - Οκτ. 1936). Άλλος υπότιτλος: *Πρωινή Εφημερίς στην Υπηρεσία του Λαού* (από τον Νοε. 1934). Κατά τη διάρκεια της Κατοχής κυκλοφόρησαν ορισμένα παράνομα φύλλα του *Εθνικού Παλμού* (Οκτ. 1942 - Οκτ. 1946) υπό τη διεύθυνση του Ν. Ευστρατίου. Η περ. Β' διαρκεί από 21 Ιαν. 1945 έως 19 Σεπτ. 1951. Επανεκδόθηκε για ένα σύντομο διάστημα κατά τη Μεταπολίτευση με διεύθυνση του Π.Ν. Ευστρατίου (12 Νοε. 1974 - 14 Φεβρ. 1975). Πρωινή, καθημερινή, εξωσέλιδη / οκτασέλι-

δη, τυπωνόταν σε μεγάλο σχήμα. Τιμή φύλλου: 2 δρχ. (αναγράφεται από 1 Σεπτ. 1936). Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 400 δρχ., εξωτερικού 250 γαλλικά φράγκα. Τυπωνόταν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο, στην οδ. Σοφοκλέους 7, στην οδ. Λυκούργου 8 (1932) και τέλος στην πλατεία Αγ. Αναργύρων, Ψυρρή (1935).

Στο πρώτο φύλλο ο Ν.Π. Ευστρατίου καδιστά σπαρές ότι η εφημερίδα εκδίδεται στις παραμονές των βουλευτικών εκλογών της 25ης Σεπτεμβρίου, τις οποίες θεωρεί κρίσιμες. Φιλοξενεί εξάλλου χαιρετισμό του αρχηγού του Λαϊκού Κόμματος, Παναγή Τσαλδάρη, στον οποίο επαινεί τον εκδότη και διευθυντή, ως ένα από τα νεώτερα πολιτικά στελέχη του κόμματος, εγνωσμένης μαχητικότητας και ζήλου. Αντιβενιζελική εφημερίδα εμφανιζόμενη ως προασπίζουσα τα λαϊκά συμφέροντα και τον κοινοβουλευτισμό. Μεταξύ των περισσότερο διαφημιζόμενων προσφορών στο αναγνωστικό της κοινό, υπήρξε το «Λαχείο του σπιτιού» και η «Λαχειοφόρος Ομολογία» (1934).

Υποστήριξε το Λαϊκό Κόμμα και καταφέρθηκε εναντίον των κινήσεων της λεγόμενης «τρίτης κατάστασης», του «μεταβισμού» και της Ενώσεως Βασιλοφρόνων, ως ένωσης «χρεωκοπημένων πολιτικών», αλλά επικρότησε αργότερα τη στάση του Γ. Κονδύλη και την κατάργηση της βασιλευτικής δημοκρατίας τον Οκτώβριο 1935. Άρθρωσε έντονα αντικομμουνιστικό λόγο, ιδιαίτερα μετά το σύμφωνο Σοφούλη-Σκλάβαινα (Φεβρ. 1936), επικαλούμενη την κρισιμότητα των περιστάσεων, εξαιτίας της «μαχητικής εξορμήσεως των βενιζελοκομμουνιστικών δυνάμεων», όχι μόνον για τη βασιλευόμενη δημοκρατία αλλά και για την άμυνα του έθνους. Κατά τη δεύτερη περίοδο, εξέφρασε τις αξίες της εθνικοφροσύνης. Το χρονογράφημα έγραφε ο Δ.Α. Κόκκινος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Β', σσ. 291-298, 324-Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 226.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ελληνικός Αστήρ

Οδησός, 11 Ιουν. 1913-<>. Εβδομαδιαία εφημερίδα.

Φιλοβενιζελική, όπως διαφαίνεται από τους στόχους της που παρουσιάζονται στο πρώτο φύλλο. Τόνιζε ότι θα στήριζε την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας «δια την απελευθέρωσιν των χριστιανών της Ανατολής και την εκδίωξιν των εισβολέων από την

αρχαίαν Αυτοκρατορίαν του Αλεξάνδρου του Μακεδόνος». Υποστηρίζεται, μάλιστα, ότι η ελληνική κυβέρνηση χρηματοδοτούσε την έκδοσή της.

Διέδτε πολλούς ανταποκριτές σε διάφορες περιοχές του Πόντου και μόνο στη Ρωσία αριθμούνται σε 143, μεταξύ των οποίων, κάποιои ήταν δραστήρια μέλη του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Ανάμεσα στους συνεργάτες της ήταν ο Δ.Κ. Παπαδόπουλος (Σταυρί, 1895 - Θεσσαλονίκη, 1974) ο οποίος αναφέρει ότι άρθρα του δημοσιεύονταν στις εφ. *Ελληνικός Αστήρ* της Οδησού και **Αργοναυτής* του Βατούμ, ενώ ανταποκρισεις έστειλε και σε άλλες ελληνικές εφημερίδες, στον Πόντο και τη Ρωσία.

ΓΙΑΝΝΟΣ Γ. ΚΑΪΣΙΑΔΗΣ

Ελληνικός Αστήρ / Greek Star

Σικάγο, 1904 έως σήμερα [2005]. Ιδρυτές: Πέτρος Σ. *Λάμπρος, Δημήτριος Ευταξίας και Δημήτριος Μανουσόπουλος. Συντάκτες: Δ. Ευταξίας (1904-1905 και 1922-1931), Π.Σ. Λάμπρος (1906-1917 και 1932-1945), Νικόλαος Λαμπρόπουλος (1917-1918), Νικόλαος Τσιλιμπάρης (1919-1922). Το 1945 ο Λάμπρος πούλησε τον *Ελληνικό Αστήρ* στον επιχειρηματία Ανδρέα Φατσέα (1902-1919) και συντάκτης έγινε ο Γεώργιος Φουντέας μέχρι του συνταξιο-

δοτήθηκε το 1954 και αντικαταστάθηκε από τον Νικόλαο *Φιλλιππίδη (1922-1944). Το 1984 η εφ. πέρασε στην ιδιοκτησία της ελληνοαμερικανικής οργάνωσης ΥΗΑΚ (United Hellenic American Congress) που ήταν υπό την ηγεσία του διομήχανου Ανδρέα Άδενς, μετέπειτα πρόεδρου του Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού. Ο Φιλλιππίδης παρέμεινε στη δέση του συντάκτη μέχρι τον θάνατό του το 1994. Σήμερα, συντάκτρια είναι η Νταϊάν Λυμπεροπούλου-Άνταμς. Άλλοι τίτλοι: η πρώτη ονομασία ήταν **Αστήρ / The Greek Star**, τη δεκαετία του 1920 μετατράπηκε σε **Ελληνικός Αστήρ / Greek Star** και όταν έγινε αγγλόφωνη τη δεκαετία του 1970 ο τίτλος ήταν **The Greek Star** (και ο υπότιτλος **Εβδομαδιαία ελληνόφωνη εφημερίδα**). έγινε διγλώσση τη δεκαετία του 1920 και αγγλόφωνη την δεκαετία του 1970.

Σχεδόν αμέσως με την ίδρυσή του έγινε η μεγαλύτερη ομογενειακή εφημερίδα στο Σικάγο, την πόλη με τον μεγαλύτερο αριθμό Ελλήνων μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα. Υπό τη διεύθυνση του Π. Λάμπρου, κράτησε φιλομοναρχική θέση στα ζητήματα της ελληνικής πολιτικής, ενώ μεταπολεμικά παρέμεινε σταθερά στον συντηρητικό πολιτικό χώρο της Ελλάδας και των Ηνωμένων Πολιτειών. Παράλληλα, κάλυπτε την πλούσια ομογενειακή κίνηση στην ευρύτερη περιοχή του Σικάγο. Με την ανάληψη της ιδιοκτησίας από την ΥΗΑΚ τη δεκαετία του 1980 η εφημερίδα άρχισε να τηρεί ίσες αποστάσεις από τα δύο μεγάλα κόμματα και στις δύο χώρες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μπάμπης Μαλαφούρης, *Οι Έλληνες της Αμερικής 1528-1948*. Νέα Υόρκη 1948· Andrew T. Kopan, «The Greek Press», στο Sally M. Miller (επιμ.), *The Ethnic Press in the United States*. Νέα Υόρκη, Greenwood Press, 1987, σ. 161-176· *The Greek Star 100th Anniversary 1904-2004* (λεντάκιμα εορτασμού 100ετηρίδας)· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 46.

ΑΓΓΕΛΑΝΑΟΣ ΚΙΤΡΟΦΩ

Ελληνικός Βορράς

Πρωινή Φιλελευθέρα Εφημερίς της Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη, 14 Ιουν. 1936 - Σεπτ. 1936 και 21 Ιαν. 1945 - 1 Δεκ. 2001. Εκδότης: Πέτρος *Λεβαντής. Αρχισυντάκτης: Σταύρος *Στάγκος (προπολεμικά). Άλλος υπότιτλος: *Πρωινή Μεγάλη Εφημερίς της Θεσσαλονίκης*. Καθημερινή, πρωινή, εξαεσίλιδη / οκταεσίλιδη, εξάστηλη / επτάστηλη / οκτάστηλη, 2^ο σχήματος. Τιμή φύλλου: 40 δραχ. (1986). Για την έκδοσή της μεταπολεμικά συγκροτήθηκε εκδοτική εταιρεία την οποία αποτελούσαν ο Πέτρος Λεβαντής (παραιχώρησε τον τίτλο, ήταν ο αρθρογράφος και είχε την ευθύνη της διοικήσεώς της), ο Β. *Μεσολογγίτης (διευθυντής, αρχισυντάκτης και υπεύθυνος στον τομέα της συ-

ντάξεώς της) και ο Χρ. *Χιωτόπουλος (υπεύθυνος του τεχνικού και του διανεμητικού τομέα). Τον Β. Μεσολογγίτη αντικατέστησε το 1953 ο Ηλίας *Κύρου και από το 1976 ο Νίκος Μέρτζος. Αρχισυντάκτες διετέλεσαν μεταπολεμικά οι Στέλιος *Χριστοφιδούλου, Γεράσιμος Δώσσης (1960-1985), Βαγγέλης Χριστοφορίδης, Άγγελος Κολοκοτρώνης, Δ. Θεοδωρίδης, Εύα Μέρτζου και τέλος ο Π. Χανός. Τα γραφεία της από το 1968 μεταφέρθηκαν από το κέντρο της πόλεως (στην οδό Τσιμισκή) στην οδό Γράμμου-Βίτσι, στη

συνισκία του Φοίνικα. Το 1975 ήταν η πρώτη εφημερίδα στην Ελλάδα που εγκατέστησε τη φωτοσύνθεση και λίγο αργότερα την εκτύπωση με το σύστημα όφσετ.

Εκδόθηκε ύστερα από πολύμηνη προετοιμασία, πολύ σύντομα όμως διέκοψε την έκδοσή της λόγω της δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου. Στο πρώτο της φύλλο δημοσιεύθηκε ενυπόγραφο άρθρο του εκδότη της, με τίτλο «Εις τας γνωρίμους επάλξεις», σχετικά με την πολιτική τοποθέτηση, τους στόχους και τη στρατηγική που θα ακολουθούσε: «Εις τας δημοσιογραφικάς επάλξεις μας εγνώρισαν τα λαϊκά πλήθη, απλούς στρατιώτας ή αρετούς εκπροσώπους των, εις τας πολιτικάς συγκρούσεις, ανάμεσα από το

πυρ των οποίων επροχώρησεν η Ελλάς εις την ζωτανήν σύγχρονον ιστορίαν της. Και από αυτάς, προσφάτως ακόμη, μας έσυρεν η κομματική εχθροπάθεια και ο φόβος των αντιπάλων του Κόμματος των Φιλελευθέρων, δια να μας διώξη, δια να μας προηλακίση, να μας καταδικάση, να μας εξοντώση. Η ζωή μας εις τας επάλξεις αυτές απετέλεσε και αποτελεί την δικαιολογίαν και το κεφάλαιον του πολιτικού μας βίου. [...] Είναι συνεπώς, το φυσικότερον των πραγμάτων, ότι ευρισκόμεθα και πάλιν από της σήμερον εις τας γραμμάς των δημοσιογραφικών αγώνων, τεταγμένοι εις την ιδιαίτεράν, ιδιικήν μας θέσιν [...]. Πρόγραμμα ιδικών μας δεν θα έχωμεν άλλο από το πρόγραμμα του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Θα έχωμεν μόνον δημοσιογραφικάς ιδέας, αναπτυσσομένας καθ' ώραν και καθημέραν, ενώ προχωρεί η Ελλάς εις την ιστορίαν της».

Ακόμη και η αναγγελία της έκδοσής της προκάλεσε αναστάτωση στις άλλες εφημερίδες της Θεσσαλονίκης. Ιδιαίτερα θορύβησε η συγκρότησι του επιτελείου της και του τυπογραφείου της. Σύμφωνα με τον Βασίλη Αϊδαλή: «Με την έκδοσιν του “Ελληνικού Βορρά” ήρχισε πρωτοφανής δια τον Ελληνικόν Τύπον ανταγωνισμός, δια της εκδόσεως καθημερινώς δωδεκασελίδων φύλλων, της απασχολήσεως υπερεκατόν συντακτών και συνεργατών ως και δύο φυλάκων τυπογράφων, αι εφημερίδες όμως εν τέλει εσώθησαν εκ της οικονομικής καταστροφής δια της εκδόσεως νόμου περί περιορισμού του σχήματος των». Μετά την έκδοσιν της αναπηχθήκε έντονος ανταγωνισμός των λοιπών εφημερίδων, που προσπάθησαν να ανανεώσουν τις εγκαταστάσεις τους.

Για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εκδόθηκε και δέκοψε την έκδοσιν της, η κόρη του ιδρυτή της Τέσα Λεβαντή γράφει στο πανηγυρικό φύλλο για τα πενήντα χρόνια της απελευθέρωσης της Θεσσαλονίκης (26 Οκτ. 1962): «Από της 15^{ης} [το σωστό είναι 14^η] Ιουνίου 1936 μέχρι της 4^{ης} Αυγούστου, ότε ανεστάλη η ελευθερία του Τύπου ο “Ελληνικός Βορράς”, εκδιδόμενος συνεχώς πολυσελίδος, επιμελημένος, με ζωντανήν και ενδιαφέρουσαν ύλην, κατέκτησε την εμπιστοσύνην του αναγνωστικού κοινού, το οποίον εύρεν εις τας σελίδας του φύλλου αυτού ένα γενναίον μαχητήν των λαϊκών συμφερόντων και υπερασπιστήν των πολιτικών ελευθεριών. Ο γόνιμος αυτός δημοσιογραφικός αγών διεκόπη πολύ ταχέως όσον και αποτόμως με την διάλυσιν της Βουλής του 1936 και την κηρυχθείσαν συγχρόνως δικτατορίαν της 4^{ης} Αυγούστου. Ο Πέτρος Λεβαντής συγκαλέ-

σας το ίδιον θράδιν εις σύσκεπιν τους επιτελικούς συνεργάτας της εφημερίδας του, τους ανακοίνωσε την απόφασίν του να αναστείλη την έκδοσιν του “Ελληνικού Βορρά”. Και ενώ όλος ο Τύπος της Ελλάδος –και της Θεσσαλονίκης βεβαίως– συνέχισε την έκδοσίν του, φροντίσας δια λόγους οικονομικούς και μόνον να απαρνηθή τας ελευθερίας του, να λησμονήση την πολιτικήν τοποθέτησίν του –αυτό αφεώρα εις τας δημοκρατικάς εφημερίδας– και να συμμορφωθή προς την νέαν τάξιν πραγμάτων η εφημερίς αυτή έκλειε μόνη της, εκκράζουσα κατά τον τρόπον αυτόν την ιδεολογικήν συνέπειαν και πολιτικήν εντιμότητα του ιδρυτού της».

Συνεργάτες της υπήρξαν οι Β. Μεσολογιτίης (άρχιζε τις δημοσιογραφικές αποστολές με ταξίδι στη Σμύρνη, στη Μικρά Ασία και τη Θράκη και οι εντυπώσεις του άρχισαν να δημοσιεύονται από το πρώτο φύλλο της), Παντελής *Καλής, Παύλος Παλαιολόγος, Γιάννης *Μαρής (Τσιμωκόκος) κ.ά. Για μερικότες μήνες είχε εργασθεί και ο Φοίβος Ιωαννίδης.

Με την ευκαιρία συμπλήρωσης ενός έτους από την επανέκδοσιν της γράφει στις 20 Ιανουαρίου 1946, στη στήλη «Η Γνώμη μας»: «Παυδαίς από των πρώτων ημερών της τεταρταυγουστιανής δικτατορίας, εξορισθέντος και του ιδρυτού του, δεν κατέστη δυνατόν να επανεκδοθή ούτε και μετά την απελευθέρωσιν [...] διότι ήτο ανεπιδύμητος εις την “λαοκρατίαν” ως πάσα μη κομμουνιστική εφημερίς».

Η εφημερίδα επανεκδόθηκε στις 21 Ιανουαρίου 1945, μετά από την ανακωχή που ακολούθησε τα «Δεκεμβριανά». Υποστήριξε το Κόμμα των Φιλελευθέρων και τον Θεμ. Σοφούλη και με τα πενιχρά οικονομικά, συντακτικά και τεχνικά μέσα που διέθετε αγωνίστηκε για την αποκατάσταση της εσωτερικής ομαλότητας και της διεκδίκησης από την Ελλάδα των δικαίων της, ενώ σε όλη τη διάρκεια του Εμφυλίου καταπολέμησε με πάθος την «ανταρσία». Στο διάστημα αυτό ο Πέτρος Λεβαντής εκλέχθηκε κατ' επανάληψη βουλευτής και διορίστηκε υπουργός. Από το 1951 υποστήριξε τον στρατάρχη Αλ. Παπάγο και το 1955 τον διάδοχόν του Κ. Καραμανλή, παρέμεινε δε από τότε στην κεντροδεξιά παράταξη. Μετά από τον θάνατον των τριών συνεταιριών η κόρη του ιδρυτή Τέσα Λεβαντή προχώρησε το 1968 στη διάλυση της εταιρείας και στην έκδοσιν της εφημερίδας από ιδιόκτητη επιχείρησιν.

Από το 1986 ο *Ελληνικός Βορράς* έγινε εβδομαδιαίος, μικρού σχήματος και το 2001 μεταβιβάστηκε στον Γ. Σαχπασιδή. Λίγο αργότερα δέκοψε την εκ-

δοσή του. Ήταν μία από τις πιο αξιόλογες εφημερίδες της Θεσσαλονίκης, εράμιλλη με τη *Μακεδονία και τις αθηναϊκές εφημερίδες. Με τη θαρραλέα γνώμη της που τη διατύπωνε καθημερινά με άρθρο ή σχόλιο, με τη δημοσιογραφική τελειότητα και την τεχνική αρτιότητά της, με τη μαχητική αρθρογραφία και την αγωνιστικότητα της για τα εθνικά θέματα, τη δίκαια της Μακεδονίας και για την προώθηση των προβλημάτων της Θεσσαλονίκης, όχι μόνο χάραξε αξιόλογη πορεία στον ελληνικό Τύπο αλλά άφησε εποχή στην εξέλιξη της πόλεως.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελλ. σ.), ΔΒΘ, ΕΒΕ, ΕΣΗΕΜΘ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θεοφ. Παναγιωτόπουλος, *Επικήδειος εις τον εκλιπόντα δημοσιογράφο Βασ. Μεσολογγίτην. Θεσσαλονίκη 1953*. Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Γ', σ. 87-88· Αλ. Ωρολόγας, «Ο Τύπος της Θεσσαλονίκης», στο λεύκωμα *Θεσσαλονίκη 1912-1962*, Θεσσαλονίκη 1963, σ. 549-551· Β. Αϊδαλής, *Αι παρεκτροπεί του Τύπου*, Θεσσαλονίκη 1966, σ. 27-35· Κ. Τομανάς, «Εφημερίδες της Θεσσαλονίκης», στο Γ. Σταμπουλής, *Η ζωή των Θεσσαλονικέων πριν και μετά το 1912*, Θεσσαλονίκη 1984, σ. 368 κ.ε.· Π. Καραγκόπουλος, *200 χρόνια Ελληνικού Τύπου*, Αθήνα 1985, σ. 144· Χρ. Λαμπρινός, «Συνολτική ιστορία του τύπου της Θεσσαλονίκης», π. *Νέα Εστία*, τχ. 1043 (1985), 279-280· Ι. Γερωντάκης [Γ. Χατζόπουλος], «Οι εφημερίδες της Θεσσαλονίκης από το 1904 μέχρι και σήμερα», εφ. *Ο τεχνικός του Τύπου*, Νοέ. 1985 - Απρ. 1987· Τάκης Ψαράκης, «Ελληνικός Βορράς», π. *ΕΝΑ*, 27 Νοε. 1985· Αν. Πεπονής, «Επικοινωνία - Ενημέρωση (Βιβλία - Τύπος - Ραδιόφωνο - Τηλεόραση)», ανάπτυπο από τον τόμο *Ελλάς*, τ. 9, Θεσσαλονίκη, εκδ. Μάλλιαρης, χ.χ., σ. 100-142· Κανδύλακης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Γ', σ. 227-246.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ελληνικός Εργατικός Τύπος

Orpladen Κολωνίας, Νοε. 1972-1974, αρ φ. 1-6 (τα δυο τελευταία αρ. φ. είναι διπλά). Εκδότης-διευθυντής: Βαγγέλης Σακκάτος. Αρχικά δεκαπενθήμερη, συνεξίστηκε ως μηνιαία και αργότερα διμηνιαία (έως τον Ιαν. 1974), εξασέλιδη, μεγάλου σχήματος σε λινοτυπική εκτύπωση. Τυπωνόταν στο «Hellas Verlag» του Ζαρυμπάνη, Φρανκφούρτη, Μάιν.

Ανεξάρτητη πολιτική, οικονομική και φιλολογική εφημερίδα για την προάσπιση των συμφερόντων των ελλήνων εργατών της Δ. Γερμανίας και Δ. Ευρώπης, με εμπειριστατωμένη μαχητική, δημοκρατική αρθρογραφία και σχολιογραφία για τα ζητήματα των εργατών και κατά της στρατιωτικής δικτατορίας της 21^{ης} Απριλίου, αλλά και των αιτίων που την προκάλεσαν. Η δεύτερη σελίδα ήταν αφιερωμένη σε πνευματική και πολιτιστική ύλη με δημοσιεύσεις για

έλληνες λογοτέχνες και κείμενα ελλήνων λογοτεχνών, παλιών και νεότερων, δημοσίευση λογοτεχνικών εκπομπών του εκδότη της που μεταδίδονταν από την ελληνική εκπομπή της Deutsche Welle, δημοσίευση ποιημάτων, στήλη διβλίων και περιοδικών που αναφερόταν σε όλες τις εκδόσεις και τα έντυπα της μετανάστευσης και κυρίως αυτά του αντιδικτατορικού αγώνα, μόνιμη ενημέρωση από τη ζωή και τη δράση των Ελληνικών Κοινοτήτων και της Ομοσπονδίας τους, όπως και των αντιδικτατορικών επιτροπών. Επίσης, εργατικά-ασφαλιστικά, οικονομικά, ακόμα και αθλητικά θέματα και προπαντός, ενημέρωση και ειδήσεις από την Ελλάδα της δικτατορίας των συνταγματαρχών, τον αγώνα εναντίον τους, αλλά και ειδήσεις από όλον τον κόσμο. Είχε σημαντικούς συνεργάτες, όπως τον φιλόλογο Αντώνη Μιστακίδη (Μεσεβρινό), καθηγητή του Πανεπιστημίου του Μάλμοε της Σουηδίας, τον ποιητή Κωστή Παπακόκο, τότε γραμματέα της Σουηδικής Ακαδημίας, τον νομικό δρ. Βλάσση Μουχτάρη, τότε πρόεδρο της Ομοσπονδίας Ελληνικών Κοινοτήτων Δυτ. Γερμανίας και Δυτ. Βερολίνου, τον Σοφοκλή Αδαμίδη, με μόνιμο στήλη για τη ζωή και τη δράση των φοιτητών και των οργανώσεών τους, και πολλούς άλλους. Διέθετε, επίσης, μόνιμη στήλη νομικών συμβουλών για τους έλληνες εργάτες σε θέματα εργατικού και κοινωνικού δικαίου. Το τελευταίο φύλλο της εφημερίδας ήταν αφιερωμένο στην εξέγερση του Πολυτεχνείου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Βαγγέλη Σακκάτου.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΣΑΚΚΑΤΟΣ

Ο Ελληνικός Καδρέπτης / Le Miroir Grec

Εφημερίς Πολιτική και Φιλολογική / Journal politique et littéraire. Ναύπλιο, 14/26 Μαΐου 1832 - 5/17 Νοε. 1832, αρ. φ. 1-17 / Άστρος, 18/30 Νοε. 1832, αρ. φ. 18/19 / «Πέτραις», 1/13 Δεκ. 1832 - 9/21 Ιαν. 1833, αρ. φ. 20-27· περ. Β': Αθήνα, Εκδότες: Ανδρέας Παπαδόπουλος [Βρετός] και Γεώργιος Αλ. Ράλλης, Μότο: «Συνταγματική Μοναρχία». Εβδομαδιαία (Σάββατο), τετρασέλιδη, δισηλη, διαστάσεων 38x22,5 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 8 τάλλαρα και εξαμηνιαία 4 ταλλ. Αρχικά, τυπωνόταν στο τυπογραφείο «Κ. Τόμπρας και Συντροφία», αλλά σύντομα (28 Αυγ. 1832, αρ. φ. 7) έβγανε από την τυπογραφία «Π. Βασιλείου και Σία».

Δίγλωσση εφημερίδα, σε ελληνική και γαλλική γλώσσα, διατύπωνε στο πρώτο φύλλο της την πίστη της στο έργο των εφημερίδων: «Το σήμερα είναι

βέβαιον και υποδεξιγμένον από τους πρώτους πολιτικούς συγγραφείς της ελευθέρως Ευρώπης, ότι η “διά του τύπου δημοσίευσις διαλευκαίνει, και δίδει το ακριβέστατον μέτρον όλων των πραγμάτων” της δε επωφελεστάτης ταύτης δημοσιεύσεως όργανα είναι αι εφημερίδες.»

Κατέτασσε την ύλη της στα «Εσωτερικά» (Intérieur), όπου περιλάμβανε τα επίσημα διατάγματα, και τα «Εξωτερικά» (Extérieur), με ενημέρωση από το εξωτερικό από μεταφράσεις ξενόγλωσσας αρθρογραφίας (Μόναχο Βαυαρίας, Παρίσι, Πετρούπολη, Νεάπολη και Αγγλία). Δημοσίευε επίσης άρθρα φιλολογικού ενδιαφέροντος, παρουσιάσεις νέων βιβλίων (όπως για παράδειγμα *Σαμίων Προσβείαι ή Πρακτικά Σάμου*, εκδ. Β' Μαδιουδάκη. «εν Καρλοβασίσις 1832»), επίσημες επιστολές, καθώς και επιστολές αναγνωστών, όπως των Δ. Καλλέργη, Αλέξανδρου Στουρζία, «Μάρκου Μ.» κ.ά. Σχολίαζε άρθρα άλλων εφημερίδων και ανήγγειλε την έκδοση νέων εφημερίδων (**Αθηνά, Εφημερίς της Σμύρνης, *Ελληνική Μέλισσα*). Περιλάμβανε ποικίλες ειδήσεις, πρακτικού περιεχομένου («Πώς εξολοθρεύεται η ψείρα των κήπων», «Τρόπος βέβαιος του να καταστήση τις την άμπελον κορποφόρον»). Ακόμα, δημοσίευε νεκρολογίες (Μαρίνου Παπαδόπουλου, Ηεκαδίου, Κ.Π. Δημητρακόπουλου). Τα άρθρα στην πλειονότητά τους ήταν ανυπόγραφα.

Υποστήριζε την τριμελή Διοικητική Αρχή, υπό τον Αυγουστίνο Καποδίστρια και την καποδιστριακή Γερουσία.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (στ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ανδρ. Παπαδόπουλος, *Ιστορική Έκδεις της εφημερίδος “Ο Ελληνικός Καθρέπτης”*, Αθήνα 1839 (ανατύπωση του φυλλαδίου αυτού περιλαμβάνεται στην ανατύπωση της εφ. *Ο Ελληνικός Καθρέπτης*, πρόλογος-εισαγωγή-σχόλια: Γεώργιος Δ. Δημακόπουλος, Αθήνα 1972)· Απ. Βακαλόπουλος, «Δύο επιστολές του Α. Παπαδόπουλου για την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα μετά τη δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια (1831-1833)», *Τόμος τιμητικός Κ.Ν. Τριανταφύλλου*, Α', Πάτρα 1990, σ. 65.

ΕΛΛΗ ΔΡΟΥΑΙΑ-ΜΗΤΡΑΚΟΥ

Ο Ελληνικός Κόσμος

βλ. *Le Monde Hellénique*. Αθήνα, 1906-1910

Ο Ελληνικός Μηνύτωρ της Βλαχίας

Δι' αδείας της υπερτάτης εξουσίας, Βουκουρεστί, 1849, υπό τη διεύθυνση του Μιχαήλ Χρηστίδη, Δισεβδαμαδαία (Δευτέρα και Παρασκευή), τετρασέλιδη με συνεχή σελι-

δαρίδηση, σε σχήμα 4^ο. Εκδόθηκε για λιγότερο από έναν χρόνο. Τιμή φύλλου: 20 παράδες. Ετήσιες συνδρομές: 64 γρόσια για το εσωτερικό και 6 εικοσάρια αργυρά τουρκικά για το εξωτερικό· οι συνδρομές καταβάλλονταν στο γραφείο του Μ. Χρηστίδη, στο χάνι Γραϊτί (Greci).

Πρόκειται για την τρίτη δημοσιογραφική απόπειρα του Μ. Χρηστίδη, ο οποίος έβγαλε το 1848 για μικρά χρονικά διαστήματα άλλες δύο ελληνικές εφημερίδες: *Ο Μηνύτης της Βλαχίας* και *Φώσφορος του Λαού, Εφημερίς πολιτική και φιλολογική, Ελευθερία, Ισότης, Αδελφότης*. Όπως αναγγέλλεται στο πρώτο φύλλο της 3^{ης} Ιανουαρίου 1849, είχε σκοπό να προσφέρει «ύλην ποικίλην», δηλαδή πολιτικές και πολιτιστικές ειδήσεις, ιστορικά διηγήματα, ποιήματα. Στο ίδιο φύλλο σημειώνεται ότι οι ειδήσεις προέρχονταν από «διάφορες εξωτερικές και ετερόγλωσσες εφημερίδες» και από την «βλάχικην εφημερίδα του Κ.Ζ. Καρυλέκι».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΑΡ (29 φ., 3 Ιαν. 1848 - 13 Μαΐου 1849).

ANCA DOBRE

Ελληνικός Παρατηρητής / L' Observateur Grec

Εφημερίς των Ελληνικών Συμφερόντων / Journal des Intérêts Helléniques, Αθήνα, 28/10 Δεκ. 1841 - 16/28 Δεκ. 1844, αρ. φ. 1-137. Ως υπεύθυνος συντάκτης υπέγραψε ο Στέλιος Σταφείας έως τις 27 Απρ. 1843 (αρ. φ. 55), οπότε άρχισε να υπογράφει ο Δ. Παναγιωτόπουλος. Μότο: «Τα πάντα υπέρ της Ελλάδος και δια της Ελλάδος», στα ελληνικά και γαλλικά. Άλλος υπότιτλος: *Συνήγορος των συμφερόντων των Χριστιανών της Ανατολής / Organe des Intérêts des Populations Chrétiennes en Orient* (από το φ. 60, 17 Ιουν. 1843). Δίγλωσση, κυκλοφορούσε έξι φορές τον μήνα («ανά πάσαν πέμπτην ημέραν»), τετρασέλιδη, τετράστηλη αρχικά και δίστηλη από το 1844, όπου το ελληνικό κείμενο εναλλασσόταν με το γαλλικό, χωρίς συχνά να ταυτίζεται το περιεχόμενό τους. Το σχήμα στο ξεκίνημά της ήταν 45,5x32 εκ., αλλά στη συνέχεια άλλαξε δυο φορές. Τα τρία πρώτα φύλλα διανεμήθηκαν δωρεάν και, σύμφωνα με τα γραφόμενά του, όποιος κρατούσε το τρίτο φύλλο εγγραφόταν στον κατάλογο των συνδρομητών αυτομάτως. Οι ετήσιες συνδρομές ανερχόταν σε 48 δρχ. και για το εξωτερικό προστίθεντο τα ταχυδρομικά έξοδα. Οι κατά τόπους έλληνες πρόξενοι ανέλαβαν την πρακτόρευση της εφημερίδας, εκτός από το Παρίσι που οριζόταν συγκεκριμένα, ο Λύουσσος Βιγνύ. Αργότερα, ορίστηκαν περισσότεροι πράκτορες. Στο εσωτερικό η διακίνηση γινόταν από τα Ελληνικά Ταχυδρομεία. Έβγαλε αρχικά από τα πιεστήρια «της Φιλόλαου τυπογραφίας» («imprimerie de L'Ami du Peuple»), στη συνέχεια «εκ της τυπογραφίας του Γ. Χαροφύλα-

κος» (αρ. φ. 21. 18 Μαΐου 1842), μετά από το τυπογραφείο της *Ευτέρπης* (παράρτημα του φ. 25, 28 Ιουν. 1842, δύο αριθμούς αργότερα από το τυπογραφείο του Α. Κορομηλά, και τρεις αριθμούς αργότερα σταθεροποιήσε τη συνεργασία της με το τυπογραφείο των Π.Β. Μελιχούρη και Φ. Καραμπίνη.

Καινοτομία του *Ελληνικού Παρατηρητή* αποτελεί το γεγονός ότι η διαχείριση και η διοίκησή του γινόταν μέσω συνελεύσεων μετόχων, το καταστατικό του δε δημοσιεύτηκε στο τρίτο φύλλο (7 Ιαν. 1841). Κατά τον Δ.Λ. Ζωγράφο, ο μεγαλύτερος και τραπεζίτης Εμμ. Μεσθενεύς «Κατά Οκτώβριον του 1841 ίδρυσε τον *Ελληνικόν Παρατηρητήν*, την πρώτην μετοχικήν εφημερίδα εν Ελλάδι». Μέσα από τις σελίδες της υποστήριξε ότι «δέλται απωδεί παν ό,τι διαμαρτί τους Έλληνας εις κόμματα» (αρ. φ. 8) και πρόσβευε ότι η Ελλάδα δεν έχει ανάγκη παρά ένα μόνο εθνικό κόμμα, με σύνθημα το ίδιο το μότο που παρουσιαζόταν στην πρώτη σελίδα της. Ειδήσεις αντλούσε από ελληνικές και ξένες εφημερίδες, δημοσίευε άρθρα και επιστολές αναγνωστών. Κοινοποιούσε όδρα τις επίσημες ειδήσεις της *Εφημερίδας της Κυβερνήσεως*, καθώς και της *Εθνικής Τράπεζας*, περιείχε νέα από το εσωτερικό και το εξωτερι-

κό, εμπορικούς πίνακες, κίνηση των πλοίων. Ακόμα, η ύλη της συμπεριλάμβανε φιλολογική στήλη με ελληνικά και ανατολικά διηγήματα, ιστορικά μυθιστορήματα σε συνέχειες, παρουσιάσεις και κριτικές νέων εκδόσεων, θεατρικές κριτικές, καθώς και ειδήσεις από το πανεπιστήμιο.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ.Λ. Ζωγράφος, *Ιστορία της ιδρύσεως της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος*, τ. Α', 1838-1843, Αθήνα 1925, σ. 229.

ΕΛΛΗ ΔΡΟΥΑΙΑ-ΜΗΤΡΑΚΟΥ

Ελληνικός Τηλέγραφος

ή περιοδική εφημερίς πολιτική, φιλολογική τε και εμπορική. Βιέννη, 3 Ιαν. 1812-1836. Υπεύθυνος κατά το νόμο, εκδότης και ιδιοκτήτης παραμένει έως τον θάνατό του, το 1817, ο Ιωσήφ Φραγκίσκος Χαλλ (J.F. Hall), επίσημος λογοκριτής βιβλίων και διευθυντής πρακτικού λυκείου στην Βιέννη. Συντάκτης: Δ. *Αλεξανδρίδης. Αρχικά διεβδομαδιαία (Τρίτη και Παρασκευή), τεσσάρων σελίδων, με συνεχή σελιδαρίθμηση ανά έτος, σε σχήμα 4^ο και σε χαρτί καλής ποιότητας. Από τα τέλη του 1812, ο Αλεξανδρίδης επιδιώκει την «καθ' ημέραν» έκδοσή του εξαιρουμένων των μεγάλων εορτών, των αργιών και των Κυριακών. Το εγχείρημα θεακρινίζεται την 1^η Ιαν. 1813 και ο μέσος όρος εβδομαδιαίας κυκλοφορίας ανέρχεται πλέον σε 4 με 5 φύλλα. Προς το τέλος του 1812 καθιερώνεται μάλιστα και η έκδοση παραρτήματος με τίτλο *Ελληνικός Παρατηλέγραφος*. Κυκλοφορούσε με τη μέθοδο της προεγγραφής συνδρομητών. Ο μέσος όρος των εξαμηνιαίων συνδρομών, συμπεριλαμβανομένων και των εξόδων αποστολής, κυμάνθηκε από 10 έως 18 φιορίνια για τη Βιέννη και από 12 έως 20 φιορίνια για τους εκτός Βιέννης. Από το 1817 προστέθηκαν 2 φιορίνια ανά εξάμηνο και οι συνδρομές έγιναν ενιαίες, καλύπτοντας και τον *Φιλολογικό Τηλέγραφο. Τυπογραφείο: «παρά Αντωνίου Στράω».

Αποτελεί συνέχεια των **Ειδήσεων διά τα Ανατολικά Μέρη*. Το φιλόδοξο εγχείρημα του Αλεξανδρίδη προσκρούει ωστόσο σε πολλαπλές δυσχέρειες που καταγράφονται γλαφυρά στις αγγελίες προς τους συνδρομητές: αύξηση του κόστους του χαρτί, της εκτύπωσης, της αποστολής καθώς και μεγάλου κόστους προμήθειας των ξένων εφημεριδών. Και ακόμη έχει να αντιμετωπίσει οικονομική δυσπραγία λόγω του κυμαινόμενου αριθμού των συνδρομητών. Παρ' όλες τις αντιξοότητες, ο εκδότης προσπαθεί να διατηρήσει υψηλά τους δείκτες κυκλοφορίας του εντύπου: η καινοκτικότητα μολόντοί κοικίλλει τα επόμενα έτη, ανέρχεται τουλάχιστον σε δύο με τρία φύλλα την εβδομάδα, πολύ σπανιότερα σε ένα.

Το δίκτυο διακίνησης, στα χρόνια της ακμής, ήταν ιδιαίτερος εκτεταμένος: κάλυπτε χώρες της δυτικής και κεντρικής Ευρώπης, τις Παραδουναβίες Ηγεμονίες, τη Ρωσία (Μόσχα, Οδησός), τη Μακεδονία, τα νησιά του Αιγαίου, την Πελοπόννησο και τη Μικρά Ασία. Ο αριθμός των συνδρομητών ποικίλλει: αν και δεν υπάρχουν σαφή αριθμητικά δεδομένα, από τις έμμεσες αναφορές του Δ. Αλεξανδρίδη, δεν θα πρέπει να ξεπέρασαν ποτέ τους 300 με 400.

Με την έναρξη της Επανάστασης του 1821 αγωνίζεται να διατηρηθεί ανάμεσα στις συμπληγάδες της αυστριακής λογοκρισίας και της φιλοτουρκικής πολιτικής του Μέττερνιχ. Δημοσιεύει την αφοριστική εγκύκλιο του πατριάρχη Γρηγορίου Ε'. Είναι το μοναδικό προεπαναστατικό περιοδικό έντυπο που συνεχίζει να εκδίδεται στα χρόνια της Επανάστασης. Αν και τα τεύχη που καλύπτουν την χρονική περίοδο 1823-1827 λανθάνουν, από εσωτερικά τεκμήρια συνάγεται πως η έκδοση δεν επρόκειτο να διακοπεί κατά το 1823 και ακόμη πως κυκλοφορούσε το 1827. Μετά την Επανάσταση, η εκδοτική δυναμική του φαίνεται πως ολοθιάνει, καθώς έχει να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό του ελληνικού Τύπου αλλά και η διάδοσή του είναι μάλλον περιορισμένη στις ανατολικές επαρχίες.

Ως συνέχεια των *Ειδήσεων*, ο *Ελληνικός Τηλέγραφος* εμφανίζεται το 1812 ανανεωμένος τυπογραφικά, αρτιότερος σε εμφάνιση, πλουσιότερος σε ύλη αλλά και με σαφέστερους προσανατολισμούς, όπως εμφανίζεται από την προκήρυξη του νέου εκδότη, όπου ιεραρχεί και οριοθετεί τους στόχους του. Περιγράμμα και προθέσεις ανταποκρίνονται εξάλλου στις βασικές αρχές που είχε αναπτύξει ο Αδαμάντιος Κοραΐς, λίγα χρόνια νωρίτερα, σχετικά με την έκδοση πολιτικο-φιλολογικής εφημερίδας για την ωφέλεια του «Γένους». Κύριο αντικείμενό του είναι η παροχή πολιτικών ειδήσεων «του καθ' ημάς πολιτικωτάτου κόσμου». Έπονται, καταχωρημένες στα «Σύμμικτα» διάφορες «φιλολογικά ειδήσεις, αξιόλογοι εθνογραφία, ανέκδοτα ιστορικά αποσπάσματα εκ διαφόρων ανατολικών χειρογράφων ή βιβλίων», εμπορικές ειδήσεις και όλα άλλα αποβλέπον «εις την μάθησιν του κοινού». Όσο για τη γλώσσα, «το ύφος μέλει γίνεσθαι εις την καθ' ημάς των Γραικών ομιλουμένην διάλεκτον, πλην εκκαθαρισμένον όσον το δυνατόν από βαρβαρικών λέξεων και ιδιωτισμών, και τοιούτων, ώστε και ο χυδαίος λαός να καταλαμβάνη διδασκόμενος, και ο πταιδευμένος να συνηδύνεται αναγιγνώσκων». Λόγω της ιδιά-

ζουσας φύσης των κειμένων, ο *Ελληνικός Τηλέγραφος* χρησιμοποιεί πολλούς νεολογισμούς, κυρίως στο τμήμα της διεθνούς πολιτικής επισκόπησης. Όταν εισαγωγή νεοφανών όρων ή εννοιών δυσχεραίνει την κατανόηση, ο συντάκτης-μεταφραστής παραθέτει δίπλα στην ελληνικοποιημένη ή πλασμένη λέξη είτε κοινόχρηστη παραπλήσια σημασιολογικά έκφραση, είτε το συνώνυμό της, αλλά το συνηθέστερο παραθέτει τον πρωτότυπο τίτλο ή έννοια σε παρένθεση.

Σε μεγάλο ποσοστό ακολουθεί πιστά το πνεύμα των ανταποκρίσεων και τις θέσεις των δύο κατεσχών εκφραστών της αυστριακής πολιτικής, της *Oesterreichischer Beobachter* (Αυστριακός Παρατηρητής) και *Wiener Zeitung* (Εφημερίδα της Βιέννης). Η ευρύτερη ωστόσο ειδησεογραφία του στηρίζεται σε ένα πληροφοριακό πλέγμα ευκαμπτο και καλά ενημερωμένο. Τα σχετικά με τη διεθνή κατάσταση άρθρα είναι αναδημοσιεύσεις ή επιλεγμένα αποσπάσματα από τις εφ. *Times*, *Courier*, *Sun*, *British Traveller* κ.ά. για την Αγγλία: τις εφ. *Moniteur* (*Μηνύτωρ* και *Μονίτωρ*), *Journal de l'Empire* (μετονομάζεται αργότερα σε *Journal des Débats*), *Gazette de France*, *Le Temps*, *Constitutionnel* κ.ά. για την Γαλλία και ανταποκρίσεις κατά περίπτωση από τοπικές γερμανικές, ιταλικές, ρωσικές κ.ά. εφημερίδες. Για τις πολιτικές και εμπορικές ειδήσεις από την Ανατολή (Θουρκία) οι πληροφορίες, που είναι σε μεγάλο βαθμό αναδημοσιεύσεις από τον «Αυστριακό Παρατηρητή», προέρχονται κατά μεγάλο μέρος από την Κωνσταντινούπολη και τη Μολδοβλαχία καθώς και από επιστολές και δημοσιεύματα επτανησιακών φύλλων. Για τα μετεπαναστατικά χρόνια, η ελληνική ειδησεογραφία στηρίζεται κυρίως στη **Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος* ενώ σποραδικά αντλούνται ειδήσεις από άλλες εφημερίδες που εκδίδονται στο ελεύθερο κράτος, την **Ελληνική Μέλισσα*, τον **Σωτήρα*, την **Αθηνά* και από εφημερίδες της Σμύρνης (*Le Courrier de Smyrne*), της Επτανήσου κ.α. Γίνεται χρήση, τέλος, μιας ακόμη συμπληρωματικής πηγής πληροφοριών: πρόκειται για επιστολές-ανταποκρίσεις με προέλευση την Οθωμανική Αυτοκρατορία (Κων/πολη), τις Παραδουναβίες Ηγεμονίες, την κυρίαρχη Ελλάδα και τα Επτάνησα που περιγράφουν διεξοδικά σημαντικά γεγονότα. Όπως είναι εύλογο μια τέτοια συσσώρευση ειδήσεων παρατηρείται στα 1821. Καταχωρούνται στο ίδιο λήμμα, με χρονική διαδοχή, καθώς δηλώνεται η ημερομηνία συγγραφής και ο τρόπος συναγωγής.

Ειρήνη Αθανασία, Ευάγγελος Μάντζαρης, Β. Τραγέλλης, Σ. Οικονομόπουλος. Επίσημος φηρορεπόρτερ: Δ. Καπάτος. Αριθμός φύλλων: 5000. Αρίθμηση σελίδων: συνεχής. Η τιμή του τελευταίου φύλλου ήταν 5 ραντζ. Από το 1983 τυπωνόταν στα τυπογραφεία «Μπερτόλης και Μπερτόλης», ιδιοκτησίας του Ηλία Γ. Μπερτόλη του νεωτέρου. Διεύθυνση: Ρ.Ο. Βοx 26084, Excom 2023, 25 Spitz Avenue, Village Main, Johannesburg. Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: bertoli@icon.co.za. Τηλέφωνο: 011-3343460. Φαξ: 011-3342950.

Εκδόθηκε το 1918 από τον διανοσόμενο Απόστολο Καφόπουλο, ηγήτης της Ελληνικής Κοινότητας Γιοχάνεσμπουργκ και εθνικιστή. Η πρώτη περίοδος διήρκεσε ένα χρόνο (έως το 1919). Επανεκδόθηκε από τον Καφόπουλο το 1933 και αγοράστηκε από τον επιχειρηματία Ε. Κάλλο το 1949. Το 1956 ο πρωτοπρεσβύτερος Γεώργιος Μπερτόλης ανέλαβε την εφημερίδα ως ιδιοκτήτης και διευθυντής. Ο ιερωμένος εκτός των θρησκευτικών και δημοσιογραφικών του καθηκόντων ήταν και ιδιοκτήτης-διευθυντής του ιδιωτικού ελληνικού σχολείου «Εκπαιδευτήριο Μπερτόλη». Ο Γεώργιος Η. Μπερτόλης ανέλαβε διευθυντής της εφημερίδας λίγο αργότερα, με νέο τίτλο *Ελληνικός Τύπος* και υπότιτλο *Incorporating AFRICANIS*. Το 1990 ο *Ελληνικός Τύπος* «απορρόφησε» τη *Νέα Ελλάδα* μετά τον θάνατο του ιδιοκτήτη-διευθυντή της τελευταίας Αθανασίου Μελακοπίδη.

Οι στήλες της περιείχαν νέα από τις ελληνικές παροικίες, τις κοινότητες και τα σωματεία, ειδήσεις από την Ελλάδα, παγκόσμια νέα κ.ά. Συνεργάτες της υπήρξαν γενιές ελλήνων λογοτεχνών της Νότιας Αφρικής, όπως ο Δ. Λέος, η Ιωάννα Δερουκάκη, η Ντόλη Ντάλκα, ο Μ. Λαζούρας, ο Α. Θεοφιλόπουλος, ο Α. Παριανός, ο Ευαγγ. Μάντζαρης, ο Β. Τραγέλλης κ.ά.

Επέζησε οικονομικά για τόσα χρόνια χάρη στις συνδρομές των αναγνωστών της και με διαφημίσεις ελληνικών και νοτιοαφρικανικών επιχειρήσεων. Διαφορές ελληνικές κυβερνήσεις (ειδικά κατά την περίοδο 1967-1974) επιδότησαν χρηματικά την εφημερίδα που η γραμμή της ήταν εθνικιστική. Το 1993 έκλεισε προσωρινά μέχρι το 1994, οπότε επανεκδόθηκε με ιδιοκτήτη-διευθυντή τον Ηλία Γ. Μπερτόλη και υπεύθυνη ύλης την λογοτέχνη Ιωάννα Παπαδογιάννη-Δερουκάκη, και αργότερα, το 1995, με τον πεπειραμένο δημοσιογράφο Κωνσταντίνου Χέλημ, με νέο τίτλο: *Ελληνικός Τύπος Νοτίου AFRIKIS*. Ωστόσο, η οικονομική δυσπραγία της Νότιας Αφρικής τα τελευταία χρόνια, η συρρίκνωση του ελληνι-

σμού στη χώρα υποδοχής και οι δύσκολες οικονομικές συνθήκες οδήγησαν στον κλείσιμο της στις 13 Απριλίου 1999, έχοντας πραγματοποιήσει 3433 εκδόσεις. Στην ιστορική της πορεία έφτασε να κυκλοφορεί, σ' ολόκληρη την αφρικανική ήπειρο, σε περίπου 10000-12000 φύλλα εβδομαδιαία, κυρίως κατά την περίοδο 1960-1970.

Μέχρι το 1994 εκδιδόταν μόνο στα ελληνικά, αλλά τα τελευταία χρόνια καθιέρωσε ένα αγγλικό ένθετο. Τεχνικά και οπτικά η τελευταία περίοδος της ήταν πολύ υψηλής ποιότητας λόγω της εκμετάλλευσης των σύγχρονων τεχνολογικών μέσων. Ο τελευταίος διευθυντής της Η.Γ. Μπερτόλης μετανάστευσε στο Λονδίνο, ενώ ο «Άρχων» Γεώργιος Η. Μπερτόλης (όπως ονομάστηκε από τους συναδέλφους του) δολοφονήθηκε από ομάδα αγνώστων κακοποιών στο σπίτι του, τον Μάιο 2001.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελάχιστα φ. των ετ. 1969-1970). RAU.

ΠΗΓΗ: Συνεντεύξεις του υπογράφοντος με τους Η.Γ. Μπερτόλη και Γ. Μπερτόλη (Γιοχάνεσμπουργκ).

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: E.A. Mantzaris, *The social structure and the process of assimilation of the Greek Community in South Africa*. αδημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία, University of Cape Town, Department of Sociology 1978· του ίδιου, *Class and Ethnicity politics and Ideologies of the Greek Community in South Africa*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, University of Cape Town, Department of Sociology, 1982· του ίδιου, *Διασπορά: οι ανδελφικές καταστροφές στη Νότια Αφρική 1916-1917*, Αθήνα 1995.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΑΝΤΖΑΡΗΣ

Ελλήνιον

Εικονογραφημένο δεκαπενθήμερον περιοδικόν. Κ αρδίτσα, 15 Μαΐου 1909, αρ. τχ. 1-2. Ιδιοκτήτης: Γ. Ν. Μωραϊτίνης, Διευθυντής: Λάμπρος Στυμιανός. Δεκαπενθήμερο, είκοσι σελίδων, δίσηλο (εκτός από τον μονόσηλο πρόλογο της σύνταξης), διαστάσεων 29,5x21 εκ. Τιμή φύλλου: 40 λεπτά. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 8 δρχ., εξωτερικού 10 φρ. Γραφεία στην Αθήνα: Αγίου Κωνσταντίνου 22. Τυπώνεται στο τυπογραφείο Ανέστη Κωνσταντινίδη.

Λογοτεχνικό περιοδικό με ιδιοκτήτη τον δεκαεπτάχρονο τότε Γ.Ν. Μωραϊτίνη, γόνου εύπορης οικογένειας. Γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Καρδίτσα, τον τόπο καταγωγής του πατέρα του, ενώ η μητέρα του καταγόταν από την Πορταριά του Πηλίου. Σύμφωνα με διαφημιστική καταχώρηση, η οποία μάλλον δεν πρέπει να αντακοκρινόταν στην πραγματικό-

τητα αλλά στις προθέσεις του εκδότη, πολούνταν σε όλα τα πρακτορεία εφημερίδων, αριθμούςσε χίλιους συνδρομητές στη Θεσσαλία και το εξωτερικό και τυπωόνταν σε πάνω από δύο χιλιάδες αντίτυπα. Εκτός από τον ιδιοκτήτη και το αναγνωστικό κοινό το περιοδικό συνδέεται με τη θεσσαλική πραγματικότητα και διαμέσου των διαφημίσεων, μερικές από τις οποίες αφορούν επιχειρήσεις της Καρδίτσας.

Η αρθρογραφία του πρώτου τεύχους περιλαμβάνει τα εξής: την κριτική του Χαριλάου Α. Παπαντωνίου με τίτλο «Ένας μέγας συγγραφέας», που αναφέρεται στον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη· ποιήματα των Αλφρέδου δε Μυσσέ, Σ. Γρανίτσα, J. Dody, Ζαχ. Παπαντωνίου, José-Maria de Heredia σε μετάφραση Στέφανου Γρανίτσα και του Ναπολέοντος Παπαδιώτη· χρονογράφημα του Ι. *Κονδυλάκη με το ψευδώνυμο «Διαβάτης»· παρισινή ανταπόκριση του Ζαχαρία *Παπαντωνίου· τα άρθρα «Ο τάφος του Μυσσέ» του Ζαχαρία Παπαντωνίου και ο «Ο μελλοντισμός» του Τ. Μωραϊτίνη. Επίσης υπάρχουν τα εξής πεζά: Μαξιμ Γκόρκι, «Η Νατάσα»· Felicien Champsaur, «Η καρδιά» και Αλφρέδου δε Μυσσέ, «Ρολλά», σε μετάφραση Χ. Δαραλέξη. Το περιοδικό κλείνει με τη στήλη «Γράμματα – Τέχνη – Επιστήμη», με σχόλια και κριτικές πάνω σε θέματα που αγγίζουν την διεθνή και ελληνική επικαιρότητα στους τομείς του θεάτρου, της ποίησης και της πεζογραφίας. Στο πρώτο τεύχος έχουν αποτυπωθεί πίνακες ζωγραφικής των Ράλλη (Δυσάρεστοι ειδήσεις»), Β. Μποκατσιάμπη («Σπουδή»), Σοφίας Λασκαρίδου («Χωρικόσπητα») και προσωπογραφίες του Πλάτωνος *Δρακούλη και του Ζαχαρία Παπαντωνίου. Στο δεύτερο τεύχος εμφανίζονται δημοσιεύματα των Ζαχαρία Παπαντωνίου, Σπύρου *Μελά, Τίμου Μωραϊτίνη, Χρ. Δαραλέξη, Χαριλ. Παπαντωνίου κ.ά.

Πρόκειται για ένα σημαντικό πνευματικό εργαλείο με πανθεσσαλική στόχευση. Η συναντίληψη από τους διανοούμενους της Θεσσαλίας των τεκταινόμενων τόσο στην Αθήνα όσο και στη δυτική Ευρώπη και η διάχυση των νέων τάσεων και ρευμάτων, φαίνεται να είναι η κυρίως επιδίωξη του περιοδικού. Τα θέματά του δεν έχουν τοπική χροιά. Το χρονογράφημα του Ι. Κονδυλάκη δεν έχει θεσσαλικές αναφορές, ακόμη δε και το άρθρο για τον Αλ. Παπαδιαμάντη διαπνέεται από μια ευρύτερη οπτική χωρίς τοπικούς χαρακτήρα νύξεις. Δεν πρόκειται για ένα περιοδικό ενταγμένο σε συγκεκριμένο ρεύμα ή τάση, αλλά για ένα έντυπο ανοιχτό σε διαφο-

ρετικές πνευματικές δημιουργίες με θετική αξιολόγηση. Άλλωστε, όπως τονίζουν στον πρόλογο της έκδοσης, οι ανώνυμοι εκδότες θέλουν το περιοδικό τους όργανο «της Ιδέας και της Τέχνης του καιού». Τους διακρίνει ένας ελληνοκεντρικός προσανατολισμός, εμπνευσμένος από την αρχαιοελληνική παράδοση, ο οποίος δεν φαίνεται άμεσα στα κείμενα. Παρά τη θετική στάση του ως προς την ηθογραφία, δείχνει να θέλει να φέρει «τον κόσμο» στη Θεσσαλία χωρίς να εμπνέονται, τουλάχιστον φανερά, οι συνεργάτες του από τη θεσσαλική πραγματικότητα. Όπως φαίνεται από το μοναδικό σωζόμενο πρώτο τεύχος, το *Ελληνιον* διακρινόταν για την επιμελημένη και καλά σθητη έκδοση του. Πρόκειται για θραχύδιδο περιοδικό το οποίο εξέδωσε τουλάχιστον δύο τεύχη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΓΑΚ-Αρχεία Ν. Καρδίτσας (φωτοαντίγραφο π. *Ελληνιον*, τχ. Α').

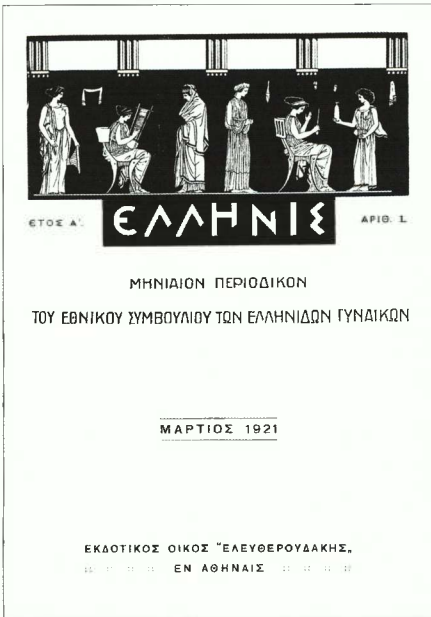
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Π. Νάνος, «Ελληνιον», *Καρδιασώπικα Χρονικά*, τ. 1 (1995), 197-217· «Εκ Καρδίτσας», ερ. *Θεσσαλία* (Βόλος), αρ. φ. 2848, 23 Ιουν. 1909.

ΑΝΤΩΝΗΣ Α. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ελληνίς

Μηνιαίων περιοδικόν του Εθνικού Συμβουλίου των Ελληνίδων Γυναικών. Αθήνα 1921-1940. Ιδρύτριες του περιοδικού υπήρξαν η Ειρήνη Σούτσου, η Ασπασία Μαυρομιχάλη, η Έδλα Νάζου και η σοσιαλίστρια Αθηνά Γαϊτάνου-Γιαννίου, η οποία θα αναλάμβανε σύντομα και τη διεύθυνση του εγχειρήματος. Υπεύθυνη εμφανίζεται στο τχ. 1 (Μάρτ. 1921) επταμελής συντακτική επιτροπή. Μηνιαίο, δίσημο, σχήματος 8^{ου}. Αρχικά η τιμή τεύχους ήταν 2 δρχ., οι συνδρομές εσωτερικού για τα μέλη 15 δρχ. και για το κοινό 25 δρχ.; μεταγενέστερα οι ετήσιες συνδρομές εσωτερικού ήταν 75 δρχ. / 80 δρχ.; συνδρομές εξωτερικού: Αμερικής 3 δολ., Αγγλίας και Αιγύπτου 15 σελ., στις άλλες χώρες 35 φρ. Η έκδοσή του ανατέθηκε αρχικά στον εκδοτικό οίκο «Ελευθεροδράκης», αλλά τον Ιαν. 1923 το Τμήμα Τύπου του ΕΣΕ (Εθνικό Συμβούλιο Ελληνίδων) ανακοινώνει την απόφασή του να συνεχίσει με δικά του έξοδα την έκδοση και η συντακτική επιτροπή ζητεί με εγκύκλιό της από τα σωματεια-μέλη του ΕΣΕ να ενισχύσουν το «μοναδικόν αυτό εν Ελλάδι γυναικείον περιοδικόν».

Όργανο του ΕΣΕ, παρακολουθεί συστηματικά τη διαδρομή της ομοσπονδιακής αυτής γυναικείας οργάνωσης κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου. Προσφέροντας μια τακτική και ως ένα βαθμό πολυφωνική ενημέρωση για τις θέσεις και τις δραστηριότητες τόσο του ίδιου του Εθνικού Συμβουλίου και των επιμέρους τμημάτων του όσο και των δεκάδων σω-

ματειών-μελών του, συνιστά πολύτιμη πηγή για την ιστορία των ρευμάτων του ελληνικού μεσοπολεμικού φεμινισμού. Στις σελίδες της διασώζονται, ιδιαίτερα κατά την πρώτη δεκαετία της κυκλοφορίας της, σημαντικές πληροφορίες για τις γυναικείες πρωτοβουλίες της εποχής: οι συμπράξεις αλλά και οι διαφορίες των βασικών οργανώσεων και των ηγετικών τους μορφών, οι εκάστοτε προτεραιότητές τους και οι τρόποι με τους οποίους επέλεξαν να ιεραρχήσουν και να προωθήσουν τα μείζονα αιτήματα των καιρών (γυναικεία εκπαίδευση, ψήφος, εργασία, κατάργηση του κρατικού διακανονισμού της πορνείας, αναζήτηση της πατρότητας των παιδιών εκτός γάμου κ.ά.). Όπως προκύπτει από τη μελέτη της *Ελληνίδος*, στο πλαίσιο της μάλλον χαλαρής ομοσπονδιακής δομής του Εθνικού Συμβουλίου έγινε για ένα μεγάλο διάστημα δυνατή η συνεργασία γυναικών με ποικίλες ιδεολογικές και πολιτικές συνάψεις, καθώς και η συνύπαρξη γυναικείων –και ενίοτε μεικτών– συσπειρώσεων ενός ευρύτατου φάσματος (από αμιγώς φιλανθρωπικές έως ρητά φεμινιστικές). Οι σχέσεις του ΕΣΕ με το Διεθνές Συμβούλιο Γυναικών (International Council of Women), τη διεθνή γυναικεία οργάνωση της οποίας υπήρξε εξαρχής μέ-

λος, αποτελούν ένα ακόμη ανεξερεύνητο κεφάλαιο της ιστορίας του μεσοπολεμικού φεμινισμού που περνά μέσα από τις σελίδες της.

Τα πρώτα χρόνια όλες οι συνεργάτριες του περιοδικού εργαζόνταν εθελοντικά. Στον απολογισμό του 1925 οι υπεύθυνές του εμφανίζονται αισιόδοξες, περηφανεύονται για το μικρό περίσσειμα που εμφανίζει το ταμείο τους και ανακοινώνουν ότι, σύμφωνα με τις σχετικές οδηγίες του Διεθνούς Συμβουλίου, η θέση της διευθύντριας γίνεται στο εξής έμμισθη. Την επόμενη χρονιά (Οκτ. 1926), το Διεθνές Συμβούλιο αποφασίζει τη μετονομασία των Τμημάτων Τύπου σε Τμήματα Τύπου, Γραμμάτων και Γεχνών και συνιστά μεγαλύτερη έμφαση στη λογοτεχνία, κατεύθυνση που ήταν ήδη ορατή στο περιοδικό του ΕΣΕ. Το κλίμα ευφορίας υποχωρεί τα επόμενα χρόνια: το 1927 η τιμή της ετήσιας συνδρομής ανεβαίνει στις 80 δραχ. και οι οικονομικές δυσκολίες αρχίζουν να αναφέρονται συστηματικά ως ο διαρκής «εφιάλτης του Τμήματος Τύπου». Τον Ιανουάριο 1928 οι υπεύθυνες διαμαρτύρονται για τη σχετικά περιορισμένη απήχηση της *Ελληνίδος* και εγκαινιάζουν ειδική στήλη οικοκυρικής προκειμένου να πλησιάσουν τις γυναίκες που εξακολουθούσαν να δίνουν προτεραιότητα στα ζητήματα του νοικοκυριού. Η έκδοση γίνεται στη συνέχεια όλο και δυσχερέστερη και ως εκ τούτου πληθαίνουν οι εκκλήσεις για την εγγραφή νέων συνδρομητριών.

Στις αρχές του 1933 η Αθηνά Γαϊτάνου-Γιαννιού παραιτείται από τη διεύθυνση και αντικαθίσταται από την Ελένη Ρουσοπούλου. Σταδιακά, το Εθνικό Συμβούλιο προσανατολίζεται όλο και περισσότερο σε θέματα πρόνοιας και φιλανθρωπίας και έρχεται συχνά πλέον σε σύγκρουση με τις συνιστώσες εκείνες του φεμινιστικού κινήματος που ακολουθούσαν πιο ριζοσπαστικούς δρόμους. Στα 1939 το ΕΣΕ τίθεται στη διάθεση του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου και στις 7 Φεβρουαρίου 1940 με πρόταση της προέδρου του Σμαράγδας Δημαρά αποχωρεί για «ανώτερος λόγους» από το Διεθνές Συμβούλιο. Ακολουθεί η παραίτηση της Ελένης Ρουσοπούλου και η αντικατάστασή της στη διεύθυνση της *Ελληνίδος* από την Ελμίνα Παντελάκη. Το Εθνικό Συμβούλιο ανακηρύσσεται με απόφαση του υπουργείου Εθνικής Πρόνοιας σε φιλανθρωπικό σώμα. Λίγο αργότερα, ο πόλεμος διακόπτει την κυκλοφορία του περιοδικού.

Αν και δελτίο οργάνωσης, επιχείρησε ως ένα βαθμό να μιμηθεί τα περιεχόμενα ενός περιοδικού «ποι-

κίλης ύλης». Η ύλη της δομήθηκε γύρω από τις δραστηριότητες του Εθνικού Συμβουλίου, των σωματείων-μελών του και του Διεθνούς Συμβουλίου (στήλες «Γυναικεία κοινωνική κίνησης», «Ξένη γυναικεία κίνησης» κ.ά.), περιέλαβε ωστόσο βαθμιαία και σελίδες ευρύτερου ενδιαφέροντος (ευθυμογράφημα, επιστημονικές εργασίες γυναικών, λογοτεχνικά κείμενα, εικαστική και θεατρική επικαιρότητα, νέες εκδόσεις). Υιοθέτησε μια μάλλον απλή καθαρεύουσα, αλλά οι συνεργάτριες του είχαν την ευχέρεια να εκφράζονται και στη δημοτική. Η στήλη της αλληλογραφίας διευκόλυνε την επαφή με τις συνδρομήτριες του εσωτερικού, ενώ η γαλλική σελίδα περιεχομένων επέτρεπε την επικοινωνία με το Διεθνές Συμβούλιο και τις αδελφές οργανώσεις του εξωτερικού. Με το πέρασμα του χρόνου, νέες στήλες ήρθαν να προστεθούν στις παλαιότερες («Μόδες», «Οφέλιμοι γνώσεις», «Μερικές πρακτικές συμβουλές», «Αθλητική στήλη», «Σταυρόλεξο» κ.ά.). Ελάχιστες υπήρξαν οι μεταφράσεις που φιλοξενήθηκαν στο περιοδικό. Αντιθέτως, δημοσίευε συστηματικά φωτογραφικά στιγμιότυπα από τις δραστηριότητες του γυναικείου κινήματος της εποχής, καθώς και πορτρέτα των πρωτεργατριών του. Τέλος, επιχειρήσε—και ως ένα βαθμό πέτυχε—να προσελκύσει διαφιρμιείσις σχετικές με τα περιεχόμενά του.

Λιγοστά είναι τα ανδρικά ονόματα που εμφανίζονται στις σελίδες της. Στον πρώτο τόμο (368 δί-σπληες σελίδες, 50 εικόνες) αναφέρονται 33 ονόματα συνεργατριών, εκ των οποίων 4 είναι άνδρες με γυναικεία ψευδώνυμα. Ο αριθμός των συνεργατών αυξάνει τα επόμενα χρόνια: στον τέταρτο τόμο γράφουν 51 γυναίκες και 9 άνδρες, στον έβδομο 50 γυναίκες και 10 άνδρες, στον όγδοο 53 γυναίκες και 9 άνδρες. Καθώς τα χρόνια περνούν, οι ανδρικές υπογραφές αραιώνουν ακόμη περισσότερο, ενώ αυξάνουν οι συνεργασίες γυναικών που κινούνταν κυρίως στον χώρο των επιστημών και της λογοτεχνίας. Συνεργάτριες: Αθηνά Γαϊτάνου-Γιαννίου, Ρόζα Ιμβριώτη, Άλκης Θρύλος (Ελένη Νεγροπόντη-Ουράνη), Έλλη Αποστολίδου, Δώρα Παπακωνσταντίνου, Σοφία Αντωνιάδου, Αγγελική Παναγιωτάτου, Ζωή Φράγκου, Ελένη *Σιφναίου, Σίτσα Καραϊσκάκη, Κατερίνα Κακούρη, Πολύμνια Λάσκαρη, Ελμίνα Παντελάκη, Ελένη Ρουσοπούλου, Αγνή Ρουσοπούλου, Αλέκα Μαντζουλίνου, Πηνελόπη Δέλτα, Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου, Αγγελική Χατζημηγάλη, Αθηνά Ταρσούλη, Μυρτίωπισσα (Θεώνη Δρακοπούλου), Ειρήνη Αθηναία (Ειρήνη Δημητρακοπούλου), Ρίτα

Μπούμη-Παππά, Δώρα Μοάτσου, Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη, Ιωάννα *Μπουκουβάλα, Τατιάνα Σταύρου, Μαρία Πολυδούρη, Κατίνα Παπά, Λιλή Ιακωβίδου, Καίτη Ζέγγελη.

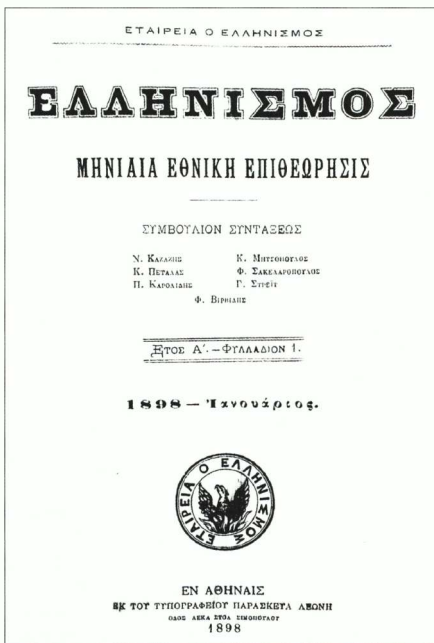
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ. ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΕΣΣ. *Καταστατικόν*, Αθήνα 1920· Αγνή Ρουσοπούλου (επιμ.), *Οδηγός Ιδρυμάτων Κοινωνικής Προνοίας*, Αθήνα 1936· ΕΣΣ. *Ιστορικόν του Εθνικού Συμβουλίου Ελληνίδων*, Αθήνα, 1958· Έφη Αβδελά – Αγγελικά Ψαυρά (επιμ.), *Ο φρενισμός στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Μια ανθολογία*, Αθήνα, εκδ. Γνώση, 1985· Δήμητρα Σαμίου, «Η διεκδίκηση της ισότητας: τα φρενιστικά έντυπα του Μεσοπολέμου», *Διαβάθω*, τχ. 198 (14 Σεπτ. 1988), 23-28· Leila J. Rupp, *Worlds of Women. The Making of an International Women's Movement*, Πρίνστον, Princeton University Press, 1997.

ΑΓΓΕΛΙΚΑ ΨΑΥΡΑ

Ελληνισμός

Μηνιαία Εθνική Επιθεώρησης, Αθήνα, Ιαν. 1898-1915, έτ. Α'-ΙΗ', αρ. τχ. 1-205/206 και 1928-1932, έτ. ΙΘ'-ΚΓ', αρ. τχ. 207-249/250, Εκδότης: Εταιρεία Ο Ελληνισμός, με επιταμελές ή πενταμελές «Συμβούλιον Συντάξεως» (ΣΣ). Πρόεδρος του ο Νεοκλής *Καζάξης. Το ΣΣ συ-

μπλήρωναν μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Εταιρείας. Το πρώτο ΣΣ απαρτίζεται από μέλη που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην πολιτική και πνευματική ζωή του τόπου: Παύλος Καρολίδης, Γεώργιος Στρέιτ. Κων. Μητσόπουλος, Κων. Πεταλάς, Φρ. Βιρβίλης. Κάθε τόμος περιέχει 12 μνημιαία φυλλάδια με συνεχή αρίθμηση. Μετά το 1903 αναφέρονται ως τεύχη. Οι διαστάσεις του είναι 24x16,5 εκ. Πωλείτο μόνο με εγγραφή ετήσιας συνδρομής; 8 δρχ. για το εσωτερικό και 8 φράγκα χρυσά για το εξωτερικό την πρώτη περίοδο της έκδοσης και 100 δρχ. ή 20 φρ. χρ. αντίστοιχα τη δεύτερη. Τα μέλη της Εταιρείας πληρώνουν το μισό ποσό της συνδρομής. Η εκτύπωση γίνεται στα τυπογραφεία: Παρ. Λεωνή (1898-1899), Σπ. Κουσουλίνου (1900-1901), Αν. Κωσταντινίδου (1902-1905, 1907-1908), Ι. Νικολαΐδη (1906), «Πανελληνίου Κράτους» (1909-1915) και Στ. Γαληνάκη (1928-1932). Περιλαμβάνει συνολικά 1482 άρθρα. Τα μόνα διακοσμητικά στοιχεία είναι οι βινιέτες, λείπει η εικονογράφηση, εκτός από το έτος 1929. Καθόλη τη διάρκεια της έκδοσης γλώσσα του είναι η καθαρεύουσα.

Κύριο μέσο έκφρασης της ομότιτλης εθνικής αλυτρωτικής εταιρείας που ιδρύθηκε το 1892, εκδόθηκε για να προασπίσει, όπως υποστήριξε, τα εθνικά συμφέροντα και μαχόταν για την ιδέα του αλυτρωτισμού. Αποτέλεσε επίσης το «θήμα» του Νεοκλή Καζάξη όπου εξέφρασε τις εθνικές του ανησυχίες, την «ηγεμονική» ιδεολογία του ελληνοκεντρισμού, τη φυλετική, πολιτιστική υπεροχή και ηθική ανωτερότητα του ελληνισμού. Στόχος του, όπως πολλές φορές διατυπώθηκε στα άρθρα του, ήταν όχι μόνο να γνωστοποιεί και να προβάλλει όλες τις δραστηριότητες της Εταιρείας, αλλά να συμβάλει στην κατανόηση της συγκυρίας, έτσι όπως διαμορφώθηκε μετά τον πόλεμο του 1897, στην επισήμανση των αναφυσόμενων κινδύνων τους οποίους διέτρεχε το «αλύτρωτο γένος» από ποικίλους εχθρούς για την εδαφική ακεραιότητα της Ελλάδας, στην ενημέρωση, διαφώτιση και αφύπνιση του ελληνισμού της διασποράς και της διεθνούς κοινής γνώμης. Η αναζήτηση λύσεων στα εθνικά ζητήματα και η σύμπραξη του στην ολοκληρωτική ικανοποίηση των εδαφικών εθνικών διεκδικήσεων στόχευαν στην απελευθέρωση των αλύτρωτων, την υλοποίηση της Μεγάλης Ιδέας και του «Πανελληνισμού».

Επιλέγει θεματική με την οποία προβάλλεται και τεκμηριώνεται η άρρηκτη ιστορική συνέχεια του ελληνισμού. Σ' αυτή τη θεωρητική βάση αναλύονται θέματα εθνολογίας, γλωσσολογίας, γεωγραφίας, στατιστικής, αλλά και εθνικής λογοτεχνίας με τρόπον ώστε να υποτάσσονται στον εθνικό στόχο και να σηματοδοτούν την παράδοση και τις έννοιες «φυλή»,

«έθνος», «κράτος», «θηρακεία». Το χρονικό διάστημα 1898-1915 οι αλυτρωτικοί στόχοι που δέτει συμπιπτούν με αυτούς της κυβερνήσης, ενώ ταυτόχρονα η Εθνική Εταιρεία θεωρείται υπεύθυνη για την τραγική κατάληξη του πολέμου του 1897. Η γραμμή της έκδοσης παρέμεινε ταυτισμένη με την πολιτική του επίσημου ελληνικού κράτους για την επίλυση των εθνικών θεμάτων.

Έναυσμα της επανέκδοσης στη δεύτερη περίοδο (1928-1932) ήταν η διαφορετική πολιτική συγκυρία που διαμορφώθηκε στην Ελλάδα μετά τη μικρασιατική εκστρατεία, την εξάπλωση των σοσιαλιστικών ιδεών και τη γενικότερη κρίση των αξιών του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Σ' αυτές τις συνθήκες αναπροσδιορίζεται ο στόχος του περιοδικού. Στους εθνικούς προστίθενται και κοινωνικοί στόχοι. Αντικρούει δηλαδή φιλοσοφικές αντιλήψεις, πολιτικές θεωρίες και ιδεολογίες, καθώς θεωρεί ότι θα είναι διαλυτικές και ανατρεπτικές των οικονομικών, πολιτικών και ιδεολογικών δομών του ελληνικού κράτους. Κοινός σκοπός ωστόσο παρέμεινε και στις δύο περιόδους έκδοσης η προβολή της εθνικής ταυτότητας, η διασφάλιση του έθνους και του «ηθικού» κράτους, έτσι όπως εκφράσθηκαν σε ριζικά διαφοροποιημένες κοινωνικές πολιτικές και ιδεολογικές χρονικές περιόδους και σε όλα τα ιδεολογικά επίπεδα.

Συγκεκριμένα, τα θέματά του καλύπτουν το γλωσσικό ζήτημα (καθαρότητα ελληνικής γλώσσας), την εκπαίδευση («ηθική κρίση» στην εκπαίδευση, εκπαιδευτική αναρχία, διδασκαλικές ομοσπονδίες, κλασική παιδεία), τις κοινωνικές-φιλοσοφικές ιδέες (μαρξισμός, γένεση, εξέλιξη), τα οικονομικοκοινωνικά συστήματα (κομμουνισμός) και ασκείται αυστηρή κριτική σ' αυτά που θεωρείται ότι προκαλούν στην Ελλάδα κοινωνικές αναστατώσεις. Η κρίση του κοινοβουλευτισμού, η ιστοριογραφία, η φιλοσοφία της ιστορίας, η ψυχολογική ερμηνεία της ιστορίας, τα γεγονότα και οι εκσυγχρονιστικές αξίες που εισήχθησαν από την Ευρώπη, αλλά και οι απεργίες, η δέση και η χειραρέτηση της γυναίκας, το θέατρο, το ζήτημα της Κύπρου και της Μακεδονίας απασχολούν θεματογραφικά το περιοδικό. Με τα επίκαιρα αυτά ζητήματα παρεμβαίνει στα πολιτικά και κοινωνικά δρώμενα.

Το κύριο άρθρο στην αρχή κάθε τόμου (εκτός από τα έτη 1901 και 1907) αναφέρεται στην «εθνική» πολιτική επισκόπηση του προηγούμενου έτους. Υπογράφεται κυρίως από το διοικητικό συμβούλιο της Εταιρείας και τον πρόεδρό της Ν. Καζάξη. Ιδιαίτερα μετά την ήττα του 1897 ασκείται κριτική στους κυ-

βερνώντας για αδράνεια και ολιγωρία στην οργάνωση του στρατού και γίνονται υποδείξεις για τη σύνταξη και αναδιοργάνωση του. Γνωστοποιείται η έλλειψη μεταρρυθμίσεων στη νομοθεσία και στηλιτεύεται η στάση της πνευματικής και πολιτικής ηγεσίας. Από τα πρώτα έτη της έκδοσης και συγκεκριμένα από το 1900 δεν λείπουν οι κοινωνικοί προβληματισμοί και γίνονται νέες για τα νέα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα. Δεν αναφέρεται ονομαστικά στο έργο του Ελευθέριου Βενιζέλου κατά την πρώτη διακυβέρνηση.

Το άρθρο της Σύνταξης, που εμφανίζεται κατά τη δεύτερη περίοδο μόνο το 1931, αναφέρεται στην από καιρό καλλιεργούμενη ιδέα της «Πανευρώπης», στο οικονομικό κραχ του 1929 και στην αφύπνιση των παλαιών ιδεωδών. Η ανελλιπής παρουσία του άρθρου «Χρονικόν του μηνός - Παγκόσμιος Επισκόπησις» έχει ως στόχο την κριτική ανασκόπηση διεθνών πολιτικών, κοινωνικών γεγονότων και εξελίξεων και την επίκαιρη πληροφόρηση και τη διαφοροποίηση εν μέρει του χαρακτήρα του περιοδικού με τις εθνοκεντρικές αναλύσεις και ενδιαφέροντα. Ειδησιογραφικό χαρακτήρα για το έργο της Εταιρείας έχει το *Μηνιαίον Δελτίον* που εμφανίζεται μόνο το 1901.

Οι αρθρογράφοι είναι Έλληνες και ξένοι. Πολλοί υπογράφουν με ψευδώνυμα, κυρίως αυτοί που κατάγονται από τις «αλύτρωτες» περιοχές γιατί φοβούνται τις συνέπειες της επώνυμης αρθρογραφίας. Δεν αμειβοθούν για τη συνεργασία τους. Σε ποσοστιαία αναλογία είναι περισσότεροι στην πρώτη περίοδο. Πολλά μέλη της Εταιρείας αρθρογραφούσαν είτε για να προβάλλουν το έργο της είτε για να εκθέσουν ζητήματα της ειδικότητάς τους. Οι υπόλοιποι συνεργάτες ήταν ιστορικοί, καθηγητές πανεπιστημίου, βουλευτές, διπλωμάτες, λογοτέχνες, κληρικοί, δημοσιογράφοι, μέλη οργανώσεων ή σωματείων. Η γυναικεία παρουσία ήταν ισχνή. Τρεις μόνο γυναίκες αρθρογράφησαν: η κόμισσα Ευγενία Καπνίστ από το Παρίσι, η Αμαλία Βαλσαμάκη από το Βουκουρέστι και η Μαρία Παπαδογιαννάκη. Πολλές ήταν οι ανταποκρίσεις εφημερίδων του εσωτερικού, περισσότερες όμως αυτές του εξωτερικού που δημοσιεύθηκαν σε μετάφραση.

Η έκδοση του δημοσιογραφικού οργάνου της Εταιρείας είχε κριθεί αναγκαία έναν χρόνο περίπου μετά τον πόλεμο του 1897. Η αδρανοποίηση της Εταιρείας και η μετά από 17 χρόνια διακοπή της έκδοσης του περιοδικού οφείλεται στην μη ιδεολογική ταύτιση του Ν. Καζάζη με τον Ελευθέριο Βενιζέλο και την πολιτική του, αλλά και στις διασυνδέσεις του

με το αυλικό περιβάλλον. Προμήνυμα της διακοπής και η συμπυκνωμένη έκδοση τευχών κατά τη διάρκεια του 1914. Η Εταιρεία επανεδραστηριοποιήθηκε (1923), όταν θεώρησε ότι τίθεντα εκ νέου σε κίνδυνο οι εθνικοί στόχοι για τους οποίους μόχθησε. Η παμπηφεί έγκριση της επανέκδοσης του περιοδικού έγινε σε συνεδρία της Εταιρείας στις 18 Δεκεμβρίου 1927. Δεν αναγγέλλονται οι λόγοι διακοπής της κυκλοφορίας του τέσσερα χρόνια αργότερα. Συμπίπτουν όμως με την κακή οικονομική κατάσταση της Εταιρείας, η οποία και παύει να υφίσταται το 1936 με το τέλος του Ν. Καζάζη.

Η Εταιρεία Ελληνισμός εξέδωσε το 1904 στο Παρίσι την εβδομαδιαία εθνική επιδεύρωση *L' *Hellenisme*. Διευθυντής σύνταξης ήταν ο Α. Αδοσίδης και δημοσιεύθηκαν άρθρα γάλλων φιλελλήνων με σκοπό την ενημέρωση της ευρωπαϊκής γνώμης. Το 1907 στη Λειψία εκδόθηκε η επιδεύρωση *Hellenismus* με τη συνεργασία του εκεί Ελληνικού Συνδέσμου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΓΒ. ΕΗΜ. ΙΜΧΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Λία* «Ελληνισμός», *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαρούς Μπριτάνικα*, τ. 23· Ρωξ. Αργυροπούλου, «Ο φιλελευθερισμός του Ν. Καζάζη», π. *Λεσθιακά*, τ. ΙΓ' (1991), 35-43· Δ. Παράλη – Μ. Ζάγκλη, *Το περιοδικό Ελληνισμός (1898-1915, 1928-1932)*, *Παρουσίαση - Βιβλιογραφική καταγραφή*, Ιωάννινα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 1993· Γ. Κόκκινος, *Ο πολιτικός ανρθολογισμός στην Ελλάδα. Το έργο και η σκέψη του Νεοκλή Καζάζη, 1849-1936*, Αθήνα 1996.

ΜΑΙΡΗ ΖΑΓΚΑΗ

Ελληνισμός / Hellenism

Πρωτοπόρος εθνική, πολιτική και οικονομική ανεξάρτητη εφημερίς, Περθ (Αυστραλία), 1972-2000. Εκδότης-διευθυντής: Θεοδόσιος Οικονόμου. Στον τίτλο διατηρήθηκε για τριάντα περίπου χρόνια η φράση «εκδιόμμενη εις Πέρθην Αυστραλίας» και τα συνθήματα «Αμύνεσθαι περί πάτρησ» και «Η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει». Εμβλημα αρχικά ο θυζαντινός δικέφαλος αετός, που κρατούσε στα φτερά του την Ελλάδα και την Αυστραλία. Μηνιαία, είκοσι τεσσάρων σελίδων, εξάστηλη, διαστάσεων 40x25 εκ. (ταμπλόιντ). Τιμή φύλλου: 30 σεντς και αργότερα 2 δολάρια Αυστραλίας. Ετήσιες συνδρομές: από 5 έως 120 δολ. Αυστραλίας. Τυπωνόταν μερικώς στο τυπογραφείο του Πέτρου Πετράνη, Γραφεία: 102-104 James Street, Περθ.

Η μακροβιότερη εφημερίδα του ελληνισμού στη Δυτική Αυστραλία, γραμμένη στην ελληνική, ωστόσο συχνά δημοσίευε άρθρα και στην αγγλική γλώσσα. Παρά τις μεγάλες δυσκολίες που δημιουργούσε η απόσταση από τις ανατολικές πολιτείες και η έλ-

λειψη τυπογραφικής υποδομής, η εφημερίδα προσπάθησε να διατηρήσει με συνέπεια την εκδοτική της ποιότητα. Εκκιδόταν έντυπη ή δακτυλογραφημένη, ανάλογα με τις δυσκολίες εκτύπωσης που συναντούσε. Ανομοίωμορφη ήταν η σελιδοποίησή της, τα διαστήματα των στηλών δεν ήταν αρμονικά συντεταγμένα και οι διαστάσεις των φωτογραφιών συχνά παραβίαζαν τον χώρο των στηλών. Σε πολλές περιπτώσεις ο εκδότης της αναγκάστηκε να τυπώνει μερικώς την εφημερίδα στη Μελβούρνη για να ανταποκρίνεται στο ποιοτικό επίπεδο που απαιτούσαν οι περιστάσεις.

Κυκλοφόρησε με χρώματα άσπρο και μπλε και διατήρησε συντηρητική ιδεολογία με κύριο θεματικό άξονα την Εκκλησία και τα «εθνικά» θέματα. Σε όλες τις σελίδες της υπήρχαν συνθήματα υπέρ του Τύπου και της δημοσιογραφίας, όπως «Ο Τύπος είναι εξουσία, η Δημοσιογραφία είναι κήρυγμα», αναφορές σε ιστορικά πρόσωπα της ελληνικής ιστορίας, όπως «Alexander the Great of Macedonia. Greece a Valiant conqueror and father of civilisation in the Ancient world», ενώ σε πολλά σημεία υπάρχουν έν-

δες εικόνες της γλαύκας, του Παρθενώνα, του Μαντείου των Δελφών, της αιματοβαμμένης Κύπρου.

Η ύλη ήταν ποικίλη, οργανωμένη, σε γενικές γραμμές, σε στήλες με κοινωνικά νέα, όπως η στήλη «Περθώτικα Καυτά και Κατεφυγμένα», με φωτογραφικούς περιπάτους, όπως η στήλη «Με τον Φακό του Ελληνισμού», με εκκλησιαστικά θέματα («Σελίς της Ορθοδοξίας»), παροικιακά νέα, ειδήσεις από τις άλλες πολιτείες.

Εξέδιδε αγγλόγλωσσο ένδετο που συνέτασσε η Santra Οικονόμου. Με την εφημερίδα συνεργάστηκαν συντάκτες και από άλλες πολιτείες όπως ο Διονύσιος Γιαννόπουλος από τη Βρισβάνη, ο Αθανάσιος Ανδρέου από τη Θεσσαλονίκη, ο Σάββας Παπασάββας από το Περθ, ο Σώτος Ρεσσίτης από το Σίδνεϋ κ.ά. Διέθετε ανταποκριτές τόσο σε άλλες πόλεις της Αυστραλίας όσο και στο εξωτερικό: στο Μπουένος Άιρες της Αργεντινής αντιπρόσωπος ήταν ο Χρήστος Πανόπουλος, στη Βιέννη της Αυστρίας ο δρ. Δημήτριος Οικονόμου, στο Βανκούβερ του Καναδά, ο Γιώργος Σακελλαρίδης και στην Αθήνα ο Βασίλειος Λαμπρόπουλος. Αντιπρόσωπος στο Σίδνεϋ ήταν ο Σώτος Ρεσσίτης και στη Μελβούρνη ο Πέτρος Πετράνης.

Μετά το 1990, εξαιτίας των οικονομικών δυσχερειών που αντιμετώπιζε, αυξήθηκε η ποσότητα των αναδημοσιεύσεων και τυπωνόταν δακτυλογραφημένα. Ωστόσο διατήρησε την κυκλοφορία της, αδηδητη μέχρι και τη στροφή του αιώνα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας, τ. I (1830-1958)*, Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1997-του ίδιου, *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας, (1958-1974)*, τ. Β', Μελβούρνη, Ellikon Press, 2000· Α.Μ. Tamis – Efi Gavakis, *From Migrants to Citizens, Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University, 2002· Α.Μ. Tamis, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΗΣ

Ελληνισμός Αμερικής / Ellinismos Amerikis
Μηνιαίο Λογοτεχνικό Περιοδικό / Greek American Monthly Review. Νέα Υόρκη, 1951 - Μάιος/Ιούν. 1961, αρ. τχ. 1-119/120. Ιδιοκτησία-διεύθυνση: Μίλλυ Ε. Μουργινάκη (αργότερα Μίλλυ Γρέγου) με αντιπρόσωπο στην Ελλάδα τον Μ. Βαγιάνο. Μηνιαίο, πενήντα δύο σελίδων, διστίγλο, διαστάσεων 24x17,50 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 6 δολ. ΗΠΑ. Τυπογραφείο: Αντώνη Σαββίδη, Μάρνης 54, Αθήνα. Γραφείο: Ellinitha Publications 20 East 74st., Νέα Υόρκη και Οδωνος 6, Αθήνα.

Η ύλη του περιελάμβανε πολιτιστικά και πολιτικά θέματα σε δύο τμήματα, ένα με άρθρα στα ελληνικά και το άλλο με άρθρα στα αγγλικά. Συμπεριλάμβανε ποίηση, ιστορίες και μελέτες πάνω σε αρχαιοελληνικά και νεοελληνικά θέματα. Στο τελευταίο τεύχος η Μίλλυ Γρέγου εξηγεί τους λόγους που οδήγησαν στο κλείσιμο του περιοδικού, που είναι κοινοί για πάρα πολλά ομογενειακά έντυπα. Γράφει, «οι συνδρομητές μας –εκτός από λίγους, που τα δάκτυλα των δύο χεριών είναι ίσως πολλά για το μέτρημα τους– παρότι χρόνια τώρα παίρνουν το περιοδικό μας, παρά τις ιδιαίτερες και γενικές επικλήσεις και παρακλήσεις μας, δε στάθηκε δυνατό ν' αποφασίσουν να ταχτοποιηθούν οικονομικά μαζί μας. Έτσι, σιγά-σιγά εξαντλήθηκαν οι οικονομικές δυνατότητές μας».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΗCBM.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΙΤΡΟΦ

Ελληνο-Αμερικανικό Βήμα, Νέα Υόρκη, 1941-1953
βλ. *Η Φωνή του Εργάτου*, Νέα Υόρκη, 1918-1923
και *Εμπρός*, Σικάγο, 1923-1938

Ελληνο-Αυστραλιανά Νέα

Βρισηθή, 2 Φεβρ. 1950 - 3 Απρ. 1952, αρ. φ. 1-73. Ίδρυτής: Διονύσιος Κουτσάκος, λόγιος και νομικός από την Κύπρο. Εβδομαδιαία, οκτασέλιδη, δίσητη, σε σχήμα περιοδικού. Διατηρούσε κατάλογο συνδρομητών και διανεμόταν δωρεάν.

Κοινωνικο-πολιτική εφημερίδα που κυκλοφόρησε σε μια προσπάθεια να κάνει εντονότερη την παρουσία του ελληνισμού στην αχανή πολιτεία της Κουησλάνδης και να προσελκύσει το ενδιαφέρον των ελληνικών επιχειρήσεων εκεί. Ο εκδότης της, παλιός συνεργάτης της αθηναϊκής εφ. **Ελευθερία*, ίδρυσε την εφημερίδα δύο χρόνια μετά την εγκατάσταση του στην Αυστραλία.

Στην ύλη συμπεριλαμβάνονταν άρθρα και ειδήσεις στην ελληνική και αγγλική γλώσσα. Συχνά ο αυτοσχεδιασμός και τα πεινχρά μέσα οδηγούσαν σε αλλαγή των τυπολογικών χαρακτηριστικών της εφημερίδας. Χρησιμοποιήθηκε λινοτυπική στοιχειοθεσία αλλά και γραφομηχανή. Κυκλοφορούσε σε 2000 αντίτυπα σε ολόκληρη την πολιτεία. Το γεγονός, όμως, ότι η πλειονότητα των ελλήνων εποίκων της Κουησλάνδης δεν διέμενε συμπαγώς στη Βρισηθή, αλλά ήταν διασκορπισμένη σε μια έκταση 2000 χιλιομέτρων μέχρι τη Babinia, δεν ευνοούσε τη σταθερότητα της κυκλοφορίας της. Η εφημερίδα δεν συνάντησε την αναμενόμενη υποδοχή και η έλλει-

ψη ικανού αριθμού διαφημίσεων οδήγησε στη διακοπή της το 1952.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τ. 1 (1830-1958), Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1997· του ίδιου, *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τ. Β', (1958-1974), Μελβούρνη, Ellikon Press, 2000· Α.Μ. Τάμης – Efi Gavakis, *From Migrants to Citizens, Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University, 2002· Α.Μ. Τάμης, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΗΣ

Το Ελληνοκαναδικό Βήμα

Μόντρεαλ, 1964 έως σήμερα [2005]. Ίδρυτές-εκδότες: Γεώργιος Παπαδάκης και Ιωάννης Καλυθήτης. Από το 1982 εκδότης είναι ο Κώστας Πετρογιάννης που μετονομάζει την εφ. σε **Καναδικά Νέα**. Από το 1990 εκδότης είναι ο Χρήστος Μανίκης και επαναφέρει τον αρχικό τίτλο. Εβδομαδιαία, δεκαεξί έως είκοσι σελίδων, μεσίσιου σχήματος και σήμερα ταμπλόιντ. Διανέμεται δωρεάν. Ηλεκτρονική διεύθυνση: www.bhmma.net

Έδωσε αρχικά έμφαση στα ιστορικά των ελληνικών συλλόγων και στα παροικιακά νέα, στις διαφημίσεις των ταξιδιωτικών γραφείων, που εκείνη την εποχή ήταν οι μεγαλύτεροι πράκτορες της ελληνικής μετανάστευσης, και σε αναλύσεις της канаδικής πολιτείας και κοινωνίας. Τα κύρια έσοδα προέρχονταν από τις κυβερνητικές ανακωκώσεις και διαφημίσεις που κάλυπταν το κόστος της έκδοσης.

Το 1982 αναλαμβάνει το *Βήμα* ο τυπογράφος Κώστας Πετρογιάννης και το μετονομάζει σε *Καναδικά Νέα*. Ο Πετρογιάννης είναι ενεργό μέλος της παροικίας και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα κοινοτικά. Η εφημερίδα παίρνει μέρος στις ποικίλες διαμάχες των πολιτικών και κοινοτικών οργανώσεων καθώς και της εκκλησίας.

Το 1990 αγοράζεται από τον Χρήστο Μανίκη και μετονομάζεται σε *Ελληνοκαναδικό Βήμα*. Ο Μανίκης είναι μετανάστης του 1962, με μικρή ανάμειξη στα κοινοτικά, και με λίγη θητεία στο ελληνικό ραδιόφωνο του Μόντρεαλ. Το 1990 είναι η εποχή των περικοπών της κυβέρνησης, που από το 1975 συντηρούσε την έκδοση και την ελεύθερη διάδοση του *Βήματος*. Ο νέος ιδιοκτήτης αφαιρεί την πολιτική χροιά του περιεχομένου, προσδίδει πιο πολλή αρθρογραφία στα δημοσκευτικά και εκκλησιαστικά θέματα και ασχολείται κυρίως με παροικιακά και τοπικά νέα. Προσαρμόζει την έκδοση της εφημερίδας, χρησιμοποιώντας την ηλεκτρονική τεχνολογία και το διαδίκτυο.

Σήμερα εκδίδεται στα ελληνικά με σύντομη παρουσίαση ελλαδικών νέων στην αγγλική. Διανέμεται δωρεάν, με κύριες πηγές εισοδήματος την προσωπική και τη εμπορική διαφήμιση. Με την τεχνολογική αναδιοργάνωση και τη διαφήμιση κυρίως φωτογραφιών ατόμων σε προσωπικές και κοινοτικές εκδηλώσεις έχει καταφέρει όχι μόνο να επιζήσει αλλά και να προοδεύσει εμπορικά. Σήμερα εκδίδεται σε 80-96 σελίδες, ενώ τις ημέρες του Πάσχα και των Χριστουγέννων φθάνει μέχρι και τις 160 σελίδες. Έχει συνδρομητές από όλον τον Καναδά.

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΓΑΒΑΚΗ

Ελληνοκαναδικός Ταχυδρόμος / Hellenic Postman
Μόντρεαλ. 1958-2004. Ίδρυτής: Χρήστος Κολυβάς. Εκδότης-ιδιοκτήτης: Ηρακλής Θεοδωρακόπουλος (από το 1993). Εβδομαδιαία, αρχικά οκτώ ή δεκαέξι σελίδων, σε μεγάλο σχήμα, αργότερα σε σχήμα ταμπλόιντ. Τιμή φύλλου: 1 δολ. Καναδά. Η διάθεση γίνονταν με συνδρομές μέσω του ταχυδρομείου και από ένα-δύο μαγαζιά της παροικίας. Κυκλοφορούσε σε 10000 αντίτυπα την εβδομάδα, στην ακμή του έφτασε τα 85000. Σημερινή κυκλοφορία: 7000. Τυπογραφείο: Apollon Communications. Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: taxidromos@videotron.ca

Από τις πρώτες ελληνοφώνες εφημερίδες, με ιδρυτή τον δημοσιογράφο Χρήστο Κολυβά, και στόχο να ανταποκριθεί στις ανάγκες της μαζικής ελληνικής μετανάστευσης. Αρχικά παρουσίαζε κυρίως νέα από τον ελλαδικό χώρο και λίγα από τον καναδικό. Με το μέγεθος της παροικίας, οι επιχειρήσεις που δημοσιεύαν τις εφημερίδες γίνονταν επίσης και χώροι όπου οι μετανάστες συναντιόντουσαν για να συζητήσουν τα νέα από την πατρίδα και να βοηθήσουν εδελοντικά στην εκτύπωση. Αφιέρωνε πιο πολλές σελίδες σε αρθρογραφία παρά σε διαφήμιση. Περιελάμβανε επιλογή ειδήσεων από την καναδική επικαιρότητα με σύνοψή τους στα ελληνικά, και ελληνικά νέα από το πρακτορείο του ελλαδικού τύπου. Οικονομικά βασιζόταν σε κυβερνητικές χορηγίες και σε συνδρομές. Κατά τη διάρκεια της ελληνικής στρατιωτικής δικτατορίας κράτησε αντιδικτατορική στάση.

Στην περίοδο της χούντας, οι εφημερίδες είχαν μεγάλη ζήτηση. Στην περίοδο της ακμής του, ο Ταχυδρόμος έφτασε τα 85000 φύλλα. Με τον καιρό όμως, το ενδιαφέρον των μεταναστών στράφηκε στο σχολιασμό και την ανάλυση γεγονότων και καταστάσεων, καθώς επίσης και σε επιστημονικά-κοινωνικά νέα. Έτσι, το περιεχόμενο της εφημερίδας προ-

σαρμόστηκε ανάλογα, περιλαμβάνοντας άρθρα από ειδικούς της παροικίας πάνω στους διάφορους αυτούς τομείς ενδιαφέροντος. Κατά τη δεκαετία του 1990 επήλθε μεγάλη πτώση της κυκλοφορίας της.

Το 1993 πουλήθηκε στον σημερινό ιδιοκτήτη-εκδότη Ηρακλή Θεοδωρόπουλο, μετανάστη, με ενεργό δράση στα παροικιακά. Η κυκλοφορία της μειώθηκε ακόμα περισσότερο λόγω των ελλαδικών τηλεοπτικών καναλιών και του διαδικτύου, με τα οποία οι έλληνες πάροικοι ενημερώνονται απ' ευθείας από την Ελλάδα. Για να επιζήσει, στράφηκε στα παροικιακά νέα. Είναι η εποχή κατά την οποία άτομα ελληνικής καταγωγής πολιτεύονται, και το ενδιαφέρον στρέφεται στην ανάλυση των τοπικών και καναδικών γεγονότων. Για να ανταποκριθεί στη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, διέκοψε για ένα διάστημα την έκδοσή της, προκειμένου να αναδιοργανωθεί ηλεκτρονικά και γλωσσικά. Άρχισε να εκδίδεται ξανά τον Μάρτιο 2004 στα ελληνικά, αγγλικά και γαλλικά, και σε μεγάλο μέγεθος, με διαφημίσεις ελληνικών και ξένων οργανισμών και προϊόντων. Στόχος είναι όχι μόνο το άνοιγμα της ελληνικής παροικίας στην ευρύτερη αγορά, αλλά και η πρόσβαση της ξένης αγοράς στην ελληνική.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΜ.

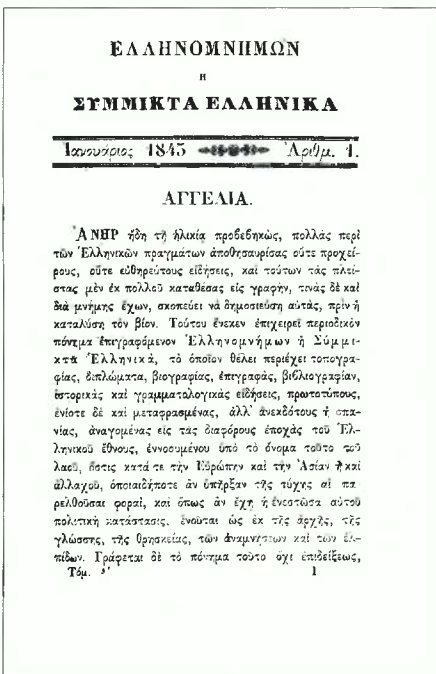
ΠΗΓΗ: Συνέντευξη της υπογράφουσας με τον εκδότη Ηρακλή Θεοδωρακόπουλο (2002).

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΓΑΒΑΚΗ

Ελληνομνήμων ή Σύμμικτα Ελληνικά

*Σύγγραμμα περιοδικών συντασσόμενον μεν υπό*** [=Ανδρέου Μουσταξόυδου], εκδιδόμενον δε υπό Χ. Νικολαΐδου Φιλαδέλφους*. Αθήνα. Ιαν. 1843-1847, αρ. φ. 1-10. Μηνιαίο (αρ. φ. 1-6. Ιαν.-Ιούν. 1843), αργότερα ασταθούς περιοδικότητας (αρ. φ. 7-9, εντός του 1845· αρ. φ. 10, το 1847), κυκλοφορούσε «Καθ' εκάστην τριακοστήν τρίτην ημέραν φυλλάδιον 64 σελίδων», με συνεχόμενη σελιδορίθμηση, διαστάσεων 21,5x14 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 18 δρχ. «εντός της πρωτευούσης και 20 στα λοιπά μέρη». Προπληρωτέο ήταν ένα εξάμηνο. «Εκ του Τυπογραφείου Η Μνημοσύνη Χ. Νικολαΐδου Φιλαδέλφους. Αθήνησιν». Η τύπωση θα άρχιζε μετά τη συμπλήρωση ικανού αριθμού συνδρομητών, ώστε να καλύπτονται τα τυπογραφικά έξοδα. Στο εσωτερικό του εμπροσθόφυλλου υπήρχε πίνακας των εμπιερωμένων και στο οπισθόφυλλο οι όροι της συνδρομής και τα καταστήματα των πόλεων ή τα πρόσωπα ανά περιοχή, στα οποία γίνονταν οι συνδρομές. Απεικονίσεις λειτουργικού χαρακτήρα και σχετικές με τα κείμενα υπήρχαν σε ορισμένα φυλλάδια.

Στόχος, σύμφωνα με την αγγελία της έκδοσης που υπογράφεται από τον εκδότη, ερβόσον ο συντάκτης του και φορέας του επιστημονικού υλικού Ανδρέας *Μουστοξύδης προτίμησε την ανωνυμία, είναι η παρουσίαση ποικίλων εργασιών, αναγομένων «εις τας διαφόρους εποχάς του Ελληνικού έθνους [...] όπως αν έχη η ενεστώσα αυτού πολιτική κατάσταση», το οποίο «ενούται ως εκ της αρχής, της γλώσσης, της θρησκείας, των αναμνήσεων και των ελπίδων». Σ' αυτόν διακρίνονται τα συνεκτικά γνωρίσματα του νεότερου ελληνισμού (ρίζες, γλώσσα, θρησκεία), οι δεσμοί με το αρχαίο, υστεροβυζαντινό, μεταβυζαντινό και μεσαιωνικό παρελθόν (αναμνήσεις) και οι οραματισμοί για το μέλλον, στους οποίους μπορεί να ενταχθεί μακροσκοπικά η Μεγάλη Ιδέα και σε τοπικό επίπεδο η Ένωση της Επτανήσου ή διάφορων αλύτρωτων περιοχών. Σημασία έχει η εθνική θεώρηση του όλου ζητήματος από τον Μουστοξύδη, που συμβολικά δηλώνεται και με την έκδοση στην Αθήνα και όχι στην Κέρκυρα, καθώς και η κατάδειξη της διαχρονικής ιστορικής πορείας του ελληνισμού.

Η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο συντάκτης είναι αρχαϊζούσα. Οι διατριβές, τα βιογραφικά σχέδια, οι δημοσιεύσεις επιγραφών, εγγράφων κ.ά. χαρακτηρίζονται από δεμυτική ποικιλία: δέματα σχετικά με την αρχαιότητα, με τη γλώσσα («Νικόλαος Σοφριανός»), με την ιστορία ελληνικών περιοχών (Κρήτη, Μάνη, Μέδανα, άλωση Κορώνης κ.ά.), την παιδεία («Το εν Ρώμη Ελληνικόν Γυμνάσιον»), με την αρχαιολογία, την Εκκλησία («Βίος της οσίας Θεοδώρας», «Δανιήλ μητροπολίτης Εφέσου...»), την τέχνη (Παναγιώτης Δοξαράς, Δομήνικος Θεοτοκόπουλος), το θέατρο (Μόσχοι-Νέαира)· επίσης, έκδοση χρυσοβούλων, δημοσιεύσεις μεγάλου αριθμού βιογραφιών (Σόρβολος Κρης, Αντώνιος Βασιλάκης, Ιουστίνος Δεκάδος, Τριβώλια, Αντ. Καλλιέργης) κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΚ, ΒΘΠ, Ιδιωτική συλλογή Θ.Δ. Πυλαρινού.

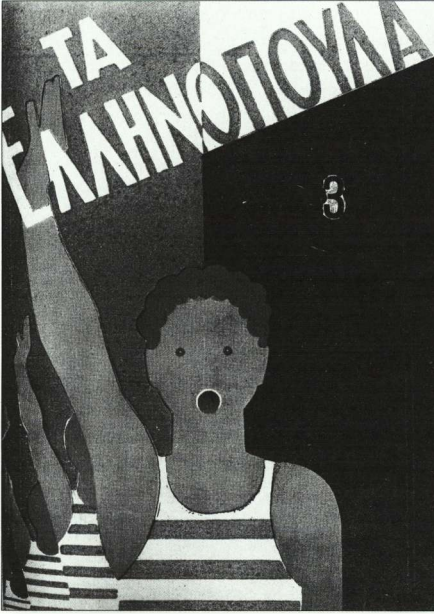
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάρθα Καρπόζηλου, *Τα ελληνικά οικογενειακά Φιλολογικά περιοδικά (1847-1900)*, Ιωάννινα 1991, σ. 47, σημ.21.

ΘΕΩΡΗΣΕ Δ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Τα Ελληνόπουλα

Δεκαπενθήμερο περιοδικό για παιδιά. Αθήνα, 25 Μαρτ. 1933 - 1/15 Ιουν. 1934, αρ. τχ. 1-30. Διεύθυνση: Αλεξάνδρα Μαυρογένη και Μαρία Χριστίνα Λουριώτη. Δεκαπενθήμερο, δίσηλο, δεκαεξί έως είκοσι σελίδων με συνεχή αρίθμηση, διαστάσεων 23,5x16 εκ. (έτ. Α) / 24,4x17,1 εκ. (έτ. Β). Τιμή τεύχους: 3 δρχ.· η τιμή των διπλών τευχών ήταν 5 δρχ. Ετήσιες συνδρομές: (αρ. τχ. 1) εσωτερικού 75 δρχ., εξωτερικού 10 σελίνια, ΗΠΑ 2δολ. (αρ. τχ. 2-24) αντίστοιχα 75 δρχ., 5 σελίνια 1δολ., Αγγύπτου 25 Γ(ρόσια) Διαιτήμησης), (αρ. τχ. 25-29/30) αντίστοιχα 75 δρχ., 5 σελ., 2δολ., 30 Γ.Δ. Δεν είναι γνωστός ο αριθμός των αντιτύπων που τύπωνε. «Τύποις Γ.Ν. Θεοτοκάτος και Σία», Γλάδστωνος 4.

Όπως δηλώνεται και στον υπότιτλο του, απευθύνεται στα παιδιά. Στο σημείωμα «Μεταξύ μας» (αρ. τχ. 1, σ. 15) γραφόταν: «Αγαπητά μου παιδιά. Σήμερα για πρώτη φορά θα πιάσετε στα χέρια σας το καινούργιο σας περιοδικό *Τα Ελληνόπουλα*. Όπως ο τίτλος του το λέει, το περιοδικό αυτό αφιερώνεται σε κάθε παιδί, αγόρι ή κορίτσι, που ξει κάτω απ' το γαλάζιο ουρανό μας, κ' ακόμα και στο κάθε Ελληνόπουλο που ξει στην ξενιτιά. Ατενίζει για πρώτη φορά το φως κλείνοντας ανάμεσα στις γραμμές του μεγάλα ιδανικά. Φιλοδοξεί να γίνη ο αδελφικός σας φίλος, ο εμψυχωτής σας, ο αχώριστος σύτροφός σας, ο πρωτοπόρος κάθε ευγενεσκάς ορμής που μπορεί να γεννηθή στην παιδική σας ψυχή».

Δημοσιεύονταν διηγήματα, ποιήματα, ιστορίες και παραμύθια. Υπήρχαν ακόμη πνευματικές ασκήσεις και διαγωνισμοί. Τα δημοσιευόμενα άρθρα, στη συντριπτική πλειονότητά τους, ήταν γραμμένα από παιδιά. Υπήρχαν ορισμένα που ανήκαν σε πρόσωπα που μόλις ξεκινούσαν τη λογοτεχνική τους πορεία, όπως ήταν η Ρίτα Ν. Μπούμη, η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη κ.ά.

Η εικόνα που αποκαμίζει κανείς σήμερα είναι ότι επρόκειτο για μια αρκετά προσεγμένη έκδοση. Με πολύ φροντισμένη ύλη, η οποία πλαισιωνόταν από το απαραίτητο φωτογραφικό υλικό αλλά και σκίτσα, φαίνεται ότι δεν πέρασε απαρατήρητο από τα παιδιά της εποχής. Οι διαφημίσεις που δημοσιεύονταν ενίσχυναν τους υπευθύνους στο δύσκολο έργο τους. Το γεγονός ότι κατόρθωσε να επιβιώσει δύο και πλέον χρόνια δεν ήταν τυχαίο. Δείχνει ότι σε μια ρευστή για εκδοτικές πρωτοβουλίες περίοδο προκάλεσε έντονο ενδιαφέρον.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ.Γ. Τσικνάκης, *Ελληνικός νεανικός τύπος (1915-1936)*. Καταγραφή, Αθήνα, ΙΑΕΝ/ΓΓΝΓ, 1986, σ. 589-592.

ΚΩΣΤΑΣ Κ. ΤΣΙΚΝΑΚΗΣ

Ελληνόπουλο

Εβδομαδιαίο περιοδικό για αγόρια και κορίτσια. Αθήνα, 3 Μαρτ. 1945 - 15 Δεκ. 1951<;>, αρ. τχ. 1-52<;>. Εκδότης: «Αετός Α.Ε.». Διευθυντής σύνταξης: Ν. Τσεκούρας. Εκδότης-ιδιοκτήτης: «Αρχαίος Εκδοτικός Οίκος Δημητρ. Δημητράκου Α.Ε.» (από το τχ. 5, 28 Απρ. 1945). Άλλοι υπότιτλοι: *Εβδομαδιαίο περιοδικό για νέους* (5 Ιαν. 1946)· *Εβδομαδιαίο περιοδικό για αγόρια και κορίτσια* (6 Απρ. 1946). Εβδομαδιαίο, δεκαέξι σελίδων, τρίστηλο, διαστάσεων 27x20 εκ. Τιμή φύλλου: 50 δραχ. «Συνδρομή χρονιάς 2000, εξάμηνη 1000, τρίμηνη 500. Εμβάσματα και επιστολές “Ελληνόπουλου”. Βουκουρεστίου 6β, Αθήναι». Μετά από σύντομη διακοπή στη διάρκεια του 1947, επανεκδόθηκε από τον ίδιο εκδοτη-ιδιοκτήτη, με νέο τίτλο και υπότιτλο: *Ο *Θησαυρός των Παιδιών. Εβδομαδιαίο Μορφωτικό περιοδικό για νέους* (περ. Β', έτ. Α', αρ. τχ. 40, 15 Νοε. 1947). Εβδομαδιαίο, τριάντα δύο σελίδων (συμπεριλαμβανομένης μίας με τίτλο «Για να ακονίζετε το μυαλό σας», με σταυρόλεξα και ασκήσεις), δίστηλο / τρίστηλο / τετράστηλο, διαστάσεων 27,5x20,5 εκ. Διευθυντής-πρόϊστάμενος τυπογραφείου: Κλέαρχος Σ. Μιμίκος. Παιδαγωγική διεύθυνση: Ι. Φώτιος. Γραφεία: «Πλατεία Συντάγματος, Αθήναι». Συνδρομές (προπληρωτές): «Εσωτερικού ετησία 68.000 δραχ., εξάμ. 34.000, τρίμ. 17.000. Εξωτερικού: ετησία σελ. 83, εξάμ. 42, τρίμ. 21, Αμερικής: ετησία δολ. 17, εξάμ. 9, τρίμ. 5». Από το τχ. 51 (31 Ιαν. 1948) οι συνδρομές εσωτερικού αναπροσαρμόζονται ως εξής: ετήσια 90000 δραχ., εξαμηνιαία 45000 δραχ., τριμηνιαία 23000 δραχ.: εξωτερικού: ετησία 110 σελ., εξαμηνιαία 55 σελ., τριμηνιαία 28 σελ., Αμερικής 22 δολ., εξαμηνιαία 11 δολ., τριμηνιαία 6 δολ. Τιμή τεύχους: 2000 δραχ., ενώ από το τχ. 63 (24 Απρ. 1948) επανέρχονται στα προηγούμενα. Εμβάσματα: «Αρχαίος Εκδοτικός Οίκος Δημητρ. Δημητράκου Α.Ε.». Στην περ. Β' ο τίτλος και υπότιτλος αλλάζουν ξανά: *Ελληνόπουλο. Εβδομαδιαίο περιοδικό ποικίλης ύλης*. Εκδότης: Σπ. Δημητράκος. Διευθυντής-διευθυντής σύνταξης: Νίκος Τσεκούρας. Συνδρομές εσωτερικού: ετησία 100000 δραχ., εξαμηνιαία 2000 δραχ., τριμηνιαία 27500 δραχ. Συνδρομές εξωτερικού: ετησία 110 σελ., εξαμηνιαία 55 σελ., τριμηνιαία 30 σελ., ετήσια Αμερικής 22 δολ., εξαμηνιαία 11 δολ., τριμηνιαία 6 δολ. Τιμή τεύχους: 1500 δραχ. (και 500 δραχ. για τη *Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια των Νέων*). Στο ίδιο τχ. αναφέρεται ότι «τα περιοδικά *Ελληνόπουλο* και *Θησαυρός των παιδιών* την άλλη βδομάδα συγχωνεύονται».

Παιδικό περιοδικό που συνδύαζε την ποικίλη ύλη με εγκυκλοπαιδικές γνώσεις και κλασικά μυθιστορήματα σε συνέχειες, ειδικά διασκευασμένα για παιδιά, συνήθως από τον Μανώλη Σκουλούδη. Είχε μόνιμες στήλες με τίτλο: «Επιστήμη και Ζωή», «Αγώνισμα και παραξένα» (διάφορα παράξενα του κόσμου), «Το γραμματικοβώτιό μας» (αγγελίες),

«Χίλια κ'ένα» (διάφορα), «Φιλολογική Γωνιά» (διηγήματα και ποιήματα), «Το γέλιο είναι υγεία» (ανέκδοτα, σκίτσα), «Ανοιχτά μυστικά» (επιστολές αναγνωστών, αγγελίες), «Η θρησκευτική στήλη μας» (θρησκευτικά ζητήματα, προσευχές). Στην τελευταία σελίδα, με τίτλο «Για να ακονίζετε το μυαλό σας», είχε σταυρόλεξα και ασκήσεις.

Τακτικοί συνεργάτες ήταν πολλοί σημαντικοί लोगοι, όπως ο Νίκος Καζαντζάκης, ο Μανώλης Σκουλούδης, η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη και καλ-

λιτέχνες, όπως ο Δόρις Παπαγεωργίου και ο νεαρός τότε Μπόστ (Μέντης *Μποσταντζόγλου).

Διέκοψε για λίγο την έκδοσή του το 1947, λόγω διαφωνίας ανάμεσα στους εκδότες και τον διευθυντή Νίκο Τσεκούρα, αλλά συνέχισε να θγαίνει στο ίδιο σχήμα και με τους ίδιους συνεργάτες υπό την επωνυμία *Ο Θησαυρός των Παιδιών*. Το περιοδικό ως *Ελληνόπουλο - Ο Θησαυρός των Παιδιών* συνέχισε για άλλα δύο χρόνια. Το 1950 ο Νίκος Τσεκούρας επανήλθε. Οι αναγνώστες του ήταν παιδιά της «μεσαίας τάξης» από όλη την Ελλάδα και η κυκλοφορία του ήταν ευρύτατη. Ήταν σημείο αναφοράς στο σχολείο και στις καλοκαιρινές διακοπές ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια της εποχής εκείνης.

Στη θραχύβια σταδιοδρομία του άφησε εποχή. Ένας λόγος για αυτό ήταν ότι δεν έκανε έκπτωση στην ποιότητα και είχε το πλεονέκτημα (σπάνιο για την εποχή) να διαδίδει το τυπογραφείο του μηχανές offset που εξασφάλιζαν άριστη έγχρωμη εικονογράφηση –χωρίς από τους καλλιτέχνες που ήταν άριστοι. Πρόσφερε στο κοινό του τέρμη, ελπίδα και ποιότητα αναγνωσμάτων με αποτέλεσμα να υποστηρίζεται και από τους γονείς σε μια εποχή που το παιδί δεν «ξέφευγε» από την επιρροή τους μέσω τηλεόρασης ή παρέας. Μπόρεσε να καλύψει μια σημαντική ανάγκη της γενιάς που σε παιδική ηλικία γνώρισε την Κετοχή και τον Εμφύλιο. Η γενιά αυτή γύρευε διέξοδο πολιτιστικής (όχι πολιτικής) έκφρασης και προοπτική εθνικής ανάτασης. Το *Ελληνόπουλο* ακόμα και με τον τίτλο του, αλλά και με την ύλη του έδειχνε ένα προφίλ με το οποίο γρήγορα ταυτίστηκαν πολλοί αναγνώστες μεταξύ 9 και 15 ή 16 ετών (οι σημερινοί εβδομηντάρηδες). Τόσο πολύ, μάλιστα, τους είχε σημαδέψει, ώστε στα πενήντα τους –από το 1986 κι έπειτα σχημάτισαν τον ΣΑΣΠΕ (Σύνδεσμο Αναγνωστών-Συνεργατών του Περιοδικού «Ελληνόπουλο»), ενώ εξέδιδαν και ένα πολυγραφημένο «Ελληνόπουλο» με δικές τους συμβολές που το κυκλοφορούσαν μεταξύ τους.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ.

Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ

Ελλοπία

Μηνιαία Ηπειρωτική Επιθεώρησης, Ιωάννινα, Αύγ, 1930 - Ιούλ. 1931, αρ. τχ. 1-12. Διευθυντές: Πάνος Φάντης και Τάκης Σιωμόπουλος. Μηνιαίο, με συνεχή και ενιαία σελιδαρίθμηση (σ. 1-288), είκοσι τεσσάρων σελίδων, ενώ το μοναδικό διπλό τχ. (αρ. 11-12) είναι σαράντα οκτώ σελίδων, διστηλο, διαστάσεων 24x16 εκ. Τιμή τεύχους: 6 δρχ. (το διπλό τχ. 12 δρχ.). Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 75 δρχ., για την Λίγυπτο 10 σελίνια και για την Αμερική 3 δολάρια. Γραφεία: Φιλελλήνων 25, Ιωάννινα.

Η έκδοσή της εγκαινιάζει την πρώτη σοβαρή απόπειρα για ένα φιλολογικό-λογοτεχνικό και παράλληλα επιστημονικό περιοδικό στην πόλη των Ιωαννίνων. Σκοπός των συντακτών της, όπως παρουσιάζεται στο πρώτο φύλλο κάτω από τον τίτλο «Το πρόγραμμά μας», είναι η μελέτη των ζωτικών προβλημάτων του τόπου και η δημιουργία ενός πνευματικού «κέντρου» για τον επιστήμονα και τον λόγιο Ηπειρώτη. Η φράση «τί υπάρχει και τί μπορεί και πρέπει να γίνει δια την 'Ηπειρον» συμπυκνώνει τους πόθους για ανάπτυξη και πρόοδο της περιο-

χής. Ενδιαφέρουσα είναι η θέση της σύνταξης απέ- ναντι στο γλωσσικό ζήτημα. Έχοντας ως αφετηρία τη διαπίστωση ότι «ευρισκόμεθα στην περίοδο της πενταγλωσσίας», αποφασίζουν να αφήσουν όλους τους συνεργάτες, επιστήμονες και λογοτέχνες, να εκφραστούν στην γλώσσα της προτίμησής τους.

Θεματικός άξονας της ύλης είναι τα προβλήματα, η ιστορία, οι παραδόσεις και οι προοπτικές της Ηπείρου. Σε συνέχειες δημοσιεύονται γεωργικές με- λέτες («Περί συνεταιρισμών»), ιατρικές εργασίες («Η φυματίωση εν Ηπείρῳ»), ιστορικά άρθρα («Τα εκατοντάχρονα της ελληνικής επανάστασεως και η Ήπειρος») και λαογραφική ύλη («Δημιώδεις ετυμο- λογίες»). Τα περιεχόμενα συμπληρώνονται από λί- γα διηγήματα και αρκετά ποιήματα, χρονογραφη- ματα, βιβλιοκρισίες και ειδήσεις γύρω από την πνευ- ματική κίνηση της περιούχης.

Κύριοι συνεργάτες είναι οι συνδιευθυντές Πάνος Φάντης και Τάκης Σιμωνόπουλος, ο πρώτος με κριτι- κά δοκίμια και ο δεύτερος με ποιήματα και διηγή- ματα. Ο κύκλος των συνεργατών διευρύνεται από τεύχος σε τεύχος όπου συνεργάζονται οι Χρ. *Χρη- στοβασιλῆς, Κ.Δ. Στεργιόπουλος, Γ.* Χατζή Πελλε- ρέν, Αρ.* Καμπάνης, Γ. Κοτζιούλας, Κωστής *Πα-

λαμάς. Στις σελίδες του δημοσιεύεται ένα σονέτο με τίτλο «Λυτρωμός» που υπογράφεται από τον Τά- κη Πελλερέν. Αποτελεί μια πρόωγη εμφάνιση του πε- ζογράφου Δημήτρη Χατζή εμπνευσμένη από τον θά- νατο του πατέρα του Γ. Πελλερέν. Τέλος, από το τρί- το τεύχος κάνει την εμφάνισή του ο εθραϊός κομ- μουνιστής ποιητής Γιοσέφ Ελιγιά με τη νεκρολογία του οποίου κλείνει ο πρώτος και μοναδικός τόμος του περιοδικού.

Αν και η ακτίνα διάδοσης της *Ελλοπίας* δεν πε- ριορίστηκε στα στενά όρια της Ηπείρου, όπως προ- κύπτει από τις στήλες της αλληλογραφίας της (από το Βοτονόσι ως το Παρίσι και από την Αθήνα ως το Αλεποχώρι) εντούτοις το τέλος της έκδοσης ήρθε με την συμπλήρωση δώδεκα τευχών. Η διακοπή ανα- κοινώνεται στο τελευταίο τεύχος και αποδίδεται σε οικονομικές δυσχέρειες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΕΗΜ, ΕΛΙΑ, ΖΒΙ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γλαύκος Βαλκίρας, «Τα Γιάννενα και η πνευματική τους παράδοση», *Νέα Εστία*, τχ. 21 (1937), 381-Κόννη, *Ηπειρωτική Βιβλιογραφία*, Β', σ. 49 (όπου και εκτε- νής βιβλιογραφία)· Αργ. Γιαννέλος, *Τα περιοδικά στα Ιωάν- νινα μετά την απελευθέρωση έως τις αρχές του Β' Παγκοσμί- ου πολέμου*, ανάτυπο από το π. *Ηπειρωτικά Χρονικά*, τ. 38 (2004), 84-92.

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΟΛΟΣ

Ελπίδες, Μυτιλήνη, 1915

βλ. *Τα Νιάτα*, Μυτιλήνη, 1919-1920

Ελπίς

Εφημερίς κοινωνική και δικαστική, Ζάκυνθος, 22 Ιαν. 1875 - 26 Δεκ. 1926, αρ. φ. 1-2675. Διευθυντής-συντά- κτης: Διονύσιος *Σωμερίτης, Ιωάννης Αντ. Λεοντάρα- κης (από 4 Ιουλ. 1893), Γεώργιος Κ. Σφήκας (8 Ιουλ. 1879 - 27 Ιαν. 1880). Από τις 19 Ιουν. 1875 χωρίς υπό- τίτλο. Αργότερα, σε παράρτημα (9 Φεβρ. 1898) εμφρα- νίζεται ο υπότιτλος *Εφημερίς πολιτική, δικαστική και των ειδήσεων*. Εβδομαδιαία (έως τις 18 Ιαν. 1876), αργότε- ρα δεκαήμερη (έως τις 1 Ιαν. 1879), έγινε πάλι εβδομα- διαία (8 Ιουλ. 1879) και κυκλοφορούσε την Κυριακή. Τετρασέλιδη, έδγαζε και ημίφυλλα εξασέλιδα / οκτασε- λιδα / δεκασέλιδα / δωδεκασέλιδα, ενώ από το 1916 πλη- θαίνουν τα ημίφυλλα ώστε από τις 8 Ιουλ. 1918 είναι δι- σέλιδη με λίγα τετρασέλιδα. Παρουσιάζει ανωμαλία στην αρίθμηση των φύλλων, με υπερπηδήσεις, επιστροφές, αναριθμητισμούς και διορθώσεις. Δέκοψε την έκδοσή της από 5 Νοε. 1877 έως 4 Ιαν. 1878, από 3 Μαΐου 1878 έως 5 Σεπτ. 1878 και από 1 Ιαν. 1879 έως 8 Ιουλ. 1879. Επανακυκλοφόρησε (περ. Β') στις 8 Ιουλ. 1879 και συ-

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΛΕΙΕΤΣ 24 ΔΡ 8.

ΜΗΝΙΑΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΠΙΦΘΡΗΣΙΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΠΑΝΟΣ ΦΑΝΤΗΣ - ΤΑΚΗΣ ΣΙΜΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ Α' ΤΕΥΧΟΣ 20ῦ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ, Σεπτέμβριος 1910

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. ΒΑΛΚΕΛΙΣΗΣ	Μία παρανοήσιμη άποψη περί πολιτικῆς τῆς νεοελληνικῆς δημοκρατίας
Δ. ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ	Η θρησκευτικὴ αίσθησις Μιλῆ Μακεδονίας
Γ. ΔΕΥΤΕΡΑΚΟΣ	Ἡ Φοινίκη ἐν τῇ Ἠπείρῳ καὶ ἐν Ἀστυνομοσίνεσιν αὐτῆς
Σ. Μ.	Ἐπιτομή ποιητικῆς
Σ. Γ. ΠΕΛΑΓΙΔΗΣ	Ἐπιτομή ποιητικῆς
ΤΑΚΗΣ ΠΕΔΑΡΡΗΣ	Ἐπιτομή ποιητικῆς
Κ. Φ. ΣΤΕΡΓΙΟΥΠΟΥΛΟΣ	Ἐπιτομή ποιητικῆς
ΔΕ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ	Ἐπιτομή ποιητικῆς
Δ.Κ. Σ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ	Ἐπιτομή ποιητικῆς
Γ. ΑΣ. ΠΑΝΤΙΖΟΣ	Ἐπιτομή ποιητικῆς

(Συνεχίζεται)

νέχισε την τακτική έκδοσή της έως την οριστική διακοπή της κυκλοφορίας της. Οι διαστάσεις της ποικίλλουν: αρ. φ. 1-490, 29x22 εκ. (δίστιχη) / αρ. φ. 491-2230, 36x25 εκ. (τρίστιχη) / αρ. φ. 2231-2241, 31x21 εκ. (δίστιχη) / αρ. φ. 2242-2336, με αυξομειώσεις στις διαστάσεις μεταξύ 42x22 εκ. και 24x19 εκ. (δίστιχη) / αρ. φ. 2375-2471, 37x26 εκ. / αρ. φ. 2376 (τρίστιχη) / αρ. φ. 2472-2675, 32x23 εκ. / αρ. φ. 2584, 2590, 2594, 2609, 39x31 εκ., 42x31 εκ., 40x28 εκ. και 44x31 εκ. αντίστοιχα (τετράστιχη). Τιμή φύλλου: 10 λεπτά. Οι συνδρομές αρχικά ήταν 5 δρχ. «δια την Ζάκυνθο» και 7 δρχ. «δια τα εκτός της Ζακύνθου μέρη» από τις 28 Ιαν. 1876 γίνεται 8 και 10 δρχ. αντίστοιχα και από τις 8 Ιουλ. 1879, 10 δρχ. και 10 φρ.· αργότερα, συνδρομές «εν γένει» 10 φράγκα και έως τις 29 Δεκ. 1885 10 δρχ. (νέες) από τις 25 Ιαν. 1888 οι ετήσιες συνδρομές εσωτερικού είναι 10 δρχ. (νέες) και εξωτερικού 12 φρ. χρ. Οι τιμές αυτές διατηρήθηκαν με ενδιάμεσες διακυμάνσεις των συνδρομών του εξωτερικού έως τις 18 Μαρτ. 1918 που δεν αναγράφονται πλέον. Τυπωνόταν στα τυπογραφεία: «Η Επτάνησος» Χρ. *Χιώτου έως τις 15 Σεπτ. 1876· «Ο Ζάκυνθος» Μέντζικωφ Βούλτσου έως τις 27 Ιουν. 1877· «Η Επτάνησος» έως τις 1 Ιαν. 1879 και «Ο Ζάκυνθος» έως τις 14 Οκτ. 1879 εκτός από ένα φύλλο (15 Ιουλ. 1879) που τυπώθηκε στο τυπογραφείο «Παρανασό»· αργότερα τυπωνόταν στο τυπογραφείο «Η Αυγή» Νικ. Κοντόγωργα έως τις 27 Ιουλ. 1924 και τέλος στο τυπογραφείο Κοντόγωργα-Πετσάλη.

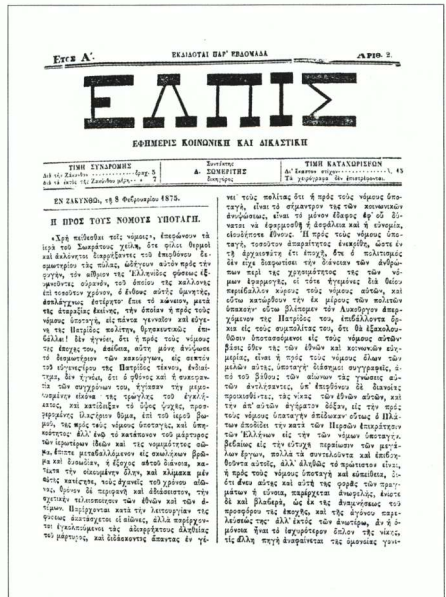
Γλώσσα της είναι η καθαρεύουσα, με ποιήματα και λίγες συνεργασίες στη δημοτική. Κυκλοφόρησε επτά μήνες μετά τις ανελεύθερες εκλογές 23-26 Ιουνίου 1874 και επτά μήνες πριν από τη διακήρυξη της αρχής της δεδηλωμένης με τίτλο το «παρήγορον της Ελπίδος όνομα». Όπως η ίδια αναφέρει, επέφερε «τας κρίσεις της επί παντός εθνικού και εγχωρίου ζητήματος» με ήθος και σεβασμό «προς τον ιδιωτικών βίον» και είχε στόχο, όπως διαφαίνεται από το προγραμματικό της άρθρο, τη στήριξη των συμφερόντων της κοινωνίας και τη ριζική μορφώση της ώστε ν' αναδειχθεί υγιής και πολιτικά επωφελής για το έθνος.

Περιλαμβάνει άρθρα πολιτικού και κοινωνιολογικού περιεχομένου και νόμους με ερμηνείες και οδηγίες εφαρμογής τους στην πρώτη σελίδα. Στις εσωτερικές σελίδες υπάρχουν μελέτες, άρθρα και σημειώματα με εγκυκλοπαιδικά, θεολογικά, λογογραφικά, ιστορικά, φιλολογικά και καλλιτεχνικά θέματα, αναδημοσιεύσεις από περιοδικά και εφημερίδες, επιφυλλίδες, χρονογραφήματα αργότερα, λόγους και ποιήματα. Στην τρίτη ή τέταρτη σελίδα δρίσκονται οι στήλες: «Χρονικά», αργότερα «Ειδήσεις εγγύ-

ριοι», με ειδήσεις, σχόλια και κοινωνικά, «Φιλολογικά», «Βιβλιογραφία» και «Δημοσιεύματα» με αγγελίες εκδόσεων και διβλοκρίσεις, «Θεατρικά», «Θεατρική Επιθεώρησης», «Μουσικών δελτίων», «Εμπορικών δελτίων» με τιμές προϊόντων και συναλλαγμάτων, «Σταφιδικόν δελτίον» τα πρώτα χρόνια της κυκλοφορίας της, «Ποικίλα» και αργότερα «Πολεμικά Ποικίλα», «Πρακτικά γνώσεις», «Γεωργικά ζητήματα», «Μικρά-Μικρά» με ειδήσεις απ' όλον τον κόσμο, «Τηλεγραφήματα» και «Πολεμικά τηλεγραφήματα». Στην τελευταία σελίδα δημοσιεύονται αγγελίες, ειδοποιήσεις, διαφημίσεις, κατά καιρούς εικονογραφημένες, και δικαστικά, συνήθη με πλειστηριασμούς, στα οποία οφείλονται και τα πολυσέλιδα φύλλα.

Κυκλοφόρησε και έκτακτα φύλλα και ημίφυλλα, όπως για τον θάνατο του Κωνσταντίνου Λομβάρδου ή σχετικά με τον θάνατο του βασιλιά Γεωργίου Α' και έκτακτες ειδήσεις, και τακτικά και έκτακτα παραρτήματα, που συνήθως ανήγγελλε στο τέλος του φύλλου, με δικαστικά, ειδησεογραφία, ερμηνείες εγκυκλίων, πολλά από τα οποία έχουν την ίδια αρίθμηση με το τακτικό φύλλο.

Τους συντάκτες Διον. Σωμερίτη, Γ. Σφήκα και Αντ. Λεονταράκη πλαισίωσαν συνεργάτες Ζακυνθι-

νοί και άλλοι, λόγιοι, επιστήμονες και καλλιτέχνες, όπως οι Διον. Μαρτελάος, Π. Χιώτης, Αριστ. Καψοκέφαλος, Ανδρ. Μαρτζώκης, Σπ. Δεδιάζης, Γ. Μάνεσης, Διον. Ι. Μάργαρης, Διον. Ηλιακόπουλος, Ι. Τσακασιάνος, Μέμων Μαρτζώκης, Ν. Μινώτος, Φρειδ. Καρρέρ, Κ. Καροφύλας, Τιμολέων Αμπελάς, Λεων. Ζώης, Αντ. Μπισκίνης, Διον. Τρίκαρδος, Όθων Ρέντζος, Ι. Τσιλιμίκριος, Μαρίνος Σιγούρος, Ν.Γ. Πολίτης, Ν. Σπανδωνής, Γρ. *Ξενοπούλος, Ανδρ. *Αθούρης, Αγγ. Σαλούτσης, Χρ. Χιώτης, Χριστόδ. Δαμίρης, Ζαχ. *Παπαντωνίου, Παύλος Νιρβάνας, Μαριέττα Γιαννοπούλου, Αντ. Μάτσης κ.ά. Πολλοί υπέγραψαν με αρχικά ή ψευδώνυμο, όπως «Diligante», «Ειδικός», «Άρης», «Χρονογράφος», «Ιστορικός», «Άλφα», «Επτανησία».

Όργανο γενικής παιδείας, κατά τα πρώτα χρόνια της έκδοσης της η *Ελπίς* ήταν λομβαρδιανή και μετριοπαθής φιλοβασιλική, σχεδόν αμερόληπτη. Παρακολούθησε τα εθνικά θέματα και τις πολιτικές εξελίξεις χωρίς ν' αναμειχθεί στις φατριαστικές διαμάχες και αντεγκλήσεις. Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και η ανώμαλη πολιτική κατάσταση επηρέασε την έκδοσή της, περιέκοψε το μέγεθος και τον αριθμό των σελίδων και περιόρισε την ύλη της στο ειδησεογραφικό και κοινωνικό κυρίως μέρος.

Επανεκδόθηκε από τις 22 Σεπτεμβρίου 1952 έως τις 25 Νοεμβρίου 1952 σε 8 φύλλα από τον Νικόλαο Δ. Σιδηροκαστρίτη, ως προεκλογικό φύλλο με σκοπό τη στήριξη του υποψηφίου της ΕΠΕΚ (Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου) Στρατή *Σωμερίτη. Ήταν δεκαπενθήμερη, τετρασέλιδη, δίπτυχη με διαστάσεις 34x25 εκ. Οι συνδρομές της ήταν 12000 δρχ η τριμηνιαία, 50000 δρχ. η ετήσια και 100000 δρχ. των τραπέζων και οργανισμών. Τυπωνόταν στο τυπογραφείο Φ. Κοντόγιωργα και διέκοψε την έκδοσή της μετά τις εκλογές της 16^{ης} Νοεμβρίου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΖ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Φ Μπουμπουλίδης. *Συμβολή εις την Επτανησιακήν Βιβλιογραφίαν. Περιοδικά και εφημερίδες Ζακύνθου*. Αθήνα 1956· Σπ. Αθούρης. «Η Ελπίς της Ζακύνθου», εφ. *Ο Ταχυδρόμος της Ζακύνθου*, αρ. φ. 195-197. Ζάκυνθος, 17 Αυγ. 1962 - 11 Σεπτ 1962 Λ.Χ. Ζώης. *Λεξικόν Ιστορικών και Λιθογραφικών Ζακύνθου*, τ. Α΄, Αθήνα 1963, σ. 189.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΚΑΑ-ΠΑΠΑΔΑΟΥ

Ελπίς

Εφημερίς Πολιτική Φιλολογική κ' Εμπορική, Σμύρνη, 1841. Ίδρυσις-εκδόσις-διευθυνσις: Πέτρος Κλάδος. Μότο: «Όστε σε Πυρ' άελπτ' έλπίζειν, μήτε τι λήθειεν» (Μυθαγόρου *Χρυσά Έπη*). Εβδομαδιαία (Παρασκευή), τε-

τρασέλιδη, δίπτυχη, διαστάσεων 37,5x24,5 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 40 κουρούς για τη Σμύρνη και 50 κουρούς ή 2 δίστηλα για τις άλλες περιοχές. Τιμή διαφημίσεων και καταχωρίσεων: 20 παράδες ο στίχος. Τυπωνόταν στο τυπογραφείο του Ιωσήφ Μάγνη. Διέθετε πράκτορες στα εξής μέρη: Μυτιλήνη. Κωνσταντινούπολη, Χίο, Σύρο, Αθήνα, Αλεξάνδρεια.

Στόχος του εντύπου είναι η διάδοση ειδήσεων και ωφελίμων γνώσεων στο κοινό. Τα περιεχόμενα ήταν εξωτερικά και εσωτερικά νέα, τοπικά νέα, φιλολογική σελίδα και κριτική, εμπορικά νέα. Δεν κατάφερε να αποκτήσει παρά μόνον 80 συνδρομητές και ύστερα από λίγα φύλλα, τον Ιούλιο 1841, συγχωνεύτηκε με την εφ. *Ηριγένεια* χωρίς να πάρει άδεια λειτουργίας και η κυκλοφορία της διακόπηκε από τις Αρχές μετά την έκδοση του πρώτου φύλλου. Η *Ηριγένεια*, *Εφημερίς Πολιτική Φιλολογική κ' Εμπορική* την οποία εξέδωσε ο δημοδιδάσκαλος Σπύρος Αυλονίτης, ήταν χορηγία της συντεχνίας των Λαμπαδούχων της Σμύρνης. Δεν έβγαине τακτικά. Στον κατάλογο της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης αναφέρονται τα φ. 1-12 (26 Ιαν. 1840 - 12 Οκτ. 1840) που τυπωνόταν στο τυπογραφείο του Ιωάννη Καλλιγέρη. Την συνόδευε φιλολογικό ένθετο.

Σε διάφορα άρθρα του (π.χ. αρ. φ. 4) ο Κλάδος εξέφρασε την απογοήτευσή του για την αδιαφορία του κοινού προς τις ντόπιες εφημερίδες και κατηγορήσε ανοικτά την καθεστηκυία τάξη της Σμύρνης για παρεμπόδιση των εφημερίδων, οι οποίες διαδίδουν στον κόσμο γνώσεις για τα δικαιώματά του. Κατηγόρησε επίσης τον ανώτερο κλήρο ότι προσπαδεί να εμποδίσει την εξάπλωση των δημοκρατικών ιδεών στην Σμύρνη με το κλείσιμο των ανεξάρτητων από αυτήν (ιδιωτικών) σχολείων. Οι διακοπές και οι συγχωνώσεις των εφημερίδων φανερώνουν ακριβώς τις δυσκολίες που υπήρχαν στα χρόνια αυτά για την έκδοση δημοσιογραφικών φύλλων.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (αρ. φ. 2 - 7)· καταγράφεται στον κατάλογο της Θεολογικής Σχολής Χάλκης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: εφ. *Αιών* (25 Μαΐου 1841): Χρ. Σολωμνίδης. *Η δημοσιογραφία στην Σμύρνη*, Αθήνα 1959· Δ. Γκίνης. *Κατάλογος Ελληνικών Εφημερίδων και Περιοδικών*, Αθήνα, ΚΝΕ/ΕΙΕ. 1967.

ΜΑΡΙΝΑ ΛΑΙΩΗ ΜΑΡΚΕ

Η Ελπίς / Die Hoffnung

Αθήνα, 7 Οκτ. 1836 - 17 Νοε. 1837, αρ. φ. 1-85 και 9 Σεπτ. 1843 - 17 Σεπτ. 1868, αρ. φ. 86-1474. Εκδόσις: Κωνσταντίνος *Εβείδης. Μότο: «Μοναρχία τούτων ζευχθεί-

Εμμανουηλίδης, Εμμανουήλ

(Καισαρεία/Ταβλουσούν Καππαδοκίας, < > - Αθήνα, 1943). Δημοσιογράφος, πρωτοπόρος του δημοτικισμού στη Σμύρνη, πολιτευτής, συγγραφέας. Απόφοιτος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως και της αντίστοιχης των Αθηνών. Διευθυντής του σμυρναϊκού π. Ακτής και συνεργάτης στην εφ. *Ημερησία.

Τιμήθηκε με το αξίωμα του δημογέροντα της Σμύρνης. Διετέλεσε βουλευτής Αϊδινίου και Σμύρνης στο οθωμανικό κοινοβούλιο. Μέλος του Κόμματος των Φιλελευθέρων και αρχηγός του Πολιτικού Μικρασιατικού Κέντρου, υπηρέτησε ως διοικητής Δυτικής Μακεδονίας. Εξελέγη βουλευτής στη Βουλή των Ελλήνων στις εκλογές των ετών 1926, 1928, και 1936. Διετέλεσε υπουργός Κοινωνικής Πρόνοιας στην κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου (1928-1931).

Συγγραφέας πολλών έργων, μεταξύ των οποίων *Τα τελευταία έτη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας* (1924).

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΧΛΑΔΗ

Εμπαϊκτής

Εκδόσιται απαξ της εβδομάδος (Είμαι δια την φυλακήν). Αθήνα, 15 Απρ. 1873 - 21 Νοε. 1874. Ιδρυτής: Παυλιώτης *Πηγαδιώτης. Αποτελεί τη συνέχεια του *Αριστοφάνη. Από τις 26 Ιαν. 1874 (αρ. φ. 40) μετονομάστηκε σε *Διογένη για να ονομασθεί και πόλι *Εμπαϊκτής* στις 21 Σεπτ. 1874 (αρ. φ. 69) και έως τις 1874 που μετονομάστηκε οριστικά σε *Αριστοφάνη* (αρ. φ. 78, 23 Νοε. 1874), εναλλάσσοντας τον τίτλο του με τον Διογένη (αρ. φ. 40-68, 26 Ιαν. 1874 - 24 Αυγ. 1874). Από το έτ. Β' (αρ. φ. 69, 24 Σεπτ. 1874) άλλαξε η γραμμοσειρά του τίτλου και εμφανίστηκε κάτω απ' αυτόν το επίγραμμα του Διογένη <Λάβρωπον ζητώ>.

Σατιρικό περιοδικό, δημοσίευε ειδήσεις, έρευνες και ποιήματα που δεν ήταν πάντα σατιρικά. Από το φ. 72 (12 Οκτ. 1874) διαμορφώνει λογοτυπο με ενσωματωμένη επίκαιρη πολιτική γελοιογραφία και καθιερώνει μικρές και μεγάλες γελοιογραφικές διηγήσεις εντός και εκτός κειμένου. Η χρονική σύμπτωση της έκδοσής του με τη μεγάλη κρίση του κοινοβουλευτισμού κατά τη διακυβέρνηση της χώρας από τον Δ. Βούλγαρη στα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Γεωργίου Α', δημιούργησε τις προϋποθέσεις για μεγαλύτερες επιχειρηματικές επενδύσεις στον χώρο του σατιρικού εντύπου.

Όταν μετονομάζεται σε *Αριστοφάνης* (23 Νοε. 1874) μεγαλώνει το σχήμα του και εξηγεί με άρθρο

ΕΤΟΣ Α', ΑΘΗΝΑΙ 15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1873, ΑΡΙΘ. 1.

ΕΜΠΑΙΚΤΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΤΑΙ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

(Είμαι διά την φυλακήν.)

<p>ΥΠΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΟΥΣ</p> <p>Αδ. κ. κ. Μόλις, κ. Μόλις</p> <p>Μόλις, κ. Μόλις</p> <p>Μόλις, κ. Μόλις</p> <p>Μόλις, κ. Μόλις</p> <p>Μόλις, κ. Μόλις</p> <p>Μόλις, κ. Μόλις</p> <p>Μόλις, κ. Μόλις</p>	<p>ΕΚΔΟΣΙΤΑΙ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ</p> <p>(Είμαι διά την φυλακήν.)</p>	<p>ΥΠΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΟΥΣ</p> <p>Αδ. κ. κ. Μόλις, κ. Μόλις</p> <p>Μόλις, κ. Μόλις</p> <p>Μόλις, κ. Μόλις</p> <p>Μόλις, κ. Μόλις</p> <p>Μόλις, κ. Μόλις</p> <p>Μόλις, κ. Μόλις</p> <p>Μόλις, κ. Μόλις</p>
--	---	--

Είμαι διά την φυλακήν, κατεστρεμμένα και οι μισοί τμήματα... (The text continues with a satirical monologue about the author's imprisonment and the state of the press.)

του ότι η όλη πολιτική κατάσταση και η οικονομία της χώρας επεβέβλη την «αναγέννηση ενός Αριστοφάνους» ο οποίος «δεν θα αφήσει την αυταρεσίαν να περιφέρεται και να εγκληματεί αρόβως».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΣΗΕΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σσ. 81, 113· Δ. Σαπριάνδη, *Ιστορία της Ελληνικής Γελοιογραφίας, 3000 χρόνια αμφισβήτησης*, Αθήνα, εκδ. Ποταμός, 2001, σ. 118 κ.α.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΙΑΝΔΗΣ

Εμπορικός Αγγελιοφόρος / Αγγελοφόρος
Τραπεζούντα, 1916<>. Εκδόσιτα αρχή: Εμπορικό Επιμελητήριο Τραπεζούντας. Εκδότης: Ξενοκράτης Στρατιγόπουλος. Μηνιαίο περιοδικό.

Το ειδικό αυτό εντύπο κάλυπτε με τα δημοσιεύματά του τις οικονομικές δραστηριότητες του Πόντου και της Τραπεζούντας και δημοσίευε αρκετές εμπορικές ειδήσεις. Για την έκδοσή του η εφ. *Αργοναυτής του Βατούμ έγραψε στις 18 Δεκεμβρίου 1916: «Η ρωσική κατοχή [του Πόντου, 1916-1918] απέβη πολύ γόνιμος δια τον ελληνικόν Τύπον εν Τραπεζούντι. Μετά τους *Κομμουνούς και τον Λό-

Καθβαδίας, Κωνστ. Καπλάνογλου, Γ. Κατσελίδης, Στέφανος Κυπάρισσος, Σπύρος Λοβέρδος, Χ. Μακρίδης, Ν. Μαργαρίτης, Σωτήριος Μεσσηνέης, Ηλίας Οικονομόπουλος, Αριστ. Παναγιωτίδης, Νικόλαος Παραχεμιώνας, Αδαμάντιος Παχουντάκης, Αλέξανδρος Ρετσίνας, Όθων Ρουσόπουλος, Σπυρίδων Στάης, Α. Στυλιανίδης, Σωκράτης Χαρισιάδης, Σωτήριος Χατζόπουλος, Άγγελος Χέλμης.

Συμπληρώνοντας το 7^ο έτος κυκλοφορίας του (αρ. τχ. 145, τ. ΙΔ', Δεκ. 1908), γίνεται «Μηνιαίον Ελληνο-Γαλλικόν όργανον των Εμπορικών και Βιομηχανικών συμφερόντων του εν Αιγύπτω και Σουδάν Ελληνισμού», για να επανέλθει στη συνήθη δεκαπενθήμερη περιοδικότητά του από το τχ. 164 (Οκτ. 1910). Στο τχ. 246 (Σεπτ. 1912) μετατρέπεται πάλι σε «Ελληνο-Γαλλικήν μηνιαίαν εμπορικήν επιθεώρησιν», είκοσι τεσσάρων σελίδων. «ίνα δημιουργήσωμεν όργανον μεταξύ του Ελληνισμού της Αιγύπτου και των Ευρωπαϊκών παροικιών της χώρας ταύτης, δι' ου θα διεγερθή η προσοχή και εκτίμησις του ξένου εμπορικού κόμου προς το Ελληνικόν εμπόριον και πάσαν άλλην παραγωγικήν και οικονομικήν κίνησιν». Μηνιαίο παραμένει έως τον Δεκέμβριο 1913. Σε όλες τις μετατροπές σημειώνεται η μέχρι τότε «ευδόκιμος» πορεία της έκδοσης, όπως και για διερεύνηση της συμπεριφοράς του αναγνωστικού κοινού, το οποίο φαίνεται ότι είχε συντονισθεί στον εξαρχής καθιερωμένο εκδοτικό ρυθμό. Η διακοπή της κυκλοφορίας του συμπίπτει με τον θάνατο του ιδρυτή του.

Έχοντας ανταποκριθεί στους στόχους που προγραμματικά είχε θέσει, αναλαμβάνει, στα 1906, την ίδρυση φιλολογικής επιθεώρησης με τίτλο *Φιλολογικός Μηνύτωρ* και υπότιτλο *Δεκαπενθήμερον όργανον της παρ' ημίν Φιλολογικής, Καλλιτεχνικής και Επιστημονικής κινήσεως μετ' εικόνων Ευρωπαϊκών*. Το νέο έντυπο ακολουθεί την παράδοση των οικογενειακών φιλολογικών περιοδικών του 19^{ου} αιώνα, ύλη ποικίλη, ωφέλιμη και τερπνή (επιστημονικές μελέτες, ιστορικές-γεωγραφικές πραγματείες, λογοτεχνία, ταξιδιωτικές εντυπώσεις). εκδίδεται με «τας φιλικάς προτροπάς πολλών ομογενών. [...] χάριν αυτών τε και των οικογενειών των» και διαρκεί δύο έτη.

Στα 1904 παρουσίασε το *Ημερολόγιον του «Εμπορικού Μηνιότηρος»*, τυπωμένο στο Κάιρο, στο χρωμο-τυπο-λιθογραφείον Μαντανού και Χαρισιάδου, με πολυχρωμους πίνακες και χάρτες, το οποίο χαρακτηρίζει ο Ευγ. Μιχαηλίδης «μοναδικόν εις το

είδος του [...] εγκλείει δε εις τας υπέρ 600 σελίδας του μελέτας, άρθρα, μονογραφίας και πίνακας επί καθαρός εμπορικών, γεωγραφικών, βιομηχανικών και χρηματικών ζητημάτων». Σκοπός του να «καταστή εφάμιλλον των Αγγλικών Εμπορικών Ημερολογίων και όσον αφορά την Ανατολήν». Ο τ. Β' έρχεται από την Αλεξάνδρεια στα 1910, λιγότερο εντυπωσιακός, με 510 σελίδες και πλούσιες πληροφορίες για εμποροβιομηχανικά δέματα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ευγ. Μιχαηλίδης, *Μητροών του Δημοσιογραφικού Περιοδικού Τύπου της Αιγύπτου υπό Αιγυπτίων Ελλήνων (1862-1963)*, Αλεξάνδρεια 1964, σ. 63-64.

ΜΑΡΙΑ ΡΟΤΑ

Εμπρός

Ημερησία Εθνική Εφημερίς, Αθήνα, 1896-1930, 1945-1969. Ιδρυτής-διευθυντής: Δημήτριος Οικ. *Καλαποθάκης (περ. Α', 10 Νοε. 1896 - 30 Δεκ. 1930). Μετά τον θάνατο του Δημ. Καλαποθάκη (Μάιος 1921), εκδίδεται από τους κληρονόμους του με υπεύθυνους σύνταξης τους Παύλο Καλαποθάκη, Η. Κατσαντώνη, Νικ. Ανύσιο. Από τον Μάιο 1928 έως τον Δεκ. 1930, οπότε και διακόπτεται η έκδοση, περιέρχεται στην ιδιοκτησία του Πέτρου Γιάν-

ναρος («Μέγας δημοσιογραφικός Οργανισμός απαρτιζόμενος υπό των εφημερίδων *Εμπρός*, **Εσπερινή*, **Πρωινή*, υπό την γενικήν διεύθυνσιν του Π.Α. Γιάνναρου»). Το 1929, μετά τον θάνατο του πατέρα του, τη διεύθυνση αναλαμβάνει ο Αλέξ. Π. Γιάνναρος. Άλλοι υπότιτλοι: *Μεγάλη Ανεξάρτητος Ημερησία Εθνική Εφημερίς* (1928-1929)· *Μεγάλη Καθημερινή Εθνική Εφημερίς* (1928, 1930). Καθημερινή, αρχικά μεσαιού σχήματος, τετρασέλιδη και πεντάστηλη, αργότερα μεγάλου σχήματος εξάστηλη, τετρασέλιδη και εξάστηλη (1904). με εικονογράφιση (τετραχρωμία), τετρασέλιδη / εξασέλιδη και επτάστηλη (1928), οκτασέλιδη «χρωματιστή», επί διευθύνσεως Π. Γιάνναρου. Συνεχής σελιδαρίδωση. Τιμή φύλλου: 5 λ. (1896, 1904), 20 λ. (1921). 1 δρχ. (1928-1930). Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 15 δρχ., εξαμηνιαία 6 δρχ. (1896)· αντιστοίχως 18 και 9 δρχ. (1904), 72 και 33 δρχ. και τριμηνιαία 20 δρχ. (1921), 350, 175 και 100 δρχ. (1928), 400 και 200 δρχ. (από τον Μάιο 1928 κ.ε.). με Συνδρομές εξωτερικού: ετήσια 25 φρ. χρ., εξαμηνιαία 15 φρ. χρ. (1896, 1904)· αντιστοίχως 120 και 60 δρχ. και τριμηνιαία 35 δρχ. (1921)· Ευρώπης 2 λίρες στερλ. και Αμερικής 12 δολ. (1928)· ετησία 3 λίρες αγγλίας, εξαμηνιαία 1,5 λ. Αγγλίας, ετήσια Αμερικής 15 δολ., εξαμηνιαία 6 δολ. (από Μάιο 1928 κ.ε.). Γραφεία: Σοφοκλέους 3, αρ. τηλ. 138 (1921)· γραφεία-τυπογραφεία: Σοφοκλέους 7 (1928 κ.ε.), αρ. τηλ. 1-86 (1928) και 1-58 (1930). Από 22 Φεβρ. 1945 έως 12 Ιουλ. 1952 εκδίδεται με την ένδειξη «Περίοδος Β'». Ιδιοκτήτης-εκδότης: ο γιος του ιδρυτή Αλκιβιάδης Δημ. Καλαποθάκης και «πολιτικός διευθυντής» ο Ν.Α. Βενιτήρης. Διευθυντής σύνταξης: Π. *Γαμψιδάρος. Αρχισυντάκτης: Σπύρος Β. Τριανταφύλλου. Υπότιτλος: *Ημερησία Εθνική Εφημερίς*. Εξασέλιδη, οκτάστηλη με συνεχή σελιδαρίδωση. Τιμή φύλλου: 100 δρχ. (1950), 1200 δρχ. (Ιουλ. 1951). Γραφεία: Λυκούργου 3 (1945), Λυκούργου 2 (1951). Τυπογραφεία: Αναξαγόρα 5 (1945). Από 13 Ιουλ. 1952 έως 18 Δεκ. 1953 εκδίδεται με την ένδειξη «Περίοδος Γ'». Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Αλκιβιάδης Δημ. Καλαποθάκης. Διευθυντής σύνταξης: Ι.Δ. Κοκκινάκης. Υπότιτλοι: *Ημερησία Εθνική Εφημερίς ιδρυθείσα το 1896 από τον Δημ. Καλαποθάκη* (1952)· *Ημερησία Εθνική Εφημερίς* (1953). Εξασέλιδη / οκτασέλιδη, οκτάστηλη, εικονογραφημένη. Τιμή φύλλου: 1200 δρχ. (1952), 100 δρχ. (1953). Γραφεία: Λυκούργου 3, τηλ. 30275, 35038. Τυπογραφείο: Ρήγα Παλαμίδα 2, αρ. τηλ. 35718, 35708. Την περ. Δ' (3 Ιαν. 1954 - 27 Δεκ. 1969) ιδιοκτήτης-διευθυντής είναι ο Αλκιβιάδης Δημ. Καλαποθάκης. Υπότιτλοι: *Εβδομαδιαία πολιτική-εidosογραφική εφημερίς*, *Κυκλοφορεί κατά Σάββατον* (1954)· *Μεγάλη Εβδομαδιαία Εικονογραφημένη Εφημερίς* (1969). Δεκαεξασέλιδη εικονογραφημένη. Τιμή φύλλου: 1500 δρχ. (1954), 1,5 δρχ. (1958), 2,5 δρχ. (1965), 3 δρχ. (1969). Γραφεία: Λυκούργου 3, Χρ. Λαδά 2 (1965). Τυπογραφείο: Ρήγα Παλαμίδα 3.

Καθημερινή πολιτική εφημερίδα, από τις μεγαλύτερες του τέλους του 19^{ου} αιώνα και των αρχών του 20^{ου}. Ο ιδρυτής της, ο δραστήριος και μαχητικός Δημ. Καλαποθάκης, υπήρξε ένας από τους πρωτοπόρους εκδότες που συνέβαλαν στη βελτίωση των εφημερίδων και είχε σημαντική εθνική δράση. Το κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου, που απευθύνεται «προς το κοινόν της έσω και έξω Ελλάδος», αναφέρεται στους «νεωτερισμούς» που θα υιοθετήσει η εφημερίδα, στους πολλούς ανταποκριτές και στην «λεγεμένα ολόκληρον πολιτευτόν, λογίων και δημοσιογράφων» που θα συνεργάζονται μαζί της. Στο ίδιο φύλλο, στο «πολιτικόν πρόγραμμά» της εκτίθενται οι λόγοι που οδήγησαν στην έκδοσή της: «Η εν τη Ανατολή κατάστασης δεικνύει ότι ευρισκόμεθα εις τας παραμονάς σπουδαίων μεταβολών». Το 1897 τάσσεται υπέρ του πολέμου και δημοσιεύει εκτεταμένες ανταποκρίσεις των πολεμικών της ανταποκριτών, των Ι. *Κονδυλάκη και Γ. Βουσιναί από την Κρήτη και των Ανδρέα Μοσχονά και Τιμού Μωραϊτίνη από την Ήπειρο. Το 1904 στα γραφεία της στεγάζεται και η έδρα του Μακεδονικού Κομμάτου, του οποίου εκ των ιδρυτών –μαζί με τους Στεφ. Δραγούμη, Παύλο Μελά κ.ά.– και πρόεδρος είναι ο Δημ. Καλαποθάκης. Κατά την περίοδο του Διχασμού ανήκει στο αντιδενιζελικό στρατόπεδο.

Ένθερος κήρυκας των «εθνικών δικαίων» σε μια εποχή πατριωτικής έξαρσης και πολεμικών περιπετειών, με πλουσιότητα ύλη και εικονογράφιση, σημειώνει πολύ μεγάλες για την εποχή κυκλοφορίες: 15000-17000 φύλλα το 1897, 20000 φύλλα το 1904. Παροιμιώδης υπήρξε ο ανταγωνισμός της με το **Σκριπ* του Ευάγγελου *Κουσουλάκου, γεγονός που συνέβαλε στην πρόοδο και των δύο εφημερίδων, στον εκσυγχρονισμό του τυπογραφικού τους εξοπλισμού και στην υιοθέτηση πολλών καινοτομιών. Ο Δημ. Καλαποθάκης εισάγει το πρώτο μετά το «Μαμμούδι» της εφ. **Ακρόπολις* υπερσύγχρονο κυλινδρικό περιστροφικό ταχυπεστήριο και λιστυπικές μηχανές και μετακαλεί γερμανούς και γάλλους τεχνικούς. Είναι χαρακτηριστικό και εντυπωσιακό το γεγονός ότι οι τεχνικές δυνατότητες αυτού του εξοπλισμού υπερέβαιναν κατά πολύ τις ανάγκες του πιαζ της εφημερίδας του (περί τα 20000 φ.).

Στην εφημερίδα εργάσθηκαν την περίοδο αυτή πολλοί σημαντικοί δημοσιογράφοι και λογοτέχνες: Γ. Φιλάρετος, Μπ. *Αννίος, Κ. Ιεροκλής, Πολ. Δημητράκοπουλος, Γρ. *Ξενοπόλος, Ηλίας Οικονομόπουλος, Θεοδ. Βελιανίτης, Παύλος Καλαποθά-

κης, Ι. Κονδυλάκης («Διαβάτης»), Χρ. Θ. Δαρυλέξης («Ιων») Θεοδ. Καλογερίκος, Εμμ. *Ροϊδης, Α. Ρικιάκης κ.ά. Αρχισυντάκτες διετέλεσαν οι Ι. Κονδυλάκης, Κώστας Αυγέρης, Κώστας Γιολλάδης, και διευθυντές σύνταξης οι Ευ. Λαχανοκάρδης, Παν. Οικονόμου.

Το 1945 επανεκδίδεται από τον γιο του ιδρυτή του, Αλκιβιάδη Δημ. Καλαποθάκη, και συνεχίζει να κυκλοφορεί ως καθημερινό φύλλο μέχρι το 1954, οπότε και μετατρέπεται σε εβδομαδιαίο. Τον Ιούλιο 1952 η προσπάθεια για ανανέωση, που πάντως δεν μεταβάλλει τον χαρακτήρα και το προφίλ της λαϊκής δεξιάς εφημερίδας, συνοδεύεται από την ένδειξη «Περίοδος Γ'» και από την αύξηση της μη πολιτικής ύλης και της εικονογράφησης. Τα χαρακτηριστικά αυτά γίνονται πιο έντονα μετά τη μετατροπή της σε εβδομαδιαία το 1954. Στο εζήξ, κυρίως δε κατά τη δεκαετία του 1960, είναι ένα λαϊκό έντυπο ποικίλης ύλης, με εντυπωσιακά πρωτοσέλιδα και πλούσια ποικίλη εικονογράφηση.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ι. Μυτάλη - Κ. Μάγερ, *Ελληνική Δημοσιογραφία*, Αθήνα, 1939· Α. Μοσχονάς, *Σαράνα χρόνια στις εφημερίδες*, Αθήνα 1940· Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 245-258· Γ.Α. Κυριακίδης, *Ανέκδοτα δημοσιογραφικά και ενδημίματα των ετών 1920 έως 1960*, Αθήνα 1960· Ν.Ε. Σκιαδάς, *Χρονικό της ελληνικής τυπογραφίας*, τ. Γ', Αθήνα 1982.

ΝΑΣΗ ΜΠΑΛΤΑ

Εμπρός

Καθημερινή Εθνική Εφημερίς εν Θεσσαλονίκη, Θεσσαλονίκη, 15 Αυγ. 1912 - Απρ. 1915. Εκδότης και διευθυντής: Αντώνιος *Οικονομίδης, Αρχισυντάκτης: αρχικά ο Κ. Πούγκουρας και αργότερα ο Γεώργιος Οικονομόπουλος. Άλλος υπότιτλος: *Καθημερινή της Θεσσαλονίκης Εφημερίς*. Καθημερινή, τετρασέλιδη, εξάστηλη, διαστάσεων 56x40 εκ. Τιμή φύλλου: 5 λεπτά. Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 20 δρχ., εξαμηνιαία 12 δρχ. Συνδρομές εξωτερικού: ετήσια 30 φρ. χρ., εξαμηνιαία 15 φρ. χρ. και «Δια την Αμερικήν δολλ. 6». Τυπώνταν στο τυπογραφείο του Ν. Χριστομάνου, Τυπογραφεία-Γραφεία: οδός Κολόμβου.

Εκδόθηκε λίγες ημέρες μετά την παύση της εφ. *Μακεδονία, οπότε δημιουργήθηκε σοβαρό κενό στον Τύπο της πόλης, αφού είχε κλείσει και ο *Φάρος της Θεσσαλονίκης και εκδιδόταν μόνον η *Νέα Αλήθεια. Σύμφωνα με τον Άρ. *Χασήρ ήταν εφημερίδα «με ύλη παρδαλή και ανεξέλεγκτη, αλλά με άρθρα ολοζώντανα και νευρώδη και αρθρίδια - τουφεκήδρες».

Μαζί της συνεργάστηκαν ως χρονογράφοι-δημοσιογράφοι ο Πέτρος *Ορολογιάς, ο Διον. Κόκκιнос («Μακκαβαίος»), ο Γ. *ΗΣαΐας («Επηλος»), ο Δ. Πίπης κ.ά. Σύμφωνα με τον Βασ. *Μεσολογγίτη, τα άρθρα του εκδότη της «ΐδια τα επιθετικά ήσαν καυστικότητα και προκαλούσαν εντύπων».

Στο διάστημα 1913-1914 μετέφερε την έκδοσή της στην Καβάλα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΓΣ, ΔΒΚ (αρ.φ. 39, 168, 176).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Β. Μεσολογγίτης, «Η Δημοσιογραφία εις την Θεσσαλονίκην», εφ. *Ελευθέρος (Μακεδονικός) Τύπος*, 25 Μαρτ. 1934 - 12 Αυγ. 1934· Άρ. Χασήρ, «Εφημερίδες και Δημοσιογράφοι της Θεσσαλονίκης», εφ. *Νέα Ευρώπη*, 31 Μαρτ. 1942· Κανδιδιάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Α', σ. 242-251 και τ. Β', σ. 116-124.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΑΥΑΚΗΣ

Εμπρός

Εφημερίς Πολιτικής και Φιλολογικής Σάτυρας εκδομένη καθ' εβδομάδα εν Κωνσταντινουπόλει υπό Κ.Γ. Μακρίδου (Μεφιστοφελούς), Κωνσταντινούπολη, 16 Αυγ. 1908 - Δεκ. 1920. Εκδότης-διευθυντής: Κ.Γ. Μακρίδης. Για ένα μικρό χρονικό διάστημα ως εκδότης αναφέρεται ο Ν.Γ. Μακρίδης, ενώ ως «ιδιοκτήτης και υπεύθυνος» ο Στ. Αναγνωστάκης. Μέτο: «έτος Ισημιώνεται»

τώδης. Είναι αξιοσημείωτο ότι κατά το 1913 το δικτυο των πρακτόρων του εκτείνεται έως τις ΗΠΑ (με αντιπρόσωπο τον Βασίλειο Ντίνο). Επίσης, το γεγονός ότι το 1920 όλα τα μέχρι τότε φύλλα του επανεκδίδονται σε τόμους, οι οποίοι γίνονται ανάρπαστοι (και πωλούνται προς 250 γρόσια έκαστος), αποτελεί ένδειξη αυξημένης δημοτικότητας.

Το *Εμπρός* ήρθε τρεις φορές αντιμέτωπο με την κρατική λογοκρισία: το 1909, με συνήγορο τον βουλευτή του οθωμανικού κοινοβουλίου Π. *Κοσμίδη, το 1912, οπότε εκδίδεται για έναν μήνα περίπου (10 Μαρτ. 1912 - 21 Απρ. 1912) με τον τίτλο *Αγών* και το 1913.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΛΙΑ. Ιδιωτική συλλογή Στρατή Ταρίνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Efthymia Canner, «La presse satirique grecque d'Istanbul au lendemain de la révolution jeune-turque: le journal Embros», *Revue du Monde Musulman et de la Méditerranée*, τχ. 3-4 (1995), 111-121.

ΕΦΗ ΚΑΝΝΕΡ

Εμπρός

Λαϊκή Εφημερίς. Λευκωσία, 9 Μαρτ. 1911 - 22 Μαρτ. 1912, αρ. φ. 1-52. Εκδότης-υπεύθυνος συντάκτης: Κωνσταντίνος Γ. *Ελευθεριάδης και Βεατρίκη Κ. Ελευθεριάδη (από τις 30 Δεκ. 1912). Διαχειριστής: Κώστας Χ. Ήσυχου (από τις 30 Δεκ. 1912). Εβδομαδιαία, τετρασελίδη, τετράστυλη, διαστάσεων 47x27 εκ. Στην προμετωπίδα έφερε σχέδιο που ομοιάζει με λουλούδι που ευωδιάζει (από το φ. 2). Τιμή φύλλου: 1 γρόσι. Τυπωνόταν στο τυπογραφείο «Παρνασσός» του Κ.Χ. Ήσυχου.

Οι στόχοι και οι επιδιώξεις παρουσιάζονται στο πρώτο φύλλο με το άρθρο «Αντί Προγράμματος»: «Δια το “Εμπρός” δεν θα υπάρχουν ποσώς πρόσωπα αλλά μόνον πράγματα, δεν θα υπάρχει προκατάληψις αλλά κρίσις, δεν θα υπάρχει εμπάθεια αλλ’ αντιλήψις». Στις σελίδες της περιλαμβάνει ειδήσεις που αφορούν τοπικά αλλά και γενικότερα ζητήματα (εργασίες Νομοδικτικού Συμβουλίου), ενώ στην τρίτη σελίδα από τη στήλη «Ο τύπος της εβδομάδος» υπόσχεται ότι «θα δίδεται εις τους αναγνώστας μας ιδέα της αρθρογραφίας του Κυπριακού Τύπου καθ’ εβδομάδα» (αρ. φ. 1).

Στο φ. 40 (30 Δεκ. 1912) αναγγέλλεται με πένθιμες μούρες γραμμές και πρωτοσέλιδο άρθρο με τίτλο «Δήλωσις» ο θάνατος του εκδότη και συντάκτη της, Κώστα Γ. Ελευθεριάδη. Στο φύλλο αυτό, που είναι αφιερωμένο στον εκλιπόντα, δίδονται πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του, αναδημο-

σιεύσεις από όσα έγραψε ο Τύπος της εποχής γι’ αυτόν, τα της κηδείας του, καθώς και ο επικήδειος από τον καθηγητή του Παγκύπριου Γυμνασίου Κωνσταντίνο Α. Κωνσταντινίδη. Στο ίδιο φύλλο δημοσιεύεται και σημείωμα σχετικά με την τύχη της εφημερίδας: «Λαμβάνομεν την τιμήν να αναγγείλωμεν εις τους φίλους αναγνώστας και το φιλόμουσον κοινόν ότι εκπληρωθείσων όλων των αναγκαίων διατυπώσεων συνεπέια του θανάτου του ιδρυτού αυτού, το “Εμπρός” θα εκδίδεται εφεξής ως και προτέρον».

Η έκδοσή της συνεχίζεται: έως τις 22 Μαρτίου 1912: στο τελευταίο αυτό φύλλο (αρ. 52) δημοσιεύεται κύριο άρθρο με τίτλο «Εν έτος», με την ευκαιρία της συμπλήρωσης ενός χρόνου από την έκδοσή της, το οποίο καταλήγει: «Ομολογούμεν ότι δεν ηξέυρομεν αν θα συνεχισθή η έκδοσις της εφημερίδας αυτής ή αν αυτή θα εκπνεύση μαζί με τον παρόντα αριθμόν. Αν συμβή το δεύτερον δύναται αναμφιβόλως να λεχθή ότι εξεπλήρωσε κατά το ενόντας υποχρεώσεις της προς τους συνδρομητάς και αναγνώστας της και ως προς την ποιότητα και ως προς την ποσότητα αυτών».

Οι προσπάθειες της Βεατρίκης Κ. Ελευθεριάδη για επανέκδοση της εφημερίδας τον Νοέμβριο 1917 δεν τελεσφόρησαν, εξαιτίας της άρνησης του αρχιγραμματέα της κυβέρνησης με τη δικαιολογία έλλειψης τυπογραφικού χαρτίου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΚΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους, «Εμπρός», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Ε', Λευκωσία 1986, σ. 105· Σοφοκλέους, *Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, τ. Γ', Μέρος Β', σ. 977-983.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Εμπρός

Λευκωσία, 30 Ιαν. 1953 - 5 Ιαν. 1957. Ιδιοκτήτης-διευθυντής-αρχισυντάκτης: Σταύρος *Άγγελιδης. Καθημερινή, απογευματινή αρχικά, πρωινή από τον Δεκ. 1955, δισέλιδη αρχικά, τετρασελίδη / οκτασελίδη αργότερα, εξάστυλη, διαστάσεων 40x29,5 εκ. Τιμή φύλλου: ½ γρόσι. Τυπωνόταν στο γνωστό και μεγάλο τυπογραφείο της Λευκωσίας «Ζαβαλλής Ltd».

Πολιτική εφημερίδα που απέκτησε σύντομα μεγάλη κυκλοφορία για το πλούσιο περιεχόμενό της, τις διεθνείς και τοπικές ειδήσεις, αλλά προπαντός για την αρθρογραφία, τη σχολιογραφία και τις αναλύσεις της υπέρ των εργατικών και αγροτικών αγώνων και εναντίον της αττικοκρατίας.

Στις 5 Ιανουαρίου 1956 έκλεισε με διάταγμα του βρετανού Κυβερνήτη για δήθεν στασιαστικού περιεχομένου αρθρογραφία, στα πλαίσια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης που επέβαλαν οι Άγγλοι στο νησί μετά την εκδήλωση του απελευθερωτικού αγώνα των Κυπρίων τον Απρίλιο του 1955. Ο Σταύρος Αγγελίδης, ο οποίος είχε παυτεί από τη θέση του εκπαιδευτικού από την αγγλική αποικιοκρατική κυβέρνηση της Κύπρου για τα αριστερά πολιτικά του φρονήματα και ασκούσε το επάγγελμα του δημοσιογράφου, συνελήφθη και κλείστηκε στις Κεντρικές Φυλακές Λευκωσίας για τέσσερις μήνες χωρίς απαγγελία κατηγοριών και χωρίς δίκη. Στη συνέχεια μεταφέρθηκε στα κρατητήρια Πύλας ως πολιτικός κρατούμενος, όπου παρέμεινε έως τον Ιανουάριο 1957.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους, «Εμπρός». *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Ε', Λευκωσία, 1986, σ. 105.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Εμπρός

*Όργανο πάλης του εργαζόμενου λαού. Βγαίνει κάθε εβδομάδα. Μυτιλήνη, 11 Σεπτ. 1932-1936, 1944 - Ιαν. 1947 (ξαναβγήκε μία εβδομάδα μετά την αποχώρηση, από τη Λέσβο, των Γερμανών, στις 17 Σεπτ. 1944), 1975 έως σήμερα [2005]. Εκδότες: Μανώλης *Βύλλης (δημοσιογράφος), Παναγιώτης Περρής και Κώστας Φριλίγγος. Υπεύθυνος συντάκτης: Άγγελος Ταλλιαδούρος. Στο λογότυπό της – ανάμεσα στα γράμματα του τίτλου και το σφυροδρέπανο – έγραφε: «Όργανο της Περιφερειακής Επιτροπής Λέσβου του ΚΚΕ. Θάνατος στο φασισμό. Λευτεριά στο λαό. Προλετάριοι όλων των χωρών ενωθείτε». Περ. Β' «Τον Μπολσεβίκο τον συγκροτούν γερό μυαλό και γερή καρδιά. Αυτοί νικούν και όταν πέφτουν, Ν. Ζαχαριάδης». Χωρίς τακτική περιοδικότητα, δισέλιδη / τετρασέλιδη, τετράστηλη / εξάστηλη, διαστάσεων 50x35 εκ. Τιμή φύλλου: 5000000 δρχ. (22 Οκτ. 1944), 4 δρχ. (29 Οκτ. 1944), 10 δρχ. (25 Μαρτ. 1945). Την περ. Γ' (20 Φεβρ. 1975, «Ετος Ι^{ον} αρ. φ. 1» αλλάζει ο υπότιτλος: *Εφημερίδα του Εργαζόμενου λαού Λέσβου - Λήμινο* του ΚΚΕ. Δεκαπενθήμερη, τετρασέλιδη, οκτάστηλη, διαστάσεων 58x43 εκ. Από το φ. 28 (20 Ιαν. 1976) γίνεται δεκαήμερη και από το φ. 81 (18 Ιουλ. 1977) εβδομαδιαία, διαστάσεων 42x30 εκ. Διευθυντής της φέρεται ο δάσκαλος Δημ. Σφετούδης και αρχισυντάκτης, από το 1985, ο δημοσιογράφος Μανώλης Μανώλας – με σπουδές σε Πανεπιστήμιο της Μόσχας –, ο οποίος εμφανίζεται στο λογότυπο από τις 11 Μαΐου 1989. Τότε η εφ. βγαίνει δεκαεξασέλιδη.*

Ο Μ. Βάλλης μαζί με τους λόγιους γιατρούς Παναγιώτη Περρή και Κώστα Φριλίγγο, εκδίδουν την πρώτη σαφώς αριστερή εφημερίδα του νησιού, το *Εμπρός*, την οποία μετά από σύντομο χρονικό διάστημα εκχωρούν στην Νομαρχιακή Επιτροπή Λέσβου του ΚΚΕ.

Όλα τα κείμενα της περ. Β' ήταν ανυπόγραφα, πλην ενός της 25^{ης} Μαρτίου 1945 που υπογράφει ο λογοτέχνης Κώστας Μάκιστος και ενός με τα αρχικά «Β.Α.» (στο ίδιο φ.) που οδηγούν στον καθηγητή Βασιλή Αρχοντίδη. Πρέπει να έκλεισε το 1947 και της περιόδου αυτής δεν υπάρχουν φύλλα σε δημόσιες βιβλιοθήκες.

Ανάμεσα στους τακτικούς συνεργάτες της περ. Γ' θα είναι και οι λόγιοι Δημήτρης Σαραντάκος, Μάκης Αξιώτης, Αριστείδης Καλάργαλης, Κώστας Μίσιος, Παντελής Αργύρης, Δημήτρης Πατίλας, Γ. Ανταίος (Αράρης), Γιάννης Σκαλόπουλος, Στρατής Δελόγκος, Γιάννης Καλδής κ.ά. Το 1991, με τη διάσπαση του ΚΚΕ και την αποχώρησή του από τον Συνασπισμό, οι αποχωρήσαντες εκδίδουν το *Νέο Εμπρός. Βδομαδιαία εφημερίδα των εργαζομένων της Λέσβου* (Παρασκευή 2 Αυγ. 1991. Εκδότης-διευθυντής: Σταύρος Σκοπελίτης) που συνεχίζει ως σήμερα, εβδομαδιαίο και δεκαεξασέλιδο.

Με διευθυντή και εκδότη τον Μανώλη Μανωλά, συνεχίζει ως *Εβδομαδιαία Εφημερίδα του Νομού Λέσβου* (αρ. φ. 875, 18 Φεβρ. 1993) και ως ημερήσια και εικοσασέλιδη από τις 14 Μαρτίου 2003.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΔΚΒΜ (φ. της περ. Γ'), ΕΒΕ, Ιδιωτική συλλογή Αντώνη Πλάτωνα (Μυτιλήνη, φ. των περ. Α' και Β').

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Βαλέτας, *Λιολική βιβλιογραφία*, Αθήνα 1939, λ/α 1036· Κ.Γ. Μίσιος, *Εφημερίδες, περιοδικά, προγράμματα Μυτιλήνης*, Μυτιλήνη, 1989, λ/α 9^ο του ίδιου, *Η Λεσβιακή Άνοιξη εν καρποφορία*, Μυτιλήνη 1994, σ. 32 Αντ. Πλάτων, «Η ιστορία της λεσβιακής δημοσιογραφίας», π. *Μυτιλήνη*, τ. Δ (1991), 205, 207· του ίδιου, «Το Εμπρός. Η ταυτότητα και η πορεία του», εφ. *Εμπρός*, αρ. φ. 800, 18 Ιουλ. 1991.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΙΟΣ

Εμπρός

Πολιτική Εφημερίς εν Σέρραις, όργανον των αγροτικών και εργατικών συμφερόντων, Σέρρες, 20 Νοε. 1932 - 31 Ιουλ. 1938, περ. Α', αρ. φ. 1-388 και 19 Ιουν. 1945 - 25 Αυγ. 1946, περ. Β', αρ. φ. 1-59/447. Ιδιοκτήτης-διευθυντής-υπεύθυνος: Πάνος Πιέρρος, Διαχειριστής: Θεόδωρος Χρηστίδης. Από 1^ο Ιαν. 1933 ως ιδιοκτήτης εμφανίζεται ο δικηγόρος Νίκος Ρουμελιώτης με διαχειριστή τον Πάνο Πιέρρο. Ως συνδιοκτήτης και ταυτόχρονα διαχειριστής

ΕΞ ΣΕΛΙΔΕΣ		ΕΜΠΡΟΣ	ΚΥΡΙΑΚΗ 17 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1937
ΓΡΑΦΕΙΑ ΟΔΟΣ ΤΑΚΑΓΗ ΓΑΛΔΑ Ή ΣΕΡΡΑΙ	ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΟΔΟΣ ΑΓΙΟΥ ΤΑ 4 ΔΡΑΜΑ		
ΣΤΥΦΑΙ ΕΤΟΣ 1 ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 551	ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΑΝΟΣ ΠΙΕΡΡΟΣ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ: Γ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ	ΑΡΙΘ. ΤΙΛΕΘΩΝΟΥ 3-10 ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΑΚ. 4

προστίθεται και ο Γεώργιος Νικολαΐδης (αρ. φ. 326) έως τις 23 Ιαν. 1938. Κατά την περ. Β', στα πρώτα φ. διευθυντής φαίνεται ο Νίκος Ρουμελιώτης, ενώ από το φ. 6 ιδιοκτήτης και διευθυντής εμφανίζεται πάλι ο Πιέρρος. Άλλοι υπότιτλοι: *Ανεξάρτητος Εφημερίς εν Σέρραις* (από το φ. 7. 1 Ιαν. 1933)· *Πολιτική Εφημερίς εκδιδόμενη εν Σέρραις* (από το φ. 21, 9 Απρ. 1933, ενώ στην 3^η σ. του ίδιου φ.: *Όργανον των λαϊκών συμφερόντων*)· *Πολιτική Εφημερίς εν Σέρραις*· *Όργανον του Λαϊκού Κόμματος* (από το φ. 80, 27 Μαΐου 1934)· *Δισεβδομαδιαία Πολιτική Εφημερίς εν Σέρραις*· *Όργανον του Λαϊκού Κόμματος* (πιθανόν από το φ. 135, 13 Ιουν. 1935)· *Πολιτική Εφημερίς εκδιδόμενη εν Σέρραις*· *Όργανον των αρχών του Λαϊκού Κόμματος* (από το φ. 226, 31 Μαΐου 1936)· *Ημερησία προινή πολιτική και οικονομική εφημερίς* (από το φ. 263, 15 Νοε. 1936)· *Δισεβδομαδιαία εφημερίς εκδιδόμενη εν Σέρραις* (από το φ. 299, 28 Μαρτ. 1937)· *Εβδομαδιαία εφημερίς εκδιδόμενη εν Σέρραις* (από το φ. 345, 5 Σεπτ. 1937)· *Εφημερίς πατριωτική, δημοκρατική και φιλολογική εν Σέρραις* (μόνο για το φ. 360, 12 Δεκ. 1937)· *Εβδομαδιαία Εφημερίς εκδιδόμενη εν Σέρραις - Όργανον των συμφερόντων του Λαού* (περ. Β', από το φ. 1, 10 Ιουν. 1945)· *Εβδομαδιαία εφημερίς εκδιδόμενη εν Σέρραις*· *Όργανον των αρχών του Λαϊκού Κόμματος Ν. Σερρών* (περ. Β', από το φ. 44, 7 Απρ. 1946). Εβδομαδιαία (Κυριακή) / δισεβδομαδιαία (Κυριακή και Πέμπτη)· για μικρό διάστημα κυκλοφορεί ως ημερήσια (μετά τις 15 Νοε. 1936, αρ. φ. 263, έως τις αρχές του 1937). Στην περ. Α' είναι δισέλιδη αρχικά, μετά τετρασέλιδη, εξασέλιδη, οκτασέλιδη και ελάχιστες φορές δεκασέλιδη, πεντάστυλη, διαστάσεων 56x32 εκ. (όταν είναι δισέλιδη) και 51x33,5 εκ. Στην περ. Β' είναι δισέλιδη, επτάστυλη διαστάσεων 56x40 εκ. Σε πολλά φ. της, κατά την περίοδο που τυπώνεται στη Θεσσαλονίκη, ο τίτλος της και οι τίτλοι των κύριων άρθρων της πρώτης σελίδας είναι έγχρωμοι, χρώματος μπλε ή κόκκινο. Τιμή φύλλου: 1 δρχ. Η εκτύπωση της γνωρίζει περιπέτειες. Στο ξεκίνημά της προϊστάμενος τυπογραφείου είναι ο Ι. Σουκιούρογλου. Για να κυκλοφορήσει το φ. 47 (8 Οκτ. 1933) επιστρατεύονται οι υπηρεσίες του τυπογραφείου της εφ. Νιγρίτα του Κωνσταντίνου Υφαντή, στη Νιγρίτα, και για τα φ. 50 και 51 οι υπηρεσίες του τυπογραφείου του Αθανασίου Γρακικόπουλου. Στη συνέχεια, ως προϊστάμενος τυ-

πογραφείου εμφανίζονται οι Ανδρέας Τζιούμπας, Ιωάννης Σαμαράς, Κώστας Αθανασιάδης, Χρήστος Μαρβάκης και Δημ. Νικολάου (του τυπογραφείου της εφ. *Πρόσδος*). Ιωάννης Κωνσταντινίδης, Σπράτος Χαλαμπιδής και, από 31 Μαΐου 1936, ο Γεώργιος Μαυρίδης. Από το φ. 280 τυπώνεται στη Θεσσαλονίκη από τυπογραφείο με προϊστάμενο τον Κ. Τζαμουτζάκη και από το φ. 299 (28 Μαρτ. 1937) στη Δράμα. Κατά την περ. Β' της ζωής της τυπώνεται στο τυπογραφείο του Γιάννη Σαμαρά.

Όπως δηλώνεται σε ορισμένους από τους υποτίτλους της εξυπηρετεί τα συμφέροντα του Λαϊκού Κόμματος στην κομματική βάση του οποίου απευθύνεται. Ανταγωνίστρια της άλλης εκπροσώπου του Λαϊκού Κόμματος, της **Πρόσδου*, δεν χάνει ευκαιρία να επιτεθεί εναντίον της, όταν ο ιδρυτής της Σγουραμάνης και άλλοι διαφωνούν με τον Αθ. *Αργυρό, τον δεύτερο τη τάξει μετά τον Π. Τσαλδάρη αρχηγό του Λαϊκού Κόμματος, στον καταρτισμό του ψηφοδελτίου στις Σέρρες. Στο φ. 50 (29 Οκτ. 1933) ο Π. Πιέρρος γράφει: «Η διαγραφή των περί την *Πρόσδο*ν από τις τάξεις του Λαϊκού Κόμματος είναι επιβεβλημένη». Δεν λείπουν από τις στήλες της και τοπικιστικές υπερβολές, που είναι χαρακτηριστικές της εποχής. Στο ίδιο φύλλο σημειώνεται: «Το Λαϊκόν Κόμμα χάρις εις την ευσυνειδητον και τιμίαν ψήφον του κάτω των υπωρειών του Ολύμπου ελληνικού Λαού του κόσμου δηλαδή εκείνου των ψηφοφόρων όστις δύναται να εκτίμα τις ηθικός πολιτικός αξίας και να μασιγώνη δια της ψήφου του τις κακοήδεις αντικοινωνικός και αντεθνικός πολιτικός πράξεις [...] ανήλθεν εις την Αρχήν μετά των άλλων συμπατριώντων κομμάτων Εθνικιστσοσπαστικού και Ελευθεροφρόνων». Ενδεικτικό της οξύτητας με την οποία υποστήριζε τις θέσεις της είναι ότι ο διευθυντής της Πάνος Πιέρρος κατά το κίνημα του 1935 είναι ο μόνος δημοσιογράφος που εκτόπισαν οι Φιλελεύθεροι στο Διδυμοτείχο. Όταν απέτυχε το κίνημα και επέστρεψε στις Σέρρες ζήτησε από τις στήλες της «να τυφεκισθούν οι στασιασάι» και τους απο-

κάλεσε «κακούργους» και «γεννήματα εχιδνών». Μπορεί να χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερα συντηρητική εφημερίδα. «Δημοσιογραφικών όργανων των γιγάντων και των μοναρχικών σοβιέτ» τη χαρακτηρίζει το φιλελευθέρων αρχών *Σερραϊκών Βήμα*, το 1934. Με φιλομοναρχικές τάσεις, φαίνεται ότι στην περίοδο της δικτατορίας του Ι. Μεταξά προσαρμόζεται εύκολα με τη νέα κατάσταση. Στην περ. Β' διακρίνεται για τον οξύ αντικομμουνισμό της.

Μόνιμες στήλες της, στην πρώτη σελίδα: «Ορθαί γνώμαι» και «Σημειώματα». Δημοσίευσε σε συνέχειες την ιστορία στεγάσεως και αποζημιώσεως πολεμοπαθών. Καθιέρωσε ειδική σελίδα διαφημίσεων. Διατηρούσε μόνιμες στήλες στη δεύτερη και τρίτη σελίδα, με τους παρακάτω τίτλους: «Μονοκονδυλιές», «Επιστημονικά και Κοινωνικά Ζητήματα», «Γαυγίσματα», «Λυρισμοί» (με καταχώριση ποιημάτων, αλλά και με ευράπελα), «Σημειώματα», «Χρονογράφημα», «Αξιοπερίεργα της εβδομάδος», «Σερραϊκοί περίπατοι». Το ψευδώνυμο με το οποίο υπογράφει τα άρθρα του ο ιδιοκτήτης και διευθυντής του είναι: Κορνήλιος Νέπος. Το φιλόδοξο εγχείρημά της να γίνει πρωινή φαίνεται πως αποτυγχάνει και μάλιστα οδηγείται και σε τυπογραφικές περιπέτειες. Την περίοδο που τυπώνεται στη Θεσσαλονίκη ξεχωρίζει για την κομψότητα της έναντι των άλλων τοπικών εφημερίδων της εποχής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΓΣ, ΒΒ, ΓΑΚ-Αρχεία Ν. Σερρών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Καφταντζής, *Οι Σέρρες άλλοτε και τώρα*, Σέρρες, έκδ. του Ομίλου Ορφεία Σερρών, 1983, σ. 61-62 του ίδιου. *Ιστορία της πόλεως Σερρών και της περιφέρειάς της*, τ. 3, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 448· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 115· Β.Ι. Τζανακάκης, *Εικονογραφημένη Ιστορία των Σερρών*, τ. 1-2, Σέρρες, έκδ. π. Γιατί, 1991, 1995, σσ. 422, 428 και σσ. 309, 317, 320, 456-458· του ίδιου, *Πορεία μέσα στο χρόνο*, Σέρρες, έκδ. π. Γιατί, 1984, σ. 207· του ίδιου, *Χρονικό σερραϊκής τυπογραφίας 1878-1960*, Σέρρες, έκδ. π. Γιατί, 1999, σ. 41-43· δημοσιεύσεις πρωτοσέλιδων ή αποσπασμάτων: π. Γιατί, τχ. 117 (Μάρτ. 1985), 25· τχ. 199-200 (Ιαν.-Φεβρ. 1992), 58 και τχ. 261 (Μάρτ. 1997), 23.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΟΥΧΑΣ

Εμπρός

Εφημερίδα των Ελλήνων Εργατών της Αμερικής, Σικάγο, Ιούλ. 1924 - Μάρτ. 1927 / Νέα Υόρκη, Απρ. 1927 - Δεκ. 1938, αρ. φ. 1-1329. Εκδότης: «Greek Language Section of the Workers (Communist) Party of the United States» (1925-1929), «Greek Language Section of the Communist Party of the United States» (1929), «Empros Publishing Company» (Ιαν. 1937 - Δεκ. 1938).

Αρχισυντάκτες: διάφορα στελέχη από το Ελληνικό Γραφείο του Εργατικού και ύστερα Κομμουνιστικού Κόμματος ΗΠΑ (Ιουλ. 1924 - Αυγ. 1938), Δημήτρης *Χριστοφορίδης (19 Αυγ. 1938 - Δεκ. 1938), Άλλοι υπότιτλοι: *Εφημερίς του Εργαζόμενου Ελληνισμού της Αμερικής* (Ιαν. 1937 - 16 Αυγ. 1938)· *Organ of the Greek-American Front for Democracy* (19 Αυγ. 1938 - Δεκ. 1938), Αρχικά εβδομαδιαία (Σάββατο, 1924-1927), ύστερα για μικρή περίοδο ημερήσια (Ιουλ. 1927 - Φεβρ. 1928) και τέλος δι-σεβδομαδιαία (Γρίτη, Παρασκευή), εξασέλιδη / οκτασέλιδη, εξάστηλη, μεγάλο σχήματος, Τιμή φύλλου: 5 σεντς για όλη τη διάρκεια της έκδοσης, Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 2,50 δολ. (1926), 3 δολ. (1937) και εξωτερικού 3 δολ. (1926), 4 δολ. (1937), Τυπωνόταν στις ιδιοκτήτες τυπογραφικές εγκαταστάσεις «Εμπρός».

Το *Εμπρός*, που το 1924 διαδέχτηκε την *Φωνή του Εργάτου, υπήρξε ο κύριος εκφραστής της ελληνικής κομμουνιστικής Αριστεράς στις ΗΠΑ, που δραστηριοποιούνταν εντός του ΚΚΗΠΑ (Κομμουνιστικό Κόμμα Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής) ως ξεχωριστό γλωσσικό τμήμα. Κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου, σε αντιστοιχία με τη γενικότερη άνοδο της επιρροής της αμερικανικής κομμουνιστικής Αριστεράς, οι ελληνοαμερικανικοί κομμουνιστές ανάδειχτηκαν σταδιακά σε υπολογίσιμη δύναμη στις τάξεις των ομοεθνών τους. Η εφημερίδα τους αποτυπώνει, πέρα από τις βασικές πολιτικές κατευθύνσεις και παρεμβάσεις του ΚΚΗΠΑ, τις δραστηριότητες και πρωτοβουλίες των ελληνοαμερικανών κομμουνιστών. Επιπλέον παρέχει ένα πανόραμα της καθημερινότητας και των διεργασιών στους κόλπους της ελληνικής μεταναστευτικής κοινότητας των Ηνωμένων Πολιτειών με ιδιαίτερη εστίαση στα ζητήματα των εργασιακών συνθηκών και διεκδικήσεων.

Πιο αναλυτικά, μεγάλο τμήμα της πρώτης σελίδας αφερώνεται σε αμερικανικές ή διεθνείς ειδησεογραφικές εξελίξεις (όπως για παράδειγμα ο Εμφύλιος στην Ισπανία) ή κεντρικές πολιτικές πρωτοβουλίες του ΚΚΗΠΑ. Στο σύνολό τους αυτά τα κείμενα αποτελούν μεταφράσεις από τα αγγλόφωνα έντυπα της κομμουνιστικής Αριστεράς ή ανακοινώσεις των καθοδηγητικών της οργάνων. Αντίστοιχα δημοσιεύονται μεταφρασμένα ρεπορτάζ για τα οικονομικά και κοινωνικά επιτεύγματα της ΕΣΣΔ (Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών), όπως και για τις εξελίξεις του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος με ιδιαίτερη έμφαση στη διαπάλη εντός του ΚΚΣΕ (Κομμουνιστικό Κόμμα Σοβιετικής Ένωσης) τη δεκαετία 1930. Σημαντικό μέρος της ύλης καταλαμβάνουν οι ανταποκρίσεις από την Ελλάδα, όπου

καταγράφονται σταθεροί ανταποκριτές της εφημερίδας με διάφορα ψευδώνυμα και οι οποίες συνήδως αναφέρονται σε εργατικές κινητοποιήσεις, τις δραστηριότητες του ΚΚΕ και τη χειρότερηση των υλικών όρων διαβίωσης των λαϊκών μαζών.

Οι δραστηριότητες της ελληνοαμερικανικής Αριστεράς και η συνδικαλιστική οργάνωση εργατικών κλάδων με έντονη παρουσία του ελληνικού στοιχείου συνιστούν δύο κύριες θεματικές. Ως προς το πρώτο σκέλος, συχνές είναι οι εκστρατείες εγγραφής συνδρομητών, οι ανταποκρίσεις από συνεδριάσεις και εκδηλώσεις των κομματικών πυρήνων, καθώς και ανακοινώσεις του Ελληνικού Γραφείου του ΚΚΗΠΑ. Ως προς το δεύτερο, ξεχωρίζουν οι εργατικές ανταποκρίσεις εργατών από διάφορα σημεία των Ηνωμένων Πολιτειών υπό τη μορφή επιστολών, τα ρεπορτάζ από μεγάλα βιομηχανικά συγκροτήματα και η ειδησεογραφική κάλυψη απεργιακών κινητοποιήσεων και αρχαιρεσιών σωματείων. Όπως είναι λογικό συχνότερα εμφανίζονται κείμενα που αφορούν κλάδους με ισχυρή παρουσία του ΚΚΗΠΑ, όπως για παράδειγμα οι εργάτες γούνας της Νέας Υόρκης των οποίων το συνδικάτο υπήρξε το προπύργιο των ελληνοαμερικανικών κομμουνιστών.

Η οικονομική κρίση του 1929, η άνοδος του φασισμού και η τακτική της Κομμουνιστικής Διεθνούς ύστερα από το 7^ο της συνέδριο ενίσχυσαν την αμερικανική Αριστερά, εξέλιξη που αποτυπώνεται και στην αναβάθμιση της ύλης της ελληνόγλωσσας εφημερίδας. Έτσι εμφανίζονται με μεγαλύτερη συχνότητα ανταποκρίσεις από τις διεργασίες στο εσωτερικό των ελληνικών κοινοτήτων και αδελφοτήτων, καθώς εκεί παρεμβαίνουν πλέον και οι ελληνοαμερικανοί κομμουνιστές, ενώ το 1937 εγκαινιάζεται σελίδα για τα ζητήματα της νεολαίας γραμμένη εξολοκλήρου στα αγγλικά. Την περίοδο αυτή στα κύρια κέντρα συγκέντρωσης του ελληνικού στοιχείου λειτουργούν Ελληνικοί Εργατικοί Εκπαιδευτικοί Σύνδεσμοι, μετωπικά σχήματα της ελληνοαμερικανικής κομμουνιστικής Αριστεράς, οι ποικίλες δραστηριότητες των οποίων φιλοξενούνται σε ειδικά αφιερωμένες στήλες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι επιστολές και ανταποκρίσεις ελλήνων εδελοντών από το μέτωπο του Εμφυλίου στην Ισπανία, καθώς η πλειονότητά τους προερχόταν από τις τάξεις του ΚΚΗΠΑ. Τέλος καθ' όλη τη διάρκεια της έκδοσής του το *Εμπρός* φιλοξενεί στήλη αφιερωμένη στο «γυναικείο ζήτημα», δημοσιεύει σε συνέχεια διηγήματα σοσιαλιστικού ρεαλισμού, κείμενα μαρξιστι-

κής θεωρίας και πρακτικής, ενώ δεν λείπουν και στήλες εκλαΐκευσης επιστημονικών όρων.

Στην πλειονότητά τους οι τακτικοί συντάκτες της εφημερίδας προερχόταν από τις τάξεις του ΚΚΗΠΑ. Είναι γνωστοί με βεβαιότητα ορισμένοι από το στελεχιακό δυναμικό του κόμματος, όπως για παράδειγμα ο γραμματέας του Ελληνικού Γραφείου Πάνος Χαρισιάδης, ή κατόχους σταθερών στηλών, όπως η Θεανώ *Παπαζογλου στη γυναικεία στήλη, αλλά το μεγαλύτερο μέρος της ύλης είναι είτε ανυπόγραφο είτε συνοδεύεται από κάποιο ψευδώνυμο. Επίσης παρόμοια είναι η εικόνα στις περισσότερες ανταποκρίσεις από μεμονωμένους εργάτες, που χρησιμοποιούσαν ψευδώνυμα με σαφές ιδεολογικό περιεχόμενο.

Όπως συνάγεται από την ύλη, το *Εμπρός* υπήρξε κάτι παραπάνω από ένα απλό δελτίο αναπαγωγής της πολιτικής γραμμής του ΚΚΗΠΑ στην ελληνική γλώσσα. Ως προς την κυκλοφορία του μπορεί να παρατηρήσει κανείς την συνάρτησή της από την εν γένει εξέλιξη της ελληνικής κομμουνιστικής κίνησης στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στην περίοδο που εγκαινιάζει το 7^ο συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς το *Εμπρός* διεύρυνε σημαντικά την κυκλοφορία του. Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλε η δημιουργία μετωπικών οργανώσεων στο πνεύμα του Λαϊκού Μετώπου, η διεθνής συγκυρία, η άνοδος του εργατικού κινήματος και η κριτική στήριξη της κομμουνιστικής Αριστεράς στον πρόεδρο Ρούζβελτ. Μία επιπλέον παράμετρος σχετίζεται με το κενό πολιτικής εκπροσώπησης που δημιουργούσε η ανοχή των ελληνοαμερικανικών αστικών εφ. **Ατλαντίς* και **Εθνικός Κήρυκας* στο καθεστώς της μεταξικής δικτατορίας στην Ελλάδα. Η κυκλοφορία του *Εμπρός* έφτασε τα 8000-10000 φύλλα, ενώ από τον Αύγουστο του 1938 μετατράπηκε σε όργανο της Ελληνοαμερικανικής Δημοκρατικής Ένωσης υποστέλλοντας τον ακραία κομμουνιστικό χαρακτήρα του. Η εξέλιξη αυτή, πλήρως συμβατή με την τακτική του Λαϊκού Μετώπου, συνοδεύτηκε από την ανάληψη της αρχισυνταξίας από τον Δ. *Χριστοφορίδη, βασικού συντάκτη του *Εθνικού Κήρυκα*, ο οποίος είχε απολυθεί λόγω της συνεπούς αντιμεταξικής του αρδωρογραφίας.

Η αλλαγή του πολιτικού προσανατολισμού της εφημερίδας συνοδεύτηκε από την μετονομασία της αρχικά σε *Ελευθερία* (1939-1940) που έδωσε σύντομα τη θέση της στο *Ελληνοαμερικανικό Βήμα* (1941-μέχρι περίπου το τέλος της δεκαετίας). Το τελευταίο κυκλοφόρησε κατά τη διάρκεια του Β' παγκοσμίου Πολέμου εωστού η γενική υποχώρηση του

αμερικανικού κομμουνιστικού κινήματος και οι μαρκαδικές δυνάμεις έβαλαν τέλος στην ελληνοαμερικανική κομμουνιστική δραστηριότητα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: NYPL.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Dan Georgakas, «Greek-American Radicalism: The Twentieth Century», *Journal of the Hellenic Diaspora* 20/1 (1994), 7-33.

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

Πολιτική εφημερίδα, που πρόβαλε έντονα τα τοπικά ζητήματα μαζί με τα πολιτικά, κυκλοφόρησε λίγο πριν από τις εκλογές του Φεβρουαρίου 1964 με αντικειμενικό στόχο να ενημερώσει το κοινό για τις θέσεις και τις απόψεις της ΕΡΕ (Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση), ενώ στη συνέχεια στήριξε το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΕΗΘ, ΒΕΤΙΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Παναγιώτου, «Ο Τύπος του Βόλου», ανάπτυπο από το Αρχείο Θεσσαλικών Μελετών, τ. 5 (1979), 167-182; Κολιού, *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα Βόλου*, τ. Β', σ. 631-634.

ΝΙΤΣΑ ΚΟΛΙΟΥ

Ενδοχώρα

Λογοτεχνική Περιοδική Έκδοση, Ιωάννινα, Σεπτ. 1959 - Απρ. 1967, αρ. τχ. 1-37. Διευθύνεται από εκδοτική ομάδα. Υπεύθυνος εμφανίζεται ο Θανάσης Τρούλης (αρ. τχ. 1-28) και αργότερα ο Γιώργος Αράγης (αρ. τχ. 29-37). Άλλος υπότιτλος: *Διμηνιαία Λογοτεχνική Έκδοση* (αρ. τχ. 26-37). Διμηνιαίο, αρχικά εξήντα τεσσάρων σελίδων ανά τεύχος (αρ. τχ. 1-18) και στη συνέχεια σαράντα οκτώ σελίδων (αρ. τχ. 19-20) / τριάντα δύο σελίδων (αρ. τχ. 23) / πενήντα έξι σελίδων (αρ. τχ. 24) / σαράντα οκτώ σελίδων (αρ. τχ. 25-37) διακυμάνσεις στον αριθμό των σελίδων εμφανίζονται και τα οκτώ διπλά τεύχη. Μονόστηλο, διαστάσεων 22x15 εκ. Τιμή τεύχους: 8 δρχ. (αρ. τχ. 1) και στη συνέχεια 10 δρχ. (αρ. τχ. 2-37). Ετήσιες συνδρομές: 60 δρχ. καθ' όλη τη διάρκεια της έκδοσης.

Η ανάγκη ύπαρξης ενός περιοδικού «τέχνες και λόγου» που να καλύπτει τις ανησυχίες της νεολαίας των Ιωαννίνων οδήγησε μια νεανική συντροφιά στην έκδοση της *Ενδοχώρας*. Σε δημοτική γλώσσα, οι εκδότες επιδιώκουν να αποκτήσουν ένα όργανο έκφρασης που παράλληλα θα γινόταν εφελθόριο προβολής και διάδοσης καινοτόμων και προοδευτικών λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών τάσεων. Ο μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας του τονίζει και από τους συνεργάτες του με την υπενθύμιση ότι τα έξοδα καλύπτονται από τους ίδιους. Το κλίμα της πνευματικής αναγέννησης που σημάδεψε τα χρόνια μετά τον Εμφύλιο αποτελεί τη χρονική αφετηρία ενός εγχειρήματος που από νεανική απόπειρα εξελίχτηκε σε αξιόλογη και μόνιμη παρέμβαση στα δρώμενα της πόλης και της ευρύτερης περιοχής.

Τα περιεχόμενα καλύπτονται από πρωτότυπα διηγήματα και ποιήματα, μεταφράσεις, κριτικές και παρουσιάσεις λογοτεχνών, νέα και ειδήσεις από την πνευματική κίνηση –κάτω από τον τίτλο «Χρονικά»– καθώς και επίκαιρα σχόλια με αφορμή συμ-

Το Εμπρός του Βόλου

Εβδομαδιαία εφημερίς ειδήσεων, Βόλος, 21 Ιαν. 1964 - 24 Ιαν. 2000, αρ. φ. 1-1546. Εκδότης: Νικ. Μπριζιμίης (1964-1993), κρηγίτης ορθόδοξολογίας, μετέπειτα υπουργός Υγείας: Ελένη Διαμαντοπούλου (1993 - Ιαν. 1997), δημοσιογράφος, Διευθυντής: Νικ. Διαμαντόπουλος (1964 - Μάρτ. 1998), δημοσιογράφος, Ιδιοκτήτες-εκδότες: Κ. Λούλης, Δ. Γεωργιάδης και Γ. Κουμιάτης (Δεκ. 1998 - 22 Νοε. 1999). Από τις 29 Νοε. 1999 ιδιοκτήτης είναι ο Δ. Γεωργιάδης, εκδότης-διευθυντής ο Γ. Καρακλίδης και αρχισυντάκτης ο Μάκης Μπαλής. Εβδομαδιαία (Δευτέρα), τετρασελίδη, εξασελίδη / οκτασελίδη, σε σχήμα 2°. Τυπώνονταν τα πρώτα χρόνια στις εγκαταστάσεις των εφ. **Ελευθερία Λάρισας*, **Θεσσαλία* και **Ταχυδρόμος* και αργότερα σε δικές του εγκαταστάσεις, πάντοτε σε λινωτύπια.

βάντα της κοινωνικής και καλλιτεχνικής ζωής. Οι αρχικοί συνεργάτες ταυτίζονται με τον πρώτο κύκλο που αποτέλεσε την εκδοτική ομάδα: Γιάννης Δάλλας, Αχ. Λεοντάρης, Χρ. Μηλιώνης, Αναστ. Τασούλας, Κ. Τζάλλας, Φρίδος Τζιόβας, Θαν. Τζούλης και Φ. Τουλούπης. Στη συνέχεια προστίθενται και άλλα ονόματα εντοπίων λογίων: Κ. Νικολαΐδης, Κ. Βλάχος, Γ. Αράγης, ενώ ανάμεσα στους υπολοίπους αθηναίους και δεσσαλονικείς συνεργάτες του συγκαταλέγονται οι Κλείτος Κύρου, Γ. Ιωάννου, Πρ. Μάρκογλου, Νίνα Κοκκαλίδου Ναχμία, Π. Μουλλάς, Ν. Γαβριήλ Πεντζίκης, Ν. Βρεττάκος, Τ. Σινόπουλος, Λ. Κούσουλας, Θ. Φραγκόπουλος κ.ά. Αξιόλογη σειρά αποτέλεσε η παρουσίαση μεταπολεμικών ποιητών, με εισαγωγικά σημειώματα και ανθολόγηση από το έργο τους. Πριν από την απότομη διακοπή της έκδοσης εξαιτίας της στρατιωτικής δικτατορίας του 1967 παρουσιάστηκαν οι ποιητές Δ. Παπαδίτσας, Μαν. Αναγνωστάκης, Ντ. Χριστιανόπουλος, Αρ. Αλεξάνδρου και Τ. Πατρίκιος. Δημοσιεύονταν τακτικά μεταφράσεις τόσο από την αρχαία ελληνική γραμματεία όσο και από τη σύγχρονη ξένη λογοτεχνία. Με μεταφρασμένα διηγήματα και ποιήματα (συχρότατα από τον Ν. Λώλη) εμφανίζονται οι

Αλμπέρ Καμύ, Ερνεστ Χεμινγκουέι, Φεντερίκο Γκαρσία Λόρκα, Λουί Αραγκόν, Εντγκαρ Αλλαν Πόε κ.ά.

Ο καινοτόμος και προοδευτικός χαρακτήρας του περιοδικού που φιλοδοξούσε να εξυγιάνει τα πνευματικά πράγματα, όλα όσα «πρέπει να εξαγνιστούν», προκάλεσε την αντίδραση της συντηρητικότερης **Ηπειρωτικής Εστίας* που έως τότε μονοπωλούσε τον χώρο του περιοδικού τύπου στην πόλη των Ιωαννίνων. Έτσι το 1959, με αφορμή τη θράβευση του τοπικού συγγραφέα Δ. Σαλαμάγκα από την Επιτροπή Κρατικών Βραβείων και τις καταγγελίες της *Ενδοχώρας* ότι το βραβευμένο στην κατηγορία «ταξιδιωτικές εντυπώσεις» βιβλίο του περιείχε μόνο στίχους, η *Ηπειρωτική Εστία* απαντά με εκτενές άρθρο νουθεσιών και επιπλήξεων για το θρόσος των νεαρών «*Ενδοχωριτών*», ορισμένοι από τους οποίους προέρχονταν από τους κόλπους της *Ηπειρωτικής Εστίας*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΕΗΜ, ΖΒΙ, ΒΠΙ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ι.Ν. Νικολαΐδης, «*Η Ενδοχώρι* το *Σκάνδαλο* και τα *Παραπράγματα*: Απάντηση στον εσκαμμένο δόρυβο που δημοσιουργήθηκε γύρω από τη θράβευση του κ. Δημ. Σαλαμάγκα», *Ηπειρωτική Εστία*, αρ. 91 (Νοέ. 1959), 925-940· Ω, «*Τρία τοπικά περιοδικά*», *Αντί*, αρ. 179 (5 Ιουν. 1981), 50· Κόννη, *Ηπειρωτική Βιβλιογραφία*, Β', σ. 72-73 (όπου και εκτενέστερη βιβλιογραφία).

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΣ

ΕΝΔΟΧΩΡΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ:

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Ντίνος Χριστιανόπουλος—Γιάννης Άδ. Μαρζής—Νίνα Παπαδήμα—Γιάννης Καραβίλης—Χρυσή Μ. Μηλιώνης—Φρίδος Τζιόβας

ΠΟΙΗΣΗ

Γ. Θερμάκης—Ιωάννης Φαράς—Ν. Δ. Καραφύλλης—Έλενη Χωρίτη—Φίλιππος Τσιτσάνης

ΚΡΙΤΙΚΗ—ΜΕΛΕΤΗ

Δ. Σπυριδωνίδης

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Δημ. Παύλου (Μεταφράζει: Ν. Αλεξάνδ—Δάμ Περβέρ (Μεταφράζει: Φίλιππος Τσιτσάνης)—Ιωάννης Τσιτσάνης—Φρίδος Τζιόβας

ΑΡΘΡΟ

ΟΙ τριπολιτικιστές

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ό ποιητής βιάζεται επί τα μέρη να τον—Οι χριστιανικοί λόγους—*Εξομολογία* του Δρ. Αρναουτάκου—*Η μελέτη του Αρναουτάκου*—*«Εξομολογία» και «Ανάστη Λούρη»*—Οι αποδοκίμοι και η έκδοσή τους—*Ελληνικός νεοεμπειρισμός*

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ρόλη Ρούφου: Σόλωνος Έσχα—'Αντ. Τσιτσάνης: 'Η κορμία με το σπυδάκι

ΓΙΑΝΝΙΝΑ

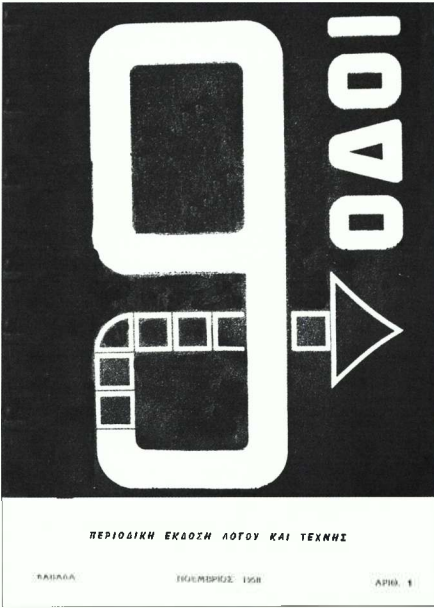
9

Εννέα Οδοί

Περιοδική έκδοση λόγου και τέχνης, Καβάλα, Νοέ. 1958 - Ιαν. 1960, αρ. τχ. 1-5, Διευθυντής: Κ. Χερτούρας, υπάλληλος της εφορίας, Μηνιαία, σαφαναξέσι, σελίδων, δίπτυχο, διαστάσεων 25x17 εκ, αρχικά, παρουσιάζει στη συνέχεια αλλαγές στην περιοδικότητα και στον αριθμό σελίδων. Τιμή τεύχους: 10 δρχ. Ετήσιες συνδρομές: 100 δρχ. Προϊοτάμενος τυπογραφείου: Αλ. Σίμος.

Λογοτεχνικό περιοδικό με άρτια εμφάνιση. Φιλοδοξούσε να επιτύχει τη συνένωση των «αγώνων και άδολων πνευματικών συνειδήσεων» της επαρχίας και κατ' επέκταση την πνευματική αναδαθάμισή της. Βέβαια, είχε επίγνωση του ότι αποτελούσε «ένα περιοδικό ακόμα και μάλιστα στην Επαρχία» και ότι ήταν «δύσκολη δυσκολώτατη η αποστολή του». Παρ' όλα αυτά, δεν περιορίστηκε στην παρουσίαση τοπικών λογοτεχνών, αλλά εξασφάλισε και συνεργασίες γνωστών λογοτεχνών της εποχής.

Στις σελίδες του δημοσιεύονται έργα ελλήνων λογοτεχνών, μεταφράσεις έργων ξένων λογοτεχνών (Samuel Beckett, Thomas Stern Eliot, Pierre-Jean Jouve, Valter Kalle, Hans Karossa, Alun Lewis,

τική ζωή. Η λογοτεχνία στην Καβάλα από τις αρχές του αιώνα έως τη χούντα του 1967», *εφ. Η Καθημερινή/Επτά Ημέρες*, 27 Ιουν. 1993, σ. 14· Χριστίνα Φ. Βαμβούρη-Δημάκη, *Ιστορία του τύπου της Καβάλας από τις αρχές του 20ού αιώνα ως σήμερα*, αδημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία, Γήματα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΙΠΘ, Θεσσαλονίκη 1995, σ. 24· Γ.Β. Ιωαννίδης, *Ο τύπος της Καβάλας. Από τις Αρχές του Αιώνα μέχρι Σήμερα*, Καβάλα 1996, σ. 63.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΟΤΗΣ

Ενορία

Εκκλησιαστικόν Περιοδικόν, ιδιωτικὰ εκδιδόμενον. Αθήνα, 1946 έως σήμερα [2005]. Εκδότες: Αλ. και Ε. Παπαδημητρίου (15 Μαΐου 1946 - 18 Αυγ. 1947). Ανδρέας Ι. *Κεραμίδης (16 Σεπτ. 1947 - 10 Δεκ. 1967), Χριστόφορος Μωραϊτής (10 Ιαν. 1968 - 10 Ιουλ. 1974 και 10 Αυγ. 1974 έως σήμερα). Διευθυντές: Ανδρ. Ι. *Κεραμίδης (15 Μαΐου 1946 - 31 Δεκ. 1967), πρεσβύτερος Δημήτριος Ηλιάδης (10 Ιαν. 1968 - 10 Ιουλ. 1974). Εκδότης-διευθυντής: Χριστόφορος Μωραϊτής (10 Αυγ. 1974 έως σήμερα). Μότο: «Ὡς η ὄρις επισυνάγει τα νοσσία εαυτῆς υπό τας πτέρυγας αὐτῆς (Ματθ. 23, 37)». Άλλος υπότιτλος: *Ὁρθόδοξον Ἐκκλησιαστικόν Περιοδικόν*. Δεκαπενθήμερο, τριάντα δύο σελίδων, σχήματος 8^{ωο}. Τιμή τεύχους: 500 δρχ. (1946, 1954), 2,50 δρχ. (1967). Ετήσιες συνδρομές (1954): «Δια τους Ναούς της Αρχιεπισκοπῆς δρχ. 16.000, δια τους λοιπούς Ι. Ναούς δρχ. 12.000, δια τους εφημέριους κλπ. δρχ. 8000.» σήμερα: 32 ευρώ. Εκδοτικός οίκος: Αλ. και Ε. Παπαδημητρίου (1946-1947), Ανδρέας Κεραμίδης (από το 1947 κ.).

Oscar Loerke, Gottfried Benn, Pablo Neruda, Kenneth Patchen, Hans G. Sellenthin, Jean Tardieu, Walt Witman) και κριτικές θεατρικών και λογοτεχνικών έργων. Η στήλη «Από τεύχος σε τεύχος» παρουσιάζει διάφορα πολιτιστικά νέα και τις απόψεις του περιοδικού. Τακτικοί συνεργάτες του ήταν οι Γιώργος Δέλτος, Λουκάς Θεοδωρακόπουλος, Στέφανος Ιωαννίδης, Κώστας Καλάνης, Αντρέας Καραντώνης, Γιώργος Καφαντζίης, Βασίλης Κούλης, Θ. Μεταμηνίδης, Πολύδωρος Παπαχριστοδούλου, Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, Κατίνα Βέικου Σεραμέτη, Τάκης Σινόπουλος, Α. Χατζηγιάννης και Γ.Ξ. Στοιγαννίδης, ο οποίος ήταν και επιμελητής της ύλης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΕΙΟ: ΒΕΜΣ, ΔΒΚ, ΕΒΕ, ΙΑΑΚ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Ξ. Στοιγαννίδης, «Μικρή ιστορία του τοπικού τύπου». *Αντί τη*, τχ. 113 (2 Δεκ. 1978), 48· Πρόδρ. Χ. Μάρκογλου, «Η πνευμα-

Σκοπός του είναι «να διαφωτίσει και να καθοδηγήσει τον εφημέριον ιερέα εις το πολυσχιδές και δύσκολον ἔργον του», κάτι ανάλογο δηλαδή με το εκκλησιαστικό π. **Εφημέριος*. Μαζί με το επίκαιρο κύριο άρθρο συνδημοσιεύονται άρθρα και σύντομες μελέτες θεολογικού και ποιμαντικού περιεχομένου, αναφορές σε οικονομικά, κυρίως συνταξιοδοτικά ζητήματα του κλήρου (ΓΑ-ΚΕ, Ταμείο Κληρικών Ελλάδος), ειδήσεις, βιβλιογραφική ενημέρωση, λογοτεχνία, ποίηση, ειδησεογραφία, αναφορές στην επικαιρότητα.

Παρά το πνευματικό περιεχόμενό του, απέβη ανεπίσημο αλλά σημαντικό συνδικαλιστικό όργανο του εφημεριακού κλήρου της Εκκλησίας της Ελλάδος. Ιδίως στην «περίοδο Κεραμίδα» έγινε γνωστό για το

«Ὡς ἡ ἄρις διαφωτίζει καὶ τὴν καθοδηγεῖ τὸν ἐφημέριον ἱερέα εἰς τὸ πολυσχιδὲς καὶ δύσκολον ἔργον του», κατὰ ἀνάλογον τὸν ἐκκλησιαστικὸν π. **Εφημέριος*. Μαζὶ με τὸ επίκαιρον κύριον ἀρθρον συνδημοσιεύονται ἀρθρα καὶ σύντομες μελέτες θεολογικοῦ καὶ ποιμαντικοῦ περιεχομένου, αναφορὰς εἰς οικονομικὰ, κυρίως συνταξιοδοτικὰ ζητήματα τοῦ κλήρου (ΓΑ-ΚΕ, Ταμεῖο Κληρικῶν Ἑλλάδος), εἰδήσεις, βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωση, λογοτεχνία, ποίηση, εἰδησεογραφία, αναφορὰς ἐν τῇ ἐπικαιρότητι.

Παρά τὸ πνευματικὸν περιεχόμενον αὐτοῦ, ἀπέβη ἀνεπίσημον ἀλλὰ σημαντικὸν συνδικαλιστικὸν ὄργανον τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἰδίως ἐν τῇ «περίοδῳ Κεραμίδα» ἐγένετο γνωστὸν γιὰ τὸ

«Ὡς ἡ ἄρις διαφωτίζει καὶ τὴν καθοδηγεῖ τὸν ἐφημέριον ἱερέα εἰς τὸ πολυσχιδὲς καὶ δύσκολον ἔργον του», κατὰ ἀνάλογον τὸν ἐκκλησιαστικὸν π. **Εφημέριος*. Μαζὶ με τὸ επίκαιρον κύριον ἀρθρον συνδημοσιεύονται ἀρθρα καὶ σύντομες μελέτες θεολογικοῦ καὶ ποιμαντικοῦ περιεχομένου, αναφορὰς εἰς οικονομικὰ, κυρίως συνταξιοδοτικὰ ζητήματα τοῦ κλήρου (ΓΑ-ΚΕ, Ταμεῖο Κληρικῶν Ἑλλάδος), εἰδήσεις, βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωση, λογοτεχνία, ποίηση, εἰδησεογραφία, αναφορὰς ἐν τῇ ἐπικαιρότητι.

Παρά τὸ πνευματικὸν περιεχόμενον αὐτοῦ, ἀπέβη ἀνεπίσημον ἀλλὰ σημαντικὸν συνδικαλιστικὸν ὄργανον τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἰδίως ἐν τῇ «περίοδῳ Κεραμίδα» ἐγένετο γνωστὸν γιὰ τὸ

κριτικό του πνεύμα, όπως λ.χ. στην περίπτωση της εκλογής και ενθρόνισης του αρχιεπισκόπου από Αττικής και Μεγαρίδος Ιακώβου (Ιαν. 1962). Ορθά χαρακτηρίστηκε από τον Ν.Θ. Μπουγάτσο (ΘΗΕ) «υπόδειγμα ελευθέρας εκκλησιαστικής ειδησεογραφίας».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ (ελλ. σ.), ΒΒ (ελλ. σ.), ΘΣΠΑ (ελλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΘΗΕ, τ. 5, στ. 697-698 (Ν.Θ.Μ.): Ν.Θ. Μπουγάτσος, *Βιβλιογραφία Ελληνικού Θρησκευτικού Τύπου (1826-1966)*, Αθήνα 1974, λ/α 200.

Π. Γ.Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

Ένωσις

Πρωινή Εφημερίς Εκδιδόμενη υπό των Ιδιοκτητών Ημερησίων Εφημερίδων Θεσσαλονίκης *Νέα Αλήθεια*, *Μακεδονία*, *Φως*, *Εφημ.*, *Βαλκανίων*, *Ταχυδρόμος*, *Ημερησία*, *Μακεδονικά Νέα*. Θεσσαλονίκη, 29 Οκτ. 1924 - 13 Νοε. 1924. Καθημερινή, πρωινή, τετρασέλιδη, εξάστηλη, μεγάλο σχήματος. Τιμή φύλλου: 30 λεπτά. Τυπωνόταν στα τυπογραφεία της εφ. *Το Φως*.

Αποτέλεσε κοινή έκδοση όλων των εφημερίδων και εκδόθηκε για λίγες ημέρες κατά τη διάρκεια της ανταπεργίας –lock out– των εκδοτών, μετά τη μεγά-

λη απεργία των τυπογράφων το 1924. Τυπωνόταν στα τυπογραφεία της εφ. *Το Φως*, από όπου άρχισε η απεργία των τυπογράφων. Κατά τη διάρκεια της απεργίας λειτούργησε στην εφημερίδα σχολή για την επιμόρφωση νέων δημοσιογράφων (ονομάστηκε «Ακαδημία») εξαιτίας της οποίας απέτυχε η απεργία των τυπογράφων.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΣΗΕΜΘ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Β. Μεσαλογιτίης, «Η δημοσιογραφία εις την Θεσσαλονίκην», εφ. *Ελευθέρος Μακεδονικός Τύπος*, 14 Ιουλ. 1934· Ι. Γεροντάκης [Γ. Χατζόπουλος], «Οι εφημερίδες της Θεσσαλονίκης από το 1904 μέχρι και σήμερα», εφ. *Ο τεχνικός του Τύπου*, Νοέ 1985 - Απρ. 1987· Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Γ', σ. 272-274.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ένωσις

Εβδομαδιαία Εφημερίς εν Κοζάνη. Κοζάνη, 25 Ιουν. 1950 - 19 Σεπτ. 1965, αρ. φ. 1 - 785. Ιδρυτές-εκδότες-διευθυντές: Δημ. Γκαβανάς και Μιχ. Ζωγράφος· μετά τη συνταξιοδότηση του δεύτερου η διαχείριση περνά εξ ολοκλήρου στον Δημ. Γκαβανά (29 Μαρτ. 1959 - 19 Ιουλ. 1964, αρ. φ. 454 - 726) και μετά και τη δική του αποχώρηση στη σύζυγο του Ναυσικά Δ. Γκαβανά (αρ. φ. 727-785). Εβδομαδιαία (Κυριακή), τετρασέλιδη, εξάστηλη, σε μικρότερο σχήμα από το φ. 51 (10 Ιουν. 1951). Κυκλοφορούσε σε συνδρομητές εντός και εκτός Κοζάνης και στα διάφορα πρακτορεία Γύπου. Τυπωνόταν σε δικό της τυπογραφείο στην Κοζάνη.

Είναι η δεύτερη μεταπολεμική εφημερίδα της Κοζάνης, καθώς κυκλοφορεί έξι μήνες μετά την έκδοση του πρώτου φύλλου της *Ελληνικής Μακεδονίας* (**Δυτική Μακεδονία*). Ήταν το δημιούργημα δύο παλαιάμαχων και επί χρόνια δοκιμασμένων στον χώρο του τοπικού Τύπου δημοσιογράφων: του Δημ. Γκαβανά, συνδιευθυντή και συνδημιουργού με τον *Στ. Θεοδοσιάδη της προπολεμικής **Βορείου Ελλάδας* και του Μιχ. Ζωγράφου, διευθυντού του επίσης προπολεμικού **Μακεδονικού Βήματος*. Με αυτά τα προσόντα και το επιπλέον πλεονέκτημα του τυπογραφείου του εκδοτικού οίκου, που ο Γκαβανάς είχε ανοίξει στην Κοζάνη μετά την Κατοχή, οι δύο άνδρες ενώνουν τις δυνάμεις τους για τη δημιουργία της *Ένωσεως*, εννέα χρόνια μετά την αναγκαστική εξαιτίας της Κατοχής διακοπή της κυκλοφορίας των εφημερίδων τους.

Τη συνεργασία αυτή –που έδωσε και το συμβολικό όνομα *Ένωσις* στη νέα εφημερίδα– τονίζουν οι δύο εκδότες της και στο κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου. Μοναδική τους επιδίωξη, όπως σημειώνουν,

είναι η εξυτηρέτηση κάθε νομίμου και δικαίου συμφέροντος, γενικού ή ιδιωτικού και στόχος η συμβολή με όλες τους τις δυνάμεις στην αναδιοργάνωση του τόπου, μετά την Κατοχή και τον Εμφύλιο. Η διάταξη της ύλης και των περιεχομένων της ακολουθεί τη μορφή και τη φόρμα όλων των τοπικών εφημερίδων της εποχής. Τις τέσσερις – και σε κάποια φύλλα δύο – σελίδες της καλύπτουν θέματα πολιτιστικά, δημοτικά, εκπαιδευτικά, δικαστικά, οικονομικά, αθλητικά και ό,τι άλλο μπορεί να απασχολεί την καθημερινότητα της Κοζάνης, αλλά και πανελληνίου ενδιαφέροντος, με αρκετές φωτογραφίες και φυσικά διαφημίσεις και αγγελίες. Συντάκτες ή συνεργάτες δεν αναφέρονται στην ταυτότητα της εφημερίδας, παρά μόνο όταν αυτοί υπογράφουν τα κείμενα τους, αν και συνήθως υπογράφουν μόνο με τα αρχικά τους ή με ψευδώνυμο, ενώ συντάκτες των ανωνύμων κειμένων πρέπει να ήταν οι ίδιοι οι διευθυντές και εκδότες της. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να συγκριθεί με τη *Μακεδονικόν Βήμα* και πολύ περισσότερο με τη *Βόρειο Ελλάδα*, τα προπολεμικά δημιουργήματα των δύο εκδοτών της, αφού υστερούσε σημα-

ντικά απέναντι τους από κάθε άποψη. Ωστόσο παρά όλες τις αδυναμίες της κατέκτησε μία σημαντική θέση στις προτιμήσεις του αναγνωστικού κοινού της Κοζάνης στη δεκαεπταετία 1950-1965 και θεωρείται, μαζί με τη *Δυτική Μακεδονία*, μια από τις σημαντικότερες εφημερίδες της περιόδου εκείνης.

Συμπληρώνοντας 15 χρόνια ζωής και 785 συνεχής φύλλα, το τελευταίο σωζόμενο φύλλο της κυκλοφόρησε στις 19 Σεπτεμβρίου 1965, χωρίς να γίνεται κανένας λόγος για διακοπή της έκδοσης της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (1952-1957, 1959-1965, με ελλείψεις), ΚΑΒΚ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Π. Δελιαλής, *Εφημερίδες (εκδοθείσα εν Κοζάνη)*, Κοζάνη 1959· «Δημήτριος Γ. Γκαβιανός (1904-1985), Νεκρολογία», *Ελμειακά*, τχ. 12:13 (Ιούν. 1985), 115-117· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 117· Ντ. Χριστιανόπουλος, *Λογοτεχνικές εκδόσεις μακεδονικών πόλεων πλην Θεσσαλονίκης*, Κοζάνη, εκδ. ΙΝΒΑ, 1998· Μαν. Κανδυλάκης, «Οι εφημερίδες του νομού Κοζάνης», *Ο Τύπος*, τχ. 122 (Ιουλ. 2000), 13-30.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ Μ. ΜΑΤΣΟΥ

Ένωσις

Εφημερίς πολιτική των εidoσεων (και σατιρική) εβδομαδιαία. Λάρνακα, 16/28 Νοε. 1885-1922. Εκδότης-συντάκτης: Χριστόδουλος *Κουπτιάς. Μετά τον θάνατό του (1918) την έκδοσή της συνέχισε έως το 1924 ο γαμβρός του Α.Κ. Μακρής. Μότο: «Η Ένωσις κἀμνει την δύναμιν (L'union fait la force)»· «Καταργήσατε τον προς την Τουρκίαν φόρον ίνα σώσητε την Κύπρον» και «Απόδοτε την Κύπρον τη μητρί αυτής Ελλάδι». Άλλος υπότιτλος: *Μία των αρχαιότερων κυπριακών εφημερίδων, ανεξάρτητος εφημερίς πολιτική και των εidoσεων, εβδομαδιαία (από το φ. 1420, 25 Ιαν. 1913)*. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, τρίτηλη, διαστάσεων 38x27 εκ. Εξέδιδε από καιρού εις καιρόν και σατιρικό έμμετρο διεσλόδι παράρτημα στην κυπριακή διάλεκτο με τίτλο *Χωριάτης*. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 8 σελίνια και εξωτερικού 10 σελίνια. Διαφημίσεις (καταχωρίσεις): 2 γρόσια η γραμμή. Εκτυπώνταν στο τυπογραφείο «Αθλιών» της Λάρνακας, του Χριστόδουλου Κουπτιά.

Πολιτικά υποστήριξε με πάθος την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και κατόρθωσε να επιδιώξει μέχρι το 1922, για 41 δηλαδή συνεχής χρόνια, δημοσιογραφικά ρεκόρ μακροβιότητας για την εποχή εκείνη. Καυτηρίαζε με τη μαχητική της αρθρογραφία τη βρετανική αποικιοκρατική διοίκηση και εκείνων που συνεργάζονταν μαζί της. Ο Χ. Κουπτιάς φυλακίστηκε από τους Άγγλους για τρεις μήνες για λίβελο. Στην ύλη της περιελάμβανε πλούσια αρθρογραφία και σχολιογραφία, καθώς και περιορι-

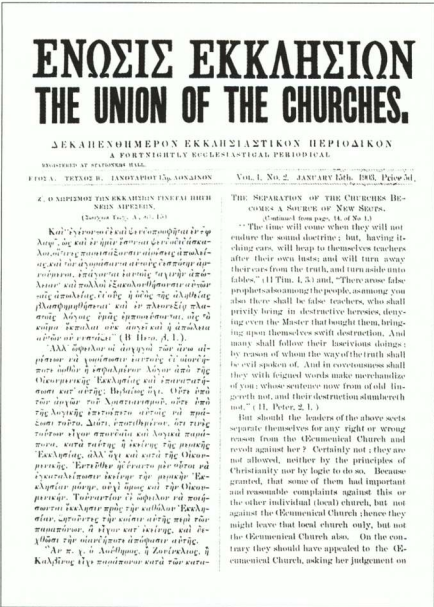

σμένο αριθμό διαφημίσεων στην τέταρτη σελίδα. Πωλούσε 800 περίπου φύλλα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους. «Ένωσις». *Μεγάλη Κυριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 5. Λευκωσία 1986, σ. 125-Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 117.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

λικής και της Αγγλικανικής Εκκλησίας. Απώτερος σκοπός της είναι η «προλείανση της οδού της Ενώσεως αυτών». Ο εκδότης και διευθυντής Ιερόδοτος Τεκνονόπουλος, με οικουμενιστική προοπτική, φρονεί ότι το χάσμα, το οποίο υφίσταται μεταξύ των χριστιανικών εκκλησιών στην εποχή του και μέχρι σήμερα, δημιουργήθηκε από τις δογματικές και τελετουργικές διαφορές τους, αλλά κυρίως διευρύνθηκε από τα μέλη των εκκλησιών αυτών, καθώς ανέπτυξαν μεταξύ τους εχθρικά αισθήματα, εξαιτίας της αλληλογνώσεως της πραγματικής θέσεως και αξίας τους αλλά και επιμέρους παρεξηγήσεων. Έτσι λοιπόν, το περιοχόμενο του περιοδικού, με θέματα προερχόμενα από τη Συμβολική και την Εκκλησιαστική Ιστορία, στοχεύει στην αμοιβαία γνωριμία, τη διακρίση και τη δημιουργία φιλικού κλίματος των τριών Εκκλησιών προκειμένου να απομακρυνθούν οι μεταξύ τους εχθρικές προλήψεις και διαδέσεις.

Στόχος του περιοδικού ήταν συνεπώς, να προκαλέσει σοβαρή θεολογική συζήτηση μεταξύ των σημαντικότερων θεολόγων των τριών πατριάτων Εκκλησιών για κάθε ζήτημα που αφορά στη μεταξύ τους φιλική προσέγγιση, επικοινωνία και «συν το χρόνως ένωσις». Για τους λόγους αυτούς η «Ένωσις των Εκκλησιών» δημοσίευσε εκτενείς και ακριβείς εκθέσεις για τη δογματική θέση καθεμιάς από τις τρεις Εκκλησίες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Θ. Μπουγάτσος, *Βιβλιογραφία Ελληνικού Θρησκευτικού Τύπου (1826-1966)*, Αθήνα 1974, λ/α 56.

ΑΘΗΝΑ Ν. ΚΟΝΤΑΛΗ

Ένωσις Εκκλησιών / The Union of the Churches
Δεκαεπνήμερον Εκκλησιαστικόν Περιοδικόν / A Fortnightly Ecclesiastic Periodical. Λονδίνο, 1 Ιαν. 1903 - 19 Σεπτ./1 Οκτ. 1903. Εκδότης-διευθυντής: Ιερόδοτος Τεκνονόπουλος. Διευθυντής του ελληνικού τμήματος: αρχιμανδρίτης Π. Δουληγέρης. Δεκαεπνήμερο, δίσημο (ελληνικά / αγγλικά ανά στήλη), διστιάσεων 27x24 εκ. «Price 5d. Printed fortnightly at Heathfield (Sussex) by the Rev. H. A. Teknonopoulos and published by him at his office, 81, Queens Road, Bayswater, London W. and by the Rev. Archimandrites P. Doulegeris, 64, Οδός Αδριανού, Athens (Greece).

Εκκλησιαστικό περιοδικό, ιδιωτικά εκδιδόμενο σε γλώσσα καθαρεύουσα και με αντικείμενο την αμοιβαία γνωριμία, την προαγωγή των φιλικών σχέσεων και την προσέγγιση των χριστιανικών εκκλησιών, ιδιαίτερως της Ελληνορθόδοξης, της Παλαιοκαθο-

Η Ένωσις του Ελληνισμού
Υπεράνω όλων η πατρίς. Αθήνα, 16 Ιουλ. 1923 - 8 Απρ. 1926. Πρωτοεκδίδεται με αρχισυντάκτη τον Δημήτριο Γ. Μιλάνο και διευθυντή σύνταξης τον Ι. Δημάρατο, ενώ αναφέρεται και διοικούσα επιτροπή: Λεωνίδας Λαπαθιώτης (στρατηγός), Θόδωρος Μπάσινας, Γεώργιος Ροδόπουλος, Ν. Καλομενόπουλος (υποστράτηγος), Αντώνιος Πραντούνας, Π. Καραθανασόπουλος (αρχιτέκτον). Χρήστος Πατάλας. Από τον Οκτ. 1923 έως τον Απρ. 1924 διευθυντής σύνταξης είναι ο Ευάγγελος Ν. Μηλιάδης. Στη συνέχεια καθήκοντα διευθυντή σύνταξης αναλαμβάνει ο Δημήτριος Γ. Μιλάνος. Από τον Ιαν. 1924 έως το τέλος της έκδοσης στην αρχισυνταξία παραμένει ο Νικόλαος Μπουλαχιάνης. Καθημερινή, απογευματινή, τετρασελιδή, εξάστηλη. «Τιμή φύλλου λεπτά 50. Συδρομαί: εσωτερικού δρ. 200. Αμερικής δολ. 14. Ευρώπης & Αιγύπτου λίρες Αγγλίας 3. Κατά αναλογίαν η εξάμηνη συδρομή». Γραφεία-τυπογραφεία: Σατωβριάνδου 10.

Πολιτική εφημερίδα που, όπως μαρτυρά και ο τίτλος της, διακηρύσσει τη σύμπνοια και την ένωση των δύο αντιμαχόμενων πολιτικών κόσμων. Ωστόσο, δεν διατάζει στο πρώτο κιόλας φύλλο της να δηρηνήσει για τη «Μεγάλη Ελλάδα» που χάθηκε και να υποστηρίξει ότι η εγκατάλειψη των εθνικών βλέψεων στη Μικρά Ασία θα ήταν ολέθριο σφάλμα. Υπερκομματική και υπέρμαχος του συνταγματικού πολιτεύματος έρχεται να καλύψει το κενό στον ελληνικό Τύπο, το οποίο η εφημερίδα θεωρεί ότι υποδαύλισε το «φρικαλέο» πολιτικό χάσμα της χώρας. Τον Ιούλιο 1923, η *Ένωσις του Ελληνισμού* τάσσεται υπέρ του σχηματισμού κυβέρνησης υπό τη σημαία του «Εθνικού Συνσπασμού» ή «Κόμματος Συμφιλίωσης», κόμμα το οποίο θα συγκέντρωνε τα διαλλακτικά στοιχεία όλων των παρατάξεων υπό την ηγεσία του Αλέξανδρου Ζαΐμη, ενώ καλεί τους βενιζελικούς να απόσχουν από τις εκλογές. Μέσα στον επόμενο μήνα σημειώνει στροφή υπέρ της «εθνοσωτήριας» επανάστασης, ενώ μετά τις εκλογές του Δεκεμβρίου δημοσιεύει πανηγυρικό άρθρο για την Ελληνική Δημοκρατία και τους Κονδύλη, Πάγκαλο, Χατζηκυριάκο. Απέναντι στον ίδιο τον Βενιζέλο διατηρεί τις επιφυλάξεις της, και στο φύλλο της 7^{ης} Δεκεμβρίου 1923 χαρακτηρίζει την έλευσή του στην Ελλάδα κακό προμήνυμα για το μέλλον και τον επικρίνει για την επιστολή του, με την οποία πάγωσε το πολιτειακό ζήτημα.

Η εφημερίδα εκφράζει τη μερίδα εκείνων των στρατιωτικών, οι οποίοι επιθυμούσαν μεν την έκπτωση της μοναρχίας, αλλά στη θέση της έβλεπαν τη διατήρηση του στρατιωτικού καθεστώτος, υπό το οποίο βρέθηκε η χώρα με την Επανάσταση του 1922. Υποστηρίζει, ως εκ τούτου, τον Πάγκαλο και χαρακτηρίζει την δικτατορία του μια από τις καλύτερες σελίδες της πολιτικής ιστορίας της Ελλάδας (21αν. 1926). Οι λέξεις-κλειδιά είναι ο εθνικισμός, ο πατριωτισμός και η δημοκρατία. Ας σημειωθεί ότι σχολιάζοντας τις πολιτικές εξελίξεις στην Ιταλία,

ο ανταποκριτής της εφημερίδας σημειώνει ότι ο φασισμός είναι «ανίκανος να εννοήσει την γλώσσα του ανθρωπισμού και της λογικής». Ενδιαφέρον παρουσιάζει η πολεμική που ασκεί στο **Ελευθέρον Βήμα*, τονίζοντας ότι πρόκειται για εφημερίδα που θυσιάζει κάθε ηθική αρχή προς χάριν της κυκλοφορίας και των χρηματικών συμφερόντων της, και ονομάζοντας τον εκδότη της χαμαιλέοντα, ο οποίος πλούτισε «διά των ασυνειδήτων του μεταμορφώσεων».

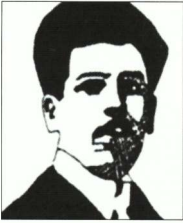
Η πολιτική επικαιρότητα σχολιάζεται είτε στο κύριο άρθρο είτε στη στήλη «Γνώμαι και Κρίσεις». Στις «Πολιτικές συζητήσεις» φιλοξενούνται γνώμες διαφόρων πολιτικών παραγόντων (οι οποίοι υπογράφουν με ψευδώνυμα), προκειμένου να υπάρξει ζητήσιμος διάλογος και ανταλλαγή απόψεων πάνω σε επίκαιρα θέματα. Ωστόσο, η ιδέα αυτή εγκαταλείπεται γρήγορα. Στις ψυχαγωγικές στήλες της εφημερίδας ξεχωρίζουν τα ιστορικά μυθιστορήματα και τα διηγήματα «πατριωτικής σπουδαιότητας», στα οποία προβάλλεται είτε η «ελληνική αυτοκρατορία», το Βυζάντιο, είτε το ένδοξο παρελθόν του 1821, το οποίο, σύμφωνα με τις θέσεις της εφημερίδας, πρέπει να αποτελέσει γνώμονα και πηγή έμπνευσης για τη σύγχρονη πορεία της χώρας. Οι πολιτικές θέσεις της πλαισιώνονται και από μια στήλη που ασχολείται με ζητήματα στρατιωτικού ενδιαφέροντος (όπως η Σχολή των Ευελπίδων, οι εν αποστρατεία αξιωματικοί κ.ά). Από τις σελίδες της δεν λείπουν η θεατρική και η κινηματογραφική κίνηση, τα αθλητικά, οι διαφημίσεις και οι αγγελίες, και, στην τελευταία σελίδα, η πολιτική ειδησεογραφία και η οικονομική κίνηση.

Διαδέτεται δικό της τυπογραφικό εξοπλισμό, τον οποίο πουλά το καλοκαίρι του 1924 σε «συγκρατατική» τιμή. Η προσπάθεια, την ίδια εποχή, να γίνει πρώτη αναβάλλεται επ' αόριστον.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΠΕΛΑΓΙΑ ΤΣΙΝΑΡΗ

Έξαρχος, Θεόδωρος

(Βαρεία Λέσβου, 1887 - Αθήνα, 1921). Δημοσιογράφος. Ο πατέρας του Στυλιανός ήταν έμπορος. Παρακολούθησε τα εγκύκλια μαθήματα σε σχολεία της Μυτιλήνης και της Σμύρνης. Έμαθε ξένες γλώσσες και πολύ καλά τη γαλλική.

Από νέος ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία και τη λογοτεχνία, με περιοχή δράσης τη Σμύρνη. Εκεί έδραλε το 1909 το μαχητικό υπέρ της δημοτικής π. *Νεότης. Οργανο των δημοκρατικών Σμυρνίων και Αϊντινίου, που δημιούργησε εποχή. Κυκλοφόρησε έως το 1913 σε δύο περιόδους, με συνεργάτες κορυφαίους δημοτικιστές της Σμύρνης, της Μυτιλήνης και της Ελλάδας (Στρ. *Μυριβήλης, Θρ. Σταύρου, Κ. Φριλιγγός, Στ. Σεφερειάδης, Δήμος Βερνίκης, Κ. *Παλαμάς, Ν. Καρβούνης κ.ά.). Ο ίδιος χαρακτηρίστηκε από τον Μ. *Ροδά ως «Ευαγγελιστής του Μικρασιατικού Ελληνικού πνεύματος».

Το 1916-1917 εξέδωσε στην Αθήνα το π. *Φύλλα στο οποίο, εκτός από τους Κ. Παλάμα, Δ. Βουτυρά και Θ. Νικολούδη, οι περισσότεροι συνεργάτες ήταν μυτιληνιοί (Κ. Κόντος, Β. Ελεγάς, Δ. Γρ. Βερναρδάκης, Θρ. Σταύρου, Στρ. Μυριβήλης, Μιλτ. Κουντουράς). Μαζί με τον Γ. Σημηριώτη, κυκλοφόρησε ακόμα τα βραχυβία σατιρικά φύλλα Άνω-κάτω και Παπαγάλος, και τα δύο την ίδια περίοδο. Τότε, προσπάθησε να δημιουργήσει και εκδοτικό οίκο. Εξέδωσε το βιβλίο Εκλεκτές σελίδες του Μωπασσάν, όμως τον κατέβαλε η αρρώστια της εποχής και έζησε φθισικός το 1921. «Στ' Αμαρούσι, απάνου στα νιάτα του, κατάκοιτος και μοναχός [...]. Επέρασε μαζί με τους ωσαν ένας πνευματικός κορυδαλλός, ο οποίος με την πίστηνη και τα ιδανικά του, ειδαζε ότι η ζωή θα ήτο ένα άδλιο κατασκευασμα εάν δεν υπήρχε η χαρά του πνευματικού κόσμου [...]. Ητο ο υπορρευς ενός καλού έργου του πνεύματος, ο άνθρωπος ο οποίος ώθησεν την νεωτέραν σκέψιν προς τους τρομερούς δρόμους της, Κήρυξ του έργου των άλλων. Διαλυλητής μικρών και μεγάλων αξιών. Αλιεύς ταλέντων [...]». Είχε την αξιοπρέπεια του πνευματικού ήρωος ο Λέσβιος ποιητής και την αρετήν της υπερηφάνειας», δια τον μοιρολογίσαι ο συνεργάτης του Μιχαήλ Ροδάς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «Φιλολογικά μνημόσυνα Θεόδωρος Έξαρχος» (ομιλία Μιχαήλ Ροδά στο Λύκειο Ελληνίδων

Σμύρνης την 6^η Νοε. 1921), εφ. Σάλπιγξ, αρ. φ. 3122, Νοέ. 1921· Κ. Φριλιγγός, Άσμα Ασμάτων. Μυτιλήνη 1937, σ. 6· Κ. Μ. Μιχαηλίδης, Συμβολή στην Αιολική Βιβλιογραφία, Αθήνα 1940, λ/α 203, σπ. 211, 228, 233· Γ. Βαλιτάς, «Θεόδωρος Έξαρχος», π. Αιολικά Γράμματα, τχ. 7 (Ιαν.-Φεβρ. 1972), 12-14· Λ. Χριστοφιρίδης, Ο φιλολογικός περιουσιακός τύπος (1890-1919), Αθήνα 1984, σ. 41 (1^η έκδ.: Κάριο 1919)· Κ. Γ. Μίσσιος, Μυτιληνιοί λόγιοι και λογοτέχνες, Μυτιλήνη 1994, σ. 142-148· του ίδιου, Φιλολογικά και πάρεργα της Μυτιλήνης, Μυτιλήνη 1996, σ. 102-110.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΣΙΟΣ

Εξέγερσις

Αρροστόλι, 28 Σεπτ. 1874 - 14 Ιουν. 1875, αρ. φ. 1-32. Συντάκτης: Παναγιώτης *Πανάς. Γραμματικός διευθύνσεως: Σπυρίδων Σερεμέτης (από το φ. 27). Μότο: «Τι είναι ο λαός; -Μηδέν -Τι έπρεπε να ήναι; -Το παν». Εβδομαδιαία, τετρασελιδη, τρίσηλη, διαστάσεων 43x30 εκ. Συνδρομές εσωτερικού: 12δρχ. (ετήσια), 6 δρχ. (εξαμηνιαία). Συνδρομές εξωτερικού: 20 φράγκα (ετήσια) και 10 φράγκα (εξαμηνιαία). Τυπογραφείο: «Η Πρόοδος».

Η πρώτη αναγγελία για την έκδοσή της γίνεται το 1870 (εφ. Κόσμος, 15 Σεπτ. 1870). Τελικά, όμως,

Image of the newspaper 'ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ' with title 'ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΛΑΟΣ; - ΜΗΔΕΝ - ΤΙ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΗΝΑΙ - ΤΟ ΠΑΝ.' and various columns of text.

κυκλοφόρησε το 1874, ως δημοσιογραφικό όργανο του νεοίδρυμένου Δημοκρατικού Συλλόγου της Κεφαλονιάς, καθώς τη χρονιά αυτή ήταν δυνατή η αναδύρωση του Συντάγματος (1864) και ήταν απαραίτητο να ασκηθεί σχετική πίεση μέσω της δημοσιότητας. Στο εισαγωγικό άρθρο τονίζεται ότι τα κύρια όπλα του δεσποτισμού με τα οποία κρατούσε δέσμιους τους λαούς ήταν η αμάθεια και η φτώχεια. Η χρονική περίσταση, καθώς «απανταχού της Ευρώπης ήρξεν ακουόμενος υπόκωφος τις μυκηθμός, πρόδρομος μεγάλης τινός πολιτικής και κοινωνικής αναστατώσεως», φαινόταν κατάλληλη για να ομοιοήσουν οι λαοί και να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Όλα τα κύρια θέματα της είχαν στόχο να βοηθήσουν στην πραγματοποίηση αυτού του οράματος.

Ο Παν. Πανάς και ο νομικός Γερ. *Μουσουήρης γράφουν σειρά άρθρων για την αναθεώρηση του Συντάγματος. Στη στήλη «Διάφορα» προβάλλεται μέσα από την ειδησεογραφία η κατάπτωση της ελληνικής πολιτικής ζωής, καθώς και το σκάνδαλο των «Στηλιτικών». Στη στήλη «Εξωτερικά Ειδήσεις» γίνεται συχνά λόγος για τη νεοιδρυμένη τρίτη Γαλλική Δημοκρατία. Για την οριστική λύση του Ανατολικού Ζητήματος προτείνεται η σύσταση μιας Δημοκρατικής Ανατολικής Ομοσπονδίας, σύμφωνα και με τις απόψεις του ιταλού φιλόσοφου και επαναστάτη Giuseppe Mazzini, μέλους του έργου του οποίου *Περί των καθικόντων του ανθρώπου* δημοσιεύεται μεταφρασμένο από τον Π. Πανά. Επίσης, ασχολείται αρκετά και με τις ελληνο-ρουμανικές σχέσεις και δημοσιεύει ανταποκρίσεις του Ζαχαρία *Σαρδέλλη, εκδότη της εφ. *Ιρις του Βουκουρεστίου. Άλλα θέματά της είναι η κριτική του κλήρου και η προβολή της δράσης του «Κοσμικο-φιλανθρωπικού συλλόγου της Ραβέννας», καθώς και πλήθος ανταποκρίσεων στη μόνιμη στήλη «Ιδιαίτερα αλληλογραφία της Εξεγέρσεως».

Ανάμεσα στους συνεργάτες συγκαταλέγονται ο Ανδρέας *Αασκαράτος και ο Μικέλης Άβλιχος, οι οποίοι, όπως και ο Παν. Πανάς, δημοσιεύουν και μερικά σατιρικά ποιήματα. Οικονομικά προβλήματα, διαφωνίες των μελών του Δημοκρατικού Συλλόγου, πιθανότατα εξαιτίας της αρθρογραφίας εναντίον του κλήρου, φαίνεται ότι υπήρξαν οι αιτίες διακοπής της κυκλοφορίας της. Πάντως, λιγότερο από ένα μήνα αργότερα ο Πανάς κυκλοφόρησε τη γνωστότερη εφημερίδα του, τον *Εργάτη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ερασμία-Λουΐζα Σταυροπούλου. *Παναγιώτης Πανάς. (1832-1896). Ένας ριζοσπάστης ρομαντικός*. Αθήνα 1987, σ. 136-140.

ΕΡΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Εξέλιος / Excelsior

Η μεγαλύτερη ελληνική εφημερίς - περιοδικό του κόσμου. Αθήνα, 25 Ιαν. 1925 - 18 Δεκ. 1932. Εκδότες: Ηλίας και Κωνσταντίνος Πανάς. Κατά τα δύο πρώτα έτη ο Κ. Πανάς αναφέρει και ο Ηλ. Πανάς ως πολιτικός διευθυντής. Από τον Απρ. του 1927 αναφέρονται μόνον ως ιδρυτές. Τη διεύθυνση αναλαμβάνει ο Χρ. Γερογιάννης (έως το τέλος του 1928). Τον διαδέχεται ο Αστ. Δημητριάδης, ενώ από τον Μάιο 1929 αναφέρεται ως διαχειριστής ο Γεώργιος Κουραμπάς. Το 1932 η διεύθυνση περιέρχεται στον Ι. Ν. Τσαμούρα, ενώ τον τελευταίο μήνα της έκδοσής του διευθύνεται «υπό ομάδος Αθηναίων Λογοτεχνών και Ευθυμογράφων». Ο υπότιτλος του το 1932 είναι αγγλικός. Εβδομαδιαία, τετράσπληη, δεκαεσσάρων σελίδων, μεγάλο σχήματος. Τιμή φύλλου: 2,5 δρχ. Ετήσιες συνδρομές: Αθηνών-Πειραιώς και «Επαρχιών» 120 δρχ. και εξωτερικού 2 λίρες Αγγλίας· «Υπουργεία-Τράπεζα-Πρεσβεία-Εταιρεία-Προξενία εν Ελλάδι: Λίραι Αγγλίας 1». Έχει συνδρομητές σε ολόκληρο τον κόσμο (1932). Τυπογραφείο: Γερανίου και Πειραιώς 23 (1926).

Ιάσωνος Ι (1927). Η κυκλοφορία του ανέρχεται στα 58000 φύλλα (όπως αναγράφεται πάνω από τον τίτλο). Κατά τους τέσσερις πρώτους μήνες της έκδοσής του, υπάρχει και ένα γαλλικό δισελίδο με θέματα που αφορούν κυρίως τους Γάλλους που διαμένουν στην Ελλάδα.

Η πρώτη αυτή –κατά τους εκδότες της– «εφημερίδα-περιοδικό» ποικίλης ύλης, διακρίνεται για το πλούσιο φωτογραφικό υλικό της, το οποίο παρουσιάζεται στην πρώτη σελίδα και περιλαμβάνει φωτογραφίες ηθοποιών και, σπανιότερα, πολιτικών προσώπων, καθώς και ανθρώπων από μακρινές ηπείρους και «εξωτικά» πολιτισμικά περιβάλλοντα. Ειδική φωτογραφική υπηρεσία ανυψήταται από το 1926 και στο Παρίσι, προκειμένου να φωτογραφίζεται «παν άξιον λόγου γεγονός», αλλά και να παρακολουθείται η γυναικεία μόδα των παρισινών οίκων. Η ύλη του *Εξέλιση* καλύπτει την πολιτιστική και κοσμική ζωή της Αθήνας και των ελληνικών επαρχιακών πόλεων. Περιλαμβάνει ακόμη πολιτικές ειδήσεις σε μορφή χρονολογίου, ένα κύριο άρθρο όπου σχολιάζεται η πολιτική επικαιρότητα, φιλολογικά θέματα, μυθιστορήματα, ευθυμογραφήματα, άρθρα για άλλους πολιτισμούς, μία σελίδα με θέματα που απασχολούν τον γυναικείο κόσμο, μία σελίδα για παιδιά, ενώ μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η στήλη που τιτλοφορείται «Από την καθημερινή ζωή των Αθηναίων», όπου μεταφέρονται καθημερινές σκηνές της ζωής της πρωτεύουσας.

Στα λιγοστά πολιτικά σχόλια του τηρεί μετριοπαθή στάση, χωρίς όμως να ξεχνά να προβάλλει κοινωνικά ζητήματα που επιζητούν άμεση λύση (το δημοσιοϋπαλληλικό, το προσφυγικό, την ασχροκέρδεια, τη φτώχεια), και να καλεί τους διάφορους κυβερνώντες να καταπιαστούν με αυτά. Κατά την παγκαλική δικτατορία υποστηρίζει τον «σιδηρούν αρχιστράτηγο». Το πρόσωπο το οποίο υποστήριξε ίσως πιστότερα από οποιοδήποτε άλλο ήταν ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου, ενώ εν αναμονή των εκλογών του 1932 αποβάλλει τον υπερκομματικό μανδύα, δημοσιεύει πρωτοσέλιδες φωτογραφίες του Αλ. Παπαναστασίου και του Καραπάνου και, απευθυνόμενη στον ελληνικό λαό, γράφει: «Το γενικόν σύνθημά σου πρέπει να είναι: κάτω οι κλέφτες και ζήτω το πλήρες ζωής και σφρίγγους Εργατογροτικών Κόμμα της Δημοκρατικής Ενώσεως». Τάσσεται κατά του παλααιοκομματισμού του Π. Γαλαδάρη, ενώ τηρεί σαφώς αντικομμουνιστική στάση και στηλιτεύει κάθε «ακρότητα», όπως χαρακτηρίζει τις εργατικές εξεγέρσεις. Τόσο η αποστασιοποιημένη θέση του απέναντι στα

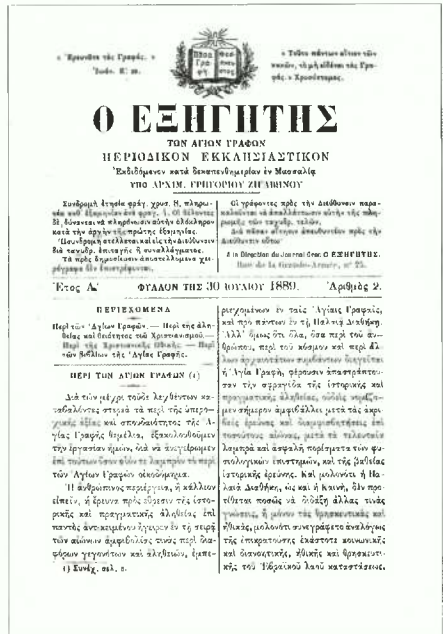
τεκταινόμενα της Ελλάδας, όσο και η ίδρυση γραφείων εκτός του ελληνικού χώρου μαρτυρούν ότι μεγάλο μέρος του αναγνωστικού κοινού ήταν Έλληνες της διασποράς. Το 1927 πραγματοποιεί δύο ακόμη εκδόσεις: το ομώνυμο μηνιαίο εικονογραφημένο περιοδικό και το *Παιδικό Εξέλιση* και οι τρεις εκδόσεις αποστέλλονται, όπως αναγράφεται στην εφημερίδα, σε χιλιάδες αντίτυπα στην Αίγυπτο, την Αμερική, τη Ρουμανία, τη Γαλλία, τη Ρωσία και σε άλλα μέρη της Ευρώπης και της Αυστραλίας (αρ. φ. 105, σ. 12).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

ΠΕΛΑΓΙΑ ΤΣΙΝΑΡΗ

Ο Εξηγητής των Αγίων Γραφών

Περιοδικόν εκκλησιαστικόν, Μασσαλία, 15 Ιουλ. 1889 - 30 Δεκ. 1895. Ιδρυτής-διευθυντής-εκδότης: ο αρχιμανδρίτης της ορθόδοξης εκκλησίας της Μασσαλίας, Γρηγόριος Ζιγαβίδης. Μότο: «Ερευνάτης τας Γραφάς» (Ιωάννου, Ε' 39) και «Τούτο πάντων αίτιον των κακών, το μη ειδέναι τας Γραφάς» (Χρυσόστομος). Άλλος υπάλληλος: *Περιοδικόν εκκλησιαστικόν και των Χριστιανικών Αληθειών* (από το 1890). Δεκαπενθήμερη (1^η και 15^η του μήνα), δεκαέξι σελίδων, με συνεχή σελιδαρίθμηση ανά έτος (σ. 1-384), δίπτυχη, διαστάσεων περίπου 35x21 εκ. Απο-

στέλλεται ταχυδρομικά στους συνδρομητές και πωλείται στην ετήσια τιμή των 8 χρυσών φράγκων. Το 1893 η τιμή αυξάνεται στα 10 χρυσά φράγκα, και προστίθεται παράρτημα που ονομάζεται «Εκκλησιαστική Ιστορία». Οι συνδρομές καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα του ελλαδικού χώρου και των ελληνικών ορθόδοξων κοινοτήτων της Ανατολής και της Δύσης. Τυπωνόταν στο τυπογραφείο «Marseillaise» και, από το 1893, στο τυπογραφείο των «Barlatier & Barthelet» που ήταν γνωστοί Γάλλοι εκδότες και φιλέλληνες της Μασσαλίας.

Ως κεντρικό στόχο έχει την «αναζωπύρωση του ηθικο-πνευματικού πνεύματος» του ελληνισμού και φυσικά, της ελληνικής κοινότητας της Μασσαλίας. Μέσα στο «Πρόγραμμα» της εφημερίδας, ο δημιουργός της Γρηγόρης Ζιγαβινός αναφέρει, στο πρώτο φύλλο, ότι κατεπείγουσες ανάγκες των καιρών, του επιβάλλουν να ενεργήσει προς την ωφέλεια του ελληνικού έθνους και της εκκλησίας. Υπόσχεται πως η εφημερίδα του θα ανατρέψει τις εντυπώσεις των «ξένων», που λανθασμένα σκιαγραφούν την Ορθόδοξη εκκλησία ως ένα θεσμό στάσιμο ή χειρότερα, νεκρό. Αναλαμβάνει, έτσι, με την έκδοση του *Εξηγητή*, να συντελέσει στην καλύτερη διαμόρφωση και διδασκαλία των πιστών σε ζητήματα που αφορούν τις ποικίλες ηθικές αρχές και χριστιανικές ευδυνίες.

Τις σελίδες της καλύπτουν διάφορα θέματα θεολογικού ενδιαφέροντος, όπως η ερμηνεία των Αγίων Γραφών, η χριστιανική ηθική, η ιστορία διαφόρων μεγάλων δασκάλων και φιλοσόφων της εκκλησίας, η Μεταρρύθμιση, η διάδοση του χριστιανισμού στη Ρωσία κ.ά. Ακολουθώντας τα πλαίσια της εκκλησιαστικής γραφής, η εφημερίδα διατηρεί, παρ' όλα αυτά, μια απλότητα και σαφήνεια γλώσσας που την κάνει σύντομα ιδιαίτερα δημοφιλή. Σύμφωνα μ' έναν ανώνυμο λόγοι αναγνώστη, είναι το μοναδικό θρησκευτικό περιοδικό που εκδίδεται στα ελληνικά, καλύπτοντας, έτσι, ένα κενό της ελληνικής φιλοσοφικο-θεολογικής εφημεριδογραφίας. Κοντά στην επικαιρότητα, δημοσιεύει ποικίλες μεταφράσεις από τα ρωσικά που αφορούν τη ρωσική εκκλησία της εποχής, και, από τη μεριά της, η Σύνοδος Ρωσίας εγκρίνει την εφημερίδα στις βιβλιοθήκες των εκκλησιαστικών ακαδημιών και σεμιναρίων. Καλύπτοντας, επίσης, μερικά σημαντικά γεγονότα του ελληνισμού, ο *Εξηγητής* θα αναφερθεί στη χρεοκοπία της Ελλάδας το 1893, ως ένα «δυστυχές έτος» για όλο το ελληνικό «Γένος» και για την εκκλησία. Τον ίδιο χρόνο, ζητά την οικονομική βοήθεια των Ελλήνων της Μασσαλίας και όλων των ελληνικών παροικιών για την αναστήλωση της θεολογικής σχολής της Χάλ-

κης, που καταστρέφεται από τον σεισμό. Αναφέρεται συχνά στους «μεγάλους ευεργέτες» της εκκλησίας και του ελληνισμού. Όταν, λοιπόν, ο γνωστός τραπεζίτης Στέφανος Ζαφειρόπουλος της Μασσαλίας πεθαίνει, το επόμενο φύλλο προσθέτει στην πρώτη σελίδα του ένα μεγάλο σταυρό, ως σημάδι πένθους, και ένα λεπτομερές βιογραφικό, τονίζοντας το κοινωνικό και φιλανθρωπικό του έργο.

Συντάκτες ή συνεργάτες δεν αναφέρονται. Κείμενα στέλνονται από διάφορες ελληνόφωνες και ελλαδικές περιοχές. Ο κυριότερος συντάκτης είναι ο ίδιος ο αρχιμανδρίτης της Μασσαλίας, Γρηγόρης Ζιγαβινός, κληρικός με μεγάλη μόρφωση που σπούδασε και δίδαξε στη θεολογική σχολή της Χάλκης. Το αποκορύφωμα του περιοδικού θα είναι τα αντιρρητικά κείμενά του κατά της εγκυκλίου επιστολής του πάπα Ρώμης Λέοντος ΙΓ', περί ενώσεως της Ανατολικής και Δυτικής εκκλησίας. Αυτές οι 191 σελίδες, θα δημοσιευθούν και πάλι, σε ιδιαίτερο φυλλάδιο από τους εκδότες Barlatier και Barthelet. Για άγνωστους λόγους, ο *Εξηγητής* σταματά απότομα να κυκλοφορεί το 1896.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Απ. Χ. Μέξης. *Η εν Χάλκη Ιερά Θεολογική Σχολή*. Κωνσταντινούπολη 1933· *Να «Ζιγαβινός, Γρηγόριος»*. ΘΗΕ, τ. 5, Αθήνα 1964.

ΕΡΑΤΟ ΠΑΡΗ

Έξοδος

Εκδόσεις, Αθήνα-Παρίσι. Παρίσι, Ιαν. 1971 - Αύγ. 1973, αρ. φ. 1-32. Είναι αποτέλεσμα εκδοτικής συνεργασίας συγγραφέων και δημοσιογράφων από το 1967, όπως αναφέρεται στο φ. 1. Υπεύθυνος σύμφωνα με τον νόμο: Clément Λεπίδης. Άλλοι υπότιτλοι: *Περιοδική έκδοση της πνευματικής αντίστασης* (αρ. φ. 2-8)· *Έκδοση Πνευματικής Πάλης* (αρ. φ. 9-13)· *Έκδοση Αντίστασης και Πνευματικής Πάλης* (αρ. φ. 14-24)· *Ανεξάρτητη έκδοση αντίστασης και πνευματικής πάλης* (αρ. φ. 25-32). Μηνιαία εφημερίδα, στην ελληνική γλώσσα. Μαζί κυκλοφόρησαν τα φ. 19-20 (Ιούλ.-Αύγ. 1972) και 22-23-24 (Οκτ.-Νοέ.-Δεκ. 1972). Από το φ. 24 κυκλοφόρησε ως διπλό διμηνιαίο τεύχος. Αρχικά οκτασέλιδο, στη συνέχεια δώδεκα σελίδων (αρ. φ. 2-3), δεκατεσσάρων σελίδων (αρ. φ. 4-8), ενώ τα φ. 9-32 είχαν τα περισσότερα δεκαέξι σελίδες και κάποια δεκατέσσερις, δίστιλο, μεγάλο σχήματος. Τιμή φύλλου: δεν αναφέρεται. Δακτυλογραφημένη, τυπωνόταν σε πολύγραφο από την ομώνυμη εκδοτική ομάδα («Έξοδος»).

Αντιδικτατορικό έντυπο ενημέρωσης, από τα σημαντικότερα και μακροβιότερα στη Γαλλία. Τα περισσότερα άρθρα ήταν ανυπόγραφα. Θεωρείται φίλα προσκεκίμενο στο ΠΑΚ (Πανελλήνιο Απελευθε-

Κυκλοφορούσε σε μεγάλο αριθμό φύλλων και μοιραζόταν δωρεάν στους στρατιώτες, τη δε διανομή της, φαίνεται, είχαν αναλάβει μέλη της ΕΟΝ. Κυκλοφορούσε, όμως, και στα μετόπισθεν για να πληροφορεί τους νεαρούς αναγνώστες για τις εξελίξεις στο πολεμικό μέτωπο. Όταν το τελευταίο άρχισε να καταρρέει εξαιτίας της γερμανικής εισβολής, διακόπηκε η κυκλοφορία της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΛΙΑ, Ιδιωτική συλλογή Γ. Ζεβελάκη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αγγελική Πανοπούλου – Κ. Τσιγκάκης, *Ελληνικός νεανικός τύπος (1936-1941). Καταγραφή*, Αθήνα, ΕΜΝΕ, 1992, σ. 225-228.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΤΣΙΓΚΑΚΗΣ

Εξπρές

Εφημερίς Πληροφοριών, Αγγελιών και Διαφημίσεων, Αθήνα, 8 Ιουν. - 5 Οκτ. 1924. Διευθυντές: αδελφοί Σημηριώτη, Γ. Τσουκαλάς (από το φ. 9, 6 Ιουλ. 1924). Άλλος υπότιτλος: *Εφημερίς Πληροφοριών, Αγγελιών και Διαφημίσεων*, με *Εκλεκτά Μυθιστορήματα, Διαγήματα κλπ.* (από το φ. 9, 6 Ιουλ. 1924). *Εικονογραφημένον εβδομαδιαίον περιοδικόν* (10 Αυγ. 1924). *Δισεβδομαδιαία* (Πέμπτη και Κυριακή), είκοσι τεσσάρων σελίδων, δίσηχη με συνεχή σελιδαρίθμηση, διαστάσεων 27x21 εκ. «Κυκλοφορεί εις 10.000

αντίτυπα και διανέμεται δωρεάν». Από την Κυριακή 10 Αυγ. 1924 αρχίζει η περ. Β', με ίδιο σχήμα και σελίδες, νέα αρίθμηση και υπότιτλο. Από το φ. 3 (24 Αυγ. 1924) αλλάζει διαστάσεις (31x22,5 εκ.). Τιμή φύλλου: 1,50 δρχ. Γραφεία: αρχικά οδ. Δραγατσάνιου 1 (πλ. Αγ. Θεοδώρων), στη συνέχεια οδ. Δώρου 10 (πλ. Ομοιοίας) και από 28 Σεπτ. 1924 στην οδ. Βεραντζέρου 4^α (εναντι Στοάς Φέξη).

Το περιοδικό, όπως έχει επισημανθεί, είναι στην πραγματικότητα μια αρκετά πρωτότυπη στη σύλληψή της και για τον καιρό της οικονομική επιχείρηση. Όπως δηλώνεται και από τον υπότιτλο πρόκειται για εφημερίδα πληροφοριών, αγγελιών και διαφημίσεων που εκδίδεται σε 10000 αντίτυπα και διανέμεται δωρεάν. Τα έξοδα αναμένεται να καλυφθούν και τα κέρδη να πραγματοποιηθούν από τις επί πληρωμή δημοσιεύσεις αγγελιών και διαφημίσεων. Αλλά οι αδελφοί Σημηριώτη δεν ήταν φαίνεται τόσο καλοί επιχειρηματίες όσο λόγιοι και η επιχείρηση γρήγορα άρχισε να φθίνει. Τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς ξεκινά νέα περίοδος με πολύ λιγότερες διαφημίσεις και περισσότερη φιλολογική ύλη.

Δημοσιεύθηκαν μεταγλωττισμένα, από τους Άγγελο Σημηριώτη, Γιώργο Σημηριώτη και Γ. Τσουκαλά, έργα του Μαξίμ Γκόργκι, Άντον Τσέχοφ, Γκυ ντε Μωπασάν, Γκαμπριέλ Ντ'Αννουσίαν, Αλέξ. Κουπρίν, Μπλάσκο Ιμπάνεζ κ.ά. Συνεργάστηκαν επίσης οι: Μιλτιάδης Μαλακάσης, Σπύρος *Μελάς, Μίνως Ζώτος κ.ά.

Από το φ. 9 (5 Οκτ. 1924) αναγγέλλει την αλλαγή του ονόματος σε *Σαλόνη*: «ο τίτλος *Εξπρές* εδικαιολογείται όταν κατά την πρώτην του περίοδον του περιοδικόν μας εξυτηρέται τα συμφέροντα του εμπορευομένου κόσμου. Επειδή όμως μετεβλήθη άρδην και η μορφή και η ύλη αυτού και από εμπορικών κατέστη οικογενειακών, μορφωτικών και καλλιτεχνικών περιοδικόν, η αλλαγή του τίτλου σήμερον δικαιολογείται πλήρως, διότι δεν ανταποκρίνεται πλέον εις τον σκοπόν τον οποίον εξυτηρείται». Για το *Εξπρές* οι μελετητές του έργου του Άγγελου Σημηριώτη, Έλσα Λιαροπούλου και Γιάννης Πατίλης, γράφουν: «Σηματοδοτεί, στα εκδοτικά ενδιαφέροντα, τουλάχιστον του Άγγελου, μια νέα στροφή η οποία θα πρέπει να συνδυαστεί με τα έντονα διοποριστικά προβλήματα που αντιμετώπιζε ως πρόσφυγας».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Βαλέτας, *Αιοική Βιβλιογραφία*, Αθήνα 1939, λ/α 814, σ.214· Δ. Χανός, *Τα λαϊκά περιοδικά*, τ. Δ', Αθήνα 1990, σ. 14· Έλσα Λιαροπούλου – Γ. Πατίλης, *Η ζωή, το έργο και η επαχή του Άγγελου Σημηριώτη*, στο «*Άγγελου Σημηριώτη, Τα ποιήματα*», τ. Α', έκδ. Δήμου Νέας Ιω-

νίας, 1995, σ. 70- 74· και τ. Β': Σχεδιάσμα διβλιογραφίας, ό.π., σ. 437 (με ικανή, για το περιοδικό, διβλιογραφία και στους δύο τόμους).

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΣΙΟΣ

Εξπρές

Αθήνα, 17 Οκτ. 1962 έως σήμερα [2005], αρ. φ. 1-12819 [31 Δεκ. 2005]. Εκδότες ήταν έξι δημοσιογράφοι: Δημήτρης Γ. Καλοφωλιάς, Σπύρος *Γαλαΐος, Αντώνης Κρεούλης, Χαράλαμπος Χρονόπουλος, Γιώργος Βασιλείδης και Περικλής Λυμπερόπουλος. Σήμερα εκδίδεται από τον «Όμιλο Καλοφωλιά Α.Ε.» (πρόεδρος: Δημήτρης Γ. Καλοφωλιάς, διευθύνων σύμβουλος: Γεώργιος Δ. Καλοφωλιάς και εντεταλμένη σύμβουλος: Αλίντα Καλοφωλιά-Κρητικού). Διευθυντής σύνταξης: Αριστείδης Ζευγίτης, Αρχισυντάκτες: Γιώργος Στουραΐτης και Γιώργος Διαμαντόπουλος. Αρχικά εκδίδεται ως δισεβδομαδιαία και από τις 23 Ιαν. 1963 ως ημερήσια, οκτάστηλη και σήμερα εξάστηλη, πενήντα έξι σελίδων. Τιμή φύλλου: 5 δρχ. (1962), 1 ευρώ (2005). Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 300 ευρώ, εξωτερικού 600 ευρώ (Ευρώπη), 400 ευρώ (Κύπρος), 600 ευρώ (Αφρική), 700 ευρώ (Ασία), 800 ευρώ (ΗΠΑ, Αυστραλία). Τυπογραφείο: στην οδ. Ζωοδόχου Πηγής και σήμερα ιδιόκτητο (Κερατέα). Γραφεία: Χαλανδρίου 39, Μαρούσι, Αθήνα. Ιστοσελίδα: www.express.gr

Ημερήσια οικονομική εφημερίδα του Ομίλου Καλοφωλιά. Με την έκδοσή της εγκαινιάζεται νέα εποχή στην ιστορία του ελληνικού οικονομικού Τύπου. Αρχές της είναι η εγκυρότητα, η αντικειμενικότητα, η ευθύνη, το ήθος που επηρεάζουν στο σύνολό του τον οικονομικό Τύπο. Από το 1962 έχει καταξιωθεί στη συνείδηση των Ελλήνων ως ένα από τα πιο έγκυρα, αν όχι το πιο έγκυρο, και τα πιο αξιόπιστα ημερήσια οικονομικά φύλλα. Αντικειμενικά, χωρίς δεσμεύσεις, καταγράφει και αναλύει την οικονομική και επιχειρηματική ελληνική και διεθνή επικαιρότητα. Η υποδοχή και η επιτυχία της ήταν θαυμαστική. Το 1965 αγοράζει την πρώτη της λινοτυπική μηχανή και σε έναν χρόνο το πρώτο της κυλινδρικό πιεστήριο. Με το καθεστώς της δικτατορίας αρχίζουν οι δυσκολίες έκδοσης αλλά οι επιχειρήσεις στηρίζουν την *Εξπρές* και συνεχίζει τη δημοσιογραφική της πορεία. Πρωτοπορεί δημοσιογραφικά και το 1969 εγκαινιάζει για πρώτη φορά στον ελληνικό Τύπο, τις Ειδικές Εκδόσεις κατά κλάδο. Τα πρώτα ένδετα περιοδικά εφημερίδας εμφανίσθηκαν και η επιτυχία ήταν μεγάλη.

Το 1974 αποκτά ιδιόκτητες εγκαταστάσεις στο Μαρούσι. Το 1975, επεκτείνεται αξιοποιώντας τα νέα δεδομένα της Μεταπολίτευσης. Γίνεται το δεμέλιο μιας σειράς άλλων δραστηριοτήτων. Δημιουργεί το Κέντρο Επιχειρηματικής Επικοινωνίας και οργανώνει Εκδόσεις και Συνέδρια. Το 1989 πρωτοπορεί αυτή τη φορά στην Ηλεκτρονική Ενημέρωση δημιουργώντας το «Καπα-TEL», που είναι και το πρώτο Ηλεκτρονικό Ενημερωτικό Δίκτυο στη χώρα με πλήθος άλλων εφαρμογών και υπηρεσιών. Το «Καπα-TEL» είναι το μόνο αμιγώς ελληνικό δίκτυο, το οποίο έχει εξειδικευτεί τόσο στη συγκέντρωση και επεξεργασία των πληροφοριών, όσο και στη διανομή των πληροφοριών αυτών, εκμεταλλεζόμενο τις νέες τεχνολογίες. Επίσης, υλοποιεί καινοτομικές λύσεις για να προσφέρει τους πλέον οικονομικούς, ταχείς και αξιόπιστους τρόπους επικοινωνίας και ενημέρωσης. Το 1993 ανανεώνει για τρίτη φορά τον τεχνικό εξοπλισμό της και τίθενται σε λειτουργία νέα σύγχρονα πιεστήρια. Το 1999 οι Περιοδικές Ειδικές Εκδόσεις συστηματοποιούνται και διαμορφώνονται σε 54 αυτοδύναμα έντυπα. Εκδίδεται, επίσης, σε ημερήσια βάση, σε σχήμα ταμπλόιντ ειδικό τεύχος για το χρηματιστήριο, που συνοδεύει το κανονικό φύλλο της εφημερίδας.

Το 2000 αλλάζει το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Δημιουργείται ο Όμιλος Καλοφωλιά, ο οποίος υπο-

γράφει πλέον μόνος τη νέα πορεία της εφημερίδας και την ενισχύει με πολλές άλλες δραστηριότητες στον χώρο της ενημέρωσης. Το 2001 ιδρύονται νέες ιδιόκτητες εγκαταστάσεις στην Κερατέα σε έκταση 28000 τ.μ. με αυτοχρηματοδοτούμενη επένδυση για την ανέγερση κτιρίων 6000 τ.μ. και την αγορά τεσσάρων κυλινδρικών πιεστηρίων. Το 2002 οι νέες τυπογραφικές εγκαταστάσεις στην Κερατέα τίθενται σε λειτουργία. Μεταξύ πολλών εβδομαδιαίων, δύο ιστορικές ελληνικές εφημερίδες, η *Εστία και η *Αυγή και έξι μεγάλες ευρωπαϊκές ημερήσιες εφημερίδες τυπώνονται τώρα στα νέα πιεστήρια και διανέμονται στην Ελλάδα, στην Κύπρο και στην Τουρκία. Οι νέες τυπογραφικές εγκαταστάσεις της μπορούν να καλύψουν σε μεγάλη έκταση τις υπάρχουσες και αναμενόμενες ανάγκες. Αναλαμβάνουν ακόμη την εξυπηρέτηση εφημερίδων, περιοδικών, φορέων ή προσώπων που εκδίδουν ή θέλουν να εκδώσουν ένα έντυπο.

Η *Εξπρές* δίνει το καθημερινό παρόν και αποτελεί σύγχρονο και δυναμικό δHEMA όχι μόνο οικονομικής πληροφόρησης αλλά και απαραίτητο εργαλείο δουλειάς για τον επιχειρηματία, τον μανάτζερ, τον διοικητή και μικρομεσαίο, τον εργαζόμενο, το στέλεχος γενικά της δημόσιας διοίκησης. Η σύνδεση και το εύρος των αναγνωστών πιστοποιούν ότι διαβάζεται ακριβώς από την «σπονδυλική στήλη», τον κορμό με άλλα λόγια της εθνικής οικονομίας.

Στην πολύχρονη πορεία της, πέραν των άλλων πρωτοποριακών ιδεών της, καθιέρωσε για πρώτη φορά: α) τα ένδετα εβδομαδιαία αφιερώματα σε ετήσια βάση –μία δεύτερη ουσιαστικά εφημερίδα– με άρθρα, έρευνες, ρεπορτάζ και αναλύσεις για κάθε κλάδο της οικονομίας, β) ειδικά αφιερώματα και έρευνες με την ευκαιρία μεγάλων οικονομικών γεγονότων ή εκδησιακών εκδηλώσεων, γ) εθνικές εκδόσεις με την οικονομική και εμπορική δραστηριότητα άλλων χωρών, δ) ειδικές περιφερειακές εκδόσεις για μεγάλα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας με σημαντικό οικονομικό δυναμισμό. Όπως π.χ. Θεσσαλία, Πειραιάς, Πάτρα, Καβάλα κ.α., ε) τις ειδικές τακτικές, ανά μήνα σχεδόν, μεγάλες ετήσιες εκδόσεις για τη βιομηχανία, τις κατασκευές, τη γεωργία, τη μηχανοργάνωση και τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, τις τράπεζες, τις κρατικές προμήθειες, τους συνεταιρισμούς κ.ά., ζ) ετήσια βιβλιοδετημένα τεύχη για την ελληνική οικονομία (κάθε πρωτοχρονιά) και

τη Βόρεια Ελλάδα με αφορμή την εκάστοτε διοργάνωση της ΔΕΘ, η) τα διμηνιαία π. *Express Yourself* και *Healthy Way*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. Ιδιωτική συλλογή Δημήτριου Γ. Καλοφωλιά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Τάκης Ψαράκης, «*Εξπρές*, Γεννήθηκε σε πολύγραφο!», π. *Ένα*, τχ. 44 (31 Οκτ. 1985).

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΖΕΥΓΙΤΗΣ

Εορδαϊκή

Ανεξάρτητος εβδομαδιαία εφημερίς τοπικών συμφερόντων εκδιδόμενη εν Πτολεμαΐδι. Πτολεμαΐδα, 31 Μαΐου 1964 έως σήμερα [2005]. Ιδρυτής-εκδότης-διευθυντής: Λάzaros Γ. Ακριτίδης. Άλλος υπότιτλος: *Εβδομαδιαία εφημερίδα της Πτολεμαΐδας και του Νομού Κοζάνης*. Στις δύο πλευρές του τίτλου της έχει τα σκίτσα του Πτολεμαΐου και μιας υψικαμίνου του τοπικού εργοστασίου. Αρχικά ήταν εβδομαδιαία πρωινή (Τετάρτη), τετρασέλιδη, εξάστηλη, διαστάσεων 58x43 εκ.: αργότερα έγινε οκτασέλιδη / δεκαεξασέλιδη, έγχρωμη, ενώ από το 1984 έγινε δεκαπενθήμερη, τετρασέλιδη, οκτάστηλη, διαστάσεων 64x43 εκ. Στην αρχή τυπώνονταν σε ιδιόκτητο παραδοσιακό τυπογραφείο με στοιχεία της κάσας και στη συνέχεια με λινοτύπια στη Θεσσαλονίκη και την Έδεσσα. Σήμερα τυπώνεται στην Έδεσσα, με ηλεκτρονικά μέσα.

Μακρόχρονη εφημερίδα που ασχολείται κυρίως με τοπικά και λαογραφικά θέματα. Περιέχει χρονογραφήματα και κείμενα με σοβαρό και ευθυμογραφικό περιεχόμενο και δημοσιεύει δελτία της νομαρχίας, του δήμου και διαφημίσεις. Πέρα από τους μόνιμους κατά καιρούς συνεργάτες της και άλλοι πνευματικοί άνθρωποι του τόπου έχουν παρουσιάσει κείμενά τους από τις σελίδες της. Κυκλοφορεί κυρίως στην Πτολεμαΐδα, αλλά και στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη και όπου κατοικούν καταγόμενοι από την Πτολεμαΐδα και τον νομό Κοζάνης.

Ο εκδότης της, ικανός δημοσιογράφος, αναγνωρισμένος από τον λαό της πόλης και από τους πολιτικούς και κοινωνικούς φορείς, καθώς και από τις στρατιωτικές αρχές, βρίσκεται με την εφημερίδα του πάντοτε στην πρώτη γραμμή και παίζει πρωταρχικό ρόλο στις εκάστοτε βουλευτικές, νομαρχιακές και δημοτικές εκλογές. Το αρχείο της διατηρείται κανονικά επί σαράντα ένα χρόνια, από την εποχή της πρώτης έκδοσής της έως σήμερα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΕΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μαν. Κανδυλάκης, «Οι εφημερίδες του Νομού Κοζάνης», π. *Τύπος* (Ιούλ. 2000), 13-30.

ΛΑΖΑΡΟΣ Γ. ΑΚΡΙΤΙΔΗΣ

Επαγόρδωσις

Εκδομένη άπας της εβδομάδος, βραδύτερον δε δις και μέγα σχημα. Αθήνα, 18 Οκτ. 1869 - 18 Ιουν. 1871, αρ. φ. 1 - 75. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, δίσηλη, διαστάσεων 30x21,5 εκ. Τυπογραφοί: του «Θέμιδος» Ι. Σκλέπτα (πλησίον Αγίων Θεοδώρων) «Λ. Ψυλλάκου και Σιας», οδ. Αθηνάς 32 (από το φ. 38, 14 Οκτ. 1870).

Η πολιτική της εξαντλείται σε μια γενικευμένη επίθεση κατά της κυβερνήσεως του Θρ. Ζαΐμη. Τη θεωρεί υπεύθυνη επειδή «επιγνεκε την ατίμωσιν της πατρίδος και την κατάπτωσιν παντός αισθηματος, ανέπτυξε την ληστεϊαν και τον αριμδμόν των φαγοδι-

δότης», αρ. φ. 15, 17 Ιαν. 1870). Επίδεξις δέχεται και ο Θ. Δεληγιάννης για αντιδημοκρατικές μεθοδεύσεις στις δημοτικές εκλογές («ν' αναδείξει Δημάρχους τα τυφλά όργανά του' όπου λοιπόν Δεληγιάννης εκεί και αίματα») (αρ. φ. 25, 21 Μαρτ. 1870). Ο ελεγκτικός οίστρος της δίγει και τον θρόνο: «Από τινος δε χρόνον παρεσκεύασθη και Καμαριλά ητοι ιδιαίτερον αυλικόν συμβούλιον ανεύθυνον και εν κρυπτώ εργαζόμενον, όπως βαθμηδόν περιέληθη η αρχή άπασα εις τας χείρας ενός και μόνου [...] και τοσούτον ίσχυεν ως τε να χειροτονεϊ υπουργούς και να άγει και να φέρη την πολιτικήν του έθνους» (αρ. φ. 18, 30 Ιαν. 1870).

Για αρκετό καιρό θα απορροφήσει την αρθρογραφία της το δέμα της ληστεϊας στο Δήλειο. Σε πρωτοσέλιδο άρθρο με τίτλο «Η εθνική προδοσία και συμφροιά» αναφέρεται αναλυτικά στην αιχμαλωσία των ξένων περιηγητών στο Πικέριμ από τη «συμμορία των Αρθβανιτών» (αρ. φ. 27). Οι αιτιάσεις πάλι εναντίον του υπουργείου Ζαΐμη. Έκτοτε θα αρθρογραφεϊ συνεχώς για το δέμα, το οποίο βέβαια και τη ζηή της χώρας αναστάτωσε και εν εξέδеше διεθνώς. Το «Δήλιον Άγος» (αρ. φ. 30) και «Αι Λεπτομερείαι της δικης των συμμοριών των Αρθβανιτών» (αρ. φ. 31) είναι δείγματα χαρακτηριστικής δημογραφικής γραφής.

Στη στήλη «Εξωτερικά» θα εκθέτει στους αγνώστες τις ειδήσεις για τον γαλλογερμανικό πόλεμο, αλλά και διεξοδικές αναλύσεις: «Ισολογισμός του Γαλλο-Γερμανικού πολέμου». Άλλες στήλες της ήταν: «Διάφορα», «Τηλεγραφήματα», «Τελευταίαι Ειδήσεις», «Κλητήρια επικρίματα», «Αποφάσεις Δικαστηρίων», «Ειδοποιήσεις» (διαφημίσεις) και «Εβδομαδιαίον Αστυνομικόν Δελτίον».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Queux de Saint-Hilaire, A. H. E.. Marquis de «La presse dans la Grèce moderne depuis l'indépendance jusqu'en 1871», *Annuaire de l'Association pour l'Encouragement des Etudes Grecques en France*, Παρίσι 1871, σ. 35· Mányer, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 260.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΛΟΥ

Η Επαρχία

Πολιτική και ειδησεολογική εφημερίδα. Λαμία 7 Νοε. 1927-1941, 24 Δεκ. 1957-1973. Ιδρυτής: Θεμιστοκλής *Παπαευθυμίου. Άλλοι υπότιτλοι: Εφημερίς των συμφερόντων της Ρούμελης· Τρισεβδομαδιαία πολιτική και φιλαρροτική εφημερίς, όργανον των συμφερόντων του Νομού Φθιωπιδωρικίδος. Αρχικά εβδομαδιαία, μετά δισεβδομαδιαία και αργότερα τρισεβδομαδιαία, τετρασέλιδη / εξα-

κών, απεγύμνωσε την κυβέρνησιν παντός σεβασμού και αξίας και καθιέρωσεν την κατάρροσιν και κακοήθειαν [...]. Παρέδωκεν αναλήγησιν ολόκληρον τον έξω ελληνισμόν υπό την οθωμανικήν σημαϊαν έρμαιοιν και ανδράποδον» (αρ. φ. 19, 6 Φεβρ. 1870). Για να ενισχύσει το αντιλαϊκό της μένος προσφεύγει στη λιβελλογραφία, όπως κάνουν και άλλα έντυπα (Κώνστας, Προμηθεΐς), με δριμύτατους χαρακτηρισμούς για τον πρωθυπουργό («μάγειρος», «λακές», «ταχυδακτυλουργός», «δολοφόρος», «προ-

ρία της Ιπτολεμειδας από τα τέλη της δεκαετίας του 1920, παραδόθηκε, το 1989, από τον Αλέκο Πιπιλιαγκόπουλο στον εκδότη της εβδομαδιαίας εφ. *Εφορδαϊκός Παλμός*, Κοσμά Πουγαριδίη. Σήμερα έχει διβλιωδηθεί το σώμα της εφημερίδας σε πολλούς εύχρηστους τόμους, που είναι στη διάθεση του ερευνητικού, αλλά και του ευρύτερου κοινού. Ο *Εφορδαϊκός Παλμός*, φροντίζει να διατηρεί στη δημοσιότητα την *Επαρχιακή Φωνή*, αναδημοσιεύοντας κάθε εβδομάδα μια σελίδα της σε στήλη με τίτλο «Επαρχία Εφορδαίας πριν 64 χρόνια». Ιδιαίτερα αγαπητή στο κοινό η στήλη αυτή μεταφέρει νεοερά τον αναγνωστή στην παλαιά εκείνη ευδύλλιακή εποχή, συμβάλλοντας ταυτόχρονα και στην ανοδοκή πορεία του *Εφορδαϊκού Παλμού*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΕΠΠ (όπου δρύσκειται κατατεθεμένο το Αρχείο της *Επαρχιακής Φωνής*), ΒΒ (1969-1970), ΔΒΚ (ελλ. σ.), Δήμος Ιπτολεμειδας (ελλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν. Δεληλιής, *Εφημερίδες εκδοθείσαι εν Κοζάνη*, Κοζάνη 1959; **Β. Σαμπανόπουλος**, «Ο περιοδικός τύπος στο Δυτικομακεδονικό χώρο», π. *Ελιμεϊακά*, τ. 2 (Λυγ., 1982), 91-110; **Λ. Παπατέρπου**, *Διαχρονική εξέλιξη των μέσων μαϊκής ενημέρωσης στη Δυτική Μακεδονία*, Κοζάνη, έκδ. Αναπτυξιακής Κοζάνης, 1990; **Χριστόπουλος**, *Εφημερίδες*, σσ. 121, 357.

ΚΟΣΜΑΣ Α. ΠΟΥΓΑΡΙΔΗΣ

ση και τον προβληματισμό των κατοίκων της επαρχίας Εφορδαίας, αλλά και πέραν αυτής, καθώς η εφημερίδα απόκτησε αναγνωστώς σε όλη την ελληνική επικράτεια, ακόμα και στους ομογενείς του εξωτερικού, κυρίως στις ΗΠΑ, τον Καναδά, την Αυστραλία και τη Δυτική Γερμανία. Ανταποκρίσεις και αναφορές της εφημερίδας αναδημοσιεύονταν με ευμενή σχόλια σε εφημερίδες της Θεσσαλονίκης, της Αθήνας και στην εφ. **Εθνικός Κήρυξ* της Νέας Υόρκης. Η *Επαρχιακή Φωνή* είχε μια πολυκύμαντη πορεία μισού και πλέον αιώνα, μέσα σε μια διελλώδη ανακατάταξη επιλογών και συνθηκών, αλλά συνέχισε πάντα τη μαχητική της πορεία, επιτελώντας συνειδητά την αποστολή της, πιστή στις αρχές της και τους δημοκρατικούς αγώνες της.

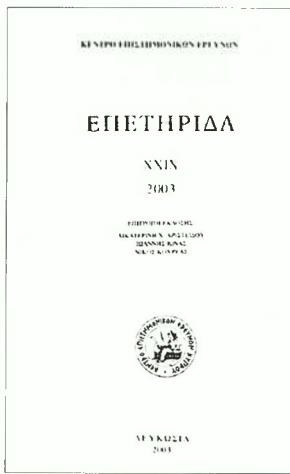
Το αρχείο της, μοναδικής αξίας γραπτή πηγή για την ιστο-

Επετηρίδα Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών

Λευκωσία, 1967-1968 κ.ε., αρ. τχ. 1-27. Ετήσια έκδοση, κάποτε ανά διετία. Μονόστιλο. Αριθμός σελίδων κατά τόμο: 215 - 700. Διαστάσεις: 24x17 εκ. Εκδίδεται σε διάφορα τυπογραφεία της Λευκωσίας.

Βασικός στόχος της είναι να προβάλλει ερευνητικές εργασίες κυπριακού ενδιαφέροντος. Συνήθως φιλοξενούνται μελέτες για την τοπική ιστορία, λαογραφία, γλώσσα και λογοτεχνία, και παρουσιάζονται σχετικά πρωτογενές υλικό.

Τακτικοί συνεργάτες είναι συνήθως ερευνητές του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, καθώς και άλλοι μελετητές, όπως οι Αικατερίνη Αριστείδου, R. Brown, R.W.E. de Collenberg, G.S. Georgallides, Κ.Γ. Γιαγκουλλής, G. Grivaud, I. Θεοχαρίδης, Ρ. Κατασιώνης, Κ. Κύρης, Κ.Ν. Κωνσταντινίδης, Θ. Παπαδόπουλος,

Γ.Χ. Παπαχαράλαμπος, Ν. Παταπίου, Α. Ρουσούνιδης, Π. Χιδίρογλου, Μ. Χριστοδούλου κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΠΚ, ΙΑΜ, ΣΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αικατερίνη Χ. Αριστείδου. *Αναλυτικό Ευρετήριο της Επετηρίδας του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών*, ανάτυπο από την *Επετηρίδα*, τχ. 25 (1999), 1-120 (παράρτημα).

ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΠΑΛΕΟΝΤΙΟΥ

Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών

Περιοδικόν παγκυκλαδικόν επιστημονικόν και ιστορικόν περιεχομένου. Αθήνα, 1961-1984;< >. Διευθυντής: Στυλιανός Γ. Κορρές (έως το 1984, καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών), Στέφανος Ήμελλος (καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών). Αρχικός τίτλος: *Επετηρίς της Λαογραφικής και Ιστορικής Εταιρείας Κυκλαδικού Πολιτισμού και Τέχνης* (1935). Επιμέλεια επιτροπής: Νικόλαος Χατζιδάκις (καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών), Αριστοίδης Καμπάνης (Λογοτέχνης), Στυλιανός Κορρές. Ετήσιο περιοδικό, που ορισμένες φορές ο τόμος καλύπτει περισσότερα έτη. Οι σελίδες ποικίλλουν ανά τόμο, διαστάσεων 23x15 εκ. «Τύποις: Γ.Δ. Κυπραίους» (τ. Α') και στη συνέχεια πολλές αλλαγές τυπογραφείου.

Το περιεχόμενο της αποτελεί θησαύρισμα των επιστημονικών, λογοτεχνικών, ιστορικών και λοιπών ενδιαφερόντων των Κυκλάδων. Στον πρόλογο του πρώτου τόμου αναφέρονται τα εξής: «Η Εταιρεία Κυκλαδικών Μελετών, φιλοδοξεί όπως δια της οικονομικής ιδία, συνδρομής των μεγάλων τέκνων των Κυκλάδων, άτινα διά των υπερόχων ικανοτήτων και του εντίμου μόχθου αυτών συνεκέντρωσαν πλούτον, την θαλπωρήν του οποίου εις πλείστας άλλας ανάγκας ησθάνθησαν ευεργικωπάτην αι νήσοι, εξασφάλιση ως τάχιστα εν Αθήναις την Κυκλαδικήν Στέγην, εν τη οποία να λειτουργήση η Κυκλαδική Βιβλιοθήκη, και να συναντώνται εις κοινήν υπέρ των Κυκλάδων εργασίαν και προσπάθειαν οι διεσκορπισμένοι και νυν αγνοούντες αλλήλους πολυάριθμοι Κυκλαδίται, διά της συνενώσεως των δυνάμεων των οποίων είναι βέβαιον, ότι και το πλούσιον και ένδοξον των νήσων παρελθόν θα διερευνηθή και απλώς θα φωτισθή, αλλά και μέλλον ευτυχές και λαμπρόν, του παρελθόντος άξιον, εις τας ωραίαις νήσους ημών θα παρασκευασθή».

Κάθε τόμος είναι αφιερωμένος στη μνήμη μιας προσωπικότητας των Κυκλάδων. Ενδεικτικά: 1961, του Νικόλαου Ι. Εξαρχόπουλου· 1963, του Στυλιανού Ρέστη. Στο τέλος κάθε τόμου υπάρχουν τα «Πεπραγμένα», όπου αναφέρεται η πορεία της Εταιρείας,

Στο περιοδικό γράφουν μεταξύ άλλων οι Στυλιανός Γ. Κορρές, Θεοδοσίος Κ. Σπεράντσας (Μεγάλος Λογοθέτης της Εκκλησίας της Ελλάδος), Σπ. Μαρινάτος (ακαδημαϊκός, καθηγητής πανεπιστημίου), Χαρ. Διαπούλης (καθηγητής πανεπιστημίου), Ε.ιάγγελος Σταμάτης (εκπαιδευτικός σύμβουλος), Διον. Ψαριανός (μητροπολίτης Σερβίων και Κοζάνης), Στέφ. Δ. Ήμελλος, Δ. Πασχάλης, Ν.Ι. Εξαρχόπουλος (ακαδημαϊκός, καθηγητής πανεπιστημίου) κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ (1961-1978).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΣΤΙΝΗΣ - ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Επετηρίς της Ιεράς Μητροπόλεως Μεσσηνίας

βλ. *Εκκλησιαστικόν Ημερολόγιον*, Καλαμάτα, 1956-1971

Επί τα πρόσω

Εφημερίς εκδομένη κατά πάσαν Τετάρτην, Πάτρα, 6 Οκτ. 1882 - 20 Νοε. 1886, περ. Α', αρ. φ. 1-175, 27 Απρ. 1889 - 13 Δεκ. 1890, περ. Β', αρ. φ. 1 - 71, αρχές 1896 - 8 Φεβρ. 1898, νέα περ., αρ. φ. 1-35. Ιδρυτής: Παναγιώτης Ευμορφόπουλος, τυπογράφος, ιδιοκτήτης (από το 1867) του ιστορικού τυπογραφείου «Φοίνιξ». Στη διεύθυνσή της εναλλάσσονταν οι γιοι του Π. Ευμορφόπουλου, Αλέξανδρος και Ηρακλής. Συντάκτης τον πρώτο χρόνο (Οκτ. 1882 - Νοε. 1883) ήταν ο νεαρός τότε δικηγόρος Σπυριδών Θ. Παυπάς, που διακριθικε μργότερα ως δημοσιογράφος. Στη νέα περίοδο διευθυντής-ιδιοκτήτης φέρεται ο Ιωάννης Μαγκανάρης. Αργότερα υπεύθυνος συντάκτης είναι ο Δημήτριος Καραμπίλιας. Στην ημερομηνία των φύλλων της ανέγραφε το έτος κατά το γαλλικό επαναστατικό ημερολόγιο και δίπλα, μέσα σε παρένθεση, το χριστιανικό έτος, λ.χ. 104 (1896). Άλλος υπότιτλος: *Εφημερίς εκδομένη καθ' εβδομάδα* (1889). Εβδομαδιαία. Ετήσιες συνδρομές: «Εν Ελλάδι Δρ. 12. Εν τω εξωτερικώ Φρ. 16 προπληρωτέα καθ' εξαμήνον. Η συνδρομή είναι υποχρεωτική δι' εν έτος» (1882). «Τύποις: Π. Ευμορφοπούλου, οδός Κορίνθους»· «Τύποις Φοίνικος, οδ. Μαϊζώνος, απέναντι του πρακτορείου της Ελληνικής Αεροπορίας» (1886).

Σε όλη την περ. Α' διατήρησε απόλυτη ανεξαρτησία και ίσες αποστάσεις από τα πολιτικά κόμματα. Για την ποιότητα της και την πολιτική που ακολουθούσε την επαίνεσαν πολλές φορές οι αθηναϊκές εφ. **Αιών* του Ι. *Φιλήμονος και **Εφημερίς* του Δ. Κορομηλά. Στην περ. Β' υποστήριξε τον Χ. Τρικούπη.

Το 1896 ο τίτλος της περιήλθε στον τυπογράφο Ιωάννη Μιλ. Μαγκανάρα, ο οποίος την επανεξέδωσε στις αρχές του έτους αυτού ως όργανο ολιγομε-

λους ομάδες αναρχικών. Στις αγγελίες που δημοσίευσε για την έκδοσή της η εφημερίδα αυτοχαρακτηριζόταν «όργανον των ελευθέρων σοσιαλιστικών ιδεών εν Ελλάδι». Με σχετικό άρθρο διατύπωσε τις αρχές του αναρχισμού, όπως τις αντιλαμβάνονταν οι πατρινοί αναρχικοί της εποχής. Τα τέλη Νοεμβρίου 1896 ο Μαγκανάρης καταδικάστηκε σε ολιγόμηνη φυλάκιση και διακόπηκε προσωρινά η έκδοσή του φύλλου. Αργότερα επαναλήφθηκε με υπεύθυνο συντάκτη τον Δημήτριο Καραμπύλια, που ήταν γνωστός ως ένας από τους καλύτερους ράπτες της Πάτρας. Μια εβδομάδα αργότερα, με αφορμή τη δο-

(1973), 127-143· του ίδιου, *Ιστορικών Λεξικών των Πατρών*, Πάτρα 1980· Ν.Ε. Πολίτης, *Χρονικό του Πατρικού τύπου, 1840-1940*, Πάτρα 1984.

ΝΙΚΟΣ Ε. ΠΟΛΙΤΗΣ

Επιθεώρηση

Μηνιαίο κοινωνικό και καλλιτεχνικό δελτίο. «Ισταμούλ». Αυγ. 1948 - Απρ. 1949, αρ. φ. 1-9. Ιδιοκτητής-διευθυντής: Νίκος Παλαιόπουλος (ζωγράφος, αγιογράφος, δικασομητής και λογοτέχνης, που πρωτοστάτησε στην έκδοση, στην Πόλη το 1947, του π. Ιμβρός και συνεργάστηκε με το π. *Τέχνη, μηνιαίο λογοτεχνικό και επιστημονικό περιοδικό, από τον Αυγ. 1944 έως τον Αυγ. 1948). Τα εξώφυλλα διακοσμούνται με σκίτσα: τα χχ. α'-δ' και ζ' του Ν. Παλαιόπουλου (Paleo), το χχ. ε' του Bedri Rahmi Eyuboglu, το χχ. ζ' της Εύθυμης Παπαδημητρίου, το χχ. η' του Τάσου, ενώ το χχ. θ' είναι χωρίς εξώφυλλο. Τα πρώτα πέντε τεύχη είναι δεκαετή σελιδών και τα υπόλοιπα τέσσερα είκοσι τεσσάρων σελιδών, σε συνεχή αρίθμηση. Διαστάσεις: 20x14 εκ. Τιμή τεύχους: για την Πόλη 25 γρόσια, για την Ίμβρο 20. Συνδρομές: εξαμηνιαία 100 γρόσια Τουρκίας, ετήσια 200 γρ., εξωτερικού 1 δολ. ΗΠΑ. Στοιχειοτετήθηκε και τυπώθηκε στο τυπογραφείο Μάρκου Κωνσταντινοπούλου, στην Γαλιτά.

Η έκδοσή του τον Αύγουστο 1948, όταν το π. Τέχνη συμπλήρωνε σχεδόν τον τέταρτο χρόνο του και είχε επιτύχει να ενώσει όλες τις τάσεις που χωρίζαν τους λογιούς της Πόλης, ξάφνιασε, γιατί δεν χρειαζόταν. Η νέα έκδοση σκόπευε «στην αναζήτηση της αλήθειας» και την προσφορά της «στους διρασιμένους» και την μορφή κ' αλήθεια λίγους εκλεκτούς ανθρώπους». «την εξήμωση του πνευματικού επιπέδου της ομογένειας» της Πόλης, την προβολή της τουρκικής τέχνης, με την ευρύτερη έννοια, και την προβολή της Ίμβρου και Τενέδου, με την παρακολούθηση των προβλημάτων των δύο νησιών.

Δίγλωσση έκδοση σε γλώσσα μόνο δημοτική, ενώ τα κύρια άρθρα δημοσιεύονται μονοτονικά. Γινόταν χρήση της τουρκικής γλώσσας στα τουρκικά κείμενα ή της ελληνικής, μαζί με την τουρκική, σε δίγλωσσα κείμενα. Η έκδοση διακόπηκε τον Απρίλιο 1949 με εντολή της εισαγγελίας της Πόλης, επειδή τα δέματα του περιοδικού «είχαν πολιτική χροιά και δεν συμφωνούσαν με την αρχικά χαραγμένη γραμμή».

Ο περιορισμένος αριθμός τευχών (εννέα σε αριθμό) εξηγείται και από το γεγονός ότι δεν συγκέντρωσε ικανό αριθμό Κωνσταντινουπολιτών και Ιμβρίων συνεργατών. Οι Έλληνες συνεργάτες ήταν οι Ν. Παλαιόπουλος, Γιάννης Καλύβας, «Βοσποριός», Ραούλ Ράδια, «Ψωμειανός», Κώστας Χατιάδης, Γιάννης Χατζηανδρέου, Μάρω Καναβαρ-

ΒΙΒΛΙΟΦΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

ΕΠΙ ΤΑ ΠΡΟΣΩ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΜΑΣ

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Διά τη Πόλη, 1 ευρώ, Διά τη Ίμβρο, 2. Διά τη Κωνσταντινούπολη, 25 γρ. 10. Εξωτερικού, 100 γρ.

Προσβάσιμος:

ΟΝΤΙ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ

Διαμήχιος τετρασέλιδος, δύο φορές το μήνα. Έχει 24 αριθμούς το χρόνο. Διατίθεται εν όλω ή εν μέρει. Πρωτότυπα και εικονογραφία.

ΤΙΜΗ ΚΑΤΑΧΡΕΩΣΤΩΝ

Με τη μέση τιμή, 100 γρ. ΟΚΤΕΒΡΙΟΥ 1948. Διά άλλα έτη ενοικιοσθέντων: Προς τα διάφορα μη ενοικιοσθέντων: 100 γρ. ή 200 γρ.

Διαβιβητής: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Π. ΕΡΓΟΦΟΡΟΠΟΥΛΟΣ. Γραφείο: 76 τήλ. Τελεσίτου ή Φωκίωνος.

ΣΥΝΔΡΑΣΜΟΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΥΣΕΩΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ

Θόδωρ Κωνσταντίνου
Λένκος Ράικας
Γεώργιος Πασαβανουσεύλας
Πάδωρ Αυσαντεύλας

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ

Αβέρτος Λογιώτης
Χρήστος Σπαρατσούλας
Γεώργιος Σπαρατσούλας
Κωνσταντίνος Μερζινοβλής
Παναγιώτ Μερζινοβλής

ΕΚΔΕΣΤΕΡΟΙ

Λένκος Πετιμέζας
Αργύριος Διαμαντέουλος
Λένκος Μισσιώτης

ΑΠΑΣΘΙΑ

Διομήδης Πολυζωγιανάκης

Είς προσοχήν!

Η εφημερίδα «Επί τα Προσω» είναι μια από τις λίγες που είναι διαθέσιμες στον λαό. Είναι μια από τις λίγες που είναι διαθέσιμες στον λαό. Είναι μια από τις λίγες που είναι διαθέσιμες στον λαό. Είναι μια από τις λίγες που είναι διαθέσιμες στον λαό. Είναι μια από τις λίγες που είναι διαθέσιμες στον λαό.

Η εφημερίδα «Επί τα Προσω» είναι μια από τις λίγες που είναι διαθέσιμες στον λαό. Είναι μια από τις λίγες που είναι διαθέσιμες στον λαό. Είναι μια από τις λίγες που είναι διαθέσιμες στον λαό. Είναι μια από τις λίγες που είναι διαθέσιμες στον λαό. Είναι μια από τις λίγες που είναι διαθέσιμες στον λαό.

λοφονική απόπειρα κατά του βασιλέως Γεωργίου Α', στις 14 Φεβρουαρίου 1898, άρχισε απήνησ διαγωγός κατά των αναρχικών. Ο Όμιλος τους στην Πάτρα διαλύθηκε, ο Καραμπύλιας καταδικάστηκε ερήμηνη σε φυλάκιση τεσσάρων μηνών και έπαυσε οριστικά η έκδοσή της *Επί τα πρόσω*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Κορδάτος, *Ιστορία του Ελληνικού εργατικού κινήματος*, Αθήνα 1975, σ. 85 κ.ε., Κ.Ν. Τριανταφύλλου, «Ο Τύπος των Πατρών», π. *Αθηνα*, τ. ΟΓ' ΟΔ

γυώτη («Χρυσός»), Τόμος Κωνσταντακίδης και Μάχη Κουτίδη. Οι Τούρκοι συνεργάτες ήταν οι Yasar Nabi, Cemal Tollu, Nurullah Berk, Vefa Birson και Fikret Adie. Η έλλειψη συνεργασιών καλύφθηκε με αναδημοσιεύσεις από περιοδικά και βιβλία. Χαρακτηρίζεται προσωπικό περιοδικό, όπως και το π. *Βόσπορος (1951-1952).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Αδ. Ανεσίδη (Αθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αδ. Στ. Ανεσίδη, «Από τα ελάσσονα περιοδικά της Πόλης. 1) Η *Επιθεώρηση* (Αύγ. 1948 - Απρ. 1949) και 2) *Βόσπορος* (Ιούλ. 1951 - Αύγ. 1952)», π. *Απόψεις*, τ. ΣΤ' (1992), 289-311 του ίδιου. «Το περιοδικό *Τέχνη* (1944-1950) καθρέπτης της μεταπολεμικής Πόλης» στο *Αναφορά στην μνήμη του Μητροπολίτου Σάρδων Μαξίμου 1914-1986*, τ. Α', Γενευθ. έκδ. Μητρόπολη Ελλάδας, 1989, 259-290 του ίδιου. «Τα λογοτεχνικά περιοδικά της Πόλης από το 1923 και ύστερα», *Πόλη και παιδεία*, Αθήνα 1997, σ. 75-92. Αθ. Παπάς, *Πολίτες ζωγράφοι και αγιογράφοι του δεκάτου ενάτου και εικοστού αιώνα*, Αθήνα, εκδ. Δόμος, 1989, σσ. 78-79, 218-220.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΣΤ. ΑΝΕΣΙΔΗΣ

Επιθεώρηση Τέχνης / Revue d'Art

Μηνιαίο περιοδικό Γραμμάτων και Τεχνών, Αθήνα, Χριστούγεννα 1954 - Φεβρ. 1967, αρ. τ. 1-25, αρ. τχ. 1-146. Εκδότριας διευθύντριας-ιδιοκτήτριας: Νίκος Σιαπκίδης. Καλύμνου 34, Πατήσια, όπου προετοιμαστίχκε και η έκδοση του πρώτου τεύχους, Μηνιαίο, με ενιαία ανά εξάμηνο σελιδαριθμηση και με τον αριθμό των σελίδων να ποικίλλει (τ. Α': 513 σ.· τ. Β': 540 σ.· τ. Γ': 544 σ.· τ. Δ': 488 σ.· τ. Ε': 464 σ., τ. ΙΓ': 656 σ. κ.λπ.) και το σύνολο των σελίδων να φθάνει τις 12500, μονόστιχο / δίστιχο, διαστάσεων 24x17 εκ. Τιμή τεύχους: 15 δραχ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 120 δραχ. και εξωτερικού 8 δολάρια. Ως αρχική διεύθυνση αναγράφεται η Γαμβέτα 6 και ως τελευταία η Σταδίου 39, 8^{ος} όροφος. Υπεύθυνος τυπογραφείου: Ιωσήφ Προδρόμου, Ζωδόχου Πηγής 31, Αθήνα. Από το τχ. 31 (Ιούλ. 1957) υπεύθυνος ο Ν. Ιωαννίδης, Ηπείρου 24, και στη συνέχεια Επταχάλκου 1, Αθήνα, ενώ τυπώνεται στα πιεστήρια Μ.Χ. Παλαμάρη, «Γρ. Καθρογιάννη και ΣΙΑ», Σαρρή 27, Στοά Ανέστη. Από το τχ. 43 (Ιούλ. 1958) φέρεται ως υπεύθυνος τυπογραφείου ο Δημήτρης Κούβαρης, Ικαρίας 14, Πετρούπολη, με εξαίρεση τα τχ. 61-68 (Ιαν.-Αύγ. 1960) που αναγράφεται ως προϊστάμενος τυπογραφείου ο Δημ. Μουσουλιώτης. Μέτῶνος 2. Από το τχ. 136 (Απρ. 1966) την εκτύπωση ανέλαβε η «Τυπογραφική ΕΠΕ», Αχαρνών 432.

Η δομή του περιλαμβάνει πλήθος θεμάτων, δίχως ιδεολογικές αγκυλώσεις, σ' ένα ευρύ επιστημονικό, λογοτεχνικό, καλλιτεχνικό και κοινωνικό φάσμα της σύγχρονης πνευματικής Ελλάδας. Τα προς δημοσίευση κείμενα εξετάζονταν με μόνο σχεδόν γνώμονα

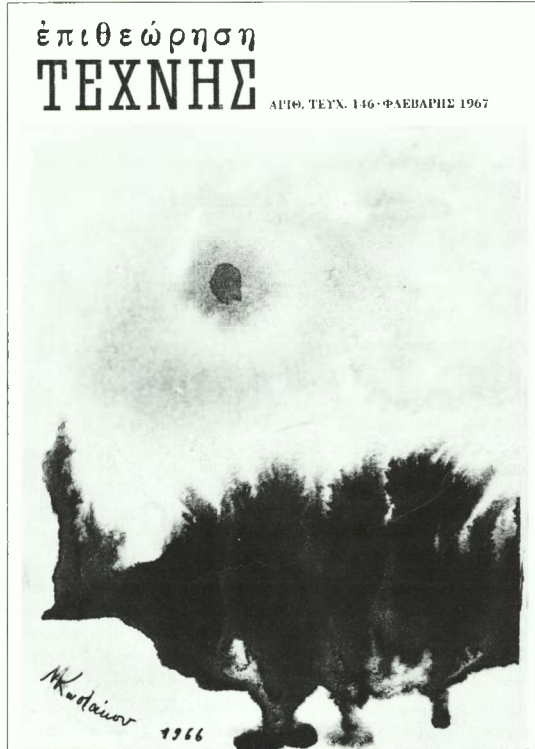
την καλλιτεχνική ποιότητα και την προώθηση των σύγχρονων ιδεών και ρευμάτων που κυριαρχούσαν στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Η μορφή του τεύχους παραμένει σταθερή σε όλη τη διάρκεια έκδοσης. Κάτω από το μόνιμο υπότιτλο «Περιοδικό Γραμμάτων και Τεχνών» της τρίτης σελίδας φιλοξενείται συνήθως γενικής κατεύθυνσης λογοτεχνικό, πολιτικό ή κοινωνικό κείμενο, με τον τύπο Γράμματος της Σύναξης και την υπογραφή «Επιθεώρηση Τέχνης» ολογράφως. Στις περιπτώσεις κεντρικού αφιερώματος, σε πρόσωπα ή επετηειακά, το τεύχος ξεκινά από αυτό. Ενδεικτικά να αναφερθεί η προσέγγιση στο έργο των Αζίζ Νεσίν, Αντόνιο Γκράτσι, Ναζίμ Χικμέτ, Γκ. Λούκατς, Μπ. Μπρεχτ, Ανρύ Λεφέμπρ, Πωλ Ελύάρ, Τ.Σ. Έλιοτ, Φ.Γκ. Λόρκα, Πάμπλο Πικάσο κ.ά. Περιλαμβάνεται ανέκδοτη ποίηση και πεζογραφία, ελληνική και ξένη. «Συζητήσεις» (αλληλογραφία αναγνωστών και συνεργατών του περιοδικού) για ευρύτερα κοινωνικά, λογοτεχνικά ή πολιτικά θέματα. Ακολουθεί «Το Χρονικό της Πνευματικής Ζωής» όπου διγόνται θέματα γενικότερου αλλά και ειδικότερου ενδιαφέροντος: θέματα πολεοδομίας, εμπειρίες από ταξίδια, προκήρυξη λογοτεχνικών διαγωνισμών, συζητήσεις με ευρωπαίους δημιουργούς κ.ά., καθώς και κριτικές βιβλίου, θεάτρου, κινηματογράφου, μουσικής, εικαστικά θέματα και τέλος κάποιες ελάχιστες διαφημίσεις που ολοκληρώνουν τη δομή του τεύχους. Η πλειονότητα των διαφημιστικών καταχωρίσεων αφορά βιβλία, εγκυκλοπαιδείες, συγκεντρωτικά πολύτομα έργα και σε μικρότερο βαθμό διαφημίσεις του «Λαϊκού Λαχείου» και του «Λαχείου των Συντακτών».

Η ιδέα έκδοσης ενός πολιτιστικού περιοδικού του ευρύτερου προοδευτικού χώρου ανήκε στον ζωγράφο Γιάννη Χαϊνή και ήρθε ως συνέχεια μιας ατελείσφορης προσπάθειας συσπείρωσης νέων δημιουργών, κυρίως από τον εικαστικό χώρο, με στόχο την προσέγγιση από μέρους τους ενός ευρύτερου κοινού. Η άδεια έκδοσης—ουσιαστικά αστυνομική και όχι τυπικός διοικητική πράξη—εξασφαλίζεται στο πρόσωπο του πολιτικός αχρωμάτιστου αρχιτέκτονα και συμπελητή από τα γυμνασιακά χρόνια της Βαρβακειού Σχολής, Νίκου Σιαπκίδη. Μπροστά στον κίνδυνο αναστολής της αδείας, με τη διέλευση άπρακτης της προθεσμίας έκδοσης του περιοδικού, ζητείται η συνδρομή του τρίτου, γνώριμου από το Βαρβάκειο, Τίτου Πατρίκιου, ο οποίος με τη σειρά του εντάσσει στο εγχείρημα τους συνεργάτες στον Αι-Στράτη—«αδειούχους»—τη συγκεκριμένη περίοδο, Κώστα

*Κουλουφάκο και Δημήτρη Ραυτόπουλο. Με εξαίρεση τον Γιάννη Χαϊνή που αποχώρησε αρχικά για μια περιοδεία στις κυριότερες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, προκειμένου να φέρει σε επαφή την *Επιθεώρηση Τέχνης* με τα σπουδαιότερα καλλιτεχνικά ρεύματα-κινήματα της εποχής και ο οποίος έκτοτε στήριζε με επιλεκτικές συνεργασίες του το περιοδικό, μετά την οριστική αποχώρησή του από τη συντακτική ομάδα (αρ. τχ. 26, Φεβρ. 1957) και τον Νίκο Σιαπκίδη που παρέμενε ως εκδότης και κατά καιρούς χρηματοδότης του εγχειρήματος προσανατολισμένος, ήδη από τα τέλη του 1958, στο νεοσύστατο δυναμικό σύλλογο αρχιτεκτόνων, οι υπόλοιποι τρεις αποτέλεσαν, μέχρι τέλους, τον βασικό πυρήνα της εκδοτικής προσπάθειας.

Είναι αξιοσημείωτο πως με εξαίρεση το τχ. 49 (Ιαν. 1959) και το τεύχος Μαΐου/Ιουνίου του ίδιου χρόνου, όπου εμφανίζονται δημοσία ως «Υπεύθυνοι συντάκτες» οι Κώστας Κουλουφάκος και Τίτος Πατρικίος αντίστοιχα, ουδέποτε άλλοτε αναγράφηκαν τα ονόματα των τριών βασικών συντελεστών στην ταυτότητα του περιοδικού, προφανώς για λόγους πολιτικούς. Αντίθετα, από το τεύχος Σεπτεμβρίου / Οκτωβρίου 1959 και μέχρι την οριστική διακοπή της έκδοσης, εκτός του ονόματος του ιδιοκτήτη Νίκου Σιαπκίδη, αναγράφονταν κι αυτό του υπεύθυνου κατά νόμο συντάκτη Π. Κονίδη (Κ. Πορφύρης). Ταυτόχρονα με την αναγραφή του ονόματος του «Υπεύθυνου συντάκτη» Κ. *Πορφύρη, κάνει την εμφάνισή της στην προμετωπίδα του περιοδικού, για πρώτη φορά, η ένδειξη: «Διευθύνεται από επιτροπή», χωρίς άλλη αναλυτική αναφορά ονομάτων.

Στους υπόλοιπους βασικούς συντελεστές θα πρέπει να προστεθούν και οι Μαν. Φουρτούνης (είχε κυρίως την ευθύνη των λογοτεχνικών μεταφράσεων), Σπ. Αδραχάς (στην πρώτη κυρίως περίοδο του περιοδικού, με το ψευδώνυμο Σ. Γιαννούλης) και Γ. Σίμος (ψευδώνυμο Γ. Πετρή), βουλευτής της ΕΔΑ (Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά) Μυτιλήνης, υπεύθυνος μέχρι τέλους των εικαστικών του περιοδικού, τον οποίο σύστησε ως προσωρινό αρχικά αντικαταστάτη του, κατά τη διάρκεια της απουσίας του στην Ευρώπη, ο ζωγράφος Γιάννης Χαϊνης. Από τους στενότερους συνεργάτες, τουλάχιστον για

το διάστημα 1962-1965, αναφέρονται οι νέοι της «Πανσπουδαστικής» Γ. Καλλιόρης, Στέλιος Ράμφος, Χρύσα Λαμπρινού (Προκοπάκη), Νικηφόρος Παπανδρέου, Γιάννης Βαλαβανίδης, οι προερχόμενοι από τη Σοβιετική Ένωση Μέλπω Αξιώτη, Α. Βογιάζος, Στάθης *Δρομάζος, Γ. Σεβαστίκογλου, Άλκη Ζέη, Διονυσία Μπιτζιλέκη, Δημήτρης Σπάδης και τέλος θα πρέπει να σημειωθεί η εμπλοκή του Δημήτρη Δεσποτιδη, για ένα διάστημα, στα της λειτουργίας και εμφάνισης της *Επιθεώρησης Τέχνης*. Η ενεργοποίησή του συνέπεσε με τη σύντομη αποχώρηση από το περιοδικό του Κώστα Κουλουφάκου (πυκνές οι συνεργασίες του, σε όλη τη διάρκεια, και με τα ψευδώνυμα Κ. Πέτρου και Β. Μανιάτης). Ο Κουλουφάκος θα επανέλθει για να αναλάβει ουσιαστικός υπεύθυνος της έκδοσης μέχρι το κλείσιμο του περιοδικού. Η δικτατορία κατέσχεσε τα 8 τυπογραφικά του επομένου τεύχους που βρισκόταν

ήδη στο τυπογραφείο και το οποίο ουδέποτε κυκλοφόρησε. Η τελευταία συνεδρίαση της συντακτικής επιτροπής πραγματοποιήθηκε απομεσήμερο της Παρασκευής 14 Απριλίου 1967. «με αποπικνικτική ατμόσφαιρα μετεωρολογικά και πολιτικά», θυμάται ο Δημήτρης Ραυτόπουλος, Προαισθανόμενη την επικείμενη επιβολή της δικτατορίας, η επιτροπή σχεδίαζε την έκδοση τεύχους με σκοπό την προάσπιση των δημοκρατικών δεσμών.

Το πλήθος των συμβολών και η ευρύτητα των συνεργασιών, πολύ πέραν των ορίων της κομμουνιστικής Αριστεράς, μαρτυρούν την αξία του εγχειρήματος και αιτιολογούν το αδιάπτωτο ενδιαφέρον όσων την ξήσαν και τη γνώρισαν κατά τη διάρκεια της πορείας της, αλλά και μετά το πέρας της εκδοτικής της ζωής. Συνεργάτες του περιοδικού υπήρξαν πάρα πολλοί αξιόλογοι και αναγνωρισμένοι εκπρόσωποι των γραμμάτων και των τεχνών της εποχής που άφησαν βαθιά τη σφραγίδα τους στο περιοδικό.

Παρότι από το ξεκίνημα έως το τέλος στηρίχθηκε στο στελεχικό δυναμικό του τότε ενιαίου ΚΚΕ (μέλη ή επικεφαλής των συντακτικών επιτροπών, οικονομικοί υπεύθυνοι, υπεύθυνοι γραμματειακής υποστήριξης, χρηματοδότες), παρότι ο κύριος όγκος των συνεργατών, συνδρομητών και αναγνωστών της προέρχονταν από την Αριστερά, παρότι απασχόλησε και λογοδότησε κατά καιρούς στα αρμόδια κομματικά όργανα, εν τούτοις, κατά την άποψή μας, δεν ήταν κομματικό έντυπο. Στο σημείο ακριβώς αυτό οφείλεται και η μεγάλη απήχισή της –συμπεριλαμβανομένων και των έντονων αντιπαραθέσεων των συνεργατών της, αλλά και της κριτικής που ασκείται, ορισμένων και σήμερα, για τον δήθεν ρεφορμιστικό της ρόλο. Είναι χαρακτηριστικό πως μετά την άρνηση δύο καθιερωμένων στα γράμματα δημιουργών, του Δημήτρη Φωτιάδη και του Γιάννη Ρίτσου, να αναλάβουν τη διεύθυνση του περιοδικού, η *Επιθεώρηση Τέχνης* στηρίχθηκε αποκλειστικά στον αρχικό της πυρήνα, των νέων ανθρώπων που είχαν τον αρχικό σχεδιασμό. Οι άτυποι κανόνες στο ξεκίνημά τους λειτουργήσαν αποτελεσματικά έως το τέλος: το σύνολο των κειμένων κρίνονταν κατάλληλα ή όχι για δημοσίευση από τις υπάρχουσες κατά καιρούς συντακτικές επιτροπές στις οποίες όλοι συμμετείχαν ισότιμα. Κανένα κείμενο σε όλη τη διάρκεια της κυκλοφορίας δεν ξέφυγε από τον κανόνα. Το ότι τα μέλη της συντακτικής επιτροπής λειτουργούσαν εμμέσως και υπό το βάρος της διττής (ενδεχομένως) κομματικής τους ιδιότητας ή και της πολιτικής αντιπα-

ράδες μετάφω του παράνομου μηχανισμού του ΚΚΕ και της νομίμου πολιτικής έκφρασης της Αριστεράς, της ΕΔΑ, δεν μειώνει στο ελάχιστο την αυτοτέλεια και την αξία της λειτουργίας αυτής. Αντίθετα δημιούργησε τις προϋποθέσεις μιας διαλεκτικής σχέσης της ελληνικής πνευματικής ζωής με τα σύγχρονα ευρωπαϊκά ρεύματα, συμβάλλοντας στον δημοκρατικό εκσυγχρονισμό του τόπου που έμελλε να αποκόψει βίαια η δικτατορία του 1967.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Φίλ. Ηλιού, «Το πολιτικό πλαίσιο της *Επιθεώρησης Τέχνης*», *Τα Ιστορικά*, τ. 12, τχ. 22 (Ιούν. 1995), 165-171· «Αφιέρωμα στην *Επιθεώρηση Τέχνης*», π. *Μανδραγόρας*, τχ. 6-7 (Ιαν.-Ιουν. 1995)· Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, *Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου. Επιθεώρηση Τέχνης. Μια κρίσιμη δεκαετία*, Σεπτ. 1997, σ. 290.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ

Επιθεώρησις, 1886-1896

βλ. *Ανατολική Επιθεώρησις*, Αθήνα, 1883-1886

Επιθεώρησις

Τραπεζούντα, 1910-1911<;>, αρ. τχ. 1-24. Εκδότες: Φίλων Κτενίδης (εκδότης-διευθυντής) και Νίκος *Καπετανίδης (αρχισυντάκτης). Δεκαπενθήμερο εικονογραφημένο περιοδικό τριάντα δύο σελίδων. Τυπωνόταν σε χαρτί σχεδόν ιλουστρασιόν. Τυπογραφείο: Γεωργίου Μιχαηλίδη, ο οποίος σε κάθε τεύχος καταχώριζε στο εξώφυλλο, που ήταν χρωμάτος βαθύ πορτοκαλί και μερικές φορές λαδί, τη διαφήμιση του τυπογραφείου.

Η πρωτοβουλία της έκδοσης ήταν του Φ. Κτενίδη, ο οποίος υπολόγιζε πολύ στη συνεργασία του φίλου του, Ν. Καπετανίδη. Από τα 24 τεύχη, τα έξι τελευταία κυκλοφόρησε μόνος του ο Καπετανίδης, γιατί ο Κτενίδης αποχώρησε από το περιοδικό, λόγω σπουδών. Ο τελευταίος έγραψε το 1950 στο π. *Ποντιακή Εστία* για την αποχώρησή του αυτή: «Όταν έφυγα από την Τραπεζούντα για τις σπουδές μου, άφησα την διεύθυνση του περιοδικού *Επιθεώρησις* που εξέδιδα από το 1910 –σε ποιόν άλλο;– στον Νίκο. Τα έξι τελευταία τεύχη τα έβγαλε εκείνος. [...] Ο Νίκος ήταν πολυγραφώτατος και μελετηρός όσων ολίγοι. Ενδοσυνείδητος όσων κανείς!».

Μολονότι ήταν ποικίλης ύλης, ασχολήθηκε, κυρίως, με τη λαογραφία και τη λογοτεχνία. Ήταν το πρώτο έντυπο στον Πόντο που δημοσίευσε φωτογραφίες (τα ετήσια ημερολόγια **Χώ του Πόντου* και *Αυγή του Πόντου*, τα οποία, επίσης, είχαν φωτογραφίες, τυπώνονταν στην Αθήνα), ενώ συνέγραψε την παράδοση των παλαιότερων π. **Εύξεινος Πόντος* (1880)

και *Αστήρ του Πόντου* (1884) όσον αφορά στη δημοσιοποίηση επιλεγμένων ειδήσεων. Εκτενής είναι η αναφορά που κάνει στον πανηγυρικό εορτασμό της πρώτης επετείου από την ίδρυση του Ελληνικού Συνδέσμου Εμποροϋπαλλήλων, τον Απρίλιο 1910, της πρώτης συνδικαλιστικής οργάνωσης στον Πόντο.

Η ίδρυση του ξένισε αρκετά και δορύθησε τον πάντοτε συντηρητικό κόσμο της Τραπεζούντας, χάρη, όμως, στο προσοδευτικό πνεύμα που διέκρινε μεγάλο μέρος των εμπόρων και τραπεζιτών της πόλης δεν σημειώθηκε καμία αντίδραση. Ο εορτασμός της επετείου αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της απόλυτης ελευθερίας δράσης του οργανωμένου υπαλληλικού κόσμου. Στην εκδήλωση, στην οποία συμμετείχαν οι εκπρόσωποι της κοινωνίας της Τραπεζούντας, μίλησε ο Κτενίδης και περιέγραψε στο περιοδικό ο Καπετανίδης (εικοσάχρονος τότε) με το ψευδώνυμο «Σπύρος Φωτεινός». Ο τελευταίος μαζί με τον Θεοφύλακτο Θεοφύλακτο, συμμετείχε στην εξαμελή επιτροπή της διοργάνωσης. «Εις την εορτήν», σημειώνει ο Καπετανίδης, «ιδιαιτέρα προσκλήσει της Διοργανωτικής Επιτροπής, παρήσαν και αντιπρόσωποι του εγχωρίου ομογλώσσου τύπου». Αναφερόμενος στην ομιλία του Κτενίδη, ο Καπετανίδης αναφέρει: «Ο κ. Φίλων Κτενίδης [...], τονίζει την σημασίαν της συνασπίσεως των παραγωγικών τάξεων και δια μακρόν εκδίδει τα αιτιατά πάσης συναδελφώσεως» και εξαιρεί την τάξη των εμποροϋπαλλήλων «ής αποτελεί τον δεξιόν θραχίονα του εμπορίου από το οποίον σήμερον εξαρτάται και η οικονομική και η πνευματική ακμή και η πολιτική ευημερία ενός έθνους, όταν θα αισθάνεσθε ως Έλληνες, θα ενώνεσθε ως άτομα, τα οποία γνωρίζουσι τον προορισμόν των και τα καλά της αλληλοβοηθείας και θα εργάζεσθε ως εμποροϋπάλληλοι, τότε θα πραγματοποιήσετε το όνειρον εκείνο το οποίον επλάσατε υμείς και το οποίον εκτιμούν, διότι πρέπει να το εκτιμήσουν και οι πάτρωνες υμών».

ΠΑΝΟΣ Γ. ΚΑΪΣΙΑΗΣ

Επιθεώρησις

Εφημερίς Πολιτική Κοινωνική Εμπορική και των Ειδήσεων, Χανιά / Ρέθυμνο, 1899-1905. Παρουσιάζει ασυνήδηστη συμπεριφορά αναφορικά με τον τόπο και τις περιόδους έκδοσης, καθώς και με την αρίθμηση, η οποία δεν είναι πάντα ομαλή. Εκδίδεται αρχικά στα Χανιά από τον δικηγόρο Γεώργιο Παπαδόπετρο (Οκτ. 1899-1900, αρ. φ. 1-78). Στη συνέχεια ο Ρεθυμιώτης δικηγόρος Θεμιστοκλής Γ. Παπαδάκης, όταν τον Νοε. 1900 η κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας θα κλείσει την εφ. **Αναγέννησις* την οποία εξέδιδε, θα εξασφαλίσει τον τίτλο της *Επιθεωρήσεως* και θα την εκδώσει ως εφ. του Ρεθύμνου την 31^η Δεκ. 1900, διατηρώντας όμως στην προμετωπίδα της το όνομα του Γ. Παπαδόπετρου ως υπεύθυνου εκδότη, ενώ ο ίδιος εμφανίζεται ως διευθυντής και συντάκτης. Εκδίδονται τρία φύλλα τον Ιαν. 1901 (αρ. φ. 1-3) και η έκδοση περιέργως διακόπτεται για να ξανακάνει την εμφάνισή της στις 29 Μαΐου του ίδιου χρόνου με νέα αρίθμηση, η οποία θα συνεχιστεί ομαλά έως το φ. 61 της 9^{ης} Σεπτ. 1902, οπότε διακόπτεται και πάλι. Στη συνέχεια ο Γ. Παπαδόπετρος επαναφέρει την έκδοση στα Χανιά, όπου με νέα αρίθμηση εκδίδει 23 φύλλα από 8 Ιαν. 1903 έως 16 Νοε. 1903, με διευθυντή και συντάκτη τον Ιωάννη Λιονή. Ύστερα από διακοπή περίπου έξι μηνών, η *Επιθεώρησις* επανεμφανίζεται στο Ρέθυμνο, ως συνέχεια της έκδοσης των Χανίων, δηλαδή με αρ. φ. 24 την 25^η Μαΐου 1904, με διευθυντή και συντάκτη τον Θεμ. Παπαδάκη και εκδότη τον Γ. Παπαδόπετρο και συνεχίζει κανονικά έως το φ. 80 της 21^{ης} Οκτ. 1905, οπότε και κλείνει οριστικά. Άλλος υπότιπλος: *Εβδομαδιαία Εφημερίς Πολιτική και Φιλολογική* (από τον Αύγ. 1901), Εβδομαδιαία, πλην της πρώτης περιόδου (1899-1900), οπότε εμφανίζεται ως διεβδομαδιαία (Τρίτη και Παρασκευή), τετρασέλιδη, τρίστηλη και αργότερα τετράστηλη, διαστάσεων 45x31 εκ. Τιμή φύλλου: αρχικά 25 παράδες και στη συνέχεια 10 λεπτά. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού (Κρήτη) 8 δρχ. και εξωτερικού 10 δρχ. Τυπωμένος στο τυπογραφείο της **Ιδης*, το οποίο ανήκε στον Θεμ. Παπαδάκη.

Ήρθε να καλύψει το κενό που άφησε το κλείσιμο της εφ. *Αναγέννησις* και να στηρίξει τις πολιτικές φιλοδοξίες του διευθυντή της Θεμ. Παπαδάκη, ο οποίος κινείται στον αντιβενιζελικό χώρο.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ Β'. ΑΡΙΘ 18

Γραφείο έδου Τσαρού αριθμ. 105

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ
ΕΝ ΡΕΘΥΜΝΗ τη 29^η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1901

Διευθ. και Συντάκτης Θ. Γ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
Υπεύθυνος Ήμετέρας Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΕΤΡΟΣ

Η διάταξη της ύλης είναι ακατάστατη και οι «μύμηδες» στήλες δεν έχουν μεγάλη διάρκεια. Τα κείμενα της αναφέρονται σε τοπικά θέματα και συχνά αναλώνεται σε τοπικές πολιτικές αντιπαράθεσεις. Οι διαφημίσεις είναι λιγοστές και, όπως συμβαίνει με όλες τις εφημερίδες της εποχής, η τέταρτη σελίδα φιλοξενεί αποκλειστικά δικαστικές ειδήσεις.

Τακτικούς συνεργάτες δεν είχε και από τις σελίδες της απουσιάζουν κείμενα φιλολογικού και ιστορικού ενδιαφέροντος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΚΒΡ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Επίσημος Εφημερίς Κρητικής Πολιτείας*, αρ. φ. 28Β, 23 Μαΐου 1901 και αρ. φ. 58Β, 24 Οκτ. 1902-*Εγκυκλοπαιδικόν Ημερολόγιον «Ο Φάρος της Ανατολής»*, 1902, σ. 401· Μάρκος Γουμπιάκης, «Οι πρώτες Ρεθεμνιώτικες εφημερίδες», *εφ. Κρητική Επιδείξις*, 6-21 Φεβρ. 1969· Ξενοφών Παγκαλιάς, «Οι Κρητικές εφημερίδες του περασμένου αιώνα», π. *Κρητική Εστία*, τχ. 260/261 (1980), 403-413· Γ.Ζ. Παπιμούτογλου, «Εκατό χρόνια Ρεθεμνιώτικων εφημερίδων», π. *Προμηθεύς ο Πυρφόρος*, τχ. 29 (1982), 165-181 του ίδιου, «Ο Τύπος του Ρεθύμνου», *Επτά Ημέρες/Καθημερινή*, αρ. φ. 20 Ιουλ. 1997· του ίδιου, «Οι πρώτες εφημερίδες του Ρεθύμνου: Τουρκοκρατία και Αυτονομία», στον τόμο *Ρεθύμνο 1898-1913: Από την Αυτονομία στην Ένωση*, Ρεθύμνο 1998, σ. 53-56.

ΓΙΑΝΝΗΣ Ζ. ΠΑΠΙΜΟΥΤΟΓΛΟΥ

Επιδείξις του Εμπορικού Ναυτικού

Μηνιαίον Περιοδικόν εκδιδόμενον υπό της Διευθύνσεως του Εμπορικού Ναυτικού, υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, Πειραιάς, Μάρτ. 1922- Φεβρ. 1941, αρ. τχ. 1-188. Διευθυντής: Μ. Χριστοφής, επίλυμαρχος Β'. Μηνιαίο, διαστάσεων 23x17 εκ. Ετήσιες συνδρομές: αξιωματικοί και δημόσιοι υπάλληλοι 12 δρχ., ιδιώτες 24 δρχ., εξωτερικοί 36 δρχ. Τυπογραφείο: Καλογεροπούλου, «Γαληνική και Σία». Πραξίτελος 27, Αθήνα.

Ως σκοπός του περιοδικού οριζόταν «η συμβολή εις την προαγωγήν και ευημερίαν του Ελληνικού Εμπορικού Ναυτικού του ζωτικότερου τούτου των συντελεστών της οικονομικής ζωής της χώρας, η πρόοδος και ανθρότης του οποίου τα μέγιστα συμβάλλει εις το σφρίγγος του Έθνους, εκ της ευημερίας του οποίου και μόνον εξαρτάται η ευτυχία απάντων των πολιτών». Η ύλη του αποτελείται από μελέτες, άρθρα, ειδήσεις, πρωτότυπες ή σε μετάφραση, που εξετάζουν επιστημονικά θέματα σχετικά με το εμπορικό ναυτικό από οικονομική, νομική, ιστορική και τεχνική σκοπιά. Περιείχε ακόμη, πίνακες των ναυπηγείων του Πειραιά, όρους των ναυλώσεων, την ήτση στα λιμάνια και στοιχεία του απομαχικού ταμείου.

Από το 1925, εκδιδόταν από τη Διεύθυνση Με-

λετών και Ναυτιλιακής Στατιστικής του υφυπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας. Το 1987 το υφυπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας επανεξέδωσε την *Επιδείξιση Εμπορικού Ναυτικού* σε ετήσια βάση έως το 1991.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΝΜ.

A.I. TZAMTZAS

Επιδείξις Κοινωνικής και Δημοσίας Οικονομικής

Αθήνα, Ιαν. 1932-1941, αρ. τχ. 1-33. Διευθυντές έκδοσης: Ξενοφών Ζολώτας (1904-2004) και Άγγελος Θ. *Άγγελόπουλος (1904-1995). Την πενταετία 1932-1936 κυκλοφορούσε τρεις φορές το χρόνο (Ιαν., Μάιο και Σεπτ.) και εξέδωσε 15 τεύχη, εκατόν πενήντα έως διακοσίων σελίδων περίπου το κάθε τεύχος. Από το 1937 έως την παύση της κυκλοφορίας της η έκδοση μετατράπηκε σε τριμηνιαία. Την τετραετία 1937-1940 κυκλοφόρησαν δεκαέξι τεύχη (τέσσερα ανά έτος), ενώ το 1941 η έκδοση σταμάτησε στο δεύτερο τεύχος, Σχήμα 8ο. «Τιμή εκάστου τεύχους δραχ. 30. Συνδρομαί εσωτερικού δραχ. 100, εξωτερικού Φρ. Γαλ. 40». Τεύχη κυκλοφόρησαν από τις εκδόσεις Ζαχαρόπουλου, από το τυπογραφείο του «Πυρσού» και αργότερα από τις εκδόσεις Παπαζήση.

Μέσα σε ένα περιβάλλον παγκόσμιας οικονομικής κρίσης η έκδοση του περιοδικού αποσκοπούσε, σύμφωνα με τους Ξ. Ζολώτα και Α. Άγγελόπουλο, δύο εξεχόντες πανεπιστημιακούς, στη μελέτη των «πολλαπλών οικονομικών προβλημάτων εκ της νεωτέρας οικονομικής εξελίξεως» καθώς και στην ευρύτερη διάδοση και ανάπτυξη των οικονομικών επιστημών στην Ελλάδα (τ. 1, αρ. τχ. Α').

Η ύλη, που παραμένει σε όλη τη διάρκεια έκδοσης του καθαρά οικονομικού χαρακτήρα και με αμετάβλητη διάρθρωση, ήταν χωρισμένη σε τρεις θεματικές ενότητες. Στην πρώτη δημοσιεύονταν κυρίως θεωρητικές οικονομικές αναλύσεις, ενώ στη δεύτερη, με γενικό τίτλο «Μελέται επί της Κοινωνικής και Δημοσίας Οικονομίας της Ελλάδος», δημοσιεύονταν άρθρα επικεντρωμένα στην ελληνική οικονομία. Ο τίτλος αυτός μετονομάστηκε το 1933 σε «Μελέται επί της Ελληνικής και Παγκοσμίου Οικονομίας», εμπλουτίζοντας τη θεματολογία με ζητήματα οικονομικών εξελίξεων σε διεθνές επίπεδο. Στην τρίτη ενότητα, με τίτλο «Στατιστικά», παρουσιάζονταν στατιστικές μελέτες, οι οποίες παρείχαν ποσοτικές πληροφορίες για το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας, τη δημοσιονομική κατάσταση του ελληνικού κράτους, την αξία των τραπεζογραμματίων κ.ά., χρησιμοποιώντας πλήθος πινάκων. Η ύλη ολοκληρωνόταν με παρουσιάσεις και κριτικές βιβλίων οικονομικών

επιστημών αλλά και βιβλιογραφία σχετική με τα εκύστοτε δημοσιευθέντα άρθρα.

Στο τέλος κάθε τεύχους υπήρχαν περιλήψεις των κύριων άρθρων του πρώτου μέρους στα γαλλικά. Με αυτόν τον τρόπο, κατά την άποψη των διευθυντών του, «καθίσταται γνωστή και εις το εξωτερικόν η παρ' ημίν επιστημονική οικονομολογική κίνησης» δημιουργώντας βάσεις διαλόγου ανάμεσα στην ελληνική και τη διεθνή επιστημονική κοινότητα των οικονομολόγων (τ. 1, αρ. τχ. Α', σ. 2). Το σκοπό αυτό ενίσχυαν και οι συνεργασίες με επιφανείς ξένους οικονομολόγους της εποχής, όπως ο Gustav Cassel (1866-1944) (ενδεικτικά: «Αι νεώτεροι κατευθύνσεις της νομισματικής ανορθώσεως», τ. 4, αρ. τχ. Γ', σ. 281-289· «Κατευθυντήριοι αρχαί νομισματικής πολιτικής», μτφρ. Μ. Σταυρινός, τ. 7, αρ. τχ. Β', σ. 117-127).

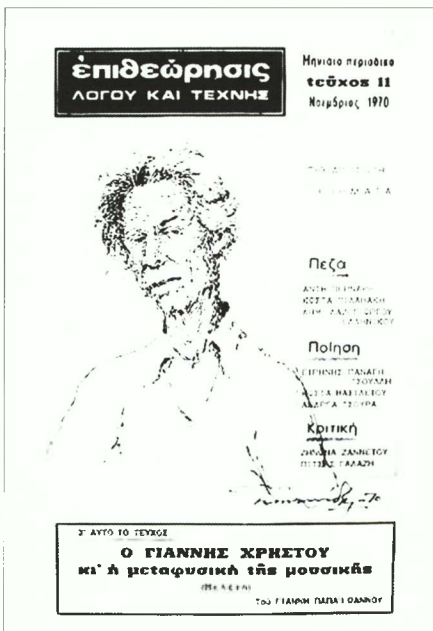
Ζητήματα νομισματικής ανάλυσης, απόψεις σχετικά με την καδοδήγηση της οικονομίας από το κράτος, τοποθετήσεις γύρω από το πρόβλημα του δημοσίου χρέους της χώρας αλλά και ειδικά αφιέρωματα σε οικονομικά θέματα της τότε διεθνούς επικαιρότητας βρέθηκαν στον πυρήνα των αναλύσεων του περιοδικού. Αξίζει να υπογραμμιστεί το ειδικό αφιέρωμα (στο πρώτο τεύχος του 1940, λίγους μήνες δηλαδή μετά την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου) για τις επιπτώσεις του πολέμου στην οικονομία και τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής, με άρθρα των Ξ. Ζολώτα, Α. Αγγελόπουλου, Χρ. Ευελπίδη, Σ. Αγαπητίδη, Ν. Μουσομήτη, Γ. Χαλκιάπουλου, Ανδρ. Κυρκιλίτση και Απ. Ανδρέου (τ. 9, αρ. τχ. Α', σ. 3-158).

Στη δεκαετή αδιάλειπτη παρουσία της η *Επιθεώρησις* εξελίχθηκε σε αντίπαλο δέος του **Αρχείου Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών*, που εξέδιδε ο Δημήτριος Καλιτσουάκης. Αποτέλεσε ένα εξειδικευμένο σε οικονομικά θέματα επιστημονικό περιοδικό, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση μιας κοινότητας οικονομολόγων. Στις σελίδες της φιλοξενήθηκαν άρθρα και πρωτότυπες μελέτες νέων επιστημόνων, αρκετοί από τους οποίους στελέχισαν τα πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας, ακολουθώντας ακαδημαϊκή σταδιοδρομία. Μεταξύ αυτών διακρίνονται, εκτός από τους διευθυντές, οι Ιερώνυμος Πίντος, Σωτήριος Αγαπητίδης, Γεώργιος Χαριτάκης, Δημήτριος Δελιδάνης, Παναγιώτης Δερτιλής κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΒΠΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μιχ. Ψαλιδόπουλος, «Μορφές οικονομικής σκέψης στην Ελλάδα. 1936-1940», στο Μιχ. Ψαλιδόπουλος (επιμ.), *Πολιτική Οικονομία και Έλληνες Διανοούμενοι*. Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω/Γ. Διρφανός, 1999, 119-167.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΣΥΡΜΑΛΟΓΟΥ

Επιθεώρησις Λόγου και Τέχνης

Μηνιαίο περιοδικό. Λευκωσία, Ιαν. 1970 - Ιούν. 1974, αρ. τχ. 1-38/39. Ως υπεύθυνος έκδοσης αναφέρεται ο Σπύρος Παπαγεωργίου και ακολούθως ο Μάριος Φασουλιώτης, ενώ την αρχική «πνευματική ομάδα» την αποτελούν οι Πίτσι Παλάζη, Νίκη Λαδάκη-Φιλίππου, Σοφοκλής Λαζάρου, Σπύρος Παπαγεωργίου και Ανδρέας Παστελλάς. Μηνιαίο, μονόστηλο / δίστηλο, είκοσι οκτώ έως εξήντα οκτώ σελίδων, με συνεχή σελιδαρίθμηση ανά τόμο, διαστάσεων 25x17 εκ. Τιμή φύλλου: 150 μιλς. Τυπογραφείο: Κυριαζή, Πειραιώς 21, Λευκωσία.

Το κυρίως λογοτεχνικό αυτό περιοδικό προβάλλει ευθύς εξαρχής ελληνοκεντρικούς στόχους. Εμφανίζεται ως στρατευμένο «στην υπηρεσία μιας ιδέας»: «Αισθάνεται να το δεσμεύει η υγιής Ελληνική πνευματική παράδοση, την οποίαν φιλοδοξεί να υπηρετήσει». Αυτοπαρουσιάζεται ως «πανελλήνιο περιοδικό» με «Θέση Ελληνική», και ταυτόχρονα απορρίπτει ως επικίνδυνες οποιοσδήποτε προσπάθειες για δημιουργία «κυπριακής συνείδησης» ή «κυπριακής κουλτούρας». Αποβλέπει στην «πνευματική ένωση» με την Ελλάδα, ωστόσο δεν γίνεται καμιά νύξη για το καθεστώς της δικτατορίας. Στις σελίδες του συγκεντρώνονται κείμενα κυρίως

από τον κυπριακό και κάποτε από τον ευρύτερο ελληνικό χώρο, ενώ φιλοξενούνται και ανταποκρίσεις για την περιυματική κίνηση στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη.

Ανάμεσα στους συνεργάτες του περιοδικού περιλαμβάνονται οι Ρ. Αποστολίδης, Κ. Βασιλείου, Γ. Βαφόπουλος, Όλγα Βότση, Πίτσα Γαλάξη, Δ. Διακαλόπουλος, Φ. Δέληφης, Π. Δρουσιώτης, Γ. Θέμελης, Π. Ιωαννίδης, Ι. Κουτσάκος, Μ. Κράλης, Π. Κριναίος, Γ. Μαγκλής, Κωστούλα Μητροπούλου, Κ. Μόντης, Μ. Πασιαρδής, Α. Παστελλάς, Κ. Πλησής, Γ. Σκαρίμπας, Κυρ. Χαλαραμπίδης, Α. Χριστοφίδης κ.ά. Δεν λείπουν σημειώματα για την πολιτική, τη φιλοσοφία, τη γλώσσα, την εκπαίδευση, το θέατρο σκίων κ.ά. Με αφορμή τον θάνατο του Σεφέρη, αφιερώνονται σελίδες στον άνθρωπο και στον ποιητή. Από τα υπόλοιπα δημοσιεύματα, αξ σημειωθούν τα φιλολογικά απομνημονεύματα του Μελέη *Νικολαΐδη, το άρθρο του Μ. Κράλη για τον πεζογράφο Ν. Βραχίμη, τα άρθρα της Μαρίας Πατιχή (για το ξένο μυθιστόρημα του 20^{ου} αιώνα, για τον Σικελιανό ή για το θέμα του χρόνου στο έργο του Μ. Proust), η αναφορά του Α. Χριστοφίδη στους «καταραμένους» ποιητές, η συνέντευξη του Άγγ. Τερζάκη στην Πίτσα Γαλάξη, η μελέτη του Κ. Πιλαβάκη για τα κυπριακά τοπωνύμια κ.ά. Πολύ μεμονωμένες είναι οι μεταφράσεις από τη διεθνή λογοτεχνία: μεταξύ άλλων μεταφράζονται κείμενα των S. Beckett (Π. Ευαγγελιάτος), J. Corbidge (Κούλα Κότσαπα), T.S. Eliot (Σοφία Λαζάρου), J.P. Jacobsen (Τατιάνα Σταύρου), Α. MacLish (Υπατία Δελή), E. Pound (Γ. Πογιατζής), J. Prévert (Μ. Ιακωβίδη, Β.Β.Κ.), D. Thomas (Υπατία Δελή) κ.ά. Οι στήλες της διδλοκριτικής, που συνήθως υπογράφονται από τους Π. Γαλάτη και Α. Παστελλά, συχνά περιορίζονται στην παρουσίαση τοπικών λογοτεχνικών εκδόσεων.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΗΚ, ΔΒΛεμ, ΙΑΜ, ΣΒ.

ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΠΑΛΕΟΝΤΙΟΥ

Επιθεώρησης Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών

Τριμηνιαίον επιστημονικόν περιοδικόν, Αθήνα, 1946-1967, αρ. τ. 1-22. Ιδρυτής-διευθυντής: Ξενοφών Ε. Ζολώτας (έως το 1966). Υπεύθυνη σύνταξης (1949-1966) και διευθύντρια (1967): Μαρίνα Ν. Γουδή. Τριμηνιαίο, με πολλά διπλά εξαμηνιαία τεύχη. Η τιμή τεύχους ποικίλλει και ακολουθεί τις διακυμάνσεις της οικονομίας. Ο αριθμός σελίδων ανερχόταν κατά μέσο όρο στις τριακό-

σιες ετησίως, με σημαντικές διακυμάνσεις μεταξύ περιόδων. Διαστάσεις: 22x14,5 εκ. Τυπογραφείο: Παπαζήσης.

Ένα από τα σημαντικότερα επιστημονικά περιοδικά της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου στον χώρο των κοινωνικών επιστημών, κυκλοφορεί στις αρχές του 1946, με στόχο «να προωθήσει τις θεωρητικές οικονομικές και κοινωνικές μελέτες και να συντελέσει εις την δημιουργίαν των προϋποθέσεων αντικειμενικής και συστηματικής αντιμετώπισης των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων». Φιλοδοξία του είναι να συνεχίσει το έργο που είχε αναλάβει προπολεμικά η **Επιθεώρησης Κοινωνικής και Δημόσιας Οικονομικής* (1932-1942), της οποίας η κυκλοφορία είχε διακοπεί την περίοδο της Κατοχής. Τη διεύθυνση αναλαμβάνει ο Ξενοφών Ζολώτας που μαζί με τον Άγγελο *Αγγελόπουλο διηύθυναν και το προηγούμενο περιοδικό. Στο προγραμματικό κείμενο του πρώτου τεύχους, ο Ζολώτας δίνει το στίγμα της νέας έκδοσης: «η *Επιθεώρησης* θα έχη καθαρά επιστημονικόν χαρακτήρα. Η υπ' αυτής δημοσιεύσεις εργασιών θα τελή υπό την μόνην προϋπόθεσιν της επιστημονικής αντικειμενικότητος και της ευσυνειδητού ερεύνης των θεμάτων. [...] θα θεωρήσει τον σκοπόν της εκπληρούμενον εαν αι στήλαι της συντελέσουν εις την προαγωγήν τόσοσ της επιστήμης γενικών όσον και της ερεύνης των ελληνικών προβλημάτων.»

Καθηγητής της πολιτικής οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ακαδημαϊκός και διοικητής της Τραπεζής της Ελλάδος (1944-1945, 1955-1967 και 1974-1981), ο Ζολώτας αποτέλεσε έναν από τους διαπρεπέστερους Έλληνες οικονομολόγους του 20^{ου} αιώνα. Η προσωπική του ακτινοβολία και οι θεσμικοί του ρόλοι του επέτρεπαν να επηρεάζει πολλές πτυχές της μεταπολεμικής οικονομικής ζωής, πόσο μάλλον τα περιεχόμενα του περιοδικού το οποίο διηύθυνε. Με τον Ζολώτα στο τιμόνι της και τη στενή συνεργατιάδα του –Μαρίνα Γουδή– στη δέση της υπεύθυνης σύνταξης, η *Επιθεώρησης* φυσικό ήταν να ακολουθήσει τα ενδιαφέροντα και τις ευαισθησίες του ιδρυτή της και των ανθρώπων που τον περιέβαλλαν.

Κύρια δεξαμενή συνεργατών ήταν ο πανεπιστημιακός χώρος, με πυρήνα τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ στο έμφυχο δυναμικό του αργότερα προστέθηκαν τα στελέχη της Διεύθυνσης Μελετών της Τραπεζής της Ελλάδος, καθώς και του ΚΟΕ (Κέντρο Οικονομικών Ερευνών,

μεταγενέστερα ΚΕΠΕ / Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών). Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι με την υποστήριξη του Ζολώτα η Μ. Γουδή απέκτησε έναν εξίσου διττό ρόλο ως υφηγήτρια (1954) –και αργότερα καθηγήτρια– πολιτικής οικονομίας και, ταυτόχρονα, ως τμηματάρχης στην Τραπεζα της Ελλάδος.

Σε αντίθεση με όσα μαρτυρά το όνομά της, η *Επιθεώρηση* από χωρίς μετεξελιχθηκε σε αμιγώς οικονομικό περιοδικό, με το μερίδιο των πολιτικών, κοινωνιολογικών, φιλοσοφικών και λοιπών άρθρων να φθίνει σταθερά και να εκλείπει σχεδόν παντελώς τη δεκαετία του 1960. Παρέμεινε πιστή στον αρχικό της προσανατολισμό και –σε αντιδιαστολή με την πλειονότητα του οικονομικού Τύπου– δημοσίευε σχεδόν αποκλειστικά επιστημονικά δοκίμια και πραγματείες που δεν απευθύνονταν στο ευρύτερο αναγνωστικό κοινό ή έστω στον επιχειρηματικό κόσμο, αλλά στη στενή κοινότητα των ελλήνων ακαδημαϊκών-οικονομολόγων. Πολύ συχνά μάλιστα διαφαίνεται καθαρά η επιθυμία ενημέρωσης του ελληνικού επιστημονικού κόσμου για οικονομικές θεωρίες, τεχνικές και ρεύματα που απαντώνται στο εξωτερικό. Σε αυτό το πνεύμα, φιλοξενεί αρκετές μεταφρασικές ξένων άρθρων, ενώ στην πορεία του χρόνου εμφανίζει έναν συνεχώς αυξανόμενο αριθμό μαθηματικών και οικονομετρικών μελετών που αντιπροσωπεύουν τα «σύγχρονα» οικονομικά.

Βέβαια, η προσπάθεια δημιουργίας ενός αμιγώς επιστημονικού οικονομικού περιοδικού στην Ελλάδα της δεκαετίας του 1940 και του 1950 εγκυμονούσε και αρκετούς κινδύνους. Πολλά από τα κείμενα που δημοσιεύονταν δεν αποτελούσαν παρά μεταφράσεις και περιλήψεις ξένων εργασιών, των οποίων το ενδιαφέρον για την ελληνική οικονομική σκέψη ήταν αμφίβολο. Δοκίμια καθαρά θεωρητικά, γχειριδιακού χαρακτήρα και ύφους, καταλάμβαναν πολλές από τις σελίδες της *Επιθεώρησης*, και μάλιστα σε μία περίοδο όπου οι τρέχουσες εξελίξεις ήταν κοσμογονικές, και η Ελλάδα αναζητούσε τρόπους να σταθεροποιήσει και να ανοικοδομήσει την οικονομία της. Τα φαινόμενα αυτά δεν είναι άγνωστα στη διεύθυνση του περιοδικού, που μέσω της στήλης «Χρονικά» παρεμβαίνει σε οξύ ύφος το 1947, λέγοντας ότι: «Όσον και εάν τα κοινωνικά και οικονομικά περιθώρια είναι παρ' ημών στενά δια την ανάπτυξιν ειδικότερων οικονομικών ερευνών, ανάγκη είναι να μην περιοριζόμεθα εις την έκθεσιν, υπό μορφην ενίοτε απλής σχεδόν συλλογής ξένων απόψεων,

γνωστών θεωριών, αλλά να στραφόμεν εις την έρειναν δεμάτων της ελληνικής ιδίως πραγματικότητας με συλλογικές εργασίας και έλεγχον των καθ' έκαστον απόψεων. Παραλλήλως πρέπει και διδλοκρισίου να ανταποκριθούν προς τον προορισμόν των. Δια το συμφέρον της χώρας και των νέων ανθρώπων που περιμένουν καθοδηγήσιν πρέπει να λέγεται το καλύτερον καλόν, το ανόητον ανόητον και η απάτη απάτη.» (αφ. τχ. 4, έτ. Β', σ. 409).

Η έλλειψη εμπειρικών μελετών και άρθρων με αναφορές στις τρέχουσες εξελίξεις υποχωρεί σταδιακά καθώς τη δεκαετία του 1950 αυξάνεται κατακόρυφα ο αριθμός των δημοσιευόμενων ομιλιών και προστίθενται νέοι συνεργάτες. Επίσης, αναδεικνύεται σε κατεξοχήν φορέα δημοσίευσης του ερευνητικού έργου της Τραπεζής της Ελλάδος, ενώ δεν λείπουν και τα άρθρα συνεργατών του ΚΟΕ (Απ. Λάζαρης, Ανθρ. Παπανδρέου, Γ. Κουτσουμάρης). Εντύποις παραμένει πάντοτε το κύριο ελληνικό οικονομικό περιοδικό όπου δημοσιεύονται αμιγώς θεωρητικές πραγματείες, με το ήμισυ περίπου των άρθρων που φιλοξενούνται στις σελίδες της να μην αναφέρονται σε καμία συγκεκριμένη χώρα και να απέχουν από οποιαδήποτε πρόταση πολιτικής. Την ίδια φιλοσοφία αντανακλούσαν και οι περισσότερες από τις επιλογές των διβλίων που δημοσιεύονταν στις σελίδες των διβλιοκρισιών της.

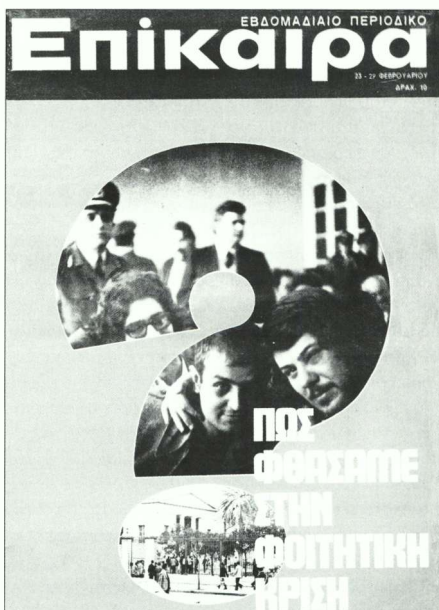
Η στενή σχέση με τον Ζολώτα, το Πανεπιστήμιο Αθηνών και την Τραπεζα της Ελλάδος ήταν λογικό να αντικατοπτρίζεται και στις θεματολογικές προτιμήσεις του περιοδικού. Έτσι, πέραν των γχειριδιακών πραγματειών που αναφέρονταν σε τομείς της μακροοικονομίας ή της μικροοικονομίας, μεγάλο μέρος του περιοδικού καταλαμβάνεται από άρθρα που αναφέρονται στη νομισματική πολιτική, τον πληθωρισμό, καθώς και τις διεθνείς νομισματικές και εμπορικές σχέσεις. Πολλά από αυτά βέβαια συναρτώνται με τις εκάστοτε εξελίξεις στον ελληνικό χώρο (π.χ. υποτίμηση του 1953, είσοδος στην ΕΟΚ / Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, πρόδρομος της ΕΕ / Ευρωπαϊκή Ένωση κ.ά.), αλλά η διαχρονική έμφαση προς τον νομισματικό τομέα σίγουρα αποτελεί σημάδι της παρουσίας του Ζολώτα. Μεταξύ των άλλων θεματικών περιοχών που καλύπτονται, πολλές αντιπροσωπεύουν κυρίως τα ιδιαίτερα επιστημονικά ενδιαφέροντα συγκεκριμένων τακτικών συνεργατών της *Επιθεώρησης*, όπως των Ι. Κούλη (δημόσια οικονομική και φρολογία), Απ. Λάζαρη (γραμμικός προγραμματισμός), Γ. Χαλικιόπουλου (νομισματική θεωρία), Ν.

Αναγνωστόπουλου (ιστορία της οικονομικής σκέψης), Κ. Καλόγρη (οικονομία των επιχειρήσεων) κ.ά.

Στα 22 χρόνια της κυκλοφορίας της συνετέλεσε στην πραγματοποίηση του οράματος του ιδρυτή της, δηλαδή στην προώθηση ενός σύγχρονου επιστημονικού λόγου για την οικονομία, εμπνευσμένου από τις διεθνείς εξελίξεις και τις νέες ερευνητικές μεθόδους. Ωστόσο, αν και με τον τρόπο αυτό συνέβαλε στην αυτονομία των οικονομικών ως επιστημονικού χώρου, το ίδιο το περιοδικό δεν κατάφερε να αυτονομηθεί από την προσωπική διαδρομή του ιδρυτή και διευθυντή της. Η χούντα των συνταγματαρχών οδήγησε τον Ζολώτα εκτός της Τραπέζης της Ελλάδος και την *Επιθεώρησι* στην οριστική διακοπή των εκδόσεών της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΤΕ (πλ. σ.), ΓΠΑ (τ. 1-8, 1946-1953), ΚΕΠΕ (πλ. σ.).

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΚΡΙΑΔΗΣ

Επικαιρά

Εβδομαδιαίο, εικονογραφημένο περιοδικό, ελληνικής και διεθνούς επικαιρότητας. Αθήνα, 9 Αυγ. 1968 - 29 Δεκ. 1982, αρ. τχ. 1-804 και 7 Μαΐου 1987 - 18 Μαρτ. 1988, αρ. τχ. 1-28(832). Εκδότης: Γιάννης Α. Πουρνάρας. Διεύθυνση συντάξης: Ειρήνη Ι. Πουρνάρα στα πρώτα χρόνια, και στη συνέχεια Χρήστος Πασαλάρης. Άλλος υπό-

τιτλος: *Εβδομαδιαίο περιοδικό*. Εβδομαδιαίο, εκατό σελίδων περίπου, τρίσηλο / τετράσηλο, εικονογραφημένο και έγχρωμο, διαστάσεων 33x24 εκ., εξώφυλλο όφρετ. Τιμή τευχούς: 10 δρχ. / 50 δρχ. / 250 δρχ. Εκδίδεται από την «Πάπυρος Πρeς».

Κατά τις διάφορες περιόδους, γίνονταν αλλαγές στα πρόσωπα της διεύθυνσης αλλά και στις θεματικές ενότητες του περιοδικού. Στην πρώτη του μορφή τα θέματα ήταν: πολιτική, ρεπορτάζ, έρευνα, μόδα, αυτοκίνητο, αθλητισμός, αναγνώσματα, ειδικά λευκώματα, έβδομη τέχνη, κριτική θεάτρου. Μόνιμες στήλες: διάλογος με αναγνώστες, ωροσκόπιο, ίντεξ (σατιρικό), σταυρόλεξα, παιχνίδια, ημερολόγιο θεάτρου και χορού κ.ά., επικαιρες γνώμες. Η διεθνής επικαιρότητα, αν και καλύπτει λιγότερη έκταση από την εσωτερική, έχει αξιόλογη παρουσία. Σημειώνουμε ενδεικτικά την ιστορία σε συνέχειες της οικογένειας των Κένεντυ, το αφιέρωμα στον Φελίππ, τα λευκώματα για τους Κοπέρνικο, Κέπλερ, Αϊνστάιν, τις συνεντεύξεις του Τίτο, του Ζαν Ρουστάν (βιολόγου) και του αρχηγού της παλαιστινιακής οργάνωσης Αλ Φατάχ.

Ενδιαφέρον έχουν και οι μεταφράσεις λογοτεχνικών έργων: Ισαάκ Ασίμωφ, Γκράχαμ Γκρόν, Κάθριν Μάνσφελντ, Σόμερσετ Μωμ, Λουίτζι Πιραντέλλο, Τζών Στάνιμπεκ, Μπέρναρντ Σω, Άλντους Χάξλεϊ κ.ά. Στα ελληνικού ενδιαφέροντος θέματα περιλαμβάνονται και έρευνες για το θέατρο και τον ελληνικό κινηματογράφο, αφιερώματα στον Ελευθέριο Βενιζέλο, συνέντευξη του προέδρου Μακαρίου, έρευνες για τη ζωή του Γ. Χαλεπά και του Κ. Παρθένη και πολλά άλλα. Στα τεύχη της επταετίας ο αριθμός των σελίδων δεν ξεπερνά τις εκατό, η θεματολογία είναι περιορισμένη, αποφεύγοντας τα «επικίνδυνα» πολιτικά ζητήματα, οι συνεργάτες λίγοι και πολλά τα ανυπόγραφα κείμενα ή με ψευδώνυμα. Πρωτότυπα ρεπορτάζ, συνεντεύξεις και έρευνες, επιχειρούν η Λιλή Ζωγράφου, η Σούλα Αλεξάνδρου (Αλεξάνδροπούλου), ο Γιώργος Λιάνης και ο Φρέντυ *Γερμανός.

Στη μεταπολίτευση πολλαπλασιάζονται οι σελίδες, μικραίνει λίγο το σχήμα, καλύτερευει η αισθητική εξώφυλλο και περιεχομένου, δίνεται έμφαση στην πολιτική ειδησιογραφία. Οι στήλες κριτικής του βιβλίου, του θεάτρου, του κινηματογράφου, του χορού και της μουσικής συστηματοποιούνται. Η τηλεόραση μπαίνει στο επίκεντρο και προστίθενται οι πλευρές της τεχνολογίας, της επιστήμης και της υγείας. Οι συνεργάτες είναι δεκάδες και από αυτούς

αναφέρονται οι πιο γνωστοί: Φοίβος Ανωγειανάκης, Νίκος Δήμου, Αλέξης Κωστάλας, Τάσος Λιγνάδης, Γάκας Μενδράκος, Τώνης Σπιτέρης.

Τα *Επικάρα*, διανύοντας διαδρομή είκοσι χρόνων, αποτύπωσαν στα πολυσέλιδα τεύχη τους την κοινωνική ζωή και τις εξελίξεις στην ελληνική κοινωνία, καταγράφοντας παράλληλα τα πιο σημαντικά γεγονότα και τις αλλαγές στον διεθνή χώρο. Στα πρώτα τους βήματα πήραν τη σκυτάλη από τις προδικτατορικές **Εικόνες* της Ελένης **Βλάχου*, τις ενσωμάτωσαν και για κάποιους μήνες κυκλοφορούσαν συγχρόνως, αλλά χωριστά, με παρόμοιο περίπου εξώφυλλο και περιεχόμενα. Οι *Εικόνες* πολύ γρήγορα έκλεισαν και παρέμειναν τα *Επικάρα* σε μια μοναχική πορεία στους χαλεπούς εκείνους καιρούς.

Την περίοδο της μεταπολίτευσης, το περιοδικό προσπάθησε να προσαρμόσει την ειδησιογραφία του, διευρύνοντας την πολιτική του ενημέρωση και δίνοντας βάρος στα πολιτιστικά θέματα με ένα εκλεκτό επιτελείο συνεργατών. Η εμφάνιση όμως των εντύπων life-style, η περιοδικοποίηση της μορφής των εφημερίδων (ταμπλόιντ), και η δημιουργία του ποιστικού *Τέταρτου* του Μάνου Χατζηδάκι, δεν άφησαν πολλά περιθώρια για επιδίωξη περιοδικών του τύπου των *Επικαιρών* και τα οδήγησαν στο οριστικό κλείσιμο.

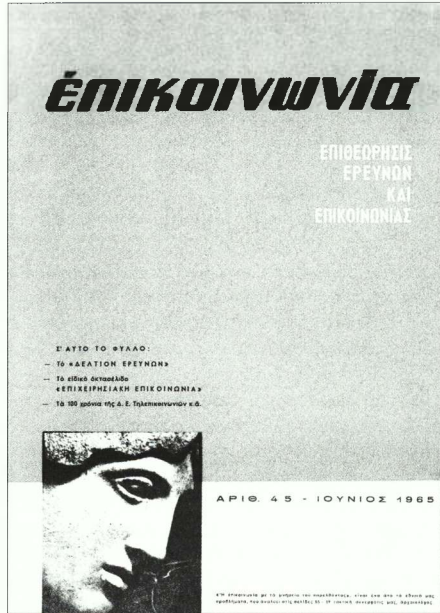
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΕΒΕΛΑΚΗΣ

Επικοινωνία

Επιθεώρησης Ερευνών και Επικοινωνίας, Αθήνα, 1965-1977, αρ. τχ. 1-30<>, με διακοπές: Ιαν. 1965 - Σεπτ. 1973, περ. Α', αρ. τχ. 1-19 και Ιαν. 1975-1977, περ. Β', αρ. τχ. 20-30. Εκδόστη-αρχισυντάκτης: Ιωάννης Μ. Λαβέτζης· μετά το 1970 ως εκδόστη αναφέρεται το «Πρακτορείον Διεθνούς Τύπου» και ως διευθυντής ο Ι.Μ. Λαβέτζης. Άλλος υπότιτλος: *Μηνιαίο Οικονομικό και Επιχειρηματικό Περιοδικό* (μετά το 1970). Μηνιαίο, σαράντα τεσσάρων σελίδων αρχικά και αργότερα πενήντα δύο σελίδων, τρίστιχο, διαστάσεων 29x21 εκ. Τιμή τεύχους: 10 δρχ. Συνδρομές: ιδιωτών 120 δρχ., επιχειρήσεων 300 δρχ. και οργανισμών 500 δρχ. Μετά το 1970 η τιμή φύλλου είναι 20 δρχ. και οι συνδρομές αυξήθηκαν σε 200, 500 και 1000 δρχ. αντιστοίχως.

Είναι η πρώτη φορά, μετά το π. **Δημοσίτης* και *Προβολή* του Μ. Παυλίδη, που ο κλάδος της εμπορικής επικοινωνίας αντιμετωπίζεται από ένα περιοδικό έντυπο με ευρύτητα πνεύματος. Από τους πρωτόπορους στον κλάδο της επικοινωνίας και μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Δημοσίων Σχέσεων ήταν ο ιδρυ-

τής του, Γιάννης Λαβέτζης, δημοσιογράφος στην εφ. *Το *Βήμα*, ο οποίος ταυτόχρονα δημούργησε και την εταιρεία δημοσίων σχέσεων και παροχής υπηρεσιών επικοινωνίας με τον ίδιο τίτλο (η σημερινή ANTENNA). Στο πρώτο κύριο άρθρο διατυπώνει τις απόψεις του για την επικοινωνία: «η διαρκής εξέλιξη των επικοινωνιών και η εξ αυτής αποδιδόμενη βαρύτητα εις την τεχνολογικήν πλευράν, αποξενώνει καθημερινά και περισσότερο τα στοιχία ανθρωπισμού και δημιουργεί μίαν βαρείαν προβληματικήν πραγματικότητα για την άσκησι μιας ουσιώδους επικοινωνίας στο σύγχρονο κόσμο».

Από το πρώτο τεύχος του το εξαιρετικά προσεγμένο για την εποχή του έντυπο, περιείχε πολλά θέματα για τις δημόσιες σχέσεις και την εταιρική επικοινωνία καθώς και στήλες με πλούσια ελληνική και διεθνή ειδησιογραφία για τα ΜΜΕ, την οπτικοακουστική παραγωγή και τη διαφημιστική παρουσία επιμέρους κλάδων (λ.χ. στο τχ. 1 παρουσιάζεται ανάλυση για το ντοκιμαντέρ, τον ΕΟΤ / Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού ή το ελληνικό διδύλι). Κάλυπτε εκτός από θέματα πολιτικής, επιχειρηματικής και κοινωνικής επικοινωνίας και πολλά άλλα δημοσιογραφικά ζητήματα. Περιείχε μεταξύ άλλων μετα-

φράσεις ξένων περιοδικών, συνεργασίες εκπροσώπων φορέων, ενώ μετά το 1970 αποκτά ανταποκριτή στη Θεσσαλονίκη (Α. Μελκίδου) και στο Λονδίνο (Η. Mettis). «Ο κόσμος νόμιζε ότι ήταν το περιοδικό του ΟΤΕ, τέτοια σύγχυση υπήρχε τότε με τον όρο επικοινωνία» επεσήμανε ο εκδότης.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το περιοδικό εγκαινιάζει μια συνηθισμένη στο εξωτερικό τακτική, της δημοσιογραφίας, δηλαδή, και ένδρασης στο εσωτερικό του «φακέλων» με συγκεκριμένη σε κάθε τεύχος θεματική. «Το περιοδικό είχε ειδικό ένθετο για τη δημοσιογραφία πριν κυκλοφορήσει ο [Α.] Φιλιππόπουλος το περιοδικό **Ελευθεροτυπία*. Επίσης, υπήρχε ένθετο με τίτλο “*Δελτίον Ερευνών*”. Η πρώτη έρευνα της Ένωσης Διαφημιστικών Εταιρειών Ελλάδας για τα media, παρουσιάστηκε στο περιοδικό και ζητήσα από μια επιτροπή ανθρώπων της επικοινωνίας και της πληροφόρησης –θυμάμαι ότι συμμετείχαν κάποιοι από την εταιρεία του Δοξιάδη– να κρίνουν την έρευνα, η οποία είχε όπως αποδείχτηκε αρκετές ατέλειες», θυμάται σήμερα ο Γ. Λαβέτζης. Μεταξύ των ειδικών αυτών φακέλων που εμφανίζονταν σε κάθε τεύχος σημαντικότερο ήταν το προαναφερθέν «*Δελτίον Ερευνών*», το πρώτο ένθετο για την πολιτική δημοσκοπήση, τη βιομηχανική έρευνα και την έρευνα αγοράς, στο οποίο έγραφαν τα σημαντικότερα στελέχη των δύο αυτών κλάδων. Στις αρχές του 1973 ο Λαβέτζης πρόσθεσε στο περιοδικό το ένθετο «*Μαζική Επικοινωνία*», αποκλειστικά με θέματα για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας (media), το οποίο κυκλοφόρησε δύο φορές. Δεν έλειπαν όμως και τα πολιτικά θέματα, ειδικά όσα αφορούσαν στην πολιτική επικοινωνία με την ευρύτερη έννοια, είτε επρόκειτο για δημοσκοπήσεις, είτε για ενέργειες διεθνών σχέσεων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο δεύτερο κιόλας τεύχος ο εκδότης εντάσσει πολιτική ανάλυση των εξωτερικών σχέσεων της χώρας, πάντα υπό το πρίσμα της επικοινωνίας με τη δημοσίευση του άρθρου «*Τύπος και ο χειρισμός του “Μακεδονικού”*».

Μεταξύ των συνεργατών ήταν οι Τ. Πετρή, Σπ. Ζευγαρίδης (εμφανίζεται σταθερά σε όλα τα έντυπα της δεκαετίας 1960), Στ. Ροζάνης, Μ. Νεοχωρίτης, Γ. Λυθικός, Λίλα Κουρκουλάκου (σηκηνοδέτις), Θ. Φραγκόπουλος (σύμβουλος δημοσίων σχέσεων), Δ. Κακαβελάκης (σύμβουλος δημοσίων σχέσεων και στέλεχος του Δημοσιογραφικού Οργανισμού Λαμπράκη), Ι.Ν. Παπαμαχαλάκης (εκδότης του π. **Δελτίον Διοικήσεως Επιχειρήσεων*) κ.ά., ενώ ο Δ. Μα-

γκλιβέρας συμμετέχει κι εδώ, γράφοντας για θέματα δημοσίων σχέσεων και έρευνας αγοράς.

Η έκδοσή του διακοπύεται τον Σεπτέμβριο 1973, όταν ο εκδότης δημοσίευσε, σε καθεστώς πλήρους λογοκρισίας, μετάφραση άρθρου με τίτλο «*Και τώρα τι θα λέγατε για λίγη δημοκρατία;*». Επανεκδόθηκε μεταπολιτευτικά και κυκλοφόρησε συνολικά περί τα 30 τεύχη μέσα σε διάστημα λίγων ετών, χωρίς συγκεκριμένη περιοδικότητα. Ο Ι. Λαβέτζης εξέδωσε και το π. *Πωλητής* το 1975, το οποίο κυκλοφόρησε περίπου 15 τεύχη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΒ (ελλ. α.), Ιδιωτική συλλογή Ιωάννη Λαβέτζη.

ΠΗΓΗ: Συνέντευξη του Ιωάννη Λαβέτζη στον υπογράφο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θ. Αντωνίου, «Κλαδικός τύπος και έντυπα για την εμπορική επικοινωνία και τα μέσα», *Marketing Week*, τχ. 1000 (Απρ. 2004), 130-145.

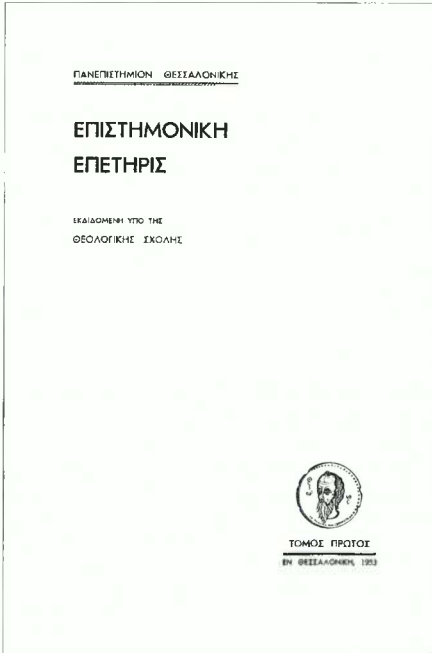
ΘΑΝΑΣΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Επιστημολόγος

Μηνιαία Επιστημονική Επιθεώρησης, Αθήνα, Ιαν. 1932 - Δεκ. 1934, αρ. φ. 1-36. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Ι.Φ. Δημάρατος (1893-1980), φιλόλογος και δημοσιογράφος, Μηνιαία έκδοση, δεκαετίς έως αρχές οκτώ σελίδων σε κάθε τεύχος, με συνεχή αρίθμηση, Σύνολο σελίδων: 578, Διαστάσεις: 28.8x21 εκ. (δίστιγλο), Τιμή τεύχους: 5 δρχ. Ετήσιες συνδρομές: 50 δρχ. Γραφεία: Διδύμου 9 (έως το τχ. 7, Ιουλ. 1932), Μεγ. Αλεξάνδρου 102 (από τον Οκτ. 1932), Λένορμαν 8 (από τον Αύγ. 1933).

Στο κύριο άρθρο του πρώτου τεύχους με τίτλο «*Επιδιώξεις και πεποιθήσεις*» αναλύονται οι σκοποί της έκδοσης. Ο Δημάρατος, ο οποίος δημοσίευσε πολλές φιλολογικές μελέτες και το 1964 το βιβλίο *Περί λόγου*, θεωρεί ότι τα εκπαιδευτικά και επιστημονικά πράγματα βρίσκονται σε οριακό σημείο και φιλοδοξεί να συμβάλει στην αναβάθμισή τους. Για τον λόγο αυτό υποστηρίζει ότι ο *Επιστημολόγος* θα είναι κατάλληλος για τη διάδοση «*υγιών επιστημονικών αρχών και μεθόδων*», για την παρακολούθηση, επιστημολογικά και βιβλιογραφικά, της σύγχρονης επιστημονικής κίνησης και των νεωτέρων ανακαλύψεων, για την προώθηση της έρευνας σε θέματα επιστημονικής ορολογίας και κριτικής.

Στο περιοδικό αρθρογραφούν σημαντικές προσωπικότητες των γραμμάτων και των επιστημών εκείνης της εποχής, όπως οι Γ. Αθανασιάδης, Δ. Αιγινήτης, Ε.Μ. Αντωνιάδης, Μ. Βελλάς, Κ. Ζέγγελης, Κ. Καραθεοδωρή, Γ. Ματθαίουπουλος, Μ. Στεφρα-

επιστήμης, μελών ΔΕΠ (Διδακτικό Επιστημονικό Προσωπικό), ομοτίμων καθηγητών και επιστημονικών συνεργατών της Θεολογικής Σχολής του ΑΠΘ. Στην έκδοση του τ. 29 (1986-1989), που αποτελεί και την τελευταία κοινή έκδοση της *Επετηρίδας*, διευθυντής ήταν ο καθηγητής Γρηγόριος Δ. Ζιάκας. Ο τόμος ήταν αφιερωμένος στη μνήμη των καθηγητών Βασιλείου Π. Στογιάννου, Θωμά Μ. Προβατάκη και Ιωάννου Ε. Αναστασίου. Περιελάμβανε επίσης άρθρα επιμελημένα από μέλη ΔΕΠ της Σχολής, σχετικά με την επιστημονική και συγγραφική δράση των προαναφερθέντων καθηγητών.

Από το ακαδημαϊκό έτος 1989-1990 η *Επιστημονική Επετηρίδα της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* εκδίδεται σε Νέα Σειρά, η οποία περιλαμβάνει δύο αυτοτελείς τόμους, έναν του Τμήματος Θεολογίας και έναν του Τμήματος Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας. Την πράξη της διαίρεσης της ενιαίας *Επιστημονικής Επετηρίδας* της Σχολής και την αναμενόμενη έκδοση αυτοτελούς τόμου εκ μέρους του κάθε Τμήματος υπαγόρευσε σύμφωνα με τις εκδοτικές επιτροπές των δύο νέων *επετηρίδων*, ο νόμος 1268/82

για τα ΑΕΙ (Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα), βάσει του οποίου η Θεολογική Σχολή διαιρέθηκε σε δύο αυτοτελή Τμήματα. Έτσι, από το ακαδημαϊκό έτος 1989-1990 τα δύο Τμήματα προβαίνουν στην έκδοση δικού τους, αυτοτελούς τόμου, *Επιστημονικής Επετηρίδας*, που εκφράζει τις ιδιαίτερες κατευθύνσεις και τους θεολογικούς προβληματισμούς που καλύπτουν όλους τους κλάδους της θεολογικής επιστήμης μελών ΔΕΠ, ομοτίμων καθηγητών και επιστημονικών συνεργατών κάθε Τμήματος.

Η *Επετηρίδα* του Τμήματος Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας «αν και διαφοροποιείται από την προγενέστερη ενιαία *Επετηρίδα* της Σχολής, ουσιαστικά αποτελεί αδιάσπαστη συνέχεια της, αφού και τον τίτλο της διατηρεί απaráλλακτο και στις ίδιες κατευθυντήριες θεολογικές της γραμμές κινείται». Οι τ. 5 (1998) και 6 (1999) «αφιερώθηκαν» στη μνήμη του καθηγητή Παναγιώτη Κ. Χρήστου («αφιέρωμα Α΄ και Β΄» αντίστοιχα). Στους τόμους αυτούς γίνεται εκτενής αναφορά στη ζωή και το επιστημονικό και συγγραφικό έργο του καθηγητή.

Η *Επετηρίδα* του Τμήματος Θεολογίας περιλαμβάνει αρκετούς τόμους που έχουν «αφιερωθεί τιμητικά» σε ομοτίμους καθηγητές του Τμήματος Θεολογίας. Πιο συγκεκριμένα «Τιμητικό αφιέρωμα» αποτελούν: τ. 6 (1996), στον ομότιμο καθηγητή Νικόλαο Γρ. Ζαχαρόπουλο· τ. 8 (1998), στον ομότιμο καθηγητή Αντώνιο-Αιμίλιο Ταχιάο· τ. 9 (1999), στον ομότιμο καθηγητή Αλέξανδρο Γουσιδή· τ. 11 (2001), στους ομότιμους καθηγητές Πρόδρομο Ακανδόπουλο και Βασίλειο Ψευτογκά· τ. 12 (2002), στον ομότιμο καθηγητή Νικόλαο Αθ. Ματσούκα. Το πρώτο άρθρο των ανωτέρω τόμων αναφέρεται κατά κανόνα, στη ζωή και το επιστημονικό έργο των τιμωμένων, επιμελούμενο από κάποιο μέλος ΔΕΠ του Τμήματος, που είναι επιφορτισμένο κάθε φορά με αυτό το καθήκον.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΘΣΑΠΘ (πλ. α.), ΘΣΠΑ (πλ. α.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Θ. Μπουγάτσος, *Βιβλιογραφία Ελληνικού Θρησκευτικού Τύπου (1826-1966)*, Αθήνα 1974.

ΑΘΗΝΑ Ν. ΚΟΝΤΑΛΗ

Επιστημονική Επετηρίς της Θεολογικής Σχολής του Αθήνης Πανεπιστημίου

Αθήνα, 1924-2003, αρ. τ. 1-38, συνεχίζεται. Διευθυντής: Κ.Ι. Δουβουνιώτης (1926), Γρ. Παπαμιχαήλ (1935/1936-1937/1938). Από τον τ. 10 (1956) παίει το καθεστώς της «Διευθύνσεως», σύμφωνα με τον αρχικό κανονισμό του πανεπιστημίου, που προέβλεπε ως διευθυντή τακτικό και

δηγητή με πενταετή θητεία, και αναγράφεται, απλώς, η περίοδος της «Κοσμητείας» (κοσμητεία Λ. Φιλιππίδου, 1956), κατά την οποία εκδίδεται η *Επετηρίδα*. Από τον τ. 29 (1994) προστίθεται η «Επιστοασία» (καθηγητές Δ. Γόνης και Π. Β. Πάσχος), ενώ από τον τ. 33 (1998) το καθεστώς αυτό διευρύνεται ως «Διεύθυνση και Επιστοασία» (με τους ίδιους καθηγητές) και παράλληλα δίδεται έμφαση και στην «Επιμέλεια» (αναπληρωτής καθηγητής Κ. Λιάκουρας). Άλλοι υπότιτλοι: *Επιστημονική Επετηρίς της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών* (από τον τ. 2, 1935/1936)· *Πανεπιστήμιον Αθηνών, Επιστημονική Επετηρίς της Θεολογικής Σχολής* (από τον τ. 10, 1956 έως σήμερα). Ετήσια έκδοση, σχήματος 8^{ου}.

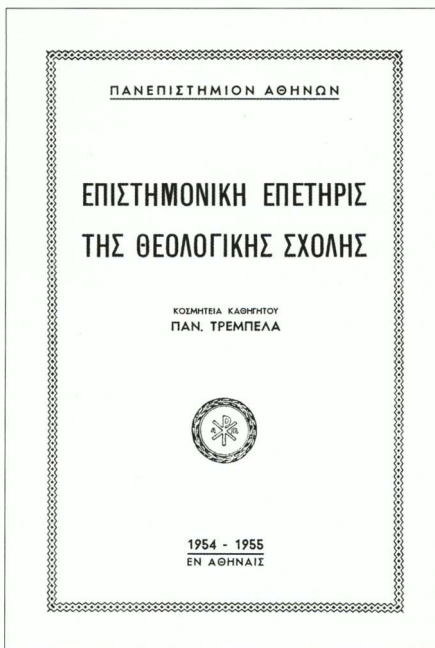
Πρόκειται περί του επίσημου επιστημονικού οργάνου της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Εκδίδεται από το 1924 και φιλοξενεί, κυρίως, εργασίες των μελών ΔΕΠ (Διδακτικό Επιστημονικό Προσωπικό) της Θεολογικής Σχολής Ο λιτός πρόλογος του πρώτου τόμου μνημονεύει την «§1 του 300^{ου} άρθρου του οργανισμού του Αθήνησι Πανεπιστημίου», κατά την οποία κάθε Σχολή «εκδίδει επιστημονικήν επετηρίδα περιλαμβάνουσαν διατριβάς καθηγητών, υφηγητών και επιμελητών, έτι δε και διατριβάς διδασκόντων ή πτυχιούχων, προελαθούσας εκ των εν τω Πανεπιστημίω γενομένων ασκήσεων και εγκριθείσας υπό του οικείου καθηγητού».

Σε ό,τι αφορά στη δήλωση αυτή του προλόγου του τόμου του 1924, εκτός ελαχίστων περιπτώσεων, πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι πρωτοτύπως δημοσιευόμενες εργασίες προέρχονται μόνον από μέλη ΔΕΠ ή ομοτίμους καθηγητές της Σχολής. Επίσης, άξιον επισημάνσεως το γεγονός ότι, από τον τ. 5 (1949/1950) έως και τον τ. 9 (1955), η εκδοτική αυτή προσπάθεια δεν ανταποκρίθηκε στις απαιτήσεις του ανωτέρω μνημονευόμενου κανονισμού, εφόσον λειτουργησε ως εκδοτική σειρά, η οποία φιλοξένησε αυτοτελείς μονογραφίες (Π. Τρεμπέλα, Π. Μπρατσιώτη, Β. Βέλλα, Ι. Καρμίρη, Αμ. Αλιθιζάτου).

Από τον τ. 10 (1954/1955), καθιερώνεται ο δεσμός των αφιερωμάτων (Γρ. Παπαμιχαήλ). Αρχικώς, κάθε τόμος αφιερώνεται στον καθηγητή εκείνον, ο οποίος αποχωρεί της ενεργού υπηρεσίας το ακαδημαϊκό έτος που προηγήθηκε. Αργότερα, για λόγους λειτουργικούς, η αφιέρωση περιλαμβάνει περισσότερους του ενός αποχωρήσαντες καθηγητές. Η αλλαγή αυτή οφείλεται στην αύξηση του αριθμού των μελών ΔΕΠ, δια μέσου της διχοτομήσεως της Θεολογικής Σχολής σε δύο τμήματα (1983), όπως και στο ότι ορισμένες χρονιές δεν εξεδόθη η *Επετηρίδα* (1985, 1987/1988, 1990/1993). Σε κάθε περίπτωση, η

αφιέρωση περιλαμβάνει βιογραφία και εργογραφία των τιμώμενων καθηγητών (όταν είναι περισσότεροι του ενός με βάση το κριτήριο της αρχαιότητας) και φιλοξενεί πρωτότυπες εργασίες των συναδέλφων τους καθηγητών, εν ενεργεία και εν συντάξει.

Όσον αφορά στο περιεχόμενο των επετηρίδων, μπορούν να παρατηρηθούν τα εξής: α) Ο τ. 1 (1924) περιλαμβάνει πίνακα κυρίων ονομάτων (index), τα οποία υπάρχουν και στον τ. 2 (1935/1936) και για τελευταία φορά στον τ. 3 (1936/1937). Στον τ. 2, περιέχονται επίσης (για πρώτη και τελευταία φορά) ξενόγλωσσες περιλήψεις των δημοσιευόμενων εργασιών, ενώ στον ίδιο τόμο, όπως και στον τ. 4 (1937/1938), περιλαμβάνεται η, μη επαναλαμβανόμενη στους υπολοίπους τόμους, παρουσίαση εκδόσεων και διβλιοκρισιών. Στον τ. 24 περιέχεται η «Ιστορία της Θεολογικής Σχολής» και για πρώτη φορά «Σύντομον Χρονικόν» του ακαδημαϊκού έτους 1979-1980. Η ενότητα αυτή, στον τ. 25 (1981), εμφανίζεται ως «Εκδηλώσεις κατά το ακαδημαϊκόν έτος 1980-1981». Οι επόμενοι τόμοι δεν περιέχουν αυτή την ενότητα, η οποία εμφανίζεται και πάλι από τον τ. 35 (2000) κ.ε. (επιμέλεια: λέκτορας Κ. Μπε-

λέξης). β) Κατά κανόνα, οι δημοσιευόμενες εργασίες είναι θεολογικού περιεχομένου και καλύπτουν και τους δύο τομείς κλάδους της Θεολογίας (Εμπεναυτικό, Ιστορικό, Πρακτικό, Συστηματικό). γ) Εκτός της προαναφερθείσης περιόδου, κατά την οποία δημοσιεύονται μόνον μονογραφίες, στον τ. 3 (1936/1937), αντί άλλων συμβόλων, επελέγησαν να δημοσιευθούν οι ανακοινώσεις του Α' Συνεδρίου Ορθόδοξου Θεολογίας. Κατά τον πρόλογο του σχετικού τόμου, «σκοπός της αποφάσεως ταύτης είνε, όπως το ελληνικόν ορθόδοξον αναγνωστικόν κοινόν λάβη γνώσιν των ανακοινώσεων τούτων, εφ' όσον εν τω προσεχέει δημοσιευθησόμενῳ τόμῳ των πρακτικῶν του συνεδρίου αι μελέται αύται θα δημοσιευθώσι κατ' ανάγκην εις ξένας γλώσσας, λόγω του διεθνούς χαρακτήρος του αναγνωστικού κοινού των πρακτικῶν, ἢ μόνον δ' εν τοις πρακτικοῖς εις ξέναν γλώσσαν δημοσιεύσεως των διατριβῶν τούτων θα εατέρησι τους μη γλωσσομαθείς Ἕλληνας και ελληνομαθείς θεολόγους της γνώσεως του περιεχομένου αυτών». δ) Η ανωτέρω προσπάθεια αποκαλύπτει ότι η Θεολογική Σχολή είχε πάντοτε συνειδητή της αποστολής της και της ευθύνης της έναντι της Εκκλησίας αλλά και γενικότερα της κοινωνίας. Έτσι, τον Φεβρουάριο 1958 κυκλοφορείται κείμενο, το οποίο τιτλοφορείται *Η Θεολογική Σχολή περί παιδείας* και αποτελεί παράρτημα του τ. 13 (1959). Εξάλλου, ο τ. 24 (1979/1980) περιλαμβάνει τα πρακτικά διαδοχικών συνεδριάσεων, με αφορμή τη σύναψη διπλωματικών σχέσεων μεταξύ της ελληνικής κυβερνήσεως και του κράτους του Βατικανού.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΘΣΑΠΘ, ΘΣΠΑ (1924-2002), ΙΑΠΑ (1995), ΚΝΕ/ΕΙΕ, ΣΚΦ/ΦΣΠΑ (1924-1994), ΣΒΝΦ/ΦΣΠΑ (1935-), ΗΣΒΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Θ. Μπουγάτσος, «Βιβλιογραφία Ελληνικού Θρησκευτικού Τύπου (1826-1966)», *Θεολογία* 39 (1968), 672 (ανάτυπο, Αθήνα 1974); *Παρόραμα του Πανεπιστημίου Αθηνών (Δομή-Λειτουργία-Εκπαιδευτικό έργο)*, Πανεπιστήμιο Αθηνών 2002, σ. 371-372.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗΣ

Επιστημονική Επιθεώρησις

Εικονογραφημένον περιοδικόν εκδιδόμενον δις τον μήνα. Αθήνα, 1 Ιαν. 1906 - 1 Σεπτ. 1907. Διευθυντές-εκδότες: Σ.Ν. Παπανικολάου, Ν.Α. Παζαρήλης, Σ.Γ. Κοκόλης. Διευθυντής-εκδότης: Ν. Παζαρήλης, «καθηγητής της Χημείας εν τη Στρατιωτική Σχολή των Ευελπίδων» (από 1 Ιαν 1907). Δεκαπενθήμερη έκδοση, δεκαεξί σελίδων συνήθως σε κάθε τεύχος. Τον πρώτο χρόνο εκδόθηκαν 21 τεύχη και τον δεύτερο 16, ορισμένα διπλά. Συνεχής αριθ-

μοση ανά έτος, όμως τα πρώτα 7 τεύχη του πρώτου έτους είχαν χωριστή αρίθμηση σελίδων. Δισήγλο, διαστάσεων 28,5x20 εκ. Τιμή τευχούς: 30 λεπτά. Ετήσιες συνδρομές: 5 δρχ. για το εσωτερικό και 8 δρχ. για το εξωτερικό. Γραφεία: Μητροπόλεως 28.

Αν και δεν εμφανίζεται κάποια καινοτομία στα θέματα με τα οποία ασχολείται διεκδικήσει ένα μέρος του ειδικού αναγνωστικού κοινού στο οποίο απευθύνονται. Είχε περιορισμένο αριθμό σταθερών συνεργατών, όπως οι Ε. Πεζόπουλος, Αρ. Κουρτιδής, Ν. Μπότσας και Αν. Μαναράκης. Εκτός από ποικίλα σύντομα νέα, τα άρθρα του κινούνται σε μια απλοϊκή εκλαϊκευτική γραμμή που όμως συμβάλλει με τον τρόπο της στη διάδοση των φυσικών επιστημών σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα. Ενδεικτικά αναφέρονται: «Ο χαρακτήρας και η τεχνική αυτού παρασκευής», «Τι είναι ο ουρανός», «Η αλιεία της φάλαινας», «Κατασκευή γεφυρών δια μετόν αρμή».

Ενδιαφέρον όμως αποτελεί το γεγονός ότι από το τχ. 18 εισάγεται ο δεσμός των ανταποκριτών σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας, πολλοί από τους οποίους στη συνέχεια δραστηριοποιούνται στέλνοντας άρθρα ή ενημερωτικά σημειώματα. Αν και στα

πρώτα τεύχη δεν αναφέρονται με σαφήνεια οι στόχοι του, στο πρώτο τεύχος του δευτέρου έτους ο Νικ. Παζαράλης, μοναδικός πλέον επικεφαλής στην έκδοση του περιοδικού, θα σημειώσει: «Η επιστημονική επιδεύρησις σκοπούσα την κατά το εφικτόν μετάδοσιν τω Ελληνικώ κοινώ την απαραίτητην φυσικήν γνώσιν, τη πολυτίμω συνεργασία ανδρών ειδικωτάτων προς τούτο, καυχάται ότι παρ' όλα τα της αυτής φύσεως περιοδικά ημιοίρησε θερμής υποστηρίξεως αρκετά σημαντικής μερίδος του Ελληνικού λαού, δι' όπερ και μετά θάρρους προβαίνει το δεύτερον ήδη έτος εις την έκδοσιν αυτής ευελπιστούσα εν λίαν προσεχεί μέλλοντι να τύχη γεωικωτέρας διαδόσεως».

Την περίοδο αυτή εμφανίζονται νέοι συνεργάτες, κυρίως στρατιωτικοί, οι οποίοι εν μέρει αλλάζουν και τον χαρακτήρα του καθώς πολλαπλασιάζονται τα σχετικά με τη στρατιωτική τέχνη άρθρα, όπως λ.χ. «Γενικά γνώσεις περί ακάπνων πυριτιδίων», «Αι πρόοδοι του πυροβολικού», «Αι χρήσεις του μετάλλου Τανταλίου». Όμως και αυτή η αλλαγή δεν έδωσε φαίνεται τα προσδοκώμενα αποτελέσματα στην επίτευξη της αύξησης των αναγνωστών του και έτσι τελικά τον Σεπτέμβριο 1907 χωρίς κάποια προηγούμενη εξαγγελία διέκοψε την έκδοσή του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

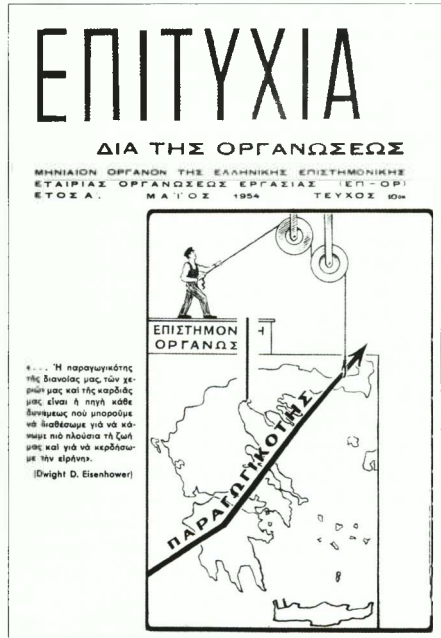
ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΒΑΧΑΚΗΣ

Επιτυχία διά της Οργανώσεως

Μηνιαίον Όργανον της Ελληνικής Επιστημονικής Εταιρίας Οργανώσεως Εργασίας (ΕΠ-ΟΡ). Αθήνα, Ιαν. 1953-<;>; Ιαν. 1953 - Αύγ. 1954, περ. Α', αρ. τχ. Ι-Ι0 και Σεπτ. 1954-<;>, περ. Β', αρ. τχ. ΙΙ-<;>. Εκδότης: ΕΠ-ΟΡ (Ελληνική Επιστημονική Εταιρία Οργανώσεως Εργασίας). Επιμέλεια έκδοσης, συνδρομές και κυκλοφορία: την περ. Α' η ΑΔΕΛ (Ανώγμμη Διαφημιστική Εταιρεία Ελλάδος) και την περ. Β' η ΕΞΥΠ (Εταιρεία Γενικής Εξυπηρητέσεως). Συντακτική Επιτροπή: Γεώργιος Βάλληνας, Μαρίνος Καλλικούδης, Χαρίτωσ Λάμπρος, Μηνιαίο, εξήντα οκτώ σελίδων, δίσηλο, διαστάσεων 20,5x14 εκ. Τιμή τεύχους: 4000 δρχ. Ετήσιες συνδρομές: 40000 δρχ. Τυπογραφείο: Νικολάου Βαφειαδάκη.

Έκδοση της Ελληνικής Επιστημονικής Εταιρίας Οργανώσεως Εργασίας, η οποία αποτελούσε μία από τις σημαντικότερες ελληνικές επιστημονικές εταιρείες. Ιδρύθηκε μεταπολεμικά από καθηγητές πανεπιστήμιου, κυβερνητικούς αξιωματούχους και επιχειρηματίες και είχε ως στόχο τη μεταφορά στην Ελλάδα γνώσης, αλλά και την προώθηση της σκέψης

πάνω σε ζητήματα οργάνωσης της εργασίας, ανάπτυξης της βιομηχανικής παραγωγής, διάδοσης των αρχών της συμβουλευτικής επιστήμης και της διοίκησης –επιστήμης και επιχειρηματικές μέθοδοι οι οποίες αν και αναπτύσσονταν δυναμικά στη δυτική Ευρώπη και τις ΗΠΑ, στην Ελλάδα θρίσκονταν στα σπάργανα. Το έτος κυκλοφορίας του περιοδικού, πρόεδρος της ΕΠ-ΟΡ ήταν ο Αλέξανδρος Παππάς, μηχανολόγος-μηχανικός και καθηγητής στο Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο, αντιπρόεδρος ήταν ο Ιωάννης Χρυσόχου, καθηγητής στην Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών (Ανωτάτη Βιομηχανική), ο

Ιωάννης Παλαιολόγος, γεωπόνος και διευθυντής του υπουργείου Γεωργίας και ο Κώστας Κρίστις, μηχανολόγος-μηχανικός και αντιπρόεδρος του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος, οι οποίοι εκτός από την ευθύνη της έκδοσης, είχαν αναλάβει και χρέη συντακτών, καθώς αποτελούσαν τακτικούς αρθρογράφους του εντύπου. Η ΕΠ-ΟΡ είχε αναθέσει την έκδοση του περιοδικού στην ΑΔΕΛ του Χρυσόστομου Παπαδόπουλου κι αυτός είχε αναθέσει την επιμέλεια σε συντακτική επιτροπή. Να σημειωθεί ότι μέσα από τους

κόλπους της ΑΔΕΛ και συγκεκριμένα από το στέλεχος της Μ. Παυλίδη ξεπήδησε και το π. **Δημοσιότης και Προβολή*. Η β' σελίδα οπισθοφυλλού φιλοξενούσε μόνιμη καταχώριση της ΑΔΕΛ, στην οποία η ιστορική διαφημιστική εταιρεία παρουσίαζε όλα τα περιοδικά που επέβλεπε ή διακινούσε εκείνη την εποχή και τα προωθούσε ως διαφημιστικά οχήματα: *Αεροπορικά Νέα*, *Αυτοκινητιστικά Χρονικά & Τουριστικά Νέα*, *Δελτίον της Ελληνικής Περιηγητικής Λέσχης* (αναφέρεται ως το πρώτο εκδρομικό περιοδικό με την επισήμανση ότι «4.200 τεύχη κάθε μήνα πηγαίνουν ταχυδρομικώς στα χέρια ισαριθμών αντιπροσωπευτικών οικογενειών») και φυσικά το *Επιτηχίαν Διά της Οργανώσεως*. Στη δεύτερη περίοδό του, μετά τον Σεπτέμβριο 1954, την έκδοση, τη διαφήμιση και την εμπορική εκμετάλλευση του περιοδικού ανέλαβε η ΕΞΥΠ του Ιάκωβου Ζαφέτ, μια εταιρεία πρόδρομος των σημερινών εταιρειών παροχής υπηρεσιών marketing και consulting.

Τα άρθρα υπογράφουν εκτός των μελών της συντακτικής επιτροπής και τον μελών του διοικητικού συμβουλίου της ΕΠ-ΟΡ, πανεπιστημιακοί και επιχειρηματίες, όπως οι Ι. Χρυσόχοιρος, Σ. Αγαπητίδης, Κ. Λεοντίδης, Γ. Δημακόπουλος κ.ά. Έγραφαν για διάφορα θέματα σημαντικές προσωπικότητες της εποχής, πανεπιστημιακοί καθηγητές, σύμβουλοι μηχανικοί, αλλά και διευθυντικά στελέχη από τον κόσμο των επιχειρήσεων, ακόμα και ιδιοκτήτες εταιρειών. Μεταξύ αυτών και ο τότε διευθυντής Αναπτύξεως Σχέσεων της ΑΔΕΛ, Μάνος Παυλίδης, εκδότης αργότερα του π. *Δημοσιότης και Προβολή*.

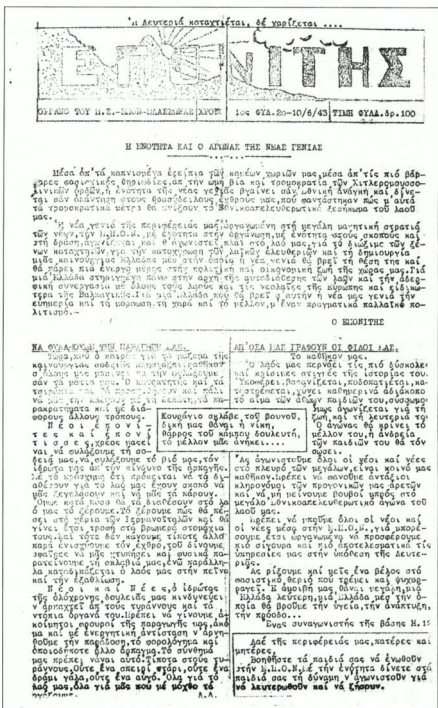
Είμαι χωρίς αμφιβολία το πρώτο στην Ελλάδα περιοδικό που παρουσιάζει πλούσια αρθρογραφία, αλλά και ανάλυση για μια σειρά νέες επιστήμες, ενώ εντάσσει συστηματικά, σχεδόν σε κάθε τεύχος της πρώτης περιόδου, άρθρα και ειδήσεις για τη διαφήμιση, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και την εμπορική επικοινωνία. Σημαντικό τμήμα της ύλης του καταλαμβάνουν ειδήσεις από τον χώρο της διοίκησης επιχειρήσεων, της ελληνικής και διεθνούς βιομηχανίας, ενώ θεωρείται το πρώτο έντυπο στην Ελλάδα που κάνει όχι μόνο νύξεις, αλλά αφιερώματα για θέματα όπως η ασφάλεια και η υγιεινή των εργαζομένων, η μέτρηση της παραγωγικότητας, ο έλεγχος της αποθήκης (οι πρώτες αναφορές σε θέματα εφοδιαστικής αλυσίδας, logistics) κ.ά. Είναι άλλωστε η περίοδος κατά την οποία η Ελλάδα ενισχύεται από την αμερικανική βήθη και με υλικοτεχνικό εξοπλισμό για τη λειτουργία και την αξιοποίηση του οποίου

απαιτείται οργάνωση. Το περιοδικό παρουσιάζει πολλά διεθνή κείμενα, σε μετάφραση, τα οποία κάλυπταν θεματικές ενότητες όπως η διαφήμιση, οι επιστροφές της στην καταναλωτική συμπεριφορά. Δημοσίευε επίσης σύντομη σύνοψη των κύριων άρθρων του τεύχους στην αγγλική γλώσσα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΒ (αρ. τχ. Ι-11).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θ. Αντωνίου, «Κλαδικός τύπος και έντυπα για την εμπορική επικοινωνία και τα μέσα», *Marketing Week*, τχ. 1000 (Απρ. 2004), 130-145· Γεωργία Πανσελίνα, «*Βιομηχανική Επιδείωση*, 1966-1985: Τα «ώριμα χρόνια» της διαφήμισης», στο *Ημερολόγιο 2005*, Αθήνα, εκδ. Κέρκυρα, 2004, 7-27.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Επονίτης
Όργανο του Π.Σ. [Περιφερεικού Συμβουλίου] ΕΠΟΝ Ελασσώνας, Ελασσόνα. Μάιος 1943 - Ιαν. 1944 (ίσως η έκδοση να συνεχίστηκε, αλλά δεν εντοπίστηκε άλλο τεύχος). Από το τχ. 4 έως το τχ. 7 εκδίδεται με τον τίτλο **Φλογόβολο**.

Όπως και όλες οι αντίστοιχες εφημερίδες της ΕΠΟΝ (Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων), με εντυπωσιακή μάλιστα ομοιομορφία, δημοσιεύει επίσημα κείμενα της οργάνωσης (αρ. τχ. 6: «Εχταχτη έκδοση για τη Συνδιάσκεψη»), κείμενα που αφορούν την καθημερινότητα της ζωής (αρ. τχ. 2: «Να φυλάξουμε την παραγωγή μας»· αρ. τχ. 4: «Να σώσουμε τους πυροπαθείς»), ενώ περιέχει στήλες με απολογισμό δράσης της οργάνωσης (αρ. τχ. 4: «Από την ζωή και την κίνηση των οργανώσεων»), στήλη που αφορά τις κοπέλες (αρ. τχ. 2: «Η σκοπιά της επονίτισσα»). Ποιήματα, συνθήματα, ειδήσεις συμπληρώνουν την ύλη.

Πρόκειται για μία αντιπροσωπευτική περίπτωση επονίτικου εντύπου, για μία από τις εκατοντάδες εφημερίδες που εξέδωσε η ΕΠΟΝ σε όλη την Ελλάδα τα χρόνια 1943-1944. Η έκδοση παράνομων εντύπων πολυγραφημένων, δακτυλόγραφων, ενίοτε χειρόγραφων, σε κωμοπόλεις και χωριά, παντού όπου υπήρχε οργάνωση της ΕΠΟΝ, είναι το εντυπωσιακότερο φαινόμενο στον αντιστασιακό Τύπο της νεολαίας. Σκοπός τους η διατήρηση του υψηλού αντιστασιακού φρονήματος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΣΚΙ (Αρχείο του ΚΣ της ΕΠΟΝ, μερικά φύλλα). ΕΛΙΑ (Αρχείο Διεύθυνσης Φλάμπουρα, αρ. φ. 14).

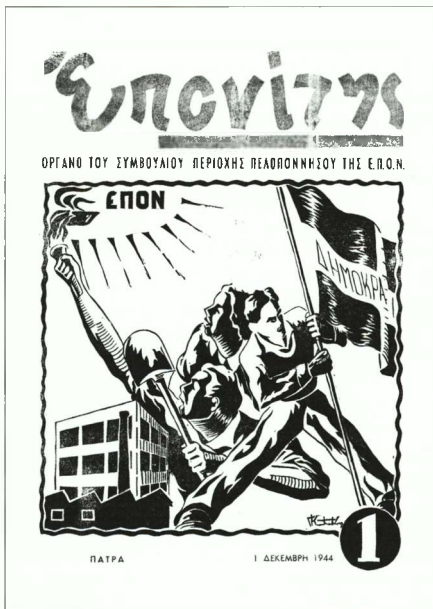
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Π. Ανταίος, *Συμβολή στην Ιστορία της ΕΠΟΝ*, τ. Α'Ι, Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη, 1977-1979· Οντέτ Βαρών, *Ελληνικός Νεανικός Τύπος (1941-1945)*, τ. Α', Αθήνα, ΙΑΕΝ/ΓΓΝΓ, 1987 (για τα επονίτικα έντυπα γενικότερα, βλ. την «Εισαγωγή», σ. νε'οδ').

ΟΝΤΕΤ ΒΑΡΟΝ-ΒΑΣΑΡ

Επονίτης

Όργανο του Συμβουλίου Περιοχής Πελοποννήσου της Ε.Π.Ο.Ν. Πελοπόννησος, Φεβρ. 1944 - Απρ. 1945, αρ. τχ. 1-17. Διευθυντής-υπεύθυνος (αρ. φ. 4): Δ. Σταυρόπουλος. Οι υπόλοιποι και τα παραδείγματα ποικίλλουν. Τα τχ. 1-13 εκδίδονται παράνομα στην περίοδο της Κατοχής με συχνότητα περίπου δύο φορές το μήνα, ενώ τα υπόλοιπα εκδόθηκαν νόμιμα μετά την Απελευθέρωση μία φορά το μήνα. Το έντυπο σταματά τον Απρ. 1945, όπως και τα περισσότερα έντυπα της ΕΠΟΝ (Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων). Το σχήμα και η περιοδικότητα παραλλάσσουν. Ως τόπος έκδοσης στο πρώτο φύλλο σημειώνεται: «Κάπου»· αλλά και αργότερα οι τόποι έκδοσης αλλάζουν από φύλλο σε φύλλο (Τρίπολη, Πάτρα, Καλαμάτα).

Πρόκειται για το κεντρικό όργανο της ΕΠΟΝ Πελοποννήσου, το οποίο εξέδιδε το οικείο Συμβούλιο Περιοχής, όπως σε κάθε ευρύτερη περιοχή της Ελλάδας.

Η έκδοσή του άρχισε λίγο αργά σε σχέση με την ίδρυση της ΕΠΟΝ, αφού το πρώτο τεύχος κυκλοφόρησε στην πρώτη επέτειο της ίδρυσής της (αρ. τχ. 1, «23 Φλεβάρη 1944»). Σκοπός του ήταν η προετοιμασία του εδάφους για την υποδοχή του σοσιαλισμού μετά την απελευθέρωση από τους κατακτητές.

Τα περιεχόμενα είναι τα τυπικά των εντύπων αυτής της κατηγορίας. Μόνιμες στήλες που αποτυπώνουν τη δραστηριότητα της οργάνωσης («Από τη ζωή και τη δράση μας»). Στη μεταπελευθερωτική περίοδο, όταν η ΕΠΟΝ από αντιστασιακή οργάνωση εξελίσσεται στη μαζική πολιτική νεολαία της Αριστεράς, οι μόνιμες στήλες είναι: «Επονίτικη Σκοπιά», «Σαν χρονογράφημα», «Σύγχρονες σκηνές». Δημοσιεύονται επίσης κείμενα της οργάνωσης (αρ. τχ. 3, «Απόφαση της Πλατειάς Ολομέλειας του Κεντρικού Συμβουλίου της Ε.Π.Ο.Ν.»· αρ. τχ. 6, «Διακήρυξη της Β' Πελοποννησιακής Συνδιάσκεψης της ΕΠΟΝ»). Η υπόλοιπη ύλη είναι η συνήθης των επονίτικων εντύπων: κείμενα που αναπερνούν το ηθικό, που υποσχονται την απελευθέρωση (αρ. τχ. 13, «Μηνά να όπλα μας τον λυτρωμό») στην περίοδο της Κατοχής. Ακόμη, υπάρχουν πολιτικά κείμενα (αρ. τχ. 4, «Οχι άλλη 4η Αυγούστου. Νεολαία Συναγεραμό!»), τοπικές

ειδήσεις, ποιήματα. Συνεργάτες (υπογραφές της νόμιμης περιόδου): Ν. Καραντινός, Δ. Σταυρόπουλος, Δ.Ν. Δημόπουλος, Π. Ανταίος, Φ. Κόκορας Βέτας.

Εφημερίδες της ΕΠΟΝ εκδόθηκαν σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Πελοποννήσου και σε πολλά χωριά: *Εγερτήριο* στην Αιγιαλεία, *Η Φλόγα* στην Αμαλιάδα, *Λεύτερα Νιάτα* στην Αργολιδοκορινθία, *Ζωτανιά Νιάτα* στην Αργολίδα, *Ζωτανιά Νειάτα* στην Αχαΐα, *Λεύτερα Νειάτα* στη Δημητσάνα, *Νέα Πνοή* στην Κόρινθο, *Νέα Φλόγα* στην Αργολιδοκορινθία, *Νέοι Δρόμοι* στην Κόρινθο.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΣΚΙ (Αρχείο του ΚΣ της ΕΠΟΝ, αρ. φ. 1. 3-8. 11-14' περ. Β', αρ. φ. 1. 2. 3. 4), ΕΛΙΑ (αρ. φ. 10, έκτ. έκδ. Σεπτ. 1944' Αρχείο Διονύση Φλιάμπου, αρ. φ. 7.9).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Π. Ανταίος, *Συμβολή στην Ιστορία της ΕΠΟΝ*, τ. Α11, Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη, 1977-1979' Οντέτ Βαρών, *Ελληνικός Νεανικός Τύπος (1941-1945)*, τ. Β', ΙΑ-ΕΝ/ΓΓΝΓ, Αθήνα 1987' Η. Πατιστεριόπουλος, *Ο Μωρηάς στα όπλα (Εθνική Αντίσταση 1941-1944)*, τ. Ε', Αθήνα, εκδ. Έρευνα και Κριτική της Νεοελληνικής Ιστορίας, χ.χ. (με αναδιμσίευση πολλών άρθρων της εφημερίδας) του ίδιου, *Ο παράνομος τύπος στο Μωρηά στα χρόνια της Κατοχής*, Αθήνα 1976.

ΟΝΤΕΤ ΒΑΡΩΝ-ΒΑΣΑΡ

Εποχές

Μηνιαία έκδοση πνευματικού προβληματισμού και γενικής παιδείας, Αθήνα, Μάιος 1963 - Απρ. 1967, αρ. τχ. 1-48. Εκδότης: Χ.Δ. Λαμπράκης, Διευθυντής: Άγγελος Τερζάκης, Σύμβουλοι: Γ. Σεφέρης, Κ.Θ. Δημαράς, Γ. Θεοτοκάς, Κ. Σκαλιώρας, Α.Β. Καραπαναγιώτης, Χ.Δ. Λαμπράκης. Το όνομα του Σεφέρη φεύγει από το τχ. 35 (Μάρτ. 1966) επειδή επιθυμεί «να συγκεντρωθεί στο προσωπικό του έργο», το όνομα του Θεοτοκά παραμένει και μετά τον θάνατό του (αρ. τχ. 44-48). Μηνιαίο, με επιμελημένη εκτύπωση σε πολύ καλό χαρτί και με αρκετές ολοσέλιδες ασπρόμαυρες ή έγχρωμες φωτογραφίες εκτός αρίθμησης. Κάθε τεύχος έχει 100 περίπου σελίδες' από το έτος 1966 κάθε τόμος έχει συνεχή αρίθμηση (οι τ. Ζ' και Η' έχουν αντίστοιχα 596 σ. και 600 σ.). Στο τέλος κάθε τόμου υπάρχουν ευρετήρια. Δίστιλο περιοδικό αλλά και μονόστιχο για την προβολή ορισμένων θεμάτων. Διαστάσεις: 26x19 εκ. Τιμή τεύχους: 20 δρχ. Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 220 δρχ., εξαμηνιαία 110 δρχ.' από το τχ. 3 μειώνονται σε 200 και 100 δρχ. αντίστοιχα. Συνδρομές εξωτερικού: ετήσια 320 δρχ., εξαμηνιαία 160 δρχ.' από το τχ. 7 μειώνονται σε 260 και 130 δρχ. αντίστοιχα. Για εκπαιδευτικούς, σπουδαστές και μαθητές η ετήσια είναι 150 δρχ. και η εξαμηνιαία 75 δρχ. Υπεύθυνος τυπογραφείου: Χ. Τσαρμπόπουλος, Γραφεία: Χρ. Λαδά 3 (στα τχ. 47 και 48 γίνεται Πραξιτέλους 2).

ΜΑΪΟΣ 1963

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΩΝ/ΤΗΡ: ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

ΕΠΟΧΕΣ

ΓΙΩΝΟΥ ΘΡΩΤΟΚΑ
Ο ΣΟΒΙΕΤΙΚΟΣ ΕΛΑΤΡΩΤΗΜΟΣ
ΜΙΑΣ ΡΩΣΟΥ
ΟΙ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΛΑΛΗΧΟΥ

HANNAH ARENDT
ΜΑΡΣ, ΚΙΡΚΣΓΚΡΑΦ ΚΑΙ ΝΙΤΣΕ

BORIS PASTERNAK
CHOPIN
ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΑΡ
ΒΡΑΧΝΑΣ

ΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΗ

ΜΕΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ: Ε. ΚΟΥΡΜΟΥΤΑΡΕΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΗΣ ΒΑ-
ΣΙΛΕΥΣΟΥ ΑΝΘΡΩΠ. ΕΝΝ. ΚΡΑΤΣΙΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣΟΥ
Η ΜΕΛΛΟΝΟΛΟΓΙΑ, ΑΠΤ. ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΟΝΣΚΟΥ
ΣΟΒΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ, Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΗΣ, ΤΟΜΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΝΕΥΡΩΤΗΣ ΥΠΟΘΡΥΝΟΥΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΕΠΙΚΗΤΗΤΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΘΗΝΩΝ Κ. Α. ΕΚΔΟΣΤΟΡΕΥΜΑΤΩΝ

Χρονικά

Σχόλια
Τό ήθετρο
Ό κοροϊφ
Ό φιλολογία
Τά θέβλια
Δελτίο διεθνούς
πολιτικής

100
ΧΡΟΝΙΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΘΑΝΑΤΟ
ΤΟΥ
DELAGROUX

Σύμφωνα με το πρόγραμμά του το περιοδικό είχε ως στόχο του να υπηρετήσει τα «μόνιμα πνευματικά αιτήματα του ανθρώπου [...] τον φωτισμό όλο και μεγαλύτερου αριθμού συνειδήσεων, την παροχή ενός μέσου να προσπελάζεται η υψηλή παιδεία, να επιστημάνονται και να αναλύονται χωρίς προκατάληψη τα ζητήματα του κόσμου, να προβάλλεται η ελευθερία του κριτικού στοχασμού». Η ιδρυτική του ομάδα, κυρίως λογοτέχνες της γενιάς του '30, καθόρισε τον προσανατολισμό του: κριτική προβολή των διαχρονικών ελληνικών αξιών με συστηματική παρακολούθηση των ξένων ιδεολογικών και καλλιτεχνικών ρευμάτων.

Δημοσιεύει κυρίως μελέτες και άρθρα για πολιτικά, φιλοσοφικά, ιστορικά και καλλιτεχνικά θέματα, ενώ περιορισμένη ήταν η καθαρά λογοτεχνική του ύλη. Στις τελευταίες σελίδες με τον γενικό τίτλο «Χρονικά» συγκεντρώνονται ειδήσεις και σχόλια για επίκαιρα θέματα, κριτική θεατρικών και μουσικών παραστάσεων, βιβλιοκρισίες, το «Δελτίο διεθνούς πολιτικής», επιστολές κ.ά. Αναδημοσιεύονται, επίσης, κείμενα από τα π. *Diogenè*, *Encounter*, *Esprit*, *Forum*, *Der Monat*, *Preuves* και *Tempo presente*, τα οποία αποτέλεσαν το πρότυπό του. Με

τη σειρά του το περιοδικό έγινε το υπόδειγμα για τη δημιουργία νεότερων εντύπων.

Από τα πιο αξιόλογα νεοελληνικά περιοδικά της εποχής του συγκέντρωσε στις σελίδες του ένα πολύ μεγάλο αριθμό σημαντικών λογοτεχνών, καλλιτεχνών και μελετητών, Ελλήνων και ξένων, ενώ μεταφράστηκαν κείμενα των T.W. Adorno, Brendan Behan, Heinrich Böll, Pierre Boulez, Benedetto Croce, Lucien Goldmann, Franz Kafka, George Lucacs, Cyril Mango, Thomas Mann, Alberto Moravia, Robert Oppenheimer, Alec Reid, Jacqueline De Romilly, Nathalie Sarraute, Ignazio Silone, Ian Kott, Ευγ. Ιωάνσκο κ.ά. Πολλοί απήτησαν, επίσης, στις ακόλουθες έρευνές του: «Τεχνική και ανθρωπιστική μόρφωση», «Η νέα θεότης», «Η ηθική κρίση», «Η μετανάστευση: Ευλογία ή κατάρα». Έγιναν, ακόμη, ορισμένα μεγάλα ή μικρά αφιερώματα στον Σαίξπηρ, τον Δάντη και την Αφρική. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι δεματικές του σειρές, κάθε ενότητα των οποίων γράφει και επιμελείται άλλος μελετητής, σχολιάζοντας τα δημοσιεύματα κείμενα: «Η ελεύθερη σκέψη» (παρουσιάζονται οι Επίκτητος, Αριστοτέλης, Θουκυδίδης, Αδ. Κοραΐς, Ρήγας, Δ. Καταρτίλης, Βολταίρος, Hume, Montaigne, Alexis Tocqueville, Jefferson, M. Arnold κ.ά.), «Σταθμοί προς την νέα ελληνική κοινωνία. Αγκώστα και ανέκδοτα κείμενα» (εκδόθηκε και αυτοτελώς από το περιοδικό το 1965), «Σύγχρονη σκέψη» (παρουσιάζονται οι Marx, Hegel, Kirkegaard, Nietzsche, Heidegger, G. Marcel, Maurice Merleau-Ponty, H. Bergson, William James, B. Russel, N. Berdiaeff, Karl Jaspers, E. Husserl, S. Freud, C.G. Jung, Jean Paul Sartre, Adler κ.ά.), «Περιηγήσεις στον ελληνικό χώρο» και «Το φιλελεύθερο πνεύμα στη νεότερη Ελλάδα». Οι *Εποχές* διέκοψαν την έκδοσή τους τον Απρίλιο 1967, μόλις επιβλήθηκε η δικτατορία.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΣΝΒΦ/ΦΣΠΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Καλοκύρης, *Νεοελληνικά λογοτεχνικά περιοδικά*, Αθήνα, εκδ. Ψυλλόν, 1995, σ. 43.

ΕΡΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Εποχή

Εφημερίς εν Τραπεζούντι, Τραπεζούντα, 1918 - 19 Ιαν. 1921, αρ. φ. 1-309. Διευθυντής-ιδιοκτήτης: Νίκος *Καπατανίδης. Υπεύθυνος ύλης: Γεώργιος Μισαηλίδης. Εκδιδόταν τέσσερις φορές την εβδομάδα. Διαστάσεις: 63x32,7 εκ. Συνδρομές: 250 γρ. (Τραπεζούντα και περίχωρα), 300 γρ. (οδωμανικές επαρχίες), 50 ρούβλια (Ρωσία). Τυπογραφείο: Γεωργ. Ε. Μιχαηλίδη, Διεύθυνση: οδ. Σεμερτζιέρ πασι 6 και από το φ. 23 στην οδ. Μείταν. «παρά τα ψαράδικα».

Οι στόχοι της παρουσιάζονται από τον εκδότη της στο πρώτο φύλλο με τίτλο «Τίποτε άλλο»: «Εμφρανιζόμενοι προ του ελληνικού δημοσίου εις ημέρας κατά τας οποίας η προσοχή όλων είναι εστραμμένη προς την Ειρήνην, γνωρίζοντες δε και εν πεποιθήσει σεβόμενοι την δημοσίαν γνώμην, δεν παραδέτομεν σειράς υποσχέσεων και επαγγελιών δια το έργον μας. Αντιλαμβανόμενοι ευσυνειδήτως τον σκοπόν ενός τιμίου δημοσιογραφικού οργάνου, απαραίτητου δια τον τόπον εδώ και διέβαιοι ότι η λαϊκή γνώμη θέλει εκτιμήσει την προσπάθειάν μας, είμεθα έτοιμοι να χωρόμεν προς τα εμπρός υπέρ παν άλλο τάσσοντες την εξυπηρέτησιν των συμφερόντων του έθνους. Τίποτε άλλο».

Αποτελεί πολύτιμη πηγή πληροφοριών για τις εθνικές εκκαθαρίσεις που πραγματοποιήσαν οι κεμαλικοί Τούρκοι κατά των Ελλήνων του Πόντου και για την τελευταία περίοδο παραμονής του ελληνισμού στον γενέθλιο τόπο πριν την οριστική του εκδίωξη. Στο φύλλο της 12^{ης} Σεπτεμβρίου 1920 περιγράφεται η κατάσταση που επικρατούσε στην περιοχή: «Τα Σούρμενα αποτελούν και αυτά μιαν άκρη εις το μαρτυρολόγιον του Ελληνισμού του Πόντου. Έδωκαν θυσίας πολλές. Οι ολίγοι που απέμειναν εις τον τόπον εκείνον ύστερα από μετανάστευσιν των περισσοτέρων, έχουν να κλάψουν πολλούς που έπεσαν κάτω από το δολοφονικό χέρι που τίποτε ποτέ δεν εφείσθη, για να εξαλείψη το ελληνικόν στοιχείον. Ο ανάληγτος αυτός δερσιμός εξακολουθεί από χρόνον πολύν, και μόνον η εις πίσ της δικαιοκριτού ώρας, κρατεί τον πληθυσμόν εις αυτήν την αβίωτον και πολυδάκρυτον ζωήν που καλείται ζωή μας. Ο Θεός ας βάλη το χέρι του. Και αν τα Σούρμενα δρηνούν σκοτωμούς και αν η Γεμουρά διαρπάζεται, τάχα καλύτερη είναι η τύχη του άλλου πληθυσμού εδώ και αλλού, που μαστιγείται από δυνατήν φτώχεια, που αλυσσοδένεται από περιορισμούς, που ατενίζει την κατάστασιν με το πλέον άπειπτο θλέμμα; Θλιβερωτέραν, ίσως, εικόνα δεν είδεν ο τόπος».

Είχε μόνιμους ανταποκριτές στις μεγάλες πόλεις του Πόντου και στον Καύκασο. Αναδημοσίευσε τακτικά ειδήσεις από ελληνικές εφημερίδες της Κωνσταντινουπόλης, της Σμύρνης, της Αθήνας και της Γενεύης, καθώς και από γαλλικές αγγλικές, ρουμανικές και αερδικές. Πηγές των διεθνών ειδήσεων που δημοσίευσεν ήταν το τουρκικό πρακτορείο Ανατολή, το Βουλγαρικό Τηλεγραφικό Πρακτορείο κ.ά.

Έγινε στόχος τρομοκρατίας από τούρκους παρακρατικούς, στους οποίους είχε αναθέσει ο Μουσταφά Κεμάλ (Ατατούρκ) την εξόντωση του ελληνικού πληθυσμού του Πόντου. Στο πλαίσιο αυτής της

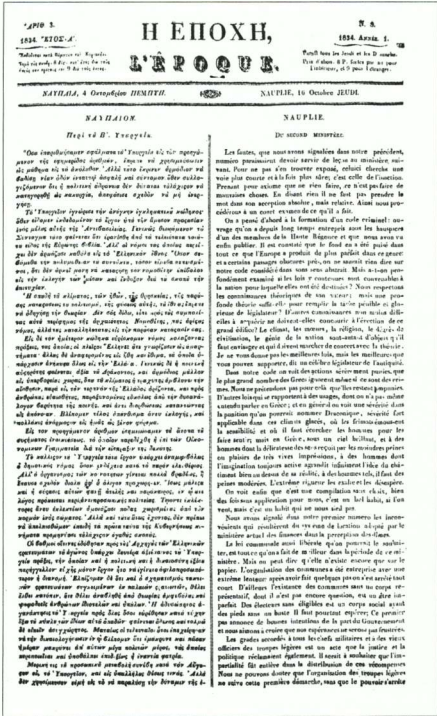
τρομοκρατικής πολιτικής ο Τοπάλ Οσμάν, βασικός ηγέτης των παρακρατικών ομάδων στην περιοχή του Πόντου, θα επισκεφτεί τα γραφεία της εφημερίδας. Ο Νίκος Καπετανίδης συνελήφθη από τις κεμαλικές αρχές και εκτελέστηκε τον Σεπτέμβριο 1921. Την ίδια εποχή εκτελέστηκαν στην Αμάσεια οι δημοσιογράφοι Β. Οικονομίδης και Λαυρέντιος Τατσόγλου. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΕΠΣ (διασώθηκε μόνο ένας τόμος). ΜΠΕ/ΕΠΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Λαμψίδης, *Μικρασιατική Καταστροφή-Τοπάλ Οσμάν*, Αθήνα, 1976. Π. Καϊσίδης, «Ο δημοσιογράφος Νίκος Καπετανίδης και η εφημερίδα *Εποχή* της Τραπεζούντας», εκφ. *Εύξεινος Πόντος* [Θεσσαλονίκη], αρ. φ. 91 (Αυγ. 2004), 8-9.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΑΓΤΖΙΑΣ

Η Εποχή / L'Époque

Ναύπλιο, 27 Σεπτ. 1834 - 21 Μαρτ. 1835, αρ. φ. 1-47. Διασβοδομαθίσις (Πέμπτη και Κυριακή), διγλωσση (ελληνικά και γαλλικά), τετρασέλιδη, διαστάσεις 4x29,5 εκ.

Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 8 δίστηλα, εξωτερικού 9 δίστηλα. Τυπωτόντα στο τυπογραφείο Ράλλη.

Ος υπεύθυνοι συντάκτες της εφημερίδας δηλώνονται ο Γ.Μ. Βίκης και αργότερα ο Εμ. Ν. Πρατικάκης. Διατυπώνονται όμως αμφιβολίες αν ήταν οι πραγματικοί συντάκτες. Υπάρχουν ενδείξεις ότι οι συντάκτες ήταν επτανησιακής καταγωγής. Αν και κατά τη διάρκεια της έκδοσής της το κόμμα των «Ναπαίων» είχε ουσιαστικά διαλυθεί, εκφράζει απόψεις που πλησιάζουν την καποδιστριακή πολιτική. Η *Εποχή* αναγνώριζε τον βασιλιά ως υπέρτατη αρχή και σχολίαζε την παιδεία, την οργάνωση του στρατού, τους διορισμούς και τις μεταθέσεις υπαλλήλων, τη χρήση του δανείου. Ήταν αντίθετη στον χωρισμό της Εκκλησίας της Ελλάδας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και υποστήριζε τη διανομή εθνικών γαιών στους ακτήμονες. Η ύλη της αποτελείται από το κύριο άρθρο, τις εξωτερικές και τις εσωτερικές ειδήσεις.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Τόνια Κιουσοπούλου, *Η εφημερίδα «Εποχή», Ναύπλιο, 1834-1835: περιλήψεις - ευρετήρια*, Αθήνα, ΕΜΝΕ, 1986.

ΕΛΛΗ ΔΡΟΥΑΙΑ-ΜΗΤΡΑΚΟΥ

Επτάλοφος, 1862-1868

βλ. Κωνσταντινούπολις, 1869-1908<,>

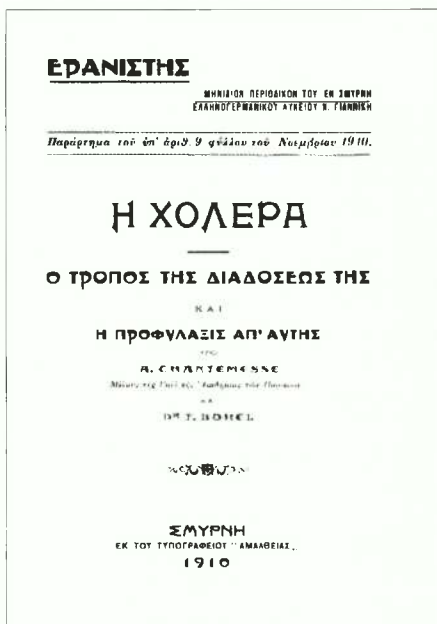
Ερασιστής

βλ. Ευρωπαϊκός Ερασιστής, Αθήνα, 1840-1843

Ερασιστής

Μηνιαίον περιοδικόν του εν Σμύρνη Ελληνογεννητικού Λυκειού Κυριακού Γιαννίκη με τη συνεργασία των καθηγητών και δασκάλων του, Σμύρνη, Μάρτ. 1910-1913. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Κυριακού Γιαννίκη, διευθυντής του Λυκείου. Μηνιαία, σφραγίτα οκτώ έως εξήντα σελίδων, σχήματος 8^{ου} και με έγχρομο εξώφυλλο. Τιμή φύλλου: 5 χρυσά γρόσια. Τυπογραφείο: της Αμαλθείας και αργότερα σε ιδιόκτητο τυπογραφείο, «Θέωνος του Σμυρναίου».

Διέθετε ύλη επιστημονική, ιστορική και φιλολόγου με αρκετές μελέτες μικρασιατικού αλλά και γενικότερου ενδιαφέροντος. Ενδεικτικοί τίτλοι: «Ο Λέων Τολστόι και το έργο του», «Ο Καποδιστριας και ο Στάνιν», «Ο Κομήτης του Χάλλεου», «Ο κληδοναί», «Αι Ηνωμένα Πολιτεία του κόμπου», «Οι γενιτσάροι του ΧΧ αιώνος», «Οι Εβραίοι εν Κρήτη επί Ενετοκρατίας», «Ο Ζαν Μωρεάς», «Ο Γουλιέλμ

μος Βάρξερ». «Η Ευρώπη και η πανώλης», «Γεωλογία, υδρογραφία, τοπογραφία και κλιματολογία της πόλεως Σμύρνης». «Η κατά το 1865 επιδημία χολέρας εν Σμύρνη» κ.ά. Επίσης στην ύλη συμπεριλαμβάνονταν και μεταφράσεις μελετών ξένων συγγραφέων, πολλές από τις οποίες κυκλοφόρησαν και ως ξεχωριστά παραρτήματα, π.χ. ως παράρτημα του φ. 9 κυκλοφόρησε από το τυπογραφείο της *Αμαλθείας το φυλλάδιο «Η Χολέρα, ο τρόπος της διάδοσώς της και η προφύλαξις απ' αυτής» υπό Α. Chantemesse – Dr F. Borel.

Κύριοι συνεργάτες του περιοδικού εκτός από τον Γιαννίκη, ήταν οι καθηγητές του λυκείου Α. Αναστασιάδης, Β. Βασιλειάδης, Αχ. Βάντζιος, Ι. Γιαννίκης, Ν. Μπενάκης, Στ. Ξανθουδίδης, Ε. Πελεκίδης, Γ. Σακάρης. Από το 1907 έως το 1914 ο Γιαννίκης κυκλοφόρησε *Επετηρίδα* του λυκείου διακοσίων σελίδων και 8^{οι} σχήματος, την οποία από το 1910 προσέφερε δωρεάν στους συνδρομητές του *Ερανιστή*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΝΣ (1910-1912).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χ.Σ. Σολομωνίδης, *Η δημοσιογραφία στη Σμύρνη (1821-1922)*, Αθήνα 1959, σ. 320-322.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΧΑΛΑΔΗ

Εργασία

Λευκάδα, 1914-1915. Διευθυντής: Γιάννης Σ. Φίλιππας. Άλλοι υπότιτλοι: *Εφημερίς των Φιλελευθέρων Αρχών* (αρ. φ. 24)· *Φύλλο Φιλελεύθερο και Φιλοπρόοδο*. Περίτεχνος είναι ο τίτλος της, όπου τα γράμματα περιπλέκονται ανάμεσα σε καρπερές κληματιarίες, ενώ τις παρατηρεί λευκαδίτης γεωργός με τοπική ενδυμασία που κρατά στα χέρια του τσάπα. Τετρασέλιδη, τρίστηλη / δίστηλη, διαστάσεων 37x26 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 8 δρχ., εξωτερικού 10 φρ. χρ. Τυπογραφείο: λυδανόν του Γαιρίμπαση.

Εφημερίδα φιλελευθέρων βενιζελικών πολιτικών αρχών, όπως υποδηλώνει ο υπότιτλος της. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο φ. 34 χωρετίζει με ενθουσιασμό την επάνοδο του Βενιζέλου στην εξουσία μετά τις εκλογές της 31^{ης} Μαΐου 1915 με πρωτοσέλιδο ολοσέλιδο κύριο άρθρο και με τον τίτλο «*Ἠλθεν!*», όπου ανάμεσα σε άλλα γράφει: «Ο Βενιζέλος ἦλθε! Ἀς επαναλάβωμεν με κατάνυξιν τας τρεῖς αὐτάς λέξεις, χιλιάκις, μυριάκις». Σε επίπεδο τοπικής πολιτικής είναι αντι-βαλαωριτική και καταφέρεται με δριμύτητα κατά του Αναστάσιου Σκιαδαρσέση, υποψήφιου του θεοτοκικού συνδυασμού στην Λευκάδα.

Αναγνωρίζοντας τον ενημερωτικό και επικοινωνιακό ρόλο του Τύπου, γράφει σχετικά: «*Ἐχετε να πῆτε τίποτα που να ενδιαφέρῃ το κοινόν; Στὴν Ἐργασία. Θέλητε να ρωτήσετε για κανένα ζήτημα; Στὴν Ἐργασία.* Το φύλλο της χαρίζει από σήμερα μια στήλη στην πέννα των αναγνωστών του» (αρ. φ. 34). Σε στήλη με τίτλο «*Σύντομα*» / «*Διάφορα*» παραδέτονται τοπικές ειδήσεις ποικίλου περιεχομένου. Παράλληλα προβάλλει και καλλιεργεί μέσα από τις στήλες της τη λαϊκή σάτιρα με τη δημοσίευση λευκαδίκων σατιρικών ποιημάτων, έντεχνης και λαϊκής γραφής. Επίσης, εγκωμιάζει και υπερηφανεύεται για τη ζωντανή λευκαδίτικη λαϊκή μουσική και πνευματική παράδοση του νησιού: «*Ἐχει και ἡ Λευκάς τους λαϊκοὺς ποιητὰς της. Μέσα στον τόπο που ἐνέπνευσε τὴ Σαπφώ, ἀνέδειξε τον Βαλαωρίτη, τον Ζαμπέλιο, τον Ἄγγελο Καλκάνη, και τόσοὺς ἄλλους για να δείξῃ σήμερον τον Σικελιανό, Γολέμη, κ.ά, ἡ Λαϊκὴ Μούσα δὲν υστέρησε*» (αρ. φ. 34). Στις στήλες της φιλοξενούνται, σε συνέχειες, κάτω από τον τίτλο «*Τὸ Διήγημά σας*», σημαντικά λογοτεχνικά κείμενα, όπως του Αλ. Παπαδιαμαντή.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΓΑΚ-Αρχαία Ν. Λευκάδας (αρ. φ. 34, 13 Αυγ. 1915), ΧΕΛΒ (αρ. φ. 24, 29 Μαΐου 1915).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Παναγιῆς Κοντομιχίς, *Ο Τύπος της Λευκάδας (1806-1987)*, Αθήνα, εκδ. Γρηγόρη, 2003, σ. 107-118.

ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΚΟΝΤΟΜΙΧΗΣ - ΓΙΟΥΛΙΑ ΚΟΥΤΣΟΠΑΝΑΓΟΥ

Οι Εργάται

Τρίκαλα, 4 Οκτ. 1883 - 25 Δεκ. 1888<;>. αρ. φ. 1-173<;>. Ως εκδότης εμφανίζεται ο Α. Αλεξόπουλος, αλλά στην πραγματικότητα εκδότες και συντάκτες ήταν οι αδελφοί Γεωργόπουλοι. Εβδομαδιαία, τετρασελίδη, δίσηπλη, διαστάσεων 31x22 εκ. «Συνδρομή ετήσια: εν Τρικκάλοις δραχ. Νέα 10. εν Επαρχίας δραχ. Νέα 10. Προκαταβάλλεται εν Τρικκάλοις. Τιμή καταχωρίσεων: Δι' έκαστον στίχον λεπτ. 40. Αι διατριβαί κατ' αποκοπήν. Αι πληρωμαί γίνονται παρά του εκδότη». Το 1884: «Τιμή Συνδρομής Τρικκάλων ετησία δραχ. Νέας 10. εξάμ. 7. Επαρχιών ετησία δραχ νέας 12. εξάμ 9. Εξωτερικού φρ. 20. Πωλείται αντι λεπτών 5. Τιμή δι' έκαστον στίχον λεπτ 40». Τα πρώτα τέσσερα φύλλα τυπώθηκαν στο τυπογραφείο της εφ. *Φάρος του Ολύμπου*. Αργότερα σε ιδιόκτητο τυπογραφείο.

Υπέρμαχος των δικαιωμάτων των εργατών και κυρίως των αγροτών. «Δώσατε εις τον λαόν αγαθήν διοίκειν. μη αρπάξετε παρ' αυτού και το τελευταίον τεμάχιον του ξερού άρτου». έγραφε τον Φεβρουάριου 1884 ο εκ των εκδοτών δικηγόρος και πολιτευτής Σ. Γεωργόπουλος. Ο Σ. Γεωργόπουλος, ο οποίος στις εκλογές του 1885 έδωσε υποψηφιότητα για βουλευτική χωρίς να εκλεγεί, φαίνεται ότι είχε ασπασθεί τις σοσιαλιστικές ιδέες, οι οποίες, όπως έγραφε, «δεν είναι εφευρήματα πανούργων ή κακών ανθρώπων. είναι γεννήματα της αθλιότητος των λαών».

Μετά τα τέσσερα φύλλα, όταν ο ιδιοκτήτης του τυπογραφείου της εφ. *Φάρος του Ολύμπου* Ευδ. *Οικονομίδης αρνήθηκε να συνεχίσει την εκτύπωση, αναγκαστικά η έκδοση διακόπηκε. Στα τέλη του 1883 οι εκδότες της εφ. *Οι Εργάται* έφεραν από την Αθήνα καινούριο τυπογραφείο και στις 29 Δεκεμβρίου 1883 την επανεξέδωσαν. Περιείχε πολλές τοπικές ειδήσεις και καυστικά σχόλια, κυρίως εναντίον του δημάρχου Ραδινού. Δημοσίευε πολλές επιστολές αναγνωστών, διαφιμίσειες, αγγελίες και ευχαριστήρια. Άγνωστο ως ποτέ κυκλοφόρησε.

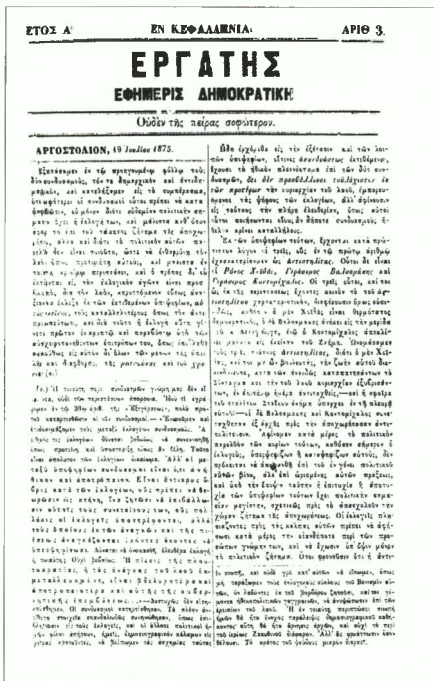
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΑΚΙΠΚ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ.Θ. Νάτσιος, *Τυπογραφεία της Θεσσαλίας 1881-1899*, Λαμία, εκδ. *Φθιωτικά Χρονικά*, 1982. Μαρούλα Κλάβα, *Τρίκαλα. Από τον Σείφιουλλάχ ως τον Τσιτσάνη*, τ. 1-3, Αθήνα, Κέδρος, 1996.

ΜΑΡΟΥΛΑ ΚΑΛΑΦΑ

Εργάτης

Εφημερίς Δημοκρατική, Αργοστόλι, 5 Ιουλ. 1875 - 2 Αυγ. 1875, αρ. φ. 1-5 / Αθήνα, 28 Αυγ. 1875 - 7 Φεβρ. 1876, αρ. φ. 1-28. Συντάκτης: Παναγιώτης *Πανός, Μότο: Ουδέν

της πείρας σφωτερον». Εβδομαδιαία / διεβδομαδιαία (28 Αυγ.-25 Οκτ. 1875), τετρασελίδη, δίσηπλη, αρχικά σχήματος 8^{ου} και αργότερα τρίσηπλη σε σχήμα 4^ο (από τις 6 Δεκ. 1875). Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια Αθήνας 10 δρχ. και εξωμηνιαία 6 δρχ., επαρχιών 12δρχ. (ετήσια). Συνδρομές εξωτερικού: 20 φράγκα (ετήσια). Τυπωτόταν σε διάφορα τυπογραφεία στο Αργοστόλι και στην Αθήνα στο τυπογραφείο των αδελφών Φορτοτίνα, Καναριώτου, «Μέντορος» Ι. Πάνου. Τα γραφεία της στην Αθήνα ήταν στο ξενοδοχείο Ενέτιας.

Με τίτλο που τότε εμφανίζεται για πρώτη φορά στον ελληνικό Τύπο, στόχο της είχε την υποστήριξη του δημοκρατικού πολιτεύματος. Τόνιζε, όμως, ότι δεν πρότεινε τη μεταβολή του καθεστώτος με βίαια μέσα, αλλά την ίδρυση δημοκρατικού κόμματος «επιδιόκοντος ειρηνικής την διά της μορφώσεως του λαού πραγματοποίησης των σκοπών του, ουδενός άλλου μέσου ποιουμένου χρήσιν ή του κηρύγματος και της διδασκαλίας». Για τον σκοπό αυτό κατά τις εκλογές του 1875 υποστήριξε στο Αργοστόλι την εκλογή του ανεξάρτητου δημοκρατικού υποψηφίου βουλευτή Ρόκου Χοϊδά

και μετά την επιτυχία του μετακινήθηκε στην Αθήνα για να προσβάλλει αφενός ευρύτερα τις δημοκρατικές ιδέες, και αφεντέρου την ανάγκη συνένωσης των Βαλκανίων σε ομοσπονδιακή δημοκρατία. Προέβλεπε, επίσης, με υλικό που προερχόταν από τον ευρωπαϊκό Τύπο, σοσιαλιστικές ιδέες, γι' αυτό και στην εποχή της χαρακτηριστική «κοινωνιστική εφημερίδα». Πέρα, όμως, από την επισήμανση της κοινωνικής ανισότητας δεν υπάρχει στις στήλες της καμιά πρόταση για την πρακτική εφαρμογή αυτών των ιδεών.

Εξαιρετικά λιτή στην εμφάνιση και στη δομή της γραφόταν στο μεγαλύτερο μέρος της από τον Παν. Πανά. Περιλάμβανε το κύριο άρθρο (ανυπόγραφο, όπως όλα σχεδόν τα δημοσιεύματά της), ποικίλες ειδήσεις στη στήλη «Διάφορα» και σχόλια πολιτικά ή εναντίον του κλήρου. Σε σειρά φύλλων δημοσιεύονταν και η μετάφραση (από τον Πανά) του *Περί καθήκοντων* του Giuseppe Mazzini, ενώ είχε ανταποκριτές, γνωστούς μόνο με ψευδώνυμο ή αρχικά: ο «Αριστείας» από το Αργοςτόλι, «ο Sectius από τις όχθες του Δούναβι», ο «Γ.Μ.Κ.», από την Αλεξάνδρεια, ο «Δημολάτης» από τα Βιτόλια, ο «Ψ.Ω.», από την Τούλσα και ο «Μικέλης Άβλιχος» από το «Τουρίνο». Εκτεταμένη ήταν η αναδημοσίευση κειμένων από ευρωπαϊκά έντυπα, μερικά από τα οποία ήταν σοσιαλιστικά, όπως το *perle* του Μιλάνου ή το π. *Revista Social* της Βαρκελώνης, ή αναρχικά, όπως η ελβετική εφ. *Bulletin de la Fédération Jurassienne*. Αντίστοιχο ενδιαφέρον για τον *Εργάτη* υπήρχε και στα ξένα έντυπα, που αναδημοσίευαν άρθρα του, ενώ με την ελβετική εφ. *Bulletin* είχε τακτική επικοινωνία.

Ο *Εργάτης* προσπάθησε να επιβιώσει ως όργανο του νεοσύστατου τότε δημοκρατικού συλλόγου «Ρήγας», ωστόσο, η εναντίον του αντίδραση, τα άσχημα οικονομικά και η κακή υγεία του Πανά οδήγησαν λίγους μήνες μετά την έκδοσή του στη συγχώνευσή του (πιθανότατα μόνο για να ικανοποιηθούν οι συνδρομητές), με τη διαφορετικών αρχών αδελφή του, *Άγγελος, που εξέδιδε ο ιδιοκτήτης του τυπογραφείου Ιωάννης Πανάς (εφ. *Άγγελος*, αρ. φ. 16, 21 Φεβρ. 1876), ουσιαστικά δηλαδή στη διακοπή της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ. ΚΙΑΜ (ελλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ερασιμιά-Λουίζα Σταυροπούλου, *Παναγιώτης Πανάς (1832-1896)*, Ένας ριζοσπάστης ρομαντικός, Αθήνα 1987, σ. 140-147.

ΕΡΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ο Εργάτης

Όργανον των Συμφερόντων του Εργαζομένου Λαού. Βόλος, 23 Δεκ. 1907 - 20 Αυγ. 1911, αρ. φ. 1-83. Εκδόθηκε αρχικά ως όργανο του Πανεργατικού Συνδέσμου Βόλου «Η Αδελφότης» και στη συνέχεια, από τις 20 Δεκ. 1908, ως όργανο του Εργατικού Κέντρου Βόλου, με αρχικό έμβλημα «Ελευθερία - Ισότης - Αδελφότης». Κατά το διάστημα 22 Ιουν. 1911 - 20 Αυγ. 1911 έφερε τον τίτλο *Εργάτης - Γεωργός*. Διευθυντής της ήταν ο δικηγόρος Κων. *Ζάιχος. Εβδομαδιαία (Κυριακή), τετρασελίδη, διαστάσεων 47x33 εκ. Μηνιαία συνδρομή: 40 λεπτά (διανυκτέρι' οίκον). Τυπωνόταν στα τυπογραφεία: αρχικά της εφ. **Πανθεσσαλική*, και στη συνέχεια του Αθ. Πλατωνιώτη, του Φραγκ. του Μπέμπου (για ένα διάστημα Μπέμπου και Χρυσοβελώνη) και τελευταία του Αντ. Καραβατσέλου.

Συνδικαλιστικό και πολιτικό φύλλο που συνδεόταν με τις σοσιαλιστικές κινήσεις. Επρόκειτο για πρωτοποριακή και μαχητική εφημερίδα, με ανοιχτές τις στήλες της σε ξεχωριστούς πνευματικούς ανθρώπους του Βόλου, της Αθήνας και του εξωτερικού. Στις σελίδες της δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα η μετάφραση του *Κοινωνιστικού Μανιφέστου* των Μαρξ και Ένγκελς, οφειλόμενης

Ο ΕΡΓΑΤΗΣ

ΌΡΓΑΝΟΝ ΤΩΝ «ΠΑΝΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΗΣ»

Βόλος Α. - Αριθ. 1. - Έκδοσις 23ης Δεκεμβρίου 1907

ΑΝΕΤΕΙΛΕ ΤΟ ΦΩΣ!

Ο Εργάτης είναι... (text continues in columns)

στον εγκατεστημένο τότε στη Γερμανία λογοτέχνη Κ. Χατζόπουλο. Το 1911 η εφημερίδα υποχρεώθηκε σε διακοπή της έκδοσης, ύστερα από τις διώξεις εναντίον των υπευθύνων της και πρωτεργατών του Εργατικού Κέντρου, όπως και εναντίον των πρωτεργατών του Δημοτικού Παρθεναγωγείου του Βόλου, με κατάληξη τη δίκη «Αδεικά». Παρά την αδωτική απόφαση, η εφημερίδα δεν ξανακυκλοφόρησε.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Κατερίνας Ζωιτοπούλου-Μαυροκεφαλίδου (Αθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Νίτσα Κολιού. *Οι ρίζες του Εργατικού Κινήματος και ο «Εργάτης» του Βόλου*, Αθήνα, Οδυσσεύς, 1988· Κολιού. *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα Βόλου*, τ.Α', σ. 255-259.

ΝΙΤΣΑ ΚΟΛΙΟΥ

Ο Εργάτης

Σμύρνη, 24 Αυγ. 1908 - Απρ. 1909. Εκδότης: Μεχμέτ Μετζδέτ. Διευθυντές: Λεάνδρος Κοκκινίδης (δημοσιογράφος) και Δημήτρης Κοτζαμάνης (αρχιτέκτων)· μετά τη διώξη τους από τις οθωμανικές αρχές τη διεύθυνση αναλαμβάνει ο Γιώργος Αναστασιάδης. Ο πλήρης τίτλος στην αρχή ήταν **Φίλος Σύμβουλος Προστάτης του Λαού. Ο Εργάτης**, ενώ από το φ. 18 ο τίτλος γίνεται **Προστάτης του Λαού Ισότης-Αδελφότης. Ο Εργάτης** και αποκτά υπότιτλο: *Εφημερίδα για τον Εργατικό Λαό*. Ο οικονομολογικός τίτλος παριστάνει νεαρό άτομο που κρατά στο δεξί χέρι ένα σφυρί και στο αριστερό μία δάδα αναμμένη. Εβδομαδιαία (Κυριακή), τετρασελίδη, διαστάσεων 40x27,5 εκ. Τιμή φύλλου: 1 μεταλίκι. Γραφεία: Φραγκομαχαλάς (Βερχανέ Αλιόττι).

Βραχύχρονη σοσιαλιστική εφημερίδα που κυκλοφόρησε τον ίδιο χρόνο με τον **Εργάτη* του Βόλου, αμέσως μετά τη συνταγματική αλλαγή στην Οθωμανική Αυτοκρατορία η οποία είχε δημιουργήσει πολλές ελπίδες για ένα νέο πολιτικό κλίμα. Γραμμένη επίσης στη δημοτική γλώσσα, προωθούσε φιλελευθέρους και προοδευτικές ιδέες, που καθώς φάνηκε δεν ήταν έτοιμοι να αποδεχθούν οι Νεοτούρκοι. Έτσι πολύ γρήγορα έγινε στόχος των οθωμανικών αρχών και οι διευθυντές του εδιώχθησαν για πολιτικούς λόγους. Εκείνο που είναι δύσκολο να πει κανείς με βεβαιότητα είναι το αν ενόχλησε περισσότερο ο σοσιαλιστικός προσανατολισμός της ή η υπογράμμιση κάποιου είδους εθνικής αυτονομίας, η οποία αναδυόταν από τις σελίδες της.

Στο τελευταίο φύλλο της που είναι κατατεθειμένο στα ΑΣΚΙ, υπάρχει χειρόγραφη σημείωση με μέλαν, που αναφέρει τα ακόλουθα: «Το τελευταίο

φύλλο του *Εργάτη*. Έπειτα από αυτό το φύλλο άρχισε συστηματικά η καταδίωξη του Διευθυντού και Ιδιοκτήτου κ. Δημήτρη Κοτζαμάνη. Το κομπάτο των Νεοτούρκων "Ένωσις" και Πρόδος απεράσισε τη δολοφονία του και τότε βοηθούμενος από το Ελληνικό Προξενείο ενδραπέτευσε από τη Σμύρνη ο Δ. Κοτζαμάνης».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΣΚΙ (φωτοαντίγραφο του μοναδικού γνωστού αντίτυπου που λανθάνει: βλ. εδω Βιβλιογραφία, Φιλ. Φάλμπος, *Μικρασιατικά Χρονικά*, τ. 13, 1967).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Φιλ. Φάλμπος, *εφ. Μικρασιατική Χχίω*, αρ. φ. 83 (Αεκ. 1966)· του ίδιου, «Συμβολή στην Σμυρναϊκή Βιβλιογραφία», *Μικρασιατικά Χρονικά*, τ. 13 (1967), 417· Ρένα Σταυρίδη-Πατρίκιου, «Ο *Εργάτης* του Βόλου και Ο *Εργάτης* της Σμύρνης», *Αρχειοστάσι*, 5 (Μάιος 2003), 20-25.

ΡΕΝΑ ΣΤΑΥΡΙΔΗ ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Εργάτης Τύπου και Χάρτου

Μηνιαίο όργανο στην υπηρεσία των εργατών τύπου και χάρτου, Αθήνα, 10 Φεβρ. 1957 - 30 Απρ. 1958, αρ. φ. 1-15. Διευδύνεται από συντακτική επιτροπή. Υπεύθυνος: Γ. Χατζής, Μηνιαία, τετρασελίδη, τετρασέλιδη, διαστάσεων

33x24 εκ. Τιμή φύλλου: 1 δρχ. Προϊστάμενος τυπογραφείου: Ν. Αργυρός, Ζωοδόχου Πηγής 68.

Συνδικαλιστικό έντυπο, με γλώσσα έκδοσης τη δημοτική. Ο υπεύθυνός του, Γ. Χατζής, ήταν μέλος της διοίκησης του συνδικάτου των «Εν Ελλάδι Λιθογράφων Εργατών». Τα άρθρα αφορούσαν κυρίως κλαδικά θέματα που είχαν σχέση με τους μισθούς, τις συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας, τα προβλήματα της Ομοσπονδίας Τύπου και Χάρτου και τις δραστηριότητες των επιμέρους επιχειρησιακών σωματείων. Επίσης, περιελάμβανε εργατικές ειδήσεις, ιστορικά θέματα, πολιτιστικά και παρείχε νομικές συμβουλές που αφορούσαν στην εργατική νομοθεσία. Τακτικοί συνεργάτες ήταν, εκτός του Γ. Χατζή, οι Γιάννης Βερούσης, Δημήτρης Λιβιεράτος, ο ποιητής Θωμάς *Γκόρπας και άλλοι.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Δημήτρη Λιβιεράτου (Αθήνα).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΑΤΣΟΡΙΔΑΣ

Εργατική

Θεωρητικό συνδικαλιστικό όργανο του ΕΡΓΑΣ, Αθήνα, 1945-(-). Διευθύνονταν από συντακτική επιτροπή. Άλλος υπότιτλος: *Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής Συντονισμού του ΕΡΓΑΣ*. Ήθιανόν δίμηνο, δεκαεξαεπίδο, σνήθως τρίστιγλο με δίστιγλο το εξώφυλλο, στο οποίο υπήρχε το κύριο άρθρο. Διαστάσεις: 31x21 εκ. Τιμή φύλλου: 600 δρχ. Γραφεία: Παινεπιστημίου 43, Αθήνα.

Συνδικαλιστικό έντυπο του ΕΡΓΑΣ (Εργατικός Αντιπαρασιτικός Σύνδεσμος), με γλώσσα έκδοσης τη δημοτική. Σκοπός της εφημερίδας και του ΕΡΓΑΣ ήταν η δημιουργία ενός ενιαίου μετώπου πάνω στις θέσεις και στις αρχές του συνδικαλισμού, οι οικονομικές διεκδικήσεις της εργατικής τάξης, η ελεύθερη λειτουργία των συνδικάτων και η αποκατάσταση των συνδικαλιστικών ελευθεριών χωρίς κανένα κρατικό παρεμβατισμό. Εκδόθηκαν λίγα φύλλα λόγω της κατάρρευσης της διοίκησης της ΓΣΕΕ (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας) από το κράτος, την οποία επηρέαζε ο ΕΡΓΑΣ.

Βασικοί αρθρογράφοι ήταν οι Δ. Παπαρήγας, Κ. Θέος, Δ. Μαργώλης, Γιάννης Αμπατζόγλου, Στ. Μαστρογιαννάκος, Δημοσθένης Αποστολίδης (αδελφός του Θωμά *Αποστολίδη) κ.ά. Η θεματολογία των άρθρων περιλαμβάνει συνήθως την ιστορία του ελληνικού συνδικαλι-

στικού κινήματος, την εξέλιξη των μισθών, την ασφάλιση των εργαζομένων, κλαδικά ζητήματα κ.ά.

Ο ΕΡΓΑΣ ιδρύθηκε στις 30 Μαρτίου 1945, προκειμένου να υπερασπίσει τα εργατικά συμφέροντα, να αντιμετωπίσει τις παρεμβάσεις στο συνδικαλιστικό κίνημα, καθώς επίσης τη βία και τις διώξεις εναντίον των συνδικαλιστών από τις κυβερνήσεις εκείνης της εποχής. Όμως, παρά τις διώξεις, στην πορεία προς το 8^ο Πανεργατικό Συνέδριο της ΓΣΕΕ, το οποίο ξεκίνησε τις εργασίες του την 1^η Μαρτίου 1946, στην Αθήνα, το ψηφοδέλτιο του ΕΡΓΑΣ επικρατεί σχεδόν σε όλα τα πρωτοβάθμια σωματεία, τις Ομοσπονδίες και τα Εργατικά Κέντρα της χώρας. Αντίθετα, οι δυο αντίπαλες παρατάξεις που επρόσκειντο στη Δεξιά, η ΕΡΕΠ (Εργατική Ρεφορμιστική Παράταξη) με ηγέτη τον Φώτη Μακρή και το ΕΜΕ (Εθνικό Μέτωπο Εργαζομένων) με επικεφαλής τον Δ. Θεοχαρίδη δεν καταφέρνουν να έχουν εκπροσώπηση.

Το Συνέδριο ολοκλήρωσε τις εργασίες του στις 8 Μαρτίου και εξέλεξε επταμελή διοίκηση, της οποίας γραμματέας ήταν ο Μήτσος Παπαρήγας. Την νομιμότητα του 8^{ου} Συνεδρίου της ΓΣΕΕ αναγνώρισε και ο τότε υπουργός Εργασίας, Ανδρέας Ζάκκας. Όμως, οι δυο άλλες συνδικαλιστικές παρατάξεις προσέβαλαν την εγκυρότητα του Συνεδρίου, σε μια ευνοϊκή γι' αυτές πολιτική συγκυρία, επειδή στις 31 Μαρτίου 1946 είχε εκλεγεί στην κυβέρνηση το Λαϊκό Κόμμα. Ο νέος υπουργός Εργασίας, Ανδρέας Στράτος, διορίζει στις 25 Ιουλίου 1946, νέα προσωρινή διοίκηση στη ΓΣΕΕ (από τα 21 μέλη της, μόνο τα 5 ήταν του ΕΡΓΑΣ), διώνοντας παράλληλα από τα γραφεία την νόμιμα εκλεγμένη διοίκηση. Από εκεί και μετά αρχίζει μια περίοδος στο συνδικαλιστικό κίνημα, η οποία χαρακτηρίζεται από αντιδημοκρατικές μεθοδεύσεις και κρατικές παρεμβάσεις.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΡΙΣΤΟΣ (Αρχείο Α. Αυγουστίδη), Ιδιωτική συλλογή Δ. Λιβιεράτου (Αθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Φ. Κουκουλές, *Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα και οι ξένες επεμβάσεις (1944-1948)*, Αθήνα,

ΕΡΓΑΤΙΚΗ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ
ΤΟΥ ΕΡΓΑΣ

ΕΤΟΣ Α' 'Αρ. φύλλου 4—ΑΘΗΝΑ, 1 ΛΥΓΟΥΣΤΟΥ 1945
ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΙΜΗ δραχμές 50

Οδυσσεάς, 1995, σ. 113-132· Δ. Λιθιεράτος, *Τα Συνέδρια της Γ.Σ.Ε.Ε.*, Αθήνα, Προσκήνιο, 1997, σ. 97-106· Α. Αυγουστήδης, *Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα κατά τη δεκαετία του '40 και τα περιθώρια της πολιτικής*, Αθήνα, Καστανιώτης, 1999, σ. 314-400· Γ.Ε. Μαυρίκος, *Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948. Δυο γραμμές σε διαρκή ανταπαράθεση*, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 2001, σ. 181-205.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΑΤΣΟΡΙΔΑΣ

Εργατική

Σοσιαλιστική εβδομαδιαία εφημερίδα, Βόλος, 14 Νοε. 1921 - 9 Οκτ. 1922. Διευθυνόταν από συντακτική επιτροπή, με γραμματέα και διευθυντή τον Γ. *Ζωϊτόπουλο, φοιτητή τότε και γραμματέα της Σοσιαλιστικής Νεολαίας Αθηνών. Συντάκτης: Τηλέμ. Μπουφίδης, δικηγόρος στον Βόλο. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, σχήματος 4^{ου}. Συνδρομές: ετήσια 10 δρχ., εξαμηνιαία 5 δρχ. και τριμηνιαία 3 δρχ.

Επίσημο όργανο του Σοσιαλιστικού-Εργατικού (Κομμουνιστικού) Κόμματος και της Πανεργατικής Βόλου, αποτέλεσε την πρώτη τοπική εφημερίδα που εκδόθηκε ως όργανο του Κομμουνιστικού Κόμματος. Κυκλοφόρησε σε μια εποχή που επικρατούσε στον Βόλο κατάσταση διώξεων των σοσιαλιστικών κινήσεων, μετά τα ταραχώδη γεγονότα του Φεβρουαρίου 1921. Σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την ανατίμηση του ψωμιού είχε οργανωθεί στις 15 Φεβρουαρίου 1921 μαχητική διαδήλωση με μαύρες και κόκκινες σημαίες και με κεντρικό σύνθημα «ψωμί, δουλειά, σοβιέτ». Δεν έλειψαν τα βίαια επεισόδια, οι καταστροφές γραφείων και καταστημάτων και οι εκδηλώσεις αναρχίας. Ακολούθησαν συλλήψεις και φυλακίσεις, μεταξύ των οποίων και του Σπ. Σταυράκη, ο οποίος βρέθηκε απαγχονισμένος στις φυλάκες Βόλου στις 22 Φεβρουαρίου 1922. Η *Εργατική* αφιέρωσε πολλές στήλες στο γεγονός, κατηγορώντας το κράτος για δολοφονία του φυλακισμένου εργάτη. Στις 17 Απριλίου 1922 (πρωτομαγιά με το νέο ημερολόγιο) ήταν αφιερωμένη στην «Κόκκινη Πρωτομαγιά».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Γ. Ζωϊτοπούλου (Αθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κολιού, *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα Βόλου*, τ. Α', σ. 321.

ΝΙΤΣΑ ΚΟΛΙΟΥ

Εργατική Πάλη

Εφημερίδα της Οργάνωσης Κομμουνιστών Διεθνιστών Ελλάδας. Ελληνικού τμήματος της 4ης Διεθνούς, Αθήνα, Απρ. 1945 έως σήμερα [2005]. Εκδίδεται από την ΚΕ (Κεντρική Επιτροπή) του ΚΔΚΕ (Κομμουνιστικό Διε-

θνιστικό Κόμμα Ελλάδας) –που μετονομάζεται (Μάρτ. 1975) σε ΟΚΔΕ (Οργάνωση Κομμουνιστών Διεθνιστών Ελλάδας)– σε πέντε περιόδους. Περ. Α': *Εργατικά Νέα*, 11 Απρ. 1946 - 8 Σεπτ. 1946, αρ. φ. 1-53. Από το φ. 5 ο τίτλος αλλάζει σε *Εργατική Πάλη*. Εβδομαδιαία, δισέλιδη, σχήματος 2^{ου}. Περ. Β': 12 Αυγ. 1946 - 16 Δεκ. 1947, αρ. φ. 1-57. Εβδομαδιαία. Περ. Γ': Φεβρ. 1948 - Απρ. 1960, αρ. φ. 1-89. Μηνιαία, στην αρχή δισέλιδη και κατόπιν τετρασέλιδη / εξασέλιδη / οκτασέλιδη, σχήματος 4^{ου}, πολυγραφημένη. Περ. Δ': 1967 - Ιουλ. 1974, αρ. φ. 1-45. Μηνιαία, 4^{ου} σχήματος, πολυγραφημένη. Περ. Ε': 10 Αυγ. 1974 - 5 Ιουν. 1977 (αρ. φ. 1-132) και Σεπτ. 1978 έως σήμερα, αρ. φ. 1-291, με υπότιτλο: *Βδομαδιαίο όργανο στην υπηρεσία των συμφερόντων της εργατικής τάξης*. Υπεύθυνος: Γιάννης Φελέκης, Γ. Κουβίδης (από τον Σεπτ. 1978), Στέργιος Καταμάρος (αρ. φ. 16-41, 1 Ιαν. 1980 - Φεβρ. 1981), Σοφρώνης Παπαδόπουλος (αρ. φ. 42-53, 15 Μαρτ. 1981 - 15 Νοε. 1981)· σήμερα υπεύθυνος είναι ο Σοφρώνης Παπαδόπουλος, Εβδομαδιαία (έως τον Ιουν. 1977) / δεκαπενθήμερη (από τον Σεπτ. 1978) / μηνιαία (από το φ. 54, Φεβρ. 1982 έως σήμερα), σχήματος 2^{ου} αρχικά και ταμπλόνη στη συνέχεια. Τυπώνεται σε τυπογραφείο, λινοτυπία μέχρι το φ. 52· από το φ. 53 (30 Αυγ. 1975) δακτυλογραφημένη και η εκτύπωση όφσεντ. Γραφεία: Εμμ. Μπενάκη 28 (1974), Θεμιστοκλέους 38 (1977), Κεραμεικού 28 (1978), Αγ. Κωνσταντίνου 57 (2005 κ.ε.).

Η μακροβιότερη των ελληνικών τροτσικιστικών εφημερίδων. Πρωτοκυκλοφόρησε ως όργανο της ΚΕ του ΕΔΚΕ (Εργατικό Διεθνιστικό Κόμμα Ελλάδας), Ελληνικού Τμήματος της 4^{ης} Διεθνούς. Στη δεύτερη περίοδο εκδίδεται ως όργανο της ΚΕ του ΚΔΚΕ (Κομμουνιστικό Διεθνιστικό Κόμμα Ελλάδας), Ελληνικού Τμήματος της 4^{ης} Διεθνούς. Το κόμμα αυτό προήλθε από το ενοποιητικό συνέδριο των ελληνικών τροτσικιστικών οργανώσεων και συγκεκριμένα του ΕΔΚΕ, που ήταν η συνέχεια της ΕΟΚΔΕ (Ενιαία Οργάνωση Κομμουνιστών Διεθνιστών Ελλάδας) του Παντελή *Πουλιόπουλου και του ΚΚΔΕ (Κόμμα Κομμουνιστών Διεθνιστών Ελλάδας) της Κ. Κατοχής, του ΔΕΚΕ (Διεθνιστικό Επαναστατικό Κόμμα Ελλάδας) που είχε ως όργανο την εφ. **Εργατικό Μέτωπο* (ηγέτης του ήταν ο Άγις *Στίνας), της Περιφερειακής Επιτροπής του ΔΚΚ (Διεθνιστικό Κομμουνιστικό Κόμμα) –Ανεξάρτητη Οργάνωση Θεσσαλονίκης, με όργανο την εφ. *Σπίθα* και την ομάδα της Επαναστατικής Διεθνιστικής Παράταξης του ΕΛΔ-ΣΚΕ (Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας-Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδας με Πρόεδρο τον Αλ. Σβάλου). Στον Εμφύλιο και τη μετεμφύλιο περίοδο (περ. Γ') κυκλοφορεί παράνομα, πάντα ως όργανο του ΚΔΚΕ (4^η Διεθνής). Την ίδια αυτή πε-

ρίοδο κυκλοφορεί παράνομα, ως θεωρητικό όργανο του ΚΔΚΕ το π. 4η Διεθνής. Από τον Απρίλιο 1960 μέχρι τη δικτατορία της 21^{ης} Απριλίου 1967 και τα δύο έντυπα αντικαθίστανται από το τυπωμένο σε τυπογραφείο παράνομο π. *Μαρξιστικό Δελτίο. Στη διάρκεια της δικτατορίας (περ. Δ') εκδίδεται πάντα από το ΚΔΚΕ. Ψυχή της *Εργατικής Πάλης* ιδεολογικά, συγγραφικά, μεταφραστικά και τεχνικά, όπως και του ΚΔΚΕ, όλη αυτή την περίοδο, όπως και μετά, έως τον θάνατό του (1987) ήταν ο παλιός «Ακροναυπλιώτης», συγκρατούμενος και συνεργάτης του Π. Πουλιόπουλου, αγωνιστής δημοσιογράφος Χρήστος *Αναστασιάδης. Με την πτώση της χούντας η εφημερίδα είναι η πρώτη τροτσκιστική που εκδίδεται και κυκλοφορεί εβδομαδιαία, τυπωμένη σε τυπογραφείο. Ενώ έχει συντελεστεί η Μεταπολίτευση, συλλαμβάνεται, κακοποιείται και οδηγείται στα δικαστήρια ο υπεύθυνος της Γ. Φελέκης. Το Μάρτιο 1975 συνήλθε η 9^η Εθνική Συνδιάσκεψη του ΚΔΚΕ που μετονομάστηκε σε ΟΚΔΕ (Οργάνωση Κομμουνιστών Διεθνιστών Ελλάδας), Ελληνικό Τμήμα της 4ης Διεθνούς και τροποποιήσε το καταστατικό. Η 9^η Εθνική Συνδιάσκεψη του ΚΔΚΕ θεωρήθηκε ταυτόχρονα η Ιδρυτική Συνδιάσκεψη της ΟΚΔΕ. Στο φ. 51 (9 Αυγ. 1975) υπάρχει διεξοδική ιστορική αναφορά για την εφημερίδα με αφορμή τα 30χρονά της. Η εβδομαδιαία έκδοσή της συνεχίζεται ως το καλοκαίρι του 1977. Το φθινόπωρο του ίδιου χρόνου την αντικαθιστά για λίγο η εφ. *Οδόφραγμα* με υπότιτλο *Κομμουνιστική Επαναστατική Εφημερίδα* (Αθήνα, 15 Σεπτ. 1977 - 6 Σεπτ. 1978, αρ. φ. 1-20) με υπεύθυνο τον Γιάννη Φελέκη. Στα μέσα Σεπτεμβρίου 1978 επανεκδίδεται. Το 1986 γίνεται διάσπαση στην ΟΚΔΕ. Η μία ομάδα που προέκυψε από αυτήν συνεχίζει μέχρι σήμερα τη μηνιαία έκδοση της *Εργατικής Πάλης*. Με την άλλη ομάδα, που εκδίδει το π. *Σπάρτακος και φέρει τον ίδιο τίτλο με την πρώτη ΟΚΔΕ και το διακριτικό «Σπάρτακος», συντάχτηκε κατά τη διάσπαση ο Χρήστος Αναστασιάδης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ. Ιδιωτική συλλογή Β. Σακκάτου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάρ. Εμμανουηλίδης. *Αιρετικές διαδρομές. Ο ελληνικός τροτσκισμός και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος*. Αθήνα, Φιλίστωρ, 2001· Δ. Κατσούρας - Δ. Λιβερίτσος - Κ. Παλιούκης, *Ο ελληνικός τροτσκισμός. Ένα χρονικό 1923-1946*. Αθήνα, Φιλίστωρ, 2003· Χρ. Αναστασιάδης, *Ο Τροτσκισμός και η εποχή μας. Πολιτικά και ιστορικά κείμενα*. Αθήνα, Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη, 2003.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΣΑΚΚΑΤΟΣ

Εργατική Πρωτοπορία

Εφημερίδα της Οργάνωσης των Κομμουνιστών Διεθνιστών της Ελλάδας (ΟΚΔΕ). Αθήνα, 15 Οκτ. 1934 - Ιουλ. 1936, αρ. φ. 1-;<> (τελευταίο σωζόμενο το φ. 28, 1 Απρ. 1936). Αφανείς εκδότες και αρθρογράφοι των κυρίων άρθρων οι Παντελής *Πουλιόπουλος και Μιχάλης Ράπτης. Υπεύθυνος σύνταξης και τυπογραφείου ο Χρήστος Σούλας. Άλλος υπότιτλος: *Όργανο της Κ.Ε. της Οργάνωσης Κομμουνιστών Διεθνιστών Ελλάδας (ΟΚΔΕ)* και υπέρτιτλο *Προλετάριοι όλου του κόσμου ενωθείτε!* (από το φ. 24). Η έκδοση δεν γινόταν τακτικά, αρχικά ήταν τετρασέλιδη (αρ. φ. 1-11), στη συνέχεια οκτασέλιδη (αρ. φ. 12-24) και κατόπιν ξανά τετρασέλιδη (από το φ. 25), χωρίς σταθερό αριθμό στήλων. Διαστάσεις: 54x38 εκ. (αρ. φ. 1-11) / 32x24 εκ. (αρ. φ. 12-24) / 54x38 εκ. (αρ. φ. 25). Τιμή φύλλου: 1 δρχ. Αναφέρεται η διεύθυνση του υπεύθυνου: οδ. Μαμούρη 4, Αθήνα. Ταχυδρομική διεύθυνση: Λ. Σταματιάδης δικηγόρος, οδ. Σοφοκλέους 13, Αθήνα.

Η οργάνωση που ανέλαβε την έκδοση προήλθε από την ένωση δύο οργανώσεων, της Αντιπολίτευσης του ΚΚΕ (ομάδα γύρω από τον δικηγόρο και παλαιό Γενικό Γραμματέα του ΚΚΕ Παντελή *Πουλιόπουλο), όργανο της οποίας ήταν η εφ. *Σπάρτακος και της Λενινιστικής Αντιπολίτευσης του ΚΚΕ

(ομάδα γύρω από τον Μιχάλη Ράπτη ή Μισέλ Πάμπλο) που είχε ως όργανο την εφ. *Σημαία του Κομμουνισμού*. Η έκδοσή της διακόπηκε την περίοδο του βενιζελικού κινήματος του Μαρτίου 1935 για να επανεκδοθεί τον Ιούνιο του ίδιου χρόνου. Την περίοδο της παύσης εξέδωσε το *Δελτίο της ΟΚΔΕ* (τρία φύλλα, το φ. 3 πολυγραφημένο). Απαγορεύτηκε πάλι την περίοδο του πραξικοπήματος του Γεώργιου Κονδύλη (Οκτ. 1935) και επανεκδόθηκε τον Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου. Την περίοδο της νέας παύσης κυκλοφόρησε παράνομη εφημερίδα υπό τον τίτλο *Σπίθα* (εκδόθηκαν τρία φύλλα). Η έκδοσή της απαγορεύτηκε οριστικά με την επιβολή της δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου 1936. Συνέχισε να εκδίδεται πολυγραφημένη έως την ενοποίηση της ΟΚΔΕ (Φεβρ. 1937) με την ομάδα «Νέος Δρόμος», το σχηματισμό της Ενιαίας ΟΚΔΕ και την έκδοση νέου οργάνου υπό τον τίτλο **Προλετάριος*.

Η ύλη περιλάμβανε λίγες ειδήσεις και κυρίως θεωρητικά άρθρα, υλικά και ανακινώσεις της ΟΚΔΕ, άρθρα εσωτερικής ιδεολογικής συζήτησης, άρθρα πολεμικής με τις άλλες αριστερές και τροτσκιστικές οργανώσεις, ειδήσεις από το εξωτερικό.

Πολλά μέλη της ΟΚΔΕ εκτελέστηκαν από τις κορυφικές δυνάμεις (ανάμεσα τους οι Π. Πουλιόπουλος και Χρ. Σούλιος) ή δολοφονήθηκαν από το ένοπλο σκέλος του ΚΚΕ, την ΟΠΛΑ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ [Αρχείο Χρήστου Αναστασιάδη: εφ. *Εργατική Πρωτοπορεία* (1935-1936), εφ. *Σημαία του Κομμουνισμού* (1932)]. Ιδιωτική συλλογή Θεόδωρου Μπενάκη (Αθήνα, εφ. *Σπάρτακος*, 1933-194).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάρ. Εμμανουηλίδης, *Αιρετικές διαδρομές. Ο ελληνικός τροτσκισμός και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος*. Αθήνα, Φιλίστωρ, 2001. Δ. Κατσουρίδας – Δ. Λιθιεράτος – Κ. Παλούκης, *Ο ελληνικός τροτσκισμός. Ένα χρονικό 1923-1946*. Αθήνα, Φιλίστωρ, 2003. Χρ. Αναστασιάδης, *Ο Τροτσκισμός και η εποχή μας. Πολιτικά και ιστορικά κείμενα*. Αθήνα, Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη, 2003.

ΘΕΩΔΩΡΟΣ ΜΠΕΝΑΚΗΣ

Εργατική Σημαία

Επίσημον Εβδομαδιαίον Όργανον της Εθνικής Ρεφορμιστικής Παρατάξεως. Αθήνα, 24 Σεπτ. 1945-<>. Υπεύθυνος συντάκτης: Γ. Καραγιάννης, οδ. Πανεπιστημίου 43, Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, τετράστυλη, μεγάλου σχήματος. Γραφεία: οδ. Κλαζομένων 1 (πλ. Αττικής).

Συνδικαλιστική παραταξιακή εφημερίδα, με γλώσσα σύνταξης την απλή καθαρεύουσα, αντικομμουνιστικής πολιτικής κατεύθυνσης, όργανο της Εθνικής Ρεφορμιστικής Παρατάξεως ηγέτης της οποίας είναι ο Φώτης Μακρής.

Στην πορεία προς το 8^ο Πανεργατικό Συνέδριο της ΓΣΕΕ (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας), το οποίο ξεκίνησε τις εργασίες του την 1^η Μαρτίου 1946, στην Αθήνα, το ψηφοδέλτιο ΕΡΓΑΣ (Εργατικός Αντιφασιστικός Σύνδεσμος) επικρατεί σχεδόν σε όλα τα πρωτοβάθμια σωματεία, τις Ομοσπονδίες και τα Εργατικά Κέντρα της χώρας. Αντίθετα, οι δυο αντίπαλες παρατάξεις, η ΕΡΕΠ (Εθνική Ρεφορμιστική Παράταξη) με ηγέτη τον Φ. Μακρή και το ΕΜΕ (Εθνικό Μέτωπο Εργαζομένων) με επικεφαλής τον Δ. Θεοχαρίδη δεν καταφέρνουν να έχουν εκπροσώπηση. Μάλιστα, λίγο πριν ξεκινήσουν οι διαδικασίες του Συνεδρίου της ΓΣΕΕ, στις 27 Φεβρουαρίου, η παράταξη του Μακρή δηλώνει ότι θα απέχει, ενώ και η άλλη προσκειμένη στη Δεξιά συνδικαλιστική παράταξη, η οποία δεν είχε λάβει μέρος, προσέβαλε την εγκυρότητα του Συνεδρίου, σε μια ευνοϊκή γι' αυτήν πολιτική συγκυρία, επειδή στις 31 Μαρτίου 1946 είχε εκλεγεί στην κυβέρνηση το Λαϊκό Κόμμα. Μάλιστα, μέσα από τα ψηφοδέλτια του είχαν εκλεγεί βουλευτές και οι Φ. Μακρής και Δ. Θεοχαρίδης. Έτσι, στις 26 Ιουνίου 1946, το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) ακύρωσε το 8ο Συνέδριο, προκαλώντας νέα κρίση στο συνδικαλιστικό κίνημα, από την οποία στο τέλος επωφελήθηκε ο Φ. Μακρής και η παράταξή του. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΡΙΣΤΟΣ (Αρχείο Α. Αυγουστήδη).

‘Η’ Εργατική τάξις άξιόν να εύρεθούσιν και να τιμωρηθούσιν παραδειγματικά οι ένοχοι τής μη διανομής τών ειδών τής Ούνυρο

ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΣΗΜΑΙΑ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΡΕΦΟΡΜΙΣΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΤΑΞΕΩΣ

Τεύχ. 4, Αρ. Φυλ. 2	ΔΕΥΤΕΡΑ 1 Οκτωβρίου 1945	ΕΚΔΟΣΗ 400 Συναρτησίου Έπισημότης	Πανεπιστήμιον Γραφείον Δεξιό Στρώμ. 43, 470 - 54, 459	Συμβασιολ. Αρ. 30 Πόλις 10500 - Πόλις 10500	Τιμή Φυλ. 400 Δρ. 30
---------------------	-----------------------------	--------------------------------------	--	--	----------------------

Οι κομμουνισται
εργάζονται για
τη διάσπασι του
Συνδικαλιστικού
κινήματος

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Φ. Κουκούλης, Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα και οι ξένες επεμβάσεις (1944-1948). Αθήνα, Οδυσσεύς, 1995, σ. 113-132 Δ. Λιθεράτος, Τα Συνέδρια της Γ.Σ.Ε.Ε., Αθήνα, Προσκήνιο, 1997, σ. 97-106 Α. Αυγουστήδης, Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα κατά τη δεκαετία του '40 και τα περιθώρια της πολιτικής, Αθήνα, Καστανιώτης, 1999, σ. 314-400 Γ.Ε. Μαυρίκος, Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948, Διο γραμμές σε διαρκή αντιπαράθεση, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 2001, σ. 181-205.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΑΤΣΟΡΙΔΑΣ

Εργατικό Σημεία

Επίσημο Όργανο της Νέας ΓΣΕΕ. Αθήνα, 10 Νοε. 1957 <>, αρ. φ. 1-<>. Υπεύθυνος: Ελ. Κ. Γονής, οδ. Πυθιάς 1 (Κυψέλη). Σύμφωνα με τα διαθέσιμα φύλλα, ήταν δεκαπενθήμερη, τετρασελίδη, εννιάστηλη, διαστάσεων 62x43 εκ. Τιμή φύλλου: 1,50 δρχ. Τυπογραφείο: Παν. Δευτεραίου, οδ. Πειραιώς 9-11. Γραφεία: οδ. Κουμουδούρου 31.

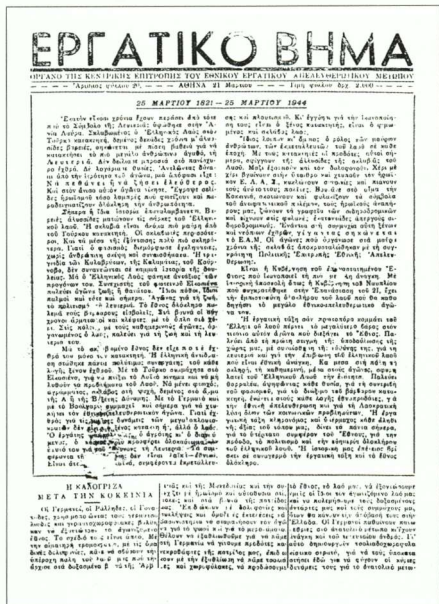
Συνδικαλιστική εφημερίδα αντικομμουνιστικής πολιτικής κατεύθυνσης, όργανο της Νέας Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας (ιδρύθηκε τον Δεκ. 1954), ηγέτης της οποίας είναι ο Ελ. Γονής, παλαιότερα υπουργός Εργασίας της κυβέρνησης Αλ. Παπάγου. Γλώσσα έκδοσης η απλή καθαρεύουσα. Στο πρώτο φύλλο της αναφέρεται ο σκοπός της έκδοσής της, καθώς επίσης οι λόγοι δημιουργίας της Νέας ΓΣΕΕ. Γίνεται σαφές ότι η Νέα ΓΣΕΕ δεν είναι κόμμα, αλλά «ΕΘΝΙΚΟΝ συνδικαλιστικόν όργανο της ΕΞΥΓΙΑΝΣΕΩΣ πιστεύον εις την αρχήν της τριμερούς συνεργασίας Κράτους-Εργοδοτών-Εργατών». Και συνεχίζοντας διευκρινίζει: «Θα ΔΙΑΧΩΡΙΣΗ απολύτως τους εθνικόφρονες εργάτας από τους κομμουνιστές και θα τους απομονώσει. Σήμεραρον περισσότερον από κάθε άλλην φοράν ο εργάτης πρέπει να ξέρη ποιόν συνδικάτον είναι εθνικόν και ποιόν κομμουνιστικόν. Ποιόν είναι το τίμιον και ποιόν το πωλημένον. Ας πάη όπου θέλει αλλά να ξέρει που πάει». Μεταξύ δε άλλων σκοπών θέτει την απαλλαγή της εργατικής τάξης από την παλαιά ΓΣΕΕ, ηγέτης της οποίας ήταν ο Φ. Μακρής, γι' αυτό προβάλλει ως κεντρικό σύνθημα την «εξυγίανση».

Η δημιουργία της Νέας ΓΣΕΕ αποτέλεσε μια προσπάθεια καθολικής διάσπασης του συνδικαλιστικού κινήματος, παρ' ότι τελικά δεν ενδόθησε. Ήταν ακραίων πολιτικών απόψεων, ρατσιστική και αντικομμουνιστική. Αυτό φαίνεται από το κεντρικό άρθρο του Ελ. Γονή, στο πρώτο φύλλο, το οποίο καταλήγει ως εξής: «Εις την Νέαν Γ.Σ.Ε.Ε. οι Έλληνες και οι λευκοί. Εις την Κόκκινην οι κομμουνισταί

και οι λεπροί». Είναι γεγονός ότι για κάποιον διάστημα η Νέα ΓΣΕΕ του Γονή απείλησε τη ΓΣΕΕ του Μακρή και αυτό αποδεικνύεται από την προσχόρηση πολλών συνδικατών στη Νέα ΓΣΕΕ, όπως παρουσιάζεται αναλυτικά στο δεύτερο φύλλο της Εργατικής Σημείας (24 Νοε. 1957, σ. 3).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΙΒΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Δημήτρη Λιθεράτου (Αθήνα).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΑΤΣΟΡΙΔΑΣ

Εργατικό Βήμα

Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του Εθνικού Εργατικού Απελευθερωτικού Μετώπου [ΕΕΑΜ]. Αθήνα, 1942 <>. Διευθυντών από συντακτική επιτροπή. Πιθανόν έβγαινε κάθε μήνα, τυπώνονταν σε τέσσερις σελίδες και ήταν τρίστηλη με διπλό το εξώφυλλο, στο οποίο υπήρχε το κύριο άρθρο.

Συνδικαλιστικό έντυπο του ΕΕΑΜ με γλώσσα έκδοσης τη δημοτική. Κυκλοφόρησε κατά τη διάρκεια της Κατοχής και συνεπώς σκοπός της εφημερίδας και του ΕΕΑΜ ήταν η πάλη για την απελευθέρωση από τους Γερμανούς, η επιδίωξη του λαού από την πείνα και τις κακουχίες, η κινητοποίηση και ο συντονισμός των εργατοπαλλήλων για να κερδίσουν παραχωρήσεις από τους κατα-

κτητές και τέλος η λαοκρατική λύση όλων των κοινωνικών προβλημάτων.

Τα άρθρα αφορούν κυρίως ανταποκρίσεις από κλάδους και επιχειρήσεις που οι εργαζόμενοι βρίσκονται σε κινητοποιήσεις ή αντιμετωπίζουν προβλήματα διαφόρων τύπων. Το έντυπο προβαίνει σε εκτεταμένη αναφορά για τις δραστηριότητές τους και τις νίκες τους, έχει ενημερώσεις από εργατικούς αγώνες σε διάφορες περιοχές της χώρας, αποκαλύπτει τον ρόλο των διορισμένων διοικήσεων στα συνδικάτα από τις δυνάμεις Κατοχής, έχει πολεμικές ειδήσεις, καθώς επίσης ενημέρωση από τη δράση των αντάρτικων σωμάτων. Τα άρθρα είναι ανυπόγραφα, προφανώς για λόγους ασφαλείας των αρθρογράφων, εξαιτίας της παρανομίας που βρίσκονταν τότε όλες οι οργανώσεις.

Το Εργατικό ΕΑΜ (ΕΕΑΜ) δημιουργήθηκε στις 16 Ιουλίου 1941 και υπήρξε ο πρόδρομος του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο), στο οποίο προσχώρησε μετά την ίδρυσή του, στις 27 Σεπτεμβρίου 1941, και έγινε έτσι η συνδικαλιστική του πτέρυγα. Την πρωτοβουλία για την ίδρυση του ΕΕΑΜ την πήρε το ΚΚΕ, το οποίο κάλεσε τον λαό, τα κόμματα και τις οργανώσεις σε ένα εθνικό μέτωπο απελευθέρωσης. Οι οργανώσεις που συμμετείχαν στο ΕΕΑΜ ήταν η ΓΣΕΕ (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος) με τον Ι. Καλομοίρη, η ΕΓΣΕΕ (Ενωτική ΓΣΕΕ) με τον Κ. Λαζαρίδη και τα Ανεξάρτητα Συνδικάτα με τον Δ. Στρατή, τα οποία είχαν μετονομαστεί σε Σοσιαλιστική Συνδικαλιστική Παράταξη. Στη Κεντρική Επιτροπή του ΕΕΑΜ συμμετείχαν εκ μέρους της ΓΣΕΕ οι Ι. Καλομοίρης, Θ. Σισμανίδης και Μ. Πετρούλης, από την ΕΓΣΕΕ οι Κ. Θέος, Κ. Λαζαρίδης, Δ. Μαργιόλης και από τη Σοσιαλιστική Συνδικαλιστική Παράταξη οι Α. Καλογεράς και Δ. Στρατής. Οι άμεσοι σκοποί του ΕΕΑΜ ήταν η καθημερινή πάλη για την επιβίωση του λαού που αφορούσαν τη διανομή συσσιτίων σε όλους τους χώρους εργασίας, την αντιμετώπιση της πολιτικής επιστράτευσης, το σπάσιμο της τρομοκρατίας στα σωματεία και την τιμωρία των συνεργατών των δυνάμεων Κατοχής.

Μέσα από τις διεκδικήσεις που πρόβαλε το ΕΕΑΜ κατάφερε να κινητοποιήσει την εργατική τάξη στις πόλεις, να εμπνεύσει στους εργαζόμενους το αίσθημα της αγωνιστικότητας, να οργανώσει μεγάλες απεργίες, να οργανώσει τους ανέργους και κυρίως να οργανώσει την πρώτη απεργία στην Ευρώπη και να ματαιώσει την πολιτική επιστράτευση που ήθελαν να επιβάλουν οι αρχές Κατοχής και οι

έλληνες συνεργάτες τους για την εκτέλεση έργων στην Ελλάδα ή για μετανάστευση ελλήνων εργαζομένων στη Γερμανία. Οι πυρήνες και η δράση των μελών του Εργατικού ΕΑΜ στους χώρους εργασίας και η άρτια λειτουργία της εργατικής δημοκρατίας στις συνελεύσεις είχε ως αποτέλεσμα τον εκδημοκρατισμό των πρωτοβάθμιων σωματείων, την επιτροπή των εκλογικών διαδικασιών και την εκλογή ΕΑΜικών διοικήσεων. Επιπρόσθετα, για τη διάδοση του προγράμματός του, την πολιτική διαπαιδαγώγηση των εργαζομένων και τη μετάδοση διαφόρων ειδήσεων εξέδωσε το *Εργατικό Βήμα*, ενώ σε τοπικό επίπεδο, με ευθύνη των τοπικών επιτροπών, έβγαναν πλήθος εντύπων, τα οποία ενημέρωναν τους εργαζόμενους για τα άμεσα καθημερινά τους προβλήματα, για τα αιτήματά τους—όταν επρόκειτο για κλαδικό έντυπο—καθώς επίσης για τις επιτυχίες των άλλων κλάδων. Τέλος, μέσα από τις γραμμές του ΕΕΑΜ επιτεύχθη η πολυπόθητη ενότητα του εργατικού-συνδικαλιστικού κινήματος και η εξυγίανσή του από τα ακροδεξιά στοιχεία που είχε επιβάλει η δικτατορική κυβέρνηση Ι. Μεταξά, το 1936, μέσω του υφυπουργού Εργασίας και Γενικού Γραμματέα της ΓΣΕΕ, Αριστείδη Δημητράτου, όπως και οι γερμανικές αρχές Κατοχής με τους έλληνες συνεργάτες τους, διορίζοντας στην ηγεσία της ΓΣΕΕ τον τέως σοσιαλιστή Νίκο Καλύβα, ο οποίος αργότερα θα γινόταν και κατοχικός υπουργός Εργασίας. Ουσιαστικά, το ΕΕΑΜ, αν και παράνομο, ήταν η γνήσια Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος, δηλαδή η πραγματοποίηση της ενότητας που είχε συμφωνηθεί από το 1936 και η οποία δεν μπόρεσε να εφαρμοστεί εξαιτίας της επιβολής της δικτατορίας του Μεταξά. Η δημιουργία του ΕΕΑΜ υπήρξε σταθμός στην ανάπτυξη του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος. Μέσα από τη δράση του απέκτησε το ηθικό κύρος που δεν είχαν οι διορισμένοι της ΓΣΕΕ και έγινε ο πραγματικός εκφραστής της εργατικής τάξης στα χρόνια της Κατοχής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΡΙΣΤΟΣ (Αρχείο Α. Αυγουστίδη).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Φ. Κουκουλιές, *Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα και οι ξένες επεμβάσεις (1944-1948)*, Αθήνα, Οδυσσεύς, 1995, σ. 41-60· Δ. Λιδιέρatos, *Τα Συνέδρια της Γ.Σ.Ε.Ε.*, Αθήνα, Προσκήνιο, 1997, σ. 89-93· Α. Αυγουστίδης, *Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα κατά τη δεκαετία του '40 και τα περιθώρια της πολιτικής*, Αθήνα, Καστανιώτης, 1999, σ. 74-166.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΑΤΣΟΡΙΑΔΗΣ

Εργατικό Βήμα

Εβδομαδιαία έκδοσις της Γ.Σ.Ε.Ε. Αθήνα. Έχουν εντοπιστεί τα ακόλουθα φύλλα της περ. Δ': αρ. φ. 1 (17 Αυγ. 1957), 5 (13 Σεπτ. 1957) και 7 (27 Σεπτ. 1957). Διευθυντής: Φώτης Μακρής. Εβδομαδιαία, εξασέλιδη (αρ. φ. 1) / τετρασέλιδη, οκτάστυχη, διαστάσεων 49x34 εκ. Τιμή φύλλου: 1 δρχ. Γραφεία: Πατησίων 69.

Συνδικαλιστική εφημερίδα, γραμμένη στη δημοτική γλώσσα, η οποία απηχούσε τις απόψεις της ΓΣΕΕ (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας), της οποίας Γραμματέας, τότε, ήταν ο Φώτης Μακρής, συντηρητικών πολιτικών απόψεων. Η ύλη της περιελάμβανε τις αποφάσεις της ΓΣΕΕ, μισθολογικά ζητήματα, ασφαλιστικά θέματα, απεργιακές κινητοποιήσεις, διεθνείς ειδήσεις, καθώς επίσης ενημερώσεις από τους χώρους εργασίας και τα επαγγέλματα. Περιείχε πληροφορίες σχετικά με τη συνδικαλιστική δραστηριότητα. Διέδετε μια μόνιμη στήλη, η οποία αρχικά είχε τον τίτλο «Κριτική της Κριτικής» και αρθρογραφούσε, μέχρι το φ. 5 (13 Σεπτ. 1957), ο Γ. Λάσκαρης· από το φ. 7 (27 Σεπτ. 1957) αντικαταστάθηκε από άλλη στήλη με τον τίτλο «Μορφωτική επιφυλλίδα».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Δημήτρη Λιβιεράτου (Αθήνα).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΑΤΣΟΡΙΔΑΣ

Εργατικό Μέτωπο

Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής της Κομμουνιστικής Διεθνιστικής Ένωσης (Μπολσεβίκο-Λενινιστές) Ε.Τ.Κ.Δ.Ε. Αθήνα. Ιαν. 1936 - Ιουν. 1936. περ. Α', αρ. φ. 1-8. Αφανείς εκδότες και αρθρογράφοι των κυρίων άρθρων οι Γιώργος *Βιτσώρης και Σπύρος Πρίφτης (Άγις Στίνας). Υπεύθυνος έκδοσης: Αθανάσιος Γιαννούκος. Υπήρχε υπέρτιτλος: «Προλετάριοι όλων των χωρών ενωθήτε!». Διαστάσεις: 53x40 εκ. Τιμή φύλλου: 1 δρχ. Σε ένα μόνο τεύχος αναφέρεται η προσωπική διεύθυνση του Α. Γιαννούκου: Ζακύνθου 40, Αθήνα. Επανεκδόθηκε (περ. Β') ως παράνομο πολυγραφημένο έντυπο στα δύο πρώτα χρόνια της δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου (1936-1937), δίχως να διασωθούν κάποια αντίτυπα της περιόδου αυτής. Την περ. Γ' (Αθήνα, Μάρτ. 1945 - Ιαν. 1946, αρ. φ. 1-8) έφερε τον υπότιτλο *Όργανο της Κ.Ε. του Διεθνιστικού Επαναστατικού Κόμματος -τροτσκιστές και υπέρτιτλο «Προλετάριοι όλου του κόσμου ενωθείτε».* Από το φ. 5 (Οκτ. 1945) αναφέρεται ως υπεύθυνος ο Παν. Τσουκάς και ως κύριος συντάκτης ο Άγις Στίνας. Δισέλιδο, διαστάσεων 57,5x41,5 εκ. (εκτός από το φ. 8 που ήταν δεκαεξασέλιδο και διαστάσεων 26,5x18 εκ.). Τιμή φύλλου: από 20 δρχ. (αρ. φ. 1) μέχρι 300 δρχ. (αρ. φ. 8).

Η οργάνωση που ανέλαβε την έκδοση της εφημερίδας είχε ως ηγέτες της τους Γιώργο Βιτσώρη, ηδσοίο και από τους ηγέτες των «αρχειομαρξιστών» και τον Σπύρο Πρίφτη ή πιο γνωστό ως Άγι Στίνα, παλαιό στέλεχος του ΚΚΕ που είχε προσχωρήσει στον τροτσκισμό. Η Κομμουνιστική Διεθνιστική Ένωση προήλθε από διάσπαση των τροτσκιστών που αποχώρησαν το 1934 από την αρχειομαρξιστική οργάνωση και εξέδιδαν την εφ. *Μπολσεβίκος*. Η οργάνωση συμφωνούσε απόλυτα με τις ιδέες του Λ. Τρότσκι —ήταν έως το 1938 ο εκπρόσωπος του κινήματος του τελευταίου στην Ελλάδα— και με εκπρόσωπο τον Γ. Βιτσώρη συμμετείχε στην ίδρυση της διεθνούς οργάνωσης των τροτσκιστών Τετάρτης Διεθνούς.

Η ύλη της περιλάμβανε ειδήσεις και ανταποκρίσεις από επαρχίες και εργοστάσια, άρθρα εσωτερικής ιδεολογικής συζήτησης, άρθρα πολεμικής με τις άλλες τροτσκιστικές οργανώσεις, άρθρα του Λ. Τρότσκι και ειδήσεις από το εξωτερικό.

Η έκδοσή της διακόπηκε με την επιβολή της δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου 1936. Σύμφωνα με τον Στίνα συνέχισε να εκδίδεται παράνομα αλλά τακτικά και πολυγραφημένη έως τον Μάρτιο 1937

και τη σύλληψη των περισσότερων μελών της οργάνωσης. Μέσα στο 1943 αρκετά μέλη δραπέτευσαν από τις φυλακές και ανασυγκρότησαν την οργάνωση, η οποία μετονομάστηκε σε ΔΚΚ (Διεθνιστικό Κομμουνιστικό Κόμμα, ελληνικό τμήμα 4^{ης} Διεθνούς). Απέκτησαν ένα χειροκίνητο πιεστήριο και εξέδωσαν δύο έντυπα: *Διαρκής Επανάσταση* (αρχές 1943 έως τέλος του ίδιου χρόνου, εκδόθηκαν μάλλον 5 τεύχη) και *Ο Αγώνας μας* (καλοκαίρι 1943 - Νοέ. 1944, εκδόθηκαν μάλλον 11 τεύχη). Οι διαστάσεις και ο αριθμός των σελίδων τους διέφεραν από τεύχος σε τεύχος. Το ΔΚΚ θεωρούσε τον ΕΛΑΣ (Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός) αστικό στρατό και το ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) εθνικιστικό αστικό κίνημα και υποστήριζε τον ταξικό αγώνα που θα οδηγούσε στη Σοσιαλιστική Επανάσταση. Σε αντίθεση με τους περισσότερους τροτσκιστές δεν θεωρούσαν τη Σοβιετική Ένωση σοσιαλιστικό ή «εργατικό κράτος». Αρκετά μέλη της οργάνωσης εκτελέστηκαν από τις δυνάμεις Κατοχής.

Μετά την Απελευθέρωση το ΔΚΚ αντικατέστησε στον τίτλο του τον όρο κομμουνιστικό και μετονομάστηκε σε Διεθνές Εργατικό Κόμμα Ελλάδας (τροτσκιστές) και εξέδωσε πάλι το *Εργατικό Μέτωπο* με κύριο συντάκτη τον Α. Στίνα. Η ύλη αφορά κριτική στην κυβέρνηση, το ΕΑΜ και το ΚΚΕ, περιλαμβάνει βιογραφικά δολοφονημένων τροτσκιστών από την ΟΠΛΑ (Οργάνωση Προστασίας Λαϊκού Αγώνα) καθώς και άρθρα πολεμικής με τις άλλες τροτσκιστικές οργανώσεις. Πολλά στελέχη και μέλη του δολοφονήθηκαν από την ΟΠΛΑ. Η έκδοση διακόπηκε τον Οκτώβριο 1946 και το ΔΚΚ συμμετείχε στις ενοποιητικές διαδικασίες των τροτσκιστών που οδήγησαν στην ίδρυση του Κομμουνιστικού Διεθνιστικού Κόμματος Ελλάδας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΑΙΑ [Αρχείο Χρήστου Αναστασιάδη, φ. της εφ. *Εργατικό Μέτωπο* (1936) και των π. *Διαρκής Επανάσταση* (1943) και *Ο Αγώνας μας* (1943-44)]. Ιδιωτική συλλογή Δημήτρη Λιβεράτου (Αθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Άγις Στίνας, *Αναμνήσεις. Εβδομήντα χρόνια κάτω από τη σημαία της σοσιαλιστικής επανάστασης*. Αθήνα, Ύψιλον/βιβλία, 21985· Μάρ. Εμμανουηλίδης, *Αιρετικές διαδρομές. Ο ελληνικός τροτσκισμός και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος*, Αθήνα, Φιλίστωρ, 2001· Δ. Κατσουρίδας – Δ. Λιβεράτος – Κ. Παλουκός, *Ο ελληνικός τροτσκισμός. Ένα χρονικό 1923-1946*. Αθήνα, Φιλίστωρ, 2003· Χρ. Αναστασιάδης, *Ο Τροτσκισμός και η εποχή μας. Πολιτικά και ιστορικά κείμενα*, Αθήνα, Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη, 2003.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΠΕΝΑΚΗΣ

Εργατικός Αγώνας

Όργανο της Επιτροπής Αθηνών του Εθνικού Εργατικού Απελευθερωτικού Μετώπου, Αθήνα 1942<->. Τυπώνονταν σε τέσσερις ή έξι σελίδες, ορισμένες φορές πολυγραφημένη, δίσπληη, διαστάσεων 35x23 εκ. Τιμή φύλλου: 100 δρχ.

Συνδικαλιστικό έντυπο της Επιτροπής Πόλης Αθηνών του ΕΕΑΜ (Εθνικού Εργατικού Απελευθερωτικού Μετώπου). Γραφόταν στη δημοτική γλώσσα. Σκοπός της εφημερίδας και του ΕΕΑΜ Αθήνας ήταν η πάλη για την εθνική απελευθέρωση από τους Γερμανούς, η μεταίωση της επιστράτευσης που ήδελαν να προοδούν τα γερμανικά στρατεύματα Κατοχής, η επιδίωξη του λαού από την πείνα, καθώς επίσης ο συντονισμός και η νίκη των απεργιών των εργατοϋπαλλήλων.

Τα άρθρα της εφημερίδας αφορούν ανταποκρίσεις από κλάδους και επιχειρήσεις, έχει ενημερώσεις από εργατικούς αγώνες, στιγματίζει όσους συνεργάζονται με τις αρχές Κατοχής, έχει εξωτερικό δελτίο ειδήσεων, ενώ προσφέρει ενημέρωση από τη δράση των αντάρτικων σωμάτων.

Τα άρθρα είναι ανυπόγραφα για λόγους ασφαλείας των αρθρογράφων.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΡΙΣΤΟΣ, Ιδιωτική συλλογή Α. Αυγουστήδη.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΑΣ

Εργατοϋπαλληλική

Εβδομαδιαίο όργανο των εργατών και υπαλλήλων της Αθήνας. Αθήνα, 15 Ιουν. 1945<->. Εκδίδονταν από συντακτική επιτροπή υπό τη διεύθυνση, αρχικά, του Κ. Λυκούρη και αργότερα του Άγγελου Φλόκου, όταν ο πρώτος καταδικάστηκε σε εξορία. Εβδομαδιαία, τυπωνόταν σε τέσσερις σελίδες, οκτάσπληη, διαστάσεων 62x43 εκ. Γραφεία: Μιλτιάδου 37.

Συνδικαλιστικό έντυπο, με αριστερή ιδεολογική τοποθέτηση, το οποίο απευθύνονταν στους εργατοϋπαλλήλους της Αθήνας. Τα άρθρα της, γραμμένα στη δημοτική γλώσσα, αναφέρονται στα γενικότερα προβλήματα του συνδικαλιστικού κινήματος, αλλά κυρίως σ' αυτά που αντιμετωπίζουν τα σωματεία και οι εργαζόμενοι που βρίσκονται στην περιοχή της Αθήνας, όπως οι τυπογράφοι, οι λιθογράφοι, οι υπάλληλοι παντοπωλείου, οι τσαγκαράδες, οι συνταξιούχοι, οι γυναίκες, οι εργαζόμενοι νέοι κ.ά. Υπερισπύζει και προβάλλει τα προβλήματα και τις διεκδικήσεις των εργαζομένων και των συνδικάτων και περιέχει εκτεταμένες αναφορές από τη δράση δια-

φώρων συνδικάτων, όπως της Ομοσπονδίας Ιματισμού, του σωματείου αρτεργατών, των λαστιχάδων, των κουρέων και κομμωτών, του κινήματος των ανέργων κ.ά. Επιπλέον, έχει τακτική ενημέρωση στα ζητήματα που αφορούν την υγεία των εργαζομένων (π.χ. για την υπερκόπωση) και μια σελίδα με ψυχαγωγία και τέχνη, η οποία περιλαμβάνει παιδική στήλη, σταυρόλεξο, αθλητισμό, βιβλιοπαρουσίαση, διήγημα, ποίημα κ.ά.

Τακτικοί συνεργάτες, εκτός από τους συνδικαλιστές, όπως ο Κ. Θέος, ο Δ. Παπαρήγας κ.ά., ήταν διάφοροι εργαζόμενοι ανταποκριτές, οι οποίοι υπογράφαν συνήθως με τα αρχικά του ονόματός τους ή οι ανταποκρίσεις τους ήταν ανώνυμες, επειδή υπήρχε ο φόβος της απόλυσης από την εργασία τους. Επίσης, μέσα από τις στήλες της *Εργατού-παλληλικής* υπήρχε μια συστηματική προσπάθεια για τη βελτίωση του πνευματικού επιπέδου των εργαζομένων, γι' αυτό τον λόγο συνεργάζονταν μαζί της γνωστοί άνθρωποι του πνευματικού κόσμου, όπως ο Μεν. Λουντέμης, η Ρόζα Ιμβριώτη και ο Μιχάλης Προβατάς.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ:Ιδιωτική συλλογή Δημήτρη Λιθεράτου (Αθήνα).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΑΤΣΟΡΙΑΔΣ

Έρευνα

Εφημερίς Κοινωνιολογική, Αίγιο, 4 Δεκ. 1911 έως σήμερα [2005], αρ. φ. 1-840, με μικρή παύση ανάμεσα στα έτη 1980-1986. Η έκδοσή της κάλυψε 4 περιόδους. Περ. Α' (1911-1944): ιδρυτής-εκδότης-διευθυντής ο Ανδρέας *Φιλιππόπουλος, Περ. Β' (1945-1980): εκδότης η Μάγδα Ανδρ. Φιλιππόπουλου με υπεύθυνο έκδοσης τον Γ. Κρανιώτη, Περ. Γ' (1986-1999): ιδιοκτήτης-εκδότης ο Χρήστος Ανδρ. Φλογεράς με διευθυντή τον Ανδρέα Φλογερά, Περ. Δ' (2000 κ.ε.): ιδιοκτήτης-εκδότης-διευθυντής ο Ανδρέας Φλογεράς. Στις περ. Α' και Β' συντάκτες-συνεργάτες ήταν οι αιγιώτες δημοσιογράφοι Αρίστος Σταυρόπουλος, Θανάσης Παπαθεοδώρου (δάσκαλος), Μιχ *Ροδάς, Αντ. Κυθώνης, Κλέαρχος Μιμίκος, Γιάννης Βαλασμάκης, Θεόδωρος Παπαθεοδώρου (ιερέας), Νίκος Κουβέλης (φιλόλογος) και Σωτ. Μεντζελόπουλος (θεολόγος). Στην περ. Γ' και Δ' συντάκτες-συνεργάτες είναι οι Αντ. Μούζουλας, Σταύρος Ιντζεγιάννης, Γιώργος Πατασθαδόπουλος, Γιάννης Ανδρικόπουλος κ.ά. Άλλος υπότιτλος: *Εβδομαδιαία εφημερίς του Αιγίου* (από το φ. 2219, 25 Φεβρ. 1968). Στην περ. Δ': εβδομαδιαία, διεξέλιξη/τετρασέλιδη, οκτάστηλη, διαστάσεων

58x44 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 10 δραχ. (περ. Α'). Στην περ. Α' και Β' χρησιμοποιούνταν ιδιόκτητο τυπογραφείο που ίδρυσε το 1911 ο Ανδρέας Φιλιππόπουλος. Τυπογράφοι ήταν ο Γιάννης Κουκούπουλος και ο Ανδρέας *Βαρελάς, μετέπειτα εκδότης της εφ. *Αιγιώτης.

Σε όλες τις περιόδους της έκδοσής της κράτησε τον τυπικό χαρακτήρα της ειδησεογραφίας και των σχολίων της, κυρίως πάνω στα πρόσωπα και τη δράση της πολιτικής και δημοτικής σκηνής. Με την προβολή των τοπικών προβλημάτων και διεκδικήσεων υπερασπίζεται τα συμφέροντα των κατοίκων της περιοχής. Διακρίνονται επίσης για την επίκαιρη και έντονα μαχητική αρθρογραφία και περιείχε εκτεταμένες στήλες σχολίων γύρω από τους παρακάτω κύκλους θεμάτων: το σταφιδικό πρόβλημα και οι διακυμάνσεις των εξαγωγών και των τιμών της σταφίδας· η κοινοβουλευτική εκπροσώπηση της Αιγαιείας· η εκλογή της δημοτικής αρχής και η παρουσίαση-κριτική του έργου τους. Στην τετρασέλιδη έκδοση της περ. Α' αφιέρωνε τη δεύτερη σελίδα σε φιλολογικά-λογιστεχνικά θέματα, με γενικό τίτλο «Φιλολογική Έρευνα».

Την αρθρογραφία και τα σχόλια των δυο πρώτων περιόδων (με τον γενικό τίτλο «Επίκαιρα») είχε αναλάβει προσωπικά ο Ανδρέας Φιλιππόπουλος, μεγάλη μορφή της τοπικής δημοσιογραφίας στην τριακονταετία 1910-1940, ενώ στις δυο τελευταίες αρθρογράφος-σχολιογράφος είναι ο εκπαιδευτικός-δημοσιογράφος Ανδρέας Φλογεράς. Πρωτοποριακή ήταν η «Φιλολογική» σελίδα της εφημερίδας, κυρίως στον Μεσοπόλεμο, με την επιμέλεια του ποιητή Κλεάρχου Μιμίκου και με συνεργασίες κορυφαίων λογοτεχνών της εποχής, όπως οι Γιάννης Σκαρίμπας, Τάκης Δόξας, Στέλιος Σπεράντζας κ.ά.

Στις βουλευτικές εκλογές υποστήριξε τους ηγέτες των συντηρητικών κομμάτων. Συγκεκριμένα σε όλες τις κοινοβουλευτικές εκλογές, από το 1911 έως το 1936, η εφημερίδα κράτησε αντιβενιζελική γραμμή και στο πολιτικό ζήτημα υποστήριξε με σταθερότητα και μαχητικότητα τη βασιλευόμενη δημο-

κρατία. «Οι δημοσιογραφικοί αγώνες των εφημερίδων περιεστρέφοντο και εις οξυτάτης, περί την διοίκησιν του Δήμου, αντιθέσεις, εις έλεγχον των δικαστικών και δημοτικών Αρχών και εις περιφρούρησιν της κοινωνικής ηθικής, υπέρ της οποίας αμερολήπτως, τω όντι, ηγωνίζοντο». Αλλά και η κοινωνική κίνηση της πόλης με τις γιορταστικές εκδηλώσεις και τις τελετές κρατούσε κορυφαία θέση στις στήλες της: γύμοι, βαφτίσια, αρραβώνες, γιορτές και πανηγύρια, θάνατοι και επικηδείοι λόγοι, αναχωρήσεις και αφίξεις, όλα περνούν μέσα από τις σελίδες της.

Στην περ. Β' δεν διέθετε μόνομο και επαγγελματία αρχισυντάκτη. Το ίδιο και συντάκτες. Έγγραφαν ερασιτεχνικά οι Νύσης Μεσσηνζής, Αδ. Παπαθεοδώρου, Π. Νεραντζούλης, Γ.Θ. Παπαγεωργίου, Σωτ. Μεντζελόπουλος, Κ. Ριζόπουλος κ.ά. Ο εκδότης των περ. Γ' και Δ' Ανδρέας Φλογεράς ξεκίνησε τη δημοσιογραφία από το 1951 στην Έρευνα (περ. Γ') και συνέχισε στις εφ. *Αιγιώτης και Φωνή Αχαΐας (1975-1986). Υπήρξε ανταποκριτής στις εφ. Αθήναις Τριπόλεως και *Ημέρα Πατρών και το 1954 εκδότης της παιδαγωγικής εφ. Αμύλλα στην Τρίπολη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελλ. σ.), ΓΑΚ-Τοπικό Ιστορικό Αρχείο Αιγίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αρ. Σταυρόπουλος, Ιστορία της πόλεως Αιγίου, Πάτρα 1954, σ. 590· Γούλα Σμαρνώτη, Αιγιώτικη Παρκαταθήκη, Αθήνα 1960· Πλ. Αναστασόπουλος, Σκίθρα από την παλιά Βοστίτια, Αθήνα 1974· Χριστόπουλος, Εφημερίδες, σ. 131· Γ. Ανδρικόπουλος, «Εφημερίδες του Αιγίου, Ο Τύπος της Αιγιαλείας», π. Σχέδια της Αιγιαλείας, τχ. 7 (Πάσχα 2000), 29-49· Λεύκωμα «Εν Αιγίω», Αίγιο, έκδοση σωματείου «Πολυτεχνείο», 2001.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

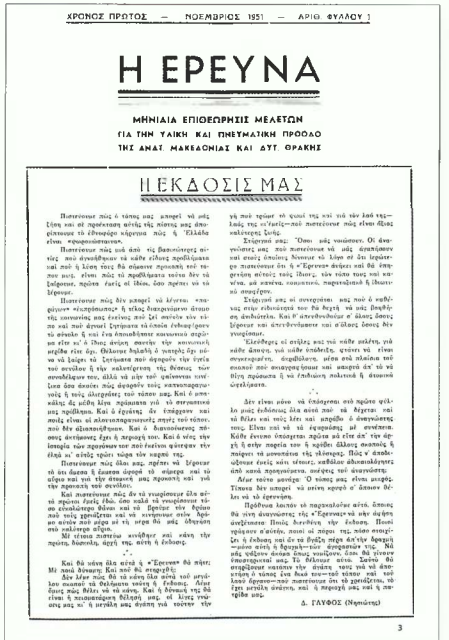
Η Έρευνα

Μηνιαία επιθεώρησης μελετών για την υλική και πνευματική πρόοδο της Ανατ. Μακεδονίας και Δυτ. Θράκης. Καβάλα, Νοε. 1951 - Οκτ. 1955, αρ. τχ. 1-43. Εκδότης-διευθυντής: Δημ. Εμμ. Γλυφός, δημοσιογράφος, Μηνιαίο έκδο δύο σελίδων, διότιηλο, διαστάσεων 30x20,5 εκ. αρχικά, παρουσιάζει στη συνέχεια αλλαγές στον αριθμό σελίδων και στήλων. Η τιμή τεύχους γυρίσσε πολλές πληθωριστικές διακυμάνσεις. Αρχικά ανερχόταν σε 4000 δρχ. και οι ετήσιες συνδρομές στοιχίζαν, στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, για δήμιους, κοινόητες, πρύτερες και εταπειές 100000 δρχ., για σωματεία 60000 δρχ. και για ιδιώτες 50000 δρχ. Τυπωνότα στο τυπογραφείο της εφ. Εθνική Πρόοδος.

Περιοδικό ποικίλης ύλης. Ωστόσο, η πλούσια θεματική του αφορά κυρίως την οικονομία, την κοινωνία και τον πολιτισμό της Ανατολικής Μακεδονίας

και της Θράκης. Η έκδοσή του αρχίζει με τη διαπίστωση ότι «ο τόπος μας μπορεί να μας ζήση» και με την απόρριψη του «εθνοφρόνου κηρύγματός πως η Ελλάδα είναι “υφροκώστανα”». Θεωρούσε ότι η επίλυση των τοπικών προβλημάτων προϋπέθετε την επίγνώσή τους. Μοναδικός σκοπός της έκδοσής του ήταν, όπως αναφέρει, «να δείξει πως το κομμάτι αυτό της Ελληνικής Πατρίδας δεν παράγει μονάχα προϊόντα της γης, αλλά και της σκέψευς». Δηλώνει, επίσης, ότι υπηρετεί τους αναγνώστες του, τον τόπο και «κατέναν, μι κανένα, κομματικό, παραταξιακό ή ιδιωτικό συμφέρον».

Μετά τα σχόλια της συντάξης του, δημοσιεύονται κυρίως μελέτες για τοπικά προβλήματα, στατιστικά στοιχεία, λογοτεχνικές σελίδες, ιστορικά και λαογραφικά σημειώματα, παρουσιάσεις κοινοτήτων της περιοχής, γυναικεία θέματα, νέες εκδόσεις, φωτογραφίες και διαφημίσεις. Τακτικό συνεργάτης του ήταν οι Γ. Αγαπητός, Κ. Βαφειδής, Κ. Βλήτος, Τ. Γαλιούρης, Α. Γκωσθαβίδης, Σ. Ζουμπούλακης, Ι. Ιωαννίδης, Ι. Κβαλιώτης, Κ. Κάλανης, Σ. Καρατελής, Β. Κούλης, Μ. Μανωλάκος, Κ. Ντούλας, Χ. Ορεινός, Γ. Παπαναούμ, Ν. Πάτρας και Χ. Τσα-

ταλπεισίδης. Ο διευθυντής Δ. Γλυφός υπογράφει, μερικές φορές, τα άρθρα του και με το ψευδώνυμο «Δ. Νησιώτης».

Παρά το ότι «είδε το φως σε χρόνια δύσκολα και σε τόπον που δεν συνήθισε σε τέτοιες προσιπάσεις», η Έρευνα κυκλοφόρησε αδιάκοπα τέσσερα χρόνια. Μετά την έκδοση 43 τευχών έγινε «εβδομοδιάαία εφημερίς της Ανατ. Μακεδονίας & Δυτ. Θράκης» και συνέχισε την κυκλοφορία της έως το 1982.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΕΜΣ, ΔΒΚ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Σ. Στοιγιαννίδης. «Μικρή ιστορία του τοπικού τύπου», π. Αντί, τχ. 113 (2 Δεκ. 1978), 48· Δ. Γιαννίκος. «Ημερολόγιο του τύπου της Καβάλας», π. Υπόσπερο, τχ. 3 (Ανοιξη 1988) 10· Πρόδρο. Χ. Μάρκογλου. «Η πνευματική ζωή. Η λογοτεχνία στην Καβάλα από τις αρχές του αιώνα έως τη χούντα του 1967», εφ. Η Καθημερινή/Επίτά Ημέρες, 27 Ιουν. 1993, σ. 14· Χριστίνα Φ. Βαμβούρη-Δημάκη. *Ιστορία του τύπου της Καβάλας από τις αρχές του 20ου αιώνα ως σήμερα*, ανέκδοτη μεταπτυχιακή εργασία, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1995, σ. 22· Γ.Β. Ιωαννίδης. *Ο τύπος της Καβάλας. Από τις Αρχές του Αιώνα μέχρι Σήμερα*, Καβάλα 1996, σ. 53.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ

Η Έρευνα

Καθημερινή πρωινή εφημερίς Τρικάλων. Τρίκαλα, 23 Απρ. 1958 έως σήμερα [2005]. Εκδόθηκε με τη συνεργασία συντακτών και τυπογράφων και πρώτους διευθυντές τους Δ. Ξενάκη και Χρ. Παπαστεριάδη. Από την 1^η Ιουλ. 1958 περιήλθε στη διευδίηση και ιδιοκτησία των δημοσιογράφων Λάμπρου *Κατσιάμπα, Απόστολου Μπακοβάσιλη και Γιώργη Κυριακού και των τυπογράφων Δ. Μάγου και Κ. Παπαϊωάννου, που όλοι τους αποχώρησαν από την εφ. *Αναγέννησις. Άλλος υπότιτλος: *Καθημερινή πολιτική και ειδησιογραφική εφημερίς Τρικάλων* (Μάιος 1958). Καθημερινή, είναι η μόνη εκ των τοπικών εφ. που παρέμεινε μέχρι πρόσφατα στο παραδοσιακό μεγάλο σχήμα (60x43 εκ.), εγχρωμή και τεχνικά επιπελημένη, ενώ τελευταία εκδίδεται σε μικρό σχήμα. Πέρασε από την τυπογραφία στην λινοτυπία και τελευταία στη φωτοσύνθεση, ήταν από την πρώτη στιγμή εντυπωσιακή στην εμφάνισή της. Τιμή φύλλου: από 500 δρχ. έως 1000 δρχ. στα μεταπολεμικά χρόνια. Διαθέτει ιδιόκτητες τυπογραφικές εγκαταστάσεις και καλό κι έμπειρο συντακτικό προσωπικό.

Ακολουθώντας μια ανεξάρτητη, υπερκομματική πολιτική και ασκώντας σημαντική κοινωνική παρέμβαση επεδίωκε και επιτύχαινε πρωτοποριακή παρουσία στον χώρο του τοπικού Τύπου, με ειδησιογραφική πληρότητα, σχολασμό και ποιικιλία ύλης. Μετά τον θάνατο των τριών πρωτεργατών της δημο-

σιογράφου (Λαμ. Κατσιάμπα, Βασ. Κυριακού, Απόστ. Μπακοβάσιλη) που είχαν αποκτήσει την πλήρη ιδιοκτησία της, περιήλθε σε εκδοτική εταιρία και είναι σήμερα η μακροβιότερη εφημερίδα των Τρικάλων, με σημαντική πάντα κυκλοφορία.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (1958-1963, 1963-1970), ΔΒΤ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αχ. Κυριανός. *Παλιά πνευματικά Τρίκαλα*, Τρίκαλα 1956· Θεολ. Τριανταφύλλου, *Τα παλιά Τρίκαλα - Αναμνήσεις και ιστορία*, Τρίκαλα 1976· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 131-132· Νίκη Καμπόση, *Η ιστορία του Τρικαλινού Τύπου και η δημοσιογραφία*, Τρίκαλα 1989· Μαρούλα Κιλίφρα, *Από τον Σέφιροβιτς ως τον Τατσόη*, τ. 1-3, Αθήνα, Κέδρος, 1996.

ΕΥΘ. ΓΡ. ΑΘΗΝΣ

ΕΤΟΣ Α', Τετάρτη 4' Απριλίου 1882 ΑΡΙΘΜΟΣ 1

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΠΡΟΪΣΤΗΤΗΣ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

ΤΙΜΗ ΚΑΤΑΡΧΗ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

ΔΙΑΝΟΜΗ ΚΑΙ ΠΩΛΗΣΗ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

Τιμή: 1
Τιμή: 1
Τιμή: 1

ΕΡΜΗΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗ

ΠΡΟΪΣΤΗΤΗΣ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ
Ε. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

Ερμής

Εφημερίς οικονομολογική και χρηματιστική. Αθήνα, 4 Απρ. 1882-9 Σεπτ. 1893 (ετήσια αρίθμηση). Διευθυντής και συντάκτης: Γ.Π. Λυκαρδόπουλος. Από το φ. 1 (1^η Ιαν. 1892) διευθυντής και συντάκτης είναι ο Στέφανος Ε. Στεφανίου και διαχειριστής και συντάκτης ο Σπυρ. Ν. Καλύβας. Μότο: «Ουδέν της πείρας σοφότερον». Εβδομαδιαία (Κυριακή), οκταεξελίδη, τρίσητα, διαστάσεων

33x24 εκ. Ετήσιες συνδρομές: στην Αθήνα και την επαρχία 5 νέες δραχ., στην αλλοδαπή 8 φρ. Γραφεία: Σοφοκλέους 28 (κάτω από το χρηματιστήριο και απέναντι από τα Δικαστήρια).

Παρουσιάζει τα χρηματιστηριακά και τις εμπορικές δραστηριότητες, ισολογισμούς τραπεζών, εβδομαδιαίο χρηματιστηριακό δελτίο κ.ά. Παρακολουθεί την οικονομική ζωή και εξέλιξη της χώρας. Στο φ. 9 (30 Μαΐου 1882), με πρωτοσέλιδο δημοσίευμα «Σκέψεις περί του είδους και του σχήματος του σιδηροδρομικού δικτύου της Ελλάδος», αναπτύσσονται οι απόψεις της εφημερίδας για το ζήτημα της κατασκευής του σιδηροδρομικού δικτύου στην Ελλάδα. Ο συντάκτης ανατρέπει στην εμπειρία άλλων ευρωπαϊκών χωρών, χρήσιμη για το εγχείρημα αυτό του Χαρ. Τρικούπη. Μάλιστα, παρουσιάζει τεχνικές λεπτομέρειες (σύστημα στενής διαδρομής, ταχύτητες, βάρος ατμαμαξών, κόστος κατασκευής ανά χιλιόμετρο κ.ά.), προκειμένου να φωτίσει το αναγνωστικό κοινό για το αναλαμβανόμενο εκσυγχρονιστικό έργο.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 268· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 132.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΓΛΟΥ

Ερμής / Hermès

Le seul journal philatélique grec paraissant mensuellement. Αθήνα, Μάρτ.-Σεπτ. 1891, έτ. Α', αρ. τχ. 1-4 και Ιαν 1892, έτ. Β', αρ. τχ. 1. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: δεν αναφέρεται στα τρία πρώτα φύλλα. Στον αρ. τχ. 1 (1892) προτάσσεται η ακόλουθη δήλωση: «Η έκδοσις του Ερμού επαναλαμβάνεται υπό του κ. Ευτυχίου Ίβιτς, αγοράσαντος παρ' εμού το φύλλον. Πάσα συνεπώς οφειλή προς εμέ εξοφληθήσεται ήδη προς τον νέον ιδιοκτήτην του "Ερμού". Γ.Ν. Χαλαβάζης» (στη γαλλική απόδοση του κειμένου ο νέος ιδιοκτήτης αναγράφεται: Fortune Ivitch και ο παλιός G.N. Calavassi). Δίγλωσσο (ελληνικά-γαλλικά για τα άρθρα και γαλλικά για τις αγγελίες), μηνιαίο, με σελιδαρίθμηση κατά τεύχος. Έτ. Α': αρ. τχ. 1, δωδεκάσελιδο με κύριο άρθρο μονόστηλο στα ελληνικά και οι υπόλοιπες σελίδες δίστηλες, διέυθυνση Γλάδστωνος 5, τυπογραφείο «Βασιλικής Αυλής Ν.Γ. Ιγγλέσο» (γαλλικά): αρ. τχ. 2 (Απρ. 1891), οκτασέλιδο, δίστηλο, τυπογραφείο Παρασκευά Λεωνή (ελληνικά-γαλλικά): αρ. τχ. 3 (Μάιος 1891), οκτασέλιδο, δίστηλο, τυπογραφείο Παρασκευά Λεωνή (ελληνικά-γαλλικά): αρ. τχ. 4 (Σεπτ. 1891), τετρασέλιδο, δίστηλο, διέυθυνση Ομήρου 22, «τύπος Β. Κόκοτα», οδ. Σταδίου (ελληνικά-γαλλικά). Έτ. Β': αρ. τχ. 1 (Ιαν. 1892), οκτασέλιδο, δίστηλο, διέυθυντής Fortune Ivitch, τυπογραφείον Γ.Σ. Σταυρινού (ελληνικά-γαλλικά). Οι δια-

στάσεις των τριών πρώτων φύλλων του 1891 είναι 29x22 εκ. ενώ του τέταρτου είναι 24x14 εκ. Το μοναδικό φύλλο του 1892 επανέρχεται στις μεγάλες διαστάσεις των πρώτων φύλλων. Οι ετήσιες συνδρομές είναι 2 δραχ. ή 2 φράγκα.

Είναι το πρώτο φιλοτελικό περιοδικό που εκδίδεται στην Ελλάδα και η απαρχή έκδοσης 80 περίπου μέχρι σήμερα διαφορετικών τίτλων με την αυτή θεματική, εκ των οποίων 10 στο εξωτερικό, αφιερωμένων αποκλειστικά στον ελληνικό φιλοτελισμό, από ελληνικές φιλοτελικές εταιρείες και ιδιώτες στις ΗΠΑ, τη Μ. Βρετανία, τη Γερμανία, την Ολλανδία και την Κύπρο. Τα τέλη του 19^{ου} αιώνα είδαν μια τεράστια αύξηση του ενδιαφέροντος για τη συλλογή γραμματοσήμων διεθνώς και οι συλλέκτες αυξάνονταν με αλματώδη ταχύτητα προηγουμένοι γραμματόσημα από διάφορους εμπόρους αλλά, κυρίως, ανταλλάσσοντάς τα μεταξύ τους με αλληλιωφιλία. Η δημοσίευση σχετικών μικρών αγγελιών στα κυκλοφορούντα φιλοτελικά περιοδικά ανδούσε.

Ο στόχος του περιοδικού, όπως ορίζεται στο κύριο άρθρο του πρώτου τεύχους με τίτλο «Τοις Έλλησι συλλέκταις», δηλώνεται ως εξής: «[την αύξηση και κατάταξη των ήδη υπαρχουσών συλλογών] θέλει δια παντός μέσου επιβηθήσει, το κατά πρότον εν Ελλάδι εκδιδόμενον τοιούτου είδους ημετερον περιοδικόν, όπερ ευχαρίστως θέλει παρέχει δωρεάν τοις συνδρομηταίς αυτού πάσαν πληροφορίαν εις τα γραμματόσημα αναγομένην, θεωρούν ως τιμήν του να συντείνη και αυτό εις την εξάπλωσιν και διάδοσιν της συλλογής γραμματοσήμων εν Ελλάδι, ήτις, παρά την Ευρώπην ένδα εφημερίδες, ως η ημετέρα περί τας εκατόν, και σύλλογοι υπέρ τους ογδοήκοντα διασπείρουσι την προς το γραμματόσημον αγάπην, έμεινε σχετικώς τόσον οπίσω».

Η ύλη διακρίνεται σε τρία μέρη: στις αγγελίες πώλησης ή προσφοράς προς ανταλλαγή γραμματοσήμων από εμπόρους και συλλέκτες, κυρίως του εξωτερικού, στην αναγγελία έκδοσης νέων ελληνικών γραμματοσήμων και ταχυδρομικών μονόφυλλων με ενδιαφέρουσες πληροφορίες και σχετικές κρίσεις, και στη στήλη «Τα τελευταία νέα», όπου καταχωρούνται ειδήσεις για τα νέα γραμματόσημα ξένων χωρών, ενίοτε με σχετική εικονογράφηση. Η μόνη μελέτη με τίτλο «Τα ελληνικά Γραμματόσημα» από τον Κ. Σοκόλη δημοσιεύτηκε σε συνέχειες στα δύο πρώτα τεύχη και παρέμεινε ημιτελής. Στο κύριο άρθρο του πέμπτου τεύχους (έτ. Β', αρ. τχ. 1, 1892), ο εκδότης αφού αναφέρει ότι «ένεκεν δυσχερειών ανυπερβλήτων ηνα-

γκάσθημεν να διακρίνωμεν επί τρεις μήνας την έκδοσιν του Ερμού», εκδηλώνει την πρόθεσιν να εκδίδεται το περιοδικό εφεξής κάθε μήνα, υπόσχεται να αρχίσει τη δημοσίευσήν από το επόμενο τεύχος «αρχόμενοι από της συστάσεως του ταχυδρομείου εν Ελλάδι, εμβριδὴ πραγματείας περί των ελληνικῶν γραμματισμῶν, ἀταίς εισὶν ἰδίως τα μόνα παρουσιάζοντα, ὡς γνωστόν, τόσῃν δυσχέρειαν ἐν τῇ κατατάξει αὐτῶν, ἔνεκα των πολυαριθμῶν ἐκδόσεων καὶ παραλλαγῶν του χρωματισμοῦ ἰδίως». Συντάκτης ἐπρόκειτο νὰ εἶναι ὁ Κ. Σοκόλης. Ὁ Κωνσταντῖνος Σ. Σοκόλης (γεννηθεὶς τὸ 1872), δικηγόρος, δρ. Νομικῆς καὶ ἀργότερα βουλευτῆς Κέρκυρας, υπῆρξε ἕνας ἀπὸ τους πρώτους ἐνδερμούς συλλέκτες-μελετητὲς καὶ γενικὸς γραμματέας του πρώτου φιλοτελικοῦ σωματείου με τίτλο «Ἑλληνικὸς Σύλλογος Γραμματισμοφίλων» που εἶχε ἰδρυθεῖ τὸ 1890 στὴν Ἀθήνα. Τελικὰ δὲν ἐκδόθηκε ἄλλο τεύχος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΦΕ (διαδέχεται τὴ μόνη σωζόμενη στὴν Ελλάδα πλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μ. Κωνσταντίνης, *Το χρονικὸν μιας ἐκδοτικῆς τῆς ἐλληνικῆς φιλοτελισμοῦ 1860-1960*. Ἀθήνα 1960. *Catalogue of the Crawford Library of Philatelic Literature at the British Library*. Νέα Ὑόρκη, The Printer's Stone Limited New York (in association with the British Library), 1991. Κατάλογος Δημοπρασίας Huis-Berlingin, Λιχτενστάιν. *Φιλοτελικὴ βιβλιοθήκη Η. Gararatt-Adams (πρώτο μέρος)*, 23-24 Οκτ. 1994, ληροχὸς 8215.

ΑΝΤΩΝΗΣ Β. ΒΙΡΒΙΑΗΣ

Ερμής / Mercurius

Εφημερίς πολιτική, φιλολογική καὶ ἐμπορική / Jurnal de politicã, literaturã comerciu. Βραΐλα, 6-10 Σεπτ. 1848, αρ. φ. 1-2 (ὅσα ἐντοπίστηκαν). Δὲν ἀναφέρεται ἰδρυτὴς ἢ ἐκδότης. Διασεβδομαδιαία, δίσηλη (ἢ ἀριστερὴ στα ρουμάνικα, ἢ δεξιὰ στα ελληνικά), τετρασελίδη, διαστάσεων 43x26 εκ. Τίμη φύλλου: δὲν ἀναγράφεται. Εἰδήσεις συνδρομῆς: 6 νῆα icosari. Τυπογραφεῖο: Φραγκίσκου Μομφεράτου («Tipografia Francisco Monferato»), παράρτημα Βραΐλας.

Ἡ πρώτη ἐλληνικὴ εφημερίδα που τυπώθηκε στὴν πόλη καὶ ἡ τρίτη που κυκλοφόρησε στὴν Βραΐλα, μετὰ τον ρουμανόγλωσσο *Mercur, jurnal comercial al portului Braila*, που ἐξέδιδε ὁ Ion Penescu ἀπὸ τὸ 1839 ἕως τὸ 1841 καὶ τὸ ἕνα καὶ μοναδικὸ φύλλο τῆς *Economa romana*, του ἰδιοῦ ἐκδότη. Ἐκδόθηκε τὶς τελευταῖες μέρες τῆς ζωῆς τῆς ἐπαναστατικῆς κυβέρνησης του 1848. Γλῶσσα σύνταξης τὰ ελληνικά καὶ τὰ ρουμανικά. Αἰξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὴ Βραΐλα κυκλοφόρησε ἀπὸ τον Φε-

βρουάριο ἕως τον Μάρτιο 1880 μίᾶ ἀκόμα δίγλωσση (ἐλληνικά καὶ ρουμανικά) εφημερίδα με τον ἴδιο τίτλο, *Ερμής / Mercurius*.

Στὸ «Πρόγραμμα», με ὑπότιτλο «Δικαιοσύνη, Ἀδελφότητα», που κυκλοφόρησε στὶς 5 Ἰουλίου ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο του Φρ. Μομφεράτου συνοψίζονται, στα ελληνικά καὶ ρουμανικά, οἱ ἀρχές τῆς εφημερίδας. Στόχος τῆς ἦταν νὰ διαδώσει τὶς ἀρχές τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀδελφότητος καὶ νὰ διαφωτίσει τον λαὸ σχετικά με τὶς μεταρρυθμίσεις. Δὲν εἶναι ξεκάθαρο ἀπὸ τὴν ἀρθρογραφία τῆς ἀλλὰ οὔτε καὶ ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσα βιβλιογραφία σε ποιες μεταρρυθμίσεις ἀναφέρεται· προφανῶς στα μέτρα τῆς ἐπαναστατικῆς κυβέρνησης ὑπὲρ τῆς καθιέρωσης συνταγματικοῦ πολιτεύματος καὶ ὑπὲρ των αγροτῶν. Διαβεβαίωσε ὅτι θὰ χρησιμοποιοῦσε ἐγκυρες πηγές γιὰ τὶς πληροφορίες τῆς, ἐνῶ σημείωσε ὅτι θὰ σέβεται τον νόμο γιὰ τὴ λογοκρισία. Στὸ «Πρόγραμμα» γίνονταν ἐπίσης ἀναφορά στὴ σημασία του ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας γιὰ τὴν ευημερία του κράτους καὶ ὑπογραμμίζονταν ὅτι θὰ δίνονταν πληροφορίες γιὰ τὴν κίνηση του λιμανιοῦ τῆς Βραΐλας, ἀλλὰ καὶ ἄλλων λιμένων, με τους οποίους υπῆρχαν ἐμπορικὲς σχέσεις. Ἀπὸ τους προγραμματικὸς στόχους τῆς γίνεται φανερὴ ἡ σύνδεσή τῆς με τὶς αστικές καὶ φιλελεύθερες ἀντιλήψεις των ρουμάνων ἐπαναστατῶν. Παράλληλα με τὴν ἐκδόση του «Προγράμματος» κυκλοφόρησε σε μονόφυλλο καὶ μίᾶ «Ἐκκλήση» (Ape!) στους κατοίκους του διοικητῆ τῆς πόλης Dimitrie Golescu γιὰ νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομητές.

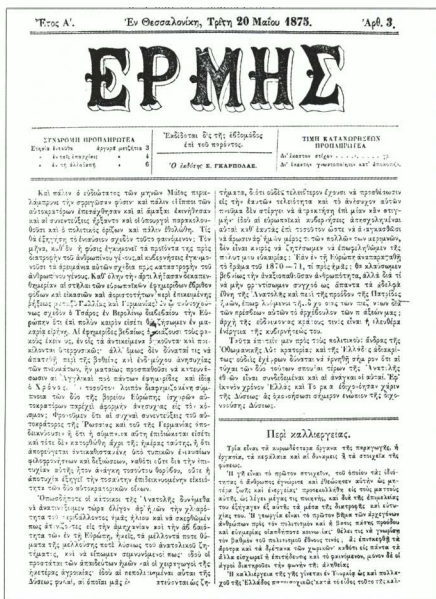
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: BAR (κωδικὸς εὑρεσης: Ρ. III. 41442).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Rodica Draghici-Stanca Bounegru, *Tipografia Brăilene*. Brăila 2001, σσ. 12-13, 73. Cristian Filip, *Comunitatea greaca din Braila, 1863-1900*. Brăila 2004, σ. 100-101.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Μ. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ

Ερμής

Θεσσαλονίκη, 13 Μαΐου 1875 - 27 Μαρτ. 1881, αρ. φ. 1-554, με διακοπές. Ἐκδότης: Σοφοκλῆς *Γκαρπολάς, Διασεβδομαδιαία (Τρίτη καὶ Παρασκευὴ) ἀπογευματινὴ, τετρασελίδη, δίσηλη, διαστάσεων 33x22 εκ. ἀπὸ 4 Ἰουλ. 1875 καὶ κάθε Παρασκευὴ τρίσηλη, διαστάσεων 45x31 εκ. καὶ ἀπὸ 16 Μαΐου 1886 τετράσηλη, διαστάσεων 47x32 εκ. Εἰδήσεις συνδρομῆς: «ἐνταῦθα ἀγρορὰ μετῆται 3, ἐν ταις ἐπαρχίαις 4, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ 6». Τυπωνόταν στο ἰδιόκτητο τυπογραφεῖο του Γκαρπολά, ἀρχικὰ σε χειροκίνητο πιεστήριο. Στις 5 Αὐγ. 1877 ἀνήγγειλε ὅτι ἀπέκτησε νέο πιεστήριο, με δυναμικότητα 1200 ἀντιτύπων τὴν ὥρα

και τυπογραφικά στοιχεία, ελληνικά, ευρωπαικά, τουρκικά και εβραϊκά. Στην πρώτη σελίδα (μέχρι τις 18 Οκτ. 1877) και ποσοδικά αργότερα, δίπλα στον τίτλο υπήρχε κολλημένο –στο τυπογραφικό χαρτί, πριν από την εκτύπωση– χαρτόσημο για τη φορολογία κάθε φύλλου. Από τις 12 Μαΐου 1878, με την είσοδο στο τέτατο έτος έκδοσης, άλλαξε και η μορφή του τίτλου, που έγινε πιο «βαρύς» και μαύρος. Εξέδιδε και παραρτήματα, στις περιπτώσεις σημαντικών γεγονότων, όπως ήταν η ανακήρυξη του σουλτάνου Μουράτ Ε’.

Διατήρησε έως το τέλος την πατριωτική γραμμή που είχε χαράξει από την αρχή της έκδοσής της. Αυτός ήταν, άλλωστε, και ο λόγος που την εξέδωσε ο Γκαρπολάς. Παρά τις πιέσεις, τις διώξεις και τις συχνές παύσεις της, απαντούσε με έντονα άρθρα στη βουλγαρική προπαγάνδα, που επεδίωκε να υπαχθούν οι ελληνικές μητροπόλεις στη βουλγαρική εξουσία, καυτηρίαζε τη συμπεριφορά της τουρκικής διοίκησης και των υπαλλήλων της και πρόβαλλε τη δραστηριότητα της ελληνικής κοινότητας και των άλλων πόλεων της Μακεδονίας. Οι στόχοι της αναφέρονται στο «Πρόγραμμα», που κάλυψε ολόκληρη την πρώτη σελίδα του πρώτου φύλλου: «Εν τη ενδόξω ταύτη της Μακεδονίας γη, ήτις σήμερον ιστορικώς είναι μικρά και ατυχής, μίαν μόνην τρέφομεν

άπαντες ελπίδα, ένα μόνον βλέπομεν μέσον προαγωγής, την κατά το δυνατόν διανοητικήν ανάπτυξιν και ηθικήν μόρφωσιν του εγχώριου λαού [...] δικαιούμεθα να ελπίζωμεν ημείς εκ της διαδόσεως των γραμμάτων εις πάσαν κοινότητα της Ανατολής, την ανάπτυξιν των πλουσιών πόρων της υπό της φύσεως ευνοηθείσης ημών χώρας και τελικώς της ευδαιμονίας απάντων ομού των φυλών της Ανατολής [...] Την διανοητικήν ταύτην ανάπτυξιν, τον πλουτισμόν των ανθρωπίνων γνώσεων, την κοινωνικήν ούτως ειπείν διδασκαλίαν κύριον σκοπόν έχει και ο τύπος». Με τον καιρό αποκτά δυναμικό ρόλο ως όργανο επικοινωνίας των ελληνικών πληθυσμών και ενθαρρύνει τη συμμετοχή των πολιτών στα ζητήματα της πόλης, για να δημιουργηθεί η απαραίτητη αστική υποδομή και να λειτουργήσει με αποτελεσματικότητα η δημοτική αυτοδιοίκηση.

Στις σελίδες της περιλαμβάνουν την κίνηση των επιστομών και τις δηλώσεις τους, ειδήσεις για κοινωνικά γεγονότα, αγγελίες, λόγους που εκφωνήθηκαν, εγκυκλίους της μητρόπολης, εμπορικές διαφημίσεις και, αργότερα, συνεργασίες για διάφορα ζητήματα, ανταποκρίσεις, κείμενα εφημερίδων από πόλεις της Τουρκίας, της Ελλάδας και των άλλων χωρών της Ευρώπης, επιφυλλίδες και άλλα αφηγήματα. Οι ειδήσεις δημοσιεύονταν σε ενότητες, όπως «Εξωτερικά», «Διάφορα», «Εμπορικά», «Φορολογικά», «Τηλεγραφήματα», «Διατριβικά» (δηλαδή επιστολές) κ.ά. Συνεργάτες της υπήρξαν πολλοί άνθρωποι των γραμμάτων και των επιστημών, τόσο από την Ελλάδα όσο και από τις οθωμανικές περιοχές (Μακεδονία, Κωνσταντινούπολη). Έτσι, από ειδησιογραφική εξελίχθηκε σε πολιτική εφημερίδα, ενδουσιώδη, θαρραλέα και πατριωτική, με αποτέλεσμα να καταδιώκεται, να παύεται και να επαναλαμβάνει την έκδοσή της, με τόλμη και με ορμή.

Συχνά οι ανταποκρίσεις από την Αθήνα και οι αναλύσεις των ελληνικών πολιτικών πραγμάτων έπαιρναν έκταση παρόμοια με τις εφημερίδες στην Ελλάδα. Είναι ενδεικτικό ότι στις 19 Αυγούστου 1875 την πρώτη σελίδα καλύπτει η περιγραφή της έναρξης της συνόδου της Βουλής των Ελλήνων, με ολόκληρο, σχεδόν, τον λόγο του βασιλιά Γεωργίου Α’, με τον οποίο καθιερώθηκε η «αρχή της δεδηλωμένης» στην Ελλάδα, σε μια εποχή που στην Οθωμανική Αυτοκρατορία μεσουρανούσε η απόλυτη μοναρχία. Δημοσιεύθηκε, επίσης, εκτεταμένη περιγραφή της κηδείας του Επαμ. Δεληγιώργου και των λόγων που εκφωνήθηκαν στην κηδεία του.

Το τυπογραφείο του Γκορπολά ανακαινίσθηκε τον Οκτώβριο 1880 και ανανεώθηκε το προσωπικό του, προκειμένου να βελτιωθεί το φύλλο. Η γενικότερη αναμόρφωσή της περιλάμβανε, επίσης, αλλαγή του τίτλου, χωρίς να δίνεται κάποια εξήγηση. Η απόφαση για αλλαγές ανακοινώθηκε στις αρχές Δεκεμβρίου 1880: «Ο "Ερμής" από εξαιτίας υπηρετών δημοσιογραφικώς την Μακεδονίαν, αναλόγως των υλικών αυτού μέσων, ριζικώς μεταρρυθμιζόμενος από του προσεχούς Ιανουαρίου μηνός άρχεται υπό το όνομα *Φάρος της Μακεδονίας* ελληνιστί, γαλλιστί και τουρκιστί συντασσόμενος τη συνεργασία δοκιμών καλάμων καθ' ά αι αύξουσαι οσημέραι ανάγκαι της Μακεδονίας και αι περί αυτήν περιστάσεις υπαγορεύουσιν. Επειδή το έργον τούτο, ίνα προσκτήσεται την πρέπουσαν σπουδαιότητα και ανταποκριθή προς τας απαιτήσεις των νυν καιρών, χρήζει σημαντικής δαπάνης, προαγόμεθα να επικαλεσθώμεν την συνδρομήν και υποστήριξιν των τε ενταύθα ημετέρων συμπολιτών και εν γένει των Μακεδόνων ως και παντός άλλου γενναίου ανδρός».

Μετά από μικρή παύση συνέχισε την έκδοσή της από το 1881 με τον τίτλο **Φάρος της Μακεδονίας* και από το 1895 ως **Φάρος της Θεσσαλονίκης*, διατηρώντας την αρίθμηση του προηγούμενου τίτλου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ (πλ. σ. εκτός από το φ. 1), ΒΒ (ελλ. σ.: φ. των ετ. 1875-1878), ΔΒΚ (ελλ. σ.: φ. των ετ. 1875, 1876), ΕΣΗΕΑ (αρ. φ. 1), ΙΜΧΑ (1877, 1878 λίγα φ. σε μ/φ).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Ποιμενίδης, «Η πρώτη ελληνική εφημερίς της Θεσσαλονίκης», *Ημερολόγιον Θεσσαλονίκης, έτους 1919*, σ. 18-23· Π. Κοκκάς, «Η οικογένεια Γκορπολά και η πρώτη ελληνική εφημερίδα της Θεσσαλονίκης», *Μακεδονικά*, 1981, σ. 222-252· Μαν. Κανδυλάκης, «Ο Ερμής», στο *Ημερολόγιον ΕΣΗΕΜΘ* έτους 1996, σ. 5-15· Αλέκα Καραδημίου-Γερολύμπου, «Ο Τύπος και η διαμόρφωση μιας "συνείδησης της πό-

λης" στα τέλη του 19^{ου} αιώνα», στον τόμο *Η νεώτερη ιστορία της Θεσσαλονίκης και ο Τύπος*, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 109-129· Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Α', σ. 45-66.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ερμής

Όργανον Εθνικών Συμφερόντων, Καβάλα, 9 Σεπτ. 1908-1916. Ίδρυτής-υπεύθυνος: ο τυπογράφος Μιχαήλ Δ. Τόκκος. Αρχισυντάκτης: ο Αστέριος Γ. *Ζουρμπάς. Ο γιατρός Γ. Χεκίμογλου ήταν ανταποκριτής στην Ξάνθη. Επίτιμο: «Η Πρώτη εν Τουρκία Συνταγματική Εφημερίς». Τρισεβδομαδιαία (Τρίτη, Πέμπτη και Σάββατο), τετρασέλιδη, τετραστήλη, μεγάλο σχήματος. Ο τίτλος της ήταν περίτεχνος και απεικόνιζε τον θεό Ερμή να κάθεται σ' έναν βράχο στην άκρη της θάλασσας και να ακουμπά το αριστερό του χέρι σε μια στήθα από υπάλτες καπνού. Στο βάθος της θάλασσας διακρίνεται ένα πλοίο, ενώ μία άγκυρα στηρίζεται στις μπάλες καπνού. Στα δεξιά του θεού και πίσω από τα γράμματα του τίτλου ένα τρένο περνά μέσα σε καπνοφύτειες, Τμη φύλλου: 20 παράδες. Ετήσιες συνδρομές: για την Καβάλα 4 μετζίτ, εσωτερικοί 5 μετζίτ και εξωτερικοί 25 φράγκα. Τυπωτόταν στο ομώνυμο τυπογραφείο, θραυσεύομο στην Έκθεση της Αμβέρσας του 1908. «το τελευταίο της Ανατολής».

Θαρραλέα και μαχητική, «η πρώτη εν Τουρκία συνταγματική εφημερίς», θεωρούσε πρωταρχικό σκοπό της να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα των Ελλήνων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι πολιτικές ειδήσεις κυριαρχούν στην αρθρογραφία της και παρουσιάζουν ιδιαίτερα τη θέση των Ελλήνων στις εξελίξεις του οθωμανικού κράτους. Στα φύλλα της καταχωρούνται, επίσης, πολλές διαφημίσεις επιχειρήσεων και καταστημάτων της Καβάλας. Τα άρθρα της δεν φέρουν πάντοτε την υπογραφή των συντακτών τους. Άλλες φορές, πάλι, οι αρθρογράφοι της γράφουν μόνο τα αρχικά του ονόματός τους (π.χ. «Δ.Β.»).

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ Η ΠΡΩΤΗ ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ: ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΚΥΡΙΑΚΗ 11

ΠΕΜΠΤΗ Καβάλα, 9 Οκτωβρίου 1908. ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

ΕΚΔΑΤΑΙ ΤΡΙΤΗΝ, ΠΕΜΠΤΗΝ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

Εν Καβάλας Μηνε 4.- Μηνε 2 1/2
 5 φ. Χρόνου 5.- 3
 « Επενεμωφφ. 25.- φρ. 15

Τμή έκδοσης φύλλου καυρίου 25

Τη χρονογραφία δημοσιονομική ή μη
 μη-προσφέρηται:

ΔΙΕΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
 ΜΙΧΑΗΛ Δ. ΤΟΚΚΟΣ

ΌΡΓΑΝΟΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

Η κυκλοφορία της φαίνεται ότι είχε ανασταλεί για κάποιο διάστημα, αφού σε προξενική έκθεση με ημερομηνία 11 Ιανουαρίου 1912 αναφέρεται μόνο η *Σημεία ως ελληνικής εφημερίδα της πόλης. Όταν οι Βούλγαροι κατέλαβαν την Καβάλα, τον Σεπτέμβριο 1916, μετέφεραν τις τυπογραφικές εγκαταστάσεις του Ερμή στη Σόφια και κατέστρεψαν τα αρχεία του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Μιχαήλ Φέσσα (Καβάλα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Επ. Παπαπερικλής, «Η ανακατάληψη της Καβάλας», *Ημερολόγιον της Καβάλας* 1929, σ. 88-89· Φ. Τριάρχις, «Η πνευματική κίνηση στην Καβάλα 1850-1913», *Μακεδονικόν Ημερολόγιον* 1973, σ. 213-214· Κ.Ι. Χιώτης, *Η Παιδεία στην Καβάλα 1864-1919*, Καβάλα 1990, σ. 136-139, 172· Χριστίνα Φ. Βαμβούρη-Δημάκη, *Ιστορία του τύπου της Καβάλας από τις αρχές του 20ού αιώνα ως σήμερα*, ανεδόκητο μεταπτυχιακή εργασία, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1995, σ. 3-5· Γ.Β. Ιωαννίδης, *Ο πάγκος της Καβάλας. Από τις Αρχές του Αιώνα μέχρι Σήμερα*, Καβάλα 1996, σ. 17-18.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΟΥΔΟΜΕΤΩΦ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΟΤΗΣ

Ερμής / Hermes

Μελβούρνη, Οκτ. 1946-1952. Επιμελητής: Βασίλειος Λογοθέτης, ο οποίος είχε και την ευθύνη της επιμέλειας της εκπαιδευτικής στήλης του εντύπου. Στη μετώπη απεικονίζονταν ο χάρτης της Ελλάδας και δεξιά ο χάρτης της Αυστραλίας, ενωμένοι με κορδέλα στην οποία αναγραφόταν ο τίτλος και στο μέσο η απεικόνιση του δρομέα Ερμή. Μηνιαίο, δεκαεξαεσέλιδο, διαστάσεων 24x22 εκ. Τιμή τεύχους: 6 πένες. Γραφεία: 62 Swanston Street, Μελβούρνη.

Ενημερωτικό όργανο του Ελληνικού Εμπορικού Επιμελητηρίου της Βικτόρια (Greek Chamber of Commerce of Victoria) με παναυστραλιανή εμβέλεια. Η ύλη του οργανωνόταν στο κύριο άρθρο και σε θεματικές στήλες με οικονομικά, εκπαιδευτικά θέματα, ρεπορτάζ για την οικονομία και την οικονομική γεωγραφία της Αυστραλίας, συντεχνιακές και συνδικαλιστικές δραστηριότητες. Είχε άριστα και επιμελημένη παρουσίαση της ύλης, γραμμένο σε λινοτυπική, διχρωμή (άσπρη και κόκκινη) εκτύπωση.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας, τ. 1 (1830-1958)*, Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1997· του ίδιου, *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας, τ. Β', (1958-1974)*, Μελβούρνη, Ellikon Press, 2000· Α.Μ. Τάμης - Εφί Gavakis, *From Migrants to Citizens. Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University, 2002· Α.Μ. Τάμης, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΙΣ

Ερμής
Εβδομαδιαίον εκπαιδευτικόν περιοδικόν, Χαλκίδα / Αθήνα, 15 Μαΐου 1920 - 16/30 Νοε. 1946, τ. Α'-ΚΖ'. Διευθυντής-ιδιοκτήτης: Αντώνιος Καραγιάννης. Μότο: «Τους δ' αυτό καὶ υψώνοντας εγείρει» (Ομηρ.). Εβδομαδιαίο, κατά περιόδους δεκαήμερο, δεκαπενθήμερο / μηνιαίο, διαστάσεων 29x21 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 10 δρχ. «Τυπογραφείο «Ερμής».

Στο πρόγραμμά του δηλώνει «αποφασισμένως να ταχθῆν ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τῶν επαγγελματικῶν ἐπιχειρήσεων» τὸν δημοδιδασκάλων καὶ ὑπόσχεται «να γίνῃ ο γνησιότερος διερμηνεύς ὅλης τῆς επαγγελματικῆς ἰδεολογίας». Θὰ ἐξεληγθεῖ πράγματι ταχύτατα σὲ μαχητικὸ συνδικαλιστικὸ ἐντύπου καὶ συμβάλεῖ σημαντικὰ στὴ συγκρότηση τῆς Διδασκαλικῆς Ὀμοσπονδίας (1922), τῆς ὁποίας ἄλλωστε θα αποτελέσει τὸ ἀτυπο δημοσιογραφικὸ ὄργανο ὡς τὴν ἐκδόση τοῦ *Διδασκαλικοῦ Βήματος* (1924), ὁπότε θα ἐξεληγθεῖ σὲ ὄργανο τῆς συνδικαλιστικῆς ἀντιπολίτευσης στὸν ὄροχο τῆς Δεξιάς.

Στὸ γλωσσικὸ ζήτημα ὁ *Ερμής* υπῆρξε πολέμιος τῆς δημοτικῆς γλώσσας καὶ τῶν συναφῶν εκπαιδευτικῶν μεταρρυθμίσεων. Στὸ πολιτικὸ ἐπίπεδο ἐμφανίζει εἶναι ἡ ἀντίθεσή του στοὺς Φιλελεύθερους, δηλωμένη

ευδαρσώς η συμπάθειά του προς τον Ι. Μεταξά (ιδιαιτέρως μετά το 1925) και πισσιφανής ο αντικομμουνισμός του (ενδεικτικά για τους Φιλελεύθερους: «Ο κακός υπουργός», αρ. τχ. 400, 8 Μαρτ. 1930· για τον Μεταξά: «Και η στιγμή είναι ιερά», αρ. τχ. 169, 3 Οκτ. 1925· για τους κομμουνιστές: «Μπολοσεδικίζοντες», αρ. τχ. 47, 15 Μαρτ. 1922 και «Ο κομμουνισμός», σειρά άρθρων από το τχ. 314, Ιουλ. 1928 κ.ε.).

Το μεγαλύτερο μέρος του αφιερώνεται στη σχολιασμένη καταγραφή των συνδικαλιστικών και επαγγελματικών ζητημάτων του κλάδου. Ακολουθούν τα ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής που συχνά γίνονται αφορμή για κείμενα με ευρύτερη κοινωνική και πολιτική στόχευση. Οι θεματικές αυτές αναπτύσσονται σχεδόν πάντα στο πρωτοσέλιδο και στα σχόλια που καλύπτουν τις τελευταίες σελίδες του εντύπου υπό τον γενικό τίτλο «Κρίσεις και σημειώσεις». Στις ενδιάμεσες σελίδες δημοσιεύονται μελέτες για παιδαγωγικά θέματα και (ισπανιότερα) για ζητήματα διδακτικής.

Ανάμεσα στους πολλούς συνεργάτες του ξεχωρίζουν οι ευρύτερα γνωστοί καθηγητές πανεπιστημίου Γ. Χατζηδόκις, Ν. Εξαρχόπουλος, Σ. Καλλιμάχης, Νεκράκης *Καζάκης και Θ. Βορέας, ο παιδαγωγός Π.Π. Οικονόμου, ο εκπαιδευτικός σύμβουλος Χ. Σκαλισιάνος και ο δουλευτής Ευστρ. Κουλουμβάκης. Από τους δεκάδες δασκάλους συνεργάτες ιδιαίτερα γνωστοί στο χώρο τους ήταν οι Κ. Δραγώνης, Π. Παυλούρος και Β. Θεοφανόπουλος, μαχητικοί συνδικαλιστές που εξελίχθηκαν σε επιδηρωτές. Το πρωτοσέλιδο και οι «Κρίσεις και σημειώσεις», που δίνουν τον στίγμα του περιοδικού, γράφονται σχεδόν πάντα από τον εκδότη δασκάλο Αντώνη Καραγιάννη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΔΟΕ. ΕΒΕ. ΕΛΙΑ. ΚΠΕΒ. ΜΔΔΕ. ΦΣΠΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, *Ελληνικά Παιδαγωγικά Περιοδικά (1831-1991)*, Βιβλιογραφία (1831-1974), Α΄ Φάση, εποπτεία: Αλ. Δημαράς, εισαγωγή-επιμέλεια: Χ. Αθανασιάδης, Αθήνα 2004, σ. 152-154· Σοφία Μπαλά, *Τα Ελληνικά παιδαγωγικά περιοδικά (1898-1930)*, Από την εθνική αγωγή στη νέα αγωγή και το σχολείο εργασίας, Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 2000, σ. 236-248.

ΧΑΡΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

Ο Ερμής

Εφημερίς της Νήσου Σύρου. Εμπορική, φιλολογική, και επιστημονική. «Σύρα». 1838-1856. αρ. φ. 1-642. Υπεύδυνοι συντάκτες: Παντελής Κ. Παντελής, Μιχαήλ Α. Μηλονάς (1839), Στέφανος Προδρόμου (1840). Θε-

μιστοκλής Προδρόμου. Εκδότης: Νικόλαος Σωτηρόπουλος (1853). Μότο: «Όσιν προτιμάν την Αληθειάν. Αριστ. [οτέλγης]». Άλλοι υπότιτλοι: *Εφημερίς των Κυκλάδων. Επίσημος Εφημερίς της Νήσου Σύρου. Εμπορική, φιλολογική, επιστημονική και των αγγελίων* (1840)· *Εφημερίς του λαού, του εμπορίου και της βιομηχανίας* (1844). Εβδομαδιαία (το 1852 κάθε δέκα ημέρες), τετρασέλιδη έως οκτασέλιδη, δίτυπλη / τριτύπλη (1840-1844), διαστάσεων 36x21 εκ (εκτός από τα έτη 1840-1844). Από το 1843, πάνω από τον τίτλο εικονίζεται ένας αιετός κρατώντας ένα στεφάνι μέσα στο οποίο γράφεται η λέξη «Σύνταγμα»· αργότερα παραμένει μόνο η λέξη «Σύνταγμα», χωρίς την εικόνα, ενώ από το Σεπτ. 1848 φεύγει και αυτή. Ετήσιες συνδρομές (προπληρωτές κατά τριμηνία): εσωτερικού 24-30 δρχ., εξωτερικού 30-36 δρχ. Τυπογραφείο: «Ο Ανεξάρτητος» του Παντελή Κ. Παντελή και αργότερα του Παύλου Ησαΐα.

Η επιβολή του συνταγματικού καθεστώτος εμπνέει τη σύνταξη της εφημερίδας. Οι νέες προσωπολαμίες της Ερμούπολης είναι εμφανείς. Η λέξη «Σύνταγμα» σπάζει, χωρίς τη διακόσμησή της όμως, τον τίτλο της εφημερίδας. Μόνιμες στήλες: «Εγ-

χώριοι Ειδήσεις», «Εξωτερικά», «Διάφορα», «Εσωτερικά». Στο κύριο άρθρο δίγονται θέματα όπως η εκπαίδευση, το ελεύθερο λιμάνι, η ίδρυση τράπεζας στην Ερμούπολη, το Ανατολικό Ζήτημα, η λειτουργία του κοινοβουλευτισμού στη Μ. Βρετανία. Από τον Σεπτέμβριο 1843 συνεχίζεται πιο έντονα η προβολή του προβληματισμού σχετικά με την εφαρμογή του συνταγματισμού στην Ελλάδα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΕ (ελλ. σ.).

ΤΑΪΝΑ ΧΙΣΤΑΛΛΑ

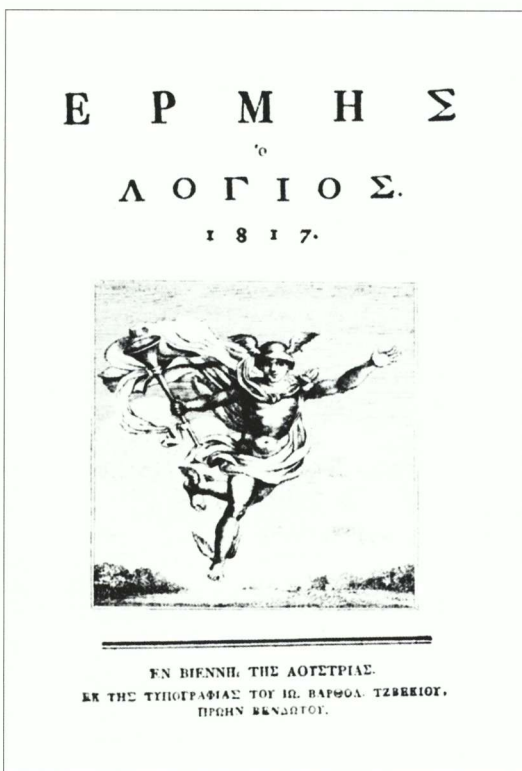
Ερμής ο Λόγιος ή Φιλολογικαί Αγγελίαί

Βιέννη, 1 Ιαν. 1811 - 1 Μαΐου 1821, τ. 1-11; περ. Α', 1811-1815 και περ. Β', 1815-1821. Εκδότες: Άνθιμος *Γαζής (1811-1813, 1814, 1815), Θεόκλητος *Φαρμακίδης και Δημ. *Αλεξανδρίδης (Απρ. 1813 - Δεκ. 1813), Θεόκλητος Φαρμακίδης και Κωνσταντίνος *Κοκκινάκης (1816-1819), Κωνσταντίνος Κοκκινάκης (1819-1821). Δεκαπενθήμερη, σε ακανόνιστα διαστήματα την περίοδο 1814-1815. Δεκαεξαεπίδο αρχικά, με αυξομειώσεις αναλόγως με τα οικονομικά και την διαδεσιμότητα των εκδοτών-συνεργατών. Την περ. Β' αυξάνουν υπερμέτρως οι σελίδες ενώ κυκλοφορούν και Παραρτήματα αυτόνομα, καθώς και ανάτυπα. Διαστάσεις: 21x14 εκ. Δεν υπάρχουν στοιχεία εξακριβωμένα για τους συνδρομητές εφόσον δεν υπάρχει το αρχείο του περιοδικού. Οικονομικός χορηγός το 1811 και 1812 η Φιλολογική Εταιρεία Βουκουρεστίου. Τυπογραφείο: Ιω. Βαρδ. Τζεβεκίου, πρώην Βενδότου.

Αποτελεί την πρώτη προσπάθεια να αποκτήσει το ελληνικό έθνος, ακόμη κάτω από τον ξένο ζυγό, περιοδικό δημοσίευμα γενικής παιδείας. Το γεγονός έχει ιδιαίτερη σημασία εφόσον με αυτή την πρωτοβουλία και τις αναληφθείσες ενέργειες εγκαινιάζεται ο ελληνικός φιλολογικός Τύπος. Εμπνευστής για την δημιουργία φιλολογικού περιοδικού αλλά και κύριος συνεργός ιδίως στην περίοδο 1816-1821, υπήρξε ο Κοραΐς. Ήδη από το έτος 1808 είχε προτείνει την ανάγκη να αποκτήσουν οι Έλληνες «εφημερίδα πολιτικοφιλολογικήν, γραμμένην εις την κοινώς λαλουμένην γλώσσαν», προτείνοντας τον Ανθιμο Γαζή (1758-1828), αρχιμανδρίτη της ελληνικής εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου της Βιέννης, ως τον κατάλληλο για να αναλάβει το έργο. Τον Οκτώβριο 1810, ο μητροπολίτης Ουγγροβλαχίας Ιγνάτιος (1765-1828) σε συνέλευση της Γρακοδακικής Φι-

λολογικής Εταιρείας του Βουκουρεστίου έδωσε συνέχεια στις παρανέσεις του Κοραΐ, εξασφαλίζοντας μαζί με τη συνuinεση της Εταιρείας και την οικονομική δαπάνη για την έκδοση του περιοδικού, η ευθύνη του οποίου ανετέθη στον Α. Γαζή, Συνεργάτες του περιοδικού υπήρξε μία πλειάδα λογίων Ελλήνων, εκτός από τους εκδότες. Μεταξύ αυτών οι Αθ. Βογορίδης, Στέφανος *Κανέλλος, Κωνσταντίνος Ασώπιος, Χριστόφορος Φιλιτάς, Κωνσταντίνος Κούμας, Αδαμάντιος Κοραΐς, Αλέξανδρος Βασιλείου και πολλοί άλλοι.

Στα δέκα χρόνια της έκδοσης του αντιμετώπισε πολλά προβλήματα που αναφέρονται ιδίως στις εκδοτικές δαπάνες, τις οποίες με πολύ δυσκολία αντιμετώπιζαν οι υπεύθυνοι εκδότες. Οι δυσχέρειες αυτές έχουν αποτυπωθεί στους τόμους του περιοδικού, ειδικότερα της περιόδου 1811-1815, με τις συχνές διακοπές οι οποίες καταγράφονται, όπως στον τόμο του

1814, όταν εκκυκλοφόρησαν επτά συνολικά τεύχη σε άτακτα διαστήματα, και του 1815, όταν εκκυκλοφόρησε ένα μόνο δεκαεξαεσέλιδο τεύχος. Η περίοδος 1816-1821, παρά το γεγονός ότι είναι εποχή ακμής, με διεύρυνση τόσο της ύλης όσο και των συνεργατών, δέτει επίσης στους νέους εκδότες σοβαρά οικονομικά προβλήματα, τα οποία αντιμετωπίζονται με γενναίες χορηγίες συλλογικών σωματίων ή ατόμων, όπως ο Ιω. Βαρθάκης, ο Αλέξανδρος Σκαρλάτος Καλλιμάχης, ο Μιχ. Σούτσος και άλλοι. Οι ενισχύσεις αυτές επιβεβαιώνουν το κύρος που είχε αποκτήσει το περιοδικό, ως όργανο ελληνικής παιδείας.

Τα θέματα που παρουσιάζονται στην πρώτη περίοδο του περιοδικού αναφέρονται στην κλασική φιλολογία και τη γλώσσα, την αρχαία ποίηση και την μυθολογία, τα οποία διαπραγματεύεται ιδίως ο Αθανάσιος Βογορίδης, νέος λόγιος, μέλος της Φιλολογικής Εταιρείας και διδάσκαλος φιλοσοφίας στο Λύκειο του Βουκουρεστίου. Η αρχαιολογία αλλά και η βυζαντινή ιστορία, οι καινούργιες ελληνικές εκδόσεις, βιβλιογραφικά σημειώματα, άρθρα για τις φυσικές επιστήμες και την ιατρική, αγγελίες για την ίδρυση και λειτουργία ελληνικών σχολείων καθώς και ξένων ακαδημαϊκών ιδρυμάτων συνδέονται τα περιεχόμενα των πρώτων τόμων. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι ο *Λόγιος Ερμής*, κατεξοχήν, καθώς και τα άλλα δημοσιογραφικά φύλλα αυτών των χρόνων, παρουσιάζουν συστηματικά και ανελλιπώς τις καινούργιες αλλά και τις μελλοντικές ελληνικές εκδόσεις, παρέχοντας πολύτιμα στοιχεία για την ελληνική βιβλιοπαραγωγή αυτής της περιόδου. Στη δεύτερη περίοδο της λειτουργίας του (1816-1821), παραμένει πολύ πιο κοντά στους αρχικούς στόχους τους οποίους είχε διατυπώσει ο Κοραΐς, δηλαδή στην προβολή των ελληνικών πνευματικών και πολιτισμικών επιδιώξεων και επιτεύξεων και συγχρόνως αξιοποίηση της ευρωπαϊκής πνευματικής και πολιτισμικής προσφοράς.

Ο κύριος όγκος της ύλης του περιοδικού όπου αναδεικνύεται ο ελληνικός, ο «εθνικός» χαρακτήρας του καλύπτεται από τα θέματα που προαναφέρθηκαν με έμφαση επίσης σε μελετήματα –πρωτότυπα ή μεταφρασμένα-, των θετικών επιστημών. Πραγματείες επίσης ανθρωπολογικού και εθνολογικού περιεχομένου, της ιατρικής επιστήμης και της γεωγραφίας, της αστρονομίας και των μαθηματικών έχουν ισότιμη παρουσία στις στήλες του. Η νεοελληνική κριτική εγκαινιάζεται επίσης στις σελίδες του, καθώς επίσης, και μάλιστα με ιδιαίτερη επιμονή, το

γλωσσικό ζήτημα, το οποίο είχε προκαλέσει αντιπαράθεσεις, που έφθασαν συχνά σε βίαιες συγκρούσεις προκαλώντας την έκδοση μαχητικών φυλλαδίων από τις αντιμαχόμενες μερίδες, είτε για να υπερασπίσουν τις θέσεις του περιοδικού είτε για να τις πολεμήσουν. Η έκδοση άλλωστε και του π. *Καλλιόπη* της Βιέννης, με κύριο εμπνευστή τον Παναγιώτη Κοδρικά πολέμιο του κινήματος του διαφωτισμού και του Κοραΐ, εντάσσεται μέσα σε αυτή την προβληματική. Με τον ίδιο τρόπο θα πρέπει να κριθεί και η έκδοση της **Μελίσσας* του Παρισιού, του περιοδικού που ετάχθηκε στην υπεράσπιση των προοδευτικών και των κοραϊκών θέσεων.

Παράλληλα, αναδεικνύεται και ο κοσμοπολίτικος χαρακτήρας του αφού μέσα στους αρχικούς στόχους των εκδοτών και εμπνευστών υπήρξε όχι μόνο η ενίσχυση του ελληνικού χαρακτήρα του, αλλά και η άμεση επαφή και γνώση των ευρωπαϊκών πνευματικών και πολιτισμικών επιτεύξεων. Μεταφράσεις από ξένα έντυπα και περιοδικά, από πρακτικά ακαδημίων, φιλολογικών και επιστημονικών εταιρειών είναι από τους πρόσφορους τρόπους για την «μετακένωση» της δυτικής παιδείας και πνευματικής παραγωγής στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό· ικανοποιητική και η βιβλιογραφική ενημέρωση ως προς ξένες εκδόσεις των οποίων η παρουσίαση συνοδεύεται συχνά από αναλύσεις και κατατοπιστικά σχόλια.

Πρέπει να σημειωθεί ως δείκτης της επιτυχίας του η δεκαετής παρουσία του στην ελληνική πνευματική ζωή, καθώς και το γεγονός ότι τα χρόνια αυτά απετέλεσε το κέντρο γύρω από το οποίο πραγματοποιήθηκαν σημαντικές εξελίξεις στο επίπεδο των πνευματικών και πολιτισμικών δραστηριοτήτων του ελληνισμού. Ακόμη και οι αντιδράσεις, θετικές ή αρνητικές, όσες προκάλεσε η παρουσία του, οι φιλολογικές, στην ουσία ιδεολογικές διαμάχες, που εκδηλώθηκαν με την έκδοση άλλων περιοδικών και μιας σειράς μαχητικών φυλλαδίων, όλα αποτελούν στοιχεία θετικά της ευεργετικής, ουσιαστικής παρουσίας του στην ελληνική ζωή. Ο *Λόγιος Ερμής* εοφράγισε, πράγματι με την παρουσία του, τόσο με τον «εθνικό» όσο και με τον «κοσμοπολίτικο» χαρακτήρα του, τα πράγματα της παιδείας του ελληνισμού, σ' αυτήν την δεκαετία που προηγήθηκε από την ελληνική επανάσταση του 1821. Από εσωτερικά τεκμήρια διαπιστώνεται η κυκλοφορία του σε σαράντα πόλεις στον ευρωπαϊκό χώρο, τις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και στις Ηνω-

μένες Πολιτείες της Αμερικής (Φιλαδέλφεια).

Η διακοπή του άλλωστε οφείλεται ακριβώς στην έκρηξη της επανάστασης ενώ ο τελευταίος εκδότης του ο Κωνσταντίνος Κοκκινάκης συνελήφθη αμέσως από τις αυστριακές αρχές και επέρασε αρκετά χρόνια φυλακιζόμενος, μακριά από την ελληνική του πατρίδα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΓΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Λάιος. *Ο ελληνικός τύπος της Βιέννης από τον 1784 μέχρι τον 1821*. Αθήνα. 1961· Π. Ενεπεκίδης. *Συμβολαί εις την ιστορίαν του ελληνικού τύπου και τυπογραφείων της Βιέννης 1790-1821. Επί τη βάσει των αρχαικών εγγράφων της Βιέννης*, ανάλυτον εκ του πανηγυρικού Λευκώματος των *Θεσσαλικών Χρονικών*. Αθήνα 1965, σ. 7-124· Catherine Coumarianou. «Cosmopolitisme et Hellenisme dans le *Mercur* Savant, première revue grecque. 1811-1821». *Proceedings of the IVth Congress of the International Comparative Literature Association*. Mouton & Co. The Hague-Paris, 1966, σ. 601-608· Π. Ενεπεκίδης. *Κοραΐς Κοιμίας Κάλδος*. Αν. Γαζής. *Ούγος Φώσκολος*. Αν Δάνδολος. Β. Κόπταρ. *Ελληνικός τύπος και τυπογραφεία της Βιέννης 1790-1821. Ερευνα εις ευρωπαϊκά αρχαία και εις χειρογράφους συλλογάς*. Αθήνα 1967· Αριάδνη Καμαριανού-Cioran. «Le rôle de la revue “Loghios Hermès” (Ερμής ο Λόγιος) de Vienne dans les relations culturelles internationales au XIXe siècle». *Revue des Études Sud-Est Européennes*, τ. XIII, τχ. 4 (1975), 549-558· Εμμ. Ν. Φραγκίκος (επιμ.). *Τα ελληνικά προεπαναστατικά περιοδικά*. Ευρετήρια. Β' *Ερμής ο Λόγιος*, 1811-1821. Αθήνα. Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών. 1976· *Ερμής ο Λόγιος*, 1811-1821. ΕΛΙΑ. Αθήνα 1988 (φωτομηχανική επανέκδοση, πρόλογος: Κ.Θ. Δημαράς, εισαγωγή: Εμμ. Ν. Φραγκίκος)· Αικατερίνη Κομαριανού. *Ο ελληνικός προεπαναστατικός τύπος Βιέννη - Παρίσι (1784-1821)*. Αθήνα. Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού, 1995, σ. 88-129.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ

Ερμούπολις

Εφημερίς των κοινή συμφερόντων της πατρίδος. Ερμούπολη. Αύγ. 1864 - 24 Ιουλ. 1876 (<), αρ. φ. 1-598 (<);. Διευθυντής-ιδιοκτήτης: Νικόλαος Β. Καθούρ. Υπεύθυνος συντάκτης: Παναγής Δ. Βάσσης (6 Ιουν. 1868 - 18 Οκτ. 1868, αρ. φ. 193-211). Μότο: «Πώς τε άριστα πολιτευτέον; ει μοίως άχθοντο τοις αδικουμένοις οι μη αδικούμενοι. (Σόλων.)» (έως 14 Αυγ. 1865, αρ. φ. 52). Άλλος υπότιτλος: *Εφημερίς των κοινή συμφερόντων τη πατρίδι* (από 4 Σεπτ. 1865, αρ. φ. 53). Εβδομαδιαία: Σάββατο, έως 26 Φεβρ. 1866, αρ. φ. 78· Τετάρτη, από 9 Μαρτ. 1866, αρ. φ. 79· Πέμπτη, από 11 Μαΐου 1867, αρ. φ. 138· «Εκδίδεται εν μέσω εκάστης εβδομάδος», από 9 Νοε. 1867, αρ. φ. 164· και πάλι Σάββατο, από 8 Μαρτ. 1869, αρ. φ. 231. Τετρασέλιδη, τρίστηλη, σχήματος 4^{ου}. «Τιμή ετησιας συνδρομής προπληρωτέα. Για την Ελλάδα τα τελωνιακ. Δραχ. 20. Τουρκία 24. Αίγυπτο, Ηγεμονίες και τα ευρω-

παϊκά μέρη αγγλ. λίρα 1». Οι «τελωνιακ.» δραχμές γίνονται «διατιμήσεως» από 25 Σεπτ. 1865 (αρ. φ. 56). Από 21 Νοε. 1864 (αρ. φ. 14) προστίθεται «[Διά δε] την Αμερικνήν δολλάρια 7». Από 2 Νοε. 1867 (αρ. φ. 164) προστίθεται «Εν δε τη Αγγλία αγγλ. λίρα 1/3. Τα ταχυδρομικά εις βάρος της εφημερίδος». Από 29 Απρ. 1872 (αρ. φ. 385) για την Ελλάδα «διατιμ. Δρ. 15. την Τουρκία 20. Αίγυπτο, Ηγεμονίες, Γαλλία, Ιταλία και άλλα ευρωπαϊκά μέρη αγγλ. λίρ. 1. Για την Αγγλία [αγγλ. λίρ.] 1/3. την Αμερικνήν δολάρ. 7». Από 28 Ιουν. 1875 (αρ. φ. 543), ενώ η συνδρομή για Ελλάδα και Τουρκία πυραμώνει σταθερή, για τα ευρωπαϊκά μέρη γίνεται «φρ. 25. Εν δε τη Αγγλία αγγλ. λ. 1 1/3», ενώ διαγράφεται η Αμερική. Αλλάζει συχνά τυπογραφείο: «Τύπος Ν. Βαρβαρέσου»· «Τύπος του “Αστέρος”»· «Εκ του Τυπογραφείου των ΝΕΩΝ» (από 29 Αυγ. 1870, αρ. φ. 298)· «Εκ του Τυπογραφείου της “Ερμούπολεως” (κείμενον παρά τη πλατεία Λεωτζάκου)»· «Τυπογραφείον Μ. Φρέρη και Ι. Καλομανιάτου. (κείμενον παρά τη πλατεία Λεωτσάκου, παρά τη εισόδου του Φωτογραφείου του κ. Σ. Βενιού)»· «Τυπογραφείον “Ερμούπολις” Μ. Φρέρη και Ι. Καλομανιάτου. (κείμενον παρά τη πλατεία Λεωτσάκου, παρά τη εισόδου του Φωτογραφείου του κ. Σ. Βενιού)»· «Τυπογραφείον “Ερμούπολις” αδελφών Φρέρη. Κείμενον παρά τη εισόδου της Εκκλησίας των Καθολικών. και του Δημαρχείου».

Εκφραστής της αστικής τάξης του τόπου είναι χαρακτηριστικό ότι όσοι αναγράφονται στα πρώτα φύλλα ως μέτοχοι της έκδοσης προσδιορίζονται επαγγελματικά ως «έμποροι» ή «βιομήχανοι». Επανειλημμένως τονίζεται η σημασία που έχει η εργασία και όχι οι πολιτικές συζητήσεις για την πρόοδο του κράτους. Η έκδοση συμπύπτει με τις εργασίες της Βουλής για την ψήφιση νέου Συντάγματος, μετά την εκλογή του Γεωργίου Α' στον θρόνο της Ελλάδας. Η εφημερίδα εκφράζεται υπέρ ενός σταθερού πολιτεύματος, διατυπώνει προτάσεις για το νέο Σύνταγμα (από το φ. 1 δημοσιεύει σε συνέχειες άρθρο με τίτλο «Σκέψεις περί του Συντακτέου πολιτεύματος της Ελλάδος υπό Σ. Ι. Κασμάτη»· προτείνει τη σύσταση Συμβουλίου της Επικρατείας και, όταν η πρόταση αυτή γίνεται δεκτή, προβαίνει σε περαιτέρω συστάσεις, 5 Δεκ. 1864, αρ. φ. [16]). Πρώτο μέλημα όμως αποτελεί η παγίωση της τάξης, απαραίτητης συνισταμένης των εμπορικών επιχειρήσεων· η παράταση των εργασιών της Συντακτικής εκλαμβάνεται ως καθυστέρηση και αποτελεί αιτία για διατύπωση παραπόνων.

Ενδιαφέρεται και για τα εθνικά θέματα· δημοσιεύει σειρά άρθρων για την επανάσταση στην Κρήτη και ασχολείται με το Ανατολικό Ζήτημα. Παράλληλα προβάλλει και υπερασπίζεται τον νέο ανώτατο

άρχοντα και γενικότερα παρακολουθεί τη ζωή των εστεμμένων. Μεταφέρει ειδήσεις ή αναδημοσιεύει άρθρα από τα έντυπα *Salut Public*, *Ευαγγελισμός*, *Ημερήσια Νέα* και *Χρόνος* Λονδίνου, *Κλειώ, *Η Μέλισσα των Αθηνών*, **Βυζαντίς*, *Νέα Σπάρτη*, *Ημέρα*, **Παλιγγενεσία*, *Αυγή*, **Ανατολικός Αστήρ*, *Βελγική Ανεξαρτησία*, *Τουρκία*, *Εφημερίς των Συζητήσεων*, *Ανατολικός Κήρυξ* Κωνσταντινουπόλεως, **Αμάλθεια*, *Εφημερίς Πετρούπολεως*, *Ημερήσιος Τηλέγραφος* Λονδίνου και *Αιών*. Μερικές φορές ανταπαντά σε άρθρα του άμεσου ενδιαφέροντός της (όπως στο άρθρο «Περί ελευθερίας του εμπορίου»

του αθηναϊκού *Φραγκλίνου*, 20 Νοε. 1865, αρ. φ. 64). Ειδήσεις εξωτερικές, κυρίως από τη Γαλλία, φέρουν ως υπότιτλο συχνά τη φράση «(Ιδιαίτερα αλληλογραφία Ερμουπόλεως)».

Ως γλώσσα χρησιμοποιείται η καθαρεύουσα του Τύπου της εποχής, που όμως με το πέρασμα του χρόνου τείνει να αρχαίζει περισσότερο (πρβλ. την αλλαγή του υπότιτλου). Η ύλη περιλαμβάνει ειδήσεις τοπικού ενδιαφέροντος (όπως το αίτημα τηλεγραφικής σύνδεσης ή την ανέγερση του δημοτικού

ορφανοτροφείου από τους αδελφούς Μπαμπαγιώτες), εσωτερικά θέματα (για την εισαγωγή του συστήματος της κτηματικής πίστης), αλλά και διεθνείς ειδήσεις (για παράδειγμα, τη δυνατότητα αγοράς γης από ξένους στη «Δακία» ή τη μετακομιδή των οστών του «Βελλίνου»). Η ύλη αυτή οργανώνεται σε αντίστοιχες στήλες που φέρουν τους σαφείς τίτλους «Δελτίον Σύρου», «Αθήναι» και «Εξωτερικά»: η τελευταία αποτελείται από παραγράφους, με υπότιτλους τα ονόματα χωρών της Ευρώπης ή/και από «Τηλεγραφικά ειδήσεις». Το κύριο άρθρο αναλαμβάνει κάθε φορά να εκδέσει αναλυτικά το θέμα που θεωρεί η εφημερίδα ως το πλέον σημαντικό. Είτε αυτό είναι τοπικού είτε ευρύτερου ενδιαφέροντος. Στην τελευταία σελίδα, με ανταποκρίσεις από το Λονδίνο, το Λίβερπουλ, τη Μασσαλία και την Ερμούπολη, η στήλη «Εμπορικά» περιέχει ειδήσεις απ'όλο τον κόσμο σχετικά με τη ζήτηση των προϊόντων, την άνοδο και πτώση των τιμών.

Υπάρχει ακόμα και η στήλη «Διάφορα», όπου ταξινομούνται ειδήσεις ετερόκλητες με κύριο χαρακτηριστικό τη συντομία τους: μηνύσματα και δωρεές, η χαιρετούσα επισκοπική έδρα της Σύρου, οι εσπερινές συναστροφές των πρέσβων και οι επισκέψεις του βασιλιά, η σύλληψη ληστών στη Ναυπακτία και οι κομματικές συγκρούσεις στη Ζάκυνθο, οι διορισμοί καϊμακάμηδων στα οθωμανοκρατούμενα μέρη, η σιδηροδρομική σύνδεση Θεσσαλονίκης-Μοναστηρίου-Αυστρίας, η καταγίδα που έπληξε τη Ρόδο και το Χαλέπι, η σύσταση «σχολής ωραίων τεχνών και πινακοθήκης» στο Βουκουρέστι και το Ιάσιο κ.ά.

Συνηθίζει να δημοσιεύει σε συνέχειες κείμενα είτε οικονομικού ενδιαφέροντος, όπως η σειρά άρθρων «Περί καταργήσεως των τελωνείων» του Ερμ. Ζ. Ψύχα (από τις 26 Δεκ. 1864, αρ. φ. 19), είτε λογοτεχνικά, όπως ο «Αθανάσιος Διάκος» του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη (από το φ. 136). Επίσης από το φ. 128 εγκαινιάζει τη στήλη «Επιφυλλίδες» όπου παρουσιάζονται σε συνέχειες κείμενα ενημερωτικού-επιστημονικού ενδιαφέροντος, όπως «Η εφημεριδογραφία του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Ιρλανδίας» που ανοίγει τη στήλη, ο «Ηλίας Μηνιότης» (από το φ. 134) ή το «Εγκόλπιον του γυναικείου φύλου ήτοι περί χαρακτήρος κ' προορισμού των γυναικών. Υπό Δαρβίνου και Ουφελάνδου» (από το φ. 150). Στην ίδια στήλη όμως παρουσιάζονται και κείμενα λογοτεχνικά, όπως «Εκ των "Επιστολών περιηγητού" της Γεωργίας Σάνδης (εκ του Γαλλικού). Υπό Ιωάννου Γ. Φραγκιά» (από το φ. 293)

ή «Αλέξανδρος και Ευφροσύνη, Διήγημα πλαστόν. Υπό Κ.Κ.» (από το φ. 113).

Στην τελευταία σελίδα, μαζί με τη μνεία του τυπογραφείου, αναγράφεται και το όνομα του διευθυντή και ιδιοκτήτη Νικολάου Β. Καβούρ. Παραλείπεται από τις 9 Νοεμβρίου 1867, αν και συνεχίζει να αναφέρεται στις συνδρομές ως «διευθυντής και ιδιοκτήτης». Λίγο αργότερα και για λίγα φύλλα στην τελευταία σελίδα σημειώνεται «Ο υπεύθυνος συντάκτης Πανταζής Δ. Βάσσο», για να ξαναμείνει πάλι μόνο το όνομα του τυπογράφου (από το φ. 212). Περιστασιακά όμως εμφανίζονται στις σελίδες της και άλλες υπογραφές.

Εμφανίζεται να έχει ένα εκτεταμένο δίκτυο διανομής. Αρχικά ο εκδότης επιφυλάσσει να δημοσιεύσει «τα ονόματα των εν άλλους μέρει επιτετραμμένων την της εφημερίδος επιστασιών». Ήδη όμως από το φ. 6 (26 Σεπτ. 1864) αναφέρονται για τις συνδρομές πράκτορες σε συγκεκριμένες πόλεις, που ο αριθμός τους αυξομειώνεται: Πάτρα, Αργος, Σπάρτη, Αθήνα, Πειραιάς, Χαλκίδα, Βόνιτσα, Χίος, Λαμία, Ιωάννινα, Κέρκυρα, Κεφαλληνία, Βόλο, Ξάνθη, Κωνσταντινούπολη, Γαλάτσι, Βουκουρέστι, Βραϊλα, Ισμαήλι, Βηρυτός, Κάιρο, Μασσαλία, Λονδίνο, Λίβερπουλ, Νέα Υόρκη. Από το φ. 275 απαλείφεται κάθε ονομαστική αναφορά: «Αι συνδρομαί γίνονται ενταύθα μεν εν τω γραφείω του διευθυντού και ιδιοκτήτου της “Ερμούπολης” κ. Ν.Β. Καβούρ, εις ον και πληρώνονται, αλλαχοί δε παρά τοις ανταποκριταίς αυτού».

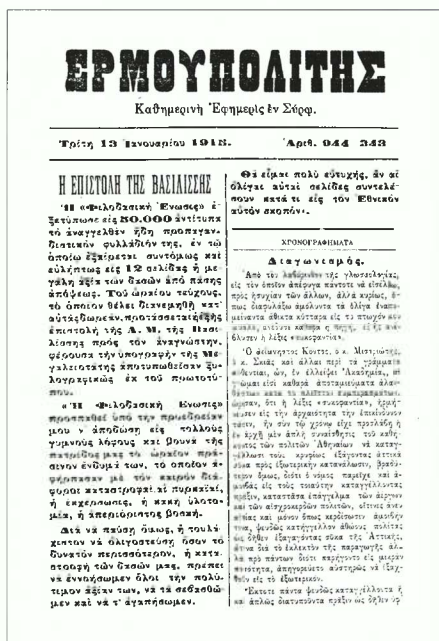
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (29 Αυγ. 1864 - 24 Ιουλ. 1876, αρ. φ. 2-598, μ/φ 6180 και 6178-6179* λείπουν ορισμένα φύλλα... αλλά τα μ/φ αλληλοκαλύπτονται και αλληλοσυμπληρώνονται), ΕΒΕ (φ. των ετ. 1865-1876).

ΣΥΓΓΡΟΣ ΓΑΛΙΕΡΡΕ

Ερμούπολίτης

Εφημερίς πολιτική, δικαστική και των ειδήσεων. Ερμούπολη, 1900-1921, αρ. φ. 1-2585 [2586] / Πειραιάς, 9 Ιουλ. 1921 - 8 Ιουλ. 1922. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Ηλίας Φραγκούλης, «Ιδιοκτήτης: Ηλ. Σ. Φραγκούλης Αδ.[ελφοί] Σ. Λέκκα. Διευθυντής Ηλ. Σ. Φραγκούλης» (από τις 9 Ιουλ. 1921). Οι ιδιοκτήτες αναγράφονται έως τις 23 Αυγ. 1921, αρ. φ. 283 [1], «Αρχισυντάκτης - Υπεύθυνος: Τάκης Τζονάκος» (19 Ιαν. 1922<;> - 25 Ιουν. 1922). Άλλοι υπότιτλοι: *Καθημερινή Εφημερίς εν Σύρω* (από τις 23 Σεπτ. 1913)· *Καθημερινή Κυκλαδική Εφημερίς* (από τις 14 Μαΐου 1919)· *Καθημερινή Εφημερίς εν Πειραιεί*, *Εμπορική Βιομηχανική Ναυτική και Πολιτική* (από τις 9 Ιουλ. 1921, αρ. φ. 2797<;>), *Εβδομαδιαία / καθη-*

μερινή, τετρασέλιδη / διεσέλιδη, τρισηλίτη / δίσηλη / τετρασήλη / εξασήλη / πεντάσηλη, διαστάσεων συνήθως 45x30 εκ. (οι διαστάσεις δεν παραμένουν σταθερές, κυμαίνονται μεταξύ 32x27 εκ. και 64.5x33 εκ.). «Οροι Συνδρομών. Εν Σύρω Δραχ. - 12. Διά τα Δημόσ. και Δημ. Γραφεία [Δραχ.] 18. - Εν Αθήναις και τη λοιπή Ελλάδι [Δραχ.] 14. - Εξωτερικού Φρ. 16. - Αι συνδρομαί πληρώνονται» (από τις 13 Ιαν. 1910, φ. 384<;>): «[Δραχ.] 16. -»». «Τιμή συνδρομής μηνιαίας Δρ. 1.50» (από τις 23 Σεπτ. 1913, αρ. φ. 557<;>). Δεν αναγράφονται συνδρομές στα έτη 1919-1920. «Γραφείον και Τυπογραφείον παρά το Προξενείον της Ρωσίας [Ερμούπολη Σύρου]» (από τις 13 Ιαν. 1910, αρ. φ. 384<;>).

«Γραφείον και Τυπογραφείον παρά τη Πλατεία “Μιαούλη” [Ερμούπολη Σύρου]» (από τις 23 Οκτ. 1910, αρ. φ. 424<;>), «Τυπογραφείον Πλατεία “Μιαούλη” [Ερμούπολη Σύρου]» (από τις 14 Αυγ. 1911, αρ. φ. 427 [463<;>]), «Γραφεία - Τυπογραφεία Στάτειαρς 12[Πειραιάς]» (από τις 9 Ιουλ. 1921, αρ. φ. 2797<;>).

Στόχος της αποτελεί η προάσπιση των συμφερόντων της Σύρου, αλλά και των Κυκλάδων γενικότερα, όπως δηλώνει, χωρίς να δεσμεύεται από ατομικά συμφέροντα. Το ενδιαφέρον αυτό διατηρείται και με-

τά την αλλαγή τόπου έκδοσης. Ταυτόχρονα, όμως, σχολιάζει τις κυβερνητικές και κοινοβουλευτικές αποφάσεις, ενώ θεωρεί ότι στη λήψη αποφάσεων πρέπει να συμμετέχουν και οι φορείς της επαρχίας. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί ολισθαίνει έως την καθομιλούμενη, χρησιμοποιώντας λέξεις σχεδόν της αργκό.

Βενιζελική εφημερίδα που παρουσιάζεται αρκετά ευαισθητοποιημένη όσον αφορά το «εργατικό ζήτημα» και τις ατομικές ελευθερίες, διαμαρτυρούμενη με φρασεολογία φιλολαϊκή για τα δικαιώματα της εργατικής τάξης. Υποστηρίζει τη δημιουργία Εργατικού Κόμματος που θα αντιπροσωπεύει τη μεγάλη πλειονότητα του ελληνικού λαού. Εντούτοις σταθερή της θέση αποτελεί «η αλληλεγγύη και η ισορροπία κεφαλαίου και εργασίας» και διακηρύσσει ότι οι «ψευδομπολσεβικισμοί» είναι «εν Ελλάδι φυσικώς αδύνατοι να καλλιεργηθούν και καρποφορήσωσι, διότι δεν παρέχει έδαφος και στοιχεία προς ανάπτυξιν». Προβάλλει τη φροντίδα «διά την εργατικήν τάξιν», αλλά και τη γενικότερη «οδόν της Αναγεννήσεως» που «βγαίνει η ανορθωμένη Ελληνική Χώρα» υπό την πρωθυπουργία του «λατρευτού αρχηγού» Ελ. Βενιζέλου. Στις προεκλογικές περιόδους τυπώνει στην πρώτη της σελίδα το ψηφοδέλτιο των Φιλελευθέρων για το νομό Κυκλάδων. Η θέση όμως αυτή δεν την εμποδίζει να εκδηλώνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και για τη βασιλική οικογένεια. Μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου η παραταξιακή της θέση σκληραίνει με στόχο τους «μοναρχομανείς Κάιζερικούς της Ελλάδος». Με την υπογραφή των συνθηκών που δημιουργούν την «Μεγάλη Ελλάδα» ο *Ερμουπολίτης* γράφει πλέον με κεφαλαίο τις αντινομίες που αναφέρονται στο πρόσωπο του «Εθνάρχου μας Βενιζέλου», θεωρώντας ότι «είναι ο Ιησούς της αγαπημένης μας Ελλάδος». Εντούτοις αποδέχεται την εκλογική ήττα του 1920, αποσυνδεδεμένος της ωστόσο από το πρόσωπο του Βενιζέλου. Πιστεύει σταθερά ότι η προσφορά του δεν μπορεί να αμφισβητηθεί από κανέναν, θεωρώντας βέβαιο ότι η νέα κυβέρνηση θα ακολουθήσει την πολιτική του. Έτσι, οχυρώνεται πίσω από «την αποπεράτωσιν των εθνικών ημών περιστάσεων» και μεταδίδει το δαμνισμό και τη λατρεία της στο πρόσωπο πλέον του βασιλιά Κωνσταντίνου «ΙΒ» και του πρωθυπουργού Δ. Γούναρη. Αρθρογραφώντας σ' αυτό το πνεύμα καθ' όλη τη διάρκεια της Μικρασιατικής Εκστρατείας, παρουσιάζει μάλλον πλαστική εικόνα του μετώπου, εμφανίζοντας τον ελληνικό στρατό νικηφόρο, ενώ τους κεμαλικούς διαρκώς στα πρόθυρα κατάρρευσης.

Η ύλη περιέχει κυρίως τοπικές ειδήσεις από τη Σύρο και τις άλλες Κυκλάδες, αλλά και από όλον τον κόσμο. Τα εμπορικά και ναυτιλιακά θέματα προσελκύουν το ενδιαφέρον και σχολιάζεται η αύξησή τους, τα κέρδη που αποφέρουν και η σημασία τους για το νησί. Εκτεταμένη είναι η αρθρογραφία για την εσωτερική πολιτική σκηνή, αλλά και για την τύχη των οθωμανικών εδαφών και τις σχέσεις των συμμάχων. Περιλαμβάνονται ακόμα άρθρα δημοσιογραφικού και εθνικοπατριωτικού περιεχομένου. Οι ειδήσεις από το εξωτερικό, αλλά και το εσωτερικό ταξινομούνται στις στήλες «Χρονικά», «Της Εβδομάδος», «Ζητήματα Επικάικρα». Το «Χρονογράφημα» αρχικά υπογράφει ο Νίκος Πολέμης. Συχνά αλιεύονται νέα από άλλα έντυπα (ημερολόγιο *Σουσουράδας*, *Σαντορίνη*, **Ακρόπολις*, **Εμπρός*, **Σφαίρα* Πειραιώς, **Ελληνική Επιθεώρησις*, **ΡΙζοσπάστης*, **Νεολόγος* Πατρών, **Πρόδοδος* Κωνσταντιπόλεως, *Εβδομαδιαίος Τηλέγραφος* Λονδίνου. Υπάρχει επίσης «Φιλολογική Στήλη». Περιλαμβάνονται ακόμα νεκρολογίες, ευχαριστήρια, εγκύκλια, «Δηλώσεις» για διαλύσεις εταιρειών, ετήσιοι απολογισμοί οργανώσεων και συλλόγων, καθώς και περιλήψεις προγραμμάτων αναγκαστικών πλειστηριασμών. Η τελευταία σελίδα περιέχει κυρίως διαφημίσεις, ενώ μερικές φορές «έπεται συνέχεια Δικαστικών».

Όταν ο *Ερμουπολίτης* γίνεται ημερήσιος, αλλάζει το σχήμα του και μειώνει την ύλη του, χωρίς να μεταβάλλεται όμως ουσιαστικά. Υπάρχει το κύριο άρθρο, οι στήλες «Καθημερινά Ειδήσεις», «Αστυνομικών Δελτίων», «Επικάικρα», «Τοπικά» και «Τελευταία Ωρα», όπου ταξινομούνται οι ειδήσεις που φτάνουν τελευταία στιγμή μέσω τηλεγράφου. Παραμένει το «Χρονογράφημα», που μερικές φορές επιγράφεται ως «Σιλουέττες», και υπογράφεται τώρα από τον «Περαιτικό» και τον Μ. «Αθηναίο» την ίδια στήλη αργότερα αναλαμβάνουν οι «Μονόκλ», «Ρένος», «Ντε Σαλέρμος», Τάκης Καλαμάς. Η στήλη «Της Εβδομάδος» τροποποιεί τον τίτλο της στο περισσότερο αρμόζον πλέον «Της Ημέρας». Προστίθεται ακόμα λογοτεχνική επιφυλλίδα σε συνέχειες. Με τη μεταφορά στον Πειραιά η ύλη περιέχει κυρίως άρθρα και ειδήσεις από το νέο τόπο έκδοσης. Στη στήλη «Πειραικά» κατατάσσονται μικρές ειδήσεις που αφορούν αποκλειστικά το λιμάνι, αλλά εκεί εντάσσονται και οι στήλες «Αστυνομία» (για το αστυνομικό δελτίο), «Επιθατάι – φορτία» και «Λιμενικά» (που ασχολούνται με τις αφίξεις και την κίνηση γενικότερα του λιμανιού). Η στήλη «Χρονικά»

περιλαμβάνει τις εξωτερικές ειδήσεις. Οι ειδήσεις από τις Κυκλάδες περιορίζονται στην ειδική στήλη «Σύρος – Κυκλάδες, Τακτικά ανταποκρίσεις», η οποία με την πάροδο του χρόνου συρρικνώνεται αποκλειστικά σε «Συριανά» θέματα. Εντυπώσεις από χώρες του εξωτερικού καταγράφονται στον «Γύρο του Κόσμου». Παράλληλα επανεμφανίζεται η «Φιλολογική Στήλη». Από τη στιγμή που ο ελληνικός στρατός αποθιβάται στη Σμύρνη, ο *Ερμουπολίτης* κατακλύζεται με ειδήσεις από τη Μικρά Ασία και το μέτωπο, όπως προηγουμένως με τους Βαλκανικούς. Μόνο που τώρα έχει ανταποκριτές τόσο στην Αθήνα (τον Κ. Μιχαλόπουλο και αργότερα τον Σπ. Σπυριδωνίδη), αλλά και στη Σμύρνη (τον Ευαγγ. Τριφύλλη), οι ανταποκρίσεις των οποίων παρουσιάζονται στη στήλη «Τελευταία Όρα» που στη συνέχεια μετονομάζεται σε «Τηλεγραφήματα Ερμουπολίτου» και αργότερα παίρνει τον υπέρτιτλο «Υστατη στιγμή». Η στήλη «Επί του Πιεστηρίου» παρέχει επίσης χώρο σε ειδήσεις που φτάνουν τελευταία στιγμή και κατά κύριο λόγο σχετίζονται με τις πολεμικές εξελίξεις και με άλλα εξωτερικά θέματα.

Παρατηρείται μια δημοσιογραφική αντιδικία μεταξύ του *Ερμουπολίτη* και των συριανών εφ. *Εφημερίς*. **Απόλλων* και *Βήμα*. Αιτία αποτελεί η διαφορετική αξιολόγηση τοπικών θεμάτων ή η αναντιστοιχία στην παρεχόμενη πληροφόρηση. Κυρίως όμως πρόκειται για διαφορές κομματικής τοποθετήσεως και πολιτικών ενδιαφερόντων, που γίνονται εμφανείς, όταν χαρακτηρίζει τις δύο τελευταίες ως «τα ενταύθα δημοσιογραφικά όργανα του παλαιοκομματισμού».

Παρόλο που μόνιμοι συνεργάτες δεν αναγράφονται, εμφανίζονται αρκετά ονόματα, ψευδώνυμα ή αρχικά ως υπογραφές. Με τις αλλαγές που σημειώνονται (καθημερινή έκδοση, μεταφορά στον Πειραιά) παρατηρείται και ανάλυση αλλαγής στα ονόματα των αρθρογράφων. Σημειώνονται επίσης ανταποκριτές από τις άλλες Κυκλάδες. Ο συνονόματος του εκδότη Στυλιανός Φραγκούλης αναφέρεται ως πρῶην διευθυντής του *Μέλλοντος* και πλέον συντάκτης του *Ερμουπολίτη*. Η διάλεξη που δίνει για το εργατικό δίκαιο δημοσιεύεται σε συνέχειες. Ο ίδιος ο Ηλίας Φραγκούλης αναφέρεται σε άρθρο της εφημερίδας του τον Ιούλιο 1921 ως Γενικός Γραμματέας του Πολιτικού Συλλόγου Κυκλαδιτών. Διαφήμιση στον *Ερμουπολίτη* πληροφορεί για τους αδελφούς Σ. Λέκκα (συνεκδότες του Ηλ. Φραγκούλη μόλις η εφημερίδα μετακομίζει στον Πειραιά) ότι είναι εισαγωγείς-εξαγωγείς. Προς το τέλος διευθυντής σύνταξης αναλαμβάνει ο Τάκης Τζονάκος.

Η ίδια η εφημερίδα δηλώνει με υπερηφάνεια ότι εκδίδεται «άνευ ουδεμιάς διακοπής». Ωστόσο, σταθερό χαρακτηριστικό της αποτελεί η κακή εκτύπωση, που την καθιστά δυσανάγνωστη. Η αρίθμηση των φύλλων δεν παρουσιάζει συνέπεια ούτε η αναγραφή του εκάστοτε έτους είναι επιμελής: συχνοί είναι οι αναγραμματισμοί, η απόδοση της αρίθμησης προγενέστερου φύλλου σε μεταγενέστερο ή και η παραμονή του ίδιου αριθμού για αρκετά φύλλα. Από τις αρχές 1920 ανακοινώνει κάτω από τον υπότιτλο ότι κυκλοφορεί «ημερησίως εν Σύρω, Νήσοις, Πειραιεί, Αθήναις κ.λπ. διά 1200-1500 φύλλων».

Ενώ επανειλημμένως δηρνωθεί για την εγκατάλειψη της Ερμουπόλεως από εμπόρους και βιομηχάνους, με αποτέλεσμα η εμποροβιομηχανική της κίνηση και τα κέρδη να μειώνονται και ο πληθυσμός της να φθίνει, εντέλει και ο ίδιος ο *Ερμουπολίτης* με τη μετακόμισή του «εν Πειραιεί» θα επιβεβαιώσει την πορεία συγκεντρωτισμού που κατήγγελλε. Τελικά, όπως πληροφορεί με ανακοίνωσή της η διεύθυνση, από τις 8 Ιουλίου 1922 διακόπτεται η έκδοση, προκειμένου να επανεκδοθεί ως *Ναυτικός Κόσμος* πλέον, υπό τη διεύθυνση και πάλι του Παν. Τζονάκου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ (φ. των ετ. 1910-1914, 1919, 1920, 1921, 1922). ΔΒΕ (ελλ. σ.).

ΣΠΥΡΟΣ ΤΑΛΙΕΡΗΣ

Η Εσπερία

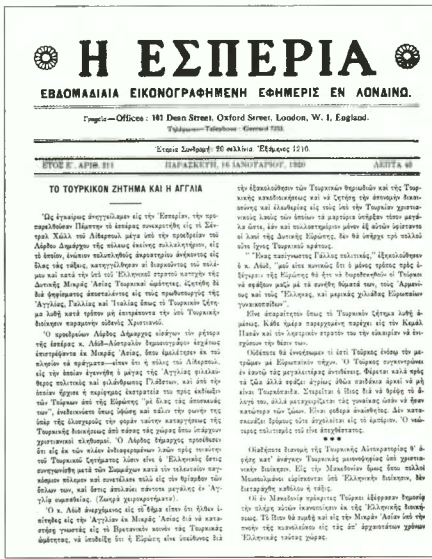
Εβδομαδιαία εικονογραφημένη εφημερίς εν Λονδίνω, Λονδίνο, 25 Δεκ./7 Ιαν. 1916-1920<;>, αρ. τ. 1-5<;>. Εκδότης: δρ. Κ. Πούμπτης. Εβδομαδιαία, δίσηλη, δώδεκα ή δεκαέξι σελίδων με συνεχή αρίθμηση ανά έτος. Αναλυτικά: έτ. Α', 25 Δεκ./7 Ιαν. 1916 - 16/29 Δεκ. 1916, αρ. φ. 1-52, σ. 1-832 έτ. Β', 5 Ιαν. 1917 - 28 Δεκ. 1917, αρ. φ. 53-104, σ. 1-832 έτ. Γ', 4 Ιαν. 1918 - 27 Δεκ. 1918, αρ. φ. 105-156, σ. 1-828 έτ. Δ', 3 Ιαν. 1919 - 29 Δεκ. 1919, αρ. φ. 157-208, σ. 1-832 έτ. Ε', <;>. Τιμή φύλλου: 30 λεπτά (έτ. Α'-Γ') και στη συνέχεια 40 λ. Ετήσιες συνδρομές: στην αρχή 20 φρ. (16 σελ.), 4 δολ. ΗΠΑ και από το έτ. Δ' 25 φρ.(20 σελ.), 5 δολ. ΗΠΑ. Τυπογραφείο: «Palmer Newbould & Co. Ltd.», «The Ferrestone Press Ltd» και από το φ. 6 «Hampton's Ltd. St. Dunstan's Press» στην οδ. 12, 13 και 19 Cursitor Str. και τέλος, από το 1919, «The Hesperia Press», ιδιόκτητο. Γραφεία: 62 Oxford Str., και αργότερα 101 Dean Str., Λονδίνο.

Όργανο της βρετανικής προπαγάνδας υπέρ της συμμαχικής προσπάθειας της Entente. Φιλοδενιζελικό έντυπο με κυκλοφορία που έφτασε τα 18500 φύλλα. Στη Μ. Βρετανία είχε λίγους αναγνώστες και

το μεγαλύτερο μέρος του διανεμόταν στην Ελλάδα και στις ελληνικές παροικίες του εξωτερικού. Η έκδοσή της, όπως αναφέρεται στο πρώτο φύλλο, ήταν μια σκέψη που υπήρχε από παλιά και η οποία πραγματοποιήθηκε τελικά μετά από ωριμότερη μελέτη και συζήτηση του θέματος, έχοντας δέσει το εγχείρημα αυτό σε «εδρασιώτατα υλικές και ηθικές βάσεις». Η σκέψη ήταν ότι η έκδοση «ενός σοβαρού και ανεξάρτητου Ελληνικού δημοσιογραφικού οργάνου δύναται να συντελέσει εις την πληρεστέραν μελέτην των εθνικών ζητημάτων και εις την καλιητέραν συνεννόησιν του Έξω και του Έσω Ελληνισμού». Σκοπός της ήταν «η μετάδοσις εις το Ελληνικόν κοινόν όλων των υγιών εκείνων πολιτικών, κοινωνικών, και ηθικών αρχών αίτινες αποτελούσι την βάση της προόδου και του πολιτισμού των μεγάλων της Δύσεως εθνών. Ιδιαίτερον της *Εσπερίας* χαρακτηριστικόν θα είναι η δια της εν αυτή συνεργασίας των δοκιμότερων Ελλήνων προαγωγών των πνευματικών και πλουτοπαραγωγικών δυνάμεων του Ελληνισμού».

Στον απολογισμό για τα δυο πρώτα έτη της κυκλοφορίας της, επισήμανε ότι «προσετάδθησε, διερμηνεύουσα τας υγιείς ιδέας του εν διασπορά Ελληνισμού, να συνεισφέρει το κατά δύναμιν εις τον εθνικόν ημών αγώνα, κρατούσα ενημέρους τους αναγνώστας της [...], διαφωτίζουσα δε αυτούς και καθοδηγούσα εν τω σχηματισμώ ορθής γνώμης» (αρ. φ. 105, 4 Ιαν. 1918).

Η ύλη της οργανωνόταν σε τακτικές στήλες που κατά καιρούς άλλαζαν τίτλους και αφορούσε, κατά κύριο λόγο, στην πορεία της συμμαχικής πολεμικής προσπάθειας («Σκοπός του Αγώνος των Συμμάχων», «Η Επίδεση των Συμμάχων», «Ο Μχχανισμός του Πολέμου», «το Αγγλικόν Ναυτικόν», «Ο Παγγερμανισμός» κ.ά.), τη στάση της Ελλάδας απέναντι στην Entente («Η Αντάτ και η Ελλάδα», «Ο Πόλεμος και η Ελλάς» κ.ά.), θέματα του παροικιακού ελληνισμού ως προς τη στάση του απέναντι στον Μεγάλο Πόλεμο («Οι Έξω Έλληνες», «Το Καθήκον των Έξω Ελλήνων», «Το Εθνικόν Κίνημα και οι Έξω Έλληνες») αλλά και θέματα που αφορούσαν αλυτρωτικές διαδικασίες («Ο Αγών των Αλυτρώτων», «Χαίρε Μεγάλη Ελλάς»). Αφιέρωσε σειρά άρθρων για την πορεία του σοσιαλισμού διεθνώς και στην Ελλάδα («Ο Σοσιαλισμός εν Ελλάδι», «Οι Έλληνες Σοσιαλισταί», «Σοσιαλισταί και Βενιζέλος», και πήρε θέση κατά της εξάπλωσης του κομμουνισμού («Μποσελβισμός και Ελληνισμός», «Κόλαφος κατά του Μποσελβι-

σμού»). Υπήρχαν θέματα για την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας («Οικονομολογία», «Η Ελλάδα ως Οικονομικός Οργανισμός», «Εμπορικά σχέσεις Ελλάδος-Αγγλίας»), φιλολογικά (οργάνωση, το 1919, φιλολογικό διαγωνισμό), επιστημονικά, καλλιτεχνικά, διηγήματα και ιστορικά σημειώματα σε συνέχεια, νέες εκδόσεις και βιβλιοκρισίες, Διατηρούσε, επίσης, μόνιμες στήλες με αναδημοσιεύσεις από τον αγγλικό και διεθνή Τύπο, σε μορφή επιστολών ειδήσεις από την Ελλάδα, από τις ελληνικές παροικίες και ανταποκρίσεις από το εξωτερικό. Άφθονες φωτογραφίες προσώπων, γεγονότων, τόπων και πόλεων, κατά κανόνα ελληνικών και όπου υπήρχαν ελληνικές παροικίες, αλλά και χρήσιμων χαρτών των θεάτρων του πολέμου εμπλοτιζαν την ύλη. Καυχόταν ότι διέθετε την πλουσιότερη εικονογράφηση από κάθε άλλο ελληνικό έντυπο της εποχής (π.χ. ο τ. Α΄ περιείχε 1000 φωτογραφίες). Δημοσίευε ακόμα ελάχιστες διαφημίσεις και μικρές αγγελίες. Κάθε τόμος διέθετε δεματικό ευρετήριο, χρηστικό κόδων αναγνώστη για αναζήτηση σπληροφοριών.

Διέθετε λίγες επώνυμες συνεργασίες, όπως των Μπάμπη *Αννίου για τη στήλη «Αθηναϊκά Χρονικά», Β. Λανίτη και Π.Ι. Πετριδίου ειδικούς συνεργάτες στο Παρίσι, Α.Χ. Μοσχονά για τα οικονομικά σχόλια, Γ. Σωτηρίου, Θ. Αγγίδη για τα εικαστικά.

Το βρετανικό υπουργείο Εξωτερικών, από τον Ιανουάριο 1916, ανέλαβε τη χρηματοδότηση έκδοσης παρόμοιων προπαγανδιστικών εντύπων για να συνεχίσει, έναν χρόνο αργότερα, το υπουργείο Ενημέρωσης. Προμήθευε την *Εσπερία* με χαρτί και την ενίσχυε με πάνω από 200 λίρες εβδομαδιαία. Η εφημερίδα υποβάλλονταν σε ειδική λογοκρισία και δεν κυκλοφορούσε χωρίς την έγκρισή της. Από τον Ιούλιο 1918 εξετάστηκε το ενδεχόμενο μεταφοράς της έκδοσης από το Λονδίνο στην Αθήνα ως προτιμότερο από πλευράς προπαγάνδας και για τον επιπλέον λόγο ότι το αναγνωστικό κοινό στο Λονδίνο ήταν αμελητέο. Το δέμα της εντοπιότητας στην έκδοση προπαγανδιστικών εφημερίδων, όπως *Η Εσπερία*, προέκυψε και για έντυπα άλλων χωρών. Η αλλαγή στην ισχύουσα μέχρι τότε μέθοδο της επιχορήγησης και διανομής της σε περίπτωση μεταφοράς της στην Αθήνα θα συνίστατο στον διορισμό ατόμου ή εκδοτικής επιτροπής που θα εξέδιδε το έντυπο στην ελληνική πρωτεύουσα και από μεριάς της η βρετανική προπαγάνδα θα το προμήθευε με άρθρα και φωτογραφικό υλικό από το Λονδίνο. Αντίθετη γνώμη εκφράστηκε από τον Δ. Κακλαμάνο, πρώην πρόεδό της Ελλάδας σε διάφορες χώρες και την περίοδο εκείνη υφυπουργό Τύπου στην Αθήνα, ο οποίος θεωρούσε ως μεγάλο πλεονέκτημα για την ίδια την Ελλάδα αλλά και τις ελληνικές παροικίες την έκδοσή της στη βρετανική πρωτεύουσα καθώς συνιστούσε, όπως υποστήριξε, ένα είδος δεσμού τους με την Entente. Τελικά, αποφασίστηκε η συνέχιση της έκδοσης στο Λονδίνο αλλά προτάθηκε στον εκδότη της δραστηκή περικοπή του κόστους καθώς στοίχιζε στη βρετανική κυβέρνηση περίπου 9000-10000 αγγλικές λίρες το χρόνο. Ο εκδότης, ακολουθώντας τις οδηγίες του βρετανικού υπουργείου Ενημέρωσης, μείωσε, από τον Σεπτέμβριο 1918, τον αριθμό των φύλλων σε 14000 την εβδομάδα περικόπτοντας έτσι τα έξοδα κατά το 1/3, για να φτάσει, μέχρι το τέλος Οκτωβρίου 1918, στα 10000 φύλλα, όπως είχε αρχικά συμφωνηθεί. Επίσης, υποσχέθηκε την περαιτέρω μείωση των δαπανών έκδοσης είτε με περιορισμό του αριθμού των σελίδων από 16 σε 12 ή με τη μετατροπή του εντύπου από εβδομαδιαίο σε δεκαπενθήμερο, θεωρώντας, όμως, ότι το τελευταίο θα έβλαπτε την επιρροή της, αν η εφημερίδα έχανε τη συχνότητα έκδοσής της. Το βρετανικό υπουργείο πρότεινε τη διακοπή διανομής του εντύπου στην Ελβετία, Νότια Ινδία, Κίνα, Αυστραλία, Αμερική, όπου μέχρι τότε διχοθετούνταν 1580 φύλλα και την περικοπή του αριθμού που στέλ-

νονταν στη Ρωσία. Έτσι τα 10000 φύλλα που χρηματοδοτούσε η βρετανική κυβέρνηση έπρεπε να διανέμονται μόνο στην Ελλάδα, Αίγυπτο, Σουδάν, Αγγλία και Γαλλία, όπου η κυκλοφορία της θα μπορούσε να είναι χρήσιμη για τις ανάγκες της βρετανικής προπαγάνδας. Ο Πούμπτης, καθώς σκόπευε να συνεχίσει την έκδοση και μετά το τέλος του πολέμου, είχε την πρόθεση να υποβληθεί σε προσωπικά έξοδα προκειμένου να μη μειωθεί περαιτέρω η κυκλοφορία της. Για τα επιπλέον 3000 φύλλα που ο Πούμπτης επιθυμούσε να εκδίδει –από τα οποία τα 1000 προορίζονταν για την Κωνσταντινούπολη και άλλες πόλεις της Τουρκίας με μεγάλο ελληνικό πληθυσμό– συμφωνήθηκε με το βρετανικό υπουργείο να συνεχίσει να τα διανέμει με δικά του, όμως, έξοδα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Γ.Β. ΕΒΕ.

ΓΙΟΥΛΙΑ ΚΟΥΤΣΟΠΑΝΑΓΟΥ

Εσπερινά Νέα

Μεγάλη απογευματινή εφημερίδα εν Θεσσαλονίκη. Θεσσαλονίκη, 24 Ιουλ. 1932 – Μάρτ. 1933, με διακοπή. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Αντώνιος Χ. Χαμιουδόπουλος, δημοσιογράφος. Καθημερινή, στην αρχή απογευματινή και αργότερα πρωινή, οκτασέλιδη, επτάσχηλη, σχήματος 2^{ου}. Τιμή φύλλου: 1 δρχ. Συνδρομές: «Εσωτερικού»: ετησία

δρχ. 380, εξάμηνος δρχ. 200. Εξωτερικού: ετήσια Λ. Αγγλ. 2, εξάμηνος Λ. Αγγλ. 1,5». Γραφεία: Εγνατίας 112.

Φιλοβενιζελική πολιτική εφημερίδα εκδόθηκε λίγο πριν από τις εκλογές του Σεπτεμβρίου 1932. Υποστήριξε και τον Αλ. Παπαναστασίου. Στο πρώτο φύλλο υπάρχει προγραμματικό άρθρο με τίτλο «Επί τη εκδόσει μας», όπου αναφέρεται ότι «κύριος και μοναδικός σκοπός της εκδόσεώς μας είναι η εξυπηρέτησις της ολόκληρης, των ομαδικών συμφερόντων της οποίας θα ταχθώμεν υπηρέται [...] δ' αγνοήσωμεν παντελώς τα προσωπικά και ιδιωτικά συμφέροντα, όπως θα αγνοήσωμεν τας ακρότητας και οξύτητας μετ' αντικειμενικότητος και αμεροληψίας ερευνηντες ταύτα». Τα *Εσπερινά Νέα* «φιλοδοξούν» να αποτελέσουν το όργανο των εργαζομένων τάξεων, πιστεύοντας ότι μόνο μέσω της συνδυασμένης προσαστάσις των συμφερόντων όλων των κοινωνικών τάξεων μπορεί να ευημερήσει ο τόπος. Επίσης, στο ίδιο άρθρο καθιστά σαφές ότι θα την απασχολήσουν κυρίως τα προβλήματα των παραγωγικών τάξεων, χωρίς να μειώνεται το ενδιαφέρον και για τις υπόλοιπες τάξεις που αποτελούν σημαντικό ποσοστό της δύναμης του Έθνους.

Συμμερήτες της ήταν οι Βασ. *Μεσολογγίτης, Αλ. *Ωρολογάς (χρονογράφημα), Γιάννης *Ταχογιάννης, Άριστος Χασιήρ (*Χασηρτζόγλου), Γ. *Δαμόρης, Ν. Στάγκος κ.ά. Μόνιμες στήλες: «Μακεδονικά Ημερολόγια» με ειδήσεις θεατρικές και πολιτιστικές, νέα της κοσμικής κίνησης και γυναικεία στήλη, τα «Προσφυγικά ζητήματα», «Συγκοινωνία», «Αεροπορικά Δρομολόγια», «Ιστορικά Μελέται» (μεταξύ άλλων θεμάτων και «αι πρώται παροικίαι των ισραηλιτών Θεσσαλονίκης», «Οι ισραηλίται της Θεσσαλονίκης»), «Από ημέρας εις ημέραν» (όπου περιλαμβάνεται η αθλητική κίνηση και διάφορες άλλες ειδήσεις), Συχνά φιλοξενεί στις στήλες της σε συνέχειες διηγήματα, όπως το «Λουκής Λάρας» του Δ. Βικέλα και το «Νινόν-Νινέττα-Νανά» του Βικτωάρ Ντε Λυς. Δημοσίευε και φωτογραφίες.

Από τις 14 Αυγούστου 1932 η ύλη της εμπλουτίζεται με σειρά ανταποκρίσεων του Αντ. Χ. Χαμουδόπουλου, ενώ από τις 6 Οκτωβρίου 1932 δημοσιεύεται σε συνέχειες το «Ημερολόγιο του Κώστα Ριάμπτσεφ -ένα συναρπαστικό ρωμάντζο που ζωγραφίζει την ζωή της Σοβιετικής Ρωσίας». Από τις στήλες της ο αναγνώστης μπορεί να πληροφορηθεί για νέα από το εξωτερικό γενικού ενδιαφέροντος (πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά, καλλιτεχνικά κ.ά.).

Στις 15 Δεκεμβρίου 1932 στην πρώτη σελίδα

υπάρχει σκίτσο του Ελ. Βενιζέλου και από κάτω το εξής κείμενο: «Σήμερον εορτάζει ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Ο Μέγας Αρχηγός που ωδήγησε την Ελλάδα από δόξης εις δόξαν και που εις τας κρίσιμωτέρας στιγμάς της έσπευσε να την υπηρετήσει, αποτελεί πάντοτε την μεγαλυτέραν εγγύησιν δια το μέλλον της. Και την ανάγκην της εγγύησεως αυτής την αισθανόμεθα ακόμη περισσότερο σήμερον, ότε διερχόμεθα δια μέσου σκοπέλων και κλυδωνισμών. Όχι μόνον οι πολιτικοί φίλοι και οπαδοί του, αλλά και οι αντίπαλοί του ακόμη αισθάνονται πόσον πολύτιμος είναι δια την χώραν η παρουσία του Βενιζέλου επί της πολιτικής κόνιστρας, αγωνιστού έτοιμου να προσφέρει τας υπηρεσίας του εις πάσαν ώραν και στιγμήν και μη αποδυσπετούντος ποτέ».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

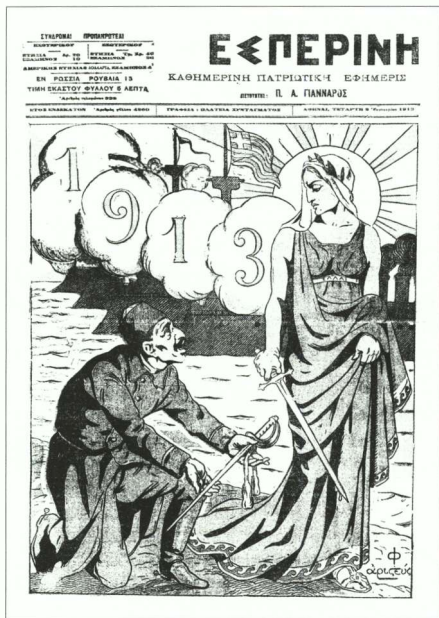
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Γ', σ. 90· Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Γ', σ. 306-308.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Εσπερινή

Καθημερινή πατριωτική εφημερίς, Αθήνα. 1901-1935. Ίδρυτής-ιδιοκτήτης-διευθυντής: Πέτρος Α. Γιάνναρος. Από το 1928 διευθυντής σύνταξης είναι ο Αλέξανδρος Π. Γιάνναρος με αρχισυντάκτη τον Α. Μορτολόη. Άλλοι υπότιτλοι: *Καθημερινή εθνική εφημερίς έχουσα την πρώτην κυκλοφορίαν εις όλην την Ελλάδα* (1920)· *Πανελληνιον όργανον της λαϊκής κυριαρχίας* (1928). *Τετρασέλιδη / εξασέλιδη / οκτασέλιδη, εξάσπηλη / επτάσπηλη* (1928), *μεγάλου σχήματος* (86x58 εκ.). Τιμή φύλλου: 5 λ. (1907), 15 λ. (1920), 1 δρχ. (1928). Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 60 δρχ. (1920) και 400 δρχ. (1928)· εξαμηνιαία 30 δρχ. (1920) και 200 δρχ. (1928). Συνδρομές εξωτερικού: ετήσια 120 δρχ. (1920) και 2.2 λίρες στερλίνες (1928)· εξαμηνιαία 60 δρχ. (1920) και 1.4 λίρες στερλίνες (1928). Συνδρομές Αμερικής: ετήσια 30 δολ. (1920) και 12.5 δολ. (1928)· εξαμηνιαία 6.5 δολ. (1928). Γραφεία: πλ. Συντάγματος (1920). Κεντρικά γραφεία και τυπογραφεία: Σοφοκλέους 7, τηλ. 186 (1928).

Καθημερινή πολιτική εφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας, με δυναμική και εντυπωσιακή παρουσία στον δημόσιο βίο, που αυτοπροβάλλεται ως «προστάτις των λαϊκών τάξεων». Αρχικά φιλο-ανταντική και βενιζελική (ως το Μάιο 1915), μεταστρέφεται στη συνέχεια σε φιλογερμανική και αντιβενιζελική. Φανατικά, αμετάβλητα και ακραيفνός αντιβενιζελική, με λαϊκιστικό και παλαιοκομματικό χαρακτήρα, διατηρεί αυτά τα χαρακτηριστικά σε όλη τη διάρκεια του Μεσοπολέμου έως τη διακοπή της έκδοσής της.

Είχε ένα σταθερό και πιστό αναγνωστικό κοινό που έλκεται από τα εντυπωσιακά χρωματιστά πρωτοσέλιδα με τους πηχραίους τίτλους, τις υπερβολές, τους υψηλούς καταγγελτικούς τόνους, τις συχνά εξωφρενικές ειδήσεις, τα δραματικά μυθιστορήματα σε συνέχειες, αλλά και τα κουπόνια με τα οποία μοιράζει διάφορα δώρα, από βιβλία ως οικόπεδα. Η γνωστή ειδησεογραφική αναξιοπιστία της αποτυπώνεται στην παροιμιώδη φράση «ο ψεύτης ο Γιάνναρος» που είχε υποκαταστήσει το όνομά της, ακόμη και για τους πιστούς αναγνώστες της που την ζητούσαν από τους εφημεριδοπώλες λέγοντας: «δώσε μου τον ψεύτη τον Γιάνναρο». Ο ικανός και έμπειρος Πέτρος Γιάνναρος (1878-1928), ο πρώτος διδάξας στον ελληνικό Τύπο αυτό το είδος λαϊκής δημοσιογραφίας, είναι από τους πρώτους επίσης που επενδύει σε σύγχρονο τεχνολογικό εξοπλισμό: το 1906 αγοράζει από τις ΗΠΑ ένα τελευταίας τεχνολογίας ταχυπαιστήριο το οποίο φθάνει στην Αθήνα στις αρχές του 1907. «Ελπίζομεν ότι η εγκατάστασις του πιεστηρίου μας, την οποίαν θα εμποτεύει αμερικανός μηχανικός επί τούτου αφιχθείς εκ Νέας Υόρκης, θα συντελεσθή εντός του μηνός Φεβρουαρίου. οι δε ημέτεροι εφημερίδες θα αρχίσουν εκτυ-

πούμεναι επ' αυτού από την 17^{ην} Μαρτίου με τέσσαρας, πέντε, εξ, επτά, οκτώ μέχρι δέκα σελίδων και με εικόνες με πέντε χρώματα. Εκείνο όμως όπερ αποτελεί έν εκ των μεγαλύτερων πλεονεκτημάτων του πιεστηρίου μας είνε ότι δι' ειδικού μηχανήματος επικολλά εντός της εφημερίδος τα μυθιστορήματα εν είδει φυλλαδίων, τα οποία δύνανται να αποκόπουν οι αναγνώσται δια την βιβλιοθήκην τους» (φ. της 28^{ης} Ιαν. 1907).

Στην *Εσπερινή* εργάσθηκαν μεταξύ άλλων οι δημοσιογράφοι Δημ. Χατζόπουλος («οδοιπόρος»), Δημ. Βρατσάνος, Γ. Οικονομόπουλος, Δ. Δήμερ, Γεώργιος *Καράντζας, Ανδρέας Κουτούδης, Δ. Ταγκόπουλος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Μοσχόνος, *Σαράντα χρόνια στις εφημερίδες*, Αθήνα, Γκοβόστης, 1940· Ι. Μυτάλης – Κ. Μάγερ, *Ελληνική Δημοσιογραφία*, Αθήνα 1939· Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Β', σ. 43-58· Ν.Ε. Σκιαδάς, *Χρονικό της Ελληνικής Τυπογραφίας*, τ. Γ', Αθήνα 1982· Δέσποινα Παπαδημητρίου, *Ο Τύπος και ο Δικαισμός 1914-1917*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1990.

ΝΑΣΗ ΜΠΑΑΤΑ

Εσπερινή

Λευκωσία, 8 Φεβρ. 1937-1951, αρ. φ. 1-200. Εκδότης-διευθυντής: Νίκος Χρ. *Παττίχης. Αργότερα συγχωνεύθηκε με την *εφ. Πρωτεύουσα* και κυκλοφορούσε στο τελευταίο στάδιο της ζωής της με τον τίτλο *Εσπερινή-Πρωτεύουσα*. Καθημερινή, απογευματινή, τετρασέλιδη / οκτασέλιδη (στην πρώτη της έκδοση και σε άλλες πανηγυρικές εκδόσεις), εξάστηλη, διαστάσεων 53x37,5 εκ. Τυπωνόταν στο τυπογραφείο «Κόσμος» του Ιωάννη Κυριακίδη και τα γραφεία της ήταν στην οδ. Μεγάλου Αλεξάνδρου 27, στο κέντρο της Λευκωσίας. Τιμή φύλλου: μισό γρόσι.

Οι προγραμματικές διακηρύξεις της περιλαμβάνονται στο πρωτοσέλιδο εξάστηλο κύριο άρθρο του εκδότη με τον τίτλο «Προς ένα Ιερόν και Τίμιον Αγώνα! Όχι Λόγια και Υποσχέσεις αλλά Έργα και Πράξεις!». στο οποίο δηλώνεται: «Η έκδοσις της “Εσπερινής” δεν αποτελεί πείραμα και εκδήλωσιν στιγμιαίου ενθουσιασμού, αλλ’ είναι το αποτέλεσμα μακράς και φροντισμένης προσπάθειας μιας ομάδος σοβαρών Κυπρίων διανοουμένων και επιστημόνων, οι οποίοι διακρίθησαν ανέκαθεν δια τους δημιουργικούς υπέρ της προόδου αγώνας των και δια την αγάπην και το ζηρόν ενδιαφέρον των προς την γενέτειραν χώραν των. [...] Το πρόγραμμα μας είναι να καταστήσωμεν την “Εσπερινήν” όργανον αγώνος υπέρ της ηθικής εξυγιάνσεως και οικονομικής ανορ-

δώσεως του τόπου. Προς τον σκοπόν αυτόν δ' ακολουθήσωμεν μίαν απολύτως καθωρισμένην κατεύθυνσιν και μίαν τιμίαν πολιτικήν, δ' ασχοληθώμεν δε με όλα τα φλέγοντα Κυπριακά προβλήματα, εις τα οποία θα προσπαθήσωμεν να υποδείξωμεν την κατάλληλον λύσιν. Διαφορτίζοντες συστηματικώς την Κυβέρνησιν και τον λαόν της Κύπρου».

Με εκδότη τον πρωτοπόρο της κυπριακής δημοσιογραφίας Ν. Χρ. Πατιτίη, που ήταν και εκδότης των εφ. *Ημερήσια Νέα* (1932), *Καθημερινά Φύλλα* (1932), *Ημερήσιος Τηλεγράφος* (1933 και αργότερα **Φιλελεύθερος*), η εφημερίδα κυκλοφόρησε σε μια περίοδο που η συγγή «Παλμοκρατία» καταπίεζε την ελευθερία έκφρασης και την ελευθεροτυπία. Τούτο είναι φανερό στην προσεκτική αρθρογραφία και σχολιογραφία της, καθώς και στον μεγάλο αριθμό ψευδωνύμων των συνεργατών της, όχι μόνο σε θέματα με πολιτική χροιά, αλλά ακόμα και σε κοινωνικά, γεωργικά, αγροτικά, εργατικά και αθλητικά.

Ως η πρώτη καθημερινή απογευματινή εφημερίδα στην Κύπρο αποτέλεσε σταθμό στην εξέλιξη του κυπριακού Τύπου. Ήταν το αποτέλεσμα μιας σθεαράς δημοσιογραφικής προσπάθειας που πέρασε τους στόχους της παρά τις αντιξοότητες της περιόδου μέσα στην οποία γεννήθηκε και στέριωσε. Στη δεκαπεντάχρονη πορεία της δίκωψε την έκδοσή της για ένα τρίμηνο (2 Ιουν. - 3 Σεπτ. 1937), με διάταγμα του Κυβερνήτη, επειδή παρενέβη τους κανονισμούς περί λογοκρισίας στα πλαίσια των καταπιεστικών νόμων έκτακτης ανάγκης που επιβλήθηκαν μετά την εξέγερση του Οκτωβρίου 1931.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους, *Εσπερινή - Η πρώτη Κυπριακή Απογευματινή Εφημερίδα*, Λευκωσία, 1989· του ίδιου, «Εσπερινή», *Μεγάλη Κυπριακή Γλωσσολογία*, τ. Ε', Λευκωσία 1986, σ. 184.

ΑΝΑΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Εσπερος

Αθήνα, 21 Μαρτ. 1873 - 15 Σεπτ. 1876, αρ. φ. 1-506. Εκδότης: Γ. Ζώχος, Τρισεβδομαδιαία, τετρασελιδη, δίσητη, διαστάσεων 30,5x20 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 12 δρχ. για την Αθήνα, 16 δρχ. για την επαρχία, για την Τουρκία 20 φρ. και για την υπολοιπή Ευρώπη 26 φρ. Τυπωθούν κατά κύριο λόγο στο τυπογραφείο του «Παρδενώνος» και για σύντομα χρονικά διαστήματα στα τυπογραφεία του Ε.Δ. Παπαδάκη και του «Παρνασσού». Τα γραφεία ήταν «παρα» το Αρσάκειον αντίκρου της οικίας Ανδριερίαιερ».

Αυτοπροβάλλεται στο πρώτο φύλλο ως διαπύριος κήρυκας της αλήθειας (η λέξη επαναλαμβάνεται 14 φορές στο πρωτοσέλιδο άρθρο της). Εν συνεχεία παρουσιάζεται το «πολιτικόν πρόγραμμα βουλευτών των». Μεταξύ των 17 περίπου αρχών του προγράμματος κυρίαρχη θέση έχουν οι οικονομικές προτάσεις: «Επιβολή φόρου επί του καρπού των δημοσίων δανείων και των χρηματιστικών επιχειρήσεων», «Ουδεμία νέου φόρου επιβολή, επιπλέον και κατ' ελάχιστον τον λαόν», «Πόρρω δανείων», «Απαγόρευσις των συμπληρωματικών και των εκτάκτων πιστώσεων» κ.ά.

Υποστήριζε τον Χαριλάο Τρικούπη, εξέφραζε άποψη πάνω σε ζητήματα ελληνικής πολιτικής, περιλάμβανε αποσπάσματα από τα στενογραφημένα Πρακτικά της Βουλής και θρισκόταν σε ανοικτό διάλογο με άλλες εφημερίδες (**Εφημερίς των Συζητήσεων*, **Εθνοφύλαξ*, **Αιών* κ.ά.). Το ύφος του συντάκτη των άρθρων ήταν, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, με μορφή ερωταποκρίσεων, ιστορικές αναφορές, κausτικό και σαρκαστικό. Από τηλεγραφήματα διαδιδάχονται ειδήσεις του εξωτερικού. Περιείχε ειδοποιήσεις

και αγγελίες. Σε συστηματική βάση δημοσίευε τη μηνιαία συνοπτική κατάσταση της Ιονικής Τραπεζής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 264.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΓΛΟΥ

Έσπερος

Σύγγραμμα περιοδικόν μετά εικόνων δις του μηνός εκδιδόμενον. Λεωφία, 1881-1889. αρ. τχ. 1-187 (σε 8 τόμους). Εκδότης: Ιωάννης Περβανόγλου (1831-1911). Μότο: «Χρόνου Φεΐδου». Δεκαπενθήμερο, με συνεχή σελιδαρίθμηση (384 σ. ανά τόμο), δεκαεξασέλιδο, τρίστιγλο, διαστάσεων 39x28 εκ., με αναλυτική χρονολόγηση (αρ. τχ. 1-184) ενώ υπάρχουν και 3 αχρονολόγητα που αντιστοιχούν μάλλον στα τχ. 185-187. Ετήσιες συνδρομές: 40 φράγκα, 32 μάρκα, 16 ρούβλια. Τυπωνόταν στη Λεωφία στο τυπογραφείο Γ. Δραγουλίνου (W. Drugulin) από το τχ. 169 η έκδοση μεταφέρεται στην Αθήνα, στο τυπογραφείο «των καταστημάτων Ανέστη Κωνσταντινίδου», ενώ από το τχ. 182, «τύποις Π.Δ. Σακελλαρίου εν Αθήναις».

Ανάμεσα στα περιοδικά της ελληνικής διασποράς ο Έσπερος, δημιούργημα του λογίου Ι. Περβανόγλου, ξεχωρίζει για τα πλούσια περιεχόμενα και την προσεγμένη τυπογραφική εμφάνιση. Οι στόχοι

του εντοπίζονται στο γενικότερο κλίμα των οικογενειακών περιοδικών της εποχής: να παρέχει «τοίς πάσιν ανάγνωσμα περπίνον ύμα και διδακτικόν και προωρισμένον να παρακολουθή και την υλιχην πρόοδον και την διανοητικήν των χρόνων ημών ανάπτυξιν». Η φιλοδοξία αυτή, πλαισιώνεται από την εντυπωσιακή εικόνα του, καθώς χρησιμοποιεί καλή ποιότητα χαρτίου και έχει ιδιαίτερα επιμελημένη εμφάνιση. Η πλούσια εικονογράφηση (με την τεχνική της ξυλογραφίας) απαρτίζεται κατά κύριο λόγο από έργα ονομαστών ζωγράφων και απεικονίζει τοπία, πρόσωπα και μνημεία. Στο άρτιο αισθητικό αποτέλεσμα συνέβαλε βέβαια η αναπτυγμένη τεχνολογία των τυπογραφικών εγκαταστάσεων της Λεωφίας.

Σε απλή καθαρεύουσα, οι σελίδες του συγκεκριμένων ποικίλες κατηγορίες ύλης. Ξεχωρίζει η λογοτεχνία, με ποιήματα και μυθιστορήματα, ενώ παράλληλα εμφανίζονται βιβλιοκρισίες και βιογραφίες προσωπικοτήτων της εποχής. Ένα τμήμα της λογοτεχνικής ύλης προέρχεται από μεταφράσεις, κυρίως ποιημάτων, από τις σύγχρονες τάσεις που έχουν αναπτυχθεί στην κεντρική και δυτική Ευρώπη. Έτσι συνπαύχουν ποιήματα ρομαντικά, κλασικιστικά, ρεαλιστικά και συμβολικά, καθώς το περιοδικό δεν ταυτίζεται με κάποιο συγκεκριμένο καλλιτεχνικό ρεύμα. Παράλληλα εμφανίζονται ταξιδιωτικές περιγραφές, επιστημονικές ανακαλύψεις, εγκυκλοπαιδικές γνώσεις αλλά και παιχνίδια, ανιγήματα και ανέκδοτα για την ψυχαγωγία των αναγνώστων. Συνεργάτες του διετέλεσαν οι Α.Ρ. Ραγκαβής, Σπ. Λάμπρος, Αχ. Παράσχος, Ηλ. Τανταλίδης, Π. Νιρβάνας, Γ. Δροσίνης, Ανδρ. Αασκαράτος, Γ.Μ. Βιζυνός, Α. Μαβίλης, Κλ. Ραγκαβής καθώς και ο Κ.Π. Καβάρης.

Η μετεγκατάσταση στην Αθήνα (που οφειλόταν στο γεγονός ότι ο εκδότης του δεν ήταν μόνιμος κάτοικος Λεωφίας) τον Οκτώβριο 1888 ενέτεινε τα προβλήματα επιβίωσης του περιοδικού. Την περίοδο αυτή παρατηρούνται καθυστερήσεις στην έκδοση και ατέλειες που σε συνδυασμό με την πτώση της κυκλοφορίας, απόρροια του έντονου ανταγωνισμού της πρωτεύουσας και της φυγής από το αρχικό εκδοτικό κέντρο, οδηγούν στην –χωρίς προειδοποίηση– διακοπή της έκδοσης το 1889.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ, ΒΒ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ζήσ, Χ. Συνοδικός, «Έσπερος (1881-1889) και Κλειώ (1885-1892). Δύο περιοδικά στην Ελληνική παροικία της Λεωφίας», π. *Περίπλοκος*, τχ. 6 (Χειμώνας-Ανοιξη 1990), αρ. φ. 24-25, σ. 244-266.

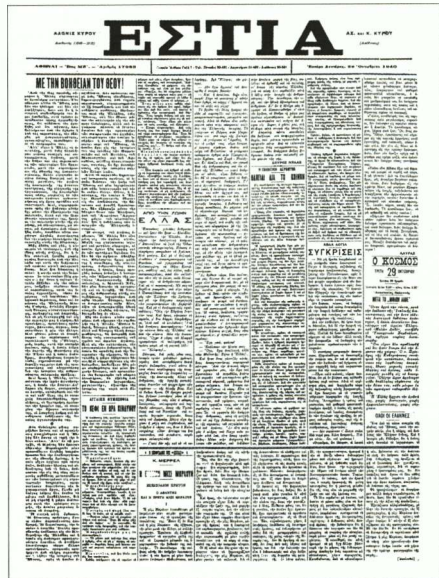
ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΔΑΣ

Εστία

Αθήνα. 1894 - Οκτ. 1941 (με διακοπές) και 1945 έως σήμερα [2005]. Προήλθε από τη μετατροπή του ομώνυμου π. *Εστία σε καθημερινή απογευματινή εφ. από τον Γ. *Δροσίνη. Το 1898 τη διεύθυνση ανέλαβαν οι Άδωνις *Κύρου και Σπύρος Δάσιος, από τους οποίους ο πρώτος παρέμεινε ο μοναδικός ιδιοκτήτης και διευθυντής από το 1900 έως τον θάνατό του το 1918, όταν ανέλαβαν οι Αχιλλέας και Κύρος Α. *Κύρου. Μετά τον θάνατο του πρώτου το 1950, ο Κύρος Κύρου διατήρησε τη διεύθυνση έως το 1974, όταν τον διαδέχθηκε ο Άδωνις Κ. Κύρου. Τον Ιαν. 1998 τη διεύθυνση ανέλαβε αποκλειστικά ο Αλέξης Ι. Ζαούσης και τον Μάρτ. του ίδιου έτους άλλαξε η τεχνολογία της και το όνομά της· εγκατέλειψε τον ιδιότυπο παρδοσιακό τρόπο εκτύπωσης της, που είχε ακολουθήσει αντιγράφοντας ξένα πρότυπα, και επανήλθε στην ορθή εκτύπωση. Διευθυντές της διετέλεσαν επίσης ο Α. Χρυσάνθης (1914-1917), ο Γ. Τσοκόπουλος (1921-1922) και ο Ι. Ζωγράφος (Απρ.-Οκτ. 1941). Αρχισυντάκτης της χρημάτισε και ο Χρ. *Αγγελομάτης. Κατά το πρώτο έτος της κυκλοφορίας της, εξέδιδε και διένειμε στους συνδρομητές της την δεκαπενθήμερη φιλολογική *Εικονογραφημένη Εστία, η οποία έγινε εβδομαδιαία το 1895, υπό τη διεύθυνση του Γρηγόριου *Ξενοπούλου, διακόπτοντας όμως τον Ιούλ. του ίδιου έτους. Αρχικά είχε μικρό σχήμα αλλά από το 1910 σταθεροποιήθηκε στο μεγάλο σχήμα στο οποίο εκδίδεται μέχρι σήμερα, τετράσπληη/οκτάσπληη. Τιμή φύλλου: 5 λεπτά (αρχικά), 2.50 δρχ. (1974), 200 δρχ. (1999). Ξελοδοποίηση-εκτύπωση: «Εκδοτική - Δ.& Γ. Καλοφωλιάς Α.Ε.» Χαλανδρίου 39, Μαρούσι. Ηλεκτρονική διεύθυνση: estianews@otenet.gr

Υποστήριξε με δέρμη την πολιτική του Ελ. Βενιζέλου την εποχή του Εθνικού Διχασμού· κατέκρινε ωστόσο το 1914 την εργατική νομοθεσία της κυβέρνησης Βενιζέλου και καλούσε τους αστούς να συνασπιστούν σε «Επιτροπήν Αστικής Αμύνης». Στα «Νοεμβριανά» του 1916 διακόπηκε για πέντε μήνες η κυκλοφορία της (Οκτ. 1916 - Μάρτ. 1917) επειδή καταστράφηκε το πιεστήριό της από τους επίσημους αξιωματικούς της φιλοβασιλικής παράταξης. Επί της «Επανάστασης» του 1922 παύθηκε πρόσκαιρα η έκδοσή της, γιατί παρά τη σχετική απαγόρευση του Νικολάου Πλωστήρα δημοσίευσε την αγγλική δήλωση περί διακοπής των αγγλοελληνικών σχέσεων σε περίπτωση τουφεκισμού των καταδικασμένων της «Δίκης των Έξ». Το ίδιο συνέβη και για τρεις εβδομάδες το 1925 από το δικτατορικό καθεστώς του Πάγκαλου, καθότι είχε διαφύσει πλαστή είδηση περί αμερικανικών πιστώσεων· ο Αχιλλέας Κύρου οδηγήθηκε τότε στην εξορία και ο Κύρος Κύρου στις φυλακές.

Άσκησε κριτική στον Αλ. Παπαναστασίου και εξέφρασε την άποψη ότι η διατήρηση του αναλογικού συστήματος ευνοούσε την ανάπτυξη του κομμουνισμού και της αναρχίας και «την νοθείαν της αστικής πλειοψηφίας με κίνδυνο του κοινωνικού καθεστώτος». Το 1932 υπερασπίσθηκε τη λεγόμενη «τρίτη κατάσταση» που θα εκπροσωπείτο από άτομα προερχόμενα και από τις δύο παρατάξεις και το 1934 δήλωνε ότι η διακοπή της επαφής και με τις δύο παρατάξεις επέτρεπε σε αυτήν να διατηρεί μια απόλυτη αμεροληψία στα μεγάλα ελληνικά ζητήματα. Ενώ το 1932 ήταν αντίθετη στην άποψη ότι η δικτατορία αποτελούσε το φυσικό επακόλουθο της πολιτικής και κοινωνικής κατάστασης, καθώς και στη συγκρότηση στρατιωτικών συνδέσμων και παρεμβολής του στρατού στην πολιτική διακυβέρνηση, το 1934 εξέφρασε το θαυμασμό της για το «εθνικό καθεστώς» που αποκατέστησε την τάξη και την ασφάλεια στη Γερμανία και τοποθετήθηκε υπέρ μιας μη κομματικής δικτατορίας. Το 1935 προέβαλε το δέμα της «αποκαταστάσεως της ψυχικής και εθνικής ενότητας του ελληνισμού» και αναπτύχθηκε προς αυτή την κατεύθυνση ένας διάλογος με τις αντιβενιζελικές εφ. η *Πρωΐα και η *Καθημερινή. Στη συνέχεια, στήριξε τη δικτατορία Μεταξά. Στη διάρκεια της

Κατοχής, οι αδελφοί Κύρου εξέδιδαν παράνομες εφημερίδες και φυλλάδια εναντίον των κατακτητών

Αργότερα στήριξε τα κόμματα που ίδρυσαν ο Σπύρος Μαρκεζίνης και πρόβαλε τον ίδιο προσωπικά, αλλά και τον Ελληνικό Συναγερμό του Αλ. Παπάγου, ασκώντας παράλληλα έντονη κριτική στις κυβερνήσεις Καραμανλή. Ιδιαίτερα όσον αφορά στο Κυπριακό Ζήτημα, για το οποίο παρείχε μια ενδελεχή ενημέρωση, υποστήριξε την πολιτική της Ένωσης και ανέπτυξε έναν ιδιότυπο αντιιμπεριαλιστικό εθνικισμό της Δεξιάς. Χαρακτηριστική για την ευλάβειά της προς την παράδοση, η αποκληθείσα «γεροντοκώρη της οδού Ανθίμου Γαζή», υπήρξε έγκυρη εφημερίδα ως προς την ειδησεογραφία της, ακόμη και κατά την περίοδο της δικτατορίας των συνταγματαρχών, την οποία στήριξε επικρίνοντας ενίοτε τις «σοσιαλιστικές» της τάσεις.

Με την *Εστία*, κατά τη μακριά διάρκεια της κυκλοφορίας της, συνεργάστηκαν πολυάριθμοι δημοσιογράφοι και λόγιοι. Ξεχώριζε από τις άλλες εφημερίδες λόγω «των σπινθηροβόλων και δικτικών σχολίων της» και του χιούμουρ που την χαρακτήριζαν. Πρόσφατα εκσυγχρονίσθηκε διατηρώντας ωστόσο την παραδοσιακή γραφή και ένα καθαρεύον ιδίωμα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δέσποινα Παπαδημητρίου, *Ο Τύπος και ο διασμός 1914-1917*, ανέκδοτη διδακτορική διατριβή, Αθήνα 1990· Αδ. Κ. Κύρου, *Το απολεσδέν δελγητρον*, Αθήνα 1997.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Εστία-Φιλολογικά

Όταν διακόπηκε η κυκλοφορία του π. **Εστία* / *Εστία* *Εικοσιογραφημένη*, το 1895, πολλοί συντάκτες της, όπως ο Γρηγόριος *Στενόπουλος, ο Σπυρίδων Παγανέλης και ο Εμμανουήλ Λυκούδης (ψευδώνυμο «Φαίαξ»), μεταπήδησαν στην καθημερινή εφημερίδα, η οποία είχε εξαρχής και φιλολογικές σελίδες. Η νέα εφημερίδα χαρακτηρίστηκε άλωστε περιπατητικά «των ποιητών και λογοτεχνών» αφού στο δυναμικό της είχαν συγκεντρωθεί κυρίως λόγιοι και λογοτέχνες, οι οποίοι εκτός από τη φιλολογική ύλη έγραφαν και χρονογραφήματα, ανταποκρίσεις, επισφυλλίδες, αλλά και πολιτικά σχόλια. Είχε έτσι έναν λόγο χαρακτήρα και διακρινόταν για το προσεγμένο ύφος των άρθρων της. Μετά από την αποχώρηση του Γ. *Δροσίνη, το 1898, την αρχισυνταξία αναλαμβάνει ο Δημήτριος Ταγκόπουλος (έως το 1903, οπότε και εξέδωσε το σημαντικό φιλολογικό π. **Νομάς*), που καιέρισε νέες δημοσιογραφικές και φιλολογικές στήλες. Σε κείμενά του υπέγραφε με ταξίδυ άλλων και με το ψευδώνυμο «Νουμάς».

Στις πάντα προσεγμένες φιλολογικές στήλες της δημοσιεύονταν πρωτότυπα και μεταφρασμένα κείμενα (ποίησης, διηγήματα, μυθιστορήματα σε συνέχειες), κριτικές βιβλίου και επισφυλλίδες. Η εγκυρότητα της εφημερίδας την κατέστησε γόνιμο φυτώριο και πεδίο καταξίωσης νέων λογοτεχνών. Ο ίδιος ο Δροσίνης δημοσίευσε αργότερα τμήματα από τις αναμνήσεις του, τα *Σκόρπια Φύλλα της Ζωής μου*. Ο Γεώργιος Βιζυηνός πρωτοδημοσίευσε σε συνέχειες *Το μόνον της ζωής του ταξιδιον* (Απρ. 1883 - Ιούλ. 1884) και τον *Μοσκόβη Σελήμ* (1895). Ο Ιωάννης *Κονδυλάκης δημοσίευσε σε συνέχειες το μυθιστόρημά του *Οι Άδλιοι των Αθηνών* (1884), έγραφε χρονογραφήματα και καδιέρωσε το είδος σε μια εποχή που μόλις είχε αρχίσει να μορφοποιείται στον χώρο της φιλολογίας. Ήταν τακτικός συνεργάτης κατά τα έτη 1895-1898 αλλά και αργότερα διατήρησε τη συνεργασία του δημοσιεύοντας σειρά διηγημάτων με το όνομά του ή με το ψευδώνυμο «Βαρδής Γύπαρις» και «Διαβάτης» (1902). Υπήρχε ακόμη η στήλη «Κόσμος» όπου δημοσιεύονταν σύντομα σημειώματα και σχόλια γύρω από την πολιτιστική δραστηριότητα και τα γράμματα. Ο Γεώργιος *Συούρης τροφοδοτούσε μονίμως τη στήλη αυτή και παρέμεινε συνεργάτης της εφημερίδας έως τον θάνατό του (1919). Έγραφε επίσης ο Παύλος Νυβάνας, ο οποίος κρατούσε τη στήλη του χρονογραφήματος έως τον θάνατό του.

Ο Αργύρης Εφταλιώτης ήταν συνεργάτης της *Εστίας* κατά τα έτη 1894-1895. Η Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου ήταν ανταποκρίτρια στην Κωνσταντινούπολη και υπέγραφε με το ψευδώνυμο «Βυζαντίς» (1894-1896). Τακτικοί συνεργάτες υπήρξαν: ο Κωνσταντίνος Χατζόπουλος (ψευδώνυμο «Π. Βασιλικός», 1894-1898), ο Εμμ. Λυκούδης (1894-1898) που υπέγραφε την επισφυλλίδα και κατέγραφε με ταξίδυ άλλων και τις οδοπορικές του εντυπώσεις («Η Κωμόπολις φθειρία»). Αργότερα, διατήρησε την επαφή του ως έκτακτος συνεργάτης. Επίσης, ο Μιλτιάδης Μαλακάσης (1894-1895), ο Σπυρίδων Λάμπρος (1894-1895), ο οποίος συνέχισε να συνεργάζεται έως το 1915, ο Αριστοτέλης Κουρτίδης (1896-1897 κ.ε.), ο Κωστής *Παλαμιάς έως το 1897 αλλά και αργότερα με δημοσιεύσεις διηγημάτων (στην καθαρεύουσα) αλλά και κοινωνικών και πολιτικών άρθρων (με το ψευδώνυμο «Βάρδας Φοκιάς»), ο Γιάννης Ψυχάρης (1894-1896), ο Εμμανουήλ *Ροΐδης (1896-1897, με το ψευδώνυμο «Θεοτούμης»). Συνεργάζονταν επίσης ο Γεράσιμος Μαρκοράς (1895-1900), ο Ανδρέας Καρκαβίτσας (1894-1900) με χρονογραφήματα, πολιτικά άρθρα (με το ψευδώνυμο

«Πέτρος Αβράμης»), αλλά και με προδημοσιεύσεις πολλών διηγημάτων του, ο Ιωάννης Πολέμης (1894 έως τον θάνατό του το 1922), ο Στέφανος Δάφνης (1900-1902). Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμαντής είχε δημοσιεύσει κατά καιρούς διάφορα διηγήματά του, η Καλλιρόη *Παρρέν υπήρξε τακτική συνεργάτις (1896-1915), ο Κωνσταντίνος Χρηστομάνος (1909-1910), ο Αριστομένης Προβελέγγιος κ.ά.

Από το 1916 και μετά, στην εφημερίδα εργαζόταν οι Γ. Τσοκόπουλος, Μπάμπης *Άννινος, Νίκος *Καρθούνης, Παύλος Νιρβάνας, Κώστας *Καιροφύλας, Ζαχαρίας *Παπαντωνίου, Εμμων. Ρέπουλης, Κωστής *Μπασιτιάς, Τίμος Μωραϊτίνης, Ανδρέας Καρακαβίτσας κ.ά. Ο Σωτήρης Σκίπης κράτησε για μεγάλο διάστημα τη στήλη του χρονογραφήματος σχολιάζοντας μεταξύ άλλων και τη φιλολογική επικαιρότητα. Υπήρξε έκτακτος συνεργάτης έως το 1930 και τακτικός από το 1930 και μετά, δημοσιεύοντας αρχικώς ποιήματα και αργότερα πεζογραφήματα και κριτικές. Η Ειρήνη η Αθηναία (Ειρήνη Μεγαπάνου) επίσης συνεργάστηκε κατά τα έτη 1929-1931. Μεταπολεμικά, για πολλά χρόνια την κριτική θιβλίου έγραφε ο Δημήτρης Σιατόπουλος.

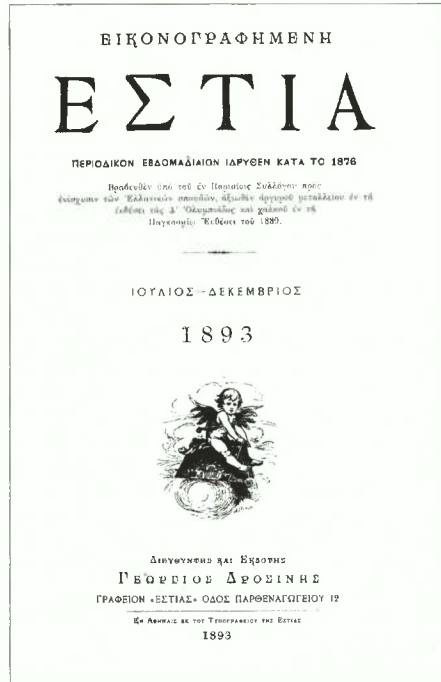
Σε γενικές γραμμές οι φιλολογικές στήλες της *Εστίας* είχαν ένα μετρημένο χαρακτήρα. Ενώ προβλήθηκαν πολλοί νέοι λογοτέχνες με πρωτότυπα έργα τους, γενικά η εφημερίδα αντιστάθηκε στους νεοερωτισμούς και υπήρξε πολέμια του υπερρεαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σαράντα χρόνια δημοσιογραφικής ζωής (1894-1934). Πανηγυρικών Λεύκιμα της «Εστίας» δια την 40ετηρίδα της. Αθήνα 1934· Μάγερ, Ιστορία, τ. Α', σ. 219-237 και τ. Β', σ. 272-285· Γ. Δροσίνης, Σκόρπια φύλλα της ζωής μου, φιλολογική επιμέλεια Γ. Παπακώστας, Αθήνα, Σύλλογος προς Διάδοσιν Οφελίμων Βιβλίων, 1982-1986 (το κεφάλαιο: «Η καθημερινή "Εστία"»), τ. Β', σ. 141-166)· Κ.Ν. Παπαδημητρίου, Οι συγγραφείς της αθηναϊκής δημοσιογραφίας, 3 τ., Αθήνα, εκδ. Γιοβάνης, 1989-1995· Τάκης Δ. Ψαράκης, Εφημερίδες και δημοσιογράφοι, Αθήνα, Νέα Σύνορα/Αιθία, 1993· Άδ. Κύρου, Το απολοσθέν δελήγητρον, Αθήνα 1997· Αλ. Αργυρίου, Ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας (1918-1949), τ. Α'-Δ', Αθήνα, Καστανιώτης, 2002-2004· Μάγδα Μαλακτάρη-Παπακώστα, «Εστία, η εφημερίδα του Γεωργίου Δροσίνης», π. Η Μελέτη, περ. Β', τ. Β' (2004), 331-344.

ΟΥΡΑΝΙΑ ΠΟΥΚΑΝΔΡΩΤΗ

Εστία / Εστία Εικονογραφημένη

Εκδίδεται κατά Κυριακήν, Αθήνα, Ιαν. 1876 - Ιουλ. 1895, τ. 1-38 (εξαμηνιαίο). Ιδρυτής-διευθυντής: Παύλος Διομήδης (έως τις 31 Δεκ. 1880), Γεώργιος Κασδόνης (1 Ιαν. 1881 - 31 Δεκ. 1888). Στη συνέχεια τη δέση του καταλαμ-

βάνουν από κοινού οι Νικόλαος Γ. Πολίτης και Γεώργιος *Δροσίνης, με τον πρώτο να αποχωρεί το 1891 και τον δεύτερο να παραμένει έως το 1894. Στην τελευταία φάση διευθυντής ήταν ο Γρηγόριος *Ξενοπούλος. Άλλος υπότιτλος: *Εκδίδεται κατά Κυριακήν* (1889). Νέος τίτλος και υπότιτλος: *Εστία Εικονογραφημένη, Περιοδικόν εβδομαδιαίον ιδρυθέν κατά το 1876, βραβευθέν υπό του εν Παρισίσις Συλλόγου προς ενίσχυσιν των Ελληνικών σπουδών, αξιωθέν αργουρό μεταλλείου εν τη εκδόσει της Δ' Ολυμπιάδος και χαλκού εν τη Παγκοσμίω Εκδόσει του 1889* (1890-1895). Αρχικά εβδομαδιαίο (Κυριακή, Ιαν. 1876 - Δεκ. 1893), αργότερα δεκαπενθήμερο (1894) και κατόπιν ξανά εβδομαδιαίο (Ιαν. 1895 - Ιουλ. 1895), συνήθως δεκαέξι σελίδων και κάποτε τεσσαράων, οκτώ, δώδεκα ή και είκοσι σελίδων, δίσηπλο με συνεχή σελιδαρίθμηση, διαστάσεων στην αρχή 28x18,5 εκ. (1876-1892), αργότερα 29,8x20,4 εκ. (1893-1894) και τέλος 32,2x23,6 εκ. (1895). Τιμή φύλλου: αρχικά 10 λεπτά και μετά από λίγα τεύχη 20 λ. (1876-1880), 25 λ. (1881-1889), 40 λ. (1890) και τέλος 0,2 δρχ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 10 φρ., εξωτερικού 20 φρ. (1876-1889)· την περίοδο 1890-1894 15 δρχ. και 20 φρ. αντίστοιχα και το 1895 8 δρχ. και 10 φρ. Στη μακρόχρονη πορεία της άλλαξε πολλά τυπογραφεία: «Τύ-

ποις Ελληνικής Ανεξαρτησίας» (αρ. τ. 1-6). «Τύποις Κορίνης» (αρ. τ. 7-16). «Εκ του τυπογραφείου Ανδρέου Κορομηλά» (αρ. τ. 17-18). «Εκ του τυπογραφείου Ανδρέου Κορομηλά» και «“Κοραή” Ανέστη Κωνσταντινίδου» (αρ. τ. 19-20). «Εκ του τυπογραφείου των καταστημάτων Ανέστη Κωνσταντινίδου» (αρ. τ. 21). «Εκ του τυπογραφείου των καταστημάτων του “Άσπεως”» (αρ. τ. 31-32). «Εκ του τυπογραφείου της Εστίας» (αρ. τ. 33-38).

Από τα αξιολογότερα έντυπα του ελληνικού περιοδικού Τύπου, σφραγίζει την πνευματική κίνηση του τόπου το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα. Στο πλαίσιο της προσπάθειας για εθνική ανασυγκρότηση και ανάπτυξη του κράτους, η *Εστία* ιδρύεται προκειμένου να εκφράσει την ανάγκη μιας νέας πνευματικής δημιουργίας. Πρότυπο της στάθηκε το γαλλικό π. *Foyer* που της «δάνεισε» και τον τίτλο του. Στόχος της όπως διασαφηνίζεται στο πρώτο τεύχος από τον ιδρυτή της Παύλο Διομήδη είναι «να διαδίδη δι’ ύφους απλού και όσον το δυνατόν καταληπτού εις πάντας αναγνώσματα υγιά διά τε την καρδιαν και το πνεύμα, να καταστήσει δε δημώδεις τας χρησιμωτέρας εις τον κοινωνικόν βίον γνώσεις». Με την εξέλιξη της, ξεπέρασε τις αρχικές αυτές στοχεύσεις με αποτέλεσμα να θεωρείται «πανόραμα της εθνικής, κοινωνικής και φιλολογικής ζωής». Ανάλογο ήταν και το εύρος της κυκλοφορίας της, που κάλυπτε όλες τις περιοχές όπου υπήρχε ελληνικό στοιχείο, εντός και εκτός του ελληνικού κράτους. Ο αρχικά συντηρητικός χαρακτήρας της αποτυπώνεται στην ψυχρή καθαρεύουσα των κειμένων, αλλά με την πάροδο των χρόνων όλο και πιο αισθητή γίνεται η εμφάνισή της δημοτικής.

Ο ιδιαίτερα σημαντικός ρόλος της *Εστίας* στη διαμόρφωση της πνευματικής κίνησης της εποχής αντανακλάται στις παράπλευρες (με την έκδοση του περιοδικού) δραστηριότητες που ανέπτυξε. Από τον Ιανουάριο 1877 έως το 1891 συνοδεύεται από αυτοτελές τετρασέλιδο *Δελτίο* που περιείχε σειρά από επίκαιρες πληροφορίες: βιβλιογραφική ενημέρωση, οικονομικά νέα, δημογραφικά στοιχεία, ανακοινώσεις κρατικών υπηρεσιών και κοινωνικές ειδήσεις. Επίσης, προχώρησε στην έκδοση των «Παραρτημάτων της *Εστίας*» που είχαν τον χαρακτήρα αυτοτελών επιστημονικών δημοσιεύσεων με φιλολογικές εργασίες και της «Βιβλιοθήκης της *Εστίας*» που αποτελούσε σειρά εκλαϊκευτικών φυλλαδίων. Τέλος, το 1883 προκήρυξε τον διάσημο πρώτο διαγωνισμό «προς συγγραφήν εθνικού διηγήματος» που αποτέλεσε αφετηρία για την ανάπτυξη του είδους.

Το έτος αυτό αποτελεί σταθμό για το περιοδικό καθώς σηματοδοτεί σημαντικές αλλαγές στη σύστα-

ση της ύλης και ιδίως στην αποδοχή του πρωτότυπου ελληνικού διηγήματος, καθώς μέχρι τότε στις σελίδες της δημοσιεύονταν κατά κύριο λόγο μεταφρασμένα διδακτικά κείμενα. Ο διαγωνισμός του 1883 άνοιξε τις πόρτες της στην εγχώρια παραγωγή και συνέβαλε στη μετεξέλιξη της από «οικονομικό» σε «φιλολογικό» περιοδικό, σε «όργανο λογοτεχνικής αναγέννησης». Η υπόλοιπη ύλη παρ’ όλες τις ποσοτικές διακυμάνσεις που εμφανίζει κατά περιόδους, έχει σταθερά χαρακτηριστικά. Εγκυκλοπαιδικές γνώσεις, βιογραφίες, συμβουλές, διδακτικά κείμενα, μυθολογικές ιστορίες συνιστούν τον κύριο κορμό της ιδίως στα πρώτα χρόνια. Ακόμα δημοσίευε αρχαιολογικές και ιστορικές μελέτες (ιδίως για το 1821), ποιήματα πατριωτικά αλλά και δημοτικά τραγούδια, μεταφρασμένα διηγήματα, ενώ ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμβολή της στην ανάπτυξη της λαογραφίας μέσα από σχετικές μελέτες. Τέλος, εγκαινίασε το θεσμό του «τεύχους-αφιερώματος» (Αδ. Κοραΐς, Αρ. Βαλαωρίτης, Γεώργιος Α΄ κ.ά.).

Αν κάτι χαρακτηρίζει το σύνολο της πορείας της είναι το κύρος των συνεργατών της, καθώς συγκεντρώνει στις σελίδες της τα κορυφαία ονόματα σε κάθε κατηγορία ύλης. Ανάμεσα σε πολλούς άλλους τακτικοί συνεργάτες ήταν οι Άγγ. Βλάχος, Γρ. *Ξενοπούλος, Α.Σ. Βυζάντιος, Εμ. *Ροΐδης, Γ. *Δροσίνης. Ιστορικά και αρχαιολογικά άρθρα έγραψαν οι Κ. Παπαρηγόπουλος, Ν. Δραγούμης, Στ. Κουμανούδης, Ε. Τσίλλερ, Φιλολογικές και λαογραφικές μελέτες δημοσίευσαν οι Ν.Γ. Πολίτης, Π. Λάμπρος, Κ. Σάδας, Γ.Ν. Χατζιδάκις. Ποιήματα οι: Αρ. Βαλαωρίτης, Γ. Ζαλοκώστας, Γ.Μ. Βιζυηνός, Κ. *Παλαμάς, Ν. Καμπάς, Ι. Πολέμης. Διηγήματα οι Δ. Βικέλας, Χαρ. *Αννίνος, Ι. *Κονδυλάκης, Αλεξ. Παπαδιαμάντης, Α. Καρκαβίτσας, Ζαχ. *Παπαντωνίου, Γρ. Καμπούρογλου, Μ.Α. Μητσάκης, Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου, Γιάννος Επαχτίτης (Γιάννης Βλαχογιάννης), Αρ. Κουρτίδης, Κ. Κρυστάλλης.

Ο νέος τίτλος σηματοδοτεί και μια σημαντική αλλαγή: την τακτική και πλούσια εικονογράφηση που φιλοξενείται στις σελίδες του. Ανάμεσα στις εικόνες περιλαμβάνεται και ο πίνακας του Γ. Ιακωβίδη, «Ενδιαφέρουσα ανάγνωσης» (τ. Ιαν.-Ιουλ. 1890, σ. 344-345) τον οποίο είχε φιλοτεχνήσει ο ζωγράφος για την Ολυμπιακή Έκθεση του 1888 και είχε δαμμαστεί πολύ από τους επισκέπτες της Έκθεσης. Απεικονίζει δύο Ελληνίδες που διαβάζουν κάτι ευχάριστο σε εφημερίδα της εποχής και έχει καθιερωθεί με τον τίτλο «Ευχάριστη ανάγνωσης».

Οι τολμηρές πρωτοβουλίες της *Εστίας*, το άνοιγμα στο πρωτότυπο διήγημα και η χρήση της δημοτικής μετά από ένα σημείο λειτουργούν ανασταλτικά στη συνέχιση του εγχειρήματος, καθώς προκάλεσαν την αντίδραση των παραδοσιακών αναγνωστών που ήταν συντηρητικής προέλευσης. Έτσι, μετά το 1890 οι απόδημοι Έλληνες αρχίζουν να ακυρώνουν μαζικά τις συνδρομές τους καθώς το περιοδικό έχει αποβάλει τον οικογενειακό και διδακτικό χαρακτήρα του. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την απαγόρευση κυκλοφορίας των ελληνικών εντύπων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία οδήγησε σε πτώση της κυκλοφορίας και στην οριστική παύση της έκδοσης το 1895.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ, ΒΒ, ΓΒ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ, ΕΠ, ΖΒΙ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Μάργαρης, *Τα παλιά περιοδικά-η ιστορία τους και η εποχή τους*, Αθήνα, εκδ. Σιδέρη, [1954], σ. 132-165· Γ. Παπακώστας, *Το περιοδικό Εστία και το διήγημα*, Αθήνα 1982· Ελένη Πολίτου-Μαρμαρινού, «Το περιοδικό *Εστία* (1876-1895) και το διήγημα (μια αντίθεση και μια θέση)», *Παρουσία*, 3 (1985), 123-152· Γ. Παπακώστας, *Το περιοδικό Εστία (1876-1895) και το διήγημα. Μια θέση και μια αντίθεση, έλεγχος κρίσεως*, Αθήνα 1985· Όλγα Μεντζαρού-Πολύτου, *Ιακωβίδης*, Αθήνα, εκδ. Αδάμ, 1999, σ. 102-104.

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΑΟΣ

Εστία / Estia

Νέα Υόρκη, 1929-<> / Μόντρεαλ, 1939-1960 (με διακοπές). Εκδότης: Ηρακλής Παπαμανώλης, πρώτος διευθυντής του πρώτου ελληνικού σχολείου «Πλάτων». Διευθυντής-αρχισυντάκτης: Μιχάλης Σταυρίδης, δάσκαλος του σχολείου «Σωκράτης». Μηνιαία, οκτασέλιδη / δεκασέλιδη, μικρού μεγέθους και αργότερα ταμπλόιντ. Εξέδωσε 550 φ. με 5000 αντίτυπα ανά έκδοση. Ετήσιες συνδρομές: 8 δολ. Καναδά. Η εκτύπωση γινόταν με το χέρι.

Πρωτοκυκλοφόρησε στις ΗΠΑ και με ταχυδρομικές συνδρομές στον Καναδά, όπου άρχισε να εκδίδεται από το 1939. Θεωρείται ως η πρώτη ελληνική εφημερίδα στο Μόντρεαλ και πιθανόν σε ολόκληρο τον Καναδά. Η θεματολογία της περιελάμβανε πολιτικές ειδήσεις του Νέου Κόσμου και μερικά άρθρα διεθνούς φιλολογικού, καλλιτεχνικού και κοινωνικού περιεχομένου. Η έκδοσή της διακόπηκε κατά τη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Στο Μόντρεαλ, η εφημερίδα παρολλήθηκε κυρίως με παροικιακά νέα, όπως με γεγονότα της νεοσυσταθείσας κοινότητας, του σχολείου και της εκκλησίας, ειδήσεις και ανακοινώσεις γάμων, βαφτίσεων και θανάτων. Η κυκλοφορία της διακόπηκε για λίγους μήνες μετά τον θάνατο του Σταυρίδη το 1951, αλλά συνεχίστηκε από τη σύζυγό του Νίνα Σταυρίδη έως το 1960, οπότε και έκλεισε οριστικά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΜ.

ΠΗΓΗ: Συνέντευξη του Φώτη Κομπορούου (Μόντρεαλ, 2002, 2004) και του Δημήτρη Μανωλάκου (2004) στην υπογράφουσα.

ΕΥΦΡΟΥΣΗ ΓΑΒΑΚΗ

Εστία / Estia

Παροικιακή πολιτική και κοινωνική εφημερίδα. Σιδνεύ, Σεπτ. 1955 - Οκτ. 1961 (με διακοπές). Ίδρυτής: Γιώργος Θεοτοκάτος. Διευθυντής: Λάμπης Πασχαλίδης, δημοσιογράφος και λογοτέχνης και από το 1959 ο Θεόδωρος Πατρικαρέας. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη έως οκτασέλιδη και κάποτε τριάντα δύο έως σαράντα τεσσάρων σελίδων (1959), διαστάσεων 36x23,5 εκ. (ταμπλόιντ), δακτυλογραφημένη. Ο λογότυπος περιείχε τον χάρτη της Αυστραλίας με την αναγραφή της λέξης «Εστία» με λατινικούς χαρακτήρες. Τιμή φύλλου: 6 πέννες. Τυπογραφείο: «Estia Press». Γραφεία: 144-146 William Lane East, Σιδνεύ.

Προοδευτική εφημερίδα των Ελλήνων του Σίδνεϊ. Το 1959 ανέλαβαν την έκδοσή της δύο αυστραλοί τυπογράφοι που ανέδειξαν τη διεύθυνσή της στον Θεόδωρο Πατρικαρέα. Οι σελίδες της αυξήθηκαν και τυπωνόταν πλέον σε ιδιόκτητες εγκαταστάσεις (offset με verityper).

Είχε πλούσιο φωτογραφικό υλικό από τις εκδηλώσεις της παροικίας και κάλυπτε τα πολιτιστικά και αθλητικά γεγονότα. Με το πλούσιο ρεπορτάζ της ανέδειξε την ποδοσφαιρική ομάδα Πανελλήνιος, τώρα Sydney Olympic, και προσέφερε πολλά στην παροικία, στην οποία ουσιαστικά κυκλοφορούσε δωρεάν σε πολλές χιλιάδες αντίτυπα (περίπου 3000).

Την επιδίωξη της στήριξε στις διαφημίσεις που ήταν πολλές, κυρίως από αυστραλιανές επιχειρήσεις ποτών και αεροπορικών συγκοινωνιών. Το 1960 οι διαφημίσεις μειώθηκαν πολύ, λόγω της οικονομικής δυσπραγίας στην Αυστραλία και οι αυστραλοί διαφημιστές αποχώρησαν. Ο Πατρικαρέας προκειμένου να μην κλείσει η εφημερίδα ανέστειλε την έκδοσή της για έναν χρόνο, αλλά τελικά, τον Οκτώβριο 1961, αναγκάστηκε να διακόψει την έκδοσή της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας, τ. 1 (1830-1958)*, Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1997 του ίδιου, *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας, τ. Β' (1958-1974)*, Μελβούρνη, Ellikon Press, 2000· Α.Μ. Τάμης - Efi Gavakis, *From Migrants to Citizens. Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University, 2002· Α.Μ. Τάμης, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΗΣ

Εστιάδες

Φιλολογική δεκαπενθήμερη εφημερίς των Κυριών. Αμμόχωστος, 15/28 Νοε. 1913 - 1/14 Μαΐου 1915. αρ. τχ. 1-36. Διευθύντρια-συντάκτρια-ιδιοκτήτρια: Περσεφόνη Α. *Παπαδοπούλου. Μότο: «Γυνή ευπαιδευτος και γυνή βίανυσος είναι διά την οικίαν η μεν ευλογία, η δε κατάρα ίσης σπουδαιότητος· μορφώσατε και ανιψώσατε την γυναικα και θα ιδητε μετά θαυμασμού ολόκληρον αναγέννησιν της ανθρωπότητος». Δεκαπενθήμερο, πεντάστιγλο, τεσσάρων σελίδων, διαστάσεων 52.5x37 εκ. (με μικρές μεταβολές). Ετήσιες συνδρομές: 8 σελίνια. Τυπογραφείο: «Η Σαλαμίς». Αμμόχωστος.

Συνδυάζει το χαρακτήρα περιοδικού και εφημερίδας και έχει φεμινιστικό προσανατολισμό. Όπως διακηρύσσεται σε προλογικό σημείωμα της διευθύντριας: «αι Εστιάδες ονειροπολούν την δημιουργίαν ενός ανωτέρου πνευματικού κύκλου γυναικείας δράσεως και σκέψεως και αλληλεγγύης και φιλοδοξούσι να ενισχύσωσι τα πρώτα ευέλπιδα φιλολογικά ήγματα και ν' ανοίξωσι μετά προθυμίας και στοργής φιλοξένους τας στήλας των εις ελευθέρου ήγμα συζητήσεως και κρίσεως και αυτενεργείας».

Κυρίως φιλοξενούνται λογοτεχνικές και φιλολογικές συνεργασίες, άρθρα για τη φιλοσοφία, την παιδαγωγική, το «γυναικείο ζήτημα» κ.ά. Η λογοτεχνική ύλη περιλαμβάνει αναδημοσιεύσεις (λ.χ. ποιημάτων των Δ. Βικέλα, Γ. *Δροσίνη, Κ. *Παλαμά, Μ. Μαλακάση, Κ. Ουράνη κ.ά.), καθώς και συνεργασίες γυναικών τόσο από την Κύπρο όσο και από τον ευρύτερο χώρο του ελληνισμού. Ποιήματα δημοσιεύουν και οι Ελένη Κομνηνού, Ελένη Λαμάρη, Πολυξένη Λοϊζιάς, Μαρίκα Πίπιζα, Ελένη *Σβορώνου

κ.ά. Επίσης, οι Ευγενία *Ζωγράφου, Ελένη Κομνηνού, Χαριτίνη Κουππά, Σουλτάνα Μιχαλιάδου, Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου, Περσεφόνη Παπαδοπούλου κ.ά. υπογράφουν διηγήματα με κοινωνικό, κυρίως, περιεχόμενο, που αναφέρονται σε προβλήματα της καθημερινής ζωής ή διγουν την υποδάρμιση της γυ-

ναικείας προσωπικότητας και το θέμα του ταξικού διαχωρισμού. Περισσότερο ενδιαφέροντα είναι τα άρθρα της Περσεφώνης Παπαδοπούλου για τον Διον. Σολωμό, τον Ανδρ. Κάλβο και την Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου. Ορισμένες ανυπόγραφες λογοτεχνικές μεταφράσεις (ποιημάτων των Baudelaire, Leopardi, Mistral και Richerin) ενδεχομένως αποτελούν αναδημοσιεύσεις από έντυπα ή αυτοτελείς εκδόσεις του ευρύτερου ελληνισμού.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΚΜ, ΓΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Λευτ. Παπαλεοντίου, «Εστιάδες, το πρώτο φεμινιστικό έντυπο στην Κύπρο», π. *Εντός των Τειχών*, τχ. 34 (Ιουλ.-Αύγ. 1988), 28-29· Γιώτα Παρασκευά-Χατζηκόστα, «Περσεφόνη Α. Παπαδοπούλου», *Επιστημονική Επετηρίς της Κυπριακής Εταιρείας Ιστορικών Σπουδών*, 4 (1999), 254-255, 269· Παπαλεοντίου, *Κυπριακά περιοδικά, 1903-1958*, σ. 165-168.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΠΑΛΕΟΝΤΙΟΥ

Εσφιγμενίτης, Ζωσιμάς

(Άγιος Λαυρέντιος Πηλίου, 1835 - Βόλος, 1902). Πρωτοπόρος λόγιος, μοναχός, ιστοριοδίφης και εκδότης. Το πραγματικό του ονοματεπώνυμο ήταν Ζήσης Καμπυλάκης. Νέος είχε ασκήσει το επάγγελμα του αγροφύλακα. Μετά πήγε στο Άγιον Όρος, εκάρη μοναχός στις 23 Δεκεμβρίου 1860 και εμόνασε στη Μονή Εσφιγμένου, απ' όπου πήρε το επίθετο Εσφιγμενίτης. Παράλληλα εφοίτησε επί τριετία στην Αδωνιάδα Σχολή.

Στη συνέχεια έμεινε για μικρό διάστημα στην Αθήνα και κατόπιν, από το 1873, εγκαταστάθηκε στον Βόλο. Ίδρυσε το βιβλιοπωλείο «Ιωλκός» και εξέδωσε κατά διαστήματα 24 συνολικά βιβλία (ιερές ακολουθίες, συναξάρια, θεολογικές μελέτες, λεξικά, κείμενα αρχαίων συγγραφέων κ.ά.). Επί τρία χρόνια (1886-1888) εξέδιδε το ετήσιο ημερολόγιο *Η *Φήμη* και από το 1889 έως το 1901 εξέδιδε το μηνιαίο π. **Προμηθεΐς* («ερασιστής διαφόρων γνωμών και ιστοριών»), δημοσιεύοντας ιστορικά, αρχαιολογικά, λογογραφικά και δημοσκοπικά θέματα της Θεσσαλίας, αλλά και ταξιδιωτικές εντυπώσεις και θέματα επικαιρότητας.

Ήταν ιδιότυπος ιστοριοδίφης, διεισδυτικός και μαχητικός, αλλά και εριστικός, ερχόμενος συχνά αντιμέτωπος με την τοπική εκκλησία. Το 1897 διαβλήθηκε ηθικά και προφυλακίστηκε, αλλά το 1900 δικάστηκε και αθώθηκε. Στην πόλη του Βόλου άφησε δωρεά 3200 τόμων βιβλίων της βιβλιοθήκης του, αρκετά από τα οποία ευρίσκονται στη Βιβλιοθήκη του Συλλόγου Τριών Ιεραρχών, μαζί με αρχαία εφημερίδων.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΚΙΕΤΑΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κολιού, *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα Βόλου*, τ. Α', σ. 113-120· Αννίτα Ν. Παρσά, «Τα περιοδικά *Φήμη* και *Προμηθεύς* ως εργαλεία ιστορικής έρευνας», στο *υμνηριακό τεύχος Ζωσιμάς Εσφραγμενίτης (1835-1902)*, Βόλος 1997, σ. 17-30·

ΝΙΤΣΑ ΚΟΛΙΟΥ

Η Εύα
 Εκδίδεται ουχι βραδύτερον της Κυριακής, Αθήνα, 4 Μαρτ. 1873 - 17 Αυγ. 1873, αρ. φ. 1-20. Εκδότης: Μ.Ν. (αρ. φ. 1). Δ. Παπειμώνδας (αρ. φ. 2-4). Ν.Δ. Μεταγχορινός (αρ. φ. 20). Άλλοι υπότιτλοι: *Εφημερίς δια τους λασπομένους* (αρ. φ. 10, 16 Ιουν. 1873)· *Εκδίδεται εν ημέρα Κυρίου της*. *Εν Υμητώ...* (21αν. 1877)· *Λειτουργώ βουλήσει τον Κυριου μου και προσέρχονται τους φιλοδόπουδους δωρεάν* (25 Δεκ. 1877)· *Εφημερίς σαμουική εκδόθμενη άπαξ της εβδομάδος* (αρ. φ. 2, 28 Ιουλ. 1879)· *Εφημερίς πολιτικοσατουική, εκδόθμενη άπαξ της εβδομάδος* (αρ. φ. 49, 22 Ιουν. 1880). Τετρασελίδη δίσηηλη, διαστάσεων 28x20 εκ. Τυπογραφείο: «Ο Κάμπος».

Σατιρική εφημερίδα η οποία στο πρώτο φύλλο της, εκτός από μία εικονιζόμενη «Εύα» της εποχής

μπροστά στον καθρέφτη, ρυθμίζει με τρόπο σατιρικό και έμπεπτο τον δέμα των συνδρομητών που είναι αποκαλυπτικό των δημοσιογραφικών προθέσεων του εκδότη. Ο όρος που βάζει αποτελεί πάγια συνήθεια για όλες τις εφημερίδες του 19^{ου} αιώνα: «Όστις όμως δεν βλέπει το συμφέρον να μένη συνδρομητής της μητρος του κόσμου, οφείλει να επιστρέψη αμφοτέρους τους αριθμούς Α' και Β' εις την διεύθυνσιν αυτής, ή εις το κάτωθι τυπογραφείον, δηλών ή δηλούσα και το ονοματεπώνυμόν του. Πάσα μετά ταυτα άρνησις θεωρηθήσεται ανυπόστατος». Σχόλιο κάνει επίσης για τα ήδη της εποχής: «Ηφαιστειον διαφθορας το έθνος κατακαίει. / Με δύο χειρας στήβας, πας Έλλην, ας παλαιή, / Καθώς εγώ, με ρόδινα δυό χειλη, θα ποτίζω / Θανάτου δηλητήριον, και θα εξαφανίζω / Παν ίχνος της διαφθορας, /Κι' ας σύρω στην ψυχούλα μου του κόσμου τας αράς».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

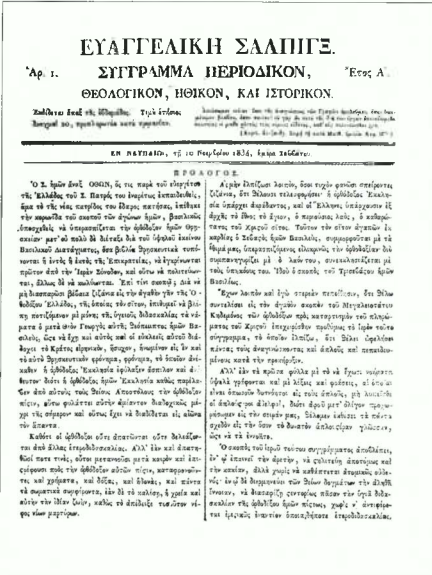
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Στεφ. Κουμανούδης, «Ελληνική Περιοδική Δημοσιογραφία», *Οικονομική Επιδείωσις*, τ. 3, φ. 32 (Οκτ. 1875), 354· Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 263· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 137.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΛΟΥ

Ευαγγελική Σάλπιγξ

Σύγγραμμα περιοδικόν, θεολογικόν, ηθικόν, και ιστορικόν, Ναύπλιο, 10 Νοε. 1834 - 29 Ιουν. 1835. Αθήνα, 23 Αυγ. 1835 - 14 Νοε. 1836. Εκδίδεται «υπό Γερμανού Ιεροκήρυκος». Εβδομαδιαία με συνεχή σελιδαρίθμηση ανά τόμο, οκτασελίδη, δίσηηλη, ή μονόσηηλη (περ. Β', τ. Α' και Β'). Σύνολο τευχών: περ. Α', έτ. Α', 10 Νοε. 1834 - 7 Δεκ. 1835, αρ. τχ. 1-48· περ. Β', τ. Α', 25 Απρ. 1836 - 3 Οκτ. 1836, αρ. τχ. 1-12 και τ. Β', 17 Οκτ. 1836 - 14 Νοε. 1836, αρ. τχ. 13-15. Διαστάσεις: 25x19,5 εκ. (περ. Α') και 19,5x12 εκ. (περ. Β'). Συνδρομές: «ετήσιος 20 [δρχ.] προπληρωτέα κατά τριμηνίαν». Τυπογραφείο: «εκ της τυπογραφίας Κων/νου Ράλλη» (περ. Α', έτ. Α', αρ. τχ. 1-48). «εκ της τυπογραφίας των Κων/νου Τόμπρα Κυθωνιεύς και Ιωαννίνιδος Συμωναίου» (περ. Β', έτ. Α', αρ. τχ. 6) και «εκ της τυπογραφίας Κων/νου Ράλλη, εκ της τυπογραφίας Ανδρέου Κορομηλιά» (από το τχ. 33).

Την περίοδο αυτή γίνεται προσπάθεια διακονισμού του εκκλησιαστικού ζητήματος από την Αντιβασιλεία. Καχυποψία και αντικρουόμενες απόψεις υπήρχαν τόσο μέσα στους κόλπους της ίδιας της Εκκλησίας όσο και ανάμεσα στην Εκκλησία και το κοσμικό κράτος. Με αφορμή βασιλικό διάταγμα το οποίο έδινε στην Ιερά Σύνοδο το δικαίωμα πρώτη αυτή να εγκρίνει ή να απορρίπτει δι-

σκοπός της έκδοσης είναι όχι μόνο διαφωτιστικός αλλά και εκπαιδευτικός. Για τον λόγο αυτό υποσχετά να χρησιμοποιεί «όσον το δυνατόν απλουστεράν γλώσσαν», ώστε να γίνεται ο λόγος κατανοητός και από τους «απλουστερούς αδελφούς». Ελπίζει ότι θαρακίζοντας την ορθόδοξη πίστη, «όσοι τυχόν φανώσι σπειροντες ζιζάνια, δεν δελούσι να τελεσφορήσει».

Η ύλη είναι οργανωμένη σε τακτικές στήλες: «Κατήχησις», «Εισαγωγή εις την Ποιμαντικήν δεολογίαν», «Περί Ιεράς Ιστορίας», «Ηθική Μόρφωσις της Νεολαίας», «Διασαφήσεις». Εκτός από τα τακτικά θέματα δημοσιεύονται ομιλίες, όπως των Νεόφυτου Βάμβα, Νικηφόρου Θεοτόκη, καθώς και επιστολές αναγνωστών.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ (φ. των ετ. 1834-1837).

ΓΙΟΥΛΙΑ ΚΟΥΤΣΟΠΑΝΑΓΟΥ

Ο Ευαγγελισμός

*Εκδίδεται κατά Τρίτην, Πέμπτην και Σάββατον. Αθήνα, 16 Απρ. 1862 - 21 Δεκ. 1867, αρ. φ. 1-1016. Εκδότης: Δημήτριος Καρακατσάνης, ιδιοκτήτης του τυπογραφείου. Μότο: «Ζήτω ο Αλφρέδος βασιλεύς των Ελλήνων» (Νοέ. 1862 - Φεβρ. 1863) - «Ζήτω ο Γεώργιος Α΄ Συνταγματικός Βασιλεύς των Ελλήνων» (Μάρτ. 1863 και για περισσότερο από έναν χρόνο). Άλλοι υπότιτλοι: *Εκδίδεται κατά Δευτέραν, Τρίτην, Πέμπτην και Σάββατον* (έως τον Νοέ. 1867) - από το φ. 91 (15 Οκτ. 1862) προστίθεται και ο υπότιτλος: *Εφημερίς των αρχών της 10^{ης} Οκτωβρίου*. Τετραεπίδη, δίσηλη, με κυκλοφορία τρεις ή τέσσερις φορές την εβδομάδα, διαστάσεων 27x20,5 εκ. Ετήσιες συνδρομές: για την Αθήνα και για την επαρχία 12 δρχ., για το εξωτερικό 20 δρχ. Τυπογραφείο: του «Μέλλοντος» και κατόπιν «Ο Ευαγγελισμός» (από το φ. 94, 18 Οκτ. 1862). Γραφεία: Αγίου Μάρκου 188 και για λίγο Κολοκοτρώνη 21 (Απρ. 1866 - Οκτ. 1867).*

Η έκδοση της κατά την τελευταία φάση του αντιοδωνικού αγώνα είναι δηλωτική των προθέσεων και του περιεχομένου της. Σύμφωνα με τις προγραμματικές δηλώσεις της οι αρχές της αποτυπώνονται στις φράσεις «Πατρις και Βασιλεία» και «Ευαγγελίζει την αγάπην». Θεωρώντας ότι νέα εποχή ανοίγεται για τον ελληνικό λαό προτείνει να λησμονηθούν οι οξυτήτες του παρελθόντος και να λαός και θρόνος να συμβάλουν στο μεγαλείο του έθνους. Χαρακτηριστικό είναι ότι αν και αντιπολιτευόμενη, άρχισε να γράφει εναντίον του Όθωνα μόνο μετά την έξωσή του. Υποστήριξε θερμά την εκλογή του Αλφρέδου, τονίζοντας ότι διαφορετικά θα πρότεινε την κατάργηση της βα-

βλία ή έντυπα δημοσκευτικού περιεχομένου που επρόκειτο να κυκλοφορήσουν εντός ή εκτός του ελληνικού κράτους - «δια να μη διασπαρώσι ζιζάνια εις την αγάην γην της Ορθοδόξου Ελλάδος» - εκδίδεται η *Ευαγγελική Σύλλιξις*.

Το πρόγραμμα της παρουσιάζεται εκτενώς στον «Πρόλογον» και στο «Προοίμιον» του πρώτου φύλλου. Ο εκδότης, έχοντας «στερεάν πεποίθησιν» ότι «ο Σεβαστός ημών Βασιλεύς, συμμορφούται με τα έθιμα μας υπερασπιζόμενος ειλικρινώς την Ορθοδοξίαν», θέτει ως στόχο του την φυλάξιν ασπίλου και ανόθευτου» του ορθόδοξου δημοσκευτικού φρονήματος, τη «διερμηνείαν της αληθούς εννοίας των θείων δογμάτων» και τη διασάφηση «σθεντορίως πάλαι της υγιής διδασκαλίας της Ορθοδόξου νόμω πίστεως». Στις σελίδες της «δεν [θα] εξέρχονται φωναί αλλότριαι, αλλά φωναί προφητών, φωναί αποστόλων, [...] φωναί πατέρων και δασκάλων της αγίας καθολικής και αποστολικής Εκκλησίας». Προτρέπει τους αναγνώστες να τρέξουν «εντός των ημετέρων της φιλοσοφίας και δεολογίας συνόρων χωρίς να εκφερώμεθα [...] εις φωνάς και διδασκαλίας ξένας και ημετέρας, [...] αι οποίαι φέρουσαι προσωπίον φιλίας ζητούν να καταντήσουν εις φλόγα μεγάλην τον σπινθήρα και μεταξί μας εξ αγνοίας ή αμάθειας». Συνεπώς ο

σιδείας (αρ. φ. 114. 20 Νοε. 1862). δέχτηκε ωστόσο με ενδοσιασμό τον Γεωργίο Α΄. Στράφηκε εναντίον του συμβουλίου του βασιλιά Γουλ. Σπόνερ, διότι επανέφερε σε κύριες θέσεις υποστηρικτές του Όθωνα, ενώ αντιπολιτευόταν τον Κ. Κανάρη, τον Δ. Βούλγαρη και τον Αρ. Μωραΐτιν και πρόβαλλε τον Αλ. Κουμουνδούρο. Ως βασικές αρχές της προβάλλονται η πιστή εφαρμογή του συντάγματος, η εσωτερική οργάνωση της χώρας, η «ανύψωση της εθνικής υπολήψεως εις το εξωτερικόν» και η προώθηση των ικανότερων στις δημόσιες θέσεις.

Με την τακτική και πυκνή κυκλοφορία της αποτελεί καθρέφτη της εποχής της και ιδιαίτερα της πολιτικής ζωής, καθώς μάλιστα συνεχώς αντικρούει τα δημοσιεύματα της εφ. Αυγή. Ανάμεσα στα άλλα δέματα που την απασχολούν είναι η δράση του «Γαριβάλδι», η κατάσταση στην Πολωνία, η επανάσταση στην Κρήτη, το σταφιδικό ζήτημα και η Εθνική Βιβλιοθήκη. Εκτός από το κύριο άρθρο περιλάμβανε «Διάφορα», «Τηλεγραφήματα», πολλές επιστολές αναγνωστών και ανταποκρίσεις από την επαρχία μαζί με αναδημοσιεύσεις από άλλα έντυπα ελληνικά και ξένα, αλλά και δημοσιεύσεις

πλειστηριασμών, αγωγές, ισολογισμούς και διαφημίσεις. Ο Ε. Ιωαννίδης παραρτίζεται με συντάκτης της (μόνο στο φ. 157, 14 Φεβρ. 1863). Άλλοι μόνιμοι συνεργάτες της δεν είναι γνωστοί παρά μόνο με ψευδώνυμα: από την Πάτρα ο «Διαβάτης» και από την Κέρκυρα ο «Επαμεινώνδας», ενώ συχνά αρθρογραφέι ο Ζήσης Σωτηρίου, γνωστός και ως «Έλληνα του Ολύμπου». Σε πολλά φύλλα δημοσιεύονται πατριωτικά ποιήματα, λίγα επώνυμα και γνωστών ποιητών, όπως ο Γεώργιος Παράσχος και ο Θεόδωρος Ορφανίδης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΕΡΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ευαγόρας
Εφημερίς εβδομαδιαία. Λευκωσία. 2 Μαρτ. 1890-1905. αρ. φ. 1.779. Εκδότης-διευθυντής: Περικλής Μιχαηλίδης. Συντάκτης: Κωνσταντίνος Φυλακτού· από 1893: Νικόλαος *Καταλίνος. Στην προμετωπίδα αναγραφόμενα απόσπασμα από τον *Ευαγόρα* του Ισοκράτη. Άλλος υπότιτλος: *Εφημερίς Πολιτική, Φιλολογική και Εμπορική άπαξ της εβδομάδος εκδοδιόμενη.* Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, τετράσηλη, διαστάσεων 42x29 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 12 σελίνια, εξωτερικού 20 φράγκα. Εκτυπώνονταν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο με τον ίδιο τίτλο, που βρισκόταν στο κέντρο της Λευκωσίας, στην αγορά Κύκκου.

Όπως δηλώνεται στο κύριο πρωτοσέλιδο άρθρο του πρώτου φύλλου της: «Αρχομένης της δημοσιεύσεως του "Ευαγόρου" δεν διανοούμεθα ούτε μακρά να προτάξωμεν της πολιτικής αυτού προγράμματα, ούτε ποικιλίαν υποσχέσεων να παρηδόμεν τω δημοσίω, αρκοήμενοι μόνον να δηλώσωμεν αυτό, ότι γνωσκόμεν καλώς τις ο της δημοσιογραφίας προορισμούς, οποία τα υψηλά αυτής καθήκοντα και τις η απαιτούμενη ικανότης προς εκπλήρωσιν του αληθούς σκοπού εν επιδοώκει. Όταν δύναται το δημόσιον να η βεβαιόν ότι εν ουδεμία περιπτώσει δέλομεν παρίδει τον αληθή της δημοσιογραφίας προορισμόν και ότι δέλομεν πράξει το εφ' ημίν όπως πιστώσ εκπληρώσωμεν παν του υπ' αυτής επιβαλλόμενον καθήκον».

Από το 1893 τη σύνταξη της αναλαμβάνει ο καθηγητής του φυσικομαθηματικών στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Νικόλαος Καταλίνος από τη Μάνη. Τη μετατρέπει σε εφημερίδα με πλούσια πολιτική αρθρογραφία και σχολιογραφία, αλλά και με άλλη πλούσια θεματολογία που κάλυπτε επιστημονικά, εκπαιδευτικά, ιστορικά, λαογραφικά και πολιτιστικά θέματα. Έγινε έτσι το κατ' εσχόλην όργανο της εθνικής παράταξης και υποστήριξε δυναμικά την

ΕΤΟΣ Α΄.		ΑΘΗΝΑΙ, ΑΠΡΙΛΙΟΥ 16 1862 ΔΕΥΤΕΡΑ.		ΑΡΙΘ. 4.	
Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ					
ΑΙ ΣΤΥΓΙΑΙΣ ΕΙΝΩΤΙΑΙΣ					
ΑΙ ΣΤΥΓΙΑΙΣ ΕΙΝΩΤΙΑΙΣ					
ΕΚΔΟΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΥΠΗΝ ΠΕΤΡΟΥ Κ. ΛΑΒΒΑΤΗ.					
<p>ΕΠΙΛΟΓΗΣ</p> <p>Προς το κοινόν της Ελλάδος.</p> <p>Ἡ παροῦσα τερημερία θέλει ἐκδηλοῦσα τρεῖς ἐπιβάσεις κατὰ τριπλῆν, Πέντην καὶ Ὑβάρων τινος συνδρομῆ δι αὐτῆς προϋποθέσει καὶ ἑξῆς.</p> <p>Τριπλῆς ἥ. 12</p> <p>Επενταῖς ἥ. 8</p> <p>Τριμηνιαία ἥ. 3</p> <p>Ἀν δὲ τὸ κοινὸν ἑλληνικὸν καὶ μὰς συνδρομῆ θέλει ἐκδοθὶ τερημερία τρεῖς ἐπιβάσεις ὑπὸ τῆν αὐτὴν τιμῆν.</p> <p>Κατὰ τὴν πρώτην τριμηνίαν δεχομένη τὰς ἐπιδοτήσεις ἐκαστοῦ συνδρομητοῦ δωρεάν.</p> <p>Όστις τῶν Κυρίων ἐκ τῶν κοινῶν τερημερίων ἢ καὶ ἑ. ἄρθρῶν θεωρεῖται συνδρομητής.</p> <p>ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΣ</p> <p>Εἰς ἑκάστη ἐπὶ ἑν γὰρ ἐκ τῶν ἑξῶν ἐπιβαίσεων ἀλλὰ μὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φύλις ἡμεῶν καὶ ἡμεῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν καὶ ἐπεὶ καὶ τὴ ἀπορρητὴν ἀπορρητὴν ἀπορρητὴν ἡμεῶν καὶ ἡμεῶν. καὶ τῶν ἀνομιῶν καὶ ἐπεὶ καὶ τὴ ἀπορρητὴν ἀπορρητὴν ἀπορρητὴν ἡμεῶν καὶ ἡμεῶν. καὶ τῶν ἀνομιῶν καὶ ἐπεὶ καὶ τὴ ἀπορρητὴν ἀπορρητὴν ἀπορρητὴν ἡμεῶν καὶ ἡμεῶν.</p> <p>Ὅτι, ἐν ἀνομιῶν τῶν κοινῶν καὶ παρὰ τῶν ἑλλογιῶν, διὰ νὰ πιστῶν τῶν ἀνομιῶν! Ὅτι, ἐν ἀνομιῶν τῶν κοινῶν καὶ παρὰ τῶν ἑλλογιῶν, διὰ νὰ πιστῶν τῶν ἀνομιῶν! Ὅτι, ἐν ἀνομιῶν τῶν κοινῶν καὶ παρὰ τῶν ἑλλογιῶν, διὰ νὰ πιστῶν τῶν ἀνομιῶν! Ὅτι, ἐν ἀνομιῶν τῶν κοινῶν καὶ παρὰ τῶν ἑλλογιῶν, διὰ νὰ πιστῶν τῶν ἀνομιῶν!</p>					

Στην πρώτη σελίδα του οκτασέλιδου πρώτου φύλλου επεξηγείται η επιλογή του τίτλου της ως εξής: «Μαθόντες την παραγωγή της εκτυπώσεως του παρόντος φύλλου, ότι και άλλος εν Σύρω συνάδελφος προετίμησε αυτόν τον τίτλον, ον και ημεῖς ἀνυπερβίσαμεν —Σημιαί—, αναγκαζόμεθα προς αποφυγήν των εκ της συνωνυμίας συγχύσεων να βαπτίσωμεν την εφημερίδα ἡμῶν *Εὐβοίαις*». Η ὕλη της διακρίνεται για την ποιικιλία της και για την υψηλή της στάθμη: Περιελάμβανε αρθρογραφία πολιτική, κοινωνική, οικονομική, σχόλια, ειδήσεις, βιβλιογραφικό δελτίο, δικαστικές αποφάσεις και νομολογία, κριτικές θεάτρου, επιστολές αναγνωστών, επιφυλλίδες, και λίγες διαφημίσεις

Το πρώτο φύλλο περιέχει ακόμα: επιστολή του Γεωργίου Ν. Φιλάρτου «Προς τους κ.κ. αναγκαίους της ΕΥΒΟΙΑΣ», «Ειδήσεις Χαλκιδαικάι Διάφορα», «Δικαστικά», «Στατιστικὴ Νομῶν Εὐβοίας» και «Ἡμερολόγιον τῆς Εὐβοίας 1876». Ὅλα τα κύρια ἄρθρα εἶναι ἀνυπόγραφα, ἀλλὰ εἶναι γραμμένα ἀπὸ τον ἐκδότη Γεώργιο Ν. Φιλάρτου (1848-1929), ο οποίος, το 1878, με τὴν κήρυξη τῆς ἐπανάστασης στὴ Θεσσαλία ἐβρουε ἐδελοντῆς καὶ ἄφησε τὴν εφημερίδα τὸν στα χέρια του ἐξαδέλφου του Κωνσταντίνου Φιλάρτου. Ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας προέρχονται καὶ οἱ ἀναποκρίσεις του: «Ἐκ του δατέρου τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπανάστασεως». Ὁ ἴδιος υπῆρξε φανατικὸς υποστηρικτῆς τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας καὶ ἐνδουσιώδῆς πατριώτης, ὅπως δείχνουν καὶ τα θέματα των κυρίων ἄρθρων, λ.χ. «Γρηγορήτῃ» (αρ. φ. 2, 8 Ιαν. 1876), «Ἀσκηθόμεν πάντες εἰς τα ὄπλα» (αρ. φ. 14, 4 Απρ. 1876), «Αχολήθηκε ἐπίσης καὶ με το δέμα του Τύπου: «Περί του ἐν Ἑλλάδι Τύπου» (αρ. φ. 158, 11 Ιαν. 1879) κ.ά.

Ὅταν ἀναλαμβάνει ὡς συντάκτης ο δικηγόρος Νικόλαος Δ. Δημητριάδης, μετέπειτα δῆμαρχος Σκιάδου (1883) καὶ βουλευτῆς τῆς ἐπαρχίας Σκοπέλου (1895), κάνει τὴν ἀκόλουθη δήλωση: «Ἡ Εὐβοία καὶ ὑπὸ τὴν σύνταξίν μου, δὲν θα παρεκκλίνη τῆς οδοῦ ἢ κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε πενταετία ζωὴν τῆς ηκολούθησε», ἐνὸς λίγο ἀργότερα, τὸν Ἰούνιο 1880, ο Γ.Ν. Φιλάρτος στὸ μονόστιλο ἄρθρο του με τίτλο «Τοὶς φίλοις πελάταις» δηλώνει ὅτι θα εγκατασταθεῖ στὴν Ἀθῆνα. Ἐκτοτε ἐμφανίζεται ὡς συνεργάτης ο Ἀναστάσιος Ζήσης, με ἐπιφυλλίδα στὴν πρώτη σελίδα. Θέματά του «Σύγκρισις ἀνδρῶς καὶ γυναικῶς» (αρ. φ. 229, 19 Ἰουν. 1880), «Περί Δημοκρατίας» (ἀπὸ τὸ φ. 236, 8 Αὐγ. 1880 καὶ σε συνέχειες) κ.ά. Τέλος,

υποψηφιότητα του μητροπολίτη Κιτίου Κύριλλου Παπιδόπουλου για τον αρχιεπισκοπικό θρόνο. Λόγω της επιθετικής αρθρογραφίας του, τόσο ο ίδιος ο Καταλάνος όσο και ο Περικλῆς Μιχαηλίδης καταδικάστηκαν επανειλημμένα σε φυλακίσεις και πρόστιμα, εξαιτίας των οποίων η εφημερίδα δέκοκο κατά καιρούς την έκδοσή της. Όταν πέθανε ο ιδρυτῆς τῆς Περικλῆς Μιχαηλίδης, το 1905, ἀνέστειλε οριστικὰ τὴν ἐκδόσή της με διάταγμα του Βρετανοῦ Ὑπατου Ἀρμοστή, ὕστερα ἀπὸ καταδικητὸ του Νικόλαου Καταλάνου σε φυλακίση για λιβελογραφία.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ. ΒΒ. ΒΚΜ. ΙΑΜ.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, τ. Β', σ. 233-277.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Εύβοια

Εφημερίς ποικίλης ὕλης. Χαλκίδα. 1 Ιαν. 1876 - 1 Μαΐου 1881. αρ. φ. 1-271. Συντάκτης: ο Γεώργιος Ν. Φιλάρτος και ἀπὸ τὸ φ. 220 (17 Απρ. 1880) ο Νικόλαος Δ. Δημητριάδης. Εβδομαδιαία (Πέμπτη), τετρασέλιδη / οκτασέλιδη, διαστάσεων 35x25 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 9 δρχ. «Τύποις Εὐβοίας».

ένα επαρχιακό τοπικό περιοδικό, που θα διατηρήσει όλον τον τοπικισμό του, και που θα δουλέψει σκληρά για το πνευματικό έμπνημα της περιοχής του». Εντύπωση κάνει αυτή η ολιγόλογη αναφορά στα δεινά της Κατοχής. Μόνο στο φ. 9 (Δεκ. 1942) θα δημοσιεύσει στην τέταρτη σελίδα ανακοινώσεις της Ιταλικής Στρατιωτικής Διοίκησης, ουδέν άλλο για την κατοχή της Ελλάδας από τους Ιταλο-Γερμανούς.

Κείμενά τους θα δημοσιεύσουν στις σελίδες οι: Νίκος Παπαγεωργόπουλος («Χαλκίδα», αρ. τχ. 1), Ανδρ. Ιω. Ζώντος («Χαλκίδα - Αρτάκη - Παχιά - Τριάδα - Μακρुकάπα - Ατταλη», αρ. τχ. 3), «Κωστής *Παλαμάς», αρ. τχ. 12, Μάρτ. 1943· «Πολεμικά διηγήματα: Χριστούγεννα ξεμερώνοντας», αρ.

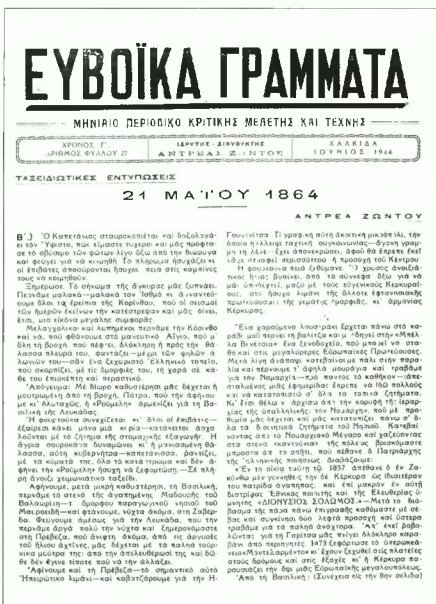
Σκούρας («Ο Τραυλαντώνης στη Χαλκίδα», αρ. τχ. 16), Θωμάς Ξαφάς [«Η κριτική του βιβλίου: Ν. Παπαγεωργόπουλου, Καίμη (ποίηματα)», αρ. τχ. 18], Γιάννης Σκαρίμπας («Η πνευματική Επαρχία», αρ. τχ. 25), Φοίβος Δέλφης («Η Διχτατορία της τέχνης», αρ. τχ. 31), Α. Αναπλιώτης («Αι νέα Αθήνα εις την Χαλκίδα», αρ. τχ. 50-51) κ.ά.

Η μορφή και η διάταξη της ύλης είναι φροντισμένες. Έχει ποικιλία θεμάτων: κριτική βιβλίου, ποιήματα, ειδήσεις και σχόλια, θεωρητικά άρθρα, επιστολές, διαφημίσεις. Μπορεί να λεχθεί ότι κάλυπτε κατανοητικά τις πνευματικές ανησυχίες της Κρατοχικής και Εμφυλιακής Χαλκίδας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ: ΔΒΧ, ΕΒΕ, Ιδιωτική συλλογή Θεοδόση Δασκαλόπουλου, Ιδιωτική συλλογή Ορέστη Θρ. Παπαστρατή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Ι. Φουσάρας, *Ευβοϊκή Βιβλιογραφία*, Αθήνα 1958, λ/α 2412.

ΧΑΡΑΛ. ΔΗΜ. ΦΑΡΑΝΤΟΣ

Ευβοϊκός Κήρυξ

Εφημερίς πολιτική, Χαλκίδα, 13 Ιαν. 1872-20 Δεκ. 1873, αρ. φ. 1-102. Συντάκτης-διευθυντής: Π. Καραβελόπουλος [το όνομά του δεν αναγράφεται. Η πληροφορία προέρχεται από επιστολή του Δ.Α. Βλαχόπουλου, δικαστικού κλητήρα προς τον *Ευβοϊκό Κήρυκα* (αρ. φ. 41, 19 Οκτ. 1872), όπου σημειώνεται ότι: «Ο Συντάκτης - Διευθυντής του "Ευβοϊκού Κήρυκος" Π. Καραβελόπουλος θηρέει προ πολλού τον δέσπο του Γραμματίου του εναντίω Πρωτοδικείου». Μότο: «Ελευθέρου γαρ ανδρός τ' αληθή λέγειν». Εβδομαδιαία (Πέμπτη), τετρασέλιδη, διαστάσεων 40x30 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 40 δρχ. «Τύπος *Ευβοϊκού Κήρυκος*».

Στην πρώτη σελίδα του πρώτου φύλλου δημοσιεύεται το κύριο άρθρο με τίτλο: «Διά τι εκδιδόμεν εφημερίδα» στο οποίο αναφέρεται ότι «Είς την έκδοσιν ταύτης μας παρώντων εν γένει μεν η ιδέα του κοινού της Πατρίδος συμφερόντος, ιδιά δε η φωνή του Ευβοϊκού Λαού». Στην τέταρτη σελίδα του δεύτερου φύλλου ειδοποιούνται οι αναγνώστες ότι: «Οι κρατησάντες το α' και β' φύλλο θεωρούνται υποχρεωτικώς Συνδρομηταί μας».

Η αρθρογραφία της πρώτης σελίδας συνήθως ανυπόγραφη, ασχολείται με τα πολιτικά πράγματα της εποχής, τις εκλογές, τα δικαστήρια, τις σχέσεις των πολιτικών (με τίτλο «Ο ακατονόμαστος Συνεταιρισμός» αναφέρεται, λ.χ. στη συμφιλίωση Δ. Βούλγαρη και Αλ. Κομμουνδούρου, αρ. φ. 3, 28 Ιαν. 1872). Παρόμοια ανυπόγραφη αρθρογραφία για τοπικά ζητήματα βρίσκεται σε άλλα φύλλα, όπως

τχ. 21· «Ο καθένας του χρέος του», αρ. τχ. 32), Γεώργιος Ζήσης («Η Χαλκίς», αρ. τχ. 5), Γ.Ι. Φουσάρας («Το πνευματικό μας 1942», αρ. τχ. 9· «Ο μεγάλος νεκρός της Ελλάδος: Κωστής Παλαμάς», αρ. τχ. 12), Τάκης Γιαννακόπουλος («Η γυναικα και οι καιροί», αρ. τχ. 10, σε αρκετές συνέχειες), Κ. Καρδαίος («Η γυναικα του Καίσαρος, γνήσιο παιδί του Γιάννη Σκαρίμπα», αρ. τχ. 13), Καλλιόπη Σκαρίμπα [«Σκίτσο (ποίημα γραμμένο για την ωραία και διανοούμενη κυρία Κατίνα Σταϊκίδη)», αρ. τχ. 15], Γ.Κ.

σδη η προσπάθεια αυτή με τον Ευβοϊκό Κήρυκα. Ατυχώς διάφορα γεγονότα μας εξηνάγκασαν να διακόψωμε την έκδοσιν και των δύο τούτων φύλλων. Ήδη μετά πάροδον μιας εννεαετούς στερήσεως πάσης ελευθερίας, [...], εδωθήσαμεν καθήκον να επαυκεδώσωμεν τον Ευβοϊκό Κήρυκα». Ταυτόχρονα, στην ίδια σελίδα εκδέτε «Το πρόγραμμα μας».

Τα θέματα που απασχολούν τον εκδότη είναι κυρίως τα προβλήματα της καθημερινότητας και η ακρίβεια στη δύσκολη εκείνη περίοδο. Ένα άρθρο του συνεργάτη Δ. Βασιλείου, δικηγόρου, με τίτλο: «Οι «Λαϊκοί αγώνες» του Κ.Κ.Ε.» (αρ. φ. 4, 10 Ιαν. 1946), προκάλεσε αντιδράσεις και στο φ. 6 (1 Μαρτ. 1946) δημοσιεύεται απάντηση του αρθρογράφου με τίτλο: «Απάντηση στη «Λευτεριά»». Στο ίδιο φύλλο υπάρχει διστήλη σύντομη καταγγελία του Σπυρόπουλου, για την απόπειρα δολοφονίας του, με τίτλο «Επιλήσμονες του καθηκοντος». Στα φύλλα που ακολουθούν τις ταραγμένες ημέρες του Γεφυλλίου και μετά, ο Ευάγγ. Σπυρόπουλος με τον καιρίο λόγο του καυτηριάζει πράξεις του κράτους, ελέγχει κοινωνικές αδικίες, διατυπώνει προτάσεις για την ανάπτυξη της Εύβοιας, όπως: «Στο θωμό της πατρίδος», «Η ηθική κρίσις», «Κομματικά παρωπίδες», «Η λαϊκή εντολή», «Ο τρίτος γύρος», «Εμπρός διά την απολύμανσιν», «Οι εκπρόσωποι του λαού», «Η αυγή χαράζει», «Στον πόνο της υπαίδρου», «Η αύξησις της αγροστικτής δυναμείως», «Το δόγμα Αϊ-ξενχίουσερ», «Οι αγρότες και η Αγροτική Τράπεζα», «Τι θα γίνουν τα παιδιά μας;», «Τουρισμός - Τουριστική Επιτροπή», «Η Χαλκίδα σε ένα καλό δρόμο πνευματικής ανόδου» κ.ά.

Ανάμεσα στους αρθρογράφους είναι οι Ν.Β. Μάλλιος (δικηγόρος), Θρ. Κέτσογλου, Δ. Αγγ. Μαρμαράς (δικηγόρος), Κ. Καλλίας (βουλευτής), Χρ. Καλύβας (ιεροκήρυξ), Π. Παπαστεργιάδης (φυσικός), Θ. Θεοχάρης (δικηγόρος), Σπ. Δεμεσσάς, Β. Επιδιμάδης, Τάσος Ζάππας, Δ. Χρ. Σέττας, Ελ. Μεν. Ιωαννίδης κ.ά.

Από τον Σεπτέμβριο 1948 (αρ. φ. 83) εμφανίζεται στην πρώτη σελίδα το χρονογράφημα, μονόστυλο, με τίτλο «Από τη ζωή» και υπογραφή «W.», και θέματα ποικίλα: «Τα παστούρα», «Παλιά και καινούργια Χαλκίδα», «Το τηλέφωνο», «Το ενοικιοστάσιο», «Αποκρηάτικα», «Τοπικές αναμνήσεις» κ.ά. Μετά το 1950 δημοσιεύονται λίγα χρονογραφήματα, γιατί αντικαθίστανται από επιφυλλίδες, που έχουν πολύ συχνά ως θέμα ταξιδιωτικά κείμενα, αρχαιολογικά και γλωσσικά προβλήματα.

Ανάμεσα στους συντάκτες τους είναι οι αιδεσ. Σπ. Αθανασίου, Αγγελική Ανδρειομένου, Θ. Θεοχάρης, Αγγ. Ριτσώνης, Ελ. Μεν. Ιωαννίδης, Γ.Ι. Φουσαράς, Σπ. Κοκκίνης, Β.Σ. Συναπίδης. Το χρονογράφημα εμφανίζεται πάλι το 1967 και κρατάει έως το κλείσιμο της εφημερίδας το 1970, αλλά με υπογραφή άλλου: «Εσπ.» ή «Επς». Το πρώτο ανέκδοτο ποίημα του Σπ. Δεμεσσά, «Οι δουλεντάδες», δημοσιεύεται στο φ. 357 (23 Απρ. 1957) και ακολουθούν «Το δάκρυ», «Θυμίσου...», «Ταξίδι» κ.ά.

Η διάταξη της ύλης ακολουθεί τη μορφή και τη φόρμα των άλλων τοπικών εφημερίδων της εποχής. Τυπώνεται στη Χαλκίδα και οι τυπογράφοι με τα μέσα που διαθέτουν διατηρούν μία απλή και καθαρή διάταξη, χωρίς πολλά γυρίσματα στη δεύτερη σελίδα, με ποικιλία γραμμάτων. Το κύριο άρθρο είναι πάντα αριστερά (κατά τον αναγνώστη), συνήθως δίστυλο, και με μεγάλα γράμματα για να διαβάζεται εύκολα. Το υπογράφει πάντα ο διευθυντής. Αξιοδαύμαστη είναι η κοινωνική και πολιτική ευαισθησία του, αλλά προκαλεί απορία η σκληρή αντιμετώπιση των αντιπάλων του. Ο Ευάγγ. Π. Σπυρόπουλος εξάσκησε το δικηγορικό επάγγελμα από το 1927 έως το 1962, όταν πήρε σύνταξη. Γενικά είχε πλούσια κοι-

ωνική δράση: από την ηλικία των 30 ετών εκλεγόταν δημοτικός σύμβουλος του Δήμου Χαλκιδίδων υπήρξε πρόεδρος του Ροταριανού Ομίλου Χαλκίδος, της Δημόσιας Βιβλιοθήκης Χαλκίδος, του Ταμείου Προνοίας Δικηγόρων, της Εργατικής Εστίας, της Επιτροπής Σύνταξης Μητρώων του Δήμου Χαλκιδίδων και δημοσιογράφησε επί 30 χρόνια. Τέλος, στο φ. 769 (26 Φεβρ. 1970), αφού πέρασε τα 70 χρόνια, καταχωρίζει ανυκοίνωση, στο κέντρο της πρώτης σελίδας, για την οριστική διακοπή της έκδοσης του *Ευβοϊκού Κήρυκος* και ευχαριστεί τους συνεργάτες και αναγνώστες του για τη συμπαράσταση και εκτίμησή τους προς το πρόσωπό του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΧ, ΕΕΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ι.Β. Παπαργηγόριου, *Η σημερινή Χαλκίδα*, Χαλκίδα 1953, σ. 66· Γ.Ι. Φουσάρας, *Ευβοϊκή Βιβλιογραφία*, Αθήνα 1958, λ/α 1880, 2520· Βλ. Παπαργηγόριου, «3000 φύλλα του Π.Β. Σταθός στην ιστορία του Επαρχιακού Τύπου», εφ. *Πανευβοϊκόν Βήμα*, 25 Μαΐου 2000, σσ. 19, 21.

ΧΑΡΑΑ, ΔΗΜ. ΦΑΡΑΝΤΟΣ

Ευβοϊκός Λόγος

Μηνιαία Επιθεώρηση Κριτικής, Μελέτης και Τέχνης - Όργανο Ευβοίων Λογοτεχνών, Χαλκίδα, Μάρτ. 1958-1965, αρ. τχ. 1-83/84. Διευθυντής: Θ.Σ. Δασκαλόπουλος (έως το τχ. 74/76, Απρ./Ιούν. 1964). Επιτροπή Ευβοίων Λογοτεχνών (αρ. τχ. 77/82, Δεκ. 1964 και αρ. τχ. 83/84, 1965). Αρχισυντάκτης: Σπύρος Κοκκίνης (έως το τχ. 21/22, Νοέ./Δεκ. 1959). Μηνιαίο, με συνεχή σελιδαρίθμηση για κάθε έτος, διαστάσεων 29x21 εκ. Τιμή τεύχους: κυμάνθηκε από 4 έως 5 δρχ. Τυπογραφείο: Χουμούζη Θεοφανίδη, Χαλκίδα (αρ. τχ. 1-10). Αθναναίου Κούκουρα, Χαλκίδα (αρ. τχ. 11-21/22), Ν. Μαυριδί, Αθήνα (αρ. τχ. 23/24-83/84).

Ήταν το δεύτερο από τα πολύ καλά περιοδικά που κυκλοφόρησαν στην Εύβοια και για την Εύβοια (πρώτο τα **Ευβοϊκά Γράμματα* 1942, και τρίτο το **Δεσμός* 1961). Σε ένα δίσηπλο στον πρώτη σελίδα του πρώτου τεύχους, ο διευθυντής Θ.Σ. Δασκαλόπουλος, με τον τίτλο «Πορεία», διαγράφει την επιδίωξη του περιοδικού: «Ωστόσο στον τραχύτατο δρόμο μας εμείς ξεκινάμε φωτωμένοι μ' ελπίδες και αισιοδοξία, με την αγάπη πρώτα στο νησί μας και τη διάθεση επίμονης προσπάθειας να βοηθήσουμε στη την πνευματική του άνοδο [...]. Καλούμε τους διανοητές μας, στον ελεύθερο στίβο του περιοδικού μας, να γίνουν οι πρωτοπόροι στην έρευνα των προβλημάτων του Ευβοϊκού λαού», για να γράψει (α κολοιδα στο προτελευταίο τεύχος του περιοδικού (αρ. 77/82, Δεκ. 1964, σ. 72): «Το πε-

ριοδικό μας, διεξάγοντας οικονομικό αγώνα μέσα στον στίβο των εντύπων και τον σκοπό να διατηρήσει τη φωνή της ανεξαρτησίας του, αναγκάζεται να "συμπτυχθεί" από της πλευράς των σελίδων του μέχρι να ξεπεράσει την κρίση του για να επιβιώσει πνευματικά». Δυστυχώς η κρίση δεν ξεπεράστηκε και η τόσο επιτυχημένη πορεία του σταμάτησε στο τχ. 83/84 (1965).

Από τους συνεργάτες του αναφέρονται οι Γιάννης Σκαρίμπας, Θ. Θεοχάρης, Γάσος Ζάπτας, Σπ. Κοκκίνης, Γιάννης Γκίκας, Δ. Δεμερτζής, Δ. Χρ. Σέτας, Γάσος Παπαποστόλου, Γ. Καρανικόλας, Θ.Σ. Δασκαλόπουλος, Αγγελική Ανδρειωμένου. Τίκης Μαστροδημήτρης, Γ.Ι. Φουσάρας, Γ. Τσούτης, Λόλος Δημητρίου, Ν.Ξ. Καραπας, Γ. Αφέντρας, Γ.Δ. Γιαννάκης, Γ. *Βαλέτας, Γ. Γάτος, Γιάννης Αναστασόπουλος, Ρένος Αποστολίδης.

Η μορφή και η διάταξη της βλάν είναι απλή και επιτυχής. Τις σελίδες του κλύπτουν χρονογραφήματα, μελέτες, σχόλια, ποιήματα, κριτική διδλιού, διαφημίσεις κ.ά. Από τα δημοσιευθέντα άρθρα και ποιήματα ενδεικτικά αναφέρονται: Γιάννης Σκαρίμπας («Τα πουλιά με το λάστιχο», Μάρτ. 1958), Θ. Θεοχάρης [*«Ευβοϊκές μορφές», Μάρτ. 1958· «Τα*

εκατοντάχρονα του Ευβοϊκού Τύπου», σε 24 συνέχειες από το τχ. 7 (Σεπτ. 1958) έως το τχ. 52/55 (Ιούν./Σεπτ. 1962), συνεργασία την οποία διέκοψε ο επελθών θάνατος του συγγραφέα, του ανθρώπου που γνώριζε περίπου τα πάντα για τον Ευβοϊκό Τύπο και είχε αρχείο του]. Γ.Δ. Καρανικόλας («Η γλώσσα των Αρτακιανών Ευβοίσις», Μάρτ. 1958), Γιάννης Γκίκας («Από την Ευβοϊκή πνευματική κίνηση του 1959», Νοέ./Δεκ. 1959), Γ. Βαλέτας («Ο Παπαδιαμάντης στη Χαλκίδα», Δεκ./Φεβρ. 1961), Γ.Ι. Φουσάρας («Διάσημοι αρχαίοι Ευβοίσις», Μάρτ./Μάιος 1961), «Επισκόπηση του 1965: Μία επέτειος - Ηθική κρίση - Πάλη» (αρ. τχ. 83/84. 1965) κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΧ. Ιδιωτική συλλογή Θ.Σ. Διασκαλόπουλου, Ιδιωτική συλλογή Ορέστη Θρ. Παπιαστράτη, Ιδιωτική συλλογή Χ.Δ. Φαράντου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Ι. Φουσάρας, *Ευβοϊκή Βιβλιογραφία*, Αθήνα 1958, λ/α 3392.

ΧΑΡΑΛ. ΔΗΜ. ΦΑΡΑΝΤΟΣ

Ευθύνη

Φυλλάδιον Προβληματισμού της Νεότητος, Αθήνα, Ιαν. 1961 - Νοέ./Δεκ. 1966, αρ. τχ. 1-53 και Ιαν. 1972 έως σήμερα [2005], αρ. τχ. 54-408 [Δεκ. 2005]. Ιδρυτής-διευθυντής: Κ.Ε. Τσιρόπουλος. Την περ. Α' είναι μηνιαίο (κυκλοφορεί στις 20 κάθε μήνα), συνήθως ενός τυπογραφικού, συνεχούς αριθμησης, διαστάσεων 28x17 εκ., με πολύ προσεγμένη τυπογραφική εμφάνιση και κοσμήματα. Με την ολοκλήρωσή του ο κάθε τόμος προσφερόταν με ένα ένθετο χαρτακιό, αριθμημένο και υπογεγραμμένο από τον καλλιτέχνη. Διενέμετο δωρεάν, αλλά υπήρχε και η ένδειξη: «Προαιρετική εισφορά υποστηρικτών δρχ. 100». Την περ. Β' εκδότες-ιδιοκτήτες είναι ο Αντώνης Χ. Τσακίρης και ο Κ.Ε. Τσιρόπουλος. Διευθύνεται από επιτροπή, με υπεύθυνο έκδοσης τον Κ.Ε. Τσιρόπουλο. Άλλοι υπότιτλοι: *Φυλλάδιο Νεοελληνικού Προβληματισμού* (1972-1987)· *Περιοδικό Ελευθερίας και Γλώσσας*. Μηνιαίο, διαστάσεων 23,5x15 εκ. Η λιτή και καθαρή αισθητική εμφάνιση, συνδυασμένη με τη μονοτυπική εκτύπωση, υπάρχει και στη δεύτερη περίοδο. Το εξώφυλλο κάθε τεύχους κοσμείται με χαρτακιό, σκίτσο ή σχέδιο γνωστού έλληνα ή ξένου καλλιτέχνη. Επίσης, με την ολοκλήρωσή του ο κάθε τόμος προσφέρεται με ένθετο χαρτακιό, αλλά όχι αριθμημένο και υπογεγραμμένο. Τιμή τεύχους: αρχικά 10 δρχ. το μόνο τεύχος και 20 δρχ. το διπλό και σήμερα 3,5 και 6 ευρώ αντίστοιχα. Ετήσιες συνδρομές: αρχικά 150 δρχ. και σήμερα 35 ευρώ. Το πρώτο φ. του 1961 τυπώθηκε δωρεάν από τους Αλέξ. και Ευ. Παπαδημητρίου του αθηναϊκού εκδοτικού οίκου «Αστήρ». Τυπογραφείο: αρχικά του Γρ. Κ. Παρισιάνου (μονοτυπία), σήμερα των Μαυρομαμάτη-Κελέμηση (offset), εκδ. Κοράλι, Βίλλιας

Πενταγώνου Π. Αγ. Ανάργυροι, Γραφεία: Βιβλιοπωλείο των «Εκδόσεων των Φίλων», Πανεπιστημίου 10, Αθήνα.

Στην πρώτη περίοδο τα λογοτεχνικά κείμενα καταλαμβάνουν μικρό χώρο και οι άλλες συνεργασίες -σχόλια, δοκίμια, συνεντεύξεις- είναι επίσης σύντομες. Διακρίνονται όμως για τις μαχητικές θέσεις τους που υπερασπίζονται έναν χριστιανικό κοινωνισμό, με αρκετά ριζοσπαστικές αντιλήψεις για την πολιτική και την πνευματική ζωή, αλλά με έμφαση στην άρνηση των ιδεολογικών άκρων και ιδιαίτερα του σοβιετικού κομμουνισμού.

Στη δεύτερη περίοδο, που πρέπει να σημειωθεί ότι εγκαινιάζεται κατά τη διάρκεια της δικτατορικής διακυβέρνησης, υπάρχει μια ακόμα μεγαλύτερη ανοχή ως προς τους συνεργάτες ή τα κείμενα που δημοσιεύονται, με προϋπόθεση ότι εκφράζουν τον φιλελεύθερο δημοκρατικό χώρο ή τον δημοκρατικό σοσιαλισμό. Η ύλη του προέρχεται από ποιήματα, μικρά πεζά και δοκίμια γνωστών συγγραφέων, αρχικά

ΕΥΘΥΝΗ

ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ ΕΚΤΟ • ΙΟΥΝΙΟΣ 1972

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ι. Ν. ΘΕΩΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ: Άδός και Γάμος
ΜΙΓΕΛ ΝΤΕ ΟΥΝΑΜΟΥΝΟ: 'Η όρεση της άκαρπης
ΚΩΝΣΤ ΤΣΑΤΟΥ: Έπιστολή ενός «πονηρικού» νέου
προς ένα «προσδοκώμενο» - Έπιστολή δεύτερη
ΛΑΜΠΕΡ ΚΑΜΥ: Το «έλεος» του Μισουά
Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΠΟΥΛΟΥ: «Από Θεσσαλονίκης»
ΣΤ. ΣΠΕΝΤΕΡ: Άστική Ελευθερία - Κομμουνιστική Ελευθερία
ΜΕΝΑ ΔΗΜΑΧΗ: Τελείωνος
ΜΑΡΣΕΛ ΠΡΟΥΣΤ: Ο θάνατος των κατέδρακων των
ΓΚΕΟΡΓΚ ΤΡΑΚΛ: Πέντε κομμάτια
ΚΩΣΤΑΣ Ε. ΤΣΙΡΟΠΟΥΛΟΥ: Οι «έτσι μας» και οι άλλοι

ΠΡΟΣΕΝΑΤΟΛΕΞΜΟΙ
Στέλιος - Κριτική Σημείωματα - Είδηση

Επιμελητής Κ. Γεωργαντάκης

της γενιάς του '30 και αργότερα νεότερων, όπως και από μικρά μελετήματα ξένων, συνήθως αποσπάσματα από ευρύτερες μελέτες τους. Στις πίσω σελίδες, με την ένδειξη «Προσανατολισμοί» καταχωρούνται σχόλια, κριτικά κείμενα και ειδήσεις που επισημαίνουν θετικά ή αρνητικά τρέχοντα πολιτισμικά γεγονότα. Η ήπια αλλά εμφανής υποστήριξη της αντιδικτατορικής στάσης πολλών διανοουμένων στις αρχές του 1970 δημιούργησε έναν νέο κύκλο συνεργατών αλλά και νέες προσδοκίες στην εκδοτική ομάδα της. Τόσο στο προγραμματικό άρθρο, του 1972, όσο και σε άλλα περιεμβατικά σχόλια σε επόμενα τεύχη, ο Κ.Ε. Τσιρόπουλος τόνισε την ανάγκη να αναλάβουν οι νέοι διανοούμενοι έναν ηγετικό και οδηγητικό ρόλο απέναντι στο ηθικό κενό που κυριαρχεί σε όλο το φάσμα της δημόσιας ζωής. Πιστεύοντας στις δυνατότητες απύπνισης των εθνικών αρετών που ενυπάρχουν στον νέο ελληνισμό, υπερασπίστηκε τη συλλογική καλλιέργεια, μέσω της εθνικής παιδείας. Συναίμα, υπογράμμισε τον αποστολικό χαρακτήρα που οφείλει να έχει η πολιτική και η διάνοηση, αποφεύγοντας την εκμετάλλευση της αμάθειας και απάδειας του λαού να αναλάβει να βοηθήσει στην εξύψωση και στον εξευγενισμό του φρονιμωτός του. Αξιοπρέπεια, ελευθερία και ισοροπημένη οργάνωση της κοινωνικής ζωής είναι το τρίπτυχο που συχνά επανέρχεται στον προβληματισμό του.

Ανάμεσα στους συνεργάτες εμφανίζονται και οι Μαν. Ανδρόνικος, Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ, Τάκης Βαρβιτσιώτης, Γ. Δασκαλάκης, Ν.Κ. Λούρος, Π. Κανελλόπουλος, Χρ. Μαλεβίτσας, Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, Σπ. Πλασκοβίτης, Μιχ. Στασινόπουλος, Κ. Τσάτσος.

Κυκλοφόρησαν επίσης τα *Τετράδια της Ευθύνης*, αυτοτελείς εκδόσεις αφιερώματα σε ελληνες λογοτέχνες και συγγραφείς. Η φωτοτυπική επανέκδοση των τ. 1-5 φέρει αυθεντική ενυπόγραφη ευλογογραφία του Γ. Βαράμους.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ (πλ. σ.), ΕΛΙΑ, ΣΝΒΦ/ΦΣΠΑ, ΤΜΝΕΣ/ΑΠΘ, ΣΝΕΦ/ΠΙ. Επίσης, φωτοτυπική επανέκδοση, τ. 1-5 (1961-1966), Αθήνα, 1987

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αντρ. Ιατρίδης - Κ.Ε.Τσιρόπουλος, *Ενρρητήριο συνεργατών-θεμάτων*, τ. 1-10 (1971-1981), 1982, και τ. 11-20 (1982-1991), Αθήνα 1993· Μάρθα Καρπόζηλου, *Αφιέρωματα περιοδικών, Συμβολή στην καταγραφή τους (1880-1980)*, Αθήνα 1982, σ. 324-326· «Αφιέρωμα στον Κ.Ε. Τσιρόπουλο», π. Γραφή (Λάρισα), τχ. 7 (Ιαν.-Φεβρ. 1990)· *Λογοτεχνικά περιοδικά. Πληροφοριακό Δελτίο. 1997-1998*, Αθήνα, ΕΚΕΒΙ/Υπουργείο Πολιτισμού, 1998.

ΑΛΕΞΗΣ ΖΗΡΑΞ

Ευνομία
Εφημερίς πολιτική και των ειδήσεων. Εκδίδεται κατά ψήσαν Τετάρτη, Λαμία, 9 Φεβρ. 1877-1884. Ιδρυτής-εκδότης: Γεώργιος Π. Μαρινόπουλος. Συντάκτες: Ιωάννης Μελετιώ Γεωργιάδης. Επαμειβνώνδας Δημοσουλίας και Ν. Ζητουναίτης. οι οποίοι, πλην του Δημοσουλία, απεχώρησαν πολύ σύντομα από τη σύνταξη. Εβδομαδιαία, τετρασελίδη, δίσηλη και πυκνοτυπωμένη, διαστάσεων 35x25 εκ. «Συνορμητή προσηλυτωία. Η συνδρομή είναι ετήσια: Εν Λαμία δρχ. νέα 7, εκτός αυτής δρχ. 8. Τιμή καταχωρίσεως δι' έκαστον στίχον λεπτά 40. Δι' εκάστην ειδοποίησιν δρχ. 5. Λι διατριβαί πληρώνονται κατ' αποκοπήν». Είχε δική της τυπογραφία. Γραφεία: «επί της εν Λαμία πλατείας της Ελευθερίας».

Η εφημερίδα διακήρυξε ότι «Οι συντάκται της «Ευνομίας», τας προσωπικότητας [πολιτικούς] περιφρονούντες, θέλουσι αντιπαρέρχεσθαι αυτών πάντοτε, εις όλον δε το κοινόν συμφέρον αφορούς, εξαιρετικην παρέδωξιν τω νόμω προστασίαν, βέβαιον όντες ότι η «Ευνομία» είναι η μόνη υσφαλής των πολιτειών άγκυρα και ακριβής γνώμων της των εθνών προκοπής και ευοδούσεως. Το τελευταίον μάλιστα έσεται το απαρασάλευτον αυτών εν τη δημοσιογραφική πορεία των σύμβολων». Έχει τα-

κτικές «παραφυλλίδες» (επιφυλλίδες) και μόνιμες στήλες, όπως «Εσωτερικά», «Πολιτικών Δελτίον», «Ειδήσεις», «Διατριβάι», «Θεσσαλικά» κ.ά. Παρέχει επίκαιρη πληροφόρηση, καταχωρίζει στις στήλες της τοπικές και γενικές ειδήσεις. Συχνή ήταν η αναφορά της στον «αλύτρωτο» ελληνισμό και τη συμπεριφορά των Τούρκων. Συμβουλεύει, υποδεικνύει, ελέγχει, νοουδετεί ιδιώτες και άρχοντες και γενικά ανταποκρίνεται στην αποστολή του Τύπου ως τετάρτη εξουσία.

Για την *Ευνομία* ο Τάκης Λάππας έγραψε τα εξής: «Καινούργια στοιχεία, καλοτυπωμένη, με σωστή και σχεδόν σταθερή διάταξη της ύλης της. Ύστερα, ύψος συγκρατημένο και ευγενικό χωρίς προσωπικές επιθέσεις και βίαιη αρδουργαρία, με εξακριβωμένες ειδήσεις κι' ανταποκρίσεις, είναι γραμμένο σε γλώσσα, που αποδειχίνει πως οι συντάκτες της την κατείχαν και την χειρίζονταν όσο λίγοι στον καιρό τους. Και τη μορφή της αυτή και το ήθος της τα κράτησε ως το τελευταίο της φύλλο [...] Υπήρξε όχι μόνο η αξιολογότερη ελληνική εφημερίδα της εποχής αλλά και η καλύτερη από πολλές αθηναϊκές κατά το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (9 Φεβρ. 1877 - 3 Μαρτ. 1884, με πολλά κενά), ΕΒΕ (ελλ. σ.), ΙΑΛ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Τάκης Λάππας, *Ρομειώτικος Τύπος 1821-1880*, Αθήνα 1959, σ. 146-152 Δ.Θ. Νάτσιος, *Κατάλογος Εφημερίδων και περιοδικών της Λαμίας, 1852-1979*, Λαμία, 1979, σ. 8· Ιωάννα Θ. Αλαμπάνου - Δ.Θ. Νάτσιος, *Φθιωτικός Τύπος (1852-1999)*, Λαμία 2001, σσ. 6, 11, 16.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΝΑΤΣΙΟΣ

Ευνομία

Λιμνή Βαδέος Σάμου, 23 Μαρτ. 1895 - 27 Ιουν. 1900, αρ. φ. 1-265. Διευθυντές και συντάκτες οι νομικοί Σωκράτης Ιωαννίδης και Ηρακλής *Θαλασσινός, δικαστικοί και μετέπειτα βουλευτές. Υπεύθυνος συντάκτης: Γεράσιμος Βάλασμος, καθηγητής στατιστικής στην Πορφυριάδα Σχολή Καρλοβασίον. Άδεια για την έκδοση της παραχωρήθηκε με το διάταγμα του ηγεμόνα Αλεξάνδρου Καραθεοδωρή στις 11 Οκτ. 1894 και παράταση της προθεσμίας για την έναρξη της έκδοσης με το διάταγμα του Γεωργίου Βέρουβις στις 16 Φεβρ. 1895. Κυκλοφορούσε μία φορά την εβδομάδα (Πέμπτη) αντί δύο, όπως είχε αναγγελθεί αρχικά, «δια το ευάριθμον των εργατιών» και «το γλιίσχρον του μισθού», ενώ «το ευάριθμον των συνδρομητών» δεν βοηθήσει στην ίδρυση ιδιωτικού τυπογραφείου. Η τιμή του τετρασελίδου μεγάλου σχήματος (46x33 εκ.) ανερχόταν σε 1 γρόσι. Η ετήσια συνδρομή (προσληρωτέα) στη Σάμο στοιχίζει αρχικά 50 γρόσια και στο εξωτερικό 15 φράγκα, κατόπιν, από το φ. 105 (27

Μαρτ. 1897), 41 γρ. και 12 φρ. αντίστοιχα. Τιμή δημοσιεύσεων ανά стихό: 1 γρόσι. Τυπωνόταν στο ηγεμονικό τυπογραφείο.

Πρόκειται για τη δεύτερη ιδιωτική σαμιακή εφημερίδα από την ανακήρυξη της Σάμου σε ηγεμονία, μετά τη βραχυβία *Αλήθεια του Θεμιστοκλή Στεφαννίδη. Έρχεται να καλύψει το κενό ενημέρωσης που δημιουργήθηκε μετά από τη διακοπή της ημεπίστημης εφ. *Σάμος – την επίσημη κυβερνητική αρδουργαρία κάλυπτε στο εξής η *Εφημερίς της Ηγεμονίας Σάμου* (1894-1912). Εφημερίδα αρχών, υπέρμαχος της παράδοσης, με την έμφυση «να υποβοηθήσει την κοινή γνώμη επ' αγαθώ της πολιτείας», συντάσσεται σε λόγια γλώσσα, απευθυνόμενη κυρίως στο εγγράμματο κοινό της σαμιακής ελίτ. Με τη συνείδηση ότι η «δημοσιότητα αποτελεί την τετάρτην εξουσίαν παντός Κράτους», αλλά και ότι μία «εφημερίς σφόδρον, σοβάρια, έχουσα την συνδρομήν των φωτών και της πείρας ανδρών πεφωτισμένων» είναι δυνατόν να χρησιμεύσει ως «σημαντικόν επικούρημα της Διοικήσεως προς φωτισμόν του λαού και χάριν υποστηρίξεως και αναπτύξεως ιδεών χρησίμων και πρακτικών», οι εκδότες της τάχθηκαν υπέρ μιας ήπιας

κριτικής δημοσιογραφίας στα όρια «της ευπρεπείας και ευσημούνης», όπως όριζε και ο περί Γύππου νόμος. Εξάλλου, η αγαθή σχέση τους με την ηγεμονική διοίκηση δεν επέτρεπε ακρότητες ή οξύθυσις.

Η ύλη της είναι ποικίλη, εκτεινόμενη σε γενικά θέματα διεθνούς και τοπικού ενδιαφέροντος. Τα πρωτοσέλιδα αφερώνονται συνήθως σε θέματα σχετικά με την εύρυθμη λειτουργία των δεσμών του ημι-αυτονόμου καθεστώτος (πράγμα που υποδηλώνει και ο τίτλος της), π.χ. «περί δικαιοσύνης, περί υπαλλήλων, περί ναυτιλίας, περί Τραπεζής». Η διάταξη της ύλης, αρκετά χαλαρή, δεν απομακρύνεται ιδιαίτερα από το πρότυπο της κοσμοπολίτικης δημοσιογραφίας. Τα «Εξωτερικά» καταλαμβάνουν τη δεύτερη και μέρος της τρίτης σελίδας, ενώ τα «Εσωτερικά» περιορίζονται συχνά σε ένα διήγητο της τρίτης σελίδας. Στην τέταρτη σελίδα καταχωρίζονται διαφημίσεις. Εκτός από τους συντάκτες, τα άρθρα υπογράφουν και άλλοι σάμιοι εγγράμματοι, όπως ο γιατρός Αλέξανδρος Αλεξάνδρου, ο νομικός Βασίλειος Καριώτσηλου, ο γεωπόνος και επόπτης γεωργίας Αριστοτέλης Σαμαφούνης κ.ά. Σπανιότερα δημοσιεύονται έργα σαμίων ποιητών και λογοτεχνών (Ζήσμος *Σίδερις, Φωκίαν Πανάς, Δ.Γ. Φαίδας), επιφυλλίδες ή μεταφράσεις. Αρκετά άρθρα αφιερώνονται στην υπεράσπιση των «πατριών» ηθών και στην καταγγελία των εισηγμένων νεωτερισμών (π.χ. «περί πολιτείας»), αλλά και εναντίων της διατήρησης «βαρβάρων» λαϊκών εθίμων (π.χ. «το χάριγμα των νηπιών»).

Ο ιδεολογικοπολιτικός συντηρητισμός της των έφερε σε αντιπαράθεση με το μαχητικό πνεύμα και τις ριζοσπαστικές θέσεις της ανεξάρτητης εφ. *Φως του δημοτικιστή λογοτέχνη Γεωργίου *Καρατζά. Οι εκδότες της, έχοντας την εύνοια της ηγεμονικής διοίκησης, εξακολούθησαν να την τυπώνουν ατελώς έως το 1900, οπότε ο Θαλασσινός διορίστηκε διευθυντής του ηγεμονικού γραφείου επί της ηγεμονίας Μιχαήλ Γρηγοριάδη και με ψήφισμα της Γενικής Συνελεύσεως μετονομάστηκε *Σάμος* με τον υπότιτλο *Ημεπίσμος εφημερίς πολιτική και των ειδήσεων, προβαλλόμεντας ανάλογα το ύψος και την ύλη της*. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΓΑΚ-Αρχεία Ν. Σάμου, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αγγέλα Χατηνημάλη, «Αθήνα. Φως, Ευνομία, η φυσιογνωμία των πρώτων ιδιωτικών εφημερίδων», στον τόμο *Η Σάμος από τα θυζαντινά χρόνια μέχρι σήμερα*, Πρακτικά συνεδρίου, τ. Β', Αθήνα, ΠΙΣΝΔ, 1998, σ. 510-511.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΟΦΙΝΗ

Εύξεινος

Εφημερίς πολιτική, φιλολογική και εμπορική. Βάρνα, 30 Μαρτ. 1894 - 25 Σεπτ. 1896 <>. αρ. φ. 1-127. Ίδρυτής: Αναστάσιος Αθανασιάδης. Εκδότης: Α. Αθανασιάδης. Β.Ν. Γουναρόπουλος και από τις 25 Φεβρ. 1896 υπεύθυνος εκδότης είναι ο Αριστοθέμιος Χατζηπέτρος. Διευθυντής: Α. Αθανασιάδης (από τον Απρ. 1894). Υπεύθυνος συντάκτης: Β.Ν. Γουναρόπουλος. Εβδομαδιαία, τρισηπλή, πρωτοσέλιδη, διαστάσεων 48,8x35,3 εκ. Τυπογραφείο: Χρ. Βοϊνίκωφ. Βάρνα, Γραφείο: οδ. Τυγκόροσκι 297. Βάρνα.

Εκδιδόταν στα ελληνικά και δημοσίευε εκτός από το κύριο άρθρο, ειδήσεις για το εσωτερικό της Βουλγαρίας, την Ελλάδα, την Οθωμανική Αυτοκρατορία, άλλες κοινότητες της Βουλγαρίας, ειδήσεις από την Ευρώπη και την Αμερική και αναλυτικά τα τοπικά νέα: κοινοτικά, κοινωνικά, σχολικά, πολιτιστικές δραστηριότητες της κοινότητας και εμπορικές δραστηριότητες των Ελλήνων. Οι υπεύθυνοι της εφημερίδας εμφανίζονται στα κύρια άρθρα της διαλλακτικότερου απέναντι στις βουλγαρικές αρχές από άλλες ελληνικές εφημερίδες της Βουλγαρίας και υποστηρίζουν την κατά το δυνατόν αρμονική συμβίωση των Ελλήνων με τις άλλες εθνό-

ητες: «θα ακολουθήσωμεν στερρώ τω δήματι και απαρεγκλίτως ην εχαράξαμεν πορείαν μόνον μέλημα έχοντες την εξυτηρέτησιν των καλώς εννοουμένων συμφερόντων των εν Βουλγαρία ομογενών κοινοτήτων υπό την προστασίαν των νόμων του κράτους εν ω θιούμεν και την άρσιν πάσης παρενοήσεως άπει εισί τα μόνα αίτια δι' ων δύναται να επιτευχθή η παρά πάντων ποδουμένη αρμονική συμβίσις πάντων των εν Βουλγαρία εθνοτήτων».

Ο Αναστάσιος Αθανασιάδης έγινε ταυτόχρονα διευθυντής και εκδότης, όταν ο Β. Γουναρόπουλος μετακινήθηκε στην Αθήνα για μουσικές σπουδές. Στη συνέχεια υπεύθυνος εκδότης ανέλαβε ο Αριστόδημος Χατζηπέτρου, προσωπικότητα της κοινότητας Βάρνας και μέλος της δημογεροντίας. Το τελευταίο σωζόμενο φύλλο φέρει τον αρ. 127. 25 Σεπτ. 1896.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ. ΕΒΙΒ. ΕΒΚΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Despina Loukidou-Mavridou, «An outline of the Greek Press in Bulgaria (1879-1906)», *Balkan Studies*, αρ. 2 (1978), 345-357. Ξανθίππη Κοτζαγεώργη, «Ο ελληνικός τύπος και η λοιπή εκδοτική δραστηριότητα», στο Ξανθίππη Κοτζαγεώργη (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*. Θεσσαλονίκη 1999, σ. 418.

ΞΑΝΘΙΠΠΗ ΚΟΤΖΑΓΕΩΡΓΗ-ΖΥΜΑΡΗ

Εύξεινος Λέσχη

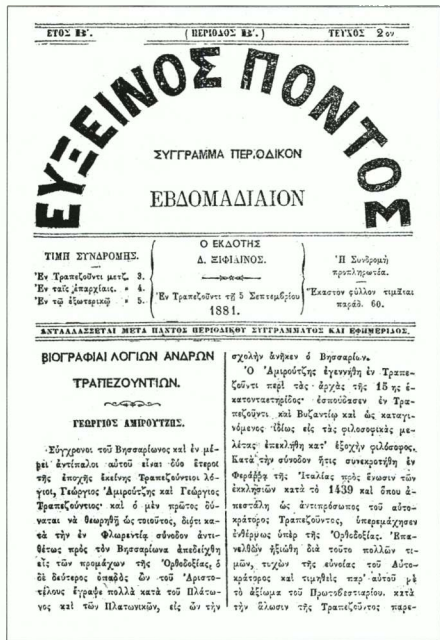
βλ. *Το Βήμα της Ευξεινού Λέσχης Θεσσαλονίκης*, Ιούν. 1960 έως σήμερα [2005]

Εύξεινος Πόντος

Σύγγραμμα περιοδικόν εβδομαδιαίον. Τραπεζούντα, 31 Αυγ. 1880 - 7 Αυγ. 1881. Εκδότες: Δανιήλ Σπυρίδης, Δημήτριος Κτενίδης. Ως διευθυντές αναφέρονται οι Αριστείδης *Γεροκλής και Θεόδωρος Χατζηνευμίου *Γραμματικόπουλος. Εβδομαδιαίο, δεκατεσσάρων σελίδων. Τιμή τευχούς: 60 παράδες.

Υπήρξε το πρώτο έντυπο που κυκλοφόρησε στον μικρασιατικό Πόντο. Βασικός στόχος υπήρξε η παροχή ιστορικών και φιλολογικών γνώσεων στους αναγνώστες του. Η αναγκαιότητα έκδοσης αναπτύσσεται στο σημείωμα των εκδοτών στο πρώτο φύλλο: «Η ανάγκη τοιούτου συγγράμματος εν τη εσχάτη ταύτη του Πόντου, όπου εγείρεται το τελευταίον όριον του Ελληνισμού ήταν απαραίτητως κατεπείγουσα [...] Η πατρις ημών κατά τας ανεξιχνίαστους του υψίστου βουλίας απολέουσα την προτέραν αυτής λαμπρότητα και εύκλειαν, διεβίωσεν τεσσάρων αιώνων, ασέληνον και ζοφερόν βίον εν τη μακρά σειρά μοι-

ραίων αιώνων, εν τη χώρα, όπου άλλοτε ανεβλάστανεν ευδαλείς το δένδρον της παιδείας περιλαβάνον υπό την αμφιλαφή αυτού σκιάν πάντας τους οργάντας μαθήσεως, διαθεία και παχυλή επεκάθησεν η αμάθεια, και περί την δύσιν του Εθνικού ημών βίου παραγαγούσαν η πατρις ημών άνδρας οίος ο κλεινός Βησσαρίων, ο φιλόσοφος Αμοιρούτσης και ο διεινός ρήτωρ Γεώργιος ο Τραπεζούντιος, μεταδιδόντες εις την εκ θυδού ανακίπτουσαν Ευρώπητη τα προγονικά ημών κειμήλια». Οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές είχαν ιδιαίτερο ρόλο στις προτεραιότητες του:

«αλλ' εάν κάποτε χάριν των διδασκάλων και των μαθητών θα δημοσιεύσωμεν φιλολογικήν ύλην εις τοιούτους μόνον χρησιμον, ελπίζομεν, ότι αποβλέποντες οι λοιποί συνδρομηταί ημών εις την ωφέλειαν και πρόδον των μαθητών και σχολείων, ουδαμώς δέλουσιν αδημονήσει».

Σε γλώσσα καθαρεύουσα, η δεματολογία του περιλάμβανε κοινωνικά και λαογραφικά ζητήματα, καθώς και ειδήσεις από τον ελληνισμό της Ελλάδας, της Διασποράς και του Πόντου. Ιδιαίτερως το ασχολούσε το φαινόμενο της μεγάλης μεταναστευτι-

κής ροής Ελλήνων από τον μικρασιατικό Πόντο προς τις ρωσικαταυόμενες περιοχές. Σε σχετικό άρθρο αναφέρεται: «Ο Ελληνισμός εν τη απομακρυσμένη ταύτη χώρα διατελλών απροστάτευτος και άγνωστος [...] διωχθευθή δια των μεταναστεύσεων τούτων εις την άντικρυ παραλίαν και κατεκάλυψε τας χώρας της Κριμαίας και του Καυκάσου, υπέρ δε 100 χιλ. Ελλήνων οικούσι ήδη τας χώρας ταύτας μακράν της πατρικής εστίας, ας ζυωγίους της ελευθερίας δεν ανέψυξεν αύρα. Τι προφυλακτικόν μέτρον ενεργείται ή επιδιώκεται μετά ζήλου από τον ενδεχομένον και αφεύκτου εκουλισμού, όστις αναμένει τους απροστατευτους τούτους Έλληνας ουδέν γνωρίζομεν ούτε βλέπομεν ενεργούμεν. Αλλά ή μεν Ελληνική κυβέρνησις, η φροντίζουσα να εξελληνίση τους Αλβανούς της Αττικής και τους Βλάχους της Λαμίας, αμεριμνεί και αφροντιστεί παντάπασιν, ουδέ γνωρίζει αν υπάρχουν εν Πόντω Έλληνες ή αν ολόκληραι αποικία Ελληνικά συνεστήθησαν περι τον Καύκασον και Κριμαία και Αλεξανδρόπολιν [Αρμενία] χώρας».

Διέθετε σημαντικό δίκτυο συνεργατών στον Πόντο (Πάτανα, Κερσασούντα, Οινόψ, Ορντού, Πουλαντσάκη, Φάτζα, Σούρμενα, Ρίζαιο, Ιμέρα, Αργυρούπολη, Σάντα, Σαμψούντα, Σινόπη), σε άλλες περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (Κονστατινούπολη, Σμύρνη, Ερζικιάν, Παϊπούρτ, Ερζερούμ, Ρόδος), στη Ρωσική Αυτοκρατορία (Πότι, Κουταΐσι, Τιφλίδα, Τσάλκα, Μπακού, Κριμαία, Κουταούτα, Τουαφέ, Κριμσκ, Ανάπα, Ακικατερινοντάρ, Κερς, Ροσσόβ επί του Ντον, Ταϊγάνο-Ταγκανρόκ, Οδησσός, Γιάτα, Καρς), στην υπόλοιπη διασπορά (Βουκουρέστι, Βραϊλα, Αλεξάνδρεια, Μασσαλία, Λονδίνο, Παρίσι).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΠΜ, Ιδιωτική συλλογή Γ. Μεγαλόπουλου (Κατερίνη).

ΒΑΣΙΛΗΣ ΑΓΤΖΙΑΝ

Ευρίπος

Εκδίδεται κατά Σάββατον. Χαλκίδα, 23 Ιουλ. 1865 - 10 Απρ. 1941, αρ. φ. 1-3373. Ιδρυτές: Αντώνιος Μάτσας και Γεώργιος Ι. Φουσάρας. Μετά τον θάνατο των ιδρυτών του διευθυνόταν από τον Ι.Α. Μάτσα, γιο του Αντωνίου, και μετά τον θάνατο και αυτού, από τον Γ.Α. Μάτσα, δικηγόρο, γιο του Αντωνίου. Στο φ. 207 (5 Ιουλ. 1869) δημοσιεύεται το «Ειδοποίησις Α΄» που πληροφορεί ότι: «Η διεύθυνση του Ευρίπου ανατίθεται από τούδε εις τον ενταύθα διαμένοντα συνταξιούχον Καθηγητήν, κύριον Ιωάννην *Σφοίνον». Συντάκης και διευθυντής: Αντώνιος Μάτσας (από το 1904). Άλλοι υπότιτλοι: Εκδίδεται άπας

της εβδομάδος κατά Σάββατον. Εφημερίς πολιτική (από το φ. 582, 12 Σεπτ. 1876) - Εφημερίς πολιτική και των ειδήσεων (από το φ. 600, 15 Ιαν. 1877) - Η αρχαιότερα εν επαρχιακών εφημερίδων (αρ. το φ. 1597, 11 Ιουλ. 1898) - Η αρχαιότερα επαρχιακή εφημερίς. Εφημερίς εβδομαδιαία πολιτική και των ειδήσεων (αρ. το φ. 1711, 24 Φεβρ. 1901) - Εφημερίς εβδομαδιαία και των ειδήσεων (αρ. φ. 1859, 19 Ιουν. 1904). Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, διαστάσεων 30x23 εκ. και προς το τέλος 43x29 εκ. «Συνδρομαί ετήσιας εκ θρχ. 42». Τυπωμένη στη Χαλκίδα σε δικό του τυπογραφείο για 76 χρόνια. Εκλείπει λόγω της επιβληθείσης γερμανικής Κατοχής στην Ελλάδα.

κής, σύγκρουση βασιλιά και Βενιζέλου, εγκατάσταση των προσφύγων στην Εύβοια, εγκαίρως Νέου Προκοπίου, τα έλη της Εύβοιας και η αποξήρανσή τους, αυτοκτονίες, δικαστικές αποφάσεις, διακηρύξεις, προσκλήσεις, αγοραπωλησίες, προκηρύξεις, διαφημίσεις. Ακόμη ειδήσεις, τηλεγραφήματα, επικήδειους λόγους, εμπορικά θέματα, τιμολόγια προϊόντων. Στην τέταρτη σελίδα του φ. 67 (20 Οκτ. 1866) δημοσιεύεται κατάλογος ονομαστικός όσων από το Αλιβέρι πρόσφεραν χρήματα για τους πρόσφυγες από την Κρήτη.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επέδειξε και στα θέματα της εκπαίδευσης. Σε εκτεταμένο κύριο άρθρο (αρ. φ. 1509, 13 Ιαν. 1895) με τίτλο «Η κατάσταση του Γυμνασίου» γράφονται τα εξής: «Εις μεγίστην ανωμαλίαν περιήλθον τα πράγματα του ενταύτου γυμνασίου, αφ' ότου την διεύθυνσιν αυτού ανέλαβεν ο νυν γυμνασιάρχης κ. Α. Παπαγεωργίου [...]. Ουδεμία παρέρχεται εβδομάς άνευ αποβολής, ενός ή δύο μαθητών επί πολλάς ημέρας [...]. Τοιούτον σύστημα έχων ο κ. γυμνασιάρχης μετεβλήθη εις αληθή τυραννίσκον των μαθητών [...]. Κλειόνται εντός του γυμνασίου μόνου, ελεύθεροι να περιφέρονται από της μιάς αιδούσης εις την άλλην υπέρ τους δέκα ενίοτε μαθητάς άνευ ουδεμιάς εργασίας, και αυτό λέγεται κράτησις μετά νηστείας».

Από τον Φεβρουάριο 1904 (αρ. φ. 1834) συντάκτης και διευθυντής αναλαμβάνει ο σαμώτικης καταγωγής Αντώνιος Μάτσας (1831-1912). Στο κύριο άρθρο του φύλλου αναφέρεται ο λόγος της εξάμηνης διακοπής. Πολλά είναι τα ενδιαφέροντα άρθρα των συνεργατών σχετικά με την ιστορία του νησιού. Ενδεικτικά: Κ. Καιροφύλλας («Η Αιδηψός κατά την αρχαιότητα», αρ. φ. 2576), Γ.Κ. Αφένδρας («Ο θάνατος των Μπαλαλαίων», αρ. φ. 2723), Γ. Σαρής («Τα σπήλαια της Εύβοιας», αρ. φ. 2768), Μιχ. Στεφανίδης («Η αποξήρανσις της Λίμνης Δύστου», αρ. φ. 2843), Κ.Μ. Καλλιός («Αιωνία Ελλάς», αρ. φ. 3373). Στα «Εκατοντάχρονα του Ευβοϊκού Τύπου» ο Θ. Θεοχάρης αποκαλεί τον *Εύροπο* «πολύτιμη εφημερίδα, που αποτελούσε το κάπημα της Χαλκιδικικής δημοσιογραφίας», τον οποίο ο διευθυντής της Α. Μάτσας, κατέστησε «άριστον δημοσιογραφικόν όργανον, την σοβαρωτέραν Ευβοϊκήν». Και συνεχίζει: «Ο αιεμόνητος Αντ. Μάτσας με τον *Εύροπον* εδίδαξεν, εποδηγέτησεν, εγκλιθάνισεν δύο γενεάς ανθρώπων».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΔΒΧ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ι.Β. Παπαγεωργίου, *Η σημερινή Χαλ-*

κίς, Χαλκίδα 1953, σ. 67· Γ.Ι. Φουφάρας, *Ευβοϊκή Βιβλιογραφία*, Αθήνα 1955, λ/α 303· Θ. Θεοχάρης, «Τα εκατοντάχρονα του Ευβοϊκού Τύπου», π. *Ευβοϊκός Λόγος*, τ. 18 (Αύγ. 1959), 45 και τ. 21-22 (Νοέ./Δεκ. 1959), 70· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 138· Βλ. Παπαγεωργίου, «3.000 φύλλα του Π.Β. Σταθμός στην ιστορία του Επαρχιακού Τύπου», εφ. *Πανευβοϊκόν Βήμα*, 25 Μαΐου 2000.

ΧΑΡΑΑ, ΔΗΜ. ΦΑΡΑΝΤΟΣ

Ευρυδική

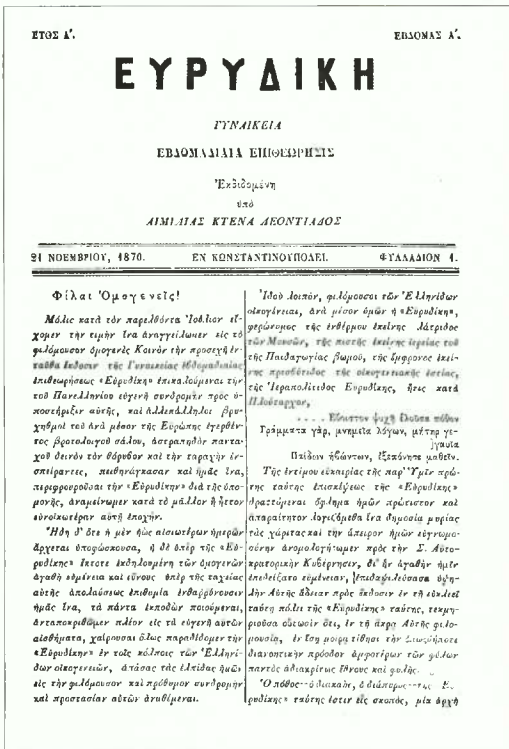
Γυναικεία εβδομαδιαία επιδεώρησις εκδιδομένη υπό Αιμιλίας Κτενά Λεοντιάδος, Κωνσταντινούπολη, 21 Νοε. 1870 - 30 Μαΐου 1873, έτ. Α'-Γ'. Εκδότρια-συντάκτρια (και διευθύντρια τα έτ. Γ'): Αιμιλία Κτενά Λεοντία, Συμφωνά με τη διακήρυξη έκδοσης στο φ. 1, αρχικά η διεύθυνση είχε ανατεθεί σε ειδική επιτροπή. Μότο: «Πατρίς, Παιδεία, Οικογένεια» (έτ. Γ'). Άλλοι υπότιτλοι: *Γυναικεία εβδομαδιαία επιδεώρησις μετά σχεδίων εργαζώντων* (έτ. Α', αρ. φ. 3-19)· *Γυναικεία επιδεώρησις μετά σχεδίων εργαζώντων* (αρ. φ. 20-50)· *Γυναικεία επιδεώρησις μετά σχεδίων εργαζώντων εκδιδομένη δις του μηνός υπό Αιμιλίας Κτενά Λεοντιάδος τη ευμενεί συνεργασία λογίων ομογενών* (έτ. Β')· *Επιδεώρησις εκδιδομένη δις του μηνός εν Κωνσταντινουπόλει* (έτ. Γ'). Ποικίλλει στην περιοδικότητα και στο σχήμα. Συγκεκριμένα, το έτ. Α': εβδομαδιαίο, δίσηλο, σχήματος 8^{ου} (αρ. φ. 1-19) / πενήνθημερο, σχήματος 4^{ου} (αρ. φ. 20-48) / δεκαπενθήμερο, σχήματος 4^{ου} (αρ. φ. 49-50, 30 Οκτ. 1871), Έτ. Β': δεκαπενθήμερο, τρίσηλο, σχήματος 4^{ου} (αρ. φ. 1-19/20, με νέα αριθμηση τευχών και σελίδων, 15 Ιαν. 1872 - Οκτ. 1872), Έτ. Γ': δεκαπενθήμερο, σχήματος 4^{ου} (αρ. φ. 1-6, με νέα αριθμηση τευχών και σελίδων, 8 Μαρτ. 1873 - 30 Μαΐου 1873), Τιμή φύλλου: 2,5 γρόσια, Η ετήσια συνδρομή στην Κωνσταντινούπολη, τα πρόσδια και στο εξωτερικό είναι αντίστοιχα 6, 6,5 και 7 γραγιά μετζίτια, ενώ η εξαμηνιαία ρυθμίζεται ανάλογα στο μισό. Τυπωνόταν στα τυπογραφεία: Κ. Πληθωνίδου (αρ. φ. 1-19)· Α[ντωνίου] Ζέλ[η]τ[η]ς (αρ. φ. 20-45)· Κ. Πληθωνίδου (αρ. φ. 46 κ.ε.) και Ι.Α. Βρετού (έτ. Β', αρ. 3 κ.ε;>).

Στόχος του περιοδικού ορίζεται η «αναγεννησις» της Ανατολής «δια του ορθοδοξούντος Ελληνισμού» και η συμβολή των γυναικών στο έργο αυτό. Παράλληλα, αφηίνεται να διαφανεί ο σημαίνων ρόλος του Τύπου στη συγκρότηση των γυναικών σε ιδιαίτερο συλλογικό υποκείμενο: μέσω της διερεύνησης της θέσης και των έργων των γυναικών στις σύγχρονες κοινωνίες και στο παρελθόν, επιδιώκεται η ενίσχυση της «εν τέρψει και ωφελεία γυναικείας οικογενειακής αναγωγέως» και η ενθάρρυνσή της «δι' αμίλλης επιδόσεως του γυναικείου καλάμου» προς όφελος της «γυναικείας αιδεφότητος». Δια της ισχυρής αξιολόγησης της «φύσης»

και της κοινωνικής «αποστολής» των γυναικών στην ιδιωτική σφαίρα. προβάλλεται η «ισοτιμία» των φύλων ή η ηθική «ανωτερότητα» των γυναικών. Έτσι νομομοποιείται η ιδέα της προσφοράς των γυναικών των μεσαίων αστικών στρωμάτων στους τομείς της εθνικής αγωγής και της κοινωνικής αναμόρφωσης, και τίθεται ως αιχμή η συστηματικότερη και ευρύτερη εκπαίδευση του γυναικείου φύλου. Από τη γυναικεία δράση στο εξωτερικό, το ζήτημα της γυναικείας ψήφου αντιμετωπίζεται αρνητικά, ενώ προκρίνεται ο αντιπολεμικός αγώνας ως κατε-

σίες περιορίζονται μεταξύ γνωστών λογίων —π.χ. η Σαπφώ Λεοντίδα, η Δόρα Δ΄Ίστρια, η αμερικανίδα ειρηνίστρια Julia Ward Howe ή η γαλλίδα συγγραφέας Clarisse Bader—, τα περισσότερα γυναικεία άρθρα ή ανταποκρίσεις υπογράφονται με μικρά ονόματα, ψευδώνυμα ή αρχικώνυμα, προτιμών συχνά το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο και μιλούν εξ ονόματος του γυναικείου φύλου ως διακριτής κοινωνικής κατηγορίας. Ωστόσο, η μετριοπαθής Ευρυδική βρίσκει απήχηση και στο ανδρικό κοινό: ο Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος Κωνσταντινούπολεως εκφράζει επίσημα «ηθική υποστήριξη» στο περιοδικό, στο οποίο αρθρογραφούν γνωστοί λόγιοι: Ζ. Υπανδρευμένος, Ι. Καμπούρογλους, Εμμ. Αργυρόπουλος, Ι. Οικονομίδης, Κλ. Τριαντάφυλλος, Π. Βεγληρής, Αυγ. Λιβαδηγόπουλος, Αρ. Σπαθάκης, Ιππ. Παυλάριος, Ν. Φωτιάδης, Κλ. Παππάζογλους κ.ά.

Κυριαρχεί η ύλη με αντικείμενο τη σχολική εκπαίδευση των κοριτσιών και ευρύτερα τη μύηση στα γυναικεία καθήκοντα: άρθρα παιδαγωγικής, οικιακής οικονομίας, οικονομικής υγιεινής, φυσικής αγωγής των παιδιών, σχέδια εργοχειρών, ένδετα ή ενσωματωμένα στις στήλες του περιοδικού· σποραδικά ένδετα «παριωνήματα» με «άσματα» ή μεταφράσεις περί εκπαίδευσης, σε συνέχεια και με ξεχωριστή σελιδαρίθμηση. Γυναικεία πρότυπα αντλούνται από την ιστορία —κυρίως την αρχαιοελληνική, αλλά και τη βυζαντινή— και από τη λογοτεχνία, η οποία είναι πυκνή και πρωτίστως ελληνική, πρωτότυπη ή αναδημοσιευμένη: «Ποιήσεις», διηγήματα, μυθιστορήματα (π.χ. προδημοσίευση αποσπασμάτων της Ζηνοβίας του Ζ. Υπανδρευμένου), θεατρικά έργα (όπως Ο Φιάκας του Δ. Μισιστή), χρονογραφήματα, ευτραπέλες αφηγήσεις. Το «τερπνόν» υπηρτέει και η σταθερή στήλη έμμετρων «Αινιγμάτων», ενώ ανέκδοτα περιλαμβάνονται στα «Ποικίλα» και στα «Διάφορα». Στα «Διάφορα» φιλοξενούνται επίσης: α) ειδήσεις για τη φιλελευθεντική και φιλανθρωπική δραστηριότητα στις ελληνορθόδοξες κοινότητες (σχετική ενημέρωση απαντά και στις στήλες «Αναποκρίσεις» ή «Ιδιαίτερα Αλληλογραφία»), β) διεθνής ενημέρωση, που αφορά κυρίως σε συλλογικά και ατομικά γυναικεία επιτεύγματα στους τομείς της εργασίας και της παιδείας. Στην

ζογήν γυναικεία υπόθεση και μέσο για την επίτευξη «γενικής συμπραγίας» των γυναικών. Η Ευρυδική γίνεται βήμα γυναικείας συλλογικής έκφρασης, όπως δείχνουν η πυκνή γυναικεία αρθρογραφία και το δίκτυο των «ανταποκριτριών» (συνά δασκαλίσσών) σε κέντρα της ομογένειας και στην Αθήνα. Αν οι επώνυμες γυναικείες συνεργα-

τελευταία σελίδα καταχωρούνται αγγελίες και σποραδικά εμφανίζεται η στήλη «Βιβλιοκρισία».

Οι καταρχήν ευνοϊκές συνθήκες υποδοχής του περιοδικού γρήγορα του έδωσαν σημαντική ώθηση. Βελτιώνεται η ποιότητα του χαρτιού, τα φύλλα του διακοσμούνται τακτικότερα με σχέδια εργαζομένων και διευρύνεται ο κατάλογος των πόλεων όπου μπορούν να εγγραφονται συνδρομητές. Ωστόσο, καθώς αντιμετώπιζε από τον Οκτώβριο 1871 καθυστερήσεις στην καταβολή των συνδρομών, παρουσιάζεται αστάθεια στη συχνότητα έκδοσης και παρά τη σημαντική μείωση της τιμής των συνδρομών τα προβλήματα στην καταβολή τους επανεμφανίζονται, αναστέλλοντας την έκδοσή του. «Επί καιρόν σιγήσασα», η *Ευρυδική* επανεκδίδεται στις 8 Μαρτίου 1873. Μολονότι το ενδιαφέρον της για τα γυναικεία θέματα παραμένει αμείωτο, μία αξιοσημείωτη μεταβολή στην ταυτότητά της έχει συντελεστεί: έχει απαλειφθεί από τον υπότιτλο ο προσδιορισμός «γυναικεία» («επιθεώρησις»), ενώ έχει προστεθεί το μότο «Πατρίς, Παιδεία, Οικογένεια». Η εκδότρια ευχαριστεί δημόσια επιφανείς ομογενείς μεγαλοαστές, μέλη της «Φιλοπτώχου Αδελφότητας Κυριών του Πέρρα», στις οποίες και αποδίδει την επανεμφάνιση του περιοδικού. Παρά ταύτα μετά από την έκδοση έξι φυλλαδίων, η *Ευρυδική* σταματά την κυκλοφορία της με το τελευταίο φύλλο της 30^{ης} Μαΐου 1873.

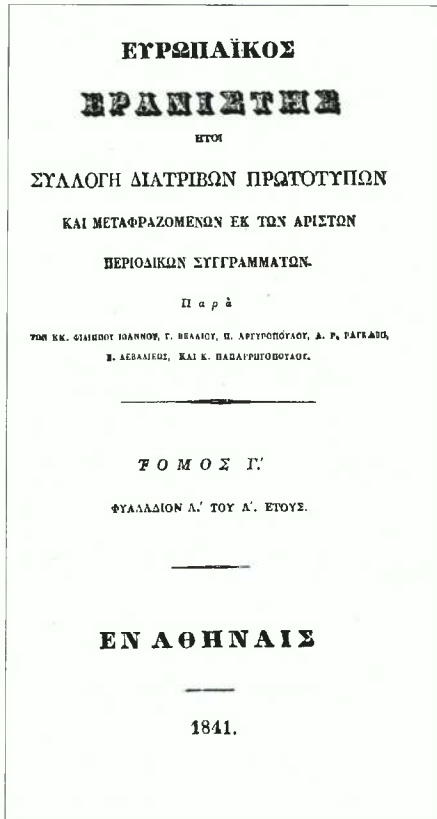
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελλ. σ.), ΒΠΚΡ (σε μικροφίλμ και φωτοτυπία, από ΕΛΙΑ), ΕΒΕ (ελλ. σ.), ΕΛΙΑ (το πληρέστερο αντίτυπο).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μ.Ι. Γεδεών, «Γυναικεία περιοδικά», π. *Ελληνίς*, τχ. 4 (1920), 103-105· Ουρανία Κ. Πολίτη [απάντηση στον Μ. Γεδεών], *ό.π.*, σ. 105-106· Αγγέλικα Ψαρρά, «Γυναικεία περιοδικά του 19ου αιώνα», π. *Σκοίπα*, τχ. 2 (Ιούν. 1979), 3-13· Χαρά Σαρλικιώτη, «Ο γυναικείος τύπος του προηγούμενου αιώνα», π. *Τόττε*, τχ. 1 (Μάιος 1983), 13-22· Ελένη Βαρίκα, *Η εξέγερση των κυριών. Η γένεση μιας φεμινιστικής συνείδησης στην Ελλάδα 1833-1907*, Αθήνα, Ίδρυμα Ερευνας και Παιδείας της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος, 1987, σ. 133-204· Ελένη Φουρνάρη, *Εκπαίδευση και αγωγή των κοριτσιών. Ελληνικοί προβληματισμοί 1830-1910. Ένα Ανθολόγιο*, Αθήνα, ΙΑΕΝ/ΓΓΝΓ, 1987, σσ. 39-50, 209-234 (όπου δημοσιεύονται άρθρα από το περιοδικό): Ελένη Βαρίκα, «Μια δημοσιογραφία στην υπηρεσία της "γυναικείας φωνής"», π. *Διαβάζω*, τχ. 198 (14 Σεπτ. 1988), 6-10.

ΕΛΕΝΗ ΦΟΥΡΝΑΡΑΚΗ

Ευρωπαϊκός Ερανιστής

Ήτοι συλλογή των εγκριτοτέρων άρθρων διαφόρων περιοδικών συγγραμμάτων εν μέρει δε και πρωτοτύπων συνθέσεων υπό των κ.κ. Φ. Ιωάννου, Γ. Βελλίου, Π.

Αργυροπούλου, Α. *Ραγκαβή, Α. Σαμουράκη, Ν. Λεβυδιέως και Κ. Παπαρηγοπούλου, Αθήνα, 1840-1841, περ. Α', 3 τ., αρ. τχ. 1-12 (1266 σ.) και 1842-1843, περ. Β', 2 τ., αρ. τχ. 1-12 (870 σ.). Την περ. Β' κυκλοφόρησε με νέο τίτλο και υπότιτλο: *Ερανιστής, ήτοι συλλογή διατριβών πρωτοτύπων και μεταφραζομένων εκ των αρίστων περιοδικών συγγραμμάτων παρά των κυριών Αργυριάδου Ν., Αργυροπούλου Π., Βελλίου Γ., Δοσίου Κ., Δρόσου Δ., Ζέξου Κ., Ηρακλείδου Κ., Ιωάννου Φ., Καλλιγά Π., Κοντογόνου Κ., Λανδερερ Ξ., Λεβυδιέως Ν., *Λεβυδιέου Κ., Μάνου Ν., Μανούσου Θ., Μαυρογιάννου Κ., Μαυροκορδάτου Γ., Μαυροκορδάτου Ν., Πιτσιπού Κ., Ραγκαβή Α., Ρενιέρου Μ., Σίμου Ε., Στρούμπου Δ.* Και στις δύο περιόδους εκδότης ήταν ο Εμμανουήλ *Αντωνιάδης (1791-1863) και συντάκτες οι αναφερόμενοι στους υπότιτλους. Μηνιαίο, με συνεχή σελιδαρίθμηση, μονόστιχο, 20x12,5 εκ., ενενήντα έξι έως εκατόν δέκα σελί-

δων (περ. Α') και εξήντα τεσσάρων σελίδων (περ. Β'). Ετήσιες συνδρομές: 30 δρχ. την περ. Α' (εσωτερικού και εξωτερικού) και 20 δρχ. την περ. Β'. Σε όλη τη διάρκεια της έκδοσης τυπωνόταν στο τυπογραφείο του Εμμανουήλ Αντωνιάδη.

Η έκδοσή του εντάσσεται στο πρώιμο κλίμα της πνευματικής αφύπνισης που διατρέχει το νεότευκτο ελληνικό κράτος και συγκεφαλαιώνει αφενός την ανάγκη μεταφοράς των ευρωπαϊκών ιδεών στη χώρα και αφετέρου την ανάγκη ύπαρξης ενός εντύπου που θα καταγράφει την πρόοδο που σημειώνεται στον χώρο των γραμμάτων. Η πλάστιγγα στην πρώτη περίοδο γέρνει υπέρ του πρώτου στοιχείου (εξ ου και η ύπαρξη του «ευρωπαϊκού» στον τίτλο), ενώ στη δεύτερη περίοδο το προβάδισμα παίρνει η πρωτότυπη ύλη.

Σε αντιστοιχία με αυτά τα χαρακτηριστικά αρθρώνονται και τα περιεχόμενα, με ορισμένες κατηγορίες να εναλλάσσονται και άλλες να παραμένουν σταθερές και να εμφανίζονται σε όλα σχεδόν τα τεύχη. Στα κύρια ενδιαφέροντα του περιοδικού περιλαμβάνονται άρθρα και μελέτες για την ιστορία, τη φιλοσοφία, τη βιομηχανία, την εκπαίδευση, τη γεωγραφία, τα επιστημονικά αξιοπερίεργα και ακόμη διδολοκρίσιες και διηγήματα. Κατά την πρώτη περίοδο τα περισσότερα από τα παραπάνω είναι μεταφράσεις από αντίστοιχα αγγλικά και γαλλικά περιοδικά που δηλώνονται από τους μεταφραστές.

Κύριοι συνεργάτες του είναι ο κύκλος των πανεπιστημιακών καθηγητών που σημειώνονται ως συντάκτες στους υπότιτλους. Ξεχωρίζουν οι Φίλιππος Ιωάννου, Γεώργιος Βέλλιος, Αλέξανδρος Ρ. Ραγκαβής, Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος, Παύλος Καλλιγράφος, Ιωάννης Νικολαΐδης Λεθαδιδεύς, Γ. Μανροκοράδος και Μάρκος Ρενιέρης.

Το έτσι και αλλιώς δύσκολο εγχείρημα της επιβίωσης ενός τόσο απαιτητικού και πολυσέλιδου εντύπου κάτω από δύσκολες συνθήκες, σε συνδυασμό με την έλλειψη συνδρομητών οδήγησε σε προσωρινή αναστολή της έκδοσης. Ούτε και η νέα περίοδος, με τον νέο τίτλο, κατόρθωσε να αντεπεξέλθει σε μια εποχή που η Αθήνα –διαφορετικά από ό,τι συνέβαινε στη Σμύρνη και την Κωνσταντινούπολη– δεν μπορούσε να συντηρήσει φιλολογικό περιοδικό όπως δηκτικά σημειώνει ο εκδότης Εμμ. Αντωνιάδης.

BIBΛIOΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΓΒ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

BIBΛIOΓΡΑΦΙΑ: Μάρθα Καρπόζηλου, *Τα ελληνικά οικο-*

γενειακά - φιλολογικά περιοδικά (1847-1900), Ιωάννινα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 1991, σ. 69-75.

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

Ευσέβεια

Εφημερίς εκκλησιαστική και φιλολογική, Σμύρνη, 9 Φεβρ. 1861 - 17 Απρ. 1870, αρ. φ. 1-242, με διακοπές. Ως αρχικός εκδότης φέρεται ο αρχιδιάκονος της Μητρόπολης Σμύρνης Ιγνάτιος. Από το φ. 159 (24 Αυγ. 1864), όταν ο Ιγνάτιος προχειρίζεται σε επίσκοπο Ξανθουπόλεως, την έκδοση της εφημερίδας αναλαμβάνουν οι εξ Ασωμάτων Λέσβου εκπαιδευτικοί, «αδελφοί Γ. και Π. Γρηγοριάδαι», οι εν συνεχεία εκδότες του π. **Μέντωρ* (1869-1874), προσδιορίζεται δε ως «συντάκτης και υπεύθυνος», στο τέλος της σ. 4, ο Π. Γρηγοριάδης. Από τον Αύγουστο 1869 ως ιδιοκτήτης αναφέρεται ο Γ. Κιρύδης. Μότο: «Η δε ευσέβεια προς πάντας ωφέλιμος εστίν, επαγγελίαν έχουσα ζωής της νυν και της μελλούσης» (προς Τιμόθεον, α' Δ' 8). Άλλοι υπότιτλοι: *Θρησκεία-Φιλολογία-Επιστήμαι-Τέχναι-Εμπόριον* (από τις 5 Ιαν. 1862)· *Εκδίδεται άπαξ της εβδομάδος* (από τις 7 Δεκ. 1862)· *Εκδίδεται ανά πάσαν Παρασκευήν* (από τις 25 Ιουλ. 1869). Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, τριστηλή, διαστάσεων 46x20 εκ. / 48x24 εκ (1863). Πάνω από τον τίτλο απεικονίζεται σταυρός και ανοικτή σελίδα Ευαγγελίου, που καταργείται πολύ γρήγορα. Από τον Σεπτέμβριο 1863 κάτω από τον τίτλο απεικονίζεται η θεά Φήμη. Ετήσια συνδρομή: «Εν Σμύρνη μετζίτια αργυρά 4 προπληρωτά. Εν Κωνσταντινουπόλει και τας λοιπαίς του κράτους επαρχίαις 5. Εν Ελλάδι δρ. 25. Εν Αυστρία και Γερμανία φιορ. 12. Εν Γαλλία δρ. 24. Εν Αγγλία σελ. 22. Εν Ιονίω Πολιτεία σελ. 18. Εν Ρωσία ρουβλ. αργυρά 8. Εν Ηγεμονιάς φιορ. 10». Από το 1869: ετήσιες συνδρομές «δια τους εν Σμύρνη ημίσεια λίρα οθωμ., δια τους εκτός της προσθνηκ των ταχυδρομικών τελών». «Εκ της τυπογραφείας Π. Μαρκοπούλου». Τυπογραφείο: του Δαμιανού (από το 1863).

Στο προγραμματικό άρθρο του υπό τον τίτλο «Προκήρυξις», ο πρώτος εκδότης επισημαίνει πως με λύπη του παρατήρησε ότι το έθνος αν και πλουτίστηκε με πολλά και ωφέλιμα συγγράμματα θρησκευτικά, επιστημονικά και πολιτικά, έπασχε όμως από την έλλειψη μιας εφημερίδας καθαρά εκκλησιαστικής, που να ασχολείται με ζητήματα εκκλησιαστικά και θρησκευτικές ή ηθικές μελέτες. Να έχει μάλιστα ως έργο της να αποκορούει τις συκοφαντίες και λοιδορίες που εκτοξεύονται άδικα από κακόβουλους ανθρώπους εναντίον της Εκκλησίας συλλήβδην ή σε μέλη του ιερού κλήρου. Εφημερίδα που θα παροτρύνει τον λαό να σέβεται τις ιερές παραδόσεις και να τον καθοδηγεί άλ-

λοτε με λόγια παρανεϊτικά και άλλοτε με ιστορικά παραδείγματα. Το περιεχόμενο της αρχικά ήταν εξ ολοκλήρου δημοκρατικό. Μετά το τρίτο φύλλο παύεται καθότι δεν είχε κυβερνητική άδεια και επανεκδίδεται ύστερα από έξι μήνες χωρίς να φέρει πια τον σταυρό στην προμετωπίδα, ούτε να παραδέεται το απόσπασμα προς τον Τιμόθεο. Το περιεχόμενο της διευρύνεται: δεν αναφέρεται αποκλειστικά σε δημοκρατικά ζητήματα, παρουσιάζει και τις κυριότερες ειδήσεις, αποφεύγοντας όμως να κρίνει και να σχολιάζει πολιτικά θέματα.

Ιδιαίτερα από το 1863, που αλλάζει και το σχήμα της, η αρθρογραφία της περιλαμβάνει κοινωνικά και εθνικά ζητήματα, προστίθεται επιφυλλίδα και η ειδησεογραφία της αντίστοιχα εμπλουτίζεται με ποικίλα νέα, δελτίο συναλλάγματος και βιβλιογραφία. Οι νέοι εκδότες αδελφοί Γρηγοριάδη, χωρίς να αλλάξουν τους αρχικούς στόχους της εφημερίδας, να τονώνεται δηλαδή το δημοκρατικό αίσθημα των Ελλήνων, δηλώνουν ότι για να την καταστήσουν πιο ελκυστική και να διευρύνουν την κυκλοφορία της «θέλουν επαυξήσει το μέρος των ειδήσεων».

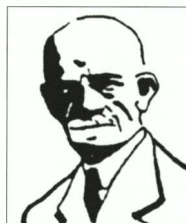
Η πορεία της εφημερίδας εμφανίζει πολλές δυσκολίες με επακόλουθο μικρότερες ή μεγαλύτερες διακοπές, αλλαγές της εμφάνισής της και των διευθυντών ή συντακτών της, τον σμυρναίο έμπορο Α. Ιωσήφ και από το 1869 τον λόγιο Γεώργιο Καρύδη. Παρ' όλες τις διαδοχικές προσπάθειες των εκδοτών της να παρατείνουν την κυκλοφορία της οι συνδρομητές της *Ευσέβειας* ολοένα λιγότευαν. Ο Καρύδης θα πάρει την απόφαση να την κλείσει και στο τελευταίο φύλλο της 17^{ης} Απριλίου 1870 θα γράψει: «Επιθυμούντες ίνα ανταποκριθώμεν εις τας απαιτήσεις του πλείστου μέρους των συνδρομητών του φύλλου ημών, αξιούντων ποικιλίαν ύλης εν αυτώ, απεφασίσαμεν, ίνα αναλάβωμεν την έκδοσιν νέου φύλλου όπερ να επιτρέπει ημίν τούτο [...] του λοιπού, αντί της *Ευσέβειας*, θέλουν λαμβάνει την εφημερίδα *Σμύρνην*, ής τις βαδίξουσα πάντοτε εις τας αυτάς αρχάς, θέλει διακοσμηθίαι υπό διαφόρων άλλων αντικειμένων, τα οποία εν τη *Ευσεβεία* δεν ηδυνάμεθα να πραγματοποιώμεν».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χρ. Σολωμονίδης. *Η δημοσιογραφία στη Σμύρνη (1821-1922)*. Αθήνα 1959, σ. 163-170· Χριστόπουλος. *Εφημερίδες*, σ. 139.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΙΟΣ

Ευστρατιάδης, Γρηγόριος

(Μανταμάδο Λέσβου, 1865 - Αθήνα, 1950). Σπούδασε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και για ένα διάστημα άσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου. Το 1903 μετά την εκδήμια του Ευ.

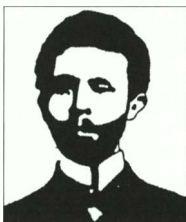
*Κουσουλάκου ανάλαβε τη διεύθυνση και έκδοση της εφ. **Σκριπ*, την οποία κράτησε έως το 1929.

Ήταν φανατικός «αντιβενιζελικός» και είχε διαχθεί από τους πολιτικούς του αντιπάλους. Ασχολήθηκε με την πολιτική και είχε εκλεγεί βουλευτής Λέσβου με το Λαϊκό Κόμμα κατά την ΚΑ' περίοδο, από 6 Δεκεμβρίου 1915 έως 30 Ιουνίου 1917, και βουλευτής Αθηνών κατά την Δ' περίοδο, από 5 Μαρτίου 1933 έως 1 Απριλίου 1935.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μ. Καλλοναίος. *Λεσβιακό Λεύκομα*. Αθήνα 1934· *Εγκυκλοπαίδεια Ήλιου*, τ. Θ', σ. 596 (επανεκδοση 1974)· Γ. Παρασκευαΐδης. *Ιστορία του Μανταμάδου*. Θεσσαλονίκη 1987, σ. 250· Αντ. Πλάτων. «Οι πρώτοι Λέσβιοι βουλευτές στο ελληνικό κοινοβούλιο». εφ. *Αισιολικά Νέα* (1991)· Κ.Γ. Μίσσιος. «Οι βουλευτές του νομού Λέσβου από 31 Μαΐου 1915 έως 8 Απριλίου 1990». εφ. *Εμπρός*, αρ. φ. 900, 16 Σεπτ. 1993 και άλλες τρεις συνέχειες· του ίδιου. *Φιλολογικά και πάρεργα της Μυτιλήνης*. Μυτιλήνη 1996, σ. 334-346· Αλκιβ. Μαργαρίτης. «Η εφημερίδα *Σκριπ*» (επιστολή). εφ. *Τα Νέα*, 7 Νοε. 1999.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΙΟΣ

Ευστρατιάδης, Ευστράτιος

(Μανταμάδο Λέσβου, 1876 - Αθήνα, 1946). Ίσως να είναι αδελφός του Γρηγορίου *Ευστρατιάδη, ιδιοκτήτη και διευθυντή της αθηναϊκής εφ. **Σκριπ* (1895-1930), με την οποία πάντως συνεργάστηκε και ο ίδιος. Υπήρξε λίαν αξιό-

λογος δημοσιογράφος, πολύ καλός λογοτέχνης, χρονογράφος σε πολλές εφημερίδες και περφόρτερ. Στο *Ημερολόγιο του Σκόκου* το 1904 αναφέρεται ότι: «Ο Ε.Ι. Ευστρατιάδης, καίτοι νεώτατος, δύναται να συγκαταλεχθή μεταξύ των δημοσιογράφων της πρώτης γραμμής. Είς το *Σκριπ*, ου διατελεί εκ των αρχισυντακτών, από επταετίας ήδη, παραλαύνει σχεδόν καθ' εκάστην η λογοτεχνική του

εργασία, άξια ιδιαίτερας προσοχής. Ως χρονογράφος με την φωτεινή του αντίληψη και το βαθύ κοινωνικό του αίσθημα, ως εθνογράφος με τον αδρόν του σαρκασμόν και την λεπτήν ειρωνείαν, ως μεταφραστής δόκιμος, ως αρθρογράφος εφ' όλων των επικαίρων ζητημάτων, τα οποία πραγματεύεται, έχει ήδη κατακτήσει την εκτίμησιν και την αγάπην του ελληνικού κοινού».

Δημοσίευσε επίσης μικρά διηγήματα σε πολλά περιοδικά, συγκεντρώνοντάς τα και σε βιβλία. Ένα από αυτά, *Το Ρημάδι*, βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών, όπως σημειώνεται στη *Βιογραφική Εγκυκλοπαίδεια Λογοτεχνών του Παγούλατου*, χωρίς όμως να προσδιορίζεται το έτος της βράβευσης. Από το ίδιο βιβλίο, ο Γ. *Βαλέτας, παραδέτει ένα απόσπασμα στην *Ανθολογία Δημοτικής Πεζογραφίας*, πλην κι αυτός δεν δίνει άλλα στοιχεία για τη ζωή του συγγραφέα. Το πρώτο βιβλίο του με τίτλο *Μακεδονία. Η πρώτη περιοδεία Έλληνος δημοσιογράφου*, τυπώθηκε το 1903 στην Αθήνα και περιείχε άρθρα του από περιοδεία του στη Μακεδονία, δημοσιευμένα αρχικά στο *Σκριπ*. Ακολούθησαν τα βιβλία: *Οι Βουλγαροκτόνοι αυτοκράτορες του Βυζαντίου* (1908) και *Τα αξέχαστα. Αναμνήσεις του '97* (1912) «εγράφησαν», σημειώνει ο ίδιος στον επίλογο, «μετά τον πόλεμον και εδημοσιεύθησαν κατά διάφορους εποχάς εις τα *Παναθήναια*, εις το *Ημερολόγιο του Σκόκου*, εις την *Εστία*ν και εις το *Σκριπ*».

Ασχολήθηκε επίσης με τη μετάφραση. Το 1901 τύπωσε το μυθιστόρημα του Γεωργίου Ονέ *Ο αρχαιοδηρουργός* και το 1902 *Το σάβανον του Χριστού* του Παύλου Βινιών, που είχε πρωτοδημοσιευθεί ως επιφυλλίδα στο *Σκριπ*. Προφανώς μετάφρασε και ποιήματα, του Λαμαρτίνου που εντοπίστηκαν, στο π. **Χαραυγή* ασφαλώς δεν θα είναι το μοναδικό δείγμα.

Για τον διηγηματογράφο Ευστρατιάδη, ο Κωνσταντίνος Χατζόπουλος προλογίζοντας την *Ελληνική Ζωή* (1913) — πρόλογος υπάρχει και στη συλλογή *Το Ρημάδι*, που πάντως κυκλοφόρησε μετά τον θάνατο του Χατζόπουλου— θα γράψει: «Ο Ευστρατιάδης γνωρίζει να κρατεί το ενδιαφέρον με την καδέκαστα περιγραφή και την ακρίβεια στην εξιστόρηση το διήγημα παίρνει ξεχωριστό δικό του τύπο, γίνεται κάτι μεταξύ εικόνας και ανεκδότηου και μας παρουσιάζει σα νέο είδος, τουλάχιστον, για τα δικά μας γράμματα [...] αποτυπώνει περιεκτικά ένα πλήθος όψεως της νεοελληνικής ζωής σε ξεχωριστά ιδιότυπες

σελίδες, προορισμένες όχι μόνο ν' ανιχνωσθούν ευχάριστα, αλλά και να καταλάβουν ξεχωριστή δική τους δόση στην εξέλιξη της νεοελληνικής διηγηματογραφίας».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Βαλέτας, *Ανθολογία δημοτικής πεζογραφίας*, τ. Γ', Αθήνα 1949, σσ. 590, 672· Δ. Κωστελένος, *Βιογραφική Εγκυκλοπαίδεια Λογοτεχνών*, Εκδ. Παγούλατου, τ. 2, σ. 392· Κ.Γ. Μίσσιος, «Ερχομαι από τας Σέρρας», π. *Γαίη*, τχ. 257 (Νοέ.-Δεκ. 1996), 25-29· του ίδιου, *Ανθόλογον Λεσθίων Ποιητών*, τ. Α', Μυτιλήνη 1998, σ. 579-581.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΣΙΟΣ

Η Ευτέρπη

Σύγγραμμα περιοδικόν με εικονογραφίας. Εκδίδεται δις του μηνός. Αθήνα, 1 Σεπτ. 1847 - 25 Αυγ. 1852, αρ. φ. 1-120 και 1 Σεπτ. 1852 - 1 Οκτ. 1855, αρ. φ. 1-72. Εκδότης: Γρηγόριος Καμπούρογλου (1809-1868)· από το 1852 ως εκδότης εμφανίζεται ο αδερφός του, Παντολέων Καμπούρογλου. Διευθυντής: Γρηγόριος Καμπούρογλου (Σεπτ. 1847 - Αυγ. 1848), Κωνσταντίνος Πάππ (Σεπτ. 1848 - Ιουν. 1853) και Γ.Χ. Ζαλοκώστας (Ιουν. 1853 - Οκτ. 1855). Μότο: «Ευτέρπη δε από του τέλειται τους ακρωμύλους τοις

ΕΥΤΕΡΠΗ
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΜΕ
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΗΡ ΝΙΚΟΛΑΟΣ.

Ο σκοπός της Ευτέρπης είναι να δημοσιεύει τα έργα των Ελλήνων ποιητών, πεζογράφων, ιστορικών, κ.λπ. και να παρέχει στους αναγνώστες μια εικόνα της τότε κοινωνίας και της πολιτικής κατάστασης. Η Ευτέρπη ξεκίνησε να εκδίδεται τον Σεπτέμβριο του 1847, αλλά διακόπηκε σύντομα λόγω οικονομικών προβλημάτων. Η έκδοση ανασυστήθηκε το 1852, αλλά και αυτή δεν κράτησε για πολύ. Η Ευτέρπη θεωρείται ένα σημαντικό δείγμα της νεοελληνικής δημοτικής πεζογραφίας και της εικονογραφίας της εποχής.

από της παιδείας αγαθούς» (Διοδ. Σικ. Δ' 7). Άλλος υπότιτλος: *Σύγγραμμα φιλολογικόν με εικονογραφίας εκδίδεται δις του μηνός* (έτ. ΣΤ'-Η'). Δεκαπενθήμερο, δίτηλο, είκοσι τεσσάρων σελίδων, διαστάσεων 27,5x18,5 εκ. Σύνολο σελίδων: 192 σε 8 τόμους. Ετήσιες συνδρομές: για την Ελλάδα 12 δρχ. (15 δρχ. μετά το 1854), ενώ ειδικές τιμές καθορίζονται για την Τουρκία, τη Μολδοβλαχία, τη Ρωσία, τα Ιόνια Νησιά και τα «υπόλοιπα μέρη της Ευρώπης». Παράλληλα υπήρχε η δυνατότητα συνδρομής που περιλαμβάνει και το «Παράρτημα» (αυτοτελές φυλλάδιο δεκαεξί σελίδων) και ανέρχονταν σε 19 δρχ. Τυπωνόταν διαδοχικά στο τυπογραφείο του Νικολάου Αγγελίδου (έτ. Α' και Β'), Μιλτιάδη Γκαρπολά και τα δύο τελευταία έτη στο τυπογραφείο της «Ευτέρπης», ιδιοκτησίας του Γρ. Καμπούρογλου.

Καταλαμβάνει ιδιαίτερη θέση στην ιστορία του ελληνικού περιοδικού Τύπου, καθώς αποτελεί το πρώτο οικογενειακό-φιλολογικό περιοδικό που εκδίδεται στην Αθήνα. Η αδιάλειπτη οκτάχρονη διαδρομή της συνδέεται με την εισαγωγή καινοτομιών και την προσπάθεια για ποιοτική αναβάθμιση σε σχέση με τα προϋπάρχοντα και σύγχρονα της εκδοτικά εγχειρήματα. Στην κατεύθυνση αυτή σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε ο πρώτος της εκδότης Γρ. Καμπούρογλου που επεχείρησε να την καταστήσει ανάλογη ευρωπαϊκών προτύπων. Έτσι, η *Ευτέρπη* εγκαινιάζει την ευρεία χρήση εισαγόμενων από την Ευρώπη εικόνων, ώστε να θεωρείται το πρώτο εικονογραφημένο ελληνικό οικογενειακό περιοδικό. Καθ' όλη την εκδοτική πορεία, στόχος της ήταν «εις τους μεν πεπαιδευμένους να παρέχη τέρψιν ουχί αναξίαν αυτών, εις δε τους άλλους πάντας, ωφέλειαν, μετά τέρψεως».

Στις σελίδες της εμφανίζονται μερικά από τα πιο σημαντικά ονόματα της πνευματικής κίνησης της εποχής: Παύλος Γερακάκης, Ιωάννης Δελιγιάννης, Νικόλαος Δραγούμης, Γεώργιος Ζαλοκώστας, Πάνος Ηλιόπουλος, Ιωσήφ Δε Κιγάλλας, Μαρίνος Παπαδόπουλος-Βρετός, Κωνσταντίνος Πώπ. Ξεχωριστή σημασία για την ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας κατέχει το πρωτότυπο διήγημα που καλλιέργηται συστηματικά από τον πολυγραφότατο και βασικό συνεργάτη του περιοδικού, Αλέξανδρο Ρίζο *Ραγκαβή.

Παράλληλα, οι εκδότες, προκειμένου να καλύψουν την απαίτηση του ελληνικού αναγνωστικού κοινού για ευρωπαϊκά λογοτεχνικά έργα, δημοσιεύουν πολλές μεταφράσεις κυρίως γαλλικής προέλευσης (Dumas, George Sand, Paul Feval, Xavier de Maistre, Eugène Scribe) τόσο διηγη-

μάτων όσο και μυθιστορημάτων. Οι μεταφράσεις συμπληρώνονται από κείμενα ειδησεογραφικά και εγκυκλοπαιδικά για τις εξελίξεις στον χώρο των επιστημών, αξιοπερίεργα γεγονότα και ταξιδιωτικές περιγραφές για εξωτικά μέρη.

Αν και η πρόθεση του περιοδικού να κρατηθεί μακριά από τις τρέχουσες πολιτικές εξελίξεις υπηρξε πιστά, μεγάλο τμήμα της επικαιρότητας (και έμμεσες πολιτικές κρίσεις) διοχετεύονται μέσα από τα χρονογραφήματα που αποτελούν σταθερή στήλη κυρίως του Κ. Πώπ μετά τον δεύτερο χρόνο. Η στήλη του χρονογραφήματος παρακολουθεί την κοσμική ζωή, τις εκδηλώσεις και τις δραστηριότητες της αθηναϊκής αστικής τάξης ενώ δίνει και πληροφορίες για την καλλιτεχνική και πνευματική κίνηση της εποχής. Η ύλη της δεν μεταβάλλεται ριζικά στην πολυετή πορεία της ούτε επηρεάζεται από την αλλαγή εκδότη και διευθυντών, καθώς οι προγραμματικοί στόχοι της ωφέλειας και της τέρψης εμφανίζονται σταθεροί, συνεπικουρούμενοι από την ποικιλία της. Παρ' όλα αυτά, μετά το 1851 διακρίνεται η ολοένα και πιο αισθητή παρουσία της ποίησης και η παράλληλη υποβάθμιση του πρωτότυπου διηγήματος.

Το σημείο καμπής που σηματοδοτεί την υποχώρηση της *Ευτέρπης* τοποθετείται μετά το 1850. Αν και συνέχισε για πέντε ακόμη χρόνια είναι φανερό ότι το περιοδικό που με τόσο δυναμισμό είχε εισέλθει στον εκδοτικό στίβο είχε πλέον χάσει την αίγλη του. Στα πλαίσια αυτά πρέπει να ερμηνευτεί και η απόφαση του καινοτόμου Γρ. Καμπούρογλου να αποχωρήσει από τη δέση του εκδότη. Το γεγονός που συνετέλεσε στην κάμψη της κυκλοφορίας της είναι η εμφάνιση της ανταγωνιστικής **Πανδώρας* που προήλθε από βασικούς συνεργάτες της (Αλ. Ρίζος Ραγκαβής και Νικόλαος Δραγούμης). Η αποχώρηση σημαντικών συνεργατών, ο περιορισμός του αναγνωστικού κοινού και το υψηλό κόστος έκδοσης οδήγησαν στην οριστική πτώση της το 1855.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΓΒ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ, ΖΒΙ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Μάργαρης, *Τα παλιά περιοδικά - η ιστορία τους κι η εποχή τους*, Αθήνα, εκδ. Σιδέρης, 1954, σ. 58-79· Απ. Σαχίνης, *Συμβολή στην ιστορία της Πανδώρας και των παλιών περιοδικών*, Αθήνα 1964· Μάρθα Καρπόζηλου, *Τα ελληνικά οικογενειακά - φιλολογικά περιοδικά (1847-1900)*, Ιωάννινα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 1991· Κ. Δανόπουλος - Λίτσα Χατζόπουλου, *Η Ευτέρπη (1847-1855)*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 1997.

ΓΡΩΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

Η Εφημεριδοῦλα μας

Εβδομαδιαίο νεανικό περιοδικό. Αθήνα, 8 Νοε. 1928 - 10 Ιαν. 1929, αρ. τχ. 1-10. Εκδότης: Ιδιοκτησία Εκδοτικών Επιχειρήσεων (αρ. τχ. 1-7). Διευθυντής: Ανδρ. Πρίντεζης. Άλλος υπότιτλος: *Όργανον της Προστατευτικής Αδελφότητας Νεολαίας* [ΠΑΝ] (αρ. τχ. 8-10). Ο τίτλος και ο υπότιτλος αλλάζουν: **Η Εβδομαδιαία Εφημεριδοῦλα**. *Εβδομαδιαίο νεανικό περιοδικό, Όργανον της Προστατευτικής Αδελφότητας Νεολαίας* (24 Ιαν. 1929, αρ. τχ. 11). Ιδιοκτήτης: Γρηγόρης Ντουφάς. Από τις 15 Φεβρ. 1929- <>, αρ. τχ. 1- <> ο τίτλος και ο υπότιτλος αλλάζουν ξανά: **Τα Νεατά**. *Εβδομαδιαίον νεανικόν περιοδικόν, Όργανον της Προστατευτικής Αδελφότητος Νέων*, με υπεύθυνο ὕλην τον Ανδρ. Πρίντεζη. Εβδομαδιαίο, τριάντα ἐξι σελίδων, δίστιχο με ἀρίθμηση συνεχῆ (σύνολο σελίδων: 354). Διαστάσεις: 24x15,5 εκ. Τιμὴ τεύχους: 2,5 δρχ. (αρ. τχ. 1). Συνδρομές: ετήσια εσωτερικὸν 110 δρχ., εξαμηνιαία 60 δρχ., τριμηνιαία 30 δρχ. και ετήσια εξωτερικὸν 17 σελίνια ἢ 4 δολ. ἢ 6 λίρες Τουρκίας, εξαμηνιαία 7 σελίνια ἢ 2 δολ. ἢ 3 λίρες Τουρκίας, τριμηνιαία 4 σελίνια ἢ 1 δολ. ἢ 1,5 λίρα Τουρκίας (αρ. τχ. 1). Για τα τχ. 2-10 η ετήσια εσωτερικὸν εἶναι 125 δρχ., η εξαμηνιαία 65 δρχ., η τριμηνιαία 35 δρχ. και η ετήσια εξωτερικὸν 14 σελίνια ἢ 4 δολ. ἢ 7 λίρες Τουρκίας, η εξαμηνιαία 7 σελίνια ἢ 2 δολ. ἢ 3,5 λίρες Τουρκίας, η τριμηνιαία 4 σελίνια ἢ 1 δολ. ἢ 2 λίρες Τουρκίας. Δεν εἶναι γνωστὸς ο ἀριθμὸς των ἀντιτύπων που τύπωνε. Γραφεία: Σολωμοῦ 52, Αθήνα. Δεν αναφέρεται τυπογραφείο.

Οι στόχοι της ἐκδόσης περιγράφονται στο προγραμματικὸ ἀρθρο «Το Πρόγραμμά μου» (αρ. τχ. 1, εσωτερικὸ ἐξωφύλλου): «Σκοπὸς μου εἶναι να σας τέρπω και να συμπληρῶνω το ἔργο του σχολείου και των γονέων σας, με το να σας μαθαίνω χίλια δυο πράγματα ωφέλιμα και να πλουτίζω τις γνώσεις σας». Δημοσιεύονταν κείμενα που ἀπευθύνονταν αποκλειστικὰ σε παιδιά. Υπήρχαν ἐπίσης περιγραφές δραστηριοτήτων ἀπὸ παιδικούς συλλόγους ὅλης της χώρας. Το ἐξωφύλλο κοσμούσαν χρωματιστές φωτογραφίες ἢ σκίτσα. Πολλὰ σκίτσα περιλαμβάνονταν και στις σελίδες καθε τεύχους.

Οι ἀντεγκλήσεις που δημιουργήθηκαν για ἀγνωστο λόγο ἀνάμεσα στους υπευθύνους της ἐκδόσης του π. Η **Εφημεριδοῦλα μας* της Ρίτας Μυράτ με διευθυντὴ τον Ανδρ. Πρίντεζη, εἶχε ως ἀποτέλεσμα ο δευτέρως να προχωρήσει στις 8 Νοεμβρίου 1928 στην ἐκδοση νέου περιοδικὸν με την ἴδια ονομασία. Φαίνεται μάλιστα ὅτι εἶχε σταλεί σχετικὴ ἐγκύκλιος στους συνδρομητές της ἀρχικῆς ἐκδο-

σης για να συνδράμουν την προσπάθεια. Αυτό τουλάχιστον προκύπτει ἀπὸ τα ὅσα αναφέρονταν σε εἰδοποίηση που δημοσιεύτηκε στο νέο ἐντύπο (αρ. τχ. 1, σ. 25): «Ὅπως γράψαμε στην ἐγκύκλιο που στείλαμε στους ενδιαφερομένους, η *Εφημεριδοῦλα* πούχετε στα χέρια σας, εἶναι ὅλως διόλου νέα ἐπιχειρήσεις και ξεχωριστὴ ἀπὸ την παλαιάν. Επομένως, διὰ λόγους που δεν εἶναι δυνατόν να ἐξηγηθῶν ἐδῶ, δεν εἴμεθα συνέχεια της πρώτης ἐκδόσεως. Ὅπως λοιπὸν δι' ὅλα (μυθιστορήματα, ἀλληλογραφία, τις δημοσιεύσεις σας, ψευδώνυμα κ.λ.π.) ἐκανονίσσαμεν, ὥστε να ἀρχίσουν ἐκ νέου

και αποκλειστικὰ διὰ την ἰδικὴν μας ἐπιχείρησιν, ἔτσι και διὰ τους Διαγωνισμούς, οφείλομε να ἀποβλέψομε ἀποκλειστικὰ σε νέους».

Καθὼς ὅμως ο τίτλος ἦταν κατοχυρωμένος στο ὄνομα της Ρίτας Μυράτ, ἀπὴ ξεκίνησε δικαστικὸ ἀγῶνα για τη διακοπὴ της ἐκδόσης του περιοδικὸν που ἐξέδωσε ο παλαιὸς συνεργάτης της. Για να προσαρμοστέι βαθμιαίῃ στα νέα δεδομένα ο Ανδρ. Πρί-

ντζης, φοβούμενος τη μετέπειτα εξέλιξη, πρόσθεσε στον τίτλο ότι αποτελούσε *Όργανο της Προστατευτικής Αδελφότητας Νεολαίας*. Επρόκειτο για ένα πνευματικό σωματείο που είχε δημιουργήσει ο ίδιος ώστε να κινητοποιήσει τους μικρούς αναγνώστες και τις μικρές αναγνώστριες του περιοδικού. Ο στόχος της παλαιάς ιδιοκτησίας φαίνεται ότι επιτεύχθηκε στα μέσα Ιανουαρίου 1929. Έτσι, 11 που κυκλοφόρησε την Πέμπτη 24 Ιανουαρίου 1929 έφερε τον τίτλο *Η Εβδομαδιαία Εφημερίδουλα*. Οι συνδρομές ήταν ακριβώς οι ίδιες με την προηγούμενη έκδοση, όπως και η ύλη του.

Παρά τον νέο τίτλο όμως—ήταν φανερό ότι επιβλήθηκε για λόγους ανάγκης—συνεχιζόταν η προηγούμενη σελιδαρίδισμη. Κι αυτή η αλλαγή όμως ήταν προσωρινή. Στη σ. 355 δημοσιευόταν η ακόλουθη «Δήλωση. Προς τους αναγνώστες και Συνδρομητές μας»: «Για να αποφύγωμε τας προστριβάς αφ' ενός, που έχουν δημιουργηθεί για τον τίτλο του Περιοδικού, και αφ' ετέρου επειδή αυτός εθεωρείτο όχι κατάλληλος για ένα τέτοιο νεανικό περιοδικό, όπως θέλουμε και πρέπει να γίνωμε, θεωρήσαμε σύμφωνα με την γνώμη πολλών λογίων, που δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο για το περιοδικό όσο και για την "ΠΑΝ" σκόπιμο, όπως το περιοδικό μας από το προσεχές φύλλο, θγη με τον τίτλο *Τα Νειάτα*. Αμέσως μετά εξηγηθούν ότι ο τίτλος είχε υποδειχθεί από το γνωστό λόγιον Σπύρου *Μελά. Στη σ. 376 υπήρχε η εξής «Δήλωση»: «Ο κ. Ανδρέας Πρίντζης, έχων το βάρος της οργανώσεως της "ΠΑΝ" δηλοϊ ότι δεν δ' ασχολείται του λοιπού διά την έκδοσιν του περιοδικού, παρά μόνον ως διευθυντής επί της ύλης; συνεπώς διά παν το σχετικόν με την κίνησιν, δηλαδή δημοσιεύσεις, εμβάσματα, συνδρομαί κλπ. να απευθύνωνται μόνον εις την Διεύθυνσιν: Περιοδικόν *Τα Νειάτα*: Κλεισθένους 23 Αθήνας, (προσωρινός)».

Πράγματι, την Παρασκευή 15 Φεβρουαρίου 1929 εκδόθηκε το πρώτο τεύχος του π. *Τα Νειάτα*. Στο προγραμματικό άρθρο «Λίγα λόγια» (αρ. τχ. 1, σ. 2) της διευθύνσεως δίνονταν οι ακόλουθες εξηγήσεις στο νεανικό κοινό του: «Ενα πράγμα μπορούτε να ξέρετε. Ότι *Τα Νειάτα* που από σήμερα θα είναι ο μοναδικός και αναπόσπαστος σύντροφος όλης της ελληνικής νεολαίας, ακολούθησε πιστά και εφήρμωσε, χωρίς να δέλη, την τύχην του φοίνικος. Ξέρετε πως το πουλί αυτό, σαν γεράση, ανάβει φωτιά μόνο του, καίγεται και από την τέφρα του ξαναγεννιέται πάλιν. Έτσι λέει, η ιστορία, ο μύθος. Έτσι έγινε

και με το περιοδικό που θγαίνει σήμερα. Με τη διαφορά πως πριν να γεράση *Η Εφημερίδουλα* μας, άναψε η φωτιά, εκάκηε και από την τέφρα της γεννηθήκαν *Τα Νειάτα*». Καθώς όμως η ύλη του περιοδικού δεν διέφερε αισθητά από την προηγούμενη εκδοτική απόπειρα ήταν φυσικό να μην προκαλέσει το ενδιαφέρον καινούργιων αναγνωστών. Έτσι το περιοδικό, κατά πάσα πιθανότητα, διέκοψε οριστικά την έκδοσή του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ, Ιδιωτική συλλογή Αλέξη Πολίτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ.Γ. Τσιγκάνης, *Ελληνικός νεανικός τύπος (1915-1936)*. Καταγραφή. Αθήνα, εκδ. ΙΑΕΝ/ΓΓΝΓ, 1986, σ. 409-411.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΤΣΙΚΝΑΚΗΣ

Η Εφημερίδουλα μας
Εβδομαδιαίο περιοδικό για παιδιά, νέες και εφήβους. Αθήνα, 17 Μαρτ. 1928 - 2 Μαρτ. 1929 (με διακοπή), αρ. τχ. 1-31. Ιδιοκτήτης: Ρίτα Μυράτ. Διευθυντής: Ανδρ. Πρίντζης (αρ. τχ. 1-27) και Αλ. Μυράτ (αρ. τχ. 28-31). Εβδομαδιαίο, είκοσι οκτώ σελίδων, τρίσηλο, με αριθμηση συνεχή (σύνολο σελίδων τ. Α': 736 και τ. Β': 112). Διαστάσεις: 22,4x16,5 εκ. Τιμή τεύχους: 2δρχ. (αρ. τχ. 1-27) και 2,5 δρχ. (αρ. τχ. 28-31). Συνδρομές: ετήσια εσωτερικού

100 βρξ., ετήσια εξωτερικού 10 σελίνα ή 3 δολ. Δεν είναι γνωστός ο αριθμός των αντιτύπων που τύπωνε. Γραφεία και τυπογραφείο: Γ΄ Σεπτεμβρίου 152.

Για τους στόχους του περιοδικού, στο προγραμματικό άρθρο με τίτλο «Στους αναγνώστες μας» (αρ. τχ. 1, σ. 26) αναφερόταν με πολύ χαριτωμένο τρόπο: «Αποτείνομαί σ΄ όλα τα παιδιά! Μικρά και μεγάλα, κορίτσια κ΄ αγόρια. Αυτό το περιοδικό που θγαίνει με τόσες δυσίες, με τόση φροντίδα και περιποίηση, είναι η “Εφημεριδούλα σας”. Εκδίδομαι αποκλειστικά για Σας, είμαι όργανό σας, είμαι ο σύντροφός σας, είμαι ο σύνδεσμος όλων των Ελληνόπουλων σ΄ όποια της Γης γωνιά κ΄ αν είναι σκορπισμένα. Θα μ΄ ευρίσκετε πάντα σε μια γωνιά της κάμαράς σας, όταν χορτασμένα από τα παιχνίδια σας, κουρασμένα από τα μαθημάτά σας γυρίσετε σπίτι σας. Και θα είμαι πρόθυμη πάντα να σας διασκεδάσω, να σας ξεκουράσω, να σας διηγήθω ιστορίες ωφέλιμες, μυθιστορήματα τερπνά, να σας πω χίλια δυο ωφέλιμα πράγματα, να σας διδάσκω ενώ θα σας διασκεδάω, να ακονίζω το νου σας, να σας προπονώ σ΄ όλα τα χρήσιμα κ΄ ευχάριστα πράγματα. Ένα μόνο ζητώ από Σας. Να με αγαπάτε και να με διαβάξετε».

Τηρώνα τις εξαγγελίες του, απευθυνόταν αποκλειστικά στα παιδιά. Στις σελίδες του δημοσιεύονταν ιστορίες διηγήματα με περιπέτειες, ποιήματα, εγκυκλοπαιδικά άρθρα και πνευματικές ασκήσεις. Στη σελίδα αλληλογραφίας κάθε τεύχους υπήρχαν παιδικές συνεργασίες και περιγραφές από ποικίλες μαθητικές δραστηριότητες.

Κυκλοφόρησε με τις πιο αισιόδοξες προοπτικές. Χάρη στην ύλη του βρήκε μεγάλη ανταπόκριση από τα παιδιά της εποχής. Κι ενώ η έκδοση δεν αντιμετώπιζε τα συνήδη οικονομικά προβλήματα—στην άμβλυνσή τους βοηθούσαν σημαντικά και οι διαφημιστικές καταχωρίσεις— απροσδόκητα ανέστειλε την κυκλοφορία του από τον Οκτώβριο 1928 έως τον Φεβρουάριο 1929. Στη σελίδα «Το ταχυδρομείο μας» (αρ. τχ. 28, σ. 26), σημειώνονται τα ακόλουθα για τους λόγους της διακοπής: «Γιατί βρέθηκε ένας κακός άνθρωπος να μας χωρίση, να πάρη τόνομά μου και να σας παρουσιάση κάτι, που δεν είμουνα εγώ! Κι εν τω μεταξύ εμένα μόχνην απαγορέψη να θγαίνω». Όπως προέκυψε από την έρευνα, ο μέχρι τότε διευθυντής του περιοδικού Ανδρ. Πρίντεξης προχώρησε στην έκδοση νέου περιοδικού με τον ίδιο τίτλο, δηλ. Η *Εφημεριδούλα μας, γεγονός που προκάλεσε την αντίδραση της ιδιοκτήτριας Ρίτας Μυράτ. Με δικαστική απόφαση φαίνεται ότι κατοχυρώθηκε ο

τίτλος στο όνομά της. Έτσι, επανεκδόθηκε το περιοδικό τον Φεβρουάριο 1929. Όπως όμως όλα δείχνουν είχε δημιουργηθεί σύγχυση, πράγμα που επιβάρυνε την κυκλοφορία του. Γι΄ αυτό και υποχρεώθηκε ύστερα από λίγο χρονικό διάστημα να διακόψει, μάλλον οριστικά, την έκδοσή του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΠ, ΕΛΙΑ, Ιδιωτική συλλογή Αλέξη Πολίτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ.Γ. Τσιγκνάκης, *Ελληνικός νεανικός τύπος (1915-1936)*. Καταγραφή, Αθήνα, εκδ. ΙΑΕΝ/ΓΓΝΓ, 1986, σ. 392-394· Δ. Χανός, *Το παιδικό λαϊκό φυλλάδιο-περιοδικό-βιβλίο*, Αθήνα 1991, σ. 49.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΤΣΙΓΝΑΚΗΣ

Ο Εφημέριος

Παράρτημα του επισήμου Δελτίου «Εκκλησία», συντασσόμενον μερίμνη της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος. Αθήνα, 1952 έως σήμερα [2005], τ. Α΄-ΝΔ΄. Διευθυντής: Εμμ. Γ. *Μυτιληναίος, πρωτοπρεσβύτερος και από το 1957 ο Θεοδόσιος Κ. Σπεράντζας (έως το 1968), Κ.Γ. Μπόνης (1969-1981), Ευαγγ. Δ. Θεοδώρου (1982-1998, το 1999 αναφέρεται ως εκδότης-διευθυντής και το 2000-2003 ως διευθυντής σύνταξης), Αρχισυντάκτης: Κ.Ι. Χολέβας (2003-2004), Λίτσια Ι. Χατζηφώτη (2005), Άλλος υπότιτλος: *Δεκαεπενήμηρον Περιοδικόν του Ορθοδόξου Ενοριακού Εφημεριακού Κλήρου*, *Παράρτημα του επισήμου Δελτίου «Εκκλησία»* (από το 1957). Η *Εκκλησία* χαρακτηρίζεται «η προσδυγενής συνάδελφός του» (αρ. φ. 1, 1952). Από το 1999 γίνεται μηνιαίο και εκδίδεται ανεξάρτητα από την *Εκκλησία*. Αρχικά είναι σχήματος 8^{ου}, από τον τ. 29 (1981) είναι διαστάσεων 28x21 εκ. Από τον Ιαν. 1999 ανανεώνεται η μορφή του, με τετραχρωμία, έγχρωμο εξώφυλλο, πλούσιο φωτογραφικό και εικονογραφικό υλικό. Εκδίδεται από τα έσοδα του π. **Εκκλησία* και διανέμεται δωρεάν.

Ιδρύθηκε για την κάλυψη μιας πρακτικής αναγκαιότητας, της οικοδομής και κατάρτισης του εφημεριακού κλήρου, με την αναφορά σε θέματα κυρίως ποιμαντικής χαρακτήρα. Έτσι καθορίζεται ο σκοπός του στο πρώτο φύλλο: «Ο εφημέριος έχει αναγκη συστηματικού καθοδηγητού και συμπαραστάτου [...] ακριβώς εις τούτο έρχεται επίκουρος Ο Εφημέριος, με την προσπαδείαν του να καταστή ο σύντροφος του εφημεριακού μας κλήρου, εις όλην την Εκκλησιαστικήν δράσιν του». Το περιοδικό όφειλε να αναδειχθεί σε «Όργανον του εφημεριακού κλήρου, εις ποιμαντικόν περιοδικόν, απο των στηλών του οποίου θα δίδονται αι δέουσαι κατευθύνσεις εις το εν τη ενορία πολυσχιδές ποιμαντικόν έργον του εφημερίου».

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4-7 ΦΥΛΛΟΥ
ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ "ΕΚΚΛΗΣΙΑ,,
15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ - 15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1921

ΣΥΝΤΑΞΑΣΟΜΕΝΟΝ ΜΕΡΙΜΝΗ,
ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛ. ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΗΝ ΔΙΑΚΟΝΙΑΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΝ ΜΗΤΡΩ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

(Ο Κόσμος - Μην. 10, 13)

Η ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Τὸ ἔθνημα τῆς ἀπὸ ραδιοφώνου μεταδόσεως τῆς θείας λειτουργίας, ποῦ ἐβίβη διὰ τῆς ἐν τῷ προηγουμένῳ ἀριθμῷ τοῦ "Εφημερίου" δημοσιευθείσης ἐπιστολῆς τοῦ ὁδίου ἁγίου Πατριάρχου, διεπραγματεύθημεν δις εἰς δύο ἀρθρα τῆς "Ἐκκλησίας" (1948 ἀρθ. 41—42 καὶ 42—44), ὅα ἤθελομεν δεῦν παραστήσαντες ἀπὸς εἰς αὐτὰ, ἃν ἔν ἐν ἰδίῳ ἐπιστολῇ δεῦν μὲς εἰδέν ἀφορῶν τὴν ἀντιμεταποιοῦμεν τὸ ἔθνημα ἀπὸ τῆς ἀποροδοτοῦ θέσεως ποῦ λαμβάνει.

Ὅταν δηλαδὴ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ἔθνημα εἰς ἔβη:
Εἶναι μὲν κενὰ τὸ θέημα ἢ διὰ τοῦ ραδιοφώνου μεταδόσεως τῆς θείας λειτουργίας καὶ ἐξο τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία καὶ ὅπου ἀλλοῦθ, ἀλλ' ἐξ' ὅσον διὰ τοῦ τριτοῦ τοῦτο κενετέρη ἢ ἐκείνη εἰς τὴν κενῶν πλ. καὶ ἀρχίζον οἱ ἀνθρώποι νὰ ἐγκαταλείβουν τὴν ἐκκλησίαν των καὶ νὰ μεταβαίνουν εἰς τὴν ταβήκον διὰ νὰ ἀκούσων τὴν λειτουργίαν. Ἐν ἐξ τῶν δύο ἐκείνων εἶναι νὰ γείνη: ἢ νὰ καταστῆ ἡ διὰ τοῦ ραδιοφώνου μεταδόσις τῆς λειτουργίας, ὅποτε οἱ χριστιανοὶ θὰ ἀναπαύσωνται νὰ ἐκκλησιάζωνται μεταβαίνοντες εἰς τοὺς ναοὺς, ἢ, ἂν αὐτοὶ δεῦν γείνη, νὰ σταματήσῃ ἡ ἀνοικοδομιὰς τῶν ἐν τοῦ πόλεων καὶ τῆς ἀναστάσεως κοινωτικῶν ἐκκλησιῶν, ἀφοῦ μὲν ἔνεκα τοῦ ραδιοφώνου ἀποχρῆ τῶν πιστῶν αὐτὴ ἀποβαίνει ἐντελὴς περιεχί.

Νὰ παύσῃ ἡ ραδιοφωνικὴ μεταδόσις τῆς θείας λειτουργίας. Ἀλλ' αὐτὴ δεῦν γείνη διὰ τοῦ χριστιανοῦ ποῦ ἐλπιῶμεν καὶ ἀρεσκῶν νὰ πρῶτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ μεταδόσις γίνηται μόνον διὰ τοῦ ἀποθέσει ποῦ δεῦν εἶναι εἰς θέαν νὰ κινήθων ἐξο ἀπὸ τὰ ἀστία των. Γίνηται διὰ τοῦ γὰρ τῆν

Οἱ παραπάνω ἀρχές προσδιόρισαν καὶ τὸ περιεχόμενό του, ποῦ περιλαμβάνει κείμενα καὶ σύντομες μελέτες ποιμαντικῶν, θεολογικῶν, λειτουργικῶν, ρητορικῶν (ομιλητικῶν), εξομολογητικῶν, ψυχολογικῶν, παιδαγωγικῶν καὶ ἐποικοδομητικῶν χαρακτήρα. Ἀπὸ τοῦ 1957 προεβλήθη περισσότερο ἡ παράδοση καὶ ἡ πατερικὴ κληρονομία τῆς Ἐκκλησίας. Σπουδαίες ἀπὸ ἀποψη λειτουργικῆ καὶ ποιμαντικῆ εἶναι οἱ «Απαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας» τοῦ καθηγητοῦ Ι. Φουντούλη (αρ. φ. 1-500), ποῦ ἔχουν ἐκδοθεῖ καὶ αὐτοτελῶς. Στὰ τελευταία χρόνια ἀξιοπρόσηφὴ εἶναι ἡ ποιμαντικὴ ἀρθρογραφία τοῦ καθηγητῆ Αλ. Σταυρόπουλου, ἀλλὰ καὶ τὰ κείμενα τοῦ ἰδίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χριστοδούλου. Τίς εἰδήσεις καὶ τὰ σχόλια ἐπιμελεῖται ὁ Κ. Χολέβας μὲ πολλὴ κριτικὴ καὶ διεισδυτικὸ πνεῦμα. Δεν λείπουν ἀκόμη, οἱ διβλιοπαρουσιάσεις καὶ ἡ κριτικὴ νέων βιβλίων.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελλ. σ.), ΕΒΕ (ελλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΘΗΕ, τ. 5, στ. 520 (Φ. Α. Βιτάλης): Ν.Θ. Μπουγάτσος, *Βιβλιογραφία Ἑλληνικῶν Ὀρθοκεντρικῶν Τύπων* (1826-1966), Ἀθῆνα 1974, λ.α 240.

Π. Γ. Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

Εφημερίς

Ἀθῆνα, 1873-1901, 1912-1922. Ἰδρυτὴς καὶ πρῶτος διευθυντὴς ὁ Δ. Α. Κορομηλάς. Ἀπὸ τοῦ 1886 ἕως τοῦ 1888 τὸν Δ. Κορομηλά διαδέχεται στὴ διεύθυνση ὁ ἀδελφός του, πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης, Λάμπρος Κορομηλάς, μὲ ἀρχισυντάκτη τὴν Ἀριστομένη Βαλέτα. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀρχισυντάκτης ἦταν ὁ Ι. Καμπούρογλος, ὁ ὁποῖος ἀπεχώρησε τοῦ 1881 λόγῳ διαφωνίας μὲ τὸν Δ. Κορομηλά καὶ ἱδρύσκει τὸ φύλλο **Νέα Εφημερίς*. Τὸν Δεκ. 1888 τὴν ἐκδόσιν τῆς ἀνελαβε ὁ Ἀριστείδης Ρούκας, ὁ ὁποῖος καὶ τὴν διηύθυνε ἕως τοῦ 1901, ὁπότε καὶ σταμάτησε ἡ κυκλοφορία τῆς Ἀρχισυντάκτης τὴν περίοδο αὐτὴ (ἕως τοῦ 1897) ἦταν ὁ Ἀγγελῆλαος Γιαννόπουλος Χαμπερῶτης. Τὸ 1912 ἐπιανεκδίδεται ἀπὸ τὸν Γεώργιο Δ. Κορομηλά, τοῦ 1915 ὡς ἰδιοκτῆτης ἀναγράφεται ὁ Χ. Δ. Κορομηλάς καὶ ἀργότερα περιέρχεται στὸν Ἠλία Παπαπαύλου ἕως τοῦ 1922 ὁπότε καὶ κλείνει ὁριστικά. Κατὰ τὴν περ. Β' ἀρχισυντάκτης εἶναι ὁ Γ. Ν. Βραχμνός καὶ Γ. Οικονομόπουλος. Ἀπὸ τοῦ 1899 φέρεται ὑπότιτλο: *Τὸ ἀρχαιότατον των ἐν Ἑλλάδι ημερησίων φύλλων*· στὴ δευτέρῃ περίοδῳ προσθετεῖται: *Ἰδρυθέν τῷ 1873*. Ἀρχικὰ τετρασέλιδη, δίσητη, μικροῦ σχήματος, ἐκδίδεται τοῦ 1883 σὲ μεγάλῳ τρίσητῳ σχήμῳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1888 σὲ πολὺ μεγάλῳ πεντάσητῳ σχήμῳ. Τὸ 1891 ἐπανέρχεται στὸ παλαιὸν μεγάλῳ σχήμα καὶ τοῦ 1892 εἶναι ἐξάσητη. Τὴμὴ φύλλου: 5 λεπτὰ καὶ 20 λ. ἀπὸ 14 Δεκ. 1921. Συνηθισμέ: ετήσια Ἀθηνῶν 15 δρχ., 30 δρχ. (ἀπὸ 1 Ιαν. 1883), 18 δρχ. (ἀπὸ 10 Σεπτ. 1915), 75 δρχ. (ἀπὸ 14 Δεκ. 1921)· ετήσια ἐπαρχίας 20 δρχ., 35 δρχ. (ἀπὸ 1 Ιαν. 1883)· ετήσια ἐξωτερικῶ: «ἢ ἐν Ἀθῆναις τιμὴ συνδεδεμένων τῶν ταχυδρομικῶν τελών» 125 δρχ. (ἀπὸ 14 Δεκ. 1921), 30 δρχ. (ἀπὸ 10 Σεπτ. 1915). Τυπογραφείο: «Τύποις Ἀνδρέου Κορομηλά».

Εἶναι ἡ πρώτη καθημερινὴ πολιτικὴ ἐφημερίδα. Ἀρχικῶς πρωινὴ, κυκλοφορεῖ καὶ σὲ ἀπογευματινὴ ἐκδόσιν τοῦ 1876, μετὰ τὰ «σιμωνιάκα», ὅταν δημοσιεύει τὰ σχετικὰ μὲ τὴ δικὴ τὴν υπουργῶν. Ἡ πρωινὴ ἐκδόσιν περιλαμβάνει τὰ «κατὰ τὴν δίκην», ἡ εσπερινὴ «τὴν τακτικὴν τῆς *Εφημερίδος* ὕλην» (αρ. φ. 27^ο, 27 Ιαν. 1876). Ἐκδόθηκε ὡς εἰδησιογραφικὸ φύλλο, σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς τότε ἐφημερίδες στὶς ὁποῖες κυριαρχοῦσε ἀκόμη ἡ ἀρθρογραφία. Τὸν πρῶτο χρόνῳ τῆς ἐκδόσεως τῆς δεν εἶχε ἀρθρα καὶ πολιτικὴ τοποθέτησι. Δημοσίευε τὰ Πρακτικά τῆς Βουλῆς, τὸ δελτίο τοῦ χρηματιστηρίου, ποικίλες εἰδήσεις, πρῶγραμμα θεάτρων, διάφορες κρατικῆς καταχωρήσεις καὶ παντῶς εἶδους «γνωστοποιήσεις». Πολιτικὴ δέσι ἐλάβε τὸν Δεκέμβριον 1874, ὅταν πολέμησε, ὅπως καὶ τὸ σύνολο σχεδόν τοῦ ἀθηνῶνικῶ Τύπου, τὸν Δημ. Βούλγαρη. Τὸ 1875-1876 δημοσιεύει τὰ πρακτικά τῶν δικῶν (τῶν Βούλγαρη, Γρίβα κ.ά.), καθὼς καὶ τῶν υπουργῶν ποῦ ἐνέχονταν στα «σιμωνιάκα»), ἡ ὁποῖα νὰ ὑποστηρίξει κανέναν συγκεκριμένῳ πολιτικῳ.

Κατά τη δεκαετία του 1880, την περίοδο του «δικομματισμού», υποστηρίζει τον Χαρίλαο Τρικούπη στις εκλογές του 1885 και του 1887 και εν συνεχεία περνά στο αντιρικούπικο στρατόπεδο. Στις εκλογές του 1890 είναι όργανο του «αττικάρχη» Δημ. Ράλλη και του νεοπαγούς «Τρίτου Κόμματός» του, στις εκλογές του 1892 τάσσεται υπέρ του «Εθνικού Κόμματος» του Θ. Δηλιγιάννη και στις τελευταίες εκλογές της περιόδου, το 1895, είναι και πάλι φανερά αντιρικούπικη υποστηρίξις στην Αθήνα τον Δημ. Ράλλη. Σε επιφυλλίδες δημοσιεύει θεατρικά έργα του Δημ. Κορομηλά ή μεταφράσεις ξένων μυθιστορημάτων, καθώς και τα χρονολογήματα του Μπάμπη *Αννινου με τίτλο «Πινακίδες».

Ο Δημ. Κορομηλάς (1850-1898), γιός ενός από τους σημαντικότερους τυπογράφους των Αθηνών, ιδιοκτήτη του «τυπογραφικού καταστήματος Ανδρέα Κορομηλά», γνωστός ως θεατρικός συγγραφέας, είναι ο πρώτος εκδότης που υιοθετεί τις σύγχρονες τυπογραφικές μεθόδους και μηχανές και προ-σλαμβάνει ως συνεργάτη του τον Κρόλο Μάισνερ

(που θα ιδρύσει αργότερα με τον Ν. Καραγούρη το τυπογραφείο «Εστία»). «Φύλλον τακτικός και ευμεθόδως συντασσόμενον και καθ'εκάστην εκδιδόμενον δεν υπήρχε προ αυτήν εν Ελλάδι, η δε Εφημερίς πρώτη δείσα τα θεμέλια της καθ'ημέραν δημοσιογραφίας, δύναται να ειπεί αδιστάκτος ότι η εμφάνισις της υπήρξε γεγονός εν τη ιστορία του τύπου εν Ελλάδι» (1 Ιαν. 1883). Στη συνέχεια, οι αλλαγές στο σχήμα και την εμφάνισή της οφείλονται στην προσπάθειά της να ανταγωνιστεί την εφ. *Ακρόπολις και τις άλλες μεγάλες εφημερίδες της εποχής, όπως συμβαίνει γενικά αυτήν την περίοδο. Το 1888 γίνεται απογευματινή.

Κατά την πρώτη περίοδο της έκδοσής της συντάκτες και συνεργάτες υπήρξαν σημαντικοί δημοσιογράφοι, λογοτέχνες και λόγιοι της εποχής. «Την κυρίαν τον φύλλον σύνταξιν απαρτίζουν οι κ.κ. Χαρ. *Αννινος, Παν. Θωμάς, Κων. Ξένος, Ν. Αργυριάδης, Ιω. *Δαμβέργης, Παν. Γιαννόπουλος, Ε. Οικονόμος, Σταμ. Κιουζές, Μιχ. Μητσάκης και Αλ. Παπαδιαμάντης» (1 Ιαν. 1883). Απετέλεσε, όπως και η Ακρόπολις, πραγματικό φυτώριο διακεκριμένων δημοσιογράφων.

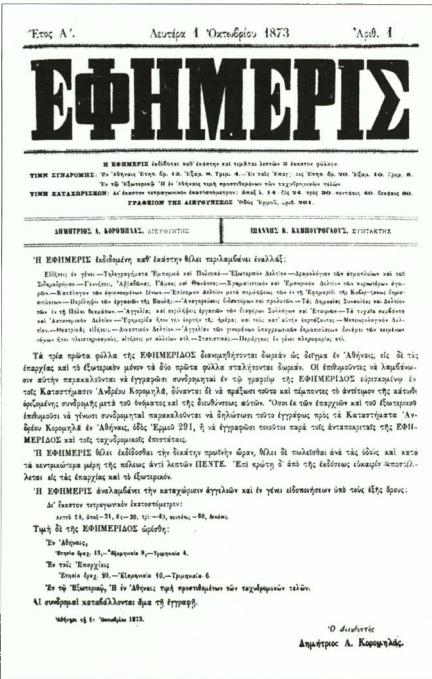
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Κορομηλάς, άρθρο με τίτλο «Η Εφημερίς», 1^η Ιαν.1883· Δ.Α. Πετρακάκος, *Ο Τύπος*, Αθήνα, εκδ. Δ&Π. Δημοτικού, 1920· Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α' σ. 129-135· Ι. Μυτάλη - Κ. Μάγερ, *Ελληνική Δημοσιογραφία*, 1939· Ν.Ε. Σκιαδάς, *Χρονικό της Ελληνικής Τυπογραφίας. Μαχόμενη Τυπογραφία*, Σύμματα, τ. Γ 1863-1909, Αθήνα, Gutenberg, 1982· Νάση Μπάλα, «Η καρδιοβόρος αγωνία της κλήσης», *Τύπος και βουλευτικές εκλογές την εποχή του Χαρίλαου Τρικούπη 1881 -1895*», πρόλογος Ηλ. Νικολακόπουλου, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2001.

ΝΑΣΗ ΜΠΑΛΑ

Εφημερίς

Βιέννη, 30 Δεκ. 1790 - Νοε. 1797. Εκδότες: Γεώργιος και Πούλιος Μαρκίδη Πούλιου. Ο τίτλος ενσωματώνως στη διακοσμητική εικόνα της πρώτης σελίδας, στον τόμο του 1791, αλλάζει διακόσμηση κατά το 1792 και ενσωματώνεται πάλι σε νέα σύνθεση από τον Φεβρ. 1793. Αρχικά δι-σεθδομαθιαία (Τρίτη και Παρασκευή), τετρασελίδο (με προσθήκη συχνά ενός μονόφυλλου), χωρίς σελιδοθήμηση, οισήλο, διαστάσεων 22x17 εκ.· από το 1792, δισεθδομαθιαίο με περισσότερες σελίδες όταν υπήρχε ανάγκη, με συνεχή σελιδοθήμηση, μονόσηλο, μικρότερου σχήματος (17x11 εκ.), με μικρότερα τυπογραφικά στοιχεία και Παραρτήματα. Στη νέα του εμφάνιση απέκτησε μορφή φυλλολαδίου που ήταν δυνατόν να βιβλιοδετηθεί σε τόμους και προς τον σκοπό αυτό οι εκδότες τύπωσαν ένα εξόφυλλο

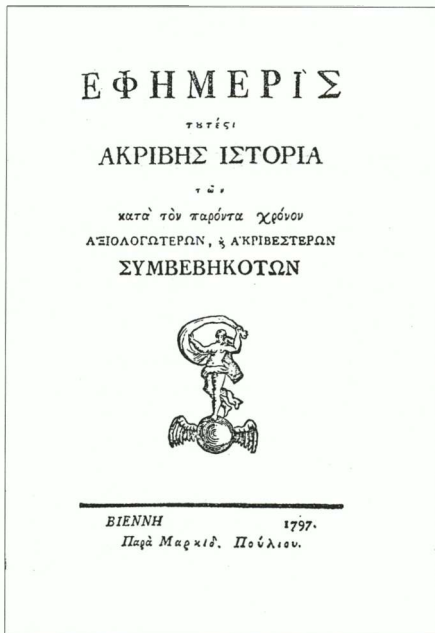

που έφερε τίτλο και υπότιτλο: *Εφημερίς, ειτ' ουν, ακριβές Απάνθισμα των κατά τον εννεοτάτο χρόνον αξιολογωτέρων, να μη, και ακριβοτέρων παγκοσμίων συμβεθικών, άπερ φιλοπόνως και επιμελώς, δίκην μελίσης, απανταχόθεν συλλεξάμενοι, χάριν της επωφελους των πολλών περί ται νέα περιεργίας φιλοφρόνως εκδιδόμεν (1792, 1793). Για το έτος 1797: Εφημερίς, τούτέστι Ακριβής Ιστορία των κατά τον παρόντα χρόνον αξιολογωτέρων και ακριβεστέρων συμβεθικών. Με τον προσφάτως εντοπισθέντα τόμο του 1795 παρά τα ορισμένα κενά, συμπληρώνεται επαρκώς η σειρά της *Εφημερίδος* με ελλείποντα ακόμη τον τόμο του έτους 1796. Τυπογραφείο: Α. Βαουμαϊστέρου – Αδελφών Μαρκίδων Πούλιου.*

Ουσιαστικά το πρώτο ελληνικό δημοσιογραφικό όργανο, αφού η εφημερίδα την οποία εξέδωσε ο εκδότης, λόγιος και τυπογράφος Γεώργιος Βεντότης, το έτος 1784, ενόχλησε την τουρκική διοίκηση, η οποία εξήτησε και επέτυχε από τις αυστριακές αρχές την διακοπή της. Πληροφορίες για την ίδρυσή της υπάρχουν σε αυστριακές αρχειακές, πηγές.

Τον Οκτώβριο 1790 οι αδελφοί *Μαρκίδες Πούλιου, αφού εξασφάλισαν την άδεια για την έκδοση ελληνικής εφημερίδας στην αυστριακή πρωτεύουσα, εκυκλοφόρησαν έντυπη αγγελία με τον τίτλο «Ειδήσεις», για να γνωστοποιήσουν τα κίνητρα, τους στόχους, το περιεχόμενο αλλά και τις τεχνικές διαδικασίες (οικονομικά, συνδρομές, κυκλοφορία κ.α.) που επρόκειτο να εφαρμοσθούν στην προετοιμαζόμενη έκδοση. Επισημαίνοντας στο κείμενο αυτό την έλλειψη δημοσιογραφικών ελληνικών φύλλων, αλλά και την αξία «μιας καθόλου ιστορικής επισκέψεως του παντός», οι εκδότες γνωστοποιούν την απόφασή τους να προσφέρουν «τοις φιλέλλησι μίαν γαζέτα (τζάιτουγγ) εις την απλήν ρωμαϊκήν γλώσσαν, η οποία δεν είναι άλλο τι, παρά μία καθημερινή ιστορική διήγησις πραγμάτων, όχι μόνον των παρόντων, αλλά και απερασμένων και μελλόντων, ήτις και Εφημερίς δέλει ονομασθή, της οποίας η διήγησις δέλει είναι μία εκλογή αξιοδιηγήτων πραγμάτων, όχι μόνον πολεμικών, αλλά και πολιτικών και μάλιστα οικονομικών. Τούτέστι εκείνων όπου πότε μεν εις ετούτην πότε δε εις άλλην Επαρχίαν ή εις άλλην Δεσποτεία και τόπον της Ευρώπης, ή και άλλο μέρος του κόσμου συμβαίνουν».

Φύλλο ειδησιογραφικό, κατά βάση, επιδιώκει να διχοτετεύσει στο ελληνόφωνο κοινό νέα, ειδήσεις και πληροφορίες στον πολιτικό, οικονομικό, πολιτισμικό τομέα. Εντούτοις, είναι σαφές από την όλη πορεία της, ότι το εκδοτικό εγχείρημα των δύο αδελφών είχε κίνητρα πολιτικά, ότι οι επιδιώξεις τους

ήταν να προβάλλουν τα εθνικά αιτήματα του ελληνισμού. Περιλαμβάνει ειδήσεις πολιτικές, πολεμικές, στρατιωτικές, οικονομικές, φιλολογικές. Ο ρωσοτουρκικός πόλεμος, οι επιτυχίες του Ποτέμκιν, οι ναυτικές επιχειρήσεις του Λάμπρου Κατσώνη στην περιοχή του Αιγαίου, θέματα που μπορούσαν να τονώνουν το ηθικό του ελληνισμού, καταγράφονται προσεκτικά, πλην σαφώς στις σελίδες της. Χαρακτηριστική για το πνεύμα των εκδοτών η ειδησιογραφία, πυκνή και συνεχής, αναφορικά με την κατάσταση στη Γαλλία, τον επαναστατικό πυρετό που επικρατούσε στη χώρα. Σε ορισμένα έτη τα γεγονότα της επαναστατημένης Γαλλίας καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος του φύλλου. Εντούτοις, προκειμένου να αποφεύγουν την ιδιαίτερως αυστηρή αυστριακή λογοκρισία, αντλούν την ειδησιογραφία τους από τα επίσημα αυστριακά φύλλα, όπως τον *Osterreichische Beobachter* και την *Wiener Zeitung*. Δημοσιεύουν ανταποκρίσεις επίσης από άλλα ξένα φύλλα, με προσπάθεια να μην είναι ορατές οι προσωπικές τους παρεμβάσεις.

Θέματα που αφορούσαν τον ελληνισμό, τόσο αυτόν που διαβίωσε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία

όσο και τον ελληνισμό της διασποράς, παρουσιάζονται συχνά στην *Εφημερίδα*. Ιδιαίτερος σημαντική πηγή αποτελεί το φύλλο των αδελφών Μαρκίδων-Πούλιου, για τα θέματα της ελληνικής διβλοπαρωγής. Δημοσιεύονται με πυκνή συχνότητα αγγελίες εκδόσεων διβλίων συνοδευμένες και από πίνακες συνδρομητών. Δεν λείπει επίσης η ποίηση, καθώς και άλλες ειδήσεις ποικίλου περιεχομένου.

Είναι αναμφισβήτητο ότι την ώρα που εκδίδεται, στην τελευταία δεκαετία του 18^{ου} αιώνα, όταν πολλά και σημαντικά γεγονότα, με πρωταρχικής σημασίας την Γαλλική Επανάσταση του 1789, συνέβαιναν στον ευρωπαϊκό χώρο αλλά και στην ευρύτερη περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης, αποβλέπει να χρησιμεύσει ως μέσον επικοινωνίας διαφόρων ελληνικών κοινωνικών ομάδων. Με αώτερο στόχο την δημιουργία συσπειρώσεων που θα υπηρετούσαν τα εθνικά θέματα. Διαφορετικές ομάδες, διαφορετικοί φορείς, έμποροι και λόγιοι, πολιτικοί οραματιστές, μέλη της φαναριώτικης ιεραρχίας, φωτισμένοι κληρικοί, νέοι σπουδαστές, εκδότες και τυπογράφοι, συναποτελέσανε τον κόσμο της *Εφημερίδας*, γενικότερα τον κόσμο του ελληνικού προεπαναστατικού Τύπου. Το γεγονός ότι στα σχέδια των δύο αδελφών υπήρξε και πραγματοποιήθηκε η έκδοση φύλλου σε σερβική γλώσσα, τυπωμένη με κυριλλικά στοιχεία, είναι ενδεικτικό των πολιτικών τους σχεδίων για κοινό αγώνα των λαών της βαλκανικής εναντίον του τούρκου δυνάστη.

Η ταύτισή τους με τα επαναστατικά σχέδια του Ρήγα αποδεικνύεται από όσα επικολούθησαν μέσα στη δεκαετία, όπως ήταν η συμμετοχή τους στην προετοιμασία των επαναστατικών των σχεδίων, η εκτύπωση από το τυπογραφείο τους των πολιτικών κειμένων του τελευταίου, του *Θουρίου* του, της *Χάρτας*, η εκτύπωση της οποίας παρουσιάζεται και διαφημίζεται από την *Εφημερίδα*. Άλλωστε η σύλληψη του Ρήγα στην Τεργέστη τον Δεκέμβριο 1797 οδήγησε και στο κλείσιμο του τυπογραφείου, στην παύση της *Εφημερίδας* και στην δίωξη των εκδοτών της.

Η απήχηση του πρώτου αυτού ελληνικού δημοσιογραφικού φύλλου πρέπει να ενοχλούσε τις τουρκελικές αρχές αν κρίνει κανείς από τα επανειλημμένα διαβήματα προς την αυστριακή διοίκηση ζητώντας την διακοπή της κυκλοφορίας του. Σε αρχαιακές πηγές γίνεται λόγος για εμπόδια, όπως απαγόρευση της κανονικής κυκλοφορίας της στα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μέσω της Καισαροβασιλικής –αυστριακής– πόστας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Φωτομηχανική ανατύπωση της Ακαδημίας Αθηνών (βλ. Βιβλιογραφία).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Βρανούσης, *Εφημερίς 1790-1797*, τ. 1-6 και 7 (Ευρετήριο), φωτομηχανική ανατύπωση, προλεγόμενα σχόλια, σημειώσεις, υπομνηματισμός, έκδοση της Ακαδημίας Αθηνών / Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού, 1995· Π.Φ. Χριστόπουλος, «Η θρυλική *Εφημερίς* της Βιέννης το 1795», εφ. *Καθημερινή*, 30 Ιουλ. 2000 (ανακοινώνεται η εύρεση του τόμου του 1795)· Αικατερίνη Κουμαριανού, *Ελληνικός Προεπαναστατικός Τύπος Βιέννης-Παρισι (1784-1821)*, Αθήνα, Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού, 1995, σ. 38-59.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ

Εφημερίς

Κερύνεια, 20 Ιουλ. 1946 - 7 Ιουλ. 1954. Εκδότης-ιδιοκτήτης-διευθυντής: Πολύκαρπος *Ιωαννίδης, Εβδομαδιαία, τετρασελίδη, πεντάστηλη, διαστάσεων 47x31 εκ. Τιμή φύλλου: ½ γρόσι. Τυπώνεται στο τυπογραφείο «Ζαβαλλής» στη Λευκωσία.

Στο κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου, με τίτλο «Οι Σκοποί μας», προσδιορίζονται με σαφήνεια οι επιδιώξεις της: «Πρωταρχικός σκοπός μας είναι να συνεισφέρωμεν ό,τι δυνάμεθα διά την ανοικοδόμησιν του χριστιανικού πολιτισμού. Φανερά η αγωνία της ανθρωπότητας μετά τον όλεθρον του πολέμου, Φανερά επίσης η ανεπάρκεια του μηχανικού πολιτισμού. Ολοφάνερρον το ηθικόν ξεχαρβάλωμα που κατέκλυσε τον κόσμον, άτομα και λαούς. Μία ή σωτηρία: ο αληθής Χριστιανισμός. Εις ο δρόμος: εκείνος που εχάραξεν ο Ιησούς. Αι επιταγαί της θρησκείας πρέπει να γίνον πιστις και συνειδήσις μας, [...] Η “Εφημερίς” θα κάμη το παν, διά να ζωντανέψη την πίστιν μας και να την μεταβάλη εις έργα. Η Ελλάς πρέπει να γεμίσει την καρδιάν όλων μας».

Στην ύλη της περιλαμβάνονταν θέματα θρησκευτικά, εθνικά, ιστορικά, αλλά και γεωργικά και εκπαιδευτικά, καθώς και τοπικές και διεθνείς ειδήσεις εν συντομία. Η «θρησκεία» και η «πατρίδα» ήταν το δίδυμο που χαρακτήριζε την αρθρογραφία της, ενώ ήταν ιδιαίτερα σταθερή και μαχητική εναντίον των Αγγλων και υποστήριζε τον αγώνα για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Γρακτικός αρθρογράφος της υπήρξε ο γνωστός δικηγόρος, δημοσιογράφος και πολιτευτής Πυγμαλίων Ιωαννίδης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ, ΙΑΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους, «Εφημερίς», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Ε', Λευκωσία 1986, σ. 224.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Εφημερίς Αγίας Μάβρας

Λευκάδα, 4 Ιουλ. 1807. Χειρόγραφη, δίσηλη, διαστάσε-
ων 30x20 εκ.

Οι πληροφορίες που υπάρχουν για αυτήν είναι έμμεσες. Θεωρείται η πρώτη λευκαδίτικη εφημερίδα, της οποίας η έκδοση τοποθετείται μετά την ψήφιση του νέου Καταστατικού Χάρτη (σύνταγμα) των Ιονίων Νήσων το 1803, ο οποίος επέτρεψε την έκδοση εφημερίδων. Πρόκειται για δίγλωσση έκδοση με την πρώτη στήλη στην ελληνική και τη δεύτερη στην ιταλική γλώσσα. Από τις υπάρχουσες πληροφορίες διασώζεται ένα φύλλο, με ημερομηνία 4 Ιουλίου 1807, κατατεθειμένο στο Αρχείο Καποδίστρια (Κέρκυρα).

Στο φύλλο αυτό γίνεται εκτενής αναφορά στον θάνατο του πρωτοπαλκαριου του Καταπάνου, του καπετάν Δίπλα, ο οποίος σκοτώθηκε σε συμπλοκή με τις στρατιωτικές δυνάμεις του Αλή Πασά κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Λευκάδας και ενώ πορευόταν μαζί με άλλους οπλαρχηγούς της Αιτωλοακαρνανίας για ενίσχυση της άμυνας του νησιού μετά από πρόσκληση του Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος βρισκόταν, τότε, στην Λευκάδα ως «Εκτακτος Επίτροπος της Κυβερνήσεως» των Ιονίων Νήσων. Στην αναφορά του ο Καποδίστριας, με ημερομηνία 8 Ιουλίου 1807, επισυνάπτει το παραπάνω φύλλο. Στο συνοδευτικό έγγραφο σημειώνει: «Εκ της εσωκλειστού εφημερίδος αι Υ.Ε. θα λάβουν τας πλέον εξακριβωμένας ειδήσεις των γενναίων ενεργειών των αρματωλών. Αυτή διωρδωθήν υπ' εμού του ίδιου, κατόπιν συνομιλίας την οποίαν έσχον μετ' αυτών [των καπετανίων] χδές».

Εξαιτίας των ελλείπων στοιχείων υπάρχει προβληματισμός κατά πόσο πρόκειται για εφημερίδα με σκοπό την ενημέρωση του κοινού ή αν αποτελούσε «έκθεση» (relazione) για ενημέρωση προϊστάμενης αρχής. Στη δεύτερη περίπτωση θα έπρεπε να ήταν γραμμένα κατ' ευθείαν στην ιταλική, την επίσημη γλώσσα των εγγράφων της εποχής, να ήταν καθαγοραμμένη, χωρίς διορθώσεις από τον Καποδίστρια και να έφερε την υπογραφή του υπεύθυνου συντάκτη της. Στην πρώτη εκδοχή συνηγορεί επίσης το γεγονός ότι ο ίδιος ο Καποδίστριας την αποκαλεί «εφημερίδα» και όχι έκθεση ή ημερολόγιο. Ο προβληματισμός όμως θα παραμείνει έως ότου βρεθεί το φύλλο της 1ης Ιουλ. 1807, ή άλλων φύλλων ή τέλος συγκεντρωθούν περισσότερα διαφωτιστικά στοιχεία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σπ. Λουκάτος, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η Επτανήσος Πολιτεία*. Αθήνα 1959. σ. 122-125· Κ. Δαφνής (επιμ.), *Αρχείο Ιωάννου Καποδίστρια*, τ. Β', Κέρκυρα

1978, σσ. 163, 165-168· Δ. Σταμέλος, *Ο Καταπτόνης, ιστορικές διαστάσεις του θρύλου του*, Αθήνα 1972, σ. 61-63· Παύτ. Κομνηνής, *Ο Τύπος της Λευκάδας (1806-1987)*, Αθήνα, εκδ. Τρηγόρη, 2003, σ. 13-21.

ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΚΟΝΤΟΜΙΧΗΣ – ΓΙΟΥΛΙΑ ΚΟΥΤΣΟΠΑΝΑΓΟΥ

Εφημερίς Αθηνών

Σαλαμίνα, 20 Αυγ. 1824 / Αθήνα, 6 Σεπτ. 1824 - 15 Απρ. 1826, αρ. φ. 1-37. Εκδότης: Γεώργιος *Ψύλλας, Προκήρυξη έκδοσης: «Ειδοποιήσις». Σαλαμίνα 18 Ιουλ. 1824. Μότο: «Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να κοινοπούν και με άλλους τρόπους και με το μέσον της τυπογραφίας ό,τι στοχάζονται δια καλόν (Παραγρ. Ζ' του Νόμου της Επιδαύρου) και «Η Παρησία είναι η ψυχή της Δικαιοσύνης». Δισεβδομημεθια (Τρίτη και Παρασκευή έως τις 30 Οκτ. 1825 και στη συνέχεια Τετάρτη και Σάββατο) κατά το 1826 εκδιδόταν ακανόνιστα. Τετρασέλιδη, δίσηλη, στήματος 4^{ου} με σελιδαρίθμηση ανά φύλλο και από τις 11 Νοε. 1825 συνεχής. Συνδρομές: 5 ισπανικά τάλλα (ετήσια), 2.5 (εξαμηνιαία) και από τις 12 Δεκ. 1825 «γρό.[σια] 14, κάθε τρεις μίνας, προπληρωμένα». Τυπογραρεί: δωρεάς Leicester Stanhope.

Όπως τα **Ελληνικά Χρονικά* και ο **Telegrafo Greco*, η έκδοση της *Εφημερίδος Αθηνών* οφείλε-

ται στην τυπογραφική δραστηριότητα του άγγλου φιλέλληνα Leicester Stanhope ο οποίος, το 1824, έφερε στην Ελλάδα τέσσερα πιεστήρια με τα απαραίτητα στοιχεία. Ο ίδιος είχε ζητήσει από τους δημιουργότες των Αθηνών να αναλάβει τη διεύθυνση της εφημερίδας ο αθηναίος λόγιος και δάσκαλος Γ. Ψύλλας. Την έκδοση δυσκόλεψε η ανεύρεση τυπογράφου, ο οποίος τελικά βρέθηκε στο πρόσωπο του Κωνσταντίνου *Τόμπρα, με συνεργάτες του τον γερμανό τεχνικό Γκίλμαν και τον Ν. Βαρότση. Τόσο ο Stanhope όσο και ο Ψύλλας, διαπνεόμενοι από τις αρχές του Διαφωτισμού, απέβλεπαν στον φωτισμό του αγωνιζόμενου έθνους κυρίως με την ελεύθερη κυκλοφορία των στοχασμών του ανθρώπου. Τη θέση τους αυτή διατύπωσαν στο μότο της εφημερίδας. Ο ίδιος ο Stanhope διάλεξε τον τίτλο της εφημερίδας τον οποίο μάλιστα αναφέρει ως *Ελευθέρα Εφημερίς των Αθηνών* (Athens Free Press).

Τα θέματα με τα οποία ασχολείται αναφέρονται κυρίως στα τρέχοντα πολεμικά γεγονότα και στις πολιτικές κινήσεις κατά τη διάρκεια του Αγώνα. Δημοσιεύει επίσης ειδήσεις από το εξωτερικό. Η εφημερίδα κάνει προτάσεις για τη μορφή του πολιτεύματος, για τη διοικητική και δικαστική οργάνωση του κράτους, για την κοινωνική πολιτική, την ελευθεροτυπία, την παιδεία και τη γλώσσα. Παράλληλα με την προσοχή για τον αυτή να συντελέσει στη δημιουργία ενός εννομούμενου κράτους, ο Ψύλλας μέσω της εφημερίδας του δέλησε να αναδειξει και την πνευματική παρουσία των Ελλήνων. Μέσα στη δινη των μαχών, στο αδιαμόρφωτο ακόμα εκείνο σώμα, το άρθρο του (11 Νοε. 1825) με τίτλο «Ποίηση» κάνει λόγο για την «εθνική ποίηση», διασυνδέοντας την κρητική ποίηση –τον Κορνάρο με τα ερωτο-ηθικά πάθη του Ερωτόκριτου–, τα τρυφερά των ερώτων αισθήματα που έψαλε «χαριέστατα» ο Αθ. Χριστόπουλος και τα τραγούδια του «αθανάτου» Ρήγα με τον «ωραϊότατον ύμνον εις την Ελευθερία» του Διονύσιου Σολωμού. Αν και εκδεδομένος ήδη στο Μεσολόγγι και μεταφρασμένος στα γαλλικά και τα ιταλικά, όπως σημειώνει ο αρθρογράφος, το ποίημα «εις τους λαούς της Ελλάδος μένει ακόμη αγνώριστον, ενώ έπρεπεν οι στρατιώται της ελευθερίας να το βαστούν ως εγκόλπιον και τα παιδιάρια μας να το έχουν και όταν κοιμούνται υποκάτω εις το προσκέφαλόν τους».

Ενδιαφέρον είναι ακόμα ότι στις ειδησεογραφικές στήλες της δίνονται διαφορετικές εκδοχές και ερμηνείες του ίδιου γεγονότος. Ανάμεσα στους συ-

νεργάτες ήταν οι Θ. Νέγρης, Π. Νικολαΐδης, Π. *Σοφριανόπουλος, Γ. Γεννάδιος, Ανδρ. Μιαούλης, Ι. Γκούρας. Η επιρροή του Γκούρα στον πολιτικό χαρακτήρα του εντύπου είναι εμφανής. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάστηκε ο θάνατος του Οδ. Ανδρούτσου, γεγονός που αποτελεί το πιο μελανό σημείο στην ιστορία της εφημερίδας. Παρ' όλα αυτά ο Ψύλλας, ηθική και πνευματική προσωπικότητα ο ίδιος, προσπάθησε να ρίξει το βάρος σε συζητήσεις υψηλού ηθικού και πνευματικού επιπέδου και να αποσεί από προσωπικές επιθέσεις και οξύτητες, χωρίς να διστάζει να υποστηρίξει ό,τι θεωρούσε σωστό και δίκαιο, έστω και εάν χρειαζόταν να έλθει σε σύγκρουση με την ίδια τη Διοίκηση.

Η διακοπή της εφημερίδας (το τελευταίο ευρισκόμενο φύλλο φέρει ημερομηνία 15 Απρ. 1826) ήταν απότομη και θα πρέπει να αποδοθεί στην εισβολή του Κιουταχί στην Αττική με επακόλουθο την καταστροφή του τυπογραφείου (3 Αυγ. 1826).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ (τα φ. από 18 Απρ. 1825 - 15 Απρ. 1826).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ρωξάνη Δ. Αργυροπούλου, «Ο Ελληνικός Τύπος στον Αγώνα του 1821», *Νέα Εστία*, τχ. 1043, τ. 88 (1970), 298-299· Αικατερίνη Κουμαριανού, *Ο Τύπος στον Αγώνα*, τ. Α', Αθήνα, Ερμής, 1971, σ. ν-ξβ'· Κ.Γ. Καζαντζής-Ζαμανίκος, «Τύπος και 21. Ο Γ. Ψύλλας και η Εφημερίς Αθηνών», *Αθηναϊκά*, τχ. 48 (1971), 70-71· Κ. Θ. Παπαλεξάνδρου, *Φροίρια Ελευθερίας*, Αθήνα, εκδ. ΕΣΗΕΑ, 1971, σ. 116-123· Ευγενία Α. Κεφαλληνναίου, «Η Εφημερίς των Αθηνών», *Τα Αθηναϊκά*, τχ. 66-67 (1977), 1-10.

ΓΙΟΥΛΙΑ ΚΟΥΤΣΟΠΑΝΑΓΟΥ

Εφημερίς Αιτωλική

Μεσολόγγι, Αύγ.-Σεπτ. 1821. Γνωστά μόνο πέντε φύλλα, με αριθμηση 1, 2, 5, 6 και 7, με ημερομηνίες 10, 15, 31 Αυγ. 1821 και 5, 10 Σεπτ. 1821 αντίστοιχα. Πιθανός εκδότης, κατά τον Σπ. Λάμπρο, ο Νικόλαος Λουριώτης, αργότερα «αρχιγραμματέας» της επικρατείας στο Μεσολόγγι, εκδότης της επίσης χειρόγραφης εφημερίδας *Ο *Αχελώος* (Βραχόρι/Αγρίνιο, Φεβρ. 1822). Κυκλοφορούσε, κατά τις υπάρχουσες ενδείξεις κάθε πέμπτη ημέρα σε ένα τετρασέλιδο ή διεσέλιδο δίσηλο, πυκνογραμμένο, σε σχήμα 49.

Η δεύτερη χειρόγραφη εφημερίδα της επαναστατικής περιόδου, γνωστή μόνο από την περιγραφή και τα κείμενα που δημοσίευσε ο Σπ. Λάμπρος. Πιο πρόσφατα εντοπίστηκαν δύο ακόμα άγνωστα φύλλα (αρ. φ. 5 και 6) στο αρχείο του ιστοριοδίφη Γεωργίου Γ. Λαδά τα οποία παρουσίασε ο Λάμπρος Κουτσακίτης, δημοσιεύοντας ολόκληρο το περιεχόμενό τους.

Εκάλυπτε ειδησεογραφικά τις στρατιωτικές επι-
χειρήσεις στην ξηρά και τη θάλασσα, παρέχοντας
άφθονες πληροφορίες για τα συμβαίνοντα στην
Ήπειρο και τη Στερεά Ελλάδα, αλλά και για τις δια-
πραγματεύσεις μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών προ-
κειμένου να αντιμετωπισθεί πιο αποτελεσματικά ο
κοινός εχθρός: «Ο Καπετάν Μάρκος μπότζαρης
επίγειος μόνος του εις σούλι, να συνάξη εν δυνατών
σώμα, και ελπίζωμεν ογλίγωρα να διωχθώσι οι
Εχθροί» (αρ. φ. 5). Δημοσιεύει επίσης ποιητικές
συνθέσεις που υμνούν τον ηρωισμό των αγωνιστών:
«Άσμα της περιφήμου συμμαχίας των ένδοξων Αλ-
βανών μετά των ηρώων Ελλήνων της Ηπείρου...».
Εξάιρονται τα κατορθώματα του Ανδρούτσου, ο
ηρωικός θάνατος του Αθανασίου Διάκου, με την πα-
ρακίνηση προς τους Έλληνες να πολεμήσουν απο-
φασιστικά για την ανεξαρτησία.

Χαρακτηριστικό ότι και σε αυτή τη χειρόγραφη
εφημερίδα δημοσιεύονται ειδήσεις το περιεχόμενο
των οποίων δεν ανταποκρίνεται πάντοτε εντελώς
στην πραγματικότητα. Εντούτοις διογκωμένες ή πα-
ραποιμένες οι ειδήσεις σχετικά με τον πόλεμο Ρω-
σίας-Τουρκίας απέβλεπαν στην ενίσχυση του ηθι-
κού των μαχομένων Ελλήνων στους δύσκολους πρώ-
τους μήνες του αγώνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σπ. Λάμπρος, «Χειρόγραφοι εφημερίδες
του Αγώνος», *Νέος Ελληνομηνην.* τ. Α' (1904), 450-474· Τ.
Λάμπρος, *Ρομειλιώτικος Τύπος 1821-1889*, Αθήνα 1959, σ. 11-
20· Αικατερίνη Κουμαριανού (επιμ.), *Ο Τύπος του Αγώνα*, τ.
Α', Αθήνα, Ερμής, 1971, σσ. ιε'-ιζ' και 6-22· Λάμπρος Κωστα-
κιώτης, «Η Άρτα μέσα από τις άγνωστες εφημερίδες του αγώ-
νου», π. Σκουφάς, τ. Ζ', τχ. 60-61 (Ιούλ.-Δεκ. 1981), 66-82.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ

Εφημερίς Άνδρου

Άνδρος, 1904-< >, αρ. φ. 1-16< >. Διευθυντής (στη σ. 2
«Αρχισυντάκτης» και «Υπεύθυνος») ο Νικόλαος Μ.
Ανύσιος, Υπότιλος στην προμετωπίδα δεν υπάρχει αλ-
λά στη σ. 2 αναγράφεται: *Εβδομαδιαίον ναυτικόν και πο-
λιτικόν φύλλον*. Ήταν τετρασελίδη, διαστάσεων 36x25 εκ.,
αλλά τα φύλλα άνοιγνι ανάποδα (όπως στην αθη-
ναϊκή *Εστία). «Οροι Συνδρομής: Επαρχίας Άνδρου
δραχ. 8. Εσωτερικού δραχ. 10. Εξωτερικού φρ. Χρ. 10».

Η εφημερίδα που κυκλοφόρησε στις 14 Μαρτί-
ου 1904 ήταν βραχύβια, αλλά έχει καλή θέση μέσα
στον ανδρωτικό Τύπο διότι είναι πολύ καλογραμ-
μένη—ίσως η καλύτερη από τις παλαιότερες εφημε-
ρίδες του νησιού— και αυτό οφείλεται στη μόρφωση
του διευθυντή της, ο οποίος εν συνεχεία ακολούθη-
σε δημοσιογραφικά σταδιοδρομία και εργάστηκε σε

πολλές εφημερίδες των Αθηνών. Κατά τον εκδότη
της: «Τύπος ευσυνείδητος, απλούς χαίρων της υπο-
λήψεως των αναγνωστών του σημαίνει πρόδοον». Στο
πρώτο φύλλο της παρουσιάζει τους σκοπούς της
νέας έκδοσης που αποβλέπει να εξυπηρετήσει τους
εμπόρους και τους ναυτιλλομένους, δημοσιεύοντας
κάθε εβδομάδα χρήσιμες πληροφορίες, διατηρώντας
ταυτόχρονα «ουδετερότητα εις τις πολιτικές δια-
μάχας», καθότι κατ' αυτόν ο επαρχιακός Τύπος έχει
«μίαν και μόνην αποστολήν την πιστοτάτην των επι-
τοπιών γεγονότων αναγραφήν». Η ειδησεογραφία
της είναι προσεγγιμένη και οι ναυτικές ειδήσεις έχουν
εξέχουσα θέση. Δίδονται οι κινήσεις των βαποριών
(με τα ονόματα των πλοιαρχών και των Α' μηχανι-
κών) καθώς επίσης και εβδομαδιαία μετεωρολογικό
δελτίο, εμπορικό δελτίο κ.ά.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απόψεις του εκδό-
τη για τον ρόλο του Τύπου. Πιστεύει δηλαδή ότι αν
και δεν μπορεί να μην αναφέρει τα υψίστου ενδια-
φέροντος ζητήματα για την επαρχία, δεν πρέπει να
επιζητεί να γίνει «διερμηνεύς της λεγομένης κοινής
γνώμης», καθότι ο ρόλος του αυτός έχει αποτύχει.
Παρά την σχετικώς υψηλή ποιότητά της η εφημερί-
δα δεν κατάφερε να επιζήσει.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΚΒ (πλ. σ.).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ι. ΠΟΛΕΜΗΣ

Εφημερίς Αρχαιολογική

Αθήνα, Οκτ. 1837 έως σήμερα, με διακοπές [2005]. Δι-
ευθυντές: Κυριακός Πιττάκης (1837-1860), Αλέξανδρος
Ρίφος *Ραγκαβής. Αλλαγή τίτλου και προσθήκη υπότι-
τλου από το 1862: *Αρχαιολογική Εφημερίς, Αφορώσα
τας εντός της Ελλάδος ανευρισκομένας αρχαιοτήτας*. Τό-
τε ανατίθεται η σύνταξη και έκδοση «εις επιτροπήν εκλε-
γόμεννν υπό του Συμβουλίου της Αρχαιολογικής Εται-
ρείας». Ως εκδότης για το έτος 1862 εκλέχτηκε ο Αδ. Ρου-
σόπουλος. Από τον τ. 1927/1928 διευθυντής ορίζεται ο
εκάστοτε Γραμματέας της Αρχαιολογικής Εταιρείας με
πρώτο τον Γεώργιο Π. Οικονόμο. Άλλοι υπότιτλοι (περ.
Β'): *Εκδιδομένη υπό της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εται-
ρείας, δαπάνη της Βασιλικής Κυβερνήσεως· Περιοδικόν της
Αρχαιολογικής Εταιρείας· Περιοδικόν της εν Αθήναις Αρ-
χαιολογικής Εταιρείας*. Η περιοδικότητα ποικίλλει σε μη-
νιαία / διμηνιαία / τριμηνιαία / ετήσια / διετής παρά την
ένδειξη «εκδίδεται άπαξ του μηνός» από το 1883 γίνε-
ται, κατά κανόνα, ετήσια. Το 1844 διακόπτεται και επα-
νακυκλοφορεί τον Νοε. 1852 (αρ. φ. 30) έως το 1860. Με-
τά την επανέκδοση δεν κυκλοφόρησε τακτικά. Νέα αριθ-
μηση από το φ. 13 του 1839. Από το 1852 συνεχίζεται η πα-
λιά αρίθμηση και δεν εμφανίζεται η νέα αρίθμηση που
εγκαινιάστηκε στο φ. 13 (1839). Ακολούθου: περ. Β', 31

Γαν. 1862, διακόπτεται και επανεκδίδεται το 1869-1874· περ. Γ'. 1883-1923· περ. Δ'. 1924-1987 και περ. Ε'. 1987-2002. Μονόστηλη και από το 1862 δίστηλη, με συνεχή σελιδαρίθμηση από τον τ. Α' (1862) έως τουλάχιστον τον τ. ΙΖ' (1874) και έκτοτε ανά τόμο, σχήματος 4^{ου}. Τιμή: «Τιμάται 3 δρχ. δια τους εντός της Ελλάδος και 5 δια τους εκτός». Από το φ. 15 (1839) αυξάνεται η τιμή πώλησης, ενώ παραμένει η παλιά τιμή ετήσιας συνδρομής (36 δρχ. για τους εντός και 60 για τους εκτός). Τυπογραφείο: Βασιλική Τυπογραφία, και την περ. Β': τυπογραφεία Λακωνίας, Ιω. Αγγελόπουλου, Αδελφών Περρής, Π.Δ. Σακελλαρίου, «Εστία». Παπαδογιάννη, Φ. Κωνσταντινίδη & Κ. Μιχαλά Ο.Ε., Κ. Μιχαλά Α.Ε. κ.ά.

Έκδοση της Αρχαιολογικής Εταιρείας (Αρχαιολογικής Επιτροπής) της οποίας αποτελεί το επιστημονικό όργανο. Ύστερα από την αποχώρηση του Αλέξανδρου Ρίζου Ραγκαβή και τη διακοπή της κυκλοφορίας της το διάστημα 1844-1852 (εξαιτίας περικοπής στις δαπάνες έκδοσης) εκδιδόταν σχεδόν αποκλειστικά από τον γενικό έφορο Αρχαιοτήτων Κυριακό Πιττάκη, ο οποίος την ανέλαβε μετά την επαυλειτουργία της το 1852. Δημοσίευε εκδόσεις και μελέτες σχετικές με ανασκαφές και ευρήματα της Γενικής Εφορείας. Στην «Αγγελία» της έκδοσής του υπόσχεται την πιστή και σύντομη περιγραφή των αρχαιολογικών αντικειμένων και «όλων εκτάκτως και τυχαίως και τινάς επιστημονικάς εικασίας», παρουσιάζοντας με τρόπο εύγλωτο την αδυναμία όλων των μελών της Αρχαιολογικής Επιτροπής να πραγματοποιούν επιστημονικά δέματα λόγω και της «σχεδόν παντελούς ελλείψεως βοηθημάτων επιστημονικών».

Σημαντικός συνεργάτης έως το 1843 ήταν ο λιθογράφος Αθ. *Ιατρίδης, ο οποίος επεξεργάστηκε αποκλειστικά σχεδόν τα σχέδια με σχολαστικότητα στην πιστή απόδοση. Από το φ. 27 (1842) εμφανίζεται και δεύτερος λιθογράφος, ο Αλέξανδρος Δαμήρης. Πλήθος άλλων λιθογράφων ακολούθησαν, όπως οι Δ. Γκιόβας, Γ. Κόλμανν, Ι.Γ. Παπαδάκης, Κ. Γρούνδμαν, οι φωτογράφοι αδελφοί Ρομιάδες κ.ά.

Η πρώτη περίοδος έκδοσης αποτελεί προσωπικό άλλο του Πιττάκη ο οποίος, παρά την κριτική την οποία δέχτηκε από τους σύγχρονούς του, δεν χρησιμοποίησε την εφημερίδα ως μέσο απάντησης των επικριτών του, αλλά την κατέστησε πολύτιμο θησαυρό γνώσεως χιλιάδων μνημείων και συγχρόνως μοναδική πηγή της ιστορίας της ελληνικής αρχαιολογίας. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η δημοσίευση (αρ. φ. 30, 1852), για πρώτη φορά από την έκδοση του περιοδικού, άρθρου με συνέχειες με τίτλο «Υλη δια να χρησιμεύη προς απόδειξιν, ότι οι νυν κατοικού-

ντες την Ελλάδα εισίν προγονοί των αρχαίων Ελλήνων». Στο ίδιο πνεύμα, άλλα άρθρα θα ακολουθήσουν συνιστώντας απάντηση του Πιττάκη στη γνωστή θεωρία του Fallmerayer, η οποία εκείνη την εποχή είχε διατυπωθεί. Ο Πιττάκης ήταν ανάμεσα στους πρώτους που απέδωσαν σημασία στη λαογραφία και το 1852 προσδέτει στα άρθρα του στοιχεία ιστορικά ή λαογραφικά.

Με το Βασιλικό Διάταγμα στις 2 Μαρτίου 1861 η έκδοση ανατίθεται στην Αρχαιολογική Εταιρεία. Εκδίδεται με δαπάνη της κυβέρνησης, από επιτροπή που θα εξέλεγε το Συμβούλιο της Εταιρείας, στην οποία θα μετείχαν υποχρεωτικά ο γενικός έφορος αρχαιοτήτων και ο καθηγητής της αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου. Από τον «Πρόλογο» του τχ. Α' προκύπτει ότι η θιασική επιδίωξη της επιτροπής έκδοσης ακολούθησε τη γραμμή που είχε τηρηθεί μέχρι τότε από τον Κ. Πιττάκη. Κατά την περίοδο αυτή διαφοροποιείται τυπολογικά (τίτλος, έμβλημα τίτλου, στοιχειοθεσία, τυπογραφείο κ.ά.) ενώ εγκαινιάζονται νέες στήλες, όπως λ.χ. τα «Ποικίλα» όπου για πρώτη φορά δημοσιεύονται ανασκαφικές ειδήσεις.

Εσωτερικοί λόγοι επέδωκαν την διακοπή του το 1874. Το κενό αυτό συμπληρώθηκε κατά ένα μέρος με την έκδοση από τους Στ. Κοιμανούδη και Ευθ. Καστόρη του π. *Αθήναιον* (1872-1881), όπου δημοσιεύτηκαν μελέτες που αναφέρονταν σε ανασκαφές και ευρήματα. Όμοιος υπηρέσει είχε προσφέρει παλαιότερα το π. *Φιλίστωρ* (1861-1863), που εξέδιδαν οι Στ. Κοιμανούδης, Κ. Ξανδόπουλος και Ι. Μαυροφρύδης.

Το 1883 επανεκδίδεται και έκτοτε κυκλοφορεί κάθε χρόνο ένας τόμος. Η νέα έκδοση δεν έχει καμιά ομοιότητα με την παλαιά *Εφημερίδα*, καθώς εισέρχεται πλέον στην καθαρά επιστημονική της φάση. Εκτύπωση, εξώφυλλο, πίνακες, σχεδιαγράμματα είναι άριστης ποιότητας και απόδοσης. Ορισμένοι τόμοι περιέχουν ύλη περισσότερο των ετών, 1925/1926, 1927/1928, 1934/1935, 1939/1941, 1942/1944, 1945/1947, 1948/1949, 1950/1951, 1953/1954 και τούτο εξ αιτίας των δυσμενών εσωτερικών πολιτικών γεγονότων. Στον τόμο του 1955 εγκαινιάζεται παράρτημα με τίτλο «Αρχαιολογικά Χρονικά», με δική του σελιδαρίθμηση, όπου περιέχονται ειδήσεις για τρέχουσες και μελλοντικές ανασκαφικές έρευνες. Πανηγυρικός για τα 150 χρόνια από την έκδοση του περιοδικού είναι ο τ. 126 (1987), ο οποίος σηματοδοτεί την έναρξη της πέμπτης περιόδου. Από τον τόμο αυτόν εγκαινιάζεται η έγχρωμη εκτύπωση.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕ, ΓΑΣ, ΕΒΕ.

πληροφορίες για το προαναφερθέν δέμα. Αρχική κυκλοφορία 12000 φύλλα. Σημερινή κυκλοφορία 7500 φύλλα. Από το 1995 έχει συνδρομητές και μέσω email. Εκδίδεται μέχρι σήμερα, αποτελώντας ρεκόρ χωρίς προηγούμενο για εφημερίδα να εκδίδεται για 76 συναπτά έτη σε καθημερινή βάση. Χαρακτηρίζεται για την πρωτοτυπία του αντικείμενου της, της ύλης της την εποχή της έκδοσης της. Έχει συνδρομητές σ' όλη την Ελλάδα και στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (πλ. σ.), ΕΒΕ (πλ. σ.).

ΝΑΥΣΙΑ ΛΕΥΚΟΦΥΔΗ

Εφημερίς Ιο(ω)νική

βλ. *Gazzeta Jonia*, Κέρκυρα 1814

Εφημερίς Στρατιωτική και Ναυτική

Εβδομαδιαία εκδιδόμενη κατά Κυριακήν, Αθήνα, 3 Ιαν. 1893 - 26 Δεκ. 1893, αρ. φ. 1-50 και 2 Ιαν. 1894 - 8 Ιαν. 1895, αρ. φ. 1-43. Συντάκτης: Λεωνίδας Θ. Λαπαδιώτης. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, σχήματος 2^{ου}. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά και αργότερα 25 λ. (από το φ. 25, 27 Ιουν. 1893). «Συνδρομή ετησία και προπληρωτέα κατά τριμήνιαν: εν τω εσωτερικώ δραχμίας 12. Εν τω εξωτερικώ: φρ. 15. Γραφείον εν οδώ: "Τρίτης Σεπτεμβρίου" αρ. 10 έναντι του σιδηροδ. σταθμού Αττικής. Τυπογραφείον: Γεωργίου Σ. Σταυριανού».

Περιλαμβάνει άρθρα στρατιωτικού και ναυτικού ενδιαφέροντος. Ασχολείται με ζητήματα που αφορούν στον στρατό, τους αξιωματικούς, τους υπαξιωματικούς και τους στρατιώτες. Στο πρώτο φύλλο ο αναγνώστης διαβάζει στο κύριο άρθρο με τίτλο «Συνδεδασμένη ενέργεια των στρατών της ξηράς και της θαλάσσης», που συνεχίζεται έως το φ. 6 (7 Φεβρ. 1893), τέσσερα κεφάλαια σχετικά με την αποβίβαση και επιβίβαση στρατού άνευ μάχης, βίαια αποβίβαση, εκ νέου επιβίβαση στρατού αποκρουσθέντος από ανώτερες δυνάμεις και διάβαση ποταμού ή πορθμού κάτω από την προστασία του στόλου.

Σε κάθε φύλλο περιέχεται επιφυλλίδα με κείμενα όπως: «Ο πόλεμος του 1870», υπό του Στρατάρχου Μόλτκε· «Κριμαϊκά αναμνήσεις (1854-1856)», υπό του Στρατάρχου Τουμας· «Εκστρατεία της Διαχομής (1892)», «Στρατηγήματα», «Στοιχειώδεις γνώσεις στρατηγικής» κ.ά. Η αρθρογραφία αναφέρεται μεταξύ άλλων σε θέματα όπως: ο βουλγαρικός στρατός, ο ισολογισμός και το «Καταστατικόν της Ελληνικής Στρατιωτικής Ενώσεως» (αρ. φ. 16, 17 Απρ. 1894), τα πεζοναυτικά σώματα, ο στρατιωτικός σύνδεσμος, η ανατροφή και εν γένει η αγωγή των νεοσύλλεκτων. Αναφέρεται ακόμη στην

«άκαμπτον πυρίτιδα και την επιρροή αυτής επί της τακτικής του πυροβολικού», στους στρατώνες κ.ά.

Περιέχει επίσης μόνιμες στήλες με τίτλους: «Πολεμικά Διηγήσεις» (όπως «Η εισβολή», υπό Λουδοβίκ Αλεβύ, (ακαδημαϊκού), «Διάφορα», «Μέρος επίσημον» (με νόμους, εγκυκλίους και βασιλικά διατάγματα σχετικά με στρατιωτικά και ναυτικά θέματα). Από το φ. 33 (22 Αυγ. 1893) προστίθεται και η στήλη «Παντοία» με ποικίλη θεματική, λ.χ. οι σιδηρόδρομοι της Τουρκίας, τα νέα ρωσικά πολεμικά, η ελληνική στρατιωτική ένωση κ.ά. Σε ορισμένα φύλλα υπάρχουν σκίτσα που απεικονίζουν τύπους ταχυδρόμων και πυροβόλων.

Σε άρθρο με τίτλο «Κώδιξ Μονομαχίας» (αρ. φ. 23, 13 Ιουν. 1893) ορίζεται η μονομαχία ως εξής: «η ατομική ένοπλος πάλη, ην συγκροτούσι εκουσίως δύο ή πλείωτερα πρόσωπα, δι' ίδιον συμφέρον, μετά προηγουμένην συμφωνίαν και συνεπεία προκλήσεως ένεκεν προσβολής». Το άρθρο περιέχει πολλά κεφάλαια σχετικά με την προσβολή, με τα όπλα, με την πρόκληση και τη μονομαχία, τους μάρτυρες και τα καθήκοντα τους, το πρωτόκολλο μονομαχίας κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΟΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Εφημερίς της Εταιρίας της Υγιεινής

Αθήνα, 15 Ιουν. 1883 - 15 Μαΐου 1885. Ετήσια αριθμητική Διευθυντής σύνταξης: Γ. Βάφας (Ιουν. 1883 - Μάιος 1884) με συντακτική επιτροπή τους Χ. Αναστασιάδη, Α.Κ. Δαμβέργη, Δ. Κατερινόπουλο, Β. Πατρίκιο, Δ. Χασιώτη και επιμελητή σύνταξης τον Χ. Ράλλη. Τον Ιούν. 1884 διευθυντής σύνταξης ανέλαβε ο Χ.Γ. Ράλλης με συντακτική επιτροπή τους Γ.Χ. Βάφα, Α.Κ. Δαμβέργη, Γ. Κρίνο, Ν.Γ. Μυκκά, Β. Πατρίκιο και Γ. Πλάσιο. Μηνιαία έκδοση, τριάντα δύο σελίδων, διαστάσεων 22x14 εκ. Ετήσιες συνδρομές: για τους εντός της ελληνικής επικράτειας 10 δραχ., για τους φοιτητές 5 δραχ. και για την αλλοδαπή 12 δραχ. Τυπωτόταν στο τυπογραφείο αδελφών Περρή, πλατεία του Πανεπιστημίου.

Επίσημο όργανο της Εταιρίας της Υγιεινής, η πρώτη ειδική ιατρική εταιρεία, που συστήθηκε κυρίως από γιατρούς στην Αθήνα, το 1882. Τη σύνταξη του περιοδικού ανέλαβαν ιατροί και την ύλη του αποτελούσαν πρωτότυπα ή μεταφρασμένα άρθρα σχετικά με θέματα δημόσιας υγείας. Εκτός από τα Πρακτικά της Εταιρίας και ενμέρωση για το αντίστοιχο Συνέδριο στο Βερολίνο, το περιοδικό ασχολήθηκε συστηματικά με τα προβλήματα των ενδημικών ασθενειών (χολέρα, λέπρα, τύφος, λοιμώξεις των φρεατιών υδάτων, φυματίωση, διφθερίτιδα), με τα ιαματικά ύδατα (Αίγινα, Άνδρος, Υπάτη), με ζητήματα δημόσιας υγιεινής (απολύμανση του νερού, καθαριότητα των οδών, συμβουλές υγιεινής για το σπίτι, μέθοδοι απολύμανσης), με τη διατροφή και τη νόθευση τροφίμων (άρτο, οίνου, γάλατος, σουτζυρού).

Σε όλα τα τεύχη δημοσιεύονταν, με τη μορφή πίνακα, το «Δελτίον των εν Αθήναις αποθιώσεων», όπου γινόταν λεπτομερειακή αναφορά των αιτιών θανάτου, του αριθμού, του φύλου και της ηλικίας των θανόντων καθώς και των αντίστοιχων νοσηλευτικών ιδρυμάτων ή αστυνομικών τμημάτων, όπου συνέβησαν οι θάνατοι. Παράλληλα, δημοσίευε μετεωρολογικές παρατηρήσεις του Αστεροσκοπείου Αθηνών και ακόμη, συνδύαζε και ανέλυε στοιχεία της μετεωρολογικής και «υγιεινής» κατάστασης της πόλης των Αθηνών σε μηνιαία βάση.

Η *Εφημερίς της Εταιρίας της Υγιεινής* σύμφωνα με τη δέσμευση να «αγγέλλει την έκδοσιν παντός συγγράμματος, ούτινος αντίτυπον πέμπεται προς την διεύθυνσιν αυτής», περιείχε στήλη παρουσιάσεως εκδόσεων, ιατρικών ή συναφών θεμάτων. Συγγραφείς άρθρων, εκτός από τη συντακτική επιτροπή, ήταν οι Γ. Τζιαννετόπουλος, Μ. Χατζημιχάλης, Α. Μανταφόνης, Θ. Αρεταίος, Ηρακλής Θ. Χατζηκωστόπουλος, Ν.Ε. Λαμπαδάριος, Γρηγόριος Π.

Γρηγοράκης κ.ά. Δημοσιεύθηκαν σε μετάφραση άρθρα των V. du Claux, M.L. Garnier, O. du Mesnil, Fr. Conrado Tommasi-Crudeli κ.ά.

Η έκδοση του φύλλου διακόπηκε το 1885 όταν η Εταιρεία ουσιαστικά δεν λειτουργούσε πλέον.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Ε. Δέγληρης, *Συμβολή στη μελέτη του ελληνικού Ιατρικού Περιοδικού Τύπου του 19^{ου} αιώνα* αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Αθήνα 1980, σ. 103-108· Γ. Ρηγιάτος - Κ. Απάκη - Β. Σάμιος, *Ελληνικός Ιατρικός Τύπος, 1811-1988*, Αθήνα, εκδ. Ιατροτέκ, 1988, σ. 24 και σημ. 14.

ΕΛΛΗ ΔΡΟΥΑΙΑ-ΜΙΤΡΑΚΟΥ

Εφημερίς της Κορίνθου

Ανεξάρτητος τοπική εφημερίς, Κορίνθος, 1953 έως σήμερα [2005], αρ. φ. 1-2083. Ιδρυτής: Γεώργιος Χρ. *Σκουτέρης. Ιδιοκτήτρια ήταν η σύζυγος του Γεωργία και από το 1996 ο γιος του Κωνσταντίνος. Μότο: «Τα πάντα δια την ελληνικήν επαρχίαν». Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, διαστάσεων 86x58 εκ. Διανέμενταν ταχυδρομικώς στον νομό Κορινθίας και τυπωτόταν σε δικό της τυπογραφείο στην Κορίνθο.

Ασχολήθηκε με νέα και θέματα που συνδέονταν με την τοπική επικαιρότητα, με αναλύσεις και σχολιασμό, συνεχίζοντας την έκδοση της **Νέας Κορίνθου*. Ιδιαίτερα στις δεκαετίες του 1960 και 1970, σχο-

λίαιε επικριτικά τοπικούς παράγοντες, όπως για παράδειγμα πολιτικούς, όταν έκρινε πως δεν έκαναν ουσωτά τη δουλειά τους και δεν υπηρετούσαν τα συμφέροντα του τόπου, ανεξαρτήτως της πολιτικής τους ταυτότητας. Σταδιακά όμως η τακτική αυτή εγκαταλείφθηκε και η εφημερίδα άρχισε να παίρνει αυστηρά ουδέτερη στάση.

Συντάκτες της για μια εικοσαετία χρημάτισαν οι Π. Μαυραγάνης και Σ. Ταρούσης. Υπεύθυνοι σύμφωνα με τον νόμο ήταν κατά καιρούς διάφοροι δικηγόροι. Συνεργάστηκαν ως αρθρογράφοι αρκετοί εκπαιδευτικοί, οι οποίοι εκτός από τα θέματα του κλάδου τους έγραφαν και για ποικίλα άλλα. Η εικονογράφιση της αποτελούνταν από σκίτσα, γελοιογραφίες και ασπρόμαυρες φωτογραφίες. Επιπλέον περιλαμβάνονταν καταχωρίσεις κρατικές και διαφημίστικές, καθώς και ισολογισμοί και μικρές αγγελίες.

Διέκοψε την κυκλοφορία της το διάστημα της στρατιωτικής δικτατορίας της 21ης Απριλίου 1967. Μετά την επανέκδοσή της το περιεχόμενο και η φιλοσοφία της παρέμειναν ίδια και συνεχίζει την πορεία της ακόμη και σήμερα, αλλάζοντας όμως τον τίτλο της από το 2002 σε *Εφημερίδα της Κορόνθου*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Κ. Σκουτέρη (Κόρονθος).

ΠΗΓΗ: Συνέντευξη της υπογράφουσας με τον Χ. Σκουτέρη (2003).

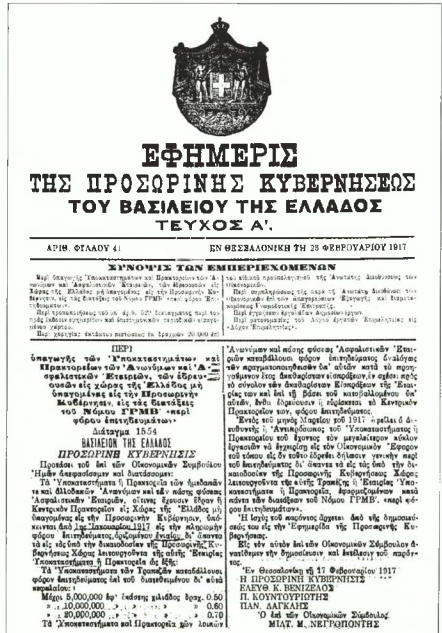
ΦΩΤΕΙΝΗ Β. ΠΕΡΡΑ

Εφημερίς της Προσωρινής Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος

Θεσσαλονίκη, 20 Σεπτ. 1916 - 12 Ιουν. 1917, αρ. φ. 1-352. Συνήθως δισελίδη / τετρασελίδη, χωρίς να αριθμούνται οι λευκές, αλλά και οκτασελίδη, ενώ το τελευταίο φ. ήταν δεκαεπτάσελιδο και ένα από τα τελευταία (αρ. φ. 102) είχε είκοσι δύο σελίδες. Τυπωνόταν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο.

Επίσημο όργανο της Προσωρινής Κυβέρνησης του Ελ. Βενιζέλου, στην οποία δημοσιεύονταν όλες οι κυβερνητικές πράξεις, νομοθετικά και διοικητικά μέτρα, διάγγελα προς τον λαό, διατάγματα, διορισμοί αξιωματούχων κ.ά.

Το δεύτερο φύλλο φέρει ημερομηνία 16 Σεπτεμβρίου 1916 (την ημέρα σχηματισμού της κυβέρνησης), αλλά κυκλοφόρησε λίγες ημέρες αργότερα. Όλα τα φύλλα της εκδόθηκαν στη Θεσσαλονίκη, εκτός από τα πρώτα 7 (15-29 Σεπτ. 1916), που τυπώθηκαν στα Χανιά, αν και το φ. 7 φέρει ως τόπο έκδοσης τη Θεσσαλονίκη και ημερομηνία την 29η Σεπτεμβρίου 1916. Όμως, στο 14ο φύλλο της το σχετι-

κό κείμενο (άρθρο 3) γράφει ότι «το δε εν Χανιώ εκδοθέν υπ' αρ. 7 συγχωνευτεί εις το εν τη αυτή πόλει εκδοθέν υπ' αρ. 6 φύλλον».

Η μορφή και το σχήμα της ήταν όμοια με την *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*, που εκδιδόταν στην Αθήνα. Η έκδοσή της συνεχίστηκε μέχρι δύο ημέρες πριν να εγκατασταθεί η Προσωρινή Κυβέρνηση στην Αθήνα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ, ΕΒΕ, Ιδιωτική συλλογή Γ. Χιονιάδη (Βέροια).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Χιονιάδη, «Η επίσημη εφημερίδα της "Προσωρινής Κυβερνήσεως" Θεσσαλονίκης του Ελ. Βενιζέλου», στα *Πρακτικά του ΣΤ' Ιστορικού Συνεδρίου 1986*, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 91-101; Κανδυλικής, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Β', σ. 306-310.

ΜΑΝΟΛΗΣ ΚΑΝΑΥΑΚΗΣ

Η Εφημερίς της Σιατίστας

Δεκαεπενήμερη Δημοσιογραφικών Ανεξάρτητων Ὀργανων των Απανταχού Σιατιστών. Σιάτισται, 1 Ιαν. 1935-1937, αρ. φ. 1-48. Διευθυντής-ιδιοκτήτης: Παναγιώτης Αθ. Τσαούσης (Σιάτισται, 1897-1976). Άλλος υπότιτλος: *Εβδομαδιαίον Δημοσιογραφικών Ὀργανων των Απανταχού Σιατιστών*. Αρχική δεκαεπενήμερη, τετρασελίδη, διαστάσεων

42x30 εκ. Τιμή φύλλου: αρχικά 1 δραχ. και στα τελευταία φύλλα 2 δραχ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 50 δραχ.· Αυστραλίας 2 δολ., Αμερικής 1 δολ.,· δήμων, κοινοτήτων, σωματείων, τραπεζών κ.λπ. προαιρετική. Τυπωθέντα στην Κοζάνη, στο τυπογραφείο του Κ. Καραλέκα και στη Θεσσαλονίκη, στο τυπογραφείο «Π.Π. Ανεστόρου και Σια».

Καλύπτει δέματα επικαιρότητας τοπικού, πα- νελληνίου και παγκόσμιου ενδιαφέροντος, κυρίως όμως θέματα οικονομίας, Ασχολείται συχνά με ζη- τήματα τοπικής ιστορίας και λαογραφίας. Συνήθως συντάκτες των κειμένων είναι ο ίδιος ο Π. Τσαούσης. Περιέχει αναδημοσιεύσεις καθώς και στήλη μικρών αγγελιών και ανακοινώσεων.

Χαρακτηριστικό είναι ο χιονοριστικός τρόπος με τον οποίο ο ιδιοκτήτης καλύπτει τη μόνη στήλη «Κοινωνικά», που αναφέρεται περισσότερο στη διασκέδαση —«επώνυμια» και μη— της πόλης. Για παράδειγμα, στο φ. 29 (10 Ιαν.) 1936 υπάρχει σχετικό τρίστηλο με τίτλο «Η Κίνηση κατά τας Εορτάς εν Σιατίστη», από όπου το παρακάτω απόσπασμα: «Αι γιορτές των Χριστουγέννων, του Αϊθασίλου και των Θεοφανείων είναι για τη Σιατίστια κατ' εξοχήν γιορτές του γλεντιού [...]. Πρώτοι έδωσαν το σύνθημα του γλεντιού, οι γλεντζέδες καφετζήδες μας, οι οποίοι την πρώτην ημέραν των Χριστουγέννων ευθυσίασαν κατά τρόπον πανηγυρικότατον εις τον Βάχχον και σκόρπισαν την ευθυμία σ' όλη την πόλι. Μα όλοι ανεξαιρέτως οι Σιατιστινοί πήραμε τη ρήμη του γλεντζέ, γι' αυτό και οργανοπαϊκτές διοργανούμενοι σε τρανές πα- ρέες κατέφθασαν από παντού. Ήλθαν από Κοζάνην, από το Βελβεντό, από την Ερτάουρα «Σελίτσου» κι από τα Χάσια, σ' αυτό δε οφειλόμαστε να σημειώσω με συντελέσει τα μέγιστα η κρηιχδεσία απεργία ύπου των σπαδών του Ηφαιστου [αναφέρεται στους ντόπιους οργανοπαϊκτές που το κύριο επάγγελμά τους ήταν το σιδερά] και σπουδαίων μουσικάντηδων της πόλεώς μας, οι οποίοι ορκίσθηκαν να μην παίξην κανένα το λαλούμενό του κατά την ημέραν της πρωτοχρονιάς κι έλαβαν όλοι την απόφασι να μασκαρευτούν και να γλεντήσουν. Λεπτομέρειαις του μεγάλου αυτού συμβάντος αναγράφομεν εις την δευτέραν και τρίτην σελίδα του παρόντος φύλλου [...]. ΕΝ ΤΑΞΕΙ [...] Τρανή απεργία σήσασε, ενάντια / στους γλεντζέδες / μ' αυτοί την αντιμετώπισαν με / Γρεβενών νταϊρέδες / Με όργανα από το Βελβεδό, / που / παίζανε εν τάξει / κι οι απεργιοί τα χάσανε, δεν ήσαν / πεια εν τάξει [...].»

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΚΑΒΚ (πλ. α.).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΟΝΤΑΣ

Εφημερίς της Σμύρνης
Φιλολογία. Ποίηση. Μουσική. Επιστήμες. Τέχνες. Ετι- δήσεις. Σμύρνη. 1849-1854. Ιδρυτής-εκδότης διευδυ- ντής: Ιωάννης Ισιδωρίδης *Σκυλίσιος. Μότο: «Γιρά- σκω αεί διδασκόμενος» (απο το φ. 223). Εβδομαδιαία (Παρασκευή), τετρασέλιδη, τρίστηλη, διαστάσεων 34,5x23,5 εκ., από το φ. 66 γίνεται δισέλιδη, τετράστη- λη, διαστάσεων 48x34,7 εκ. και από το φ. 223 τετρασέ- λιδη, τετράστηλη, διαστάσεων 47x33 εκ. Ετήσιες συν- δρομές: 100 κορούς για τη Σμύρνη, 130 για την υπό- λοιπη Οθωμανική Αυτοκρατορία. Διαφημίσεις: 1 κου- ρός ο στίχος και 1,2κούρος από το φ. 66. Διέδτε πρά- κτορες στις πόλεις Κωνσταντινούπολη, Μυτιλήνη, Αθή- να, Σύρο, Βραΐλα, Ιάσιο· απο το φ. 20 προστίδεται η Θεσσαλονίκη και η Αλεξάνδρεια και από το φ. 66 το Βουκουρέστι, το Γαλάτση και η Πάτρα. Τυπωθέντα στο τυπογραφείο του εκδότη που ονόμασθηκε απο το μηδι- στόρημα του Eugène Sue «Τυπογραφείον των Μυστη- ρίων των Παρισίων».

Στόχος του εντύπου ήταν η διεθνής και η τοπική ειδησιογραφία, η καλλιτεχνική και εμπορική ενημέ- ρωση, όχι όμως και η πολιτική καθότι η άδεια εκδό-

σεως που έλαβε ο Σκυλίσιος από τον υπουργό Εξωτερικών Ααλή Πασά απαγόρευε ρητώς τις πολιτικές ειδήσεις. Τα περιεχόμενα της ήταν εξωτερικές, εσωτερικές και τοπικές ειδήσεις, η κοινωνική και καλλιτεχνική κίνηση της Σμύρνης, η κάλυψη των πολιτικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων που ελάμβαναν χώρα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, η δημοσίευση φημιανών και άλλων δημοσίων εγγράφων, επιστολές με παράπονα για την κακοδιοίκηση στις επαρχίες, η κριτική νέων βιβλίων και ακόμη εμπορικά και ναυτιλιακά νέα. Τα κύρια άρθρα της ασχολούνται με διάφορα θέματα, όπως ο σοσιαλισμός, η εκπαίδευση των γυναικών, οι σχολικές εξετάσεις και η βελτίωση της εκπαίδευσης. Δημοσίευε πολλές μικρές αγγελίες.

Ήταν εξαιρετικά επιτυχημένη και είχε 620 συνδρομητές. Εξέδιδε επίσης κάθε τρεις μήνες παράρτημα με γυναικεία πατρών και μουσική για πιάνο, καθώς και εβδομαδιαίο ένδετο με μυθιστορήματα, όπως τα *Επτά Θανάσιμα Αμαρτήματα* του Eugène Sue. Παρ' όλη την επιτυχία της όμως ο Σκυλίσιος έκλεισε την εφημερίδα το 1854 με τη δικαιολογία ότι δεν μπορούσε να δημοσιεύσει αντακριβώς που ήθελε και παρεπιδήμησε στην Τεργέστη όπου και εξέδωσε την εφ. **Ημέρα*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία, τ. Α'*, σ. 289 · Χρ. Σολωμονίδης, *Η δημοσιογραφία στην Σμύρνη*, Αθήνα 1959· Δ. Γκίνης, *Κατάλογος Ελληνικών Εφημερίδων και Περιοδικών*, Αθήνα, 1967.

ΜΑΡΙΝΑ ΛΑΙΔΗ ΜΑΡΚΣ

Εφημερίς Το Κύμα

Δουλειά μας πάγει πρώμα. Καβάλα, 1909-1916, 1928, Ιδρυτής και υπεύθυνος διευθυντής ο ποιητής Ανδρέας (Ανδρικό) Δ. *Βέττας, κατηργάτης και πρόεδρος του σωματίου κατηργατών « Η Εγκράτεια ». Μότο: «Όλο σατυρική, εις γλώσσα που μιλούμε, απλή ελληνική» (αλλάζει συχνά σε επόμενα φύλλα). Φέρεται εβδομαδιαία, σύμφωνα με την προμετωπίδα της, αλλά αρκετές εβδομάδες δεν κυκλοφόρησε πιθανώς λόγω φρόντο εργασιών των ελάχιστων τυπογραφείων της πόλης. Τετρασέλιδη, δίστυλη, διαστάσεων περίπου 30x20 εκ. Η ετήσια συνδρομή στοιχίζει 1 μετζίτ. Τα ολιγάριθμα φύλλα της τυπώνονταν αρχικά στο τυπογραφείο της εφ. **Ερμής*. Ίσως μερικά φύλλα τυπώθηκαν τότε και στο τυπογραφείο της εφ. **Σημαία*. Στη συνέχεια, το 1911, τυπώνονταν στο τυπογραφείο «Αθηνά» του Χρήστου Τόγια.

Έμμετρο σατυρική, η τρίτη παλαιότερη ελληνική εφημερίδα της Καβάλας, παρουσίαζε επίκαιρα πο-

λιτικά και κοινωνικά θέματα. Ο Α.Δ. Βέττας είχε πάντοτε δίπλα του, κατά τη διάρκεια της δουλειάς του στις καπναποθήκες, ένα πρόχειρο κομμάτι χαρτιού και σημείωνε, σε στιγμές έμπνευσης, τα έμμετρα σατυρικά σχόλια του για την επικρατούσα. Οι στίχοι αυτοί αποτελούσαν και την ύλη της εφημερίδας.

Η έκδοση της σταμάτησε πιθανώς κατά την κατάληψη της Καβάλας από τους Βούλγαρους, τον Σεπτέμβριο 1916. Αργότερα, το 1928, επανακυκλοφόρησε περίπου για δύο μήνες (τέλη Μαΐου - τέλη Ιουλίου). Η κυκλοφορίας της διακόπηκε τότε, όπως δήλωσε ο Α.Δ. Βέττας, λόγω της ασυνέπειας του διαχειριστή της Παναγιώτη Μαρούδα και «της κλονισθείσης γυείας» του ίδιου του Βέττα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΙΑΑΚ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστίνα Φ. Βαμβούρη-Δημάκη, *Ιστορία του τύπου της Καβάλας από τις αρχές του 20ου αιώνα ως σήμερα*, ανέκδοτη μεταπτυχιακή εργασία, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1995, σ. 6 · Ν. Ρουδομέτωφ, εισαγωγή και παρουσίαση της έκδοσης *Σένα τα λέγω πεθερά για να τ' ακούη η νύφη ήτοι ποιητικά παίγνια υπό Ανδρικού Δ. Βέττα*, 1899. Καβάλα 2002, σ. 11-13.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΟΥΔΟΜΕΤΩΦ · ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΟ ΚΥΜΑ

ΔΟΥΛΕΙΑ ΜΑΣ ΠΑΓΕΙ ΠΡΩΜΑ
ΟΛΟ ΣΑΤΥΡΙΚΗ, ΕΙΣ ΓΛΩΣΣΑ ΠΟΥ ΜΙΛΟΥΜΕ, ΑΠΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ.

• • • • • ΕΓΓΡΑΦΗ ΚΑΘ' ΕΞΟΥΣΙΑΣ, Β ΓΙΑ Ν. ΑΝ. ΝΟΜ. 111ΑΑΑ • • • • •

<p>Άρματα Νενα Ιθαίτες αυθιάντων διακονήτες.</p> <p>Έν' αρχήν ήμερην είπον επί Μουσουλίου, για άλλάξω το ζούτο κι ήλλα επίν ήμερην πόν.</p>	<p>Τίσι σπύροι άρματα στη Καβάλα κωποποιν.</p> <p>Έτσι χέλι άνακωται και ένοσι έτι και έτι φήματα επί ήτι και φημάς.</p> <p>Δία μόνι άόγιστοι ήναυόζωται για ζούτο.</p>
---	---

**Ο ΚΟΚΚΙΟΣ ΣΤΟΝ ΒΑΡΗ
ΓΙΑ ΠΟΙΗΤΙΚΑ ΜΙΑΙ**

‘Όι' άνόμοροι Βασιλι
ά καθήνω σάν σατυρική
έίλην ήμερη φρονιόμορ
και ήναυόζω επί ή Κρήτις

‘Όλοι ήμεροι και φημάς
και μ' άδελφική άγάπη,
ή ζωή ή ήλιάνος
αυτί κανείς να ζήσι ζάτη

Καίτι Βασιλι ή Βασιλι
άδύνατοι να έκαυρηται.
και μεγαλι και μισορ
έίλην ήμερη θηρία.

Κ' έπρήνη και ή μισορ
= έκαυρηται και ζήναυόζωται
μία γνήσι μη καθήσι
έίλην ήμερη θηρία.

Τι τό θέλας τό ποιά
έτι τό θέλας και τό λήα

τίσος ήμαστέ φημάς
και μέρι ήμαστέ ή μέρι.

Σελ' αυτίλάτομορ
έκαυρηόται έπι ήτις,
έίλην ήμαστέ ή αυτί
και άδύνατοι ή ή ήλιάνος.

Σητι σατυρική ήτι φημάς
και σπό ήλιάνος ήτι άδύνατι
έίλην ήμερη θηρία
έίλην ήτις ή άδύνατομορ.

Νά και για μισορ Βασιλι
ήτι κρητίμο ήτιν ταυρία
και κωποται ήλιάνος
για τό φήμα ήτις ζάτη

Έτσι ήμαστέ ή καθήσι
για και ήλιάνος ήτι άδύνατι
ά καθήνω ή ή αυτί
δέν μισορ ή αυτί ζάτη

‘Όλοι ήμερη φημάς
έτι έτι ήλιάνος φημάς
κι έτι έτι σπόμα ήλιάνος
έίλην ήμαστέ κωποται
έίλην ήμαστέ φημάς

και έτι ήμαστέ για ζάτη
και έτι ήμαστέ τό ζούτο
τίσος ήτι τό ποιά ήμαστέ
ή ποιάς μέρι κωποται
και τό ήλιάνος μέρι κωποται.

Εφημερίς του Γαλαξειδίου

Εκυκλοφόρησε χειρόγραφη τον ίδιο μήνα όπου κηρύχθηκε η Επανάσταση. Ο Κ. Σάθας ανακάλυψε μέρος μόνο των περιεχομένων του μοναδικού γνωστού αντιτύπου της 27^{ης} Μαρτ. 1821, χωρίς να δώσει άλλα στοιχεία περιγραφικά.

Καταγράφονται πρώτες ειδήσεις από την Επανάσταση, άλλες παραπονημένες, άλλες εντελώς ψευδείς και φανταστικές, μη ανταποκρινόμενες σε πραγματικά συμβάντα. Είναι προφανής η προσπάθεια του άγνωστου συντάκτη να συντελέσει, έστω με ψεύτικες απαγγελίες, στην ενίσχυση του ηθικού των Ελλήνων, σ' αυτόν τον πρώτο καιρό του ξεσηκωμού. «Όθεν», σημειώνει ο Σάθας, «μεγάλως επενήργησεν η εφημερίς των επί των πνευμάτων, κυφλώς πιστευομένη υπό του λαού, υπό δε των ολίγων νοημόνων των δυναμένων να γνωρίζουσι κάτω τα πράγματα επονομασθείσα ύστερον ψευτο-εφημερίδα, δια τας εν αυτή γραφομένας τερατολογίας και ανυπόφορα ψεύδη».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Το φύλλο λυνδάνει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ.Ν. Σάθας, «Επιστολή», π. Πανδώρα, 19 (1868-1869), σ. 214-221· Τάκης Λάππας, *Ρομειώτικος Τύπος, 1821-1880*, Αθήνα 1959, σ. 11-24· Αικατερίνη Κουμαριανού (επιμ.), *Ο Τύπος στον Αγώνα*, τ. Α', Αθήνα, Ερμής, 1971, σσ. ιε'-ιϵ' και [5].

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ

Εφημερίς του Εργάτου

Όργανο της Σοσιαλιστικής εν Θεσσαλονίκη Ενώσεως, *Εκδιδομένη καθ' εκάστην Παρασκευήν*, Θεσσαλονίκη, 15 Αυγ. 1909-1910<;>. Εκδότης: «Φεντερασιόν» (Ομοσπονδία Εργατικών Σωματείων Θεσσαλονίκης). Υπεύθυνος συντάκτης και μεταφραστής του ελληνικού φύλλου: Ι. Γιζής, Εβδομαδιαία (Παρασκευή), τετράσηλη, «Τμή εκάστου φύλλου εις 4 γλώσσας 20 παράδες, εις 2 γλώσσας 10 παράδες». Ετήσια συνδρομή (προπληρωτέα): 20 γρόσια. Τα γραφεία της θρίσκονταν «εν Ταχτά Καλέ».

Ελληνική έκδοση της «Φεντερασιόν», τυπωνόταν και σε άλλες τρεις γλώσσες: ισπανοβραβικά, (*Jornal del Lavorador*), βουλγαρικά (*Работнически Вестник*) και τουρκικά (*Αμελέ Γκαζετσι*). Ανάμεσα στα διαφορετικές γλώσσας φύλλα της ίδιας εφημερίδας παρτιηρείται μία διαφοροποίηση, αφού το βουλγαρογλώσσο φύλλο εμφανίζεται ως πιο ριζοσπαστικό και ασκεί κριτική στο νεοτουρκικό καθεστώς. Μέσα από τις στήλες της περνούν συνθήματα υπέρ της διεθνιστικής αλληλεγγύης του «Διεθνούς Σοσιαλιστικού Γραφείου», ενώ «ο αντιδραστικός χαρακτήρας του τσαρικού καθεστώτος» είναι ένα από τα πρώτα διεθνή θέματα που προβάλει η ελληνική έκδοση.

Με την ευκαιρία της κυκλοφορίας της οργανώθηκε στην περιοχή του Μπεχτινιάρ «Μεγάλη Διεθνής Εργατική Εορτή», όπου απευδύνθηκαν ευχαριστήρια στον δήμαρχο, τον διευθυντή της αστυνομίας και τον διευθυντή της εταιρίας των τραμ για τη συμβολή τους στην έκδοση. Κυκλοφορούσε σε 2000 αντίτυπα και γνώρισε μεγάλη απήχηση στη Θεσσαλονίκη και στην Καβάλα. Μετά την αποχώρηση του συντάκτη της, που φέρεται να συνέβη τον Απρίλιο 1910, διακόπηκε επ' αόριστον η έκδοση στα ελληνικά και τα τουρκικά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΚΚΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Μοσκόφ, *Εισαγωγικά στην ιστορία του Κινήματος της εργατικής τάξης: Η διαμόρφωση της εθνικής και κοινωνικής συνείδησης στην Ελλάδα*, Αθήνα, Καστανιώτης, 1985, σσ. 347, 350-351· Κανδύλακης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Α', σ. 255-258.

ΜΑΝΘΑΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Εφημερίς του Λαού

Εκδιδομένη άπαξ της εβδομάδος. Λάρνακα, 18 Ιουν./1 Ιουλ. 1906 - 8/21 Μαρτ. 1908, περ. Α' και 23 Αυγ./5 Σεπτ. 1908 - 5/18 Σεπτ. 1909, περ. Β', αρ. φ. 1-54(144). Εκδότες-διευθυντές: Ευάγγελος Χατζηγιάννου (περ. Α' και Β') και Μιχαήλ *Νικολαΐδης (περ. Α'). Υπεύθυνος συντάκτης: Ευάγγελος Χατζηγιάννου. Άλλος υπότιτλος: *Εβδομαδιαία Μετοχική Εφημερίς Εθνική, Πολιτική, Κοινωνική και των Ειδίσεων* (περ. Β'). Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, πεντάσηλη (περ. Α') / εξάσηλη (περ. Β'), διαστάσεων 59x42 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 10 σελ., εξωτερικού 14 σελ.: «Δια διδασκάλου και ιερεις σελ. 7. Η συνδρομή προπληρωτέα. Γραφεία White Street». Τυπωνόταν στο ιδίο κτητο τυπογραφείο «Εφημερίς του Λαού» (περ. Α') και σε τυπογραφείο στην οδό 2 Wolseley (περ. Β').

Οι στόχοι και οι επιδιώξεις της παρατίθενται αναλυτικά στο άρθρο «Το Πρόγραμμα μας» που δημοσιεύεται στο πρώτο της φύλλο: «Ιον Επιδιώξεις της εθνικής αποκαταστάσεως της ιδιαίτερας ημών Πατρίδος δια της ενισχύσεως της ριζοσπαστικής εθνικής πολιτικής, η οποία φρονηματίζουσα τον λαόν παρουσιάζει εις αυτόν εποχδέστερον και αφόρητον το βάρος της δουλείας, 2ον Προστασία ειλικρινής των γενικών συμφερόντων του τόπου δια της υποδείξεως εν παντί του ορθού και λυσιτελούς και ίδια άμυνα σθεναρά υπέρ του Κυπριακού Λαού κατά της φορολογικής βουλμίας της Κυβερνήσεως, 3ον Ανάπτυξις των οικονομικών δυνάμεων του τόπου δια της καταλλήλου διαπαιδαγωγήσεως του αγροτικού πληθυσμού, προς βελτίωσιν της καταστάσεώς του δια των ιδίων δυνάμεων, και δια της επικρατήσεως εν

ταις πόλεσι ιδεών τεινυουσών εις την ενίσχυσιν του επιχειρηματικού πνεύματος και εις ώδησιν προς ενίσχυσιν και ανάπτυξιν της εγχωρίου βιομηχανίας και του εμπορίου». Στο ίδιο φύλλο δημοσιεύεται και «Δήλωσις εκ της Διευθύνσεως» σχετικά με την έκδοσιν: «Η «Εφημερίς του Λαού» κατ' επιθυμίαν πλείστων όσων συνδρομητών και υποστηρικτών αυτής θα εκδίδεται επί τοις αυτοίς όροις άπαξ της εβδομάδος και εις μέγα σχήμα αντί δις της εβδομάδος και εις μικρόν σχήμα. Οσάκις δε η ανάγκη ήδελεν το επιβάλη θα εκδίδεται Παράρτημα».

Με αφορμή τη συμπλήρωση ενός χρόνου από την έκδοσή της (αρ. φ. 56. 23 Ιουν./5 Ιουλ. 1907), δημοσιεύει κύριο άρθρο με τίτλο «Μετά Εν Έτος», κάνοντας απολογισμό: «Από του παρόντος φύλλου η εφημερίς ημών εισέρχεται εις το δεύτερον έτος της εκδόσεώς της. Και εισέρχεται μάλλον ισχυρά και πλειότερον διαδεδομένη από ό.τι το πρώτον ενεφανίσθη. Ενεφανίσθη εν μέσω της προκαταλήψεως των πολλών, ότι η αποστολή της θα έληγε μετά της λήξεως των τελευταίων βουλευτικών εκλογών, και σήμεραν εξακολουθεί την πορείαν της εν μέσω της πεποιθήσεως όλων, ότι και διαρκής και αναγκαία είναι. Από 400 ανήλδον εις 800 περίπου οι συνδρομηταί ημών, χωρίς να περιοδίσωμεν, χωρίς να εργασώμεν ειδικώς προς τούτο. Οι περισσότεροι αυδόρμητοι ενίσχυσαν το έργον μας διαπιστώντες όντως ότι η εργασία και πορεία ημών ανταπεκρίνετο προς τα αισθήματα, τας ανάγκας και τας προοδευτικάς βλέψεις των».

Μετά από διακοπή έξι περίπου μηνών επανεκδίδεται «εκ της τέφρας της αναγεννηθείσα, μετά νέου σφρίγγου και δυνάμεως». Στο πρώτο φύλλο της νέας περιόδου δημοσιεύει και πάλι άρθρο με τίτλο «Το Πρόγραμμά μας», στο οποίο αναφέρει: «Εμφανίζεται προ του κοινού με νέας δυνάμεις και με βλέψεις ευρείας και προοδευτικής. Το πρόγραμμά της θα είναι εθνικόν, πολιτικόν, κοινωνικόν. Και θα επιδιώξη την εφαρμογήν του μετά σθένους και πνεύματος ελευτέρου. Φόβοι και αντιδράσεις δεν θα ανακόψωσι το έργον της. Παντού θα απλώση τα δίκτυα του ελέγχου της με σκέψιν νηφαλιάν και ισχυράν και δια γλώσσης σοβαράς και κοσμίας». Ως νέοι συνεργάτες και πιθανώς μέτοχοι της αναφέρονται στο φ. 2 (92) ο Χριστόφορος Κ. *Πατιτής (δικηγόρος) και ο Νεοκλής Κυριαζής (ιατρός).

Με πλούσια αρθρογραφία, σχολιογραφία και εισηγησιακά επί πολιτικών αλλά και κοινωνικών και πολιτιστικών θεμάτων, ψυχή της αποτέλεσε η πλη-

θορική φυσιογνωμία του Ευάγγελου Χατζηγιάννου, διαπρεπούς δικηγόρου, πολιτευτή και αγωνιστή της κυπριακής ελευθερίας. Υποστήριξε την υποψηφιότητα στον αρχιεπισκοπικό θρόνον του μητροπολίτου Κιτίου Κύριλλου Παπαδόπουλου και ήταν ένθερμος υποστηρικτής του λεγόμενου εθνικού συνασπισμού. Πλαισιωνόταν επίσης από εκλεκτούς συνεργάτες, όπως τον Μιχαήλ Νικολαΐδη, τον Νεοκλή Κυριαζή, τον Κωνσταντίνο *Χριστοφίδη, τον Πολύβιο Κωνσταντινίδη, τον Α.Κ. Πηλαβάκη, τον Γ.Μ. Κωνσταντινίδη, τον Κ.Ν. Γραμμενόπουλο, τον Γ.Μ. Κυπριανού, τον Κ.Α. *Κωνσταντινίδη και άλλους σημαντικούς λόγιους της εποχής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ, ΒΒ, ΒΚΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους, «Εφημερίς του Λαού», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Ε', Λευκωσία, 1986, σ. 224· Σοφοκλέους, *Ιστορία του Κυπριακού Έθνους*, τ. Γ', Μέρος Α', σ. 531-608.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Εφημερίς των Βαλκανίων

Ημερησία εσπερινή εφημερίς εν Θεσσαλονίκη, Θεσσαλονίκη, 1 Ιουλ. 1918-1941, 1945, 1950, Εκδότης-διευθυντής: Νίκος Μπουζάνης, Διευθυντής (1927-1929): Μιχαήλ Καλογερόπουλος, Αρχισυντάκτης (και αργότερα εκδότης): Νίκος *Καυρνός, Άλλοι υπότιτλοι: *Εσπερινή ανεξάρτητη εφημερίς*, *Απογευματινή εφημερίς εν Θεσσαλονίκη*, *Απογευματινή ανεξάρτητη εφημερίς εν Θεσσαλονίκη*, Κ.Α.θμερινή, αρχικά δισελίδη και στη συνέχεια τετρασελίδη, εξάσπληη, μικρού σχήματος αρχικά και στη συνέχεια διαστάσεων 58x43 εκ. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά και 15 λ. από τον Ιούν. 1920. Τα γραφεία της ήταν στην αρχή στην οδό Βασιλ. Ηρακλείου και από 1920 στην οδό Σαλαμίνος 2.

Δημοκρατική αριστερή εφημερίδα με ζηλευτή ιστορία, που διαμόρφωσε σημαντικά τις πολιτικές δυνάμεις στη Θεσσαλονίκη. Όταν εκδόθηκε, ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος συνεχιζόταν γεγονός που την έφερε αντιμέτωπη με όλα τα επακόλουθα αυτού, τόσο τα ευνοϊκά (ειδησεογραφικό ενδιαφέρον) όσο και τα δυσμενή (έλλειψη χαρτίου, εξαίρεσή της από τα προνόμια της χαρτίγησης δημοσιογραφικού χαρτίου, διευκολύνσεις στις στρατιωτικές υποχρεώσεις του προσωπικού της και δυσχέρεια διακίνησης). Πάντως, διακρίθηκε για τη μαχητικότητα της, τη δύναμη, την παρησία, την ειδησεογραφική της πληρότητα και τη συνδικαλιστική της συνέπεια.

Η υποστήριξη της κυβέρνησης του Ελευθερίου Βενιζέλου από την πρώτη ημέρα της κυκλοφορίας της, τη βοήθησε στο συναγωνισμό και τον ανταγωνι-

σμό με τις λοιπές απογευματινές και πρωινές εφημερίδες, που, όπως φάνηκε, ανησυχούσαν από την εμφάνισή της. Αργότερα όμως (μεταξύ 1920 και 1922) υποστήριξε τον Αλέξ. Παπαναστασίου, τον οποίο δεν εγκατέλειψε ποτέ, ενώ ασκούσε κριτική στην πολιτική του Ελ. Βενιζέλου.

Τρεις μήνες μετά την έκδοσή της και παρά τη φιλοκυβερνητική γραμμή της, την τελευταία εβδομάδα του Σεπτεμβρίου 1918 παύθηκε για δύο μέρες «επεικώς, ως μη συμμορφωθείσα προς τας διατάξεις του στρατιωτικού νόμου». Το 1919 παραπέμφθηκε στο στρατοδικείο, «επί δυσμενεία κατά του καθεστώτος» και για «παρακοή εις τας διατάξεις της λογοκρισίας» και καταδικάσθηκε ο Μπουζάνης σε δεκαήμερη φυλάκιση με αναστολή, για τη δεύτερη κατηγορία. Λίγο αργότερα, το Γενικό Στρατιγείο υποχρεώθηκε να ανασκευάσει ανακοίνωσή του με την οποία την κατονόμαζε ότι δημοσίευσε ανακριβείς κείμενα.

Σχετικά με τη λογοκρισία δημοσίευσε άρθρο στην πρώτη σελίδα του φ. της 18^{ης} Σεπτεμβρίου 1919, με τίτλο «Δεν είμεθα τοιφλίκι κανενός», όπου ανέφερε: «Ο σκανδαλώδης πλέον τρόπος καθ' όν διεξάγεται η λογοκρισία του τύπου και εις αλληπάλληλα γεγονότα εις βάρος ημών, μας αναγκάζουν να επαυλώμεν και πάλιν επί του ζητήματος αυτού και να

διαμαρτυρηθώμεν με όλας τας δυνάμεις των πνευμόνων μας δια την καταδίωξιν ήν υφιστάμεθα. Λέγομεν καταδίωξιν, διότι αι υπόνοιαι μας ότι επιδιώκεται η δημιουργία προνομίων δια τον τύπον Αθηνών, όπως αυτός υποσκελίση τον τύπον της Θεσσαλονίκης, ενισχύονται ολοέν εν ημίν δια συνεχών γεγονότων. Και πώς να μη ενισχυθούν αι υπόνοιαι μας αυτάι όταν, δια να μην ανατρέξωμεν εις παλαιά πράγματα, απαλείφεται από την εφημερίδα μας η είδησις της απολύσεως της κλάσεως του 1910 προχθές, η ίδια είδησις απαλείφεται πάλιν από ημάς χθές, ενώ δημοσιεύεται εις άλλην εφημερίδα και επιπλέον απαλείφεται από ημάς χθές το επίσημον ανακοινωθέν της κυβερνήσεως περί επικειμένης απολύσεως των τεσσάρων ηλικιών; Πώς να μη ενισχυθούν αι υπόνοιαι μας όταν τας είδησεις αυτάς μεταξύ των οποίων και το επίσημον ανακοινωθέν της κυβερνήσεως, τας διαγράφει από ημάς η λογοκρισία, δια να έλθουν μετά δέκα ώρας τα αθηναϊκά φύλλα και να τας μάθω από αυτά το κοινόν; Τί επιδιώκεται με την τακτικήν αυτήν; Η καταστροφή μας; Η ο εξαναγκασμός μας εις το να γίνωμεν τοιφλίκι του ενός ή του άλλου δικαιουμένου να διατάσση;».

Η παρουσία του Ν. Μπουζάνη ως ιδιοκτήτη-διευθυντή της έπαψε γρήγορα. Ο Μπουζάνης αποχώρησε στις 17 Μαΐου 1919 και σε εννιόγραφο άρθρο απέδιδε την απόφασή του στην αδυναμία να εκφραστεί ελεύθερα, ανησυχόταν δε να επανέλθει. Λίγο αργότερα επανήλθε ως διευθυντής, αλλά τον επόμενο Νοέμβριο αναχώρησε για την Αμερική, όπου και πέθανε. Συνεργάτες της εφημερίδας ήταν ένα πλήθος από φιλόδοξους νέους, ενώ το χρονογράφημα ήταν του Σπύρου *Μελά.

Ανέστειλε την έκδοσή της το 1941 και επανεκδόθηκε για έναν μόλις μήνα το 1946. Κυκλοφόρησε εκ νέου το διάστημα μεταξύ Απριλίου και Οκτωβρίου 1950.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΒΛ. ΔΒΘ. ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Γ', σ. 81-85· Αλ. Ορολογάς, «Ο Τύπος της Θεσσαλονίκης», στο *Λεξικόμα Θεσσαλονίκη 1912-1962*, Θεσσαλονίκη 1963, σ. 549-551· Νίνα Κοκκαλίδου-Ναχμία, «Νίκος Καστρινός - Ο μεγάλος άγνωστος», *εφ. Θεσσαλονίκη*, 15 Απρ. 1978· της ίδιας, *Μια μικρή πόλη στην καρδιά μιας μεγαλούπολης*, Θεσσαλονίκη 1989, σ. 153-156· Χρ. Λαμπρινός, «Ο Ελληνικός Τύπος στη Θεσσαλονίκη», στον τόμο *Μακεδονία - Θεσσαλονίκη*, Αφιέρωμα *τεσσαρακονταετηρίδος*, Θεσσαλονίκη 1980, σ. 399· του ίδιου, «Συνοπτική Ιστορία του Τύπου της Θεσσαλονίκης», *Νέα Εστία*, 1043 (1985), 278· Κανδύλακης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Β', σ. 235-244.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Εφημερίς των Δικαστηρίων και της Ελληνικής Δικαιοσύνης

Αθήνα, 2 Ιαν. 1871 - 4 Μαΐου 1874. Συντάκτες: Επ. Λουριώτης, αντεισαγγελέας παρ' Αρείω Πάγω και Σ. Κ. Μπαλάνος, δικηγόρος (έως και το έτ. Β'). Εβδομαδιαία (Σάββατο), δίσηλη, διαστάσεων 31x21 εκ., ήταν οκτασέλιδη με συνεχή σελιδαρίθμηση κατά έτος (έτ. Α'. αρ. φ. 1-52, σ. 429· έτ. Β'. αρ. φ. 1-52, σ. 430· έτ. Γ'. αρ. φ. 1-52, σ. 412). Ετήσιες συνδρομές: 12 δρχ. για την Αθήνα, 14 δρχ. για την επαρχία, 15 φρ. για Τουρκία, Ρουμανία και Ανατολή και 20 φρ. για τα υπόλοιπα μέρη. Τα δύο πρώτα χρόνια τυπωνόταν στο τυπογραφείο Δ. Αθ. Μαυρομάτη και το τρίτο στο τυπογραφείο Ι. Σκλέπα.

Σύμφωνα με το πρόγραμμά της τύπωνε αποφάσεις του Αρείου Πάγου και των εφετείων, τη νομολογία του Ακυρωτικού και των εφετείων της Γαλλίας, ενώ σχολίαζε επικριτικά αποφάσεις δικαστηρίων που θεωρούσε άδικες ή λανθασμένες και «ύψωση φωνήν υπέρ των αναξιοπαδούντων Ειρηνοδικών», που ήταν ο κατώτερος και πτωχότερος δικαστικός κλάδος. Εκτός από τους δύο συντάκτες άλλοι μόνιμοι συνεργάτες δεν εμφανίζονται στο φύλλο.

Μόνος συντάκτης κατά το τρίτο έτος της κυκλοφορίας ο Μπαλάνος, αναγκάστηκε να διακόψει προσωρινά την έκδοση μετά (αρ. φ. 40, 6 Οκτ. 1873), διότι θα ταξίδευε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και την Αίγυπτο για να επιδεωρήσει τα εκεί ελληνικά προξενία. Με καθυστέρηση επανέλαβε την κυκλοφορία της (αρ. φ. 41, 16 Φεβρ. 1874), αλλά διέκοψε μόλις συμπληρώθηκαν 52 φύλλα επειδή, όπως έγραφε, δεν μπορούσε να συγκεντρώσει τις συνδρομές των αναγνωστών.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΕΡΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Εφημερίς των Ελλήνων

Δημοσιογραφικό όργανο του κ. Ι. Μεταξά. Αθήνα, Μάιος 1835 - Οκτ. 1935 και Ιαν. 1936 - Φεβρ. 1936. Διευθυντής: Ιωάννης Διάκος. Άλλος υπότιτλος: *Των Αρχών του Κόμματος των Ελευθεροφρόνων* (από τις 19 Ιαν. 1936). Καθημερινή, πρωινή, τετράσηλη, μεγάλου σχήματος που τυπωνόταν στα τυπογραφεία της Στοάς Πάππου.

Στήριξε την πολιτική της Ενώσεως Βασιλοφρόνων που συνέστησε ο Ιωάννης Μεταξάς και με τη συνεργασία παραγόντων που δεν ανήκαν στον χώρο «των Ελευθεροφρόνων», του Ιωάννου Ράλλη (από τον κύκλο των «αδιαλλάκτων» που στάθηκαν πολέμιοι προς την πολιτική της «συμφιλίωσης» του Ι.

Μεταξά) και του Γεωργίου Στράτου. Ο Ιωάννης Διάκος μάλιστα, ως ιδρυτής και διευθυντής του *Ελληνικού Ταχυδρόμου* είχε αντιπολιτευθεί τον Μεταξά. Στην *Εφημερίδα των Ελλήνων* αρθρογραφούσε κυρίως ο Ι. Μεταξάς, αλλά και ο Ιωάννης Ράλλης και ο δημοσιογράφος Μιλτιάδης Μάλανος, ο οποίος είχε διατελέσει διευθυντής της «αδιάλλακτης» **Αθηναϊκής* και συνεργάτης διαφόρων άλλων εφημερίδων.

Πρόκειται για συντηρητική εφημερίδα που εκπροσωπούσε τον χώρο των βασιλοφρόνων αντιβενιζελικών, αντιπάλων όμως του υπουργού Στρατιωτικών Γ. Κονδύλη, πρωταγωνιστή της ανατροπής της κυβέρνησης Π. Τσαλδάρη (10 Οκτ. 1935) και της οργάνωσης του νόθου δημοψηφίσματος για την παλινόρθωση της βασιλείας (3 Νοε. 1935). Ο Ι. Διάκος αποφάσισε τη διακοπή της έκδοσης της εφημερίδας μετά το πραξικόπημα του Κονδύλη, λόγω της λογοκρισίας αλλά και των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε.

Αυτό που χαρακτηρίζει κατεξοχήν την εφημερίδα αυτή είναι το ότι αρθρώνει μια συντηρητική, βασιλοφρονα ιδεολογία – η βασιλεία ως εγγύηση εθνικής ενότητας, αλλά κυρίως ως παράγοντας ηθικής ανύψωσης και ιστορικής και πολιτισμικής συνέχειας. Εμφανίζεται επίσης να παραβλέπει τις διαφορές με

τους βενιζελικούς υπέρ της ένωσης του αστικού κόσμου. Εκφράζει ωστόσο και αρροδεξίες ιδέες στον βαθμό που αποδέχεται την προοπτική μιας εκκαδικτικής δικτατορίας «υπό την σκέπην του Θρόνου».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 146.

ΔΕΣΙΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΑΜΗΤΡΙΟΥ

Εφημερίς των Ενομένων Ιονίων Νήσων.
Κέρκυρα (1814) / **Εφημερίς των Ενομένων Παρωών των Ιονικών Νήσων** (1818) / **Εφημερίς των Ενωμένων Κράτων των Ιονικών Νήσων** (1832)
6λ. Gazzeta Jonia. Κέρκυρα 1814

Εφημερίς των Εφημερίδων
Εκδίδεται δις της εβδομάδας. Αθήνα. Μάρτ. 1868-1869. Εκδότης: Σοφοκλής *Καρυδής. Δισεδιομαδιαία (Τετάρτη και Κυριακή), διαστάσεων 56x39 εκ. / 60x40 εκ., εξεδίδετο αυτόνομα ή ως παράρτημα της εφ. *Φως.

Κυκλοφόρησε στην Αθήνα από τον εκδότη της εφ. Φως, τον Σοφοκλή Καρυδή. «Υπό τον Τίτλον τούτον», έγραφε ο Καρυδής στο εναρκτήριο άρθρο του. «βλέπει όσον ούπω το φως της δημοσιότητας η προαγγελείδαισα αυτή εφημερίς, εις το σχήμα της Κλειούς και της Ημέρας, εκδιδομένη, ουχί άπαξ, αλλά δις της εβδομάδος, καθ' ας ημέρας ουδεμία εκδίδεται άλλη εν Αθήναις εφημερίς, ήτοι Τετάρτην και Κυριακήν» (αρ. φ. 1, 2 Μαρτ. 1870). Στο ίδιο άρθρο ο εκδότης, χωρίς να υποκαλύπτει τα ονόματα των μετόχων της εταιρίας του, καθορίζει τους ήρους των συνδρομών και εξηγεί τη λειτουργία του εντύπου: «Η Εφημερίς των Εφημερίδων», γράφει, «ουδέν ίδιον θα εμπεριέχει, αλλά θα μεταφέρει εις τας

στήλης της κατ' εκλογήν όλα τα άρθρα και διάφορα των Αθηναϊκών και επαρχιακών εφημερίδων, και τας εξωτερικάς ειδήσεις εκ των εν τη αλλοδαπή εκδιδομένων, αποσκυβαλλομένων μόνον εκείνων, τα οποία δεν ενδιαφέρουν τους πάντας. Ούτως ο συνδρομητής αυτής θα έχει απάσας τα ελληνικάς εφημερίδας και θα αναγνώσκει δις της εβδομάδος σχεδόν όλα όσα αυτά εμπεριέχουν, πληρώνων ως συνδρομήν ποσόν ευτελέστατον».

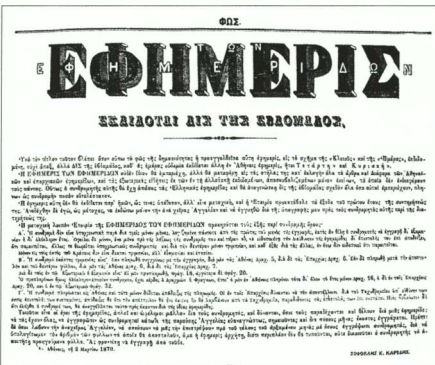
Τα φύλλα που κυκλοφόρησαν δεν πρέπει να κάλυψαν μεγάλο αριθμό. Κατά το 6' μισό του 19ου αιώνα την Τετάρτη και Κυριακή δεν κυκλοφορούσαν εφημερίδες και ο αριθμός εκείνων που εκδόθηκαν την ίδια εποχή ξεπερνούσαν τις 20 εκ Αθήνα και επαρχία. Στο Φως, επίσης της 23ης Οκτωβρίου 1877, δημοσιεύεται η αγγελία ότι ο Σοφοκλής Καρυδής πρόκειται να εκδώσει εφημερίδα με τον τίτλο ο Κλέπτης. Σύμφωνα με την περιγραφή, θα επιλέγει δημοσιεύματα άλλων εφημερίδων και «θα τα κλέπτει» προκειμένου να τα αναδημοσιεύσει με δικά του σχόλια. Και αυτή η πρωτοποριακή ιδέα του Καρυδή ήταν μετοχική και δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, γιατί η εποχή της σύλληψης της συμπίπτει με την εποχή κατά την οποία οι Γ. *Σουρή και Ι. *Βερβέρης «έσπασαν» τις συμφωνίες τους με τον Καρυδή για συνέχιση της συνεργασίας τους στο Φως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Σαπρανίδης, *Ιστορία της Ελληνικής Γελοιογραφίας. 3000 χρόνια αμφισβήτσης*. Αθήνα, εκδ. Ποταμός, 2001, σ. 102 (2^η έκδ. 2005).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ

Εφημερίς των Ιονίων

Ημερησία Εφημερίς των Ιονίων Νήσων. Κέρκυρα, 1 Νοε. 1941 - τέλος Δεκ. 1941, έτ. 1, αρ. φ. 1-51, 1 Ιαν. 1942 - 31 Δεκ. 1942, έτ. 2, αρ. φ. 1/52-312 και 1 Ιαν. 1943 - 9 Σεπτ. 1943, έτ. 3, αρ. φ. 1/313-217. Παρατηρούνται λάθη στη φυλλαριθμηση, εκφόσον μέχρι και τις 8 Ιαν. 1942 συνεχίζεται με το φ. 58, η του πρώτου έτους κυκλοφορίας, ενώ της 9ης Ιαν. 1942 φέρει τον αρ. 8, δηλαδή ακολουθείται νέα αριθμηση για το 1942. Διευθυντής υπεύθυνος: Παύλος Βερονέζε. Αρχισυντάκτης: Φράνκο Μαρτινέλλι (από τα μέσα του 1942). Καθημερινή, δισελίδη, πεντάστηλη, διαστάσεων 48,2x33,7 εκ. Τιμή φύλλου: 3 δρχ. Συνδρομές: ετήσια 1000 δρχ., εξαμηνιαία 540 δρχ, και τριμηνιαία 270 δρχ. Στους συνδρομητές παρέδιδε κατ' οίκον τα φύλλα ειδικώς διανομήως, καθ' εκάστην προ της 8ης πρωινής ώρας. Υπήρχε καθορισμένο τιμολόγιο για καταχωρίσεις (εμπορικές, οικονομικές, δεάματα, γάμους, νεκρολογίες κ.ά.) ωστόσο, αυτές ήταν λίγες (κοινωνικοί χα-

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΗ ΕΒΔΟΜΙΚΗ
ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ
ΤΕΤΑΡΤΗ 4 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1942

Η ΑΝΑΚΟΧΗ ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΓΓΛΟΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ

ΠΕΡΩΜΕΝΟΝ

«Οι Ιταλοί ηγούμενοι...»

«...από το 1941...»

«...επὶ τῆς ἀνακοχῆς...»

«...ἐπὶ τῆς ἀνακοχῆς...»

«...ἐπὶ τῆς ἀνακοχῆς...»

«...ἐπὶ τῆς ἀνακοχῆς...»

«...ἐπὶ τῆς ἀνακοχῆς...»

«...ἐπὶ τῆς ἀνακοχῆς...»

«...ἐπὶ τῆς ἀνακοχῆς...»

ΚΑΤΑΝΟΜΗ

«...ἐπὶ τῆς ἀνακοχῆς...»

«...ἐπὶ τῆς ἀνακοχῆς...»

«...ἐπὶ τῆς ἀνακοχῆς...»

ΚΑΤΑΝΟΜΗ

«...ἐπὶ τῆς ἀνακοχῆς...»

«...ἐπὶ τῆς ἀνακοχῆς...»

«...ἐπὶ τῆς ἀνακοχῆς...»

ρακτήρα, σχετικά με κινηματογράφους κ.ά.). Λύση της τιμής σε 5 δρχ. έγινε από το φ. 17 (20 Απρ. 1942). Η ετήσια συνδρομή ανήλθε στις 1400 δρχ., η εξαμηνιαία στις 700 δρχ. και η τριμηνιαία στις 350 δρχ. (και όχι 270 δρχ. ως εκ παραδρομῆς αναγράφηκε αρχικά). «Διαχειριστι-Γυπογραφείων»: Πλατεία. «Διεύθυνσις-Συντάξις»: οδὸς Καποδιστριαίου. Εξωτερική μορφή: Στο ἀνω μέρος και σε αὐτόνομη λωρίδα κατὰ μήκος ολόκληρης της σ. 1. αναγράφεται ο πλήρης τίτλος, η χρονολογία και ο αριθμὸς φύλλου. Στο κέντρο, ἐντὸς τοῦ τίτλου, απεικονίζεται ἐπὶ βάσεως ο λέων της Βενετίας, στο ἐμπρόσθιο ποδὶ του οποίου εἶναι στηριγμένα βῆλα που συμβολίζουν τα ἐπτὰ νησιά και την ἐξάρτησή τους ἀπὸ την Βενετία. Στο ἀριστερό και δεξιὸ μέρος της βάσεως υπάρχει ἀπὸ ἕνασ πέλεκυς (fascis), σύμβολο του φασιστικοῦ καθεστῶτος της Ιταλίας. Ἀπὸ το φ. 81 (4 Απρ. 1942) κατὰ ἀπὸ τον τίτλο προστίθεται ο γενικός ἀντιπρόσωπος της εφ. για τις δημοσιεύσεις στην Ιταλία και στο ἐξωτερικὸ («Ιταλικὴ Ἐνωσις Δημοσιεύσεων Α.Ε.», Μιλάνο). Ο χάρτης, της συνήθους ποιότητας του ημερησίου τύπου, εἶναι ασυνήθως παχὺς στα φ. 20-33 (1941). Ἀκόμη, υπάρχουν φύλλα ἐγχρωμα: πράσινου (αρ. φ. 47 ἔως φ. 61, ἔτ. 1942), κίανου (αρ. φ. 62, ἔτ. 1942) και κίτρινου χρώματος (αρ. φ. 63, ἔτ. 1942). Βλ. την παράλληλη ιταλόγlossου ἐκδοσὸς *Gazzetta Jonica. Quotidiano delle Isole Jonie.

Υπήρξε ὄργανο της προπαγάνδας των Ιταλῶν κατακτητῶν στα Ἐπτάνησα, και ειδικότερα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τα περιεχόμενα, στην Κέρκυρα, την οποία κατὰ σύστημα ἐπιδίωκε να συνδέσει με το γενετικὸ παρελθόν, διάδοχο και θεματοφύλακα του οποίου πρόβαλε και αναδείκνυε με ἐπιμονὴ το ἰταλικὸ φασιστικὸ καθεστῶς. Με συστηματικὸ τρόπο προσπάθησε, ἐκμεταλλεύομενη μια ἀσημάνητη μειονότητα φίλα προσκείμενων στην Ιταλία και τον Ἄξονα, να προσεταιρισθεῖ το ἐλληνικὸ στοιχείο, διατυμπανίζοντας και το ἰταλικὸ ἐνδιαφέρον για τα Ἐπτάνησα. Γλώσσα των (αυτιγόγραφων) ἄρθρων ἦταν η ἀπλή δημοσιογραφικὴ καθαρὸν οῦσα. Στο πρώτο φύλλο γίνεται ἀναφορὰ στον τίτλο: «η ἐπικεφαλὴ φέρει το ἰσχυρόν και πτερωτόν ἐμβῆμα της μόνης ιστορικῆς περιόδου η οποία προσέφερε εἰς τους Ἴονιους πλήρες συναίσθημα των συμφερόντων των, ἐπανασυνδεομένων κατὰ τε τους τύπους και την οὐσίαν με την ἀλησμόνητον Βενετιάν», και στις πολιτικῆς βλέψεις των Ιταλῶν ἐπὶ του συγκεκριμένου χώρου: «Αἱ Ἴόνιοι Νήσοι δέον να ἐπιστρέψωσιν εἰς τον φυσικὸν και ἰστορικὸν προορισμόν των, ο οποίος ἐσχζε την πλήρη ἐκδήλωσίν του κατὰ την διάρκειαν των τεσσάρων αἰῶνων της κυβερνήσεως της “Γαλινοτάτης” [...] Ἐτερος σκοπὸς [...] το να καταστήσει ἐπὶ τέλους εἰς ὅλους νοητὸν ὅτι ο ἐθνικισμὸς εν τη πνευματικῇ του μορφῇ και κερδοσκοπικῇ υποστάσει, ἐθνικισμὸς ο οποίος διήρρεσε την Ευρώπην ἐπὶ ἕνα αἰῶνα και υπῆρξεν ἀφορμὴ δύο κολοσσιαίων πολέμων, ἐχει παρακαμφθεῖ και ἐξουδετερωθεῖ ὑπὸ νέων μορφῶν αἰσθητικῶν και ἐκπαιδευτικῶν εν τῶν φασιστικῶν και ἐθνικοσοσιαλιστικῶν ἐπαναστάσεων».

Το κύριο ἀρθρο της εἶχε σχέση με ἰδεολογικὰ θέματα ευρῶς φασιστικοῦ φάσματος ἢ με ἀναλύσεις σχετικῆς με το ἰταλικὸ ἐνδιαφέρον για τη λεκάνη της Μεσογείου ἢ με θέματα ἐσωτερικῆς προπαγάνδας και περί ἐννόμου ἐσωτερικῆς τάξεως. Γενικῶς στο «Πολεμικὸν Δελτίον», πολιτικούς λόγους (Τσιάνο, Μουσολίνι, Χίτλερ κ.ά.), κείμενα κατὰ των Ἄγγλων, των Ἀμερικανῶν, των Ρώσων κ.λπ., και ὑπὲρ των Ιαπῶνων και Τούρκων. Στη δεύτερη σελίδα της, ὑπὸ τον τίτλο «Ἡ ζωὴ των Ἴονιων Νήσων», δημοσίευε πληροφορίες ἐπιταρσιακοῦ ἐνδιαφέροντος και ζητήματα ἐπισιτισμοῦ, ἀγροτικῆς παραγωγῆς, προώθησης της ἐλαοκαλλιέργειας, παιδείας, συσσιτίων, μέτρα λόγῳ πολέμου κ.ά., καθὼς και διάφορες εἰδήσεις στη στήλη «Ἀνὰ τον κό-

σμον»· επίσης, πληροφορίες από την κοινωνική ζωή (λιτανείες, γιορτές, για έκτακτα μέτρα για την ακρίβεια, ανακινώσεις για διδασκαλία της ιταλικής γλώσσας, ποικίλες και συνεχώς διευρυνόμενες απαγορεύσεις και έλεγχοι, κλοπές και παρεμφερείς αξιόποινες πράξεις, η ουσία των οποίων –εδραζόμενη συνήθως σε λόγους επιδίωξης και αντίστασης του κερκυραϊκού λαού– αποκαλύπτεται αφ’ εαυτής στο «Αστυνομικόν δελτίον»). Στη δεύτερη σελίδα δημοσιεύονταν και το «Πρόγραμμα του Ραδιοφωνικού Σταθμού Κερκύρας», ειδήσεις περί συνυαλιών, δρομολογίων των πλοίων κ.ά.

Άλλες συνήθειες, κατά διαστήματα, στήλες με εύλωπτους τίτλους: «Η κατάσταση», «Μικράι αγγελία», «Διάφορα νέα», «Εύθυμοι διάλογοι», «Λαϊκή εγκυκλοπαιδεία», «Κοινωνικά», «Ενδιαφέροντα ζητήματα». Από το όγδοο φύλλο προστέθηκαν δύο σελίδες («Η φιλολογική μας σελίς» και «Η ηχώ των Ιονίων») κάθε Πέμπτη και Κυριακή αρχικά, και αργότερα τις ίδιες ημέρες αλλά χρονικά άστατα, που πρόβαλλαν ανυπόγραφα ή ψευδωνύμως τους κατά καιρούς ανθρώπους του πνεύματος και των γραμμάτων (κυρίως ιταλικής καταγωγής), οι οποίοι συνέδεσαν διαφοροτρόπως τη ζωή και το έργο τους με τον επτανησιακό χώρο (Παβελά, Θεοτόκη Αλμπρίτσι, Μαρία Πετρετίνη, Μαργαρίτα Αλβάνα Μηλιάτη). Επίσης, ποιήματα και διηγήματα Ελλήνων, Ιταλών και σπανιότερα άλλων συγγραφέων (Γκράτσια Ντελέντα, Ντίνο Ρέντσι, Μαρίνο, Λουίτζι Αμάτι, Γκιουζέπε Μπέρι, Αδριάνα Τζιλιμπέρτι, Βιργίνια Αριτζιότι, Κάρολο Πρόσπερι, Φλάβιος Γκουϊρόνι, Μωπασάν, Ζωρζ Παρμαντιέ, Ματθίλδη Σεράο, Μέντο Νάντι κ.ά.). Ακόμη, θέματα ιστορικού (για το Αχιλλείο, το Μον Ρετώ, την Ενετική όψη της Κέρκυρας, το θέατρο του Σαν Τζιάκομο, της Μονής Τενέδου και Παντοκράτορος, περί του Α. Μουστοξύδη) ή λαογραφικού (π.χ. λαϊκή τέχνη στην Κέρκυρα) ή λογοτεχνικού επτανησιακού ενδιαφέροντος (π.χ. ζακυνθιά δίστιχα), ή και θεωρητικά ζητήματα σχετικά με τη φασιστική ιδεολογία (π.χ. περί ευγονίας). Ενυπόγραφα και τακτικά δημοσίευε ο ζωγράφος Τεν Φλωριάς (άρθρα για τη ζωγραφική και τον πολιτισμό του ιόνιου συνήθως χώρου με πνεύμα φιλοϊταλικό), ο οποίος το 1942 εξέδωσε πίνακές του και, ακόμη, είχε διοριστεί διευθυντής της νεοιδρυθείσας Σχολής Καλών Τεχνών. Αναδημοσίευσεις έργων των Μαρ. Σιγούρου, Κωνστ. Θεοτόκη, Λάμπρου Πορφύρα, Άλκη Τροπαιάτη, Μιχ. Αργυροπούλου, Π. Βασιλικού κ.ά. γνωστών Ελλήνων δημιουργών

προφανώς δημοσιεύονταν χωρίς κάποια έγκριση, γεγονός που προκάλλοσε ιδεολογική σύγχυση του ελληνικού αναγνωστικού κοινού. Με αρχικά «Γ.Γ.», «Ν.Χ.», «Ε.Δ.», «Λ.Δ.», «Ν.Π.», «Π.Σ.Δ.», «Χ.», «Π.Α.», «Κ.Χ.», «Χ.Μ.», «W» κ.ά., η ποιητική των οποίων εμβάλλει σε σκέψεις για αυτολογοκρισία δημοσιεύθηκαν ποιήματα και άρθρα, γεγονός που δηλώνει τον έμμεσο εξαναγκασμό για συνεργασία ή την ένοχη απόκρυψη των συνεργατών της εφημερίδας. Υπάρχουν και επώνυμες ποιητικές συνεργασίες άσημων προσώπων, που θρήκαν φιλόξενες σελίδες για δημοσιεύσεις λογοτεχνικών ήσσονος σημασίας, όπως των Αιμιλίου Ζανίδη, Φαίδρας Τριανταφυλλιάκη, Βύρωνα Ταμπούλα, Σπ. Γιαννάτου, Γιάννας Βέρα κ.ά. Συχνές είναι οι δημοσιεύσεις κεμένων του Σπυρ. Πατέρωγλα από το φ. 145 κ.ε. Ψευδωνύμως συνεργάστηκαν οι «Λικίας», «Μελικέρτης», «Θέμης Αύρας», «ο ιστορικός», «ο κεφαλλονίτης» κ.ά.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΔΒΚ.

ΘΕΟΔΟΣΗΣ Δ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Εφημερίς των Κυριών

Αθήνα, 1887-1917<.>, αρ. φ. I-1106<.>. Διευθύντρια: Καλλιρρόη *Παρρέν. Υπότιτλος: *Συντασσομένη υπό κυριών* (1888-1907). Την περ. Α' (1887-1907) ήταν εβδομαδιαία, οκτασέλιδη, χωρίς εξώφυλλο, με ασυνεχή σελιδαρίθμηση (σ. 1-8), ενώ την περ. Β' (1908-1917) έγινε δεκαπενθήμερη, δεκαεξασέλιδη, με εξώφυλλο, με συνεχή σελιδαρίθμηση (σ. 1-3456), δίσητηλη, διαστάσεων 31,5x22,5 εκ. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά. Συνδρομές: ετήσια εσωτερικού 5 δρχ. και εξωτερικού 6 χρυσά φράγκα (1887).

Στις 8 Μαρτίου 1887 κυκλοφορεί το πρώτο φύλλο και πίσω από το ψευδώνυμο «Εύα Πρενάρ» κρύβεται η άγνωστη έως τότε Καλλιρρόη Παρρέν. Στις προγραμματικές δηλώσεις διατυπώνεται ρητά ότι η Ελληνίδα πρέπει «να εισέλθη οπωσδήποτε εις το στάδιον της ενεργείας και να αναλάβη τον της αναπτύξεως της αγώνα μόνη, μη προσδοκώσα εν τω σταδίω τούτω το παρῆπαν της συνδρομής του ανδρός». Οι γυναίκες πρέπει να αυτοχειραφετηθούν, γι' αυτό και επανειλημμένα δηλώνεται: «δεν δεχόμεθα έργα ανδρών».

Έντυπο καθαρά γυναικείο, με στόχους κοινωνικούς και με έντονα διεκδικητικό και πολεμικό χαρακτήρα, το «δνησιγενές φυλλάριον» κατά τον Τύπο της εποχής έμελλε να επιδείξει τεράστια αντοχή στον χρόνο και να αναδείξει τη διευθύντρια του σε ηγετική μορφή του ρεύματος του πρώτου φεμινισμού

ΕΤΟΣ Α'. Έν ΑΘΗΝΑΙΣ τῆς 8 Μαρτίου 1887 Τριτὴ φύλλου λευκῆ 10 Αριθ. 1.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ

ΕΚΔΙΟΜΕΝΗ ΔΙΕ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ

Τα περιεχόμενα τῆς χρονογράφου ἀναβαλλόμενα εἰς τὴν ἑξῆς ἡμέραν εἰσι τὰ: Ἐγκυβέρνησις τῶν Κυβερνῶν Ἰσπανίας· Δημοκρατικὸν ἔργον ἐπὶ τῆς Ἰταλίας· Ἀποστολὴν δὲν εἰς τὴν Διὰ.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ	
ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ.....	ΠΡ. 5
ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ.....	ΠΡ. 5

ΠΡΑΞΕΩΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ	ΕΥΑ ΠΡΕΝΑΡ
Ἐκδοτικὸν καθ' ἑαυτὸν ἀριθ. 10	— 12. 11. 11

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	
Πρόλογος — Ἐγκυβέρνησις — Φοροὶ τοῦ νέου ἔτους — Παιδεία καὶ ἰατρικὴ (Π. Α.) — Φροντιστήριον Μόδοις — Ἰσπανικὴ ἐγκυβέρνησις (Μαρία Γ. καὶ Καρόλου) — Πολιτικὴ Διεύθυνσις — Ἰδιώτης — Παιδεία — Συμβολαὶ — Ἐπιστολὴ	

ΠΙΣΤΟΓΡΑΜΜΑ

Ὅσοι τῆν θέσιν τῆς γυναίκας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ παλαιῇ καλῶς ἠνοήθη, οἱ ἐβουλόμενοι μὴ ἄλλαν πρὸς κενὸν πρῶτον γινώσκαι ἢ παρ' αὐτῆς ἀπομνημονεύειν εἰς τὴν ἀπονεκτικῶς γυναικαγωγίᾳ.

Ἐν ἑκείνῃ τῇ τῆν ἀντι τοῦ ἰσπανικοῦ ἔργου ἰστορίας ἀποκαλύπτου καὶ τὰς ἀπὸ τῆν καθήκοντων καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ἡμετέρας, ἢ ἀποκατὰ τῆν θέσιν τῆν ἀντι τοῦ ἰσπανικοῦ ἔργου ἀπομνημονεύειν εἰς τὴν ἀπονεκτικῶς γυναικαγωγίᾳ.

Ἐν τῇ πρώτῃ τῆν ἀντι τοῦ ἰσπανικοῦ ἔργου ἰστορίας ἀποκαλύπτου καὶ τὰς ἀπὸ τῆν καθήκοντων καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ἡμετέρας, ἢ ἀποκατὰ τῆν θέσιν τῆν ἀντι τοῦ ἰσπανικοῦ ἔργου ἀπομνημονεύειν εἰς τὴν ἀπονεκτικῶς γυναικαγωγίᾳ.

Ἐν τῇ πρώτῃ τῆν ἀντι τοῦ ἰσπανικοῦ ἔργου ἰστορίας ἀποκαλύπτου καὶ τὰς ἀπὸ τῆν καθήκοντων καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ἡμετέρας, ἢ ἀποκατὰ τῆν θέσιν τῆν ἀντι τοῦ ἰσπανικοῦ ἔργου ἀπομνημονεύειν εἰς τὴν ἀπονεκτικῶς γυναικαγωγίᾳ.

ἐν τῇ πρώτῃ τῆν ἀντι τοῦ ἰσπανικοῦ ἔργου ἰστορίας ἀποκαλύπτου καὶ τὰς ἀπὸ τῆν καθήκοντων καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ἡμετέρας, ἢ ἀποκατὰ τῆν θέσιν τῆν ἀντι τοῦ ἰσπανικοῦ ἔργου ἀπομνημονεύειν εἰς τὴν ἀπονεκτικῶς γυναικαγωγίᾳ.

Ἐν τῇ πρώτῃ τῆν ἀντι τοῦ ἰσπανικοῦ ἔργου ἰστορίας ἀποκαλύπτου καὶ τὰς ἀπὸ τῆν καθήκοντων καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ἡμετέρας, ἢ ἀποκατὰ τῆν θέσιν τῆν ἀντι τοῦ ἰσπανικοῦ ἔργου ἀπομνημονεύειν εἰς τὴν ἀπονεκτικῶς γυναικαγωγίᾳ.

Ἐν τῇ πρώτῃ τῆν ἀντι τοῦ ἰσπανικοῦ ἔργου ἰστορίας ἀποκαλύπτου καὶ τὰς ἀπὸ τῆν καθήκοντων καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ἡμετέρας, ἢ ἀποκατὰ τῆν θέσιν τῆν ἀντι τοῦ ἰσπανικοῦ ἔργου ἀπομνημονεύειν εἰς τὴν ἀπονεκτικῶς γυναικαγωγίᾳ.

κλεισμένη κοινωνική κατηγορία τῶν γυναικῶν. Στὴν ἕως τότε ἀόρατη καὶ ἐξατομικευμένη γυναικεία συμμετοχὴ στὸν ὕπνο, ἡ *ΕτΚ* ἔρχεται νὰ ἀντιπαρθέσει ἕνα συλλογικὸ ὑπομνημονίον καὶ νὰ συμβάλει στὴ δημιουργία γυναικείων συσσωματώσεων.

Τὰ 3000 ἀντίτυπα τοῦ πρώτου φύλλου ἐξαντλοῦνται ἀμέσως καὶ ἡ *ΕτΚ* ἀνατυπῶνεται μῆσα σὲ λίγες ὥρες. Ἡ ἐπιτυχία καθυστερεῖ τοὺς διασταγματῆς τῆς Παρρέν — ποὺ πάντως ἀποτυπῶνεται ευκρινῶς στὸ πρῶτο φύλλο: στὸ ψευδώνυμο «*Εὐὰ Πρενάρ*» καὶ στὸ διαστακτικὸ «ἐπὶ τοῦ παρόντος» ποὺ συνδεδεε τις λέξεις «ἐκδοδιόμενη δις το μινός». Στὸ δεύτερο φύλλο ἐξαγγέλλεται ὡς «*εβδομαδιαία*», ἐνὼ στὸ τρίτο ἀποκαλύπεται ἡ ταυτότητα τῆς διευθυντοῦσας καὶ τῶν πρώτων συνεργατριῶν (Σοφία Σλήμαν, Σαπφώ Λεοντιάς, Μαρία Γ. Μαυρογορδάτου, Ευφροσύνη Θ. Ζαρίφη, Μαριέττα Μπέτσου, Εἰρήνη Λαχανιά, Μαρία Δε Γαρδέλη, Παυλίνα Ραδέφοκη, Υπατία Στάμπα, Μαριάνθη Σ. Ηλιοπούλου).

Ἐνα ἐνυδρὸ δίκτυο γυναικῶν ἀπὸ πολλῆς ἐλλαδικῆς περιοχῆς, ἀπὸ τὰ κέντρα τοῦ ἐλληνομοῦ τῆς διασποράς καὶ ἐυρωπαϊκῆς πόλεις ἐξασφαλίζει τὴν ἐπιβίωση τῆς *ΕτΚ*, ἡ ὁποία τὸ 1892 κατέχει τὴν δεύτερη θέση στα *εβδομαδιαία* περιοδικὰ μὲ

στὴν Ἑλλάδα. Στόχος τῆς Παρρέν ἦταν νὰ «μεταβάλλει τὰς περὶ τῶν γυναικῶν γνωστάς πλέον ἀρχὰς καὶ ἰδέας» καὶ νὰ εἰσαγάγει στὴν Ἑλλάδα τὸ πρότυπο τῆς «νέας γυναικάς», νὰ ἐπεξεργαστεῖ δηλαδή τὴν «εγχώρια ἐκδοχὴ» τῆς γυναικείας χειραφέτησης. Ὁ στόχος αὐτὸς θὰ υψηρετῆ μῆσα ἀπὸ μίαν πολυσχιδὴ δραστηριότητα (δημοσιογραφική, συγγραφική, κοινωνική), ἡ ὁποία ταυτῶχρονα τροφοδοτεῖ καὶ προφοδοτεῖται ἀπὸ τὴν *ΕτΚ*.

Συνέχεια τῶν πρώτων γυναικείων π. **Κυμῆλη*, **Θάλεια*, **Ευρυδική*, τὸ νέο ἐντυπο ἀντιπροσωπεύει ὠστόσο μίαν σημαντικὴ τομῆ: ἡ ἀνδήση τοῦ ἐλληνομοῦ ὕπνου τῆς δεκαετίας τοῦ 1880, μὲ τὴν γόνιμη σύζευξη λογοτεχνίας καὶ δημοσιογραφίας, ἐπιτρέπει τὴ δημιουργία ἐνός δημόσιου βήματος γιὰ τὴν ἀπο-

5000 ἀντίτυπα, ἀμέσως μετὰ τὸν **Ρωμῶ* τοῦ Γ. **Σουρῆ* (6000), ἐνὼ ἡ **Ἀκρόπολις* τοῦ Βλ. **Γαβριηλίδη* δὲν ξεπερνᾷ τὰ 1000 φύλλα. Γιὰ τὴν διούρηση τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ δίνονται δωρεὰν συνδρομῆς σὲ ὅσους ἐγγράφουν νέους συνδρομητῆς, ὁργανώνονται διαφημιστικὰ παιχνίδια καὶ λαχοῖ, ἐνὼ ἀπὸ τὸ 1891 ἀρχίζει ἡ καταχώριση διαφημίσεων. Τὴν πρώτη δεκαετία ἐκδίδεται ἐπίσης τακτικὰ τὸ *Ἡμερολόγιον* τῆς *ΕτΚ*, ποὺ ζῆτανυκκοφορεῖ γιὰ τὰ 25χρονα τοῦ περιοδικοῦ.

Τὸ ἐκδοτικὸ ἐγχεῖρημα πλαισιώνεται ἀπὸ μίαν συντακτικὴ ομάδα εἰκοσι περὶπου γυναικῶν, στὴν πλειονότητά τοῦς διασκόλλες, ποιήτριες καὶ παιδαγωγοί. Στους προνομιακοὺς τόπους τῆς ἐκπαίδευσης καὶ τῆς λογοτεχνίας γιὰ τὴν ἀνάπτυξη μίαν «συνειδη-

σης του φύλου» έρχεται τώρα να προστεθεί ο χώρος της φιλανθρωπίας και των πρώτων γυναικείων οργανώσεων. Από τις σταθερότερες συνεργάτριες θα αποδειχθούν και οι πρώτες απόφοιτοι του πανεπιστημίου, οι οποίες πολλά οφείλουν στον αγώνα της ΕτΚ για ίση συμμετοχή των γυναικών σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Τα πρώτα κείμενα είναι γραμμένα σε αρχαϊζουσα γλώσσα, αλλά σταδιακά η Παρρέν υιοθετεί μια στρωτή καθομιλουμένη και κερδίζει την υποστήριξη μερίδας δημοτικιστών. Το κύριο άρθρο, γραμμένο πάντοτε από την ίδια, είναι αυτό που προσδίδει στο έντυπο το διεκδικητικό, φεμινιστικό του χαρακτήρα. Η αρθρογράφος δεν διστάζει να συγκροουστεί με μισογύνες, δεσμούς και κυβερνήσεις, να καταγγείλει το κράτος που συμπεριφέρεται «ως τοκογλύφος ιδιώτης διαμοιχανός», όταν για παράδειγμα δεσπίζει καλύτερη αμοιβή για τις τηλεφωνήτριες, ή να μιλήσει απερίφραστα για τα συμφέροντα που δεν επιτρέπουν στις υφηγήτριες να γίνουν καθηγήτριες. Άλλοτε πάλι συνομιλεί με τους λιγιστούς «φιλογύνες» ή «φεμινιστές» –λογίους, δημοσιογράφους, πολιτικούς– χτίζοντας, με απαρύμιλλη τέχνη, γέφυρες μεταξύ των δύο φύλων και διαμορφώνοντας συμμαχίες για την υπό όρους ένταξη των γυναικών στη γοργά μεταβαλλόμενη ελληνική κοινωνία.

Τα χίλια και πλέον πρωτοσέλιδα άρθρα συγκροτούν ένα σώμα που επιτρέπει να παρακολουθήσει κανείς τη διαμόρφωση του μετριοπαδούς φεμινιστικού παρρενικού προγράμματος και ταυτόχρονα την ανάπτυξη των γυναικείων κινήσεων στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Κύριοι άξονες του προγράμματος είναι το δικαίωμα των γυναικών στην εκπαίδευση και την εργασία και ο ρόλος τους στην πρόοδο του έθνους, χωρίς να παραδέχονται οι διακρίσεις σε βάρος τους στη νομοθεσία, τον γάμο, την οικογένεια κ.α. Μεγάλη παρουσία-απουσία η ψήφος; η ΕτΚ ποτέ δεν διεκδίκησε πλήρη πολιτικά δικαιώματα για τις γυναίκες (με εξαίρεση τη δημοτική ψήφο), θεωρώντας το αίτημα πρόωφο για τα ελληνικά δεδομένα. Η ισορροπία ανάμεσα στο τί θεωρούσε ωφέλιμο για την υπόθεση των Ελληνίδων (και για την εξασφάλιση συμβασιών) και στον δαυμασμό της για τα επιτεύγματα των γυναικείων αγώνων στο εξωτερικό φαίνεται ωστόσο εύθραυστη: από τις στήλες του περιοδικού οι αναγνώστριες παρακολουθούν ανελλιπώς τους γυναικείους αγώνες για την ψήφο ανά τον κόσμο. Από προσωρινή τακτική, βαθμιαία η άρνηση της ψήφου παγιώνεται σε στρατηγική που επιτρέπει

σε πολλές γυναίκες τη συμμετοχή στον δημόσιο χώρο μέσω της φιλανθρωπίας και του εθνωφελούς έργου των γυναικείων οργανώσεων της εποχής.

Ως «όργανο συσπείρωσης και συντονισμού της συλλογικής γυναικείας δράσης» ένα μεγάλο τμήμα του περιοδικού είναι αφιερωμένο σε αυτήν. Ενδεικτικά αναφέρεται η «αναφορά των Ελληνίδων υπέρ της γυναικείας εκπαίδευσης» προς τον Τρικούπη (1888)· την εκστρατεία πίεσης προς την κυβέρνηση για την αποδοχή της πρώτης φοιτήτριας στο Πανεπιστήμιο (1890)· τη διεκδίκηση της δημοτικής ψήφου (1895)· τη διαμάχη Ροΐδη - γραφουσών (1896)· την ίδρυση φιλανθρωπικών σωματείων και γυναικείων οργανώσεων, όπως η Ένωση Ελληνίδων (1896), ο Εθνικός Σύνδεσμος Ελληνίδων (1908), το Λύκειο Ελληνίδων (1911)· τέλος, τα διεθνή φεμινιστικά συνέδρια. Με τον πόλεμο του 1897 εισάγεται η σύζευξη χειραφέτησης και εθνικού ζητήματος, η οποία θα κορυφωθεί στους Βαλκανικούς με την ανάδειξη της «εθνικής αποστολής» των γυναικών. Εκτός από τα άρθρα γυναικείου ενδιαφέροντος, δημοσιεύονται ταξιδιωτικές εντυπώσεις, ποίηση και λογοτεχνία, κριτική βιβλίων και θεάτρου. Στις μόνιμες στήλες (πολιτικό δελτίο, γυναικεία κίνηση, αλληλογραφία, συνταγές, μόδα) συγκαταλέγονται και οι «επιφυλλίδες» (πολλές από τις οποίες είναι έργα της ίδιας της Παρρέν). Όλα τα ανυπόγραφα άρθρα είναι της διευθύντριας, ενώ γενικά λίγα είναι τα άρθρα που υπογράφονται με ψευδώνυμο ή αρχικόνυμο.

Από τα μακροβιότερα ελληνικά περιοδικά, ίσως δε και από τα μακροβιότερα ευρωπαϊκά φεμινιστικά έντυπα μετά το αγγλικό *Englishwoman's Review* (1866-1910), κυκλοφορεί τακτικότερα επί τρεις δεκαετίες, με ετήσια διακοπή από τα μέσα Ιουλίου έως τον Σεπτέμβριο. Κατά την πρώτη περίοδο χρησιμοποιεί δύο λογότυπους (οι συχνές ανατυπώσεις επιβεβαιώνονται και από το γεγονός ότι κάποια τεύχη σώζονται με διαφορετικούς λογότυπους και πανομοιότυπη αλλά αναστοιχειοθετημένη ύλη). Το 1908, όταν η Παρρέν έχει πλέον διαμορφώσει τον μετριοπαθή φεμινισμό της και έχει σφυρηλατήσει έναν ευρύτερο κύκλο συμβασιών με εκπροσώπους της πνευματικής, πολιτικής και κοινωνικής ζωής, αναγγέλλεται η μετατροπή της ΕτΚ σε δεκαπενθήμερο «εγκυκλοπαιδικό περιοδικόν», στο οποίο γίνονται δεκτές και συνεργασίες ανδρών. Με νέο λογότυπο και πλούσια εικονογράφηση, δημοσιεύει κείμενα των Καρκαβίτσα, Μαλακάση, *Ξενοπούλου, *Παλαμά,

Πάλλη κ.ά. Προέχουν τώρα η μόρφωση των γυναικών και οι εθνικοί αγώνες, ενώ τα ανοίγματα σε γυναίκες εκτός των χώρων που ελέγχει η Παρρέν είναι σχεδόν ανύπαρκτα. Ο αριθμός των συνεργατριών συρρικνώνεται. Το κύριο άρθρο και τη φιλολογική ύλη συμπληρώνουν καταστατικά, εκθέσεις πεπραγμένων και ομιλίες που συνδέονται με τη δράση των γυναικείων οργανώσεων, στην πλειονότητά τους κείμενα και αυτά της Παρρέν.

Τα τελευταία χρόνια ο φεμινισμός της ΕτΚ υπηρετεί πλέον σχεδόν αποκλειστικά τις υποθέσεις του έθνους είτε μέσα από τη στράτευση των γυναικών στους αλτρωτικούς αγώνες είτε μέσα από τις δραστηριότητες του Λυκείου των Ελληνίδων για τη διάδοση της παράδοσης (με αποκορύφωμα τις «εορτές του Σταδίου») είτε μέσα από τον «φιλειρηνισμό» της φιλοβασιλικής παράταξης κατά τον Διχασμό, που θα οδηγήσει στην εξορία την Παρρέν και στη διακοπή της έκδοσης (το τελευταίο γνωστό φύλλο κυκλοφορεί τον Δεκέμβριο 1917).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ. ΕΛΙΑ. ΛΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ελένη Βαρίκα. *Η εξέγερση των κυριών: Η γένεση μιας φεμινιστικής συνείδησης στην Ελλάδα 1833-1907*. Αθήνα 1987. Κατάστι: 21996: της ίδιας. «Μια δημοσιογραφία στην υπηρεσία της “γυναικείας φωνής” — Γυναικεία περιοδικά στον 19^ο αιώνα». *Διαβάτω*. Αφιέρωμα στο ελληνικό φεμινιστικό έντυπο. 198 (14 Σεπτ. 1988) 6-12. Κωστούλα Σκλαβενίτη. «Τα γυναικεία έντυπα 1908-1918». *Διαβάτω*, ό.π., σ. 13-22. Αγγέλικα Ψαρρά. «Μητέρα ή πολιτίς; Ελληνικές εκδόχες της γυναικείας χειραφέτησης (1870-1920)», στο Κέντρο Γυναικείων Ερευνών και Μελετών Διοτίμα. *Το φύλο των δικαιωμάτων. Εξουσία, γυναίκες και ιδιότητα του πολίτη*. Ευρωπαϊκό Συνέδριο, Αθήνα 9-10 Φεβρουαρίου 1996. Πρακτικά. Αθήνα, εκδ. Νεφέλη. 1999, σ. 90-107: της ίδιας. «Το μυδιστόρημα της χειραφέτησης ή η “συνετή” ουτοπία της Καλλιρρόης Παρρέν», επίμετρο στο Καλλιρρόη Παρρέν. *Η χειραφετημένη*. Αθήνα, εκδ. Εκάτη, 1999.

ΚΩΣΤΟΥΛΑ ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗ

Εφημερίς των Λεσβίων

Εβδομαδιαία Εικονογραφημένη Επιθεώρησης. Μυτιλήνη, 4 Οκτ. 1936 - 15 Απρ. 1941. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Φ. *Ανατολέας. Μετά από τρίμηνη περίπου διακοπή, το 1937 ξαναβγήκε τον Ιαν. 1938 με υπότιτλο: *Εβδομαδιαία Πολιτική και Φιλολογική Επιθεώρησης*. Εβδομαδιαία, εξασέλιδη / τετρασέλιδη / δισέλιδη (Σεπτ. 1940), πεντάσπλη, διαστάσεων 50x25 εκ. (αρχικά). Τιμή φύλλου: 2,5 δραχ. Γραφεία: γωνία Μπαζ Φανάρο-

Κουμιά. Διευθυντής τυπογραφείου: Γιώργος Πασβούρης. Στις 28 Σεπτ. 1940 τα γραφεία της μεταφέρονται στην πλατεία Αγίου Θεράποντος.

Κυκλοφόρησε σε μια περίοδο δύσκολη, καθώς πολλές εφημερίδες κλείνουν λόγω της δικτατορίας του Ι. Μεταξύ ή αναγκάζονται να συμμορφώνονται με τις επιταγές του καθεστώτος, ακόμη και να το υμνούν. Σε όλη τη διάρκεια της έκδοσής της διατηρούσε «Φιλολογικά σελίδα» —όπως άλλωστε είχανε πάντοτε λογοτεχνικά κείμενα όλες οι εφημερίδες που εκδόθηκαν στη Μυτιλήνη—, από την οποία πέρασαν οι περισσότεροι λεσβίοι λόγιοι και λογοτέχνες. Εκεί δημοσιεύθηκε η πρώτη ιστόρηση της πορείας της *Λεσβιακής Ανοιξης*, από τον Π. Ψάλλη (Παναγιώτης Νικήτας), και πρωτοεμφανίστηκαν οι καταξιωμένοι ποιητές Μήτσος Τσιάμης και Δημήτρης Πέππας και οι Κώστας Κόντος, Δημήτρης Καμιάτος, Γ. Ζεϊμπέκης, Ελένη Σαραντάκου κ.ά. Φιλολογικές εργασίες τους δημοσίευσαν οι Αντώνης *Πρωτοπάτης, Γιώργος *Βαλέτας, Γ. Χονδρονίκης, Ι. Κόντης κ.ά. Αλλά και ο Στρατής *Μυριβήλης —ο «καθγάς» του οποίου με τον Ανατολέα, το 1928, για σκληρή κριτική του τελευταίου στο βιβλίο του Μυριβήλη *Δηγήματα*, άφησε εποχή— θα συνεργαστεί και θα υπογράψει με το γνωστό ψευδώνυμό του, «Το Μολυβάκι», Μάλιστα θα δημοσιευθεί, στο φύλλο της 12^{ης} Αυγούστου 1939, και το ποίημα του *Ύμνος της Εργασίας*, μνημικό του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου του Ι. Μεταξά, με τη σημείωση, στο τέλος: «Το ποίημα αυτό απαγγείλαν ρυθμικά στην εορτή του Σταδίου, εργάτες και εργάτριες, κατά τρόπο που έκανε εντύπωση». Στις 2 Νοε. 1940 με το άρθρο «Σαλαμής» υπερασπίζεται την ελληνική ιστορία και στο επόμενο φύλλο, αναφωνεί «Νενικήκαμεν». Η κυκλοφορία της σταμάτησε το 1941.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΒΒ.

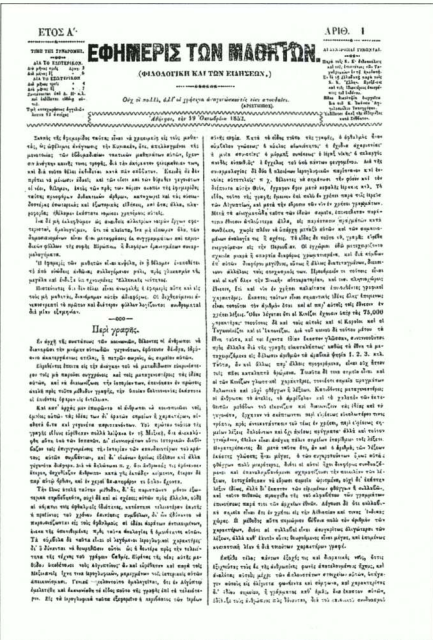
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Βαλέτας. *Αιολική Βιβλιογραφία*. Αθήνα 1939. λ/α 1165, σ. 166· Αντ. Πλάτων. «Η ιστορία της λεσβιακής δημοσιογραφίας», π. *Μυτιλήνη*, τ. Δ' (1990), 207, 208· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 149· Κ. Μίσσιος, *Μυτιληνοί λόγιοι και λογοτέχνες*. Μυτιλήνη 1994, σ. 192-195.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΣΙΟΣ

Εφημερίς των Μαθητών

Φιλολογική και των Ειδίσεων, Αθήνα, 19 Οκτ. 1852 - 24 Μαΐου 1855, αρ. φ. 1-116. Εκδότης: Δημήτριος *Παναγής. Μότο: «Ουχι οι πολλά, ἀλλ' οι χρήσιμα αναγιγνωσκότες εισί σπουδαίοι» (Αριστοππος). «Εκδίδεται άπασ της εβδομάδος κατά Σάββατον»: έτ. Β': «άπας της εβδομάδος»: έτ. Γ': «τετράκις του μηνός». Τετρασελίδη, δίσηλη, με συνεχή σελιδαριθμηση (σ. 1-468). Διστάσεων 37,5x26,5 εκ. Συνδρομές: ετησια εσωτερικού 12 δραχ. και εξωτερικού 15 δραχ. «Εκ της Τυπογραφίας Ιω. Αγραγιόπουλου» και αρθρότερα στο τυπογραφείο Δ. Αδ. Μαιουροπού (αρ. φ. 53-70, 3 Νοε. 1853 - 7 Μαρτ. 1854).

Πρόκειται για εκδοτική προσπάθεια του εκδότη της «Παιδικής Αποθήκης». Όπως δηλώνεται στον πρόλογο του πρώτου φύλλου «σκοπός της εφημερίδος ταύτης είναι να χρησιμεύει εις τους μαθητάς, ως ωφέλιμος ανάγνωσις τιν Κιρκιακής [...] επειδή δεν πρέπει να μόνωσι αδαεκάς εις των οικoi και των θυραδεν γεγονότων οι νέοι, δλοδμεν, εκτός των προς του κύριου σκοπόν της εφημερίδος ταύτης προσφορών διδακτικών άρθρων, καταχωρεί και τας ουσιώδεις εσωτερικάς και εξωτερικάς ειδήσεις, και όσας άλλας πληροφορίας ηθέλαμεν εκάστοτε νο-

μίσει χρησίμους αυτοίς». Στον πρόλογο επίσης διασαφηνίζεται ότι, «ίνα μη εκληφθώμεν ως αναιδείς αλλοτριών [...] έργων σφετεριστάι», όλη η ύλη της δια είναι μεταφράσεις «εκ συγγραμμάτων και περιοδικών φύλλων της Σοφής Ευρώπης ή διαφορών ερανισμάτων συναρμολογήματα», δηλώνοντας, συνήθως, και την προέλευση των μεταφρασμένων κειμένων. Δεν απευθύνεται μόνο σε μαθητές και παιδιά, αλλά και σε μεγαλύτερες ηλικίες, γι' αυτό «διανέμεται αυτήν αδιαφορώς».

Σύμφωνη προς τη διακήρυξη των σκοπών της, η ύλη της ήταν εκπαιδευτική, ψυχαγωγική αλλά και ενημερωτική. Περιλάμβανε άρθρα ιστορικά, αρχαιολογικά και επιστημονικά, βιογραφίες ιστορικών προσώπων από την αρχαία και τη νεώτερη εποχή. Καταχωρούνται βασιλικά διατάγματα και εγκύκλιοι που αφορούσαν σε θέματα εκπαίδευσης. Δίνονται επίσης ειδήσεις από το εξωτερικό, στις στήλες «Εξωτερικά» και «Διάφορα». Στη στήλη «Διάφορα» ή «Ποικίλα» δημοσιεύονται ακόμη ενδιαφέρουσες πληροφορίες από τη ζωή και τη λειτουργία του πανεπιστημίου, εκλογές και διορισμοί δασκάλων και καθηγητών, εκδόσεις νέων βιβλίων. Οι εκδόσεις βιβλίων θα αποκτήσουν από το φ. 16 δική τους στήλη («Βιβλία»).

Οι ειδήσεις που καταχωρούνται θα πρέπει να είναι ουσιώδεις και να ενδιαφέρουν τους αναγνώστες, διότι «είμεθα βέβαιοι ότι [...] δεν ενδιαφέρονται πολλοί εις το να μάθωσι, ότι μετετέθη το δείνα σταθμάχης και διορίσθη ο δείνα υποτελώνης, ή επιστάτης του σχολείου της Σκιαδου κτλ.». Η εφημερίδα ασχολείται και με την τρέχουσα επικαιρότητα (π.χ. αρ. φ. 24, «ασμένως δημοσιεύομεν τα κατωτέρω επίσημα έγγραφα.»), ενώ την απασχολούν και τα σύγχρονα πολιτικά θέματα (π.χ. αρ. φ. 78, «Ο μύθος της κεραιότητας της Οθωμανικής αυτοκρατορίας» και αρ. φ. 88, «Περί του πολιτεύματος της Κρήτης»). Επίσης, χρησιμοποιεί παραδείγματα από την αρχαιότητα για να απαντήσει σε σύγχρονα θέματα της πολιτικής και κοινωνικής ζωής του ελληνικού βασιλείου (π.χ. αρ. φ. 78, «επειδή αναιεως και παρά πάσαν συνημοσινή ηρξαντο τινές προδότας αλληλους αποκαλείν, εφάνη ημίν αναγκαιή η δημοσιεύσει [...] περὶ της παρά της αρχαίας σημασίας του όρου τούτου διατριβής»). Με την έναρξη του έτ. Β' υπόσχεται στους αναγνώστες της ότι «έσεται διδακτικώτερα και ποικιλώτερα [...] ένεκα πλείστων και αξιολόγων δοημάτων, άτινα επορίσθημεν [...] αδριαίς δαπάναις εκ της σοφής Ευρώπης» (αρ. φ. 52, 53).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάρθα Αποσκήτη-Αλεξίου. «Ο Κρητικός ηθογράφος Γεώργιος Καφετζάκης-Μαραντζής». π. Αράλδεια. έτος ΙΑ΄, τχ. 45 (Οκτ.-Δεκ. 1980), 225-231· Μάρθα Καρφόηλου. *Ελληνικός νεανικός τύπος (1830-1914)*. Καταγραφή. Αθήνα. ΓΓΝΓ/ΙΑΕΝ. 1987. σ. 171-172.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΤΣΙΚΝΑΚΗΣ

Εφημερίς των Νέων

Εβδομαδιαία κοινωνική και φιλολογική. Πειραιάς. 6 Νοε 1922 - 1 Ιαν. 1923, αρ. φ. 1-8. Στα φ. 1-5 αναφέρεται ως διευθυντής ο Χρ. *Λεβάντας και ως ιδρυτές οι Π. Αδαμόπουλος, Ι. Οικονόμου, Δ. Φραγκούλης, Π. Μίστρας, Χρ. Λεβάντας, Μύρων Δαρατσιάνος, Θ. Βλαχάκης. Στα φ. 6-8/9 αναγράφεται μόνο ότι «Διευδύνεται υπό Συντακτικής Επιτροπής». Όπως εξηγείται: «Ο κ. Χρ. Λεβάντας ηναγκάσθη ν' αποχωρήσει της εφημερίδος μάς λόγω υγείας, του λοιπού δε θα διευδύνεται η εφημερίς υπό συντακτικής επιτροπής» (αρ. φ. 6, σ. 3). Από τα διαδόματα στοιχεία προκύπτει ότι κυκλοφόρησαν 8 φύλλα, τετράστυλα, τεσσαρών σελίδων, διαστάσεων 4x2x8,5 εκ. Τιμή φύλλου: 50 λεπτά. Συνδρομές: ετήσια εσωτερικού 25 δρχ., εξωτερικού εσωτερικού 15 δρχ. και ετήσια εξωτερικού 20 φράγκα. Τυπογραφείο: «Τυπογραφικά Καταστήματα "Ναυτικού Κόσμου"».

Είναι από τα λίγα νεανικά έντυπα που κυκλοφόρησαν στον Πειραιά κατά τον Μεσοπόλεμο. Για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εκδιδόταν, στο προγραμματικό άρθρο «Ο Σκοπός μας» (αρ. φ. 1, σ. 1) γράφονται: «Ουδείς πιστεύομεν, ούδ' ανται αι νεαραι υπάρξειν αμφοτέρων των φύλων θα είνε ευχαριστημένα εκ της σημερινής δέσεώς των. Ουδείς φανταζόμεθα ότι ως προς τον σημερινόν τρόπον του ζην των νέων και των νεανίδων υπάρχουν οι πιστεύοντες, ότι είναι ο καλύτερος. Ο τρόπος της σημερινής των ζωής δεν δημιουργεί υγιή στοιχεία διά την κοινωνικήν ζωήν της αύριον και διά την καθόλου Εθνικήν ζωήν της χώρας». Οι στόχοι της ομάδας που είχε αναλάβει την πρωτοβουλία, περιγράφονται αναλυτικά στο ανυπογράφο άρθρο «Εκκλήσις προς τους νέους» (αρ. φ. 1, σ. 1): «Νέοι. Διαβλέποντες εις την σημερινήν τεραστίαν κοινωνικήν ζύμωσιν την απουσίαν σας, απουσία ήτις καθίσταται αναγκαία λόγω του εξαιρετικού της εξελίξεως προέβημεν εις την έκδοσιν της ημετέρας εφημερίδος. Εφημερίδος ήτις δια συγκροτήσει τους νέους εις οργανωσιν, οργάνωσιν ισχυράν διά να επιβάλη τας νέας αρχάς, τας νέας ιδέας, εξ ων εμφορείται η Παγκόσμιος Νεολαία προς διαμύρρωσιν του χρεωκοπήσαντος σημερινού κοινωνικού συστήματος».

Με το λογοτεχνικό, κατά κύριο λόγο, νεανικό έντυπο συνεργάστηκαν πολλοί νέοι διανοούμενοι του

Πειραιά. Στις σελίδες της δημοσιεύονταν ποιήματα, διηγήματα και επιφυλλίδες. Από τα επιστημονικά άρθρα, πολύτιμα στοιχεία στην έρευνα προσκομίζει η μελέτη του Π. Πετρίτη για τη φιλολογική κίνηση στον Πειραιά την περίοδο 1897-1920. Δημοσιεύονταν ακόμη μεταφράσεις διηγημάτων των Αντ. Τσέχωφ και Μαξίμ Γκόρκυ. Τέλος, άρθρα προς τη νέα γενιά, σύντομες ειδήσεις για την αθλητική, μουσική, θεατρική, προσκοτική και σχολική κίνηση της εβδομάδας. Δεν δημοσιεύονταν φωτογραφίες.

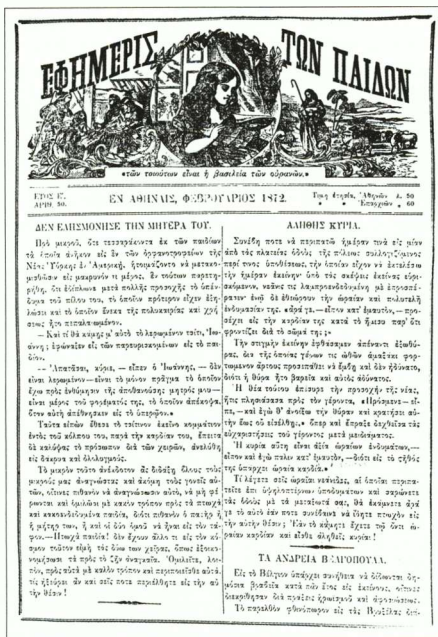
Φαίνεται ότι δεν αντιμετώπιζε τα συνήδη οικονομικά προβλήματα, τα οποία καθιστούσαν προβληματική την έκδοση. Σε κάθε φύλλο υπήρχαν πολλές διαφημίσεις καταστημάτων του Πειραιά. Οι διαφωνίες που ανέκυψαν μεταξύ των μελών της συντακτικής ομάδας, σε συνδυασμό με την αποχώρηση του ιδύνοντα νου της Χρ. Λεβάντα, οδήγησαν στη διακοπή της κυκλοφορίας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ.Γ. Τσικνάκης. *Ελληνικός νεανικός τύπος (1915-1936)*. Καταγραφή. Αθήνα. ΙΑΕΝ/ΓΓΝΓ. 1986. σ. 153-155. όπου και η προγενέστερη βιβλιογραφία.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΤΣΙΚΝΑΚΗΣ

της Presbyterian Church of the United States Mission to Athens και της Religious Tract Society of London, η οποία προμήθευε τον εκδότη της και με υλικό. Στο πρώτο φύλλο ο Μ.Δ. Καλοποδάκης απευθύνεται «προς τα Ελληνόπαιδα» και δίνει το στίγμα του περιοδικού. Σκοπός του είναι η προσφορά τερπνής και ωφέλιμης ύλης στα παιδιά. Ωστε να καλύψει την έλλειψη κατάλληλων παιδικών αναγνωσμάτων και να ανακόψει την εξάπλωση των «εξασχευωτικών» μυθιστορημάτων. Παράλληλα ο εκδότης δεσμεύεται ότι το περιοδικό θα είναι αυστηρά παιδικό, χωρίς να «αναμιγνύεται εις τα πολιτικά». Έντονος τέλος είναι ο θρησκευτικός χαρακτήρας της, προσανατολισμένος στην ευαγγελική ηθική. Η *Εφημερίς των Παιδων* κατηγοροήθηκε από τη **Διάπλαση των Παιδων* ως «ύπουλο προσηλυτικόν όργανον των ετεροδόξων ιεραποστόλων» και από εκδότες περιοδικών και εφημερίδων στη βάση των θρησκευτικών απόψεων που εξέφραζε. Το στοιχείο αυτό δεν φαίνεται να αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα για τη διάδοση του περιοδικού, το οποίο συνέχισε απρόσκοπτα την έκδοσή του.

Περιλαμβάνει ποικιλία ύλη και για τον λόγο αυτό χαρακτηρίζεται από τον εκδότη του «μικρά εγκυκλοπαίδεια». Στις σελίδες του απαντούν: επιστημονικά άρθρα (σχετικά με την αστρονομία, γεωλογία, αρχαιολογία, ιστορία, ζωολογία, φυτολογία) βιογραφίες ανδρών (κυρίως μεγάλων μορφών του προτεσταντισμού), θρησκευτικά, ηθικά και εκκλησιαστικά άρθρα, γωμικά, βιβλιοπαρασιώσεις, νεκρολογίες και ευαγγελική παιδική λογοτεχνία. Ένα μεγάλο μέρος της ύλης είναι προϊόν ερανισμού από περιοδικά της εποχής, κυρίως από τον **Αστέρα της Ανατολής*, το άλλο περιοδικό που εξέδιδε ο Καλοποδάκης.

Η έκδοση της *Εφημερίδας των Παιδων* έως το 1872 γινόταν από τους Καλοποδάκη, Γ. Κωνσταντινίου (εκδότη της **Αθηναϊδος*) και Δ. Σακελλαρίου, οι οποίοι ήταν οι πρώτοι Έλληνες Ευαγγελικοί. Βασικός συνεργάτης για την περίοδο 1870-1873 υπήρξε ο Ιάκωβος Δούαρ, επίτροπος της Βρετανικής Αποδηχίας των Αγίων Γραφών στην Αθήνα. Σημαντική ήταν και η συμβολή της Martha Hooper-Blacker, πρώτης συζύγου του Καλοποδάκη, έως τον θάνατό της στα 1872.

Πολλά κείμενα υπογράφονται με αρχικά ή ψευδώνυμα. Ωστόσο, ανάμεσα στους επώνυμους συνεργάτες-συνεργάτες ξεχωρίζουν οι Αρ. Βαλαωρίτης, Βλάσης *Γαβριηλίδης, Ν.Γ. Ιγγλέσης, Ι.Κ Καρασούτσας, Ανδρέας *Λασκαράτος, Θεόδωρος Ορφα-

Εφημερίς των Παιδων

Άπαξ του μηνός εκκιδιδόμενη. Αθήνα, 1868-1893, τ. 1-26, αρ. τχ. 1-312. Εκδότης συντάκτης: Μ.Δ. *Καλοποδάκης. Μότο: «Των τοιούτων είναι η βασιλεία των ουρανών» (έως τον Φεβρ. 1876). Μηνιαίο, τετρασελίδο (1868-1873, αρ. τχ. 1-72) και οκτασελίδο (1874-1893, αρ. τχ. 273-312), δισηπλό με συνεχή σελιδαριθμηση, διαστάσεων 27x19 εκ. Για ένα διάστημα συνυφάνονταν από δισηπλό παράρτημα. Οι ετήσιες συνδρομές για τα πρώτα τέσσερα έτη οριζόταν σε 50 λεπτά «δια τους εντός του κράτους», 60 λεπτά «δια τα επαρχίας», 1 δρχ. «δια τους εν Τουρκία», 3 δρχ. «δια τους εν Ευρώπη εν γένει» από το 1874 έως το 1893 ορίζονται σε 1 δρχ. για την Ελλάδα και 2φρ. για το εξωτερικό, ενώ η τιμή των ανατυπωμένων τόμων ποικίλλει. Τυπώθηκε διαδοχικά στα τυπογραφεία: «Τηλεγράφου», «Λακωνίας», «Ανδρός Κορομηλιά», «Αττικού Μουσείου» και «Ανέστη Κωνσταντινίδου».

Υπήρξε ένα από τα πρώτα εικονογραφημένα παιδικά περιοδικά. Ο εκδότης της, Μ.Δ. Καλοποδάκης, ο οποίος σχετιζόταν με τον J. King, αμερικανό ιεραπόστολο του American Board of Commissioners for Foreign Missions, ίδρυσε την πρώτη Ευαγγελική Εκκλησία της Ελλάδος. Η έκδοση της *Εφημερίδας των Παιδων* γινόταν με την οικονομική ενίσχυση

νίδης Κωστής *Παλαμάς, Αχιλλεύς Παράσχος, Α.Ρ. *Ραγκαβής, Κωνσταντίνος Σκόκος, Παναγιώτης Φέρμπος. Άλλοι, λιγότερο γνωστοί ήταν οι Γ.Κ. Καζάκος, Αγάπη Λαμπτή, Μαριέττα Μπέτσου, Κ. Νεστορίδης, Ε. Στρατουδάκης, Κρυσταλία Χρυσοβέργη-Δασκαλοπούλου και Γ. Μαρτινέλλης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΑΑ (Μ. Kalopothakes, *Evangelical Effort in Greece: A Brief History of the Greek Evangelical Work*, πολυγραφημένο κείμενο, χ.χ., Δ.Μ. Καλοποδάκης, *Biographical Sketch*, πολυγραφημένο κείμενο, χ.χ., του ίδιου, *Le Protestantisme Grec*, πολυγραφημένο κείμενο, χ.χ.), ΑΠΘ, ΒΒ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ, ΔΒΘ, Ιδιωτική συλλογή Ι. Τσεβά (*Account Book for a 1874-1878 P.C.U.S. Mission to Athens*, φωτοτυπία του χειρογράφου που αποδέχεται στην Stitt Library, Austin Presbyterian Theological Seminary, Austin Texas).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ.Μ. Καλοποδάκης, *A Brief History of the Greek Press*, 1928· Ρ.Ε. Shaw, *American contacts with the Eastern Churches, 1820-1870*, Chicago, The American Society for Church History, 1937, κυρίως το κεφάλαιο «The Greek Evangelical Church», σ. 135-156· Μάρθα Καρπόζηλου, *Ελληνικός νεανικός τύπος (1830-1914): Καταγραφή*, Αθήνα, ΙΑΕΝ, 1987, σ. 39-48· Βασιλική Βασιλοΐδη, *Η «Εφημερίς των Παιδών» και ο Μ. Α. Καλοποδάκης: παράμετροι ενός παιδικού περιοδικού του 19^{ου} αιώνα. Συμβολή στη μελέτη του ελληνικού περιοδικού τύπου, ανέκδοτη διδακτορική διατριβή*, Αλεξανδρούπολη 2005.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΒΑΣΙΛΟΥΔΗ

Εφημερίς των Παιδών

Δεκαπενθήμερον παιδικόν περιοδικόν εκνοηγραφημένον. Ηράκλειο, 15 Νοε. 1911 - 15 Ιουν. 1912, αρ. τχ. 1-5. Διευθυντής-ιδιοκτήτης: Γ.Ι. Καφετζάκης, Δεκαπενθήμερο, οκτασέλιδο, δίπτυχο, σαράντα οκτώ σελίδων, με συνεχή αριθμηση, διαστάσεων 24x16,5 εκ. Συχνότητα: «Τριμηνία: Εντός Κρήτης Δρ. Ι. Εκτός Κρήτης Δρ. Ι. 50».

Στόχευε στην εγκυκλοπαιδική ενημέρωση και στην ψυχαγώγηση του παιδικού κοινού κυρίως της Κρήτης. Προς αυτήν την κατεύθυνση κινούνταν όσα σύντομα κείμενα δημοσιεύτηκαν στις σελίδες του (διηγήματα, ποιήματα, εγκυκλοπαιδικά άρθρα, επιστολές κ.ά.). Συντάκτες του ήταν νέοι κυρίως αναγνώστες του περιοδικού.

Αποτελούσε συνέχεια του π. **Εφημερίς των Μικρών*, το οποίο εξέδιδε ο Γ.Ι. Καφετζάκης από τις 15 Απριλίου έως τις 15 Οκτωβρίου 1911. Ενδεικτικό μάλιστα είναι το γεγονός ότι, μετά την αριθμηση κάθε τεύχους,

μέσα σε παρένθεση σημειωνόταν η αριθμηση με βάση το πρώτο τεύχος της προηγούμενης περιόδου. Οι ιδέες που εξέφραζε το νέο έντυπο ήταν ακριβώς οι ιδέες με το προηγούμενο. Κυριαρχούσε δηλαδή κλίμα ενδοσυλλογισμού για την αναμενόμενη επίτευξη του εθνικού στόχου όσον αφορά την Κρήτη. Και αυτή τη φορά όμως η έκδοση κράτησε για λίγους μόνο μήνες. Οι πολεμικές εξελίξεις της εποχής δεν ευνοούσαν τη συνέχιση της προσπάθειας. Ύστερα από την επιστροφή του εκδότη το σταμάτησε να κυκλοφορεί.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάρθα Αποσκήτη-Αλεξίου, «Ο Κρητικός ηθωγράφος Γεώργιος Καφετζάκης-Μαράντης», *Αμάθεια*, έτ. 1Α', τχ. 45 (Οκτ.-Δεκ. 1980), 225-231· Μάρθα Καρπόζηλου, *Ελληνικός νεανικός τύπος (1830-1914)*, *Καταγραφή*, Αθήνα, ΓΓΝΓ/ΙΑΕΝ, 1987, σ. 173.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΤΕΙΚΝΑΚΗΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΑΙΔΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΝΟΗΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ **Γ. Ι. ΚΑΦΕΤΖΑΚΙΣ**

ΥΠ ΕΓΚΡΙΣΙΝ ΤΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΝ ΗΡΑΚΛΕΙΩ ΤΗ 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1911	ΑΡΙΘ. 1 (7)
----------------------------------	-------------

ΜΙΚΡΟΙ ΜΟΥ ΦΙΛΟΙ,

‘Από τού παρόντος φύλλον εισέρχομαι εις την Βαν κρημνία της έκδοσός μου ‘ως βλέπετε όμως, ο τίτλος μου εν μέρει ήλλοθεν. ‘Από «Εφημερίς των Μικρών» έγινεν «Εφημερίς των Παιδών».

Δεν θά παραλείψω, μικροί μου φίλοι, να σας εκφράσω τās ευχαριστίας μου διά την ύπασπασήν, ήν μου παρήγαγε κατά την Α΄ τριμηνίαν, αλλά και διά την αγάπην μου’ ής με περιεβλάτε κατά τού μικρόν τούτο διάστημα. Μη άμφιβάλλετε ποσώς, ότι και εις τού μέλλον δεν θά καταστά όξια της ένειμήσεως και της αγάπης σας ταύτης άπανταίς δι’ σας είμαι πάντοτε ή καλή σας φίλη, ότι πάντα το περί όσας σας άφελώ. — Τό πάν όσοσ σας ενισχυστόν.

— Ποτέ, ποτέ, μικροί μου φίλοι, δεν πρέπει να λησμονήτε ότι εις άπολείπει τού μέλλον της Πατρίδος. ‘Από σας θά προέλθουν αί γενναία γένους αίνετες θά υπεραισθήσουν την Δευσέριαν της, τού γόστρου της. — ‘Από σας θά προέλθουν αί ελευθερωταί του δουλον άδελφών μας — άπό σας αί ενσπινταί, αί έπλογοί, αί βιομήχανοί, αί ψωγοί της, αίνετες

θά συνταξούν εις την ύλην ευθυσμιονών της. — ‘Από σας τέλος θά προέλθουν αί άνώτεροι άδωσιατικοί, αί ύψαλλοί και αί άδωδες αίνετες διά την διούσην. Σας άρμολούν ός βλέπετε, ήθηρά καθήκοντα φίλοι μου, και ό προσημώσ σας ενί μένος. ‘Υπείχετε έπιμένονας να παραπροσκεισθήτε όρεκίτε να δοκηθήτε ίνα άντιπροσκησθήτε εις τās προσδοκίαις τας όλου ‘Εθνους μου.

Μή λησμονήτε ποτέ, ότι τού Σχολείου είναι έκείνο τού όποιον θά σας προσπροσώσωσθαι θά διά την έκπατρίδιαν σας ως καλόν τέκνον της Πατρίδος. (Καί εις την ήρσοσιν άκριβώς τού Σχολείου έργασια μετ’ ήνθ βρηθήσ. ‘Οτι, δε δεν θά διατηρή τού σχολίου έννευ της πώλησ του έργου σας να σας μεταδίδω, τούτο ήθα θά σας προσοφείη — ενδ’ στανίμα θά σας παρήκω και ήλην τού αίνου, ής σπύλον τού κάθου της εν τού Σχολείου έργασιας σας, θά σας χρημασθή έσ άνωψη και ή ευχαριστία. Αύτα όσημον.

‘‘Η φίλι σας
ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

Εφημερίς των Σαμίων

Δισεβδομαδιαία πολιτική και κοινωνική εφημερίς, όργανον των απανταχού Σαμίων, Σάμος, 7 Ιουλ. 1929 - 23 Δεκ. 1941, αρ. φ. 1-790. Διευθυντής-υπεύθυνος: Νίκος Α. Σολούνιας. Δισεβδομαδιαία αρχικά και κατόπιν εβδομαδιαία (1 Σεπτ. 1936), τετρασέλιδη. Τιμή φύλλου: 1 δρχ. «Συνδρομαί προπληρωταί εσωτερικού ετήσια Δρχ. 100. Εξάμηνος Δρχ. 80. Εξωτερικού Λίρ. Αγγλίας 0-15-0. Αμερικής Δολλ.4». Τυπογραφείο: δεν αναφέρεται.

Στόχοι της, όπως αναγράφονται στο πρώτο φύλλο, είναι η υπεράσπιση των τοπικών συμφερόντων και η ενίσχυση των προσπαθειών για την υλική και πνευματική ανύψωση της Σάμου. Τονίζεται παράλληλα ότι θα παρακολουθεί τους Σαμιώτες όπου κι αν ζουν και ότι θα προβάλλει τα προβλήματα των χωριών. Σε μεγάλο βαθμό τήρησε το πρόγραμμά της. Πολιτικά στήριξε το Κόμμα των Φιλελευθέρων, εκτός από μια σύντομη περίοδο (Νοε.-Δεκ. 1932), κατά την οποία υποστήριξε το Αγροτικό Κόμμα. Από το 1936 ευδυναραμίζεται με το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου, ενώ αργότερα (από τις 2 Σεπτ. 1941) δέχεται να τυπώνεται από τις ιταλικές αρχές η εφ. *L' Eco d' Italia, Giornale delle*

Force Armate dell' isola di Samo μέσα στο ίδιο της το φύλλο.

Εκτός από την τρέχουσα ειδησεογραφία υπήρχαν και οι εξής μόνιμες στήλες: «Ζωή και κινήσεις», γεωργική στήλη, φιλολογική στήλη, ειδήσεις, πληροφορίες και τηλεγραφήματα. Πολλά άρθρα είναι ανυπόγραφα ή με ψευδώνυμα. Κύριοι συνεργάτες ήταν ο Γιώργος Θέμελης, ο Δαυίδ Φαράκλας, ο Σωτήριος Φώκος, ο Ζήνων Κ. Δημητριάδης, ο Θεολόγος Κ. Δημητριάδης κ.ά. Ξεκίνησε με πλούσια ύλη, ασχολούμενη με προβλήματα τοπικά, με την προβολή του νησιού, δημοσιεύοντας φωτογραφίες και με φιλολογική ύλη. Από το 1936 περιορίζεται σε καθαρά ειδησεογραφικό όργανο.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ. ΒΒ.

ΜΑΝΟΛΗΣ Α. ΒΟΥΡΑΙΩΤΗΣ

Εφημερίς των Συζητήσεων

Αθήνα, 1870-1880, περ. Α' και 1893-1895, περ. Β'. Εκδότης: την περ. Α' ο Ηρακλής Λαζαρίδης και την περ. Β' ο Λεωνίδας Δεληγιώργης. Υπότιτλος: *Εκδιδομένη καθ'εκάστην* (1895). Δισεβδομαδιαία, τετρασέλιδη, είναι η πρώτη που εκδίδεται σε μεγάλο τετρασέλιδο σχήμα. Από τον Νοέ. 1877 είναι καθημερινή, μικρότερου σχήματος. Κατά την περ Β' είναι καθημερινή, μεγάλο σχήματος, εξάσθηλη. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά, «εν Τουρκία 30 παράδες». Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 24 δρχ., εξαμηνιαία 12 δρχ., τριμηνιαία 6 δρχ. Συνδρομές εξωτερικού: ετήσια 40 χρ. φρ., εξαμηνιαία 20 χρ. φρ., τριμηνιαία 10 χρ. φρ. (1895).

Πολιτική εφημερίδα, όργανο του κόμματος του Επαμεινώνδα Δεληγιώργη, ο οποίος ήταν και ο βασικός αρθρογράφος της, εκδίδεται με πρόγραμμα να συνδράμει κάθε κυβέρνηση που θα εργασθεί «υπέρ σώφρονος και αμερολήπτου διοικήσεως» (αρ. φ. 1, 11 Αυγ. 1870). Το 1874 τσάσεται κατά του Δημ. Βούλγαρη και διακόπτει την έκδοσή της λίγο μετά τον θάνατο του Επαμ. Δεληγιώργη το 1879. Όταν επανεκδίδεται από τον αδελφό του, Λεωνίδα Δεληγιώργη, ο οποίος πολιτεύεται με το δηλιγιανικό κόμμα, είναι σφόδρα αντιτροκουπική. Την περίοδο αυτή, με διευθυντή τον Άγγελο Βλάχο και αρχισυντάκτες τους Αριστομένη Βαλέτα και Ιωάννη *Δαμβέργη, έχει πλούσια και ποικίλη ύλη και επιμελημένη εμφάνιση.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ.Α. Πετρακάκος, *Ο Τύπος*, Αθήνα, εκδ. Δ. και Π. Δημητράκου, 1920· Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α' 1.

Μυτάλης - Κ. Μάγερ. Ελληνική Δημοσιογραφία, 1939: Νάση Μπάλα. «Η καρδιοβόρος αγωνία της κλίσης». Τύπος και βουλευτικές εκλογές την εποχή του Χαριλίου Τρικούπη 1881-1895. πρόλογος Ηλ. Νικολακόπουλου. Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2001.

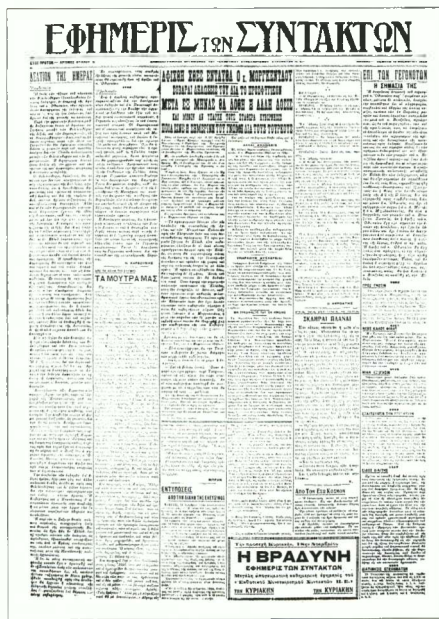
ΝΑΣΗ ΜΠΑΛΑ

Εφημερίς των Συντακτών

Δημοκρατικός Οργανισμός του «Εκδοτικού Συνεταιρισμού Συντακτών Π.Ε.», Αθήνα, 11 Νοε. 1923 - 15 Φεβρ. 1924, αρ. φ. 1-95. Εκδόθηκε από «Συνεταιρισμό» αντιβενεζελικών δημοσιογράφων που δημιουργήθηκε όταν, μετά το κίνημα των Γ. Λεοναρδόπουλου και Π. Γαργαλίδη απαγορεύτηκε η κυκλοφορία όλων των αντιβενεζελικών φύλλων της Αθήνας και του Πειραιά. Στους ιδρυτές της αναφέρονται οι Ν. Ευστρατίου, Γ. Βούρος, Α. Κουτούβαλης, Ι. Στογιάνης και Μ. Κυθώνης. Ημερήσια, τετρασελίδη, διαστάσεων 58x42εκ. Συνδρομές εσωτερικού: ετησία 200 δρχ., εξαμηνιαία 100 δρχ. Συνδρομές εξωτερικού: ετησία 2 λίρες Αγγλίας, 10 δολ. ΗΠΑ και από τις 19 Ιαν. 1924 10 λίρες ή 20 δολ. Γραφεία: Βουλής 15Α, Πειραιώς 1, Πλ. Ομονοίας (από τις 30 Νοε. 1923).

Σύμφωνα με το καταστατικό του συνεταιρισμού, το διοικητικό συμβούλιο είχε την υποχρέωση να προλαμβάνει κάθε άνεργο συντάκτη ο οποίος είχε τουλάχιστον έναν χρόνο προύπηρεσία σε αθηναϊκή εφημερίδα. Σκοπός του συνεταιρισμού ήταν η έκδοση και άλλων εντύπων. Έτσι, μετά την έκδοση της *Εφημερίδος των Συντακτών*, εκδόθηκε και η εφ. *Η *Βραδυνή* (18 Νοε. 1923). Για μικρό χρονικό διάστημα οι δύο εφημερίδες εκδίδονταν παράλληλα, αντίθετα όμως προς τη *Βραδυνή*, η *Εφημερίς των Συντακτών* υπήρξε εξαιρετικά βραχύβια, εκδίδοντας μόνο 95 φύλλα. Επίσης, τον Δεκέμβριο 1923, ανακοινώνεται η έκδοση του οικογενειακού εικονογραφημένου π. *Το Σπίτι*.

Παρά τις εξαγγελίες για απουσία πολιτικού κύριου άρδρου και πολιτικής γραμμής, όπου ο υπογράφων το πρόγραμμα της εφημερίδας Παύλος Νιρβάνας αποδίδει όχι μόνο στον πολιτικό φανατισμό των Ελλήνων αλλά και στην «ηλιθοιότητα» τους, η *Εφημερίδα των Συντακτών* δεν διαφοροποιείται από τον αντιβενεζελικό-φιλομοναρχικό Τύπο της εποχής του Μεσοπολέμου. Ούτε, όμως, η ύλη της παρουσιάζει κάποιο ιδιαίτερο ενδιαφέρον και, παρά τους 75 συντάκτες της, είχε περιορισμένη κυκλοφορία. Το μεγαλύτερο μέρος των σελίδων της καταλαμβάνει

νων πολιτικές ειδήσεις και σχόλια. Δεν λείπουν βέβαια τα χρονολογικά, η στήλη της οικονομικής κίνησης, τα μυθιστορήματα και η ενημέρωση για την πολιτιστική ζωή της πρωτεύουσας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

ΠΕΛΑΓΙΑ ΤΣΙΝΑΡΗ

Εφημερίς των Συντακτών

Έκδοσις των Σιμεριζομένων Ενώσεων Συντακτών Η.Ε.Α. και Εργατών Τύπου Αθηνών. Αθήνα, 3 Φεβρ. 1950 - 24 Φεβρ. 1950, αρ. φ. 1-19. Διευδνύεται από επιτροπή συντακτών και εργατών Τύπου. Υπεύθυνοι: Ν.Χ. Κρανιωτάκης (πρόεδρος ΕΣΗΕΑ) και Γ. Κοκκιανάκης (πρόεδρος Ενώσεως Εργατών Τύπου Αθηνών). Ημερήσια, τετρασέλιδη, εξάστηλη / επτάστηλη, διαστάσεων 49x32 εκ. και 59x41 εκ. (από τις 11 Φεβ. 1950). Τιμή φύλλου: 500 δρχ. Διευθυντής τυπογραφείου: Μέμος Τριανταφύλλου. Γραφεία: Φρ. Ρούζβελτ 20.

Το ζήτημα της απεργίας του Τύπου και η εξέλιξη του είναι ο αποκλειστικός σκοπός έκδοσης της εφημερίδας. Στο κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου, με τίτλο «Η Απεργία του Τύπου», υπογραμμίζεται ότι η εκδοτική αυτή προσπάθεια δεν έχει οικονομικό κίνητρο γιατί είναι «οικονομικός παθητική», αλλά οι εργαζόμενοι στις εφημερίδες προέβησαν σε αυτήν την έκδοση «διότι νομίζουν ότι εκπληρούν μίαν επιτακτική ηθική υποχρέωσιν έναντι του Κοινού». Επισημιάται ότι η έκδοση θα είναι «πολιτικός και κομματικός απολύτως αχρωμάτιστος. Θα παρέχη αντικειμενικός πάσαν ειδησεολογικήν ύλην. Δεν θα προβαίνει εις κρίσεις. Θα δίδη μόνον πληροφορίας». Δηλώνεται δε ότι θα εκδίδεται έως τη μέρα που θα επανεκδοθούν οι τακτικές καθημερινές εφημερίδες, οπότε η *Εφημερίς των Συντακτών* δεν θα έχει λόγο να συνεχισθεί. Στο φ. 3/4 Φεβρουαρίου 1950 αναφέρεται ότι στην απεργία μετέχουν και οι ενώσεις συντακτών και εργατών Τύπου Πατρών-Πελοποννήσου-Ηλείου και Νήσων με κοινό αίτημα την αύξηση των μισθών και των ημερομισθίων τους κατά 50 %. Περιλαμβάνεται επίσης η διαμαρτυρία τους έναντι της παρελκυστικής στάσης της κυβέρνησης και εξουσιοδοτούν απόλυτα τις αντίστοιχες ενώσεις της Αθήνας να χειριστούν το ζήτημα.

Σε άρθρο με τίτλο «Μία εξήγησης» (αρ. φ. 5, 8 Φεβρ. 1950) εξηγούνται οι δυσκολίες της έκδοσης, λόγω έλλειψης τεχνικών μέσων, εννοώντας την άρνηση των τριών μεγάλων τυπογραφείων (Ι. Πετροπούλου, Π. Τετσοπούλου) να τυπώσουν της *Εφημερίδα των Συντακτών*. Πυρ'όλα αυτά καταφεύγει σε διά-

φορα μικρά τυπογραφεία –που όπως γράφει χαρακτηριστικά: «μη χρησιμοποιούμενα πλέον ουδέ καν διά την εκτύπωσιν βιβλίων»– και βγαίνει σε μικρό σχήμα με ημερήσια κυκλοφορία 35-40 χιλιάδες φύλλων. Επιπλέον το υπουργείο Τύπου «μόλις προχθές» αποφάσισε να χορηγήσει την άδεια για την απαιτούμενη ποσότητα χαρτίου προς την έκδοση. Παρ'όλες τις δυσκολίες, πληροφορεί τους αναγνώστες της ότι θα συνεχίσει να εκδίδεται, ώστε να ενημερώνεται τακτικά ο ελληνικός λαός για τα εσωτερικά και εξωτερικά ζητήματα, όσο συνεχίζεται η απεργία.

Η απόφαση για την αναστολή της απεργίας ανακοινώνεται στις 14 Φεβρουαρίου (αρ. φ. 10), καθότι η κυβέρνηση δέχθηκε να τεθεί το ζήτημα του Τύπου σε ειδική επιτροπή και επειδή δήλωναν οι ιδιοκτήτες των εφημερίδων ότι «αι αποφάσεις της Επιτροπής αυτής εις ό,τι αφορά την αύξησιν των μισθών των ημερομισθίων θα ισχύουν αναδρομικώς από της ημέρας της λύσεως της απεργίας». Στο ίδιο φύλλο περιλαμβάνεται το πλήρες κείμενο του εγγράφου, το οποίο οι δύο Ενώσεις είχαν απευθύνει προς την κοινοπραξία των αθηναϊκών εφημερίδων. Όμως, στο επόμενο φύλλο σημειώνεται ότι δεν επανεκδόθηκαν οι αθηναϊκές εφημερίδες, λόγω του ότι οι ιδιοκτήτες προέβησαν την αξίωση να μην καταβάλουν τους μισθούς και τα ημερομίσθια των ημερών της απεργίας.

Τέλος, στο φ. 19, που ήταν και το τελευταίο, δημοσιεύεται η απόφαση της κυβέρνησης σχετικά με τους μισθούς και τα ημερομίσθια των ημερών της απεργίας. Μεταξύ άλλων αποφασίζεται η καταβολή εκ μέρους των ιδιοκτητών στους συντάκτες και εργάτες τους, των βασικών μισθών και ημερομισθίων κατά ποσοστό 75 % για τις ημέρες της απεργίας. Στο τέλος της απόφασης αυτής καλούνται οι μισθωτοί να αναλάβουν την εργασία τους και οι εργοδότες να επανεκδώσουν τις εφημερίδες. Την απόφαση αυτή υπογράφουν οι υπουργοί Δικαιοσύνης (Η. Παπαλιού), Τύπου (Π. Πιπινέλης) και Εργασίας (Δ. Ζέπος).

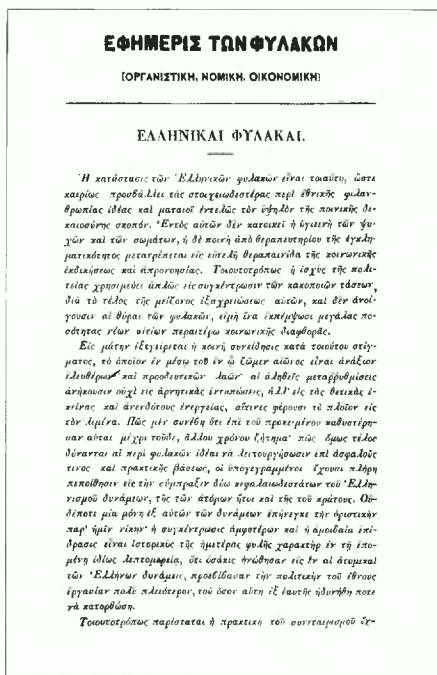
Μόνιμες στήλες της είναι το «Αθηναϊκό 24ωρον» (με θέματα πολιτιστικά, όπως κινηματογραφικά ρεπορτάζ, θέατρα, ραδιόφωνο κ.ά.), «Αθλητικά», «Ειδήσεις της ημέρας» (με ζητήματα πολιτικά, θέματα παιδείας, στρατιωτικά, οικονομικά, κοινωνικά κ.ά.), το «Χρηματιστήριο» και τα «Δρομολόγια Ατμοπλοίων». Επίσης περιλαμβάνει σταυρόλεξα, φωτογραφικό υλικό, ακόμα και γελοιογραφίες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ (αρ. φ. 1-19), ΕΛΙΑ (αρ. φ. 6, 12-14).

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Εφημερίς των Φιλομαθώνβλ. *Εφημερίς των Μαθητών*, Αθήνα, 1852-1855**Εφημερίς των φυλακών**

Οργανιστική, Νομική, Οικονομική. Αθήνα, Αύγ. 1875-1878<>, έτ. Α'-Γ', αρ. φ. 1<-Γ>. «Εκδίδεται κατά μήνα υπό τας εμπνεύσεις του παρά τους εν Αθήναις Εφρέταις Εισαγγελέως [Αριστείδης Κ. *Οικονόμος]. Μηνιαία, δεκαεξί σελίδων, διαστάσεων 22.5x14.5 εκ. «Συνδρομή ενιαύσιος προπληρωτέα, εν Ελλάδι δρ. 5 - εν τη Αμερικη φρ. 7». «Διεύθυνσις»: στην αρχή Μουσείου 74 και στη συνέχεια Μουσείου 12 (από το φ. 24, Ιουλ. 1877).

Ακαδημίας 12 (από το φ. 29, Δεκ. 1877). Τυπογραφείο: Ν.Γ. Πασσαρη. Ευρυπίδου 51 και «Μέλλοντος». Θησέως 12 (από το φ. 34, Μάιος 1878).

Στο κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου με τίτλο «Ελληνικαί φυλακαί» περιγράφεται η άθλια κατάσταση των ελληνικών φυλακών, όπου μέσα σ' αυτές «δεν κατοικεί η υγιεινή των ψυχών και των σωμάτων, η δε ποιηή από θεραπευτηρίου της εγκληματικότητας μετατρέπεται εις ευτελή θεραπευτικήδα

της κοινωνικής εκδικήσεως και απρονοησίας». Κατά τον συντάκτη οι αληθινές μεταρρυθμίσεις θα συμβούν με βάση τη σύμπραξη των ατόμων και του κράτους: τη λύση για την αποκατάσταση ενός ορθού συστήματος φυλακών θα αποτελέσει η πρακτική έννοια του συνεταιρισμού. Αυτό δεν είναι κάτι που θα συμβεί αμέσως. Η καλύτερη οικονομική βάση είναι η βαθμιαία βελτίωση των φυλακών με σκοπό «ν' αποκτήσει δια του χρόνου καλλιτέρας, ἰδοῦ το κύριον του ἀνά χείρας συνδυασμοῦ μεταξὺ τῆς δυνάμεως τῶν ατόμων καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ κράτους».

Προτείνονται λοιπὸν δύο στάδια, ἀπὸ τα ὁποῖα το πρώτο εἶναι προχειρότερο καὶ οικονομικὰ ευκολότερο, ἐνὼ το δεύτερο βραδύτερο καὶ ἀπαιτεῖ μεγάλη κεφάλαια. Στὸ πρώτο στάδιο περιλαμβάνονται: ἡ κατάταξη τῶν εγκληματιῶν κατὰ τὸ εἶδος τῶν ἀδικημάτων, ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία, ἡ τεχνικὴ διδασκαλία, ἡ εκπαιδεύση σύγχρονων εγκυκλοπαιδικῶν ἰδεῶν, ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ἐπίδραση σχετικὰ με τὰ ζητήματα τῆς φυλακῆς καὶ προστασίας τῶν ἀποφυλακιστέμων με φιλανθρωπικὴ καὶ οικονομικὴ βοήθεια μέχρις ὅτου ἀποκατασταθῶν πλήρως στὴν κοινωνία. Τὸ δεύτερο στάδιο περιλαμβάνει τὴ δημιουργία ἐνὸς ορθότερου συστήματος φυλακῶν, το ὁποῖο ἀπαιτεῖ γερὰ οικονομικὴ βάση καὶ γι' αὐτὸ καλοῦσιν ὅλοι, ἀπὸ τὸν ἰδιωτικὸ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν δημόσιον θίω να συνδράμουν γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ σκοποῦ. Σημαντικὸ ρόλο στὴν προσπάθεια αὐτὴ πιστεύεται ὅτι θα ἀποτελέσει ἡ δημιουργία τοῦ προτεινόμενου συνεταιρισμοῦ ὑπὲρ τῶν ἐλληνικῶν φυλακῶν.

Τα περισσότερα άρθρα υπογράφει ο «παρ' Εφέταις Εισαγγελεύς» Α. Οικονόμος και αναφέρονται σχεδόν αποκλειστικά σε ζητήματα που αφορούν στους φυλακισμένους, σε σχέση με την ἠδικοποίησή τους (ζητήματα εργασίας, θρησκευτικῆς διδασκαλίας, αμοιβῶν σε ὅποιους δείχνουν καλή διαγωγή, εἶτε οικονομικές, εἶτε πρακτικές, ὅπως μείωση τῆς ποινης κ.λπ.), ἐν εκπαιδευσῆ τους, τὴν κατάσταση τῶν φυλακῶν, τῆς συνθήκης διαβίωσης, το προσωπικό των ελληνικῶν φυλακῶν, ἀλλὰ καὶ θέματα οικονομικὰ, ὅπως ο προϋπολογισμὸς τῶν φυλακῶν, το τροφολογίον τῶν ἀθηναϊκῶν φυλακῶν κ.ά.

Επιπλέον, γίνονται πολλές αναφορές σε φυλακές άλλων χωρῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Ἰδιαίτερη ἔκταση καταλαμβάνουν ἀρθρα που ἀφορῶν συγκεκριμένα ἐπιφυλακῆς Γκαρπολά και Μενδρεσέ, στα ὁποῖα περιγράφονται οἱ κακές συν-

θήκες που επικρατούν, όπως μικρός και στενός χώρος, κακός και ελλιπής αερισμός, ανεπαρκής τροφοία και ενδυμασία, έλλειψη επιτήρησης, κακή συντήρηση του θεραπευτηρίου κ.ά.

BIBΛIOΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ (έτ. Α'-Γ', 1875-1878).

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Εωσφόρος

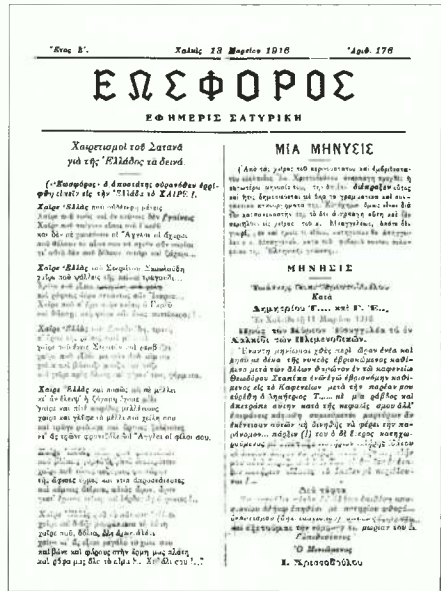
Εβδομαδιαία σατυρική εφημερίς. Χαλκίδα, 1911-1941, αρ. φ. 1-1022. Ίδρυτής και εκδότης έως τον θάνατό του ήταν ο σατιρικός ποιητής Κωνσταντίνος Χ. Μώρος από τις Κονίστρες Ευβοίας. Άλλος υπότιτλος: *Εφημερίς σατυρική*. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη / εξασέλιδη / δισέλιδη, διαστάσεων 35x24,5 εκ. Στις 8 Απρ. 1940 αλλάζει τίτλο και υπότιτλο: *Η Χαλκίς – πρώην Εωσφόρος*. *Εβδομαδιαία πολιτικοκοινωνική εφημερίς* (αρ. φ. 1-41, με τα προηγούμενα του *Εωσφόρου* 987-1022). Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 50 δραχ., εξωτερικού 60 φράγκα (1929-1930)· 60 δραχ. και 60 φράγκα αντίστοιχα (1931-1932). Τυπώνεται σε δικό της τυπογραφείο στη Χαλκίδα.

Έμμετρο στο μεγαλύτερο μέρος της, φιλοδοξεί να αποτελέσει το ανάλογο του **Ρομηού* του Γ. *Σουρή, στην περιορισμένη κοινωνία της Χαλκίδας. Η επίδραση του Σουρή στον Μώρο, αν και δεν δλώνεται ρητά, είναι εμφανής. Ο τίτλος *Εωσφόρος* υποδηλώνει τον περιπαιχτικό χαρακτήρα του εντύπου. Ο Μώρος αναπτύσσει τη δημοσιογραφική και σατιρική του δραστηριότητα σε μια περίοδο σημαντικών πολιτικών και εθνικών γεγονότων. Προσπαθεί να διατηρήσει την αισιοδοξία του, αλλά τελικά κουράζεται τόσο από την αστάθεια και την αβεβαιότητα, ώστε βλέπει τη δικτατορία του Ι. Μεταξά ως σωτήρια λύση.

Η πολιτική, τα μεγάλα εθνικά θέματα, τα σημαντικά γεγονότα της τοπικής κοινωνίας, οι διαμάχες των δημοτικών αρχόντων, αλλά και τα στιγμιότυπα της κοινωνικής ζωής, καθώς και οι παράξενοι τύποι της Χαλκίδας αποτελούν τα αγαπημένα του θέματα. Ωστόσο, η στενότητα του κοινωνικού περιγυρου δεν αφήνει τα απαραίτητα για την ανάπτυξη πραγματικής σάτιρας περιθώρια. Ο Μώρος δεν στηλιτεύει από απόσταση, αλλά έχει συναίσθηση της συμμετοχής του στα κοινωνικά δράματα. Ταυτίζεται με τη μικρή κοινωνία της Χαλκίδας, Συχνά, η σάτιρά του είναι αυτοσαρκασμός. Το πολιτικό σχόλιο στα μεγάλα γεγονότα της εποχής είναι έμμετρο ευθυμογράφημα, όπου είναι παρόντα κάποιες στοιχεία αυθεντικής σάτιρας. Οι πολιτικές του προτιμήσεις χαρακτηρίζονται από αστάθεια και συ-

χνές μεταποτίσεις. Θέλει να είναι μέσα στα πράγματα, να επηρεάζει, να κρατά επαφή με τα κέντρα τόσο της πολιτικής, όσο και της οικονομικής δύναμης κι έχει πάντα έναν καλό λόγο να πει για τους πολιτικούς, όταν πρόκειται να αποσπάσει ωφέλεια προσωπική ή για τη Χαλκίδα.

Το ενδιαφέρον του για τη γενική κατάσταση, την εξέλιξη και τις προοπτικές της Χαλκίδας είναι έντονο. Εξ ου και το ενδιαφέρον για τα δημοτικά πράγματα. Εκτός από τα δικά του έμμετρα σχόλια, σε περιόδους τοπικής πολιτικής έντασης τα φύλλα του *Εωσφόρου* φιλοξενούν έντονες επιστολμιαίες αντιδικίες καθώς και σάτιρα τρίτων υπό τον τίτλο «Ξένοι δημοσιεύσεις». Τα «Κοινωνικά» είναι παρόντα, με ξεχωριστή φρεσκάδα, σε όλη την εφημερίδα και όχι μόνο σε μια ιδιαίτερη στήλη. Δεν πρόκειται απλώς για μια έμμετρο εκδοχή της κοινωνικής στήλης των εφημερίδων, αλλά για συμμετοχή στα δράματα της τοπικής κοινωνίας. Από τις σελίδες της περνά επίσης μια χορεία γραφικών λαϊκών τύπων της Χαλκίδας. Δεν λείπουν και οι αναφορές σε ζητήματα εκκλησιαστικής ζωής. Συχνά αναφέρεται ένας εύθυμος σχολιασμός εκκλησιαστικών συμβάντων, κάποτε σε ένα συνδυασμό ελαφράς αμφισβήτησης και πτωχοπροδρομικού πνεύματος. Δεν παραλείπει ακό-

μη ο Μώρος να απευθυνθεί έμμετρα σε αγίους με ποικίλα παράπονα και αιτήματα.

Την ίδια περίοδο που αρχίζει να αναπτύσσει τη δημοσιογραφική του δραστηριότητα ο Μώρος, εγκαθίσταται στη Χαλκίδα ο Γιάννης Σκαρίμπα. Σ' αυτή την πρώτη περίοδο, όταν δεν έχει εκδηλωθεί ακόμη ο προσανατολισμός του Μώρου υπέρ μιας συντηρητικής κοσμοθεωρίας και ιδεολογίας, αλλά ούτε και η σατιρική πλευρά του Σκαρίμπα, η καθιέρωση του τελευταίου αντιμετωπίζεται από τον Μώρο θετικά, ως μια επιτυχία της Χαλκίδας. Αυτή η αρχική στάση δεν θα αργήσει να μετατραπεί σε πολεμική, αρχής γενομένης από τη δια των σελίδων του τοπικού Τύπου διαμάχη (1932) μεταξύ του Σκαρίμπα και του Παναγιώτη Τρεμπέλα για το θέμα της δαρ-

βινικής θεωρίας της εξέλιξης, καθγά στον οποίο μπλέκει και ο Μώρος, ο οποίος καταλήγει σε μια γελοιογραφική παραμόρφωση και παρώδηση του ύφους του Σκαρίμπα, που κορυφώνεται το 1938.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΚΒΧ (έτ. 1929-1939 με ενδιάμεσα κενά).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Γκίκας, *Ευβοϊκή Λογοτεχνία (Διάλεξη)*, Αθήνα 1960 [*Αρχειο Ευβοϊκών Μελετών*, τ. Ζ' (1976)]· Θ. Θεοχάρης, «Τα εκατοντάχρονα του Ευβοϊκού Τύπου», π. *Ευβοϊκός Λόγος*, τχ. 7-55 (1958-1959), σε συνέχειες· Γ. Γκίκας, «Κωνσταντίνος Μώρος», π. *Δεσμός*, τχ. 12 (Νοέ./Δεκ. 1962)· Άγγ. Γ. Μαντάς, *Κ.Χ. Μώρος, Ο σατιρικός καθρέφτης της προπολεμικής Χαλκίδας*, Χαλκίδα, Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Χαλκίδας, 1991.

ΚΑΛΛΙΑ ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗ

Ζακύνδιος Ανθών

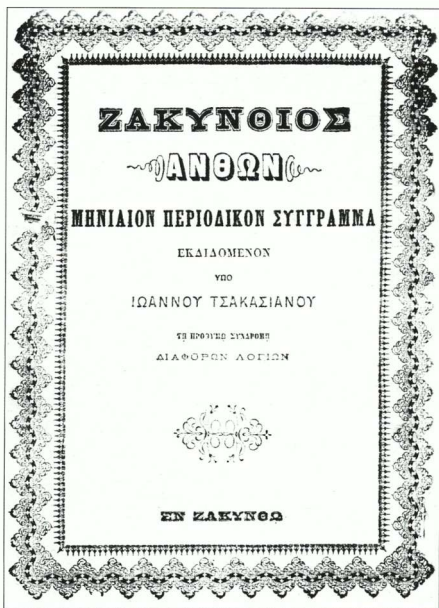
Μηνιαίον περιοδικόν σύγγραμμα εκδιδόμενον υπό Ι. Τσακασιάνου τη προθύμω συνδρομή διαφόρων λογίων. Ζάκυνθος, Σεπτ. 1874 - Δεκ. 1878, αρ. τ. 1-4, αρ. τχ. 1-42. Εκδότης: Ιωάννης Γ. Τσακασιάνος (1853-1908), Μηνιαίο, με ενιαία και συνεχή σελιδαρίθμηση ανά τόμο (τ. Α': 396 σ., τ. Β': 406 σ., τ. Γ': 414 σ. και τ. Δ': 204 σ.), είκοσι τεσσάρων ή τριάντα έξι σελίδων ανά τεύχος, δίστηλο, διαστάσεων 23.5x16,5 εκ. Ετήσιες συνδρομές: για τη Ζάκυνθο 8 φρ., για την υπόλοιπη Ελλάδα 9 φρ.· οι συνδρομές εξωτερικού καθορίζονται ανάλογα με τη χώρα αποστολής: Οθ. Αυτοκρατορία και Λίγυπτος 10 φρ., Ρωσία 3 αργυρά ρούβλια, Ηγεμονίες «φλωρίον Ι» και για την υπόλοιπη Ευρώπη 12 φρ. Τυπωνόταν αρχικά (1874) στο τυπογραφείο «Παρνασσός» και έπειτα (1875-1878) στο τυπογραφείο «Αυγή» του Ν. Κοντόγιωργα.

Στις αρχές της δεκαετίας 1870 τα Επτάνησα, με επίκεντρο τη Ζάκυνθο, γίνονται χώρος έντονης φιλολογικής και γενικότερα πνευματικής κίνησης. Στα πλαίσια αυτά μία ομάδα μορφωμένων νεαρών αποφάσισε να προχωρήσει στην έκδοση περιοδικού που θα αντιπροσώπευε τη φιλολογική κίνηση που είχε αναπτυχθεί, θα γινόταν χώρος έκθεσης των προβληματισμών τους και όργανο διαφώτισης του λαού. Χρηματοδότης του εγχειρήματος ανέλαβε ο Ιωάννης Τσακασιάνος, μέλος της νεανικής συντροφιάς που εργαζόμενος ως δοηδός κουρέα είχε συγκεντρώσει το απαραίτητο κεφάλαιο για την πραγματοποίηση της έκδοσης.

Στη σύντομη πορεία του περιοδικού, η ύλη διατήρησε τον ερασιετικό και φιλολογικό χαρακτήρα του, γεγονός που αντανάκλουσε τις προθέσεις των ιδρυτών του που ήταν και οι βασικοί συνεργάτες. Στις σελίδες του περιλαμβάνονται ιστορικές και νομικές μελέτες, βιογραφίες προσωπικοτήτων της εποχής και της αρχαιότητας –συνοδευόμενες συχνά από εικόνες–, ταξιδιωτικές περιγραφές και επιστημονικά άρθρα για τα επιτεύγματα της τεχνολογίας. Στο καθάρια φιλολογικό μέρος εκτός από μελέτες και βιβλιοκρισίες ξεχωρίζουν τα πρωτότυπα ποιήματα, οι ηθικές διηγήσεις και οι μεταφράσεις έργων από το ιταλικό –κυρίως– θέατρο που στεγάζονται κάτω από την κατηγορία «δράματα».

Ηγετική φυσιογνωμία του ζακυνθινού κύκλου ήταν ο Γ. Σφήκας που πλαισιώνεται από τους Μέμωνα και Ανδρέα Μαρτζώκη, Π. Χιώτη, Α. Καφοκέφαλο και Α. Βλαχοχρήστο. Σταδιακά συνεργάζονται και άλλοι, ο Κ. Πώπ (διτηρείει στήλη με επιστολές «απο την Ελλάδα»), ο Αντ. Μάτεσης, ο Ελισ. Μαρτινέγγος (μεταφράζει ανώνυμα Μπάϊρον και δημοσιεύει δικά του ποιήματα), ο Μπάμπης *Αννίνος και άλλοι ελάσσονες επτανήσιοι και μη δημιουργοί.

Αν και το περιοδικό συνάντησε την αναγνώριση των φιλολογικών κύκλων της εποχής, οι οικονομικές του δυνατότητες ήταν περιορισμένες. Μετά από ένα

σημείο τα οικονομικά αδιέξοδα οδηγούν σε συνεχείς εκκλήσεις και «απειλές» προς τους συνδρομητές, χωρίς όμως αποτέλεσμα, με φυσική συνέπεια την παύση του το 1878.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΓΒ. ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Μάργαρης, *Τα παλιά περιοδικά - η ιστορία τους και η εποχή τους*. Αθήνα [1954]. σ. 177-181.

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

Ζαλουμίδης, Λουκάς Γ.

(Αιμώχστος, 1882-1944). Λόγιος, πολιτευτής και εκδότης. Αποφοίτησε από την Εμπορική Ακαδημία και σπούδασε νομικά. Αναμείχθηκε στα πολιτικά και κοινωνικά δρώμενα και εξελίχθηκε σε μία από τις σημαντικότερες πνευματικές φυσιογνωμίες της Αιμωχώστου. Διακρίθηκε κυρίως ως εκδότης εφημερίδων, ως ρήτορας και ως δραστήριος κοινωνικός παράγοντας. Διετέλεσε δημοτικός σύμβουλος Αιμωχώστου (1914-1917), έφορος Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων Αιμωχώστου (1913-1915, 1917-1919), μέλος της Επιτροπής «Πολιτικού Αγώνος» (1912), της Επιτροπής του Αναγνωστηρίου «Ανόρθωσης» (1913), της Επιτροπής της «Ελληνικής Λέσχης» (1913-1915) και πρόεδρος της «Νέας Λέσχης».

Ος εκδότης εξέδωσε την πρώτη εφημερίδα της Αιμωχώστου με τίτλο **Σαλαμής* (1907-1909), μαζί με τον Κώστα Γ. Νικολαΐδη. Εξέδωσε επίσης την εφ. *Πρόσδος* (1925-1926), ως επίτιμο της οποίας χρησιμοποιούσε ένα δικό του ρητό: «Ο εδελων να είναι ελεύθερος είναι εξηθρωπισμένος. Ο εδελόδουλος είναι υπάνθρωπος». Εργάστηκε ως διευθυντής της εφ. *Δημιουργία* της Αιμωχώστου (1926-1929), ιδιοκτήτης της οποίας ήταν ο Κυριάκος *Ρωσσίδης. Οραματιστής και πνεύμα ανήσυχο, συνεργάστηκε με πολλές εφημερίδες της εποχής του και οργάνωσε πολιτιστικές εκδηλώσεις, στις οποίες ήταν συνήθως ο κύριος ομιλητής σε εθνικές επετείους και άλλες εορτές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ένωση Συντακτών Κύπρου. *Στιλοβάτες της Κυπριακής Δημοσιογραφίας*. Λευκωσία 1990. σ. 24. Αρ. Λ. Κουδονάφης. *Βιογραφικών Λεξικών Κυπρίων 1800-1920*. Λευκωσία 2001. σ. 87-88. Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, τ. Γ', Μέρος Β', σ. 735 - 736.

ΑΝΔΡΕΑΣ Κ.Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ζαμπούνης, Κωνσταντίνος

(Χαλκίδα, 26 Οκτ. 1877 ή 1878 - Μαϊάμι ΗΠΑ, 6 Απρ. 1954). Ποιητής, εκδότης. Το αρχικό επώνυμό του ήταν. πιδανόν, Ζαμπουνιώτης και το όνομα του πατέρα του ήταν Νικόλαος. Η οικογένειά του ήταν μόνιμα εγκατεστημένη στο Ξηροχώρι, τη σημερινή Ιστιαία. Αποφοίτησε από το γυμνάσιο Βόλου. Το 1902 βρίσκεται στην Αθήνα και γράφεται στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, αλλά μάλλον δεν πήρε ποτέ πτυχίο. Στις 20 Οκτωβρίου 1902 και έως τις αρχές του επόμενου έτους εκδίδει με το όνομα Ζαμπούνόπουλος το τετρασέλιδο εβδομαδιαίο φυλλάδιο με τίτλο *Εφημερίς ο Σάτυρος*, στο οποίο με έμμετρο διάλογο των «Καραγκιόζη» και «Χατζαβάτη» σατιρίζεται η πολιτική επικαιρότητα.

Από το 1907 έως το 1910 μεταβαίνει στη Ρουμανία για να εργαστεί ως οικονομός της οικογένειας Χρυσοβελόνη. Στα τέλη 1910 ή αρχές 1911 εγκαθίσταται μόνιμα στην Νέα Υόρκη. Το 1911 θα εκδώσει την εβδομαδιαία τετρασέλιδη σατιρική εφ. *Σάτυρος*, στο ίδιο πνεύμα με αυτήν που είχε εκδώσει στην Αθήνα αλλά και με κάποιες αλλαγές ως προς το μέγεθος, την εμφάνιση (εικονογράφηση του τίτλου), και το περιεχόμενο της ύλης (προσθήκη νέων στίχων). Οι διαλεγόμενοι έμμετρα είναι τώρα ο «Φασουλής» και ο «Περικλέτους», έχοντας ως πηγή έμπνευσής του τον Γ. *Σουρή και την εφ. **Ρωμής*.

Επιστρέφει στην Ελλάδα για να λάβει μέρος ως εδελοντής στον Α' Βαλκανικό Πόλεμο. Το 1914 επι-

νεκδίδει στη Νέα Υόρκη τον *Σάτυρο* που κυκλοφόρησε έως το 1940, εμπλουτίζοντάς τον και με άλλες στήλες («Από τας παροικίας», «Ελευθερον Βήμα», «Της εβδομάδος» κ.ά.). Η ύλη ήταν ποικίλη και περιλάμβανε άρθρα σατιρικά, χιουμοριστικά, φιλοσοφικά και ακόμη ειδησεογραφία και ποίηση. Διέκοψε δύο φορές την έκδοσή της (1918-1919 και 1922-1923) εξαιτίας οικονομικών προβλημάτων, για να επανεκδοθεί αρχικά ως εβδομαδιαία και λίγο αργότερα ως δεκαπενθήμερη. Η έκδοση του *Σάτυρου* θα πρέπει να ιδωθεί ως επιτυχής μεταλαμπαδευση του σατιρικού πνεύματος του *Ρωμού* στην ελληνοαμερικανική κοινωνία, προσαρμοσμένων στις εκεί συνθήκες.

Το 1914 παντρεύτηκε την Καναδή Edna O'Connell, δασκίδα στο ελληνικό σχολείο της Νέας Υόρκης και απέκτησε μία κόρη, την Αναστασία.

Εκτός από την αρθρογραφία του, δημοσίευσε, επίσης, στα ελληνικά, τη συλλογή πέντε διηγημάτων με τίτλο *Καρδιές νεκρωμένες* (Νέα Υόρκη 1912), το δίτομο βιβλίο με σατιρικά ποιήματα με τίτλο *Σημίες Μελαγχολίας* (τ. 1: Νέα Υόρκη χ.χ., και τ. 2: Νέα Υόρκη 1925), και ακόμη πεζά τραγούδια με τίτλους *Ζητώντας την Αλήθεια* (Νέα Υόρκη 1926) και *Στα Φτερά της Σκέψης* (Νέα Υόρκη 1939). Τα περισσότερα πεζοτρόγυδα των δυο τελευταίων συλλογών πρωτοδημοσιεύτηκαν στον *Σάτυρο* πριν κυκλοφορήσουν σε βιβλίο. Στα ανέκδοτα έργα του ας αναφερθεί η οπερέτα *Φρούτα Αμερικάνικα* (Νέα Υόρκη 1937, κείμενο σε πολύγραφο), ενώ λίγο πριν τον θάνατό του προετοιμάζε βιβλίο-περιγραφή ταξιδιού στην Ελλάδα το 1953.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «Greek Publisher Dies» (νεκρολογία), εφ. *New York Times*, 10 Απρ. 1954· Στρ. Χωραφίς (επιμ.-εισαγ.), *Κώστας Ζαμπούνης (Ο Ελληνοαμερικάνος Σουηδής)*, Αθήνα, εκδ. Κ. Καπόπουλος, 1986· Αθ. Αθέλλιος, *Οι ποιηταί της Ιστιαίας: Κώστας Ζαμπούνης 1880-1954*, Άγγελος Δρόσος 1896-1966, Νίκος Λίσβας 1899-1933, Αθήνα 1990.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΗΤΡΟΦ - ΓΙΟΥΛΑ ΚΟΥΤΣΟΠΑΝΑΓΟΥ

Ζαφείρης, Γιάννης

(Πλάτανος Σάμου, 1912 - Αθήνα, 29 Μαρτ. 2000). Δημοσιογράφος, Σπούδασε στο Πυθαγόρειο Γυμνάσιο Σάμου και από το 1928 αναμείχθηκε στο αριστερό κίνημα μέσα από τις γραμμές του ΚΚΕ, με αποτέλεσμα να υποστεί δίωξεις και εξορίες. Σε κτήμα του, σε μυστικό αμπελί, τύπωνε την εφ. *Λαοκρατία*, όργανο της περιφερειακής

επιτροπής της κομμουνιστικής οργάνωσης Σάμου-Ικαρίας που εκδόθηκε από τον Αύγουστο 1936 έως τον Σεπτέμβριο 1939 και με την αρθρογραφία του στρεφόμεν κατά της δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου, ενώ ενημέρωνε για τα προβλήματα που αντιμετώπιζε το νησί. Ήταν μέλος της συντακτικής του επιτροπής έως ότου συνελήφθη το 1939 και φυλακίστηκε. Στην περίοδο της Κατοχής ήταν μέλος του αρχηγείου του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) Σάμου, ενώ την περίοδο του Εμφυλίου είχε τη θέση του βοηθού του στρατιωτικού αρχηγού και ήταν υπεύθυνος του γραφείου επιχειρήσεων του Δημοκρατικού Στρατού Σάμου.

Από τον Νοέμβριο 1942 ως μέλος της συντακτικής επιτροπής της εφ. **Καρμανιόλος*, όργανο του ΕΑΜ Σάμου, συμμετείχε ενεργά στην έκδοσή του στην περίοδο της ιταλικής κατοχής του νησιού, τόσο στην εκτύπωσή του, όσο και με τη δημοσίευση ανυπόγραφων άρθρων, συντελώντας στο να αναδειχθεί ο *Καρμανιόλος* στο σημαντικότερο αριστερό έντυπο της περιόδου. Με την Απελευθέρωση το έντυπο συνέχισε την έκδοσή του νόμιμα έως το 1947, οπότε το τυπογραφείο καταστράφηκε από κυβερνητικά όργανα.

Ο Γιάννης Ζαφείρης έγραψε βιβλία, από τα οποία τα πιο σπουδαία είναι το *Χρονικό από την κατοχή και την εθνική αντίσταση, 1941-1945* (Αθήνα 1962) και *Ο αγώνας του Δημοκρατικού Στρατού στη Σάμο* (Αθήνα 1987).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Κράκος, «Μνήμη Γιάννη Ανδρ. Ζαφείρη, δύο χρόνια από το θάνατό του», π. *Μεθόριος*, τχ. 4, (2002).

ΜΑΝΘΑΣ ΒΟΥΡΑΙΩΤΗΣ

Ζαφειρόπουλος, Δημήτριος

(Γαλάτιστα Χαλκιδικής, <?> - Αθήνα, 1989). Δημοσιογράφος, πολιτικός συντάκτης και σχολιαστής της εφ. **Ελληνικός Βορράς* της Θεσσαλονίκης, στην οποία άρχισε και τελείωσε τη δημοσιογραφική του σταδιοδρομία, φθάνοντας σε υψηλές δημοσιογραφικές θέσεις.

Σπούδασε στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και από φοιτητής ακόμα στράφηκε στη δημοσιογραφία, στην αρχή ως αθλητικός ρεπόρτερ. Αργότερα, ως διπλωματικός και πολιτικός συντάκτης, ασχολήθηκε με ζητήματα της Θεσσαλονίκης και ευρύτερα της Μακεδονίας καθώς και με τα εθνικά ζητήματα. Ήταν μέλος της ΕΣΗΕΜΘ (Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας -

Θράκης) από το 1952, ενώ το 1972 ανέλαβε γενικός γραμματέας στη Γραμματεία Τύπου. Από το 1969 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου και πέθανε στις 9 Μαρτίου 1989.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΑΥΑΑΚΗΣ

Ζαχαριάδης, Μελής

(Αθηναίος Λάρνακας, 1901 - Λευκωσία, 1963). Δημοσιογράφος. Μετά το δημοτικό σχολείο του χωριού του φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας. Μετέβη στη συνέχεια στην Αθήνα όπου σπούδασε δημοσιογραφία. Έφηβος κατετάγη στον ελληνικό στρατό ως εδελοντής και έλαβε μέρος στην εκστρατεία της Μικράς Ασίας. Τιμήθηκε κατ' επανάληψη με τα μετάλλια ανδρείας και εξαιρέτων πράξεων. Πριν από τον μόνιμο επαναπατρισμό του έζησε για μερικά χρόνια στην Αίγυπτο.

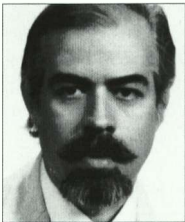
Άσκησε το δημοσιογραφικό επάγγελμα στην Κύπρο ως συντάκτης στις εφ. *Κυπριακός Τύπος, *Ελεύθερος Τύπος*, *Φιλελεύθερος και συνεργάστηκε με το π. *Καιροί της Κύπρου.

Αναμίχθηκε νωρίς στο αγροτικό κίνημα και πρωτοστάτησε στη δημιουργία γεωργικών συλλόγων και οργανώσεων σε ολόκληρη την Κύπρο. Είναι ένας από τους ιδρυτές του Γεωργικού Συλλόγου «ΡΕΑ» Αθηναίου το 1941. Συνιδρυτής της ΠΕΚ (Παναγροτική Ένωσις Κύπρου) της οποίας ανέλαβε το «Γραφείο Διαφωτίσεων» μέχρι το 1946. Εξέδωσε επίσης την μηνιαία επιθεώρηση *Αγροτική*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αρ. Λ. Κουδουνάρης, *Βιογραφικών Λεξικών Κυπρίων 1800-1920*, Λευκωσία, 2001, σ. 90.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ζαχαριάδης, Στρατής

(Χίος, 21 Απρ. 1939 - Αθήνα, 17 Απρ. 1985). Πολιτικός συντάκτης, ρεπόρτερ και αρθρογράφος. Ολοκλήρωσε τις γυμνασιακές σπουδές του στη Χίο και σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Στα φοιτητικά του χρόνια ήταν μέλος της παράνομης οργάνωσης ΕΠΟΝ (Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων) και, μετά τη διάλυσή της, της νεολαίας της ΕΔΑ (Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά). Υπήρξε πρόεδρος και γενικός γραμματέας του Συλλόγου Χίων Σπουδαστών και την περίοδο της στρατιωτικής δικτατορίας 1967-1974 αγω-

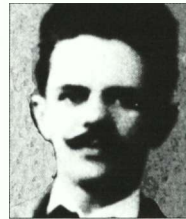
νίστηκε για την ανατροπή της μέσα από την αντιδικτατορική οργάνωση ΠΑΜ (Πατριωτικό Μέτωπο).

Με τη δημοσιογραφία ασχολήθηκε από μαθητής γυμνασίου και επαγγελματικά εργάστηκε στις εφ. *Χρήμα*, *Τα Σημερινά*, **Ακρόπολις*, **Απογευματινή*, *Ειδήσεις*, στο π. *Φαντάζιο* και στην τηλεόραση της ΕΡΤ (Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση). Δεινός χειριστής της γλώσσας, διακρίθηκε ιδιαίτερα ως πολιτικός συντάκτης και αρθρογράφος στην εφ. *Ελευθεροτυπία*. Διακρίθηκε, επίσης, στο πολιτικό και στο διπλωματικό ρεπορτάζ ενώ έκανε και κοινοβουλευτικό ρεπορτάζ. Διετέλεσε συντάκτης ύλης και ασχολήθηκε και με το εξωτερικό δελτίο. Στην τελευταία περίοδο της επαγγελματικής δράσης του κάλυψε δημοσιογραφικές αποστολές στο εξωτερικό για την ΕΡΤ.

Ήταν μέλος της ΕΣΗΕΑ και εξελέγη μέλος του διοικητικού συμβουλίου της την περίοδο 1983-1984. Έγραψε ποιήματα και την ποιητική δημιουργία μιας εικοσαετίας συγκέντρωσε στο βιβλίο του με τίτλο *Ο Μουγγός Τελάλης*, που εκδόθηκε λίγους μήνες πριν από τον θάνατό του. Ο γιος του, Παντιάς, ακολούθησε τα βήματά του στη δημοσιογραφία.

ΝΙΚΟΣ ΚΙΑΟΣ

Ζάχος, Κωνσταντίνος

(Βόλος, 17 Ιουν. 1881 - Θεσσαλονίκη, 11 Νοε. 1966). Δικηγόρος και δημοσιογράφος με σημαντική δραστηριότητα στο εργατικό κίνημα. Το 1907 ίδρυσε με εκπροσώπους εργατών τον Πανεργατικό Σύνδεσμο Βόλου «Η Αδελφότης», του οποίου διετέλεσε πρόεδρος. Ο Σύνδεσμος εξέδωσε την εφ. *Ο *Εργάτης* με διευθυντή τον Κ. Ζάχο. Το 1908 ήταν βασικός συντελεστής της ίδρυσης του Εργατικού Κέντρου Βόλου, του πρώτου της Ελλάδας. Στις διαλέξεις που οργανώνονταν στο Εργατικό Κέντρο ήταν και ο ίδιος ομιλητής επί οικονομολογικών και κοινωνιολογικών θεμάτων. Συνέδραμε και στην ίδρυση του Εργατικού Κέντρου Λάρισας το 1910. Διατηρούσε επαφές με ανθρώπους του πνεύματος στην Αθήνα, δημοτικιστές και άλλους και διετέλεσε μέλος της Κοινωνιολογικής Εταιρείας. Υπήρξε κατηγορούμενος στη δίκη του Ναυπλίου «Αδειάκι» (1914) μαζί με άλλους πρωταγωνιστές του Εργατικού Κέντρου Βόλου και του Ανωτέ-

ρου Δημοτικού Παρθεναγωγείου (υπό τον Αλ. Δελμούζο). Μετά το 1914 και έως το 1958 δικηγόρησε στη Θεσσαλονίκη.

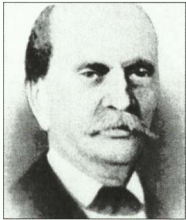
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κολιού. *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα Βόλου*. τ. Α', σσ. 198-199, 258.

ΝΙΤΣΑ ΚΟΛΙΟΥ

Ζελίτας, Νίκος

βλ. Πάργας, Στέφανος

Ζερβός-Ιακωβάτος, Ηλίας

(Γριζάτα Σάμης Κεφαλληνίας, 1814-Αργοςτόλι, 1894). Λόγιος, νομικός, δημοσιογράφος, πρώτος ηγέτης του επτανησιακού ριζοσπαστισμού. Σπούδασε νομικά και φιλοσοφία στην Ιόνιο Ακαδημία και στην Ιταλία. Επιτρέφοντας στην ιδιαίτερη

πατρίδα του αντιμετώπισε από τις αρχές της δεκαετίας 1840 τις καταδιώξεις της αγγλικής διοίκησης, τόσο για τη στάση του ως δικηγόρου απέναντι στις αυθαιρεσίες της, όσο και για τη μαχητική αρθρογραφία του, το κήρυγμα υπέρ των ριζοσπαστικών δέσεων και τη συμμετοχή του σε διαδηλώσεις για την ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα (1841 εξορία στους Οθωμούς· 1849-1850 τετράμηνη εξορία στους Παζούς και αμέσως μετά στα Κύθηρα· 1851-1857 εξορία στα Αντικύθηρα). Για τις διώξεις του αλλά και για τον ηθικό χαρακτήρα του αποτέλεσε σύμβολο του αγώνα των ριζοσπαστών. Βουλευτής Κεφαλληνίας και πρόεδρος της 12^{ης} Ιονίας Βουλής το 1862 πρότεμε μαζί με τον Ιωσήφ *Μομφερράτο την αναβολή κάθε σχετικής με την ένωση ενέργειας, επειδή είχε την υπόνοια ότι η αγγλική διπλωματία με την παραχώρηση των Επτανήσων θα εδραίωνε την επιρροή της στο ελληνικό κράτος. Αρνήθηκε να συμμετάσχει στην Εθνοσυνέλευση του 1864, αποδέχτηκε, όμως, θέση στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Μετά τη διάλυση του επέστρεψε στην Κεφαλληνία, όπου και παρέμεινε ιδιωτεύων παρά τα δημόσια αξιώματα που κατά καιρούς του προτάθηκαν.

Διαβλέποντας τη δύναμη του Τύπου, αμέσως μετά την παραχώρηση της ελευθεροτυπίας στα Επτάνησα (1848) ανήγγειλε την έκδοση της εφ. *Επτάνησος* στην Αθήνα, αλλά προτίμησε να αγοράσει το πρώτο τυπογραφείο στην Κεφαλληνία και να εκδώσει τελικά στην ιδιαίτερη πατρίδα του την εφ. *Φι-

λελεύθερος (1849-1851). Πολύ αργότερα εξέδωσε και το φιλολογικό π. *Αίνος* (1882-1884). Το συνολικό συγγραφικό του έργο είναι μεγάλο σε έκταση: τρεις ποιητικές συλλογές με τίτλους *Η κόρη του Ιεφθά* (1862), *Η Κρητοφίλη και τα τρία λεμονάνδια* (1870), *Η λύρα του ερημίτου* (1871), το δράμα *Εναρέτη* (1882) και τα ποικίλα πεζά *Ο Φιλελεύθερος ή διδασκαλία περί καλής ή κακής χρήσεως της ελευθεροτυπίας εις την Επτάνησον* (1849), *Τα Κεφαλληνιακά ή αναφορά συνταχθείσα δια την Βουλήν των Αντιπροσώπων της Ιονίου Επικρατείας* (1850), *Ο Αριστομένης και η αρχαία Μεσσηνία* (1857), *Αι εξ Αντικυθήρων δύο επιστολαί* (1859), *Υπόμνημα προς την σεβαστήν της Ελλάδος κυβέρνησιν* (1866), *Η Δεκακαπλία και ο ήρωας αυτής* (1872), *Αι δύο πρωτεύουσαι της Ανατολής κατά το 1858 και 1861 και η διπλωματία μετά της Ελλάδος* (1872), *Επιστολή προς Αγγέλσαν Βιογραφική ή βίος Σωκράτους Κουρή* (1877), *Κριτική των συγχρόνων μυθιστορημάτων* (1879) κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ηλ. Τσιτσέλης, *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα*. τ. Α'. Αθήνα 1904, σ. 143-168· Ηλ. Ζερβός-Ιακωβάτος, *Επτανησιακός ριζοσπαστισμός. Αφιέρωμα στα εκατόχρονα της ενώσεως, 1864-1964*, εισ.-επιμ. Σπ. Μυλωνάς, Αθήνα 1964· Ντ. Κονόμος, *Ο Ηλίας Ζερβός Ιακωβάτος και η ένωση της Επτανήσου*, Αθήνα, «Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων», 1964· Ηλ. Ζερβός-Ιακωβάτος, *Η επί της Αγγλικής Προστασίας Επτανήσους Πολιτεία και τα κόμματα*, επιμ. και προλ. Χρ. Σ. Θεοδωράτος, Αθήνα 1969 (παράρτημα Πρακτικών Γ' Πανιονίου Συνεδρίου)· Ηλ. Ζερβός-Ιακωβάτος, *Η επί των Αντικυθήρων αιχμαλωσία μου και η των συναχμαλώτων μου [1857]*, επιμ. και προλ. Χρ. Σ. Θεοδωράτος, Αθήνα 1972· Αντ. Λιάκος, «Η διάθλαση των επαναστατικών ιδεών στον ελληνικό χώρο, 1830-1850», *Τα Ιστορικά*, τχ. 1 (Σεπτ. 1983), 121-144· Αλίκη Σολωμού, «Ζερβός-Ιακωβάτος, Ηλίας», τ. 3. *Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό*, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1990, σ. 416.

ΕΡΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ζευγώλης, Τάσος

(Απειρανδός Νάξου, 1873 - Αθήνα, 1968). Δικηγόρος με έντονη δημοσιογραφική δραστηριότητα: «Ως εξ επαγγέλματος, ούτως ειπείν, συνήγορος των αδικουμένων Κυκλαδικών Νήσων και δη της γενετέριάς μου Νάξου, ηγωνίσθη επί εξήκοντα περίπου έτη δημοσιογραφών εις όλα σχεδόν τα Κυκλαδικά φύλλα, διαλαλών με φωνήν -έστω βωόντος εν τη ερήμω- απάσας τας ανάγκες των νήσων και τον τρόπον δεραπειάς αυτών».

Γιος του δημάρχου Απειρανδίου Ματθαίου Ζευγώλη, πτυχιούχος της Νομικής Σχολής του Πανεπι-

στημίου Αθηνών, άσκησε τη δικηγορία αρχικά στην Ερμούπολη της Σύρου (1898-1910) και κατόπιν στη Νάξο (έως τη συνταξιοδότησή του, το 1946). Ασχολήθηκε ιδιαίτερω με το σμυρδικό ζήτημα και ίδρυσε τον Σύνδεσμο Σμυριδεργατών Απειράνθου, επιδιώκοντας τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και την προώθηση των αιτημάτων των εργατών. Ως γραμματέας του Συνδέσμου συντάξαι πλήθος υπομημάτων για τα ζητήματα αυτά και το 1936 βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών για τη μελέτη του *Περί Ναξίας Σμύριδος*. Τα δημοσιογραφικά άρθρα του «διακρινόμενα διά την μαχητικότητα, αντικειμενικότητα και στερεάν και πισιτική επιχειρηματολογία των, προσέτι δε διά την καλλιπέπειαν, την λιτότητα του ύφους και την γραμματικήν και συντακτικήν αρτιότητα των [...] ελαμβάνονταν τας στήλας του Κυκλαδικού Τύπου, δύνανται δε να υπολογισθούν, ως ο ίδιος έγραφεν, εις 600 περίπου τον αριθμόν, δι' ο και δικαίως εδωρείτο ως ο βετεράνος, ο πρύτανις της Κυκλαδικής δημοσιογραφίας».

Εκδότης τόμων όπως το *Κυκλαδικόν Ημερολόγιον* (1907, «Ιστορία, τοπογραφία, ηθωγραφία, αρχαιολογία των Κυκλάδων Νήσων, τη συνεργασία λογίων Κυκλαδιτών») από τα χρόνια της δραστηριότητάς του στην Ερμούπολη, έγραψε επίσης λυογραφικά μελετήματα και εξέδωσε δύο ποιητικές συλλογές. Το τελευταίο του δημοσιογραφικό άρθρο δημοσιεύθηκε στην εφ. * *Ναξιακόν Μέλλον* (αρ. φ. 261-262, Φεβρ. 1965) με τον τίτλο «Οι νεκροί χωρίς τάφους - το σκοτωμένο χωριό», αφιέρωμα στη γενετήριά του και στο πλήγμα που υπέστη το 1917, μέσα στη δίνη του Διχασμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: [Ανωνύμως], «Αναστάσιος Ματθ. Ζευγώλης» (νεκρολογία), εφ. *Ναξιακόν Μέλλον*, αρ. φ. 301, Σεπτ. 1968· Αντ. Κατούρης (νεκρολογία), εφ. *Ναξιακή Πρόοδος*, φ. 376, Σεπτ. 1968.

ΝΙΚΟΣ ΛΕΟΦΙΑΝΝΗΣ

Ο Ζέφυρος του Ιστρου

Εφημερίς πολιτική, εμπορική και φιλολογική. Βουκουρέστι, 30 Σεπτ. 1841-1842. Διευθυντής: Δημήτριος *Αργυριάδης. Εκδιδόταν για περίπου ένα χρόνο* το τελευταίο φ. της συλλογής που σώζεται στη Βιβλιοθήκη της Ρουμανικής Ακαδημίας χρονολογείται από την 1^η Μαρτ. 1842, χωρίς να υπάρχει καμία ένδειξη ότι είναι πραγματικά και το τελευταίο. Διοεβδομαδιαία (Πέμπτη και Κυριακή), τετρασελίδη, με συνεχή σελιδαρίθμηση, μικρού σχήματος. Η ετήσια συνδρομή ήταν 3 φλωρία βασιλικά και η εξαμηνιαία 1,5 φλωρία. Οι συνδρομές καταβάλλονταν στο γραφείο ή στο τυπογραφείο της εφ. και στα γραφεία των ελ-

ληγικών υποπροξενείων του Βουκουρεστίου και της Ιασόου, όταν οι συνδρομές προέρχονταν από το εξωτερικό. Ανάμεσα στους πιο σημαντικούς συνδρομητές εκτός Ρουμανίας ήταν ο Σεϊτ-πασάς του Ρουχτσουκίου.

Είναι η πρώτη ελληνική εφημερίδα που εκδόθηκε στον ρουμανικό χώρο και είχε την υποστήριξη του Ηγεμόνα της Βλαχίας, Αλεξάνδρου Γκίκα: γι' αυτόν τον λόγο άλλωστε στο πρώτο φύλλο υπάρχει ένα αφιέρωμα στον Ηγεμόνα. Οι ειδήσεις της είχαν κυρίως πολιτικό και οικονομικό περιεχόμενο. Τα πολιτικά προέρχονταν από τον ευρωπαϊκό Τύπο και από ελληνικές εφημερίδες, όπως ο **Αΐον*, Η **Αθηνα*, ο **Ελληνικός Ταχυδρόμος*. Έμφαση δινόταν στις ειδήσεις που αφορούσαν τις ελληνικές παροικίες και τους Έλληνες προξένους στη Ρουμανία. Στη φιλολογική στήλη δημοσιεύονταν ποιήματα, πεζογραφία, θέατρο, ακόμα και ιστορικές και αρχαιολογικές μελέτες.

Η ελληνική αυτή εφημερίδα της Βλαχίας δεν πέρασε απαρατήρητη από τον Τύπο της Αθήνας. Ο ιστορικός και εκδότης Ι. *Φιλήμων επισήμανε την έκδοση του *Ζεφύρου του Ίστρου* σε φύλλο της εφ. Ο *Αΐων της 21^{ης} Δεκεμβρίου 1841. Το ίδιο και η ρουμανική εφ. *Gazeta Transilvaniei*, η οποία στο φ. 4 (1841), αναφέρθηκε στην έκδοση της πρώτης ελληνικής εφημερίδας στη Βλαχία.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: BAR.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Bibliografia analitica a peridicelor romanesti*, τ. 1, μέρος Ι. Βουκουρέστι, εκδ. της Ρουμανικής Ακαδημίας, 1966· Nestor Camariano, «Le Premier Journal Grec de Bucarest», *Balkanica*, τ. 8 (1940), 221-227· Δ.Β. Οικονομίδης, «Σημειώσεις δια την ιστορίαν των εν Ρουμανία Ελληνικών Εφημερίδων και πρώτων διδλωπολεσιών», *Μνημοσύνη*, τ. 6 (1976-1977), 68-93· Olga Cicanci, *Presa de limba greaca din România în veacul al 19lea*, Βουκουρέστι, Ed. Omonia, 1995.

OLGA CICANCI – ANCA DOBRE

Ζιζάνιον

Εφημερίς κωμικοπολιτική. Εκδίδεται άπαξ της εβδομάδος. Αθήνα, 26 Απρ. 1870 - 10 Μαΐου 1870 (περ. Α', αρ. φ. 1-3), 10 Δεκ. 1878 (περ. Β', «Φάσις Πρώτη»), αρ. φ. 1) και 17 Δεκ. 1878 (περ. Β', «Φάσις Δευτέρα»), αρ. φ. 2). Ιδιοκτήτης-συντάκτης: Ν.Δ. Μελαγχρονίος. Όταν επανεκδίδεται το 1878 φέρει νέο υπότιτλο: *Λειτουργία όταν καπνίσω τον Ν.Α. Μελαγχρονίου και προσέρχονται τρεις φιλοσοφικοί 1250 δωρεάν*. Εβδομαδιαία (Κυριακή), τετρασέλιδη, δίσηηλη, διαστάσεων 31x22 εκ. Τιμή φύλλου: 5 λεπτά. Ετήσιες συνδρομές: για την Αθήνα 8 δρχ., για την επαρχία 12 δρχ. και για το εξωτερικό 20 φράγκα. Τυπώνται στο τυπογραφείο Ραζή.

Σκοπός της εφημερίδας είναι να περιλάβει «την βιογραφίαν των την τάλαινα Ελλάδα κατά κακή μοίρα και προς αίσχος του έθνους διοικούντων μικρόνων πολιτικών», και να αποκαλύψει «τα πλέον απορρητα μυστήρια όχι μόνον των πολιτικών μας ανδρών, αλλά και πάσης ή παντός ιδιώτου εις το κοινόν ως εκ τούτου θα κατασταθή λίαν περιεργον, επίφοβον και επιζήτητον». Στην περ. Α' το *Ζιζάνιον* περιγράφεται σαν μικρό τέρας με σπινθηροδόλους οφθαλμούς, κέρατα, ουρά «ως του λέοντος, όταν ευρίσκεται εν τη μέθη της λυσσώδους πάλης [...] στόμα χαινον, τεταμένα χέρια», και κυρίως κάτοχος σκανδαλωδών για την πολιτική ζωή μυστικών.

Η επανέκδοση του 1878 συνδέεται με μία άλλη δημοσιογραφική απόπειρα του Μελαγχρονίου, την επίσης σατιρική εφ. **Εύα* το 1877. Οι αρχές του νέ-

ου *Ζιζανίου* διατυπώνονται ως εξής: «φέρομεν ως αρχήν δύο κόκκους εγαιομού του κ. Χ. Τρικούπη, έν στάγμα δημοκοπίας του κ. Ε. Δεληγιώργη, ένα πήχυν κουρφονίας του κ. Θ. Ζαΐμη, έν μέτρον κλεπταρπαγής του κ. Α. Κουμουνδούρου». Στο φύλλο της 10^{ης} Δεκεμβρίου 1878 ο συντάκτης εμφανίζεται στον δημοσιογραφικό κόσμο για «να γελάσωμεν με αλλήλους ως καλοί μασκαράδες». Επειδή όμως ο μήνας εμφάνισης (Δεκεμβριος) του σατιρικού φύλλου δεν επιτρέπει αναφορές στην Αποκρία ο συντάκτης λύνει το πρόβλημα με το στερεότυπο ερώτημα: «Μήπως ήτο απόκρευ όταν» (επαναλαμβάνεται δεκάκις) και, περιγράφει πλευρές του δημοσίου, πολιτικού θίου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

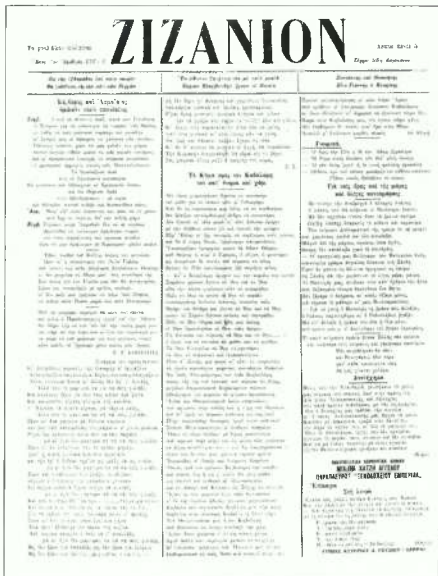
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, Α', σ. 262· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 158.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΛΟΥ

Ζιζάνιον

Αθήνα, 1910-1913 / Σέρρες, 1913-1916. Ιδιοκτήτης-συντάκτης: Γιάννης Γελαδάκης. Υπεύθυνος: Νίκος Κουβερίτης. Διεβδομαδιαία, δισέλιδη / τετρωσέλιδη, τρισηηλη, τυπωμένη στην αρχή μόνο από τη μία πλευρά, διαστάσεων 40x30 εκ. / 32x23 εκ. (1915). Τιμή φύλλου: 5 λεπτά. Τυπογραφείο: Αστερίου Δ. Γουσίου.

Σατιρική και σκανδαλοθηρική εφημερίδα με έμμετρα κείμενα. Από τον τρίτο χρόνο φαίνεται πως διευρύνει την κυκλοφορία της, αφού το φ. 178 έχει την ένδειξη: «Δις της εβδομάδος επί πολύν καιρόν θα εκδίδεται εις την πόλιν των Σερρών». Ο υπεύθυνος Νίκος Κουβερίτης υπήρξε γνωστός Μακεδονομάχος και καταγόταν από το Σιχοχώρι Σερρών. Στα χρόνια 1915-1916 το *Ζιζάνιον* κυκλοφορεί ως εφημερίδα Σερρών-Δράμας-Καβάλας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΙΠΓΣ (έτ. Ε', αρ. φ. 281).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Β.Ι. Τζανακάκης, *Χρονικό Σερραϊκής Τυπογραφίας. (1878-1960)*, Σέρρες, έκδ. π. Γιατί, 1999, σ. 17.

ΒΑΣΙΛΗΣ Ι. ΤΖΑΝΑΚΑΚΗΣ

Ζιζάνιον

Εφημερίς σατυρική περφέτα, που πάντοτε θα γράφεται με στίχους του Μολφέτα. Αργοστόλι, 7 Ιουν. 1892 - 19 Δεκ. 1915, αρ. φ. 1-896 / Αθήνα, 18 Φεβρ. 1916 - Ιούν.< > 1916, αρ. φ. 1-14. Άλλοι υπότιτλοι: *Πολιτικοσατυρική εφημερίς*, *Η εφημερίς των απανταχού Κεφαλλίνων*. Εκδίδεται κατά Σάββατον (από το φ. 497, 30 Αυγ. 1908). Εβδομαδιαία (άλλοτε δις ή τρις του μηνός), τετρασεβδή, δίσητη / τρίσητη, σχήματος 8^{ου}. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 5 δραχ. και εξωτερικού 6 χρυσές δραχ., κατόπιν 10 δραχ. και 10 φρ. αντίστοιχα. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά. Τυπογραφείο: «Λέοντος» Ν.Π. Κουρβισιάνου και από το 1911 τυπογραφείο «Ζιζανίου». Στην Αθήνα τυγραφείο της εφ. ήταν στην οδ. Καλλιθέας 54.

Η μακροβιότερη εφημερίδα του πολυγράφου σατυρικού ποιητή Μολφέτα, μετά τις εφ. *Κολόμπος* (Αργοστόλι 1891) και *Αίσωπος* (Αθήνα 1891). Συνέχει του *Κολόμπου* και ανάλογη με τον **Ρωμή* του Γεωργίου *Σουρή, καθώς ήταν σε μεγάλο μέρος της γραμμένη σε στίχους, κατάγραφε και σχολίαζε με σατυρικό τρόπο τα μικρά και μεγάλα γεγονότα της το-

πικής κοινωνίας. Αντιπολιτευόταν τον Γ. Θεοτόκη, υποστήριζε τον βουλευτή Κεφαλληνίας Α. Μομφεράτο και αργότερα τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

Στους σατυρικούς του διαλόγους ο Μολφέτας χρησιμοποιούσε τα ονόματα «Σουσάνης», «Γιάννης» και «Μαρίς». Γνωστοί συνεργάτες της υπήρξαν οι Δημήτριος Αγγ. Σάρλος, Διονύσιος Κ. Ιγγλέσης, Παναγής Γ. Γεωργόπουλος, Ρόκος Ευδάκτυλος, Ιωάννης Μακρής, ενώ αρκετοί κρύβονταν κάτω από ψευδώνυμα («Φάλσταφ», «Ληξουιώτης», «Χωριάτης» κ.ά.). Δημοσίευε τακτικά συνεργασίες αναγνωστών και, ακόμη, διαφημίσεις, κοινωνικά, μικρές ειδήσεις, πλειστηριασμούς, «Δικαστικές Δημοσιεύσεις» κ.ά. Από το 1912, όπως έγραφε ο Μολφέτας, «οπότε ήρχισαν τα μεγάλα πολιτικά γεγονότα [...] οι στίχοι του Ζιζανίου έλαβον γενικώτερον χαρακτήρα» (αρ. φ. 896, 19 Δεκ. 1915). Στις αρχές του 1900 κυκλοφόρησε από τον Μολφέτα και το κόκκινο Ζιζάνιον, «υπό την προστασία του ποδογύρου» (σε μικρότερο σχήμα), που σχεδόν αμέσως ενσωματώθηκε στο Ζιζάνιον, ενώ το 1910 εκδόθηκε και *Ημερολόγιον του Ζιζανίου*.

Η σάτιρα του Μολφέτα δημοιούσε όχι μόνο δαυμάτιες αλλά και εχθρούς. Το 1893 τιμηώθηκε με εξαήμενη φυλάκιση για προσβολή εισαγγελέως. Ωστόσο, η επιτυχία του Ζιζανίου ήταν τόση, ώστε το

1911 αποφασίστηκε η ανάπτυξη της εφημερίδας (αρ. φ. 623, 9 Απρ. 1911). Η επιτυχία της φαίνεται και από το γεγονός της μεταφοράς της στην Αθήνα. Ο δημιουργός της στο τελευταίο κεραλλονίτικο φύλλο απέδιδε τη μετακίνησή του στις πιέσεις που δεχόταν αλλά και στον αυξανόμενο μαρμασμό και την απομόνωση της ιδιαίτερης πατρίδας του. Φαίνεται ότι τα φύλλα της αθηναϊκής περιόδου ήταν εξίσου επιτυχημένα, αφού, σύμφωνα με πληροφορία του Γ. Καββαδία, το πρώτο φύλλο κυκλοφόρησε σε 450 αντίτυπα, ενώ το τελευταίο σε 4850. Η ασθένεια, όμως, και ο θάνατος του δημιουργού της έγιναν αιτία να διακοπεί πολύ σύντομα η έκδοσή.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΚΙΑΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Καλογηράς, *Η σάτυρα στην Κεφαλονιά, τ. Α', Ο σατυρικός Μολφέτας το «Ζιζάνιον» και οι συνεργάτες του*, Αθήνα 1939· Γ. Καββαδίας, *Γεώργιος Μολφέτας. Ο ποιητής και ο μουσικός*, Αθήνα 1953· Κ. Βαλέτας, *Ο σατυρικός Γεώργιος Μολφέτας. Κριτική μελέτη*, Αθήνα 1967· Χρ. Βουνάς, *Ο Κεφαλονιάς σατυρικός ποιητής Γεώργιος Γερ. Μολφέτας (1871-1916) και το δρυλικό του Ζιζάνιο (1892-1916). Πρώτη επιλογή*, Αθήνα 1961 και *Δεύτερη επιλογή*, Αθήνα 1968.

ΕΡΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ζιούτος, Γεώργιος ή Ζωϊτόπουλος

(Μακρινίτσα Πηλίου, 1903 - Παρίσι, 1967). Δημοσιογράφος και δικηγόρος. Σπούδασε νομικά στην Αθήνα και δημοσιογραφία στο Παρίσι. Από πολύ νέος υπήρξε συνεργάτης και αρθρογράφος εφημερίδων του Βόλου και της Αθήνας

(*Ταχυδρόμος, *Κήρυξ, Η *Πρόοδος, *Σημαία, *Λαϊκή Φωνή Βόλου, *Ελευθέρα Γνώμη*, *Πρωΐα, *Έθνος, *Ριζοσπάστης Αθήνας), καθώς και του Παρισιού. Συστηματικός ερευνητής και ιστοριογράφος, είχε συγκεντρώσει σημαντικό αρχαιολογικό υλικό και διέσωσε το αρχείο της ιστορικής εφ. Ο *Εργάτης του Βόλου (1907-1911). Το 1921 ως φοιτητής και γραμματέας της Σοσιαλιστικής Νεολαίας Αθηνών εγκαταστάθηκε στον Βόλο και ήταν ο υπεύθυνος συντάκτης της εβδομαδιαίας εφ. *Εργατική, οργάνου του Σοσιαλιστικού Εργατικού (Κομμουνιστικού) Κόμματος και της Πανεργατικής Βόλου. Το 1926 ήταν συνεκδότης της εφ. *Τα *Θεσσαλικά Χρονικά*, που εκδόθηκε στον Βόλο, εφαρμόζοντας καινοτομίες στην εμφάνιση και στην ύλη και έδωσε βαρύτητα σε πολιτικά, κοινωνι-

κά και οικονομικά θέματα του τόπου. Επίσης, το 1926 διορίζεται καθηγητής νομικών και ιστορικών μαθημάτων στην Εμπορική Σχολή Βόλου. Διδάσκει και πολιτική οικονομία, αλλά κατηγορήθηκε από την αστυνομία ότι έκανε προπαγάνδα στους μαθητές. Την ίδια εποχή μετέχει στην ίδρυση της Λαογραφικής Εταιρείας Θεσσαλίας, της οποίας διετέλεσε ταμίας. Το 1933 διευθύνει στην Αθήνα την εφ. *Ελληνική* και συντάσσει τους πρώτους πέντε τόμους του *Κοινωνιολογικού και Πολιτικού Λεξικού* της εφ. *Ανεξάρτητος*, καθώς και τους πρώτους οκτώ τόμους του *Γύρου του κόσμου* της εφ. **Ακρόπολις*.

Στην Κατοχή ήταν σημαίων αντιστασιακός, ένας από τους βασικούς συνεργάτες του αντιστασιακού Τύπου. Διετέλεσε ακόμη γραμματέας του υπουργικού συμβουλίου στην «Κυβέρνηση του Βουνού». Μετά την Απελευθέρωση διευθύνει στην Αθήνα την εκδοτική επιχείρηση του ΚΚΕ «Τα Νέα Βιβλία». Το 1947 εγκαταστάθηκε στο Παρίσι όπου έμεινε έως τον θάνατό του. Ο Γ. Ζιούτος άφησε πλούσιο συγγραφικό έργο. Στα βιβλία του συγκαταλέγονται και τα εξής: *Ο Τύπος στη Λαϊκή Δημοκρατία* (Αθήνα 1945), *Ο Άνθμος Γαζής, ο αναγεννητής Εδναπόστολος, ο κοινωνικός μεταρρυθμιστής, ο αγωνιστής δημοσιογράφος* (Αθήνα 1946) και *Εισαγωγή στην Επιστήμη του Τύπου* (Αθήνα 1954).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κολιού, *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα Βόλου*, τ. Α'-Β', σσ. 321-322, 343, 348, 364, 368-369, 407, 413, 763· Γεώργιος Ζιούτος (1903-1967), *Επιστημονική Συνάντηση στο Βόλο για τον ερευνητή, το δημοσιογράφο, τον εκδότη και τον αγωνιστή της Αριστεράς, Μάρτιος 1997*, επιμ. Κατερίνα Ζωϊτοπούλου-Μαιροκεφαλίδου, Αθήνα, εκδ. Παρασκήνιο / Δημοτικό Κέντρο Τεκμηρίωσης Βόλου, 2000.

ΝΙΤΣΑ ΚΟΛΙΟΥ

Ζιώγας, Δημήτριος

(Καβάλα, 1904-1981). Δημοσιογράφος, εκδότης, τυπογράφος. Σπούδασε στο Αρρεναγωγείο Καβάλας. Μετά τη στρατιωτική θητεία του ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία και εργάστηκε ως διαχειριστής και συντάκτης της εφ. **Κήρυξ*,

που ιδρύθηκε το 1926 από τον Δ.Κ. Δημητριάδη. Από το 1928 έγινε διευθυντής και επί της ύλης υπεύθυνος της ίδιας εφημερίδας έως το 1933, οπότε ανεστάλη η κυκλοφορία της λόγω της αποχώρησης του ιδρυτή και ιδιοκτήτη του τίτλου της. Την επόμενη

χρονιά ο Δ. Ζιώγας συνέχισε την έκδοση της με νέο τίτλο (*Ελεύθερος Κήρυξ*), έως την κήρυξη του πολέμου, το 1940, που κατετάγη στον στρατό.

Με την επιστροφή του στην Καβάλα, το 1941, χαρακτηρίστηκε ανεπιθύμητος από τις βουλγαρικές κατοχικές δυνάμεις –οι οποίες είχαν ήδη κατασχεθεί τα τυπογραφικά μηχανήματά του– και αναγκάστηκε να φύγει στην Αθήνα, όπου επέζησε με τη συμπαράσταση της ΕΣΗΕΑ. Μετά την Απελευθέρωση, το 1945, διετέλεσε ιδιαίτερος γραμματέας του κυβαλιώτη υπουργού ΤΤΤ (Ταχυδρομεία - Τηλεφωνεία - Τηλεγραφεία) Αύγουστου Θεολογίτη. Την επόμενη χρονιά, επέστρεψε στην Καβάλα, εργάστηκε στον εφοδιασμό (ΟΥΝΡΑ) και αναδιοργάνωσε το τυπογραφείο του. Παράλληλα αρθρογραφούσε στην *Εθνική Πρόοδο* (Καβάλας). Με την ίδρυση της *Πρωϊνής*, το 1951, υπήρξε ένας από τους πρώτους συντάκτες της. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του ήταν στενός συνεργάτης του *Ταχυδρόμου* (Καβάλας).

Υπήρξε ιδρυτικό μέλος της Ένωσης Δημοσιογράφων Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (1954), «Καθημερινά με τα όπλα του, μολύδι και χαρτί, κληγούσε την ειρήνη, το γεγονός» και «βοηθούσε τους νέους, που κάνανε τις πρώτες στρατές στη δημοσιογραφία». Επίσης, διέωσε το αρχείο του *Κήρυκος*, το οποίο δώρισε στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Καβάλας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστίνα Φ. Βαμβούρη-Δημάκη. *Ιστορία του τύπου της Καβάλας από τις αρχές του 20ού αιώνα ως σήμερα*, ανέκδοτη μεταπτυχιακή εργασία, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 16, 22 Γ.Β. Ιωαννίδης. *Ο Τύπος της Καβάλας. Από τις Αρχές του Αιώνα μέχρι Σήμερα*, Καβάλα 1996, σσ. 26-28, 44, 50, 95-96.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ

Ζουρμπάς, Αστέριος

από το 1911 ιδιοκτήτης, διευθυντής και διαχειριστής της. Από το οθωμανικό στρατοδίκαιο καταδικάστηκε σε θάνατο, στις 14 Οκτωβρίου 1912, για τη δημοσίευση ενός άρθρου σχετικά με την άτυκτη φυγή και

(Καταφύγι Ολύμπου, τέλη 19^{ου} αι. - Καβάλα, μέσα 20^{ού} αι.), Δημοδιδάσκαλος, δημοσιογράφος, εκδότης, πολιτευτής. Υπήρξε αρχισυντάκτης και συνδιευθυντής της **Σημαίας*, της πρώτης ελληνικής εφημερίδας της Καβάλας, και

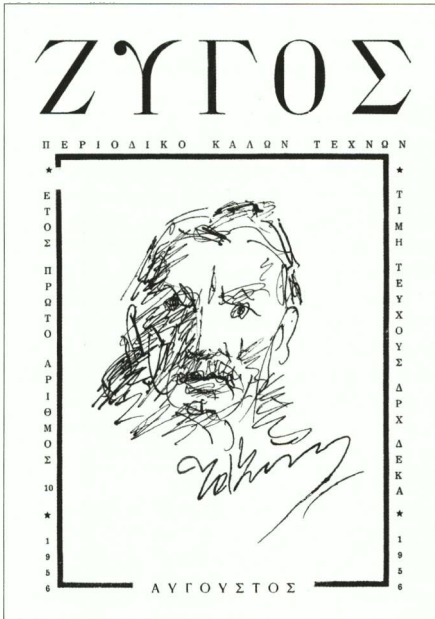
υποχώρηση του οθωμανικού στρατού. Δίεφυγε τη σύλληψή του και λίγες μέρες μετά, με την κατάληψη της Καβάλας από τους Βούλγαρους, αδωδήθηκε, αλλά στάλθηκε ως όμηρος στη Βουλγαρία. Επέστρεψε από την ομηρία του στις 16 Αυγούστου 1913 και συνέχισε την έκδοση της *Σημαίας*. Επίσης, υπήρξε αρχισυντάκτης του **Ερμού* του Μιχαήλ Τόκκου. Με το ψευδώνυμο «Ολύμπιος Ζωήρος» εξέδωσε κρυφά στο τυπογραφείο του Τόκκου τον Απρίλιο 1906 το έργο *Αιμοσταγείς σελίδες της συγχρόνου Μακεδονικής ιστορίας, μετ' εικώνων*, το οποίο αναφέρεται στις βιαιοπραγίες των Βουλγάρων στη Μακεδονία. Χωρίς να είναι κατ' επάγγελμα καπνεργάτης, δραστηριοποιήθηκε στον καπνεργατικό συνδικαλισμό και με τη σύσταση του σωματείου καπνεργατών «Η Ευδαμονία» (1908) διατέλεσε πρώτος πρόεδρος του. Το 1928 εξελέγη με το Λαϊκό Κόμμα βουλευτής Καβάλας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ντ. Χριστιανόπουλος, *Ελληνικές εκδόσεις μακεδονικών πόλεων πλην Θεσσαλονίκης επί Τουρκοκρατίας (1759-1913)*, *Καταγραφή - βιβλιογραφία - προσωπογραφία*, Καβάλα 2000, σ. 63-65.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΟΥΣΟΜΕΤΟΦ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ

Ζυγός

Μηνιαία[ν] Περιοδικά[ν], Αθήνα, 1955-1966 και 1973-1983, Εκδότης και υπεύθυνος: Φραντζής Κ. Φραντζισκάκης, γκαλερίστας, δημοσιογράφος και επιμελητής εκδόσεων. Αρχισυντάκτες: Αικατερίνη [Γκέρτσου-] Φραντζισκάκη, Ανδρέας Γαβρίλης (και σύμβουλος έκδοσης), Άλλοι υπότιτλοι: *Περιοδικό Καλών Τεχνών*, *Μηνιαίο Καλλιτεχνικό Περιοδικό*, *Διμηνιαίο Περιοδικό*, *Μηνιαίο / διμηνιαίο*, δίστιλο, διαστάσεων 34x24 εκ. έως τον Οκτ. 1958 και έκτοτε 28x20 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 120 δρχ. αρχικά και στη συνέχεια, 250, 400, 500, 600, 1250, 1500 δρχ.· εξωτερικού 8 δολάρια στην αρχή και στη συνέχεια 15, 25, 27, 42 δολ.· τραπεζών, οργανισμών κ.λπ. 200 δρχ. και αργότερα 250, 1000, 1500, 2000 δρχ. Στοιχειοθετούνταν έως το 1966 με μονοτύπια στα τυπογραφεία της Ελληνικής Εκδοτικής Εταιρείας (εκμετάλλευση Αλ. Φιλόπουλου), στην οδ. Παπαιδμαντοπούλου 44, Ιλίσια· «Η Εστία» των Κ. Πάκαλου και Ευάγγ. Κοντού, στην οδ. Αγίου Παύλου 28· Ν. Κοντού, στην οδ. Μυλλέρου 50· Αλ. Φιλόπουλου και Κ. Αλεξιά, στην οδ. Ευήνου 9· στην «Ασπιώτη-ΕΛΚΑ», στη Λεωφόρο Βουλιαγμένης 352 και από το 1973 με φωτοστοιχειοθεσία στα λιθογραφεία του εργοστασίου γραφικών τεχνών «Ασπιώτη-ΕΛΚΑ»· Αλ. Ματσούκης, στην οδ. Βασ. Φρειδερίκης 69, Άγιοι Ανάργυροι· Δ. και Α. Κουτσόδοτη, στην οδ. Σουλίου 149, στο Άνω Καλαμάκι· Γ. Βουλγαρίδη - Δ. Χατζηστόλη, στην οδ. Αλ. Κορυζή 23, Ταύρος κ.α. Τα πρώτα έγχρωμα εξώφυλ-

λα και οι έγχρωμες σελίδες τυπώνονται με έμμεση εκτύπωση (όφσετ) στο λιθογραφείο του Απ. Παυλιόγλου στην οδ. Φιλεταύρου 8. Αγγλική ετήσια έκδοση: 1982-1985.

Το σημαντικό και μακρόβιο αυτό περιοδικό εικαστικών τεχνών «στη συμβολική έννοια του τίτλου του κρύβει τη λογική και την ευδικρισία». Δυστηρό στις κρίσεις του, εδραίωσε πολύ σύντομα τις απόψεις του. επέβαλε καλλιτέχνες και κέρδισε την εκτίμηση του φιλότεχνου κοινού. Από τις πολλαπλές δετικές συμβολές του επισημαινόνται: οι έρευνες για τα σημεία επαφής της μοντέρνας τέχνης με το ιδεώδες της ελληνικής τέχνης, με τους πολιτικούς και την τέχνη, με τη σύνδεση και τη λειτουργία των κριτικών επιτροπών, την αισθητική του βιβλίου, την τέχνη και τη ζωή, το καλό και το κακό γούστο, αλλά και τα καυστικά σχόλια του εκδότη. Ξεχωρίζουν επίσης μέχρι σήμερα τα αφερωματικά τεύχη στους Σπύρο Παπαλουκά (αρ. τχ. 31), Φώτη *Κόντογλου (αρ. τχ. 51-52), Νίκο Χατζηκυριάκο-Γκίκα (αρ. τχ. 58), Γιάννη Τσαρούχη (αρ. τχ. 72-75), καθώς και τα τεύχη για την τυπογραφία (αρ. τχ. 22-23), την ευρωπαϊκή τέχνη (αρ. τχ. 33) και το συμπόσιο αφηρημένης τέχνης (αρ. τχ. 66-67).

Τακτικοί συνεργάτες του Ζυγού υπήρξαν οι καλλιτέχνες Γιώργος Βακαλό, Σπύρος *Βασιλείου, Πε-

ρική *Βυζάντιος, Αλέκος Κοντόπουλος, Νίκος Νικολάου, Αντώνιος Σάχος, Α. Τάσος, Μιχάλης Τόμπρος, Γιάννης Τσαρούχης, καθώς και οι τεχνοκρίτες και ιστορικοί της τέχνης Μανόλης Ανδρόνικος, Ελένη Βακαλό, Μαρίνος Καλλιγιάς, Στέλιος Λυδάκης, Αλέξανδρος Ξύδης, Τώνης Σπητέρης, Έφη Φερεντίνου, Χρύσανθος Χρήστου.

Η ελληνική έκδοση έκλεισε για οικονομικούς λόγους. Η αγγλική έκδοση, με επιλογή κειμένων από την ελληνική, συνέχισε να θγαίνει έως το 1985, με επιμελήτη τον Ίωνα Φ. Φραντζεσκάκη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ, Γ.Β. ΕΚΠΑ, ΙΜΥΑ, Λ.Κ. κά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν. Ζίας, «Τα περιοδικά των εικαστικών τεχνών (δοκίμιο βιβλιογραφικής έρευνας)», Αθηναϊκός Τύπος 1900-1962», *Νέα Εστία*, τχ. 845 (1962), 1355-1362 (και σε ανάπτυπο) του ίδιου, «Ευρετήριο περιεχομένων του Ζυγού από τον Νοέμβριο 1955 έως τον Οκτώβριο 1962», *Ζυγός*, τχ. 87-88 (1963), I-XX· Δ. Παυλόπουλος, «Περιοδικά για τα εικαστικά. Καταγραφή και ταυτότητα περιοδικών για τις εικαστικές τέχνες από το 1901 έως το 1974», *Η Καθημερινή (Επτά Ημέρες)*, 8 Μαρτ. 1998, σ. 22, 24 [«Νεοελληνική Τέχνη, Τεχνοκρίτες και ιστορικοί», επιμ. Κωστής Λιόντης], Αναδημ.: *Η Καθημερινή (Επτά Ημέρες)*, τ. ΝΑ (Νεοελληνική Τέχνη, επιμ.: Δ. Παυλόπουλος), Αθήνα 2002, σ. 164, 167-168· *Πεντακόσια Χρόνια Έντυπης Παράδοσης του Νέου Ελληνισμού (1499-1999)*, Κατάλογος Έκθεσης, Επιμέλεια Κ. Σπ. Σταύκος - Τ. Ε. Σκλαβενίτης, Αθήνα 2000, σσ. 426-427, 440-441· *Πεντακόσια Χρόνια Έντυπης Παράδοσης του Νέου Ελληνισμού (1499-1999)*, οδηγός της έκθεσης, επιμ. Κ. Σπ. Σταύκος - Τ.Ε. Σκλαβενίτης, Αθήνα 2000, σσ. 108, 111.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ζωγραφάκης, Γιώργος

(Αθήνα, 1905 - Θεσσαλονίκη, 1991). Δημοσιογράφος, λογοτέχνης, λόγιος και συγγραφέας. Με καταγωγή από την Πάρο, γεννήθηκε στην Αθήνα και σε παιδική ηλικία εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε Ιστορία της Τέχνης και Ιστορία των Λαών της Κλασσικής Ανατολής, αμέσως δε στράφηκε στη δημοσιογραφία και εργάστηκε σε εφημερίδες της Θεσσαλονίκης, περίπου έως τον πόλεμο, όταν προσανατολίστηκε σε συγγραφικές εργασίες, στην ποίηση και σε μεταφράσεις.

Στις εφημερίδες που εργάστηκε (**Νέα Αθήναια*, **Μακεδονία*, **Ταχυδρόμος Β. Ελλάδος*, **Νεολόγος της Κωνσταντινουπόλεως, Καιροί*, **Ελληνικός Βορράς* κ.ά.) ασχολήθηκε με φιλολογικά, καλλιτεχνικά και πνευματικά ζητήματα. Στην περίοδο αυτή εξέδωσε παραλόγια με τη δημοσιογραφική του απασχόληση, συλλογές ποιημάτων (*Παλμοί*, 1929· *Οι*

τρεις λόγοι της αγάπης, 1935 και *Ποιήματα Γιωσήφ Ελιγιά*, 1938) και δοκίμια [*Σκέψεις-Διάλογοι-Λυρισμοί*, 1926· *Αφορισμοί*, 1930· *Πρόξα και στόχοι*, 1933· *Labrys et Labyrinthe*, 1933· *In memoriam, Γιωσήφ Ελιγιά (1892-1931), ο πρώτος ελληνοεθραϊός*, 1934· *Οι νεοί*, 1935, και *Καινούργια νειάτα*, 1940].

Μετά τον πόλεμο εργάστηκε ως συνεργάτης πλέον με εφημερίδες και με περιοδικά, ενώ ασχολήθηκε συστηματικά με τη συγγραφή βιβλίων και με μεταφράσεις ιστορικών, αρχαιολογικών, λογοτεχνικών και δρασκευολογικών έργων. Για το έργο του τιμήθηκε με γαλλικά και με βελγικά παράσημα, ενώ του δόθηκε τιμητική σύνταξη από το ελληνικό κράτος. Πέθανε στις 5 Αυγούστου 1991.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Κ. Ζωγραφάκης, *Θεσσαλονίκη, 100 χρόνια Λογοτεχνικού βιβλίου, 1878-1978*, Θεσσαλονίκη 1980· Φ. Τριάρχης, «Ο Πνευματικός άνθρωπος από την Πάρο που αγάπησε με πάθος τη Θεσσαλονίκη», εφ. *Μακεδονία*, 28 Αυγ. 1991.

ΜΑΝΔΑΦΕ ΚΑΝΑΥΛΑΚΗΣ

Ζωγράφου, Ευγενία

(Ναύπλιο, 1878 - Αθήνα, 1963). Συγγραφέας, δημοσιογράφος, εκδότρια. Εμφανίζεται στο θέατρο και τα γράμματα σε πολύ νεαρή ηλικία. Είναι μία μεταξύ των «Ελληνίδων γραφουσών» και το 1896 φιλοξενείται στη σειρά συνε-

ντεύξεων της εφ. **Σκριπ*, με αφορμή την ευρύτατη τότε συζήτηση που είχε κινήσει ένα άρθρο του Εμμανουήλ *Ροΐδη αναφορικά με τη γυναικεία λογοσύνη. Όπως μαρτυρεί ο τόμος με δημοσιευμένες κρίσεις για το έργο της που εκδίδεται το 1907, η Ζωγράφου έχει ήδη διανύσει μέχρι τότε αξιόλογη φιλολογική πορεία, όταν αποτολμά την έκδοση του μυηϊαίου π. **Ελληνική Επιθεώρησης*.

Γα ίχνη της χάνονται, σύμφωνα με τις λιγοστές πληροφορίες που προσώρας υπάρχουν, το 1946, οπότε και, όπως φαίνεται, διακόπτεται οριστικά η έκδοση της *Ελληνικής Επιθεωρήσεως*. Της αποδίδεται ακόμη η διεύθυνση του στρατιωτικού π. *Η Νίκη*. *Εβδομαδιαία Εικονογραφημένη Επιθεώρησης* (Αθήνα 1921-1922) με ειδήσεις, σχόλια και φωτογραφίες από το πολεμικό μέτωπο της εποχής.

Το 1894, καθώς και τον επόμενο χρόνο, παρουσιάζει σε αθηναϊκή σκηνή το δράμα *Η Μοναχή*.

Άλλα θεατρικά της έργα: *Ο Εξιλασμός* (1895), *Η Κλεφτοπούλα* (1899), *Όταν λείπει το χρώμα* (1908/1912), *Η Τζένη με το γέλο της* (χ.χ.), καθώς και τα μονόπρακτα *Η Άνοιξη* (χ.χ.) και *Το στοίχημα* (χ.χ.). Στα 1896, 1898 και 1900 εκδίδει με γενικό τίτλο *Δηγήματα* τρεις αντίστοιχοι συλλογές διηγημάτων, ορισμένα από τα οποία είχαν ήδη δημοσιευθεί στον περιοδικό και ημερήσιο Τύπο. Το πολυσέλιδο ιστορικό μυθιστόρημά της *Η Γκούρα* τυπώνεται αρχικά σε φυλλάδια –από τον Οκτώβριο 1903– και το 1904 δημοσιεύεται σε αυτοτελή τόμο.

Στο βιβλίο της *Δημοσιεύματα* που εκδίδεται το 1903, συγκεντρώνει άρθρα της εκπομπασπαρμένα στον Τύπο. Εκεί, ανάμεσα στα άλλα περιλαμβάνει και μία ενδιαφέρουσα σειρά άρθρων, πρωτοδημοσιευμένων το 1898 στην εφ. **Ακρόπολις* με τίτλο *Πως εργάζονται οι γυναίκες μας* και θέμα της επιτόπιας έρευνας: οι συνθήκες ζωής και εργασίας των εργατριών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Κρίσεις επί των φιλολογικών έργων της Ευγενίας Ζωγράφου*, Αθήνα, «Εκ του Τυπογραφείου Σπ. Κουσουλίνου», 1907· Καρασόγλου (εποπτεία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης*, τ. Α', σ. 155-166· Irini Rizaki, «Euvres de genre et récit national dans un roman historique grec du début du siècle», στο *Nouvelles tendances en littérature comparée III*, Πρακτικά Συνεδρίου, Szeged/Amiens 1999, σ. 53-62· Μαριέττα Ιωαννίδου, «Γράφουσες» *Ελληνίδες τον 19ο – αρχές του 20ού αιώνα. Η περίπτωση της Ευγενίας Ζωγράφου (1878-1963)*, Μια συμβολή στην Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Groningen 2001· της ίδιας, «Μια λησμονημένη μορφή των γραμμάτων μας: Ευγενία Ζωγράφου (1878-1963)», στον τόμο *Μνήμη Γ.Π. Σαββίδη, Θέματα Νεοελληνικής Φιλολογίας γραμματολογικά, εκδοτικά, κριτικά*, Πρακτικά Η Επιστημονικής Συνάντησης, Αθήνα, Ερμής, 2001, σ. 216-223.

ΕΙΡΗΝΗ ΡΙΖΑΚΗ

Ζωή

Μηνιαία φιλολογικών εικονογραφημένων περιοδικών, Αθήνα, 30 Νοε. 1902 - Ιουν. 1903, αρ. τχ. 1-2 / *Κωνσταντινούπολη*, Φεβρ. 1909 - Ιουλ. 1909, αρ. τχ. 1-4, Μάρτ. 1911, αρ. τχ. 1 και Αύγ. 1920 - Μάρτ. 1922, αρ. τχ. 1-18. [Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Απ. Μελαχρινός. Άλλοι υπότιτλοι: *Μηνιαία φιλολογική επιθεώρησης* (αρ. τχ. 1, 1909)· *Φιλολογική επιθεώρηση* (αρ. τχ. 1-3, 1909)· *Τετράδια φιλολογικά* (αρ. τχ. 4, 1909)· *Λογοτεχνικό περιοδικό* (αρ. τχ. 1, 1920), *Μηνιαίο* (1902-1903) / *τριμηνιαίο* (1909) / *δημηνιαίο* (αρ. τχ. 9-12, 1921), με συνεχή σελιδαριθμηση ανά περίοδο [σ. 1-40 (1902-1903), σ. 1-128 (1909), σ. 1-588 (1920-1922)], μονόστηλο, διαστάσεων 23,5x16 εκ. (αρχικά). Τιμή τεύχους: 1,2 δρχ. (αρχικά). Τυπογραφείο: «Η Ανατολή» (αρχικά)

«Φιλολογικόν και καλλιτεχνικόν περιοδικόν» που αποδίδει στην «εμμύχυσιν της απονευακωμένης Ελληνικής Τέχνης», με βασικές αρχές την «ελευθερίαν περί την γλώσσαν και [...] περί την τέχνην», και που υπόσχεται «μοναδικάς μεταφράσεις, αγνώστους εις το κοινόν». Η έκδοσή ανταποκρίνεται στις ανανεωτικές τάσεις του αιώνα, οι οποίες προβάλλουν την ανάγκη δημιουργίας μιας λογοτεχνίας που θα καταξιώνει τους Έλληνες ως έθνος, δίχως ωστόσο να παραβλέπεται η σημασία της επαφής με την ξένη λογοτεχνία. Από αυτή την άποψη συνεχίζει την παράδοση που είχε ήδη αρχίσει να διαμορφώνεται με τα π. Η *Τέχνη και Ο *Διόνυσος. Ενδεικτική για τους στόχους και τις βασικές αρχές του είναι η έντονη παρουσία του Διονυσίου Σολωμού, με την εκτενή κριτική μελέτη του Νότη Ροντάκη με τίτλο «Σολωμός» και το ποίημα του Στέφανου Μαρτζώκη, «Στο Σολωμό» (αρ. τχ. 1). Με το τχ. 2, στο οποίο διαγράφονται καθαρότερα τα χαρακτηριστικά του, εμφανίζεται ως λογοτεχνικό που προβάλλει κυρίως τους νέους, δίνει ιδιαίτερη σημασία στη μετάφραση κειμένων από την παγκόσμια και την αρχαία ελληνική λογοτεχνία και να παρακολουθεί και κρίνει τη γενικότερη πνευματική, θεατρική και καλλιτεχνική κίνηση της εποχής. Ωστόσο, ο Μελαχρινός δεν κατάφερε να συγκεντρώσει και, κυρίως, να συγκρατήσει γύρω του έναν δυναμικό πυρήνα συνεργατών, ώστε η εκδοτική του προσπάθεια να έχει απήχηση και διάρκεια.

Κατά την περίοδο 1909-1911 εμφανίζεται ως αμιγώς λογοτεχνικό, που αποδίδει στην προώθηση της «υψηλής και αγνής φιλολογικής παραγωγής» και δείχνει, εξ αρχής, ξεχωριστό ενδιαφέρον για τον αγνό λυρισμό, το είδος δηλαδή της ποιητικής έκφρασης που δεν περιέχει άμετρο συναισθηματισμό και στοιχεία ρητορικά. Τα ονόματα των Mallarmé, Claudel, Baudelaire, Poe κ.ά. απαντούν τόσο σε μεταφράσεις όσο και σε κριτικά άρθρα, τα οποία υπογράφονται, τα περισσότερα, από τον διευθυντή της, Ο Μελαχρινός παρουσιάζει τον γαλλικό συμβολισμό ως ανανεωτικό κίνημα και εξετάζει παράλληλα τις σχέσεις του με τον ρομαντισμό και τον παρανοσιασμό. Με αφετηρία τον Baudelaire οδηγείται στα ίχνη της «κρυστάλλινης» ποίησης, εντοπίζει στο έργο του Poe ορισμένες αρχές της και κάνει μια πρώτη απόπειρα κωδικοποίησης των στοιχείων που συνθέτουν τη λυρικά «αγνότερη» πτυχή της ποιητικής παραγωγής του 19^{ου} αιώνα. Περιγράφει λοιπόν αποσπασματικά, αλλά προδρομικά, για τα ελληνικά τουλάχιστον δεδομένα, την ιστορία του αιτήματος της ποι-

ητικής καθαρότητας, ανατρέχοντας μάλιστα και στον χώρο της προϊστορίας του, δηλαδή στους γερμανούς ρομαντικούς και τον Coleridge.

Κατά την τελευταία περίοδο (1920-1922), η παρουσία του Μελαχρινού είναι εντονότερη στον τομέα της λογοτεχνικής κριτικής. Στις βιβλιοκρισίες και τα κριτικά του σημειώματα, τα επιχειρήματα του αναπτύσσονται πάντα με άξονα τον αγνό λυρισμό, που, την εποχή εκείνη, παίρνει την ονομασία «άδολος λυρισμός» και «αγνή ποίηση». Η «λαγαρότητα της διατύπωσης», η μουσικότητα του στίχου, η «άσπογη φόρμα» και η «μεγάλη ποιητική πνοή» είναι τα ζητούμενα της κριτικής του. Εντοπίζει τα στοιχεία αυτά στους ξένους «καθαρούς» ποιητές, τον Poe, τον Baudelaire και τον Mallarmé, αλλά και στον Σολωμό, τον οποίο θεωρεί «αγνότερο» από τους δύο πρώτους. Αντιθέτως είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός—ή αρνητικός—έναντι του *Παλαμά (τον θεωρεί αντιποιητικό), του Γρυπάρη, του Χατζόπουλο κ.ά., δηλαδή έναντι ποιητών που συνέβαλαν στη μεταφύτευση του συμβολισμού.

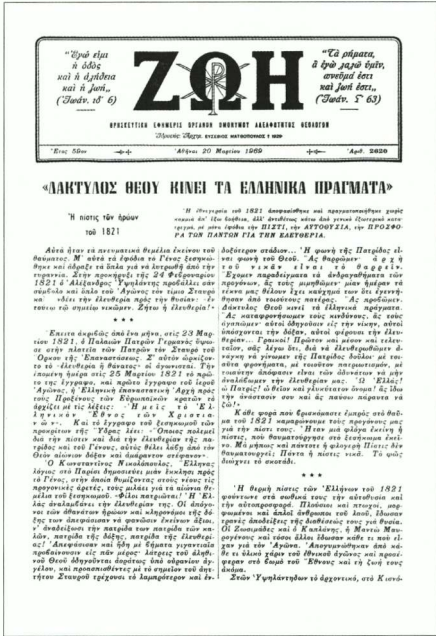
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελλ. σ.), ΕΒΕ (ελλ. σ.), ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αγορή Γκρέκου, *Ζωή (1902-1922)*, Αθήνα 1993 (όπου βιβλιογραφία και ευρετήρια)· Καρασώλου (εποπτεία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, τ. Α', σ. 108-111· Αγορή Γκρέκου, «Ο συμβολισμός στα φιλολογικά περιοδικά της Κωνσταντινούπολης (1893-1922), στον τόμο *Ο Έξω-Ελληνισμός. Κωνσταντινούπολη και Σμύρνη (1800-1922)*, Αθήνα 2000, σ. 123-126.

ΑΓΟΡΗ ΓΚΡΕΚΟΥ

Ζωή

Θρησκευτικόν εβδομαδιαίον φύλλον, Αθήνα 7 Ιουλ. 1911 έως σήμερα [2005], αρ. τ. 1-95. «Τακτικό Συντάκται» το 1911 οι Διον. Φαραζούλης, Ιγνάτιος Κολοπόπουλος, Δ.Γ. Παναγιωτόπουλος, Π.Ν. Τρεμπέλας. Από το φ. 9 δεν αναφέρεται το όνομα του Τρεμπέλα. Το 1920 αποδίδεται ο Δ. Φαραζούλης και το όνομα του διατηρείται ως «τακτικού συντάκτη» στα φ. 439-449. Από το φ. 450 επανέρχεται ο Π. Τρεμπέλας και πλέον αναγράφεται το «τακτικός συντάκτης (1911-1920) † Διονύσιος Φαραζούλης». Στο φ. 581 (1923) προστίθεται το όνομα του Σερραφίμ Παπακώστα. Το 1929 (αρ. φ. 903 κ.ε.), το έτος θανάτου του π. Ευσεβίου, προστίθεται για πρώτη φορά το «ιδρυτής: Αρχιμ. Ευσεβίος Ματθόπουλος († 1929)» και από κάτω το «τακτικός συντάκτης: Αρχιμ. Διον. Φαραζούλης († 1920)», αλλά από το 1933 (αρ. φ. 1111) φεύγει το «τακτικός». Από το φ. 1349 (1938) παραμένει στην προμετωπίδα μόνο το όνομα του ιδρυτή, ενώ σταματά η αναγραφή των υπολοίπων ονομάτων. Στην αρχή, ως προμετωπίδα,

οκτασέλιδο, πλην της περιόδου του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου [από τον τ. 6 (σ. 337 κ.ε.) έως τον τ. 9 (1916-1919)], όπου οι σελίδες του τεύχους είναι τέσσερις λόγω οικονομικών δυσχερειών. Εξεδόθησαν τρία ευρετήρια: 1) Ευρετήριον θεμάτων του Περιοδικού «Ζωή» των ετών 1911-1930, Αθήνα 1931. 2) Ευρετήριον θεμάτων καὶ ονομάτων τόμων «Ζωής» 1911-1956. 3) Ευρετήριον θεμάτων καὶ ονομάτων τόμων «Ζωής» 1957-1958. Παράρτημα, Αθήνα 1959. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά (αρχικά). Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 5 δραχ. καὶ εξαμηνιαία 3 δραχ. Συνδρομές εξωτερικού: ετήσια 7 χρ. φρ. καὶ εξαμηνιαία 5 χρ. φρ. Τυπογραφείο: Δ.Χ. Τερζοπούλου.

Το 1907, μία ομάδα κληρικών της οποίας πρόιστατο ένας ζηλωτής καὶ δυναμικός αρχιμανδρίτης, ο οποίος αναζητούσε τρόπους αρωπίνσεως των πιστών σε εποχές πνευματικής ανυδρίας, ο π. Ευσεβίος Ματθόπουλος, ιδρύει την ορθόδοξη χριστιανική αδελφότητα «Ζωή». Πρόκειται για την αδελφότητα εκείνη, η παρουσία της οποίας σφραγίστηκε τα εκκλησιαστικά καὶ εκκλησιολογικά δεδομένα του ελληνικού (καὶ όχι μόνον) χώρου κατὰ τον εικοστό αιώνα. Το 1911, τέσσερα χρόνια αργότερα, η αδελφότητα εκδίδει το ομώνυμο περιοδικό, ως ὄργανο εκφράσεως των θέσεων της, ἀλλὰ καὶ επιτελέσεως ποιμαντικού ἔργου, ἐφόσον θα απευθύνετο «εις ὅσον το δυνατόν περισσότερας ψυχάς, ἃς οἱ ποιοὶ εὐρίσκοντο εἰς μεμακρυσμένας ἀποστάσεις καὶ δεν ἦδύναντο να τρέφονται δια το προφορικοῦ κηρύγματος».

Το περιοδικό ἔτυχε θεματῶν της υποδοχής. Μάλιστα, η Ιερά Σύνοδος ἀποκατάθηκε «παμψηφεί [...] ὅτι οἱ [...] κληρικοί καὶ λαϊκοὶ θεολογοὶ καὶ συνεργάται του δημοσκευτικοῦ περιοδικού «Ζωή» [...] υγιῶς περὶ τὴν πίστην ἔχοντες, ορθοδόξως διδάσκουσιν. Θεωρεῖ δε αὐτοὺς ἀξιῶς ἐπαίνοιου καὶ ἐνισχύσεως ἐν τῷ ἔργῳ, οὐ πέρα τῆς Εκκλησίας επιτελοῦσιν ὡς τίμοι του ἀμπελώνος του Κυρίου ἐργάται» (αρ. πρωτ. 74/ 3-1-1924).

Στο πρώτο φύλλο περιγράφεται με σαφήνεια ο σκοπὸς τῆς ἐκδόσεως, ο οποίος, «με τὴν βοήθειαν τῆς θείας χάριτος», ἀφορᾷ «εις τὴν ἀναζωπύρῃσιν του δημοσκευτικοῦ αἰσθήματος καὶ εἰς τὴν ἐπάνοδον του ἀρχαίου χριστιανικοῦ βίου». Οἱ ἐκδότες εἶναι «πεισιμαῖοι ἀκραδάντως περὶ τῆς δυνάμεως του Χριστιανισμοῦ» καὶ γι' αὐτὸ ἐπιθυμοῦν να ἐργασθῶν, «ὥστε ο χριστιανισμὸς, ἡ δημοκεία του Εστασρωμένου Κυρίου ἡμῶν, να θερμάνη τας ψυχὰς των ἀδελφῶν ἡμῶν χριστιανῶν».

Ἡ ὕλη περιλάμβανε το ἀρθρο τῆς συντάξεως, ἐρμηγεία ἀποστολικῶν καὶ ευαγγελικῶν περικοπῶν, ἀπολογητικά καὶ αγιολογικά κείμενα, στιγμιότυπα

τοποθετεῖται εἰκόνα του Χριστοῦ δίπλα στον λογότυπο, ὅπου υπάρχει μόνον. Το 1912 αρωματίζεται ἡ εἰκόνα. Το 1929 (αρ. φ. 875) προστίθεται το μονόγραμμα Χ καὶ Ρ, ὡς εἶναι να εξερχέται ἐκ του Ω. Το ευαγγελικό μόνον μετατοπίζεται ἀπὸ τὴν θέση του, δηλαδή κάτω ἀπὸ τον λογότυπο, στα πλάγια αὐτοῦ (δεξιά), ἐνὸ ἀριστερὰ προστίθεται: «Ἐγὼ ἐμὶ ἡ οδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή» (Ἰω. 14, 6). Ἄλλοι ὑπότιτλοι: Ὅργανον ὁμωνύμου ἀδελφότητος θεολόγων [1933-1935, 1942-1943, 1946-1947 (αρ. φ. 1542-1568), 1970-1986 (αρ. φ. 2655-3418)]· Ἐφημερίδα εφημερίδα, ὄργανον ὁμωνύμου ἀδελφότητος θεολόγων [1935 (αρ. φ. 1186/1187) - 1938, 1948 (αρ. φ. 1599 κ.ε.), 1986-1989 (αρ. φ. 3419-3556)]· Ἐβδομαδιαῖον ὄργανον ὁμωνύμου ἀδελφότητος θεολόγων [1938 (αρ. φ. 1349) - 1941, 1945-1946 (αρ. φ. 1520-1548), 1947]· Ὁρθόδοξον περιοδικὸν ὄργανον ὁμωνύμου ἀδελφότητος θεολόγων [1989 (αρ. φ. 3557) ἕως ἄσημερα]. Ἐβδομαδιαῖο, τῆς δεκαετίας 1940 ἡ κυκλοφορία του εἶναι ἀκανόνιστη: το 1941 ἀνὰ δέκα / εἰκοσὶ ἡμέρες, ἐνὸ τῶν τρεῖς τελευταίους μῆνες του ἰδίου ἔτους εἶναι μηνιαῖο· ἐξακολουθεῖ μηνιαῖο το 1942-1943 ἕως καὶ το φ. 1513 του 1945· ἀπὸ το φ. 1514 γίνετα δεκαπενθήμερο, ἐνὸ το 1946 ἐκδίδεται ἀνὰ δέκα / δώδεκα ἡμέρες· το 1947 ἀνὰ οκτὼ / δέκα / δεκαπέντε ἡμέρες· ἡ κατάσταση ομαλοποιεῖται σε ἐβδομαδιαία βάση ἀπὸ το 1950 καὶ ἀπὸ το φ. 3934 (1998) γίνετα δεκαπενθήμερο, Σχηματος 4^{ου}.

εκκλησιαστικής ιστορίας, πατερικές διδαχές, σχόλια σε γεγονότα εθνικής ή παγκόσμιας σημασίας, εποικοδομητικές, ενίοτε δε και θεολογικές μελέτες. Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και κυρίως από το 1949-1950 παρατηρείται μονιμότητα στις στήλες και έμφαση σε ζητήματα θρησκευτικής αγωγής, ενώ είναι σαφής η προβολή της ανάγκης «εξωτερικής» και «εσωτερικής» ιεραποστολής.

Πάντως, σε ό,τι αφορά τουλάχιστον στην πρώτη πεντηκονταετία κυκλοφορίας, ο ερευνητής μπορεί να καταγράψει έναν πρωτόγονο για την εποχή δυναμισμό. Μάλιστα, τον δεύτερο χρόνο κυκλοφορίας, οι εκδότες δεν δίστασαν να αφαιρέσουν την εικόνα του Χριστού από την προμετωπίδα, διότι παρατήρησαν ότι, «πολλοί των Χριστιανών, είτε εξ αγνοίας, είτε εξ αδιαφορίας, μη δίδοντες προσοχήν εις την επί του φύλλου υπάρχουσαν εικόνα του Σωτήρος, ρίπτουν το φύλλον της "Ζωής" εδώ και εκεί». Ο αναγνώστης συναντούσε δυναμικές προτάσεις αλλά και μετείχε του οράματος της θεραπείας των δεινών που ταλαιπωρούσαν την Εκκλησία και την κοινωνία. Χαρακτηριστικό εν προκειμένω είναι το *Παράρτημα* που κυκλοφόρησε στις 29 Νοεμβρίου 1932, *Δια την ειρήνην του κόσμου*, όπου προβάλλεται η θεολογική παρέμβαση της αδελφότητας στα κοινωνικά, πολιτικά και εθνικά δρώμενα.

Η προσφορά του περιοδικού εξακολουθεί και σήμερα να έχει τη σημασία της. Ωστόσο, η ανάπτυξη των πατερικών σπουδών και η ανακάλυψη εκ νέου του ησυχαστικού προσανατολισμού της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας, καθώς και το γεγονός ότι υπό το πρίσμα αυτό προέκυψαν νέα δεδομένα ποιμαντικής αγωγής, καθιστούν ως επιτακτική ανάγκη την επιστροφή στον «πατερικό τύπο» πνευματικό ενθουσιασμό των πρωτεργατών της προσπάθειας αυτής. Ενθουσιασμό, τον οποίο εξέφρασε με τον καλύτερο τρόπο ο αρχιμ. Διονύσιος Φαραζουλής, πρότυπο αυταπαρνήσεως και αγιότητας, θεωρούμενος δικαίως, ως ο «νέος Χρυσόστομος» της εποχής του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ, ΒΑΘΖ, ΘΣΠΑ.

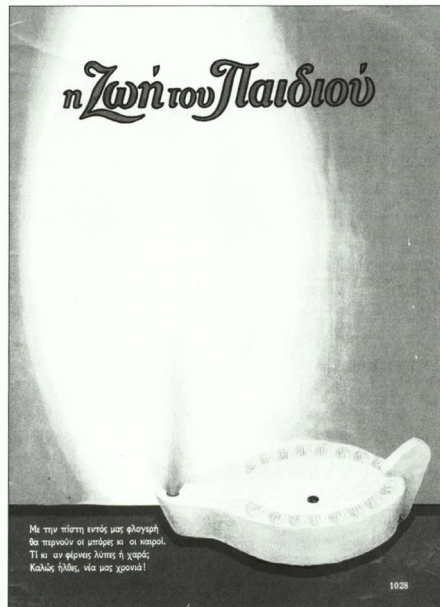
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΘΗΕ, 5 (1967), 1237-1241 (Β. Μουστάκης): Ν.Θ. Μπουγάτος, *Στοιχεία Εσωτερικής Ιεραποστολής*, Αθήνα 1953, σσ. 21, 23-24' του ιδίου, «Βιβλιογραφία Ελληνικού Θρησκευτικού Τύπου (1826-1966)», *Θεολογία*, 39 (1968), 678-679 (ανάτυπο: Αθήνα 1974): Διονύσιος Φαραζουλής *1882-1920*, Αθήνα, εκδ. Αδελφότητος Θεολόγων η «Ζωή», 1980, σ. 52 κ.ε.: Σ. Παπακώστας, *Ευσεβίος Μπαθόπουλος*, Αθήνα, εκδ. Αδελφότητος Θεολόγων η «Ζωή», 3^η 1980, σ. 70 κ.ε.: Chr. Maczewski, *Η κίνηση της «Ζωής» στην Ελλάδα. Συμβολή στο πρόβλημα της παραδόσεως της*

Ανατολικής Εκκλησίας, μτφρ. π. Γ. Μεταλλήνος, Αθήνα, εκδ. Αρμός, 2002 (ιδιαιτέρως, σ. 158 κ.ε.).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗΣ

Η Ζωή του Παιδιού

Δεκαπενθήμερο Χριστιανικό περιοδικό, Αθήνα, 15 Οκτ. 1946 έως σήμερα [2005]. Εκδότης: Αδελφότης «Ευσεβεία». Υπεύθυνος: Δ. Παπακωνσταντίνου και αργότερα Μαργαρίτα Πανατζοπούλου (εκδότρια και διευθύντρια συντάξεως από το φ. 548, το 1971). Δίσηλο, δεκαέξι σελίδων, σχήματος 8^{ου}, με γλώσσα τη δημοτική της εποχής' δεκαπενθήμερο από το φ. 2, ενώ από το 1998 (αρ. φ. 1087) κυκλοφορεί κάθε είκοσι μέρες' από το φ. 103 (1951) γίνεται σχήματος 4^{ου}, τρίσηλο, οκτασέλιδο' από το φ. III επανέρχεται στις δεκαέξι σελίδες. Στον λογότυπο, από το φ. 168 (1953) προστίθεται η διάδα που ακτινοβολεί, η οποία αφαιρείται από το φ. 358 (1962). Το 1949 εμφανίζονται περιεχόμενα στο τέλος του τόμου του έτους. Από το φ. 439 (1965) εμφανίζονται περιεχόμενα τεύχους, ανακαινίζεται και παίρνει σχεδόν την οριστική του μορφή, ενώ γίνεται κυρίως δίσηλο. Από το φ. 155 (1953) στον κολοφώνα προστίθεται: «εγκεκρέμενον παρά του Υπουργείου Παιδείας, αριθμ. εγκρίσεως 73205/7-9-1949». Έκτοτε αναφέρονται τακτικώς οι εγκρίσεις (πρόσφατη εγκριση: αρ. 97553/Γ7/23-09-2005). Τιμή φύλλου: 2000 δρχ. Τυπογραφείο: ιδιόκτητο.

Το έντυπο εκείνο, το οποίο περισσότερο από κάθε άλλο ταυτίστηκε με την παιδική ηλικία, είναι αναμφιβόλως «Η Ζωή του Παιδιού». Πρόκειται για το μακροβιότερο παιδικό έντυπο, το οποίο εκδίδεται ανελλιπώς επί έξι δεκαετίες με πανελλήνια κυκλοφορία. Ο πνευματικός χώρος από τον οποίο προήλθε είναι η αδελφότητα «Ζωή» (1907), ειδικότερα όμως οφείλει την έκδοσή του στη γυναικεία αδελφότητα «Ευσέβεια», η οποία ιδρύθηκε το 1938. Ανάμεσα στις δικές της μέριμνες ανήκε η κατήχηση της παιδικής ηλικίας και γι' αυτό το 1946 προχώρησε στην έκδοση του περιοδικού, το οποίο μάλιστα θεωρήθηκε ως «πρόϊόν του χριστιανικού μας φεμινισμού» [Π. Δαλμ., «Απόψεις», Ακτίες, 9 (1946), 409-410].

Η έκδοσή του στηρίχθηκε στο αντικειμενικό πρόβλημα των ελλείψεων του κατηχητικού έργου, ενώ παράλληλως η μεταπολεμική Ελλάδα προσπαδούσε να ανασυνταχθεί μέσα από τα δεινά του Εμφυλίου και τα απορρέοντα νέα κοινωνικά δεδομένα. Χαρακτηριστικό εν προκειμένω το editorial στο πρώτο φύλλο: «Βιάστηκαν μερικά παιδιά να μεγαλώσουν, δηλαδή να παραστήσουν και να μιμηθούν παράκαυρα τους μεγάλους. Και το αποτέλεσμά; Γέρας προτού να αναπτυχθούν [...]. Μείνετε παιδιά μ' όλη την απλότητά σας, μ' όλη την αφέλεια της παιδικής σας ζωής».

Παρατηρώντας, λοιπόν, ότι το κατηχητικό έργο των ετών 1925-1945 είχε αποδείξει ότι ήταν έντονη η έλλειψη ενός εντύπου, ειδικώς για την παιδική ηλικία, ο τότε προϊστάμενος της «Ζωής» π. Σεραφείμ Παπακώστας εισηγήθηκε την ιδέα και εμπνεύστηκε τον τίτλο ενός νέου περιοδικού, το οποίο θα λειτουργούσε ως «εφημερίδα του παιδιού». Αποφασίσθηκε να κυκλοφορήσει στην αρχή του νέου σχολικού έτους 1946-1947. Σκοπός των ιδρυτών του ήταν η διαπαιδαγώγηση των παιδιών στη χριστιανική πίστη δια μέσου της καθημερινής ηθικής πράξεως, όχι όμως υπό τον τύπο των κατηχητικών μαθημάτων, αλλά με την προσδιάζουσα στη διδασκαλία των παιδιών επαγωγική μέθοδο. Όπως επισημαίνεται, «είναι ανάγκη, από τας επιτακτικώτερας των καιρών μας, αυτή προπαντός η ηλικία, η παιδική, η νεανική, που ευρίσκεται εις την αρχήν της ζωής και ποθεί την αλήθειαν όσον και την φυσικήν τροφήν, να εύρη τον δείκτην προς την οδόν της αληθείας και την επιτυχίαν της ζωής. Ένας τέτοιος δείκτης δέλει να γίνη το περιοδικόν τούτο» (αρ. τχ. 36).

Η ύλη καθορίσθηκε, σύμφωνα με τα δεδομένα

της εποχής, για τις ηλικίες 10-16 ετών. Ωστόσο, είχε προβλεφθεί η δυνατότητα αναγνώσεως και από παιδιά μικρότερης ηλικίας (10 ετών) αλλά και νέων μεγαλύτερων των 16 ετών. Αποφασίσθηκε να έχει χυμυγή τιμή, να πωλείται στα περίπτερα και να διαδοθεί, εκτός των Κατηχητικών Σχολείων, σε όλα τα δημόσια σχολεία, νυχτερινές και επαγγελματικές σχολές, παιδικές κατασκηνώσεις, παιδικά άσυλα (ορφανοτροφεία, νοσοκομεία παιδιών, παιδικά συστήματα της εποχής), καθώς και στα εργαζόμενα παιδιά των πόλεων και των αγροτικών περιφερειών. Η κυκλοφορία έφθασε τα 150000 αντίτυπα (1965: 130000), εξασφαλίζοντας, μακράν, την πρώτη θέση ανάμεσα στα σύγχρονα του περιοδικά.

Ως προς την ύλη, καθιερώθηκε η προβολή προτύπων χριστιανικής αρετής (π.χ. «Βιβλικές μορφές», «Ο Άγιος του μήνα», «Μορφές του αιώνα μας»), η οποία προβαλλόταν και στην πράξη. Χαρακτηριστική περίπτωση το αφιέρωμα του 1954 σε «Παιδικά ιδρύματα Αγάπης», όπου για πρώτη φορά σε παιδικό έντυπο παρουσιάζονταν 15 ορφανοτροφεία και άσυλα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης και του έργου που επιτελείτο σ' αυτά.

Σε κοινωνικό επίπεδο τα παιδιά ενυποχιστούντο σε προβλήματα καθημερινής διασφάλισης, όπως η θεματική ενότητα «εργαζόμενα νιάτα» του 1951. Παράλληλως, προβάλλονταν τα εθνικά ιδεώδη, όπως ο αγώνας για την ελευθερία και η αγάπη στην πατρίδα. Σε ότι αφορά στην καλλιέργεια και ανάπτυξη των γνωστικών δυνατοτήτων του παιδιού παρέχονταν πλούσιες επιστημονικές πληροφορίες και εγκυκλοπαιδικές γνώσεις (π.χ. «Από το Βασίλειο της φύσεως (Γεωπόνος)», ζωολογία, «ο κόσμος της θάλασσας», ταξιδιωτικά), ενώ το παιδί ενθαρρυνόταν στην αυτενέργεια (χειροτεχνίες και κατασκευές). Οπωσδήποτε δεν έλειπαν οι εποικοδομητικές και διδακτικές ιστορίες (εικονογραφημένες) ή διηγήματα, παροιμίες και θεβαίως ποιήματα. Μία από τις πρώτες στήλες ήταν τα «Λόγια του διαλειμματος» (στιγμιότυπα από παιδικές εκδρομές, ιστορίες του σχολείου). Μέριμνα υπήρχε (και εξακολουθεί να υπάρχει) για τη «σελίδα του κοριτσιού», αλλά και «για τα μικρά μας αδελφία».

Για τη διασκόπηση του παιδιού-εφήβου δημοσιευόταν υλικό για σύντομες θεατρικές παραστάσεις (sketch), υπήρχαν σταυρόλεξα, δοκιμασίες (test), πειράματα αλλά και «Νέα και περίεργα», ιστορίες με χιούμορ, ανέκδοτα. Υπήρχε «Στήλη αλληλογραφίας», ενώ από το πρώτο τεύχος (και για πολλά χρό-

Έντυπα της ΕΠΟΝ κυκλοφόρησαν και στη Λακωνία (*Η Φωνή της ΕΠΟΝ*), στη Μεσσηνία (*Νεανική Φλόγα, Νέος Αγωνιστής*), στην Ηλεία (*Φλόγα*) και σε άλλα μέρη της Πελοποννήσου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΣΚΙ (Αρχείο του ΚΣ της ΕΠΟΝ, μερικά φ.). ΠΕΑΕΑ (αρ. τχ. 3, 1944).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ηλ. Παπαστεριόπουλος, *Ο παράνομος τύπος στο Μωριά στα χρόνια της Κατοχής*, Αθήνα 1976· Π. Ανταίος, *Συμβολή στην Ιστορία της ΕΠΟΝ*, τ. Α', Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη, 1977-1979· Οντέτ Βαράν, *Ελληνικός Νεανικός Τύπος (1941-1945)*, τ. Α', Αθήνα, εκδ. ΙΑΕΝ/ΓΓΝΓ, 1987.

ΟΝΕΤ ΒΑΡΟΝ-ΒΑΣΑΡ

Ζώντος, Ανδρέας Ιω.

(Ζάκυνθος, 1897 - Νέο Ηράκλειο Αττικής, 1955). Δημοσιογράφος και λογοτέχνης. Ήταν σχεδόν αυτοδίδακτος. Κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο πολέμησε στη Σερβία (1917-1918) και έλαβε μέρος στη μικρασιατική εκστρατεία. Τελεί-

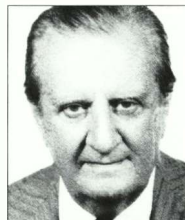
ωσε το γυμνάσιο Ζακύνθου σε μεγάλη ηλικία με το ευεργετικό για τους πολεμιστές διάταγμα. Στα γράμματα εμφανίστηκε το 1923, με δημοσιεύσεις πολιτικών άρθρων και ποιημάτων. Ανέλαβε τη διεύθυνση της εφ. *Αναγέννησις* (1924-1951) του Πολιτικού Συλλόγου «Λομβάρδος» για δύο χρόνια (1925-1927) και συγχρόνως εξέδιδε το π. *Ηώς* (1925-1927). Ήταν εκδότης και διευθυντής της εφ. **Οσις* (1927-1928). Το 1928 ανέλαβε το ιδιαίτερο πολιτικό γραφείο του Ιωάννη Μεταξά και μετέφερε την εφημερίδα στην Αθήνα με τίτλο *Επτανησιακή Ηχώ* (1928-1933). Το 1932 εξέδιδε στην Αθήνα την εφ. *Εφημερίς των Ενοικιστριών*. Το 1930 επανέφερε την *Επτανησιακή Ηχώ* στη Ζάκυνθο. Μετά την 1^η Φεβρουαρίου 1933 τη συγχώνευσε με την εφ. *Ανατολή* του Δ. Γούναρη. Της καθημερινής εφ. *Πρόοδος* (12 Φεβρ. 1933 - 1 Ιαν. 1941) που προήλθε από τη συγχώνευση, υπήρξε μόνος ιδιοκτήτης και διευθυντής από τις 21 Μαΐου 1933. Το 1942, εγκατεστημένος στη Χαλκίδα, εξέδωσε το π. **Ευβοϊκά Γράμματα* (Απρ. 1942 - Δεκ. 1948) το οποίο από τον Νοέμβριο 1946 μετέφερε στην Αθήνα. Τον Φεβρουάριο 1949 το μετέτρεψε σε εφημερίδα με τίτλο *Ευβοϊκά Χρονικά*. Στην Αθήνα εξέδωσε τις εφ. *Ευβοϊκή Εξόρμησις* και *Φωνή του Ηρακλείου Αττικής*. Έγραψε και με το ψευδώνυμο «Νοσταλγός».

Ασχολήθηκε και με τη λογοτεχνία. Το πρώτο βιβλίο που κυκλοφόρησε είχε τίτλο *Γιάννης Τσακασίανος, ο άνθρωπος, ο ποιητής* (1932) και ακολούθησαν τα βιβλία: *Ένας Σουλτάνος προσάτης των Χριστιανών* (1933), *Ο Άγιος της Ζακύνθου* (1940), *Πέντε διηγήματα* (1948), *Ταξίδια και διηγήματα*. Συνεργάστηκε σε εφημερίδες και περιοδικά της Ζακύνθου, της Αθήνας και της Χαλκίδας με ανταποκρίσεις, άρθρα, χρονογραφήματα και ποιήματα. Τιμήθηκε με το διασυμμαχικό και το σερβικό μετάλλιο νίκης και εταιρέθηκε για ορισμένα διηγήματά του από την Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Θ. Αγγ. σ. «Ανδρέας Ζώντος», εφ. *Η Αλήθεια* (Ζάκυνθος), αρ. φ. 317, 4 Μαΐου 1955· Ντ. Κονόμος, «Ανδρέας Ζώντος», π. *Επτανησιακά Φύλλα*, τχ. 10 (1956), 273· Α.Χ. Ζώης, *Λεξικόν Ιστορικών και Λαογραφικών Ζακύνθου*, Αθήνα 1963, τ. Α', σ. 218· Σπ. Αβούρης, «Ζώντος Ανδρέας», *Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα 1968, σ. 37.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΚΚΑ-ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

Ζώτος, Στέφανος [Zotos, Stephanos]

(Κωνσταντινούπολη, 1907 - Αθήνα, 1985). Δημοσιογράφος, συγγραφέας, κρατικός υπάλληλος. Το 1922, μετά την ήττα του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία, εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα. Σπούδασε στην Κωνσταντινούπολη, στην

Ελλάδα και στη Γαλλία. Το διάστημα 1944-1949 εργάστηκε ως διεθνής ανταποκριτής στην αθηναϊκή ημερήσια εφ. **Εμπρός* και ως μόνιμος ανταποκριτής στην Ελλάδα της παρισινής εφ. *Le Figaro*. Κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου (1946-1949) ήταν πολεμικός ανταποκριτής στην εφ. *Εμπρός* και σε άλλες αθηναϊκές. Από το 1949 έως το 1962 εργάστηκε ως ανταποκριτής των ΗΠΑ για τις ελλαδικές εφ. *Εμπρός*, *Το *Βήμα*, **Εθνος* και **Εστία*. Παράλληλα συνεργάστηκε ως σχολιαστής και ανταποκριτής διεθνών ειδήσεων σε αμερικανικά (τηλεοπτικό δίκτυο ABC, πρακτορείο ειδήσεων Phoenix), γαλλικά (ραδιοφωνικός σταθμός Soforfm) ραδιοτηλεοπτικά και ειδησεογραφικά μέσα. Από το 1955 έως το 1957 αναλαμβάνει αρχισυντάκτης στην εφ. **Εθνικός Κήρυξ* της Νέας Υόρκης και το διάστημα 1959-1961 του π. *Hellenic Review and International Report*.

Αντιπροσώπευσε την Ελλάδα στο Διεθνές Συνέδριο Τύπου που πραγματοποιήθηκε στην Ουάσιγκτον το 1958. Διετέλεσε διευθυντής Γραφείου Τύπου και Υπηρεσίας Πληροφοριών της Ορθόδοξης Αρχιεπισκοπής Βορείου και Νοτίου Αμερικής (1968) και διευθυντής του Γραφείου Τύπου της ελληνικής πρεσβείας στην Ουάσιγκτον (1961-1963), ειδικός σύμβουλος του υπουργείου Εξωτερικών (1975-1978) και διευθυντής του Γραφείου Τύπου της ελληνικής πρεσβείας στις Βρυξέλλες (1978-1981).

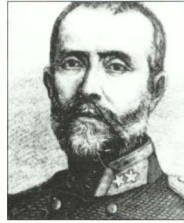
Ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία και τα πρώτα λογοτεχνικά κείμενά του, τα οποία χρονολογούνται από το 1933, δημοσιεύτηκαν σε ελληνικά και γαλλικά περιοδικά. Ανάμεσα στα έργα του αναφέρονται: *Κυνηγώντας τις σκιές*, διηγήματα (1946), *Το καράτι της λύπης* (1967). Έδωσε σειρά διαλέξεων στα ελληνικά και αγγλικά σε πανεπιστήμια, κολλέγια και σωματεία. Άρθρα του δημοσιεύθηκαν σε αγγλικά, γαλλικά και ελληνικά περιοδικά και εφημερίδες. Εξέδωσε αρκετά βιβλία. Για το πρώτο του βιβλίο, *Το ταξίδι στη Γαλλία* (Αθήνα 1944), ονομάστηκε από τη γαλλική κυβέρνηση «Officier d'Académie» και πήρε το Βραβείο Palmes Académiques. Επίσης, εξέδωσε τα εξής: *Η Αμερική εναντίον της Αμερικής* (Κέδρος 1973) και *Είμαστε όλοι απώλειες πολέμου* (Γνώση 1984). Στην Αμερική εκδόθηκαν τρία βιβλία του γραμμένα στην αγγλική γλώσσα: *Greece: The Struggle for Freedom* (Νέα Υόρκη 1967), το οποίο περιλήφθηκε στο *Dictionary International Biography* (Αγγλία)· *The Greeks: Dilemma Between Past and Present* (Νέα Υόρκη 1969)· *Hellenic Presence in America* (Pilgrimage 1976). Υπήρξε ο πρώτος Έλληνας δημοσιογράφος του οποίου το άρθρο «Ελλάς-Κορέα» καταχωρήθηκε στο *Congressional Record* (επίσημο έντυπο του αμερικανικού Κογκρέσου).

Ήταν μέλος της ΕΣΗΕΑ, μέλος και γενικός γραμματέας (1956) της Ένωσης Αντιποκρικών των Ηνωμένων Εθνών, ιδρυτικό μέλος της Διεθνούς Ένωσης Συγγραφέων των Ηνωμένων Εθνών και μέλος του Διεθνούς Ινστιτούτου Τύπου. Τιμήθηκε με το βελγικό παράσημο *Ordre de la Couronne*. Το 1959 βραβεύτηκε από την εφ. Έθνος για τη δημοσιογραφική προσφορά του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Στέφ. Ζώτος, *Είμαστε όλοι απώλειες πολέμου*, Αθήνα 1984· Ν. Παπαδημητρίου, *Οι συγγραφείς της αθηναϊκής δημοσιογραφίας*, τ. 2, Αθήνα 1990, σ. 112-113.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΙΤΡΟΕΦ

Ζωχίος, Γεράσιμος

(Άγιοι Δέκα Κέρκυρας, 1811 - Αθήνα, 1881). Αξιωματικός, καθηγητής ναυτικών μαθημάτων, εκδότης. Υπήρξε ένας από τους πλέον μορφωμένους και φωτισμένους αξιωματικούς του νεογεννημένου τότε Βασιλικού Ναυτικού. Αρχικά μαθήτευσε στην περίφημη Ιόνιο Ακαδημία στην Κέρκυρα και υπήρξε μαθητής του Κ. Ασώπιου στη φιλολογία και του Ι. Καραντινού στα μαθηματικά.

Στα 17 του χρόνια τελείωσε τις σπουδές του και αποφάσισε να μεταβεί στην μόλις τότε απελευθερωμένη Ελλάδα. Ήταν η εποχή που ο Καποδιστριας προσπαθούσε να δέσει τις βάσεις για το νέο ελληνικό κράτος πάνω στα ερείπια που είχε αφήσει η Επανάσταση. Στο ορφανοτροφείο που ίδρυσε ο Κυβερνήτης στην Αίγινα ο νεαρός Κερκυραίος ανέλαβε να διδάξει μαθηματικά.

Ύστερα από λίγο εγγράφεται στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και συμπληρώνει τις σπουδές του στο Παρίσι. Στην επετηρίδα του Ναυτικού του 1836 καταγράφεται ως σημαιοφόρος που υπηρετεί στα γραφεία του Ναυτικού Διευθυντηρίου. Τότε περίπου αρχίζει τη ναυτική του σταδιοδρομία, η οποία συνεχίστηκε έως το 1874 που αποστρατεύθηκε με τον βαθμό του πλοίαρχου. Ο νεαρός σημαιοφόρος του 1836 φαίνεται να άρχισε ευθύς αμέσως να διδάσκει τα ναυτικά μαθήματα. Με διάταγμα της 31^{ης} Ιουλίου 1837 είχαν προστεθεί στα ελληνικά σχολεία της Σύρου και του Ναυπλίου από ένας δάσκαλος της ναυτικής, «δια τους επιθυμούντας να διδαχθώσι και θεωρητικώς την τέχνην ταύτην». Τον Δεκέμβριο 1838 η σχολή του Ναυπλίου μεταφέρθηκε στην Ύδρα και εκεί γράφτηκαν και αξιωματικοί του Βασιλικού Ναυτικού που ήθελαν να αποκτήσουν τις αναγκαίες θεωρητικές ναυτικές γνώσεις. Δάσκαλος προτάθηκε ο Ζωχίος που τότε υπηρετούσε στον Πόρο.

Ανήσχυη φύση όπως ήταν, τίποτε δεν τον άφηνε αδιάφορο γύρω από τα ναυτικά. Το 1842 συλλαμβάνει την ιδέα να εκδώσει το πρώτο ναυτικό περιοδικό με τον τίτλο **Πολικός Αστήρ*. Σκοπός του, βραχύβιου τελικά, περιοδικού ήταν να αναπληρώσει την έλλειψη των αναγκαίων ειδικευμένων δασκάλων της ναυτικής καθώς και των διδακτικών εγχειριδίων. Παράλληλα, συντάσσει το βιβλίο *Σύγκρισις του ναυτικού στρατού προς τον πεζόν, ή πλεονεκτήματα της*

κατά θάλασσαν αρχής (1844). Την ίδια χρονιά, υποπλοίαρχος πλέον, μαζί με τους Αδ. Α. Μιαούλη, Δ.Γ. Σαχτούρη και τον Ν.Α. Μιαούλη συντάσσουν το *Υπόμνημα περί του Βασιλικού Ναυτικού*, όπου ανάμεσα στα άλλα αναφέρουν ότι είναι απαραίτητη η σύσταση ναυτικού απομαχικού ταμείου.

Την εποχή εκείνη υπήρχε διάχυτη στη ναυτική ατμόσφαιρα η ανάγκη της προστασίας και περιδάλφψης των απόμαχων ναυτικών. Οι καιροί όμως ήταν δύσκολοι και τα οικονομικά του κράτους προβληματικά. Τα χρόνια όμως περνούσαν, οι κυβερνήσεις διαδέχονταν η μία την άλλη και η ίδρυση του Ταμείου αναβάλλονταν καθώς συναντούσε αντιδράσεις παντού. Ο Ζωχιός όμως δεν αποκαρδιώνεται και το 1861 συντάσσει και εισηγείται το νόμο *Περί συστάσεως του NAT* (Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο), ο οποίος και ψηφίζεται. Πρώτος πρόεδρος του NAT ο Γερ. Ζωχιός. Για τα επόμενα δέκα χρόνια η οργάνωση και λειτουργία του NAT στάθηκε ο σκοπός της ζωής του ακάματου αυτού ιδεολόγου που εγκατέλειψε κάθε επαγγελματική του φιλοδοξία ώστε να μπορέσει να στηρίξει το νεογέννητο ταμείο. Οι αντιδράσεις που συνάντησε ήταν μεγάλες, εκείνος όμως στέκει στην έπαλξη του αλύγιστος και μάχεται τους επικριτές του με την καυστική πένα του. Στο μεταξύ συγγράφει ή μεταφράζει διδακτικά εγχειρίδια, όπως: *Στοιχεία Αλγέβρας* (1854), *Λόγος περί χρόνου* (1855), *Δοκίμιον Λογικής Αριθμητικής* (1857, έργο που επικρίθηκε από τον Ηλία Σταδόπουλο) κ.ά.

Παράλληλα, προσπαθεί να οργανώσει τη Ναυτική Πίστη και προτείνει την ίδρυση Ναυτικής Τρά-

πεζας από το NAT, καταρτίζοντας και το σχετικό νομοσχέδιο. Προτείνει επίσης την ίδρυση Ναυτικού Ασύλου όπου θα νοσηλεύονταν οι ανήμποροι εργάτες θαλάσσης. Η ιδέα κάνει μερικά δόγματα και ο ίδιος ο βασιλιάς Γεώργιος Α΄ βάζει το 1869 τον δεμέλιο λίθο στη σημερινή πλατεία Τερψιδέας στον Πειραιά, για να μην μπει ποτέ ο δεύτερος. Και νέα πρότασή του –η ίδρυση επισκευαστικής ζώνης και δεξαμενισμού πλοίων στον Πειραιά– γίνεται δεκτή χωρίς όμως συνέχεια. Συγχρόνως προσπαθεί να συγκεντρώσει εθνικά κειμήλια και να ιδρύσει το πρώτο Ναυτικό Μουσείο. Τον ίδιο καιρό αγοράζει μερικά χάλκινα πυροβόλα, λάφυρα της ναυμαχίας του Ναυαρίνου και κόβει τα πρώτα ναυτικά μετάλλια. Προτείνει την έκδοση ελληνικού χάρτη της Μεσογείου και κινείται για την «ετοιμασίαν Μετεωρολογικού Γραφείου» και την κοπή μεταλλίου σε ανάμνηση του «αοιδήμου Ναυάρχου Α. Μιαούλη».

Το 1871, ύστερα από μία δεκαετία συνεχών προσπαθειών, απομακρύνεται από τη διοίκηση του NAT και ξαναγυρίζει στο Ναυτικό. Ωστόσο, η σταδιοδρομία του έχει υποχωρήσει εξαιτίας της δεκάχρονης αφοσίωσης του στο NAT. Προάγεται σε πλοίαρχο το 1874 και αποστρατεύεται. Μετά την αποστράτευσή του διατελεί υπουργός Ναυτικών, το 1876 και το 1877. Το 1881 κλείνει για πάντα τα μάτια του ατός «Ο φίλος των ναυτικών» όπως ονομάσθηκε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Ιστορία Ναυτικού Απομαχικού Ταμείου*, Πειραιάς 1991· Δ. Φωκάς, *Χρονικά του Ελληνικού Β. Ναυτικού 1833-1873*, χ.τ., 1923.

A.I. ΤΖΑΜΤΖΗΣ

Ηγησώ

Μηνιαία έκδοση. Αθήνα. Μάιος 1907 - Φεβρ. 1908, αρ. τχ. 1-10. Ιδρυτές: Κ. *Βάρναλης, Μήτση Καλαμάς, Ν. Καρβούνης, Α. Κουμαριανός, Ν.Α. Λαπαθιώτης, Α.Κ. Παλαμάς, Γ.Ν. Πολίτης, Φ.Ν. Πολίτης, Ρώμος Φιλύρας και Ν. Χαντζάρας. Μηνιαίο, δεκαεξαεπίδο, μονόστηλο, διαστάσεων 24x15,5 εκ. Τιμή τεύχους: 50 λεπτά. Τυπογραφείο: «Εστία». Κ. Μάισνερ – Ν. Καραδαούρη.

Μαζί με τη μεταγενέστερη *Ποιητική Έκδοση* (1913-1914), αποτελούν τα δύο περιοδικά αυτής της εποχής που δημοσιεύουν αποκλειστικά ποίηση, χωρίς να καταγίνονται καθόλου με κρίσιμα ζητήματα του καιρού τους, όπως το γλωσσικό, ούτε και με τη γενικότερη πνευματική και καλλιτεχνική επικαιρότητα. Στο προγραμματικό σημείωμα, οι δέκα νεαροί ιδρυτές της, ηλικίας από 18 έως 27 ετών, αποφεύγουν τις συνήδεις μεγαλόστομες διακηρύξεις και δηλώνουν απλά την αγάπη τους για την ποίηση. Φιλοδοξία τους είναι «να συντελέσουν, όπως μπορούνε, σε κάποιο οργάνωμα –να πη κανείς– συναυλιών ξεχωρισμένων ποιητικών, που θα στέκονταν ικανό με τον καιρό να κινήσει πιο πολύ την προσοχή και να γεννήσει πιο ζωντανή τη συμπάθεια όλων εκείνων που καταλαβαίνουν και αγαπούν ξεχωριστά την Ποίηση».

Εκτός από τους ιδρυτές της, ποιήματά τους δημοσιεύουν ακόμη οι Μάρκος Αυγέρης, Γ. Βλαχογιάννης, Ρήγας Γκόλφης, Ι.Ν. Γρυπάρης, Άριστος *Καμπάνης, Α. Κάστρης (Αλέξ. Δελμούζος), Αιμιλία Κούρτελη, Παύλος Νιρβάνας, Κωστής *Παλαμάς, Ζ.Λ. *Παπαντωνίου, Λάμπρος Πορφύρας, Χ. Χρηστομάνος και Lalo de Castro (Γαλάτεια Αλεξίου).

ΗΓΗΣΩ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ

Ήμεραν Διά τω: Κ. Βάρναλη, Μήτση Καλαμά, Ν. Καρβούνη, Α. Κουμαριανού, Ν.Α. Λαπαθιώτη, Α.Κ. Παλαμά, Γ.Ν. Πολίτη, Φ.Ν. Πολίτη, Ρώμο Φιλύρα, Ν. Χαντζάρα.

Ἡ ἀνορθωτὴ ἀποφασίζονται, καὶ εἶναι 5 δε. ἢ 5 φρ. το. Στέλλεται δωρεάν, καὶ ἀπὸ ἄλλο γράμμα εἰς τὸ « Φ. Ν. Πολίτη, Διαφωτιστικὴ Ἰστ. Ἀθήνα. Ἡ ἴδρυσις ἀνορθωτὴ 56 Ἀ. στὴ Βιβλιοθήκη Ἐλευθεροπόλεως, Ἐστία Μαΐου, Σακετοῦ.

ΠΡΩΤΗ ΧΡΟΝΙΑ	ΑΘΗΝΑ, ΜΑΪΟΥ 1907	ΑΡΙΘΜΟΣ 1
--------------	-------------------	-----------

Η ΗΓΗΣΩ

Λίγοι νέοι, έναρμένοι από κοινά κάπως ιδανικά, είδαν πως δεν είναι άσκοπο τσπό καιρό σε καιρό νάνταμώνουν τα τραγούδια τους σ' ένα φύλλο χαρτί σπό. Τό αντίμαμα τσπο γίνεται, χωρίς νά τους κρατή μακριά από τά σεβαστά κέντρα που ύπηρετσونه σπόν τόπο μας και διευκινώνουν τήν ποιητικὴν ἴδέα, και πού τούς κάνουν τιμὴ νά δέχονται και νά δημοσιεύουν τά ἔργα τους. Δέν ἔχει κανέν άλλο σκοπό παρά τόν πόθο που τούς γεννήθηκε νά συντελέσουν, ὅπως μισοοῦνε, σε κάποιο οργάνωμα — νά πη κανείς — συναυλιών ξεχωρισμένων ποιητικῶν, που θά στέκονταν ικανό με τόν καιρό νά κινήσει πιο πολύ τήν προσοχή και νά γεννήσει πιο ζωντανή τη συμπάθεια όλων εκείνων που καταλαβαίνουν και ἀγαπούν ξεχωριστά τήν Ποίηση. Τέτοιον με λίγα λόγια τὸ πρόγραμμα τής Ἱηγησῶς και τέτοιον ἡ φιλοδοξία τῶν ἰδρυτῶν της.

Τα δέκα τεύχη της συγκροτούν ένα είδος σύγχρονης ποιητικής ανθολογίας, που επιτρέπει την

ανίχνευση των κυρίαρχων ποιητικών τάσεων της εποχής: επικρατούν η παραδοσιακή μετρική και το σύνηγο λυρικό ποίημα, με θέματα και διαθέσεις από το κλίμα του συμβολισμού.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ, ΒΒ, ΔΒΘ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ (ανατυπώθηκε φωτομηχανικά από το ΕΛΙΑ το 1980).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Βίκυ Πάτσιου, *Ηγησώ (1907-1908). Ποιητική Έκδοση (1913-1914)*. Αθήνα, εκδ. Διάττων, 1992, σ. 9-47· Κ. Βολέτας, «Ηγησώ», π. *Αισιολικά Γράμματα*, τχ. 133 (Μάρτ.-Απρ. 1993), 34-38· Καραόγλου (εποπτεία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, τ. Α', σ. 153-154.

Χ.Α. ΚΑΡΑΟΓΛΟΥ – ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΛΟΥΔΗ

Ηλειακά

Τριμηνιαίο Λαογραφικό-Γλωσσικό-Ιστορικό Περιοδικό. Λεχαινά, 1951-1962, αρ. τχ. Α'-ΚΑ' / Αθήνα, 1963, αρ. τχ. ΚΒ' / Νεοχώρι Κυλλήνης, 1977-1981, αρ. τχ. ΚΓ'-ΜΑ'. Ίδρυτής-εκδότης-διευθυντής: Ντίσιος Δ. *Ψυχογιός. Άλλος υπότιτλος: *Τριμηνιαίο Περιοδικό Λαογραφικής - Ιστορικής και Γλωσσικής Σπουδής της Ηλείας* (από το τχ. Ζ', 1955 κ.ε.). Τριμηνιαίο, τριάντα δύο σελίδων με συνεχή σελιδαρίθμηση (σ. 1-1293), δίσητλο, διαστάσεων 23x16 εκ. Τιμή τεύχους: 4000 δραχ. (1953), 75 δραχ. (1981, διπλό). Τυπογραφεία: Χρ. Φώφας – Χρ. Τάβλας (Αμαλιάδα), Τρ. Μαλεβίτης (Πύργος), Δημ. Φωτόπουλος (Πύργος), Ανδρέας Σκαλιτσάς (Λεχαινά).

Στο πρώτο τεύχος αναφέρονται οι στόχοι, που είναι η καταγραφή και η δημοσίευση λαογραφικών στοιχείων και γραπτών πηγών (κώδικες μονών, έγγραφα) που προέρχονται από τον εντοπισμό και την έρευνα σε αρχαιολογικούς χώρους και μοναστήρια και από τον σύγχρονο παραδοσιακό αγροτικό βίο. Επίσης, η παρουσίαση τοπικών μελετητών, λογοτεχνών και του έργου τους, καθώς και η οργάνωση πολιτιστικών και πνευματικών εκδηλώσεων.

Τη συντριπτική πλειονότητα της ύλης συγκεντρώνει, επεξεργάζεται, γράφει και δημοσιεύει ο ίδιος ο εκδότης, Ντίσιος Δ. Ψυχογιός, χρησιμοποιώντας (πέραν του ονόματός του ολογράφως) τα αρχικά του («Κ.Δ.Ψ.») και διάφορα ψευδώνυμα, όπως «Πύρρων», «Εφεκτικός», «Ερανιστής», «Ερευνητής», «Συλλέκτης», «Χλόης», «Βοτανολόγος», «Η Διεύθυνσις» κ.ά.

Συνεργάστηκαν κατά καιρούς οι Δ.Π. Οικονομόπουλος (επίτιμος γυμνασιάρχης), Γεώργιος Ζώρας (καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών), Κώστας *Τριανταφύλλου (ιστορικός), Νικόλαος Γιαλούρης (αρχαιολόγος, έφορος αρχαιοτήτων Ολυμπίας), Λεωνίδας Ζώης (ιστορικός), Γερμανός Παρασκευόπουλος (μητροπολίτης Ηλείας), Κ.Θ. Κυριακόπου-

λος (φιλόλογος), Θανάσης Βακαλόπουλος, Αθ. Φωτόπουλος (ιστορικός), Ιωάννης Βορβίλας, Γ. Μιχαλόπουλος, Ελένη Ψυχογιού (λαογράφος) κ.ά. Δημοσίευσε ακόμα «Σημειώματα» (ειδήσεις, σχόλια, παρουσιάσεις βιβλίων, εκδηλώσεων κ.ά.).

Το 1982 η Ελληνική Λαογραφική Εταιρεία διοργανώνει τιμητική εκδήλωση για τα *Ηλειακά* και τον εκδότη τους Ντίσιον Ψυχογιό, μαζί με δύο άλλα τοπικά περιοδικά, στον χώρο του Μουσείου Λαϊκής Τέχνης. Ομιλητής για τα *Ηλειακά* ο καθηγητής Λαογραφίας και πρόεδρος της Λαογραφικής Εταιρείας Δημήτρης Λουκάτος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΚΒΠ, ΚΕΕΛ/ΑΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «Αφιέρωμα στο Ντίσιον Ψυχογιό», π. *Διάλογος*, τχ. 19-20 (1983), 8-37· Ι.Δ. Μπογγιάτσος, *Τα περιοδικά «Ηλειακά» του Ντίσιου Ψυχογιού και η «Επετηρίδα» της Εταιρείας Ηλειακών Μελετών*, Αθήνα 2004.

ΕΛΕΝΗ ΨΥΧΟΓΙΟΥ

Ήλιος

Εφημερίς Πολιτική, Φιλολογική και Ποικίλη. Ερμούπολη, 1875-1877, περ. Α', αρ. φ. 1-102 και 1886-1905, περ. Β', αρ. φ. 1-946. Ίδρυτής-συντάκτης: Γεώργιος Κ. Χούμης· από το 1893 αναλαμβάνει την έκδοση ο Νικόλαος Δ. Κατρατζής, Υπεύθυνος: Γ.Ν. Λιγνός (1875). Μότο: «Πατρός και μητρός και των άλλων προγόνων απάντων τιμωτερον εστιν η πατρίς και σεμνότερον και αγιώτερον» (Πλάτων). Άλλοι υπότιτλοι: *Εφημερίς Πολιτική, Φιλολογική και των Ειδήσεων· Εφημερίς Πολιτική και των Ειδήσεων*. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη / οκτασέλιδη, δίσητλη / πεντάσητλη, διαστάσεων 39x25 εκ. / 39x23 εκ. / 42x28 εκ. / 32,5x21,5 εκ. / 32x22 εκ. «Τιμή συνδρομής προπληρωτέα. Ετησία του εσωτερικού δρ. Ν.Δ. 12, εξαμηνιαία δρ. 6. Δια τους εις το εξωτερικόν φρ. 18». Για τα δημόσια γραφεία: 20-24 φρ. Τιμή καταχώρισης: προπληρωτέα. Για κάθε αγγελία μέχρι δέκα στίχους η τιμή είναι 3 δραχ. Δημοσιεύσεις και δικαστικές καταχωρίσεις κατ' αποκοπήν. «Τύπος Πρόσδου» και στη συνέχεια το τυπογραφείο των αδελφών Καμπάνη, όπισθεν του Δημοτικού Θεάτρου. Κατά τη δεύτερη περίοδο: «Τύπος Ρ. Πρίντεζης» έως το 1892 και κατόπιν το τυπογραφείο «Ανατολής».

Στα πρώτα φύλλα ο Γεώργιος Κ. Χούμης αναλύει τα αίτια τα οποία οδήγησαν την Ερμούπολη στην παρακμή. Κατά τη γνώμη του είναι οι κακοί πολιτικοί χειρισμοί, η έλλειψη ενδιαφέροντος για τα κοινά, η αδιαφορία για τις εκλογές, η αγοραπωλησία ψήφων και η νοδεία του εκλογικού αποτελέσματος. «Άσχημα και αφανή πρόσωπα, αλλά πολλάκις κωμικά και γελοία». Θέτουν υποψηφιότητα

εφ. *Ήλιος*. Στο ζήτημα πάλι της ατιμωπλοΐας πρωτοστατεί την ίδια περίοδο ο υποστηριζόμενος από τον *Ήλιο* δήμαρχος Ερμούπολης Κωνσταντίνος Τσιροπινάς, ο οποίος, σύμφωνα με τον *Ήλιο* κάνει το παν για τη σωτηρία της (αρ. φ. 347, 19 Ιουν. 1891).

Στις 25 Μαρτίου 1891 πεθαίνει ο Γεώργιος Κ. Χούμης και τον διαδέχεται ο αδελφός του Ανδρέας Κ. Χούμης. Στην εidoποίηση «προς τους φίλους του *Ήλιου*» σημειώνεται πως η εφημερίδα εισέρχεται στο δέκατο έβδομο έτος της, έκτο της παρούσας περιόδου. «Ο *Ήλιος* δύναται να καυχηθή ότι εν ταις δυναμέσιν αυτού εξετέλεσε το εαυτού καθήκον εν τη σταδιοδρομία, ην από ετών ανέλαβεν, ερ' όσον ηδυνήθη υπηρετήσας την κοινήν γνώμην επί πάντων ίσως αφορώντων την αγαπητήν ημών Ερμούπολιν ζητημάτων». Εάν κάποτε έκανε λάθος, «το απατάσθαι είναι ανθρωπίνον» και αναγνωρίζει την πλάνη του (αρ. φ. 355, 18 Αυγ. 1891). Ύστερα από μία διετία περίπου απομακρύνεται και ο Ανδρέας Χούμης από τη σύνταξη της εφημερίδας την οποίαν αναλαμβάνει ο Νικόλαος Δ. Κατρατζής (αρ. φ. 433, 6 Μαΐου 1893).

Η αντιπαλότητα με την εντόπια εφ. *Πατρίς* συνεχίζεται και το 1894. Αυτή την εποχή δημιουργείται ένταση μεταξύ της καθολικής και της ορθόδοξης κοινότητας της Σύρου και της Ερμούπολης αντίστοιχα και για πρώτη φορά εμφανίζεται στις στήλες του *Ήλιου* ο μετέπειτα γνωστός συριανός δημοσιογράφος Π.Μ. *Στεφάνου (αρ. φ. 495, 21 Σεπτ. 1894). Λίγο αργότερα επιτίθεται ο δήμαρχος Λ. Ρούσος εναντίον του συντάκτη του *Ήλιου*, και η υπόθεση του ξυλοδαρμού παραπέμπεται στη δικαιοσύνη (αρ. φ. 498, 14 Οκτ. 1894).

Κατά το 1895 δημοσιεύονται πολλά άρθρα σχετικά με τη βιομηχανία στη Σύρο: θαμβικουργική βιομηχανία, ναυπηγική, υφαντική, υαλουργία (αρ. φ. 525, 4 Ιουν. 1895· αρ. φ. 539-542 και 544-545, το 1895). Κατόπιν, στρέφει ο συντάκτης το ενδιαφέρον του προς το ορφανοτροφείο του Μπαμπαγιώτου και γενικά σε κληροδοτήματα, διότι παρατηρήθηκαν σε αυτά φαινόμενα διαφθοράς και οικονομικές ατασθαλίες (αρ. φ. 545, 26 Νοε. 1895 κ.ε.). Ενδιαφέρον δείχνει και για θέματα της δημόσιας υγείας. Για πρώτη φορά προβάλλεται το έργο του γιατρού Ιωάννη Φουστάνου, εκδότη του μηνιαίου π. **Ιατρική Πρόσδος*, το οποίο συμβάλλει σημαντικά στην ενημέρωση του κοινού και την πρόληψη των νόσων (αρ. φ. 553, 11 Φεβρ. 1896). Το ίδιο, λίγα χρόνια αργότερα, επισημάνονται οι αγώνες του γιατρού Ευάγγελου Ε. Αρφανή για τα θέματα της δημόσιας υγείας

και τις δημοσιεύσεις των εκθέσεών του στον Τύπο για την ευλογία και άλλα νοσήματα (αρ. φ. 711, 29 Σεπτ. 1899 κ.ε.).

Με νοσταλγία επίσης γίνεται αναφορά σε παλαιότερες εποχές, όταν λειτουργούσε στη Σύρο φιλολογικός και επιστημονικός σύλλογος που συντηρούσε βιβλιοθήκες, μουσεία και συλλογές και «εξεδίδοντο φιλολογικά εφημερίδες, εδημοσιεύοντο δύο και τρία περιοδικά και συντηρείτο μελόδραμα –άνευ μάλιστα δημοτικής συνδρομής– εκ των συριανών τυπογραφείων εδημοσιεύοντο δεκάδες όλα κατ' έτος βιβλίων, ων πολλά επιστημονικά, αλλ' ο καιρός παρήλθε» και οι άνθρωποι έγιναν πρακτικότεροι. Στον τομέα της εκπαίδευσης κυριαρχούν δύο αιτήματα από το 1900 περίπου: η δημιουργία στη Σύρο ανώτερου διδασκαλείου θηλέων και πρακτικού γυμνασίου (αρ. φ. 748, Σεπτ. 1900). Η λειτουργία στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στις Κυκλάδες ιδιωτικών καθολικών σχολείων προβληματίζει τη σύνταξη και τίθεται υπό συζήτηση εάν αυτά είναι ωφέλιμα ή επιβλαβή (αρ. φ. 922, 18 Οκτ. 1904).

Το 1905 δηλώνεται από τη διεύθυνση του *Ήλιου* «μετά πολλής θλίψεως» ότι παρατείται ο συντάκτης του και η εφημερίδα περνά σε άλλα χέρια (αρ. φ. 930, 15 Ιαν. 1905). Το τελευταίο φύλλο του σώματος το οποίο με πέντε άλλα σώματα του *Ήλιου* φυλάσσεται στις συλλογές της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Ερμούπολης φέρει τον αριθμό 946 (10 Ιουλ. 1905).

Οι μόνιμες στήλες φέρουν τους τίτλους: «Διάφορα», «Φιλολογικά», «Επιφυλλίς», «Eidoποίησεις», «Βιβλιοκρισίαι», «Βιβλιακά», «Θεατρικά», «Ποικίλα», «Δικαστικά», «Αστυνομικά», «Δημοτικά», «Βουλευτικά», «Εκλογικά», «Διατριβαί», «Μικρά αλληλογραφία», «Τα εν Αθήναις», «Eξωτερικά», «Eλληνοτουρκικά», «Κρητικά», «Ατμολογικά» κ.ά.

BIBΛIOTHKH-APXEIO: ΔBE (έξι σώματα, με ελλείψεις, λείπουν τα φ. των ετ. 1901-1902).

ΤΑΪΝΑ ΧΙΕΤΑΑ

Ήλιος

Εφημερίση πολιτική, φιλολογική και εμπορική. Ναύπλιο, 23 Ιουν. 1833 - 15 Δεκ. 1833, αρ. φ. 1-42. Εκδότης ο Α. Αγγελίδης και συντάκτες που παραμένουν στην ανωνυμία, ο Παναγιώτης *Σούτσος και ο αδελφός του Αλέξανδρος *Σούτσος. Κυκλοφορούσε δύο φορές την εβδομάδα (Τρίτη και Παρασκευή), σε τετρασέλιδα φύλλα, με τρεις στήλες, διαστάσεων 39x26 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 42 δρχ., εξωτερικού 60 δρχ. στην αρχή και 50 δρχ από το τχ. 14. Τυπωνόταν στο τυπογραφείο των Α. και Ν. Αγγελιδών.

Υποστήριζε την υιοθέτηση κοινοβουλευτικού καθεστώτος και ευελπιστούσε ότι η δυτικοφερμένη Αντιβασιλεία θα παραχωρούσε, εντέλει, τις επιθυμητές συνταγματικές ελευθερίες. Το κύριο άρθρο αξιολογούσε κατά κανόνα το έργο της Αντιβασιλείας και των υπουργικών πράξεων. Τρεις στήλες εμφανίζονταν με σταθερότητα: η μία κάλυπτε τα «Εσωτερικά», με ποικιλία άρθρων αναφερομένων σε θέματα παιδείας, ζητήματα πολιτικά και κοινωνικά, σπανιότερα σε οικονομικά, με λογοτεχνικό ή φιλοσοφικό χαρακτήρα και σχολιασμό δημοσιευμάτων άλλων εφημερίδων της εποχής· η δεύτερη, τα «Εξωτερικά», περιλάμβανε ενημερωτικά άρθρα σχετικά με τις ιδέες που κυκλοφορούσαν τότε στη Δυτική Ευρώπη καθώς και για την πολιτική των ευρωπαϊκών κρατών έναντι της Ελλάδας· η τρίτη στήλη είχε τίτλο «Διάφοροι Ειδήσεις». Δημοσιεύονται επίσης ποιήματα σατιρικά του Αλέξανδρου Σούτσου και λογοτεχνικά κείμενα του Παναγιώτη Σούτσου.

Η οικονομική επιβάρυνση των πέντε χιλιάδων δραχμών που όρισε το διάταγμα περί Τύπου (11/23 Σεπτ. 1833) ότι όφειλαν να καταβάλουν ως εγγύηση οι συντάκτες πολιτικών εντύπων αναγκάζει τον *Ηλιο* να διακόψει προσωρινά την κυκλοφορία του και στη συνέχεια να αλλάξει το περιεχόμενό του, καθώς υποδηλώνει ο νέος υπότιτλος: *Εφημερίς Επιστημών, Τεχνών, Φιλολογίας και Εμπορίου*. Κατά την τελευταία αυτή περίοδο δημοσίευε άρθρα φιλολογίας, «φιλοσοφικής ιστορίας», ιστορίας και σπανιότερα μουσικής, αρχαιολογίας, πολιτικής οικονομίας, στατιστικής και από μία φορά άρθρα γεωγραφίας, φυσικής ιστορίας και τέχνης. Από το τχ. 30 αρχίζει η δημοσίευση ανέκδοτης «Ιστορίας της Αναγεννήσεως της Ελλάδος», με το σκοπό να ωφεληθεί ο συγγραφέας της, προφανώς ο Αλέξανδρος Σούτσος, από τις κρίσεις των αναγνωστών.

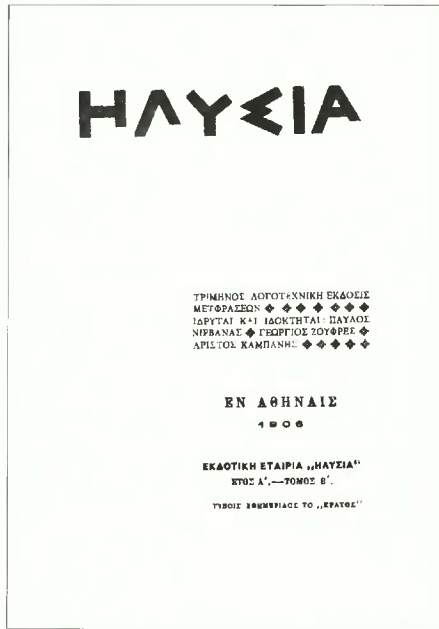
Αν και βραχύβια, η εφημερίδα συντέλεσε στη διάχυση των ιδεών του Διαφωτισμού και του πρώιμου ουτοπικού σοσιαλισμού. Όπως έχει υποστηριχθεί πρόσφατα, αποτέλεσε όργανο διάδοσης του σαινσιμονισμού στο νέο ελληνικό κράτος. Ανάμεσα στα άρθρα της περιλαμβάνονται ο «Βίος του Σαιν-σίμωνος», καθώς και κείμενα που αναπτύσσουν τις καινοφανείς απόψεις του φιλοσόφου οικονομολόγου Cl.-H. Saint-Simon, γραμμένα από τον κεραλλονίτη λόγιο Φραγκίσκο Πυλαρινό, που έχει καθιερωθεί ως ο πρώτος Έλληνας σοσιαλιστής. Ο Παναγιώτης Σούτσος με άρθρα ή με τα διηγήματά του στον *Ηλιο* παρουσιάζει τις θεωρίες των γάλλων φιλοσόφων και

ταυτόχρονα εκθέτει τις δικές του προσωπικές απόψεις. Η αλλαγή όμως στο περιεχόμενο της εφημερίδας επιφέρει την πτώση της κυκλοφορίας του φύλλου με επακόλουθο το κλείσιμό του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (σπ.), ΓΒ, Ε.ΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ελένη Φουρνάρη, *Η εφημερίδα Ηλιος του Παναγιώτη Σούτσου, 1833*. Αθήνα, ΕΜΝΕ-Μηνών, 1986· Νάσος Βαγενάς, «Ο ουτοπικός σοσιαλισμός των αδελφών Σούτσων», στον τόμο *Από τον Λεάνδρο στον Λουκή Λάρα, Μελέτες για την πεζογραφία της περιόδου 1830-1880*, επιμ. Νάσος Βαγενάς, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 1997, σ. 43-58· Αλεξάνδρα Σαμουήλ, «Ο Παναγιώτης Σούτσος διηγηματογράφος», *ό.π.*, σ. 59-68.

ΕΛΛΗ ΔΡΟΥΑΙΑ-ΜΗΤΡΑΚΟΥ

Ηλύσια

Τρίμηνη λογοτεχνική έκδοσις μεταφράσεων, Αθήνα, Φεβρ.-Αυγ. 1906, αρ. τχ. 1-2. Εκδότης: Εκδοτική Εταιρεία «Ηλύσια». Ιδρυτές-ιδιοκτήτες: Π. Νιρβάνας, Γ. Ζουφρές και Άρ. *Καμπάνης. Τριμηνιαίο, εκατόν ενενήντα δύο σελίδων το πρώτο τεύχος και εκατόν σαράντα τεσσάρων σελίδων το δεύτερο, μονόστιχο, διαστάσεων 13,5x21 εκ. Τιμή τεύχους: 10 δρχ. Τυπογραφία: Χρ. Χρηστοφής, Πειραιάς (αρ. τχ. 1)· της εφ. *Το Κράτος* (αρ. τχ. 2).

Βραχυμία έκδοση που αναλαμβάνει ένα πρωτοποριακό για την εποχή όσο και μεμονωμένο εγχείρημα: επιδιώκει να φέρει «εις την υετώναρ λογοτεχνικήν ζώνην του τόπου την δεμελιώδη συμβολήν των μεγάλων δυνάμεων του παγκοσμίου πνεύματος» και φιλοδοξεί ν' αποβεί «σχολείον διαπαιδαγωγήσεως της εθνικής καλαισθησίας και δημιουργίας κοινού δυναμένου ν' αντιμετώπιση την μεγάλην τέχνην του λόγου».

Στις σελίδες του δημοσιεύονται μεταφράσεις των Αισχύλου (μτφρ. Ι.Ν. Γρυπάρη), Επικτήτου (μτφρ. Άρ. Καμπάνη), Πλάτωνα (μτφρ. Π. Νιρβάνα), Chateaubriand (μτφρ. Χρ. Παπαζαφειρόπουλου), Chekhov (μτφρ. Αγαθ. Γ. Κωνσταντινίδη), Courier de Méré, Leopardi και Pascal (μτφρ. Άρ. Καμπάνη) και Dante (μτφρ. Γ. Ζουφρέ). Τα σημειώματα που προτάσσονται των μεταφράσεων φανερώνουν τις ενυποθησίες των συνεργατών και τις απόψεις τους για τις πλούσιες μεταφραστικές δυνατότητες της νεοελληνικής γλώσσας. Καθώς δεν παρακολουθείται η επικαιρότητα, δεν μοιάζει με περιοδικό, παρά μόνον στον τρόπο που εκδίδεται: διατηρεί στενές σχέσεις με δύο αξιόλογα περιοδικά των αρχών του 20^{ου} αιώνα, τα *Παναθήνια (1900-1915) και τον *Ακρόιτα (1904-1906).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ, ΒΒ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Π. Σαββίδης, «Η περιοδική έκδοση Ηλυσία (1906) και η συμβολή της στη μετάφραση της ιταλικής λογοτεχνίας», π. Μολυβδοκοινδυλοπελεκτής, 5 (1995-1996), 7-17· Κυράογλου (επιτομία), Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940), τ. Α', σ. XXX.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΛΟΥΔΗ - ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ημέρα

Αθήνα, 23 Φεβρ. 1887 - 20 Φεβρ. 1910, αρ. φ. 731-4333. Διευθυντής: Αδ. Οικ. Κοκοράδας. Αποτελεί την τρίτη μετονομασία της εκδοτικής δραστηριότητας του Αδ. Κοκοράδα. Ξεκινάει ως **Όλυμπος** (5 Μαρτ. 1881 - 3 Φεβρ. 1883, αρ. φ. 1-202), συνεχίζεται ως ***Ελευθερία** (9 Φεβρ. 1883 - 20 Φεβρ. 1887, αρ. φ. 203-730) και καταλήγει ως **Ημέρα**. Άλλοι υπότιτλοι: *Εκδίδεται καθ' εκάστην πλην της Κυριακής. Εφημερίς πολιτική και ανεξάρτητος* (από το φ. 1705, 25 Φεβρ. 1894)· *Η αρχαιότερα εν Ελλάδα εφημερίς* (από το φ. 3257, 1 Ιαν. 1906). Αρχικά καθημερινή (εκτός από την Κυριακή) και αργότερα τρεις φορές την εβδομάδα, τετρασέλιδη, δίσηπλη, διαστάσεων 32x22 εκ. Ετήσιες συνδρομές: «Αθηνών φρ. 15, επαρ. 16, εξωτερ. φρ. 30, Δια τα Δημόα. Και Τράπεζ. Γραφεία εν γένει φρ. 30». Τυπογραφείο: Αντωνίου Χαλούλου.

Καλύπτει την πολιτική επικαιρότητα και υποστηρίζει τον Χαρίλαο Τρικούπη («Το σκάφος της πολιτείας εύρον ο κ. Τρικούπης ερμηνέον εν τω λιμένι της Μουνιχίας παρά του κυβερνήτου αυτού κ. Δεληγιάννη, όστις μετά του πληρώματος νύκτωρ εδραπέτευσεν, όπως σωθεί εκ της φοβεράς τρικυμίας, εν [ην] αυτός σούτος προκάλεσε»), ενώ αποδίδει «φοβερά αίσχη και επιβόλαις εκ των ειδειχθέντων προελδόντων εκ της επιπολιούτικώς και μαυρίας του τότε κυβερνήτου της Ελλάδος κ. Δεληγιάννη» (αρ. φ. 992, 3 Ιαν. 1889). Έχει συχνά επισημανθεί κατά τον 19^ο και τον 20^ο αι. η πληθώρα των εφημερίδων που κυκλοφορούσαν. Αντιστρόφως ανάλογα με το αναγνωστικό τους κοινό, τα περισσότερα φύλλα υπήρξαν βραχυμία, κατά κανόνα λόγω έλλειψης των αναγκαίων οικονομικών πόρων για την επιδίωσή τους. Από την εμφάνιση του ελληνικού Τύπου έως τα τέλη περίπου του 19^{ου} αι. η έκδοση μιας εφημερίδας βιασιζόταν κυρίως στην εγγραφή συνδρομητών. Από τα τέλη της δεκαετίας 1860 ο οικονομικός πορισμός των εφημερίδων ενισχύθηκε, προοδευτικά όλο και περισσότερο, με το σύστημα της δημοσίευσης ποικίλων καταχωρίσεων και διαφημίσεων που συνέβαλε επίσης στη συγκράτηση της τιμής σε χαμηλά επίπεδα.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η «Στατιστική εφημερίδων εκδοθεισών και αποβωσασών από του 1880 και εντεύθεν» που δημοσίευσε στις 2 Μαρτίου 1887 υπό τον τίτλο «Μνημόσυον», η οποία πιστοποιεί ακριβώς το φαινόμενο αυτό. Η «Στατιστική» απαριθμεί περί τους 72 τίτλους εφημερίδων και αντίστοιχα ονόματα εκδοτών τους, που εκδόθηκαν την περίοδο εκείνη και έκλεισαν πολύ σύντομα για λόγους οικονομικούς. Την αιτία της θραχυιότητάς τους προσδιόριζε με χιούμορ, χωρίς πάντοτε να διακρίνεται επακριβώς σε τι αναφέρεται, στην υγεία των εκδοτών ή στις οικονομικές δυσκολίες του εγχειρήματός τους: «εξ ασπίας», «εξ ατροφίας», «εκ φυσικού θανάτου», «εκ γεροντισμού», «εκ γεροντικού μαρασμού», «εκ συγκοπής καρδιάς», «εξ εγκεφαλικού νοσημάτων», «εκ μηνιγγίτιδος», «εξ ατελούς αναπτύξεως», «εκ ρυματώσεως», «εξ υπερτροφίας», «εξ εγκρατείας», «εξ αναίτιου συγχύσεως των φρενών χάριν του “Κηρύξατε τον πόλεμον”», «εκ τυχαίου συμβάντος», «εκ παθήσεως του νωτιαίου μυελού», «εκ κυνικής πείνης», «εκ μαρασμού», «εξ ατελούς αναπτύξεως», «εκ προώρου τοκετού» (ο εκδότης Κ. Πολδάσης ήταν μόλις 16 ετών· το ίδιο σημειώνει και για την *Μικρά εφημερίδα του Καμπούρογλου*), «εκ καταχρήσεως πνευματωδών ποτών», «εκ τύψεως συνειδότος», «εκ φυσικού θανάτου», «εξ απενταρωσύνης», «εξ υπερβολικής νηστείας» κ.ά. Σύμφωνα με το «Μνημόσυον» οι τρεις εφημερίδες (*Το Έθνος*, *Η Καρτερία* και *Οι Καιροί* [περ. Α': 1872-1875 και περ. Β': 1883-1885]) που δέλησε να εκδώσει ο Π. *Κανελλίδης απεθίωσαν «εξ αιτίας».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελλ. α.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 212-215.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΓΛΟΥ

Η Ημέρα

Πρωινή ανεξάρτητος εφημερίς Πατρών, Πάτρα, 30 Αυγ. 1951 - 13 Μαρτ. 1964, αρ. φ. 1-3904 και 1964 έως σήμερα [2005] με τίτλο *Η Ημέρα των Πατρών*. Ιδρυτής-εκδότης: Χρίστος Α. *Ριζόπουλος, έως τον θάνατό του (1982)· σήμερα ανήκει στην ανώνυμη εταιρεία «Εκδοτική Πατρών». Εκδότης-διευθυντής είναι ο δημοσιογράφος Ανδρέας Γ. Χριστόπουλος, Ημερήσια, τετρασέλιδη και τις Κυριακές οκτασέλιδη, σχήματος 2^{ου}. Τιμή φύλλου: 1000 δρχ. (1951, πριν από την υποτίμηση του 1953 και την αποκοπή των τριών μηδενικών από τα χαρτονομίσματα)· μετέπειτα ακολούθησε τις αναπροσαρμογές των αθηναϊκών εφημερίδων. Τυπογραφείο: Θ. Κούκουρα, οδ. Ρίγα Φεραίω 58, μόνο η εκτύπωση, έως ότου απέκτησε δικό της πιεστήριο έπειτα από έναν χρόνο.

Ο Χρ. Ριζόπουλος την εξέδωσε ως συνέχεια της εφ. *Σημερινή*, της οποίας συναρτίδησε τα έτη εκδόσεως στην ηλικία της *Ημέρας*. Η πολιτική του ήταν μετριοπαθής. Υποστήριζε το Κόμμα των Φιλελευθέρων και τα λοιπά κόμματα του Κέντρου. Έκρινε ιδέες και καταπολεμούσε πολιτικές και ουδέποτε πρόσωπα. Γι' αυτό είχε κερδίσει την εκτίμηση και τον σεβασμό ακόμη και των πολιτικών αντιπάλων της. Δημοσίευσε συνεργασίες διαπρεπών λογοτεχνών και δημοσιογράφων, καθώς και άρθρα πολιτικών ηγετών της εποχής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΔΒΠ, ΜΤΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 162.

ΝΙΚΟΣ Ε. ΠΟΛΙΤΗΣ

Η Ημέρα

Ελληνική Εφημερίς εν Τεργέστη, Τεργέστη, 9/21 Σεπτ. 1855 - 7/19 Σεπτ. 1862, περ. Α', αρ. φ. 1-366 / Βιέννη, 10/22 Σεπτ. 1862 - 14/26 Ιουν. 1863, περ. Β', αρ. φ. 367 [1]-406 / Τεργέστη, 22 Ιουν./4 Ιουλ. 1863 - 15/27 Δεκ. 1873, περ. Γ', αρ. φ. 407-954. Ιδρυτής: Ιωάννης Ισιωβήδης *Σκυλιώτης, ο οποίος όμως, ώσπου ν' αποκτήσει αυστριακή υπηκοότητα, δεν μπορούσε να είναι υπεύθυνος

συντάκτης. Στη θέση αυτή διορίστηκε ο Κ. Δημόπουλος, κάτοχος Τεργέστης και αυστριακός υπήκοος, κάτοχος της ελληνικής γλώσσας, «ως διατελέσας γραμματέως του Βασιλικού Προξενείου της Ελλάδος και μεταφραστής αυτής». Ωστόσο, από το πρώτο φύλλο και έως το 1864 υπεύθυνος συντάκτης αναγράφεται ο Σκυλίτσης, ενώ από τις 16/28 Μαΐου 1864 έως τις 18/30 Ιουν. 1866 είναι ο Ιούλιος Οσβάλδος και από τις 25 Ιουν./7 Ιουλ. 1866 έως και όλο το 1868 ο Δ.Ι. Σαργειγιάνης. Στην περ. Γ' αλλάζει ο υπότιτλος: *Εφημερίς των νεωτέρων και περιεργωτέρων της Ευρώπης*. Το 1874 αλλάζει ο τίτλος της και γίνεται **Νέα Ημέρα*. Εβδομαδιαία (περ. Α' και Γ'), τετρασελίδη, χωρίς σελιδαρίθμηση. Για την έκδοση στη Βιέννη (περ. Β')

ωση: από τον Ιαν. 1864 η τιμή είναι πάλι «φιορίνια 14». Συνδρομές εξωτερικού: «εις τας πόλεις της Μεσογείου όπου εγγίζουσι τα ατμόπλοια Λούδ 6 τάλλρα αυστριακά» (1855-1856)· το 1863 οι συνδρομές εξωτερικού είναι πιο ακριβές (40 φράγκα για Ελλάδα, Επτάνησο και Τουρκία, 50 σβάνσικα για Παραδουνάδιες Ηγεμονίες) και προαναγγέλλεται μείωση: «Εν Ελλάδι, Ιονίοις Νήσοις, Τουρκία (δια θαλάσσης), Αιγύπτω, φράγκα 32· εν Τουρκία (δια ξηράς), 8 αργυρά μεσίτια· εν ταις Παραδουναβίσις Ηγεμονίαις, Φλωρία 3· εν Γαλλία και Αγγλία, φράγκα 40· εν Ρωσσία φράγκα 50· εν Αμερική και Ινδία η εν Αυστρία τιμή, προσυπολογιζομένης της ταχυδρομικής δαπάνης» (1864-1873). Στην Τεργέστη τυπωτόταν στο τυπογραφείο του Αυστριακού Λόυδ.

Ελληνόγλωσση, από τις σημαντικότερες της ελληνικής διασποράς, που εκδόθηκε, σύμφωνα με υποσημείωση στην πρώτη σελίδα του πρώτου φύλλου, με την ηθική υποστήριξη «του φιλογενούς κ. Βαρόνου Γεωργίου Σίνα, γενικού προξένου της Α.Μ. του Βασιλέως της Ελλάδος εν Βιέννη» και με την εγγύηση «του κ. Αμβροσίου Στ. Ράλλου του αθλοδέτου». Εκδέτοντας τον προγραμματισμό του στο φ. Ι, ο Σκυλίτσης εξηγεί ότι, αποθλιπτόντας να ενημερώνει τους Έλληνες της Ανατολής για τα πολιτικά και οικονομικά τεκταινόμενα στη Δύση, θέλησε να εκδώσει ελληνική εφημερίδα στην Τεργέστη, «η οποία προσφέρουσα απ' ευθείας την ανακοίνωσιν των ευρωπαϊκών πραγμάτων εις τας χώρας της Ανατολής ν' αποθή 6 τε άμεσους κρίκους επαφής μεταξύ Τεργέστης, Κωνσταντινουπόλεως, Αθηνών, Σμύρνης, Κερκύρας και λοιπών σημαντικών αγορών της περιοχής της Ανατολής και το εθνικόν όργανον το οποίον, πρώτον αυτό, και άνευ παρεμβολής των αβελβίων μεταφράσεων, να δημοσιεύει τας ειδήσεις των τιμών των ξένων συναλλαγμάτων, των τρεχουσών τιμών», και γενικά της οικονομικής κίνησης που επιδρούσε στις συνθήκες του διεθνούς εμπορίου. Μεγάλη σημασία έδινε στην ενημέρωση των Ελλήνων που μόνο από δυσπρόσιτες ή δυσνόητες γι' αυτούς ξενόγλωσσες εφημερίδες μπορούσαν να αντλήσουν την αναγκαία για το εμπόριό τους πληροφόρηση. Επίσης, ανησυχούσε για το ποιόν των μεταφράσεων που συχνά αλλοίωνε τα νοήματα και την αρχική σημασία των γραφομένων, λόγω της σπανιότητας έμπειρων μεταφραστών. Έτσι, δημοσίευε άρθρα και ειδήσεις, μεταφρασμένα από διάφορες ευρωπαϊκές εφημερίδες για ζητήματα πολιτικά, εμπορικά και φιλολογικά, καθώς και μεταφράσεις λογοτεχνικών έργων (ανάμεσα στα οποία δημοσιεύονται σε συνέχειες, σχεδόν ταυτόχρονα με την πρώτη έκδοσή τους,

κλοφορεί δύο φορές την εβδομάδα. Οι διαστάσεις ποικίλλουν: 48x30 εκ. (1855-1857), 60x40 εκ. (1863-1870), ενώ το 1873 είναι σχήματος 2^ο. Τιμή φύλλου: 35 σολδία (1855-1856). Από το έτ. Β' διανεμήθηκε μόνο με πληρωτέα συνδρομή, σε τιμές αρκετά σταθερές: «εν Τεργέστη φλορίνια 12, αλλαχού της Αυστριακής Αυτοκρατορίας φλορίνια 14» (1855-1856)· στο πρώτο φύλλο της επανέκδοσης στην Τεργέστη (περ. Γ', αρ. φ. 407) «φιορίνια 16», υπάρχει όμως η εξής «Ειδοποίησις. Ελιττωμένων των εξόδων της εκδόσεως της *Ημέρας* δια την μετάδασιν αυτής εις Τεργέστην», που προαναγγέλλει μεί-

μεταφρασμένα από τον Σκυλίτση, ο *Βασιλεύς των Ορέων* του Εδ. Αμπού και οι *Άθλιοι* του Β. Ουγκό).

Για να λάβει την άδεια κυκλοφορίας ο Σκυλίτσης έγραψε στην αίτησή του «έναντι υποχρέωσης εκ μέρους μου να μη την κυκλοφορώ εντός της Μοναρχίας, αλλά να την αποστέλλω αμέσως, δια της κανονικής ταχυδρομικής οδού, εις την αλλοδαπήν». Το 1859 η Υψηλή Πύλη απαγόρευσε την κυκλοφορία της *Ημέρας* στην επικράτεια της. Άρση της απαγόρευσης έγινε μετά από αυστριακή επέμβαση, αφού ο Σκυλίτσης είχε γίνει στο μεταξύ αυστριακός υπήκοος. Κατά την πρώτη περίοδο της Τεργέστης συνεργάζονται με τον Σκυλίτση οι Θεαγένης* Λιβαδιάς και Διονύσιος* Θερειανός, οι οποίοι όμως το 1861 αποφασίζουν να εκδώσουν στην ίδια πόλη δική τους εφημερίδα, με τίτλο **Κλειώ*, γεγονός που απογοήτευσε πολύ τον Σκυλίτση. Αποφάσισε τότε να μεταφέρει την έκδοση της εφημερίδας του στη Βιέννη, όπου όμως δεν ευδοκίμησε. Ταυτόχρονα, αναζητήσε νέο συνεργάτη, τον οποίο θρήκε στο πρόσωπο του Αναστασίου Σ. *Βυζάντιου. Ο Βυζάντιος γενιευε κατόπιν (16/28 Μαΐου 1864 - Ιούν. 1866) συνδιευθυντής, και στη συνέχεια «εκδότης, συνδέτης και υπεύθυνος συντάκτης» (έως το 1873) και προσέλαβε ως συντάκτη τον αδελφό του Αλέξανδρο* Βυζάντιο. Από τις 13/25 Νοε. 1865, για αρκετούς μήνες, αναγράφεται ανάμεσα στους συντάκτες και ο Ν. Φλεμοτόμος («δια το εμπορικό μέρος»).

Η εκδοτική επιτυχία της υπήρξε σημαντική. Είναι φανερό ότι ήρθε να καλύψει τις ανάγκες του αναγνωστικού κοινού, τις οποίες είχε κατανοήσει ο ιδρυτής της, με τη συνείδηση όχι μόνο να καλύψει και τις δικές της οικονομικές υποχρεώσεις, αλλά να έχει κέρδη τα οποία ο Σκυλίτσης διέθεσε «για να πλουτισθή το Γυμνάσιον της Σμύρνης με όργανα πειραματικής φυσικής». Το 1874 μετονομάζεται σε *Νέα Ημέρα*, με εκδότη πλέον τον Αλέξανδρο Βυζάντιο. Η ζωή της θα συνεχιστεί στην Τεργέστη έως το 1912 και στην Αθήνα ως **Νέα Ημέρα Τεργέστης* (1912-1936).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΒCΤ (ελλ. σ. [161 L] των φ. των έτ. 1855-1861 και 1863-1868· λείπουν τα τελευταία 6 χρόνια. Μεμονωμένος τόμος [325 L] με σκόρπια φ. των έτ. 1870-1873 [23 Μαΐου/4 Ιουν. 1870. 1/13-8/20 Δεκ. 1873].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θ. Λιβαδιάς, νεκρολογία του Αλ. Σ. Βυζαντιού, *Νέα Ημέρα*, 1/13 Ιαν. 1899· *Μάγερ, Ιστορία*, τ. Β', σ. 87-88· Lucia Marcheselli, *La cultura umanistica nei periodici greci di Trieste*, I, «*Klio*», Università di Trieste, 1968· Σ.Σ. Μακρυμύζαλος, «Η έκδοση της εφημερίδας *Ημέρα* στην Τεργέστη στα 1855 (Από την ανέκδοτη αλληλογρα-

φία του ιδρυτού της Σμυρναίου λογίου και δημοσιογράφου Ι.Ια. Σκυλίτση)», *Ο Ερασιωτής*, έτ. Η', τχ. 43 (1970), 10-30· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 162.

LUCIA MARCHESELLI LOUKAS

Ημερησία

Καθημερινή Φιλολογική Εφημερίδα εν Σμύρνη, Σμύρνη, 1905-1914. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Ν. Τσουρουκτσόγλου, εκδότης και της γαλλόφωνης εφ. *La Réforme*. Ιδιοκτήτες-διευθυντές (1909-1914): Γ.Ι. *Αναστασιάδης, εκδότης και του σατιρικού π. **Κόπανος* και Λ. Κοκκινίδης. Αρχισυντάκτες: Αντ. Οικονομίδης και Λεάνδρος Κοκκινίδης. Ημερησία, τετρασελίδη, εξάστηλη, διαστάσεων 62x43,5 εκ. Συνδρομές: «δια την Σμύρνην και τα προάστεια ετησία γρόσια αργυρά 80, επαρχιών του οθωμανικού κράτους ετησία γρ. αργ. 120, εξωτερικού ετησία φράγκα χρυσά 30». Τυπογραφείο: της εφ. **Αμάλθεια*. Γραφεία: επί της Ευρωπαϊκής οδού, Μέγαρο Αλιόττη. Τηλεγραφική διεύθυνση: Himerissia.

Με το σατιρικό π. *Κόπανος* είναι οι μόνες από τις εφημερίδες της Σμύρνης που υιοθέτησαν τη δημοτική. Η υποστήριξη των ιδεών των δημοτικιστών είχε προκαλέσει τέτοια διάσταση και πολεμική μεταξύ της *Ημερησίας* και των άλλων σμυρναϊκών εφημερίδων που η οθωμανική λογοκρισία απαγόρευσε όποια αναφορά στο γλωσσικό ζήτημα για την αποφυγή ερεθισμού της κοινής γνώμης. Τόσο ο Αναστασιάδης όσο και ο συνεργάτης του και μετέπειτα βουλευτής στο οθωμανικό κοινοβούλιο, Εμμ. Εμμανουλίδης, κατηγορήθηκαν ως αρνησιαίτριδες και υπονομευτές της τιμής της ομογένειας που επιζητούσαν να πνίξουν το «Γένος» στην αμάθεια.

Ο Δημήτρης* Γληνός σε βιογραφικό του σημείωμα δίνει τις ακόλουθες πληροφορίες: «Το 1906 εκδίδεται στη Σμύρνη από ένα Νίκο Τσουρουκτσόγλου για πρώτη φορά ελληνική εφημερίδα κατά τον τύπο των εκδιδόμενων στην Αθήνα με τίτλο “Ημερησία Σμύρνη”. Ο εκδότης της στέλνει γράμμα και προσκαλεί τον Δημ. Γληνό να γίνει συνδρομητής και συνεργάτης της εφημερίδας. Ο Δημ. απαντάει δεχόμενος με ένα γράμμα στη δημοτική, που ο εκδότης το δημοσιεύει και αυτό κινεί τον πόλεμο των καθαραρευουσίωνων σχολαστικών γέρων διευθυντών των τριών σχολών της Σμύρνης. (οι οποίοι και γραφτά ζητούν από το συμβούλιο της «Αναξαγορείου σχολής» την απόλυση του Δημ. Αυτή είναι η πρώτη εκδηλώση του αγώνα του Δημ. για την δημοτική)». Όταν μετὰ τον θάνατο, στις 12 Ιανουαρίου 1907, του Λέσβιου λόγιου Δημήτρη Βερναρόδη η εφ. *Ημερησία* δέλησε να οργανώσει πολιτικό μνημόσυνο κάλεσε τον

Δ. Γληνό, ο οποίος στις 26 Ιανουαρίου 1907 εκφώνησε λόγο στην αίθουσα της Ευαγγελικής Σχολής της Σμύρνης. Η δημοσίευση του λόγου του την άλλη μέρα στην *Ημερησία* προκάλεσε ανοιχτό πόλεμο κατά του Γληνού, με άρθρα σ' όλες τις εφημερίδες, ιδίως στην **Αμάλθεια*. Ο Δ. Γληνός σε επιστολή στον δάσκαλό του Ν. Πολίτη, όπου επισημαίνει την διπλή ιδιότητα πολλών εκδοτών εφημερίδων ως εφημεριδογράφου και αντιπρόσωπου της κοινοτικής εξουσίας («Διότι εδώ οι εφημεριδογράφοι είναι και τσορμπιτζήδες δηλ. διευθύνουν την κοινότητα και θέλουν και έχουν τους πάντας υποχείριους») αναφέρεται στην *Ημερησία*: «Δεύτερος λόγος ήτο, ότι την συνεργασίαν μου έδιδον εις την εφημερίδαν "Ημερησίαν Σμύρνης" και τούτο θεωρείται εις τον επαγγελματικόν αγώνα των δημοσιογράφων, ως δείγμα εχθρότητος κατά των άλλων».

Ο Α.Χ. *Χαμουδόπουλος στο έργο του *Από το ημερολόγιο ενός δημοσιογράφου 1908-1948*, γράφει: «Η εφημερίδα αυτή εσημείωσε μια σημαντική πρόοδο στον ελληνικό τύπο της ιωνικής μητροπόλεως. Την ίδρυσε ο δικηγόρος Νικ. Τσουρουκτσόγλου που εξέδιδε την γαλλόφωνο εφημερίδα *Ρεφόρμ*, πρώτοι δε αρχισυντάκτες της ήταν ο Αντ. Οικονομίδης κι ο Λεάνδρος Κοκκινίδης. Ο Οικονομίδης ήταν ο τύπος του πλάνητος δημοσιογράφου. Γύριζε όλο τον ελληνικό κόσμο κι έβγαζε εφημερίδες παντού. Δεν τον χωρούσε ο τόπος και δεν ρίζωνε πουθενά. Έτσι δεν έμεινε και στη Σμύρνη παρά λίγους μήνες κι έφυγε στην Πόλη. Τότε άρχισε να παίζει τον κυριότερο ρόλο στην *Ημερησία* ο Γ. Αναστασιάδης, που έγραφε χρονογράφημα με το ψευδώνυμο "Θεατής". Σ' αυτή την εφημερίδα συγκεντρώθηκαν όλοι οι διανοούμενοι της Σμύρνης και σιγά-σιγά έγινε το όργανο των δημοτικιστών. Ο Τσουρουκτσόγλου, που ήταν τουρκόφωνος δεν είχε ιδέα από δημοτική και νεοελληνική φιλολογία. Ο Αναστασιάδης όμως του επεβλήθη κατώρθωσε δε να κάμει δημοτικιστή και τον Εμμανουηλίδη, που έγραψε μια σειρά άρθρων, απαντώντας στον καθηγητή Γ. Χατζηδάκη, που εδημοσίευσε τα άρθρα του στην *Αμάλθεια* [...]. Πριν κηρυχθεί το Σύνταγμα, λόγω της ασστηρής λογοκρισίας οι εφημερίδες της Τουρκίας εδημοσίευαν πολλά φιλολογικά ύλη κι έτσι η *Ημερησία* έμοιαζε λίγο και με φιλολογικό περιοδικό, δημοσιεύοντας ακόμη και ποιήματα πρωτότυπα. Η *Αμάλθεια* ήταν η πλέον πουριτανή στο ζήτημα της καθαρευούσης εφημερίδας».

Μετά τη Νεοτουρκική Επανάσταση (1908) η υποψηφιότητα του κυριότερου συνεργάτη της Εμ-

μανουηλίδη με το κόμμα των Νεοτούρκων, που του εξασφάλισε και την εκλογή του, προκάλεσε επανειλημμένως την καταδίκη της (όπως και της *Αμάλθειας*) ως «προδοτικών» και «τυφλών οργάνων του κομμάτου». Οι εκπρόσωποι του ελληνικού κράτους συχνά κατήγγελλαν τους προδότες της *Ημερησίας* και της *Αμάλθειας*, οι οποίοι δηλητηριάζουν την κοινή γνώμη και προσδίδουν τα εθνικά συμφέροντα, ενώ τον Απρίλιο 1912 το ελληνικό κράτος έστειλε οδηγίες για ανοιχτό πόλεμο-αποκλεισμό εναντίον τους. Ο Έλληνας πρόξενος Σμύρνης το 1913 παρουσιάζει την *Ημερησία* ως εφημερίδα «εργασθείσα υπό την σημαία του Νεοτουρκικού Κομμάτου. Καίτοι δε κατά τα άλλα αξιόλογον φύλλον, εν τούτοις λόγω του εκ του προγράμματος αυτής προκληθέντος παρά τω ελληνικώ κόσμω αποτροπισμασμού δεν ηδυνήθη να ευδοκιμήσει αναγκασθείσα να διακόψη την έκδοσιν αυτής. Επανεβίβον όμως αυτήν από του Φεβρουαρίου ε.έ. (1913) υπό την αποκλειστικήν διεύθυνσιν του κ. Α. Κοκκινίδου, κατά δε την νέαν ταύτην περίοδον υποστείλασα και την σημαίαν του νεοτουρκικού προγράμματος, υφ' ην προηγουμένως εφαινετο διατελούσα, καταβάλλει προσπάθειάς, ίνα καταλάβη την προσήκουσαν αυτή θέσιν εν τη εκτιμήσει των Ελλήνων αυτής αναγκωστών».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΕΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χ.Σ. Σολωμνίδης, *Η δημοσιογραφία στη Σμύρνη (1821-1922)*, Αθήνα 1959· Α.Χ. Χαμουδόπουλος, *Από το ημερολόγιο ενός δημοσιογράφου 1908-1948*, Θεσσαλονίκη 1948· Φ. Πηλιό (επιμ.), *Δημήτρης Γληνός*, Απαντα, τ. Α' (1898-1910), Αθήνα 1983.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΧΛΑΔΗ

Ημερησία Νέα

Εφημερίς Πολιτική και των Ειδήσεων, Αθήνα, 2 Απρ. - 20 Μαΐου 1864, αρ. φ. 1-32. Διευθυντής: Δ. Σιλμβρόωτης. Καθημερινή («πλην της Κυριακής και των εορτών»), τετρασέλιδη, δίσηλη, διαστάσεων 27x20 εκ. Ετήσιες συνδρομές: Αθήνας και Πειραιά 6 δρχ., «επαρχιών» 8 δρχ. και εξωτερικού 6 δρχ. Τυπωνόταν στο τυπογραφείο της «Καρτερίας».

Στις προγραμματικές δηλώσεις οι υπεύθυνοι της έκδοσης τόνιζαν: «Την ειλικρίνεια και παρηγοϊκή φιλοσύνη, τας δ' υπεφυγίας αποστρεφόμενοι, δεν προκηρύττομεν, ότι διατελούμεν ξένοι προς την πολιτικήν και τους πολιτευομένους, απαθείς, επί των γεγονότων απλώς φιλοσοφούντες, τουναντίον συντασσόμενοι μετ' εκείνων, οίτινες επιθυμούν την ανατροπήν του έθνους Συνταγματικώς κατά τας αρ-

Μαΐου 1932, για να κλείσει στις 6 Ιουν. 1932. Άλλος υπό-
 τίτλος: *Πρωινή πολιτική και οικονομική εφημερίς, ανε-
 ξάρτητος, ριζοσπαστική* (1932). Πρωινή, καθημερινή, εξα-
 σελίδη, μεγάλο σχήματος.

Στο πρώτο φύλλο φιλοξένησε συνέντευξη του Ελ.
 Βενιζέλου, στο οποίο εξέθετε το πολιτικό πρόγραμ-
 μα που θα εφάρμοζε η κυβέρνησή του που συγκρο-
 τήθηκε μετά τις εκλογές της 28^{ης} Αυγούστου 1928.
 Βενιζελική έως το 1929, όταν άρχισε να αντιπολι-
 τεύεται την οικονομική κυρίως πολιτική της κυβέρ-
 νησης, την οποία χαρακτήρισε ως αντίθετη προς τα
 συμφέροντα των μέσων και λαϊκών τάξεων. Μαζί με
 άλλες αντιβενιζελικές εφημερίδες κατέκρινε δριμύ-
 τата το νομοσχέδιο περί Τύπου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία τ. Β'*, σ. 268-269· Χρι-
 στόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 336.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ημερολόγιον Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

Δράμα, 1931-1932, περ. Α', έτ. Α'-Β' και 1933-1935, περ.
 Β', έτ. Γ'-Ε'. Εκδότης-ιδιοκτήτης-διευθυντής: Θεόφιλος
 Δ. *Αθανασιάδης. Από το 1933 προστίθεται ο υπότιτλος:
*Μηνιαία οικονομική, στατιστική, εμπορική, κοινωνιολογι-
 κή κ.λ.π. επιθεώρησις εν Δράμα*. Ετήσια έκδοση, διακο-
 σίων είκοσι δύο σελίδων, μονόστηλο, διαστάσεων 18x14
 εκ. αρχικά, παρουσιάζει στη συνέχεια αλλαγές στην πε-
 ριοδικότητα, στον αριθμό σελίδων και στηλών και στο σχή-
 μα. Η τιμή του ετήσιου τόμου ανερχόταν αρχικά σε 50 δρχ.
 και στη συνέχεια σε 35 δρχ.· στην περ. Β' η τιμή του μη-
 νιαίου τεύχους ήταν 5 δρχ. και οι ετήσιες συνδρομές στεί-
 χιζαν 60 δρχ. Τυπωνόταν, την περ. Α' στο τυπογραφείο
 των Κυριαζοπούλου-Πεντζίκη και την περ. Β' στο τυπο-
 γραφείο του Δημοσθ. Μηλωτίδου.

Περιοδικό ποικίλης ύλης, σκιαγραφούσε τη ζωή,
 την κατάσταση, την οικονομική κίνηση και την πρό-
 οδο της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, «ώστε
 να γίνωσιν αύται περισσότερο και καλύτερον γνω-
 σταί και δοθή αφορμή μελέτης των αφορώντων αυ-
 τας ζητημάτων υπό των λογίων και ειδικών». Φιλο-

δοζούσε να γίνει «άξιον λόγου φιλολογικόν και οι-
 κονομολογικόν εντευκτήριον του διανοουμένου κό-
 σμου όσον και ευχάριστον και επωφελές ανάγνωσμα
 και αληθινόν εγκόλπιον των πληθυσμών των πόλεων
 και της υπαίδρου».

Περιλαμβάνει κυρίως αρχαιολογικά, γεωργικά,
 ιστορικά, λαογραφικά, οικονομικά και στατιστικά ση-
 μειώματα για την Ανατολική Μακεδονία και τη Θρά-
 κη. Επίσης, δημοσιεύει ελληνικά διηγήματα και ποι-
 ήματα (π. Ζήσιμος Αποστολίδης, Μάνος Γαλάτης,
 Δ.Ι.Κ. Ζαγορίσιος, Αντ. Θεοδοσίου, Ι. Καραμαλί-
 κης, Γ.Θ. Κελεπούρης, Μαρίκα Μαντζούνη, Σ.
 Μαρτζώκης, Γ. *Πελλερέν, Ι. Πολέμης, Γ. Ρουμής,
 Π.Σ. Σκίπης, Γερ. Σταματελλάτος, «Σταμ. Σταμ.»,
 «Τάνταλος», Μαρ. Φιλιππίδου, Novus Φαρόπου-
 λος), μεταφράσεις αρχαίων κειμένων (Όμηρος) και
 ξένων ποιημάτων (Sully Prud'Homme). Τα περισ-
 σότερα σημειώματα υπογράφονται από τον εκδότη
 Θ.Δ. Αθανασιάδη. Τακτικοί συνεργάτες ήταν ο γυ-
 μνασιάρχης Α.Ε. Διάφας, ο επιθεωρητής Γεωργίας
 Γεώργ. Σακελλόπουλος, ο γιατρός Αχ. Θ. Σαμοδρά-
 κης και ο διευθυντής του Εμπορικού και Βιομηχανι-
 κού Επιμελητηρίου Αλεξανδρουπόλεως Γεώργιος
 Χρηστίδης.

Η έκδοση του πρώτου τόμου προσείλκυσε «το
 ενδιαφέρον των ανθρώπων των γραμμάτων και των
 παρακολουθούντων την εν γένει εξέλιξιν και πρόο-
 δον του τόπου». Αλλά ο αριθμός των αγοραστών δεν
 ήταν ικανοποιητικός και η αναμενόμενη οικονομική
 ενίσχυση από τις τοπικές αρχές ήταν περιορισμένη
 παρά τη σχετική σύσταση της Γενικής Διοικήσεως
 Θράκης προς τους νομάρχες και επάρχους της δι-
 καιοδοσίας της. «Παρά τας συνεχιζόμενας δυσχε-
 ρείς οικονομικές συνθήκας», ο Θ. Δ. Αθανασιάδης
 δεν σταμάτησε την έκδοση του περιοδικού. Ωστόσο,
 το 1933, από πολυσέλιδη ετήσια έκδοση έγινε δεκα-
 εξασέλιδη μηνιαία επιθεώρηση και παρουσίαζε κυ-
 ρίως στατιστικές για τη γεωργία, το εμπόριο και τη
 βιοτεχνία της Ανατολικής Μακεδονίας και της Θρά-
 κης. Η έκδοσή της μηνιαίας επιθεώρησης συνέχισε
 πιθανώς έως τον πόλεμο.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ. ΒΕΜΣ. ΔΚΒΔ. ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ντ. Χριστιανόπουλος, «Η λογοτεχνία στη Δράμα (1819-1935)». *Η Δράμα και η Περιοχή της. Ιστορία και Πολιτισμός*. Δράμα 1992, σ. 416. του ίδιου. *Λογοτεχνικές εκδόσεις μακεδονικών πόλεων πλην Θεσσαλονίκης 1879-1950. Καταγραφή - βιβλιογραφία - προσωπογραφία*. Κοζάνη 1998, σ. 48-49. Νάσος Βαγενάς, «Εισαγωγή», *Νέοι Ρυθμοί. Μηνιαίο λογοτεχνικό περιοδικό, 1926-1929 Δράμα*. Δράμα 1998, σ. XIII.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ

Ημερολόγιον Δυτικής Μακεδονίας

Εικονογραφημένον. Κοζάνη, 1932-1938. αρ. τχ. 1-7. Εκδότης: εφ. **Βόρειος Ελλάς*, σε επιμέλεια Σταύρου *Θεοδοσιάδη και Δημητρίου Γκαβανά. Ετήσιο, κυκλοφορούσε στις αρχές κάθε έτους, χωρίς συγκεκριμένο αριθμό σελίδων, διαστάσεων 21x15 εκ. (1932) και σε όλα τα υπόλοιπα τείχη 18x13 εκ. Διατίθεται από τα γραφεία της, καθώς και σε συνδρομητές. Ετήσιες συνδρομές: για την Ελλάδα 50 δρχ. («απλούν») και 100 δρχ. («πολυτελές»), ενώ ειδικές τιμές καθορίζονται για Αμερική, Τουρκία, Αφρική και Αυστραλία. Τυπογραφείο: της εφ. *Βόρειος Ελλάς* στην Κοζάνη.

Αποτελεί τη δεύτερη προσπάθεια της εφ. *Βόρειος Ελλάς* και των δημιουργών της Στ. Θεοδοσιάδη και Δημ. Γκαβανά να επεκτείνουν την εκδοτική τους δραστηριότητα και σε άλλου είδους περιοδικά έντυπα. Είχε ήδη προηγηθεί το 1930 η έκδοση και κυκλοφορία του *Λευκόματος Νομού Κοζάνης*, μιας εορταστικής έκδοσης-περιήγησης στον νομό με αφορμή τη συμπλήρωση των 100 χρόνων του νέου ελληνικού κράτους. Η έκδοση του *Ημερολόγιου* έρχεται να συμπληρώσει αυτήν την προσπάθεια. Και στις δύο περιπτώσεις η προετοιμασία και κυκλοφορία τους ανακοινώνεται μέσα από τα φύλλα της *Βορείου Ελλάδος*, όπου καλούνται όλοι οι υποψήφιοι συντάκτες και συνδρομητές να στείλουν προς δημοσίευση εγκαίρως τα κείμενά τους και να καταβάλουν τις συνδρομές τους. Ταυτόχρονα, η εφημερίδα δημοσιεύει τα περιεχόμενα, καθώς και αποσπάσματα και φωτογραφίες από κάθε τόμο, πριν και μετά την κυκλοφορία του. Με τον ίδιο τρόπο παρουσιάζονται και οι επτά τόμοι του.

Όπως ο πρόλογος του πρώτου τόμου αφήνει να διαφανεί, οι δημιουργοί του ήθελαν το νέο τους έντυπο να αποτελέσει σταθμό στην πνευματική ζωή της Κοζάνης και της Δυτ. Μακεδονίας, με τη δημιουργία ενός πνευματικού εντύπου στον δύσκολο και «στενόν τούτον πνευματικόν ορίζοντα». Κυρίως ζητούν τη βοήθεια και την επείκεια των λογίων της πόλης, αφού η αξία και σημασία του «έγκειται μάλλον εις τον βαθμόν της προδημίας και του ήλιου της τάξεως των διανοουμένων του τόπου, οι οποίοι έσπευσαν να συντρέξωσι το *Ημερολόγιον* δια της συνεργασίας των προάγοντες τα γράμματα και τον πολιτισμόν του τόπου».

Από την πρώτη του εμφάνιση το *Ημερολόγιον Δυτικής Μακεδονίας* συγκεντρώνει, τόσο με τη μορφή, όσο και με την ύλη του, όλα τα τυπικά χαρακτηριστικά των ημερολογίων της εποχής. Περιείχε εορτολογία των μηνών, εκλείψει ήλιου και σελήνης, ενώ το μεγαλύτερο μέρος του συντίθεται από συνεργασίες επώνυμων λογίων και λογοτεχνών της εποχής με θέματα ιστορικά, λαογραφικά, διηγήματα και ποιήματα, αλλά και επιστημονικές εργασίες, μελέτες και κάποια ξεχωριστά θέματα της επικαιρότητας, με καλλιτεχνική εικονογράφηση και πολλές φωτογραφίες, εντός και εκτός κειμένου. Οι διαφημίσεις καταλαμβάνουν πάντα τις τελευταίες σελίδες ή τοποθετούνται ανάμεσα στις σελίδες του ημερολόγιου του νέου έτους.

Από τις σελίδες του πέρασαν σημαντικά ονόματα της πνευματικής ζωής της Κοζάνης την εποχή του Μεσοπολέμου, όπως ο δικηγόρος και πεζογράφος Κων. Γτισσελίκης, ο γιατρός και πολιτικός Διο-

νίσιος Μανέντης, ο δυναμικός μητροπολίτης Σερβίων και Κοζάνης Ιωακείμ Αποστολίδης, ο Κ. Παπακωνσταντίνου, ο διευθυντής της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Κοζάνης Ν.Π. Δελιαλής, ο γυμνασιάρχης Χ. Τιτέλης και άλλες προσωπικότητες, που δημοσίευσαν στις σελίδες του πολλά ανέκδοτα δημιουργήματά τους. Αν και δεν είχε μόνιμους συνεργάτες, ορισμένοι, όπως οι παραπάνω αναφερθέντες, εμφανίζονται σε περισσότερα από ένα τεύχη. Ωστόσο, στο *Ημερολόγιο* μπορούσε να δημοσιεύσει ο καθένας, ο οποίος είχε κάποιο αξιόλογο κείμενο.

Το πρώτο τεύχος του 1932, όπως η εφ. *Βόρειος Ελλάς* αλλά και το τεύχος του 1933 διευκρινίζει, συγκεντρώνει δετικές κριτικές που έδωσαν την αφορμή για τη συνέχεια του εγχειρήματος. Από το τρίτο τεύχος του 1934 αυξάνεται τόσο σε σελίδες, όσο και σε ύλη. Ωστόσο, η φιλόδοξη αυτή προσπάθεια σταματά μάλλον άδοξα το 1938. Στον πρόλογο του τελευταίου τεύχους οι συντάκτες αφήνουν να εννοηθεί πως πιδανόν να μην υπάρξει συνέχεια στην έκδοσή του. Ως αιτίες της διακοπής παρουσιάζονται οι ανυπέρθλιτες δυσκολίες στη σύνταξη και δημιουργία του, που ούτως ή άλλως ήταν υπαρκτές από την αρχή, αλλά τότε έφτασαν πλέον στο αποκορύ-

φωμά τους και δεν δίνετα καμία άλλη διευκρίνιση. Μάλλον με την έκδοση του τελευταίου τεύχους ο Θεοδοσιάδης και ο Γκαβανάς δεν είχαν αποφασίσει ακόμα αν θα υπάρξει συνέχεια, αλλά η απόφαση αυτή πάρθηκε αργότερα, κατά τη διάρκεια του έτους, προφανώς λόγω των δυσκολιών της εποχής.

Οι εφτά τόμοι του *Ημερολογίου Δυτικής Μακεδονίας* θεωρούνται σήμερα από τα σημαντικότερα βοηθήματα των μελετητών της νεώτερης ιστορίας της Κοζάνης και της Δυτ. Μακεδονίας. Σύμφωνα με τον Ντίνο Χριστιανόπουλο, ήταν «το σημαντικότερο προπολεμικό ημερολόγιο που εκδόθηκε σε μακεδονική πόλη». Η έκδοση αυτή φανερώνει, συν τοις άλλοις, και το επίπεδο της πνευματικής ζωής στην Κοζάνη, που ανακόπηκε βίαια με την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, για να βρει κάτι από εκείνη την παλιά αίγλη ύστερα από πολλά χρόνια, στο τέλος του 20^{ου} αιώνα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΚ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Π. Δελιαλής, *Εφημερίδες (εκδοθείσαι εν Κοζάνη)*, Κοζάνη 1959: Δ. Γκαβανάς, *Ελμειακά*, τχ. 12-13 (Ιούν. 1985), 115-117: Ντ. Χριστιανόπουλος, *Λογοτεχνικές εκδόσεις μακεδονικών πόλεων πλην Θεσσαλονίκης*, Κοζάνη, εκδ. ΙΝΒΑ, 1998: Μαν. Κανδυλάκης, «Οι εφημερίδες του νομού Κοζάνης», π. Ο Τύπος, τχ. 122 (Ιούλ. 2000), 13-30.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ Μ. ΜΑΤΣΟΥ

Ημερολόγιο Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων

Κωνσταντινούπολη, Οκτ. 1904-1907, τ. Α'-Γ': τ. Α' (Οκτ. 1904 - Φεβρ. 1905), τ. Β' (Οκτ. 1905), τ. Γ' (Ιαν. 1907). Πρωτοβουλία της Εφορίας των Φιλανθρωπικών Καταστημάτων, η οποία ανέθεσε την έκδοση σε συντακτική επιτροπή αποτελούμενη από τους Ιωάννη Σιώτη, Λέοντα Καζανόβα και Στέφανο Ναρλή. Στην συντακτική ομάδα του τ. Γ' προστέθηκε και ο Γεώργιος Αποστολίδης, ενώ την επιμέλεια είχε ο καθηγητής Ιωακείμ Βαλαδάκης. Στο εξώφυλλο κυριαρχεί η λέξη *Ημερολόγιο* και το έτος αναφοράς στην επάνω αριστερή άκρη υπήρχε ο λογότυπος των φιλανθρωπικών καταστημάτων, στη μέση της σελίδας η φράση «αγαπάτε αλλήλους» και στο κάτω μέρος ο τόπος και η χρονολογία έκδοσης. Στην πίσω σελίδα του εξωφύλλου υπάρχει σφραγίδα της συντακτικής επιτροπής και η υπογραφή ενός μέλους της. Τυπογραφείο: αδελφών Γεράδου (τ. Α'-Β'), Αριστόβουλου και Αναστασιάδου (τ. Γ').

Στόχοι της έκδοσης ήταν, σύμφωνα με το σημείωμα της συντακτικής επιτροπής στον τ. Α', να καταστήσει ευρύτερα γνωστή την ευεργετική δραστηριότητα των Καταστημάτων και να εξασφαλίσει ένα τακτικό εισόδημα για τη λειτουργία τους. Ας σημειωθεί ότι τότε τα Φιλανθρωπικά Καταστήματα απο-

τελούνταν από νοσοκομείο, φρενοκομείο και γηροκομείο και βρίσκονταν συγκεντρωμένα στο Επταπόρειο της Κωνσταντινούπολης. Σύμφωνα με τη λογοδοσία της Εφορίας των Φιλανθρωπικών Καταστημάτων για το έτος 1904 η πώληση του *Ημερολόγιου* απέφερε έσοδα 31380 οθωμανικές λίρες, ποσό καθόλου ευκαταφρόνητο.

Η επιτροπή επέλεξε να εκδίδει κάθε έτος έναν καλαίσθητο τόμο τυπωμένο σε εξαιρετικής ποιότητας χαρτί, ο οποίος θα περιείχε πλούσια ύλη μορφωτικού και πληροφορικού περιεχομένου. Μερίμνησε δε ιδιαίτερα προκειμένου το δημοσίευμα να «φέρει οπωσδήποτε την σφραγίδα της εποχής». Η ύλη κάθε τόμου χωρίζεται στις παρακάτω ενότητες. Στις πρώτες σελίδες δημοσιεύεται ημερολόγιο με τους μήνες του έτους, τις θρησκευτικές εορτές, ενώ εμβόλιμα εμφανίζονται και οι μήνες σύμφωνα με το μουσουλμανικό ημερολόγιο. Δημοσιεύεται επίσης ημερολόγιο με τις εορτές των ευρωπαϊών ηγεμόνων, με ιδιαίτερη δέση στην ημερομηνία της ανάρρησης στον θρόνο και της ημέρας των γενεθλίων του Σουλτάνου Αβδούλ Χαμίτ Β'. Ακολουθεί μία ενότητα με πληροφορίες που αφορούν την ελληνορθόδοξη κοινότητα (όπως στοιχεία για τις μητροπόλεις του οικογενικού θρόνου, τις λογοδοσίες της Εφορίας των Φιλανθρωπικών Καταστημάτων αλλά και διάφορες άλλες στατιστικές πληροφορίες οικονομικού και δημογραφικού ενδιαφέροντος). Το τρίτο μέρος κάθε τόμου συνθέτουν τα δημοσιεύματα ποικίλης ύλης που απευθύνονται στα φιλολογικά, ιστορικά και κοινωνικά ενδιαφέροντα του αναγνωστικού κοινού. Επιπλέον, δημοσιεύονταν πολλές φωτογραφίες και σχέδια, τα οποία φιλοτέχνησε ο Ρωμύλος Σπαθάρης, που έδιναν στο ημερολόγιο «την τόλμη του συναγωνισμού προς τα εν Ευρώπη εκδιδόμενα τελειότερα ταιούτα».

Παρά το περιορισμένο χρονικό διάστημα που καλύπτουν οι τρεις τόμοι του ημερολογίου, η σημασία της έκδοσής τους είναι ιδιαίτερη, κυρίως διότι αποτελούν μία βασική πηγή για την ιστορία των Φιλανθρωπικών Καταστημάτων, της ιατρικής και γενικότερα της φιλανθρωπικής κίνησης στην Κωνσταντινούπολη κατά τον 19^ο αιώνα. Τα σχετικά δημοσιεύματα δεν περιορίζονται στις λογοδοσίες της Εφορίας, την κίνηση των Καταστημάτων κατά την περίοδο 1904-1906 και τους απολογισμούς διαχείρισης, καθώς υπάρχουν και άλλα που αναφέρονται στην ιστορία του νοσοκομείου του Επταπυργίου, στο ορφανοτροφείο της Παναγιάς αλλά και πολλές πλη-

ροφορίες σχετικά με τις επώνυμες δωρεές που κάνουν διάφοροι ομογενείς στα Καταστήματα.

Στο πλαίσιο μιας ευρύτερης πρακτικής δωρεάς, η δημοσίευση των ονομάτων δωρητών αποσκοπούσε στην τόνωση αυτής της τάσης, καθώς οι δωρεές αποτελούσαν σημαντικό έσοδο των Καταστημάτων. Η δημοσίευση φωτογραφιών των νέων πτερυγίων των Καταστημάτων, των τελετών δεμελιώσης κτιρίων αλλά και των γνωστών ευεργετών εγγράφεται στην ίδια ακριβώς πολιτική. Ανάλογο ενδιαφέρον παρουσιάζει η δημοσίευση στατιστικών, κυρίως αυτών που αφορούν τις ορθόδοξες μητροπόλεις και κοινότητες. Πρόκειται για μια εποχή που η στατιστική έχει αποκτήσει μία ειδική δέση διότι θεωρείται «σύστημα εργασίας σκόπιμον και μεθοδικόν». Οι στατιστικοί πίνακες που δημοσιεύονται κατά μητροπόλεις συμπυκνώνουν πολλές και χρήσιμες πληροφορίες για τον αριθμό των ορθόδοξων οικογενειών ανά μητρόπολη καθώς και τον αριθμό των σχολείων, των μαθητών και των δασκάλων. Τέλος τα αναγνώσματα ποικίλης ύλης είναι ενδεικτικά των ενδιαφερόντων τόσο του αναγνωστικού κοινού όσο και των επιλογών της συντακτικής επιτροπής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΓΒ, ΕΒΕ, ΚΜΣ.

ΧΑΡΗΣ ΕΞΕΡΤΖΟΛΟΥ

Ημερολόγιον η Φήμη

βλ. *Η Φήμη*, Βόλος, 1886-1888

Ημερολόγιον «Οδησός»

βλ. *Οδησός*, Βάρνα, 1891-1894

Ημερολόγιον του «Εμπορικού Μηνύτορος»

βλ. *Εμπορικός Μηνύτωρ*, Αλεξάνδρεια / Κάιρο, 1921-1927

Ηνίοχος

βλ. *The Charioteer*, Νέα Υόρκη, 1960 έως σήμερα [2005]

Ηνωμένος Τύπος

Ημερησία έκδοσις των πρωϊνών εφημεριδων των Αθηνών, Αθήνα, 17-28< > Σεπτ. 1944, αρ. φ. 1-10< >. Διευθυντές: «Δια την *Ακρόπολιν: Θ. Βουτινιάς. Δια το *Ελευθερον Βήμα: Γ. Συριώτης. Δια την *Καθημερινήν: Σ. Τραυλός. Δια την *Πρωϊαν: Γ. *Καράντζας». Καθημερινή, διασέλιδη, οκτάστηλη, διαστάσεων 70x33 εκ. Τιμή φύλου: 15000000 δρχ. και από τις 22 Σεπτ. 25000000 δρχ. Γραφεία: Εδουάρδου Λω (μετέπειτα Χρήστου Λαδά) 3.

Η «κοινόχρηστη και πολυκατοικημένη» αυτή έκδοση, όπως την χαρακτηρίζει ένας εκ των συνεργατών της, ο Π. Παλαιολόγος, αποτέλεσε γεγονός πρωτοφανές για τα ελληνικά δεδομένα. Έλαβε χώρα λίγο πριν την Απελευθέρωση ως αποτέλεσμα της έλλειψης δημοσιογραφικού χαρτίου και πιθανόν υπα-

Καθημερινές είναι οι ανακοινώσεις περί «περιορισμού της κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος» και περί «ενάρξεως και λήξεως συσκοτίσεως» στην πόλη. Η ύλη της συμπληρώνεται από τα αναγνώσματα σε συνέχειες που δημοσίευαν οι εφημερίδες, το δελτίο του χρηματιστηρίου, δεμάτα, καλλιτεχνικά νέα,

γορεύθηκε από τις αρχές Κατοχής. Στις 15 Σεπτεμβρίου 1944 οι αθηναϊκές εφημερίδες είχαν εκδώσει το τελευταίο τους φύλλο. Έτσι, οι μεν πρωινές προχωρούν στην έκδοση του εν λόγω τίτλου, οι δε απογευματινές **Αθηναϊκά Νέα* και **Βραδινή* εκδίδουν τα *Βραδυνά Νέα*.

Γραμμένη σε δημοτική γλώσσα, περιλαμβάνει αποκλειστικά προπαγανδιστικές ειδήσεις για τις εξελίξεις στο μέτωπο του Άξονα, οι οποίες καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος της ύλης της. Μόνο σε ένα φύλλο η κύρια είδηση αφορά εσωτερικό ζήτημα: είναι η μάχη στον Μελιγαλά, όπου κάνει λόγο για χιλιάδες εκτελέσεις και για κάψιμο χιλιάδων σπιτιών, ενώ δύο φορές εμφανίζονται άρθρα που φέρουν γερμανική υπογραφή –και μάλιστα υψηλόβαθμη. Πρόκειται για το άρθρο με τίτλο «Διαφεύδονται πάλιν αι φήμει περί σκοπομένων ανατινάξεων εις την περιοχήν της πόλεως των Αθηνών», το οποίο υπογράφει ο στρατηγός της Αεροπορίας, Φέαμν, ενώ στις 23 Σεπτεμβρίου δημοσιεύεται άρθρο του Γκαίμπελς με τον τίτλο «Είνε απατηλή πλάνη ότι η Γερμανία πρόκειται να υψώση λευκήν σημαίαν».

Κατά τα λοιπά, το μέρος της εφημερίδας που φαίνεται να ελέγχεται από τους Έλληνες δημοσιογράφους είναι το χρονογράφημα. Άλλωστε, δεν είναι τυχαίο ότι στο πρώτο της φύλλο αντί άλλης εξήγησης, στο χρονογράφημα με τον τίτλο «Πρεμιέρα» γνωστοποιεί στους αναγνώστες της την ανησυχία των χρονογράφων γι' αυτό το νέο εγχείρημα. Εδώ λοιπόν υπάρχουν οι υπογραφές των Γ. *Αννίου, Κ. *Βάρναλη, Δημ. Γατόπουλου, Αλ. Λιδωρίκη, Σπ. *Μελά και Π. Παλαιολόγου, συνεργατών των εφημερίδων που προχώρησαν στην κοινή έκδοση.

ραδιόφωνο, κοινωνικά, διαφημίσεις –κυρίως των θεατρικών παραστάσεων– ενώ, σύντομα εμφανίζεται η στήλη με τον τίτλο «Κοινωνική αλληλεγγύη» στην οποία δημοσιεύονται «δωρεά χαράς, δωρεά και δωρεά μήνης».

Στις 28 Σεπτεμβρίου, εξέδωσε, πιθανότατα το τελευταίο της φύλλο και θα περάσουν σχεδόν τέσσερις μήνες μέχρι να επανακυκλοφορήσουν εφημερίδες, τον Ιανουάριο 1945. Δεν μπορεί, πάντως, να μην παρατηρησει κανείς πως στις δύο από τις τρεις φορές κατά τις οποίες οι εφημερίδες προχωρούν σε κοινή έκδοση, κατά τη διάρκεια απεργιών δημοσιογράφων (1950, 1958, 1960), οι εκδόσεις αυτές φέρουν τον ίδιο τίτλο.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΣΚΙ (αρ. φ. 9-10), ΒΒ (αρ. φ. 8<>), ΕΛΙΑ (αρ. φ. 1-3, 5-10).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 336.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΕΔΕ

Ήπειρος

Όργανον των απανταχού Ηπειρωτών. Ιωάννινα, 1909-1940, περ. Α' και Β' (με διακοπές) / Αθήνα, 1960-1972, περ. Γ'. Ιδιοκτήτες: Ι. Κοτούλας και Δ. Κούτσικος, Διευθυντές: Γεώργιος *Χατζής (1909-1930, γνωστός με το λογοτεχνικό ψευδώνυμο «Πελλερέν»), Τάκης Γ. Χατζής (1930-1940, ο μετέπειτα γνωστός λογοτέχνης Δημήτρης Χατζής) και στην περ. Γ' ο Δημήτριος Θ. Κάτσης, Διαχειριστής: Γ. Τζαβέλλας, Άλλοι υπότιτλοι: *Καθημερινόν όργανον των απανταχού Ηπειρωτών* (1916), *Ανεξάρτητος Πανεπειρωτική Εφημερίς* (περ. Γ'). Για σύντομο διάστημα, το 1914, εκδιδόταν στο Αργυροκάστρο με τίτλο *Ήπειρος του Αργυροκάστρου* και υπότιτλο *Πολιτική, κοινωνική, φιλολογική και των ειδήσεων. Όργανον των Απανταχού Ηπειρωτών*. Αρχικά εβδομαδιαία (Παρασκευή) και

αργότερα με ποικίλη περιοδικότητα [τρισεβδομαδιαία (τέλη Νοε. 1914) / δισεβδομαδιαία (από τον Ιαν. 1915) / ημερήσια (Μάιος 1916, 1926) / μηνιαία (1964 και 1969-1970)], τετράσπληη / πεντάσπληη, δισέλιδη / τετρασέλιδη (1964), οκτάσπληη, διαστάσεων 51x35 εκ. Τιμή φύλλου: 2 δρχ. (1964). Συνδρομές: «δια τα Ιωάννινα δρ. 15, δια το Κράτος δρ. 29, δια το εξωτερικόν δρ. 25, δια την Αμερικανή δολ. 5. Συνδρομαί εξάμηνοι και τρίμηνοι αναλόγως» (1916). Τυπογραφείο: δεν αναφέρεται.

Όργανο του Πολιτικού Συλλόγου των Ιωαννίνων, άρχισε να εκδίδεται όταν η επανάσταση των Νεοτούρκων επέτρεψε στους υπόδουλους ορισμένες ελευθερίες έκφρασης. Η αρθρογραφία της επικεντρωνόταν κυρίως στην πολιτική εθνικών διεκδικήσεων, γεγονός που προκάλεσε τη φυλάκιση του Γ. Χατζή από τους Τούρκους το 1912. Σύμφωνα με τον υπότιτλό της, δημοσίευε άρθρα αναφερόμενα σε κοινοτικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά θέματα της περιοχής και φιλοξενούσε κείμενα λογοτεχνών και διανοούμενων των Ιωαννίνων, όπως λ.χ. των Νέστωρ Γεωργίτου (δικηγόρος), Ευάγγελου Κ. Χατζή, Σ.Δ. Ζαγοριανού, Γ.Π. Ζωρδούμη, Γ. Πελλερέν, Ορέστη Κ. Βάλλα.

Από τις 12 Φεβρουαρίου έως τις 9 Μαΐου 1914 το τυπογραφείο μεταφέρθηκε στο Αργυρούκαστρο, έδρα

της διοίκησης της Αυτόνομης Ηπείρου, όπου ο Γ. Χατζής υπηρέτησε ως ιδιαίτερος γραμματέας του Χρηστάκη Ζωγράφου, προέδρου της προσωρινής κυβέρνησης.

Η πολιτική της μετά την ενσωμάτωση της Ηπείρου στο ελληνικό κράτος ήταν έντονα φιλοβασιλική και αντιβενιζελική, με αποτέλεσμα να συλληφθεί το 1917 ο διευθυντής της, να φυλακιστεί και να διακοπεί κατά διαστήματα η κυκλοφορία της. Τελικά, η κήρυξη του ελληνοϊταλικού πολέμου το 1940 επέφερε την οριστική διακοπή της έκδοσής της. Πολλά χρόνια αργότερα επανεκδόθηκε στα Γιάννενα και την Αθήνα με τον ίδιο τίτλο, ως «ανεξάρτητος πανηπειρωτική εφημερίς».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ, ΕΗΜ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κόντη, *Ηπειρωτική Βιβλιογραφία*. Β', 53 (όπου και βιβλιογραφία): της ίδιας, στον τόμο *Πεντακόσια Χρόνια Έντυπης Παράδοσης του Ελληνισμού (1499-1999)*. Κατάλογος Έκδοσης, επιμ. Κ. Σπ. Στάκος - Τ.Ε. Σκλαβενίτης, Αθήνα, Βουλή των Ελλήνων, 2000, σ. 301.

ΒΟΥΛΑ ΚΟΝΤΗ

Ηπειρωτικά Γράμματα

Μηνιαίο Φιλολογικό Περιοδικό. Ιωάννινα, 1 Δεκ. 1943 [Ιαν. 1944] - Οκτ. 1944, αρ. τχ. 1-10 (εκ των οποίων τρία διπλά τεύχη). Εκδότες: Αθανάσιος Γιάγκας (αρ. τχ. 1), Νίκος Σημηριώτης (αρ. τχ. 3/4-6). Συντακτική Επιτροπή (αρ. τχ. 9/10). Κυκλοφόρησαν ως νόμιμο πολιτιστικό περιοδικό της ΕΠΟΝ (Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων). Δεν αναφέρεται θέσια η ΕΠΟΝ, όμως στον απολογισμό δράσης της ΕΠΟΝ Ηπείρου προς το Κεντρικό Συμβούλιο της Οργάνωσης περιλαμβάνεται η έκδοση των *Ηπειρωτικών Γραμμάτων*. Στην αγγελία έκδοσής τους αναφέρονται ως συντακτική επιτροπή τα ονόματα δύο γυμνασιωχών (Χ.Ι. Σούλης και Κ.Δ. Στεργιόπουλος) και τεσσάρων νέων (Δ.Β. Σιωμόπουλος, Δ.Σ. Σαλαμάγκας, Α. Γιάγκας και Λ.Ι. Παπαβρανούσης). Ο Λ.Ι. Παπαβρανούσης αναφέρεται και ως επιμελητής της ύλης. Το όνομά του όμως θα ξαναεμφανιστεί μόνο στο τχ. 9/10, γιατί εν τω μεταξύ ο νεαρός (που είναι ο μετέπειτα γνωστός ιστορικός Λεάνδρος Βρανούσης) ήταν παράνομος στο βουνό ως στέλεχος της ΕΠΟΝ Ηπείρου. Δίστιλο, διαστάσεων 24x15 εκ. με σαράντα οκτώ σελίδες ανά τεύχος και συνεχή σελιδαρίθμηση. Τυπώθηκαν στα «Καλλιτεχνικά Τυπογραφεία Ευθ. Τζάλλα» (αρ. τχ. 6, 9/10) και «Καλλιτεχνικό Τυπογραφείο Γεωργίου Ρούσσου». Προσεγμένη και καλαισθητή είναι η τυπογραφική του εμφάνιση.

Στους στόχους του, όπως αυτοί αναφέρονται στο πρώτο τεύχος, περιλαμβάνεται η ανάδειξη της εντόπιας λογοτεχνικής παραγωγής αλλά και γενικότερα

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΧΡΗΣΤΟΣ Ι. ΣΟΥΛΗΣ
Κ. Δ. ΣΠΕΡΙΟΠΟΥΛΟΣ
Δ. Β. ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜ. Ι. ΣΑΛΑΜΑΪΚΑΣ
Ν. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΤΗΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥΣ 1944

ΧΡΟΝΙΑ Δ'
ΤΕΥΧΟΣ 3-4

της πνευματικής ζωής και η ενδάρρυνση των νέων. Το περιοδικό δημοσιεύει νεανική ποίηση (ο ποιητής της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς Γιάννης Δάλλας πρωτοδημοσιεύει ποιήματά του, τη «Μόρφω»), διηγήματα, τοπικού ενδιαφέροντος άρθρα («Οι γάμοι στα Σουλιωτοχώρια» του Ν.Β. Αθανασίου), δημοτικά τραγούδια και κάποιες μελέτες ευρύτερου ενδιαφέροντος («Ο Ψαλίδας και το γλωσσικό ζήτημα» του Γ.Χ. Σούλη). Από το τχ. 3/4 προστίθεται στήλη με «Βιβλιοκρισίες». Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι μεταφράσεις που δείχνουν το υψηλό επίπεδο των αναγνωσμάτων του κύκλου που εξέδιδε το περιοδικό: Κ. Μπωντλαίρ (σε μτφρ. Γ. Σημηριώτη, πρώτες δημοσιεύσεις του κατοπινού δόκιμου μεταφραστή του Μπωντλαίρ), Φρ. Σίλλερ (σε μτφρ. του σημαντικού μεταφραστή Αρ. Γεροντικού), αλλά και Ι. Τουρκένιερ, Β. Ουγκό, Ρ.Μ. Ρίλκε, Ε.Α. Πόε.

Μοιράστηκαν κι αυτά τη μοίρα των υπόλοιπων αντίστοιχων εντύπων: το κλίμα εμφύλιας σύγκρουσης που δημιουργήθηκε ήδη από τον Δεκέμβριο 1944 και οι διαφορετικές προτεραιότητες της ΕΠΟΝ στη νέα συγκυρία έκαναν αυτά τα περιοδικά (βλ. *Λε-

οβιακά Γράμματα της ΕΠΟΝ Λέσβου και *Ξεκίνημα του ΕΟΠ (Θεσσαλονίκη) να κλείσουν αμέσως μετά την Απελευθέρωση.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ (αρ. τχ 1. 3/4, 5/6, 9/10).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σ. Εργολάθος, *Δύο προσωπικότητες των ηπειρωτικών γραμμάτων Σ. Δάκαρης και Λ. Βριανούσης*, Ιωάννινα 1986· *Οντέτ Βαρών, Ελληνικός Νεανικός Τύπος*, τ. Α', Αθήνα, εκδ. ΙΑΕΝ, 1987.

ΟΝΤΕΤ ΒΑΡΟΝ-ΒΑΣΑΡ

Ηπειρωτικά Νιάτα

βλ. *Λεύτερα Νιάτα*, Ήπειρος, 1943-1944

Ηπειρωτικά Χρονικά

Περιοδικόν Σύγγραμμα Ίδρυθέν και Εκδιδόμενον Προνοία του Μητροπολίτου Ιωαννίνων Σπυριδώνος Βλάχου, Ιωάννινα, 1926-1941, αρ. τ. 1-16. Την εκδοτική ομάδα συγκροτούσαν οι Περκλής Βιζουκίδης (Βερολίνο), Γεώργιος Αναγνωστόπουλος (Αθήνα), Αλκαιάδης Κοντοπάνος (Ιωάννινα). Ετήσιο, με συνεχή σελιδαρίθμηση ανά τόμο. Ο αριθμός των σελίδων αν και διαφέρει από τόμο σε τόμο υπερβαίνει πάντα τις 200 σελίδες. Μονόστιχο, διαστάσεων 24x16 εκ. «Εκ της Μητροπόλεως».

Σκόπευε να αναπληρώσει την έλλειψη επιστημονικής μελέτης της ιστορίας της Ηπείρου καθώς και την απουσία κάθε συστηματικής απόπειρας καταγραφής του λαογραφικού και γλωσσικού υλικού της περιοχής. Με αγγελία «Προς τους Πανελλήνους λογίους και Ηπειρώτας» οι συντάκτες του περιοδικού καλούν σε «σταυροφορία» προκειμένου να «περισυλλεγή εις τας σελίδας του ό.τι εισέτι υπολείπεται», ενώ το προσκλητήριο αυτό συμπληρώνεται από ανάλογο άρθρο του Ν.Γ. Χατζιδάκι που τιτλοφορείται «Η Ήπειρος καλεί τους ερευνητάς της».

Καθ' όλη τη διάρκεια της έκδοσης, η ύλη κινείται σε αντιστοιχία με τις προγραμματικές αυτές επιδιώξεις. Κυριαρχούν οι πολυσέλιδες ιστορικές μελέτες, από κορυφαίους ερευνητές της εποχής, με κύριο θεματικό άξονα την περιοχή της Ηπείρου («Η άλωση των Ιωαννίνων», «Συμβολή εις την μεσαιωνική ιστορία της Ηπείρου», «Η οικογένεια των Γλυκίων ή Γλυκίδων» κ.ά.). Τα περιεχόμενα εμπλουτίζονται με καταγραφές λαογραφικού υλικού («Δημόδη Ηπειρωτικά άσματα», «Γιαννώτικα στιχοπλάκια ή διότιχα»), διερευνήσεις των τοπικών διαλέκτων («Τα γλωσσικά ιδιώματα της Ηπείρου», «Τα σόπικα ή η συνδηματική γλώσσα των Βαγενάδων της Β. Ηπείρου» και παρουσιάσεις αρχαιολογικών εργασιών («Η ανασκαφή της Δωδώνης»). Τέλος, δη-

μοσιεύονται αναλυτικοί βιβλιογραφικοί κατάλογοι από τον Ευλόγιο Κουρίλλα, νεκρολογίες και βιβλιοκρισίες, Παράλληλα, η σύνταξη προχωρεί και στην προκήρυξη συχνών διαγωνισμών για γλωσσικές και λογογραφικές μελέτες σχετικές με την Ήπειρο, προκειμένου να ενισχύσει την έρευνα και τη μελέτη της περιοχής.

Μέσα στις σελίδες των δεκαέξι τόμων εμφανίζονται πολλοί από τους διαπρεπέστερους μελετητές, ηπειρώτες και μη. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν οι Ν. Βέης, Σπ. Βλάχος, Δημ. Γκίνης, Δημ. Καμπούρογλου, Στίλπων Κυριακίδης, Κων. Μέρτζιος, Β. Μυστακίδης, Α. Συγγόπουλος, Βασ. Πυρρινέλας, Χρ. Σούλης, Κ. Στεργίουπουλος, Κ. Τζιόβας, Αγγελική Χατζημυχάλη, Γ. Χατζιδάκις, Χρ. *Χρηστοβασίλης.

Αποτελούν την πρώτη συστηματική προσπάθεια για ένα επιστημονικό περιοδικό για την Ήπειρο και σε μεγάλο βαθμό ο στόχος αυτός επιτεύχθηκε. Για την προσφορά τους βραβεύτηκαν από την Ακαδημία Αθηνών, το 1930, γεγονός που έδωσε αφορμή στη διεύθυνση να εκφράσει την πικρία της για την πλημ-

μελή βοήθεια από την πλευρά ντόπιων λογίων. Με τον τόμο του 1941 ολοκληρώνεται η πρώτη περίοδος του περιοδικού. Αν και δεν υπάρχει σχετική αναγγελία που να εκδέτε τους λόγους για την αναστολή της έκδοσης, αυτοί πρέπει να αναζητηθούν στις ιδιαίτερες συνθήκες της περιόδου. Το 1973, «προνοία του μητροπολίτου Ιωαννίνων κ. Σεραφεΐμ», το περιοδικό εισέρχεται στη δεύτερη περίοδο του και έκτοτε η έκδοσή του συνεχίζεται απρόσκοπτα μέχρι σήμερα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΒΠΙ, ΓΒ, ΕΒΕ, ΕΗΜ, ΕΙΕ, ΕΛΙΑ, ΖΒΙ, ΚΝΕ/ΕΙΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Β. Κόντη, *Ηπειρωτική Βιβλιογραφία*, Β', σ. 72-73 (όπου και εκτενής βιβλιογραφία): Αργ. Γιαννέλος, *Τα περιοδικά στα Ιωάννινα μετά την απελευθέρωση έως τις απαρχές του Β' Παγκοσμίου πολέμου*, *Ηπειρωτικά Χρονικά*, τ. 38 (2004), 52-67 (ανάτυπο).

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

Ηπειρωτική Εστία

Μηνιαία Επιθεώρηση εν Ιωαννίνους, Ιωάννινα, Μάιος 1952-1994, αρ. τχ. 1-272, αρ. τ. 1-23. Στο τχ. 1 ως ιδιοκτήτης-διευθυντής αναφέρεται ο Μιχαήλ Χυρ, Μάνος και ιδρυτές οι Ε. Φακατσέλης και Δ. Κόκκινος. Στη συνέχεια, ως εκδότες εμφανίζονται οι Ε. Φακατσέλης και Μιχ. Μάνος και ως υπεύθυνος σύνταξης ο Ι.Ν. Νικολαΐδης (αρ. τχ. 2-32). Αργότερα (αρ. τχ. 37-50) μοναδικός ιδιοκτήτης-διευθυντής αναφέρεται ο Μ. Μάνος, ο οποίος τελικά συνδιευθύνει το περιοδικό με τον Δημοσθένη Κόκκينو (αρ. τχ. 51-260). Μετά τον θάνατο στην Αμερική του Μ. Μάνου, το 1973, ο Δ. Κόκκινος γίνεται ξανά ιδιοκτήτης-διευθυντής (αρ. τχ. 261). Παράλληλα, καθ' όλη τη διάρκεια της έκδοσης λειτουργεί «επιτροπή επιμελείας» που απαρτίζεται από παράγοντες της τοπικής πνευματικής κίνησης. Άλλος υπότιτλος: *Μηνιαία επιθεώρηση εν Ιωαννίνους -Βραβείον Ακαδημίας Αθηνών (1955 κ.ε.)*. Μηνιαίο, με συνεχή σελιδαρίθμηση ανά τόμο, ο αριθμός των σελίδων ποικίλλει, συνήθως ξεπερνάνε τις εβδομήντα έξι, μονόστιλες κυρίως με ορισμένες δίστιλες, διαστάσεων 24x16 εκ. Τιμή τεύχους: 12,5 δρχ. με μικρές αυξομειώσεις. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 150 δρχ., εξωτερικού 10 δολ. ή 3 1/2 λίρες.

Η αναγγελία έκδοσης δημοσιεύεται στο πρώτο τεύχος κάτω από τον τίτλο «Δια μίαν Ηπειρωτικήν αναγέννησιν» και συνοδεύεται από τις ευχές του αρχιεπισκόπου Σπυριδωνός. Το προγραμματικό αυτό σημείωμα φωτίζει με τον καλύτερο τρόπο τις προσδοκίες και τις φιλοδοξίες των συντακτών της *Ηπειρωτικής Εστίας*. Αφού τονίζουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο της Ηπείρου στην ελληνική ιστορία αναγνωρίζουν ότι η περιοχή έχει ανάγκη από πνευματική, οι-

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΞΥΓΓΡΑΜΜΑ
 ΙΑΡΧΕΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
 ΠΡΟΝΟΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
 ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
 ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
 ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
 ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
 ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ**

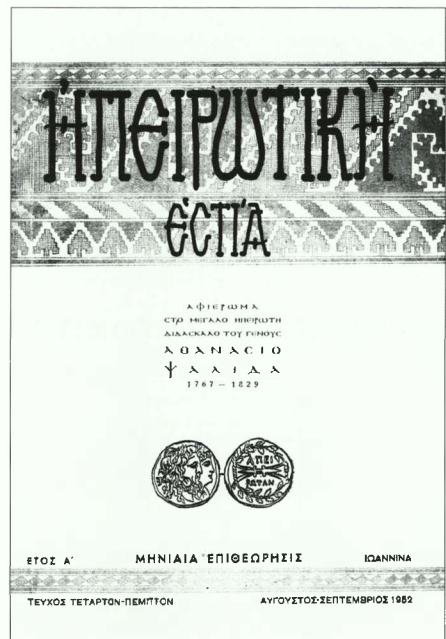
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
 ΕΝ ΤΗ ΓΕΡΑ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
 1926

κοινωνική και κοινωνική «ανάταση». Στην προσπάθεια αυτή—«για την ανόρθωση των ερειπίων», την «επούλωση των τραυμάτων», την «δικαίωση των εθνικών πόθων», την «άνοδο της πολιτιστικής στάθμης» και την «επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων»—θέλουν να καταστήσουν το περιοδικό «κρίκο της δύναμης του πνεύματος». Στο πλαίσιο αυτό, προτάσσουν την αναγκαιότητα για ιστορική έρευνα της περιοχής και γενικευμένη αναζωπύρωση της πνευματικής κίνησης μακριά από κομματικές επιρροές και προσωπικές ιδιότητες. Οι στόχοι αυτοί με την πάροδο των χρόνων ευοδώθηκαν σε μεγάλο βαθμό, με αποτέλεσμα να καταστεί το περιοδικό το μακροβιότερο έντυπο της Ηπείρου και οι σελίδες του ένα πλήρες πανόραμα της πνευματικής ζωής της περιοχής και εφαλτήριο προβολής της ιστορίας και των παραδόσεών της.

Η ύλη καλύπτει ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόντων έχοντας ως κύριο θεματικό άξονα την Ήπειρο. Ιδιαίτερη δέση καταλαμβάνουν οι ιστορικές και αρχαιολογικές μελέτες (π.χ. «Από την χριστιανική ιστορία της Ηπείρου», «Η απελευθέρωση του Μετσόβου», «Η εποποιία 1940-41 και η Βόρεια Ήπειρος») και οι καταγραφές λαογραφικού υλικού και δημοτικών τραγουδιών («Γιαννιώτικα Εβραϊκά τραγούδια», «Οι κομπογιαννίτες γιατροί του Ζαγορίου»). Το επιστημονικό μέρος της ύλης συμπληρώνεται από φιλολογικές μελέτες (Κ. Κρυστάλλης, Γ. Βλαχογιάννης) και κείμενα που αφορούν στις προοπτικές ανάπτυξης της κτηνοτροφίας και της γεωργίας της περιφέρειας της Ηπείρου («Τα δάση του Ζαγορίου», «Τα αρτινά πορτοκάλια»). Παράλληλα, σημαντική δέση κατέχει η ποίηση, με δημοσιεύσεις κυρίως τοπικών ποιητών, ενώ λιγοστά είναι τα δημοσιευμένα πρωτότυπα διηγήματα πάλι από εντόπιους λογοτέχνες. Τέλος, δεν απουσιάζουν και οι διβλιοκρισίες, «πνευματικά και καλλιτεχνικά γεγονότα» («Τα εκατοντάχρονα του Κ. Κρυστάλλης»), νεκρολογίες και ειδήσεις της επικαιρότητας. Η σύνταξη σε τακτά διαστήματα δημοσιεύει κύρια άρθρα που καταπιάνονται με θέματα ευρύτερης επικαιρότητας («Η Κύπρος», «Ίδρυση Πανεπιστημίου»), ενώ στη στήλη «Σημειώματα» δημοσιεύονται σχόλια για την τοπική καθημερινότητα καθώς και κρίσεις και επικρίσεις. Όπως θα ανέμενε κανείς, στις χιλιάδες των σελίδων της εμφανίζονται αναρίθμητοι συνεργάτες. Με ιστορικές, αρχαιολογικές και λαογραφικές μελέτες συνεργάστηκαν ανάμεσα σε άλλους οι Κ. Μέρτζιος, Λεανδρ. Βρανούσης, Σωτ. Δάκαρης, Γ. Σούλης, Βασ.

Σφυρόερας, Ν. Τωμαδάκης, Κ. Φρόντζος, Σπ. Αοδραχάς, Π. Χρήστου, D.M. Nicol. Με φιλολογικά θέματα οι Φρ. Τζιόβας, Μιχ. Περάνθης, Φ. Κακριδής. Ποίηση και πεζογραφία δημοσιεύουν οι Γ. Κοτζιούλας, Α. Μάλαμας, Μιχ. Γκανάς, Π. Ολύμπιος, Χρ. *Χρηστοβασίλης, Χρ. Μηλιώνης, Χρυσάνθη Ζιτσοία, ενώ παρουσιάστηκαν πολλοί παλαιότεροι ηπειρώτες λογοτέχνες (Γ. Ελιγιά, Α. Μαβίλης, Κ. Κρυστάλλης). Τέλος, πολυεπίπεδη είναι η συνεργασία των σταθερών συντακτών: Γ. Δάλλας,

I.N. Νικολαΐδης, Γ. Παπαγεωργίου, Δ. Σαλαμάγκας, Τ. Σιωμόπουλος, Π. Φάντης και Δ. Κόκκιος.

Με την πάροδο του χρόνου προχώρησε και σε άλλες παράπλευρες με την έκδοση του περιοδικού δραστηριότητες, όπως την προκήρυξη διαγωνισμών για τη συγγραφή λαογραφικών μελετών, τη διοργάνωση διαλέξεων, εκδόσεων και άλλων εκδηλώσεων, καθώς και την αποστολή διβλίων σε απόδημους ηπειρώτες. Για το σύνολο της δραστηριότητάς της τιμήθηκε με το βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών το 1955. Με τακτική κυκλοφορία, ανεπηρέαστη από τις πολιτικές ανακατατάξεις, αλλά με σαφές στίγμα και άποψη,

συνέχισε την πορεία της μετά το 1974 με δεκαεξί τόμους μέχρι το 1990, οπότε πεθαίνει ο Δ. Κόκκινος. Οι προσπάθειες του γιου του να διατηρήσει τον τίτλο της *Ηπειρωτικής Εστίας* με την έκδοση ομώνυμης εφημερίδας και περιοδικού δεν είχαν την αναμενόμενη υποδοχή, με αποτέλεσμα το 1994 να επέλθει η οριστική παύση.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΒΠΙ, ΓΒ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ, ΕΗΜ, ΖΒΙ, ΚΝΕ/ΕΙΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γεωργία Λαδογιάννη, «*Ηπειρωτική Εστία*: Η πνευματική κίνηση των Ιωαννίνων κατά τη δεκαετία του 1950», *Δωδώνη*, Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Τμήμα Φιλολογίας, τ. 22 (1993), 163-183.

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

Ηπειρωτικών Βήμα

Εβδομαδιαία Πολιτική, Κοινωνική και Φιλολογική Εφημερίς, Άρτα, 25 Δεκ. 1928 - 28 Ιουν. 1931, αρ. φ. 1-151. Στο φ. 1 ως εκδότης αναφέρεται ο Δ.Ε. Αγραφιώτης, ενώ αργότερα (αρ. φ. 8) διευθυντής αναλαμβάνει ο Ι. Αν. Παπαβασιλείου. Παράλληλα, από τις 20 Απρ. 1929 οι αδελφοί Ε. Αγραφιώτου αναγράφονται ως ιδιοκτήτες. Εξάλλου, καθ' όλη τη διάρκεια της έκδοσης λειτουργεί συντακτική επιτροπή. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη με ορισμένα δισέλιδα φύλλα, τετράσχηλη, μεγάλου σχήματος. Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 75 δρχ., εξαμηνιαία 40 δρχ. Τυπωνόταν σε ιδιόκτητες εγκαταστάσεις στην Άρτα (οδ. Καρμιάσκη).

Με την έκδοση του *Ηπειρωτικού Βήματος* η βενιζελική παράταξη αποκτά χώρο δημοσιογραφικής έκφρασης στην περιοχή της Άρτας. «Το *Ηπειρωτικόν Βήμα* τάσσεται παρά το πλευρόν του νυν πρωθυπουργού της Ελληνικής Δημοκρατίας, Ελευθερίου Βενιζέλου, ο οποίος με σταθερό βήμα προχωρεί εις την βελτίωσιν των ελληνικών πραγμάτων». Τα έντονα πολιτικά πάθη της εποχής αντανακλώνται στις σελίδες της εφημερίδας που εκδειάζει την ηγετική προσωπικότητα του Ελευθερίου Βενιζέλου («Ο μεγαλουργός Βενιζέλος», αρ. φ. 6) και πρωτοστατεί στην προεκλογική εκστρατεία του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Ιδιαίτερη είναι η εμπλοκή της στα δημοτικά πράγματα, που χαρακτηρίζονται από έντονες αντιδράσεις και έριδες, καθώς και στο εσωτερικό του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Αυτές οι συγκρούσεις οδηγούν μέχρι και σε στήριξη υποψηφίου δημάρχου άλλης παράταξης, δηλώνοντας ταυτόχρονα ότι δεν αποποιείται το Κόμμα των Φιλελευθέρων.

Η εσωτερική πολιτική επικαιρότητα και η δράση της βενιζελικής παράταξης καλύπτουν το μεγαλύ-

τερο μέρος της ειδησεογραφικής ύλης της εφημερίδας («Τελευταίαι ειδήσεις και τηλεγραφήματα»), ενώ συχνές είναι οι παρεμβάσεις για ζητήματα της επικαιρότητας και παραινέσεις για την ανάγκη αναδιοργάνωσης του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Παράλληλα, δημοσιεύονται κείμενα γνώμης για σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα με φιλολαϊκό προσανατολισμό («Κεφαλαιοκρατία και προλεταριάτο»), Ευνότητα, έντονο είναι το ενδιαφέρον για τοπικά ζητήματα, ενώ υπάρχει και συστηματική κάλυψη της κοινωνικής ζωής της πόλης.

Εκτός από ζητήματα της επικαιρότητας φιλοξενεί ιστορικές μελέτες, καθώς και εκλαϊκευτικά ιατρικά και γεωπονικά άρθρα («Πώς προλαμβάνεται η φυματίωση», «Ασθένειαι στην γεωργία και τα φάρμακα αυτών»). Επίσης, καλύπτεται η τοπική καλλιτεχνική κίνηση με την προβολή των δραστηριοτήτων του τοπικού συλλόγου «Σκουφάς», ενώ συχνές είναι οι συνεργασίες του Κ. *Παλαμά, που αποστέλλει μάλιστα και ευχετήρια επιστολή στο διευθυντή της εφημερίδας. Περιστασιακά, εξάλλου, δημοσιεύονται και φιλολογικές κρίσεις από τοπικούς λόγιους, όπως ο Γιώργος Κοτζιούλας και ο Τ. Σιωμόπουλος («Η ζωή και το έργο του Κ. Κρυστάλλη», «Καρυσωτάκης, ο αγαπημένος της Πολυδούρη», κ.ά.). Τέλος, δεν λείπουν οι διαφημίσεις, οι μικρές αγγελίες και οι καταχωρήσεις τοπικών αρχών.

Στις 28 Ιουλίου 1931 κυκλοφορεί το τελευταίο φύλλο, με την ανακοίνωση για την οριστική διακοπή κυκλοφορίας του για λόγους «άσχετους της δελήσεώς μας». Σε τούτο το τελευταίο φύλλο ο διευθυντής και βασικός συνεργάτης Ι. Αν. Παπαβασιλείου αναγγέλλει την έκδοση του **Ελευθερου Λόγου*, ενώ οι ιδιοκτήτες αδελφοί Αγραφιώτου ειδοποιούν ότι δεν έχουν καμία σχέση με το νέο εκδοτικό εγχείρημα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΜΣΣ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Πλουμίδης, «Ο πνευματικός βίος της Ηπείρου, Τύπος - περιοδικά», *Ηπειρος 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού*, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1997, σ. 410· Κόνιτς, *Ηπειρωτική Βιβλιογραφία*, Β', σ. 58 (όπου και εκτενής βιβλιογραφία).

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

Τα Ηράια

Μηνιαία λογοτεχνική και ιστορική επιθεώρηση της Αργολίδος, Άργος, Νοε. 1937 - Αυγ./Σεπτ. 1940<,>, αρ. τχ. 1-30/31<,>. Ίδρυτές: Γ. Λογοθέτης και Γ. Τσοκαντάς. Μηνιαίο / διμηνιαίο, δεκαεξασέλιδο (εικοσι σελίδων το τχ. 5/6, Μάιος/Ιουν. 1938 και δεκαοκτώ σελίδων το τχ. 16, Απρ.

1939), μονόστλιο (με τις τελευταίες δύο σελίδες διστη-
λες), διαστάσεων 24x17,5 εκ. Στη σελίδα τίτλου πάντα φυ-
τικό-γεωμετρικό κόσμημα και ασπρόμαυρη φωτογραφία
της Παναγίας της Κατακεκρυμμένης στον λόφο της Λάρι-
σας στο Άργος. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 60 δρχ.,
εξωτερικού 25 φρ., 2 δολ. ΗΠΑ. Τυπογραφείο: Λάμπρου,
Ναύπλιο.

Λογοτεχνικό περιοδικό με γλώσσα σύνταξης τη
δημοτική. Στόχο έχει να συντελέσει στην πνευματι-
κή αφύπνιση της Αργολίδας. Φιλοδοξεί να συγκε-
ντρώσει «τη διανόηση και της γειτονικής –αδελφής–
πόλεως του Ναυπλίου και γενικής όλης της περι-
φέρειας» (αρ. τχ. 2). Ως εκ τούτου, προτίθεται να
δημοσιεύει τα κείμενα κάθε διανοούμενου, παλιού
και νέου, «που πονεί αυτό τον τόπο».

Η ύλη περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο ποιήματα
και διηγήματα. Υπάρχει όμως και η φιλολογική-επι-
στημονική πλευρά που αποτελείται από μεταφρά-
σεις αρχαιοελληνικών κειμένων και μελέτες για το
μυθολογικό, ιστορικό και λαογραφικό παρελθόν της
Αργολίδας. Ακόμα, δημοσιεύονται λίγες μεταφρά-
σεις ξένων λογοτεχνών. Η βιβλιοπαρουσίαση μαζί με
την παρουσίαση περιοδικών-εφημερίδων και την αλ-
ηλογραφία καταλαμβάνει τις τελευταίες δύο σελί-

δες. Επίσης αποτίεται φόρος τιμής σε λογοτέχνες
και λόγιους που δεν ζουν πια.

Τα *Ηράια* εικονογραφούνται σποραδικά με
ασπρόμαυρες φωτογραφίες από «Αργείτικα το-
πία» ή από έργα ντόπιων εικαστικών. Το χαρτί αλ-
λάζει και γίνεται λεπτότερο και λευκότερο μόνο στο
τχ. 8 (Αυγ. 1938). Το υπόλευκο εξώφυλλο αλλάζει
και αυτό σε ροζ-σομόν από το τχ. 26/27
(Μαρτ./Απρ. 1940): στο εμπροσθόφυλλο αναγρά-
φονται τα περιεχόμενα, ενώ στο οπισθόφυλλο και
στα εσώφυλλα περιέχονται διαφημίσεις προϊόντων,
βιβλίων, βιβλιοπωλείων και εκδοτικών οίκων, κατα-
στημάτων και σχολών τόσο του Άργους όσο και της
Αθήνας.

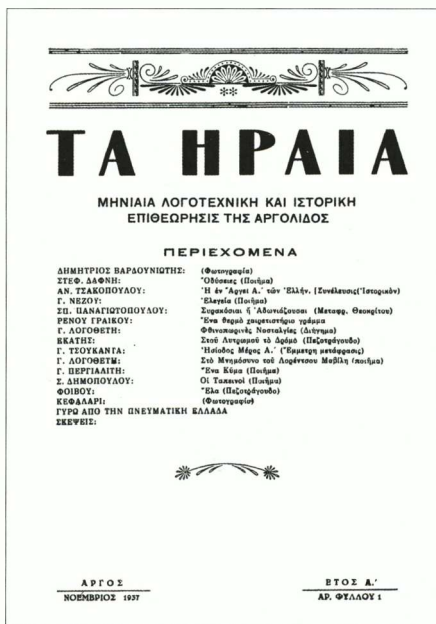
Στις σελίδες του φιλοξενούνται ονόματα όπως
των Στέφ. Δάφνη, Γ. Νέξου, Γ. Περιγαλιτή, Σπ. Πα-
ναγιωτόπουλου, Χρ. Δελή, Α. Αναπλιώτη, Ηρώς
Μαυράγκα, Αμαλίας Γρυπιώτου, Τώνη Αργεϊτή, Γ.
Φιλιππόπουλου, Αν. Τσακόπουλου, Ι.Κ. Κοφινιώ-
τη, Κ. Ολύμπιου, Αιμιλίας Δάφνη και Α. Προβε-
λέγγιου. Εμφανίζονται επίσης τα ψευδώνυμα «Εκά-
τη» και «Φοίβος», αλλά και οι ιδρυτές Γ.Α. Τσου-
καντάς και Γ. Λογοθέτης, ο οποίος υπογράφει και
με το ψευδώνυμο «Ίδμων». Οι περισσότεροι από
τους συνεργάτες επανεμφανίζονται σταθερά.

Με το πέρας του πρώτου έτους κυκλοφορίας η
σύνταξη θεωρεί ότι το περιοδικό, αθόρυβα αλλά συ-
στηματικά, δημιουργεί πνευματική γραμμή παρά-
λληλη προς τη «ραγδαία κοινωνική ανέλιξη του
Άργους» (αρ. τχ. 10/11, Οκτ./Νοε. 1938).

Στο τελευταίο (<:>) τεύχος παρατηρείται μια
«απόκλιση» από το αυστηρά λογοτεχνικό και φιλο-
λογικό περιεχόμενο. Εγκαινιάζεται στήλη με τίτλο
«Η κίνηση της ΕΟΝ» (Εθνική Οργάνωση Νέων),
όπου απαριθμούνται οι «πολιτιστικές» εκδηλώσεις
της οργάνωσης: «Τα *Ηράια* από το σημερινό Τεύ-
χος θα αφιερώσουν μία από τις ελάχιστες σελίδες
των για την κίνηση της ΕΟΝ Αργολίδος, αφού η
Οργάνωση πια πήρε μία τόσο σημαντική θέση στη
ζωή και την ιστορία της Χώρας μας. Στη σελίδα αυ-
τή θα αναγράφονται με συντομία τα κυριότερα γε-
γονότα, δηλ. ομιλίες, καλλιτεχνικές παραστάσεις,
εκδόσεις, μορφωτικές εκδρομές κλπ.» (αρ. τχ. 30/31,
Αυγ./Σεπτ. 1940).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΣΑΔ, ΕΒΕ (δεμένα σε τόμο τα
τχ. 1-12, Νοε. 1937 - Δεκ. 1938, με μόνο το εμπροσθόφυλλο
του τχ. 1 και το οπισθόφυλλο του τχ. 12 τα υπόλοιπα τχ.
όπως κυκλοφόρησαν).

ΣΗΜΥΡΣ ΤΑΛΙΕΡΙΣ

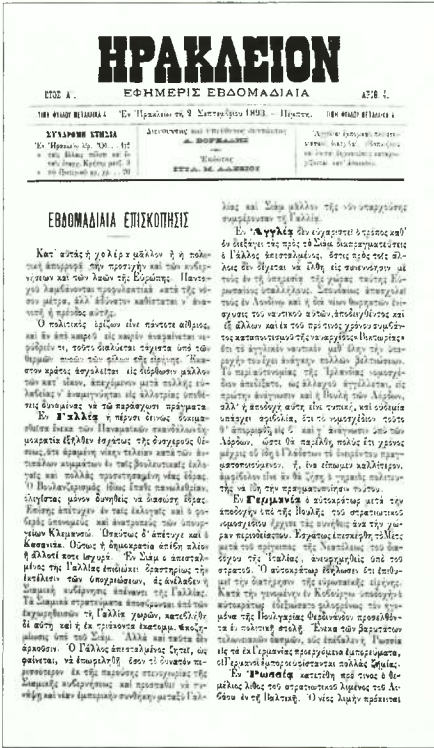

Ηράκλειον

Εφημερίς Εβδομαδιαία. Ηράκλειο. 12 Αυγ. 1893 - 3 Αυγ. 1895. αρ. φ. 1-104. Εκδότης-διευθυντής-υπεύθυνος συντάκτης: Α. *Βορεάδης, Τετρασέλιδη / οκτασέλιδη (αρ. φ. 20, 23 Δεκ. 1893) / δεκαεξασέλιδη, διαστάσεων 29,5x20 εκ. Τιμή φύλλου: 4 μεταλλικά. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 1,5 οθωμανικές λίρες, εξωτερικού 20 χρυσά φράγκα. Τυπογραφείο: Στυλιανού *Αλεξίου.

Εκδίδεται στην οθωμανοκρατούμενη Κρήτη από τον Αντώνιο Βορεάδη, δραστήριο δημοσιογράφο, λογοτέχνη και πολιτικό. Ο διευθυντής της εγκατέλειψε μια επιτυχημένη εκπαιδευτική σταδιοδρομία προκειμένου να αφοσιωθεί στη δημοσιογραφία, προσεχόντας όσι ήταν ανάγκη να διακινωθούν τα προβλήματα της Κρήτης στους απανταχού Έλληνες και φιλέλληνες και ότι αυτό θα μπορούσε να επισυμβεί κυρίως διαμέσου του Τύπου. Στο πρώτο φύλλο ο Βορεάδης προσδιορίζει τους σκοπούς της έκδοσης. Δηλώνει το ενδιαφέρον του για «την ηθική και υλικήν ευημερίαν της χώρας», την εκπαίδευση του λαού, την υγιή αγωγή του, την προαγωγή της γεωργίας, του εμπορίου και της βιομηχανίας. Υπόσχεται να αντιμωλώσει τα κοινωνικά προβλήματα με ρεαλισμό (όχι «διά πρισμάτων παρηλαγμένα»), να καταστήσει την εφημερίδα του κέντρο της πνευματικής κοινωνίας της πόλης («εντευκτήριον εν ώ θα συναντώνται αι εργάτες της προόδου, λόγιοι, έμποροι, βιομήνιοι, γεωργοί κ.λ.π., ίνα ανταλλάσσωσι τας ιδέας των»). Δηλώνει ότι δεν θα επιτρέψει την είσοδο «βωμολόχων, κηφήνων, και μισοκάλλων και κακεντρεχών ανθρώπων». Με ιδιαίτερο σθένος τονίζει ότι δεν επιθυμεί την ανάμειξη στην άγονη συζήτηση για το γλωσσικό και ότι ενδιαφέρεται πέρα από τους γλωσσικούς τύπους για τη σαφήνεια, την απλότητα και την ορθότητα, προκειμένου η εφημερίδα του να καταστεί «τερπνότερον άμα και διδακτικώτατον ανάγνωσμα».

Οι απαιτήσεις της εποχής και του τόπου αλλά και η ευρύτατη παιδεία του Βορεάδη καθόρισαν τα θέματα της εφημερίδας. Οι προγραμματικοί στόχοι υπηρετήθηκαν με τις πυκνές δημοσιεύσεις άρθρων σχετικών με την παιδεία του λαού και την εκπαίδευση. Καθιερώθηκαν στήλες σχετικές με την εκπαίδευση («Πώς θα μορφώσωμεν καλούς δημοδιδασκάλους»), τη γεωργία («Γεωργικά μελέτα»), το εμπόριο («Εμπορικόν Δελτίον»), την ενημέρωση πάνω σε πολιτικά, κοινωνικά και καλλιτεχνικά θέματα («Ειδήσεις», «Εβδομαδιαία απεικονίσις», «Ποικίλα», «Εγχώριοι ειδήσεις», «Εξωτερικά ειδήσεις»). Στις στήλες αυτές περιγράφεται και σχολιάζεται η

κατάσταση στα ελληνικά σχολεία και εκκράζεται ευρύτερο ενδιαφέρον για την εκπαίδευση των αγροτών, προτείνεται ο εκσυγχρονισμός της γεωργίας, η εισαγωγή νέων καλλιεργητικών μεθόδων, ο εκσυγχρονισμός του εμπορίου. Αν με την ενήμερωση σχετικά με τα ζητήματα αυτά επιδιώκεται το «ωφέλιμον» των προγραμματικών στόχων της εφημερίδας, το «τερπνόν» υπηρετείται με επιγραφάματα και «σκαλαθύρματα» (ανέκδοτα) ή ανέγναμτα που δημοσιεύονται συστηματικά. Ιδιαίτερη σημασία αποκτά η στήλη «Εντευκτήριον», η οποία προορίζεται για «πνευματικήν συνάντησιν των αναγνωστών», κατά την έκφραση του διευθυντή. Με ποικίλα θέματα, ερωτήσεις, απαντήσεις, παροιμίες, δίστιχα, δημόδη άσματα, παραδόσεις και λαογραφικό περιεχομένου κείμενα η στήλη αποθησαύριζε πολύτιμο λαογραφικό υλικό να υπηρετούσε την παιδαγωγική αρχή του Βορεάδη περί «αμοιβαίας διδασκαλίας» και «κοινήσ τωντων ωφελείας». Συντέλεσε στην ύπαρξη μιας

ευρύτατης συνάντησης όλων των λογίων κρητών της εποχής ακόμη και τουρκοκρητών. Ο Βορεάδης δημοσίευε παράλληλα στην εφημερίδα του ποικίλου περιεχομένου ενδιαφέροντα άρθρα, τα οποία υπέγραφε με τα ψευδώνυμα «Δικταίος», «Λύκτιος», «Νεαπολίτης», «Διογένης» κ.ά. Συνεργάτες δεν αναφέρονται.

Η εφημερίδα, στην οποία αποτυπώθηκε η πολιτική και κοινωνική ζωή της πόλης, κυκλοφορούσε σε όλη την Ελλάδα και στο εξωτερικό. Έφτανε ως την Κωνσταντινούπολη, την Καισάρεια, τη Ρουμανία, την Τερνέστη, το Παρίσι και τη μακρινή Αυστραλία. Ταυτόχρονα, μετέφερε στους αναγνώστες τις διεθνείς εξελίξεις. Το *Ηράκλειον*, για την άδεια έκδοσης του οποίου ο Βορεάδης είχε προφασισθεί στις τουρκικές αρχές ότι θα εξυπηρετεί θέματα αγροτικά και εμπορικά, αποτέλεσε ένα ελεύθερο θήμα πολιτικής έκφρασης την οποία δεν επιθυμούσε να ανεχθεί η πολιτική κατάσταση της εποχής. Η λογοκρισία, που επεμβαίνει τα χρόνια αυτά σε όλα τα έντυπα της Κρήτης, αναγκάζει τον εκδότη να διακόψει την έκδοση της εφημερίδας τον Σεπτέμβριο 1895 επί εικοσαήμερο. Το φιλελεύθερο πνεύμα του συνεχίζει να εννοχλεί τη διοίκηση, η οποία κλείνει οριστικά την εφημερίδα τις παραμονές της κρητικής επανάστασης του 1897, αφήνοντας την ανάμνηση μιας λόγιας εφημερίδας, η οποία αντιμετώπιζε με πρακτικό και ιδιαίτερα διορατικό τρόπο τα καθημερινά προβλήματα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΒΑΒΗ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ευαγγελία Φραγκάκη, *Αντώνιος Βορεάδης, Κρησ*, Αθήνα 1966· Στέργ. Γ. Σπανάκης, «Αντώνιος Βορεάδης», *εφ. Μεσόγειος*, 16 Μαρτ. 1966· Άρ. Χατζιδάκης, «Χειροκροτήστε τους νεκρούς μας. Το φιλολογικό μνημόσυνο στους πνευματικούς ανθρώπους», *εφ. Πατρίς*, 14-24 Ιαν. 1969· Ξεν. Παγκαλιάς, «Οι εφημερίδες του Ηρακλείου 1881-1983», π. *Προμηθείς ο Πυροφόρος*, 36 (Οκτ.-Δεκ. 1983), 341-379· Θεοχ. Δεσποράκης, *Η συμβολή του τύπου στην υπόθεση της κρητικής ελευθερίας*, Χανιά 1989, σ. 15· το ίδιου, «Ο τύπος στην Κρήτη τον 19^ο αιώνα. Ένα άγνωστο κεφάλαιο της κρητικής ιστορίας», π. *Διάλογος* Ηρακλείου, 10 (Δεκ. 1991), 111-122.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΗΡ. ΚΑΡΤΣΑΚΗΣ

Ηριγένεια

βλ. *Ελλάς*, Σμύρνη, 1841

Ηριδανός

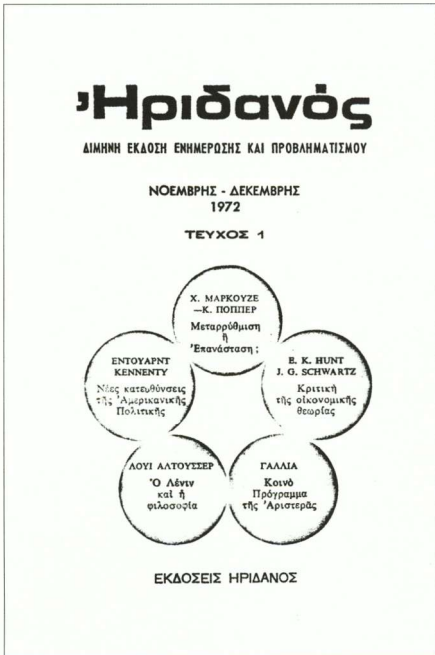
Δίμηνη Έκδοση Ενημέρωσης και Προβληματισμού, Τέληνη - Επιστήμη - Πολιτική - Κρητική των διδύλων, Αθή-

να, 1972-1974, περ. Α' και 1975-1976, περ. Β'. «Κυκλοφορεί κάθε δύο μήνες από τον Αλέκο Κ. Παπακόστα». Αρχισυντάκτης: Δημήτρης Ραυτόπουλος. Εκδόθηκε σε δύο περιόδους με εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά, συνεργάτες και ύλη: την πρώτη, μέσα στη δικτατορία (αρ. τχ. 1, 2-3, 4, 5-12), είναι διακοσίων περίπου σελίδων, μονόστηλο / δίστηλο, διαστάσεων 21x14 εκ., και τη δεύτερη τα δύο πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης (αρ. τχ. 1, 2-3, 4, 5-6), είναι εκατόν πενήντα περίπου σελίδων, μονόστηλο / δίστηλο, εικονογραφημένο, με μεγάλο περιθώριο, διαστάσεων 26x16 εκ. Εξώφυλλα πολυχρωμα (όφσσετ), διάταξη ύλης και περιεχόμενο σύγχρονου λογοτεχνικού περιδοϊκού. Τιμή τεύχους: 50 δρχ. Συνδρομές εσωτερικού (1972-1974): ετήσια 300 δρχ., 360 δρχ., 390 δρχ. και εξαμηνιαία 150 δρχ. Εκδοτικός οίκος: Ηριδανός. Τυπογραφείο: αδελφών Λαμπρινού (Τζαβέλλα 9-13), Δ. Τουμαζάτου (Πεταλά 19), Γ. Κοκκιζιά (Φαιστού 4), Γ. Αργυρόπουλου - Α. Ζουμαδάκη (ΙΚαριάς 9).

Στο πρώτο τεύχος (Νοέ.-Δεκ. 1972) ορίζεται ότι σκοπός του είναι «να ενημερώνει το αναγνωστικό κοινό για την εκδοτική προσπάθεια του ομώνυμου οίκου, αλλά και ευρύτερα, καθώς και για ρεύματα των ιδεών και των αναζητήσεων που χαρακτηρίζουν την εποχή μας». Επιδιώκεται η δημιουργία κλίματος διαλόγου, τον οποίο δεν εμποδίζουν μόνοι οι αντικειμενικές συνθήκες αλλά και η «δογματική μισαλλοδοξία». Στα τεύχη της πρώτης περιόδου αναλύονται από ξένους σχολιαστές οι εξελίξεις στον διεθνή χώρο, η πολιτική των ΗΠΑ και οι αμερικανόσοβιετικές σχέσεις, το πείραμα της Χιλής και οι εξελίξεις στην ευρωπαϊκή Αριστερά.

Μεταφράζονται θεωρητικά κείμενα για την αλλοτρίωση στον σοσιαλισμό, τη σχιζοφρένεια στον καπιταλισμό, το δίπτυχο διανοούμενοι-εξουσία, τα προβλήματα της επιστήμης, της ιδεολογίας και της οικονομικής θεωρίας. Εξαιρετικά ενδιαφέρουσες είναι οι συνεντεύξεις του Σαλβαδόρ Αλιέντε, του στρατηγού Γκιαιπ, του Βίλχελμ Ράιχ, του Τίτο, του Αλμπέρτο Μοράβια, τα άρθρα του Ζακ Ντυγκά («θέματα και μοτίβα στο σύγχρονο μυθιστόρημα») και του Ερνστ Φίσερ («Beat-Jazzy-Drive») και μια συγκλονιστική επιστολή του Αλεξάντερ Ντούμπτσεκ στη χήρα του Ζόζεφ Σμρκόφσκι.

Από τις λογοτεχνικές σελίδες ελληνικού ενδιαφέροντος ξεχωρίζει το άρθρο του G. Schildt με τίτλο «ένας Έλληνας Σταντάλ» (Στρατής Τσίρκας), οι νεκρολογίες για τη Μέλπω Αζιώτη και τον Μάρκο Αυγέρη και οι αναφορές στους αγνοημένους πεζογράφους Κώστα Δ. Χατζηαργύρη και Γιώργη Ζάρκο. Από τους συνεργάτες, σημαντική συμμε-

Τα τεύχη περιλαμβάνουν ένα-δύο μικρά αφιερώματα, μεμονωμένα κείμενα ελληνικής και ξένης λογοτεχνίας καθώς και εικαστικών τεχνών. Στην επιλογή της ύλης δεν διακρίνεται μια «διέπουσα γραμμή» πέρα από την ποιότητα των κειμένων, τη διαρκή «αναγνωστική τους επικαιρότητα». Δυσθητικά κριτήρια και θεωρίες δεν προβάλλονται, ενώ δίνονται προτεραιότητα σε μια τάση διευρυμένου ρεαλισμού, μιας τέχνης που πηγάζει μέσα από το σύνολο των κοινωνικών δομών». Γίνονται και κάποιες αναδημοσιεύσεις παλαιών κειμένων, στην ενότητα «Η πωλούμενη Ελλάς και η εθνική ανεξαρτησία. Ντοκουμέντα - Χρονικά - Απομνημονεύματα - Ποίηση - Τύπος».

Από τα αφιερώματα πιο σημαντικά μπορούν να θεωρηθούν τα εξής: «Ανδρέας Εμπειρικός», «ελληνικός υπερρεαλισμός», «γλωσσολογία και γλωσσική αγωγή», «Κώστας Βάρναλης», «Άρης Αλεξάνδρου», «Αντώνης Πρωτοπάσης», «Τζάιημς Τζούς», «Ρόμπερτ Μούζιλ». Από τα άρθρα των άλλων σελίδων σημειώνονται: τα απομνημονεύματα του Ζόζεφ Σμκόφορσκι (αναφέρθηκε πριν η επιστολή του), σχετικά με την εισβολή των Σοβιετικών στην Τσεχοσλοβακία το 1968, η συνέντευξη του Roland Barthes, τα τρία δοκίμια του Maurice Blanchot και η εισαγωγή του Κωστή Παπαγιώργη με θέμα: το πρόβλημα του «νοήματος του Είναι».

Ακολουθούν τα ονόματα των κυριότερων συνεργατών πλην της συντακτικής επιτροπής: Θ. Ανδογαλίδου, Μαντώ Αραβαντινού, Νάσος Βαγενάς, Νάνος Βαλαωρίτης, Νίκος Εγγονόπουλος, Πάυλος Ζάννας, Αντώνης Ζέρβας, Αλέξανδρος Ίσαρης, Νίκος Λεβέντης, Γ.Π. Σαββίδης, Ανδρέας Φραγκιάς και Γιάννης Χαΐνης.

Ο «αμφίβιος» Ηριδανός των δυο περιόδων, δικτατορίας και μεταπολίτευσης, είναι το τελευταίο λογοτεχνικό περιοδικό εκπροσώπων της γενιάς που εμφανίστηκε αμέσως μετά την Κατοχή. Χαρακτηριζόταν ιδιαίτερα κατά τη δεύτερη του φάση από υψηλή ποιητική στάθμη και διευρυμένο ανανεωμένο περιεχόμενο, καλαισθητή πρωτότυπη εμφάνιση και έντονη κοινωνική διάσταση.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΕΛΙΑ, Ιδιωτική συλλογή Γ. Ζεβελάκη.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, «Ο Δ. Ραυτόπουλος και το περιοδικό Ηριδανός», π. *Μανθράγαρος*, τ. 30 (Σεπτ. 2003), 61-63.

ΓΙΩΡΓΟΣ Σ. ΖΕΒΕΛΑΚΗΣ

τοχή έχει η νέα τότε φιλόλογος Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου με τις μεταφράσεις της, τις εισαγωγές και τα ποιήματα.

Συνοψίζοντας, στην πρώτη περίοδο, με κυκλοφορία περί τα 2000 τεύχη, πέτυχε «να φέρει μέσα στα σκοτάδια της δικτατορίας τη σπίθα μιας στοιχειώδους επαφής με τα μεγάλα πνεύματα της εποχής», δίνοντας προτεραιότητα στην πολιτική σκέψη.

Η δεύτερη περίοδος ξεκινάει, εξ υπαρχής για τους συντελεστές του, με νέο σχήμα και μορφή και άλλο χαρακτήρα. Έχει προγραμματισμένη δίμηνη συχνότητα έκδοσης, νέο υπότιτλο, με εκδότη τον ίδιο, αρχισυντάκτη τον Δημήτρη Ραυτόπουλο και μόνιμους συνεργάτες τους Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, Αλέξανδρο Αργυρίου, Κώστα *Κουλουφάκο (αρ. τχ. 1-4), Αλέξη Κυριτσόπουλο, Γιώργο Πετρή, Μένη Κουμανταρέα και Δημήτρη Χατζή (αρ. τχ. 2-4). Η συντακτική ομάδα έχει ως κορμό βασικούς συνεργάτες της **Επιθεώρησης Τέχνης* (1954-1967), στους οποίους έχουν προστεθεί λογοτέχνες που εμφανίστηκαν μετά το 1960.

ΗΣΙΑΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ [ΤΑΓΚΟΣ]

(<;>, <); - Θεσσαλονίκη, 1924). Ευθυμογράφος, χρονογράφος και εκδότης. Με καταγωγή από μεγάλη οικογένεια των Σπετσών (ή της Ύδρας <;>) ακολούθησε τον έμπορο δημητριακών πατέρα του στη Ρωσία και φοίτησε σε πανεπιστήμιο της Ελβετίας, πριν αναλάβει την πατρική επιχείρηση. Εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη σε προχωρημένη ηλικία και σε άδλια κατάσταση μετά από την οικονομική καταστροφή του στο εμπόριο και αφού εργάστηκε για μεγάλο διάστημα ως δημοσιογράφος, στο Βουκουρέστι και στην Αλεξάνδρεια.

Το 1913 εμφανίστηκε στο *Εμπρός, όπου δημοσίευε καθημερινό χρονογράφημα και εντυπώσεις με την πολυγλωσσία και τις γνώσεις του. Το 1914 εμφανίζεται από τις στήλες της *Νέας Αλήθειας, στην οποία υποθήτησε το ψευδώνυμο «Ταγκός», δηλαδή «ταγκιαισμένος», επιθυμώντας να απαλλαγεί από το πατρικό όνομα. Από τη Νέα Αλήθεια δεν αποχώρησε έως τον θάνατό του, ενώ παράλληλα εργάστηκε σε διάφορες εφημερίδες (*Άγκυρα το 1915-1916, *Μακεδονία το 1919 και *Μεγάλη Ελλάς αργότερα). Ήταν επίσης αρχισυντάκτης της σατιρικής εφ. *Κρόταλος, η οποία εκδιδόταν έως το 1918 και στη συνέχεια στο Το *Σκάνδαλον. Δημοσίευε χρονογραφήματα, έμμετρα σατιρικά, ευθυμογραφήματα και μεταφράσεις.

Η ικανότητα του να παρατηρεί τα προβλήματα των ανθρώπων και τη συμπεριφορά τους του έδωσαν τη δυνατότητα να καυτηριάζει τα πάντα και τους πάντες, ενώ τα συνεχής σχολία του για τις πεδερές του ανεδείξαν ως εχθρό τους. Την περίοδο αυτή εκδίδει (έως την πυρκαγιά του 1917, στην οποία απωλέσθηκε το αρχείο του) το σατιρικό π. *Ταγκός και τα βιβλία του Συλλογή ευθυμογραφήματων και ποιημάτων. Από την πυρκαγιά και εδώ (1919), Δηγήματα πρωτότυπα (1921) και το Ημερολόγιον του Ταγκού του νέου έτους 1924 (1923) με διηγήματα του. Μετά τον θάνατό του εκδόθηκε και Ημερολόγιον του έτους 1925. Ήταν από τα ιδρυτικά μέλη της Ενώσεως Συντακτών Θεσσαλονίκης το 1916 και της ΕΣΗΕΜΘ (Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης) το 1923. Πέθανε στις 28 Οκτωβρίου 1924.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ι. Μπί[ητος]. «Ο Ταγκός», εφ. Νέα Αλήθεια, 8-15 Δεκ. 1924· Αλ. Ωρολογιάς, «Γεώρ. Ησιάς ή Ταγκός», εφ. Θεσσαλονίκη, 6 Σεπτ. 1963· Ντ. Χριστιανόπουλος, «Λογοτεχνικά περιοδικά Θεσσαλονίκης, 1889-1954»· Κανδυλάκης, Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης, τ. Β', σ. 416-420.

ΜΑΝΔΗΣ ΚΑΝΑΥΑΑΚΗΣ

Ηχώ Εκπαιδευτηρίων Κηροπλάστου

Μηνιαία Εφημερίς, Σέρρες, 22 Δεκ. 1955-1964. Υπεύθυνος ύλης: Γεώργιος Κηροπλάστου. Άλλοι υπότιτοι: Μηνιαία Εφημερίς 0 σελίδος (αρ. φ. 2, 5 κ.ε.)· Μηνιαία Εφημερίς 4 σελίδος (αρ. φ. 3)· Μηνιαία Εφημερίς 8 σελίδος (αρ. φ. 4). Παρά το ότι στον υπότιτο της δηλώνεται ως μηνιαία, από το φ. 23 (Φεβρ.-Μάρτ. 1959) εμφανίζεται ως διημερία, χωρίς όμως και πάλι σταθερή περιοδικότητα. Φυσικά, ως μαθητική εφ. δεν εκδίδεται στις διακοπές του καλοκαιριού. Τριςήμερη, διαστάσεων 43x39,5 εκ., τετρασέλιδη (αρ. φ. 1, 3) / εξασέλιδη (αρ. φ. 2, 5 κ.ε.) / οκτάσέλιδη (αρ. φ. 4). Στα φ. 1 και 4 φέρει έγχρωμο κλισέ τίτλου (κόκκινο και μπλε αντίστοιχα) που φιλοτέχνησε ο απόφοιτος Κ. Αλμπάνης. Τυπωνόταν αρχικά (έως τον Ιούν. 1957) στο τυπογραφείο του Ευστράτιου Χαραλαμπιδά και στη συνέχεια στο τυπογραφείο του Γιάννη Σαμαρά (έως το 1959) και του Γκρικόπουλου (από το 1960).

Μαθητική εφημερίδα που εξέδιδαν τα «Εκπαιδευτήρια Κηροπλάστου», πρώην «Ιδιωτικών Γυμνάσιον Αρρέων Σερρών». Τα εν λόγω Εκπαιδευτήρια περιλάμβαναν στο μεγαλύτερο διάστημα λειτουργίας τους δημοτικό σχολείο και εξατάξιο γυ-

μνάσιο. Λειτουργήσαν στην πόλη των Σερρών από το 1939 έως το 1972, με ένα διάστημα διακοπής λόγω του πολέμου (1940-1944).

Στόχοι της ήταν να μετατραπεί σε σύνδεσμο ανάμεσα στους εν ενεργεία μαθητές και στους απόφοιτους, να τους παράσχει μιας μορφής αισθητική αγωγή και να αποτελέσει ένα βήμα λογοτεχνικής έκφρασης των ταλαντούχων μαθητών. Έτσι, δημοσίευε κατά καιρούς χρονογραφήματα και ποιήματά τους. Φυσικά, τα Εκπαιδευτήρια δεν έχαναν και την ευκαιρία να διαφημιστούν, σε ορισμένα φύλλα και με ολοσέλιδες καταχωρίσεις που πρόβαλαν τις υπηρεσίες τους.

Πρωτοσέλιδα αφιερωμένα σε γιορτές της σχολικής ζωής (εθνικές, θρησκευτικές κ.ά.) και οι στήλες με τίτλους «Εθνική ζωή» και «Θρησκευτική ζωή» αποκαλύπτουν τις ιδεολογικές κατευθύνσεις της παρχομένης εκπαίδευσης. Άλλες μόνιμες στήλες: «Εικόνοες απ' τη ζωή», «Ζωή και κίνησις», «Οι απόφοιτοί μας στη ζωή και στην Επιστήμη» (με κείμενα κυρίως φοιτητών πανεπιστημιακών σχολών), «Στο διάβα του χρόνου» (ένα είδος ιστορικών αναδρομών), «Γελάτε μαθητικά» (με ανέκδοτα), «Πνευματική ζωή» (με κείμενα υπό μορφή δοκιμίου), «Η αθλητική μας κίνησις» (με νέα από συμμετοχές των εκπαιδευτηρίων σε αθλητικές δραστηριότητες). Μία ή δύο σελίδες, οι τελευταίες, περιλαμβάνουν κείμενα των μαθητών του δημοτικού υπό τον τίτλο «Η σελίδα του Δημοτικού». Φιλοξενούνται κείμενα του τότε μητροπολίτη Σερρών Κωνσταντίνου Μεγγρέλη, του Γεώργιου Γκανούλη, εκπαιδευτικού και συγγραφέα, και αναδημοσιεύσεις σχετικές με τα Εκπαιδευτήρια, από τοπικές εφημερίδες, μεταξύ άλλων και του λογοτέχνη της πόλης, Ευάγγελου Ασπιώτη. Η εφημερίδα διακρίνεται για την κομψότητά της και για τη μεγάλη συμμετοχή των μαθητών.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΓΑΚ-Αρχεία Ν. Σερρών.
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: [Γ. Αν. Κηροπλιάστης – Πασχ. Κουντουριανής], *Ιδιωτικών Γυμνάσιων Αρρένων Σερρών*, Σέρρες, έκδ.

εφ. *Πρόοδος*, [1940]: εφ. Μακεδονία, 27 Δεκ. 1955· Γ. Καφαντίζης, *Οι Σέρρες άλλοτε και τώρα*, Σέρρες, έκδ. του Ομίλου Ορφεία Σερρών, 1983, σ. 74· του ίδιου, *Ιστορία της πόλεως Σερρών και της περιφέρειάς της*, τ. 3, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 454· *Πανσερραϊκό Ημερολόγιο*, 16 (1990), σ. 417· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 168· Γ. Αν. Κηροπλιάστης, *Πνευματικά σκιτήματα*, Σέρρες, 1990· Β.Ι. Τζανακάκης, *Χρονικό σερραϊκής τυπογραφίας 1878-1960*, Σέρρες, έκδ. π. Γιατί, 1999, σ. 55.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΟΥΧΑΣ

Ηχώ της Κύπρου

Λάρνακα, 5 Ιαν. 1913-1919, αρ. φ. 1-349 / Λεμεσός, 24 Ιαν. 1920 - 28 Οκτ. 1920, αρ. φ. 350-377. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Μελής Π. *Νικολαΐδης, Αρχισυντάκτης και υπεύθυνος ο Μιχαήλ Γ. *Νικολαΐδης, καθότι ο εικοσαετής τότε Μελής Π. Νικολαΐδης δεν επιτρεπόταν λόγω ηλικίας να πάρει άδεια έκδοσης εφημερίδας. Την περ. Α' είναι εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, πεντάστηλη, διαστάσεων 53x38 εκ. αρχικά, αλλάζει συχνά διαστάσεις και αριθμό σελίδων λόγω δυσκολιών να εξασφαλίξει κατάλληλο τυπογραφικό χάρτι εξαιτίας του Α' Παγκόσμιου Πολέμου. Την περ. Β' είναι τετρασέλιδη και επανέρχεται στις αρχικές διαστάσεις, ενώ τα τρία τελευταία φύλλα της είναι δισέλιδα. Από την προμετωπίδα εξαφανίζεται το όνομα του αρχισυντάκτη Μιχαήλ Γ. Νικολαΐδη και παραμένει μόνο το όνομα του Μελή Π. Νικολαΐδη, ως διευθυντή και συντάκτη. Ετήσιες συνδρομές: 10 σελίνια για το εσωτερικό, επτά σελίνια για τους διασκαλούς και τρεις και 20 χρυσά φράγκα για το εξωτερικό. Εκτυπωνόταν στο τυπογραφείο «ΑΘΗΝΑ» του Σάββα Χατζηπαντωίου στη Λάρνακα.

Το πρώτο φύλλο της περιλαμβάνει κύριο πρωτοσέλιδο άρθρο με τίτλο «Αντί Προγράμματος», στο οποίο δίδονται οι στόχοι και επιδιώξεις της: «Η παρηγοσία του λόγου και της σκέψεως προ παντός θα διακρίνει την εκάστοτε πορείαν της εφημερίδος ταύτης, ήτις ουδένα σκοπόν επιδιώκουσα πλην του κοινού συμφέροντος να χωρή εις το έργον αυτής άνευ υπολογισμών ή επικυριλάξεων και αδιαφορούσα περί των προσώπων, οιαδήποτε και αν είναι ταύ-

ΗΧΩ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ

ΕΤΟΣ 4

ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΛΑΡΝΑΞ (ΚΥΠΡΟΣ)

ΑΡΙΘ. 1

Μ. Γ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

5 Ιανουαρίου 1913

τα. δι' αιδού προ παντός εις το βάθος των πραγμάτων, όπως εκ τούτων αρύεται τον πραγματικόν οδηγόν και ρυθμιστήν των αντιλήψεων και της καθόλου πορείας αυτής».

Περιλάμβανε πλούσια τοπική και διεθνή ειδησεογραφία, σχολιογραφία και αρθρογραφία. Ιδιαίτερη σημασία έδινε στη θεατρική και λογοτεχνική κίνηση, δημοσιεύοντας ποίηση, διηγήματα, χρονογραφήματα και βιβλιοκριτική. Από το 1916, εμπλουτίζεται ακόμα περισσότερο με φιλολογικά και λογοτεχνικά κείμενα. Ο μετέπειτα καθιερωμένος λογοτέχνης και δημοσιογράφος Μελής Νικολαΐδης δημοσίευσε εδώ τα πρώτα του λογοτεχνικά σκιτμήματα.

Ως πολιτική εφημερίδα αρθρογραφεί έντονα υπέρ των εθνικών συμφερόντων, της Ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα και εναντίον της βρετανικής αποικιοκρατικής πολιτικής. Μεγάλη προβολή, επίσης, έδινε σε θέματα που είχαν σχέση με τον κυπριακό έθελοντισμό στους Βαλκανικούς Πολέμους και τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Από το φ. 350 (24 Ιαν. 1920) ξεκινά η περ. Β΄. Στην πρώτη σελίδα αυτού του φύλλου δημοσιεύεται κύριο άρθρο, με τίτλο «Νέα Περίοδος», στο οποίο αναφέρεται ότι η εφημερίδα «εισέρχεται σε νέο στάδιο της σταδιοδρομίας της και ότι ύστερα από επτά χρόνια έκδοσης θα συνεχίσει τον αγώνα του καθήκοντος». Στο τελευταίο φύλλο δημοσιεύεται πύρνο κύριο άρθρο, με τίτλο «Είστε δούλοι!» («Αυτό ήτο λοιπόν! Η Αγγλική Κυβέρνησις απεφάσισε να κρατήσει οριστικώς την Κύπρον!»). Το άρθρο αυτό δημοσιεύτηκε γιατί το 1920 η βρετανική αποικιοκρατική κυβέρνηση εισήγαγε αυστηρή και πολύ περιοριστική της ελευθερίας του Τύπου νομοθεσία για να καταπνίξει το κίνημα για την Ένωση. Στην τελευταία σελίδα του ίδιου φύλλου και κάτω από τον τίτλο «Η Διακοπή της Ηχούς» αναφέρονται και τα εξής: «Η Ηχώ της Κύπρου διακόπτει προσωρινώς από του σημερινού της φύλλου την έκδοσίν της μέχρις ότου η σημερινή τρομερή δημοσιογραφική κρίσις παρέλθη. Παρ' όλον ότι οι συνδρομηταί της ανερχονται περίπου εις εξακοσίους, η δε πνευματική και ηθική της περιωπή δεν μπορεί —και το λέγομεν εν πλήρει εγωιστική πεποιδήσει— από κανένα να αμφισβητηθή, δεν ήτο δυνατόν δυστυχώς να κρατηθή περιπλέον. Και επειδή υπήρξαμεν πάντοτε ειλικρινείς προς τους αναγνώστας μας, θεωρούμεν καθήκον μας να τους δώσωμεν μίαν εξήγησιν της αποφάσεώς μας, εξήγησιν αληθινήν και έντιμον,

βγαλμένην από τα βάθη της καρδιάς μας, ως ασυγκράτητον ξεχείλισμα της λύπης της και ως εκδήλωσιν ακαταγώνιστον της απολύτου της ανάγκης προς εξωτερεύσειν». Στη συνέχεια αναφέρεται στην οικονομική δυσπραγία της και στη μεγάλη άνοδο των τυπογραφικών υλικών και των μισθών που οδήγησαν στη διακοπή.

Η έκδοσή της δεν επανήλθε. Ο ιδιοκτήτης και διευθυντής της Μελής Π. Νικολαΐδης, λόγω και της επιβληθείσας από τους Άγγλους λογοκρισίας, εγκατέλειψε την Κύπρο για την Αθήνα για μια καλύτερη τύχη, όπου και διέπρεψε ως λογοτέχνης, εκδότης και δημοσιογράφος.

Αποτελεί έναν πολύτιμο κρίκο στην ιστορία του κυπριακού Τύπου. Στα 377 φύλλα της περιλαμβάνει πλούσιο και πολύ χρήσιμο αθησαύριστο υλικό για την πολιτική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή στην Κύπρο σε μια κρίσιμη καιπή της ιστορίας της. Τα χρονογραφήματα του Μελή Π. Νικολαΐδη, τα κύρια χειμαρρώδη άρθρα του Μιχαήλ Γ. Νικολαΐδη και άλλες εκλεκτές συνεργασίες της δίνουν ιδιαίτερο κύρος και χρησιμότητα. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τις στήλες της πρωτοεμφανίστηκαν γνωστοί κύπριοι ποιητές, όπως ο Λεωνίδας Παυλίδης, ο Παύλος Βαλδασερίδης, ο Ναπολέων Λαπαθιώτης, ο Ευέλθων *Πιτσιλιδής και ο Γλαύκος Αλιθέρσης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΛΕΤΤΠ, ΒΚΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους, «Ηχώ της Κύπρου», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, Λευκωσία, 1986, σ. 341. Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, τ. Γ΄, Μέρος Β΄, σ. 1037-1038.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ηχώ της Μακεδονίας

Δισεβδομαδιαία Εφημερίς εν Κοζάνη, Κοζάνη, 31 Αυγ. 1914 - 15 Οκτ. 1933, αρ. φ. 1-1053. Ίδρυτής-εκδότης-διευθυντής: Μιλτιάδης Κ. *Τζώνης. Ο υπότιτλος δεν εμφανίζεται στα φ. 58-199 (11 Μαρτ. 1915 - 27 Ιουλ. 1916), ενώ από το φ. 200 παρουσιάζεται νέος υπότιτλος: *Εφημερίς Φιλελευθέρων Αρχών*, Δισεβδομαδιαία αρχικά (Τετάρτη και Κυριακή) και εβδομαδιαία αργότερα (Κυριακή), τετρασέλιδη / δισέλιδη (σε ορισμένα εορταστικά φύλλα οκτασέλιδη) και εξάσθηλη. Το μέγεθος των φύλλων δεν ήταν πάντα σταθερό. Τιμή φύλλου: 5 λεπτά. Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 12 δρχ. και εξαμηνιαία 7 δρχ. Συνδρομές εξωτερικού: ετήσια 25 δρχ. και εξαμηνιαία 15 δρχ. Υπωπνόντας νεο δικό του τυπογραφείο στην Κοζάνη με χειροκίνητο πιεστήριό που είχε μεταφέρει ο εκδότης από την Κωνσταντινούπολη.

Υπήρξε η μακροβιότερη προπολεμική εφημερίδα στον νομό Κοζάνης. Στο τελευταίο σωζόμενο φύλλο της (15 Οκτ. 1933), δεν γίνεται καμία νύξη για το χόνο δικαστή της (μετά από δεκαεννιά χρόνια συνεχούς παρουσίας και έχοντας κυκλοφορήσει περισσότερα από χίλια φύλλα). Η επιτυχία της οφείλεται εν πολλοίς και στην προσωπικότητα του δημιουργού της Μιλτιάδη Τζώνη, ανθρώπου βαθιά μορφωμένου, γνώστη της δημοσιογραφικής τέχνης και δεοντολογίας και σωστού επαγγελματία.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΚ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Π. Δελιάλης, *Εφημερίδες (εκδοθείσα εν Κοζάνη)*, Κοζάνη 1959· Β. Σαμπανόπουλος, «Ο περιοδικός Τύπος στο Δυτικομακεδονικό χώρο», *Ελμειακά*, τχ. 2 (Αύγ. 1982), 91-110· Χρ. Μπέσας, *Το χρονικό της Κοζάνης (1914-1919)*, Κοζάνη, εκδ. ΙΝΒΑ, 1999· Μαν. Κανδυλάκης, «Οι εφημερίδες του νομού Κοζάνης», *Ο Τύπος*, τχ. 122 (Ιουλ. 2000), 13-30· του ίδιου, *Οι εφημερίδες του νομού Φλωρίνης*, *Ο Τύπος*, τχ. 126 (Νοέ. 2000), 22-34.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ Μ. ΜΑΤΣΟΥ

Ηχώ του Αγρινίου

Εφημερίς Εβδομαδιαία, Αγρίνιο, 1898-1905. Εκδότης-διευθυντής-συντάκτης: Γεώργιος Πανταζής. Άλλος υπότιτλος (σε εσωτερική σελίδα): *Εφημερίς Πολιτική, Φιλολογική και των Ειδήσεων*. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, τρίστηλη, διαστάσεων 40x28 εκ. Συνδρομές: ετήσια 10 δρχ., εξαμηνιαία 5 δρχ. Για τις καταχωρήσεις απαιτείται ιδιαίτερη συμφωνία. Τυπώνεται στο ιδιόκτητο τυπογραφείο της.

Ιδιαίτερα καλαίσθητο φύλλο με αρχιτεκτονική οργάνωση της ύλης και πάρα πολλές ειδήσεις κατανεμημένες σ' ολόκληρο το τετρασέλιδο. Σε γλώσσα καθαρεύουσα, την οποία ο συντάκτης (φροιτητής στην αρχή της νομικής, αργότερα δικηγόρος) γνωρίζει καλά και χρησιμοποιεί άριστα τεχνικά. Οι μικρές καθημερινές ειδήσεις και οι κοινωνικές στήλες, οι ειδοποιήσεις και διαφημίσεις, οι διατριβές και οι φιλολογικές στήλες, τα δικαστικά έγγραφα, η κριτική για προβλήματα και θέματα της πόλης, τα πολιτικά άρθρα και τα σχόλια στην κοινωνική και οικονομική

ζωή της χώρας, αποτυπώνουν με σαφήνεια μία εικόνα της πόλης του Αγρινίου εντεταγμένης στο ευρύτερο γίγνεσθαι του νομού και της χώρας. Συνεργάτες της σε θέματα γεωργικής και οικονομικής πολιτικής ο δικηγόρος Αθ. Τρίγωνης (άνδρωπος με κοινωνική δράση, π.χ. εκπρόσωπος του Αγρινίου στο σταφιδικό συνέδριο στην Πάτρα το 1898).

Ο εκδότης άσκησε το κοινωνικό λειτουργήμα του δημοσιογράφου δυναμικά και με ανεξαρτησία γνώμης, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην πολιτική και κοινωνική εξύψωση του Αγρινίου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΓΑΚ-Αρχεία Ν. Αιτωλοακαρνανίας (αρ. φ. 28, 10 Ιαν. 1899).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θ. Θωμόπουλος, *Ο τύπος της Δυτικής Ρούμελης (1821-1940)*, Αθήνα 1959.

ΜΑΡΙΑ ΜΠΑΚΑΘΗΜΑ

Ηχώ του Πόντου

Τραπεζούνα, 1913-1922;>. Εκδότες: Γεώργιος Μιχαηλίδης και Κωνσταντίνος Συμεωνίδης, τυπογράφοι. Εβδομαδιαία. Τυπογραφείο: Γ. Μιχαηλίδη – Κ. Συμεωνίδη (δίπλα ακριβώς από τις τυπογραφικές εγκαταστάσεις της τουρκικής εφ. *Ιστικλάλ* (Ανεξαρτησία).

Η εφημερίδα κατηγορήθηκε από ελληνοπόντιους λόγιους ως αντιδραστική μετά την επικράτηση του κομμουνισμού στη Ρωσία. Επίσης, θεωρήθηκε ότι ξεκίνησε πόλεμο δυσφήμισης εναντίον του σοσιαλιστή δάσκαλου και λογοτέχνη Γιάγκου Κανονίδη, με αποτέλεσμα να εκδιωχθεί από το ελληνικό σχολείο της κωμόπολης Ανάτα της Ρωσίας. Όπως σημειώνει ο Κ. Κασκαμάς την πρωτοβουλία για τους διωγμούς εναντίον του Κανονίδη είχε αναλάβει η *Ηχώ του Πόντου*: «Απαντώντας η κιτρινοφυλλίδα αυτή στο άρθρο του, σύστηνε στην κοινότητα, όπου υπηρετούσε, να αποδιώξει απ' το ιερό της σχολείο "τον άδικο μαλλιαρσοσιαλιστή, κατ' ευφημισμό ακανόνιστο Κανονίδη"». Οι κοτσαμπάσσηδες της κοινότητας υπακούσαν στις διαταγές των πατρώνων τους και ο ποιητής βρήκε άσυλο στο χωριό Βιτίξωφ, απ' όπου τον ανακάλεσε αργότερα πίσω στην πόλη η επανάσταση».

Με τον ίδιο τίτλο (*Ηχώ του Πόντου*) κυκλοφόρησε στον ευρύτερο Πόντο και ετήσιο ημερολόγιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Κασκαμάς, «Γιάγκος Κανονίδης», εφ. *Κόκινος Καπνός*, αρ. φ. 26, Δεκ. 1935.

ΠΑΝΟΣ Γ. ΚΑΪΣΙΔΗΣ

Ηχώ των Καλαβρύτων

Εβδομαδιαία πολιτική και οικονομική εφημερίς. Αθήνα, 8 Μαΐου 1930 - 8 Σεπτ. 1932. αρ. φ. 1-111. Διευθυντής: Βασίλειος Ξ. Παπαρρηγόπουλος (1895-1976). δικηγόρος, βουλευτής Αχαΐας (1946 κ.ε.) και υπουργός. Εμφανίζεται να εκδίδεται στα Καλάβρυτα, αλλά τα γραφεία της είναι στην Αθήνα. Εβδομαδιαία (Πέμπτη). αν και την τελευταία περίοδο της έκδοσής της (αρ. φ. 100 κ.ε.) κυκλοφορεί συνήθως ανά δεκαπενθήμερο (Πέμπτη και Σάββατο), τετρασέλιδη, πεντάσπλη, διαστάσεων 49x36 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 75 δραχ., εξωτερικού 1 λίρα, για την Αμερική 5 δολάρια. «Δι' αγγελίας και δημοσιεύσεις ιδιαίτερα συμφωνία».

Η κατανομή της ύλης δεν είναι πολύ σταθερή. Στην πρώτη σελίδα υπάρχει συνήθως κύριο άρθρο ή άρθρα με θέματα από την επικαιρότητα και η στήλη «Από την ζωή» με ποικίλα σχόλια· στη δεύτερη σελίδα η στήλη «Με λίγα λόγια», όπου δημοσιεύονται σύντομες ειδήσεις, αλλά και λογοτεχνική ύλη· στην τρίτη σελίδα καταχωρίζονται τα «Κοινωνικά» (γεννήσεις, αρραβώνες, γάμοι, θάνατοι, προαγωγές και μεταθέσεις υπαλλήλων, συγχαρητήρια κ.ά.) και ανταποκρίσεις από τα χωριά της επαρχίας, υπό τον τίτλο «Καλαβρυτινή Ηχώ», που συνεχίζονται και στην τέταρτη σελίδα (σε αρκετά φύλλα οι

ανταποκρίσεις μόνο στην τέταρτη σελίδα). Στην τελευταία σελίδα, όπως και σε άλλες, δημοσιεύονται άρθρα και ειδήσεις από την επαρχία Καλαβρύτων. Δημοσιεύει επίσης σταθερά στην τρίτη και τέταρτη σελίδα διαφημίσεις.

Το ενδιαφέρον της εστιάζεται στην τοπική ειδησεογραφία, που καλύπτεται από το δίκτυο ανταποκριτών που έχει στα μεγαλύτερα χωριά της επαρχίας, και από την αρθρογραφία της, η οποία αναφέρεται σε επίκαιρα θέματα και χρονίζοντα προβλήματα της επαρχίας Καλαβρύτων. Στην τελευταία κατηγορία περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, το συγκοινωνιακό και γενικότερα το πρόβλημα της οδοποιίας που απασχολεί ιδιαίτερα την εφημερίδα, η οικονομική καθυστέρηση της επαρχίας, τα προβλήματα ύδρευσης, οι ενδημικές αρρώστιες που πλήττουν τον πληθυσμό. Στη σχετική αρθρογραφία επισημαίνονται τα προβλήματα, ενώ συγχρόνως προτείνονται και λύσεις για το ξεπέρασμα της καθυστέρησης και την ανάπτυξη της επαρχίας, όπως δείχνουν, για παράδειγμα, οι πρακτικές συμβουλές που παρέχουν ειδικοί αρθρογράφοι για τον εκσυγχρονισμό των αγροτικών καλλιεργειών και την καταπολέμηση της ελονοσίας. Παράλληλα προβάλλονται τα κοινωφελή έργα που εκτελούνται από τις κοινότητες. Στην ύλη της περιλαμβάνονται επίσης ειδήσεις για τους καλαβρυτινούς μετανάστες στην Αμερική. Φιλοξενεί συχνά άρθρα λαογραφικά και ιστορικά, περιγραφές εκκλησιαστικών μνημείων, στατιστικά στοιχεία για την εκπαίδευση στην επαρχία Καλαβρύτων, χρονογραφήματα, ποιήματα και λυρικές περιγραφές του καλαβρυτινού τοπίου, ενώ δεν λείπουν και οι αθλητικές ειδήσεις.

Πολιτικά η εφημερίδα πρόσκειται στο βενιζελικό κόμμα, που βρίσκεται στην εξουσία, και προβάλλει με κάθε ευκαιρία τις προσπάθειες κυβερνητικών στελεχών -του νομάρχη Αχαΐας και ιδιαίτερα του αντιπροέδρου της κυβέρνησης Ανδρέα Μιχαλακόπουλου- για την ανάπτυξη της επαρχίας. Ο ίδιος ο διευθυντής της συνοδεύει τον νομάρχη Αχαΐας σε περιodesίες του ανά την επαρχία Καλαβρύτων και δημοσιεύει αναλυτικά ρεπορτάζ για τα προβλήματα της. Η πολιτικοποίηση της εφημερίδας γίνεται εντονότερη στα τελευταία φύλλα, που συμπίπτουν με την έναρξη προεκλογικής περιόδου, στην οποία συμμετέχει και ο διευθυντής της ως υποψήφιος βουλευτής Καλαβρύτων. Συνεργάτες της: Άγγελος Αγγελόπουλος, Γ. Αγγελόπουλος, Λεωνίδας Χ. Αντωνικόπουλος, Αναστ. Β. Αντωνόπου-

λος, Β. Διαμαντόπουλος, Ιωάννης Καΐάφας, Αθ. Καραντώνης, Πάνος Κρονοντζής, Αλέκος Μπίκος, Ντίνος Μπιλιτίσης, Κ. Πετμεζάς, Δαμ. Πετρόπουλος, Α. Πολύχρονος, Λουκάς Σακελλαρόπουλος, Μιχαήλ Σταματόπουλος, Α. Σωτηρόπουλος, Κ. Τερζής, Χρ. Τσίμης κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ (πλ. σ.), Ιδιωτική συλλογή Ξένης Παπαρηγοπούλου.

ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΠΠΑΣ

Η Ηχώ των Τεχνικών

Όργανο της Πανελληνίου Ενώσεως Τεχνικών ΟΤΕ. Αθήνα, 1 Ιαν. 1958 - 1 Αυγ. 1964, περ. Α', αρ. φ. 1-12 και 1 Αυγ. 1967 - Ιουλ. 1973, περ. Β', αρ. φ. 1-54 (έως εκεί εντοπίστηκαν φ.). Διευθύνουσα επιτροπή (περ. Α'): Π. Κωστούλας, Β. Μεσημέρης, Χ. Χατζηνικολάου και Ν. Χλης, Διευθυντής σύνταξης (περ. Α'): Κ. Μπίτζιος. Την περ. Β' διευθυνόταν από συντακτική επιτροπή με υπεύθυνο τον Δημ. Καρβέλη, «πρόεδρο» της ΠΕΤ-ΟΤΕ, Υπέρτιτλος: «Το Σύνταγμα: του Λαού, από τον Λαόν, διά τον Λαόν» (1 Αυγ. 1967 - Ιουλ. 1973). Από το 1974 ο τίτλος αλλάζει: *Η Φωνή των Τεχνικών*. Αρχικά σαρανταπενθήμερη και από το φ. 10 μηνιαία, τετρασέλιδη / εξασέλιδη / οκτασέλιδη, τρίστηλη / εξάστηλη (ανάλογα με την ύλη), διαστάσεων 57x41 εκ. / 48x33,5 εκ. Τιμή φύλλου και συνδρομών: δεν αναγράφονται. Γραφεία: οδ. Γ' Σεπτεμβρίου 22 και Χαλκοκονδύλη' οδ. Βερανζέρου 51-53 (περ. Β').

Πρόβαλλε τις θέσεις και τις διεκδικήσεις των τεχνικών του ΟΤΕ (Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδας) που για πρώτη φορά ενώθηκαν σε ενιαίο σωματείο. Στο κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου τονίζεται ότι «—αφού επανειλημμένως ετορπιλλίσθη—» η «Ένωσις των Τεχνικών» γίνεται «πραγματικότερης» απαρτιζόμενη από την ΠΕΤ-ΟΤΕ, το Σύλλογο Τηλεφωνικών-Τηλεγραφικών Δικτύων και το Σύλλογο Τηλεφωνικών-Τηλεγραφικών Εγκαταστάσεων. Λίγο πριν το τέλος του 1957 εντάχθηκε και ο νεοσυσταθείς Σύλλογος Ραδιοτεχνικού Προσωπικού ΟΤΕ. Η δεματολογία της εμπλουτίζεται με καλλιτεχνικά θέματα (π.χ. φωτογραφικό αφιέρωμα από τους χώρους εργασίας και της δουλειάς των τεχνικών και των υπόλοιπων εργαζομένων, μελών της ΠΕΤ-ΟΤΕ), ειδικά τμήματα όπως η καταγραφή της εξέλιξης της επετηρίδας (ακόμη και έκτακτα τεύχη εκδόθηκαν με αυτό το αντικείμενο) κ.ά.

Μετά την εγκαθίδρυση της στρατιωτικής δικτατορίας (1967), η ΠΕΤ-ΟΤΕ πέρασε στα χέρια φιλοκαθεστωτικών συνδικαλιστών. Οι δικτατορικές κυβερνήσεις έδωσαν, για ευνόητους λόγους, ιδιαί-

τερη προσοχή στις τηλεπικοινωνίες. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, δόθηκε άδεια επανέκδοσης της εφημερίδας και τον Αυγούστο 1967 άρχισε η περ. Β' της κυκλοφορίας της. Εξέφρασε απρόκαλυπτα την υποστήριξή της στο στρατιωτικό καθεστώς και προέβαλλε τον υπέρμετρα αντικομμουνιστικό χαρακτήρα της ιδεολογίας του. Χαρακτηριστικό είναι το κύριο άρθρο του φ. 1 αυτής της περιόδου: «οι εργαζόμενοι απόλεσαν την εμπιστοσύνη προς τον συνδικαλισμόν και εθεώρησαν ότι η έλλειψις του απαραίτητου ενδιαφέροντος προς αυτόν, θα ηνάγκαζεν τους διοικούστας να επανέλθουν εις την ορθήν κατεύθυνσιν, προς την οποίαν υπαγόρευεν το αληθές συμφέρον των εργαζομένων. Και αυτό υπήρξε το μέγα σφάλμα, διότι δεν αντελήφθησαν τους δημιουργομένους κινδύνους και ούτω παρέδωσαν τας διοικήσεις των συλλόγων εις τους φαύλους δια να περιαγάγουν τον συνδικαλισμόν εις το σημείον που τον περιήγαγαν, να τον μεταβάλλουν από όργανον διεκδικήσεως των επαγγελματικών μας συμφερόντων εις τυφλόν όργανον του διεθνούς κομμουνισμού». Στο ίδιο φύλλο, υπάρχει ο λόγος του δικτάτορα-πρωθυπουργού Γ. Παπαδόπουλου «στην παρέλασιν των εκπροσώπων των Εργατικών Τάξεων στο μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτου».

Στην προσπάθειά της να προσελκύσει το ενδιαφέρον των αναγνώστών της δημοσιεύει τα πρακτικά γενικών συνελεύσεων της ΠΕΤ-ΟΤΕ, των νέων κανονισμών προσωπικού και περιδιάλψεως προσωπικού, αλλά και ορισμένες κριτικές σε δευτερεύουσας φύσεως προτάσεις του ΣΕΒ (Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων) για το μισθολογικό και τις συλλογικές συμβάσεις. Χαρακτηριστικό επίσης της προσπάθειας να μην αποκοπεί από τις διαθέσεις των αναγνώστών, ιδιαίτερα στην περίοδο της «φιλελευθεροποίησης» του καθεστώτος, είναι η αποδοκιμασία της προσπάθειας συγχώνευσης των ασφαλιστικών ταμείων στο ΙΚΑ (αρ. φ. 40). Στο επόμενο φύλλο φάνηκαν τα όρια της «κριτικής», όταν προέκυψε το θέμα της «ανωνυμοποίησης», δηλαδή της μετατροπής του ΟΤΕ σε ανώνυμη εταιρεία με τη διάθεση του 25 % των μετοχών σε ιδιώτες. Ο τότε υπουργός Ν. Μακαρέζος σε «φιλική ατμόσφαιρα» υπέδειξε στη συζήτηση με τους εκπροσώπους της ΠΕΤ-ΟΤΕ και του ΠΣΥΠ-ΟΤΕ (Πανελλήνιος Σύλλογος Υπαλληλικού Προσωπικού ΟΤΕ) ότι η κριτική τους είναι λαθεμένη καθώς «αι μετοχή θα διατεθούν πρώτον εις τους επιθυμούντας

και έχοντας την οικονομική ευχέρεια Υπαλλήλους του ΟΤΕ και μετά εις το ευρύ κοινόν.»

Με τη μεταπολίτευση άλλαξε τίτλο σε *Φωνή των Τεχνικών* για να μη θυμίζει την περίοδο της δικτατορίας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΠΕΤ-ΟΤΕ.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΤΣΑΚΙΡΗΣ

Ηώς

Δεκαπενήμερον περιοδικόν. Πάτρα, 5 Μαρτ. - Απρ. 1919. Εκδιδόταν από ομάδα μαθητών. Τετρασελίδο, τρίστηλο. Τιμή φύλλου: 20 λεπτά. Μαρτυρείται η έκδοση τεσσάρων τευχών μέχρι τέλους Απριλίου 1919, οπότε συνδρομητές και συνεργάτες την εγκατέλειψαν, χάριν του νέου π. **Ελικών*.

Κατά την εφ. *Το *Φως*, η *Ηώς* κατόρθωσε να συγκεντρώνει «ενδιαφέρουσας ύλην». Από τα τέσσερα φύλλα υπάρχει μόνον το φ. 2 όπου περιέχεται το πρώτο ποίημα που δημοσίευσε ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος. Είναι μετάφραση ποιήματος του Γκαίτε, σε δύο τετράστιχες στροφές με τίτλο «Αρπιστής». Το ποίημα αυτό αναδημοσιεύτηκε το 1993 στον *Τιμητικό Τόμο Κώστα Τριανταφύλλου* (σ. 905).

Με τον τίτλο *Ηώς* επίσης είχε εκδοθεί στην Πάτρα το 1880 μηνιαίο φιλολογικό περιοδικό από ομώνυμο σύλλογο. Στη Βιβλιοθήκη της Βουλής. Σύμφωνα με τον Κατάλογο του 1900, υπήρχαν τρία τεύχη του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΜΤΠ (αρ. φ. 2).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Ε. Πολίτης, *Χρονικό του Πατράϊκου τύπου, 1840-1940*, Πάτρα 1984, σ. 285.

ΝΙΚΟΣ Ε. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ηώς

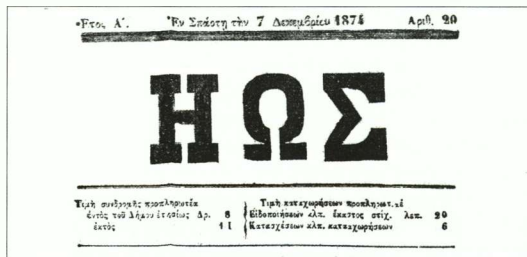
Εφημερίς πολιτική, φιλολογική και των ειδήσεων. Σπάρτη, Σεπτ. 1874-1916. Εκδότης-διευθυντής: Μιχαήλ Παπαγιαννόπουλος. Εβδομαδιαία, οκτασέλιδη (σπανιότερα δισέλιδη / τετρασέλιδη), τρίστηλη, διαστάσεων 28x20 εκ.: το 1910 είναι διαστάσεων 37x26 εκ. και από τον επόμενο χρόνο έως το τέλος 43x28 εκ. Στην καταγραφή της ημερομηνίας εκδόσεως των φύλλων, οι μήνες Σεπτ., Οκτ. και Νοέ. καταχωρούνται ως «7βριος», «8βριος» και «9βριος», διατύπωση που έχει εντοπισθεί και σε άλλες σπαρτιάτικες εφ. στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Τυπώνεται στο ιδιόκτητο «Βιβλιοπωλείο και Τυπογραφείο» του εκδότη της.

Είναι η πέμπτη κατά σειρά εφημερίδα που εκδίδεται στη Σπάρτη από την εμφάνιση του τοπικού Τύπου, το 1860. Έντυπο

ποικίλης ειδησεογραφικής ύλης, με θέματα τοπικού, πανελληνίου αλλά και διεθνούς ενδιαφέροντος, γραμμένη πάντοτε στην απλή καθαρεύουσα. Ιδεολογικά εξέφραζε τη «συντηρητική» παράταξη, χωρίς όμως φανατισμό ή οξείς χαρακτηρισμούς για τους αντιπάλους, σε όλη τη διάρκεια της κυκλοφορίας της.

Υπάρχει πάντα κύριο άρθρο που πραγματεύεται συνήθως εθνικά θέματα και ευκαιριακά δημοτικά ή άλλα που αφορούν στον νομό και τα προβλήματά του. Μία ή δύο στήλες, στη δεύτερη πάντοτε σελίδα, αφιερώνονται σε ειδήσεις από τις επαρχίες, με γενικό τίτλο «Ανά την Λακωνίαν» και επί μέρους τίτλους τα ονόματα των κοινοτήτων στις οποίες και αναφέρονται, όπως «Κοινότης Βρεσθένων», «Κοινότης Γοράνων» κ.ά. Κατά τη μακρά διαδρομή κυκλοφορίας της, εντοπίζεται κάποιες φορές και χρονογράφημα στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας. Το δικαστικό παράρτημα –συνήθως στον τοπικό Τύπο στα τέλη του 19^{ου} αιώνα– με περιλήψεις πλειστηριασμών και άλλων δικαστικών αποφάσεων, καταλαμβάνει από μία μέχρι τρεις σελίδες κατά καιρούς. Εκτός από τις διαφημίσεις εντοπιών εμπορών, επιχειρηματιών ή επιστημόνων –κυρίως οδοντιάτρων–, μερικές από τις οποίες καταχωρούνται με τη συνοδεία μικρών κομφών κλισέ, διαφημίζει και λακωνικές επιχειρήσεις των Αθηνών, κυρίως ξενοδοχεία.

Το 1875 συντάκτης είναι ο ιατρός Βαλιούσπουλος. Για την υπόλοιπη περίοδο δεν υπάρχει κανένα στοιχείο, αφού τα κατά καιρούς ενδιαφέροντα άρθρα, με απόλυτα τεκμηριωμένες δέσεις και προτάσεις, είναι ανυπόγραφα, φαινόμενο που παρατηρείται σε όλες τις εφημερίδες της Σπάρτης από το 1860 έως το 1911, όταν η *Ηώς* προσλαμβάνει ως αρχισυντάκτη τον από καιρό αφανή συντάκτη της γυμνασιάρχης Παναγιώτη Δούκα, οπότε υπογράφει και τα άρθρα του. Η επί σειρά ετών συνεργασία με τον Δούκα, πριν και μετά την αποκάλυψη του ονό-

ματός του, ενίσχυσε τις αναμφισβήτητες ικανότητες του εκδότη Μιχαήλ Παπαγιαννόπουλου και συνέβαλε στη διατήρηση του κύρους, της αξιοπιστίας και της σοβαρής αρθρογραφίας της *Ηώς*, έως το τέλος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΚ ΒΣπ. (ελλ. σ.), Ιδιωτική συλλογή Ευάγγελου Παπαγιαννόπουλου (δισέγγονου του εκδότη της *Ηώς* και συνεχιστή για τρίτη γενιά του βιβλιοπωλείου, ελλ. σ.).

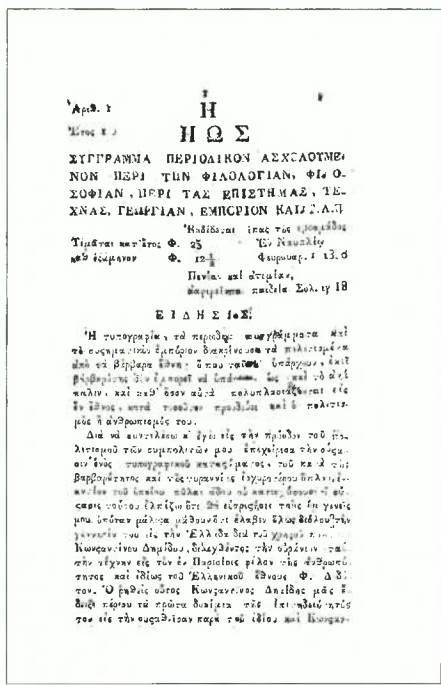
ΝΙΚΟΣ Β. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Η Ηώς

Σύγγραμμα περιοδικόν ασχολούμενον περί την φιλολογίαν, φιλοσοφίαν, περί τας επιστήμας, τέχνας, γεωργίαν, εμπόριον κ.λπ. Ναύπλιο, 1 Φεβρ. 1830 - 25 Απρ. 1831, αρ. τχ. 1-17, με διακοπές, Εκδότης: Εμ. *Αντωνιάδης, Κάτω από τον τίτλο τα ακόλουθα: «Εκδίδεται άπαξ της εβδομάδος, Τιμάται κατ' έτος Φ. [οίνικες] 25, καθ' εξαμηνίαν Φ[οίνικες] 12 1/2. Εν Ναυπλίω 1 Φεβρουαρίου 1830». Μότο: «Πενίαν και ατιμίαν αφαιρείται η παιδεία». Παρά το γεγονός ότι σε κάθε τεύχος ο εκδότης δηλώνει ότι το περιοδικό είναι εβδομαδιαίο, η *Ηώς* κυκλοφορούσε άρρυθμα: (αρ. τχ. 1, 1 Φεβρ. 1830^ο αρ. τχ. 2, 15 Φεβρ. 1830^ο αρ. τχ. 3, 1 Μαρτ. 1830^ο αρ. τχ. 4, 15 Μαρτ. 1830^ο αρ. τχ. 5, 25 Μαρτ. 1830^ο αρ. τχ. 6, 3 Απρ. 1830^ο αρ. τχ. 7/8, 3 [18] Απρ. 1830, Σε κανονικό εβδομαδιαίο ρυθμό (από το τχ. 9, 23 Αυγ. 1830 έως και το τχ. 15, 4 Οκτ. 1830). Τα δύο τελευταία τεύχη, αρ. 16 και 17 εκυκλοφόρησαν στις 18 και 25 Απρ. 1831, αντιστοίχως και έχουν την ένδειξη «Ετος Β'». Οκτασέλιδη, διαστάσεων 20x14 εκ. Σελιδαρίθμηση: έτος και το διπλό τχ. 7/8 της 3^{ης} [18^{ης}] Απρ. 1830, σελιδαρίθμηση κατά τεύχος. Από το τχ. 9 (23 Αυγ. 1830) έως το τχ. 17 (25 Απρ. 1831) σελιδαρίθμηση ενιαία, με τελευταία τη σελίδα 72. Ένας από τους υπάρχοντες τόμους αποτελείται από 17 τεύχη (αρ. τχ. 1-17), συσταχόμενα, ενώ στο χάρτινο εξωτερικό περίβλημα σημειώνονται τα ακόλουθα: «Η Ηώς. Σύγγραμμα περιοδικόν. Εκδιδόμενον εν Ναυπλία κατά το 1830 έτος. Παρά του Κ. Εμ. Αντωνιάδου». Συνδρομές: ετήσια 25 φοίνικες, εξαμηνιαία 12 1/2 φοίνικες. Τυπογραφείο: Εμμ. Αντωνιάδου.

Είναι το πρώτο περιοδικό που εκδόθηκε σε ελεύθερη ελληνική πόλη και αποτελεί μία από τις πρώτες προσπάθειες να αναβιώσει ο περιοδικός τύπος στην Ελλάδα. Ο Εμ. Αντωνιάδης έχοντας επίγνωση της αξίας και της δύναμης του Τύπου και της τυπογραφίας έφερε και εγκατέστησε στο Ναύπλιο ιδιόκτητο τυπογραφείο στο οποίο από τον Φεβρουάριο 1830 ετύπωνε την *Ηώ*. Στο πρώτο φύλλο ο εκδότης δημοσιεύει δύο σύντομα κείμενα

(είναι πολύ πιθανό ότι εκυκλοφόρησαν και αυτοτελώς). Το πρώτο, με χρονολογία 1 Ιανουαρίου 1830 το τιτλοφορεί «Είδησις», και το υπογράφει «ο πολίτης Εμ. Αντωνιάδης». Το δεύτερο, χρονολογημένο 4 Ιανουαρίου 1830, το απευθύνει «Προς τους Λογίους». Τα δύο αυτά κείμενα απηχούν αφενός τις απόψεις του ως προς την αποστολή και τη σημασία του Τύπου για τη διαμόρφωση υγιούς πολιτικού, κοινωνικού και πνευματικού βίου και αφετέρου διαγράφουν τα πλαίσια μέσα στα οποία ο εκ-

δότης προτίθεται να κινηθεί για να επιτύχει στο έργο του. Και τα δύο κείμενα βρίσκονται μέσα στο κλίμα του διαφωτισμού, όπως είχε αναπτυχθεί και διαμορφωθεί τις δύο δεκαετίες που προηγήθηκαν από την Επανάσταση: Στην πρόσκλησή του εξάλλου προς όλους τους λογίους, για να συνεργασθούν, επισημαίνει τους λόγους για τους οποίους επεχείρησε την έκδοση της *Ηώς*: «Ο λόγος είναι περί της ηθικής βελτίωσης του έθνους», καθώς και για την υποχρέωση των λογίων να συντελέσουν

στην πραγματοποίησή του. «σεις δε ως λόγιοι και Διδάσκαλοι, χρεωστείτε παρά πάντας τους άλλους να συντρέξετε εις τον σκοπόν». Στο ίδιο κείμενο εκφράζει την απόλυτη πίστη και αφοσίωσή του στην συνταγματική τάξη που δημιουργεί τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την καλή λειτουργία του πολιτεύματος: «αν [...] η ελευθερία του τύπου είναι έν εκ των ιερωτέρων δικαιωμάτων του πολίτου Έλληνας, των πασιφανώς διακηρυχθέντων και καθιερωθέντων ενώπιον θεού και ανθρώπων, τα οποία δικαιώματα του πολίτου ως πρώτη και ιερώτερα βάση των πολιτικών μας δεσμών, σέβονται καθ' όλην την έκτασιν των και Κυβερνούντες και Κυβερνώμενοι». Τελευταία και χαρακτηριστική φράση του τελευταίου άρθρου που εδημοσίευσε η *Ηώς* (αρ. τχ. 17, σ. 72): «Η ευνομία φέρει και την ησχίαν».

Η αρθρογραφία του περιοδικού, στο μεγαλύτερο μέρος της, περιστρέφεται γύρω από θέματα σχετιζόμενα με την καλή λειτουργία του πολιτεύματος. Σκοπός του εκδότη είναι να ενισχύσει τη συνταγματική συνείδηση του Έλληνα πολίτη: άρθρα, πρωτότυπα ή μεταφρασμένα που πραγματεύονται «Περί Κυβερνήσεως», «Περί των μέσων, δια των οποίων επιτυγχάνεται ο σκοπός της Κυβερνήσεως ή περί της εξουσίας και των μέσων του να προλάβωμεν τας καταχρήσεις της ίδιας εξουσίας», «Ότι παν είδος Κυβερνήσεως απλοών καταχράται την εξουσίαν», «Περί του Δημοκρατικού», «Περί του Αριστοκρατικού», «Περί του Μοναρχικού», «Περί Δημοσιότητας» (μετάφραση από τον J. Bentham), άρθρο για την ελευθεροτυπία κ.ά. Με το ψευδώνυμο «Παρατηρητής» δημοσιεύονται: «Παρατηρήσεις εις την πόλιν του Ναυπλίου», όπου ο συντάκτης ασκεί δριμύτητα έλεγχο στην κοινωνική ζωή όπως διαμορφώνεται ο κοινωνικός βίος (τάση για πολυτέλεια, τρυφή, χαρτοπαξία, έλλειψη κοινωνικής πολιτικής και κοινωνικής αλληλεγγύης), επικρίνοντας τις κοινωνικές ομάδες που εκφράζουν τις τάσεις αυτές. Από την ξένη ειδησεογραφία επιλέγονται ιδίως θέματα που αναφέρονται σε προβλήματα του ελληνισμού, όπως π.χ. συζητήσεις της αγγλικής Βουλής περί Ελλάδος ή σε θέματα σχετιζόμενα με την ομαλή λειτουργία των δεσμών, όπως αρθρογραφία «Περί των κατά την Γαλλίαν συμβάντων», η οποία αναφέρεται στην «Ιουλιανή Επανάσταση» του 1830. Από τον ξένο Τύπο αντλεί επίσης σύντομα, ποικίλα νέα. Ξένα φύλλα από τα οποία αντλούσε ειδήσεις ο Αντωνιάδης για την *Ηώς* (οι τίτλοι δηλώ-

νονται όπως παρουσιάζονται από την *Ηώς*): Αγγλικός *Ταχυδρόμος*, *Ταχυδρόμος της Σμύρνης*, *Αστήρ*.

Περιλαμβάνει επίσης ύλη αρχαιολογική, ποίηση (δημοτική και λόγια), μύθους, αγγελίες θιβλίων, διατριβές για τη γεωργία. Επώνυμη συνεργασία είναι της Αικατερίνης Βαλέτα, το γένος Σούτζου (στα 1819 είχε μεταφράσει τους *Διαλόγους* του Φωκίωνος του Μably), η οποία στο τχ. 7/8 μεταφράζει μία γεωργική διατριβή. Επίσης ένα έμμετρο κείμενο του Δημ. Γουζέλη με τίτλο «Ερμηνεία πρακτική περί κατασκευής των κρασιών» δημοσιεύεται στο τχ. 12 (13 Σεπτ. 1830, σ. 31-32). Άλλες συνεργασίες με ονόματα των συντακτών δεν υπάρχουν. Συνεπώς, εκτός από τον Εμ. Αντωνιάδη που εξ αντικειμένου προϋποτίθεται ότι συνέτασσε μεγάλο μέρος της ύλης, δεν έχουμε τεκμήρια για άλλους συντάκτες. Τα αρχικά «Ζ. Γ.» στο τέλος του Διαλόγου Ζανής και Γεράσιμος είναι πιθανό ότι αναποκρίνονται στα ονόματα των δύο προσώπων του διαλόγου και όχι σε κάποιον συνεργάτη. Με τίτλο «Καλός Ιατρός» (αρ. φ. 14, 4 Οκτ. 1830) ο Αντωνιάδης δημοσιεύει επίσης έναν σατιρικό διάλογο όπου στηλιτεύει την προσπάθεια ανίκανων ανθρώπων να καταλάβουν δημόσιες θέσεις. Για ίαση από την ασθένεια «φιλαρχική αισχροκέρδεια» ο γιατρός συμβουλεύει ως φάρμακο τα θρασμένα φύλλα «Πατριωτισμού» και «Ελληνισμού».

Μέσα στον τόμο του περιοδικού δεν αναφέρονται στοιχεία για τα οικονομικά του, παρά μόνο όσα σχετίζονται με την τιμή συνδρομής. Για τους συνδρομητές υπάρχουν δύο έμμεσες πληροφορίες: η μία καταχωρισμένη στο τχ. 9, μιλεί για συνδρομητές «μακράν της πόλεως ταύτης». Η δεύτερη, βρίσκεται σε επιστολή την οποία απευθύνει ο Κοραΐς στον Εμ. Αντωνιάδη, από το Παρίσι, με χρονολογία 20 Ιανουαρίου 1831, όπου και τα ακόλουθα: «Υπερευχαριστώ δια τα σταλθέντα της εφημερίδος σου τετραδιά». Η φράση αυτή του Κοραή ενδεχομένως σημαίνει ότι ο Αντωνιάδης ετεδίκωκε να αποστέλλει την εφημερίδα του και έξω από τον ελληνικό χώρο και ασφαλώς ο Κοραΐς δεν θα είναι ο μοναδικός αποδέκτης της στο εξωτερικό. Όσον αφορά στο θέμα των οικονομικών, η περίπτωση του φύλλου είναι ιδιότυπη, διότι ο εκδότης διαθέτει ιδιόκτητες τυπογραφικές εγκαταστάσεις και δεν εξαρτάται από άλλους παράγοντες στην εξάσκηση του επαγγέλματος του δημοσιογράφου. Αυτό το πλεονέκτημα του δίνει τη δυνατότητα να είναι ελεύθερος και ανεπηρέαστος. Ο Εμ. Αντωνιάδης με την ώριμη πολιτική του συ-

νείδηση είχε έγκαιρα συνειδητοποιήσει την σημασία που είχε για τον απρόσκοπτο και ανεξάρτητο δημοσιογραφικό αγώνα, η αποδέσμευσή του από οικονομικές εξαρτήσεις.

Ως προς την κυκλοφορία, δεν υπάρχουν στο σώμα του στοιχεία και αριθμοί ενδεικτικοί. Στην περίπτωση της *Ηούς* παρεμβαίνει ένας νέος παράγων από τον οποίο εξαρτάται η κυκλοφορία της: είναι τα απαγορευτικά της κυκλοφορίας του περιοδικού μέτρα, που παίρνει η κυβέρνηση του Ι. Καποδίστρια. Έχει αναφερθεί ήδη το πρώτο κτύπημα που δέχθηκε το περιοδικό δύο μήνες ύστερα από την έκδοσή της. Επανεκδόθηκε στις 23 Αυγούστου 1830. (αρ. τχ. 9), σε κανονικό ρυθμό ενός τεύχους την εβδομάδα, έως τις 4 Οκτωβρίου 1830. (αρ. τχ. 15).

Στο διάστημα αυτό ο Αντωνιάδης αναγκάσθηκε πάλι να διακόψει την έκδοση, γιατί όπως δηλώνει στο αμέσως επόμενο τχ. 16 της 18^{ης} Απριλίου 1831, όλο αυτό το διάστημα είχε αντιμετωπίσει «παραβίασιν του οικήματός του, κατάσχεσιν των εγγράφων του...κατάργησιν και αυτών ακόμη των μηχανικών εργαλείων».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (σπ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μ.Μ. Παπαϊωάννου, «Η εβδομαδιαία εφημερίδα του Ναυπλίου *Η Ηώς* 1830», *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά*, τ. Ε' (1961), 137-146· Σοφία Αντωνιάδου, *Εμμανουήλ Αντωνιάδης. Ο Αγωνιστής. Ο Δημοσιογράφος, 1791-1863*, Αθήνα 1971· Ελένη Δ. Μπελιά, «*Η Ηώς* και η Αθηνά του Ναυπλίου», ανάτυπο από *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αργολικών Σπουδών*, Αθήνα 1979, σ. 219-244.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ

Θαλασσινός, Ηρακλής

(Λέκα Σάμου, 1858 - Βαθύ Σάμου, 1939). Νομικός, πολιτευτής, εκδότης. Από οικογένεια προυχόντων μεγαλοκτηματιών (ο πατέρας του Παναγιώτης χρημάτισε δήμαρχος Λέκας και βουλευτής Σάμου), σπούδασε στο Πυθαγόρειο Γυμνάσιο

Σάμου και κατόπιν στη Φιλοσοφική και τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, απ' όπου έλαβε το διδακτορικό του δίπλωμα το 1883. Ακολούθησε το επάγγελμα του δικηγόρου και του δικαστή, φθάνοντας ως τον βαθμό του προέδρου εφετών. Παράλληλα, ασχολήθηκε με την πολιτική και εξελέγη βουλευτής, κατ' αρχάς με το Προοδευτικό Κόμμα του Θεμιστοκλή Σοφούλη (1900), κατόπιν με το Πατριωτικό Κόμμα του Ιωάννη Χατζηγιάννη. Πολλές φορές συμμετείχε σε διπλωματικές αποστολές στην Κωνσταντινούπολη και υπήρξε εισηγητής αρκετών νομοθετημάτων.

Σε συνεργασία με τον Σωκράτη Ιωαννίδη, επίσης νομικό, πρόεδρο πρωτοδικών Βαθέος και μετέπειτα βουλευτή Σάμου, εξέδωσε τη δεύτερη ιδιωτική σαμιακή εφημερίδα, την **Ενωμαία* (1895-1900). Στη συνέχεια, όταν διορίστηκε διευθυντής του ηγεμονικού διοικητικού γραφείου, πάλι από κοινού με τον Ιω-

αννίδη, συνέχισε την έκδοση της ημεπίστης εφ. **Σάμος* (1900-1902). Συνήδωσε υπογράφει πρωτοσέλιδα άρθρα νομικού και δεσμικού περιεχομένου. Γνώστης της αρχαίας και λατινικής φιλολογίας και γλωσσολογίας, δημοσίευσε μεταφράσεις με σχόλια από τη γερμανική ποιητική νομοθεσία και τον ολλανδικό ποινικό κώδικα.

Το 1912 προήδρευσε στην Εθνοσυνέλευση που ψήφισε την ένωση με την Ελλάδα. Διετέλεσε βουλευτής Σάμου στο ελληνικό κοινοβούλιο κατά τα έτη 1920-1922. Μάλιστα, με την ιδιότητα αυτή εισηγήθηκε το 1920 την παροχή ψήφου στις γυναίκες. Κατόπιν επανήλθε στη μαχόμενη δικηγορία σε ποινικά δικαστήρια της Σάμου και της Χίου. Πρόεδρος του συλλόγου δικηγόρων Σάμου επί πολλά έτη, το 1929 διετέλεσε μέλος της επιτροπής των δικηγορικών συλλόγων του κράτους για την ίδρυση του ταμείου συντάξεως νομικών.

Πέθανε το 1939 σε ηλικία 82 ετών. Επικήδειο εκφώνησε ο μητροπολίτης Σάμου Ειρηναίος, με τον οποίο είχε συνεργαστεί στον οργανισμό της μοναστηριακής περιουσίας. Από τους πρωτεργάτες της έντυπης δημοσιογραφίας στην ημιαυτόνομη Σάμο, ανήκε στην τοπική ελίτ, στην τάξη των επιστημόνων και υπαλλήλων, και μάλιστα νομικών –ιδιαιτέρως σε όσους ήταν «ανεξάρτητοι την ύλην και το φρόνημα» (κατά τη διατύπωση του εναρκτήριου άρθρου της

Ευνοίας)–, οι οποίοι διαμόρφωσαν τη φυσιογνωμία των πρώτων σαμιακών εφημερίδων επί ηγεμονίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σαμιακά Χρονικά, 8-9 (1939), 45-47· Ν.Ι. Ζαφειρίου, *Αρχαίον Σάμου*, 2 (1947), 196-197· Αγγέλα Χατζημάχη, «Αλήθεια, Φως, Ευνομία, η φυσιογνωμία των πρώτων ιδιωτικών εφημερίδων», *Η Σάμος από τα θύζαντα χρόνια μέχρι σήμερα*. Πρακτικά συνεδρίου, τ. Β', Αθήνα 1998, σ. 510-511.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΦΟΙΝΗ

Θάλεια

Σύγγραμμα περιοδικών του γυναικείου φύλλου εκδιδόμενον κατά μήνα μετά παραρτήματος υπό Πηνελόπης Λαζαρίδου. Αθήνα, Ιαν.-Δεκ. 1867, αρ. φ. 1-12;>. Εκδότρια-συντάκτρια: Πηνελόπη Λαζαρίδου. Μότο: «Όσοις (έθνεσι) τα κατά γυναίκαίς φαύλα, κατά το ήμισυ ουκ ευδαιμονούσιν· αι μεν γαρ γυναίκες ήμισυ μέρος των ελευθέρων (Αριστοτέλης)». Μηνιαίο, δίσηλο, με συνεχή σελιδαριθμηση (σ. 1-192), σχήματος 8^{ου}. Η ετήσια τιμή των συνδρομών σταθεροποιείται μέσα στα τρία πρώτα τεύχη, ως εξής: 12 δρχ. σε Αθήνα και Πειραιά, 13 δρχ. στις επαρχίες, 15 δρχ. στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, 18 δρχ. στις παραδοσιμότητες Ηγεμονίες και στην Ιταλία, 20 φράγκα στη Γαλλία και την Αγγλία· «εν ταις λοιπαίς χώρας», η τιμή προσδιορίζεται «ανάλογως των ταχυδρομικών τελών». Τυπονόταν στα τυπογραφεία: «Φραγκλίνος» των Ι. Γιαννοπούλου και Μ. Σακορράφου (αρ. φ. 1) και Αγγ. Καναριώτου (αρ. φ. 2-12).

Στο πλαίσιο του ελλαδικού περιοδικού Τύπου, αποτελεί ίσως το πρώτο αμιγώς γυναικείο εκδοτικό εγχείρημα, το οποίο επιχειρεί να αρθρώσει έναν σχετικά αυτόνομο γυναικείο λόγο. Υπό αυτή την έννοια, συνεχίζει τον δρόμο που είχε ανοίξει αρκετά νωρίτερα στην Κωνσταντινούπολη η *Κυμέλη (1845) και παρουσιάζει ανάλογη τύχη και χαρακτηριστικά: σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία κυκλοφόρησε για ένα μόνο έτος, ενώ στην Π. Λαζαρίδου θα πρέπει να αποδοθεί το σύνολο της αρθρογραφίας, η οποία ήταν ανυπογραφή. Πουθενά στο περιοδικό δεν υπάρχει νύξη για συνεργάτες. Η συναίσθηση του πρωτοπόρου εγχειρήματος αποτυπώνεται ρητά στο «Πρόγραμμα», στο πρώτο τεύχος, όπως άλλωστε και η ύπαρξη μιας συνειδητής φύλου που το ενέπνευσε: «Πάσαι σχεδόν αι τάξεις της κοινωνίας κέκτηνται ήδη εν ημίν τα ίδια όργανα της δημοσιεύσεως των ιδεών των, και τα μέσα της πνευματικής αυτών και πολιτικής αναπτύξεως. Μόνον δε ίσως μέχρι τούδε το φύλον των γυναικών [...] στερείται εισότη ίδιου οργάνου πνευματικού. λαλούντος ίδια προς το φύλον ημών, και αποκλειστικώς πραγματευόμενον περί των

δικαιωμάτων, των καθηκόντων, του προσρισμού και των σχέσεων αυτού εν τη κοινωνία».

Τα ζητήματα αυτά διερευνά η *Θάλεια*, σ' ένα ιδεολογικό πλαίσιο που δίνει έμφαση στη συμπληρωματικότητα των φύλων και στην προσφορά των γυναικών στην ιδιωτική σφαίρα. Σύμφωνα με το «Πρόγραμμα» της, επιδιώκει να προσφέρει ποικιλία «τερπνών» και «ωφελίμων» θεμάτων στο γυναικείο κοινό: 1) τον «φυσιολογικόν και ψυχολογικόν παραλληλισμόν» των δύο φύλων, «διαφόρους θεωρίας και κρίσεις» περί «γυναικείας φύσεως» και περί «προορισμού» των γυναικών· 2) ζητήματα περί γυναικείας εκπαίδευσης και αγωγής· 3) «τας τύχας και περιπετείας του γυναικείου φύλου κατά τας διαφόρους βαθμίδας του πολιτισμού» και βιογραφίες των «επισημοτέρων γυναικών του αρχαίου και νεωτέρου κόσμου»· 4) περί νομοθεσίας που αφορά στις γυναίκες· 5) «αξιώματα» και «ηθικάς διηγήσεις» περί γυναικείων αρετών· 6) «εικόνας και εξηγήσεις των γυναικείων ενδυμάτων [...] μετά ιστορικών παρατηρήσεων περί του καλουμένου συρμού».

Η ύλη ακολουθεί τις εναρκτηρίες προδιαγραφές, με ορισμένες αποκλίσεις: εν μέρει υπερβαίνει το αρχικό πλαίσιο των «γυναικείων» θεμάτων, ενώ δεν περιλαμβάνει όλες, και μάλιστα ισότιμα, τις παραπάνω κατηγορίες. Σύμφωνα με τους 57 τίτλους άρθρων του «Πίνακος των Περιεχομένων» (αρ. φ. 12), απουσιάζουν άρθρα για τη νομική θέση των γυναικών στις σύγχρονες κοινωνίες, ενώ μόλις μία δεκάδα περίπου εκπροσωπεί τις δύο πρώτες από τις παραπάνω θεματικές. Πάνω από είκοσι τίτλοι αφορούν άρθρα που μπορούν να χαρακτηρισθούν «ιστορικά» –δεδομένης της ευρύτερης τάσης να συνεχεται η ιστορία με τη μυθολογία. Τα περισσότερα εξ αυτών πραγματεύονται ατομικές αλλά και συλλογικές περιπτώσεις ιστορίας των γυναικών, οι τελευταίες αυτές περιορισμένες στην (ελληνορωμαϊκή κυρίως) αρχαιότητα. Ιστορική διάσταση ενυπάρχει εξάλλου και σε σειρά άρθρων περί «κάλλους και καλών» και περί της «εν τω ιματισμώ καθαριότητος, κομψότητος και καινοτομίας». Σημαντικό ποσοστό στο σύνολο των τίτλων (περίπου 14 %) καλύπτουν άρθρα που εκλαϊκεύουν επιστημονικά θέματα, κυρίως φυσικής ιστορίας και φυσιολογίας, καθώς «η μελέτη της φύσεως είναι κατ' εξοχήν σπουδή καταλληλοτάτη εις τας γυναίκας». Κάτω από τους γενικούς τίτλους «Ποικίλα» ή «Ανέκδοτα», εμφανίζονται κρίσεις περί γυναικείας αρετής, κυρίως όμως ηθικοδιδασκτικές αφηγήσεις αξιοπερίεργων ή ευτράπελων συμβάντων. Τέλος, κά-

δε φυλλάδιο συνοδεύεται από Παράρτημα που περιλαμβάνει σχέδια εργαχείρων, δείγμα του οποίου δεν έχει εντοπιστεί: «εξηγήσεις» αυτών των «κεντημάτων και ιχναρίων» δημοσιεύονται στην τελευταία σελίδα κάθε τεύχους. Μολονότι δεν δηλώνεται, πολλά άρθρα είναι πιθανόν να αποτελούν μεταφράσεις ή διασκευές ξενόγλωσσων κειμένων.

Σύμφωνα με τη «Γνωστοποίηση» που τυπώνεται στο οπισθόφυλλο κάθε τεύχους και περιλαμβάνεται τα σχετικά με τις συνδρομές, οι τελευταίες γίνονται μέσω των κατά τόπους «βιβλιοπωλών», ενώ σε πόλεις όπου δεν υπήρχαν βιβλιοπωλεία, η συνεννόηση γινόταν απευθείας με την εκδότρια, μέσω του ταχυδρομείου. Ας σημειωθεί ότι η Π. Λαζαρίδου χρησιμοποίησε την πρακτική της δωρεάν αποστολής των δύο πρώτων τευχών σε συγκεκριμένα πρόσωπα, αποκλειστικά γυναίκες: εάν οι τελευταίες δεν επέστρεφαν τα τεύχη αυτά σε κάποιον βιβλιοπώλη ως την καθορισμένη ημερομηνία, εδωρούντο υποχρεωτικά συνδρομήτριες για ένα έτος. Το εκδοτικό εγχείρημα της Π. Λαζαρίδου δεν φαίνεται να έτυχε της προσδοκώμενης ανταπόκρισης από την πλευρά των «φιλομούσων» αναγνώστριών στις οποίες απευδύνηκε. Μολονότι στο τελευταίο φυλλάδιο είναι ρητή η πρόθεση συνέχισης της έκδοσης (ανακοινώνεται η αναβολή του Παραρτήματος για το επόμενο τεύχος), δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι η Θάλεια εξέδωσε πραγματικά κάποιο φυλλάδιο μέσα στο 1868.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελλ. σ.), ΕΛΙΑ (σε φωτοτυπία, ελλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αγγελικά Ψαρρά, «Γυναίκαειρα περιοδικά του 19ου αιώνα», π. Σκούπα, τχ. 2 (Ιούν. 1979), 3-13· Χαρά Σαρκλιώτικη, «Ο γυναίκαειος τύπος του προηγούμενου αιώνα», π. Τόπη, τχ. 1 (Μάιος 1983), 13-22· Ελένη Βαρίκα, *Η εξέγερση των κυριών. Η γένεση μιας φρενιστικής συνείδησης στην Ελλάδα 1833-1907*, Αθήνα, Ίδρυμα Έρευνας και Παιδείας της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος, 1987, σ. 133-204· Ελένη Φουρναρακή, *Εκπαίδευση και αγωγή των κοριτσιών. Ελληνικοί προβληματισμοί 1830-1910. Ένα Ανθολόγιο*, Αθήνα, ΙΑΕΝ/ΓΓΝΓ, 1987, σσ. 39-50 και 203-208 (όπου δημοσιεύονται δύο άρθρα του περιοδικού): Ελένη Βαρίκα, «Μια δημοσιογραφία στην υπηρεσία της "γυναίκαειρας φυλής"», π. *Διαβάω*, τχ. 198 (14 Σεπτ. 1988), 6-10.

ΕΛΕΝΗ ΦΟΥΡΝΑΡΑΚΗ

Ο Θαρραλέος

Εβδομαδιαία Εφημερίς Βέροιας, Βέροια, 1946-1964. Ιδιοκτήτης-εκδότης-διευθυντής: Ηλίας Α. *Νόβας, δικηγόρος. Άλλος υπότιτλος: *Εφημερίς Βέροιας* (από 5 Οκτ. 1953). Εβδομαδιαία (Δευτέρα): Ελένη Βαρίκα, ένα μικρό διάστημα δεκαπενθήμερη (1953), μονόφυλλη, δισελίδη (εκτός εκτά-

κτων περιπτώσεων όπου αύξανε τις σελίδες του σε τέσσερις), πεντάσηλη, διαστάσεων 4x28 εκ. τις οποίες διατήρησε περίπου ίδιες μέχρι τέλους. Τιμή φύλλου: 200 δρχ. (πληθωριστικές) στην αρχή και προς το τέλος της έκδοσης 1 δρχ. Συνδρομές: ετήσια 10000 δρχ. (πληθωριστικές) και αργότερα 40 δρχ., εξαμηνιαία 5000 δρχ. και 20 δρχ. αντίστοιχα· δήμοι, κοινότητες, τράπεζες 200 δρχ. Για την αλληλογραφία του χρησιμοποιεί τη διεύθυνση του δικηγορικού γραφείου του διευθυντή της (οδ. Κεντρικής 19). Τυπωνόταν αρχικά στο τυπογραφείο Γουναρή, ακολούθως σε τυπογραφείο της Θεσσαλονίκης (Σπ. Σύρου), στη

συνέχεια στο τυπογραφείο Γιουβανόπουλου, και τέλος στο τυπογραφείο Ιωάννη Ηλ. Σπανίδη. Ο τίτλος του —με κεφαλαία γράμματα και ευμεγέθη στοιχεία— καλύπτει σχεδόν όλο το πάνω μέρος της πρώτης σελίδας (χωρίς κάποιο έμβλημα).

Είναι η μοναδική εφημερίδα που κυκλοφορούσε στη Βέροια την περίοδο του Εμφυλίου. Στο πρώτο φύλλο (14 Οκτ. 1946), σημειώνει ότι εκδίδεται για να αναπληρώσει «ένα μεγάλο κενό», κι ότι «θαρραλέα και αντικειμενικά θα παρακολουθεί και θα ελέγχει όλα τα ζητήματα της πόλεως και της Νομαρχίας της και θα αγωνισθεί σθεναρά για την πρόοδο του τόπου αυτού» και, παράλληλα, δηλώνει ότι

«ωπλισμένοι, με τα αδάνατα Ελληνικά Ίδανικά. Πατρίδα, Ελευθερία, Κοινωνική Δικαιοσύνη, θα ασκήση τον αγώνα τον καλόν». Στο ίδιο φύλλο, στο κεντρικό του άρθρο που υπογράφεται από τον διευθυντή του Ηλ. Νόβα, και τιτλοφορείται «Έλληνες Ομονοείτε», με συναινετικό πνεύμα καλεί τους Έλληνες να παραμείνουν ενωμένοι. Σε όλη τη διάρκεια της έκδοσής του, υπακούοντας στα φιλελεύθερα και δημοκρατικά αισθήματα του εκδότη του, θα παλεύει για ισονομία και πολιτικές ελευθερίες, κινούμενος, ενίοτε επικίνδυνα –λόγω του πολιτικού κλίματος της εποχής—ανάμεσα στη μοναρχική Δεξιά και την κομμουνιστική Αριστερά, και καλύπτοντας τον παραδοσιακό χώρο του φιλελεύθερου δημοκρατικού Κέντρου, επιδεικνύοντας μία συνεπή και ειλικρινή στάση στις θέσεις του.

Στις μόνιμες στήλες του, υπάρχει το κύριο άρθρο, που υπογράφεται από τον Ηλ. Νόβα, με πολιτική και κοινωνική χροιά πάντοτε. Ενίοτε ο χώρος παραχωρείται και σε άλλους, γνωστά πολιτικά πρόσωπα, είτε από τη Βέροια είτε από την Αθήνα, που αρθρογραφούν ενυπόγραφα. Στη στήλη «Θαρραλέος» σχολιάζει την επικαιρότητα. Υπάρχουν ακόμη οι «Σατυρικοί Στίχοι» με την υπογραφή «Ραυτόν», όπου καυτηρίαζε πρόσωπα και καταστάσεις. Καταχωρεί τα «Κοινωνικά» συμβάντα (κυρίως αγελίες γάμων), δημοσιεύει προκηρύξεις, διακηρύξεις, ανακοινώσεις και δέχεται μονόστηλες και δίστηλες διαφημιστικές ρεκλάμες. Στην πρώτη σελίδα φιλοξενεί επίσης το χρονογράφημα του Γιάννη Σφηνίτσα, με τον τίτλο «Σημειώματα», όπου με την καυστική του πένα ο συγγραφέας τους θα γίνει αιτία να συλληφθεί και να εκποτιστεί (1948). Εμφανίζονται τακτικά «Σημειώματα» των ποιητών Κ. *Βάρναλη και Νικηφ. Βρεττάκου, άρθρα πολιτικών όπως των Δημ. *Πουρνάρα, Κομμ. Πυρομάγλου και διαγελήματα πολιτικών αρχηγών όπως των Ηλ. Τσιριμώκου και Γ. Παπανδρέου. Καλύπτει την πνευματική και καλλιτεχνική κίνηση της Βέροιας, ενώ φιλοξενεί τακτικά ρεπορτάζ από τις κωμωπόλεις και κοινότητες της Ημαθίας. Οι δε στήλες του είναι ανοικτές σε όλον τον επιστημονικό κόσμο της Βέροιας.

Για την πόλη της Βέροιας στάθηκε πάντοτε μία φιλοπρόοδη φωνή. Καλύπτει κι αναδεικνύει τα τοπικά προβλήματα. Δέχεται ενυπόγραφες επιστολές και άρθρα για ζητήματα που αφορούν την πόλη. Επισημαίνει πάντα στα άρθρα του ότι η προαγωγή του τόπου είναι έργο των πάντων. Αρθρογραφεί υπέρ της ανάπτυξης του μορφωτικού επιπέδου του λαού.

της καλύτερευσης της ζωής των αγροτών και, γενικότερα, ενδιαφέρεται για την κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της Βέροιας, για τον εκσυγχρονισμό της πόλης και τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των πολιτών (σχέδιο πόλης, χάραξη δρόμων, υδραγωγείο, ίδρυση νοσοκομείων, σχολείων κ.ά.). Καλεί επίσης τον Δήμο Βέροιας να δημιουργήσει βιβλιοθήκη και θέατρο, θεωρώντας αναγκαία και την ίδρυση θυζαντινού μουσείου στην πόλη.

Πολιτικά, ο Θαρραλέος παρέμεινε πιστός ως το τέλος στις αξίες που πίστευε και υπερασπίστηκε και παράλληλα στηλιτεύει τον διαχωρισμό της τοπικής κοινωνίας σε «ντόπιους» και «ξένους». Εκδίδεται σε μία δύσκολη περίοδο γι' αυτό και οι θέσεις του ενίοτε παρερμηνεύονται, σταθερά όμως βρίσκεται στο πλευρό κάθε αδικώς διωκόμενου. Δεν διατάζει όμως να πάρει σαφή θέση ενάντια στο ΚΚΕ και τον ΔΣ (Δημοκρατικός Στρατός) με αφορμή τη μάχη της Κορυτσάς (5 Ιαν. 1948). Στις στήλες του κάνουν την εμφάνισή τους οι πρώτες «Δηλώσεις Μετανοίας-Αποκηρύξης» πολιτών. Ψέγει τον λαό της Βέροιας για τις επιλογές των δημάρχων της (1948). Δημοσιεύει το «Ψήφισμα Συγκεντρώσεως» της Βέροιας (20 Σεπτ. 1949), με το οποίο ο λαός της πόλης «εκφράζει την ευγνωμοσύνη του προς τις Ένοπλες Δυνάμεις για τους αγώνες και τις νίκες τους στο Γράμμα και Βίτσι».

Τάσσει στο πλευρό του Ν. Πλαστήρα και του Κόμματος Προοδευτικών-Φιλελεύθερων (1949) και καλεί τους πολίτες να τον υποστηρίξουν. Επισημαίνει την ανάγκη συνασπισμού του δημοκρατικού κόσμου. Στις εκλογές του 1950 ο Ηλ. Νόβας είναι υποψήφιος βουλευτής Ημαθίας με το Κόμμα των Προοδευτικών-Φιλελεύθερων του Ν. Πλαστήρα. Παίρνει θέση υπέρ της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα. Στις δημοτικές εκλογές του 1951 υποστηρίζει τους υποψηφίους των κομμάτων ΕΠΕΚ (Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου) και ΣΚΕΛΔ (Σοσιαλιστικό Κόμμα Ένωσης Λαϊκής Δημοκρατίας), ενώ στις εκλογές της 9^{ης} Σεπτεμβρίου 1951 υποστηρίζει πάντα τον Ν. Πλαστήρα. Αρθρογραφεί κατά των εκτελέσεων (1952) και επισημαίνει σταθερά την ανάγκη ενότητας των προοδευτικών δυνάμεων (1953). Εναντιώνεται στην κυβέρνηση Αλ. Παπάγου (1953) και καλεί σε «Αντισυναγερμική Μάχη» (1954). Στηλιτεύει με άρθρο του (24 Ιαν. 1955) τις φυλακίσεις συγγραφέων. Ζητεί την «απαγκίστρωση του ΝΑΤΟ και την άμεσο αλλαγή Εξωτερικής Πολιτικής». Ζητεί να επανέλθουν στα σπίτια τους οι βεροιώτες εξόριστοι

(25 Ιουν. 1956), καθότι θεωρεί ότι «Η Γενική Αμνηστεία είναι Υπέρτατη Εθνική Ανάγκη» (1 Απρ. 1957). Ζητεί ακόμη να κρατηθεί ο στρατός μακριά της πολιτικής διαμάχης (3 Μαρτ. 1958).

Στις εκλογές του 1958 υποστηρίζει την ΕΔΑ (Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά). Υποδέχεται δετικά ως «παρήγορο Εθνικό Γεγονός» τη δημιουργία του νέου Κόμματος της Δημοκρατικής Ένωσης υπό τον Ηλία Τσιριμώκο (22 Σεπτ. 1958), ζητεί «Κυβέρνηση Εθνικής Σωτηρίας και άμεση αποχώρηση του ΝΑΤΟ» (1958), κατακρίνει τη Συμφωνία της Ζυρίχης για την Κύπρο (16 Φεβρ. 1959) και εξακολουθεί να επιδιώκει τη συνένωση των δημοκρατικών κομμάτων (1960), ενώ αρθρογραφεί συχνά συντακτικά ενάντια στην ΕΡΕ (Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση) και τον Κ. Καραμανλή. Απειθύνει έκκληση για την αποφυλάκιση του Μαν. Γλέζου (29 Μαΐου 1961). Στις εκλογές του 1961 υποστηρίζει την Ένωση Κέντρου και τον Γ. Παπανδρόπουλο. Υποδέχεται δετικά την επίσκεψη στην Αθήνα του σοβιετικού κοσμοναύτη Γιούρι Γκαγκαρίν (1962).

Στις 28 Σεπτ. 1964 (αρ. φ. 592) ο Ηλ. Νόβας ευχαριστεί κι αναχωρεί τον λαό της Βέροιας, καθότι αναχωρεί για την ιδιαίτερη πατρίδα του. Στην Πρόβλεψη, θα εκδώσει συνολικά τέσσερα φύλλα (αρ. φ. 593, 18 Ιαν. 1965· αρ. φ. 549, 30 Αυγ. 1965· αρ. φ. 595, 24 Ιαν. 1966 και αρ. φ. 596, 12 Φεβρ. 1967), κι ένα φύλλο την περίοδο της Μεταπολίτευσης (αρ. φ. 597, 4 Νοε. 1974), οπότε και θα σιγήσει οριστικά.

Σύμφωνα με τον εκδότη του υπήρξε ο «Μοναδικός Φίλος του Λαού» και «τάχθηκε πάντα στις νέες και φιλολαϊκές πολιτικές κινήσεις με γνώμονα την εξυπηρέτηση των λαϊκών συμφερόντων». Η μαχητική του στάση, έγινε η αιτία να δεχθεί 32 μηνύσεις, τις οποίες και δέωρσε ως «Επαθλο των Λαϊκών Αγώνων» του. Ας προστεθεί επίσης μια ενδιαφέρουσα πληροφορία που παραδέχεται, καταγράφοντας στις 7 Απριλίου 1958 τις εφημερίδες που κυκλοφορούσαν εκείνη τη χρονιά και τους εκδότες τους: «1. Ο *Θαυραλάος* του Ηλία Νόβα, Δικηγόρου, 2. Η *Μεταρρύθμιση* του Β. Κουτσπαντά, Ιατρού, 3. Η *Νίκη* του Δ. Χατζηδημητρίου, Πολιτευτού της ΕΡΕ, 4. Ο *Φρουρός της Ημαθείας*, του Ι. Παπαδάκη, Πολιτευτού του Φιλελεύθερου Κεντρώου Χώρου, 5. Η *Εξόρμησις*, του Φάνη Τριανταφυλλίδη, η *Αγροτική Ηχώ*, της Δ/σεως Γεωργίας Βεροίας».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΘΦ (δεμένο σε 2 τ., Α': 1946-1956 και Β': 1957-1967), ΔΚΒΒ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΙΩΡΔ, ΚΑΡΑΣΑΒΒΑΣ

Θάρρος
Ημερήσια εφημερίδα εν Δράμα, Δράμα, 18 Νοε. 1923 - 12 Μαρτ. 1935, 1 Ιαν. 1936 - 21 Αυγ. 1936, 24 Μαρτ. 1946 - 1 Νοε. 1981, αρ. φ. 1-15089. Αρχικά ιδιοκτητής και διευθυντής είναι ο Παν. Γ. Κουτούπης και διαχειριστής ο Μιχ. Ρ. Βεζιρτζόγλου. Στη συνέχεια, από τις 5 Φεβρ. 1925, ιδιοκτητής και διευθυντής ο Μιχ. Ρ. Βεζιρτζόγλου και αργότερα, από τις 11 Ιαν. 1978, ο σύζυγος του Χρυσάνθη. Ο υπότιτλος της δεν παρέμεινε ο ίδιος στο μεγάλο χρονικό διάστημα της κυκλοφορίας της. Ημερήσια, συνήθως τετρασέλιδη, τετραστήλη, διαστάσεων 47,5x31,5 εκ. αρχικά, παρουσιάζει στη συνέχεια αλλαγές στον αριθμό των σελίδων και στο σχήμα. Η τιμή του φύλλου γνώρισε πολλές διακυμάνσεις: αρχικά ανερχόταν σε 50 λεπτά και οι ετήσιες συνδρομές στοιχίζαν 180 δραχ. Γυπνωτόν σε ιδιόκτητες εγκαταστάσεις και αργότερα στο τυπογραφείο της εφ. Η Πρωινή στην Καβάλα.

Η μακροβιότερη εφημερίδα της Δράμας, πολιτική και οικονομική. Υποστήριζε με σθένος το Κόμμα των Φιλελευθέρων και μετέπειτα την Ένωση Κέντρου, «Εσθιάθη πάντοτε», όπως αναφέρει, «προφωρός και

προασπιστής των λαϊκών συμφερόντων». Φιλοδοξούσε προπαντός να αποβεί «μία εφημερίς καθαρώς τοπικιστική και προμαχών της υπερασπίσεως των συμφερόντων της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης».

Η πρώτη σελίδα περιλαμβάνει τα κύρια πολιτικά και οικονομικά άρθρα, ενώ η δεύτερη και η τρίτη σελίδα διάφορα ημερησία νέα, χρονογραφήματα σε συνέχειες, ανακοινώσεις, προκηρύξεις και διαφημίσεις. Οι τελευταίες ειδήσεις και τηλεγραφήματα δημοσιεύονται στην τελευταία σελίδα. Αρχισυντάκτης ήταν ο Νικόλαος *Καραθάνος. Επίσης, συνεργάτες της ήταν, μεταξύ άλλων, οι Θάν. Αναγνώστου, Αχ. Ανθόπουλος, Γ. Δανιάς, Π. Δημητράκοπουλος, Α. Ιωλκίτης, Κ. Λάμπρος, Μ. Νικολαΐδης, Γ.Ε. Σπυρίδης, «Τάνταλος» και μεταπολεμικά οι Γ.Β. Γεωργιάδης και Τηλ. Πελαγίδης.

Μία από τις ελάχιστες δραμενές εφημερίδες που κατόρθωσε να δημιουργήσει αναγνωστικό κοινό «ου μόνον εις την Δράμα, αλλά και εις τας διά των εξ αυτής πρωινών αμαρξοστοιχιών συγκοινωνούσας πόλεις της Θράκης και της Ανατολ. Μακεδονίας». Λίγες μέρες μετά την αποτυχία του κινήματος του Ελ. Βενιζέλου, στις 12 Μαρτίου 1935, διακόπηκε η κυκλοφορία της, αφού λεηλατήθηκαν τα γραφεία και τα τυπογραφεία της και συνελήφθη, κακοποιήθηκε και φυλακίστηκε ο ιδιοκτήτης της, Άρχισε πάλι να εκδίδεται την πρώτη μέρα του επόμενου έτους, αλλά μετά από μερικούς μήνες, στις 21 Αυγούστου 1936, η έκδοσή της σταμάτησε λόγω του δικτατορικού καθεστώτος του Ι. Μεταξά. Ο ελληνο-ιταλικός και ελληνο-γερμανικός πόλεμος και κατόπιν η βουλγαρική κατοχή δεν επέτρεψαν την επανέκδοσή της σύντομα. Μια δεκαετία αγόρατα, στις 24 Μαρτίου 1946, ξανακυκλοφόρησε και η κυκλοφορία της έμειλε να σταματήσει οριστικά μετά από 35 χρόνια. Το αρχείο της διασώθηκε από τον ιδιοκτήτη της Μιχ. Ρ. Βεζιρτζόγλου και θρήσκαται σήμερα στην κυριότητα του γιου του Ραδή στη Δράμα.

BIBΛIOΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΙΛΑΚ, Ιδιωτική συλλογή Ραδή Μιχ. Βεζιρτζόγλου (Δράμα).

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θεόδ. Α. Δαναισιώδης, Οικονομική στατιστική του Νομού Δράμας 1927, Δράμα 1928, σ. 26-27 του ίδιου, «Ιστορική ανασκόπηση της τυπογραφίας και δημοσιογραφίας εν Δράμα από του 1913-1930», Ημερολόγιον Δράμας 1930, σ. 37-38· Β.Κ. Πασχαλίδης, Δραμινά ιστορικά, 67 Μελέτες για τη Δράμα και την περιοχή της, Δράμα 1992, σ. 122 του ίδιου, Η Δράμα 7000 χρόνια. Μελέτες για την πόλη και την περιοχή της. Προϊστορία - ιστορία - πολιτισμός, Δράμα 1997, σ. 287-288.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΟΥΔΟΜΕΤΦ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ

Θάρρος

Ημερησία πρωινή εφημερίς, Καλαμάτα, 4 Ιαν. 1899 έως σήμερα [2005], Ιδρυτής-διευθυντής: Ιωάννης Χ. *Αποστολάκης. Διευθυντής (από το 1906): Μιχάλης Χ. Αποστολάκης. Άλλοι υπότιτλοι: Εφημερίς πατριωτική μεσοπονηκή κηθημερινή (1913-<); > Πρωινή εφημερίς ιδρυθείσα το 1899. Ημερησία, τετρασέλιδη, τετράστιχη, σχήματος 4ου. Τιμή φύλλου: 5 λεπτά. Συνδρομές: ετήσια εσωτερικού 15 δρχ, και εξωτερικού 8 δρχ, ετήσια εξωτερικού 20 χρ. φρ, και εξαμηνιαία 10 χρ. φρ. Τυπογραφείο: δεν αναγράφεται, δεσμεύεται ότι δεν υπήρχαν ονομασίες στους δρόμους.

Υπήρξε συνέχεια της εβδομαδιαίας εκφ. Πρόνοια που είχε ιδρυθεί το 1896 ο ίδιος εκδότης. Στο πρώτο φύλλο της, ο ιδρυτής της έγραψε για τον τίτλο

της: «Εκ της συνεχούς παρατήρησης επειδήμεν ότι ο τόπος είχαν πρωτίτως ανάγκην να προβλέπη περί το μέλλον των, εοπεύσαμεν δε προ διετίας να εκδώσωμεν την Πρόνοιαν. Αλλ' έπρεπε να οπλισθώμεν και με θάρρος Σπαρτιατικόν. Οπλίσθημεν [...] και εκδίδομεν σήμερα τον Θάρρος» συνεχίζοντας, καταλήγει ότι ο ελληνοισμός, για να προοδεύσει έχει ανάγκη θάρρους.

Με αυτά τα ιδανικά ξεκίνησε ο νεαρός Ιωάννης Χ. Αποστολάκης την ημερήσια έκδοση της εφημερίδας του, η οποία θα εόρταζε τα εκατό χρόνια της του Ιανουάριου 1999. Μετά τον θάνατό του, το 1906, τον διαδέχθηκε ο αδελφός του Μιχάλης Χ. Αποστολάκης, που μερίμνησε συστηματικά για την πρόοδο του *Θάρρους*. Τάχθηκε πάντοτε υπέρ της προσπάθειας του Ελευθερίου Βενιζέλου για την εθνική ολοκλήρωση της Ελλάδος και τη δημιουργία ενός σύγχρονου κράτους με νόμους που θα την τοποθετούσαν στις προηγμένες χώρες της Ευρώπης. Στις εκλογές του 1952 αντιπολιτεύεται τον Ελληνικό Συνεργισμό του Αλ. Παπάγου και το 1961 υποστηρίζει τον Γεώργιο Παπανδρέου και την Ένωση Κέντρου. Ακολουθεί η δικτατορία της 21^{ης} Απριλίου 1967, γεγονός που βλάπτει οικονομικά την εφημερίδα (κρατικές διαφαιμίσεις, λαχεία, τράπεζες ως και των τοπικών υπηρεσιών).

Στα φύλλα της απεικονίζεται η εξέλιξη της Καλαμάτας και της Μεσσηνίας γενικότερα και υπηρέτησε, ευθύς εξαρχής, τα συμφέροντα της περιοχής. Στα δύσκολα χρόνια του Εθνικού Διχασμού και της Κατοχής διώχθηκε και απειλήθηκε από τον ξένο κατακτητή. Το αρχείο της, η ζωντανή ιστορία της πόλεως, λόγω της αρθρογραφίας της κατά τη διάρκεια του ελληνοϊταλικού πολέμου απειλήθηκε από τη μανία των ιταλικών αρχών Κατοχής και διασώθηκε ως εκ θαύματος.

Συνεργάστηκαν κορυφικοί δημοσιογράφοι, όπως οι Γιώργος *Βεντήρης, Νίκος Βεντήρης, Πότης *Τσιμπιδάρος, Κώστας *Αθάναντος, Γ. *Λύχνος κ.ά. που σταδιοδρόμησαν, αργότερα, στην Αθήνα. Δικαίως έχει γραφτεί ότι το *Θάρρος* της Καλαμάτας δημιούργησε «Σχολή Δημοσιογραφίας». Έχει επίσης επισημανθεί ότι στο «φουαγιέ» του σύχναζαν οι ακόλουθοι δημοσιογράφοι που διακρίθηκαν όπως και διαλεχτοί συνεργάτες που άφησαν την σφραγίδα τους στις σελίδες του και αποτύπωσαν, με τα γραπτά τους, την ιστορία της Καλαμάτας: Βασίλειος Κωστόπουλος (δικηγόρος), Γεώργιος Μιράκας (δικηγόρος), Βαγγέλης Δημητρακόπουλος (δικηγόρος-συγγραφέας), Γιάννης Αναπλιώτης (συγγραφέας), Παναγιώτης Ιππόλυτος (δικηγόρος), Γιώργος Περόπουλος (δικηγόρος-συγγραφέας), Σωκράτης Λεκέας (συγγραφέας), Σπύρος Ξιάρχος (συγγραφέας), Ηλίας Τουρνάς (ποιητής), Θεόδωρος Μπρεδήμας (δημοσιογράφος, συγγραφέας) και πολλοί άλλοι. Στους συνεργάτες συγκαταλέγονταν επίσης πολλοί λόγιοι και συγγραφείς: Πότης Σάλμας (δικηγόρος,

ποιητής και δήμαρχος Καλαμάτας), Παναγ. Δ. Οικονομάκης (δικηγόρος, συγγραφέας), Γιώργος Κανελλακόπουλος (δικηγόρος, ποιητής και συγγραφέας), Νίκος Καραμπέλας (συγγραφέας), Νίκος Ι. Ζερβής (συγγραφέας και ερευνητής της τοπικής ιστορίας), ο οποίος έγραφε στην εφημερίδα από τα τέλη της δεκαετίας 1950 ποικίλα θέματα για την ιστορία της Καλαμάτας και της Μεσσηνίας, προτάσεις βιβλίων και διάφορες μεταφράσεις.

Λίγο πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, το 1939, όταν απεβίωσε ο Μιχαήλ Χ. Αποστολάκης, τον διαδέχθηκε ο γιος του Ιωάννης Μ. *Αποστολάκης, δημοσιογράφος και φοιτητής νομικής, ο οποίος ανέλαβε την εφημερίδα στα δύσκολα χρόνια του πολέμου και της Κατοχής. Μετά την Απελευθέρωση το *Θάρρος* υπό τη διεύθυνσή του ανασυγκροτήθηκε εκ βάθρων και συνέχισε την αμετάκλητη πορεία της στο πλευρό της «δημοκρατικής παρατάξεως» και μετά τη μεταπολίτευση του 1974 τάχθηκε με το ΠΑΣΟΚ.

Στους καταστρεπτικούς σεισμούς του Σεπτεμβρίου 1986 και μέχρις ότου να επανέλθει η ζωή στους κανονικούς της ρυθμούς, με πρωτοβουλία του *Θάρρους* οι εκδότες των άλλων δύο εφημερίδων *Σημεία* και *Ελευθερία* συμφωνούν στην έκδοση μιας κοινής εφημερίδας, με τον τίτλο *Καλαματιανά Νέα*, που τυπώνεται στις εγκαταστάσεις του *Θάρρους*.

Ο Ιωάννης Μ. Αποστολάκης, εξέδιδε και διηύθυνε το *Θάρρος* επί εξήντα χρόνια (1939-2000) στη διάρκεια των οποίων η εφημερίδα έδωσε την σφραγίδα της στα πολιτικά, κοινωνικά, ιστορικά και πολιτιστικά θέματα της Καλαμάτας. Πέραν των άλλων ιστορικών μελετών του (το σημαντικότερο «Η Αρχαία Μεσσηνία») δημοσίευσε και εργασίες για το δίκαιο της Μικηναϊκής Εποχής με κορυφαία την διδακτορική διατριβή του (ανακρινύθηκε διδάκτωρ του Δικαίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο).

Η έκδοση της εφ. *Θάρρος* απετέλεσε σταθμό στα εκδοτικά χρονικά της πόλεως και της δημοσιογραφίας. Στα εκατό χρόνια της διαδρομής της έζησε όλη την ελληνική ιστορία, πηγή της οποίας αποτελούν οι εκατό τόμοι της. Σήμερα, διευθύνεται από την τρίτη γενιά της οικογένειας Αποστολάκη: τον Ιωάννη Μ. Αποστολάκη τον διαδέχθηκε, το 2000, η θυγατέρα του Αλεξάνδρα Ι. Αποστολάκη, δικηγόρος και πτυχιούχος πολιτικών επιστημών, η οποία επί σειρά ετών είχε μαθητεύσει κοντά στον πατέρα της, συνεχίζοντας έτσι την παράδοση της οικογένειας. Από το 1995 εκδίδεται στις σύγχρονες εγκαταστάσεις της

που στεγάζονται σε ένα άλλο κτιριακό συγκρότημα, το οποίο σεβάστηκε την παράδοση της περιοχής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΛΕΘΚ (πλ. σ.). ΒΒ (ελλ. σ.). ΔΒΚ (φ. των μέσων της δεκαετίας 1930).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Πότης Δ. Οικονομάκης. «Εφημερίδες περιοδικά και ημερολόγια που εξεδόθησαν στην Καλαμάτα». *Μεσοσηνιακό Έτος*. Καλαμάτα. Σύλλογος προς Διάδοση των Γραμμάτων. 1938. σ. 233-234· Π. Γ. Σάλμας. «Πνευματική και ψυχαγωγική ζωή της Καλαμάτας». *Μεσοσηνιακό Έτος*. Καλαμάτα. Σύλλογος προς Διάδοση των Γραμμάτων. 1938. σ. 101· Ελένη Δ. Μπελιά. «Η εφημερίδα *Θάρρος* της Καλαμάτας και τα προβλήματα του Ελληνισμού κατά το διάστημα 1899-1910». *ΔΙΕΕΕ*. τχ. 27 (1984). 256-278· Αντ. Γ. Μπούνας. «Μεσοσηνιακές εφημερίδες και περιοδικά (1821-1992). *Ιδώμη, περιοδική έκδοση Συλλόγου προς Διάδοση των Γραμμάτων*. τχ. 33-34 (1992). 106· Χριστόπουλος. *Εφημερίδες*. σσ. 173, 449· Ι. Μ. Αποστολάκης. «Γίναμε σήμερα αιωνόβιοι (1899-1999)». *Θάρρος*. 3 Ιαν. 1999 (αφιέρωμα στα εκατό χρόνια της εφ.· παρουσιάζονται και κρίσεις από το φ. της 17ης Απρ. 1938, για τα σαράντα χρόνια της)· *Flash της Μεσοσηνίας*. «100 χρόνια *Θάρρος*». τχ. 127 (Αιγ. 1999). 10-12· Δ. Ν. Ζέρβας. «Ο τύπος μετά την Επανάσταση». *Ελευθεροτυπία/Ιστορικά*. 6 Σεπτ. 2001. σ. 46-49 (αφιέρωμα στην Καλαμάτα)· Ν. Ι. Ζερβής. *Κατοχή Αντίσταση. Απελευθέρωση*, τ. Α' (1941). *Πρώτη γερμανική κατοχή, ιταλική κατοχή*. Αθήν. 2001. σσ. 77, 162, 164· Χρ. Κ. Ρέππας. «Ο Τύπος της Καλαμάτας». *Η Καθημερινή/Επτά Ημέρες*. 18 Νοε. 2001. σ. 27-30 (αφιέρωμα στην Καλαμάτα).

ΝΙΚΟΣ Ι. ΖΕΡΒΗΣ

Θάρρος

Εβδομαδιαία Εφημερίς Δυτικής Μακεδονίας. Κοζάνη. 14 Μαρτ. 1960 έως σήμερα [2005]. Ιδρυτής-εκδότης-διευθυντής κατά τα πρώτα τριάντα χρόνια της κυκλοφορίας της ο Χρ. Παπαστεριάδης (14 Μαρτ. 1960 - 31 Μαΐου 1990). Ο υπότιτλος παραλλάσσει: *Ημερησία Εφημερίς Δυτικής Μακεδονίας* (1961-<·>)· *Η εφημερίδα της Δυτικής Μακεδονίας* (σήμερα). Το 1990 η έκδοση μεταβιβάζεται στην «Εκδοτική-Ενημερωτική Ι. Κορομήλης Α.Ε.». με διευθυντή τον Ανδρέα Δ. Παπαθανασίου και διευθυντή σύνταξης αρχικά τον Γ. Παναγιωτίδη (1 Ιουν. 1990 - 13 Μαρτ. 1996. αρ. φ. 8309-9991) και σήμερα τον Δ. Κατσογιάννη (από τις 14 Μαρτ. 1996. αρ. φ. 9992). Αρχικά εβδομαδιαία (Δευτέρα) και από το 1961 ημερήσια (εκτός Δευτέρας), με νέα αριθμηση φύλλων. Σήμερα κυκλοφορεί σε ημερήσια βάση (εκτός Κυριακής και Δευτέρας). Εξασελίδη / τετρασελίδη / διασέλιδη, διαστάσεων 57x39 εκ. και σήμερα οκτασελίδη και από το 1998 με έγχομη την πρώτη και την τελευταία σελίδα. Αποστέλλεται σε συνδρομητές και πωλείται από τα πρακτορεία τύπου σε ολόκληρη τη Δυτική Μακεδονία. Τυπωνόταν σε δικό της τυπογραφείο στην Κοζάνη και από το 1990 στην Κατερίνη στο τυπογραφείο του Ι. Κορομήλη.

Δεύτερη μακροβιότερη σήμερα μεταπολεμική εφημερίδα της Κοζάνης, μετά τη **Δυτική Μακεδονία*, κατέλαβε μία θέση ανάμεσα στις πρώτες ημερήσιες μεταπολεμικές εφημερίδες της περιοχής. Με ένα σύντομο μονόστιχο στην πρώτη σελίδα του πρώτου φύλλου ο εκδότης και δημιουργός του, δραστήριος και δυναμικός δημοσιογράφος, Χρ. Παπαστεριάδης, αποδίδει την έκδοση της νέας εφημερίδας σε μία απαίτηση των καιρών. «Ήτο απαίτησις της προόδου, απαίτησις του πολιτισμού, απαίτησις της δημιουργίας», αναφέρει και υπόσχεται πως, τρώοντας πάντα τους κανόνες της ευθύτητας, της αντικειμενικότητας και της αλήθειας, θα βαδίσει σταθερά στο δύσκολο δρόμο που ανοίγεται μπροστά της, με σύνθημά της πάντα το καλό του λαού της Δυτικής Μακεδονίας.

Η διάταξη και η μορφή της ύλης και των περιεχομένων της ακολουθεί—κατά την εβδομαδιαία περίοδο της κυκλοφορίας της—τη μορφή και τη φόρμα όλων των τοπικών εφημερίδων της εποχής. Τις σελίδες της καλύπτουν δέματα ποικίλης επικαιρότητας, τοπικού και πανελληνίου ενδιαφέροντος, απ' όπου προερχόταν κατά κανόνα το κύριο άρθρο της πρώτης σελίδας, με αρκετές φωτογραφίες, διαφη-

μίσεις και αγγελίες που καλύπτουν εξ ολοκλήρου τη δεύτερη σελίδα. Δημοσιεύει επίσης ποικίλα λογοτεχνικά κείμενα, κυρίως διηγήματα, αλλά και άρθρα χωρίς αποκλειστικό ειδησεογραφικό ενδιαφέρον. Συντάκτες ή συνεργάτες δεν αναφέρονται, παρά μόνο όταν αυτοί υπογράφουν τα κείμενα τους, ενώ συντάκτες των ανωνύμων κειμένων, πέρα από αυτά που στέλνονταν από τις διάφορες υπηρεσίες για ενημέρωση του κοινού, ήταν ο ίδιος ο διευθυντής και πιθανόν ορισμένοι συνεργάτες του, χωρίς να λείπει και η πυκνή αναδημοσίευση άρθρων από άλλες εφημερίδες της Θεσσαλονίκης ή των Αθηνών, κάποιες φορές χωρίς τη μνεία τους. Η ποικιλία της ύλης, που καλύπτει ολόκληρη την περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας, φανερώνει ωστόσο συνεργάτες και εκτός Κοζάνης και δίνει μία νεωτεριστική μορφή στη νέα εφημερίδα. Γενικά, αν και δεν διαφέρει σημαντικά από τις άλλες τοπικές εφημερίδες της εποχής στη μορφή, στην ύλη και στη διάταξη των σελίδων δίνει στην εφημεριδογραφία της Κοζάνης της δεκαετίας του 1960 μία νέα ώθηση και ένα νέο πρόσωπο.

Τακτικός χρονογράφος της ο καθηγητής Μιχ. Κουρκούτας και στενός συνεργάτης, από την εποχή ακόμη του Παπαστεριάδη, ο διευθυντής της *Παρέμβασης* Β.Π. Καραγιάννης. Στην ταυτότητα της εφημερίδας αναφέρονται υπεύθυνοι σε όλη σχεδόν τη Δυτική Μακεδονία, στην Καστοριά, τα Γρεβενά και τη Σιάτιστα. Συνεχίζει να κυκλοφορεί έχοντας ήδη συμπληρώσει 42 χρόνια ζωής και περισσότερα από 11550 φύλλα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΘ. ΚΔΒΚ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μαν. Κανδυλάκης, «Οι εφημερίδες του νομού Κοζάνης», π. Ο Τύπος, τχ. 122 (Ιούλ. 2000), 13-30.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ Μ. ΜΑΤΣΟΥ

Θάρρος

Εφημερίς εκδιδόμενη εν Σύρω κατά Τετάρτην και Σάββατον. Σύρος, 1924-1940, περ. Α', αρ. φ. 1-946 και 1946-1987, περ. Β', αρ. φ. 1-1574. Εκδότης-διευθυντής-ιδιοκτήτης-διευθυντής τυπογραφείου: Ν.Γ. Βαρδαλίτης, τυπογράφος (σε όλη την περ. Α' και έως τον θάνατό του, το 1942). Στην περ. Β', ιδιοκτήτης-διευθυντής και υπεύθυνος τυπογραφείου ήταν ο Σταύρος Ι. *Βαφίας, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για τη σύνταξη και στο τέλος της περ. Α' (από το 1939). Άλλοι υπότιτλοι: *Κυκλαδική Εφημερίς εν Σύρω* (1942)· *Εβδομαδιαία εφημερίς εκδιδόμενη εν Σύρω* (1975). Στην αρχή διεβδομαδιαία (Τετάρτη και Σάββατο), από το 1926 γίνεται εβδομαδιαία (Παρασκευή). Τρίστηλη / τετράστηλη, από την περ. Β' αυξάνει τις στήλες (έξι έως οκτώ), με δύο έως τέσσερις σελίδες, και ποικίλες

διαστάσεις (45x30 εκ., 42,5x30 εκ., 48,5x33,5 εκ.). Τιμή φύλλου: 30 λεπτά, 50 λεπτά (1925). Ετήσιες συνδρομές: στην αρχή 40 δραχ., οι διακυμάνσεις είναι συνεχείς κατά τη μακρά περίοδο ζωής της εφημερίδας. Τυπογραφείο: Νικ. Γ. Βαρδαλίτη (1924-1930), Α. Σκορδίλη (1930-1937) με διευθυντή τυπογραφείου τον Νικ. Γ. Βαρδαλίτη· μεταπολεμικά, τουλάχιστον από το 1947, τυπώνεται στο ομώνυμο τυπογραφείο «Θάρρος» του Σταύρου Ι. Βαφία.

Στην πρώτη περίοδο, κατ' εξοχήν πολιτική εφημερίδα που επιδιώκει «ν' απογράφη την παγκόσμιον πολιτικὴν κίνησιν και τα σπουδαιότερα νέα της παγκοσμίου κινήσεως, να παρακολουθῆ δε συγχρόνως την παρ' ἡμῖν πολιτικὴν κίνησιν [...] τα τοπικά ζητήματα και δεόμενα βελτιώσεως εν πάσι διαφόροις νήσοις του Αιγαίου». Φιλομεταξική, αντιβενιζελική πριν το 1936, παραμένει άκρως φιλομεταξική και μετά τη δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου. Κατά την περίοδο του πολέμου 1940-1941 κυκλοφόρησε σε κοινή έκδοση με τις εφ. **Ελεύθερος Κόσμος* και **Κυκλαδική*. Περιέχει μόνιμες στήλες: «Ειδήσεις» (της Σύρου οι περισσότερες), «Κοινωνικά», «Επί των περιδωρών» (επίκαιρα πολιτικά θέματα, σχόλια, τοποθετήσεις), «Θεατρικά» (συχνά). Επιπλέον, περιλαμβάνει διαφημίσεις, αγγελίες, περιλήψεις πλει-

σπλησιασμών, ανταποκρίσεις από άλλα κυκλαδονή-
σια κ.ά. Τακτικές συνεργάτες ήταν οι Ανδρέας Θ.
Δρακάκης (ιστοριοδίφης, δικηγόρος), Σταύρος Ι.
Βαφιάς και άλλοι με τα αρχικά τους.

Κατά την περ. Β' οι πολιτικές θέσεις της πα-
ραμένουν συντηρητικές. Με το Λαϊκό Κόμμα στην
αρχή, φιλοβασιλική και φιλοκαραμανλική αργότε-
ρα, υπέρ της δικτατορίας μετά το 1967, με τη δεξιά
παράταξη μετά το 1974. Μόνιμες στήλες: «Χρο-
νογραφήματα», «Από τα νησιά μας», «Ανταπο-
κρίσεις», «Τα νέα της εβδομάδος», «Εις το περι-
δωριον», «Συριακή Ζωή και κινήσεις» (με πολιτι-
στικές αναφορές, οικονομικά και άλλα προβλήμα-
τα της Σύρου), «Εργατικά Ειδήσεις». Κυρίως
αναδεικνύονται τα κοινωνικά προβλήματα και προ-
τείνονται λύσεις. Κυριότεροι συνεργάτες στην πε-
ρίοδο αυτή ήταν οι «Πέτρος Καμπάνης (δικηγόρος),
Ανδρέας Θ. Δρακάκης, Γ.Ν. Ρούσσοσ,
Τάσος Μ. *Ζευγώλης, Ανδρέας Ν. Νομικός, Ι. Θω-
μόπουλος, Α.Γ. Λαϊμός, Ι.Μ. Κρητικός, Ρίτα
Μπούλιου-Παπά κ.ά.

Από το 1961 ο Σταύρος Ι. Βαφιάς είναι μόνο ο
ιδιοκτήτης. Εκδότης, διευθυντής και υπεύθυνος τυ-
πογραφείου αναλαμβάνει ο Ιωάννης Μ. Κρητικός.
Αργότερα, μετά το 1974, ιδιοκτήτρια είναι η Άννα Σ.
Βαφιά, κόρη του Σταύρου Ι. Βαφιά και από το 1979
επιπλέον εκδότρια-διευθύντρια και υπεύθυνη τυ-
πογραφείου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (φ. των ετ. 1946-1970, με ελ-
λείψεις), ΓΑΚ-Αρχαία Ν. Κυκλάδων, ΔΒΕ, ΕΒΕ.

ΧΡΗΤΟΣ ΛΟΥΚΟΣ

Θάρρος

Ημερησία εθνική εφημερίς. Τρίκαλα. 2 Οκτ. 1908 - Δεκ.
1952, με διακοπές. Εκδότες: οι αδελφοί Λεωνίδας και Ανα-
στάσιος Κλειδωνόπουλοι. Διευθυντής: Λεωνίδας *Κλει-
δωνόπουλος. Συντάκτες: Θεόδωρος Δημόπουλος, Απ. Πή-
χος, Μίμης Νανόπουλος και Λάμπρος Κατσιώμιπας.
Άλλος υπότιτλος: Ημερησία εφημερίς Τρικαλών, όργανο
των τοπικών συμφερόντων (από τις 3 Ιουλ. 1917): Ημε-
ρησία εφημερίς Τρικκαλών των φιλελευθέρων αρχών. Αρχικά
εβδομαδιαία, αμέσως μετά διεβδομαδιαία (Κυριακή και
Πέμπτη) και από τις 17 Σεπτ. 1919 καθημερινή, διέ-
σφιλη / τετρασέλιδη / πολυσελίδη, εξάστηλη / οκτάστηλη,
αρχικά μικρού σχήματος και αργότερα μεγάλου (60x43
εκ.). Τιμή φύλλου: αρχικά 50 λεπτά, έφθασε έως τις 500
δρχ. μεταπολεμικά. Τυπωνόταν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο.

Υπήρξε η πρώτη ημερησία εφημερίδα των Τρικα-
λών, υποστηρίζοντας σθεναρά το Κόμμα των Φιλε-
λευθέρων, ενώ τοπικά διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο

στην προώθηση του αγροτικού ζητήματος και την
απαλλοτρίωση των τοπιολικών. Ο Λεωνίδας Κλειδω-
νόπουλος, ο οποίος διακινούταν για τη σθεναρή και
μαχητική αρθρογραφία του, παράλληλα με ένα καλά
οργανωμένο τυπογραφείο και επιτελείο σημαντικών
δημοσιογράφων, παρουσίαζε πληρότητα στην ενημέ-
ρωση, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στην πολι-
τική και κοινωνική ζωή των Τρικαλών και του νομού.
Κατά τις βουλευτικές εκλογές του 1936 υποστή-
ριξε την υποψηφιότητα του Γ. Κονδύλη. Το 1942
υποχρεώθηκε να δημοσιεύσει κείμενο των αυτονομί-
στών Βλάχων (κίνηση Διαμάντη), ενώ δίπλα κατα-
χώρισε ένα από τα ιστορικά άρθρα του Λ. Κλειδω-
νόπουλου με τίτλο «Προδότης και προδοσία», δι-
ώνοντας έμμεση, αλλά σαφή απάντηση στο κείμενο
εκείνο. Το 1943 επιτάχθηκαν τα τυπογραφικά στοι-
χεία και πιεστήρια που μεταφέρθηκαν στο χωριό
Ελάτη του Κόζιακα για την έκδοση αντιστασιακών
εντύπων. Στις 28 Αυγούστου 1948 οι εγκαταστάσεις
πυρπολήθηκαν κατά τη διάρκεια επιδρομής ανταρ-

τών και δολιοφθορών εντός της πόλης, με συνέπεια να σταματήσει η κυκλοφορία του.

Επανεκδόθηκε το 1949 ως καθημερινή, αλλά έπειτα από λίγο, συνεταιρί οικονομικών δυσκολιών, μετατράπηκε σε εβδομαδιαία και δέκοψε την έκδοσή της τον Ιούνιο 1950. Τη χρονιά αυτή, αλλάζοντας τοποθέτηση έπειτα από δέσμευση, λόγω δανειοδότησης με μεσολάβηση πολιτικού παράγοντα, υποστήριξε το Λαϊκό Κόμμα του Κ. Τσαλδάρη, με αποτέλεσμα να υποστεί μεγάλη μείωση της κυκλοφορίας και συρρίκνωση των οικονομικών, που οδήγησε στο προσωρινό κλείσιμο και τη μεταφορά της έδρας στην Καλλιθέα Αθηνών. Τέλος, κατά την περίοδο 1950-1952, κυκλοφορούσε με τον τίτλο *Θάρρος της Καλλιθέας* στην Καλλιθέα, όπου είχε εγκατασταθεί ο διευθυντής της Λεων. Κλειδωνόπουλος, μετά τον θάνατο του οποίου, τον Δεκέμβριο 1952, ανέστειλε οριστικά την έκδοσή της. Καθ' όλη τη διάρκεια της κυκλοφορίας της επί 42 χρόνια διαδραμάτισε πρωταρχικό ρόλο στα τοπικά, ιδιαίτερα, δρώμενα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ 1909-1911, μεμονωμένα χτ. των ετ. 1917-1924, 1926-1943, νέα περίοδος 1945, 1946-1948, 1949-1950).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αχ. Καρανάσιος, *Παλιά πνευματικά Τρίκαλα*, 1956· Θεολ. Τριανταφύλλου, *Τα παλιά Τρίκαλα - Αναμνήσεις και ιστορήματα*, Τρίκαλα 1976· Νίκη Καμπούση, *Η ιστορία του Τρικαλινού Τύπου και η δημοσιογραφία*, Τρίκαλα 1989· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 173· Μαρούλα Κλιάφα, *Από τον Σειφιουλλάη ως τον Τσιτσάνη*, τ. 1-3, Αθήνα, Κέδρος, 1996.

ΕΥΘ. ΓΡ. ΛΑΪΣ

Θάρρος Βόλου

Βόλος, 25 Αυγ. 1947 - 20 Απρ. 1955. Διευθυντής: Κ. Παπαδόπουλος, δημοσιογράφος. Αρχισυντάκτης: Κώστας Μάγερ. Απογευματινή, εβδομαδιαία (Δευτέρα) και για μικρά διαστήματα ημερήσια και τρισεβδομαδιαία, συνήθως τετρασέλιδη (κυκλοφόρησε και ως εξασέλιδη με τίτλο *Το Θάρρος* και υπότιτλο: *Απογευματινή Εφημερίς Ειδήσεων*), εξάστηλη / οκτάστηλη, σχήματος 2^{ος}. Τιμή φύλλου: 300 δρχ. Γραφεία: Β. Κωνσταντίνου και Σπ. Σπυριδίη.

Οι σκοποί του προβάλλονται στο κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου: «Το Θάρρος εμφανίζεται πρώτη φορά σήμερα ενώπιον του δεσσαλικού λαού με

μία μοναδική φιλοδοξία, για την πραγματοποίησιν της οποίας θ' αγωνισθή ολόψυχα και ειλικρινά: φιλοδοξεί να ηγηθή μιας κινήσεως, που θα αναπλάσει την Θεσσαλίαν». Και τελειώνει «με ένα μοναδικόν σύνθημα Ελλάδα-Εργασία», σύνθημα που ενστερνίζεται ο χρηματοδότης του. Αποτελούσε όργανο του πολιτικού Ανδρέα Αποστολίδη, ο οποίος εχρημάτισε υπουργός και αντιπρόεδρος της κυβερνήσεως του Αλ. Παπάγου.

Ο Κ. Παπαδόπουλος, με τη συνεργασία ικανών συντακτών, επλούτιζε την εφημερίδα με ενδιαφέροντα τοπικά θέματα, με αποτέλεσμα την προοδευτική άνοδο της κυκλοφορίας. Η διακοπή της έκδοσης έγινε μετά την καταστροφή των εγκαταστάσεων του *Θάρρους* από τους σεισμούς του Απριλίου 1955.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΗΘ. ΒΣΤΙΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Γ', σ. 178· Γ. Παναγιώτου, «Ο Τύπος του Βόλου», ανάτυπο από το *Αρχαίον Θεσσαλικών Μελετών*, τ. 5 (1979), 167-182· Κολιού, *Τυπο-φωτογραφικό πανόραμα Βόλου*, τ. Β', σ. 550-563.

ΝΙΣΤΑ ΚΟΛΙΟΥ

Το Θάρρος

Εβδομαδιαία Αγροτική Πολιτική Εφημερίς εν Εδέσση. Έδεσσα, 3 Νοε. 1929-1933. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Γρηγόριος Ιατρόπουλος. Εβδομαδιαία, διεσέλιδη / τετρασέλιδη, πεντάστηλη, διαστάσεων 44x32 εκ. Τιμή φύλλου: 1 δρχ. Συνδρομές: ετήσια 50 δρχ., εξαμηνιαία 30 δρχ. Δημοσιεύσεις: 3 δρχ. ο στίχος. Ευχαριστήρια: 30 δρχ. Τυπώνταν σε διάφορα τυπογραφεία (1930-1931: τυπογραφείο Τριφυμιά και Παρασκευά, Έδεσσα).

Εφημερίδα με καλύτερη οργάνωση και συγκρότηση από τις προηγούμενες της Έδεσσας, απευθυνόταν κυρίως στους αγρότες. Στο πρώτο φύλλο της, στο άρθρο με τίτλο «Γιατί εκδιδόμεθα», αναφέρει τους στόχους της: «Γνωστό είναι ότι μια χώρα, τότε μόνον αναδημιουργείται, ανορθούται οικονομικώς και αποκτά επομένως ακμαίο πολιτισμό, όταν κυρίως η γεωργία αυτής είνε ανεπτυγμένη. Για την ανάπτυξη όμως αυτής πρέπει πρότερον να εφαρμόση μια σύγχρονο Αγροτική Πολιτική, ενώ απ' εναντίας με την παραμέληση της, μπορεί σύν το χρόνω να υποδουλωθή οικονομικώς και να καταστραφή...

<p>ΕΤΟΣ 2^{ον} ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 10 ΓΡΑΜΜΕΣ ΚΑΙ ΜΟΝΗΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ - ΣΧΗΜΑ 11 ΑΡΧΗ - ΤΗΛΕΦΩΝΟ 2-26 Έκδοση ενόχρηστον 10.000</p>	<p>ΕΞΑΣΕΛΙΔΙΟΝ ΤΟ ΘΑΡΡΟΣ</p>	<p>ΒΟΛΟΣ ΠΕΜΠΤΗ 23 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1948 Σελίδα 10 Αρ. Αρ. 1516 615 Διεύθ. 620 Φωδ. μετακλήσεως:</p>
<p>ΔΙΕΚΥΒΗΤΗΣ: Κ. Δ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ</p>	<p>ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΙΔΗΣΕΩΝ</p>	<p>ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΑΧΜΑΙ ΠΕΝΤΑΚΟΣΜΙΑ</p>

Επομένως σκοπός της εκδόσεώς μας είναι η ώθησις προς την πολιτική χειραφέτησιν της αγροτικής τάξεώς μας, το καθρέπτισμα της πραγματικής αυτής καταστάσεως, και η υπόδειξις των δετικών μέτρων διά την βελτιώσιν της, εις τους Κυβερνώντας, φρονούντες ότι ούτω θέλομε προσφέρει δετικήν υπηρεσίαν εις την Πατρίδα μας εφ' όσον ο αντικειμενικός σκοπός μας είναι η δελτιώσις της Γεωργικής μας παραγωγής». Πολλά από τα άρθρα της απευθύνονται στους αγρότες: «Αγρότες οργανωθείτε!», «Η Αγροτική Τράπεζα», «Αι κοινωνικά ασφαλίσεις και οι αγρόται», «Γιατί πρέπει να προστατευθεί η γεωργία μας» κ.ά.

Διέδτε ευρύ δίκτυο ανταποκριτών σε όλες τις πόλεις και τα χωριά του νομού και πολλούς συνδρομητές. Τα κύρια άρθρα της ασχολούνταν με θέματα τοπικού ενδιαφέροντος, ενώ στις υπόλοιπες σελίδες διατηρούσε τακτικές στήλες, όπως «Αι απόψεις μας» (με ειδήσεις, μαχητικά άρθρα, έρευνες και σχόλια), «Η ζωή των χωρικών» (με ανταποκρίσεις από τα χωριά), ενώ δεν έλειπαν οι αθλητικές ειδήσεις και θέματα από την κοσμική κίνηση της πόλης. Οι συνεργάτες της εμφανίζονται κατά κανόνα με ψευδώνυμα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ (1929-1931).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Τάσος Σαμαρτζής, «Η εφημερίδα *Το Θάρρος*», π. *Εθνοσσιακά Χρονικά* (Μάιος 1973) Μαν. Κανδύλακης, *Εφημεριδογραφία της Μακεδονίας και της Θράκης. Συμβολή στην εξιστόρηση του Τύπου των εφημεριδών και των περιοδικών της Βορ. Ελλάδος*, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 148-149.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

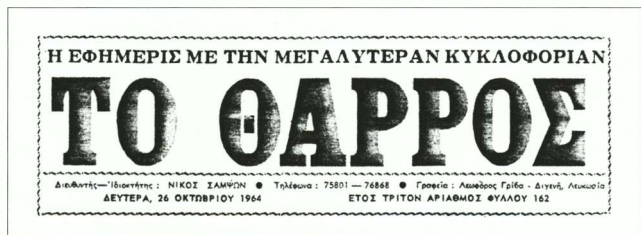
Το Θάρρος

Λευκωσία, 31 Ιουλ. 1961 - 29 Σεπτ. 1980, αρ. φ. 1-681 και 1992 έως σήμερα [2005]. Εκδότης-διευθυντής-υπεύθυνος: Νίκος *Σαμψών και από τον Νοέ. 1992 Σωτήρης Σαμψών. Αρχισυντάκτης: Δημήτρης Σαββίδης (Νοε. 1992 κ.ε.). Εβδομαδιαία (Δευτέρα), οκτασέλιδη, εννιάστηλη, διαστάσεων 55x40 εκ., με κόκκινο χρώμα στους πρωτοσέλιδους τίτλους. Από το 1992 γίνεται είκοσι οκτώ σελίδων, εξάστηλη, διαστάσεων 43x29 εκ. με το ένθετο «Νέος Αθλητισμός». Από τις 16 Νοε. 1992 κυκλοφορεί δεκαεξασέλιδη, εννιάστηλη, μεγάλου μεγέθους, εγχρωμη. Τιμή φύλλου: αρχικά 30 μιλς, αργότερα 50 μιλς και στη συνέχεια 75 μιλς. Τυπωσάνταν αρχικά στο τυπογραφείο «Χρ. Γ. Σταυρινίδη

και Υιών Ltd» και αργότερα σε ιδιόκτητο τυπογραφείο.

Πολιτική εφημερίδα «δίδυμη αδελφή» της καθημερινής εφ. **Μάχη*. Όπως τονίζεται στο προγραμματικό της άρθρο, «θα υψώσει με την ιδίαν συνέπειαν την υπερήφανον φωνήν των εθνικών δικαίων του Κυπριακού Ελληνισμού, την φωνήν της υπερασπίσεως των αρχών της Κοινωνικής Δικαιοσύνης επί παντός προβλήματος, το οποίον απασχολεί σήμερον τον λαόν. Ουδεμία δύναμις δύναται να επηρεάσει το “Θάρρος” ή να το αναγκάση να παρεκκλίνει από την γραμμήν αυτήν, της μετ’ αυταπαρνήσεως προβολής και διεκδικήσεως των εθνικών και λαϊκών δικαίων. Διότι το “Θάρρος” αποτελεί την ενσάρκωσιν της ακατανίκητου δυνάμεως και δελήσεως του λαού. Θα λέγωμεν την αλήθειαν και προς τα άνω και προς τα κάτω, χωρίς συμβιβασμόν και μακράν παντός προσωπικού υπολογισμού. Την κυβερνητικήν πολιτικήν και τας αποφάσεις της Πολιτείας θα κρίνωμεν μετ’ πάσης αντικειμενικότητος και αμεροληψίας, με αποκλειστικόν γνώμονα τα συμφέροντα του λαού, επιδοκιμάζοντες παν ό,τι χρήζει επαίνου και επικρίνοντες μετ’ παρρησίας παν ό,τι τυχόν χρήζει επικρίσεως».

Αρχικά αποτέλεσε το μέσο έκφρασης των αγωνιστικών κυπριακών δυνάμεων που έλαβαν μέρος στον απελευθερωτικό αγώνα της ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών) 1955-1959, στον οποίο πρωταγωνίστησε ο εκδότης του, και υποστήριξε τον νεοεκλεγέντα πρώτο πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας αρχιεπίσκοπο Μακάριο, με ενθάρρυνση του οποίου ο Νίκος Σαμψών προχώρησε στην έκδοση των εφημεριδών. Άλλαξε, όμως, στάση και πολιτική στη δεκαετία 1970 και στράφηκε εναντίον της πολιτικής Μακαρίου στο Κυπριακό και στην εσωτερική διακυβέρνηση, υποστηρίζοντας τη δράση της παράνομης ΕΟΚΑ Β', εναντίον του. Τον Ιούλιο 1974 υποστήριξε το πραξικόπημα της ελληνικής χούντας των συνταγματαρχών εναντίον του Μακαρίου και ο Νίκος Σαμψών διορίστηκε από τους πραξικο-

πηματίες «πρόεδρος» για οκτώ μέρες της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Παρά την περιφρόνηση του Νίκου Σαμψών από την κυπριακή κοινή γνώμη για τη στάση του στο πραξικόπημα, η εφημερίδα συνέχισε να εκδίδεται μέχρι το 1980, αυξάνοντας σημαντικά τις αθλητικές της στήλες σε τρεις σελίδες και ενσωματώνοντας το ένδετο «Νέος Αθλητισμός» και με κύριο αρθρογράφο τον Κώστα Σολομωνίδη. Στις σελίδες της περιλάμβανε πλούσια ειδησιογραφία, αρθρογραφία και σχολιογραφία πάνω στα τρέχοντα γεγονότα, καθώς και πλούσιο φωτορεπορτάζ, αγροτικές, κοινωνικές, οικονομικές, αθλητικές και κοσμικές στήλες. Το συντακτικό προσωπικό της ήταν το ίδιο με της *Μάχης*.

Μετά την καταδίκη του Σαμψών σε εικοσαετή φυλάκιση για τον ρόλο του στο πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 1974, ανέστειλε την έκδοσή της. Επανεκδόθηκε το 1992 μετά από την παραχώρηση χάριτος από τον Γλαύκο Κληρίδη στον Νίκο Σαμψών για λόγους υγείας και την επάνοδό του στην Κύπρο από την αυτοεξορία του. Συνεχίζει την έκδοσή της μέχρι σήμερα (2005) υποστηρίζοντας τον Δημοκρατικό Συναγερμό.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους, «*Θάρρος*», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 5, Λευκωσία, 1986, σ. 362.

ΑΝΔΡΕΑΣ Κλ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Το Θάρρος (Αθηνών)

Ημερησία εσπερινή εφημερίς, Αθήνα, 1 Ιουλ. < > 1916 - 20 Σεπτ. 1916, αρ. φ. 165-249. Διευθυντής-ιδιοκτήτης: Πολ. Τ. Δημητρακόπουλος, Διευθυντής (από το φ. 567) ο Αριστ. Βουτυράς και ιδιοκτήτης ο Νικόλαος Μ. Σηφράκης. Καθημερινή, τετρασελίδη, εξάστηλη, διαστάσεων 55,5x41,5 εκ. Τιμή φύλλου: 5 λεπτά. Από τις 21 Σεπτ. 1916 έως τις 30 Ιουν. 1918 (αρ. φ. 250-912) συνεχίζεται με τον τίτλο *Το Θάρρος* και υπότιτλο *Ημερησία εθνική εφημερίς*. Άλλο υπότιτλο: *Εφημερίς καθημερινή* (από το φ. 567, 3 Ιουλ. 1917). *Εφημερίς ελευθέρων αρχών καθημερινή* (από το φ. 583, 19 Ιουλ. 1917). Τυπογραφείο: δεν αναφέρεται.

Η εφημερίδα τοποθετείται στις προφυλακικές της φιλοβασιλικής δημοσιογραφίας. Στο φ. 179 (10 Ιουλ. 1916) γράφει: «Ο κ. Βενιζέλος επανέρχεται με την θρησκείαν και άκαμπτον επιμονήν ήτις χαρακτηρίζει συνήθως τους υπόπτους επιχειρηματίαις των δημοσίων πλατειών εις τας προεκλογικάς των ταχυδακτυλογραφίας». Πληθώρα αντιβενιζελικών άρθρων και γελοιογραφιών υπογράφονται από ψευδώνυμα: «Τα-

ραντίνος», «Μπραν», «ο Γελοτοποιός», «Απολινάριος», «Μάρκος Ιλαρός», «Πεζόπορος», «ο Δόκτωρ». Χαρακτηριστικό των πολιτικών απόψεων που εξέφραζε είναι το άρθρο με τίτλο «Αι δολοπλοκίαι του Βενιζελισμού» (αρ. φ. 203, 3 Αυγ. 1916).

Αντισοσιαλιστικά δημοσιεύονται και άρθρα δηλωτικά των φιλοβασιλικών αισθημάτων του φύλλου εξ αιτίας της περιπέτειας της υγείας του βασιλιά Κωνσταντίνου: «Συ νικάς, Μεσ' στο δριάμβό Σου αυτόν, μεσ' στην νίκη τη μεγάλη λατρευτέ μας βασιλιά αρρώστησες και πάλι» (αρ. φ. 215, 16 Αυγ. 1916, συνοδεύεται από σκίτσο του βασιλιά παισιωμένο από δάφνες) και «Ζήτη ο βασιλεύς» (αρ. φ. 229, 25 Αυγ. 1916).

Χαρακτηριστική ωστόσο ως προς την ποικιλία και την έκταση είναι και η ύλη των λαϊκών και φιλολογικών αναγνώσμάτων: «Ο Γελοτοποιός του Βασιλέως. Λι τραγωδία της Βυζαντινής Αυλής, Βυζαντινή μυθιστορία του Θ' αιώνος» (υπό Polarcas, αρ. φ. 165, 1 Ιουλ. 1916). «Η Γυναίκα του Άλλου» (υπό Παύλου Ρουζέ, στο ίδιο φύλλο). Δημοσιεύεται ακόμη ξένη εκλεκτή φιλολογία (Ouida: «Δύο μικρά ξυλοπέδιλα») και τα κοινωνικά μυστήρια «Η Θεατρίνα» (υπό «Δεσποινίδος Μυριέλλας», στο ίδιο), «ο Κυνηγός» (υπό Γαβριήλ Φέρρυ, αρ. φ. 168, 4 Ιουλ.

1916). Επίσης, «ο Δον Ζουάν» του Χόφμαν (αρ. φ. 134, 5 Σεπτ. 1916) και «Η μικρή Χρυσανθέμη» του Ιάπωνος Uccimoura (αρ. φ. 241, 12 Σεπτ. 1916).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Β', σ. 351· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες* σ. 174· Ν. Παπαδημητρίου, *Οι συγγραφείς της αθηναϊκής δημοσιογραφίας*, τ. Α', Αθήνα, εκδ. Γιοβάνης, σ. 71-73.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΓΛΟΥ

Θασίτης, Βασίλειος

βλ. *Καινική Επιθεώρησης*, Αθήνα, 1946-1986

Ο Θεατής / Spectatorul

Εφημερίς Ρουμανοελληνική / Diaru Romano-Elleu. Βουκουρέστι, 1860-1862. Ίδρυτής-διευθυντής: Αντώνιος Ταμπακόπουλος, Υπεύθυνος συντάκτης: Σταύρος Αντωνιάδης, Μότο: «Θρησκεία, Πατρίς, Ενότιη, Δικαιοσύνη». Εβδομαδιαία (αρχικά Δευτέρα και αργότερα Παρασκευή), τετρασέλιδη, με συνεχή αρίθμηση σελίδων, μεγάλο σχήματος. Ετήσιες συνδρομές: 2 φλωρία το 1860, 2,5 φλ. το 1861 και 3 φλ. το 1862· οι συνδρομές καταβάλλονταν στο Βουκουρέστι, στο σπίτι του ιδιοκτήτη· στις άλλες πόλεις της Ρουμανίας τις συνδρομές συνέλεξαν οι κατά τόπους ανταποκριτές, ενώ από το εξωτερικό οι συνδρομές καταβάλλονταν ταχυδρομικώς.

Ήταν η μοναδική διγλώσση, ελληνορουμανική εφημερίδα στο πεδίο της ελληνικής δημοσιογραφίας στη Ρουμανία τον 19^ο αιώνα. Το ρουμανικό κείμενο, γραμμένο με κυριλλικό αλφάβητο, είναι μετάφραση του ελληνικού· ειδικό γλωσσικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο μεταφραστής, όταν δεν έβρισκε μια ικανοποιητική ρουμανική έκφραση, κατέφευγε στα γαλλικά. Θεματικά προσέγγιζε κυρίως οικονομικά και πολιτικά ζητήματα της επικαιρότητας, όπως π.χ. η αναγνώριση της πρόσφατης ένωσης της Βλαχίας με τη Μολδαβία. Δημοσιεύτηκαν επίσης πολλά άρθρα σχετικά με την ελληνική διασπορά στη Ρουμανία ή άλλων χωρών.

Δημοσίευε και ένα μονόφυλλο ένθετο, μόνο στη ρουμανική γλώσσα, με τίτλο *Supliment la Spectatorul* [Ένθετο στον Θεατή]· οι ειδήσεις του είχαν κυρίως πολιτιστικό χαρακτήρα. Σ' ένα από αυτά τα ένθετα δημοσιεύτηκε και ένα άρθρο για το «ωραίο φύλλο», γραμμένο από την Κλεοπάτρα Ταμπακοπούλου, πιθανόν σύζυγο του ιδρυτή. Ο Θεατής κυκλοφόρησε μόνο δύο χρόνια. Το τελευταίο φύλλο εκδόθηκε στις 11 Αυγούστου 1862. Η κύρια αιτία της διακοπής της κυκλοφορίας ήταν η δύσκολη

οικονομική κατάσταση, λόγω των μη πληρωμών των συνδρομών, κατάσταση για την οποία η διεύθυνση της εφημερίδας είχε παραπονεθεί πολλές φορές, δημοσιεύοντας ακόμα και τα ονόματα των χρεωστών. Για την έκδοση του Θεατή έγιναν αναφορές σε ορισμένες ρουμανικές εφημερίδες, όπως στις *Dambovitza*, *Nationalul* και *Romanul*, οι οποίες υπογράμμιζαν τα κοινά συμφέροντα του ελληνικού και του ρουμανικού λαού.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΑΡ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Olga Cicanci, *Presa de limba greaca din Romania in veacul al 19lea*, Βουκουρέστι, εκδ. Oponia, 1995.

OLGA CİCANCİ – ANCA DOBRE

Θεατρικά

Μηνιαία θεατρική έκδοση, Αθήνα, Δεκ. 1971- Δεκ. 1975. Έκδοση: «Χώρος». Εκδότης: Ελένη Δ. Παπασωτηρίου, Σύνταξη: Μ. Κατσίγρας (αρ. τχ. 1-3). Μηνιαίο, οι σελίδες ποικιλίουν (π.χ. σαράντα οκτώ ή εξήντα οκτώ), διάστημα διαστάσεων 28,5x21 εκ. / 27x9,5 εκ. (1977). Συνδρομές: ετήσια 240 δραχ. φοιτητική 140 δραχ., οργανισμών 400 δραχ., εξωτερικού 10 δολ. Επιμέλεια έκδοσης: Γ. Χατζηδάκης. Γραφεία: Ναυαρίνου 11.

Ο τίτλος καλύπτει δύο χωριστές εκδόσεις, ενός χρονικού κι ενός περιοδικού με ενιαία αρίθμηση τευχών και τόμων. Το χρονικό εκδίδεται ως αφιέρωμα στον χρόνο που πέρασε, ένα είδος ανασκόπησης στο σύνολο της ελληνικής θεατρικής ζωής (θίασοι, παραστάσεις, διανομές). Το περιοδικό παρακολουθεί επίσης συστηματικά τη θεατρική επικαιρότητα μέσα από ένα σύνολο άρθρων ελληνικών και μεταφρασμένων θεωρητικού και δημοσιογραφικού ενδιαφέροντος. Η διερεύνηση των αισθητικών, θεωρητικών και πρακτικών ζητημάτων γύρω από το θέατρο αποτελεί από το πρώτο τεύχος τον κύριο στόχο των δύο εκδοτών, της Ελένης Παπασωτηρίου και του Γ. Χατζηδάκη.

Στην κρίσιμη για την ελληνική πραγματικότητα περίοδο της στρατιωτικής δικτατορίας, το περιοδικό εκτός από τον θεατρικό έχει κι έναν έντονο πολιτικό προσανατολισμό όσον αφορά την επιλογή της ύλης και τους ιδεολογικούς προβληματισμούς που θέτουν οι συνεργάτες του, με αποτέλεσμα να παίζει έναν παρεμβατικό ρόλο στα κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα της εποχής. Δημοσιεύονται κείμενα γραμμένα σε μαχητικό και καυστικό ύφος για τη σχέση του θεάτρου με τον Τύπο, την ύπαρξη θεατρικού κατεστημένου στην Ελλάδα και τον ρόλο του ηθο-

ποιού μέσα στο θεατρικό κι ευρύτερα το κοινωνικό περιβάλλον.

Διάφορα άρθρα αναφέρονται σε σημαντικές παραστάσεις του εξωτερικού κι επίκαιρα φαινόμενα του ευρωπαϊκού θεάτρου, καθώς οι συνεργάτες των Θεατρικών παρακολουθούν τις πιο μοντέρνες εκδοχές του είδους του πειραματικού θεάτρου. Αναφέρονται ενδεικτικά η παρουσίαση της σκηνοθετικής εργασίας του Π. Μπρουκ στο Παρίσι με αφορμή την παράσταση του έργου *Κάσπαρ* του Π. Χάνκε, η κριτική ανάλυση της γερμανικής παράστασης του έργου του Π. Βιάι, *Χέλντερλιν*, οι παραστάσεις του *Οιδίποδα* στο Λονδίνο και, τέλος, η συγκριτική μελέτη του Β. Στέφενς για τον *Τρωίλο και Χρυσίδα* του Σαίξπηρ, όπως ανέθηκε στο Έσεν, στην Φρανκφούρτη και

ελληνικής πρωτοπορίας, όπως *Το προξενικό* της Αντιγόνης από την Δωδέκατη Αυλαία, *Ο Ρόζενγκραντ* και ο *Γκίλντεστερν πέθαναν* από τη Νέα Σκηνή του Εθνικού θεάτρου, η *Αντιγόνη* του Μπρέχτ από την Ελληνική Σκηνή της Άννας Συνοδινού, το *Παραμύδι χωρίς όνομα* από τη Νέα Πορεία ή οι παραστάσεις του πειραματικού θεάτρου της Μαριέττας Ριάλδη, Δημοσιεύονται συνηθισμένες με ηθοποιούς (Εύα Κοταμανίδου, Ν. Κούρος, Χ. Τσάγκας, Ιλιάς Λαμπρίδου κ.ά.) που συμμετέχουν σε δυναμικούς διάσους κι έχουν σε κάθε περίπτωση τη διάθεση να διατυπώσουν καινοουργίες απόψεις για την ανανέωση του θεατρικού συστήματος. Τα άρθρα για το ελληνικό θέατρο αφορούν θέματα όπως το ερασιτεχνικό θέατρο (φοιτητικό, εργατικό, σχολικό), θεωρητικά ζητήματα («Ο «πολιτικός» Αισχύλος») ή θέματα υποδοχής του ευρωπαϊκού θεάτρου από το ελληνικό («Ο Μολιέρος και το ελληνικό θέατρο», οι «Παραστάσεις Μπρέχτ στην Ελλάδα»). Πολύ σημαντικά για τη θεατρική βιβλιογραφία είναι τα αφιερώματα στην ιστορία του Εθνικού Θεάτρου (γενική εποπτεία ύλης Αλ. Σολομός), στα Επιδάυρεια, στο θέατρο του Μπρέχτ κ.ά.

Με το περιοδικό συνεργάστηκαν οι Κ. Γεωργουσόπουλος, Β. Πούχνερ, Αλ. Σολομός, Τ. Κατσίγερας, Τ. Καλφόπουλος, Γ. Ιορδανίδης, Αγνή Μουζενίδη, Έρση Βαλαβάνη, Γ. Χαραλαμπίδης, Μ. Πουλιάσης κ.ά.

Τον Ιανουάριο 1977 τα *Θεατρικά* κυκλοφορούν με καινούρια αρίθμηση ως δεκαπενθήμερη θεατρική, κινηματογραφική και τηλεοπτική εφημερίδα. Πολύ σύντομα επανέρχονται στην προηγούμενη εκδοτική μορφή τους και έως το 1980 εκδίδονται με αρκετά χρονικά κενά στη συνέχεια της έκδοσής τους, λόγω κυρίως της έλλειψης επιχορήγησης και των οικονομικών δυσκολιών που αντιμετώπιζαν οι εκδότες του περιοδικού.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΕΙΟ: ΒΘΜ, ΕΒΕ.

ΡΕΑ ΓΡΗΤΟΡΙΟΥ

στη Βρέμη. Άλλα άρθρα για το ξένο θέατρο αφορούν στη σχέση του Μολιέρου με το γαλλικό θέατρο της εποχής του, την «κοινωνιοκεντρική θεωρία του Μπρέχτ», τον βίο και την πολιτεία του Τομ Στόπαρντ ή την καλλιτεχνική εργασία του γνωστού διάσημου Ότομαρ Κρέιτσα της Πράγας.

Όσον αφορά την εγχώρια θεατρική δραστηριότητα, προβάλλονται κυρίως οι παραστάσεις που θεωρούνται από τους συνεργάτες ως «ορόσημα» της

Θεατρική επιθεώρησης

Αθήνα, 18 Μαΐου 1880 - 17 Αυγ. 1880, αρ. τχ. 1-12. Εκδότης-διευθυντής: Ν.Ι. Ιγγλέσης. Εβδομαδιαίο, τετρασέλιδο, δίσηλο, διαστάσεων 32x24 εκ. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά. Συνδρομή: «εν Ελλάδα» δραχ. 2,50». Γραφεία: οδ. Πετρακία 26 (πλησίον Μητροπόλεως). «Τύποις: Αθηνάϊδος, οδός Βουλής 29».

Εβδομαδιαίο θεατρικό έντυπο με πολύ καθαρές προθέσεις όσον αφορά τη θετική του στάση απέναντι

ντι στο ελληνικό θέατρο της εποχής. Το στίγμα των απόψεων του εκδότη υποδηλώνεται σε εκτενές προγραμματικό άρθρο του πρώτου τεύχους με τίτλο «Προανάκρουσμα»: «Σκοπός ημών, είναι προ πάντων η υποστήριξις της εθνικής σκηνής. Τούτο είναι απλόν, σαφές. Αλλά' ό τι έχομεν ανάγκη να ερμηνεύσωμεν και ίσως να συζητήσωμεν ακόμη είναι αν οι υπάρχοντες διάσοι αντιπροσωπεύουσιν αυτήν, εάν έχομεν τώντι εθνικήν σκηνήν». Σε άλλο σημείο του κειμένου γίνεται ακόμη πιο σαφής ως προς τον ορισμό του εθνικού δράματος: «Θα μας είπωσιν ίσως ότι ζητούμεν κοδόρρους επί της σκηνής, γλαμύδας, χρυσοπάρυφα, ξίφη και λόγγας ότι ανατρέχομεν εις το παρελθόν οιοει νοσταλγούντες διά την εγκατάλειψιν της πολυτελείας εκείνης. Ουδέν τούτον. Θέλομεν αληθές δράμα. Θέλομεν να βλέπωμεν επί της σκηνής ήρωας αληθείς, ων η ιστορία ενδιαφέρει την ανθρωπότητα, χαρακτήρας υψηλούς, αναβιβάζοντας το φρόνημα και την διάνοιαν, επί τέλους τους ήρωάς μας, τας σελίδας της πατρίδος ιστορίας, όπως εκείθεν εμπνευσθώμεν και αντήσωμεν διδάγματα. Ούτω εννοούμεν το εθνικόν θέατρον, αληθώς σχολείον και τοιούτος αυτού υπήρξεν πάντοτε ο προορισμός».

Παρακολουθεί συστηματικά τις παραστάσεις στα μεγάλα θέατρα της Αθήνας (Απόλλων, Ορφεύς, Αι Μούσαι, Φάληρον) και δημοσιεύει εκτενείς αναλύσεις των έργων (ελληνικών και ευρωπαϊκών) που ανεβαίνουν στις αντίστοιχες σκηνές. Η προσέγγιση των αρθρογράφων είναι καθαρά φιλολογική, αποτελεί κυρίως μία δραματουργική επεξεργασία του θεατρικού κειμένου σε περιγραφικό ύφος, ενώ ελάχιστα κριτικά σχόλια αφορούν την παράσταση και τις υποκριτικές επιδόσεις των ηθοποιών.

Από το δραματολόγιο των ελληνικών έργων ανάμεσα σε άλλα παρουσιάζονται: ο *Ιούλιος Βρούτος* του Ι. Φραγκιά, η *Συζύγου εκλογή* του Δ. Παπαρηγόπουλου, ο *Ανδρόκκος* του Κ. Ξενου, η *Ευφροσύνη* του Δ. Βερναρδάκη, και η *Πομφόλυς* του Α. Βλάχου· από το ξένο ρεπερτόριο οι συνεργάτες ξεχωρίζουν τις παραστάσεις των πιο δημοφιλών δραμάτων της εποχής, όπως του *Γαλιλαίου*, του *Γερω-Μαρτέν*, του *Δήμου της Ενετίας*, της μοιερικής κωμωδίας *Ταρτούφος* κ.ά.

Στη στήλη «Εξωτερική ανταπόκρισις» δημοσιεύονται ειδήσεις σχετικά με τις παραστάσεις κυρίως της θεατρικής πρωτεύουσας του Παρισιού, ενώ στο κάτω μέρος των «σελίδων» κάθε τεύχους η στήλη «Επιφυλλίς» φιλοξενεί «διατριβάς των εγκριτοτέ-

ρων και διαπρεπεστέρων λογίων» της εποχής, οι οποίοι αφιλοκερδώς προσφέρουν τη συνεργασία τους, όπως σημειώνει ο εκδότης της από το πρώτο φύλλο. Από τις επιφυλλίδες αναφέρεται ένα ενδιαφέρον άρθρο του Ι. Ισίδωρου *Σκυλίση με τίτλο «Αμανέ ή μανέ», με δέμα τη διερεύνηση των όρων που αποδίδουν τις αραβικές μελωδίες και τη δημοσίευσή σε συνέχειες του «Ερνάνη» του Β. Ουγκώ σε μετάφραση Αχ. Παράσχου. Τέλος, η διέυθυνση της έκδοσης στο πλαίσιο της υποστήριξης της ελληνικής σκηνής εγκαινιάζει από το πέμπτο τεύχος τη δημοσίευση των προσωπογραφιών των ελλήνων συγγραφέων, των οποίων τα έργα ανεβαίνουν από τους θιάσους της θερινής περιόδου και τις εικόνες συμπληρώνουν εκτενή σημειώματα για τη ζωή τους. Ανάμεσα σε άλλες, σκιαγραφούνται οι προσωπικότητες των Δ. Παπαρηγόπουλου, Δ. Βερναρδάκη, Ι. Ζαμπέλιου και Ι. Φραγκιά.

Εκτός από τον εκδότη που γράφει συστηματικά σε κάθε τεύχος, συνεργάτες ήταν και οι Αλ. Κατακουνησός, Ε. Σχινάς, D.C. Sidurcam και ο ψευδώνυμος «Ξενίας». Στο τελευταίο τεύχος της θερινής περιόδου (αρ. 12) ο εκδότης και διευθυντής Ν.Γ. Ιγγλέσης αναγγέλλει τη δεύτερη περίοδο του περιοδικού με ανανεωμένη ύλη και διευρυμένο κύκλο συνεργατών.

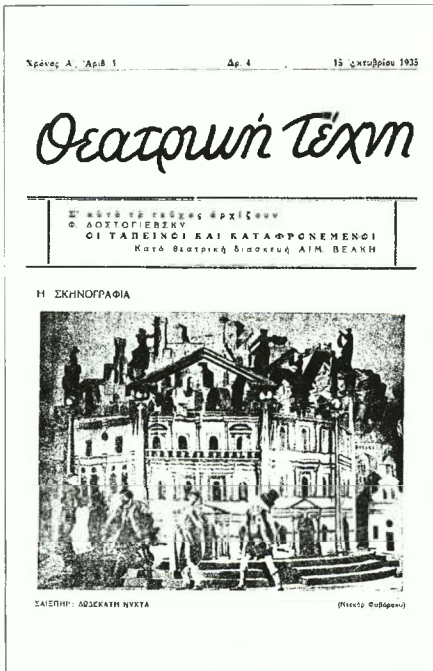
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

ΡΕΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Θεατρική Τέχνη

Δεκαπενθήμερο δελτίο κριτικής και παρακολούθησης του παγκόσμιου θεάτρου. Αθήνα, 15 Οκτ. 1935 - 25 Ιαν. 1936. αρ. τχ. 1-7. Επιμελητές ύλης: Θ. Κωτσόπουλος, Γ. Κοντούρης, Κ. Μιχαηλίδης. Οικονομικός διευθυντής: Ν. Θερμίδης. Προϊστάμενος τυπογραφείου: Σ. Πόλιος. Τιμή φύλλου: 4 δραχ. Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 80 δραχ., εξαμηνιαία 50 δραχ. Συνδρομές εξωτερικού: Αμερικής 2 δολ., Αιγύπτου 30 γρ. Διεύθυνση αλληλογραφίας: Κολωνού 80. Τυπογραφείο: δεν αναφέρεται.

Βραχύβιο αποκλειστικά θεατρικό περιοδικό που αρχίζει την έκδοσή του με ένα φιλόδοξο προγραμματικό σημείωμα: «Η θεατρική τέχνη γθαινοντας επιδιμχει ν' απευθυνθει στο μεγάλο κοινό. Ωστόσο, είναι υποχρεωμένη ευθύς εξ' αρχής να διακηρύξει ότι στο δρόμο της θα βαδίσει πέρνοντας ως γνώμονα όχι την υπάρχουσα ήδη θεατρική κατάσταση. Έχοντας ως μόνο σκοπό της να προεκτείνει έως το πλέον δυνατόν σημείον τελειότητος την καθιερωμένη τακτική του θεάτρου, των οποίων αναγνωρίζει ως συ-

νέχειαν των παραδεδομένων δεσμών του παρελθόντος, θα προσπαθήσει να επαναφέρει το θέατρο στην πλέον συνεπή πορεία του, απαλλάσσοντάς το απ' όλα τα παράσιτα και άσχετα συμπληρώματα, διοντάς του την αυθεντική του αποστολή και μεταπλάθοντάς το σύμφωνα με κάθε σύγχρονη απαίτηση που δε νοθεύει μα απλώς προεκτείνει, να το καταστήσει δρασηκεία και όχι επιχείρηση».

Πραγματικά, τόσο οι θεωρητικές αναζητήσεις όσο και οι θεατρικές τάσεις του περιοδικού εναρμονίζονται προς τον πρόλογο. Είναι εμφανής μία κριτική στάση όσον αφορά τη λειτουργία του εγχώριου θεατρικού συστήματος, η οποία εκφράζει συλλογικές αντιλήψεις και διαμορφώνει τον ενιαίο λόγο των συνεργατών του. Τα δοκίμια που δημοσιεύονται σε συνέχειες («Η κοινωνία και το θέατρο» του Β. Ρώτα και «Η αισθητική του λόγου» του Θ. Κωτσόπουλου) θέτουν προβληματισμούς πάνω σε γενικότερα ιδεολογικά ζητήματα και ειδικότερα σε θέματα αισθητικής. Ιδιαίτερη εκτίμηση έχει το περιοδικό στο ξένο θέατρο και κυρίως το σοβιετικό. Επικάιρες ανταποκρίσεις εκδειάζουν τη δομή και την οργάνω-

ση του θεατρικού φεστιβάλ της Μόσχας και γενικότερα το ρωσικό θέατρο, ενώ μικρά αφιερώματα γίνονται στο ιαπωνικό πρωτοποριακό θέατρο, το κινεζικό («Τα θεάματα του Μεί-Λανγκ-Φαν»), στην ιστορία του πολωνικού μπαλέτου, στο σύγχρονο αμερικανικό («Το αμερικανικό θέατρο και ο Ο' Νηλ»), το γερμανικό («Ο "Αμφιτρώων" στη γερμανική σκηνή»), το ισπανικό («Pedro Muñoz Seca: Ένας σύγχρονος Ισπανός κωμωδιογράφος») και το γαλλικό θέατρο («Μια ματιά στο παρισινό σπερέωμα»). Επιπλέον δημοσιεύεται σε συνέχειες το έργο του Ντοστογιέφσκι *Ταπεινοί και καταφρονεμένοι*, στη γνωστή θεατρική διασκευή του Αιμ. Βεάκη.

Οι συνεργάτες της έκδοσης παρακολουθούν συστηματικά την εγχώρια θεατρική ζωή (καινούριοι διάσοι, ρεπερτόριο, παραστάσεις) και σχολιάζουν σε μικρά σημειώματα τον ρόλο του θεάτρου στην ελληνική κοινωνία. Σταθερή είναι η στήλη της θεατρικής κριτικής στη σελίδα «Η κριτική του δεκαπενθήμερου» και μοιράζεται σε δύο συνεργάτες του περιοδικού, τον Αγγ. Γριμάνη και τον Κ. Μανιάτη. Τέλος, τα δύο τεύχη-αφιέρωμα στον Φ. Πολίτη και στην ευρωπαϊκή σκηνογραφία που περιέχουν πλούσια και πρωτότυπη ύλη διευρύνουν τη θεατρική ιδιολογία της εποχής.

Ο κύκλος των συνεργατών είναι περιορισμένος στα πλαίσια των εκδοτών και φίλων του περιοδικού: Θ. Κωτσόπουλος, Γ. Κουντουρής, Μ. Μητσόπουλος, Β. Ρώτας, Κ. Μανιάτης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΘΜ.

ΡΕΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Θέατρο

Μηνιαίο περιοδικό μελέτης του θεάτρου. Έκδοση της Νέας Δραματικής Σχολής. Αθήνα, Μάρτ. 1938 - Ιούν. 1938, αρ. τχ. 1-4. Διευθυντής: Σ. Καραντινός. Μηνιαίο, οκτώ έως δώδεκα σελίδων, δίσηλο / τρίσηλο, διαστάσεων 36x28 εκ. Τιμή τεύχους: 3 δρχ. Ετήσιες συνδρομές: 30 δρχ. «Τυπώνεται στο γραφείο Πνευματικών υπερεσίων Μέλη Νικολαΐδη, Θεμιστοκλέους 40».

Η έκδοσή του εντάσσεται στις δραστηριότητες της Νέας Δραματικής Σχολής, η οποία ιδρύθηκε το 1933 ως τμήμα του Εθνικού Ωδείου Αθηνών με καλλιτεχνικό διευθυντή τον σκηνοθέτη Σωκράτη Καραντινό. Η πρωτοβουλία του Καραντινού για την έκδοση θεατρικού περιοδικού συνδέεται άμεσα με τις προθέσεις του για διαφοροποίηση από το θεατρικό κλίμα της εποχής, με τις εκλεκτικές τάσεις και τις αυστηρές απαιτήσεις του στον τομέα της καλλιτε-

χνικής δημιουργίας. Στο πρώτο τεύχος ο σκηνοθέτης δηλώνει καθαρά τους σκοπούς του: «Το φύλλο αυτό θγναινει για να παρακολουθήσει από κοντά ένα έργο (το έργο της Νέας Δραματικής Σχολής) που έχει για σκοπό να συμβάλει, όσο μπορεί, στο ξεκαθάρισμα και την τακτοποίηση των αισθητικών πραγμάτων του Θεάτρου μας. Το φύλλο λοιπόν αυτό δεν έρχεται να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του κοινού, όπως άλλωστε και κάθε νέα τάση στην τέχνη, κάθε εκδήλωση που δεν κινείται στ' αχνάρια της καθιερωμένης έκφρασης. Έρχεται να κερδίσει ένα κοινό».

Η ύλη οργανώνεται γύρω από τη συστηματική

παρακολούθηση των πραγμάτων που συνδέονται με τη Σχολή, αλλά διευρύνεται και προς διαφορετικού τύπου κατευθύνσεις καθώς δημοσιεύονται και ορισμένα άρθρα ξένων θεωρητικών, φιλοσοφικών κυρίως προβληματισμού, όπως το δοκίμιο του Γκαίτε «Τέχνη και χειροτέχνημα» και το «Περί του εσωτερικού νοήματος της τέχνης», απόσπασμα από την μελέτη του Σοπενχάουερ. Η τρέχουσα θεατρική επικαιρότητα απασχολεί σε μικρό βαθμό τους συντάκτες. εκτός από τη στήλη «Σημειώματα» όπου δημοσιεύονται τα νέα σχετικά με τη λειτουργία της Σχο-

λής. Ο Γιάννης Σιδέρης, στο άρθρο του «Ο πρώτος νατουραλισμός στο ελληνικό θέατρο», ανιχνεύει στοιχεία του νατουραλιστικού ρεύματος στη θεατρική παραγωγή της τελευταίας εικοσιπενταετίας του 19^{ου} αιώνα, ενώ αρκετά άρθρα αφορούν την τέχνη του ηθοποιού (δημοσιεύεται σε συνέχειες η μελέτη του Gordon Craig με τίτλο «Η τέχνη του θεάτρου»), ζητήματα που σχετίζονται με τη θεατρική παιδεία και ειδικότερα με τα προβλήματα στην εκπαίδευση των ηθοποιών. Τέλος, σε κάθε τεύχος φιλοξενείται και μία δραματολογική, σκηνογραφική και ενδυματολογική πρόταση από τους σπουδαστές για ένα συγκεκριμένο θεατρικό έργο. Ο κύκλος των συνεργατών είναι αρκετά κλειστός, με ονόματα των καθηγητών της Σχολής: Γ. Σιδέρης, Σ. Καραντινός, Σ. Βασιλείου, Ν. Χατζηκυριάκος-Γκίκας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΘΜ, ΕΛΙΑ.

ΡΕΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Θέατρο

Έκδοσις θεάτρου, χορού και μουσικής. Αθήνα, 1956/1957 - 1968/1969. Εκδότης-διευθυντής: Θ. Κρίτας και Α. Βουσθούνης (1956/1957 - 1957/1958) και στη συνέχεια μόνον ο Θ. Κρίτας. Διεύθυνση σύνταξης: Μ. Πλωρίτης (1956/1957 - 1965/1966). Επιμέλεια έκδοσης: Φρ. Φραντζισκάκης (1966/1967 - 1968/1969). Άλλος υπότιτλος: *Έκδοσις θεάτρου, μουσικής, χορού και κινηματογράφου* (1958/1959 - 1968/1969). Ετήσιο, με τον κάθε τόμο να καλύπτει την περίοδο από τον Οκτ. έως τον Σεπτ. Ο πρώτος τόμος (Οκτ. 1956/Σεπτ. 1957) αριθμεί διακόσιες εβδομήντα σελίδες, ωστόσο ο αριθμός των σελίδων ποικίλλει στους επόμενους τόμους. Τιμή τεύχους: δεν αναφέρεται. Γραφεία: Καρύτση 5, Αθήνα (1956/1957) και στη συνέχεια Ανθ. Γαϊτή 9, Αθήνα.

Ετήσιο χρονικό για το θέατρο (ελληνικό και ξένο), τη μουσική, τον χορό και τον κινηματογράφο. Παρακολουθεί τα πιο σημαντικά καλλιτεχνικά γεγονότα σε όλη τη διάρκεια των ετών από το 1956 έως το 1969, περιέχει πλούσιο φωτογραφικό υλικό παραστάσεων και δημοσιεύει μεγάλο αριθμό θεατρικών έργων, ελληνικών και μεταφρασμένων. Οι προδέσεις του εκδότη είναι σαφείς από τον πρώτο τόμο: «Περισσότεροι καλοί ηθοποιοί και σκηνοθέτες και μεγαλύτερο κοινό, οδήγησαν στο σημερινό πνευματικό επίπεδο της ελληνικής σκηνής και προετοιμάζουν ένα ακόμη καλύτερο μέλλον. Το *Θέατρο* θα προσπαθήσει να κατοπτρίσει μέσα στις σελίδες του την ωραία αυτή κίνηση, ενώ παράλληλα η δημοσίευση των θεατρικών κειμένων γίνεται η απαρχή για την δη-

μιουργία μιας ανεκτίμητης θεατρικής βιβλιοθήκης».

Το ενδιαφέρον των συνεργατών είναι σταθερά προσανατολισμένο στη θεατρική κίνηση της Αθήνας και το θεατρικό χρονικό κατοπτρίζει με πληρότητα την εικόνα των αθηναϊκών θιάσων, τη σύσταση, το ρεπερτόριο, τις διανομές των παραστάσεων, εμπλουτισμένα με φωτογραφίες από παλαιότερες εμφανίσεις των έργων αυτών είτε στην Ελλάδα είτε στο εξωτερικό.

Στον πρώτο τόμο η διάταξη της θεατρικής ύλης γίνεται κατά θιάσους και αφορά μόνο την ελληνική πραγματικότητα, ενώ από τον δεύτερο τόμο η ταξινόμηση του υλικού γίνεται με βάση το είδος των έργων, από την αρχαία τραγωδία έως το ελαφρό μουσικό θέατρο· τον απολογισμό της ελληνικής θεατρικής δραστηριότητας συνοδεύει ανασκόπηση των σπουδαιότερων παραστάσεων στις θεατρικές πρωτεύουσες του εξωτερικού. Τις σταθερές θεματικές ενότητες του χρονικού (θέατρο, μουσική, χορός, κινηματογράφος, ξένο θέατρο) συμπληρώνουν οι σελίδες «Έξω από τις κουίντες», με τα κοσμικά νέα της καλλιτεχνικής ζωής, και «Το “Όρντινο” της χρονιάς» με τα σημαντικά κοινωνικά γεγονότα που αφορούσαν την ευρύτερη πνευματική επικαιρότητα.

Πολύ χρήσιμα για την ιστορία του κινηματογράφου και του θεάτρου είναι τα παραρτήματα της ελληνικής φιλομορφίας και τα βιογραφικά λεξικά των ελληνών θεατρικών συγγραφέων, ηθοποιών, σκηνοθετών, σκηνογράφων, χορογράφων κ.ά. που δημοσιεύονται σε πολλούς από τους τόμους του *Θεάτρου*. Από τον μεγάλο αριθμό των θεατρικών έργων αναφέρονται ορισμένοι τίτλοι: *Η θανατοστή μπαλωματού, Ωραία μου κυρία, Ευρυδίκη, Οι καρέκλες, Ο επιθεωρητής, Το αυγό, Σκηνές του δρόμου, Η δολοφονία του Μαρά*. Και από την ελληνική δραματολογία: *Η αυλή των θαυμάτων, Ευτυχώς τρελλάδικα, Ο Πατούχας, Μια Ιταλίδα στην Κυνέλη, Η χαρτοπαίχτρα, Φωνάζει ο κλέφτης... Η κυρία που δεν πνενθεί, Σίβιλλα* κ.ά.

Στα κείμενα της έκδοσης συνεργάστηκαν οι Φ. Ανωγειανάκης, Α. Βουσθούνης, Οδ. Ελύτης, Μιχ. Κακογιάννης, Ι. Καμπανέλλης, Μ. Λυγίτης, Γ.Ν. Πολίτης, Μ. Πλωρίτης, Γ. Σιδέρης, Αλ. Σολομός, Γ. Σταύρου, Α. Σικελιανός, Λουκία Σπαδάρη, Α. Τερζάκης, Κ. Σταματίου, Δ. Χορν, Δ. *Ψαθάς κ.ά. Φωτογραφίες: Διαμαντίδης – Βαλάκης, Λ. Ελευθεριάδης, Ελίτ, Εμίλ, Ένωσις Ηνωμένων Φωτορεπόρτερς, Κουμπέτης, Μεγαλοκονόμου, Συνεργαζόμενοι Φωτορεπόρτερς κ.ά.

BIBΛIOΘΗKH-APXEIO: ΒΘΜ. ΕΒΕ.

ΡΕΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Θέατρο

Δίμηνη θεατρική επιθεώρηση, Αθήνα, 1961-1981, αρ. τ. 1-12, αρ. τχ. 1-68 : περ. Α΄, Δεκ. 1961 - Δεκ. 1966, αρ. τ. 1-5, αρ. τχ. 1-30' περ. Β΄, Ιαν. 1973 - Ιούν. 1978, αρ. τ. 6-11, αρ. τχ. 31-61/63' περ. Γ΄, Ιαν. 1981 - Αύγ. 1981, αρ. τ. 12, αρ. τχ. 64/66-67/68. Ιδιοκτήτης-εκδότης-διευθυντής-υπεύθυνος ύλης: Κ. Νίτσος, Δημνιαίο, δίστιλο, 28x20 εκ. Τιμή τεύχους: 30 δρχ. (αρ. τχ. 1-27/28), 50 δρχ. (αρ. τχ. 29/30-33), 100 δρχ. (αρ. τχ. 34/36-57/58), 150 δρχ. (αρ. τχ. 59/60-61/63), 300 δρχ. (αρ. τχ. 64/66-67/68). Ετήσιες συνδρομές: για τα τχ. 1-29/30 εσωτερικού 150 δρχ., εξωτερικού 10 δολ., οργανισμών 500 δρχ. και φοιτητική 120 δρχ. (από το τχ. 13 έως το τχ. 29/30)· για τα τχ. 31-34/36 εσωτερικού 350 δρχ., εξωτερικού 20 δολ., οργανισμών 1000 δρχ. και φοιτητική 275 δρχ.· για τα τχ. 37-53/54 εσωτερικού 400 δρχ., Ευρώπης 25 δολ., Αμερικής 30 δολ., Αυστραλίας 40 δολ., οργανισμών 1000 δρχ. και φοιτητική 300 δρχ.· για τα τχ. 55/56-61/63 εσωτερικού 500 δρχ., οργανισμών 1000 δρχ., φοιτητική 400 δρχ., ενώ οι συνδρομές εξωτερικού παρέμειναν σταθερές. Τυπογραφεία: αδελφών Γ. Ρόδη, Κεραμεικού 40 (αρ. τχ. 1-3)· εργοστάσιο γραφικών τεχνών Ι. Μακρή, Παπαδιαμαντοπούλου 44 (αρ. τχ. 4-21)· τυπογραφικές εγκαταστάσεις Διον. Παπαδοπούλου, Επικούρου 20 (αρ. τχ. 22-29/30). Υπεύθυνος τυπογραφείου: Β. Ρόδης, Κεραμεικού 40 (αρ. τχ. 1-3)· Ν. Κοντορός, Μ. Ασίας 1 (αρ. τχ. 4-21)· Δ. Παπαδόπουλος, Πανασιόδους 33 (αρ. τχ. 22-29/30)· Ιάσων Στράτος, Φαίδρας 1 (αρ. τχ. 31-34/36)· Γ. Τσιβερωτής, Λένορμαν 205 (αρ. τχ. 37-51/52)· Γ. Τσιβερωτής, Λούθηρη 119 (αρ. τχ. 53/54-67/68). Διεύθυνση: Σισίνη 35 (αρ. τχ. 1-12)· Παρνασσού 2 (αρ. τχ. 13-29/30)· Χρ. Λαδά 5-7 (αρ. τχ. 31-67/68).

Εκδίδεται εικονογραφημένο και αποτελεί την πιο συστηματική προσέγγιση του νεοελληνικού θεάτρου και του θεατρικού φαινομένου, γενικότερα, στο πλαίσιο του περιοδικού θεατρικού Τύπου. Η συνέπεια της έκδοσης στο δέμα της παρακολούθησης των εξελίξεων σε όλους τους τομείς της θεωρητικής έρευνας και της θεατρικής πρακτικής, της εξασφάλισαν μία σημαντική θέση στην ιστορία των ελληνικών θεατρικών εντύπων.

Ο εκδότης και διευθυντής Κ. Νίτσος εγκαινιάζει από το πρώτο τεύχος της πρώτης περιόδου μία μόνη στήλη, τους «Αστερίσκους», την οποία διατηρεί μέχρι και το τελευταίο τεύχος της τρίτης περιόδου. Η στήλη είναι ιδιαίτερα επιθετική κι εκφράζει καθαρά την πρόθεση του περιοδικού να ελέγχει την πολιτική της εκάστοτε κυβέρνησης περί τα θεατρικά πράγματα, να παρεμβαίνει σε θέματα οργάνωσης του Εθνικού Θεάτρου και σε κάθε περίπτωση να κρίνει αυστηρά τις κινήσεις σύγχρονων σκηνοθετών και γενικότερα τη δραστηριότητα όλων των οργανισμών που

σχετίζονταν με τη θεατρική παιδεία στην Ελλάδα τη χρονική περίοδο πριν και μετά τη δικτατορία.

Γύρω από τον εκδόστη συγκεντρώνονται ονόματα αξιόλογων συνεργατών (Γ. Σιδέρης, Τ. Δραγώνας, Κ. Σταματίου κ.ά.), οι οποίοι αποτελούν το δυναμικό στοιχείο του *Θεάτρου* και ανάλογα με τον χώρο όπου προέρχεται ο καθένας καλύπτουν μεγάλη κλίμακα θεατρολογικών θεμάτων και εμπλουτίζουν τη θεατρική βιβλιογραφία με άρθρα ιστορικού προσανατολισμού, μελέτες για τη θεατρική πράξη, αναλύσεις της ελληνικής και ξένης επικαιρότητας, μεταφράσεις θεατρικών έργων ή κειμένων ξένων θεωρητικών.

Ο Γ. Σιδέρης δημοσιεύει σειρά άρθρων γύρω από την ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου, και πιο συγκεκριμένα για το κρητικό θέατρο, την τύχη του Σαίξπηρ στην Ελλάδα, τη δραμιτουργία του Βερναρδάκη, την παράσταση της *Αντιγόνης* στην Κωνσταντινούπολη το 1873, το ρεπερτόριο της *Νέας Σκηνης* και του *Βασιλικού θεάτρου*, τις επιπτώσεις του Διχασμού στο θέατρο, την «κοσμική ερασιτεχνία και τη λάμψη της στα επινίκια του 1912-1913», τον «Π. Χορον και τους σημερινούς νέους των δραματικών σχολών».

Από την υπόλοιπη ελληνική αρθρογραφία ιστορικού ή θεωρητικού ενδιαφέροντος αναφέρονται ενδεικτικά τα κείμενα των Λ.Ι. Βρανούση («Ο Ρήγας και το Θέατρο. Η μετάφραση των "Ολυμπίων" του Μεταστασίου»), Β. Ρώτα («Θέατρο πρωτοποριακό», «Σαίξπηρ αποστειρωμένος»), Ελένη Βακαλό («Το σκηνικό κ' η κριτική του»), Αλ. Σολωμού («Η παντοκρατορία των Μίμων. Ξανάδωσαν το θέατρο στο λαό», «Καθήκον του Εθνικού να παίξει έργα παράδοσης»), Αιμ. Βεάκη («Ανέκδοτες σελίδες από το ημερολόγιό του»), Δ. Μυράτ («Επιβάλλεται ένα μοντέρνο ανέβασμα της «Φαύστας»»), Καρ. Κουν («Θέατρο που μιλάει γλώσσα νεκρή είναι το ίδιο νεκρό»), Μ. Λυγίζου («Θέατρο με νεκρά κύτταρα. Ψευδοκλασικό δημιούργημα»), Γ. Μουρέλου («Η ουσία του θεάτρου. Παρουσίαση της θεωρίας του καθηγητού Henri Gouhier»), Σπ. Ευαγγελάτου («Στίχοι στην καθαρεύουσα προκαλούν τώρα ιλαρότητα»), Τ. Λιγνάδη («Η μετάφραση της τραγωδίας. Ένα αισθητικό και γλωσσικό πρόβλημα»), Γ. Τσαρούχη («Η εποχή στο θέατρο. Αν η κ. Άλθιγκ λεγόταν κ. Παπαδοπούλου»), Δ. Σπάθη («Οι Ρώσοι για την Κομμούνια. Έρευνες και πραγματοποιήσεις»).

Η ύλη διευρύνεται με πλούσιο υλικό από μεταφρασμένα κείμενα των Μπ. Σω («Το Άλφα-Βήτα της σκηνοθεσίας. Ένας πρακτικός οδηγός»), Μπ. Μπρεχτ («Μικρό όργανον για το θέατρο. Μπορεί ο σημερινός κόσμος ν' αναπαρασταθεί στο θέατρο;»), Κ. Στανισλάσκι («Η ζωή μου στην Τέχνη»), Μ. Πανιόλ («Το γέλιο. Οι πηγές του στη ζωή και στην Τέχνη»), Ζ.Π. Σαρτρ («Ο Ζενέ και οι "Δούλες"»). Το ψέμα με τον πιο αναισχυντο τρόπο», «Το αστικό θέ-

ΘΕΑΤΡΟ

ατρο και η διαδοχή του», «Ο Ευριπίδης επίκαιρος συγγραφέας με την αντιπολεμική του θέση»), Α. Αρτώ («Το θέατρο της σκληρότητας. Δύο επαναστατικά μανιφέστα»), Ζ. Ζενέ («Απόψεις για το θέατρο»), Π. Μπρουκ («Θέατρο και ζωή. Συζήτηση με φοιτητές Θεατρολογίας»), Μπ. Ντορτ («Πολιτικό θέατρο. Τοποθέτηση και ιστορική αναδρομή», «Επικό θέατρο και πολιτική συνειδητοποίηση»), Ζαν-Λουί Μπαρρό («Ο Άμλετ. σύγχρονός μας. Το καλλιτεχνικό μήνυμα του Σαίξπηρ»), Ζ. Βιλάρ («Μυστικά του Θεάτρου. Το ζευγάρισμα ψευτιάς κι αλήθειας»), Ντ. Ντιντερό («Το "παράδοξο του ηθο-

ποιού”»), Α. Μίλλερ («Να θυγούμε απ’ τ’ αδιέξοδο»), Ζ. Κοπώ («Το θέατρο του Λαού και η πραγματική αποστολή του»), Χ. Μαρσάλ («Το ινδικό θέατρο. Τα πρώτα νέα του βήματα») κ.ά.

Οι συνεργάτες του *Θεάτρου* επιμελούνται ποικίλα αφιερώματα σε πρόσωπα, σε θεατρικά είδη αλλά και σε σημαντικά κεφάλαια της ιστορίας του θεάτρου, όπως στο κρητικό και επτανησιακό θέατρο, στον караγκιόζη, στην Κυβέλη, στο «θέατρο του βουνού», στη σχέση του αρχαίου δράματος με το σύγχρονο θέατρο, στην *Commedia dell’ arte*, στον Μολιέρο, στον Λόρκα, στον Ντ. Φο, στον Γ. Γκροτόφκι στον Μπ. Ουίλσον κ.ά. Το περιοδικό παρακολουθεί τις εξελίξεις και στον τομέα της δραματογραφίας.

Μεγάλος είναι τέλος ο αριθμός των θεατρικών έργων (παλαιότερων και σύγχρονων ελλήνων και ξένων συγγραφέων) που δημοσιεύονται στην πλήρη μορφή τους για πρώτη φορά σε ελληνικό έντυπο. Αναφέρονται ενδεικτικά ορισμένοι τίτλοι: *Ευγένια* του Θ. Μοντσελίε, *Φαύστα* του Βερναρδάκη, *Ρήγας Βελεστινλής* του Σπ. *Μελά, *Λίγο απ’ όλα* του Α. Μόλλα, *Αγγέλα* του Γ. Σεβαστιόγλου, *Ο άλλος Αλέξανδρος* της Μ. Λυμπεράκη, *Η πόλη της Δούλας* Αναγνωστάκη, *Η προξενήτρα* του Γ. Νεγρεπόντη, *Μανταποφόρες* του Γ. Ρίτσου, *Μάνα, μητέρα, μαμά* του Γ. Διαλεγμένου, *Κλιταμνήστρα* του Ανδρ. Στάικου, και από τα μεταφρασμένα έργα *Η λευκή πριγκίπισσα* του Ρ.Μ. Ρίλκε, *Ε. Τζο...* του Σ. Μπέκετ, *Στρηπ-τηξ* του Σλ. Μρόζεκ, *Έξω απ’ την πόρτα* του Β. Μπόρχερτ, *Ο κοριός* του Βλ. Μαγιακόβσκι, *Ο εραστής* του Πίντερ κ.ά.

Εκτός από τα ονόματα που αναφέρθηκαν, συνεργάστηκαν οι Μ. Πλωρίτης, Ν. Γκάτσος, Άρης Αλεξάνδρου, Π. Μάρκαρης, Ι. Καμπανέλλης, Σπ. Παγιατάκης, Γ. Λεωτσάκος, Γ. Τσαρούχης, Κατερίνα Θωμαδάκη, Άννα Φραγκουδάκη, Λίλα Μαράκα, Ν. Παπανδρέου, Άννα Συνοδινού, Β. Ζιώγας, Χρύσα Παπανδρέου, Μ. Vitti, Μ. Λυγίζος κ.ά.

Η έκδοσή του διακόπηκε την περίοδο της δικτατορίας· κυκλοφορεί ξανά τον Ιανουάριο 1973 έως τον Ιούνιο 1978, οπότε και διακόπτεται για δεύτερη φορά για να τυπωθεί η τελευταία περίοδος των τευχών από τον Ιούνιο 1981 έως τον Αύγουστο του ίδιου έτους.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΘΜ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Νίτσος, *Ασπερίσκο*, Αθήνα, Καστανιώτης, 1998.

ΡΕΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Το Θέατρο

Μηνιαίο θεατρικό και λογοτεχνικό περιοδικό. Λευκωσία. Μάρτ. 1944 - Οκτ. 1945, αρ. τχ. 1-28. Υπεύθυνοι έκδοσης: Κώστας Μόντης και Φοίβος Μουσουλιδης. Ο υπότιτλος εμφανίστηκε από το τχ. 25. Αρχικά βγαίνει ως θεατρική επιθεώρηση με δεκαπενθήμερο ρυθμό έκδοσης, αργότερα κυκλοφορεί ως μηνιαίο ή άτακτα. Δίστηλο / τρίστηλο, τα πρώτα φύλλα είναι τετρασελίδια / οκτασελίδια, τα πιο ύψιμα φτάνουν τις τριάντα δύο σελίδες, διαστάσεων 31,5x23,5 εκ. Τιμή φύλλου: 3 γρόσια (ένα σελίνι τα μεγαλύτερα τεύχη). Τυπογραφείο: Ζαβαλλή, Αισχύλου 70, Λευκωσία.

Στόχος του περιοδικού είναι να ενισχύσει τη θεατρική γραφή και πράξη στην Κύπρο. Φιλοξενεί στίχους από επιθεωρησιακά νούμερα, συνεντεύξεις με ηθοποιούς, ειδήσεις για τη θεατρική κίνηση και σχόλια για παραστάσεις, καθώς και σχετικό φωτογραφικό υλικό. Μάλιστα, προκηρύσσει διαγωνισμό για συγγραφή επιθεωρησιακού κειμένου, ο οποίος όμως ακυρώνεται, αφού κανένα από τα τρία υποψηφία έργα δεν κρίθηκε άξιο για θράβευση. Σταδιακά, προσηλαμβώνει και λογοτεχνικό χαρακτήρα.

Από τα κείμενα ξεχωρίζουν οι συνεργασίες του Κ. Μόντη, ο οποίος δημοσιεύει, εκτός από ποιητικά και πεζά κείμενα, στίχους από επιθεωρήσεις, οδηγίες για τη συγγραφή επιθεωρήσης, σημειώματα για τη στιχουργική τέχνη ή σχόλια για το θέατρο και το βιβλίο. Ας αναφερθούν και τα σημειώματα του Ν.Σ. Νικολαΐδη για έλληνες και ξένους θεατρικούς συγγραφείς (π.χ. για τους Δ. Βερναρδάκη και Μολιέρο), καθώς και η αντιπαράθεση των Κ. Μόντη και Κ. Μαρκίδη τόσο με τον κριτικό των *Κυπριακών Γραμμάτων* Κ. Προυσή όσο και με τους Λ. Γιαννίδη και Τ. Στεφανίδη σχετικά με την κατάσταση του θεάτρου στην Κύπρο.

Επίσης, εμφανίζονται συνεργασίες νέων λογοτεχνών, όπως των Ό. Αττικού, Κ. Λαβίδη, Κίκας Λαγκ, Ά. Ροδίνη, Κ. Τόκα, Τ. Ψυρόπουλου, Κ. Χαράκη, Γ. Χειμαρρίδη κ.ά. Από τον τομέα της κριτικής ας σημειωθούν οι γενικά άριστες κριτικές και τα δημοσιογραφικά άρθρα του Λώρου Φαντάξη για λογοτεχνικά βιβλία, πρόσωπα και θέματα. Από τις πολύ σποραδικές μεταφράσεις, ξεχωρίζει το διήγημα του J. Galsworthy (Α. Ιντιάνος).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΠΚ. Ιδιωτική συλλογή Κ. Μόντη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Λευτ. Παπαλεοντίου, «Το περιοδικό *Θέατρο* (1944-1945) του Κώστα Μόντη», *Μικροφιλολογικά*, τχ. 5 (1999), 30-32. Παπαλεοντίου, *Κυπριακά περιοδικά, 1903-1958*, σ. 127-132.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΠΑΛΕΟΝΤΙΟΥ

Θέματα Συνεταιρισμών

Γεωργ. Βιομηχανιών - Αγροτικών Οργανισμών - Τραπεζών. Οικονομικά - Νομικά - Οργανωτικά - Τεχνικά. Αθήνα, Ιαν./Φεβρ. 1971 - Οκτ./Δεκ. 1984, αρ. τχ. 1-85. Ιδιοκτήτης-εκδότης-διευθυντής: Απ. Οικονομόπουλος. Διευθυντής: Αριστείδης Κλήμης (από το 1972). Διαχειρίστρια: Σοφία Απ. Οικονομοπούλου (μετά τον θάνατο του εκδότη). Συνεργασία επιτελείου ειδικών επιστημόνων. «Εκδίδεται ανά δίμηνον», εφήνα τεσσάρων έως ενενήντα έξι σελίδων, με συνεχή σελιδαρίθμηση, μονόστυλο / δίστυλο, διαστάσεων 24x17 εκ. Ετήσιες συνδρομές: «Τραπεζών, Δημοσίου, Κεντρ. Οργανώσεων δρχ. 400, Ενώσεων Συνεταιρισμών δρχ. 300, Συνεταιρισμών δρχ. 200, Φυσικών Προσώπων δρχ. 150». Οι αντίστοιχες συνδρομές του τελευταίου χρόνου έκδοσης ήταν: 1500 δρχ., 1200 δρχ., 900 δρχ. και 600 δρχ. Οι ετήσιοι τόμοι ήταν χρυσοπανόδετοι. Γραφεία: οδ. Αναγνωστοπούλου 43, Αθήνα. Υπεύθυνος τυπογραφείου: Κων. Καραβόκυρης. «Γραφικά τέχνη»: Εμμ. Ροδάκης και Σία. Γερανίου 7, Αθήνα.

Στο πρώτο τεύχος ο Απ. Οικονομόπουλος παρουσιάζει τους σκοπούς και τη χρησιμότητα του περιοδικού που εκδίδεται με στόχο να προσφέρει ειδικές νομικές, οικονομικές, οργανωτικές και τεχνικές γνώσεις σε όσους ενδιαφέρονται να προωθήσουν την οικονομική και κοινωνική πρόοδο και να βελτιώσουν τις συνθήκες της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας: «Σκοπός μας», σημειώνει ο εκδότης, «δεν είναι η επιφανειακή απασχόλησις με θέματα επικαιρότητας και άνευ πρακτικού περιεχομένου. Αντιθέτως, η ύλη θα είναι συστηματοποιημένη, θα υφίσταται κατεργασίας και έλεγχον, δια να φτάνη εις τον αναγνώστην υπό μορφήν η οποία να τον εξυπηρετή [...]». Ελπίζομεν ούτω ότι θα υπηρετήσωμεν την πρόοδον σταθεράν, με πίστιν, με πρόγραμμα».

Το περιοδικό κινήθηκε σ' αυτό το πλαίσιο με έμφαση κυρίως στα συνεταιριστικά, επειδή αυτός ήταν ο στόχος του, αλλά και γιατί ο Αριστείδης Κλήμης είναι ένας από τους παλαιότερους και αξιότερους συνεταιριστές, με δεκάδες βιβλία σχετικά με το συνεταιριστικό δίκαιο, την αγροτική οικονομία και πίστη κ.ά., γεγονός που αναγνώρισε το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών αναγορεύοντάς τον επίτιμο διδάκτορα το 1998 και αργότερα, το 2002, απονέμοντάς του τιμητική διάκριση σε εκδήλωση για τα εκατό χρόνια συνεργατισμού στην Ελλάδα.

Ο Κλήμης ήταν η «ψυχή» της έκδοσης με εκατοντάδες άρθρα, μελέτες (λ.χ. *Οι Συνεταιρισμοί, Αθήνα* 1947· «Η Συνεταιριστική κίνηση της Λέσβου», *Λεσβιακές σελίδες*, Αθήνα 1950, σ. 117-122), βιβλιογραφίες, ευρετηρίασεις, αλλά και με παρου-

σιάσεις λογοτεχνικών βιβλίων. Ανάμεσα στους συνεργάτες του συγκαταλέγονται και οι Σωτ. Αγαπητίδης, Στεργ. Καστανίδης, Νικ. Κολυμβάς, Φωτ. Τζωρτζάκης, Γιαν. Στρογγύλης, Μ. Κώνστας, Θ. Μηνάς, Νικ. Λούρος, Ευαγ. Κουρτίδης και πολλοί άλλοι. «Προσπαθήσαμε πάντα να είμαστε αντικειμενικοί υπηρέτες της ιδεολογίας του Συνεργατισμού-Συνεταιρισμού και βοηθοί του αδικημένου αγροτικού κόσμου. Δεν υπηρετήσαμε κομματικά, προσωπικά ή άλλα συμφέροντα. Υποδείξαμε, κριτικάραμε την κάθε φορά εξουσία για τα σφάλματά της, επαινέσαμε για καλές της ενέργειες, Δημοσιεύσαμε ύλη μορφωτική, ενημερωτική, για να βοηθήσουμε στη συνειδητοποίηση των στελεχών καθώς και στην καλύτερη αντιμετώπιση προβλημάτων [...]. Ευχόμεσθε να θρεθούν νεώτεροι συνεταιριστές μορφωμένοι και με διάθεση για προσφορά και να πάρουν την σκυτάλη για τη συνέχισή», σημειώνει ο Αρ. Κλήμης στο τελευταίο άρθρο του, με τίτλο «14 χρόνια - 85 τεύχη - 6222 σελίδες. Η διακοπή της έκδοσης αυτής και η ανάγκη για νέα προσπάθειαι».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Μίσσιος, *Εφημερίδες, περιοδικά, προγράμματα Μυτιλήνης*, Μυτιλήνη 1989, λ/α 37, σ. 40· του ίδιου, *Μυτιληνιοί λόγιοι και λογοτέχνες*, Μυτιλήνη 1994, σ. 422-426· Π. Σκορδάς, «Αναφορές στο έργο (1934-1998) του Αρ. Κλήμη», εφ. *Αιολικά Νέα* (Μυτιλήνη), αρ. φ. 2254, 5 Φεβρ. 1999· Κ. Μίσσιος, *Βιβλιογραφικά των λέσβιων συνεργατών του «Δελτίου της Εταιρείας Λεσβιακών Μελετών» των ετών 1953-2000*, Μυτιλήνη 2001, σ. 91-98.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΣΙΟΣ

Θέμης

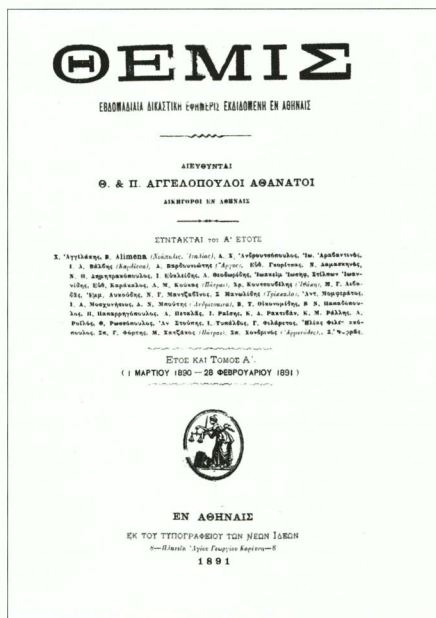
ή Επιθεώρησης της ελληνικής πολιτικής, εμπορικής και διοικητικής νομοθεσίας, Αθήνα, 1846-1865, τ. Α'-Θ'. Ιδρυτής-εκδότης-διευθυντής: Λεωνίδας Λ. Σγούτας. Ετήσια έκδοση, τετρακοσίων έως οκτακοσίων σελίδων, διαστάσεων 20x13,5 εκ. Επανεκδόθηκε το 1890 με τον ίδιο τίτλο αλλά διαφορετικό υπότιτλο: *Εβδομαδιαία δικαστική εφημερίς εκδιδόμενη εν Αθήναις*, Αθήνα, 1890-1955, τ. Α'-ΞΣΤ'. Ιδρυτές: Θρασύβουλος Αγγελόπουλος-Αθάνατος και Περικλής Αγγελόπουλος-Αθάνατος, «Ιδιοκτησία»: Χρήστος Πράττικας (από τον τ. Ξ', 1949), Νικόλαος Α. Σάκκουλας (από τον τ. ΞΔ', 1953). Διευθυντές: Θρ. και Π. Αγγελόπουλοι-Αθάνατοι (από τον τ. Α', 1890-1891), Θρ. Αγγελόπουλος-Αθάνατος και Χρ. Πράττικας (από τον τ. ΚΖ', 1916), Χρ. Πράττικας (από τον τ. ΛΖ', 1926), Σπυριδών Μανουσός (από τον τ. Ξ', 1949), Ηλίας Κρίστης (από τον τ. ΞΔ', 1953), «Τακτικοί συνεργάται»: Ηλίας Αναστασιάδης, Γεώργιος Μαριδάκης και Γεώργιος Μαιώρος (από τον τ. ΜΕ', 1934)· Ο υπεύθυνος συντάκτης:

Γεώργιος Σιμωνέτος (από τον τ. ΝΓ', 1942), Γ. Σιμωνέτος και Κωνσταντίνος Παπαδημητρίου (από τον τ. ΝΔ', 1943), Κ. Παπαδημητρίου και Στ. Μανουσός (τ. ΝΖ', 1946 - ΝΘ', 1948). Εβδομαδιαίο, εξακοσίων σελίδων έως επτακοσίων σελίδων ετησίως, δίστιχο, διαστάσεων 28,5x19 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 12 δρχ. (από τον τ. Α', 1890-1891)· δεν αναγράφονται από τον τ. Η' (1898). Τυπογραφεία και εκδοτικοί οίκοι: «Γυπογραφείον των Νέων Ιδεών» (από τον τ. Α', 1890-1891), Γεωργ. Ι. Βασιλείου (από τον τ. ΛΣΤ', 1925), Ι.Ν. Ζαχαροπούλου (από τον τ. ΑΘ', 1928), Δ.Ν. Τζάκα - Στεφ. Δελαγραμμάτικα (από τον τ. ΜΕ', 1934), «έκδοσις Θέμιδος» (από τον τ. ΝΒ', 1941), Ν.Α. Σάκουλα (από τον τ. Ξ', 1949). Από το 1891 κυκλοφορεί και παράρτημα με τίτλο *Κώδιξ Θέμιδος* (από το 1941: *Κώδιξ Θέμιδος*) και υπότιτλο: *ἦτοι Συλλογὴ νόμων, βασικῶν διατάξεων, εγκυκλιῶν κ.λ.π., εκδοθέντων και δημοσιευθέντων κατὰ τὸ ἐτος [...]*. Αθήνα. 1891-1855. χωρίς αριθμηση τόμων. Ίδρυτες, διαστάσεις, τυπογραφεία, όπως η *Θέμις* (1890-1955).

Ο κωνσταντινουπολίτης Λεωνίδας Σγούτας (1790-1878), με νομικές σπουδές στη Γαλλία και τη Γερμανία, διατηρούσε επικοινωνία με ιδιόντες γερμανούς νομομαθείς της εποχής και δημοσίευσε κυρίως μεταφραστικό έργο. Προλογίζοντας το πρώτο τεύχος (1846), διακηρύττει ως βασικό στόχο την καλλιέργεια της ελληνικής νομικής επιστήμης και τη σύνδεσή της με την ευρωπαϊκή, προκειμένου να εξασφαλιστεί η θεμελίωση της νομοθεσίας και νομολογίας του νέου κράτους σε πρότυπα φιλελεύθερα, μεθοδικώς σύγχρονα και προσαρμοσμένα στην εγχώρια κοινωνική πραγματικότητα. Χωρίς ψευδαισθήσεις απομονωτισμού, επιχειρεί να συμβάλει στην ταχεία δημιουργία ελληνικής επιστημονικής κοινότητας νομικών, ικανής να αφομοιώσει το επείσακτο δίκαιο και να το επεξεργασθεί με αυτοδύναμα μέσα. Μόλις δέκα χρόνια μετά τη θέσπιση των βασικών νομοθετικών κωδικών του βαυαρού νομομαθούς Γκέοργκ Λούντβιχ φον Μάουερ, αποτελεί άδλο η έκδοση και σχετική μακροπρόθεση ενός νομικού περιοδικού το οποίο, στα πρότυπα των σοβαρότερων ευρωπαϊκών και σε αντίθεση με τον πρακτικό προσανατολισμό των βραχυθίων ελληνικών ανταγωνιστικών εντύπων, στρέφεται σταθερά προς τη θεωρία και συγκεντρώνει κυρίως από πρωτότυπες και μεταφρασμένες νομικές μελέτες.

Κατά την ενδημούσα επιστημονική διαμάχη για την αναζήτηση των καταλληλότερων πηγών του ισχύοντος αστικού δικαίου, ο Σγούτας παραμένει διασπότης της ιστορικής σχολής και ενισχύει την έκδοση υστεροβυζαντινών νομικών κειμένων, πολλά

από τα οποία εμφανίζονται σε αλληπάλληλα τεύχη της *Θέμιδος*. Ωστόσο, καλλιεργεί την πολυφωνία και φιλοξενεί σειρά άρθρων των επιφανέστερων ρωμαϊστών (Παύλος Καλλιγιάς, Πέτρος Παπαρρηγόπουλος) που προέκριναν τη σταδιακή πρόοδοση του ελληνικού αστικού δικαίου στο κλασικό ρωμαϊκό, όπως αυτό είχε παγωθεί στη γερμανική Επιστήμη των Πανδεκτών. Ταυτόχρονα διατηρεί επαφή με το γαλλικό δίκαιο, παρέχοντας έτσι, σε εποχές ρευστότητας, πλήρη εικόνα των τάσεων που διεκδικούσαν επικράτηση στη νομική επιστήμη του νέου κράτους.

Εικοσιπέντε χρόνια μετά τη διακοπή της πρώτης έκδοσης (1865) και δεκαπέντε μετά τη θνησιγενή απόπειρα αναβίωσης (1875), τον ήδη ένδοξο τίτλο παραλαμβάνει η ομώνυμη περιοδική έκδοση των αδελφών Αγγελοπούλων-Αθανάτων, ρητώς αυτοανακηρυχσόμενης σε συνέχεια της πρώτης *Θέμιδος*. Το έντυπο αυτό, που έμελλε να δεσπόσει επί επτά δεκαετίες (1890-1955) με μια ασυναγώνιστη επιρροή στην κοινότητα των ελληνών νομικών, διακηρύσσει εξ αρχής την προσήλωσή του στον «ευρύτατον σκόλον» της εξασφάλισης του επιστημονικού κύρους που είναι αναγκαίο για τα νομικά επαγγέλματα στη χώρα.

Οι δικηγόροι ιδρυτές του πλαισιώνονται σταδιακά από ολόκληρη σχεδόν τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (Βασίλειος Οικονομίδης, Πέτρος Παπαρηγόπουλος, Αντώνιος Μομφερράτος, Νικόλαος Δαμασκηνός, Κωνσταντίνος Ράλλης, Ξενοφών Ψαρράς, Μιχαήλ Λιθαδάς, Ιωάννης Αραβαντινός), καθώς και τον ανθό του Αρείου Πάγου και του δικηγορικού σώματος (Νικόλαος Δημητρακόπουλος, Ιωάννης Ευκλείδης, Κωνσταντίνος Ρακτιβάν, Ματθαίος Χατζάκος), ενώ από το 1916 τη διεύθυνση αναλαμβάνει ουσιαστικά η ίδια η Σχολή, στο πρόσωπο του καθηγητή Χρήστου Πράτσακα.

Παρά την πάγια ποσοτική κυριαρχία του αστικού δικαίου, εμφανίζονται ανελλιπώς μελέτες ποινικού και δημοσίου δικαίου, ενώ εντυπωσιακός, ακόμη και για τα σημερινά δεδομένα, παρουσιάζεται ο ευρύτατος και επίκαιρος εμπλουτισμός με νομολογία, βιβλιογραφία και ακαδημαϊκές ειδήσεις της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Ελβετίας. Τη σύνδεση με την πράξη εξασφαλίζουν μόνιμες στήλες με τρέχουσα ενημέρωση («δικαστικά ειδήσεις», νομολογία από όλα τα δικαστήρια της χώρας), ενώ υπό μορφή παραρτήματος εκδίδεται ο *Κώδικς Θέμιδος*, συλλογή νομοθεσίας που διατηρεί αναλλοίωτο το κύρος μιας πηγής εγκυρότερης ακόμη και από την *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*.

Η ακμή της *Θέμιδος* συνδέεται ιστορικά με μια καμψή της ελληνικής νομικής επιστήμης: όταν η Γερμανία αποκτά Αστικό Κώδικα (1896) και εγκαταλείπει την Επιστήμη των Πανδεκτών, το ελληνικό αστικό δίκαιο χάνει μονομιάς το ζωντανό του πρότυπο, το δάυλο ο οποίος είχε επί δεκαετίες κατακτήσει την αποκλειστικότητα στη σύνδεση του ελληνικού με το ρωμαϊκό δίκαιο. Βιαίως απογαλακτιζόμενη, χάνοντας τη θαλπωρή της αντιγραφής και του ιστορισμού, η κοινότητα των ελλήνων νομικών υποχρεώνεται να αναζητήσει δι' ιδίων δυνάμεων την τύχη της. Στις κρίσιμες αυτές δεκαετίες, η *Θέμις* οικοδομεί την αυτάρκεια, καθοδηγεί την αυτοδυναμία και διασώζει την αυτοπεποίθηση της ελληνικής νομικής επιστήμης, προετοιμάζοντας το έδαφος για τη σύνταξη Αστικού Κώδικα (1940) και για αντίστοιχες επιτεύξεις στο ποινικό και το δημόσιο δίκαιο. Η ίδυνοσα αυτή δέση της διατηρείται αναλλοίωτη στον Μεσοπόλεμο, αντίστοιχα όμως αλώβητη παραμένει και η ίδια απέναντι στις νεωτεριστικές τάσεις της νομικής επιστήμης. Όταν αυτές μεν οι τάσεις ενσαρκώνονται στο *Νέον Δίκαιον* (1945), ο δε πεισιχυρος ΔΣΑ (Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών) αυτονομείται

επιστημονικά με το *Νομικόν Βήμα* (1953), ο ιστορικός κύκλος της *Θέμιδος* κλείνει. Κατ' αξιωματική ενυτητα συγκρίνει, η τελευταία πράξη εκτυλίσσεται σε αιθούσες δικαστηρίων, στο πλαίσιο μιας οδυνηρής δικαστικής διαμάχης με αντικείμενο την ιδιοκτησία επί του τίτλου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΔΣΑ (τ. Α΄-ΞΣΤ΄, 1891-1955), ΕΒΕ.

ΠΗΓΗ: Περιεχόμενα των τ. Α΄-Θ΄, 1846-1865 στην ιστοσελίδα: www.geocities.com/ekelive/Themis.html

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Wassiliki Neumann-Roustopanis, «Themis», και Michael Tsapogas, «Das juristische Zeitschriftenwesen in Griechenland seit dem ausgehenden neunzehnten Jahrhundert», στο Michael Stolleis (επιμ.), *Juristische Zeitschriften in Europa*, Φραγκφούρτη, εκδ. Vittorio Klostermann, υπό έκδοση [2006].

ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΑΥΡΟΣ

Θεοδοσιάδης, Σταύρος Γ.

(Κριμίνι της επαρχίας Βοΐου, 1895 - Πτολεμαΐδα, 1972). Δημοσιογράφος, εκδότης, δημιουργός. Έμαθε τα πρώτα του γράμματα στο χωριό του και φοίτησε στα γυμνάσια Τσούτλιου και Μοναστηρίου. Υπάρχει η πληροφορία ότι παρακολούθησε μαθήματα και στην Εμπορική Σχολή Αθηνών. Μαθητής της Σχολής Εφέδρων Αξιωματικών προσχωρεί στον στρατό Εθνικής Αμύνης του Ελευθερίου Βενιζέλου και ως έφεδρος ανθυπολοχαγός παίρνει μέρος στην εκστρατεία του Έβρου και αργότερα στη Μικρά Ασία. Τραυματίζεται στις επιχειρήσεις του Σαγγαρίου, του απονέμεται ο Πολεμικός Σταυρός Γ΄ Τάξεως και μονιμοποιείται ως υπολοχαγός. Λίγο αργότερα όμως παραιτείται και πηγαίνει το 1924 στο Παρίσι για να σπουδάσει πολιτικές επιστήμες με τη συνδρομή των αδελφών του, που είναι εγκατεστημένοι στην Αμερική.

Με την επιστροφή του στην Ελλάδα και με στόχο την ανύψωση της Δυτικής Μακεδονίας και της επαρχίας Βοΐου, απ' όπου κατάγεται, εκδίδει το 1927 στη Θεσσαλονίκη αρχικά και στην Κοζάνη έναν χρόνο αργότερα την εφ. **Βόρειος Ελλάς*, με συνέταρο τον επίσης Βοιώτη (από το Ροδοχώρι) Δημ. Γκαβανιά. Οι δύο τους εκδίδουν ακόμα το 1930 το *Λεύκωμα νομού Κοζάνης* και από το 1932 έως το 1938 το **Ημερολόγιον Δυτικής Μακεδονίας*, δύο αξιολογες πνευματικές εκδόσεις της εποχής και σημαντικά βοηθήματα για τη μελέτη της ιστορίας της Κοζάνης και της ευρύτερης περιοχής. Άνθρωπος δραστήριος, ανοιχτόμυαλος και ιδιαίτερα μορφω-

μένος συμμετέχει ενεργά στις πολιτικές εξελίξεις στο πλευρό του Βενιζέλου, με τον οποίο πολιτεύεται δύο φορές, το 1927 και το 1935, χωρίς ωστόσο να εκλεγεί βουλευτής.

Τον Απρίλιο 1941, με την είσοδο των Γερμανών στην Ελλάδα, διακόπεται η έκδοση της εφημερίδας του και την ίδια εποχή οργανώνεται στο ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο), δίπλα στον μητροπολίτη Σερβίων και Κοζάνης Ιωακείμ. Αποσύρεται στο χωριό του, όταν δεν συμφωνεί με την επίθεση του ΕΛΑΣ (Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός) κατά του Ζέρβα, αλλά επανέρχεται και εκλέγεται εθνοσύμβουλος στην επαρχία Κοζάνης. Το 1945 επιστρέφει στην Κοζάνη, όπου όμως δεν του επιτρέπεται, λόγω πολιτικών πεποιθήσεων, να επανεκδώσει την εφημερίδα του. Την εποχή αυτή από σημειώσεις, που κρατούσε τακτικά, γράφει εκτενές ημερολόγιο με τα συμβάντα στην περιοχή. Για δέκα χρόνια του απαγορεύεται κάθε επαγγελματική δραστηριότητα, ενώ το τυπογραφείο της Βορείου Ελλάδος, στο οποίο τυπώνονται για μία δεκαετία διάφορα έντυπα, πωλείται το 1955 στον εκδότη της Δυτικής Μακεδονίας Ι. Ζηκόπουλο. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του τα έζησε στη Βλάστη, σε συγγενείς της γυναίκας του, που στο μεταξύ είχε πεθάνει, και στην Πτολεμαΐδα, διδάσκοντας αγγλικά. Εκεί πεθαίνει το 1972 σε ηλικία 76 χρόνων.

Το 2000, το Ινστιτούτο Βιβλίου και Ανάγνωσης κυκλοφόρησε, με την επιμέλεια του Νίκου Καλογερόπουλου, έναν ογκώδη τόμο με το προσωπικό του ημερολόγιο και τον χαρακτηριστικό τίτλο *Η Πίνδος ομιλεί - Η Εθνική Αντίσταση 1941-1944*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ντ. Χριστιανόπουλος, *Λογοτεχνικές εκδόσεις μακεδονικών πόλεων πλην Θεσσαλονίκης*, Κοζάνη 1998· Στ. Θεοδοσιάδης, *Η Πίνδος ομιλεί - Η Εθνική Αντίσταση 1941-1944*, Κοζάνη 2000.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ Μ. ΜΑΤΣΟΥ

Θεοδότη, Θεοφάνης

(Φοινί Λεμεσού, 1863 - Λευκωσία, 1942). Δικηγόρος, δημοσιογράφος και πολιτευτής. Ήταν αδελφός του μεγάλου ευεργέτη της Λευκωσίας και πολιτευτή Αντωνίου Θεοδότη και ανεμίφης του αρχιεπισκόπου Σωφρονίου Γ'. Μετά τις εγκύκλιες σπουδές του φοίτησε για τρία χρόνια στη Βηρυτό αγγλική και γαλλική γλώσσα. Στη συνέχεια σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, απ' όπου αποφοίτησε το 1890. Σπούδασε επίσης πολιτικές επιστήμες στο Λονδίνο και το Παρίσι. Μετά τη συμπλήρωση των σπουδών

του επέστρεψε στην Κύπρο το 1893 και άσκησε το δικηγορικό επάγγελμα στη Λευκωσία.

Αναμίχθηκε στην πολιτική και το 1896 εξελέγη για πρώτη φορά μέλος του Νομοθετικού Συμβουλίου (βουλευτής). Συνέχισε να εκλέγεται βουλευτής μέχρι το 1921, καθώς και το 1930. Ήταν ένθερμος υποστηρικτής του ενωτικού κινήματος και δραστηριοποιήθηκε εναντίον της θρησκευτικής διοίκησης της Κύπρου. Ήταν ο πολιτικός αρχηγός του «κιτακού κόμματος», των λεγομένων αδιάλλακτων, γι' αυτό και αναμίχθηκε έντονα στο «Αρχιεπισκοπικό Ζήτημα» (1900-1910) και υποστήριξε έντονα την υποψηφιότητα στον αρχιεπισκοπικό θρόνο του μητροπολίτη Κιτίου Κύριλλου Παταδόπουλου.

Υπηρέτησε τον κυπριακό ελληνισμό από διάφορα αξιώματα. Διετέλεσε μέλος του Εκτελεστικού Συμβουλίου, του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συμβουλίου, της Εκπαιδευτικής Επιτροπής Λευκωσίας, του Εθνικού Συμβουλίου και της Εθνικής Οργανώσεως Κύπρου. Υπήρξε ακόμα μέλος των Κυπριακών Εθνικών Πρεσβειών του 1912 και του 1918-1920, οι οποίες μετέβησαν στο Λονδίνο για να πείσουν την βρετανική κυβέρνηση να προχωρήσει στην εθνική αποκατάσταση των Κυπρίων. Η δεύτερη Πρεσβεία, υπό τον αρχιεπίσκοπο Κύπρου Κύριλλο Γ', παρέμεινε στην Ευρώπη για δύο χρόνια και περιελάβε στο πρόγραμμά της και επίσκεψη στο Παρίσι, όπου είχε συνάντημα με τον τότε πρωθυπουργό της Ελλάδας Ελευθέριο Βενιζέλο, που βρισκόταν εκεί για να λάβει μέρος στη Διεθνή Διάσκεψη για την Ειρήνη.

Ήταν ένας από τους στενούς φίλους και συνεργάτες του γνωστού καθηγητή και δημοσιογράφου Νικόλαου *Καταλάνου, καθώς είχαν τις ίδιες πολιτικές αντιλήψεις και ανήκαν στο ίδιο κόμμα. Σε συνεργασία με τον Ν. Καταλάνο προχώρησε το 1905 ως εκδότης και ιδιοκτήτης στην έκδοση της εβδομαδιαίας πολιτικής εφ. *Σημαία της Κύπρου*, το πρώτο φύλλο της οποίας κυκλοφόρησε στις 24 Ιανουαρίου 1905, ανέστειλε όμως την έκδοσή της μετά την κυκλοφορία δώδεκα μόνο φύλλων. Υπηρέτησε για πολλά χρόνια τη δημοσιογραφία ως πολιτικός αρθρογράφος και σχολιαστής στις εφ. **Ευαγόρας*, *Κυπριακή Επιθεώρησης*, **Κυπριακός Φύλαξ* και **Φωνή της Κύπρου*.

Θεωρείται ως ένας από τους πρωτεργάτες της δμελιώσεως του συνεργατικού κινήματος στην Κύπρο. Με απόφαση της κυπριακής κυβέρνησης μετέβη στη Ρώμη και το Βερολίνο όπου μελέτησε τον τρόπο λει-

τουργίας των συνεργατικών ιδρυμάτων και μετά την επιστροφή του επεξεργάστηκε σχετικό νομοσχέδιο, το οποίο ψηφίσθηκε σε νόμο το 1914. Μεγάλη υπήρξε η συμβολή του και στην αθλητική υποδομή της Λευκωσίας. Πρωτοστάτησε στην ίδρυση του Γυμναστικού Συλλόγου Παγκύπρια και υπήρξε για πολλά χρόνια πρόεδρος του συλλόγου από της ίδρυσης του το 1894. Ήταν επίσης ιδρυτής των Παγκυπρίων Αγώνων σε συνεργασία με τον αδελφό του Αντώνη.

Ήταν ένας από τους υποκινητές της εξέγερσης των Ελληνοκυπρίων εναντίον της βρετανικής κατοχής τον Οκτώβριο 1931. Ήταν ομιλητής στην πολιτική συγκέντρωση και ηγήθηκε της διαδήλωσης που κατέληξε στο βρετανικό Κυβερνείο το οποίο πηρολήθηκε. Εξαιτίας αυτού οι Άγγλοι τον εξόρισαν από την Κύπρο τον Νοέμβριο 1931 και παρέμεινε ως εξόριστος στην Αθήνα μέχρι το 1939, οπότε λόγω σοβαρής ασθένειας του επιτράπη η επιστροφή στην Κύπρο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Άντρος Παυλίδης, «Θεόδωτος Θεοφάνης», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Ε', Λευκωσία, 1987, σ. 10-11· Αρ. Λ. Κουδούνάρης, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920*, Λευκωσία, 2001, σ. 101-102.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Θεοδωρίδης, Αντώνιος

(Κωνσταντινούπολη, 1896 - Θεσσαλονίκη, 1957). Δημοσιογράφος. Αποφοίτησε από τη Μεγάλη του Γένους Σχολή και σπούδασε πολιτικές και οικονομικές επιστήμες στο Παρίσι. Εγκαταστάθηκε στη συνέχεια στη Θεσσαλονίκη και

εργάστηκε στις εφ. **Εφημερίς των Βαλκανίων*, **Νεολόγος* και **Μακεδονία*. Το 1935 εξέδωσε με άλλους δημοσιογράφους την εφ. **Νέοι Καιροί*, η οποία διέκοψε την έκδοσή της κατά τη δικτατορία της 4ης Αυγούστου. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας και της Κατοχής απέφυγε για λόγους ιδεολογικούς να εργασθεί σε κάποια εφημερίδα, ή στο Γερμανικό Γραφείο Τύπου, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίσει δίωξη από τις αρχές Κατοχής.

Μετά την Απελευθέρωση εργάστηκε ως αρθρογράφος στην εφ. **Νέα Αλήθεια*, στην οποία έγινε σύνομο και διευθυντής και παρέμεινε μέχρι τη συναξιοδότησή του. Το 1956 ανέλαβε τη διεύθυνση του Ραδιοφωνικού Σταθμού Θεσσαλονίκης, ενώ υπήρξε μέλος των διοικητικών συμβουλίων διαφό-

ρων οργανισμών της πόλης και πρόεδρος του Ροταριανού Ομίλου. Έγραψε τα βιβλία: *Η δραματική συμβολή της Θεσσαλονίκης στον αγώνα του 1821* (1940), *Οι Φιλισταίοι του 20ου Αιώνα* (1951) και *Αλήθειες*, συλλογή άρθρων του στη *Νέα Αλήθεια* (1953), ενώ εξέδωσε και λογοτεχνικές συλλογές και κείμενα φιλοσοφικού περιεχομένου. Ήταν μέλος της ΕΣΗ-ΕΜΘ (Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Θεσσαλονίκης), της οποίας διετέλεσε και πρόεδρος. Πέθανε στις 31 Ιουλίου 1957.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: εφ. *Νέα Αλήθεια*, 1 Αυγ. 1957· Γ. Ζωγραφάκης, *Θεσσαλονίκη, εκατό χρόνια λογοτεχνικής ζωής, 1878-1978: δοκίμιο για μια ιστορική προσέγγιση*, Θεσσαλονίκη 1980, σ. 124.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΑΥΛΑΚΗΣ

Θεοδωρίδης, Θεόδωρος

(Μυτιλήνη, 1881-1942<;>).

Εκπαιδευτικός, δημοσιογράφος, λογοτέχνης. Έμαθε τα πρώτα γράμματα στη Βατούσα, τόπο καταγωγής των γονιών του. Δάσκαλος στο επάγγελμα, πρωτοστατεί το 1908 στην ίδρυση του Λεσβιακού Διδασκαλικού Συνδέσμου, ενός εκ των πρώτων που προασπίζονται τη δημοτική γλώσσα. Την επόμενη χρονιά εκδίδει την πρώτη εφημερίδα στο νησί, το σατιρικό έντυπο **Μυτιληνός*, μετά την επανάσταση των Νεότουρκων και την άρση απαγόρευσης έκδοσης εντύπων, το οποίο με διάφορες μικρές και μεγάλες διακοπές διαμένει ως το 1926.

Παράλληλα, δημοσιογραφεί με τα ψευδώνυμα «Ντόρος Ντορής» –με το οποίο καθιερώθηκε– και «Δώρος Άδωρος», στην εφ. **Σάλπιγξ*. Εκδίδει ακόμα το π. *Σκριπ* (1911 και 1916) και την εφ. *Ιδέα* (1920). Δημοσιεύει ποιήματα στο π. **Χαραυγή* της Μυτιλήνης και θα τυπώσει, το 1928, τη συλλογή *Από τα τραγούδια του Παρανθρώπου* και το 1930 τη συλλογή διηγημάτων *Από το ημερολόγιο ενός τρελού δασκάλου*. «Εκπληκτικά διηγήματα όπου με μαεστρία και νοσηρή οξυδέρκεια περιγράφεται η θανάσιμη αγωνία ενός ανθρώπου που γλιστράει στην τρέλα και το νιώδει καλά, χωρίς να μπορεί να συγκρατηθεί», γράφει στο βιβλίο του *Τότε που ζούσαμε ο Ασημάκης Πανσέληνος*. Τύπωσε ακόμα μία παιδαγωγική μελέτη (*Θεμέλια ελληνικής παιδαγωγικής*, 1927), αρκετά σχολικά βιβλία (*Το νουφρέκι του Δήμη*, 1932

Η Μουσική, 1933· *Χημεία για τις τελευταίες τάξεις του δημοτικού σχολείου*, 1933 κ.ά.) και έγραψε (και μελοποίησε) τραγούδια για παιδιά.

Ιδιαίτερα διακρίθηκε ως επιφυλλιδογράφος. Τα κείμενα που έγραψε στη *Σάλπιγγα* και σε εφημερίδες της Σμύρνης άφησαν εποχή: «Όνομάσθηκε υπό των διανοουμένων εδώ Λέσβιος Βέρδης και Λέσβιος Σοπενγχιουερ», θα γράψει ο, εκ των κορυφαίων στη Μυτιλήνη, δημοσιογράφος Μανώλης *Βάλλης. Ο Ντορής ως άνθρωπος, φαίνεται ότι ήταν λιάν ιδιότροπος / sui generis. «Ιδεόληπτον μέχρι μονομανίας, μουσόληπτον μέχρι φανατισμού και δυστυχησμένον, πολύ δυστυχησμένον, μέχρις οίκτου», τον προσδιορίζει ο Μυριβήλης όταν κατηγορήθηκε «περί μίαν σκοτεινήν υπόθεσιν», που προφανώς είχε την αφετηρία στα επαναστατικά άρθρα υπέρ της «Κόκκινης Ρωσίας» που έγραψε στην εφ. *Μυτιληνός* το 1921. Από το νησί έφυγε το 1926. Ήταν μία από τις συναρπαστικότερες (και τραγικότερες) μορφές της Μυτιλήνης. Πέθανε κατά τη διάρκεια της Κατοχής σε χρονολογία που δεν έχει προσδιοριστεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «Η δίκη του Ντόρου», εφ. *Σάλπιγξ*, 24 Ιαν. 1926· «Ντόρου Ντορή, “Από τα τραγούδια του Παρανδρόπου”», π. *Νέα Εστία*, 12 (15 Ιαν. 1928), 573· L. Roussel, «Από το ημερολόγιο ενός τρελλού δασκάλου», π. *Libre*, 26-27 (Οκτ.-Νοέ. 1930), 766· Γ. Βαλέτας, *Ανθολογία δημοτικής πεζογραφίας*, τ. 3, Αθήνα 1949, σ. 595· Π. Παρασκευαΐδης, «Ο διαγωνισμός για τον ύμνο του Βενιζέλου», π. *Αιολικά Γράμματα*, 28 (Ιουλ./Αυγ. 1975), 322-324· Κ. Μίσσιος, «Ντόρος Ντορής. Μια τραγική φυσιογνωμία της Μυτιλήνης των αρχών του αιώνα και του μεσοπολέμου», π. *Αιολικά Φύλλα*, 21 (Απρ. 1991), 307-314· του ίδιου, *Μυτιληνοί λόγοι και λογοπότιες*, σ. 108-127· Θεοδώρου Δημ. Θεοδωρίδη (Ντόρου Ντορή), *Άπαντα τα σωζόμενα*, εισαγωγή, επιμέλεια, σχόλια Αριστείδη Ιγν. Κουτζαμάνη, Μυτιλήνη 2003.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΣΙΟΣ

Θεοδωρίδης, Τριαντάφυλλος Δ.

(Καζάν Ρωσίας, 1912 - Αθήνα, 1980), Λογοτέχνης, εκδότης και δημοσιογράφος. Καταγόταν από την Τυρολόη της Ανατολικής Θράκης. Μετά την ήττα του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στη Νέα Ζίχνη Σερρών. Αποφοίτησε από το ημιγυμνάσιό της και στη συνέχεια από τη Δημοσία Εμπορική Σχολή της Θεσσαλονίκης (1931). Φοίτησε στη διετή Ανώτατη Ειδική Εμπορική Σχολή του

Πανεπιστημίου της Λιέγης (1931-1932) και πήρε το πτυχίο της Ανώτατης Σχολής Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών Αθηνών (1942). Υπάλληλος από το 1937 της Τράπεζας Ελλάδος έφθασε σε ανώτατες θέσεις της.

Σε ηλικία 17 ετών εξέδωσε το μηνιαίο εγκυκλοπαιδικό και φιλολογικό π. *Αυγή* (Αύγ. 1929 - Αύγ. 1930, αρ. τχ. 1-12) στη Νέα Ζίχνη, ενώ το τύπωνε στη Θεσσαλονίκη. Μαζί με τον Αλκιβιάδη Τζιαντζή και τον Οδυσσέα Μπέσιλα αποτέλεσαν την εκδοτική ομάδα του. Αρχισυντάκτης κριτικός και αλληλογράφος ήταν ο ίδιος. Στην Αθήνα συνέβαλε στην ίδρυση πολλών βορειοελλαδικών συλλόγων. Το 1952 ήταν από τα ιδρυτικά μέλη της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρίας Σερρών Μελενίκου που έως σήμερα εκδίδει το έγκριστο π. **Σερραϊκά Χρονικά*, στο οποίο δημοσιεύθηκαν οι ακόλουδες εργασίες του: «Η Γερά Μητρόπολις Ζιχνών και οι Μητροπολίται της» (αρ. τ. 1, σ. 163-180), «Η Γενική Επιθεώρηση του Αθανασίου Αργυρού» (αρ. τ. 2, σ. 260-275), «Άννα Τριανταφυλλίδου, η μεγάλη Μακεδόνισσα» (αρ. τ. 4, σ. 145-269), «Ο καθηγητής Κάρολος Αλεξανδρίδης ενθυμείται την παλαιάν εποχήν των Σερρών. Ένα γράμμα του προς τον Νατάλη Πέτροβιτς» (αρ. τ. 6, σ. 310-320), «Από την αισθηματική ζωή του Αθανασίου Αργυρού» (αρ. τ. 7, σ. 234-235).

Ίδρυσε επίσης τη σειρά εκδόσεων «Βορειοελλαδική Βιβλιοθήκη» με πρώτο έργο της σειράς το πόνημά του *Αντώνιος Κεραμόπουλος, ο σόφος Μακεδών ακαδημαϊκός* (Αθήνα 1961). Άλλες μονογραφίες του: *Άννα Τριανταφυλλίδου, η μεγάλη Μακεδόνισσα* (σειρά Βορειοελλαδική Βιβλιοθήκη, αρ. 4, Αθήνα 1963), *Οι Σέρρες στην ποίηση. Επί τη 50ετηριδί της απελευθέρωσης των Σερρών* (Αθήνα 1963). Επιμελήθηκε την έκδοση αρκετών έργων του συλλόγου Μακεδονική Εστία αλλά και κάποιων τόμων του π. *Σερραϊκά Χρονικά*.

Ασχολήθηκε και επαγγελματικά με τη δημοσιογραφία και συνεργάστηκε, με ποικίλα άρθρα του, με τις εφ. **Μακεδονία*, *Το Φως* και *Κραυγή* της Θεσσαλονίκης και την εφ. *Η Προία* της Δράμας. Εργάστηκε και ως τακτικός συνεργάτης της εφημερίδας των Σερρών *Η Πρόσδος* από το 1935, οι στήλες της οποίας φιλοξένησαν διηγήματά του. Έρευνές του για την Ανατολική Θράκη είδαν το φως της δημοσιότητας στον **Προσφυγικό Κόσμο* και στον **Ελληνικό Βορρά* (μετά το 1945). Αρθρογράφησε επίσης στην εφ. **Καθημερινή*. Επισοφράγματο της δημοσιογραφικής και εκδοτικής του δραστηριότητας

υπήρξε η κυκλοφορία του δίγλωσσου (ελληνικά και γαλλικά) π. *Ελληνο-Βελγική Επιθεώρησης* (Οκτ./Δεκ. 1971 - Ιαν./Δεκ. 1980 και Ιούν. 1981, αρ. τχ. 1-30/33, μεταθανάτια έκδοση). Ουσιαστικά η *Ελληνο-Βελγική Επιθεώρησης* αποτελεί συνέχεια του τριμηνιαίου *Δελτίου* που εξέδιδε η Ένωσις Διπλωματούχων Πανεπιστημίων και Ανωτάτων Σχολών Βελγίου, από το 1953 έως το 1967, στη σύσταση της οποίας πρωταγωνίστησε ο Τρ. Θεοδωρίδης. Στόχος του περιοδικού είναι η σύσφιξη των πνευματικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Βελγίου, χώρα με την οποία διατηρεί καλές σχέσεις από την εποχή των σπουδών του. Εκδίδεται στην Αθήνα, στο τυπογραφείο του Γ. Πολιτάρχη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Τρ. Θεοδωρίδης, *Το χρονικό της εκδόσεως της "Αυγής" Νέας Ζίχης 1929-1959*, ανάπτυπο από τα *Σερραϊκά Γράμματα*, τχ. 31-32 (Σέρρες 1959)· Σταύρ. Π. Κοταμινίδης, «Σύγχρονοι λογοτέχναι και πνευματικοί άνθρωποι των Σερρών», *Σερραϊκά Χρονικά*, τχ. 5 (Αθήνα 1970) 435-477· του ίδιου, «Δύο κείμενα μνημοσύνης: Για τον αείμνηστο Τριαντάφυλλο Θεοδωρίδη», *Πανσερραϊκό Ημερολόγιο*, τ. 13 (1987), 374-376· του ίδιου, «Μικρό αφιέρωμα στον αείμνηστο Τριαντάφυλλο Θεοδωρίδη, με την ευκαιρία της συμπληρώσεως 20 χρόνων από το θάνατό του (1980-1990)», *Πανσερραϊκό Ημερολόγιο*, τ. 16 (1990), 286-288· Ντ. Χριστιανόπουλος, *Λογοτεχνικές εκδόσεις μακεδονικών πόλεων πλην Θεσσαλονίκης*, Κοζάνη, έκδ. Ινστιτούτου Βιβλίου και Ανάγνωσης, 1998, σ. 33-34· του ίδιου, *Από την πνευματική ιστορία των Σερρών 1850-1950*, Σέρρες, έκδ. ΔΕΠ-ΚΑ Σερρών, 1999, σ. 14.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΟΥΧΑΣ

Θεοδωρόπουλος, Άγγελος [Θ. Άγγελος]

(Αθήνα, 1883-1965). Ζωγράφος, χαράκτης, γελοιογράφος. Σπούδασε στο Σχολείο των Τεχνών της Αθήνας (1900-1914) με δασκάλους στη ζωγραφική τους Γεώργιο Ιακωβίδη και Γεώργιο Ροϊλό και στη χαρακτική τον Νικόλαο Φέρμπο. Δούλεψε μέχρι το 1918 ως γελοιογράφος και εικονογράφος στις αθηναϊκές εφ. *Εμπρός*, **Πατρίς*, **Χρόνος*, *Σατυρική Εφημερίς*. Το 1918 περίπου πραγματοποίησε ενημερωτικό ταξίδι στην Ευρώπη και επιστρέφοντας στην Ελλάδα ανέλαβε την καλλιτεχνική διεύθυνση της διαφημιστικής εταιρείας «ΓΕΟ».

Παράλληλα είχε ασχοληθεί με τη χαρακτική και το 1923 δημιούργησε τις πρώτες ξυλογραφίες του.

Το 1930 πρωτοστάτησε, μαζί με τον ζωγράφο Δημήτριο Στεφανόπουλο και τον γλύπτη Μιχάλη Τόμπρο, στην ανασύσταση της Ομάδος Τέχνης. Το 1931 ήταν υποψήφιος για την έδρα χαρακτικής στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, που τελικά εκλέχτηκε ο Γιάννης Κεραλληνός. Εικονογράφησε βιβλία (Φώτης *Κόντογλου, *Αδως*, Αθήνα 1923· Νίκος Βέλμος, *Δύο αγάπες*, Αθήνα 1923· Κώστας *Αθάνατος, *Ολιμμένοι θεοί*, Αθήνα 1926· Ζαχαρίας *Παπαντωνίου, *Τα δειά δώρα*, Αθήνα 1931· Κώστας *Βάρναλης, *Το φως που καίει*, Αθήνα 1933· Ζαχαρίας Παπαντωνίου, *Βυζαντινοί όρθροι*, Αθήνα 1936· του ίδιου, *Η θυσία*, Αθήνα 1937) και ξυλογραφίες του κυκλοφόρησαν σε λευκόματα (*Φύλλα Τέχνης του Φραγκέλιου*, 5, 1927). Έγραψε άρθρα σε περιοδικά και εφημερίδες («Περί Χαρακτικής, Ιστορία της Τέχνης του Ξύλου», *Ελληνικών Ημερολόγιον Οριζόντες*, Αθήνα 1944).

Πραγματοποίησε ατομικές εκθέσεις (1930, 1934, 1936, γκαλερί Στρατηγούπουλου· 1938, Μπιενάλε Βενετίας· 1948, 1950, γκαλερί Ρόμβος· 1961, γκαλερί Ζυγός· 1965, γκαλερί Νέες Μορφές· μεταθανάτιες· 1983, Εθνική Πνακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου· 1995, γκαλερί Υάκινθος· 2000, Πνακοθήκη Δήμου Αθηναίων) και συμμετείχε σε ομαδικές (1929, Σύνδεσμος Σκίτσογράφων Αθηναίων Εφημερίδων, αίθουσα Ενώσεως Συντακτών· 1930, 1931, 1933, 1936, 1940, Ομάδα Τέχνη· 1932, γκαλερί Studio· 1934, Μπιενάλε Βενετίας· 1936, Βιέννη, Πράγα, Κόχτιτς· 1937, Exposition Universelle, Παρίσι· 1938, Πανελλήνιος Έκθεσις Ελληνικής Πρωτοτύπου Χαρακτικής, Ομάς Ελλήνων Ζωγράφων-Χαρακτών· 1938, 1939, Πανελλήνιες· 1940, Λιφία· 1950, Ομάς Στάθμη· 1955, 1963, Μπιενάλε Αλεξανδρείας· 1957, Τόκιο, Μπιενάλε Χαρακτικής· 1959, Μόσχα· 1995, Έντεκα δάσκαλοι της ελληνικής χαρακτικής [Περιουδεύουσα], Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού· 2000, «Φώτα και Σκιές», Πανόραμα Ελληνικής Χαρακτικής, Εθνική Πνακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου κ.ά.).

Έργα του βρίσκονται στην Εθνική Πνακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου, στις συλλογές της Τραπέζης της Ελλάδος, της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος και της Alpha Bank, και στις Δημοτικές Πνακοθήκες Αθηναίων και Λάρισας (Μουσείο Γ.Ι. Κατσιγρα). Υπήρξε ιδρυτικό μέλος του Καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (μεταγενέστερα Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος) και της Ομάδος Στάθμη, καθώς και μέλος του Συνδέσμου Σκίτσογράφων Αθηναίων Εφημερίδων.

Τα σκίτσα και οι γελοιογραφίες του ξεκινούν από τη σάτιρα της καθημερινής ζωής στην Αθήνα του Μεσοπολέμου, με τις νέες συνθήδες, αποκαλύπτοντας αρετές της ζωγραφικής και της χαρακτικής του, όπως όταν κεντρικό θέμα τους έχουν τη γυναίκα στις δραστηριότητές της. Οι συνθέσεις του είναι δομημένες και οι μορφές του σχεδιαστικά άψογες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Περιοδικόν Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαίδειας*, 165 (1929), 36· *Λεξικό Ελλήνων Καλλιτεχνών, Ζωγράφοι - Γλύπτες - Χαρακτές*, 16^{ος}-20^{ος} αιώνας, τ. 2, Αθήνα 1998 (Ανδρέας Δεληβοριάς)· Ν. Γρηγοράκης, *Η νεκρή φύση στη νεοελληνική χαρακτική*, Αθήνα 1999, σσ. 11, 13-14, αρ. 44-65 (Βιβλιοθήκη Νεοελληνικής Χαρακτικής), 2) Άγγελος Θεοδωρόπουλος, *Ζωγραφική - Χαρακτική*, κείμενα Νέλλη Κυριαζή - Ανδρ. Δεληβοριάς, Αθήνα 2000, όπου και η σχετική βιβλιογραφία· Δ. Σαπρανίδης, *Ιστορία της ελληνικής γελοιογραφίας*, 3000 χρόνια αμφοδιήτησης, Αθήνα 2001, σσ. 157, 194, 204, 214, 221, 224, 232, 237, 240, 242, 273, 347, 367, 453.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Θεοδωρόπουλος, Ιωάννης Γ.

(Κέρκυρα, 1877 - Τρίκαλα, 1919). Δημοσιογράφος, συγγραφέας. Ηπειρωτικής καταγωγής, εγκαταστάθηκε στα Τρίκαλα και σε ηλικία δεκαέξι μόλις χρόνων εξέδωσε την εφ. *Αναγέννησις που κυκλοφόρησε επί εβδομήντα έξι χρόνια (1893-1969). Υπήρξε ένας εκ των βασικών δημιουργών της μακράς παράδοσης στον χώρο του τρικαλινού Τύπου.

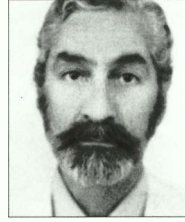
Καλλιεργημένος πνευματικά, συγγραφέας δύο θεατρικών έργων, με έντονα αισθήματα φιλοπατρίας, αλλά και μαχητικός στις απόψεις και θέσεις του, αναδείχθηκε σε μοχλό κοινωνικής ζύμωσης και εξέλιξης. Με σπουδαία δημοσιογραφική πένα, υποστήριξε με πολλή δέριμη και μαχητικότητα την ανάγκη διανομής των τοπικών στους θεσσαλούς αγρότες και για τους αγώνες του αυτούς τιμήθηκε με την εκλογή του ως βουλευτή των Τρικάλων, με το Αγροτικό Κόμμα, το 1910.

Παράλληλα με την έκδοση της εφημερίδας του, ανέπτυξε και επιχειρηματική δραστηριότητα με τη δημιουργία ενός από τα καλύτερα βιβλιοχαρτοπωλεία της εποχής. Για τις πολιτικές του πεποιθήσεις (φιλοβασιλικός) εξορίστηκε από τους βενιζελικούς. Γενικά κυριάρχησε στη ζωή των Τρικάλων επί μια εικοσιπενταετία. Πέθανε στα Τρίκαλα στις 19 Απριλίου 1919 σε ηλικία σαράντα δύο μόλις χρόνων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θεολ. Τριανταφύλλου, *Τα παλιά Τρίκαλα - Αναμνήσεις και ιστορήματα*, Τρίκαλα 1976· Μαρούλα Κλιάφι, *Τρίκαλα: Από τον Σείφιουλλά ως τον Τσιτσάνη*, τ. Β', Αθήνα, Κέδρος, 1996.

ΕΥΘ. ΓΡ. ΛΟΛΗΣ

Θεοδωρόπουλος, Σπύρος [Άγις Θέρος]

(Σπάρτη, 1875 - Αθήνα, 1961). Δικηγόρος, δημοσιογράφος, ποιητής (βλ. και το επόμενο λ/α). «Πρύτανης» των δημοσιογράφων της Σπάρτης, από την εμφάνιση του πρώτου φύλλου εφημερίδας στη πόλη αυτή. Κατά τη δεκαετία

1901-1910 εκδίδει το ετήσιο *Σπαρτιατικόν Ημερολόγιον*, μοναδικό στο είδος του, με θέματα που αναφέρονται αποκλειστικά στη Λακωνία (ιστορία, λαογραφία, αρχαιολογία, οικονομία, λογοτεχνία κ.ά.) και με αξιόλογους συνεργάτες (πανεπιστημιακούς, ακαδημαϊκούς, ερευνητές).

Στο διάστημα 1909-1911 εκδίδει την εβδομαδιαία εφ. **Λακεδαιμών* που κυκλοφορούσε ταυτόχρονα στην Αθήνα και τη Σπάρτη. Ένθετος φιλελεύθερος, εργάζεται ως αρχισυντάκτης στην ημερήσια εφ. *Σωτηρία*, γνωστής για τους αντιδυναστικούς της αγώνες, την οποία εξέδιδε ο Αναστάσιος Γεννάδιος, ιστορικός συγγραφέας και καθηγητής άλλοτε στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών.

ΝΙΚΟΣ Β. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Θεοδωρόπουλος, Σπύρος [Άγις Θέρος]

- Πολιτική δράση / λογοτεχνικό έργο

Σπούδασε νομικά και δικηγόρησε στην Αθήνα από το 1901 που εγκαταστάθηκε. Εμφανίζεται στο κοινωνικό κίνημα από το 1906 στην αδελφότητα «Αθηνά-Υγεία» του Γ. Φιλαρέτου, στην οποία συμμετέχει και η γυναίκα του, Αύρα *Θεοδωροπούλου, γνωστή για τους αγώνες της στο γυναικείο κίνημα.

Ήταν από τους πρώτους δικηγόρους που ασχολήθηκαν με το εργατικό κίνημα. Στις 26 Φεβρουαρίου 1910, όταν τέσσερα σωματεία ιδρύουν το ΕΚΑ (Εργατικό Κέντρο Αθήνας), ο Θεοδωρόπουλος συντάσσει το καταστατικό και τον οργανισμό του, ενώ συγχρόνως είναι άμισθος νομικός σύμβουλος του ΕΚΑ. Το 1910 εκλέγεται βουλευτής Αττικοδωιωτίας του βενιζελικού κόμματος με υποστήριξη που έλαβε από εργατικά κέντρα και πολιτευτές. Με την ιδιό-

τητά του αυτή, μαζί με άλλους φιλεργατικούς βουλευτές υποστηρίζουν στη Βουλή και ψηφίζονται οι πρώτοι έξι εργατικοί νόμοι. Τον Μάρτιο 1910 συνεργάζεται με την εφ. *Κοινωνισμός. Όργανο των Νεοδέσπατων* που διευθύνουν ο Πύρρος Γιαννόπουλος και ο Ανδρέας Μάρκελλου, στην οποία γράφει, κυρίως, για την δραστηριότητα και τα υπομήματα του ΕΚΑ. Το 1911 οργανώνει στο Εργατικό Κέντρο Αθηνών το «Κυριακό Σχολείο» για την επιμόρφωση των εργαζομένων και το 1912 το ΕΚΑ εκδίδει το βιβλίο του με τίτλο *Η Εργατική Νομοθεσία στην Ελλάδα*.

Τον Αύγουστο 1915 οξύνονται οι διαφωνίες του με το ΕΚΑ, το οποίο και τον αποκηρύσσει. Μερικοί τον κατηγορήσαν ότι κινήθηκε από φιλοδοξία για να εκλεγεί βουλευτής· όμως, όταν άρχισε να ασχολείται με το ΕΚΑ δεν υπήρχε τέτοια δυνατότητα. Όταν αργότερα θέλησε την υποστήριξη των σωματείων για να πολιτευθεί, γεγονός παραμένει ότι ήταν ο πρώτος, ή από τους πρώτους, που μπόρεσε να διατυπώσει τα πρώτα εργατικά νομοσχέδια και να επηρεάσει τον Ελ. Βενιζέλο στο να ψηφίσει το Κόμμα των Φιλελευθέρων αυτούς τους νόμους, όταν μάλιστα ήδη υπήρχαν μεγάλες αντιδράσεις από εργοδότες και πολιτευτές. Η συνεργασία του με το ΕΚΑ μπορεί μεν να τελείωσε, δεν έπαψε όμως να το βοηθά όποτε του ζητήθηκε.

Συνέβαλε στην οργάνωση του Εργατικού Κέντρου Σύρου με τη συμμετοχή δεκαεπτά σωματείων, το οποίο εξέδιδε και την εφ. *Εργάτης. Εβδομαδιαίο όργανο του Εργατικού Κέντρου Κυκλάδων*. Σύμφωνα με πληροφορίες από το Αρχείο Γ. Ζιούτου-Ζωιτόπουλου που διέθεσε η κόρη του, Κατερίνα, τη συντακτική επιτροπή αποτελούσαν ο καθηγητής Στρ. Κ. Παπαϊωάννου και οι Ι. Ξανθάκης και Κ. Μπόμπα, ηλεκτροτεχνίτες. Η εφημερίδα, τα πρώτα φύλλα της οποίας έφταναν τα 500-600 αντίτυπα, διανεμόταν κυρίως στη Σύρο αλλά και σε άλλα νησιά (Τήνος, Νάξος, Σέριφος). Μετά την αναχώρηση του Στρ. Κ. Παπαϊωάννου από τη Σύρο περιέρχεται τόσο το Εργατικό Κέντρο όσο και το φύλλο σε συντηρητικά και τυχοδιωκτικά στοιχεία, την δε συντακτική επιτροπή της εφημερίδας αναλαμβάνουν οι Δ. Στραγγόπουλος και Κ. Μπαστοκόπουλος.

Ο Θεοδωρόπουλος συνέβαλε, επίσης, στην ίδρυση των Εργατικών Κέντρων Πειραιά και Κέρκυρας και στη συγκρότηση πανελλαδικής εργατικής ομοσπονδίας, συνέχεια και μετεξέλιξη της οποίας αποτελεί η σημερινή ΓΣΕΕ (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος).

Σημαντικό είναι το λογοτεχνικό και λαογραφικό έργο του. Απρόνοητος ενδιαφέρεται και μελετάει το δημοτικό τραγούδι και το 1909 δημοσιεύει συλλογή με τίτλο *Δημοτικά Τραγούδια*. Το 1940 θα κυκλοφορήσει η πρώτη του ποιητική συλλογή (*Τ' ανθρώπινα: τραγούδια, νέα και παλαιά*), ενώ η δίτομη συλλογή *Τα Τραγούδια των Ελλήνων* (1951-1952) θα πάρει το Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών. Πολλοί τότε αποφάνθηκαν πως με το έργο του αυτό τοποθετήθηκε πλάι στον C.I. Faugierl και τον Ν. Πολίτη. Άλλα του έργα είναι: *Ξένα Τραγούδια* (Αθήνα 1910 και 1931, Αλεξάνδρεια 1916), *Οχτάστιχα του περιβολιού* (1944), *Με τους ανέμους* (1948), *Το κλειδί του καιρού* (1954), *Λυρική πορεία: επιλογή και νέα ποιήματα* (1957). Έγραψε επίσης για την ιστορία της Αντίστασης και της Κατοχής. Το 1960 δημοσιεύτηκε το βιβλίο του *Εκ Βαθέων*.

Υπήρξε από τα ιδρυτικά μέλη της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας (Δεκ. 1908) και μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών, στην οποία χρημάτισε πρόεδρος και με την ιδιότητά του αυτή αντιπροσώπευσε την Ελλάδα σε διεθνή λογοτεχνικά συνέδρια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Π. Νούτσος. *Η Σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα από το 1875 ως το 1974. Τόμος Β'. Β' μέρος: Από το ΣΕΚΕ στο ΚΚΕ*, Αθήνα, εκδ. Γνώση, 1992, σσ. 323, 383, 401, 411.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΙΒΙΕΡΑΤΟΣ

Θεοδωροπούλου, Αύρα

(Αθριανούπολη, 1880 - Αθήνα, 1963). Συγγραφέας, μουσικολόγος, δημοσιογράφος. Αποφοίτησε από το γυμνάσιο, έμαθε γαλλικά, αγγλικά, γερμανικά, σπούδασε ιστορία της μουσικής και πιάνο. Εργάστηκε ως καθηγήτρια στα Ωδεία: Αθηνών (1900-1919), Ελληνικό (1919-1936) και Εθνικό (1936-1957). Το 1900 γνώρισε τον Σπύρο *Θεοδωροπούλο (1875-1961), παντρεύτηκαν το 1906 και έζησαν μαζί μέχρι τον θάνατό του.

Το 1897 καταγράφεται η πρώτη δημόσια δράση της, όταν υπηρέτησε ως αδελφή νοσοκόμος στον Βόλο. Στα χρόνια που ακολουθούν εμφανίζεται ως διηγηματογράφος (1900-1906) και θεατρική συγγραφέας με το έργο *Σπίδες που σβύνουν* (1912). Προχωρεί ακολουθώντας δύο παράλληλους άξονες: επαγγελματικά τη μουσική, ιδεολογικά το φεμινισμό. Ιδρύει

με άλλες γυναίκες το Κυριακό Σχολείο Εργατριών στην Αθήνα (1911-1922), συμμετέχει, στους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-1913 και το 1914 δημοσιεύει στην εφ. *Λαός* άρθρο με τίτλο «Η γυναίκα και το κοινωνικό ζήτημα».

Η συνίδρυση το 1918, με άλλες γυναίκες, του σωματείου «Η Αδελφή του Στρατιώτου» έχει στόχο την αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργήσαν οι πόλεμοι, αλλά και την αναγνώριση των γυναικών ως δρώντων κοινωνικών υποκειμένων. Ηγετική φημισογνωμία του γυναικείου κινήματος ιδρύει, μαζί με άλλες γυναίκες, το 1920, το Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, με στόχο «την καθιέρωση της ισότητας για τα δύο φύλα από πολιτική, αστική και κοινωνική άποψη». Στο πλαίσιο αυτό δραστηριοποιείται στα χρόνια 1920-1958, συμμετέχοντας σε διεθνή συνέδρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, κάνοντας ομιλίες, τις οποίες δημοσιεύει, και γράφοντας άρθρα.

Το 1923, κυκλοφορεί το περιοδικό του Συνδέσμου *Ο Αγώνας της Γυναίκας*, με υπεύθυνη την ίδια, που μαζί με τις συνεργάτριες της αρθρογραφούν μαχητικά, ιδιαίτερα την περίοδο 1928-1932, και κινητοποιούνται με αίτημα αιχμής την ψήφο. Συμβάλλει στην ίδρυση της Μικρής Αντάντ Γυναικών (1923-1929), που περιλάμβανε τις χώρες Γιουγκοσλαβία, Ελλάδα, Πολωνία, Τσεχοσλοβακία και Ρουμανία. Συνδιοργάνωσε, έλαβε μέρος και κάλυψε με τις ανταποκρίσεις της τα πέντε συνέδρια που έγιναν στις πρωτεύουσες των χωρών που τη συγκροτούσαν. Θα παραμείνει ενεργή μέχρι το 1958 που αποχωρεί από την προεδρία του Συνδέσμου μετά από 37 χρόνια.

Στη συγγραφική της δραστηριότητα, συγκαταλέγονται: *Η μουσική δια των αιώνων* (Αθήνα, εκδ. Εστία-Μάϊσνερ και Καργαδούρη, 1911· ανατύπωση από τα Παναθήναια, διάλεξη που δόθηκε στην αίθουσα του Ωδείου Αθηνών στις 25 Μαρτ. 1911), *Το Κυριακό Σχολείο Εργατριών* (Αθήνα, Τυπογραφείο της Β. Αυλής Α. Ραφτάνη, 1916· ανατύπωση από το Δελτίο του Εκπαιδευτικού Ομίλου 1915), *Το Διεθνές Γυναικείο Συνέδριον της Γενεύης* (Αθήνα, Σύνδεσμος υπέρ των Δικαιωμάτων της Γυναίκας, «τύποις Α. Φραντζεσκάκη, Φ.Α. Καϊτατζή», 1920), *Ο αγώνας της γυναίκας* (διαβάστηκε στην αίθουσα του Ελληνικού Ωδείου στις 19 Απρ. 1922· εκδόθηκε στη σειρά «Φεμινιστική Βιβλιοθήκη» τον επόμενο χρόνο), *Ιστορία της μουσικής* (τ. Α', Αθήνα, εκδ. Ελληνικού Ωδείου, 1924), «Το φεμινιστικό κίνημα - Γύρω από το γυναικείο Συνέδριο του Παρισιού» [π. Αναγέν-

νηση, Α/4 (1926), 210-221], *Ιστορία της μουσικής* (τ. Β', Αθήνα 1937).

Υπήρξε συνεργάτρια της *Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαίδειας*, των εφ. **Εστία*, **Ακρόπολις*, **Αθήναι*, **Άστυ*, **Έθνος*, **Ελληνίς*, **Εφημερίς των Εργατών*, **Εφημερίς των Κυριών*, **Παναθήναια*, και των π. **Πανακοδήκη*, **Ελληνικά Γράμματα* (Αλεξάνδρεια), *Αναγέννηση*, **Νέα Εστία*, *Καινούρια Εποχή* κ.ά.

Ήταν μέλος της Εταιρείας των Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, της Ενώσεως Ελλήνων Θεατρικών και Μουσικών Κριτικών και της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών. Έχει τιμηθεί για τις μουσικές της επιδόσεις με το Αργυρό Μετάλλιο Ανδρέα και Ιφιγένειας Συγγρού (1900), για τη συμμετοχή της στους πολέμους με τα μέταλλια του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, της Βασίλισσας Όλγας, του Βαλκανικού Πολέμου, του Ελληνο-βουλγαρικού Πολέμου (1912-1913) και για τη συμβολή της στην ειρήνη με το παράσημο του Βασιλέως Αλεξάνδρου της Γιουγκοσλαβίας (1924).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΕΑ (φάκελοι: «Προσωπικά, 1906-1962», «Κυριακό Σχολείο Εργατριών, 1912-1922», «Περί εκπαίδευσης, 1908-1920», «Θέατρο, 1912», «Σύνδεσμος Η Αδελφή του Στρατιώτου, Κατάλογος της Βιβλιοθήκης», «Ημερολόγια, 1950-1962», «Φιλολογικά, 1900-1907» και «Διάφορα 1910-1957»). ΕΛΙΑ (φάκελοι: «Αλληλογραφία Αύρας-Σπύρου 1900-1906» και «αρ. Π: Επτά ιδεολογικά χειρόγραφα αχρονολογητά»). Ιδιωτική συλλογή Γεώργιου Αλ. Μυλωνά (φάκελος οικογενειακής Σπ. Θεοδωροπούλου, έγγραφα Ι-44, 1961-1963).

ΠΗΓΗ: Η φεμινιστική αρθρογραφία της Αύρας Θεοδωροπούλου μπορεί να αναζητηθεί στην ψηφιοποιημένη μορφή του *Αγώνα* στην ιστοσελίδα: <http://www/genderpanteion.gr>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΜΕΕ, τ. 12, σ. 511· «Επιφανείς Επτανησιακά φημισογνώμια. Αύρα Θεοδωροπούλου», *Η Ηχώ*, 89 (έτ. Ζ', 1939), 8-9· *Βιογραφική Εγκυκλοπαίδεια Ελλήνων Λογοτεχνών*, σύνταξη επιμ. Ιλίας Δ.Π. Κωστελένος, τ. 1, 3 και 4, Αθήνα [1976]· Έφη Αβδελά - Αγγελίκα Ψαρρά, *Ο φεμινισμός στην Ελλάδα του μεσοπολέμου: Μια ανθολογία*, Αθήνα, Γνώση, 1985· Αλέκα Μπουτιζουή-Μπανιά, «Λογοτεχνία και φεμινισμός: Γυναικεία πρότυπα στα 3 διηγήματα της Αύρας Θεοδωροπούλου», *Δίνη*, τχ. 2 (1987), 82-93· της ίδιας, «Περί "τακτοποιήσεως" των πολιτών (οι φάκελοι της Αύρας και του Σπύρου Θεοδωροπούλου)», *Δίνη*, τχ. 5 (1990), 1-31· Φώντας Λάλης (εισαγωγή-έρευνα-παρουσίαση), *Χαίρε μέσα από τη μάχη. Μακεδονία-Θράκη-Μικρασία 1918-1922*, Αθήνα, Τροχαλία, 1993· Ελένη Βαρκά, *Η εξέγερση των κυριών. Η γένεση μιας φεμινιστικής συνείδησης στην Ελλάδα (1833-1907)*, Αθήνα, Κάταρτι, 1996· Αλέκα Μπουτιζουή, *Αύρα Θεοδωροπούλου: δραστηριότητες, ιδεολογία και στρατηγικές της χειραφέτησης 1910-1922*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Μάρτιος 2003.

ΑΛΕΚΑ ΜΠΟΥΤΖΟΥΒΗ

Θεολογία

Περιοδικό Επιστημονικών Σύγγραμματα Εκδιδόμενον Πρόνοια του Μητροπολίτη Αθηνών Χρυσόστομου [Παπαδοπούλου], Αθήνα, 1923 έως σήμερα [2005], με διακοπές, αρ. τ. Α'-ΟΣΤ' [Ιουλ./Δεκ. 2005]: περ. Α', τ. Α'-ΙΖ' (1923-1938), περ. Β', τ. ΙΗ' (1940), τ. ΙΘ' (1941/1948), τ. Κ'-ΟΓ' (1949-2001) κ.ε. Εκδίδεται υπό την αιγίδα του εκάστοτε αρχιεπισκόπου Αθηνών. Διευθυντές: Γρηγόριος Παπαμιχαήλ (1923-1956), Θ.Κ. Σπεράντζας (1957-1968), Κ. Μπόνης (1968-1981), Ευ. Δ. Θεοδώρου (1982 έως σήμερα). Αρχιουστάκτης (από το 2003): Κ. Χολέβας. Πλασιώνονται από συντακτική επιτροπή συνήθως πανεπιστημιακών, καθηγητών θεολογίας και ιεραρχών. Άλλοι υπότιτλοι: *Αρχιεπισκοπή Αθηνών. Θεολογία. Επιστημονικών Περιοδικών* (1940)· *Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος. Θεολογία. Επιστημονικών Τριμηνιαίων Περιοδικών* (1949)· *Επιστημονικών περιοδικών εκδιδόμενων κατά τριμηνίαν υπό της Ιεράς Συνόδου της Ελλάδος* (1957). Αρχικά τριμηνιαία και από το 2000 εξαμηνιαία, σε μονόστηλη σελίδα, διαστάσεων 24x17 εκ. «Όροι Συνδρομών: Εν Ελλάδι δρ. 50, Ταχυδρ. Ένωσης φρ. χρ. 50. Έκαστον τεύχος τιμάται δρ. 15 (δία το εξωτερικόν φρ. χρ. 50)». Ετήσιες συνδρομές: 18 ευρώ (σήμερα). Τυπογραφείο: «Φοίνικος» (1923-1939), «Εκ του τυπογραφείου

της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος» (από 1955 κ.ε.). Τα έτη 2001-2005: εκδ. Λιβάνη. Γραφεία: Ιασιού 1, Αθήνα.

Ιδρύθηκε από τον αρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο Παπαδοπούλου, μαζί με το π. **Εκκλησία*, «ίνα [...] παράσχη δε και τοις παρ' ημίν θεολόγοις τας αφορμάς και μέσα προς δημοσιεύειν τιν επιστημονικών αυτών πονημάτων και μελετών» [π. *Θεολογία*, τχ. Α'-Β' (1923), 6]. Ψυχή του ήταν όσο ζούσε ο Γρ. Παπαμιχαήλ. Η *Θεολογία* εκφράζει όλη τη θεολογική σκέψη της Ελλάδας και την προβάλλει στο εξωτερικό.

Αποτέλεσε το κύριο επιστημονικό όργανο της ελληνικής ακαδημαϊκής θεολογίας, συγκεντρώνοντας επιστημονικές εργασίες από όλους τους κλάδους της θεολογίας, χωρίς να δίνεται έμφαση σε συγκεκριμένη θεολογική τάση ή άποψη. Ως προς τη γλώσσα, χρησιμοποίησε αρχικά την καθαρεύουσα και στα νεότερα χρόνια την απλή καθαρεύουσα. Πολλές φορές τα κείμενα δημοσιεύονται και σε ξένες γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά κ.ά.), καθιστώντας γνωστή την ελληνική θεολογία στη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα.

Συνεργάστηκαν όλοι οι αναγνωρισμένοι ακαδημαϊκοί θεολόγοι, αρχής γενομένης από τον αρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο Παπαδοπούλου, του οποίου έχουν καταχωριστεί πενήντα μελέτες. Έως το 1948 επικρατούν κυρίως οι ιστορικές μελέτες. Περιλαμβάνει ακόμα επιστημονικές ειδήσεις, βιβλιοκρισίες και νεκρολογίες. Ακολουθώντας αντίστοιχα διεθνή πρότυπα, από τον τ. ΙΘ' δημοσιεύει ετήσιο «Βιβλιογραφικών Δελτίων» των κατ' έτος παραγομένων θεολογικών έργων, κυρίως ελληνικής θεολογίας αλλά και ξενόγλωσσων εργασιών, του οποίου επιμελήθηκε αρχικά ο καθηγητής Ι.Ν. Καρμίρης. Από το 2000 όμως το δελτίο δεν είναι πλήρες, αλλά περιλαμβάνει επικριτικά ορισμένες βιβλιοκρισίες. Επίσης, από τον τ. ΚΗ' δημοσιεύεται βιβλιογραφία του «Ελληνικού Ορθόδοξου Εκκλησιαστικού Δικαίου» με επιμέλεια του καθηγητή Αναστάσιου Χριστοφιλόπουλου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *ΘΗΕ*, 6, 265-267 (Ν.Ε. Μουτσόπουλος): Σωτ. Αθ. Ρουμेलιώτης, *Βιβλιογραφικών Ευρετηρίων [μόνο] Πραγματειών. Ι. Επιστημονικών Περιοδικών «Θεολογία» 1923-1962*», Αθήνα 1963· Αθ. Ανεστίδης, *Ευρετήριο*, τ. Α' (1923) - τ. Ξ' (1989), Αθήνα, εκδ. Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, 1998.

N.Θ. ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΣ

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ
ΔΙΟΡΓΑΝΩΤΗΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ ΤΕΥΧΟΣ Α και Β

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΘΕΟΛΟΓΙΑ... υπό της αρχιεπισκοπής	Σελ. 3 - 6
Περί των προσκομιών και του θεσμού αυτών εν τη Εκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ὑπό τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σοφίας καὶ Μεσοκοκκίνας ΝΟΥΜΑΡΙΟΥ ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ	7 - 17
Θεολογία Ζυγαριᾶς ἐπιτ. κ. κ. ΖΟΥΓΑΡΙΩΤΟΥ, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου	18 - 46
Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σόφου, Γεράσιμος Μελών, Ἀλέξανδρος Λυκαργίος (1814—1873), ὑπό ἀδελφ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ (μετὰ τῆς προσκομιᾶς τοῦ Ἀδ. Λυκαργίου)	47 - 67
Ἡ πορεία τῆς ἰδέας τοῦ Μεταρθεῖν τῆς Φύσεως Ἐσχατιστικῶς κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα, ὑπό ἀδελφ. Κ. ΑΣΠΡΟΠΟΥ, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου	68 - 95
Εἰσαγωγή καὶ Ἀπόδοση, Ἰωάννου Καλλιόχου, ὑπό ἀδελφ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ, Γραμματέως	96 - 98
Ἄνευκα τῶν Ἱ.Ε. αἰώνια ἀπόφασις ἐφ' ἡμεῶν τὸν Καλλιόχου, ὑπό ἀδελφ. Κ. ΑΣΠΡΟΠΟΥ, Καθηγητοῦ	99 - 110
Ἐπισκοπὴ Πόντου καὶ Περσῶν, ὑπό ἀδελφ. Κ. ΛΟΥΚΑΚΗ, Καθηγητοῦ	109 - 119
Ἡ θεολογικὴ ἑσχάτη τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ὑπό ἐπιθρονοῦ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου	113 - 127
ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ : Σ α ρ ο. Ἄρ. κ ρ ο υ Παλαιολόγου καὶ Πιλοκονομαίου (τομ. Α', τ. Α' Ἰαννουῦ 1923. Κρίσις ἑλισσάντου κ. ἀδελφ. ἸΩΑΝΝΙΝΟΥ, Καθηγητοῦ	128 - 138
Βιβλιογραφικὰ ἐπισημασμένα ἄρθρα καὶ βιβλία τοῦ Ἀποστολεῦ. — Χριστιανικὰ γράμματα. — Ἀρχαῖα κτλ.	139 - 140

EN AMBROSIO 1923 ΕΤΙΜΕΤΕΡΟΝ ΦΟΙΝΙΚΟΣ...

Θεοφανίδης, Νίκος

(Κάτω Παναγιά Μικράς Ασίας, 1900 - Αθήνα, 1987). Εκδότης περιοδικών ευρείας κυκλοφορίας. Το τρίτο από τα πέντε παιδιά του δάσκαλου Ιωάννη Θεοφανίδη, κι εγγόνι γιατρού, μεγάλωσε μεν στο αγροτικό περιβάλλον του παρα-

δαλάσσιου χωριού του Τσεσμέ, αλλά με σεβασμό και πόδο για τα γράμματα. Κατά τον πρώτο διωγμό των Ελλήνων της Μικράς Ασίας, το 1914, η οικογένεια κατέφυγε για τέσσερα χρόνια στη Χίο, όπου ο πατέρας και ο έφηβος Νίκος εργάστηκαν σε τυπογραφείο. Έτσι, όταν το 1922 η μητέρα και οι δύο αδελφές έφτασαν πρόσφυγες στην Αθήνα (ο δάσκαλος και ο πρώτος γιος, Κώστας, συνελήφθησαν από τους Τούρκους και απαγχονίστηκαν, ενώ ο δεύτερος γιος της οικογένειας, ο Αλέκος, είχε καταταγεί στο σώμα της αστυνομίας) ο Νίκος, που υπηρετούσε τη θητεία του στη χωροφυλακή, χρησιμοποίησε αυτή τη γνώση, της τυπογραφίας, για να συνεισφέρει στην επιβίωση των οικείων του. Εργάστηκε ως εργάτης Τύπου σε εφημερίδες, μέχρι που έστησε ένα συνεταιρικό τυπογραφείο με τον Σπύρο Λαμπαδαρίδη, όπου εξέδιδαν θιβλία. Το 1934 έκανε τα πρώτα βήματα στην έκδοση περιοδικών, με το **Ρομάντσο*.

Τα πρώτα είκοσι χρόνια, το περιοδικό του βρισκόταν στη σκιά του **Θησαυρού*, κι εκείνος ζούσε μια μέτρια οικονομικά και επαγγελματικά ζωή (νυμφεύθηκε την επίσης μικρασιάτισσα Ιφιγένεια Φελοπούλου κι απέκτησε δυο κόρες, τις μετέπειτα δημοσιογράφους Πόλυ Μηλιώρη και Γινό Κωνσταντοπούλου). Το 1953, με την οικονομική κρίση που ακολούθησε την υποτίμηση της δραχμής και την ευφυή αλλά και απελπισμένη κίνηση του εκδότη να «κόψει την τιμή πωλήσεώς του στα δύο» (από 6 δραχ. σε 3 δραχ.) η κυκλοφορία του *Ρομάντσο* εκτινάχθηκε σε πρωτοφανείς αριθμούς κι εκείνος εξελίχθηκε σε παράγοντα της οικονομικής και βιομηχανικής ανάπτυξης των επομένων δεκαετιών. Ως το 1987, όταν λίγους μήνες μετά τον θάνατό του η πλειοψηφία των μετοχών της «Ν. Θεοφανίδης ΑΕ» μεταβιβάστηκε στο Δημοσιογραφικό Οργανισμό Λαμπράκη, η εκδοτική του επιχείρηση κυκλοφόρησε τα π. **Πάνθεον*, *Εξτρα τεύχη Π* (Γάμος, Παιδί κ.ά.), **Βεντέτα*, *Ζέφυρος*, *Μυστήριο*, *Παιδιά - Γεια Χαρά*. Εντός, στα οποία συνεργάστηκαν όλοι σχεδόν οι καταξιωμένοι δημο-

σιογράφοι, συγγραφείς, εικονογράφοι, γελοιογράφοι της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, και από όπου ξεκίνησαν πολλοί από τους/τις μετέπειτα άριστους/ες της δημοσιογραφίας. Οι τυπογραφικές του εγκαταστάσεις στην Αθήνα και στο Μοσχάτο εξοπλίστηκαν με μηχανήματα τελευταίας τεχνολογίας και τύπωναν εκτός από τους τίτλους της ιδιοκτησίας του, εφημερίδες (όπως ο **Ριζοσπάστης*) και περιοδικά μεγάλης κυκλοφορίας (όπως η *Ραδιοηλέραση*).

Η εκδοτική του εταιρία μπορεί να θεωρηθεί τυπικό δείγμα των επιχειρήσεων της εποχής: «οικογενειακή» που έδωσε με την απομάκρυνση του ιδρυτή της. Αλλά και ο ίδιος ο εκδότης προσφέρεται για πολλαπλό «τυπικό παράδειγμα» ανθρώπου των καιρών του: προοδευτικός Μικρασιάτης, αυτοδημιούργητος, δημοσιογράφος που έγινε εκδότης, προκειμένου να απευθυνθεί σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αναγνωστικό κοινό. Και ακριβώς επειδή η προσωπικότητά του υπήρξε χαρισματική μεν, αλλά τυπική των καιρών, το έντυπο που δημιούργησε, ανταποκρίθηκε στις ανάγκες εκατοντάδων χιλιάδων Ελλήνων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Πόλυ Μηλιώρη, Από το «*Ρομάντσο*» στο «*Πάνθεον*». Ένα χρονικό του ελληνικού περιοδικού τύπου, Αθήνα 1993, σσ. 20-25, 30-33, 44-49.

ΠΟΛΥ ΜΗΛΙΩΡΗ

Θεοφανίδου-Βιαγκίνη, Παρή

(Κάτω Παναγιά Μικράς Ασίας, 1902 - Αθήνα, 1998). Δημοσιογράφος και μεταφράστρια γνωστή ως «κυρία Μίρκα». Τέταρτο παιδί του δάσκαλου της Κάτω Παναγιάς του Τσεσμέ, Ιωάννη Θεοφανίδη, πήρε καλύτερη μόρφωση

από τους τρεις αδελφούς της. Εξαιρετική μάλιστα μόρφωση, ανάλογα με τις συνθήκες της ζωής της (διωγμοί, προσφυγιά, οικονομική δυσπραγία της οικογένειας, θάση της γυναίκας). Σχολείο πήγε στη Χίο, όπου επί τρία χρόνια παρακολούθησε μαθήματα στη σχολή καθολικών καλογραιών, θάζοντας έτσι γερά θεμέλια στα γαλλικά της. Ακολούθησε διετής φοίτηση σε παρθεναγωγείο στη Σμύρνη και, τέλος, στην Αθήνα πήρε πτυχίο της διδασκαλικής σχολής του Αρσακείου. Μ' αυτά τα προσόντα διορίστηκε στην Τράπεζα Χίο.

Παράλληλα, συντηρώντας την προσπάθεια του αδελφού της Νίκου *Θεοφανίδη, να δημιουργήσει

το περιοδικό ποικίλης ύλης **Ρομάντσο*, άρχισε να ασχολείται με όλα τα «γυναικεία θέματα» του Τύπου της εποχής. Γρήγορα απορροφήθηκε από τη δημοσιογραφία, μεταφέροντας στην ελληνική πραγματικότητα ό,τι έβρισκε ως πρότυπο στα γαλλικά περιοδικά. Όλα τα πλεκτά και κεντήματα, που μεταφρασμένα δημοσιεύονταν, πρώτα ελέγχονταν στην πράξη από τη χειροτεχνική της ικανότητα. Κατά τον ίδιο τρόπο δοκιμάζονταν στην κουζίνα της και οι συνταγές μαγειρικής που πρότεινε το περιοδικό. Άρθρα παιδαγωγικής και οικογενειακών σχέσεων μεταφράζονταν και διασκευάζονταν από την καταρτισμένη σ' αυτά τα θέματα δημοσιογράφο.

Το όνομά της αναφέρεται μόνο στα λογοτεχνικά έργα που μετέφρασε από τα γαλλικά, σε μια σειρά ένδետων τυπογραφικών, φιλοξενημένων στο περιοδικό που ανταλλάσσονταν με έτοιμους δεμένους τόμους. Η κυριότερη όμως προσφορά της υπήρξε η αλληλογραφία που καθιέρωσε με τους αναγνώστες και τις αναγνώστριες, μια αλληλογραφία συμβουλών πάνω σε προσωπικά προβλήματα. Το όνομά της μπορεί να μην έγινε γνωστό, αλλά την «κυρία Μίρκα» την γνώριζαν εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι, και το ψευδώνυμο αυτό υπήρξε συνώνυμο του «συμβουλάτορα» σε όλο το β' μισό του 20^{ου} αιώνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Πόλυ Μηλιώρη. Από το «*Ρομάντσο*» στο «*Πάνθεον*». Ένα χρονικό του ελληνικού περιοδικού τύπου. Αθήνα 1993, σσ. 21, 98.

ΠΟΛΥ ΜΗΛΙΩΡΗ

Θεοφιλόπουλος, Δημήτριος Λ.

(Δάφνη Λακωνίας, 1912 - Σπάρτη, 1998). Δημοσιογράφος, ιδιοκτήτης, εκδότης και διευθυντής της εφ. **Εθνικός Φρουρός Λακωνίας*. Η οικονομική κατάσταση της οικογένειάς του και οι δυσκολίες της εποχής δεν του επέτρεψαν να συνεχίσει τις σπουδές μετά τη βασική του εκπαίδευση. Η έφεσή του όμως για μάθηση υπήρξε τόσο μεγάλη ώστε καθημερινά, μετά την κοπιαστική εργασία του, ασχολήθηκε μόνος του με την εγκυκλοπαιδική του μόρφωση. Το 1935 παντρεύτηκε την Κωνσταντίνα Χρυσικού, η οποία ήταν και πολύτιμη συνεργάτιδα στην έκδοση της εφημερίδας.

Παθιασμένος με τη δημοσιογραφία ασχολήθηκε αποκλειστικά με αυτήν μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, αρχικά ως συνιδιοκτήτης και αργότερα και ως διευθυντής της εφ. *Εθνικός Φρουρός Λακωνίας* που ιδρύθηκε τον Μάιο 1945. Το διάστημα 1960-1988 διετέλεσε, επίσης, ανταποκριτής Λακωνίας της αθηναϊκής εφ. *Η *Βραδυνή*.

Ο Θεοφιλόπουλος ανήκε στην πρώτη μεταπολεμική γενιά των μαχητικών δημοσιογράφων. Αντιμέτωπος πολλές δυσκολίες για την έκδοση του *Εθνικού Φρουρού*, τον οποίο αναγκαζόταν να εκδίδει σε ένα ανθυγιεινό υπόγειο τυπογραφείο. Άνθρωπος αταλάντευτος και ανυποχώρητος, εξέδιδε μόνος του την εφημερίδα ως συντάκτης, στοιχειοθέτης και πολλές φορές ως τυπογράφος. Έκανε περιοδείες σ' ολόκληρο τον νομό Λακωνίας, μέχρι το τελευταίο χωριό της Μάνης, όπου αναγκαζόταν να πηγαίνει με τα πόδια γιατί δεν υπήρχαν συγκοινωνίες, για να μπορέσει να μεταφέρει τα προβλήματα του νομού στα κέντρα λήψεως αποφάσεων, μέσα από τις στήλες της εφημερίδας.

Τα κείμενά του μπορεί να μην είχαν την καλλιέργεια μιας επιστημονικής και πολυμαθέστατης πένας. Είχαν όμως την ανθρωπιά, τη ζεστασιά ενός «επαρχιώτη» δημοσιογράφου, που ζούσε κάθε μέρα το «ταμάχι» της γης του, τα όνειρα και τους αγώνες των ανθρώπων της. Ήταν ένας πραγματικός μαχητής και σταθερός εκφραστής και υποστηρικτής των δέσεων και των πιστεύω του, χωρίς δεσμεύσεις, χωρίς προκαταλήψεις και βεβαίως χωρίς ταπεινές σκοπιμότητες. Ευτύχησε να συμπληρώσει μισό αιώνα σκληρού δημοσιογραφικού αγώνα, με την ικανοποίηση του ανθρώπου που επιτέλεσε ένα χρέος προς την ιδιαίτερη πατρίδα του και έναν σκοπό που ποτέ δεν πρόδωσε.

Τιμήθηκε από το Ίδρυμα Προαγωγής Δημοσιογραφίας Αθανασίου Μπότση με το ομώνυμο βραβείο λίγο πριν τον θάνατό του, το 1998. Έλαβε, επίσης, διπλώματα και τιμητικά μετάλλια από λακωνικούς συλλόγους στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

ΘΕΟΔΩΡΑ ΘΕΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ

Θεοχαρίδης, Θεμιστοκλής

(Ευρύχου Κύπρου, 1830 - Λάρνακα, 1886). Δημοδιδάσκαλος, ποιητής και δημοσιογράφος. Διδάχθηκε τα πρώτα γράμματα στη Λάρνακα, έκανε τις γυμνασιακές του σπουδές στην Αθήνα και στη συνέχεια φοίτησε στην Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Αναγκασμένος να διακόψει τις σπουδές του εξαιτίας του θανάτου του πατέρα του, επιστρέφει το 1854 στην Κύπρο και αναλαμβάνει τις οικογενειακές εμπορικές επιχειρήσεις, χωρίς δική εξέλιξη. Εργάζεται τότε ως δημοδιδάσκαλος στο χωριό του και από το 1864-1867 στη Λεμεσό. Από το 1867 έως τον θάνατό του υπηρέτησε ως δάσκαλος των ελληνικών στη Λάρνακα.

Παράλληλα, διακρίθηκε ως ένας από τους βασικούς πρωτοπόρους της κυπριακής δημοσιογραφίας. Αρχικά συνεργάστηκε με τον Θεόδουλο Φ. *Κωνσταντινίδη στην έκδοση της εφ. **Νέον Κίτιον*. Από τις αρχές όμως του 1882 προχώρησε στην έκδοση δικής του εφημερίδας με τίτλο **Στασίνας*, η οποία σημείωσε μεγάλη επιτυχία και με τον μετέπειτα τίτλο **Φωνή της Κύπρου* εξελίχθηκε σε μία από τις μακροβιότερες και σημαντικότερες κυπριακές εφημερίδες. Μέσα από την αρθρογραφία του αγωνίστηκε ένθερμα για την εθνική αποκατάσταση, αλλά και την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των Ελλήνων της Κύπρου. Απεβίωσε αιφνίδια και την έκδοση συνέχισε η σύζυγός του Μαρία, η οποία διατήρησε την ιδιοκτησία της.

Διέπρεψε επίσης στη λογοτεχνία και θεωρείται από τους σημαντικότερους κύπριους ποιητές του 19^{ου} αιώνα. Εξέδωσε τη *Συλλογή Ποιμάτων* και συνέγραψε πολλά ποιήματα που δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα του ή έμειναν ανέκδοτα. Το ιστορικό δράμα του *Πέτρος ο Συγκλητικός, τραγωδία εις πέντε πράξεις*, έλαβε τον «α΄ έπαινον εν τω Βουσιναίω διαγωνισμώ του 1875» και δημοσιεύθηκε στη Λάρνακα το 1877 (2^η έκδ. από τη χήρα του, Λάρνακα 1907). Συνέγραψε επίσης το μυθιστόρημα *Δύο Σκηναί της Κυπριακής Ιστορίας* που παρέμεινε ημιτελές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κλ. Ιωαννίδης, *Ιστορία της Νεώτερης Κυπριακής Λογοτεχνίας*, Λευκωσία 1986, σ. 36-37· Α. Παυλίδης, *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 6, Λευκωσία 1986, σ. 27-28· Α. Κλ. Σοφοκλέους, *Συμβολή στην ιστορία του Κυπριακού Έθνους*, τ. Α΄, Λευκωσία 1995, σ. 123-125· Αρ. Λ. Κουδουνάρης, *Βιογραφικών Λεξικών Κυπρίων 1800-1920*, Λευκωσία 2001, σ. 103.

ΑΝΔΡΕΑΣ Κ. ΣΦΟΚΛΕΟΥΣ

Θερειανός ή Θεριανός, Διονύσιος

(Ζάκυνθος, 10 Νοε. 1834 - Τεργέστη, 15 Μαρτ. 1897). Συγγραφέας και δημοσιογράφος. Παρακολούθησε το Ιονικό Γυμνάσιο, στην Κέρκυρα (1848-1850), πριν μεταβεί στην Τεργέστη με τον πατέρα του Ευστάθιο, εφημέριο της ελληνικής

ενορίας. Δεν έκανε κανονικές πανεπιστημιακές σπουδές, αν και ο Π. Χιώτης ισχυρίζεται ότι στα χρόνια 1850-1855, «μεταβάς εις Βιέννην, Λειψίαν και Γοττίγκην ετελειοποιήθη υπό διασήμων καθηγητών». Γνώριζε ιταλικά, γερμανικά και γαλλικά.

Συνεργασίες του δημοσιεύονται στο π. **Πανδώρα* του Ν. Δραγούμη (βλ. «Κατάλογο των Συντακτών», τ. Ζ΄, 1856-1857 και τ. Η΄, 1857-1758). Από το 1855 γίνεται διαδοχικά συνεργάτης, στην Τεργέστη, του Ι.Ι. *Σκυλίτση στην εφ. *Η *Ημέρα*, συντάκτης (1861-1864) κι έπειτα διευθυντής (1865-1883) της εφ. **Κλειώ*, και τέλος φιλοσοφικός συνεργάτης (1883-1896) της εφ. **Νέα Ημέρα*, με ενυπόγραφα και ανώνυμα άρθρα (κατά τον ίδιο τον Κ. Kumbacher, δική του ήταν η ανώνυμη διβλοκρισία του βιβλίου του *Byzantinische Litteratur*, που δημοσιεύθηκε στη *Νέα Ημέρα*, αρ. φ. 1147-1148, 22 Νοε./4 Δεκ. 1896 - 29 Νοε./13 Δεκ. 1896). Στις 11 Ιανουαρίου 1869 ανακηρύχθηκε επίτιμος δάκτωρ του Πανεπιστημίου του Freiburg. Δεν δέχθηκε την πρόταση του Χ. Τρικούπη να αναλάβει την έδρα της Ιστορίας της Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

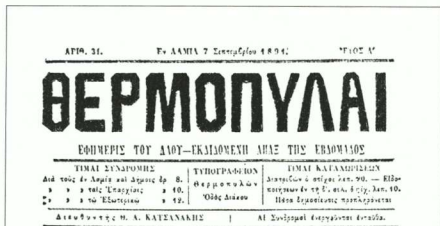
Έγραψε για φιλοσοφικά και φιλολογικά ζητήματα, καθώς και τη μνημειώδη τρίτομη βιογραφία του Αδ. Κοραή (*Αδαμάντιος Κοραής*, Τεργέστη, τ. Α΄-Β΄ και τ. Γ΄, 1888 και 1889 αντίστοιχα), για την οποία έλαβε το «Βραβείο Οικονόμου». Συνέγραψε επίσης τα ακόλουθα έργα: *Νύξεις περί του ομηρικού ζητήματος* (Τεργέστη 1866), *Φιλολογικά Υποτυπώσεις* (Τεργέστη 1885), *Διάγραμμα Στοιχικής Φιλοσοφίας* (Τεργέστη 1892). Με διαθήκη της 30^{ης} Ιουλίου 1895 κληροδότησε τη βιβλιοθήκη του (πάνω από έξι χιλιάδες τόμους) στη Biblioteca Civica της Τεργέστης («Fondo Therianò»).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Διον. Θερειανός, *Φιλολογικά Υποτυπώσεις*, Τεργέστη 1885· Π. Χιώτης, *Ιστορικά Απομνημονεύματα Επτανήσου*, τ. ΣΤ΄, Ζάκυνθος 1888, σ. 447-448· Ε.Π. Φωτιάδης (επιμ.), *Νεοελληνική Ιστοριογραφία*, τ. Α΄ *Βασική Βιβλιοθήκη*, τ. 37, Αθήνα, Αετός, 1954, σ. 118-121· Lucia Marcheselli, *Vita e opere di D. Therianòs*, Ρώμη 1971.

LUCIA MARCHESELLI ΛΟΥΚΑΣ

Θερμοπύλαι

Εφημερίς του Λαού - Εκδομένη άπαξ της εβδομάδος. Λαμία, 1891-1933. Ίδρυτής-εκδότης-διευθυντής: Θεόδωρος Α. Κατσανάκης, έως το 1907· την περίοδο 1900-1910 διευθυντής ήταν ο Κ.Ι. Θανασούρας και εκδότης ο Ν. Μασούρας ή Παπακόστας, ενώ το 1910, αλλά για μικρό χρονικό διάστημα, διευθύντρια διετέλεσε η Μαρία Κατσανάκη και στη συνέχεια ο Σ. Γεωργουσόπουλος. Άλλοι υπότιτλοι: *Εφημερίς εθνική, κοινωνική και δικαστική* (1910-1914)· *Εφημερίς κοινωνική και δικαστική* (1915 κ.ε.). Εβδομαδιαία, συνήθως τετρασελίδη, δίσηπλη, διαστάσεων 35x25 εκ. «Συνδρομή ετησία δια την Λαμία και τους Δήμους Δρχ. 8. Δια τας Επαρχίας Δρχ. 10.

Θ Κ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΕΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΤΗΣ ΛΑΜΙΑΣ
Πολλοί οι λόγοι επέλεξαν τον τίτλο αυτόν...

Πολλά κείμενά του έχουν καταχωρισθεί στις εφημερίδες του, τα οποία είναι ανυπόγραφα, καθώς στον επαρχιακό τύπο ο εκδότης και διευθυντής της εφημερίδας είναι συχνά και αρθρογράφος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (3 φ., 7-21 Σεπτ. 1891), ΕΒΕ (1 φ.), ΙΑΑ (σχεδόν πλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ.Θ. Νάτσιος, Κατάλογος Εφημερίδων και περιοδικών της Λαμίας, 1852-1979, Λαμία, 1979; Ιωάννα Θ. Αλαμπάνου - Δ.Θ. Νάτσιος, Φθιωτικός Τύπος (1852-1999), Λαμία 2001.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΝΑΤΣΙΟΣ

Θερμοπύλες
Δίμηνη περιοδικό γραμμάτων και τεχνών, Πειραιάς, 1961-1963, αρ. τχ. 1-12. Διευθυντής: Βασίλης Ευθυμιάδης...

Συνέχισε την παράδοση που δημιούργησε στον χώρο των περιοδικών γραμμάτων και τεχνών το *Πε-

Δια το Εξωτερικών Δρχ. 12. Αι συνδρομαί και διάφοροι καταχωρίσεις πληρώνονται εν Λαμία. Τιμή καταχωρίσεων δια έκαστον στίχον λεπτά 20. Τυπωθέντα σε ιδιόκτητο τυπογραφείο.

Τρικοιμητιή εφημερίδα αρχικά, τριήμερη αργότερα άλλοτε φιλοκυβερνητική και άλλοτε αντικυβερνητική στάση. Υπήρξε μία από τις μακροβιότερες λαμιώτικες εφημερίδες, αστερευτη πηγή τοπικών ειδήσεων και η πρώτη που δημιουργεί λογοτεχνική σελίδα με χρονονογραφηματα και ποιήματα που παρουσιάζονται ανυπόγραφα (ποιήματα καταχώριζε και η *Ευνομία).

ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ
ΔΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ - ΤΕΥΧΟΣ Β
Image of a chaotic battle scene with soldiers and a figure in the foreground.

ριοδικόν μας. Ο προσανατολισμός του ήταν σαφής και αφορούσε στη δημοσίευση κειμένων λογοτεχνικών και προβληματισμού για την πολιτιστική ζωή της Ελλάδας. Σε αντίθεση μάλιστα με άλλα πειραϊκά λογοτεχνικά έντυπα, είχε την τύχη να εξασφαλίσει ήδη από το πρώτο τεύχος διαφημίσεις, αρχικά στο σπισδόφυλλο και στη συνέχεια και στις εσωτερικές σελίδες του.

Δημοσίευσε διηγήματα, ποιήματα και μελέτες ελλήνων συγγραφέων καθώς και μεταφράσεις από έργα ξένων λογοτεχνών. Στη σταθερή θεματολογία του συμπεριλαμβάνονται επίσης στήλες με κριτική βιβλίου και θεάτρου, παρουσίαση των εικαστικών δρώμενων και απόψεων υπό τον τίτλο «Ο έλεγχος της πνευματικής μας ζωής». Μεταξύ των υπογραφών ξεχωρίζει αυτή του Στέλιου Γεράνη, του επά της ύλης Νάσου Νικόπουλου, του Κώστα Θεοφάνους, του Αργύρη Κωστή, του Βασιλείου Βασιλικού και άλλων.

BIBΛIOΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

KATEPINA I. ANEETH

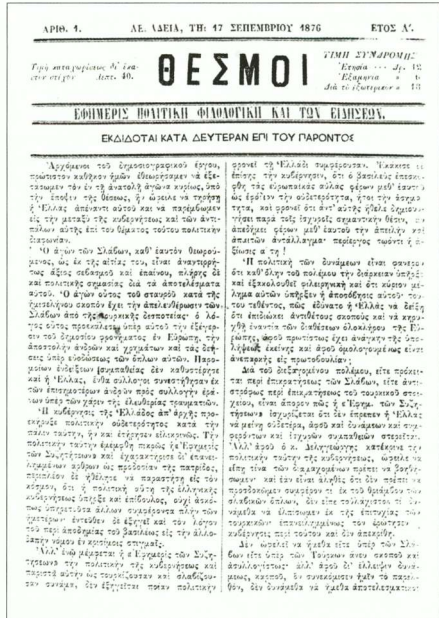
Θέρος, Αγία

βλ. Θεοδωρόπουλος, Σπύρος

Θεσμοί

Εφημερίς Πολιτική Φιλολογική και των Ειδήσεων. Εκδίδεται κατά Δευτέραν επί του παρόντος. Λιβαδειά, 17 Σεπτ. 1876 - Φεβρ. 1877 και 1880-1910;<.>. με διακοπές. Συντάκτης: Δημήτριος Μπουγουκλής, δικηγόρος. Εκδότης-συντάκτης: Γεώργιος Αθ. Σώκος (από το 1880). Άλλος υπότιτλος: Εκδιδομένη άπαξ της εβδομάδος και εκτάκτως. Εβδομαδιαία (Δευτέρα), δισέλιδη, δίστηλη, διαστάσεων 31,5x 23 εκ. Το 1876: «Τιμή συνδρομής: Ετησία Δρ. 12. Εξαμηνιαία Δρ. 6. Δια το εξωτερικόν Δρ. 18. Τιμή καταχωρίσεων δι' έκαστον στίχον Λεπτά 40». Το 1886: «Συνδρομή ετησία προπληρωτέα ενταυθα. Δια τους εν τω εσωτερικώ δρ. 8. Δια τους εν τω εξωτερικώ δρ. 12. Τιμή καταχωρίσεως προπληρωτέα ενταυθα δι' έκαστον στίχον λεπ. 12. Αι ειδοποιήσεις κατ' αποκοπήν». Τυπωτόταν στο τυπογραφείο «Τροφώνιος».

Είναι η πρώτη εφημερίδα που εκδίδεται στην πόλη της Λιβαδειάς. Στις σελίδες της περιέχονται ειδήσεις και σχόλια που αφορούν την κεντρική πολιτική σκηνή, ενώ δεν λείπουν, όπως είναι φυσικό, και θέματα της πόλης, δημοτικά, οικονομικά αλλά και θέματα που αφορούν την καθημερινότητα των πολιτών της. Δεν μένει όμως αδιάφορη ούτε απέναντι στις ευρωπαϊκές εξελίξεις, ιδιαίτερα όταν αυτές σχε-

τίζονται με την τύχη του ελληνισμού και την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Για τον σκοπό αυτό διαδέχεται ειδική στήλη που περιλαμβάνει τηλεγραφήματα και σύντομες ειδήσεις. Η εμπορική και βιομηχανική κίνηση της Λιβαδειάς, συνέπεια της καλλιέργειας και επεξεργασίας του βάμβακος που ανδρεί την εποχή αυτή, δεν είναι δυνατόν να αφήσει ανεπηρέαστη την κίνησή της· έτσι σε ειδική στήλη παρακολουθεί την κίνηση των τιμών του βαμβακιού, ανεπεξεργάστου και επεξεργασμένου (νήματα στριμμένα, νήματα απλά).

Επανεκδόθηκε το 1880 με εκδοτή και συντάκτη τον Γεώργιο Σώκο και διήρκεσε τριάντα χρόνια, κυκλοφορώντας σε άτακτη χρονικά διαστήματα και με μεγάλες διακοπές.

BIBΛIOΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. (ελλ. σ.), ΕΛΙΑ (περ. Β', έτ. 49, αρ. φ. 26, 8 Ιουλ. 1925), Ιδιωτική συλλογή Αριστείδη Κ. Ρούσση (Λιβαδειά).

BIBΛIOΓΡΑΦΙΑ: Τάκης Λάππας, Ρομελιώτικος Τύπος 1821-1880, Αθήνα 1959, σ. 136-138· Χριστόπουλος, Εφημερίδες, σ. 176· Αρ. Κ. Ρούσση, «Οι εφημερίδες στη Λιβαδειά», στον τόμο Εμπορικός Σύλλογος Λιβαδειάς 1899-1999, Εμπορικό - Βιομηχανικό - Κοινωνία, Λιβαδειά, έκδ. Εμπορικού Συλλόγου, 1999, σ. 84-85.

KATEPINA ΔΕΔΕ

Η Θεσπρωτική

Ημερησία Εφημερίς Θεσπρωτίας. Ηγουμενίτσα. 1967 έως σήμερα [2005], αρ. φ. 1-10004 [31 Δεκ. 2005], 18ρωτής-διευθυντής: Παναγιώτης Στ. Νταής (και διευθυντής σύνταξης από το φ. 83 κ.ε). Εκδότης-διευθυντής: Β.Π. Νταής (1975-2001). Έκτοτε, ιδιοκτήτρια είναι η Αντιγόνη Βασ. Νταή. Εκδότης-διευθυντής: Ευάγγελος Γ. Αδανασιού. Άλλοι υπότιτλοι: *Καθημερινή Πρωινή Εφημερίς Εκδομένη εν Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας* (αρ. φ. 15-52)· *Καθημερινή Εφημερίς Εκδομένη εν Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας* (αρ. φ. 53-82)· *Ημερησία Απογευματινή Εφημερίς εν Ηγουμενίτσα Θεσπρωτίας* (αρ. φ. 83-1934). Τετρασέλιδη αρχικά και έπειτα δισέλιδη (αρ. φ. 53), οκτάστυλη, διαστάσεων 63x43 εκ. Τιμή φύλλου (αρχικά): 1 δρ., ενώ υπήρχε η δυνατότητα ετήσιας συνδρομής που το ύψος της εμφανίζει αυξομειώσεις (εσωτερικού 300 δρχ., Γερμανίας 60 μάρκα και αργότερα 50. Αμερικής 40 δολ. και στη συνέχεια 15). Υπεύθυνοι τυπογραφείου: διαδοχικά οι Ελευθέριος Τζάλλας (Ιωάννινα, αρ. φ. 1-82), Ι.Γ. Σαχπελίδης (αρ. φ. 83-728), Γ. Δερμιτόγλου· σήμερα: «Ηπειρωτικές Εκδόσεις». Αρ. βιβλίου 12. Ιωάννινα.

Μία από τις μακροβιότερες εφημερίδες της Ηγουμενίτσας, αρχίζει την έκδοσή της στις αρχές του 1967, εν μέσω της πολιτικής κρίσης που οδήγησε στην επτάχρονη δικτατορία. Την πρώτη αυτή περίοδο συντάσσεται με την Ένωση Κέντρου δείχνοντας ιδιαίτερη συμπάθεια για το πρόσωπο του Ανδρέα Παπανδρέου, του οποίου μάλιστα φιλοξενεί άρθρο για την πολιτική επικαιρότητα. Μετά την 21^η Απριλίου διακόπτει την έκδοσή της για ένα μήνα και όταν επιστρέφει στην κυκλοφορία δεν ακολουθεί την πρότερη πολιτική της θέση. Με την πτώση της δικτατορίας επανήλθε στον αρχικό πολιτικό της χώρο στηρίζοντας την Ένωση Κέντρου και στη συνέχεια το ΠΑΣΟΚ.

Το κύριο μέρος της ύλης της αρθρώνεται γύρω από τοπικά νέα και ζητήματα που απασχολούν τους κατοίκους του νομού Θεσπρωτίας. Αυτό δεν σημαίνει ότι απουσιάζουν οι πολιτικές ειδήσεις είτε της ελληνικής είτε της διεθνούς επικαιρότητας. Ευνόητο είναι ότι το διάστημα έως την 21^η Απριλίου είναι πολύ πιο πλούσιο σε ειδήσεις πολιτικής επικαιρότητας και συχνά φιλοξενούνται κείμενα γνώμης από τοπικούς πολιτευτές. Επίσης, στην πρώτη σελίδα, στη στήλη «Σημειωματάριο», δημοσιεύονται μονόστυλα σχόλια για γεγονότα της επικαιρότητας.

Παράλληλα, υπάρχουν ιστορικές και λαογραφικές μελέτες σε συνέχειες («Το δημιουργικό έργο της

Εταιρίας Ηπειρωτικών Μελετών», αρ. φ. 3 κ.ε.· «Η ιστορία της δημοσιογραφίας», αρ. φ. 7 κ.ε.), πρωτότυπες λογοτεχνικές συνεργασίες καθώς και μεταφρασμένα αστυνομικά διηγήματα. Δεν λείπουν οι αθλητικές ειδήσεις ενώ υπάρχει και σταθερή ανταπόκριση για τα τεκτανόμενα στα Ιωάννινα («Νεοϊδρυθέν πανεπιστήμιο»). Τέλος, κάτω από τον τίτλο «Θεσπρωτική Ζωή» εμφανίζεται ένα πλήρες πανόγραμμα της κοινωνικής ζωής καθώς αναφέρονται γεννήσεις, αρραβώνες, γάμοι, κηδείες, παρουσιάζονται οι νέοι φοιτητές και ανακοινώνονται τα δρομολόγια και τα καλλιτεχνικά δέματα.

Στις σελίδες της λίγο είναι οι επώνυμοι συνεργάτες, πλην των εκπροσώπων τοπικών αρχών και φορέων που δημοσιεύουν αποσπασματικά άρθρα. Ανάμεσα στους πρώτους ξεχωρίζουν οι Σπ. Μουσελίμης, Γ.Δ. Δημογιάννης, Θεμ. Παπαθανασίου, Χρ. Ευαγγέλου, Εύη Παπαδήμα (χρονογράφημα) κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (1967-1970), ΕΒΕ, ΕΗΜ, ΕΛΙΑ, ΖΒΙ.

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΡΙΟΖΗΘΑΣ

Θεσσαλία

Εφημερίς του λαού και των συντεχνιών, Αθήνα, 14 Φεβρ. 1880 / Βόλος, 2 Νοε. 1881-1889. Εκδότες: Κωνσταντίνος *Σακελλαρίδης και Γεώργιος *Σακελλαρίδης. Συντάκτης: Κωνσταντίνος Σακελλαρίδης. Άλλος υπότιτλος: *Εφημερίς του λαού* (από τις 9 Φεβρ. 1884). Δισεβδομαδιαία (Πέμπτη και Κυριακή) έως τις 6 Ιουλ. 1880 / τέσσερις φορές την εβδομάδα (Τρίτη, Πέμπτη, Παρασκευή και Κυριακή) έως το τέλος του 1881 / δισεβδομαδιαία (Τετάρτη και Σάββατο) από τον Ιαν. 1882, τετρασέλιδη, τριστήλη, διαστάσεων 60x30 εκ. περίπου (14 Φεβρ. 1880 - 6 Ιουλ. 1880 και Ιαν. 1881-1889) / τετρασέλιδη, δίπτυχη, διαστάσεων 31x22 εκ. (8 Ιουλ. 1880 - Δεκ. 1881). Ετήσιες συνδρομές: «εν Τουρκία: 25 φρ., εν τη λοιπή αλλοδαπή: 1 αγγλ. λίρα, εν τη ημεδαπή και τη Θεσσαλία: 16 δρ.» (αρχικά). Γραφεία: «πλησίον των Αγ. Θεοδώρων, εν τω Γραφείω των Συντεχνιών». Τυπογραφείο: «τύποις Θραυσούλου Παπαλεξάνδρη» (έως τις 21 Σεπτ. 1880), «τύποις Θεσσαλίας».

Είναι η πρώτη εφημερίδα που κυκλοφόρησε στον Βόλο ύστερα από την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος: στις 2 Νοεμβρίου 1881, ημέρα απελευθέρωσης του Βόλου, εκδόθηκε και το πρώτο φύλλο της στην πρωτεύουσα της Μαγνησίας. Κυκλοφορούσε, όμως, ήδη από τις 14 Φεβρουαρίου 1880 στην Αθήνα, αρχικά κάθε Πέμπτη και Κυριακή και στη συνέχεια Τρίτη, Πέμπτη, Παρασκευή και Κυριακή. Με την έκδοσή της οι αδελφοί Σακελλαρίδης επιχειρήσαν να δημιουργήσουν ένα έντυπο που

δα συνδύαζε την τοπική ενημέρωση για την ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας και τις πολιτικές εξελίξεις που διαδραματιζόνταν στην Αθήνα. Εκτενή επίσηες ενημέρωση δημοσίευε για τις ευρωπαϊκές κινήσεις σχετικά με την προσάρτηση της Θεσσαλίας.

Υπήρχαν ορισμένες μόνιμες στήλες όπως το «Πολιτικόν Δελτίον», όπου παρουσιάζονταν οι πολιτικές εξελίξεις σχετικά με τα σύνορα, τα τηλεγραφήματα από το εξωτερικό, οι ανταποκρίσεις από τον ευρωπαϊκό Τύπο, η ενημέρωση από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, η ελληνική επικαιρότητα καθώς και άρθρα που αφορούσαν τη βιομηχανία και τις صنعتχνίες. Όλα τα άρθρα ήταν ανυπόγραφα.

Με τη μεταφορά της εφημερίδας στον Βόλο αλλάζει και το περιεχόμενό της: γίνεται περισσότερο τοπική. Επικεντρώνεται στην παρουσίαση της επικαιρότητας και των εξελίξεων που συμβαίνουν στην περιοχή της Θεσσαλίας. Η εστίαση αυτή μπορεί να μην οφείλεται στη μεταφορά της έδρας αλλά στο γεγονός ότι το μεγάλο πρόβλημα, η ενσωμάτωση, που μέχρι τώρα κατείχε την κυρίαρχη θέση στη θεματολογία της, είχε πλέον λυθεί.

Η εφημερίδα διέκοψε την έκδοσή της με τον θάνατο του Κωνσταντίνου Σακελλαριδίου το 1889.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. (ελλ. α.), ΕΒΕ (ελλ. α.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Γ', σ. 174· Κολιού, *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα Βόλου*, τ. 2, σ. 83-91.

ΕΛΕΝΗ ΚΥΡΑΜΑΡΓΙΟΥ

Η Θεσσαλία

Εφημερίς πολιτική θεσσαλική. Βόλος, 25 Μαΐου 1898 έως σήμερα [2005], αρ. φ. 1-32515 [31 Δεκ. 2004]. Με αρχικό εκδότη τον Ι.Φ. Μπέμπο, διαδέχθηκε την εφημερίδα του *Νέα Θεσσαλία* (Ιουλ. 1892 - Μάιος 1897), η οποία είχε διαδεχτεί την εφ. *Παγασαί* (9 Σεπτ. 1889 - 28 Ιουλ. 1892) του ίδιου, όπως προκύπτει και από τη συνεχή αριθμηση των φύλλων στις τρεις εφημερίδες. Διευθυντής και υπεύθυνος ο Δημοσθένης *Ρίζος που δεν άργησε να γίνει ιδιοκτήτης της. Παρέμεινε διευθυντής έως το 1914, οπότε εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη και τον διαδέχθηκε ο Γκάκης *Οικονομάκης. Ο Ρίζος διατήρησε την ιδιοκτησία έως το 1924, οπότε η εφημερίδα περιήλθε στον Γάκη Οικονομάκη και στον εκδότη, τυπογράφο, πράκτορα εφημερίδων και βιβλιοπώλη Κ. Παρασκευόπουλο. Μετά τον θάνατό τους (1944 και 1942 αντίστοιχα) την ανέλαβαν οι αδελφοί Γεώργιος και Παναγιώτης Κ. Παρασκευόπουλοι. Ο υπότιτλος ποικίλλει στα μετέπειτα χρόνια. Πρωτοκυκλοφόρησε ως *δισεβδομαδιαία* (Τετάρτη και Σάββατο) και στη συνέχεια έγινε ημερήσια (από τις 31 Οκτ. 1900), πεντάστηλη, τετρασέλιδη, μεγάλου σχήματος. Ετήσιες συν-

δρομές: «Εν Βόλω Δραχ. 10, Θεσσαλία και λοιπή Ελλάδα 12. Εν τω Εξωτερικώ Φρ. χρ. 12». Διανέμεται σε 1200 συνδρομητές «εν Θεσσαλία, Αιγύπτω, Ρουμανία και άπαση τη Ελλάδι». Ο τίτλος προβάλλει με πλεγμένο μέσα του ένα σάτυο. Από την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα εκδίδεται με σύγχρονα ιδιόκτητα ηλεκτρονικά μέσα, σε πολλές σελίδες, είκοσι τέσσερις έως σαράντα οκτώ κατά το πλείστον, μεσαίου μεγέθους και με πλούσια εικονογράφηση.

Σε άρθρο του πρώτου φύλλου, με τίτλο «Ολίγα λόγια δια την έκδοσιν της Θεσσαλίας», ο εκδότης διατυπώνει το κίνητρό του για τη νέα έκδοση: «Εφημερίδα ισταμένη εις την δέσιν της δεν ηξιώθημεν να ιδώμεν και η έλλειψις αυτή μάς έφερεν εις την σκέψιν και την απόφασιν να προδώμεν εις την έκδοσιν μιας ανεξαρτήτου εφημερίδος της Θεσσαλίας». Στην τέταρτη σελίδα του ίδιου φύλλου δημοσιεύεται «Ο χάρτης των νέων συνόρων των θεσσαλικών ορίων».

Κατατάσσεται ήδη στην πρώτη σειρά των ελληνικών εφημερίδων από πλευράς μακροβιότητας και πληρότητας. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην τοπική θεματογραφία, χωρίς να λείπουν οι ειδήσεις και τα

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Λευτέρη Ραφτόπουλου (Βόλος).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κολιού. *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα Βόλου*. τ. Β', σ. 544-548.

ΝΙΤΣΑ ΚΟΛΙΟΥ

Τα Θεσσαλικά Χρονικά

Καθημερινή πολιτική, κοινωνική και οικονομική εφημερίς, Βόλος, 5 Δεκ. 1926 - 28 Ιουν. 1927, αρ. φ. 1-190. Εκδιδόταν από ομάδα διανοομένων: Γ. Ζωιτόπουλος, Μίλτ. Πορφυρογένης, Γιάννης Δέδες, Θεμ. Αμουτζόπουλος, αδελφοί Σφέτσου. Το 1927 ο υπότιτλος γίνεται: *Πολιτική - Ιστορία - Επιστήμη*. Καθημερινή, εξασελίδη, διαστάσεων 50x32 εκ. Συνδρομές: «ετησία δρ. 360, εξάμηνος δρ. 200, εξωτερικού ετησία δολάρια 13 ή λίραι Αγγλίας 5»· από τις 14 Φεβρ. 1927 «εξωτερικού δολάρια 16», ενώ από τις 31 Μαρτ. 1927 «εσωτερικού ετησία δρ. 360, εξάμηνος δρ. 180, τρίμηνος δρ. 90, εξωτερικού ετησία δολ. 13 ή λίραι Αγγλίας 3». Γραφεία και τυπογραφεία: οδ. Δημητριάδος, Γαμβέτα.

Επρόκειτο για σοβαρή εφημερίδα προβληματισμού γύρω από τα τοπικά και εθνικά, κοινωνικά και οικονομικά θέματα, καθώς επίσης την ιστορία και τις επιστήμες. Συνεργάτες της ήσαν διακεκριμένοι επιστήμονες, λογοτέχνες και πολιτικοί από την Αθήνα.

Ανάμεσά τους και ο κοινωνιολόγος Αλ. Σβώλος, ο οποίος σε κύριο άρθρο του στο πρώτο φύλλο ασχολούνταν με την σημασία του επαρχιακού Τύπου και τόνιζε: «Ο επαρχιακός τύπος που θα εκπληρώσει την αποστολή του πρέπει να ζητάει όχι να μεταφέρει τον αθηναϊκό εγκέφαλο στην απλοϊκή συνείδησι της επαρχίας. Αλλά' αντιθέτως: Να φέρη προς την πρωτεύουσα τη ρωμαλέα σκέψι της επαρχίας, το γερό της ήθος και την καρπερή της ενέργεια. Να αναγεννήση την επαρχία και να εξηγάη την πρωτεύουσα». Η τέταρτη σελίδα παραχωρούνταν σε διαφημίσεις. Παρ' όλη την ευμενή απήχρηση που είχε για την ποικιλία των θεμάτων που παρουσίαζε και την ποιότητα των άρθρων της, έσθθησε πολύ γρήγορα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. Ιδιωτική συλλογή Γ. Ζωιτόπουλου (Αθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κολιού. *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα Βόλου*. τ. Α', σ. 407-413.

ΝΙΤΣΑ ΚΟΛΙΟΥ

Θεσσαλική Φωνή

Ημερησία εφημερίς των Θεσσαλικών συμφερόντων. Καρδίτσα, 24 Αυγ. 1924-1943, 1945 - 12 Δεκ. 1948. Ιδρυτής-ιδιοκτήτης-διευθυντής: Β.Α. Λιόλιος, από την Καρύταινα της Γορτυνίας. Αρχισυντάκτες: Χαρ. Θ. Τσαγκάρης (24 Αυγ. 1924 - 23 Ιαν. 1925), Δ. Παπαγεωργίου (1936-1942) και Αθανάσιος Β. Ζήσης («Πολιτική διέυθυνσις», 3 Ιουλ. 1946 - 12 Δεκ. 1948). Διαχειριστής: Π.Α. Λιόλιος. Άλλοι υπότιτλοι: *Καθημερινή Θεσσαλική εφημερίς* (1932)· *Καθημερινή εφημερίς εν Καρδίτση* (1933-1948). Καθημερινή, αρχικά δισελίδη (με μερικά φύλλα τετρασελίδη) / τετρασελίδη (1932-1940) / δισελίδη (1941-1948), διαστάσεων 31x24 εκ. (Αύγ. Οκτ. 1924) / 35x25 εκ. (Νοέ. 1924 - Μάιος 1925) / 38x28 εκ. (Ιούν. 1925 - Οκτ. 1926) / 43x31.5 εκ. (Νοέ. 1926 - Δεκ. 1948). Τιμή φύλλου: 0.5 δρχ. (από τις 25 Ιαν. 1925), 1 δρχ. (από το 1933), 2 δρχ. (από το 1937), 4 δρχ. (από τις 5 Αυγ. 1941), 5 δρχ. (από τις 18 Νοε. 1941), 10-60 δρχ. (1942), 100-200 δρχ. (1946), 300 δρχ. (1947) και 500 δρχ. (από τις 8 Φεβρ. 1948). Στα πρώτα φύλλα αναγράφονται οι συνδρομές: ετησία 150 δρχ., εξαμηνιαία 75 δρχ. και τριμηνιαία 45 δρχ. Τυπώνονταν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο στην Καρδίτσα: οδ. Ζαΐμη (1925-1926), έναντι Άρνης (1926-1932), οδ. Γ. Καραϊσκάκη (1932-1937), μέγαρο Κ. Νασιάκου (1937-1946) και μέγαρο Κιερίου (1946-1948).

Η πρώτη ημερησία εφημερίδα της Καρδίτσας. Στην πρώτη σελίδα αρθρογραφεί υπέρ των τοπικών συμφερόντων και στην τελευταία, υπό τον τίτλο «Ειδήσεις και τηλεγραφήματα», καλύπτει την ελληνική και διεθνή επικαιρότητα ενώ, υπό τον τίτλο «Μι-

κρά νέα», την καρδιτωτική. Δημοσιεύει επίσης διαφημίσεις της τοπικής αγοράς, ανακοινώσεις σωματείων και δημοσίων υπηρεσιών και κοινωνικά. Στις μεσαίες σελίδες της τετρασέλιδης εκδόσεως δημοσιεύονται ειδήσεις με παράξενα απ' όλο τον κόσμο, μικρές αγγελίες, διαφημίσεις, άρθρα για τις νέες τάσεις της γυναικείας μόδας, πλειστηριασμοί, ανέκδοτα, εκλαϊκευμένα επιστημονικά κείμενα, λογοτεχνικά κείμενα αποκλειστικά ξένων συγγραφέων καθώς και ποιήματα γνωστών Ελλήνων (Πολέμης, Πολυλάς, *Παλαμάς, Κάλβος κ.ά.) και ξένων (Βερλέν, Χάινε κ.ά.). Στα τέλη της δεκαετίας του 1930, εκτός από τη συνηθισμένη ειδησεογραφία απαντούν και άρθρα κοινοπολιτιστικού περιεχομένου, καθώς και παραπολιτικά από τη διεθνή σκηνή ενόψει του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Τακτικά στην πρώτη σελίδα δημοσιεύονται, υπό τον τίτλο «Ιστορικά σημειώματα», κείμενα που αφορούν την τοπική ιστορία και την ιστορία της Θεσσαλίας, με συντάκτη τον Χρ. Καλοκαρινό, δάσκαλο, γνώστη της γαλλικής, ερευνητή της τοπικής ιστορίας και επίσημο ερμηνευτή της περσο-οθωμανικής στο πρωτοδικείο Καρδίτσας. Το ψευδώνυμό του ήταν «Ιστορικός». Τακτικοί συνεργάτες της εφημερίδας ήταν επίσης ο Απ. Βογιατζής ή «Λίνος», δικηγόρος και πρόεδρος της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Καρδίτσας «Η Αθηνά», ο οποίος έγραφε για εκπαιδευτικά και καλλιτεχνικά θέματα, ο μητροπολίτης Ιεζεκιήλ που αρθρογραφούσε για θρησκευτικά θέματα, οι γιατροί Χρ. Πόππας και Κ. Κώτσης για ιατρικά θέματα, ο δικηγόρος Άγγελος Παπαϊωάννου και ο άγνωστος «Φρένς», συντάκτες άρθρων ποικίλης ύλης και χρονογραφημάτων.

Η συμμετοχή του Β. Λιόλιου στη διοικούσα επιτροπή του Δήμου Καρδίτσας στην Κατοχή και η αντικομμουνιστική στάση της εφημερίδας στον Εμφύλιο, είχαν ως αποτέλεσμα την εκτέλεσή του, το κάψιμο του τυπογραφείου του, κατά την κατάληψη της Καρδίτσας από τους αντάρτες, στις 12 Δεκεμβρίου 1948 και το κλείσιμο της *Θεσσαλικής Φωνής*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΔΙΛΜΚ (μικροφίλμ), ΒΒ (μικροφίλμ), ΔΒΚΑ (φ. των ετ. 1924-1930, 1932, 1933, 1935-1942 και 1946-1948. Λείπουν όλα τα φ. των ετ. 1931, 1934, 1943 και 1945).

ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΜΠΟΡΑΖΟΣ

Θεσσαλιώτις

Εφημερίς πολιτική εβδομαδιαία. Καρδίτσα. Σεπτ. 1885-1920<;>, με διακοπές. Ίδρυτής-εκδότης-διευθυντής-συντάκτης: Απόστολος Γ. Σαμαρόπουλος· το 1912, μετά τον θάνατό του, ιδιοκτήτης γίνεται ο γιος του Γεώργιος και το 1915 η χήρα του Αποστόλου, Στυλιανή Σαμαροπούλου· από το 1917 δεν καταγράφεται ο ιδιοκτήτης. Στο διάστημα 1910-1912 διευθυντής ο Αργ. Κωτούλας· από το 1915 ο Χαρ. Τσαγγάρης. Από το φ. 2 ως το φ. 50 κυκλοφορεί χωρίς υπότιτλο. Άλλοι υπότιτλοι: *Εφημερίς των γεωργών* (από το φ. 51, 8 Μαΐου 1887)· *Εφημερίς Πολιτική* (από το φ. 131, 4 Ιουν. 1889)· *Εβδομαδιαία Λαϊκή Εφημερίς* (1910)· *Δισεβδομαδιαία Λαϊκή Εφημερίς* (1912)· *Καθημερινή Εφημερίς Λαϊκή* (1917). Εβδομαδιαία, με ημέρα έκδοσης αρχικά την Τετάρτη και από το φ. 70 οποιαδήποτε ημέρα της εβδομάδας· το 1912 εκδίδεται δύο φορές την εβδομάδα, ενώ το 1917 γίνεται καθημερινή. Αρίθμηση σελίδων αυτόνομη ανά φύλλο. Αρίθμηση φύλλων συνεχόμενη. Το 1910 αναγράφεται και δεύτερος αριθμός φύλλου σε παρένθεση, προφανώς εξαιτίας κάποιας διακοπής κυκλοφορίας. Τετρασέλιδη, το 1917 δισέλιδη, δισηλίη, διαστάσεων 36x26 εκ. (με περιθώριο «ίσον με το της Παλιγγενεσίας», έως το 1906) / 40x28,5 εκ. (1910) / 43x29 εκ. (1912) / 43-45x29 εκ. (1915) / 38x27 εκ. (1917). Τιμή φύλλου: δεν αναγράφεται. Από το φ. 51, η «Θεσσαλιώτις εις ουδένα δίδεται δωρεάν». Από τις 22 Απρ. 1890 στους συνδρομητές της διανέμονται δωρεάν και η σατιρική εφ. *Καυτήριον*, του ίδιου εκδότη, όπως αναγράφονταν στην προμετωπίδα. Η συνδρομή, «ετησίως και προσηλωτά», τιμάται 10 δρχ. για την Καρδίτσα, 12 για την επαρχία, 18 για το εξωτερικό (1885-1891)· από το 1889, «δια τα δημόσια και δημοτικά γραφεία» 30 δρχ., για τις κοινότητες 25 δρχ. Η τιμή των καταχωρίσεων ήταν 80 λεπτά ο στίχος για την πρώτη και τη δεύτερη σελίδα, 40 λ. για τις υπόλοιπες και 20 λ. για τους πλειστηριασμούς. «Γνωστοποιήσεις και διατριβή» χρεώνονταν κατ' αποκοπή. Αρχικά στεγαζόταν στην οικία του εκδότη, στην οδό Βαρουσίου 1. Τα πρώ-

τα 50 φύλλα τυπώθηκαν στο τυπογραφείο της εφ. *Καρδίτσα του *Γ. Μαρινόπουλου. Αντί μηνιαίου μισθώματος 110 δραχ. Στις 6 Μαΐου 1887, μετά από πεντάμηνη διακοπή — ένας από τους λόγους «και η έλλειψις ημετέρου τυπογραφείου» — επανεκδίδεται σε δικό της τυπογραφείο, στο ισόγειο της οικίας του ιδιοκτήτη. Στις 8 Σεπτ. 1890 γράφεται και τυπογραφείο μεταφέρονται στην οδ. Μητροπόλεως, στα «βακούφικα», κοντά στην πλατεία.

Πρόκειται για τη δεύτερη εφημερίδα που εκδόθηκε στην Καρδίτσα. Αυτοπροσδιορίζεται εξ αρχής ως «ελευθέρα και ανεξάρτητος». Σκοπός των συντακτών της ήταν να φωτίσουν «τον λαόν της επαρχίας ημών, περί της πορείας και των πράξεων των αντιπροσώπων ημών και των ιδυνόντων την τύχην ολοκλήρου του έθνους αφ' ενός, και αφ' ετέρου, ως ειλικρινείς αντιπρόσωποι της κοινής γνώμης, να συνηγορώμεν αείποτε υπέρ των συμφερόντων αυτού, οσάκις περί τούτου ο λόγος πρόκειται».

Στο βασικό, μακροσκελές συνήδως, άρθρο της ασχολείται αρχικά με το ευρωπαϊκό πολιτικό, διπλωματικό και στρατιωτικό σκηνικό αναφορικά με την Ελλάδα και τα Βαλκάνια, καθώς η έκδοσή της συμπίπτει με την προσάρτηση της Ανατολικής Ρωμυλίας από τη Βουλγαρία. Κάποτε αναδημοσιεύει

και σχετικά άρθρα ξένων εφημεριδών, όπως «Ημερήσια Νέα» του Λονδίνου, σχολιάζοντάς τα με άξονα πάντα τα εθνικά δίκαια. Στην πολεμική ειδησεογραφία επιστρέφει με τα γεγονότα στα ελληνοτουρκικά σύνορα, το 1886. Το ενδιαφέρον της στρέφεται σύντομα σε τοπικές ειδήσεις που αφορούν ποικίλα ζητήματα της πόλης και της επαρχίας, όπως η κατάσταση των σχολείων, η ανάγκη μεγαλύτερων χρηματοδοτήσεων και καλύτερης διαχείρισης των δημοτικών και εκκλησιαστικών εσόδων, η γεωργία, το έργο βουλευτών και δημάρχων, η άθλια εικόνα της πόλης, η ύδρευση, η οδοποιία κ.ά.

Η στρατεύση της ήταν έντονη σε τοπικά αιτήματα, όπως η ίδρυση γυμνασίου, για την οποία και η ίδια παρότρυνε τους αναγνώστες να συνεισφέρουν οικονομικά, η δραστηριοποίηση των εκκλησιαστικών συμβουλίων, η κατασκευή έργων υποδομής, η πάταξη της τοκογλυφίας και της αισχροκέρδειας κ.ά. Ο Σαμαρόπουλος υποστήριζε ακόμη την ίδρυση τοπικού θεατρικού συλλόγου που θα έδινε παραστάσεις με διδακτικά και πατριωτικά έργα, καθώς και την ανάγκη σωματικής άσκησης και για τα δύο φύλα. Τάχθηκε επίσης υπέρ του αγροτικού πληθυσμού και κατά της αγροτικής πολιτικής του Τρικούπη και των εξώσεων κολιγών, χαρακτηρίζοντας τη Θεσσαλιώτιδα «εκ των σπλάχνων του κόσμου τούτου πηγάσασα και μετ' αυτού αδιαρρήκως συνδεδεμένη ούσα», καθώς και υπέρ της αναγκαιότητας ίδρυσης γεωργικής και κτηματικής τράπεζας ως μοναδικού μέτρου σωτηρίας των αγροτών, ζήτημα στο οποίο επανέρχονται συνεχώς.

Από τη κεντρική της στήλη δεν λείπουν ειδήσεις από την πολιτική επικαιρότητα, αλλά και αναδημοσιεύσεις από εφημερίδες και περιοδικά των Αθηνών που αφορούν ποικίλα ζητήματα, όπως η λειτουργία των δικαστηρίων («Επιθεώρησης»), η δρασκεία («Νέον Κήρυγμα»), η ηθική («Ανάπλασις», «Φοίβος», «Χλόη»), και η κτηνοτροφία από τεχνική άποψη («Ελληνική Γεωργία»), το σύμπαν («Απόλλων») κ.ά. Η στήλη «Τηλεγραφήματα» διήρκεσε έως τον Σεπτέμβριο 1886 και περιείχε τηλεγραφικές διεθνείς ειδήσεις. Στα «Διάφορα», τη μακροβιότερη και μακροσκελέστερη στήλη της, δημοσιεύονταν σύντομες ειδήσεις που αφορούσαν στη λειτουργία σχολείων και δημοσίων υπηρεσιών, στις μεταθέσεις δημοσίων υπαλλήλων, στις μετοικινησίες πολιτικών, στις τιμές προϊόντων, σε κοινωνικά και αστυνομικά νέα κ.ά. Στην τέταρτη σελίδα δημοσιεύονταν συχνά αποσπάσματα ή τα περιεχόμενα πε-

ριοδικών ποικίλης ύλης, σε στήλη με τίτλο «Περιοδικός Τύπος», καθώς και διαφημίσεις, ορισμένες από τις οποίες αναφέρονταν σε μυθιστορήματα και έντυπα εφημερίδων. Οι πλειστηριαμοί ακολουθούσαν συνήθως σε παράρτημα.

Ο εκδότης Απ. Σαμαρόπουλος καταγόταν από το χωριό Παλαμά Καρδίτσας και ήταν τελειόφοιτος της ιατρικής. Εργαζόταν παράλληλα ως επιστάτης των φυλακών. Η δημοσίευση άρθρου που θεωρήθηκε ότι εξύβριζε τον βασιλιά και τον Χ. Τρικούπη, οδήγησαν, τον Απρίλιο 1886, στην κατάσχεση της εφημερίδας και στην απόλυσή του. Απέκρουσε την κατηγορία ισχυριζόμενος ότι επρόκειτο για ύπουλη επίθεση κάποιων με στόχο την υπαρπαγή της δέσης του, καθώς και ότι ο συντάκτης του κειμένου ήταν άλλος.

Με την αφορμή αυτή δίνονται πληροφορίες για τους συνεργάτες της: «Υπάρχει και δικηγόρος τις και έτεροι επιστήμονες, ων τα ονόματα δεν φαίνονται εν αυτή. Ούτοι ενυπογράφως στέλλουσι τας διατριβάς και τα εκάστοτε χειρόγραφα των εις το τυπογραφείον, επιστατούσι αυτοπροσώπως εις την εκτύπωσιν και διόρθωσιν και ούτοι λαμβάνουσι μόνοι γνώσιν των έργων των μετά την εκτύπωσιν». Η μόνη ενυπόγραφη στήλη ήταν αυτή του Χρίστου Καλοκαιρινού, φοιτητή της γαλλικής φιλολογίας, με τίτλο «Επιφυλλίς Θεσσαλιώτιδος» και περιεχόμενο το «διδασκτικό και ωφέλιμον καθό οικογενειακών» μυθιστόρημα του Αλεξ. Δουμά με τίτλο *Μυθιστορία μιας γυναικός ήτοι Τα Απόκρυφα του γυναικειού φύλλου*, το οποίο συνέχισε να δημοσιεύεται σε 133 φύλλα, σε μετάφραση του Γ.Δ. Κατσουρόπουλου.

Η εκδοτική επιτυχία της *Θεσσαλιώτιδος* οδήγησε τον Απ. Σαμαρόπουλο στην έκδοση της μικρής σατιρικής εφ. *Καντήριον*, στις αρχές του 1890, από την οποία σώζεται ένα μόνο φύλλο. Επίσης, ο Σαμαρόπουλος είναι γνωστός και για την έκδοση του πρώτου στατιστικού «οδηγού της πόλεως Καρδίτσας», το 1901. Μετά τον θάνατό του, την εφημερίδα αναλαμβάνει ο γιος του, Γεώργιος, ο οποίος διετέλεσε και γραμματέας του Γεωργικού Πεδινοῦ Συνδέσμου Καρδίτσας. Σταμάτησε να εκδίδεται με την εγκατάστασή του στην Αθήνα, το 1920.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (φ. της περιόδου 1898 - 27 Ιουν. 1906), ΓΑΚ-Αρχαία Ν. Καρδίτσας [αρ. φ. 999, 1001/1002 (1910), 1096 (1912), 1131 (1914), 1185-1187 (1915), 3260-3262 (1917)]. ΔΙΑΜΚ (σε ψηφιακή μορφή φ. από ΒΒ, ΕΒΕ). ΕΒΕ (αρ. φ. 2-199, 1885-1891). Συμβολαιογραφικό Αρχείο Αρ. Βασιλαράνη (Μισθωτήριο 4299/1885 και Αγοραπωλησία 4915/1886).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σωκρ. Βαμβάκος, «Ημερήσιος και περιοδικός τύπος Θεσσαλίας 1881-1938», *Θεσσαλικά Χρονικά* (Αθήνα), έκτακτη έκδοση (1935), σ. 442-Β. Λάππας, *Ιστορία της πόλεως Καρδίτσας*, Αθήνα 1974, σ. 135· Ερασιμία-Λουίζα Σταυροπούλου, «Οι πρώτες εφημερίδες της Καρδίτσας και των Τρικάλων μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας (1881)», *Θεσσαλικά Χρονικά*, τ. ΙΓ' (1980), 465-469· Αντ. Αντωνίου, «Θεσσαλικές εφημερίδες αποκείμενες στα Γ.Α.Κ.-Αρχαία Ν. Καρδίτσας», *Καρδιτώπικα Χρονικά*, τ. ΙΙ (1996), 327-328.

ΦΩΤΙΝΗ ΛΕΚΚΑ

Θεσσαλονίκη

Εκδίδεται δις της εβδομάδος κατά Δευτέραν και Πέμπτην, Θεσσαλονίκη, 1869-1875;<>, Εκδότης: το δилаέτι (νομαρχία) Θεσσαλονίκης, Δισεδδομαδιιά, οκτασέλιδη (τέσσερα δισέλιδα), τρίστηλη, σε σχήμα 4°. Συνδρομές: ετήσια 50 γρόσια, εξαμηνιαία 35 γρ. και τριμηνιαία 20 γρ.. «εκτός των ταχυδρομικών εξόδων για τα έξω μέρη». «Επιστημονικά, φιλολογικά και εν γένει κοινωφελείς διατριβαί εισίν δεκταί προς δημοσίευσιν». Τυπωνόταν στο «Τυπογραφείον του Γενικού Διοικητηρίου» Θεσσαλονίκης.

Ελληνόγλωσση έκδοση της τετράγλωσσης κρατικής (νομαρχιακής) εφ. *Σελανίκ* (Θεσσαλονίκη), την οποία αποτελούσαν τέσσερα δισέλιδα τμήματα, όσες και οι γλώσσες στις οποίες εκδιδόταν. Το κάθε τμήμα είχε ως τίτλο την ονομασία του βιλαετίου στη γλώσσα του: «Σελανικ» (τουρκικό), «Σαλονικ» (εβραϊκό), «Θεσσαλονίκη» (ελληνικό) και «Σολούν» (βουλγαρικό). Μπορεί να θεωρηθεί η πρώτη ελληνόγλωσση εφημερίδα που κυκλοφόρησε στη Θεσσαλονίκη. Στην προμετωπίδα του τίτλου της, εκτός από τα στοιχεία της ταυτότητάς της, προσδιορίζεται και ο στόχος της: «Εφημερίς διαπραγματευομένη κυρίως περί γεωργίας και εμπορίου, συγχρόνως δε περιέχουσα και όσας το δυνατόν ειδήσεις εσωτερικής και εξωτερικής». Καταχωρούσε συστηματικά τις επίσημες ανακοινώσεις και διαταγές της οθωμανικής διοίκησης και εξέφραζε την πολιτική της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ενώ στις σελίδες της φιλοξενούσε εκτός από την τρέχουσα ειδησεογραφία και θέματα επιστημονικά, φιλολογικά και οικονομικά.

Για την έκδοσή της υπάρχουν σημαντικές πληροφορίες σε προξενικά έγγραφα, είναι, όμως, σε πολλά τους σημεία ασαφείς. Στις αναφορές του έλληνα προξένου στη Θεσσαλονίκη Κ. Βατικιώτη προς το υπουργείο Εξωτερικών αναφέρεται ότι τον Μάρτιο 1870 είχε κυκλοφορήσει το φ. 96, στο οποίο είχαν δημοσιευθεί ανακρίβειες και ειρωνικά σχόλια για τον βασιλιά της Ελλάδας, Συγκεκριμένα, στην πρώτη αναφορά σημειώνονται τα ακόλουθα: «Όπως εν εκάστη πρωτεύουση νομού της Οθωμανικής Αυτοκρα-

τορίας, ούτω και εν τη πόλει ταύτη, έδρα νομού της Μακεδονίας, εκδίδεται νομαρχιακή εφημερίς, τουρκιστί, ελληνιστί, εβραϊστί και βουλγαριστί. Η τετραγλωσσος αύτη εφημερίς εκδιδόμενη εντός του Διοικητηρίου, εκ των πιεστηρίων του Διοικητηρίου, υπό υπαλλήλων μισθοδοτουμένων υπό της Γενικής Διοικήσεως ως και υπό την έμπνευσιν αυτού... θεωρείται επίσημος εφημερίς της Οθωμανικής Κυβερνήσεως. Σκοπόν προτίθεται η έκδοσις της εφημερίδος ταύτης την εξύμνησιν της προόδου του Οθωμανικού Κράτους, των φιλολάων διαθέσεων της Α.Μ. του Σουλτάνου και της Κυβερνήσεώς του ως και την κατάκρισιν του ομόρου ελληνικού έθνους ως και της Κυβερνήσεως τούτου, όπως αφ' ενός εμπνεύσει εις τους πάσης φυλής και γλώσσης κατοίκους του νομού υπόληψιν και εμπιστοσύνην εις την Οθωμανικήν Κυβέρνησιν, αφ' ετέρου δε μίσος και περιφρόνησιν προς την Ελλάδα και την Ελληνικήν Κυβέρνησιν [...]. Εν εκάστω σχεδόν φύλλω της η "Θεσσαλονίκη", αφού κατά κόρον εξυμνήσει την Οθωμανικήν Κυβέρνησιν και τον Γενικόν Διοικητήν και την ενδελεχή αυτών μέριμναν υπέρ της ευημερίας και της προόδου των υπηκόων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, επιτίθεται ότε δι' ιδίων άρθρων, ότε δε δια δανεικών... κατά της Ελλάδος καταχωρούσα τας παραιολογοτέρας ειδήσεις και συκοφαντίας ερανιζομένη αύτας πολλάκις και εξ ελληνικών εφημερίδων». Βέβαια, όπως συνάγεται από το προξενικό έγγραφο, ο διοικητής της Θεσσαλονίκης, με κανέναν τρόπο δεν δέχθηκε ότι ήταν όργανο της διοίκησης, λέγοντας ότι απλώς διευκολύνεται στην εκτύπωσή της από το τυπογραφείο του Διοικητηρίου.

Είναι άγνωστο πότε ανέστειλε την έκδοσή της, υπάρχει όμως η πληροφορία ότι το 1875, μαζί με την άδεια που δόθηκε στον Σοφ. *Γκαρπολά για την έκδοσή της εφ. *Ερμής, του ανατέθηκε και η επιμέλεια της Σελανίκ, πιδανόν της τουρκικής έκδοσης. Από τα παραπάνω συμπεραίνεται με βεβαιότητα ότι, τουλάχιστον το 1875, η Σελανίκ κυκλοφορούσε, το ίδιο επομένως ίσχυε και για την ελληνική της έκδοση. Σύμφωνα, επίσης, με δημοσιεύματα του *Φάρου της Μακεδονίας (24 Ιουν. 1889 και 30 Οκτ. 1893), συνέχιζε την έκδοσή της, χωρίς, όμως, να αναφέρεται αν επρόκειτο για την τουρκογλώσσα ή για τα άλλα τμήματά της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ (6 φ.), FOA (1 φ., και σε μικροφίλμ στο IMXA), BL (1 φ., 7 Οκτ. 1871), Ιδιωτική συλλογή Π. Ιωαννίδη (1 φ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Άριστος Χασιρό, «Εφημερίδες και δημο-

σιογράφοι της Θεσσαλονίκης από το 1900 μέχρι σήμερα», εφ. Νέα Ευρώπη, 3 Αυγ. 1942 Μαν. Κανδυλάκης, «Η πρώτη εφημερίδα της Θεσσαλονίκης. Η τουρκο-ελληνο-εβραίο-βουλγαρική "Θεσσαλονίκη"», εισήγηση στο 1Γ' Συνέδριο της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών. Θεσσαλονίκη, Μάιος 1993: Κανδυλάκης, Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης, τ. Α', σ. 37-41.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Θεσσαλονίκη

Η μεγάλη απογευματινή εφημερίς της Β. Ελλάδος, Θεσσαλονίκη, 22 Μαΐου 1963 έως σήμερα [2005], αρ. φ. 1-11158 [Δεκ. 2005]. Εκδότης: Ι. *Βελλίδης, Διευθυντής-αρχισυντάκτης: Ι.Π. *Ιωαννίδης, έως τότε διευθυντής της εφ. *Μακεδονία. Τον αντικατέστησαν διαδοχικά στη διεύθυνση ο Γ. Αρβανιτιδής, ο Γιώργος Μιμέρτσος (αποχώρησε ξαφνικά τον Δεκ. 1966) και ο Αντώνης Κούρτης με αρχισυντάκτη τον Αντώνη Πεκλάρη. Το 1993 παρατίθκε ο Α. Κούρτης και ανέλαβε διευθυντής ο Α. Πεκλάρης, με αρχισυντάκτη τον Γιάννη *Μυλαράκη, τον οποίο αντικατέστησε, μετά την απομάκρυνσή του, ο Λάζαρος Χατζηγάκος έως το 1998. Καθημερινή απογευματινή (εκτός από Κυριακή), οκτασέλιδη/δωδεκασέλιδη, οκτάστυλη, διαστάσεων 56x40 εκ. Τιμή: 1,5 δρχ. (αρχικά). Τυπογραφείο: ιδιόκτητο.

Η τελευταία από τις ιστορικές εφημερίδες της Θεσσαλονίκης, την έκδοσή της οποίως, ως απογευματινό φύλλο, σχεδίαζε για χρόνια ο εκδότης της

Μακεδονίας, Ιωάννης Βελιδής. Εκδόθηκε σε μια εντελώς κατάλληλη εποχή, αφού τις ημέρες που πρωτοκυκλοφόρησε το ενδιαφέρον του κοινού αυξήθηκε με τη δολοφονία στη Θεσσαλονίκη του βουλευτή της Αριστεράς Γρηγόρη Λαμπράκη και τους επόμενους μήνες, μαζί με την εξέλιξη εκείνης της υπόθεσης, σημειώθηκαν συνταρακτικά πολιτικά γεγονότα, από την παραίτηση της κυβέρνησης έως τον θρίαμβο του κόμματος της Ένωσης Κέντρου. Τα γεγονότα αυτά, καθώς και πολλά άλλα διεθνή και ελληνικά, εξασφάλισαν στην εφημερίδα μια υπολογίσιμη κυκλοφορία, παρά τη μέτρια εικόνα που είχαν παρουσιάσει τα πρώτα φύλλα. Με πλούσιο φωτογραφικό ρεπορτάζ, έφτασε κατά τον διευθυντή της Γ. Μπέρτσο τα 75000 φύλλα.

Από την αρχή της κυκλοφορίας της η εφημερίδα είχε κεντρογραφιστές θέσεις και έδειξε ιδιαίτερα ενδιαφέρον για τους νέους και τα τοπικά ζητήματα. Με την πτώση της δικτατορίας των συνταγματαρχών (1974), η Θεσσαλονίκη με μειωμένη πλέον κυκλοφορία, υποστήριξε τον ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ Ανδρέα Παπανδρέου, δίνοντας ιδιαίτερα βάθος σε κάθε βορειοελλαδικό ζήτημα. Το ίδιο και στα αθλητικά γεγονότα με ένα επιτελείο νέων συντακτών, που έδωσαν στην εφημερίδα νέα πνοή.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΘ. ΕΣΗΕΜΘ. Αρχείο εφ. Θεσσαλονίκη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Τάκης Φαράκης, «Θεσσαλονίκη», στο π. Ένα. 19 Δεκ. 1985· του ίδιου, *Εφημερίδες και δημοσιογραφία*, Αθήνα 1993.

ΜΑΝΔΑΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Θήρα

Εφημερίς εμπορική και φιλολογική. Εκδοσιμένη άπαξ της εβδομάδος. Θήρα. Μάιος 1888-1935. Συντάκτης-διευθυντής: Γεώργιος Παπαδόπουλος (αρ. φ. 137;<:-138;>· 1 Ιαν. 1891 - 6 Ιαν. 1891), Παντολέων Ι. Κουντούρης (από το φ. 150;>· 13 Νοε. 1900). Σύμφωνα με πληροφορίες του Γεωργίου Ι. Στίγη, διακρίνονται τέσσερις περίοδοι έκδοσης. Την περ. Α' (1888-1895), εκδότης και συντάκτης είναι ο Γεώργιος Παπαδόπουλος, ενώ διευθυντής σύνταξης οι Λουκάς Σιγιάλας και Γεώργιος Παπαδόπουλος. Αφανής ιδιοκτήτης και χρηματοδότης ο βουλευτής Π.Ν. Δελένδας. Επανεκδίδεται το 1896 από τον δημοδιδάσκαλο Π.Ι. Κουντούρη, έως το 1900. Την περ. Γ' (1909-1922;>) έδρα έχει το Μεγάλο Χωριό Θήρας και διευθυντή τον Λουκά Β. Σιγιάλα, κατοπινό ηγούμενο της Μονής Προφήτη Ηλία στη Σαντορίνη. Την περ. Δ' (1933-1935) εκδίδεται από τον δημοδιδάσκαλο και ιερέα Νικόλαο Β. Ρούσσο και εν συνεχεία από τον δημοδιδάσκαλο και ιερέα

Μιχαήλ Ματθαίου Συρίγου. Άλλοι υπότιτλοι: *Εβδομαδιαία Πολιτική και Φιλολογική Εφημερίς* (από το φ. 150;>· 13 Νοε. 1900); *Όργανον των απανταχού Θηρέων* (1909-1922;>); Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, τρίστηλη, διαστάσεων 42x28 εκ. (από 1 Ιαν. 1891) και 40,5x27,5 εκ. (από 13 Νοε. 1900). Συνδρομές: «[Εσωτερικού:] Δρ. Ν. 8. δια τα δημόσια γραφεία [Δρ. Ν.] 15 και 10 βρχ. [από 10 Μαρτ. 1901]»· ετήσια εξωτερικού: 10 χρ. φρ. (από 1 Ιαν. 1891). «Γραφείον απέναντι της Εθνικής Τραπέζης» (από 1 Ιαν. 1891). Ιδιόκτητο τυπογραφείο στα Φηρά. «Γραφείον και Τυπογραφείον η οικία Παντολέοντος Κουντούρη» (από 13 Νοε. 1900).

Η παλαιότερη εφημερίδα της Σαντορίνης. Αποβλέπει στην προάσπιση της προόδου και των συμφερόντων του νησιού, τα οποία ταυτίζει με την «ελληνικήν ανομοιομοιότητα» κυρίως, αλλά και της νησιότητας. Επίσης, δηλώνει ότι αποφεύγει κάθε ενασχόληση με την εσωτερική πολιτική ζωή ή τις εξωτερικές σχέσεις του κράτους, εκτός και αν η σπουδαιότητα τους επιβάλλει. Στην πληροφοροφάνη των αναγνωστών της.

Όμως, προβαίνει σε προεκλογικές υποδείξεις με τη δικαιολογία ότι επιβάλλονται από το συμφέρον του τόπου. Θεωρεί την άνοδο στην εξουσία του Θ,

Δηλιγιάννη ως παύση των «ευεργετικών [...] νομοθετικών μέτρων». Εστιάζεται στον Χ. Τρικούπη και επιτίθεται εναντίον του Θ. Δηλιγιάννη και όσων τον ψήφισαν. Ωστόσο, συνεχίζει να πιστεύει ότι κρατείται μακριά από κάθε κομματική διένεξη, δηλώνοντας έτοιμη να επικροτήσει κάθε ωφέλιμη για τον τόπο ενέργεια απ' όπου κι αν προέρχεται. Παράλληλα, εκδηλώνει έντονο ενδιαφέρον για την ελληνική βασιλική οικογένεια, αλλά και για τους γαλαξοαίματους της Ευρώπης γενικότερα.

Όταν η διεύθυνση αλλάζει, περνώντας από τον Γ. Παπαδόπουλο στον Π. Κουντούρη, η ενασχόληση με τα πολιτικά πράγματα της χώρας αυξάνει. Διαφοροποιείται κομματικά: αντιπολιτεύεται τον Γ. Θεοτόκη, που βρίσκεται στην πρωθυπουργία, και υποστηρίζει δυναμικά τον Θ. Δηλιγιάννη. Σε κάθε ευκαιρία αρθρογραφεί προβάλλοντας τις κοινοβουλευτικές και κυβερνητικές διενέξεις και διακηρύσσει ότι ο Θ. Δηλιγιάννης θα είναι ο αναμφισβήτητος νικητής των προσεχών εκλογών.

Η ύλη επικεντρώνεται στην παραγωγή και εμπορία των ντόπιων κρασιών, με γεωπονικές συμβουλές και πληροφορίες για τους αμπελοκαλλιεργητές του νησιού, και σε ζητήματα που αφορούν ευρύτερα τη ζωή του νησιού. Πληροφορεί για τα κατασκευασόμενα στη Σαντορίνη έργα, δείχνει ενδιαφέρον για τα διδασκαλικά πράγματα του νησιού, την οικονομική ζωή του τόπου, το λαθρεμπόριο και τις επιδημίες, τις καιρικές μεταβολές, τις φυσικές καταστροφές και τα ναυάγια, τις δωρεές ευεργετών, τα στρατιωτικά γυμνάσια και τα εθνικά θέματα, τις εξελίξεις στον τομέα παρασκευής φαρμάκων. Δημοσιεύει τις εισπραξεις του τελωνείου Θήρας, τις εξαγωγές δηραϊκής γης και δημοσιεύει το «Οινολογικόν Δελτίον». Στο κάτω μέρος των εσωτερικών σελίδων περιέχει ως επιφυλλίδα μεταφρασμένα λογοτεχνήματα σε συνέχειες.

Περιλαμβάνει ακόμα άρθρα λαογραφικού, ανθρωπολογικού και ζωολογικού ενδιαφέροντος, ποιήματα, αποφθέγματα και ρητά, νεκρολογίες μελών της τοπικής κοινωνίας και επικηδείους λόγους. Ενδιαφέρεται για οτιδήποτε αξιοπεριεργό στον κόσμο και δίνει συμβουλές *savoir vivre*. Τέλος, δημοσιεύει δηλοποιήσεις πλειστηριασμών και δικαστικά έγγραφα, που συχνά έπονται σε παράρτημα, καθώς και λίγες διαφημίσεις. Με την ανάληψη της διεύθυνσης από τον Κουντούρη επιδεικνύεται εντονότερο ενδιαφέρον για τις εξωτερικές ειδήσεις, που λαμβάνονται τώρα από το «Εθνικόν Πρακτορείον». Επιπλέον εμ-

φράνιζονται άρθρα δημοσιογραφικού και εκκλησιαστικού περιεχομένου που προηγουμένως απουσίαζαν.

Η Θήρα ενημερώνεται από εφημερίδες και έντυπα, κυρίως αθηναϊκά· μάλιστα, αναδημοσιεύει άρθρα από αυτά. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται ο **Προμηθεύς*, ο **Φορολογούμενος Πατρών*, ο **Αγγελιαφόρος Αθηνών*, η **Ακρόπολις*, «αι βυζαντιναι εφημερίδες» (Κωνσταντινουπόλεως) η **Νέα Επιδηλώρησις*, το αθηναϊκό π. *Σάλπιγξ*, οι **Σύλλογοι Βουκουρεστίου*, η *Παλιγγενεσία*, η παρισινή *Εφημερίς των Συζητήσεων (Journal des Débats)*, η **Πρωΐα*, η *Μικρά Εφημερίς*, η **Εστία*, η **Σημαία*, η *Εφημερίς Πετροπόλεως*, η *Αστραπή*. Αναφέρει ακόμα και «υπερατλαντική», αμερικανική δηλαδή, εφημερίδα, χωρίς όμως να προσδιορίζει το όνομά της. Επίσης, συνδέεται με τη **Νέα Εφημερίδα*, «το έγκριτον φύλλον των Αθηνών και ημιεπίσημον όργανον της αντιπολιτεύσεως», της οποίας τα άρθρα εξάγει προτρέποντας τους αναγνώστες της να τα μελετούν.

Ενδιαφέρον προκαλεί η αντιδικία μεταξύ της «μεγάλης αθηναϊκής “*Εφημερίδος” και της μικράς επαρχιακής “*Θήρας”», που δεν διαφέρει να ανταπαντήσει σε σχόλια και επικρίσεις της πρώτης. Αιτία της αντιδικίας φαίνεται να είναι η αντίθετη κομματική τοποθέτηση. Η Θήρα ανταπαντά επίσης και στην ομώνυμη εφημερίδα της Νάξου, αλλά και στην «εγχώρια συνάδελφο» (Σαντορίνη<;>). Στις δύο τελευταίες περιπτώσεις ως αιτία παρουσιάζεται η διαφορετική αξιολόγηση της παρούσας κατάστασης, πίσω από την οποία όμως υπάρχει μάλλον κομματική αντιπαράθεση.

Ο δημοσιογράφος της *Νέας Εφημερίδος* και δικηγόρος στο επάγγελμα Άγγελος Λαγκαδάς είναι ο συντάκτης της μόνιμης «Στήλης ανεκδότων κ. Χαρ. Τρικούπη», την οποία και υπογράφει μερικές φορές με τα αρχικά του ονόματός του. Οι υπογραφές ωστόσο, είτε ως ονόματα είτε ως αρχικά ή ψευδώνυμο, γενικά σπανίζουν. Η ίδια η εφημερίδα όμως κάνει ιδιαίτερη μνεία στον πρόωρα χιμένο συνεργάτη της Δημήτριο Φωστήρη, μνημονεύοντας ότι αρθρογράφοιζε για τα συμφέροντα και την υπόληψη του τόπου, χωρίς να υποκύπτει σε πιδανές προσωπικές αντιδράσεις. Στη στάση του αυτή θεωρείται ότι οφείλονται και οι υβριστικές προσβολές που δέχεται μετά θάνατον.

BIBΛIOΘΗKH-APXEIO: BB, EBE.

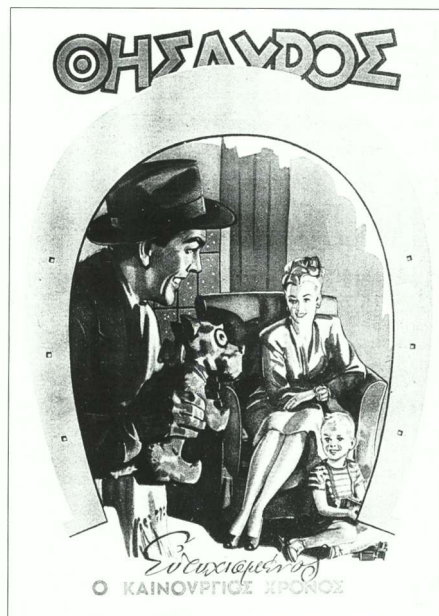
BIBΛIOΓPAΦIA: Πληροφορίες στον συγγραφέα από τον Γεώργιο Ι. Στίφη.

Θησαυρός

Εβδομαδιαία εικονογραφημένη επιθεώρησης. Αθήνα, 13 Ιουν. 1938 - Απρ. 1967, αρ. τχ. 1-1482. Εκδότης: Κ. Ν. Παπαγεωργίου και Σια Ο.Ε. Συνδιοκτική-διευθυντής: Γιάννης Ν. Παπαγεωργίου. Διευθυντής σύνταξης: Απόστολος Ν. *Μαγγανάρης. Καλλιτεχνικοί συνεργάτες: Μιχαήλ *Γάλλιος, Νίκος Ζωγράφος, Στέλιος Ορφανίδης, Τάσος. Εβδομαδιαίο, τετράσηλο, δίσηλο, διαστάσεων 29x21 εκ. με εικονογραφημένο εξώφυλλο (οφσεντ). Τα πρώτα χρόνια περιελάμβανε πολλές σελίδες, εβδομήντα δύο έως και εκατόν εικοσι, την περίοδο της Κατοχής λιγότερα οι σελίδες του (τριάντα δύο ή σαράντα οκτώ). Τιμή τεύχους: 5 δρχ. Συνδρομές: ετήσια 250 δρχ. Τυπογραφείο: «Φωτο-Οφσεντ» Πεχλιβανίδης. Προϊστάμενος τυπογραφείου: Κωνσταντίνος Τούντας. Γραφεία: Λεωφόρος 19.

Περιοδικό ποικίλης ύλης και ευρείας κυκλοφορίας με τα χαρακτηριστικά των λαϊκών εντύπων του Μεσοπολέμου. Έδινε βάρος στην εικονογράφηση εξωφύλλου και εσωτερικών σελίδων, στις γελοιογραφίες και στην εύθυμη πλευρά της ζωής. Είναι το μοναδικό περιοδικό αυτού του τύπου που επιβίωσε μετά τον πόλεμο, ανασυντάχθηκε και μακροήμερευσε. Ίσως ήταν το πιο μακρόβιο λαϊκό περιοδικό με συνεχή παρουσία στα περίπτερα για πάνω από πενήντα χρόνια. Τα πρώτα χρόνια τυπωνόταν σε βαρύτερο χαρτί και όχι στο ευτελές των άλλων φυλλαδίων της εποχής· στην περίοδο της Κατοχής υποβαθμίστηκε η ποιότητά του. Ανέκαμψε μετά τον πόλεμο, πλουτίσθηκε σε ύλη και η γενικότερη συγκρότησή του το ανέβασε στην πρώτη σειρά των παρόμοιων εντύπων (*Ντομινό*, **Ρομάντσο*, *Θεατής* κ.ά.).

Μεγάλο αριθμό των σελίδων του καλύπτουν θέματα ελληνικού ενδιαφέροντος: άρθρα, σχόλια, έρευνες, διηγήματα, ποιήματα (κυρίως εύθυμα, στιχουργήματα), μυθιστορήματα ή νουβέλες αστυνομικές και αισθηματικές, σε συνέχειες και γελοιογραφικές σελίδες. Η μεταφρασμένη ύλη δεν ήταν αμελητέα και εμφανίσθηκαν πολλά σημαντικά ξένα έργα. Ο Δημ. Χανός, ωστόσο, διαπίστωσε ότι «το 90% των διηγημάτων που δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό έχουν ψεύτικα [ξένα] ονόματα συγγραφέων –ανύπαρκτα στην πραγματικότητα», αφού κατά τις μακροχρόνιες έρευνές του δεν συνάντησε ποθενά τα ονόματα των συγγραφέων αυτών. Εκτός από την ελληνική λογοτεχνική παραγωγή όλων σχεδόν των δημοσιογράφων και συγγραφέων του περιοδικού και ημερησίου Τύπου της εποχής, το περιοδικό φιλοξένησε και κατασκευές ή αναπλάσεις από όσα είχαν δημοσιευθεί στα π. *Μπουκέτο*, *Εβδομάδα* και *Θεατής* που είχαν προηγηθεί χρονολογικά. Η στάση προς

τους ανθρώπους των γραμμάτων μένει στο «σεβασμό και ευλάβεια», η συγκομιδή λογοτεχνικής ύλης μπορεί να θεωρηθεί μάλλον πενιχρή. Τα πιο αξιοπρόσεκτα δημοσιεύματα είναι τα πρώτα πεζά ή ποιήματα –όταν δεν είναι πρωτόλεια– νέων λογοτεχνών αναμνήσεις με πολλές άγνωστες πληροφορίες που παρελθόντος, έρευνες-ρεπορτάζ-χρονικά γύρω από θέματα διαρκούς ενδιαφέροντος, συνεντεύξεις πνευματικών ανθρώπων και κοινωνικών παραγόντων.

Το σύνολο των περιεχομένων ελάχιστα παρακολουθεί τη σύγχρονη επικαιρότητα. Δεν μένει όμως ανεπρόεστο από τη μόδα της εποχής που είναι τα ιπποτικά μυθιστορήματα ή τα χρονικά του πολέμου. Γενικά πάντως υπάρχει διάχυτη συναισθηματική διάθεση που συνδέει τα κείμενα τα οποία συχνά πέφτουν σε απλοϊκότητες και κοινοτοπίες. Στη γλώσσα δεν υπάρχει μεγάλη ομοιογένεια. Γενικά ακολουθείται η μέση οδός των εφημερίδων χωρίς τις ακρότητες της δημοτικής και τις αναλίδειες ή ακαμψίες της καθαρεύουσας.

Στο περιοδικό συνεργάστηκαν ως καλλιτεχνικοί συνεργάτες πολλοί γνωστοί ζωγράφοι και σκιτσογράφοι του Τύπου. Στη μνήμη πάντως των αναγνωστών έχει παραμείνει η εικαστική μορφή των τευχών

και κάποιες θρυλικές γελοιογραφίες όπως της Χο-ντρής με τον Ζαχαρία της που δημιούργησε ο Μιχ. Γάλλιας (Μισέλ) και της Μαντάμ Σουσου του Δημ. *Ψαδά, της οποίας παρουσίαζαν για μια περίοδο εβδομαδιαία σκίτσα οι Φώκος *Δημητριάδης και Κώστας Παπαδόπουλος Το περιοδικό επιβλήθηκε αμέσως στην αγορά για πολλά χρόνια. Από το 1960 παρατηρείται η αρχή της παρακμής του προφανώς εξ αιτίας της μεγάλης κυκλοφορίας του π. *Ρομάντσο* το οποίο είχε περικύψει την τιμή πώλησής του.

Ο *Θησαυρός*, με τη μοντέρνα για την εποχή εμφάνισή του, είχε πιάσει τον σφυγμό της εποχής, είχε μεγάλη κυκλοφορία και είχε αντικαταστήσει άλλα παρόμοια περιοδικά (*Μπουκέτο*, *Εβδομάδα*, *Θεατής*). Φαίνεται, μάλιστα, ότι από τον Ιανουάριο 1952, ο *Θησαυρός* και άλλα περιοδικά κυκλοφορούσαν με ταινία ασφαλείας για τους λαθραναγνώστες. Επειδή, όμως, το μέτρο απέτυχε, άρχισαν να ράβουν το περιοδικό με συρραπτικό συρματάκι.

Η κυκλοφορία του διακόπηκε μαζί με την εφ. *Αθηνάϊκή* του ιδιοκτήτη του Γιάννη Παπαγεωργίου τον Απρίλιο 1967.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, Ιδιωτική συλλογή Γ. Ζεβελάκη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δημ. Χανός, *Τα λαϊκά περιοδικά*, τ. Γ', Αθήνα 1989, σ. 271-320.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΕΒΕΛΑΚΗΣ

Θησαυρός των Παιδιών - Ελληνόπουλο

Αθήνα, 1947, 1948-1952, 1954. Εκδότης: Δ. Δημητράκος. Ανήκει σε μια σειρά αθηναϊκών περιοδικών που τα συνδέει «κοινή» καταγωγή, με εναλλαγές εκδότη και διευθυντή, ενώ όλα είχαν ουσιαστικά ίδια ύλη και συνεργάτες. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 1932-1933 ο «Αρχαίος Εκδοτικός Οίκος Δ. Δημητράκου» είχε εκδώσει το π. Ο **Θησαυρός των Παιδιών* και το 1945 το εβδομαδιαίο περιοδικό «για αγόρια και κορίτσια» με τον τίτλο **Ελληνόπουλο* και διευθυντή αρχικά τον Ν. Τσεκούρα. Το 1947, λόγω διαφωνίας του διευθυντή με τους υπεύθυνους του εκδοτικού οίκου, το περιοδικό διέκοψε για λίγο την κυκλοφορία του και συνεχίστηκε με τον τίτλο *Θησαυρός των Παιδιών* (1947, αρ. τχ. 1-97) και *Ελληνόπουλο* (14 Απρ. 1948, αρ. τχ. 1-55). Στο μεταξύ ο Ν. Τσεκούρας είχε εκδώσει το «Παιδικό περιοδικό ποικίλης ύλης» *Σινεάκ* (Δεκ. 1946 έως τέλος 1947, αρ. τχ. 1-50). Από το 1948 όμως, σε νέα συνεργασία των Δημητράκου - Τσεκούρα, το περιοδικό κυκλοφόρησε με τον διπλό τίτλο *Θησαυρός των Παιδιών - Ελληνόπουλο* (19 Μαΐου 1948-1952), με καλλιτεχνικό διευθυντή τον Θέμο *Ανδρέοπουλο. Στη συνέχεια, τα δύο περιοδικά του ίδιου εκδοτικού οίκου συγχωνεύθηκαν: μετά τα πρώτα πέντε τεύχη του *Ελληνόπουλου* τον Ιούνιο

1954 κυκλοφόρησαν με νέα αρίθμηση. Από το τχ. 17 κάτω απ' τον τίτλο μήκε ξανά ο υπότιτλος *Θησαυρός των παιδιών*. Συνεχίστηκε έτσι για λίγο, θγαίζοντας πέντε μόνο τεύχη ακόμα, με τελευταίο το τχ. 21.

Πρόκειται για έντυπα που έπειξαν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του ειδικού περιοδικού Τύπου για παιδιά και νέους. Ύλη ιδιαίτερα προσεγμένη: ελληνικά και ξένα διηγήματα, μικρές ιστορίες, περιπέτειες και παραμύθια, εύθυμα στιγμιότυπα, ανέκδοτα, πνευματικές ασκήσεις (σπαζοκεφαλιές), εγκυκλοπαιδικά θέματα και άλλα. Επίσης, εικονογραφημένες ιστορίες (τύπου «κόμικς»). Χαρακτηριστικός ο περίφημος «Μπιμπικός», ένας δημοφιλής τύπος, οι εύθυμες περιπέτειες του οποίου δημοσιεύονταν στο οπισθόφυλλο του *Ελληνόπουλου* (κυκλοφόρησαν και αυτοτελή τεύχη με τις ιστορίες του ήρωα, από τις εκδόσεις Δ. Σαμαράς-Πελαργός).

Δημοσιεύτηκαν ακόμα λογοτεχνικά έργα ξένων συγγραφέων (Μαρκ Τουαίν, Αλ. Δουμά, Κ. Ντίκενς, Ιουλ. Βερν κ.ά.), αυτοτελή ή σε συνέχειες, καθώς και διηγήματα. Με όλα τα περιοδικά συνεργάστηκαν επώνυμοι, εκλεκτοί έλληνες λογοτέχνες: Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, Μενέλαος Λουντέμης, Αγγ. Τανάρας, Θ. Ποταμιάνος, Γιάννης Ψυχάρης, Μ. Καραγάτσης, Άγγελος Βλάχος, Ανδρέας Παναγόπουλος, Δημ. Βουτυράς, Φ. Γιοφύλλης, Γαλάτεια Καζαντζάκη, Άλκης Τροπαϊτάης, Χρ. *Χρηστοβασίλης, Κ. Παρορίτης, Κ. Χατζόπουλος, Πίπια Τσιμακάλη κ.ά.

Την εικονογράφηση έκαναν κατά διαστήματα τα μεγαλύτερα ονόματα του χώρου: Μέντης *Μποσταντζόγλου, Βύρων *Απτόσογλου (Byron), Μ. Αναστόπουλος, Σ. Σημίτης, Βασίλης Ζήσης, Αλ. Αλεξανδράκης, Θέμος Ανδρέοπουλος, Κ. Παπαδόπουλος, Ε. Σπυρίδωνος, Μιχ. Παπαγεωργίου, Α. Βώττης, Αλ. Κοντόπουλος, Γερ. Γρηγόρης, Ευθ. Παπαδημητρίου, Ι. Καραγιαννάκης, Ν. Δημητριάδης, Νικ. Κοντός κ.ά. Υπήρχαν και εικόνες από ξένα περιοδικά.

Σημαντική παρουσία οι σελίδες με τα «Ανοιχτά μυστικά» στο *Ελληνόπουλο* και «Μεταξύ μας» στο *Σινεάκ*, όπου οι αναγνώστες δημοσίευαν μικρές αγγελίες (τις οποίες υπέγραφαν με ψευδώνυμο), επικοινωνώντας μεταξύ τους. Επίσης, ίδρυναν συλλόγους με πολυσχιδή δραστηριότητα (πατριωτική, πολιτιστική, αθλητική κ.ά.).

Χαρακτηριστικό της απήχησης που είχαν τα περιοδικά αυτά, και άλλα παρεμφερή, στους νέους του τότε είναι το γεγονός ότι το 1987 μερικοί παλιοί αναγνώστες, μεσήλικες πια, συναντήθηκαν ξανά και

αποφάσισαν να ιδρύσουν «Σύλλογο αναγνωστών-συνεργατών περιοδικών Ελληνόπουλου Σινεάκ-Θησαυρού των Παιδιών» (ΣΑΣΠΕ). Οι δραστηριότητες του συλλόγου συνεχίζονται ανελλιπώς έως σήμερα (Ιούν. 2001).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ.

ΠΗΓΗ: «Χάρτινοι ήρωες», σειρά τηλεοπτικών εκπομπών εκπαιδευτικής τηλεόρασης (ΕΡΤ, 1996-1997).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κυριάκος Κάσσης, *Ελληνική παραλογοτεχνία & Κόμικς*, Αθήνα 1998· Ν. Ζωϊόπουλος, *Τα Χάρτινα Όνειρα των παιδικών μας χρόνων*, Αθήνα 2000.

ΝΙΚΟΣ ΖΩΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Θησαυρός των Παιδιών

Δεκαπενθήμερο περιοδικό βιβλίο για τα παιδιά όλων των σχολείων. Αθήνα, 30 Οκτ. 1932 - 31 Ιουν. 1933, αρ. τχ. 1-20. Εκδότης: Εκδοτικός Οίκος Δημητράκου Α.Ε. Διευθυντής: Π.Δ. Παναγόπουλος, τέως επιθεωρητής δημοτικών σχολείων. Άλλος υπότιτλος: *Δεκαπενθήμερο περιοδικό για τα παιδιά* (αρ. τχ. 3-19/20). Δεκαπενθήμερο, εξήντα τεσσάρων έως εκατόν είκοσι τεσσάρων σελίδων, μονόσπηλο, με συνεχή αρίθμηση, διαστάσεων 18,3x13,3 εκ. Σύνολο σελίδων: 1261. Τιμή τεύχους: 6 δρχ. Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 100 δρχ., εξαμηνιαία 55 δρχ. Συνδρο-

μές εξωτερικού: ετήσια 10 σελίνια ή 2 δολάρια. Δεν είναι γνωστός ο αριθμός των αντιτύπων που τύπανε. Γραφεία: Σταδίου 4, Αθήνα.

Στο προγραμματικό άρθρο της διεύθυνσης, με τίτλο «Ένα γράμμα σ' όλα τα ελληνόπουλα αγόρια και κορίτσια» (αρ. τχ. 1, σ. 1-6), τονιζόταν μεταξύ των άλλων: «Ο *Θησαυρός των Παιδιών* είναι ένα περιοδικό βιβλίο, που βγαίνει κάθε δεκαπέντε μέρες. Ποιος είναι ο σκοπός του; *Να σας βοηθήσει να μορφωθείτε...* Θέλει να σας βοηθήσει στην εργασία που κάνετε στο σχολείο, και να σας κάμει ικανούς να αυτομορφώσετε. Θα σας προσφέρει λοιπόν τα καλύτερα αναγνώσματα από όλους του κύκλους των γνώσεων γραμμένα με τον καλύτερο για σας τρόπο».

Πιστό στις εξαγγελίες του το περιοδικό-βιβλίο αφιέρωνε το μεγαλύτερο τμήμα κάθε τεύχους σε ένα θέμα. Από αυτήν την άποψη καινοτόμος: τχ. 1, «Ο πρωτόγονος άνθρωπος»· τχ. 2, «Τα πρόβατα και τα γίδια»· τχ. 3, «Τηλέγραφος και ασύρματος»· τχ. 4, «Η μητέρα μας η γη»· τχ. 5/6, «ο ηλεκτρισμός στην καθημερινή μας ζωή»· τχ. 7, «Το γάλα»· τχ. 8, «Οι ακρογιαλίες»· τχ. 9, «Ο σκύλος και η γάτα»· τχ. 10, «Ο Λεονάρντο ντα Βίντσι»· τχ. 11, «Πώς πληθαίνουν τα φυτό»· τχ. 12, «Πώς ημερεύουν τα φυτά»· τχ. 13/14, «Οι κόττες με τα χρυσά αυγά. Α'»· τχ. 15, «Οι κόττες με τα χρυσά αυγά. Β'»· τχ. 16, «Ο Σόλων»· τχ. 17, «Οι παλίρροιας»· τχ. 18, «Οι άνεμοι» και τχ. 19/20, «Τα σπιντικά ζώα». Πέρα όμως από το κεντρικό θέμα που καταλάμβανε το μεγαλύτερο τμήμα κάθε τεύχους, δημοσιεύονταν ακόμη, διηγήματα, ταξιδιωτικές εντυπώσεις από όλο τον κόσμο, διαγωνισμοί και παιχνίδια.

Συνεργάτες του ήταν, μεταξύ άλλων, και γνωστές πνευματικές φυσιογνωμίες της εποχής, όπως οι Δ. Δημητράκος, Αύρα *Θεοδοσοπούλου, Κωστής *Μπασιτιάς, Βασίλης Ρώτας κ.ά.

Γνώρισε μεγάλη ανταπόκριση από το νεανικό, και όχι μόνο, αναγνωστικό κοινό της εποχής. Χάρη στον πρωτότυπο τρόπο διαπραγμάτευσης του εκάστοτε θέματος, αποτέλεσε πηγή πληροφοριών για τους μαθητές και τις μαθήτριες των δημοτικών κυρίως σχολείων. Χρησιμοποιήθηκε όμως και από τους εκπαιδευτικούς στα μαθήματά τους στο σχολείο, αλλά και από μεγαλύτερους στην ηλικία αναγνώστες που επιθυμούσαν να ενημερωθούν εγκυκλοπαιδικά. Αναλυτικός κατάλογος των περιεχομένων της πρώτης χρονιάς εκδόσεως του δημοσιεύτηκε στο τχ. 19/20 (σ. 1260-1261). Στις σ. 1253-1254 του ίδιου τεύχους γινόταν από τον Π. Παναγόπουλο σύντομος απολογι-

Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

8. ΟΙ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΕΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.

ΣΤΑΔΙΟΥ 4 - ΑΘΗΝΑΙ

σμός της πρώτης χρονιάς έκδοσης, στον οποίο επισημονόταν ότι «την 1η του Σεπτεμβρίου θα κυκλοφορήσει το πρώτο φύλλο της δεύτερης χρονιάς». Αυτό όμως, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, δεν συνέβη για ανεξήγητο λόγο.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΑ, ΔΒΘ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ.Γ. Τσιγκνάκης, *Ελληνικός νεανικός τύπος (1915-1936)*, Καταγραφή, Αθήνα, ΙΑΝΕΠ/ΓΓΤΠ, 1986, σσ. 557-558· Δ. Χαϊνός, *Το παιδικό βιβλίο φυλλάδιο-περιοδικό-βιβλίο*, Αθήνα 1991, σ. 54.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΤΣΙΓΝΑΚΗΣ

Θησεύς

Εφημερίς Πολιτική και των Ειδίσεων. Εκδίδεται άπασι της εβδομάδος, Αθήνα, 21 Δεκ. 1872 - 4 Οκτ. 1874, αρ. φ. 1-84. Εκδότης: Ζ. Γρυπάρης. Από το φ. 6 (22 Σεπτ. 1873) δηλώνει συντάκτης ο Αλκιβ. Γριανταρβύλου. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, τρίστηλη, διαστάσεων 39x28 εκ. Οι συνδρομές για το εσωτερικό είναι 8 άρχ., για το εξωτερικό 15 φράγκα και «Δια τας εργατικές τάξεις των πολιτών δωρεάν». Υπογραφέοι: «Αγγ. Καναριώτου και Ζ. Γρυπάρη» (Χρυσοσπηλαιώσιμος 14)· αργότερα τυπώνεται στα τυπογραφεία Σ. Οικονόμου (αρ. φ. 37, 21 Σεπτ. 1873), η «Περιτερέα» (αρ. φ. 41, 19 Οκτ. 1873) και Μιχαήλ Ν. Αγγελίδου (αρ. φ. 43, 2 Νοε. 1873).

Συντάσσεται στη λόγια γλώσσα των δημοσιογράφων και τα θέματά του παρουσιάζουν ενδιαφέρουσα ποικιλία. Κατά τη διετή περίπου κυκλοφορία της η εφημερίδα εκφράζει πρώιμες περιβαλλοντολογικές ανησυχίες («τα δάση καίνονται, τις πταίει;», αρ. φ. 79, 30 Αυγ. 1873)· δημοσιεύει σειρά άρθρων για τον ελληνικό στρατό και τις υπονομιευτικές συκοφαντίες που διατυπώνονται εις βάρος του. Καταγγέλλει την παραβίαση του κανονισμού στα σχολεία βάσει του οποίου, ενώ πρέπει να διδάσκονται όλα τα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος, δηλαδή είκοσι έξι μαθήματα, διδάσκονται μόνο έξι κι' αυτά με «τρόπον όλως γελιόνων». Έτσι, οι μαθητές που μεταβίβουν στο Πανεπιστήμιο είναι απαίδευτοι και ημιαμαθείς. Θεωρεί πηγή της κακής αυτής κατάστασης τη μη διάθεση των γυμνασίων σε επιτηρητικά και πρακτικά καθός και τη διδακτική ανεπάρκεια των καθηγητών: «μάδετε από εδώ έως εκεί» (αρ. φ. 43, 2 Νοε. 1873).

Η κυρίως ύλη όμως είναι η πολιτική αρθρογραφία. Υποστηρίζει την κυβέρνηση Επ. Δεληγιώργη, ενώ σε όλους τους άλλους πολιτικούς αρχηγούς αποδίδει τέτοιους και τόσους χαρακτηρισμούς, η αποδελτίωση των οποίων θα έδινε ένα πολύ ενδιαφέρον υλικό μιας πρωτότυπης ανθολογίας. Σε πρωτοσέλι-

δο άρθρου με τίτλο «Οι επίτορκο νομοδότες» (αρ. φ. 16, 6 Απρ. 1873), ο Βούλγαρης παρουσιάζεται τυραννοφόρων, ο Κομμουνδούρος αργυρολόγος, ο Ζαΐμης χαμαιλέων και ο Λομβάρδος αματόφυρτος. Σε άλλο άρθρο («πολιτικόν θέατρον», αρ. φ. 15, 30 Μαρτ. 1872) αναφέρει ότι ο «σκαιός και παμπνηρος εκείνος γέρον» [ο Δημ. Βούλγαρης] προτίσεται της πρώτης των συμμοριών. Η δεύτερα συμμορία «απόλεσε» τον αρχηγόν της [Ν. Κομμουνδούρο]. Της τρίτης συμμορίας προτίσεται ο Ζαΐμης ο οποίος, ως εχθίνος επί των πολιτικών σπαρβύλων κυλιεται». Αρχηγό της τέταρτης συμμορίας θεωρεί τον Λομβάρδο «ίνευ οβολού διαπορθημένον εις τους Πλούτωνας τα βασίλεια του νεκρούς του».

Ο Θησεύς για να δαμελιώσει στερεότερα το κατηγορητήριο του εναντίον του συνόλου σχεδόν του πολιτικού κόσμου επιφέρει και ομόδοξες πολιτικές μαρτυρίες συναδέλφων του εξωτερικού. Δημοσιεύει λοιπόν άρθρο του Τύπου της Βιέννης με τίτλο «Τα Κόμματα εν Ελλάδι» (αρ. φ. 5, 19 Ιαν. 1873), όπου ο Βούλγαρης «απέθη απάισιος εις την Ελλάδα δια της αμέτρον φιλοδοξίας του, ο Κομμουνδούρος «κέκτιται την διακρίνουσαν τους ιταλούς

πολιτικούς πανουργίαν, ατιμίαν και ασυνειδησίαν, ενώ ο Ζαΐμης, «ευπατριδής, ὅπως εσσητημένος δελήσεως μεταβάλλει ἀνά πάσαν στιγμὴν μέσα και οδοῦς, ουδέποτε ὅμως καταλείπει τὴν πρὸς το ὑπουργεῖον ἀγούσα». Ἐντὸς πεδίου βολῆς του βρίσκειται και ο Θ. Δελγιάννης «εν τω λοιμῶδι κύκλω τῆς ατιμίας ενδιαιτούμενος».

Στὴ δεματική του ἀνήκουν ὅπως εἶναι φυσικό πολλά ἀρθρα και δημοσιεύματα για τὸ ζήτημα των εκβολᾶδων του Λαυρίου: «Λαυριακό», «Διπλωματική ἐγγραφια περὶ του Λαυρεωτικού ζητήματος» (σε συνέχειες), «Σύμβαισι μεταξύ τῆς κυβερνήσεως και τῆς Ἐταιρίας των Μεταλλουργείων των Λαυρίου» (αρ. φ. 21, 11 Μαΐου 1873), «Ἡ ἐπὶ τῆς Λαυριακῆς Συμβάσεως ἐκθεσις των αρμοδίων τῆς Βουλῆς ἐπιτρόπων» (αρ. φ. 34, 20 Ἰουλ. 1873). Το «πολεμικό μέτωπό» τῆς θα διευρυνθεῖ με τὴν ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὶς στήλες τῆς του ἀρθρου του Χ. Τρικούπη «Τὶς πταίει;» και τὸ σχολιάζει ὅπως ἐπίσης κρίνει και τὸ δεύτερο δημοσιεῖμά του «παρελθόν και ἐνεστός». Κατηγορεῖται λοιπὸν ὁ πρέσβης τῆς Ἑλλάδας στο Λονδίνο κ. Βαλαωρίτης ἀπὸ τον Τιμόλ. Φιλήμονα (*Αἰών) και τον Χ. Τρικούπη (*Καροῖ). Ἡ ἐφημερίδα προκαλεῖ ἀπὸ τὶς στήλες τῆς τὸ διάλογο (επαπειλημένες «προκλήσεις») και καλεῖ τους δύο ἀρθρογράφους να δεμελιώσουν τὶς κατηγορίες τους. Μὴν παίρνοντας καμιά ἀπάντησή τους κατατάσσει στὴν «τάξιν ἐκείνων ἐν ἡ βιούσιν οὐ ἀνδρωποι τῆς ατιμίας, των ἐπονειδίστων σκευωριῶν και τῆς ἐσχάτης πολιτικῆς ἀχρειότητος» (αρ. φ. 80, 6 Σεπτ. 1874). Παρούσες εἶναι και οὐ μὴνες του '21 στὶς στήλες του *Θησῆος*. Σε συνέχειες με πολὺ ενδιαφέρον δημοσιεύονται οὐ «Αναμνήσεις Φιλέλληνας ναυάρχου. Τα Ἑλληνικά πυρπολικά» (αρ. φ. 20, 4 Μαΐου 1873).

Ὁ *Θησῆος* διαθέτει ἐπίσης συνταγματικές ἐνδιασησίες. Σε πρωτοσέλιδα ἀρθρα, μικροστήλα και σε συνέχειες, δημοσιεύονται με τίτλο «Τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα» (αρ. φ. 19, 27 Ἀπρ. 1873), ἐκτρέφονται ἀμφιβολίες σχετικά με τὸ ἀν ὑπάρχει ἰσότητά δικαιωμάτων και ὑποχρεώσεων ἐνώπιον του νόμου. Ἡ ἀπάντησή εἶναι καυστική και ἀποκαλύπτει τὴν ὑπολειπομένη των δεσμών: «ποιμένες, γεωργοί, οὐ βιομηχανοὶ και οὐ ἐργατὰί δίκην κτηνῶν ρίπτονται εἰς τας φυλακάς δι' ὀφειλὴν δραχμῆς πρὸς τὸ δημόσιον, δια δε τους λεγομένους ἰσχυροὺς τίθενται εἰς ἐνέργειαν πάντα τα τηλεγραφικά σύρματα εἰ ποτε ἀυθάδης τὶς ταμίας τολμήσει να ὀφειλήσει ἰαδῆποτε ἰσχυρὰν τὴν πολυτάλαστον ὀφειλὴν του».

Ἄλλες στήλες εἶναι: «Ἐπαρχιακά», «Διάφορα», «Τηλεγραφήματα», «Εἰδοποιήσεις» (διαφημίσεις).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΓΛΟΥ

Θούβος

Καθημερινή πρωινή ἐφημερίς. Ἀθήνα, 5 Ἰουλ. 1898 - 13 Δεκ. 1900, αρ. φ. 1-819. Διευθυντής και υπεύθυνος: Κ. Ρίσβης. *Καθημερινή*, πρωινή, τετρασέλιδη, τετράστηλη, διαστάσεων 46,5x31 εκ, με ελαφρῆς αὐξομειώσεις στὴ διάρκεια τῆς ἐκδόσης, Τιμὴ φύλλου: 5 λεπτά. Γραφεία: Κολλοκοτρῶν 9 και ἀργότερα (αρ. φ. 572, 13 Φεβρ. 1900) Μουσῶν 10.

Στὸ πρώτο φύλλο και σε πρωτοσέλιδο ἀρθρο συναίρει τὴ δυσαρέσκεια τῆς κοινῆς γνώμης για τὸ ἐπίπεδο του Τύπου («πρὸς πάντα τους ἐφημεριδογράφους τὸ κοινὸν αισθάνεται δυσπιστίαν, ἀλλὰ και τὴν ἀποστροφὴν!», «σφαλερὰ του τύπου πολιτεία», «ἀνυποληψία») και ὑπόσχεται ὅτι θα καταλύσει τα περιγραφόμενα φαινόμενα ὁ ἴδιος, «τύπος ἀνδρικός οὐδὲν πτοούμενος».

Γλώσσα του φύλλου εἶναι ἡ καθαρεύουσα. Ἡ ὕλη εἶναι ποικιλὴ. Ὅπως και ἀπὸ τον τίτλο μπορεῖ να συναχθεῖ, ἔχει ἐν πολλοῖς σατιρικό χρώμα. Ἡ ὕλη τῆς πρώτης σελίδας του φ. 1 αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποδεικνύει. Οὐ στήλες «Τα Χρονικά του Θουβῆος» και «Σφήκες» διακομωδῶν τους πρωταγωνιστῆς τῆς δημόσιας ζωῆς. Οὐ συντάκτες που ἀναλαμβάνουν τὴ σχετική σατιρογραφία ὑπογράφουν με ψευδῶνυμα: «Θεοβέρδας», «Καμπούρης», «Γεροντάκος», «Χασομέρης». Στήλες με τίτλο «Κωδωνίσκοι» και «Ντιστεγκέδικα» προσεκτικωδῶν τὸ σατιρικό προφίλ του *Θουβῆου*. Δεν λείπουν βέβαια και οὐ «Εἰδήσεις ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα», τα «Μικρά Ἀθηναϊκά», ἀλλὰ και «Ὁ Ψευτοδόδωρος, ὁ θάνατός του, τα ἀνεκδοτά του, τα ἄλλα του» (αρ. φ. 25, 29 Ἰουλ. 1898). Ἀργότερα (π.χ. αρ. φ. 175, 28 Δεκ. 1898 και αρ. φ. 572, 13 Φεβρ. 1900) ἀποφεύγει κάθε σατιρική αἰχμὴ και κινεῖται στα πλαίσια τῆς αἰγῶς πολιτικῆς και κοινωνικῆς δημοσιογραφίας.

Ἡ ἀρθρογραφία του διευθυντῆ τῆς Κ. Ρίσβης δέχνη ἰδιαίτερα ἐξοικειωμένη με θέματα γύρω ἀπὸ τὴν ὀργάνωση τῆς ναυτιλιακῆς νομοθεσίας και των τελωείων τῆς χώρας για τὴν πάταξη του λαθρεμπορίου. Ὁ ἴδιος εἶχε ἐκδώσει τὸ π. *Πυρ και Γαλιάντρα* (1896).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ἱστορία*, τ. Α', σ. 272 και τ. Γ', σ. 372. Χριστόπουλος, *Ἐφημερίδες*, σ. 179.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΓΛΟΥ

Θούριος

Όργανο της Πανελληνίας Αντιδικτατορικής Οργάνωσης Σπουδαστών «Ρήγας Φεραΐος». Αθήνα, Ιούλ. 1968 - Σεπτ. 1970 (περ. Α'-Γ', αρ. τχ. 1-27), 1974-1986 (περ. Δ'), 1987-1988 (Νέα Περίοδος, αρ. τχ. 202-208), Μηνιαίο (τα περισσότερα σε πολύγραφο και ελάχιστα σε τυπογραφείο), δισέλιδο / τετρασέλιδο / εξασέλιδο. Σύμφωνα με μαρτυρίες κυκλοφορούσε σε 100 περίπου αντίτυπα. τα περισσότερα χέρι με χέρι, ενώ και κάποια με το ταχυδρομείο. Την περ. Δ', αρχικά εκδότης ήταν ο Στέλιος Παλάς και διευθυντής σύνταξης ο Δημήτρης Χατζησωκράτης, στη συνέχεια εκδότης ο Χαράλαμπος Γεωργούλας και διευθυντές ο Στέφανος Πεσμαζόγλου, ο Χρήστος Λάζος (από τχ. 62, 4 Αυγ. 77) και ο Γιάννης Κολογήρου. Συντακτική επιτροπή: Έλλη Παπακωνσταντινίου, Ανταίος Χρυσσοτομίδης, Νίκος Φίλης, Μότο: «Ο λαός μόνον ημπορεί να προστάξει και όχι ένα μέρος ανθρώπων». Και ημπορεί να προστάξει δι' όλα χωρίς κανένα εμπόδιον. Ρήγας Φεραΐος» (αρ. τχ. 1-26). Άλλοι υπότιτλοι: Δημοκρατική εφημερίδα της νεολαίας (αρ. τχ. 1-11)· Κεντρικό όργανο της ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραΐος (αρ. τχ. 12-201). Στην κορυφή της σελίδας, αριστερά του τίτλου, προσωπογραφία του Ρήγα Φεραΐου. Γραφεία: οδ. Σολωμού 53, πλ. Ελευθερίας 1.

Εκδόθηκε και κυκλοφόρησε παράνομα στο εσωτερικό της χώρας για δύο χρόνια, ως όργανο της Πανελληνίας Αντιδικτατορικής Οργάνωσης Σπουδαστών «Ρήγας Φεραΐος», μία από τις πρώτες αντιδικτατορικές οργανώσεις στην ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση, η οποία ιδρύθηκε τον Νοέμβριο 1967, κυρίως από μέλη της Δημοκρατικής Νεολαίας Λαμπράκη.

Η δεματολογία του εστιάστηκε, εύλογα, στην αντίσταση κυρίως των φοιτητών και σπουδαστών. Περιλαμβάνει πληροφορίες για αντιστασιακές ενέργειες, καταγγελίες για τη δράση της χούντας, ανταποκρίσεις από τους φοιτητικούς και σπουδαστικούς χώρους, με έμφαση σε πράξεις αντίστασης διδασκόντων, σχόλια και ανταποκρίσεις από δικές αγωνιστών, εκκλήσεις για συμπάρασταση κ.ά. Τους πρώτους μήνες του 1971 η σύλληψη πολλών στελεχών της οργάνωσης και η ανακάλυψη από την Ασφάλεια του παράνομου τυπογραφείου της οδήγησαν στην αναστολή της έκδοσης του περιοδικού. Για ευνόητους λόγους δεν υπήρχαν ονόματα συνεργατών. Σύμφωνα με μαρτυρίες στο περιοδικό συνεργάστηκαν άμεσα σε άλλους οι Μπάμπης Γεωργούλας, Γιάννης Καούνης, Σταύρος Καραός, Δημήτρης Λογοθέτης, Φώτης Προβάτος, Θανάσης Σκουρμπέλος. Τον Ιούλιο και τον Νοέμβριο του 1973, κυκλοφόρησαν ευρύτατα στο εσωτερικό 2 πολυσέλιδα τεύχη, μικρού σχήματος, τυπωμένα στο εξωτερικό, με κείμενα, κυ-

ρίως της ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραΐος, επικεντρωμένα στο αντιδικτατορικό φοιτητικό κίνημα.

Ο Θούριος της Μεταπολίτευσης αποτέλεσε ένα από τα πλέον σημαντικά νεολαιίστικα πολιτικά περιοδικά της περιόδου. Στις σελίδες του αποτυπώθηκε, σε μεγάλο βαθμό, η φυσιογνωμία και η εξέλιξη του τμήματος της νεολαίας που ανήκε σε αυτό που προσδιορίστηκε ως «Ανανεωτική Αριστερά». Όργανο της ΕΚΟΝ (Ελληνική Κομμουνιστική Οργάνωση Νεολαίας) Ρήγας Φεραΐος, εξέφρασε τις πολιτικές θέσεις της οργάνωσης, καθώς και του ΚΚΕ Εσωτερικού. Στο περιοδικό δημοσιεύθηκαν, κατά καιρούς, αρθρογραφία ή συνεντεύξεις ηγετικών στελεχών, τα οποία αφορούσαν τη νεολαία ή κρίσιμα πολιτικά ζητήματα. Για τα μείζονα πολιτικά γεγονότα της ζωής του κόμματος ή της νεολαίας (συνδιασκέψεις, συνέδρια) κυκλοφορούσαν ειδικά τεύχη, ενώ στις σελίδες του Θούριου φιλοξενούνταν και ο σχετικός προσυνεδριακός διάλογος.

Η πολιτική αρθρογραφία του περιοδικού καθορίστηκε από τη γραμμή των καθοδηγητικών οργάνων του κόμματος και της νεολαίας: έμφαση στην ανανέωση, σταθερότητα στον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της Αριστεράς και στον αντι-ιμπεριαλιστικό χα-

ρακτήρα της. Το περιοδικό ακολούθησε τη γραμμή του κόμματος και στις πιο κρίσιμες στιγμές της ζωής του. Όπως, λόγω χάρη, στη διάσπαση του 1978 στην ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος, η οποία οδήγησε στη δημιουργία της Β' Πανελλαδικής. Πέρα από τη σταθερή αντικυβερνητική θέση του εντύπου, υπήρχαν πολλά άρθρα πολεμικής, ιδιαίτερα στη δεκαετία του 1970, εναντίον του ΚΚΕ και της Κ.Ν.Ε., με αφορμή συνήθως την πολιτική τους σε μαζικούς χώρους, καθώς και του ΠΑΣΟΚ. Μείζον ζήτημα στη σχετική αρθρογραφία αποτέλεσε και το ζήτημα των σχέσεων της ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος με το ΚΚΕ Εσωτερικού, και ευρύτερα η φυσιογνωμία της οργάνωσης.

Εκτός από την πολιτική αρθρογραφία και τα κείμενα για ζητήματα της πολιτικής συγκυρίας υπήρχαν σταθερά κάθε χρόνο αφιερώματα, τα οποία συνοδεύονταν συχνά και από την έκδοση ειδικών τευχών, σε συγκεκριμένα θέματα που χαρακτήριζαν τον βίο της ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος: ο εορτασμός του Πολυτεχνείου και της Εθνικής Αντίστασης, οι φοιτητικές εκλογές, το Πανσπουδαστικό Συνέδριο, το φεστιβάλ της εφ. *Αυγή και του π. Θούριος. Μέσα από τις σελίδες του περιοδικού υπήρχαν εκστρατείες και πυκνή αρθρογραφία για ζητήματα που αφορούσαν τη νεολαία, όπως τον καταστατικό χάρτη της νεολαίας, τη θητεία και τα δικαιώματα των στρατιωτών, τον ελεύθερο χρόνο, τα προβλήματα των μειονοτήτων. Σταθερή ήταν η προβολή των θεμάτων που αφορούσαν την ισότητα των γυναικών, ενώ υπήρχε και ιδιαίτερη στήλη υπό τον τίτλο «γυναίκες» ή «νέες γυναίκες».

Στη δεκαετία του 1970 δόθηκε έμφαση, πέρα από τη φοιτητική, στην εργαζόμενη νεολαία, δείγμα της διεύθυνσης της ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος στον συγκεκριμένο χώρο, με αρθρογραφία για τα προβλήματα των νέων εργατών ή για σημαντικές στιγμές των εργατικών διεκδικήσεων, όπως οι απεργίες στις εταιρείες Λάροκ ή Πίτσος. Βάρος, ακόμη, δόθηκε στα προβλήματα των νέων στις συνοικίες ή στην επαρχία.

Στη δεκαετία του 1980 η ύλη μετατοπίστηκε κυρίως προς την ανάδειξη κοινωνικών προβλημάτων, με πρωτοποριακή διάθεση, όπως το ζήτημα του ελεύθερου χρόνου, των ναρκωτικών, των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων, της ελεύθερης ραδιοφωνίας, του αθλητισμού. Η μετατόπιση αυτή, η οποία συνδέεται και με τις γενικότερες αλλαγές στις δυο δεκαετίες, συνοδεύθηκε και από τη σταδιακή υποχώρηση των μεγάλων θεωρητικών συνήθως άρθρων και την επικράτηση μικρής έκτασης αρθρογραφίας, των σχολίων, των σατιρικών κειμένων.

Πολλές ήταν και οι σελίδες οι οποίες αφορούσαν στο ιστορικό παρελθόν, σε μια «αγωνιστική» οπτική: η ιστορία του ΚΚΕ πριν τη διάσπαση του 1968, οι εργατικοί αγώνες, η Εθνική Αντίσταση (σημειώνεται ενδεικτικά η ανατύπωση του *Τι είναι και τι θέλει το ΕΑΜ* του Δημήτρη *Γληνού, σε ειδικό τεύχος στις 26 Σεπτ. 1975), ο αντιδικτατορικός αγώνας. Μέσα από τις σελίδες αυτές στοιχειοθετούνται η συνέχεια του κόμματος (από το προ του 1968 ΚΚΕ στο ΚΚΕ Εσωτερικού), ενώ τα αφιερώματα στην ΕΠΟΝ (Ενιαία Πολιτική Οργάνωση Νέων), στη Νεολαία Λαμπράκη και στη συνέχεια στον αντιδικτατορικό Ρήγα Φεραίο αναδεικνύουν τους προγόνους και συγκροτούσαν τη γενεαλογία της οργάνωσης.

Οι εξελίξεις στον διεθνή στίβο αποτέλεσαν, επίσης, ένα από τα αγαπημένα θέματα του περιοδικού. Το ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ανά την υφήλιο, η πολεμική εναντίον των επεμβάσεων των ΗΠΑ σε άλλα κράτη (Χιλή, Ελ Σαλβαδόρ) αλλά και της Σοβιετικής Ένωσης (Πολωνία), η δετική αναφορά στον ευρωκομμουνισμό και στα κομμουνιστικά κόμματα που εμπνέονταν από αυτόν αποτελούσαν σταθερές της σχετικής αρθρογραφίας.

Οι τελευταίες σελίδες του εντύπου ήταν σταθερά αφιερωμένες στον πολιτισμό. Σε κάθε τεύχος υπήρχαν σελίδες για το βιβλίο: αναγγελίες εκδόσεων, βιβλιοπαραρτήσεις, προδημοσιεύσεις ή αναδημοσιεύσεις, συνεντεύξεις με συγγραφείς. Υπήρχαν ακόμη σελίδες για τον κινηματογράφο, το θέατρο, τη μουσική, τις εικαστικές τέχνες, συνεντεύξεις με δημιουργούς, κριτικές. Συχνά ήταν και τα αφιερώματα στα κόμικς, ενώ δημοσιεύονταν έργα ελλήνων ή ξένων δημιουργών, τα οποία πολύ συχνά κοσμούσαν και το εξώφυλλο.

Στο περιοδικό υπήρχαν στη διάρκεια των δυο δεκαετιών πολλές στήλες και ρουμπρίκες. Η πλέον μακρόβια ήταν εκείνη υπό τον τίτλο «Το δεκαπενθήμερο με και χωρίς σχέδια» στις πρώτες σελίδες του περιοδικού. Το «Ορίζοντες», το «Από το σωτράρι μας» στην τελευταία σελίδα του περιοδικού, οι «Αθηνικές ιστορίες που μοιάζουν με παραμύθια» και «Η δεία Λένα».

Μετά τη «μετεξέλιξη» του κόμματος του ΚΚΕ εσωτερικού σε ΕΑΡ (Ελληνική Αριστερά) και τη δημιουργία του ΚΚΕ Εσωτερικού ΑΑ (Ανανεωτική Αριστερά), το 1986, ο «Θούριος» συνέχισε να εκδίδεται για λίγα τεύχη, σε νέο μεγαλύτερο σχήμα, με εκδότη πλέον την ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος και χωρίς διευθυντή, αλλά με την αναφορά μόνο όσων δούλευαν για το κάθε τεύχος.

Ο προσδιορισμός του πολυάριθμου ανδρώπινου δυναμικού που στελέχωσε ή αρθρογράφησε στο Θούριο αποτελεί ένα ζητούμενο της έρευνας στο μέτρο που τα περισσότερα κείμενα ήταν ανυπόγραφα, με ψευδώνυμα ή κάποτε με το μικρό όνομα και το αρχικό του επιδέτου του συνεργάτη. Στο έντυπο συνεργάστηκαν, πάντως, ανάμεσα σε άλλους, οι Μαν. Αναγνωστάκης (με τα ψευδώνυμα «Θεός Λένον» και «Μανουσός Φάσσης»), Δ. Αναγνωστόπουλος, Βένα Γεωργακοπούλου, Νάσια Γιακωβάκη, Ζανό Ευστράτιου, Στρ. Ιωάννου, Κ. Κίρης, Αγγέλα Κασρινάκη, Παντ. Καψής, Κ. Λιόντης, Ν. Μεγλογιάννης, Χριστίνα Πουλίδου, Κ. Τασούσης, Στ. Χατζηγιωργής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΖΚΙ, ΕΛΙΑ.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΧΗΣ

Θρίαμβος του Συντάγματος

Εφημερίδα Πολιτική, Αθήνα, 6 Μαΐου 1845 - 17 Απρ. 1848, έτ Α - Δ', αρ. φ. 1-87. Υπεύθυνος συντάκτης: Αντ. Δοσολιάς. Σύμφωνα με μαρτυρία της ίδιας της εφημερίδας, στο εξωτερικό κυκλοφορούσε με το διπλό όνομα Άστρον της Ανατολής ή Θρίαμβος του Συντάγματος. Εβδομαδιαία (Κυριακή), τετρασελιδη, τρισήλιθ, διαστάσεων 4x28 εκ. Οι ετήσιες συνδρομές ήταν αρχικά στις 24 δρχ. τόσο για το εσωτερικό όσο και για το εξωτερικό, λίγο αργότερα, όμως, διαφοροποιήθηκε για τους συνδρομητές του εξωτερικού, στις 30 δρχ. (αρ. φ. 10, 22 Ιουλ. 1845). Η τιμή των καταχωρίσεων για κάθε στίχο ανερχόταν σε 18 λεπτά στο κυρίως φύλλο και σε 15 λεπτά για τα παραρτήματα (κυκλοφόρησαν αρκετά). Συνδρομές μπορούσαν να γίνουν στην Αθήνα στα γραφεία της εφημερίδας, ενώ για την επαρχία στους «ταχυδρομικούς επιστάτες». Τυπογραφείο: Κ. Λυωνιάδου, Χρ. Αναστασίου.

Πολιτική εφημερίδα αντι-φαναριωτικών τάσεων και αντι-αγγλικών αισθημάτων, υποστήριζε τη μοναρχία στο πρόσωπο του Όθωνα. Η «περίληψης των εμπειροχομένων» στην αρχή της πρώτης σελίδας, κατατόπιζε τον αναγνώστη για το περιεχόμενο του κάθε φύλλου. Ψηφίσματα, διατάγματα, εσωτερικές και εξωτερικές ειδήσεις, πολιτικά σχόλια για επίκαιρα κοινωνικά ζητήματα, ενημέρωση για τα εκπαιδευτικά ζητήματα, επισκόπηση του Τύπου, «διάφορα» και ειδοποιήσεις συγκαταλέγονταν στην ύλη της.

Μέσα από τις σελίδες της δίνονταν απαντήσεις στις επικρίσεις και τις επιδέσεις της αντιπολιτευσης. Εξέφρασε αντίθετη άποψη στο θέμα της ισοδιότητας των γερουσιαστών.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΕΛΙΑΣ ΔΡΟΥΣΙΑ-ΜΗΤΡΑΚΟΥ

Θωμόπουλος, Γεώργιος Χρ.

(Άργος, 1906-1995). Εκδότης, έμπορος ειδών κιγκαλερίας, δήμαρχος Άργους. Απόφοιτος γυμνασίου. Από νωρίς έδειξε το ενδιαφέρον του για συμμετοχή στα κοινά. Πρώτη ενεργητική συμμετοχή του ήταν στον τοπικό σύλλογο «Ο Δαναός», του οποίου, κατά τη θεαθείσθη του ίδιου, οργάνωσε τη βιβλιοθήκη, ως υπεύθυνος της. Στη συνέχεια (αρχές της δεκαετίας 1930) συμμετείχε στην ίδρυση του προοδευτικού τοπικού συλλόγου «Νέα Ζωή», του οποίου αναδείχθηκε πρώτος πρόεδρος. Το σωματείο δέχθηκε, όμως, σοβαρό πλήγμα από «ρηθικό» σκάνδαλο που προκάλεσε ο ίδιος το 1937, οπότε ωθήθηκε να παραιτηθεί από πρόεδρος (Ιαν. 1938). Ο Θωμόπουλος λίγο αργότερα προσχώρησε σε μεταξική οργάνωση. Ο σύλλογος «Νέα Ζωή», παρή τη διαβεβαίωση του Θωμόπουλου (που αντέγραψαν επανευαλιμβάνοντάς την και άλλοι) συνέχισε να υπάρχει ως σωματείο έως το 1971, οπότε τυπικά διαλύθηκε από τις δικτατορικές αρχές.

Στη διάρκεια της Κατοχής κατηγορήθηκε ότι είχε αναλάβει με συνεργάτη του την εργολαβική οργάνωση αγγαρώων στο αεροδρόμιο του Άργους· πά-

ντως αποτελεί γεγονός ότι όλες οι αγορές ακινήτων που έκανε στην πόλη (συνολικά τέσσερα ακίνητα) έγιναν μεταξύ Αυγούστου 1941 και Ιουνίου 1942. Μετά τον Εμφύλιο στράφηκε προς τη διεκδίκηση της δημαρχιακής εξουσίας και τον Ιανουάριο 1960, αφού ήδη είχε εκλεγεί δημοτικός σύμβουλος, άρχισε να εκδίδει το *Αργειακόν Βήμα*, προσωπικό όργανό του, που μετά τον θάνατό του ανέλαβε ο γιος του. Το 1964 εκλέχθηκε δήμαρχος Άργους, επικεφαλής ψηφοδελτίου που υποστηρίχθηκε από το Κέντρο και την Αριστερά. Δεν άργησαν, όμως, να τον εγκαταλείψουν πολλοί δημοτικοί σύμβουλοί του και βρέθηκε να μειοψηφεί ως δήμαρχος.

Τον Απρίλιο 1967, με την εκδήλωση του πραξικοπήματος, έσπευσε να συγχυρεί από τους πρώτους την «Εθνικήν Επανάστασιν», επιδιώκοντας να παραμείνει δήμαρχος, και με την εφημερίδα του έγινε υποστηρικτής της. Ωστόσο, τον Αύγουστο 1967 παύτηκε από δήμαρχος, λόγω αμφιβολιών για τη «νομιμοφροσύνη» του. Τον Σεπτέμβριο 1974 επανήλθε ως δημοτικός σύμβουλος (δήμαρχοι είχαν αναλάβει προσωρινά δικαστικοί) και η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας τον έπαψε και πάλι, ως συνεργασθέντα με την απριλιανή δικτατορία. Έκτοτε συμμετείχε στις δημοτικές εκλογές, λαμβάνοντας διαρκώς μειώνμενους αριθμούς ψήφων. Επί δημαρχίας του πήρε κάποια μέτρα «επικοινωνιακής εμβέλειας» που παρουσιάστηκαν, κυρίως από τον ίδιο, ως «προοδευτικά», όπως την ενοκίαση διαμερισματος για διαλέξεις τοπικών παραγόντων (με το όνομα «Πνευματικών Κέντρον») ή την οργάνωση της «Γιορτής του Πορτοκαλιού» (την εποχή που το προϊόν αυτό διακινείτο δυναμικά και με υψηλές τιμές). Οργάνωσε,

επίσης, και κάποιες παραστάσεις στο αρχαίο θέατρο Άργους.

Η εφ. *Αργειακόν Βήμα* υπό τη διεύθυνσή του χαρακτηρίστηκε για τον συντηρητισμό της και, συχνά, για την οπισθοδρομικότητά της, όπως στα θέματα των αρχαιοτήτων και της πολιτισμικής κληρονομιάς και στο θέμα του πολεοδομικού σχεδιασμού της πόλης. Όταν με αφορμή τη μάχη για τη διατήρηση των Στρατώνων Καποδίστρια τέθηκε το μεγάλο θέμα στο Άργος για τη διατήρηση και ανάδειξη της διαχρονικής αρχιτεκτονικής του κληρονομιάς, ο Θωμόπουλος πρωτοστάτησε με εμπρηστικά άρθρα του στη δημιουργία φανατικού κλίματος για την κατεδάφισή τους. Ως προς το θέμα του πολεοδομικού σχεδιασμού συμμεμάχησε και στήριξε θερμά την ομάδα των «διγόμενων», δηλαδή όσων αντιδρούσαν στην εισφορά σε γη και χρήμα (σύμφωνα με τον ισχύοντα μέχρι σήμερα οικιστικό νόμο 1337/1983). Έτσι, συνέβαλε αποφασιστικά στην καθυστέρηση της πόλης, τόσο ως προς τη διαμόρφωσή της με σύγχρονους όρους όσο και για την αξιοποίηση της πολιτισμικής της κληρονομιάς.

Η ενασχόλησή του με την ποίηση υπήρξε ήσσονος λογοτεχνικής αξίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Αφιέρωμα*, Άργος 1994, σ. 521 (περιέχει τα ποιήματά του και επιλογή άρθρων)· Χρ. Πούλος (επιμ.), *Άργος, συνομιλίες με τους δημάρχους του*, Άργος, εκδ. Ελλέβορος, 1992· Β.Κ. Δωροβίνης, «Ο κύκλος του Γ. Θωμόπουλου», εφ. *Αργοναυλία*, αρ. φ. 23, Αυγ. 1995· Πρακτικό συνεδρίασης του δημοτικού συμβουλίου Άργους της 21^{ης} Νοε 1995, με το οποίο μετονομάσθηκε η οδ. Ηφαίστου στο Άργος σε οδ. Γ. Θωμόπουλου. Στο Πρακτικό έχει ενταχθεί βιογραφικό σημείωμα του Γ. Θωμόπουλου από τον τότε δήμαρχο Δ. Παπανικολάου με πλήθος ανακριβείων που διογκώνουν την όποια θετική δράση του Γ. Θωμόπουλου.

ΒΑΣΙΛΗΣ Κ. ΔΩΡΟΒΙΝΗΣ

Ιακωβίδης, Ιάκωβος

(Μαραδόβουνος, 1919 - Λευκωσία, 1988). Εκδότης, δημοσιογράφος, επιχειρηματίας. Μετά τις γυμνασιακές σπουδές του εργάστηκε ως ιδιωτικός υπάλληλος στην Αμμόχωστο από το 1935 έως το 1939. Στη συνέχεια, μέχρι το 1945, εργάστηκε ως αρχιλογιστής και υπεύθυνος διαφημίσεων της αγγλόφωνης εφ. *Cyprus Post*, την οποία εξέδιδε το Βρετανικό Συμβούλιο. Το 1945, αξιοποιώντας την πείρα του, προχώρησε στην έκδοση της δικής του αγγλόφωνης εφ. *Cyprus Mail*, η οποία σημείωσε μεγάλη επιτυχία και την οποία διηύθυνε έως τον θάνατό του το 1988, οπότε τη διεύθυνσή της ανέλαβε ο γιος του Κυριάκος Ιακωβίδης ο οποίος την εκδίδει μέχρι σήμερα [2005].

Ανέπτυξε επίσης επιχειρηματική δραστηριότητα στον τομέα της διαφήμισης και της πρακτόρευσης και της κυκλοφορίας των εντύπων. Δημιούργησε την πρώτη διαφημιστική εταιρεία της Κύπρου το 1954 με το όνομα *Cyprus and Overseas Advertising*, με πολλές διασυνδέσεις στο Λονδίνο.

Υπήρξε ιδρυτικό μέλος και γραμματέας του Συνδέσμου Ελλήνων Ιδιοκτητών Εφημερίδων και Περιοδικών Κύπρου, μέλος του Συνδέσμου Ιδιοκτητών Τυπογραφείων Κύπρου, μέλος της Ενώσεως Τύπου των Χωρών της Κοινοπολιτείας και του

Ινστιτούτου Διευθυντών του Ηνωμένου Βασιλείου. Πρωτοστάτησε επίσης στη δημιουργία δικού του εκδοτικού οίκου και του οργανισμού *Hellenic Distribution* για την κυκλοφορία του ελλαδικού και του αγγλόφωνου και άλλου ξενόγλωσσου Τύπου στην Κύπρο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Άντρος Παυλίδης, «Ιακωβίδης Ιάκωβος». *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 6, Λευκωσία 1987, σ. 50· Ένωση Συντακτών Κύπρου, *Στυλοβάτες της Κυπριακής Δημοσιογραφίας*, Λευκωσία 1990, σ. 55· Αρ. Λ. Κουδουνάρης, *Βιογραφικών Λεξικών Κυπρίων 1800-1920*, Λευκωσία 2001, σ. 106.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ιάλεμος, Οδυσσέας

(Μανταμάδο Λέσβου, 1832 - Αθήνα, 10 Δεκ. 1898). Δημοσιογράφος. Το πραγματικό του επώνυμο ήταν Γιαλαμάς και η μητέρα του ήταν από την οικογένεια Ευστρατιάδη, από την οποία αναδείχθηκαν ορισμένοι διαπρεπείς δημοσιογράφοι προς το τέλος του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Ο Ιάλεμος τελείωσε το δημοτικό σχολείο του χωριού του και φαίνεται ότι στην πρώτη τάξη του γυμνασίου πήγε στο Αϊβαλί (Κυδωνίες). Τότε, σύμφωνα με έρευνες του Όμηρου Κοντούλη, ο θείος του Πα-

ναγιώτης Ευστρατιάδης, φιλόλογος καθηγητής στο Ναύπλιο, τον πήρε κοντά του και τελείωσε εκεί το γυμνάσιο, όπως προκύπτει από τα μαθητολόγια της εποχής.

Εν συνεχεία φοίτησε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και άρχισε να δημοσιογραφεί στις εφ. *Πρωινός Κήρυξ* (1855-1859), *Μέλλον της Πατρίδας* (1859-1860) και *Μέλλον της Ανατολής* (1862-1863). Ήταν φανατικός πολέμιος του Όθωνα, φυλακίστηκε μαζί με τον Αχ. Παράσχο, τον Επ. Δεληγέωργη και άλλους από τους πρωταγωνιστές του αντιοθωνικού αγώνα. Αποφυλακίστηκε λίγο πριν από την απομάκρυνση του Όθωνα. «Τον Οδ. Ιάλεμον (Γιαλαμάν) εγνωρίσαμεν εν Μανταμάδω το 1887 [...]. Εύσωμος, βραχυλόγος, αγέρωχος και δεινός πολυφάγος. Πρόεδρος του εν Κωνσταντινουπόλει “Ελληνικού Φιλολογικού Συλλόγου” κατά τα πρώτα έτη της συστάσεώς του—ωραίαν αυτού διάλεξιν εν τη αιδούση του Συλλόγου επί τρεις εσπέρας και υπό τον τίτλον “Μητρική Στοργή” αν μη απατόμεθα έχομεν ποτέ αναγνώση—Πρύτανης της αθηναϊκής δημοσιογραφίας [...] πληρεξούσιος των Σμυρναίων Ελλήνων υπηκόων εν τη Εθνοσυνελεύσει τω 1863, υποπρόεδρος βραδύτερον της Ελλάδος εν Καστελλαμάρι της Ιταλίας κλπ. Σημαινούσα τότε προσωπικότης», γράφει ο Μιχαήλ Μιχαηλίδης.

Στη Νεάπολη της Ιταλίας, αφού παραιτήθηκε από τη θέση του υποπρόξενου, εκδίδει την εφ. *Οι *Λαοί* (1869-1870). Μεταβαίνει κατόπιν στην Κωνσταντινούπολη όπου εργάζεται ως αρχισυντάκτης της εφ. **Κωνσταντινούπολις*, την οποία, μετά την παύση της το 1873, αντικαθιστά, με την εφ. *Θράκη*, εκδίδοντας μαζί και το π. *Ερμής*, με ύλη λογοτεχνική, «Μαχητικός ιδεολόγος», κατά τον Αριστείδη Στεργέλλη, με έντονα αντιοθωνικές ιδέες σε εποχή σφοδρών αντιπαραθέσεων μεταξύ των βαλκανικών εθνών, είχε αναπτύξει σχετική δημοσιογραφική και συγγραφική δραστηριότητα (*Ελλήνων δίκαια και καθήκοντα*, 1877· *L’Hellénisme devant le Congrès*, 1878 κ.ά.) και περιερχόταν χρόνια τη Μακεδονία και Θράκη υπηρετώντας την εθνική ιδέα, εμπνευστής πιδανότατα της ανάλογης δράσης και των σχετικών αντιλήψεων του νεότερου συμπατριώτη του, καθηγητή της Νομικής, Νεοκλή *Καζάζη, με τον οποίο παρουσιάζει ομοιότητες και στις γλωσσικές ιδέες.

Υπήρξε συνεργάτης του Επ. Δεληγίωργη, τον οποίο φαίνεται ότι επηρέαζε στην αντιοθωνική πο-

λιτική και κατόπιν του Θ. Δηλιγιάννη. Μετά την παύση της εφ. *Θράκη*, της οποίας ήταν βασικό στέλεχος και άλλες ίσως απογοητεύσεις από την προσπάθεια του ν’ αντιπαραταχθεί στο Πατριαρχείο, επέστρεψε στην Αθήνα το 1881 όπου έμεινε κατά διαστήματα, όταν δεν περιόδευε, εξακολουθώντας να εργάζεται για την πνευματική ανάπτυξη του «αυλότρωπος» ελληνισμού. Συνέχισε να αγωνίζεται έως τον θάνατό του, στις 10 Δεκεμβρίου 1898. Στη νεκρολογία του ο δημοσιογράφος Θεόδωρος Φλογαίτης αναφέρθηκε στην φιλοπατρία και αξιοπρέπεια που επέδειξε σε όλη του τη ζωή και στο γεγονός ότι του «αφήκεν η πολιτεία να αποδάνη υπό της πενίας εν νοσοκομείω».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θ. Φλογαίτης, «Λόγος επιτάφιος εκφωνηθείς επί του νεκρού Οδ. Ιάλεμου», εφ. *Ακρόπολις*, αρ. φ. 6024, 13 Δεκ. 1898· Α.Ν. Πετσάλης, «Οδοσυσείας Ιάλεμος», εφ. *Σκρπ*, 12 Δεκ. 1898· Νεοκλής Καζάζης, «Λόγος επικήδειος εις τον Οδοσυσέα Ιάλεμον», π. *Ελληνισμός*, 12 (Δεκ. 1898), 558-562· Μ.Ι. Μιχαηλίδης, *Λεσβιακά σελίδες, μέρος δεύτερον*, Μυτιλήνη 1939, σ. 62-63· Όμ. Κοντούλης, «Ένας γίγαντας», εφ. *Αιολικά Νέα*, 27 Νοε. 1994· του ίδιου, «Γενεαλογικά Οδοσυσέα Ιάλεμου», εφ. *Αιολικά Νέα*, αρ. φ. 2233, 7 Ιαν. 1999· του ίδιου, «Ιστορικά ζεστρατίσματα», εφ. *Αιολικά Νέα*, αρ. φ. 2238, 14 Ιαν. 1999· του ίδιου, «Μαναταμαδίτες δημοσιογράφοι. Οδοσυσείας Ιάλεμος», εφ. *Δημοκράτης*, αρ. φ. 12731, 18 Μαρτ. 1999· Αρ. Στεργέλλη, «Από την ιστορία των φιλελευθέρων σωμάτων της Κωνσταντινουπόλεως, Πατριαρχείο και Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος», *Δελτίο του ΚΕΙΝΕ*, τ. Α', Αθήνα 1998, σ. 101-116· Όμ. Κοντούλης, «Οι εθνάρχες», εφ. *Δημοκράτης*, αρ. φ. 14192, 27 Δεκ. 2004.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΣΙΟΣ

ΙΑσονίδης, Ονούφριος Ι.

(Λεμεσός, 1846-1916), Λόγιος, νομικός, πολιτευτής, ποιητής και δημοσιογράφος. Ήταν γιος του υποπρόξενου των ΗΠΑ στην Κύπρο, Ιωάννη Ιασονίδη. Μετά τις εγκύκλιες σπουδές στη Λεμεσό σπούδασε φιλολογία στην Αθήνα και στο Παρίσι και νομικά και πολιτικές επιστήμες στην Οξφόρδη. Στο διάστημα της παραμονής του στο Λονδίνο αποτελούσε σύνδεσμο των κυπριακών πολιτικών δυνάμεων με το κόμμα των φιλελευθέρων του Γλάδστωνος.

Μετά την επιστροφή του στην Κύπρο διορίστηκε το 1884 ως μεταφραστής στο Νομοδικικό Συμβούλιο. Ο διορισμός αυτός θεωρήθηκε «αντεθνική» ενέργεια από τους κύκλους των εθνικιστών της Λεμεσού και ιδιαίτερα από τον Ανδρέα Εμιστοκλέους και τον Αριστοτέλη *Παλαιολόγο, εκδότη της εφ. **Αλήθεια*, τους οποίους πυροβόλησε ύστερα από συ-

μπλοκή στη Λεμεσό. Για την ενέργεια του αυτή συνηλθθη, αλλά αφέθη ελεύθερος με εγγύηση, για να εμφανισθεί ενώπιον του δικαστηρίου. Όμως, δραπέτευσε από την Κύπρο και μετέβη στην Αθήνα όπου και εγκαταστάθηκε.

Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Αθήνα γνωρίστηκε με τους φιλολογικούς και λογοτεχνικούς κύκλους και έγινε μέλος του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός, από το θήμα του οποίου απάγγελλε ποιήματά του. Πήρε επίσης μέρος με ζωγραφικούς του πίνακες στην πρώτη καλλιτεχνική έκθεση ζωγραφικής που οργάνωσε ο Παρνασσός το 1885.

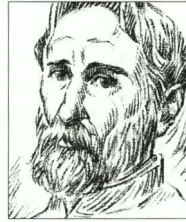
Λίγο αργότερα επέστρεψε στην Κύπρο και συνηλθθη. Το δικαστήριο τον θρήκε ένοχο για το επεισόδιο των πυροβολισμών αλλά δεν τον καταδίκασε, γιατί θεώρησε ως αρκετή τιμωρία την αυτοεξορία του. Εγκαταστάθηκε στη Λεμεσό και μετέτρεψε το πατρικό του σπίτι σε φιλολογικό σαλόνι. Στις φιλολογικές συγκεντρώσεις απάγγελλε ποιήματά του ή δικές του μεταφράσεις των σονέτων του Σαίξπηρ και των ποιημάτων του Μίλτων. Αναμείχθηκε στα πολιτικά πράγματα της Κύπρου και το 1896 εξελέγη βουλευτής στο Νομοθετικό Συμβούλιο, αξίωμα που διατήρησε έως το 1901. Ως βουλευτής δεν δίσταζε να ομιλεί και να εκφράζεται ελεύθερα, πράγμα που του στοίχισε καταδίκη σε φυλάκιση ενός μηνός γιατί κατηγορήσε δημόσια τον δικαστή Κλεόδουλο Μιχαηλίδη ότι είχε δωροδοκηθεί. Δεν εξέτισε όμως την ποινή, γιατί πήρε χάρη από τον βρετανό κυβερνήτη.

Ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία και αρθρογράφησε για πολιτικά, νομικά, λογοτεχνικά και κοινωνικά θέματα στις εφ. *Σάλπιγξ, *Στασινός, *Φωνή της Κύπρου, *Εθνος και σε άλλα έντυπα στην Κύπρο και την Ελλάδα. Στο ισόγειο του σπιτιού του στη Λεμεσό διατηρούσε τυπογραφείο όπου στην περίοδο 1910-1911 εκτύπωνε το π. *Ελικών. Το 1893 εξέδωσε την ποιητική συλλογή *Η Μούσα, η Νηρής και η Μαγεμένη Νήσος*. Αρκετά ποιήματά του βρίσκονται δημοσιευμένα σε κυπριακές εφημερίδες, ημερολόγια και περιοδικά. Μετάφρασε στα ελληνικά έργα του Σαίξπηρ, του Μίλτων και του λόρδου Βύρωνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Παυλίδης, *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 6, Λευκωσία 1987, σ. 63' Αρ. Α. Κουδουνάρης, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920*, Λευκωσία 2001, σ. 108' Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Έθνους*, τ. Γ', Μέρος Β', σ. 917-918.

ΑΝΔΡΕΑΣ Κ.Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΙΑΤΡΙΔΗΣ, ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

(Καρπενήσι, 1798 - Αράχθβα, 1866). Ο πρώτος ελληνας λιθογράφος. Στο Καρπενήσι ο κεφαλλονίτης πατέρας του ασκούσε το επάγγελμα του γιατρού. Πήγε σχολείο στα Γιάννενα, ταξίδεψε στο Παρίσι όπου έμαθε ζωγραφική και

την τέχνη της λιθογραφίας και βρέθηκε το 1828 στην προσωρινή πρωτεύουσα της Ελλάδας του Καποδίστρια, στην Αίγινα, έφορος του πρώτου αρχαιολογικού μουσείου που στέγαζε τα ευρήματα απ' όλη την τότε Ελλάδα. Στον Ιατρίδη οφείλεται η σωτηρία πολλών αρχαιολογικών ευρημάτων σε εποχή ιδιαίτερης έξαρσης της αρχαιοκαπηλίας. Αναφέρεται μάλιστα μεγάλη εξέγερση των κατοίκων της Αίγινας που προκάλεσε ο ίδιος και ματαίωσε την αρπαγή ενός αρχαίου αγάλματος από το άγγμα ενός αγγλικού πολεμικού. Για λογαριασμό του άγγλου υποπρόξενου.

Στο Ορφανοτροφείο του νησιού, όπου δούλευε και ως δάσκαλος ιχνογραφίας, υπήρχαν δύο λιθογραφικά πιεστήρια που έφερε από την Ευρώπη ο Καποδίστριας και έμεναν ανενεργά. Με αίτησή του ζήτησε να τα λειτουργήσει «για να μην μένουν στην σκουριά ανενέργητα». Η ικανότητά του στη χρήση τους είχε ως αποτέλεσμα την τοποθέτησή του από τους προϊστάμενους του στην Αρχαιολογική Υπηρεσία στην **Εφημερίδα Αρχαιολογική* όπου ιχνογραφούσε και λιθογραφούσε διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα. Αργότερα, ο Ιατρίδης έχασε τη δουλειά του επειδή αντιδρούσε στον βίαιο τρόπο με τον οποίο τα βασιλικά αποσπάσματα καταδίωκαν τους παλαιούς αγωνιστές της Επανάστασης ως ληστές. Αυτή ήταν η αποφασιστική καμπή στην καριέρα του. Εγκαταστάθηκε στην Αράχθβα όπου σχεδίασε μια άλλη μετεπαναστατική Ελλάδα, τελείως διαφορετική από εκείνη που φαντάστηκε και άρρησε η ρομαντική Ευρώπη.

Οι λιθογραφίες του με θέμα από τη δράση των ηρώων του 1821 ήταν η μία ενότητα. Τη δεύτερη ενότητα την αποτελούσαν σχέδια με σιλική μελάνη, με τον γενικό τίτλο «Συνταγματική εφαρμογή νόμου, ευδοκία Οθωvos, -Αθλα εκτελεστικής Εξουσίας» και ήταν ο σαρκασμός της δήθεν νομιμότητας των πράξεων βασανισμών, ξεκληρίσματος ολόκληρων χωριών και μαρτυρικών καταδιώξεων. Στον ίδιο αυτό κύκλο των σχεδίων εντάσσεται και μια μικρότερη σει-

ρά από καθαρές γελοιογραφίες από τις οποίες σώζονται ελάχιστες. Μία από αυτές σατιρίζει τις Μεγάλες Δυνάμεις με φιλοδοξικές ενδυμασίες κατά τον Κριμαϊκό Πόλεμο και μία άλλη που δεν σώζεται, παρουσίαζε τον Όδωνα στην κόλαση. Ο Αθανάσιος Ιατρίδης που πέθανε στην Αράχοβα το 1866, μπορεί να χαρακτηριστεί και ως ο πρώτος έντεχνος γελοιογράφος της νέας Ελλάδας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Φαρμακίδης, Ο ζωγράφος Αθανάσιος Ιατρίδης, 1799-1866, προλ. Εμμ. Πρωτοψάλτης, Αθήνα 1960.

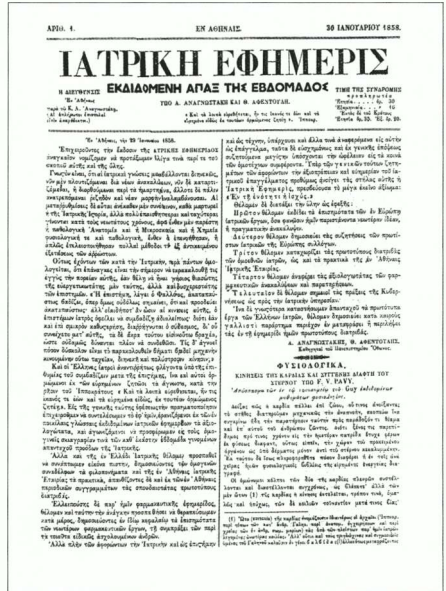
ΔΗΜ. ΣΑΡΠΑΝΙΔΗΣ

Ιατρική Εφημερίς

Αθήνα, 30 Ιαν. 1858 - 25 Ιαν. 1860. Εκδότες: Όδων Α. Αναγνωστάκης και Θ. Αφεντούλης, καθηγητές της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Εβδομαδιαία (έως τις 7 Μαρτ. 1859) / δεκαεπενδήμηρη, οκτασελίδη, δίπτυχη, διαστάσεων 36x26 εκ. Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 30 δρχ., εξαμηνιαία 16 δρχ. Οι συνδρομές για το εξωτερικό επιβαρύνονταν με 20 % στην τιμή συνδρομής εσωτερικού. Όταν έγινε δεκαεπενδήμηρη (Μαρτ. 1859), οι συνδρομές αναπροσαρμόστηκαν στη μισή τιμή της προηγούμενης. Τυπογραφείο: Ι. Αγγελόπουλου, οδ. Αθηνάς 274.

Στο εκδοτικό σημείωμα του πρώτου φύλλου προτάσσονται με συντομία οι απόψεις των εκδοτών για τον σκοπό της έκδοσης και τη διάταξη της ύλης. Εκτός των καθαρά επιστημονικών θεμάτων, θα φιλοξενούνταν προβλήματα και απόψεις που αφορούν στην ιατρική δεοντολογία, «την αξιοπρέπειαν και ευημερίαν του ιατρικού επαγγέλματος [...] προεσδύουσα το μέγα εκείνο αξίωμα: εν τη ενόττη η ισχύς», τις πράξεις της Κυβερνήσεως «ως προς την ιατρικήν υπηρεσίαν». ενώ η εφημεριδα φιλοδοξούσε την έκδοση στη γαλλική γλώσσα παραρτήματος των πρωτότυπων ελληνικών εργασιών σε περίληψη για τη διεθνή προβολή της Ελληνικής Ιατρικής, φιλοδοξία που όμως δεν πραγματοποιήθηκε.

Η κατανομή της ύλης ακολουθούσε τον εξής τρόπο: προηγείτο περίληψη των περιεχομένων με τους τίτλους των άρθρων και τα ονόματα των συγγραφέων, συνήθως σε δέκα-δώδεκα στίχους, ενώ τη δέση του κύριου άρθρου έπαιρνε μία πρωτότυπη διατριβή (συγγραφή) έλληνα ή ξένου γιατρού με έκταση μίας έως τριών σελίδων. Ακολουθούσε δέμα της ίδιας έκτασης μεταφρασμένο από γνωστή ιατρική εφημερίδα του εξωτερικού. Ιδιαίτερη στήλη αφιερωόταν κατά καιρούς στη δημοσίευση των πρακτικών της Ιατρικής Επιτερείας Αθηνών, αν και είχε προκύψει δέμα

κτικών και από άλλο ιατρικό περιοδικό πλην του επίσημου οργάνου της, του π. *Ασκληπιός. Αντίθετα, τακτική ήταν η δημοσίευση των πρακτικών ξένων ιατρικών Επειτειών και Ακαδημιών.

Δημοσιεύονταν, επίσης, άρθρα από ξένα ιατρικά περιοδικά, όπως Medical Times and Gazette, British Medical Journal, Gazette des Hôpitaux, αλλά και βελγικά, αυστριακά, ιταλικά έντυπα, που συμβόλευσαν κυρίως για επίκαιρα ιατρικά θέματα. Την έλλειψη ιδιαίτερου φαρμακευτικού περιοδικού αναπλήρωνε η τελευταία σελίδα, τη σύνταξη της οποίας είχε αναλάβει ο αυλικός φαρμακοποιός και καθηγητής της φαρμακευτικής χημείας Xavier Landerer. Το φύλλο έκλεινε με την αναγραφή των ονομάτων των εκάστοτε επιτυχόντων διδασκόντων της Ιατρικής, δημοσίευση διαταγμάτων και νόμων, αλληλογραφία, ιατρικές ειδήσεις για την έκδοση νέων ιατρικών βιβλίων και περιοδικών. Διαφημίσεις δεν καυχώφουσε. Σποραδικά δημοσίευε επιφυλλίδες τοπογραφικού και νοσογραφικού χαρακτήρα διαφόρων περιοχών (Άνδρος, Κύδος) ή επίκαιρων ιατροκοινωνικών θεμάτων (π.χ. ο υπνωτισμός κ.ά.). Τις επιφυλλίδες συνέτασσαν εκτός από τους εκδότες, Α. Αφεντούλη και Δ. Οικονομόπουλο, και ο κερκυραϊός λόγιος και γιατρός Ειρηναίος Ασωπίος.

(Ιαν. 1946): 1200 δρχ. Συνδρομές (Ιαν.-Φεβρ. 1946): 2000 δρχ. «Τύποις Ρ. Πρίντζη. / Τυπολιθογραφείον Ρ. Πρίντζη». Τυπογραφείο: *Ιατρική Πρόοδος* (1909-1911) / Αθ. Σκορδίλη, Σύρος (1912-1913) / Ηλ. Τάκου. οδ. Αλικαρνασσοῦ 38, Αθήνα (1950). Γραφεία: οδ. Νικηφόρου 15 (1945-1949). οδ. Μαιζώνος 15 (1950). Από τον Δεκ. 1898 έβγαινε και σε γαλλική έκδοση: «*La Grèce médicale. Recueil Mensuel Publié. Sous la direction de M. le Dr' Jean Foustanos directeur-rédacteur en chef du journal médical grec Ιατρική Πρόοδος* (Progrès Médical). Abonnements: à la *Grèce Médicale* un an 4 fr.- à l' *Ιατρική Πρόοδος* un an 8 fr. *La Grèce Médicale* est accordée gratuitement à tous les abonnés de l' *Ιατρική Πρόοδος*».

Πρόκειται για ένα μακρόβιο επιστημονικό περιοδικό με πλούσια θεματολογία που απευθύνεται σε εξειδικευμένο κοινό και αγγίζει το σύνολο σχεδόν των ιατρικών ειδικοτήτων. Ο εκδότης του Ιωάννης Αντ. Φουστάνος, με καταγωγή από τη Σπάρτη, σπούδασε ιατρική στη Γαλλία. Από το 1883 στέλνει από το Παρίσι στη Σύρο και στην εφ. **Πανόπη* του Ι. Αργυράκη άκρως διαφοριστικά κείμενα σχετικά με τη δημόσια υγεία. Αφού επέστρεψε στην ιδιαίτερη πατρίδα του Ερμούπολη και εργάστηκε για αρκετά χρόνια στο νοσοκομείο Σύρου, αποφάσισε να ξεκινήσει την έκδοση ενός επιστημονικού ιατρικού περιοδικού, που θα δημοσίευε μελέτες και άρθρα της σύγχρονης ιατρικής επιστήμης, είτε πρωτότυπα, είτε μεταφρασμένα από ξένα περιοδικά. Ο ίδιος παρέμεινε συνεργάτης «της εν Παρισίοις *Semaine Médicale*» και άλλων γνωστών επιστημονικών εντύπων της εποχής του.

Το περιοδικό είχε μόνιμες στήλες με τους ακόλουθους τίτλους: «Δελτίον», «Ιατρικά διαλέξεις», «Ιατρικά ποκίλα», «Γενική Ιατρική Επιθεώρησις», «Κλινικά παρατηρήσεις», «Κλινικά διάφορα», «Βιβλιογραφία», «Αλληλογραφία-Correspondance», «Ανταποκρίσεις» κ.ά. Πρόκειται για έκδοση με πλούσια θεματολογία που αγγίζει το σύνολο σχεδόν των ιατρικών ειδικοτήτων. Περιέχει εικονογράφηση (σχέδια και φωτογραφίες) που λειτουργεί βοηθητικά. Υπάρχουν επίσης ενημερώσεις από συνέδρια, καθώς και από τις νέες ανακαλύψεις και τις προόδους της ιατρικής επιστήμης.

Συνεργάτες του ήταν πολλοί διακεκριμένοι έλληνες ιατροί της εποχής που εξασκούσαν το ιατρικό επάγγελμα σε διάφορες πόλεις του εξωτερικού (Παρίσι, Λυών, Κάιρο, Αλεξάνδρεια, Κύπρος, Σμύρνη) και του εσωτερικού (Αθήνα, Αμοργός, Αργυστόλι, Βόλος, Βυτίνα, Γαλαξείδι, Δομοκός, Θή-

βα, Λευκάδα, Σπάρτη, Σύρα, Τήνος, Τρίκερι, Χαλκίδα, Χίος), όπως φαίνεται και από τον κατάλογο των «συνεργασθέντων ιατρών» που δημοσιεύεται στον τ. Β' (1897). Γύρω από τη μορφή του Ι. Αντ. Φουστάνου δημιουργήθηκε ένας πυρήνας ιατρών οι οποίοι παρακολουθούσαν τις εξελίξεις της ιατρικής διεθνώς και ασχολήθηκαν με τη δημόσια υγεία, προσφέροντας έτσι μεγάλες υπηρεσίες στη Σύρο. Ειδικότερα αναφέρονται οι Λουκάς Ν. Βαλμάδης, Ανδρέας Κ. Φραγκίδης, Ιωάννης Καρακαλάς, Ευάγγελος Ευστρ. Αρφάνης, Εμμ. Περιφαντικής, Α.Γ.Ι. Μεσσηνήσης, Ν. Αρμακόλλας, Κωνσταντίνος Ν. Αλαβάνος, Πέτρος Γ. Γιατράκος, Λουκάς Καραλίβανος, Χρ. Βαρλαμίδης, Κων. Μετζελόπουλος, Σπ. Κ. Ιγγλέσης, Γ.Δ. Κουτσογιάννης, Γ. Διαγκούσης, Μ. Τσακούρογλου, Ν.Α. Πίστης, Ι. Καρδαμάτης, Β. Δράκος, Σπ. Κανέλλης, Μιχ. Ν. Κάιρης, Μιχ. Γιαννίρης κ.ά.

Δημοσιεύονται κείμενα από τα εξής επιστημονικά περιοδικά: *La Médecine Moderne. Journal des Praticiens. Revue Internationale de Thérapeutique et Pharmaceutique. Medical Record. Semaine Médicale. Revue générale de Clinique et de Thérapeutique. Hahnemannian Monthly. Le Nord Médical. Revue de Médecine. Gazette hebdomadaire* κ. ά.

Οι ετήσιοι τόμοι της βιβλιοθήκης του Οφθαλμιατρείου (1896-1913) είναι δεμένοι ανά δύο· σε κάθε βιβλιοδετημένο σώμα προτάσσεται η σειρά των αντίστοιχων *Δελτίων*, που συνόδευαν τα τεύχη, με ξεχωριστή συνεχή σελιδαρίθμηση. Τα *Δελτία* (περίπου 300-400 σελίδων ανά έτος) είναι ιατρικού περιεχομένου με μελέτες των ίδιων κατά κύριο λόγο επιστημονών που αρθρογραφούσαν και στο περιοδικό, οι οποίες όμως δεν έχουν δημοσιευτεί σ' αυτό. Από τα γνωστά τεύχη της γαλλικής έκδοσης φαίνεται ότι δεν υπήρχε αντιστοιχία στο περιεχόμενο της με την ελληνική έκδοση.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΟΑ (Ιαν. 1896 - Δεκ. 1913 και σκόρπια τεύχη των ετ. 1945-1950, τεύχη γαλλικής έκδοσης: Δεκ. 1898 έως τέλος 1910). Ιδιωτική συλλογή Μ. Ελευθερίου (Σύρος, τχ. των ετ. 1896-1898).

ΤΑΪΝΑ ΧΙΕΤΑΛΑ – ΕΛΕΝΗ ΚΥΡΑΜΑΡΓΙΟΥ

Ιδέα

Μηνιαίο περιοδικό. Όργανο της ελεύθερης σκέψης και τέχνης. Αθήνα. Ιαν. 1933 - Μάρτ. 1934, αρ. τχ. 1-15. Εκδότης: Μ. Σαλιβέρος. Διευθυντής: Σπύρος *Μελάς. Ιδρυτές και συντακτική επιτροπή: Σπύρος Μελάς, Γιώργος Θεοτοκάς, Γιάννης Οικονομίδης, Μηνιαίο, εξήντα τριών

σελίδων, μονόστυλο, διαστάσεων 23,5x16 εκ. Τιμή τεύχους: 10 δρχ. Τυπογραφείο: Μ. Σαλιβέρου.

Αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα περιοδικά του Μεσοπολέμου. Απευθύνεται κυρίως «στις μορφωμένες και διανοούμενες τάξεις» (αρ. τχ. 2, σ. 121), συσπειρώνει γύρω του πολλούς νέους συνεργάτες και τάσσεται εξ αρχής μαχητικά στο πλευρό των νέων. Η πολεμική ρητορική της προγραμματικών διακηρύξεων του φανερώνει πως φιλοδοξία του είναι όχι μόνον να παρέμβει στις σύγχρονες θεωρητικές συζητήσεις, αλλά, κυρίως, να καθοδηγήσει, συχνά με τρόπο δογματικό, τις ιδεολογικές αναζητήσεις των νέων. Το κοινό του περιλαμβάνει κυρίως το μέρος εκείνου της ελληνικής διανόησης που ανησυχούσε για την εξάπλωση των μαρξιστικών ιδεών, και παρότι δηλώνεται κατηγορηματικά και κατ' επανάληψη η διαφοροποίησή του τόσο από τη μαρξιστική όσο και από την «αντιδραστική» ιδεολογία, πέρα από το επίπεδο της ρητορικής των προθέσεων, στρατεύεται, μάλλον αποκλειστικά, στον αγώνα κατά του κομμουνισμού. Επιτίθεται με σφοδρότητα στα σύγχρονα αριστερά έντυπα, ιδιαίτερα στους **Νέους Πρωτοπόρους* και προσωπικά στον Δ. *Γληνό.

Κοινωνικός προβληματισμός, φιλοσοφία, λογοτεχνία και γλώσσα συνιστούν τις κύριες κατηγορίες ύλης του. Όμως, δεν πρόκειται για περιοδικό λογοτεχνίας, αλλά δοκιμίου και κριτικής, όπως φαίνεται και από τις πολλές συνεργασίες λογοτεχνικής κριτικής και τις βιβλιοκρίσιες. Βασική πολιτική θέση του είναι η διαφύλαξη της εθνικής ταυτότητας απέναντι στις σύγχρονες διεθνιστικές τάσεις, χωρίς ωστόσο να υποστηρίζει μια πολιτική εθνικού απομονωτισμού, ενώ δεν δέχεται κάποια ταξική διάκριση της ελληνικής κοινωνίας προβάλλοντας την ενοποιητική έννοια του έθνους. Ενδεικτικά αυτής της ιδεολογικής θέσης είναι τα δοκίμια «Έθνος και Ανθρωπότητα» του Σπύρου Μελά (αρ. τχ. 1-2) και «Προς την [βαλκανική] ενότητα» του Γιώργου Θεοτοκά (αρ. τχ. 1). Ως ζήτημα εθνικό –και όχι ως κοινωνικό ή πολιτικό– αντιμετωπίζει και τον δημοτικισμό. Τα άρθρα του Μελά με τίτλο «Για τη νίκη με την αλήθεια» (αρ. τχ. 3), «Επιθετική επιστροφή της καθαρεύουσας» (αρ. τχ. 9) και «Η επανάσταση του δημοτικισμού» (αρ. τχ. 11) συμπυκνώνουν την αντίληψή του για τον υπερταξικό χαρακτήρα του δημοτικισμού και δείχνουν πως το παλαιότερο σχήμα «δημοτική-πρόοδος / καθαρεύουσα-συντήρηση» έχει χάσει πλέον τις προγενέστερες ιδεολογικές συνδηλώσεις του.

Σε μια κρίσιμη εποχή, που στην ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή πληθαίνουν οι ενδείξεις της φασιστικής εξάπλωσης, οι απόψεις ορισμένων συνεργατών του εμφανίζονται προκλητικά και ακραία ιδεαλιστικές. Ενδεικτικά, από αυτήν την άποψη, είναι τα άρθρα του Γιάννη Οικονομίδη με τίτλους «Η κρίση της δημοκρατίας» (αρ. τχ. 11-12) και «Ο ρόλος των διανοουμένων στη σύγχρονη κοινωνία» (αρ. τχ. 13-14), του Σπύρου Μελά. «Η επανάσταση του δημοτικισμού» (αρ. τχ. 11), όπου ο θεωρητικός του ιταλικού φασισμού Τζοβάνι Τζεντίλε προβάλλεται ως πρότυπο διανοούμενου, και του Γιώργου Θεοτοκά με τίτλους «Υπάρχει κάτι σάπιο στην Ελλάδα» (αρ. τχ. 10) και «Νιότη» (αρ. τχ. 11). Πρέπει όμως να σημειωθεί πως ο Θεοτοκάς εμφανίζεται με μετριοπαδέστερες ιδέες σε επόμενο δοκίμιο του («Πολιτικά ιδανικά», αρ. τχ. 14), όπου καταγγέλλει την απόπειρα δημιουργίας φασιστικού κινήματος στην Ελλάδα και αποστασιοποιείται από τις ακρότητες του Μελά.

Τη σύγχρονη ελληνική λογοτεχνική παραγωγή παρακολουθούν και κρίνουν από τη στήλη «Τα διβλία» κυρίως ο Γ. Θεοτοκάς και ο Α. Καραντώνης. Αναπόφευκτα, οι πολιτικές επιλογές του περιοδικού

κατευθύνουν και τις αισθητικές επιλογές του. Στην ποίηση, επικρίνονται η ταξική και προπαγανδιστική τέχνη, οι νεωτερικές τάσεις και ο «μοντερνισμός» και οι υποτιθέμενοι φορείς της μεταπολεμικής «νοσηρότητας», δηλαδή η ποίηση του Κ. Καρυωτάκη και, ιδίως, του Κ. Καβάφη. Η υπόταξη των αισθητικών αντιλήψεών του στην ιδεολογία του φαίνεται εύγλωττα στην κριτική αποτίμηση του Θεοτοκά για το *Φως που καίει* του Κώστα *Βάρναλη ως «στιχουργήματα» κοινής προπαγάνδας και αγοραίας δημοκρατίας (αρ. τχ. 2), του Καραντώνη για τον Νικήτα Ράντο, τον οποίο καταδικάζει απεριφράστα ως «υπερμοντέρνο λόγο» (αρ. τχ. 8), ή πάλι του Θεοτοκά για τον Καβάφη, τον οποίο αντιλαμβάνεται ως «παράξενο άνθρωπο με αρωστημένη ιδιοφυΐα» («Η νέα λογοτεχνία», αρ. τχ. 13).

Η αντιπρόταση του περιοδικού για την ποίηση φαίνεται να εξαντλείται στον παραδοσιακό λυρισμό, όπως ιδανικά θεωρείται ότι αντιπροσωπεύεται από τον Κ. *Παλαμά. Αντιθέτως, το λογοτεχνικό ιδανικό του στην πεζογραφία φαίνεται να είναι περισσότερο επεξεργασμένο. Περιλαμβάνει κυρίως την αποστασιοποίηση τόσο από την ηθωγραφική παράδοση όσο και, πάλι, από τον «μοντερνισμό». Παρακολουθεί και προβάλλει συστηματικά τη σταδιακή άρθρωση μιας παράδοσης νεοελληνικού μυθιστορήματος, το οποίο αποτελεί, κατά τον Θεοτοκά, μαζί με το δοκίμιο, «το κατ' εξοχήν λογοτεχνικό είδος του εικοστού αιώνα» («Η εποχή του μυθιστορήματος», αρ. τχ. 12 και «Η νέα λογοτεχνία», αρ. τχ. 13).

Οι νέοι συγγραφείς που ξεχωρίζει είναι ο Άγγελος Τερζάκης με τους *Δεσμώτες* (αρ. τχ. 3), ο Θανάσης Πετσάλης με τον *Προορισμό της Μαρίας Πάρνη* (αρ. τχ. 5), ο Μ. Καραγάτσης με τον *Συνταγματάρχη Λιάπκιν* (αρ. τχ. 8), ο Θεοτοκάς με την *Αργά* (αρ. τχ. 12), αλλά και ο Στέλιος Ξεφλούδας με την *Εύα* (αρ. τχ. 15). Η παρουσία του τελευταίου συνιστά σημαντικό «άνοιγμα» του περιοδικού προς τις σύγχρονες απόψεις για την ανανέωση της πεζογραφίας. Από τους παλαιότερους συγγραφείς, οι κριτικοί του εκτιμούν τον Στρατή *Μυριβήλη (αρ. τχ. 12) και τον Κοσμά Πολίτη (αρ. τχ. 14).

Από τις άλλες πολυάριθμες μελέτες και κριτικές, αξίζει να μνημονευτούν οι παρακάτω: Κ. Τσάτσος, «Η Ελληνική ιδέα στον παλαιμικό *Δωδεκάλογο*» (αρ. τχ. 2 και 3)· η συστηματική μελέτη του Άγγ. Τερζάκη με τίτλο «Το νεοελληνικό μυθιστόρημα» (αρ. τχ. 4-8), και τα δοκίμια του νεαρού Παναγή Λεκατσά με τίτλους «Τίποτε νεώτερον από την ποίη-

ση;» (αρ. τχ. 14) και «Συνθετικά ποιήματα και “μοντέρνοι” ποιητές» (αρ. τχ. 15). Ανάμεσα στους συνεργάτες του συγκαταλέγονται επίσης οι Ντίμης Αποστολόπουλος, Γ. *Βαλέτας, Πέτρος Βλαστός, Γιώργος Κοτζίουλας, Μίλτος Κουντουράς, Θεόδωρος Ξύδης, Θανάσης Πετσάλης, Φ. Ραφαήλ (Κ.Θ. Δημαράς), Άγγελος Τερζάκης, Γιώργος Σαραντάρης, Β. Τατάκης κ.ά.

Γενικά, συνέβαλε σημαντικά στις πνευματικές ζυμώσεις του Μεσοπολέμου. Οι σαφείς, διακηρυγμένοι προγραμματικοί στόχοι του δηλώνουν την πρόθεση δραστηκής παρέμβασης του στις οξείες ιδεολογικές συγκρούσεις, την έντονη κοινωνική κρίση και τις αγωνιώδεις αισθητικές αναζητήσεις μιας μεταβατικής εποχής για την Ελλάδα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΔΒΘ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Τζιόβας, *Οι μεταμορφώσεις του εθνισμού και το ιδεολόγημα της ελληνικότητας στο μεσοπόλεμο*, Αθήνα 1989, ιδίως σ. 61-66· Γεωργία Λαδογιάννη, «“Ιδέα” – “Νέοι Πρωτοπόροι”: Ιδεολογικές συγκρούσεις ή η ασφυξία της αναζήτησης», π. Διαβάζω, 279 (221αν. 1992), 38-41· της ίδιας, *Κοινωνική κρίση και αισθητική αναζήτηση στον μεσοπόλεμο. Η παρέμβαση του περιοδικού “Ιδέα”*, Αθήνα 1993, όπου και εκτενής βιβλιογραφία· Γ.Γ. Αλυσανδράτος, «Τέσσερα περιοδικά ιδεών στη δεκαετία του '30: *Νέοι Πρωτοπόροι*, *Ιδέα*, *Σήμερα*, *Το Νέον Κράτος*», στον τόμο *Ο περιοδικός τύπος στο Μεσοπόλεμο*, Αθήνα, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 2001, σ. 283-329 (ιδίως σ. 299-316)· Κ. Αράσγλου (επιπτεία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, τ. Β', σ. 392-401.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΛΟΥΔΗ

Ιδη

Εκδίδεται άπαξ της εβδομάδος, Ρεθύμνο, 24 Μαρτ. 1888 - Ιούλ. 1889, αρ. φ. 1-49. Διευθυντής-υπεύθυνος συντάκτης: Χ.Α. Καλοειδής· από το φ. 16 (16 Ιουλ. 1888) αναλαμβάνει ο Θ.Γ. Παπαδάκης ενώ ο Καλοειδής διατηρεί τον τίτλο του εκδότη. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, τρίστηλη, διαστάσεων 41x31 εκ. Τιμή φύλλου: 1 γρόσι. Ετήσιες συνδρομές: για την περιοχή του Ρεθύμνου και των Σφακιών 5 φράγκα, για την υπόλοιπη Κρήτη 7 και για το εξωτερικό 10 φρ. Τυπωνόταν στο ιδιόκτητο τυπογραφείο.

Εκδίδεται τις παραμονές των εκλογών της 10^{ης} Απριλίου 1888, μάλλον για να εξυπηρετήσει τις εκλογικές ανάγκες του εκδότη της Χ.Α. Καλοειδά, ο οποίος είναι υποψήφιος βουλευτής της επαρχίας Αμαρίου με το κόμμα των «ζυπολύτων». Το κόμμα πλειοψηφεί, ο Καλοειδής εκλέγεται και κατά συνέπεια η εφημερίδα αποτελεί στο εξής έντυπο της συμπολιτεύσεως στην περιοχή του Ρεθύμνου. Προκαλεί έκπληξη στον σημερινό αναγνώστη η σφοδρότητα με

ΣΥΛΛΟΓΗ Α.

Τετάρτη, 25 Μαΐου 1888.

ΑΡΙΘΜΟΣ 39

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Α. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Ημερ. 1888. Ν. 100.	ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ Α. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ	ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Α. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Ημερ. 1888. Ν. 100.
--	--	--

Επίσης, το άρθρο 15, το άρθρο 16, το άρθρο 17, το άρθρο 18, το άρθρο 19, το άρθρο 20, το άρθρο 21, το άρθρο 22, το άρθρο 23, το άρθρο 24, το άρθρο 25, το άρθρο 26, το άρθρο 27, το άρθρο 28, το άρθρο 29, το άρθρο 30, το άρθρο 31, το άρθρο 32, το άρθρο 33, το άρθρο 34, το άρθρο 35, το άρθρο 36, το άρθρο 37, το άρθρο 38, το άρθρο 39, το άρθρο 40, το άρθρο 41, το άρθρο 42, το άρθρο 43, το άρθρο 44, το άρθρο 45, το άρθρο 46, το άρθρο 47, το άρθρο 48, το άρθρο 49, το άρθρο 50, το άρθρο 51, το άρθρο 52, το άρθρο 53, το άρθρο 54, το άρθρο 55, το άρθρο 56, το άρθρο 57, το άρθρο 58, το άρθρο 59, το άρθρο 60, το άρθρο 61, το άρθρο 62, το άρθρο 63, το άρθρο 64, το άρθρο 65, το άρθρο 66, το άρθρο 67, το άρθρο 68, το άρθρο 69, το άρθρο 70, το άρθρο 71, το άρθρο 72, το άρθρο 73, το άρθρο 74, το άρθρο 75, το άρθρο 76, το άρθρο 77, το άρθρο 78, το άρθρο 79, το άρθρο 80, το άρθρο 81, το άρθρο 82, το άρθρο 83, το άρθρο 84, το άρθρο 85, το άρθρο 86, το άρθρο 87, το άρθρο 88, το άρθρο 89, το άρθρο 90, το άρθρο 91, το άρθρο 92, το άρθρο 93, το άρθρο 94, το άρθρο 95, το άρθρο 96, το άρθρο 97, το άρθρο 98, το άρθρο 99, το άρθρο 100.

κό παράρτημα. Όπως και όλες οι άλλες εφημερίδες της Κρήτης, έκλεισε στα μέσα του 1889, με την έπιβλη από τον Γενικό Διοικητή στρατιωτικού νόμου στο νησί και την ανάκληση του προνομίου που είχαν παραχωρηθεί στους κρητικούς με τη Σύμβαση της Χαλέπας.

Ο Θ.Γ. Παπαδάκης εξέδωσε άλλες δυο φορές την 17η κατά τις περιόδους 1891-1895 και 1902-1904, αλλά ως δικαστική εφημερίδα, δηλαδή με δημοσίευση μόνο δικαστικών ειδήσεων. Από αυτές τις περιόδους έχουν σωθεί ελάχιστα φύλλα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΚΡΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Ζ. Πατισμολόγου, «Εκατό χρόνια Ρεθεμνιώτικων εφημερίδων», π. Προμηθεύς ο Πυρφόρος, 29 (1982), 165-181 του ίδιου. «Ο Τύπος του Ρεθίμνου», *Επτά Ημέρες/Καθημερινή*, 20 Ιουλ. 1997 του ίδιου. «Οι πρώτες εφημερίδες του Ρεθίμνου: Τουρκοκρατία και Αυτονομία», στον τόμο *Ρεθίμνο 1898-1913: Από την Αυτονομία στην Ένωση*, Ρεθίμνο 1998, σ. 53-56.

ΓΙΑΝΝΗΣ Ζ. ΠΑΝΙΜΟΥΤΟΛΟΥ

H 1δη
Εβδομαδιαία Εθνική Εφημερίς, Ηράκλειο, 2 Δεκ. 1906 - 1 Ιαν. 1961 (με διακοπές), αρ. φ. 1-9173. Εκδότης: Ιωάννης Σμυρνάκης και Σία. Διευθυντής: Ιωάννης Κατερινιανός (από το φ. 27, 30 Ιουν. 1907). Υπεύθυνος: Αριστόδουλος Πασχαλίδης. Διευθυντής-υπεύθυνος: Μιχάλης Μαρκελάκης (από το φ. 573, 12 Δεκ. 1924). Άλλος υπότιτλος: *Εβδομαδιαία Εθνική Εφημερίς* (από το φ. 225, Οκτ. 1909). Εβδομαδιαία (1906-1912) / δεκαπενθήμερη (1912-1918) / ημερήσια (από το 1918 κ.ε.), τετρασέλιδη, τετράσχηλη, διαστάσεων 47,5x32 εκ. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά. Τυπογραφείο: ιδιόκτητο.

Μία από τις μακροβιότερες εφημερίδες του Ηρακλείου. Εκδίδεται το 1906, σε περίοδο έντασης του Κρητικού Ζητήματος και κάτω από τον ασφυκτικό έλεγχο των οθωμανικών αρχών, οι οποίες, παρά το δικαίωμα που είχε παραχωρηθεί στους χριστιανούς υπηκόους, μετά τη Σύμβαση της Χαλέπας (1878), να εκδίδουν εφημερίδες, ασκούσαν αυστηρή λογοκρισία στα εκδιδόμενα έντυπα. Τάσσεται εξαρχής υπέρ του Εθνικού Κόμματος, αυτοαποκαλείται «όργανον εθνικών ιδεών» και «τιμητής κάθε εκτροπής από ηθικές και εθνικές αρχές». Προβάλλει ως σκοπό της τον έλεγχο της εξουσίας και στρατεύεται στη «σώφρονα πατριωτική πορεία του τόπου». Τάσσεται αντίπαλη στην πολιτική του Ελευθερίου Βενιζέλου, κατηγορεί τα φιλοβενιζελικά έντυπα για τις θέσεις και το ύψος της γλώσσας τους («λιβελογραφήματα, με τα οποία εκπορνείται και διακωμωδεί την

την οποία αντιπαρατίεται με την **Παρθσία*, την άλλη εφημερίδα του Ρεθίμνου, που υποστηρίζει τις θέσεις της αντιπολίτευσης, δηλαδή του κόμματος των «καρβαβανδών». Τα πενήματα είναι τόσο οξυμένα και η αντιδικία τόσο έντονη που η 17η φτάνει στο σημείο να επιχαιρεί όταν η αντίπαλος της *Παρθσία* υκρίστιατα τις διώξεις των οθωμανικών αρχών της Κρήτης.

Ακολουθεί και εκείνη την τυποποιημένη δομή των εντύπων της εποχής, δηλαδή στην πρώτη σελίδα υπάρχει το κύριο άρθρο, που συνήθως πραγματεύεται θέματα της τρέχουσας πολιτικής κατάστασης. Στις εσωτερικές σελίδες υπάρχουν οι στήλες «Διάφορα» με μικρές τοπικές ειδήσεις, «Τηλεγραφήματα», «Ποικίλα», «Εξωτερική Επιδιώρησις», «Σύμμικτα». Επίσης δημοσιεύονται συχνά επιστολές αναγνωστών με τον τίτλο «Διατριβίδαι», καθώς και νομοσχέδια και Πρακτικά της Κρητικής Βουλής. Οι διαφιμώσεις είναι αρκετές για την εποχή, ενώ πολύ περισσότερες είναι οι δικαστικές ειδήσεις, οι οποίες καλύπτουν ολόκληρη την τέταρτη σελίδα, συχνά και μέρος της τρίτης και μερικές φορές είναι τόσες πολλές που για τη δημοσίευσή τους εκδίδεται ειδι-

ποσοστό της ύλης καταλαμβάνουν σε όλη τη διάρκεια της άρθρα τοπικού ενδιαφέροντος τα οποία υπογράφονται συνήθως με τα αρχικά των συντακτών ή με ψευδώνυμα.

Διέκοψε την έκδοσή της κατά τη διάρκεια της Κατοχής (16 Μαΐου 1941), αφού διέγραψε μία πορεία πενήτα χρόνων, όταν καταστράφηκαν ολοσχερώς τα τυπογραφεία της πόλης. Επανεκδόθηκε στις 28 Ιανουαρίου 1946 (αρ. φ. 5305). Παρέμεινε σταθερή ως προς την πολιτική της τοποθέτηση, προβάλλοντας ως το τέλος τις θέσεις του αντιβενιζελικού στρατοπέδου, χωρίς όμως εμφανή πολιτική εμπέδαια.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΔΒΗ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: λ/α «Κρήτη», ΜΕΕ, τ. 15, σ. 157-208-Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Γ', σ. 189-190· Ξενοφών Παγκαλιάς, «Οι εφημερίδες του Ηρακλείου 1881-1983», π. *Προμηθείς ο Πυρφόρος*, 36 (Οκτ.-Δεκ. 1983), 341-379· 356· Λένα Τζεδάκη-Αποστολάκη, «Κρητικές εφημερίδες στις αρχές του αιώνα», π. *Ιδιόφωνο*, 4 (Μάιος 1999), 7-11.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΗΡ. ΚΑΡΤΣΑΚΗΣ

Ο Ιδιωτικός Εκπαιδευτικός

Όργανο Αγώνος του Συλλόγου των Ιδιωτικών Εκπαιδευτικών, Αθήνα 1934 έως σήμερα [2005]. Υπεύθυνος έκδοσης: ο εκάστοτε πρόεδρος του συλλόγου. Η περιοδικότητα ποικίλλει, συνήθως δεκαπενθήμερο ή μηνιαίο, διαστάσεων 50x33 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 40 δρχ. (αρχικά). Τυπογραφείο: «Εκδοτικό Τυπογραφείο – Μεγ. Αλεξάνδρου 38», στην αρχή και κατόπιν διαρκείς αλλαγές.

Αποτέλεσε μαχητικό, συνδικαλιστικό όργανο του ΣΙΕ (Σύλλογος Ιδιωτικών Εκπαιδευτικών). Πρόβαλλε συστηματικά και έντονα ορισμένα πάγια αιτήματα του κλάδου (τα οποία σε μεγάλο βαθμό επιτεύχθηκαν): την κατοχύρωση της θέσης και του μισθού των ιδιωτικών εκπαιδευτικών, την ασφαλιστική και μισθολογική εξομίσωσή τους με τους εκπαιδευτικούς της δημόσιας εκπαίδευσης και το δικαίωμα (υπό ορισμένες συνθήκες) στη μετάταξη των ιδιωτικών εκπαιδευτικών στη δημόσια εκπαίδευση. Πρόβαλλε επίσης τα ειδικότερα ζητήματα της τεχνικής, της επαγγελματικής, της ξενόγλωσσης και της μουσικής εκπαίδευσης, επιχειρώντας να ενώσει τους εκπαιδευτικούς των επιμέρους ειδικοτήτων σε ένα κοινό συνδικαλιστικό μέτωπο.

Την πρώτη περίοδο της κυκλοφορίας της περιλάμβανε σχεδόν αποκλειστικά άρθρα που πρόβαλλαν τη σπουδαιότητα της ιδιωτικής εκπαίδευσης («Πραγματικότητα και ρεαλιστική πολιτική») και

επωφελή δημοσιογραφία»), στο ζήτημα όμως της Ένωσης τάσεται αλληλέγγυα με τις απόψεις των βενιζελικών.

Στις σελίδες της αναπτύσσονται πολιτικά, κοινωνικά, φιλολογικά καθώς και τοπικού ενδιαφέροντος ζητήματα. Η εφημερίδα ενδιαφέρεται, ειδικότερα, για την πολιτική επικαιρότητα, παρακολουθεί το Κρητικό Ζήτημα, την κοινωνική κατάσταση στον χώρο, ιδιαίτερα, της παιδείας και της υγείας, καταθέτει τις απόψεις της για το γλωσσικό ζήτημα, παρακολουθεί με ενδιαφέρον τα τοπικά θέματα, όπως ο ανασκαφές του Άρθουρ Έβανς στην Κνωσό, δημοσιεύει άρθρα για την τοπική ιστορία, αναδημοσιεύει σε περιορισμένη έκταση άρθρα ή σχόλια του αθηναϊκού Τύπου, μεταφέρει εξωτερικές ειδήσεις, καθιερώνει στήλη επιστολών. Δημοσιεύει επίσης διηγήματα.

Κύριος συντάκτης υπήρξε ο εκάστοτε διευθυντής. Στα φύλλα του τελευταίου χρόνου αναγράφεται ότι «συντάσσεται από ειδική επιτροπή». Στη διάρκεια της πορείας της η εφημερίδα καθιέρωσε στήλες των νέων εκδόσεων, της πνευματικής κίνησης και ειδικά της θεατρικής ζωής. Το μεγαλύτερο

αφορούσαν τους συνδικαλιστικούς αγώνες των ιδιωτικών εκπαιδευτικών. Έτσι δημοσιεύονταν τα πρακτικά των γενικών συνελεύσεων και των συνεδρίων τους, οι συναντήσεις τους με την ηγεσία του υπουργείου Παιδείας, τηλεγραφήματα διαμαρτυρίας, οικονομικά, μισθολογικά και ασφαλιστικά θέματα. Επίσης, εμφανίζονταν προσκλήσεις για τις χοροεσπερίδες του Σ.Ι.Ε. εκκλήσεις για συμμετοχή στα συνέδρια και τις συνελεύσεις, νομολογίες για την ενημέρωση και την κατοχύρωση της θέσης των ιδιωτικών εκπαιδευτικών απέναντι στους ιδιοκτήτες των σχολείων και καταγγελίες για παράνομη μεταχείριση των εκπαιδευτικών από αυτούς, βιβλιογραφίες, βιβλιοκρισίες και διαφημίσεις εκπαιδευτικών βιβλίων και ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων. Κατά την περίοδο αυτή παιδαγωγικά κείμενα δημοσιεύτηκαν μόνο στο φ. 80 (14 Φεβρ. 1967), το οποίο περιλάμβανε τις εισηγήσεις του Α' Παναθηναϊκού Συνεδρίου για την Προστασία του Παιδιού.

Κατά τη δεύτερη περίοδο της κυκλοφορίας της (1969-1974), μέσα στη δικτατορία, η αλλαγή στη δεματολογία της ήταν εμφανής. Ο μαχητικός χαρα-

κτήρας της υποθαμιζέται, τα συνδικαλιστικά αντικαθίστανται με κείμενα εθνικού φρονηματισμού και τα κείμενα εκπαιδευτικής πολιτικής με παιδαγωγικά. Για τη συστηματική εξύμνηση της δικτατορίας προβλήθηκε το επιχείρημα πως μόνη αυτή με το Ν.Δ. 651/70, κατοχύρωσε τη θέση των ιδιωτικών εκπαιδευτικών απέναντι στους ιδιοκτήτες των σχολείων, ενώ «όλοι οι προηγούμενοι φασλοκρατικοί κυβερνήσεις [...] χύνοντες μάλιστα κροκοδείλια δάκρυα [...] ουδέν έπραττον». Στην περίοδο αυτή, εκτός των άλλων, αρχίζει να δημοσιεύει άρθρα μνημικά για τη δικτατορία («Η 21^η Απριλίου και η Αγωγή»), δημοσκευτικά («Το φως της Αναστάσεως»), εθνικά-επεταιικά («25^η Μαρτίου 1821», «Ιερολογίται», «Τα Δεκεμβριανά»), καθώς και σειρά παιδαγωγικών άρθρων («Η Παιδαγωγική δια μέσου των αιώνων»). Μετά την πτώση της δικτατορίας προσπάθησε να δικαιολογήσει τη στάση της σημειώνοντας ότι ο «μοναδικός σκοπός ετάχθη η επαγγελματική μας κατοχύρωσις».

Η αρθρογραφία ήταν συνήθως ανυπόγραφη. Εμφανίζονται όμως οι υπογραφές των εκπαιδευτικών Η. Κυρίτση, Γρ. Μπουρδάκου-Τσιναρίου, Κ. Καλογήρου, Γ. Τσουγκράνη, Κ. Νάσινα, Κ. Κουτσούκου, Αρτεμίδος Σταυράκη και Ν. Σταματοπούλου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, *Ελληνικά Παιδαγωγικά Περιοδικά (1831-1991)*, *Βιβλιογραφία (1831-1974)*, Α' Φάση, εποπτεία Αλ. Δημαράς, εισ.-επιμ. Χάρης Αθανασιάδης, Αθήνα 2004, σ. 263-265.

ΧΑΡΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

Γεροκλής, Αριστείδης Ν.

(Τραπεζούντα, < >- Αθήνα, 1929). Δημοσιογράφος, δάσκαλος, συγγραφέας. Ήταν αδελφός του μητροπολίτη Μαρωνείας Χρυσάνθου και του κοιωνιολόγου Κωνσταντίνου Γεροκλή. Σπούδασε στο Φροντιστήριο Τραπεζούντας και πήρε διδακτορικό δίπλωμα φιλολογίας από το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Δίδαξε στο Φροντιστήριο Τραπεζούντας (1882-1883, 1901-1909, 1913-1920) και το διάστημα 1910-1912 δίδαξε στην Κεασάρεια (Καππαδοκία), στη Σάμο, στο Αικατερινοντάρ (Κρασνοντάρ) της Ρωσίας και στο γυμνάσιο Αμισού (Πόντος).

Διετέλεσε διευθυντής για ένα διάστημα του π. **Εύξεινος Πόντος* και αργότερα αρχισυντάκτης της εφ. *Φάρος της Ανατολής* (Τραπεζούντα) των αδελφών Σεράς. Υπήρξε συνεργάτης εντύπων στον Πόντο, την Κωνσταντινούπολη και την Αθήνα· μαζί με

τον αδελφό του Κωνσταντίνο εξέδωσαν στη Γερμανία, για ένα διάστημα, την εφ. Βερολίνοιος Νέα Ελλάς. Ήταν δεινός ρήτορας και εξέδωσε σε βιβλία των λόγους του, οι οποίοι διακρίνονται για την εμβριδεία και την παρατηρητικότητα. Το 1880 δημοσίευσε στο π. Εύξεινος Πόντος τη μονόπρακτη κωμωδία με τίτλο Ο ξενόδοχος.

ΠΑΝΟΣ Γ. ΚΑΪΣΙΑΗΣ

Ιερολοχίτης

Όργανο της Δ.Ε. του (Θεσ/κού Ιερού Λόχου). Λάρισα. Σεπτ. 1942 - Νοέ. 1946. αρ. φ. 1-26. Από τις 20 Αυγ. 1943 έως το τέλος παρέμεινε όργανο της ΕΠΟΝ (Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων). Αρχισυντάκτης των πρώτων φύλων ήταν ο Δ. Τσουπαρόπουλος και από το φ. 21 ο Θανάσης Ματίκας. Το 1943-1944 υπεύθυνος σύνταξης ήταν ο Γραμμένος Στίνης. Μότο: «Τ' αντρωμένο ο θάνατος δίνει ζωή στα νιάτα». Οι υπέρτιλοι αλλάζουν. Άλλοι υπότιτλοι: Όργανο του Πανθεσσαλικού Συμβουλίου της ΕΠΟΝ Θεσσαλίας (έτ. Α', αρ. φ. 2. 20 Αυγ. 1943)· Όργανο του Συμβουλίου Περιοχής Θεσσαλίας της Ενιαίας Πανελλαδικής Οργάνωσης Νέων ΕΠΟΝ (αρ. φ. 15-16)· Έκδοση του Συμβουλίου Περιοχής ΕΠΟΝ Θεσσαλίας (αρ. φ. 21-22). Ωραίες ξυλογραφίες κοσμούν τα φ. 15-21. Τυπώνταν πρώτα στο τυπογραφείο του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) στη Νεράιδα (νομός Τρικάλων), και μετά στο τυπογραφείο του ΕΑΜ στη Μούχα (προφορική μαρτυρία του Θανάση Τσουπαρόπουλου). Όπως αναφέρει ο Λ. Αρσενίου, ορισμένα φύλλα τυπώθηκαν σε παράνομο τυπογραφείο στη Λάρισα. Η αλλαγή τυπογραφείου και η μετακίνηση των πολυγράφων στο βουνό ήταν πρακτικές συνκρασμένες με τον παράνομο τύπο. Τα φ. 1-8 ήταν πολυγραφημένα τετρασέλιδα με διαστάσεις 35x22 εκ., ενώ στη συνέχεια ήταν τυπωμένα δισέλιδα / τετρασέλιδα με διαστάσεις 42x28 εκ. Στα φ. 12-16, αριστερά του τίτλου, μία ξυλογραφία απεικονίζει ένσπολο επονίτη. Μάλλον τα πολυγραφημένα έβγαίναν στο βουνό και τα τυπωμένα αργότερα στη Λάρισα. Με το φ. 2 (20 Αυγ. 1943) αρχίζει και νομοια αριθμηση. Μετά την Απελευθέρωση η εφημερίδα περνάει μία νόμιμη περίοδο (αρ. φ. 16), για να ξαναγίνει παράνομο από το φ. 23.

Στην αρχή κυκλοφόρησε ως έντυπο της οργάνωσης ΘΙΑ (Θεσσαλικός Ιερός Λόχος), από τις 22 Σεπτεμβρίου 1942 έως το καλοκαίρι 1943. Ο ΘΙΑ ήταν η πρώτη αντιστασιακή οργάνωση νεολαίας στη Θεσσαλία και μία από τις σημαντικότερες πρόδρομες οργανώσεις της ΕΠΟΝ. Τον Φεβρουάριο 1943 που ιδρύθηκε η ΕΠΟΝ, ο ΘΙΑ αποτέλεσε μία από τις ιδρυτικές της οργανώσεις. Τότε, το έντυπο διατήρησε τον τίτλο του αλλά άλλαξε τον υπότιτλο σε έντυ-

πο της ΕΠΟΝ. Η πρακτική αυτή εφαρμόστηκε και σε άλλες τοπικές οργανώσεις και έντυπα της στιγμή της συγχώνευσής τους με την ΕΠΟΝ. Το έντυπο έχει ενδιαφέρον γιατί αποτυπώνει σ' αυτό η διαδικασία της συγχώνευσης του ΘΙΑ στην ΕΠΟΝ. Πέριληψη του καταστατικού του ΘΙΑ, καθώς και ο ύμνος του, δημοσιεύτηκε στο φ. 3.

Τα περιεχόμενα στην Κατοχή αποτελούσαν ειδήσεις του πολέμου, ανακινώσεις του ΘΙΑ και νέα από την τοπική δράση της οργάνωσης. Η εφημερίδα επιτελούσε κυρίως τον θυσιακό της σκοπό, να κρατά υψηλό το φρόνημα της νεολαίας. «Στην περίοδο της μαύρης σκλαβιάς ο Ιερολοχίτης μ' όλες τις τεχνικές δυσκολίες και ελλείψεις στάθηκε ο φωτεινός καθοδηγητής και εμψυχωτής της θεσσαλικής νεολαίας στον αγώνα της για να ξεσκλάβωμα». γράφει το πρώτο μετά την Απελευθέρωση φύλλο (αρ. φ. 16). Αξίζει να σημειωθεί πως το μεγαλύτερο μέρος της θεσσαλικής νεολαίας εντάχθηκε πρώτα στον ΘΙΑ και ύστερα στην ΕΠΟΝ, που αριθμεί τότε πολλές χιλιάδες μέλη.

Μετά την Κατοχή, παίρνει χαρακτήρα τοπικού εντύπου της ΕΠΟΝ. Έχει μόνιμες στήλες: «Τ' αε-

τόπουλά μας», «Τα Φαιδρά της Επανάστασης, του Σκιτς (χρονόγραμμα)», «Από τη ζωή και την πάλη της Θεσσαλικής νεολαίας». Στα μεταπειευθερωτικά φύλλα αποτυπώνεται η ζωή της ταραγμένης αυτής περιόδου (αρ. φ. 15: «Πόλεμος και αναδημιουργία», «Ο ΕΛΑΣ εξολοθρεύει τους εχθρούς»· αρ. φ. 16: «Χτίζουμε κι αγρυπνούμε», «Με τους νέους δασκάλους της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Λαρίσης»). Η εφημερίδα κλείνει στα τέλη του 1946, όταν πια μαίνεται ο Εμφύλιος στο βουνό.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΕΑ (αρ. φ. 21, 22), ΑΣΚΙ (Αρχειό του Κ.Σ. της ΕΠΟΝ, μερικά φύλλα), ΠΕΑΕΑ (αρ. φ. 8).

ΠΗΓΗ: Πληροφορίες στη συγγραφέα έδωσε ο Γ. Διαμαντόπουλος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Λ. Αρκενίου, *Η Θεσσαλία στην Αντίσταση*, τ. Α', Αθήνα 1966· Π. Ανταίος, *Συμβολή στην ιστορία της ΕΠΟΝ*, τ. Α' Π. Αθήνα, Καστανιώτης, 1977· Νίτσα Κολιού, *Άγνωστες πτυχές Κατοχής και Αντίστασης 1941-1944*, τ. Β', Βόλος 1985· Οντέτ Βαράν, *Ελληνικός Νεανικός Τύπος*, τ. Α', Αθήνα, εκδ. ΙΑΕΝ, 1987· Κολιού, *Τυπο-φωτογραφικό πανόραμα Βόλου*, τ. Β', σ. 550.

ΟΝΤΕΤ ΒΑΡΟΝ-ΒΑΣΑΡ

Ιερός Σύνδεσμος

Εβδομαδιαία Εφημερίς του Ορθόδοξου Εκκλησιαστικού Συλλόγου Προεδρευομένου υπό του Μητροπολίτου Αθηνών, Αθήνα, 1894-1939<>, με διακοπές. Διευθυντές: Δημοσθένης Α. Δημητριάδης (1899), Κ. Δουβουνιώτης (καθηγητής πανεπιστημίου, 1905-1914), Προκόπιος Καλλιωνίτης (έπειτα μητροπολίτης, 1923-1928), Γ.Σπ. *Μακρής (πρωτοπρεσβύτερος 1932-1937), Ι. Μεσολωράς (καθηγητής πανεπιστημίου, 1894-1902), Π.Ι. Μπρατσιώτης (καθηγητής πανεπιστημίου, 1921-1922), Φίλ. Παπαδόπουλος (καθηγητής πανεπιστημίου, 1906-1910), Λουκάς Παπαναστασίου (πρωτοπρεσβύτερος 1937-1939), Ι.Σ. Τυρταίας (1906-1908). Άλλοι υπότιτλοι: *Περιοδικόν του Ομωνύμου...* (περ. Α')· *Εκκλησιαστικόν Περιοδικόν του Ομωνύμου Συλλόγου...* (περ. Β')· *Εκκλησιαστικόν Περιοδικόν Εβδομαδιαίον* (περ. Γ')· *Όργανον των Ιερών Συνδέσεων της Ελλάδος υπό την Προστασίαν του Αρχιεπισκόπου Αθηνών* (περ. Δ'-Ε' έως το Φεβρ. 1937)· *Εβδομαδιαία Εφημερίς Χριστιανικής και Εθνικής προπορίας, όργανον του Εφημεριακού Κλήρου της Ελλάδος* (περ. Στ', Μαρτ. 1937 - Απρ. 1939), Περ. Α': α'-6', 1894-1896, σήμα 2° (58x42 εκ.)· περ. Β': γ'-ι6', 1897-1918· διέκοψε τα έτη 1903-1904 και 1918-1920· περ. Γ': κγ'-κγ', 1921 - Μάρτ. 1923, σήμα 4° (27x21 εκ.)· περ. Δ': κγ'-κδ' και ε'-στ', Ιούν. 1923-1928, σήμα 2° τα έτη 1924-1925· περ. Ε': α'-θ', 1929-1937· περ. ΣΤ': θ'-ια', Μαρτ. 1937 - Απρ. 1939, σήμα, 2°. Εκδόθηκε ως εβδομαδιαία, δεκαπενθήμερο / μηνιαία, με πίνακες περιεχομένων, αλλά με πολλές ελλείψεις.

ΕΤΕΣ ΚΒ ΒΕΡΓΙΣΑΣ Γ Τ' Αθήνησ τής 8 Ιανουαρί 1922

ΙΕΡΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ ΚΑΒΟΤΕΙΣ Εργασίαν τής Π. Βραυρωτίδος Εκδόταις πρὸς τὸν Δεκέμβριον	ΕΣΟΤΙΚΟΙ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΕΣ 1. Ο ΚΑΛΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΝ ΕΡΩΤΗΣΟΙΣ 2. ΚΑΛΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΝ ΕΡΩΤΗΣΟΙΣ 3. ΚΑΛΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΝ ΕΡΩΤΗΣΟΙΣ 4. ΚΑΛΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΝ ΕΡΩΤΗΣΟΙΣ 5. ΚΑΛΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΝ ΕΡΩΤΗΣΟΙΣ 6. ΚΑΛΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΝ ΕΡΩΤΗΣΟΙΣ 7. ΚΑΛΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΝ ΕΡΩΤΗΣΟΙΣ 8. ΚΑΛΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΝ ΕΡΩΤΗΣΟΙΣ 9. ΚΑΛΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΝ ΕΡΩΤΗΣΟΙΣ 10. ΚΑΛΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΝ ΕΡΩΤΗΣΟΙΣ	ΤΑ ΜΕΛΗ ΝΑ ΑΝΑΡΧΗΘΩΣΙΝ ΔΕ Ο ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1922 ΕΠΙΤΟΚΟΣ Διευθυντής: Μαρτ. 1937 - Απρ. 25 Διευθυντής: Μαρτ. 1937 - Απρ. 25 ΕΠΙΤΟΚΟΣ ΕΠΙΤΟΚΟΣ ΕΠΙΤΟΚΟΣ ΕΠΙΤΟΚΟΣ ΕΠΙΤΟΚΟΣ ΕΠΙΤΟΚΟΣ ΕΠΙΤΟΚΟΣ ΕΠΙΤΟΚΟΣ ΕΠΙΤΟΚΟΣ ΕΠΙΤΟΚΟΣ
---	--	--

ΠΡΟΣ ΝΕΟΥΣ ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ

Όσα σφάλματα... (Εισαγωγικό κείμενο)

Γλώσσα καθαρεύουσα. Η ύλη ήταν ποικίλη, μορφωτική, εποικοδομητική και κριτική των γεγονότων. Επί Ι. Μεσολωρά ήταν επιστημονική θεολογική, επί Κ. Δουβουνιώτη και Π.Ι. Μπρατσιώτη ιδίως θεολογική με πολλές ειδήσεις, επί Γ.Σπ. Μακρής εποικοδομητική, επί Πρ. Καλλιωνίτη και Α. Παπαναστασίου λαϊκότερη.

Το 1911 το π. *Σύνδεσμος* εξέδωσε το π. *Ορθοδοξία*, με διευθυντή τον καθηγητή πανεπιστημίου Π. Μπρατσιώτη, σύμφωνα με πληροφορίες που παρέσχε ο ίδιος. Μέχρι το 1921 ήταν το ημερήσιο όργανο της Εκκλησίας της Ελλάδος, μετά εκδόθηκε η **Εκκλησία* αλλά εποπτευόταν συνέχεια από τον μητροπολίτη-αρχιεπίσκοπο Αθηνών. Στην πραγματικότητα ήταν το όργανο των εφημερίων κληρικών, που το χρωμάτιζαν οι διάφοροι διευθυντές. Πολύ ενδιαφέρον είναι το «Υπόμνημα» της Θεολογικής Σχολής Αθηνών για τη μετάφραση των Ευαγγελίων (1901, σ. 241-256).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *ΘΗΕ*, 5, 820 (Ν.Θ.Μ.): Ν.Θ. Μπουγάτσος, *Βιβλιογραφία Ελληνικού Θρησκευτικού Τύπου (1826-1966)*, Αθήνα 1974, λ'α 504.

Ν.Θ. ΜΙΟΥΣΙΑΤΣΟΣ

Ιερώνυμος, Αντώνιος

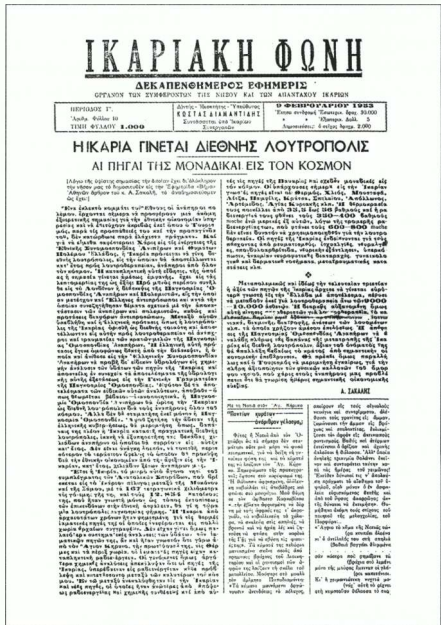
(<,>, <,> - Αλεξάνδρεια, 9 Μαΐου 1964). Δημοσιογράφος, με εμπορικές και επιχειρηματικές δραστηριότητες. Στα 1925, με παρότρυνση του Γενικού Προξένου της Ελλάδας στην Αλεξάνδρεια Πέτρου Καψιαμπέλη, ιδρύει τη γαλλόφωνη εφ. *Le Phare Egyptien*, εβδομαδιαία αρχικά κι αργότερα ημερήσιο πολιτικό φύλλο, του οποίου ήταν ιδιοκτήτης και διευθυντής. Κρατούσε σταθερά τη στήλη του χρονογραφήματος κι εκτός από πολιτικά και οικονομικά άρθρα, δημοσίευε ενδιαφέροντα κριτικά σημειώματα για θεατρικές και μουσικές εκδηλώσεις, με την υπογραφή «Γερο». Η έκδοση σταμάτησε με τον θάνατό του.

ΜΑΡΙΑ ΡΟΥΤΑ

Ικαριακή Φωνή

*Δεκαπενθήμερος Εφημερίς, Όργανον των Συμφερόντων της Νήσου και των απανταχού Ικαριών, Άγιος Κήρυκος Ικαρίας, 1925-1979, αρ. φ. 1-298; περ. Α', 1925-1926· περ. Β', 1946 - Σεπτ. 1950· περ. Γ', Ιαν. 1952-1979 (με διακοπές). Ιδρυτής-εκδότης-διευθυντής: Κ.Ν. *Διαμαντιδής με συνιδιοκτήτη κατά το διάστημα 1946-1950 τον ικαρίο έμπορο Χρήστο Κράτσα. Δεκαπενθήμερη («την 15^η και την 30^η εκάστου μηνός») έως το 1958 και στη συνέχεια, για οικονομικούς λόγους, μηνιαία, παρόλο που διατηρήσε στον υπότιτλό της την ένδειξη «δεκαπενθήμερος εφημερίς». Τετρασέλιδη, τετράσθηλη, διαστάσεων 50x35 εκ. Τιμή φύλλου: για την περ. Α' είναι άγνωστη, την περ. Β' από 300 δρχ. και κατά την έναρξή της περ. Γ' 1000 δρχ. Αποστέλλεται σε συνδρομητές τόσο στην Ικαρία, όσο και στην υπόλοιπη Ελλάδα (κυρίως στην Αθήνα και τον Πειραιά), αλλά και σε διάφορες πόλεις των ΗΠΑ, της Αυστραλίας και της Αιγύπτου, στους κύκλους των αποδήμων Ικαριωτών. Εκδίδεται στα τυπογραφεία Εμ. Τρόβα (Σάμος) και Φρέρη (Σύρος).*

Η πρώτη εφημερίδα που εκδόθηκε στην Ικαρία, Παρά τη δεδηλωμένη ένταξη του ιδρυτή της στο Κόμμα των Φιλελευθέρων του Ελευθερίου Βενιζέλου και στη συνέχεια στην Ένωση Κέντρου, δεν ταυτίστηκε με κάποιο πολιτικό κόμμα. Ο εκδότης της δήλωσε εξ αρχής «ότι είναι μακράν της Κομματικής Πολιτικής διαμάχης» συμπληρώνοντας, όμως, ότι «με αυτό δεν υποδηλώνει ότι δεν ασχολούμεθα ποσώς με τας Πολιτικές Κοινωνικές διαμάχας της νήσου μας. Μα πάντοτε μέσα στον κύκλο της ορθοφροσύνης, της συντηρητικότητας και της λογικότητας [...] προς το συμφέρον της νήσου και την συμπλιώνουν τον πληθυσμού της».

Η γλώσσα της είναι η καθαρεύουσα. Ασχολείται κυρίως με τοπικές ειδήσεις και τοπικά (πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά) ζητήματα, ενώ αξιολόγο μέρος της ύλης αφορά στους αποδήμους Ικαριώτες. Ο διευθυντής είναι και ο βασικός συντάκτης της, ενώ τις στήλες συμπληρώνουν διάφοροι τοπικοί παράγοντες, κυρίως εκπαιδευτικοί ή άλλοι επιστήμονες, τοπικοί λόγιοι και Ικαριώτες από τις ΗΠΑ, με περισσότερο τακτικούς συνεργάτες τους γυμνασιάρχες Γιάννη Δ. Τσαρνά και Γιάννη Τσαντέ, τον οδοντίατρο Βασιλή Φουντούλη που διέμενε στον Βόλο, τον δικηγόρο Χρήστο Μακκά, τον δάσκαλο Δημήτρη Σπέη, τον ομογενή Γιάννη Τσαντέ κ.ά.

Το 1980 ο Διαμαντιδής, διατηρώντας τον τίτλο του ιδρυτή, εκδίδει εκ νέου την εφημερίδα με τον τίτλο *Ικαρία* και υπότιτλο *Ανεξάρτητη Τοπική 15η-μερη Εφημερίδα για την Ικαρία και για Όλους τους Ικαριούς*, με διευθυντή τον Θανάση Ιακ. Βασιλαρο και έδρα τον Άγιο Κήρυκο. Η νέα έκδοση εκδίδεται στο τυπογραφείο του Γερ. Μαυρογεώργη (Χαλάνδρ), διατηρεί τις ίδιες διαστάσεις αλλά είναι εξάσηλη με τιμή φύλλου 10 δραχμές. Διακόπτεται την έκ-

δοσή της το 1982. Η γλώσσα είναι δημοτική. Όπως και η μητρική της, η *Ικαριακή Φωνή*, δεν ταυτίστηκε με συγκεκριμένο πολιτικό κόμμα διατηρώντας τους στόχους και τη φιλοσοφία της. Το περιεχόμενό της ύλης παραμένει επικεντρωμένο στα τοπικά νέα και ζητήματα που απασχολούν το νησί. Στους τακτικούς συνεργάτες ήταν οι Αλέξης Πουλιανός, Πελοπίδας Λομβάρδας, Διαμαντής Ρήνας κ.ά.

Πλήρης σειρά των φύλλων της βρίσκεται στην κατοχή της ανεμιάς του ιδρυτή, Αθηνάς Ρουστά (Άγιος Κήρυκος, Ικαρία), ενώ επίκειται η μεταφορά και η φύλαξή τους στο κτίριο του δήμου Αγίου Κηρύκου.

ΠΗΓΗ: Συνέντευξη με την ανεμιά του Κ.Ν. Διαμαντίδη, Αθηνά Ρουστά.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ίναχος

Εφημερίς του ομώνυμου Λαϊκού Συλλόγου, Άργος, 9 Δεκ. 1900 - 2 Νοέ. 1903, αρ. φ. 1-16. Εκδότης: Λαϊκός Σύλλογος Ίναχος. Διευθυντής: ο εκάστοτε πρόεδρος του συλλόγου. Διευθυντής-αποκλειστικός συντάκτης-διευθυντής σύνταξης (σ' όλη τη διάρκεια κυκλοφορίας του): Δημήτριος Κ. *Βαρδουνιώτης. Περιοδικότητα άτακτη, με συνεχή αρίθμηση, τετρασελίδη, δίσητη, διαστάσεων 29,7x21 εκ. Τιμή φύλλου: 5 λεπτά εκτός Άργους και Ναυπλίου, όπου διανέμεται δωρεάν. Συνδρομές: προαιρετικά. Τυπογραφείο: Ανάργυρου Τημελή (9 Δεκ. 1900 - 24 Ιαν. 1903). «Τύπος Μυκηνών» (30 Μαρτ. 1903 - 2 Νοέ. 1903) με διευθυντή τυπογραφείου τον Δ. Χαλαλάμπου.

Σκοπός της ήταν να καταστεί «φύλλον νεωτεριστικών, αξίων αναγνώσεως και ωραίων, άμα δε χρήσιμον τω τόπω». Η δημοσιοποίηση των αρχών της γίνεται στο πρώτο φύλλο, όπου δημοσιεύονται και οι γενικές καταστατικές αρχές, τα μέλη και οι αρχαιρέσιες του ομώνυμου συλλόγου. Αποκλειστικός συντάκτης της ήταν ο Δ. Βαρδουνιώτης, που συχνά υπέγραφε με ψευδώνυμο. Η ύλη οργανωνόταν σε στήλες, όπως τις μόνιμες στήλες «Εργασία του Συλλόγου» και «Ίναχος», όπου παρακολουθείται η πορεία του εντύπου και οι δραστηριότητες του συλλόγου και τη στήλη «Διάφορα», με τοπικές και γενικότερο ενδιαφέροντος ειδήσεις, καθώς και καταγραφή των δωρεών που δεχόταν ο σύλλογος και ευχαριστίες. Σε ευχαριστήρια προς αναγνώστρια από την Αμερική (αρ. φ. 7) αφήνεται να εννοηθεί ότι το έντυπο κυκλοφορούσε και εκτός συνόρων. Στο διπλό πανηγυρικό φύλλο (αρ. φ. 5-6), «επί τοις αποκαθητήριος του εν Ναυπλίου ανδριάντος του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη», δημοσιεύονται κείμενα προσωπικότητων, όπως τον Σπ. Τρικουπή, Π. *Σού-

τσου, Κ. Παπαρρηγόπουλου, Αμβρ. Φραντζή, κόμη Giuseppe Recchio κ.ά.

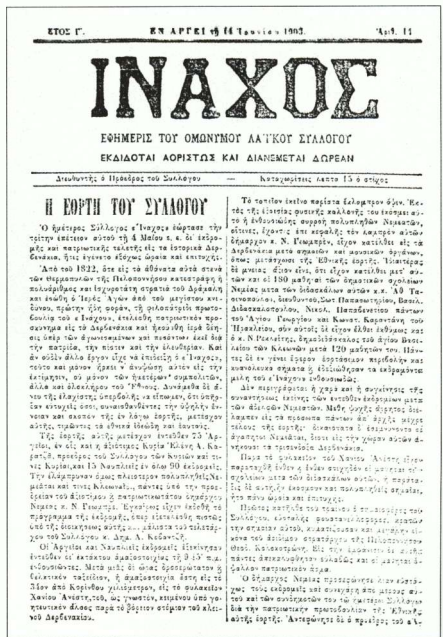
Τον Μάρτιο 1903, μετά την έκδοση του φ. 12, αλλάζει τυπογραφείο, εν αγνοία του συλλόγου, από τον τυπογράφο Α. Τημελή, του οποίου την ευθύνη αποποιείται η εφημερίδα.

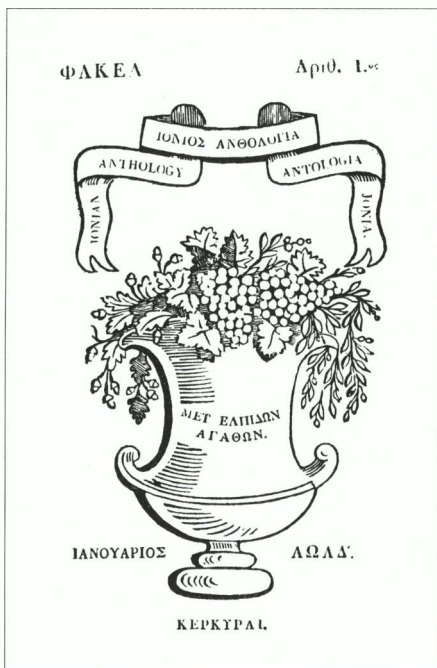
Ο Ίναχος εκδόθηκε όταν ιδρύθηκε ο ομώνυμος σύλλογος μετά την αποχώρηση του Δ.Κ. Βαρδουνιώτη τόσο από το Σύλλογο Αργείων «Ο Δαναός», όπου εξαρχής είχε αναλάβει την αντιπροεδρία του, όσο και από την αρχισυνταξία της ομώνυμης εφημερίδας. Εικάζεται ότι η αποχώρηση του σημειώθηκε όταν ο πρόεδρος του συλλόγου «Ο Δαναός», Δ. Παπακοκύνου, βαθμιαία του κατεύθυνε σε συντηρικότερη στροφή και σε στενότερη σχέση προς την εκκλησία. Πάντως η σύγκριση μεταξύ των εντύπων των δυο σοματείων αναδεικνύει τον Ίναχο ως το πλέον «λαϊκό» και κοντά στην αστική κοινωνία της εποχής έντυπο.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. Ιδιωτική συλλογή Β.Κ. Δωροβίνη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Δανουσίης, «Η εφημερίδα Ίναχος», π. Αναγέννηση, τχ. 330 (Ιούν./Ιουλ. 1995).

ΒΑΣΙΛΗΣ Κ. ΔΩΡΟΒΙΝΗΣ

Ιόνιος Ανθολογία / Ionian Anthology / Antologia Ionia

Κέρκυρα, Ιαν. 1834 - Ιαν. 1835, αρ. τ. 1, φακ. 1-4 και αρ. τ. 2, φακ. 5. Στο εξώφυλλο υπάρχει αναπαράσταση αγγείου με δύο λαβές, το οποίο φέρει καρπούς. Στον κορμό του αναγράφεται το μύθο: «Μετ' ελιθών αγαθών». Αριστερά της βάσης του ο μήνας, δεξιά η χρονολογία και κάτω, σε δοτική, ο τόπος «Κερκύρα». Στην πρώτη σελίδα κάθε φακέλου δηλώνονται τα «Εμπεριεχόμενα». Κοσμείται με ένδεται χιλκογραφίες. Είχε συνεχή σελιδαρίθμηση και διαστάσεις 21,5x14,5 εκ.

Είναι παράλληλα τρίγλωσση (ελληνική, διότι δωρηθήκε «πάτριος» η γλώσσα αυτή, ιταλική, ως λόγω της «μακράς χρήσεως, κατασταθείσα ήδη γενικής συνήθης» και αγγλική) έκδοση. Στην εν είδει εισαγωγής, σύντομη διατριβή αναλύεται το σκεπτικό και οι στόχοι της. Επισημαίνεται η εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στον επτανησιακό χώρο, ενέργεια δηλωτική των προθέσεων της Προστασίας, που προβάλλεται με ήπιον τρόπο και υπό την αιγίδα του πλέον φιλελεύθερου των αρμοστών, του φιλόμουσου λόρδου Νούγκεντ, ο οποίος αποτελεί τον αφανή υπο-

στηρικτή του πρώτου αυτού περιοδικού στον ελληνικό χώρο.

Τα δημοσιεύματα είναι γενικού ενδιαφέροντος και ποικίλα (άρθρα, μελέτες, λογοτεχνικά κείμενα, διάφορες εργασίες και διατριβές, που δημοσιεύονται όλα ανώνυμα), ανταποκρινόμενα στον όρο ανθολογία, υπό την έννοια της ανθολόγησης κειμένων πνευματικής ύλης από τον ίδιο χώρο, ο οποίος κατά τη συγκεκριμένη ιστορική στιγμή εμφανίζεται εύλογα με τοπική οντότητα. Περιέχονται κείμενα ποιητικά δημώδη, προσωπική ποίηση ερωτική και λυρική, θέματα επιστημονικά με κοινωνικές προεκτάσεις και πνεύμα εκσυγχρονιστικό (π.χ. «Τα αποτελέσματα της μηχανής»), μελέτες αρχαιογνωστικού περιεχομένου, εργασίες για την επτανησιακή χλωρίδα, παρουσίαση αρχαίων επιγραφών, χρυσόδουλων και νομισμάτων, κείμενα σχετικά με την αρχαία γραμματεία, ιστορικά δοκίμια για τα Ιόνια Νησιά, προσπογραφίες, μεταφράσεις τραγωδιών (Αλφιερί) κ.ά.

Στο τέλος του τ. Α', υπάρχει απολογισμός που προβάλλει τη φιλελεύθερη προαίρεση της Βρετανίας για πνευματική άνοδο της προστατευόμενης Επτανήσου, ως «απόδειξιν και μαρτυρίαν της αναζωώσεως του πνεύματος των γραμμάτων εις το Κράτος τούτο, το οποίον πνεύμα δεν ημπορεί ποτέ να ανιψωθεί χωρίς νόμους ελευθέρους». Προλογικό σημείωμα δημοσιεύθηκε και στην αρχή του τ. Β', δηλώνοντας ότι ο δοκιμαστικός και παρορμητικός χαρακτήρας του τ. Α' «προχωρεί τώρα εμπρός [...]. Διατρανώνεται ακόμη η πεποίθηση για την επιτυχή συνέχεια και γίνεται λόγος περί [...] Εθνικής καλλιτερεύσεως του Ιονικού Κράτους». Πρέπει, εν τέλει, να τονισθεί η προσπάθεια σύζευξης της παράδοσης με τα σύγχρονα επιτεύγματα, ιδίως με τα αποτελέσματα της επιστήμης και της τεχνολογίας των αρχών του 19^{ου} αιώνα, η αναγνώριση των εθνικών δικαιών της Επτανήσου και ένας ορισεν φιλελεύθερος ελιγμός των Άγγλων.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΚ. Ιδιωτική συλλογή Θ.Δ. Πυλαρινού.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Γιαννακόδημος, «Lord Nugent και Iόνιος Ανθολογία», Διαβάζω, τχ. 314 (23 Ιουν. 1993), 10-12.

ΘΕΟΔΟΣΗΣ Δ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Η Ήρις

Ελληνική εφημερίς εν Ρωμανία εκδιδόμενη άπαξ της εβδομάδος, Βουκουρέστι, 1865-1941. Από το 1876 συνεχίζεται υπό τον τίτλο **Η Ήρις των Λαών της Ανατολής**. Ιδρύθηκε από τον Ζαχαρία *Σαρδέλλη με τη βοήθεια του

Ίρις ή Τα Νυν Ελληνικά

Σύμφωνα με τις προδιαγραφές που αντλούνται από την προκήρυξη της έκδοσης, η οποία τελικά δεν πραγματοποιήθηκε, ως εκδότης εμφανίζεται ο John Murray και ως υπεύθυνος συντάκτης ο Δημήτριος Σχινάς. «Τέσσερα φύλλα εις δ' άπαξ του μηνός είναι της Ίριδος η περίοδος, τρία Σιλβία και ήμισυ, η τιμή των και οι Συνδρομηταί καταγράφονται παρά τω Βιβλιοπώλῃ κυρίῳ Murray, Albemarle Street, εν Λονδίνω».

Η έκδοση του φύλλου αναγγέλθηκε από το π. *Ερμής ο Λόγιος (αρ. τχ. 8, 15 Απρ. 1819, σ. 304-308), αλλά δεν φαίνεται να πραγματοποιήθηκε. Τα δύο κείμενα τα οποία δημοσιεύθηκαν, η «Προκήρυξις» στα ελληνικά και η αναγγελία στην αγγλική γλώσσα, παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις τεχνικές προδιαγραφές της έκδοσης, τον εκδότη καθώς επίσης με τους στόχους του καινούργιου, ελληνικού δημοσιογραφικού φύλλου. Εντούτοις, δεν έφθασε, σύμφωνα με τα έως τώρα γνωστά στοιχεία, στην ολοκλήρωση και στην κυκλοφορία. Ενδιαφέρον όμως παρουσιάζουν στοιχεία από αρχαιακές βρετανικές πηγές αναφορικά με τους ανθρώπους που εφρόντισαν την έκδοσή του. Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία, βασικός εμπνευστής της Ίριδος ήταν ο κόμης Γκίλφορντ. Συνεπικουρούμενος από τον Δ. Σχινά, ο οποίος σύμφωνα με επιστολές ευρισκόμενες στο αρχείο J. Murray (Εθνική Βιβλιοθήκη Σκωτίας), είχε ορισθεί υπεύθυνος της έκδοσης.

Ενέργειες και διαδικασίες για την πραγματοποίησή της έγιναν αρκετές, διήρκεσαν επί μακρό χρονικό διάστημα αφού το έτος 1821 γίνεται ακόμη λόγος σε επιστολές των Δ. Σχινά και κόμητα Γκίλφορντ, για την Ίριδα. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο Γκίλφορντ, ιδρυτής λίγα χρόνια αργότερα της Ιονίου Ακαδημίας, είχε σκεφτεί και αποφασίσει την έκδοση του περιοδικού μέσα στον γενικό προγραμματισμό του ενίσχυσης της Ακαδημίας για την προώθηση των ελληνικών σπουδών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αικατερίνη Κουμαριανού, «Ίρις ή Τα Νυν Ελληνικά. Το περιοδικό της Ιονίου Ακαδημίας», *Ο Ερανιστής*, τ. 11 (1974), 363-375. Στερ. Φασουλάκης, «Ένα κείμενο του Δ. Γ. Σχινά προς τον Α. Μουσοπούδη, Guilford και Ίρις», π. *Μνημοσύνη* 6 (1976-1977), 154-156. Αικατερίνη Κουμαριανού, *Ο ελληνικός προεπαναστατικός τύπος Βιέννης-Παρίσι (1784-1821)*, Αθήνα, Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού, 1995, σ. 186-193. Ελένη Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, *Η Ιόνιος Ακαδημία. Το χρονικό της ίδρυσης του πρώτου ελληνικού Πανεπιστημίου (1811-1824)*, Αθήνα 1997, σ. 59-65. Γιάννης Κόκοκωνας, «Το της Ίριδος σχέδιον...εις έργον διατι δεν εβάλθηκεν; Συμβολή στην ιστορία... μιας εκδοτικής απόπειρας», π. *Τεκμήριον* 6 (Κέρκυρα 2006), 185-212.

AIKATERINI KOUMARIANOY

Ισοπολιτεία

Εκδίδεται άπαξ της εβδομάδος, Κωνσταντινούπολη, 20 και 27 Ιουν. 1910 (έτ. Α', αρ. φ. 1-2), 19 και 26 Ιουν. 1911 (έτ. Β', αρ. φ. 3-4), 25 Σεπτ. 1911 - 4 Δεκ. 1911 (έτ. Β', αρ. φ. 5-15), 3 Ιουν. 1912- 14 Οκτ. 1912 (έτ. Γ', αρ. φ. 16/99 - 35/118). Υπεύθυνος-διευθυντής-ιδιοκτήτης: Χάριστος *Βαμβακάς. Από το φ. 16/99 φέρει τον υπότιτλο *Εβδομαδιαία πολιτική επιθεώρηση*, ενώ γίνεται μνεία για τη λήξη της «επ' αόριστον παύσεώς της». Εβδομαδιαία (Κυριακή), τετρασέλιδη, πεντάστιγη, με συνεχή φυλλαρίθμηση, διαστάσεων 56x41 εκ. Τιμή φύλλου: στην αρχή 1 γρόσι και αργότερα 20 παράδες (αρ. φ. 3). Ετήσιες συνδρομές: 54 γρόσια «εν Κωνσταντινουπόλει και ταις Επαρχίαις» και 12.5 φράγκα «εις το Εξωτερικόν». Τυπωτόταν στην Κωνσταντινούπολη, στο τυπογραφείο «Η Ανατολή». Στα δύο πρώτα φύλλα η δήλωση έχει ημιδιαφημιστικό χαρακτήρα, όπως φαίνεται από το καλλιτεχνικό κλισέ και το περιεχόμενό της. Καλή ποιότητα του τυπογραφικού χάρτου και επιμελημένη τυπογραφική εργασία. Σε διάφορα φύλλα του έτ. Γ' καταχωρίζεται διαφήμιση σχετικά με την πώληση χάρτου και ειδών χαρτοπωλείου από το τυπογραφείο «Η Ανατολή», γεγονός που μαρτυρεί την πρόνοια των εκδοτών για την εξασφάλιση χάρτου σε καρούς χαλεπούς για το έντυπό τους. Γραφεία: Στοά Συρίας, αριθμός 2. Πέραν και στη γαλλική γλώσσα: Péra, Cité de Syrie, No 2.

Τα φύλλα της, με τον επίκαιρο την εποχή εκείνη και σχετικό με το οθωμανικό σύνταγμα τίτλο της πολυσυζητημένης για τους λαούς της Ανατολής «ισπολιτείας», κυκλοφορήθηκαν για να καλύψουν το κενό από την προσωρινή διακοπή που επιβλήθηκε στην εφ. **Πολιτική Επιδείωση*. Πρόκειται στην ουσία για την ίδια εφημερίδα και αποτελεί (μαζί με άλλες, που θα την διαδεχθούν υπό νέες ονομασίες: **Ελευθεροτυπία*, *Τα *Δίκαια των Εθνών*, **Φωνή κ.ά.*) χαρακτηριστικό δείγμα ελληνικού εντύπου που με τους εκδοτικούς ελιγμούς του απέφυγε την οθωμανική λογοκρισία.

Ακολουθεί κατά γράμμα την πολιτική της *Πολιτικής Επιδείωσης*. Τα άρθρα των φ. 1-4 αποτελούν στην κυριολεξία δεματικές συνέχειες εκείνης. Ασχολείται με τον εμπροχικό αποκλεισμό των Τούρκων, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, τα νομοσχέδια της οθωμανικής βουλής για την Εκκλησία, το εκκλησιαστικό σύστημα κ.ά. Από το φ. 5 υπάρχει καταγεγραμμένος πολιτικών γεγονότων, τα οποία την κάνουν ιδιαίτερα μαχητική, ιδίως με τη φλογερή αρθρογραφία του βουλευτή Σερβίων Γ. *Μπούσιου. Ο ιταλοτουρκικός πόλεμος και η ειρήνη που επακολούθησε, η άγρια σφαγή του Γρεβενών Αιμιλιανού, η κυβερνητική αναληψία και αγριότητα αποτελούν το κέντρο του ενδιαφέροντός της και σηματοδοτούν το ξέσπασμα σοβαρής κρίσης και την είσοδο σε νέα φάση του «Ανατολικού Ζητήματος». Επίσης, υπάρχουν άρθρα σχετικά με τη Μακεδονία, το νέο τουρκικό κόμμα «Ενωση των Φιλελευθέρων», περί των χριστιανικών εθνότητων και των αιτημάτων των χριστιανών, περί πολιτικών συνδέσμων, περί Νεοτούρκων, περί Ελλήνων και Βουλγάρων, του «Μαροκινού Ζητήματος», ακόμη, για την Κρήτη, την κατάληψη των νησιών του Αιγαίου από τους Ιταλούς, καθώς και άρθρα σχετικά με τη στρατολογία στην αυτοκρατορία, με τις μεταρρυθμίσεις, με το νέο διοικητικό νόμο, τον εκλογικό νόμο και τις εκλογικές παρανομίες, για την Κύπρο, την Ήπειρο κ.ά. Επισημαίνονται, ακόμη, η νεκρολογία του ιατρού Λεωνίδα Λιμαράκη («Μ. Ρήτορα της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας» και συνεργάτη της γαλλόφωνης *La *Tribune des Nationalités*) και οι φονικοί σεισμοί στην «ωραία και ελληνικωτάτην Θράκη».

Το κύριο άρθρο της παρουσιάζει ιδιαίτερο πολιτικό ενδιαφέρον, είναι συνήθως επιθετικό και επικριτικό κυβερνητικής πολιτικής (καταχωρίζεται, μάλιστα, στο φ. 6 και απαγόρευση δημοσίευσης του κύριου άρθρου από το στρατοδικείο, για όλες τις

εφημερίδες, λόγω του πολέμου και της έντονης αντιπολιτευτικής διάθεσης). Στήλες γνωστές από την *Πολιτική Επιδείωση* εξακολουθούν να υπάρχουν και σ' αυτήν: «Κοινοβουλευτική Εβδομάς» ή «Κοινοβουλευτικά Χρονικά» ή «Εργασία Βουλής», «Εξωτερικά», «Εσωτερικά», «Ιστορικά έγγραφα» (όπου δημοσιεύθηκε το πρώτο υπόμνημα των Νεοτούρκων), καθώς και ξένα άρθρα και μελέτες (π.χ. του τακτικά φιλοξενούμενου René Pinon).

Οι συνεργάτες σχετίζονται απόλυτα με το αδελφό φύλλο που προαναφέρθηκε: Δ.Γ. Δίγκας, Χαρ. Βαμβακάς, Μιχ. Α. Σάλτας, κυρίως ο Γ. Μπούσιος, στο μαχητικό κύριο άρθρο και στον ρόλο αιχμής του δόρατος. Στις γνωστές από τα συγγενικά της φύλλα στήλες γράφουν οι τακτικοί ανταποκριτές από τις επαρχίες της αυτοκρατορίας ή το εξωτερικό: «Ι.Π. Χρ.[υσανδόπουλος]» ή «Ι.Χ.», «Καρ.», «Τοξότης», «Κάσσανδρος», καθώς και νεοεμφανιζόμενοι, αλλά παροδικοί ανταποκριτές, όπως ο «εκ Βιέννης» Καστριώτης και ο «εκ Ξάνθης» Α. (ή Αντ.) Χρ. Χαμουδόπουλος. Δεσπόζουσες σημασίες είναι η αρθρογραφία του Γ. Μπούσιου, που άλλοτε με πολιτικό τρόπο και άλλοτε υπό το κράτος της αγανάκτησης καταγγέλλει την τουρκική πολιτική και τις μεθοδεύσεις της. Τα κείμενά του δίνουν με εύγλωττο τρόπο το όλο κλίμα στην Τουρκία, την κατάσταση των Ελλήνων και την εμπάθεια των κρατούντων. Τα φ. 7 και 8 είναι ενδεικτικά του φρονους και της ιερής αγανάκτησής του για την άγρια σφαγή του μητροπολίτη Γρεβενών Αιμιλιανού, με τον οποίο τον συνέδεαν στενότετοι δεσμοί. Γράφει χαρακτηριστικά στην υπό μορφή σφοδρής καταγγελίας αναγγελία του σφαγιασμού: «Η τελευταία συνταγματική τριετία [εννοεί τον τριετή βίο του οθωμανικού συντάγματος του 1908] υπερέβη κατά πολύ την προηγηθείσαν αυτής τριακονταετή απολυταρχίαν. Και [...] Εάν απεκτίσαμεν από τριών ετών το δικαίωμα να [...] γράψωμεν οπωσούν ελευθέρως [...] το δικαίωμα τούτο μας εχρησίμευσε [...] διά ν' απαριθμώμεν καθημερινώς και διαρκώς φόνους και διασμούς, δρώσεις και διωγμούς [...] θαρβαρότητας και αγριότητας».

Στον τίτλο της, που παρέπεμπε ευθέως στα υποσημημένα από τους Νεοτούρκους («Η Ισπολιτεία δεν είναι υποφερτή αυτήν την εποχήν ούτε ως τίτλος εφημερίδος, απαγορεύεται δε και αυτή η απήχσις του ονόματός της»), στην «επιδημική» παύση που της επιβλήθηκε από το στρατοδικείο, καθώς και στον τρόπο λειτουργίας και άμυνας των μη τουρκικών

εντύπων έναντι των πολλαπλών πιέσεων, αναφέρεται στο φ. 1/86 η διάδοχος της εφ. **Ελευθεροτυπία*.
 ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (πλ. σ.), ΦΛΙΑ (πλ. σ.), Ιδιωτική συλλογή Θ. Πυλαρινού (πλ. σ.).

ΘΕΩΔΩΣΗΣ Δ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Ισότης

Εβδομαδιαία ανεξάρτητη πολιτική εφημερίδα της Λάρνακας, Λάρνακα, 16 Ιαν. 1926 - 29 Αυγ. 1930, αρ. φ. 1-240. Διευθυντής-υπεύθυνος: Μιχαήλ Σαλισούρης, Εβδομαδιαία (Σάββατο), τετρασέλιδη (αργότερα εξασέλιδη), τρίστηλη, διαστάσεων 36,5x30,5 εκ.· από το φ. 123 (έτ. Γ', 13 Μαΐου 1928), επανέρχεται στο τετρασέλιδο, εξάστηλο και αποκτά μεγαλύτερο μέγεθος (60x46 εκ.). Ετήσιες συνδρομές: 8 σελίνια για το εσωτερικό και 12 σελίνια για το εξωτερικό. Εκτυπωνόταν αρχικά στο τυπογραφείο Π. Χειμωνίδη, στη Λάρνακα, και υγρότερα σε δικό της ιδιόκτητο τυπογραφείο «πλουτισθέντος δι' ηλεκτροκινήτου πιαστριού, του πρώτου εν Κύπρω».

Στην πρώτη σελίδα του πρώτου φύλλου δημοσιεύονται με μαύρα γράμματα κύριο άρθρο με τίτλο «Το Πρόγραμμά μας», στο οποίο παρατίθενται οι στόχοι και οι επιδιώξεις της: «Πεπεισμένοι ότι η ανάγκη της εξυπηρετήσεως των συμφερόντων τόσο της πόλεως όσον και της επαρχίας Λάρνακας ιδιαίτερας, αλλά και της Κύπρου καθόλου, είναι κατάδηλος εις πάντας προβαίνομεν εις την έκδοσιν της Κιτιακής εφημερίδος "Ισότης", της οποίας το πρόγραμμα δια είναι εθνικόν, πολιτικόν, κοινωνικόν, φιλοδοξία δε η μετά θάρρους και εσκεμμένη εξυπηρέτησις των γενικών ημών συμφερόντων. Η εθνική ημών αποκατάστασις κυρίως, αλλά μέχρις ότου επιστή το πλήρωμα του χρόνου η επιδιώξις πραγματώσεως μειζόνων πολιτικών ελευθεριών, η μελέτη και παρακολούθησις των έργων της Κυβερνήσεως και η εξονύχισις και διαπραγματεύσεσις κάθε ζητήματος το οποίον σχετίζεται και συμβάλλει εις την κυπριακήν πρόδον και ευδαιμονίαν, τόσον εις το οικονομικόν πεδión, εις πάσαν τούτου έκφρασιν, όσον και εις παν άλλο πεδión,

θα εύρη ασφαλώς την "Ισότητα" εγρηγορούντα στρατιώτην του καθήκοντος, αντί πάσης δυσίας και αφόβως επιτελούσαν ό,τι η φρόνησις, η λογική και το δίκαιον επιβάλλουσιν υπέρ του Κυπριακού συμφέροντος».

Ασχολείται και προβάλλει προβλήματα της Λάρνακας και αιτήματα των κατοίκων της, περιλαμβάνει επίσης ιερογραφία του μητροπολίτη Λάρνακας Νικόδημου Μυλωνά και χρονογραφήματα του Λ. Στάμη, καθώς και αθλητικές στήλες με έμφαση στο ποδόσφαιρο. Από το 1928 αρχίζει σειρά άρθρων για το εθνικό θέμα ο Ευάγγελος *Χατζηγιάννου, γνωστός αγωνιστής, δικηγόρος και πολιτευτής, πρώην διευθυντής της **Εφημερίδας του Λαού*, ενώ ο Ανδρέας Ζηλόυρης αρθρογραφεί για το «Εκκλησιαστικό Ζήτημα». Οι δύο διαφωνούν σύντομα και αρθρογραφούν με έντονες αντεγκλήσεις. Αναβαθμίζει το περιεχόμενό της με σοβαρά άρθρα και μελέτες με ιστορικά, αρχαιολογικά και φιλολογικά θέματα. Από το φ. 196 (έτ. Ε', 1 Ιαν. 1930), αναλαμβάνει ως επίσημος πολιτικός αρθρογράφος ο Ευάγγελος Χατζηγιάννου, με τον οποίο εντείνεται η μαχητική εθνική αρθρογραφία της εφημερίδας κατά των Βρετανών.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ, ΒΚΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Νεοκλής Γ. Κυριαζής, *Κυπριακή Βιβλιογραφία*, Λάρνακα 1935, σ. 310.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ο Ισραηλίτης Χρονογράφος

Μηνιαίον κοινωνικόν και φιλολογικόν περιοδικόν, Κέρκυρα, 3 Ιουν. 1899-1901. Εκδότης: Μωυσής *Χαΐμης, Μηνιαίο, τετρασέλιδο, δίστηλο, διαστάσεων 30x20 εκ. Συνδρομές: εσωτερικού 6 δρχ. και εξωτερικού 6 χρυσά φράγκα. Τυπογραφείο: Ιωσήφ Ναχαμούλη, «Κοραής».

Από το πρώτο κίολας τεύχος ο εκδότης δήλωσε ότι σκοπός του ήταν η επιμόρφωση και ενημέρωση των ομοθρόσκων του και, παράλληλα, η πληροφορό-

Διασποράς, βιβλιογραφία για ποικίλα εβραϊκά θέματα, αγγελίες και ανακοινώσεις. Δεν υπήρχαν μόνοι συνεργάτες. Μερικά άρθρα έφεραν τις υπογραφές των: αρχιραβίνου Αιμίλιου Δονάτου Βάκη, Αυγουστίνου Λιβαδηνόπουλου, Ι. Κοέν, του καθηγητή Δέλιου Δελλατόρα, του Ηλία *Ζερβού Ιακωβάτου κ.ά. Ιδιαίτερο βάρος έδωσε από την αρχή ο Ι. Ναχαμούλης στο θέμα της διεκδίκησης των δικαιωμάτων ισονομίας και ισοπολιτείας των εβραίων της Κέρκυρας, δημοσιεύοντας σχετικές ιστορικές μελέτες και έγγραφα.

Στο τχ. 10 αφιέρωσαν παράρτημα έξι σελίδων όπου περιγράφονταν με λεπτομέρειες οι εορταστικές εκδηλώσεις που έγιναν στην Κέρκυρα τον Ιούνιο 1863, με την ευκαιρία της αποδοχής του ελληνικού στέμματος από τον πρίγκιπα Γεώργιο της Δανίας, ο οποίος είχε αναγορευθεί από τη Β' Εθνική Συνέλευση ως βασιλιάς των Ελλήνων, γεγονός που προσεφλούσε επίσης «την προσένοιον» των Ιονίων νήσων στο ελληνικό βασίλειο (2 Ιουν. 1864). Λίγο μετά τα γεγονότα αυτά, όταν αντιμετώπισθηκε θετικά το πρόβλημα της ισονομίας και ισοπολιτείας για τους εντόπιους Εβραίους, τα *Ισραηλικά Χρονικά* έπαυσαν να εκδίδονται. Παρά το βραχυχρόνιο διάστημα κυκλοφορίας τους, όπως σχολιάστηκε, «είχε αποσπάσει τη συμπάθεια του ελληνικού Τύπου αλλά και των προοδευτικών πολιτικών ανδρών».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (έτ. Β', 1/13 Ιουλ. 1863), ΓΙΑ1 (ελλ. σ.). Ιδιωτική συλλογή Ραφαήλ Φρεζί (ορισμένα αντίτυπα σε φωτοτυπίες).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ραφαήλ Φρεζής, *Ο εβραϊκός τύπος στην Ελλάδα*, Βόλος, εκδ. Ισραηλιτικής Κοινότητας Βόλου, 1999.

ΡΑΦΑΗΛ Α. ΦΡΕΖΗΣ

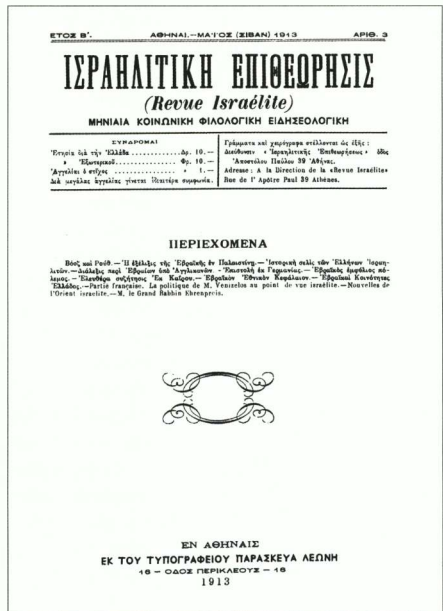
Ισραηλιτική Επιθεώρησις / Revue Israëlite

Μηνιαία κοινωνική-φιλολογική-ειδησεολογική, Αθήνα, Μάρτ. 1912-1916, αρ. τχ. 1-32. Ιδιοκτητής διευθυντής: ο κερκυραίος λόγιος Μωσής *Χαΐμη, που παλαιότερα είχε εκδώσει το π. *Ο *Ισραηλιτής Χρονογράφος* (Κέρκυρα, 1899-1901). Μηνιαία, δίστυλη, με συνεχή σελιδαρίθμηση (σ. 1-630), διαστάσεων 30x20 εκ. Με δεκαέξι σελίδες στην ελληνική γλώσσα, σε ορισμένα τεύχη είχε λίγες σελίδες ή στήλες στη γαλλική. Κυκλοφορούσε σε συνδρομητές οι οποίοι κατέβαλλαν ετησίως για την Ελλάδα 10 δρχ. και για το εξωτερικό 12 φρ. «Αγγλία ο στίχος δρχ. 1. Δια μεγάλας αγγελίας γίνεται ιδιαίτερα συμφωνία». Τυπωνόταν στο τυπογραφείο του Παρασκευά Λεωνή στην Αθήνα.

Στο πρώτο φύλλο αναφερόταν ο σκοπός της έκδοσης, που ήταν να περιέχει φιλολογικές, επιστημονικές, ηθογραφικές πραγματείες καλύπτοντας ένα κενό «το οποίον προ πολλού αισθάνονται οι Έλληνες Ισραηλίται και οι επιθυμούντες να έχουν ιδέαν του Εβραϊσμού και της δράσεως και των ιδανικών των Εβραίων», χωρίς να έχει χαρακτήρα δογματικό και χωρίς να απασχολείται με την «Κομματικήν πολιτικήν».

Η δεματογραφία της περιλάμβανε επίσης ειδήσεις από τον ελληνικό και διεθνή εβραϊσμό, αναδημοσιεύσεις απ' τον ελληνικό Τύπο, περιγραφή σημαντικών γεγονότων στην Ελλάδα, καθώς και δημοσκοπικά, κοινωνικά και εγκυκλοπαιδικά άρθρα του εκδότη. Ανάμεσα στους συνεργάτες που δημοσίευσαν μελέτες στην επιθεώρηση καταλέγονται ο Α. Παναγιωτίδης («Ο πολιτισμός των Εβραίων»), ο Ι. Ρωμανός («Η ιστορία της Εβραϊκής Κοινότητας Κέρκυρας») και ο Ανδρέας Ανδρεάδης («Η Εβραϊκή Κοινότης Θεσσαλονίκης»).

Η τελευταία σελίδα περιλάμβανε μικρές διαφημίσεις διαφόρων επαγγελματιών και επιστημόνων, ενώ στο οπισθόφυλλο τις περισσότερες φορές είχε ισολογισμούς τραπεζών και τους κερδοφόρους

αριθμούς των λαχειοφόρων εθνικών διαιτησιών. Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και η οικονομική κρίση που ακολούθησε ανάγκασαν τον Μ. Χαΐμν να περιορίσει τις σελίδες της επιθεώρησης και να την εκδίδει κάθε δίμηνο. Ωστόσο, οι προσπάθειες που κατέβαλε για να αποκτήσει νέους συνδρομητές δεν τελεσφόρησαν, με αποτέλεσμα να σταματήσει να κυκλοφορεί το 1916.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΚΙΣ (ελλ. σ.). Ιδιωτική συλλογή Ραφαήλ Φρεζί (ελλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ραφαήλ Φρεζί, *Ο εβραϊκός τύπος στην Ελλάδα*. Βόλος, έκδ. Ισραηλιτικής Κοινότητας Βόλου, 1999.

ΡΑΦΑΗΛ Α. ΦΡΕΖΗΣ

Ισραηλιτική Επιθεώρησης

Δεκαπενθήμερον ὄργανον της ζωής των Ισραηλινών Κοινοτήτων εν Ελλάδι. Αθήνα. 31 Ιαν. 1964 - Ιούν. 1970. αρ. φ. 1-160 και 2 Οκτ. 1970 - 21 Δεκ. 1979. αρ. φ. 1-214. Ιδιοκτήτης-διευθυντής-αρχισυντάκτης: Μαρσέλ Γιοέλ. Υπεύθυνος συντάκτης: Χρήστος Κατσαρός. Ο υπότιτλος παραλλάσσει αργότερα: *Δεκαπενθήμερος εφημερίς της ζωής των Ισραηλιτικών Κοινοτήτων της Ελλάδος*. Στην πρώτη περίοδο της έκδοσής της είχε μέγεθος 48x34 εκ., με τέσσερις έως οκτώ εξάστιλες σελίδες στην ελληνική γλώσσα. Μετά από τρίμηνη διακοπή, επανεκδόθηκε σε σχήμα ταμπλόιντ (38x29 εκ.) με δεκατέσσερις έως σαράντα πενήστιλες σελίδες, αρχίζοντας ξανά από τον αρ. τχ. Ι. Στηριζόταν σε συνδρομές των αναγνωστών της, με εξαμηνιαίες συνδρομές εσωτερικού στην αρχή 60 δρχ. και αργότερα 200 δρχ. και 300 δρχ.· συνδρομές εξωτερικού, 4 δολάρια· συνδρομές υποστηρίξεως 100-250 δρχ., κοινοτήτων και οργανισμών 1000 δρχ. Είχε επίσης έσοδα από διαφημίσεις πολλών εμπορικών και βιομηχανικών εταιριών, τις οποίες συνήθως δημοσίευε σε μεγάλα κλισέ. Τυπωνόταν αρχικά στο τυπογραφείο Δ. Μαθιούλακα (Μύλωνος 5) και από το 1966 στο τυπογραφείο Γαλαίου (Κωλέττη 4). Γραφεία: Interpress (Ακαδημίας 26).

Οι σελίδες της είχαν ειδήσεις από την Ελλάδα και το Ισραήλ, τον εβραϊσμό της Διασποράς, ανταποκρίσεις από τις κοινότητες εσωτερικού και εξωτερικού. Περιλάμβαναν επίσης δέματα δρασκευτικά, ιστορικά, κοινωνικά, πολιτιστικά κ.ά. Δεν υπήρχαν μόνον συνεργάτες αλλά άμισθοι ανταποκριτές και αρθρογράφοι. Συνεργάτες της υπήρξαν κατά καιρούς οι Σαμουήλ Κοέν, Ιωσήφ Μάτσας, Αλβ. Αρ-

δίτης (από τις ΗΠΑ) και οι Ιωσήφ Σιακκή, Μωυσής Κωνσταντίνης, Άννα Αντζελ-Κοέν και Μενάχημ Τιάνο (από το Ισραήλ).

Είχε σταθερές στήλες με τις «Απόψεις της σύνταξης», «Το χρονικό των Κοινοτήτων» που καλύπτονταν με ανταποκρίσεις από τη δραστηριότητα των κοινοτήτων, εορτολόγιο ανά δεκαπενθήμερο, εβραϊκές παροιμίες, άρθρα και μελέτες, αλληλογραφία αναγνωστών, ανακοινώσεις και επιφυλλίδες με μεταφράσεις άρθρων περί εβραϊσμού. Η τελευταία σελίδα ήταν αφιερωμένη σε ειδήσεις από τον εβραϊσμό του εξωτερικού, όπου η ειδησεογραφία για το Ισραήλ καταλάμβανε σημαντικό μέρος. Δημοσιεύονταν επίσης και γράμματα αναγνωστών από την Αμερική, μία καινοτομία σε σχέση με την *Εβραϊκή Εστία*, που κατά τα άλλα ήταν το πρότυπό της.

Φιλοδοξούσε να αποτελέσει «γέφυρα ενημέρωσης, αλληλογνωριμίας και κατανόησης του ελληνικού εβραϊσμού». Ο συντάκτης της συνεργαζόταν με τα πρακτορεία *Jewish Chronicle News Agency* και την *Jewish Telegraphic Agency*, που της παρείχαν

ειδήσεις του παγκοσμίου εβραϊσμού. Από τα πρώτα κίολας φύλλα είχε πλούσιο φωτογραφικό υλικό και στήλη με κόμικς που επιγράφονταν «Το εβραϊκόν άλας». Δημοσίευε ολοσέλιδες ή άλλες διαφημίσεις επώνυμων επιχειρήσεων και οργανισμών. Ο εκδότης Μ. Γιούλ ανήγγειλε τη διακοπή της κυκλοφορίας της, μετά από δεκαπέντε χρόνια λειτουργίας, στο διπλό τεύχος της 21^{ης} Δεκεμβρίου 1979.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (τχ. της περιόδου 31 Ιαν. 1964 - 2 Απρ. 1965), ΕΜΕ (τχ. των ετ. 1964-1976), ΙΚΒ (ελλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σολομών Ρεουμπέν Μορδεχάι, «Ο εβραϊκός τύπος στη Θεσσαλονίκη και γενικότερα στην Ελλάδα», στο π. Χρονικά, τχ. 1 (Ιούν. 1978, παράρτημα 1), 1-20· Ραφαήλ Α. Φρεζής, *Ο εβραϊκός τύπος στην Ελλάδα*, Βόλος, έκδ. Ισραηλτικής Κοινότητας Βόλου, 1999.

ΡΑΦΑΗΛ Α. ΦΡΕΖΗΣ

Ιστορία για σας

Μηνιαία Ιστορική Επιδείξις, Αθήνα, Ιούλ. 1971 - Μάιος 1973, αρ. τχ. 1-23. Ιδιοκτησία: Γεώργιος Σπυρίδης. Διευθυντής: Αλέξανδρος Φιλιππόπουλος. Αρχισυντάκτης: Σερραφείμ Φυντανίδης. Επιμέλεια: Κ. Χούντας. Ελληνικά Θέματα: Φ. Γρηγοριάδης, Ι. Μελετόπουλος, Δ. και Ε. Φωτιάδης, Α. Φουριώτης. Μηνιαίο (τελευταία Πέμπτη του μήνα), μονόστλο και τρίστλο, εκατόν έξι έως εκατόν τριάντα οκτώ σελίδων, διαστάσεων 28x21 εκ. Έγχρωμα εξώφυλλα, πολλά από τα οποία φιλοτέχνησε ο Ν. Νομικός. Τιμή τεύχους: 20 δραχ. Τυπογραφείο: «Πάπυρος Πρες ΕΠΕ», Βουλής 17.

Στα θέματα που επιλέγονται δίνεται προτεραιότητα στην ελληνική ιστορία. Επιδιώκεται το «απλό αφηγηματικό στυλ χωρίς να παραμελείται η ιστορική ακρίβεια, αντικειμενικότητα και συνέπεια, των οποίων εγγύηση αποτελούν οι επίλεκτοι ιστορικοί και δημοσιογράφοι που συνεργάζονται με το περιοδικό».

Από τη θεματογραφία ενδεικτικά αναφέρονται: Η δίκη της δημοκρατίας του 1922, πώς ιδρύθηκε ο ΕΛΑΣ (Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός), η Συμφωνία της Βάρκιζας, το τέλος των Ρομανόφ, οι ναζί στην Αθήνα, «Η ληστοκρατία στην Ελλάδα», «Παλαιστήν η γη των απελπισμένων», καφενεία της παλιάς Αθήνας, Χαρίλαος Τρικούπης, η Νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου, οι αναρχικοί, το Βαρβάκειο και ο Βαρβάκης, «Ζολά, ο αώνιος συγγραφέας», «Ο Μπάιρον θρηνεί τον Σέλλεϋ», «Ρομαίν Ρολλάν ο Ευρωπαίος», «Βαν Γκόγκ», «Ζαν-Ζακ Ρουσσώ», «Δελφικές εορτές και Σικελιανός», «Ο Χέμινγουαϊ στην Ελλάδα».

Δίνεται μεγαλύτερη έμφαση σε ιστορικά γεγονότα και προσωπικότητες του 20^{ου} αιώνα. Τα θέματα παρουσιάζονται με τρόπο εκλαϊκευμένο και απευθύνονται σε ένα γενικό κοινό. Είναι ιδιαίτερα ελκυστικά και καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα ενδιαφερόντων. Πολλά από αυτά αναφέρονται σε πνευματικές και καλλιτεχνικές προσωπικότητες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Γ. Ζεβελάκη.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΕΒΕΛΑΚΗΣ

Ίστρος

Σύγγραμμα περιοδικών των παριστρίων ελληνικών αποικιών. Γαλάτσι, Ιαν. 1887-⟨;⟩, αρ. φ. 1-4⟨;⟩. Εκδότης διευθυντής: Νικόλαος Γ. Δόσιος, Μηγιάδο, δεκαέξι σελίδων με συνεχή αρίθμηση, διαστάσεων 28x21 εκ. Όπως προκύπτει από το φ. 4 (Απρ. 1887), προσπαθούσε να εκδίδεται δύο φορές τον μήνα με την προϋπόθεση να διπλασιαστεί ο αριθμός των συνδρομητών από 200 σε 400. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 12 φράγκα ρουμανικά, εξωτερικού 12 χρυσά φράγκα. Τυπογραφείο: I. Schenk (Γαλάτσι) ή στο διάσημο τυπολιθογραφείο του Περικλή Πεσματζόγλου (Βραίλα).

Εφημερίδα της ελληνικής κοινότητας της πόλης Γαλάτσι, που εκδόθηκε υπό τη διεύθυνση του γνωστού λόγιου Ν.Γ. Δόσιου. Είχε ως σκοπό, όπως γράφει και στο φ. 1 (Ιαν. 1887), «την προαγωγή και την εξυπηρέτηση των πολλαπλών και ποικίλων πνευματικών, κοινωνικών και υλικών συμφερόντων των

παριστρίων ελληνικών αποικιών». Εκτός από τα άρθρα που αναφέρονται στα ζητήματα των κοινοτήτων, δημοσιεύονταν και ειδήσεις για την Ελλάδα, όπως και ποιήματα και ιστορικές μελέτες. Διανεμόταν στους εφόρους και τους επιτρόπους των ελληνικών κοινοτήτων.

Δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς έπαψε να εκδίδεται, αλλά δεν φαίνεται να είχε μεγάλη διάρκεια ζωής, εφόσον τα μόνα τέσσερα φύλλα που σώζονται είναι όλα του έτους 1887.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: BAR (Ιαν.-Απρ. 1887, 4 φ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: N. Hodos – Alex Sadi Ionescu, *Publicatiile periodice romanesti (ziare, gazete, reviste)* I. *Catalogul alfabetic 1820-1906*, Βουκουρέστι, 1931, σ. 270. Olga Cicanci, *Presa de limbă greacă din România în veacul al 19lea*, Bucuresti, Ed. Omonia, 1995, σσ. 18, 35.

OLGA CİCANCİ – ANCA DOBRE

Ιωάννης ο Βαπτιστής

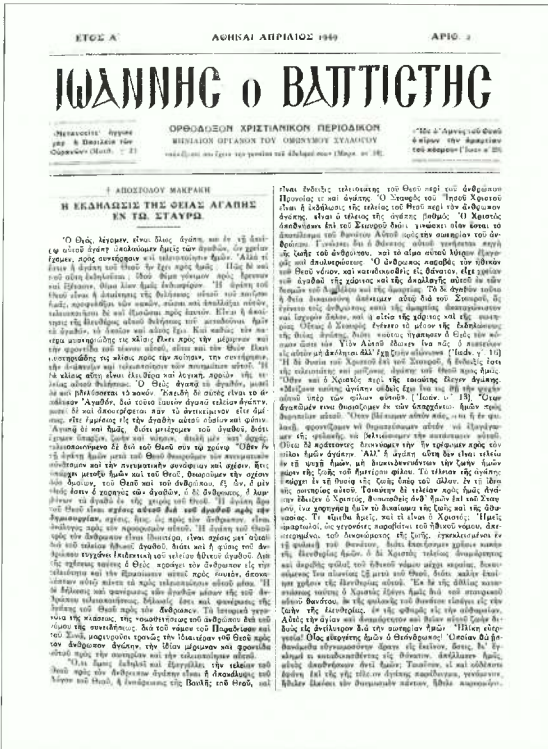
Σύγγραμμα περιοδικών κατά μήνα υπό του εν Αθήναις Ομωνύμου Συλλόγου, Αθήνα, 1878, αρ. φ. 1-9. Εκδότης: αρχιμανδρίτης Ιερόθεος Μητρόπουλος, πρόεδρος του συλλόγου. Μηγιάδο, τριάντα δύο σελίδων, μονόσπηλο, διαστάσεων 24x17 εκ. Στο εξώφυλλο η εικόνα του Προδρόμου και κάτω: «Η φωνή του Λόγου. Ο άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής». Στο αριστερό μέρος της εικόνας, πλάγια: «Φωνή θώντος εν τη ερήμω, ετοιμάσατε την οδόν του Κυρίου, ευθείας ποιείτε τας τρίβους αυτού» (Ματθ. γ', 3) και δεξιά πλάγια: «Μετανοείτε, ήγγικε γαρ η βασιλεία των ουρανών [...] ποιήσατε ουν καρπούς αξίους μετανοίας» (Ματθ. γ', 2. Λουκ. γ', 8). «Ετησία συνδρομή δια μεν το εσωτερικόν δραχ. νέας 5, δια δε το εξωτερικόν δραχ. νέας 8». «Εν Αθήναις εκ του τυπογραφείου των αδελφών Βαρβαρήγου, 4- οδός Νομισματοκοπείου-4».

Ιδρύθηκε από τον ομώνυμο σύλλογο του Απ. *Μακράκης ως συνέχεια της εφ. *Λόγος. Με τον σκοπό να γίνεται γνωστή σε όλο το έθνος η εργασία του Συλλόγου «και η εξ αυτής ωφέλεια εις τα μέλη αυτού», δημοσίευε τα πρακτικά και όλες τις συνεδριάσεις του Συλλόγου. Σε γλώσσα καθαρεύουσα, περιελάμβανε επίσης άρθρα και μελέτες σύντομες δρασκευτικο-φιλοσοφικές και σχολιασμό της τρέχουσας πραγματικότητας σύμφωνα με τις αντιλήψεις και το κριτικό και ελεγκτικό πνεύμα του Απόστολου Μακράκη. Βλ. και το επόμενο λήμμα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΚΒΕ/ΕΙΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΘΗΕ, τ. 7, σ. 56 (Ν.Θ. Μπουγάτσος) και τ. 8, σ. 514-517 (Ι.Ν. Καμάρης): Ν.Θ. Μπουγάτσος, *Βιβλιογραφία Ελληνικού Θρησκευτικού Τύπου (1826-1966)*, Αθήνα 1976, λ/α 202.

Π. Γ. Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

ναίκα του αδελφού σου», δεξιά: «Μετανοείτε' ήγγικε γαρ η βασιλεία του ουρανών (μετάνοια)». Μηνιαίο, τριάντα δύο σελίδων, δίσηλο, 23x16 εκ. Από τον τ. ΛΗ' (1991) αποκτά νέα μορφή, έγχρωμο τίτλο. Μότο: «Ιδέο ο αμόνος του Θεού ο αίρων την αμαρτίαν του κόσμου» (Ιωάνν. 1.29). Από το τχ. 312 (1992) έχει διαφορετικό μότο. Από το τχ. 397 (Μάρτ. 1998) μόνιμο μότο: «Ποιήσατε καρπός άξιός της μετανοίας» (Ο Πρόδρομος, Λουκ. γ', 8). Ετήσιες συνδρομές: 50 δρχ. (1983), 300 δρχ. (1991) με διαδοχικές αυξήσεις, 10 ευρώ (2005). Κύπρος 16 ευρώ, Ευρώπη 20 ευρώ, ΗΠΑ 20 δολ., Καναδάς και Αυστραλία 25 δολ. Τυπογραφείο: Κ.Ε. Σανιδά.

Εμφανίζεται με συνέχεια της βραχυδύας ομώνυμης πρώτης έκδοσης του 1878 (βλ. το προηγούμενο λήμμα) και ως όργανο του ομώνυμου συλλόγου που συνεχίζεται πιστά ως σήμερα τον παλιό σύλλογο του Απ. *Μακράρα και το ιεραποστολικό του έργο. Ακολουθούν τον κριτικό και ελεγκτικό λόγο του, χωρίς να υπάρχει οξύτητα στη σχέση με τη διοικούσα εκκλησία. Κατά τα έτη 1949-1951 αρθρογράφος και ουσιαστικά υπεύθυνος της έκδοσής του ήταν ο μαχητικός ιεροκήρυκας αρχιμανδρίτης και μετέπειτα μητροπολίτης Φλωρίνης (1968) Αυγουστίνος Καντιώτης.

Από το 1983 ανέλαβε την σύνταξη ως βασικός και συχνά μοναδικός αρθρογράφος-συντάκτης του ο αρχιμανδρίτης Δανιήλ Λεράκης, διακεκριμένος θεολόγος και ιεροκήρυκας. Κατά καιρούς εμφανίζονται συχνά ως αρθρογράφοι ο ιστορικός του Συλλόγου Μηνάς Γρ. Χαρίτος, και οι Χρυσ. Μουστάκας, Μιχαήλ Παναγιώτου, Χρ. Κανονιθής, αρχιμανδρίτης Γερβάσιος Παρασκευόπουλος, Συγχές επίσης είναι και αναδημοσιεύσιες κειμένων του Απ. Μακράρα, του Σωτηρίου Φιλάρету κ.ά. Ενίοτε δημοσιεύονται και ποιητικά κείμενα χριστιανών ποιητών. Η θεματική είναι ποικίλη, θεολογική, ερμηνευτική, ηθική, οικογενειακή, συμβεβησεις και κρίσεις κ.ά. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΒΜ. ΕΒΕ, ΒΣΙΒ (ελλ. σ.). ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΘΗΕ, τ. 7, σ. 56-58, στ. 514-517· Ν.Θ. Μπουγάτσος, Βιβλιογραφία Ελληνικού Θρησκευτικού Τύπου (1826-1966), Αθήνα 1974, λ.α 303· Μηνάς Γ. Χαρίτος, Ιστορία του Μεγάλου Διδασκάλου του Ελληνικού Έθνους και της Ορθοδοξίας Αποστόλου Μακράρα, Αθήνα 1964, σ. 163 κ.ε.

Ιωάννης ο Βαπτιστής

Ορθόδοξον Χριστιανικόν Περιοδικόν. Μηνιαίον όργανον του Ομώνυμου Συλλόγου. Αθήνα, 1949-1982, περ. Α' και 1983 έως σήμερα [2005], περ. Β'. Μότο: «Ουκ εξέστ' σοι έχην την γυναικά του αδελφού σου» (Μαρκ. στ. 18). Περ. Α': μηνιαίο, οκτασέλιδο, δίσηλο, διαστάσεων 32x22 εκ. Οι συνδρομές αναπροσαρμόζονται κατά εποχές: π.χ. το 1949 οι συνδρομές εσωτερικού είναι 10000 δρχ., εξωτερικού 15000 δρχ., ΗΠΑ 2 δολ., το 1955, εσωτερικού 15 δρχ., ΗΠΑ 2 δολ., το 1964, εσωτερικού 20 δρχ., ΗΠΑ 2 δολ. Τον Μάρτ. 1970 ορίζεται τιμή φύλλου 1.50 δρχ. Τυπογραφείο: Γ. Καραμολέγκου. Την περ. Β' φέρει τον υπότιτλο: Μηνιαίο Ορθόδοξο Περιοδικό, Όργανον Ομώνυμου Συλλόγου. Εκδότες: Χρ. Ι. Αδαμόπουλος (έως τον Μαρτ. 1992), Γεώργ. Μεταξάς (από τον Μάρτ. 1992), Π. Καραθανασόπουλος (από τον Φεβρ. 1999). Τριπλό μότο αριστερά: «Ιδέο ο αμόνος του Θεού ο αίρων την αμαρτίαν του κόσμου» (Ιωάνν. 1. 29), στο μέσο: «ο έχων δύο χιτώνας δότω τω μη έχοντι (κοινωνική δικαιοσύνη)», και «ουκ εξέστ' σοι έχην την γυ-

Π. Γ.Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

Ιωαννίδης, Ηρακλής

(Μαρμαράς, 13 Οκτ. 1897 - Αθήνα, 24 Απρ. 1950). Επιχειρηματίας, πρωτοπόρος του τουρισμού στην Ελλάδα. εκδότης της επιδεώρησης *Le Voyage en Grèce* (αρ. τχ. 1-11, 1934-1939) και *Message de la Grèce* (1946), συγγραφέ-

ας με το ψευδώνυμο «Πέτρος Αφθονιάτης». Σπούδασε στην Εμπορική Σχολή Σύρου. Το 1915, για να αποφύγει τη στρατιωτική θητεία στον οθωμανικό στρατό, έφυγε από τον Μαρμαρά με ψεύτικο όνομα (ως Πέτρος Αφθονιάτης, που έγινε το συγγραφικό του ψευδώνυμο), διέσχισε την Ανατολία, έφτασε στην Κωνσταντινούπολη και έπειτα στη Σύρο. Εκεί, το 1918 απέκτησε το δίπλωμά του και πηγαίνοντας στον Πειραιά ξαναβρέθηκε με τα μέλη της οικογένειάς του που είχαν έρδει ως πρόσφυγες από τον Μαρμαρά.

Ο εκφοβιστής Λεωνίδα Εμπειρικός πρόσεξε αυτόν τον νέο, δυναμικό, ιδεαλιστή, ένθερμο βενιζελικό, ο οποίος διέθετε ιδιαίτερες οργανωτικές ικανότητες και ευχέρεια στις δημόσιες σχέσεις και τον διόρισε γραμματέα του όταν ο ίδιος ήταν υπουργός Δημοσίων Έργων στην κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου (1919-1920). Το 1921 τού πρότεινε τη διεύθυνση στο Παρίσι της εταιρείας «Nerptos», συμφερόντων της ναυτιλιακής εταιρείας Εμπειρικού. Το 1926 αποκτά το κρουαζιερόπλοιο *Patris II* που έγινε διάσημο με τις κρουαζιέρες που οργάνωσε ο Ιωαννίδης.

Στο Παρίσι, ο Ιωαννίδης θρίσκει ανάμεσα σε έλληνες διανοούμενους και καλλιτέχνες, όπως τον ζωγράφο Γιώργο Γουναρόπουλο, τον κριτικό τέχνης *Tériade* (Στρατής Ελευθεριάδης), μετέπειτα ιδρυτή της επιδεώρησης *Verve*, τον *Christian Zervos*, ιδρυτή της επιδεώρησης *Cahiers d'Art*, τον Νίκο Χατζηκυριακό-Γκίκα, τον Γιώργο Σεφέρη, αλλά και γάλλους διανοούμενους όπως τον κριτικό τέχνης *Maurice Raynal*, μετέπειτα συνεργάτη των εκδόσεων *Skyra*, *Charles Vildrac*.

Ήταν στο Παρίσι που επρόκειτο να ριξει άγκυρα και να αφοσιωθεί έκτοτε με τις εμπορικές του δραστηριότητες, σε μια πρωτοπόρα προσπάθεια για ευαισθητοποίηση της γαλλικής διανοήσης για την Ελλάδα: τη σύγχρονη Ελλάδα, υπαρκτή, και ωστόσο πατριδα μυθική για τον ταξιδευτή σε αναζήτηση της δικής του «Ανατολής», την οικουμενική Ελλάδα του

κάλλους και της σκέψης, που αποκαλύπτονται στους ταξιδιώτες των κρουαζιέρων που οργάνωσε ο Ιωαννίδης με τίτλο: «*les escalas d' Ulysse*». Αυτές οι επαναπροσεγγίσεις γίνονταν με δική του παρακίνηση, με άρθρα στο περιοδικό που ίδρυσε, το *Le Voyage en Grèce*. Εξαιρετικά κείμενα για την Ελλάδα γραμμένα από τα μεγαλύτερα ονόματα της λογοτεχνίας και της αρχιτεκτονικής (*Pierre Reverdy*, *Marguerite Yourcenar*, *George Bataille*, *Raymond Queneau*, *Le Corbusier*, *Tériade*, *Tzélépis*) και εικογραφημένα από τα μεγαλύτερα ονόματα της φωτογραφικής τέχνης *Fred Boissonas*, *Moholy Nagy* κ.ά.).

Το 1935, ο Εμπειρικός πούλησε τον στόλο του και ο Ιωαννίδης πήρε τη συνέχιση του πρακτορείου «Nerptos», αλλάζοντας το όνομά του σε «*Le Voyage en Grèce*», από τον τίτλο του περιοδικού που εξέδιδε. Το 1937 παντρεύεται την Πόπη Παυλίκη, ζωγράφο, πτυχιούχο της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών της Αθήνας και το 1940 αποκτούν μία κόρη. Ο πόλεμος διέκοψε όλη την τουριστική δραστηριότητα και ο Ιωαννίδης αναγκάστηκε να αποσυρθεί στην πόλη *Saumur*, όπου αφιερώθηκε πια στη συγγραφή που ήταν ήδη μία παράλληλη δραστηριότητα με αυτή των επιχειρήσεων και της έκδοσης του περιοδικού του.

Ένας ευπατρίδης της τέχνης και των γραμμάτων, έδωσε μία οπτική της ελληνικής κοινωνίας σε μια γλώσσα ξωντανή και πηγαία. Η διακοπή από την τουριστική δράση από έναν άνθρωπο της πράξης, του προκάλεσε μία κατάσταση κατάθλιψης που χειροτέρευε όταν, εντωμεταξύ, ο Εμφύλιος στην Ελλάδα παρέλυσε την τουριστική ανάκαμψη και σκοτείνασε τον ελληνικό ορίζοντα, τη στιγμή που η Γαλλία ζούσε το μεγάλο ξέσπασμα της Απελευθέρωσης. Ο Ιωαννίδης θυσίασε όλες τις οικονομίες του για την έκδοση το 1946 του τελευταίου τεύχους του π. *Message de la Grèce*, αφιερωμένο στην ελληνική Αντίσταση. Στο τεύχος αυτό συνεργάστηκαν ανάμεσα σε άλλους οι *André Gide*, *Pierre Reverdy*, *A. Camus*, *George Bataille*, *Paul Valéry*, *Jean Grenier*, *Charles Vildrac*, *P. Picasso*, *André Derain*, *J. Cocteau* και το εξώφυλλο φιλοτεχνήθηκε από τον *Henri Laurens*. Αυτό το πρώτο τεύχος μετά τον πόλεμο επρόκειτο να είναι και το τελευταίο. Λόγω των περιστάσεων δεν έτυχε της υποδοχής που θα αναμενόταν κρίνοντας με βάση την υψηλή αισθητική του και την ποιότητα του περιεχομένου του.

Η κατάθλιψη του επιδεινώθηκε δέτοντας τέλος στη ζωή του στις 24 Απριλίου 1950 στην Εκάλη.

Ο Ηρακλής Ιωαννίδης ήταν ένας πρωτοπόρος. Υπήρξε ο πρωτεργάτης του τουρισμού στην Ελλάδα μέσα από μια διευρυνόμενη προοπτική, που συμπεριλάμβανε τη γνωριμία και τον διάλογο των πολιτισμών, των διανοούμενων και των καλλιτεχνών των δυο χωρών. «Ο Τουρισμός έχει κάτι το πρωτοποριακό για τη γνωριμία και συνεννόηση των Λαών. Ένας ζωντανός λαός που θέλει να δημιουργήσει τουριστικό ρεύμα, πρέπει να είνε σε θέση να επικοινωνεί οργανικά με τα πρωτοποριακά ρεύματα σε όλες τις κατηγορίες των γραμμάτων και των τεχνών» (π. **Εικοστός Λιώνας*, τχ. 3, 10). Ήταν ένας άνθρωπος όμοια παθιασμένος με τα πολιτικά όσο και με τα κοινωνικά ζητήματα.

Η Λεγεώνα της Τιμής τίμησε αυτόν τον ιδεαλιστή «περαματάρη» ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Γαλλία, τις δύο του πατρίδες, αλλά έπεσε θύμα των πολέμων που αιματοκύλησαν την Ευρώπη του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα. Ήταν ένας άνθρωπος που αναζητούσε να καταργήσει τα σύνορα μεταξύ των ανθρώπων, ένας μετανάστης, ένας ταξιδευτής, ένας κοσμοπολίτης.

Ανάμεσα στα έργα του αναφέρονται: *Πρόσφυγες*, εκδ. Αγών, Παρίσι 1929· *Μετανάστες*, εκδ. Μιχ. Ζηκάκη, Αθήνα 1930· *Ληστές*, εκδ. Εστία, Αθήνα 1933· *Γύροι*, με οχτώ σχέδια εκτός κειμένου του Γ. Γουναρόπουλου και με εξώφυλλο του γλύπτη Μ. Τόμπρου, Αθήνα, εκδ. Κασταλία, 1935.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Η. Ιωαννίδη [τχ. των π. *Le Voyage en Grèce* (1934-1939, αρ. τχ. 1-11) και *Message de la Grèce* (1946)].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Sophie Basch – Alexandre Farnoux (επιμ.), *“Le Voyage en Grèce”: Du périodique de tourisme à la revue artistique 1934-1939. Actes du colloque international organisé à l’École française d’Athènes* (23-26 Septembre 2004). Αθήνα 2006.

ΕΙΡΗΝΗ ΙΩΑΝΝΙΔΗ-SOETAERT

Ιωαννίδης, Ιωάννης

(Αδριανούπολη, 1906 - <;>, 1974<;>), Δημοσιογράφος. Εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη μετά από την ήττα του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία. Σπούδασε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και αφού

εργάστηκε για λίγα χρόνια ως δικηγόρος, το 1934 στράφηκε οριστικά στη δημοσιογραφία μετά την επι-

τόπια παρακολούθηση του τρόπου εκδόσεως των γαλλικών εφημερίδων. Στη συνέχεια συνεργάστηκε με την εφ. **Μακεδονία*, της οποίας ανέλαβε λίγο αργότερα την αρχισυνταξία και διακρίθηκε για την εργατικότητα και τα δημοσιογραφικά του προσόντα. Ως απεσταλμένος της κάλυψε μεγάλα γεγονότα στην Τουρκία, την Αιθιοπία, τη Σοβιετική Ένωση, τη Γαλλία, τον Καναδά και τις ΗΠΑ, ερεύνησε δε τα προβλήματα των ομογενών στις χώρες αυτές.

Επίσης, ενδιαφέρθηκε ιδιαίτερα για ό,τι είχε σχέση με την ιστορία της Θεσσαλονίκης και δημοσίευε συστηματικά στη *Μακεδονία* κείμενα για το παρελθόν της και για τα προβλήματα που αντιμετώπιζε. Μέλος της ΕΣΗΕΜΘ (Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης) από το 1936, αναδείχθηκε για μεγάλο διάστημα πρόεδρος της και εργάστηκε για τα δημοσιογραφικά θέματα. Από τη *Μακεδονία* αποχώρησε το 1963 για να οργανώσει την έκδοση της απογευματινής εφημερίδας του ίδιου εκδοτικού συγκροτήματος **Θεσσαλονίκη*, της οποίας ανέλαβε τη διεύθυνση. Μετά τη συνταξιοδότησή του, το 1964, εργάστηκε ως σύμβουλος για την έκδοση της αθηναϊκής εφ. *Ελεύθερος Κόσμος*. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: εφ. *Μακεδονία*, 3 Απρ. 1974.

ΜΑΝΔΑΦΗ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ιωαννίδης, Πολύκαρπος

(Πύργος Τηλυφύρας, 1903 - Λευκωσία, 1976). Πολιτευτής, εθνικός αγωνιστής και δημοσιογράφος. Μετά το δημοτικό σχολείο του χωριού του φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας. Αναμείχθηκε πολύ νωρίς στην πολιτική και το 1931 υπήρξε στέλεχος της ΕΡΕΚ (Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση Κύπρου). Είχε ενεργό ανάμιξη στην εξέγερση του Οκτωβρίου 1931 εναντίον των Άγγλων. Όταν εξορίστηκε από τους Άγγλους ο μητροπολίτης Κερύνειας Μακάριος, εξαιτίας της ανάμιξης του στα «Οκτωβριανά», αναλαμβάνει αυξημένες ευθύνες ως γραμματέας της Ι. Μητρόπολης Κερύνειας. Παρά τα αυστηρά μέτρα που έλαβαν οι αρχές στην Κύπρο μετά το 1931, συνεχίζει ακάθεκτος τον αγώνα του για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, γι' αυτό και υφίσταται δίωξις. Το 1933 καταδικάζεται σε φυλάκιση ενός μηνός για δημοσίευση άρθρου στασιαστικού περιεχομένου. Φυλακίζεται και στη συνέχεια εκτοπίζεται και απομονώνεται για έναν χρόνο στο μικρό χωριό Κελλάκι της επαρχίας Λεμεσού.

Τον Νοέμβριο 1946 αρχίζει την έκδοση της εβδομαδιαίας εφ. **Εφημερίς*, από τις στήλες της οποίας αρθρογραφεί έντονα υπέρ της Ένωσης και εναντίον

των αποικιοκρατών. Το 1950 καταδικάστηκε σε 18 μήνες φυλάκιση και με απόφαση του δικαστηρίου αναστάλη η κυκλοφορία της εφημερίδας, με τη δικαιολογία ότι τα δημοσιεύματά του προκαλούσαν το μίσος εναντίον της αποικιακής κυβέρνησης. Ενώ βρισκόταν στη φυλακή εξελέγη μέλος του Εθναρχικού Συμβουλίου, αξίωμα το οποίο διατήρησε έως το 1955.

Αναμείχθηκε ενεργά στον απελευθερωτικό αγώνα της ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγροτών) το 1955 και τον Μάρτιο 1956 συνελήφθη, μαζί με τους αρχιεπίσκοπο Μακάριο, μητροπολίτη Κερύνειας Κυπριανό και Παπασταύρο Παπαγαδαγγέλου, από τους Άγγλους για την ανατρεπτική του δραστηριότητα και εξορίστηκε στις Σεύχελλες όπου παρέμεινε για δεκατρείς μήνες, έως τον Απρίλιο 1957. Μετά την απελευθέρωσή τους παρέμεινε υποχρεωτικά στην Αθήνα, γιατί δεν του επιτρεπόταν η επιστροφή στην Κύπρο, έως το 1959, όταν υπογράφηκαν οι συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου, με βάση τις οποίες η Κύπρος έγινε ανεξάρτητο κράτος.

Επέστρεψε το 1959 στην Κύπρο και αντιτάχθηκε έντονα στις παραπάνω συμφωνίες, ερχόμενος σε ρήξη με τον πρόεδρο Μακάριο, τον οποίο πολέμησε μέχρι τέλους, αρθρογραφώντας εναντίον του στις εφ. **Εθνική* και **Πατρίς*. Η μαχητική αρθρογραφία του εναντίον του Μακάριου και υπέρ της Ενώσεως έφθανε τα όρια του κιτρινισμού και της libelογραφίας, με συνέπεια να υποστεί εκ νέου δίωξις. Κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ (1955-1959) ήταν ένας από τους πλέον ένθερμους υποστηρικτές του μπουκόταζ των βρετανικών προϊόντων, γι' αυτό και φορούσε ρούχα κατασκευασμένα από το τοπικό ύφασμα «αλατζιά», και πήρε το προσωνύμιο «Αλατζιάς» ή «Αλατζένος». Μετά την τουρκική εισβολή του 1974, παρέμεινε εγκλωβισμένος στην Κερύνεια έως το 1975 και στη συνέχεια μεταφέρθηκε στο κατεχόμενο Πέλλα-Πάις έως τον Ιούνιο 1976 οπότε μεταφέρθηκε στη Λευκωσία, λόγω σοβαρής ασθένειας.

Ο Πολύκαρπος Ιωαννίδης απεβίωσε το 1976 στη Λευκωσία με το όνειρο της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα. Τάφηκε στη γενέτειρά του παρά την επιθυμία του να ταφεί στην αγαπημένη του Κερύνεια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ένωση Συντακτών Κύπρου, *Στυλοβάτες της Κυπριακής Δημοσιογραφίας*, Λευκωσία 1990, σ. 54· Άντρος Παυλίδης, «Ιωαννίδης Πολύκαρπος», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. ΣΤ', Λευκωσία 1987, σ. 143.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ιωάννου, Σάββας

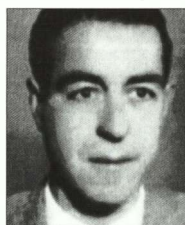
(Πλατανιστάσα Λευκωσίας, 1914 - Λευκωσία, 1987). Συνδικαλιστής και δημοσιογράφος. Παρά το γεγονός ότι αποφοίτησε μόνο από το δημοτικό σχολείο του χωριού του, είχε έμφυτο ταλέντο που μαζί με τη σκληρή δουλειά τον ανέδειξε σε ξεχωριστό δημοσιογράφο. Από νωρίς μπήκε στη βιοπάλη ως υποδηματοποιός. Αναμείχθηκε ενεργά στο συνδικαλιστικό κίνημα της Αριστεράς και έγινε μέλος της Επιτροπής Υποδηματεργατών και αργότερα Οργανωτικός Γραμματέας της ΠΣΕ (Παγκύπρια Συνδικαλιστική Επιτροπή), προδρόμου της ΠΕΟ (Παγκύπρια Εργατική Ομοσπονδία). Τον Ιανουάριο 1946 καταδικάστηκε με άλλους συνδικαλιστές σε δεκαοκτώ μήνες φυλακή με την κατηγορία της ανατρεπτικής δράσης, καθώς η ΠΣΕ κηρύχθηκε από τους Άγγλους ως παράνομη.

Αυτοδίδακτος και αυτοδημιούργητος μπήκε στη δημοσιογραφία, όπου εργάστηκε για πολλά χρόνια ως συντάκτης στην εφημερίδα της Αριστεράς *Νέος Δημοκράτης*, της οποίας ανέλαβε στη συνέχεια τη διεύθυνση. Το 1955, και ενώ ήταν διευθυντής, συνελήφθη μαζί με άλλα στελέχη της και κλείστηκε χωρίς δίκη στα κρατητήρια για πολιτικούς κρατούμενους. Μετά την αποφυλάκισή του συνέχισε τη δημοσιογραφική του καριέρα στην εφ. **Χαραυγή* ως αρθρογράφος, και για μια περίοδο ως ανταποκριτής της στη Μόσχα, έως την αφυπηρέτησή του. Αλλά και τότε δεν εγκατέλειψε τη δημοσιογραφική πέννα. Συνέχισε τη συνεργασία του με την εβδομαδιαία εφ. *Εργατικό Βήμα*, όργανο της ΠΕΟ, έως τον θάνατό του το 1987.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ένωση Συντακτών Κύπρου, *Στυλοβάτες της Κυπριακής Δημοσιογραφίας*, Λευκωσία 1990, σ. 58.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ιωάννου, Φιφής [Νεόφυτος]

(Λευκωσία, 1914-1988). Εκπαιδευτικός, πολιτικός και δημοσιογράφος. Φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και το Παγκύπριο Διδασκαλείο, από όπου πήρε πτυχίο διδάσκालου. Στη συνέχεια παρακολούθησε μαθήματα στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, αλλά αναγκάστηκε να διακόψει τις σπουδές του για οικονομικούς λόγους. Γύρισε στην Κύπρο και εργάστηκε

ως δάσκαλος τα έτη 1937-1944 και διετέλεσε για πέντε χρόνια Γενικός Γραμματέας της ΠΟΔ (Παγκύπριας Διδασκαλικής Οργάνωσης).

Εισήλθε στη δημοσιογραφία ως αρχισυντάκτης της εφ. *Αθλητικά Νέα* (1934-1935). Εργάστηκε στη συνέχεια ως πολιτικός συντάκτης στην εφ. **Νέος Κυπριακός Φύλαξ* και κατόπιν στην εφ. **Ανεξάρτητος* και διετέλεσε διευθυντής των αριστερών εφ. **Δημοκρατία*, *Τον ίδιο χρόνο επιστρέφει στην Κύπρο και αναλαμβάνει έως το 1974 τη διεύθυνση της εφ. *Μάχη*. Συνεργάστηκε μετά την τουρκική εισβολή (1974) με τις εφ. **Ανεξάρτητος*, *Ο Φιλελεύθερος*, **Απογευματινή*, **Ελεύθερη Κύπρος*, *Νέα Ελευθεροτυπία* και πάλι με την εφ. *Ο Φιλελεύθερος* έως τον θάνατό του. Διετέλεσε επίσης πρόεδρος της Ένωσης Συντακτών Κύπρου (1973-1979).

Πολύ νωρίς αναμείχθηκε στο αριστερό κίνημα και το 1943 εξελέγη μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΑΚΕΛ (Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού), του οποίου υπήρξε και Γενικός Γραμματέας κατά το 1945-1949. Στην περίοδο αυτή μετέβη μαζί με τον Ανδρέα Ζιαρτίδη στην Ελλάδα όπου είχε συνομιλήσει με τον τότε Γενικό Γραμματέα του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας Νίκο Ζαχαριάδη. Ο Ζαχαριάδης επέβαλε στο ΑΚΕΛ νέα γραμμή που ταυτιζόταν με εκείνη της Δεξιάς και που ήταν «ένωση και μόνο ένωση», απορρίπτοντας έτσι τις προτάσεις της αποικιακής αγγλικής κυβέρνησης για συνταγματικές μεταρρυθμίσεις αυτοκυβέρνησης.

Ασχολήθηκε και με τη λογοτεχνία και με το ψευδώνυμο «Πάυλος Βινιόλας» εξέδωσε τη συλλογή

διηγημάτων *Μια νύχτα πλημμυρισμένη από διάττοντες* (1933) και τον επόμενο χρόνο εξέδωσε μαζί με άλλους τέσσερις λογοτέχνες τη συλλογή διηγημάτων *Σύγχρονη Κυπριακή Λογοτεχνία*. Το 1978 εξέδωσε στη Λευκωσία τη μελέτη *Τα Ανδρόπινα Δικαιώματα – Ποιοί τα παραβιάζουν και πού*.

Πέθανε το 1988 επί των δημοσιογραφικών επάλξεων, εργαζόμενος στην εφ. *Ο Φιλελεύθερος*. Υπήρξε με πάθος τη δημοσιογραφία για πενήντα τέσσερα χρόνια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Άντρος Παυλίδης, «Ιωάννου Φωφής», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Στ', Λευκωσία, 1987, σ. 159· Ένωση Συντακτών Κύπρου, *Συγλοβίτες της Κυπριακής Δημοσιογραφίας*, Λευκωσία 1990, σ. 53· Α. Κλ. Σοφοκλέους (επιμ.), *Ο Φωφής Ιωάννου, το ΑΚΕΛ και το Κυπριακό*, Λευκωσία, Ινστιτούτο Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας Intercollege, 2005.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ιωνία

Εφημερίς Πολιτική, Φιλολογική, Εμπορική, Εκδοσιμένη κατά Τετάρτην και Σάββατον, Σμύρνη, 1 Μαΐου 1874-1879, με διακοπές. Συντάκτης-ιδιοκτήτης: Μ.Δ. *Σειζάνης και Γ.Κ. Κωνσταντινίδης, ενώ από το φ. 8 (5 Μαρτ. 1875) προστίθεται ο Θ. Βενετσάνος. Από το φ. 226 (11 Αυγ. 1876) έως το τέλος συντάκτης-διευθυντής είναι ο Μ.Δ. Σειζάνης και για ένα διάστημα μαζί του ο Ν.Α. Δαμιανός. Μότο: «Θνητοίς δ' αρήγων, αυτός ευρόμην πόνον... (Αισχ. Π.Δ. 267)» και «Το δε ζητούμενον αλιτόν, εκφείγει δε τ' αμελούμενον (Σοφ. Ο.Τ. 110)». Δισεβδομαδιαία, τετρασελίδη, τετράστυλη, διαστάσεων 54x38 εκ. Όταν υπήρχαν έστακτα νέα κυκλοφορούσε και φύλλο σε μικρό σχήμα, που μοιράζονταν δωρεάν στους συνδρομητές που είχαν προσπληρώσει τη συνδρομή τους. Ετήσιες συνδρομές: «Εν Σμύρνη μετ', Αργ. 4. Εν ταις Επαρχίαις 5. Εν Ρωσσία ρουβλ. 10. Εν Ελλάδι φραγ. 30. Εν Αγγλίω 30. Εν ταις Ηγεμονίαις 30. Αλλαχού εν Ευρώπη 40». «Το γραφεϊόν της *Ιωνίας* εν τω τυπογραφείω

<p>ΕΤΟΣ Α.</p> <p>ΣΥΝΤΑΚΤΗ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗ</p> <p>Μ. Δ. ΣΕΙΖΑΝΗΣ</p> <p>καί</p> <p>Γ. Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ</p> <p>ΤΙΜΗ ΕΤΗΣΙΑΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ.</p> <table border="0"> <tr><td>Εν Σμύρνη</td><td>.....</td><td>μίσθ.</td><td>4</td></tr> <tr><td>Εν ταις Επαρχίαις</td><td>.....</td><td>"</td><td>5</td></tr> <tr><td>Εν Ρωσσία</td><td>.....</td><td>ρουβλ.</td><td>10</td></tr> <tr><td>Εν Ελλάδι</td><td>.....</td><td>φραγ.</td><td>30</td></tr> <tr><td>Εν Αγγλίω</td><td>.....</td><td>"</td><td>30</td></tr> <tr><td>Εν ταις Ηγεμονίαις</td><td>.....</td><td>"</td><td>30</td></tr> <tr><td>Αλλαχού εν Ευρώπη</td><td>.....</td><td>"</td><td>40</td></tr> </table>	Εν Σμύρνη	μίσθ.	4	Εν ταις Επαρχίαις	"	5	Εν Ρωσσία	ρουβλ.	10	Εν Ελλάδι	φραγ.	30	Εν Αγγλίω	"	30	Εν ταις Ηγεμονίαις	"	30	Αλλαχού εν Ευρώπη	"	40	<p>ΣΜΥΡΝΗ, 11 ΜΑΪΟΥ 1871.</p> <p>ΙΩΝΙΑ</p> <p>ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ</p> <p>ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ ΚΑΙ ΣΑΒΒΑΤΟΝ.</p>	<p>ΑΡΙΘ. 4</p> <p>ΑΙ ΒΙΒΟΣ ΤΩΝ ΔΕΥΘΥΝΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΑΣ.</p> <p>*Επισημαίνω και ότι ζήτησε ολόκληρο τμήμα να λαμβάνεται εν τω εν λόγω εφ. μετ' αμοιβής. Το τμήμα αυτό και ειδικότερα ολόκληρο τμήμα τμήματος θέλει λάβει.</p> <p>ΤΙΜΗ ΚΥΛΙΟΦΟΡΗΣ.</p> <p>Διατίθεται Εστακτα τρ. 4.</p> <p>Επισημαίνω κατ' αμοιβή.</p> <p>Τα ποία λαμβάνονται χωριστά εν τω τμήματι.</p> <p>Το γραφεϊόν της <i>Ιωνίας</i> εν τω τυπογραφείω και Βιβλιοπωλείω <i>Υποκόμις Α. Λορέντιου</i>.</p> <p>*Ομοίς "Αρ. Φωφής" "Αρ. 43.</p>
Εν Σμύρνη	μίσθ.	4																											
Εν ταις Επαρχίαις	"	5																											
Εν Ρωσσία	ρουβλ.	10																											
Εν Ελλάδι	φραγ.	30																											
Εν Αγγλίω	"	30																											
Εν ταις Ηγεμονίαις	"	30																											
Αλλαχού εν Ευρώπη	"	40																											
<p>«Θνητοί δ' αρήγων, αυτός ευρόμην πόνον...» Αισχ. Π. Δ. 267. «Το δε ζητούμενον αλιτόν, εκφείγει δε τ' αμελούμενον.» Σοφ. Ο. Τ. 110.</p>																														

και βιβλιοπωλείω: Νικολάου Α. Δαμνίου. Οδός Αγίας Φωτεινής αριθ. 43.» Από το 1877: «Το γραφείον και τυπογραφείον της *Ιωνίας* εν τη κατά τον Φραγκομαχαλά, διόδω Γαικολάντε (Σάντια Μαρία) αριθ. 13-15».

«Υπό το ιστορικόν της *Ιωνίας* όνομα εφημερίδες νέα σπεύδει να λάβη εν ταις τάξεσι των στρατιωτών του λόγου το ευγενέστερον όπλον, όπερ ο νεώτερος πολιτισμός εδωρήσατο τοις λαοίς, υπέρ της αμοιβαίας δια του ηλεκτρισμού των ιδεών ενισχύσεως κατά της αμάθειας, των προλήψεων και παντός στοιχείου καταθλιπτικού, υπό το κράτος του οποίου διατελεί εισέτι μέγα μέρος των λαών της καθ' ήμας ανατολής. Ομογενεΐς! Εις το δημόσιον στάδιον προσερχόμεθα μετά θάρρους και τόλμης δια δύο τινά: Πρώτον μεν δια τας υπέρ ποτέ πρακτικές και φιλοπροόδους της Σεβαστής Κυβερνήσεως προδόσεις, ας τίνας καθήκον έχομεν παντί σθένει να υποστηρίζωμεν και δεύτερον δια τον προς την πρόοδον προφανή οργασμόν των λαών της Αυτοκρατορίας εν μέσω των οποίων ο Ελληνισμός ανέλαβε προ πολλού την πατροπαράδοτον εκείνην πρωτοβουλίαν, ήτις άλλοτε διέχυσε τα σπέρματα του πολιτισμού από την λεπτόγονον χώραν του Κέκροπος, έως τας ευφύρους πεδιάδας και πολυφλοισβήτους ταύτας ακτάς του θελκτικού ουρανού της *Ιωνίας*», γράφουν οι εκδότες στο προγραμματικό τους άρθρο· φαίνεται ότι πράγματι προσήλθαν «εις το δημοσίον στάδιον μετά θάρρους και τόλμης», αφού τρεις μόλις μήνες μετά την έκδοσή της, στις 26 Αυγούστου 1874, η *Ιωνία* παύεται για έναν μήνα πρώτη φορά, κατά διαταγή της Υψηλής Πύλης, γιατί επιτέθηκε στον έλληνα πρόξενο της Σμύρνης. Ακολούθησε άλλη μία παύση για έναν μήνα, στις 12 Μαΐου 1877, κατά διαταγή του υπουργείου Εσωτερικών γιατί επιτέθηκε στα όργανα της δημόσιας ασφάλειας της Σμύρνης κατηγορώντας τα για ανικανότητα και μία ακόμα, λίγο μετά, στις 22 Ιουνίου 1877, για δημοσίευση άρθρου. Η τελευταία παύση ήταν «επ' αόριστον» και ίσως και να οδήγησε στη διακοπή της έκδοσης, αφού και τα υπάρχοντα στις κεντρικές βιβλιοθήκες σώματα των εφημερίδων σταματούν στις παραπάνω ημερομηνίες.

Τα κύρια άρθρα ήταν κατά κανόνα χωρίς υπογραφή, πλην σπανίων περιπτώσεων που φέρουν τις υπογραφές των Μ.Δ. Σειζάνη, Γ.Ι. Παλαιολόγου και Θ. Βενετσάνου. Εκτός από αυτά και τα εμπορικά, δημοσιεύονται μελέτες και πραγματεΐες που υπογράφονται από τους Γ.Κ. *Υπερίδη, Α.Μ. Φο-

ντριέρ, Α. Παπαδόπουλο, Ιωάννη Ανδρόνικο, Ξενοφ. Χουρμούζη, Γ. Μπουμπλή, Ταρσούλα Βεινόγλου, Α.π. Χαραλαμπίδη, Θ.Α. Πασχιδη κ.ά. Τέτοια άρθρα ήταν περί: «Πανσλατισμού και των λαών της Ανατολής», «Βυζαντινού ρυθμού και εκκλησιαστικής ζωγραφικής», «Δημοσίας εκπαίδευσως παρά τοις οθωμανοίς», «Τα αρχαιολογικά ευρήματα του Μουσείου της Ευαγγελικής Σχολής», «Συμριναϊκά ανέκδοτα επιγραφαί» και πάντως αξίζει να μνημονευθεί η συζήτηση, σε πολλά φύλλα και με εκτεταμένα άρθρα, με θέμα «Το περί γυναικός ζήτημα» στην οποία πήραν πολλοί μέρος, άλλοι ενυπογράφως (Θ.Α. Πασχιδης, Μ.Δ. Σειζάνης) άλλοι όχι, εκφράζοντας –δέβαια– απόψεις της εποχής τους, του Σειζάνη εν κατακλείδι να λέει: «ουδέποτε ήθελεν ευχηθή να εύρη την σύζυγον αυτού αναδιφούσαν τα φύλλα της πολιτικής δικονομίας, αλλά μάλλον τα της οικιακής οικονομίας», Φιλοξενήθηκαν, ακόμα, πολλά ποιήματα, κυρίως το 1874 και το 1875 –οχρόδον σε κάθε φύλλο– όλα ανυπόγραφα πλην ενός, της γνωστής τότε και από συνεργασίες της σε άλλα έντυπα, Σαηφούς Κ. Λεοντιάδος με τίτλο «Ο βίος εν τω χρόνω» (αρ. φ. 634, Ιαν. 1875).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελλ. σ.), ΕΒΕ (ελλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χρ. Σολομωνίδης. *Η δημοσιογραφία στη Σμύρνη (1821-1922)*. Αθήνα 1959, σ. 189-192.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΣΙΟΣ

Ιωνικός Παρατηρητής

Εφημερίς Πολιτική Φιλολογική και Εμπορική, Σμύρνη, 1837-1840 (σύμφωνα με τον Χρ. Σολομωνίδη) ή 1835, 1839 (σύμφωνα με τον Δ. Γκίνη). Ιδρυτής-εκδότης-διευθυντής: Πέτρος Κλάδος, Εβδομαδιαία (Σάββατο), Εξαμηνιαίες συνδρομές: 6 διστήλα για τη Σμύρνη και 7 για άλλες περιοχές, Διαφημίσεις: 1 Κουρούς ο στίχος.

Από τις πρώτες εφημερίδες της Σμύρνης που δημοσίευε εξωτερικά, εσωτερικά και τοπικά νέα και παρουσίαζε την κοινωνική ζωή και τους χορούς της πόλεως. Έκλεισε το 1840 λόγω ελλείψεως συνδρομητών. Για να εκδώσει την εφ. *Η Αλήθεια* (Σμύρνη 1846) ο ιδρυτής, εκδότης και διευθυντής της, σμυρνικός λόγιος Γ. Ροδοκανάκης, προστάθηκε να την εμφανίσει ως παράρτημα της εφ. *Ιωνικός Παρατηρητής* που είχε πάψει να εκδίδεται πριν από έξι χρόνια. Επειδή, ωστόσο, δεν επέτυχε να πάρει άδεια λειτουργίας και αυτή η εφημερίδα σταμάτησε να εκδίδεται μετά από μερικούς μήνες. Στα πρώιμα αυτά χρόνια οι εκδότες στη Σμύρνη κατέ-

φευγαν σε ποικίλους συνδυασμούς, κυρίως συγχωνεύσεις, με την ελπίδα να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες και τις απαγορεύσεις που είχε να αντιμετωπίσει ο Τύπος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΘΣΧ (από όπου και η μοναδική

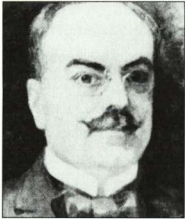
κή περιγραφή της εφ., του Χρ. Σολομωνίδη).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χρ. Σολομωνίδης, *Η δημοσιογραφία στην Σμύρνη*, Αθήνα 1959· Δ. Γκίνης, *Κατάλογος Ελληνικών Εφημερίδων και Περιοδικών*, Αθήνα, ΚΝΕ/ΕΙΕ, 1967.

ΜΑΡΙΝΑ ΛΑΙΔΗ ΜΑΡΚΣ

Καβαφάκης, Ανδρέας

(Αΐδινο Μ. Ασίας, 1870 - Αθήνα, 1922). Δημοσιογράφος, ιδρυτής και γενικός διευθυντής της εφ. **Ελεύθερος Τύπος*. Καταγόταν από την Κρήτη και το πραγματικό του επώνυμο ήταν Φανουράκης. Σπούδασε στην Ευαγγελική

Σχολή της Σμύρνης, παρακολούθησε μαθήματα δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, ακολούθησε για τρία χρόνια μαθήματα πολιτικών επιστημών στο Παρίσι, ενώ παράλληλα ασχολήθηκε με οικονομολογικές και δημοσιολογικές μελέτες. Την ίδια περίοδο αρθρογράφησε σε έγκριτα παρισιά φύλλα.

Μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα και ύστερα από την πρώτη του αποτυχημένη προσπάθεια να εκδώσει το π. *Παναθήναιον* στην Αθήνα, μεταβαίνει στο Κάιρο, όπου αρθρογραφεί για μεγάλο χρονικό διάστημα στις εφ. **Γαχυδρόμος*, **Φως* και **Κάιρον*. Παράλληλα εργάζεται στον εμπορικό όικο του Γεωργίου Ζερβουδάκη. Με την πτώχευση του οίκου πηγαίνει με την οικογένειά του στην Κωνσταντινούπολη, όπου εκδίδει την εφ. *Αμερόληπτος*. Από τις στήλες της ασκεί εθνική πολιτική. Την ίδια εποχή συγγράφει την *Ιστορία του Βαλκανικού Πολέμου* (Κωνσταντινούπολη 1912), προκαλεί όμως την έντονη δυ-

σαρέσκεια του Νεοτουρκικού Κομιτάτου, το οποίο αποφασίζει τη σύλληψη και καταδίκη του σε θάνατο. Διαφεύγει στην Αθήνα, όπου τάσσεται με το μέλος του Ελ. Βενιζέλου, παραμένοντας φίλος και συνεργάτης του έως το τέλος της ζωής του. Προσλαμβάνεται αρθρογράφος στην εφ. **Χρόνος* του Κωστή Χαϊρόπουλου και λίγο αργότερα στις εφ. **Εσπερινή* του Πέτρου Γιάνναρου και **Πατρίς* του Σπύρου **Σίμου*. Παράλληλα εργάζεται και σε άλλα έντυπα.

Τον Αύγουστο 1916, μόλις τρεις μέρες μετά την κήρυξη του επαναστατικού κινήματος στη Θεσσαλονίκη, εκδίδει την εφ. *Ελευθέρος Τύπος*. Δύο μήνες πριν από την έκδοση ο Καβαφάκης σε επιστολή σε φίλο του έγραφε: «Μετά μακράς προσπαθείας, κατώρθωσα επί τέλους, βοηθεία του μεγάλου Βενιζέλου μας, να συγκεντρώσω τα απαραίτητα κεφάλαια προς έκδοσιν μεγάλης εφημερίδος καθημερινής». Ταγμένος στην υπηρεσία του βενιζελισμού, ο *Ελευθέρος Τύπος* χωριέται με ενθουσιασμό, στο φύλλο της 22^{ης} Αυγούστου, το κίνημα της Θεσσαλονίκης. Ο Καβαφάκης αναλαμβάνει διευθυντής του Γραφείου Τύπου της Ανωτέρας Διευθύνσεως Εξωτερικών της προσωρινής επαναστατικής κυβέρνησης. Στη θέση αυτή παραμένει έως τις 18 Νοεμβρίου 1916, όταν εκδηλώνονται στην Αθήνα τα «Νοεμβριανά». Αναστέλλει τότε προσωρινά την έκδοση του *Ελευθέρου Τύπου*, τον οποίο θα επανεκδώσει

τον Απρίλιο 1917. Μετά την ήττα των βενιζελικών στις εκλογές της 1^{ης} Νοεμβρίου 1920, κύμα τρομοκρατίας εξαπολύεται εναντίον τους από το οποίο δεν γλιτώνει ούτε ο Καβαφάκης, ο οποίος, μαζί με τον δημοσιογράφο Σπύρο *Μελά, τον Αύγουστο 1921, πέφτει θύμα τρομοκρατικής επίθεσης. Λίγους μήνες αργότερα δολοφονείται (Φεβρ. 1922). Αφορμή στάθηκε η δημοσίευση μιας αποκλειστικής συνέντευξης μεταξύ του πρωθυπουργού της Αγγλίας, Λόντ Τζώρτζ, με τον πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Μελέτιο Μεταξάκη, φανατικό βενιζελικό. Σε αυτή τη συνέντευξη ο Λόντ Τζώρτζ φαίνεται να θεωρεί ότι η επάνοδος του Κωνσταντίνου ήταν καταστροφή για την Ελλάδα, αφού η Αγγλία και η Γαλλία δεν ήταν πλέον διατεθειμένες να βοηθήσουν την Ελλάδα στρατιωτικά και πολιτικά και κατά συνέπεια η Μικρά Ασία είχε ήδη χυθεί για τον ελληνοισμό.

Ο Καβαφάκης απέδιδε εξαιρετική σημασία στην ειδησεογραφία, στην εικονογραφημένη δημοσιογραφική έρευνα και στις ξένες ανταποκρίσεις. Ενίσχυσε τη φιλολογική ύλη και γενικά φρόντισε για την καλή παρουσίαση της εφημερίδας, πιστεύοντας ότι είναι σύγχρονο έντυπο, για να μπορέσει να επιδώσει, πρέπει απαραίτητα να σταθεί πάνω σε γερές οικονομικές βάσεις.

Με τη σύζυγό του Ζωή Σταϊκοπούλου, κόρη του Σταίκου, απέκτησαν τέσσερα παιδιά: την Χαρίκλεια και τους Χρήστο, Νικόλαο και Λεάνδρo.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κάρολος Ε. Μωραΐτης, *Ανδρέας Καβαφάκης. Η ζωή και η δολοφονία ενός μάρτυρα της μαχόμενης δημοσιογραφίας*, Αθήνα, εκδ. Λιβάνη, 1993 (όπου και η σχετική βιβλιογραφία).

ΓΙΟΥΛΙΑ ΚΟΥΤΣΟΠΑΝΑΓΟΥ

Καζάζης, Νεοκλής

(Πέτρα Μηθύμνης Λέσβου, 1849 - Αθήνα, 1936). Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, πρόεδρος της Εθνικής Εταιρείας Ελληνισμός, πολυγραφώτατος συγγραφέας (συγγράμματα κοινωνικοπολιτικά, ιστορικά,

λόγοι, μελέτες, άρθρα), ένθερμος υποστηρικτής της Μεγάλης Ιδέας και βουλευτής. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών από όπου έλαβε το διδακτορικό του δίπλωμα το 1870. Τελειοποίησε τις σπουδές του στη Γερμανία και Γαλλία. Επιστρέφο-

ντας το 1877 αναγορεύτηκε υφηγητής της φιλοσοφίας του δικαίου. Το 1879 του ανατέθηκε η διδασκαλία της «Εγκυκλοπαιδείας του Δικαίου». Διατέλεσε τμηματάρχης Δημόσιας Οικονομίας και Στατιστικής του υπουργείου Εσωτερικών (1882-1887, στις κυβερνήσεις Αλ. Κουμουνδούρου και Χ. Τρικούπη) και γενικός διευθυντής Ταχυδρομείων και Τηλεγράφων (1887-1890). Το 1883 διορίστηκε επίτιμος καθηγητής «Φυσικού Δικαίου». Από το 1894, ως τακτικός καθηγητής της Νομικής Σχολής, δίδαξε και φιλοσοφία του δικαίου και πολιτική οικονομία. Διατέλεσε κοσμήτορας της Νομικής Σχολής (1890-1891, 1900-1901, 1907-1908) και πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών (1902-1903).

Τον Οκτώβριο 1894 εξελέγη πρόεδρος της από διετίας ιδρυμένης «Εταιρείας του Ελληνισμού», θέση που διατήρησε έως τον θάνατό του. Περίοδευσε ακάματος στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, ίδρυσε παραρτήματά της, έδωσε διαλέξεις με σκοπό την αφύπνιση της διεθνούς κοινής γνώμης στα εθνικά δέματα και οργάνωσε για τον ίδιο λόγο συλλαλητήρια στην Αθήνα και στο εξωτερικό. Παράλληλα, προέβλεπε και προώθησε τον σημαντικότερο από τα δημοσιογραφικά όργανά της, το π. **Ελληνισμός*, στο οποίο αρθρογραφούσε σε όλη τη διάρκεια της κυκλοφορίας του (τελευταία διετία του 19^{ου} αι. και ολόκληρη την περίοδο του Μεσοπολέμου). Τα ενυπόγραφα άρθρα και αποσπάσματα αυτοτελών έργων του, στον *Ελληνισμό*, είναι ενενήντα επτά. Θεωρείται σίγουρο, λόγω γραφής, ότι κάλυπτε το κυριότερο άρθρο των περισσότερων τόμων, την «εθνική πολιτική επισκόπηση» του προηγούμενου έτους, όπου σχολίαζε και καυτηρίαζε τα σημαντικότερα πολιτικοκοινωνικά γεγονότα, με έμφραση τον αλύτρωτο ελληνοισμό, συντασσόμενος ή μη με την επίσημη πολιτική του ελληνικού κράτους. Πιθανότατα δικά του είναι και αρκετά από όσα χαρακτηρίζονται «Ανυπόγραφα» ή εκφράζουν το διοικητικό συμβούλιο της Εταιρείας. Ειδικά τη δεύτερη περίοδο του περιοδικού (1928-1932), επωμίσθηκε το μεγαλύτερο μέρος της αρθρογραφίας και λόγω οικονομικών δυσχερειών ανέλαβε τη σύνταξη του περιοδικού και την εν γένει διεύθυνση της Εταιρείας. Οι παρεμβάσεις του στην επιστημονική και πολιτική επικαιρότητα ήταν πολλαπλές (βλ. *Λόγοι και έργα, 1903-1908*). Διοχέτευε σ' αυτά τις εθνικές του ανησυχίες, τους φιλοσοφικούς του στοχασμούς, υποδείκνυε παρεμβάσεις στον χώρο της εκπαίδευσης και της εκκλησίας και αντέκρουε ξένα δημοσιεύματα και νεώφερτες ιδεο-

λογίες και συστήματα. Από το τεράστιο συγγραφικό του έργο αρκετά προδημοσιεύτηκαν σε συνέχειες στα τεύχη του *Ελληνισμού*: π.χ. «Ο Ελληνισμός εν τη χειρσόνισω του Αίμου», «Το Μακεδονικό πρόβλημα», «Ιστορία της ελληνικής παλιγγενεσίας», «Η ηθική κρίσις εν τη σημερινή Ελλάδι» κ.ά. Πριν από την έκδοση του *Ελληνισμού* συνεργαζόταν με τα π. **Παρνασσός*, **Εστία* κ.ά.

Με τη σύμπραξη ξένων πολιτικών και διανοουμένων ίδρυσε σωματεία, όπως τον «Σύνδεσμο υπέρ των ελληνικών δικαίων» στο Παρίσι και τον «Ελληνικό Σύνδεσμο» στη Λευψία, όπου εκδόθηκαν και τα αντίστοιχα με τον *Ελληνισμό* ομότιτλα περιοδικά. Υπήρξε αντεπιστέλλον μέλος των Εταιρειών Πολιτικής Οικονομίας και Στατιστικής στο Παρίσι και το 1904 αντιπροσώπευσε το ελληνικό κράτος στον εορτασμό της εκατονταετηρίδος του «Γαλλικού Κώδικα». Το 1909 (29 Μαΐου) εντάχθηκε στην τεκτονική Στοά «Αθηνά» και μετά θάνατον του απενεμήθησαν τιμητικά τρεις βαθμοί. Το 1910 παραιτήθηκε από τη θέση του καθηγητή και αναμείχθηκε ενεργά στην πολιτική. Εκλέχθηκε για δύο μήνες βουλευτής Λατικής και Βοιωτίας στην Α' Αναθεωρητική Βουλή, στις εκλογές της 8^{ης} Αυγούστου, ως συντακτικός. Στις επόμενες εκλογές της 28^{ης} Νοεμβρίου του ίδιου έτους δεν επανεξελέγη.

Για την προσφορά του στη συγκέντρωση εισφορών υπέρ του Παναγίου Τάφου του απενεμήθη από τον πατριάρχη Ιεροσολύμων Δαμιανό Α' ο Τίμιος Σταυρός των Ιπποτών του Παναγίου Τάφου. Έλαβε μέρος σε συνδιασκέψεις και στον Διεθνή Σύνδεσμο για το Ανατολικό Ζήτημα (1928). Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την επανεμφάνιση εθνικιστικών κινημάτων στα Βαλκάνια αρκετά έργα του αποκτούν επικαιρότητα και επανεκδίδονται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Π. Δρανδάκης, *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 13, Αθήνα, εκδ. «Ο Φοίνιξ ΕΠΕ», χ.χ.: Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον, *Βιογραφία Ζώντων Καθηγητών Επιτίμων Τακτικών και Εκτάκτων*, τ. 2, Αθήνα, τυπογρ. Τυροσοπούλου, 1920, σ. 43-46 (όπου και εργογραφία του Καζάζη έως το 1920)· Σπ. Βοβολίνης – Κ. Βοβολίνης, *Μεγα Ελληνικόν Βιογραφικόν Λεξικόν*, τ. Α', Αθήνα [1960]· *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. 1Δ', Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1977· *Παγκόσμιον Βιογραφικόν Λεξικόν*, τ. 4, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1985· Βουλή των Ελλήνων, *Μητρώον Πληρεξουσίων Γερουσιαστών και Βουλευτών 1822-1935*, Αθήνα 1986· Νεοκλ. Καζάζης, *Η Γαλλική Επανάστασις, μέρος έκτον*, εισαγωγή-έκδοση κειμένου-σχόλια Ρωζάνη Δ. Αργυροπούλου, Αθήνα, Τροχαλία, 1993· Δ. Γιαραλή – Μ. Ζάγκλη, *Το περιοδικό Ελληνισμός (1898-1915, 1928-1932)*, Παρουσίαση-Βιβλιογραφική καταγραφή, Ιωάννινα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 1993· Γ. Κόκκινος, *Ο πολιτικός ανорδο-*

λογισμός στην Ελλάδα. Το έργο και η σκέψη του Νεοκλή Καζάζη (1849-1936), Αθήνα, Τροχαλία, 1996 (όπου και η συνολική εργογραφία του Καζάζη).

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΓΙΑΡΑΗ

Καζαντζής, Κωνσταντίνος [Kazantzis, Konstantinos]

(Ιωάννινα, 1864 - Κέρκυρα, 1927). Συγγραφέας και νοβελίστας, έμπορος, δημοσιογράφος, εκδότης. Φοίτησε στη Ζωομαία Σχολή, στη Νομική Σχολή Αθηνών και στη Γερμανία (Μόναχο, Βερολίνο). Μετάστεισε στις ΗΠΑ σε ηλικία 25 χρονών (1889) και εγκαταστάθηκε στη Νέα Υόρκη. Εργάστηκε ως έμπορος καπνού στη Νέα Υόρκη και στο Louisville, Kentucky. Την περίοδο 1889-1892 συγγράφει άρθρα στα γαλλικά στο π. **Ελλάς* του Αμστερνταμ. Το 1894 συνεργάζεται με τον Σόλωνα *Βλαστό για την έκδοση της εφ. **Ατλαντίς*, αλλά διακόπτεται μετά από λίγους μήνες. Το 1907-1908 συνεργάστηκε για την έκδοση της πρώτης διγλώσσας ελληνοαμερικανικής εφ. *Εθνική / National* (Νέα Υόρκη) του Τηλέμαχου Τιμαγενή.

Το 1895 δημοσιεύει το διήγημα «Ο Τυφλωμένος Εραστής» στο π. *Δωδώνη* του Γεωργίου Γάγαρη και το 1909-1912 τα διηγήματα «Ιστορίες της Πατρίδος μου», σε συνέχειες, στη εφ. *Ελληνικός Αστήρ / *Greek Star* του Σικάγο που κυκλοφόρησαν και σε αυτοτελή έκδοση την επόμενη χρονιά στην ίδια πόλη. Άρθρα και κείμενά του δημοσιεύτηκαν σε πολλές ελληνοαμερικανικές εφημερίδες.

Παλινόστησε μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους και έδρασε ως πολιτικός αντίπαλος του Ελευθερίου Βενιζέλου στην Αθήνα και τα Γιάννινα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Καλογεράς (επιμ.-εισ.), *Κωνσταντίνος Καζαντζής, Ιστορίες της Πατρίδος μου*, Αθήνα, εκδ. Τυποδητώ/Δαφανάος, Αθήνα 2001.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΙΤΡΟΦΘ

Καζές, Μωυσής Αβράαμ

(Θεσσαλονίκη, 1889 ή 1890 - Άουστβιτς, 1944<);), Δημοσιογράφος, ηθοποιός, Φοίτησε στο γαλλοεβραϊκό λύκειο *Moïse Allatini* της *Alliance Israélite Universelle*. Ήταν ένθερμος σοσιαλιστής και εντάχθηκε από την αρχή στη Σοσιαλιστική Νεολαία και αργότερα στη Σοσιαλιστική Ομοσπονδία Φεντερασιόν. Ως δημοσιογράφος εργάστηκε στην πρώτη σοσιαλιστική εφημερίδα της πόλης *Σολιταρινταντά Ουραδέρα* (Εργατική Αλληλεγγύη), όργινο της Φεντερασιόν. Αργότερα, συνεργάστηκε

και με άλλες ισπανοεβραϊκές εφημερίδες όπως τις **Accion-Άξιον* και *Μεσσατζέρο*. Υπήρξε επίσης εξαιρετικός χιουμορίστας και με διάφορα ψευδώνυμα όπως τα «Μωσικό», «Μωσοναρσί», «Μόζες», «Πελίσκο» (Τσιμπιά), «Γκαζός» και «Φανταζία» συνεργάστηκε επί σειρά ετών με τις πιο δημοφιλείς σατιρικές εφημερίδες, και κυρίως τις *La Bára* (Η Βέρα), *La Gáta*, *El Páyo* (Ο Τρίφτης) και *El Kιρμπάις* (Το Μαστίγιο).

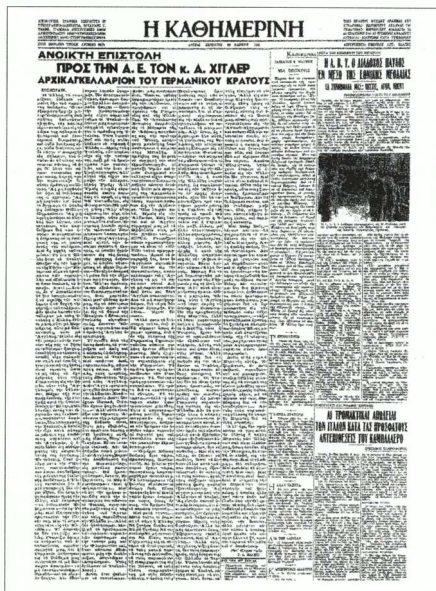
Ο Μωσής Α. Καζές ήταν πολυτάλαντος και εκτός από τη δημοσιογραφία ασκούσε τα επαγγέλματα του ηθοποιού, του τραγουδιστή και του μουσικού. Μεταξύ του 1924 και του 1935 δημοσίευσε 8 τομείδια με ισπανοεβραϊκά τραγούδια της Θεσσαλονίκης υπό τον τίτλο *Kantes populares de Sadik i Gazoz* (Λαϊκά τραγούδια του Τζαντίκ και του Γκαζόξ). Το 1943 εκτοπίστηκε μαζί με τους περισσότερους εβραίους της Θεσσαλονίκης στο στρατόπεδο εξοντώσεως Άουσβιτς όπου και πέθανε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ραφαήλ Φρεξές, *Ο εβραϊκός τύπος στην Ελλάδα*. Βόλος, έκδ. Ισραηλιτικής Κοινότητας Βόλου, 1999.

PENA ΜΟΑΧΟ

Η Καθημερινή

Αθήνα, 15 Σεπτ. 1919 έως σήμερα [2005], με διακοπές, αρ. φ. 1-26169. Ιδρυτής-διευθυντής: Γεώργιος Αγγ. *Βλάχος, έως τον θάνατό του (Αύγ. 1951), με εξαίρεση τις περιόδους 1925-1926, όταν ως διευθυντής εμφανιζόταν μόνον ο Ν. Κρανιώτακης, και της Κατοχής, στην οποία ανέλαβε αρχικά ο Ν. Αναστασόπουλος (ως διευθύνων στη συνέχεια) και ο Σπύρος Κ. Τραυλός (ως διευθυντής). Έκτοτε, η Ελένη Γ. *Βλάχου ανέλαβε την εφημερίδα, της οποίας την κυκλοφορία διέκοψε την 21^η Απριλίου 1967. Την περίοδο εκείνη ο Αιμίλιος *Χουρμούζιος διηύθυνε άτυπα την εφημερίδα, προσφέροντάς της τη διάσταση λογιότητας. Επανεκδόθηκε το 1974 με εκδότη τον σύζυγο της Ελένης Βλάχου, Κ.Δ. Λούνθρα, ενώ η ίδια παρέμεινε στη διεύθυνση. Στις 5 Μαΐου 1987 η ιδιοκτησία της περιήλθε στη «Γραμμή Α.Ε.» με διευθυντή τον Δ. Παπαναγιώτου, ενώ στις 6 Ιαν. 1989 αγοράστηκε από τον Αριστείδη Αλαφούζο με εκδότη τον γιο του, Θεμιστοκλή Αλαφούζο. Η εφημερίδα παύθηκε από τις 23 Οκτ. 1923 έως τις 2 Φεβρ. 1924, μαζί με άλλες «αντιδραστικές» αθηναϊκές εφημερίδες, σύμφωνα με τη διαταγή του Α' Σώματος Στρατού, και επί της δικτατορίας Παγκάλου από τις 29 Δεκ. 1925 έως τις 26 Ιαν. 1926. Διέκοψε στις 15 Σεπτ. 1944 και συγχωνεύτηκε με τις άλλες φρονιές υπό τον κοινό τίτλο **Ηνωμένος Τύπος*. Επανεκδόθηκε την 1^η Φεβρ. 1945. Μετά το 1989 διευθυντές διετέλεσαν οι Β. Μπίστικας, Δ. Παπαναγιώτου, Ν. Νικολάου, Ν. Σίμος, Τάκης Δρακάτος, Θ. Αναστασιάδης, Π.Α. Λουκάκος. Επίσης, ο

Αντ. Καρκαγιάννης (1994), ο οποίος το καλοκαίρι του 1996, όταν ανέλαβε τη διεύθυνση ο Στάμ. Ζούλας, φέρεται στην ταυτότητα της εφημερίδας ως εκδότης. Πρωινή καθημερινή, διαβίδη στην Κατοχή, λόγω έλλειψης χαρτίου, μεγάλο σχήματος. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά (αρχικά). «Συνδρομή ετησία δρ. 36, εξώτερικου ετησία 60, εξάμηνου 40». Τυπογραφείο: δεν αναγράφεται. Ιραφεία: οδ. Μαυρομηχίλη 2.

Το κύριο άρθρο στο πρώτο φύλλο της, με υπογραφή «Γ.Α.Β.» και τίτλο «Ενώ αργούν αι συνταγματικά ελευθερία», αποκαλύπτει τον πριμιτισμό και τον ευδαρσή τρόπο που διέκρινε την αρθρογραφία του διευθυντή της Έγραφε ότι «εν ημέραις πλήρους αργίας των συνταγματικών ελευθεριών», η εφημερίδα θα προσπαθήσει να διατηρήσει το δικαίωμα του ελέγχου των κυβερνητικών πράξεων, όσο είναι δυνατό, επιδιώκοντας να αποφεύγει «την διαρκή και τόσω συνήθη παράταξιν των λευκών στηλών, αι οποίαι αντιπροσωπεύουν εις τα όμματα του ενδοσιώνωντος κοινού το θάρρος των προς την Κυβέρνησιν αντιπροσούντων [...] Την αδυναμίαν του κοινού προτιμώντος ν' αναγνώσκη κάτω από στήλας λευκάς, ό.τι η φαντασία του θέλει και χειροκροτούντος υπό τους διαγεγραμμένους στίχους την υποθετικήν τολμήν του γράφοντος, δεν θα ζητήσωμεν να κολακεύ-

σωμεν». Αντιβενιζελική και φιλοβασιλική, μετά την άρση της προληπτικής λογοκρισίας έναν χρόνο αργότερα (1920), διακήρυξε ως στόχο της την κατάλυση της «βενιζελικής εξουσίας».

Υποστήριξε εν γένει τις μετα-νοεμβριανές κυβερνήσεις, αλλά άσκησε έντονη κριτική στον Νικόλαο Στράτο και στο Εθνικό Συντηρητικό Κόμμα που αυτός είχε ιδρύσει. Αντιλήφθηκε το αδιέξοδο του μικρασιατικού πολέμου, όπως φαίνεται από την αρθρογραφία των τριών μηνών που προσηγήθηκαν της ήττας. Τον Ιούνιο 1922 έγραφε ότι οι αντιβενιζελικοί συνέχισαν τον πόλεμο που τους κληροδότησαν οι βενιζελικοί, γιατί διαφορετικά θα έδενταν σε κίνδυνο τη ζωή των χριστιανών της Μικράς Ασίας και γιατί «η μέλλουσα να υποστήταε θύσιας δημοσία γνώμη δεν ηνείχετο και δεν έπρεπε να ανεχθή την άνευ εξαντλήσεως πάσης προσπάθειας εγκατάλειψιν του αγώνος». Ζητούσε ωστόσο τη λήψη μιας απόφασης για τον τερματισμό του αγώνα. Με τα κύρια άρθρα στις 14 και στις 18 Αυγούστου («Οίκαδε» και «Οι Πομερανοί») εξέφρασε την άποψη ότι η περίοδος των προσπαθειών έληξε και η «περιπέτεια» δεν έπρεπε να συνεχισθεί.

Αναγνώρισε τον «πατριωτισμό» και τις «καλές προδέσεις» της «Επανάστασης» του 1922—σε συνθήκες ωστόσο λογοκρισίας και κατάστασης πολιρκίας— και άρθρωσε έναν περί ενότητας λόγο, ο οποίος όμως σύντομα αναστάλη μετά τη θανάτωση των αρχηγών της αντιβενιζελικής παράταξης. Τον Οκτώβριο 1923 ζητούσε την παραίτηση της επαναστατικής κυβέρνησης με σκοπό την ελεύθερη διεξαγωγή των εκλογών. Στο πλαίσιο της έρευνας που δημοσίευσε τον Ιανουάριο 1934 με τίτλο «Δικτατορία ή Κοινοβουλευτισμός», ο Γεώργιος Βλάχος πρότεινε ως θεραπεία της κρίσης του κοινοβουλευτισμού στην Ελλάδα ένα είδος «κοινοβουλευτικής δικτατορικής» κυβέρνησης που θα μπορούσε να διαρκέσει ακόμη και μία βουλευτική περίοδο. Τάχθηκε κατά του Γ. Κονδύλη, ο οποίος πρωτοστάτησε στην ανατροπή της κυβέρνησης Π. Τσαλδάρη τον Οκτώβριο 1935, αλλά υπέρ της βασιλείας, ενώ στήριξε κατόπιν τη δικτατορία Ι. Μεταξά. Δημοσίευσε την 8^η Μαρτίου 1941 την περίφημη «Ανοικτήν επιστολήν προς την Α.Ε. τον κ. Αδόλφον Χίτλερ, αρχικαγκελλάριον του Γερμανικού Κράτους» του Γ.Α. Βλάχου, στην οποία δήλωνε ότι η Ελλάς δεν ήθελε τον πόλεμο, αλλά μόνο να ζήσει ήσυχη στη μικρή της γωνιά, έτοιμη ωστόσο να πολεμήσει για την ελευθερία της.

Μεταπολεμικά υποστήριξε τη βασιλεία, ισχυριζόμενη ότι ο «πολύς λαός» ήταν «βασίλικός» και επιθυμούσε την τάξη και την ανασυγκρότηση. Από το 1950 έκανε έκκληση στον στρατάρχη Αλ. Παπάγο να «σώσει την Ελλάδα» και πρότεινε την ένωση των Ελλήνων για την αντιμετώπιση του κομμουνισμού. Πριν από τις εκλογές της 9^{ης} Σεπτεμβρίου 1951 φιλοξένησε άρθρο του Αλ. Παπάγου, την υποστήριξη στον οποίο διατήρησε σταθερή, όπως και προς τις κυβερνήσεις του Κ. Καραμανλή αργότερα. Συνεπής στις συντηρητικές απόψεις, άρθρωσε έναν λόγο, στα άρθρα και τις επιφυλλίδες, υπέρ των ελληνικών παραδόσεων και των ιδεωδών του ελληνικού έθνους.

Η «συγκυβερνώσα», σύμφωνα με τον χαρακτηρισμό της **Εστίας* εφημερίδα, εκπροσώπησε τη «ρεαλιστική» τάση στο Κυπριακό Ζήτημα και στήριξε την πολιτική του Κ. Καραμανλή, επισημαίνοντας τις «δηλητηριώδεις αντιδράσεις της κυπροκαπηλείας που υφίστατο το Έθνος». Η μεταδικτατορική *Καθημερινή* διαφέρει από την προδικτατορική κυκλοφορώντας σταθερά κάθε πρωί, με μεγάλο πλούτο ύλης και καταχωρίσεων, κατόρθωσε να διευρύνει τη σύνδεση του αναγνωστικού της κοινού. Απέκτησε επίσης μεγαλύτερη εγκυρότητα ως εφημερίδα του κεντροδεξιού χώρου με ανεξαρτησία γνώμης και αριστερές ενίοτε ευαισθησίες.

Τον 1945 εκδίδονται από την *Καθημερινή* το μηνιαίο π. *Εκλογή* και μία δεκαετία αργότερα το μηνιαίο εικονογραφημένο περιοδικό ποικίλης ύλης **Εικόνες*. Στις 7 Ιουλίου 1989 η εφημερίδα κυκλοφόρησε το ειδικό οικονομικό ένθετο *Οικονομική "Κ"* που από τα τέλη του 2000 γίνεται *Οικονομική Έβδομάδα*, ενώ από τις 17 Ιουλίου 1989 βγαίνει το κυριακάτικο ένθετο *Επταήμερο* που από τις 27 Ιανουαρίου 1991 μετονομάζεται σε *Επτά Ημέρες* και είναι πολυθεματικό.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Β', σ. 166-188.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Η Καθημερινή - Φιλολογικά

Από την ίδρυσή της φιλοξενούσε συνεργασίες λογίων και λογοτεχνών και δημοσίευε κατά κύριο λόγο ποιήματα, διηγήματα και μυθιστορήματα σε συνέχειες, από το πρωτότυπο ή σε μετάφραση και φιλολογικές κριτικές. Η δημοσίευση ανέκδοτων μυθιστορημάτων σε συνέχειες ήταν ένα σημαντικό μέσο για την αύξηση της κυκλοφορίας κάθε εφημερίδας.

Για τον λόγο αυτό, το 1933, σύμφωνα με μαρτυρία της Ελένης *Βλάχου, ο Στρ. *Μυριβήλης έγραψε και δημοσίευσε σε συνέχειες τη *Δασκάλα με τα χρυσά μάτια* κατά παραγγελία του Γεωργίου *Βλάχου. Επίσης, ο Άγγελος Τερζάκης δημοσίευσε σε συνέχειες το πρώτο μέρος από το μυθιστόρημά του *Η Πριγκιπέσσα Ιζαμπώ* (1937) και ο Τίμος Μωραϊτίνης εξέδωσε σε συνέχειες το μυθιστόρημά του *Ολόκληρη ζωή*. Ενδεικτικά, ο Δημήτρης Χατζόπουλος, με το ψευδώνυμο «Αττικός», έγραψε χρονογραφήματα και ο Γρηγόριος *Ξερόπουλος, με το ψευδώνυμο «Παλμός», μια σειρά από επιφυλλίδες με τον γενικό τίτλο «Τα τριάντα χρόνια της φιλολογικής μου ζωής». Φιλολογικές επιφυλλίδες έγραφαν επίσης ο Ρώμος Φιλύρας (1910-1925) και ο Τάκης Μπαρλάς.

Ο Γεώργιος Βλάχος, ως εκδότης της *Καθημερινής* είχε συγκεντρώσει γύρω του ένα σημαντικό επιτελείο λογίων και λογοτεχνών: Αιμ. *Χουρμούζιος, Νίκος Καζαντζάκης, Κωστής *Μπαστιάς, Αλέκος Λιδωρίκης κ.ά. Τον Δεκέμβριο 1934 ο Αιμ. Χουρμούζιος μετέτρεψε την εβδομαδιαία φιλολογική επιφυλλίδα σε εβδομαδιαία «φιλολογική σελίδα» που περιλαμβανόταν στο φύλλο της Δευτέρας και συνεχίστηκε έως το 1940, όταν ο ίδιος αποχώρησε από την εφημερίδα λόγω της Κατοχής. Η σημασία που δόθηκε κατά την περίοδο εκείνη στην ελληνική λογοτεχνία από μία καθημερινή εφημερίδα υπήρξε αξιοσημείωτη για την εποχή. Η πρωτοβουλία της *Καθημερινής* βρήκε πολλούς μιμητές τονίζοντας έτσι τον ρόλο που μπορούσαν να παίξουν οι εφημερίδες στη στήριξη της λογοτεχνικής παραγωγής. Από τις 7 Νοεμβρίου 1937, η εβδομαδιαία φιλολογική σελίδα της εφημερίδας μετατρέπεται σε ημερήσια. Ο Αιμ. Χουρμούζιος κυριάρχησε με την παρουσία του ως ο βασικός κριτικός όλων των σύγχρονων εκδόσεων λογοτεχνίας, ενώ δεν δίσταζε να παραχωρήσει τις στήλες της εφημερίδας και σε άλλους κριτικούς με συχνά αντίθετες απόψεις από τις δικές του. Ο ίδιος δημοσίευε επίσης και θεατρικές κριτικές. Η συμμετοχή των λογοτεχνών στις φιλολογικές στήλες της *Καθημερινής* υπήρξε πολύ μεγάλη και υπερβαίνει τα 800 δημοσιεύματα μόνο κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου. Η παρουσία της ελληνικής λογοτεχνίας στην εφημερίδα ήταν γενικευμένη χωρίς αποκλίσεις ή αποκλεισμούς.

Κατά τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια η φιλολογική σελίδα ατονεί, παρότι συνεργάζονται ο Αιμ. Χουρμούζιος και ο Κλέων Παράσχος. Από το 1949 καθιερώνεται στήλη για την «Εβδομαδιαία φιλολο-

γική και καλλιτεχνική κίνηση, ελληνική και ξένη», που καταλαμβάνει κάθε Πέμπτη μεγάλο μέρος της τέταρτης σελίδας. Αργότερα, η φιλολογική σελίδα θα επικεντρωθεί ειδικά στην κίνηση του βιβλίου και θα ξαναβρεί την παλιά της αίγλη από τον Φεβρουάριο 1976, όταν την αναλαμβάνει ο Αλέξανδρος *Κοτζιάς. Η «Καθημερινή – Βιβλίο» περιλαμβάνεται στο κυριακάτικο φύλλο έως τον Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου και στη συνέχεια τυπώνεται στο φύλλο της Πέμπτης. Ο Κοτζιάς επιμελείται την ύλη έως το 1982, οπότε και αναλαμβάνει «ειδική ομάδα συντακτών και συνεργατών», ενώ το κύριο άρθρο συνήδως υπογράφει η Ελισάβετ Κοτζιά.

Κατά καιρούς συνεργάστηκαν οι Τέλλος Άγρας, Τάσος *Βουρνάς, Αναστάσιος Δρίβας, Νίκος Καζαντζάκης, Φ. Μιχαλόπουλος, Κωστής *Μπαστιάς, Κωστής *Παλαμάς, Τάκης Παπατσώνης, Νίκος Παππάς, Γιώργος Σαραντάρης, Γιάννης Σκαρίμπας, Πέτρος Σπανδωνίδης, Άγγελος Τερζάκης, Δημοσιεύτηκαν ποιήματα των Νικηφόρου Βρεττάκου, Νίκου Καζαντζάκη, Τάκη Παπατσώνη, Νίκου Παππά, Γιάννη Ρίτσου, Γιώργου Σαραντάρη, Γιάννη Σκαρίμπα κ.ά. Δημοσιεύτηκαν διηγήματα των Δ. Βουτυρά, Κ. Μπαστιά, Μόνας Μητροπούλου, Θαν. Πετσάλη, Γ. Σφακιανάκη, Αλκιβιάδη Γιαννόπουλου, Θ. Κορνάρου κ.ά. Επίσης δημοσιεύτηκαν μεταφράσεις ποιημάτων. Ο Αλέξης Σολομός εμφανίστηκε το 1936 από τις φιλολογικές σελίδες της εφημερίδας μεταφράζοντας Εντγκαρ Άλαν Πόε.

Ο Βάσος *Βαρίκας υπήρξε ανταποκριτής στο Παρίσι (1938). Ο Παύλος Νιρβάνας έγραφε χρονογράφημα. Ο Κλέων Παράσχος υπήρξε μόνιμος συνεργάτης (1947-1962), έγραφε φιλολογικές επιφυλλίδες και κρατούσε τη στήλη της θεατρικής κριτικής. Μαζί με τον Αιμ. Χουρμούζιο, ήταν ανάμεσα σε εκείνους που τροφοδοτούσαν τη γνωστή στήλη «Σημειώσεις ενός Αθηναίου». Ο Νίκος Παππάς υπήρξε συνεργάτης της φιλολογικής σελίδας στα μέσα της δεκαετίας του 1930, με άρθρα υποστηρικτικά για τους συγγραφείς της επαρχίας. Ο Νίκος Καζαντζάκης υπήρξε απεσταλμένος στην Ισπανία στα χρόνια του εμφυλίου πολέμου και δημοσίευσε τις εντυπώσεις του.

Μεταξύ άλλων συνεργάστηκαν οι Ηρακλής Αποστολίδης, Ηλίας Βουτιερίδης, Στέφανος Δάφνης, Σπύρος *Μελάς, Γρηγόριος *Ξερόπουλος, Κωστής Παλαμάς, Τάκης Παπατσώνης (εβδομαδιαία 1935-1940), Μήτσος Χατζόπουλος (Μποέμ), Δημήτρης Νικολαρεΐζης (1961) κ.ά.

δίδουνε την επιτυχία τους [των βουλευτών της Κέρκυρας] όχι στα χρήματα και στη βία, αλλά στα άλλα αισχηρά μέσα, αλλά στον Κώδωνα [...] σατυρική εφημερίδα, η οποία με μεγάλη ανοσταδία θρίζει και φορτώνεται το κόσμο». Ενδιαφέρον έχει και το «Ευχαριστήριο» για την υποδοχή από το αναγνωστικό κοινό, στο φ. 2, καθώς και ορισμένες έξυπνες φράσεις με γνωμικό ή παροιμιώδη χαρακτήρα, όπως «καθρεπτισθέντες και μη καθρεπτισθέντες ελάτε να καθρεπτισθήτε», που επαγγέλλεται αλληγορικά την ηθική κάθαρση. Τονίζεται, τέλος, το ιδιαίτερο ενδιαφέρον της για την απεικόνιση –έστο και μονομερώς– της καθημερινής ζωής στην Κέρκυρα, της κοινωνίας της, αλλά και το εξαιρετικό, αν και εμπλαδές, υλικό για το πρόσωπο του Ιάκ. Πολυλά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΚ. ΒΒ.

ΘΕΩΔΩΣΗΣ Δ. ΠΥΡΑΡΙΝΟΣ

Καινή Κτίσις

Φύλλον Κοινωνικής Αναγεννήσεως προς Χριστιανικήν μόρφωσιν της νεότητος και της ελληνικής οικογενείας, Αθήνα, 1923 έως σήμερα [2005]. Ιδρυτής: π. Μάρκος Τσακάνης. Διευθυντής: π. Άγγελος Νησιώτης (έως τον Μάιο 1970) και αρχιμ. Προκόπιος Καλλιοντζής. Από 1 Σεπτ. 1936 εκδίδεται, ύστερα από τη χειροτονία σε μητροπολίτη (30 Σεπτ. 1936) του Πρ. Καλλιοντζή, «Προνοία του Σεβ. Μητροπολίτου Γυθείου, Ουτύλου και Κυθρήων κ.κ. Προκοπίου» έως και τον Νοέ. 1941. Το 1970-1972 αναγράφονται τιμητικώς μόνο τα ονόματα των δύο ανωτέρω κεικοιμένων διευθυντών συμπληρωμένα με την ημερομηνία θανάτου τους. Από το τχ. Ιουλ./Αυγ. 1972 και έως τον Φεβρ. 1998 αναγράφεται μόνο ο υπεύθυνος επί της ύλης Χρήστος Γ. Αργυρακόπουλος. Από το τχ. Ιαν. 1973 έως σήμερα, ιδιοκτήτης-εκδότης: «Ορθόδοξοι Χριστιανικοί Ενώσεις» και «Συντάσσειται υπό Επιτροπής». Από το τχ. Ιουλ. 1973, εκδότης-διευθυντής σύνταξης: Δέσποινα Δημητριάδου· ιδιοκτήτης: «Ορθόδοξοι Χριστιανικοί Ενώσεις». Από τον Ιαν. 1980, ιδιοκτήτης: «Ορθόδοξοι Χριστιανικοί Ένωσις των Κορασίων» (ΟΧΕΚ). Από τον Νοέ. 1997, εκδότης: αρχιμ. Φιλάρετος Αντύπας (πρόεδρος ΟΧΕΚ). Μότο: «Ίδιου καινά ποιώ πάντα [Αποκ. 21, 5]»· «Εν γάρ Χριστώ (ισχύει) καινή κτίσις [Γαλ. 9, 16]». Άλλος υπότιτλος: *Μηνιαίον Όργανον των Ορθοδόξων Χριστιανικών Ενώσεων*· *Εκκλησιαστικό περιοδικό, ιδιωτικά εκδιδόμενον* (από το 1980), *Δεκαήμερο / δεκαπενθήμερο / μηνιαίο, τρίσηλο / δίσηλο* (από το 1980), στήλη 2^{ου} / 4^{ου} / 8^{ου} (από το 1980). Οι αλλαγές στο σχήμα προέκυψαν ύστερα από αίτημα πολλών συνδρομητών, οι οποίοι επιθυμούσαν να αποκτήσουν ύψρηστο τον τόμο της *Καινής Κτίσεως* στο τέλος κάθε έτους. Οι συνδρομές είναι προπληρωτές και αναπροσαρμόζονται: ενδει-

ΕΤΟΣ 71ον — Οκτώβριος 1998 — Περίοδος Β' Απρί 10 (881)

ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ Η ΕΙΡΗΝΗ;

Πόλες λόγος γίνεται συχνά για την ειρήνη. Συμβόλαια, συνθήκη, συμπίαια, διακηρύξεις για την ειρήνη. Κι ακόμη πορείες, ακερείες, διαδηλώσεις για την ειρήνη. Και προβλέψεις για την ειρήνη. Και προβλέψεις γίνονται πολλές από δημοσίους και πανημοσίους.

— Δέν θέ γίνεται πόλεμος — λένε — γιατί άν γίνεται, δέν θέ μείνει άνθρωπος ζωντανός επί της γης.

— Δέν θέ γίνεται πόλεμος — υποστηρίζουν άλλοι — άν όλοι οι λαοί της γης έξελισθούν με τά τελευταία έτηλα εξοντώσεως των αντιπάλων. Τότε θέ επικρατήσει η ειρήνη επί της γης. Δηλαδή η ειρήνη του τροχού.

Αλλά μάς λένε οι τραγουδιστές της ειρήνης. Κι είναι τόσο κλασικά τά τραγούδια τους. Δέν μαθαίνουν με τον ύμνο των αγέλων αλλά με τά όσα του σερφινου του Όδυσσέα.

Ειρήνη σκοπύμε, αλλά ειρήνη δέν βλέπουμε. Άντιθετα πόλεμος και «ά κασι πόλεμους» κοντά μας ή μακριά μας γεμίζουν τίς ψυχές μας με φόβο και αγωνία. Άπιστοο όνεμο κολλάει η ειρήνη. Προσαναγγέλλεται, αλλά δέν φτύνεται. Ύψνείται, αλλά δέν συγκινείται. Προσκαιείται, αλλά δέν έρχεται. Γιατί όμω;

Άν είχε όσνη, θέ μάς έδωκε την απάντηση. «Δέν έρχεται, ό άνθρωπος, γιατί δέν με όπάσεται. Και δέν με όπάσεται, γιατί δέν με γνωρίζετε. Η ειρήνη που ζητάτε, δέν είναι ή αληθινή ειρήνη, αλλά μάταιο κοκεύσιμο, μάταιο θύλακο ύποκατάστατο της. Γιατί ΕΙΡΗΝΗ δέν σημαίνει «ΜΗ ΠΟΛΕΜΟΣ» αλλά «ΜΗ ΑΜΑΡΤΙΑ».

Η αληθινή ειρήνη είναι ένα θεοφύτανο σπυρί. Έχει τίς ελξες του σπύου σπύου, τά κλαδιά, τά άνθη και τους καρπούς του σπύ γη. Την φύτευε ό «Άρχων της ειρήνης» ό Θεός. Την ύψνησαν οι άγγελοι τή νύχτα της Γεννήσεως Του με τό θαύμαιο ύμνο. «Δόξα έστω Ύψνίσεως Θεού και επί της

κτικά, το 1932 η ετήσια εσωτερικού είναι 30 δρχ. και η εξαμηνιαία 15 δρχ., ενώ η συνδρομή εξωτερικού είναι 30 χρ. φρ. και 5 δολ. ΗΠΑ· τον Ιαν. 1955 η ετήσια εσωτερικού είναι 15000 δρχ., ενώ τον Ιούλ. 1955 η ετήσια εσωτερικού γίνεται ξανά 15 δρχ.· τον Ιαν. 2005 είναι 8 ευρώ ή 32 δολ. Γραφεία: οδ. Βύρωνος 7, Αθήνα, έως 10 Ιουν. 1928· από 1 Ιουλ. 1928 έως 1 Απρ. 1930 μεταφέρθηκαν στην οδ. Γ. Γενναδιου 7, Αθήνα· από τότε έως σήμερα, στο ιδιόκτητο «Ίδρυμα των Ορθοδόξων Χριστιανικών Ενώσεων» στην οδ. Σουλίου, 3 Αθήνα.

Δημοσιογραφικό όργανο των «Ορθοδόξων Χριστιανικών Ενώσεων» (ΟΧΕΚ[ορασίων] 1918 και ΟΧΕΝ[έων] 1922). Περιεχόμενα επικοινωνιακά, με άρθρα και κείμενα με λογοτεχνική μορφή και γλώσσα από καθαρεύουσα μέχρι δημοτική. Ακόμη περιλαμβάνει ειδικές στήλες έρευνας και μελέτης επίκαιρων κοινωνικών και δημοκρατικών ζητημάτων και όσων ακόμη απασχόλησαν έντονα την εθνική συνείδηση. Από τον Αύγουστο 1946 και έως σήμερα ο «Χριστιανικός Όμιλος Φοιτητών» έχει τη δική του σελίδα. Το «Βήμα του Χ.Ο.Φ.», όπως αποκαλεί αυτή τη στήλη, «την οποίαν προφορώνς διαδέτετι υπέρ

αυτού η αγαπητή *Καινή Κτίσις*». ο αείμνηστος καθηγητής Παν. Μπρατσιώτης στην παρουσίαση της σελίδας, δημοσιεύει άρθρα και ομιλίες μελών του Ομίλου με ποικίλο περιεχόμενο καθώς και συμπεράσματα μελετών και ενημερωτικά κείμενα.

Συ συνεργάτες του κατά την πρώτη περίοδο μέχρι το 1940 ήταν οι Μιχαήλ *Γαλανός, Αντώνιος Δαρλάκος, Μ. Δάλλας, Ειρήνη Αλιβιζάτου, Δημ. Φαράντος και ο Ιεροσητείας Αμβρόσιος. Κατά τη δεύτερη περίοδο, μετά το 1940, μεταξύ των συνεργατών του περιοδικού αναφέρονται ο μητροπολίτης Δράμας Διονύσιος, ο οποίος αρθρογραφεί «επί εκλεκτών Γραφικών κειμένων» και ο μητροπολίτης Ιεραπόλεως Γερμανός Πολυζώιδης. Τακτικοί αρθρογράφοι κατά σειρά αναφερόμενοι στις σελίδες του περιοδικού είναι οι εξής: ο διευθυντής, π. Άγγελος Νησιώτης (υπεύθυνος για το κύριο άρθρο), ο αρχιμ. Πολύκαρπος Μεταξάς, ο Κωνσταντίνος Λύτρας και ο Χρήστος Αργυρακόπουλος. Μόνιμοι συνεργάτες οι καθηγητές Νικόλαος Νησιώτης («Επίκαιρα»), Παναγιώτης Μπρατσιώτης, Θάνας Παπαθεοδωρόπουλος (με άρθρα κοινωνικού και δρασηκευτικού περιεχομένου) και η Ουρανία Μπόνη. Έκτακτοι συνεργάτες είναι οι καθηγητές Νικόλαος Μητσόπουλος, Σενοφών Παπαχιραλάμπους κ.ά.

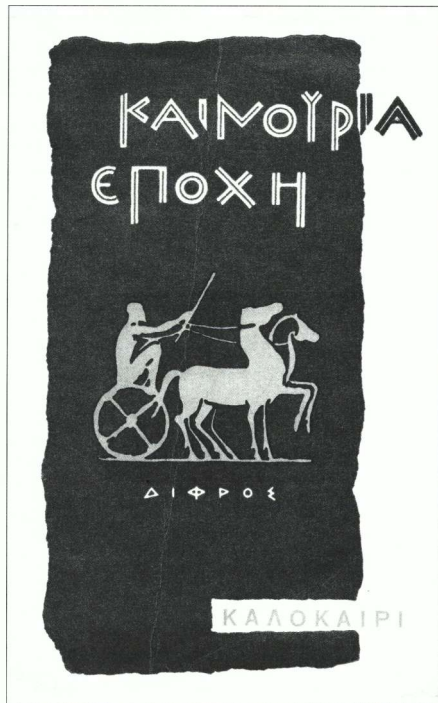
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ (ελλ. σ.), ΧΟΦΕ (πλ. σ., τ. Α'-ΟΖ', 1923-2000).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Θ. Μπουγάτσος, *Βιβλιογραφία Ελληνικού Θρησκευτικού Τύπου (1826-1966)*, Αθήνα 1974, σ. 56 του ίδιου, *ΘΗΕ*, 7 (1965), 175-176· Άγγ. Κ. Νησιώτης [Κατηχητής], *Αγίων Ανακαινίσεως, πενήντα έτη εις την υπηρεσίαν της Εκκλησίας (Αυτοβιογραφικών Σημείωμα και εκκλησιαστική δράσις)*, Αθήνα 1971· Ν.Ε. Μητσοπούλου, *Χριστιανικός Όμιλος Φοιτητών και Επιστημόνων, Ιστορική - Συστηματική Δεσφρηση του έργου του Χ.Ο.Φ.Ε. εν τω πλαίσίω της Ορθοδόξου Εκκλησιολογίας και δη της διδασκαλίας περί της θέσεως των λαϊκών εν τη Εκκλησία*, Αθήνα 1997.

ΑΘΗΝΑ Ν. ΚΟΝΤΑΛΗ

Καινούρια Εποχή

Παγκόσμια Επιδείρωση Πνευματικής Καλλιέργειας. Τρίμηνη έκδοση, Αθήνα, 1956-1965, περ. Α', αρ. τ. Α'-Γ', αρ. τχ. 1-38 και 1976-1986, περ. Β', αρ. τχ. 1-42. Εκδότης-διευθυντής: Γιάννης Γουδέλης. Κάθε τεύχος αντιστοιχεί σε μία εποχή και έχει αυτοτελή σελιδαρίθμηση (π.χ. 1956, αρ. τχ. 1, Άνοιξη, 270 σ.), ενώ συνολικά αριθμεί περίπου χίλιες εκατό σελίδες. Την περ. Α' είναι μονόστηλο / δίστηλο, διαστάσεων 23,5x16 εκ., ενώ την περ. Β' είναι μονόστηλο, διαστάσεων 24,5x17 εκ. Η περιοδικότητα τηρήθηκε στο αρ. 25 (Άνοιξη 1962), και ελάχιστες φορές κατόπιν, ενώ η αρίθμηση των τευχών παρουσιάζει προ-

δλήματα. Στο τέλος κάθε τόμου υπάρχουν συνολικά ευρετήρια περιεχομένων. Η τιμή τεύχους την περ. Α', όπου υπάρχει, δεν παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις. Το 1957: εσωτερικού 40 δρχ., εξωτερικού 1.5 δολ.· ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 160 δρχ., εξωτερικού 6 δολ. Το 1958 οι συνδρομές παραμένουν ίδιες ενώ η τιμή τεύχους είναι 60 δρχ. για το εσωτερικό και 2 δολ. για το εξωτερικό. Το 1959-1965 η τιμή τεύχους για το εσωτερικό μειώνεται στις 40 δρχ. Τιμή κατά την περ. Β' δεν αναγράφεται. Τυπογραφεία: δεν αναφέρονται σε όλα τα τεύχη, συνήθως αναγράφεται μόνο ο προϊστάμενος ή ο υπεύθυνος τυπογραφείου. Τα τχ. των ετ. 1956-1965 τυπώθηκαν στα τυπογραφεία: Παρ. Βροχιδή (αρ. τχ. 1), Βρασιίδα Χαλκιάτσουλου - Γεωργίου Χαρόπουλου (αρ. τχ. 2), Μαργαρίτας Γουδέλη (αρ. τχ. 4, 8, 12) και υπεύθυνος τυπογραφείου εναλλάξ τους Γερ. Γεωργιάδη και Κων. Ζαχαρίου, Δανιήλ Πασσά και Σία (αρ. τχ. 28), ενώ στα τχ. 3 και 5 αναφέρεται ως υπεύθυνος ο Γερ. Γεωργιάδης, στα τχ. 6, 7, 9-11 και 19 ο Κων. Ζαχαρίου, στα τχ. 13-16 και 21-25 ο Τ. Κουλιούβαρης, στο τχ. 17 ο Σωτ. Ιορδανού, στο τχ. 20 ο Λουκάς Γιουβάνης, στο τχ. 33-34 ο Η. Καλκατζάκος, στο τχ. 35-36 εκδότης και υπεύθυνος τυπογραφείου ο Ι. Γουδέλης, ενώ

στα άλλα δεν υπάρχουν στοιχεία ή λείπουν τα εξόφυλλα. Τα έτ. 1976-1986 στοιχεία υπάρχουν μόνο για τα τχ. 1-2 και 13, 14 (τυπώθηκαν στο μονοτυπικό συγκρότημα Ε. Μπουλούκος – Α. Λογοθέτης), καθώς και για το πολλαπλό τχ. 20-22 (στο τυπογραφείο Ηλία Καλκατζάκου), στην Αθήνα. Εικονογραφημένο με έργα, σχέδια, σκίτσα, φωτογραφίες, κείμενα ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών.

Λογοτεχνικό-καλλιτεχνικό περιοδικό, εικονογραφημένο με έργα, σχέδια, σκίτσα, φωτογραφίες, κείμενα ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών. Οι λόγοι της έκδοσης αυτής εκτίθενται σε «Ανακοίνωση προς τους πνευματικούς ανθρώπους της Ελλάδας και του εξωτερικού» και υπογράφεται από τον εκδοτικό οίκο Δίφρο, ιδιοκτήσιος του Γ. Γουδέλη. Ως πρωταρχικός σκοπός προβάλλεται το αυξανόμενο ενδιαφέρον του πνευματικού κόσμου της Ελλάδας, των αποδήμων Ελλήνων αλλά και των ξένων, που παρακολουθούν τη λογοτεχνική και γενικότερα την πνευματική ζωή του «τόπου μας». Το γεγονός ότι «λείπει [...] ένα περιοδικό, —τύπου επιθεωρήσεως, που να ικανοποιεί πλατύτερες ανάγκες του αναγνωστικού κοινού», χωρίς να παραγνωρίζεται «η προσφορά των παγιωμένων λογοτεχνικών και άλλων επιστημονικών ενδιαφερόντων, περιοδικών», επιβάλλει τη δημιουργία ενός εντύπου-καθρέφτη, με «πρόγραμμα και σύστημα κι ευθύνη» που θα καλύπτει όλο το φάσμα στον χώρο των γραμμάτων και της τέχνης.

Οι συνεργάτες και οι έμμεσα συνεργαζόμενοι είναι πάρα πολλοί. Για παράδειγμα, μόνο στους τρεις πρώτους τόμους υπάρχουν κείμενα 237 ελλήνων και 84 ξένων συγγραφέων και 49 ελλήνων και 25 ξένων καλλιτεχνών. Ενδεικτικά αναφέρονται οι Κ. *Βάρναλης, Δ. Βερναρδάκης, Άθως Δημουλάς, Κική Δημουλά, Λιλή Ιακωβίδη, Μ. Κατσαρός, Γ. Μαγκλής, Δώρα Μοάτσου, Δ. Παπαδίτσας, Γ. Σφακιανάκης, Αγγ. Τερζάκης, Δ. *Χατζής, Γ. Χορτάτζης, Δ. Χριστοδούλου, Apollinaire, Α. Huxley, Garcia Lorca, D. Lawrence, Malaparte, Quasimodo. Από τους βασικούς στον τομέα της κριτικής αναφέρονται οι Αλ. Αργυρίου, Β. *Βαρίκας, Άλκης Θρύλος, Άρης Δικταίος, Γ. Γουδέλης, Α. Καρανιώκης, Γάσος Λιγνάδης, Τίμος Μαλάνος, Π. Μαρκάκης, Μέλισσάνθη, Κ. Μερναίος, Αγγαία Μητροπούλου, Θεοδόσης Μουστοξύδης, Δ. Πλάκας, Μ. Πλωρίτης, Μ. Σκουλούδης, Θ.Ν. Συναδινός.

Η ύλη, όπως κατανέμεται στα περιεχόμενα των τόμων και στο εισαγωγικό-εκδοτικό άρθρο, περιλαμβάνει: ποίηση και πεζογραφία (πρωτότυπη και

σε μετάφραση) γνωστών λογοτεχνών και επιστημόνων, ανέκδοτα έργα, ανθολόγηση διαφόρων συγγραφέων, Ελλήνων και ξένων (Γερ. Γρηγόρης, Baude-laire), αφιερώματα (π.χ. Κάλδος, Καζαντζάκης, Θ. Μουστοξύδης, Σικελιανός, Dante), μελέτες, «αναδρομικές σελίδες νεοελληνικών ή ιστορικών κειμένων δημοσιευμένων σε παλιά περιοδικά ή άλλα έργα εξαιρετικής αξίας», δάτρο (Γ.Σ. Έλιοτ, *Κοκτέιλ πάρτυ*, μεταφορά σε στίχους Μανώλη και Διονυσίας Σκουλούδη· Δ. Γουζέλης, *Ο Χάσσης*, Ελεύτερη ανασύνθεση Σπ. Α. Ευαγγελάτος κ.ά.), κινηματογράφο, μουσική, εικαστικές τέχνες και κριτική όλων των παραπάνω. Επίσης υπάρχουν στήλες με τους ακόλουθους τίτλους: «Το ξένο βιβλίο», «Μαρτυρίες της εποχής μας», «Κειμήλια», «Διαλέξεις», «Εισαγωγικές μελέτες», «Ερευνες για σύγχρονα πνευματικά και πολιτιστικά θέματα», «Ανταποκρίσεις από τη διεθνή πνευματική ζωή» (πχ. ΗΠΑ: *Κίμπον *Friar*; Γερμανία: *Ισιδώρα Καμαρινέα*; Βέλγιο: *Ζερμαίν Μαμαλάκη*; Σουηδία: Α. Μυστικίδης), «Διάφορα», «Από εποχή σε εποχή», «Χρονικό» (με ανασκόπηση και κριτική της ελληνικής πνευματικής, λογοτεχνικής, καλλιτεχνικής κίνησης) κ.ά.

Η τάξη αυτή ουσιαστικά τηρήθηκε για την περ. Α' και λίγο κατόπιν. Από το 1978 ακολουθεί φθίνουσα πορεία. Εκδίδει πολλαπλά τεύχη, είναι ποιητικά υποβαθμισμένο και σταδιακά χάνει τον καθαρά λογοτεχνικό-καλλιτεχνικό του χαρακτήρα. Το 1986 ανέστειλε την έκδοσή του. Στο «Χρονικό» (αρ. τχ. 1-2, 1976), ο εκδότης σ' ένα σύντομο απολογισμό της πρώτης δεκαετίας αναφέρεται στην προσπάθεια να «μαγνητοσκοπήσουν ό,τι ενδιέφερε, ό,τι αντιπροσώπευε την εποχή» (έστω και με κάποια «παράσιτα»). Γράφει ότι «διέκοψε στο διάστημα της επταετίας [...] δεν ήθελε αίμα από τις επτά πληγές των ελλήνων φαραώ και της φάρας τους». Παραδέχεται ότι ο μελετητής των δέκα τόμων θα καταγράψει ατέλειες, αλλά πιστεύει ότι «όποιο διαπίστωσε την ατέλεια που διέπει τα πάντα, γνωρίζει πως από αυτή δεν μπορεί να δημιουργηθεί το τέλειο. Η ατέλεια είναι η κορυφή. Εμείς δεχόμαστε τη δημιουργική προσπάθεια, και την λέμε δημιουργική ατέλεια». Η εφημερίδα καταλήγει το άρθρο, «ξανάρχεται στην πολιτεία του πνεύματος, πρόθυμη» να συμβάλει στην ενότητα και την αξιοποίηση του «πνευματικού μόχθου, χωρίς σύγχιση, και θιακάλισμα. Με λεύτερη σκέψη, και πλατειά καρδιά».

Επιλογή από τις μελέτες: Γ. Λάιος, *Οι Μαρκίδες Πούλιου, ο Γ. Θεοχάρης και άλλοι σύντροφοι του*

Ρήγα (τ. Β', αρ. τχ. 3): Von den Steinen. *Η Ελλάδα δεμελωτέρα του δυτικού πολιτισμού* (τ. Β', αρ. τχ. 1): Μαργαρίτα Δαλιμάτη. *Eugenio Montale* (τ. Α', αρ. τχ. 3): Άγγ. Φουριώτης. *Προδρομικά στοιχεία του νεωτέρου μυθιστορήματος* (τ. Γ', αρ. τχ. 1): Πέτρος Σπανδωνίδης. *Η σύγχρονη ποιητική γενεά (1930-1960)* (τ. Β', αρ. τχ. 25): Χένρυ Γ. Λογκφέλλου. *Το τραγούδι του Χιαγούδα*, μετάφραση Μελισσάνδης (τ. Θ', αρ. τχ. 35-36): Θανάσης Παπαδόπουλος. *Οι κοινωνικο-πολιτικές αντιλήψεις του Βενιαμίν Λεσβί-ου* (αρ. τχ. 14), Χειμώνας 1976): Άντης Περνάρης. *Κύπρος. Γενικό περίγραμμα της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας* (αρ. τχ. [5-6]). Άνοιξη-Καλοκαίρι 1977).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΕΛΙΑ, ΣΒΝΦ/ΦΣΠΑ (πλ. σ.), ΤΜΝΕΣ/ΑΠΘ, ΣΝΕΦ/ΠΙ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ω., «Περιοδικά κ' εφημερίδες». *Νέα Εστία*, τ. 61, τχ. 709 (1957), 139 (για το τχ. 4): Γ. Χατζ[ίνης]. «Τα περιοδικά». *Νέα Εστία*, τ. 62, τχ. 724 (1957), 1286: [Ρ. Αποστολίδης]. «Η απεριόρατη *Καινούργια Εποχή* και ο εκδότης της». *Τα Νέα Ελληνικά*, τχ. 2 (1957), 122: Πάπυρος Λαρούς Μαρτινίτση. λ/α «Καινούργια Εποχή».

ΜΑΡΙΑ ΑΝΤΩΝΙΟΥ-ΓΙΑΙΟΥ

Καινούργιοι Ορίζοντες

βλ. *Χριστιανική Δημοκρατία*, Αθήνα, 1953

Καιροί

Αθήνα, 1872-1875, 1883-1885, 1889-1920. Ίδρυτής-εκδότης: Πέτρος *Κανελλίδης, ένας από τους πλέον μαχητικούς και δραστήριους «εφημεριδάρχες», ο οποίος διήυνη την εφημερίδα έως τον θάνατό του, το 1911. Εκτός από ένα μικρό διάστημα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, έως το 1903, όταν διευθυντής ήταν ο Γ. Βουτσινάς. Τον Κανελλίδη διαδέχθηκε η κόρη του Νέλλη Κανελλίδου. Άλλοι υπότιτλοι: *Εφημερίς πολιτική, φιλολογική και των ειδήσεων*, από το 1890. Εκδίδεται καθ' εκάστην (1874)· *Ημερησία πολιτική εφημερίς εικονογραφημένη* (1902)· *Η αρχαιότερα των ελληνικών εφημερίδων* (1905), με τον μικρότερο υπότιτλο: *Οι Καιροί εκδίδονται καθ' εκάστην*. Κατά την περ. Α' (17 Μαΐου 1872 - 12 Ιουλ. 1875) είναι δισεβδομαδιαία, μεγάλο σχήματος, τετρασέλιδη και τετράσπληη. Κατά την περ. Β' (16 Σεπτ. 1883 - 3 Αυγ. 1885) είναι καθημερινή και μικρού σχήματος. Κατά την περ. Γ' (15 Ιαν. 1889-1920) είναι καθημερινή, απογευματινή, μεγάλο σχήματος, τετράσπληη (1890) και στο εξής πεντάσπληη / εξάσπληη. Κατά την περ. Γ' εμφανίζει σημαντική βελτίωση ως προς την εμφάνιση και την ταξινόμηση της ύλης της. Τιμή φύλλου: 5 λεπτά. Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 15 δρχ. και 20 δρχ. από τις 18 Φεβρ. 1890, εξαμηνιαία 10 δρχ. Συνδρομές εξωτερικού: ετήσια για Τουρκία-Αίγυπτο 28 φρ., Ηγεμονίες-Ρωσία 36 φρ., Ευ-

ρώπη 32 φρ. και 25 χρ. φρ. από τις 22 Νοε. 1900: εξαμηνιαία 13 φρ. Τυπογραφείο: «Τύποις Εκκατόγχερος» (οδ. Ερμού 52): από τις 31 Μαρτ. 1873 «Τύποις Ελληνικής Ανεξαρτησίας» (οδ. Πραξιτέλους 22) και από τις 10 Σεπτ. 1900 «Τύποις Δ. Καλαράκη» (οδ. Αριστείδου 116).

Πολιτική εφημερίδα από τις μεγαλύτερες και σπουδαιότερες, με σημαντικό ρόλο και μαχητική παρουσία στον πολιτικό βίο, κατά την τελευταία εικοσιπενταετία του 19^{ου} αι. και την πρώτη εικοσαετία του 20^{ου} αι. Κατά τα πρώτα έτη της έκδοσής της συνέδεσε το όνομά της με εκείνο του Χ. Τρικούπη, με τη δημοσίευση των δύο περίφημων άρθρων του, του «Τίς Πταίει;» (22 Ιουν. 1874), που οδήγησε στη δίωξη του Π. Κανελλίδη και στη σύλληψη του Τρικούπη, και του «Παρελδόν και ενεστώς» (24 Ιουλ. 1874). Παρά ταύτα, οι *Καιροί* ουδέποτε υποστήριξαν τον Τρικούπη, αντιθέτως υπήρξαν σφόδρα αντιτρικουπικοί και κατά το διάστημα 1883-1885 και μετά την επανέκδοσή τους το 1889. Στις εκλογές του 1890 υποστηρίζουν το «Εθνικόν Κόμμα», το ίδιο και το 1892, μολοντί τότε στρέφονται προσωπικώς κατά του αρχηγού του Θ. Δηλιγιάννη. Στις εκλογές του 1895, παραμένοντας στο αντιτρικουπικό στρατόπεδο, τάσσονται στην Αττική υπέρ του «Ανεξαρτήτου Εκλογικού Κέντρου» (εκλογικής σύ-

μπραξης αντιδηλιγιαννικών κοινοβουλευτικών παραγόντων που είχαν αποσπασθεί από το «Εθνικών Κόμμα»). Από το 1897 πολεμούν τον Θ. Δηλιγιάννη και τον Δ. Ράλλη. Ο Π. Κανελλίδης με την αρθρογραφία του ξιφουλκεί κατά του παλαιοκομματισμού, τάσσεται υπέρ του κινήματος στο Γουδί και το 1910 υποστηρίζει τον Ελ. Βενιζέλο.

Μετά τον θάνατο του Κανελλίδη το 1911, τη διεύθυνση αναλαμβάνει η κόρη του Νέλλη Κανελλίδου, η οποία συνεχίζει τη φιλοβενιζελική πολιτική του πατέρα της έως τον Φεβρουάριο 1915 και την πρώτη παραίτηση του Βενιζέλου. Τότε μεταστρέφεται και γίνεται αντιβενιζελική, επανέρχεται όμως στο βενιζελικό στρατόπεδο τον Μάιο 1916. Η κριτική της προς τους βενιζελικούς αφορά κυρίως τον αντιδυναστικό χαρακτήρα του κινήματος της Εθνικής Άμυνας. Το 1916 διακόπτει την έκδοσή της και επανεκδίδεται το 1917. Μετά την ήττα του Βενιζέλου στις εκλογές του 1920, φανατικοί βενιζελικοί καταστρέφουν τα γραφεία της και κλείνει οριστικά, αν και το 1923 γίνεται μία προσπάθεια επανέκδοσής της. Επί διευθύνσεως Νέλλης Κανελλίδου αρχισυντάκτες διετέλεσαν οι Επ. Νικολόπουλος και Γ. Μαραγκόπουλος και το 1917 ο Κώστας Καλαμάρας. Από το 1914 τη διεύθυνση είχε ο Γ. Τσοκόπουλος, χρονογράφος που υπέγραφε ως «Φιλέας Φογγ».

Συνεργάτες υπήρξαν διάσημοι δημοσιογράφοι και λόγιοι της εποχής, όπως οι Ζαχ. *Παπαντανίου, Γρ. *Ξερόπουλος, Τίμος Μωραϊτίνης, Γεώργιος *Πωπ, Δ. Χατζόπουλος (χρονογράφος που υπέγραφε με τα ψευδώνυμα «Μποέμ», «Αττικός» και «Πεζοπόρος»). Πολύ μεγάλος υπήρξε ο ανταγωνισμός της εφ. με το *Σκριπ και το *Εμπρός.

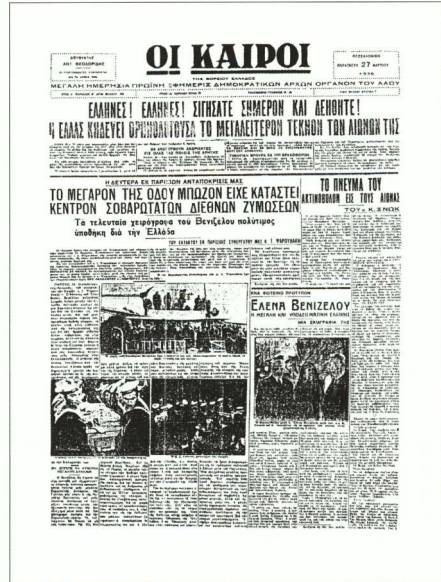
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ.Α. Πετρακάκος, *Ο Τύπος*, Αθήνα, εκδ. Δ. και Π. Δημητράκου, 1920· Ι. Μυτάλης – Κ. Μάγερ, *Ελληνική Δημοσιογραφία*, Αθήνα 1939· Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σσ. 73, 122-129· Δ. Μοσχάκος, *Σαραντα χρόνια στις εφημερίδες*, Αθήνα, Γκοβόστης, 1940· Νάση Μπάλα, «*Η καρδιοβόρος αγωνία της κάλπης*», *Τύπος και βουλευτικές εκλογές την εποχή του Χαριλάου Τρικούπη 1881-1895*, πρόλ. Ηλ. Νικολακόπουλος, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2001.

ΝΑΣΗ ΜΠΑΛΑ

Οι Καιροί

Μεγάλη Ημερησία Πρωινή Εφημερίς Δημοκρατικών Αρχών. Όργανον του Λαού. Θεσσαλονίκη, 1935<> 1936<>, >. Ο πλήρης τίτλος της ήταν *Οι Καιροί της Βορείου Ελλάδος*, αλλά οι τελευταίες λέξεις ήταν γραμμέ-

νες με πολύ μικρά στοιχεία. Εκδότες: Αντ. *Θεοφωρίδης (και διευθυντής), Αντ. Γιαννίς και Αντ. *Κοσματόπουλος, Καθημερινή, πρωινή, επτάστηλη. Τιμή φύλλου: 1 δρχ. Γραφεία: οδ. Καρόλου Νηήλ 22.

Δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς πρωτοεκδόθηκε. Από φύλλα που διασώθηκαν προκύπτει ότι στις 5 Μαρτίου 1936 εκδόθηκε το φ. 144 και ότι ενώ θρισκοόταν στο έτ. Α' περνούσε την περ. Β'. Σώζεται επίσης το φ. 178 της 29^{ης} Απριλίου 1936. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι εκδόθηκε κατά τον Οκτώβριο 1935.

Στην πρώτη σελίδα του φύλλου της 27^{ης} Μαρτίου 1936 αναγράφεται με μεγάλα στοιχεία: «Ελληνες! Έλληνες! Σιγήσατε σήμερα και δεηθήτε! Η Ελλάδα κηδεύει θρηνούσα το μεγαλύτερον τέκνον της». Δημοσιεύεται επίσης σχετική ανταπόκριση του Ι. Φαρουδάκη από το Παρίσι και άρθρο του Δ. *Σνωκ με τίτλο «Το πνεύμα ακτινοβόλον εις τους αιώνας». Είναι πιθανόν ο αυτοχαρακτηρισμός της ως «δημοκρατικών αρχών» και ως «όργανον του λαού» να στοίχισε την παύση της εφημερίδας από το καθεστώς του Ι. Μεταξά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Μ. Κανδυλάκη (λίγα φύλλα), Ιδιωτική συλλογή Δ. Σνωκ (λίγα φύλλα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Άριστος Χασήρ, «Εφημερίδες και Δη-

μολογούχοι της Θεσσαλονίκης», *εφ. Νέα Ευρώπη*, 12 Ιουλ. 1942 - 9 Αυγ. 1942 - Κανδαλίνας». *Εφημεροδιογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Γ', σ. 319-321.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Καιρός της Κύπρου

6*l. Times of Cyprus*, 1957-1962

Κάιρον

Εκδίδεται άπασι της εβδομάδος. Κάιρον /Αλεξάνδρεια, 17 Δεκ. 1873-1941 < >. Ιδρυτής: Μιχ. Νομικός, αλλά θα περιέλθει, τελικά, στον Αλεξάνδρο Σ. Βαβακόγιε ιδρυτή (1916) της πρώην *εφ. Κλειώ*. Άλλοι υπότιτλοι: *Εκδίδεται κατά πάσαν Δευτέραν* (αρ. φ. 3, 31 Δεκ. 1873)· *Εφημερίς των αιγυπτιακών δικαιοτηρίων και των ειδήσεων, εκδιδόμενη ανά πάσαν Πέμπτην εις μικρόν και ανά πάσαν Κυριακήν εις μέγα σχήμα* (από το φ. 151)· *Εφημερίς φιλολογική, εμπορική και των ειδήσεων* (αρ. φ. 51, 14/26] Δεκ. 1874)· *Εκδίδεται άπασι της εβδομάδος* (από το φ. 440, 26 Αυγ. 1881)· *Η αρχαιότερα των εν Αιγύπτω εφημεριδών από το 1903 ένας πλαγιότιτλος στα γαλλικά πληροφορεί ότι η *εφ. είναι Journal politique, commercial, quotidien, le plus ancien et le plus répandu de tous les journaux européens en Egypte*. Η ένδειξη του τόπου έκδοσης: «Κάιρον - Αλεξάνδρεια», στα ελληνικά, γαλλικά, ιταλι-*

κά και στα αραβικά αργότερα. Απογευματινή δισεβδομαδιαία (Πέμπτη και Κυριακή), τετρασέλιδη, τετράσπλη, μεγάλο μέγεθος. Τιμή φύλλου: αναφέρεται πρώτη φορά στο φ. 133, 24/5] Αυγ. 1876. Συνδρομές: «εν Κάιρω ετησία φραγ. 20, εξάμ. 12, εν Αλεξάνδρεια ετησία φρ. 25, εξάμ. 15, εν Κάτω Αιγύπτω φραγ. 25, εξάμ. 18, εν Άνω Αιγύπτω ετησία φραγ. 35, εξάμ. 20» (αρ. φ. 4, 7 Ιαν. 1874)· συνδρομές εξωτερικού: ετησία 40 φρ. και εξημηνιαία 25 φρ.· από το φ. 5 (14 Ιαν. 1874): «συνδρομία εν Κάιρω ετησία φραγ. 20, εξάμ. 12, εν Αλεξάνδρεια φραγ. ετησία 25, εξάμ. 15, εν Κάτω Αιγύπτω ετησία 30, εξάμ. 18, εν Άνω Αιγύπτω φραγ. ετησία 55, εξάμ. 18. Εν εξωτερικώ φραγ. ετησία 40, εξάμ. 25»· από το φ. 21 (6/18 Μαΐου 1874): «συνδρομία εν Άνω Αιγύπτω φραγ. ετησία 40, εξάμ. 25». Τιμή καταχορήσεων: «δι' έκαστον στίχον Γρῶσ. Ταρίφ. 2, δια πάσαν ειδοποίησιν, εκ στίχων ἑλαττων των 20, κατ' αποκοπήν. Πάσα προς την συνταξιν αιτήσων απευθυντά υπό την επιγραφὴν A la Rédaction du Journal Grec le Caire». Ιδιοκτήτο τυπογραφείο: Μιχαήλ Κ. Νομικού, οδ. Δυτικής Εκκλησίας, οκία Βίην (βήη).

Φιλελεύθερη, αντιμοναρχική, βενεζελική εφημερίδα, η πρώτη που κυκλοφόρησε στο Κάιρο. Στο προγραμματικό κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι εκδίδεται ως αποτέλεσμα της ανάγκης να υπάρχει ελληνική εφημερίδα μεταξύ της μεγάλης ελληνικής παροικίας στο Κάιρο και των άλλων μερών της Αιγύπτου, όπου υπάρχουν Έλληνες. Με μόνο μέλημά της «πάντοτε τον Έλληνα, και εκδιδόμενη χάριν αυτού, θέλει φέρει εις στα στήλας της παν ότι συνταλεί εις την ηθικὴν πολιτικὴν και υλιχὴν αυτού πρόσοδον· ανήσυχου δε αποικλειστικῆς ες εαυτήν και ξενί πάσης πολιτικῆς επιπρείας, θέλει κρίνει μετ' αμεροληψίας και απαθείας τα εν Ελλάδι πράγματα [...] και θέλει δημοσιεύει τους στοχασμούς της τηρούσα ακριβῶς τους όρους της ευσεχημοσύνης της κοσμοπότης και της ηθικής».

Γλώσσα σύνταξης η ελληνική με ορισμένα άρθρα και στη γαλλική. Στις στήλες της, όπως άλλωστε δηλώνεται και στο προγραμματικό της άρθρο, περιλαμβάνονται άρθρα δημοκευτικά και ηθικά, που αφορούν στην ηθική και τη θρησκευτικότητα του αιγυπτιώτη Έλληνα, άρθρα πολιτικά, επιστημονικές διατριβές, καθώς επίσης εμπορικές και πολιτικές ειδήσεις από την Ευρώπη. Τα θέματα που την απασχολούν είναι οι ελλαδικές πολιτικές εξελίξεις, η εκπαίδευση του αιγυπτιώτη ελληνομοί, η δράση των αιγυπτιωτικών αδελφοτήτων, συνεταιρισμών, αλλά και νοσοκομείων, πυροχομοείων. Διαθέτει τακτικές στήλες, όπως η στήλη «Εξωτερικά», με εξωτερικές ειδήσεις, «Ποικιλία», «Τηλεγραφήματα και Ειδοποιήσεις». Επίσης, από το φ. 13 (13/23 Μαρτ. 1874)

περιλαμβάνεται και επιφυλλίδα σε συνέχειες, όπως «Ο Φυσικός Νόμος ή Φυσικαί της Ηθικής αρχαί, υπό C.-F. Nolney ομοίμου της Γαλλίας. Εξελληνισθείς υπό Λεωνίδα Ζ. Δαπόντε (δικηγόρου)», «Τα εν τοις κελίοις Δράματα, παρά Ηλία Βερτέ» κ.ά. Από τον Αύγουστο 1874, όπως θα δηλωθεί και στον υπότιτλο, θα συμπεριλάβει περισσότερες οικονομικές και εμπορικές ειδήσεις αλλάζοντας το περιεχόμενο της εφημερίδας σε περισσότερο οικονομικό. Εξηγεί με άρδρη της τον λόγο: «Επεβλήθη λοιπόν ημίν, ένεκα τούτου, προσωρινή απαγόρευσις εις ην υπεβλήθημεν, συμμορφούμενοι με τους νόμους τους ισχύντας καθ' όλην την Οθωμανικήν Αυτοκρατορίαν, οίτινες διέπουσι και την χώραν ταύτην. Από τούδε το φύλλον ημών θέλει έχει χαρακτήρα Εφημερίδας Εμπορικής».

Συνεργάστηκαν επιφανείς δημοσιογράφοι, όπως ο Γ. Αρβανιτάκης, ιδρυτής της επιθεώρησης *Μουσείον* (1911), ο Ν. *Καραβίας, που αργότερα θα εκδώσει στην Αλεξάνδρεια την εφ. *Εφημερίς*, ο Ι. *Μπεδάνης, ο Ε.Δ. *Σάμιος, αρχισυντάκτης και αρθρογράφος έως την έκδοσή του **Κήρυκα*, το 1936. Από τους μεταγενέστερους και κυρίως στη δεκαετία του 1930, εργάσθηκαν οι Θεολόγος Νικολόπουλος, Μιχ. Λυσγάρης, Ιωσήφ Κομινέλης, Σωκράτης *Πατέρας, Σοφιανός Χρυσοστομίδης κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελλ. σ.), ΕΛΙΑ (1925-1935).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μ. Γιωλουράκης, *Η Αίγινα των Ελλήνων*, Αθήνα 1967 (6' έκδ. 2006), σ. 555· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 186.

ΣΟΦΙΑΝΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ

Καιροφύλας, Κώστας του Ναρκίσσου

(Ζάκυνθος, 1878 - 17 Ιουλ. 1961). Δημοσιογράφος, συγγραφέας, νομάρχης. Μετά τις γυμνασιακές του σπουδές στο νησί, ήρθε το 1894 στην Αθήνα και γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1899 μεταγράφηκε στη

Νομική Σχολή του ίδιου πανεπιστημίου, έγινε διδάκτωρ και το 1904 πρωτοδιορίστηκε γραμματέας του ειρηνοδικείου Κορώνης, κατόπιν πήγε στη Μονεμβασία, μετετέθη στα Κύθηρα, στους Παζούς και στην Επίδαυρο, εγκατέλειψε δε τη σύντομη αυτή δικαστική του καριέρα από το ειρηνοδικείο Σκοπέλου γιατί ο δικαστικός κλάδος δεν τον συγκινούσε.

Από πολύ νέος αποφάσισε να αφοσιωθεί στη δημοσιογραφία και στα γράμματα, την πρώτη δε εμφάνισή του σ' αυτά έκανε το 1898, φοιτητής ακόμα, εκδίδοντας στη Ζάκυνθο το πρώτο του έργο με τίτλο *Διαπρεπείς γυναίκες - Η Ομηρική Ελένη*. Το 1899 έκανε τη δεύτερη εμφάνισή του με έναν τόμο ποιημάτων του Ιταλού Στεκκέτι, που μετέφρασε στα ελληνικά. Πεζά του έργα δημοσίευσε το π. **Παρνασσός*, από τα χρόνια που ήταν φοιτητής και τα φιλολογικά σαλόνια του Γ. *Σουρή και του Κ. *Παλαμά του άνοιξαν τις πόρτες. Έγινε συντάκτης του π. **Νουμάς* από το πρώτο του φύλλο, ενώ το χρίσμα του δημοσιογράφου το πήρε στην εφ. **Ακρόπολις* του Βλ. *Γαβριηλίδη, όπου προσελήφθη ως έμμισθος συνεργάτης, μεταφραστής ιταλικών και γαλλικών εφημερίδων. Το 1907 έφυγε για τη Ρώμη ως ανταποκριτής της εφ. **Εστία*. Το 1914 με την κήρυξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου εγκαταστάθηκε στο Παρίσι και από εκεί έστειλε πολεμικές ανταποκρίσεις. Το 1915 έγραψε ένα διβλίο για τον Ελ. Βενιζέλο και το έργο του. Του έγινε πρόταση να αναλάβει αρχειοφύλακας Κέρκυρας, αλλά η δημοσιογραφία των μεγάλων γεγονότων τον κράτησε στο εξωτερικό. Το 1918 ξαναγύρισε στη Ρώμη και το 1919 παρακολούθησε στο Παρίσι τη Συνδιάσκεψη της Ειρήνης ως ανταποκριτής της εφ. **Ελεύθερος Τύπος*.

Θαυμάστηκε του Βενιζέλου, συνεργάστηκε μαζί του για διάφορα εθνικά θέματα, διετέλεσε ακόλουθος Τύπου σε πρεσβείες και το 1920 έφτασε στη Ν. Υόρκη ως ανταποκριτής αθηναϊκών εφημερίδων. Το 1924 με εντολή του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας ίδρυσε εκεί το Ελληνικό Εμπορικό Επιμελητήριο και έγινε για κάποια χρόνια διευθυντής του. Το 1926 γύρισε στη Ρώμη, ενώ για μερικούς μήνες θρέθηκε στη Ζάκυνθο, ερευνώντας συστηματικά για τη ζωή του εθνικού ποιητή Δ. Σολωμού και το 1927 δημοσίευσε ένα από τα πιο σημαντικά του έργα με τίτλο *Ο Άγνωστος Σολωμός*. Υπήρξε ένας από τους πλέον έγκυρους «Σολωμιστές». Το 1928 τοποθετήθηκε νομάρχης Άρτης και το 1929 νομάρχης Κυκλάδων. Το 1930 επέστρεψε στην Αθήνα και συνεργάστηκε με τις εφ. **Ελεύθερον Βήμα* και **Αθηναϊκά Νέα*.

Μετέφρασε ξένα μυθιστορήματα, έδωσε πολλές διαλέξεις, έγραψε πολλά διβλία, βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών και μετά τους σεισμούς του 1953 χάρισε τη βιβλιοθήκη του και πολλούς πίνακες στην ιδιαίτερα του πατρίδα, Ζάκυνθο. Πέθανε στη Φιλοδέ της 17 Ιουλίου 1961.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

Κακούλλ(α)ης, Κυριάκος

(Λάπδος, 1901 - Λευκωσία, 1969). Δημοσιογράφος. Μετά το δημοτικό σχολείο το χωριού του φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και στο Παγκύπριο Διδασκαλείο απ' όπου αποφοίτησε το 1920. Υπηρέτησε ως δημοδιδάσκαλος σε διάφορα σχολεία και από το 1923-1926 στην Ανώτερη (Πρακτική) Ελληνική Σχολή Λαπήδου. Στη συνέχεια εγκατέλειψε το διδακταλικό επάγγελμα και σπούδασε για δύο χρόνια μουσική στη Schola Cantorum στο Παρίσι. Μετά την επιστροφή του στην Κύπρο δίδαξε βιολί και θεωρητικά στο Ελληνικό Ωδείο Λευκωσίας της Ελένης Αθανασιάδου Μαζιοπούτη. Εγκατέλειψε όμως και το επάγγελμά του μουσικού και αφιερώθηκε στη δημοσιογραφία. Το 1932 συνεργάστηκε με τους Νίκο Χρ. Πατιτίχη και Κώστα Ασιώτη στην έκδοση της πρώτης στη Λευκωσία καθημερινής εφ. *Ημερησία Νέα*, η οποία έζησε για έναν μόνο μήνα, λόγω διαφωνιών των κύριων συντελεστών της. Ο Νίκος Χρ. Πατιτίχη ήταν ο διευθυντής της και ο Κυριάκος Κακούλλης ο κατά νόμον υπεύθυνος, λόγω ηλικίας.

Στη συνέχεια προχώρησε μαζί με τον Κώστα Ασιώτη στην έκδοση της εφ. **Πρωινή** της οποίας ήταν διευθυντής-ιδιοκτήτης και κατά νόμον υπεύθυνος. Η έκδοση της σημείωσε μεγάλη επιτυχία έως το 1936. Στη συνέχεια συνεργάστηκε ως συντάκτης σε διάφορες εφημερίδες της εποχής και το 1942 υπηρέτησε ως διευθυντής της εφ. **Πρωία**.

Αργότερα αποσύρθηκε στη γενέτειρά του όπου ασχολήθηκε με τη συγγραφή και τη σύνθεση μουσικών έργων. Από το συγγραφικό-μεταφραστικό του έργο κυκλοφόρησε μόνο το *Πως Ζουν στη Ρωσία*, το οποίο αποτελούσε μετάφραση από τα γαλλικά του έργου του Γάλλου Εμίλ Στράιπερ (Λευκωσία 1942).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν. Παναγιώτου - Παύλ. Παρασκευάς (επιμ.), *Κύπριοι Συγγραφείς από την Αρχαιότητα μέχρι σήμερα*, τ. Β', Λευκωσία 1983, σ. 390· Ένωση Συντακτών Κύπρου, *Σπιλωδίτες της Κυπριακής Δημοσιογραφίας*, Λευκωσία 1990, σ. 40· Αρ. Α. Κουδιανιάς, *Βιβλιογραφικών Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920*, Λευκωσία 2001, σ. 126.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Τα Καλάβρυτα

Εφημερίς ανεξάρτητος πολιτική και κοινωνική, Όργανον του λαού των Καλαβρύτων και των απανταχού Καλαβρυτινών. Καλάβρυτα, 30 Δεκ. 1927 - 31 Αυγ. 1932. Γνωστά φύλλα: αρ. 1-239. Διευθυντής: ο Νίκος Γάσπαρης και από τον Μάρτ. 1932 (αρ. φ. 219) ο Α. Κατσιρής

και ο Τ. Κώης, Μότο: «Αληθεία-Δικαιοσύνη, Συγκοινωνία, Ασφάλεια». Στον υπότιτλο το «κοινωνική» γίνεται «οικονομική» από το φ. 90 (16 Μαρτ. 1932). Εμφανίζεται να εκδίδεται στα Καλάβρυτα, αλλά τα γραφεία της είναι στην Αθήνα. Στο πάνω μέρος αριστερά υπάρχει παράσταση με αρχιερέα (Παλαιών Πατρών Γερμανός) που κρατά σημεία με σταυρό και νεανική μορφή με σπαθί στο χέρι γονατιστή μπροστά στον αρχιερέα. Από το φ. 44, η διαφήμιση: «Τα Καλάβρυτα ές όλου του επαρχιακού τύπου έχουν την πρώτη κυκλοφορίαν». Εβδομαδιαία, τετρασελίδη, κυκλοφορούσε κάθε Παρασκευή έως τα τέλη του 1932, κάθε Πέμπτη από το φ. 158 και κάθε Τετάρτη από το φ. 177. Οι διαστάσεις της ποικιλώδη: 46,5x31 εκ. (αρ. φ. 1-88), 51x35,5 εκ. (αρ. φ. 89-169), 54,5x37,5 εκ. (αρ. φ. 170-224), 51x36,5 εκ. (αρ. φ. 225-239). Ανάλογα με τις διαστάσεις της είναι τετράσηλη ή εξάσηλη. Ετήσιες συνδρομές: για το εσωτερικό 50 δρχ., για το εξωτερικό 1 λίρα, για την Αμερική 4 δολάρια. Σε ορισμένα φύλλα αναγράφονται και εξαμη-

νιαίες συνδρομές (30 δρχ.). Για αγγελίες και διαφημίσεις ο στίχος 4 δρχ., ενώ για εξαφετικές και διαρκείς αγγελίες γίνονται ιδιαίτερες συμφωνίες. Για τα «κοινωνικά» προβλέπονται: «Δια τους κ. Συνδρομητάς έκαστος στίχος δρ. 4, δια τους μη Συνδρομητάς έκαστος στίχος δρχ. 10». Από το φ. 90 οι ετήσιες συνδρομές εσωτερικού αυξάνονται σε 75 δρχ. αντί 50 (από το φ. 161 επανέρχονται στις 50 δρχ.), ενώ οι ετήσιες συνδρομές εξωτερικού σε 5 δολ. αντί 4.

Η ύλη είναι κυρίως ειδησεογραφική. Στην πρώτη σελίδα υπάρχει συνήθως κύριο άρθρο που αναφέρεται σε ζητήματα της επαρχίας Καλαβρύτων και η στήλη «Γεγονότα και Σχόλια» στη δεύτερη σελίδα η στήλη «Κόσμος, Ζωή και Κίνσεις» στην τρίτη σελίδα ανταποκρίσεις από τα χωριά της επαρχίας και στην τέταρτη (ή και στη δεύτερη) «κοινωνικά» (γεννήσεις, γάμοι, αφίξεις, αναχωρήσεις κ.ά.) και άλλες τοπικές ειδήσεις. Οι διαφημίσεις καταχωρίζονται κυρίως στη δεύτερη και τρίτη σελίδα.

Στην αρθρογραφία της δίνονται ποικίλα προβλήματα της επαρχίας Καλαβρύτων, ενώ στις ανταποκρίσεις περιλαμβάνεται ένα πλούσιο ειδησεογραφικό υλικό από τα χωριά της επαρχίας. Μεταξύ των θεμάτων που καλύπτουν οι ανταποκρίσεις είναι τα εκτελούμενα εξωραϊστικά έργα, η αγροτική παραγωγή και τα σχετικά προβλήματα (ανομβρία, νεροποντές, καταστροφές από την ακρίδα κ.ά.), πτυχές της καθημερινής ζωής, σχολικές γιορτές, το πρόβλημα της ζωοκλοπής, και ακόμη η άφιξη των πρώτων αυτοκινήτων στα χωριά της επαρχίας. Διαθέτει επίσης αρκετό χώρο για ειδήσεις σχετικά με τις δραστηριότητες των καλαβρυτινών συλλόγων στην Αθήνα, τον Πειραιά, την Πάτρα και προβάλλει με ιδιαίτερη υπερηφάνεια την οικονομική πρόοδο των καλαβρυτινών μεταναστών στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Λίγα είναι τα άρθρα που αναφέρονται σε ιστορικά ή ιστοριοδικά θέματα. Η επέτειος της Επανάστασης του 1821 δίνει την ευκαιρία στην εφημερίδα να εξάγει τη συμβολή των Καλαβρύτων και μάλιστα της Αγίας Λαύρας στην ελληνική παλιγγενεσία, δημοσιεύοντας ή αναδημοσιεύοντας πανηγυρικά άρθρα, ποιήματα, χρονικά του Αγώνα κ.ά. Πολιτικά πρόσκειται στο Λαϊκό Κόμμα και καταγγέλλει τον βενιζελισμό, ιδιαίτερα κατά την τελευταία περίοδο της κυκλοφορίας της, όταν πλησιάζουν οι βουλευτικές εκλογές του Σεπτεμβρίου 1932. Ιδεολογικά συντηρητική, αναπαράγει συχνά στην αρθρογραφία της γνωστά στερεότυπα της εποχής, όπως οι κίνδυνοι που εγκυμονεί για τη δημοκρατία, την πατρίδα και τη γλώσσα η δράση «αντεθνικών»

στοιχείων (κομμουνιστών, «μαλλιαρών» κ.ά.), που έχουν αρχίσει να εμφανίζονται δειά και στην επαρχία Καλαβρύτων.

Συνεργάτες: Ι. Αρνέλος, Κ. Γεωργακόπουλος, Χ.Α. Ηλιόπουλος, Αλ. Μπίκος, Πολυζώης Οικονομίδης, Χαρ. Ξ. Πανάγοπουλος, Β.Γ. Παπαγεωργίου, Ν.Γ. Παπαδόπουλος, Γ. Παπανδρέου, Κ. Περεσιάδης, Ι. Πετμεζιάς, Κ.Γ. Πετμεζιάς, Ν. Χάμφας κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (φ. του έτ. 1928), ΕΒΕ (σχεδόν πλ. σ.).

ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΠΠΑΣ

Καλαϊτζάκης, Βασίλειος

(Ρέθυμνο, 1889-1964). Πρωτότοκος γιος του Στυλιανού *Καλαϊτζάκη, πρώτου τυπογράφου και δημοσιογράφου του Ρεθύμνου. Ακολούθησε τα βήματα του πατέρα του, κοντά στον οποίο μαθήτευσε. Τον Οκτώβριο 1908, μόλις

19 ετών, εκδίδει την εβδομαδιαία εφ. *Ένωσις*, της οποίας η έκδοση διαρκεί εννέα μήνες και κυκλοφορούν 34 φύλλα. Ο τίτλος της προδίδει τον πόθο για ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Τον Σεπτέμβριο 1912 εκδίδει, με τη βοήθεια του αδελφού του Ιωάννη, την εφ. **Κρητική Επιδεώρσις*, η οποία έμελλε να αποδειχθεί η μακροβιότερη της Κρήτης, αφού έκτοτε εκδίδεται ανελλιπώς. Διηύθυνε την εφημερίδα κατά τα χρονικά διαστήματα 1912-1919 και 1921-1933, ενώ από το 1918 και μέχρι τη συνταξιοδότησή του διετέλεσε Γενικός Γραμματέας του Δήμου Ρεθύμνης. Αν και δεν έκανε ανώτατες σπουδές ήταν άριστος χειριστής του γραπτού λόγου και είχε ευρύτατη εγκυκλοπαιδική μόρφωση και γνώση των προβλημάτων του καιρού του. Πήρε μέρος στους Βαλκανικούς Πολέμους, γεγονός που τον υποχρέωσε να διακομίζει την έκδοση για περίπου μία διετία (1913-1914).

Υπήρξε πράος και μετριοπαθής, γεγονός που αντικατοπτρίζεται και στο ύφος της εφημερίδας του, η οποία υπό τη διεύθυνσή του ουδέποτε ξέφυγε από τα όρια της ευπρέπειας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: εφ. *Βήμα Ρεθύμνης*, αρ. φ. 5846, 14 Φεβρ. 1964· *Κρητική Επιδεώρσις*, αρ. φ. 5506, 5507, 5568 και 5573, 14 Φεβρ. 1964, 15 Φεβρ. 1964, 22 Μαρτ. 1964 και 29 Μαρτ. 1964.

ΓΙΑΝΝΗΣ Ζ. ΠΑΠΗΜΥΤΟΛΟΥ

Καλαϊτζάκης, Ιωάννης

(Ρέθυμνο, 1892-1965). Γιος του Στυλιανού *Καλαϊτζάκη και αδελφός του Βασιλείου *Καλαϊτζάκη. Εκδότης και διευθυντής της εφ. *Κρητική Επιθεώρησης κατά τα χρονικά διαστήματα 1919-1921 και 1933-1961.

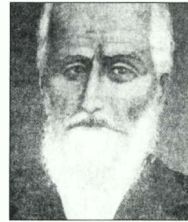
Άριστος γνώστης της τυπογραφικής τέχνης την οποία διδάχθηκε από τον πατέρα του, αλλά και δόκιμος δημοσιογράφος, παρότι δεν παρακολούθησε ανώτατες σπουδές. Παρά τα προβλήματα που αντιμετώπιζε τότε ο επαρχιακός Τύπος και τις ανυπέβλητες οικονομικές και τεχνικές δυσκολίες, κατορθώνει από το 1934 να καταστήσει την εφημερίδα καθημερινή. Άλλος το μέγεθος του οποίου μπορούν να αντιληφθούν μόνον όσοι έχουν γνώση των συνθηκών της εποχής και των απαιτήσεων μίας καθημερινής έκδοσης. Το 1947 εκδίδει τη δεκαεπενθήμερη εφ. *Αγροτική Αυγή*, της οποίας κυκλοφορούν 45 φύλλα μέχρι τον Αύγουστο 1949 που κλείνει.

Πολέμησε στο μέτωπο της Ηλείου κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-1913 και αργότερα, το 1918, στο Μακεδονικό Μέτωπο, απ' όπου στέλνει στην εφημερίδα πολεμικές ανταποκρίσεις. Όπως και ο αδελφός του, υπήρξε φίλος και θαυμαστής του Ελευθέριου Βενιζέλου, του οποίου την παράταξη υποστηρίζει πιστά μέσω της εφημερίδας. Πήρε μέρος στο κίνημα του 1935, γεγονός για το οποίο διώχθηκε και φυλακίστηκε. Στην Κατοχή, παρά τις πιέσεις και τις απειλές που δέχθηκε, αρνήθηκε να συνεχίσει την έκδοση της εφημερίδας, την οποία διέκοψε μέχρι την Απελευθέρωση. Το 1934 νυμφεύθηκε την Ευαγγελία Ιωάννου Τσουδερού, ανιψιά του Εμμανουήλ Τσουδερού, με την οποία απέκτησε δυο γιους, τον Στυλιανό (1935-1996) και τον Εμμανουήλ (1940-1989). Ο πρώτος τον διαδέχθηκε στη διεύθυνση της εφημερίδας από το 1962 μέχρι το 1996, ενώ ο δεύτερος υπήρξε ο κύριος αρθρογράφος της κατά την τελευταία εικοσιπενταετία της ζωής του και δήμαρχος Ρεθύμνου κατά την πρώτη μεταπολιτευτική δημαρχιακή περίοδο (1975-1978).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: εφ. *Βήμα Ρεθύμνης*, αρ. φ. 6129, 19 Ιαν. 1965· *Κρητική Επιθεώρησης*, αρ. φ. 5891, 5892, 5845 και 5889, 20 Ιαν. 1965, 21 Ιαν. 1965, 28 Φεβρ. 1965 και 17 Απρ. 1965.

ΓΙΑΝΝΗΣ Ζ. ΠΑΠΙΟΥΜΤΟΛΟΥ

Καλαϊτζάκης, Στυλιανός Εμμ.

(Κάστελλο Ρεθύμνου, 1840 - Ρέθυμνο, 1917). Ο πρώτος και ο σημαντικότερος τυπογράφος, εκδότης και δημοσιογράφος του Ρεθύμνου. Για τα παιδικά και πρώτα νεανικά του χρόνια, καθώς και για τις εγκύκλιες σπουδές

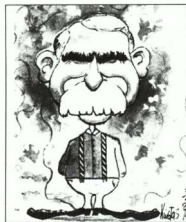
του, δεν υπάρχουν πληροφορίες. Σε νεαρή ηλικία —γύρω στο 1866— εγκαταστάθηκε στην Αθήνα κοντά στον Εμμανουήλ Βυθιλάκη, αδελφό της μητέρας του, ο οποίος εξέδιδε την εφ. **Ραδάμανθους*. Εκεί έμαθε την τυπογραφική τέχνη και έκανε τα πρώτα του δημοσιογραφικά γυμνάσματα. Με την έκρηξη της επανάστασης του 1866-1869 επιστρέφει στην Κρήτη με φορητό τυπογραφείο, το οποίο δέεται στην υπηρσία του Αγώνα, κατά το παρόδειγμα του δείου του Εμμ. Βυθιλάκη, ο οποίος έπραξε το ίδιο στην επανάσταση του 1841. Ίσως μάλιστα να πρόκειται για το ίδιο πιστήριο. Το επαναστατικό φύλλο που τυπώνεται στα θουά της Κρήτης με τον τίτλο **Κρήτη Ελευθερία ή Θάνατος* και κυκλοφορεί κατά τη διάρκεια της επανάστασης φέρει στον κολοφώνα την ένδειξη: «Οι τυπογράφοι Ηλίας Γ. Μανιός και Στυλιανός Εμμ. Καλαϊτζάκης». Μετά το τέλος της επανάστασης επανέρχεται στην Αθήνα όπου παραμένει εργαζόμενος στον *Ραδάμανθου* μέχρι τον θάνατο του δείου του το 1880.

Την ίδια χρονιά επιστρέφει στο Ρέθυμνο και έναν χρόνο αργότερα εκδίδει την πρώτη του εφημερίδα με τον τίτλο **Νέος Ραδάμανθους* (1881-1884). Θα ακολουθήσουν το **Αρκάδιον* (1884-1888), η **Παρησία* (1885-1889, με συνεργάτη τον Νικ. Δρουλίσκο), το *Ρέθυμνον* (1898), ο *Ραδάμανθους* (1902-1906), η *Ελευθερία* (1907) και η *Δράσις* (1910-1911). Στο τυπογραφείο του τυπώνονται και άλλα έντυπα, όπως η **Αναγέννησις* (1898-1908), η **Κρητική Εφημερίς* (1901-1904) και η *Ένωσις* (1908-1909), την οποία εκδίδει ο γιος του Βασίλης. Αλλά και τα βιβλία (περίπου 40), φυλλάδια, μονόφυλλα κ.ά. έντυπα που κυκλοφορούν στο Ρέθυμνο κατά την τριαντακονταετία 1880-1910 τυπώνονται σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα στο τυπογραφείο του. Παράλληλα με την τυπογραφική και εκδοτική δραστηριότητα, διατηρούσε βιβλιοχαρτοπωλείο στο Ρέθυμνο. Το 1911 αποσύρεται από την ενεργό δράση και πεθαίνει ξαφνικά στις 20 Μαΐου 1917.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόφ. Στυρουλλάκης, «Ευγενείς παλαιοί αγώνες», εφ. *Κρητική Επιθεώρησης*, αρ. φ. 1933, 14 Φεβρ. 1937· Μ. Γρηγοράκης, «Το τυπογραφείο της επανάστασης του 1866», π. *Χανάι* (1985), 91-96· Μ. Τρούλης, *Εμμανουήλ Βυθιλάκης. Η ζωή, η δράση και του έργου του*, Ρέθυμνο 1991.

ΓΙΑΝΝΗΣ Ζ. ΠΑΠΙΟΜΥΤΟΛΟΥ

Καλαμάρας, Αντώνης

(Πειραιάς, 1933 - Αθήνα, 1998). Σκιτσογράφος, γελοιογράφος, εικονογράφος. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών και εργάστηκε ως οικονομικός υπάλληλος στα Ναυπηγεία Σκαραμαγκά από το 1960 έως το 1974 και στην Τράπεζα Κρήτης το 1975. Από το 1961 έως το 1967 δημοσίευε ερασιτεχνικά γελοιογραφήματα στον **Ταχυδρόμο* και στις **Εικόνες*. Από το 1975 επιδόθηκε επαγγελματικά στη σκιτσογραφία και τη γελοιογραφία. Δούλεψε σε πολλές εφημερίδες και περιοδικά (*Ελευθεροτυπία*, *Η *Βραδινή*, *Η *Καθημερινή*, **Μεσημβρινή*, *Πάνθεον* κ.ά.).

Τα σκίτσα και οι γελοιογραφίες του έχουν κοινωνικό και πολιτικό περιεχόμενο και διακρίνονται για το λεπταίσθητο χιούμορ. Παρουσίασε το έργο του σε ατομικές και ομαδικές εκδόσεις από το 1984. Εξέδωσε γελοιογραφικά λευκώματα και ασχολήθηκε επίσης με την εικονογράφηση βιβλίων. Βραβεύτηκε για σκίτσα του στο εξωτερικό. Ήταν μέλος της ΕΣΗΕΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Λεξικό Ελλήνων Καλλιτεχνών. Ζωγράφοι - Γλύπτες - Χάρακτες, 16^{ος}-20^{ος} αιώνας*, τ. 2, Αθήνα 1998 (Γιάννης Μπόλης), όπου και η σχετική βιογραφία.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Καλαμπίχης, Εμμανουήλ του Σάββα

(Μαλώνα Ρόδου, 1886 - 31 Αυγ. 1971). Δάσκαλος και δημοσιογράφος. Φοίτησε στο Πυθαγόρειο Γυμνάσιο Σάμου και στο διδασκαλείο της Λάρισας (1903). Υπηρέτησε ως διευθυντής στο δημοτικό σχολείο Μαλώνας Ρόδου και στην αστική σχολή Ρόδου επί δεκαετία συνολικά χρόνια. Μέλος της Εκπαιδευτικής Επιτροπής και της Δημογεροντίας Ρόδου. Πρόεδρος του Γυμναστικού

Συλλόγου «Διαγόρας» (1912-1914) και του Αθλητικού Ροδιακού Συλλόγου (1934). Το 1925 εκλέχτηκε αντιπρόεδρος του Κοινοτικού Συμβουλίου Ρόδου, το οποίο υπηρέτησε έως την κατάργησή του από τον τότε ιταλό κυβερνήτη της Δωδεκανήσου De Vecchi, το 1937. Τα επόμενα χρόνια περιόδευε στα χωριά της Ρόδου, για να εμψυχώνει τους κατοίκους και χαρακτηρίστηκε από τους Ιταλούς «ως άνθρωπος ικανός για οποιαδήποτε πολιτική δράση εναντίον τους». Με την έναρξη του ελληνοϊταλικού πολέμου και έως τη λήξη του τέθηκε σε περιορισμό. Μετά την απελευθέρωση της Δωδεκανήσου διέτελε δημοτικούς σύμβουλους επί δημοarchίας Αθανασίου Καζούλλη (1945-1946) και μέλος της σχολικής εφορείας.

Στις 3 Σεπτεμβρίου 1915, μαζί με τον Κ. Αναστασιάδη, ο οποίος αποχώρησε από την έκδοση τον Αύγουστο 1921, κυκλοφόρησε το πρώτο φύλλο της εφ. *Η *Ροδιακή* προσφέροντας μεγάλες υπηρεσίες για την εθνική αφύπνιση και τη διατήρηση της ελληνικότητας της Δωδεκανήσου. Αντιμέτωπος με μύρια προβλήματα και δυσκολίες και κάτω από το άγρυπνο βλέμμα των ιταλικών αρχών και της λογοκρισίας, αλλά και της κριτικής των δωδεκανησιακών εντύπων της Αθήνας και της Αλεξάνδρειας, που με αφέλεια ασκούσαν κριτική –γράφοντας για παράδειγμα: «κα ενώ ο Αβδούλ Χαμίτ της Δωδεκανήσου [έτσι αποκαλούσαν τον De Vecchi] προχωρεί στον αφελληνισμό των νησιών, τα τοπικά έντυπα σιωπούν, διατί άραγε;» – κατάφερε να κυκλοφορεί την εφημερίδα του, προσφέροντας ύψιστο εθνικό έργο. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός της κυκλοφορίας της με λευκή ολόκληρη την πρώτη σελίδα, λόγω της λογοκρισίας. Επίσης, σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες, «υποχρέωνε» τους ροδίτες φοιτητές και επιστήμονες με την άφιξή τους στο νησί, είτε για εγκατάσταση είτε για τις διακοπές του καλοκαιριού, να γράψουν κάποιο άρθρο και να προβάλλουν έτσι τις δυνατότητες και τη δυναμική του ελληνικού στοιχείου.

Το 1939 ο κυβερνήτης De Vecchi διέταξε το κλείσιμο της *Ροδιακής*, μέσα στο πλαίσιο των μέτρων καταπίεσης του πληθυσμού. Ήδη από το 1937 είχε σταματήσει να κυκλοφορεί η άλλη ελληνόγλωσση εφημερίδα του νησιού, η **Νέα Ρόδος*, γιατί οι Ιταλοί, όπως γράφει στα απομνημονεύματά του ο Εμμ. Καλαμπίχης, «δεν ηνείχοντο να κυκλοφορεί ελληνικό φύλλο σε τόπο τον οποίον αυτοί, ενόμιζον πλέον ιδικών των».

Επανεξέδωσε την εφ. *Η Ροδιακή* από το 1948 έως και το 1955, που συνταξιοδοτείται και αυτή περιέρχεται στην ιδιοκτησία της «Ο.Ε. Τσολπανάκη-Κωτιάδη», ενώ συνέχισε την κοινωνική του δράση, που περιγράφεται στο βιβλίο του *Από τη ζωή μου*.

«Πρώτυνες» των ροδιών δημοσιογράφων, ο Εμμ. Καλαμπίχης τιμήθηκε από τον Δήμο Ρόδου το 1969 με το αργυρό μετάλλιο τιμής και το όνομά του δόθηκε σε οδό της πόλης της Ρόδου. Επίσης, του επιδόθηκε το παράσημο του Αργυρού Σταυρού του Φοίνικος. Το μεγαλύτερο όμως μετάλλιο που έλαβε ήταν, όπως επισημαίνεται στην εφ. *Η Ροδιακή* (3 Σεπτ. 1971), το «ότι έζησε να χαρεί ελεύθερη τη λατρευτή του Δωδεκάνησο και να την καμαρώσει βουτηγμένη στο γαλάζιο χρώμα». Ο Εμμανουήλ Καλαμπίχης και ως δάσκαλος και ως μέλος διαφόρων συλλόγων και σωματείων και ως δημοσιογράφος δέλησε –και στάθηκε ικανός– να δώσει μαθήματα αγνού και ανιδιωτελούς πατριωτισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Εμμ. Καλαμπίχης. *Από τη ζωή μου*. Ρόδος 1968· εφ. *Η Ροδιακή*, 1, 2 και 3 Σεπτ. 1971· Αντ. Αγγελής. «Οι εφημερίδες στη Ρόδο κατά την Ιταλοκρατία», εισήγηση στο Δημοσιογραφικό Συμπόσιο για τα 50 χρόνια από την Ενωσμάτωση της Δωδεκανήσου, Κως 1998· Ν. Νικολάου. *Οδοπορικό, στην ιστορία της πόλης της Ρόδου μέσα από τα ονόματα των δρόμων της Ρόδου* 1998· Αντ. Αγγελής. «Ο Τύπος στα Δωδεκάνησα», στον τόμο *Ο Ελληνικός Τύπος, 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα, ΚΝΕ/ΕΙΕ. 2005, σ. 302-316.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΑΓΓΕΛΗΣ

Καλαποθάκης, Δημήτριος Οικονόμος

(Αρεόπολη, 1865 - Μόναχο, 1921). Εκδότης και συγγραφέας, Γόνος ιστορικής μανιάτικης οικογένειας, εγκατέλειψε τις πανεπιστημιακές σπουδές του μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στον

Βόλο. Εκεί, εξέδωσε επί μία τριετία την πρώτη του εφ. *Σατανάς*, της οποίας ο Βλάσης *Γαβριηλίδης είχε επανέσει τη φιλοσοφική ευθυμολογία. Με την μετεγκατάστασή του στην Αθήνα, εξέδωσε την εφ. *Σημαία* και στη συνέχεια το *Σύνταγμα*.

Στην πολιτική σκηνή της Ελλάδος κυριαρχούσε τότε η διαμάχη μεταξύ του Θεοδώρου Δηλιγιάννη και του Χαριλάου Τρικούπη. Οικετός και φίλος του τελευταίου, καθώς και της αδελφής του Σοφίας, ο Κα-

λαποθάκης διετέλεσε ο πολιτικός αρθρογράφος του, έλεγε μάλιστα ο Τρικούπης ότι τις ιδέες του τις ερμήνευε το *Σύνταγμα* καλύτερα από τον ίδιο. Το 1896, εξέδωσε την εφ. **Εμπρός*, στα πρότυπα ενός σύγχρονου επικοινωνιακού και επιχειρησιακού οργάνου ενημέρωσης που διατήρησε την πρώτη θέση στους αριθμούς κυκλοφορίας επί μια εικοσιπενταετία. Το *Εμπρός* είχε συλλάβει το μήνυμα των καιρών, τον αστικό εκσυγχρονισμό του τόπου με τον οποίο ήταν συνδεδεμένη η άνοδος του Χαριλάου Τρικούπη.

Έχοντας δέσει ως περίπου απαράβατα όρια διαμονής τον χώρο της οικίας του και του παρακείμενου γραφείου του, το σπίτι του Καλαποθάκη ήταν επί σειράν ετών το εντευκτήριο όλων των ελληνικών προσωπικοτήτων της εποχής. «Κυρίαρχος» ή «τύραννος» της κοινής γνώμης –αναλόγως των πολιτικών θέσεων του καθενός– ο Καλαποθάκης δια του καθημερινού του άρθρου επηρέασε συχνότατα και για μεγάλο διάστημα την άσκηση της κυβερνητικής πολιτικής. Αδιάλειπτος στόχος του ήταν η έντιμη και νηφάλια πληροφόρηση του αναγωγικού κοινού. Ο Ζαχαρίας *Παπαντωνίου (*Εμπρός*, 4 Ιουν. 1921) τονίζει αυτήν ακριβώς την πτυχή της προσωπικότητάς του: «Η μεγάλη αυτή δύναμις δεν εσχηματίσθη βεβαίως από τυχαία περιστατικά, αλλά εκτίσθη σαν πυραμίδα, πέτρα προς πέτρα [...]. Ποίον ήτο το μυστήριο αυτής της διαρκούς συνεργασίας με το κοινό; Λέγουν για τους δημοσιογράφους ότι αναλαμβάνουν να διοικήσουν το πλήθος και διοικούνται από το πλήθος. Αληθέστατον –αλλά όχι κανών. Υπάρχει και ένα είδος εντίμου συνεργασίας μεταξύ του δημοσιογράφου και του κοινού, ένα συμβόλιον καλής πίστωσης. Το κεφάλαιον αυτό ως ευσυνείδητος συμβαλλόμενος με την ελληνική κοινωνίαν κατέθεσεν ο Καλαποθάκης. Δεν ήτο το μόνον. Έδωσε τον σπάνιον λογογραφικόν του χυμόν και τον έδωκεν όλας τας ημέρας των εικοσιπέντε αυτών ετών, χωρίς να δώσει εις τον εαυτόν του ούτε μιάς ημέρας άδειαν. Το κοινό αποκτά μίαν λεπτήν ευαισθησίαν δι' αυτού του είδους τας αφοσώσεις [...] απομένει μνημείον δημοσιογραφικής ευθύτητος, ευπρεπείας και από περιωπής διαχειρήσεως των μεγάλων ζητημάτων της ημέρας. Αλλά και μνημείον δημοσιογραφικού ύφους. Και η εικονικότης, η δύναμις, η ελαφρά φιλοσοφική ειρωνεία του ύφους του, απετέλεσαν μίαν σπάνιον, πράγματι άμθησιν δημοσιογραφικού λόγου».

Το 1904 ο Δημ. Καλαποθάκης πρωτοστατεί στην ίδρυση του Συνδικάτου Τύπου, της πρώτης ένωσης εκδοτών και το 1912 στην ίδρυση της Εταιρείας Ελ-

ληνικού Τύπου, του πρώτου πρακτορείου Τύπου μετά το πρακτορείο του Σπύρου *Τσαγγάρη, το οποίο κατείχε ως τότε το μονοπώλιο στον τομέα της διανομής και διακίνησης των αθηναϊκών εφημερίδων.

Οι πολιτικές εξελίξεις μετά το 1915 απομάκρυναν τον Καλαποθάκη από τον Βενιζέλο. Εν τούτοις ο κρητικός πολιτικός σε επιστολή του προς τον Αλκιβιάδη Καλαποθάκη (Αρχείο Ν. Πετσάλλη-Διομήδη) εμνημόνευε το υψηλό επίπεδο της αντιπαράθεσής τους «εν μέσω της... τυφλώσεως των αντιπάλων μου η πολιτεία του *Εμπρός* αποτελεί δι' εμέ πολύτιμον ηθικήν στήριξιν».

Άλλο εξίσου σημαντικό κεφάλαιο της εθνικής συμβολής του Καλαποθάκη αποτέλεσε η δράση του κατά τον Μακεδονικό Αγώνα. Ίδρυσε το 1904 το Μακεδονικό Κομιτάτο με έδρα τα γραφεία του *Εμπρός* και ανέλαβε την οργάνωση, αποστολή και εφοδιασμό των πολεμικών σωμάτων, καθώς και τον συντονισμό των ενεργειών μεταξύ των μαχητών, του έλληνα προξένου στη Θεσσαλονίκη Λάμπρου Κορομηλά και της κυβέρνησης του Γεωργίου Θεοτόκη.

Ο Α.Ι. Σβώλος, σε άρθρο του (εφ. *Εμπρός*, 3 Ιουν. 1921) αναφέρει όσα σχετικά του είχε διηγηθεί πριν πεθάνει ο Καλαποθάκης: «Ήτον η εποχή όπου η επίσημος Ελλάς ανεπάυετο επί των φτωχών δαφνών του Βελεστίνου. Το Έθνικό αποκάωμα είχε λυγίσει όλας τας ψυχάς [...] η Ελλάς και αν ήδεδε δεν ησθάνετο την ψυχικήν δύναμιν να κινήσει ούτε το δάκτυλόν της. Την εθάρυνε τόση ηθική σκωρία. Μέσα εις αυτήν την ατμόσφαιραν ο Καλαποθάκης συνέλαβε το όνειρο να σώσει την Μακεδονία [...] έπρεπε να ήτο γεννημένος αθλητής της ζωής ο φυσικός και ψυχικός αυτός γίγας, έπρεπε να είχε μέσα του την ψύχωση της πάλης, δια να αισθανθεί το κέντρισμα της δράσεως, δια μιαν υπόδειον περί την οποίαν ησχολείτο πολύ την εποχήν εκείνη η Πατριωτική φιλολογία, αλλ' η οποία υπό τους θητικούς ανθρώπους εθεωρείτο "χαμένη"». Και ο Ζαχ. Παπαντωνίου δεν θα παραλείψει στο άρθρο του να αναφερθεί στην πατριωτική δράση του Καλαποθάκη: «Εις τους στερεούς τύπους του ύφους του εχύθη η λάβα των μεγάλων εθνικών μας ενδοουσιασμών από της στιγμής των Μακεδονικών αγώνων των οποίων ο Καλαποθάκης υπήρξε η σκληρά και επική ψυχή, μέχρι των Μικρασιατικών δριάμβων, μεταγενεστέρων καρπών του Μακεδονικού αρματωλισμού, του κηρύγματος εκείνου της ενεργείας εις το οποίον είχε πρωτοστατήσει» (εφ. *Εμπρός*, 2 Ιουν. 1921).

Η συγγραφική δραστηριότητα του Καλαποθάκη περιορίστηκε σε μία σύντομη νεανική περίοδο ζωής του και περιλαμβάνει το μυθιστόρημα *Εκστρατεία μας εις την Σελήνην* (1890), τα κωμειδύλλια *Λειλά, Ο Προκοθήρας, Ο Ανάσιος εις Δεύτερον Γάμον και Το Πράσινο Φουστάνι*, το οποίο παρουσίασε μετά από πάροδο εκατό ετών, το 1999, ο Θεατρικός Οργανισμός Μορφές στον χώρο των παλαιών πιεστηρίων του *Εμπρός* στου Ψυρρή. Τα δράματά του *Άλωσις της Κωνσταντινουπόλεως* και *Σαπαρώ* σημείωσαν στην εποχή τους αξιόλογη επιτυχία.

Ο Καλαποθάκης πέθανε νεότερος ακόμα στο Μόναχο όπου νοσηλεύεταν, κατόπιν σοβαρής χειρουργείας. Η ημερομηνία του θανάτου του συνέπεσε με την θριαμβευτική αποβίβαση του βασιλέως Κωνσταντίνου στη Σμύρνη.

Μετά τον θάνατό του Καλαποθάκη ανέλαβε την διεύθυνση του *Εμπρός* μέχρι το 1928 η χήρα του Αικατερίνη Καλαποθάκη που έδειξε εξαιρετικές διαχειριστικές ικανότητες στη διεύθυνση, πολιτική ουδερότητα και καρτερία με αποτέλεσμα να είναι εξαιρετικά σεβαστό πρόσωπο σε φίλους και αντιπάλους. Κόρη του Αλκιβιάδη Λιάμπη, είχε αποκτήσει μεγάλη εξοικείωση με τον κόσμο της πολιτικής από τα δεκαοκτώ της χρόνια, όταν παντρεύτηκε σε πρώτο γάμο τον κατά τριαντατρία χρόνια μεγαλύτερό της Φίλιππο Βάρβογλη, πολιτευόμενο και μετέπειτα υπουργό Δικαιοσύνης (1895). Μετά τον θάνατο του συζύγου της παντρεύτηκε το 1907 τον Καλαποθάκη και απέκτησε δύο γιούς, τον Αλκιβιάδη και τον Αλέξανδρο. Λέγεται μάλιστα πως η αντινεοζηλική στροφή του *Εμπρός* οφείλεται και στην Αικατερίνη, η οποία ασκούσε μεγάλη πολιτική επιρροή στον σύζυγό της.

Την εφ. *Εμπρός* επανεξέδωσε ο Αλκιβιάδης Καλαποθάκης, πρωτότοκος γιός του Δημητρίου Καλαποθάκη το 1945 ως ημερησία και από το 1953 ως εβδομαδιαία. Το 1959 τον τίτλο της αγόρασε ο Θανάσης Παράσχος, εκδότης της εφ. *Εθνικός Κήρυκας*. Σήμερα ο τίτλος του *Εμπρός* είναι ιδιοκτησία του Ομίλου Βαρδινγιάννη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Ν. Πετσάλλη-Διομήδη (επιστολή Ελ. Βενιζέλου προς Δ. Καλαποθάκη, Ιουλ. 1914).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: εφ. *Εμπρός*, 2, 5 και 6 Ιουν. 1921, κείμενα των Ζαχ. Παπαντωνίου, Θ. Βελιανίτη, Π.Τ. Δημητρακόπουλου, Α.Ι. Σβώλου κ.ά.; εφ. *Εστία*, 4 Ιουν. 1921; *Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «Νήσιος»*, τ. ΙΑ', Αθήνα 1977, σ. 190; Ι. Καραβίτης, *Ο Μακεδονικός Αγών*, Αθήνα, εκδ. Γ.Πετσίβα 1994; Γ.Α. Λεονταρίτης, «Το *Εμπρός* και η μακρά ιστο-

ρία του», εφ. *Καθημερινή*, 23 Ιαν. 1999· Κ.Δ.Μ., στο π. *Λαοκοινικά*, τχ. 201 (Αυγ./Σεπτ. 2001)· επίσης, άρθρο του Γ. Δημακογιάννη στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.man1.org.gr/istor/mak/kalapoath.htm

ΑΛΞΞΑΝΔΡΑ ΚΑΛΑΠΟΘΑΚΗ

Καλδής, Γεώργιος

(Ακράσι Λέσβου, 1876 - Μυτιλήνη, 1953). Νομικός, δημοσιογράφος, πολιτευτής. Διδάχθηκε τα πρώτα γράμματα στο Ακράσι από τον Παναγιώτη Χατζέλλη, έναν φωτισμένο δάσκαλο, ο οποίος διέγνευσε τις αρετές του νεαρού

Καλδή και προέτρεψε την οικογένειά του να τον στείλει στην Κωνσταντινούπολη όπου φοίτησε στα σχολεία του Πατριαρχείου. Σπούδασε στη συνέχεια στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, αλλά ήδη είχε τοποθετηθεί δάσκαλος στη Λήμνο. Εκεί άρχισε να δημοσιογραφεί σε τοπικά έντυπα, αλλά αναγκάστηκε να φύγει το 1912 εξαιτίας μιας εξάμηνης φυλάκισής του λόγω του άρθρου του «Απελευθερωτές ή δυνάστες» που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα που συνεργαζόταν και αναφερόταν στην σκαιά, προς του Λημνιούς, συμπεριφορά πληρωμάτων του ελληνικού στόλου.

Στη Μυτιλήνη όπου πήγε ασχολήθηκε, παράλληλα με τη δικηγορία, με τη δημοσιογραφία και την πολιτική. Το 1916 θα είναι ο πρώτος (μαζί με τον Μανώλη *Βάλλη) διευθυντής της εφ. **Ελευθερος Λόγος*, θέση που θα έχει κατά διαστήματα, και το 1932, αφού όμως θα έχει συνεργαστεί και με τις εφ. **Σάλπιγξ*, **Δημοκράτης* κ.ά. «Με όπλο την πένα του, ξιφομαχεί νικηφόρα με δημοσιογράφους και λογοτέχνες ολκής, *Μυριθήλη, *Λεφκία, *Αναστασιάδη, *Παρίτση. Χωρίς να καταφεύγει σε αμετροέπειες και μέσα στα πλαίσια του “καλώς αγωνιζέσθαι” δίνει τους δημοσιογραφικούς του αγώνες [...]. Διαβάζοντας τα άρθρα του δαυμάζουμε τον ικανότατο δημοσιογράφο, τον στολισμένο με διειγή φιλολογική πανοπλία, τον γραμματικά και συντακτικά τέλεια καταρτισμένο, τον ακριβολόγο με την καθαρή σκέψη και έκφραση και με πλουσιότατο λεξιλογικό θησαυρό», γράφει ο βιογράφος του Γιάννης Κοντέλλης.

Πριν ακόμα αναλάβει τη διεύθυνση της εφ. *Ελευθερος Λόγος* έχει εκλεγεί βουλευτής Λέσβου, ανάμεσα σε εκείνους που το 1915 εκλέγονται, για πρώτη φορά, στη Βουλή των Ελλήνων. Ανήκει στο

Κόμμα των Φιλελευθέρων και θα επανεκλεγεί το 1920, το 1923 και το 1928. Ως βουλευτής διακρίθηκε για την ευφράδεια και την ορθοφροσύνη του, πράγμα που τον έκανε να διγεί τα κακώς κείμενα της κυβέρνησης, ερχόμενος σε ρήξη και με τον Ελ. Βενιζέλο.

Σύμφωνα με τον προαναφερθέντα βιογράφο του, τον Γ. Κοντέλλη: «Αν και είχε το πρώτο σε κίνηση δικηγορικό γραφείο της Μυτιλήνης, αν και χρημάτισε αρκετά χρόνια διευθυντής εφημερίδος, αν και βγήκε τέσσερις φορές βουλευτής Λέσβου, πέθανε φτωχός. Δεν είχε ούτε ένα σπίτι, ούτε ένα στρέμμα γη, ούτε ένα καλύβι στη γενέτειρά του, το Ακράσι. Χρήματα “έβγαξε” πολλά. Αλλά όλα τα διέδethe για να βοηθά τους οικονομικά αδύνατους».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αντ. Πάτων, «Η ιστορία της λεσβιακής δημοσιογραφίας», π. *Μυτιλήνη*, τ. Δ' (1990), 194· του ίδιου, «Οι πρώτοι Λέσβιοι βουλευτές στο ελληνικό κοινοβούλιο», εφ. *Αιολικά Νέα*, Ιαν.-Ιούν. 1991· Κ. Μίσσιος, «Οι βουλευτές του Νομού Λέσβου από 31 Μαΐου 1915 ως 8 Απρ. 1990», στον τόμο *Φιλολογικά Πάρεργα της Μυτιλήνης*, Μυτιλήνη 1996, σ. 334-346· Γ.Γ. Κοντέλλης, *Γεώργιος Εμμανουήλ Καλδής (ΓΕΚ), 1875-1953. Πολιτικοί, Κοινωνικοί, Δημοσιογραφικοί αγώνες*, Μυτιλήνη 1994· «Η Λέσβος τιμά τον Γ. Καλδή, Τον δάσκαλο, Τον βουλευτή, Τον δημοσιογράφο», εφ. *Αιολικά Νέα*, αρ. φ. 246, 6 Αυγ. 2000.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΣΙΟΣ

Καλιφόρνια

Άγιος Φρανκίσκος / San Francisco, 1907-1974<;>. Ιδρυτής-διευθυντής: ο Αναστάσιος *Μούντανος και από το 1946 ο Βασίλειος Μούντανος. Υπότιτλος: *Η αρχαιότερα και ευρύτερο κυκλοφορούσα ελληνική εφημερίς των Δυτικών Πολιτειών* (1935). Από το 1949 αποκότ τον τίτλο *Νέα Καλιφόρνια / New California*, και υπότιτλο *National Greek Weekly*. Ελληνόφωνη (αρχικά) / δίγλωσση (ελληνικά και αγγλικά στη συνέχεια), εβδομαδιαία / δεκαεπταήμερη / εβδομαδιαία (Πέμπτη), οκτασέλιδη, επτάστηλη. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 8 δολ., εξωτερικού 9 δολ. «Published by the Acropolis Publishing Corporation».

Από τις πρώτες και μεγαλύτερες ελληνοαμερικανικές εφημερίδες στη δυτική ακτή των ΗΠΑ. Κατάφερε να επιβιώσει τη δεκαετία του 1930, αλλά κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αντιμετώπισε προβλήματα έκδοσης καθώς ήταν κυριολεκτικά, αδύνατον να θρεθούν έμπειροι τυπογράφοι και εργατικά χέρια γενικότερα, αφού η αμυντική βιομηχανία προσέφερε εργασία με καλύτερες αμοιβές. Το 1945 κολληήθηκε στον οφθαλμίατρο Δρ. Γεωργαρίο, και, κατά τη διάρκεια των τελευταίων οικονο-

μικά δύσκολων ετών, άλλαξε πολλές φορές ιδιοκτήτη τη προτού τελικά αναδιοργανωθεί και μετονομαστεί σε *Νέα Καλιφόρνια* το 1949.

Τα επόμενα είκοσι πέντε χρόνια απέκτησε στενές διασυνδέσεις και με τον Nick Dallas, επιχειρηματία που έγινε δημοσιογράφος. Ο Dallas υποστήριξε ότι η κυκλοφορία της το 1970 ήταν μεγαλύτερη από 4000 φύλλα. Ο ετήσιος χορός της, που διοργανωνόταν κάθε Ιανουάριο σε μεγάλο ξενοδοχείο, αναδείχθηκε σε χρησιμότερο πόρο χρημάτων για την εφημερίδα. Αυτή η κοσμική εκδήλωση συγκέντρωνε περισσότερους από χίλιους ανθρώπους κάθε φορά από την ευρύτερη περιοχή του κόλπου του Σαν Φρανσίσκο. Ωστόσο, δεν μπόρεσε ποτέ να φτάσει την προκάτοχό της *Καλιφόρνια* ούτε σε κυκλοφορία ούτε και σε επιρροή.

Αντανακλώντας τις πολιτικές επιλογές της ιδρυτή της, υιοθέτησε συντηρητικές, φιλοβασιλικές θέσεις την εποχή του Εθνικού Διχασμού. Ο Μούντανος αρθρογράφους και στην εφ. **Ατλαντίς*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΗСВМ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Theodore Saloutos, *The Greeks in the United States*. Cambridge Mass, Harvard University Press, 1966.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΙΤΡΟΨ

Καλιαμβάκος, Ιωάννης

(Μεγάλη Λομποτινά, Άνω Χώρα Ναυπακτίας, 1868 - < >). Δημοσιογράφος και εκδότης, Γόνος ιστορικής οικογένειας από τη Λομποτινά που έλαβε μέρος στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας με τον Γεώργιο Καλιαμπάκο. Η παρουσία του γίνεται δυναμικά γνωστή το έτος 1905 με την έκδοση στη Ναύπακτο της εφ. **Ναυπακτία*, που τυπωνόταν στην Πάτρα στο τυπογραφείο Ηρ. Ευμορφόπουλου. Εκδόθηκε σε δύο περιόδους, 1905-1907 και 1909-1910. Η ενδιάμεση διακοπή οφείλονταν με λόγους υγείας όπως ο ίδιος ανακοίνωσε στο φ. 35 (1 Ιουλ. 1909). Η έκδοση της *Ναυπακτίας* συνεχίστηκε έως το 1910. Στο μεσοδιάστημα (17 Απρ. 1908 - 26 Αυγ. 1908, αρ. φ. 187-108) φέρεται ως διευθυντής της εφ. **Ανεξάρτητος*, με την οποία, ωστόσο, συνεργάζεται και πριν και μετά από αυτές τις ημερομηνίες. Πολλές φορές δημοσιεύει άρθρα κυρίως ιστορικού περιεχομένου με ψευδώνυμο στη *Ναυπακτία* και στον *Ανεξάρτητο*.

Κατά τον Θ. Θωμόπουλο ο Καλιαμβάκος εξέδιδε στο Μεσολόγγι την εφ. *Κραυγή* (1906-1907), της οποίας ωστόσο δεν έχει εντοπιστεί κανένα φύλλο. Το 1914-1916 εκδίδει στο Μεσολόγγι την εφ. *Βήμα, Εφημερίς Παναγιτωλοακαρνανική*, πολιτικά αδέσμευτη, πλούσια σε ύλη και τοπικά θέματα, προωθώντας κυρίως τα προβλήματα της Ναυπακτίας. Επίσης κατά τον Θωμόπουλο, είναι αρχισυντάκτης της εφ. **Μεταβολή* το 1920, κάτι που δεν πιστοποιείται στα φύλλα που έχουν διασωθεί· πιθανόν να ήταν συνεργάτης της.

Εκτός από τη δημοσιογραφική του δραστηριότητα ο Ιωάννης Καλιαμβάκος ασχολήθηκε με τη μελέτη της ιστορίας της Ναυπακτίας. Εξέδωσε δύο βιβλία: *Ναυπακτικά, Ιστορία της Γεράς Μονής Κοζήτσης η «Κοίμησις της Θεοτόκου» της Αμπελακωτίσσης* (Αθήνα 1902) και την *Ιστορία της Ναυπακτίας*. Και τα δύο «πολιούνται –αντί δύο και τριών δραχμών– στα γραφεία της Ναυπακτίας» (αρ. φ. 7 και 10, 22 Νοε. 1905 και 28 Δεκ. 1905), στην οποία δημοσίευε ανακοινώσεις που γνωστοποιούσαν τις εκδόσεις. Αποσπάσματα από την *Ιστορία της Ναυπακτίας* χρησιμοποιήσε στο άρθρο «Κράβαρα», που ο ίδιος δημοσίευε σε συνέχειες με την υπογραφή «ΜΥΗΝΙΟΣ», στη *Ναυπακτία*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θ.Δ. Θωμόπουλος, *Ο Τύπος της Δυτικής Ρούμελης (1821-1940)*, Αθήνα 1959· Μαρία Μπακαδήμα-Ξουρλιά, «Ναυπακτικός τύπος 1905-1956», π. *Ναυπακτικά*, τ. Θ', *Πρακτικά Β' συνάντησης - Ναυπακτικός τύπος - Ιστορικολογογραφικές Μελέτες*, Αθήνα, Εταιρεία Ναυπακτικών Μελετών, 1999, σ. 55-62.

ΜΑΡΙΑ ΜΠΑΚΑΔΗΜΑ

Καλλιγάς, Κωνσταντίνος του Παναγιώτη

(Αθήνα, 17 Ιουλ. 1928 - 4 Σεπτ. 1993). Διανοούμενος, δημοσιογράφος, συγγραφέας. Πτυχιούχος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Κάτοχος της αγγλικής, γαλλικής και ιταλικής γλώσσας, Παντρεύεται τη Ζωή Καραβίδα.

Μαθητής γυμνασίου παίρνει μέρος στην Αντίσταση σε οργανώσεις διαφυγής εβραίων από την Αθήνα. Για τη δράση του τον παρασημοφορεί η κυβέρνηση του Ισραήλ.

Αρχίζει τη δημοσιογραφική σταδιοδρομία του μετά την Απελευθέρωση, από την εφ. *Η *Μάχη*. Από το 1946 συνεργάστηκε στις εφ. *Το *Βήμα* και *Τα *Νέα*, όπου αρθρογράφησε έως το 1966. Συνεργάτης στις εφ. **Ελληνικός Βορράς* το 1954 και **Μακεδονία* και ανταποκριτής του ΡΙΚ (Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου). Σύμβουλος προγράμματος της γενικής διεύθυνσης του ΕΙΡ (Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας) κατά τη διετία 1964-1965. Από το 1966 ως το 1974 ήταν ανταποκριτής και συνεργάτης της διεύθυνσης Τύπου του Συμβουλίου της Ευρώπης, η μόνη δημοσιογραφική δραστηριότητα που διατηρεί την περίοδο αυτή επειδή αρνείται να δημοσιογραφήσει στον ελληνικό Τύπο κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, εκφράζοντας και με τον τρόπο αυτό την έντονη αντίδραση του στο καθεστώς.

Για την έντονη αντιστασιακή του δραστηριότητα συλλαμβάνεται, φιλικίζεται και βασανίζεται. Με την αποκατάσταση της δημοκρατίας επανέρχεται με τον ήπιο δυναμισμό που τον χαρακτήριζε στη δημοσιογραφία. ενώ παράλληλα άσκησε μεγάλη και δικριτική επιρροή σε σειρά θεμάτων που τον απασχολούν επί δεκαετίες. Ήταν βαθύς γνώστης του κυπριακού ζητήματος, στο οποίο διαμορφώνει πολιτική, ενώ παράλληλα τον απασχολούσε ιδιαίτερα ο σεβασμός και η δημοκρατική λειτουργία του πολιτεύματος, όπως αποδεικνύουν οι διεισδυτικές αναλύσεις και επισημάνσεις του. Υποστήριξε ένθερμα την ενεργό συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Αρθρογράφος στην εφ. *Η *Καθημερινή* (1974-1987) και πολιτικός αναλυτής από το 1989 έως τον θάνατό του, ο Κ. Καλλιγάς συμμετείχε σε δημοσιογραφικές αποστολές και επιστημονικά συνέδρια. Συνεργάστηκε με ξένες εφημερίδες, ελληνικά και ξένα περιοδικά και ραδιοηλεκτρονικά δίκτυα.

Τακτικό μέλος της ΕΣΗΕΑ, μέλος του διοικητικού συμβουλίου του Ευρωπαϊκού Μορφωτικού Ιδρύματος και πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος της Ένωσης Ευρωπαίων Δημοσιογράφων. Έχει βραβευθεί ως αρθρογράφος της *Καθημερινής* από το Ίδρυμα Προαγωγής Δημοσιογραφίας Αθ. Μπότση. Έχει τιμηθεί με τον Χρυσό Σταυρό του Τάγματος του Φοίνικα.

Μεταξύ των βιβλίων που έχει μεταφράσει είναι το *Ημερολόγιο της Άννας Φράνκ* (1956) και το *Πανόραμα των συγχρόνων ιδεών* (1958), με δικό του πρόλογο και σχόλια. Έγραψε βιβλία, όπως *1^η Μαρτίου 1935* (1974), *Παλινόρθωση και Δικτατορία: Γεώργιος Β' και 4^η Αυγούστου* (1976). Η εφ. *Η Καθημερινή* εξέδωσε το 1975 σε ανάπτυπο μία σειρά άρθρων του με τον χαρακτηριστικό τίτλο *Υφή και μορφή μίας τυραννίας*.

Κάτοχος ευρύτατης παιδείας και δεινός χειριστής της ελληνικής γλώσσας, τα κείμενά του αντικατοπτρίζουν την ευπρέπεια, ευθύτητα, συνέπεια και εντιμότητα που χαρακτηρίζουν τον ίδιο. Η παρουσία του ήταν αισθητή και όχι μόνο στον χώρο της δημοσιογραφίας, από τα πρώτα μετεμφυλιακά χρόνια, μια περίοδο στην οποία διακρίθηκε ως διανοούμενος και αγωνιστής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Μνήμη Κωνσταντίνου Π. Καλλιγά «ανδρών αγαθών έργω γενομένων...»*. Θουκυδίδου, Περικλέους Επιτάφιος II, 35. Αθήνα, εκδ. Ελληνική Εταιρεία/Παπαζήσης, 1997.

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΣ

**Καλλιμάχος, Δημήτριος Π.
[Callimachos, Demetrios, P.]**

(Μάδυτος Θράκης, 1879 - Νέα Υόρκη, 13 Οκτ. 1963). Δημοσιογράφος, συγγραφέας, ιερέας, διδάκτωρ θεολογίας. Υπήρξε γιι πολλά χρόνια ηγετικός παράγοντας της ελληνοαμερικανικής ομογένειας. Μορφώθηκε στην Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη και το 1902 ανακηρύχθηκε διδάκτωρ θεολογίας από το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία και διετέλεσε διευθυντής του π. **Ελληνισμός* της ομώνυμης Εθνικής Εταιρείας του Νεοκλή *Καζάζη καθώς και συνεργάτης του π. **Παναθήναια* και της εφ. **Ακρόπολις*. Διετέλεσε, επίσης, γραμματέας του Πατριαρχείου Αλεξάνδρειας και εδελοντής στρατιωτικός ιεροκήρυκας της Ε' Μεραρχίας στους Βαλκανικούς Πολέμους.

Μεταναστεύει στις ΗΠΑ τον Δεκέμβριο 1914 και τον Απρίλιο 1915 γίνεται αρχισυντάκτης της νέας καθημερινής εφ. **Εθνικός Κήρυξ*. Αποδηγεί την έντο-

νη φιλοδενιελική στάση της εφημερίδας και αρθρογραφία πάνω σε όλα τα ζητήματα που απασχολούν την ομογένεια. Το 1920 εκδίδει το π. *Εθνική Αναγέννησις* που κυκλοφόρησε για μικρό χρονικό διάστημα, με συνεργάτες ελληνοαμερικανούς λόγιους, όπως οι καθηγητές Φουτρίδης και Ραφαήλ Δήμος. Το 1918 αποσύρεται από την εφ. *Εθνικός Κήρυξ* και υπηρετεί ως ιερέας στην εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου στο Μπρούκλιν, αλλά επιστρέφει το 1922 και συνεχίζει τη δημοσιογραφία με την ίδια δυναμικότητα, αρθρογραφώντας όχι μόνο στην εφ. *Εθνικός Κήρυξ* αλλά και σε πολλές άλλες ελληνο-αμερικανικές εφημερίδες. Ο Καλλιμάχος γίνεται ο κυριότερος εκφραστής της αντίστασης στο ρεύμα της αφομοίωσης των ελλήνων μεταναστών και της ανάγκης της διατήρησης της ελληνικής γλώσσας και παίζει κεντρικό ρόλο στην ενδυνάμωση του ρόλου της αρχιεπισκοπής που συντελείται τη δεκαετία του 1930.

Το 1944 αποσύρεται από την εφ. *Εθνικός Κήρυξ* και αναλαμβάνει την αρχισυνταξία της εφ. **Ελεύθερος Τύπος* στη Νέα Υόρκη, έως τη δικαοτή της έκδοσής της το 1947. Παρόλο ότι επιστρέφει στον *Ε.Κ.* ως επίτιμο συντάκτης από το 1947 μέχρι και το 1952, λειτουργεί πλέον ως αυτόνομος λόγιος και σχολιαστής στους κόλπους της ομογένειας. Σταδιακά όμως, χάρη σε ένα νέο ρεύμα αφομοίωσης που διαπερνά την ομογένεια, οι δέσεις του για τη διατήρηση της ελληνικότητας θριόσκουν όλο και λιγότερη απήχηση.

Ήταν ενεργό μέλος πολλών ελληνικών και ελληνοαμερικανικών ενώσεων, όπως της Προοδευτικής Ελληνοαμερικανικής Ένωσης (Greek American Progressive Association / GAPA), εκκλησιαστικών οργανώσεων, όπως της Ομοσπονδίας Εκκλησιών της Νέας Υόρκης, και άλλων αμερικανικών ιδρυμάτων, όπως της Ακαδημίας Πολιτικών Επιστημών της Νέας Υόρκης, του Αιγυπτιακού Ινστιτούτου, του XVI Διεθνούς Συνεδρίου Ανατολικών Σπουδών και του Ινστιτούτου Βυζαντινής Μουσικής.

Από τις μελέτες και τα άρθρα του που κυκλοφόρησαν σε βιβλία αναφέρονται τα ακόλουθα: *Οι Έλληνες εν Αιγύπτω κατά την γαλλικήν κατοχήν, 1798-1801: Εξ ανεκδότων πατριακών εγγράφων*, (Κάιρο 1912). *Τα εν Καίρω Ελληνικά Σχολεία των Πατριαρχών Αλεξανδρείας, επί Τουρκοκρατίας* (Αλεξάνδρεια 1913). *Δυνατοί Νεοελληνικοί Χαρακτήρες* (Νέα Υόρκη 1927). *Αι Βάσεις της προόδου. Κοινωνιολογικά Μελέται* (Νέα Υόρκη 1927). *Θέλησις και Ενδουσιασμός* (Αλεξάνδρεια 1931). *Πώς προσδύνουν οι Αμερικανοί* (Νέα Υόρκη 1931). *Ο Χαρακτήρ του Ήρωος της Ρού-*

μηλις: Έρευνα των ελλείψεων και των αρετών των νεώτερων Ελλήνων κατά την εθνεγερσίαν του 1821 και κατά την σύγχρονον εποχήν (Νέα Υόρκη 1934). *Αδάνατη Ελλάς* (Νέα Υόρκη 1942). *Ελληνικό Πανεπιστήμιο στην Αμερική* (Νέα Υόρκη 1959) κ.ά.

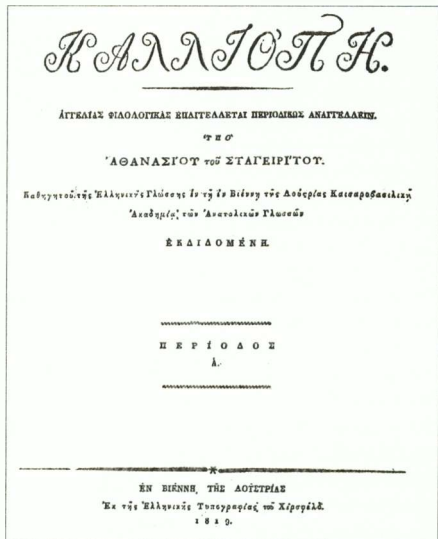
Το αρχείο του (D.P. Callimachos Paper) είναι κατατεθειμένο στο Immigration History Research Center, University of Minnesota, ΗΠΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «Πρωθιερέυς Δ. Καλλιμάχος», π. Μηναϊός *Εικονογραφημένος Εθνικός Κήρυξ* (Αθρ. 1925): Σήφης Γ. Κόλλυις, *Ελληνικοί Παλμοί των Αποδημών της Αμερικής. Τα πενήνταχρονα του Δ. Καλλιμάχου*, Νέα Υόρκη 1954· του ίδιου, *Δημήτριος Καλλιμάχος. Μια άρτια αγωνιστική συνείδηση* (Σχεδιάσμα), Αθήνα 1963· Ηλ. Κ. Ζιώγας, *Πρωθ. Δημήτριος Καλλιμάχος (1879-1963): Ο Κοσμάς Αιτωλός της Αμερικής*, Λονδίνο, εκδ. Κρίκος, 1975· Ραφος Demetrios Callimachos, *Religious Leaders of America*, εκδ. Gale Group, 21999.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΙΤΡΟΦ

Καλλιόπη

Αγγελίας φιλολογικός επαγγέλλεται περιοδικώς αναγγέλλειν. Βιέννη, 1 Ιαν. 1819 - Μάιος 1819. Εκδότης: Αδανάσιος ο Σταγειρίτης. Δεκαπενθήμερη (1^η και 15^η κάθε μηνός), δίσηλη, δεκαεξασελίδη (εκτός εάν υπάρχει πληθώρα ύλης), διαστάσεων 26x20 εκ. Τυπογραφία: «Εκ της ελληνικής τυπογραφίας του Χίρσφελδ» (1819). «Εκ της Ελληνικής τυπογραφίας του Ιωάν. Βαρθ. Τσβεκίου» (1820, 1821).

Εκδίδεται τη στιγμή όπου η διαμάχη ανάμεσα σε ηγετικές ομάδες του ελληνισμού, ανάμεσα στην πρόοδο και τη συντήρηση, βρίσκεται σε μεγάλη ένταση. Είναι αναμφίβολο πως το περιοδικό του Αθ. Σταγειρίτη εκδόθηκε, με την έμπνευση και καθοδήγηση του Παναγιώτη *Κοδρικά, ως αντίπαλο δέος προς το π. *Ερμής ο Λόγιος και τους κύκλους που τον εστήριζαν. Η έκδοσή της συνεπώς, τη στιγμή που πραγματοποιείται, μπορεί να θεωρηθεί ως η φυσιολογική προέκταση της «μάχης των φυλλαδίων», που έχει αναζωπυρωθεί αυτήν την κρίσιμη για τον ελληνισμό προεπαναστατική δεκαετία, εκφράζοντας τις θέσεις των συντηρητικών ομάδων της ελληνικής λογοσύνης οι οποίες, εναρμονιζόμενες με τους εκκλησιαστικούς κύκλους της Κωνσταντινούπολης, αντιμάχονται τις δυνάμεις της προόδου.

Ως προς τους πνευματικούς στόχους της, δεν διαφέρει, αν κρίνει κανείς από τα περιεχόμενά της, από αυτούς των άλλων ελληνικών περιοδικών δημοσιευμάτων της εποχής. Θέματα σχετικά με τη φιλολογία, τη γλώσσα και τη λογοτεχνία, την αρχαιολογία και τις τέχνες, το βιβλίο και τις εκδόσεις, τα σχολεία του ελληνισμού, αλλά και σχετικά με τις επιστήμες, πρωτότυπα ή σε μεταφράσεις, εγγράφονται στα ζητούμενα του εκδότη, που ήταν ο ίδιος καθηγητής της ελληνικής γλώσσας στην Καιοσροβασιλική Ακαδημία των Ανατολικών Γλωσσών, της Αυστριακής πρωτεύουσας.

Στην «Προκήρυξιν», που δημοσιεύεται στο πρώτο φύλλο παρατίθενται σύντομα στοιχεία για την ύλη του, καθώς και πληροφορίες σχετικές με την περιοδικότητα, το σχήμα, το χαρτί, την τιμή και τους τρόπους εγγραφής των συνδρομητών. Στον δεύτερο τόμο (σ. 66) έχει καταχωρισθεί κατάλογος των υπευθύνων εκπροσώπων του περιοδικού στις εξής πόλεις: Κωνσταντινούπολη, Αδριανούπολη, Φιλιππούπολη, Θεσσαλονίκη, Σέρρες, Μελένικο, Ιωάννινα, Σμύρνη, Καισάρεια, Κυδωνίες, Χίος, Μυτιλήνη, Σίφνος, Πάρος, Οδησσός, Ιάσιο, Βουκουρέστι, Πέστη, Ζεμίνι, Τεργέστη, Σιμπίνι, Τάμεσβαρ, Βρασόβ, Βενετία, Βιέννη. Στον κατάλογο, μαζί με τα ονόματα των εκπροσώπων δηλώνεται η επαγγελματική τους απασχόληση. Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία, είκοσι από αυτούς είναι έμποροι, από τους οποίους ένας διβλοπιώλης (Κωνσταντίνος Ιωάννης Γκαρμπολάς, Βουκουρέστι), πέντε ιερωμένοι και δέκα διδάσκαλοι. Ο αναλογικά μεγαλύτερος αριθμός των εκπροσώπων (30), από αυτόν των πόλεων (25), οφείλεται στο γεγονός ότι σε ορισμένες πόλεις υπάρχουν περισσότεροι από ένας υπεύθυνοι για τις συνδρομές.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (1819), ΕΒΕ, ΚΝΕ/ΕΙΕ (φωτοτυπία).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Λάιος, *Ο ελληνικός τύπος της Βιέννης από του 1784 μέχρι του 1821*, Αθήνα 1961· Π. Ενεπεκίδης, *Συμβολία εις την ιστορίαν του ελληνικού τύπου και τυπογραφείων της Βιέννης, 1790-1821. Επί τη βάσει των αρχαικών εγγράφων της Βιέννης*, ανάπτυπον εκ του πανηγυρικού λευκώματος των *Θεσσαλικών Χρονικών*, Αθήνα 1965· Αγγελική Γαβαδά-Παναγιωτοπούλου (επιμ.), *Τα Ελληνικά Προεπαναστατικά Περιοδικά. Ευρετήρια. Α' Αθηνά - Καλλιόπη - Μέλισσα - Το Μουσείον*, Αθήνα, ΚΝΕ/ΕΙΕ, 1971· Αικατερίνη Κουμαριανού, *Ο ελληνικός προεπαναστατικός τύπος, Βιέννη - Παρίσι (1784-1821)*, Αθήνα, Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού, 1995, σ. 130-139.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ

Ο Καλλιτέχνης

Εικονογραφημένον περιοδικόν, Αθήνα, Απρ. 1910 - Σεπτ. 1912 και Ιαν. 1914, αρ. τχ. 1-31. Εκδότης-συντάκτης: Γερ. Βώκος (αρ. τχ. 31). Διευθυντής: Γερ. Βώκος, Μηνιαίο, με συνεχή σεληναρίθμηση ανά έτος (έτ. Α', Απρ. 1910 - Μάρτ. 1911, αρ. τχ. 1-12, σ. 1-398· έτ. Β', Απρ. 1911 - Μάρτ. 1912, αρ. τχ. 13-24, σ. 1-346· έτ. Γ', Απρ. 1912 - Σεπτ. 1912, αρ. τχ. 25-30, σ. 1-208· έτ. Δ', Ιαν. 1914, αρ. τχ. 31, σ. 1-30), τριάντα δύο σελίδων περίπου, μονόστιχο / δίστιχο, διαστάσεων 24x16.5 εκ. Τιμή τεύχους: 80 λ. και 1 δρχ. (αρ. τχ. 31). Τυπογραφείο: «Εοτία», Κ. Μάισερ - Ν. Καργαδούρη.

Από τα πιο σπουδαία εικαστικά, κυρίως, και λογοτεχνικά περιοδικά της εποχής, εξαιρετικά καλαίσθητο και με πολύ πλούσια εικονογράφηση, ξεκίνησε την έκδοσή του με μια πολιτική πράξη: ο εκδότης ζήτησε και δημοσίευσε τη γνώμη γνωστών λογοτεχνών και καλλιτεχνών για το κίνημα της 15^{ης} Αυγούστου 1909, στο Γουδί. Γενικά, η πολιτική ζωή του τόπου βρίσκεται μέσα στο οπτικό του πεδίο: παρουσιάζεται φιλοβενιζελικό και φιλοσοσιαλιστικό.

Στην ύλη του προνομιακή θέση κατέχουν οι εικαστικές τέχνες: δημοσιεύονται άφθονα εικαστικά έργα και πολυάριθμες φωτογραφίες καλλιτεχνών και λογοτεχνών, συνεργατών του ή προσώπων για τα οποία γίνεται λόγος. Η προτίμηση στη ζωγραφική είναι φανερή καθώς σε κάθε τεύχος δημοσιεύεται ένα τουλάχιστον εκτενές άρθρο για κάποιο Έλληνα ή ξένο καλλιτέχνη. Τα άρθρα, εκτός από τις διοικητικές πληροφορίες που παρέχουν, αναφέρονται και σε γνωρίσματα της τέχνης τους και συνοδεύονται από σχετική εικονογράφηση. Αξιόλογη είναι η σειρά δώδεκα συνεργασιών του Θωμά Θωμόπουλου για ζωγράφους της Αναγέννησης, Ο Γερ. Βώκος παρουσιάζει νέους Έλληνες ζωγράφους, όπως τους Λουκά

Γεραλή, Οδυσσέα Φωκά, Βασίλειο Χατζή, Παύλο Μαδιόπουλο, Ευάγγ. Ιωαννίδη και Γ. Μπουζιάνη.

Σημαντικό μερίδιο έχουν και η λογοτεχνία και το θέατρο. Αντιθέτως, η λογοτεχνική κριτική περιορίζεται σε λίγα άρθρα και σημειώματα. Οι λογοτεχνικές εκδόσεις δεν κρίνονται συστηματικά, αλλά, οι περισσότερες, απλώς αναγγέλλονται, με ελάχιστα σχόλια. Οι τελευταίες σελίδες κάθε τεύχους είναι αφιερωμένες στην ελληνική και ξένη πνευματική κίνηση. Η συμβολή του στον χώρο της λογοτεχνίας έγκειται πρωτίστως στην προβολή του έργου του Αλ. Παπαδιαμάντη: δημοσιεύονται αρκετά διηγήματά του και δύο άρθρα, του Βώκου και του Α. Καρακρίτσα, με αφορμή τον θάνατό του (αρ. τχ. 10).

Όσον αφορά την κριτική, εδώ εντοπίζεται η πρώτη γνωστή, ως τώρα, αναφορά στον Freud και στην ψυχανάλυση: πρόκειται για άρθρο του Th. Reich, με τίτλο «Ποίσεις και Ψυχανάλυσις», όπου γίνεται αναφορά στις φροϊδικές θεωρίες για τη libido και τα όνειρα (αρ. τχ. 29). Άλλα κριτικά άρθρα είναι γραμμένα για τους J. Moréas (αρ. τχ. 1), Περ. Γιαννόπουλο (αρ. τχ. 2), L. Tolstoy (αρ. τχ. 9-10) και Γερ. Μαρκορά (αρ. τχ. 19), με αφορμή τον θάνατό τους. Πολλές είναι οι συνεργασίες με θεατρικό ενδιαφέρον, άρθρα για Έλληνες και ξένους θεατρικούς συ-

γγραφείς, έργα και ηθοποιούς. Περιορισμένη είναι η κριτική θεατρικών παραστάσεων. Ο Κ. Χατζόπουλος στέλνει ειδήσεις από τη Γερμανία, που αφορούν ιδίως παραστάσεις του Max Reinhart. Θέματα γλώσσας και εκπαίδευσης δεν απασχολούν ιδιαίτερα. Χαρακτηριστικά, η συνταγματική ρύθμιση του 1911 για τη γλώσσα περνά ασχολίαστη. Πάντως, οι γλωσσικές απόψεις του Βώκου είναι μετριοπαθείς. Αλλά και ο Γρ. *Ξενοπούλος διατυπώνει τις επιφυλάξεις του για το ενδεχόμενο να διδασχτεί η «ψυχαρική» γλώσσα στα δημοτικά σχολεία (αρ. τχ. 2). Τακτικός συνεργάτης είναι ο Στέφανος Μαρτζώκης· ακόμη, συνεργάζονται οι Ν.Ι. Λάσκαρης, Λέαντρος Παλαμάς, Ρώμος Φιλόρας και οι καλλιτέχνες Γ. Ροϊλός, Π.Ι. Ρούμπος, Μιχαήλ Τόμπρος, Δημήτριος Φιλιππίτης και Θάλεια Φλωρά-Καραβία.

Γενικά, παρόλο που η τιμή του και η συνδρομή δεν ήταν αναλόγως υψηλές προς την ποιότητα και το κόστος της έκδοσης, η κυκλοφορία του δεν φαίνεται να ανήλθε σε υψηλά επίπεδα. Αναγκάστηκε να διακόψει την έκδοσή του τον Σεπτέμβριο 1912, εξαιτίας των Βαλκανικών Πολέμων. Αν και το 1912 ο εκδότης του δεν ήταν στρατεύσιμος (ήταν 44 ετών), υπήρξε ωστόσο πολεμικός ανταποκριτής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ, ΔΘΘ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Καραόγλου (εποπτεία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, τ. Α', σ. 184-192.

Χ.Α. ΚΑΡΑΟΓΛΟΥ – ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΛΟΥΔΗ

Καλλίφρων, Βασίλειος του Δημητρίου

(Κωνσταντινούπολη< ; >, 1819 - Κωνσταντινούπολη, 23 Δεκ. 1891). Διδάσκαλος, συγγραφέας, εκδότης. Το 1839 αποφοίτησε από την Πατριαρχική Μεγάλη του Γένους Σχολή. Από το έτος αυτό χρημάτισε διδάσκαλος σε πολλές ενοριακές σχολές της Κωνσταντινούπολης, όπως για παράδειγμα σε αυτή της συνοικίας του Μεγάλου Ρεύματος (Αρναυϊκόγ). Το 1848 του ανατέθηκε διδασκαλία στη Μεγάλη του Γένους Σχολή, στην οποία διδασχε ανελλιπώς έως και το φθινόπωρο του 1891. Η δεκαετία του 1850 μπορεί να χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερα παραγωγική όσον αφορά τη συγγραφική του δραστηριότητα σε σχέση με βιβλία εκπαιδευτικού χαρακτήρα. Μεταξύ των έργων του αυτής της περιόδου συγκαταλέγονται: η *Γραμματική της ελληνικής γλώσσας* (1850), η οποία ήταν σύνοψη αυτής του Κ. Κούμα και εξεδόθη τρεις φορές, το *Συντακτικόν*, επιτομή αυτό του Ασωπίου, η *Κατήχησις* (1857), που ήταν σύνοψη της αντίστοιχης του Πλάτωνος Μόσχας και η οποία είχε ανα-

σκευαστεί από τον πατριάρχη Κωνσταντίνο Α'. Αυτό όμως που τον καθιέρωσε ως σημαντική φυσιογνωμία του δημόσιου χώρου της οθωμανικής πρωτεύουσας ήταν η έκδοση τον Οκτώβριο 1861 της εκκλησιαστικής-εκπαιδευτικής-πολιτικής εφ. **Ανατολικός Αστήρ*.

Η έκδοση του *Ανατολικού Αστέρος* τα πρώτα τρία χρόνια ήταν έργο κοινό του Β. Καλλίφρονος με άλλους δύο καθηγητές της Μεγάλης του Γένους Σχολής, τον Ιωάννη Φιλαλήδη και τον Κωνσταντίνο Φωτιάδη, μετέπειτα ηγεμόνα της Σάμου. Από το 1864 όμως ο Καλλίφρων ανέλαβε μόνος του την έκδοση. Η εφημερίδα συνέχισε να εκδίδεται μέχρι και λίγο πριν από τον θάνατό του. Στα πρώτα έτη της κυκλοφορίας της λειτούργησε ως το δημοσιογραφικό όργανο των μεταρρυθμιστών της ελληνορθόδοξης κοινότητας της Κωνσταντινούπολης, που προωθούσαν την εφαρμογή των διατάξεων των Γενικών Κανονισμών.

Το 1862 ο Καλλίφρων μαζί με έναν άλλον διδάσκαλο της Μεγάλης του Γένους Σχολής έγιναν αντικείμενο λίβελου με τίτλο «Καλλίφρων και Χαρίλαος εν τω Αναπαυτηρίω». Στο φυλλάδιο αυτό οι δύο καθηγητές διασύρονταν επειδή κάθε Πάσχα και Χριστούγεννα ελιμβιθάναν σε είδος (κότες, τυρί, βούτυρο ή ακόμη και πρόβατα) πρόσδετη αμοιβή από τις οικογένειες των φοιτητών τους, με συνέπεια να δημοσιάζονταν, για τα δεδομένα της εποχής, Αναφέρει σχετικά ο Μανουήλ Γεδεών: «Ητο δ' ο μισθός αυτών τότε 15 περίπου χρ. Τουρκ. Λίραι κατά μήνα, μη εξοδοούμεναι, διότι τα διδόμενα ταυτα δώρα ήρκουν προς διατροφήν και ενοίκιον, αφού το πλείστον μέρος των δωροφορουμένων επωλείτο. Και κατήντησε λοιπόν να ιδωμεν τους διδασκάλους Καλλίφρονα Βασιλείου και Φωτιάδην Βασιλείου να κτίσωσι δύο οικίας εκάτερος».

Η προσωπική αυτή επίθεση βέβαια είναι πιθανό να σχετίζεται με τις πολιτικές παρεμβάσεις του *Ανατολικού Αστέρος* την περίοδο αυτή. Ωστόσο, μετά την πτώση του πατριάρχη Ιωακείμ Β' το 1863, η πολιτική γραμμή της εφημερίδας αποστασιοποιήθηκε προοδευτικά από την πιστή εφαρμογή των Γενικών Κανονισμών και γενικά διαμορφωνόταν με θιασικό κριτήριο την υπεράσπιση των θέσεων των εκάστοτε Πατριαρχών. Γενικότερα η φιλική στάση του Καλλίφρονος απέναντι στους εκάστοτε Πατριάρχες διατηρήθηκε μέχρι και την άνοδο στον πατριαρχικό θρόνο του Ιωακείμ Γ' το 1878, ο οποίος απέβαλε τον *Ανατολικό Αστέρα* από το Πατριαρχείο και πήρε την

πρωτοβουλία για τη δημιουργία ενός νέου εκκλησιαστικού οργάνου, της **Εκκλησιαστικής Αλήθειας*. Η εκδίωξη του είχε ως συνέπεια να ακολουθήσει μια σκληρή γραμμή τόσο εναντίον του Ιωακείμ Γ', όσο και της *Εκκλησιαστικής Αλήθειας* στην οποία αρεσκόταν να αναδεικνύει τα διάφορα γλωσσικά ή τυπογραφικά σφάλματα.

Ο Καλλίφρων, επίσης, εξέδωσε συλλογές χρονογραφημάτων και επίσημων γραμμάτων, προσφωνήσεων και λόγων που σχετιζόνταν με τους Πατριάρχες που δήτευαν μεταξύ 1867-1884 (Γρηγόριος ΣΤ', Ανθίμος ΣΤ', Ιωακείμ Β' και Ιωακείμ Γ') υπό τον τίτλο *Εκκλησιαστική Επιθεώρησης*. Τα πρώτα τεύχη της σειράς αυτής που αναφέρονταν σε γεγονότα της πατριαρχίας του Γρηγορίου ΣΤ' (1867-1871) είχαν κυκλοφορήσει ως *Εκκλησιαστικά ή Εκκλησιαστικόν Δελτίον*. Κατά τα έτη 1867-1869 ο Καλλίφρων εξέδωσε άλλους δύο τόμους περιοδικού με τίτλο *Φιλολογικόν Δελτίον*, οι οποίοι περιείχαν ειδήσεις σχετικές με την εκπαίδευση. Τις ειδήσεις αυτές συνέλεγε από διαφόρους τόμους του π. **Ερμής ο Λόγιος* της Βιέννης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μανουήλ Ι. Γεδεών, *Αποσπαιμείματα Χρονογράφου, 1800-1913*, Αθήνα 1932, σ. 16-18· του ίδιου, *Μνεία των προ εμού, 1800-1863-1913*, Αθήνα 1934, σσ. 364, 372, 462 του ίδιου, «Καλλίφρων Βασιλείος», *ΜΕΕ*, τ. ΙΓ', σ. 585· Δ. Σταματόπουλος, *Μεταρρύθμιση και Εκκοσμίκευση: προς μια ανασύνθεση της Ιστορίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου τον 19^ο αιώνα*, Αθήνα, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2003.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

Καλοκαιρινός, Ανδρέας Γ.

(Ηράκλειο, 1922-1993). Εκδότης, Γιος του στρατηγού Γεωργίου Κατεχίκη (καπετάν Ρούβα), στενού συνεργάτη του Ελευθέριου Βενιζέλου και της Χρυσής Θειακίχη, αναδέχτηκε τον μεγάλο ευεργέτη της πόλης του Ηρακλείου Ανδρέα Λυσιμάχου Καλοκαιρινού, του οποίου και το όνομα έλαβε. Αποφοίτησε το 1938 από το λύκειο «Ο Κοραής» και γράφτηκε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ως φοιτητής κατατάχθηκε εδελοντικά κατά τη διάρκεια του ελληνοϊταλικού πολέμου σε υγειονομική μονάδα στο μέτωπο της Κλεισούρας. Στην περίοδο της Κατοχής, φοιτητής ακόμη, εντάχθηκε στο ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) και επιστρέφοντας μετά την Απελευθε-

ρωση στο Ηράκλειο δραστηριοποιήθηκε στον ίδιο πολιτικό χώρο κατά τα έτη 1945-1947.

Η πνευματική ανησυχία της νεότητάς του τον παρώθησε να διακόψει τις σπουδές του και να ασχοληθεί με άλλες κοινωνικές δραστηριότητες. Το 1945 εξέδωσε το αξιόλογο π. *Εποχή*, όπου αρθρογραφούσε ο ίδιος, το οποίο όμως, λόγω των ιστορικών συγκυριών, κυκλοφόρησε μόνο πέντε τεύχη. Η έντονη επιθυμία του να οργανώσει σε επιστημονική βάση και προοπτική τις μελέτες για την ιστορία και τον πολιτισμό της Κρήτης τον οδήγησε το 1947 στην έκδοση του π. **Κρητικά Χρονικά*. Χρηματοδότησε εξ ολοκλήρου την έκδοση, αναζητήσε συνεργάτες ανάμεσα στους κορυφαίους επιστήμονες της χώρας, ανέλαβε ο ίδιος την εκδοτική επιμέλεια, ίδρυσε ιδιόκτητο τυπογραφείο. Η γενική αναγνώριση του περιοδικού, η παγιωμένη άποψη ότι υπήρξε από τα εγκυρότερα επιστημονικά όργανα των κρητολογικών σπουδών είναι το αποτέλεσμα της εκδοτικής προσπάθειας και της προσωπικής εργασίας του Καλοκαυρινού.

Πνευματική προσωπικότητα με οργανωτικές ικανότητες, πρωτοστάτησε στην πνευματική ζωή της πόλης για μισό περίπου αιώνα και ίδρυσε μαζί με τους Νικόλαο Πλάτωνα και Μενέλαο Παλαμά, το 1951, την ΕΚΙΜ (Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών), η οποία ανέπτυξε σημαντική πολιτιστική και επιστημονική δράση. Το 1953 ανέλαβε διευθυντής του Ιστορικού Μουσείου Κρήτης και κατά τη διάρκεια της θητείας του το Μουσείο οργάνωσε και εμπλούτισε τις συλλογές του με νέες προσκτήσεις, όπως την αγορά πίνακα του Δομινίκου Θεοτοκόπουλου. Δραστηριοποιήθηκε επίσης και σε άλλους τομείς, όπως ως διαχειριστής, για σαράντα οκτώ χρόνια, των Φιλανθρωπικών Ιδρυμάτων Ανδρόου και Μαρίας Καλοκαυρινού, πρόεδρος της Εφορίας του Πτωχοκομείου Ηρακλείου από το 1956, δήμαρχος Ηρακλείου για το διάστημα 1964-1967. Τη δημιουργική του δραστηριότητα στη δημαρχία Ηρακλείου διέκοψε η παρεμβολή της δικτατορίας. Στη μεταπολίτευση εκλέγεται δημοτικός σύμβουλος για το διάστημα 1975-1978 και εισηγείται την ίδρυση του Πολιτιστικού Κέντρου Ηρακλείου. Άνθρωπος με πλούσια παιδεία και σπάνια καλλιέργεια, συνέβαλε στη διάδοση και στην προβολή της ιστορίας της πατρίδας του και του πολιτισμού της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Στέργ. Γ. Σπανιάκης, «Η οικογένεια των Καλοκαυρινών της Κρήτης», *Κρητικά Χρονικά*, τ. 1Δ' (1960), 271-307· 306· Ανδρ. Γ. Καλοκαυρινός, *Απολογισμός μιας εικοσαετίας. Τα «Κρητικά Χρονικά»*. Η έκδοσις - Οι συνεργάται - Τα δημοσιεύματα. Ηράκλειο 1968· Ν.Μ. Παναγιωτά-

κης, «Η επανέκδοσις των *Κρητικών Χρονικών*», *Κρητικά Χρονικά*, τ. ΚΣΤ' (Ηράκλειο 1986), 4-6 (εισαγωγή)· Θεοχ. Δετοράκης, «Ανδρέας Γ. Καλοκαυρινός († 25 Φεβρ. 1993)», *Κρητικά Χρονικά*, τ. Λ' (Ηράκλειο 1990), 165-168· εφ. *Μεσόγειος*, αρ. φ. 6940, 27 Φεβρ. 1993· εφ. *Πατρίς*, αρ. φ. 13958, 27 Φεβρ. 1993.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΗΡ. ΚΑΡΤΣΑΚΗΣ

Καλοποδάκης, Δημήτριος του Μιχαήλ [Φρανσίς]

(Αθήνα, 1867-1946) Δημοσιογράφος, ιστορικός, συγγραφέας, πρεσβύτερος της Ελληνικής Ευαγγελικής Εκκλησίας, Σπούδασε ιστορία στο Harvard College (Μ.Α.) και στο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου, από όπου πήρε τον τίτλο του διδάκτορος της Φιλοσοφίας, το 1893. Το επόμενο έτος διορίσθηκε ιερογνηθής της ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, όπου δίδαξε επί έξι έτη. Ανταποκριτής των *Times* του Λονδίνου από το 1894 έως το 1900, διατέλεσε και πολεμικός ανταποκριτής τους στον πόλεμο του 1897. Από το 1900 έως το 1911 ασχολήθηκε με εργοστάσιο ελαιουργίας που ίδρυσε στη Μάνη. Το 1913 διορίστηκε γραμματέας της Αμερικανικής Πρεσβείας, όπου υπηρέτησε επί επτά έτη. Συγχρόνως, ήταν ανταποκριτής της εφ. *Morning Post* (1911-1920) και πολεμικός ανταποκριτής της στον πόλεμο του 1912, οπότε διορίστηκε πρώτος διευθυντής στη Διεύθυνση Τύπου του υπουργείου Εξωτερικών, θέση στην οποία παρέμεινε έως το 1930. Προηγουμένως είχε έντονη εθνική δραστηριότητα με στόχο τις διεκδικήσεις της Ελλάδας, στο πλαίσιο της συνθήκης ειρήνης στο Παρίσι (1919-1920). Το 1912 η ελληνική κυβέρνηση του απένειμε τον Αργυρό Σταυρό του Τάγματος του Σωτήρος, ενώ η βρετανική το παράσχημο του Ταξίαρχη της Βρετανικής Αυτοκρατορίας.

Από το 1911 έως το 1946 υπήρξε εκδότης του π. **Αστήρ της Ανατολής*. Συνέγραψε πολλά βιβλία: *Graecia Provincia Romana* (1893), *Ο χωρισμός της στρατιωτικής και πολιτικής εξουσίας και η Ρωμαϊκή διοίκησης παρά τον Κάτω Δούναβη* (1894), *Πλανών Έλεγχος* (1910), *Greece before the Conference* (με το ψευδώνυμο «Polybius», 1919), *Ο βίος και το έργο του Αποστόλου Παύλου* (1932) και πολλά άρθρα σε διάφορα περιοδικά και εφημερίδες του εξωτερικού.

Διατέλεσε λαϊκός πρεσβύτερος της Ελληνικής Ευαγγελικής Εκκλησίας (1905-1946), και γενικός γραμματέας και ταμίας της Γενικής Συνόδου της Ελληνικής Ευαγγελικής Εκκλησίας σε διάφορες περιόδους. Υπήρξε ιδρυτής του Ελληνο-Βρετανικού συνδέσμου και μέλος του «Παρνασσού».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΓΣΕΕΕ, ΑΕΑΑ, ΙΑΥΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «Δημήτριος Καλοποθάκης», π. *Αστήρ της Ανατολής* (Ιούλ. 1946), 98· εφ. *Το Βήμα*, 4 Ιουλ. 1946· εφ. *Εστία*, 3 Ιουλ. 1946· D. Kitsikis, *Propagande et pressions en politique internationale: La Grèce et ses revendications à la Conférence de la paix (1919-1920)*, Presses Universitaires de France, 1963· M.B Κυριακάκης, *Πρωτοπρέβια και Πρωτοπρόροι*, Αθήνα, έκδ. π. *Αστήρ της Ανατολής*, 1985.

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΤΣΕΒΑΣ

Καλοποθάκης, Μιχαήλ Δ.

(Αρεόπολη, 1825 - Αθήνα, 1911), Ιδρυτής και ποιμένας της Α' Ευαγγελικής Εκκλησίας της Ελλάδος, εκδότης-συντάκτης, μεταφραστής. Παρακολούθησε το ελληνικό σχολείο που ίδρυσαν στη Μάνη οι C.W. Leyburn και S. Huston, ιεραπόστολοι του ABCFM (American Board of Commissioners for Foreign Missions). Ολοκλήρωσε τις γυμνασιακές του σπουδές στην Αθήνα και υπηρέτησε στο Γύδειο ως σχολάρχης (1843-1848). Στα 1848 μπήκε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, από όπου πήρε το δίπλωμα του χειρουργού το 1853. Στο διάστημα αυτό υπήρξε τακτικός ακροατής των κηρυγμάτων του J. King, αμερικανού ιεραποστόλου του ABCFM. Η καταδίκη του τελευταίου για τις δηρσκευτικές του πεποιθήσεις έπαιξε σημαντικό ρόλο στη στροφή του Καλοποθάκη προς το ευαγγελικό έργο. Στα 1854 πήγε στη Νέα Υόρκη, όπου σπούδασε στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Κολούμπια (Union Theological Seminary) και στα 1857 χειροτονήθηκε πάστορας στο East Hanover Presbytery της Virginia.

Επέστρεψε στην Αθήνα για να αφιερωθεί στο έργο της υπεράσπισης της δηρσκευτικής ελευθερίας και του κηρύγματος του Ευαγγελίου. Στα 1858 άρχισε την έκδοση του π. **Αστήρ της Ανατολής*, που αποτέλεσε το επίσημο όργανο της αυτόχθονης ευαγγελικής κίνησης. Ο Καλοποθάκης δεν ασχολήθηκε αρχικά με το κήρυγμα, το οποίο γινόταν από τον J. King, αλλά από το 1864 και μετά ανέλαβε το ευαγγελικό έργο με τον Γ. Κωνσταντίνου, εκδότη της εφ. **Αθηναϊς*. Μαζί ξεκίνησαν την έκδοση ενός παιδικού περιοδικού στα 1868, της **Εφημερίδος των*

Παιδών. Ο Μ.Δ. Καλοποθάκης από το 1862 έως το 1872 επιτελούσε έργο υπό την αιγίδα της American and Foreign Christian Union, ενώ από το 1873 έως το 1886 εργάστηκε με την υποστήριξη της Southern Presbyterian Church of America. Στα 1886 διέκοψε τις σχέσεις του με οποιαδήποτε ξένη εταιρεία για να αρχίσει ανεξάρτητο ευαγγελικό έργο, ενώ συγχρόνως για τον ίδιο λόγο ανέστειλε την έκδοση του *Αστέρος*, ο οποίος άρχισε να επανεκδίδεται στα 1893 μετά τη διακοπή της *Εφημερίδος των Παιδών*.

Ίδρυσε στα 1864 την Ελληνική Ευαγγελική Εκκλησία και για την ενεργεία του αυτή δέχθηκε επιθέσεις που συνεχίστηκαν έως τα τέλη του αιώνα. Στις 22 Μαρτίου 1891 η Ιερά Σύνοδος εξέδωσε εγκύκλιο «Περί ετεροδιδασκάλων», η οποία σαφώς στρεφόταν εναντίον του. Με πρωτοβουλία του χτίστηκε η πρώτη ελληνική ευαγγελική εκκλησία απέναντι από την Πύλη του Αδριανού. Από το 1859 έως το 1904 χρημάτισε αντιπρόσωπος της British and Foreign Bible Society, ενώ από το 1866 έως το 1886 εκπροσώπησε και την Αμερικανική Βιβλική Εταιρεία στην Ελλάδα. Συνεργάστηκε στενά και με την Religious Tract Society του Λονδίνου και προώθησε μεγάλο αριθμό δηρσκευτικών εντύπων. Με τη συνδρομή της τελευταίας εξέδιδε την *Εφημερίδα των Παιδών*, τα *Διηγήματα διά παιδιά* και tracts. Το 1858 ίδρυσε το τυπογραφείο της Λακωνίας, από το οποίο εκδόθηκε ένας μεγάλος αριθμός έργων έως τα τέλη περίπου του 19ου αιώνα. Ίδρυσε στα 1860 «κυριακό σχολείο», ενώ συνεργάστηκε με τον αμερικανό φιλέλληνα Samuel Gridley Howe για τη διανομή βοήθειας στους πρόσφυγες από την Κρήτη (1866-1869).

Υπήρξε πάρεδρο μέλος του φιλολογικού συλλόγου «Παρνασσός», στα μέλη του οποίου έδινε διαλέξεις, μέλος της Αρχαιολογικής Εταιρείας, του συμβουλίου της Εταιρείας Δημοσιογράφων και ιδρυτικό στέλεχος της Εταιρείας Προστασίας Ζώων. Εκτός από τα δύο περιοδικά που εξέδιδε, έχει να παρουσιάσει αξιόλογο συγγραμικό και κυρίως μεταφραστικό έργο. Μετέφρασε κυρίως δηρσκευτικά προτεσταντικά έργα από τα αγγλικά στα ελληνικά.

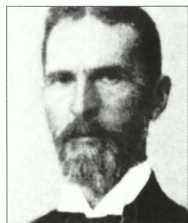
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΑΑ (M. Kalopothakes, *Evangelical Effort in Greece. A Brief History of the Greek Evangelical Work*, πολυγραφημένο κείμενο, χ.χ., Δ.Μ. Καλοποθάκης *Biographical Sketch*, πολυγραφημένο κείμενο, χ.χ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ.Μ. Καλοποθάκης, «Le Protestantisme Grec», π. *Αστήρ της Ανατολής*, τχ. 818 (Ιούλ. 1911), 3573-3580 και τχ. 6 (Ιούν. 1936), 161-172· P.E. Shaw, *American Contacts with the Eastern Churches, 1820-1870*, Σικάγο, εκδ. The American Society of Church History, 1937

(κυρίως το κεφάλαιο «The Greek Evangelical Church», σ. 135-156)· Μ.Β. Κυριακάκης, *Προπορεία και Προπορείοι*, Αθήνα, έκδ. π. *Αστήρ της Ανατολής*, 1985.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΒΑΣΙΛΟΥΔΗ

Καλοστύπης, Ιωάννης Ν.

(Δολιανιά Κυνουρίας, 1851 - Πειραιάς, 1918). Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και από τα φοιτητικά του χρόνια αρθρογραφήσε ήδη στην εφ. **Φωνή του Πειραιώς*. Το 1874, σε ηλικία μόλις 23 ετών, εξέδωσε

την πρώτη του εφημερίδα με τον τίτλο *Ερμής* και στη συνέχεια *Κόσμος*. Στα πρώτα νεανικά του χρόνια πήρε μέρος στον Βουτσιναίο διαγωνισμό και η λυρική του συλλογή απόσπασε έπαινο. Πολύ νέος, αμέσως μόλις αποφοίτησε από το πανεπιστήμιο, διορίστηκε γυμνασιάρχης στην Κοζάνη και στη συνέχεια στις Σέρρες. Από τη Μακεδονία αναγκάστηκε να αποχωρήσει το 1878, λόγω της πολιτικής του δράσης. Μετά την επιστροφή του δημοσιογράφησε στις αθηναϊκές εφ. *Εθνικόν Πνεύμα*, *Μέριμνα* κ.ά. Πολύ σύντομα όμως θα αποφασίσει να προχωρήσει πάλι στην έκδοση νέας εφημερίδας. Η **Σφαίρα* αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα δημοσιογραφικά όργανα του Πειραιά.

Δύο χρόνια μετά την έκδοση της *Σφαίρας*, το 1882, ο Ι. Καλοστύπης διορίζεται βασιλικός επίτροπος στη νεοϊδρυθείσα τότε Τράπεζα Ηπειροθεσσαλίας, με αποτέλεσμα να αναθέσει τη διεύθυνση της εφημερίδας στον νεώτερο αδελφό του Δημοσθένη Καλοστύπη. Διατήρησε όμως σταθερή συνεργασία ως ο κυριότερος πολιτικός αρθρογράφος, έως τη στιγμή του θανάτου του. Όταν η Τράπεζα Ηπειροθεσσαλίας συγχωνεύτηκε με την Εθνική, ο Ιωάννης Καλοστύπης επέστρεψε στον Πειραιά έως την οριστική του εγκατάσταση στην Αθήνα. Κατά τη διάρκεια της ζωής του κατέλαβε σημαντικές δημόσιες θέσεις, όπως τμηματάρχης των υπουργείων Εξωτερικών και Εκκλησιαστικών και της Δημόσιας Εκπαιδεύσεως αλλά και γενικός γραμματέας του τελευταίου. Χρημάτισε επίσης για μία εξαετία νομάρχης Άρτας, Κοζάνης, Φθιώτιδος και Φωκίδος.

Η δητεία του στην Κοζάνη και τις Σέρρες, που τον είχε επηρεάσει βαθιά, τον οδήγησε αργότερα στη συγγραφή των ιστορικών πραγματειών *Εθνικός βίος*.

Μελέτη επί των κοινωνιών και πολιτικών δυνάμεων του κράτους (1885) και *Μακεδονία, ήτοι Μελέτη οικονομολογική, γεωγραφική, ιστορική και εθνολογική της Μακεδονίας* (1886), η οποία και μεταφράστηκε σε πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες. Το ανήσυχο πνεύμα του, η ευρυμαθείά του αλλά και οι εθνικιστικοί του προσανατολισμοί τον οδήγησαν επίσης σε απόπειρες συγγραφής, στην καθαρεύουσα, έμμετρων τραγωδιών όπως ο «Θεμιστοκλής», ο «Προμηθεύς εν Ολύμπω», η «Αθηναίς», ο «Μαυρίκιος», ο «Βασίλειος ο Βουλγαροκτόνος» που αντλούσαν την έμπνευσή τους από την αρχαιότητα αλλά και από τα βυζαντινά χρόνια. Έγραψε ακόμη οικονομολογικά, φιλολογικά αλλά και ποιητικά έργα.

Θεωρείται ο δεμελιωτής της πειραιϊκής δημοσιογραφίας, καθώς η *Σφαίρα* αποτέλεσε τομή στα δημοσιογραφικά δεδομένα της πόλης. Πέθανε το 1918 σε ηλικία πενήντα επτά ετών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Χατζημανωλάκης, *Χρονικό της πειραιϊκής πνευματικής ζωής (1835-1973)*, Πειραιάς 1973.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΜΠΑΦΟΥΝΗ

Καμμώνας, Νίκος

(Θεσσαλονίκη, περίπου 1890 - 12 Νοε. 1955). Δημοσιογράφος και συγγραφέας. Με ηπειρωτική καταγωγή, από «αρχοντική» οικογένεια (ο πατέρας του ήταν δημογέροντας, δημοτικός σύμβουλος και δικηγόρος), ολοκλήρωσε τις γυμνασιακές του σπουδές στη Θεσσαλονίκη. Παρακολούθησε χωρίς επιτυχία τα πρώτα χρόνια των σπουδών στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Μόλις διέκοψε τις σπουδές του στράφηκε στη δημοσιογραφία το 1919, όπου εργάστηκε ως ρεπόρτερ, χρονογράφος και ως συντάκτης ιστορικών αναγωνισμάτων σε διάφορες εφημερίδες της Θεσσαλονίκης (**Ταχυδρόμος Βορ. Ελλάδος*, **Μακεδονικά Νέα*, **Νέα Αλήθεια*, **Μακεδονία*, **Φως* κ.ά. Το δηκτικό και σατιρικό ύφος του αλλά και γενικότερα ο τρόπος ζωής του προκάλυψαν ανάμικτα αισθήματα στους Θεσσαλονικείς. Τρεις μήνες μετά την πρόσληψή του στον *Ταχυδρόμο Βορ. Ελλάδος*, το 1923, όταν η εφημερίδα αντιδρούσε στις υποδείξεις να επιβληθεί η λογοκρισία στον Τύπο, ο Καμμώνας συνελήφθη για εξύβριση «του καθεστώτος». Δεν διασώζονται μαρτυρίες για την έκβαση της μήνυσης.

Βαδύς γνώστης της ζωής της Θεσσαλονίκης των τελευταίων δεκαετιών, δημοσίευσε στον *Ταχυδρόμο Βορ. Ελλάδος* (Απρ.-Ιούν. 1926 και 1928) και στα *Μακεδονικά Νέα* (1926) σειρά αξιολογών αναμνή-

σεων, με τον γενικό τίτλο *Παλαιά ημέρα* της *Θεσσαλονίκης*, και χρησιμοποίησε το σχετικό υλικό για τα ιστορικά και κοινωνικά αναγνώσματα και για τα βιβλία του. Έγραψε μυθιστορήματα, όπως *Το έγκλημα της Καμάρας*, που πρωτοκυκλοφόρησε σε συνέχειες στον *Ταχυδρόμο Βορ. Ελλάδος* το 1924 και άλλα, καθώς και την *Ιστορία του Μακεδονικού Αγώνα* (1953), το χειρόγραφο της οποίας διασώζεται στο «Αρχείο Ν. Καμμόνα» του Ιδρύματος Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, χωρίς να έχει επιβεβαιωθεί αν και πού είχε δημοσιευθεί.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΙΜΧΑ («Αρχείο Ν. Καμμόνα»).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «Νίκος Καμμόνας», εφ. *Φως*, 13 Νοε 1955· Ν. Καμμόνος, *Παλαιά Ημέρα Θεσσαλονίκης*, φωτοαναπαραγωγή, επιμ.-προλ. Μαν. Κανδυλάκης· Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Γ', σσ. 159, 167-170.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Καμπάνα

Επιδείωση Γεγονότων απ' όλο τον Κόσμο, Μελβούρνη, 2 Μαρτ. 1971-;<>. Εκδότης: η εταιρεία Greek Australian News. Εβδομαδιαία σατιρική εφ. που ευφημιστικά εξήγγειλε στη μετώπη του τίτλου της ότι περιέχει: «θέματα σοβαρά, σάτιρα, γέλιο και χιούμορ». Εβδομαδιαία (Παρασκευή), δεκαέξι σελίδων, πεντάστηλη, δίχρωμη, μικρού σχήματος (ταμπλόιντ). Τιμή φύλλου: 15 σεντς στη Μελβούρνη και 20 για την επαρχία και τις άλλες πολιτείες της Αυστραλίας. Γραφεία: 575 Plenty Road, East Preston.

Το έντυπο δεν είχε σταθερή δομή ούτε και ποιότητα. Χρησιμοποιούσε λινοτυπική, «φιλιδι» από σατιρικές εφημερίδες και περιοδικά της Ελλάδας, γραφομηχανή αλλά και χειρόγραφες σημειώσεις, προκαλώντας ένα ακαλαίσθητο σύνολο. Το μεγαλύτερο μέρος του αποτελούσαν αναδημοσιεύσεις από τον ελλαδικό χώρο. Η αδυναμία του να προσελκύσει διαφημίσεις οδήγησε στην οριστική διακοπή της κυκλοφορίας του μετά την όγδοη έκδοση.

Κύρια θέματα της ήταν η ερωτική σάτιρα, ερωτικές αφηγήσεις, ποιήματα. Περιείχε συμβουλευτική στήλη για τα ερωτικά προβλήματα των αναγνωστών, τις «Καμπανίες», θέματα για τη σύγχρονη γυναίκα, ανέκδοτα, άσεμνα σατιρικά ποιήματα, τολμηρές φωτογραφίες γυναικών, γελιογραφίες, το ξένο χιούμορ, ανθολογία ερωτικών επιστολών και γενικά τολμηρά ρεπορτάζ που αποτελούσαν περισσότερο σενάριο φαντασίας, παρά αληθινές ιστορίες. Ιδιαίτερη έμφαση έδινε στον αθλητισμό, σχολιάζοντας τα αθλητικά γεγονότα με τρόπο σατιρικό. Οι συνερ-

γίτες της εμφανίζονταν με ψευδώνυμα, όπως «Τηλέμαχος», «Αφροδίτη», «Μήτρος και Κοστάντο». Το μεγαλύτερο μέρος του αποτελούσαν αναδημοσιεύσεις από τον ελλαδικό χώρο.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ, RAU (Αρχείο «Δαρδάλη»).

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΗΣ

Καμπάνα

Όργανο των εφέδρων και των ντόπιων συμφερόντων - Στον ήλιο τόπο θέλουμε κι εμείς (Κ. Παλαμάς) - Η Μυτιλήνη για τους Μυτιληνούς, Μυτιλήνη, 27 Μαρτ. 1923 - 19 Οκτ. 1924; περ. Α', 27 Μαρτ. 1923 - 18 Μαρτ. 1924, αρ. τχ. 1-53· περ. Β', 23 Μαρτ. 1924 - 19 Οκτ. 1924, αρ. τχ. 1(54)-34(87). Βασικοί συντελεστές της έκδοσης: Στρατής *Μυριβήλης και Θεοπέλτης *Λευκίας. Άλλοι υπότιτλοι: *Όργανο των εφέδρων και των ντόπιων συμφερόντων - Οι πόλεμοι γίνονται για το συμφέρο ολωνών*. *Οι έφεδροι κάνουν και τους άντρες πάντα παλληκαρία το καθήκον τους αντκρο στο θάνατο*. *Τώρα ήπναι απ' την πατριδα και τα δικαιώματά τους αντίκρο στη ζωή*. *Και πιτριδα θα πει όχι μοναχά το επίσημο κράτος, μα κι όλοι όσοι θύσανε [...]* *Στον ήλιο τόπο θέλουμε κι εμείς* (αρ. φ. 25, 11 Σεπτ. 1923)· *Όργανο των εφέδρων και των ντόπιων συμφερόντων*. *Κάτω οι επιδεικτικοί πόλεμοι*. *Οι έφεδροι να πολεμούνε μόνο σαν κινδυνεύει η ασφάλεια του τόπου [...]* *Να καλλιερηθεί στα νησιά μας η Αγαποπελαγίτικη Ιδέα*. *Να ψηφιστούνε τα "ατήματα" που δημοσίεψε η Καμπάνα* (αρ. φ. 1/54, 25 Μαρτ. 1924)· *Επίσημο όργανο των Ενώσεων Εφέδρων Λέσθου* [...] (αρ. φ. 16/69, 3 Αλων[άρη] 1924). Εβδομαδιαία την πρώτη περίοδο της έκδοσης της, από το φ. 16/69 γίνεται δισεβδομαδιαία, ενώ από το φ. 27/80 ξαναγίνεται εβδομαδιαία. Τετρασελίδη τον περισσότερο καιρό της έκδοσής της, ενώ από το φ. 16/69 γίνεται δισελίδη. Η διπλή αριθμηση δείχνει τις δύο περιόδους έκδοσης, όπου ο εντός παρενθέσεως σημειώνει τον αύξοντα αριθμό φύλλου. Οι διαστάσεις της είναι 55x36 εκ. «Συνδρομή χρονιακή: για όλη την Ελλάδα δρχ. 100, για την Αμερικη Δολλ. 4, για το εξωτερικό Λίρα στερλ. 1, για εξάμηνες και τρίμηνες συνδρομές τα ανάλογα ποσά» (1924). Υπόκειται στο τυπογραφείο Σίφναίου της Μυτιλήνης.

Παρά το σχετικά περιορισμένο διάστημα της κυκλοφορίας της αποτέλεσε ένα σημαντικό φύλλο για πολλούς λόγους. Τούτο γιατί εκδόθηκε στη κρίσιμα για τον ελληνισμό χρόνια που ακολουθούν την ήττα του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία και γιατί είναι γνωστή και από την ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας, καθώς σ' αυτήν δημοσιεύονται για πρώτη φορά τα μυθιστορήματα *Η ζωή εν πάρω* του Στρ. Μυριβήλη και το *Νούμμερ 31328* του Ηλία Βενέζη. Είναι χαρακτηριστικό ότι άλλαξε πολλές φορές υπότιτλο,

γεγονός που ανταποκρίνεται στα ποικίλα προβλήματα που ταλανίζουν την κοινωνική ζωή της εποχής.

Από τους υπότιτλους γίνεται λοιπόν φανερό ότι η πολιτική της δεν έχει ως κύριο σκοπό τη λογοτεχνία: δεν είναι ούτε ειδησεογραφική εφημερίδα. Το πρωταρχικό θέμα που την απασχολεί είναι βέβαια το θέμα των εφένδρων, δηλαδή τα προβλήματα που συναντούν οι έφενδροι, πολεμιστές που επιστρέφουν στον τόπο τους μετά από την κατάρρευση του μετώπου, και στη συνέχεια ο ρόλος τους στην πολιτική ζωή του τόπου. Τους παροτρύνει να συμμετάσχουν στην εξουσία ώστε να συμβάλουν στην αλλαγή της πολιτικής και κοινωνικής ζωής. Διακηρύσσει δηλαδή ότι «οι έφενδροι είναι στοιχείο πρωτοπορίας για κάθε αναμορφωτική εξέλιξη». Παράλληλα, ιδιαίτερο βάρος ρίχνει και στο προσφυγικό ζήτημα, στην πολιτική κατάσταση, στα τοπικά προβλήματα (αυτοδιοίκηση, αποκέντρωση, εκκλησία, επίπεδο ζωής, κτήματα, οικονομικά, εκπαίδευση, γυναικεία ζητήματα, αθλητισμός), ενώ δεν λείπουν και οι ειδήσεις από την Αθήνα και το εξωτερικό. Πρέπει εξάλλου να σημειωθεί ότι φύλλα με αντίλογο «εφενδρικό» προσανατολισμό κυκλοφορούσαν και σε άλλα μέρη (Χανιά, Ηράκλειο, Χίος, Αθήνα).

Σε σχέση με τα άλλα φύλλα της Λέσβου παρουσιάζει μία διαφορετική αντίληψη στη διάταξη της ύλης. Το κύριο άρθρο λ.χ. της πρώτης σελίδας δεν ανταποκρίνεται στην τρέχουσα πραγματικότητα, αλλά τις περισσότερες φορές αναφέρεται στους εφένδρους· η δεύτερη σελίδα περιέχει ανταποκρίσεις από τα χωριά της Λέσβου και γράμματα αναγνωστών. Η τρίτη σελίδα με τίτλο «Καμπανιές» σχολιάζει την επικαιρότητα με διάφορες μορφές (ειδήσεις, σχόλια κ.ά.), ενώ η τέταρτη είναι αφιερωμένη στη λογοτεχνία (αθηναϊκές εκδόσεις, μυτιληνοί λογοτέχνες, μεταφράσεις αντιπολεμικής λογοτεχνίας). Εξάλλου, στο μυαλό του Μυριβήλη – που είναι βέβαια η ψυχή και ο νους της εφημερίδας – η Μυτιλήνη του παρελθόντος προσλαμβάνει διαστάσεις συμβόλου και αυτή τη διάσταση αντιδιαστέλλει προς το πνεύμα της πρωτεύουσας και την παλαιά Ελλάδα, με έντονη ειρωνική διάθεση για τους τελευταίους.

Πολιτικά είναι κοντά στις θέσεις του βενιζελισμού· υποστηρίζει ακόμα τον Ν. Πλαστήρα και αργότερα τον Αλ. Παπαναστασίου, συμπαθεί τη σοσιαλιστική-εργατική ένωση του Ι. Πασαλιδή και στον χώρο της Ευρώπης το Εργατικό Κόμμα της Αγγλίας και τους ριζοσπάστες σοσιαλιστές της Γαλλίας. Δεν συμπαθεί τις κομμουνιστικές ιδέες, αντιμάχεται τη

φασιστική ιδεολογία όπως αυτή διαχέεται από την ιταλική πραγματικότητα. Ιδιαίτερα ασχολείται με το εκπαιδευτικό και το γλωσσικό ζήτημα. Γράφεται στη δημοτική γλώσσα την οποία φρόντιζε ο Ασημάκης Πανσέλης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΚΒΜ (αρ. φ. 1-53), ΕΒΕ (αρ. φ. 6(59)-34(87), με ελλείψεις). Ιδιωτική συλλογή οικογένειας Μυριβήλη (αρ. φ. 1(54)-30(83), με ελλείψεις).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σοφία Ματθαίου, «Η εφημερίδα *Καμπάνα*, όργανο των εφένδρων και των ντόπιων συμφερόντων. Μυτιλήνη 1923-24», π. *Μνήμων*, τ. 10 (1985), 212-235, όπου και δεκατικό ευρύτερο.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛΑΡΗΣ

Καμπάνα / Campana

Ανεξάρτητος Ελληνοαμερικανική Επιθεώρηση. Νέα Υόρκη, 1917 έως σήμερα [2005]. Ίδρυτής: Λεωνίδας Στελλάκης· τη δεκαετία του 1960 την ανέλαβε ο Κώστας Αθανασιάδης. Μηνιαία και αργότερα δεκαπενθήμερη. Τυπωνόταν από την Campana Printing Company.

Ελληνόφωνη, μία από τις μακροβιότερες ελληνοαμερικανικές εφημερίδες και από τις ελάχιστες πολιτικο-σατιρικές που στηλιτεύουν το ομογενειακό και ελλαδικό κατεστημένο. Τον Φεβρουάριο 1984, στην 67^η επέτειό της, σημείωνε πως αγαπήθηκε για τους αγώνες της «από τους απλόϊκους μετανάστες και μηήθηκε από τους παράγοντες. Ιδιαίτερα από τους παράγοντες εκείνους, εκκλησιαστικούς και πολιτικούς που δέλουν παρασιτικά να αφαιμάζουν κάθε οικονομική και πνευματική ικμάδα των ξεκομμένων Ελλήνων μεταναστών της χώρας αυτής».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (φ. των έτ. 1957-1967), ΝΥΡΛ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 117.

ΛΑΕΣΑΝΔΡΟΣ ΚΙΤΡΟΦ

Καμπάνης, Αριστος

(Αθήνα, 1883-1956). Συγγραφέας, εκδότης, δημοσιογράφος. Μεγάλωσε στον Πειραιά, όπου αποφοίτησε από το γυμνάσιο. Σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Άρχισε την επαγγελματική δημοσιογραφία ως συντάκτης και αργότερα ως χρονόγράφος, αρθρογράφος, αρχισυντάκτης και διευθυντής. Δημοσίευσε σε εφημερίδες και περιοδικά, εκτός από την πολιτική αρ-

δρογραφία, φιλολογικές επιφυλλίδες, χρονογραφήματα, κριτικά σημειώματα και ταξιδιωτικές εντυπώσεις.

Το 1908-1909 εξέδωσε με άλλους το π. Παν. Το 1913 ήταν διευθυντής της εφ. *Ενωσις*. Συνεργάστηκε επίσης στα π. **Ηλύσια*, *Το *Περιοδικόν μας*, **Παναθηναία*, **Ηγησώ*, **Κριτική*, *Εικονογραφημένος Παρνασσός* κ.ά., στα οποία δημοσίευε κυρίως κριτικά και αισθητικά δοκίμια ενυπόγραφα ή με το ψευδώνυμο «Μούκιος Σκαϊόλας» και χρονογραφήματα. Μέχρι το 1920 εξέδωσε την εφ. *Πρωτεύουσα*, στην οποία εργαζήθηκαν πολλοί γνωστοί δημοσιογράφοι σε μία ταραγμένη για την Ελλάδα εποχή. Λόγω των αρχών που υποστήριζε, η εφημερίδα κλείστηκε το 1923 κατά την επανάσταση του Ν. Πλαστήρα και ο ίδιος κατέφυγε στο εξωτερικό και έζησε αρκετά χρόνια στο Κάιρο και στο Παρίσι. Υπήρξε ο πρώτος αρχισυντάκτης της εφ. **Πρωϊά* που εξέδωσαν το 1925 οι αδελφοί Γεώργιος και Στέφανος Πεσμαζόγλου. Το 1937-1939 εξέδωσε τα π. *Ελληνικά Χρονικά*, **Εικοστός Αιών* και **Νέον Κράτος*. Διετέλεσε για αρκετά χρόνια πρόεδρος και αντιπρόεδρος της ΕΣΗΕΑ.

Έγραψε εκτεταμένους προλόγους με σχόλια, παρατηρήσεις και βιογραφικά στοιχεία σε πολλές εκδόσεις με έργα γνωστών ελλήνων πεζογράφων και μετέφρασε τραγωδίες του Ευριπίδη και του Σοφοκλή, έργα του Μάρκου Αυρήλιου, καθώς και κείμενα των Επικτήτου, Ρενάν, Λομπρόζο, Σταντάλ και Φαγκέ. Από το έργο του γνώρισε πολλές επαυκδόσεις η *Ιστορία της νέας ελληνικής λογοτεχνίας* (1^η έκδ. 1925). Υπήρξε από τους σημαντικούς συνεργάτες στη σύνταξη του *Εγκυκλοπαιδικού Λεξικού* του Ελευθερουδάκη, της *Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαιδείας* και του *Εγκυκλοπαιδικού Λεξικού* «*Ηλιος*».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Λ. Πολίτης, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Αθήνα 1985· Ν. Παπαδημητρίου, *Οι συγγραφείς της αθηναϊκής δημοσιογραφίας*, τ. Α', Αθήνα, εκδ. Γιοδάνη, 1989· Καρύσιου (εποπτεία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης*, τ. Α', σ. 274.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΖΟΙΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΑΥΡΟΚΕΦΑΛΙΔΟΥ

Καμπάνης, Νίκος

(Ανδρός, 1916 - Θεσσαλονίκη, 13 Φεβρ. 1977). Εκδότης, δημοσιογράφος και αθλητικός παράγων της Μακεδονίας. Τέλειωσε την Ανωτάτη Εμπορική Σχολή στην Αθήνα και εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη, όπου δημιούργησε οικογένεια και σταδιοδρόμησε. Το 1955 εξέδωσε την εβδομαδιαία

αθλητική εφ. **Αθλητικά Νέα*, με την οποία έδωσε νέα πνοή στον αθλητικό Τύπο και πρόσφερε μεγάλες υπηρεσίες στον αθλητισμό της Θεσσαλονίκης και ιδιαίτερα στην ομάδα Άρης. Εκτός από την εκδοτική του δραστηριότητα ασχολήθηκε και με τις αθλητικές οργανώσεις, διετέλεσε δε επί σειρά ετών πρόεδρος του Άρη και της Ενωσικής Ποδοσφαιρικών Σωματείων Μακεδονίας και σύμβουλος στην Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: εφ. *Αθλητικά Νέα*, 20 Φεβρ. 1977· Απ. Αβδελάς, «Ο Νίκος ήθελε πάντοτε ένα γιό, Κάναμε δύο», εφ. *Φωνή των Σπάρ.*, 22 Μαρτ. 1999.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΑΥΛΑΚΗΣ

Καμπελής, Ισαάκ

(Θεσσαλονίκη, 1903 - < ; >) Δημοσιογράφος, Φοίτησε στο λύκειο *Moïse Allatini*, της *Alliance Israélite Universelle*. Από το 1923-1924 διηύθυνε την ελληνοεβραϊκή επιθεώρηση **Νέα Σιών*, στην οποία συνεργάζονταν γνωστοί

διανοούμενοι, όπως ο Κ. *Παλαμάς, ο Γρ. *Ξενόπουλος κ.ά. Διετέλεσε αρχισυντάκτης στην *Εβραϊκή Αναγέννηση*, όργανο της Σιωνιστικής Ομοσπονδίας Θεσσαλονίκης και του εβδομαδιαίου π. *Εβραϊκόν Βήμα* (του συλλόγου Μπνέι Μπρίτ) έως το 1926 και κατόπιν του π. *Ισραήλ*. Παράλληλα, υπήρξε συνεργάτης των εφ. *Progrès* (Πρόοδος), *Messageo* (Αγγελιοφόρος), *Verdad* (Αλήθεια), *Το *Φως*, **Απογευματινή*, **Νέα Αλήθεια* και στο *Μακεδονικό Ημερολόγιο*. Δημοσίευσε πολλές μελέτες στο εγκυκλοπαιδικό λεξικό *Ήλιος* και πολλά βιβλία πάνω σε διάφορους τομείς του εβραϊκού πολιτισμού και των εκφραστών του, π.χ. *Τρεις σταθμοί της εβραϊκής σκέψης: Μωσής - Μάιμονιδης - Μένδελσον* (Θεσσαλονίκη 1933), *Ο πολιτισμός του Εβραϊσμού* (Θεσσαλονίκη 1937) κ.ά.

Μετά την Απελευθέρωση εγκαταστάθηκε στη Νέα Υόρκη, όπου συνεργάστηκε με ποικίλα περιοδικά και εφημερίδες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ραφαήλ Φρεζής, *Ο εβραϊκός τύπος στην Ελλάδα*. Βόλος, Ισραηλιτική Κοινότητα Βόλου, 1999.

PENA MOXHO

Καναδικά Νέα

βλ. *Το Ελληνοκαναδικό Βήμα*, Μοντρεάλ, 1964

Κανελλάκης, Θεόδωρος [Λούλης]

(Τρίπολη, 1917-1990). Εκδότης, δημοσιογράφος. Ο κατ' ουσίαν εκδότης, ιδιοκτήτης και διευθυντής της εφ. *Ο *Γύπος της Γορτυνίας*, που εξέδωσε το 1936, όταν ήταν πρωτοετής φοιτητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η κυκλοφορία της εφημερίδας ήταν βραχύβια· διεκόπη το 1938, ύστερα από παρέμβαση της λογοκρισίας του δικτατορικού καθεστώτος του Ι. Μεταξά, λόγω ενός άρθρου που δημοσίευσε ο νεαρός εκδότης με τίτλο: «Η ζωοκλοπή οργιάζει στην ορεινή Γορτυνία».

Το «μικρόβιο» της δημοσιογραφίας ήταν πάντοτε μέσα του και τον Σεπτέμβριο 1945, στις πιο αντίξοες συνθήκες, εξέδωσε την εβδομαδιαία εφ. *Αρκαδική*, με έδρα την Τρίπολη (πλ. Αγ. Βασιλείου 9), τη μαχητικότερη ίσως εφημερίδα της Αρκαδίας τότε, η οποία είχε κι αυτή την τύχη του *Τύπου της Γορτυνίας*, διότι η μεταδεκεμβριανή κυβέρνηση δεν της επέτρεψε να συνεχίσει, ύστερα από ένα πύρινο άρθρο του Κανελλάκη για τη δικαιοσύνη κατά την Απελευθέρωση.

Εξαιτίας των φυλακίσεων και των διώξεων που υπέστη από το μετεμφυλιακό κράτος, δεν μπόρεσε να ασχοληθεί με τη δημοσιογραφία παρά πολύ αργότερα, τον Απρίλιο 1972, όταν επανεξέδωσε την πρώτη του εφημερίδα, *Ο Τύπος της Γορτυνίας* (1972-1981). «Πρύτανης» σωστός στη δημοσιογραφία, με αρκετές γνώσεις της τυπογραφικής τέχνης, ο εκδότης της στέκεται τα όρθια ώρες ατέλειωτες στο «μάρμαρο» και φιλοτεχνεί με μανία κάθε μήνα τον *Τύπο*. Αυστηρός, προσεκτικός με τη γλώσσα, γράφει σε απλή καθαρεύουσα στην αρχή της έκδοσής του και αργότερα σε δημοτική. Είναι υπεύθυνος, ακριβής, ορθογράφος, με λογοτεχνικές ικανότητες και τα κείμενά του είναι πλήρη, δεν κάνει μια απλή περιγραφή γεγονότων. Κάθε ειδήση αποτελεί δοκίμιο. Ο ίδιος άνηκε σαν ασκητής. Περιορίζει τις προσωπικές του ανάγκες προκειμένου να έχει άρτια εμφάνιση, αντικειμενική και πληρέστατη ενημέρωση η μηνιαία έκδοση του *Τύπου*.

Στόχος του πραγματικός η πρόοδος της γενέτειράς του, η ανάπτυξη της περιοχής την οποία υπεράσπιζε, της Γορτυνίας, που τόσο πολύ αγαπούσε. Λάτρης του γορτυνιακού τοπίου και μνητής των δεξιοτήτων των απανταχού συμπατριωτών του, δεν έχανε την ευκαιρία να εξυμνεί τις αρετές τους. Κήρυκας της ενότητας των εν Αττική Γορτυνίων, φρόντιζε να καλλιεργεί το αίσθημα της ενότητας και να χαράζει με την πένα του τη χρυ-

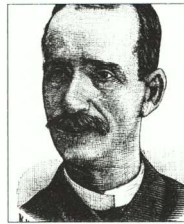
σή τομή ανάμεσα στις σχέσεις τους που εκδηλωνόταν κυρίως στους πολυπληθείς γορτυνιακούς συλλόγους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Μητρόπουλος, «Ένας χρόνος πέρασε χωρίς τον Λούλη», εφ. *Γορτυνιακά Νέα*, αρ. φ. 27, 31 Μαΐου 1991.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Κανελλίδου Νέλλη

βλ. *Καιροί*, Αθήνα 1911

Κανελλίδης Πέτρος

(Κουτηφάρι Λακωνίας, 1846 - Αθήνα, 1911). Δημοσιογράφος, εκδότης. Το 1867 αποφοίτησε από τη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ελαβε μέρος στην Κρητική Επανάσταση του 1866-1868 με τη φάλαγγα των

Μανιατών υπό τον Λεωνίδα Πετροπουλάκη. Εργάστηκε ως δημοδιδάσκαλος στην ιδιαίτερη πατρίδα του και αργότερα ως υποβολέας στον διάσο Αρνιώτακη στην Αθήνα. Η ενασχόλησή του με τη δημοσιογραφία ξεκίνησε στην εφ. **Αιών*, όπου διετέλεσε πολιτικός αρθρογράφος. Στη συνέχεια, εξέδωσε εβδομαδιαία φύλλα πολιτικής και ιστορικής ύλης (*Τραμπούκος*, *Κόλασις*, *Προμηθέας*). Το 1872 εξέδωσε μία από τις σημαντικότερες πολιτικές εφημερίδες του τέλους του 19^{ου} αιώνα, την εφ. **Καιροί* και αναδείχθηκε σε έναν από τους μαχητικότερους δημοσιογράφους της εποχής. Ως διευθυντής της εφημερίδας αυτής διώχτηκε για τη δημοσίευση του διασημότερου ίσως άρθρου της νεότερης ελληνικής ιστορίας: το «Τις πταίει;» του Χαρ. Τρικούπη (φ. της 29^{ης} Ιουν. 1874), σύμφωνα με το οποίο οι κυβερνήσεις έπρεπε να σχηματίζονται από την πλειοψηφία της Βουλής («αρχή της δεδηλωμένης»). Μία μέρα πριν φυλακιστεί ο Κανελλίδης, ο Τρικούπης δημοσίευσε στην ίδια εφημερίδα ένα εξίσου καταγγελτικό άρθρο, το «Παρελθόν και Ενεστώς» (φ. της 6^{ης} Ιουλ. 1874). Αποφυλακίστηκε, όταν ο Τρικούπης έσπευσε να αναλάβει εξ ολοκλήρου την ευθύνη. Παρά τη δημοσίευση των εν λόγω άρθρων, ο χαρακτήρας της εφημερίδας ήταν σαφώς αντιτρουικικός.

Κατά την τελευταία δεκαετία του 19^{ου} αιώνα, ο Κανελλίδης στράφηκε εναντίον τόσο του Θ. Δηλι-

γιάννη, όσο και του βασιλιά Γεωργίου Α'. Από τις εκλογές του 1895 είχε ταχθεί πλέον ανοιχτά κατά του παλαιοκομματισμού. Τον Φεβρουάριο 1898 έγινε απόπειρα δολοφονίας κατά του Γεωργίου Α' και μερίδα του Τύπου υποστήριξε ότι η απόπειρα ήταν σκηνοθετημένη για να κερδίσει τη συμπάθεια του λαού. Ο Κανελλίδης ήταν ένας από αυτούς, με αποτέλεσμα να διωχτεί δικαστικά για δεύτερη φορά και να φυλακιστεί για έξι μήνες. Όταν τον Μάιο 1904 ιδρύθηκε το Μακεδονικό Κομμάτο στα γραφεία της εφ. *Εμπρός με πρόεδρο τον Δημήτριο *Καλαποτάκη, ο Κανελλίδης ήταν μέλος της πρώτης οργανωτικής επιτροπής. Τάχθηκε υπέρ του κινήματος στο Γουδί και το 1910 υποστήριξε τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

Ο Κανελλίδης είχε διατελέσει επίσης γραμματέας του Δήμου Αθηναίων, γενικός γραμματέας του Πανεπιστημίου, διευθυντής του Εθνικού Τυπογραφείου και πρόεδρος του Συνδικάτου Τύπου, με τις δαπάνες του οποίου έγινε η κηδεία του. Οι Καιροί εξακολούθησαν να εκδίδονται και μετά τον θάνατό του, όταν ανέλαβε τη διεύθυνση η κόρη του Νέλλη Κανελλίδη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 124-125· Λικατερίνη Φλεριανού (επιμ.), *Χαρίλαος Τρικούπης. Η ζωή και το έργο του*, τ. Α', Αθήνα, εκδ. Βουλής των Ελλήνων, 1999· Νάση Μπάτσι, «Η καρδιοδόρος αγωνία της Κάλπης», *Τίποτα και βουλευτικές εκλογές την εποχή του Χαρίλαου Τρικούπη 1881-1895*, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2001.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Κανελλόπουλος, Αθανάσιος

(Ανδρίτσεινα, 1923 - Αθήνα, 1994). Καθηγητής πανεπιστημίου, δημοσιογράφος και πολιτικός. Χαρακτηρίστηκε ως ένας από τους τελευταίους «αναγεννησιακούς ανθρώπους» της σύγχρονης Ελλάδας. Σπούδασε νομικά, πολιτι-

κές και οικονομικές επιστήμες στην Αθήνα και τη Γερμανία και ανακηρύχθηκε διδάκτωρ πολιτικών και οικονομικών επιστημών. Άριστος γνώστης αρχαίων ελληνικών και λατινικών. Μιλούσε αγγλικά, γερμανικά, γαλλικά, ιταλικά. Προσωπικότητα πολύπλευρη, με έντονη δραστηριότητα και προσφορά όχι μόνο στη δημοσιογραφία, αλλά και στην πολιτική, καθώς και στην επιστήμη και τη διδασκαλία.

Η αγάπη του για τη δημοσιογραφία—και το χιούμορ του— διαφαίνονται ήδη στα δεκατρία του, όταν εκδίδει, στην Ανδρίτσεινα, τη σατιρική εφ. *Το Φως*, σε έμμετρη γραφή, ακολουθώντας το πρότυπο του *Ρωμού του Γ. *Σουρή. Από το 1950 έως το 1978 υπήρξε οικονομικός συντάκτης και πολιτικός αρθρογράφος στο π. *Οικονομικός Ταχυδρόμος και στις εφ. *Το *Βήμα* και *Τα *Νέα*. Τη δεκαετία 1954-1964 υπήρξε διευθυντής του *Οικονομικού Ταχυδρόμου*, θέση υπό την οποία συνέβαλε, πέραν των άλλων, στο ζήτημα της σύνδεσης της Ελλάδας με την ΕΟΚ (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, πρόδρομος της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Κατά την περίοδο της δικτατορίας 1967-1974 και μεταξύ 1972 και 1976 γράφει στο *Βήμα* με το ψευδώνυμο «Ακροατής» τους περιφημούς «Αντίλαλους», σύντομα σχόλια όπου σατίριζε με ευστρόφια και χιούμορ το καθεστώς των συνταγματαρχών, με αποτέλεσμα να καλείται καθημερινά σχεδόν στην Ασφάλεια. Η νέα δικτατορία Ιωαννίδη, το 1973, απαγόρευσε τη δημοσίευσή τους. Όπως έγραψε τότε η εφ. *Neue Zürcher Zeitung*, «οι Έλληνες δεν στενοχωρήθηκαν τόσο με τη νέα δικτατορία όσο γιατί έχασαν κάθε πρωί τους “Αντίλαλους”». Το 1973 και 1974 γράφει, στο ίδιο ύφος, στα *Νέα* τα «Ερωτηματικά», με το ψευδώνυμο «Πολίτης». Αλλά και μετά τη μεταπολίτευση χρησιμοποιεί αυτό το είδος γραφής για να ασκήσει κριτική στην εκάστοτε κυβέρνηση: το 1981-1983 γράφει στην εφ. **Μεσημβρινή* «Το επταήμερο της αλλαγής», υπογράφοντας ως «Μ. Προνομιούχος»· το 1983-1987 στην **Καθημερινή* τα «Παραπολιτικά» ως «Κανέλλος Αθανασόπουλος»· το 1981-1986 το κύριο άρθρο στην εφ. **Βραδινή* και το 1987-1990 στο *Βήμα* τον «Εύβουλο».

Καίριο χαρακτηριστικό της πολύπλευρης προσωπικότητάς του ήταν η θιθειά νομική του κατάρτιση, ιδιαίτερα στον χώρο του αστικού δικαίου, στην οποία πρέπει να όφειλε την περίφημη επιχειρηματολογική του ικανότητα και την πειστικότητα των συλλογισμών του. Τη δεκαετία 1950, πριν ακόμη εκλεγεί ως καθηγητής πανεπιστημίου, δίδαξε αστικό δίκαιο σε τελειόφοιτους και απόφοιτους της Νομικής Σχολής στο νομικό φροντιστήριο του Κώστα Ζάρα, διδασκαλία που άφησε εποχή. Μέχρι το 1947 εργάστηκε στη διεύθυνση μελετών του ΙΚΑ (Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων), θέση απ' όπου εισηγήθηκε μεταξύ άλλων την ασφάλιση των οικιακών βοηθών. Από το 1948 έως το 1950 διετέλεσε σύμ-

βουλος του υπουργείου Συντονισμού, και συνέγραψε με τους Κ. Δοξιάδη, Γ. Χαλκιάπουλο κ.ά. μελέτη με θέμα *Η επιδίωξη του Ελληνικού Λαού*. Από το 1956 έως το 1961 διετέλεσε οικονομικός σύμβουλος του Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγών. Είχε την επιμέλεια των οικονομικών λημμάτων της *Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαίδειας*, ενώ συμμετείχε στο *Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών*, στην *Αμερικανική Εγκυκλοπαίδεια* και στο *Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό Πάπυρος-Λαρούς*.

Δίδαξε, επίσης, οικονομία και κοινωνιολογία στο Κέντρο Κοινωνικών Σπουδών της Ανώτατης Βιομηχανικής Σχολής Πειραιώς και κοινωνιολογία στη Δημοσιογραφική Σχολή «Ομήρος». Δίδαξε επίσης σε προγράμματα μετεκπαίδευσης του προσωπικού του Οργανισμού Απασχόλησης, του Εθνικού Ιδρύματος και των μελών του Τεχνικού Επιμελητηρίου, καθώς και στην Οικιστική Σχολή του Αθηναϊκού Τεχνολογικού Ινστιτούτου. Το 1963 εκλέγεται καθηγητής στην Ανώτατη Βιομηχανική Σχολή Πειραιώς στην έδρα «Οικονομική της ανάπτυξεως». Είναι από τους πρώτους καθηγητές που παραιτούνται αμέσως μετά το πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου 1967, αρνούμενος να αναγνωρίσει το νομικό καθεστώς της δικτατορίας. Αποκαθίσταται το 1974, μετά την πτώση της δικτατορίας. Ως καθηγητής της Σχολής, δίδαξε «Θεωρία της πλήρους απασχόλησης», «Θεωρία διανομής του Εισοδήματος» και «Οικονομική της αναπτύξεως».

Διωχθείς από την απριλιανή δικτατορία, ορίζεται οικονομικός επιτερογνώμων του ΟΗΕ (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών) το 1969-1970 στη Λιβύη, όπου τοποθετείται επικεφαλής ομάδας ξένων εμπειρογνομόνων ως σύμβουλος της κυβέρνησης Καντάφι στην οικονομική πολιτική και στην εκπόνηση του πενταετούς προγράμματος ανάπτυξης. Το 1978 ορίστηκε επίτιμος πρόεδρος της Συντονιστικής Επιτροπής Προβολής της Ελληνικής Οικονομίας και πρόεδρος της Επιτροπής για την Αναμόρφωση της Ανώτατης Οικονομικής Παιδείας. Το 1979, ως υπουργός Οικονομικών οργάνωσε μεγάλο πανομογενειακό συνέδριο για την ενθάρρυνση των επενδύσεων στην Ελλάδα, το οποίο πραγματοποιήθηκε τον Μάιο 1980. Το 1986 ίδρυσε μη κερδοσκοπικό σωματείο, την «Εταιρία πολιτικής επικοινωνίας και συμμετοχής», με σκοπό την προαγωγή της συμμετοχής του πολίτη στα κοινά και την καλύτερη επικοινωνία του πολίτη με το κράτος.

Οι πολιτικές του ανησυχίες τον ώθησαν από νωρίς να ασχοληθεί με τα κοινά ως φοιτητής έλαβε ενεργά μέρος στην Αντίσταση κατά της γερμανοϊταλικής Κατοχής. Διετέλεσε υπηρεσιακός υφυπουργός σε εκλογικές κυβερνήσεις. Το 1963 εκλέγεται για πρώτη φορά βουλευτής Ηλείας με την ΕΚ (Ένωση Κέντρου), και για δεύτερη φορά το 1964. Από τον Φεβρουάριο 1964 έως τον Ιούνιο 1965 υπήρξε υφυπουργός Συντονισμού στην κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου. Το 1974 γίνεται υπουργός Εμπορίου στην κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας υπό την προεδρία του Κ. Καραμανλή. Το 1974 και το 1977 εκλέγεται και πάλι βουλευτής Ηλείας με την ΕΚ-ΝΔ (Ένωση Κέντρου-Νέες Δυνάμεις). Υπήρξε εισηγητής της αξιωματικής αντιπολίτευσης για το Σχέδιο Συντάγματος στην Ε' Αναθεωρητική Βουλή το 1975. Μετά τη διάλυση της ΕΚ-ΝΔ, προσχωρεί στη Νέα Δημοκρατία το 1978, και διατελεί υπουργός Οικονομικών από τον Μάιο 1978 έως τον Μάιο 1980, και υπουργός Γεωργίας από τον Μάιο 1980 έως τον Ιούνιο 1981.

Από το έργο του ως υπουργού Οικονομικών, με κύριο στόχο τον εκσυγχρονισμό της δημοσιονομικής πολιτικής, τον περιορισμό της γραφειοκρατίας και την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, υπήρξαν σημαντικά η μηχανοργάνωση των υπηρεσιών του υπουργείου, η θέσπιση των «τεκμηρίων», η ίδρυση της Κτηματικής Εταιρίας του Δημοσίου, η ίδρυση του Σώματος των Ορκωτών Εκτιμητών, καθώς και ο προϋπολογισμός μηδενικής βάσης. Ως υπουργός Γεωργίας, οι διαπραγματεύσεις του με την ΕΟΚ για τα ελληνικά προϊόντα ήταν ιδιαίτερα επιτυχείς, ενώ πέτυχε επίσης την έγκριση σημαντικών προγραμμάτων για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Εισήγαγε επίσης τον δεσμό της «Βουλής των Αγροτών».

Εκλέγεται ξανά βουλευτής Ηλείας, με τη Νέα Δημοκρατία το 1981, το 1985 και το 1989, ενώ τον Νοέμβριο 1989 και τον Απρίλιο 1990 εκλέγεται βουλευτής Επικρατείας με το ίδιο κόμμα. Υπήρξε υπουργός Προεδρίας στην Οικουμενική Κυβέρνηση από τον Ιούνιο 1989 έως τον Οκτώβριο 1989. Από τη θέση αυτή, οργάνωσε την εκπόνηση συλλογικής επιστημονικής και τεχνικής μελέτης για μια συνολική μεταρρύθμιση του δημοσίου τομέα (επικεφαλής της αρμόδιας επιτροπής ήταν ο καθηγητής Φαίδων Βεγλητής). Τον Απρίλιο 1990, στην κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας ορίζεται

αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός Δικαιοσύνης, από το 1991 αντιπρόεδρος και υπουργός Επικρατείας, θέση απ' όπου παραίτηται τον Φεβρουάριο 1992. Ως υπουργός Δικαιοσύνης, εκτός από την εισαγωγή της μηχανογράφησης και της πληροφορικής σε όλους τους τομείς του υπουργείου και τον περιορισμό της γραφειοκρατίας (εισήγαγε για πρώτη φορά τριμήσιο τηλεφωνικό αριθμό πληροφόρησης του κοινού), επιχείρησε δεσμικές μεταρρυθμίσεις στον σωφρονιστικό τομέα, για την επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης ή για την αναβάθμιση του πολίτη έναντι της Δικαιοσύνης, καθώς και τον εκσυγχρονισμό και την απλοποίηση της νομοθεσίας.

Μέλος πολλών επιστημονικών εταιριών και σωματείων, μεταξύ των οποίων της ΕΣΗΕΑ και του Διεθνούς Ινστιτούτου Τύπου. Τιμήθηκε με τα παράσημα του Ταξιάρχη του Φοίνικος, του *Commandeur* της Λεγεώνας της Τιμής και του Μεγαλόσταυρου του Παναγιού Τάφου.

Από την πλούσια εργογραφία του αναφέρονται ενδεικτικά: *Απόψεις επί της αναπτύξεως της ελληνικής οικονομίας* (1962), *Εκχρηματισμός της γεωργικής οικονομίας και οικονομική ανάπτυξη* (1963, διδακτορική διατριβή), *Εργα και ημέρες της επταετίας* (1974), *Αντίλαλοι* (τ. 2, 1975, 2^η1987), *Οικονομική της αναπτύξεως* (τ. 2, 3^η1977), *Διαλογοισμοί για τον ελληνισμό και την ορθοδοξία* (1979), *Η ευρωπαϊκή πρόκληση* (1979), *Η οικονομία ανάμεσα στο χτες και στο αύριο* (1980), *Το επταήμερο της αλλαγής* (1982), *Για ένα κίνημα μετασοσιαλιστικό* (1983), *Οικολογία και οικονομική του περιβάλλοντος στους αρχαίους Έλληνες* (1985, μεταφράστηκε στα ιταλικά: *Ecologia ed economia dell'ambiente nell'antica Grecia*, 1994), *Προσπίζοντας την ορθοδοξία* (1987), *Η γλωσσική διλοφονία του έθνους* (1987), *Λογομάγειροι και δημοκόποι* (Παραπολιτικά 2, 1988), *Γράφει ο Εύβουλος* (1990), *Για την ανακαίνιση της ορθοδοξίας* (1990), *Ο Ξενοφών ως δημοσιογράφος* (1991), *Συνταγματικά ανέλεκτα* (1992, πρόλογος Δ. Τσάτσου).

Ήταν παντρεμένος με την Χρυσή Σπηλιωτάρικα και απέκτησε τρεις κόρες, Κρινιώ, Βασιλική, Νέδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Δράκος, «Αθανάσιος Κανελλόπουλος», εισαγωγή στον τόμο *Μελέτες προς τιμήν του Καθηγ. του Αθ. Κανελλόπουλου*, Πανεπιστήμιο Πειραιώς 1992 «Μνήμη Αθανασίου Κανελλόπουλου», π. *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, τχ. 29 (Δεκ. 1994).

ΝΕΔΑ ΚΑΝΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

Κανέλ(λος, Στέφανος

(Κωνσταντινούπολη, 1792-Κρήτη, 1823). Εξάριετη προσωπικότητα νεότερου λογίου. Εσπούδασε ιατρική και φυσικές επιστήμες. Ως δάσκαλος ενέπνεε τους μαθητές του με την γνώση και το πάθος του για την προαγωγή της παιδείας του έθνους. Έχει δημοσιεύσει σημαντικά μελετήματα στο π. **Ερμής ο Λόγιος*, σχετικά ιδίως με τη σημασία του Τύπου. Μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία, έλαβε ενεργό μέρος στην Επανάσταση και απέθανε νεότετος στη διάρκεια της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Karl Iken, *Leukothea. Eine Sammlung von Briefen eines geborenen Griechen über Staatswesen, Literatur und Dichtkunst des neueren Griechenlands*, 2 τ., Λεπρία 1825· Ν. Δ. [ραγούμης], π. *Πανδώρα*, τ. Δ', τχ. 93 (1853-1854), 560-572· Νικ. Κ. Βλάχος, «Στέφανος Κανελλός (1792-1823)», *Παρνασσός*, τ. 17 (1975), 257-276 (βλ. και *Κείμενα και Μελέτα Νεοελληνικής Φιλολογίας*, αρ. 98)· A. Camariano-Cioran, *Les Académies princières*, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 547-552· Χαρικήλεια Γ. Δημιοκοπούλου, «Αι πρώτα μεταφράσεις του Προσωρινού Πολιτεύματος της Ελλάδος (Επίδαυρος, Ιανουάριος 1822). Οι μεταφραστές - οι εκδότες», *Επετηρίς Ιδρύματος Νεοελληνικών Σπουδών*, τ. 5 (1987-1988), 377.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ

Κανούτας, Σεραφείμ Γ. [Canoutas, Serapheim]

(Νόστιμο Ευρυτανίας, 1868 - Νέα Υόρκη, 1944). Εκδότης, συγγραφέας, δικηγόρος. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και αφού άσκησε το επάγγελμά του δικηγόρου στην Αθήνα και την Κωνσταντινούπολη μετανάστευσε στις ΗΠΑ το 1905. Δικηγόρησε στη Βοστώνη ενώ το 1909 ονομάσθηκε επίτιμος πρόξενος της Ελλάδας στο Νάσιλ του Τενεσί.

Από τους σημαντικούς χρονογράφους στην ιστορία των ελληνοαμερικανών το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα. Εξέδωσε το π. *Greek American Review* (Βοστώνη, Μάρτ. 1917 - Απρ. 1918) και διβλία με πληροφορίες για τους έλληνες μετανάστες: *Ελληνο-Αμερικανικός Οδηγός* (Νέα Υόρκη 1907, 1910, 1912, 1913, 1915), *Ο Σύμβουλος του Έλληνα στην Αμερική* (Νέα Υόρκη 1915), *Ο Σύμβουλος και Πρόχειρος Δικηγόρος του Έλληνα στην Αμερική* (Νέα Υόρκη 1917). Επίσης, τις μελέτες *Ο Έλληνας εν Αμερική* (Νέα Υόρκη 1915) και *Christopher Columbus: A Greek Nobleman* («Ο

Χριστόφορος Κολόμβος: Ένας Έλληνας Ευγενής», Νέα Υόρκη 1943).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «Dr. S.G. Canoutas» (νεκρολογία), εφ. *New York Times*, 5 Απρ. 1944· John G. Zenelis, «A Bibliographic Guide on Greek Americans» στο Harry Psomiades – Alice Scourby (επιμ.), *The Greek American Community in Transition*, Νέα Υόρκη, Pella Publishing, 1982, σ. 231-272.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΙΤΡΟΦ

Καπετανίδης, Νίκος

(Ριζούντα Πόντου, 1889 - Αμάσεια, Σεπτ. 1921), Δημοσιογράφος, οικονομολόγος, Φιλομαθής, από μικρός αγαπούσε πολύ τα αθηναϊκά π. **Παναθήναια* και **Διάπλασις των Παιδών* και διάβασε όσους ρώσους συγγραφείς έβρισκε σε μετάφραση. Από την τελευταία τάξη του γυμνασίου άρχισε να γράφει χρονογραφήματα στην εφ. *Φάρος της Ανατολής* της Τραπεζούντας. Αργότερα έγραφε στην εφ. **Ηχώ του Πόντου* και στο π. **Επιθεώρησις*, που εξέδωσε στην Τραπεζούντα ο Φίλων Κτενίδης, στο οποίο για ένα διάστημα διετέλεσε και διευθυντής. Ο Κτενίδης σημειώνει, το 1950, στο π. *Ποντιακή Έστια*, για την περίοδο αυτή: «Όταν έφυγα από την Τραπεζούντα για τις σπουδές μου, άφησα την διεύθυνση του περιοδικού *Επιθεώρησις* που εξέδιδα από το 1910 –σε ποιόν άλλο;– στον Νίκο. Τα έξ τελευταία τεύχη τα έδγαλε εκείνος. Ήσαν τα καλύτερα από τα είκοσι της όλης σειράς. Ο Νίκος ήταν πολυγραφώτατος και μελετηρός όσον ολίγοι. Ενδοουιάδης όσον κανείς!».

Συχνά χρησιμοποιούσε τα ψευδώνυμα «Σίσυφος» και συνηθέστερα «Σπύρος Φωτεινός», με τα οποία, εξάλλου, τύπωσε την πρώτη και μοναδική συλλογή διηγημάτων του, με τίτλο *Επιστολές του Γιάννη*. Συνεργάστηκε, επίσης, στα ετήσια ημερολόγια *Εθνικόν Ημερολόγιον (χρονογραφικόν, φιλολογικόν και γελοιογραφικόν, 1886-1919)* του αθηναίου Κωνσταντίνου Φ. Σκόκου (1854-1925) και *Σαμιακόν Ημερολόγιον* –αναφέρεται και ως **Μικρασιατικόν Ημερολόγιον*– της Ελένης *Σβορώνου. Η Σβορώνου, κεφαλληνιακής καταγωγής που γεννήθηκε στη Νέα Ήφεσο της Μικράς Ασίας (1879-1918) και έζησε στο Βαθύ της Σάμου, με την ποίησή της και τις απόψεις της για τη λογοτεχνία επηρέασε αρκετούς πόντιους λογοτέχνες της εποχής της, μεταξύ των οποίων ο Νίκος Καπετανίδης και ο Φίλων Κτενίδης. Θα πρέπει να υπογραμμισθεί το γεγονός ότι το *Ημερολόγιον* της Σβορώνου, ένα από τα πλέον αξιόλογα ελληνικά περιοδικά που κυκλοφορούσαν τακτικά σε όλες τις περιοχές, όπου ζούσαν Έλληνες, υπήρξε το φω-

τώριο από όπου ξεπήδησαν πολλοί δημοσιογράφοι, λογοτέχνες, ιστορικοί, αρχαιολόγοι, πολιτικοί κ.ά., όπως οι *Σταμ. Σταμ., Ιωάννης *Μπήτος, Πέτρος Παπαγεωργίου, Παρθένιος Περίδης, Ιωάννης Χ. Χατζηκυριακού, Κ. Σταματόπουλος, Αμιλίου Ριάδης (Ελευθεριάδης), Αγγελική Τσιώμου-Μεταλλινού, Γιώργιος Σαγιαξής, Κωνσταντίνος Κουρτίδης, Κωνσταντίνος *Σνώκ κ.ά.

Επί ρωσικής κατοχής του ανατολικού Πόντου (1916-1918) εξέδωσε την εφ. *Σάλπιγξ* και όταν ανακατέλαβαν την Τραπεζούντα οι Τούρκοι, τον Οκτώβριο 1918, εξέδωσε την εφ. **Εποχή*. Η έκδοσή μιας μαχητικής εφημερίδας, όπως η *Εποχή*, ήταν πολύ επικίνδυνη υπόθεση εκείνη την περίοδο, που χαρακτηριζόταν από τις αγριότητες των Τούρκων σε βάρος των Ελλήνων. Ο Καπετανίδης γνώριζε ότι έπαιζε με τη ζωή του, ιδιαίτερα το 1921, όταν ξεκίνησε στον Πόντο η δεύτερη φάση των θιασιτήτων κατά του ελληνικού πληθυσμού. Εκείνη τη χρονιά, που ήταν και η τελευταία της ζωής του, έγραφε στον Φίλωνα Κτενίδη, που υπηρετούσε ως γιατρός αξιωματικός στον ελληνικό στρατό, στο μέτωπο της Μ. Ασίας: «Νιώθω πως εσύ στο μέτωπο διατρέχεις λιγότερους κινδύνους από μένα. Να ξέρεις πως δεν στέκεται γεμάτο το κεφάλι στους ώμους μου [...]. Κυττάχτε να κάμετε καλά τη δουλειά σας και δεν πειράζει αν λείψουν και μερικά κεφάλια σαν το δικό μου [...]. Χαλάλι για την ελεύθερη πατρίδα».

Συνελήφθη από τους κεμαλικούς Τούρκους και δικάστηκε από το «δικαστήριο ανεξαρτησίας» που έδρευε στην Αμάσεια με την κατηγορία ότι εργάσθηκε για την ανεξαρτησία του Πόντου. Στην απολογία του δήλωσε ότι ο ίδιος αντιτίθεται στην ιδέα της ανεξαρτησίας του Πόντου γιατί επιθυμούσε την ένωση με την Ελλάδα. Καταδικάστηκε σε θάνατο και απαγχονίστηκε τον Σεπτέμβριο 1921. Προτομή του υπάρχει στο Κερατσίνι, απέναντι από το γραφεία της Ένωσης Ποντίων Πειραιώς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Π. Καϊσίδης, «Ο δημοσιογράφος Νίκος Καπετανίδης και η εφημερίδα *Εποχή* της Τραπεζούντας, εφ. *Εύξεινος Πόντος* (Θεσσαλονίκη), αρ. φ. 91, Αύγ. 2004.

ΠΑΝΟΣ Γ. ΚΑΪΣΙΔΗΣ

Καπνική Επιθεώρησις

Όργανον Προστασίας του Ελληνικού Καπνού, Αθήνα, Νοέ. 1946 - Ιουλ./Αύγ. 1986, αρ. τ. 1-40 (με πίνακα περιεχομένων ετησίως), αρ. τχ. 1-477. Διευθυντής: Βασ. *Θασίτης. Μηνιαία, είκοσι τεσσάρων έως τριάντα οκτώ σελίδων, δίπτυχη, διαστάσεων 26,5x19,5 εκ. Έως το 1947 είχε κατ' έτος αριθμηση, από το 1948 έως και το 1970 η αριθμ-

μηση ήταν συνεχής (6250 σ.) και από το 1971 έως το 1986 πάλι κατ' έτος αρίθμηση. Συνδρομές: καπνικών εταιριών, τραπεζών κ.λπ. 50000 δρχ., κοινοτήτων-συνεταιρισμών, αντιπροσώπων 25000 δρχ., καπνοπαραγωγών υπαλλήλων κ.λπ. 12000 δρχ., εξωτερικού 15 δολ. Το 1947, οι συνδρομές, αντιστοίχως, είναι: 400000, 200000, 200000, 40000 και 200000 δρχ. και 20 δολ. Το 1959: 500, 200, 100, 250 δρχ. και 20 δολ. Και, με διάφορες διακυμάνσεις, την τελευταία χρονιά έκδοσης θα είναι: εταιρείες, τράπεζες, κρατικές υπηρεσίες, οργανισμοί 2000 δρχ., γεωργικοί συνεταιρισμοί 1500 δρχ., ιδιώτες 800 δρχ., εξωτερικού 35 δολ. Υπεύθυνος τυπογραφείου: Παν. Θ. Ραπτόπουλος. Αλλαγές έχει στα τυπογραφεία και τους υπεύθυνους τυπογραφείου: «Τύπος Εξπρές», Μ. Ρήγας (1968), «Τύπος Εταιρεία Τύπου και Εκδόσεων Αδελ. Ιωαννίδη», Νικόλαος Σακελλαρόπουλος (1971), Αδελ. Ιωαννίδη, Ελευθέριος Καραβασίλης (1977).

Ο εκδότης-συγγραφέας Βασίλειος Θεσίτης, από τη Μυτιλήνη, στη νεαρή του ηλικία μετέβηκε στη Θεσσαλονίκη όπου εργάστηκε στις εφ. *Μακεδονικά Νέα, *Ελεύθερος Μακεδονικός Τύπος και Νέα Ελλάδα. Μετά την Απελευθέρωση εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου συνέχισε την εργασία του σε διάφορες εφημερίδες και περιοδικά και εξέδωσε το 1946 το π. Καπνική Επιθεώρησις. Όταν συμπληρώθηκε ένας χρόνος από την έκδοση του περιοδικού, ο Θα-

σίτης, σε άρθρο του με τίτλο «Έν έτος αγώνων», κάνοντας απολογισμό, τόνιζε ότι εκείνοι που ενδιαφέρονται και ποθούν για τα καπνικά θέματα και βλέπουν τη σφραγίδα της παρακμής που τα σημαδεύει έχοντας και συνείδηση για την πελώρια σημασία του καπνικού προβλήματος, ασφαλώς και μπορούν να εκτιμήσουν τους αγώνες του περιοδικού. Το υλικό που παρέχουν οι στήλες του –κατά τον ίδιο– είναι τόσο πλούσιο, ώστε απ' αυτό είναι δυνατόν να συνταχθεί ο καταστατικός χάρτης της καπνικής πολιτικής και να δοθεί η μάχη στη διεθνή καπναγορά. Και ο εκδότης καταλήγει: «Με την ικανοποίησή ότι το έτος που επέρασε, απέδειξε ότι γνωρίζει να πολεμά και με την πεποίθησή ότι θα διατηρήσει, κατά τις δυσκόλους αυτές στιγμές, την εμπιστοσύνη με την οποία, από της πρώτης εμφανίσεώς της, την περιέβαλε το ελληνικό καπνικό κοινό, η Καπνική Επιθεώρησις εκφράζουσα την ευγνωμοσύνη της προς τους συμπαράστατάς της – συνεργάτας, αναγνώστας και συνδρομητάς– υπόσχεται να συνεχίσει και εις το μέλλον τους αγώνας της με το ίδιον δάρρος και την ιδίαν συναίσθηση ευθύνης».

Με το περιοδικό συνεργάστηκαν πολλοί Έλληνες και ξένοι ειδικοί στα θέματα καπνού, οικονομολόγοι, νομικοί κ.λπ. Ανάμεσά τους και οι Ξεν. Ζολώτας, Θ. Ανδρεάδης, Ε. Σκανδάλης, Δ. Χέλμης, Αλ. Αλεξόπουλος, Γκούντερ Βιλλάρντ, Όττο Βέμπερ, Ιτζίνο Κάπριο, Νικ. Ξανθάκης, Γεώργ. Αλαμανής, Ν. Κοδρής, Θ. Καυράλης, Μ. Πιεύρο, Η. Σέντσερ, Έρνοστ Φόγκες, Ευρ. Κεχαγιάς κ.ά. Στο τελευταίο τεύχος που κυκλοφόρησε με τίτλο «Ανατέλλεται η έκδοση της Καπνικής Επιθεωρήσεως», εξηγούνται οι λόγοι της αναστολής: «Σοβαρά προβλήματα υγείας που επιδεινώθηκαν τον τελευταίο καιρό, αναγκάζουν τον εκδότη και διευθυντή μας κ. Βασ. Κ. Θεσίτη να διακόψει την επαγγελματική του δραστηριότητα».

Το έντονο ενδιαφέρον του Θεσίτη για την καπνοβιομηχανία εκφράστηκε και μέσα από το συγγραφικό του έργο: *Les tabacs grecs* (1954, και το 1960 σε αγγλική και σε γερμανική γλώσσα), *Το πρόβλημα της ελληνικής καπνοβιομηχανίας* (1957), *Τα ελληνικά καπνά και η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα* (1959), *Πέντε άρθρα δια την ελληνικήν καπνοβιομηχανίαν* (εκδ. Καπνική Επιθεώρησις, Αθήνα 1965), *Η ελληνική προσαρμογή στο κοινοτικό καθεστώς του Καπνού* (1982) κ.ά. Για τις μελέτες του για τα καπνά επαυτέθηκε από την Ακαδημία Αθηνών και από διάφορους οργανισμούς.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΕΒΕ.

ΚΑΠΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΠΡΟΪΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΑΠΝΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΚΑΡΕΖΟΥ (ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ), Η ΝΕΑ ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΠΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ, ΜΕΤΕΡΑ ΠΡΑΞΕΙΣ ΕΠΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΚΑΠΝΩΝ ΕΞΟΔΩΣ 1967, ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΠΟΤΟΛΜΗΣ ΕΣ ΑΓΓΛΙΑΝ, Η ΚΑΠΝΟΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1968 ΚΑΤΑ ΠΟΙΚΙΛΙΑΣ, ΣΧΟΛΗ ΚΑΠΝΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΤΟΥ Ε.Ο.Κ. ΕΣ ΓΡΑΜΜΑΝ, ΑΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΑ ΠΡΑΞΕΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΡΥΘΜΙΣΗΝ ΤΗΣ ΚΑΠΝΟΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΚΑΠΝΙΚΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ, Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΠΝΑΓΟΡΑ, ΑΙ ΠΡΟΪΗΣΙΣ ΕΣ ΣΥΡΗΝΗΝ, Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΔΟΣΙΣ ΚΑΠΝΟΥ ΤΩΝ ΣΚΟΠΩΝ, ΤΟ ΔΙΟΙΚΟΝ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΚΑΠΝΟΥ, ΤΟ ΕΣΤΕΡΙΚΟΝ ΔΔΣΜΟΛΟΓΙΟΝ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ. ΚΑΙ Ο ΓΥΡΟΣ ΚΕΝΝΕΝΤΥ, Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΙΣ ΕΣ Η.Π.Α., Η ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙΣ ΕΣ ΔΥΤΙΚΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ, ΠΑΙΔΟΚΟΜΙΑ ΚΑΠΝΙΚΑ ΝΕΑ, Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΠΝΑΓΟΡΑ, ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΣΘΛΩΣΗΣ ΚΑΠΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΣΥΓΓΡΕΤΩΝ, ΕΣΤΕΡΙΚΑ ΚΑΠΝΙΚΑ ΕΙΔΗΕΣ, ΑΠΟΪΗΣΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ, ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗΝ, Κ. Τ. Α.

263

ΑΘΗΝΑΙ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1968

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Β. Θασίτης, *Το πρόβλημα της ελληνικής καπινοδομηχανίας*. Αθήνα 1957· του ίδιου, *Πέντε άρθρα δια την ελληνικήν καπινοδομηχανίαν*. Αθήνα, εκδ. Καπνική Επιθεώρησις, 1965· Κ. Μισογιάννης, *Η Λεσβιακή Άνοιξις εν κριτικοφωρίαι*, Μυτιλήνη 1994, σ. 274.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΟΓΙΩ

Καπογιάννης, Αύγουστος

(Πύργος, 12 Μάρτ. 1913 - 26 Ιαν. 1995). Δημοσιογράφος, εκδότης, συγγραφέας. Τελείωσε τις εγκύκλιες σπουδές του στο γυμνάσιο Πύργου. Από τα γυμνασιακά του χρόνια μαθήτευσε στην εφ. *Ημερησία Νέα* του θείου του Στέφανου Αγγελόπουλου, δικηγόρου, και αργότερα στην ημερησία εφ. *Εμπρός* του Γεώργιου Τζένου. Από το 1932 έως τον Μάρτιο 1944 εργάστηκε στην ημερησία εφ. **Πατρίς* του Πύργου ως συντάκτης και στη συνέχεια ως αρχισυντάκτης. Ήταν επίσης συντάκτης της ημερησίας πυργιώτικης εφ. *Ο Κήρυξ* (ιδιοκτήτης-διευθυντής, Γεώργιος Θ. Τζένος).

Τον Ιούλιο 1945 ίδρυσε την εβδομαδιαία εφ. **Αυγή*. Μία δεκαετία ωριότερα (1933), εξέδωσε μαζί με την αδελφή του Θεανώ Καπογιάννη το *Φιλολογικόν Ημερολόγιον της Αυγής* (υπεύθυνος έκδοσης και επιμέλειας Αύγουστος Καπογιάννης και Θεανώ Καπογιάννη) που εκδόθηκε σε τέσσερα ετήσια τεύχη, από το 1933 έως και το 1936 και κυκλοφόρησε σε όλη την Πελοπόννησο και την Αθήνα. Ήταν έκδοση του «Βιβλιοχαρτοπωλείου Καπογιάννη» (ιδρυτής ο πατέρας του Ανδρέας Καπογιάννης). Σε αυτό συνεργάστηκαν τα μεγαλύτερα ονόματα λογοτεχνών της εποχής: Κ. *Παλαμάς, Αντρέας Καρκαβίτσας, Ανδρέας *Λασκαράτος, Διονύσιος Α. Κόκκινος, Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη, Τεύκρος *Ανθίας, Ρίτα Ν. Μπούμη, Ηλίας Βενέζης, Τέλος Άγρας, Γ. *Σουρής, Κ. Παράσχος, Άγγελος Τερζάκης, Παύλος Νιρβάνας, Τάκης Δόξας, Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, Ναπολέων Λαπαθιώτης, Σωτήρης Σκίπης, Γιάννης Σκαρίμπας και συνεργάτες με τα ψευδώνυμα «Κάρμεν», «Μαλίνα», «ο Μονταίν» κ.ά. Υπήρξε ανταποκριτής αθηναϊκών (*Η *Βραδινή, Τα *Νέα*) και πατρικών εφημερίδων (**Ημέρα*).

Πιστός στις αρχές του και με πρωτοβουλίες που ανέλαβε για την έκδοση της εφημερίδας του προσέδωσε νέα ποιοτική μορφή και ισχυροποίησε την έννοια και το κύρος του δημοσιογραφικού λειτουργήματος. Στα χρόνια του Εμφυλίου, όταν είχαν ανατιναχθεί οι σιδηροδρομικές γραμμές και δεν ήταν εφικτή η μεταφορά του δημοσιογραφικού χαρτίου, ο Καπογιάννης προμηθεύτηκε χαρτί χρήσης από τα κρε-

οπωλεία του Πύργου. Έγραψε τότε στην *Αυγή* του Πύργου: «Σε κρεατόχαρτο, αλλά κάθε Δευτέρα!»

Κοινωνικά ευαίσθητος ανέπτυξε ανθρωπιστική δραστηριότητα. Στα κατοπινά χρόνια του Εμφυλίου είχε την πρωτοβουλία να ξεκινήσει μέσα από την εφημερίδα του «Σταυροφορία για τα Ανυπόδητα Παιδιά» της ορεινής κυρίως Ηλείας. Στις αρχές της δεκαετίας του 1950, ως διαχειριστής των παιδικών κατασκηνώσεων του ΠΙΚΠΑ (Πατριωτικόν Ίδρυμα Κοινωνικής Προνοίας και Αντιλήψεως) στην περιοχή Λάλα της Ηλείας, συνέβαλε στο να δελτιωθούν οι συνθήκες διατροφής των παιδιών.

Ασχολήθηκε με την ιστορική έρευνα του τόπου του, την οποία δημοσίευσε στις σελίδες της εφημερίδας και αργότερα εξέδωσε σε αυτοτελή έκδοση με τίτλο *Ο Πύργος της Ηλείας* (1972). Στη συγγραφική του δραστηριότητα συγκαταλέγονται η έκδοση λογοτεχνικών βιβλίων, όπως *Σκόρπια Φύλλα* (1943).

ΑΝΤΙΡΕΑΣ ΑΥΓ. ΚΑΠΟΓΙΑΝΝΗΣ

Καραβίας, Νικόλαος

(Ιθάκη, 1870<;> - Αθήνα, 1959). Δημοσιογράφος, Συνεργάτης της πρώτης κάρινής εφ. **Κάρο* (1873-1895). Το 1902 μετέχει στις διεργασίες για την ίδρυση του Ελληνικού Επιστημονικού Συλλόγου «Ελλη-νισ» στο Κάρο, όπου τό-

τε εκδίδει και τη βραχυβία εφ. *Τύπος* «με εξάμηνον περίπου δράσιν». Από τον Αύγουστο 1910 δεμελιώνει το καθημερινό φύλλο *Εφημερίς* (ημερησία, εσπερινή και αργότερα πρωινή, εμπορική, πολιτική, κοινωνική και των ειδήσεων, εξασέλιδη και επτάστηλη), του οποίου παραμένει διευθυντής έως την οριστική του εγκατάσταση στην Αθήνα στα 1939. Ο Μ. Γιαλουράκης σημειώνει ότι η έκδοση «έρχεται ν' αντιπαραταχθεί στον τότε φιλελεύθερο **Ταχυδρόμο*, σαν ημερησιο όργανο των συντηρητικών [...] χάρη κυρίως στην προσωπικότητα του εκδότη της, υπήρξε μία από τις εγκυρότερες [...] και το μαχητικότερο όργανο των βασιλοφρόνων» έως την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Από το 1911 ο Φ.Φ. Όδδης παρατηρεί: «Είναι ίσως εκ των ολίγων ευρυμαθών όσον και εγκυκλοπαιδικών Ελλήνων δημοσιογράφων. Τα άρθρα του διακρινόμενα εν πολλοίς δια το βάθος της εννοίας και την έκτακτον ενίοτε πρωτοτυπίαν των είναι

απόρροια ενδεδειγμένης μελέτης και μακράς πείρας [...] η κοινωνική του δράσης βγαίνει εκ παραλλήλου προς την δημοσιογραφική και είναι ίσως ο μόνος εκ των Ελλήνων δημοσιογράφων, όστις είναι τοσούτον γνωστός και απολαύει τόσων απείρων συμπαθειών εκ μέρους των ευρωπαϊών συναδέλφων του. Εις αυτόν κυρίως οφείλεται και η ίδρυσις του εν Καίρω Συνδέσμου των Ευρωπαίων δημοσιογράφων». Ο Ηρακλής Λαχανοκάρδης προσδέτει: «Η αρθρογραφία του Καραβιά εις την *Εφημερίδα* διακρίνεται δια την σοβαρότητα, το βάθος και την πρωτοτυπίαν της, λαμβάνεται δε πάρα πολύ υπ' όψιν ακόμη και μεταξύ των ανωτέρων, των επιστήμων αιγυπτιακών κύκλων. Εκτός [...αυτής.] ασχολείται και εις όλα τ' άλλα είδη της δημοσιογραφίας και δημοσιολογίας, εις την ιστορίαν, τας επιστήμας, την λογοτεχνίαν, αι δε μελέται του έχουν πάντοτε κύρος, δύναμιν και βαρύτητα». Δημαρχιακός σύμβουλος στον Δήμο Αλεξανδρείας εξυπηρετήσε για περισσότερα από 25 χρόνια τους ομογενείς, που ήδη από το 1920 σημειώνεται ότι τον αντιμετώπιζαν «ως σύμβολο». Στα 1937 είναι πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου του Συνδέσμου Ξενογλώσσων Δημοσιογράφων Αλεξανδρείας, εκπροσωπώντας τα ελληνικά έντυπα μαζί με τους Στέφανο *Πάργα (**Παναγιώπια*) και Απόστολο *Λεοντή (**Ταχυδρόμος*). Η Δέσποινα Σεβαστοπούλου αναφέρει, στα 1953: «Μετώπησε στην Αθήνα που μέχρι σήμερα ζει δίχως δημοσιογραφική δράσι».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Φ.Φ. Όδης, *Ελληνικός Διάκοσμος*, Αλεξάνδρεια 1911, σ. 117· Απ. Γ. Κωνσταντινίδης, «Ο εν Αιγύπτω και Σουδάν σύγχρονος ελληνικός Τύπος», *Παναγιώπια* (Αλεξάνδρεια), 6 Ιουν. 1936, σ. 13 (537)· Ευγ. Μιχαηλίδης, *Μητρώον του Δημοσιογραφικού Περιοδικού Τύπου της Αιγύπτου υπό Αιγυπτιακών Ελλήνων (1862-1963)*, Αλεξάνδρεια 1964, σσ. 65, 75-76· Μαν. Γιαλουράκης, *Η Αίγυπτος των Ελλήνων*, Αθήνα 1967, σσ. 555, 559-560· Ηρ. Λαχανοκάρδης, *Παλαιά και νέα Αλεξάνδρεια*, Αλεξάνδρεια 1927, σσ. 76-77, 115· Δέσποινα Σεβαστοπούλου, *Η Αλεξάνδρεια που φρενύει*, Αλεξάνδρεια 1953, σ. 369-370· Κ. Στεφανουδάκης, «Μια επιστολή για το Νίκο Καραβιά», εφ. *Έθνος* (Αθήνα), 3 Φεβρ. 1985.

ΜΑΡΙΑ ΡΟΤΑ

Καραγεωργίου, Χρήστος Ν.

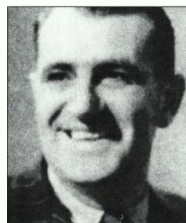
(Πάτρα, 1926 - Αθήνα, 1996). Δημοσιογράφος, πολιτευτής. Γεννήθηκε στην Πάτρα και αργότερα εγκαταστάθηκε στη Λαμία, όπου και νυμφεύθηκε και δημιούργησε οικογένεια. Ήταν απόφοιτος γυμνασίου και αυτοδίδακτος δημοσιογράφος. Ασχολήθηκε κυρίως με αγροτικά θέματα και με τον συνδικαλισμό.

Πρωτοστάτησε στην ίδρυση του Αγροτικού Συλλόγου Στερεάς Ελλάδος και Ευβοίας και υπήρξε διευθυντής σύνταξης της εφ. *Αγροτικός Κόσμος* (1954-1958). Έγραψε μελέτη για τα τσιφλίκια στη Φθιώτιδα. Το 1960 ίδρυσε την εφ. **Αγροτική Φωνή*, η οποία με μικροδιακοπές εξεδίδετο έως το 1988. Είχε δικό του τυπογραφείο. Το 1985 εξελέγη βουλευτής Φθιώτιδος με το ΠΑΣΟΚ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ.Θ. Νάτσιος, «*Καραγεωργίου Χρήστος, 1926-1996*» (νεκρολογία), εφ. *Καθημερινή Φθιώτιδα* (Λαμία), αρ. φ. 381, 11 Ιαν. 1996.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΝΑΤΣΙΟΣ

Καραγιώργης, Κώστας [Γυφτοδήμος]

(Λίμνη Ευβοίας, 1905 - Οκτ. 1954;>). Επιφανής παράγων του κομμουνιστικού κινήματος της Ελλάδας, γιατρός, φυματολόγος, διανοούμενος, πολιτικό και στρατιωτικό στέλεχος του ΚΚΕ, δημοσιογράφος, διευθυντής και αρθρογράφος της εφ. **Ριζοσπάστης* στην περίοδο από την Απελευθέρωση έως τον Εμφύλιο. Σπούδασε ιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Από την νεανική του ηλικία εντάχθηκε στο κομμουνιστικό κίνημα και ειδικότερα στον κομμουνιστικό Τύπο. Στα 1924 εργάσθηκε ως διευθυντής της *Νεολαίας*, οργάνου της ΟΚΝΕ (Ομοσπονδία Κομμουνιστικών Νεολαίων) και στα 1925 βοηθός αρχισυντάκτη της εφ. *Ριζοσπάστης*.

Στα 1930 για να αποφύγει τη σύλληψη έφυγε στη Γερμανία όπου συνέχισε την ειδικότητά του στη φυματολογία, εργαζόμενος όμως παράλληλα και δημοσιογραφικά ως συνεργάτης οργάνων της Κομμουνιστικής Διεθνούς (*Imprekor*, *Balkan Korrespondenz* και *Fédération*). Μετά την άνοδο του Χίτλερ, το 1933, έφυγε κυνηγημένος από τη Γερμανία και κατέφυγε στη Γαλλία, όπου έμεινε τα επόμενα δυο χρόνια, συνεχίζοντας όμως και εκεί τη δημοσιογραφική του δραστηριότητα ως ανταποκριτής του *Ριζοσπάστη*. Από το 1934 έως το 1936 εργάσθηκε στη Μόσχα ως μόνιμος ανταποκριτής της εφημερίδας. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα, όπου στο μεταξύ είχε κηρυχθεί η δικτατορία του Μεταξά, συνελήφθη και πάλι και στάλθηκε εξορία στην Κίμωλο όπου έμεινε έως την άνοιξη του 1941. Με την κατάρρευση του μετώπου στα τέλη Απριλίου 1941 και την κατάληψη της

χώρια από τους Γερμανούς δραπέτευσε από το νη-
σί της εξορίας.

Γυρνώντας στην κατεχόμενη Αθήνα ανέλαβε την
οργάνωση του παράνομου Τύπου του ΚΚΕ. Στα
1942 έγινε μέλος της τριμελούς γραμματείας της
Κομματικής Οργάνωσης της Αθήνας και με την ιδι-
ότητα του αυτή ανέπτυξε ευρύτερες πολιτικές πρω-
τοβουλίες στην οργάνωση του ΕΑΜ (Εθνικό Απε-
λευθερωτικό Μέτωπο). Στα 1943 ανέθηκε στο βου-
νό όπου ορίστηκε γραμματέας του Θεσσαλικού Γρα-
φείου του ΚΚΕ και υπεύθυνος του ΕΛΑΣ (Εθνικός
Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός) Θεσσαλίας. Με-
τά την Απελευθέρωση ανέλαβε την διεύθυνση του
Ριζοσπάστη και έγινε μέλος της συντακτικής επι-
τροπής της **Κομμουνιστικής Επιθεώρησης*
(ΚΟΜΕΠ) – του θεωρητικού οργάνου του κόμματος.

Η συνεργασία του στην εφημερίδα εσημείωσε τη
«χρυσή εποχή» του *Ριζοσπάστη* στην περίοδο από
την Απελευθέρωση έως τον Εμφύλιο, που ξεπέρα-
σε σε κυκλοφορία όλες τις εφημερίδες της Αθήνας
και της Θεσσαλονίκης, πρωινές και απογευματινές,
παρ' όλες τις δυσκολίες στην κυκλοφορία του. Κα-
τάφερε να δημιουργήσει ένα διευθυντικό επιτελείο
από παλιά δοκιμασμένα στελέχη του κομματικού Τύ-
που, αλλά και διακεκριμένους δημοσιογράφους που
στελέχωναν έως την ώρα εκείνη επιτελεία μεγάλων
«αστικών» εφημερίδων και έφεραν στον *Ριζοσπά-
στη* τη μοντέρνα δημοσιογραφική αντίληψη μαζί με
μία νέα κουλτούρα. Από την άλλη μεριά προσπά-
θησε και επέτυχε να εξασφαλίσει «νέο αίμα» στην
εφημερίδα, επιλέγοντας από τον κύκλο των αγωνι-
στών της Αντίστασης ικανούς νέους με ανοιχτούς
ορίζοντες, παιδεία και όρεξη να γίνουν δημοσιογρά-
φοι, στους οποίους έγινε ο παιδαγωγός και δάσκα-
λός τους στη δημοσιογραφία. Βγήκε έτσι από τα χέ-
ρια του μια ολόκληρη «φουρνιά» νέων δημοσιογρά-
φων που στα κατοπινά χρόνια στελέχωσαν επιτελεία
μεγάλων αθηναϊκών εφημερίδων.

Στην περίοδο του Εμφυλίου ανέθηκε στο βουνό
όπου με τον βαθμό του στρατηγού του ΔΣΕ (Δημο-
κρατικός Στρατός Ελλάδος) υπήρξε διοικητής του
κλιμακίου Νότιας Ελλάδας του ΔΣΕ. Μετά την ήτ-
τα του ΔΣΕ υπήρξε ένα από τα στελέχη του κόμ-
ματος που ήρθαν σε σύγκρουση με την ηγεσία του
Ν. Ζαχαριάδη, στην οποία καταλόγισε ευθύνες για
την πολιτική του κόμματος που οδήγησε στην ήττα,
καθώς και για τον αυταρχικό τρόπο καθοδήγησης
του Ζαχαριάδη. Ύστερα από μία απόπειρα κριτικής
στον Ζαχαριάδη σε συνεδρίαση της Κεντρικής Επι-

τροπής τέθηκε χωρίς καμιά διαδικασία υπό κράτη-
ση. Κηρύχθηκε την ίδια στιγμή, στην ίδια εκείνη συ-
νεδρίαση, «προδότης» και «από καιρό προβοκάτο-
ρας»· συνελήφθη αμέσως και κλείστηκε σε κρατη-
τήριο ελεγχόμενο από το ΚΚΕ στο Βουκουρέστι.

Το σοκ που υπέστη από τη σύλληψη υπήρξε
ισχυρότατο και λόγω εγκεφαλικού τραύματος που
είχε υποστεί στη διάρκεια του Εμφυλίου και που του
προκαλούσε αφόρητους πόνους και εξουθενωτικές
αϊνιές. Υπό τις συνθήκες αυτές, με το μυαλό του
δολωμένο και χάνοντας τον έλεγχο των πράξεών του
δραπέτευσε από το κρατητήριό του και επί δύο ημε-
ρονύκτια περιπλανιόταν στα γύρω από το Βουκου-
ρέστι δάση. Μετά από το διήμερο αυτό όμως και μη
βλέποντας καμιά προοπτική λύσης από την κατά-
σταση στην οποία είχε περιέλθει αποφάσισε να επα-
νέλθει στον τόπο της κράτησής του. Στον δρόμο της
επιστροφής συνελήφθη από ομάδες επαγρυπνησης
του ΚΚΕ. Κλείστηκε στα κρατητήρια της ρουμανι-
κής Σεκουριτάτε. Ακολούθησαν μακρές και βασανι-
στικές ανακρίσεις – είναι άγνωστο πόσους μήνες –
στα μπουντρούμια της ρουμανικής Σεκουριτάτε από
έλληνες κομματικούς ανακριτές – και η φυλάκισή
του, με βάση μία αλυσίδα χαλκευμένων απ' την αρ-
χή έως το τέλος κατηγοριών, στο συγκρότημα πολι-
τικών φυλακών Μαρτινένι, στην πόλη Πιτέστι. Χω-
ρίς ποτέ, βέβαια, να γίνει οποιαδήποτε δίκη. Το
Μαρτινένι ήταν μία άγρια φυλακή όπου με τις φρι-
καλέες συνθήκες εγκλεισμού, τον συνεχή υποσιτι-
σμό και την απουσία ιατροφαρμακευτικής περί-
θαλψης η φυματίωση δέριζε τους φυλακισμένους. Ο
Καραγιώργης είχε και αυτός προσβληθεί από μια βα-
ριάς μορφής φυματίωση που παρά τις απεγνωσμέ-
νες διαμαρτυρίες του δεν έτυχε καμιάς θεραπείας.
Και τελικά τον οδήγησε μέσα σε συνεχείς και ακα-
τάσχετες αιμοπτώσεις στο θάνατο, πιθανώς τον
Οκτώβριο 1954, αν και δεν έγινε ποτέ γνωστή η ακρι-
βής ημερομηνία του θανάτου του ούτε και ο τόπος
που έχει ταφεί.

Έχει αφήσει πίσω του πολλά έργα θεωρητικά και
πολιτικά, τα κυριότερα από τα οποία έχουν δημοσι-
ευθεί στο π. *ΚΟΜΕΠ* και στην εφ. *Ριζοσπάστης*.
Μια από τις σημαντικότερες εργασίες του στην
ΚΟΜΕΠ είναι η σειρά των μελετών «Ατομική ενέρ-
γεια, ατομική βόμβα, ατομική διπλωματία» που το
περιεχόμενο τους εξακολουθεί και σήμερα να δια-
τηρεί την επικαιρότητά του. Παραμένουν εξάλλου
ιστορικά τα πύρινα κύρια άρθρα του στον *Ριζοσπά-
στη* που είχαν προκαλέσει τον δαυμασμό σε όλο το

φάσμα των πολιτικών δυνάμεων της εποχής σε βαθμό που ο διευθυντής της εφ. *Καθημερινή Γεώργιος *Βλάχος έγραψε «να είχαμε κι εμείς έναν Καραγιώργη»! Ο ίδιος ο Γεώργιος Βλάχος είχε προτείνει στον Καραγιώργη να προσληφθεί στην *Καθημερινή* ως αρθρογράφος της με μισθό πολύ υψηλό για τις συνθήκες της εποχής. Η πρόταση απορρίφθηκε από τον Καραγιώργη.

Μερικά από τα έργα του έχουν δημοσιευθεί στα βιβλία: *Γύρω από το Δεκέμβριο: Πολιτικά άρθρα* (Αθήνα, εκδ. Τα Νέα Βιβλία, 1945), *Από τη Βάρκιζα στον εμφύλιο* (Αθήνα, εκδ. Σιδεράτου, 1975) κ.ά. Με πρωτοβουλία και διαπάνη της Ένωσης Δημοσιογράφων Αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης κατασκευάστηκε και στήθηκε στην πλατεία Εθνικής Αντίστασης στον Βύρωνα, σε συνεργασία με τον Δήμο Βύρωνα, η μνηορτύνη προτομή του Κώστα Καραγιώργη, έργο του γλύπτη Θεμιστοκλή Λασπά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Λ. Μαυροειδής, *Φάκελος Καραγιώργη: Οι ανακρίσεις, το μαρτύριο, το τέλος*, Αθήνα, Φυτράκης / Ο Τύπος, 2019.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ

Καραγιώργης, Στάθης

(Γούρα/Ανάβρα Αλμυρού, 1913 - Μόσχα, 1973). Δημοσιογράφος του Αλμυρού Μαγνησίας, όπου εξεδίδε την εφ. *Η *Πρόσδος* (2 Αυγ. 1933 - 15 Δεκ. 1942). Παράλληλα, ανέπτυξε κοινωνική και πολιτιστική δραστηριότητα και διετέλεσε

γενικός γραμματέας της Φιλαρχαίου Εταιρίας Αλμυρού Όθρυς. Κατά την Κατοχή 1941-1944 συγκαταλέγονταν στους κορυφαίους αντιστασιακούς δημοσιογράφους της Θεσσαλίας. Δημόθυνη, κατά διαστήματα, την εφημερίδα του ΚΚΕ Θεσσαλίας *Λευτεριά*, την εφημερίδα του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) Μαγνησίας *Αναγέννηση* και ήταν γραμματέας της συντακτικής επιτροπής της δεσσαλικής αντιστασιακής εφ. *Ρήγας*. Έλαβε μέρος στον πόλεμο του 1940, αλλά και στον Εμφύλιο μετά το 1946. Μετά την ήττα του Δημοκρατικού Στρατού κατέφυγε στις ανατολικές χώρες ως πολιτικός πρόσφυγας. Πέθανε τον Αύγουστο 1973 σε νοσοκομείο της Μόσχας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κολιού, *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα Βόλου*, τ. Α'-Β', σσ. 428-431, 512, 519, 527, 534-535, 763.

ΝΤΣΑ ΚΟΛΙΟΥ

Καραδάνος, Νικόλαος

(Πάδες Κονίτσης, 1902 - Αθήνα, 1974). Δημοσιογράφος, εκδότης. Εγκαταστάθηκε οριστικά με την οικογένειά του στη Δράμα σε ηλικία ενός έτους. Δεκαεννέα ετών, το 1921, άρχισε να ασχολείται με τη δημοσιογραφία και εργάστηκε αρχικά στην *Εθνική* ως συντάκτης (1921) και στη συνέχεια στο *Θάρρος* ως συντάκτης (1923-1925) και μετέπειτα ως αρχισυντάκτης (1925-1935). Στο ίδιο χρονικό διάστημα υπήρξε, επίσης, διευθυντής ή ιδιοκτήτης πολλών βραχύβιων εφημερίδων της Δράμας. Αναφέρεται συγκεκριμένα ως διευθυντής της *Ενώσεως* και της *Νέας Εποχής* (1924), διευθυντής και ιδιοκτήτης του *Ελεύθερου Κόσμου* και ιδιοκτήτης της *Πρόσδος* (1926).

Αργότερα έγινε διευθυντής της **Πρωίας* (1938), εκδότης των *Πρωϊνών Νέων* (1939-1940), συντάκτης του *Ελεύθερου Κόσμου* (1945) και εκδότης του *Πρωϊνού Τύπου* (1951-1974). Διετέλεσε, τέλος, ανατακοκρίτης εφημερίδων της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Β.Κ. Πασχαλίδης, *Δραμαίνω ιστορικά. 67 Μελέτες για τη Δράμα και την περιοχή της*, Δράμα 1992, σσ. 122, 125-126, 128, 183· του ίδιου, *Η Δράμα 7000 χρόνια. Μελέτες για την πόλη και την περιοχή της. Προϊστορία - ιστορία - πολιτισμός*, Δράμα 1997, σσ. 288-289, 295.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ

Καραμάνος, Κυριάκος

(Βουνί Λεμεσού, 1907 - Λεμεσός, 1977). Λόγιος και δημοσιογράφος. Μετά το δημοτικό σχολείο του χωριού του φοίτησε στο Ελληνικό Γυμνάσιο Λεμεσού και στη συνέχεια στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ενώ ήταν ακόμα φοιτητής προσελήφθη ως μόνιμος συντάκτης της *Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαιδείας* του *Πυρσού*, όπου εργάστηκε από το 1926 έως το 1935 ως συντάκτης, επιμελητής ύλης και υπεύθυνος έκδοσης. Άρχισε τη δημοσιογραφική του σταδιοδρομία ως αρχισυντάκτης του φιλοσοφικού π. **Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαιδεία* διαδεχόμενος τον Νίκο Πετιμεζή-Λαύρα.

Πολύ νωρίς άρχισε την πολιτική αρθρογραφία του εναντίον των Άγγλων για την πολιτική τους στην Κύπρο. Μαζί με άλλους κύπριους φοιτητές ίδρυσε στην Αθήνα την Κυπριακή Νεολαία Φοιτητών της οποίας υπήρξε πρόεδρος. Όταν εκδηλώθηκε στην Κύπρο η εξέγερση του Οκτωβρίου 1931, ήταν γενι-

κός γραμματέας του Παμφοιτητικού Συλλόγου του Πανεπιστημίου Αθηνών. Από τις θέσεις αυτές εργάστηκε για την κινητοποίηση των φοιτητών εναντίον της αγγλικής πολιτικής στη νήσο. Για τη δράση του αυτή εξέδωσαν διάταγμα εξορίας του, πράγμα που δεν του επέτρεψε να επιστρέψει στην Κύπρο μετά τη συμπλήρωση των σπουδών του. Στην Αθήνα εργάστηκε ως συντάκτης ή αρχισυντάκτης στις εφ. *Ελληνική, *Πρωία, *Ελληνικών Μελλόν κ.ά. Το 1937 ίδρυσε και διεύθυνε τον ραδιοφωνικό σταθμό της ΕΟΝ (Εθνική Οργάνωσις Νεολαίας) επί ημερών της δικτατορίας Ι. Μεταξά. Από το 1938 διορίστηκε διευθυντής προγραμμάτων του Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών, θέση που κατείχε έως το 1941.

Κατά τη διάρκεια του ελληνοϊταλικού πολέμου 1940-1941 υπηρέτησε ως διευθυντής «Πολιτικής Διαφωτίσεως και Διαπαιδαγωγήσεως» της ΕΟΝ και ως υπεύθυνος της πολεμικής προπαγάνδας. Στη διάρκεια της Κατοχής πήρε μέρος στην Αντίσταση ως ηγετικό στέλεχος της οργάνωσης Εθνικό Κομμάτο και επικεφαλής της οργάνωσης ΠΕΑΝ (Πανελλήνιος Ένωσις Αγνοζόμενων Νέων). Στην ίδια περίοδο δραστηριοποιήθηκε στον παράνομο Τύπο συντάσσοντας και εκδίδοντας τις εφ. *Δόξα, *Ελευθέρη Σκέψη και *Ελεύθερος Λαός*. Για την αντιστασιακή του δράση συνελήφθη από τους Ιταλούς αλλά κατόρθωσε να δραπέτευσει, συνελήφθη όμως πάλι από τους Γερμανούς και καταδικάστηκε από στρατοδικείο σε θάνατο. Αργότερα η ποινή του μετατράπηκε σε τριάντα χρόνια φυλάκισης. Κλειστίστηκε στο στρατόπεδο Χαϊδαρίου απ' όπου κατόρθωσε να δραπέτευσει μερικούς μήνες πριν από την Απελευθέρωση. Αργότερα, τιμήθηκε από το ελληνικό κράτος με παράσημο ανδρείας και για τρία χρόνια υπηρέτησε ως πρόεδρος της Πανελληνίου Οργανώσεως Αγνοιστών Εθνικής Αντιστάσεως. Παράλληλα ανέλαβε και πάλι καθήκοντα στη ραδιοφωνία ως τμηματάρχης στο ΕΙΡ (Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας) και διευθυντής του ραδιοπρογράμματος κατά το διάστημα 1950-1959.

Κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγνοιστών, 1955-1959) δραστηριοποιήθηκε με άρθρα και εκπομπές εναντίον των Άγγλων, μέσω της ειδικής εκπομπής του ΕΙΡ για την Κύπρο που είχε τίτλο «Φωνή της Πατρίδος». Μετά το τέλος του απελευθερωτικού αγώνα επέστρεψε στην Κύπρο το 1959 και τον Δεκέμβρη του ίδιου χρόνου άρχισε την έκδοση της εφ. *Ελεύθερος Λαός*. Μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960, διορίστηκε, τον Μάρτιο 1961, διευ-

θυντής ελληνικών προγραμμάτων του ΡΙΚ (Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου), θέση στην οποία υπηρέτησε έως το 1964. Από το 1965 έως το 1974 εξέδιδε στη Λεμεσό το εβδομήμερο π. *Ελλάς του Νότου*. Από το 1967 έως το 1974 υπήρξε ανταποκριτής στην Κύπρο του ΑΠΕ (Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων), και από το 1968 ανταποκριτής της αθηναϊκής εφ. *Νέα Πολιτεία*. Δημοσίευσε σε πολλά έντυπα άρθρα και μελέτες πολιτικού, ιστορικού, φιλολογικού περιεχομένου καθώς και κριτικές και ταξιδιωτικά κείμενα. Εξέδωσε τα παρακάτω βιβλία: *Εμπρός για μια νέα Ελλάδα* (Αθήνα 1948), *Τι θα κάνουμε; Κύπρος, Ιστορία και Πολιτισμός*, *Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαιδείας* (Αθήνα 1954). ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Άντρος Παυλίδης, «Καραμάνος Κυριάκος», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. ΣΤ', Λευκωσία 1987, σ. 279.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Καραμούζης, Κωνσταντίνος

βλ. Αθάνατος, Κώστας

Καραμπάτος, Τζέιμς [Karabatos, James]

(Νέα Υόρκη, 1907-1961). Δημοσιογράφος. Απόφοιτος του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης, έλαβε μέρος στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ως μέλος του αμερικανικού στρατού και των μυστικών υπηρεσιών πληροφοριών των Συμμάχων στο πολεμικό θέατρο της Μεσογείου. Εργάστηκε ως δημοσιογράφος στην εφ. *Ατλαντίς της Νέας Υόρκης και το 1948 έγινε αρχισυντάκτης της εφ. *Εθνικός Κήρυξ της Νέας Υόρκης. Η ελληνική κυβέρνηση του απένευσε τον Χρυσό Σταυρό του Φοίνικα για τις υπηρεσίες που προσέφερε για τη σύσφιξη των σχέσεων ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Ελλάδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «James Karabatos of Greek Paper» (νεκρολογία), εφ. *New York Times*, 12 Ιουν. 1961.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΙΤΡΟΦ

Καράντζας, Γεώργιος Αγαμ.

(Σπάρτη, 1897 - Αθήνα, 1991). Δημοσιογράφος. Αφιέρωσε τη ζωή του στην υπεράσπιση της δημοκρατίας και στις κοινωνικές διεκδικήσεις των λειτουργών του Τύπου. Πρόεδρος της ΕΣΗΕΑ (Ένωσις Συντακτών Ημερησίων Εφημερί-

(1942-1944), πρόεδρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Δημοσιογράφων Αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης (1941-1944) και εμπνευστής, ιδρυτής και θεμελιωτής του ασφαλιστικού οργανισμού των δημοσιογράφων, του ΕΔΟΕΑΠ (Ενιαίος Δημοσιογραφικός Οργανισμός Επικουρικής Ασφάλισης και Περιδάλφως) –μετά την κατάργηση, από τη στρατιωτική δικτατορία της 21^{ης} Απριλίου, του Λαχείου Συντακτών–, στον οποίον εκλεγόταν συνεχώς από το 1968 μέχρι και το 1989 πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου του. Φλογερός μαχητής της αθηναϊκής δημοσιογραφίας, υπερασπιστής της ελευθεροτυπίας, πρωτοπόρος των αγώνων για την επαγγελματική κατοχύρωση και την κοινωνική προστασία των δημοσιογράφων.

Μέλος από το 1917 της ΕΣΗΕΑ, ξεκίνησε ως ρεπόρτερ στις εφ. *Εσπερινόν Νέον Άστυ*, **Ελεύθερος Τύπος*, **Πολιτεία*, **Εθνος*, **Νέα Ελλάς* (ο πρώτος δημοσιογράφος που πέταξε με αεροπλάνο το 1919) και **Εσπερινή*. Μετά το 1919, προήχθη σε γραμματέα συντάξεως στις εφ. *Ημερήσιος Τηλέγραφος*, *Πρωτεύουσα* (πολεμικός απεσταλμένος στη Μικρά Ασία το 1921 και 1922) και **Δημοκρατία*. Αρτιοτάτης μορφώσεως και διακαίμενος από πραγματικό ενθουσιασμό για τις εκδόσεις εγκυκλοπαιδικού και μορφωτικού χαρακτήρα, εργάσθηκε επί οκταετία (1927-1934) ως επιμελητής ύλης στη *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια* του Πυρσού / Δρανδάκη. Από το 1934 έως το 1945 διετέλεσε αρχικός αρχισυντάκτης και στη συνέχεια διευθυντής της εφ. **Πρωία*. Παράλληλα διηύθυνε τις αξιόλογες εκδόσεις της *Πρωίας*, το *Επίτομον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν*, την *Παγκόσμιον Ιστορίαν*, το *Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσης* (βραβείο Ακαδημίας Αθηνών) και συνέγραψε με μοναδικό συνεργάτη τον Χαρίλαο Δασκαλάκη τον *Παγκόσμιον Γεωγραφικόν Άτλαντα* (1936, βραβείο Ακαδημίας Αθηνών). Προτάθηκε ως καθηγητής της Παντείου Σχολής για το δεύτερο τμήμα αυτής (Δημοσιογραφική Σχολή), που όμως δεν λειτούργησε λόγω της Κατοχής.

Το 1943 εξελέγη πρόεδρος της ΕΣΗΕΑ και ηγήθηκε της αντιστάσεως του δημοσιογραφικού κόσμου στην Αθήνα. Όμως, εξαιτίας της δράσεώς του, η κατοχική κυβέρνηση Λογοθετόπουλου έπαυσε τη διοίκηση της ΕΣΗΕΑ, αλλά ο Καραντζας επανεξελέγη πανηγυρικός το 1944. Μερικές από τις κυριότερες αντιστασιακές ενέργειές του, που παράλληλα είχε εκλεγεί σύμβουλος του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού και της Παναθηναϊκής Επιτροπής, ήταν:

ο πανηγυρικός εορτασμός της 25^{ης} Μαρτίου το 1943 στα γραφεία της Ενώσεως (Μέγαρον Πεσματζόγλου), κάτω από τη σκιά του γερμανικού ναυαρχείου που συστεγαζόταν στο ίδιο Μέγαρο· η άρνηση να δημοσιευθούν άρθρα των ιταλικών αρχών Κατοχής· η απεργία των εφημερίδων για τα αιματηρά γεγονότα στο υπουργείο Εργασίας· η διάσωση από τη θανατική εκτέλεση των πενήντα ομήρων που είχαν συλληφθεί για το κάψιμο των τραμ στην Καλλιθέα· η προσπάθεια συνενώσεως των αντιστασιακών οργανώσεων· υπόμνημα προς όλους τους πολιτικούς αρχηγούς (Σοφούλη, Καραντζάρη, Παπανδρέου κ.ά.) καθώς και τις πολιτικές οργανώσεις με το οποίο η Ένωση Συντακτών επεσήμεινε την ανάγκη της συνενώσεως για να αποτραπεί ο Εμφύλιος, που διαγραφόταν από τότε (τον πρόεδρο της ΕΣΗΕΑ ακολούθησαν πολλοί πρόεδροι άλλων σωματείων, του δικηγορικού, ιατρικού, οδοντιατρικού, φαρμακευτικού κ.ά. και μετά από επίμονες προσπάθειες έγινε δυνατή η συνάντηση των εκπροσώπων του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) Θ. Χατζή και Στ. Κανελλόπουλου με τον Γ. Παπανδρέου στο σπίτι του προέδρου των φαρμακοποιών Καραμερτζάνη και το πρακτικό της συμφωνίας συντάξεο ο Γεώργιος Καραντζας· η συνεργασία με τις ενέργειες και τα διαδήματα του αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού· ο εφοδισμός μιας μεραρχίας του ΕΛΑΣ (Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός) με ασυρμάτους που πρόδωμα προσέφερε από το κατάστημα της εταιρείας «Φίλιπς», στην οδό Κοραή, ο ιδιοκτήτης συνταγματάρχης έ.α. Καλαμπόκης· η φυγάδευση των εβραίων από τριμελή επιτροπή με πρόεδρο τον Καραντζα, που είχε ορίσει ο αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός (οι εβραίοι εφοδιάζονταν στα γραφεία της *Πρωίας* που ήταν διευθυντής ο Καραντζας με πλαστές ταυτότητες, με τη σφραγίδα της Αστυνομίας).

Το καλοκαίρι του 1944 συνελήφθη πρώτα από την ομάδα Παρθενίου Βελισαροπούλου και κρατήθηκε στο τμήμα της οδού Ελπίδος (πλατεία Βικτωρίας) μερικές ημέρες, και έπειτα από τα γερμανικά S.S. Κρατήθηκε στην οδό Μέρλιν και υποβλήθηκε σε οκτάωρη ανάκριση από τον αρχηγό τους Μέρνικ, με τη διπλή κατηγορία ότι συνεργαζόταν με τους αντάρτες αλλά και την κυβέρνηση του Κάιρου.

Μετά την Απελευθέρωση εργάσθηκε ως αρχισυντάκτης και διευθυντής της εφ. *Η *Μάχη* (1945-1951) και στην εφ. *Προοδευτικός Φιλελεύθερος* (1951-

1953). Το 1948 συνελήφθη, προφυλακίστηκε επί επταήμερον και παραπέμφθηκε τελικά στο στρατοδικείο για άρθρο *Της Μάχης* εναντίον των θανατικών εκτελέσεων καταδικών για εγκλήματα στην περίοδο της Κατοχής. Την ενέργεια αυτή στιγματίσει ο διεθνής Τύπος. Συγκεκριμένα, οι «Τάμς» της Νέας Υόρκης έγραψαν πως τέτοιο άρθρο μπορούσε να γραφτεί στις Ηνωμένες Πολιτείες ακόμα και σε καιρό πολέμου χωρίς να διωχθεί ο συντάκτης. Παρόμοιο δίστιγλο άρθρο δημοσιεύθηκε στην αγγλική εφ. «Μάντσεστερ Γκάρντιαν». Η αντίδραση κορυφώθηκε όταν το γαλλικό «Ποπιουλαίρ», όργανο του Γαλλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος, δημοσίευσε πρωτοσέλιδο άρθρο με τον τίτλο «Ο Γ. Καραντζας κινδυνεύει», που κατέληγε ως εξής: «Η διεθνής δημοκρατική γνώμη πρέπει να ξεγεραθεί εναντίον ενεργειών, όπως η σύλληψη του δημοσιογράφου Γεώργιου Καραντζα και η διαμαρτυρία της να ακουσθεί τώρα στην Ευρωπαϊκή Συνέλευση του Στρασβούργου την ώρα που συζητείται η είσοδος σε αυτήν της Ελλάδος». Κατόπιν του άρθρου αυτού και με υπόδειξη του τότε υπουργού Εξωτερικών Στεφ. Στεφανόπουλου και του έλληνα πρεσβευτή στο Παρίσι μεταιώθηκε η δίκη του στο στρατοδικείο, που είχε οριστεί για τις 8 Αυγούστου 1949.

Το 1950 *Η Μάχη* ξεκίνησε μεγάλη εκστρατεία κατά του στρατοπέδου της Μακρονήσου, με τον τίτλο: «Βασανίζομαι». Η εφημερίδα αποκάλυψε για πρώτη φορά στο ελληνικό κοινό τα φοβερά βασανιστήρια σε βάρος των κρατουμένων. Η έρευνα, τα στοιχεία της οποίας συγκροτούσε ο τότε νεαρός δικηγόρος και έπειτα πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Ευάγγελος Μαχαίρας, παρατάθηκε πέραν του διμήνου και τελικώς ο Καραντζας παραπέμφθηκε στα πολιτικά δικαστήρια και δικάστηκε δύο φορές, στις 8 και 20 Ιουνίου και στις 6 Ιουλίου 1951. Οι ίδιοι οι μάρτυρες κατηγορίας θεβαίωσαν την αλήθεια των αποκαλύψεων *Της Μάχης*. Έτσι αθώωθηκε πανηγυρικά και το στρατόπεδο της επάρατης Μακρονήσου καταργήθηκε.

Το 1954 ασθένισε και αναγκάσθηκε να συνταξιοδοτηθεί. Όμως, το 1959, επειδή διτυπώθηκαν καταγγελίες για διαχειριστικές ανωμαλίες στην ΕΣΗΕΑ, εξελέγη από τη Γενική Συνέλευση πρόεδρος Ειδικής Επιτροπής Ελέγχου, η οποία με τη συμπάρταση ορκωτών λογιστών προέβη σε εξονυχιστικό έλεγχο της όλης διαχειρίσεως της περιουσίας της Ενωσης, του Λαχίου Συντακτών και της στεγασέως των μελών που είχε πραγματοποιηθεί το

1951-1959. Το 1961, με πρωτοβουλία και επίμονο αγώνα του Καραντζα ανεξαρτητοποιήθηκε από το συνδικαλιστικό σωματείο ο ΟΕΑ (Οργανισμός Επικουρικής Ασφαλίσεως) των μελών της ΕΣΗΕΑ. Στις πρώτες αρχαιρεσίες για την ανάδειξη της Διοικήσεως του ΟΕΑ εξελέγη πρόεδρος, οργάνωσε αυτόν τον ασφαλιστικό οργανισμό και επειδή είχε κηρυχθεί εναντίον της πολιτικής των «κλειστών θυρών» που είχε ακολουθήσει ατυχώς η ΕΣΗΕΑ μέχρι το 1960, καθόρισε σαν μέτρο υπολογισμού της εφάπαξ ενισχύσεως και της μηνιαίας επικουρήσεως όχι τη θητεία στην ΕΣΗΕΑ, αλλά τη θητεία στο δημοσιογραφικό επάγγελμα, όπως αποδεικνύεται από τις εισφορές στο Ταμείο Κυρίας Ασφαλίσεως (ΓΣΠΕΑΘ).

Τον Νοέμβριο 1966 απενεμήθη στον Γεώργιο Καραντζα το Χρυσό Εύσημο Δημοσιογραφίας «εις ένδειξιν των εξαιρετικών υπηρεσιών του προς το λειτουργήμα του Τύπου» και τον Μάιο 1970 ο Αργυρούς Σταυρός του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού «για την πολύτιμη συμπάρτασή του, στο έργο του».

ΖΕΖΑ ΖΗΚΟΥ

Καρατζάς, Γιώργης Ν.

(Μαραθόκαμπος Σάμου, 1868-1943). Φιλολόγος, νομικός, δημοσιογράφος. Το πραγματικό του επώνυμο ήταν Κοντραφούρης. Τέλειωσε αριστούχος το Πυθαγόρειο Γυμνάσιο στο Βαθύ και με την οικονομική βοήθεια του πεθερού του Μιχάλη Λάκκα σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Το 1893 διορίζεται καθηγητής στο Πυθαγόρειο όπου εργάζεται για έξι χρόνια. Το 1899 παραιτείται και πηγαίνει στην Αθήνα όπου σπουδάζει νομικά. Το επάγγελμα του δικηγόρου, όμως, το άσκησε για μικρό χρονικό διάστημα. Στις γλωσσικές του αντιλήψεις ήταν δημοτικιστής. Πολιτικά στήριξε το κόμμα του Θ. Σοφούλη και μετά την ένωση της Σάμου με την Ελλάδα, το 1912, το κόμμα του Ελ. Βενιζέλου.

Η δημοσιογραφική του σταδιοδρομία συνδέεται με την έκδοση της εφ. *Φως, στο Βαθύ της Σάμου, τον Δεκέμβριο 1896. Την πρώτη περίοδο της έκδοσης της (1896-1899) εκδότης είναι ο ίδιος και ο φίλος του Βασίλης Κερήτογλου. Τη δεύτερη περίοδο (1902-1903) την εφημερίδα εκδίδει μόνος του.

Μέσα από άρθρα που υπογράφει ο ίδιος, με το πραγματικό του όνομα ή με ψευδώνυμα («Ρέντεγκεν», «Λίχτ», «Γεροπαράζενος» κ.ά.), προβάλλει ως αίτημα την αναμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό της πολιτικής και της κοινωνίας στη σαμιακή ηγεμονία. Για να πραγματοποιηθεί όμως ο εκσυγχρονισμός αυτός, κατά την άποψη του, απαιτούνται: να αποκτήσει ο λαός πολιτική ανατροφή που θα του επιτρέψει να κατανοήσει τα καθήκοντα του, τα δικαιώματα του και τη δύναμη του (*Φως*, αρ. φ. 63), αλλά και η πολιτική εξουσία «πρέπει να έχει αδιάκοπα εις τον νουν το καλόν της πατρίδος» (*Φως*, αρ. φ. 77).

Η επιτυχία του ως δημοσιογράφου έγκειται στο ότι η εφημερίδα του διαβάζεται όχι μόνο από τους λίγους διανοούμενους της σαμιακής κοινωνίας αλλά, κυρίως, από τα λαϊκά στρώματα, στα οποία κατά βάση απευθύνεται και τα οποία προσπαθεί να χειραφετήσει πραγματικά. Δεν είναι τυχαίο το ότι γι' αυτή του την προσπάθεια κατηγορήθηκε από άλλα έντυπα της ίδιας περιόδου ως «αναρχικός» και «σοσιαλιστής» (εφ. *Πατρίς*, αρ. φ. 6 και 18) καθώς και το ότι απειλήθηκε από πολιτικούς αντιπάλους του να χάσει όχι μόνο τη θέση του καθηγητή αλλά και την ίδια τη ζωή του. Τη δεύτερη περίοδο της έκδοσης του (1902-1903) το *Φως* βρίσκεται στη συμπολίτευση, καθώς στις τελευταίες εκλογές είχε κερδίσει το κόμμα του Θ. Σοφούλη. Ο Καρατζάς, όμως, δεν παύει να στηλιτεύει τα άτοπα, έτσι ώστε να «παραπονούνται οχτροί και φίλοι» ότι «το *Φως* το παράκανε». Ο ίδιος πιστεύει ότι ο δημοσιογράφος «πρέπει να βάζει πέτρα στην καρδιά του και να του δίνει ομπρός». Το *Φως* θα κλείσει το 1903 και ο Καρατζάς θα απομακρυνθεί από την ενεργό συμμετοχή στην πολιτική. Από το 1905 έως το 1926 μετακινείται διαρκώς (Περσόλυμα, Αθήνα, Σάμος, Κοζάνη) διδάσκοντας στα κατά τόπους γυμνάσια. Το 1926 επιστρέφει οριστικά στη Σάμο. Διδάσκει στην Εμπορική Σχολή έως τη συνταξιοδότηση του. Το 1931 επανεκδίδει το *Φως* για μικρό χρονικό διάστημα, χωρίς επιτυχία.

Εκτός από φιλόλογος, νομικός και δημοσιογράφος υπήρξε μεταφραστής, μάλιστα επαγγελματίας, στον εκδοτικό οίκο Γρ. Λάμπρου, όπου την περίοδο 1892-1893 μετέφρασε Κικέρωνα, Γάιο Ιούλιο Καίσαρα και Βιργίλιο. Υπήρξε επίσης συγγραφέας-διηγηματογράφος. Τα διηγήματά του αποτελούν δύο σειρές: *Τα χωράτά της ζωής* (ιστορίες από τη ζωή του χωριού της επισχής του) και *Αγιοταφίτικες*

ιστορίες (θρύλλοι και παραδόσεις από τους Αγίους Τόπους). Πέθανε το 1943, την ημέρα των γενεθλίων του, σε ηλικία 75 ετών.

ΠΗΓΗ: «Μια Συνάντηση με την κόρη του Γεώργιου Ν. Καρατζά στην Αθήνα, 4 Ιανουαρίου 1990» (απομαγνητοφωνημένη συζήτηση με τον Χρ. Λάνδρου).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Σαμιακών Ημερολόγιον του έτους 1904*. Σάμος, εκδ. Ι.Δ. Βακιρτζή, 1903· *Σαμιακών Ημερολόγιον. 1938*. Αθήνα, εκδ. Αδελφότης Σαμίων. 1938· Χρ. Λάνδρου, «Γεώργιος Ν. Καρατζάς», π. Απάλοου, τχ. Ι (Ανοιξη 1990), 7-9· στο ίδιο, σ. 10-14.

ΜΑΡΙΑ ΚΑΒΒΑΔΙΑ-ΒΟΪΚΑΗ

Καρβέλα, Αμαλία

(Μυτιλήνη, 1925 - 27 Μαρτ. 2004). Εκδότρια. Τελείωσε τα εγκύκλια μαθήματα στη Μυτιλήνη. Το 1968, αμέσως μετά την εκδημία του αδελφού της Αθανάσιου *Καρβέλα, ανέλαβε την συνέχιση της έκδοσης της εφ. **Λεσθιακός*

Κήρυξ. «Κλείνοντας την εφημερίδα θα ήταν σαν να έκανα δεύτερη κηδεία στον αδελφό μου. Και κάτι τέτοιο δεν το ήθελα [...]. Παλιότερα, θυμάμαι, με φώναζαν η Βλάχου της Μυτιλήνης, επειδή εγώ και η Βλάχου ήμασταν, τότε, οι μοναδικές εκδότριες στην Ελλάδα. Βέβαια έχουμε διαφορές με τη Βλάχου. Εκείνη παντρεύτηκε 4 φορές, ο δικός μου μοναδικός γάμος ήταν με την εφημερίδα», είχε πει σε συνέντευξή της.

Πράγματι η Καρβέλα ήταν, στο νησί της Λέσβου τουλάχιστον, η πρώτη και μοναδική έως τότε εκδότρια εφημερίδας. Είχε καταξιωθεί και ανάμεσα στους συναδέλφους της εκδότες των επαρχιακών εφημερίδων. Για πολλά χρόνια ήταν μέλος της διοίκησης της Ένωσης Ημερησίων Επαρχιακών Εφημερίδων. Σχεδόν τριάντα πέντε χρόνια προσπάησε και πέτυχε να κρατήσει τον *Λεσθιακό Κήρυκα*, προσέχοντας πάντα να υφαιεί το λειτουργήμα του δημοσιογράφου με ευσυνειδησία, αντικειμενικότητα και υπευθυνότητα. Γι' αυτό δεν είχε εχθρούς. Στα τόσα χρόνια του προσωπικού της αγώνα ουδέποτε υπήρξε ένας ο οποίος να προσφύγει στα δικαστήρια εναντίον της, να έχει παράπονα ή να έχει αδικηθεί δημοσιογραφικά. «Δύσκολα χρόνια για μια γυναίκα εκδότη. Κι όμως η Αμαλία δε λύγισε. Προσπάησε να κρατήσει την έκδοση ανελλιπώς μέχρι σήμερα. Γι'

αυτό και της αξίζει αυτός ο ελάχιστος φόρος τιμής». Θα πει ο νομάρχης Λέσβου Πάνος Βογιατζής στον επακλήδευο που εκκρόνησε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «Συνέντευξη με την εκδότρια του Λεσβιακού Κήρυκα Αμαλία Καρβελά», εφ. *Αισλικά Νέα*, 4 Μαΐου 1997· «Έφυγε η πρώτη κυρία του λεσβιακού τύπου», εφ. *Αισλικά Νέα*, 30 Μαρτ. 2004· «Έφυγε η Αμαλίτσα», εφ. *Εμπρός*, 30 Μαρτ. 2004· «Έφυγε η Αμαλία Καρβελά», εφ. *Δημοκράτης*, 30 Μαρτ. 2004· «Δικός μας άνθρωπος έφυγε. Αμαλία Καρβελά», εφ. *Δημοκράτης Μυτιλήνης*, 30 Μαρτ. 2004.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΙΟΣ

Καρβελάς, Αθανάσιος

(Μυτιλήνη, 1927-1968). Δημοσιογράφος. Τελείωσε τα εγκύκλια μαθήματα στη Μυτιλήνη. Παιδί της Κατοχής και του Εμφύλιου πορεύτηκε κατά τις ανάγκες της εποχής. Μετά τη στρατιωτική του θητεία, συνεργάστηκε με τον βουλευτή της ΕΡΕ (Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση) Γεώργιο Βιτούλια, στην έκδοση της εφ. *Στέμμα και μαθήτευσε δίπλα στον επιφανή δημοσιογράφο Αθανάσιο *Γκράβαλη, τουλάχιστον έως το 1957.

Το 1959, με αρχισυντάκτη τον Άγγελο *Ταπανλή στην αρχή και τον Γεώργιο Φωτίου κατόπιν, ίδρυσε την εφ. *Λεσβιακός Κήρυξ, την οποία διεύθυνε επί μία δεκαετία, αντιμετωπίζοντας «πάντοτε με θάρρος, ακλόνητον πίστιν και καλόπιστον αντικειμενικότητα τα εθνικά και τοπικά θέματα». Η ηφemerίδα αυτή έδωσε ώθηση στη λεσβιακή δημοσιογραφία της εποχής εκείνης, με τις πρωτοπόρες επιλογές της και έγινε «εν εκ των σημαντικωτάτων οργάνων της επαρχιακής δημοσιογραφικής οικογενείας εκτιμώμενον και λαμβανόμενον υπόμιν όχι μόνον εντός της Λέσβου, αλλά και πέραν ταύτης», όπως σημειώνει στη νεκρολογία του για τον συνεργάτη του ο Γεώργιος Φωτίου.

Ο Καρβελάς, σαράντα ενός μόλις ετών, υπέκυψε πρόωρα και αδόκητα στο μοιραίο μετά πολυήμερη και βασανιστική νόσο στις 28 Σεπτεμβρίου 1968.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Φωτίου, «Τραγική απόλεια. Αθανάσιος Καρβελάς», εφ. *Λεσβιακός Κήρυξ*, 28 Σεπτ. 1968· Ν. Κραναιός-Αλισσάφης, «Στο χαμό σου», εφ. *Λεσβιακός Κήρυξ*, 4 Οκτ. 1968· Κ. Μίσσιος, «Θανάσης Καρβελάς», εφ. *Εμπρός*, αρ. φ. 1447, 8 Σεπτ. 2003, και άλλα μία συνέχεια.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΙΟΣ

Καρβούνης, Νίκος

(Ιθάκη, 1880 - Αθήνα, 17 Φεβρ. 1947). Δημοσιογράφος, συγγραφέας. Σε ηλικία τριών χρόνων έφυγε με τη μητέρα του στα Σουλινά της Ρουμανίας, όπου ο πατέρας του είχε επιχειρήσεις. Μεγάλωσε σε περιβάλλον ευκατάστατο και με φροντίδα

μεγάλη για τη μόρφωσή του. Το 1900 επιστρέφει στην Ελλάδα και γράφεται στη Νομική και στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, αλλά οι σπουδές του αυτές δεν περατώθηκαν και έτσι εργάζεται σε κάποιο εφοπλιστικό γραφείο και δημοσιεύει στίχους.

Το 1906 είναι ο χρόνος που γνωρίζει τον Κώστα *Βάρναλη κι άλλους νεαρούς λογοτέχνες και τον Μάιο 1907 εκδίδουν το π. **Ηγνώ*, που κυκλοφορεί έως τον Φεβρουάριο 1908. Πήρε μέρος το 1909 στο κίνημα στο Γουδί και το 1912 μάχεται με τους «Γαριβαλδινούς» εθελοντές και τον Αλ. Ράμα στο μέτωπο της Ηπείρου. Στη μάχη για την κατάληψη του Δρίσκου πεδαιώνει στα χέρια του τραυματισμένους ο ποιητής Λορέντζος Μαβίλης. Το 1922 πήρε μέρος στη Μικρασιατική Εκστρατεία και στην επανάσταση με επικεφαλής τους Πλαστήρα-Γονατά. Τραυματίστηκε αργότερα κι ο ίδιος δύο φορές και παρασημοφορήθηκε με το Αριστέιο Ανδρείας.

Το 1933 γίνεται μέλος του ΚΚΕ και κυκλοφορεί σε βιβλίο τα αντιχιτλερικά ντοκουμέντα του με τίτλο *Καστανή Βίβλος*. Διώκεται για την έκδοση και παραπέμπεται σε δίκη. Η περίοδος της μεταξικής δικτατορίας είναι ιδιαίτερα επώδυνη για τον δημοσιογράφο Ν. Καρβούνη, ο οποίος βρίσκεται σε συνεχή δίωξη και απομόνωση από τις υπηρεσίες του υφυπουργού Δημόσιας Ασφάλειας Κ. Μανιδάκη. Κατά την είσοδο των Γερμανών, το καλοκαίρι 1941, συλλαμβάνεται με άλλους πατριώτες και κλείνεται στο στρατόπεδο της Λάρισας απ' όπου θα ελευθερωθεί αργότερα. Με την απελευθέρωσή του ο Καρβούνης διέφυγε στην «Ελεύθερη Ελλάδα» όπου θα πάρει μέρος στις εργασίες του Εθνικού Συμβουλίου και θα διευθύνει το «Πρακτορείο της Ελεύθερης Ελλάδας» της ΠΕΕΑ (Προσωρινή Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης). Το 1931-1936 και το 1941-1943 συνεργάζεται με την εφ. **Πρωία των αδελφών Ηεσματζόγλου*, όπου οι επιφυλλίδες του αφήνουν εποχή, ενώ μετέχοντας ενεργά στο αντιφασιστικό κίνημα και στην «Εργατική Βοήθεια» με άρθρο του και καταγ-

γελίες αναφέρεται στο σκηνοθετημένο εμπρησμό του Ράιχσταγκ. Ήταν επίσης ο βασικός συντάκτης του π. **Νέοι Πρωτοπόροι* και ο συντάκτης-αρθρογράφος του σε πολλά τεύχη. Συνεργάζεται με τις εφ. **Πολιτεία*, **Σκρίπ* στην οποία διετέλεσε και αρχισυντάκτης. ενώ επιφυλλίδες του στέλνει και στην εφ. **Ρίζοσπάστης*, με το ψευδώνυμο «Μαυροθαλασσίτης». Ο Καρδώνης είναι ο δημιουργός του πασίγνωστου αντιστασιακού δούριου «Βροντάει ο Όλυμπος», καθώς επίσης και μεγάλης σειράς άρθρων στις παράνομες εφημερίδες. Διετέλεσε διευθυντής του π. *Νέα Ελλάδα*, του οποίου μερικά μόλις τεύχη βγήκαν με την Απελευθέρωση, τον Νοέμβριο 1944. Το 1944 έφυγε στην Αίγυπτο, απεσταλμένος του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) και ανέλαβε τη διεύθυνση του κυβερνητικού Γραφείου Τύπου. Από τον Νοέμβριο 1945 έως τον Αύγουστο 1946 ταξιδεύει ως απεσταλμένος της κεντρικής επιτροπής του ΕΑΜ στην Αγγλία, την Αμερική και τη Γαλλία.

Πέθανε σε ηλικία 67 χρόνων. Υπήρξε από τους κορυφαίους της ελληνικής δημοσιογραφίας και η προσφορά του είναι πολύμορφη και σημαντική σε πολλούς τομείς της πνευματικής ζωής. Διακρίθηκε ιδιαίτερα για τον συνεχή και συνεπή αγώνα κατά του φασισμού, που γι' αυτό υπέστη σειρά διώξεων, φυλακίσεις, εξορίες. Ήταν ένας από τους φτωχούς στοχαστές του καιρού του. Στάθηκε κατά την έκφραση του Γεωργίου *Καράντζα, προέδρου της ΕΣΗΕΑ στα χρόνια της Κατοχής, ο μεγάλος δάσκαλος που προσέλκυε κοντά του τους νέους. Η κηδεία του έγινε με συμμετοχή πλήθους κόσμου στο νεκροταφείο των Αγίων Αναργύρων Αττικής.

Ανάμεσα στα έργα του που δημοσίευσε ήταν οι εντυπώσεις του από τον πόλεμο με τον τίτλο *Πόλεμος Ελλάδος - Βουλγαρίας* (εκδ. Φέξη, 1914).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Παπαδημητρίου. *Οι συγγραφείς της δημαγωγικής δημοσιογραφίας*, τ. Α', Αθήνα, εκδ. Γιοβάνη, 1989, σ. 100-102.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΑΝΤΖΟΣ

Καρδάμυλα

Μηνιαίον Ὄργανον του Συνδέσμου των Απανταχού Καρδαμυλίων. Αθήνα, 11 Νοε. 1957 έως σήμερα [2005], αρ. φ. 1-547. Ιδιοκτήτης: «Σύνδεσμος Απανταχού Καρδαμυλίων». Αρχικά τη διεύθυνση είχε αναλάβει πενταμελής συντακτική επιτροπή, αποτελούμενη από τους Δ. Μονογιού, Γ. Πατέρα, Ηλ. Τσάγκαρη, Γ. Ξυλά, Μ. Μαδιά, μέλη του συμβουλίου του Συνδέσμου. Υπεύθυνος: Ηλ. Τσάγκαρης, Διευθυντής: Δημ. Μονογιός (από το φ. 17, έτ. Β', 1 Μαρτ. 1959). Διευθυντής-εκδότης: Γεώργιος Μιχ. Πατέρας (από

το φ. 246/247, Απρ./Μάιος 1978). Εκδότριες: Μάρω Μαρκ. Ξυλά (από το φ. 337, 1αν. 1986), Άσπα Δημ. Μονογιού (από το φ. 517, 1αν./Φεβρ. 2000). Υπεύθυνος τυπογραφείου: Ν. Μαυρίδης (από το φ. 1, 11 Νοε. 1957) και στη συνέχεια ο Αριστείδης Μαυρίδης από το φ. 300/301 (Οκτ./Νοε. 1982) προϊστάμενος τυπογραφείου ο Παύλος Πετοάς, ενώ από το 1990 και εντεύθεν υπεύθυνος τυπογραφείου: Β. και Ε. Μπαμπάς Ε.Π.Ε, Αθήνα. Άλλοι υπότιτλοι: *Μηνιαίον Ὄργανον του Συνδέσμου των Απανταχού Καρδαμυλίων - Greek Newspaper Kardamylla* (από το φ. 15, 1 1αν. 1959 έως σήμερα). Στο δεξιό μέρος του τίτλου υπάρχει φωτογραφία με πανοραμική άποψη των Καρδαμυλίων. Μηνιαία, τετρασέλιδη / πεντασέλιδη / εξασέλιδη, διαστάσεων 49x35 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 50 δρχ., εξωτερικού 8 δολ., 3 λίρες Αγγλίας (1957): εσωτερικού 50 δρχ., εξωτερικού 10 δολ., 3 λίρες (1970): εσωτερικού 200 δρχ., εξωτερικού 12 δολ. (1978): εσωτερικού 500 δρχ., εξωτερικού 20 δολ. (1986): εσωτερικού 1000 δρχ., εξωτερικού 30 δολ. (1988): εσωτερικού 2000 δρχ., εξωτερικού 40 δολ. (1998): εσωτερικού 15 ευρώ, εξωτερικού 40 ευρώ (2004). Τυπωνόταν στο «Τυπογραφείο Μαυρίδη», στον Πειραιά. Εξακολουθεί να εκδίδεται στον Πειραιά, με ανταποκρίσεις συνεργατών από τα Καρδάμυλα.

Είναι μία καθαρά τοπική εφημερίδα που στόχο έχει την προβολή των Καρδαμυλίων Χίου, την παρούσιαση διαφόρων θεμάτων και προβλημάτων που σχετίζονται με τον δήμο και τους κατοίκους του. Επίσης στοχεύει στο να προβάλλει τη δράση και τις επιδόσεις τους σε όλους τους τομείς στους οποίους επιδίδονται. Στο πρώτο φύλλο της αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι βρισκόταν μακριά από οποιαδήποτε κομματική βλέψη και κίνηση και δεν ακολουθούσε κανένα γενικό ή τοπικό κόμμα, αλλά ανήκε μόνο στα Καρδάμυλα, τα οποία φιλοδοξούσε να υπηρετήσει σύμφωνα με τους σκοπούς του Συνδέσμου. Υποστήριξε σθεναρά την ανάπτυξη των επιχειρήσεων που ανήκαν σε Καρδαμυλίτες, και τη ναυτιλία τους, που κατέχει ξεχωριστή θέση στον διεθνή οικονομικό χώρο.

Η ύλη της είναι ποικίλη και αρκετά ενδιαφέρουσα. Δημοσιεύονται πληθώρα άρθρων σχετικά με την ιστορία των Καρδαμυλίων, αλλά και με την ιστορία της Χίου και του ελληνισμού γενικότερα, καθώς και με τις εροπλιστικές δραστηριότητες των κατοίκων της πόλης. Ιδιαίτερης σημασίας είναι η στήλη «Εκείνοι που Φεύγουν», η οποία καταλαμβάνει αρκετές σελίδες κάθε φύλλου. Πρόκειται για νεκρολογίες αφιερωμένες στους εκλιπόντες καρδαμυλίτες. Επιπρόσθετα, δημοσιεύονται επιστολές αναγνωστών και άρθρα τους, τα οποία είναι ενυπόγραφα. Έτσι, δίνεται η ευκαιρία στους αναγνώστες να εκφραστούν τις απόψεις τους ή να παρουσιάσουν τις λογοτεχνι-

κές και φιλολογικές ικανότητες τους. Στην ύλη της περιλαμβάνει πολλές διαφημίσεις επιχειρήσεων που ανήκουν σε καρδαμυλίτες, πέρα από τα στενά όρια του δήμου, αλλά και διαφημίσεις επιστημόνων, γαιτρών, δικηγόρων, καθηγητών κ.ά. Καλύπτει και τις πολιτιστικές και κοινωνικές εκδηλώσεις, συνεντεύξεις και χρονοσπερίδες του Συλλόγου των Απανταχού Καρδαμυλίων στον Πειραιά και την Αθήνα. ενώ δημοσιεύει τακτικά τα πρακτικά, τις αποφάσεις και τα ψηφίσματα του δημοτικού συμβουλίου Καρδαμύλων, ειδήσεις από τις αρχαιοεπισκοπές και τις εκδηλώσεις του δήμου, αλλά και των τοπικών πολιτιστικών και αθλητικών σωματείων.

Από τη δεκαετία 1990 η τελευταία σελίδα είναι αφιερωμένη σε μικρές τοπικές ειδήσεις. Τη στήλη αρχικά είχε αναλάβει η Σοφία Καντεράκη και στη συνέχεια η Ευαγγελία Παπαζή, η οποία και εξακολουθεί να αρθρογραφεί. Όσον αφορά στους συντάκτες, ο εκάστοτε εκδότης υπήρξε ταυτόχρονα ένας από τους βασικούς συντάκτες, όπως ο φιλόλογος και καθηγητής στο Κολλέγιο Αθηνών Δημ. Μονογυιός, ο οποίος διηύθυνε τα *Καρδάμυλα* για εικοσιένα χρόνια. Το 1974 του είχε απονεμηθεί το βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών για το βιβλίο του *Αρχαίος Ελληνικός Λόγος* και τη συμβολή του στη διδασκαλία του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών. Ο Μονογυιός πέθανε το 1978, όμως τα άρθρα του που διακρίνονταν για την επιστημονική τους συγκρότηση εξακολουθούσαν να δημοσιεύονται στην εφημερίδα. Άλλοι συντάκτες της ήταν οι Ευάγγ. Ν. Ασπιώτης, Κ. Τσουπάκης (γυμνασιάρχης), Ν.Σ. Χαλκιάς (δικηγόρος), Ι.Ν. Μάγνεις (γυμνασιάρχης), Ανθρ. Λαμιάς, Μάρω Ευλά, Αγγ. Αγγελιδάκης, Σταύρ. Σκανδαλής, Μαρία Φαρρού, Πόπη Χαλκιά-Στεφάνου, Δ.Ν. Λαϊνάς, Κ.Μ. Φράγκος, ο νυν μητροπολίτης Χίου, Φαρών και Οινουώς Διονύσιος Μπαϊρακτάρης κ.ά.

Έχει ήδη συμπληρώσει σαράντα επτά χρόνια κυκλοφορίας και εξακολουθεί με επιτυχία την πορεία της εκπληρώνοντας τους στόχους της προς όφελος του ομώνυμου δήμου και όλων των καρδαμυλιτών.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΚΒΧΚ.

ΕΥΗ ΦΑΡΡΟΥ

Καρδίτσα

Καρδίτσα, 8 Σεπτ. 1882-1891<;>, με διακοπές. Ιδιοκτήτης-διευθυντής-συντάκτης: Γεώργιος *Μαρινόπουλος. Το 1891, εκδότης γίνεται ο αδερφός του, Δημήτριος Μαρινόπουλος και φέρει υπότιτλο: *Εφημερίς πολιτική*. Εβδομαδιαία (αρχικά Τετάρτη, Σάββατο από τα τέλη Οκτ. 1882),

τετρασελίδη, με συνεχή αρίθμηση σελίδων σε κάθε έτος, δίστηλη, διαστάσεων 32x23 εκ. Συχνδρομές: «Εν Καρδίτση φράγκα 10, εν ταις Επαρχίαις και Δήμοις φράγκα 12, εν το Εξωτερικῶ φράγκα 14». Τυπωτόντα σε δικό της τυπογραφείο, στη συνοικία Βαρούσι. Το 1891 μετακομίζει «παρά το στρατιωτικόν νοσοκομείον».

«Εις την πόλιν μας Καρδίτσα εξεδόθ' εφημερίς; / Ηξιώθη δε και τούτο ν' απολαύση η πατρίς» (*Καρδίτσα*, 5 Οκτ. 1882). Η πρώτη εφημερίδα που εκδόθηκε στην πόλη. Στόχος της ήταν η διαμόρφωση «χρηστών και ειλικρινών πολιτών». Στο πρώτο κεντρικό της άρθρο, εγκυμαίεται τον Τύπο, ως έναν «εκ των σπουδαιών παραγόντων προς μόρφωσιν και διαπαιδαγώγησιν ενός έθνους» και κυρίως των απλών και απαιδευτων πολιτών. Παρά την πρόθεση της να αποκτήσει οργανωμένη και τακτική θεματική ύλη, τις περισσότερες φορές δεν κατάφερε να κρατήσει τις υποσχέσεις για ανανέωση της φόρμας και εμπλουτισμό του περιεχομένου, κυρίως λόγω έλλειψης συνεργατών. Ο «ανταποκριτής εκ Τρικιών» αρθρογράφησε μία μόνο φορά, ενώ η συνεργασία μετά «ευπαιδευτού και υπό πατριωτικών αισθημάτων εμφορομένου» αρθρογράφου, ο οποίος θα επιμελούνταν σελίδα «μετ' αποσπασμάτων τινών τερπνών και εν είδει ποικιλών εκ του Γαλλικού» κράτησε λίγες εβδομάδες. Η στήλη «Νεώτερα Εφευρέσεις» ήταν εκεί-

νη με τη μικρότερη διάρκεια, η οποία περιορίστηκε στην είδηση της ανακάλυψης του μικροφώνου.

Το κεντρικό άρθρο της αντλούσε συνήθως από την πολιτική επικαιρότητα. Βασικός αρθρογράφος ήταν ο εκδότης, Γεώργιος Μαρινόπουλος, τυπογράφος από τη Λαμία με έντονη εκδοτική δραστηριότητα. Οι αδελφοί Γεώργιος και Δημήτριος Μαρινόπουλος εξέδιδαν στο διάστημα 1877-1884, στη Λαμία, την εφ. **Ευνομία*. Το συντριπτικό ποσοστό των ειδήσεων της *Καρδίτσας* τα πρώτα χρόνια αφορούσε το αγροτικό ζήτημα. Το άρθρο με τίτλο «Η δολοφονία και η απολύτρωσις της Θεσσαλίας», του γνωστού στην τοπική κοινωνία από την παρακίνηση κολίγων να στραφούν κατά των γαιοκτημόνων, δικηγόρου Ιωάννη Κλάρα, με καταγωγή και αυτού από τη Λαμία, δημοσιεύτηκε σε πολλές συνέχειες και εξέταξε ιστορικά το τοιφλίκι για να φτάσει στην καταδίκη των γαιοκτημόνων. Η περίπτωση ενυπόγραφων άρθρων παρέμεινε μεμονωμένη, παρά τη συνεχιζόμενη προτροπή της εφημερίδας προς το κοινό της πόλης να την πλαισιώσει με ύλη.

Η μακροσκελέστερη στήλη είχε τον τίτλο «Διάφορα» (αργότερα «Ειδήσεις») και κάποτε εκτόπιζε κάθε άλλη αρθρογραφία, ακόμη και το κύριο άρθρο. Κάλυπτε σύντομες ειδήσεις σχετικά με την υγεία των πολιτών, τυχόν επιδημίες και θεομηνίες, τον καιρό, ιδιαίτερα σε σχέση με την αγροτική παραγωγή, την νοίκιαση φρόνων, τη λειτουργία σχολείων, δημοσίων υπηρεσιών, δρόμων και τεχνηδρομείων, φόνους, εμπρησμούς και κλοπές, κυρίως ζώων, κοινωνικά, όχι μόνο από την περιοχή αλλά και από τη γειτονική Λαμία, το πρόγραμμα μετακινήσεων των βουλευτών της πόλης στην Αθήνα, καθώς και λίγες εξωτερικές ειδήσεις. Στην ίδια στήλη φιλοξενούνταν και ανταποκρίσεις από εξωελλαδικές εφημερίδες, όπως η **Κλειώ* της Τεργέστης και η *Αυγή* της Κωνσταντινούπολης. Κάποιες από αυτές τις ειδήσεις, με αρκετά αιχμηρή γλώσσα, αφορούσαν το αγροτικό ζήτημα και δημοσιεύονταν με το ψευδώνυμο «Εκ της γλωσσοκοπιάνας». Οι εξωτερικές ειδήσεις πληθαίνουν από τα τέλη 1883 και αποτελούν τη στήλη «Εξωτερικά», για να αντικατασταθούν αργότερα με «τηλεγραφήματα» ειδήσεων εξωτερικού.

Στη λιγότερο συνεπή στήλη «Εμπορικών Δελτίων» (αργότερα «Εμπορικών και χρηματιστικών δελτίων») ανακινούνταν οι τιμές των αγροτικών προϊόντων και η εμπορική κίνηση της πόλης. Οι «Ειδοποιήσεις» γνωστοποιούσαν τη λειτουργία νέων καταστημάτων και επιχειρήσεων στην πόλη (ξυλεμπορικών, υφασματοπωλείων, ειδών ένδυσης «του συρμού», φαρμακείων, ζαχαροπλασθειών, ωρολογοποιείων, αιολο-

κιακών, βιβλιοδετείων κ.ά.) ή την ευκαιριακή πώληση προϊόντων, όπως τα νήματα που ο Κ. Αγαθοκλής παρήγαγε στο εργοστάσιό του στη Λαμία και πουλούσε στο τοιφλίκι του, το «Μεγάλο Παζαράκι». Άλλες «ειδοποιήσεις» αναφέρονταν σε υποκαταστήματα αθηναϊκών οίκων που λειτουργούσαν σε γειτονικές δεσπολικές πόλεις. Καταχωρούνταν επίσης αγγελτήρια πώλησης ακινήτων, στην πλειονότητα μουσουλμανικών, λόγω της αναχώρησης των ιδιοκτητών τους μετά το 1881, καθώς και ανακλήσεις πληρεξουσιότητας.

Τον πρώτο χρόνο της κυκλοφορίας της φιλοξενήσε αρκετές καταγγελίες, κολίγων, για κατάχρηση εξουσίας από αστυνομικά όργανα ή ιερείς καθώς και έκτροπα πολιτευτών. Τη δέση της ειδησεογραφίας αυτής πήραν σταδιακά καταχωρίσεις κειμένων επίσημου χαρακτήρα, όπως δικαστικές αγωγές, πλειστηριασμοί, προγράμματα υποψηφίων πολιτικών, ψηφίσματα του δημοτικού συμβουλίου Καρδίτσας, προκηρύξεις εκμίσθωσης κτημάτων κ.ά. Οι δικαστικές ανακοινώσεις δημοσιεύονταν συχνά, λόγω όγκου, σε ξεχωριστό παράρτημα. Το 1891 θα καταλάβουν το σύνολο σχεδόν του φύλλου, όταν η αρθρογραφία θα εκφυλιστεί πλέον σε ελάχιστες ασχολίες, τοπικές κυρίως ειδήσεις.

Αρχικά αντιπολιτευόταν την κυβέρνηση Τρικούπη για τα φορολογικά μέτρα της, τις πιέσεις των αστυνομικών οργάνων στους κολίγους να υπογράψουν συμβόλαια με τους ιδιοκτήτες, την αδιαφορία της απέναντί τους, την αντίστοιχη εύνοια προς τους «σιωνεί» ιδιοκτήτες της γης, αλλά και την απραξία των καρδιτσιωτών βουλευτών στο ζήτημα αυτό, τις κοινωνικές ανωμαλίες που προκαλούσε η «από εγκληματικής προμελέτης» αλλαγή του νομοματικού συστήματος, την έλλειψη κρατικής μέριμνας για την ίδρυση σχολείων κ.ά. Από το φθινόπωρο 1883 η στάση της προς τους γαιοκτήμονες αλλάζει και τα σχόλια γίνονται από μετριοπαθή έως ευνοϊκά.

Τον πρώτο χρόνο κυκλοφόρησε με αρκετές διακοπές, που οφειλόταν κυρίως στην απουσία του εκδότη, κατάσταση που εξομαλύνθηκε στη συνέχεια. Το 1884 διακόπτεται η κυκλοφορία της επί πέντε εβδομάδες λόγω έλλειψης χαρτιού και μελανιού. Στο πρώτο εξάμηνο του 1885 κυκλοφόρησαν μόλις πέντε φύλλα, παρότι τον Ιανουάριο του ίδιου χρόνου είχε αποκτήσει νέα τυπογραφικά στοιχεία και αγγλικό πιεστήριο, πιθανά από την *Ευνομία* της Λαμίας. Επανακυκλοφορεί τον Δεκέμβριο 1885, σύμφωνα με ειδοποιητήριο της άλλης καρδιτσιώτικης εφ. **Θεσσαλιώτις*, τα πρώτα πενήντα φύλλα της οποίας τυπώθηκαν στο τυπογραφείο της *Καρδίτσας*. Η διακοπή

της κυκλοφορίας της, το 1886, συνδέεται πιθανά με την πώληση του τυπογραφείου του στον Απόστολο Σαμαρόπουλο, τον εκδότη της Θεσσαλιώτιδος, αν και η αγοραπωλησία είχε τον όρο της «εξωνήσεως» (επιαναγοράς) για τρεις μήνες. Ως πιθανός λόγος διακοπής αναφέρεται ακόμη η μεταφορά της έδρας των δραστηριοτήτων του Μαρινόπουλου στα γειτονικά Τρίκαλα: από το 1886 εκδίδει σε δικό του τυπογραφείο την *Εφημερίδα των Συνόρων*, που από το 1888 μετονομάζεται σε *Γρικήη*. Στο διάστημα 1889-1891, η *Καρδίτσα* επανακυκλοφορεί, σύμφωνα με αναφορές στη *Θεσσαλιώτιδα* και με βάση τα ελάχιστα σωζόμενα φύλλα από το 1891. Τη χρονιά αυτή, ο Γεώργιος Μαρινόπουλος πεθαίνει και την έκδοση της *Καρδίτσας* υναλαμβάνει ο αδερφός του και συνδιοκτίκτης του τυπογραφείου, Δημήτριος, τον οποίου η εκδοτική δράση στην Καρδίτσα συνεχίστηκε με τα *Άγραφα* (1896-1897) και αργότερα με τη *Φωνή της Θεσσαλίας*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΚΙΠΚ (μ/φ), ΒΒ (αρ. φ. 1-92 και 252-254), ΔΙΑΜΚ (μ/φ), ΓΑΚ-Αρχεία Ν. Καρδίτσας («Συμβολογραφικό Αρχείο Αρ. Βασαρβάνη»), μεθωτήριο 4299/1885 και «αγοραπωλησία επί εξωνήσεως» 4915/1886).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ερασμία-Λουίζα Σταυροπούλου, «Οι πρώτες εφημερίδες της Καρδίτσας και των Τρικάλων μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας (1881)», *Θεσσαλικά Χρονικά*, τ. 1Γ' (Αθήνα 1980), 465-469· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 188· Δ. Νάτσιος, «Τυπογραφεία και εφημερίδες της Καρδίτσας τον 19^ο αιώνα», *Καρδιτσιώτικα Χρονικά*, τ. 11 (Καρδίτσα 1996), 314-316.

ΦΩΤΕΙΝΗ ΛΕΚΚΑ

Καρμανιόλος

Όργανο του ΕΑΜ Σάμου, Σάμος, Ιούλι. 1942 - Ιούν. 1947, αρ. φ. 1-171. Διευθύνεται από επιτροπή. Υπεύθυνος ύλης: Λ. Καμαγιαννόπουλος (1946). Διευθυντής: Ν. Σβερκίδης (1947). Άλλοι υπότιτλοι: *Όργανο της Νομαρχιακής Επιτροπής του ΕΑΜ Σάμου* (Οκτ. 1944)· *Όργανο των κομμουνιστών του ΕΑΜ Σάμου-Ικαρίας* (Μάρτ. 1946). Δεκαπενθήμερη, διςέλιδη / τετρασέλιδη. Τιμή φύλλου: 500 δρχ. (Φεβρ. 1943), 200 δρχ. (Οκτ. 1943), 2000000 δρχ. (Οκτ. 1944), 200 δρχ. (Ιούν. 1947).

Σύμφωνα με απόφαση της πρώτης Πανομαϊκής Συνδιάσκεψης του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) στις 20 Μαρτίου 1942 αποφασίστηκε η έκδοση της εφημερίδας, η οποία κυκλοφόρησε τον Ιούλιο και έως τον Σεπτέμβριο 1943, ήταν πολυγραφημένη, διςέλιδη και τυπωνόταν στο βουνό. Έως τον Νοέμβριο 1942 την επιμέλεια είχε ο Ιπποκράτης Ζαΐμης και στη συνέχεια, στον Πλάτανο, ο Γιάννης *Ζαφερίδης. Την περίοδο της προσωρινής απελευ-

ΚΑΡΜΑΝΙΟΛΟΣ

ΚΑΡΜΑΝΙΟΛΟΣ
29
ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ
1943

ΕΠΙΣΗΜΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΠΑΝΣΑΜΙΑΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΑΜ

ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 35
ΤΟ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΤΡΙΜΕΛΕΣ ΕΠΙΤΡΟΧΗ
ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ 200

Η 28^η ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΚΑΙ Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΣΥΜΠΛΗΝ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΛΕΩΝΑ

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΛΕΩΝ είναι ο γνήσιος ηρωικός λαός της Ελλάδας, ο οποίος με την ανδρεία του σώζει την πατρίδα μας από τον φασισμό και τον ολοκαύτω. Η Ελλάδα είναι ο λαός της ελευθερίας και της δικαιοσύνης. Η Ελλάδα είναι ο λαός της ανδρείας και της γενναίας. Η Ελλάδα είναι ο λαός της αγάπης και της φιλίας. Η Ελλάδα είναι ο λαός της πίστης και της ελπίδας. Η Ελλάδα είναι ο λαός της αλήθειας και της δικαιοσύνης. Η Ελλάδα είναι ο λαός της ανδρείας και της γενναίας. Η Ελλάδα είναι ο λαός της αγάπης και της φιλίας. Η Ελλάδα είναι ο λαός της πίστης και της ελπίδας. Η Ελλάδα είναι ο λαός της αλήθειας και της δικαιοσύνης.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ
Οι αδελφοί μου, η Ελλάδα είναι ο λαός της ελευθερίας και της δικαιοσύνης. Η Ελλάδα είναι ο λαός της ανδρείας και της γενναίας. Η Ελλάδα είναι ο λαός της αγάπης και της φιλίας. Η Ελλάδα είναι ο λαός της πίστης και της ελπίδας. Η Ελλάδα είναι ο λαός της αλήθειας και της δικαιοσύνης. Η Ελλάδα είναι ο λαός της ανδρείας και της γενναίας. Η Ελλάδα είναι ο λαός της αγάπης και της φιλίας. Η Ελλάδα είναι ο λαός της πίστης και της ελπίδας. Η Ελλάδα είναι ο λαός της αλήθειας και της δικαιοσύνης.

δέρσης του νησιού (Σεπτ.-Νοέ. 1943) τυπώθηκε για πρώτη φορά στο Καρλόβassi, στο τυπογραφείο Παγιαωτίδης. Μετά την Απελευθέρωση (Οκτ. 1944) τυπώνεται και πάλι στο Καρλόβassi και από το 1946 στο Βαθύ, στο τυπογραφείο του Κ. Δούκα. Το τυπογραφείο αυτό καταστράφηκε τον Απρίλιο 1947 με διαταγή του νομαρχία Σάμου, αλλά έχει εντοπισθεί φύλλο δύο μήνες μετά, άγνωστο πού τυπώθηκε.

Την περίοδο που ήταν παράνομη δεν είχε μόνιμες στήλες. Με την αρθρογραφία της κατηγορήθηκε τους συνεργάτες των κατακτητών, πρότεινε μέτρα για την επιβίωση του κόσμου και σε μικρότερο ποσοστό αναφερόταν στα πολεμικά μέτωπα. Τα άρθρα ήταν σχεδόν όλα ανυπόγραφα. Από την Απελευθέρωση και μετά γίνεται το ιδεολογικό όργανο των κομμουνιστών που υποστήριζαν το ΕΑΜ και προσπαθεί να αποσοβήσει με την αρθρογραφία της τον επερχόμενο Εμφύλιο. Σύμφωνα με προφορικούς μαρτυρίες, την παράνομη περίοδο του τυπωτόταν σε εκατό αντίτυπα, ενώ στη νόμιμη έφτασε τα δύο χιλιάδες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΓΑΚ-Αρχεία Ν. Σάμου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θάλεια Ζαΐμη, *Ο Ιπποκράτης Ζαΐμης και η εποχή του*, τ. Α', Αθήνα 2004.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Κάρμιος, Χρήστος

(Μόρφου, 1913 - Λευκωσία, 1999). Λογοτέχνης και δημοσιογράφος που δραστηριοποιήθηκε στην Κύπρο και την Αφρική. Έλαβε το επώνυμο Κάρμιος εξαιτίας της καταγωγής του πατέρα του από το χωριό Κάρμι. Μετά το δημοτικό σχολείο φοίτησε στο ημιγυμνάσιο Μόρφου και στη συνέχεια στο Παγκύπριο Εμπορικό Λύκειο Λάρνακος απ' όπου αποφοίτησε το 1929.

Το 1930 πήγαινε στο δημοσιογραφικό επάγγελμα και μέχρι το 1950 συνεργάστηκε με τις εφ. **Ελευθερία* και **Εθνος* με ανταποκρίσεις, έρευνες, άρθρα και χρονογραφήματα. Ταυτόχρονα, ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία και δημοσίευσε διηγήματα, ποιήματα και μεταφράσεις σε εφημερίδες και στα π. **Κυπριακά Γράμματα*, **Αγωνιστής*, **Πνευματική Κύπρος*, **Φιλολογική Κύπρος* κ.ά.

Με την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου υπηρέτησε από το 1940 μέχρι το 1945 ως αξιωματικός στην Κυπριακή Εθελοντική Δύναμη και στο Κυπριακό Σύνταγμα. Το 1945-1947 εργάστηκε ως λειτουργός αποκατάστασης κυπρίων αποστράτων.

Το 1950 μετανάστευσε στο Καμερούν όπου ασχολήθηκε με το εμπόριο. Το 1964 επέστρεψε στην Κύπρο και εργάστηκε έως το 1966 ως υπεύθυνος του Γαλλικού Τμήματος του Γραφείου Δημοσίων Πληροφοριών της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το 1966 μετέβη και πάλι στο Καμερούν όπου παρέμεινε έως το 1975. Στην περίοδο αυτή συνεργάστηκε ως δημοσιογράφος με την γαλλόφωνη εφ. *Le Cameroun Libre*, καθώς και με την **Africanis* του Γιοζάνε-αμπουργκ και το περιοδικό των ελλήνων αποδήμων *Γενική Εθνική Επιδείξεις*. Το 1975 μετέβη στην Αθήνα και το 1984 επανεγκαταστάθηκε στην Κύπρο. Το 1990 διαπιστεύθηκε ως επίτιμος πρόξενος του Καμερούν στην Κύπρο.

Εκτός από το διήγημα, την ποίηση και το χρονογράφημα, ασχολήθηκε με το μυθιστόρημα και το θέατρο. Έγραψε κυπριώτικα σκέτς για το ΡΙΚ (Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου), μια φαρσοκωμωδία και επιθεωρήσεις που μεταδόθηκαν από το ραδιόφωνο και ανεβάστηκαν από θεατρικά συγκροτήματα. Υπήρξε μέλος της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου και της Fraternelle des Journalistes Écrivains et Éditeurs της Γαλλίας και εξέδωσε τα εξής έργα: *Ο Φίλος μου*, *η Αγγέλα κι' εγώ* (διηγήματα, Κύπρος 1937), *Τύποι και Μορφές* (διηγήματα, Αθήνα 1979), *Το Λέιν της Καρκιάς μου* (ποιήματα στην κυπριακή διάλεκτο, Αθήνα 1980),

Κύπρο μου, *Ευλόγησέ με* (ποιήματα, Κύπρος 1984), *Ο Μπάτσι Χρήστος* (μυθιστόρημα, Κύπρος 1985 –έτυχε Κρατικό Επαίνου και Επαίνου Βραβείου Λογοτεχνίας Μενελάου Λουντέμη της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών το 1986), *Δέκα Επεισόδια* (διηγήματα, Κύπρος 1987), *Οι Ιστορίες του Μιτισήορη* (Κύπρος 1988), *Οδύνες και Οδές* (ποιήματα, Κύπρος 1989).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Άντρος Παυλίδης, «Κάρμιος Χρήστος», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Στ', Λευκωσία 1987, σ. 296· Άρ. Λ. Κουδουνάρης, *Βιογραφικών Λεξικών Κυπρίων 1800-1920*, Λευκωσία, 2001, σ. 138.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Καρρέρ, Αλέξανδρος

(Μανσούρα Αιγύπτου, 1912 - Αθήνα, 2005). Δημοσιογράφος, διηγητής και λογοτέχνης, μεταφραστής. Η καταγωγή του ήταν από τη Ζάκυνθο. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και διηγήθηκε για ένα διάστημα, αλλά τελικά τον προσέλκυσε η δημοσιογραφία. Το 1937, κατά τη διάρκεια της μεταξικής δικτατορίας, γίνεται μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας και την περίοδο της Κατοχής του ανατίθεται η διεύθυνση της εφ. *Ροιμέλλα*, όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) Στερεάς Ελλάδας. Κατά την διάρκεια των εργασιών του Εθνικού Συμβουλίου που έγινε στις Κορυσχάδες Ευρυτανίας, ο Καρρέρ ήταν ένας από τους πρακτικογράφους των εργασιών. Ακόμα, εργάστηκε στην εφ. *Λαοκρατία* με τον επίσης δημοσιογράφο Γιάννη *Κάτρη.

Στη διάρκεια των «Δεκεμβριανών» και συγκεκριμένα στις 6 Δεκεμβρίου 1944, πιάστηκε από τους Άγγλους και στάλθηκε στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Ελ Ντάμπα στα μεσογειακά παράλια της Αιγύπτου, δίπλα σχεδόν στην Αλεξάνδρεια. Μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας επέστρεψε στην Ελλάδα, όπου εργάστηκε στην **Ελευθέρη Ελλάδα* ως ρεπόρτερ υπουργείων. Στην εφημερίδα διετέλεσε γραμματέας της κομματικής οργάνωσης. Το 1947 συλλαμβάνεται μέσα στα γραφεία της εφημερίδας και στέλνεται εξορία στον Άγιο Κήρυκο της Ικαρίας. Με την επιστροφή του, κλείνει η *Ελευθέρη Ελλάδα*. Τότε είναι που άρχισαν οι μεγάλοι διωγμοί, οι συλλήψεις και οι εξορίες, με αποτέλεσμα να εξοριστεί αυτή τη φορά στη Μακρόνησο. Υφίρνοντας βρίσκει δουλειά στον εκδοτικό οίκο Γκοβόστη μαζί με τους Γιάννη Ρίτσο και Άρη Αλεξάνδρου. Μετά τον πόλεμο και με εντολή της οργάνωσης, εργάζεται στις εφ. *Λαο-*

κρατία. *Ο *Δημοκρατικός, *Δημοκρατική, Ελευθέριη Ελλάδα, Προοδευτική Αλλαγή, Φιλελεύθερος, *Αυγή, *Δημοκρατική Αλλαγή κ.ά.*

Το 1960 έγινε μέλος της ΕΣΗΕΑ κι άρχισε να δραστηριοποιείται συνδικαλιστικά. Με την κήρυξη της δικτατορίας το 1967, συνελήφθη και κλεισθήκε στα μπουντρούμια της Μπουμπουλίνας για δεκαπέντε ημέρες, από όπου βγήκε μετά από την επέμβαση του σωματείου. Τον ίδιο χρόνο όμως, διαγράφεται από την ΕΣΗΕΑ για «αντεθνική δράση» και μετά πέντε περίπου χρόνια, επανεγγράφεται με δικαστική απόφαση (1973). Τον επόμενο χρόνο, 1974, εκλέγεται μέλος του διοικητικού συμβουλίου της ΕΣΗΕΑ και παίρνει μέρος στη μεγάλη απεργία του κλάδου το 1975, που έμεινε ιστορική γιατί για πρώτη φορά προσέδωσε συνδικαλιστικό περιεχόμενο στην ΕΣΗΕΑ. Εκλέχτηκε ακόμα για άλλες δύο περιόδους μέλος του διοικητικού συμβουλίου.

Μετά τη συνταξιοδότησή του, εργάστηκε αφιλοκερδώς στα π. **Κομμουνιστική Επιθεώρηση (ΚΟΜΕΠ), *Δρόμοι της Ειρήνης και Ελληνο-βουλγαρικά Χρονικά*, ενώ βοήθησε στην οργάνωση της Συνδικαλιστικής Ένωτικής Κίνησης Δημοσιογράφων και την έκδοση της εφ. *Φωνή των Συντακτών*.

Μετέφρασε πάνω από είκοσι τίτλους βιβλίων, σοβιετικών κυρίως συγγραφέων, αλλά και έργα των Ernest Hemingway (*Για ποιον χτυπά η καμπάνα*, 1952, 1971, 1991), Jules Verne (*Ο φάρος στην άκρη του κόσμου*, 1970), Stefan Zweig, Tom Hopkins κ.ά. Έγραψε και ο ίδιος, όπως το *Οδοιπορικό στην ιστορία και το θρύλο: Κάστρα - Πύργοι - Δυναμάρια* (Αθήνα, εκδ. Γκοβόστη, 1990) κ.ά. Ήταν μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών και του Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου, του οποίου για ένα μακρύ διάστημα ήταν πρόεδρος.

Ήταν παντρεμένος με τη δημοσιογράφο Χαρά-Σοφία, με την οποία απέκτησε δύο παιδιά, τον Άρη, επίσης δημοσιογράφο και την Αλίκη Λόγγου-Καρρέρ, φαρμακοποιό.

ΑΡΗΣ ΑΛ. ΚΑΡΡΕΡ

Καρυδής, Μανώλης Σ.

(Σπάρτη, 1910-1938). Δημοσιογράφος. Γνωστός και σεβαστός σε όλους τους συμπολίτες του με το παρωνύμιο «Μανωλάκης», λόγω του κοντού αναστήματος και της αισθητής ραχίτιδας του. Χαρασματικός και πολυτάλαντος, μετείχε έντονα σε όλες τις δραστηριότητες της σπαρτιατικής κοινωνίας, από μέλος της τοπικής μανδολίνιας έως τα διοικητικά

συμβούλια συλλόγων και σωματείων της πόλης. Ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία από τα εφηβικά του χρόνια και ανεδείχθη ως ο πλέον δραστήριος και δημιουργικός δημοσιογράφος στην ιστορία του σπαρτιατικού Τύπου.

Εργάστηκε ως συντάκτης τοπικών εντύπων και ανταποκριτής αθηναϊκών εφημερίδων έως το 1929, όταν έκαμε την πρώτη του αυτόνομη και αυτοδύναμη παρουσία, εκδίδοντας το π. *Λογοτεχνική Επιθεώρησης*. Το 1932 εντυπωσιάζει με μια –πρωτόγνωρη για τα μέτρα της εποχής– ενέργεια, όταν στον ετήσιο δημόσιο χορό του αθλητικού συλλόγου «Παλακωνικός», συντάσσει, τυπώνει και κυκλοφορεί τα μεσάνυχτα, στην κατάμεστη αίθουσα την *Εφημερίδα του Χορού*, με αναφορά στις ωραιότερες της βραδιάς, τα καλύτερα χορευτικά ζευγάρια και άλλα εύθυμα και πειρακτικά για επωνύμους που παρευρίσκονταν.

Το ανήσυχο δημιουργικό του πνεύμα δεν τον αφήνει να σκεφθεί ούτε στιγμή τις δυσκολίες από την έλλειψη ικανών πόρων και συνεχίζει τη δημοσιογραφική του πορεία και προσφορά, άλλοτε ως συνεκδότης και άλλοτε ως εκδότης τοπικών φύλλων. Έτσι, το 1932 με συνεκδότη τον Γεώργιο Τσιγκουράκο –στο τυπογραφείο του οποίου και τυπώνεται– κυκλοφορεί τα *Λακωνικά Νέα*, σε σχήμα των αθηναϊκών εφημερίδων. Ακολουθεί η *Λακωνική* το 1934 με τον ίδιο ως εκδότη και ο κύκλος συμπληρώνεται με την *Κοινή Γνώμη* που συνεκδίδει με τον βιβλιοπώλη και τυπογράφο Κώστα Τζαβιδόπουλο και κυκλοφορεί έως τον θάνατό του, το 1938.

ΝΙΚΟΣ Β. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Καρυδής, Σοφοκλής

(Τρίπολη, 1829;> - Αθήνα, 1893). Σατιρικός ποιητής, δημοσιογράφος. Ο πατέρας του Κωνσταντίνος ήταν «ελληνορράπτης», αγωνιστής της Επανάστασης. Ως σατιρικός ποιητής εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην Αθήνα με την ποιητική συλλογή *Λύρα* το 1851, την οποία παρουσίασε και έκρινε ευμενώς το π. **Ευτέρπη*, με την σύσταση όμως να αποφεύγει τη σάτιρα: «Μετά τον Αλέξανδρο Σούτσο», έγραφε, «δυσκόλως δέλει επιτύχει άλλος εις τον αίον!». Το 1858 κυκλοφόρησε την πρώτη περιοδική έκδοση ως «Σύγγραμ-

μα Περιοδικόν» με τίτλο *Η *Μαγνητιζόμενη*, μετά έναν χρόνο τον **Αριστοφάνη* και υμέσως μετά τον *Αριστοφάνη* και την *Μαγνητιζόμενη*.

Ο *Αριστοφάνης*, που περιείχε πραγματικές ειδήσεις σχολιασμένες με χιούμορ, πρέπει να επανεκδόθηκε το 1876, όπως προκύπτει από μια αγγελία που δημοσίευσε στην εφ. *Φως* (αρ. φ. 1204, 9 Μαΐου 1876) ο Καρύδης υπό τον τίτλο «Ειδοποίησι Σπουδαία»: «Μετά του ανά χείρας φύλλου του *Φωτός* συναποστέλλεται σήμερον προς τους συνδρομητάς ημών και ο 1^{ος} αριθμός της ετέρας ημών εφημερίδος *Αριστοφάνης* ης η έκδοσις είχε προ πολλού διακοπεί και της οποίας τον τίτλον εσφετερίσθη πρό τινος ο πρώην υπρέτης ημών και διανομεύς του *Φωτός* Παν. *Πηγαδιώτης, καθ' ου εκινήθη πολιτική αγωγή». Ο Καρύδης κυκλοφόρησε επίσης και άλλες, βραχύβιες, σατιρικές εφημερίδες όπως το **Κόσκιον* (1868-1869), η **Κρησάρα* (1869), **Πινακωτή* (1869), *Πειρασμός* (1870, 1876), *Πανταχού Παρών* (1876-1877), *Σκότος* (1877).

Από όλα αυτά τα περιοδικά έντυπα φάνηκε η ικανότητά του στη θεατρική γραφή, αφού τα περισσότερα, αν και περιείχαν έμμεσα σχόλια της πολιτικής και κοινωνικής επικαιρότητας, είχαν τη μορφή διαλόγων και θεατρικών μονόπρακτων. Εκτός από αρκετές συλλογές λυρικών και σατιρικών ποιημάτων (*Ανθοδέσμη: Οι μάρτυρες της πατρίδος: Λυρικά ποιήματα: δάκρυα και Τρίχορδον*), έγραψε πολλά θεατρικά έργα, ανάμεσα στα οποία ξεχώρισαν: *Η κοινωνία των Αθηνών: Υπομήσιος βουλευτής: Η πρόσφυξ Κρήσσα: Τα τέκνα του Δοξαπατρή* («Στεφθέν εν τω ποιητικώ διαγωνισμώ του 1868»): *Ο φλύαρος, κωμωδία μονοπρόσωπος* («Λαβούσα τα δευτερεία εν τω ποιητικώ διαγωνισμώ του 1869»): *Η ξελογαμμένη λύρα μου: Τα ορφανά της Κρήτης: Ο εν Κρήτη Έθελοντής* κ.ά.

Η στιχουργική του ικανότητα στη σάτιρα φάνηκε το 1860, όταν έβγαλε για πρώτη φορά στην Αθήνα το ημερήσιο φύλλο **Φως* με έμμετρα και πεζά σχόλια μιας εποχής δύσκολης για ποιητές με άποψη στα πολιτικά δρώμενα. Οι συνεχείς διώξεις και φυλακίσεις, για την άρνησή του να παραδίδει καθημερινά την εφημερίδα του πριν εκδοθεί στον εισαγγελέα επί της λογοκρισίας, τον έκαναν γνωστό στο κοινό και το *Φως* ανάρπαστο. Ο ίδιος περιγράφει τον τρόπο διακίνησης της εφημερίδας που είναι ενδεικτικός για τη διεκπεραίωση του τύπου της εποχής: «Οι τέσσερις διανομείς της εφημερίδος μας κνηγούνται παρά των κλητήρων της Αστυνομίας κατά

τα τέσσερα τμήματα της πόλεως, διασχίζοντες όλες τας οδούς και ρίπτοντες και από εν φύλλον προς αυτούς. Δεν ηξεύραμεν ότι οι διανομείς μας είναι τόσον ακύποδες. Θα τους αυξήσωμεν από σήμερον τον μισθόν». (έτ. Α', αρ. φ. 30, 8 Μαρτ. 1860).

Μεταξύ των «διανομών» ήταν και ο μετέπειτα εκδότης σατιρικών περιοδικών Παναγιώτης Πηγαδιώτης, ο οποίος έδειξε ιδιαίτερο ζήλο στην εργασία του, με αποτέλεσμα να γίνει έμπιστος στις «επιχειρήσεις» του Καρύδη. Όταν ο τελευταίος απόκτησε δικά του τυπογραφεία, τον χρησιμοποίησε και ως «μελανωτήν» και, κατά κάποιο τρόπο, διαχειριστή της εφημερίδας. Όμως, όπως αναφέρθηκε ήδη, από αγωγή που δημοσιεύει ο Καρύδης εναντίον του (*Φως*, αρ. φ. 1205, 23 Μαΐου 1876), προκύπτει ότι, όταν εγκατέλειψε την εργασία του στο *Φως*, ο Πηγαδιώτης μαζί με τον τίτλο του *Αριστοφάνη* πήρε και την υπηρέτρια του Καρύδη, την Κωνσταντίνα. Αργότερα πάντως δι' συνεταιριστεί και με τους Γ. *Σουρή και Ι. *Βερεβέρη, θα τους μάθει τη «δουλειά» και θα τον εγκαταλείψουν κι αυτοί για να οδηγηθούν ύστερα στον δρόμο προς τη δικαιοσύνη που άνοιξε και γι' αυτούς ο Καρύδης. Πάντως και οι τρεις ήταν πνευματικά παιδιά του, σαχέτως προς το δίκαιο ή άδικο των εκατέρωθεν αντιδικιών.

Ο Σοφοκλής Καρύδης υπήρξε ένας «αναρχικός» μεγαλοϊδεάτης. Φυλακίστηκε γιατί αντιστάθηκε στην απόφαση του Αρείου Πάγου για προληπτική λογοκρισία των εφημερίδων (*Φως*, έτ. Α', 16 Απρ. 1860), ως στασιαστής κατά τη Μεσοβασιλεία 1862-1864 (*Φως*, 1 Μαΐου 1863), γιατί οργάνωσε με τον συνταγματάρχη Τσάμη Καρατάσο ανταρτικά σώματα για τη Θεσσαλία (*Φως*, 3 Αυγ. 1860). Είναι ο πρώτος δημοσιογράφος που κατήγγειλε τη διαπλοκή των εφημερίδων με την εξουσία (*Φως*, 28 Ιουν. 1861), αγωνίστηκε για την ίδρυση Εθνικού Θεάτρου (*Φως*, 5 Φεβρ. 1860), ως δημοσιογράφος χρησιμοποίησε τη δημοτική γλώσσα σε περιοδική έκδοση (*Κόσκιον*), γέννησε την ιδέα της επιδεώρησης όλου του Τύπου από μία εφημερίδα (**Εφημερίς των Εφημερίδων* 1868). Επίσης, ήταν ο πρώτος που κυκλοφόρησε σατιρικό περιοδικό για τη γυναίκα (*Πινακωτή*) και που καθιέρωσε την «προσφορά» ως δέλεαρ για απόσπαση συνδρομών.

Ο Καρύδης πέθανε στην Αθήνα το 1893, «εις εσχάτην πενίαν περιελθών», χωρίς ιδιαίτερες τιμές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Μάγερ, *Δημοσιογραφικά πορτραίτα, Βιβλίο πρώτο*, Αθήνα 1950, σ. 56-67. Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 80-87. Δ. Σαπρανίδης, *Ιστορία της Πολιτικής Γελοιογραφίας στην Ελλάδα*, τ. Α', Αθήνα, 1975. Γ. Χατζηδάκης, «Σο-

φοκλής Καρύδης, ο πατέρας του αστικού δράματος», εφ. *Αυγή*, 9 Νοε. 1997· του ίδιου, «Σοφοκλής Καρύδης, ένας λησμονημένος Τριπολίτης διανοητής», Αθήνα 1995 (ανάτυπο)· Δ. Σαπρανιδής, *Ιστορία της ελληνικής γελιογραφίας: 3000 χρόνια αμφισβήτησης*, Αθήνα, εκδ. Ποταμός, 2001· Λίνα Λούβη, *Περιγέλωτος βασιλείων. Οι σατιρικές εφημερίδες και το εθνικό ζήτημα 1875-1886*, Αθήνα 2002.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ

Καρύδης, Στέφανος

(Σαράντα Εκκλησιές Ανατολικής Θράκης, 1916 - Σέρρες, Οκτ. 1984), Δημοσιογράφος και εκδότης. Το 1922 η οικογένειά του εγκαθίσταται στη Δράμα. Σε ηλικία δεκαπέντε ετών διώκεται από το γυμνάσιο της Δράμας που φοιτούσε λόγω της πολιτικής του δράσης ως μέλους της νεολαίας του ΚΚΕ. Έτσι αναγκαστικά πηγαίνει στις Σέρρες και ολοκληρώνει τις γυμνασιακές του σπουδές. Παραμένει στην πόλη απασχολούμενος σε διάφορες εργασίες. Τον Μάιο 1942 συλλαμβάνεται από τις βουλγαρικές κατοχικές δυνάμεις και εξορίζεται ως όμηρος στο Δούναβη, όπου και εργάζεται σε κατ'αναγκαστικά έργα. Μετά την επιστροφή του εντάσσεται στο ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) και αποτελεί τον κύριο συντελεστή της έκδοσης της παρόλης εαμικής εφημερίδας των Σερρών **Νίκη*. Είναι για το διάστημα από 11 Μαρτ. 1945 έως την άνοιξη του 1946 διευθυντής της.

Μετά την Απελευθέρωση εργάζεται ως δημοσιογράφος στην εφ. *Πρόοδος*. Το 1947 συλλαμβάνεται και εκτοπίζεται στη Μακρόνησο και στον Αη Στράτη. Μετά το τέλος του εκτοπισμού του εργάζεται και πάλι στην *Πρόοδο*, έως το 1958. Αποκτά ιδιόκτητη τυπογραφικά μηχανήματα και εκδίδει τις εφ. *Ελεύθερη Φωνή* (29 Ιουλ. 1957 - Φθινόπωρο 1958), *Φιλελεύθερος* (31 Οκτ. 1960-1968), *Δημοκρατική* (15 Σεπτ. 1964 - Σεπτ. 1970) και *Ακρικός τύπος* (18 Φεβρ. 1970 - Ιούν. 1970).

Παράλληλα με την εκδοτική του δραστηριότητα και τη διεκπεραίωση των τυπογραφικών εργασιών ρουτίνας διατηρεί βιβλιοχαρτοπωλείο, έως το 1970, στην οδό Παναγή Τσαλδάρη, με το όνομα «Εστία του βιβλίου», μέσω του οποίου διακινεί προοδευτικά έντυπα της εποχής. Το 1970 μεταβιβάζει το τυπογραφείο στους συνεργάτες του Χρήστο Μμπομπότα και Μανώλη Ιατρού. Το 1972 εκδίδει στις Σέρρες το προσωπικό του πόνημα χιουμοριστικού χαρακτήρα με τίτλο *Σερραϊκό Μαργαριτόλογο*. Το έργο αποτελεί σταχυολόγηση λαθών που επεσημάνει ο συγγραφέας στον σερραϊκό Τύπο της εποχής. Ήταν για

σειρά ετών ανταποκριτής των εφημερίδων της Θεσσαλονίκης *Λαϊκή Φωνή*, **Μακεδονία* και **Θεσσαλονίκη*, καθώς και της αθηναϊκής εφ. **Βραδυνή* κατά τη δεκαετία 1960.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Β.Ι. Τζανακάρης, *Εικονογραφημένη Ιστορία των Σερρών*, τ.2, Σέρρες, έκδ. π. Γιατί, 1995, σ. 458, σημ. 45· του ίδιου, *Χρονικό Σερραϊκής τυπογραφίας 1878-1960*, Σέρρες, έκδ. π. Γιατί, 1999, σσ 74, 91, σημ. 43· νεκρολογίες στα π. Γιατί, τχ. 113 (Νοέ. 1984), 10 και *Πανσερραϊκό Ημερολόγιο*, 10 (1984), 399.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΟΥΧΑΣ

Κασάπογλους [Κασάπης], Θεόδωρος

(Κασάρεια, 10 Νοε. 1835 - Κωνσταντινούπολη, 13 Ιουλ. 1897), Δημοσιογράφος. Γιος του υφασματέμπορου Σερραφειμ Κασάπογλου. Σπούδασε στο Παρίσι, όπου και εργάστηκε για επτά περίπου χρόνια ως ιδιαίτερος γραμματέας του γάλλου δραματουργού και μυθιστοριογράφου Αλεξάνδρου Δουμά (πατέρα). Επέστρεψε στην Πόλη με το εξευρωπαϊσμένο πλέον επώνυμο Κασάπης. Παρέδιδε ιδιαίτερα μαθήματα γαλλικών σε διάφορα εκπαιδευτήρια της ομογένειας και μετέπειτα στην Αυτοκρατορική Σχολή του Πυροβολικού. Κατά μαρτυρία της Μανουήλ Γεδεών εργάσθηκε και ως συντάκτης της γαλλικής εφ. *Étoile d'Orient* της Πόλης. Στις 16 Φεβρουαρίου 1870 εξέδωσε την εβδομαδιαία γαλλική σατιρική εφ. *Le Diogène*, κατόπιν στα ελληνικά *Ο Διογένης* και ύστερα από μερικούς μήνες και στα τουρκικά **Diyojen* (από τις 12 Νοε. 1286/24 Νοε. 1870) [Οι τουρκικοί μήνες αποδίδονται εδώ με τους αντίστοιχους ελληνικούς]. Με αυτό τον τρόπο εγκαινιάζεται στην Οθωμανική Αυτοκρατορία το πρώτο σατιρικό έντυπο, στην Κωνσταντινούπολη, από έναν Ρωμίο, τον Θ. Κασάπη (Teodor Kasap), κατά τα τελευταία χρόνια της βασιλείας του σουλτάνου Abdulâziz.

Σκοπός της εφημερίδας ήταν η σύμπραξη του ελληνικού στοιχείου με τους Τούρκους χάριν της κοινής ελευθερίας και ευημερίας δια της εισαγωγής φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων στο οθωμανικό κράτος. Η *Diyojen* του Κασάπη στη διάρκεια δύο ετών και σαράντα επτά ημερών εξέδωσε 183 τεύχη, διεκόπη πέντε φορές η έκδοσή της από το κράτος, και μάλιστα η τελευταία με απαγόρευση επανέκδοσης (29 Δεκ. 1288/10 Ιαν. 1873).

Μετά την παύση του *Διογένη*, ο Κασάπης κυκλοφόρησε τη διεβδομαδιαία εικονογραφημένη εφ. *Şingiraklı Tatar* (Τσιγγικρακλί Τατάρ = Κουδουνάτος Τάταρος) στα τουρκικά και τη συνώνυμη ελληνική *Ο Κουδουνάτος*. Η διάρκεια αυτής της δεύτερης

σατιρικής έκδοσης ήταν βραχύβια: μόλις τρεισήμισι μήνες (για την τουρκική έκδοση: 24 Μαρτ. 1289/1873 - 6 Ιουλ. 1289/1873 και έως 7 Ιουλ. 1289/1873 για την ελληνική έκδοση, με 29 συνολικά φύλλα). Σε όλα τα τεύχη υπάρχουν σατιρικά σκίτσα του ρωμιού καλλιτέχνη Ξυλογράφου, γελιογράφου, καθηγητή ιχθυογραφίας στη Μεγάλη του Γένους Σχολή και στη Ζωγράφειο. Κωνσταντίνου Ν. Ορφανουδάκη, που τόλμησε να τα υπογράψει ακόμη και ολογράφως.

Την παύση του *Κουδουνάτου* και της τουρκικής *Ταϊνγκρακλί Τατάρ*, ακολούθησε μετά από λίγους μήνες η έκδοση από τον Κασάπη (19 Οκτ. 1873), της τουρκικής *Hayâl* (Αυταπάτη) από τις 18 Οκτωβρίου 1289/30 Οκτωβρίου 1873, του *Μώμου*, της γαλλικής *Polichinelle*, της τουρκικής με αρμενικούς χαρακτήρες *Kheyal* (3 Νοε. 1873 - 5 Ιαν. 1874, συνολικά 10 φ.) και τέλος της βουλγαρικής *Συτος* (1873-1874). Όλες αυτές εκκιδόνταν παράλληλα με την ελληνόφωνη σατιρική εφ. *Ο Μώμος*. Η *Hayâl* κυκλοφόρησε έως τις 18 Ιουνίου 1293/30 Ιουνίου 1877 και εξέδωσε 368 φύλλα. Σατίριζε κυρίως την φιλωρωσική πολιτική του Sadrazam Mehmut Nedim Paşa (Μέγας Βεζίρης Μαχμούτ Νεντίμ Πασά) γνωστού και ως Νεντίμοφ. Η κυκλοφορία της διεκόπη εννέα φορές από την κυβέρνηση του σουλτάνου Abdülhamid B'.

Ενώ η *Hayâl* και *Ο Μώμος* αντιμετώπιζαν αλληπαλλήλες απαγορεύσεις κυκλοφορίας, ο Κασάπης προχώρησε στην έκδοση της τουρκικής ημερήσιας (εκτός Παρασκευής) πολιτικής εφ. *Istikbâl* (Ιστικμπάλ = Το Μέλλον, 9/21 Αυγ. 1875 - 8 Φεβρ. 1877, με συνολικά 236 φύλλα) με αρχισυντάκτη τον Esad Efendi. Σκοπός της ήταν να προετοιμάσει το έδαφος ώστε να έρθει το συνταγματικό πολίτευμα στην Τουρκία. Στην επί ενάμισι χρόνο κυκλοφορία της υπέστη πέντε διακοπές και έλαβε πάμπολλες υπομήσεις.

Παράλληλα, ο Κασάπης προσπάθησε να συνεχίσει και την έκδοση της *Hayâl* τοποθετώντας «πληρεξούσιο προνομίουχο ιδιοκτήτη» τον Ευαγγελινό *Μισιαηλίδη (στις 2 Αυγ. 1875, αρ. φ. 182) ο οποίος ήδη από το 1850 εξέδιδε την καραμανλίδικη εφ. **Ανατολή*. Ωστόσο και πάλι της επιβλήθηκε δεκαπενθήμερη απαγόρευση κυκλοφορίας για δημοσίευση άρθρου σχετικού με βιομηχανικές εκθέσεις, θεωρήθηκε δηλαδή ότι το άρθρο προσέβαλε τα χρηστά ήδη.

Γελιογράφος αυτής της σατιρικής εφημερίδας ήταν ο Ρωμιός Φίλιππος Νικολαΐδης, ο οποίος υπογράψε πολλά σκίτσα του με τα αρχικά του, «ΦΝΖ».

Άλλοι συνεργάτες γελιογράφοι ήταν ο Αρμένιος Nisan Berberyan και ο Γερμανός Santz.

Στις 8 Φεβρουαρίου 1877 η *Hayâl* (αρ. φ. 319) και *Ο Μώμος* δημοσίευσαν γελιογραφία του Καραγκιόζη - που παρίστανε τον Τύπο- αλυσσοδεμένου χειροπόδαρο, ενώ ο Χατζιαβάτης τον ρωτά: «Τι κατάσταση είναι αυτή Καραγκιόζη;». «(Ο Τύπος) είναι ελεύθερος εντός των ορίων του Νόμου» απαντά ο Καραγκιόζης. Η ευφύεστατη αυτή γελιογραφία θεωρήθηκε από τη λογοκρισία ως προσωπική ύβρις κατά του σουλτάνου Abdülhamid. Ο Χαμίτ παρέπεμψε τον εκδότη αμέσως σε δίκη με την κατηγορία ότι: «Σατυρίζω ο Κασάπης το υπ' εμού χορηγηθέν Σύνταγμα (Teşkilat-ı Esasiye) σατυρίζει εμέ προσωπικά και ως εκ τούτου πρέπει να διωχθή ποινικώς». Κατασχέθηκαν τότε το τυπογραφείο και τα γραφεία του, ο ίδιος δε συνελήφθηκε και παρεπέμφθηκε σε δίκη. Παρ'όλιγο ο Κασάπης (αίρε είχε κατηγορηθεί για ασέβεια στον Χαμίτ, κάτι που θα μπορούσε να έχει ως συνέπεια την επιβολή μέχρι και θανατικής ποινής. Φαίνεται όμως επεκράτησε ωριμότερη σκέψη και ο εκδότης της εφημερίδας καταδικάστηκε βάσει του άρθρου 15 του Matbuat Kanunu (Ματμπουάτ Κανονίου = Νόμος περί Τύπου) στις 14 Μαρτίου 1294/26 Μαρτίου 1877 σε 3 χρόνια φυλάκιση, την ανώτερη προβλεπόμενη από τον νόμο ποινή. Αξίζει να σημειωθεί ότι με τη δίκη αυτή εναντίον του Κασάπη, εγκαταστάθηκε η εφαρμογή του «περί Τύπου Νόμου». Επίσης ανεστάλη για όγδοη φορά η κυκλοφορία της εφημερίδας από τις 26 Μαρτίου 1877 (αρ. φ. 340), για τρεις εβδομάδες.

Την τελευταία περίοδο (αρ. φ. 341-368 της *Hayâl*) ως «πληρεξούσιος προνομίουχος ιδιοκτήτης» εμφανίζεται ο Ευστράτιος Σπαρτίδης. Ο αρχισυντάκτης της *Hayâl* στις 30 Ιουνίου 1877 (αρ. φ. 368), λόγω του κινδύνου που διέτρεχε ο ίδιος, ανακίνησε την απαγόρευση και την αναστολή της κυκλοφορίας της εφημερίδας αλληγορικά με το παρακάτω εξάστιχο:

«Μετά απ' την απειλή που δεχθήκαμε υποχρεωνόμαστε ν' αποχαιρετίσουμε τον μάταιο αυτό κόσμο. / Ευχρηθείτε μου να 'ναι αιωνία η μνήμη μου, πέστε ότι ήμουν καλός άνθρωπος, μην τυχόν κλάψετε για μένα, ευθυμήστε. / Κανένας δεν μπορεί ν' απολαύσει αιώνια αυτόν τον κόσμο. / Ήδη κοντεύει να βγει η ψυχή μου, όμως δεν μπορώ να μην αποχαιρέτησω για τελευταία φορά όλους σας. / Να! άρχισε να κόβεται η φωνή μου. / Βγαί... βγαί... νει... η...ψυ...χή...μου. Βγή...κε!..!»

Μετά δίμηνο, ο Κασάπης αποφυλακίζεται με χρηματική εγγύηση, προκειμένου μαζί με τον συνεργάτη του Namik Kemal να εκδώσει με άδεια του σουλτάνου Abdulhamid την πολιτική εφ. *Nasir* (Νασσίρ = Εκδότης). Επωφελούμενος της εξόδου του από τις φυλακές δραπέτευσε με γαλλικό πλοίο στη Μασσαλία ή κατ' άλλους στη Νάπολη. Κατά την διάρκεια της αυτοεξορίας του συνέχισε την έκδοση της *Istikbâl* στα τουρκικά (26 Οκτ. 1879 - 5 Φεβρ. 1881, αρ. φ. 1-26) σε διάφορες πόλεις της Ευρώπης με υπεύθυνο εκδότη τον Ali Şefkati (Αλί Σεφκατί). Τα πρώτα 5 φύλλα τυπώθηκαν στο Λονδίνο. Η έκδοση ήταν λιθόγραφη, εξαιτίας της αδυναμίας να βρεθούν οθωμανικά τυπογραφικά στοιχεία. Τα φ. 6-9 τυπώθηκαν στη Νάπολη, τα φ. 10-16 στο Λονδίνο και τα φ. 17-26 στην Γενεύη. Ο Σεφκατί ξανακυκλοφόρησε την *Istikbal* στο Λονδίνο το 1895. Η ανάθεση της διεύθυνσης της εφημερίδας στον Σεφκατί δεν ήταν τυχαία. Ο Σεφκατί ήταν μέλος της ελληνικής Τεκτονικής Στοάς «Πρόοδος» του Κλεάνθη Σκαλιέρη στην Κωνσταντινούπολη. Ο δε Κασάπης φαίνεται να ταυτιζόταν με τις ιδεολογίες αυτής της ομάδας. Τελικά ο Κασάπης έτυχε της συγγνώμης του Χαμίτ με τον όρο «να μη γράφει ποτέ και να μη εξάγει του οίκου του τα όσα είχε τυχόν γραμμένα». Για οικογενειακούς λόγους αλλά και οικονομικούς, ο πολυγραφότατος Κασάπης αναγκάσθηκε να δεχθεί αυτόν τον όρο. Επέστρεψε στην Πόλη πιδανότατα το 1881. Ύστερα από δεκαέξι χρόνια, στις 13 Ιουλίου 1897 πέθανε σε ηλικία 63 ετών ως 6^{ος} βιβλιοθηκάριος του δικτύου του σουλτάνου Abdulhamid. Ο θάνατός του αναγγέλθηκε με λίγες μόνο λέξεις στον τουρκικό Τύπο και η φήμη του αποσιωπήθηκε (*Νέον Πνεύμα*, τ. 12, Κωνσταντινούπολη 1910).

Με την δραστηριότητά του και τους αγώνες του διαμέσου της αρθρογραφίας του, ο Κασάπης συνέβαλε τα μέγιστα στη θεμελίωση του πρώτου συνταγματικού καθεστώτος στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αναμφίβολα είναι ο πρωτοπόρος αγωνιστής υπέρ της ελευθερίας του Τύπου στην Τουρκία, που επεδίωκε να αφυπνίσει προς την κατεύθυνση των συνταγματικών ελευθεριών τους λαούς της Ανατολής. Όπως σημειώνει ο Γ. Βαλέτας: «Ο Κασάπης ήταν μια δύναμη, που αν ερχόταν στην Ελλάδα θάδινε πολλά, πολύ περισσότερα απ' τον Γαβριηλίδη. Ίσως ν' άκανε και δικό του κόμμα».

Από τους γιούς του ο Αλέξανδρος Κασάπης, εισήλθε στη διπλωματική υπηρεσία της Τουρκίας,

όπου έφθασε μέχρι διευθυντή του πολιτικού τμήματος του υπουργείου Εξωτερικών και παύθηκε κατά την κεμαλική μεταπολίτευση του 1923.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Στρατή Ταμίνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Th. Cassap, «Lettres à Son Excellence Saïd Pacha, chef de la Maison Militaire de S. M. I., Sultan, Ministre de la Marine. etc.», Paris, Librairie Général, 1877: «Ο βιβλιοθηκάριος του σουλτάνου», εφ. *Πρωία*, Αθήνα, 19 Ιουλ. 1897: «Απτούλ Χαμίτ και Θεόδωρος Κασάπης», εφ. *Εμπρός, Σατηρικών - Μερσιτοσελικόν, Εφημερίς πολιτικής και φιλολογικής Σάτυρας* (Κωνσταντινούπολη), αρ. φ. 40, 2 Μαΐου 1909: π. *Νέον Πνεύμα* (Κωνσταντινούπολη), έτ. Α', αρ. τχ. 12 (1910), 497-505: Μ. Γεδεών, *Αποσπαιώματα Χρονογράφου 1800-1913*, Αθήνα 1932, σ. 54-56: Γ. Βαλέτας, «Κλεάνθη Τριαντάφυλλος. Ραμπαγάς», π. *Νέα Εστία*, αρ. τχ. 879 (15 Φεβρ. 1964), 220-221: «Θεόδωρος Κασάπης (1835-1897), δημοσιογράφος δράσας εν Κων/πόλει», *Αρχείον του Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θεσηνρού*, τ. 32 (1966), 170-182 και σε ανάπτυξη: Παύλος Φλώρος, «Θ. Κασάπης, 1833-1897», εφ. *Προσφυγικός Κόσμος*, 23 Δεκ. 1978: Αλ. Αλεξανδρής, «Η απόπειρα δημιουργίας Τουρκορόδοξου Εκκλησίας», *Δελτίον ΚΜΣ*, τ. 4 (1983), 166-167: Αθ. Σουλιώτης-Νικολαΐδης, *Οργάνωσις Κωνσταντινουπόλεως*, Αθήνα-Γιάννινα 1984, σ. 111-112: Nora Şeni - François Geogon, «Istanbul dans la presse satirique Ottomane (1870-1876)», *Varia Turcica* XXIII, Éditions Isis, Istanbul-Paris 1992, σ. 51-57: Κώστας Μ. Σταματόπουλος, «Στοές και τέκτονες στην οθωμανική Κωνσταντινούπολη», *Επτάλοφος* (Αθήνα, Νοέ. 1994), 7 και 15: Στρατής Ταμίνας, «Ελληνες εκδότες και δημοσιογράφοι τουρκικών εφημερίδων της Πόλης», στον τόμο *Ο Ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, Αθήνα 2005, σ. 126-134.

ΣΤΡΑΤΗΣ Δ. ΤΑΡΙΝΑΣ

Κασιόνης, Άγγελος

(Αδριανούπολη, 1892 - Αθήνα, 1975). Δημοσιογράφος, εκδότης, συγγραφέας. Σπούδασε στη Μεγάλη του Γένους Σχολή και φοίτησε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Εγκαταστάθηκε στην Αλεξάνδρεια και ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία. Έγινε συντάκτης και αρχισυντάκτης της εφ. **Τηλέγραφος* (1920-1924), συντάκτης της εφ. *Εφημερίς* (1922). Υπήρξε ιδρυτής και διευθυντής του ανθρωπιστικού π. *Έρευνα* (1927-1940), της μηνιαίας δίγλωσσης ελληνο-αραβικής εφ. **Αιγυπτιώτης Έλλην* (1932 - Ιαν.1940) και διευθυντής της πολιτικής επιθεώρησης **Έλλην* (1942-1947), την οποία, τον Ιαν. 1944 εκχωρεί «αφιλοκερώδως στη διάθεση του Ελληνικού Απελευθερωτικού Συνδέσμου». Τον Απρίλιο 1944, οι Άγγλοι τον συλλαμβάνουν και τον απελαύνουν από την Αίγυπτο, ενώ τρία χρόνια αργότε-

ρα, θα βρεθεί στη Μακρόνησο, μαζί με άλλους διανοούμενους.

Παράλληλα, ασχολήθηκε με τη συγγραφή δοκιμών και ποιημάτων το οποίο «*ε*»δωσε στο διάστημα 1927-1966: *Η επιτυχία εις την ζωήν* (1927), *Η ευτυχία* (1928), *Η απλή ζωή. Οι τόποι, Το αίσθημα* (1931), *Η ζωή κι εμείς* (1959), *Γαλήνη* (1961), *Η διδασκαλία του Χριστού* (1937), *Η Χορά της Ζωής* (1963) κ.ά.

Το 1961 ίδρυσε στην Αθήνα τον *Ορθογραφικό Σύλλογο* και, δύο χρόνια αργότερα, κυκλοφορεί, στη σειρά του π. *Έρευνα*, το *Νεοελληνικό Ορθογραφικό Λεξικό (της Δημοτικής)* (1962, με πολλές επανεκδόσεις).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *λ*/α «Κασσιόνης Άγγελος», στις εγκυκλοπαιδείες *Νέα Παγκόσμιος Εγκυκλοπαιδεία*, *Παγκόσμιος Εγκυκλοπαιδεία των Νέων*, *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαιδεία*, *Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Παπύρου*, *Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ελευθερουδάκη*, *Εγκυκλοπαιδικόν Πάπυρους Λαρούς*, *Νέα Ελληνική Εγκυκλοπαιδεία*, *Χάρη Πάτσι*, *Μεγάλη Εγκυκλοπαιδεία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* Στρατής Τσίρκας, «*Η Πνευματική αντίσταση στη Μέση Ανατολή*», *Επιθεώρηση Τέχνης*, τχ. 87-88 (Μάρτ.-Απρ. 1962).

ΣΟΦΙΑΝΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ

Κασσιμάτης, Γιάννης

(Κύθηρα, 1888<;> - Αλεξάνδρεια, 1961), Δημοσιογράφος, Απόφοιτος της Νομικής Σχολής, δραστηριοποιήθηκε σχεδόν αποκλειστικά στον χώρο των αλεξανδρινών εντύπων. Μέλος του νεανικού συλλόγου *Νέα Ζωή*, δημοσιεύει στο ομώνυμο περιοδικό κριτικά σημειώματα από το 1908 και έναν χρόνο αργότερα μετέχει στη συντακτική του επιτροπή και εκλέγεται γραμματέας του συλλόγου. Παραίτεται από τα καθήκοντά του το 1910 και συμμετέχει στην ίδρυση του π. **Γράμματα*, στο οποίο παραμένει έως το 1914.

Από το 1915 εκδίδει την καθημερινή «ανεξάρτητο» εφ. *Τα Νέα*, μαχητικό φύλλο, που υποστηρίζει τον Ελ. Βενιζέλο και στηρίζεται στη συστηματική αρθρογραφία του Δ. Ζυχαριάδη, μετά από τον θάνατο του οποίου κυκλοφορεί για τρία ακόμη χρόνια, έως το 1924. Ενδιαμέσως έχει εκδώσει το εβδομαδιαίο «σατυροφιλολογικόν» π. *Η Εβδομάς*, με εξήντα τρία τεύχη (1916-1917). Στα 1931 εμφανίζεται με τη βραχύβια εβδομαδιαία κοινωνική και φιλολογική εφ. *Η Φωνή*, της οποίας είναι εκδότης και διευθυντής. Από το 1939 έως τον θάνατό του έχει την ευθύνη του έγκυρου και παραδοσιακά φιλοβασιλικού φύλλου *Εφημερίς*, που περιέρχεται στην ιδιοκτησία του ύστερα από τον επαναπατρισμό του Νικολάου *Καρα-

βία. Η *Εφημερίδα* υπό τη διεύθυνση του Κασσιμάτη μεταποτιέται πολιτικά κι ανοίγεται φιλοξενώντας κείμενα διαφόρων ιδεολογικών τάσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μς Γαλιουράκης, *Η Αίγυπτος των Ελλήνων*, Αθήνα 1967, σ. 560.

ΜΑΡΙΑ ΡΩΤΑ

Κασσιμάτης, Γ.Σ.

βλ. *Κυθηραϊκή Δράσις*, 1936-1975

Καστανάκης, Νίκος [Ν.Κ.]

(Κωνσταντινούπολη, 1896 - Αθήνα, 1961), Ζωγράφος, σκιτσογράφος, γελοιογράφος, γραφίστας, διαφημιστής, σκηνογράφος. Αδελφός του πεζογράφου Θράσου Καστανάκη. Απόφοιτος του Ζωγραφείου Γυμνασίου, ήταν αυτοδίδακτος στη σκιτσογραφία και τη γελοιογραφία. Ήρθε νέος στην Αθήνα και εργάστηκε ως γελοιογράφος για εφημερίδες και περιοδικά του Μεσοπολέμου (*Το Κουνούπι*, **Πατρίς*, *Νέος Άνθρωπος*, *Αγροτική Σημεία*, **Ελεύθερον Βήμα*, **Ριζοσπάσις*, *Μπουκέτο*, *Έθνος*, *Ελεύθερος Λόγος*, *Εμπρός*, *Η *Καθημερινή*, **Ελληνική*, **Ελληνικόν Μέλλον*, *Μάχη*, *Αλλαγή*, *Η *Δημοκρατική*, *Η *Αυγή*, κ.ά.).

Το 1927 ίδρυσε μαζί με τον ζωγράφο και διακοσμητή Άγγελο Σπαχή διαφημιστική εταιρεία στην Αθήνα («Καστανάκης-Σπαχής»), σχεδιάζοντας και εκτελώντας μακέτες για αφίσες, διακοσμήσεις, διαφημίσεις, σκηνογραφίες. Ασχολήθηκε ακόμα με εξώφυλλα βιβλίων, ετικέτες κοντιών, προγράμματα κ.ά. Επιδόθηκε επίσης στη σκηνογραφία για ελληνικά και ξένα θεατρικά έργα (Θεόφραστος Σακελλαρίδης, *Δεσποινίς Σορολόπι*, 1924· Άντον Τσέχοφ, *Ο γλάρος*, 1933). Κατά τον ελληνοϊταλικό πόλεμο σχεδίασε πατριωτικές αφίσες, οι οποίες τυπώθηκαν λιθογραφικά. Από το 1948 έως το 1950 διηύθυνε μαζί με τους **Αρχέλαο*, *Ανδρέα* **Βλασσόπουλο*, *Γιώργο* **Γκέιβελη*, *Φωκίωνα* **Δημητριάδη*, *Παύλο Παυλίδη*, *Σταμάτη* **Πολενάκη* και *Ευάγγελο Τερεζόπουλο* την εβδομαδιαία επιθεώρηση *Τραστ του Γέλου*.

Συμμετείχε σε ομαδικές εκθέσεις γελοιογραφίας (1927, Σύνδεσμος Σκιτσογράφων Αθηναίων Εφημερίδων, γκαλερί Στρατηγόπουλου· 1932, Σύνδεσμος Σκιτσογράφων Αθηναίων Εφημερίδων· 1936, Σύνδεσμος Σκιτσογράφων Αθηναίων Εφημερίδων), σε

πανελληνίες (1939, 1952, 1957, 1960)· μεταθανάτιες: 1981. Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών· 1992. «Μικρασιάτες-Κωνσταντινουπολίτες καλλιτέχνες της Δημοτικής Πινακοθήκης. 1922-1992 Μνήμες». Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων· 1995. Κέντρο Σκίτσου Δήμου Αθηναίων κ.ά.). Πήρε εξέλλομο μέρος σε διαγωνισμούς για διακοσμητικές, τουριστικές κ.ά. συνδέσεις. Στη βιβλιοθήκη της ΕΣΗΕΑ υπάρχει πεντάτομο λεύκωμα αποκομμάτων με σκίτσα, γελοιογραφίες και άλλες εικόνες του, δημοσιευμένες σε διάφορα έντυπα της Κωνσταντινούπολης και της Αθήνας. Έργα του θρίσκονται στις Πινακοθήκες Δήμου Αθηναίων και Πειραιώς και στην Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία Ελλάδος. Ήταν μέλος του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος, του Συνδέσμου Σκισσογράφων Αθηναίων Εφημερίδων και της Ενόςσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών.

Η ζωγραφική και η σκηνογραφία του αναπτύσσονται στο κλίμα του ρεαλισμού. Οι διαφορμίσεις του είναι ευρηματικές και εύστοχες. με λεπτό, κομπογραφικό ιδίωμα. Πολιτικός γελοιογράφος, με σχέδια άφογης, προσωπικής τεχνοτροπίας, γεμάτα κυστικό χιούμορ, συλλαμβάνει τον παλμό της επικαιρότητας και τον σχολιάζει δηκτικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Φ. Γιοφύλλης, «Η χιουμοριστική έκθεση. Τα έργα 24 σχεδιαστών μας». *Η Κυριακή του Ελευθέρου Βήματος*, 8 Μαΐου 1927· Interim. «Η δευτέρα ουμοριστική έκθεση». *Περιοδικόν Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαίδειας*, 165 (1929), 40· Φ. Γιοφύλλης, «Η τρίτη χιουμοριστική έκθεση». *Δελτίο Κριτικής*, 3-4 (1932), 2 του ίδιου. «Τέχνη και ευθυμία. Η χιουμοριστική έκθεση. Του Συνδέσμου Σκισσογράφων». *Εθνική*, 14 Δεκ. 1936· Μάγερ. *Ιστορία*, τ. Α', σ. 233· Φ. Γιοφύλλης, *Ιστορία της νεοελληνικής τέχνης (ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτικής, αρχιτεκτονικής και διακοσμητικής)*, 1821-1941, τ. 2, Αθήνα 1963, σ. 449· Στέλ. Λυδάκης, *Λεξικό των Ελλήνων ζωγράφων και χαρακτών, 16^{ος}-20^{ος} αιώνας*, Αθήνα 1976 [Οι Έλληνες ζωγράφοι. 4]· 137 *Χρόνια Ελληνική Γελοιογραφία 1844-1981*, κατάλογος έκθεσης, Αθήνα, ΕΣΗΕΑ, 1981· Σπ. Καραχρήστος, *Ελληνικές αρίστες*, Αθήνα 1984, σσ. 30, 74-77, 156· *Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, Το Έπος του '40. Λαϊκή εικονογραφία*, πρόλ. Ι. Μαζαράκης-Λινιάν, εισαγωγή-κείμενα Ευθυμία Παπασπύρου-Καραδημητρίου, Αθήνα 1987, σσ. 28 (με λανθασμένη ανάρτηση της υπογραφής), 113, 129, 192-193, 196-198· Αθ. Παπάς [μητροπολίτης Ελευσιπόλεως], *Πολίτες ζωγράφοι και αγιογράφοι του δέκατου ένατου και εικοστού αιώνα*, Αθήνα 1989, σ. 56-58· *Μικρασιάτες-Κωνσταντινουπολίτες καλλιτέχνες της Δημοτικής Πινακοθήκης, 1922-1992 Μνήμες*, κατάλογος έκθεσης, κείμενα Νέλλη Κυριαζή, Αθήνα 1993· Π. Κοσκινάς, *70 χρόνια ελληνικής διασφήμισης, 1870-1940*, Αθήνα 1993, σσ. 38-39, 50· Ηλ. Ταμπακάς, «Το Ελληνικό Σκίτσο κατά τον Μεσοπόλεμο», στον τόμο *Μεσοπόλεμος*, Αθήνα, έκδ. Κέντρον Σκίτσου Δή-

μου Αθηναίων, 1995· Δ. Παυλόπουλος, «Το Έπος του '40 εμπνέει. Αφίσες, ζωγραφικά και γλυπτά έργα για τον Αλβανικό Πόλεμο», *Η Καθημερινή*, 26 Οκτ. 1997· *Λεξικό Ελλήνων Καλλιτεχνών, Ζωγράφοι - Γλύπτες - Χαρακτές, 16^{ος}-20^{ος} αιώνας*, τ. 2, Αθήνα 1998.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Καστάνης, Ιωάννης

(Μυστράς, 1923 - Σπάρτη, 1995), Δημοσιογράφος, Φοιτητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, αναγκάζεται να διακόψει τις σπουδές του λόγω του πολέμου και να επιστρέψει στη Σπάρτη, όπου τελικά παραμένει έως τον θάνατό του, ασκώντας το λειτουργήμα του δημοσιογράφου. Η ενασχόλησή του με το αντικείμενο αυτό έχει αρχίσει δεκάτα και διακριτικά από τις τελευταίες γυμνασιακές τάξεις, όταν γράφει και δημοσιεύει μικρά άρθρα και σχόλια στις τοπικές εφ. **Σπυριπιακά Νέα* και **Γράμματα της Λακωνίας* που διακρίνονται για την πρωτοτυπία των θεμάτων, την αντικειμενική δέωρηση και τον προσωπικό τρόπο παρουσίασης.

Πηγαίνοντας στην Αθήνα, αποκαθιστά επαφή με στελέχη των εφ. **Καθημερινή* και **Ακρόπολις*, κομίζοντας συστατικές επιστολές από φίλους των δημοσιογράφων της Σπάρτης, οι οποίοι τους παρακαλούν να δείξουν κάποια φροντίδα στον μικρό «συνεργάτη» τους, που μεταβαίνει για πρώτη φορά και μόνος στην πρωτεύουσα. Η επαφή αυτή αποκαλύπτει στο έμπειρο μάτι των ανδρών εκείνων ένα άτομο με δυνατότητες και προσόντα και επιθυμώντας να βοηθήσουν, του αναθέτουν κατά καιρούς μικρές εργασίες ή έρευνες, τις οποίες φέρει εις πέρας με ευσυνειδησία και πληρότητα, ώστε να αποσπά επαίνους και συγχαρητήρια. Με τον τρόπο αυτό σύντομα αναγνωρίζονται οι ικανότητές του, αλλά την προαυλεψόμενη ένταξή του στο δημοσιογραφικό επιτελείο των εφημερίδων αυτών ανακόπτει ο πόλεμος, ο οποίος τον αναγκάζει να εγκαταλείψει την Αθήνα. Μετά την Απελευθέρωση, αποκαθιστά και πάλι επαφή με τους παλιούς γνώριμους του και αποκρούοντας ευγενικά πρότασή τους να επανεγκατασταθεί στην πρωτεύουσα, αναλαμβάνει ανταποκριτής και της *Λακωνία* τόσο της *Καθημερινής* όσο και της *Ακρόπολης* με τις οποίες συνεργάζεται έως το 1980.

Την ίδια όμως αυτή μεταπολεμική περίοδο, δραστηριοποιείται ως στέλεχος στα φύλλα του τοπικού Τύπου και έως τον θάνατό του. Έτσι, το 1945-1946 αναλαμβάνει διευθυντής σύνταξης στην εφ. **Εθνικός Φρουρός Λακωνίας*. Το 1948, διευθυντής στα *Σπαρτιατικά Νέα*. Το 1950, συνεργάτης στον *Ξενίχτη*. Το 1956, επίσης συνεργάτης και εκπρόσωπος του π. **Νέα Λακεδαίμων*. Το 1957 εκδίδει την εφ. *Ο Ταχυδρόμος της Λακωνίας* την οποία με την ιδιότητα του ιδρυτή, διευθυντή και συντάκτη, κυκλοφορεί έως το 1989. Το 1972 αναλαμβάνει την επιμέλεια έκδοσης του περιοδικού της μητροπόλεως *Μονεμβασιάς και Σπάρτης Όσιος Νίκων* και το 1981, συντάκτης και υπεύθυνος της εφ. *Ταΐγετος*.

Εκεί όμως που αποκαλύπτεται η πείρα από την πολυετή διακονία του στο λειτουργήμα της δημοσιογραφίας, είναι η προσωπική του εφ. *Ο Ταχυδρόμος της Λακωνίας* όπου καινοτομεί, καθιερώνοντας αντί της παραδοσιακής δομής της ύλης (κύριο άρθρο, επιφυλλίδα κ.ά.), ελεύθερη κατανομή των ειδήσεων κάτω από μεγάλους τίτλους, προσφέροντας μια νέα αισθητική αντίληψη αλλά και τη δυναμότητα στον αναγνώστη να επικεντρώνει σε ελάχιστα δευτερόλεπτα την προσοχή του στα πλέον ενδιαφέροντα σχόλια του φύλλου. Υπήρξε ο αντιπροσωπευτικός τύπος του συγκροτημένου και χαρισματικού επαρχιακού δημοσιογράφου.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΚΒΣπ (εφ. *Ταχυδρόμος της Λακωνίας* και εφ. *Ταΐγετος*, ελλ. α.).

ΝΙΚΟΣ Β. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Καστορία

Εβδομαδιαία Εφημερίς Εκδιδόμενη εν Καστορία. Καστοριά, 26 Ιαν. 1920 - 1 Ιαν. 1939, αρ. φ. 1-785 (τα φ. 560-569 εκδόθηκαν διαδοχικά δύο φορές). Εκδότης: Θωμάς *Βαλαλάς, έως τον θάνατό του (20 Φεβρ. 1934). Στη συνέχεια τη διεύθυνση ανέλαβε (χωρίς να αναγράφεται στους συντελεστές έως το φ. 667, 30 Αυγ. 1936) ο Ιωάννης Παπακώστας, με υπεύθυνο συντάκτη και διευθυντή τυπογραφείου για ένα μικρό διάστημα τον Θωμά Βράκα και από το φ. 577 (26 Ιαν. 1934) τον Παντελή Κούσκουρα. Άλλοι υπότιτλοι: *Εβδομαδιαία Εφημερίς Εκδιδόμενη εν Καστορία την Κυριακήν* (αρ. φ. 43-119) / *Μεγάλη Εβδομαδιαία Εφημερίς Εκδιδόμενη εν Καστορία Εκδόση Κυριακήν* (αρ. φ. 120 κ.ε.). Εβδομαδιαία με άτακτη έκδοση τον πρώτο μισό χρόνο (έως το φ. 11, 12 Ιουλ. 1920) και με μεγάλη (άνω πον δύο ετών) διακοπή μεταξύ των φ. 32 (6 Δεκ. 1920) και 33 (Απρ. < > 1923) / άτακτη η έκδοσή και μεταξύ των φ. 33-42. Τετρασελίδη, αρχικά διαστάσεων 47x31,5 εκ. και από το φ. 43 διαστάσεων 56x41 εκ., για

να στιβαροποιηθεί από το φ. 120 στα 60x43,5 εκ. Τετράστηλη (αρ. φ. 1-42) / πεντάστηλη (αρ. φ. 43-119) / εξάστηλη (αρ. φ. 120-595) / επτάστηλη (αρ. φ. 596 κ.ε.). Τιμή φύλλου: 20 λεπτά (αρ. φ. 1-32). Συνδρομές: εσωτερικού 15 δρχ., εξωτερικού 25 χρυσά φράγκα (50 από το φ. 10), Αμερικής 10 δολ. για τα φ. 33-42: εσωτερικού 50 δρχ., εξωτερικού 70 δρχ., Αμερικής 5 δολ. από το φ. 43, που μεγαλώνει το σχήμα, προστίθεται στις συνδρομές η Γαλλία (70 φράγκα) και η Αγγλία (25 σελίνια) από το φ. 48 διατίθεται μου μέσω συνδρομών από το φ. 162 οι συνδρομές για τους διαμενόντες εκτός Δυτ. Μακεδονίας αυξάνεται στις 75 δρχ. από το φ. 250 η συνδρομή της Γαλλίας αυξάνεται στα 100 φρ. από το φ. 668 οι συνδρομές εσωτερικού διπλασιάζονται στις 100 δρχ. και αναγράφεται τιμή φύλλου 2 δρχ. Τα πρώτα 10 φ. τυπώθηκαν σε τυπογραφείο της Θεσσαλονίκης, τα φ. 11-32 στην Καστορία, τα φ. 33-42 στην Αθήνα και από το φ. 43 σε ιδιότητα πεσθήρια στην Καστορία.

Είναι η πρώτη εφημερίδα που εκδόθηκε στην Καστορία, με σημαντική καθυστέρηση (πεντεμία χρόνια) σε σχέση με τις γειτονικές πόλεις Κοζάνη και Φλώρινα, και παρ'ότι έκτοτε η σημαντικότερη ανάμεσα σε όσες ακολούθησαν. Ο εκδότης της, ο πλη-

θωρικός Θωμάς Βαλιλάς, έχοντας ήδη μακρά δημοσιογραφική ιστορία, ανακοινώνει στο πρώτο φύλλο ότι σκοπός του ήταν η υπεράσπιση των τοπικών συμφερόντων, ώστε να φτάσει η φωνή της Καστοριάς «μέχρι των υπουργικών γραφείων των Αθηνών». Από τις πρώτες γραμμές έγινε ξεκάθαρη η προσήλωση του εντύπου στο Κόμμα των Φιλελευθέρων.

Η πρώτη περίοδος της Καστοριάς, που έληξε άδοξα στα τέλη της ίδιας χρονιάς (1920), χαρακτηρίζεται από αναλογικά μεγάλη έκταση των πολιτικών άρθρων. Ο Εθνικός Διχασμός βρίσκεται στην ακμή του και η εφημερίδα δεν διστάζει να δείξει την άκρατη αντιπάθειά της προς τους αντιπολιτευόμενους. Στην τελευταία σελίδα υπάρχουν «ειδήσεις-τηλεγραφήματα» για την παραγμένη διεθνή κατάσταση και ειδικότερα για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στη Μικρά Ασία. Παράλληλα, δεν παραλείπονται τα τοπικά ζητήματα (κακές συγκοινωνίες, έλλειψη τηλεφωνικής και τηλεγραφικής σύνδεσης των χωριών, ανάγκη διάνοιξης παραλίμινου δρόμου κ.ά.), που προωθούνται με κύριο μεσολαβητή τον αδελφό του εκδότη, τον δραστήριο Ιωάννη Βαλαλά, που ήταν βουλευτής και στη συνέχεια υπουργός στην κυβέρνηση Βενιζέλου.

Στη στήλη «Από την ζωή της Καστοριάς» παρουσιάζονται ανάγλυφα με ευθυμογραφικό τρόπο η κοινωνική ζωή της πόλης και η ατμόσφαιρά της, που καθιστούν την εφημερίδα ανατικατάστατη πηγή για τον σημερινό μελετητή. Ακόμη, υπάρχουν χρονογραφήματα, ιστορικές και άλλες μελέτες (γεωργικές, κοινωνικές), ανταποκρίσεις από τα χωριά, σατιρικά ποιήματα, καθώς και οι απαραίτητες διαφημίσεις.

Εως το φ. 10 τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη, γεγονός που έκανε πολύ δύσκολη την τήρηση του όρου «εβδομαδιαία» που αναγραφόταν στον υπότιτλο. Το φ. 11 (12 Ιουλ. 1920) ήταν το πρώτο που τυπώθηκε στην Καστοριά, εξολοκλήρου από εντόπιους στοιχειώδεις, στο πιεστήριο που παραδόθηκε στον Βαλαλά από τη Γενική Διοίκηση Κοζάνης με ευνοϊκούς όρους, λόγω των στενών του σχέσεων με τη βενιζελική παράταξη και της χρησιμότητας του εντύπου στην κυβερνητική κομματική προπαγάνδα. Αυτό σημείωσε την έναρξη της τακτικής πλέον έκδοσης της Καστοριάς κάθε Κυριακή.

Μετά τη νίκη της αντιβενιζελικής Ηνωμένης Αντιπολίτευσης στις εκλογές της 1^{ης} Νοεμβρίου 1920 η Καστοριά διακόπηκε για περισσότερο από δύο χρόνια, ενώ το πιεστήριό της δημοπρατήθηκε. Ξανακυκλοφόρησε τον Απρίλιο 1923 (περ. Β') και σύντομα

απέκτησε μεγάλο σχήμα αθηναϊκής εφημερίδας και άρχισε να τυπώνεται σε νέο ιδιόκτητο τυπογραφείο. Λίγο αργότερα (Δεκ. 1923) σταμάτησε να πωλείται από τους εφημεριδοπώλες και διοχετεύονταν μόνο μέσω συνδρομών, ώστε να πάψει το φαινόμενο να ταχυδρομείται από τους εντόπιους αναγνώστες στους συγγενείς τους στο εξωτερικό, οι οποίοι αποτελούσαν την οικονομική βάση της έκδοσης.

Η νέα εμφάνιση και τα σαφή φιλολογικά ενδιαφέροντα της εφημερίδας προσέλκυαν αμέσως ντόπιους συνεργάτες, οι οποίοι βρήκαν θήμα για την παrouσίαση των γραπτών τους, με αποτέλεσμα να υπάρξει μια πνευματική άνθηση στην πόλη: «Η αφθονία των εντοπίων συνεργατών [...] αποδεικνύει ότι η πατρίς του Χριστοπούλου μπορεί να καυχηθή ότι έχει πνευματικήν κίνησην, η οποία εδημιουργήθη διά της εκδόσεως της “Καστοριάς”. Διηγήματα, Λαογραφία, Ποίησης, Σάτυρα, Ευθυμογραφία, Κριτική, Ιστορία, Έθιμα, Καλλιτεχνία, Γελοιογραφία, Σκίτσον, όλα εν αρμονικώ συμπλέγματι παρήλασαν από των στήλων της εφημερίδος μας. Αν δε το τυπογραφείον μας ήτο εφοδιασμένον διά των καταλλήλων ειδών [στοιχείων] της Ευρωπαϊκής Μουσικής, εις την ανωτέρω πανδαισίαν θα προσετίθετο και η Μουσική σύνδεσις. [...] Δεν κρίνομεν επίσης άσκοπον να εξάρωμεν και την κίνησην των εκ των πέριξ χωριών εγγραμμάτων, οι οποίοι σπεύδουν να πληρώουν την επαρχιακήν στήλην με ανταποκρίσεις αφορώσας τα ζητήματα των χωριών και κομπούλεων». Η εγκατάσταση τηλεφώνου στα γραφεία της εφημερίδας διευκόλυνε τις ανταποκρίσεις.

Ήδη συνάδελφα φύλλα από άλλες πόλεις, έναν χρόνο μετά την επανέκδοσή της, αναγνωρίζουν την υπεροχή της, «ήτις καταλαμβάνει πρωτεύουσαν θέσιν εν τω επαρχιακώ τύπω της Ελλάδος». Παράλληλα, οι συνδρομητές αυξάνονται, ιδίως μετά την πραγματοποίηση από τον Βαλαλά ταξιδιών στην Αμερική για νέες εγγραφές και είσπραξη των συνδρομών. Γίνεται ο συνδυετικός κρίκος των ξηνητεμένων καστοριανών με την πατρίδα και προσελκύει τις χρηματικές δωρεές και τις επισκέψεις τους προς τη γενέθλια πόλη ή και τον επαναπατρισμό τους. Η επιτυχία της εφημερίδας συνεχίζεται την επόμενη δεκαετία και οι συνδρομητές ξεπερνούν τους 3000-4000. Τα εξώφυλλα κοσμούν φωτογραφίες της διεθνούς αλλά και της τοπικής επικαιρότητας που προέρχονται από τα ταυτογραφεία της πρωτεύουσας.

Μετά τον θάνατο του Βαλαλά (20 Φεβρ. 1934) τη διεύθυνση ανέλαβε ο δικηγόρος Γιαννάκης Πα-

πακώστας, γυναικάδελφος του Βαλαλά, από τον οποίο είχε πάρει από νωρίς τα φώτα της δημοσιογραφίας και ο οποίος «πολύ πρότερον είχαν αναλάβει την πραγματική διεύθυνση αυτής καθ' όλον το διάστημα της πολυμήνου ασθενείας του». Ο Παπακώστας αποδείχθηκε ικανότατος, αφού καμιά διαφορά δεν παρατηρήθηκε στην ποιότητα του εντύπου. Ο απροσδόκητος θάνατος του από καρδιακή προσβολή σε ηλικία μόλις τριάντα τριών ετών στις 7 Δεκεμβρίου 1938 σήμανε την οριστική διακοπή της εφημερίδας. Στα δεκαεννιά χρόνια κυκλοφορίας της διέγραψε μια λαμπρή τροχιά που την κατατάσσει στις πρώτες θέσεις του επαρχιακού Τύπου σε πανελλήνιο επίπεδο. Πρόκειται για το έντυπο που επηρέασε άμεσα ή έμμεσα τη μεταγενέστερη καστοριανή δημοσιογραφία για πολλές δεκαετίες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (1930-1938), ΔΒΚαστ., Ιδιωτική συλλογή Δημητρίου Βαλαλά (Θεσσαλονίκη), Ιδιωτική συλλογή Γ. Γκολομπία (Θεσσαλονίκη).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Μπακάλης, «Πνευματικά εκκοσμητικά χρόνια της Καστοριάς 1913-1938», εφ. *Καστοριανή Ζωή*, αρ. φ. 232-233, 2 Μαρτ. 1940-9 Μαρτ. 1940 [Γ. Μπακάλης, «Πανδέκτης έργων μου», 3^ο-4^ο μέρος, εφ. *Οδός* (Καστοριάς), αρ. φ. 356 και 259, 22 Ιουν. 2006 και 13 Ιουλ. 2006]· Α. Καλαρατίδης, «Θωμάς Βαλαλάς», εφ. *Νέα Καστοριά*, αρ. φ. 21-33, 11 Νοε. 1956, 10 Φεβρ. 1957.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΚΟΛΟΜΠΙΑΣ

Καστρινός, Νίκος

(Ερεσός Μυτιλήνης, 1890 - Θεσσαλονίκη, 23 Φεβρ. 1981). Δημοσιογράφος, εκδότης. Μεγάλωσε στην Οδησό της τσαρικής Ρωσίας, όπου είχε εγκατασταθεί ο πατέρας του ως έμπορος. Εκεί ολοκλήρωσε τις εγκύκλιες σπουδές του.

Νεαρός ακόμη, το 1910, εργάστηκε ως δημοσιογράφος και μεταφραστής από τα ρωσικά σε εφημερίδες της Κωνσταντινούπολης (**Πρόσδος*, *Πατρίς*, *Χρόνος*) και συνεργάστηκε με το π. **Χαραγή* της Μυτιλήνης όπου δημοσίευσε και μεταφράσεις ρώσων συγγραφέων, όπως οι Τσέχωφ, Γκόρκι, Αντρέγιεφ, Νικητήν κ.ά. Μετά την κήρυξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου εκδιώχθηκε από την Οθωμανική Αυτοκρατορία για τη δημοσιογραφική και σοσιαλιστική του δραστηριότητα και εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη, ως πολεμικός ανταποκριτής δύο ρωσικών εφημερίδων, για να καλύψει τις συγκρούσεις στο Μακεδο-

νικό Μέτωπο. Το 1916, εμφανίζεται ως συντάκτης της εφ. **Ριζοσπάστης* που πρωτοεκδόθηκε τότε στη Θεσσαλονίκη, στη **Σημαία της Καβάλας*, που εκδιδόταν στη Θεσσαλονίκη κατά τη διάρκεια της βουλγαρικής κατοχής της Ανατολικής Μακεδονίας, και το 1918 (Ιουλ.) συνεκδότης με τον δικηγόρο Νίκο Μπουζάνη, της απογευματινής **Εφημερίδος των Βαλκανίων*, της οποίας την έκδοση συνέχισε και μετά την αποχώρηση του Μπουζιάνη, έως την Κατοχή.

Στη διάρκεια της Κατοχής είχε εγκατασταθεί στην Αθήνα και πήρε μέρος στην Αντίσταση. Κατά τα «Δεκεμβριανά» καταστράφηκε το σπίτι του (και το αρχείο του), που ήταν στη ζώνη των μαχών και των οδοφραγιμάτων· ο ίδιος σώθηκε από την εκτέλεση δραπετεύοντας. Η *Εφημερίς των Βαλκανίων* δεν κατάφερε μεταπολεμικά να αποκτήσει σημαντική κυκλοφορία, αλλά η κατάσταση αυτή δεν τον απογοήτευσε. Συνέχισε τη δημοσιογραφική του πορεία ως συνεργάτης εφημερίδων (ιδίως της **Θεσσαλονίκης*) και μέσω της πολιτικής και της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Το 1951 εκλέχθηκε για πρώτη φορά δημοτικός σύμβουλος και επανεκλέχθηκε στις δημοτικές εκλογές του 1955, 1958, 1964 και 1975, με τακτική παρουσία στις συνεδριάσεις και με αγώνες για τη «δημοτικοποίηση» των συγκοινωνιών και για άλλα ζωτικά πολεοδομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά προβλήματα της πόλεως. Με τους δημοσιογραφικούς και τους πολιτικούς αγώνες του κατέκτησε επί δεκαετίες μια επίσημη θέση στην πολιτική ζωή της Θεσσαλονίκης και διαμόρφωσε πολλές εξελίξεις της. Παράλληλα με τη δημοσιογραφία, ιδίως στα χρόνια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και όσο του επέτρεπαν οι δημοσιογραφικές ενασχολήσεις του, ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία και μετάφρασε από τα ρωσικά διβλία του Μαξίμ Γκόρκυ και του Αντρέγιεφ, ενώ πρωτοστάτησε στην επίσκεψη του Κωστή *Παλαμά στην Θεσσαλονίκη το 1927 και συχνά δημοσίευε λογοτεχνικά και φιλολογικά κείμενα στην εφημερίδα του. Ως δημοτικός σύμβουλος τιμωρήθηκε γιατί διαμαρτυρήθηκε για τη δίωξη του Νίκου Καζαντζάκη το 1956. Εκτός από λογοτεχνικές μεταφράσεις, έγραψε τα βιβλία: *Γιατί θα νικήσει η δημοκρατία* (1946), *Η προδομένη συνθήκη της Ελλάδος των δύο ηπείρων και πέντε θαλασσών* (1975) και τη βιογραφία *Αλέξανδρος Παπαναστασίου, ο αναμορφωτής και η Δημοκρατία* (1975).

Το 1976 ο Δήμος Θεσσαλονίκης τον τίμησε με αργυρό μετάλλιο για τους αγώνες του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Νίνα Κοκκαλίδου-Ναχαΐα, «Νίκος Καστρινός, ο μεγάλος αγωνιστής», εφ. *Θεσσαλονίκη*, 15 Απρ. 1978· Κ.Γ. Μίσσιος, «Νίκος Καστρινός, Ο πρωτοπόρος σοσιαλιστής, Ο λόγιος, Ο δημοσιογράφος, Ο δημοτικός παράγοντας, Ο αγωνιστής», π. *Γιατί*, τχ. 313-314 (Ιουλ.-Αύγ. 2001), 21-27· Γ. Βαλέτας, «Ο μεγάλος αγωνιστής της Δημοκρατίας, Ερεσιώτης δημοσιογράφος και λογοτέχνης, Νίκος Καστρινός», π. *Ερεσός*, τχ. 77-78 (Ιουλ.-Σεπτ.) 1983 κ.ε.: του ίδιου, «Νίκος Καστρινός, Ο αγωνιστής της Δημοκρατίας», π. *Αιολικά Γράμματα*, τχ. 87-90 (Μάρς-Δεκ. 1985), 203-204· Κανδυλάκης, *Εφημεριδολογία της Θεσσαλονίκης*, τ. Β', σ. 241-243· Κ.Γ. Μίσσιος, «Μερικά ακόμα για το Νίκο Καστρινό», εφ. *Δημοκράτης Μυτιλήνης*, αρ. φ. 31, 27 Μαΐου 2003.

ΜΑΝΔΑΦΗ ΚΑΝΑΥΛΑΚΗΣ

Το Κάστρο

Περιοδική έκδοση στίγου και κριτικής, Ηράκλειο, 1934-1938, αρ. τχ. 1-9, Συντάκτης-εκδότης: ο λόγιος, φιλόλογος και ποιητής Λευτέρης Αλεξίου. Άλλος υπότιτλος: στο τχ. 6 αναγράφεται επιπλέον ο υπότιτλος *Φύλλο κριτικής*. Κυκλοφορεί κατά κανονικά διαστήματα, με ένα ή δύο τεύχη κάθε χρόνο, με ασυνχή αρίθμηση σελίδων (αρ. τχ. 1, σ. 1-9· αρ. τχ. 2, σ. 1-23· αρ. τχ. 3, σ. 1-30· αρ. τχ. 4, σ. 1-18· αρ. τχ. 5, σ. 1-22· αρ. τχ. 6, σ. 1-50· αρ. τχ. 7, σ. 1-13· αρ. τχ. 8, σ. 1-32· αρ. τχ. 9, σ. 1-50). Διαστάσεις: 29,50x20 εκ. (αρ. τχ. 1-4) / 20x14 εκ. (αρ. τχ. 5-9). Τυπώνεται αρχικά στο παλιό τυπογραφείο των Αλεξίου και από το τχ. 8 στα τυπογραφεία Ν. Αλικιώτη.

Οι στόχοι της έκδοσης καθορίζονται από το πρώτο τεύχος: θα δημοσιεύονται έμμετρες μεταφράσεις και πρωτότυπα ποιήματα του εκδότη καθώς και σύντομα κείμενα λογοτεχνικής κριτικής. Πρόκειται για ένα ολιγοσελίδο προσωπικό περιοδικό με λιτή και καλοδομητή εμφάνιση που τυπωνόταν σε περιορισμένο αριθμό φύλλων και διανεμόταν από τον ίδιο τον εκδότη σε ένα στενό κύκλο φίλων και λογίων. Ο Αλεξίου χρησιμοποίησε ως τίτλο του περιοδικού του την παλιά ονομασία της πόλης του Ηρακλείου, η οποία ονομάστηκε Κάστρο κατά την ενετοκρατία, όταν στη θέση του Χάνδακα των Αράβων κατασκευάστηκε ισχυρό φρούριο.

Σύμφωνα με τους προγραμματικούς στόχους του, το περιοδικό δημοσίευσε από το πρώτο τεύχος τη μετάφραση της *Θείας Κωμωδίας* του Dante από τον Λευτέρη Αλεξίου. Ακολούθησαν οι μεταφράσεις, από τον ίδιο, έργων των Emile Verhaeren, François

Villon, Κάτωλλου, Βιργίλιου, Giovanni Pascoli, Louis Veuillet, Paul Verlaine, Fr. Schiller, Goethe. Δημοσιεύτηκαν επίσης αποσπάσματα από την ποιητική συλλογή *Λυρικά* του Α. Αλεξίου και αναδημοσιεύτηκαν παλιότερα ποιήματά του με νέα επεξεργασία, με το χαρακτηριστικό τίτλο «Resarta» (επισκευασμένα, ξαναραμμένα), ενώ διατυπώθηκαν με παρηρησία εύστοχοι και ευφάνταστοι κρίσεις του εκδότη για σύγχρονα λογοτεχνικά ζητήματα, όπως η μετάφραση του Dante από τον Νίκο Καζαντζάκη, η έκδοση του Σολωμού από τον Ν.Β. Τωμαδάκη, η ηεσποπολεμική παρουσία του υπερρεαλισμού κ.ά. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η αυστηρή κριτική του Αλεξίου στον Καζαντζάκη για τη μετάφρασή του, που είχε εκδοθεί το 1934, όπου διατυπώνονται ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις για τις γενικές αρχές και τις προϋποθέσεις της καλής μετάφρασης, όπως και οι απόψεις του ίδιου ως προς το ανέρικτο της υπερρεαλιστικής θεωρίας του Α. Breton.

Το Κάστρο παρά τον αυστηρά προσωπικό χαρακτήρα του είχε ευρύτερη απήχηση. Η έκδοσή του κριθίκε θετικά στις φιλολογικές σελίδες των εφημερίδων και των συγχρόνων του περιοδικών, έγινε ευρύτατα γνωστή λόγω της αυστηρά επιλεγμένης ύλης του, της καλαισθησίας του αλλά και της φήμης του Α. Αλεξίου, που ήταν ήδη γνωστός ως διανοούμενος και homo universalis. Η υψηλή, ωστόσο, ποιότητα της ύλης του περιοδικού και η θετική υποδοχή του δεν απέτρεψαν τη διακοπή του το 1938, η οποία φαίνεται να σχετίζεται με οικονομικούς λόγους.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΔΒΗ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Η. Miller, *Ο Κολοσός του Μαρουσιού*, Αθήνα, Κάκτος, 1981, σ. 194-198· Στυλ. Αλεξίου, «Ο Ηρακλειώτης ποιητής Λευτέρης Αλεξίου (1890-1964). Βιογραφία και ανδολόγηση για τα είκοσιπέντε χρόνια από το θάνατό του», *Παλιμύστης*, 9-10 (Δεκ. 1989 - Ιούν. 1990), 5-40· Μάρ-

δα Αποσκήτη, «Προπολεμικά ηρικλεώτικα φιλολογικά περιοδικά», *Παλιμνηστον*, 16 (Δεκ. 1996), 163-172. Δ. Καλοκύρης, *Νεοελληνικά Λογοτεχνικά Περιοδικά*, Αθήνα, εκδ. Ύψιλον, 1995, σ. 28· Αντ. Ηρ. Καρτσάκης, *Τα λογοτεχνικά περιοδικά του Ηρακλείου (1900-1940)*, Ρέθυμνο 1998, σ. 27-30.

ANTONIOLO ΗΡ. ΚΑΡΤΣΑΚΗΣ

Καστρούνης, Παντελής

(<.>, 1896 - <.>, 29 Δεκ.1953). Δημοσιογράφος, Συμμαχικής καταγωγής, έζησε στο Πορτ-Σαΐντ, αρθρογράφωντας στην εφ. *Σύνδεσμος*, κι αργότερα στην Αλεξάνδρεια, όπου εκδίδει το *Δωδεκανησιακόν Ημερολόγιον* (1923-1932), συμμετέχοντας στον αγώνα της Πανδωδεκανησιακής Ενώσεως Αιγύπτου. Στις 12 Σεπτεμβρίου 1925 ιδρύει την εβδομαδιαία εφ. **Δωδεκάνησος / Le Dodécanèse*, της οποίας είναι ιδιοκτήτης και διαχειριστής με υπεύθυνο συντάκτη τον Αντώνιο Μαυρίκιο. Οι δύο τους μαζί με τους Ιωαν. Λερόπουλο και Ζαχαρία Χαλκιάδη ξεκινούν από τα γραφεία της εφημερίδας τις διεργασίες για τη δημιουργία της Δωδεκανησιακής Νεολαίας Αιγύπτου (Αύγ. 1928), σωματείου με δυναμική παρουσία και όργανο τη *Δωδεκάνησο*. Το 1932, μαζί με τον Χαλκιάδη, παίρνει μέρος στη μετοχική εταιρεία που αναλαμβάνει την έκδοση της ημερήσιας μεσημβρινής εφ. *Ανατολή*, κρατά εκεί τη στήλη του χρονογραφημάτων κι από το 1936 έως τον θάνατό του τις ευθύνες του αρχισυντάκτη. Στα 1935 εκδόθηκε η συλλογή χρονογραφημάτων του με τίτλο *Με γυμνόν οφθαλμόν*, ενώ αναφέρεται ως ανέκδοτο το έργο του *Ιστορία της Δωδεκανήσου*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Απ. Γ. Κωνσταντινίδης, «Από την ιστορία των ελληνικών γραμμάτων στην Αίγυπτο», π. *Βίαις*, τχ. 102-107 (Αλεξάνδρεια, Ιούλ. 1959), 24.

ΜΑΡΙΑ ΡΩΤΑ

Καταλάνος, Νικόλαος

(Νομιτοί Λευκτρων Λακωνίας, 1855 - Αθήνα, 1934). Λόγιος, εκπαιδευτικός και δημοσιογράφος. Φοίτησε στην Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης και στη συνέχεια σπούδασε φυσική και μαθηματικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Έζησε για είκοσι περίπου χρόνια στην Κύπρο, όπου ανέπτυξε πλούσια δραστηριότητα. Έφθασε στην Κύπρο το 1893 ως καθηγητής φυσικομαθηματικών στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, όπου άφησε άριστες εντυπώσεις, και απ' όπου αποχώρησε οικειοθελώς το 1896 ύστερα από διαφωνία του με τον ελλαδίτη γυμνασιάρχη Δέλλιο σχετικά με την υποδοχή του βρετανού αρμοστή της Κύπρου. Μετά

την αποχώρηση του από το Παγκύπριο Γυμνάσιο αναμείχθηκε ενεργότερα στην πολιτική για να υποστηρίξει με συνέπεια και πάθος την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Γι' αυτό και αφοσιώθηκε στη δημοσιογραφία, αναπτύσσοντας ταυτόχρονα εθνική, κοινωνική και σωματειακή δραστηριότητα ως πρόεδρος του Αναγνωστηρίου «Αγάπη του Λαού». Έκανε επίσης δημόσιες διαλέξεις και δίδασκε σε νυκτερινά σχολεία.

Από το 1896 ανέλαβε τη σύνταξη της εβδομαδιαίας πολιτικής εφ. **Ευαγόρας* της Λευκωσίας. Όταν ο *Ευαγόρας* ανέστειλε την έκδοσή του το 1905, συνέχισε ως διευθυντής σύνταξης των βραχυθίων εφ. *Κυπριακή Επιθεώρησης* και *Σημεία της Κύπρου*. Από το 1906 ανέλαβε τη διεύθυνση του **Κυπριακού Φύλακος* μέχρι το 1921, οπότε τον εξόρισε η βρετανική διοίκηση από την Κύπρο λόγω της εθνικής του δράσης.

Εξέδιδε επίσης από το 1906 μέχρι το 1908 το δεκαπενθήμερο π. *Ζήνων*, ένα από τα πρώτα κυπριακά με πλούσια και αξιολογή ύλη. Εξέδωσε επίσης σε δύο τόμους το *Κυπριακόν Λεύκωμα Ο Ζήνων* (τ. Α', 1914 και τ. Β', 1918). Άλλη αξιολογη προσφορά του ήταν η επανέκδοση και κυκλοφορία στη Λευκωσία το 1902, σε συνεργασία με τον Περικλή Μιχαηλίδη, του έργου του αρχιμανδρίτη Κυπριανού με τίτλο *Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου*. Εξέδωσε επίσης τα εξής: *Εμπορική Σχολή ο Ερμής* (Λάρνακα 1896) και *Λόγος πανηγυρικός επί τη ονομαστική εορτή του βασιλέως ημών Γεωργίου του Α' εις το Αναγνωστηρίον «Ομόνοια» Στροβόλου* (Λευκωσία 1896). Το 1925 εκδόθηκε στη Λευκωσία από ομόνυμο τυπογραφείο του Χριστόφορου Νικολάου το βιβλίο του *Κοινωνικός Σύντροφος - Βίος Ιδιωτικός, Κοινωνικός και Δημόσιος*.

Υπήρξε και παράγοντας του σωματείου Ανόρθωσις Αμμοχώστου, του οποίου εξελέγη επίτιμος πρόεδρος το 1911. Δυναμικός και μαχητικός αρθρογράφος (χαρακτηρίστηκε ως ιοβόλος κονδυλογράφος) αναμείχθηκε έντονα στο Αρχιεπισκοπικό Ζήτημα (1900-1910) και υποστήριξε με πάθος την υποψηφιότητα του μητροπολίτη Κιτίου Κύριλλου Παπαδόπουλου που εκπροσωπούσε την αδιάλλακτη ενωτική παράταξη. Στις 24 Απριλίου 1921 οι Βρετανοί τον απέλασαν από την Κύπρο, παρά τις έντονες αντιδράσεις. Εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, απ' όπου συνέχισε τη την εθνική του δράση υπέρ της Κύπρου έως τον θάνατό του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Παυλίδης, *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυ-*

κλοπαιδεία, τ. 6. Λευκωσία 1987, σ. 342-343· Αρ. Α. Κουδουνάκης, *Βιογραφικών Λεξικών Κυπρίων 1800-1920*, Λευκωσία 2001, σ. 141.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Κατρης, Γιάννης

(Άργος, 1910 - Αθήνα, 1985). Δημοσιογράφος, συγγραφέας, από τα κορυφαία στελέχη της ελληνικής δημοσιογραφίας. Γόνος στρατιωτικής οικογένειας, μεγάλωσε στην ατμόσφαιρα των δυο Παγκοσμίων Πολέμων, πήρε

μέρος ως απλός στρατιώτης στον πόλεμο 1940-1941 και έζησε από κοντά την έξαρση της νίκης, αλλά και την πικρία της συνθηκολόγησης, τραυματίστηκε και παρασημοφορήθηκε. Από την εφηβική ηλικία έστρεψε το ενδιαφέρον του στα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα του Μεσοπολέμου.

Ξεκίνησε τη δημοσιογραφική του σταδιοδρομία στην εφ. **Νεολόγος Πατρών*. Από τα πρώτα του άρθρα εξέφραζε την έντονη αγάπη του προς τον απλό άνθρωπο, τον πολλαπλά καταπιεσμένο, καθώς κι ένα δηκτικό σαρκασμό προς τον μιλιταρισμό και την ξένη κηδεμονία. Στην περίοδο της Κατοχής, μέλος αντιστασιακών οργανώσεων, δούλεψε στον παράνομο Τύπο. Κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου (1947) συνελήφθη για τις φιλελεύθερες δημοκρατικές ιδέες του και επί πέντε χρόνια δοκίμασε όλες τις τρομερές εμπειρίες στο κολαστήριο της Μακρονήσου, καθώς και την «πειθαρχημένη διαβίωση» στην Ικαρία και τον Άη Στράτη.

Μετά το τέλος της εξορίας του συνέχισε στην Αθήνα τη δημοσιογραφική δράση του αρθρογράφου, πολιτικού συντάκτη και αρχισυντάκτη σε πολλές εφημερίδες (*Το Βήμα*, **Αθηναϊκή*, **Ρίζοσπάστης* κ.ά.) κι έζησε από πολύ κοντά το προσκήνιο, αλλά και το παρασκήνιο του ελληνικού πολιτικού βίου. Με το απριλιανό πραξικόπημα των συνταγματαρχών (1967) διέφυγε στο εξωτερικό κι έζησε τέσσερα χρόνια στην Αμερική και τρία στην Αγγλία. Γύρισε στην Ελλάδα μετά την πτώση της χούντας (1974) και συνέχισε την ενεργό δημοσιογραφική του δράση αρθρογραφώντας στις εφ. *Τα Νέα* και *Ελευθεροτυπία*, με τη γνωστή του συνέπεια και με μοναδικό στόχο την αναζήτηση και προβολή της αλήθειας.

Στην περίοδο της αναγκαστικής αυτοεξορίας του έγραψε το βιβλίο *Η γέννηση του νεοφασισμού στην Ελλάδα* (1970), που κυκλοφόρησε ευρύτατα σε Ευρώπη, Αμερική και Αυστραλία. Η ελληνική έκδοση κυκλοφόρησε το 1974 από τις εκδόσεις Παπαζήση. Στο βιβλίο περιγράφει με ακρίβεια, οξυύτητα και γλαφυρότητα την ανατομία της απριλιανής δικτατορίας, των αιτίων που την προκάλεσαν και των υπαιτιών, ντόπιων και ξένων, που την εκδρέφανε. Το 1975 αντιμετώπισε, μαζί με τον εκδότη Βίκτωρα Παπαζήση, δύο φορές την απειλή καταδίκης και κατάσχεσης του βιβλίου για περιύβριση της (χουντικής) αρχής αλλά τελικά και οι δύο αθώωθηκαν πανηγυρικά.

Κατά την τελευταία εκκοσαστία (1965-1985) τιμήθηκε από τους συναδέλφους του εκλεγμένος συνεχώς στο διοικητικό συμβούλιο της ΕΣΗΕΑ. Χρημάτισε μέλος του διοικητικού συμβουλίου της ΕΡΤ (Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση), αντιπρόεδρος του Εθνικού Θεάτρου και μέλος της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών. Το 1983 ανέλαβε τη διεύθυνση ειδήσεων της ΕΡΤ, ωστόσο έπειτα από δεκατρείς μέρες υποχρεώθηκε σε παραίτηση, εξαιτίας δηλώσεών του, μετά από παρέμβαση της εποπτεύουσας πολιτικής αρχής.

Τα άρθρα του κυκλοφόρησαν σε βιβλία: *Ο προδομένος λαός: το χρονικό μιας πενταετίας, 1975-1980* (2 τ., Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1980). *Πρώτη άνοιξη: το χρονικό μιας εποχής, 1980-1982* (Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη, 1982). *Η αλήθεια είναι το φως που καίει* (Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη, 1983). *Τρίτος Χρόνος* (Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη, 1984). Αρθρογραφούσε συνέχεια έως τον θάνατό του.

Το 1989, τέσσερα χρόνια μετά τον θάνατό του, ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Δημοσιογράφων Αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης (1941-1944) του απέμεινε τιμητικό δίπλωμα για την αγωνιστική δράση του στα χρόνια της Κατοχής.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΤΡΗΣ

Κατσάλοφ, Χριστόφορος [Χριστόφορ]

(Καρς / ρωσικός Καύκασος, 1905<;> - φυλακές του Κρασνοντάρ / Ν. Ρωσία, 21 Φεβρ. 1938). Δάσκαλος, δημοσιογράφος, Δίδαξε στην Ελληνική Παιδαγωγική Ακαδημία που ιδρύθηκε το 1924 στο Κρασνοντάρ. Στην ΕΣΣΔ (Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών) εγκαταστάθηκε ως πρόσφυγας μετά την ήττα του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία. Είχε γεννηθεί στο Καρς, κοντά στα τότε ρωσο-οθωμανικά σύνορα. Οι ελληνικές κοινότητες του Καρς είχαν προέλθει από μαζική μετα-

κίνηση πληθυσμών από τον οθωμανοκρατούμενο Πόντο την περίοδο 1877-1890. Η πόλη αποδόθηκε στους κεμαλικούς από τον Λένιν με τη Συνθήκη του Μπρεστ Λιτόφσκ, στο πλαίσιο της σοβιετοτουρκικής προσέγγισης. Ο Κατσάλοφ υπήρξε ένας ρομαντικός κομμουνιστής. Στη μονακριβή κόρη του έδωσε το όνομα Οκτωβρίνα, τιμώντας την Οκτωβριανή Επανάσταση.

Ήταν αρχισυντάκτης της εφ. **Κομμουνιστής*, που εκδιδόταν από τις ομώνυμες εκδόσεις, οι οποίες μαζί με την εφημερίδα υπήρξαν τα κύρια κέντρα των «διαλεκτιστών», αυτών δηλαδή που ήταν αντίθετοι στην απόλυτη κυριαρχία της δημοτικής γλώσσας εις βάρος των ελληνικών διαλέκτων. Οι ριζοσπάστες «ποντιοί» συγκρότησαν μία ομάδα που ασκούσε αριστερή αντιπολίτευση στους δημοτικιστές. Διεκδούσαν την καθιέρωση της ποντιακής διαλέκτου ως της επίσημης κοινής ελληνικής γλώσσας στη Σοβιετική Ένωση. Στα βασικά στελέχη των εκδόσεων συγκαταλέγονταν οι Κ. Τοπχαράς (Κανονίδης), Δ.Ν. Σαβόφ, Γ. Φουλίδης, Ι. Φωτιάδης, Α. Κόκκιнос (ψευδώνυμο του Α. Ερυθριάδη) κ.ά. Σύμβουλος για τα εκπαιδευτικά θέματα ήταν ο Ιορδάνης Ιορδανίδης, ο οποίος –κινηγμένος στην Ελλάδα για τις πολιτικές του πεποιθήσεις– είχε καταφύγει το 1935 στην ΕΣΣΔ.

Οι εκδόσεις «Κομμουνιστής» εξέδωσαν ένα συλλογικό έργο με τίτλο *Φιλολογικών Σαβαχλαεμαν* (Φιλολογική Αυγή), όπου δημοσιεύτηκε ένα κείμενο του Κατσάλοφ με τίτλο «Για το καλλιτεχνικόν τιν φιλολογίαν εμούν» («Για το καλλιτεχνικόν την φιλολογίαν εμούν»), στην ποντιακή διάλεκτο και σε φωνητική γραφή. Στο κείμενό του ο Κατσάλοφ υποστήριζε ότι ο στόχος της ελληνικής σοβιετικής εκπαίδευσης έπρεπε να είναι: «Σοσιαλιστικόν σο περιεχόμενον κε εθνικόν ειν φόρμαν. κουλτίραν ντο ερς ςκοπον να αναδρεβ τα μάζας με πνεύμα ιντερτιζιοναλισμου κε να δινωμον τιν διχτατοριάν τι προλεταριάτι» («Σοσιαλιστικός στο περιεχόμενο και εθνικός στη μορφή, για να ανατρέψει τις μάζες με πνεύμα διεθνιστικό και να δυναμώνει τη δικτατορία του προλεταριάτου»).

Μετά την επικράτηση των δημοτικιστών στο κόμμα (1934) και την απόφαση για καθιέρωση της δημοτικής ως της κοινής γλώσσας των Ελλήνων, ο Κατσάλοφ αντέδρασε με άρθρα του στον *Κομμουνιστή*. Αναγκάστηκε όμως να προσαρμοστεί στην κομματική γραμμή και να αποδεχτεί τη νίκη των δημοτικιστών. Παρόλη την εξέλιξη, οι ποντιοί συνεχίσαν να οργανώνουν επιστημονικά συμπόσια για

τη γλώσσα. Σ' ένα συμπόσιο που οργάνωσαν στην αυτόνομη Ελληνική Περιοχή της Νότιας Ρωσίας, εισηγητές ήταν οι Κατσάλοφ, Ιορδανίδης, Αμανάτοφ και ο Κουντούρης, ο οποίος ήταν ο γραμματέας της περιοχής. Όλοι αυτοί εκτελέστηκαν το 1938 με την κατηγορία ότι είχαν συστήσει «αντισοβιετική, εθνικιστική, τρομοκρατική ομάδα» που είχε ως στόχο τη διάλυση της ΕΣΣΔ και τη δημιουργία Ελληνικής Δημοκρατίας στον ρωσικό Νότο. Επικεφαλής μίας από τις ομάδες αυτές θεωρήθηκε ο Χριστόφορος Κατσάλοφ. Με απόφαση της μυστικής αστυνομίας NKVD εκτελέστηκε στις 21 Φεβρουαρίου 1938 μαζί με τους Ζαράβοφ, Αντωνιάδη, Αμανάτοφ κ.ά. Ο αδελφός του, ο οποίος είχε εγκατασταθεί ως πρόσφυγας στην Ελλάδα πέθανε λίγα χρόνια αργότερα σε ναζιστικό στρατόπεδο συγκέντρωσης στη Γερμανία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Βλ. Αγτζίδης, «Ο ελληνικός Τύπος στον Εύξεινο Πόντο (19ος-20ος αιώνας)», π. *Τα Ιστορικά*, τχ. 24-25 (Ιουν.-Δεκ. 1996), 278, 280-281, 286-287· του ίδιου, «Η αριστερή παρέκκλιση στο γλωσσικό ζήτημα και οι δυνάμεις συνείπεις της», π. *Τα Ιστορικά*, τχ. 43 (Δεκ. 2005), 421-428· του ίδιου, *Παρεμφέριος Διασπορά. Οι ελληνικές εγκαταστάσεις στις βορειοανατολικές ακτές του Εύξεινου Πόντου*, Θεσσαλονίκη 1997, σσ. 303, 306, 395, 484.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΑΓΓΙΔΙΔΗΣ

Κατσανάκης, Θεόδωρος Α.

βλ. *Θερμοπύλα*, Λαμία, 1891-1933

Κατσελίδης, Δημήτριος

(<<; > <>) Εμπορός, εκδότης. Καταγόταν από τη Σάμο. Ασχολήθηκε με το εμπόριο, στο οποίο όμως δεν είχε σπουδαίες επιδόσεις. Ο γάμος του ωστόσο με την απειραμένη από τους σημαντικότερους μητροπολίτες του οικουμενικού θρόνου και εκπροσώπου του παλαιού συστήματος του «Γεροντισμού», του Χαλκηδόνη Γερασίμου, του έδωσε τη δυνατότητα να συμμετάσχει ενεργά στον πολιτικό στίβο της Κωνσταντινούπολης. Συγκεκριμένα ανέλαβε την έκδοση της εφ. **Ομόνοια*, που αποτέλεσε από τη γέννησή της το επίσημο δημοσιογραφικό όργανο του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Ουσιαστικά η έκδοση της εφημερίδας αποτέλεσε επιλογή του τότε πατριάρχη Ιωακείμ Β', συνεπικουρούμενου από τον μητροπολίτη Χαλκηδόνη, για να στηριχθεί η πολιτική παρέκκλισης που ακολούθησε στην εφαρμογή των Γενικών Κανονισμών. Αυτός ήταν και ο λόγος που η εφημερίδα και ο ίδιος ο Κατσελίδης χρηματοδοτήθηκαν αδρά από τον Ιωακείμ Β'.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μανουήλ Ι. Γεδεών, *Αποσπαιώματα Χρονογράφου, 1800-1913*, Αθήνα 1932, σ. 18-19.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

Κατσιάμπας, Λάμπρος

(Τρίκαλα, 1929 - 17 Αυγ. 1997). Δημοσιογράφος. Εργάστηκε ως συντάκτης της εφ. **Αναγέννησις*. Εκ των διευθυντών της εφ. **Έρευνα*, υπήρξε από τους νεότερους δημοσιογράφους της μεταπολεμικής περιόδου, που έδωσε άλλο πνεύμα και αίσθηση στον τρικαλινό Τύπο. Χωρίς πανεπιστημιακούς τίτλους, αλλά πολύπλευρα ενημερωμένος, με κριτική αίσθηση των πραγμάτων και διορατικότητα, δημιούργησε τη δημοσιογραφία πρωτοπορίας γύρω από τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις. Γενικά υπήρξε ένας ακόμα προωθημένος και προσαρμοσμένος στις συνθήκες της εποχής του εκπρόσωπος της τοπικής δημοσιογραφίας.

Παράλληλα με τη δετική κοινωνική παρέμβαση, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε και στα αθλητικά δρώμενα των Τρικάλων από υπεύθυνος διοικητικές θέσεις σε αθλητικά σωματεία. Γενικά υπήρξε ένας από τους αναμορφωτές του ύψους της τρικαλινής δημοσιογραφίας και με τους σχολιασμούς, αλλά και με τη χρονογραφική του παρουσία.

ΕΥΘ, ΓΡ. ΑΘΗΝΣ

Κατσουρός, Νίκος [ΖΑΣ]

(Απειράνδος Νάξου, 1905 - Πάρος, 1990). Σκιτσογράφος, γελοιογράφος, ζωγράφος. Σπούδασε οικονομικά στην Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών και δούλεψε αρκετά χρόνια ως ταμειακός υπάλληλος. Οι καλλιτεχνικές ανησυχίες του όμως τον έφεραν κατόπιν να σπουδάσει ζωγραφική στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών με δάσκαλο τον Ουμβέρτο Αργυρό, του οποίου ήταν και πρωτόσχολος (1943-1949). Σκίτσα και γελοιογραφίες του δημοσιεύτηκαν για πρώτη φορά το 1936 στο λευκώμα του *Σεξ απήλλ Ηέλας*, με μορφολαστικό ιδίωμα που παρέπεμπε στο Jugendstil. Δούλεψε ως γελοιογράφος και σκιτσογράφος σε αθηναϊκές εφημερίδες (**Ρίζοσπάστης* και *Ρίζος της Δευτέρας* το 1946 και **Ελευθέρα Ελλάδα* το 1947) και στον κυκλαδικό Τύπο. Τα έργα του προκαλούν μεταδόσεις, πρόστιμα, διωγμούς και φυλακίσεις. Ανα-

γκάστηκε να παραιτηθεί από το Δημόσιο και έζησε μέχρι το 1989 στην Πάρο. Ασχολήθηκε επίσης με την αιοιογραφία.

Πραγματοποίησε ατομικές εκθέσεις (1965, αίθουσα Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός»· 1971 και 1972, «Rotonda» κ.ά.) και συμμετείχε σε ομαδικές (1936, Σύνδεσμος Σκιτσογράφων Αθηναϊκών Εφημερίδων· 1967 και 1971, πανελλήνιες· 1995, Κέντρο Σκίτσου Δήμου Αθηναίων κ.ά.). Έργα του βρίσκονται στη συλλογή της Εθνικής Τραπεζής και σε ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Ήταν μέλος του Συνδέσμου Σκιτσογράφων Αθηναϊκών Εφημερίδων και του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος. Οι γελοιογραφίες, τα σκίτσα και τα ζωγραφικά έργα του (περισσότερο ηθογραφίες) διακρίνονται για τις εξπρεσιονιστικές τάσεις τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Φώτος Γιοφίλλης, «Τέχνη και ευθυμία: Η χιομοριστική έκθεση. Του Συνδέσμου Σκιτσογράφων», *Εθνική*, 14 Δεκ. 1936· του ίδιου, *Ιστορία της νεοελληνικής τέχνης (ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτικής, αρχιτεκτονικής και διακοσμητικής)*, 1821-1941, τ. 2, Αθήνα 1963, σ. 449· Αντ. Κ. Κουρτικάκης, *Λεύκωμα Ελλήνων Καλλιτεχνών (1800-1977)*, τ. 1, Αθήνα 1975, σ. 206· Στέλ. Λυδάκης, *Λεξικό των Ελλήνων ζωγράφων και χαρακτών, 16^{ος}-20^{ος} αιώνας*, Αθήνα 1976 [Οι Έλληνες ζωγράφοι, 4]· *Παριανά*, τχ. 37 (1990), 110-111 και τχ. 78 (2000), 238-240· Ηλ. Ταμπάκας, «Το Ελληνικό Σκίτσο κατά τον Μεσοπόλεμο», *Μεσοπόλεμος. Κέντρο Σκίτσου Δήμου Αθηναίων*, Αθήνα 1995· *Λεξικό Ελλήνων Καλλιτεχνών. Ζωγράφοι - Γλύπτες - Χαρακτές, 16^{ος}-20^{ος} αιώνας*, τ. 2, Αθήνα 1998· Δ. Σαπρανίδης, *Ιστορία της ελληνικής γελοιογραφίας, 3000 χρόνια αμφοσθήτησης*, Αθήνα 2001.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Καψής, Παντελής του Ιωάννου

(Αγία Παρασκευή Ερυθραίας Μ. Ασίας, 1880 - Αθήνα, 1963). Δημοσιογράφος, εκδότης, συγγραφέας. Εισήλθε στη δημοσιογραφία το 1909 ως συντάκτης στην εφ. *Αρμονία* της Σμύρνης και το 1911 αναλαμβάνει τη διεύθυνσή της μετά την απέλαση του μέχρι τότε διευθυντή της, Μ. Σεζζάνη. Κατά τον ιταλοτουρκικό πόλεμο έκανε πολλές περιοδείες στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας και μελέτησε τον μικρασιατικό ελληνισμό. Διετέλεσε, επίσης, διευθυντής της εφ. *Νέα Σμύρνη* μετά την απέλαση του διευθυντή της, έως το τέλος Σεπτεμβρίου 1914, οπότε απελάθηκε και ο ίδιος στη Μυτιλήνη.

Φύση ανήσυχη και δραστήρια εξέδωσε εκεί την εφ. *Φιλελεύθερα*, ενώ ταυτόχρονα οργάνωσε μικρό στρατιωτικό τμήμα από πρόσφυγες, το οποίο συμμετείχε στις επιχειρήσεις της Καλλιπόλης κάτω από τις διαταγές του γάλλου στρατηγού της Λήμνου

Μπομάν. Το 1916 έλαβε μέρος στο βενιζελικό κίνημα της Θεσσαλονίκης και συμμετείχε ενεργά στη συγκρότηση της Μεραρχίας του Αρχιπελάγους, το οποίο αποτελέστηκε κυρίως από πρόσφυγες. Το 1916 βρέθηκε και πάλι στο μέτωπο ως πολεμικός ανταποκριτής, στέλλοντας σειρά ανταποκρίσεων, όπως αυτές για τη μάχη του Σκρα (Μάιος 1918). Ήταν ο μόνος Έλληνας δημοσιογράφος στη μάχη εκείνη, η οποία έκρινε την έκβαση του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Το 1918 επέστρεψε στη Σμύρνη και παρακολούθησε την εκστρατεία του ελληνικού στρατού στη Μ. Ασία ως πολεμικός ανταποκριτής των αθηναϊκών εφημερίδων **Νέα Ελλάς* και **Πατρίς*. Στη διάρκεια της ελληνικής κατοχής της Σμύρνης ανέλαβε εκ νέου τη διεύθυνση της εφ. *Αρμονία*. Μετά την ήττα του ελληνικού στρατού το 1922 επιστρέφει στην Ελλάδα και συνεργάζεται στην εφ. *Πατρίς*, όπου έγραψε τη βιογραφία του Χριστόστου Σμύρνης, με τον οποίο συνδεόταν με στενή φιλία. Στη συνέχεια εργάστηκε στην εφ. **Ελεύθερος Άνθρωπος*, όπου δημοσίευσε την ιστορία της μικρασιατικής εκστρατείας που εκδόθηκε σε αυτοτελή τόμο και κυκλοφόρησε ευρύτατα. Στην εφ. *Ημερησία* της Κύπρου δημοσίευσε, επίσης, κείμενά του, όπως ο Μάυρος Καβαλλάρης (Νικόλαος Πλαστήρας) και *Ο Γεώργιος Κουδύλης εν πολέμω και εν ειρήνι*, που και αυτά δημοσιεύτηκαν σε αυτοτελείς εκδόσεις (το τελευταίο από τις εκδ. Μαρουλής, Αθήνα 1934). Άλλα σχετικά δημοσιεύματά του ήταν: *Πως χάσαμεν τα πλούτη της Μ. Ασίας και της Ανατ. Θράκης* (Σύνδεσμος Εθνικής Σωτηρείας, 1923), *Πως επήγαμε στη Σμύρνη και πως εφύγαμε. Δημοσιογραφικά Αναμνήσεις* (εφ. *Εφημερίς των Αθηνών*, 1934).

Το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου, λόγω της συμμετοχής του στο κίνημα της Θεσσαλονίκης και του στενού δεσμού του με τον Νικόλαο Πλαστήρα του απαγόρευσε να εργάζεται. Αλλά με την κήρυξη του ελληνοϊταλικού πολέμου και μετά από την παρέμβαση του εκδότη της εφ. **Ελληνικόν Μέλλον* του δόθηκε η άδεια και έσπευσε στο μέτωπο ως ανταποκριτής. Μετά την Απελευθέρωση εργάσθηκε ως συνεργάτης στην εφ. **Εμπρός* και **Αθηναϊκή*.

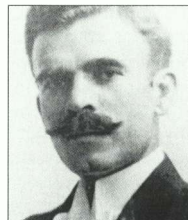
Στο συγγραφικό του έργο συμπεριλαμβάνονται δύο μονογραφίες, *Η Μικρασιατική Τραγωδία* και *Αι τελευταία ημέρα της Κιουταχιάς*, οι οποίες μεταφράστηκαν στη γαλλική γλώσσα από το υπουργείο Εξωτερικών, αλλά και μνηστορήματα, όπως *Η Αρχοντοπούλα της Σμύρνης. Ιστορικό Μυθιστόρημα*

(Αθήνα [χ.ε.]). *Κορδελιώσισα. Κοτζαμπάσηδες. Ο Ερυδρός Σουλτάνος. Ο Πελαίσιος. Ο Καλόγερος του Κάβου. Παναγιά Εσφαγμένη* και πολλά άλλα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χ.Α. Θεοδωρίδης, «Πρόσφυγική και εθνική μνημοσύνη», εφ. *Πρόσφυγικός Κόσμος*, Γ.Π. Καψής (επιμ.), *Παντελής Καψής (1880-1963). Ένας Γκρέκο από τον Τσαεμέ*, Αθήνα 2005.

ΓΙΑΝΝΗΣ Π. ΚΑΨΗΣ

Καρόπουλος, Απόστολος

(Καρλόβουσι, 1878 - < >, 1956). Δημοσιογράφος. Αποφοίτησε από το Εμπορικό Γυμνάσιο της Σάμου. Το 1900 έφτασε στο Καίηπ Τάουν όπου πολέμησε με τον αγγλικό στρατό εναντίον των αυτόχθονων Μπόρες (1899-1902). Το 1902 μετακινήθηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ, πρωτεύουσα του Τρανσβάλ, όπου υπήρχαν περισσότερες επαγγελματικές προοπτικές για νέους μετανάστες. Εκεί ίδρυσε τον «Ελληνομύο», παράρτημα της εθνικιστικής οργάνωσης του Νεοκλή *Καζάξη, με έδρα την Αθήνα. Ήταν ιδρυτικό μέλος της Ελληνικής Κοινότητας του Γιοχάνεσμπουργκ και πρόεδρος της. Υποστήριξε πιστικά την ουδετερότητα της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και ήταν οπαδός της βασιλείας. Αρθρογράφησε στην αγγλική και έδωσε βαρυσήμαντες συνεντεύξεις σε εφημερίδες της χώρας, στο Καίηπ Τάουν και το Γιοχάνεσμπουργκ.

Ο Απόστολος Καρόπουλος ήταν πάνω απ' όλα εθνικιστής. Διέπρεπε στη Νότια Αφρική ως διανοούμενος, κοινωνικός παράγων, ηγέτης και πολιτικός καθοδηγητής. Το 1918 ίδρυσε στο Γιοχάνεσμπουργκ την εφ. **Αφρικανίς*, δύο χρόνια μετά τις ανδελφινικές καταστροφές από ορδές στρατιωτών και ανέργων στο Γιοχάνεσμπουργκ. Μιλούσε άπταιστα ελληνικά, αγγλικά και γαλλικά και θεωρούνταν ο διανοούμενος της ελληνικής κοινότητας, ενώ δούλευε ως εμπορικός αντιπρόσωπος. Το 1919 μετανάστευσε στις ΗΠΑ όπου έμεινε μέχρι το 1933, όταν επέστρεψε στη Νότια Αφρική και ξανάρχισε την έκδοση της *Αφρικανίδας*. Η εφημερίδα έπαιξε σημαντικό ρόλο στην κινητοποίηση του ελληνικού στοιχείου στη Νότια Αφρική κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο Καρόπουλος, που τακτικά γεμμάτιζε με την τότε βασιλική οικογένεια και την εξόριστη ελληνική κυβέρνηση, είχε οδηγήσει την εφημερίδα σε πιο κοινοτι-

κή/πολιτική βάση κατά τη δεύτερη περίοδό της. Ως πεπειραμένος δημοσιογράφος ήταν οδηγός στην κριτική αντιμετώπιση κοινοτικών και σωματειακών αδυναμιών. Παράλληλα, η εφημερίδα έδωσε σημαντική προσοχή στην ανύψωση της πατριωτικής συνείδησης του ελληνισμού.

Το 1949 αρρώστησε βαριά και επέστρεψε στην Ελλάδα, όπου πέθανε το 1956. Τιμήθηκε με τον Χρυσό Σταυρό του Σωτήρος (1914) και τον Χρυσό Σταυρό του Γεωργίου Α' (1949). Το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας του απένειμε τον Σταυρό του Αγίου Μάρκου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Αφρικανίς*, 10 Αυγ. 1956 (νεκρολογία): E.A. Mantzaris, «The participation of the Greek in the Anglo-Boer war», *Apollonia*, no 2 (1983)· E.A. Μάντζαρης, *Έλληνες Εργάτες στη Νότια Αφρική 1890-1930*, Αθήνα 1995· του ίδιου, *Διχασμός στη Διασπορά και οι Ανθελληνικές Καταστροφές στη Νότια Αφρική 1915-1917*, Αθήνα 1995.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΑΝΤΖΑΡΗΣ

Κέκρουφ

Σύγγραμμα περιοδικόν του εν Καΐρω Ελληνικού Φιλκαυθεντικού Συλλόγου «Η Ενότης», εκδιδόμενον δις του μηνός. Κάιρο / Αλεξάνδρεια, Μάρτ. 1876 - Ιούν. 1877, 1886-1897<;>. Εξέδωσε 22+6 τεύχη, 420 συνολικά σελίδων. Μότο: «Εως αν διδαχθώσι πολλοί, και πληθυνθή η γνώσις». Η έκδοση ξεκινά από το Κάιρο, «εκ του Ελληνικού Τυπογραφείου Μιχ. Κ. Νομικού», με διαστάσεις 27x19,5 εκ. και ετήσια συνδρομή 30 φράγκα, δίνονται πέντε δεκαεξαεπίδη τεύχη συνεχούς αρίθμησης. Από το τχ. 6 μεταφέρεται στην Αλεξάνδρεια, «Τύποις Αδελφών Κουρμούζη», μεγαλώνει σε σχήμα (30x21 εκ.) και αναγράφει τους συντελεστές της: αρχισυντάκτης Δ.Ι. *Οικονομόπουλος, διευθυντής Θ. Κωνσταντινίδης, ταμίας Δ. Γεωργιάδης. Με τον υπότιτλο *Σύγγραμμα περιοδικόν τη ευγενεί συνεργασία διαφόρων λογίων υπό Γ. Γ. Μαζαράκη* παρουσιάζεται η περ. Β'. Τυπώνεται από τον διευθυντή και εκδότη του, «Τύποις Γ. Γ. Μαζαράκη και Σιας», σε διαστάσεις 28,7x20,3 εκ., έχει ετήσια συνδρομή 20 φράγκα για το Κάιρο και εκτός αυτού 25, και κυκλοφορεί ακανόνιστα παρά την ένδειξη «εκδιδόμενον δις του μηνός».

Επιθυμία του περιοδικού είναι να συμβάλει «το μεν εις διάδοσιν ποκίλων επωφελών και ελ-

ληνοπρεπών γνώσεων παρά τω εν Αιγύπτω Ελληνισμό, το δε και εις μικράν τινα εξυπρήτησιν της τε μεσαιωνικής και της νεωτέρας φιλολογίας του ημετέρου έθνους δια της εκδόσεως ανεκδότων τινών χειρογράφων και άλλων φιλολογικών πραγματειών». Η διάδοση γνώσεων, κυρίως της ελληνικής ιστορίας, θεωρείται προϋπόθεση, έτσι ώστε να «συννομήσωμεν επί την ηθικήν κατάκτησιν της Αιγύπτου δια των ακαταμαχίτων όπλων της διανοίας, δια της διαδόσεως των Ελληνικών φώτων, επ' αγαθώ αμοιβαίω ημών τε και του τόπου τούτου». Στο τχ. 2 σημειώνεται ότι «300 περίπου Έλληνες της Αιγύπτου, φιλοτίμως και Ελληνοπρεπώς σκεπτόμενοι, εκράτησαν το αποσταλέν αυτοίς α' φυλλάδιον, και εγένοντο συνδρομηταί του περιοδικού, ου εξησφαλίσθη ούτως η τακτική έκδοσις και η προσεχδιασμένη βελτίωσις».

Η βελτίωση είναι εμφανής στην τυπογραφική εμφάνιση και στην αύξηση της δημοσιευόμενης ύλης, καθώς τα τεύχη μεγαλώνουν σε διαστάσεις. Η απήχηση στο κοινό, προβληματισμοί για τα ενδιαφέροντά του και τον εθνοφελή ρόλο του συλλόγου αποτυπώνονται στις σελίδες με τα χρονικά γενικών συλλεούσεων: οι αναγνώστες αντιδρούν στο «αληθώς λίαν ξηρόν και άχαρι» πνεύμα του περιοδικού, ζητώντας ύλη τερπνή, όπως στα οικογενειακά φιλολογικά περιοδικά της εποχής, «παρτηρήσεις των μη δυναμένων να διακρίνωσι την άβυσσον, ήτις διαχωρίζει ένα Ελληνικόν Σύλλογον και εν τοιούτου Συλλόγου περιοδικόν από των ασέμνων μυθιστοριών και των ερωτολόγων στιχογραφιών, εις ων την μαϊωδή διά-

δοσιν οφείλεται αναντηρήςως του εθνικού ημών χαρακτήρος η διαστροφική και η από της διαπύρου των πατέρων ημών φιλοπατρίας απομάκρυνσις».

Στα περιεχόμενά του περιλαμβάνονται άρθρα για κείμενα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας («Ηροδότου τα Αιγυπτιακά» κ.ά.), χρονικά Πατριαρχών Αλεξανδρείας και δημοσιεύσεις αρχαιακού υλικού, αρχαιολογικά, παιδαγωγικά, πανηγυρικοί λόγοι, χρονικά του συλλόγου, ο οποίος από τον Ιούλιο 1876 ανακονώνει τη συνεργασία του με τον «εν Παρισίοις προς εμφύχσιν των εν Γαλλία Ελληνικών Σπουδών»

σύλλογο. Από τότε το περιοδικό κυκλοφορεί ανεπίσημα μηνιαίο, με διπλά τεύχη, στο τχ. 21 (15 Ιαν. 1877) φέρει την ένδειξη «Εκδιδόμενον άπαξ του μηνός», αυξάνεται σε τρία τυπογραφικά και ανανεώνει τη συντακτική του επιτροπή: Δ.Ι. Οικονομόπουλος, Βασ. Αργυρόπουλος, Αχ. *Κυριακόπουλος. Ωστόσο, μειώνει την ετήσια συνδρομή σε 12 φράγκα. Στη διακίνησή του συνεργάζονται οι φιλελευθερωτικοί σύλλογοι «Ομηρος» στη Σύμυρνη και «Ομόνοια» στη Λήμνο.

Σκοπός του στην περ. Β' είναι η διάδοση «εμβριδών και χρησίμων εις τον πρακτικόν βίον» γνώσεων, γι' αυτό και αποτελεί συνέχεια του «προ δεκαετίας ενταύθα δημοσιευομένου, αλλά μετά διετή βίον διακοπέντος *Κέκροπος*». Η ανανέωσή του, κατά το πρότυπο των οικογενειακών περιοδικών, δηλώνεται στο πρώτο τεύχος (1 Απρ. 1886): «Επιθυμούντες να καταστή το *Κέκροψ* οικογενειακόν ανάγνωσμα, θέλομεν παρέχει τοις αναγνώσταις αυτού ύλην εμβριδή, ευάρεστον και ελληνοπρεπή, δυναμένη να τέρψη και ωφελήση άμα πάντα φιλομαδή και φιλαναγνώστην [...] θέλομεν συνεκρίδι και ημερήσιον Δελτίον Ειδήσεων, υπό το αυτό όνομα, όπως τηρώμεν αυτούς [τους συνδρομητάς] ενημέρους των τε συμβαινόντων ενταύθα και εν τη φίλη Πατρίδι».

Συμμετέχουν: Δ.Ι. Οικονομόπουλος, Φ.Φ. Όδης, Ε. Γλυμενόπουλος, Π. Γρισάνης, Ν.Ι. Λάσκαρης, Γ. Βογιατζής, Ν. Κεφαλάς. Καθιερώνονται τακτικές στήλες με «σύμμικτα», εγκυκλοπαιδικά, «ποιήσεις» κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μιχαηλίδης, *Πανόραμα*, σ. 138.

ΜΑΡΙΑ ΡΟΤΑ

ΚΕΝΤΡΑ

Μάμον του Πατρός εντύπον σατυρικόν, συνετασόμενον εμμέτρως και εις ύφος κλασικόν, εκδιδόμενον δ' εκτάκτως, πάντα όμως Κυριακήν, / με πολύ ποικίλην ύλην, πλην ολίγον καυστικήν. Πάτρα, 10 Ιουλ. 1894 - 19 Οκτ. 1894, αρ. φ. 1-11. Συντάκτης: ο δικηγόρος και σατιρικός ποιητής Ηλίας Α. Συνοδινός (1845-1906). Εβδομαδιαία, τετρασελίδη, δίστηλη, διαστάσεων 30x24 εκ. Τριμηνιαίες συνδρομές: 2 δρχ. Τυπωμένον στο τυπογραφείον «Κάδος» του Ανδρέα Πάσχα.

Κέντρα

Μάμον του Πατρός εντύπον σατυρικόν. / συνετασόμενον εμμέτρως και εις ύφος κλασικόν, εκδιδόμενον δ' εκτάκτως, πάντα όμως Κυριακήν, / με πολύ ποικίλην ύλην, πλην ολίγον καυστικήν. Πάτρα, 10 Ιουλ. 1894 - 19 Οκτ. 1894, αρ. φ. 1-11. Συντάκτης: ο δικηγόρος και σατιρικός ποιητής Ηλίας Α. Συνοδινός (1845-1906). Εβδομαδιαία, τετρασελίδη, δίστηλη, διαστάσεων 30x24 εκ. Τριμηνιαίες συνδρομές: 2 δρχ. Τυπωμένον στο τυπογραφείον «Κάδος» του Ανδρέα Πάσχα.

Γράφονταν σε στίχους, από την ημερομηνία έως τις μικρές αγγελίες και τις διαφημίσεις, θυμίζοντας στη μορφή τον **Ρωμηό* του Γ. *Σουρή. Η θεματολογία όμως και το ύφος διέφεραν σημαντικά. Ο αθηναίος σατιρικός «δεν γράφει από θυμό και πόνο» – παρατηρεί ο Κ.Θ. Δημαράς. Αντιθέτως, ο Συνοδινός γράφει από οργή και αγανάκτηση. Οπαδός του Θ. Δηλιγιάννη και σφοδρός πολέμιος του Χ. Τρικούπη, καυτηριάζει τα «κοινωνικά έλκη» και γενικά τα ήθη των συγχρόνων του, την άρχουσα τάξη, τους πολιτικούς, τον κλήρο, τις γυναίκες, τη δικαιοσύνη, τους νεόπλουτους. Τα πάντα αποτελούσαν στόχους του σαρκασμού του. Οι στίχοι του προβληματίζουν τον αναγνώστη.

Τις σάτιρές του ο Συνοδινός υπέγραφε με το ψευδώνυμο «Μώμος Πατρεύς» ή «Κωστής Καραγεωργίου». Ιδιόρρυθμος χαρακτήρας, είχε και πολιτική δραστηριότητα. Συνήθιζε να αγορεύει σε λαϊκές συγκεντρώσεις και συλλαλητήρια και να προτείνει ψηφίσματα για εθνικά ζητήματα ή οικονομικά θέματα. Αγαμος και χωρίς συγγενείς πέρασε τα τελευταία χρόνια της ζωής του στο πτωχοκομείο, όπου και πέθανε στις 8 Δεκεμβρίου 1906.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΜΤΠ (εκτός από τα φ. 3 και 9).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Ε. Πολίτης, *Χρονικό του Πατραϊκού τύπου, 1840-1940*. Πάτρα 1984: του ίδιου. *Ο Ηλίας Συνοδινός (Μώμος Πατρεύς) και οι σάτιρές του*. Πάτρα 2001.

ΝΙΚΟΣ Ε. ΠΟΛΙΤΗΣ

Κέντρον

Εφημερίς πολιτική, φιλολογική, κοινωνιολογική και ειδησεολογική. Χανιά, 22 Μαρτ. 1900 - 8 Οκτ. 1900, αρ. φ. 1-56. Εκδότης-υπεύθυνος συντάκτης: Γεώργιος Παναγυράκης, δικηγόρος. Δισεβδομαδιαία (Τετάρτη-Κυριακή τα φ. 1-37, Πέμπτη-Κυριακή τα φ. 38-56), τετρασελίδη, τετραστήλη, διαστάσεων 45x30 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 8 χρ. φρ., εξωτερικού 10 χρ. φρ. Τυπογραφείο: «Πρόσδος» του Αντ. Δ. Φραντζεσκάκη, Καστέλλι Χανίων.

Εκδόθηκε αμέσως μετά την άφιξη του πρίγκιπα Γεωργίου στην Κρήτη ως ηγεμόνα. Όπως δηλώνει στο «Πρόγραμμα» της (αρ. φ. 1) πρωταρχικό της μέλημα ήταν: «ο σεβασμός προς τον Ανώτατον Άρχοντα, την Κορυφήν της πολιτείας, και η έμπνευσις προς τους πολίτας σεβασμού και υποταγής προς τους Νόμους». Την πολιτική της γραμμή διατήρησε έως το φ. 33, όταν κάποια επικριτικά άρθρα αρχίζουν να εμφανίζονται με επίκεντρο την περιφρούρηση της ελευθερίας του Τύπου και τον καυτηριασμό της αυδαίρετης παύσης, με διαταγή του Γεωργίου, της επ.

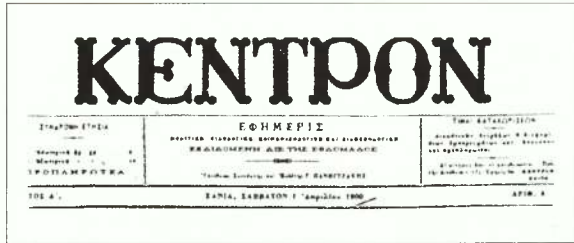
Ελευθερία του Ηρακλείου. Μετά το γεγονός αυτό κάνει μία ελαφρά στροφή στις πολιτικές προτιμήσεις της, δεν περνά όμως στην αντίπερα όχθη των αντιπάλων του Γεωργίου.

Άλλοι στόχοι της εφημερίδας, όπως αυτοί παρουσιάστηκαν στην προγραμματική της δήλωση, ήταν: «έλεγχος των κυβερνητικών πράξεων εντός των ορίων του νόμου και της αληθείας», υπόσχεση για «μετά παρησίας καυτηρίασιν παντός ασεβήντος προς την θρησκείαν, το σύνταγμα και τους νόμους της πατρίδος [...] αποχήν από πάσης προσωπικής πολιτικής φατρίας», με απώτερο στόχο «όπως μη αναγεννηθώσι προσωπικά κόμματα εν τη νήσω, και όπως εκλείψουσιν ο τμηματισμός και ο επαρχιωτισμός, υποστηριζομένης της χρηστότητος και ικανότητος εις όλους τους κλάδους των λειτουργιών της αρτιγεν[ν]ούς Πολιτείας». Επίσης, εξέφραζε την προσήλωση «εις την πρόδοον και ευημερίαν του τόπου [...] και εις την διαφώτισιν της κοινής γνώμης», με γνώμονα «τα πορίσματα της επιστήμης και της πείρας».

Ο κυρίαρχος χαρακτήρας της ήταν «πολιτικός και ειδησεολογικός» σε πνεύμα νηφάλιο. Ο εκδότης της –γιος του οπλαρχηγού Αποκορώνου, Μάρκου Πανηγυράκη, που είχε διακριθεί στις επαναστάσεις 1866-1869 και 1878– είχε βαθιά γνώση των οικονομικών, πολιτικών και διπλωματικών πραγμάτων του Κρητικού Ζητήματος και χρησιμοποίησε τη δημοσιογραφική του φωνή για να πληροφορήσει την κοινή γνώμη και να στηρίξει τη νέα πολιτική κατάσταση στην Κρήτη, η οποία, κατά την κρίση της εφημερίδας, δεν «απέριππε το παλαιόν “Ένοπις ή Θάνατος”» (αρ. φ. 4). Μερικοί από τους τίτλους των άρθρων φανερώνουν τη δημοσιογραφική γραμμή και τα ενδιαφέροντα του εντύπου: «Το μέλλον μας», «Τα κακώς έχοντα», «Τα δημόσια έργα εν Κρήτη», «Η Τράπεζα Κρήτης», «Αι φυλακαί μας», «Οι δημοτικοί μας άρχοντες», «Η εν Χανίοις Διεθνής Έκθεσις», «Η περιουσία του Ηγεμόνος», «Ο Ηγεμών και ο λαός», «Τα διδασκαλικά συνέδρια», «Περί της παρηνόμου σποροφωρίας», «Πατάξατε την ψευδορκίαν», «Οι Οθωμανοί υπήκοοι», «Οι πολίται Κρήτες εν Τουρκία», «Γνώμαι εξωραϊστικάι» κ.ά. Υπέρχμαχος της ανάπτυξης του τόπου, θέτει σύνθημά της το «Κάμετε Ακτοπλοϊαν» που παρακελευσματικά προσδέεται με μεγάλα γράμματα κάτω από τον τίτλο της (αρ. φ. 14-24, 10 Μαΐου 1900 - 14 Ιουν. 1900). Με ικανο-

ποίηση θα χαρτίσει την υπογραφή της Δημόσιας Σύμβασης για την ακτοπλοΐα, που θα ενώνει τα λιμάνια της Κρήτης μεταξύ τους και με τον Πειραιά (αρ. φ. 29, 2 Ιουλ. 1900).

Η ύλη οργανώνεται σε μόνιμες στήλες, όπως τα «Πριγκηπικά», με τις κινήσεις του Γεωργίου, τα «Εγχώρια Ανάκατα», με ανταποκρίσεις από την επαρχία, το «Εξωτερικόν Δελτίον», με τηλεγραφήματα και ειδήσεις από τον διεθνή χώρο, την «Κοινωνικήν Κίνησιν», με ειδήσεις από κοσμικούς και πνευματικούς κύκλους της χανιώτικης κοινωνίας, καθώς και από επισκέψεις πολιτικών και διανοουμένων. Ελλήνων και ξένων. Περιστασιακά, στη στήλη «Επιστολαί» δημοσιεύονταν ενυπόγραφα κείμενα που επικροτούσαν ή αμφισβητούσαν τις επίσημες δέσεις των κύριων άρθρων. Φιλολογικά θέματα δεν καταχωρού-

νταν συχνά: από το φ. 2 (26 Μαρτ. 1900) εγκαινιάζεται η στήλη «Το Διήγημα του Κέντρου», με τη διευκρίνιση ότι «χάριν των αναγκωστών του Κέντρου θα συνδέσωμεν πρωτότυπα τινά διηγήματα». Όμως, μετά το πρώτο διήγημα με τίτλο «Εν Μεγαλειόν» δεν υπήρξε συνέχεια. Πιο σταθερή ήταν η φιλολογική στήλη «Παραλληλισμός των αρχαίων παροιμιών προς τας νεωτέρας», όπου το νόημα των παροιμιών σχολιάζεται, και προβάλλεται η διαχρονική αξία της λαϊκής σοφίας. Σποραδικά εμφανίστηκαν σειρές μεταφράσεων από το έργο του Schopenhauer [A. Schopenhauer], με τίτλους όπως: «Λγών της ζωής», «Ο Εγωισμός», «Περί Γυναίκος» κ.ά. Στην τελευταία σελίδα καταχωρούνταν διαφημίσεις.

Κύριος συντάκτης της ήταν ο εκδότης της. Στα τρία πρώτα φύλλα εμφανίζεται και το όνομα του Δ.Σ. Βουιτετάκη ως κύριου αρθρογράφου, που όμως στο φ. 4 (2 Απρ. 1900) ανακοινώνεται ότι «απεσύρθη από την υπηρεσίαν της εφημερίδος ημών». Διέδτε τοπικούς ανταποκριτές που συνήθιζαν να υπογράφουν με γεωγραφικά, κυρίως, ψευδώνυμα, όπως «Κισσαμίτης», «Μυλοποταμίτης», «Δικταίος»,

«Ροδοπιανός», «Απτεραίος», «Νοχιανός» κ.ά., αλλά και με ψευδώνυμα όπως «Ειρηνάιος» (Σφακιά), «Κεντρόφυξ» (Αποκόρωνας), «Εταίρος» (Ηράκλειο) κ.ά.

Η αλληλεγγύη της απέναντι στη δίωξη της εφ. Ελευθερία πιθανότατα δεν συγχωρήθηκε από τον Γεώργιο. Σύμφωνα με σημείωση που υπάρχει στο χειρόγραφο ευρετήριο εφημερίδων του Ιστορικού Αρχείου Κρήτης, η έκδοσή της «διεκόπη ύστερα από διάταγμα του Υπ. Αρμοστού Γεωργίου (Εφημερίς της Κυβερνήσεως, αρ. φ. 43, 10 Οκτ. 1900), λόγω του ότι υπερέβη τα όρια του κοσμίου ελέγχου δια δημοσίευμα ανευλαβές παραμορφώντος την αλήθειαν και δυναμένον να αποθή επιζήμιον δια την πατρίδα».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΙΑΚ (πλ. σ., κατεστραμμένα και διασπρόσιτα λόγω ιδιαίτερης φύλαξης τα δύο τελευταία φ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *λ/α* «Κρήτη-Τύπος», ΜΕΕ, τ. ΙΕ', σ. 166· Ζαχαρένια Σημανδράκη, «Κρητικός Τύπος. Συμπληρωματικά στοιχεία», π. Προμηθεύς Πυρφόρος, 34 (Απρ.-Ιουν. 1983) 145· Μ. Γρηγοράκης, *Χανιώτικος Τύπος 1831-1981*. Χανιά, εκδ. Χανιώτικα Νέα, 2004, σ. 19.

ΣΤΑΥΡΟΣ Γ. ΠΑΝΑΚΗΣ

Κεραμίδης, Ανδρέας του Ιωάννου

(Πασσάς Άργους, 1902 - Αθήνα, 1974). Καθηγητής Θεολογίας, συγγραφέας, εκκλησιαστικός δημοσιογράφος. Μετά την αποφοίτησή του από τη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (1924) υπηρέτησε ως διοικητικός

δημόσιος υπάλληλος και έπειτα ως καθηγητής θεολόγος. Το 1935 τοποθετήθηκε στην Αθήνα και υπηρέτησε στο Βαρβάκειο (Αθηνών) από το 1946 έως το 1954 που συνταξιοδοτήθηκε.

Συνεργάστηκε με διάφορα περιοδικά, αλλά το 1946 ίδρυσε το εκκλησιαστικό π. **Ενορία*. Στην αρχή (1946-1947) ιδιοκτήτης ήταν ο εκδότης Αλ. Παπαδημητρίου. Από τον Σεπτέμβριο 1947 ιδιοκτήτης γίνεται ο Κεραμίδης, ο οποίος ενημερώνει τους αναγνώστες της *Ενορίας* για τα εκκλησιαστικά, θρησκευτικά και ενοριακά σύγχρονα προβλήματα και τα σχολιάζει. Χαρακτηριστική είναι η παρηγοσία του στην κριτική του, ο συνδυασμός της παράδοσης και της πρόοδου και το νευρώδες ύφος του. Με την αρθρογραφία του έγινε οδηγός όλης της εκκλησιαστικής ζωής της Ελλάδος.

Στην Αθήνα τα έτη 1936-1939 ήταν γενικός γραμματέας του συλλόγου «Ανάπλασις» και μέλος της παιδαγωγικής επιτροπής του Χριστιανικού Προσκοπικού Σώματος «Ελπίδοφόρων». Το 1941 ίδρυσε την Ορθόδοξη Χριστιανική Εταιρεία των Λαϊκών Θεολόγων. Διακρίθηκε ως συγγραφέας. Εξέδωσε τα ακόλουθα έργα: *Τα Θρησκευτικά μαθήματα και αι εκδρομαί* (1936), *Ο Ιησούς Χριστός και η φύση* (1948), *Οι νεοέλληνες πολιτικοί έναντι του Χριστιανισμού* (το 1949), *Η μόρφωση του κλήρου* (1951). Το 1951, με συνεργασία του Χρ. Ενωσιδίου βραβεύεται και εκδίδει τα διδακτικά βιβλία της ΣΤ' και Α' τάξεως του γυμνασίου (*Ηθική και Ιερά Ιστορία της Π. Διαθήκης*). Αναμορφωμένα διδάχθηκαν επί εννέα έτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Θ. Μπουγάτσος, *ΘΗΕ*, 7, 504-505 του ίδιου, *Βιβλιογραφία Ελληνικού Θρησκευτικού Τύπου (1826-1966)*, Αθήνα 1974, *λ/α*, 200.

Ν.Θ. ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΣ

Κεραυνός / Σφιξε με

βλ. Σφιξε με. Θεσσαλονίκη 1917

Ο Κεραυνός

Εφημερίς εθνική υπό Παναγιώτου Πανά (Εκδίδεται άπαξ της εβδομάδος κατά Δευτέρα). Αργιστόλι, 17 Οκτ. 1855 - 28 Δεκ. 1859, έτ. Α'-Ε', αρ. φ. 1-19 (και παραρτήματα). Υπεύθυνος συντάκτης: Παναγιώτης *Πανάς. Μότο: «Εις αιώνος άριστος αμύνησθαι περί Πάτρης» «Ιπαρέστησαν οι βασιλείς της γης, και οι άρχοντες συνήχθησαν επί το αυτό, κατά του Κυρίου και κατά του Χριστού αυτού. Διαρρήξωμεν τους δεσμούς αυτών και απορρίψωμεν αφ' ημών τον ζυγόν αυτών (Δαβ'ιδ')» (από το 1858)· από φ. 13 προστέθηκε και το: «Θεός και λαός» του G. Mazzini. Άλλος υπότιτλος: *Εφημερίς ριζοσπαστική* (από το 1858). Εβδομαδιαία αρχικά και χωρίς τακτική κυκλοφορία από το 1858, τετρασελίδη, δίσηλη, διαστάσεων 28,5x19 εκ. Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 2δίσηλα και εξαμηνιαία 1δίσηλο (1855). Συνδρομές εξωτερικού: 3 δρχ. και 1,5 δρχ. αντίστοιχα (1855). Από το 1858, 36 εκατοστά την τριμηνία, συν τα ταχυδρομικά για το εξωτερικό. Τυπογραφείο «Η Κεφαλληνία».

Οι αρχές της όπως δηλώνονται στο φ. 1 ήταν: α') «συνένωσις απάσης της Ελληνικής φυλής», β') «Ισότης και αδελφότης», γ') «ελευθερία εξάσκησης των δικαιωμάτων», και δ') «έπεινος των καλών έργων και στηλίτευσις των παρανομιών». Αυτές είναι οι θέσεις των δημοκρατικών ριζοσπαστών και αντιστοιχούν σε όσα από το 1849 είχε προβάλει ο Ιωσήφ *Μομφερράτος στην εφ. **Αναγέννησις*. Πολύ καθυστερότερα διαγράφονται στα φύλλα του 1858-1859, στα

δος των συνεργατών τους αναφέρονται ενδεικτικά οι Μ.Ι. Δεσύλλας, Π. Γιωτόπουλος, Κ. Δαφνής, Μπάμπης Πανδής, Αρσ. Γεροντικός, Ι. Κόλλας, Γερ. Λύχνος, Ειρήνη Δεντρινού, Σπ. Νικοκάβουρας, Φρ. Τζίφρας, Γερ. Χυτήρης, Αγάθη Νικοκάβουρα, Θεόδ. Μακρής, Ι. Δεπούντης, Ν. Καρύδης, Τ. Κόρφης, Γρ. Δαφνής, Ν. Βέης, Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, Π. Παλαιολόγος, Κατίνα Παπά, Τώνης Σπιτέρης.

Η προεξαγγελλείσα τριμερής διαίρεση («Μορφές της Κέρκυρας», «Σελίδες από την πνευματική Κέρκυρα», «Ένας χρόνος κερκυραϊκής ζωής») δεν τηρήθηκε, εφόσον το περιοδικό απέκτησε μορφή επετηρίδας με σκώδη αφιερωματικά ως επί το πλείστον τεύχη ή τόμους Απάντων ή ακόμη και πρακτικών συνεδρίων. Ορισμένοι τόμοι εμπεριέχουν αναδημοσιεύσεις έργων (Ι. Ρωμανού, «Ιστορικά έργα, Βιογραφικά σχεδάρια του Λ. Βροκίνη»), χρησιμότητες συγκεντρώσεις διάσπαρτων κειμένων κερκυραίων δημιουργών («Η Κερκυραϊκή σχολή της Ειρ. Δεντρινού», τα «Έργα» του Γ. Καλοσγούρου), δημοσιεύσεις πρακτικών (Β' και Δ' Πανιονίου Συνεδρίου), δημοσιεύσεις ανέκδοτων κειμένων (Στ. Βλασόπουλου, Jean Savant κ.ά.), αφιερώματα («Αφιέ-

ρωμα στην Επτάνησο»), δημοσιεύσεις αλληλογραφιών («Γράμματα Δημ. Καμπούρογλου και Γρηγ. *Ξενόπουλου στην Κατίνα Γ. Παπά»), αφιερώματα σε κερκυραϊκές προσωπικότητες («αφιέρωμα εις Μιχαήλ Θ. Λάσκαριν και Παναγιώτην Γιωτόπουλον», στους Αρλιώτη-Μαβίλη-Μουστοξύδη κ.ά.). Με τον τρόπο αυτό μελετήθηκαν πρόσωπα ή σημαντικά γεγονότα του κερκυραϊκού χώρου. Άλλοι τόμοι συγκέντρωσαν επιστημονικές μελέτες γνωστών ανά εποχές επτανησιολόγων ή ερευνητών του επτανησιακού και ιδιαίτερα, του κερκυραϊκού χώρου.

Επανεκδόθηκαν το 2003 από την Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών, εγκαινιάζοντας την περ. Β' της κυκλοφορίας τους. Ο τ. Α' αφιερώθηκε τιμής ένεκεν στον ιδρυτή τους Κ. Δαφνή και ο τ. Β' (2005) στον φιλόσοφο Πέτρο *Βράιλα Αρμένη. Η σύνταξη της ύλης έχει ανατεθεί στα μέλη της Εταιρείας Π. Παγκράτη και Θ. Πυλαριού, ο δεύτερος των οποίων είχε και την όλη επιμέλεια της έκδοσης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΚ, ΒΘΠ, ΔΒΚερκ., ΤΙ/ΙΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Κερκυραϊκά Χρονικά*, περ. Β', τ. Α' (2003).

ΘΕΩΔΩΣΗΣ Δ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Κερκυραϊκή Ανθολογία

Κέρκυρα, 1915-1925; περ. Α', έτ. Α'-Γ', 1 Σεπτ. 1915 - 1 Σεπτ. 1918, αρ. τχ. 1-18 · περ. Β', έτ. Δ', 1924, αρ. τχ. 1-6 και έτ. Ε', 1925, αρ. τχ. 1-6. Όργανο της «Συντροφιάς των Εθνιά», καλλιτεχνικής εταιρείας που ιδρύθηκε στις 14 Ιουλ. 1914 στην Κέρκυρα και την συναποτελούσαν –στην αρχική της σύνθεση– οι Κωνσταντίνος Θεοτόκης, Ειρήνη Α. Δεντρινού, Μάρκος Ζαβιτσιάνος, Λυκούργος Κογεβίνας, Πέτρος Σ. Σταματόπουλος, Αντ. Μουσύρης, Νικ. Λευθεριώτης, Κ. Χατζόπουλος και Λάμπρος Πορφύρας. Ως συντάκτες της περ. Α' μνημονεύονται η διευθύντρια Ειρήνη Α. Δεντρινού, ο γραμματέας Κ. Θεοτόκης, οι ζωγράφοι και χαράκτες Μάρκος Σ. Ζαβιτσιάνος (από το έτ. Β' ο Δημήτρης Γαλιάνης) και Λυκούργος Ν. Κογεβίνας, καθώς και ο Πέτρος Σ. Σταματόπουλος. Στην περ. Β' διευθύντρια και πάλι ήταν η Δεντρινού και γραμματέας η συγγραφέας και παιδαγωγός Κατίνα Παπά. Εξωτερικά χαρακτηριστικά: το εμπροσθόφύλλο, χρώματος γκρι, εκτός από τη χρονιά έκδοσης, την ημερομηνία και τον αριθμό τεύχους (στην κορυφή του) φέρει στο μέσο και κάτω από τον τίτλο ξυλόγραφη αρχιαιότερη απεικόνιση ανδρός που οργώνει ή δαμάζει ένα βόδι. Στη βάση της αναγράφεται με κεφαλαία στοιχεία «Συντροφία των Εθνιά Κέρκυρα», την περ. Α', και «Δίμηνο Περιοδικό του Λογοτεχνικού Ομίλου», πάνω από την ξυλογραφία. Δίμηνο φιλολογικό περιοδικό (με την προσθήκη «εικονογραφημένο» από το τχ. 2), διαστάσεων 22,7x15,2 εκ. Ο αριθμός σελίδων ποικίλ-

λει ανά τεύχος. Οι ολοσέλιδες εικόνες, τυπωμένες συχνά σε άλλη ποιότητα τυπογραφικού χάρτι, δεν σελιδαριθμούνται πάντοτε, διαταράσσοντας έτσι τη σελιδαρίθμηση. Στο τχ. 18, που αναφέρεται ως τετράμηνο εικονογραφημένο περιοδικό, αναγγέλλεται προσωρινή παύση. Οι ετήσιες συνδρομές ανέρχονται στις 8 δρχ., ενώ από το 1919 στις 30 δρχ. Τυπωνόταν στο κερκυραϊκό «Τυπογραφείο Σ. Λάντζα» (τα τχ. 2 και 3 τυπώθηκαν στο γνωστό επίσης κερκυραϊκό «Τυπογραφείο Αδ. Γ. Ασπιώτη»). Στη δεύτερη περίοδο, στο «Τυπογραφείο Σ.Γ. Βλάχου» τα τχ. 1-5 του έτ. Δ' και στο «Τυπογραφείο Σ. Λάντζα» το τχ. 6 του έτ. Δ' και τα τχ. 1-6 του έτ. Ε'.

Στην περ. Α' προβάλλονται οι επανήλθοι, στην πλειονότητά τους κερκυραίοι, δημιουργοί. Υπό την καθοδήγηση του Κωνσταντίνου Θεοτόκη και με την οργανωτική ικανότητα της Ειρήνης Δεντρινού το περιοδικό συσπειρώνει όλο το δυναμικό της λεγόμενης Κερκυραϊκής Σχολής, επιδιώκοντας την προβολή της επτανησιακής παράδοσης και τη δυναμική συμμετοχή των εκπροσώπων της στα λογοτεχνικά δρώμενα. Οι στόχοι τους συνίστανται: α') στη διάσωση ανέκδοτων έργων της Σχολής τους, την υπόμνηση της σπουδαίας επτανησιακής παραγωγής και την επισήμανση της συνέχειας του σολωμικού έργου, β') στην παραγωγή σύγχρονων έργων, με στόχο τη συνέχιση της παράδοσης και την τροφοδοσία της με νέα κείμενα, γ') στην ανάδειξη νέων λογοτεχνών μέσα από τις σελίδες του περιοδικού, δ') στη μετάφραση αριστοτεχνικών της κλασικής γραμματείας ή της ευρωπαϊκής και της ινδικής λογοτεχνίας. Είναι σαφής η πρόθεση των συντακτών να αγωνιστούν για «τη γλωσσική ιδέα» και τη μορφή των κειμένων, θέση που συμφωνεί με τις σολωμικές υποθήκες περί μορφής και περιεχομένου, αλλά και με την ανάγκη για καθιέρωση της δημοτικής.

Στα πρώτα τεύχη είναι ευδιάκριτη η τήρηση της ψυχαικής γραμμής, τακτική που επιβεβαιώνεται από τη συνεργασία των κερκυραίων λογοτεχνών με τον *Νουμά, στη συνέχεια όμως επανέρχονται σε ηπιότερες θέσεις, σύμφυτες με τις γλωσσικές απόψεις της Σχολής τους, όπως διατυπώθηκαν αυτές από τον Ιάκ. *Πολυλά, τον Γ. Καλοσγούρο και τον Λορ. Μαβίλη. Δημοσιεύτηκαν ανέκδοτα κείμενα (πρωτότυπα ή μεταφράσεις) των Γερ. Μαρκορά, Λορ. Μαβίλη, Ιάκ. Πολυλά, Ν. Κογεβίνα, Ι. Τυπάλδου, με τα οποία προβλήθηκε η επτανησιακή παράδοση. Τους καθιερωμένους λογοτέχνες εκπροσώπησαν ο Κ. Θεοτόκης και η Ειρ. Δεντρινού, με πολλές και ποικίλες συνεργασίες τους, ο Α.Ι. Μανούσος, ο Χρ. *Χρηστοβασίλης, ο Σπ. Πασαγιάννης κ.ά.

Από τους νέους δημιουργούς επισημαίνονται οι λόγοι «ΑΜ» (Αυτώνης Μουσουήρης) και Ν. Λευτεριώτης (ή Λευθεριώτης), ο ποιητής Σπ. Νικοκάβουρας, ο Θ. Κρίνος, ο Σ. Λαβράνος, ο Π. Φλαγγίνης, ο Β.Γ. Στεφελίδης, η αδελφή του Κ. Θεοτόκη διηγηματογράφος Ελένη Παρασκευοπούλου, ο Αριστ. Βεκιαρέλης, ο πρόωρα χαμένος Ν.Α. Κεφαλληνός κ.ά. Η ποιότητα του περιοδικού ενισχύθηκε προγραμματισμένα και συστηματικά από τη συνεργασία των ζωγράφων Δ. Γαλιάνη, Λυκ. Κογεβίνα, Μάρκου Ζαβιτσιάνου και του γελοιογράφου Ηλ. *Κοιμετάκη. Ιδεολογικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν η προγραμματική αναγγελία (αρ. τχ. 1) και οι αναγγελίες για το έτ. Β' (αρ. τχ. 7) και ιδίως το έτ. Γ' κυκλοφορίας (αρ. τχ. 13). Η δικοπή έκδοσης υφρομάται από την αναχώρηση του Κ. Θεοτόκη για την Αθήνα. Στην ουσία, ωστόσο, υπάρχει σπάνις συνεργατών κερκυραϊκής καταγωγής, παρατηρείται δυστοκία στη συγγραφή πρωτογενών δημιουργιών και πνευματική συρρίκνωση, απότοκη του λογοτεχνικού συγκρητισμού και της τελεσιδικής καθιέρωσης του πνευματικού κέντρου στην πρωτεύουσα.

Στην περ. Β', παρά την αναγγελία για την προβολή του έργου των κερκυραίων δημιουργών είναι έντονη και καταλυτική η επιδιωχθείσα συνεργασία με λογοτέχνες και λόγιους του εξωκερκυραϊκού χώρου, φυσικό επακόλουθο της προσπάθειας για επίβλεψη και συνάμα αντιφατική και απέλπιδα απόπειρα σύζευξης δύο ετερόκλητων τάσεων. Η κερκυραϊκή παραγωγή είναι σχετικά άτονη και οι νέοι συνεργάτες, αν και επιδιώκεται να έχουν τα θέματά τους επτανησιακό ενδιαφέρον, υφίστανται από το πνεύμα της Κερκυραϊκής Σχολής. Συνεργάτες από την Αθήνα είναι οι Σπ. *Μελιάς, Κωστής *Παλαμάς (υπογράφοντας επωνύμως ή με το γνωστό ξενόγλωσσο «W»), Μιλτ. Μαλακάσης, Δ.Γ. Καμπούρογλου, Γρ. *Ξινόπουλος, Ν. Πετιμεζάς-Λαύρας, Θ. Νικολούδης, Σίμος Μεναράδος, Ι. Γρουπάρος, Άλκης Θρύλος, Karl Dieterich, Αντ. Τραυλιαντώνης, Δ.Α. Ζακυνθός, Δ.Μ. Σάρρος, Θρ. Σταύρου, Κωστής *Μπαστιάς, Αλ. Πάλλης, Χρ. *Χρηστοβασίλης, Κλαυδίου Μαρκίνας. Από τους παλαιότες συνεργάτες εξεκαλουθούν να γράφουν η Ειρήνη Δεντρινού, ο Σπ. Νικοκάβουρας, ο Β.Γ. Στεφελίδης, ο Ν. Λευτεριώτης και να δημοσιεύονται ανέκδοτα κείμενα του Κ. Θεοτόκη. Νέοι συνεργάτες προστίθενται οι Σπ. Λευτεριώτης, Μαρίνος Σιγούρος, Ν. Σαντοριναίος, Ι. Γκίκας, Κατίνα Παπά, Θ. Βελιανίτης, «Θ.Μ.» (που πρέπει να είναι ο κερκυραϊός λόγιος Θεόδωρος

Μακρής), Σπ. Καμηλλέρης, ο καθηγητής Α.Μ. Ανδρεάδης και ο Περ. Κόλλας. Η εικονογράφηση είναι ποσοτικά φτωχότερη την περίοδο αυτή και την έχει αναλάβει κυρίως η πολλά υποσχόμενη ζωγράφος Αγγλαία Παπά και δευτερευόντως οι Ηλ. *Κουμετάκης και Τωνί Πιέρρης.

Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα περιοδικού εντύπου που οι εκδοτικές φάσεις του αντανακλούν την παρακμή της περιφερειακής λογοτεχνικής παραγωγής, αναδεικνύει την αντίσταση, αλλά και την αφομοίωση των φορέων της από το αθηναϊκό κέντρο και δηλώνει τη νομοτελειακή καλλιέργεια της εθνικής λογοτεχνίας υπό ενιαίο πρόσωπο και όχι κατακερματισμένης σε επιμέρους ομάδες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΚ, Ιδιωτική συλλογή Θεοδοσία Δ. Πυλαρινού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Θ. Πυλαρινός, «Το περιοδικό "Κερκυραϊκή Ανθολογία"», *Ανακάλυψη*, αρ. τχ. 18, χρόνος Γ' (1988), 86-88· του ίδιου, «Τα περιοδικά της Κέρκυρας και ο Πόρφυρας», *Πρακτικά Δεκάτου Τετάρτου Συμποσίου Πόλης, 1-3 Ιουλίου 1994*, Πάτρα 1996, σσ. 354-367, 357-358· του ίδιου, *Ειρήνη Α. Δεντρού (1879-1974)*, Από την μεγάλη ακμή έως την αναπόφευκτη πτώση της Κερκυραϊκής Σχολής ή από την πρωτοπορία της περιφέρειας στην απομόνωση του επαρχιωτισμού, ανέκδοτη διδακτορική διατριβή, Αθήνα 1997, σ. 54-87.

ΘΕΩΡΗΣΕ Δ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΥ

Κήρυγμα

Εφημερίς των Χριστιανικών Αρχών, Αθήνα, 1879, αρ. φ. 1-108. Συντάκτης: Ηλίας Βλαχοπούλος. Μότο: «Πορευθέντες εις τον κόσμον άπαντα, κηρύξατε το Ευαγγέλιον πάση τη κτίσει» (Μάρκ. ιστ' 15). Δισεβδομαδιαία, τετρασέλιδη, δίσηηλη, διαστάσεων 29,5x20 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 5 νέες δρχ., εξωτερικού 8 φρ. Τυπογραφείο: «Τύπος αδελφών Βαρβαρρήγου», Γραφεία: Αγ. Μάρκου 11, Αθήνα.

Αν και εκφραστής των χριστιανικών αρχών, εστιάζει την προσοχή της σε πολιτικά θέματα, όπως είναι η λειτουργία των δεσμών, οι εκλογές, η διαχείριση δημοσίου πλούτου κ.ά. Κατά τη γνώμη του συντάκτη της εφημερίδας το πιο σημαντικό όμως ζήτημα είναι το ελληνοτουρκικό, το οποίο μπορεί να λυθεί μόνο με την κατάλυση «της τουρκικής τυραννίας εν τη Ανατολή». Θεωρείται ότι το έργο της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 έμεινε ημιτελές και το κράτος που ιδρύθηκε ήταν μικρότερο των προσδοκίων των Ελλήνων. Είναι φανερός ο πόθος για τη διύρυνση των συνόρων της Ελλάδας σύμφωνα με τους στόχους της Μεγάλης Ιδέας. Προβάλλει πριν από

τις κοινοβουλευτικές εκλογές του 1879 το πρόγραμμα του υποψήφιου βουλευτή Αττικής Απόστολου *Μακράκη και παίρνει ενεργά μέρος στα πολιτικά δράματα του τόπου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΕ (αρ. φ. 70, 80-84, 86-94, 105-106, 108· δεμένο με την εφ. *Εκκλησιαστής*).

ΤΑΙΝΑ ΧΙΕΤΑΛΑ

Κήρυξ

Όργανον της Λαϊκής Κυριαρχίας, Βόλος, 1907-1920. Εκδότης-διευθυντής: Δημοσθένης *Κούρτοβικ. Αρχισυνάκτης: Πολύμερος Μοσχοβίτης. Ημερήσια, τετρασέλιδη, διαστάσεων 56x40 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 15 δρχ., εξωτερικού 20 φράγκα. «Γραφεία οδός Δημητριάδος αντίκου οικίας Δ. Τσοποτού, τηλεγραφική διεύθυνσις "Κήρυκα" Βόλον».

Πολιτική και μαχητική εφημερίδα του Βόλου με έντονη αθρογραφία, ορειλόμενη στην πένα του Δημοσθένη Κούρτοβικ, πέρασε στην ιστορία ως ο κυριότερος πολέμιος του Ανώτερου Δημοτικού Παρθεναγωγείου Βόλου (1908-1911) υπό τον Αλ. Δελμούζη. Με τις συχνές και σφοδρές επιθέσεις του περι «σκευυθίας κατά της θρησκείας και της γλωσσίας μας» κατάφερε να ξεσηκώσει τη συντηρητική μερί-

δα της πόλης και να οδηγήσει το δημοτικό συμβούλιο στην απόφαση για κλείσιμο του Παρδναγωγείου. Ο ίδιος ο Κούρτοβικ ήταν μάρτυρας κατηγορίας στη δίκη «Αδεικά», που έγινε στο Ναύπλιο (1914), όπου κατέδωσε εναντίον του Παρδναγωγείου και του Εργατικού Κέντρου Βόλου ως εστιών αναρχίας, αδεισιού κ.ά. Η απόφαση υπήρξε αδιωκτική.

Κατά τον Π. Χριστόπουλο (*Εφημερίδες*) η εφημερίδα γύγικε και σε περ. Β' (1 Φεβρ. 1922 - 20 Σεπτ. 1922, αρ. φ. 466-677).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΒΕΤΙΒ (λίγα φύλλα του 1915).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Παναγιώτου, «Ο Τύπος του Βόλου», ανάτ. από *Αρχείον Θεσσαλικών Μελετών*, τ. 5 (1979), 167-182 Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 191· Κολιού, *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα Βόλου*, τ. Α', σ. 252-258.

ΝΙΣΣΑ ΚΟΛΙΟΥ

Κήρυξ

Εφημερίς Φιλελευθέρων Αρχών. Ιωάννινα, 1920-1972, αρ. φ. 1-16045. Εκδότες: Ν. Λάμπας, Δημοσθένης Πανιδής (1920-1924) και στη συνέχεια, έως τα τέλος, ο Δημοσθένης Πανιδής, ο οποίος προηγουμένως (1919-1920) είχε εκδώσει την καθημερινή εφ. *Το Βέλος*. Το 1969 εμφανίζεται το μότο: «Η Ελλάς εις την λεωφόρον της ανάπτυξης». Άλλοι υποτίτλοι: *Ημερησία Πρωινή Πολιτική Εφημερίς* (1924 κ.ε.)· *Ημερησία Εφημερίς εν Ιωαννίνοις* (1945-1952)· *Ημερησία Παναηπειρωτική Εφημερίς εν Ιωαννίνοις* (1953)· *Ημερησία Παναηπειρωτική Εφημερίς Φιλελευθέρων Αρχών* (1954-1958)· *Ημερησία Παναηπειρωτική Εφημερίς* (1959-1965)· *Ημερησία Πρωινή Εφημερίς εν Ιωαννίνοις* (1965-1972). Ημερησία, διεύλιδη (εκτός από την περίοδο 1926-1934 που γίνεται τετρασεύλιδη), τετράστηλη, διαστάσεων 51x34 εκ. Η τιμή φύλλου αλλάζει πολλές φορές: 1 δρχ. (1936, 1954-1972), με διακυμάνσεις στα χρόνια 1945-1954 (20, 50, 100, 200, 500 και 1000 δρχ.). Τυπογραφείο: δεν αναφέρεται.

Η πολιτική δράση του Κόμματος των Φιλελευθέρων στα παραγμένα χρόνια της δεκαετίας που 1920 οδήγησε στην έκδοση του *Κήρυκος* ως πολιτικού οργάνου του κόμματος για την περιοχή των Ιωαννίνων. Η φωνή της «τιμημένης σημαίας του Κόμματος» φιλοδοξεί να γίνει «ακούραστος προστάτης των λαϊκών ελευθεριών» και υπερασπιστής των «δημοκρατικών ιδεών». Η πρόσδεση στα συμφέροντα του Κόμματος των Φιλελευθέρων αρχίζει να δοκιμάζεται για πρώτη φορά το 1950. Ως απόρροια της ρευστής πολιτικής κατάστασης η εφημερίδα τάσσεται με το νεοσύστατο Κόμμα Πατριωτικής Ένωσης (Νέοι Φιλελευθέροι), ενώ ταυτόχρονα τονίζει την ανάγκη για

ένα «ανόδευτο» Κόμμα Φιλελευθέρων μακριά από πρόσκαιρες συμμαχίες. Την περίοδο εκείνη, μάλιστα, ο εκδότης της κατέρχεται στον εκλογικό στίβο χωρίς επιτυχία.

Από το 1951, οι πολιτικές ανακατατάξεις επαναφέρουν τον *Κήρυκα* στο Κόμμα Φιλελευθέρων παρά τα μέτωπα που έχει συγκροτήσει με παράγοντες της τοπικής πολιτικής ζωής, όπως ο Ευάγγελος Αβέρωφ, για τα οποία η εφημερίδα έχει εκφραστεί αρνητικά. Στην εκλογική αναμέτρηση του 1961 προσχωρεί στην υπηρσία νέων πολιτικών σχηματισμών καθώς συντάσσεται με την ΕΡΕ (Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση) του Κωνσταντίνου Καραμανλή και σε τοπικό επίπεδο με τον Ευαγγελο Αβέρωφ. Η επιβολή της δικτατορίας δεν προκαλεί διακοπή στην κυκλοφορία της, καθώς εξάφει το έργο των συνταγματάρχων με άρθρα του τύπου «Η χώρα οδηγείται ασφαλώς και συντόμως σε λιμένα σωτηρίας», μέχρι την οριστική λύση της κυκλοφορίας της στις 20 Σεπτεμβρίου 1972.

Ανεξάρτητα από τις πολιτικές παλινδρομήσεις, το κύριο άρθρο είναι συνήθως αφιερωμένο σε ζητήματα της κεντρικής πολιτικής σκηνής ή των διεθνών εξελίξεων. Παράλληλα, η πρώτη σελίδα συμπληρώνεται από μονόστιχα με πολιτικές ειδήσεις και άρθρα γνώμης για τρέχοντα θέματα, ενώ συχνότατα υπάρχουν παρεμβάσεις για τις εξελίξεις στο εσωτερικό του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Στις περιόδους εκλογικών αναμετρήσεων φιλοξενεί τα βιογραφικά υποψηφίων βουλευτών της αρεσκείας της και καλύπτει την κίνηση των συνδυασμών, ενώ παράλληλα προτρέπει τους ψηφοφόρους για το τί πρέπει να κάνουν: «Ηπειρώται ψηφίσατε κορδόνι το συνδυασμό του ΜΕΑ». Τέλος δημοσιεύονται ειδήσεις τοπικού ενδιαφέροντος, αγγελίες, ανακοινώσεις τοπικών φορέων, κοινωνικά νέα αλλά και διεθνείς ειδήσεις («Νυκτερινά Νέα»). Οι περισσότερες στήλες είναι ανυπογράφετες ενώ τα μόνα ονόματα που εμφανίζονται είναι τοπικών πολιτευτών και εκπροσώπων της κρατικής εξουσίας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΒΠΙ, ΕΒΕ, ΕΗΜ, ΕΛΙΑ, ΖΒΙ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κόννη, *Ηπειρωτική Βιβλιογραφία*, Β', σ. 613 (όπου και βιβλιογραφία).

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΑΣ

Κήρυξ

Ημερήσια Πρωινή Εφημερίδα εν Καβάλλα, 28 Φεβρ. 1926 - 10 Νοε. 1933, αρ. φ. 1-2389. Ιδιοκτήτης-διευθυντής-υπεύθυνος: Δ.Κ. Δημητριάδης* μετέπειτα διευθυντής και επί της ύλης υπεύθυνος ο διαχειριστής και συντάκτης της Δ.Γ. *Ζιώγας. Ημερήσια, τετρασέλιδη, τετράστηλη, διαστάσεων 45x30 εκ. αρχικά, παρνούσιαι στη συνέχεια αλλαγές στο σχήμα. Τιμή φύλλου: 1 δρχ. Ετήσιες συνδρομές: 300 δρχ. Τυπονόταν σε ιδιόκτητες εγκαταστάσεις. Προϊστάμενος τυπογραφείου ήταν ο Δ.Ν. Αλτικουλαστής.

Αναγγέλλοντας την έκδοσή της, δηλώνει ότι και νένα κενό δεν ερχόταν να αναπληρώσει και ότι σκοπός ήταν η υπεράσπιση των τοπικών συμφερόντων. Ο εκδότης της, θεωρώντας τον εαυτό του «οστόυν εκ των οστών των εργατών», προσδοκούσε ιδιαίτερα να τονώσει τον «καλώς εννοούμενον» εργατικό αγώνα, «τον απηλλαγμένον ξενικής επηρείας», και να βοηθήσει στην αποκατάσταση των «μη αποκατασταθέντων έτι» προσφύγων. Ανακοινώνοντας την αναστολή της έκδοσής της, το 1933, καυχόταν ότι «συντέλεσε εις την δημιουργίαν διδαστηρίων, έργων οδοποιίας, λιμανιού». Προσδευτική, άλλοτε επι-

δοκίμαζε και άλλοτε αποδοκίμαζε την πολιτική του Ελ. Βενιζέλου.

Η πρώτη σελίδα περιλαμβάνει διάφορες «Κρίσεις και σχόλια», ενημέρωση για αγροτικά και καπιεμπουργικά θέματα, αυτοτελή χρονογραφημένα, ενώ η δεύτερη σελίδα εύδυμα σχόλια της καθημερινότητας, στίχους και ανέκδοτα («Ο κόσμος», «Καθημερινή ζωή»), μυθιστόρημα σε συνέχειες («Ο δρόμος της Δαμασκού» του Henri Greville), ανακοινώσεις, διαφημίσεις και διάφορα άλλα («Ποικίλα»). Η τρίτη σελίδα δημοσιεύει σύντομες τοπικές ειδήσεις («Επαρχιακή ηχώ», «Η ζωή της πόλεως», «Τα γεγονότα της πόλεως»), χρήσιμες πληροφορίες, μικρές αγγελίες και διαφημίσεις. Στην τελευταία σελίδα υπάρχουν εσωτερικές και εξωτερικές ειδήσεις από τα τελευταία τηλεγραφήματα («Η τελευταία ώρα», «Επί του πειστηρίου», «Τα τελευταία τηλεγραφήματα») και «Οικονομικών δελτίων».

Οι συνεργάτες της ήταν πολλοί. Οι περισσότεροι υπέγραψαν τα άρθρα τους με ψευδώνυμα («Βιτόκι», «Ε-Ένας», «Θωμ...ς», «Λοεγκρίν», «Μπάρμπας», «Μποέμ», «Πολ-Μεν», «Σπιν», «Τηλέμαχος», «Ο Φακός», «Φαντάζιο»). Μερικών μόνο τα ονόματα είναι γνωστά: Απ. Αποστολάτος, Χρ. Ν. Βραϊκίδης, Κ. Δαλαγιαννόπουλος, Γιάν. Κιουχτσόγλου (μετέπειτα ανταποκριτής της εφ. *Μακεδονία, συνεργάτης της *Νέας Εστίας, μεταφραστής και επιμελητής εκδόσεων αρχαίων έργων), Περικλής *Μπακλαβάς, Ν. Πάτρας (οικονομολόγος, μετέπειτα καθηγητής πανεπιστημίου), Κ. Σκαλτσάς και ο ιατρός Χρυσάνθου («Χρυσ.»). Ο λογιστής Κ. Χαρσούλης («Χόιτσι») έγραφε τα χρονογράφηματά, τα οποία αργότερα εξέδωσε σε έναν τόμο με τον τίτλο *Χαμόγελα της ζωής*. Προϊστάμενος του τεχνικού τμήματος ήταν ο Ιωάννης Μουτσόκας. Τα τελευταία χρόνια, διαχειριστής ήταν ο Σπύρος Καρακός.

Το 1933 ανέστειλε την κυκλοφορία της εξαιτίας της αποχώρησης του ιδρυτή και ιδιοκτήτη της, Συνέχεια της θα μπορούσε να θεωρηθεί η εβδομαδιαία και μικρού σχήματος εφ. *Ελεύθερος Κήρυξ* που εξέδωσε ο Δ. Ζιώγας την επόμενη χρονιά και έως το 1940. Τα τυπογραφικά μηχανήματά της κατασχέθηκαν από τους Βούλγαρους κατά τη διάρκεια της Κατοχής (1941-1944).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΔΒΚ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστίνα Φ. Βαμβούρη-Δημάκη, *Ιστορία του τύπου της Καβάλας από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα ως σήμερα*, ανέκδοτη μεταπτυχιακή εργασία. Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 14-16, 19. Γ.Β. Ιωαννίδης, *Ο τύπος της Καβάλας. Από τις Αρχές του Αιώνα μέχρι Σήμερα*, Καβάλα 1996, σ. 26-28.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΟΥΔΟΜΕΤΡΟΣ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ

Κήρυξ

Ημερησία εφημερίς. Όργανον του εν Αιγύπτω Ελληνισμού. Κάιρο, 1936-1947. Διευθυντής-αρχισυντάκτης: Ευάγγελος Δ. Σάμιος. Στα χρόνια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ο υπότιτλος δ' αλλάζει: Εφημερίς του Λαού, με μόνη συμπλήρωμα τη ρήση του Φράγκλιν Λίνκολν: «Κυβέρνησις Λαού, εκ του Λαού, δια τον Λαόν». Ημερησία, τετράσηλη / πεντάσηλη, τετρασέλιδη / δισέλιδη (1939), μεγάλου σχήματος. Τιμή φύλλου: 5 μιλλιέμ. Ιδιόκτητο τυπογραφείο, οδ. Εμάντ ελ Ντιν, Κάιρο.*

Με αρθρογραφία δημοκρατική και μαχητική, θα διαφοροποιηθεί, ευθύς εξ αρχής, από τη δικτατορία Ι. Μεταξά, ενώ, με την εγκατάσταση της εξόριστης ελληνικής κυβέρνησης (Ε.μ. Τσουδερού) στο

Κάιρο, θα στηρίζει το αίτημα των αντιστασιακών δυνάμεων και του ελληνικού στρατού Μέσης Ανατολής για τον σχηματισμό κυβέρνησης εθνικής ενότητας. Παράλληλα, θα ενδιαφερθεί για την προσέγγιση και επίλυση επίμαχων προβλημάτων του αιγυπτιακού ελληνισμού. Ιδιαίτερη ιστορική αξία αλλά δυσέυρετο παραμένει το φύλλο της 4^{ης} Αυγούστου 1939, με έκτακτες συνεργασίες των Ν. Πλαστήρα, Σοφ. Βενιζέλου, Ι. Σοφριανόπουλου και αριστερών αρθρογράφων. Κοινή αξίωση των αρθρογράφων ήταν η επάνοδος της χώρας στους δημοκρατικούς δεσμούς.

Ένα ή δύο χρόνια πριν από την εκπόνη της, εκχωρείται στην οικογένεια του παλαιάχου δημοσιογράφου Μιχ. Ευσταδιάδη, εκδότη της εφ. *Φως, ενώ ο ίδιος ο Ε.Δ. Σάμιος θα μετοικήσει στην εφ. *Ταχυδρόμος, ως πολιτικός αρθρογράφος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: UL/KC (Greek Periodical Stack Collection, 1936-1946).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μαν. Γαλουράκης, *Η Αίγυπτος των Ελλήνων*, Αθήνα 1967, σ. 562.

ΣΟΦΙΑΝΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ

Κήρυξ

*Εφημερίς των λαϊκών συμφερόντων εκδομένη εν Λαρίση. Λάρισα, 1906. περ. Α' και 1928 έως σήμερα [2005]. περ. Β'. Την περ. Α', εκδότες είναι οι Γ. Σερμενίτης και Α. Φαρμάκης, ενώ την περ. Β' ιδρυτής και εκδότης ο Λδαμάντιος *Νικολαΐδης, αρχισυντάκτης ο Θρ. *Μακρής (έως το 1931) και στη συνέχεια διευθυντής σύνταξης ο Κώστας *Περραιβός (1931-1941) και διαχειριστής ο Μιχαήλ *Χαδέλλη (1931-1941). Από το 1937 εκδίδεται «υπό εταιρείας», μέλη της οποίας ήταν οι Κ. Περραιβός, Μ. Χαδέλλης και Γ. Ζάγουρα. Άλλοι υπότιτλοι: *Πρωινή Εφημερίς των Λαϊκών Συμφερόντων* (από τον Σεπτ. 1932)· *Μεγάλη Πρωινή Εφημερίς των Λαϊκών Συμφερόντων* (1935), Ημερήσια, τετρασέλιδη, επιτάσιμη, διαστάσεων 62x43 εκ. Τιμή φύλλου: 1 δρχ. Συνδρομές: ετήσια 360 δρχ., εξαμηνιαία: 180 δρχ. και τριμηνιαία 100 δρχ. Γραφεία-τυπογραφείο: οδ. Βασιλίσσης Σοφίας 68, Λάρισα, Ηλεκτρονική διεύθυνση: www.kirikas.com.gr/history.php*

Πρωτοεκδόθηκε τον Απρίλιο 1906 από τον δικηγόρο Γ. Σερμενίτη και τον Α. Φαρμάκη. Παρότι η διάρκεια ζωής της δεν ξεπέρασε τον ένα μήνα, κατάφερε να συμβάλει στην ίδρυση Εργατικού Κέντρου, Σκοπευτηρίου και Πυροσβεστικού Σώματος. Συμμετείχε στην διοργάνωση Πανελλήνιων Ιππικών Αγώνων, στη δημιουργία της Πανθεσσαλικής Γεωργικής Έκθεσης, ενώ συνδέθηκε και με τον Μακεδονικό Σύνδεσμο Λάρισας που οργάνωνε και κατηύθυνε τον Μακεδονικό Αγώνα στη Θεσσαλία. Το 1928 ο δικηγόρος Αδαμάντιος Νικολαΐδης επανεξέδωσε τον *Κήρυκα*.

Στόχος των εκδοτών ήταν η συνδρομή «διά την ρύθμισιν και την επίλυσιν όλων των ζητημάτων που ενδιαφέρουν τον τόπον, την Λάρισαν και όσας τας Επαρχίας του Νομού και των άλλων γειτονικών Νομών». Στα επιτεύγματα του εκδότη και της συντακτικής ομάδας πρέπει να συμπεριληφθεί η δημιουργία ενός εντύπου που συνδύαζε την τοπική ενημέρωση από τη Λάρισα και από την ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας, με τις πολιτικές εξελίξεις της Αθήνας και την εκτενή ενημέρωση από την ευρωπαϊκή πολιτική επικαιρότητα. Χαρακτηριζόταν από έντονο αντιβενιζελικό χαρακτήρα, ο οποίος διατυπωνόταν σχεδόν καθημερινά στο κύριο άρθρο της, το οποίο παρότι ανιπόγραφο συνέτασσε ο ιδρυτής και εκδότης της Λδ. Νικολαΐδης, βουλευτής του Λαϊκού Κόμματος.

Η εσωτερική και εξωτερική πολιτική επικαιρότητα, με εκτενείς ανταποκρίσεις από την Αθήνα και τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και η ενημέρωση για τα πολιτικά και κοινωνικά δρώμενα της Λάρισας και της Θεσσαλίας συνέδεται το περιεχόμενο της εφη-

μερίδας, η οποία αναδημοσίευε άρθρα, επιστολές και συνεντεύξεις πολιτικών, στρατιωτικών και μελών της βιαστικής οικογένειας. Πλάι στους λόγους του Χίτλερ και στις ανταποκρίσεις από τον ισπανικό εμφύλιο δημοσιεύονταν σε συνέχειες διηγήματα και μυθιστορήματα σπουδαίων λογοτεχνών, όπως του Βίκτωρ Ουγκώ, του Αλ. Δουμά, του Όρ. Ουέλς, και του Τζων Ράνκλιφ. Δεν έλειπαν τα θέματα για την παιδεία, τη γεωργία και την ιατρική.

Η εφημερίδα παρακολούθησε την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, χωρίς να αντιλαμβάνεται τις διαστάσεις του. Την περίοδο της Κατοχής συνεκδιδόταν με την **Ελευθερία* υπό τον τίτλο *Λαρισαϊκός Τύπος*. Επανακυκλοφόρησε με την Απελευθέρωση, το 1945 ως *Ημερήσιος Κήρυξ*, με εκδότη-διευθυντή τον Μιχ. Χαδέλλη, ο οποίος διετέλεσε και πρόεδρος της Ένωσης Ιδιοκτητών Επαρχιακού Τύπου και αρχισυντάκτη τον Χρήστο Γριμματίδη, που χρημάτισε βουλευτής και υπουργός.

Στις 2 Μαΐου 1954 προχώρησε σε κοινή έκδοση με το *Νέον Βήμα*, παρ' ότι δεν εκδίδονταν εφημερίδες την επομένη της Πρωτομαγιάς, καθώς η άλλη τοπική εφημερίδα, η *Ελευθερία*, εκδόθηκε παρὰ τα συμφωνηθέντα. Η πρακτική αυτή καταγγέλθηκε στη δήλωση που δημοσιεύθηκε στο φύλλο *Κήρυξ-Βήμα*. Ο *Ημερήσιος Κήρυξ* συνεχίζει την έκδοσή του μέχρι και σήμερα με νέα διεύθυνση, προσαρμοσμένος στις απαιτήσεις της εποχής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελλ. σ.), ΕΒΕ (ελλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Γ', σ. 155-156.

ΕΛΕΝΗ ΚΥΡΑΜΑΡΙΛΙΟΥ

Κήρυξ

Εβδομαδιαία εφημερίς. Λεμεσός, 3/16 Μαΐου 1913 - Φεβρ. 1925. Ιδιοκτήτης-διευθυντής-υπεύθυνος συντάκτης: Κλεόβουλος Ι. *Μυριανθόπουλος (αρχικά), Διευθυντής-αρχισυντάκτης: Κλέων Θ. Περισιάνης (από το 1919) και Δημητρός Μ. *Δημητριάδης (από τον Ιουλ. 1921). Άλλος υπότιτλος: *Πολιτική, Φιλολογική και των Ειδήσεων*. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, εξάσπλη, διαστάσεων 65x46,5 εκ. και τετράσπλη, διαστάσεων 47x32 εκ. από την 1^η Δεκ. 1917, επανήλθε στο αρχικό της μέγεθος αργότερα. Ετήσιες συνδρομές: Κύπρου 10 σελίνα και εξωτερικού 13 σελ. Τυπωνόταν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο επί της οδού Ιφιγενείας όπου θρίσκοταν και τα γραφεία της.

Χαρακτηριζόταν από την πλούσια σχολιογραφία και αρθρογραφία της. Στις σελίδες της δημοσιεύονταν επίσης επιστημονικές μελέτες και άρθρα, λογοτεχνικά και ιστορικά κείμενα, ενώ καλύπτονταν

εκτενώς οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες της εποχής. Στην πρώτη σελίδα του πρώτου φύλλου περιλαμβάνονται, ανάμεσα στα άλλα, δύο ενδιαφέροντα κείμενα: το ένα, με τίτλο «Αντί Προγράμματος», αναφέρεται στους στόχους και τις επιδιώξεις της, καθώς και στη δύναμη αλλά και στις υποχρεώσεις του Τύπου, ενώ το άλλο, με τίτλο «Αρχαί και Σκέψεις», αναφέρεται στη σημασία του κοινωνικού ελέγχου που μπορεί να ασκεί ο Τύπος.

Από τον Ιούλιο 1921 τη διαχείριση και σύνταξη της ανέλαβε ο δημοσιογράφος και λόγιος της Λεμεσού Δημ. Μ. Δημητριάδης («Ντόριον») που είχε αρχίσει να γράφει τα δροσερά και πρωτοποριακά χρονογραφήματά του όταν ήταν ακόμη διευθυντής ο Κλέων Περισιτιάνης. Εκτός από τα χρονογραφήματα, επισημιάνονται και άλλα λογοτεχνικά κείμενα και ποιήματα από τον «Εύσκοιο Πεύκη», ενώ στην πρώτη περίοδο της ζωής της δημοσιεύονται και ποιήματα του Βασιλή Μιχαηλίδη.

Εκτός από τον διευθυντή της αρθρογραφούσαν και άλλοι σημαντικοί λόγιοι της εποχής, όπως ο Ονούφριος Ι. Γασιονίδης, ο Γ.Α. Γεωργιάδης, ο Χ.αρ. Κωναντής, ο Ευρ. Θεμιστός, ο Σ.Ι. Μυριανθόπουλος, ο Πολ. Ι. Κωνσταντινίδης και πολλοί άλλοι με ψευδώνυμα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ, ΒΚΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Κλ. Σοφοκλέους, «Κήρυξ», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Ζ', Λευκωσία, 1987, σ. 77· Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του κυπριακού τύπου*, τ. Γ', μέρος Β', σ. 1083-1103.

ΑΝΔΡΕΑΣ Κ.Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Κήρυξ

Εφημερίς εβδομαδιαία πολιτική και φιλολογική, οργανών των Αιτωλοακαρνανών, Ναυπακτος, 1920-< >. Εκδότης: Επαμεινώνδας Ν. Φαρμάκης. Εβδομαδιαία, δισέλιδη / τετράσηλη, διαστάσεων 42x29 εκ. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά. Ετήσιες συνδρομές: 12δρχ. και αργότερα 8 δρχ. «Δια τους Διδασκάλους και Κληρικούς», 5 δολ. «Δι' Αμερικανών» και 25 φράγκα για το «Εξωτερικόν».

Υποστηρίζει τον «ένδοξον στρατιώτην του Έθνους» Ελ. Βενιζέλο και την πολιτική του. Το κύριο άρθρο στο φ. 12, με τίτλο «Ο πολιτικός ανταγωνισμός», πραγματεύεται την κοινωνική πολιτική κατάσταση στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, με τα πολιτικά πάθη σε έξαρση. Διατυπώνει κρίσεις για την ιστορία της «Φυλής» αλλά και τον ρόλο του Τύπου, ο οποίος δεν πρέπει να παρεκκλίνει από την υψηλή του αποστολή και να γίνει βιομηχανική επιχείρηση, κατότι «έχει κολλοσιαίαν επιρροήν και διευθύνει αναμφισβητήτως την τύχην των λαών». Μέσα από τα άρθρα της εκφράζει επίσης τις εθνικές προσδοκίες που υπερασπίσθηκε η πολιτική του Βενιζέλου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΓΑΚ-Αρχαία Ν. Αιτωλοακαρνανίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μαρία Μπακαδήμα-Ξουρνιά, «Ναυπακτικός Τύπος 1905-1956», π. *Ναυπακτικά*, τ. Θ' (1999), 51-83.

ΜΑΡΙΑ ΜΠΑΚΑΔΗΜΑ

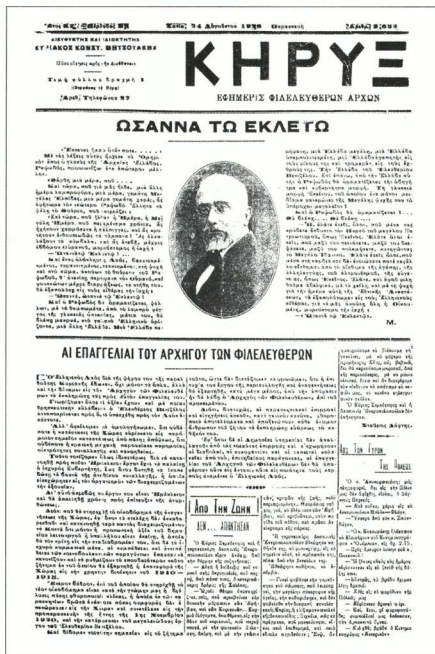
Κήρυξ

Εν Χανίοις, πολιτική εφημερίς - εκδιδόμενη κατά Παρασκευήν, Χανιά, 1901 έως σήμερα [2005]: περ. Α', 7 Δεκ. 1901 - 14 Μαρτ. 1903, αρ. φ. 1-55· περ. Β', 27 Απρ. 1908 - 17 Μαρτ. 1935, αρ. φ. 56-555088· περ. Γ', 20 Απρ. 1945-1967, έτ Α'/ΚΘ', αρ. φ. 1-6512· περ. Δ', 19 Σεπτ. 1974 έως σήμερα [2005], αρ. φ. 1-9282 [19 Ιουν. 2005]. Την περ. Α', υπεύθυνος είναι ο Παρ. Κοτζιάμπασάκης και διευθυντής ο Ι.Γ. Ηλιάκης. Εβδομαδιαία (Παρασκευή), τετρασέλιδη, διαστάσεων 52x34 εκ. «Συνδρομιά προπληρωτέα»: Εσωτερικού Ετήσια δρχ. 5 - Εξωτερικού δρχ. 7,50. Πάσα καταχώρησις απαράβατος προπληρώνεται. Γραφεία: Εν οδώ Τριμάρτυρος». Την περ. Β', διευθυντής-συντάκτης είναι ο Κ.υριάκος Κ. Μητσotάκης (γιος της αδελφής του Ελ. Βενιζέλου, Αικατερίνης Μητσotάκης). Το 1921 η εφ. ευρίσκειται για κάποιο χρονικό διάστημα με διευθυντή και συντάκτη τον Αριστομένη Κ. Μητσotάκη (αδελφό του Κυριάκου, επίσης δικηγόρο και πολιτικό). Άλλοι υπάλληλοι: *Εβδομαδιαία πολιτική εφημερίς (1908-1914)*: *Εφημερίς Φιλελευθέρων Αρχών εκδιδόμενη καθ' εκάστην πλην Δευτέρας*. Εβδομαδιαία (Κυριακή, 1908-1914) / καθημερινή (πλιν Δευτέρας, 1916-1917), τετρασέλιδη, διαστάσεων

52x34 εκ. / 42x28 εκ. «Τιμή φύλλου λεπτά 50 (συμφώνως του Νόμου)». «Συνδρομια προπληρωτέα: Εσωτερικού Ετήσια δρχ. 6. - Εξωτερικού δρχ. 8» (1908-1935). «Πάσα καταχώρησις απαράβατος προπληρώνεται. Γραφεία παρά το Σανδριάνι [σημερινή οδ. Χάληδων] Αριθ. τηλ. 27 το φύλλον δρχ. 1» (1935). Την περ. Γ' ιδρυτής είναι ο Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος. «Διευθύνεται υπό επιτροπή». Όμως διευθυντής και ιδιοκτήτης είναι ο γιος του Κυριάκου Μητσοτάκης και υποψήφιος βουλευτής Χαλάνδης Κωνσταντίνος Μητσοτάκης. Υπότιτλος: **Ανεξάρτητος Δημοκρατική Εφημερίς**. Καθημερινή, μονόφυλλη, διαστάσεων 60x40 εκ. Διαχειριστής: 1. Βολάνης. Γραφεία: οδ. Κωνσταντίνου 33. Τιμή φύλλου: 100 δρχ. Την περ. Δ' ιδιοκτήτης είναι ο Κωνσ. Κυρ. Μητσοτάκης, Υπεύθυνος, ο Γιάννης Παραδομένακης και αργότερα ο Στέλιος Νικηφοράκης, Υπότιτλος: **Ανεξάρτητη Πρωινή Δημοκρατική Εφημερίδα. Ιδρυτής: Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος**. Καθημερινή, εξασέλιδη / οκτασέλιδη, διαστάσεων 60x40 εκ., το 1987 πέρασε στο μικρό σχήμα, με τριάντα δύο ή και περισσότερες σελίδες. Τιμή φύλλου: 3 δρχ. Γραφεία: οδ. Φωτιάδου Πασιά (σημερινή Κ. Χιωτάκη).

Μακροβία πολιτική εφημερίδα που εκδόθηκε αρχικά από τον Ελευθέριο Βενιζέλο, προκειμένου να υποστηρίξει τις θέσεις του και να αντιμετωπίσει τις κατηγορίες τις οποίες είχε εξαπολύσει εναντίον του ο πρίγκιπας Γεώργιος (Ύπατος Αρμοστής της Κρήτης), αφού τον ίδιο χρόνο τον είχε απολύσει από Σύμβουλο επί της Δικαιοσύνης της Κρητικής Πολιτείας. Στο κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου με τίτλο «Αντί Προγράμματος» αναπτύσσει τις θέσεις του και δηλώνει ότι είναι: «Απαρσαλεύτους αφωσιωμένοι εις την ενδικνήν ιδεάν και βαθύτατα πεπεισμένοι, ότι μόνη ριζικήν λύσιν του κρητικού ζητήματος δ' αποτελέσει η προς την Ελλάδα ένωσις» (αρ. φ. 21). Στα πρώτα πέντε βαρυσήματα άρθρα του με τίτλο «Γεννηθέντα Φως» (Fiat Lux) εκθέτει την κατάσταση και απαντά στις κατηγορίες, ενώ δηλώνει ότι «ο Κήρυξ διερμηνεύει τας πολιτικάς μου ιδεάς». Χειρόγραφα των άρθρων αυτών γραμμένα στα γαλλικά, αλλά και άλλα δημοσιευμένα κείμενα (με τίτλους, όπως «Οι αλλοκόλακες», «Μολών λαβέ», «Λάκων ωρῆξε», «Το σύνταγμα», «Η Ελευθεροτυπία») έχουν ταυτιστεί με τα δημοσιευμένα χωρίς υπογραφή κείμενα, αποδεικνύοντας τον πραγματικό συντάκτη τους. Η ύλη της περιλαμβάνει: άρθρα, τοπικές ειδήσεις, τακτικές στήλες, όπως «Εβδομαδιαία Νέα», «Εξωτερικά», «Γνωστοποιήσεις», «Νομολογία Εφετείου Κρήτης» (δικαστικά νέα), «Πρόγραμμα Πλειστηριασμού», «Επιστολάι», «Κοινωνικά».

Αντίπαλη της είναι η εφ. Πατρίς στην οποία αρθρογραφεί ο ιδιαίτερος γραμματέας του πρίγκιπα,

Ανδρέας Παπαδιαιμντόπουλος. Ο δημοσιογραφικός αγώνας είναι σκληρός, εξοντωτικός. Δικαστικές διώξεις, ποινές και παύσεις σηματοδοτούν την εμφάνιση του Ελευθερίου Βενιζέλου στον δημοσιογραφικό ορίζοντα. Η εφημερίδα του διακόπτει την κυκλοφορία της, από 4 Απριλίου 1902 έως 31 Μαΐου 1902 (ποινή δίμηνης παύσης) και από 31 Ιανουαρίου 1903 έως τις αρχές Μαρτίου του ίδιου έτους (παύση ενός μηνός). Οριστική δε παύση, στις 14 Μαρτίου 1903 μαζί με την καταδίκη του Ελευθερίου Βενιζέλου «επί δημοσιογραφική εξυβρίσει» σε φυλάκιση δεκαπέντε ημερών, την οποία και εξέτισε στις φυλάκες του Ιτζεδίν.

Όπως υποστηρίζει ο Βενιζέλος, «όπου η εξουσία αφαιρεί τας ελευθερίας του λαού δια πρακτικότητας, εκεί ανοίγεται πλέον η νόμιμη οδός των επαναστάσεων», και έτσι ακολουθεί το κίνημα του Θερίσου το 1905. Στο Θέρισσο ο Βενιζέλος εξέδιδε δύο εφημερίδες: *Το *Θέρισσο και την *Επίσημον Εφημερίδα της Επαναστατικής Συνελεύσεως*. Η εφ. Κήρυξ επανεδίδεται το 1908 με υπεύθυνο τον Κυριάκο Κ. Μητσοτάκη. Κατά την περίοδο αυτή αποτελεί το δημοσιογραφικό όργανο του κρητικού πολιτικού, που

παραμένει βασικός συντάκτης. Ιδιόγραφα κείμενα του Ελευθερίου Βενιζέλου, άρθρα, σχόλια, ειδήσεις, αποτελούν ανεξάντλητη πηγή ιστορικών και πολιτικών πληροφοριών. Υπάρχουν και εδώ πολλά δημοσιευμένα κείμενα ταυτισμένα με χειρόγραφα του (με εντυπωσιακές διορθώσεις και υποδείξεις προς το τυπογραφείο, όπως «στοιχεία των 10» ή «των 11» ή «στοιχεία μαύρα»).

Η εφημερίδα περιλαμβάνει πολλά ενδιαφέροντα θέματα: «Ο Δεσποτισμός και το Σύνταγμα του 1899», «Δέκα έτη Κρητικής Αυτονομίας», «Αι Αποζημιώσεις» κ.ά. Καταχωρούνται επίσης τα κοινωνοβουλευτικά νέα, οι αγορεύσεις του αρχηγού της αντιπολιτευόμενης Ελευθερίου Βενιζέλου και όλα τα πρακτικά της Κρητικής Βουλής, πολιτικές ανταποκρίσεις ελληνικών και ευρωπαϊκών εφημερίδων, τηλεγραφήματα κ.ά.

Με την έκρηξη του «στρατιωτικού κινήματος εν Ελλάδι» το 1909 και συγκεκριμένα από 18 Αυγούστου 1909 έως 10 Νοεμβρίου 1909 (αρ. φ. 122-134), δημοσιεύει βαρυσήμαντη σειρά δώδεκα κύριων άρθρων χωρίς τίτλο, απευθυνόμενα προς τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο. «περί του πρακτέου». Ακολούθησε η πρόσκληση από τους επικεφαλής του Στρατιωτικού Συνδέσμου, η οποία άνοιξε και τον δρόμο του Ελ. Βενιζέλου για την Ελλάδα. Η έκδοση της εφημερίδας εξακολουθεί κανονικά και μετά την ανάληψη της προεδυπουργίας, το 1910. Μάλιστα, στις 14 Σεπτεμβρίου 1910, σημειώνεται: «Το Δικηγορικό γραφείο του Κυρ. Κ. Μητσotάκης και τα γραφεία του Κήρυκος ευρίσκονται εις την εν Χαλέπα μεγάλην οικίαν του κ. Ελευθερίου Κ. Βενιζέλου, ενώ από 10 Σεπτεμβρίου του 1912 το Δικηγορικό γραφείο του Κυρ. Κ. Μητσotάκης και τα γραφεία του Κήρυκος μεταφέρονται εις την οδόν Ποτιτέ πλησίον της πλατείας Σανδριβάνιου». Στις 11 Οκτωβρίου 1912 δημοσιεύεται ενδεικτική «Δήλωσις»: «διαρκούντος του πολέμου θα εκδίδεται κατά δεκαπενθήμερον και μετά την λήξιν αυτού θα αναπληρωθούν δι' εκτάκτων φύλλων» (Κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913, ο Κυριάκος Κ. Μητσotάκης ηγείται εθελοντικής ομάδας στη Μακεδονία κοντά στον Βενιζέλο, συμπαραστάτης στον αγώνα, όπως και στο Θέρισο). Η εφημερίδα διαθέτει πλούσια ύλη, εκλεκτούς συνεργάτες, όπως ο Κωνστ. Φούμης, και είναι εντυπωσιακό το ότι το 1912 «Διαθέτει Γενικών αντιπρόσωπον εις το Ιρκόυτσκ της Σιβηρίας και την Αποπάτην Ανατολήν».

Το κίνημα του 1935 θρiάσκει τον Βενιζέλο στα Χανιά. Στον Κήρυκα γράφει το τελευταίο του κείμενο

στις 8 Μαρτίου 1935 (αρ. φ. 5085) με τίτλο: «Διάγγελμα του Κου Ελευθερίου Βενιζέλου προς τον Ελληνικών Λαόν». Είναι φανερό ότι ο Βενιζέλος πίστευε πάντοτε ακράδαντα στον ρόλο του Τύπου, γι' αυτό και εριστούσε την προσοχή των λειτουργών του στη διαχείρισή του: «Η ασυδοσία του Τύπου είναι ο μεγαλύτερος εχθρός της ελευθερίας του Ελευθερίου Βενιζέλος, 31 Μαρτ. 1931). Στις 17 Μαρτίου η εφημερίδα κλείνει οριστικά. Ακολουθούν χρόνια δημοσιογραφικής σιωπής λόγω της δικτατορίας του Ι. Μεταξά και της Κατοχής. Ο Κυριάκος Μητσotάκης πεθαίνει το 1943.

Ο Κήρυξ «επανεμφανίζεται επί του δημοσιογραφικού στερεώματος» μετά την Απελευθέρωση, το 1945 για να διακοπεί και πάλι στις 20 Απριλίου 1967 με το πραξικόπημα των συνταγματαρχών. Στο διάστημα αυτό ο Κων. Μητσotάκης, με μία δυνατή δημοσιογραφική ομάδα, τον Φώτα Χατζηηγήγορη, τον φιλόλογο Μιχάλη Μποτωνάκη, τον Θρασύβουλο Σπαντιδάκη (Κρίτωνα) και εκλεκτούς συνεργάτες όπως ο καθηγητής Νικ. Τομαδάκης, ο δικηγόρος Μιχ. Παπαγιαννάκης, οι δημοσιογράφοι Νίκος Αγγελής, Ι. Μανωλικάκης κ.ά., υπηρετούν τη νομιμότητα και δίδουν καθημερινά τους καλύτερους δημοσιογραφικούς και πολιτικούς αγώνες για τον τόπο. Το πρώτο ενυπόγραφο άρθρο του Κωνστ. Κ. Μητσotάκης, στις 27 Νοεμβρίου 1945 με τίτλο «Περί Τρομοκρατίας», σηματοδοτεί τον αγώνα τους για την αποφυγή και την αντιμετώπιση του Εμφυλίου στην Κρήτη. Η πολιτική αρθρογραφία (μεταξύ άλλων άρθρα του Σοφοκλή Βενιζέλου), οι ειδήσεις, τα σχόλια, οι κοινωνικές στήλες, τα τοπικά θέματα κ.ά. αποτελούν την ύλη της ως ημερήσιας εφημερίδας.

Με την αποκατάσταση της δημοκρατίας ο Κήρυξ επανεκδίδεται με ιδιοκτητή τον Κωνστ. Κ. Μητσotάκη, υπεύθυνους τον Γιάννη Παραδομενάκη (περίπου για τα πρώτα δέκα χρόνια) και τον Στέλιο Νικηφοράκη για τα τελευταία είκοσι χρόνια και με εκλεκτούς συνεργάτες τον Μιχάλη Μποτωνάκη (ο οποίος παρέμεινε αρθρογράφος της εφημερίδας από τη μετακοσμητική της έκδοση), τον Μιχάλη Ξανθουδάκη και μια πλειάδα εκλεκτών συνεργατών.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΧαν., ΕΙΕΜΕΚΒ, ΙΑΚ (Αρχείο Θερίσου).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ι.Γ. Ηλιάκης, *Ο Βενιζέλος ως δημοσιογράφος*, Χανιά 1932· Ζωή Μητσotάκη, *Ο Δημοσιογράφος Ελευθερίου Βενιζέλος στα χρόνια της Κρήτης (1887-1910)*, Αθήνα 1992.

ΖΩΗ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ

Κήρυξ της Τήνου

Πολιτική εφημερίς τοπικών ζητημάτων. Αθήνα, 1948-1963, με διακοπές. Ίδρυτής: Πάρις Κ. Λιαρούτσος, Διευθυντής: Δ.Δ. Κλάφης· αργότερα διευθύνεται «παρ' Επιτροπής» και στη συνέχεια αναλαμβάνει διευθυντής ο Πέτρος Δεληγιάννης. Άλλος υπότιτλος: *Μηνιαία πολιτική εφημερίς τοπικών ζητημάτων* (από το φ. 2, Ιουλ. 1963). Εκδίδεται συνήθως μία ή δύο φορές τον μήνα (δεν έχει τακτική περιοδικότητα από το 1950 κ.ε.), δύο έως τεσσάρων σελίδων, πεντάστηλη / εξάστηλη, διαστάσεων 50x35 εκ. Ετήσιες συνδρομές (αρχικά πληθωριστικές): Τήνου 10000 δρχ., εσωτερικού 15000-20000 δρχ., εξωτερικού 8-10 δολ., οργανισμών 50000 δρχ. Τυπογραφείο: Τσινικά, Σκουλενίου 1, Αθήνα.

Ο ιδρυτής της Πάρις Κ. Λιαρούτσος αποκτά το βουλευτικό αξίωμα στις εκλογές της 5^{ης} Μαρτίου 1950 ως υποψήφιος στις Κυκλάδες του Δημοκρατικού Σοσιαλιστικού Κόμματος. Λίγα χρόνια αργότερα όμως, το 1956, μετακινείται προς πιο συντηρητικό χώρο και πολιτεύεται με την ΕΡΕ (Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση).

Στο πρώτο φύλλο γράφει ο Π. Λιαρούτσος τα εξής: «Και μέσα εις αυτήν την Ελλάδα που όλα ανοικοδομούνται, έμψυχα και άψυχα, μέσα εις αυτήν την Πατρίδα μας [...] η Τήνος πώς είναι δυνατό να λησμονηθή, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι έχει εξασφαλίσει προνομιακήν θέσιν και ως πανελλήνιον δημοσκευτικόν κέντρον, και ως η πλέον πολύτεκνος εις καλλιτέχνας ελληνική γωνία και ακόμη τέλος, ως σύμβολον του θρύλλου 1940-1941, δια του θλιβερού προλόγου της “Ελλάς” που εξελίχθη εμπρός εις τα ακρογιάλια μας». Η επιδίωξη της σύνταξης είναι να συμβάλλει στην πρόοδο του νησιού με κάθε τρόπο. Η οικονομική ευημερία των κατοίκων της Τήνου θεωρείται ότι είναι καλό να βασίζεται κατ' αρχήν στη γεωργία και την κτηνοτροφία, αλλά και στο εμπόριο το οποίο υποστηρίζεται ότι πρέπει να τονωθεί. Υποστηρίζει ακόμη ότι πάσης φύσεως εργαζόμενοι, ναυτικοί και τεχνίτες μαρμάρου χρειάζονται υποστήριξη, ώστε να μην πέσει σε τέλμα το νησί. Η εφημερίδα θα φέρει στο φως όλα τα ζωτικά προβλήματα που απασχολούν τους Τηνίους και θα δίνει μάχη για την επίλυσή τους. Όπως τονίζεται, είναι εφημερίδα «αγώνος δι' αυτό πρέπει να ενισχυθεί απ' όλους».

Υποδετεί φιλομοναρχική και αντικομμουνιστική γραμμή, αλλά υπερασπίζεται τον δημοκρατικό σοσιαλισμό τον οποίο θεωρεί μία από τις ηθικές αρχές για την οργάνωση της κοινωνίας. Πιστεύει ότι ο σοσιαλισμός επιζητεί να ελευθερώσει τον άνθρωπο από την ολιγαρχία του χρήματος, ενώ ο κομμουνισμός

αποβλέπει στη δική του ολιγαρχία (αρ. φ. 11, 30 Ιουν. 1949). Σε κύριο άρθρο, με τίτλο «Να αξιοποιηθώμεν τα προσόντα της νήσου μας» (αρ. φ. 12, 22 Ιουλ. 1949), σημειώνεται πως για να γίνει η Τήνος τόπος συγκέντρωσης χιλιάδων επισκεπτών το καλοκαίρι χρειάζονται κάποιες προϋποθέσεις, δηλαδή να ξεχωρίσει από άλλα παραθεριστικά κέντρα με την ιδιαίτερη ατμόσφαιρά της. Πρέπει να λυθεί επίσης το πρόβλημα της ύδρευσης και του φωτισμού, να βελτιωθούν το οδικό δίκτυο και η συγκοινωνία, να οργανωθούν γενικά οι προσφερόμενες προς τους ξένους υπηρεσίες. Υποστηρίζει επίσης τον αγώνα των Συριανών για την απόκτηση πλωτής δεξαμενής, διότι η παρακμή της Σύρου θα έχει αντίκτυπο σ' όλα τα νησιά των Κυκλάδων (αρ. φ. 13, 10 Αυγ. 1949).

Μόνιμες στήλες: «Ειδήσεις και γεγονότα της Τήνου», «Σχόλια», «Η επιφυλλίδα μας», «Απ' τη ζήνη».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΕ (λίγες ελλείψεις έως το 1952 λείπουν τα φ. 39-48 των ετ. 1952-1954· δεμένο σε σώμα με την εφ. *Αστήρ της Τήνου*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 197· Γ.Ν. Αμυράλης, *Ο Τηνιακός Τύπος, Μνήμη και Παρόν*, Τήνος 2000, σ. 27-29.

ΤΑΪΝΑ ΧΙΕΤΑΑ

Ο Κήρυξ της Ελλάδος

Εφημερίς πολιτική ημερησία. Αθήνα, 1 Νοε. 1893 - 13 Νοε. 1893, περ. Α', αρ. φ. 1-13 και 20 Μαΐου 1901 - 3 Φεβρ. 1902, περ. Β', αρ. φ. 97-133. Διευθυντής-ιδιοκτήτης: Χ. Μακρίδης. Από το φ. 97 (20 Μαΐου 1901) κυκλοφορεί διγλωσση, ελληνικά και γαλλικά, με δεύτερο τίτλο *Le Héraut de Grèce*. Εκδίδεται μία ή δύο φορές την εβδομάδα, δισέλιδη / τετρασέλιδη, εξάστηλη, διαστάσεων 62x46 εκ. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 30 δρχ. και εξωτερικού 45 χρ. φρ. Γραφεία: οδ. Μαΐου 22 («παρά την Χρυσοσπηλαιώτισσαν») και αργότερα οδ. Καρύτση 14, πλ. Αγίου Γεωργίου.

Σε απλή καθαρεύουσα, το φύλλο αντλεί τα θέματά του από τη διεθνή επικαιρότητα και επιμένει ιδιαίτερα στην προβολή των εθνικών θεμάτων («Ο Ελληνισμός και αι Συμμαχίαι», «Εκ του έξω Ελληνισμού»). Ενδιαφερόμενες είναι οι αναλύσεις του Χ. Μακρίδη για τη διεθνή πολιτική. Παρακολουθεί τις συγκροτούμενες συμμαχίες της Ευρώπης (Γαλλίας-Ρωσίας, Τριπλής Συμμαχίας) και προσπαθεί να διακρίνει τον ρόλο του ελληνισμού μεταξύ όλων αυτών των σχημάτων διπλωματικής συνεργασίας, σε μια εποχή που η χώρα είχε εγγενείς αδυναμίες («Έχει δε τρωτόν μέρος ο Ελληνισμός την πληθύν των υποδούλων Ελλήνων, οίτινες δουλεύουσιν κυριάρχων»).

Αποκαλύπτει επίσης με ρεαλισμό τον πόλεμο συμφερόντων μεταξύ όλων αυτών των συμμαχιών («Αι δυνάμεις αταί υποστηρίζουσιν εθνικότητες εχθράς προς τό Έθνος ημών», Νοε. 1893).

Κατά πάγια τακτική των εφημερίδων της εποχής, δημοσιεύει πρωτοσέλιδα και σε συνέχειες την επιφυλλίδα του Ιουλίου Μαρού. *Μια πιστολιά*, με την πρόβλεψη ότι «δ' αναγνωσθή απλήστως και θα συναρπάση τον αναγνώστην ευθύς εξ αρχής από του πρώτου κεφαλαίου».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 271· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σσ. 194, 400.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΡΙΑΤΟΛΟΥ

Κιάππε, Ιωσήφ [Chiappe]

(Αλμπένγκα Λιγουρίας, < > - < >, 1848) Νομικός, δημοσιογράφος και εκδότης. Γεννημένος στην Ιταλία, σπούδασε νομικά στη Γαλλία, όπου ήρθε σε επαφή με τις επαναστατικές θεωρίες και έζησε από κοντά το πνεύμα της εποχής. Κατατάχθηκε στον γαλλικό στρατό του Ναπολέοντα, με σκοπό να πολεμήσει για την απελευθέρωση της Ιταλίας. Μετά την ήττα του Ναπολέοντα εγκαταστάθηκε στο Λιβόρνο, όπου εξάσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου. Το 1820, συμμετείχε στην οργάνωση των Καρμπονάρων και αναμείχθηκε στην επανάσταση της Νεάπολης, που ξέσπασε τον Ιούλιο 1820 και είχε αιματηρή κατάληξη τον Μάρτιο 1821. Κατέφυγε στα Έπτάνησα και τον Ιούνιο 1821 εγκαταστάθηκε στην Ύδρα με την οικογένειά του, όπου και παρέμεινε καθ' όλη τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης. Αρχικά, εργάστηκε ως δάσκαλος ξένων γλωσσών. Στη συνέχεια, ήταν νομικός σύμβουλος και γραμματέας του Αν. Τσαμαδού. Όταν γύρισε στην Ύδρα διετέλεσε γραμματέας της Κοινότητας.

Εξέδωσε τις εφ. *Ο Φίλος του Νόμου* και *Εφημερίς της Νήσου Ύδρας*, που κυκλοφόρησε ως ανεξάρτητη τον Μάρτιο 1824 αλλά από το φύλλο 12 (25 Απρ. 1824), μετατράπηκε σε επίσημη εφημερίδα της Διοικήσεως, ιδιότητα που διατήρησε έως τον Οκτώβριο 1825, οπότε ιδρύθηκε η **Γενική Εφημερίς της Ελλάδος*. Ο Κιάππε ήταν έμπιστος των αδελφών Γεωργίου και Λάζαρου Κουντουριώτη, έτσι και ο *Φίλος του Νόμου* ήταν εξαρτημένος από τους αδελφούς Κουντουριώτη και υπηρετούσε τα συμφέροντα του Κοινού της Ύδρας. Η εξάρτηση αυτή, αν και δεν αποτελούσε μοναδικό ή πρωτοφανές φαινόμενο, καθώς όλες οι εφημερίδες του Αγώνα –εκτός από τη

Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος– είχαν τοπικό χαρακτήρα, είχε προκαλέσει τη δυσαρέσκεια του Βουλευτικού που θέλησε να επέμβει, γεγονός που δεν επέτρεψε ο Γεώργιος Κουντουριώτης.

*L *Abeille Grecque* (Μάρτ. 1827 - Μάρτ. 1829) ονομαζόταν η γαλλόφωνη εφημερίδα που εξέδωσε ο Κιάππε, αρχικά στην Ύδρα και στη συνέχεια στην Αίγινα, με σκοπό την ενημέρωση του ξενόγλωσσου κοινού στην Ευρώπη και την Αμερική. Αξιοσημείωτη είναι η προσπάθεια που κατέβαλε ο Κιάππε σε συνεργασία με τον Ι. *Μάγερ, στις αρχές Ιουλίου 1824, να ιδρυθεί ταχυδρομείο, που τότε δεν λειτουργούσε οργανωμένα, ώστε οι εφημερίδες τους να διακινούνται συστηματικά δύο φορές τον μήνα. Προσπάθεια που δεν ολοκληρώθηκε εξαιτίας των πολεμικών γεγονότων. Στις 18 Απριλίου 1825 ο Κιάππε πολιτογραφήθηκε ως δημότης του νησιού για τις υπηρεσίες που είχε προσφέρει στον Αγώνα. Άσκησε το δικηγορικό επάγγελμα από το 1830 έως το 1835, οπότε κατατάχθηκε στο δικαστικό κλάδο ως πρωτοδίκης Πύλου. Το 1837 έγινε πρόεδρος του Εμποροδικείου Σύρου. Συνταξιοδοτήθηκε το 1841 με τον βαθμό του εφέτη.

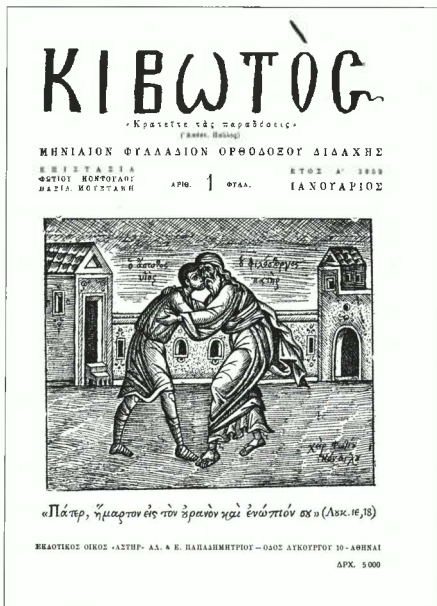
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 29· Κουμαριανού, *Τύπος στον Αγώνα*, τ. Α', σ. ξβ' -ξζ'.

ΕΛΛΗ ΔΡΟΥΑΙΑ-ΜΗΤΡΑΚΟΥ

Κιθωτός

Μηνιαίο φυλλάδιον ορθοδόξου διδασχής. Αθήνα, Ιαν. 1952 - Ιουν./Ιουλ. 1955, αρ. τχ. 1-43. «Επιστοαία»: Φ. *Κόντογλου και Β. Μουστάκης (1952-1953). Β. Μουστάκης (1953-1955). Έκδοση: «Αστήρ»-Παπαδημητρίου (1952-1953). Β. Μουστάκης (1953-1955). Μότο: «Κρατείτε τας παραδόσεις (Αποστ. Παύλος) [Β' Θεσσ. 2, 15]». Μηνιαίο / διμηνιαίο (τα τχ. Μαΐου/Ιουν. 1953, Ιουν./Ιουλ. 1954 και 1955), δισελίδα, δίσηλο, όγδοου σχήματος. Τιμή τεύχους: 5000 δρχ. (Ιαν.-Απρ. 1952), 4000 δρχ. (Μάιος 1952 - Δεκ. 1953), 6000 δρχ. (Αυγ. 1953), 3000 δρχ. (Ιαν.-Απρ. 1954), 3 δρχ. (Μάιος 1954 - Ιουν./ Ιουλ. 1955).

Σε γλώσσα λογοτεχνική δημοτική και, κατά περίπτωση, ελαφρώς καθαρεύουσα, η *Κιθωτός*, περιοδικό αυστηρως ορθοδόξου ήδους κατά την ύλη και τη διακόσμηση, αποτυπώνει τους πόθους μίας από τις πιο ευαίσθητες γενιές του 20^{ου} αι., ανθρώπων του πνεύματος και της πίστης, όπως οι Φ. Κόντογλου, Κ. *Μπιστιάς, π. Φιλόθεος Ζεβράκος, Β. Μουστάκης, Κ. Καβαρνός, Αντ. Γαλιτής, Ν. Τομαδάκης, Μ. Χατζηδάκης κ.ά., οι οποίοι οραματίσθηκαν την επιστροφή στην αυθεντική παράδοση της ελληνικής

ορδοδοξίας, την πρόταση της πατερικής κληρονομίας έναντι των δυτικών επιδράσεων, την επαναπρόσληψη του βυζαντινού «τρόπου» και της πηγαίας λαϊκής αισθητικής.

Ψυχή του εντύπου, το οποίο φιλοδοξούσε να περνώσει, ως άλλη «κιβωτός» (βλ. Γεν. 6.14-8.16), το «αρχαίο κάλλος» της παραδόσεως των ορδοδόξων, εντός του ιδεολογικού κατακλυσμού που είχε καταλάβει—με την ξενομανία—τον τόπο, ήταν ο αγιογράφος και λογοτέχνης Φώτης Κόντογλου (1896-1965), ο άνθρωπος ο οποίος ξαναδίδαξε στους συγχρόνους του το απέρριπτο ύψος των λειτουργικών Τεχνών, και μαζί του ο λογοτέχνης Βασίλης Μουστάκης (1920-1985), ο θεολόγος ο οποίος ανέλαβε λίγο αργότερα—ως διευθυντής συντάξεως—τη σχεδίαση και ολοκλήρωση της κορυφαίας έως τα σήμερα ορδοδόξης θεολογικής εγκυκλοπαιδείας στα ελληνικά, της γνωστής ΘΗΕ (Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, Αθήνα 1962-1968). Το περιοδικό απευθυνόταν τόσο στον απλό λαό όσο και σ' ένα υψηλής παιδείας κοινό με ενδιαφέροντα θεολογικά, πνευματικά, αισθητικά και λογοτεχνικά. Επιδίωκε να προσφέρει κείμενα προβληματισμού και αναμνήσεως, με συνεργάτες Έλληνες και μη, οι οποίοι υπηρετούσαν από

διάφορες ειδικότητες (θεολόγοι, ιστορικοί και εκπρόσωποι άλλων επιστημών, λογοτέχνες, ζωγράφοι, άνδρες ακαδημαϊκοί και εκκλησιαστικοί) το όραμα της διαφιλάξης των πολιτισμικών αξιών της ελληνορθοδοξίας.

Η ύλη περιλάμβανε αξιολογότερες θεολογικο-εκκλησιαστικές μελέτες, κείμενα λογοτεχνικά (αφηγήματα, διηγήματα, ποιήματα) και εκλαϊκευτικά, συναξάρια, σχέδια κηρυγμάτων, υμνολογικά ανθολογήματα, μεταφράσεις αρχαίων κλασικών, εκκλησιαστικών και συγχρόνων συγγραφέων στη νεοελληνική, ιερούς στοχασμούς και προσειχές, ιστορικά αφιερώματα, πανηγυρικά άρθρα, έρευνες, νέα διαδραστικά, σημειώματα και παρατηρήσεις, νεκρολογίες, χρονικά, επιστολές, εικόνες, διθλοκρισίες.

Το περιοδικό, αν και βραχύβιο (η έκδοσή του διεκόπη, προφανώς, λόγω ανυπέρβλητων οικονομικών δυσχερειών), υπήρξε για την εποχή του ένα ορόσημο πνευματικό, η επίδρασή του δε μακροπρόθεσμα θεωρήθηκε σημαντική.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ (πλ. σ.), ΘΣΠΑ (ελλ. σ.), ΚΒΕ/ΕΙΕ. (ελλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: [Ανώνυμου], «Κιβωτός», ΘΗΕ, 7 (1965), 550-551· Ν.Θ. Μπουγάτσος, Βιβλιογραφία Ελληνικού Θρησκευτικού Τύπου (1826-1966), Αθήνα 1969, λ/α 86· Β. Μουστάκης, Η καρδιά μου γιμνή. Απομνημονεύματα, με αναφορές σε σύγχρονα εκκλησιαστικά, πολιτικά, λογοτεχνικά και άλλα πνευματικά πρόσωπα και θέματα, επιμ.-προλ. Π.Β. Πάσχος, Αθήνα, εκδ. Αρμός, 1990, σ. 140-145.

Κ.Ι. ΜΠΕΛΕΖΟΣ

Κιβωτός

Εφημερίς Πρακτική, Αίγιο, 26 Ιουλ. 1881-1885. Εκδότης-υπεύθυνος συντάκτης: Αλέξιος Γαινοίκας. Εβδομαδιαία, τετρασελίδη. Διανέμεται μόνο σε συνδρομητές. Συνδρομές: ετήσια 8 φρ., εξαμηνιαία 4 φρ. Υπεύθυνος τυπογράφου: Αργύρης Αθαν. Μανούσας.

Εκδίδεται σε μια κρίσιμη περίοδο για τις πολιτικές, κοινωνικές και ιδεολογικές εξελίξεις στον χώρο της Αιγαιαίας. Με τον θάνατο του Σ. Μεσηνέζη, ανοίγει μία νέα περίοδος πολιτικών τοπικών συγκρούσεων για την κατάκτηση του δημοκρατικού θώκου, συγκρούσεις που παίρνουν ιδιαίτερα δραματική μορφή, αφού θα ακολουθήσουν οι βουλευτικές εκλογές, ενώ θα προβληθούν οι πρώτες κοινωνιστικές ιδέες από τους Σημερινούς Καιρούς (1880-1885) των Α. Σπηλιόπουλου και Β. Χριστοδουλόπουλου, και θα διακινήθούν ευρύτατα στον χώρο της Αιγαιαίας οι αιρετικές θρησκευτικές ιδέες του Απόστολου *Μακράκη.

Θα εκδοθεί κατ' αρχήν ως μάχιμο φύλλο κατά τον Μακράκη. Άλλωστε, θα κατηγορηθεί από τον ίδιο τον Μακράκη ως αργυρόνητο φύλλο των «ταξιαρχικών καλοήφων» (ιερομόνοι της Ιεράς Μονής Γαλαριών Αιγιαλείας). Ο προσανατολισμός αυτός κυριαρχεί στα πρώτα δέκα φύλλα της πρώτης περιόδου (Αύγ.-Οκτ. 1881). Στη συνέχεια, θα εμφανιστεί με κατεξοχήν πολιτικό προφίλ. Το κύριο άρθρο της δεν εξορίζεται τώρα στη θρησκεία, αλλά στις γενικότερες ελληνικές πολιτικές εξελίξεις. Υποστηρίζει την αύξηση των στρατιωτικών δαπανών και τον εξωτερικό δανεισμό της χώρας προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι εθνικές επιδιώξεις, ενώ δεν κρύβει την αντιπαθεία της προς τον Αλ. Κουμουνδούρο. Ταυτόχρονα, σε ένα δεύτερο επίπεδο προβάλλει τα τοπικά προβλήματα της Αιγιαλείας. Οπωσδήποτε, η προβολή αυτή συνδέεται με την υποστήριξη που παρέχει στην ομάδα Μεσοσητζή, ενόψει των δημοτικών και βουλευτικών εκλογών. Αντιπαράτάσσεται σε σειρά κοινωνικών ζητημάτων με τους *Σημερινούς Καιρούς*, οι οποίοι παρυσιαίζονται ως πολιτικοί της αντίπαλοι, εκπροσωπόντας μία ομάδα που προσπαθεί να εμβολιάσει την τοπική κοινωνία με κοινωνιστικές αντιλήψεις. Αυτή η προσπάθεια γίνεται μέσα σε ένα θελό πλαίσιο. Οι υπεύθυνοι της ομάδας δεν ξεκόβουν από τις αλλη-

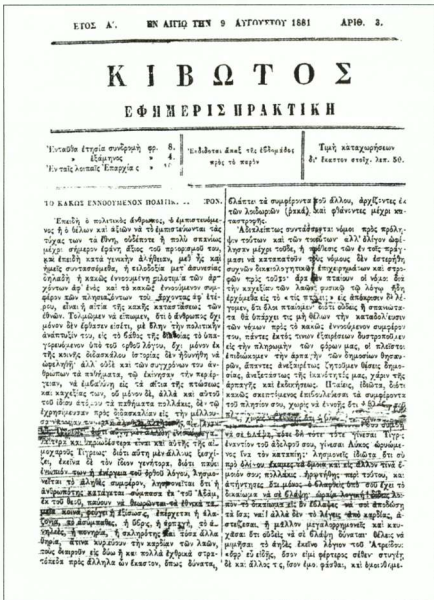
λοκαλιζόμενες τοπικές πολιτικές ομάδες, συμμετέχουν στο πολιτικό παιχνίδι, αλλά διατυπώνουν αποσπασματικά άλλη αντίληψη τόσο για την οικονομία, όσο και για την κοινωνία. Είναι φορείς μεταλλασσόμενων ιδεών και εκφράζουν τις κοινωνιστικές θέσεις τους σε μια ιδιαίτερη στιγμή της εμπορευματικής κοινωνικής συγκρότησης της ευρύτερης περιοχής και της προσωπικής συμμετοχής τους στα κοινά (δήμος) και της επαγγελματικής τους επαρείας, ως ιατροί, με τους δυστυχείς και τους καταπιεσμένους.

Η αντιπαράθεση είναι οξύτατη και ανατροφοδοτούμενη. Οι ιδεολογικές διαφορές ωθούν στις προσωπικές τοπικές πολιτικές αντιδικίες και οι τελευταίες με τη σειρά τους οξύνουν τις πρώτες. Από τους διαξιφισμούς που ανταλλάσσονται ανάμεσα στα δύο έντυπα, φαίνεται ότι οι *Σημερινοί Καιροί* ευνοούνται από την όξυνση των κοινωνικών αντιθέσεων, με έκδηλο σήμα την υπερεκμετάλλευση της παραγωγής από τον έμπορο, πράγμα που αρχίζει να επηρεάζει και τους προσανατολισμούς της Κιβωτός.

Στην περ. Β' και ιδιαίτερα το 1884-1885 θα ενταθεί η σύγκρουση στο κοινωνικό επίπεδο, και όχι μόνο τοπικά. Η περίοδος αυτή συμπίπτει με την κρίση που πυροδοτεί η άρση της αναγκαστικής κυκλοφορίας. Σ' αυτή τη χρονική φάση η Κιβωτός θα κληθεί σε ακόμη πιο ριζοσπαστικές πολιτικές θέσεις, προτείνοντας την ανάπτυξη του εργατικού ήθους, στηλιτευώντας την κακοδικμονία της δημόσιας διοίκησης, ζητώντας την ισότητα και την λιτότητα και καταδικάζοντας τα μέγαρα και την πολυτέλεια.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (σποραδικά φ. από το 1881-1882 και 1885).

ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΑΛΑΦΑΤΗΣ

Κινηματογραφικός Αστήρ

Εβδομαδιαία ελληνογαλλική κινηματογραφική επιδείξιση. Αθήνα, 1924-1970. Εκδότης-ιδιοκτήτης-ϊδρυτής-διευθυντής: Ηρακλής Β. Οικονόμου και Κατίνα Οικονόμου (έως το 1968), Λεωνίδα Χριστάκης (1968-1970). Με περιοδικότητα που ποικίλλει (εβδομαδιαίο / δεκαπενθήμερο / μηνιαίο τους καλοκαιρινούς μήνες), δεκαεξί έως τριάντα δύο σελίδων, δίπτυχο, διαστάσεων 21,5x17 εκ. (τ. Α', 1924) / 27x19,5 εκ. (τ. Β' κ.ε.). Τιμή φύλλου: 1,5 δρχ. (1924), 5 δρχ. (1927), 10 δρχ. (1939). Συνδρομές: ετήσια εσωτερικού 60 δρχ., εξαμηνιαία 35 δρχ., εξωτερικού 60 και 35 χρυσά φράγκα αντίστοιχα (1924); εσωτερικού 150 δρχ., εξωτερικού 250 δρχ. (1927); εσωτερικού 200 δρχ., εξωτερικού 500 δρχ. (1939). Υπονοούνται στο τυπογραφείο «Ελλάς». Γεωρ. Σταύρου 6 (αρ. τχ. 1 του 1928) και άρ. καλύτερα στο τυπογραφείο Ν. Δαμιανού (αρ. τχ. 2 του 1939).

Κινηματογραφικό περιοδικό γραμμένο στην ελληνική γλώσσα που περιείχε όμως μετάφραση του κυρίου άρθρου και των κυριότερων ειδήσεων στη γαλλική. Απεικονίζεται στους επαγγελματίες του χώρου, κυρίως τους υιδουσάρχες, με άρθρα και διαφημίσεις εταιρειών εισαγωγής και διάθεσης ταινιών και μηχανημάτων, με κριτικές ταινιών, με την λεπτομερή παρακολούθηση της κίνησης των κεντρικών αθηναϊκών αιθουσών, αλλά και την κίνηση στην επαρχία, η οποία καλύπτεται από τοπικούς ανταποκριτές. Υπάρχουν επίσης πληροφορίες για την ίδρυση και την τοπογραφία των κινηματογραφικών αιθουσών και περιγραφές τους, που περιλαμβάνεται σε σχετικές έρευνες. Στοιχεία για τους συνδρομητές του καταγράφονται σε ειδική στήλη.

Παρακολουθεί λεπτομερώς –μέσω του εκδότη του– τη νομοθεσία, τα διατάγματα και τις αστυνομικές διατάξεις που αφορούν στη λειτουργία του κινηματογράφου και προβάλλει τα αιτήματα των επαγγελματιών κλάδων του χώρου σε θέματα φορολογίας και λειτουργίας. Δημοσιεύονται υποθέσεις ταινιών, απομνημονεύματα ξένων ηθοποιών που είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς ανά εποχή, συνεντεύξεις ελλήνων και ξένων παραγόντων του χώ-

ρου, άρθρα για τη σχέση του κινηματογράφου με την τέχνη, ετήσιοι απολογισμοί της κίνησης των εθνικών κινηματογραφιών στη χώρα. Τα περισσότερα ανυπογράφα κείμενα και στατιστικές είναι του ίδιου του Οικονόμου, που χρησιμοποίησε επίσης το ψευδώνυμο «Liedke» –το όνομα ενός δημοφιλούς γερμανού πρωταγωνιστή της εποχής. Ανάμεσα στους συνεργάτες των πρώτων χρόνων συγκαταλέγονται η Ίρις Σκαρβαθίου, η πρώτη ελληνίδα κινηματογραφική κριτικός, ο μετέπειτα πολιτικός Σπύρος Μαρκεζίνης, με το ψευδώνυμο «Ro-Ma» κατά τα πρώτα έτη του περιοδικού, έως το 1931, ο Μάριος Πλωρίτης, ο Βίων Παπαμγάλης, ο Μάριος Σύλλας, ο Κ. *Δαφνης κατά τη δεκαετία του 1940 κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

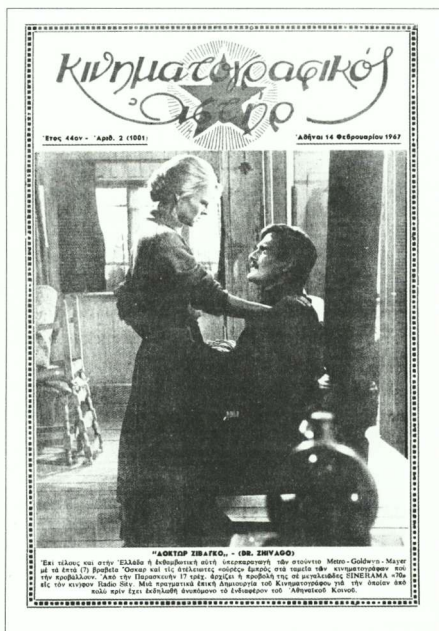
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: [Γιάννης Φραγκούλης], «Ο κινηματογραφικός τύπος στην Ελλάδα: μια ιστορική αναδρομή». *Αντικινηματογράφος*, τχ. 9 (Φθινόπωρο 1994), 31 (δημοσιεύεται το πραγματικό άρθρο του τχ. 1): Διον. Ανδρώνης, «Η εξέλιξη της κριτικής κινηματογράφου στην Ελλάδα». *Αντικινηματογράφος*, τ. 4, τχ. 16 (Οκτ.-Δεκ. 1996), 17. Δ. Καλαντίδης, *Ελληνική κινηματογραφική βιβλιογραφία, 1923-2000: Οι κινηματογραφικές εκδόσεις στην Ελλάδα από το 1923 μέχρι τον Αύγουστο του 2000*. Αθήνα 2000.

ΕΛΙΖΑ-ΑΝΝΑ ΔΕΛΕΒΟΥΔΗ

Κινηματογραφικός Αστήρ

Μελβούρνη, 1 Ιαν. 1959 - Μάρτ. 1959, αρ. τχ: 1-5. Ιδρυτές-διευθυντές: Ευστάθιος Ραυτόπουλος, Παναγιώτης Γιαννούδης και Ανδρέας Παπαδόπουλος. Δεκαπενθήμερο, δεκαέξι σελίδων, τρίστηλο, διαστάσεων 24x17,5 εκ. Διανεμόταν δωρεάν στους κινηματογράφους της Αυστραλίας. Τυπωνόταν στο ιδιόκτητο τυπογραφείο του Στάδη Ραυτόπουλου, Γραφεία: 55-57 Elgin Street, Κάρλτον.

Έντυπο της νεοϊδρυθείσας ελληνικής εταιρείας Cosmopolitan Motion Pictures που σκοπό είχε την αποκλειστική κυκλοφορία ελληνικών κινηματογραφικών ταινιών στην Αυστραλία. Στο πρώτο τεύχος, ο διευθυντής Στάδης Ραυτόπουλος, εξαγγέλλει, έμμετρα, τους στόχους του: «Ο Κινηματογραφικός Αστήρ σαν άστρο θα προβάλλει κάθε δεκαπενθήμερον τα νέα να σας φέρνει. Να σας κρατά ενημέρους όλων των γεγονότων, για τον κινηματογράφο από Βορρά και Νότον, εν γένει το κουτσομπολιό γύρω απ' την οδόν, ποιος παίξει, ποιος παντρεύεται, και ποιος ξεζευγαρώνει». Ούστος, η διάρκειά του, παρά την εξαιρετική ποιότητα του και την εμπορική του σκοπιμότητα, υπήρξε σχετικά εφήμερη.

Υψηλών προδιαγραφών για την εποχή του, είχε άρτια οργάνωση ύλης και μόνιμες στήλες, όπως «Στήλη των Θεατών», «Ειδήσεις και Σκάνδαλα των Αστέρων», «Τ' Αλατιομένα και τ' Ανάλητα», «Το Χιοϊόμορ». Περιελάμβανε ελκυστικές φωτογραφίες από κινηματογραφικά έργα της εποχής, καλλιτεχνικές ειδήσεις, ρεπορτάζ του ελληνικού και ξένου κινηματογράφου, ιστορικά κείμενα για τον κινηματογράφο, ιστοριούλες και πολλές διαφημίσεις.

Η προβολή των ελληνικών έργων στην περίοδο 1959-1990 διαδραμάτισε σπουδαιότατο εθνικό ρόλο στη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού και υπήρξε η μοναδική δραστηριότητα ψυχαγωγίας των Ελλήνων στις επαρχιακές κομποπόλεις, όπου συχνά ταξίδευε το συνεργείο της εταιρείας. Οι υψηλές προδιαγραφές που έθεσε το έντυπο αλλά και η φύση της διανομής του, που προϋπέθετε υψηλά έξοδα διακίνησης, δεν επέτρεψαν την έκδοση του έκτου φύλλου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας, τ. 1 (1830-1958)*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Βάνιας, 1997· του ίδιου, *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας (1958-1974)*, τ. Β', Μεμβούρη, Ellikon Press, 2000· Α.Μ. Tamis - Efi Gavakis, *From Migrants to Citizens. Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University, 2002· Α.Μ. Tamis, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

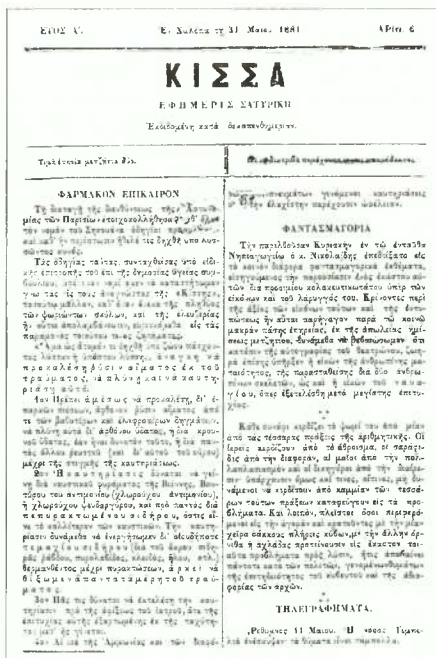
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΗΣ

Κίσσα

Εφημερίς Σατιρική, Χανιά, 1881. 16 Ιουν. 1885 <>. Ιδιοκτήτης-συντάκτης: Πάνος Χαϊδούλης. Όπως συνάγεται από τα ελάχιστα σωζόμενα φύλλα –που εκδίδονται σε δύο περιόδους– φαίνεται ότι κυκλοφορούσε περιστασιακά, ως τετρασελίδη, διάτμηλη, διαστάσεων 28x20 εκ. Υπάρχουν αναφορές για δωρεάν διανομή του φύλλου, αλλά και εκκλήσεις για καταβολή ενισχυτικής συνδρομής. Τυπογραφείο: δεν αναφέρεται.

Κυκλοφόρησε τρία χρόνια μετά τη Σύμβαση της Χαλέπας (Οκτ. 1878) και τη συνακόλουθη ελευθερία στην έκδοση εφημερίδων, σε μία, όμως, μη ευνοϊκή χρονιά για τον κρητικό Τύπο. Η καιστική δημοσιογραφία των αγωνιζόμενων Κρητών, πιδανότατα είχε εξαντλήσει τα όρια αντοχής και ανοχής του γενικού διοικητή Κρήτης, Ιωάννη Φωτιάδη πασά, ο οποίος στα τέλη του 1881 άρχισε να κλείνει τις μαχητικές εφημερίδες και να φιλικεύει τους εκδότες τους.

Με τον τίτλο της, ο οποίος παρουσιάζεται σε καμπυλογραμμη ταινία, κάτω από την οποία απεικονίζεται μία κίσσα καθισμένη σε κλαδί, με ένα φτερό γραφής στο ράμφος της, ο εκδότης δίνει το στίγμα

των «δηκτικών» του προδέσεων, μιας και επιστρατεύει το όνομα της ασεβέστερης των Πιεριδών Μουσών, η οποία μεταμορφώθηκε σε φλύαρη κυρακάτσα.

Δεν είναι γνωστός ο ακριβής χρόνος της κυκλοφορίας του πρώτου φύλλου της, όμως είναι γνωστός της πρώτης πάσης της. Σε άρθρο της εφ. *Τα *Λευκά Όρη* (αρ. φ. 29, 21 Οκτ. 1881) με τίτλο «Επιχώρια», αναφέρεται ότι «Η Κίσσα ητυκοτόνησεν συμμεριζόμενη του κοινού της λύπης», λόγω της δίωξης και πάσης της εφ. *Τα *Άπτερα των Χανίων* και της φιλικεύσεως του συντάκτη της Ιωάννη Παπαδάκη. Στην πραγματικότητα, όπως σημειώνεται στα φύλλα της περ. Β' (1885 <>), η Κίσσα ήταν στο στόχαστρο του γενικού διοικητή λόγω της ακραίας διακωμώδησής της πολιτικής του. Με την άφιξη του νέου γενικού διοικητή, Ιωάννη Σάββα πασά (22 Μαΐου 1885), η εφημερίδα επανέρχεται στην κυκλοφορία.

Στο πρώτο φύλλο της περ. Β' και στο πρωτοσέλιδο κύριο άρθρο εξηγούνται οι λόγοι της επανεκδόσής της, αρχίζοντας με την παράφραση των σοφωτικών στίχων: «Στη φωλιά μου κατοικούσα, μωδισμένη σκεπτική, –και Πασά ακαρτερούσα πέτα

πάλι να μου πει». Την περίοδο της παύσης την ονομάζει «περίοδο λωφάσματος» και την επανέκδοση τη συνδέει με τη διακήρυξη «της Α. Εξοχότητος του νέου Γεν. Διοικητού από το βήμα της Βουλής, ότι θέλει σεβάσθη την ελευθερίαν του τύπου, εφ' όσον ούτος δεν εξέρχεται των υπό του νόμου διαγραφόμενων αυτώ ορίων». Στον επίλογο ο συντάκτης δηλώνει με κομικό στόμφο: «Κηρύττω την έναρξιν της Βας περιόδου της Αης συνόδου της Κίσσης, ήτις εκτάκτως θέλει επισκέπτεται τους συνδρομητάς αυτής δωρεάν, προς εξόφλησιν των μετ' αυτών λογαριασμών της». Στις υπόλοιπες σελίδες του πρώτου φύλλου υπάρχει πολλή ποιητική σάτιρα κατά του Φωτιάδη πασά και των συνθηκών κυκλοφορίας του πρώτου έτους. Τίτλοι ποιητικών και πεζών καταχωρήσεων είναι αποκαλυπτικοί των σατιρικών προθέσεων: «Άσμα της Α. Εξοχότητος του πρώην Γεν. Διοικητού προς την ερομένην του Κίσσαν», «Απάντησις της Κίσσης», «Προσευχή μικρού ορφανού», «Ποίημα αφωρών εις τας εργασίμους ώρας των δημοσίων υπαλλήλων (εις ήχον θαρύν)», «Άκρον άωτον αφιλοκερδίας», «Μπα!!! Τρικάρταρο είναι το καράβι μας;», «Επιστολή νεκρού» κ.ά. Σκωπτικά ευρηματική είναι η λευκή τελευταία σελίδα του πρώτου φύλλου, με τον τίτλο «Στατιστική Δημοσίων έργων από του έτους 1884-1885», υπονοώντας την ανυπαρξία έργων.

Στο σωχόμενο φύλλο της 7^{ης} Ιουλίου 1885 (αρ. φ. 3) γίνεται πάλι λόγος για την πρώτη περίοδο έκδοσης της εφημερίδας στο μόνο κύριο άρθρο με διγλωσσο τίτλο: «Addio del passato bei sogni ridenti - Χαίρε παρελθόν γλυκέον ονειρών». Αλληγορικά περιγράφεται η πρώτη περίοδος της έκδοσης ως «λείψανον χρυσοῦ αιώνο», λόγω της πληθώρας σατιρικής ύλης που παρείχε η κακοδιοίκηση. Έμμεσα πληροφορεί για τα ενδιαφέροντα των φύλλων της πρώτης περιόδου, με τα ρητορικά ερωτήματα: «Πού νυν η λαμπρά της αναρχίας περιβολή; Πού οι κρότοι και οι [=η] χαρά των εκλογικών καταλόγων; Πού οι αποκλεισμοί των αγραμμάτων; Πού οι φόνοι και αι κλοπαί; Πού αι θαλάιαι και αι πανηγύρεις νυν εν τη κάλλιτη αριστευόντων; Πού η ευχάριστος των Χανίων όμψ, και η των πολιτών διαίρεσις; Πού τα συνωκείσια και τα διαζύγια των δημοσίων δέσεων;».

Για τη νέα περίοδο επιλέγεται μετριωπιδέστερη γραμμή, λιγότερη κριτική κατά της εξουσίας και περισσότερη αναφορά στους διωγμούς του γενικού δικαστή Φωτιάδη: «Η Κίσσα κατά τα έτη ταῦτα της αφορίας θέλει συντηρείται εκ των γεννημάτων της

παρελθούσης Διοικήσεως, άτινα επί πενταετίαν είχαν την πρόνοιαν να αποθηκεύση». Στην τρίτη και τέταρτη σελίδα του φ. 3 σε μακροσκελές στιχούργημα εξήντα τεσσάρων οκτασύλλαβων στίχων, μάλλον λιθόγραφων (όχι με τυπογραφικά στοιχεία), γίνεται ο «επικήδειος της Κίσσης» όπου σατιρίζεται το έντυπο και προμαντεύεται ο θάνατός του. Ίσως είναι μια αυτοκριτική του Χαϊδούλη. Κάποιοι στίχοι είναι ενδεικτικοί για το περιεχόμενο και το ύφος της εφημερίδας: «Κίσσα αδόμεσχον πτηνόν / είσαι άθλιόν τι όν / όλους θες να περιπαίξεις / τα λεπτά μας να μαζεύης, / Εκακόμιαδες πολύ / αυδαδέστατο πουλί / δεν αφήνεις ησυχίαν / εις τον τόπον ουδεμίαν, / Κελαΐδεις πενθίμους ήχους / δε μας παρατάς ησύχους / τον παρά μας να γυρεύεις / και να μας εμασκαρεύης, / Είσαι έν μικρόν πουλάκι / που σε φτάνει έν ασκαγάκι / έλαβες δάρρος μεγάλο / μη ζητής να λάβης άλλο, / Δε γνωρίζεις πως ενταῦθα / δεν περνούσι τα τοιαῦτα, / Δε γνωρίζεις πως στην Κρήτη / χαντακώνουν τον αγύρτη, / Ξώβεργα δε να σου στήσουν / την ουρά να σου μαδήσουν / δε να σε καταδιώξουν / εκ της νήσου θα σε διώξουν / θα σε κάμουν να στενάξης / να μη θρης κλαδί να κάτσης, / Μάθε ότι αν πιασθής / στο σουβλί δε να ψησθής, / Δεν περνούν τα μασκαράτα / μάθε ταῦτα τα μαντάτα / τη φωλιά σου θα χαλάσουν / τα ωά σου δε να σπάσουν, / Ή δε άλλως παρευθύς, / φεύγε! Εδώ δεν είναι ελπίς, / Αμε στη Μωραΐδιά / αν αγαπάς τη μπερμπαδιά / και ακολουθως και ξυλίας / παίξουσι σ' έτσα δουλειές / κι έπειτα με άλλον τρόπον / τους διώχνουν απ' τον τόπον / για να μάδουν να υβρίζουν / Κρήτας και να σατυρίζουν».

Το «σατιρικών άλας» του λόγου του στη δημοφιλή Κίσσα, τα ευφυολογήματα της οποίας όλοι θυμούνταν και επαναλάμβαναν, διοχέτευσε ο συντάκτης και εκδότης της, Πάνος Χαϊδούλης, κυριέστατος, ευχάριστος στη συναναστροφική και γνώσις των πολιτικών και κοινωνικών θεμάτων. Όπως αναφέρεται στη νεκρολογία που δημοσιεύει η εφ. *Κέντρον των Χανίων (αρ. φ. 10, 27 Απρ. 1900), ήταν συμβολαιογράφος, καταγόταν από το Μεσολόγγι και στα Χανιά ήρθε ως έμπορος το 1878. Άκλιση τη δικηγορία αμέσως μετά την εφαρμογή της συνθήκης της Χαλέπας στα δικαστήρια των Χανίων. Οι τελευταίες επαναστάσεις της Κρήτης κλόνισαν την υγεία του. Η απελευθέρωση τον βρήκε καταβεβλημένο αλλά πάντα έτοιμο να διηγηθεί ευχάριστα ανέκδοτα από την επικαιρότητα. Πέθανε στα Χανιά στις 26 Απριλίου 1900.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΙΑΚ (τα φ. 1 και 3, 16 Ιουν. 1885 και 7 Ιουλ. 1885).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μιχ. Γρηγοράκης, *Χανιώτικος Τύπος 1831-1981*, Χανιά, εκδ. Χανιώτικα Νέα, 2004· *Να «Κρήτη-Τύπος»*, ΜΕΕ, τ. ΙΕ', 164 (αναφέρονται οι χρονολογίες 1881, 1885, 1887).

ΣΤΑΥΡΟΣ Γ. ΠΛΑΝΑΚΗΣ

Κλάρας, Μπάμπης

(Λαμία, 1910 - Αθήνα, 1986), Δημοσιογράφος, συγγραφέας. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και από τα πρώτα του επαγγελματικά βήματα στη δημοσιογραφία αναγνωρίστηκε το ταλέντο του, με αποτέλεσμα να

εδραιωθεί ως διακεκριμένος δημοσιογράφος του αθηναϊκού Τύπου.

Ξεκίνησε ως ρεπόρτερ και συντάκτης ύλης στις εφ. *Η *Καθημερινή*, **Ανεξάρτητος*, **Ριζοσπάστης*, *Η *Βραδυνή* κ.ά. και γρήγορα αναδείχθηκε σε επιτελικό τους στέλεχος. Οι δημοσιογραφικές του επιδόσεις ταυτίστηκαν περισσότερο με τη *Βραδυνή*, στην οποία, από το 1936 ανέλαβε υπεύθυνος ύλης, για να εξελιχθεί, με την πάροδο του χρόνου, σε αρχισυντάκτη και διευθυντή σύνταξης. Εκεί εκδηλώθηκε και το ενδιαφέρον του για τη λογοτεχνία και η ασίγηστη εργατικότητα του στη συγγραφή αξιόλογων βιβλίων με ιστορικούς, κοινωνικούς, φιλοσοφικούς, ποιητικούς και μυθιστορηματικούς προσανατολισμούς. Στη *Βραδυνή*, καθιέρωσε τη «Φιλολογική Βραδυνή» (βλ. *Να *Βραδυνή Φιλολογικά*), εβδομαδιαία σελίδα στην οποία, στη μακροχρόνια παρουσία της, φιλοξενήθηκαν κατά καιρούς κείμενα γνωστών λογοτεχνών και που αποτέλεσε το εφαλτήριο για την ανάδειξη νέων ποιητών και συγγραφέων. Ακόμα, ο ίδιος κρατούσε τη στήλη της βιβλιοκριτικής, από την οποία παρουσιάζει και έκρινε, με σαφήνεια και αντικειμενικότητα, λογοτεχνικά κείμενα που έφθαναν στα χέρια του. Αγαπήθηκε από τους συναδέλφους του, όχι μόνον ως καταξιωμένος διάσκαλος τους, αλλά και για την ήπια, σεμνή και ευγενική συμπεριφορά του.

Αδελφός του Άρη Βελουχιώτη, πήρε μέρος στην Αντίσταση, ενώ από τη νεαρή του ηλικία αναμείχθηκε, μαζί με άλλους δημοσιογράφους, στο εργατικό κίνημα. Αυτές οι νεανικές δραστηριότητες επηρέα-

σαν εμφανέστατα το πλούσιο συγγραφικό του έργο. Αναφέρονται ενδεικτικά: *Μέθοδος και ταχτική των επαναστατικών συνδικάτων* (1931), *Η αληθινή Βουλή των Ελλήνων* (1946), *Το πιστεύω ενός απλού ανθρώπου* (1954), *VITA-VITA* (1972), *Τρία κείμενα για τον Άρη* (1975), *Γνωριμία παλαιών και σύγχρονων ποιητών* (1980), *Ανθρώπεια* (ποίηματα 1971), *Ο αδελφός μου ο Άρης* (1983), *Μικρό ιστορήμα για τη μεγάλη αντίσταση* (1983) και πολλά άλλα.

Τιμήθηκε με το Πρώτο Κρατικό Βραβείο Δοκιμίου (1963) για το βιβλίο του *Συνομιλίες με τα παιδιά μου*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν. Παπαδημητρίου, *Συγγραφείς της αθηναϊκής δημοσιογραφίας*, Αθήνα, εκδ. Γιοβάνη, 1989, τ. Β', σ. 142-144.

ΓΙΑΝΝΗΣ Ι. ΑΓΓΟΥΡΗΣ

Κλειδωνόπουλος, Λεωνίδας

(Τρίκαλα, 1885 - Αθήνα, 31 Δεκ. 1952), Δημοσιογράφος. Η οικογένειά του καταγόταν από την Ήπειρο. Ευρύτητα μορφωμένος, υπήρξε φοιτητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, χωρίς να πάρει πτυχίο. Αναδείχθη-

κε ως μορφή του μαχητικού και θαρραλέου δημοσιογράφου, που έκανε αισθητό τον ρόλο και την αποστολή του Τύπου, μαχόμενος σθεναρά υπέρ της ελευθεροτυπίας. Άλλωστε, η επιλογή του τίτλου **Θάρρος* για την εφημερίδα που εξέδωσε και διηύθυνε από το 1908 έως τον θάνατό του δεν ήταν άσχετη με την όλη του ψυχοσύνδεση και αντίληψη περί δημοσιογραφίας. Διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο στη διαμόρφωση της κοινωνίας και της κοινής γνώμης, ιδιαίτερα κατά την προπολεμική περίοδο. Υπήρξε σφοδρός πολέμιος της μοναρχίας και προσωπικός φίλος του Νικόλαου Πλαστήρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αχ. Κυρανάσιος, *Παλιά πνευματικά Τρίκαλα*, Τρίκαλα 1952· Θεολ. Γριαντιφυλλού, *Τα παλιά Τρίκαλα - Αναμνήσεις και ιστορήματα*, Τρίκαλα 1976· Μαρούλα Κλιάφα, *Τρίκαλα: Από τον Σείφιουλλά ως τον Τσιτσάνη*, τ. Β', Αθήνα, Κέδρος, 1996.

ΕΥΘ. ΓΡ. ΛΟΛΑΝΕ

Κλειώ

Εφημερίς ημερήσια πολιτική και εμπορική, Βουκουρέστι, 1898. Διευθυντής-συντάκτης: Δημήτριος Μ. Γιανναράκης. Ημερήσια, τετρασέλιδη, διαστάσεων 47x32 εκ. Τ-

μή φύλλον: 10 λεπτά. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 25 φράγκα και εξωτερικού 30 φράγκα: οι εξαμηνιαίες ήταν 15 και 18 φράγκα αντίστοιχα. Τυπογραφείο: «Universala», οδ. Covaci 14. Γραφεία: οδ. Covaci 14, οδ. Blanari 22.

Τα άρθρα που δημοσιεύονταν είχαν κυρίως πολιτικό χαρακτήρα. Μεγάλη σημασία δινόταν σ' εκείνα τα ζητήματα εξαιρετικού ενδιαφέροντος για τον ελληνισμό, όπως το βουλγαρικό σχίσμα ή η επανάσταση της Κρήτης. Δημοσίευε, επίσης, ειδήσεις από την Ελλάδα, την Κωνσταντινούπολη, το Παρίσι.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: BAR.

ANCA DOBRE

Κλειώ

Σύγγραμμα περιοδικόν μετά εικόνων εκδιδόμενον δις του μηνός. Λειψία, 1885-1891, αρ. τ. 1-7, αρ. τχ. 1-168. Εκδότης-ιδρυτής: Π.Δ. Ζυγούρης (στα τχ. 2-5 υπογράφει ως «Π. Γεωργιάδης Ζυγούρης»). Δεκαπενθήμερο (κάθε 1^η και 15^η του μηνός), με συνεχή και ενιαία ανά έτος σελιδαριθμηση, δεκαέξι σελίδων, δίστιλο, διαστάσεων 32x23,5 εκ. Εξαμηνιαίες προπληρωτές συνδρομές: αρχικά 10 χρυσά φράγκα ή 8 μάρκα: από το φ. 109 (1 Ιουλ. 1889) αυξάνονται σε 12 1/2 χρυσά φράγκα ή 10 μάρκα: τέλος, από τις αρχές του 1890 δίνεται η δυνατότητα ετήσιων συνδρομών έναντι 25 χρυσών φράγκων. Τυπώνονταν αρχικά στο τυπογραφείο «Bär und Hermandl» και από το 1890 στο τυπογραφείο «δια τας ανατολικάς γλώσσας Γ. Δραγουλίνου» (W. Drugulin).

Τη δεκαετία του 1880 ο ελληνισμός της Λειψίας ανέδειξε δύο σημαντικά έντυπα στην ιστορία του ελληνικού περιοδικού Τύπου, τον **Εσπερο* και την Κλειώ. Η Κλειώ αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα οικογενειακού-φιλολογικού περιοδικού της εποχής, γεγονός που αποτυπώνεται και στην προγραμματική της διακρίση. Σκοπός της είναι «η μετάδοσις παντός ωφελίμου άμα και τερπνού [...] προς πάσαν τάξιν και ηλικίαν αναγνωστών». ενώ επωμίζεται και τον ρόλο της μεταφοράς της ευρωπαϊκής πνευματικής

κίνησης στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό. Ο «λαϊκός» της χαρακτήρας αποτυπώνεται και στο αίτημα για γλώσσα «γλαφυρά, ορθή και τοις πάσι αντιληπτή», που την εποχή εκείνη σήμαινε χρήση απλής καθαρεύουσας αλλά και μικτής. Ξεχωριστή αίγλη προσδίδει στο έντυπο

η τυπογραφική καλαισθησία που το διακρίνει, αποτελεσματί της προηγμένης τεχνικής των τυπογραφείων της Λειψίας. Σε χαρτί καλής ποιότητας φιλοξενείται πλούσια εικονογράφηση με έργα διάσημων ζωγράφων της εποχής. Ιδιαίτερη αξία έχει ότι ανάμεσα τους εμφανίζονται και έλληνες δημιουργοί, όπως ο Νικόλαος Γύζης και ο Γεώργιος Ιακωβίδης της Σχολής του Μονάχου.

Από πλευράς περιεχομένων περιλαμβάνει τη συνήθη, ποικίλη ύλη των περιοδικών της εποχής. Η ξένη λογοτεχνική παραγωγή κατέχει τα πρωτεία στον πεζό λόγο, καθώς άφθονες είναι οι μεταφράσεις κλασικών συγγραφέων όπως ο Τσέχωφ, ο Τουρκιένιεφ, ο Στήβενσον κ.ά. Η ποίηση από την άλλη δεν αντιπροσωπεύεται ανάλογα και είναι σχεδόν εξ ολοκλήρου ελληνική. Το έντονο ενδιαφέρον για τα τεκταινόμενα στο ελληνικό κρότος καλύπτεται από ανταποκρίσεις, κριτικές και από άρθρα για την τρέχουσα επικαιρότητα, κοινωνικές ειδήσεις, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, ενώ υπάρχουν ιστορικές, θεολογικές και γενικότερες επιστημονικές μελέτες. Τέλος, ένα σημαντικό τμήμα της ύλης καλυπτόταν με κείμενα που απευθύνονταν στο γυναικείο αναγνωστικό κοινό μέσα από πληροφορίες για την ευρωπαϊκή μόδα, πρακτικές συμβουλές για την καθημερινότητα αλλά και για τα επιτεύγματα που σημειώναν γυναίκες σε παραδοσιακούς ανδρικούς κλάδους (επιστήμη, τέχνη-πολιτισμός).

Στους πίνακες περιεχομένων και συνεργατών που παρατίθενται στο τέλος κάθε τόμου καταγράφονται τα γνώριμα ονόματα που δέσποζαν στην πνευματική κίνηση της εποχής: Α.Ρ *Ραγκαβής, Χαρ. *Αννίνοσ, Αρ. Κουρτίδης, Ι. Ισιδωρίδης *Σκυλιτάης, Ι. Πολέμης, Αχ. Παράσχος, Ειρ. Ασώπιος, Κ. Παππαρηγόπουλος, Εμμ. *Ροΐδης, Γ. *Δροσίνης.

Το τέλος του περιοδικού ήρθε ξαφνικά, μάλλον υπό το βάρος των οικονομικών δυσχερειών, παρότι είχε συνδρομητές σε όλον τον κόσμο (αναφέρονται 214 σημεία αποστολής). Ο αριθμός των συνδρομητών παρέμεινε περιορισμένος, σε αντίθεση με τα ολοένα και αυξανόμενα έξοδα. Πολύτιμες πληροφορίες

ρά τοις κκ. Ι.Δ. Παπανικόλα εν Κερκύρα, Γεωργίω Αυλίχω εν Αργοστολίω και Μ. Λιθαδά εν Ληξουρίω Κεφαλληνίας, Δ. Ανδρεάδη εν Ζακύνθω. Ι. Δραγούμη εν Αθηναις, Π.Ε. Χριστοδούλου εν Πάτραις, Γ. Μελισταγή εν Σύρω, Ν.Χ. Παλαιολόγω εν Σμύρνη, Γ. Διαλεγμένω εν Κωνσταντινουπόλει, Σ. Ράδω εν Ιωαννίνους, Μ. Βενετοκλεί εν Ρόδω, Ζ. Μαργαρίτη εν Δυρραχίω, παρά τω ελληνικώ προξενείω εν Βουκουρεστίω, Δ.Γ. Ζαβιτσιάνω εν Γιουρτζέω, Κ. Βαλσαμάκη εν Γαλαξίω, Ιωάννη Ζαβώ εν Ιβραίλα, Δ. Σκουρτέλη εν Μιτυλήνη. Η συνδρομή είναι προσηλωτέα». Από το φ. 4 (14/26 Ιουλ. 1861) προστίθεται ο Φ. Βάρδας στην Κύπρο και από το φ. 8 (11/23 Αυγ. 1861) οι Γ. Σκαρλατόπουλος στη Χίο, Στ. Μαρκόπουλος στην Κρήτη, Κ. Θεολόγης στην Αλεξάνδρεια, Ν. Βαμβακάς στο Κάρπο, Δ. Δημόπουλος στο Ιάσιο, Κ.Ν. Σιμωνίδης στη Κραϊάβα και Χ.Ι. Ζώης στο Καλαφάτιο. Από το φ. 792 (21/2 Σεπ. 1876) συνδρομές μαζεύονται και στις πόλεις Λονδίνο, «Μανχεστέρια», «Λιβερπούλη», Θεσσαλονίκη, Σέρρες, Φιλιππούπολη, Αδριανούπολη, Παρίσι (από τον Κ. Σάθα), Οδησός, Βάρνα, Κισνόβιο, Τυπώνταν από το τυπογραφείο του Αυστριακού Λούδ.

Ελληνόγλωσση εφημερίδα της διασποράς, της οποίας οι καταχωρήσεις δεν διαφέρουν από εκείνες της εφ. **Ημέρα*: ειδήσεις και άρθρα μεταφρασμένα από διάφορες ευρωπαϊκές εφημερίδες. Δημοσίευε

επίσης επιστημονικές πραγματείες, φιλολογικές επιφυλλίδες και γενικότερα μελέτες σχετικά με τα ελληνικά πράγματα για να προσελκύει το ενδιαφέρον. Στο φ. 1174 (17/29 Δεκ. 1883) υπάρχει η εξής «Δηλοποίησις»: «Επειδή διακόπτεται η έκδοσις της *Κλειώς* παρακαλούνται όσοι των συνδρομητών πλήρωσαν υπέρ την χρονολογίαν 19/31 Δεκεμβρίου να προσέλθωσιν εις την σύνταξιν ή εις τας επιστασίας της εφημερίδος ίνα λάβωσι το περιεσθέν των τμημάτων».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: BCT (Fondo Theriano [Th. 2753], πλ. σ., σε πολύ κακή κατάσταση). ΕΛΙΑ (1 φ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: C. Pagnini. *I giornali di Trieste dalle origini al 1959*. Trieste 1959· L. Marcheselli. *La cultura umanistica nei periodici greci di Trieste*. I, "Klio", Università di Trieste, 1968. 100α· Γ.Α. Χριστοδούλου. «Η εφημερίδα *Κλειώ* της Τεργέστης (1861-1883). Δοκίμο αναλυτικής διβλιογραφίας. Μέρος πρώτο. Τα έτη Α'-Β' (1861-1863)». *Παρουσία*, τ. Β' (1984). 139-196.

LUCIA MARCHESELLI LOUKAS

Κληρονομία

Περιοδικών δημοσίευμα του Πατριαρχικού Ιδρύματος Πατερικών Μελετών. Θεσσαλονίκη. Φεβρ. 1969 έως σήμερα [2005], αρ. τ. Α'-ΔΕ'. Εκδότης: ΠΙΠΜ (Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών). Διευθυντές: οι κατά καιρούς διευθυντές του Ιδρύματος Π.Κ. Χρήστου (τ. Α'-ΙΗ', 1969-1986), Ιωάννης Φουντούλης (τ. ΙΘ'-ΛΓ', 1987-2001) και Α.τ. Γλαβίνας (τ. ΛΔ', 2002). Άλλοι υπότιτλοι: *Εξαμηνιαίων περιοδικών δημοσίευμα* (από τον τ. ΙΖ', 1985), *Εξαμηνιαίων: στην αρχή κάθε εξαμήνου* (Ιαν. και Ιουλ.) από τον τ. Α' (1969) έως τον τ. Θ' (1977), στο τέλος κάθε εξαμήνου (Ιούν. και Δεκ.) από τον τ. Ι' (1978) έως τον τ. ΙΗ' (1986) και, τέλος, από τον τ. ΙΘ' (1987) κ.έ. τα δύο τεύχη σε ενιαίο τόμο. Οι τελευταίοι τόμοι τυπώνονται «αναδρομικά»: τ. ΙΘ' (Ιαν./Δεκ. 1987) τον Απρ. 1991· τ. Κ' (Ιαν./Δεκ. 1988) τον Σεπτ. 1991· τ. ΚΑ' (Ιαν./Δεκ. 1989) τον Ιούν. 1992· τ. ΚΒ' (Ιαν./Δεκ. 1990) τον Μάιο 1993· τ. ΚΓ' (Ιαν./Δεκ. 1991) τον Φεβρ. 1994· τ. ΚΔ' (Ιαν./Δεκ. 1992) τον Νοε. 1994· τ. ΚΕ' (Ιαν./Δεκ. 1993) τον Ιούν. 1995· τ. ΚΣΤ' (Ιαν./Δεκ. 1994) τον Δεκ. 1995· τ. ΚΖ' (Ιαν./Δεκ. 1995) τον Οκτ. 1996· τ. ΚΗ' (Ιαν./Δεκ. 1996) τον Οκτ. 1997· τ. ΚΘ' (Ιαν./Δεκ. 1997) τον Ιούν. 1998· τ. Λ' (Ιαν./Δεκ. 1998) τον Ιούν. 1999· τ. ΛΑ' (Ιαν./Δεκ. 1999) τον Δεκ. 2000· τ. ΛΒ' (Ιαν./Δεκ. 2000) τον Σεπτ. 2002· τ. ΛΓ' (Ιαν.-Δεκ. 2001) τον Μάιο 2003· τ. ΛΔ' (Ιαν./Δεκ. 2002) τον Ιούν. 2004· τ. ΛΕ' (Ιαν./Δεκ. 2003) τον Δεκ. 2005. Η σελιδαρίθμηση συνεχής για κάθε τόμο. Διαστάσεις: 24x17 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 250 δρχ. για τους τ. Α'-Ε' (1969-1973), εξωτερικού 10 δολ.· 300 δρχ. για τους τ. ΣΤ'-Ζ' (1974-1975) και 15 δολ. για τους τ. Η'-Ι' (1976-1978)· 400 δρχ. και 20 δολ. για τους τ. ΙΑ'-ΙΒ' (1979-1980)· 600 δρχ. και 24 δολ. για τον τ. ΙΓ' (1981)· 700

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ
ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΑΥΤΟΘΥΤΗΣ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΣ, Καθηγητής
ΣΥΜΜΕΛΗΤΗΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΜΑΝΤΖΑΡΙΑΣ, Έφορος

ΤΟΜΟΣ 4, ΤΕΥΧΟΣ Β'

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΙΟΥΛΙΟΣ 1998

δρχ. και 25 δολ. για τους τ. ΙΔ'-ΙΣΤ' (1982-1984)· 1000 δρχ. και 28 δολ. για τους τ. ΙΖ'-ΙΗ' (1985-1986)· 2400 δρχ. και 36 δολ. για τους τ. ΙΘ'-ΚΔ' (1987-1992)· 3000 δρχ. και 36 δολ. για τους τ. ΚΕ'-ΛΑ' (1993-1999)· 5000 δρχ. και 36 δολ. για τους τ. ΛΒ'-ΛΔ' (2000-2002)· 30 ευρώ για την Ελλάδα, 45 για την Ευρώπη και 45 δολ. για τις ΗΠΑ για τον τ. ΛΕ' (2003). Τυπογραφεία: «Εμμ. Σφρακιανίκη και Υιών», Μητροπόλεως 102, Θεσσαλονίκη, για τους τ. Α'-ΚΕ' (1969-1963)· «Γραφικών Τεχνών "Αβελ"», Μελετίου 4, Ηλιούπολη Αθηνών, για τον τ. Λ' (1998) και Αθανασίου Α. Αντινή, από τον τ. ΛΑ' (1999) κ.έ.

Το ΠΙΠΜ ιδρύεται με πατριαρχικό και συνοδικό τόμο στις 6 Απριλίου 1965, με έδρα τη Θεσσαλονίκη και χώρο την Ι. Πατριαρχική και Σταυροπηγική Μονή Βλατάδων. Ως λόγος ίδρυσης καταγράφεται η στροφή προς τη γνήσια αρχαία εκκλησιαστική παράδοση, που εμφανίζεται την εποχή εκείνη στον χριστιανικό κόσμο, με σκοπό την αναζήτηση και ανεύρεση των σημείων επαφής των χριστιανικών εκκλησιών και ομολογιών ώστε να οικοδομηθεί η χριστιανική ενότητα. Το διοικητικό συμβούλιο του ΠΙΠΜ στη συνεδρία της 12^{ης} Ιανουαρίου 1968 αποφασίζει την έκδοση περιοδικού και στη συνεδρία της 30^{ης} Σεπτεμβρίου 1968 το ονομάζει *Κληρονομία*. Ο Π.Κ.

Χρήστου παρουσιάζει το πρώτο τεύχος στις 15 Φεβρουαρίου 1969. Ο κανονισμός δημοσιεύεται στον τ. ΙΘ' (1987). Στον τ. Α' δημοσιεύεται αγγλικός κανονισμός. Τα περιεχόμενα είναι κυρίως μελέτες, που καλύπτουν κλάδους της θεολογίας, όπως και τους βοηθητικούς κλάδους της, αλλά και βιβλιοκρισίες, βιβλιογραφικά σημειώματα ή κριτική και παρουσίαση βιβλίων. Ακόμη, δημοσιεύει συζητήσεις, νεκρολογίες, επίκαιρα θέματα, στην ελληνική κυρίως, αλλά και στην αγγλική, γαλλική, ιταλική και γερμανική, με ελάχιστες μεταφράσεις στην ελληνική.

Στις σελίδες του συνεργάζονται οι Π. Αγάθωνος, Αθ. Α. Αγγελόπουλος, Σ. Χρ. Αγουρίδης, Αθανάσιος Ηλιουπόλεως και Θεόδωρος, Ι.Φ. Αθανασόπουλος, Αθηνάγορας Θυατείρων και Μ. Βρετανίας, Αθηνάγορας Κωνσταντινουπόλεως κ.ά. Η *Κληρονομία* αποτελεί χώρο έκφρασης των θεολογικών σπουδών της Θεσσαλονίκης, όπως αυτές καλλιεργούνται στα δύο τμήματα της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, καθηγητές της οποίας άλλωστε είναι οι διευθυντές του ΠΙΠΜ και του περιοδικού.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΙΣ, ΕΒΕ, ΕΜΣ, ΙΜΧΑ, ΒΠΠ, Ιδιωτική συλλογή Αθ. Στ. Ανεστίδη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Β.Θ. Σταυρίδης, «Εκκλησιαστικά και Θεολογικά περιοδικά του Οικουμενικού Πατριαρχείου», *Texts and Studies*, τ. II (1983), 219-229· Αθ. Στ. Ανεστίδης, *Εισαγωγικά. Κληρονομία. Περιοδικόν Δημοσίευμα του Πατριαρχικού Ιδρυματός Πατερικών Μελετών. Ευρετήριο τόμων Α' (1969) - Α' (1998)*, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 13-45.

ΔΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΣΤ. ΑΝΕΣΤΙΔΗΣ

Κοδρίκας, Παναγιώτης

(Αθήνα, 1762 - Παρίσι, 1827). Λόγιος και διπλωμάτης, καταγόμενος από αθηναϊκή οικογένεια, σταδιοδρόμησε στην πατριαρχική υπαλληλία και στις διοικητικές υπηρεσίες των Ηγεμονιών. Μέλος της οθωμανικής διπλωματικής αντιπροσωπείας στο Παρίσι, αργότερα υπηρέτησε στο γαλλικό υπουργείο Εξωτερικών (από το 1802 έως τον θάνατό του). Άτομο με ικανή παιδεία και ικανότητες όχι κοινές, υπήρξε ο ουσιαστικός εμπνευστής της εναντίον του Αδ. Κοραή εκστρατείας, με αφορμή το γλωσσικό και ουσιαστική αιτία τους αντίθετους ιδεολογικούς, κοινωνικούς, πνευματικούς προβλη-

ματισμούς, Εμπνευστής του π. *Καλλιόπη, στο οποίο δημοσίευσε άρθρα, συντάκτης μηχανικών φυλλαδίων κατανάωσε τις πνευματικές του ικανότητες σε στείρες επιδιόσεις εναντίον της κοραϊκής μεριάς, κάποτε σε επίπεδο εντελώς προσωπικό. Συνέγραψε εκτός των άλλων την *Μελέτη της κοινής ελληνικής διαλέκτου* (Βιέννη 1819).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ.Θ. Δημαράς. «Προτομή του Κοδρικά». *Φιλολογική Προποχρονιά 1953*, τ. 10 (1953), 58-67 [βλ. *Φροντισάματα Α'*, Αθήνα 1962, σ. 67-88]· Άλκης Αγγέλου (επιμ.), *Παναγιώτης Κοδρικάς, Εφημερίδες (1787-1797)*, Αθήνα 1963 (φωτομηχανική ανατύπωση με προσθήκη μελέτης, Αθήνα 1991)· Ξ. Λευκοπαρίδης, «Οι Εφημερίδες του Κοδρικά», π. *Εποχές* (1965), 32-40, 46-52· Απ. Β. Δασκαλάκης, *Κοραϊκή και Κοδρικάς. Η μεγάλη φιλολογική διαμάχη των Ελλήνων 1815-1821*, Αθήνα 1966· Αικατερίνη Κουμαριανού – Δ. Αγγελάτος, «Αρχείο Π. Κοδρικά. Κατάλογος», *Τετράδια εργασιών Π. Αθήνα* 1987· Π. Κοδρικάς, *Μελέτη της κοινής ελληνικής διαλέκτου*, Εισ. Επιμ. Άλκης Αγγέλου, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 1998.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ

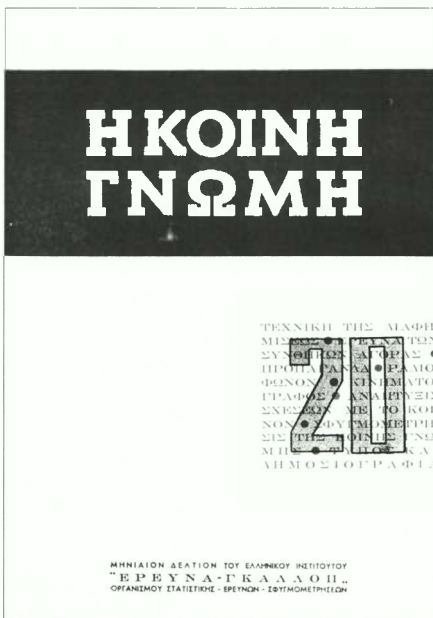
Η Κοινή Γνώμη

Μηνιαίο Δελτίον Εκδιδόμενον υπό του Ελληνικού Ινστιτούτου «Ερευνα» Οργανισμού Στατιστικής, Ερευνών και Σφυγμομετρήσεων, Αθήνα, 1954-1961. Περ. Β' Ιούν. 1954 - Αυγ./Σεπτ. 1957, αρ. τχ. 12-48/49, περ. Γ' Νοε. 1957 - Οκτ. 1961, αρ. τχ. 1(50) - 93(142). Διευθυντές: Ευάγγελος Ανδρουλιδάκης – Θεόδωρος Θ. Βώκος (αρ. τχ. 12-19), Θεόδωρος Θ. Βώκος (αρ. τχ. 20, με οικονομικό διευθυντή τον Α.Γ. Κορομηλά), Αρχισυντάκτης: Β. Νικολόπουλος (αρ. τχ. 41). Διευθυντής: Λέων Μιακιάς (περ. Γ'). Άλλοι υπότιτλοι: *Μηνιαίο Δελτίον Εκδιδόμενον υπό του Ελληνικού Ινστιτούτου «Ερευνα-Γκάλλοπ» Οργανισμού Στατιστικής, Ερευνών και Σφυγμομετρήσεων* (αρ. τχ. 13-48/49)· *Δεκαπενθήμερος Επιθεώρησης, Πολιτικά και κοινωνικά θέματα, οικονομικά προβλήματα, πνευματικός κόσμος* (αρ. τχ. 1(50) - 75(124))· *Επιθεώρησης Επικαίρων Ζητημάτων* [(αρ. τχ. 76/77 (125/126)] - 93/142, *Μηνιαίο / δεκαπενθήμερο* [περ. Γ', αρ. τχ. 1(50) - 75(124)] / *μηνιαίο* [περ. Γ', αρ. τχ. 76/77(125/126) - 93(142)] με ασαφή αριθμό σελίδων (πλέον των 50), δίσθηλο, διαστάσεων 24x16,5 εκ. Τιμή τεύχους: 5 δρχ. Συνδρομές: ετήσια εσωτερικού 100 δρχ., ετήσια εξωτερικού 10 δολ. Από το τχ. 46 (1957) «κυκλοφορεί μόνον δια συνδρομών». Γραφεία: οδ. Ελευθ. Βενιζέλου 39 (Μέγ. Πεσμαζόγλου)

Αποτελεί τη συνέχεια του δελτίου *Σφυγμομέτρησης της Ελληνικής Κοινής Γνώμης*, το οποίο διέκοψε την κυκλοφορία του πιθανότατα τον Απρίλιο 1952. Σκοπός του περιοδικού ήταν «να καταστήσει προσιτήν εις τους Έλληνας ενδιαφερομένους κάθε πληροφορίαν, κάθε άποψιν, κάθε γνώσιν επί των ζητημάτων τα οποία σχετίζονται με το Κοινόν [την κοι-

νή γνώμη]». Περιοδικό πρωτοπόρο για τα δεδομένα της Ελλάδας στην εποχή του, μιας και στις σελίδες του περιλάμβανε άρθρα σχετικά με τη διαφήμιση, την έρευνα των συνθηκών αγοράς, την προπαγάνδα, το ραδιόφωνο, τη στατιστική, τις σχέσεις με το κοινό, τις σφυγμομετρήσεις της κοινής γνώμης, τον Τύπο και τη δημοσιογραφία.

Στα πλαίσια της ενιασχύλησης με τα δέματα αυτά δημοσίευσε το 1954 έρευνα σχετικά με την κατάσταση του ελληνικού Τύπου και της δημοσιογραφίας, βασισμένη σε ερωτηματολόγιο που απευθυνόταν στους εκδότες των εφημερίδων. Στα τχ. 33 και 35 (Ιαν. 1956) το περιοδικό παρουσιάζει τα αποτε-

λέσματα της σφυγμομέτρησης που διενεργήθηκε στην περιοχή της «τέως Διοικήσεως Πρωτεύουσας» ενόψει των εθνικών εκλογών της 19^{ης} Φεβρουαρίου και η οποία αποτελεί την πρώτη εκλογική δημοσκόπηση που γίνεται στη χώρα. Είναι ενδιαφέρον ότι το περιοδικό πληροφορεί ότι αναγκάζεται να δημοσιεύσει το ίδιο τα αποτελέσματα, καθώς «ουδεμία ελληνική εφημερίς ηθέλησε να δημοσιεύσει την αποσταλείσαν εις αυτάς ανακοίνωσιν του Ινστιτούτου την 17^{ην} Φεβρουαρίου (δύο ημέρες πριν τις εκλο-

γές)». Όλες οι εφημερίδες στις οποίες απευδύθηκαν αρνήθηκαν να τα δημοσιεύσουν (πλην των *Athens News και Δημοκρατικόν Θάρρος*) για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας.

Με την ανάληψη της διεύθυνσης από τον Λέοντα Μακκά, το περιοδικό αλλάζει προφίλ και στόχους: στόχος πλέον είναι «ο αυστηρός αλλά αντικειμενικός και ψύχραιμος έλεγχος της Δημόσιας ζωής». Η δεματολογία του επικεντρώνεται πλέον στα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα. Μετατρέπεται έτσι σε καθαρά πολιτικό περιοδικό που κινείται στον χώρο του Κέντρου, ασκώντας σκληρή κριτική στην Κυβέρνηση της ΕΡΕ (Εθνική Ριζοσπαστική Ένωσις) και στον αρχηγό της Κωνσταντίνο Καραμανλή. Στους συνεργάτες του συγκαταλέγονται πλέον πρόσωπα του πολιτικού χώρου, τόσο του Κέντρου όσο και της Αριστεράς, ενώ η ύλη του περιοδικού της προηγούμενης περιόδου δημοσιεύεται ως «Παράρτημα» με λατινική αρίθμηση σελίδων.

Το τελευταίο τεύχος που εντοπίζεται είναι το 92-93 (141-142), τον Οκτώβριο 1961, το οποίο συνέπεσε με τη διεξαγωγή των εκλογών. Παρότι δεν υπάρχει καμία αναφορά περί επικείμενης διακοπής της έκδοσης, κατά πάσα πιθανότητα αυτό ήταν και το τελευταίο τεύχος που έφθασε στα χέρια των αναγνωστών του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΣΚΙ (αρ. τχ. 35/84, 40/89-87/136, 90/139-93/142), ΒΒ (πλ. σ.), ΕΒΕ (αρ. τχ. 1-10, 1/50-93/143).

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΕΔΕ

Κοΐνης, Παναγιώτης

(Ναύπλιο, 1918-1992). Δικαστικός υπάλληλος, αρθογράφος, τυπογράφος, εκδότης. Ασχολήθηκε από τα μαθητικά του χρόνια ως δακτυλογράφος και τυπογράφος. Γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας αλλά παρέμεινε στο Ναύπλιο, εργαζόμενος ως δικαστικός υπάλληλος. Ταυτόχρονα, συνεργαζόταν με τις τοπικές εφ. **Σύνταγμα* και **Ναυπλιακή Ηχώ*.

Ο ελληνοϊταλικός πόλεμος τον θύηκε νεοσύλληκτο στο 8ο Σύνταγμα Ναυπλίου. Από το μέτωπο κατέγραψε την πορεία του Συντάγματος σε εβδομαδιαίες ανταποκρίσεις που δημοσιεύονταν στην εφ. *Σύνταγμα*. Παρασημοφορήθηκε για τη συμμετοχή του στις μάχες γύρω από το Τεπελένι. Στη διάρκεια της Κατοχής εντάχθηκε στο ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) και ήταν από τους βασικούς διοργανωτές έκδοσης παρανομου Τύπου. Την άνοιξη του 1944 κατέφυγε στο βουνό, για να αποφύγει εν εξε-

λίξει μπλόκο στην Πρόνοια Ναυπλίου, όπου εργαστηκε στην έκδοση της εφ. *Ακροναυπλία* του ΕΑΜ. Μετά την Απελευθέρωση δέχθηκε απόπειρα δολοφονίας στη Κόρινθο και στη συνέχεια απολύθηκε από τη δουλειά του στο Δικαστήριο.

Το 1950 αγόρασε μεταχειρισμένο πιεστήριο και οργάνωσε τυπογραφείο στην οδό Σταϊκοπούλου. Μη δυνάμενος να εκδώσει μόνος του εφημερίδα (εντασσόταν στις περιπτώσεις του εμφυλιοπολεμικού Γ' Ψηφίσματος) εξέδωσε τα *Ναυπλιακά Χρονικά* μαζί με τον φαρμακοποιό και λογοτέχνη Θεόδωρο *Κωστόυρο και το *Γεωργικό Ξύπνημα* με τον κοινοτάρχη της Αγίας Τριάδας Γεώργιο Τόμπρα («Γιώργαρο»). Από το 1955 άρχισε την έκδοση της εβδομαδιαίας εφ. *Αργοναυπλία*, που για πολλά χρόνια ήταν η μοναδική εφημερίδα που εκδιόταν εξ ολοκλήρου στο Ναύπλιο, συνέχισε, δε, την έκδοσή της έως τον θάνατό του, το 1992. Εκτελούσε μόνος του όλες τις εργασίες για την έκδοσή της (από τη σύνταξη, τη στοιχειοθεσία, το τύπωμα μέχρι και τη διεκπεραίωση). Στην εφημερίδα συνεργάστηκαν κατά καιρούς οι λογοτέχνες Θ. Κωστόυρος, Γιώργος Καραμάνος και ο ιστορικός Θόδωρος Γιαννακόπουλος. Ο ακαδημαϊκός Άγγελος Τερζάκης είχε παρωχώσει δικαίωμα αναδημοσίευσης των χρονογραφημάτων του.

Ο Κοΐνης εργάστηκε παράλληλα ως ανταποκριτής στο Ναύπλιο των αθηναϊκών εφ. *Τα *Νέα*, *Το *Βήμα*, *Η *Καθημερινή*, **Ακρόπολις*, **Εθνος*.

Α.Π. ΚΟΪΝΗΣ

Κοινότης

Όργανο της Επιτροπής Κοινοτικού Θεσμού. Μελβούρνη, 5 Μαΐου 1972 - 2 Νοε. 1981. Διευθυντής: Ανδρέας Σκρινής, πρώην γενικός γραμματέας της Κοινότητας. Συνεργάτες-συνεπιμελητές ύλης: Γεώργιος Παπαδόπουλος και Σταύρος Τσίτας, Μηναιίο, τρίσηλο, τετρασέλιδο και αργότερα οκτασέλιδο, προκειμένου να συμπεριληφθεί ο πλήρης κατάλογος των μελών της Κοινότητας. Τα πρώτα δύο φύλλα ήταν διαστάσεων 42x26 εκ. και στη συνέχεια 45x27 εκ. (ταμπλόιντ). Διανεμόταν δωρεάν σε δημόσιους χώρους. Τυπογραφείο: Australian Greek Publications της εφ. **Νέος Κόσμος*, 12 Waratah Place, Μελβούρνη.

Όργανο των υποστηρικτών των κοινοτικών δυνάμεων που είχαν ως στόχο τους να αλλάξουν το διοικητικό και παροικιακό καθεστώς. Ο σκοπός της έκδοσής τους ήταν η ανατροπή του αντίπαλου Κοινοτικού Συμβουλίου επί προεδρίας Δημήτριοις Ελεφάντη και γι' αυτό, αποκλειστικό θέμα του εντύπου ήταν οι προγραμματικές δηλώσεις των αρχηγών του

συνασπισμού που ηγούνταν ο Ανδρέας Σκρινής, η επιθετική κριτική για το έργο του προέδρου της Κοινότητας Μελβούρνης, Δ. Ελεφάντη, η επικριτική σχολιογραφία κατά του αρχιεπισκόπου Ιεζεκιήλ, ο οποίος προστάτευε τον Ελεφάντη, και κατά της απόφασής του να επανεντάξει την Κοινότητα Μελβούρνης στην Ελληνική Ορθόδοξη Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας. Αντίθετα, προβάλλονταν οι θέσεις της αντιπολιτευόμενης ομάδας του Α. Σκρινή. Ο επικαιρικός χαρακτήρας της έκδοσης εξηγεί και τη βραχύβια κυκλοφορία της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ, RAU (Αρχεία «Δαρδάλη»).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τ. 1 (1830-1958), Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1997· του ίδιου, *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας (1958-1974)*, τ. Β', Μελβούρνη, Ellikon Press, 2000· Α.Μ. Τάμης - Εfi Gavakis, *From Migrants to Citizens. Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University, 2002· Α.Μ. Τάμης, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΗΣ

Η Κοινότητα

Εφημερίς των Δήμων και Κοινοτήτων της Ελλάδος. Αθήνα, 1 Μαΐου 1929-1941, περ. Α', 1945-1973<;>, περ. Β', Ιδρυτής-εκδότης διευθυντής: Εμμ. Άγγελος Τσαγγαράκης, Ιδιοκτήτης: Ν. Ελευθεράκης. Μετά την Κατοχή ενεργοποιείται σταδιακά ως αρθρογράφος, συντάκτρια και διαχειρίστρια και τελικά εκδύτρια και συνιδιοκτήτρια, μαζί με τον Εμμ. Άγγελο Τσαγγαράκη, η Ματίνα Ο. Βιδάλη (το γένος Λ. Βαμβακάρη), η οποία διέκοψε τη δραστηριότητά της στην εφημερίδα τον Μάιο 1967, λόγω της επιβολής της στρατιωτικής δικτατορίας. Μότο: «Η Συμβολή εις την διαμόρφωση πρακτικής εφαρμοσμένου αυτοδιοικήσεως εν Ελλάδι». Εβδομαδιαία την περ. Α' και δεκαπενθήμερη την περ. Β', τετρασέλιδη και ενίοτε εξασέλιδη, οκτάστηλη, διαστάσεων 58x43 εκ. Συνδρομές (μεταπολεμικά): ατομικές 15000 δρχ., κοινοτήτων 50000 δρχ., δήμων, τραπεζών κ.ά. 150000 δρχ. Από το 1960 διαμέττει δωρεάν σε 2500 περίπου άπορες κοινότητες βάσει καταστάσεων των νομαρχιών. Τυπογραφεία: Κλεάνδης Φραγκειδάκης, Αγίου Φανουρίου 47, Αθήνα· Γεώργιος Μεθενίτης, Πανδρόσου 22, Αμφιθέα κ.ά.

Το πρώτο συστηματικό δημοσιογραφικό όργανο που είχε ως στόχο να υποστηρίξει τη θεμελίωση του δεσμού της αυτοδιοίκησης σε μία χώρα της οποίας τα δύο τρίτα είχαν πρόσφατα ενσωματωθεί στην ελληνική επικράτεια. Σκοπός του ειδικότερα ήταν να αναδείξει και να προβάλλει σε πανελλήνιο επίπεδο τις ιδέες, τους δεσμούς και την αναγκαιότητα για την αποκέντρωση και τη διαμόρφωση μιας πρακτικά εφαρμόσιμης αυτοδιοίκησης. Συγκεκριμένα, το καθήκον για την προοδευτική εξέλιξη του συστήματος διοίκησης στην Ελλάδα από την απόλυτη μονολιδική συγκέντρωση της διοίκησης και της κρατικής εξουσίας στο αποκεντρικό σύστημα με συστηματική επιδίωξη την πλήρη αυτονομία των τοπικών κοινωνιών, οι οποίες στην Ελλάδα χαρακτηρίζονταν από μεγάλο ιστορικό βάθος, δοκιμασμένες μορφές αυτοδιοίκησης και σπουδαία εθνική και κοινωνική σημασία. Από το 1929 και για τέσσερις δεκαετίες συνέβαλε με τρόπο μοναδικό στην ενδυνάμωση και ανάδειξη της αξίας και του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης σε πανελλήνιο επίπεδο, με την πεποίθηση ότι ο δημοκρατικός αυτός δεσμός συντελεί στην ανώψωση της ελληνικής υπαίδρου.

Στην εφημερίδα αρθρογραφούσαν, υπουργοί, νομάρχες, δήμαρχοι, πρόεδροι της ΚΕΔΚΕ (Κέντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος), κοινοτάρχες και γενικώς άνθρωποι που ασχολούνταν με την τοπική αυτοδιοίκηση, Κυκλοφορούσε σε όλους τους δήμους και τις κοινότητες της χώρας. Στις νομαρχίες, υπουργεία, τράπεζες, θουλεντές, υπουργούς και ανώτατους κρατικούς λειτουργούς, πανεπιστήμια, καθηγητές, ειδικούς επιστήμονες και ιδιώτες συνδεδεμένους με τον χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Στην Κατοχή διέκοψε την έκδοσή της, αρνούμενη να τη συνεχίσει, παρά την πρόταση του τότε υπουργού Εσωτερικών Αναστασίου Ταβολάρη να της καταβάλλονται όλες οι συνδρομές των κοινοτήτων της χώρας από το υπουργείο Εσωτερικών. Η αρνητική δέση της οφειλετο στην πίστη της ότι η αυτοδιοίκηση χωρίς εθνική κυριαρχία δεν είχε νόημα και συνεπώς η κυκλοφορία της εφημερίδας θα ήταν αντίθετη προς την απώτερη επιδίωξη της Έκδοσης, άλλωστε, υπό το καθεστώς της Κατοχής θα υπηρετούσε ξένους αποκλειστικούς σκοπούς.

Η ελληνική ύπαιθρος και ο πληθυσμός της, μετά τις διαδοχικές καταστροφές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφυλίου χαρακτηρίζονται από ένδεια και απομόνωση. Ανύπαρκτες υποδομές, κατεστραμμένα δίκτυα επικοινωνίας συνέβαλαν στην ελλιπή σύνδεση των κοινοτήτων με τη συγκεντρωτική πρωτεύουσα. Η εφ. *Η Κοινότης* με πολύ κόπο και αδιάκοπα επίπονα ταξίδια σε όλη την επικράτεια, επιχειρεί να απεικονίσει την πραγματικότητα και να συνδέσει τα τοπικά προβλήματα και θέματα, για την πληροφόρηση τόσο των κοινοτήτων μεταξύ τους, όσο και του διοικητικού κέντρου.

Η ύλη της είχε την ακόλουθη διάρθρωση: α') συστηματική αρθρογραφία για όλα τα μεγάλα θέματα και τις επιδιώξεις της τοπικής αυτοδιοίκησης, ιδιαίτερα μάλιστα σε περιοχές όπως η Ήπειρος, η Μακεδονία, η Θράκη και τα νησιά του Αιγαίου, που είχαν τότε ενσωματωθεί σχετικά πρόσφατα στον εθνικό κορμό, β') προβολή των αξιών της αποκέντρωσης με βάση τις συγκεκριμένες πρωτοβουλίες και ανάγκες των τοπικών κοινωνιών, νομαρχιών, δημάρχων και κοινοταρχών, γ') εθισμός και παρόρμηση σε τοπικό επίπεδο των τοπικών παραγόντων να ασχοληθούν με τα κοινά, δ') αξιοποίηση του συνόλου του δυναμικού της νεότερης Ελλάδας (ανθρώπινου, κοινωνικού και οικονομικού) με τη συστηματική προβολή του από επιτόπιες ανταποκρίσεις, δημοσιογραφικές αποστολές, ειδησεογραφική προβολή με ειδικές στήλες και συνεντεύξεις, ε') επίμονη προσπάθεια αφενός για τη δημιουργία, ανάπτυξη και προβολή των νέων δεσμών και μορφών οργάνωσης και δραστηριότητας στον χώρο της αυτοδιοίκησης και αφετέρου διαρκής φιλοδοξία να καταστούν όλα τα παραπάνω κοινή συνείδηση τόσο σε τοπικό επίπεδο όσο και στο επίπεδο της κεντρικής κυβέρνησης.

Στη μεταπολεμική περίοδο επέτυχε συνεργασίες με ξένες εκδόσεις, όπως το π. *American City*, παρουσιάζοντας τη δραστηριότητα της αυτοδιοίκησης στο διεθνές πλαίσιο. Σημειώτεον ότι η ΚΕΔΚΕ έδωσε υπό την αιγίδα της τον διαγωνισμό που είχε προκηρύξει η εφ. *Η Κοινότης* το 1963 με θέμα την αυτοδιοίκηση. Το υλικό της εφημερίδας, που απεικονίζει τις τοπικές κοινωνίες στις κρίσιμες για τα δύσκολα εθνικά προβλήματα δεκαετίες, την καθιστούν ένα πολύτιμο αρχείο της ιστορίας της ελληνικής αυτοδιοίκησης για την περίοδο που καλύπτει η κυκλοφορία της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΔΒΑ, ΕΒΕ.

Κοινοτικά Νέα

Μελβούρνη, Νοε. 1964 έως σήμερα [2005]. Υπεύθυνος σύνταξης: Ιωάννης Νικολούζος. Η εκάστοτε εκδοτική επιτροπή και ο υπεύθυνος της σύνταξης άρχισε την αριθμηση από την αρχή κάθε προεδρίας της Κοινότητας, με αποτέλεσμα να παρατηρείται σύγχυση. Από το 1981 έως και το 1990 διατήρησε την ίδια εμφάνιση του τίτλου, με τις σημαίες της Ελλάδας και της Αυστραλίας σε κορδέλλα, ενώ από το 1989 το προεδρείο της Κοινότητας υιοθέτησε ως επίσημο έμβλημα αρχαίες ελληνικές κολώνες περιβαλλόμενες από ελληνικά διακριτικά. Το έμβλημα αυτό καθιερώθηκε έκτοτε ως το επίσημο έμβλημα της Κοινότητας. Κυκλοφόρησε τετρασέλιδο έως δωδεκασέλιδο (ανάλογα με τις περιστάσεις και τα γεγονότα), σε διαστάσεις 37x28 εκ. (ταμπλόι). Διανεμόταν δωρεάν. Τυπογραφεία: M&T. Printers, 113 David Street, Fitzroy. Έδρα: τα γραφεία της Κοινότητας, 168 Lonsdale Street, Μελβούρνη.

Με τον τίτλο αυτό κυκλοφόρησαν πολλά έντυπα ελληνικών κοινοτήτων στην Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία. Από τα δύσκολα χρόνια της εκκλησιαστικής και κοινοτικής διχαστασίας (1960), εκδόθηκαν κατά καιρούς, με τον τίτλο αυτό και εποχιακή διάρκεια, διάφορα έντυπα ως *Κοινοτικά Νέα*. Η γενικότερη μορφή και δομή των φύλλων αυτών δεν ήταν δυνατόν να είναι ομοιογενής, κυρίως επειδή διαφορετικές ήταν οι επιτροπές που τα εξέδιδαν, διαφορετική κάθε φορά η σκοπιμότητα της έκδοσης και βέβαια σημαντικό ρόλο έπαιξε η πρακτικότητα και οι οικονομική κατάσταση.

Στο διάστημα της προεδρίας του Δημήτρη Ελεφάντη (1968-1971), κυκλοφόρησε η **Φωνή των Κοινοτήτων*, ως επίσημο όργανο της Ομοσπονδίας Κοινοτήτων. Δέκα χρόνια αργότερα και αφού παρεμβλήθηκαν περιστασιακές εκδόσεις που εξυπηρετούσαν εκλογικές αναμετρήσεις ή απόψεις των αντίπαλων συνδυασμών κυκλοφόρησαν τα *Κοινοτικά Νέα*. Από την άποψη των θεμάτων, η έμφραση ήταν στα κοινοτικά θέματα, το εκπαιδευτικό, τα θέματα της παιδείας, το φρεστιβάλ Αντίποδες, οι απόψεις των συνδυασμών και το κοινό θέμα όλων των εκδόσεων ο οικονομικός ισολαγισμός της Κοινότητας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ, RAU (Αρχείο «Δαρδάλου»).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τ. 1 (1830-1958), Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1997 του ίδιου. *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας (1958-1974)*, τ. Β', Μελβούρνη, Ellikon Press, 2000. Α.Μ. Τάμης – Εφί Γαβακίς, *From Migrants to Citizens, Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University, 2002. Α.Μ. Τάμης, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

Κοινοτικόν Δελτίον Καμπέρας

Επίσημο Όργανο της Ελληνικής Κοινότητας της Καμπέρας. Καμπέρα. 1969-1994 (με διακοπές). Ιδρυτής: πατήρ Γεώργιος Κάρπης, εφημέριος των ορθόδοξων της Καμπέρας. Από το 1981 ο τίτλος αλλάζει σε **Κοινοτικό Ορθόδοξο Δελτίο** και από το 1985 σε **Κοινοτικά Νέα**. Μηνιαία, τεσσαράων έως δεκαεξή και είκοσι σελίδων, πεντάστηλη και σε διάφορα σχήματα με συνηθέστερο το αρχικό των 38x26 εκ. Διανυμμάτων δωρεάν.

Αποτελέσει το επίσημο δημοσιογραφικό όργανο της ελληνικής Κοινότητας της ευρύτερης περιοχής της Καμπέρας, το οποίο εκδόθηκε για τριάντα περίπου χρόνια. Η ύλη οργανωνόταν με το κύριο άρθρο και ειδήσεις κυρίως κοινοτικές και εκκλησιαστικές. Αρχικά το περιεχόμενο της ήταν κατά κύριο λόγο εκκλησιαστικο-θρησκευτικό και αργότερα εμπλουτίστηκε με ιστορικά κείμενα, έρευνες και ρεπορτάζ σχετικά με τη ζωή και τη δράση των Ελλήνων στην ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας.

Διέκοψε και επανάλαιβε την έκδοσή της πολλές φορές, ανάλογα με τα υπάρχοντα θέματα και τις πολιτικο-κοινωνικές συγκυρίες της περιοχής: για παράδειγμα, το 1971 ο πρόεδρος της Κοινότητας, Νικόλαος Τσουλιάς, ανακoinώσει την επανέκδοσή της δηλώνοντας ότι θα οδηγήσει σε μια καλύτερη κατανόηση των προβλημάτων, αλλά και σε ευκολότερη επικοινωνία του λαού με τις οργανώσεις του ελληνισμού. Το διάστημα 1981-1984 με σοβαρές ενδιάμεσες διακοπές και με αλλαγμένο τον τίτλο της ως **Κοινοτικό Ορθόδοξο Δελτίο**, συρρικνώθηκε η θεματική της εμβέλεια σε θέματα που αφορούσαν τον οργανωμένο ελληνισμό. Το 1985 ο πρόεδρος Θεόφιλος Ευκαρπίδης, διόρισε ειδική Επιτροπή Εκδόσεων για να υποστηρίξει τη συνέπεια και σταθερότητα της έκδοσης και τη μετονόμασε σε **Κοινοτικά Νέα**. Αυξήθηκε ο αριθμός των σελίδων σε είκοσι και εμπλουτίστηκε η θεματική δομή με ειδήσεις, άρθρα, σχόλια, φωτογραφίες και αθλητικές ειδήσεις. Τυπωνόταν πλέον ανανεωμένη, με σταθερότητα κυκλοφορίας, ενισχυμένη με αξιόλογη δημοσιογραφική δράση, με ρεπορτάζ και ειδήσεις που ενδιέφεραν το σύνολο της ελληνικής κοινότητας.

Συnergάτες της υπήρξαν οι Δημήτριος Ζερβός, Κωνσταντίνος Κουρπανίδης, Νίκος Τσουλιάς και Ευάγγελος Βικέτος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ. RAU (Αρχεία «Δαρδάλη»).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας, τ. 1. (1830-1958)*. Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1997.

του ίδιου. *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας, (1958-1974)*. τ. II. Μελβούρνη, Ellikon Press, 2000· Α.Μ. Τάμης – Εφί Γαβάκας, *From Migrants to Citizens. Greek Migration in Australia and Canada*. La Trobe University, 2002· Α.Μ.Τάμης. *The Greeks in Australia*. Cambridge University Press, 2005.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΗΣ

Κοινωνία

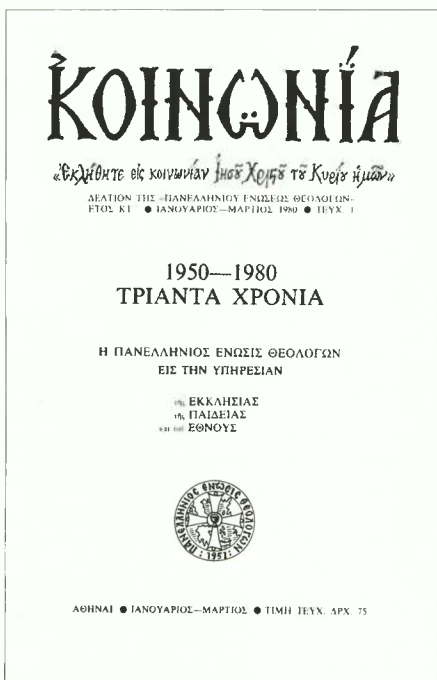
Δελτίον της «Πανελληνίου Ενώσεως Θεολόγων». Αθήνα. 1974 έως σήμερα [2005]. Ιδιοκτήτης: ΠΕΘ (Πανελληνίου Ένωσις Θεολόγων). Διευθυντής: Κ.Δ. Μουρατίδης (1974-1999) με συνεργάτες-μέλη της συντακτικής επιτροπής, κατά τα πρώτα χρόνια τους καθηγητές του Πανεπιστημίου Αθηνών Ανδρ. Θεοδώρου, Βλ. Φειδά, Ν. Μπρατσώτη, Π.Β. Πάσχο, Ν. Γεωργοπούλου-Νικολακάκου, Εμμ. Κωνσταντινίδη, τον καθηγητή μέσης εκπαίδευσης Αριστ. Ζιάκα, τον βοηθό στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Γ. Ευθυμίου κ.ά. Από το έτος 2000 εκδότης-διευθυντής είναι ο ομότιμος καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Μάρκος Ορφανός, αρχισυντάκτης σήμερα ο Ηλ. Μπάκος και τη συντακτική επιτροπή την αποτελούν οι θεολόγοι Στ. Μεσσηνιώτης, Χρ. Ρώμας και Ι. Τσάγκας. Μότο: «Πιστός ο Θεός δι' ου εκλήθητε εις κοινωνίαν του υιού αυτού». Αποτελεί συνέχεια του **Δελτίου Ενώσεως Ελλήνων Θεολόγων** (1958-1966) που μετονομάστηκε το 1966 σε **Δελτίον Πανελληνίου Ενώσεως Ελλήνων Θεολόγων**, των οποίων συνεχίζει την αρίθμηση. Για τον λόγο αυτό στον πρώτο τόμο αναγράφεται: «περ. Β', έτ. ΙΖ'». Δημονιαίο αρχικά, από το 1977 τριμηνιαίο, διαστάσεων 23x16 εκ. Τιμή τεύχους: 10 δρχ. (αρχικά). Ετήσιες συνδρομές: 60 δρχ. (αρχικά) Υπεύθυνος τυπογραφείου: Θωμάς Ράμμος, οδ. Κ. Ζωγράφου 74, Αθήνα.

Ως Δελτίον ήταν έκφραση και όργανο του συλλόγου των υπηρετούντων θεολόγων καθηγητών στα σχολεία μέσης εκπαίδευσης και σύμφωνα με τον Ν.Θ. Μπουγάτσο, περιείχε ύλη «περί της διδακτικής, παιδαγωγικής και ενίοτε θεολογικής», σχολίαζε γεγονότα και παρουσίαζε ειδήσεις που αφορούσαν τους θεολόγους εκπαιδευτικούς.

Η Κοινωνία περιλαμβάνει άρθρα θεολόγων που διακονούν το αντικείμενό τους είτε από ακαδημαϊκές-πανεπιστημιακές θέσεις είτε από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τα θέματά τους αφορούν όλους τους τομείς της θεολογικής επιστήμης: συστηματικό, πατρολογικό, ερμηνευτικό, ιστορικό και πρακτικό. Αρκετά άρθρα είναι αμιγώς επιστημονικά, ενώ ένας μεγάλος αριθμός δημοσιευμάτων έχει εκκλησιαστικό χαρακτήρα. Ιδιαίτερα σπουδαία δίνονται στα κείμενα που απευθύνονται στους εκ-

παιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και στα προβλήματα που αναφέρονται στον χώρο του σχολείου είτε είναι καθαρώς θεολογικά είτε παιδαγωγικά και διδακτικά. Κατ' εξοχήν ενδιαφέροντα θέματα που συνδέονται με τη διδασκαλία του μαθήματος των δρασκευτικών στο γυμνάσιο και στο λύκειο και τα αναλυτικά προγράμματα του μαθήματος. Δημοσιεύονται επίσης λογοτεχνικά κείμενα, ιδίως ποιήματα που έχουν θεολογικό θέμα και πυρήνα.

Ως όργανο της ΠΕΘ στο περιοδικό δημοσιεύονται τα κατά καιρούς υπομνήματα του συλλόγου.

που αποστέλλονται στην Ιερά Σύνοδο της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος και στον εκάστοτε υπουργό Παιδείας, για τρέχοντα εκπαιδευτικά θέματα. Σε ιδιαίτερες στήλες δημοσιεύονται σχόλια για επίκαιρα θεολογικά εκπαιδευτικά ζητήματα, χρονικά της Ενώσεως, δραστηριότητες των τοπικών παραρτημάτων της ΠΕΘ, ενημερώσεις για τις συγκλήσεις των Πανελληνίων Θεολογικών Συνεδρίων που διοργανώνει η ΠΕΘ και τις εκδόσεις των πρακτικών

αυτών των Συνεδρίων, ειδήσεις που άπτονται σημαντικών προσωπικοτήτων του θεολογικού χώρου, μεκρολογίες και ανακοινώσεις που αφορούν τα μέλη και τους φίλους του συλλόγου. Στο τέλος κάθε τεύχους σε ιδιαίτερη στήλη δημοσιεύονται οι κυκλοφορίες και οι βιβλιοπαρουσιάσεις νέων εκπαιδευτικών και θεολογικών βιβλίων.

Στον τόμο του έτους 1978 υπάρχει εκτενές αφιέρωμα στη μνήμη του Παναγιώτη Τρεμπέλα, καθηγητή στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, με αρκετά μεγάλο αριθμό άρθρων για τη ζωή και το έργο «του μεγάλου διδασκάλου, διαπρεπούς θεολόγου και φλογερού ιεραποστόλου». Στο πρώτο τεύχος του έτους 2000 δημοσιεύονται περιλήψεις των εισηγήσεων που ανακοινώθηκαν στην ημερίδα που διοργάνωσε η ΠΕΘ με θέμα τη διδακτική και θεολογική προσέγγιση των δύο νέων διδακτικών βιβλίων του μαθήματος των δρασκευτικών, της Α' τάξεως γυμνασίου και της Γ' λυκείου. Επίσης, στο πρώτο τεύχος του έτους 2005 δημοσιεύεται το υλικό της ημερίδας με θέμα «Οι επιπτώσεις του δημογραφικού προβλήματος στην Εθνική άμυνα, την Παιδεία και το Ασφαλιστικό Σύστημα της Χώρας», που διοργάνωσε η ΠΕΘ στις 15 Ιανουαρίου του ίδιου έτους. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται σήμερα είναι η δημοτική, ενώ αρχικά είχε επιλεγεί η απλή καθαρρεύουσα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΕΒΕ. ΘΣΠΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Θ. Μπουγάτσος, «Βιβλιογραφία ελληνικού δρασκευτικού τύπου (1826-1966)», *Θεολογία*, 44 (1973), 374-375 (και ανάτυπο, Αθήνα 1974, σσ. 147-148). Δ[αβθέτας] Ι., «Δελτίον Ενώσεως Ελλήνων Θεολόγων», *ΘΗΕ*, 4 (1964), 1003.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ Χ. ΚΟΛΟΒΟΥ

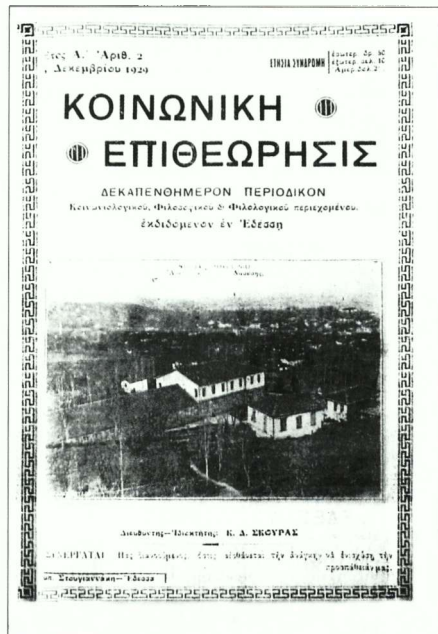
Κοινωνική Επιθεώρησις

Δεκαπενθήμερον περιοδικόν Κοινωνιολογική, Φιλοσοφική και Φιλολογική εκδοχόμενον εκδιδόμενον εν *Εδέσση*, Έδεσσα, 1 Δεκ. 1929 - 1 Ιουν. 1930, αρ. τχ. 1-13 (τα τχ. 3 και 12/13 εκδόθηκαν στη Θεσσαλονίκη). Διευθυντής-ιδιοκτήτης (από το τχ. 6 μόνο διευθυντής): Κ.Δ. Σκούρας, «διδάσκαλος παρυπηθείς χάριν του σκοπού αυτού και εργαζόμενος ταυτοχρόνως ως υπάλληλος εις ιδιωτικήν εργασίαν». Άλλος υπότιτλος: *Εκδίδεται κατά δεκαπενθήμερον εν Θεσσαλονίκη* (διπλό τχ. 12/13). Δεκαπενθήμερον, δωδεκασέλιδο (το τχ. 1 δέκα σελίδων και το τχ. 12/13 είκοσι σελίδων), με συνεχή σελιδαρίθμηση από το τχ. 4, διαστάσεων 25,7x18,5 εκ. Τιμή τεύχους: 2,5 δρχ. Ετήσιες συνδρομές: 50 δρχ. για το εσωτερικό, 100 δρχ. για κοινότητες, σχολεία και οργανώσεις, 10 σελ. ή 2,5 δολ.

ΗΠΑ για το εξωτερικό. Τυπογραφείο: Στουγιαννάκη. Έδεσσα. το τχ. 3 στο τυπογραφείο Νικολαΐδη, Εγνατίας 339 και το τχ. 1213 στο τυπογραφείο αδελφών Σαουλίδη, Εθνικής Αμύνης 2.

Το πρώτο περιοδικό της Έδεσσας. Η «Εκκλησις» που απευθύνει ο διευθυντής του «προς τον διανοούμενον κόσμον αμφοτέρων των φύλων» αρχίζει με τη διαπίστωση ότι η «απώτομος εισροή εις την μόλις από τα χρόνια της σκλαβιάς αφυπνισθείσαν Ελληνικήν κοινωνίαν ξένου πολιτισμού, ξένων ιδεών, ξένων αρχών, ξένων ηθών και εθίμων» και η «δυσανάλογος προς την παραγωγικήν μας δύναμιν αύξησης των αναγκών της ζωής» οδήγησε την κοινωνία σε αδιέξοδο. Έτσι, ο Σκούρας προκαλεί στη συνέχεια κάθε διανοούμενο να δώσει «την ορθότεραν, την ασφαλιότεραν κατεύθυνσιν» –σε γλώσσα καθαρεύουσα αλλά και δημοτική «αρκεί μόνον να αποφεύγωται οι ακρότητες»–, αφού «η πίστις μερικών πως ό,τι καλόν μέλλεται να γίνη, θα γίνη από την λαϊκήν μάζαν και συμφώνως με την εξελικτικήν δύναμίν της είνε εντελώς αβάσιμος». Κατ' επέκταση, αποσκοπούσε στην ανάπτυξη ενός γόνιμου διαλόγου «περί φιλίας, έρωτος, γάμου, οικογενείας, Θρησκείας, πατριδος, ατομικής ελευθερίας, δικαίου, ηθικής, υλισμού, ατομισμού, αναρχισμού κ.λ.π.», ώστε να επιτευχθεί επαρκής διαφώτιση, ιδιαίτερα των εκπαιδευτικών. Ωστόσο, το έντυπο δεν απευθυνόταν σε όλους τους αναγνώστες: «ο υλιστής και ατομιστής δεν συμφωνεί μαζί μας, ο θρησκόληπτος δεν δρσκει τίποτε για να μας αγαπά, ο πλούσιος δεν μας διαβάζει με ευχαρίστηση και ο φτωχός κομμουνιστής μας εχθρεύεται».

Ο Σκούρας καθόριζε ήδη από τα πρώτα τεύχη τη διάταξη της ύλης: «Σειρά κοινωνιολογικών και φιλοσοφικών θεμάτων υπό της Διευθύνσεως», «Φιλολογική κίνησις (διηγήματα, χρονογραφήματα)», «Απ' όσα λέγουν άλλοι (εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία)», «Από τας ερευνάς μας», «Θέματα κοινωνιολογικά και φιλοσοφικά Συνεργατών», «Συμβάντα (παρμένα απ' τη ζωή άνευ κρίσεων και σχολίων)», «Σκέψεις-Κρίσεις», «Ζητήματα αφορώντα την θέσιν της γυναίκος», «Ποιήματα - Τραγούδια του λαού», «Ηθη-Εθιμα-Προλήψεις Παραδόσεις», «Ζωή και σκέψεις εφήβων». Αξίζει να προστεθεί ότι δεν υπάρχει εικονογράφηση (εκτός από μία φωτογραφία των καταρρακτών της Έδεσσας και μία της Νάουσας στα εξώφυλλα των τχ. 1 και 2 αντίστοιχα) και ότι ελάχιστες διαφημίσεις καταχωρούνται στα πρώτα και τελευταία τεύχη.

Συnergάτης του ήταν, όπως σημειώνεται στο εξώφυλλο των δύο πρώτων τευχών, «πια διανοούμενος, όστις αισθάνεται την ανάγκην να ενισχύση την προσπάθειάν μας» και από το τχ. 4 και εξής δημοσιεύεται στο οπισθόφυλλο κατάλογος συνδρομητών και συνεργατών. Επρόκειτο κυρίως για δημοσίους υπαλλήλους από διάφορες πόλεις και χωριά της χώρας, από την Καβάλα έως τη Φωκίδα και την Αθήνα. Δημοσιεύονται άρθρα των Ν. Αθανασιάδη (διευθυντής του Α' Δημοτικού Βλάστης), Μ. Γεωργόπουλου, Ιωάννη Γ. Δοπρίδη (δημοσιογράφος, Καβάλα), Βασίλη Ζιώγα, Τασούλας Δ. Ζουμπουλίδου (δασκάλα, Αρσένιον Πέλλας), Γ. Μίγγου, Δημητρίου Ντοκατζή (φροιτητής φιλολογίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), Γεωργίου Χ. Παπαχρήστου (δημοδιδάσκαλος, Αγ. Παντελεήμονας Φλώρινας), Δημητρίου Ι. Πετρίτση (δικηγόρος), Γιάννη Τσιμπλούλη (Πτολεμαΐδα), Χ. Χατζιώτη, Λ. Φαλτόπουλου, διηγήματα και χρονογραφήματα των «Κ.Δ.», Ηρακλή Θ. Μάλλου και Χ.Π. Φιλανθίδη, ποιήματα των Ευθυμίου Γούβαλη (δημοδιδάσκαλος, Αγ. Γεώργιος Αμφισσας), Αργύρη Εφταλιώτη, Αλέκου Μπαμπί-

λη (Έδεσσα), Ναπολέοντα Λαπαθιώτη, Πάνην Πολέμη, Μένου Φιλήντα (ή Φιλανθίδου), Κώστα Χατζόπουλου. Μερικοί υπογράφουν τα άρθρα τους με τα αρχικά των ονομάτων τους ή με ψευδώνυμα. Επίσης δημοσιεύονται αποσπάσματα από βιβλία και άρθρα ξένων συγγραφέων (L. Emery, T.S. Gueritte, Reddie Mallett, Martier, Friedrich Nietzsche, Pecroly, Edouard Schuré, Ludwig Stein) αλλά και Ελλήνων (Ι.Ν. Βεγκλίδης).

Μετά από την έκδοση των δύο πρώτων τευχών, η έδρα της *Κοινωνικής Επιθεωρήσεως* μεταφέρθηκε στη Θεσσαλονίκη «προς αρτιότεραν εμφανίσιν της και υπό έπομιν τεχνικήν και υπό έπομιν περιεχομένου». Αλλά η μεταφορά αυτή αποδείχτηκε τελικά προσωρινή, αφού το πρώτο φύλλο εκδόθηκε και πάλι στην Έδεσσα. Ο διευθυντής, με μια «ειδοποίησιν» τυπωμένη σε ένα μικρό κομμάτι χαρτιού που τοποθέτησε ανάμεσα στις σελίδες του περιοδικού, δήλωσε τότε τα εξής: «Αναγκαζόμεθα να επαναφέρωμεν την έδραν μας εις Έδεσσαν, διότι ήρθσαν αι δυσκολίαι αίτινες εκεί μας παρουσιάσθησαν και διότι εξασφαλίσαντες εντεύθεν συνεργασίαν δύναται οι φίλοι συνεργάται να μας αποστέλλουν τας διατριβάς των εις Έδεσσαν». Από την αρχή της έκδοσης, ο Σκούρας προέτρεπε επανειλημμένα τους αναγνώστες να εγγραφούν συνδρομητές και να διαφημίσουν το έντυπό του.

Αρχικά οι συνδρομές δεν ήταν αρκετές και οι δαπάνες της έκδοσής του καλύπτονταν, όπως σημειώνει ο ιδιοκτήτης του, «εκ του πενιχρού υπαλληλικού μας μισθού». Στη συνέχεια, με την αύξηση των συνδρομητών, ο Σκούρας δεώρησε ότι το «καθήκον» της έκδοσης του δημιουργήματός του δεν ήταν πια αποκλειστικά δικό του και έτσι παραχώρησε την ιδιοκτησία του εντύπου στους συνδρομητές: «Το περιοδικό αυτό παύει να είναι ατομική επιχείρηση δική μου», γράφει στο εξώφυλλο του τχ. 7, «και παραχωρείται ευχαρίστως στους κ.κ. Συνδρομητάς και Συνεργάτας. Εγώ δεν θα είμαι στο μέλλον παρά ένας υπάλληλός σας». Στα τχ. 8-11, μία «Αναγκαία Σημείωσις» στο εξώφυλλο διευκρινίζει το καθεστώς ιδιοκτησίας και τον τρόπο διακίνησης του εντύπου: «Το περιοδικό αυτό δεν είναι σαν τα άλλα εμπορική επιχείρησις. Είναι κοινό κτήμα των συνδρομητών και ο Διευθυντής αυτού κ. Κ. Σκούρας είναι υπηρέτης του Συνόλου. Συνεργάται του είναι όλοι οι συνδρομηταί και κάθε μοιόδεάτης. Αντιπρόσωποί του οι κατά τόπους Συνδρομηταί και ο διαρκώς περιοδεύων Διευθυντής

του. Πόροι ζήτησ του και καλλιερευσεώς του, η 50δραχμη καθ' ενός συνδρομή. Διαφημισταί και συντελεσταί στην εξάπλωσή του, όσος έχουν εννοήσει καλά το σκοπό του». Ωστόσο, οι δυσκολίες της έκδοσης δεν ξεπεράστηκαν και έτσι, τρεις μήνες μετά, το περιοδικό που φιλοδοξούσε να καταστεί «το απαραίτητο για κάθε Έλληνα ανάγνωσμα» διέκοψε την κυκλοφορία του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Τάσος Σαμαρτζής, «Εδεσσαϊκά περιοδικά», *Νέα Έδεσσα*, 1 (Ιαν.-Μάρτ. 1979), 2 Μαν. Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Μακεδονίας και της Θράκης. Συμβολή στην εξιστόρηση του τύπου των εφημερίδων και των περιοδικών της Βορ. Ελλάδος*, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 149.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ

Κοκκάλης, Γιώργος [Κοκτείλ]

(< ; >, < ; > - Αθήνα, 1969). Έζησε στην Αλεξάνδρεια και το 1960 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Ευθυμόγρφος, εξέδιδε το ετήσιο σατιρικό ημερολόγιο **Σατάν* (1927-1959), το οποίο ήταν, μαζί με εκείνο του Στ. *Πάργα, από τα καλύτερα ελληνικά μεσοπολεμικά ημερολόγια. Δικές του ήταν επίσης οι εκδόσεις «Μεριστό», που έδωσαν «βιβλιάρια από του 1941-1955». Δημοσίευσε ταξιδιωτικές εντυπώσεις (*Πώς ανεκάλυψα... την Αμερικήν*, Αλεξάνδρεια 1951) κι έγραψε μαζί με τον Ανδρέα Παλαιολόγο το πιο επιτυχημένο θεατρικό έργο Αιγυπτιωτών, το *Φιλ Καρακόλ* (Στο αστυνομικό τμήμα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μιχαηλίδης, *Πανόραμα*, σ. 199· Μαν. Γιαλουράκης, *Η Αίγυπτος των Ελλήνων*, Αθήνα 1967, σ. 566.

ΜΑΡΙΑ ΡΟΥΤΑ

Κόκκας, Πάνος

(Θεσσαλονίκη, 1919 - Αθήνα, 1974). Δημοσιογράφος και εκδότης, διευθυντής της εφ. **Ελευθερία*, από το 1945 έως το 1967. Από το 1932 η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου και σπούδασε στη Νομική

Σχολή (1936-1940). Πήρε ενεργό μέρος στον αντιστασιακό αγώνα κατά τη διάρκεια της γερμανο-ιταλικής Κατοχής, συμμετείχε σε διάφορες μη εαμικές οργανώσεις, διατηρώντας συνεχή επαφή με τη Βρετανική Στρατιωτική Αποστολή και είχε την ευθύνη για την έκδοση διάφορων παράνομων εντύ-

πων, όπως ήταν *Η Μάχη* (της οργάνωσης Εθνική Δράσις) και το *Ραδιοφωνικό Δελτίο*. Στα τέλη Αυγούστου 1944 διέφυγε στην Αίγυπτο για να αποφύγει τη σύλληψη από τους Γερμανούς και επέστρεψε αμέσως μετά την Απελευθέρωση, αναλαμβάνοντας τη διεύθυνση της εφ. **Ελευθερία*, η οποία είχε αρχίσει να εκδίδεται ως παράνομη ημερήσια εφημερίδα στις 25 Αυγούστου 1944. Για τη δράση του κατά την Κατοχή τιμήθηκε με το Μετάλλιο Εθνικής Αντίστασης.

Από τις αρχές Ιανουαρίου 1945 έως το πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου 1967, ο Π. Κόκκας αφιερώθηκε σχεδόν ολοκληρωτικά στην έκδοση της *Ελευθερίας*, η οποία αποτελούσε μέχρι το 1965 την πιο μαχητική δημοσιογραφική έκφραση του κεντρικού χώρου. Από τη θέση αυτή συνεργάστηκε στενά με κορυφαίους πολιτικούς, αρχικά με το Γεώργιο Καρτάλη και στη συνέχεια με τον Κωνσταντίνο Μητσotάκη, διαμορφώνοντας με τη συνολική παρουσία της εφημερίδας (και ιδίως με τα κύρια άρθρα της τα οποία, αν και ανυπόγραφα, έφερναν κατά κανόνα τη σφραγίδα του) μια διακριτή πολιτική τάση του κεντρικού χώρου.

Ο Π. Κόκκας, σε συνεργασία με τον Κ. Μητσotάκη, διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο, στις αρχές της δεκαετίας του 1960, για την ενοποίηση του Κέντρου και υποστήριξαν μαχητικά τον Γεώργιο Παπανδρέου κατά την περίοδο του «ανένδοτου αγώνα». Μετά την άνοδο της Ένωσης Κέντρου στην εξουσία, η *Ελευθερία* άρχισε σταδιακά (κυρίως από το φθινόπωρο του 1964) να διαφοροποιείται από την ηγεσία της Ένωσης Κέντρου κι ο Π. Κόκκας, ταυτιζόμενος πολιτικά με τον Κ. Μητσotάκη, διαδραμάτισε παρασκηνακά καθοριστικό ρόλο, τον Ιούλιο 1965, για την πτώση της κυβέρνησης Γ. Παπανδρέου και την αποχώρηση μερίδας βουλευτών.

Με την κήρυξη της δικτατορίας της 21^{ης} Απριλίου διέκοψε αμέσως την έκδοση της *Ελευθερίας*, διέφυγε στο εξωτερικό και παρέμεινε, κυρίως στο Παρίσι, μέχρι τον Σεπτέμβριο 1973. Επέστρεψε στην Αθήνα μετά την άρση του στρατιωτικού νόμου, αλλά σύντομα προσβλήθηκε από καρκίνο και πέθανε στις 26 Ιουλίου 1974.

Εκτός από την πλούσια δημοσιογραφική του δράση, ο Π. Κόκκας, δημοσίευσε και δύο νομικές μελέτες: *Ο μη ιερολογηθείς γάμος από απόψεως ιδιωτικού διεθνούς δικαίου*, και *Παρατηρήσεις πέντε περί της ισχύος της ημαριθμηκής ρήτρας*.

ΗΛΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Κοκκίδης, Γεώργιος

(Γανόχωρα Θράκης, 1876 - Αθήνα, 1942). Δημοσιογράφος, αγωνιστής και εκδότης της εφ. *Νέα Ρόδος*, Γόνος οικογένειας λογίων και αγωνιστών του 1821. Εγκαταστάθηκε στη Ρόδο το 1904. Ίδρυσε το πρώτο επί τουρκοκρατίας ελληνικό τυπογραφείο στη Ρόδο και εξέδωσε, μαζί με τον Εμμανουήλ *Πολεμικό την εβδομαδιαία εφ. **Ρόδος* στις 11 Απριλίου 1909. Από τις 11 Απριλίου 1911 η εφημερίδα με τον τίτλο *Νέα Ρόδος* εκδίδεται στο ιδιόκτητο επίπεδο πιεστήριο που έφερε από την Κωνσταντινούπολη, με υπότιτλο «Εβδομαδιαία, πολιτική, φιλολογική και των ειδήσεων εφημερίς». Η *Νέα Ρόδος* στάθηκε στην πρώτη γραμμή του αγώνα εναντίον των κατακτητών και αντιστάθηκε σθεναρά στα σχέδια των Ιταλών για τον αφελληνισμό του πληθυσμού. Ίδρυτικό μέλος του Γυμναστικού Συλλόγου «Διαγόρας», ο Κοκκίδης υπήρξε επί σειρά ετών γραμματέας και αντιπρόεδρος του.

Όταν ο τότε κυβερνήτης των νησιών De Vecchi διέταξε τον Ιούλιο 1937 το κλείσιμο της εφ. *Νέα Ρόδος*, ο Κοκκίδης θρέθηκε χωρίς οικονομικούς πόρους και αναγκάστηκε να πάει στην Αθήνα, όπου, χωρίς καμιά υποστήριξη, πέθανε από αιτία στις 23 Φεβρουαρίου 1942, την ίδια περίοδο που ο γιος του Ανδρέας πολέμωσε στο ανάρτικο και οι δύο του κόρες είχαν συλληφθεί ως ύποπτες κατασκοπείας.

Ο Γεώργιος Κοκκίδης τιμήθηκε από το δημοτικό συμβούλιο της πόλης της Ρόδου το 1992 και το όνομά του εδόθη τιμητικά σε οδό της πόλης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΚΒΡοδ (Αρχείο της εφ. *Νέα Ρόδος*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν. Νικολάου, *Οδοιστορικό στην ιστορία της πόλης της Ρόδου, μέσα από τα ονόματα των δρόμων της*, Ρόδος 1998.

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Κοκκινάκης, Κωνσταντίνος

(Χίος, 1781 - Αίγινα, 1828). Λόγιος, εκδότης. Ακολούθησε σπουδές στο Βουκουρέστι και τη Βιέννη. Σύντομα, όπως συνηθίζταν άλλωστε, για λόγους βιοπορισμού, εργάστηκε σε εμπορικό γραφείο της αυστριακής πρωτεύουσας. Γνώστης ξένων γλωσσών, μετέφρασε δράματα και κωμωδίες (*Ταρτούφο* του Μολιέρου και *Κοτζεμπούε*) καθώς και επιτομή ιστορίας. Από το 1816 συνεκδόθης του π. **Ερμής ο Λόγιος* (Βιέννη 1811-1821) με τον Θεόκλητο *Φαρμακίδη, και από το 1819 μόνος του, έως τον Μάιο 1821, όταν το περιοδικό έπαυσε να εκδίδεται.

Ανήκοντας στον κύκλο των κοραϊστών, κατά την περίοδο της «μάχης των φυλλαδίων» που χαρακτηρίσε τους πολιτικοϊδεολογικούς αγώνες στην τελευταία προεπαναστατική δεκαετία, υπήρξε και αυτός στόχος της οξύτατης πολεμικής του Π. *Κοδρικά και των οπαδών του εναντίον του π. *Κοδρίγος και του Κοραή και της «φατριάς» του. Στο προσγραφόμενο στον κύκλο του Κοδρικά ανώνυμο έργο *Τράγου Κατάρτησης* (1817), που φαινομενικά έχει ως κύριο στόχο τους δύο εκδότες του περιοδικού, αλλά ουσιαστικά στρέφεται κατά του Κοραή, ο Κοκκινάκης διακωμωδείται ως ο «Σάτυρος», ο Φαρμακίδης, το κεντρικό πρόσωπο της σάτιρας, ως ο «Τράγος», ο Κοραής ως ο «Τραγέλαφος» και το περιοδικό ως ο «Άγγελος του Τράγου». Στο πλαίσιο αυτής της διαμάχης θεωρείται ότι εντάσσεται και η μετάφραση, κατά παρακίνηση του Κοραή, του μοιερικού *Ταρταύφου*, που κατά τον συντάκτη της νεκρολογίας του, πραγματοποιήθηκε για να στηλιτευτούν οι αντίπαλοι του Κοραή. Όμως το «ομοτέλευτον» και «η βάρβαρος ρίμα, ήτις επροσκολλήθη και εις ημάς ως ψώρα» δεν βρίσκει σύμφωνο τον Κοραή, όπως γράφει στον Κοκκινάκη σε επιστολή του (5 Σεπτ. 1816).

Με την έκρηξη της Επανάστασης φυλακίστηκε από τις αυστριακές αρχές, ελευθερώθηκε το 1825, οπότε και επέστρεψε στην Ελλάδα, όπου σύντομα απέθανε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ.Ι. Αμανός, *Τα γράμματα εις την Χίον κατά την Τουρκοκρατίαν, 1566-1822 (Σχολεία και λόγιοι)*, Πειραιάς 1946· Α. Αγγέλου, «Η Τράγου Κατάρτησης», στον τόμο *Έριανος εις Αδαμάντιον Κοραήν*, Επιτροπή ανεγέρσεως ανδριάντος Αδαμαντίου Κοραή εν Χίω, Αθήνα 1965, σ. 157-192· Αικατερίνη Κουμαριανού, «Ο Μισοπόνηρος», *ό.π.*, σ. 193-208· Γ. Σιδέρης, «“Πεπαιδευκε την Ελλάδα”», Ο Μολιέρος, δάσκαλος του θεάτρου μας», *Θέατρο*, τχ. 37 (1974), 40-46· Γ. Κόκκινας, «Συγγραμματικά παιγνιδάρικον. Ιστορία ενός φυλλαδίου του Παναγιωτάκη Κοδρικά», *Μνήμων*, 26 (2004), 9-62· Τρ. Ε. Σκλαβενίτης, «Τύχος της από 5-9-1816 επιστολής του Α. Κοραή (Μολιέρος, Κοκκινάκης, Σκυλίτσης και λιθογράφος)», *Μνήμων*, 26 (2004), 227-237.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ

Κόκκινη Σημαία

Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του Επαναστατικού Σοσιαλιστικού (Κομμουνιστικού) Κόμματος της Ελλάδας, Αθήνα, 23 Σεπτ. 1943 - 24 Νοε. 1944, αρ. φ. 8-15. Η αρίθμηση αρχίζει από τον αρ. 8 γιατί μετονομάστηκε στο φύλλο αυτό από *Σοσιαλιστική Ιδέα* σε *Κόκκινη Σημαία*. Το 1943 εκδιδόταν σε μηνιαία βάση και το 1944 σε ακανόνιστα χρονικά διαστήματα. Τετρασέλιδη, διαστά-

σεων 20x13,5 εκ. (αρ. φ. 8-13) / δισέλιδη, διαστάσεων 24x15 εκ. (αρ. φ. 14-15).

Υπήρξε πολιτικό όργανο του ΕΣ(Κ)ΚΕ [Επαναστατικό Σοσιαλιστικό (Κομμουνιστικό) Κόμμα Ελλάδας]. Η οργάνωση αυτή ήταν πολιτική κίνηση που συγκροτήθηκε στα χρόνια της Κατοχής και συσπείρωνε κομμουνιστές που ασκούσαν κριτική στην ηγεσία του ΚΚΕ για την πορεία του αντιστασιακού κινήματος και είχαν γενικότερες διαφωνίες για την οργανωτική λειτουργία και πολιτική πρακτική του ΚΚΕ. Πρόκειται για ένα έντυπο περιορισμένης κυκλοφορίας σε σύγκριση με τα έντυπα του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο). Κυκλοφορούσε κατά κανόνα στην Αθήνα, τον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη, στις γειτονίες και τους επαγγελματικούς χώρους που δραστηριοποιούνταν τα μέλη της οργάνωσης, κυρίως των δημοσίων υπαλλήλων, των τραπεζών, των τυπογράφων και στις συνοικίες ιδιαίτερα του Δήμου Αθηναίων.

Ήταν ένα από τα εκατοντάδες παράνομα έντυπα που κυκλοφορούσαν στα χρόνια της Κατοχής. Αυτό που της δίνει μια ιδιαίτερη θέση στον παράνομο κατοχικό τύπο ήταν οι ιδιαίτερες πολιτικές θέσεις που εξέφραζε στα κρίσιμα αυτά χρόνια. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εκτίμηση της οργάνωσης που περιέχονται στα φύλλα της εφημερίδας για τον χαρακτήρα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η εκτίμηση αυτή διαφοροποιούνταν από αυτή των τριτοδιεθνικιστικών κομμουνιστικών κομμάτων όσο και από τις εκτιμήσεις των τεταρτοδιεθνικιστικών οργάνωσεων. Ο πόλεμος χαρακτηριζόταν ως ιμπεριαλιστικός και αναγνωριζόταν ότι είχε αμυντικό χαρακτήρα για τη Σοβιετική Ένωση. Παράλληλα, υπογραμμιζόταν ότι παρουσίαζε «την εξής ιδιομορφία άγνωστη στον προηγούμενο ιμπεριαλιστικό πόλεμο: στο ένα στρατόπεδο κυριαρχεί ο φασισμός δηλ. το σύστημα της ταξικής τρομοκρατίας που κάτω από αυτό το προλεταριάτο δεν έχει καμία δυνατότητα να διεξάγει ευρείς και νικηφόρους επαναστατικούς αγώνες, ενώ στο άλλο στρατόπεδο βρίσκεται η ΕΣΣΔ [Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών], επιπλέον δε ανήκουν οι χώρες όπου η μπουρζουαζία δεν κατέφυγε ακόμα σε μεθόδους ολοκληρωτικής τρομοκρατίας, το δε προλεταριάτο διαθέτει ισχυρές τις πολιτικές και συνδικαλιστικές του οργανώσεις [...]. Η ήττα του φασισμού αποτελεί, κάτω από τη σημερινή συσχέτιση των δυνάμεων, προϋπόθεση για μια επαναστατική διεξοδό από τον πόλεμο» (αρ. φ. 8, 23 Σεπτ. 1943).

πάλι Κομμουνιστές, έως την απαγόρευση της έκδοσης, στις αρχές του 1939.

Στη ιδρυτική ομάδα ανήκαν Έλληνες που κατείχαν υψηλή θέση στον κομματικό μηχανισμό και αποτελούσαν την ηγεσία της ελληνικής κοινότητας του Σοχούμι. Η έκδοση εγκρίθηκε από την κρατική επιτροπή Τύπου της Γεωργίας με χαρακτηρισμό: «Περιφερειακή Εφημερίδα». Ο υπεύθυνος συντάκτης επιλεγόταν μεταξύ των ελλήνων μελών του κόμματος από τα ανώτερα κομματικά όργανα και την ΤσεΚα (μυστική αστυνομία) της Τιφλίδας. Στην εκδοτική ομάδα ανήκε, επίσης, ο διευθυντής σύνταξης και άλλοι δύο μόνιμοι υπάλληλοι που ήταν επιφορτισμένοι με τη συλλογή, την κατάταξη και την αρχική επεξεργασία των ανταποκρίσεων. Διέθετε ένα εκτεταμένο δίκτυο ανταποκριτών και φιλολογικών συνεργατών. Τη βάση του δικτύου συγκροτούσαν οι τακτικοί ανταποκριτές, οι οποίοι ήταν εργαζόμενοι στους αγροτικούς συνεταιρισμούς (κολχός), δάσκαλοι, φοιτητές και μέλη της κομμουνιστικής νεολαίας (Κομσομόλ).

Από τους 65 τακτικούς ανταποκριτές και φιλολογικούς συνεργάτες που διέθετε, τη βασική ομάδα συγκροτούσαν οι εξής: Π. Γεραλίδης, Π. Παντελίδης, Γ. Εφραιμίδης, Δ. Εριστέας, Μ. Μυταρίδης, Α. Ριόνης, Ν. Μικρός, Α. Βασιλειάδης, Μ. Λαζαρίδης, Β. Παστόπουλος κ.ά. Από το 1934 στο δίκτυο συμπεριλαμβάνονταν και γυναίκες συνεργάτριες: Πηνελόπη Μεταξά, Μ. Αθρααμίδου, Α. Ποτούριδου, Θυμία Σαλωμίδου, Χ. Τσακάλωβα, Λίτσα Τσακαλοπούλου και Ειρήνη Φραγκουλίδου. Διέθετε, επίσης, επαγγελματίες φωτογράφους (Γάρις Παρασκευόπουλος, Φ. Αληθινός) αλλά και ερασιτέχνες (ζεύγος Τολματσόφ, Δ. Χαραλαμπίδης, Κόζλόφ, Πάσκο κ.ά.), Συνολικά αριθμούσε 289 τακτικούς ανταποκριτές και συνεργάτες, οι οποίοι υπέγραφαν επωνύμους ή με ψευδώνυμο.

Στο Ελληνικό Γμήμα του κρατικού τυπογραφείου που εκδιδόταν η εφημερίδα, βασικός Έλληνας τυπογράφος ήταν ο Ξενοφών Παστόπουλος, με μαθητή στοιχειοθέτη τον Δημήτρη Καλατζήδη, και ακολουθούσε ο Γιώργος Λαζάρου Πασχαλίδης που παρέμεινε στη θέση αυτή έως την παύση της εφημερίδας. Η στοιχειοθεσία γινόταν με το χέρι, χωρίς να χρησιμοποιούνται λινοτυπικές ή μονοτυπικές μέθοδοι. Τα στοιχεία προέρχονταν από τα εργαστήρια Καρπαδάκη της Αθήνας, τα οποία ο Κόκινος Καπνας προμηθευόταν από το Ροστόβ επί του Ντον, πιθανότατα από το απόθεμα της εφ. Κομμουνιστές.

Για τις συνδρομές υπεύθυνο ήταν το Γραφείο του Συνδεσμικού Τύπου και το Γμήμα Εφημερίδων του κεντρικού ταχυδρομείου του Σοχούμι το οποίο είχε και την κεντρική διακίνηση της εφημερίδας, που γινόταν είτε σε σταθερά σημεία ή σε κινητά από εφημεριδοπώλες. Συνδρομητές γράφονταν, εκτός από τους πολίτες, οι δημόσιες υπηρεσίες και οι επιχειρήσεις.

Ο Κόκινος Καπνας, όπως και η εφ. Κολεχιθίσις, συμπαρατασσόταν με την ομάδα των «δημοτικιστών» σε αντιπαράθεση με την ομάδα των «ποντιστών», των οπαδών της ποντιακής διαλέκτου που αγωνίζονταν για την καθιέρωση της ποντιακής. Γραφόνταν στη δημοτική γλώσσα και σε φωνητική γραφή. Η πορεία του ελληνικού γλωσσικού ζητήματος στη Σοβιετική Ένωση έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Σε Πανενοσιακή Συνδιάσκεψη των ελλήνων διανοουμένων στη Μόσχα το 1926 αποφασίστηκε η καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας στη θέση της καθαρρεύουσας και η αντικατάσταση του εικοσιτετραγράμματος αλφαβήτου με το εικοσαγράμματο. Με την απόφαση αυτή: καταργήθηκαν οι δίφθογοι, διατηρήθηκαν μόνο το «ι» και το «ο», στη θέση του «ου» καθιερώθηκε το «υ», στη μικρογράμματα γραφή παρέμεινε μόνο το «ς» ενώ καταργήθηκε το «σ», τα διπλά σύμφωνα γράφονταν αναλυτικά (δηλαδή το «ξ» ως «κς» και το «ψ» ως «πς») και καθιερωνόταν το ενωτικό στις κτητικές αντωνυμίες. Η τελική απόφαση για το γλωσσικό ζήτημα πάρθηκε στην Πρώτη Πανενοσιακή Ελληνική Σύσκεψη που έγινε στις 21 Απριλίου 1934 στη Μόσχα. Με βάση την απόφαση αυτή η επίσημη ελληνική γλώσσα στη Σοβιετική Ένωση θα ήταν η δημοτική και όχι η ποντιακή.

Αρχικά εκδόθηκε ως επαγγελματική εφημερίδα για τις καπνοπαραγωγικές περιοχές. Σύντομα έπαψε να έχει στενό επαγγελματικό χαρακτήρα και μετατράπηκε σε πανσοβιετική εφημερίδα των Ελλήνων. Υπήρξε ένα ελληνικό σοβιετικό έντυπο του Μεσοπολέμου. Όπως και οι άλλες ελληνικές σοβιετικές εφημερίδες της περιόδου αυτής υπήρξε όργανο του κομμουνιστικού κόμματος και είχε ως στόχο την εξυπηρέτηση της κομματικής γραμμής και των διαφόρων κατά καιρούς πολιτικών προτεραιοτήτων. Στέγασε για ένα διάστημα και τις φιλολογικές ανησυχίες των Ελλήνων του Καυκάσου, επενεργώντας στην τοπική πολιτιστική και πνευματική ζωή ως κέντρο συσπείρωσης των ελλήνων διανοουμένων.

Έκλεισε μέσα στο κλίμα των διώξεων της ελληνικής μειονότητας, που άρχισε την περίοδο 1937-

1938 και ολοκληρώθηκε με τη μαζική εκτόπιση του ελληνικού πληθυσμού του Κωκκίσιου στην Κεντρική Ασία. Το σύνολο της εκδοτικής ομάδας συνελήφθη με τις κατηγορίες του «εχθρού του λαού», του «έλληνα εθνικιστή», του «τροτσκιστικο-μπουχαρικού πράκτορα» ή του «πράκτορα των γερμανών και των ιαπώνων φασιστών» και εκτελέστηκε. Οι πλέον τυχεροί από τους συντάκτες θα εκποιστούν μαζί με τις οικογένειές τους στις στέπες της Κεντρικής Ασίας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Βλ. Ιδιωτική συλλογή Βλάση Αγτζίδη (πλ. σ. της εφ. υπήρχε στο Ιστορικό Αρχείο του Σοχούμι της Αμπχαζίας, το οποίο καταστράφηκε την περίοδο του πολέμου μεταξύ Γεωργιανών και Αμπχαζίων, 1992-1993).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Βλ. Αγτζίδης, «Το τέλος του Κόκκινου Καπνα», εφ. *Ελευθεροτυπία*, 12 Σεπτ. 1993· του ίδιου, *Ο ελληνικός τύπος στη Σοβιετική Ένωση. Η περίπτωση της εφημερίδας Κόκκινος Καπνας (1932-1937)*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη 1996· Γ. Κορκ, «Μια φωνή από το χθες του ελληνισμού», εφ. *Ελευθεροτυπία*, 11 Ιουλ. 1996· Βλ. Αγτζίδης, *Παρευξείνιος διασπορά. Οι ελληνικές εγκαταστάσεις στις βορειοανατολικές ακτές του Εύξεινου Πόντου*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Κυριακίδη, 1997, σ. 316-320· Ι.Κ. Χασιώτης (επιμ.), *Οι Έλληνες της Ρωσίας και της Σοβιετικής Ένωσης*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 1997, σ. 353-380.

ΒΑΣΗΣ ΑΓΤΖΙΔΗΣ

Κόκκινος, Κώστας

(Σαράντα Εκκλησίες Ανατολικής Θράκης, 1903 - Θεσσαλονίκη, 1960). Εκδότης. Σπούδασε νομικά και εργάστηκε ως ανώτερος τραπεζικός υπάλληλος. Μαζί με τον Γ.Θ. *Βαφόπουλο υπήρξε διευθυντής του λογοτεχνικού πε-

ριοδικού της Θεσσαλονίκης **Μακεδονικά Γράμματα* (περ. Β', 1924). Έγγραφο διηγήματα και με τα ψευδώνυμα «Στέφανος Αγαλλιανός» και «Κώστας Ροδαύγης» τα δημοσίευε σε διάφορα προπολεμικά περιοδικά. Υπήρξε αξιόλογο ταλέντο και με τη μεταδανάτια έκδοση των διηγημάτων του επιβλήθηκε σαν ένας από τους αξιολογότερους θεσσαλονικείς πεζογράφους του Μεσοπολέμου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ντ. Χριστιανόπουλος, *Λογοτεχνικά περιοδικά Θεσσαλονίκης (1889-1954)*, Θεσσαλονίκη 1995, σ. 93-94· Κ. Χρ. Κόκκινος, *Μικρά Περά*, πρόλ. Γ.Θ. Βαφόπουλος, εισ. Ντ. Χριστιανόπουλος, Θεσσαλονίκη 1977.

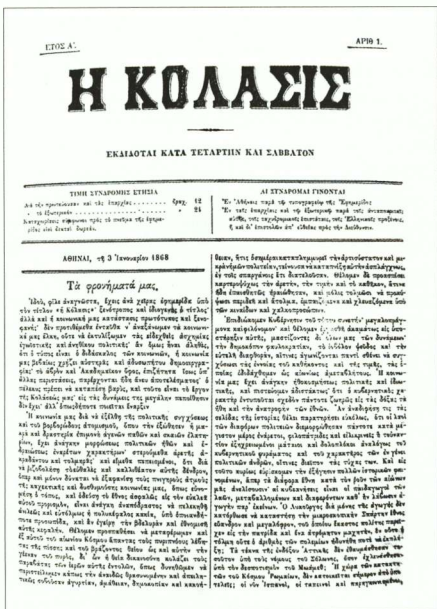
ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η Κόλασις

Εκδίδεται κατά Τετάρτην και Σάββατον, Αθήνα, 1868. Εκδότης: Π. Διονυσίου, Δισεβδομαδιαία, τετρασελίδη, δί-στηλη, μικρού σχήματος. «Τιμή συνδρομής ετησίαι: Δια την πρωτεύουσαν και τας επαρχίας δραχ. 12. Δια το εξωτερικόν δραχ. 24. Καταχωρίσεις σύμφωνοι προς το πνεύμα της εφημερίδος εισί δεκταί δωρεάν. Αι συνδρομαί γίνονται εν Αθήναις παρά τω τυπογραφείω της Εφημερίδος. Εν ταις επαρχίαις και τω εξωτερικώ παρά τοις ανταποκριταίς αυτής, τοις ταχυδρομικαίς επιστάταις, τοις Ελληνικαίς προξένοις, ή και δι' επιστολών απ' ευθείας προς την Διεύθυνσιν. Τύποις Κολάσεως, οδός Κυρίστου (Νέα Λουτρά)».

Σατιρική εφημερίδα γραμμένη κυρίως σε πεζό λόγο. Όπως σημειώνεται στο πρώτο της φύλλο (3 Ιαν. 1868), σε άρθρο με τίτλο «Τα φρονήματά μας»: «Αν είναι αληθές ότι ο τύπος είναι ο διδάσκαλος των κοινωνιών, η κοινωνία μας θεβιαίως χρήζει αυστηρής και αυδυσώπητου δημοσιογραφίας [...]. Ο πέλεκυς πρέπει να καταπέσει θαρής και τούτο είναι έργον της Κολάσεώς μας». Στο ίδιο άρθρο ενημερώνει το αναγνωστικό της κοινό ότι η κοινωνία, προκειμένου να απαλλαγεί από την πολιτική σύγχυση και τον ατομισμό έχει ανάγκη επιμορφώσεως πολιτικών ηθών και ενερτέων χαρακτήρων. Στόχος της είναι να προσπείσει την αρετή, την τιμή και το καθήκον, καθώς επίσης και την ύπαρξη συνετής κυβερνήσεως. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά: «αι κυβερνήσεις είναι οι παιδαγωγοί των λαών, μεταβαλλομένων και διαφερόντων καθ' ην λάθωσιν ιωγωγήν παρ' εκείνων». Σημειώνει λοιπόν ότι είναι σημαντικό για τους Έλληνες, οι οποίοι δεν στερούνται πνεύματος, φιλοπατρίας και δραστηριότητας, να πάψουν να κυβερνούνται από πολιτικούς εγωιστές και ανήδικους. «Αλλά πως δέλομεν τύχει πολιτικών υμφορόνων και νομοσεβιών, εάν σπηλιτεύομεν αδιακρίτως και κολάζομεν αυστηρώς τους διεφθαρμένους την συνείδησιν και πεπωρωμένους την καρδίαν, τους χαμερπώς φιλοδόξους και άκρως δεσποτικούς, τους μικροραδιούργους και αυλοκόλακας».

Θέματα με τα οποία ασχολείται η εφημερίδα είναι: η εξάλειψη της διαφθοράς—σε άρθρο με τίτλο «Αυτός!», καθίσταται σαφής η ανάγκη πολιτικού δημοурου, ο οποίος θα εξελίξει τη διαφθορά και θα δέσει τις υλικές βάσεις για την εκπλήρωση των εθνικών ελπίδων—, η ανοχή απέναντι στις πατριές υλικών συμφερόντων που θεωρεί ότι θα διχάσουν τον ελληνικό λαό, γιατί θα φέρουν κοινωνική ανισότητα, κάτι που θα σήμανε «πραγματική δουλεία» («Η Ανοχή»), ο μαρμασμός της Ελλάδας, όλο αναφέ-

ρεται ότι η μικροσκοπική και ασθενής Ελλάδα δεν έχει λόγο πολιτικής ύπαρξης και πάντα «δα περιφέρειται υπό των ισχυρών», εκτός και αν συντεισθεί και εργασθεί υπέρ της ισχύος και του μεγαλείου της («Ο Μαραζός»). Επίσης, σε άρθρο με τίτλο «Ο Βούλγαρος», υποστηρίζει ότι η πολιτική αυτή προσωπικότητα που εμφανίζεται για σαμάρια χρόνια στα δημόσια πράγματα δεν έχει να επιδείξει πολιτική πράξη που να έχει ωφελήσει την Ελλάδα. Ούτε νομοσχέδιο, ούτε πολιτική, ούτε διοικητική αναμόρφωση. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Πολλοί ίσως μας επιδείξουν τας από τον '62 και εντεύθεν πράξεις αυτού· αλλ' ημείς λαλούμεν περί οικοδομής και ουχι ανατροπής».

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (αρ. φ. 1, 3, 5, 9, 14, 16-19, 21, 29, 37, 46, 48, 50).

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Σαπρανίδης, *Ιστορία της ελληνικής γεωλογογραφίας, 3000 χρόνια αμφοδίτησης*. Αθήνα 2001, σ. 91.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ

Κολεχτιβιστής

Αγροτική Εφημερίδα, Μαριούπολη Νότιας Ουκρανίας, 27 Οκτ.<.> 1930-1937. Άλλοι υπότιτλοι: *Βδομαδιακή ελληνική εφημερίδα της Μαριουπολίτικης Επιστροφής του*

Κομμουνιστικού Κόμματος Μπολσεβίκων Ουκρανίας Όργανο του Ντονέτσκο ομπκό και του Μαριουπολίτικού γορκό του Κομμουνιστικού Κόμματος Μπολσεβίκων Ουκρανίας (σε αλφάβητο είκοσι γραμμάτων). Υπέριτλος: «Προλετάριο όλου του κόσμου ενωθείτε». Το 1930-1931 εβδομαδιαία, από το 1933 διεβδομαδιαία και από το 1935 κυκλοφορούσε μέρα παρά μέρα. Αρχικά δισέλιδη και μικρού σχήματος. Το 1930 τύπωνε 500 αντίτυπα για να φτάσει το 1933 τα 3000, με στόχο να τα διπλασιάσει. Τιμή: 5 κατίκια. Διέθετε τυπογραφείο.

Στα πρώτα φύλλα της ήταν γραμμένη σε δημοτική γλώσσα με αρκετά στοιχεία της τοπικής ελληνικής διαλέκτου, για να περάσει στη συνέχεια στη μαριουπολίτικη διάλεκτο. Στη γραφή της τηρήθηκαν οι αρχές της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1926. Στη θεματολογία της περιλαμβάνονταν πολιτικά θέματα και ανατακτοκρίσεις από τις ελληνικές κοινότητες της Αζοφικής. Ο προβληματισμός για το εκπαιδευτικό πρόβλημα και το γλωσσικό ζήτημα απασχολούσε σοβαρά την εκδοτική ομάδα του *Κολεχτιβίστη*, ενώ από τις στήλες της παρουσιάζονταν στοιχεία σχετικά με τον αναλαβητισμό των ελληνικών πληθυσμών και τη λειτουργία των ελληνικών σχολείων.

Από τους απολογισμούς της ίδιας της εφημερίδας συμπεραίνεται πως ενώ στο πρώτο φύλλο απασχολούνταν μόνο δύο άτομα, το 1934 οι εργαζόμενοι έφτασαν τους δεκατέσσερεις: τα δύο πρώτα χρόνια εννέα άτομα απασχολούνταν στη σύνταξη. Βασικά στελέχη του ήταν ο ποιητής Γκεόργκι Κουστοπράφ, ο Αμφικτύπος Δημητρίου, που χρησιμοποιούσε το ψευδώνυμο «Μαρμαρινός», ο Θ. Γιάλης, ο Γ.Δ. Λεωνίδας κ.ά. Συνεργάζονταν ευκαιριακά κομμουνιστές από την Ελλάδα και την Κύπρο, όπως ο Πλουτής *Σέρβιος που αργότερα έγινε γενικός γραμματέας του ΑΚΕΛ (Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού).

Η πολιτική-φιλολογική ομάδα που εξέδωσε τον *Κολεχτιβίστη*, ίδρυσε το 1930 ομώνυμο εκδοτικό οίκο, ο οποίος λειτουργούσε στο πλαίσιο του ουκρανικού κρατικού εκδοτικού οίκου των εθνικών μειονοτήτων και εξέδιδε ελληνικά βιβλία, γενικού ενδιαφέροντος και σχολικά-εκπαιδευτικά, στη δημοτική και στα μαριουπολίτικα. Στόχος αυτής της ομάδας ήταν η αναστροφή της διαδικασίας γλωσσικού εκρωτισμού με τη σταδιακή εξοικείωση του ελληνικού στοιχείου της περιοχής με τη μητρική του γλώσσα. Ο στόχος αυτός εκφράζεται παραστατικά με τη χαρακτηριστική φράση: «η ελληνιζύτσια πρέπει να ζυτηνηθεί». Στην κατεύθυνση αυτή θα πρέπει να αποδοθεί και

η χρήση σε πολλά κείμενα, γραμμένα στα μαριουπολίτικα, ελληνικών όρων με την αντίστοιχη ρωσική ή την ταταρική τους απόδοση.

Έκλεισε βίαια το 1937 και το τυπογραφείο της καταστράφηκε. Η πλειονότητα των μελών της πολιτικής-φιλολογικής ομάδας του *Κολεχτιβίτσι* διάχθηκε –πολλοί εκτελέστηκαν– με την κατηγορία ότι προετοίμαζε την ανατροπή της σοβιετικής εξουσίας και την εγκαθίδρυση ελληνικής Δημοκρατίας στις νότιες περιοχές της χώρας.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΛ (αντίτυπα υπάρχουν σε βιβλιοθήκες και μουσεία των ελληνικών χωριών της Μαριούπολης: Σαρτανά, Μάλι, Γιανισόλ κ.ά.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Απ. Καρπύζης, «Οι Έλληνες της Μαριούπολης (Ζντάνοφ) και η διάλεκτός τους», *Αρχειόν Πόντου*, τ. 40 (1985), 97-112 του ίδιου. «Το εκδοτικό “Κολεχτιβίτσι”», εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο *Η Ελληνική διασπορά της Ρωσίας από την άλωση της Κων/πολης έως τις μέρες μας*, Αθήνα 1992. Α. Uluynan, *Greek national press in Russia and the USSR (1906-1939)*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Institute for Balkan Studies, 1992. Βλ. Αγτζίδης, *Ο ελληνικός Τύπος στη Σοβιετική Ένωση. Η περίπτωση της εφημερίδας Κόκινος Καπνός (1932-1937)*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη 1996· του ίδιου, «Ο ελληνικός Τύπος στον Εύξεινο Πόντο (19ος-20ος αιώνας)», π. *Τα Ιστορικά*, τχ. 24-25 (Ιούν.-Δεκ. 1996), 282 του ίδιου. *Παρευξείνιος Διασπορά. Οι ελληνικές εγκαταστάσεις στις θωροισαντολικές ακτές του Εύξεινου Πόντου*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Κυριακίδη, 1997, σ. 316-320.

ΒΛΑΣΗΣ ΛΙΤΣΙΔΗΣ

Κολιός, Νικόλαος

(Τσεμέζ Μ. Ασίας, < > - Μελβούρνη, 8 Σεπτ. 1927), Δημοσιογράφος, εκδότης. Έκανε τις εγκύκλιες σπουδές του στον Τσεμέζ (Κρήνη) και κατόπιν φοίτησε στο Γαλλικό Γυμνάσιο της Ρόδου. Μετά την αποφοίτησή του διορίστηκε υπάλληλος της Οθωμανικής Τράπεζας και πολύ γρήγορα έφτασε στον βαθμό του τμηματάρχη. Ως τμηματάρχης υπηρέτησε στο υποκατάστημα της εμπορικής πόλης Μερσίνας της Μ. Ασίας.

Μετά την ήττα του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία μετανάστευσε οικογενειακά στη Μελβούρνη, όπου τον Ιούλιο 1923 εργάστηκε ως δημοσιογράφος στην εκεί εβδομαδιαία εφ. *Εθνική Σάλπιγξ / Ethniki Salpinx* (υπότιτλος: *Εβδομαδιαία Εφημερίς των εν Αυστραλία Ελλήνων / Weekly Greek Newspaper of Australia*). Η εφημερίδα, που στον λογότυπό της έφερε την ελληνική σημαία και τη σάλπιγγα, ιδρύθηκε τον Νοέμβριο 1922 με πρώτο διευθυντή σύνταξης τον Ι. Γιάλεση. Ήταν αρχικά

οκτασέλιδη και εξάσπληη και στη συνέχεια (1924) τετρασέλιδη. Κυκλοφόρησε δίγλωσση όσον αφορά στα πολιτικά κείμενα και την αρθρογραφία, αλλά το μεγαλύτερο μέρος της ήταν ελληνόγλωσσο (ανταποκρίσεις από την Ελλάδα, η κίνηση των παροικιών και κοινωνικά θέματα). Ο Κολιός για ένα διάστημα περιόδευσε τις ελληνικές κοινότητες του Σίδνεϋ και της Βρισβάνης των πολιτειών της Νέας Νότιας Ουαλίας και της Κοινοσλάνδης αντίστοιχα, ως πληρεξούσιος αντιπρόσωπος της εφημερίδας. Τον Οκτώβριο 1923 αγόρασε την *Εθνική Σάλπιγγα* και ανέλαβε τη διεύθυνση και τη σύνταξη της. Κράτησε την εφημερίδα μόνο έως τις 20 Ιουλίου 1924 γιατί, λόγω πτώχευσης, αναγκάστηκε να την πουλήσει στον αρχιμανδρίτη Ειρηναίο Κασσιμάτη, τότε εφημέριο της ελληνικής παροικίας Μελβούρνης, ο οποίος είχε τον αποκλειστικό έλεγχο της, προκειμένου να διασφαλίσει τα συμφέροντα της Εκκλησίας έναντι του κοινοτικού θεσμού. Στα επόμενα τρία χρόνια ο Κολιός έκανε ποικίλες εργασίες, αλλά οι οικονομικές του δυσχέρειες συνέχισαν να πιέζουν αυτόν και την οικογένειά του. Στις 8 Σεπτεμβρίου 1927 αυτοκτόνησε.

Εκτός από τη δημοσιογραφία ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία, ιδιαίτερα την ποίηση. Τα θέματά του έχουν συνήθως σχέση με την προσφυγιά των Μικρασιατών και τη ζωή των Ελλήνων στην Αυστραλία. Στα λίγα χρόνια που έζησε στη Μελβούρνη, ανέπτυξε έντονη φιλανθρωπική δράση, υποστηρίζοντας ελληνικές θεατρικές παραστάσεις, κάνοντας διαφωτιστικές ομιλίες και δημοσιεύοντας ένθερμα άρθρα στην εφ. *Εθνική Σάλπιγγα* για τη συλλογή και αποστολή χρημάτων προς ανακούφιση κυρίως των προσφύγων που είχαν καταφύγει στην Ελλάδα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ (εφ. *Εθνική Σάλπιγγα*), ΠΙΒΒ (εφ. *Εθνική Σάλπιγγα*). Ιδιωτική συλλογή Γιώργου Καναράκη (Bathurst Αυστραλίας, για τον Ν. Κολιό).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Καναράκης, *Η λογοτεχνική παρουσία των Ελλήνων στην Αυστραλία*, Αθήνα, Ίδρυμα Νεοελληνικών Σπουδών, 1985, σσ. 33, 83-84· Γ. Kanarakis, *Greek Voices in Australia: A Tradition of Prose, Poetry and Drama*, Σίδνεϋ, Australian National University Press, 2^η 1991, σσ. 25, 63-64· Α.Μ. Τάμις, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τ. 1 (1830-1958), Θεσσαλονίκη, εκδ. Βάνια, 1997· του ίδιου, *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τ. Β', (1958-1974), Μελβούρνη, Ellikon Press, 2000· Γ. Καναράκης, *Ο Ελληνικός Τύπος στους Αντίποδες. Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία*, Αθήνα, εκδ. Γρηγόρη, 2000· Α.Μ. Tamis – Efi Gavakis, *From Migrants to Citizens, Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University 2002· Α.Μ. Tamis, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΝΑΡΑΚΗΣ

Κολιού, Ελένη [Νίτσα]

(Βόλος, 8 Σεπτ. 1927 - [29 Ιαν. 2005]). Δημοσιογράφος του Βόλου από το 1947. Εργάστηκε στις τοπικές εφ. **Ταχυδρόμος* (1947-1976) και **Θεσσαλία* (1976-1983). Παράλληλα ήταν ανταποκρίτρια αθηναϊκών εφημερίδων. Είχε επίδοση σ' όλους τους τομείς της συντακτικής εργασίας και είχε μετάρχει σε δημοσιογραφικές αποστολές στο εξωτερικό. Ιδιαίτερα κατέγινε στην έρευνα μεγάλων ιστορικών θεμάτων του τόπου, πράγμα που την απασχόλησε και μετά το 1983, όπως μαρτυρεί και το συγγραφικό της έργο. Τα βιβλία της έως το 1997: *Άγνωστες πτυχές Κατοχής και Αντίστασης 1941-1944* (2 τ., 1985), *Οι ρίζες του Εργατικού Κινήματος και ο Εργάτης του Βόλου* (1988), *Τυπο-φωτογραφικό Πανόραμα του Βόλου* (ιστοριογραφία του τοπικού Τύπου, 2 τ., 1991), *Τα Βελεστινιώτικα* (1993), *Η Βιομηχανία του Βόλου* (1994), *Οι πρωτοπόροι της περιοχής Αλμυρού* (χρονικό του αγροτικού συνεργατισμού, 1996), και *Ενδύμιον Εκπαιδεύσεως Θηλέων* (1997).

Η πρώτη γυναίκα της δεσσαλικής μαχόμενης δημοσιογραφίας και η πρώτη γυναίκα πρόεδρος Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Εύβοιας, στην οποία εχρημάτισε ακόμη γενικός γραμματέας και μέλος του διοικητικού συμβουλίου. Επί της προεδρίας της, επί τέσσερις διετείς δητείες, συνέβαλε στην επίλυση δεσμικών προβλημάτων του κλάδου (συμβάσεις εργασίας, ωράρια ευνοϊκότερα των παλαιών, θέσπιση πέντε νέων ημερών αργίας, δέρετρα για τα μέλη), καθώς και στην προβολή του σωματίου με την οργάνωση εκδηλώσεων και την έκδοση του λευκώματος *50 χρόνια δημοσιογραφικές αναμνήσεις*.

Ανέπτυξε και κοινωνική δραστηριότητα ως μέλος διαφόρων σωματείων και οργανισμών (ιδρυτικό μέλος Λέσχης Εργαζομένου Κοριτσιού, Εταιρίας Μελέτης και Προστασίας Περιβάλλοντος Νομού Μαγνησίας, Σοροπτιμιστικού Ομίλου, Ομίλου Ουνέσκο, μέλος του διοικητικού συμβουλίου του νοσοκομείου Βόλου και του Δημοτικού Κέντρου Ιστορικών Ερευνών). Έτυχε τιμητικών διακρίσεων από τους δήμους Βόλου, Αλμυρού και Αγριάς, από το Εργατικό Κέντρο Βόλου, από τον Σύλλογο Βελεστινιωτών Αθηνών και από την ΠΟΕΣΥ (Πανελλήνια Ομοσπονδία Ενώσεων Συντακτών).

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Κολτσιδόπουλος, Απόστολος ή Σπήλιος

(Λάρισα, 1909 - Αθήνα, 1985). Δημοσιογράφος, ποιητής. Από νεανικής ηλικίας είχε ανάμιξη στο κίνημα της Αριστεράς και το 1925 συνελήφθη. Τη χρονία αυτή εξέδιδε με τον Βάσο Κυλικά και τον Σταμάτη Δελακώτσο το π.

Σταχολόγος. Αργότερα (1929) συνεργάστηκε με τον Κώστα *Περραιβό και άλλους στην έκδοση του π. *Μπουρλότο*. Κατόπιν εχρημάτισε υπάλληλος της Εμπορικής Τράπεζας έως το 1943. Πέρασε στον Αντιστασιακό Αγώνα ξεκινώντας από τη Σπηλιά του Κισιάδου, από όπου και πήρε το λογοτεχνικό ψευδώνυμο «Σπήλιος». Διακρίθηκε κυρίως ως αντιστασιακός δημοσιογράφος, κατά την περίοδο της Κατοχής. Στη Λάρισα, το 1942, άκουγε ραδιοφωνικές εκπομπές στο σπίτι του ράφτη Χρίστου Μητσιούλη και συνέτασσε ειδήσεις και σχόλια που δημοσιεύονταν στο *Δελτίο Ειδήσεων της Νομαρχιακής Επιτροπής Λάρισας του ΕΑΜ* (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο). Στο ίδιο σπίτι εγκαταστάθηκε σε λαγούμι, που σκάφτηκε για τον σκοπό αυτό, ένας πολύγραφος όπου τυπώνονταν προκηρύξεις, το *Δελτίο Ειδήσεων* και η εφ. *Αλήθεια*. Εκεί επίσης τυπώθηκε και η διακήρυξη της «Ενώσεως Ελλήνων Κουτσοβλάχων» (20 Φεβρ. 1943) που σκοπό είχε να οργανώσει τους Έλληνες Κουτσοβλάχους στον αγώνα για την εθνική ανεξαρτησία, την προσπάθεια της ακεραιότητας της Ελλάδας και εναντίον της απόσπασης του βλαχικού στοιχείου από τον ελληνικό λαό, παρεμποδίζοντας ταυτόχρονα τις κινήσεις της προδοτικής «ληστρικής λεγεώνας των Βλάχων». Ο πολύγραφος δέκομε τη λειτουργία του το καλοκαίρι του 1943, όταν τα τυπογραφεία μεταφέρθηκαν στο βουνό.

Πολύ μορφωμένος και πανύψηλος, με γυαλιά μυωπίας, ο «Σπήλιος» έκανε εντυπωσιακή παρουσία ως εμπνευσμένος δημιουργός, ποιητής και χιουμορίστας. Εργαζόμενος για τον αντιστασιακό Τύπο της Λάρισας και του Βόλου, οργάνωνε και φιλολογικές βραδιές στο καλύβι του Φυτόκου. Κατόπιν πρόσφερε υπηρεσίες στην εφημερίδα του ΕΑΜ Θεσσαλίας *Ρήγας* στην Καστανιά Αγράφων, ως μέλος της συντακτικής επιτροπής με τους Μ. Κούτρα, Στ. Μήτσιου και Λαζ. Αρσενίου. Ο Κολτσιδόπουλος θα περιγράψει στη πανηγυρική έκδοση του

Ρήγα την «ανδρωποδύλασσα» που πήρε μέρος στο Α' Πανθεσσαλικό Συνέδριο του ΕΑΜ στη Μονή Κορώνας των Αγράφων (Ιούλ. 1943). Στον ίδιο οφείλονται και οι στίχοι του ύμνου της Εθνικής Αλληλεγγύης. Από τον Νοέμβριο 1944 έως τον Οκτώβριο 1947 δημοσίευσε χρονογραφήματα στον *Ριζοσπάστη με τον επίτιτλο «Συμφυρίες». Κατά το λεγόμενο δεύτερο αντάρτικο βγήκε στις χώρες του Ανατολικού Μπλόκ, στην Τασκένδη, την Ουγγαρία και τη Ρουμανία και ήταν ο καθημερινός χρονογράφος του Ραδιοσταθμού «Ελεύθερη Ελλάδα». Το 1964 επανήλθε στην Ελλάδα και συνεργάστηκε με την εφ. *Αυγή. Κατά την δικτατορία του 1967 εξορίστηκε στα Γιούρα και στο Παρδένι της Λέρου. Το έργο του με τίτλο Στου δρόμου τη στρροφή έχει εκδοθεί σε βιβλίο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: 70 σκαλοπάτια ... 1932-2002. Βόλος. Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας και Ευβοίας, 2002. Λάζ. Αρσ. Αρσενίου. Η Θεσσαλία στην Αντίσταση. Αθήνα. Εξάντας, 1975· του ίδιου. Ο Αντιστασιακός Τύπος της Θεσσαλίας. Λάρισα 2006.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΙΟΥΡΜΕΤΑΚΗΣ

Κομμουνισμός

Δεκαπενθήμερο σοσιαλιστικό μορφωτικό περιοδικό. Αθήνα, 1 Οκτ. 1920 - 1 Σεπτ. 1921. αρ. τχ. 1-21. Διευθυντής: Γ. Σαραντιδής. Άλλοι υπότιτλοι: Θεωρητικό όργανο της Κομμουνιστικής Ενώσεως* στα τχ. 1-10 επαναλαμβάνεται στο εσωτερικό ο τίτλος, με υπότιτλο: Δεκαπενθήμερο κομμουνιστικό μορφωτικό περιοδικό. Δωδεκασέλιδο και σπανίως δεκαεξασέλιδο, διαστάσεων 27x20,5 εκ., με σελιδαρίθμηση ανά τεύχος χωρίς να χωρίζεται σε τόμους. Τιμή τεύχους: 40 λεπτά. Συνδρομές: 4,5 δρχ. για 10 τχ., 9 δρχ. για 20 τχ. και 18 δρχ. για 40 τχ. Γραφεία: αρ. τχ. 2-5. Σωματίων Επεξεργασίας Καπνού (στα ελληνικά και τα γαλλικά), οδ. Λυκούργου 10· αρ. τχ. 6-8, οδ. Βούλγαρη 2 (όπισθεν εργοστασίου Βιτίστα)*· αρ. τχ. 9-10, οδ. Μητροπόλεως 8· αρ. τχ. 11-21, οδ. Πειραιώς 40. Τυπογραφείο: της εφ. Κράτος, οδ. Αριστείδου 1.

Μορφωτικό και θεωρητικό περιοδικό, με γλώσσα σύνταξης κυρίως τη δημοτική και σπανιότερα την απλή καθαρεύουσα. Στην προγραμματική δήλωση «η Διευδύνσις» εκτιμάει ότι «στην Ελλάδα η Σοσιαλιστική μόρφωσις καθυστερεί πολύ», καθώς «ούτε κλασσικά έργα έχουν εκδοθή ούτε νεώτερα [...παρότι] αι ανάγκαι είναι πολλαί». Το κενό αυτό αναλαμβάνει να καλύψει το π. Κομμουνισμός, το οποίο δηλώνεται αρχικά «εντελής θεωρητικό και μορφωτικό φύλλο».

Τον χειμώνα του 1919 ο Φραγκίσκος Τζουλάτι, ηγετικό στέλεχος της σοσιαλιστικής νεολαίας του ΣΕΚΕ (Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδας, πρόδρομος του ΚΚΕ) παραιτείται από την κεντρική επιτροπή του κόμματος. Ταυτόχρονα, η πλειοψηφία της Σοσιαλιστικής Εργατικής Νεολαίας Αθηνών, που είχε κυρίως φοιτητική σύνθεση, αποχωρεί από το ΣΕΚΕ. Η ομάδα αυτή στα 1920 θα συγκροτήσει μαρξιστικούς μορφωτικούς πυρήνες, οι οποίοι θα συνενωθούν στην ΕΜΜΟ (Ένωση Μαρξιστικών Μορφωτικών Ομίλων). Τον Οκτώβριο 1920 εξέδωσε το π. Κομμουνισμός. Η πορεία της πρώτης αν-

της ομάδας του Τζουλάτι, που ξεκίνησε κυρίως με μορφωτικό χαρακτήρα, θα μετεξελιχθεί στις 14 Φεβρουαρίου 1921 σε πολιτική οργάνωση με την ιδρυση της ΚΕ (Κομμουνιστική Ένωση), ενώ ταυτόχρονα το περιοδικό απέκτησε περισσότερο πολιτικό χαρακτήρα, καθώς άρχισε να τοποθετείται πάνω σε ζητήματα της συγκυρίας. Η ΚΕ θα επιχειρήσει να εφαρμόσει μια οργανωτική δομή με βάση τους 21 όρους της ΚΔ (Κομμουνιστική Διεθνή) και θα διεκδικήσει το χρίσμα του επίσημου τμήματος στην Ελλάδα. Η ηγεσία της ανέμενε ότι η ΚΔ θα αναγνωρί-

ζε την πρώτη ελληνική αυτή κομμουνιστική οργάνωση ως επίσημο εθνικό της τμήμα, όπως ακριβώς συνέθηκε σε όλες τις άλλες περιπτώσεις στην Ευρώπη, όταν η Μόσχα αναγνώρισε μικρότερες ή μεγαλύτερες ομάδες που αποσπάστηκαν από τον σοσιαλδημοκρατικό κορμό. Βασικά, η δράση της ΚΕ, που συγκέντρωνε γύρω στα σαράντα με πενήντα μέλη, επικεντρώθηκε, αρχικά, κυρίως στη μορφωτική δουλειά, συνεχίζοντας τα μαρξιστικά μαθήματα της ΕΜΜΟ. Αργότερα, αναπτύσσει αντιπολεμική δραστηριότητα και προπαγάνδα στο μικρασιατικό μέτωπο και στην Ελλάδα. Στο περιοδικό δημοσιεύονται πολιτικά άρθρα με αντίστοιχο περιεχόμενο (π.χ., «Ο Πόλεμος», αρ. τχ. 12 και «Ο πόλεμος της Μικράς Ασίας και οι κομμουνιστές», αρ. τχ. 13).

Λιτία της δημιουργίας της ΚΕ αποτελεί το γεγονός, ότι η σύνδεση του ΣΕΚΕ με την ΚΔ κατανοείται ως απλή εγκατάλειψη των σοσιαλδημοκρατικών απόψεων χωρίς να προχωρήσει σε ένα συνολικό μετασχηματισμό με βάση τα μολσεβίκικα οργανωτικο-πολιτικά πρότυπα. Ο μολσεβίκισμός εκτιμάται, από την ομάδα του Ξυλούατι, πως αποτελεί συνολικά το μέσο για τη λύση των αδιεξόδων του ελληνικού σοσιαλιστικού κινήματος και εφόσον το ΣΕΚΕ αρνείται να προσαρμοστεί στο μολσεβίκικο μοντέλο, αναλαμβάνουν οι ίδιοι να στήσουν έναν τέτοιο οργανισμό, όπως αυτοί τον κατανοούσαν. Στο περιοδικό θα δημοσιευτούν τα ψηφισθέντα καταστατικά του πρώτου και του δεύτερου Συνεδρίου της ΚΔ και μια σειρά από άρθρα που αναδεικνύουν την αναγκαιότητα της δημιουργίας κομμουνιστικού κόμματος στην Ελλάδα. Η κριτική της ομάδας του *Κομμουνισμού* απέναντι στο ΣΕΚΕ(Κ) εστιάζεται κυρίως στην απουσία μιας συστηματοποιημένης διαφωτιστικής δραστηριότητας. Θεωρούν ότι το νέο προλεταριάτο είναι αμόρφωτο και ακατάρτιστο, γι' αυτό πρώτο μέλημα είναι η μαρξιστική διαφώτισή του, ώστε να μπορέσει να κατανοήσει την ταξική του θέση.

Δημοσιεύονται μεταφρασμένα έργα των κλασικών και σύγχρονων ευρωπαϊών μαρξιστών. Επίσης, οι ανώνυμοι συνεργάτες του συντάσσουν θεωρητικά άρθρα και εκλαϊκευτικά κείμενα που επιχειρούν να απλοποιήσουν τις κομμουνιστικές αντιλήψεις. Επιπλέον, από το τχ. 11 περιέχει πολιτικά άρθρα γραμμής, μέσα από τα οποία εκφράζονται οι θέσεις της ΚΕ. Η αλλαγή χαρακτήρα του περιοδικού στο τεύχος αυτό δεν ακολουθείται από κάποια αντίστοιχη δήλωση. Συχνά περιέχεται δηλώσεις και ανακοινώσεις προς τους αναγνώστες, καθώς και κατάλογο

των συνεισφορών για το ενοίκιο των γραφείων. Συνολικά περιέχονται οι μεταφράσεις: Γ. Ζηρόντιεφ, «Το κομμουνιστικό κόμμα και τα συνδικάτα» (αρ. τχ. 8)· Αλ. Κολλοντάι, «Η οικογένεια και το κομμουνιστικό κράτος» (αρ. τχ. 6), «Η πορνεία και η νεολαία του προλεταριάτου» (αρ. τχ. 15)· Ν. Κρούπσακαγια, «Το έργο της λαϊκής μορφώσεως στη Σοβιετική Ρωσία» (αρ. τχ. 13)· Ν. Λένιν, «Ο εξτρεμισμός, η ασθένεια της παιδικής ηλικίας του κομμουνισμού» (αρ. τχ. 1-20), «Η παγκόσμια κρίση» (αρ. τχ. 7), «Η Κομμουνιστική Νεολαία και ο ρόλος της» (αρ. τχ. 18-21)· Ν. Λένιν – Γ. Ζηρόντιεφ, «Οι σοσιαλιστές και ο πόλεμος» (αρ. τχ. 1-8)· Κ. Μαρξ, «Το κεφάλαιον (περίληψις υπό Ντεβίλ)» (αρ. τχ. 1-13), «Η θεωρία της αξίας, περίληψις υπό Κάουτσκη» (αρ. τχ. 16)· Ν. Μπουχάριν – Ε. Πρεομπραζένσκι, «Συγκέντρωση και κεντροποίηση του κεφαλαίου» (αρ. τχ. 17), «Η εκμετάλλευση της εργατικής δύναμews» (αρ. τχ. 18), «Το κεφαλαιοκρατικό κράτος» (αρ. τχ. 19), «Η διοίκηση στην κομμουνιστική οργάνωση» (αρ. τχ. 20)· Λ. Τρότσκι, «Λόγος για την κρίση στην παγκόσμια οικονομική ζωή» (αρ. τχ. 18), «Περί της διεθνούς καταστάσεως και των καθηκόντων της Κομμ. Διεθνούς» (αρ. τχ. 20) κ.ά. Επίσης, μεταφράστηκαν κείμενα και αποφάσεις της ΚΔ, ενώ τα ανυπόγραφα πολιτικά κείμενα αφορούν ζητήματα της συγκυρίας, όπως ο πόλεμος ή το ζήτημα των 21 όρων της ΚΔ, δηλαδή της υιοθέτησης από τους έλληνες σοσιαλιστές του μολσεβίκικου κομμουνιστικού μοντέλου, και οικονομικά και κοινωνικά θέματα.

Δίδετε τις μόνιμες στήλες «Μια ματιά σ' όλο τον κόσμο» (του μόνιμου κατοίκου στην Αγγλία Αθ. Τσόλη) και «Εξωτερική Επιδόρφσις», που καταγράφουν τις εξελίξεις στο διεθνές κομμουνιστικό κίνημα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν κείμενα της στήλης με τίτλο «Για τον εργάτη και το χωρικό», που απαντούν στις αντικομμουνιστικές επικρίσεις, επεξηγούν και παρουσιάζουν τις αρχές του κομμουνισμού σε απλοευτική μορφή λόγω με παραδείγματα της καθημερινής ζωής. Ταυτόχρονα, κυκλοφόρησε μία σειρά αυτοτελών εκδόσεων: Α. Λουντατσάρκη, *Η εκπαίδευση στη Ρωσία* (Αθήνα 1921)· Κ. Ράντεκ, *Ο σοσιαλισμός απ' τη θεωρία στην πράξη* (Αθήνα 1921)· Αλ. Κολλοντάι, *Η οικογένεια και το κομμουνιστικό κράτος* (Αθήνα 1920).

Με αυτό τον τρόπο και σε μια εποχή που στο ΣΕΚΕ τα κείμενα της ΚΔ διαβάζονταν μόνο από τα ηγετικά στελέχη και αμετάφραστα, το π. Κομμουνισμός έφερε το ελληνικό σοσιαλιστικό κίνημα σε επα-

φή με τις πρωτότυπες προγραμματικές επεξεργασίες του ρωσικού κομμουνισμού. Σημαντικό θάρος τέλους δίνεται σε κείμενα ηθικής. Η επιμονή στη μαρξιστική μόρφωση και την κομμουνιστική ηθική αποτελεί το ιδιαίτερο στίγμα του περιοδικού και της ομάδας. Στα 1921 η ομάδα επανεντάσσεται στο ΣΕΚΕ. Η εξέλιξη της αποτελεί το π. **Αρχείον Μαρξισμού* και η αρχαιομαρξιστική οργάνωση.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΣΚΙ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Καστρίτης, *Η Ιστορία του Μπολσεβικισμού - Τροτσκισμού στην Ελλάδα*, τ. Α' - Ε', Αθήνα, εκδ. Εργατική Πρωτοπορία, χχ' [Σάββας Μιχαήλ], *Τα αρχεία Τρότσκι στην Ελλάδα*, Αθήνα, εκδ. Αλλαγή, 1982· Π. Νούτσος, *Η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα, από το 1875 ως το 1974*, τ. Β', μέρος Β', Αθήνα, Γνώση 1993· του ίδιου, *Η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα, από το 1875 ως το 1974*, τ. Γ', Αθήνα, Γνώση 1994· Δ. Κατσουρίδας - Δ. Λιβεράτος - Κ. Παλούκης, *Ο ελληνικός τροτσκισμός, ένα χρονικό 1923-1946*, Αθήνα, Φιλίστωρ, 2003· Θ. Μπενάκης, *Η άλλη όψη του ελληνικού εργατικού κινήματος (1918-1930)*, Αθήνα, Κούριερ Εκδοτική, 2003· Κ. Παλούκης, «Η αριστερή αντιπολίτευση στο ΚΚΕ», στο Χ. Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα. Ο μεσοπολέμος*, τ. Β2, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2003.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΛΟΥΚΗΣ

Κομμουνιστής

Βατούμ. 1 Μαΐου 1921-<>. Εκδιδόταν από συντακτική ομάδα, Δισεβδομαδιαία εφημερίδα. Τυπωνόταν με κόκκινη μελάνη και κατά τους επόμενους πέντε μήνες μοιραζόταν ελεύθερα ή τοιχοκολλούνταν ως εφημερίδα του τούχου (στεν γκαζέτα).

Εκδόθηκε στο Βατούμ δύο μήνες μετά την επικράτηση των κομμουνιστών στην Αντζαρία το 1921. Οι έλληνες μαρξιστές στο Βατούμ σχημάτισαν εργατική ένωση, η οποία εξαρτιόταν κατευθείαν από το κομμουνιστικό κόμμα της Αντζαρίας. Κατά την ίδια περίοδο η Ελληνική Εργατική Ένωση στο Βατούμ άρχισε να οργανώνει μαρξιστικά μαθήματα στη λέσχη της, που είχε την ονομασία Βορόφσκι, από το όνομα του ρώσου επαναστάτη συγγραφέα και κομματικού καθοδηγητή Β.Β. Βορόφσκι (1871-1923). Η Ελληνική Εργατική Ένωση και η εκδοτική ομάδα του *Κομμουνιστή* κατάρτισαν ένα πολιτιστικό πρόγραμμα, που επιμελήθηκε ο Γιάγκος Κανονίδης.

Στο ξεκίνημά της γραφόταν στην υπλή καθαρεύουσα. Το 1923 κυκλοφορούσε στη γύρω από το Βατούμ περιοχή, αλλά δεν μπορούσε να ξεπεράσει σε κυκλοφορία τα πεντακόσια φύλλα. Από το 1923 αύξησε την κυκλοφορία της, με το μοίρασμα της από 185 χώρους στη νότια Ρωσία, και έφτασε στα 1800

φύλλα. Άρθρα του και αρκετές μεταφράσεις δημοσίευσε στον *Κομμουνιστή* ο δάσκαλος Γιάγκος Κ. Φωτιάδης, αδελφός του συγγραφέα Γεώργιο Κ. Φωτιάδη. Επίσης, ο Θ. Γιάλης δημοσίευσε άρθρα του σχετικά με τους Έλληνες της Ουκρανίας.

ΠΑΝΟΣ Γ. ΚΑΪΣΙΑΗΣ

Κομμουνιστής

Μηνιαίο όργανο του Ελληνικού Γραφείου της Αριστεράς Κομμουνιστικής Αντιπολίτευσης των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, Νέα Υόρκη, 1931-<>. Μότο: «Εργάται του κόσμου ενωθήτε». Δεξιά από τον τίτλο υπάρχει το σφυροδρέπανο επάνω σε ένα αστέρι. Κάτω από τον τίτλο υπάρχει, σε κάθε τεύχος, ένα διαφορετικό απόσπασμα είτε από κείμενα του Λ. Τρότσκι είτε από κείμενα του Β.Ι. Λένιν: π.χ. «Είναι αναγκαίον όπως κάθε μέλος του Κόμματος μελετήσει με γαλήνη και με μεγάλη αντικειμενικότητα, πρώτον την ουσίαν της διαφοράς των γνωμών, και έπειτα την διεξαγωγίην των αγώνων του Κόμματος. Ούτε το ένα ούτε το άλλο δύναται να κατορθωθή χωρίς τη δημοσίευση των ντοκουμέντων αμφοτέρων των απόψεων. Εκείνος που πιστεύει στα λόγια του ενός μόνον, είναι ένας χαμένος δάλας, που τον ξεκάνουν με μια κίνηση του χεριού» (Λένιν, αρ. τχ. 1). Μηνιαία, τετρασελίδη, τετράστηλη, διαστάσεων 42x29 εκ. Τιμή φύλλου: 5 σεντς. Γραφεία: East 10th East Street, Νέα Υόρκη.

Την περίοδο του Μεσοπολέμου, ορισμένα τμήματα των ελλήνων μεταναστών στις ΗΠΑ εντάχθηκαν στο εργατικό δυναμικό της χώρας και πολλοί από αυτούς στις οργανώσεις της Αριστεράς. Στο πλαίσιο αυτό σημαντική δράση ανέπτυξαν στο Κομμουνιστικό Κόμμα των ΗΠΑ, ως εθνική γλωσσική ομάδα, εκδίδοντας την εφ. **Εμπρός*. Επίσης, συνέβυλλαν στη δημιουργία της λέσχης «Σπάρτακος» της Νέας Υόρκης. Όμως, η αναπαραγωγή μέσα στο Κομμουνιστικό Κόμμα των ΗΠΑ και κατ' επέκταση στο ελληνικό τμήμα της αντιπαράθεσης μεταξύ Ι. Στάλιν και Λ. Τρότσκι, είχε ως αποτέλεσμα μερίδα ελλήνων κομμουνιστών, υπό τον Αριστείδη Καλδή, να διαφοροποιηθεί και να συνδεθεί με τη Διεθνή Αριστερή Αντιπολίτευση, στην οποία επικεφαλής ήταν ο Λ. Τρότσκι. Επειδή, μάλιστα, θεωρούσαν ότι το επίσημο κομματικό όργανο, το *Εμπρός*, «κάτω από τη Σταλινική διωρισμένη αρχηγία, όχι μόνο εμψύχη, αλλά και ξεπέρασε τους πάτρωνάς του, εις τας διαστρεβλώσεις των ντοκουμέντων μέχρη του σημείου που να παρουσιάζεται η αντιπολίτευση ότι αντιπροσωπεύει αρχές αντίθετες της *Κομμουνιστής*», αποφάσισαν την έκδοση της εφ. *Κομμουνιστής*.

Σκοπός της έκδοσης, όπως οι ίδιοι επισημαίνουν, είναι η διαφώτιση των ελλήνων εργατών στις ΗΠΑ με τη συστηματική καλλιέργεια της επαναστατικής θεωρίας. Σε χειρτοποίητο προς τον *Κομμουνιστή*, εκ μέρους του «Εθνικού Γραφείου της Αριστεράς Κομμουνιστικής Αντιπολίτευσης», τονίζεται ότι το περιοδικό αναλαμβάνει το έργο να διεγείρει στους έλληνες εργάτες «το πνεύμα του εξετάζειν, της κριτικής και ανεξαρτήτου σκέψεως, γιατί αυτές οι ποιότητες διακρίνουν τον επαναστάτην Κομμουνιστή, και όχι η τυφλή δουλοπρέπεια και το αυτόματο σήκωμα του χεριού».

Με γλώσσα σύνταξης την ελληνική, κάλυπτε κυρίως θέματα πολιτικού ενδιαφέροντος, εθνικής και διεθνούς ειδησεογραφίας και περιείχε μεταφράσεις κλασικών στοχαστών του μαρξισμού. Δημοσίευε, επίσης, επιστολές αναγνωστών. Ενδεικτικά αναφέρονται οι τίτλοι άρθρων που περιέχονται στο πρώτο τεύχος: «Ο σκοπός της εφημερίδος μας», «Ανοικτή Επιστολή. Προς τα μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος και συμπαθούντας», «Η Πολιτική Διαθήκη του Λένιν», «Χαιρετιστήριο προς τον Κομμουνιστήν εκ μέρους του Εθνικού Γραφείου της Αριστεράς Κομμ. Αντιπολίτευσης», «Επιστολή του σ. Τρότσκι προς έναν σύντροφον», «Επαναστάτης να σου πιτύχη», «Κόκκινα Σχόλια» (μόνιμη στήλη), «Οι Σταλινικοί Γραφειοκράται διαλύουν τη Λέσχη “Σπάρτακος”».

Ελληνοαμερικανοί τροτσκιστές που υπογράφουν κείμενα ή αναφέρονται σε διάφορα άρθρα μέσα στον *Κομμουνιστή*, είναι οι Αριστ. Καλδής, Σεβάστιαν Πάπας, Δημήτριος Γκόρντων, Μπονάνος, Φώτιος Πέτρος και Φ. Πετράν.

Από αναφορές που γίνονται μέσα από την ίδια την εφημερίδα φαίνεται ότι υπήρχε στενή σχέση ανάμεσα στους ελληνοαμερικανούς τροτσκιστές και τους αρχειομαρξιστές στην Ελλάδα. Φαίνεται πως ελάμβαναν έντυπα των τελευταίων, όπως την εφ. *Η Πάλη των Τάξεων* και τα κυκλοφορούσαν στις ΗΠΑ. Για παράδειγμα, υπάρχει στο πρώτο φύλλο η εξής σημείωση: «Ελλείπει χώρον αναβάλλομεν τη δημοσίευσή των δέσεών μας και τα απαντήσεις μας εις τας προσωπικάς ύβρεις του *Εμπρός*. Διαβάξτε την *Πάλη των Τάξεων*». Ακόμη, κυκλοφορούσαν και μεταφρασμένα έργα μαρξιστικού περιεχομένου αρχειομαρξιστικής, πάλι, έκδοσης. Μεταξύ άλλων αναφέρεται και ο **Δαυλός* ως το θεωρητικό όργανο της ΚΟΜΛΕΑ (Κομμουνιστική Οργάνωση Μπολσεβίκων Λενινιστών Ελλάδος-Αρχειομαρξιστές).

Ο *Κομμουνιστής* αποτελεί πολύτιμη πηγή πληροφοριών για τη δράση των ελλήνων τροτσκιστών στις ΗΠΑ, αλλά και για τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι Έλληνες και συνολικά οι εργαζόμενοι σε διάφορους κλάδους παραγωγής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Π. Νούτσος, *Η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα. Τόμος Γ', Η εδραίωση του «μαρξισμού-λενινισμού» και οι αποκλίσεις ή οι ετερογενείς επεξεργασίες (1926-1955)*. Αθήνα, Γνώση, 1993, σ. 699· Δ.Α. Κατσιρίδας – Κ. Παλούκης, «Λίγα λόγια για την ελληνόφωνη εφημερίδα *Κομμουνιστής* της Αριστεράς Αντιπολίτευσης του Κ.Κ. Η.Π.Α. τη δεκαετία του 1930», π. *Τα νέα του Ε.Λ.Ι.Α.* .. αρ. 62 (Ιδρυτικό αρχείοστάσιο, 2003), 27-31.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΑΤΣΟΡΙΔΑΣ – ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΛΟΥΚΗΣ

Κομμουνιστής / Κομμουνιστής

Βδομαδιακί εργατο-χωρική εφημερίδα, Ροστόβ επί του Ντον, Κριμσκ. Ελληνική Περιοχή, Κομπάν, Νότια Ρωσία, 1921-1937. Εκδότης-ιδρυτής: Ελληνικό Τμήμα της Περιφερειακής Οργάνωσης Βορείου Καυκάσου του Κομμουνιστικού Κόμματος (μπολσεβίκοι) [«Ελινικί Σέκρια του Κραϊκομ του ΠΚΚ (μπολ.) τυ Β. Κάρκαρς»]. Αρχισυντάκτης: Π. Πιαστόπουλος, πρώην δημοδιδάσκαλος. Ο τίτλος γίνεται *Κομμουνιστής* (μετά τη γλωσσική μεταρρύθμιση του 1926). Υπερίτιλος: «Προλετάρι όλον τον χορον ενοδιτε». Το 1937 ο υπότιλος ήταν: *Όργανο του Αξ. Τσερν. Κραϊκομ τυ ΠΚΚ (μπ)*, ενώ ενσωματώθηκε στην επικεφαλίδα το σύνθημα: «Κάτο απ' τ' τιμέα του Λένιν, κάτω απ' τ'ιν καθοδήγιε τι Στάλιν, το Κόμα οδιγι τι χώρα από νόκι σε νικί». Εβδομαδιαία, τετρασελίδη με τιράζ πάνω από 3500 φύλλα. Συνδρομές: ετήσια για το Ροστόβ 1,2 ρούβλια, για την υπόλοιπη ΕΣΣΔ (Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών) 1,8 ρούβλια, για το εξωτερικό 2 δολάρια. Διέθετε δικό της τυπογραφείο.

Θεωρήθηκε ότι αποτελούσε τη συνέχεια της εφ. **Σπάρτακος*, παρόλο που κατά τον πρώτο χρόνο έκδοσης της κυκλοφορούσαν παράλληλα. Επίσημο όργανο της «Επιτροπής της περιοχής Αζοφικής και Μαύρης Θάλασσας» του Κομμουνιστικού Κόμματος Σοβιετικής Ένωσης, η εφημερίδα είχε, στις μέρες της ακμής της, τη μεγαλύτερη κυκλοφορία απ' όλες τις ελληνικές εφημερίδες της ΕΣΣΔ. Το 1925 συνενώθηκε με την εφ. *Αλήθεια* και για τα επόμενα έξι χρόνια ήταν η μοναδική μεγάλη ελληνική εφημερίδα στη Σοβιετική Ένωση.

Χρησιμοποιούσε τόσο τη δημοτική γλώσσα, όσο και τις τοπικές ελληνικές διαλέκτους και συγκεκριμένα την ποτικιά. Χρησιμοποιούσε επίσης αλφάβητο είκοσι γραμμάτων (φωνητική γραφή), που αναγνωριζόταν ως το επίσημο ελληνικό αλφάβητο στη

Σοβιετική Ένωση. Σε Πανενωσιακή Συνδιάσκεψη των ελλήνων διανοουμένων στη Μόσχα το 1926 αποφασίστηκε η καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας στη δέση της καθαρεύουσας και η αντικατάσταση του εικοσιτετραγράμματος αλφαβήτου με το εικοσαγράμματο. Με την απόφαση αυτή: καταργήθηκαν οι δίφθογοι, διατηρήθηκαν μόνο το «ι» και το «ο», στη δέση του «ου» καθιερώθηκε το «υ», στη μικρογράμματα γραφή παρέμεινε μόνο το «ς» ενώ καταργήθηκε το «σ», τα διπλά σύμφωνα γράφονταν αναλυτικά (δηλαδή το «ξ» ως «κς» και το «ψ» ως «πς») και καθιερωνόταν το ενωτικό στις κτητικές αντωνυμίες. Η τελική απόφαση για το γλωσσικό ζήτημα πάρθηκε στην Πρώτη Πανενωσιακή Ελληνική Σύσκεψη που έγινε στις 21 Απριλίου 1934 στη Μόσχα. Με βάση την απόφαση αυτή η επίσημη ελληνική γλώσσα στη Σοβιετική Ένωση θα ήταν η δημοτική και όχι η ποντιακή.

Στις εποχές των μεγάλων συγκρούσεων για το γλωσσικό ζήτημα, η εφημερίδα χρησιμοποιούσε ολοκληρωτικά την ποντιακή στο πλαίσιο του σκληρού ανταγωνισμού με τους δημοτικιστές. Υπήρξε η βασική εστία συσπείρωσης της «ποπυλιστικής» ομάδας, δηλαδή όσων υποστήριζαν ότι η επίσημη ελληνική γλώσσα στη Σοβιετική Ένωση δεν θα έπρεπε να είναι η δημοτική αλλά τα ποντιακά, ενώ ο *Κόκινος Καπνας και ο *Κολεχτιβίτσις είχαν ταχθεί με τους δημοτικιστές. Οι απόψεις για το γλωσσικό ζήτημα, παράλληλα με άλλα ζητήματα που απασχολούσαν και δίχταζαν την ηγεσία των ελληνικών κοινοτήτων, ήταν ένα από τα κύρια θέματα που καθόριζαν τις πολιτικές σχέσεις των ελληνικών εφημερίδων.

Διατηρούσε σχέσεις με ελληνικά αριστερά έντυπα της Ελλάδας και του εξωτερικού. Ιδιαίτερη ήταν η σχέση της με την εφ. **Ρίζοσπάστις*, που εκτός από την προβολή του ρόλου του, προωθούσε τις πωλήσεις του στους Έλληνες της ΕΣΣΔ και διοργάνωνε κοινούς αγώνες σοσιαλιστικής άμιλλας. Η σύνταξη του *Κομμουνιστι* διακήρυξε ότι οι σχέσεις αυτές θα δυνάμωναν τον αγώνα εναντίον του «ελληνικού σοσιαλοφασισμού, στο δεξιό κίνδυνο και στις συμφιλωτικές τάσεις ανάμεσα στις γραμμές του ελληνικού Κομμουνιστικού Κόμματος».

Σε μια συμφωνία συνεργασίας και συναγωνισμού μεταξύ των δύο εφημερίδων [«Επαναστατικι ροσι(αλιστικι) άμιλα μετακσι *Κομμουνιστι* κε *Ρίζοσπάστις*»] ορίζονται τα όρια και οι στόχοι των δύο εφημερίδων: «Ι ρομεικι εφημερίδα “*Κομμουνιστις*”, όργανο τις ελινικis

κομμουνιστικis Σέκσις τυ Βοριύ Καφίκιυ καθος κε όλον τον εργαζόμενον ρομιον τις ΕΣΣΔ προσκαλι ρε επαναστατικι-ροσιαλιστικι άμιλα την εφημερίδα “*Ρίζοσπάστις*” όργανο τις Κεντρικis Επιτροπισ τυ Ελινικυ Κομμουνιστικυ Κόματος. Ι εφημερίδα “*Κομμουνιστις*” εκδιδετε ελέφτερα ρτιν ΕΣΣΔ κε ίνε όργανο τον ρομείκον εργαζόμενον μαζον. Ι εφημερίδα “*Ρίζοσπάστις*” εκδιδετε ρστον μυρζυάδιكي Ελάδα, μισοπαράνομο, κε προστατέβι τα ριμφέροντα τον εργατο-χορικον. Ι διο αφτες εφημερίδες –ι μιυ που εκδιδετε ελέφτερα ρτι χόρα τον εργατο-χορικον (εφημερίδα “*Κομμουνιστις*”) κε ι άλι που εκδιδετε μισοπαράνομο ρτι χόρα τον καπιταλιστον (εφημερίδα “*Ρίζοσπάστις*”) προσκαλυν κε ροσιαλιτιστικι άμιλα για τιν καλύτερι εκσιπρέτις τυ ριμφερόντον τον εργαζόμενον μαζον. Ι εργαζόμενι ρομι τυ Σοβιετικυ Σινδέζιυ έχυνε να λίσυν ροβλήματα τις ροσιαλιστικis ανικοδομίς. Ι εργαζόμενι ρομι τις Ελλάδας έχυνε να λίσυν τυ ροβλομ πρόβλιμα τις ανατροπισ τις ελινικis μυρζυαζικis διμκρατίας για τιν ενκαθίδρις εργατο-γροτικis Σοβιετικis διμκρατίας. Τα προβλήματα που έχυνε να λίσυν ι ρομι τις Ελλάδας κε ι Ρομι τις Σοβιετικis Ένοςις ίνε αλιένδετα κε οδιγύνε ρτιν ίδρις μιαν κόζμις Σοβιετικis Διμκρατίας, ρτιν ενκαθίδρις τις δικτατορίας τυ προλεταριάτυ ρς’ όλο τον κόζιμο».

Η εκδοτική ομάδα της εφημερίδας ίδρυσε, πιδανόν πριν από το 1928, ομόνυμο εκδοτικό οίκο, ο οποίος είχε αναλάβει, εκτός από την έκδοση βιβλίων γενικότερου (φιλολογικού, πολιτικού κ.ά.) ενδιαφέροντος, την έκδοση των εκπαιδευτικών εγχειριδίων και βοηθημάτων για τα ελληνικά σχολεία της Σοβιετικής Ένωσης. Την περίοδο 1928-1930 είχαν δημιουργηθεί στην ΕΣΣΔ δυο μεγάλοι ελληνικοί εκδοτικοί οίκοι: Ο «Κομμουνιστις» με έδρα το Ροστόβ για τους Έλληνες της Νότιας Ρωσίας και της Υπερκαυκασίας και ο «Κολεχτιβίτσις», με την ομόνυμη εφημερίδα, με έδρα τη Μαρσιούπολη για τον ελληνοισμό της Αζοφικής. Ο *Κομμουνιστις*, ως η μεγαλύτερη και η εμπειρότερη εφημερίδα θεωρούσε ότι είχε αυξημένη ευθύνη, εφόσον αγωνίστηκε για την έκδοση ελληνικών εφημερίδων, και ότι θα έπρεπε να έχει μια συνολική εποπτεία του ελληνικού Τύπου της Σοβιετικής Ένωσης για να διαπιστώνει την καλή λειτουργία του. Το έντονο αυτό πνεύμα κηδεμονίας δημιουργούσε μεγάλη ένταση στις μεταξύ τους σχέσεις, καθώς υπήρχε η υπόνοια ότι ο έλεγχος δεν σχετιζόταν μόνο με την καλή λειτουργία, αλλά ήταν τρόπος πολιτικής πίεσης.

Κατά τη διάρκεια των εκκαθαρίσεων κατά της ελληνικής μειονότητας από το σοβιετικό κράτος ο Κομμουνιστής έκλεισε και η εκδοτική ομάδα του κατηγορήθηκε ως οργανωμένη ελληνική εθνικιστική ομάδα, με επικεφαλής τον τελευταίο αρχισυντάκτη της, Χριστόφορ *Κατσάλοφ. Κατηγορήθηκε επίσης ότι είχε σχέσεις με κατασκόπους, Ιταλούς, Γερμανούς και Ιάπωνες, και ότι χρησιμοποιούσε το τυπογραφείο για να προωθήσει τους «αντεπαναστατικούς της σκοπούς». Η πλειονότητα των στελεχών της εφημερίδας εκτελέστηκε.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΛ.

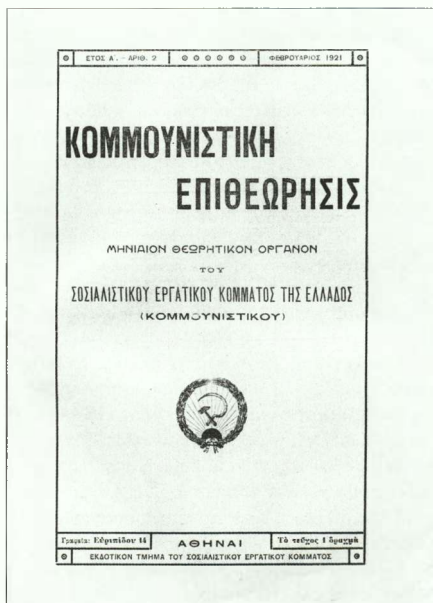
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Απ. Καρπόζηλος, «Ρωσο-ποντιακά», *Αρχαίον Πόντου*, τχ. 38 (1983), 153-176· του ίδιου, «Οι Έλληνες της Μιρσιόπολης (Ζνάνοφ) και η διάλεκτός τους», *Αρχαίον Πόντου*, τ. 40 (1985), 97-112· Απ. Καρπόζηλος - Μάρθα Καρπόζηλου, «Ελληνοποντιακά θιβλίια στη Σοβιετική Ένωση: Το εκδοτικό "Κομμουνιστής"», *Αρχαίον Πόντου*, τ. 42 (1988-1989), 59· Απ. Καρπόζηλος, «Το εκδοτικό «Κολεχτιβιστής», εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο *Η ελληνική διασπορά της Ρωσίας από την άλωση της Κων/πολης έως τις μέρες μας*, Αθήνα 1992 Ι.Κ. Χασιώτης (επιμ.), *Οι Έλληνες της Ρωσίας και της Σοβιετικής Ένωσης*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 1997· Βλ. Αγγίλης, *Ο ελληνικός Τύπος στη Σοβιετική Ένωση. Η περίπτωση της εφημερίδας Κόκινος Καπνός (1932-1937)*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη 1996· του ίδιου, «Ο ελληνικός Τύπος στον Ευξεινο Πόντο (19ος-20ός αιώνας)», π. *Τα Ιστορικά*, τχ. 24-25 (Ιούν.-Δεκ. 1996), 278, 280-281, 286-287· του ίδιου, *Παρευξείνιος Διασπορά. Οι ελληνικές εγκαταστάσεις στις βορειοανατολικές ακτές του Ευξείνου Πόντου*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Κυριακίδη, 1997, σ. 303-316.

ΒΛΑΣΗΣ ΑΤΣΙΔΗΣ

Κομμουνιστική Επιθεώρησις [ΚΟΜΕΠ]

Μηνιαίων Θεωρητικών Όργανων του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος της Ελλάδος (Κομμουνιστικού), Αθήνα, Ιαν. 1921-1925, 1932-1936 / Αθήνα και περιοχές της «Ελεύθερης Ελλάδας», Μάιος 1942 - Νοε. 1947 / Γερμανία και Ιταλία, 1969-1974 / Αθήνα 1974 έως σήμερα [Δεκ. 2005]. Από το 1925 ο τίτλος γίνεται *Κομμουνιστική Επιθεώρησις*. Υπεύθυνοι (κατά σειρά χρονολογική): Εκδοτικό Τμήμα ΣΕΚΕ (Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος) το 1921, Ε. Σταυρίδης (1922 - Ιαν. 1924)· επί της ύλης: Π. Σαρκάτος (1924), Κ. Σκλάβος (1925)· διευθυντής-προϊστάμενος τυπογραφείου: Μ. Βοζιάδης (1932)· υπεύθυνος: Κ. Σεμερτζόγλου (Ιουλ. 1933 - Αύγ. 1935)· υπεύθυνος σύνταξης: Θ. Μάγγος (Σεπτ. 1935 - Ιουλ. 1936)· διευθυντής: Γ. Ζεύγος (Απρ. 1945 - Οκτ. 1945). Από τον Νοε. 1945 διευθύνεται από Συντακτική Επιτροπή. Τις περιόδους 1945-1947 και 1969-1974 δεν εμφανίζεται όνομα εκδότη. Εκδότες: Γ. Παλαβός (Νοε. 1974-1989), Γ. Παπαπέτρου (Οκτ. 1989 - <,>), Γ.

Μωραΐτης (<,> - 1994). Τυποεκδοτική Α.Ε. (1994-1997), Ν. Κυρίτσης (1998 έως σήμερα). Υπεύθυνος: Ν. Κυριακίδης (1994 έως σήμερα). Μότο: «Προλετάρια! Όλων των Χωρών Ενωθείτε» (πλην της περιόδου 1923-1925, οπότε παρατίθεται εκτενέστερο παράδειμα των Κ. Μαρξ-Φ. Έγκελς). Άλλοι υπότιτλοι: *Μηνιαίων Θεωρητικών Όργανων του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδος* (1924)· *Μηνιαίο Θεωρητικό Όργανο του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδος* (1925)· *Μηνιαίο Θεωρητικό Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος* (ΕΤΔΚ) (Ιαν. 1932)· *Μηνιαίο Οικονομικοπολιτικό Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος* (Ελληνικό Τμήμα της Κομμουνιστικής Διεθνούς) (Φεβρ. 1932 - Ιαν. 1933)· *Δεκαπενθήμερο Οικονομικοπολιτικό Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος* (Ελληνικό Τμήμα της Κομμουνιστικής Διεθνούς) (Φεβρ. 1933 - Ιουλ. 1936)· *Πολιτικό, Οικονομολογικό και Φιλοσοφικό Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδος* (κατά την περίοδο αυτή η πρόσθετη ένδειξη *Ελληνικό Τμήμα της Κομμουνιστικής Διεθνούς* επαναλαμβάνεται στον εσωτερικό υπότιτλο, και αφαιρείται τελείως τον Μάρτ. 1944) (Μάιος 1942 - Σεπτ. 1944)· *Δεκαπενθήμερο Πολιτικό-Θεωρητικό Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος* (Οκτ./Νοε. 1944 - Φεβρ. 1945)· *Μηνιαίο Πολιτικό-Θεωρητικό Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του*

Κομμουνιστικό Κόμματος Ελλάδος (Μαρτ. 1945 - Νοέ. 1947)· *Πολιτικό Θεωρητικό Περιοδικό* (Ιουν. 1969 - Μάιος 1974)· *Μηνιαίο Πολιτικό Θεωρητικό Περιοδικό* (Νοε. 1974 - Δεκ. 1976)· *Μηνιαίο Πολιτικό Θεωρητικό Περιοδικό, Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας* (Ιαν. 1977 - 1992)· *Θεωρητικό και Πολιτικό, Όργανο της Κεντρικής Επιτροπής του Κ.Κ.Ε.* (1993 έως σήμερα). Σύνολο εκδοθέντων τευχών: 294· αναλυτικά: 153 (1921 - Ιουλ. 36), 67 (Μάιος 1942 - Νοέ. 1947), 22 (Ιουν. 1969 - Μάιος 1974), 2 (Νοε.-Δεκ. 1974)· από το 1975 έως το 1992 12 τχ. το χρόνο, από το 1993 έως σήμερα 6 τχ. το χρόνο (την περίοδο 1993-1994 κυκλοφορούν 4 διμηνιαία τεύχη και 1 τετραμηνιαίο). *Μηνιαίο / δεκαπενθήμερο* (Φεβρ. 1933 - Ιουλ. 1936, Οκτ./Νοε.-Δεκ. 1944) / *σποραδικά και άτακτα* (1926-1931, Ιουν. 1969 - Μάιος 1974) / *διμηνιαίο από 1993 κ.ε., με ενιαία κατ' έτος σελιδαριθμηση μόνο κατά τις περιόδους* (1921-1932, 1942-1944). Αριθμός σελίδων: 32 (1921-1925), 48 (1932-1936), 24 (1942-1944), 48 (1945-1947)· το διάστημα 1969-1974 ποικίλλει από 64 και υπερβαίνει τις 120, και από το 1974 από 80 και υπερβαίνει τις 200. Οι διαστάσεις ποικίλλουν ανάλογα με την περίοδο. *Τυπογραφείο: «Τύποις Κ.Σ. Παπαδόγιαννη»* (1924-1925), «Hellas Verlag» της Φρανκφούρτης και στη Ρώμη (Ιουν. 1969 - Μάιος 1974), «Τύπο Μουρτζάκη» (Νοε. 1974 - 7 Αυγ. 1982). *Τυποεκδοτική* (Σεπτ. 1982 έως σήμερα).

Ο προσανατολισμός της αρθρογραφίας υποδεικνύεται και οροθετείται από την ταυτότητα του περιοδικού ως επίσημου θεωρητικού και πολιτικού οργάνου της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ. Εκδίδεται ταυτόχρονα με την έναρξη της μεθοδικής οργανωτικής συγκρότησης της κομματικής βάσης, οπότε το ΚΚΕ βρίσκεται μπροστά στην ανάγκη ιδεολογικής καθοδήγησης και θωράκισης μεσαίων και κατώτερων κομματικών στελεχών, ώστε να δύνανται να εκλαϊκεύσουν και να διαδώσουν την κομματική γραμμή, εκφέροντας ενιαία άποψη σε ζητήματα αρχών και τακτικής.

Το έντυπο συνεπώς δεν φιλοδοξεί να υιοθετήσει ένα πλουραλιστικό προφίλ και να φιλοξενήσει ανταλλαγές απόψεων ή προβληματισμούς έξω από την επίσημη θέση. Στο πρώτο τεύχος της ΚΟΜΕΠ σημειώνεται ότι: «ο ρόλος του κόμματος δεν δύναται να δημιουργήσει κίνημα σταθερόν και ακμαίον, αν το κόμμα δεν βασισθή θεωρητικώς επί των ασφαλών δεδομένων, τα οποία παρέχει η ακριβής γνώσις των γεγονότων και των όρων του κινήματος. [...] Εις το εξής οιαδήποτε ζύμωσις και προπαγάνδα [...] οφείλει να εξυρτηθῆι απολύτως από το συμφέρον του αγώνος του Κόμματος, όπως επίσης οφείλει να εξαρτηθῆι, εξ ολοκλήρου, το συμφέρον της τάξεως

από το συμφέρον του Κόμματος. Δια τούτο το κόμμα δέον να βασίζεται επί οργανώσεως ομοιογενούς και ικανής και να κατευθύνῃ αὐτὸ πάντοτε μόνον με μίᾳ ἄποψιν».

Στα κείμενα ιχνηλατούνται οι εκάστοτε κομματικές θέσεις και προτεραιότητες, αντανακλώντας το επίπεδο του ιδεολογικού προβληματισμού, των θεωρητικών επεξεργασιών και της κομματικής οργάνωσης. Επιδιώκεται μία μαρξιστική λενινιστική θεώρηση της ελληνικής κοινωνίας και των προβλημάτων της, συναρδρωμένη με φιλοσοφική και –μεταπολιτευτικά– αντιαμερικανική και αντιευρωπαϊκή οπτική. Υπογραμμίζεται ο πρωτοπόρος ρόλος της εργατικής τάξης και υποστηρίζεται η αρχή της δικτατορίας του προλεταριάτου, τονίζεται η ανάγκη της εργατοαγροτικής συμμαχίας, η σημασία των μετώπων για εθνική ανεξαρτησία, η εναντίωση στο ΝΑΤΟ και τον υπερατλαντικό ιμπεριαλισμό, επισημαίνονται τα σοσιαλιστικά επιτεύγματα, δίνεται βάρος στην αντιμετώπιση ιδεολογικών ρευμάτων του χώρου της Αριστεράς που το ΚΚΕ θεωρεί «αναθεωρητικά», «σοροτουμιστικά», «λικιδνταριστικά» ή «αρχαιομαρξιστικά», ασκείται συστηματική κριτική σε κατά καιρούς πολιτικούς αντιπάλους και προτάσσεται διαχρονικά η ανάγκη για τον εκδημοκρατισμό τομέων της πολιτικής και δημόσιας ζωής καθώς και για τον αφοπλισμό.

Περιλαμβάνει ομιλίες κομματικών στελεχών, αποφάσεις ολομελειών και συνεδρίων, κομματικά υλικά, οργανωτικούς προβληματισμούς, επισημάνσεις για ζητήματα που αφορούν τις σοσιαλιστικές χώρες, άρθρα και μελέτες για ζητήματα κοινωνικοπολιτικά και οικονομικά, προβληματισμούς για την εξωτερική πολιτική, την τοπική αυτοδιοίκηση, την ευρωπαϊκή ενοποίηση αλλά και επεξεργασίες που αφορούν ειδικές κοινωνικές κατηγορίες, όπως οι γυναίκες και η νεολαία. Περιλαμβάνονται άρθρα πληροφόρησης για κομμουνιστικά κόμματα και κινήματα άλλων χωρών καθώς και εκτενείς κριτικές στα προγράμματα και την πολιτική αντίπαλων κομμάτων, διδλοκρισίες κ.ά. Μεγάλο όγκο καταλαμβάνουν τα ιστορικά θέματα, ενώ οι μεταφράσεις κλασικών θεωρητικών μαρξιστικών κειμένων, οι οποίες τα πρώτα χρόνια συνιστούν μεγάλο τμήμα του περιοδικού, σταδιακά ελαχιστοποιούνται και περιορίζονται σε άρθρα από σοβιετικά, ως επί το πλείστον, περιοδικά.

Αρθρογραφούν κατά κύριο λόγο ηγετικά στελέχη και διανοούμενοι του ΚΚΕ, όπως οι Δ. *Γληνός, Μ. Αυγέρης, Ρόζα Ιμβριώτη, Γ. *Κορδάτος, Γ. Ζεύ-

γος. Ζ. Ζωγράφος, Γ. Γιάντος, Χρ. Χατζηβασιλείου, Π. Ρούσος, Κ. Καραγιώργης, Ν. Καραός, Κ. Λουλές, Γ. Φαράκος, Αλέκα Παπαρήγα, Αλ. Αλαβάνος, Μ. Κωστόπουλος.

Η ιστορία της ΚΟΜΕΠ συναρτάται με την ιστορία του ΚΚΕ. Πρωτοεκδίδεται τον Ιανουάριο 1921 από το ΣΕΚΕ και διακόπτεται το 1925 λόγω της παγκαλικής δικτατορίας. Εν συνεχεία και μέχρι το 1931 εκδίδει μονοψήφιο αριθμό τευχών. Επανακυκλοφορεί κανονικά το 1932. Στα χρόνια 1936-1941 (το 1941 εκδίδει φύλλο με τον τίτλο *Λαϊκή Επιθεώρηση*) διακόπτεται και πάλι η κυκλοφορία της λόγω της ένκομης θέσης του ΚΚΕ. Τον Μάιο 1942 επανεκδίδεται παράνομα. Κυκλοφορεί σταθερά έως και τον Νοέμβριο 1947. Έκτοτε και έως το 1969 διακόπτεται, ενώ επίσημο όργανο του ΚΚΕ από το 1950 καθίσταται ο *Νέος Κόσμος*, που εκδίδεται στις λαϊκές δημοκρατίες. Μετά τη διάσπαση του 1968, τον Ιούνιο 1969, επανεκδίδεται και κυκλοφορεί στην Ευρώπη υπό τη διεύθυνση του ΚΚΕ Εσωτερικού. Από τον Νοέμβριο 1974 επανακυκλοφορεί από το ΚΚΕ, νόμιμα πια, έως σήμερα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΣΚΙ, ΒΒ (σχεδόν πλ. σ., εκτός από τχ. των ετ. 1926-1931, 1935-1936, 1969-1974, 1992-1993), ΓΒ (μεμονωμένα τεύχη και επίτομες ανατυπώσεις).

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ

Οι Κομνηνοί

Εβδομαδιαίον περιοδικόν ιδρυθέν υπό της Α.Σ. του Μητροπολίτου Τραπεζούντας κυρίου κυρίου Χρυσάνθου, Τραπεζούντα, 29 Μαΐου 1916 - 15 Απρ. 1917<>, αρ. τχ. 1-26<>. Εκδότης: μητροπολίτης Χρυσάνθος Φιλιππίδης. Εβδομαδιαίο, δεκαεξί σελίδων αρχικά και είκοσι δύο σελίδων από το τχ. 7, διαστάσεων 31,5x22,5 εκ. Σε κάθε εξώφυλλο δημοσιευόταν μότο από την *Πολιτεία* του Πλάτωνος: «Δια το απολειφθῆναι του αρίστου φύλακος. Τίνος; Ἡ δ' ὅς Αδειμαντος. Λόγου, ἠν δ' ἐγώ, μουσική κεκραμένου, ὅς μόνος ἐγγνώμενος σωτῆρ ἀρετῆς δια βίου ἐνοικεί τω ἔχοντι». Στο οπισθόφυλλο αναγραφόταν: «Το καθάρων προίον της διαχειρίσεως του παρόντος περιοδικού θα διατεθεί υπέρ της συντηρήσεως λαϊκῆς βιβλιοθήκης εν Τραπεζούντι». Τιμὴ τεύχους: 5 καπίκια. Ετήσιες συνδρομές: 15 ρούβλια. Τυπωνόταν στο τυπογραφεῖο Γεωργίου Εδ. Μιχαηλίδη.

Εκδόθηκε λίγο μετά την κατάληψη του ανατολικού Πόντου από τα ρωσικά στρατεύματα κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Ο εκδότης του, μητροπολίτης Χρυσάνθος Φιλιππίδης, ο οποίος αργότερα θα γίνει αρχιεπίσκοπος Αθηνών και θα αρνηθεί να υπηρετήσει τους Γερμανούς την

περίοδο της Κατοχής, ήταν μέλος της «Προσωρινής Κυβέρνησης» που εγκαθίδρυσαν οι Ρώσοι και αποτελούνταν από Έλληνες της Τραπεζούντας.

Η υπαγωγή της Τραπεζούντας και μέρους του Πόντου στον ρωσικό έλεγχο αντιμετωπιζόταν ιδεολογικά ως εθνική απελευθέρωση. Η κατάληψη της Τραπεζούντας από τους Ρώσους (Απρ. 1916) θεωρήθηκε ως το σπουδαιότερο ιστορικό γεγονός από την εποχή που οι Οθωμανοί εγκαθίδρυσαν πλήρως την πολιτική τους κυριαρχία στην περιοχή (1461). Με αφορμή την επίσκεψη του Δούκα Νικολάου Νικολάγεβιτς, «αντιβασιλέως του Καυκάσου και αρχιστρατήγου», στο περιοδικό γράφτηκε: «Υπό την πεπνυμένην του ηγεσίας τα στρατεύματα ταύτα συνέντησαν εις σειράν μαχών την Τουρκικήν στρατιάν του Καυκάσου, εξώδησαν αυτήν προς την Σεβάστειαν αποσυντεθειμένην και ηλευθέρωσαν μεταξὺ τῶσων άλλων ιστορικών πόλεων και τόπων και την κλεινὴν πρωτεύουσαν των μεγάλων Κομνηνῶν». Ο μητροπολίτης Χρυσάνθος, εκπροσωπώντας το «Ορθόδοξον Ἑλληνικόν Ἔθνος» στην προσφωνήσή του, ανέφερε: «εις ἔνδειξιν θαυμάσιαν ἐνθυμοσύνης δια την απολύτρωσιν ἀπὸ του τουρκικοῦ ζυγοῦ».

ολιγώτερον εις οικονομικούς ομίλους». Στο επόμενο φύλλο, στο κύριο άρθρο με τίτλο «Αυτοδιοικήσεις και Αποκεντρώσεις», στρέφεται κατά του συγκεντρωτικού συστήματος διοίκησης και των γραφειοκρατών, ενώ η ίδια υιοθετεί το σύνθημα «εφαρμογή της αποκεντρώσεως και της οικονομικής και πολιτικής αυτοδιοικήσεως».

Η ύλη της περιέχει τόσο πολιτικές ειδήσεις, εθνικές και διεθνείς, όσο και τοπικές. Δημοσιεύει αποποκρίσεις από την Αμερική και την Ευρώπη. Τα διεθνή θέματα που κυριαρχούν το 1953 είναι ο πόλεμος της Κορέας, οι σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας και Ρωσίας-Γιουγκοσλαβίας, ο πόλεμος της Ινδοκίνας, τα γεγονότα στην Περσία, το Κυπριακό Ζήτημα, ενώ στο εθνικό επίπεδο κυριαρχούν: η προβολή των θέσεων του Πλαστήρα, οι ελληνοτουρκικές σχέσεις, τα οικονομικά μέτρα του Μαρκεζίνη, οι δίκες για λόγους τιμής κ.ά. Οι ανταποκρίσεις από την Αμερική αναγορεύονται σε μόνιμη στήλη, με φωτογραφίες και θέματα όπως «Η ζωή του φίλου μας λαού», «Οι εργαζόμενες αμερικανίδες». Το κύριο άρθρο αναφέρεται στα τοπικά θέματα, την ανασυγκρότηση και τα δημόσια έργα στη Θράκη, τα νέα των αγροτοσυνεταιρισμών, το μειονοτικό κ.ά. Υποστηρίζει ότι υπάρχει ίση μεταχείριση χριστιανών και μουσουλμάνων.

Σημαντική θέση έχουν τα χρονογραφήματα, τα ευθυμογραφήματα, τα πρακτικά των δικών, τα αστυνομικά νέα, τα κοινωνικά, τα ποδοσφαιρικά, τα διηγήματα, τα ειδύλλια των εστεμμένων κ.ά. Συνεργασίες βουλευτών του Έθρου –κυρίως του Αλ. Παπαστάδη– αναφέρονται σε τοπικά ζητήματα, ενώ η σταθερή συνεργασία του Πολύδωρου Παπαχριστόπουλου, διευθυντή του Λαογραφικού και Γλωσσικού Αρχείου της Θράκης, εστιάζει σε ιστορικά θέματα σχετικά με την ελληνικότητα της Θράκης. Δημοσιεύει επίσης συνεργασίες του Απόστολου Δασκαλάκη, πανεπιστημιακού, του Δημήτρη Κυριακίδη και της Ιωάννας *Μπουκουβάλα. Στην τρίτη σελίδα, στη στήλη με τίτλο «Τοπικά Νέα της Κομοτηνής», δημοσιεύονται ειδήσεις της πόλης που διαφοροποιούν την εφημερίδα από τις άλλες δύο της Θράκης που εκδίδονται από τους ίδιους εκδότες.

Από τις 24 Μαΐου 1954 ανακοινώνεται ότι «λόγω της ακρίβειας του δημοσιογραφικού χάρτου θα εκδίδεται σε εντελώς νέο σχήμα [...] επί εντελώς νέας βάσεως με καθαρώς τοπικών περιεχόμενον». Η γραμμή της εξακολουθεί να είναι φιλοαμερικανική. Δημοσιεύονται νέα της Θράκης και κυρίως της Αλε-

ξανδρούπολης: δημόσια έργα, εξηλεκτρισμός, το ζήτημα των βουλγαρικών αποζημιώσεων, τα μεταλλεία Κίρκης. Στήλες: «Θρακικά», «Η στήλη της νοικοκυράς», «ο στίχος μας», διεθνείς ειδήσεις, πολιτικά, κοινωνικά, σύλλογοι, ποδοσφαιρικά, εγκλήματα. Συνεργάζεται συχνά ο Ξενοφών Χατζησαράντος.

Από τις 18 Ιανουαρίου 1960 τη διεύθυνση αναλαμβάνει ο Ιωάννης Αντωνόπουλος και η εφημερίδα μετατρέπεται σε καθαρά τοπική με νέα της Κομοτηνής, εκπαιδευτικά (αναφέρεται συχνά στη μετεκπαίδευση των μουσουλμάνων δασκάλων), καπνεργατικά, ασφαλιστικά, ενώ δεν ακολουθεί κάποια συγκεκριμένη πολιτική γραμμή. Δημοσιεύει άρθρα των Αγγ. Ποιμενίδη, Ζ. Ξηροτύρη και Χρ. Καθαφάκη. Από το 1964, οπότε περνάει στον Δημήτρη Μουτζόπουλο, δημοσιεύει αποκλειστικά τοπικές ειδήσεις και λόγους πολιτικών. Σταδιακά στρέφεται προς το Κέντρο και την κεντροαριστερά. Εκφράζεται υπέρ του Γ. Παπανδρέου το 1965 και υπέρ του Ανδρ. Παπανδρέου το 1967. Την περίοδο αυτή τα άρθρα της αναφέρονται κυρίως στην παιδεία, το Κυπριακό, στις βουλγαρικές αποζημιώσεις, τις πολιτικούς πρόσφυγες. Την περίοδο της δικτατορίας υποστηρίζει το καθεστώς των συνταγματαρχών αν και δεν αλλάζει διεύθυνση. Συνεχίζει να εκδίδεται και μετά τη μεταπολίτευση.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Κομμινιστές

Όργανο του Περιφερειακού Κομμουνιστικού Κόμματος της Γεωργίας και της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής της Αυτόνομης Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Αμπχαζίας. Σοχούμι Αμπχαζίας (Γεωργία), Καύκασος, 17 Ιουν. 1932.

Η εφημερίδα από το έκτο φύλλο μετονομάστηκε σε **Κόκινος Καπνας*.

ΒΛΑΣΗΣ ΑΓΤΣΙΔΗΣ

Κονδός, Σπυριδών

(Γαστούρι Κέρκυρας, 1770;<) - Λευκάδα, 1833). Νομικός, εκδότης. Ενδουσιώδης υποστηρικτής των δημοκρατικών και αυτοκρατορικών Γάλλων στα Επτάνησα, διορίστηκε από αυτούς ειρηνοδίκης. Όταν του δόθηκε η ευκαιρία να μεταβεί στο Παρίσι αποφάσισε να μείνει εκεί και να συμπληρώσει τις σπουδές του. Με συνεργάτη τον Κωνσταντίνο *Νικολόπουλο συνέστησε το φιλολογικό π. **Μέλισσα*.

Το 1826 επανήλθε στην Κέρκυρα περιμένοντας να διοριστεί καθηγητής της Ιονίου Ακαδημίας, αλλά απέτυχε. Διορίστηκε πρωτοδίκης στη Λευκάδα όπου και απέθανε.

Στο Παρίσι είχε δημοσιεύσει το 1819 το έργο του: *Καθολική ιστορία παλαιά τε και νέα, περιέχουσα εν συντομία τα εξαιρετώτερα και αναγκαιότερα υποκείμενα, από της δημιουργίας έως των καιρών μας, εκδομένη εις κοινήν διάλεκτον προς χρῆσιν των ομογενών Ελλήνων.*

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΥ

Κονδυλάκης, Ιωάννης

(Βιάννο, 1861 - Κρήτη, 1920). Πεζογράφος, δημοσιογράφος. Από μικρός έζησε μία τραυματική εμπειρία με την προσφυγιά της οικογενείας του στον Πειραιά, μετά την Επανάσταση του 1866 και την επιστροφή στην Κρή-

τη όπου αναγκάζεται να διακόψει τα μαθήματά του στο γυμνάσιο του Ηρακλείου για δημοσιογραφικούς λόγους. Εργάζεται αρχικά στο εφετείο Χανίων και αργότερα ως γραμματέας στα ειρηνοδικεία Χανίων, Μεραμπέλου και το 1881 στη Σητεία, όπου αναλαμβάνει ανταποκριτής της εφ. *Αλήθεια των Χανίων*, αρχίζοντας έτσι την επαφή του με τη δημοσιογραφία. Τον επόμενο χρόνο φεύγει για την Αθήνα, τελειώνει το Βαρβάκειο Γυμνάσιο και εγγράφεται στη Φιλοσοφική Σχολή, χωρίς όμως να ολοκληρώσει τις σπουδές του.

Στην περίοδο εκείνη δημοσιεύει στο σατιρικό π. **Ραμπαγιάς* του Κλεάνθη **Τριανταφύλλου* δύο ευθυμογραφήματα, καθώς και διηγήματά του στη φιλολογική **Εστία*, που τον κατέταξαν στους πολλά υποσχόμενους της γενιάς του. Αναγκάζεται ωστόσο να εγκαταλείψει και πάλι την πρωτεύουσα και διορίζεται ελληνοδιδάσκαλος στο χωριό Μόδι Κυθωνίας, ενώ παράλληλα συνεργάζεται με την εβδομαδιαία εφ. *Άμυνα των Χανίων* και τη *Νέα Εβδομάδα* του Ηρακλείου, την οποία εξέδωσε σε συνεργασία με τον Στ. **Αλεξίου*.

Το 1886 παραιτείται από τη θέση του δασκάλου και επιδίδεται στη δημοσιογραφία στα Χανιά. Τα φλογερά, όμως, άρθρα του στην εφ. *Άμυνα* εξοργίζουν την οθωμανική διοίκηση και προ του κινδύνου να συλληφθεί διαφεύγει στην Αθήνα, τερματίζοντας

το δημοσιογραφικό του έργο στην Κρήτη. Ωστόσο, το 1897, κατεβαίνει και πάλι στην Κρήτη με την «Πανεπιστημική Φάλαγγα» ως πολεμιστής και πολεμικός ανταποκριτής της εφ. *Εμπρός*.

Γνώστης της γαλλικής γλώσσας, άρχισε να συντάσσει από το 1889 επιφυλλίδες σε περιοδικά της εποχής μεταφράζοντας κείμενα από γαλλικά έντυπα. Αργότερα, αναλαμβάνει τα Πρακτικά της Βουλής στην **Εφημερίδα του Δημητρίου *Κορομηλά*, ενώ παράλληλα δημοσιεύει σε συνέχειες τον *Πατοίχα*, το πρώτο ηθογραφικό πεζογράφημά του που τον επέβαλε ως συγγραφέα στη συνείδηση των λογίων της εποχής. Το 1895 παρουσιάζεται στα **Παναθήναια* το ιστόρημά του *Όταν ήμουν δάσκαλος*.

Στη διάρκεια της επιτυχημένης σταδιοδρομίας του στον αθηναϊκό Τύπο εργάστηκε στο **Αστύ*, στο **Σκριπ* του Ευάγγελου **Κουσουλάκου*, στον **Βαλκανικό Ταχυδρόμο* και στη εφ. **Εμπρός του Δημητρίου *Καλαποθάκη*, στην οποία διετέλεσε και αρχισυντάκτης, ενώ για είκοσι και πλέον χρόνια (1896-1918) έγραφε καθημερινά το χρονογράφημα στην πρώτη σελίδα με το ψευδώνυμο «*Διαβάτης*». Κατά καιρούς χρησιμοποιούσε και άλλα ψευδώνυμα, όπως «*Κονδυλοφόρος*», «*Βαρδής Γούταρης*» και «*Jean sans terre*» (Ιωάννης Ακτήμων). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι παρ' όλο που πολλοί πριν από αυτόν είχαν καλλιεργήσει αυτό το είδος του δημοσιογραφικού λόγου (Κωνσταντίνος Πωπ, Εμμανουήλ **Ροΐδης*, Μπάμπης **Αννινός* κ.ά.), ο Κονδυλάκης έκανε το χρονογράφημα, κατά τον Παύλο Νιρβάνα, «*καθημερινό μάθημα πολιτισμού, αρετής και ευθυκρισίας*», ώστε δίκαιως να θεωρείται ο δημιουργός του χρονογραφήματος.

Από τους γνήσιους έλληνες πεζογράφους της εποχής του, υπήρξε κατά τον Σπύρο **Μελά* «*από τους γερούς και προικισμένους εκείνους τύπους που ανέδειξε (κι έφαγε) η ελληνική δημοσιογραφία*». Από τη μακρόχρονη ενασχόλησή του με τη δημοσιογραφία γνώριζε από μέσου τα σοβαρά προβλήματα του κλάδου, γι' αυτό και πρωτοστάτησε τον Δεκέμβριο 1914 στην ίδρυση της Ενώσεως Συντακτών, της οποίας και είχε εκλεγεί πρώτος πρόεδρος.

Προς το τέλος της ζωής του, με κλονισμένη υγεία επιστρέφει το 1919 στη γενέθλια γη, με το ζοφερό προαίσθημα του θανάτου. Υπερήφανος για την καταγωγή του αποσύρεται στην ιδιαίτερη πατρίδα του για να γράψει, όπως εξομολογείται, για τον εαυτό του όσα δεν έγραψε σ' όλη του τη ζωή. Πρόλαβε μόνο να γράψει την *Πρώτη Αγάπη*, ηθογραφικό μυθιστόρημα.

από τα καλύτερα έργα της νεοελληνικής αφηγηματικής πεζογραφίας. Πέθανε στις 25 Ιουλίου 1920.

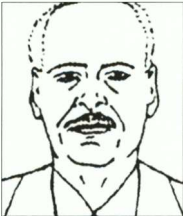
Η είσοδος του Κονδυλάκη στη δημοσιογραφία συνέπεσε με την περίοδο εκείνη που βρίσκεται τον αθηναϊκό Τύπο στην αρχή ενός εκδοτικού και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού. Με δημοσιογράφους προσωπικότητες των νεοελληνικών γραμμάτων, ο ρόλος του ημερησίου Τύπου στην ελληνική πραγματικότητα άρχισε να αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα στα πολιτικά πράγματα του τόπου και να επηρεάζει την κοινή γνώμη στη διαμόρφωση των ιδεολογικών ρευμάτων και της κοινωνικής δράσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Η. Αποστολίδης, «Το αθηναϊκό χρονογράφημα», π. *Επιστημολόγος* (Δεκ. 1933 - Ιαν. 1934)· Σπ. Μελάς, «Γιάννης Κονδυλάκης», αφιέρωμα στο π. *Ελληνική Δημοσιουργία*, τχ. 128 (Ιούν. 1953)· Κ. Παπαλεξανδρόου, «Ο Κονδυλάκης δημοσιογράφος», αφιέρωμα στο π. *Ελληνική Δημοσιουργία*, τχ. 128 (Ιούν. 1953)· Αθ. Παπαδημίτσης, «Αθηναϊκοί χρονογράφοι», π. *Ο Τύπος*, τχ. 5 (Μάιος 1984), 28-40· Ν. Παπαδημητρίου, *Οι συγγραφείς της αθηναϊκής δημοσιογραφίας*, τ. Α', Αθήνα 1984, σ. 112· Κ. Σαρδελής, «Ιωάννης Κονδυλάκης», στο ένδετο της εφ. *Βραδυνή*, 2 Νοε. 1984· Ευμορφία Μπουντουράκη-Βαγιάνη, *Κρήτες δημοσιογράφοι*, Αθήνα 1990· Κατερίνα Κωστίου, «Ι. Κονδυλάκης», *Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό*, τ. 5, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1991, σ. 10-11· Ν. Παπαγιαννάκης, «Ο Κονδυλάκης και η δημοσιογραφία», αφιέρωμα στην εφ. *Βιανήτικα Νέα*, Ηράκλειο 1997.

ΠΗΓΗ: Γιώργος και Ηρώ Σγουράκη, «Ιωάννης Κονδυλάκης, ο γνωστός "Διαδάτης"», ντοκιμαντέρ που προβλήθηκε στην ΕΤ-1 (Αύγ. 1994).

ΠΑΝΟΣ ΚΑΡΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

Κονδυλής, Γεώργιος

(Φώκαια Μ. Ασίας, 1901 - Αλεξανδρούπολη, 27 Φεβρ. 1993). Δημοσιογράφος. Εφθάσε το 1914 στη Μυτιλήνη πρόσφυγας μαζί με την οικογένειά του που εγκαταστάθηκε στην Καλλονή. Γράμματα έμαθε στην Ευαγγελική Σχολή της Σύμυνης, στην Αστική Σχολή της πατρίδας του, στη Λεωμυιάδα Σχολή της Καλλονής και στο γυμνάσιο της Μυτιλήνης. Γνώριζε τουρκικά και γαλλικά. Το 1919 επιστρέφει στη Φώκαια, ενώ το 1920 κατατάσσεται ως εθελοντής στον ελληνικό στρατό. Η κατάρρευση του μετώπου τον βρίσκει στη Μυτιλήνη, όπου θα παραμείνει έως το 1945.

Η δημοσιογραφική του σταδιοδρομία αρχίζει το 1925, όταν ανέλαβε το ρεπορτάζ από τα λεσβιακά

χωριά στην εφ. **Σάλπιγξ* της Μυτιλήνης, που διήρθε τότε ο Τέρπανδρος *Αναστασιάδης. Η εργασία του, η οποία τον υποχρεώνει να περιεργάζεται συνεχώς τη λεσβιακή ύπαιθρο, είναι πολύ καλή και γρήγορα γίνεται γνωστός στους δημοσιογραφικούς κύκλους· για την εφημερίδα του εξάλλου γίνεται πολύτιμο στοιχείο γιατί, καθώς περιodeύει στα χωριά δημιουργεί γνωριμίες, γράφει συνδρομητές, επεκτείνει τη φήμη της *Σάλπιγγας*. Πολλές εφημερίδες της Λέσβου τον ζητούν για συνεργάτη τους αλλά αυτός προτιμά τον **Ταχυδρόμο των Θεϊελητή* *Λεφκιά και Στράτη *Μυριβήλη, όπου συνεχίζει το ρεπορτάζ για τη ζωή των λεσβιακών χωριών αλλά και της Λήμνου. Λόγω της ειδικότητας του αυτής πήρε κάποια στιγμή το προσωνύμιο «δημοσιογράφος της υπαίθρου», ενώ είχε χρησιμοποιήσει κατά τη διάρκεια της Κατοχής το ψευδώνυμο «Πεζοπόρος».

Στον *Ταχυδρόμο* θα εργαστεί έως το 1936, καθώς η δικτατορία του Ι. Μεταξά κλείνει την εφημερίδα, ενώ παράλληλα υπήρξε και ανταποκριτής αθηναϊκών εφημερίδων, όπως το **Ελευθέρον Βήμα* και ο **Ελευθέρος Άνθρωπος*, καθώς και συνεργάτης άλλων τοπικών εντύπων όπως ήταν ο **Τρίβολος*, το **Φως*, ο **Αιγαιοπελαγίτικος Αθλητισμός*, το **Εμπρός*, η *Αγροτική*, η *Εξέλιξη* κ.ά. Από τις παραπάνω εφημερίδες ας σημειωθεί ότι ο ίδιος συνέχισε την έκδοση της εφ. *Αιγαιοπελαγίτικος Αθλητισμός*. Μετά την Απελευθέρωση η εφημερίδα αυτή ήταν η μόνη τοπική που δημοσίευε ανακοινώσεις του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) και του ΕΛΑΣ (Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός). Κατά τη διάρκεια της Κατοχής, εξάλλου, βοηθά στην έκδοση της παράνομης εφ. *Ελευθερη Λέσβος* του ΕΑΜ με πληροφορίες που έδινε στον Απόστολο Αποστόλου. Ο ίδιος σε επιστολή του αναφέρει ότι τις πληροφορίες αυτές έπαιρνε όταν πήγαινε την εφ. *Φως* στην Γκεσπάπο για να λογοκρίνει, της οποίας ήταν αρχισυντάκτης με διευθυντή τον γερμανόφιλο Αθαν. *Γκράβαλη.

Αμέσως μετά την Απελευθέρωση αναγκάστηκε να εκπατριστεί από τη δεύτερη πατρίδα του (κατά δική του ομολογία), τη Μυτιλήνη, και να εγκατασταθεί στην Αλεξανδρούπολη (η γυναίκα του καταγόταν από το Πύδιο της Θράκης), στις 31 Οκτωβρίου 1944. Εκεί εργάζεται έως τον Απρίλιο 1945 στις εφημερίδες του ΕΑΜ *Φωνή του Ε΄άρου* και *Λαϊκή Θέληση* και στις 29 Απριλίου βγαίνει την καθημερινή εφ. **Ελευθερη Θράκη*. Λίγα χρόνια αργότερα εκδίδει τις εβδομαδιαίες εφ. *Πανθρακική* (σε συ-

νεργασία με τον Αδ. *Αθανασιάδη, που κυκλοφορούσε με το ίδιο περιεχόμενο ως *Κομοτινή και ως *Ξάνθη* στις αντίστοιχες πόλεις) και την *Ελληνική Θράκη* στην Αλεξανδρούπολη, έντυπα τα οποία σιγά-σιγά καθιερώνονται. Μετά τη συνταξιοδότησή του παραχώρησε τις εφημερίδες του στα τρία παιδιά του και ο ίδιος συνέχισε να αρθρογραφεί ως την προχωρημένη ηλικία του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Μίσσιος, «Γεώργιος Κονδύλης (1901-1993)». *Μυθλητοί λόγοι και λογοτέχνες. Συμβολή στην ιστορία της λεσβιακής γραμματείας*, τ. 1, Μυτιλήνη 1994, σ. 240-242 (αναδημοσίευση από την εφ. *Πανθρακική*, αρ. φ. 5975, 3 Μαρτ. 1993).

ΠΗΓΗ: Συνέντευξη με τον Σταύρο Κονδύλη, γιο του Γεωργίου, σημερινό εκδότη της εφ. *Ελεύθερη Θράκη*, της καθηγήτριας Βασιλικής Θεοδώρας (Αλεξανδρούπολη 2001).

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛΑΡΗΣ

Κονίδης, Πορφύρης

βλ. Πορφύρης, Κ.

Κονιτόπουλος, Ανδρέας

(Ζάκυνθος, 1894 - Αθήνα, 6 Μαρτ. 1968). Δημοσιογράφος. Από το 1911 άρχισε να εργάζεται σε εφημερίδες της Αθήνας και μάλιστα ως αρχισυντάκτης στην εφ. **Πατρίς* (1917-1922). Μετά την ήττα του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία, σε ηλικία 28 χρόνων, εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη και εργάστηκε σε διευθυντικές κυρίως θέσεις. στις εφ. **Μακεδονία* (14 Ιαν. 1924 - 18 Μαρτ. 1924), *Ημερησία* («Όργανο της Πολιτικής Ενώσεως Μακεδονικής Νεολαίας»), **Μακεδονικά Νέα*. Το **Φως* και της μαχητικής αντιβενιζελικής εφ. **Ταχυδρόμος της Βορείου Ελλάδος* (1932-1937, τον οποίο ανακαίνισε).

Μόλις είχε αναλάβει τα καθήκοντα του διευθυντή του *Ταχυδρόμου της Βορείου Ελλάδος* υπέστη δολοφονική απόπειρα, ενώ αντιμετώπισε και δίκες για συκοφαντική δυσφήμιση του στρατού ή για την αντιπροσωπική αρθρογραφία στην εφημερίδα. Παράλληλα, κατά διαστήματα, εργάστηκε σε κρατικές υπηρεσίες (ως διευθυντικό στέλεχος στο Γραφείο Τύπου Ανδριανουπόλεως το 1920-1922, στο Γραφείο Τύπου της Γενικής Διοικήσεως Μακεδονίας το 1923-1941), στο Γραφείο Τύπου του υπουργείου Β. Ελλάδος το 1941-1945 κ.ά.). Ήταν μέλος της Ενώσεως Συντακτών Μακεδονίας Θράκης έως το 1942.

Μετά την Κατοχή εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου εργάστηκε σε διάφορες εφημερίδες (*Εθνικός*

Κήρυξ, 1949-1954 κ.ά.), στο Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας (1947-1950) και σε κρατικές υπηρεσίες. Η ΕΣΣΕΑ του απένειμε το «Χρυσούν Εύσημον Δημοσιογραφίας».

Το ενδιαφέρον του για τα ιστορικά θέματα αναδείχθηκε μέσα από μελετήματα δημοσιευμένα σε εφημερίδες και περιοδικά και με τη συγγραφή του δίτομου έργου *Ιστορία Θράκης - Από τη Απελευθέρωσής εις την Καταστροφήν* (1932).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: εφ. *Ελληνικός Βορράς*, 7 Μαρτ. 1968· Ν. Παπαδημητρίου, *Οι συγγραφείς της αθηναϊκής δημοσιογραφίας*, τ. Α', Αθήνα, εκδ. Γιοβάνη, 1989· Κανδιδάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Γ', σσ. 81, 171-172, 199 κ.ά.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Κόντογλου, Φώτης

(Αϊβαλί/Κυδωνίες, 1896 - Αθήνα, 1965). Διάσημος αγιογράφος και ζωγράφος, λογοτέχνης και στοχαστής, ιδιότυπος αρθρογράφος εφημερίδων και περιοδικών με θέμα τον ορθόδοξο πολιτισμό. Τελείωσε το σχολαρχείο και το γυμνάσιο στην ιδιαίτερη πατρίδα του και στη συνέχεια γράφτηκε στο «Σχολείο των Καλών Τεχνών» του Πολυτεχνείου, χωρίς να ολοκληρώσει τις σπουδές του. Ταξιδεύει στη Δ. Ευρώπη και στη Β. Αφρική, εργαζόμενος σε ποικίλες τέχνες για βιοπορισμό –τορνადόρος, ανθρακωρύχος, υπεύθυνος εικονογράφησης βιβλίων και περιοδικών.

Στο «ποιητικό και αξιολάπητο Παρίσι» όπου καταλήγει, παρακολουθεί μαθήματα ζωγραφικής. Γύρω στα 1919 επιστρέφει στο Αϊβαλί, όπου συμμετέχει στην ίδρυση ενός πνευματικού ομίλου με την επωνυμία «Νέοι Ανθρωποι». Τα δύο επόμενα χρόνια διδάσκει γαλλικά και τεχνικά μαθήματα στο εκεί Παρδεναγωγείο. Στρατεύεται στην μικρασιατική εκστρατεία, και μετά την ήττα των ελληνικών στρατευμάτων καταφεύγει ως πρόσφυγας στη Μυτιλήνη και στη συνέχεια στην Αθήνα με τη συμπάρταση φίλων. Έχοντας αποκτήσει λογοτεχνική αναγνώριση από το πρώτο του κιόλας έργο, το *Pedro Cazzas* (1919), οι οικογένειες του Ν. Καζαντζάκη και του Β. Δασκαλάκη τον συστήνουν στον εκδοτικό οίκο Ελευθερουδάκη, όπου εργάζεται στο *Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό*.

Καθοριστική επίδραση για τον μετέπειτα βίο του Κόντογλου υπήρξε το ταξίδι του, το 1923, στο Άγιον Όρος, όπου έρχεται σε άμεση επαφή με τη βυζαντινή και τη μεταβυζαντινή τέχνη. Εκτοτε, με ύφος απλό, λαϊκό, με ιδέες ανατολικής σκέψης και με βάση τον ορθόδοξο χριστιανισμό έδωσε, μόνος σχεδόν αυτός, τη μαρτυρία του ελληνοορθόδοξου πολιτισμού, τον οποίο υπηρέτησε με τον λόγο και τον χρωστήρα.

Εξαιρετος αγιογράφος, συνεργάστηκε με τον Αντιστάσιο Ορλάνδο στην «επανόρθωσιν, συμπλήρωσιν, συντήρησιν και την εκ των καλυπτόντων αυτών αλάτων κάθαρσιν των θυμασιών εσωτερικών τοιχογραφιών» των παλαιών ναών. Επιδόθηκε επίσης με μεγάλη επιτυχία και αναγνώριση στην ιστόρηση εκκλησιών και παρεκκλησιών, καθώς και στη ζωγραφική φορητών εικόνων με βυζαντινή τεχνοτροπία, αλλά και την εικονογράφηση βιβλίων και περιοδικών. Στον Κόντογλου οφείλεται ο τίτλος του π. **Νέα Εστία* (1926 έως σήμερα). Συμτείχε επίσης σε εκδόσεις ζωγραφικής. Ταπεινός αλλά ιδιόρρυθμος και άκρως παραδοσιακός, δημιούργησε σχολή.

Ως λογοτέχνης και αρθρογράφος, εκτός από το συγγραφικό του έργο, δημοσίευσε άπειρα άρθρα και εικονογραφίες σε αθηναϊκές εφημερίδες (ιδίως στην **Ελευθερία*) και σε περιοδικά (πρώτα στα **Ελληνικά Γράμματα*, του Κ. *Μπασιτά, 1927-1930). Συμτείχε ακόμα στην έκδοση περιοδικών: το 1925 ως «επιμελητής» στο βραχύβιο περιοδικό τέχνης *Φιλική Εταιρεία*, στο οποίο συνεργάστηκαν αξιόλογοι συγγραφείς και καλλιτέχνες της εποχής (Στ. Δούκας, Κ. *Βάρναλης, Δ. Πικιώνης, Γ. Κεφαλληνός κ.ά.). Επίσης, ως συνδιευθυντής στο π. **Κιβωτός* (1952-1955), μαζί με τον Β. Μουστάκη, γράφοντας στη δημοτική και προβάλλοντας έντονα την ορθόδοξη ελληνική παράδοση με λαϊκό τρόπο. Με άκρως ορθόδοξη σκέψη, βοήθησε την ελληνική θεολογία να μην απομακρυνθεί από την ορθόδοξη παράδοση. Πύρινα άρθρα του κατά των κινήσεων της ένωσης των Εκκλησιών και του εξευρωπαϊσμού γενικότερα δημοσίευε τακτικά και στη θρησκευτική εφ. *Ορθόδοξος Τύπος*, άλλοτε επώνυμα και άλλοτε με το ψευδώνυμο «Αβέρκιος Κολυβίας».

Το 1961 βραβεύθηκε από την Ακαδημία Αθηνών για το δίτομο έργο του *Εκφρασις* (1960), όπου συγκέντρωσε τη βαθιά γνώση και τη μακρά πείρα του σχετικά με την ορθόδοξη αγιογραφία, την ερμηνεία των τεχνικών τρόπων και τους ιερούς τύπους των εικόνων, με στόχο να τα μεταλαμπαδεύσει στις νεότερες γενεές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «Αφιέρωμα στον Φώτη Κόντογλου, Δέκα χρόνια από τον θάνατό του», π. Κριτικά Φύλλα, τ. Δ', τχ. 23-24 (Απρ.-Μάιος 1975)· Ι.Μ. Χατζηφώτης, *Φώτης Κόντογλου. Η ζωή και το έργο του*, Αθήνα, εκδ. Γραμμή, 1978· Β. Μουστάκης, *ΘΗΕ*, 7. σσ. 790-798, 550-551· Ν. Ζίας, *Φώτης Κόντογλου -ζωγράφος*, Αθήνα, εκδ. Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος, 1991 (όπου και προηγούμενη βιβλιογραφία).

Ν.Θ. ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΣ

Κοντοές, Παναγιώτης

(Κουρουνιού Γορτυνίας, <ι> - <ι>, 1999). Δημοσιογράφος, ιστοριοδίφης. Ολοκλήρωσε τις γυμνασιακές του σπουδές και μόλις απολύθηκε από τον στρατό εργάστηκε ως συντάκτης στην ημερήσια εφ. **Ελευθερία* της Λάρισας, όπου λαμβάνει και τα πρώτα μαθήματα δημοσιογραφίας, κοντά στον ιδρυτή της *Ελευθερίας* Γ. *Δημητρακόπουλο (συμπατριώτη του από το Κουρουνιού Γορτυνίας). Μετά από ένα χρόνο μεταβαίνει στην Καρδίτσα, όπου μαζί με τον Βασίλη Λιάλιο από την Καρύταινα εκδίδουν την ημερήσια εφ. **Θεσσαλική Φωνή*.

Ο Κοντοές, ενδιαφερόμενος για τα προβλήματα της Γορτυνίας αποφασίζει να εκδώσει την εφ. *Η *Φωνή της Γορτυνίας*. Για ενημέρωσή του περιόδεύει στη γενέτειρά του. Μάλιστα το 1936 παρέμεινε δύο μήνες για να ολοκληρώσει την περιόδειά του στη γορτυνιακή χώρα, κατά την οποία φωτογράφησε χωριά, συνοικισμούς, ιστορικά μνημεία και τοπία της Γορτυνίας και συγκέντρωσε πληροφορίες από διδασκάλους και προέδρους για να προβεί το 1937 στην έκδοση *Λεύκομα της Γορτυνίας*. Η μετακίνηση γινόταν άλλοτε πεζή και άλλοτε με τα υποζύγια.

Το 1939 αρχίζει την έκδοση του *Γορτυνιακού Ημερολογίου*. Τα θέματά του λαογραφικά και ιστορικά, σύγχρονα προβλήματα καθώς και οι δραστηριότητες των απανταχού γορτυνιακών συλλόγων. Από το 1948 έως το 1952, συνεχίζει την κατ' έτος έκδοση του *Γορτυνιακού Ημερολογίου* και συμπληρώνει επτά τόμους. Το 1955 εκδίδει μαζί με τους δημοσιογράφους Θάνο Βαγενά και Άγγελο Ηλιόπουλο *Τα Απομνημονύματα της Ελληνικής Επαναστάσεως του Φωτάκου*. Επίσης, με τους ίδιους συνεργάτες εκδίδει το 1959 το έργο *Εθνικοί Αγώνες των Ελλήνων*. Απέθανε σε βαθύ γήρας έχοντας την ικανοποίηση να δει την εφ. του *Φωνή της Γορτυνίας* να έχει καταξιωθεί στη συνείδηση των συμπατριωτών του και να έχει λάβει πολλές τιμητικές διακρίσεις.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Κοντραφούρης, Γ.

βλ. Καρατζάς, Γιώργης Ν., Μαραδόκαμπος Σάμου. 1868-1943

Κόνωνας, Κώστας

(Λευκωσία, 1905-1983). Εκπαιδευτικός, πολιτικός και δημοσιογράφος. Φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας και στο Παγκύπριο Διδασκαλείο και εργάστηκε ως δάσκαλος από το 1925 έως το 1931. Το 1931, μετά την «Οκτωβριανή» εξέγερση παύθηκε από τη θέση του δασκάλου, λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων. Υπήρξε μέλος του ΚΚΚ (Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου) και γενικός γραμματέας του την περίοδο 1931-1933. Το 1933 καταδικάστηκε σε διετή φυλάκιση από το βρετανικό καθεστώς με την κατηγορία της συνωμοσίας.

Άρχισε τη δημοσιογραφική του καριέρα το 1936 ως συντάκτης στην εφ. *Ελευθερία, όπου παρέμεινε για τρία χρόνια. Το 1939 μεταπήδησε στην πρώτη κυπριακή απογευματινή εφ. *Εσπερινή, όπου παρέμεινε έως το 1946. Από το 1947 έως το 1960 εργάστηκε στο *Εθνος, του οποίου διετέλεσε και διευθυντής. Το 1960 επανέρχεται στη σύνταξη της Ελευθερίας και παρέμεινε έως το 1964. Από το 1964 έως το 1968 αναλαμβάνει τα ηνία της νέας εφ. *Πατρίς. Υπήρξε επίσης ανταποκριτής διάφορων ελληνικών εφημερίδων μέχρι το θάνατό του.

Το 1941 υπήρξε ένα από τα ιδρυτικά μέλη του αριστερού κόμματος ΑΚΕΛ (Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού, διαδόχου του ΚΚΚ), αλλά αποχώρησε λόγω διαφωνιών το 1943. Προωστάτησε τότε στην ίδρυση των Νέων Συντεχνιών, που ονομάστηκαν αργότερα Ελευθέρα Εργατικά Συνδικάτα ΣΕΚ, δεξιάς απόκλισης. Μετά την αποχώρησή του από το ΑΚΕΛ ο Κώστας Κόνωνας προσχώρησε στη Δεξιά και εργάστηκε σε δεξίες εφημερίδες και στην αντιπολιτευόμενη τον πρόεδρο Μακάριο εφ. *Πατρίδα.

Δημοσίευσε επίσης μελέτες φιλολογικού, ιστορικού και κοινωνιολογικού περιεχομένου, καθώς και χρονογραφήματα και ποιήματα. Εξέδωσε μία συλλογή χρονογραφημάτων με τίτλο *Λόγια της Ώρας*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Άντρος Παυλίδης. «Κόνωνας Κώστας», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Ζ'. Λευκωσία, 1987, σ. 218· Ένωση Συντακτών Κύπρου, *Στυλοβάτες της Κυπριακής Δημοσιογραφίας*, Λευκωσία 1990, σ. 50.

ΑΝΔΡΕΑΣ Κ.Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Κόπανος

Εφημερίς σατυρική γελοιογραφική. Κάθε Κυριακή για Όλη την Οθωμανική αυτοκρατορία. Σμύρνη. 14 Αυγ. 1908-1922. αρ. φ. 1-662 / Αθήνα, 25 Δεκ. 1922 - 14 Δεκ. 1924. Εκδότης-διευθυντής: Γεώργιος *Αναστασιάδης· από τις 26 Οκτ. 1924 (αρ. φ. 732) διευθυντής αναλαμβάνει ο Νικόλαος Ηρακλείδης, καθώς ο Αναστασιάδης διορίσθηκε γενικός γραμματέας του Ταμείου Περιθάλαψης Προσφύγων, Εβδομαδιαία, οκτασέλιδη, τρίστηλη, διαστάσεων 40x30 εκ. Συνδρομές (για 50 φύλλα): 2μετζίτια για την Οθωμανική Αυτοκρατορία, 12φράγκα για το εξωτερικό. Τυπογραφείο: της εφ. *Αμάλδεια.

Ένα από τα πολλά έντυπα που κυκλοφόρησαν μετά την ανακήρυξη-επαναφορά του συντάγματος, τον Ιούλιο 1908, είναι το σατιρικό φύλλο που αγαπήθηκε από τους Σμυρναίους όσο κανένα άλλο. Έχει χαρακτηριστεί ο *Ρωμηός* της Σμύρνης. Στις οκτώ σελίδες, οι τέσσερις ήταν γελοιογραφίες και οι άλλες τέσσερις με ευθυμογραφική ύλη. Σατιρίζει ανελέητα την πατριδοκαπηλία και τον λογιωτατισμό. Η πολιτική πάτρα του Αναστασιάδη, τον έστειλε αρκετές φορές στο οθωμανικό στρατοδικείο. Μαζί με τους εκπροσώπους της οθωμανικής εξουσίας σατιρίζει το ίδιο αμείλικτα πρόσωπα και καταστάσεις στο εσωτερικό της ελληνορθόδοξης κοινότητας Σμύρνης και κυρίως τους ομότεχνούς του δημοσιογράφους, αλλά και δημογέροντες, που πολλές φορές ήταν τα ίδια πρόσωπα. Πρόκριτοι και εκδότες εφημερίδων [Λαζαράς Σταματιάδης (εφ. *Πρόσδος*), Μιλτιάδης Σεϊζάνης (εφ. *Αρμονία*), Σ. *Σολωμώνιδης και Γ. *Υπερίδης (εφ. *Αμάλδεια*), Ν. Σηφάκης (εφ. *Νέα Σμύρνη*)] πρωταγωνιστούν τόσο στην κοινοτική ζωή όσο και στις σελίδες του *Κόπανου*.

Ήταν η μόνη σατιρική εφημερίδα της Σμύρνης, μαζί με την εφ. **Ημερησία*, που γραφόταν στη δημοτική, σε μια εποχή όπου όλες οι εφημερίδες της Σμύρνης, με κορυφαία την *Αμάλδεια*, γράφονταν

στην καθαρεύουσα. Ο Αναστασιάδης συνέχισε με τον Κόπανο τον αγώνα του για τη δημοτική γλώσσα που είχε ξεκινήσει με την *Ημερησία*. Σατιριζόταν τις γλωσσικές ακρότητες του καθαρολόγων δημοσιογράφων της Σμύρνης αλλά και του ελληνικού κράτους (εκπρόσωποι του Πανεπιστημίου Αθηνών και της Βουλής) συνέβαλε σημαντικά στην καθιέρωση της δημοτικής. Στην προσπάθειά του να διακωμωδήσει τους αρχαιοπληκτους γλωσσάμυντορες δημοσίευσε μετάφραση του εθνικού ύμνου στην καθαρεύουσα. Ο Αναστασιάδης, όπως και ο δημοτικιστής συνεργάτης του στην *Ημερησία* και μετέπειτα βουλευτής Αθηνών και υπουργός κοινωνικές πρόνοιας, Εμμ. *Εμμανουηλίδης, κατηγορήθηκαν ως αρνησιπάτριδες, υπονομευτές της τιμής της ομογένειας που επιζητούσαν να πνίξουν το «Γένος» στην αμάθεια. Η πολεμική για το γλωσσικό ζήτημα ήταν τέτοια, που η οθωμανική λογοκρισία απαγόρευσε τη συζήτηση για το ζήτημα αυτό με τη δικαιολογία ότι προκαλεί ερεθισμό της κοινής γνώμης.

Είχε μεγάλη απήχηση και εκτός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, με συνδρομητές στη Γαλλία, την Ιταλία, την Αρμενία, την Αλβανία αλλά και πολλούς τούρκους αναγνώστες. Το 1912 η κυκλοφορία του ήταν 9000 φύλλα, ενώ αργότερα ξεπέρασε τα 12000 φύλλα. Ο Αναστασιάδης, φανατικός δημοτικιστής, υποστήριζε ότι «η γλώσσα του Κοπάνου τον έκανε διεθνές όργανο, διότι τον διαβάζουν Έλληνες, Τούρκοι, Αρμένιδες, Εβραίοι, κάθε άνθρωπος που εννοεί ελληνικά και ξέρει να τα συλλαβίσει».

Κανένα από τους συνεργάτες του δεν έγραφε με το πραγματικό του όνομα: όλοι χρησιμοποιούσαν ψευδώνυμα. Ο Αναστασιάδης, υπεύθυνος για μεγάλο μέρος της ύλης, χρησιμοποιούσε διάφορα ψευδώνυμα: «ο Γάτος της γειτονίσσας», «Το Κεντρί», «Αδιάκριτος», «Σκανδαλιάρης», «Ιωάννης ο Στραβαίος» κ.ά. Άλλοι τακτικοί συνεργάτες ήταν οι Κώστας Μισαηλίδης («Λαϊκός»), «Ο Άλλος»), Λαίλιος Καρακίσης («Επιδηρωτής»), Ανδρέας Παπαδόπουλος-Σύλλιος («Μποέμ»), Δημήτριος Καλλιγένης («Ενσταντανέ»), Σωκράτης Ρωιάς και Γεώργιος Ηλιάδης («Τοξότης»), που για μικρό διάστημα είχε εκδόσει το σατιρικό φύλλο *Σφήκα*. Η ταυτότητα κάποιων από τα ψευδώνυμα δεν έχει εξοκριθωθεί, όπως «Χορχόρ Αγάς», «Πειρασμός», «Το αυτί», «Ο Καραγκιόζης», «Το φάντασμα», «Ο Σατανάς» κ.ά.

Ιδιαίτερη δέση κατείχαν οι γελοιογραφίες του Κόπανου που πολλές φορές στάθηκαν αφορμή να οδηγηθεί ο Αναστασιάδης στα τουρκικά δικαστήρια. Οι σκιτσογράφοι που συνεργάστηκαν με την εφημερίδα ήταν ο ζωγράφος Χρήστος Συράκος («Γερλήσιος»), ο Βασίλειος Ίθακήσιος («Ντούμ-ντούμ») και ο Νικόλαος Καρτσωνάκης ή Νάκης.

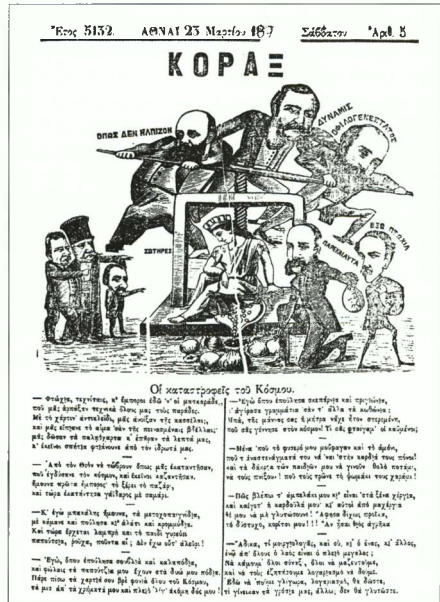
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΝΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Νικορέτζος, *Κόπανος Ο Ρωμικός της Σμύρνης, το έπος της σατιρικής εφημερίδας του Γ.Ι. Αναστασιάδη*, Αθήνα, εκδ. Εντός, 2000 (ανατύπωση αποσπασμάτων τον ετ. 1911, 1912, 1913)· του ίδιου, *Τα Παραμύδια του «Κόπανου»*, Συλλογή παραμυθιών της Σμύρνης δημοσιευμένα στον Κόπανο, τ. 3, εκδ. Αστήρ, 2002· Μιλίτης Παρασκευαΐδης, «Τα περιοδικά του εξω ελληνικού Βούρδουλας της Πόλης και Κόπανος της Σμύρνης», π. *Διαβάζω*, τ. 45 (Αύγ. 1981), 34-41.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΧΑΑΔΗ

Κόραξ

Εκδίδεται επί του παρόντος δις της εβδομάδος. Αθήνα, 1874;>1878;> / Λάρισα, 1882. Εκδότης: Λθ. Μανωλάκης. Στη Λάρισα εκδίδεται με τον τίτλο **Κόρακας**. Συντάκτης: Α.Γ. Σκαλιδής. Άλλος υπεύθυνος: Έτσι τα φέραν οι καιροί κ' οι βουρλισμένοι χρόνοι, / σαν κεληδεί ο κόρακας να μοιάζει με τ' αηδόνι. Δισ-

βδομαδιαία / τρισεβδομαδιαία (από το 1878), τετρασέλιδη, δίσητη. Το 1874: «Τιμή μηνιαία προπληρωτέα ενταύθα δρ. 1. εν ταις επαρχίαις δρ. 1.20. εν τω εξωτερ. Φρ. 1/2. Η συνδρομή είναι υποχρεωτική δι' εν ολόκληρον έτος, Τιμή καταχωρήσεως κατ' αποκοπήν. Διατριβαί απλήρωτοι εισίν απαράδεκτοι. Έκαστον φύλλον λεπ. 20. Αι συνδρομαί γίνονται ενταύθα εν τω γραφείω του ΚΟΡΑΚΟΣ». Το 1878: «Τιμή συνδρομής προπληρωτέα δια μεν την Ελλάδα, μηνιαία φρ. 1. Εξαμηνιαία φρ. 5. Δια δε τω εξωτ. Φρ. 15 και Δια τα Γραφεία Δημοσίων και ιδιωτ. καταστημάτων ετησία φρ. 20. Άρχεται την 1 Σεπτεμβρίου και είναι υποχρεωτική δι' εν έτος, πληρώνεται δε εν Αθήναις. Γραφείον: οδός Ευριπίδου αρ. 30». Το 1882: «Πωλείται λ. 10. Συνδρομή ετησία δια το δικό μας Κράτος δρ. 10. εξαμηνιαία δρ. 6. Δια τα ξένα Κράτη φρ. 12. Δια τα Γραφεία φρ. 20. Γραφείον η φωλιά του».

Σατιρική εφημερίδα με πεξή και έμμετρη πολιτική και κοινωνική σάτιρα που κυκλοφόρησε πιθανόν το 1874 και επαίσισε έως το 1878 (η ίδια αναφέρει χιουμοριστικά πως έφθασε στο «51440 έτος») στην Αθήνα και τουλάχιστον ένα χρόνο στη Λάρισα, το 1882, με τον τίτλο *Κόρακας*. Συντάκτες της στην Αθήνα ήταν οι «Αθ. Μ.», «Χ.Α.», και «Σ.Θ.», όπως αναγράφονται στο εξώφυλλο, ενώ στη Λάρισα ως συντάκτης αναγράφεται ο Α.Γ. Σκαλιδής.

Πέραν της τετρασέλιδης έκδοσής της εξέδιδε και έκτακτο μονόφυλλο σε πιο χοντρό χαρτί, στο οποίο τυπωνόταν έγχρωμη γελοιογραφία. Αργότερα όμως, όπως σημειώνει ο εκδότης της στο φύλλο της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1878: «Ο Κόραξ θα εκδίδεται τρις της εβδομάδος, ως υπεσχέδη, άπαξ με κεχρωματισμένην γελοιογραφίαν και δις εν είδει παρατηρήματος άνευ γελοιογραφίας. Επειδή δε η δημοσιογραφική αυτού διαγωγή εκ της πρώτης περιόδου είναι γνωστή, νομίζει ότι έχει το πρώτον της δημοσιογραφίας προσόν, δηλαδή να λέγει την σκάφην σκάφη και τα σύκα σύκα. Τουτ' αυτό δε, θα κάμνει και ήδη, εκτός εάν καμία διαβολική ενέργεια και σατανική προσπάθεια του ψαλλιδίσει τη γλώσσα και καμιά μεγάλη δύναμις του στήσει την παγίδα να τον συλλάβουν και τον χώσει εις το κλουβί του Γκαριμπολά».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (περ. Α', αρ. φ. 5-6 και 8. 23 Μαρτ. 1874 - 27 Μαρτ. 1874 και 6 Απρ. 1874· περ. Β', αρ. φ. 1, 3 Σεπτ. 1878· περ. Γ', 20 Ιουλ. 1882).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Σαμπανιδής, *Ιστορία της ελληνικής γελοιογραφίας, 3000 χρόνια αμφοσθήτησης*, Αθήνα 2001, σ. 94.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΑΜΠΑΝΙΔΗΣ

Κορδαλής, Αλέξανδρος Επ.

(Τρίκαλα, 1909 - 5 Ιουλ. 1982). Δημοσιογράφος. Στη δημοσιογραφία ξεκίνησε από ανταποκριτής για την ορεινή περιοχή της Μεσοχώρας, στην εφ. **Αναγέννησις* ως συντάκτης της και επίσης της εφ. **Θάρρος*, για να εξελιχθεί σε διευθυντής των εφ. **Ελευθέρα Γνώμη* (1951-1963) και **Τρικαλινά Νέα* (1964 - Μάης 1981). Κατά την Κυτοχή, πέρασε στην εθνική αντίσταση όπου αγωνίστηκε ως αξιωματικός τάγματος του ΕΛΑΣ (Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός).

Εδέσποσε συνεχώς του τοπικού Τύπου επί μία τεσσαρακονταετία περίπου και δημιούργησε ιδιαίτερη αίγλη για το δημοσιογραφικό λειτούργημα. Από την κοινωνική (προπολεμικά) δημοσιογραφία, δημιούργησε τη φήμη του επαγγελματία δημοσιογράφου με πολύπλευρη παρουσία (άρθρα, σχόλια, ρεπορτάζ, έρευνες, χρονογραφήματα). Γενικά έκανε πολύ αισθητή για τα τοπικά δεδομένα την παρουσία του στον τοπικό Τύπο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Λάζαρος Αρα. Αρσενίου, *Ο Αντιστασιακός Τύπος της Θεσσαλίας*, Λάρισα 2006, σ. 201.

ΕΥΘ. ΓΡ. ΛΟΓΗΣ

Κορδάτος, Γιάννης Κ.

(Ζαγορά Πηλίου, 1891 - Αθήνα, 1961). Ιστορικός, συνεργάτης πολλών περιοδικών και ημερησίων εντύπων, διευθυντής της εφ. **Ριζοσπάστης* (Νοε. 1922). Από τις επιφανέστερες μορφές του ελληνικού μαρξισμού. Πέρασε τα γυμνασιακά χρόνια του σε Βόλο, Σμύρνη και Κωνσταντινούπολη. Απόφοιτος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Μέσω του δημοτικισμού προσέγγισε τον σοσιαλισμό. Μέλος του Σοσιαλεργατικού (αργότερα Κομμουνιστικού) Κόμματος από την ίδρυσή του (1918). Την περίοδο 1920-1924 αναδείχτηκε στην ηγεσία του κόμματος, του οποίου διατέλεσε γραμματέας. Αποσύρθηκε από την πολιτική δράση στα τέλη του 1924, διαφωνώντας με την κομματική γραμμή. Αφιερώθηκε στην ιστορική συγγραφή. Εγγραψε πλήθος διβλίων ιστορικών, κοινωνιολο-

γικών, λαογραφικών κ.ά. Η μελέτη με τίτλο *Η κοινωνική σημασία της Ελληνικής Επανάστασης του 1821* (1924) αποτέλεσε σταθμό της νεοελληνικής ιστοριογραφίας.

Από νεαρή ηλικία αρθρογράφησε σε εφημερίδες και περιοδικά. Αρχικά φαίνεται πως συνεργάστηκε με τα βολιώτικα φύλλα **Θεσσαλία* και **Κήρυξ*, καθώς και με την εφ. **Ακρόπολις*. Την περίοδο 1919-1925 δημοσίευσε πλήθος κειμένων (πολλά ως «Π. Χαλκός») στον *Ριζοσπάστη*, και, παράλληλα, στα κομματικά έντυπα *Εργατικός Αγών* και **Κομμουνιστική Επιδείρωση*. Συνεργάστηκε επίσης με τα δημοτικιστικά π. **Γράμματα* (Αλεξάνδρεια) και *Ο *Νουμάς*.

Μετά την αποχώρησή του από το ΚΚΕ, συνεργάστηκε, γράφοντας μελέτες, σχόλια και διδλοκρισίες, κυρίως με λογοτεχνικά και πολιτιστικά περιοδικά της Αριστεράς και του δημοτικισμού, όπως στα π. **Αναγέννηση* (1926-1928), *Ερμής* (Αλεξάνδρεια 1927), **Νέα Επιδείρωση* (1928-1929, 1933-1934), **Πρωτοπόροι* και **Νέοι Πρωτοπόροι* (1930-1933), **Νεοελληνικά Γράμματα* (1938-1940). Κείμενά του εμφανίζονται τακτικά στο **Αρχαίον Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών* και στη **Νέα Εστία*. Το 1935 έστειλε σειρά ανταποκρίσεων από την ύπαιθρο στην εφ. **Ελεύθερος Άνθρωπος* (του Κ. *Αδάντου). Μετά τον πόλεμο έγραψε πρώτιστα σε εφημερίδες του αριστερού και κεντρώου χώρου, δίνοντας συνήθως πολιτικά σχόλια, ιστορικές ή λαογραφικές επιφυλλίδες και βιβλοκρισίες στα φύλλα *Νέος Δρόμος* (του Αγροτικού Κόμματος), *Ελεύθερη Ελλάδα*, *Ριζοσπάστης* και *Ρίζος της Δευτέρας* (1945-1947). Τα **Νέα* (1948), *Προοδευτική Αλλαγή* (1951-1953), *Η *Αυγή* (1954-1961).

Θέματα τοπικής ιστορίας δημοσιεύονταν τακτικά στον **Ταχυδρόμο Βόλου* (1957-1961). Επαινελημπνεία συντάξε λήμματα για γνωστές εγκυκλοπαίδειες. Εκτός από συντάκτη του *Εγκυκλοπαιδικού Λεξικού* του Ελευθερουδάκη και της *Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαιδείας* του Πυρσού (1928-1934), υπήρξε συνεργάτης του *Σοσιαλιστικού Εγκυκλοπαιδικού Λεξικού* του Ακαδημαϊκού Βιβλιοπωλείου (1928), του *Κοινωνιολογικού και Πολιτικού Λεξικού* του Ανεξαρτήτου (1933-1935) και της *Νέας Παγκοσμίου Εγκυκλοπαιδείας* της Μορφωτικής Εταιρίας (δεκαετία 1950). Επιπλέον, ήταν συντονιστής της περίφημης «Βιβλιοθήκης Αρχαίων Ελλήνων Πεζογράφων και Ποιητών του Ζαχαρόπουλου (1939-1940). Το όνομά του φέ-

ρουν δημοτικά πολιτιστικά κέντρα στην Καλλιθέα (Αθήνα), όπου κατοικούσε, και στην ιδιαίτερη πατρίδα του Ζαγορά, όπου υπάρχει και προτομή του, καθώς και αμφιθέατρο του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στον Βόλο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: [Γ. Κορδάτος<:;>], «Κορδάτος (Ιωάννης)», *Κοινωνιολογικών και Πολιτικών Λεξικών* (Ανεξαρτήτου), Αθήνα 1933-1935, σ. 1805-1806· Τάσος Βουράς, «Γιάνης Κορδάτος: ο πρωτοπόρος δάσκαλος που μας έφυγε», *Η Αυγή*, 29 Απρ. 1961· Ε.Π. Φωτιάδης, «Γιάννης Κορδάτος», *Νέα Εστία*, 814 (1 Ιουν. 1961), 760-761· Νίκος Κουχ[τσούλου], «Επιλεγόμενα», στο Γ. Κορδάτος, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Αθήνα 1962, σ. 811-819· Μ.Μ. Παπαϊωάννου, «Ο Γιάννης Κορδάτος και η ιστορία του αγροτικού κινήματος», στο Γ. Κορδάτος, *Ιστορία του αγροτικού κινήματος στην Ελλάδα* [1964], Αθήνα 41973, σ. 13-30· Δ.Ν. Μέξης, *Ο ιστορικός Γιάνης Κορδάτος και το έργο του*, Αθήνα 1975· Ζωή Σπανάκου, *Η έννοια της ιστορικής νομοτέλειας στο μεσοπολεμικό έργο του Γιάνη Κορδάτου*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1991· Γ.Δ. Μπουμπούς, *Η ελληνική κοινωνία στην πρώτη μαρξιστική σκέψη: Γ. Σκληρός - Γ. Κορδάτος (1907-1933/34)*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1995· του ίδιου, «Μαρξιστικές αναγνώσεις του Εικοσιένα: από τον Σκληρό στον Κορδάτο (1919-1924)», *Ουτοπία*, 21 (Ιουλ.-Αύγ. 1996), σ. 17-29· Μελέτης Μελετόπουλος, «Γιάννης Κορδάτος: οι αδυναμίες της μαρξιστικής ανάλυσης», *Νέα Κοινωνιολογία*, 32 (Ανοιξη 2001), 25-43· αφιέρωμα στον Γ. Κορδάτο, *Βιβλιοθήκη/εφ. Ελευθεροτυπία*, τχ. 164 (3 Αύγ. 2001), 8-12.

ΓΙΩΡΓΟΣ Δ. ΜΠΟΥΜΠΟΥΣ

Κορδώνης, Κωνσταντίνος

(Λαμφισσα, 1908-1977). Έμπορος, βιοτέχνης και δημοσιογράφος. Μετά τις γυμνασιακές σπουδές του στο Γιάγτζεο Γυμνάσιο Αμφίσης παρακολούθησε μαθήματα λογιστικής στην Αθήνα. Έγγαμος. Ασχολήθηκε με το εμπόριο και τη βιοτεχνία, κλάδους στους οποίους διέπρεψε. Από νεαρή ηλικία συμμετείχε στη διαχείριση των κοινών της Αμφίσης και συνολικά της Φωκίδας. Εξελέγη πρόεδρος των σχολνοποιών σε ηλικία 18 ετών. Υπήρξε ο πρώτος πρόεδρος της Ομοσπονδίας Βιοτεχνών και Επαγγελματιών Φωκίδας, μόλις 21 ετών (1929-1953). Αντιπρόεδρος και στη συνέχεια πρόεδρος της Γενικής Συνομοσπονδίας Επιγγελματιών και Βιοτεχνών Ελλάδος με έδρα την Αθήνα, δημοτικός σύμβουλος Αμφίσης (1951-1957), πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου (1952-1956) και δήμαρχος της πόλης (1958-1964· το 1958 αντικατέστησε τον παραιτηθέντα λόγω βουλευτικού αξιώματος Δημήτριο Γιαννούλοπουλο, επαυκελεγείς το 1959).

Στις 12 Μαρτίου 1949 κυκλοφορεί στην Άμφισσα η εφ. **Φωκικός Λαός*. «εβδομαδιαίον όργανον του λαού της Φωκίδος», από τους Αδ. Σοροϊκο. Σπ. Γούναρη και Κ. Κορδώνη που αποτελούν την επιτροπή διεύθυνσης. Η εφημερίδα είναι μονόφυλλη μεγάλου σχήματος και έτσι θα παραμείνει για τρεις δεκαετίες. Οι εκδότες ανήκουν στη δεξιά πυράταξη που κυβερνάει τη χώρα. Η πρώτη σελίδα περιλαμβάνει άρθρα πατριωτικού και πολιτικού περιεχομένου και βάλλει συνεχώς εναντίον των «κομμουνιστοσυμμοριτών» και των «βαρβάρων βορειών γειτόνων μας» (ο Εμφύλιος δεν είχε ακόμα τελειώσει). Η δεύτερη σελίδα περιέχει επικαιρες ειδήσεις και τοπικά ενδιαφέροντα θέματα. Από τις 6 Οκτωβρίου 1951 (αρ. φ. 71) ο Κ. Κορδώνης παραμένει μοναδικός εκδότης και διευθυντής της εφημερίδας. Σε κάθε εκλογική αναμέτρηση προβάλλει το κόμμα της προτίμησής του (Ελληνικός Συναγερμός, Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση, Νέα Δημοκρατία), τους μέλλοντες πρωθυπουργούς (Λ. Παπάγο, Κ. Καραμανλή) και τον τοπικό υποψήφιο και συνεχώς εκλεγόμενο βουλευτή Αδ. Γκελεστάδη, ενώ στην περίοδο της δικτατορίας (1967-1974) τηρεί αξιοπρεπή ουδέτερη στάση.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 βελτιώνει την ποιότητα της ύλης· ανοίγει τις στήλες στους νέους ανθρώπους που ασχολούνται με τις τέχνες, τα γράμματα και τον πολιτισμό. Ο ίδιος καθιερώνει νέα στήλη που παρουσιάζει άγνωστα στους νεότερους τοπικά ιστορικά και λαογραφικά κείμενα, στη δημοτική γλώσσα, διασώζοντας έναν ανεκτίμητο θησαυρό της Άμφισσας των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Η εφημερίδα συνέχισε να εκδίδεται και μετά τον ξαφνικό θάνατό του (Απρ. 1977). Τη διεύθυνση ανέλαβε ο υπάλληλος του Σπύρος Κοντός που την έκανε τετρασέλιδη, ενώ τελευταίος διευθυντής υπήρξε ο αδελφός του Λεωνίδας Κορδώνης που την κράτησε έναν χρόνο. Τον Οκτώβριο 1982 ο *Φωκικός Λαός* σταμάτησε οριστικά να εκδίδεται.

Η δραστηριότητα του Κ. Κορδώνη υπήρξε πολύπλευρη. Ως συνδικαλιστής και αγωνιστής υπέρ του δικαίου και των δικαιωμάτων των εργαζομένων έγινε αντικείμενο σεβασμού και αγάπης απ' όλες τις λαϊκές τάξεις της Άμφισσας και του νομού της. Παντού και πάντα πρωτοπόρος, σ' όλες τις πνευματικές και κοινωνικές εκδηλώσεις, προσέφερε τις υπηρεσίες του χωρίς ιδιότητα, με θάρρος και ευσυνειδησία. Το σπουδαιότερο πνευματικό του έργο υπήρξε ο εμπλουτισμός της Δημοτικής Βιβλιοθή-

κης Άμφισσης, επί δημαρχίας του, με επτά χιλιάδες τόμους, τους πλείστους των οποίων εδώρσαν –κατόπι επιστολής του– επιφανείς λογοτέχνες και πανεπιστημιακοί καθηγητές. Επιπλέον, προέβη στην αγορά σπάνιων βιβλίων και σειρών αρχαίων ελλήνων συγγραφέων.

Η παιδολογική του αγάπη προς τη γενεαίρά του τον οδήγούσε στο να επιβλέπει προσωπικά τα δημόσια και δημοτικά έργα και να παρακολουθεί επιμόνως τις κατά καιρούς ανασκαφές της αρχαιολογικής υπηρεσίας στην πόλη. Με διαθήκη του –που δημοσιεύθηκε ένα μήνα μετά τον θάνατό του στην εφ. *Φωκικός Λαός*– άφησε στον Δήμο Άμφισσών όλη την κινητή και ακίνητη περιουσία του. Σε αναγνώριση των υπηρεσιών του έλαβε ως ηθική αμοιβή τα ακόλουθα παράσημα: Χρυσός Σταυρός του Βασιλέως Γεωργίου Α', Χρυσός Μετάλλιο Εξαιρέτων Πράξεων Κέντρου Παραγωγικότητας, Χρυσός Σταυρός Ιεράς Πόλεως Μεσολογγίου, Ειδικό Χρυσό Μετάλλιο του Αγίου Μάρκου του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δρ. Κραβαρτόγιαννος, *Ιστορία της πόλεως Άμφισσης*, τ. Β' (*Συμπληρώματα*), Άμφισσα, εκδ. Σολόγου των Απανταχού Άμφισσών «Τα Σάλωνα», 1997, σ. 442-443.

ΔΡΟΣΟΣ ΚΡΑΒΑΡΤΟΓΙΑΝΝΟΣ

Κορινθία

Εβδομαδιαία ανεξάρτητος εφημερίς. Κιάτο, 1956 - Δεκ. 1958 και Μαρτ. 1959-1967, αρ. φ. 1-344. Ιδρυτής διευθυντής: Π. Α. Σγουρός, Διαχειριστής: Κ. Δ. Χαλκιάς, Αρχώτερα εμφανίζεται ως ιδιοκτήτρια η Ε. Π. Σγουρού, ως διευθυντής ο Γ. Χαλαράμπης και ως διαχειριστής ο Κ. Δ. Χαλκιάς. Το 1959 εκδότης και διευθυντής είναι ο Κ. Δ. Χαλκιάς. Άλλος υπότιτλος: *Δημοκρατική εφημερίς του κορινθιακού λαού* (1963 κ.ε.). Εβδομαδιαία (αρχικά) / δεκαπενθήμερη, δισέλιδη (αρχικά) / τετρασέλιδη, διαστάσεων 48x34 εκ. / 56x43 εκ. (για μικρό χρονικό διάστημα). Από το 1964 φαίνεται πως άρχισε να τυπώνεται στην Αθήνα.

Κυκλοφόρησε σε μια εποχή που οι τοπικές εφημερίδες εκδίδονταν κατά κύριο λόγο στην πόλη της Κορίνθου, ενώ καμία δεν κυκλοφορούσε στον υπόλοιπο νομό. Ο ιδρυτής της θέλησε να καλύψει αυτό το κενό. Στόχος του ήταν η ανάδειξη των ζητημάτων που απασχολούσαν την ύπαιθρο και η επίλωσή τους. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο καταγγέλλεται και η αδιαφορία των εφημερίδων της Κορίνθου για την ευρύτερη περιφέρεια.

Στο πρώτο φύλλο που κυκλοφόρησε, η υπόσχεση ήταν να τηρήσει ουδέτερη στάση, να προσφέρει ελεύθερο βήμα έκφρασης σε όλους τους πολιτικούς με τον όρο πως τα άρθρα τους θα ήταν ενυπόγραφα. Με την ανάληψη το 1959 της διεύθυνσης από τον Κ.Δ. Χαλκιά, παρά την αρχική δέσμευσή του πως θα τηρούσε τη γραμμή που είχε χαράξει ο ιδρυτής της Π.Α. Σγουρός, σταδιακά άρχισε να στηρίζει φανερά το ΚΚΕ, με αποτέλεσμα να αρχίσουν διώξεις κατά του διευθυντή και των συνεργατών της. Επίσης, από το 1959, δηλώνει ότι θα αποτελούσε ημεπίσσιο όργανο του Αγροτικού Συλλόγου Κορινθίας.

Εκτός από τα τοπικά νέα περιείχε άρθρα ιστορικού, φιλολογικού ή ακόμα και ιατρικού ενδιαφέροντος. Ενίοτε φιλοξενούσε και αναδημοσιεύσεις άρθρων πολιτικού περιεχομένου, ειδικά όταν άλλαζε πολιτικό προσανατολισμό, οπότε και έδωσε έμφαση σε θέματα των αγροτών, όπως και σε θέματα παιδείας. Υπήρχαν διαφημιστικές καταχωρίσεις, μικρές αγγελίες, κοινωνικά θέματα και κάποτε νεκρολογίες.

Οι αρθρογράφοι δεν ήταν αποκλειστικά δημοσιογράφοι. Η εφημερίδα προσέφερε βήμα και σε αν-

θρώπους όπως ο Α. Κοθβατζής και ο Ι. Πούλος που ασχολήθηκαν με ιστορικο-φιλολογικά θέματα. Άλλοι συνεργάτες ήταν οι Ν. Καραχάλιος, Θ. Ιωάννου και Σ. Ταρούσης (δημοσιογράφοι, ο τελευταίος μάλιστα συνεργάστηκε και με άλλες κορινθιακές εφημερίδες). Αργότερα, όταν η πολιτική της εφημερίδας άλλαξε, βασικοί συνεργάτες ήταν οι Π. Κορδής και Γ.Β. Πανούσης. Ενδιαφέρον είναι ότι σε ορισμένα φύλλα εμφανίζονται κείμενα γνωστών συγγραφέων, όπως ο Δ. *Ψαδάς, ο Ν. Βρεττάκος και ο Γ. Σκαρίμπας.

Κυκλοφόρησε έως τον Δεκέμβριο 1958 όταν απαγορεύτηκε η έκδοσή της. Επανακυκλοφόρησε από τον Μάρτη 1959 έως το 1967, έτος κατά το οποίο σταμάτησε οριστικά να κυκλοφορεί.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (φ. των ετ. 1956-1958, 1959-1962, 1963-1965, 1966-1967).

ΦΩΤΕΙΝΗ Β. ΠΕΡΡΑ

Κορινθιακή Ηχώ

Ανεξάρτητος εβδομαδιαία πολιτική, κοινωνική και φιλολογική εφημερίδα, όργανο τοπικών συμφερόντων. Κόρινθος, 1931-1940, περ. Α' και 1960-1968, περ. Β'. Εκδότης: Μιχ. Κ. Αντωνίου, έως το 1940, Διευθυντής: Λ. Αποστολίδης. Από το 1961 ιδιοκτήτης-εκδότης γίνεται ο Χ. Λάμπρος. Από την περ. Β' ο υπότιτλος αλλάζει: *Ανεξάρτητος πολιτική, οικονομική και κοινωνική εφημερίδα*. Εβδομαδιαία, αργότερα δεκαπενθήμερη (περ. Β'), τετρασέλιδη, διαστάσεων 46x32 εκ. και 42x58 εκ. Έως το 1939 τυπωνόταν στην Κόρινθο σε δικό της τυπογραφείο. Από το 1961 τυπωνόταν σε διάφορα τυπογραφεία στην Αθήνα και διατηρούσε γραφεία τόσο εκεί, όσο και στην Κόρινθο.

Δημοσίευε τοπικά νέα, ασχολούνταν με προβλήματα που αφορούσαν όλο το νομό και σχολίαζε την επικαιρότητα της εποχής. Κατά την περ. Α' πρόβλεψε το έργο της κυβέρνησης Ι. Μεταξά σε όλη τη διάρκεια του καθεστώτος. Αντίστοιχα, κατά την περ. Β' πήρε σαφή θέση υπέρ της Ένωσης Κέντρου του Γ. Παπανδρέου. Στις στήλες της περιλαμβάνονταν φιλολογική ύλη, την επιμέλεια της οποίας είχε πάντα ειδικός υπεύθυνος και η οποία κατείχε σημαντική θέση στα περιεχόμενα της εφημερίδας, όπως μαρτυρά και ο υπότιτλος της. Επίσης περιλαμβάνονταν άρθρα που εκδείχονταν τις ομορφιές του τόπου, στήλη με κοσμικά και αρκετές διαφημίσεις. Ξεχωριστό ενδιαφέρον υπήρχε για την προβολή προσωπικοτήτων κορινθιακής καταγωγής με πανελλήνια ή παγκόσμια ακτινοβολία, όπως η Ειρήνη Παππά, ενώ δεν παρέλειπε να ενημερώνει τους αναγνώστες της για την καλλιτεχνική κίνηση, κυρίως στον κινηματογράφο.

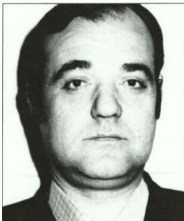

Την περίοδο 1931-1940 κύριος συνεργάτης της ήταν ο διευθυντής της Λ. Αποστολίδης. Από το 1961 οι συνεργάτες γίνονται περισσότεροι, από τους οποίους ορισμένοι διετέλεσαν και αρχισυντάκτες, όπως ο Σ.Χ. Κουτρούλας και ο Ν.Π. Καραχάλιος, Συνεργάτης της, κυρίως για θέματα ιστορικού και φιλολογικού περιεχομένου, ήταν ο Σ. Κουτίβας, συγγραφέας του βιβλίου *Ιστορία της Κορινθίας*. Εντάχθηκε στη Διεθνή Ομοσπονδία Περιοδικού Τύπου και πωλούνταν ακόμα και στην Αθήνα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (φ. των ετ. 1938, 1940, 1961, 1963, 1965-1968).

ΦΩΤΕΙΝΗ Β. ΠΕΡΡΑ

Κοροβίλας, Αντώνης

(Κέρκυρα, 21 Ιουν. 1936 - Αθήνα, 11 Σεπτ. 1989). Δημοσιογράφος. Διακρίθηκε ως κοινοβουλευτικός συντάκτης. Μεγάλωσε στην Αθήνα, όπου εγκαταστάθηκαν οι δικοί του με την κήρυξη του ελληνοϊταλικού πολέμου. Άρχιζε τη δημοσιογραφία από το μικρό έντυπο *Ηλεκτρεμμορική*

στα 22 χρόνια του και συνέχισε ως βοηθός ανταποκριτής επαρχιακών ημερησίων εφημερίδων (**Νεολόγος Πατρών*, **Ταχυδρόμος Βόλου*, **Ταχυδρόμος Καβάλας* κ.ά.), σύντομα όμως τον απορρόφησε το ρεπορτάζ της Βουλής σε αθηναϊκές εφημερίδες. Εργάσθηκε στις εφ. *Νίκη*, **Αθηναϊκή*, *Εθνικός Κήρυξ*, **Ακρόπολις*, *Νέος Ανέκδοτος*, *Νέα Πολιτεία*, **Ελεύθερος Κόσμος*, **Μακεδονία* της Θεσσαλονίκης και στην *Ελευθεροτυπία*, ενώ χρημάτισε και αρχισυντάκτης στην εφ. *Κυρίαρχος Λαός* της Θεσσαλονίκης.

Με μεγάλη ευχέρεια στον γραπτό λόγο και εξίσου μεγάλη αντίληψη στην επισήμανση της ειδήσης και ικανότητα στην προβολή της μέσα από την πολλών ωρών συζήτηση στη Βουλή, έχει γράψει ιστορία στο κοινοβουλευτικό ρεπορτάζ με τις περιγραφές των συνεδριάσεων, με τα σχόλια και με την πολιτική αρθρογραφία του και τις πολιτικές αναλύσεις, κυρίως στην εφ. *Ελευθεροτυπία*. Εξίσου ικανός ήταν και ως συντάκτης ύλης σε εφημερίδες στις οποίες εργάσθηκε. Έχει καλύψει και το ρεπορτάζ του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου με αποστολές στο Στρασβούργο. Στη διάρκεια της δικτατορίας απολύθηκε από εφημερίδα στην οποία εργάσθηκε για μικρό διάστημα «*δια χλευασμόν του προσώπου του αντιβασιλέως*». Αρθρογράφησε και στο π. *Ένα* και ήταν κοινοβουλευτικός συντάκτης στο μοναδικό φύλλο της εφημερίδας των συντακτών *Αδέσμευτη Γνώμη*, η οποία κυκλοφόρησε το 1975 με τη μεγάλη απεργία των δημοσιογράφων που διεκδικούσαν συλλογικές συμβάσεις από τους ιδιοκτήτες. Εκτός από της εξαιρετική ικανότητά του στο γράψιμο-ρεπορτάζ, σχόλια, αναλύσεις, είχε μεγάλη ικανότητα στον προφορικό λόγο. Ανοιχτόκαρδος άνθρωπος, απολάμβανε τη διασκέδαση και ήταν πάντα αγαπητός.

Πριν από τη δικτατορία υπήρξε μέλος της ΕΣΑΤ και μετά της ΕΣΗΕΑ, στο διοικητικό συμβούλιο της οποίας εξελέγη δύο φορές, το 1976 και το 1982. Ήταν ο δεύτερος από τρία αδέρφια, όλοι τους δημοσιογράφοι. Δημοσιογράφος είναι και η θυγατέρα του, Ελένη (έχει επίσης έναν γιο). Στο τελευταίο κείμενό του, που δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει και το οποίο δημοσιεύτηκε στην εφ. *Ελευθεροτυπία* την επομένη του θανάτου του, ανέφερε: «Οι ιδέες δεν τελειώνουν με το θάνατο [...]. Είμαι εναντίον της βίας και πρώτα της κρατικής βίας, [...] Δεν υπάρχει άλλο μέσον εναντίωσης στην κάθε μορφή καταπίεσης του ανθρώπου έξω από τον αγώνα κατά της βίας». Ήταν η πνευματική διαθήκη του.

ΝΙΚΟΣ ΚΙΑΟΣ

Κορογιαννάκης, Αλέξανδρος [Αλέκος, Α.Κ.] (Μέγαρο, 1906 - Βάρκιζα, 1966). Ζωγράφος, χαράκτης, σκιτσογράφος, γελιογράφος. Σπούδασε ζωγραφική στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών με δασκάλους τους Γεώργιο Ιακωβίδη, Δημήτριο Γερανιώτη, Γεώργιο Ροϊλό, Επαμεινώνδα Θωμόπουλο και Νικόλαο Λύτρα (1920-1929). Μετά την αποφοίτησή του επιδόθηκε στη χαρακτική (ζυλογραφία, χαλκογραφία, λιθογραφία). Εργάστηκε ως σκιτσογράφος-γελιογράφος στις εφ. **Πατρίς* (1929-1934) και **Εθνος* (1931-1939). Το 1939 προσελήφθη στην Τράπεζα της Ελλάδος. Ειδικεύτηκε στη χάραξη τραπεζογραμμάτων και αξιών στη Βιέννη, στην Εθνική Τράπεζα της Αυστρίας. Από τη θέση του προϊστάμενου της Υπηρεσίας Χαράξεως στο Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμμάτων και Αξιών της Τραπεζής της Ελλάδος δούλεψε για τη χάραξη ελληνικών τραπεζογραμμάτων στις δεκαετίες 1940-1960 και, μαζί με τον Φώτη Μαστιχιαδμή, είναι ο πρώτος Έλληνας χαράκτης εθνικών χαρτονομισμάτων που εφάρμοσε τη μέθοδο της χαλκογραφίας με καλέμι. Εικονογράφησε ποιητικές συλλογές, διηγήματα και λευκώματα, ενώ σχεδίασε και γραμματόσημα.

Πραγματοποίησε ατομικές εκθέσεις (1957, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αλεξανδρείας· μεταθανάτιες: 1969, Ελληνοαμερικανική Ένωση· 1981,1996, γκαλερί «Υάκινθος»· 1987, Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου· 1990, Πινακοθήκη Σπάρτης· 1990, Βαροπούλειο Πνευματικό Κέντρο Θεσσαλονίκης· 2001, Πολιτιστικός Σύλλογος Μεγάρων «Ο Θέογνης») και συμμετείχε σε ομαδικές (1932, 1934, Σύνδεσμος Σκιτσογράφων Αθηναίων Εφημερίδων· 1935, 1936, 1937, 1938, «Ελεύθεροι Καλλιτέχναι»· 1936, Κόζιτσε Τσεχοσλοβακίας· 1937, Διεθνής Έκθεση Παρισιού, Α΄ Βραβείο Χαρακτικής· 1938, 1939, 1948, 1952, 1957, 1960, 1963, 1965, πανελλήνιες· 1940, Λειψία· 1954, Λουγκάνο Ελβετίας· 1955, 1957, Μπιενάλε Αλεξανδρείας, Α΄ Βραβείο Χαρακτικής· 1956, 1958, 1960, «Xyloπ», Ζυρίχη· 1956, Μπιενάλε Χαρακτικής, Λιουμπλιάνα· 1956, Έκθεση Έγχρωμης Λιθογραφίας, Cincinnati Art Museum, Οχάιο· 1957, «25 Χρόνια Χαρακτικής», Σαντιάγο Χιλής· 1959, Έκθεση Ελληνικής Χαρακτικής, Μουσείο Πούσκιν, Μόσχα, Λένινγκραντ· 1959, 1963, Salon de l' Art Libre, Παρίσι. Χάλκινο Μετάλλιο· 1960, Έκθεση Ελληνικής Κατασκευής και Σχεδίου, Στοκχόλμη· 1961, Μπιενάλε Σάο Πάολο· μεταθανάτιες: 1981, Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών· 1985, Μνήμες - Αναπλάσεις - Αναζητήσεις, Ωδείο Αθη-

νών· 1988, Ελληνική Μεταπολεμική Χαρακτική, Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου κ.ά.). Έργα του βρίσκονται στην Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου, στις πινακοθήκες των δήμων Αθηναίων, Ρόδου και Θεσσαλονίκης, στο Μουσείο Καλών Τεχνών Αλεξανδρείας, στο Cabinet des Estampes του Παρισιού, στις συλλογές Τραπεζής της Ελλάδος και Alpha Bank, κ.α. Ήταν μέλος του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος, ιδρυτικό μέλος της ομάδας «Ελεύθεροι Καλλιτέχναι», μέλος της «Ομάδος Ελλήνων Ζωγράφων-Χαρακτών» και της Διεθνούς Ενώσεως Ξυλογράφων «Xyloπ».

Τα σκίτσα του, με σκηνές από την καθημερινή ζωή, η ζωγραφική και η χαρακτική του, με εικόνες της σκληρής εργατικής ζωής του Μεσοπολέμου, νεκρές φύσεις, καρδιά, τοπία, αρχαίες και θρησκευτικές παραστάσεις, περνάνε από τον ρεαλισμό στον εξπρεσιονισμό, τον κυβισμό και την αφαίρεση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Interim. «Η δευτέρα ουμωριστική έκθεση», *Περιοδικόν Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαιδείας*, 165 (1929), 40· Ζαχ. Παπαντωνίου, «Η ουμωριστική έκθεση», *Ελεύθερον Βήμα*, 24 Μαΐου 1932, 10 Μαΐου 1934· *Λεξικό Ελλήνων Καλλιτεχνών, Ζωγράφοι - Γλύπτες - Χαρακτές*, 16^{ος}-20^{ος} αιώνας, τ. 2, Αθήνα 1998 (Ειρήνη Γκόνου), όπου και η σχετική βιβλιογραφία· *Αλέξανδρος Κορογιαννάκης, Χαρακτικά, κατάλογος έκθεσης, κείμενα Ειρήνη Οράτη, Μέγαρο Πολιτιστικός Σύλλογος Μεγάρων «Ο Θέογνης»*, 2001· Δ. Σαπρανίδης, *Ιστορία της ελληνικής γελιογραφίας, 3000 χρόνια αμφισβήτηση*, Αθήνα 2001, σσ. 483 (αναγράφεται λανθασμένα Δ. Κορογιαννάκης), 484 (αναγράφεται λανθασμένα Δημήτρης Κορογιαννάκης) και 536.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Κορομηλάς Δημήτριος
βλ. *Εφημερίς*, Αθήνα 1873

Κορύμβη

*Εφημερίς πολιτική. Εκδίδεται κατά Σάββατον. Αίγιο, 13 Δεκ. 1875 - 8 Απρ. 1878. Εκδότης-υπεύθυνος συντάκτης: Αλέξανδρος Αναστασάπουλος. Μότο: «Όταν ο Άρχων ανεπίληπτος η πάσι τότε δύναται μεθ' όσης βούλεται εξουσίας και κολλάειν τους υπ' αυτό ταπτομένους». Εβδομαδιαία (Σάββατο), τετρασελιδη, δίσηπλη, διαστάσεων 29x24 εκ. «Ετησία συνδρομή δραχ. 12». Τυπογραφείο: Α. Αθ. *Μανούσου.*

Αντιμάχεται σφοδρά το κόμμα του Κουμουδούρου και υποστηρίζει τον Βούλγαρο, αντικατοπτρίζοντας τις θέσεις του εκδότη της. Τα κύρια άρθρα της καταπιάνονται με την κριτική των διαφόρων κουμουδουρικών σχημάτων, ενώ σε τοπικό επίπεδο

φαίνεται πολλές φορές να παίρνει μια τρίτη θέση ανάμεσα στο κόμμα των Παναγιωτοπουλαίων και στους αντιπάλους τους, ενώ σε άλλες υποστηρίζει ή προβάλλει τον Ιωάννη Μεσσηνή.

Από τις τέσσερις σελίδες της, οι δύο πρώτες κολύπτονται σχεδόν εξολοκλήρου από το κύριο άρθρο. Βασική στήλη είναι τα «Διάφορα», όπου περιλαμβάνονται εσωτερικά νέα και σχόλια, τοπικές ειδήσεις (Αιγαλείας) και σχόλια με έμφαση στις δημοτικές υποθέσεις. Ασκεί αυστηρή κριτική, όχι όμως κακοπροαίρετη, στη δημοτική αρχή. Στην κριτική αυτή και τα σχόλια απαντά ο ίδιος ο δήμαρχος Α. *Μιχαλόπουλος, παλαιότερα συνεργάτης του εκδότη. Με αυτό τον τρόπο παρέχονται αρκετές πληροφορίες για τις δημοτικές υποθέσεις.

Ακόμη, συστηματική κριτική ασκείται στις πράξεις και παραλείψεις του επάρχου Αιγαλείας (Η. Κρομμύδας), του δημάρχου Αιγείρας (Σπήλιος Κουβέλης), όπως και του επισκόπου Αιγαλείας Ευδύμιου Αλεξανδροπούλου. Θα έρδει σε αντιπαράθεση με την άλλη μεγάλη εφημερίδα του Αιγίου, *Αίγιον, ασκώντας κριτική στον έπαρχο Αιγαλείας, αλλά και με την εφ. *Νέμεσις.

Θέματα με τα οποία ιδιαίτερα καταπιάεται είναι η αγροφυλακή, η ύδρευση, η νεοουλεξία και η

φοροληστεία εις βάρος της υπαίθρου. Η εφημερίδα κλείνει με τη στήλη «Εξωτερικά», η οποία αυτή την περίοδο καταπιάνεται με το Ανατολικό Ζήτημα. Ένθετα κομμάτια αναφέρονται σε τοπικά συμβάντα, δηλωτικά των κοινωνικών συμπεριφορών των διαφόρων πληθυσμιακών ομάδων.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ. ΚΝΕ/ΕΙΕ (Αρχείο Ελ. Καριάτολου).

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 201.

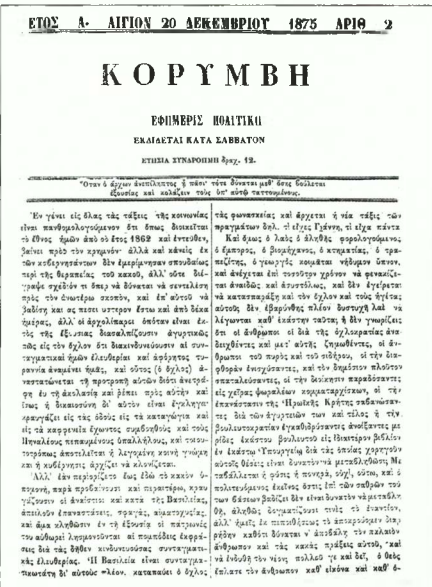
ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΑΛΑΦΑΤΗΣ

Κορυτά

Εφημερίς Εβδομαδιαία, Κορυτσά, 6 ή 7 Απρ. 1915<>-6 Οκτ. 1916<>. Ιδιοκτήτης-διευθυντής-υπεύθυνος: Αρχιμήδης Α. Βαγγέλης. Άλλοι υπότιτοι: *Εφημερίς Εθνική* (από το φ. 7)· *Εθνική Εφημερίς* (από το φ. 30 Μαΐου 1915). Εβδομαδιαία / δισεβδομαδιαία (από το φ. 5, 5 Μαΐου 1915, Τρίτη και Πέμπτη / Παρασκευή), τετρασέλιδη, τρίστηλη / τετραστήλη, διαστάσεων 40.5x27 εκ. / 42x30 εκ. / 48x34 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 8 δρχ., εξωτερικού 12 χρ. φρ., Αμερικής 3 δολ. Τυπογραφείο: Α.Α. Βαγγέλη.

Η έκδοση μιας δεύτερης εφημερίδας στην Κορυτσά, εκτός από την εφ. **Πελαγός*, «ήταν ανάγκη επιβεβλημένη, ίνα επέλθη ισορροπία εν τη εξυπηρετήσει των αναγκών του τόπου». Στο πρόγραμμά της έδενε ως στόχο της «την όσον ένενστι αμερόληπτον εξέτασιν των τοπικών ζητημάτων και ειλικρινή εξυπηρετησιν των τοπικών αναγκών». Τάχθηκε στο πλευρό της Επεντε και κατηγορήσε την εφ. *Πελαγός* για φιλογερμανισμό. Ως υπαίτιο της άναρχης κατάστασης στην Αλβανία θεωρούσε την Αυστρία και την Ιταλία, οι οποίες «επέδιωξαν την ίδρυσιν του Αλβανικού Κράτους ζηλοτύπως οικειοποιηθείαι τον τίτλον των πρωστατών της Αλβανίας», ενώ «ως γνωστόν επεδίωκον την κατακρήσιν της» (αρ. φ. 2, 15 Απρ. 1915).

Η ύλη της έχει ενημερωτικό κυρίως χαρακτήρα: αναλύσεις, ανταποκρίσεις και ειδήσεις της τελευταίας στιγμής, για τοπικά, ελληνικά και παγκόσμια γεγονότα. Η ειδησεογραφία αφορά στις πολιτικές εξελίξεις στον χώρο της Αλβανίας και παρουσιάζεται στην πρωτοσέλιδη στήλη με τίτλο «Η εν Αλβανία κατάστασις», αλλά και στις πολιτικές εξελίξεις στο ελληνικό κράτος με την επίσης πρωτοσέλιδη στήλη «Πολιτικόν Δελτίον» ή «Πολιτική Κατάστασις». Οι στήλες «Ειδική Ανταποκρίσις Κορυτσάς», «Αιτουνομικό Δελτίον», «Παγκόσμια Νέα», «Τηλεγραφήματα», «Τελευταία Ώρα» συμπληρώνουν την ενημέρωση. Τακτική είναι η στήλη «Χρονογράφη-

μα», ενώ παράλληλα δημοσιεύονται κοινωνικές ειδήσεις, επίσημες τοπικές καταχωρήσεις (π.χ. του νομάρχη Κορωσσάς), δημοσκευτικές εγκύκλιοι (π.χ. του μητροπολίτη Κορωσσάς).

BIBΛIOΘΗKH-APXEIO: IGH (έτ. 1915: αρ. φ. 2-29, 33-34, 37-40 και έτ. 1916: αρ. φ. 41-48, 50-70, 72-75, 78-80).

ΓΟΥΛΑ ΚΟΥΤΣΟΠΑΝΑΓΟΥ

Κορωνάιος, Γεώργιος

(Αθήνα, 13 Ιουν. 1918 - 7 Μαΐου 2003). Δημοσιογράφος. Αποφοίτησε από τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, γνώστης της γαλλικής γλώσσας. Ξεκίνησε τη δημοσιογραφική του πορεία από την εφ. **Δημοκρατική Αλλαγή* του Ν. Παπαπολίτη, πέρασε από το π. *Ο Άνταϊος*, την εφ. *Ελληνική Ημέρα* και τα περισσότερα χρόνια ήταν ελεύθερος ρεπόρτερ στην εφ. **Ακρόπολις* και για ένα διάστημα στην **Απογευματινή*, για να κλείσει την καριέρα του ως διευθυντής ειδήσεων στην Ελληνική Ραδιοφωνία. Ήταν δημοσιογράφος με ήθος και πηγαίο χιούμορ.

Ασχολήθηκε με τα συνδικαλιστικά θέματα, βοήθησε στο να ανοίξει για τους νέους δημοσιογράφους η ΕΣΗΕΑ και ως μέλος του διοικητικού συμβουλίου της ήταν εκείνος που παρουσίασε στις 23 Νοεμβρίου 1987 το πρώτο κείμενο της Συνδικαλιστικής Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας. Αγωνιστής της Εθνικής Αντίστασης, με έντονη δράση, εξορίστηκε στη Μακρόνησο, ενώ σημαντική ήταν και η προσφορά του στον αντιδικτατορικό αγώνα (για την οποία δεν μίλησε ποτέ).

Βραβευμένος με δέκα μετάλλια, μεταξύ των οποίων δύο από τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό και ένα (μαζί με το πρώτο βραβείο) στο ελεύθερο ρεπορτάζ από το δημοσιογραφικό διαγωνισμό της εφ. *Ελευθεροτυπίας*, κατόπιν της κρίσεως 270 δημοσιευμάτων υπό επιτροπή αρχισυντακτών αθηναϊκών εφημερίδων και εγκρίσεως του έργου του υπό της επιτροπής πρυτάνεων, για τη σειρά των ερευνών του στην ελληνική ύπαιθρο με τις οποίες εκφράζει τον πόνο και την αγωνία των αγροτών για το μέλλον τους.

Ήταν μέλος της ΕΣΗΕΑ, του Πανελληνίου Συνδέσμου Δημοσιογράφων Εθνικής Αντίστασης 1941-1944 και της Διεθνούς Ενώσεως Δημοσιογράφων.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΑΝΤΗΣ

Κορωνίς Νάξου

Μηνιαία εφημερίς Συλλόγου Κορωνίδων Νάξου. Αθήνα, Απρ. 1972 - Ιούν. 1993, αρ. φ. 1-132 και 2001 έως σήμερα [2005]. Μηνιαία εφημερίδα του Συλλόγου Κορωνίδων Νάξου Στην πρώτη συντακτική επιτροπή μετείχαν οι Βασίλειος Ι. Φραγκουλόπουλος, Εμμανουήλ Δ. Κορρές, Νικόλαος Ι. Λεβογιάννης, Νικόλαος Εμμ. Λεβογιάννης, Νικηφόρος Εμμ. Φίλιππουπολίτης. Με τον ίδιο τίτλο επανεκδίδεται τον Μάρτ. 2001, με στοιχεία «Περίοδος Β' - έτος Α' - αρ. φύλλου 1». Μηνιαία, τετρασέλιδη και συχνά εξασέλιδη κατά την περ. Α', εξάστυλη, διαστάσεων 50x35 εκ.· την περ. Β' δεκασέλιδη έως και δωδεκασέλιδη, πεντάστυλη, διαστάσεων 42x29 εκ. Τιμή φύλλου: 5 δρχ. (1972) και ετήσια συνδρομή 60 δρχ. Τα δέκα πρώτα φύλλα τυπώθηκαν στο τυπογραφείο Γ. Σερμπίνη, Θεμιστοκλέους 33, Αθήνα. Από το φ. 11 τυπωνόταν στο τυπογραφείο του Κ. Τσεβδίου, Χαβρίου 10, Αθήνα.

Τοπική εφημερίδα, κατά βάση του ορεινού χωριού Κορωνίς (Κωμική) της Νάξου, η οποία αργότερα, με τη Μεταπολίτευση, εξελίσσεται σε πανναξιακή. Παρόλο που εκδόθηκε την εποχή της δικτατορίας της 21^{ης} Απριλίου 1967, κατά την οποία εκτός των άλλων υπήρχε αυστηρή λογοκρισία στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, απέφυγε να την υμνήσει.

Αντίθετα, μέσα από τα κείμενα, τα σχόλια, τις ειδήσεις, τις μόνιμες στήλες της για τους αγρότες, τους εργάτες, τους ξενιτεμένους, τους νέους, καθώς και από τα κύρια άρθρα της, αναδεικνύει τα προβλήματα της ορεινής Νάξου, προτείνει λύσεις, προσπαθεί να αφυπνίσει τους αναγνώστες της.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η μακροβιότερη στήλη της με τίτλο «ετσά ιαδέ που λες», γραμμένη στο τοπικό γλωσσικό ιδίωμα και υπογεγραμμένη ψευδώνυμωσ απ' τον «Εργη» (Γιώργος στην τοπική διάλεκτο). Στην πραγματικότητα γραφόταν από τα μέλη της συντακτικής επιτροπής και άλλους συνεργάτες της εφημερίδας. Πρόκειται για ανταλλαγή επιστολών, υποτιθεται ανάμεσα σε έναν κάτοικο του χωριού και σε έναν συγχωριανό του μετανάστη στην Αθήνα. Μέσα απ' αυτή τη στήλη αναδεικνύονται με άρθρο χιούμορ οι δυσκολίες και τα προβλήματα της ζωής, τόσο στο εγκαταλειμμένο χωριό, όσο και στην Αθήνα. Η στήλη αυτή εξακολουθεί έως σήμερα.

Σημαντικές επίσης είναι οι μόνιμες στήλες που αφορούν τον λαϊκό πολιτισμό του χωριού και του νησιού. Στήλες όπως «το δημοτικό τραγούδι στην Κωμιακή Νάξου», «τα Λαογραφικά της Κωμιακής», «τα τοπωνύμια», «οι παραδόσεις» κ.ά. θα δημοσιεύονται για δεκαετίες. Τόσο από την αμφογραφία της, όσο και από την επιλογή των θεμάτων της και τις προτεραιότητες που δέτει, είναι σαφώς προοδευτική εφημερίδα και κατά διαστήματα εξέφραζε θέσεις του ΚΚΕ. Είναι μία από τις μακροβιότερες εφημερίδες της Νάξου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Νίκου Ι. Λεβογιάννη

ΝΙΚΟΣ Ι. ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ

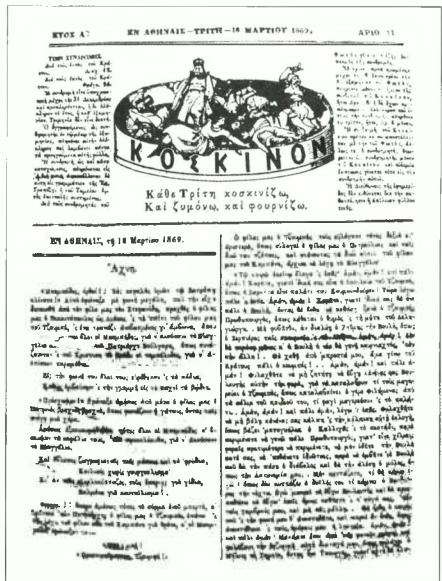
Κόσκινον

Εκδίδεται σήμερα και αύριο όχι. Αθήνα, 21 Δεκ. 1868 - 1 Απρ. 1869, αρ. φ. 1-13. Διευθυντής-συντάκτης: Σοφοκλής *Καρούδης. Άλλος υπότιτλος: Κάθε Τρίτη κοσκινίζω / Και ζυμώνω, και φουρνίζω (από το φ. 2). Με ασαφή περιοδικότητα, τετρασέλιδη, διστήλη, σχήματος 4^{ου}. Ετήσιες συνδρομές: «δια τους εντός του Κράτους» 12 δρχ. και «δια τους εκτός του Κράτους» 24 φράγκα, ενώ προβλεπόνταν ιδιαίτερες τιμές για τους συνδρομητές του *Φωτός. Υπογραφείο: ««Φωτός», Σοφοκλέους Κ. Καρούδης».

Σατιρική εφημερίδα, ο τίτλος της οποίας αναγράφεται σε κίτσο κόσκινον που έχει εντός το πολιτικούς της εποχής, από τους οποίους ξεχωρίζουν ο Δημ. Βούλγαρης και ο Επ. Δεληγιώργης. Με κείμενα

να πεζά και έμμετρα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε γραμμένη εξ ολοκλήρου στη δημοτική, σε μια εποχή όπου γλώσσα των λογίων ήταν η αυστηρή καθαρεύουσα. Ο ίδιος ο Σοφοκλής Καρούδης, πιαρά το γεγονός ότι την χρησιμοποιούσε με δεξιoteχνία στον πεζό και έμμετρο σατιρικό του λόγο, σημειώνει στο κύριο άρθρο του πρώτου φύλλου: «Το Κόσκινον εκδίδεται για το λαό στη γλώσσα σου οικιακή και τα λόγια του θα είναι πάντοτες στρουγγυλά και σατιρικά, για όσους δεν τρώγουν άχρα». Στις σελίδες της περιλάμβανε σατιρικές αναφορές σε πολιτικούς μέσα σε ρουμπτρικές με τίτλους προϊόντων και υποπρόϊόντων του σταριού, όπως: άχνη, σιμιγδαλί, πίτουρα κ.ά.

Ο Καρούδης, κατά το δεύτερο έτος της εξέδωσής και κυκλοφόρησε άλλες τρεις εφημερίδες με παρεμφερείς τίτλους και ποικίλο περιεχόμενο: την *Κρησάρα (όπου αναδημοσιεύτηκαν όλα τα πατριωτικά άσματα του Καρούδη γύρω από την επανάσταση στην Κρήτη), την *Πνακωτή και τον Φούρνο, πλην όμως η «ασυνέπεια» των συνδρομητών τον ανάγκασε να διακόψει. Στο προτελευταίο φύλλο της (αρ. φ. 12, 25 Μαρτ. 1869), επωφελείται της πρωτοπριλιάς για να παρουνήσει το κλεισιμο και των τεσσάρων εντύπων: «Την προσεχην Τρίτην είναιμ πρώτη Απριλιου, καθ' ην θα γελωμε και με το Κόσκινον και με την Κρησάραν και με την Πνακωτήν

και με τον Φούρνον, όλους όσοι καυχώνται ότι δεν γελώνται».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (αφ. φ. 1-9, 11-12).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Σαπρανίδης, *Ιστορία της πολιτικής γελοιογραφίας στην Ελλάδα*. Αθήνα 1979, σ. 82· Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 201· Δ. Σαπρανίδης, *Ιστορία της ελληνικής γελοιογραφίας: 3000 χρόνια αμφοσθήτηση*. Αθήνα, Ποταμός, 2001, σ. 102.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ

Κοσματόπουλος, Αντώνιος

(Θεσσαλονίκη, 1904 - 25 Απρ. 1998). Δημοσιογράφος, εκδότης εφημερίδας και θεατρικός συγγραφέας. Από τη νεανική ηλικία στράφηκε στη δημοσιογραφία. Εργάστηκε σε πολλές εφημερίδες: από το 1924 ως αστυνομικός

ρεπόρτερ στην εφ. **Μακεδονία*, το 1926 στην εφ. **Νεολόγος* (για δύο χρόνια) και στην εφ. **Εφημερίς των Βαλκανίων* (έως το 1938), το 1927 στην εφ. *Εσπερινός Τηλέγραφος*, το 1928 στις εφ. **Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος* (1935-1937) και *Οι *Καιροί* και στη διετία 1935-1937 στη *Μακεδονία*. Το 1936-1940 υπηρέτησε στην κυβερνητική λογοκρισία. Στη διάρκεια της Κατοχής απασχολήθηκε στην εφ. **Νέα Ευρώπη* (1942-1943) και μετά την Απελευθέρωση ως δικαστικός και αστυνομικός ρεπόρτερ στη **Νέα Αλήθεια* και από το 1954 στο ΕΙΡ (Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας). Ήταν μέλος της Ενότητας Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης.

Ο ευχάριστος και ανέμελος χαρακτήρας του τον βοήθησε να εκδώσει το 1930 τη σατιρική εφ. **Φαλιμέντο*, που άφησε εποχή για την επιμελημένη εμφάνισή της και την ελευθεριότητα στη διατύπωση των κειμένων της. Η έκδοσή της συνεχίστηκε έως το 1934. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1940, μαζί με τον Γιάννη **Ταχογιάννη* εξέδωσαν επί δύο χρόνια το ετήσιο ημερολόγιο *Φάρος της Βορείου Ελλάδος*. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, το 1945, εξέδωσε την εβδομαδιαία εφ. *Πρωινή Ώρα* που τον επόμενο χρόνο συγχωνεύτηκε με την εφ. *Δευτέρα* (του Γιάννη **Σαμαρά*) και συνέχισε να εκδίδεται με τον τίτλο *Πρωινή Ώρα-Δευτέρα* έως το 1956. Το 1960, τέλος, εξέδωσε την πολιτική εφ. *Εθνική Ριζοσπαστική*.

Παράλληλα με τη δημοσιογραφική του εργασία έγραφε θεατρικές επιθεωρήσεις, θεατρικά έργα και

κείμενα από οπερέτες, με μουσική γνωστών ελληνικών συνθετών και με διδασκαλία από αθηναϊκούς διάσους, ήταν δε μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων. Η πρώτη θεατρική του εργασία ήταν το *Φαλιμέντο πράγμα*, που ανεβάστηκε το 1929. Ακολούθησαν μέχρι την Κατοχή άλλες επιθεωρήσεις (*Πι και Φι*, *Γειά σου Σαλονίκη*, *Συντριβάνι*, *Ρακοσυλλέκτης των Παρισίων*, *Ερωξ με δόσεις*, *Σαλονικιά*, *Εξωφρενικά Γυμνάσια*, *Όταν τα νιάτα γλεντούν και Όλοι για δέσιμο*) που γνώρισαν επιτυχία. Κατά την Κατοχή έγραψε άλλες οκτώ επιθεωρήσεις και είχε ορισμένα προβλήματα με τη γερμανική λογοκρισία (*Γουλιέλμος ο αχθοφόρος*, *Αρχιεργάτης*, *Πεπονόφλουδα*, *Κολοκυθόπιττα*, *Πεταμένη στο δρόμο*, *Ανοιξιάτικη Επιθεώρηση*, *Η μπίλια που γυρίζει*, *Πασχαλιάτικη Επιθεώρηση*), ενώ μετά τον πόλεμο έγραψε άλλες έξι επιθεωρήσεις, έως το 1955: *Γενσέφα*, *Τρέλλες του Βαρδάρη*, *Όλα για τη Σαλονίκη*, *Γάμος με δοκιμή*, *Μια χήρα μια λεβεντοιά*, *Ερωξ και λεβεντιά*. Από το έργο του εκδόθηκαν σε βιβλίο μόνο *Τα εξωφρενικά Γυμνάσια* (1939).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δέσποινα Μερσιάδου, «Αντώνης Κοσματόπουλος, 70 χρόνια με τη συγγραφική -δημοσιογραφική πένα στο χέρι», π. *Τηλεθεατής* (Αύγ. 1992)· Κωνδύλης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Γ', σσ. 319-320, 355, 383-384.

ΜΑΝΘΑΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Κοσμίδης, Παντελής

(Φερτέκι της Νίδης, Καππαδοκία, 1867 - Αθήνα, 1925). Δικηγόρος, δημοσιογράφος, πολιτικός. Είχε σημαντική σταδιοδρομία ως δικηγόρος. Αναδείχθηκε βουλευτής Κωνσταντινουπόλεως στη βουλή των Νεοτούρκων (1908-

1912) και κατά την καθαίρεση του σουλτάνου Αβδούλ-Χαμίτ, έγινε δεκτή με ορισμένες τροποποιήσεις η σχετική διατύπωσή του. Υπήρξε ο κυριότερος συντάκτης της συνταγματικής («Μετοχικής εταιρείας») καθημερινής εφ. *Sada-i millet* (Φωνή του Έθνους / Εθνική Φωνή), που εκδόθηκε στα τουρκικά από την «Ένωση Μικρασιατών» στην Κωνσταντινούπολη από την 1^η Οκτωβρίου 1909 έως τις 28 Μαΐου 1910 (σχήμα 2^ο, συνολικά 192 τχ.). Συνεργάτης του σ' αυτήν την εφημερίδα ήταν ο επίσης

δικηγόρος Ιορδάνης Χαραλαμπίδης, ενώ υπεύθυνος διευθυντής ο Γεώργιος Μελαγχροίνος. Σκοπός της εφημερίδας ήταν η «προώθηση των δικαίων της Μ. Εκκλησίας και του Οθωμανικού Ελληνισμού». Ο Κοσμίδης δημοσίευσε επίσης, διάφορα άρθρα σε ελληνικές και τουρκικές εφημερίδες της Κωνσταντινούπολης. Ανέπτυξε δε, σημαντική εθνική δράση και ήταν ηγετικό στέλεχος της «Οργανώσεως Κωνσταντινουπόλεως» και πρόεδρος της «εν Φαναρίω Λέσχης Μνημοσύνης».

Ήταν έξυπνος και καλός γνώστης της τουρκικής. Η τουρκική εφ. *Tanin* (Βοή) της Κωνσταντινούπολης, είχε γράψει να μην πιστεύουν οι Τούρκοι την *Zantá-i Müllet* περισσότερο από την ελληνόφωνο εφ. **Πρόοδο* του Κ. Σπανούδη γιατί την γράφει ο Κοσμίδης. Ο Κοσμίδης απάντησε με ένα γράμμα στο στον ιδιοκτήτη της *Tanin* Τζαχίτ (Hüseyin Cahid Yalçın = Χιουσεγίν Τζαχίτ Γιάλτσιν), ότι τότε και η *Sabah* (Σαμπάχ = *Πρωία*) πρέπει να θεωρηθεί αρμενική αφού ο διευθυντής της και ο αρχισυντάκτης της είναι Αρμένιοι (*Mihran* και *Dikran Kelekyan*). Ο Τζαχίτ ανταπάντησε ειρωνικά: «Γιατί ερεθίζεσθε; Εμείς νομίζαμε ότι είσθε υπερήφανος για το έθνος σας». Και τότε ο Κοσμίδης του ανταπάντησε: «Σκοπός σου είναι να με παραστήσεις ως ελλαδικόν. Υποστηρίξω το Πατριαρχείον. Δουλεία σου είναι να ενσπείρεις ζήτνια μεταξύ Οθωμανών. Εγώ και το Σείχουλισλαμάτο απροσεβάλλετο από ανθρώπους μάλιστα σαν και σένα, θα το υπεράσπιζα». Στις 5 Φεβρουαρίου 1910 εξέδωσε την ελληνόφωνη εφ. *Φωνή*, που έφερε υπότιτλο *Καθημερινή μεσημβρινή - Όργανο των Εθνικών Συμμερώντων*, ως συνέχεια της παυμένης από τις αρχές καθημερινής εφ. *Πατρίς* του Παναού Κεσίσογλου. Αυτή η έκδοση ήταν βραχύβια: εκδόθηκαν μόνο δύο φύλλα. Στις 6 Ιουλίου του ίδιου έτους ο Κοσμίδης ξανααβγάει την *Φωνή*, με υπότιτλο *Πρωινή εφημερίς εν Κωνσταντινουπόλει*, για να αναπληρώσει το κενό της παυθείσης από τις αρχές καθημερινής εφ. **Πρόδος* του Σπανούδη. Η έκδοσή της πιθανότατα κυκλοφορούσε έως τις 20 Ιουλίου (αρ. φ. 1-15). Δύο χρόνια αργότερα ως εκδότης του πρώτου και τελευταίου φύλλου της εβδομαδιαίας εφημερίδας με τίτλο, και πάλι, **Φωνή*, η οποία ήταν συνέχεια της εφ. **Πολιτική Επιθεώρησης*, δημοσίευσε μετάφραση άρθρου του δρ. Ε.Ι. Δίλλων, από την εφημερίδα του Λονδίνου «Αγγλική Επιθεώρησης» με δέμα «Η παρακμή της Τουρκίας». εξαιτίας του οποίου ο Κοσμίδης αμέσως δικάστηκε και του

επιβλήθηκε χρηματική ποινή 34 χρυσών οθωμανικών λιρών, τις οποίες αρνήθηκε να πληρώσει και προτίμησε να εκτίσει ποινή φυλάκισης τεσσάρων μηνών. Όταν ερωτήθηκε από τον δικαστή του στρατοδικείου «ή 34 λίρας, ή φυλακή. Τι αποφασίζεις;» ο Κοσμίδης αποκρίθηκε «Φυλακή, φυλακή, βέη μου. Ίσως διούμε πάλι μερικοίς καλαίς μέραις» (εφ. *Απ' όλα*, 19 Μαΐου 1912, αρ. φ. 92, σκίτσο του Γ. Γκέιβελ). Η εβδομαδιαία σατιρική εφ. *Κώδων Σατιρικός-Μεφιστοφελικός*, του Κ. Μακρίδη (4 Φεβρ. 1912, αρ. φ. 7), σχολιάζει το γεγονός ως εξής: «Από προχθές ο φίλος κ. Κοσμίδης διαιπάται εις τας φυλακάς του Στρατοδικείου καταδικασθείς διά την δημοσίευσιν εν τη *Φωνή* μεταφράσεως άρθρου του Άγγλου Δίλλων. Τι έλεγε το άρθρο αυτό δεν μπορώ να σας το πω, διότι αι φυλακαί του Στρατοδικείου είναι αρκετά μεγάλαι[...]. Κατεδικάσθη δε εις τεσσάρων μηνών φυλάκισιν και εις τριάκοντα τεσσάρων λιρών πρόστιμον».

Έναν χρόνο αργότερα, στις αρχές του 1913 και λίγο μετά την έκρηξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, οι Νεότουρκοι που είχαν γίνει κυρίαρχοι του κράτους πήραν μέτρα εναντίον των Ελλήνων της Πόλης. Τότε έκλεισαν οριστικά την εφ. *Πολιτική Επιθεώρησης* (30 Φεβρ. 1912). Το σωματίο των οθωμανών δικηγόρων διέγραψε τον Οκτώβριο 1913 από τον κατάλογο των μελών του τον Κοσμίδη. Κηρύχθηκε έκπτωτος της οθωμανικής υπηκοότητας, δημεύθηκε η περιουσία του και απελάθηκε τον Φεβρουάριο 1914. Μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους κατήλθε στην Ελλάδα, όπου χρησιμοποιήθηκε ως γνώστης της τουρκικής νομοθεσίας στη διοίκηση των νέων χωρών.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική Συλλογή Στρατιγί Ταρίνα.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αδ. Σουλιώτης-Νικολαΐδης, *Οργάνωσις Κωνσταντινουπόλεως*, Αθήνα-Γάννα 1984, σ. 111-112 Ν.[κρηφόρος] Μ.[οσχόπουλος]. «Κοσμίδης Παντελής», *ΜΕΕ*, τ. 14. Στρατής Ταρίνας, «Ελληνες εκδότες και δημοσιογράφοι τουρκικών εφημερίδων της Πόλης», στον τόμο *Ο Ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, Αθήνα ΙΝΕ/ΕΙΕ, 2005, σ. 126-134.

ΣΤΡΑΤΗΣ Δ. ΤΑΡΙΝΑΣ

Κόσμος

Εβδομαδιαία εικονογραφημένη επιθεώρησης. Βουκουρέστι, 1 Ιαν. 1929 - <>. Σάβζονται μόνο 9 τεύχη, όλα του 1929, απ' όπου συνάγεται ότι δεν είχε μεγάλη διάρκεια ζωής. Διευθύντρια: Μαρία Χ. Μεσσάρη. Εβδομαδιαία, δεκαεξαεσίδη. Ετήσιες συνδρομές: 600 λεί για τη Ρουμανία, 300 δρχ. για την Ελλάδα, 100 φράγκα για την Ευρώπη και 4 δολάρια για την Αμερική.

Είναι το πρώτο ελληνικό έντυπο του Μεσοπολέμου στη Ρουμανία με τα χαρακτηριστικά ενός «μοντέρνου» περιοδικού. Προφανώς, επειδή η διένδυση ανήκε σε γυναίκα, το περιοδικό αφιέρωνε περισσότερες στήλες για τις γυναίκες, όπως «το σπίτι της νοικοκυράς», «η γυναικεία μόδα», «συνταγές». Τα περιεχόμενά του είναι αρκετά πλούσια, με πολιτικές ειδήσεις, άρθρα με κοινωνικό χαρακτήρα, ιστορικές και επιστημονικές μελέτες, λογοτεχνία, ειδήσεις για τους κινηματογραφικούς αστέρες της εποχής, αστεία κ.ά. Δημοσιεύει επίσης πολλές ασπρόμαυρες φωτογραφίες, κυρίως ηθοποιών, όπως και γελοιογραφίες.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: BAR (σώζονται 9 τεύχη).

OLGA CİCANCİ – ANCA DOBRE

Κόσμος

Η πρώτη ελληνική εν Ρωσία εφημερίδα. Πολιτική, Εμπορική και φιλολογική. Οδησός, 1 Δεκ. 1906 - 1914. Εκδότης: Πέτρος Κωνσταντινίδης. Δισεβδομαδιαία, τετρασέλιδη, πεντάστηλη. Ετήσιες συνδρομές: για τη Ρωσία 13 ρούβλια, για το εξωτερικό 36 ρούβλια.

Η αρχαιότερη ελληνική εφημερίδα της Ρωσίας και έως το 1908 η μοναδική που κυκλοφορούσε. Στόχος της ήταν η επικοινωνία των πολυάνθρωπων ελληνικών κοινοτήτων της Ρωσίας, οι οποίες έως εκείνη τη στιγμή στερούνταν αντίστοιχου μέσου. Διανεμόταν στις ελληνικές κοινότητες της Ρωσίας, στον Πόντο και στις βαλκανικές χώρες. Ιδεολογικά είχε φιλομοναρχικό προσανατολισμό.

Ο εκδότης της προέρχονταν από το Βουκουρέστι, όπου το 1904 συμμετείχε στην έκδοση της εφ. **Πατρίς*. Η όληση, όμως, των σχέσεων Ελλάδας και Ρουμανίας με αφορμή το κουτσοβλαχικό ζήτημα και οι διώξεις των ρουμανικών αρχών κατά της *Πατρίδος* υποχρέωσαν τον Κωνσταντινίδη να καταφύγει στην Οδησό. Εκεί, παρόλη τη φιλελευθεροποίηση του ρωσικού καθεστώτος που παρατηρήθηκε μετά το 1905, είχαν διατηρηθεί ορισμένα μέτρα τιμωρίας υπό τη μορφή προειδοποίησης, όπως απαγόρευση πώλησης των τευχών, παρεμπόδιση δημοσίευσης αγγελιών και διαφημίσεων και τέλος κλείσιμο της εφημερίδας. Το πλαίσιο αυτό υποχρέωνε την εφημερίδα να περιορίζει τις αναφορές της σε πολιτικά ζητήματα που αφορούσαν την πολιτική χειραφέτηση των Ελλήνων στις περιοχές του Εύξεινου Πόντου που κατοικούσαν. Παρόλα αυτά, έδωσε για πρώτη φορά (1907) το ζήτημα της οργάνωσης των Ελλήνων της Ρωσίας και της ένωσης των Ελλήνων του

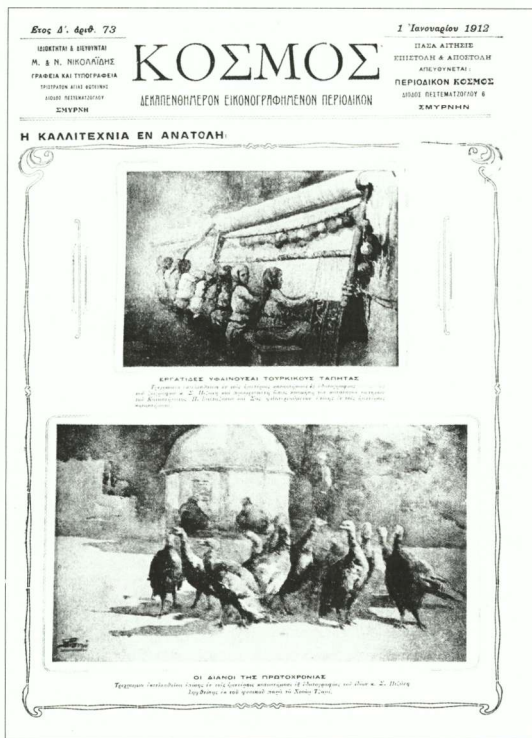
Καυκάσου και του Πόντου. Συνεργάτες της υπήρξαν οι Παναγιώτης Φωτιάδης, Ελευθέριος Παυλίδης (τελευταίος πρόεδρος της ελληνικής κοινότητας Οδησού πριν την κατάληψη από τους μπολσεβίκους), Παναγιώτης Μιχαηλίδης, Γεώργιος Κανδηλάπτης-Κάνις κ.ά.

Ανέπτυξε δεσμούς με τον Τύπο της Αθήνας και δημιούργησε ευρύ δίκτυο ανταποκριτών (Λονδίνο, Παρίσι, Κωνσταντινούπολη, Σόφια, Βελιγράδι, Βουκουρέστι, Αθήνα). Το 1907, στο πλαίσιο του ανταγωνισμού με την εφ. **Εθνική Δράσις*, που εκδόθηκε στο Βατούμι, δημιούργησε δεσμούς με την εφ. *Φάρος της Ανατολής*, υπογράφοντας συμφωνία για τη διανομή του στον Πόντο μέσω των αντιπροσώπων της τραπεζοϋντακτικής εφημερίδας. Το 1909 πήρε την άδεια από τις αρχές της Οδησού να εκδώσει ρωσόφωνη εφημερίδα με τίτλο *Ruski Mir*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΛ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: A. Ulunyan, *Greek national press in Russia and the USSR (1906-1939)*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Institute for Balkan Studies, 1992, σ. 192.

ΒΑΣΗΣ ΑΓΓΙΔΙΑΣ

Κόσμος

Δεκαπενθήμερον Φιλολογικόν Εικονογραφημένον Περιοδικόν εν Σμύρνη, Σμύρνη, 15 Δεκ. 1908 - 15 Δεκ. 1912, αρ. τχ. 1-96. Ιδιοκτήτες-διευθυντές: Μιχαήλ και Νικόλαος Νικολαΐδης (πατέρας και γιος) και Ευάγγελος Παντελίδης· μετά το 1910 ιδιοκτήτες και διευθυντές μόνο οι δύο πρώτοι. Από το τχ. 25 (Ιαν. 1910) προστίθεται στον υπό-τιτλο η λέξη *Πανελληνιον*, γεγονός που προκάλεσε την έντονη κριτική τούρκων δημοσιογράφων, όπως του Celal Nuri. Δεκαπενθήμερο («εκδίδεται την 17^{ην} και 15^{ην} του μηνός») / καθημερινή (από το 1916), δίσηπλο, συνήθως είκοσι σελίδων, με συνεχόμενη αρίθμηση ανά έτος (έτ. Α', 1908/1909, σ. 1-400 με 300 εικόνες· έτ. Β', 1910, σ. 1-484· έτ. Γ', 1911, σ. 1-484· έτ. Δ', 1912, σ. 1-486), διαστάσεων 30x22 εκ. Δεν αναγράφονται οι συνδρομές. Στο τέλος του έτους η διένδυση υπενθυμίζει στους συνδρομητές που καθυστερούν να καταβάλουν τις ετήσιες συνδρομές τους. Γραφεία: Τρίστρατον Αγίας Φωτεινής, Δόδος Πεσπεματζόγλου. Υπογραφείο: «Γύπος» (που είχε ιδρύσει ο Μ. Νικολαΐδης το 1870, από τα μεγαλύτερα της Σμύρνης και το οποίο λειτούργησε έως το 1922).

Αν και είναι κυρίως φιλολογικό περιοδικό, η ύλη του παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία: θεατρικές και μουσικές ανασκοπήσεις, διβλαιοκρισία-τεχνοκρισία, αθλητική σελίδα, συνήθως γραμμένη από τον Δημ. Δάλλι, πρόεδρο του «Πανωνίου Συλλόγου», γελοιογραφίες, σκίτσα, διαλέκτο πολιτικό δελτίο με τον τίτλο «Δεκαπενθήμερον», συνήθως γραμμένο από τον βουλευτή Σερβίων Γ. *Μπούσιο, ιστορικές μελέτες του δικηγόρου Ν. Ελευθεριάδη, ταξιδιωτικές εντυπώσεις, αρχαιολογικά θέματα. Μεγάλο μέρος καταλαμβάνουν οι δημοσιεύσεις πεζών (Π. Νιρβάνια, Γρ. *Ξενοπούλου, Αλ. Παπαδιαμάντη, Α. Σημηριώτου, Στελ. Σπεράντζα, Μπ. *Αννίνου, Στρ. *Μυριβήλη), ποίησης, (Κ. *Παλαμά, Στ. Σεφεριάδου, Ι. Πολέμη, Μιχ. Αργυρόπουλου, Δημ. Τανταλίδου, Μ. Τσακυρόγλου), μεταφράσεων (Ι. Τουρκιένεφ, Ε. Πόε), και μυθιστορηματικές βιογραφίες σε συνέχειες από το έργο *Figures byzantines* («Βυζαντινά μορφαί») του Charles Diehl («Ο Βίος μιας Αυτοκράτειρας εν Βυζαντίω», «Αθηναίς» κ.ά.) σε μετάφραση του Άγγελου Σημηριώτη. Κατά καιρούς τακτικοί συνεργάτες του υπήρξαν οι Ευ. Παντελίδης, Ν.Π. Ελευθεριάδης, Κ. Αθανασούλας, Α. Αναστασιάδης, Αλ. Κολυφάκης, Κ. Μισαηλίδης, Μιχ. Α. *Ροδάς, Μιλτ. Δ. Σειζάνης, Ζωή Αναστασιάδου, Έλλη Σολομωνίδου,

Ελένη Παρώδη, Σ. *Σολομωνίδης Σπ. Λάμπρος, Γ. Χονδρονίκης, Κυρ. Γιαννίκης, Γρ. Ξενοπούλου («Αθηναϊκά Γράμματα») κ.ά.

Συσπειρώνει σμυρνιούς λόγιους που είχαν αποδεχθεί στον ένα ή στον άλλο βαθμό τις ιδέες του δημοτικισμού: Α. Σημηριώτης, Στίλπων Πιττακής, Στ. Σεφεριάδης, Ε. Πελεκίδης, Φωκίων Βουτανιάς, Κ.Α. Μιχαηλίδης, Ελένη Θ. Παρώδη, Κ. Ελευθεριάδης, Σύλλιος, Σόλων Βέρας, Δημ. Στάης, Γ.Κ. Χονδρονίκης, Στ. Γ. Σπεράντζας, Μ. Αργυρόπουλος κ.ά. Δημοσιεύει σε συνέχειες το γραμμένο στη δημοτική δευτροκό δράμα *Αστραία* του Άγγελου Σημηριώτη, διευθυντή του π. *Κόσμος* στο γραφείο της Κωνσταντινούπολης έως το 1910, όταν εκδίδει δικό του περιοδικό (*Ανατολή*) στη Σμύρνη. Την 1^η Μαΐου 1910 (έτ. Β', αρ. τχ. 33, σ. 180) ο *Κόσμος* παρουσιάζει το *Δελτίο της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας* με ολοσέλιδο αφιέρωμα στη λαογραφία. Το ίδιο έτος δημοσιεύει σε συνέχειες εκτενές αφιέρωμα στον Θεόφιλο Καΐρη και

εκδίδει την τραγωδία *Οιδίπους Τύραννος* μεταφρασμένη στην δημοτική από τον Στ. Σεφεριάδη.

Ωστόσο, η στάση του στο ζήτημα της γλώσσας και γενικότερα στις ιδέες των δημοτικιστών θα είναι μετριοπαθής, καταδικάζοντας ως «μαλλιαρικούς» κάποιους τύπους της δημοτικής του **Νουμά*, και εκφράζοντας ένα γενικότερο ενδιαφέρον περισσότερο για το περιεχόμενο της εκπαίδευσης και λιγότερο το γλωσσικό τύπο που θα υιοθετηθεί. Σε άρθρο τους με τίτλο «Μιά εξήγησις» (Δεκ. 1910), οι εκδότες του διακηρύσσουν τη θέση τους υπογραμμίζοντας την δευτερεύουσα για αυτούς σημασία του γλωσσικού τύπου: «σπεύδομεν να δηλώσωμεν άπαξ δια παντός ότι ο Κόσμος χωρίς να ασπάζεται τας δείνα ή δεινά γλωσσικάς θεωρίας των συνεργατών του, ή να υπέχη ευθύνην τινι δι' αυτούς, ως περιοδικόν παρακολουθούν την φιλολογικήν μας εξέλιξιν φιλοξενεί εις τας στήλας του όσα νομίζει άξια λόγου άρθρα, διηγήματα ή ποιήματα, αποβλέπων εις την ουσίαν και όχι εις το περίβλημα αυτής και αφίνων εις την κοινήν κρίσιν και καλαισθησίαν την γλωσσικήν αμφιέσιν δι' ής έκαστος λογογράφος ή ποιητής περιβάλλει τα προϊόντα του καλάμου του». Στις 15 Μαΐου 1910 (έτ. Β', αρ. τχ. 34, σ. 198) γράφει: «Ότι το δημοτικό μας σχολειό δεν εκπληρώνει κανένα προορισμόν όπως λειτουργεί τώρα, ότι ούτε τέτοιαι γνώσεις παρέχει ώστε να κάμη ένα πολίτην αυτάρκη τουλάχιστον εις τας άμέσους εθνικάς και θιαδικάς του ανάγκας, ούτε τα πρέποντα στοιχεία παρέχει δια μίαν ευρύτεραν εν τω μέλλοντι μόρφωσιν, αυτό δεν θέλουν να το καταλάβουν οι σχολαστικοί οι οποίοι συνδέουν το ζήτημα δημοτικού σχολειού με ζήτημα μαλλιαρισμού. Τί σχέσιν ημπορεί να έχη η παιδεία του λαού με την γλώσσα. Ζήτημα γλωσσικόν εις την ιδέαν ή μάλλον εις την καρδίαν του λαού δεν υπάρχει. Θα ήτο και παράξενον αν υπήρχε ζήτημα γλωσσικόν υπάρχει μόνον εις το κεφάλι των "λογιστών", και επί τέλους ας μη εξαιρέσωμεν και τους μαλλιάρους και των "δασκάλων". Αυτοί συζητούν περί τόσων υψηλών ζητημάτων. Η γλώσσα μορφώνεται και θα μορφώνεται όπως θα το θέλη η εθνική συνείδησις και όπως βλέπομεν ότι το θέλει».

Δημοσιεύει εκτενή άρθρα αφιερωμένα σε φιλολογικά, αρχαιολογικά, επιστημονικά και ιστορικά θέματα, αλλά και στην επικαιρότητα της εποχής. Στις σελίδες του συνυπάρχουν άρθρα για τον «μελλοντισμό», μετάφραση του προγράμματος των φουτουριστών, για τους «αναρχικούς» αλλά και για τις τεχνολογικές εξελίξεις της εποχής (το πρώτο αερο-

πλοιο, τηλεπικοινωνίες κ.ά.). Πολλά άρθρα είναι αφιερωμένα σε πόλεις (Σμύρνη, Ιεροσόλυμα, Αθήνα, Κωνσταντινούπολη) και σε προσωπικότητες (Θ. Καΐρης, Λ. Τολστόι, Θ. Έντισον). Η αξία των αφιερωμάτων αυξάνεται καθώς πλαισιώνονται από πρωτότυπες φωτογραφίες, κυρίως από την πόλη της Σμύρνης αλλά και γενικότερα από την Οθωμανική Αυτοκρατορία και τον κόσμο (διπλωμένο πανόραμα Σμύρνης, νέο θέατρο Σμύρνης), από σημαντικά ιστορικά συμβάντα της επικαιρότητας (εικόνες από το θέατρο του ιταλοτουρκικού πολέμου στην Τριπολίτιδα, κηδεία του μητροπολίτου Σμύρνης Βασιλείου, πυρκαγιά των ανακτόρων Τσεραγάν στην Κωνσταντινούπολη, επίσκεψη του βασιλιά Πέτρου της Σερβίας, λεμβοδρομίες Ναυτικού Ομίλου Κορδελιού, η αλβανική επανάσταση, επίσκεψη του Ρούσβελτ στην Ευρώπη κ.ά.), από προσωπικότητες της οθωμανικής, ελληνικής και διεθνούς πραγματικότητας (ο δολοφονηθείς Αιμιλιανός, ο νέος μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος, οι βασιλείς της αγγλικής δυναστείας, ο νομάρχης Σμύρνης Μαχμούτ Μουκτάρ πασάς, ο Ι. Γρυπάρης). Είχε έγχρωμο εξώφυλλο, τυπώσαν σε πολύ καλή ποιότητα χαρτιού και ήταν επίσης το πρώτο περιοδικό στη Σμύρνη που δημοσίευσε τρίχρωμες καλλιτεχνικές φωτοτυπογραφίες (ζωγραφικοί πίνακες ξένων ή ελλήνων ζωγράφων).

Στις τελευταίες σελίδες του τχ. 96 (15 Δεκ. 1912), υπό τον τίτλο «Συμπλήρωσις του Δ' έτους του Κόσμου», η σύνταξη ανακοινώνει ότι: «Δια του παρόντος φυλλαδίου συμπληρούται το τέταρτον έτος της εκδόσεως του Κόσμου. Η Διεύθυνσις αυτού, εκπληρούσα καθήκον απαραίτητον, εκφράζει τας ευχαριστίας της προς τους συνδρομητάς, συνεργάτας και ανυγνώστas αυτού, ως και προς καθ' οιονδήποτε τρόπον παρασχόντας αυτή μέχρι τούδε την πολυτίμον υποστήριξίν των, ενθαρρυνόμενη δ' υπ' αυτής θέλει συνεχίσει εύελπτις το δυσχερές έργον της, επιφέρουσα βαθμιαίως όλας τας εφικτάς βελτιώσεις και μεταρρυθμίσεις».

Σύμφωνα με τον Χ.Σ. Σολομωνίδη συνέχισε να εκδίδεται τακτικά μέχρι το 1916, οπότε μετατράπηκε σε καθημερινή εφημερίδα, με διευθυντές τους Νικόλαο Νικολαΐδη, Νέστορα Λάσκαρι και Γρηγόριο Μαηδώνη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (1919-1922, αρ. φ. 347-1318), ΕΝΣ (1908-1912).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χ.Σ. Σολομωνίδης, *Η δημοσιογραφία στη Σμύρνη (1821 - 1922)*, Αθήνα 1959, σ. 324-326.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΧΛΑΔΗ

Κοταμανίδης, Σταύρος

(Σέρρες, 1928-1994). Λογοτέχνης, θεατρικός συγγραφέας, δημοσιογράφος και εκδότης. Προσφυγικής καταγωγής, από την Αμισό του Πόντου. Το 1943, έφηβος, συνέστησε «Παιδικό Ερμαιοτεχνικό Θίασο» και λίγο αργότερα, το 1948, προσλήφθηκε ως καλλιτεχνικός και θεατρικός υπεύθυνος στον εθνικο-δραματικό σύλλογο Σερρών «Η Αναγέννησις». Με τη θεατρική ομάδα του συλλόγου ανέβασε αρκετά έργα που έγραψε ο ίδιος. Θεατρικά επίσης έγραψε και σε ποικιλιακή διάλεκτο. Ως μυθιτής ακόμη δημοσίευε λογοτεχνήματά του σε διάφορα έντυπα.

Στις 20 Σεπτεμβρίου 1946 κυκλοφόρησε, με ομάδα συμμαθητών του γυμνασίου αρρένων, το δεκαπενθήμερο παιδικό π. *Παιδικό Βήμα*. Ακολούθησαν μόνο άλλα δύο τεύχη. Αργότερα, εξέδωσε το σοβαρό και πρωτοποριακό για την εποχή του μηνιαίο λογοτεχνικό π. *Εποχή* (Νοέ. 1951 - Ιαν./Φεβρ. 1952, αρ. τ. 1-2), ενώ παράλληλα συνέχισε να δημοσιεύει στις Σέρρες την ποιητική και λογοτεχνική του παραγωγή: *Ανθολογία σερραϊκής λογοτεχνίας* (1954), *Απαλές Δοξαριές* (1955), μία ποιητική συλλογή παιδικών ποιημάτων με τίτλο *7 ωφέλιμες ιστορίες* (1956), το βιβλίο με πεζά ηθικοδιδασκικά κείμενα *Η Φαντασμένη* (1957), το ηθικοπλαστικό και διδακτικό θεατρικό έργο *Καταγγελίες* (1964), συλλογή σατιρικών επιγραμμάτων με τίτλο *Ερμαιοσύλη Παπάς* (1967), το ιστορικό θεατρικό έργο *Ο Αδικαιώτος (Αλέξανδρος Υψηλάντης)* (1973).

Από το 1955 έως και το 1959 έχει την επιμέλεια της μαθητικής εφημερίδας του 8^{ου} Δημοτικού Σχολείου Σερρών *Εφημερίς του Παιδιού*. Επίσης, διευθύνει την έκδοση της μηνιαίας λαογραφικής εφ. *Ποικιλιακά Χρονικά* (Ιαν. 1957 - Ιουλ. 1960, αρ. φ. 1-43). Το 1969 δίνει το φως της δημοσιότητας στον τ. 5 του π. **Σερραϊκά Χρονικά* εκτεταμένη εργασία του, που αποτελεί σήμερα έργο αναφοράς της σερραϊκής πνευματικής κίνησης, με τίτλο: «Σύγχρονοι λογοτέχνες και πνευματικοί άνθρωποι των Σερρών». Στο μεταξύ, εργάζεται ως έμψυχος τακτικός συντάκτης στην τοπική εφ. **Πρόσδος* (1963-1971) και στη συνέχεια είναι ο εκδότης και διευθυντής της εφ. *Σερραϊκή Φωνή* (18 Οκτ. 1971 - 3 Ιουν. 1974, αρ. φ. 1-103). Στην κορυφή της εκδοτικής του δραστηριότητας βρίσκεται το π. *Πανσερραϊκό Ημερολόγιο* (1975-1994, τ. 1-20) που φέρει την προσωπική του σφραγίδα, κυρίως όσον αφορά το περιεχόμενο και τη διάταξη της ύλης. Μεταξύ άλλων, την ύλη των

τόμων του αποτέλεσαν πολλά θεατρικά του έργα, όπως «Δύο αρχόντισσες στις Σέρρες τον καιρό του '21» (αρ. τ. 7), «Ωδή στον ποταμό Στρυμόνα» (αρ. τ. 5 και 10, τμηματικά), «Η Αλίκη στη χώρα των δαυμάτων» (αρ. τ. 14, κουκλοθέατρο), «Ο καπετάν Μητρούσης» (αρ. τ. 18), «Η καταστροφή των Σερρών από τους Βούλγαρους» (αρ. τ. 19). Επίσης, το αφήγημά του «Παιδικές καταγκιοζοπαραστάσεις στο μητρικό και στη σκηνή στον καιρό της βουλγαρικής κατοχής στα Σέρρες» (αρ. τ. 6, 1980) και το αυτοβιογραφικό έργο «Τριάντα χρόνια παιδικό θέατρο στα Σέρρες (1943-1973)» (αρ. τ. 17).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Στ. Κοταμανίδης, «Πενήντα χρόνια προσφοράς και παρουσίας 1944-1994», *Πανσερραϊκό Ημερολόγιο*, τ. 20 (1994), 294-358· Πέτρ. Κ. Σαμαράς, «Η λογοτεχνική παραγωγή στις Σέρρες κατά τον εικοστό αιώνα. Πρώτη βιβλιογραφική καταγραφή», *Σίρις*, 6 (2002), 36, 58· Γ.Ν. Αψηλίδης, «Το περιοδικό *Εποχή*», π. *Δρομολόγιο λόγου και τέχνης* (Σέρρες), τχ. 1 (Φθινόπωρο 2003), 65-69· του ίδιου, «Θεατρικά λογοτεχνικά έντυπα στις Σέρρες», π. *Δρομολόγιο λόγου και τέχνης* (Σέρρες), τχ. 6 (Χειμώνα 2004-2005), 53-58· νεκρολογίες στις εφ. *Πρόσδος* (αρ. φ. 14400, 9 Σεπτ. 1994) και *Παρατηρητής* (αρ. φ. 3269, 9 Σεπτ. 1994).

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΟΥΧΑΣ

Κοτζιάς, Αλέξανδρος

(Αθήνα, 1926-1992). Λογοτέχνης και δημοσιογράφος, μέλος της Ενώσεως Συντακτών με κύρια βιοποριστική εργασία τον Τύπο. Ειδικότερα: πεζογράφος, κριτικός, μεταφραστής, ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της μεταπολεμικής μας πεζογραφίας και από τους βασικούς κριτικούς της γενιάς του. σπούδασε νομικά και εργάστηκε επαγγελματικά ως δημοσιογράφος. Έγραψε επτά μυθιστορήματα, τέσσερις νοβέλες, τρία θεατρικά και τρία ιστορικά αφηγήματα. Έχει μεταφράσει, από τα αγγλικά κυρίως, περισσότερα από είκοσι βιβλία. Επιλογή από βιβλιοκρισίες του, δημοσιευμένες σε εφημερίδες και περιοδικά κατά τα χρόνια της δημοσιογραφικής του σταδιοδρομίας, έχουν συγκεντρωθεί σε τρεις τόμους. Το έργο του συμπληρώνουν δοκίμια ποιητικής και κριτικής γραμμένα μετά την αποχώρησή του από τη δημοσιογραφία.

Μαθητής ακόμη, στα 1941-1942, αναλαμβάνει μαζί με τον Τάσο Λιγνάδη την ευθύνη για την έκ-

δοση του ολιγοσέλιδου μηνιαίου μαθητικού π. *Η Φωνή των Νέων*. Από το 1956 αρχίζει η συνεργασία του με το π. **Εικόνες* (επιμελείται κείμενα και λεζάντες, μεταφράζει, αρθρογραφεί για ποικίλα θέματα, διακρίνεται στην κάλυψη των πολιτισμικών και τέλος υπογράφει τη στήλη του βιβλίου έως το 1967). Μεταξύ των ετών 1958-1959 συμμετέχει στις εφ. **Εμπρός* και *Ανεξάρτητος Τύπος*, όπως και στο π. *Εκλογή*, με μεταφραστικές, κυρίως, εργασίες. Από τον Νοέμβριο 1961 και έως τον Απρίλιο 1967 επιμελείται την εβδομαδιαία φιλολογική σελίδα στην εφ. **Μεσημβρινή* και καθιερώνεται ως ένας από τους πιο νηφάλιους, μεθοδικούς και αδέκαστους κριτικούς βιβλίων, ο οποίος, υπερβαίνοντας τα στεγανά της εποχής και τον συντηρητικό χαρακτήρα της εφημερίδας, ενδιαφέρεται αποκλειστικά και μόνο για τον αξιολογικό έλεγχο των λογοτεχνικών έργων και δεν διστάζει να γράψει για αριστερούς συγγραφείς ή να προβάλλει τα έργα των μεταπολεμικών πεζογράφων.

Στα χρόνια της στρατιωτικής δικτατορίας υπογράφει τη «Δήλωση των 18 συγγραφέων» (1969) και συμμετέχει στην εκδοτική ομάδα που παρουσίασε τα *Δεκαοχτώ Κείμενα* (1970), τα *Νέα Κείμενα I-II* (1970-1971) και το π. *H *Συνέχεια*, την πιο μαχητική και συστηματική έκφραση της αντιδικτατορικής συσπείρωσης των συγγραφέων (1973). Την ίδια εποχή συνεργάζεται ως κριτικός και με την εφ. *Το *Βήμα* (1971-1972). Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας διευθύνει το Γραφείο Τύπου της ελληνικής πρεσβείας στο Λονδίνο (1974-1975), αναλαμβάνει διευθυντής Υπηρεσιών Εξωτερικού στη Γενική Γραμματεία Τύπου και Πληροφοριών (1976-1978) και ειδικός σύμβουλος με αρμοδιότητα τα πολιτισμικά θέματα (1978-1981). Από το 1975 εργάζεται στην εφ. *H *Καθημερινή* γράφοντας βιβλιοκρισίες, και ειδικότερα κριτικές για την πεζογραφία, κι ένα χρόνο αργότερα οργανώνει υποδειγματικά τη «Φιλολογική Καθημερινή», της οποίας έχει την επιμέλεια ωστόσο αποχωρεί από τη δημοσιογραφία, το 1982. Ο Κοτζιάς αναδεικνύεται ως ένας ακόμη από τους λογοτέχνες για την αναγραφή των οποίων στα μητρώα του έχει τη δυνατότητα να καυχάται ο ελληνικός Τύπος.

Ίδρυτικό μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων και πρώτος αντιπρόεδρος (1982-1984), σύμβουλος στην Υπηρεσία Ενημέρωσης του υπουργείου Εξωτερικών (1985-1989), μέλος της συντακτικής επιτροπής

του π. *Athena* (1986-1992), ο Κοτζιάς τιμήθηκε με το βραβείο πεζογραφίας της «Ομάδας των Δώδεκα» (1965) και με το Α' Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος (1987). Η συνάφειά του με το δημοσιογραφικό περιβάλλον αποτυπώνεται και στα πεζογραφήματά του *Ο Εωσφόρος* (1959) και *Ο Πυγμάχος* (1991).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Δασκαλόπουλος – Μαρία Ρώτα, *Βιβλιογραφία Αλέξανδρου Κοτζιά 1942-1997*, Αθήνα 1998· αφιέρωμα στον Αλ. Κοτζιά, π. *Νέα Εστία*, τχ. 1751 (Δεκ. 2002)· Αλ. Κοτζιάς, *Αληθμανές Χαλκείων. Η ποιητική ενός πεζογράφου*, φιλολογική επιμέλεια Μαρία Ρώτα, Αθήνα 2004.

ΜΑΡΙΑ ΡΩΤΑ

Κοτσαρίδας, Ελευθέριος

(Αρτα, 1904 - Λονδίνο, 1967). Δημοσιογράφος. Μπήκε στη δημοσιογραφία σε ηλικία 19 ετών, στο **Ελεύθερον Βήμα* και εργάστηκε στην εφημερίδα αυτή έως τον θάνατό του, σαράντα τρία χρόνια μετά. Έγινε πολύ γρήγορα πολιτικός συντάκτης (οι πολιτικοί συντάκτες ήταν εκείνη την εποχή στην κορυφή της δημοσιογραφικής πυραμίδας) και απέκτησε στενή σχέση εμπιστοσύνης με τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Κάλυψε έτσι «με ακρίβεια, ενάργεια, πληρότητα, αντικειμενικότητα και ευδικρασία» (όπως το σημείωσε *Το Βήμα* στην νεκρολογία που του αφιέρωσε) όλα τα πολιτικά και διπλωματικά γεγονότα μιας εποχής, της προπολεμικής, ιδιαίτερα ταραγμένης.

Το 1938 εγκαταστάθηκε στο Παρίσι ως ανταποκριτής του *Ελευθέρου Βήματος* και παρέμεινε εκεί σ' όλη τη διάρκεια του πολέμου, αποκτώντας, με άριστα, και το δίπλωμα της Σχολής Πολιτικών Επιστημών. Στην Ελλάδα επέστρεψε το 1945, πάντα ως πολιτικός συντάκτης και ως αρθρογράφος του *Βήματος* που του ανέθεσε επίσης πολλές και δύσκολες δημοσιογραφικές αποστολές, όπως τη Διάσκηψη του Αγίου Φραγκίσκου το 1945. Επισκέφτηκε δημοσιογραφικά πολλές χώρες και η σειρά των συνεντεύξεών του με τους ηγέτες όλων των κρατών-μελών της ΕΟΚ (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, πρόδρομος της Ευρωπαϊκής Ένωσης), το 1963, για το θέμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης έπαιξε σημαντικό ρόλο και στην καλή έκβαση της επίσκεψης, τότε, του στρατηγού Ντε Γκώλ στην Ελλάδα. Η τε-

λευταία του σημαντική δημοσιογραφική εργασία ήταν το «χρονικών της κρίσεως», με την πλήρη εξιστόρηση των γεγονότων της 15^{ης} Ιουλίου 1965 (Αποστασία) που δημοσιεύτηκε στο *Βήμα* και εκδόθηκε και σε βιβλίο λίγες ημέρες πριν από την ασθένειά του και τη μετάβασή του για ιατρικές εξετάσεις στο Λονδίνο όπου και πέθανε.

Ο Γ. *Φτέρης έγραψε, και σωστά, ότι τον χαρικτήριζε η ευπρέπεια, ότι «ποτέ δεν ξεμάκρυνε από την κοσμιότητα». Και η δεύτερη δημοσιογραφική ιδιότητά του, φυσική συνέπεια της πρώτης, ήταν ότι «το καθαρό που τον διέκρινε σ' όλες τις εκδηλώσεις της ζωής του, το είχε και στα γραφτά του».

ΡΙΧΑΡΔΟΣ ΣΟΜΕΡΙΤΣΕ

Κουβαράκος, Κωνσταντίνος

(Σπάρτη, 1907-1979<;>). Δημοσιογράφος. Ήταν αυτοδημιούργητος στον χώρο της τοπικής δημοσιογραφίας. Έχοντας τελειώσει μόνο την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, κατόρθωσε να διακριθεί και να επιβιώσει ως ο μοναδικός

εκδότης σατιρικού φύλλου στη Σπάρτη, κυκλοφορώντας τον *Ξενύχτη* επί σαράντα οκτώ χρόνια, για ένα μικρό διάστημα μάλιστα και τους πρώτους μήνες της Κατοχής.

Η δεξιοτεχνία με την οποία σατιρίζει καταστάσεις και πρόσωπα της σπαρτιατικής κοινωνίας στις μικρές τους «παρεκτροπές» έκανε ανώδυνη την αποκάλυψή τους, καιίοι όλοι διασθάνονταν σε ποιους αναφέρονται τα υπονοούμενά του. Σατιρίζοντας τους πάντες και τα πάντα, δεν εξαιρούσε ούτε τον εαυτό της. Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 που φθάνουν στην Σπάρτη τα πρώτα σύγχρονα τεχνολογίας πιεστήρια άλλων εφημερίδων, δημοσιεύει μία ανακοίνωση: «Τα ποδοκίνητα ταχυπιεστήρια του *Ξενύχτη* εκτυπώνουν πλέον τον πρωτοφανή αριθμό των...7 φύλλων την ημέρα».

Την τελευταία δεκαετία κυκλοφορίας του ο *Ξενύχτης* περιορίσε τη σατιρική του ύλη, αντικαθιστώντας την με ειδησεογραφική. Ο «Ντιντής» όμως, όπως τον αποκαλούσαν όλοι οι συμπολίτες του, απολαμβάνοντας την καθολική εκτίμηση της κοινωνίας για τον σεβασμό με τον οποίον την αντιμετώπιζε, πέρασε στην ιστορία του τοπικού Τύ-

που, ως ο μοναδικός και ασυναγώνιστος εκδότης σατιρικού φύλλου.

ΠΗΓΗ: Πληροφορίες από την εφ. *Ξενύχτης* (ΔΚΒΣπ, μερικά μεταπολεμικά φ.).

ΝΙΚΟΣ Β. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Κουλουφάκος, Κώστας

(Αθήνα, 1924-1994). Λογοτέχνης, δημοσιογράφος, Μαθητής γυμνασίου ιδρύει την αντιστασιακή οργάνωση «Ελευθέριο Έλληνας», μέσω της οποίας κρύβονται και φυγαδεύονται βρετανοί στρατιώτες. Συλλαμβάνεται και καταδικάζεται σε θάνατο για να μετατραπεί η ποινή του, λόγω του νεαρού της ηλικίας, σε τριάντα χρόνια ειρκτή. Μεταφέρεται σε διάφορες φυλακές: Αβέρωφ, στρατόπεδο Λάρισας, Αβέρωφ, φυλακές Bari, Spoleto στη βόρειο Ιταλία, από όπου δραπετεύει για να φθάσει στην Αίγυπτο και να καταταγεί στο Ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό.

Μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας επιστρέφει στην Ελλάδα (Οκτ. 1945) και εισάγεται 21^{ος} στο Χημικό Τμήμα της Φυσικομαθηματικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Οργανώνεται στην ΕΠΟΝ (Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων) Σπουδάζοντας και περνά στην παρνομία, ενώ ταυτόχρονα συνεχίζει τις σπουδές του καλυπτόμενος από προοδευτικούς συμφοιτητές και καθηγητές της σχολής του. Τον Ιούλιο 1948 συλλαμβάνεται και εκτοπίζεται, παρότι σοβαρά άρρωστος από φυματίωση, στη Λήμνο (Μούδρος). Αύγουστος 1949, Μακρόνησος: βασανιστήρια κι απομόνωση. Το 1950 εκτοπίζεται στον Αη-Στράτη όπου γνωρίζεται με τους Γιάννη Ρίτσο, Τάσο Λειβαδίτη, Μενέλαο Λουντέμη και τους μετέπειτα στενούς συνεργάτες στην **Επιθεώρηση Τέχνης* Τίτο Πατρίκιο, Δημήτρη Ραιντόπουλο και Μανόλη Φουρτούνη. Λόγω σοβαρής επιδείνωσης της υγείας του τον Αύγουστο 1953 απολύεται ως «αδειούχος εξόριστος», εκτίοντας το υπόλοιπο της ποινής του σε κατ' οίκον περιορισμό. Συμμετέχει ενεργά στον παράνομο μηχανισμό του ΚΚΕ και γίνεται στέλεχος της οργάνωσης διανοουμένων. Εγκαταλείπει οριστικά τις σπουδές του και στρέφεται στη λογοτεχνία και τη δημοσιογραφία.

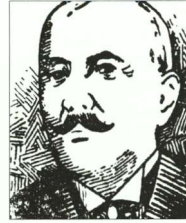
Ιδρυτικό μέλος της *Επιθεώρησης Τέχνης*, υπεύθυνος ύλης την περίοδο (1955-1962) και αρχισυντάκτης από το 1965 έως και το βίαιο κλείσιμό της το 1967, συμμετείχε αδιάλειπτα με συνεργασίες του: ποίηση, δοκίμιο, κριτική ποίησης και

θεάτρου, μεταφράσεις από αγγλικά, ιταλικά, γαλλικά, γερμανικά, ισπανικά και ρωσικά. Παράλληλα εργάζεται για βιοποριστικούς λόγους στο φαρμακείο Μαρινόπουλου και από το 1965 διδάσκει σε φροντιστήρια προσέγγιση και ανάλυση λογοτεχνικού κειμένου. Για διευκόλυνση των μαθημάτων του εκδίδει το δίτομο έργο *Κείμενα και αναλύσεις*. Γραμματέας του τομέα διανοουμένων, εντάσσεται στην ΕΔΑ (Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά) μετά την 6^η Ολομέλεια του ΚΚΕ (1956). Συλλαμβάνεται από τους πρώτους τον Απρίλιο 1967 και εκτοπίζεται στη Γυάρο και αργότερα στο Παρθένι της Λέρου, όπου σχεδιάζει και την ανέκδοτη *Αισθητική* του. Με την απόλυσή του ιδρύει τον εκδοτικό οίκο Διογένης (1971), ενώ συνεχίζει την αντιστασιακή του δράση.

Ιδρυτικό μέλος της καλλιτεχνικής εταιρείας «Δεσμοί» με τους Άσπα Παπαθανασίου, Μάνο Κατράκη, Αλέξανδρο Αργυρίου και της Εταιρείας Ελλήνων Συγγραφέων, συμμετέχει για ένα διάστημα στη συντακτική ομάδα του π. **Ηριδανός*, ενώ μέχρι το 1983 διδάσκει ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας και προσέγγισης κειμένου στο Εργαστήρι Δημοσιογραφίας και στη Δραματική Σχολή του Λαϊκού Πειραματικού Θεάτρου του Α. Τριβιζά, μεταφράζοντας παράλληλα θεατρικά έργα. Τον Ιανουάριο 1987 αναλαμβάνει μέλος της Γραμματείας Σύνταξης του π. *Κάπα*, ενώ συνεργάζεται στενά με την εφ. *Η Εποχή*.

Εκτός της ποιητικής του συλλογής *Εποχή Συνδημάτων* που κυκλοφόρησε το 1978 σε 50 αντίτυπα «εκτός εμπορίου και πνευματικού χώρου», τα υπόλοιπα ποιητικά του έργα μολοντί ολοκληρωμένα από τον ίδιο, παρέμειναν ανέκδοτα. Ποιήματά του έχουν συμπεριληφθεί στις ανθολογίες Ηρακλή και Ρένου Αποστολίδη, Μ. Περάνθη, Κ. *Πορφύρη, Αγκύρας, *Ανθολογία Συγχρόνου Ελληνικού Ποιήσεως*, *Ανθολογία Μεταπολεμικών Ποιητών*, ενώ έχουν μεταφραστεί και δημοσιευθεί σε ανθολογίες στα αγγλικά, γαλλικά, ιταλικά, ρωσικά, πολωνικά, βουλγαρικά, τουρκικά και σουηδικά. Εκτός της *Επιθεώρησης Τέχνης*, όπου βρίσκεται το μεγαλύτερο μέρος του έργου του, κείμενά του έχουν φιλοξενηθεί στα έντυπα *Η *Αυγή*, **Καινούρια Εποχή*, *Το Δέντρο*, *Διαβάζω*, *Η Λέξη*, σε εκδόσεις της Εταιρείας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού - Σχολής Μωραΐτη, *Χρονικό* (του Καλλιτεχνικού Οργανισμού «ΟΡΑ») κ.α.

Κουμαριανός, Δημήτριος Ι.

(Άνδρος, 1849 - Βελιγράδι, 1912). Δημοσιογράφος, διευθυντής και εκδότης εφημερίδων. Τελείωσε τις σπουδές του στην Κωνσταντινούπολη, στη Μεγάλη του Γένους Σχολή. Από τα μαθητικά του χρόνια είχε δείξει την κλίση του προς τη δημοσιογραφία και γι' αυτό προσλήφθηκε, αμέσως μετά την αποφοίτησή του, ως συντάκτης της εφ. **Κωνσταντινούπολις των αδελφών Νικολαΐδη*. Στην εφημερίδα αυτή συνεργαζόταν με το συμμαθητή και φίλο του Βλάσιο *Γαβριηλίδη, μετέπειτα εκδότη της **Ακροπόλεως* Αθηνών.

Μετά τον ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1877-1878 εγκαταστάθηκε στη Φιλιππούπολη. Εκεί, με ιδιοκτήτη-διευθυντή τον έναν από τους αδελφούς Νικολαΐδη, τον Αθανάσιο, εξέδωσε την εφ. **Φιλιππούπολις*, την πρώτη και μακροβιότερη ελληνική εφημερίδα της Ανατολικής Ρωμυλίας (Νότιας Βουλγαρίας), 1879-1906, της οποίας από το 1885 παρέμεινε ο μόνος διευθυντής και εκδότης. Οι αντιπαραθέσεις του με τις βουλγαρικές εφημερίδες της πόλης και η έντονη εθνική-πατριωτική στάση της εφημερίδας υπέρ των ελληνικών δικαιωμάτων στη Βουλγαρία του στοίχισαν συχνά αγωγές στα βουλγαρικά περιφερειακά δικαστήρια, οι οποίες είχαν ως συνέπεια κάποιες φορές τη φυλάκιση του ή την καταβολή προστίμου.

Κατά το ανδελλικό κίνημα τον Ιούλιο 1906, ο Κουμαριανός αναγκάστηκε να διαρύγει στην Ελλάδα, καθώς ο τυπογραφείο του καταστράφηκε και ο ίδιος επικηρύχθηκε σε δάναιο από την ΕΜΕΟ (Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση) για την εθνική του δράση. Το 1910 αναγνωρίζοντας την πατριωτική του δράση η ελληνική κυβέρνηση τον διόρισε διερμηνέα στην πρεσβεία στο Βελιγράδι, όπου πέθανε το 1912 και κηδεύτηκε δημοσία δαπάνη. Όσο ζούσε είχε τιμηθεί με τον Χρυσό Σταυρό του Σωτήρος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κοσμάς Μυρτίδος Αποστολίδης, *Θρακικά Μελετήματα. Η της Φιλιππουπόλεως ιστορία από των αρχαιοτάτων μέχρι των καθ' ημάς χρόνων*, Αθήνα 1959, σ. 700-701· Despina Loukidou-Mavridou, «An outline of the Greek Press in Bulgaria (1879-1906)», *Balkan Studies*, 2 (1978), 345-357.

Κούμενος, Ιωάννης

(Αθήνα, <,> - Θεσσαλονίκη, <,>). Εκδότης εφημερίδων και τυπογράφος. Με καταγωγή από τη Χίο, σε νεαρή ηλικία θρέθηκε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, όπου εξέδωσε την εφ. *Ερμής* και αργότερα στο Κάιρο την εφ. *Το *Φως*

και το 1904 δύο εφημερίδες με τον τίτλο *Βόσπορος*, η μία γαλλόγλωσση και η άλλη ελληνόγλωσση.

Το 1913 εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη και, όπως σημειώνει ο ίδιος στο δημοσίευμά του με τίτλο «Τυπογραφική Τέχνη και χαρτεμπόριον εν Θεσσαλονίκη» (π. *Διάπτων Ασπήρ*), αγόρασε εννέα μηχανές του τυπογραφείου Σαλβ. *Μουρατόρι και ίδρυσε ιδιόκτητο τυπογραφείο. Ασχολήθηκε αμέσως με την έκδοση της απογευματινής εφ. **Βόσπορος*, συνέχεια της ομώνυμης που είχε εκδώσει ο ίδιος στο Κάιρο. Η έκδοση της νέας αυτής εφημερίδας, η οποία διέθετε όλα τα «καλώς εννοούμενα» προσόντα της δημοσιογραφίας προκάλεσε συναγωνισμό ταυτόχρονα, με την εκδίωξη εκείνη τη χρονιά των Βουλγάρων από τη Θεσσαλονίκη, τα δύο αυτά γεγονότα συνέβαλαν, κατά τον Κούμενο, στην ανάπτυξη και βελτίωση της εφημεριδογραφίας. Στο τυπογραφείο του τύπωσε δύο μέρες μετά την πυρκαγιά του 1917 την εφ. **Ελλάς* του Β.*Μεσολογγίτη, καθότι είχαν καεί οι δικές της εγκαταστάσεις.

Στην εφ. *Βόσπορος*, της οποίας δεν φαίνεται να έχει σωθεί κανένα φύλλο, ο εκδότης έγραφε χρονογραφήματα με το ψευδώνυμο «Ξένος», ενώ είχε ως συνεργάτη τον παλαιό του συνεργάτη από τον *Βόσπορο* της Αιγύπτου, Μίωβ Λαγουδάκη, που είχε και αυτός εγκατασταθεί τότε στη Θεσσαλονίκη. Κατά το 1915 ο Κούμενος εκδίει την απογευματινή εφ. **Άγκυρα*, η οποία συνέχισε να κυκλοφορεί έως και το 1918, υποστηρίζοντας τον Ελ. Βενιζέλο. Παράλληλα, έγραψε και τη βραχυβία πρωινή εφ. *Τηλέγραφος*. Μετά από τη διακοπή των δύο αυτών εφημερίδων, ο Κούμενος συνέχισε να ασχολείται με το τυπογραφείο του που είχε αναπτυχθεί σε μεγάλη και σύγχρονη επιχείρηση με καλλιτεχνικές εκτυπώσεις, καθώς και με το εμπόριο χαρτού. Κατά τη διάρκεια της εκδοτικής δραστηριότητάς του ασχολήθηκε με την πολιτική και ήταν χωρίς επιτυχία υποψήφιος βουλευτής στις εκλογές

του Δεκεμβρίου 1915, στις οποίες το Κόμμα των Φιλελεύθερων στο οποίο ανήκε, αποφάσισε να μην πάρει μέρος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Άριστος Χασορτζόγλου, *Το χρονογράφημα εν Θεσσαλονίκη επί μίαν εικοσαετίαν, 1900-1920*, Θεσσαλονίκη 1925· Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Β', 167-184.

ΜΑΝΘΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Κουμετάκης, Ηλίας

(Αργοστόλι, 1889 - Αθήνα, 1979). Σκιτσογράφος, γελοιογράφος, ζωγράφος. Καταγόμενος από την Κρήτη και την Κέρκυρα, υπήρξε αυτοδίδακτος, ίσως με κάποιες σπουδές στην Καλλιτεχνική Σχολή της Κέρκυρας. Το 1914 εγκατα-

στάθηκε στην Αθήνα. Δημοσίευσε τις πρώτες γελοιογραφίες του στην εφ. **Χρόνος* το 1909. Δούλεψε ως γελοιογράφος στο π. *Εθνικών Ημερολόγιον Κ.Φ. Σκόκου* έως το 1910, στην εφ. *Αι Αθήνα* από το 1914 και στην εφ. **Ρωμηός*. Το 1915 προσλήφθηκε στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, από όπου συνταξιοδοτήθηκε ως υποδιευθυντής το 1951. Παράλληλα, εργάστηκε ως γελοιογράφος στις εφ. *Πρωινός Τηλέγραφος*, *Η *Καθημερινή*, *Η Πρωία* (1927-1930) και *Πολιτεία* (1931-1932). Το 1933 σταμάτησε να εργάζεται ως σκιτσογράφος στον αθηναϊκό ημερήσιο Τύπο. Σκίτσα του έχουν δημοσιευτεί στα π. *Σατυρικών Πυρ*, *Βάτραχοι*, *Σατανάς*, *Παναθήναια*, **Κερκυραϊκή Ανθολογία*, *Αθήνα*. Εφτιαξε ακόμα κόμικς και διαφημίσεις -δικό του είναι το σκίτσο με τον «Ακάκιο» και τα μακαρόνια «Μίσκο».

Συμμετείχε στις ομαδικές εκδόσεις του Συνδέσμου Σκιτσογράφων Αθηναϊκών Εφημερίδων (1927, 1929, 1932, 1936, 1938) και μεταθανάτια σε άλλες (1981, Ένωσις Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών 1995, Κέντρο Σκίτσου Δήμου Αθηναίων). Ήταν μέλος του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος, του Συνδέσμου Σκιτσογράφων Αθηναϊκών Εφημερίδων και της Ένωσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών.

Αντώντας τα δέματά του από την καθημερινή κοινωνική ζωή στην Αθήνα, τα σκίτσα και οι γελοιογραφίες του διαγράφουν δηκτικά τις φυσιογνωμίες της αθηναϊκής κοινωνίας και της κοσμικής κίνησής της.

νεται ο Γ. Γιαταγανάκης. Από το 1928 ως αρχισυντάκτης φέρεται ο Σπύρος Μάγγης. Το 1935 αναφέρεται ως διαχειριστής του εντύπου ο Θεόδωρος Αρσενάκης. Άλλος υπότιτλος: *Εφημερίς Πολιτικοσαυρική* (Δεκ. 1926). Εβδομαδιαία και ενίοτε μηνιαία, δισέλιδη / τετρασέλιδη / εξασέλιδη, με τέσσερις στήλες. Τιμή φύλλου: κατά τα δυο πρώτα χρόνια προσδιορίζεται κατόπιν συμφωνίας, το 1927 ανέρχεται στις 1.56 δρχ., ενώ από τα 1928 το φύλλο τιμάται 1 δρχ. Συνδρομές: ετήσια εσωτερικού 50 δρχ., εξαμηνιαία 30 δρχ., ετήσια εξωτερικού 20 χρ. φρ. ή 3 λίρες Αγγλίας. Αρχικά τυπώνεται στο τυπογραφείο του Δημητρίου *Γιόργκου, ενώ από το 1929 φέρεται να τυπώνεται στο τυπογραφείο του Αλέξανδρου.

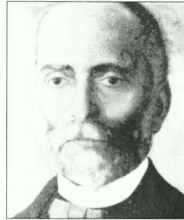
Εκδίδεται για πρώτη φορά το 1925. Ελάχιστα πράγματα είναι γνωστά για τον πρώτο χρόνο κυκλοφορίας του, εκτός από το ότι οι αναφορές που περιλαμβάνονται στην ύλη είναι σε πεζό λόγο. Ο λόγος του εντύπου θα μεταλλαχθεί στη συνέχεια και ενδεικτική για το γενικότερο ύφος του εντύπου από το 1926 και μετά είναι η αναφορά: «Το Κουνούπι δε να βγαίνει του λοιπού στιχουργικώς και στη μύτη του καθένα δε να μπείνη συνεχώς», που βρίσκεται στην πρώτη σελίδα της εφημερίδας στο φύλλο της 18^{ης} Ιουλίου 1926. Την περίοδο 1926-1927 στηλιτεύει στιχουργικά τους πολιτικούς και τους απλούς πολίτες της Φλώρινας και ταυτόχρονα αναδεικνύεται σε ζωντανό πίνακα των ηθών και των εθίμων της μικρής φλωρινιώτικης κοινωνίας της εποχής. Αντικείμενο της σάτιρας είναι οι βουλευτές, οι δήμαρχοι που αδιαφορούν για το κοινό καλό, οι δικτάτορες, οι δημόσιοι υπάλληλοι αλλά και δεσποινίδες και κύριοι της τοπικής κοινωνίας. Από το 1929 οι οικονομικές δυσχέρειες του εντύπου εντείνονται, κάτι που μαρτυρά και η συχνότατη αλλαγή τυπογραφικής στέγης. Πάντως, φύλλα της εφημερίδας θα συνεχίσουν να εκδίδονται έως το 1936 στο ίδιο πάντα καυστικό σατιρικό ύφος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΤΙ/ΠΣΦ/ΠΔΜ (σε φωτοαντίγραφο μεγάλος αριθμός φύλλων της εφημερίδας από την ιδιωτική συλλογή Ι. Θεοδοσίου).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Ι. Θεοδοσίου, Σπαράγματα από το Σαυρικό τύπο της Φλώρινας. Εφημερίς «Το Κουνούπι», π. Αριστοτέλης, τχ. 227-228 (Φλώρινα 1998), 57-60· Σοφία Ηλιάδου Τάχου, «Ο τύπος της Φλώρινας από το Αρχείο του Γεωργίου Ι. Θεοδοσίου», π. Αριστοτέλης, τχ. 251 (Φλώρινα 1999), 45-47· Χρ. Δ. Ζάγκος, «Επαρχιακός Τύπος και Τοπική Κοινωνία στη Φλώρινα», στον τόμο *Ώψεις της Δυτικής Μακεδονίας*, Φλώρινα, υπό έκδοση.

ΧΡΗΣΤΟΣ Δ. ΖΑΓΚΟΣ

Κουπιάς, Χριστόδουλος

(Λάρνακα, 1845 - Αύγ. 1918). Εκπαιδευτικός, δημοσιογράφος, Φοίτησε στο δημοτικό σχολείο, το γυμνάσιο και το σχολαρχείο της Λάρνακας και έγινε δημοδιδάσκαλος. Δίδαξε δύο χρόνια στο σχολείο της Λάρνακας στο οποίο είχε φοιτήσει και ο ίδιος. Στη συνέχεια εγκατέλειψε το διδασκαλικό επάγγελμα και ασχολήθηκε με το εμπόριο ως εισαγωγέας διαφόρων προϊόντων. Πολύ δραστήριος και δημιουργικός, αναμείχθηκε στα δημόσια πράγματα της εποχής του. Στα πρώτα χρόνια της αγγλοκρατίας υπηρέτηε στο τελωνείο ως υπεύθυνος για τα προληπτικά μέτρα εισαγωγών με ατμόπλοια, που προσέγγιζαν το λιμάνι της Λάρνακας, για αποφυγή της εισαγωγής στην Κύπρο της χολέρας, που θέρμιζε στις γειτονικές χώρες. Υπήρξε δημοτικός σύμβουλος, μέλος της επιτροπής εκπαιδευτηρίων Λάρνακας και ανέπτυξε πλούσια πολιτική και κοινωνική δραστηριότητα μετέχοντας σε διάφορες επιτροπές και συνδέσμους.

Τον Δεκέμβριο 1884 εισέρχεται στο δημοσιογραφικό επάγγελμα ως διευθυντής και συντάκτης της εβδομαδιαίας σατιρικής εφ. *Χωριάτης*, της οποίας εκδότης και ιδιοκτήτης ήταν ο τυπογράφος Σπηλιώτης Α. Γρύσσης. Η τετρασέλιδη αυτή εφημερίδα περιλαμβάνει πεζά και έμμετρα σατιρικά κείμενα στην κυπριακή διάλεκτο που συντάσσει ο Χριστόδουλος Κουπιάς.

Η έκδοση του *Χωριάτη* διαρκεί έναν χρόνο, κατά τη διάρκεια του οποίου εκδίδονται 50 φύλλα. Διάδοχος του είναι η **Ένωσις*, την έκδοση της οποίας αναλαμβάνει ως διευθυντής, εκδότης και συντάκτης, η οποία εξελίχθηκε σε πολύ σημαντικό μέσο προβολής του αγώνα του κυπριακού λαού για ένωση με την Ελλάδα και έζησε μέχρι το 1918. Λόγω της αγωνιστικής και μαχητικής αρθρογραφίας του υπέστη δίωξεις από τις βρετανικές αρχές και φυλακίστηκε για έναν μήνα με αφορμή δημοσίευση λιβέλλου που είχε σχέση με τη βαρεία φορολογία. Με τον θάνατο του παύει την έκδοσή της και η *Ένωσις*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, τ. Α', σ. 153-154· Αρ. Α. Κουδουνάρης, *Βιογραφικών Λεξικών Κυπρίων 1800-1920*, Λευκωσία 2001, σ. 156· Α. Κλ. Σοφοκλέους, *Χριστόδουλος Ηλιάς Κουπιάς - Ο Δάσκαλος, Δημοσιογράφος, Λογοτέχνης*, Λευκωσία 2005.

ΑΝΑΡΑΞ Κ.Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Κούρος

Δίμηνο περιοδικό πρωτοποριακής ποίησης και τέχνης. Αθήνα, 1959-1961, αρ. τχ. 1-5, 1971-1975, αρ. τχ. 1-32. Διευθυντής: Νίκος Σκουτέρης (αρ. τχ. 1). Γιώργος Μπουκουβάλας (αρ. τχ. 2) και στα υπόλοιπα των περ. Α' και Β' ουσιαστικά υπεύθυνος ύλης και εκδότης είναι ο ζωγράφος και λογοτέχνης Λεωνίδας Χρηστάκης. Άλλοι υπό-τίτλοι: *Μηνιαία έκδοση τέχνης* (περ. Β'). Την περ. Α' κυκλοφόρησε σε αραιά διαστήματα και την περ. Β' είναι μηνιαίο, αν και μετά τον πρώτο χρόνο εκδιδόταν περίπου κάθε δυο ή τρεις μήνες. Διαστάσεις: 28x13,5 εκ. Από το 1973 τα τεύχη αποτελούν συνήθως εξ ολοκλήρου αφιερώματα σε νέους ποιητές, με επίμετρο στην τελευταία σελίδα ένα σχόλιο του Λεωνίδα Χρηστάκη. Ομογύλακτα περιοδικά που είχαν τον ίδιο εκδότη και διαδέχθηκαν τον Κούρο, είναι τα *Panderna* και το *Ιδοδρόμιο*, σε μεγαλύτερο σχήμα και με μεγαλύτερες δυνατότητες εικονογράφησης και εκτυπωτικών πρωτοτυπιών, αλλά και με πιο αναρχίζουσες από πριν θέσεις.

Στην αρχική εκδοτική του περίοδο εκφράζει το πνεύμα των πρώτων πειραματικών και αντι-ακαδημαϊκών αναζητήσεων στα μεταπολεμικά χρόνια, κυρίως στον εικαστικό χώρο. Ενδιαφέρον έχει από την πλευρά αυτή η προσέγγιση του Λ. Χρηστάκη στο θέμα της «Ελληνικότητας στην Τέχνη», με αφορμή τις εκδόσεις των Γιάννη Ίσαφουήχη, Γιώργου Σικελιώτη και Σπύρου *Βασιλείου. Υπάρχουν όμως και συνεργασίες λογοτεχνών, όπως του Νάνου Βαλαωρίτη για τις έννοιες της πρωτοπορίας και της πνευματικής συντήρησης, του Αντρέα Κανά για τον μεταπολεμικό υπερρεαλισμό και του μετέπειτα γνωστού θεατρικού συγγραφέα Βασίλη Τζιζιόγλου. Έχοντας χωρίς περιορισμούς ανοιχτές τις σελίδες του στο αισθητικά τολμηρό και στο νέο, αλλά χωρίς επαρκή ιδεολογική ενότητα ανάμεσα στις συνεργασίες του, παραμένει κατά κάποιο τρόπο ο άμεσος πρόαγγελος του πολύ πιο οργανωμένου μέσα στις σύγχρονες πρωτοποριακές αντιλήψεις π. *Πάλι (1963-1966). Η παρουσία του Βαλαωρίτη και, δευτερευόντως, του Χρηστάκη τόσο στον Κούρο όσο και στο Πάλι σίγουρα αποτελούν κοινά σημεία αντικομορμίστικου ήθους μεταξύ των δυο όμορων χρονικά εντύπων.

Στη δεύτερη εκδοτική του περίοδο αποκτά εντελώς ιδιότυπο χαρακτήρα. Παράλληλα με την ομώνυμη αίδουσα τέχνης που αναδει-

κνυε νέους εικαστικούς, στράφηκε προς τις νέες δυνάμεις της λογοτεχνίας που τότε (αρχές 1970) πρωτοπαρουσιάζονταν και επεξεύεταν τα ενδιαφέροντά του στην αισθητική της μουσικής ροκ, στην ποίηση της αμερικανικής beat generation, στην underground λογοτεχνία ή σε άλλες υβριδικές μορφές αιρετικής καλλιτεχνίας που ενσωμάτωναν στοιχεία της pop, της ψυχεδελικής αισθητικής του κινήματος των χίπις, καθώς και της τέχνης των δρόμων (graffiti).

Ο μόνιμος εστιασμός του Κούρου σε θέματα και τεχνοτροπίες που μάχονταν το συμβατικό γούστο συνδύαζε, πολύ πιο ρητά και προκλητικά απ' όσο το Πάλι, τον πειραματικό και ανανεωτικό χαρακτήρα της τέχνης και της λογοτεχνίας με την άμεση πολιτική δράση, συνδυασμό που εξάλλου ενίσχυαν και εννοούσαν οι υπάρχουσες ιστορικές συνθήκες στην Ελλάδα του 1970. Η σχέση αυτή εντοπίζεται και στο προοιμιακό κείμενο του πρώτου τεύχους: «[Ο Κούρος] θα προσπαθήσει ν' ανοίξει καινούργιους ορίζοντες, νέες προοπτικές, και να ερευνήσει άγνωστες περιοχές [...] να ενδιαφέρει όσους οραματίζονται και γυρεύουν κάτι καινούριο, είτε γράφοντας, είτε ζωγραφίζοντας, είτε κάνοντας μουσική ή γλυπτική».

Εκτός από πρωτότυπες συνεργασίες νεότερων ποιητών (Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ, Νανά Ησαΐα, Μιχαήλ Μήτρας, Δημήτρης Ποταμίτης, Λευτέρης Πούλιος, Βασίλης Στεριάδης, Νατάσα Χατζηδάκι), αλλά και αυστειλές συλλογές που κάλυπταν ολόκληρα τεύχη (Γιάννης Βαρβέρης, Γιώργος Βέης, Γιώργος Μαρκόπουλος), αναδημοσιεύονταν παλαιότερα άρθρα που υποτίθεται ότι συνοδοιπορούσαν με το πνεύμα του Κούρου (Αλ. Αργυρίου,

Β.*Βαρίκας). Αξίζει να ειπωθεί ότι η γραμμή του ήταν σφοδρά αντίθετη στις οικονομικές χορηγίες των αμερικανικών Ιδρυμάτων Φοργτ και Φούλμπραϊτ, θεωρώντας ότι έτσι οι Έλληνες χορηγούμενοι πρόσφεραν άλλοθι στην πολιτική των ΗΠΑ. Αλλά και να τονιστεί η άμεση συμπαράσταση και υποστήριξη διωκόμενων από το καθεστώς περιοδικών, όπως του *Τραμ* της Θεσσαλονίκης και των εκδοτών του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μαντώ Αραβαντινού. «Η λογοτεχνία της αμφισβήτησης», π. *Ο Ταυδρόμος*, τχ. 677 (1 Απρ. 1967): Μιχ. Μήτρας, «Απλή εισαγωγή

στη Σκηνή. Το ελληνικό underground, π. Σήμα, τχ. 9 (2 Σεπτ. 1975): Λεων. Χρηστάκης, *Χάος και κουλτούρα*. Αθήνα, εκδ. Απόπειρα. 1983· Γ. Μακρής, *Γραπτά*. Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1986· Ανδρ. Παγουλάτος, «Ένας διάλογος με τον Μάκη Αποστολόπου» π. *Ομπρέλα*, τχ. 8 (Ιουλ. 1990)· Δ. Καλοκύρης, *Νεοελληνικά λογοτεχνικά περιοδικά. Από την παλιγγενεσία στον παλιμπαυδισμό*. Αθήνα, Ύψιλον 1995· Νάνος Βαλαωρίτης, *Μοντερνισμός, πρωτοπορία και «Πάλι»*. Αθήνα, Καστανιώτης, 1997· Ευριπίδης Γαραντούδης, «Τα μεταπολεμικά λογοτεχνικά περιοδικά. Λογοτεχνία, κριτική και ιδεολογία», π. *Νέα Εστία*, τχ. 1746 (Ιουν. 2002), 1023-1044· Ελισάβετ Αρσενίου, *Νοσταλγοί και Πλαστουργοί. Έντυπα, κείμενα και κινήματα στη μεταπολεμική λογοτεχνία*. Αθήνα, Τυπωθήτω, 2003, σ. 372-380.

ΑΛΕΞΗΣ ΖΗΡΑΣ

Κούρτοβικ, Δημοσθένης

(Αθήνα, 1870-1929). Δημοσιογράφος του Βόλου κατά το πρώτο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα. Το 1901 ήταν διευθυντής της τοπικής εφ. *Αγών* και στη συνέχεια (1902) *Νέος Αγών*. Το 1907 εξέδωσε τη βραχύβια εφ. *Ο Λαός* και τον ίδιο χρόνο

την ημερήσια εφ. **Κήρυξ*, την οποία διατήρησε έως το 1920. Δεξιότεχνης της γραφίδας και χαλκέντερος υποστήριξε με πάθος ακριβείς θέσεις της συντηρητικής παράταξης.

Κατά την περίοδο 1908-1911 ο Κούρτοβικ ήταν ο επικεφαλής της εκστρατείας εναντίον του Ανωτέρου Δημοτικού Παρνεναγωγείου Βόλου (υπό τον Αλ. Δελμούζο), με συνέπεια το κλείσιμο του σχολείου και την παραπομπή σε δίκη των πρωτεργατών, όπως και των υπευθύνων του Εργατικού Κέντρου Βόλου. Κατά τη δίκη (Ναύπλιο, 1914) ήταν μάρτυρας κατηγορίας. Το 1920, μετά την απόπειρα δολοφονίας του Ελευθερίου Βενιζέλου στη Γαλλία, υπέστη επίθεση από εξαγριωμένο πλήθος βενιζελικών του Βόλου, οι οποίοι ζητούσαν την απέλασή του ως φανατικού αντιβενιζελικού.

Το 1926 υπήρξε αρθρογράφος της εφημερίδας του Βόλου **Σημεία* με το ψευδώνυμο «Γωβίας», που χρησιμοποιούσε παλιότερα και στη δική του εφημερίδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κολιού, *Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα Βόλου*, τ. Α', σσ. 180, 222, 225-226, 228, 249, 252-258, 267, 382.

ΝΙΤΣΑ ΚΟΛΙΟΥ

Κούσκουρας, Ιωάννης

(Βογατοικό, 1867 - Θεσσαλονίκη, 20 Φεβρ. 1931). Εκδότης. Φοίτησε από τη μικρή του ηλικία στην Κωνσταντινούπολη, στη Ζωγράφειο Σχολή και στη Μεγάλη του Γένους Σχολή από την οποία απεφοίτησε ως δάσκαλος με άριστα.

Διορίστηκε δάσκαλος-διευθυντής στη Στρώμνιτσα και μετά από έξι χρόνια στην Κλεισόυρα, όπου επί δύο χρόνια συνέχισε τον εθνικό αγώνα του εναντίον των ξένων προπαγανδών, ως συνεργάτης των ελληνικών οργανώσεων του Μακεδονικού Αγώνα. Εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη και ίδρυσε με τον Κωνσταντίνο *Βελλίδη βιβλιοπωλείο για την προώθηση εκπαιδευτικών βιβλίων, πολλά από τα οποία ο ίδιος είχε συγγράψει. Τον Ιούνιο 1903 συνεταιρίστηκε με τον ιταλό τυπογράφο Σαλβατόρε *Μουρατόρι για την εκμετάλλευση της άδειας εκδόσεως εφημερίδας. Καρπός της συνεργασίας αυτής ήταν η **Αλήθεια*, με την οποία αγωνίστηκε εναντίον όλων των ξένων προπαγανδών που απειλούσαν τη Μακεδονία και τον ελλητισμό, ενώ ο συντάκτης του στο βιβλιοπωλείο Κ. Βελλίδης είχε αναλάβει τις δημοσιογραφικές περιδείξεις σε ολόκληρη τη Βόρειο Ελλάδα. Η προσφορά της εφημερίδας στον εθνικό αγώνα αναγνωρίστηκε και από τους Τούρκους, που πολλές φορές διέταξαν την παύση της ή κίνησαν δικαστικές διώξεις της.

Μετά την ελευθερία του Τύπου που εφάρμοσαν οι Νεότουρκοι αποχώρησε από τον συνεταιρισμό και ίδρυσε την εφ. **Νέα Αλήθεια*, με την οποία συνέχισε τους αγώνες υπέρ των δικαίων των ελληνικών πληθυσμών. Η έκδοσή της συνεχίστηκε και μετά από την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης, ενώ ο Ι. Κούσκουρας εγκαινίασε και εξω-εφημεριδιακούς κοινωνικούς αγώνες με την ενεργή συμμετοχή του στην τοπική αυτοδιοίκηση. Αφού διετέλεσε μέλος της διοικήσεως της Ελληνικής Κοινότητας και του Συμβουλίου των Δημογερόντων, το 1922-1923 διορίστηκε και το 1925 εκλέχθηκε δημοτικός σύμβουλος, ενώ το 1926 εκλέχθηκε πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου. Διετέλεσε επίσης μέλος του Ανωτέρου Εκπαιδευτικού Συμβουλίου και της Κτηματικής Ομάδας Θεσσαλονίκης, με αξιόλογο προσφορά στα ζητήματα της πόλεως, ενώ αρνήθηκε να είναι υποψήφιος δήμαρχος, βουλευτής ή γερουσιαστής, όπως του προτάθηκε από τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: εφ. *Νέα Αλήθεια*, 20 Φεβρ. 1931· *Μακεδονικόν Ημερολόγιον έτους 1932*, σ. 110-115· *Κανδυλάκης, Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Α', σ. 130-132, τ. Β', σ. 58-59, τ. Γ', σ. 23-38.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Κούσκουρας, Κωνσταντίνος

(Θεσσαλονίκη, 1911 - 15 Σεπτ. 1982). Δημοσιογράφος. Ανέλαβε τη διεύθυνση της **Νέας Αλήθειας* αμέσως μετά τον θάνατο του πατέρα του Ιωάννη **Κούσκουρα* το 1931 και τη διατήρησε μέχρι την εκχώρησή της το 1970, συνεχί-

ζοντας με τον αδελφό του Αθανάσιο, με ενθουσιασμό και πίστη, την παράδοση για τη στενή παρακολούθηση των θεμάτων της πόλεως (από την ιστορία της μέχρι την πολιτιστική της κίνηση) και τους αγώνες για την προώθηση των εθνικών και πολιτιστικών προβλημάτων της.

Την περίοδο της Κατοχής διέκοψε την έκδοσή της και συνεργάστηκε με αντιστασιακές οργανώσεις, ενώ μετά την Απελευθέρωση αγωνίστηκε με υπαράνηση με τις εθνικές δυνάμεις για τα δίκαια της Ελλάδας και της Μακεδονίας. Δεν επέτυχε όμως να παρακολουθήσει τον γιγαντισμό των εφημερίδων με την ανανέωση του συντακτικού προσωπικού και του τεχνικού εξοπλισμού της, με συνέπεια να μειωθεί η κυκλοφορία της και τελικά να μεταβιβάσθει σε νέο ιδιοκτήτη και σύντομα να διακομίσει την έκδοσή της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Κανδυλάκης, Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Γ', σ. 23.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Κουσουλάκος, Ευάγγελος

(Καλαμάτα, 1862 - Αθήνα, 1903). Δημοσιογράφος, εκδότης, χρονογράφος και σατιρικός ποιητής. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και από νεαρός ασχολήθηκε με την ενδυμογραφία. Πέρασε στην ομάδα του Αττικού *άλατος* και του **Ασμοδαίου*, ακολούθησε τον Θέμο **Άννινο* και στο *Σατιρικό Αστυ*, όταν όμως έγινε ημερήσιο ειδησεογραφικό (1890) συνέχισε να γράφει για λίγο καιρό το χρονογράφημα και μετά αποχώρησε για να εκδώσει το σατιρικό **Σκριπ*. Όπως σημειώνει ο λεξικογράφος της ομάδας του *Ασμοδαίου* και του *Άστεως*, Θ. **Βελιαντίτης*, ο Κουσουλάκος ήταν «προικισμένος δια πνεύματος εκτά-

κτως ευθύμου και σατιρικού, εδημοσίευε χαριέστατα ποιήματα υπό το ψευδώνυμον Πελαργός».

Για ένα διάστημα υπήρξε ανταποκριτής της εφ. **Νεολόγος* της Κωνσταντινούπολης, διευθυντής του γραφείου της Βουλής και του Εθνικού Τυπογραφείου. Η δημοσιούπαλληλική του ιδιότητα και ο άκρατος συντηρητισμός του δεν τον εμπόδιζαν να κάνει αυστηρή κριτική ακόμα και στο «σύστημα» που τον εννοούσε· μάλιστα, όταν το **Σκριπ*, ακολουθώντας το παράδειγμα της εφ. **Αστυ*, από σατιρικό περιοδικό έγινε ημερήσια πολιτική εφημερίδα (1895), δεν δίσταζε να δημοσιεύει ειδήσεις που προκαλούσαν ακόμα και τη δικαιοσύνη. Το 1896 δικάστηκε από το κακουργιοδικείο Λαμίας και αθωώθηκε γιατί δημοσίευσε είδηση ότι διαλύθηκε ο αρραβώνας δύο πριγκίπων, ενώ κάτι τέτοιο δεν συνέβη.

Γενικά οι δημοσιογραφικές δραστηριότητες του Κουσουλάκου υπήρξαν ανεκδοτολογικές, άλλοτε με το γλωσσικό ζήτημα, άλλοτε με το παλιό ημερολόγιο (του οποίου ήταν φανατικός οπαδός) και άλλοτε με τον ανταγωνισμό της εφημερίδας του με τις άλλες εφημερίδες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Σαπρανίδης, *Ιστορία της Ελληνικής Γελοιογραφίας*, Αθήνα, Ποταμός, Αθήνα 2001 (22005).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ

Κουτούπης, Θαλής του Σταυριανού

(Πετρίνα Λακεδαίμονος, 1870 - Αθήνα, 1935). Οικονομολόγος, δημοσιογράφος, εκδότης, πολιτικός. Τέλειωσε το γυμνάσιο στη Σπάρτη και μπήκε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, την οποία εγκατέλειψε και μετεγγράφηκε

στη Νομική Σχολή, από την οποία πήρε το πτυχίο του το 1894. Μετά από επιτυχείς εισαγωγικές εξετάσεις, το 1895, γίνεται αξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού (με ειδικότητα σε ζητήματα οικονομικής διαχείρισης).

Το 1896 παίρνει υποτροφία και σπουδάζει στο Λονδίνο, όπου ασχολείται εμπεριστατωμένα με την οικονομική επιστήμη, στο University College και στο King's College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, ενώ παράλληλα μαθαίνει ξένες γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά, ιταλικά και γερμανικά). Εργάζεται στα υπουργεία Ναυτικών και Εμπορίου της Αγγλίας και γίνεται Γραμματέας Ναυτικού Ακολουθού στην εκεί ελληνική πρεσβεία και ανταποκριτής της αθηναϊκής

εφ. **Άστυ*. Το 1904 φεύγει από το Λονδίνο και μετά από μερικούς μήνες στο Παρίσι, το Βέλγιο και την Ολλανδία, πηγαίνει στο Βερολίνο, όπου συνεχίζει τις κοινωνικο-οικονομικές σπουδές και μελέτες του.

Στο Βερολίνο πρωτοσυναντά τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου –μετέπειτα πρωθυπουργό–, στην «Ομάδα των Εννέα» («Κοινωνιολόγων») του οποίου εντάχθηκε, ως συνιδρυτής, μαζί με τους Π. Αραβαντινό, Κ. Λυμπερόπουλο, Σ. *Μελά, Α. Μυλωνά, Α. Πάγκο, Θ. Πετιμεζιά και Κ. Τριανταφυλλόπουλο, που υποστήριξαν τις νέες ιδέες του επιστημονικού σοσιαλισμού και προετοίμασαν το έδαφος για την «Επανάσταση του 1909». Έτσι, στις 15 Αυγούστου 1909 ο Θ. Κουτούπης (που είχε επιστρέψει στην Ελλάδα το 1906), πρωτοστατεί, ως μέλος της Διοικούσας Επιτροπής του «Στρατιωτικού Συνδέσμου» στο «Κίνημα στο Γουδί». Το 1908 αναγορεύεται υφηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και εκδίδει το βιβλίο του *Οικονομική των Ελλήνων*.

Το 1911 εκλέγεται βουλευτής Λακωνίας και το 1913 εκδίδει την ημερήσια πρωινή εφ. **Νέα Ελλάς*, μαζί με τους Αλ. Παπαναστασίου, Π. Αραβαντινό και Γ. Σταμάτη, η οποία αργότερα περνάει στην ιδιοκτησία του. Το 1917 μεταφέρει την εφημερίδα του στη Θεσσαλονίκη· η έκδοσή της εκεί υπήρξε βραχύβια, είτε διότι η κυβέρνηση Βενιζέλου τον Ιούλιο του ίδιου χρόνου έφυγε για την Αθήνα, είτε γιατί οι εγκαταστάσεις της καταστράφηκαν λίγο αργότερα από τη μεγάλη πυρκαγιά (5 Αυγ. 1917). Η έκδοσή της συνεχίστηκε στην Αθήνα, έως το 1921.

Το 1915 πρωτοστατεί στην έξοδο της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ και συμμετέχει στο «Κίνημα της Θεσσαλονίκης», υπό τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Το 1916 γίνεται υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Γεωργίας στην προσωρινή κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου, με τον οποίο συνεργάζεται στενά και καθιερώνει για πρώτη φορά την οκτάωρη εργασία. Το 1920 πηγαίνει στην Αμερική, όπου εκλέγεται Αντιπρόεδρος του Παγκοσμίου Συνεδρίου Τύπου στη Χονολουλού και μετά κάνει τον γύρο του κόσμου. Το 1923 εκλέγεται και πάλι βουλευτής Λακωνίας, υπό τη σημαία της «Δημοκρατικής Ένωσης» του Αλ. Παπαναστασίου, ο οποίος το 1924 σχηματίζει κυβέρνηση. Κατά τη σταδιοδρομία του συνέβαλε στην κατασκευή μεγάλων έργων, όπως η αποξήρανση του έλους Τρινάσσου, η κατασκευή του δρόμου που ένωσε την Πετρίνα με τον μεγάλο δημόσιο δρόμο, η κατασκευή της γέφυρας «Κολοπανιά» και η ανέγερ-

ση του σημερινού δημοτικού σχολείου της Πετρίνας. Στην Πετρίνα υπάρχει προτομή του στην κεντρική πλατεία, καθώς και δρόμος με το όνομά του.

Το 1932 γίνεται καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στην Πάντειο Σχολή, ενώ έχει συγγράψει εν τω μεταξύ τα συγγράμματα *Η Οικονομία των Ελλήνων* και τα δίτομα *Πολιτική Οικονομία* (1933) και *Δημοσσονομία* (1935-1936).

Ο Θ. Κουτούπης παντρεύτηκε την Ελένη Παπασταμάτη και έκανε τέσσερα παιδιά, τον Σταύρο, πλοίαρχο Λιμενικού (πέθανε το 1966), τον Μιλτιάδη, δημοσιογράφο (πέθανε το 2001), τον Πέλο, δημοσιογράφο (πέθανε το 1985) και την Αλεξάνδρα (πέθανε το 1944).

Φανατικός ορειβάτης, σκοτώθηκε σε ηλικία 65 ετών στον Όσιο Λουκά του Ελικώνα, το 1935, κατά τη διάρκεια νυχτερινής αναρριχητικής πορείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αλ. Ωρολόγας, «Σαράντα ετών κομμουνιστικοί αγώνες στη Θεσσαλονίκη», εφ. *Το Φως*, 4 Σεπτ. 1951-9 Νοε. 1951· Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Β΄, σ. 104-105· Αλ. Ωρολόγας, «Ο Τύπος της Θεσσαλονίκης», στο λεύκωμα *Θεσσαλονίκη 1912-1962, Θεσσαλονίκη*, Επιτροπή εορτασμού πενήκονταετηρίδας απελευθερώσεως της Θεσσαλονίκης / Υπουργείο Β. Ελλάδος, 1962· ΜΕΕ, τ. ΙΕ΄, λ/α «Κουτούπης, Θάλης Σ.»· *Μητρώο Πληρεξουσίων, Γερουσιαστών και Βουλευτών 1822-1935*. Αθήνα 1986.

ΘΑΛΗΣ ΚΟΥΤΟΥΠΗΣ

Κουτούμης, Ντίνος

(Μανσούρα Αιγύπτου, 1917 - Αθήνα, 1989<;>). Δημοσιογράφος, συγγραφέας. Συνεργάστηκε στα **Παναγιώπεια* και το βραχύβιο νεανικό π. *Φοινικά*, το οποίο στο τχ. 3 (Ιούν. 1937) σημειώνει την πρόσληψη του φίλου του ως τακτικού συντάκτη της εφ. **Ταχυδρόμος*. Αρχισυντάκτης της εικονογραφημένης πολεμικής επιδεώσεως Α.Ε.Ρ.Α. (1942-1947), επιχειρεί να εκδώσει στις αρχές του 1947 την εβδομαδιαία εφ. *Βήμα* (με συνεργάτες τους Αγ. Αριστοκλή, Μιχ. Περίδη, Π. Μάγνη, Μ. *Γιολουράκη, Γ. *Κοκκάλη κ.ά.). Ανταποκριτής της αθηναϊκής εφ. **Έθνος* και του **Ελληνικού Βορρά* της Θεσσαλονίκης, αρθρογραφεί μόνιμα στον *Ταχυδρόμο*, καθιερώνει τη στήλη «Αντικατοπτρισμοί» κι αναλαμβάνει αρχισυντάκτης του από τον Νοέμβριο 1967. Τα παροικιακά ζητήματα που ήθελε να προβάλλει με την έκδοση του *Βήματος*, δεσπόζουν στην ύστερη αυτή περίοδο του *Ταχυδρόμου*, τον οποίο συνεχίζει από την Αθήνα το 1985 και έως τον θάνατό του. Έγραψε πεζά, μαρτυρίες από την Κατοχή και από την ελληνική παροικία της Αιγύπτου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Απ. Γ. Κωσταταντινίδης, «Από την ιστορία των ελληνικών γραμμάτων στην Λύβη», π. Βίας (Αλεξάνδρεια), τχ. 102-107 (Ιουλ. 1959), 57· Ι.Μ. Χατζηφώτης, *Αλεξάνδρεια. Οι δυο αιώνες του νεότερου ελληνισμού (19ος-20ος)*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1999, σ. 323-325.

ΜΑΡΙΑ ΡΩΤΑ

Κόφ'το

Πολιτικοσαυρική εφημερίς του λαού. Άπαι της εβδομάδος εκδόσιμη. Πάτρα, 1880-1881. Εκδότης-διευθυντής-συντάκτης-διανομέας: Ανδρέας Ροδόπουλος. Εβδομαδιαία, τετρασελίδη, διςηλη. «Τιμή συνδρομής προπληρωτάς: εν Πάτραις εκάστη εξαμηνία Δρ. Ν. 4, εν ταις Επαρχίαις εκάστη εξαμηνία Δρ. Ν. 5. Δια τα δημόσια, τραπέζικα και άλλα μεγάλα εμπορικά και βιομηχανικά καταστήματα και εταιρίας παντός είδους, το διπλάσιον». Τυπογραφείο: Π. Ευμορφοπούλου.

Τα ελάχιστα σωζόμενα τεύχη σκιαγραφούν την εικόνα περιοδικού με πατριωτικό περιεχόμενο, γραμμένο σε σατιρικούς στίχους και σε πεζό λόγο. Το όνομα του εκδότη-διευθυντή συμπίπτει χρονικά, σύμφωνα με το *Ιστορικών Λεξικών των Πατρών* του Κ. Τριανταφύλλου, με το όνομα του πατριώτη συμβο-

λαιογράφου Ανδρέα Ροδόπουλου, πρόγονο του Δημ. Ροδόπουλου, προέδρου της Βουλής κατά τη δεκαετία του 1960, γνωστού και από τις γελοιογραφίες του Φ. *Δημητριάδη ως «Μοχλού».

Ασχολείται με θέματα όπως ο κλήρος της Ελλάδος, η θανατική ποινή, ο πόλεμος κ.ά., ενώ σατιρίζει τον Κομμουνισμό («Τι τρομερός άνθρωπος αυτός ο Κομμουνιστός!», διότι αν και «πλავίως πως εδήλου ότι δεν θέλει την εξουσία, και ότι θ' αφήσει το υπουργείον Τρικοπότη» συνέχιζε να καταλαμβάνει θέσεις εξουσίας, Υπεραμύνεται επίσης των νέων της Πάτρας, που φαίνεται ότι σχολιάστηκε αρνητικά και βρίσκει την ευκαρία να στηλιτεύσει την κυβερνητική πρακτική. Σε άρθρο της με τίτλο «Πατράϊκή νεολαία» σημειώνει: «Αγροούμεν, τη αληθεία, που βασίζομενοι τινές, μέφονται την Πατράϊκήν νεολαίαν, ως οκνούσαν και αποφεύγουσαν τον του αίματος φόρον. Αυτά τα πράγματα επισίμως διαψεύδουσι τους τοιούτους, καθ' ότι εισέτι ουδείς νέος εδραπέτευσεν, ουδείς ώκνησε να υποστή τη δεινά της στρατιωτικής ζωής» αν δ' εδείχθη προ ημερών διαταγώς τις, τούτο δεν ήτο ανανήθη, ουδέ φόβος απωλείας της ζωής των, αλλ' ίσα ίσα φόβος δεδικοιολογημένος εκ των παρελθόντων, μήπως δεν δώσωσι μόνον τον φόρον της τιμής, δηλ. αφού ητιμάσθησαν ως Έλληνες, ατιμασθώσι και ως στρατιώται δια τινός των συνήδων των Ελληνικών κυβερνήσεων πράξεων» (αρ. φ. 15).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (αρ. φ. 14-15, 18-23, 27).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Τριανταφύλλου, *Ιστορικών Λεξικών των Πατρών*, Πάτρα 1980, σ. 332 Δ. Σαπρανιδής, *Ιστορία της ελληνικής γελοιογραφίας*, Αθήνα 2001, σ. 93.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ

Κοχλιάς

Μηνιαία Έκδοση Τέχνης, Λογοτεχνία, Ποίηση, Εικαστικές Τέχνες, Φιλοσοφία, Ζωή, Θεσσαλονίκη, Δεκ. 1945 - Νοέ. 1946, έτ. Α', αρ. τχ. 1-12 και Ιαν. 1947 - Ιαν. 1948, έτ. Β', αρ. τχ. 13-22. Διεύθυνση: Γιώργης Κιτσόπουλος. Λευτέρης Κονιόφοδος, Γιάννης Σβορώνος, Υπεύθυνος ύλης: Γ. Σβορώνος (αρ. τχ. 1-19). Γιώργης Κιτσόπουλος (αρ. τχ. 20-22). Άλλος υπότιτλος: Μηνιαία έκδοση τεχνής (έτ. Β'). Μηνιαίο, με ενιαία σελιδαρίθμηση (εκτός του τχ. 2), δεκαεξασέλιδο (εκτός του τχ. 2), μονόστηλο / διςστηλο / τριςστηλο, διαστάσεων 29x21,5 εκ. Η τιμή τεύχους διακυμάνθηκε από 200 δρχ. (Δεκ. 1945) σε 600 δρχ. (Ιαν. 1946 - Μάιος 1946), 1800 δρχ. (το διπλό τχ. Ιουν./Ιουλ. 1946), 800 δρχ. (Αύγ. 1946 - Μάρτ. 1947), 1000 δρχ. (Απρ./Μάιος 1947) και 1500 δρχ. (Ιούλ. 1947 - Ιαν. 1948). Τυπώθηκε στα τυπογραφεία της «Ελληνικής Ιατρικής» (αρ. τχ. 1-6, Δεκ.

1945 - Μάιος 1946), του Ν. Νικολαΐδη (αρ. τχ. 7/8-17, Ιούν./Ιουλ. 1946 - Μάιος 1947) και του Δ. Τσοούκα (αρ. τχ. 18-22, Ιούν. 1947 - Ιαν. 1948).

Εισήγαγε στην ελληνική λογοτεχνία μια διαφορετική θεώρηση της παράδοσης, που στηρίχτηκε στην πρακτική να δημοσιεύονται κείμενα αρχαίας ελληνικής και λατινικής λογοτεχνίας, χριστιανικής και βυζαντινής γραμματείας καθώς και αναγεννησιακής και νεώτερης ευρωπαϊκής. Ο Ν.Γ. Πεντζίκης, που ήταν η ψυχή του *Κοχλίας*, πίστευε ότι το σύνολο της βυζαντινής γραμματείας είναι τόσο μοντέρνο, ώστε λίγο απέχει από το σύγχρονο ευρωπαϊκό πνεύ-

μά, η ενότητα της ελληνικής παράδοσης με τα σύγχρονα ρεύματα, που δημιουργεί ένα αυτοφυές μοντέρνο. Η «Γενιά του '30» θεωρούσε ως παράδοση τον Καραγκιόζη, τον Μακρυγιάννη, τον Θεόφιλο, τον Σολωμό, τον Κάλβο και το δημοτικό τραγούδι, ενώ η βυζαντινή γραμματεία αγνοήθηκε παντελώς από τις προπολεμικές εκδόσεις των περιοδικών. Οι καινοτομίες του *Κοχλίας* συμπληρώνονται και από τον ρόλο που διαδραμάτισε ο Γιάννης Σβορώνος. Για πρώτη φορά η αισθητική εμφάνιση ενός λογοτεχνικού περιοδικού ξεφεύγει από την καλή προαίρεση του απλού εκδότη, που την αναλαμβάνει εξ ολοκλήρου ένας γραφίστας, ο οποίος συνδυάζει την αισθητική της εμφάνιση με τις κατευθύνσεις των περιχομένων. Το μήνυμα του *Κοχλίας* το ακολούθησε αργότερα εν μέρει το π. *Διαγώνιος*.

Υπήρχαν τρεις λογοτεχνικές ομάδες: η «υπαρξιακή», που την αποτελούσαν οι Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, Ζωή Καρέλλη, Γιώργης Κιτσόπουλος και επιδόθηκε κυρίως στην πεζογραφία· η «λυρική», που την αποτελούσαν οι Γιώργος Θέμελης, Τάκης Βαρθολομαΐδης, Γιώργος Στογιαννίδης και επιδόθηκε στην ποίηση· και, τέλος, οι ζωγράφοι Γιάννης Σβορώνος, Κάρλος Τσίτσεκ και Τάκης Ιατρού. Οι μεταφράσεις υπηρέτησαν την καινούρια αντίληψη του μοντέρνου του Πεντζίκη και η επιλογή τους γίνονταν με κριτήριο την αξία της ξένης δημιουργίας. Κύρια επιδίωξη ήταν να παρουσιαστούν οι σημαντικότεροι συγγραφείς από κάθε περίοδο.

Έτσι, από την αρχαία ελληνική και λατινική λογοτεχνία μεταφράστηκαν οι Πλωτίνος, Πορφύριος ο και Μάλχος, Tertullianus¹ από τη χριστιανική και βυζαντινή γραμματεία οι Μέγας Βασίλειος, Συνέσιος, πατριάρχης Ιεροσολύμων Σωφρόνιος, Συμεών ο Μεταφραστής, Μιχαήλ Ψελλός, Συμεών ο Νέος Θεολόγος, Εφραίμους² από την Αναγέννηση παρουσιάζονται οι Benvenuto Cellini, François Rabelais, Santa Teresia d'Avila, Torquato Tasso, Angelus Silesius³ από την ευρωπαϊκή λογοτεχνία του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα μεταφράστηκαν οι Giacomo Leopardi, Alessandro Manzoni, Gérard de Nerval, Thomas De Quincey, Henry Wadsworth Longfellow, Soren Kierkegaard, Lautréamont, Stéphane Mallarmé, Gererd Manley Hopkins κ.ά.⁴ από τη μοντέρνα λογοτεχνία παρουσιάστηκαν οι Guillaume Apollinaire, Paul Éluard, Paul Claudel, Jean Cocteau, Tristan Tzara, Jean Paul Sartre, T.S. Eliot, Ezra Pound, Federico Garcia Lorca, Pablo Neruda, John Dos Passos, Franz Kafka, Henry

μα. Ο υπαρξισμός λειτουργήσει ως συνδετικός κρίκος στη διαχρονικότητα των κειμένων, ενώ η θεματική ενότητα, που επιδίωξε ο Κιτσόπουλος να έχουν τα τεύχη του περιοδικού, οδηγεί τον αναγνώστη στην αντίληψη της άποψης του Πεντζίκη.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα, ο *Κοχλίας* διαφοροποίησε την επικρατούσα άποψη σχετικά με το νόημα και τον χαρακτήρα του μοντέρνου, δίνοντας αιδετικό και πρωτοποριακό χαρακτήρα στο περιοδικό. Μοτερινοί δεν είναι η πληροφόρηση, η αποδοχή και η αντιγραφή των καινούριων λογοτεχνικών τάσεων

Miller, Thomas Mann, James Joyce, Luigi Pirandello κ.ά. Κανένα ίσως άλλο περιοδικό δεν παρουσίασε παρόμοιο μεταφραστικό έργο σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, ενώ για πρώτη φορά μεταφράστηκαν στον Κοχλία 22 συγγραφείς.

Η έκδοση του Κοχλία συνάντησε πολλές δυσκολίες. Η στράτευση των συνδιευθυντών του (Κιτσόπουλος, Κονιόρδος), η αδιαφορία του κοινού, το βάρος δουλειάς της έκδοσης που το σήκωνε ένα άτομο (Κιτσόπουλος), η μονομερής χρηματοδότηση του περιοδικού από τον Κονιόρδο, ήταν τα αίτια που οδήγησαν στο κλείσιμό του. Στην Αθήνα πέρασε απαρατήρητο, ενώ στη Θεσσαλονίκη πουλούσε από τέσσερα έως επτά τεύχη. Ο ψυχικός κάματος όμως ήρθε από τις διαταραγμένες προσωπικές σχέσεις των συνεργατών. Το πόσο όλα αυτά επηρέασαν την έκδοσή του το μαρτυρούν οι διαφορές στο στήσιμο της ύλης ανάμεσα στα δύο χρόνια έκδοσης και οι δημοσιευμένες αυτοκριτικές των συνεργατών του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΘ, ΕΜΣ (φωτοστατική ανάπτυξη του Κοχλία: Αθήνα, ΕΛΙΑ, 1983).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ντ. Χριστιανόπουλος, *Εκατό χρόνια λογοτεχνικού περιοδικού στη Θεσσαλονίκη: (1889-1989)*, Θεσσαλονίκη, Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης, 1989, σ. 126-Κ. Κουρούδης, *Το περιοδικό "Κοχλίας"*: Θεσσαλονίκη (1945-1948), *Εισαγωγή, συνεντεύξεις, βιβλιογραφία*, Παιανία, εκδ. Μπλιέτο, 1997· Στυλιανή Παντελιά, «Ο Κοχλίας (1945-1948)», *Ευρετήρια*», π. *Νέα Παρέα*, τχ. 474-476/207 (Αύγ.-Οκτ. 1994), 178-195.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΡΟΥΔΗΣ

Κρανωτάκης, Νικόλαος

(Αθήνα, 1891-1958). Δημοσιογράφος, εκδότης, πολιτικός. Κορυφαία μορφή της ελληνικής δημοσιογραφίας. Γεννήθηκε στο Μεταξουργείο (από αθηναίους γονείς), τελείωσε το γυμνάσιο στην Κρήτη και σπούδασε ιατρική στην Αθήνα. Γρήγορα όμως εγκατέλειψε τις σπουδές του και επεδόθη στη δημοσιογραφία. Νεώτατος έγινε αρχισυντάκτης των εφ. *Νέον Άστυ* και **Ακρόπολις* του Βλ. *Γαβριηλίδη. Εξελέγη συγχρόνως σε φλογερό αρθρογράφο, με συναρπαστική ιδιομορφία ύφους. Μόλις ο Γεώργιος *Βλάχος εξέδωσε την εφ. *Η *Καθημερινή* το 1919, ο Κρανωτάκης ανέλαβε συνδιευθυντής, ενώ συγχρόνως έγραφε και ορισμένα άρθρα.

Ήταν αγωνιστής-δημοσιογράφος και υπερασπίστηκε με σθένος το Λαϊκό Κόμμα. Συνεδέετο στενά με τον βασιλέα Κωνσταντίνο, τον Δημήτριο Γούναρη, τον Νικόλαο Στράτο, τον Παναγή Τσαλδάρη και με πλείστους άλλους πολιτικούς της φιλοβασιλικής

παρατάξεως. Το 1922, όταν η επανάσταση με επικεφαλής τους Πλαστήρα-Γονατά έδωσε τον Κωνσταντίνο, ο Κρανωτάκης συνελήφθη μαζί με τους ηγέτες του Λαϊκού Κόμματος και έμεινε για αρκετό διάστημα στις φυλακές Αβέρωφ. Όταν έγινε πρωθυπουργός ο Γ. Καφαντάρης, του επρότεινε να υποβάλει αίτηση νοσηλείας για ν' αποφυλακισθεί. Εκείνος αρνήθηκε. Αποφυλακίστηκε μετά από μήνες οπότε ανέλαβε ενυπογράφως στην *Καθημερινή*, αγώνα για επαναφορά της βασιλείας.

Το 1926, προσκληθείς από τον Παναγή Τσαλδάρη, πολιτεύθηκε για πρώτη φορά με το Λαϊκό Κόμμα και εξελέγη πανηγυρικά. Έκτοτε εξελέγη πολλές φορές βουλευτής με το Λαϊκό Κόμμα. Στα πλαίσια των πολιτικών του αγώνων εξέδωσε την εφ. *Ο *Τύπος*. Η εφημερίδα αυτή, μαχητικό πάντοτε όργανο εθνικών αρχών, συνέχισε την έκδοσή της για πολλά χρόνια, και αργότερα ίδρυσε και άλλη, την εφ. *Πρωινός Τύπος*. Κατά την Κατοχή, μαζί με τον ναύαρχο Τυπάλδο, τον βουλευτή Λάζαρο Κριεζή και άλλους πρωτοστάτησε για να συνεργασθούν στρατιωτικοί και πολιτικοί παράγοντες σε αντιστασιακή δράση. Συνελήφθη από τους Ιταλούς και φυλακίστηκε στις φυλακές Αβέρωφ. Μετά τον πόλεμο συνέχισε την άσκηση της δημοσιογραφίας. Κατά την μεταπολεμική περίοδο, επίσης, ήταν ο πολιτικός αρθρογράφος της εφ. *Εθνικός Κήρυξ* που εξέδιδε ο Αθ. Παράσχος.

Εξελέγη πρόεδρος της ΕΣΗΕΑ προπολεμικά και μεταπολεμικά επί δώδεκα έτη. Αναγνωρίστηκε ως ο δυναμικός πρόεδρος της ΕΣΗΕΑ, εργάστηκε σκληρά για την προαγωγή του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και του δημοσιογραφικού σωματείου. Διέτελεσε επίσης γενικός γραμματέας του Δήμου Αθηναίων επί Σπύρου Μερκούρη, πληρεξούσιος στην Ε' Συντακτική Συνέλευση το 1935 και υφυπουργός Συγκοινωνιών στην κυβέρνηση του Γεωργίου Κονδύλη.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΕΟΝΤΑΡΙΤΗΣ

Κρησάρα

Εκδίδεται ασπίτως, Αθήνα, 29 Δεκ. 1868 - 16 Μαρτ. 1869, αρ. τχ. 1-13. Εκδότης: Σοφοκλής *Καρούδης. Χωρίς τακτική περιοδικότητα, τετραμσελίδη, δίστιχη, διστάσεων 27,5x20 εκ. Όπως σημειώνεται: «Συνδρομητής η *Κρησάρα* δεν δέχεται, διότι θα εκδίδεται εκτάκτως, αλλ' όσοι επιθυμούν να της φέρη ο διανομέας το φύλλον εις την κατοικίαν των, ας αποστείλουν μετά του ονόματός των εις το Γραφείον αυτής δι' όσα θέλουν, ουχι ολιγώτερα των δώδεκα, το αντίτιμον, προς δέκα λεπτά έκαστον. Το αυτό ας πράξουν και οι εν τας επαρχίας δια γραμματοσήμου

εντός επιστολής των. Δια τους εν το εξωτερικό η τιμή εκάστου φύλλου είναι διπλασία». Τυπογραφείο: «Φωτός». Σοφ. Κυρודה.

Βραχυδία σατιρική εφημερίδα που είχε όλα τα τυπικά χαρακτηριστικά των εκδόσεων του *Φωτός, το οποίο διαδεχθηκε, όπως σημειώνει ο εκδότης του στην πρωτοσέλιδη «Ειδοποίησιν» του πρώτου φύλλου: «Εις το πρώτον τούτο φύλλον της Κρησάρας αναγκαζόμεθα να μεταφέρωμεν δύο εκ των άρθρων του τελευταίου φύλλου του Φωτός, και το εν αυτώ ποιημάτων, διότι καταζητείται το φύλλον αυτό πανταχούθεν και δεν απέμεινεν ούτε εν εις το Γραφείον μας. / Αύριον θα εκδοθή το δεύτερον φύλλον της Κρησάρας, όπερ θα ήνε πολύ αρεστότερον του ανά χειράς».

Στα φύλλα που εξέδωσε αναδημοσιεύτηκαν όλα τα πατριωτικά άσματα του Σοφ. Κυρודה γύρω από την επανάσταση στην Κρήτη (αφιέρωση στην επέτειο από τη λήξη της κρητικής επανάστασης, αρ. φ. 6, 12 Φεβρ. 1869) και εκφράστηκε ο ενδοσιασμός του εκδότη που παρότρυνε τον βασιλιά Γεώργιο να ξεπεράσει την «απαξία»: «Ανάβηθι επί του χρεματίζοντος ίππου Σου και οδήγησον εκκρήρας τον ενδοσιώντα Λαόν Σου εκεί όπου η τιμή και το καθή-

κον Σε προσκαλεί και η αξιοπρέπεια του Θρόνου Σου επιτάττει» (αρ. φ. 1, 29 Δεκ. 1868).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (αρ. φ. 1-13), ΚΝΕ/ΕΙΕ (Αρχείο Ελ. Καριάτογλου).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Σαπρανίδης, *Ιστορία της πολιτικής γελοιογραφίας στην Ελλάδα*, Αθήνα 1979, σ. 82. Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 206. Δ. Σαπρανίδης, *Ιστορία της ελληνικής γελοιογραφίας*, Αθήνα, Ποταμός, 2001, σ. 102.

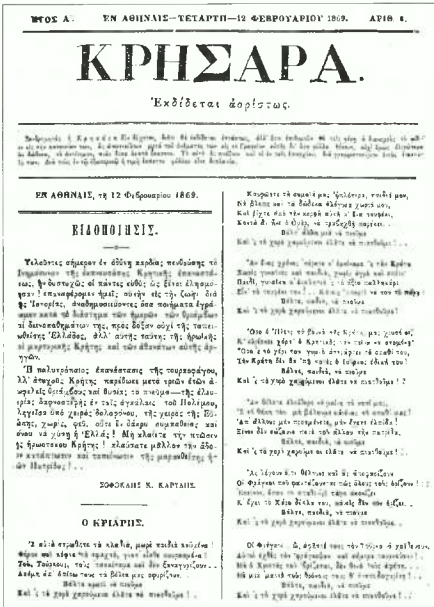
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ

Κρήτη

Εκδίδεται άπαξ της εβδομάδος, Αθήνα, 7 Μαρτ. 1869 - 13 Ιαν. 1878, αρ. φ. 1-593. Συντάκτης: Κ.Ι. Ξάνθης. Άλλος υπότιτλος: *Εκδίδεται δις της εβδομάδος* (αρ. φ. 224, 11 Νοε. 1872). Μότο: «Εις οιωνός άριστος, άμύνησθι περί πάτρης». Τετρασέλιδη, δίσηχη, διαστάσεων 29x21 εκ. Τυπογραφείο: Δ. Καρακατσάνη και Ι. Σπ. Ραζή (από το φ. 14, 12 Ιουν. 1869) και «Γηλεγράφου». Λαζ, Δ. Βιλλαιρά (από το φ. 159, 16 Δεκ. 1871).

Σκοπός της έκδοσής της —όπως η ίδια διακηρύσσει— είναι η υποστήριξη των αγώνων του κρητικού λαού και η διαφώτιση της κοινής γνώμης: «κύριον και σπουδαίον ημών έργον θέλομεν έχει, να υψώσωμεν φωνήν συμπαθή υπέρ των δεινών των συμπατριωτών μας, και να υπηρετήσωμεν όλαις δυνάμεσιν, αν απολείπεται ημίν καιρός, την επιτυχίαν του πολυμάρτυρος αγώνος, ούτως αι θυσίαι, και οι ποταμοί αιμάτων καθηγίασαν την μετά της Ελλάδος Ένωσιν της Κρήτης» (αρ. φ. 1, 7 Μαρτ. 1869). Στο ίδιο φύλλο, σε άρθρο με τίτλο «Σπουδαία Ειδοποίησις», εκφράζει τη θέληση να παραδώσει στη δημοσιότητα την επίσημη αλληλογραφία της Κρητικής Επανάστασως και ζητά τη συνδρομή των αναγνωστών σ' αυτή την προσπάθεια. Παράλληλα, δημοσιεύονται σε συνέχεια το πρωτοσέλιδο ανάγνωσμα «Η Κρητική Επανάστασις 1866-1868» (αρ. φ. 7, 9, 11, 15, 16, 17, 49, 50).

Πολιτικά επιτίθεται κατά του Δ. Βούλγαρη, γιατί κατά το διάστημα της προδημιουργίας του δεν εξόπλισε την Ελλάδα, ώστε να μπορεί να υποστηρίξει την επανάσταση στην Κρήτη, καθώς και εναντίον του Αλ. Κουμουτσούρου. Στριβεί το «Υπουργείο» Ζαΐμη «έχοντος αρετάς και απολαύοντος δια τούτο δημοτικότητα σπανίαν» («Η διάλωσις της Βουλής», αρ. φ. 3, 20 Μαρτ. 1869), ενώ δεν είναι λιγότερο φειδωλή σε δεκτικούς χαρακτηρισμούς για την κυβέρνηση Κουμουτσούρου («Το πρόγραμμα», αρ. φ. 96, 9 Ιαν. 1871: «πεπειραμένος, νοήμων, [...] η μεγάλη και έξοχος νοημοσύνη του κυρίου Κου-

γάλο τμήμα της δεύτερης γενιάς ελληνοαμερικανών με τις πολιτιστικές τους δραστηριότητες. Το π. Κρήτη περιλαμβάνει άρθρα γύρω από τον πολιτικό και την ιστορία του νησιού, τις δραστηριότητες επιφανών ελληνοαμερικανών κρητικής καταγωγής και νέα από τους κρητικούς συλλόγους στις ΗΠΑ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: HCBM, LC, NYPL.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΥΡΩΣ

Κρήτη
Ελευθερία ή Θάνατος. 1866-1867. Σώζονται τα ακόλουθα φύλλα: 1-25, 27 Νοε. 1866-10 Ιουν. 1867. (Το φ. της 7^{ης} Δεκ. 1866 φέρει την ίδια αρίθμηση με το φ. της 27^{ης} Νοε. 1866). Άγνωστης περιодισότητας, σε ελληνική γλώσσα, διήγηλη, τεσσάρων έως οκτώ σελίδων, διαστάσεων 25x17,5 εκ. / 26x18 εκ. Στη βάση της σ. 3 του φ. 1 (7 Δεκ. 1866) αντί υπογραφής υπάρχει μεταξύ δύο μαύρων γραμμών η φράση: «Κατά διαταγήν της Συνελεύσεως». Η τέταρτη σελίδα είναι κενή. Στο φ. 5 (7 Φεβρ. 1867) καταγράφονται ο συντάκτης Χαρ. Μ. Παππαδάκης και οι τυπογράφοι Ηλίας Γ. Μανιός και Στυλιανός Εμμανουήλ *Καλαϊτζάκης.

Η έκδοσή της εξυπηρετεί τις ανάγκες ενημέρωσης των αγωνιστών της κρητικής επανάστασης του 1866-1869, οι οποίοι για τον σκοπό αυτό έφεραν τυπογρα-

φείο στην Κρήτη και το μετέφεραν σε διάφορους τόπους ώστε να μη γίνουν στόχος των Τούρκων και να μπορούν να ενημερώνουν το «Πανελλήνιον και όλον τον Ευρωπαϊκόν κόσμον δια τας θεμελιώδεις αρχάς του Κρητικού λαού», διαφεύγοντας «τας μυριάς ψευδολογίας περί της Επαναστάσεως της Κρήτης». Εκδόθηκαν δύο φύλλα με αρίθμηση 1, από τα οποία εκείνο της 27^{ης} Νοεμβρίου 1866 έχει ένα μόνο θέμα, με τίτλο «Το εν Αρκάδι δράμα»· στο φύλλο της 7^{ης} Δεκεμβρίου 1866 υπάρχει δεύτερος υπότιτλος σε παρένθεση: *Ζήτω η ένωση, Ζήτω ο Βασιλεύς Γεώργιος ο Α΄*, ενώ στη σ. 3 δημοσιεύεται η «Ειδοποίηση», «ότι το φύλλον εις ο εδημοσιεύθη το εν Αρκάδι δράμα εδεωρήθη ως έκτακτον παράρτημα». Η ύλη της έχει ανάλυση των «εσωτερικών» θεμάτων, ειδήσεις από όλες τις επαναστατημένες επαρχίες της Κρήτης με τίτλο «Διάφορα», δημοσιεύματα, διακηρύξεις με σκοπό να εμπνευσθούν οι ταλαιπωρημένοι κάτοικοι της νήσου και καταγράφει θετικά και αρνητικά γεγονότα που αφορούν σε πρόσωπα και στη δράση τους.

Το τυπογραφείο της έφρασε στην Κρήτη με τη βοήθεια «Ευαγγελίστρια», η οποία το αποθίβασε στην Κίσαμο Χανίων. Για την αγορά και τη μεταφορά του πιθανότατα φρόντισε η Κεντρική Επιτροπή των Κρητών της Αθήνας η οποία είχε κάνει επίσημο συμβόλαιο με τον τυπογράφο Ηλία Μανιό, σύμφωνα με γραπτή μαρτυρία του ίδιου. Τυπογραφείο και τυπογράφο διαδέχονται σε διάφορες περιοχές της Δυτικής Κρήτης όπου ήταν εγκατεστημένοι επαναστάτες. Στο Κουστογιόρακο Σελίνου στις 4 και 29 Νοεμβρίου 1866, στη Σαμαριά στις 17, 20 και 31 Ιανουαρίου 1867, στο Πατσιανό Σφακιανό στις 20 Ιουνίου 1867, στον Καλλικράτη στις 20 Ιουλίου 1867. Για την κυκλοφορία της υπάρχει η πληροφορία πως ο τυπογράφος Ηλίας Μανιός έστειλε 225 αντίτυπα στον αρχηγό Ιωάννη Ζαμβρακίη, στα Μεσκλά Κυδωνίας Χανίων, στις 9 Νοεμβρίου 1866. Είναι άγνωστη η διάρκεια έκδοσης της εφ. *Κρήτη*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΚΓΗΣ, ΒΒ (αρ. φ. 3, 5-7, 10-11, 19, 22, 23-24, 25), ΔΒΧΑ (αρ. φ. 5, 7 Φεβρ. 1867), ΔΚΒΡ, ΙΑΚ (η 5^η και η 6^η σελίδα του φ. της 13^{ης} Μαΐου 1867), Ιδιωτική συλλογή Γ. Εκκεκιάκη (Ρέθυμνο, αρ. φ. 1, 27 Νοε. 1866).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α΄, σ. 285· Μιχ. Γρηγοράκης, *Το Τυπογραφείο της Επανάστασης του 1866*. Χανιά, έκδ. Δήμος Χανίων, 1985· Γ.Π. Εκκεκιάκης, «Το εν Αρκάδι Δράμα», εφ. *Κρητική Επιθεώρηση*, 9 Σεπτ. 1989· Θ. Δετοράκης, *Σφραγίδες Κρητικής Ελευθερίας, 1821-1898*. Ηράκλειο, Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, αρ. 77, 1981.

ΗΡΩ ΣΤΟΥΡΑΚΗ

Κρήτη

Χανιά, 20 Ιαν. 1867-1896. Δεν αναγράφεται η ιδιοκτησία, οι εκδότες, οι συντάκτες, ωστόσο εξυπηρετούσε τους σκοπούς των οθωμανικών αρχών. Υπότιτλοι: *Εφημερίς εσωτερικών και εξωτερικών ειδήσεων και άλλης ωφελίμου ύλης εκδιδόμενη εν Χανίοις άπας της εβδομάδος κατά Παρασκευήν* (1879)· *Εφημερίς της Γεν. [ικης] Διοικήσεως Κρήτης* (1881). Εβδομαδιαία (Παρασκευή) / διεβδομαδιαία την περίοδο των Γενικών Συνελεύσεων, τετρασελίδη, δίγλωσση (δεξιά στα τουρκικά, αριστερά στα ελληνικά) έως το φ. 790, δίσητηλη, διαστάσεων 33,5x23 εκ. Ο τίτλος επάνω τουρκικά, κάτω ελληνικά με ωραίο κόσμημα. Η ημερομηνία με βάση το χριστιανικό ημερολόγιο είναι γραμμένη στα ελληνικά, ενώ εκείνη με το μουσουλμανικό στα τουρκικά. Το 1879 γράφεται ολόκληρη στα ελληνικά, ακόμη και η ημερομηνία του μουσουλμανικού ημερολογίου, π.χ. «Πέμπτη 22 Φεβρουαρίου 1879 - 13 Ρεβιούλ-Εββέλ 1296». Το 1881 αλλάζουν τα στοιχεία του τίτλου, η ημερομηνία είναι μόνο χριστιανική και η γλώσσα ελληνική. Γίνεται τρισητήλη, διεξελίδη έως οκτασελίδη. Τιμή φύλλου: 60 παράδες. Συνδρομές: ετήσια 60 αργυρά γρόσια, εξαμηνιαία 35 γρ. Στη θέση του υπότιτλου γράφονται τα περιεχόμενα, ως εξής: «Δημοσίευσις εγκυκλίων, αποφάσεις Γενικών Συνελεύσεων, κοινοποιήσεις Γενικής Διοικήσεως, αγγελία αιφορώσαι εις δημοσίαν υπηρεσίαν, δικα-

στικά». Στην τελευταία σελίδα γράφεται με κεφαλαία γράμματα και υπογράμμιση: «Εκ του τυπογραφείου της Γενικής Διοικήσεως Κρήτης».

Τα πρώτα χρόνια της έκδοσής της είναι η ημεπίσημη εφημερίδα των οθωμανικών αρχών. Στην ύλη περιλαμβάνονται πληροφορίες για τη διοίκηση (π.χ. διορισμοί), αλλά και ειδήσεις απ' όλη την Κρήτη. Ιδιαίτερο χώρο καταλαμβάνουν οι ειδήσεις από την Κωνσταντινούπολη, όπου καταγράφονται –ανυπόγραφα– τα εσωτερικά γεγονότα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και άλλες οικονομικές και πολεμικές ανταποκρίσεις από τις γύρω χώρες, όπως π.χ. Βουλγαρία, Ανατολική Ρωμυλία, Ρωσία και την Βουλή των Κοινοτήτων.

Οι διαφημίσεις έχουν τη μορφή κοινοποίησης, π.χ. «Ο υποφαινόμενος ειδοποιώ το κοινόν ότι ήνοιξα εκ νέου το εργαστήριόν μου εις το οποίον κατασκευάζω αντλίας, κώδωνας, κρησιθήγια και παν είδος επίπλων και σκευών δι' εκκλησίας κλπ. Τιμαί μετρια, υλικόν καλής ποιότητος και εργασία εκλεκτή. Το εργαστήριον κείται πλησίον του Ελληνικού Σχολείου, Βαρδής Φουράκης».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΑΒΗ, ΙΑΚ.

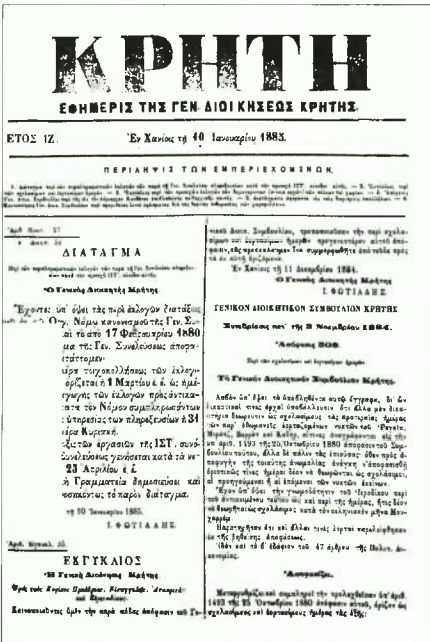
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΜΕΕ, τ. ΙΕ'· Ξενοφών Παγκαλιάς, «Οι Κρητικές Εφημερίδες του Περασμένου Αιώνα», *Κρητική Εστία*, τ. 260-261 (1980)· Ηρώ Σγουράκη, «Διαχρονική Πορεία του Κρητικού Τύπου», στον τόμο *Κρήτη - Ιστορία και Πολιτισμός*, Αθήνα 1996· Θεοχ. Δετοράκης, *Σφαγήδες Κρητικής Ελευθερίας, 1821-1898*, Ηράκλειο, Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, 1998, σ. 194-195· Μιχ. Γρηγοράκης, *Χαλιώτικος Τύπος, 1831-1981*, Χανιά, έκδ. Χανιώτικα Νέα, 2004, σ. 7.

ΗΡΩ ΣΓΟΥΡΑΚΗ

Κρητικά Νέα

Εβδομαδιαία κοινωνική, αθλητική και ειδησεογραφική εφημερίς Ηρακλείου Κρήτης, Ηράκλειο, 1933 - 20 Μαΐου 1941, αρ. φ. 1-2160. Διευθυντής-ιδιοκτήτης: Νίκος Χ. Κατεχάκης από το φ. 1943 (23 Σεπτ. 1940) αναφέρεται ως διευθυντής ο Μίνως Μουντράκης. Άλλοι υπάλληλοι: Καθημερινή εσπερινή πολιτική, άκρωρς φιλελευθέρων αρχών εφημερίς (αρ. φ. 426, 6 Ιουν. 1936)· *Παγκρήσιος καθημερινή πολιτική εφημερίς* (από το φ. 2160, 20 Μαΐου 1941). Εβδομαδιαία, διεξελίδη / τετρασελίδη, εξάσητηλη, διαστάσεων 54x37 εκ. Τιμή φύλλου: 2 δρχ. (από 3 Ιαν. 1938). Συνδρομές: εσωτερικού 600 δρχ., εξωτερικού 2 λίρες Αγγλίας. Τυπογραφείο: ιδιόκτητο. Γραφείο: οδ. 25^{ος} Αυγούστου και από τις 29 Νοε. 1938 στην οδ. Κατεχάκη.

Τάχθηκε υπέρ του Ελευθέριου Βενιζέλου και του Κόμματος των Φιλελευθέρων και κατά του Λαϊκού

ΚΡΗΤΙΚΑ ΝΕΑ

ΕΠΙΧΡΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ

Τεύχος 2, 16 Ιουλίου 1981 Ημερομηνία Κυριακή 14 Ιουλίου 1981

Η ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΤΗΣ ΜΕΘΑΛΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑΤΑ

Η ζωή σε ορισμένα βουνά, σε ορισμένα κρητικά βουνά, που έχουν την ομορφιά τους, είναι διαφορετική από την ομορφιά που έχουμε συνηθίσει να βλέπουμε. Η ομορφιά αυτή είναι διαφορετική, είναι πιο βαθιά, είναι πιο αληθινή, είναι πιο καθαρή. Είναι η ομορφιά της φύσης, της φύσης που είναι καθαρή, που είναι αληθινή, που είναι βαθιά. Είναι η ομορφιά της φύσης, της φύσης που είναι καθαρή, που είναι αληθινή, που είναι βαθιά. Είναι η ομορφιά της φύσης, της φύσης που είναι καθαρή, που είναι αληθινή, που είναι βαθιά.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΡΙΠΟΣ

Οι άνθρωποι είναι διαφορετικοί. Κάποιοι είναι πιο ευχάριτοι, κάποιοι είναι πιο άβολοι. Κάποιοι είναι πιο ευγενείς, κάποιοι είναι πιο άγριοι. Κάποιοι είναι πιο ευγενείς, κάποιοι είναι πιο άγριοι. Κάποιοι είναι πιο ευγενείς, κάποιοι είναι πιο άγριοι. Κάποιοι είναι πιο ευγενείς, κάποιοι είναι πιο άγριοι. Κάποιοι είναι πιο ευγενείς, κάποιοι είναι πιο άγριοι.

ΤΑ ΣΥΜΒΑΛΕΝΤΑ

Τα συμβαλέντα είναι διαφορετικά. Κάποια είναι πιο ευχάριστα, κάποια είναι πιο άβολα. Κάποια είναι πιο ευγενή, κάποια είναι πιο άγρια. Κάποια είναι πιο ευγενή, κάποια είναι πιο άγρια. Κάποια είναι πιο ευγενή, κάποια είναι πιο άγρια.

ΟΙ ΔΥΟ ΜΑΥΡΟΙ

Οι δύο μαυροί είναι διαφορετικοί. Κάποιοι είναι πιο ευχάριτοι, κάποιοι είναι πιο άβολοι. Κάποιοι είναι πιο ευγενείς, κάποιοι είναι πιο άγριοι. Κάποιοι είναι πιο ευγενείς, κάποιοι είναι πιο άγριοι. Κάποιοι είναι πιο ευγενείς, κάποιοι είναι πιο άγριοι.

ΣΥΛΛΟΓΗ ΣΤΑΓΥΡΟΙ

Συλλογή σταγυροί είναι διαφορετική. Κάποια είναι πιο ευχάριστα, κάποια είναι πιο άβολα. Κάποια είναι πιο ευγενή, κάποια είναι πιο άγρια. Κάποια είναι πιο ευγενή, κάποια είναι πιο άγρια. Κάποια είναι πιο ευγενή, κάποια είναι πιο άγρια.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΤΗΣ ΜΕΘΑΛΙΑΣ

Αναγνώστη της μεθαλίας είναι διαφορετική. Κάποια είναι πιο ευχάριστα, κάποια είναι πιο άβολα. Κάποια είναι πιο ευγενή, κάποια είναι πιο άγρια. Κάποια είναι πιο ευγενή, κάποια είναι πιο άγρια. Κάποια είναι πιο ευγενή, κάποια είναι πιο άγρια.

Ευλόγησε, Γ. Παπαδάκης, Γ. Σκουλάς, Στ. Δημόπουλος, Μ. Διαλυάνης, Μ. Ανδρουλιδάκης, Α. Σιδέρης, Γιάννης Μουρέλλος, Ρούσος Κούνδουρος, Δ. Σαραντόπουλος κ.ά. Στις σελίδες της εφημερίδας αναπτύχθηκαν θέματα πολιτικά, κοινωνικά, τοπικής αλλά και διεθνούς επικαιρότητας. Αναδημοσιεύθηκαν άρθρα ή σχόλια του αθηναϊκού αλλά και του διεθνούς ημερήσιου και περιοδικού Τύπου. Ιδιαίτερη δέση δόθηκε σε άρθρα τοπικού ενδιαφέροντος, όπως τα αγροτικά ή τα γενικότερα ζητήματα της περιφέρειας. Φιλοξενήθηκαν επίσης άρθρα φιλολογικού ενδιαφέροντος και σχετικά με την πολιτιστική κίνηση της πόλης.

Η εφημερίδα βίωσε τις ιστορικές και κοινωνικές μεταπτώσεις του Μεσοπολέμου, την κήρυξη και την εξάπλωση του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, στον οποίο αφιέρωσε τους δύο τελευταίους τόμους της, νεκρολόγησε τον Ελ. Βενιζέλο (20 Μαρτ. 1936) και τον Ι. Μεταξά (15 και 17 Μαρτ. 1941). Διέκοψε την κυκλοφορία της στις 20 Μαΐου 1941, όταν βομβαρδίστηκε η πόλη του Ηρακλείου από τους Γερμανούς και καταστράφηκαν ολοσχερώς τα τυπογραφεία της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΑΒΗ.
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάγερ, Ιστορία, τ. Γ', σ. 189-190' Άρης Χατζιδάκης, «Χειροκροτήστε τους νεκρούς μας. Το φιλοπονό μνημόσυνο στους πνευματικούς ανθρώπους», εκ. Πατρ. 14-24 Ιαν. 1969' Ξενοφών Παγκαλιάς, «Οι εφημερίδες του Ηρακλείου 1881-1983», π. Προμηθεύς ο Πυρφόρος, 36 (Οκτ.-Δεκ. 1983), 341-379: 362.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΗΡ. ΚΑΡΤΣΑΚΗΣ

Κρητικά Χρονικά
 Κείμενα και μελέτα της κρητικής ιστορίας. Τετραμηνιαία επιστημονική έκδοση. Ηράκλειο, 1947-1990, τ. Α'-Λ'. Εκδόθηκε σε τρεις περιόδους: περ. Α', 1947-1966, τ. Α'-ΙΘ' περ. Β', 1969-1974, τ. Κ'-ΚΕ' και περ. Γ', 1986-1990, τ. ΚΣΤ'-Λ'. Ιδρυτής-εκδότης: Ανδρέας Γ. *Καλοκαιρινός. Τετραμηνιαία έκδοση του τ. Κ', εξαμηνιαία από τον τ. ΚΑ' και ετησία από τον τ. ΚΣΤ'. Από τον τ. ΣΤ' αναγράφεται «Βραβείον Ακαδημίας Αθηνών» και στην τελευταία περίοδο η ένδειξη «Ετήσια Επιστημονική έκδοση». Πολυσέλιδο, με σελίδες που υπερβαίνουν τις διακόσιες ανά τεύχος, ενώ ακολουθεί εκτός αριθμητικής εκτενές παράρτημα εικόνων και πινάκων, μονοτύπο, διαστάσεων 22,5x14,5 εκ. Τιμή τεύχους και συνδρομής δεν αναγράφονται. Τυπογραφείο: «Τυπογραφικόν εργαστήριον Α.Γ. Καλοκαιρινού, Ηράκλειον»· οι τ. ΚΣΤ'-ΚΖ' εκδόθηκαν από το Πανεπιστήμιο Κρήτης και οι τ. ΚΗ'-Λ' φέρουν την ένδειξη «Δαπάναις Δήμου Ηρακλείου».

Κόμματος και του βασιλιά. Προβάλει συστηματικά τις θέσεις του Βενιζέλου με αφορμή τις εκλογές του 1936. Από τον Οκτώβριο 1935 τάσσεται ανοιχτά υπέρ της αβασίλευτης δημοκρατίας και μετά την επάνοδο του βασιλιά ο διευθυντής Ν. Κατεχάκης δηλώνει «πιστός μέχρι θανάτου στη Δημοκρατία» και καλεί τους «φιλελεύθερους Κρήτες» στις επάλξεις του αγώνα. Παρακολουθεί και καταγγέλλει την εξάπλωση του χιτλερισμού στην Ευρώπη και προβάλλει τις θέσεις των Συμμάχων. Επαινεί, ωστόσο, τις δραστηριότητες της ΕΟΝ (Εθνική Οργάνωση Νεολαίας) του Ι. Μεταξά και παραχωρεί, ειδικά μετά τον Οκτώβριο 1940, αρκετές από τις στήλες της σε άρθρα και ανακοινώσεις των εκπροσώπων της. Εκτός από τον εκδότη-διευθυντή που ήταν ο κύριος συντάκτης, συνεργάστηκαν οι Ι. Ριανός, Γ. Χατζημαργαρίτης, Στάθης Καβρός, Ι. Πασσαδάκης, Ι.Γ.

Συνιστά μνημειώδη έκδοση στον χώρο των κρητολογικών σπουδών και έχει σαφή επιστημονικό (ιστορικό-κρητολογικό) χαρακτήρα. Στους προγραμματικούς στόχους του πρώτου τεύχους προσδιορίζονται οι σκοποί, το περιεχόμενο και η επιστημονική αναγκαιότητα της έκδοσης. Η συντακτική επιτροπή εκφράζει την πρόθεση τα *Κρητικά Χρονικά* «να ενισχύσουν την έρευνα και να τονώσουν το ενδιαφέρον διά την Ιστορίαν της Κρήτης». Ειδικότερα, «να εμφανίσουν το οσημέραι φθειρόμενον αρχαιακόν υλικόν» την ζώσαν ιστορική παράδοσιν» τα ολονέν εξαφανιζόμενα λαογραφικά και γλωσσικά στοιχεία, που θα συνέβαλλον εις την διερεύνησιν ιστορικών προβλημάτων γενικώς παν κείμενον και πάσαν μελέτην—είτε υπό μορφήν μονογραφίας, είτε υπό μορφήν συνδεωτέρων—, που θα ήσαν επιστημονικώς χρήσιμα».

Τα περιεχόμενα καθορίζονται, ειδικότερα, από τη συντακτική επιτροπή ως εξής: θα δημοσιεύονται ανέκδοτες ή «ατελώς εκδεδωμένες» πηγές της κρητικής ιστορίας, ανέκδοτα μνημεία του κρητικού πολιτισμού, μελέτες στηριζόμενες σε ανέκδοτες ή εκδεδωμένες πηγές, κριτική παρακολούθηση ή σχετική με την Κρήτη ιστορικής έρευνας, παρακολούθηση της σχετικής βιβλιογραφίας, παρακολούθηση της σχετικής με τους σκοπούς της έκδοσης επιστημονικής κίνησης. Οι στόχοι αυτοί, όπως αποδεικνύει η θεματογραφία των τριάντα τόμων, πραγματοποιήθηκαν και διευρύνθηκαν. Εκτός από τα αιμώγως κρητολογικά θέματα, δημοσιεύτηκαν μελέτες ευρύτερου ιστορικού και φιλολογικού ενδιαφέροντος. Στις σελίδες του φιλοξενήθηκαν συνεργασίες των κορυφαίων κρητολόγων του δεύτερου μισού του 20^{ου} αιώνα και άλλων διακεκριμένων ελλήνων και ξένων επιστημόνων. Όλες οι συνεργασίες κινούνται στα πλαίσια ενός αυστηρού επιστημονικού πνεύματος, ενώ ιδιαίτερο χαρακτηριστικό συνιστά η έκδοση νέων ιστορικών και φιλολογικών πηγών, με σκοπό να αποτελέσουν βάση για επόμενες επιστημονικές έρευνες.

Η συντακτική επιτροπή συγκροτήθηκε αρχικά από τους Νικόλαο Πλάτωνα, Μενέλαο Παρλαμά, Νικόλαο Σταυρινίδη, Βασίλειο Λαούρδα και τον επίσκοπο Λάμπη και Σφακίαν Ευμένιο Φανουράκη. Στην περ. Β', ως συντακτική επιτροπή αναγράφονται οι Νικόλαος Πλάτων, Στυλιανός Αλεξίου, Μενέλαος Παρλαμάς, Κωνσταντίνος Λασιδιωτάκης. Στην περ. Γ' η Διοικούσα Επιτροπή του Πανεπιστημίου Κρήτης ανέθεσε τη διεύθυνση στον Νικόλαο Μ. Παναγιωτάκη και όρισε ως μέλη της συντα-

κτικής επιτροπής τους καθηγητές της Φιλοσοφικής Σχολής Στυλιανό Αλεξίου, Θεοχάρη Δετοράκη, Ιωάννη Καμπίτση και Χρύσα Μαλλέτη, καθώς και τους γνωστούς επιστήμονες Μενέλαο Παρλαμά, Ελευθέριο Πλατάκη και Ιωάννη Σακελλαράκη. Επιμελητής της έκδοσης ήταν ο Στέργιος Σπανιάκης. Βασικοί συνεργάτες της οι Στυλιανός Αλεξίου, Βασίλειος Λαούρδας, Μανούσος Μανούσας, Κωνσταντίνος Μέρτζιος, Μενέλαος Παρλαμάς, Νικόλαος Πλάτων, Στέργιος Σπανιάκης, Νικόλαος Τωμαδάκης, Ευμένιος Φανουράκης.

Με το περιοδικό συνεργάστηκε επίσης μια μεγάλη ομάδα επιστημόνων, ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγονται οι Λευτέρης Αλεξίου, Νικόλαος Ανδριώτης, Σοφία Αντωνιάδου, Μάρθα Αποσκίτου, Νίκος Βέης, Κωνσταντίνος Βουρδέρης, Νικόλαος Δραυνδάκης, Γεώργιος Ζώρας, Ιωάννης Κακριδής, Δημήτριος Καλιτσουάνης, Στυλιανός Καψωμένος, Νικόλαος Κοντολέων, Φαίδων Κουκουλής, Γεώργιος Κουρμούλης, Νικόλαος Κρασαδάκης, Εμμανουήλ Κριαράς, Κωνσταντίνος Κωνσταντινίδης, Σπυριδών Μαρινάτος, Γεώργιος Μέγας, Φαίδων Μπουμπουλίδης, Στέφανος Ξανθοδιδης, Αναστάσιος Ορλάνδος, Ελευθέριος Πλατάκης, Λίνος Πολίτης, Γεώργιος Σπυριδιάκης. Επίσης, οι Sebastian Estorpanan

ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΚΡΗΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
Γ' Ἰστορ. καὶ Φιλολογ. Ἔνθετος Ἐκδοτ.
ΠΑΝΕΣ - ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΤΩΝ - ΜΕΝΕΛΑΟΣ
ΠΑΡΛΑΜΑΣ - ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΑΥΡΙΝΙΔΗΣ -
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΛΑΟΥΡΔΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΑΝΤΙΠΡΟΣ Γ' ΚΑΙΟΚΑΙΡΙΝΟΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΤΟΣ Α' ★ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1947 ★ ΤΕΥΧΟΣ III

Civac, Paul Faure, François Halkin, M.S.F. Hood, Bruno Lovagnini, Georg Miles, André Mirambel, Gareth Morgan, L.R. Palmer, Mario Vitti, Peter Warren κ.ά.

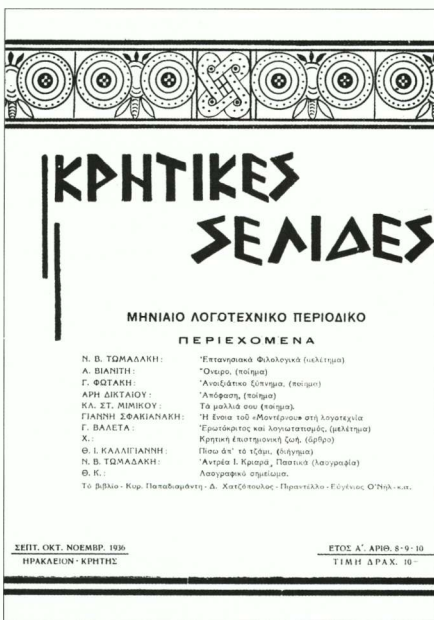
Τα θέματα που απασχόλησαν τα *Κρητικά Χρονικά* μπορούν να υπαχθούν στους άξονες: α') προϊστορική και κλασική αρχαιολογία, β') παλαιохριστιανική, βυζαντινή και νεότερη τέχνη, γ') ιστορία (ελληνική, ρωμαϊκή, βυζαντινή, αραβοκρατικής, ενετοκρατίας, τουρκοκρατίας, νεότερων χρόνων), δ') λαογραφία, ανθρωπολογικές επιστήμες, και ε') φιλολογία-γλωσσολογία. Περιλαμβάνει ενδιαφέρουσες μελέτες, χρονικά, βιβλιοκρισίες και άφθορο αρχαιολογικό υλικό. Τα δημοσιεύματα άρθρα επιλέγονται με αυστηρά επιστημονικά κριτήρια και εμφανίζουν υψηλό επιστημονικό ήθος. Αν και αναφέρονται σε ζητήματα που αφορούν την Κρήτη, κατακτούν την καθολικότητα που τους προσδίδει η επιστημονική αντιμετώπιση των επιμέρους ζητημάτων και αποκτούν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους αναγνώστες και για ειδικούς ερευνητές. Ενδεικτικά άρθρα: Στυλιανός Αλεξίου, «Η μινωική θεά μεθ' υψωμένων των χειρών» (τ. 1Β'): Σπυρίδων Μαρινάτος, «Η ανάγνωση της κρητομυκηναϊκής γραφής από τον Β. Hrozny» (τ. Α'): Μανώλης Χατζηδάκης, «Η κρητική ζωγραφική και η ιταλική χαλκογραφία» (τ. Δ'): Στυλιανός Αλεξίου, «Ο χαρακτήρ του Ερωτοκρίτου» (τ. ΣΤ'), Λίνος Πολίτης, «Ο "Κατζούμπος" και οι πηγές της κρητικής κωμωδίας» κ.ά.

Συνδέθηκαν άρρηκτα με το όνομα του ιδρυτή τους Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού, ο οποίος, εκτός από φροντισμένη έκδοσή τους, πρόσφερε και την προσωπική του εργασία, με την επιμέλεια των τόμων, υπό αντίξοες τυπογραφικές και οικονομικές συνθήκες. Η γενική αναγνώριση ότι υπήρξε το επιστημότερο και εγκυρότερο επιστημονικό όργανο των κρητολογικών σπουδών που εκδόθηκε ποτέ, όπως επιμαρτυρεί και η επανέκδοσή του από το Πανεπιστήμιο Κρήτης, ύστερα από τη δωδεκάχρονη διακοπή του, υπήρξε ίσως η ουσιαστική δικαίωση του ιδρυτή του. Με το *Ευρετήριο* των τ. Α'-Δ', ένα χρηστικό εργαλείο που συντάχθηκε από την Αναστασία Μαρκομιχελάκη και τον Δημήτριο Μίντζα και καθιστά τους τριάντα τόμους πιο εύχρηστους και τον πλούτο των περιεχομένων τους πιο προσιτό, τα *Κρητικά Χρονικά* έκλεισαν έναν ιδιαίτερα γόνιμο κύκλο ζωής περίπου 45 χρόνων.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΑΒΗ, ΙΜΗ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Γ. Καλοκαιρινός, *Απολογισμός μιας εκκοσμησίας. Τα «Κρητικά Χρονικά». Η έκδοσις - Οι συνεργάται - Τα δημοσιεύματα*. Ηράκλειο 1968'. Ν.Μ. Παναγιωτάκης, «Η επανέκδοση των "Κρητικών Χρονικών"», *Κρητικά Χρονικά* (Ηράκλειο), τ. ΚΣΤ' (1986), [Εισαγωγή]: Θεοχ. Δετοράκης, «Ανδρέας Γ. Καλοκαιρινός († 25 Φεβρ. 1993)», *Κρητικά Χρονικά* (Ηράκλειο), τ. Λ' (1990), 165-168'. Γ. Παπιομυτογλου, «Τα κρητικά και κρητολογικά περιοδικά», *Προμηθεύς ο Πυρφόρος*, 22 (Νοέ.-Δεκ. 1980), 228-242: 230. Αναστασία Μαρκομιχελάκη - Δ. Μίντζα, «Κρητικά Χρονικά». *Ευρετήριο τόμων Α'-Δ'*. Ηράκλειο, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Κρήτης, 1994.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΗΡ. ΚΑΡΤΣΑΚΗΣ

Κρητικές Σελίδες

Μηνιαίο Λογοτεχνικό Περιοδικό, Ηράκλειο, Φεβρ. 1936-1939, έτ. Α'-Γ', αρ. τχ. 1-15. Ιδρύτρια-εκδότρια-διευθύντρια: Θάλεια Καλλιγιάννη. Μηνιαίο / τριμηνιαίο, μονόστιχο, διαστάσεων 24x16 εκ. Τιμή τεύχους: 6 δρχ. (έτ. Α'), 10 δρχ. (έτ. Β') και 30 δρχ. (έτ. Γ'). Ετήσιες συνδρομές: 80 δρχ., 60 δρχ. και 120 δρχ. αντίστοιχα. «Τόπος Ν. Αλικιώτη, Ηράκλειον».

Ως στόχο δέτει την προβολή της τοπικής λογοτεχνικής παραγωγής αλλά και κάθε άλλης μορφής καλλιτεχνικής έκφρασης, συμβάλλοντας στην «πνευματική και αισθητική εξύψωση της διανοού-

μενης επιρροής». Ακόμη, να ενθαρρύνει, ιδιαίτερα, τις προσπάθειες των νέων δημιουργών, να καλύψει την απουσία ενός «κρητικού φιλολογικού περιδικού», όχι όμως με τοπικιστικό αποκλειστικά χαρακτηρισμό, αφού φιλοδοξεί να κυκλοφορήσει σε όλη την Ελλάδα και να φιλοξενήσει στις σελίδες του και «εξωκρητικές εργασίες». Επιδιώκει επίσης να συντελέσει «στην πνευματική και κοινωνική πρόοδο του τόπου». Περιοδικά καθαρά λογοτεχνικό, υπηρέτησε τους προγραμματικούς του στόχους με τη δημοσίευση λογοτεχνικών και κριτικών κειμένων, την επαφή με την τοπική αλλά και την πανελλήνια πνευματική ζωή, την αποδοχή ή και την προβολή των νέων καλλιτεχνικών τάσεων.

Συνεργάστηκαν όλοι σχεδόν οι γνωστοί διανοούμενοι της πόλης. Στις λογοτεχνικές στήλες του φιλοξενήθηκαν: α') Ηρακλειώτες της παλιότερης γενιάς, γνωστοί ήδη από τα π. **Νεοελληνικά Γράμματα* και **Κάστρο*, όπως οι Ν. Καζαντζάκης, Λ. Αλεξίου, Θρ. Σταυράκης, Πέτρος Στυλίου (Ν. Γαννακουδάκης), β') νεότεροι ποιητές, όπως ο Μηνάς Δημάκης και ο Άρης Δικταίος, γ') πολλές γυναίκες, όπως οι Κατίνα Παϊζή, Μαρίκα Κόμη, Χρυσούλα Μπιζάκη, Κατίνα Τσατσαρωνάκη, Μαρίνα Μηλολιδάκη, Σοφία Μαιουροειδή-Παπαδάκη, Αγγαία Κυρμιτζάκη, καθώς και πολλές που δεν κατόντωναν από την Κρήτη, όπως οι Ρίτα Μπούμη-Παπά, Α. Ιακώβου-Πατρικίου, Ιωάννα *Μπουκουβάλα-Αναγνώστου, δ') λογοτέχνες από την Αθήνα, όπως οι Τέλος Άγρας, Γιώργος Σαραντάρης, Νικηφόρος Βρεττάκος, Κ. Καρδαίος, Στέλιος Σπεράντζας. Μελετήματα και άρθρα υπογράφονται από τους Σπύρο Μαρινάτο, Ν.Β. Γωμαδάκη, Γιώργο *Βαλέτα, Γιάννη Σφακιανάκη κ.ά. Κείμενα λογογραφικού περιεχομένου δημοσιεύονται από τους Κατίνα Παϊζή, Α.Ι. Κριαρά, Θάλεια Καλλιγιάννη, Αγγαία Κυρμιτζάκη, ενώ την κριτική του βιβλίου έχει αναλάβει κατά κύριο λόγο ο Μηνάς Δημάκης.

Εγγράφονται στη δεύτερη μεσοπολεμική γενιά, με την οποία συνδέθηκε το αίτημα του εκσυγχρονισμού και της ανανέωσης του ποιητικού, ειδικά, λόγου. Σε αυτό το γενικό κλίμα εντάσσονται τα 121 (περίπου) πρωτότυπα ποιήματα του περιοδικού και οι 19 μεταφράσεις του. Αν και οι περισσότεροι ποιητές ακολουθούν τους παραδοσιακούς μορφικούς κανόνες, πολλοί είναι εκείνοι που εισάγουν την απελευθέρωση του στίχου από τους αυστηρούς κανόνες της παραδοσιακής μετρικής, καθώς ο «συγχρονισμός» την περίοδο αυτή αποτελεί αίτημα που αγκα-

λιάζει όλες τις μορφές τέχνης. Φαίνεται ότι τα χρόνια αυτά φτάνουν μέσω του κέντρου στο Ηράκλειο οι κραδαμοί που προκάλεσαν οι δονήσεις των μοντερνιστικών κινημάτων στην ποίηση, με αποτέλεσμα τη συνύπαρξη στο ίδιο έντυπο παραδοσιακών και μοντερνιστικών μορφικών σχημάτων. Στον χώρο της πεζογραφίας παρατηρείται ότι από τα δημοσιευμένα πεζά λογοτεχνικά κείμενα (50 περίπου) τα περισσότερα είναι διηγήματα που κινούνται ανάμεσα στον νατουραλισμό και την ηθιογραφία, τεχνολογίες που υπαγορεύονται μάλλον από τις απαιτήσεις του αναγνωστικού κοινού. Από αισθητικής πλευράς υιοθετούνται οι παραδοσιακοί τρόποι έκφρασης και είναι εμφανής ο δισταγμός αποδοχής των νέων τάσεων, όπως ο εσωτερικός μονόλογος, αν και οι τάσεις αυτές υποστηρίζονται θεωρητικά.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον εμφανίζουν τα κριτικά κείμενα. Δημοσιεύτηκαν συνολικά 120 περίπου κείμενα και άρθρα και 55 βιβλιοκρισίες. Υπάρχουν επίσης δύο αφιερωματικά τεύχη, στον Σωτήρη Σκίπη και στον Ιωάννη *Κονδυλάκη. Κατέθεσε, τέλος, ενδιαφέρουσες απόψεις για την τέχνη. Οι περισσότεροι συνεργάτες του υποστήριξαν την ανάγκη ανανέωσης των μορφών και υποδέχθηκαν ευνοϊκά τις νέες τάσεις. Το θέατρο, η μουσική και ο χορός κατέχουν σημαντική θέση στις σελίδες του. Η λογοτεχνική και καλλιτεχνική εν γένει επικαιρότητα, με ιδιαίτερη έμφαση στην τοπική πνευματική κίνηση, καταγράφεται στις στήλες του. Παρακολουθείται συστηματικά η τοπική εκδοτική κίνηση και περιστασιακά η κίνηση του κέντρου.

Όπως όλα τα περιοδικά της εποχής, οι *Κρητικές Σελίδες* αντιμετώπισαν τα οικονομικά προβλήματα που σχετίζονται βέβαια με τη χαμηλή κυκλοφορία, άρα την περιορισμένη τους απήχηση. Οι πυκνές υπομήσεις προς τους συνδρομητές, οι αγωνιώδεις επικλήσεις της εκδότριας στα τελευταία, ειδικά, τεύχη αλλά και η αδυναμία τήρησης του αρχικού εκδοτικού στόχου να κυκλοφορεί το περιοδικό κάθε μήνα (τα 11 από τα 15 συνολικά τεύχη που εκδόθηκαν είναι διμηνιαία) μαρτυρούν την οξύτητα του προβλήματος. Η δραστήρια εκδότρια αναζήτησε οικονομική ενίσχυση στη Νομαρχία Ηρακλείου και στο υπουργείο Διοικήσεως Πρωτευούσης (υπουργός Κ. Κοτζιάς), το οποίο ανέλαβε τα έξοδα του τχ. 1-3 του τρίτου χρόνου (Απρ.-Μάιος-Ιούν, 1938) ως «αλληλεγγύη της πνευματικής πρωτεύουσας με την πνευματική επαρχία». Η οικονομική καχεξία και η εντεινόμενη αγωνία για την έκδοση οδηγεί την εκδότρια

στις πύλες του Δήμου Ηρακλείου, απ' όπου όμως εισπράττει «χλευασμό και ειρωνεία και λιθοβολήματα». Το συμβούλιο του δήμου αποφάνθηκε ότι «η διευθυντρια είναι γυναίκα και [...] έκαστος εφ' ώ ετάχθη. Να κοιτάξει το τσουκάλι της και το σπίτι της και ν' αφήσει τα περιοδικά!» (τ. 3, αρ. τχ. 4-6 (1938), 264). Παρά τις δυσχέρειες αυτές το περιοδικό βρίσκεται τον Μάρτιο 1939 στο κατώφλι του τέταρτου χρόνου, όμως ο αρχικός ενδοσυριασμός δεν διαρκεί. Τον ίδιο χρόνο η έκδοση διακόπτεται εξαιτίας της αδριστης οικονομικής ανάγκης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ (1936-1939, ελλ.σ.), ΒΔΒΗ, ΕΚΠΑ (1936-1938).

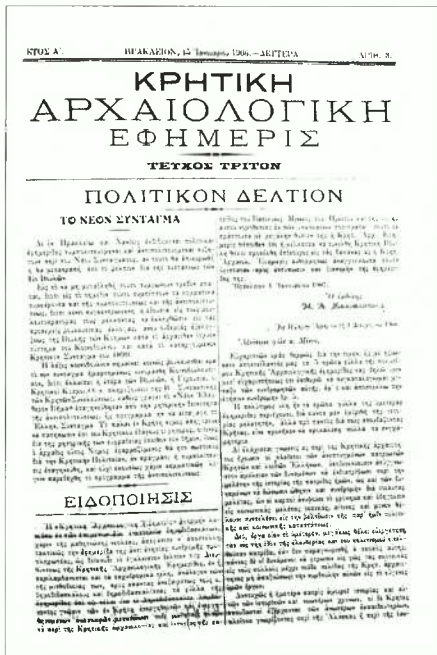
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αντ. Σανουδάκης, *Η νεοκρητική λογοτεχνική σχολή της δεκαετίας 1930-1940*, Αθήνα 1972, σ. 67· Μαρίνα Μηλιωδάκη-Κότσιρα, *Το λογοτεχνικό Ηράκλειο της δεκαετίας 1930-1940*, Αθήνα 1972, σ. 20-22· Γ. Παπαμύτιουλου, «Τα κρητικά και κρητολογικά περιοδικά», *Προηλθεύς ο Πυρφόρος*, 19 (Μάρτ.-Μάιος 1980), 143-149· 149· Στυλ. Αλεξίου, «Ο Ηρακλειώτης ποιητής Λευτέρης Αλεξίου (1890-1964)», *Παλιμψιστον*, 9/10 (Δεκ. 1989 / Ιουν. 1990), 5-40· Θεοχ. Δετοράκης, «Ο τύπος στην Κρήτη τον 19ο αιώνα. Ένα άγνωστο κεφάλαιο της κρητικής ιστορίας», π. *Διάλογος* (Ηράκλειο), 10 (Δεκ. 1991), 111-122· Μάρθα Αποσκή, «Προπολεμικά κρητοκλιτικά φιλολογικά περιοδικά», *Παλιμψιστον*, 16 (Δεκ. 1996), 163-172· Αντ. Ηρ. Κυριτάκης, *Τα λογοτεχνικά περιοδικά του Ηρακλείου (1900-1940)*, Ρέθυμνο 1998, σ. 72-118.

ANTONIOUS HP. KAPTAKHHS

Κρητική Αρχαιολογική Εφημερίς

Ηράκλειο / Χανιά, 1906 - 31 Μαΐου 1907, αρ. φ. 1-12. Διευθυντής-εκδότης: Μίνως Καλοκαιρινός. Αναγράφεται ότι κυκλοφορεί ανά δεκαπενθήμερο, αλλά οι ημερομηνίες έκδοσης δεν τηρούνται. Δισέλιδη έως πεντασέλιδη, διττήλη, διαστάσεων 30,5x20,5 εκ. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά. Συνδρομές: εσωτερικού 5 δρχ., εξωτερικού 8 δρχ. Τυπογραφείο: Ι.Γ. Σμυρνάκης, Ηράκλειο. Γραφεία: οδ. Κόρυκα.

Όπως δηλώνεται από τον τίτλο, ήταν αρχαιολογικού ενδιαφέροντος και αναφερόταν, ειδικότερα, στον μινωικό πολιτισμό και στην ανάγκη συστηματικής ανασκαφής των μινωικών κέντρων. Αποτυπώνει το ειδικό ενδιαφέρον του εκδότη Μίνωα Καλοκαιρινού, εμπόρου και λόγιου ηρακλειώτη της γνωστής οικογένειας των Καλοκαιρινών, ο οποίος ήταν ο πρώτος ανασκαφέας του ανακτόρου της Κνωσού από το 1878. Ο Καλοκαιρινός ανέσκαψε, κατά το διάστημα 1878-1879, το συγκρότημα των αποθηκών της δυτικής πτέρυγας του ανακτόρου, φέρνοντας στο φως σπάνια ευρήματα, όπως τα γνωστά μεγάλα πιθάρια,

και, το σπουδαιότερο, ταύτισε τον χώρο με το ανάκτορο του Μίνωα, το οποίο επρόκειτο να ανακαλύψει αργότερα ο Α. Evans. Τον απόχη της πρώτης αυτής ανακάλυψης, που προκάλεσε διεθνές ενδιαφέρον, μεταφέρει στην εφημερίδα του ο εκδότης, ενώ παράλληλα δημοσιεύει ιστορικά αλλά και επικαιρικά θέματα. Πρόκειται για μία λόγια εφημερίδα που εκφράζει ζωηρό ενδιαφέρον για την εξέλιξη του Κρητικού Ζητήματος, χωρίς να προβάλλει συγκεκριμένη πολιτική τοποθέτηση.

Το σύνολο σχεδόν των άρθρων που δημοσιεύονται είναι αρχαιολογικού περιεχομένου, παρέχουν πληροφορίες για τον μινωικό πολιτισμό, άφθονα στοιχεία μυθολογίας, αναφορές στα προβλήματα των πρώτων ανασκαφών, εισηγήσεις και υποδείξεις για μελλοντικές ανασκαφές. Στην εφημερίδα αποτυπώνεται η αγωνία και οι ενέργειες του δραστήριου εκδότη και ερασιτέχνη αρχαιολόγου σχετικά με την τύχη του ανακτόρου της Κνωσού· επίσης, ο τρόπος με τον οποίο ο Μίνως Καλοκαιρινός προκάλεσε τον ενδιαφέρον του Βρετανικού Μουσείου και του Α. Evans καθώς και της Ιταλικής Αρχαιολογικής Σχολής.

λής για τον μινωικό πολιτισμό, τα κωλύματα που παρενόβαλε η οθωμανική διοίκηση και οι προσπάθειες παρράκαμψής τους από μέρος του, η αισιοδοξία που δημιούργησαν τα πρώτα ευρήματα, τα οποία αποτέλεσαν την ίδια περίοδο τη βάση οργάνωσης του Αρχαιολογικού Μουσείου Ηρακλείου. Δημοσιεύονται ακόμη ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τις ανακαφές στη Φαιστό και τον Πριανά, αλλά και για άλλους αρχαιολογικούς τόπους της Κρήτης. Οι πληροφορίες συνοδεύονται από πλούσιο υπομνηματισμό (πυκνές είναι οι αναφορές στους Στράβωνα, Πλάτωνα, Θουκυδίδη, Όμηρο), που μαρτυρούν την ευρύτητα της γνώσης του εκδότη και την πρόθεση επιστημονικής τεκμηρίωσης.

Παράλληλα, παρακολουθεί με ζωηρό ενδιαφέρον την εξέλιξη του Κρητικού Ζητήματος, καθώς η έκδοση συμπίπτει με τις δραματικές εξελίξεις του. τις αυθαιρεσίες των Δυνάμεων, τον ένοπλο αγώνα στο Θέρισσο, τη λύση της αυτονομίας και την έλευση του Αλέξανδρου Ζαΐμη ως νέου, μετά τον Γεώργιο, ύπατου αρμοστή. Χαιρετίζει την ψήφιση του «Νέου Κρητικού Πολιτεύματος», δηλαδή του Συντάγματος του 1907, με το οποίο, εκτός των άλλων, καταργούνται για πρώτη φορά οι περιορισμοί και η λογοκρισία του Τύπου. Στις στήλες της αναπτύσσονται, τέλος, κοινωνικά και οικονομικά θέματα, κυρίως από τον εκδότη κατά του «συγκεντρωτισμού» και του «απολυταρχικού πολιτεύματος», τις οποίες εκθέτει στα τελευταία φύλλα, όταν αναπτύσσει το πρόγραμμα του ως υποψήφιος βουλευτής, μαρτυρώντας ευρύτητα πνεύματος. Εκτός από τον Μίνωα Καλοκαιρινό εμφανίζονται με συνεργασίες τους οι Στέφανος Ξανθουδίδης, Οδυσσέας Μ. Καλοκαιρινός, Ιωάννης Μεούριος, Ιωάννης Αλεξανδριδής.

Η υποδοχή του φύλλου ήταν οπωσδήποτε περιορισμένη. Ο εκδότης δείχνει να ενδιαφέρεται για την απήχηση της εφημερίδας του, εκφράζει την αγωνία του για τη συνέχιση της έκδοσης, αφού αναφέρει σε κάθε φύλλο τους νέους συνδρομητές, οι οποίοι, όπως προκύπτει, ανήκαν σε όλες τις κοινωνικές τάξεις και ανέρχονται στους πεντακόσιους περίπου. Ο ειδικός και εξαιρετικά λόγιος χαρακτήρας της έκδοσης δεν επέτρεπε, ωστόσο, τη συνέχισή της, που διακόπηκε την 31^η Μαΐου 1907.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΑΒΗ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ξενοφόν Παγκαλάς, «Οι εφημερίδες του Ηρακλείου 1881-1983», *Πραγματικά ο Πυργόρρος*, 36 (Οκτ.-Δεκ. 1983), 341-379; 355· Ν.Μ. Παναγιωτάκης (επιμ.), *Κρή-*

τη: *Ιστορία και Πολιτισμός*, τ. Α', Κρήτη, εκδ. ΒΑΒΗ, 1987, σ. 6-7· Λένα Τζεδάκη-Αποστολάκη, «Κρητικές εφημερίδες στις αρχές του αιώνα», π. *Ιδιόφωνο*, 4 (Μάιος 1999), 7-11.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΗΡ. ΚΑΡΤΣΑΚΗΣ

Κρητική Επιθεώρησις

Όργανον Ανεξαρτήτων Πολιτικών Αρχών, Ρεθύμνο, 1 Σεπτ. 1912 έως σήμερα [2005]. Ιδρυτής-εκδότης-διευθυντής: Βασίλειος *Καλαϊτζάκης (1912-1919 και 1921-1933), γιος του Στυλιανού *Καλαϊτζάκη, ο οποίος εναλλασσόταν με τον αδελφό του Ιωάννη *Καλαϊτζάκη. Τον τελευταίο διαδέχθηκε ο γιος του Στυλιανός για το διάστημα 1962-1996 και αυτόν με τη σειρά του ο γιος του Γιάννης, που διευθύνει την εφημερίδα σήμερα. Στη μακρόχρονη πορεία της χρησιμοποιήσε πολλούς υπότιτλους: *Καθημερινή Εφημερίς Φιλελευθέρων Αρχών* (1916-1918)· *Καθημερινή Πολιτική Εφημερίς* (1934-1937)· *Εφημερίς Καθημερινή, η Αρχαιότερα των εν Κρήτη Εφημερίδων* (1937-1941)· *Καθημερινή Ανεξάρτητος Δημοκρατική Εφημερίς* (1944-1945)· *Καθημερινή Εφημερίς Δημοκρατικών Αρχών* (1945-1954)· *Καθημερινή Εφημερίς, η Αρχαιότερα των εν Κρήτη Εφημερίδων* (1954-1958)· *Πρωινή Εφημερίς* (1959-1960)· *Καθημερινή Πρωινή Εφημερίς Ρεθύμνης* (1960-

1961)· *Καθημερινή Πρωινή Εφημερίς Ρεθύμνου*, η *Αρχαιότερα Κρητική Εφημερίς* (1962-1967)· *Η Αρχαιότερα Καθημερινή Εφημερίς του Ρεθύμνου* (1967-1968)· *Καθημερινή Εφημερίς* (1970-1971)· *Η Αρχαιότερα Ημερησία Εφημερίς της Κρήτης* (1971 κ.ε.). Είναι προφανές ότι σε τόσο μεγάλη διάρκεια ζωής απεικονίζονται όλες εκείνες οι αλλαγές στη μορφή και στον χαρακτήρα του επαρχιακού Τύπου, οι οποίες οφείλονται στις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες αλλά και στην πρόοδο της τεχνολογίας. Έτσι, στον τομέα της περιοδικότητας της έκδοσης άλλοτε είναι εβδομαδιαία τετρασέλιδη (1912-1915 και 1922-1933), άλλοτε δισεβδομαδιαία δισελίδη (1916-1921) και άλλοτε καθημερινή τετρασέλιδη (1934-1935 και 1960-1989) ή καθημερινή δισελίδη (1936-1941 και 1944-1959). Ποικίλλουν επίσης οι διαστάσεις της: 47x31 εκ. (1912-1922) / 50x36 εκ. (1923-1941) / 43x31 εκ. (1944-1946) / 51x32 εκ. (1947-1951) / 62x43 εκ. (1952-1960) / 50x33 εκ. (1960-1961) / 58x42 εκ. (1962-1973) / 62x43 εκ. (1973-1990). Από το 1991 εκδόθηκε σε σχήμα 58x35 εκ. με οκτώ έως δώδεκα σελίδες και από την άνοιξη του 2001 εκδίδεται εικοσιτετρασέλιδη σε σχήμα ταμπλόιντ. Ο αριθμός των στηλών κυμαίνεται από τρεις έως οχτώ και είναι ανάλογος των διαστάσεων. Η τιμή της παρουσιάζει πολλές διακυμάνσεις: 10 λεπτά (1912-1915), 5 λ. (1916-1917), 10 λ. (1918-1919), 15 λ. (1920), 20 λ. (1921), 30 λ. (1922), 50 λ. (1923-1925), 10 δρχ. (1945), 1000 δρχ. (1952-1954), 1 δρχ. (1955-1958), 1,5 δρχ. (1959-1968), 1 δρχ. (1972), 1,5 δρχ. (1973), 2 δρχ. (1974), 3 δρχ. (1975-1976), 5 δρχ. (1979), 7 δρχ. (1980), 10 δρχ. (1981-1985), 50 δρχ. (1991-1995), 100 δρχ. (1996-1998), 150 δρχ. (1999). Ετήσιες συνδρομές: 50 δρχ. (1926-1933), 240 δρχ. (1934-1936), 500 δρχ. (1969-1971). Τυπωνόταν ανέκαθεν σε ιδιόκτητο τυπογραφείο.

Πρόκειται για τη μακροβιότερη εφημερίδα της Κρήτης και μία από τις μακροβιότερες της Ελλάδας. Εκδίδεται ανελλιπώς από το 1912 με μόνη διακοπή τα χρόνια της Κατοχής (1941-1944). Υπήρξε πάντοτε μετριοπαδές φύλλο χωρίς ακρότητες, γεγονότων που οφείλονται στον ήπιο χαρακτήρα των εκδοτών της. Ιδεολογικά τοποθετείται στον φιλελεύθερο βενιζελικό χώρο. Η πορεία της ταυτίζεται χρονικά με αυτήν του Ρεθύμνου ως ελεύθερης περι-

χής του ελληνικού κράτους, αφού η έκδοσή της σχεδόν συμπίπτει με την ένωση της Κρήτης με τον εθνικό κορμό.

Από τις στήλες της είδαν το φως, πέρα από τη συνήθη ειδησεογραφία, νευρώδη άρθρα τοπικού και ευρύτερου χαρακτήρα, πνευματώδεις επιστολές και αξιολογία λογοτεχνικά κείμενα. Επίσης, παρέλασαν από τις σελίδες της προσωπικότητες τοπικής αλλά και πανελληνίας εμβέλειας, δηλαδή ό,τι αξιόλογο έχει να επιδείξει το Ρέθυμνο στα γράμματα, τις τέχνες και τις επιστήμες. Εκεί έχουν αποθησαυριστεί όλα τα γεγονότα που έχουν λάβει χώρα κατά τα τελευταία ογδόντα χρόνια στο Ρέθυμνο, αλλά και ευρύτερα. Όλες εκείνες οι πληροφορίες που συνδέονται το κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό πρόσωπο του τόπου. Εκεί έχουν αποτυπωθεί οι μεγάλες και μικρές στιγμές της ρεθυμνιώτικης κοινωνίας, καθώς και οι φυσιογνωμίες που διαδραμάτισαν μικρό ή μεγάλο ρόλο στα τοπικά πράγματα. Με λίγα λόγια, αποτελεί για το Ρέθυμνο πολύτιμη κιβωτό και είναι ευτύχημα που διασώθηκε ακέραια και φυλάσσεται στη βιβλιοθήκη της πόλης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (ελλ. σ.), ΔΚΒΡ (πλ. σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κυρ. Κυριακάκης, «Είκοσι έξι ετών ωραίοι αγώνες», εφ. *Κρητική Επιδείξις*, 25 Σεπτ. 1938· Γ.Ζ. Παπιούτογλου, «Εκατό χρόνια Ρεθεμνιώτικων εφημερίδων», π. *Προμηθεύς ο Πυρφόρος*, 29 (1982), 165-181· του ίδιου, «Ο Τύπος του Ρεθύμνου», *Καθημερινή/Επτά Ημέρες*, 20 Ιουλ. 1997· του ίδιου, «Οι πρώτες εφημερίδες του Ρεθύμνου: Τουρκοκρατία και Αυτονομία», στον τόμο *Ρέθυμνο 1898-1913: Από την Αυτονομία στην Ένωση*, Ρέθυμνο 1998, σ. 53-56.

ΓΙΑΝΝΗΣ Ζ. ΠΑΠΙΟΥΤΟΓΛΟΥ

Κρητική Εφημερίς

Εβδομαδιαία Πολιτική και Φιλολογική Επιδείξις, Ρέθυμνο, 21 Ιουλ. 1901 - 14 Φεβρ. 1904, αρ. φ. 1-101. Ιδιοκτητής-συντάκτης: Στυλιανός *Κωσογιάννης, δικηγόρος, Διευθυντής: Ν. Καλογερόντης (από το φ. 54, 10 Οκτ. 1902). Εβδομαδιαία (Σάββατο), τετρασέλιδη, τετραστή-

ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΤΥΛ. ΚΩΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΥΛΙΑΤΗΣ

ΣΤΟΥΔ. 1

Ρεθύμνον 6^ο Οκτωβρίου 1901

1 ΔΡΗ. 2

λη, διαστάσεων 47x31 εκ. έως το φ. 14 και στη συνέχεια πεντάστηλη, 55x35 εκ. Τιμή φύλλου: 10 λεπτά. Ετήσιες συνδρομές: για την Κρήτη 6 δρχ., για τους δασκάλους, ιερείς και χωροφύλακες 5 δρχ., για το εξωτερικό 8 δρχ. Τυπώνταν στο τυπογραφείο του Στυλ. Ε. *Καλαϊτζάκη.

Δικαιολόγησε σε μεγάλο βαθμό το επίθετο «φιλολογική» του υπότιτλού της, αφού φιλοξένησε αρκετές αξιόλογες συνεργασίες φιλολογικών, ιστορικών και λογογραφικών περιχομιών. Στο πολιτικό πεδίο, ενώ αρχικά κρατήθηκε μακριά από πολιτικές αντιπαραθέσεις, στη συνέχεια υποστήριξε αναφανδόν τον πρίγκιπα Γεώργιο, ύπατο αρμοστή της Κρήτης κατά την περίοδο της Κρητικής Πολιτείας και πολέμησε με φανατισμό τον Ελ. Βενιζέλο, κατά του οποίου δημοσίευσε πύρινα άρθρα.

Η δομή της είναι η συνήθης της εποχής, η οποία χαρακτηρίζεται από το κύριο άρθρο στην πρώτη σελίδα και ακολουθούν διάφορες στήλες ειδησεογραφικού ή άλλου χαρακτήρα στο υπόλοιπο της πρώτης και στις εσωτερικές σελίδες. Ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένοι τίτλοι των στηλών της, οι οποίοι δίνουν με σαφήνεια το επίπεδο της εφημερίδας: «Έργα και Ημέρα», «Κρητική Φιλολογία», «Ρεθυμνιακά», «Επιστημονικά», «Από την ανέκδοτον Κρητικήν ιστορίαν», «Από την Φύσιν και την Ζωήν» κ.ά. Επίσης, δημοσιεύονται συχνά επιστολές ποικίλου περιεχομένου και παρουσιάζεται το νομοθετικό έργο της κρητικής Βουλής όταν αυτή συνεδριάζει. Οι διαφημίσεις είναι αρκετές και φιλοξενοούνται στην τρίτη σελίδα, ενώ είναι εντυπωσιακός ο αριθμός των πλειστηριασμών οι οποίοι καλύπτουν πάντα την τέταρτη σελίδα, συχνά και μέρος της τρίτης και μερικές φορές είναι τόσο πολλοί που για τη δημοσίευσή τους εκδίδεται ειδικό παράρτημα της εφημερίδας.

Είχε αρκετούς αξιόλογους συνεργάτες, οι πλείστοι των οποίων γράφουν με ψευδώνυμο, όπως «Κεδρηνός» (Εμμ. Γενεράλις), «Ζηηνόδοτος Διογενιανός» (Ν. Σταυρουλάκης), «Απτεραίος», «Γοργίας», «Ετέαρχος», «Ερηνιστής», «Φιλόπολις» κ.ά. Αξίζει να αναφερθεί χωριστά η συνεργασία του Παύλου Βλαστού, ο οποίος πραγματεύεται θέματα κρητικής ιστορίας. Αξιοσημείωτη είναι επίσης επιστολή του Γιάννη Ψυχάρη που δημοσιεύεται στο φ. της 13^{ης} Οκτωβρίου 1901, με την οποία ζητά να εγγραφεί συνδρομητής και παίρνοντας αφορμή από τον τίτλο *Κρητική Εφημερίς* γράφει ένα αρκετά εκτενές κείμενο όπου διατυπώνει τις γνωστές του απόψεις για τη γλώσσα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΔΒΚΡ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μάρκος Γιουμπάκης, «Οι πρώτες Ρεθεμνιώτικες εφημερίδες», εφ. *Κρητική Επιθεώρησης*, 6-21 Φεβρ. 1969· Γ.Ζ. Παπιομυτογλου, «Εκατό χρόνια Ρεθεμνιώτικων εφημερίδων», π. *Προμηθείς ο Πυρφόρος*, 29 (1982), 165-181· του ίδιου, «Ο Τύπος του Ρεθύμνου», *Καθημερινή/Επτά Ημέρες*, 20 Ιουλ. 1997· του ίδιου, «Οι πρώτες εφημερίδες του Ρεθύμνου: Τουρκοκρατία και Αυτονομία», στον τόμο *Ρεθύμνο 1898-1913: Από την Αυτονομία στην Ένωση*, Ρεθύμνο 1998, σ. 53-56.

ΓΙΑΝΝΗΣ Ζ. ΠΑΠΙΟΜΥΤΟΓΛΟΥ

Κρητική Εφημερίς

βλ. *Veka - i - Giritiye*, Χανιά, 1831

Κρητική Ηώς

Περιοδικόν φιλολογικόν και επιστημονικόν εκδιδόμενον δις τον μηνός. Ηράκλειο, Οκτ. 1906-1908, αρ. τχ. 1-24. Διευθυντής: Εμμ. Ι. Μελισσειδής· Β. Ι. Μείμαράκης (από το τχ. 20, 1 Απρ. 1908). Διαχειριστής: Γ.Π. Βουτιανός. Διμηνιαίο, με συνεχή σελιδαρίθμηση (192 σ.), διαστάσεων 31x22 εκ. Τιμή τεύχους: 15 λεπτά. Συνδρομές: εσωτερικού 3,5 δρχ., εξωτερικού 4,5 δρχ. «Τύπος Ι.Γ. Σμυρνάκης».

Εκδόθηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα στην τουρκοκρατούμενη Κρήτη. Ο χαρακτήρας του ήταν περισσότερο παιδαγωγικός παρά λογοτεχνικός. Φιλοδόξησε να αποτελέσει ανάλογο των ευρωπαϊκών συγγραμμάτων της εποχής και υποσχέθηκε από το πρώτο τεύχος του να σημάνει την απαρχή μιας «φιλολογικής αναγεννήσεως», «ανάγνωσμα τερπνόν άμα και ωφέλιμον», να «ανοίξη τη διώψη πνευματικής ενασχολήσεως και αναπτίξεως νεολαία της Κρήτης κονίστραν ευγενούς πνευματικής αμίλλης και να δώση ούτω ώθησίν τινα εις τα πνευματικά έργα». Ο σκοπός της έκδοσης επαναλαμβάνεται στο τρίτο τεύχος, όπου υπόσχεται «να δώσει ώθησιν εις τους νέους [...], ίνα τας ώρας της σχόλης των διαθέτωσιν εις το φιλολογείν, όπερ σπουδαιότατον προσόν παντός νέου» (Νοέ. 1906, σ. 24). Οι συντελεστές της έκδοσης διατυπώνουν από το πρώτο τεύχος τις δυσκολίες του εγχειρήματος: τη συνεχιζόμενη δουλεία της Κρήτης, η οποία «σιδηροφορούσα εισέτι και συγκλονιζόμενη υπό τον όγκον των εθνικών ζητημάτων, παρέχει έδαφος ελάχιστα πρόσφορον, όπως επιτευχθή τι γενναίον» και «το στενόν του κύκλου εν ώ κέκλιται να δράση το παρόν».

Η έκδοση βασίστηκε στη γηγενή λογοτεχνική παραγωγή, απευθύνθηκε σε τοπικούς συνεργάτες και φιλοξένησε διηγήματα, ταξιδιωτικές εντυπώσεις,

ρουτοκαπνιασμένης γεννιάς των αγώνων του νησιού μας για να ελευθερωθώ».

Το μεγαλύτερο τμήμα των σελίδων καταλάμβαναν τα άρθρα και τα σχόλια για το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου. Συμπληρωματικά, δίνονταν πληροφορίες για τη δράση της ΕΟΝ. Δημοσιεύονταν ακόμη πρωτοσέλιδες φωτογραφίες του Ιωάννη Μεταξά, αλλά και από δραστηριότητες τοπικών ομάδων της ΕΟΝ όλου του νησιού. Τα επώνυμα άρθρα υπογράφονταν από τους Πέτρο Βάρβογλη, Κ.Β. Γκιόκπουλο, Άγγελο Καλοκαρινό, Πάνο Κοραλή και Χρήστο Πύρπασο.

Παρά το εξαιρετικά σύντομο διάστημα έκδοσής της, η εφημερίδα παρουσιάζει ενδιαφέρον για πολλούς λόγους. Ο κυριότερος είναι από την άποψη της προσπάθειας επηρεασμού των κατοίκων μιας ευαίσθητης περιοχής, όπως ήταν η Κρήτη, υπέρ των απόψεων του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου. Η έκδοσή της στον συγκεκριμένο χώρο και χρόνο δεν ήταν τυχαία. Λίγους μήνες προηγουμένως είχε εκδηλωθεί στα Χανιά αντιδικτατορικό κίνημα και αμφισβητήθηκε για πρώτη φορά τόσο έντονα η πολιτική του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου. Οι πρωτεργάτες του κινήματος είχαν συλληφθεί και καταδικαστεί, αλλά είχαν μείνει οι εντυπώσεις. Με την εφημερίδα, από τις προεργασίες έκδοσης της οποίας φαίνεται ότι σχεδόν απείχε το τοπικό στοιχείο, το μεταξικό καθεστώς ήθελε να αποδείξει ότι διατηρούσε ερείσματα στην περιοχή. Φαίνεται μάλιστα ότι κάθε φύλλο της κυκλοφόρησε σε χιλιάδες αντίτυπα για προπαγανδιστικούς λόγους. Η μη αναγραφή τιμής φύλλου φανερώνει ότι αρμόδιες για τη διάθεσή της στο αναγνωστικό κοινό της Κρήτης ήταν οι τράπεζες και οι κοινότητες. Η έκδοση της εφημερίδας, όπως όλα δείχνουν, δεν θρήκε καμία ανταπόκριση από το νεανικό κοινό της Κρήτης. Έτσι, μετά την κυκλοφορία του τρίτου φύλλου υποχρεώθηκε πιδανότατα να διακόψει την έκδοσή της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΙΑΚ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Αγγελική Πανοπούλου – Κ. Τσικνάκης, *Ελληνικός νεανικός τύπος (1936-1941). Καταγραφή*, Αθήνα, ΕΜΝΕ-Μνήμων, 1992, σ. 202-204.

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΤΣΙΚΝΑΚΗΣ

Κρητική Στοά

Ετήσιο περιοδικό. Φιλολογική και επιστημονική επιθεώρηση, Ηράκλειο, Οκτ. 1908-1911, τ. 1-3. Εκδότης-διευθυντής: Ι.Δ. *Μουρέλλος. Ο αριθμός σελίδων είναι: τ. Α' (1908), σ. 1-306· τ. Β' (1909), σ. 1-336· τ. Γ' (1911), σ. 1-

301. Διαστάσεις: 19x12 εκ. Τιμή τόμου: δεν αναγράφεται. Τυπογραφείο: Σπ. Δ. Αλεξίου (τ. Α' και τ. Β') και τυπογραφείο *Κρητικής Στοάς* (τ. Γ').

Είναι το πρώτο λογοτεχνικό περιοδικό που εκδόθηκε στο Ηράκλειο. Πρόκειται για ετήσιο ημερολόγιο με λογοτεχνικό, ιστορικοφιλολογικό χαρακτήρα και εντάσσεται στην προσπάθεια ανύψωσης του πνευματικού επιπέδου του κρητικού λαού, όταν Κρήτες και Τούρκοι συνυπήρχαν ακόμη στο νησί και στην πόλη του Ηρακλείου. Ως σκοπό του έθεσε «την επίρρωσι της φιλολογικής κινήσεως και την ανάδειξιν καλών ικανών να γράψωσι μίαν ημέραν». Φιλοδόξησε να αποσπάσει τους συμπολίτες του από «τα καφενεία και τας χοροεσπερίδας» και να τους στρέψει στην «ήρεμον και ψυχοσωτήριον μελέτην». Το περιοδικό επιχειρήσε επίσης να ενθαρρύνει όσους επιθυμούν να ασχοληθούν με την ποίηση, τις επιστήμες, τις καλές τέχνες.

Ο πρώτος τόμος συντάσσεται αποκλειστικά από τον εκδότη. Στις σελίδες του περιλαμβάνονται ιστορικά και βιογραφικά σημειώματα, θεατρικά έργα, μικρά διηγήματα και ποιήματα. Η γλώσσα που υιοθετείται είναι η απλή δημοτική με κρητικά διαλεκτικά στοιχεία στα λογοτεχνικά κείμενα, ενώ διατηρεί την καθαρεύουσα στα ιστορικά. Ο τόμος διακοσμείται με εικαστικό υλικό, κυρίως φωτογραφίες επιφανών Κρητών ή προσωπικοτήτων που σχετίζονται με την Κρήτη, και φέρει τη σφραγίδα της μέτριας λογοτεχνικής ικανότητας του εκδότη.

Στον δεύτερο και τρίτο τόμο (1910, 1911 αντίστοιχα) η ποιότητα βελτιώνεται σημαντικά, καθώς ο εκδότης συνεργάζεται πλέον με σημαντικούς εκπροσώπους των γραμμάτων, όπως οι Στέφανος Ξανθουδίδης, Γεώργιος Χατζηδάκης, Λεωνίδας Ζώης, Τάκης Κυριακού, Φιλοξενούνται, επίσης, συνεργασίες γνωστών λογοτεχνών, όπως των Στέφανου Μαρτζώκη, Μαρίνου Σιγούρου, Δ.Π. Ταγκόπουλου, Φώτου Γιοφύλλη, Γιάννη Περγιαλίτη, Λέανδρου Παλαμά, Άριστου *Καμπάνη, Ρώμου Φιλύρα, αλλά και των νέων ηρακλειωτών Πέτρου και Πετρούλας Ψηλορείτη (Νίκος και Γαλάτεια Καφαντράκη), Μιχάλη Καλυβίτη (Μανώλης Καλημεράκης), Δ.Ι. Καλογερόπουλου, Λώρη (Λευτέρη) Αλεξίου, Σπύρου Παναγιωτόπουλου.

Τα θέματα που φιλοξενούνται είναι ιστορικά, με έμφαση στην τοπική επικαιρότητα, και λογοτεχνικά. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον εμφανίζουν τα επιστημονικά άρθρα του Στέφανου Ξανθουδίδη («Οι Εβραίοι εν Κρήτη επί Ενετοκρατίας», τ. Β'), του

Ιωσήφ Χατζηδάκη («Ανασκαφαί εν Τυλίω», τ. Γ'), του Γ. Χατζηδάκη («Κρητική μουσική και όρχησης», τ. Β') κ.ά. Δημοσίευσε το ποίημα «Μάρτιν ειδοί» του Κ.Π. Καβάφη και αποσπάσματα από τους «Πεντασύλλαβους» του Κωστή *Παλαμά. Επίσης, μεταφράσεις Ευρωπαίων, κυρίως Γάλλων, όπως των Maurice Maiterlinck, Charles Milleneuve, Dante, John Ruskin κ.ά., και ενός διηγήματος του Ρώσου Λεωνίδα Αντρέγιεφ. Αφιέρωσε σελίδες στη σύγχρονή του λογοτεχνική κριτική και παρακολούθησε την τοπική καλλιτεχνική επικαιρότητα.

Η «φιλολογική και καλλιτεχνική αναγέννησις», το πρώτο λογοτεχνικό περιοδικό του Ηρακλείου, όπως χαρακτηρίστηκε η *Κρητική Στοά*, διέκοψε την κυκλοφορία του το 1911, μετά την τρίχρονη άρτια παρουσία του, εξαιτίας των γνωστών εθνικών και διεθνών επιπλοκών, κυρίως όμως γιατί ο εκδότης αποφάσισε να στραφεί προς τη δημοσιογραφία. Η νέα πολιτική κατάσταση στην Κρήτη κατά τις παραμονές τον Βαλκανικών Πολέμων και ενώ ο Ελευθέριος Βενιζέλος ηγείται της χώρας από το 1910, ένθερμος οπαδός του οποίου είναι ο Μουρέλλος, δημιουργεί την ανάγκη έκδοσης δημοσιογραφικού οργάνου το οποίο να εκφράζει τη νέα πολιτική κατάσταση. Εκδίδει λοιπόν στις 8 Απριλίου 1911 την εφ. *Νέα Εφημερίς*, εβδομαδιαία αρχικά, δισεβδομαδιαία αργότερα και από το 1917 μέχρι το τέλος (1926) καθημερινή.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΔΒΗ (τ. Α'-Γ', 1909-1911).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: λ/α «Κρήτη», *MEE*, τ. 15, σ. 157-208· Στέργ. Σπανάνκης, «Γιάννης Μουρέλλος (1886-1963). Η ζωή και το έργο του», *Αμάλθεια*, τ. 1Β', 47 (Απρ.-Ιούν. 1981), 145-160· Ν.Μ. Παναγιωτάκης (επιμ.), *Κρήτη: Ιστορία και πολιτισμός*, τ. Β', Κρήτη 1988, σ. 489· Θεοχ. Δετοράκης, *Ιστορία της Κρήτης*, Ηράκλειο 1990, σ. 463· Μάρθα Αποσκίτη, «Προπολεμικά ηρακλειώτικα φιλολογικά περιοδικά», *Παλιμψυκτον*, 16 (Δεκ. 1996), 163-172: 163-164.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΗΡ. ΚΑΡΤΣΑΚΗΣ

Κριναίος, Πάυλος

(Πάφος, 1903 - Αθήνα, 1986). Δημοσιογράφος και ποιητής. Το πραγματικό του όνομα ήταν Χαρίλαος-Πάυλος Μιχαηλίδης. Μετά το δημοτικό σχολείο της Πάφου φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο στη Λευκωσία απ' όπου αποφοίτησε το 1920. Στη συνέχεια φοίτησε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Από το 1924 εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αθήνα μέχρι το τέλος της ζωής του.

Άρχισε τη δημοσιογραφική του καριέρα ως αθλητικός συντάκτης. Διετέλεσε διευθυντής σύνταξης των αθλητικών αθλητικών εφ. *Αθλητικά Χρονικά*, *Αθλητική Φωνή* και *Αθλητισμός της Ελλάδος*. Συνεργάστηκε επίσης ως συντάκτης στις εφ. *Ενεξαρτησία*, *Αλλαγή* και **Βραδινή* καθώς και τα περιοδικά **Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, *Το *Ξεκίνημα* και *Κόσμος-Επιστήμη και Ζωή του Λουκά *Ακρίτα*. Εξέδωσε επίσης στην Αθήνα το λογοτεχνικό π. *Διάλεξη*. Υπήρξε επίσης για πολλά χρόνια ανταποκριτής από την Αθήνα της **Ελευθερίας* και συνεργάστηκε με τα κυπριακά φιλολογικά/λογοτεχνικά π. **Κυπριακά Γράμματα*, **Πάφος* και **Πνευματική Κύπρος*.

Πολύ νωρίς ασχολήθηκε με την ποίηση και δημοσίευσε τα πρώτα ποιήματα του στην τοπική εφ. **Πάφος* το 1921 και στην εφ. **Αλήθεια* της Λεμεσού. Δημοσίευσε επίσης ποιήματα του στα προαναφερθέντα λογοτεχνικά περιοδικά καθώς και στο π. **Αθήν.* Στην Αθήνα πρωτοεμφανίστηκε στη **Νέα Εστία* και στη συνέχεια δημοσίευσε ποιήματα του στα π. **Νεοελληνικά Γράμματα* και **Πνευματική Ζωή* και στο περιοδικό της **Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαίδειας*. Ποιήματα του περιλαμβάνονται σ' όλες τις ανθολογίες ποίησης που κυκλοφόρησαν στην Κύπρο και την Ελλάδα, ενώ ποιητικά του έργα έχουν επανειλημμένα βραβευθεί και μεταφραστεί σε ξένες γλώσσες. Δημοσίευσε αρκετές ποιητικές συλλογές: *Φρυγικοί Αυλοί* (1932), *Μωσαϊκά και Επιγράμματα* (1934), *Τα Τετράδια των Αγγέλων* (1970), *Το Χρυσό Δισκοπότηρο* (1972), *Το Μανουάλι με τα 63 κεριά* (1974), *Αλληλογραφία με τον Άγιο Φραγκίσκο* (1976), *Το Βιβλίο της Μυρτιάς* (1978). Το *Σταυρωμένο Ιδιόστυχο* (1980). Εξέδωσε επίσης δύο βραβευμένες παιδικές ποιητικές συλλογές και δημοσίευσε σε περιοδικά και εφημερίδες αρκετά αρχιολογικά και ταξιδιωτικά κείμενα.

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής στην Αθήνα συνελήφθη πρώτα από τους Ιταλούς, ως υπήκοος της Μεγάλης Βρετανίας, και εξορίστηκε στον Αλμυρό και αργότερα από τους Γερμανούς που τον φυλάκισαν στις φυλακές Αβέρωφ για επτά μήνες. Αποφυλακίσθηκε με την παρέμβαση της πρεσβείας της Ελβετίας και της Ένωσης Συντακτών. Υπήρξε επίσης εκ των ιδρυτών του Συνδέσμου Ελλήνων Λογοτεχνών και της Ενώσεως Αθηναϊκού Περιοδικού Τύπου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Άντρος Παυλίδης, «Κριναίος Πάυλος», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Ζ', Λευκωσία, 1987, σ. 332-333· Κύπρος Χρυσάνθης, *Μικρά Πορτραίτα Κυπρίων*, Λευκωσία 1993, σ. 85-86.

ΑΝΔΡΕΑΣ Κ.Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

παλιάς Αλεξάνδρειας και του αιγυπτιακού ελληνοισμού. Υπάρχουν και οι «Επικαιρότητες», όπου παρουσιάζονται τα σημαντικότερα γεγονότα της πνευματικής ζωής (εκδηλώσεις, θάνατοι κ.ά.).

Το σύνολο των περιεχομένων, εκτός από λίγες εξαιρέσεις, δεν στέκεται σ' ένα υψηλό ποιητικό επίπεδο. Είναι χαρακτηριστική η πληθώρα αναδημοσιεύσεων που δεν συνοδεύονται από τις απαραίτητες πληροφορίες ταυτότητας. Κάποτε δεν παραλείπονται και οι φιλοφρονήσεις για την «κριτική παρουσία» του εκδότη του περιοδικού. Αλλά και η διάταξη της ύλης, όπως γίνεται, κάπως άτακτα και παραδεικτικά, δεν διευκολύνει τον αναγνώστη να διατρέξει τις σελίδες.

Παρά τις ελλείψεις όμως, στα *Κριτικά Φύλλα* στη διαδρομή τους, που τέμνεται χρονικά στη μέση περίπου από τη Μεταπολίτευση του 1974, έχουν καταγραφεί πολύτιμες μαρτυρίες, εύστοχες κρίσεις και χρήσιμα στοιχεία, πληροφοριακά υλικά απαραίτητα για την κατανόηση των συνθηκών εκείνης της δεκαετίας. Από τα τεύχη αξίζει να προσεχθούν τα αφιερώματα σε πρόσωπα της λογοτεχνίας, με προεξέχον αυτό για τον Καβάφη (αρ. τχ. 35, 1978), με τις 424 σελίδες, τις πολλές άγνωστες φωτογραφίες-σκίτσα και περί τις ογδόντα συνεργασίες. Σημειώνουμε τα άλλα αφιερώματα με χρονολογική σειρά: Αιμίλιος *Χουρμούζιος (αρ. τχ. 16), Φώτης *Κόντογλου (αρ. τχ. 22/23), Γιάννης Χατζίνης (αρ. τχ. 26/27), Άγγελος Σικελιανός (αρ. τχ. 28/30), Γιώργος Θέμελης (αρ. τχ. 32), Τάκης Παπατσώνης (αρ. τχ. 33), Γρηγόριος *Ξενόπουλος (αρ. τχ. 34).

Για τους δύο συντελεστές της έκδοσης (διευθυντή και γραμματέα σύνταξης) λεπτομερή εργοβιογραφικά στοιχεία δίνει η εγκυκλοπαίδεια Χάρα Πατση, την οποία διέυθυνε ο Ι.Α. Χατζηφώτης.

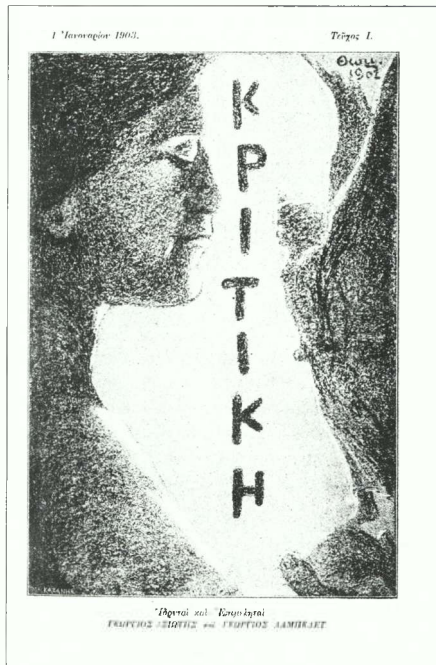
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΛΙΑ. Ιδιωτικές συλλογές Γ. Ζεβελάκη, Λ. Παπαστάθη, Μ. Αναγνωστάκη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Σιατόπουλος, «Τα *Κριτικά Φύλλα*» για τον Καβάφη, εφ. *Η Βραδινή*, 20 Μαρτ. 1978· Ευγ. Αραβίτσας, εφ. *Πρωινή* 9 Φεβρ. 1978.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΕΒΕΛΑΚΗΣ

Κριτική

Δεκαπενθήμερον περιοδικόν, Αθήνα, Ιαν. 1903 - Ιαν. 1904, αρ. τχ. 1-26, σ. 1-840. Ιδρυτές: Γεώργιος Αξιώτης, Γεώργιος Λαμπελέτ. Άλλοι υπότιτλοι: *Δεκαπενθήμερον επιστημονικόν και καλλιτεχνικόν περιοδικόν* (αρ. τχ. 2-20)· *Μηνιαίον επιστημονικόν και καλλιτεχνικόν περιοδικόν* (αρ. τχ. 21-26). Δεκαπενθήμερο, τριάντα δύο σελίδων, μονόσπηλο, διαστάσεων 24,5x17,5 εκ. Η αρχική κυκλοφορία,

κάθε 1^η και 15^η του μηνός, διαταράχθηκε στον τ. Β' με το τριπλό τχ. 16/18 που κάλυψε το χρονικό διάστημα 15 Αυγ. - 30 Σεπτ.· στη συνέχεια κυκλοφορούσαν μηνιαία διπλά τεύχη εξήντα τεσσάρων σελίδων. Η τιμή του φύλλου ήταν ανάλογη με την έκτασή του: 50 λεπτά στα απλά, 1,5 δρχ. για το τριπλό (αρ. τχ. 16/18) και 1 δρχ. για τα επόμενα διπλά. Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 10 δρχ., εξεμηνιαία 6 δρχ. και τριμηνιαία 4 δρχ. Συνδρομές εξωτερικού: ετήσια 10 χρ. φρ. και εξεμηνιαία 6 χρ. φρ. Το πρώτο τεύχος τυπώθηκε στο τυπογραφείο Ανέστη Κωνσταντινίδη· όλα τα επόμενα στο τυπογραφείο Π. Λεώνη. Στοά Σιμπούλου, Γραφεία: Αγ. Κωνσταντίνου 20.

Φιλοδόξησε να είναι το πρώτο νεοελληνικό περιοδικό, που θα δημοσίευε μόνο μελέτες και κριτικές για πολιτικά, κοινωνικά και καλλιτεχνικά θέματα με στόχο την προβολή του καλού, την επισήμανση των λαθών αλλά και τη διδαχή της ουσίας της αληθινής κριτικής. Από το τχ. 19-20 μάλιστα δήλωνε ότι «μεταρρυθμιζόμενη εις κριτικήν και φιλολογικήν επιδεύωρσιν [...] θα παρέχεται πλήρης η εικόν της παγκοσμίου επιστημονικής και φιλολογικής κινήσεως». Απώτερος στόχος της, ο οποίος εξηγεί και

την ευρύτητα των θεμάτων της, είναι η ενίσχυση της «εθνικής συνείδησης» στην αναγεννητική προσπάθεια της χώρας μετά την ήττα του 1897 και έναντι ενός άκριτου εξευρωπαϊσμού. Μάλιστα, ως προς το τελευταίο, σε πολλά πρωτότυπα ή μεταφρασμένα κείμενα αντικρούεται η άποψη για την υπεροχή του γερμανικού πνεύματος και προβάλλονται αντίστοιχα τα επιτεύγματα των Γάλλων και Ιταλών. Χαρακτηριστικό του περιοδικού ήταν η ανεξαρτησία που είχαν οι συνεργάτες του να εκφράζουν τις προσωπικές, κάποτε και αντίθετες, απόψεις τους.

Οι δύο ιδρυτές αρθρογραφούν συστηματικά για το Ωδείο Αθηνών, για μουσικές εκδηλώσεις και θεατρικές παραστάσεις. Σχετικό είναι και το δημοσιευμένο σε συνέχειες «Ζήτημα της Κριτικής», με τις απαντήσεις δεκαπέντε λογίων σε τρία ερωτήματα για το Βασιλικό Θέατρο και τη δραματική σχολή του Ωδείου. Το γλωσσικό ζήτημα προβάλλεται ιδιαίτερα, με κείμενα των Ελισαίου Γιαννίδη (Σ. Σταματιάδη), Γιάννη Ψυχάρη, Κ. Κρουμπόχερ κ.ά. Άλλοι τακτικοί συνεργάτες του ήταν ο γλύπτης και ζωγράφος Θωμάς Θωμόπουλος, με κείμενα για τις εικαστικές τέχνες, ο Π.Α. Αζιώτης, που μεταφράζει από τα ρωσικά Τσέχωφ και μελέτες για τον Ε. Ζολά, τον Β. Ουγκό και τον Τολστόι, ο Κ. *Παλαμάς που γράφει για τον Δ. Σολωμό, τα μεγάλα ποιήματα κ.ά., ο Παύλος Νιρβάνας για τον Ι. Γρυπάρη κ.ά., ο Ζ. *Παπαντωνίου και ο Μ. Μαλακάσης. Στα πρώτα τεύχη οι Γεράσιμος Βώκος και Δημ. Ταγκόπουλος είχαν αναλάβει τον πολιτικό σχολιασμό. Ακόμη, ο Στέφανος Ραμάς (Μάρκος Τσιριμώκος) και ο Περικλής Γιαννόπουλος αρθρογραφούν εναντίον της «Εταιρείας υπέρ των πατριών Αμύνης» και του εντύπου της *Τα *Πάτρια*. Ο Πέτρος Ζητουσιάτης (από το τχ. 12) αναλιμβάνει μεγάλο μέρος της πρωτότυπης και μεταφρασμένης ύλης με τη μόνιμη στήλη κριτικής «Από το σφυρί ως τ' αμόνι» και με την προβολή του Ζαν Μορεάς.

Μεγάλο μέρος της ύλης αποτελούν οι αναδημοσιεύσεις από τον ξένο Τύπο και οι μεταφράσεις, όπως της μελέτης του Παύλου Λανδορμού για τον Σωκράτη και του Η.Η. Boyesen για τον δεύτερο *Φάουστ* του Γκαίτε. Τακτικοί συνεργάτες ήταν οι Roger Le Brun και E. Sansot-Orland, διευθυντές του γαλλικού π. *La Critique Internationale*. Τέλος, εξέδωσε σε αυτοτελή φυλλάδια *Το γλωσσικό ζήτημα* και, ακόμη, τη μελέτη του Μ. Γούδα με τίτλο *Το ναυτικόν του Βυζαντίου κατά τον δέκατον αιώνα*, στη σειρά του «Νέα Βιβλιοθήκη». Από τη λιγοστή λογοτεχνική ύλη των τελευταίων τευχών ξεχωρίζει ο Πα-

τούχας του Ι. *Κονδυλάκη και τα διηγήματα των Δ. Βουτιρά, Κ. Παρορίτη και Χρ. *Χρηστοβασίλη.

Αντιμετώπισε πολλά προβλήματα και ήρθε σε σύγκρουση με τα σύγχρονα της έντυπα. Η κατηγορία που εκτοξεύτηκε εναντίον του Λαμπελέτ ήταν ότι εξέδωσε το περιοδικό για να επικρίνει τον Γεώργιο Νάζο, διευθυντή του Ωδείου Αθηνών, με τον οποίο είχε προσωπικές διαφορές. Ο Λαμπελέτ θεωρούσε ότι η έλλειψη συνδρομητών οφειλόταν στην όχι πολυτελή εκτύπωση του περιοδικού, στην υποστήριξη των δημοτικιστών και στη δημοσίευση κειμένων που εμπόδιζαν την κυκλοφορία του στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η αλλαγή των τελευταίων τευχών με λογοτεχνική ύλη και νέους συνεργάτες δείχνει την προσπάθεια του εντύπου να κρατηθεί στην κυκλοφορία.

Αν και το αναγνωστικό κοινό δεν φάνηκε να ανταποκρίνεται στις προτάσεις του, η ύπαρξη στη συνέχεια μιας σειράς περιοδικών με τον όρο «κριτική» στον τίτλο τους υπογραμμίζει το αυξανόμενο ενδιαφέρον για το θέμα: *Κριτική και ποίηση (1915) των Σπ. Αλιμπέρτη και Γιάννη *Αποστολάκη, Κριτική (κατόπιν *Κριτική και Τέχνη, 1923-1926) των Μ. Φιλήντα και Αδ. Παπαδήμα και *Κριτική (1959-1961) του Μαν. Αναγνωστάκη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ, ΒΒ (αρ. τχ. 1-22), ΕΒΕ, ΕΛΙΑ, ΣΒΝΦ/ΦΣΠΑ, Ιδιωτική συλλογή Λάκης Παπασταδή, Ιδιωτική συλλογή Γ. Βαλέτα (η μόνη πλ. σ. που περιλαμβάνει και το διπλό τχ. 25/26).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Καράογλου (εποπτεία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης*, τ. Α', σ. 115-119.

ΕΡΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Κριτική

Δίμηνη Έκδοση Μελέτης και Κριτικής, Θεσσαλονίκη, Ιαν. 1959 - Δεκ. 1961, αρ. τχ. 1-18, Διευθυντής: Μανώλης Αναγνωστάκης, Διμηνιαίο, μονόστηλο, διαστάσεων 23,7x17 εκ. Τιμή τεύχους: 10 βρχ. Τυπογραφία: Ν. Νικολαΐδη.

Περιοδικό αποκλειστικά κριτικού και δοκιμιακού λόγου για τη λογοτεχνία, την τέχνη, τη φιλοσοφία και την ιδεολογία της Αριστεράς. Το ενδιαφέρον του επικεντρώνεται ιδιαίτερα στη σύγχρονη του ελληνική ποίηση και στην ποίηση της «Γενιάς του '30», απέναντι στην οποία κρατά επιφυλακτική ή και αρνητική στάση, με εξαίρεση του Άξιον Εστί του Οδυσσέα Ελύτη, στην υποδοχή του οποίου διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο· συζητούνται έτσι για πρώτη φορά ο πρωτοποριακός και ο «εθνικός χαρακτήρας» του

έργου, σε κείμενα του Θ.Δ. Φραγκόπουλου («Από την κραυγή στο μύθο», αρ. τχ. 10) και του Πάνου Κ. Θασίτη («Η συνείδηση του ελληνικού μύθου», αρ. τχ. 13-14). Οι δύο μελέτες του Γιάννη Δάλλα (αρ. τχ. 4/5) και του Βύρωνα Λεοντάρη (αρ. τχ. 7/8) συνιστούν την πρώτη απόπειρα των νεότερων ποιητών να απογράψουν οι ίδιοι τις τάσεις της σύγχρονης τους ποιητικής παραγωγής σε κατηγορίες («αντιστασιακή», «ποίηση της διάφευσης» κ.ά.) –κατηγορίες που σε μεγάλο βαθμό αποδέχτηκε και η μεταγενέστερη κριτική. Σημαντικές είναι επίσης οι μελέτες της Νόρας Αναγνωστάκη για το έργο της Ελένης Βακαλό, του Μίλτου Σαχτούρη και του Δ.Π. Παπαδίστα (αρ. τχ. 7/8, 10 και 13/14).

Πρωτοποριακός και καρποφόρος υπήρξε ο παρμβατικός λόγος του περιοδικού στην ιστορία των ιδεών της Αριστεράς. Με κείμενα του Μαν. Αναγνωστάκη, του τακτικού συνεργάτη και τροτσικιστή, τότε, Μανόλη Λαμπρίδη, αλλά και με την επιλογή του να παρουσιάζει τον Georg Lukács (για τα βιβλία του οποίου είχε επιβληθεί από την ελληνική κομμουνιστική Αριστερά καθεστώς απαγόρευσης),

συνέβαλε αποφασιστικά στον επιχειρούμενο από το 1956 «αποσταλινισμό». Ενδεικτικά αναφέρονται: «Η “Υπόθεση Πάστερνακ”» (αρ. τχ. 1), «Η ποίηση –“προσκλητήριο των καιρών”» (αρ. τχ. 15) κ.ά. του Μαν. Αναγνωστάκη, τα οποία προκάλεσαν, κάποτε, τη σφοδρή επίθεση της «ορθόδοξης» Αριστεράς.

Συζητούνται, ακόμα, ζητήματα της τέχνης, όπως η σχέση της με την ιδεολογία, η εξέλιξη των μορφών της και η έννοια της πρωτοπορίας. Άρθρα και δοκίμια των Μανόλη Αναγνωστάκη, Πάνου Κ. Θασίτη, Μανόλη Λαμπρίδη κ.ά. εκφράζουν απόψεις άλλοτε πιο κοντά στην παραδοσιακή μαρξιστική σκέψη και άλλοτε με εμφανείς αποκλίσεις από αυτήν, ενώ άρθρα της Ελένης Βακαλό και της Νόρας Αναγνωστάκη προτάσσουν επίμονα την αυτονομία της τέχνης και των καλλιτεχνικών κριτηρίων. Επίσης, ξεχωρίζει το φιλόδοξο δοκίμιο του Βασιλή Φράγκου, με τίτλο «Οι διανοητές της περασμένης γενιάς» (αρ. τχ. 2-4/5), όπου επιχειρείται μια –άνιση– κριτική επισκόπηση του έργου ελλήνων κριτικών και διανοουμένων, όπως των Μάρκου Αυγέρη, Δ. *Γληνού, Ε.Π. Παπανούτσου, Κ. Γεωργούλη, Κ.Ι. Δεσποτόπουλου κ.ά.

Αξιοσημείωτο είναι το ενδιαφέρον του για κείμενα σημαντικών ξένων κριτικών (R. Barthes, Benjamin Péret, Karl Shapiro κ.ά.) και η παρουσίαση, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, αποσπάσματος από το βιβλίο του R. Barthes, *Ο Βαθμός Μηδέν της Γραφής* (αρ. τχ. 11/12), καθώς και της συζήτησής της στη Γαλλία, στα τέλη του 1950, για το «νέο μυθιστόρημα».

Η λογοτεχνική παραγωγή κρίνεται συστηματικά στη στήλη «Τα βιβλία», κυρίως από τους Μανόλη Αναγνωστάκη (η ποίηση), Τάκη Σινόπουλο και Παν. Μουλλά (η πεζογραφία). Λιγότερο απασχόλησαν η μουσική και ο ξένος κινηματογράφος. Ξεχωρίζουν οι μελέτες του Μίκη Θεοδωράκη για την ελληνική μουσική (αρ. τχ. 2, 3) και το ομαδικό κείμενο ελλήνων μουσικών, με τίτλο «Σχέδιο Προγράμματος για την αναδιοργάνωση της ελληνικής μουσικής» (αρ. τχ. 9): αξιόλογα κείμενα για τον μεταπολεμικό ξένο κινηματογράφο δημοσίευσαν οι Γιάννης Δάλλας (αρ. τχ. 1), Κλείτος Κύρου (αρ. τχ. 11/12 και 13/14), Γεράσιμος Λυκιαρδόπουλος (αρ. τχ. 15 και 16) και Παργιώτης Πίστας (αρ. τχ. 4/5). Παρακολουθείται επίσης η εικαστική κίνηση και δημοσιεύτηκαν, μεταξύ άλλων, κείμενα για τον Γιώργο Μπουζιάνη (αρ. τχ. 6) και τη Βάσω Κατράκη (αρ. τχ. 6).

Η απόφαση του Μανόλη Αναγνωστάκη να διακόψει την έκδοσή του υπαγορεύθηκε, ενδεχομένως,

αφενός από το ότι ο κύκλος των τακτικών συνεργατών (Νόρα Αναγνωστάκη, Ελένη Βακαλό, Μανώλης Λαμπρίδης, Παν. Μουλλάς, Πάνος Κ. Θασιτής, Τάκης Σινόπουλος, Βασίλης Φράγκος) –που ανήκε στην πρώτη μεταπολεμική γενιά– δεν ανανεώθηκε και αφεντέρου από το ότι η υποδοχή του περιοδικού δεν υπήρξε ευνοϊκή· περισσότερο επικρίθηκε για την ιδεολογική «ουδετερότητα» του, καθώς βρέθηκε στη δίνη της ιδεολογικής αντιπαράθεσης της εποχής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ, ΒΒ, ΔΒΘ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μιχ. Γ. Μπακογιάννης, *Το περιοδικό "Κριτική" (1959-1961). Μια δοκιμή ανανέωσης του κριτικού λόγου*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 2004· του ίδιου, *Η "Κριτική" (1959-1961) του Μανώλη Αναγνωστάκη*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 2004.

ΜΙΧ. Γ. ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ

Κριτική και Ποίηση

Μηνιαία έκδοση, Αθήνα, Μάρτ. 1915 - Σεπτ. 1915 (αρ. τχ. 1-6), Μάιος 1916 - Οκτ. 1916 (αρ. τχ. 7-9) και Ιούλ. 1919 (αρ. τχ. 10-12). Εκδότες: Σπύρος Αλιμπέρτης και Γιάννης Μ. *Αποστολάκης. Μηνιαίο, με συνεχή σελιδαρίθμηση (σ. 1-390), μονόστηλο, διαστάσεων 23x15,5 εκ. Τιμή τεύχους: 1,20 δρχ. Τυπογραφείο: Η. Παπαπαύλου (αρχικά).

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ

ΧΡΟΣΜΟΣ Α' — 1915

ΑΘΗΝΑ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ Η. ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ

Από τα δύο πεδία ενδιαφέροντος του περιοδικού, περισσότερο ευνοημένη είναι η κριτική, καθώς αυτή δεν εστιάζεται μόνον στη λογοτεχνία, αλλά και στην εθνική ζωή στο σύνολό της. Ό,τι κυρίως χαρακτηρίζει την κριτική στάση του είναι ο ιδεαλισμός και η αναζήτηση μιας «ανώτερης ζωής». Έτσι, αποδίδει μεγάλη σημασία σε «ηρωικές» μορφές, που θεωρεί ότι μπορούν να λειτουργήσουν ως πρότυπα στην κατακερματισμένη σύγχρονη εποχή. Ακόμη και τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο τον αντιμετωπίζει ως μια «ηρωική στιγμή», αφητηρία νέων πραγμάτων.

Στο γλωσσικό, ο φιλοψυχρισμός του είναι εμφανής και στην αρχή έντονος. Οι δύο εκδότες αποτελούν και τους βασικούς συνεργάτες. Η έκδοση αρχίζει με μελέτη του Σπ. Αλιμπέρτη για τον Εμμ. *Ροΐδη, τον κατεξοχήν κριτικό του 19^{ου} αιώνα. Ο συγγραφέας ανακλύπτει στον Ροΐδη έναν οικείο πρόγονο: η αυστηρή κριτική που άσκησε στη σύγχρονη του ποίηση τον καθιστά επίκαιρο· ο δετικισμός του, που βρίσκεται στον αντίποδα του ιδεαλισμού του περιοδικού, αποδίδεται στις τάσεις της εποχής του και θεωρείται πως δεν υπονομεύει τη συγγένειά του πνεύματός του με τις αρχές του περιοδικού. Μάλιστα, για να ενισχυθεί αυτή η άποψη, υποστηρίζεται ότι ο Ροΐδης έκλινε προς μια «νεοπλατωνική φιλοσοφία», με χαρακτήρα «μυστικό και πανθειστικό». Άλλο στοιχείο συγγενείας είναι η κοινή εκτίμησή τους για τον Δ. Σολωμό και την Επτανησιακή Σχολή. Σε εκτεταμένη μελέτη του Γιάννη Αποστολάκη, με τίτλο «Η κριτική», και με αφορμή τον Κ. *Παλαμά ως ποιητή και ως κριτικό, αναλύεται η σχέση κριτικής και ποίησης και εξετάζονται ορισμένα από τα μεγάλα προβλήματα του πολιτισμού της εποχής: η εξατομίκευση, οι σχέσεις του ανθρώπου με τον συνάνθρωπό του και οι δυνατότητές του για την πραγμάτωση της ελευθερίας του.

Το πρότυπο που αναζητά ο Αποστολάκης το βρίσκει στον βίο του Thomas Carlyle, που αποτελεί και θέμα μιας άλλης εκτεταμένης μελέτης του. Ο Αποστολάκης, που σπούδασε φιλοσοφία στη Γερμανία, δημοσιεύει τη μελέτη του για τον βίο του Carlyle ευθύς μετά τον γυρισμό του από τη Γερμανία. Η συγγενεία του με τον βιογραφούμενο συγγραφέα γίνεται σαφής: «στην περιοχή του πνεύματος [...] μας δίνει [ο Carlyle] ένα τέλειο τύπο λέφτερης ζωής», σε αντίθεση με άλλους στους οποίους «η μάθηση μιας επιστήμης και μιας ηθι-

κής παγώνει σε λίγο κάθε ανήσυχο ανάδεμα και φτερούγισμα της ψυχής τους». Και ακόμη. «άρνησε χωρίς αυτή να σταθή στη ζωή του;». Ο Αποστολάκης, σε άλλο δοκίμιό του, βλέπει στο πρόσωπο του Γιάννη Καμπύση—συγγραφέα που δέχτηκε έντονη τη γερμανική και γενικότερα τη βόρεια επίδραση— μια σειρά σύγχρονων ευρωπαϊκών ιδεολογικών τάσεων. συχνά αλληλοαναιρούμενων, από τον νιτσεισμό και τον νιτουραλισμό που δασιζεται στις αποκαλύψεις της επιστήμης της βιολογίας, μέχρι τον συμβολισμό.

Από την υπόλοιπη ύλη, αξιοσημείωτη είναι η μελέτη του Αλμπέρτη για τον Ιάκ. *Πολυλά και οι βιβλιοκρισίες του για τους Λορ. Μαβίλη και Γερ. Σπαταλά—που είναι και ο μόνος σχεδόν από τους νεότερους ποιητές που διασωζεται στην κρίση του. Θετικά επίσης σχολιάζονται και έργα των Ι. *Κονδυλάκη και Αλ. Πάλλη. Οι άλλες σύγχρονες εκδόσεις παρουσιάζονται συνοπτικά και συνήθως με καυστικά σχόλια, καθώς θεωρείται ότι δεν ανταποκρίνονται στις ανησυχίες και τα αιτήματα της εποχής: τα ποιήματα του Άγγ. Σικελιανού είναι «καταράχτης ασυνωχησίας» και του Κ.Π. Καβάφη «σαν ένα είδος συνταγές ή εμπορικοί λογαριασμοί βιαζόμενοι σε στίχους». Αναλόγως κρίνονται και οι Κ. Χατζόπουλος, Κ. *Παλαμάς, Γρ. *Ξενόπουλος, Κ. Παρορίτης, Γ. *Δροσίου. Επίσης μεταφράζονται, μεταξύ άλλων, έργα των J.W. Goethe, Fr. Nietzsche, Novalis και Walter Pater.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ, ΒΒ (αρ. τχ. 2 και 4-6), ΕΒΕ, ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Π. Μουλλάς, «Ιδεολογισμός και κριτική: μερικές οριοθετήσεις», στον τόμο *Θρησκείας της λαϊκής και της λόγιας νεοελληνικής λογοτεχνίας* (5^η Επιστημονική Συνάντηση αφιερωμένη στον Γιάννη Αποστολάκη), Θεσσαλονίκη 1994, σ. 65-69· Καραόγλου (επιτομική), *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, τ. Α', σ. 229-231.

X.A. ΚΑΡΑΟΓΛΟΥ – ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΛΟΥΔΗ

Κριτική και Τέχνη

Μηνιαία φιλολογική και καλλιτεχνική επιθεώρηση. Αθήνα, Οκτ. 1924 - Ιαν. 1926, αρ. τχ. 16. Εκδοτής: εκδοτικός οίκος «Αθηνά». Α. Ράλλης. «Επί της επιστήμης των γραμμάτων»: Μ. Φιλήντας. «Επί της λογοτεχνικής ύλης»: Α. Παπαδήμας, Σπ. Καμυλλέρης (έτ. Β'), Α. Παπαδήμας, Σπ. Καμυλλέρης και [Μιχαήλ<:>] Αλεξιάς (έτ. Γ'). Ο υπότιτλος εμφανίζεται το έτ. Β'. Άλλος υπότιτλος: *Μηνιαίο λογοτεχνικό περιοδικό* (έτ. Γ'). Μηνιαία, με συνεχή σελιδαρίθμηση (σ. 1-328 και σ. 1-48), μονόστηλο, δια-

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΤΟΣ Β' ΑΡ. ΦΥΛΑΚΟΥ 3
ΑΘΗΝΑ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1924

ΤΑ ΚΑΡΦΙΑ

ΔΡΑΜΑ ΜΕΝΟΥΡΑΚΤΟ

(Παιχνίδια για πρώτη φορά στο θέατρο επί «Νέου» στις 19 του Σεπτεμβρίου 1926).

*Τι σημασία του καταγραφέντος χωρίς την ύλη του συγγραφέα.

ΙΑ ΕΡΩΦΕΛΙΑ

ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΑΡΝΗ ΔΕΜΗΤΡΑΣ
ΜΙΑ ΚΑΜΑΡΕΡΑ
ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΔΩΟ ΚΟΡΙΤΣΑΚΙΑ

*Η σκηνοθεσία του Δραμάτος, από πρώτου μας.

[Σελήνη, ούς στίχους σου Στέλιο, κομμά ελαφροί, με εί προηγή πηδία, πιατάκι, κας βρεχάται από πολλές μίρες σφαιρικής. Οί κορούες και οί παύλαρες: Για δού το κομμάτιό της βίβας. Ή τας κοπέλλες, παύλαρες, έσε κομμάτιό δού μαμαρτίες, αναγνώ, ζεστές και δία τους ερβόν τεί φύλας, έσε και τανάκι σφαιρικήται από κάμμερο από κομμάτιον και από κάμμερο χωρίς να τρενοσπί παύλας, να τί κάμμερο. Ζου πάυ φαινόται σφαιρική, λαπαλαμάρται σφαιρικήται, βίβωσιν και κολλία ζέου, κάμμερο και βίβωσιν, κάμμερο και καί. Ο κομμάτι έσε κομμάτιον είναι λίγατα σφαιρικήται προς το χρονο κομμάτι, και το πρώτο φως, κομμάτιον δού τ' έσφαρη, κολλίαται μεν έσφαρη κομμάτι από κομμάτιον έσφαρη. — Απώ την ελαστική κόμμη σφαιρική το σφαιρικό κομμάτι σφαιρικήται, γυναικίς: — Αχ, κομμά μου! κομμά μου! — Κομμά έσε τ' έσφαρησίν στίχους, κολλίαται έσε κομμάτιον σφαιρικήται, έσε κομμάτιον κάμμερο και δία κομμάτιον, κομμά σφαιρικήται. Έσφαρη, σε βίβωσιν, κομμάτι).

ΣΤΕΛΙΟΣ [έσε προσημασμένη γραμμή, με η κομμάτιον έσε τον ύλη δού έσε κομμάτιον. Σφαιρικήται από μεν κομμάτιον, έσετα κομμάτιον το κομμάτι και κομμάτιον κάμμερο. Κάθε έσε το μέτα του γυναικίον κάμμερο, σφαιρικήται να ζήτα κομμάτιον για μεν έσφαρη και κάμμερο. Έσε κάμμερο έσε έσε κομμάτιον].
ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ [έσετα κομμάτιον. Κομμάτι και σφαιρικήται κάμμερο, σφαιρικήται]. — Πού είναι; Πού είναι; ... (Βίβωσιν το Στέλιο, σφαιρικήται, από μεν)

στάσεων 25,5x18,5 εκ. Τιμή τεύχους: 4 δραχ. (έτ. Β') και 3 δραχ. (έτ. Γ'). Τυπογραφείο: «Αναγέννησις» Α. Ράλλη – Π. Καραώλου (αρχικά).

Αποτελεί συνέχεια του π. *Κριτική* (1923-1924), αλλά διαφοροποιείται από αυτό, καθώς εστιάζει όχι μόνον στην κριτική αλλά και την τέχνη. Επιπλέον, ο κύκλος των συνεργατών και των μεταφραζόμενων συγγραφέων είναι πολύ ευρύτερος και περιλαμβάνει αρκετά σημαντικά ονόματα. Ποίηση, πεζογραφία και θέατρο, νέων, κυρίως, συγγραφέων, καταλαμβάνουν τις περισσότερες σελίδες. Σταθερό είναι το ενδιαφέρον για την κριτική και το δοκίμιο—μόνιμες σχεδόν είναι οι βιβλιοκρισίες και ακολουθούν οι θεατρικές κριτικές. Το ενδιαφέρον για τη μουσική και τη ζωγραφική είναι περιορισμένο, ενώ υπάρχουν διάσπαρτα ορισμένα στοιχεία φιλοσοφικής ιδεολογίας (π.χ. ένα «προλεταριακό» διήγημα του Β. Φρένη).

Από τα δοκίμια, σημαντικά είναι τα εξής: Φ. Μιχαλόπουλος, «Από την Κριτική της Τέχνης» (έτ. Β', αρ. τχ. 1), όπου θίγονται ζητήματα φιλοσοφίας της τέχνης· Λίνος Καρζής, «Ερασταί της ζωής» (έτ. Γ', αρ. τχ. 2), με ελληνοκεντρικές θέσεις· Γιάννης Μη-

λιάδης, «Ζωή-επιστήμη-αισθητική» (έτ. Β', αρ. τχ. 2) και Κλ. Παράσχος, «Τέχνη και Επιστήμη» (έτ. Β', αρ. τχ. 4-5). Τα δύο τελευταία εντάσσονται στη διαμάχη του Μηλιάδη με τον Παράσχο με αντικείμενο τις αρχές βάσει των οποίων πρέπει να διεξάγεται η κριτική. Ο Μηλιάδης τάσσεται υπέρ μιας «αντικειμενικής» κριτικής, που βασίζεται στον ρασιοναλισμό, ενώ ο Παράσχος υποστηρίζει μια «εμπρεσιονιστική» κριτική, που στηρίζεται περισσότερο στη διαισθηση. Το περιοδικό ακολουθεί την αντικαθαφική στάση της προγενέστερης Κριτικής και δημοσιεύει την αρνητική αποτίμηση του Ψυχάρη για τον Καβάφη, με τον εύλωτο τίτλο «Ένας καταραγμένος» (έτ. Β', αρ. τχ. 3). Αξιοσημείωτο είναι ένα μεταφρασμένο άρθρο που παρουσιάζει συγκριτικά τους Paul Adam και Marcel Proust (αρ. τχ. 12) — αναφορά στον Proust και στο Αναζητώντας τον Χαμένο Χρόνο είναι μάλλον από τις πρώτες στην Ελλάδα.

Η κριτική του βιβλίου μοιράζεται σε διάφορους συνεργάτες, ανάμεσά τους στους Τ. Άγρα, Α.Δ. Παπαδήμα, Μιχ. Πετρίδη, Στ. Σπεράντσα, Γ.Κ. Σταμπολή, Μιχ. Δ. Στασινόπουλο, Κ.Α. Φωτάκη και Π. Χάρη. Μεταξύ άλλων, κρίνονται τα βιβλία: *Εξαγνισμός της Ειρήνης* Δενδρινού και *Η τελευταία νύχτα της γης* του Π. Χάρη (έτ. Β', αρ. τχ. 1), *Στο γύρισμα της ρίμας* του Ρήγα Γκόλφη (αρ. τχ. 8), *Μυστική φωλιά* του Δ. Κόκκινου (αρ. τχ. 9), *Ο ξεχασμένος* του Αγγ. Τερζάκη (αρ. τχ. 10) και *Χανς κι άλλα πεζά* του Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου (έτ. Γ', αρ. τχ. 2).

Από τις συνεργασίες για το θέατρο, ξεχωρίζει το κριτικό άρθρο του Καρζή με τίτλο «Ο Αισχύλος και το Θέατρον Τέχνης», επειδή είναι ένα από τα ελάχιστα δείγματα, κατά την εποχή αυτή, πραγματικής θεατρικής κριτικής, που δεν εξαντλείται στην εξιστόρηση της υπόθεσης του έργου, αλλά αξιολογεί τους συντελεστές των παραστάσεων (ηθοποιό, σκηνοθεσία, σκηνογραφία κ.ά.). Θετικά αποτιμώνται το δράμα του Σπ. *Μελά με τίτλο *Μια νύχτα μια ζωή*, από τον Άγρα, και το «κινηματογράμα» του Γρ. *Ξενόπουλου *Η τρίμορφη γυναίκα* (έτ. Β', αρ. τχ. 2), ενώ αρνητικά κρίνονται έργα του Κ. *Μπασιά (έτ. Β', αρ. τχ. 2 και 8).

Άλλοι συνεργάτες είναι οι Στέφ. Δάφνης, Ν.Γ. Κατηφόρης, Κοραλία Μακρή, Γιάν-

νης Περγαλιτής, Νίκος Προεστόπουλος, Μ. Φιλήντας και Σπ. Δ. Φραγκόπουλος.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (έτ. Β'), ΕΒΕ (εκτός του έτ. Γ'). ΕΛΙΑ (εκτός του έτ. Γ').

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Καραύγλου (εποπτεία). *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901 - 1940)*, τ. Α', σ. 366-369.

ΔΑΜΠΡΟΣ ΒΑΡΕΛΑΣ — ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΛΟΥΔΗ

Κρόταλος

Πολιτικο-σατυρική εφημερίς. Θεσσαλονίκη, 1911< > - Ιαν. 1918< >. Ιδιοκτήτης-εκδότης: Β. Μαυρογιάννης. «Αρχισυντάκτης: Πολύξερρος ο και Ταγκός [Γεώργιος *Ηοσίας] της "Νέας Αληθείας"». Συντάκται: πολλοί». Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη / εξασέλιδη, τρισηλίη. Τιμή φύλλου: 4 λεπτά.

Σατυρική εφημερίδα που καυτηρίαζε τα επίκαιρα γεγονότα, κρατούσε αποστάσεις από τα πολιτικά ζητήματα που εκείνη την εποχή συγκλόνιζαν την Ελλάδα και τον κόσμο και απέφυγε τα χοντρά σκανδαλιστικά θέματα. Κυκλοφόρησε «παραρτήματα με ειδήσεις πολύ ακριβεστερές από μερικά παραρτήματα σοβαρευμένων εφημερίδων», ενώ εξέδιδε και πρωτοχρονιάτικο *Ημερολόγιον* (υπάρχει αναφορά για εκείνα του 1915 και 1918). Τον Αύγουστο 1915 ανανεώθηκε με την πρόσληψη νέων συνεργατών.

Τον Ιούνιο 1916, με αφορμή τη συμπλήρωση πέντε χρόνων από την έκδοσή της, δημοσιεύθηκε στη *Μακεδονία χρονογράφημα όπου αναφέρονται, μεταξύ άλλων, και τα εξής: «Εσχάτως εις την Ελλάδα τα πλέον ολιγοζώα φύλλα κατήντησαν τα σατυρικά. Κατά την τελευταίαν εικοσαετίαν πλην του εξακολουθούντος να φυτοζωή "Ρωμού" του Σουρή, κανένα άλλο σατυρικό περιοδικό δεν ευτύχησε να ζήσει ένα-δύο χρόνια στηριζόμενον στα πόδια του και ικανοποιούμενον οπωσδήποτε. Όλα σχεδόν τα εκδοθέντα σατυρικά περιοδικά έζησαν την ζωή των ρόδων και απέθαναν μαζί με τα αγκάδια, σαν αγκάδια που ήσαν και αυτά. [...]. Ο καθένας σατυρικός επιχειρεί να επαρκήσει μόνος του εις όλα και έτσι ξεζουμίζεται, χλιαρώνει, αδυνατίζει, σαχλαμαρίζει. Ευ-

ΚΡΟΤΑΛΟΣ	
Έτος 45	*Αριθμός 246
ΠΟΛΙΤΙΚΟ-ΣΑΤΥΡΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ	
*Αθήνα, 7 *Θεσσαλονίκη 12 1918	*Διοτκήτης Β. Ν. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ *Μοσλίτης
*Τιμή έκαστου φύλλου λεπτά 4	
*Αρραυσις ΠΟΛΥΞΕΡΟΣ ο και ΤΑΓΚΟΣ της «Νέας Αληθείας»	*Συντάκται: πολλοί.

τυχός εις την πόλιν μας εξακολουθούν να ζουν [1913] μερικά σατυρικά περιοδικά, άξια του ονόματος όχι διότι εδώ ο κόσμος ξεύρει και διαβάσει και νοστιμεύεται καλλίτερα την σάτυραν, αλλ' ακριβώς διότι ευρέθησαν οι σατυρικοί οι οποίοι τα έδωσαν ζώην. Ένα από τα περιοδικά αυτά είναι ο "Κρόταλος»».

Δεν υπάρχουν άλλα στοιχεία για την έκδοσή της, αλλά παραμένει μία από τις μακροβιότερες σατιρικές εφημερίδες της Θεσσαλονίκης. Η τελευταία αναγγελία έκδοσης φύλλου εντοπίστηκε τον Ιανουάριο 1918.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΙ. (2φ. του 1917). Ιδιωτική συλλογή Μανώλη Κανδυλάκη (1 φ. του 1916).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κανδυλάκης, *Εφημεριδογραφία της Θεσσαλονίκης*, τ. Β', σ. 398-401.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Κύθηρα

Εφημερίς Εβδομαδιαία. Αθήνα, 1893 - 26 Φεβρ. 1896, αρ. φ. 1-143. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Ανδρέας Ι. Κατσούλης (έως τις 3 Νοε. 1894) και Γ. Μεγαλοκονόμος (1 Δεκ. 1894 - Φεβρ. 1895). Άλλος υπότιτλος: *Εφημερίς εβδομαδιαία πολιτική και των ειδήσεων* (από το φ. 51, 10 Φεβρ. 1894). Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη (τα φ. 105, 117 και 119 είναι οκτασέλιδα), δίσηλη, διαστάσεων 31,5x20,5 εκ. Συχνομέτρ.: Κυθήρων 5 δρχ., επαρχίας 6 δρχ. και εξωτερικού 6 χρυσά φράγκα. Τυπώνονταν στο τυπογραφείο Παρ. Λεωνή (από το φ. 67, 2 Ιουν. 1894): για το προηγούμενο διάστημα δεν δίνεται καμία πληροφορία. Διεύθυνση: Αγγ. Γέροντα 37 (αρ. φ. 32-84). Θησέως 9 (αρ. φ. 85-90), πλατεία Συντάγματος «Μέγα Ξενοδοχείον» (αρ. φ. 91-92) και «Εν νέα αγορά» (αρ. φ. 93-143).

Η πρώτη εφημερίδα που εκδίδεται για τα Κύθηρα και απευθύνεται στους Κυθήριους, τόσο της πρωτεύουσας, όσο και του νησιού και της διασποράς. Το πρώτο της φύλλο, το οποίο δεν έχει σωθεί, πρέπει να κυκλοφόρησε στο τέλος Ιανουαρίου 1893 (πιθανότητα στις 30 Ιαν.), αν ληφθεί υπόψη η κυκλοφορία του δεύτερου φύλλου και το γεγονός της σταθερής περιοδικότητάς της.

Πολιτικά υποστήριζε το κόμμα του Χαρ. Τρικούπη και ιδιαίτερος τον υποψήφιο και πολλακίς βουλευτή και υπουργό Σπυρίδωνα Στάη. Στις σελίδες της περιλάμβανε, εκτός από τα θέματα κυθηραϊκού ενδιαφέροντος, λίγες ειδήσεις

από την ελληνική επικαιρότητα, αλλά ακόμα και διεθνείς ειδήσεις. Αρχικά δεν δημοσιεύει φωτογραφίες και σκίτσα· η πρώτη φωτογραφία εμφανίζεται μόλις στο φ. 112 (14 Απρ. 1895) και είναι αυτή του Σπ. Στάη. Ελάχιστες είναι οι διαφημιστικές καταχωρήσεις και αφορούν, ως επί το πλείστον, καταστήματα, ενώ σε πολλά φύλλα υπάρχει στήλη για το χρηματιστήριο. Κυκλοφορούσε με το ταχυδρομείο σε συνδρομητές στην Αθήνα, τα Κύθηρα και τη λοιπή Ελλάδα, ενώ από τα κείμενά της συνάγεται ότι έφθανε έως την Αίγυπτο και πιθανότατα και τη Σμύρνη.

Στο φ. 91 (17 Νοε. 1894) αναφέρεται η αποχώρηση του Α. Κατσούλη λόγω του διορισμού του ως συμβολαιογράφου στον Ποταμό Κυθήρων. Βασικός συνεργάτης της και ανταποκριτής στα Κύθηρα φαίνεται να είναι ο «σπουδαστής των Νομικών» Νικ. Δελακοβιάς, ο οποίος πιθανότατα είναι ο αφανής συνεργάτης του Α. Κατσούλη μετά την αποχώρησή του τελευταίου.

Εξέδωσε συνολικά 143 φύλλα, όμως το φ. 102 δεν φαίνεται να κυκλοφόρησε ποτέ, αφού μετά το φ. 101 ακολουθεί το φ. 103. Το λάθος ήταν στην αρίθμηση, αφού οι ημερομηνίες των φύλλων αυτών δείχνουν κανονική ακολουθία.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΚΣΑ (φωτοτυπίες, πλιν των φ. 1, 79-82 και των σ. 1 από το φ. 29 και 2-3 από το φ. 106-107).

Μ.Π. ΚΑΛΑΙΓΕΡΟΣ

Κυθηραϊκή Δράσις

Ανεξάρτητος εφημερίς, όργανον του κυθηραϊκού λαού. Αθήνα, 1936-1940 και 1945-1975, αρ. φ. 1-401. Ιδρυτής-διοικητής-διευθυντής-υπεύθυνος: Ιωάννης Σ. Κασσιμάτης. Διαχειριστής: Ν. Ζαντιώτης (οδ. Γ' Σεπτεμβρίου, αρ. 14). Αρχικά είχε τον τίτλο *Κυθηραϊκή Φωνή*, ο οποίος διατη

The image shows a page from the newspaper 'ΚΥΘΗΡΑΪΚΗ ΔΡΑΣΙΣ'. The main headline reads: 'Μεγάλη δραστηριότητα ανέπτυξε ο Κυθηραϊκός Σύνδεσμος Αθηνών'. Below the headline, there is a photograph of a group of people standing in front of a building. To the right of the photo, there is a small caption: 'ΗΡΧΙΣΑΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ ΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΠΕΡΙΦΟΡΕΙΣ ΤΩΝ ΟΚΟΠΕΩΝ ΕΙΣ ΆΛΛΗΝ ΜΕΛΙΑ ΤΕΡΤΙΑΤΑ ΟΡΑ'. The page contains several columns of text, including a section titled 'ΕΚΚΑΘΙΣΤΕ ΟΡΓΕΙ ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΒΙΑ ΤΗΝ ΑΝΟΜΟΚΡΑΤΙΑΝ ΕΥΡΩΠΗΣ ΤΩΝ ΕΣΤΑΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΩΝ' and another titled 'ΜΕ ΣΥΝΔΕΣΜΟΝ ΠΥΡΗΝ'. There is also a small landscape photograph at the bottom of the page.

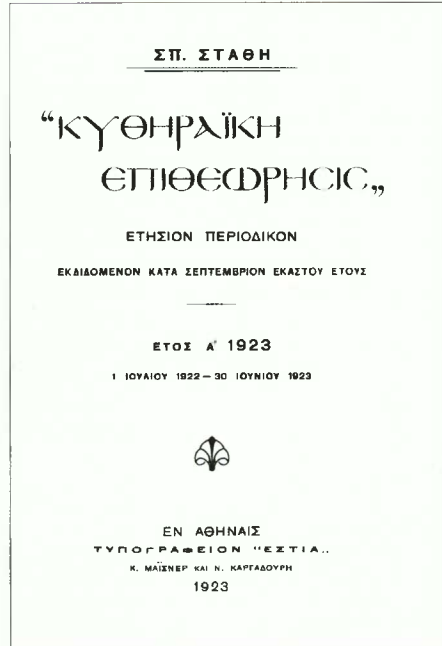
ρήθηκε μόνο για τα φ. 1 (28 Μαΐου 1936) και 2 (28 Ιουν. 1936) και στη συνέχεια άλλαξε τίτλο, πιθανόν λόγω διαμαρτυρίας της εφ. *Φωνή των Κυθέρων* ή για αποφυγή σύγχυσης μ' αυτήν. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο φ. 3 ο τίτλος είχε μεν μεταβληθεί, στην ταυτότητα όμως παρέμενε ο αρχικός, Μηνιαία (1936-1940) / δεκαπενθήμερη (1945-1950) / μηνιαία (1951-1975), δισέλιδη / τετρασέλιδη (από το φ. 127/128), διαστάσεων 57x37 εκ. (οι διαστάσεις του φύλλου άλλαξαν επτά φορές συνολικά). Η τιμή συνδρομής ήταν φυσικό ν' αλλάξει πολλές φορές: αρχικά ξεκίνησε με 50 δρχ. στο εσωτερικό και 2 δολ. για τις ΗΠΑ και 10 σελίνια Αγγλίας για την Αυστραλία· κατέληξε στις 200 δρχ. για το εσωτερικό και 10 δολ. για τις ΗΠΑ και τον Κανιά, 7 δολ. Αυστραλίας για την Αυστραλία και την Ασία και 8 δολ. ΗΠΑ για την Αφρική. Η διακίνηση γινόταν με το ταχυδρομείο και το φύλλο κυκλοφορούσε σε όλη την Ελλάδα, Ευρώπη, ΗΠΑ, Αυστραλία, Αφρική, Ν. Αμερική και όπου αλλού υπήρχαν Κυθήριοι. Η διεύθυνση της εφημερίδας άλλαζε εννέα φορές σε όλη τη διάρκεια ζωής του φύλλου.

Υπήρξε το μακροβιότερο κυθηραϊκό έντυπο και κυκλοφόρησε έως το 1975, που πέθανε ο ιδιοκτήτης του, με εξαίρεση την περίοδο του πολέμου και της Κατοχής. Εκδιδόταν στην Αθήνα, απεικονόταν όμως στους Κυθήριους και δημοσίευε ειδήσεις αποκλειστικά κυθηραϊκού ενδιαφέροντος. Γραφόταν στην ελληνική και περιείχε φωτογραφίες, διαφημίσεις και, σπανιότερα, μικρές αγγελίες. Δεν είναι γνωστό σε πόσα φύλλα κυκλοφορούσε, πρέπει όμως να ξεπέρασε τα 2000 φύλλα στα καλύτερα χρόνια (δεκαετίες 1950 και 1960). Το τελευταίο φύλλο ήταν διπλό (αρ. 400/401) και κυκλοφόρησε τον Οκτώβριο/Νοέμβριο 1975, μετά τον θάνατο του εκδότη και ανέφερε τον θάνατό του.

Ο Ι.Σ. Κασιμάτης ήταν ο μοναδικός εκδότης-διευθυντής κυθηραϊκής εφημερίδας, ο οποίος είχε για αποκλειστική απασχόληση την εφημερίδα. Αναμείχθηκε ενεργά στα κυθηραϊκά θέματα της εποχής του και υπήρξε ο πρωταγωνιστής και η ψυχή της εξεύρεσης πόρων για την ίδρυση νοσοκομείου στα Κύθηρα, συντονίζοντας με αποτελεσματικότητα όλους τους παράγοντες και τους δωρητές, που εργάστηκαν γ' αυτό τον σκοπό. Έμεινε γνωστός για το λεπτό και πηγαίο χιούμορ του και ταξίδευσε επανειλημμένα όπου υπήρχε κυθηραϊκή διασπορά, ειδικά στην Αυστραλία από την οποία έγραφε σε συνέχειες στην εφημερίδα τις εντυπώσεις του. Μανιωδής κυνηγός και φανατικός καπνιστής, διέκοπτε την έκδοση κάθε Σεπτέμβριο για να βρεθεί στα Κύθηρα για το κνήγι των αποδημητικών.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΚΣΑ (λείπουν τα φ. 12, 55-62, 65, 79, 93, 132, 133).

Μ.Π. ΚΑΛΙΓΕΡΟΣ

Κυθηραϊκή Επιθεώρησης

Ετήσιον περιοδικόν, εκδιδόμενον κατά Σεπτέμβριον εκάστου έτους. Αθήνα, 1923, αρ. τχ. 1. Υπεύθυνος έκδοσης-συντάκτης: Σπύρος Στάθης (φιλόλογος, γυμνασιάρχης και ιδρυτής του γυμνασίου Κυθέρων). Ετήσιο, τετρακοσίων πενήντα δύο σελίδων, μονόστηλο, διαστάσεων 18,5x12 εκ. Τιμή τεύχους: 30 δρχ. (άδειο) και 40 δρχ. (δεμένο). Τυπώθηκε στο τυπογραφείο της «Εστίας» (Κ. Μάισονερ και Ν. Καργαδούρη, Αθήνα). Η διακίνηση φαίνεται ότι γινόταν με το ταχυδρομείο αλλά και προσωπικά από τον εκδότη. Δεν έγινε γνωστό πόσα αντίτυπα τυπώθηκαν, ούτε πόσα διατέθηκαν συνολικά.

Εκδόθηκε το 1923 υπό μορφή επετηρίδας και εξέδωσε μόλις ένα τεύχος. Πρόκειται για την πιο σοβαρή προσπάθεια στον στενό χώρο των Κυθέρων για την κυκλοφορία μιας σοβαρής περιοδικής έκδοσης και είναι δυστύχημα που δεν είχε συνέχεια. Όπως αναφέρεται στο μοναδικό τεύχος που κυκλοφόρησε, ο Σπ. Στάθης είχε συγκεντρώσει σημαντικό υλικό και για το 2^ο τεύχος. Από το υλικό αυτό προέρχονται «Τα χρονικά του ιερέως Δανιήλ Βαρυπάτη», τα οποία δημοσιεύθηκαν σε συνέχειες στην εφ. *Κυθηραϊκά* από τον Δεκέμβριο 1995 έως τον Μάρτιο 1997

και το πλήρες κείμενο στο δοκιμαστικό τεύχος του π. *Κυθηραϊκά Τετράδια* (Δεκ. 1998).

Η ύλη είχε χωριστεί σε τρία μέρη: το πρώτο περιείχε 31 κείμενα με πλήθος πληροφοριών για το σύνολο της κοινωνικής και οικονομικής ζωής του νησιού και των δημοσίων υπηρεσιών· το δεύτερο μέρος περιλάμβανε επιστημονικές μελέτες και άρθρα, χρονικά, ιστορικά θέματα και προτάσεις, ενώ σημαντική και πολύτιμη καινοτομία αποτελούσε η πρόθεση να συμπεριληφθούν στην έκδοση τα γενεαλογικά δένδρα δύο οικογενειών των Κυθέρων (Καλούτση και Λαζαρέτη)· τέλος, το τρίτο μέρος ήταν αφιερωμένο στη ζωή και τη φύση των Κυθέρων. Τα κείμενα παισιώνονταν από αρκετές φωτογραφίες, ενώ ανύπαρκτες είναι οι διαφημίσεις.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΚΣΑ.

Μ.Π. ΚΑΛΛΙΓΕΡΟΣ

Κυθηραϊκός Κήρυξ

Μηνιαίον περιοδικόν ειδήσεων εγκυκλοπαιδικών και φιλολογικόν. Πειραιάς, Νοέ. 1931 - Οκτ. 1933, περ. Α', αρ. τχ. 1-24 και Μαρτ.-Σεπτ. 1948, περ. Β', αρ. τχ. 25-29. Εκδότης-διευθυντής: Σταμάτιος Π. Καψάνης. Ο τίτλος είναι γραμμένος με καλλιτεχνικά γράμματα. Άλλος υπότιτλος: *Μηνιαίον περιοδικόν.* Μηνιαίο, με συνεχή σελιδαρίθμηση (ο αριθμός σελίδων κάθε τχ. ποικίλλει), διαστάσεων 29x22 εκ. Ετήσιες συνδρομές: εσωτερικού 75 δρχ. και εξωτερικού 1 λίρα Αιγύπτου (0,5 λ. από το τχ. 2), 5 δολάρια ΗΠΑ (3 δολ. από το τχ. 3) και 1 λίρα Αγγλίας για την Αυστραλία (10 σελίνια από το τχ. 5). Γραφεία: Φίλωνος 96, Πειραιάς. Τυπωνόταν στο τυπογραφείο «Λιότνη» στον Πειραιά (Γερμανού 31).

Στο πρώτο τεύχος του ενημερώνει το αναγνωστικό κοινό για τον σκοπό της έκδοσής του, ο οποίος είναι η εξυπηρέτηση των Κυθέρων, η πνευματική τους ανάπτυξη και η δημιουργία ενός μέσου πνευματικής επικοινωνίας όπου κι αν αυτοί βρίσκονται. Για τον λόγο αυτό φιλοξενούσε στις στήλες του θέματα φιλολογικά και εγκυκλοπαιδικά που θα αποτελέσουν πνευματική τροφή για το αναγνωστικό του κοινό. Επίσης, θα επεδίωκε να δοθεί «ώθησις προς την από πάσης απόψεως εξέλιξιν και πρόδον της όντως φιλοπροόδου νήσου μας, δι' ήν και θα διαδέτμεν τας στήλας αυτού δια την δημοσιευσιν παντός εξυπηρετικού της νήσου μας ζητήματος».

Περιοδικό με πλούσια ύλη, που τα κείμενά του παισιώνονταν από φωτογραφίες και σκίτσα, ενώ το εξώφυλλο κοσμούσε μόνιμα ένα σκίτσο σαλπικτή σε φόντο, διαφορετικού, κάθε φορά, χρώματος. Διέδθε μόνιμες στήλες, όπως «Νέα από το νησί», «Εγκυ-

κλοπαιδικά», «Φιλολογικές σελίδες», «Αθλητικά», «Εντυπώσεις του μηνός», «Οι Κυθέριοι Πειραιώς και Αθηνών», «Γεωργική Σελίδα» κ.ά. Οι λιγοστές διαφημίσεις καταχωρούνταν πάντα στο οπισθοφύλλο ή στο εσωτερικό του και σπάνια στην τελευταία σελίδα. Στο εξώφυλλο του έφερε διπλή αρίθμηση τεύχους, ανά έτος και συνολικά (η δεύτερη μέσα σε παρένθεση). Η διανομή γινόταν με το ταχυδρομείο και από τις συνδρομές συνάγεται ότι κυκλοφορούσε σε χώρες του εξωτερικού, εκτός από τα Κύθηρα βέβαια και την Αθήνα, τον Πειραιά και την υπόλοιπη Ελλάδα, όπου υπήρχαν Κυθέριοι. Η κυκλοφορία του δεν είναι γνωστή, φαίνεται όμως ότι δεν ήταν σημαντική κρίνοντας από τη μικρή διάρκεια της ζωής του.

Οι συνεργάτες κάθε τεύχους αναφέρονταν στο εσωτερικό του εξώφυλλο, μεταξύ των οποίων οι Γρ. Π. Κασιμάτης, Ελένη Καρύδη, Π. Μεγαλοοικονόμος, Διον. Πετρόχειλος, Θεοδ. Ν. Στρατηγός, Σοφία Ι. Λυκούρη, Νίκος Φυλλίδης, Μαρία Καρύδη, Κ.Ξ. Σαραντοπούλου, Γιαν. Πρινέα, Σπ. Ξανθάκης, Θεοδ. Αρχοντούλης, Επ. Δελακοτιάς κ.ά. Εντύπωση προκαλεί η προσεγμένη ύλη, η οποία δεν περιοριζόταν μόνο σε αυστηρά κυθηραϊκά θέματα, η επιλογή ικανών συνεργατών και η άρτια εμφάνισή του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΚΣΑ.

Μ.Π. ΚΑΛΛΙΓΕΡΟΣ

Κυθρεώτης, Λοΐζος

(Λευκωσία, 1921-1988). Εκδότης και δημοσιογράφος, Φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας και για έναν χρόνο στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, διέκοψε όμως τις σπουδές του λόγω της έκρηξης του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Άρχισε τη δημοσιογραφική του σταδιοδρομία το 1942 ως συντάκτης στην εφ. *Ελευθερία, όπου παρέμεινε έως το 1947. Τον επόμενο χρόνο μετακινείται στην εφ. *Εθνος, ως πρώτος συντάκτης και στη συνέχεια αρχισυντάκτης, έως το 1958. Παράλληλα εργαζόταν ως αρχισυντάκτης στην εβδομαδιαία *Κυπριακή* από το 1953-1956. Το 1959 ίδρυσε την *Εθνική την οποία διηύθυνε για μερικούς μόνο μήνες· αποχώρησε λόγω κακοποίησης του από πολιτικούς του αντιπάλους, γιατί η εφημερίδα ασκούσε έντονη κριτική στον αρχιεπίσκοπο Μακάριο.

Στη συνέχεια προσελήφθη ως συντάκτης και αργότερα ως διευθυντής Ειδήσεων στο ΡΙΚ (Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου). Μετά την αμνηστέρηση του από το ΡΙΚ εργάστηκε ως διευθυντής στην καθημερινή εφ. *Κήρυκας* (1981-1982). Ίδρυσε στη συνέχεια και διηύθυνε ειδησεογραφικό πρακτορείο στη Λευκωσία, το οποίο διατήρησε έως τον θάνατο του (1988). Διετέλεσε επίσης γραμματέας της Εθναρχίας Κύπρου, καθώς και γραμματέας του προέδρου Μακαρίου (1960-1963).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ένωση Συντακτών Κύπρου. *Στυλοβάτες της Κυπριακής Δημοσιογραφίας*. Λευκωσία 1990, σ. 51.

ΑΝΔΡΕΑΣ Κ.Λ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Κυκεών

Εφημερίς εκδομένη πολλάκις του μηνός, Ερμούπολη, 1876-1877. Εκδότης: Εμμ. Ν. Γκρέκης. Μότο: «Honni soit qui mal y pense!». Με ασταθή περιοδικότητα αρχικά, εβδομαδιαία από τις 15 Ιαν. 1877 (αρ. φ. 56), τετραεβδομ. δίσημη. «Τιμή εκάστου φύλλου λεπτά 15. Εν τη παλάμη και ούτω θορηθώμεν. Το φύλο εις ουδένα δίδεται δωρεάν. Τιμή συνδρομής - εν Ελλάδα δραχ. Β.Δ. 10. Δια το εξωτερικόν ετησία φράγκα 10. Αι διατριβαί ακριβοπληρώνονται». Τυπογραφείο: «Αδελφών Φρήρη (παρά την μεσημβρινήν πλευράν της Δυτικής Εκκλησίας)».

Σατιρική εφημερίδα που κάλυπτε με την ύλη της θέματα πολιτικά και κοινωνικά και της οποίας τα κείμενα ήταν έμμετρα

αλλά και πεζά. Από τα ελάχιστα φύλλα της που σώζονται, προκύπτει ότι ο εκδότης της ήταν ένθερμος υποστηρικτής ενός ρωσο-οθωμανικού πολέμου και της ελληνικής συμμετοχής σ' αυτόν, στο πλευρό της Ρωσίας, προσβλέποντας στην απελευθέρωση των εδαφών που διεκδικούσε η Ελλάδα από την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

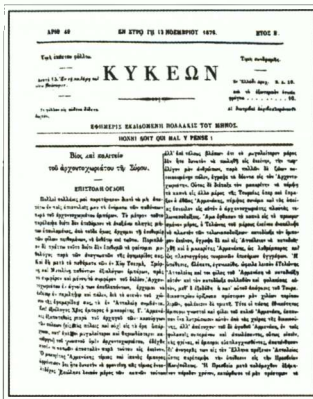
Περιλαμβάνει ειδησεις και νέα από άλλες εφημερίδες, ειδοποιήσεις, ειδήσεις από το εξωτερικό, διάφορα νέα (θευτρικά, τηλεγραφήματα, κηδείες κ.ά.), διάφορες ειδήσεις εκ των εφημερίδων της Κωνσταντινουπόλεως. Δείγμα των περιεχομένων της αποτελούν τα ακόλουθα άρθρα: «Βίος και Πολιτεία του αρχοντωχωριάτου της Σύρου (επιστολή όγδοη)», «Αι προς τον Τζάρον πολεμικά αναφοραί των εν Μόσχα συμβουλιών», «Βίος και Πολιτεία του αρχοντωχωριάτου της Σύρου (επιστολή ένατη)», «Το έθνος και οι κομματάρχα, αι τελευταίαι στιγμαί του Φρατζεσκόνη», «Το ζήτημα των εν Κρήτη χρεών», «Η εν Κρήτη κατάσταση, κοιμώμεθα μικροί ίνα ζυπηνώσωμεν μεγάλοι», «Ζήτω η αγγλική Βουλή», «Η Γερμανία και η Ρωσία (εκ της συναδέλφου Νεολόγος Αθηνών ερανισθέντες το παρόν άρθρον, όπως ίδωσιν οι αναγνώσται της εφημερίδος τας σκέψεις του "Ρωσικού Κόσμου")», «Η συνέλευσις των μετόχων της Ελλ. Ατμοπλοϊκής Εταιρείας» κ.ά.

Στο φ. 57 (22 Ιαν. 1877) δημοσιεύεται «Επιτάφιος λόγος εις τον Ιωάννην Ζυγομαλάν, εκφωνηθείς τη 7 Ιανουαρίου 1877 υπό Αλκιβιάδου Καμπά, δικηγόρου και δημοτικού συμβούλου», όπου σημειώνεται: «Και μιζή με τον Ιωάννην Ζυγομαλάν πρέπει να κλαύσωμεν όλην μιάν εποχήν, της οποίας δυνάμεθα να είπωμεν ότι ήτο και αυτός η ζώσα ενσάρκωσις. Να κλαύσωμεν την συμφοράν της Κρήτης [...] Ήτο γενναίος και ατρόμητος νεανίας, εις τα όρη της Κρήτης πολεμιστής. Τον είχε καλέσει η σάλπιγξ εκείνη, την οποίαν δεν ακούουν εμείς ευγενείς ψυγαί και δεδοκιμασμένοι, νεώτατον τον είχε καλέσει εκεί η σάλπιγξ ελευθερίας».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (αρ. φ. 49-52, 54-57, 59-60, 63, 65).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 209· Δ. Σαπρανίδης, *Ιστορία της ελληνικής γειογραφίας: 3000 χρόνια αμφοσθησής*, Αθήνα, Ποταμός, 2001, σ. 91.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ

Κυκλάδες / Cycladi

Σύρος, 1 Οκτ. 1941 - 16 Σεπτ. 1943, έτ. Α'-Γ', αρ. φ. 1-27 (1941), 1-104 (1942), 1-74 (1943). Υπεύθυνοι έκδοσης (διαδοχικά): Giacomo Bollini («Direttore responsabile», 1941-1942), Gaetano Cortesi («Redattore capo», 1942), υπολογαγός Salvatore Piras (redattore, 1942-1943). Εκδίδεται δύο φορές την εβδομάδα, δισέλιδη / τετρασέλιδη, πεντάστηλη, διαστάσεων 53x37 εκ., από το φ. 44 (3 Ιουν. 1943) είναι τετράστηλη, διαστάσεων 35,5x24 εκ. Τιμή φύλλου: 2,5 δρχ. και αργότερα 80 δρχ. Η διαχείριση της εφ. βρίσκεται στην οδ. Συγγρού, αρ. τηλ. 111.

Είναι το φερέφωνο των ιταλικών αρχών την περίοδο της Κατοχής και αποτελεί το μοναδικό δημοσιογραφικό όργανό τους στον νομό Κυκλάδων τα έτη 1941-1943. Εκδίδεται δίγλωσση (η πρώτη σελίδα στα ελληνικά και η δεύτερη στα ιταλικά). Στο πρώτο φύλλο δημοσιεύονται οι εγκάρδιες ευχές του στρατιωτικού διοικητή Κυκλάδων συνταγματάρχη Δούκα για γόνιμη συνεργασία και σύμφιξη των σχέσεων μεταξύ των Ιταλών και του κυκλαδικού λαού. Στην ιταλική έκδοση αναφέρονται οι υπεύθυνοι διαδοχικά, ενώ στην ελληνική δεν εντοπίστηκε όνομα αρχισυντάκτη. Τα κύρια άρθρα στα ελληνικά είναι συνήθως ανυπόγραφα.

Στηρίζει την «ανασυγκρότηση» την οποία εγκαθιστούν οι ιταλικές αρχές στο τέλος του 1941 και δημοσιεύει παράλληλα τις όποιες εντολές και διαταγές του στρατιωτικού διοικητή της περιοχής, όπως και τη σχετική προπαγάνδα. Περιέχει ανταποκρίσεις από όλα τα μέτωπα του πολέμου. Ο επισιτισμός της Σύρου είναι πάντως το σοβαρότερο πρόβλημα αυτής της περιόδου (αρ. φ. 19, 3 Οκτ. 1941). Λαμβάνονται μέτρα, όπως η διατίμηση ειδών και οι κυρώσεις σε καταστηματαρχές οι οποίοι αισχροκερδούν. Διώκεται επίσης η μαύρη αγορά. Οργανώνονται λαϊκά και μαθητικά συσσίτια. Παρά τα μέτρα που λήφθηκαν, χάθηκαν στη Σύρο περίπου 8000 ψυχές κατά την Κατοχή, σύμφωνα με πληροφορίες που δημοσιεύει η εφ. *Κυκλαδική Φωνή. Μόνιμες στήλες της εφημερίδας ήταν οι ακόλουθες: «Χρονικά των Κυκλάδων», «Διάφοροι ειδήσεις», «Τελευταία ειδήσεις».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΕ [με ελλείψεις, δεμένη με τις εφ. *Ελευθερία* (1944-1945), *Κυκλαδική Φωνή* (1945-1947) και *Κυκλαδική* (1938-1941)].

ΤΑΪΝΑ ΧΙΕΤΑΑΑ

Τα Κυκλαδικά Νέα

Δεκαπενθήμερος πολιτική εφημερίς προς εξυπηρέτησιν των γενικών συμφερόντων των νήσων του Νομού Κυκλάδων, Αθήνα, 1934-1937 / Σύρος, 1937 (τα γραφεία παραμένουν στην Αθήνα) / Αθήνα, Οκτ. 1937: περ. Α', 1934-1939 και περ. Β', 1945. Ίδρυτής: Ν. Εμμ. Γλέζος, Π. Βασιλάς, Ίδιοκτήτης-διευθυντής: Κ.Γ. Ναυπλιώτης. Το 1945 διευθύνεται από επιτροπή. Υπεύθυνη: Αικ. Ναυπλιώτου. Μότο: «Ενας λαός τότε μόνο υψώνεται, όταν μάχη να λέγει και να μην φοβάται την αλήθειαν». Κάτω από το μότο αναγράφεται: «Από όλες τας νησιωτικές εφημερίδας απεκτησάμεν την μεγαλύτεραν κυκλοφορίαν». Άλλος υπότιτλος: *Πολιτική εφημερίς προς εξυπηρέτησιν των γενικών συμφερόντων των νήσων του νομού Κυκλάδων* (1938). Το 1939, κάτω από τον υπότιτλο προστίθεται: *Επίσημον όργανον των συλλόγων των Ανδρίων, των Λευκωνών, των Αμοργινών, Μαρπησσαίων και Αρχολογιτών*. Δεκαπενθήμερη (1^η και 16^η του μηνός) / κάθε δέκα ημέρες (1^η, 10^η και 20^η του μηνός), τεσσάρων έως οκτώ σελίδων, πεντάστηλη / εξάστηλη· το 1945 είναι δισέλιδη, εξάστηλη, διαστάσεων 50x34 εκ. / 58x37,5 εκ. / 53x35 εκ. Τιμή φύλλου: 2,5 δρχ., Αθήνα 30 δρχ. (1945), Κυκλάδες 20 δρχ. Συνδρομές εσωτερικού: ετήσια 35-100 δρχ., εξαμηνιαία 20-60 δρχ., το 1945: ετήσια 600 δρχ., εξαμηνιαία 300 δρχ., νομικά πρόσωπα 1500 δρχ., εξωτερικού: Αμερικής 2-3 δολ., λοιπών χωρών 10 σελίνια.

Περιέχει κυρίως ειδήσεις από τα κυκλαδονήσια, ταξιδιωτικά σημειώματα, ανταποκρίσεις από γιορτές και πανηγύρια, καθώς και λιγοστά πολιτικά σχόλια.

ΑΘΗΝΑΙ, ΚΥΡΙΑΚΗ 21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1934

ΤΑ ΚΥΚΛΑΔΙΚΑ ΝΕΑ

ΗΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ, ΠΡΟΣ ΕΝΘΥΜΕΤΗΤΗΝ ΤΩΝ ΘΕΜΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΒΡΑΪΣΤΟΥ 1*

ΓΙΑΟ. ΤΗΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

* ΣΑΥΠΑΙΣΙΤΗΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΡΟΝ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑ

*Ένας λαός τότε μόνον ύψώνεται, όταν μάθῃ νὰ λέγῃ καὶ νὰ μὴ φοβᾶται τὴν ἀλήθειαν

Η διεύθυνσή της αναφέρει: «Δήλωσις: Επαναλαμβάνομεν την δήλωσιν ότι τα *Κυκλαδικά Νέα* είναι εφημερίς πολιτικός ανεξάρτητος, μη ανήκουσα εις ουδέν των υπαρχόντων κομμάτων».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΕ [πλ. σ. έως τις 20 Απρ. 1939, έτ. Ε', αρ. φ. 132/133· το επόμενο φ. φέρει τον αρ. 7 (176), 20 Οκτ. 1945, έτ. ΣΤ', περ. Β' από το φ. 10 (179), 1 Δεκ. 1945, η αριθμηση επανέρχεται στην παλαιότερη σειρά του 1939, η οποία συνεχίζεται κανονικά: το τελευταίο φ. του 1939 (28 Απρ.) έχει τον αρ. 170-171, έτ. ΣΤ' και ακολουθεί το φ. 1 (173), 28 Απρ. 1945, έτ. έκδ. ΣΤ', περ. Β'].

ΤΑΙΝΑ ΧΙΕΤΑΛΑ

Κυκλαδική

 βλ. *Ναυτίλος, Εφημερίς ναυτική, Άνδρος, 1901-1902*

Κυκλαδική

Τρισεβδομαδιαία ανεξάρτητος πολιτική και κοινωνική εφημερίς. Σύρος, 1920-1941. Ιδιοκτήτης-διευθυντής: Π. Μ. *Στέφανος, έως τον θάνατό του το 1932· μετέπειτα αναφέρεται ως ιδρυτής. Στη συνέχεια, διευθυντές είναι οι δύο γιοι του Μιχαήλ και Πίος Στέφανος. Οικονομικός διευθυντής: Ιωσήφ Ρούσσος, αργότερα ο Μιχαήλ Π. Στέφανος. Άλλοι υπότιτλοι: *Πολιτική εφημερίς εν Σύρω* (έτ. 5)· *Η αρχαιότερα Εφημερίς των Κυκλάδων* (από το φ. 2702, 8 Ιαν. 1938). Τρισεβδομαδιαία / δεκαπενθήμερη, δι-σέλιδη / τετρασέλιδη, τρίστηλη / τετράστηλη, διαστάσεων 40x28 εκ. / 48x31 εκ. / 35x 24 εκ. / 45x38 εκ. (Ιαν. 1938). Τιμή τεύχους: 2 δρχ. (1941). Συνδρομές: αρχικά 60 δρχ., αργότερα «Συνδρομαί Προπληρωταίαι Εσωτερικού δρχ. 100, Εξωτερικού δρχ. 200». Από το φ. 2742 (28 Οκτ. 1938) αναφέρεται ως προϊστάμενος τυπογραφείου ο Μιχ. Ν. Σαρτζετάκης. Τον διαδέχονται ο Δ.Γ. Άχολος (αρ. φ. 2766, 3 Ιουλ. 1939) και ο Γερ. Β. Βουρλιώτος (αρ. φ. 2773, 12 Οκτ. 1940). Τυπογραφείο: ιδιόκτητο.

Υπήρξε φιλελεύθερη και προοδευτικών τάσεων, που συχνά επιτίθεται στην συντηρητική συριανή εκ.

**Θάρρος*. Προβάλλει επίσης, χωρίς φανατισμό, ζητήματα του καθολικού πληθυσμού της Σύρου, δημοσιεύει θέσεις του Συνδέσμου Ελλήνων Καθολικών Ερμουπόλεως και κατακρίνει «τα ληφθέντα Κυβερνητικά μέτρα εναντίον των καθολικών» (αρ. φ. 2603, 14 Φεβρ. 1935). Παράλληλα, καυτηριάζει την προέλαση «των στρατιών του αιμοδιούς τυράννου της Ιταλίας Μουσολίνι» στην Αιθιοπία (αρ. φ. 2638, 27 Απρ. 1936) και αργότερα παίρνει δέση υπέρ του ισπανικού λαού κατά τον Εμφύλιο (αρ. φ. 2650, 27 Ιουλ. 1936). Επίσης, διαμαρτύρεται για τα επεισόδια της ιταλοκρατούμενης Καλύμνου. Τέλος, η σύνταξη της εφημερίδας σύρεται σε δίκη από τον ίδιο τον Ιωάννη Μεταξά και καταδικάζεται να πληρώσει πρόστιμο 2500 δρχ. και να καλύψει τα έξοδα της δίκης. Το γεγονός αυτό σηματοδοτεί αλλαγή στη γραμμή της, καθώς το ενδιαφέρον της στρέφεται πλέον σε ντόπια ζητήματα. Από το 1936 και πέρα, αφού «φωμόθηκε» από το δικτατορικό καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου, συμπορεύεται με τη συντηρητική μερίδα της κοινωνίας. Δημοσιεύει κύρια άρθρα τα οποία υπογράφουν στρατιωτικοί και πολιτικοί υποστηρικτές του Ι. Μεταξά, όπως λχ. ο Κ. Μπουρμπουλής, υφυπουργός του πολιτικού γραφείου του Μεταξά, οι Κ. Μπακόπουλος και Γεώργιος Δ. Αργυράκης.

Από τους Συριανούς και Κυκλαδίτες εν γένει συνεργάτες της εφημερίδας μεταξύ των ετών 1934-1941 ξεχωρίζουν ο «Άγγελος Σύριος», ο Νικηφόρος Γ. Κυπραίος από την Πάρο, ο Μιχαήλ Γρατσιός από τη Νάξο, ο Ε. Μονογιός, ο Νίκος Α. Φέρης, ο Ηλίας Λαζάρουλου, ο «Μεφιστό», ο Λευτέρης Πλουμιστός και ο ιατρός Μ. Δουράτσος. Ο τελευταίος έγραψε σειρά άρθρων σχετικά με τη δημόσια υγεία στη Σύρο, όπου επεσήμαινε πως η υγιεινή είναι ζήτημα διαπαιδαγώγησης. Την εργασία του με τίτλο «Στατιστικά παρατηρήσεις επί της δημοσί-

ητος εν Σύρω» δημοσίευσε στην *Κυκλαδική* (αρ. φ. 2703, 15 Ιαν. 1938). Την ίδια περίοδο γίνονται εκκλήσεις από τις στήλες της εφημερίδας για να ενισχύονται τα λαϊκά συσσίτια και παράλληλα προβάλλεται η δράση μερικών φιλανθρωπικών σωματείων, όπως του Συνδέσμου των Εργατών «Αλληλοβοήθεια», ο οποίος λειτουργούσε στην Ερμούπολη από τα τέλη του 19ου αιώνα.

Το 1938 εγκαινιάζεται η φιλολογική σελίδα, στην οποία κάνει τα πρώτα του βήματα ο συριανός λογοτέχνης και δικηγόρος Κώστας Κριτσίνης –βραβευτήκε στον Γ΄ φιλολογικό διαγωνισμό της εφημερίδας για ένα ποίημά του. Άλλοι συνεργάτες της φιλολογικής σελίδας ήταν ο Νίκος Β. Σφυρόρας, ο Κίμων Ρόκκας και ο Πέτρος Καμπάνης, δημοσιογράφος, γνωστός στη Σύρω με το ψευδώνυμο «Πέτερ».

Στρέφει την προσοχή της και προς άλλα γειτονικά νησιά και προτείνει ένα πρόγραμμα λιμενικών έργων για τη βελτίωση των υποδομών της νησιωτικής χώρας. Επικροτεί τα μέτρα της αναδιοργάνωσης των γεωργικών συνεταιρισμών και δίνει δέματα όπως ο τουρισμός. Σε κύριο άρθρο της με τίτλο «Οι ξένοι μας», ο συντάκτης επισημαίνει: «Οι ξένοι πρέπει να φεύγουν συγκεκινημένοι δια τον αρχαίον πολιτισμόν της Χώρας μας και ενδουσιασμένοι από τον σύγχρονον τουόυτον» (αρ. φ. 2719, 6 Μαΐου 1938). Στο επόμενο φύλλο κατακρίνει το φαινόμενο της γραφειοκρατίας και πληροφορεί το κοινό πως ξένοι ειδικοί φτάνουν στην Αθήνα για να μελετήσουν τα υπάρχοντα γραφειοκρατικά συστήματα.

Τον ίδιο χρόνο η εφημερίδα προμηθεύεται καινούργια ιδιόκτητη τυπογραφική εγκατάσταση και προς το τέλος του έτους (αρ. φ. 2749) ανακοινώνεται: «Η *Κυκλαδική* έχει την πρώτην κυκλοφορίαν εξ όλων των συριανών εφημερίδων». Το αισιόδοξο κλίμα αλλάζει ήδη το 1939 και αφού ξεπεράσει την εσωστρέφεια της ασχολείται πάλι με ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής (π.χ. «Ελλάς: Ο τάφος του φασισμού», αρ. φ. 2795, 19 Νοέ. 1940). Μόνιμες στήλες της ήταν οι ακόλουθες: «Ειδήσεις», «Παρατηρήσεις», «Χρονικά», «Εργατική κίνησης» (από το 1938), «Η ιατρική μας στήλη», «Επιστημονικά δέματα», «Φιλολογική σελίς», «Εγκυκλοπαιδική στήλη».

Από τον Ιούλιο 1939 έως τον Οκτώβριο 1940 εκδίδονται λίγα μόνο φύλλα και τον Μάρτιο 1941 σταματά η κυκλοφορία της λόγω της εμπόλεμης κατάστασης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΕ [ελλ. σ.] τα φ. 2701-2831, 1938 - 13 Μαρτ. 1941 είναι δεμένα με τα κυκλαδικά έντυπα

Ελευθερία (1944-1945). *Κυκλάδες* (1941-1943). *Κυκλαδική Φωνή* (1945-1947)].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Πρίντζης, «Πέτρος Μ. Στεφάνου», π. *Αληθινός δρόμος* (Σύρος, Ιαν. 1953)· Δ. Γκούτας, *Ο δημοσιογράφος Πέτρος Μ. Στεφάνου και η συμβολή του στην ιστορία των Κυκλάδων*, Αθήνα, εκδ. Ιδαίλος, 1985· Μάρκος Ρούσος, *Επιφανείς Συριανοί*, Αθήνα 1986.

ΤΑΪΝΑ ΧΙΕΤΑΛΑ

Κυκλαδική Φωνή
Λευτεριά στο Λαό. Θάνατος στο φασισμό. Όργανο της Νομαρχιακής Επιτροπής του ΕΑΜ Κυκλάδων - Όργανο του Πολιτικού Συνασπισμού των Κομμάτων του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο). Σύρος, 1944-1947, αρ. φ. 1-107. Υπεύθυνος έκδοσης (διαδοχικά): Ανδρ. Γιαννίρης, Νίκος Κυμνής. Πάνος Κατραμάδος. Χωρίς τακτική περιοδικότητα (μία έως τρεις φορές τον μήνα), δισέλιδη / τετρασέλιδη, τετράσπληη / εξάσπληη, διαστάσεων 42,5x29 εκ. / 47,5x33 εκ. Τιμή φύλλου: 2 δι-σσεκ. δρχ. - 300 δρχ.

Στα πρώτα φύλλα τίθεται το δέμα της υλικής και ηθικής εκμετάλλευσης του λαού κατά την Κατοχή από τα άτομα που συνεργάστηκαν με τις κα-

τοχικές αργές. Αναφέρονται αρκετοί συνεργάτες —και στιγματίζονται ηθικά—, ιδίως εκπρόσωποι του επιχειρηματικού κόσμου και δημοτικοί σύμβουλοι. Ζητά να τιμωρηθούν παραδειγματικά όπως εν γένει οι συνεργάτες των δυνάμεων Κατοχής. Το πρόβλημα του επισιτισμού της Σύρου και των άλλων κυκλαδονησίων παραμένει επίσης επίκαιρο και οξύτατο. Η σύνταξη της εφημερίδας επανέρχεται συχνά στο θέμα αυτό και πιέζει για την επίλυσή του, καθώς και για τον κίνδυνο μολυσματικών ασθενειών που παραμονεύει, εάν δεν ληφθούν έγκαιρα μέτρα για να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων της πόλης.

Το πολιτειακό ζήτημα απασχολεί τακτικά τους αρθρογράφους της που τάσσονται κατά της βασιλευόμενης δημοκρατίας. Με τον καιρό όμως αντιλαμβάνονται πως η πολιτική της Μεγάλης Βρετανίας δεν αφήνει περιθώρια για να δικαιωθούν οι πολιτικές τους προτιμήσεις. Σ' ένα φύλλο του 1946 σημειώνεται το ακόλουθο: «Νίκη της Δημοκρατίας στην Ελλάδα σημαίνει να πάψη η χώρα να είναι αγγλική αποικία». Το πολιτικό κλίμα έχει πια αλλάξει μετά τα «Δεκεμβριανά», η «εποποιία» του ΕΑΜ μπαίνει στο περιθώριο ως θέμα και ο διωγμός των αριστερών έχει πάλι ξεκινήσει. Τα ξερονήσια των Κυκλάδων γίνονται ξανά τόποι εξορίας. Στο άρθρο της με τίτλο «Να σώσουμε τους εξόριστους» (αρ. φ. 79, 19 Οκτ. 1946) αναφέρει πως, για παράδειγμα, στην Ανάφη υπάρχουν ήδη περίπου 450 εξόριστοι, ενώ οι μόνιμοι κάτοικοι είναι 500.

Αγώνα επιβίωσης κάνουν και οι εργάτες στην Ερμούπολη όπου είναι δύσκολες οι συνθήκες στα εργοστάσια και χαμηλά τα μεροκάματα. Οι διεκδικήσεις με μέσο τις απεργίες φέρνουν προσωρινά αποτελέσματα. Ο αριστερός κόσμος θρίσκει πάλι υπό διωγμό, όπως και ο Τύπος. Στις συνθήκες αυτές, η *Κυκλαδική Φωνή* δέχεται πολλές μηνύσεις. Στις 4 Μαΐου 1946 (αρ. φ. 55), σημειώνεται ότι καταδικάστηκε ο υπεύθυνος της έκδοσης, γραμματέας του ΕΑΜ Κυκλάδων, Ανδρέας Γιαννίρης, σε οκτάμηνη φυλάκιση και 70 χιλιάδες δρχ. πρόστιμο για σκοφαντική δυσφήμιση των Β. Βάγια, Α.Ν. Καμπάνη και Κ.Ν. Καμπάνη. Το τελευταίο φύλλο της που βρίσκεται στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Ερμούπολης φέρει την ημερομηνία 18 Οκτωβρίου 1947. Ο υπεύθυνος της έκδοσης Πάνος Κατραμάδος συλλαμβάνεται, εκτοπίζεται και εκτελείται ενώ προσπαθεί να δραπετεύσει.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΔΒΕ [λίγες ελλείψεις, δεμένη με τις εφ. *Ελευθερία* (1944-1945), *Κυκλάδες* (1941-1943), *Κυκλαδική* (1938-1941)].

ΤΑΪΝΑ ΧΙΣΤΑΛΛΑ

Κυκλαδικόν Βήμα

Εφημερίς πολιτική και οικονομική. Αθήνα. Φεβρ. 1924 - Δεκ. 1925, αρ. φ. 1-30. «Εκδίδεται υπό ομάδα Κυκλαδικών νέων», με διευθύνουσα επιτροπή τους Αθ. Κ. Διαλησμά, Φωτ. Ι. Δεκαβάλλα, Ευάγ. Αντ. Νομικό, Παν. Αρ. Διαλυσμά. Εβδομαδιαία / δεκαπενθήμερη, τεσσάρων έως δέκα σελίδων, τρίστηλη, διαστάσεων 45,3x29 εκ. Τιμή φύλλου: αρχικά 1 δρχ., ενώ από τον Αιγ. 1925 η τιμή διπλασιάζεται. Οι ετήσιες συνδρομές εσωτερικού ανέρχονται στις 60 δρχ. «Τύπος Φοίνικος». Σταδίου 38, όπου και τα γραφεία της.

Στο προγραμματικό κείμενο του πρώτου φύλλου παρουσιάζεται ο «λόγος της εκδόσεως»: «Είμεθα τελείως άξιοι άνευ ουδεμιάς ξένης βοήθειάς να κατορθώσωμεν το παν διά τας Κυκλάδας μόνι ημεῖς οἱ Κυκλαδίται. Πρέπει όμως ν' αδιαφορήσωμεν προς τας πολιτικές αντιθέσεις, αίτινες μας χωρίζουν, πρέπει ν' αποδιώξωμεν τα προσωπικά πάθη τα οποία μας τυφλώνουν, και ν' αποφασίσωμεν μίαν κοινήν προσπάθειαν, ένα και μόνον κοινόν σκοπόν. Την πρόοδον των ημεῶν μας».

Δημοσιεύονται άρθρα για τις Κυκλάδες, στιχουργήματα, ανταποκρίσεις από τοπικές εκδηλώσεις,

επιστολές με ειδήσεις από τα νησιά, νέα από τις δραστηριότητες κυκλαδικών συνδέσμων της Αθήνας, φωτογραφίες διαφόρων εκδηλώσεων, διαφημίσεις κυκλαδικών καταστημάτων. Συνεργάζονται οι Φρ. Ν. Αλεξάνδρου, Τιμ. Αμπελάς, Ν.Γ. Αρμακόλλας, Ν. Αντ. Αφεντάκης, Γ. Βερνίκος, Αντ. Δαργέντας, Ιακ. Χ. Δραγάτης, Τάσος *Ζευγώλης, Μιχαήλ Καίρης, Μιχαήλ Κοντελιέρης, Σ. Φατονοτάριος κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΒΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ.Γ. Τσιγκάνης, *Ελληνικός νεανικός Τύπος (1915-1936)*, Αθήνα, ΙΑΕΝ, 1986, σ. 265-266.

ΝΙΚΟΣ Ι. ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ

Κυκλαδικό(ν) Φως

Εφημερίς των Κυκλάδων. Πειραιάς, 1950 έως σήμερα [2005]. Ιδρυτής-ιδιοκτήτης-εκδότης ήταν ο Ιωάννης Τερζόπουλος, έως τον θάνατό του (1980): στη συνέχεια ιδιοκτήτρια-εκδότρια-διευθύντρια είναι η κόρη του Ελένη Ι. Τερζόπουλου. Μηνιαία, δεκασέλιδη/ δωδεκασέλιδη, εξάσπλη, διαστάσεων αρχικά 48x33 εκ. και σήμερα 50x33 εκ., με εγχρωμες την πρώτη και την τελευταία σελίδα, καθώς και το σαλόνι της. Ετήσιες συνδρομές: 20,5 ευρώ. Λινοτυπία, κατόπιν φωτοσύνθεσης. Τυπώνεται στο τυπογραφείο του Ν. Καμπύλη, Νικηταρά 6 (Αθήνα).

Έχει μεγάλη ποικιλία θεμάτων συνολικά για τις Κυκλάδες, αλλά και πολλά για καθένα από τα νησιά. Τα θέματα του είναι επιστημονικά, ιστορικά, λογοτεχνικά, ενημερωτικά, λαογραφικά, κοινωνικά. Δεν έχει μόνιμες στήλες και κάθε κείμενο έχει τον δικό του τίτλο. Μορφή μόνιμων σηλών έχουν οι ανταποκρίσεις από τα νησιά που δημοσιεύονται με τους κλασσικούς τίτλους: «Νέα από τη Νάξο», «Ειδήσεις από την Τήνο», «Βιβλιοπαρουσιάσεις».

Στις σελίδες του αρθρογραφούν πολλοί επώνυμοι Κυκλαδίτες, πανεπιστημιακοί, λογοτέχνες, ερευνητές, ιστοριοδίφες, εκπαιδευτικοί, επιστήμονες όλων των ειδικοτήτων, με θέματα της ειδικότητάς τους, που ενδιαφέρουν τις Κυκλάδες. Προσφιλές θέμα της είναι «οι κατακόμβες της Μήλου» και οι δραστηριότητες του «Συλλόγου φίλων των κατακομβών», που υπάρχουν σχεδόν σε κάθε φύλλο. Πολλές αναφορές γίνονται επίσης στο έργο και τις δραστηριότητες γνωστών επιστημόνων και καλλιτεχνών από τις Κυκλάδες.

Βασικό χαρακτηριστικό της είναι ο μεγάλος αριθμός των ανταποκρίσεων που καταχωρούνται από όλα τα νησιά, αλλά και από πολλά χωριά και από τοπικούς συλλόγους, που δρουν στα νησιά και στην Αθήνα, καθώς και από παγκυκλαδικούς φορείς, όπως ο «Κυκλαδικός Οργανισμός Κυκλάδων Νήσων», η «Εταιρεία Κυκλαδικών Μελετών» κ.ά.

Οι ανταποκρίσεις από τα νησιά γράφονται συνήθως από μόνιμους ανταποκριτές, που είναι άνθρωποι μορφωμένοι, δάσκαλοι, καθηγητές, συνταξιούχοι κ.ά., οι οποίοι κυρίως αναφέρονται στις δημοσκοπικές, κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, τα πανηγύρια, τις δημοσκοπικές τελετές και σε κοινωνικά θέματα. Συνήθης τίτλος των ανταποκρίσεων είναι της μορφής «Νέα από την Τήνο, τη Σύρο, τη Νάξο, την Άνδρο, την Πάρο κ.λ.». Τα πολιτικά θέματα δεν είναι στις προτεραιότητες της εφημερίδας. Δεν έχει δηλαδή πολιτική κατεύθυνση και δεν διακρίνονται εύκολα οι πολιτικές προτιμήσεις της. Δημοσιεύει δελτία Τύπου από τις δραστηριότητες των πολιτικών των Κυκλάδων, ενώ σπανίζουν τα πολιτικά άρθρα και απουσιάζουν τα σχόλια.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: Ιδιωτική συλλογή Ν.Ι. Λεβογιάννη.

ΝΙΚΟΣ Ι. ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ο Κύκλος

Φύλλα του Λόγου και της Τέχνης, Μία φορά το μήνα. Αθήνα, Νοέ. 1931 - Αύγ. 1939, περ. Α', αρ. τχ. 1-32 και

Α' ΧΡΟΝΟΣ - ΑΡΙΘ. 3

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡΧ. ΔΕΚΑ

Ο ΚΥΚΛΟΣ

ΦΥΛΛΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΤΟ ΜΗΝΑ

Α. ΜΕΛΑΧΡΙΝΟΣ: Αισιολογία
 Γ. ΣΠΕΡΟΥ: Επιστολή Βιανόβη
 Β. ΣΑΚΚΑΛΑΗΣ: Ο μύθος του Ηρακλή (Φθινόπωρο)
 ΓΙΩΝΝΑΣ ΜΕΛΙΣΣΑΝΔΗΣ: Στάσεις της αρχαϊκής
 ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ: Ποίηση
 ΕΡΕΜΙΑΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ: μετ. φρ. Καίριοι «Καταναλωτές»
 ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΝΟΠΙΔΗΣ: Στοιχειώδεις αναγνώσεις
 ΔΑΝΗ ΟΥΡΟΥΜΑΝΙΔΗΣ: Διαίτησις φθινοπώρου
 ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΓΑΛΑΝΟΥΣ: Ημερολόγιο «ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ»
 ΕΛΕΝΗ ΛΕΩΝΙΔΟΥ: Περίοδος γέννησις, α. ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ
 ΣΤΡΑΤΩΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ: Ημερολόγιο και βιβλίο
 Ν. ΣΠΕΡΟΥ: Περίοδος γέννησις, α. ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΣΑΡΔΩΤΗΣ: Φαλαγγαίοι λαοί, Η. Βάρβαροι ή αλληλ
 και αλληλικοί των Σαρακηνών κ. α.

ΓΕΝΑΡΗΣ

1932

Διευθυντής: Α. ΜΕΛΑΧΡΙΝΟΣ
 Γραβία: Οδός ΑΔΙΩΤΑΛΟΥ ΑΡΙΘ. 24
 ΑΘΗΝΑ

Νοέ. 1945 - Αύγ. 1947. περ. Β', αρ. τχ. 1-8. Ίδρυτής-διευθυντής: Απόστολος Μελαχρινός (έτ. Α'-Β'). Άλλοι υπότιτλοι: Φύλλα του Λόγου και της Τέχνης (έτ. Γ'). Μία φορά το μήνα (έτ. Δ'). Φύλλα του Λόγου και της Τέχνης (Νέα Σειρά). Μηνιαίο, μονόστιχο, με ποικίλο αριθμό σελίδων την περ Α' (τριάντα δύο / σαράντα οκτώ / πενήντα έξι σελίδων) και περίπου είκοσι δύο σελίδων την περ. Β'. διαστάσεων 25x17,5 εκ. Τιμή τεύχους: 10 δρχ. (περ. Α'), 200 δρχ. (περ. Β'). Τυπογραφείο: εκδοτικού οίκου Δημητράκου (αρχικά).

Ένα από τα πιο αξιολογία λογοτεχνικά περιοδικά του Μεσοπολέμου. Ανοιχτό σε όλες τις τάσεις, επιδιώκει «να συγκεντρώσει έναν αριθμό λογοτεχνών και να συγκροτήσει όμιλον από ανθρώπους που καλλιεργούν τα Γράμματα με ειλικρίνεια και ποθούν την καλύτερευση της νεοελληνικής Λογοτεχνίας». Εκτός από τη λογοτεχνία και την κριτική, εκδηλώνει ενδιαφέρον για τον κινηματογράφο, τις εικαστικές τέχνες και τα κοινωνικά θέματα. Η ποίηση κατέχει περίοπτη θέση. Δημοσιεύονται παραδοσιακά νεορομαντικά και νεοσυμβολιστικά ποιήματα που αποτυπώνουν δεσμούς με την αρχαιότητα ή εκκράζουν υπαρξιακούς προβληματισμούς: υπάρχουν, ωστόσο,

και ποιήματα σύμφωνα με τις επιταγές της νεωτερικής ποίησης. Ανάμεσα στους συνεργάτες συγκαταλέγονται και οι Νίκος Εγγονόπουλος, Κάισαρ Εμμανουήλ, Κ.Π. Καβάφης, Νίκος Καζαντζάκης, Νίκος Καλαμάρης, Μ. Μαλακάσης, Μελισσάνδη, Άγγελος Σικελιανός, Ρώμος Φιλόρας, Αντιθέως, περιθωριακή είναι η θέση του πεζού λόγου και του θεάτρου: εξ αίρεσης αποτελεί ένας τόμος αφιερωμένος στους «Νέους Πεζογράφους», που περιλαμβάνει είκοσι αφηγήματα από τους «καλύτερους» μεταπολεμικούς λογοτέχνες (λ.χ. Ηλ. Βενέτης, Στρ. Δούκας, Μ. Καραγάτσης, Θράσος Καστανάκης, Φ. *Κόττογλου, Στρ. *Μυριβήλης κ.ά.).

Το 1/3 της ύλης του αφιερώνεται σε μελέτες, άρθρα, δοκίμια και διβλιοκρισίες. Μικρό ποσοστό καταλαμβάνει ο θεωρητικός λόγος για ζητήματα ποιητικά: ενδεικτικά αναφέρονται το δοκίμιο του Ν. Καλαμώνη για τον υπερρεαλισμό (Δ'1), του Γιώργου Θεοδοσιάδη για την υφολογική διαύγεια (Α'1), τα δοκίμια του Άγγελου Τερζάκη (Β'10) και της Henriette Olygy (Β'8) για το μυδιστόρημα και του Δ. Μέντζελου για τον εσωτερικό μονόλογο (Β'4). Αξιόλογο δείγμα ώριμης κριτικής σκέψης αποτελεί το μοναδικό αφιέρωμα σε έλληνα ποιητή, τον Κ.Π. Καβάφη (Α'9), όπου ξεχωρίζουν οι διεισδυτικές παρατηρήσεις των Ι. Σαργιαννίδη και Τ. Άγρα, οι μελέτες των Κ.Θ. Δημαρά, Μ. Σπιέρου και Τ. Παπατσώνη, στις οποίες χρησιμοποιούν την ψυχαναλυτική μέθοδο, και σχεδίασμα διβλιογραφίας από τον Γ.Κ. Κατσιμπαλή. Η κυρίαρχη κριτική τάση που διαμορφώνεται με τους Ι.Μ. Παναγιωτόπουλο και Ι. Ζερβό επιμένει στην αναζήτηση του ρυθμού και μιας «άδολης λυρικής διάθεσης». Από αυτόν τον άξονα αποκλίνει ο Ζ. Λορεντζάτος, ο οποίος αξιολογεί θετικά την αποκάλυψη του εσωτερικού κόσμου στο έργο του Δ.Ι. Αντανίου (Δ'6). Αξιοπρόσχετη είναι η προκλητικά αρνητική κριτική του Θράσου Καστανάκη για τον Καρωτάκη (Α'1). Κυριαρχεί η παρουσίαση των πεζογραφημάτων (από τους Μ. Σπιέρο, Α. *Πηλιάτογλου, Α. Πράσινο, Τέλλο Άγρα κ.ά.), ενώ δεν λείπουν και οι παρουσιάσεις κριτικών μελετών (λ.χ. από τον Θ. Ξύδη). Σκιαγραφούνται τα φιλοσοφικά πορτρέτα γνωστών συγγραφέων, όπως οι Σίμος Μενάρδος (Β'10), Μελισσάνδη (Α'4), Αλ. Παπαδιαμάντης (Α'4), Λάμπρος Πορφύρας (Β'11) κ.ά.

Κατά τα δύο πρώτα έτη το περιοδικό είναι ανοιχτό σε κοινωνικούς και ιδεολογικούς προβληματισμούς. Μια ήπια σύγκρουση φιλελεύθερων και μαρξιστικών απόψεων αποτελεί ο διάλογος Γ. Θεοδοσιάδη

και Μ. Σπιέρου. Τη διαφορετική δέση των φιλελεύθερων διανοουμένων προβάλλει ο Τερζάκης, ενώ ο Σπιέρου και η Αλαφούζου εκφράζουν στα άρθρα τους μαρξιστικούς προβληματισμούς.

Η παρουσία της μεταφρασμένης λογοτεχνίας είναι και πολυσύνδετη και σημαντική ποσοτικά. Δημοσιεύονται μεταφράσεις έργων της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, του αγγλοσαξονικού χώρου, του ισπανόφωνου χώρου, της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Γερμανίας, της Ρωσίας και άλλων χωρών. Από τις συνεργασίες που αφορούν την ξένη λογοτεχνία σημειώνονται: η σκιαγράφηση του πορτρέτου του Henri Brémond από τον Μελαχρινό· η παρουσίαση του Aldous Huxley από τον Τερζάκη και του Novalis από τον Γ.Ν. Πολίτη. Η Αλ. Πλακωτάρη παρουσιάζει τους «Σύγχρονους Άγγλους λυρικούς», την «φιλανδική φιλολογική αναγέννηση» και τον Yeats. Η γαλλική λογοτεχνία, ειδικά η συμβολιστική, φιλοξενείται συστηματικά. Κατά το έτ. Β' κυριαρχεί η παρουσίαση από τον Ν. Καζαντζάκη νεότερων λυρικών ισπανών ποιητών και συντελείται η πρώτη γνωριμία των Ελλήνων με την ποίηση του Lorca. Οι Α. Αλαφούζου, Ε.Ι. Χαραλαμπίδης και Στ. Κανονίδης παρουσιάζουν τη «ρούσικη νεοσυμβολική ποίηση» και, μεταξύ άλλων, το έργο των Esenin, Blok και Γκόρκι. Ένα τεύχος (Β'5) είναι αφιερωμένο στον Τ.Σ. Έλιοτ, με μεταφράσεις ποιημάτων του και μελέτες — η πρώτη σημαντική παρουσία του Έλιοτ στην ελληνική βιβλιογραφία. Από τους ξένους θεατρικούς συγγραφείς αναφέρονται ενδεικτικά οι Shakespeare, Πωλ Βαλερύ, Νόρνταλ Γκρηγκ, Σίλλερ.

Την κριτική της θεατρικής κίνησης στην Αθήνα αναλαμβάνουν κατά το έτ. Β' οι Β. Δασκαλάκης, Α. Τερζάκης, Λ. Καρζής και Γ. Μηλιάδης· ο Μ. Σπιέρου αναλύει σε άρθρα του τις σχέσεις κινηματογράφου-λογοτεχνίας. Συστηματική παρουσίαση των εικαστικών τεχνών γίνεται κατά το έτ. Β' από τον Α. Δριβιά, Μελέτες για εικαστικά θέματα δημοσιεύουν οι Λ. Καρζής, Π. Πρεβελάκης και Ν. Χατζηκυριάκος-Γκίκας. Άρθρα εκπαιδευτικού περιεχομένου γράφουν οι Δ. *Γληνός και Μ. Κουντουράς και γλωσσολογικού περιεχομένου οι Ε. Γιαννίδης, Π. Βλαστός, Α. Πάλλης, Μ. Φιλίντας, Κ. Καρθαίος, Γ. *Βαλιέτας κ.ά.

Κατά τη δεύτερη περίοδο περιορίζεται αποκλειστικά σε λογοτεχνικά θέματα, με κυρίαρχο πάλι τον ποιητικό λόγο· αξιοσημείωτη είναι η παρουσία νέων ποιητών, όπως λ.χ. των Νικηφόρου Βρεττάκου, Αρη Δικταίου, Ζωής Καρέλλη, Κώστα Στεργιόπουλου

κ.ά. Δημοσιεύονται επίσης πεζά των Φ. Κόντογλου και Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη. Η παρουσία του κριτικού λόγου είναι σχετικά υποθαλαμισμένη· ανάμεσα στους συνεργάτες συγκαταλόγονται οι Ρένος Αποστολίδης, Μηνάς Δημάκης, Άρης Δικταίος, Κ.Λ. Μεραναίος. Πολύ σημαντικό είναι το αφιέρωμα στον Paul Valéry (αρ. τχ. 1) με άρθρα των Τέλλου Άγρα, Τ.Κ. Παπατσώνη κ.ά. Τον Ιανουάριο 1948 κυκλοφόρησε το τελευταίο τεύχος, που ουσιαστικά αποτελεί έναν ξεχωριστό τόμο (σ. 231) με τίτλο *Αφιέρωμα των Ελλήνων ποιητών στον ποιητή Απόστολο Μελαχρινό για τα σαράντα χρόνια των «Παραλλαγών» του*. Την έκδοση ανέλαβε μία επιτροπή από στενούς συνεργάτες του Μελαχρινού και περιέλαβε πλήθος σημαντικών μελετών για το έργο του.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ. ΒΒ. ΓΒ. ΔΒΘ. ΕΒΕ. ΕΛΙΑ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μαρία Μικέ. *Το λογοτεχνικό περιοδικό «Ο Κύκλος» (1931-1939, 1945-1947)*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή. Θεσσαλονίκη 1988· της ίδιας. «Το λογοτεχνικό περιοδικό *Ο Κύκλος* (1931-1939, 1945-1947): οι πρωτοποριακές αναζητήσεις του», στον τόμο *Ο περιοδικός τύπος στον Μεσοπόλεμο*, Αθήνα, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 2001, σ. 263-282· Καρυόγλου (επιστητρία), *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, τ. Β', σ. 325-338.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ ΓΙΑΝΝΟΥ

Κυπραίος, Γιώργος

(Ερμούπολη, 1908 - Αθήνα, 1968). Δημοσιογράφος, εκδότης εφημερίδων, λογοτέχνης. Αν ο Πέτρος Μ. *Στέφανος υπήρξε η ισχυρότερη προσωπικότητα του συριανού Τύπου του 20^{ου} αιώνα, ο Γιώργος Κυπραίος, αναμφίβολα, ήταν η πιο χαρισματική. Προικισμένος με λογοτεχνικό και δημοσιογραφικό ταλέντο, ευφυΐα, νεύρο, εντυπωσιάζει από πολύ νεαρή ηλικία τη συριανή κοινωνία και κυριαρχεί σ' αυτήν, ως πνευματικός και κοινωνικός παράγοντας, ήδη από την περίοδο του Μεσοπολέμου.

Η πρώτη εμφάνισή του στα συριανά γράμματα γίνεται με το δράμα του *Η κόκκινη δούλα*, που ανεβάζεται στην Ερμούπολη το 1925 από όμιλο εργασιτών. Στην παράσταση παίρνει μέρος και ο ίδιος ως ηθοποιός. Την ίδια χρονιά συνεργάζεται με το π. *Πυρσός (Γράμματα - Καλές Τέχνες)* με Γιάννη Μελά, αργότερα υπουργού και βουλευτή Πειραιώς της ΕΠΕΚ (Εθνική Προοδευτική Ένωσις Κέντρου) και της ΕΚ (Ένωσις Κέντρου). Την επόμενη χρονιά (1926), σε ηλικία μόλις 18 χρόνων, εκδίδει το πρώτο βιβλίο του με τίτλο *Απ' τη ζωή για τη ζωή*,

Στις αρχές της δεκαετίας του 1930, επικεφαλής ομάδας «λόγιων νέων», εκδίδει στη Σύρα την εφ. *Ελεύθερος άνθρωπος*, που όμως αναγκάζεται να κλείσει, ελλείψει πόρων (για το πρώτο αυτό άτυχο δημοσιογραφικό εγχείρημα του Κυπρίου αναφέρεται ο ίδιος στο κείμενό του με τίτλο «Κάποτε ...» στην επόμενη εφημερίδα του **Ελεύθερος Κόσμος* το 1938, αναδημοσιευμένο αργότερα και στα διβλία του *10 χρόνια δημοσιογραφικής ζωής* στην επαρχία και *Συριανά* (σειρά Β').

Την ίδια εποχή συνεργάζεται με το λαμπρό μηνιαίο λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό π. *Κυκλάδες* των Κατίνας Μπάιλα (αργότερα Σιδερή), Ρίτας Μπούμη (αργότερα Παππά) και Βίκτωρα Παπαδάκη. Από το 20^ο μάλιστα τεύχος (αλλ' ίσα-ίσα μόνο για δύο τεύχη καθώς το περιοδικό δέχομαι την έκδοσή του με το τχ. 21) αντικαθιστά την Κατίνα Μπάιλα-Σιδερή (που έφυγε από τη Σύρο) ως συνδιευθυντής του περιοδικού. Αμέσως μετά, εκδίδει την εφ. *Ελεύθερος Κόσμος*, που θ' αποδειχτεί μακροβιότερη από τον νεανικό *Ελεύθερο άνθρωπο*. Ο *Ελεύθερος Κόσμος* όργανο αρχικά της βενιζελικής παράταξης και φέρνοντας πάντοτε τη σφραγίδα της έντονης και ανήσυχης προσωπικότητας του Κυπρίου, αντιπαράτίθεται στο **Θάρος* του Λαϊκού Κόμματος και επιτίθεται με σφοδρότητα στον τότε πανίσχυρο τοπικό λαϊκό πολιτευτή και υπουργό των μεσοπολεμικών κυβερνήσεων του Παναγιώ Τσαλδάρη, τον Πέτρο Ράλλη, παραβιάζοντας τη σιωπηρή τοπική κριτική ασυλία του τελευταίου.

Ωστόσο, στη διάρκεια της δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου, ο Κυπραίος, ενδίδοντας σε μια εγγενή αντιφατικότητα του και σ' έναν πολιτικό κομφορμισμό, που δεν θα τον εγκαταλείψει έως τον θάνατό του, προσεγγίζει το καθεστώς Μεταξά και μεταβάλλεται σε δυναμικό υποστηρικτή του. Όπως παρατηρεί η κόρη του Μαρία Κυπρίου-Θεολόγου: «Υπομονετικός και επιδεικτικός, άγιος και αμαρτωλός, σκληρός και απέραντα αισθαντικός, ρεαλιστής και ονειροπόλος, έζησε, δημιούργησε και έφτασε στην πόρτα του θανάτου παραμένοντας ουσιαστικά ανικανοποίητος και απογοητευμένος, βαθιά τραυματισμένος και ταυτόχρονα ακάματος πολεμιστής».

Αργότερα, μεταπολεμικά, θα επιστρέψει εν μέρει στις φιλελεύθερες δημοκρατικές καταβολές του, θέτοντας στις δημοτικές εκλογές του 1951, υποψηφιότητα δημάρχου στην Ερμούπολη με την υποστήριξη της ΕΠΕΚ (Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου) του Ν. Πλαστήρα. Στο μεταξύ είχε διατελέ-

σει πρόεδρος της Ομοσπονδίας Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Κυκλάδων και, ως συνδικαλιστής του κλάδου, είχε θέσει στις βουλευτικές εκλογές του 1950 υποψηφιότητα βουλευτή του συντεχνιακού (κορπορατιστικού) Κόμματος Εργαζομένων Ελλάδας με αρχηγό τον Ιωάννη Μπερνίτσα. Την έκδοση του *Ελεύθερος Κόσμου* θα συνεχίσει, μολοντί χωρίς τακτικότητα, έως το 1964. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του, αν και πάντοτε δημιουργικά, ήταν, λόγω της ραγδαίας επιδείνωσης της υγείας του μαρτυρικά.

Ο Κυπραίος, εξέδωσε ακόμη τα διβλία *Άμετρα* και *Άρρυθμα* (Σύρα 1935, ποιητική συλλογή), *10 χρόνια δημοσιογραφικής ζωής στην επαρχία* (εκδ. της εφ. *Ελεύθερος Κόσμος* Σύρου, 1945, επιλογή από τα ποικίλα δημοσιογραφικά του κείμενα), *Τα Συριανά. Τύποι και φυσιογνωμίες της Σύρας* (Αθήνα 1958), *Τα Συριανά. Τύποι και φυσιογνωμίες της Σύρας* (σειρά Β', Αθήνα 1964). Τα ποιήματα της τελευταίας περιόδου της ζωής του, που, κατά την κόρη του Μαρία Κυπρίου-Θεολόγου «εκφράζουν την κορυφαία έξαρση του ποιητικού του ταλέντου», παραμένουν ανέκδοτα. Από τον πρώτο του γάμο ο Κυπραίος απέκτησε μία κόρη, τη Μαρία Κυπρίου-Θεολόγου και από τον δεύτερο γάμο του έναν γιο, τον Δημήτρη Κυπραί, σήμερα ανώτατο διπλωματικό υπάλληλο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μαρία Κυπρίου-Θεολόγου, «Ο πατέρας μου Γιώργος Κυπραίος», π. *Συριανά Γράμματα*, τχ. 13 (Ιαν. 1991), 78.

ΜΑΡΚΟΣ Δ. ΦΡΕΡΗΣ

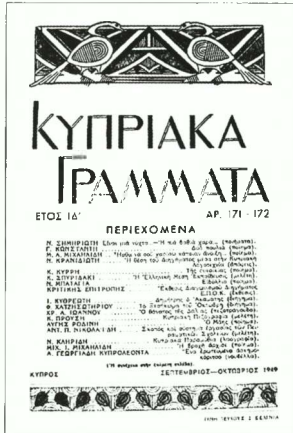
Κυπριακά Γράμματα

Δεκαπενθήμερο περιοδικό μελέτης και τέχνης, Λευκωσία, 15 Σεπτ. 1934 - Ιουλ. 1937 και Μάιος 1939 - Ιούν. 1956, αρ. τχ. 1-252. Παρόλο που αρχικά αναγράφεται ως υπεύθυνος εκδότης ο Α.Μ. Ατταλίδης, βασικοί συντελεστές του είναι οι Αντώνης Ιντιάνος, Κώστας Προυσής και Νίκος Κρανιδιώτης. Διευθυντές: Κ. Προυσής και Ν. Κρανιδιώτης. Από το έτ. Β' μετατρέπεται σε μηνιαίο και αργότερα σε διμηνιαίο (από το τχ. 75), για να γίνει και πάλι μηνιαίο (από το τχ. 151). Μονόστηλο / δίστηλο, με συνηχή σελιδαριθμηση ανά τόμο, διαστάσεων 25x17,5 εκ. Τιμή φύλλου: 3 ροσία· αργότερα 4,5 γρ. και 3,5 γρ. Τυπογραφείο: Θωμά Κυριακίδη, «Κόσμος» Ι.Χ. Κυριακίδη, Λευκωσία.

Εξαρχής ορίζεται ως βασικός στόχος η προβολή της κυπριακής λογοτεχνικής παραγωγής, και μάλιστα η ανάδειξη του «τοπικού χρώματος». Κατά τη μακρόχρονη πορεία του συσπείρωσε σχεδόν όλους τους λογοτέχνες και λογίους του τόπου, οι οποίοι

αναπτύσσουν μηχανισμούς αυτοάμυνας εναντίον του καθεστώτος της θρατανικής αποικιοκρατίας και αναζητούν μέσα από την τέχνη το ακανθώδες αίτημα της «ελληνικότητας». Ιδίως από το 1947, υπό τη διεύθυνση του Ν. Κρανιδιώτη, το περιοδικό εμφανίζεται περισσότερο «ελληνοκεντρικό», καθώς συνειδητά απορρίπτονται ή δεν ευνοούνται κείμενα που προβάλλουν την τοπική ιδιαιτερότητα (λ.χ., ποιήματα γραμμένα στο κυπριακό ιδίωμα), επειδή πιστεύεται ότι τέτοιες συνεργασίες θα ευνοούσαν τις θέσεις της θρατανικής προπαγάνδας για την ενδυνάμωση μιας κυπριακής ταυτότητας. Όμως, το σύνθημα για επιστροφή στον τόπο ή για ανάδειξη της ελληνικής ιδιγένειας του νησιού δεν εμπόδιζαν ανοίγματα στη διεθνή λογοτεχνία, και μάλιστα σε νεότερες εκφάνσεις της.

Σταδιακά, αυξάνονται οι συνεργασίες καταξιωμένων ή νεότερων λογοτεχνών και από τον ευρύτερο χώρο του ελληνισμού (όπως, για παράδειγμα, των Τ. Άγρα, Δ. Βουτυρά, Ν. Καββαδία, Κ. Παλάου, Γ. Σκαρίμπα, Στρ. Τσίρκα και Γ. Σεφέρη). Παράλληλα, ο Α. Ιντιάνος και αργότερα ο Ν. Σπάνιας και μερικοί άλλοι μεταφράζουν αξιολογικά δείγματα από τον χώρο του «μοντερνισμού» και άλλων νεότερων τάσεων (Τ.Σ. Eliot, F.G. Lorca, Α. MacLeish, Τ. Mann, Α. Moravia, Ε. Pound, Α. Rimbaud κ.ά.). Επίσης, κριτικοί επιδοκμάζον νεότερικά αφηγήματα της εποχής, όπως του Γ. Σκαρίμπα και του Αλκ. Γιαννόπουλου, Ωστόσο, η βασική κριτική ομάδα (κυρίως οι Ν. Κρανιδιώτης και Κ. Πρωΐσης και λιγότερο ο Α. Ιντιάνος) προβάλλει σθεναρές αντιστάσεις απέναντι σε ανανεωτικές ή ριζοσπαστικές λογοτεχνικές τάσεις (λ.χ., υπερρεαλισμός) ή γενικά παραβλέπει και διαστρεβλώνει τις νεότερικές αναζητήσεις στη νεοελληνική λογοτεχνία κατά τη δεκαετία του 1930, και περιορίζεται να προβάλλει μετρίους ή κατερωμένους λογοτέχνες.

Σε γενικές γραμμές, μπορούν να θεωρηθούν πολυσυλλεκτικό περιοδικό, αφού στις σελίδες του συγκατοικούν νεοπαλαιμικοί και νεοσυμβολιστές, νεότεροι και παλαιότεροι, νεοτερικοί και παραδοσιακοί λογοτέχνες. Έτσι, παρά το γεγονός ότι σε αρκετές κυπριακές συνεργασίες εντοπίζονται απηχησεις από τη μεταπαλαιμική και τη νεοσυμβολιστική ποίηση ή από τη ρεαλιστική ηθογραφία, ήρωω στο 1940 εμφανίζονται οι πρώτες νεοτερικές αναζητήσεις τόσο στην ποίηση (με τον Μ. Κράλη) όσο και στην πεζογραφία (με τον Ν. Βραχίμη). Μία από τις καλύτερες στιγμές του είναι η δημοσίευση

πέντε «κυπριακών» ποιημάτων του Γ. Σεφέρη. Τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών (1945).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ, ΔΒΛ, ΕΒΕ, ΙΑΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ανδρέας Λοής, *Ευρετήριο των «Κυπριακών Γραμμάτων»*, 1967· Ν. Κρανιδιώτης, *Τα Κυπριακά Γράμματα*, 1970· Κ. Πρωΐσης – Κύπρος Χρυσάνθη – Ν. Παναγιώτου, «Συγκέντρωση για το περιοδικό *Κυπριακά Γράμματα*», *Φιλολογική Κύπρος*, 1984, σ. 23-50· Μαριάννα Παφίτη, «Δεξίωση των νεοτερικών αναζητήσεων στο περιοδικό *Κυπριακά Γράμματα*», *Επετηρίδα Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών*, 26 (2000), 401-436· Λευτ. Παπαλεοντίου, *Κυπριακά λογοτεχνικά περιοδικά κατά την περίοδο της αγγλοκρατίας*, Λευκωσία, Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, 2001· Παπαλεοντίου, *Κυπριακά περιοδικά, 1903-1958*, σ. 50-98.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΠΑΛΕΟΝΤΙΟΥ

Κυπριακά Χρονικά

Μηνιαίο επιστημονικό περιοδικό. Λάρνακα, 1923-1937, τ. 1-13. Εκδοτική ομάδα: μητροπολίτης Κίτιου Νικόδημος Μιλωνάς (πρόεδρος), Ν.Γ. Κυριαζής, Ι. Σκουκτής και Α.Ζ. Περίδης. Αργότερα, η ομάδα διευρύνεται και προστίθενται τα ονόματα των Α. Φιλίππου, Κ.Α. Πιλαβάκη, Ν. Κλ. Λανίτη και Χρ. Οικονομίδη (τ. Ε'). Στη συνέχεια, αναφέρονται ως υπεύθυνοι μόνο οι Μιλωνάς και Κυριαζής (τ. Στ'-Η'), ενώ στο τέλος το θάρος της έκδοσης το αναλαμβάνει μόνος ο Κυριαζής. Η έκδοση αναστέλλεται στα χρόνια 1928 και 1932. Μηνιαίο, είκοσι οκτώ

έως εξήντα σελίδων ανά τεύχος, μονόστλο / δίστλο, με συνεχή σελιδαρίθμηση, διαστάσεων 21,5x15 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 10 σελίνια για το εσωτερικό και 12 για το εξωτερικό. Τυπογραφείο: «Ισότης» / «Κιτιακή Εκτυπωτική Εταιρεία», Λάρνακα.

Όπως ξεκαθαρίζεται στις προγραμματικές διακηρύξεις του περιοδικού, προτεραιότητα δίνεται σε πρωτότυπες και μεταφρασμένες φιλολογικές, ιστορικές, αρχαιολογικές και άλλες πραγματείες που έχουν άμεση σχέση με την Κύπρο· σε ανέκδοτα χειρόγραφα και έγγραφα της κυπριακής ιστορίας· σε ανέκδοτα μνημεία «του βίου, της γλώσσας του σημερινού κυπριακού λαού (παραδόσεις, παραμύθια, τραγούδια, μύθοι, τοπωνυμία και άλλα οιαδήποτε λαογραφικά μνημεία)» και σε βιβλιοκρισίες και παρουσιάσεις νέων επιστημονικών εκδόσεων. Πράγματι, τα περισσότερα δημοσιεύματα αφορούν τους τομείς της κυπριακής ιστορίας και λαογραφίας.

Ο πλέον πολυγράφος από τη συντακτική ομάδα του περιοδικού είναι ο Ν.Γ. Κυριαζής, ο οποίος μάλιστα γράφει σχεδόν αποκλειστικά τους πέντε τελευταίους τόμους. Δημοσιεύει άρθρα και έγγραφα που σχετίζονται με την ιστορία, τη λαογραφία, την εκκλησία, την οικονομία και την αρχαιολογία του τόπου. Γύρω από ανάλογα θέματα περιστρέφονται και τα δημοσιεύματα των Ι. Συκουτρής, Ν. Μυλωνά και Α.Ζ. Πιερίδη. Ο Ι. Συκουτρής κάποτε σχολιάζει με οξυδέρκεια κυπριακές λογοτεχνικές εκδόσεις. Επίσης, δημοσιεύονται σειρά δημοτικών τραγουδιών και άλλων προϊόντων της τοπικής δημοτικής παράδοσης. Ανάμεσα στους συνεργάτες περιλαμβάνονται και οι Γ. Αναγνωστόπουλος, Ν. Κληρίδης, Φ. Κουκουλής, Χ. Παπαδόπουλος, Ι.Κ. Περισιάνης, Β. Τατάκης, Ξ. Φαρμακίδης, Α. Φιλίππου, Κ.Π. Χατζηγιάννου κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΠΘ, ΙΑΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μ.Γ. Μιχαηλίδης, *Νεοκλής Γ. Κυριαζής (1877-1956)*, ανάτυπο από το π. *Κυπριακή Σπουδαί*, ΜΣΤ' (1982), 1-69· Φοίβος Σταυρίδης, «Ο Νεοκλής Γ. Κυριαζής και η ομάδα έκδοσης του περιοδικού *Κυπριακά Χρονικά* Λάρνακας», π. *Πνευματική Κύπρος*, τχ. 353-355 (Μάρχ-Ιούλ. 1990), 147-159.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΠΑΛΕΟΝΤΙΟΥ

Κυπριακά Χρονικά

Μηνιαίο πνευματικό περιοδικό της Κύπρου, Λευκωσία. Νοέ. 1960 - Άνοιξη 1972 (με διακοπή την περίοδο Οκτ. 1967 - Οκτ. 1969), αρ. τχ. 1-72. Αρχικά διευθύνεται από συντακτική επιτροπή, την οποία αποτελούν οι Ήβη Μελεάγρου, Χρ. Γεωργίου, Γ. Κατσούρης, Αλ. Κωσταντινίδης,

Ν.Φ. Μικελλίδης, Α. Παστελλάς, Ν. Σιαφάκης, Τ. Χατζηδημητρίου κ.ά. Αργότερα, τη διεύθυνση αναλαμβάνουν ο Τ. Χατζηδημητρίου (1964-1967), η Ήβη Μελεάγρου και ο Χρ. Γεωργίου (1967-1972). Μηνιαίο, από το 1964 βγαίνει με πιο βραδείες ρυθμούς, μονόστλο / δίστλο, με συνεχή σελιδαρίθμηση, είκοσι τεσσάρων έως εβδομήντα οκτώ σελίδων, διαστάσεων 24x17 εκ. Τιμή φύλλου: 100 μιλς. Τυπογραφείο: Χρ. Γ. Σταυρινίδη, Λευκωσία.

Εμφανίζεται ως «εκφραστικό όργανο της ανήσυχης νέας Κυπριακής γενιάς», της λεγόμενης γενιάς της κυπριακής ανεξαρτησίας, και επιπλέον αποβλέπει να καταστεί «γενναίο, πρωτοποριακό εκφραστικό μέσο»: «φιλοδοξεί ν' αποτελέσει ένα φορέα μιας ευρύτερης πνευματικής ζωής. Να μεταφέρει μέσ' απ' τις σελίδες του τα πνευματικά ρεύματα που φυσάνε στα σταυροδρόμια της γης». Έχει πρωτίτως λογοτεχνικό χαρακτήρα και ταυτόχρονα φιλοξενεί άρθρα και άλλα κριτικά σημειώματα για τη μουσική, τον κινηματογράφο, το θέατρο, τα εικαστικά, την παιδεία, την πολιτική κ.ά. Μάλιστα, τηρεί έντονη αντιπολιτευτική στάση· διατυπώνει τη δυσαρέσκεια του για τις συνθήκες εγκαθίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας και, γενικά, ασκεί κριτική σε καταστάσεις του κυπριακού χώρου. Επίσης, αφήνει σαφείς αιχμές για τη δικτατορία των συνταγματάρχων και προβάλλει ενέργειες και κείμενα λογοτεχνών που αντιστάθηκαν στο καθεστώς της χούντας.

Ίσως είναι και αυτός ένας από τους λόγους που εξασφάλισε τη συνεργασία σημαντικών λογοτεχνών από τον ευρύτερο χώρο του ελληνισμού, με επικεφαλής τον Γ. Σεφέρη που στέλνει αποκλειστικά στο περιοδικό δύο δοκίμες του («Γλώσσες στον Αρτεμίδωρο τον Δαλδιανό» και «Ξεστρατίσματα από τους ομηρικούς ύμνους»), καθώς και μετάφραση του μάλλον πεφροσμένου ποιήματος του Ε. Μακάρδη «Θα φύγω απ' το καράβι μου».

Ανάμεσα στους συνεργάτες περιλαμβάνονται και οι Νόρα Αναγνωστάκη, Μαν. Αναγνωστάκης, Ελένη Βακαλό, Τατιάνα Γκριτση-Μιλλιέξ, Δ. Δασκαλόπουλος, Γ. Ιωάννου, Ν. Κάσδαγλης, Χρ. Μηλιώνης, Ρ. Μιλλιέξ, Κ. Μόντης, Ντίνα Παγιάση-Κατσούρη, Δ. Παπαδίτσας, Γ.Φ. Περίδης, Θ. Περίδης, Μ. Σαχτούρης, Γ. Σκαρίμπας, Α. Χριστοφίδης, Κυρ. Χαραλαμπίδης κ.ά.

Είναι εμφανής η διάθεση της συντακτικής ομάδας να φιλοξενήσει κείμενα με νεότερο χαρακτήρα στους τομείς της ποίησης και της πεζογραφίας. Έτσι, μηνύματα από την ανανεωμένη ποιητική γλώσσα της μεταπολεμικής ποίησης εντοπίζονται στα μεμονωμένα κείμενα του Δ. Παπαδίτσα ή του Μ. Σα-

χτούρη, καθώς και στις συνεργασίες του Κ. Μόντη και του Κυρ. Χαραλαμπίδη. Επίσης, σε πεζογραφήματα της Ήθης Μελεγάρου και, κατά δεύτερο λόγο, της Τατιάνας Γκρίτσι-Μιλλιέξ, του Χρ. Γεωργίου και του Π. Ιωαννίδη ανιχνεύονται μηνύματα από την ευρωπαϊκή νεωτερική πεζογραφία και κάποτε από το γαλλικό «νέο μυθιστόρημα». Αξιοσημείωτες είναι και οι μεταφραστικές επιλογές του Αλ. Κωνσταντινίδη και του Ν. Σιαφικίλη από το παγκόσμιο θέατρο (με πρωτοποριακά έργα των Beckett, Ionesco, T. Williams κ.ά.). Στον τομέα της κριτικής, ο Αλ. Κωνσταντινίδης αξιολογεί (συνήθως εύστοχα) λογοτεχνικές εκδόσεις από την Κύπρο και από τον ευρύτερο χώρο του ελληνισμού. Ας σημειωθούν ακόμη τα αφιερωματικά τεύχη στους Γ. Σεφέρη, Ν. Βραχίμη και Λ. *Ακρίτα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΠΚ, ΔΒΛ, ΙΑΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Τ. Χατζηδημητρίου, «Μια συνέντευξη για τα *Κυπριακά Χρονικά*», *Κυπριακά Χρονικά*, τχ. 52 (Απρ.-Μάιος 1966), 85-87· Χρ. Γεωργίου – Α. Χριστοφίδης – Αχ. Πιλιώτης, «Τα δεκάχρονα των *Κυπριακών Χρονικών*», *Κυπριακά Χρονικά*, τχ. 66 (Νοέ.-Δεκ. 1970), 365-373· Λ. Παπαλεοντίου – Μ. Καζίκας – Π. Πετρίδης – Δ. Σιέλη, «Αναλυτικό ευρετήριο του περιοδικού *Κυπριακά Χρονικά* (1960-1972)», *Επετηρίδα Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών*, 27 (2001).

ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΠΑΛΕΟΝΤΙΟΥ

Κυπριακά Σπουδαί

Δελτίον της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών. Λευκωσία, 1937 έως σήμερα [2005], αρ. τ. 1-61. Την αρχική ομάδα της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών την αποτέλεσαν οι Αχ. Αιμιλιανίδης, Π. Δίκαιος, Α. Ιντιάνος και Κ. Σπυριδάκης. Τα τελευταία χρόνια, την επιτροπή εκδόσεως την αποτελούσαν οι Κ. Χρυσάνθης, Γ.Κ. Ιωαννίδης και Π. Χατζημάρκου. Ετήσιο, μονόστιχο, διαστάσεων 24x17 εκ. Τυπογραφείο: «Νέος Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη, Λευκωσία.

Κατά τη μακρόχρονη πορεία της, η έκδοση αυτή στεγάζει μελέτες κυπριακού ενδιαφέροντος για ιστορικά, λαογραφικά, αρχαιολογικά, αγιολογικά, γλωσσικά και άλλα θέματα. Βασικοί συνεργάτες είναι οι Α. Ιντιάνος, Β. Καρα-

γώργης, Θ. Παπαδόπουλος, Γ. Παπαχαλαμπίδης, Κ. Σπυριδάκης, Κ. Χατζηγάλης, Κ. Χρυσάνθης κ.ά. Ας σημειωθεί ότι σε παράρτημα του τ. ΙΗ' (σ. 1-80) ο Ιντιάνος δίνει τη δική του κριτική έκδοση των κυπριακών ερωτικών ποιημάτων του 16^{ου} αιώνα, δύο χρόνια αφότου κυκλοφόρησε η σχετική διατριβή της Θ. Σιαπκαρά-Πιτσιλλίδου. Τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών (1945).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΠΚ, ΙΑΜ, ΣΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κύπρος Χρυσάνθης, *Αναλυτικόν Ευρετήριο των πενήντα πρώτων τόμων του Δελτίου Κυπριακά Σπουδαί (1936-1986)*, Λευκωσία 1989.

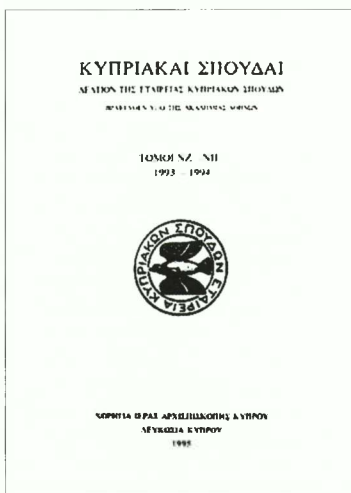
ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΠΑΛΕΟΝΤΙΟΥ

Κυπριακή Ηχώ

Παροικιακή Εφημερίδα του Κυπριακού Ελληνισμού. Μελβούρνη, Σεπτ. 1970 - Ιούν. 1997. Υπεύθυνος σύνταξης: Χάρης Σιαμαρής, εκπαιδευτικός, Ποικίλης περιοδικότητας, τετρασέλιδη, πεντάστηλη, διαστάσεων 38x26 εκ. Διανεμόταν δωρεάν στα μέλη κατά τη διάρκεια κοινωνικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Επίσημο όργανο της Ομοσπονδίας Κυπριακών Κοινοτήτων και Αδελφοτήτων της Αυστραλίας. Πρόκειται για την πρώτη εμπορική και οργανωμένη εφημερίδα του κυπριακού ελληνισμού. Εκδόθηκε και κυκλοφόρησε στη Μελβούρνη, όπου διαβίωνε η μεγαλύτερη και συμπαγέστερη κυπριακή κοινότητα της διασποράς, μετά από αυτήν του Λονδίνου. Δεν είχε, ωστόσο, μεγάλη διάρκεια εξαιτίας της ελλιπούς υποστήριξης. Περιείχε λαογραφική στήλη, πολλές ειδήσεις από την Κύπρο, αθλητικές ειδήσεις, δραστηριότητες των κυπριακών σωματείων και ορισμένες διαφημίσεις.

Ο Σιαμαρής επιχειρήσε έως το 1997 άλλες δύο φορές να επανεκδώσει την εφημερίδα, χωρίς όμως σταθερότητα και διάρκεια στην έκδοση. Δεύτερη απόπειρά του ήταν η έκδοση της μηνιαίας εφ. *Κυπριακή Φωνή* (Αύγ. 1981), που αποτέλεσε το επίσημο όργανο της Κυπριακής Κοινότητας Μελβούρνης και Βικτωρίας και κάλυπτε τα ίδια με την *Κυπριακή Ηχώ* θέματα. Είχε μόνιμες στήλες που

αφορούσαν την κυπριακή λαογραφία, τη νεολαία, τις δραστηριότητες των Κυπρίων της Αυστραλίας, συνεργασίες στις κυπριακές διαλέξεις, ποιήματα, «φωτοπερίπατο» στην παροικία της Μελβούρνης, δράσεις και δραστηριότητες των κυπριακών και ελληνικών οργανισμών πίεσης, αθλητικές ειδήσεις, νέα από την Ελλάδα και την Κύπρο και διαφημίσεις.

Τον Ιούνιο 1984 ο Σιαμαρής επιχείρησε εκ νέου να εκδώσει εφημερίδα με τον τίτλο *Κυπριακά Χρονικά* (1984-2000), σε συνεργασία με τον Λεύκιο Παπαδόπουλο και τον Χρήστο Παύλου. Επρόκειτο για εικοσιτεσσάρων σελίδων επτάστηλη εφημερίδα που έφερε στον λογότυπο της παράσταση της Κύπρου. Έδινε έμφαση στις παροικιακές δραστηριότητες, την κυπριακή λαογραφία, ιστορία και λογοτεχνία και σε σχόλια σχετικά με την εθνική υπόθεση της νήσου. Μετέφερε τη λαογραφική στήλη που διατηρούσε και στις άλλες εκδόσεις του, με τον ίδιο τίτλο: «Τα Χωρικά του Χωρκάτη». Διατήρησε επίσης τις μόνιμες στήλες «Ανάποδα», «Σκέψεις και Απόψεις» και τις στήλες, μόνιμες σελίδες συνεργασίας, «Εδώ Μελβούρνη», «Εδώ Σύνδνευ», «Φωνή της Αδελφότητας». Ενδιαφέρουσες ήσαν οι ιστορικές σειρές της εφημερίδας σχετικά με τους Κυπρίους της Αυστραλίας, καθώς επίσης η παρουσίαση των κυπριακών αδελφοτήτων της Αυστραλίας. Υπήρχαν πολλές αναδημοσιεύσεις άρθρων και ειδήσεων σχετικά με την Κύπρο, καθώς και ειδήσεις από τη διεθνή και ελλαδική επικαρότητα. Πλούσιες σε ύλη ήσαν και οι αθλητικές σελίδες της. Η διάρκεια και του εντύπου αυτού ήταν εφήμερη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: EKEME, RAU (Αρχεία «Δαρδάλη»).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμις, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, τ. 1 (1830-1958), Θεσσαλονίκη, εκδ. Βάνια, 1997- του ίδιου, *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας*, (1958-1974), τ. II, Μελβούρνη, Ellikon Press, 2000· Α.Μ. Τάμις – Εfi Gavakis, *From Migrants to Citizens. Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University, 2002· Α.Μ. Τάμις, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΙΣ

Κυπριακόν Φως

βλ. Φως, Λευκωσία, 1950-1965

Κυπριακός Τύπος

Λευκωσία, 27 Ιαν. 1935 - 31 Δεκ. 1946 και 1947-1950, αρ. φ. 1-2767. Εκδότης: Γιάγκος Ευτυχίου, Υπεύθυνος συ-

ντάκτης: Θαλής *Παπαδόπουλος. Καθημερινή, πρωινή, τετρασέλιδη, εξάστηλη, διαστάσεων 53x37 εκ. και αργότερα δισεπίλη, εξάστηλη, διαστάσεων 47x31 εκ. Τιμή φύλλου: 0,5 γρόσι. Τυπώνεται στο τυπογραφείο «Κόσμος» του Ιωάννη Κυριακίδη.

Παγκύπρια εφημερίδα, πολύ σημαντική για την εποχή της, τόσο για τη σχολιογραφία και ειδησεογραφία, τοπική και διεθνή, όσο και για τις πλούσιες καλλιτεχνικές, λογοτεχνικές και αθλητικές της στήλες. Το δημοσιογραφικό στυλ και η γλωσσική κατάρτιση του Θαλή Παπαδόπουλου, ο οποίος ήταν γνωστός για τις φιλελεύθερες και προοδευτικές ιδέες του, έδιναν ιδιαίτερο τόνο και χρώμα στην αρθρογραφία του. Στενός συνεργάτης του Θαλή Παπαδόπουλου στην έκδοσή της και τακτικός συντάκτης ήταν ο Λύσανδρος *Τσιμίλλης, στέλεχος του ΚΚΚ (Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου) και αργότερα του ΑΚΕΛ (Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού). Το κύριο άρθρο της γραφόταν εναλλάξ από τον Θαλή Παπαδόπουλο και τον Λύσανδρο Τσιμίλλη.

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και αργότερα άλλαξε σχήμα και έγινε μικρότερη λόγω έλλειψης χάρτου, γι' αυτό και ήταν γνωστή ως «Τυπούδι». Ανέστειλε την έκδοσή της στις 31 Δεκεμβρίου 1946 αφού έζησε έντεκα χρόνια και αφού υπέστη διωγμούς και διώξεις από τη βρετανική αυτοκρατική διοίκηση του νησιού, που είχαν ως συνέπεια και τις κατά καιρούς αναστολές στην κυκλοφορία της. Από το 1947 μέχρι το 1950 ο Θαλής Παπαδόπουλος συνέχισε μόνος του την έκδοση (αφού στο μεταξύ αποχώρησε ο Λύσανδρος Τσιμίλλης για να εργασθεί στην αριστερή εφ. **Δημοκράτης*) με το νέο τίτλο *Ελεύθερος Τύπος*.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ανδρ. Κλ. Σοφοκλέους, «Κυπριακός Τύπος», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Ζ', Λευκωσία, 1987, σ. 375.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Κυπριακός Φύλας

Λευκωσία, 8 Απρ. 1906-1921 και 1922 - 24 Δεκ. 1924, αρ. φ. 1-285(920). Ιδιοκτήτης-υπεύθυνος: Εφραίμ Κ. Πετριδής, τυπογράφος, Διευθυντής-συντάκτης: Νικόλαος *Καταλάνος (το όνομά του δεν εμφανιζόταν να μην καταδιώκεται από τους Βρετανούς). Διευθυντής σύνταξης: Κωνσταντίνος Κωνσταντινίδης (30 Μαρτ. 1922-1924). Τετρασέλιδη, πεντάστηλη (οι στήλες χωρίζονταν με μαύρες κάθετες γραμμές), διαστάσεων 5x23 εκ. Κα-

τά καιρούς εξέδιδε και δισελίδα παραρτήματα. Τιμή φύλλου: 2 γρόσια στην αρχή και 3 γρ. από το 1922. Ετήσιες συνδρομές: 12 σελίνια. Γραφεία: οδ. Μισέ-Ερρίκου και Λήδρας 171 (από το 1922).

Από τις σημαντικότερες και εγκυρότερες κυπριακές εφημερίδες, καθόρισε σαφώς τη φυσιογνωμία της από το πρώτο φύλλο. Στο άρθρο «Συμβόλαιον του Κυπριακού Φύλακος» παρουσιάζονται οι στόχοι και οι επιδιώξεις της με σημαντικές αναφορές στις κυριότερες πολιτικές εξελίξεις και διαμάχες της εποχής: «Κατερχόμενος ο Κυπριακός Φύλαξ εις το ακανθώδες δημοσιογραφικόν στάδιον υπολαμβάνει καθήκον του όπως δρομολογήσει προς το Σεβαστόν Κοινόν των Κυπρίων Ελλήνων συμβόλαιον απαράβατον, καταδηλών τον σκοπόν και ήν έχει αντίληψιν της αρχομένης δημοσιογραφικής δράσεώς του. Δηλοί μετά παρηρησίας και απεριφράστως ότι έταξεν εαυτόν φρουρόν και υπηρέτην της εθνικής πολιτικής οίαν απεδέξατο και καθιέρωσεν ο ελληνικός πληθυσμός της νήσου κατά τας Αρχιεπισκοπικές και τας τελευταίας βουλευτικές εκλογάς. έτοιμος και πρόθυμος να πατάξη τους αντιπυθέμενους προς αυτήν, να υπερασπίη δε και ενισχύση τους λόγους και έργα ασπαζομένους και μετερχομένους αυτήν. Ανίκανος όπως υποκριθή την δήθεν δημοσιογραφικήν αδιαφορίαν και μετριότητα, ίνα γένηται αρεστός τους πάσιν επιτυχάνων την χρηματικήν συνδρομήν ως οίον τε πλειόνων, διακηρύττει ότι εις ουδένα οπωσδήποτε πολιτεύοντα θα επιτρέψη να διαβουκολή και εξαιτάτα το κοινόν δια ψευδών επαγγελιών, καταγγέλλων πάσαν επιβουλήν και κακόβουλην ενέργειαν κατά τε των γενικών συμφερόντων της νήσου και των εθνικών αυτής ιδεωδών».

Στο ίδιο φύλλο δημοσιεύεται και το άρθρο με τίτλο «Το Εθνικό Πρόγραμμα εν Κύπρω», στο οποίο γίνεται λόγος για την ανάγκη οργάνωσης του κυπριακού ελληνισμού με σκοπό την ένωση με τη «μητέρα» Ελλάδα. Συνέχισε με το ίδιο μαχητικό

πνεύμα την εκστρατεία της εναντίον των Άγγλων και υπέρ της ένωσης, μέχρι την εξορία του συντάκτη και αρθρογράφου της Νικόλαου Καταλών, τον Απρίλιο 1921, οπότε ανέστειλε προσωρινά την έκδοσή της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ, ΙΑΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ανδρ. Κλ. Σοφοκλέους. *Οι πρώτες ελληνικές εφημερίδες της Λευκωσίας*. Λευκωσία 1997, σ. 35-41-Σοφοκλέους. *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, τ. Γ', Μέρος Α', σ. 361.

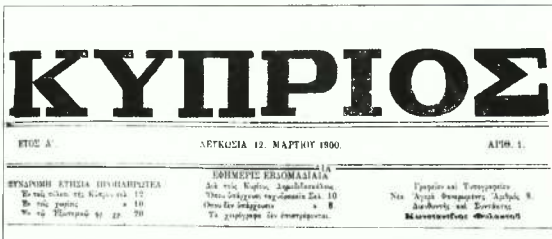
ΓΑΝΑΡΑΣ ΚΑ, ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Κύπριος

Εβδομαδιαία πολιτική εφημερίδα της πρωτεύουσας Λευκωσίας. Λευκωσία, 12 Μαρτ. 1900 - 29 Δεκ. 1907, αρ. φ. 1-398. Συντάκτης-διευθυντής: Κωνσταντίνος *Φυλακτού. Εβδομαδιαία, οκτασέλιδη, τρίστηλη και αργότερα δίστηλη, διαστάσεων 41x29 εκ. Ετήσιες συνδρομές: πόλεων 12 σελίνια, χωριών και δασκάλων 10 σελ. και εξωτερικού 20 φράγκα. Ειδοποιήσεις (διαφημίες): 2 γρόσια ο σίχος. Τυπογραφείο και γραφεία: οδ. Φανερωμένης 8, στη νέα αγορά.

Όπως δηλώνεται στο προγραμματικό της άρθρο: «εκδίδεται με τον ιερόν σκοπόν και την ακράδαντον δέλησιν να αγωνισθή εκδυμώς, να υπηρέτηση κατά δύναμιν και υπερασπισθή τα δίκαια και συντελέση εις την πλήρωσιν των πατροπαράδοτων πόθων της αγαπητής ατυχούς πατρίδος. Ελπίζει δε ότι κατά την πορείαν, ην εαυτώ συμφώνως προς τας νυν περιστάσεις της πατρίδος εχάραξε, θα τύχη των επιδοκμασιών και της επικροτήσεως πάντων και μάλιστα εκείνων, οίτινες θα προθυμηθώσιν να υποστηρίξωσιν αυτόν εις το ευγενές του έργον». Το πρώτο φύλλο της φαίνεται ότι έτυχε θερμής υποδοχής γεγονός που, όπως αναγράφεται στο δεύτερο φύλλο «επιβάλλει ημίν νέα και μεγάλα καθήκοντα. Το συναισθανόμεθα θαδύτατα και θα προσπαθήσωμεν δι' όλης ημών της δυνάμεως να φανώμεν άξιοι της αγαθής εκτιμήσεως του δημοσίου».

Άρτια εκτυπωμένη, με πλούσια ύλη που κάλυπτε τις εργασίες του Νομοδικού Συμβουλίου, διοικητικά, οικονομικά και κοινωνικά θέματα. Περιλάμβανε ακόμη διεθνείς ειδήσεις και πλούσια σχολιογραφία. Στις σελίδες της δημοσιεύονταν επίσης λογοτεχνικά και φιλοσοφικά κείμενα από την Ελλάδα και αναδημοσιεύσεις ειδήσεων που αναφέρονταν στην Ελλάδα και τις εκεί εξελί-

Ξεις. Ο Κωνσταντίνος Φυλακτού αναμείχθηκε στο Αρχιεπισκοπικό Ζήτημα, υποστηρίζοντας τον μητροπολίτη Κερύνειας Κύριλλο Βασιλείου. ενώ η εφημερίδα πολέμησε με πάθος τον μασονισμό, τον οποίο ταύτιζε με τους οπαδούς του μητροπολίτη Κιτίου. Σημαντικό μέρος της αρθρογραφίας της ασκεί κριτική κατά της βρετανικής διοίκησης και επιδιέχεται στην προβολή του αιτήματος για ένωση με την Ελλάδα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ, ΒΚΜ, ΙΑΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ανδρ. Κλ. Σοφοκλέους. *Οι πρώτες ελληνικές εφημερίδες της Λευκωσίας*. Λευκωσία 1997, σ. 15-18.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

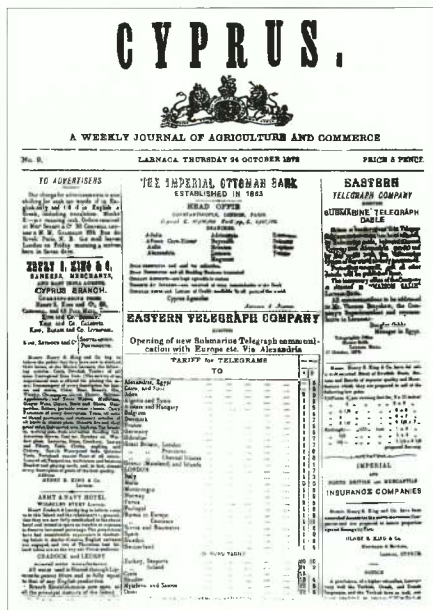
Κύπρος / Cyprus

Λάρνακα, 29 Αυγ. 1878-1879. Εκδότης-διευθυντής: Θεόδουλος Φ. *Κωνσταντινίδης. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, τετράστηλη (οι στήλες χωρίζονταν μεταξύ τους με κάθετες μαύρες γραμμές), διαστάσεων 47x30 εκ. Τιμή φύλλου: 5 πέννες. Συνδρομές: εσωτερικού 20 σελίνια, εξωτερικού 30 σελ. Τυπωνόταν στο ιδιόκτητο ομώνυμο τυπογραφείο.

Η πρώτη κυπριακή εφημερίδα. Οι δύο πρώτες σελίδες της έφεραν τον τίτλο *Κύπρος* και ήταν γραμμένες στην ελληνική γλώσσα, ενώ οι άλλες δύο ήταν γραμμένες στην αγγλική και έφεραν τον τίτλο *Cyprus* και υπότιτλο *A Weekly Journal of Agriculture and Commerce*. Η διγλώσση εφημερίδα ήταν ο όρος που έδεσαν οι Βρετανοί για να παραχωρήσουν την άδεια έκδοσης. Το περιεχόμενο του αγγλόγλωσσου μέρους, το οποίο συνέτασσε ο δημοσιογράφος William Palmer (ανταποκριτής των *Times*), ήταν εντελώς διαφορετικό από το ελληνόγλωσσο.

Για να προχωρήσει στην έκδοση ο Θ.Φ. Κωνσταντινίδης υπέγραψε σχετικό συμβόλαιο με τους εμπορικούς κυπρίους εμπόρους του Καΐρου, οι οποίοι του εξασφάλισαν τους πόρους για αγορά τυπογραφείου και όλα τα άλλα αναγκαία. Το πρώτο φύλλο της κυκλοφόρησε σε χίλια αντίτυπα και είχε μεγάλη επιτυχία, σύντομα όμως αντιμετώπισε οικονομικές δυσχέρειες, πράγμα που οδήγησε στην απώλεια της κυριότητας του τυπογραφείου και της εφημερίδας, η οποία περιήλθε σε βρετανούς δανειστές (1879) που συνέχισαν να την εκδίδουν στην αγγλική έως το 1882 με τον τίτλο *Cyprus*.

Δεν είναι γνωστό πόσα φύλλα εξέδωσε πριν από τη μεταβίβασή της. Ως τώρα έχουν βρεθεί μόνο τα

φ. 1 (29 Αυγ. 1878), 3-4 (7/19 Σεπτ. 1878) και 9 (24 Οκτ. 1878), τα οποία αποτελούν σημαντικά ιστορικά ντοκουμέντα τόσο για το περιεχόμενό τους, όσο και για τα πρώτα σκιρτήματα, το ύφος και το στυλ της πρώτης κυπριακής δημοσιογραφικής γραφής.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ανδρ. Κλ. Σοφοκλέους. «Κύπρος - Cyprus», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 8, Λευκωσία 1988, σ. 111-112 Σοφοκλέους. *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, τ. Α', σ. 25-56.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Κύπρος

Εφημερίς Ελληνική και Αγγλική Εκδομένη καθ' Εβδομάδα. Λάρνακα, 1888-1890. αρ. φ. 1-114. Εκδότης-διευθυντής-συντάκτης: Γεώργιος *Σιακαλλής. Εβδομαδιαία, τετρασέλιδη, τετράστηλη (οι στήλες της χωρίζονταν με μαύρες κάθετες γραμμές), διαστάσεων 43x27 εκ. Ετήσιες συνδρομές: 12 σελίνια για το εσωτερικό και 16 σελ. για το εξωτερικό. Οι ειδοποιήσεις (διαφημίσεις) χρεώνονταν προς 3 γρόσια τη γραμμή· οι διαφημίσεις ήταν συνήθως στην αγγλική και δημοσιεύονταν στην τέταρτη (τελευταία) σελίδα. Τυπογραφείο: «Κύπρος - Cyprus», Λάρνακα.

Εβδομαδιαία πολιτική εφημερίδα της οποίας οι δύο πρώτες σελίδες ήσαν στην ελληνική γλώσσα και οι άλλες δύο στην αγγλικά, με το ίδιο όμως περιεχόμενο. Ο κύριος λόγος που ώθησε τον εκδότη να προχωρήσει στην έκδοσή της και στην αγγλικά ήταν για να ενημερώνει απευθείας τους αξιωματούχους της βρετανικής διοίκησης του νησιού, αλλά και της κεντρικής βρετανικής κυβέρνησης και του Κοινοβουλίου στο Λονδίνο για την πραγματική κατάσταση που επικρατούσε στο νησί.

Στην πρώτη σελίδα του φ. 1 δημοσιεύεται σημείωμα, με τίτλο «Τοις Αναγνώσταις ημών», στο οποίο δίδονται οι προγραμματικές δηλώσεις και οι στόχοι της: «Η έκδοσις εφημερίδος Ελληνοαγγλικής προ πολλού εδευρείτο παρά πάντων ως λίαν αναγκαία, αλλ' ουδείς επιλαθάνετο του έργου λίαν δυσχερούς όντος. Και ημείς, οφείλομεν να το ομολογήσωμεν, επί πολύ εδιστασαμεν, αναλογιζόμενοι αφ' ενός μεν το δυσχερές και πολυδάπανον του έργου, αφ' ετέρου δε την μικράν υποστήριξιν, ης απολαύει η εν Κύπρω δημοσιογραφία. Πεποιθότες όμως ότι δια του φύλλου ημών θα δυνηθώμεν να υπηρετήσωμεν λυσιτελώς τα συμφέροντα της φιλιτάτης πατρίδος και ενοιδόντες ταις προτροπαίς πολλών φίλων, θάινομεν θαρραλέοι εις την έκδοσιν της "Κύπρου", επί τη ελπίδι ότι πάντες οι μεθ' ημών αναγνωρίζοντες την ωφέλειαν, ην δύναται να παράσχη τη νήσω εφημερίς τιαύτη, πραγματευομένη περιεσκεμμένως παν ζωτικών ζήτημα εν τη γλώσση των τε αρχόντων και των αρχομένων, δέλουσιν υποστηρίξει αυτήν». Μέσα από την μαχητική αρθρογραφία του ο Γεώργιος Σιακαλλής υπεράσπιζε με ζήλο τα συμφέροντα των Ελλήνων της Κύπρου και καυτηρίαζε την αγγλική πολιτική. Μάλιστα, τον Ιούλιο 1890 καταδικάστηκε σε φυλάκιση για λίβελο με βάση τις πρόνοιες του ανελυτέρου (οθωμανικού) νόμου για τον Τύπο.

Κυκλοφόρησε για δύο περίπου χρόνια. Το τελευταίο φύλλο φέρει αριθμό 114 και ημερομηνία 28/10 Δεκεμβρίου 1890. Το 1891 ο Γεώργιος Σιακαλλής εξελέγη βουλευτής στο Νομοδικτικό Συμβούλιο, γι' αυτό ανέστειλε την έκδοσή της εφημερίδας, εγκατέλειψε την πόλη της σύζυγού του (Λάρνακα) και εγκαταστάθηκε μόνιμα στη γενέτειρά του (Λευκωσία), όπου ανέπτυξε σημαντική πολιτική και κοινωνική δράση.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΚΜ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, τ. Α', σ. 227-236.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Κύπρος

Λευκωσία, 9 Οκτ. 1952 - 6 Ιουν. 1983, αρ. φ. 1-1543. Εκδότης: «Τυπογραφεία Κόσμος Ltd». Διευθυντής: Γιάννης Κυριακίδης, έως τον θάνατό του· στη συνέχεια, Χάρης Κυριακίδης. Αρχισυντάκτης: Χριστάκης Κατοσαμπάς. Κυδιμημενή, πρωινή (έως το φ. 27, 8 Νοε. 1952) / εβδομαδιαία (Δευτέρα, από το φ. 28, 17 Νοε. 1952), οκτασέλιδη / εξασέλιδη / τετρασέλιδη, ενδιάσητη, διαστάσεων 57x42,5 εκ. Τιμή φύλλου: 1,5 γρόσι (αρχικά), 0,5 γρ. (από το φ. 28) και 50 μιλς (1983). Τυπωνόταν στην εταιρεία «Τυπογραφεία Κόσμος Ltd».

Οι στόχοι της παρουσιάζονται στο προγραμματικό της άρθρο, με τίτλο «Μίαν υπόσχεσιν», που δημοσιεύεται στο πρώτο της φύλλο: «Η Κύπρος εμφανιζόμενη σήμερα διά πρώτην φοράν ενώπιον του Παγκυπρίου κοινού, δεν πρόκειται να εξαγγείλει "πρόγραμμα" ή να προβεί εις ηχηράς διακηρύξεις, με σκοπόν να δημιουργήσει εντύπωσιν. Ένα δημοσιογραφικόν όργανον ενός υποδοιλου λαού δεν μπορεί να έχει άλλο πρόγραμμα εκτός από εκείνο, το οποίον ο λαός αυτός έχει χαραγμένον βαθειά μέσα εις την ψυχήν του και αποτελεί το έναν και μοναδικόν του πιστεύω. Μία Ελληνική Κυπριακή εφημερίς δεν δύναται να έχει άλλην βασικήν κατευθυντήριον πορεία από εκείνην που οδηγεί προς την ελευ-

θερίαν και την μητέρα Ελλάδα, δεν δύναται να ακολουθήσει άλλον δρόμον από εκείνον της ενωτικής πολιτικής, διότι τότε θα ετίθετο αυτομάτως εκτός τόπου και Κυπριακής πραγματικότητας και θα απεμονώνετο από τον λαόν, του οποίου την γνώμην φιλοδοξεί να εκφράζει».

Στο φ. 27 δημοσιεύεται στην πρώτη σελίδα κείμενο σε πλαίσιο με τίτλο «Προς τους αναγνώστας μας», στο οποίο σημειώνεται ότι λόγω ατυχήματος του χειριστή του νέου συγχρόνου ταχυπαιετηρίου της δεν είναι σε δέση από τεχνική άποψη να συνεχίσει την καθημερινή της έκδοση. Από την 1^η Δεκεμβρίου 1952 (αρ. φ. 30) οι τίτλοι στην πρώτη σελίδα εκτυπώνονται σε γαλάζιο χρώμα και των εσωτερικών σελίδων σε κόκκινο χρώμα για τρεις μόνο εκδόσεις.

Εξελίσσεται σταδιακά σε σοβαρή και έγκυρη εφημερίδα, με πλούσιες ειδησεογραφικές, αρθρογραφικές, ιστορικές, φιλολογικές, λογοτεχνικές, καλλιτεχνικές και επιστημονικές στήλες, κάτω από την αρχισυνταξία του γνωστού δημοσιογράφου Χριστάκη Κατσαμπά, που ήταν ταυτόχρονα και αρχισυντάκτης της καθημερινής εφ. ο *Φιλελεύθερος. Έχει πλούσιο επιτελείο συνεργατών, διαβάζεται από τους μορφωμένους Κυπρίους, έχει μεγάλη κυκλοφορία και διατηρεί σταθερά το οκτασέλιδο, βελτιώνοντας και την εκτύπωση και την αισθητική της εμφάνιση. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 εισάγει τη νέα τυπογραφική τεχνολογία και εμπλουτίζει σημαντικά την ύλη της.

Συνεργάτες της ήταν δημοσιογράφοι και ανταποκριτές, όπως οι Παντελής Μπίσης, Ντίνος *Κουτσούμης, Ανδρέας Χ. Γαβριηλίδης, Τάκης Γεωργίου, Π. Κουτούπης, Κώστας Χατζηγάλης, Γλαύκος Παναγιώτου κ.ά.

Το γεγονός ότι οι καθημερινές εφημερίδες αποφάσισαν να εκδίδονται και τη Δευτέρα, οδήγησαν αναγκαστικά τη διεύθυνση στην οριστική αναστολή της έκδοσής της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΓΤΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ανδρ. Κλ. Σοφοκλέους. «Κύπρος». *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 8, Λευκωσία, 1988, σ. 111.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Κυριακάκης, Μιχαήλ Β.

(Καστελλόριζο, 1904 - Αθήνα, 1990). Διαμαρτυρόμενος εκκλησιαστικός δημοσιογράφος. Δώδεκα χρόνια ήταν τραπέζικος υπάλληλος στον Πειραιά. Σπούδασε θεολογία στο Εδιμβούργο και υπηρέτη-

σε ως πάστορας στην Α' Ευαγγελική Εκκλησία των Αθηνών (1937). Ανέλαβε τη διεύθυνση του π. **Αστήρ της Ανατολής* από το 1946, όπου σχολιάζει την κοινωνική και δημοκρατική ζωή. Διακρίθηκε ως ποιητής με διάφορα ψευδώνυμα (π.χ. «Η Βλαχιώτης») και ως συγγραφέας. Βιβλία του: *Οι επτά λόγοι του Χριστού από το Σταυρό* (1953, 2^η 1967)· *Ο Ύμνος της Παρθένου* (1954)· *Ο ύμνος της Αγίας· Ερμηνευτικές σημειώσεις στην Επιστολή προς Ρωμαίους· Ανέστη πράγματι· Πρωτοπορεία και Πρωτοπόροι* (1985). Μετέφρασε το έργο του John Bunyan *Pilgrim's progress. Το μεγάλο ταξίδι* (1980).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ν.Θ. Μπουγάτσος. *ΘΗΕ*, 7, 1142.

Ν.Θ. ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΣ

Κυριακάτικος Ασύρματος

βλ. *Ασύρματος*. Λευκωσία, 1968-1984

Κυριακή / Sunday Press

Πολιτική, ειδησεογραφική εφημερίς / The Newspaper every Greek reads. Σίδνεϋ, 1959 - Ιουν. 1972. Ιδρυτής-εκδότης: Λάμπης Πασχαλίδης, δημοσιογράφος και διανοούμενος, ο οποίος ίδρυσε την εφημερίδα μετά την αποχώρησή του από την εφ. **Εστία* (1959), την οποία παρέδωσε στον Θεόδωρο Πατρικαρέι. Στις αρχές του 1971 ως συνεκδότης του Α. Πασχαλίδη προστέθηκαν οι Μ. Αγαθάκος και Γεώργιος Γεωργατζάκος, για να παραμείνει τελικά μόνον ο τελευταίος, από τον Αυγ. 1971. Εβδομαδιαία (Κυριακή), εξάστηλη, δεκαεξί σελίδων στην αρχή και στη συνέχεια είκοσι τεσσάρων, διαστάσεων 40x27 εκ. (ταμπλόιντ). Στην αρχή εκδιδόταν δίχρωμη και στη συνέχεια μονόχρωμη και εικονογραφημένη. Αρχικά διανεμόταν δωρεάν, ενώ αργότερα η τιμή της ορίστηκε σε 1 πέννα ή 2 λίρες και 10 σελίνια Αυστραλίας ετησίως. Στα πρώτα φύλλα, στο μεγαλύτερο μέρος ήταν δακτυλογραφημένη με αναδημοσιεύσεις από τον ελληνικό Τύπο και μόνο ένα μικρό μέρος της ήταν έντυπο. Κυκλοφορούσε στην Αδελαΐδα και στο Σίδνεϋ το Σάββατο. Γραφεία: Begg Lane, Paddington, Σίδνεϋ.

Υποστήριξε την πολιτική γραμμή της Ένωσης Κέντρου. Σε όλη τη διάρκεια της κυκλοφορίας της άσκησε σφοδρή κριτική και αναδείχτηκε σε ασυμβίβαστο πόλεμο της ελληνικής χούντας, καταδικάζοντας απερίφραστα τη «δικτατορία των μαύρων συνταγματαρχών».

Διέδτε πλούσια και ποικίλη ύλη με ανταποκρίσεις και ρεπορτάζ για την παροικιακή κίνηση και τις δραστηριότητες των σωματείων, τις αθλητικές δραστηριότητες και, ακόμη, θεματικές στήλες, τις

Κυριακόπουλος, Αχιλλέας

(Αλεξάνδρεια, 1850 - 22 Ιουλ./4 Αυγ. 1917). Εκπαιδευτικός, εκδότης, δημοσιογράφος. Απόφοιτος της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, δίδαξε στα εκπαιδευτήρια της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξανδρείας έως το 1871. Ήδη ήταν ανταποκριτής της γαλλικής εφ. *Phare du Bosphore* του αδελφού του Ετεοκλή στην Κωνσταντινούπολη, όταν παραιτείται από την εκπαίδευση για να επιδοθεί στη δημοσιογραφία. Συνεταιρίζεται με τον Π. Καζώτη, που ιδρύει στα 1873 την εφ. *Ελπίς*, με τον οποίο συνεργάζεται έως το 1880, χρονιά του θανάτου του. Ακολουδεί η συμμετοχή του στην επίσης αλεξανδρινή εφ. **Τηλέγραφος*, εβδομαδιαία, μικρών διαστάσεων έκδοση του Ξενοφώντος Σάλτη, την οποία αγοράζει, μετατρέποντάς την σε ημερήσιο φύλλο μεγάλου σχήματος (1881). Ύστερα από συνεννόηση με τη χήρα Καζώτη προχωρεί για ένα διάστημα σε συγχώνευση της *Ελπίδος* με τη νέα του εφημερίδα, εκδίδοντας την πρώτη κάθε Δευτέρα και τον *Τηλέγραφο* τις υπόλοιπες ημέρες.

Σύμφωνα με τον Ευγένιο Μιχαηλίδη, στα 1890 ο *Τηλέγραφος* διαφοροποιείται από τον λοιπό γαλλικό κι ελληνικό Τύπο, υποστηρίζοντας, μόνος αυτός, τις ωφέλειες που αποφέρει στη χώρα η διατήρηση της βρετανικής κατοχής, τα συμφέροντα της οποίας θεωρεί ότι προωθούν την οριστική εδραίωση της θέσης του ελληνισμού στην Αίγυπτο. Καθ' υπόδειξη του αρμοστή λόρδου Κρόμερ προχωρεί τότε και σε γαλλική έκδοση της ίδιας εφημερίδας, με τον τίτλο *Le Télégraphe*, με συνεργάτη τον αδελφό του. Η έκδοσή της είχε διάρκεια τριάντα μηνών. Ο Στρατής Τσίρκας, όμως, υποστηρίζει ότι οι παραπάνω πληροφορίες «θέλουν αναθεώρηση», καθώς γύρω στα 1892 ο Τύπος, γαλλικός, ελληνικός και αραβικός, «ομόφωνα ζητούσε να φύγουν οι Άγγλοι από την Αίγυπτο». Όπως σημειώνει, ο *Τηλέγραφος* ήταν εφημερίδα «αντιβρετανική». Ο Αχ. Κυριακόπουλος «δεν υπεστήριξε δια του *Τηλεγράφου* την αγγλική πολιτική [...]. Εγώ τουλάχιστο, που διάβασα τα σώματα του *Τηλεγράφου* 1885, 1891, 1892, 1893, 1894, 1898, 1899, 1900, 1901, 1906, δεν παρατήρησα κάτι τέτοιο. Ο *Τηλέγραφος* μάλιστα αυτόν όμως τον έγραφε ο Ετεοκλής [Κυριακόπουλος] μαζί με τον Βίκτορα Συνανό. Κι έζησε όσο και τα ρόδα, όχι δυόμισι χρόνια. [...] Κι όσα αναφέρονταν περί Κρόμερ κ.τ.λ. είναι μια από τις παραλλαγές της οικογενειακής μυθολογίας των επιγόνων».

οποίες είχε καθιερώσει ο Λάμπης Πασχαλίδης, όπως «Κίνησις της Παροικίας», «Ελευθερα», «Κορνίζες». Επιπλέον, δημοσίευε ανακινώσεις που αφορούσαν στην Κοινότητα, στην Ομοσπονδία Ελληνικών Κοινοτήτων, ενώ για τους νοσταλγούς Αιγυπτιώτες αναδημοσίευε άρθρα από την εφ. **Ταχυδρόμος* της Αλεξάνδρειας. Διέθετε ανταποκριτές από τις άλλες πολιτείες της Αυστραλίας και από την Ελλάδα, όπως οι Π. Μεταξάς και ο Ν. Πασχάλης που ήταν αντιπρόσωποι και ανταποκριτές της στην Αδελαΐδα. Συνέχισε την κυκλοφορία της μέχρι το 1972, παρά τα οικονομικά προβλήματα που συνάντησε.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΕΚΕΜΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Μ. Τάμης, *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας, τ. 1 (1830-1958)*, Θεσσαλονίκη, εκδ. Βάνια, 1997-του ίδιου, *Η Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας, τ. Β', (1958-1974)*, Μελβούρνη, Ellikon Press, 2000· Α.Μ. Τάμης - Εφί Γαβάκι, *From Migrants to Citizens. Greek Migration in Australia and Canada*, La Trobe University, 2002· Α.Μ. Τάμης, *The Greeks in Australia*, Cambridge University Press, 2005.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Μ. ΤΑΜΗΣ

Η αναθεώρηση που πρότεινε ο Τσίρκας δεν είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί όσο τα φύλλα της εφημερίδας λανθάνουν. Είναι γνωστό ότι μεταξύ των συνεργατών της ήταν ο Κ.Π. Καβάφης, ενώ ο Μ. *Γιαλουράκης τη χαρακτηρίζει εφημερίδα της αριστοκρατίας. Όπως γράφει ο Ευγ. Μιχαηλίδης, «ο *Τηλέγραφος* ήτο ημερησία πολιτική, εμπορική εφημερίς, μεγίστην δε υπηρεσίαν παρέσχεν εις τους ομογενείς του εσωτερικού, δημοσιεύων καθ' εκάστην δυο στήλας, πλήρεις εμπορικών ειδήσεων υπό τον τίτλον "η θέσις του βάμβακος"». Ο Κυριακόπουλος, ως διευθυντής, θα φροντίσει για την τακτική κυκλοφορία της, η οποία, παρά την τρίμηνη διακοπή της λόγω του κινήματος του 1882, θα συνεχιστεί και μετά τις 22 Ιουλίου / 4 Αυγούστου 1917, ημέρα του θανάτου του, έως τον Σεπτέμβριο 1924. Θα επανεκδοθεί από τη σύζυγό του στις 9 Σεπτεμβρίου 1929 και θα κλείσει οριστικά στις 19 Απριλίου 1930.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Φ.Φ. Όδδης, *Ελληνικός Διάκοσμος*, Αλεξάνδρεια 1911, σ. 114· Ευγ. Μιχαηλίδης, «Ο Αιγυπτιώτης Ελληνισμός εν τη νεωτέρα ιστορία. Εκλιπούσαι φυσιογνωμιαί Η'. Αχιλλεύς Κυριακόπουλος», π. *Εκκλησιαστικός Φάρος*, τ. 28 (1929), 103-108· Μ. Γιαλουράκης, *Η Αίγυπτος των Ελλήνων*, Αθήνα 1967, σ. 556· Μιχαηλίδης, *Πανόραμα*, σσ. 64-66, 106· Στρ. Τσίρκας, *Ο πολιτικός Καβάφης*, Αθήνα 1982, σ. 116-125.

ΜΑΡΙΑ ΡΟΤΑ

Κύρου, Αδωνίς

(Λευκωσία. 1872 - Αθήνα. 1918). Νομικός, δημοσιογράφος και εκδότης. Απόφοιτος της Ελληνικής Σχολής Λευκωσίας, ακολούθησε ανώτερες σπουδές στο Λονδίνο και στη συνέχεια στην Αθήνα, όπου σπούδασε νομικά στο Πα-

νεπιστήμιο Αθηνών. Νεότερος ακολούθησε τη δημοσιογραφική σταδιοδρομία. Γενάρης της δημοσιογραφικής οικογένειας Κύρου από την Κύπρο, θεωρείται από τις σημαντικότερες μορφές του ελληνικού Τύπου.

Φιλομάθης και χαρισματική προσωπικότητα, συνεργάστηκε αρχικά στο **Σκριπ* του Ευάγγελου *Κουσουλάκου και αργότερα ως αρθρογράφος στην εφ. **Ακρόπολις* του Βλάση *Γαβριηλίδη με το ψευδώνυμο «Κύρης». Το 1894 μεταπηδά στην απογευματινή εφ. **Εστία* του Γεωργίου *Δροσίνη, η οποία εκδόθηκε σε μικρό σχήμα τον ίδιο χρόνο, στις

6 Μαρτίου, με την καινοτομία του αντίθετου ανοίγματος των τεσσάρων σελίδων, κατ' αντιγραφή ξένης προτύπων της εποχής εκείνης, όπως εξεζητεί στο δεύτερο φύλλο της. Όταν αποχώρησε ο Δροσίνης, το 1897, από τη διεύθυνση της *Εστίας*, θα συνεχίσει την έκδοσή της ο Κύρου με τον Σ. Δάσιο. Δύο χρόνια αργότερα αποχωρεί και ο Δάσιος και τότε η ιδιοκτησία και διεύθυνση περιέρχεται αποκλειστικά στον Κύρου, ο οποίος θα συνδέσει τη ζωή του μαζί της. Παράλληλα, συντονίζει κάθε κοινωνική και πολιτική κίνηση της κυπριακής παροικίας, με το όραμα η γενετήριά του να αποκτήσει τον κήρυκα των δικαίων της για εθνική αποκατάσταση στο κέντρο του ελληνοισμού.

Κατά τη μακρά σταδιοδρομία της παρήλασαν από τις στήλες της ως συνεργάτες όλα τα μεγάλα ονόματα της ελληνικής διανοήσης του καιρού, ενώ σημαντικός ήταν ο ρόλος του Άδωνα Κύρου στις εξελίξεις της πολιτικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής της Ελλάδος, προτάσσοντας πάντοτε το υψηλό φρόνημα της εφημερίδας για την αλήθεια και τη δικαιοσύνη. Επίσης, υπήρξε ο εμπνευστής του πολιτικού σχολίου και αυτός που εισήγαγε τις μικρές αγγελίες και την περιληπτική ειδησεογραφία των ελληνικών εφημερίδων, κατά τα βρετανικά πρότυπα, σε μια εποχή που η εφημερίδα του διέδετε πλούσιο επιτελείο συντακτών, με κύρος στις επιστήμες και τα γράμματα, αλλά και ανυποκριτές στις περισσότερες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες.

Διαδραμάτισε επίσης πρωτεύοντα ρόλο στην ίδρυση το 1914 της Ενώσεως Συντακτών και επιδόθηκε με ζήλο στην προάσπιση των αρχών της δεοντολογίας και της αξιοπρέπειας του δημοσιογραφικού λειτουργήματος, αλλά και στην αναζήτηση της αλήθειας και το σεβασμό της ιερότητας των γεγονότων. Με τις αρχές αυτές και με την προσήλωσή του στην προάσπιση της ελευθεροτυπίας από κάθε επιβολή, ασκούσε με τη δύναμη της πέννας του αυστηρό δημοσιογραφικό έλεγχο προς κάθε κατεύθυνση, χωρίς προκατάληψη και υστεροβουλία. Για τις υπηρεσίες που είχε προσφέρει στο έθνος τού απονεμήθηκε ο Ταξίαρχος του Σωτήρης και η κηδεία του έγινε με δημόσια δαπάνη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: εφ. *Εστία*, «40 χρόνια δημοσιογραφικής ζωής (1894-1934)», πανηγυρικό λεύκωμα, Αθήνα 1934· ΜΕΕ, τ. ΙΕ', σ. 495· Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 226· εφ. *Εστία*, ειδικό αφιέρωμα για τα 80 χρόνια (1894-1974), 6 Μαρτ. 1974· Π. Καρυκόπουλος, *200 χρόνια ελληνικού Τύπου (1784-1984)*, Αθήνα, έκδ. Γρηγόρη, 1984, σ. 101-102· Φάνης Κλειάνθης, «Κύρου Αχιλλεύς», *Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαί-*

δεια, τ. 5. Αθήνα. Εκδοτική Αθηνών. 1984. σ. 124· Κ. Σαρδέλλης. «Κύρου Άδωνις, Εγκυκλοπαίδεια 20ος αιώνας», εφ. Βραδινή, 23 Νοε. 1984· Άντρος Παυλίδης. «Άδωνις Κύρου». *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 8. Λευκωσία 1988. σ. 134· Τάκης Ψαράκης. *Εφημερίδες και δημοσιογράφοι*. Αθήνα. έκδ. Λιβάνη. Αθήνα 1993. σ. 136-137· εφ. *Εστία*. ειδικό αφιέρωμα για τα 100 χρόνια (1894-1994). 7 Μαρτ. 1994· Αδ. Κύρου. *Το απωλεσθέν δέλητρον. το ιστορικό της «Εστίας»*. Αθήνα. έκδ. Χριστάκη. 1997.

ΠΑΝΟΣ ΚΑΡΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

Κύρου, Αχιλλέας

(Αθήνα. 1898 - Παρίσι. 1950). Δημοσιογράφος και συγγραφέας. Γιος του Άδωνη *Κύρου, σπούδασε φυσικομαθηματικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, αλλά στράφηκε από πολύ νέος στη δημοσιογραφία. Το φθινόπωρο του 1917, όταν

η Ελλάδα έλαβε μέρος στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, κατατάχθηκε ως εδελοντής στον στρατό. σε ηλικία 19 ετών, και βρέθηκε στην πρώτη γραμμή του Μακεδονικού Μετώπου, ενώ είχε ήδη προκαλέσει αίσθηση στους λογοτεχνικούς κύκλους με το πρωτόλειο θεατρικό του έργο με τίτλο *Στα όπλα η Λεβεντιά*, το οποίο εσημείωσε μεγάλη επιτυχία από τη σκηνή του θεάτρου Κυβέλης. Αργότερα, ως τελειόφοιτος του Πανεπιστημίου Αθηνών, βρέθηκε ως εδελοντής λοχίας –και ταυτοχρόνως ως ανταποκριτής της εφ. **Εστία*– στο μέτωπο του Στρυμόνα, την άνοιξη του 1918 και παρασημοφορείται για τις διακεκριμένες υπηρεσίες του από τον άγγλο αρχιστράτηγο Μίλν, υπό τις διαταγές του οποίου ήταν και το Α΄ Σώμα Στρατού στο Μακεδονικό Μέτωπο.

Μετά τον θάνατο του πατέρα του αναλαμβάνει, σε ηλικία 27 ετών, με τον νεότερο αδελφό του Κύρου, τη διεύθυνση της εφ. *Εστία*, η οποία εξελίσσεται σε ένα από τα γκρουπότερα όργανα του ελληνικού Τύπου, με υψηλή κυκλοφορία και αναμφισβήτητο κύρος. Το λειτουργήμα του δημοσιογράφου δεν το αντιλαμβάνεται ως «τετάρτη εξουσία», αλλά ως αντι-εξουσία, γι' αυτό και διώχθηκε. Έτσι, η *Εστία* πάυτηκε για τρεις ημέρες κατά την Επανάσταση του 1922, γιατί παρά την υφιστάμενη απαγόρευση δημοσίευσε τηλεγράφημα της βρετανικής κυβέρνησης που ζητούσε την αναστολή της θανατικής εκτέλεσης των έξι πολιτικών και στρατιωτικών που καταδικάστηκαν ως υπεύ-

θυνοι για την ήττα του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία. Παύτηκε επίσης για τρεις εβδομάδες το 1925 από τον δικτάτορα Πάγκαλο, γιατί είχε διαψεύσει πλαστή είδηση περί αμερικανικών πιστώσεων και ο Αχιλλέας Κύρου οδηγήθηκε στην εξορία, ενώ ο Κύρος Κύρου στις φυλακές.

Επίσης, διέκοψε δύο φορές την έκδοσή της: την περίοδο 18 Νοε. 1916 - 15 Μαρτ. 1917, λόγω καταστροφής του πιεστηρίου της κατά τα «Νοεμβριανά» από τους επίστρατους αξιωματικούς της φιλοβασιλικής παρατάξεως, και στη διάρκεια της Κατοχής επειδή οι αδελφοί Κύρου εξέδιδαν παράνομες εφημερίδες και φυλλάδια. Για τη δραστηριότητά του αυτή ο Αχιλλέας Κύρου θα συλληφθεί το θέρος του 1943 από τις ιταλικές αρχές και θα οδηγηθεί στις φυλακές της Καλλιθέας, όπου παρέμεινε έως τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας τον Σεπτέμβριο 1943.

Μετά την Απελευθέρωση τίθεται επικεφαλής του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού Νεότητας. Από το 1946 έως το 1950, από τη θέση του γενικού γραμματέα του διοικητικού συμβουλίου του Εθνικού Θεάτρου, πρωτοστάτησε στην αναίωση παριστάσεων αρχαίας τραγωδίας. Επίσης, δύο ογκώδη συγγράμματά του (*Δομίνκος Θεοτοκόπουλος Κρησ*, 1932· *Βησσαρίων ο Έλληνας* 1947) που βραβεύτηκαν από την Ακαδημία Αθηνών αποτελούν την κορωνίδα της πνευματικής προσφοράς του, ενώ ένα πλήθος ιστορικών πραγματειών αποτελούν πηγή ανεξάντλητη για τους μεταγενέστερους ερευνητές και ιστορικούς του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στη Ελλάδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: εφ. *Εστία*. «40 χρόνια δημοσιογραφικής ζωής (1894-1934)», πανηγυρικό λεύκιμα. Αθήνα 1934· Μάγερ. *Ιστορία*, τ. Α΄, σ. 227· εφ. *Εστία*, ειδικό αφιέρωμα για τα 80 χρόνια (1894-1974), 6 Μαρτ. 1974· εφ. *Εστία*, ειδικό αφιέρωμα για τα 100 χρόνια (1894-1994), 7 Μαρτ. 1974· Π. Καραυκόπουλος. *200 χρόνια ελληνικού Τύπου (1784-1984)*. Αθήνα. έκδ. Γρηγόρη. 1984. σ. 101-102· Φάνης Κλεάνδης. «Κύρου Αχιλλέως». *Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 5. Αθήνα. Εκδοτική Αθηνών. 1984. σ. 124· Τάκης Ψαράκης. *Εφημερίδες και δημοσιογράφοι*. Αθήνα. έκδ. Λιβάνη. 1993. σ. 136-137· Αδ. Κύρου. *Το απωλεσθέν δέλητρον. Το ιστορικό της «Εστίας»*. Αθήνα. έκδ. Χριστάκη. 1997.

ΠΑΝΟΣ ΚΑΡΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

Κύρου, Ηλίας

(Θεσσαλονίκη, 1916 - 28 Φεβρ. 1980), Δημοσιογράφος. Αποφοίτησε από τη Νομική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Προσελήφθη το 1945 ως ρεπόρτερ στην εφ. **Ελληνικός Βορράς* και διέπρεψε ως σχολιογράφος και αρθρογράφος· αποχώρησε δε το 1976 ως διευθυντής σύ-

νταξης. Οι γνώσεις του για τα εθνικά θέματα και η αγωνιστικότητα και η θέρμη του αναγνωρίστηκαν από τους αρμόδιους και τον κατέστησαν πολύτιμο σύμβουλο στη διαχείριση των εθνικών υποθέσεων.

Στον ελληνοϊταλικό πόλεμο υπηρέτησε ως εδελοντής και κατά την Κατοχή αγωνίστηκε στην Εθνική Αντίσταση, ενώ στον Εμφύλιο πολέμησε στον εθνικό στρατό ως ανθυπολοχαγός. Ήταν μέλος της ΕΣΗΕΜΘ (Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης) και επί σειρά ετών αντιπρόεδρος της. Εργάστηκε στο γραφείο Τύπου της Διεθνούς Εκδόσεως Θεσσαλονίκης και ως διευθυντής στο γραφείο Τύπου της ΔΕΗ. Έγραψε τα βιβλία: *Προς Βορράν. Μακεδονία και Κοσσυφοπέδιον* (1961) και *Αρθρογραφία μιας πενταετίας* (1973).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: «Πέθανε ο Ηλιάς Κύρου», εφ. *Ελληνικός Βορράς*, 29 Φεβρ. 1980.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΚΗΣ

Κύρου, Κύρος

(Αθήνα, 1899-1974). Δημοσιογράφος και συγγραφέας. Πις του Άδωνη *Κύρου, σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και σε ηλικία 19 ετών αναλαμβάνει με τον μεγαλύτερο αδελφό του Αχιλλέα *Κύρου τη διεύθυνση της εφ.

**Εστία*. Μετά τον θάνατο του Αχ. Κύρου, το 1950, παρέμεινε μόνος διευθυντής και εκδότης της. Προικισμένος με ευρύτατη παιδεία και προσηλωμένος στις εθνικές και πνευματικές παραδόσεις του ελληνισμού, υπηρέτησε το δημοσιογραφικό λειτουργήμα επί πενήντα ολόκληρα χρόνια, χωρίς συμβιβασμούς και αποστασιοποιήσεις από τις αρχές του. Ιδιαίτερη σημασία έδωσε στον «Κόσμο», τη στήλη με τα σχόλια που διακρίνονταν για τον λεπτό σαρκασμό και την καυστικότητα της.

Οι αδελφοί Κύρου, τολμηροί και ενδοσιώδεις πατριώτες, στάθηκαν πάντα στο πλευρό του αγωνιζόμενου έθνους τόσο στην εποποιία του 1940, όσο και στις ταραχώδεις πολιτικές εξελίξεις της περιόδου του κυπριακού αγώνα για ένωση με την Ελλάδα. Την ίδια στάση τήρησαν και στην Κατοχή, με την έκδοση παράνομων αντιστασιακών εντύπων, ενώ ο Κύρος Κύρου προσέφερε τις υπηρεσίες του στα δίκτυα των Συμμαχικών Υπηρεσιών Πληροφοριών.

Παράλληλα με τη δημοσιογραφία επιδόθηκε στη συγγραφή τεσσάρων βιβλίων ιστορικού και καλλιτεχνικού περιεχομένου, ενώ οι μεταφράσεις γνωστών ξένων συγγραφέων αποτελούν τα αντιπροσωπευτικότερα δείγματα των πνευματικών αναζητήσεων και του συγγραφικού ύψους του. Ανεδείχθη σε πραγματικό κήνησσορα της ελληνικής δημοσιογραφίας, αλλά και ένα από τα πλέον σπινθηροδόλα πνευμάτια της. Έως το τέλος της ζωής του υπήρξε μαχόμενος δημοσιογράφος, αμείλικτος πολέμιος των παραβιάσεων των βασικών αρχών της ισονομίας των πολιτών από τις εκάστοτε κυβερνήσεις και παρέμεινε πιστός τηρητής της αντικειμενικής ενημερώσεως. Ανηποχώρητος στις θέσεις του αυτές, συνέηθιζε να λείει στους συνεργάτες του: «Δί' εμέ ο δημοσιογραφικός έλεγχος αποτελεί ιερόν καθήκον έναντι της πατρίδος, της Ορθοδοξίας και της οικογενειακής μου παραδόσεως».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: εφ. *Εστία*, «40 χρόνια δημοσιογραφικής ζωής (1894-1934)», πανηγυρικό λεύκωμα. Αθήνα 1934· Κ. Μάγερ, *Ιστορία*, τ. Α', σ. 227· εφ. *Εστία*, ειδικό αφιέρωμα για τα 80 χρόνια (1894-1974), 6 Μαρτ. 1974· εφ. *Εστία*, ειδικό αφιέρωμα για τα 100 χρόνια (1894-1994), 7 Μαρτ. 1994· Π. Καρυκόπουλος, *200 χρόνια ελληνικού Τύπου (1784-1884)*, Αθήνα, εκδ. Γρηγόρη, 1984, σ. 101-102· Φάνης Κλεάνδης, «Κύρου Αχιλλεύς», *Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 5, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1984, σ. 124· Τάκης Ψαράκης, *Εφημερίδες και δημοσιογράφοι*, Αθήνα, εκδ. Λιβάνη, 1993, σ. 136-137· Α.Δ. Κύρου, *Το απολωσθέν δέλητρον. το ιστορικό της «Εστίας»*, Αθήνα, εκδ. Χριστάκη, 1997.

ΠΑΝΟΣ ΚΑΡΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

Κυψέλη

Σύγγραμμα περιοδικών, διευθύνοντος Όθωνος Ρέντζου, Ζάκυνθος, Ιαν. 1884 - Αύγ./Σεπτ. 1887, αρ. τχ. 1-57/58. Εκδότης: έως τον Ιούλ. 1884 ο Σπυρίδων Καροκέφαλος· από τον Ιούλ. 1884 ο Όθων Ρέντζος, γυμνασιάρχης, που ήταν και διευθυντής έως τον Απρ. 1887. Διευθυντής: από τον Μάιο 1887 ο Σπ. Δεβιάνης. Άλλοι υπότιτοι: *Μηνιαίον περιοδικόν* (Ιουλ. 1884 - Δεκ. 1885)· *Οικονομικών Ανάγνωσμα* (από 10 Ιαν. 1886)· *Μηνιαίον περιοδικόν μετ' εικόνων* (από τον Αύγ. 1886), *Μηνιαίο* (κάθε 1^η του μηνός), διαστάσεων 31x22 εκ., είκοσι σελίδων, δίσηλο, με συνεχή αριθμηση: σ. 1-488 τα δύο πρώτα χρόνια (1884-1885), σ. 1-321 τον τρίτο (1886) και σ. 1-152 τον τέταρτο (1887). Από τις 10 Ιαν. 1886 έγινε δεκαήμερο, οκτώ σελίδων και από τον Αύγ. 1886 πάλι μηνιαίο, είκοσι σελίδων. Οι συνδρομές ήταν υποχρεωτικές για έναν χρόνο: «δια τους εν Ελλάδι» 6 φράγκα και «δια τους εν ταις χώραις της ταχυδρομικής συμβάσεως» 10 χρυσά φράγκα. Την περίοδο 10 Ιαν. 1886 - 30 Ιουλ. 1886 οι ετήσιες συνδρομές είναι: εσωτερικού 10 δρχ. (νέες) και εξωτερικού 10 χρυσά

Ψυλλογραφίες που απεικονίζουν τη Δώρα δ' Ίστρια, τον Βίκτωρα Ουγκό, τον Ερ. Χάινε, το στί-τι του Φώσκολου στη Ζάκυνθο, κοσμούν τα φυλλάδια που αναφέρονται σ' αυτούς, καθώς και ολοσέλιδες χιλκογραφίες με την εικόνα του Αλ. Βάττεμπεργκ και άποψη της Φιλιππούπολης.

Πλην των αναφερομένων τακτικών συνεργατών Π. Χιώτη, Ελισαβέτιου Μαρτινέγκου, Φρ. Καρρέρ, Μέμονα Μαρτζώκη, Διον. *Σωμερίτη, Τρικάρδου, Γεωργίου Σφήκα, Ανδρέα Μαρτζώκη, Κ. Ξένου, Χαρ. *Αννίνου, Α. Νικολάρα, συνεργάτες του υπήρξαν Ζακυνθίοι και άλλοι, όπως οι Α. Χ. Ζώης, Διον. Ταβουλάρης, Γρ. *Ξενοπούλου, Γ. Γέγλης, Αντ. Παράσχης, Ανδρ. *Λασκαράτος, Ανδρ. Βλαχοχρίστος, Φρ. Διμέντος, Άγγ. Αντωνέλλος, Ν. Σταματέλος, Π.Κ. Αποστολίδης (Παύλος Νιρθάνας), Γεώργιος Βαλαβάνης, Ν. Μοτσηνίγος κ.ά. Αρκετοί έγραψαν με ψευδώνυμα, όπως «Αλκίνοος», «Ίθκος», «Υάκινθος», «Ιόνιος», «Καλοκάγαθος», «Κεραυνός», «Χαρίλαος», «Δομίνικος», «Γύλιππος», με αρχικά, όπως «Α.Μ.», «Μ.Β.», «Μ.Π.Π.» ή με αστερίσκους «***», «Α***».

Είχε καθυστερήσεις στην τακτική έκδοσή του, που οφειλόταν σε οικονομικές δυσχέρειες, σ' εργασίες του τυπογραφείου ή στην έλλειψη χαρτιού και συμπλήρωνε αναδρομικά τα τεύχη διατηρώντας τη συνεχή μηνιαία αρίθμηση του. Υπήρξε σταθμός για τον περιοδικό Τύπο της Ζακύνθου, όχι μόνο για την εκλογή της ύλης, αλλά και για την ποιότητα του χαρτιού, την εκτύπωση και τη φροντισμένη έκδοση. Έδωσε ώθηση στην πνευματική κίνηση του τόπου, στήριξε τη γυναικεία παρουσία και απέκτησε πανελλήνιο χαρακτήρα. Δεν μπόρεσε να επιβιώσει μετά την αποχώρηση του διευθυντή και εκδότη Όθωνα Ρέντζου. Σταμάτησε τον Δεκέμβριο 1887 μετά την κυκλοφορία του φυλλαδίου Αυγουστού-Σεπτεμβρίου 1887. Δυο χρόνια αργότερα (Μάρτ. 1889), επανεκδόθηκε με τίτλο *Νέα Κυψέλη* και διευθυντή τον Σπ. Δεδιάξη (δίστηλο, είκοσι σελίδων, διαστάσεων 31x22 εκ.), αλλά σταμάτησε μετά την έκδοση του πρώτου φύλλου.

BIBΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΓΒ (1884-1885) ΔΒΖ.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Δ. Μάργαρης, *Τα παλιά περιοδικά. Η ιστορία τους και η εποχή τους*, Αθήνα, χ.χ.· Φ. Μπουμπουλίδης, *Συμβολή εις την Επτανησιακήν βιβλιογραφίαν. Περιοδικά και εφημερίδες Ζακύνθου*, Αθήνα 1956· Λ.Χ. Ζώης, *Δεξικόν Ιστορικών και λαογραφικών Ζακύνθου*, τ. Α', Αθήνα 1963, σ. 337.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΚΛΑ-ΠΑΠΑΔΟΥ

Κυψέλη

Σύγγραμμα περιοδικόν γυναικείον εκδιδόμενον κατά μήνα υπο Ευφροσύνης Σαμαρτζίδου. Κωνσταντινούπολη, Μάιος 1845 - Οκτ. 1845<;>, αρ. τχ. 1-6<;>. Εκδότρια-συντάκτρια: Ευφροσύνη *Σαμαρτζ[σ]ίδου. Στο οπισθοφύλλο του τελευταίου<;> τεύχους εμφανίζεται ως «Γενικός Διευθυντής» και υπεύθυνος για τις συνδρομές στην Πόλη ο Ιωάννης Λαζαρίδης (προφανώς ο ομώνυμος εκδότης-τυπογράφος). Μηνιαίο, συνεχής σελιδαρίθμηση (σ. γ'-ζ' και σ. 8-208), σχήματος 8^{ου}. Ετήσιες συνδρομές: 3 δί-στηλα (Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Βουκουρέστι, Γαλάτσι, Αθήνα και Σύρος). Τυπογραφείο: Α[ντωνίου] Κορομηλά και Π[λάτωνος] Πασπαλ[λ]ή.

Πρέπει να είναι το πρώτο ελληνόγλωσσο περιοδικό που εκδίδεται από γυναίκα και αυτοπροσδιορίζεται ως «γυναικείον». Επιπλέον, αποτελεί το πρωιμότερο ελληνικό δείγμα γυναικείου Τύπου, ο οποίος διακρίνεται από την έκφραση δυσφορίας για την κοινωνικά κατώτερη θέση των γυναικών, από τη βούληση της συλλογικής τους συνειδητοποίησης για τη βελτίωση αυτής της θέσης και από την προώθηση ορισμένων ιδεών ισότητας, κυρίως στον τομέα της εκπαίδευσης. Η καινοφανής πολιτική των μεταρρυθμίσεων (Τανζιμάτ) και η νέα εποχή που άρχισε να διαγράφεται για τους χριστιανικούς πληθυσμούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, πρέπει να στάθηκε βασικό έναυσμα για το πρωτοπόρο εκδοτικό εγχείρημα της Ευφροσύνης Σαμαρτζίδου, το οποίο η ίδια δέτει στην υπηρεσία του «σωτηρίου φωτισμού» των «γυναικών της Ανατολής», προτάσσοντας «Αφιέρωσιν προς την ευκελεστάτην και χαριεστάτην Σουλτάναν και Βασιλομήτορα» (αρ. τχ. 1). Σύμφωνα με τον Μ. Γεδεών, είναι το πρώτο ελληνικό περιοδικό που εκδίδεται με «βασίλικήν συγκατάθεσιν», αφού η τελευταία ήταν απαραίτητη προκειμένου να εκτυπωθεί η παραπάνω αφιέρωση.

Στο «Προοίμιον» (αρ. τχ. 1), η «εκδότις», χρησιμοποιώντας βασικές ιδέες του Διαφωτισμού, υποστηρίζει την ύπαρξη μιας αρχικής φυσικής ισότητας των φύλων και στιγματίζει τον αποκλεισμό των γυναικών από «όλα τα κοινωνικά δικαιώματα», προπάντων από το δικαίωμα στη γνώση. Στη συνέχεια, προσδιορίζει τη φυσιογνωμία του περιοδικού: «αμέτοχον από πολιτικές συζητήσεις, δέλει ενασχολείσθαι εν είδει εγκυκλοπαιδείας περί την εκπαίδευσιν και ηθικήν μόρφωσιν του γυναικείου φύλου δια της πλέον διδακτικής, σεμνοπρεπούς και τεπνής ύλης». Σ' αυτό το πλαίσιο, δημοσιεύονται άρθρα «περί ανατροφής» και ηθικοδιδακτικές λογοτεχνίζουσες αφηγήσεις με αντικείμενο κυρίως τη γυναικεία εκπαί-

δευση· εξ αυτών, ένα άρθρο αναδημοσιεύεται από την **Ανθολογία των Κοινοφελών Γνώσεων* (Αθήνα, 1836-1838), δύο αποτελούν μεταφράσεις άλλων συγγραφέων (Jules Sandeau και J.-B. Bossuet), ενώ δεν αποκλείεται και άλλα κείμενα να έχουν ξένα πρότυπα. Ποιήματα δημοσιεύονται σε τέσσερα από τα έξι γνωστά τεύχη· δύο υπογράφει η Σαμαρτζίδου, ένα φέρει τα αρχικά «Κ.Π.» και τα υπόλοιπα δύο είναι ανυπόγραφα.

Ο κύριος όμως όγκος των άρθρων που δίνουν το βασικό στίγμα στο περιοδικό, είναι φιλοσοφίζοντα κείμενα που επικεντρώνονται στη σχέση των δύο φύλων και στη θέση των γυναικών στο παρόν, κυρίως όμως στο παρελθόν, και ιδιαίτερα σε αρχαίους και ανατολικούς πολιτισμούς: στους Εβραίους, Αιγύπτιους, Έλληνες, Ρωμαίους, Κινέζους και Άραβες. Έμφαση δίνεται στο συλλογικό γυναικείο παρελθόν, χωρίς να απουσιάζουν βιογραφίες «ενδόξων» γυναικών, π.χ. της Ελισάβετ της Αγγλίας ή της Ισαβέλλας της Ισπανίας. Ιστορικού χαρακτήρα είναι και το ανώνυμο πεζογράφημα με τίτλο *Αλμάντζα*, εμπνευσμένο από την ισπανική ιστορία του 15^{ου} αι., το οποίο δημοσιεύεται σε συνέχειες. Εκτός από τα άρθρα που υπογράφει η «εκδότις» ή που αναδημοσιεύονται, όλα τα υπόλοιπα είναι ανυπόγραφα και θα πρέπει να αποδοθούν στη Σαμαρτζίδου. Μολονότι η ανωνυμία των συνεργατών ήταν κοινή πρακτική σε περιοδικά ποικίλης ύλης, στην *Κυψέλη* δεν εντοπίστηκε καμιά ένδειξη για την ύπαρξη συνεργατών. Εξάλλου, είναι εμφανείς οι συνάφειες ύφους και ιδεών που διαπερνούν ολόκληρο το περιοδικό.

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, υπολογίζεται ότι εκδόθηκαν συνολικά έξι τεύχη, από τα οποία το πρώτο αποτελείται από τρία τυπογραφικά, ενώ όλα τα υπόλοιπα από δύο. Το γεγονός όμως ότι στο οπισθόφυλλο του έκτου τεύχους αναγράφονται τα σχετικά με τις συνδρομές στοιχεία, αλλά και το ότι δημοσιεύεται άρθρο του οποίου, όπως δηλώνεται, η συνέχεια ακολουθεί, φανερώνει ότι δεν υπήρξε πρόθεση να διακοπεί η έκδοση του περιοδικού όταν κυκλοφόρησε αυτό το τεύχος. Δεν αποκλείεται λοιπόν να εκδόθηκε κι άλλο ή άλλα τεύχη τα οποία λανθάνουν. Η έτσι κι αλλιώς σύντομη ζωή της *Κυψέλης* πιθανότατα δηλώνει την περιορισμένη απήχηση και υποστήριξη που είχε από την ελληνορθόδοξη κοινότητα της Πόλης εκείνη την εποχή ένα εγχείρημα γυναικείας δημοσιογραφίας, το οποίο επιπλέον εξέφραζε ιδέες ισότητας. Προς την υπόθεση αυτή συ-

νηγορούν άλλωστε οι ισχυρές ενδείξεις ότι δεν προσελκύει συνεργασίες. Σύμφωνα με προκήρυξη της Σαμαρτζίδου που δημοσιεύτηκε το 1859 στο αθηναϊκό *π. Ιατρική Μέλισσα* (τ. ΣΤ', σ. 477-479), επρόκειτο να επαναληφθεί η έκδοση της *Κυψέλης*, όχι πλέον ως αποκλειστικά γυναικείου αλλά ευρύτερα ως φιλολογικού και ποικίλης ύλης περιοδικού, έκδοση που δεν φάνετα να υλοποιήθηκε.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΠΚΡ (ελλ. σ.), ΒΙΥΛΟ (ελλ. σ.), ΕΛΙΑ (σε φωτοτυπία, από την ιδιωτική συλλογή Ακύλα Μήλλα), Ιδιωτική συλλογή Ακύλα Μήλλα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μ.Ι. Γεδεών, «Γυναικεία περιοδικά», π. *Ελληνίς* Β' 4 (1922), 103-105 και Ουρανία Κ. Πολίτη [απάντηση στον Μ. Γεδεών], *ό.π.*, σ. 105-106· Μ.Ι. Γεδεών, *Αποσημείωματα χρονολογίου 1800-1913*, Αθήνα 1932, σ. 53-54· Ελένη Φουρναράκη, *Εκπαίδευση και αγωγή των κοριτσιών. Ελληνικοί προβληματισμοί 1830-1910*, *Ένα Ανθολόγιο*, Αθήνα, εκδ. ΙΑΕΝ/ΓΓΝΓ, 1987, σ. 130-133 (δημοσιεύονται αποσπάσματα από το «Προσέμιον» της *Κυψέλης*)· Ελένη Βαρίκα, «Μια δημοσιογραφία στην υπηρεσία της "γυναικείας φύλης"», π. *Διαδίσκος*, τχ. 198 (14 Σεπτ. 1988), 6-10· Ελένη Φουρναράκη, «"Την απεστέρησε της τιμής της ισότητος..." Το πρώτο γυναικείο περιοδικό», *εφ. Κυριακάτικη Αυγή/Ενδέματα*, αρ. φ. 149, 2 Απρ. 2000.

ΕΛΛΗΝ ΦΟΥΡΝΑΡΑΚΗ

Ο Κώδων

Εφημερίς πολιτική, Κέρκυρα, 27 Ιουλ. 1870 - 26 Μαΐου 1874, έτ. Α'-Ε', αρ. φ. 1-200, με πολλά παραρτήματα. Υπεύθυνος συντάκτης: Γεώργιος Κουσουδιώτης. Εβδομαδιαία (Κυριακή), τετρασελίδη, διττήλη, χωρίς σελιδαρίθμηση, διαστάσεων 28x21 εκ., που δεν ετηρονόμο με αυστηρότητα. Η εξωτερική μορφή του τονίζεται από την ξυλογραφική απεικόνιση μιας καμπίνας στο άνω 1/3 της σ. 1, όπου, επίσης, ο τίτλος με τα πληροφοριακά στοιχεία της έκδοσης· από το φ. 143 μικρές καμπίνες, λειτουργούν ως κοσμήματα διαχωριστικά ανάμεσα στα άρθρα. Συνδρομή τριμηνίας: 2 δρχ. Τυπογραφείο: «Η Ιονία».

Το ενδιαφέρον της είναι αμιγώς κερκυραϊκό—«ο τόπος μου είναι το Α και το Ω της πολιτικής μου», γράφει χαρακτηριστικά ο βασικός συντάκτης της Ιάκωβος *Πολυλάς— και εκφράζει τις θέσεις του για τον πρωταγωνιστικό ρόλο που επεφύλασσε στην Κέρκυρα εντός του ελληνικού βασιλείου μετά την Ένωση. Βέβαια, προϋπόθεση της αφοσιώσεως της Επτανήσου, παρατηρείται αναγκαστικά και αναπότρεπτη στροφή προς το κέντρο, ιδίως για την παρακολούθηση των σχετικών με την Κέρκυρα πάλι ζητημάτων. Τα σύγχρονα πολιτικά γεγονότα και οι αναφορές σε πολιτικά πρόσωπα υποτάσσονται στον «κερκυραϊσμό» του εντύπου, αν και αυξάνονται

δούν ο κυρ Νικόλας ή Νικολάκης, ο Πετεινός ή Κόκκορας ή Αλέκτωρ, εχθρός και έπειτα φίλος του Λάζαρου, ο διανομέας Γιάκουμος, δηλαδή ο Πολυλάς, η εξαδέλφη του Ζαχαρία, ο Γ. Κουστουδιώτης, δηλ. ο Τζώρτζης, ο υπεύθυνος της σύνταξης.

Οι δριμείεις επιθέσεις του *Κώδωνα* καταφέρονται επί μη κατονομαζομένων με τα πραγματικά τους ονόματα αντιπάλων, σχετικά εύκολα διακριτών από τους αναγραμματισμούς, τα λογοπαίγνια, αλλά και τις σατιριζόμενες ιδιότητές τους. Από τη σωρεία των ευρηματικών παρωνυμίων (που παραλλάσσονται με έξυπνους αναγραμματισμούς) καταχωρίζονται μερικά: Σιρ Καβαλουρίτης (Σπ. Βαλαωρίτης), ο αρχηγός των Ιησουιτών Μυθαλένινας (Μαδαλένας) και η καθολική διευθύντρια των σχολείων τους Μιαδάμ ή Χεσουίτομαδάμα Ινκαρνασιόν, ο Κωπσαντάς ή Πολυχρόνιος Αυτοκεφάλας (Πολ. *Κωνσταντάς, κερκυραίος πολιτικός), ο Τάκος Δηλότης (ή Δολότης, Δολιότης), ο Κατσουλοπετεινάρος (Αθ. Παραμυδιώτης), ο δότωρ Τρίπας, ο Τετραμούτρης (Πέτρος Κουαρτάνος), ο Βουρκουμέλης (Κουρκουμέλης), ο Βρωμαίος (Ρωμαίος), ο Μικελέλλης (ο δήμαρχος Μιχ. Θεοτόκης), ο πάτερ Σαρδέλλης, ο Τιριτόντολας (ο δήμαρχος Χριστόδ. Κυριάκης), ο Τσαμφεδίνος, ο Ζερβοσπίρος κ.ά. Ευρύτερος χώρος δράσης η Κάρκαρα (Κέρκυρα), όπου ζουν οι Καρκαριτές (Κερκυραίοι) και οι Χεσουίτες (Ιησουίτες). Ο φιλόπατρις μικρόκοσμος στεγάζεται στο τσαγκαρό του κυρ Λάζαρου, απέναντι από την καθολική εκκλησία Ευαγγελίστρια, και από εκεί εκπορεύονται τα «κουδονίσματα», δηλαδή οι δημοσιογραφικές καταγγελίες και επιθέσεις κατά της «Καμαριλάς» και της «Προπαγάνδας». «Πρώτον μέλος του Συντακτικού Συμβουλίου είναι ο Λάζαρος. Κατόπιν έρχονται συντάκται όσοι επιθυμούν». Διανομέας της ο Γιάκουμος. Από τις αντίπαλες πολιτικά εφημερίδες σημαντικότερες είναι *Ο Καποδίστριας*, *Ο *Καθρέπτης* και *Η Φωνή*.

Στο πρώτο φύλλο καταγράφονται οι στόχοι της έκδοσης και το πρόγραμμα: «τι μ' εμπνέει να εύγω καγώ διερμηνεύς της κοινής γνώμης; Θα γράψω Εφημερίδα διά να ξεθυμάνω – όχι διά να γίνω βουλευτής υπουργός ή Δήμαρχος». Ως προς τον τίτλο αναφέρεται: «Τέτοιαις μεγάλας υποκρισίαις και κορδομάρες δεν με αρέσουν. [...] Και καθώς έξυονα το κεφάλι μου [...] τα μάτια μου εσηκώθηκα εις το καμπανιριό όπου είναι κοντά στο τσαγκαρό μου – είδα την καμπάνα, και δεν ηξέυρω πώς απεφάσισα να την εξελληνίσω και να βαπτίσω την Εφημερίδα

μου, η οποία θα ονομασθή ο “Κώδων”. [...] Ο “Κώδων” πότε θα σημαίνη αλάρμα – χαμόδυνα [...], πότε διπλοκάμπανα, νεκρώσιμα [...], πότε μόνότονα». Ενδεικτική του καυστικού σατιρικού περιεχομένου της είναι η καθυστέρηση ενός μηνός για την έκδοσή της, λόγω παρέμβασης του εισαγγελέα για καταγγελίες εις βάρος της.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΑΕΚ. ΒΒ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: 1. Πολυλάς, Απαντα. Ανασύλωση Γ. Βαλέτας, Αθήνα, εκδ. Ν.Δ. Νίκα, 1950, σ. ε'-μ'· *Jacques Polylys, journaliste et homme politique. Biographie et étude de l'oeuvre*, 4 vol. Thèse d'état présentée par Pierre de Broche des Combes, 1988. Université de Paris III, Sorbonne, Faculté des Lettres et Sciences Humaines (ανέκδοτη διδακτορική διατριβή, που απόκειται στην ΑΕΚ)· Ειρήνη Α. Δεντρινού, *Η Κερκυραϊκή Σχολή*, Κέρκυρα 1971· «Στέλιος Χρυσομάλλης», *Κερκυραϊκά Χρονικά*, τ. 3 (1972), 71-84· Κ. Δαφνής, «Ο Ιάκωβος Πολυλάς πολιτικός», στον τόμο *Ακατερίνη Κουμαριανού – Α. Δεσποτόπουλος – Κ. Δαφνής – Γ.Π. Σαββίδης. Ο πολιτικός στοχασμός των νεοελλήνων συγγραφέων*, Αθήνα 1977, σ. 67-95· 93· *Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας*, έτ. 14, αρ 14 (1977), 7-46· P. De Broche des Combes, «Ο Κώδων. Εφημερίς πολιτική του Ιακώβου Πολυλά (1870-1874)», *Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας*, έτ. 17, αρ. 17 (1980), 137-164 και έτ. 19, αρ. 19 (1982), 93-130.

ΘΕΟΔΩΣΗΣ Δ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Κωνσταντάς, Πολυχρόνης

(Κέρκυρα, 1829-1892). Αγροτικός γηγέτης, πολιτικός, εκδότης, Σπούδαε φιλολογία στην Ιόνιο Ακαδημία. Επικεφαλής των χωρικών έδωσε το αγροτικό ζήτημα, αποκαλύπτοντας και καταγγέλλοντας τη δουλική εξάρτηση των κερκυραίων αγροτών. Στην πολιτική σκηνή υπήρξε ο κατ' εξοχήν αντίπαλος του Ιάκ. *Πολυλά και ως βουλευτής της κερκυραϊκής εκλογικής περιφέρειας του Όρους είχε καταστεί ο μόνιμος εφιάλτης του στο διάστημα 1865-1892, τόσο μέσω του Τύπου, όσο και στο κοινοβόλιο.

Παρομιώδεις έμειναν οι αγορεύσεις του στη Βουλή του 1867 για την ιστορία και τη διαδρομή του ιδιότυπου αγροτικού ζητήματος της Κέρκυρας, και σημαντική η προσφορά του στην ψήφιση του ρυθμιστικού για τους αγρότες νόμου ΣΜΔ', με τον οποίο απαλοτριώθηκαν τα τιμαριθμικά κτήματα και παραχωρήθηκαν οι γαίες στον αγροτικό πληθυσμό για καλλιέργεια. Η ανιδιοτελής και ηρωική προσφορά του και η ανάλωσή του στον υπέρ της απελευθέρωσης και αποκατάστασης των αγροτών αγώνα τον κατέστησαν πρόσωπο δημοφιλές, η υστεροφημία του

οποίου μεταφέρθηκε ακόμη και στη λογοτεχνία. Συγκεκριμένα, στο μυθιστόρημα του Σπύρου Πλασκοβίτη με τίτλο *Η πόλη*, που εκτυλίσσεται στην Κέρκυρα, αποτελεί έναν από τους ήρωες του έργου και ένα από τα σημαντικότερα πρόσωπα του νησιού υπό την παραποιημένη λογοτεχνική ονομασία Πολυχρόνης Κοντοστάς.

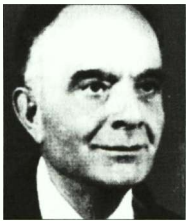
Το δέμα του «δημαγωγού και αγύρτη» Κωνσταντά, που υπήρξε ένα από τα σπουδαιότερα κερκυραϊκά προβλήματα του Πολυλά, του κυριότερου πολιτικού παράγοντα του νησιού, δείχνει τη δύναμη του Κωνσταντά και τη βασισμένη των δέσεών του.

Ασχολήθηκε συστηματικά και δυναμικά με τη δημοσιογραφία, και εξέδωσε στην Κέρκυρα τις εφ. **Μεταπολίτευση* (1871-1873) και *Εργάται* (1881-1882), με κείμενα εντυπωσιακά για τη μαχητικότητα και το ύψος τους, από το οποίο είναι πρόδηλη και η πατρότητα και των ανυπόγραφων ακόμη άρθρων του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κ. Δαφνής (επιμ.), *Κωνσταντίνος Ζαβιτζιάνος, ο άνθρωπος και το έργο του*, Κέρκυρα 1952, σ. 70-72· Γερ. Χυτήρης, *Το κερκυραϊκό αγροτικό πρόβλημα την επομένη της ενώσεως και οι αναφορές του άγγλου προξένου*, Κέρκυρα 1981· Pierre de Broche des Combes, «Ο Πολυλάς δημοσιογράφος», π. *Πόρφυρας* (Κέρκυρα), τχ. 84-85 (Γεν. Μάρτ. 1998), 361-378 (αφιέρωμα: *Ιάκωβος Πολυλάς, «Εισ αλλοτε Κερκυραίος»*).

ΘΕΩΔΩΣ Δ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Κωνσταντίνης, Ραφαήλ

(Ζάκυνθος, 1892 - Αθήνα, 1969). Σχολείο πήγε στο Κιάτο και κατόπιν στην Αθήνα, όπου εγκαταστάθηκε τελικά η οικογένειά του. Από νέος υπηρέτησε στα Ελληνικά Ταχυδρομεία-Τηλεφωνεία-Τηλεγραφεία όπου εξελίχθηκε

κανονικά ως τη συνταξιοδότησή του το 1958. Υπήρξε ένα από τα ηγετικά στελέχη της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών, όπου ανέπτυξε μεγάλη κοινωνική δραστηριότητα ως γενικός γραμματέας και πρόεδρος της. Από τη θέση αυτή συγκέντρωσε τη δραστηριότητα του στην επιμόρφωση της εβραϊκής νεολαίας με διαλέξεις, μαθήματα και την πρόσληψη δασκάλων από το Ισραήλ. Το 1918 διετέλεσε πρώτος πρόεδρος του σιωνιστικού συλλόγου Αθηνών, και αργότερα, το 1934-1938, εκλέχθηκε πρόεδρος του *Μπνέ Σιών* (Παιδιά της Σιών). Υπήρξε αντιπρόσωπος του Εβραϊκού Πρακτορείου και υπεύθυνος για

τη μετανάστευση των νέων στο Ισραήλ. Από το 1950 διετέλεσε πρόεδρος και διαχειριστής του Κέρεν Καγιμέτ Λεισραέλ και προεστάθη στη μεταφορά μέσων εμπορικών συναλλαγών των κεφαλαίων στο Ισραήλ, έως το 1967.

Προπολεμικά διεύθυνε το π. **Φωνή του Ισραήλ*. Από το 1947 έως το 1963 εξέδιδε και διεύθυνε την ελληνοφώνη εβραϊκή εφ. **Εβραϊκή Εστία*, η οποία περιείχε πλούσια ενημέρωση για τη ζωή και τη δράση του ελληνικού εβραϊσμού. Στο ίδιο διάστημα διετέλεσε ανταποκριτής του γαλλικού πρακτορείου εβραϊκών ειδήσεων *Nouvelles juives mondiales*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ραφαήλ Φρεζίς, *Ο εβραϊκός τύπος στην Ελλάδα*. Βόλος, Ισραηλιτική Κοινότητα Βόλου, 1999.

ΡΕΝΑ ΜΟΛΑΧ

Κωνσταντίνιδης, Αργύριος Σκαρλάτος

(Φιλιππούπολη, 1860 - Αθήνα, 1930). Γιατρός, δημοσιογράφος και εκδότης εφημερίδας, Έλαβε τις εγκύκλιες σπουδές του στη Φιλιππούπολη και στη συνέχεια στην Αθήνα, όπου σπούδασε επίσης ιατρική με υποστήριξη του δείου του, εθνικού ευεργέτη Γρηγορίου Μαρασλή. Μετά από δύο χρόνια επιμόρφωσης σε νοσοκομεία του Παρισιού επέστρεψε στη Φιλιππούπολη, όπου, εκτός από την άσκηση της ιατρικής, αναμείχθηκε ενεργά στα τεκταινόμενα στην ελληνική κοινότητα. Διατέλεσε δημογέροντας της κοινότητας, έφορος των ελληνικών σχολείων, όπου και παρέδιδε δωρεάν μαθήματα ανθρωπολογίας και από το 1896 έως το 1906 εξέδιδε τη δεύτερη σημαντικότερη και μακροβιότερη ελληνική εφημερίδα της Ανατολικής Ρωμυλίας, τις **Ειδήσεις του Αίμου*.

Κατά το ανδελλικό κίνημα του 1906 το τυπογραφείο της εφημερίδας του καταστράφηκε και ο ίδιος καταδιώχθηκε για τη σθεναρότητα με την οποία αρθρογραφούσε υπέρ των δικαιωμάτων των ελληνικών κοινοτήτων της Βουλγαρίας. Κατέφυγε μαζί με την οικογένειά του αρχικά στην Ελβετία, όπου και ειδικεύτηκε στην παιδιατρική και στη συνέχεια εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου άσκησε το ιατρικό επάγγελμα έως τον θάνατό του.

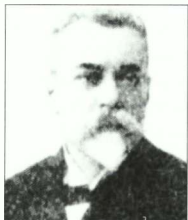
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κοσμάς Μυρτίλος Αποστολίδης, *Θρακικά Μελετήματα. Η της Φιλιππουπόλεως ιστορία από των αρχαιοτάτων μέχρι των καθ' ημάς χρόνων*, Αθήνα 1959, σ. 699-700· Despina, Loukidou-Mavridou, «An outline of the Greek Press in Bulgaria (1879-1906)», *Balkan Studies*, 2 (1978), 345-357.

ΞΑΝΘΙΠΠΗ ΚΟΤΖΑΓΕΩΡΓΗ-ΖΥΜΑΡΗ

Κωνσταντινίδης, Εμμανουήλ Γ.

βλ. Λήμνος. Κάστρο (Μύρινα) Λήμνου, 1920<,>-1964

Κωνσταντινίδης, Θεόδουλος Φ.

(Λάρνακα, Δεκ. 1847 - Σμύρνη, 1900). Εκπαιδευτικός, δημοσιογράφος. Φοίτησε στην Ελληνική Σχολή Λάρνακας και στο Σχολαρχείο. Σπούδασε γαλλικά στη Συρία και πήρε μαθήματα στην Ανώτερη Ελληνική Σχολή της Αλεξάνδρειας από τους καθηγητές Βερναρδάκη και Οικονομόπουλο. Δίδαξε για έξι χρόνια ως διευθυντής της Αλληλοδιδασκτικής Σχολής Λάρνακας. Στη συνέχεια πήγε στην Αίγυπτο και εργάστηκε στο γραφείο κυπρίου εμπόρου στο Κάιρο, όπου εξέδιδε την εφ. *Κάρσον* και το π. *Ευτέρπη*. Διορίστηκε στη συνέχεια διευθυντής της Ελληνικής Σχολής Καΐρου, που λειτουργούσε υπό την αιγίδα του Πατριαρχείου Αλεξάνδρειας, καθώς και καθηγητής της γαλλικής γλώσσας στο παρθεναγωγείο Καΐρου. Στις δέσσεις αυτές παρέμεινε έως το 1878.

Το καλοκαίρι του ίδιου έτους, με τον ερχομό των Άγγλων στην Κύπρο, ο Κωνσταντινίδης, φθάνει στο νησί, ύστερα από απόφαση της Κυπριακής Αδελφότητας Καΐρου, μεταφέροντας και το πρώτο τυπογραφείο. Μετά από τις σχετικές διατυπώσεις με τις βρετανικές αρχές προχωρεί στην έκδοση της πρώτης κυπριακής εφ. **Κύπρος-Cyprus* στις 29 Αυγούστου 1878. Λίγους μήνες αργότερα έχασε, λόγω οικονομικών δυσχερειών, την κυριότητα της εφημερίδας η οποία περιήλθε στην κατοχή βρετανικής εταιρείας, γι' αυτό και προχώρησε (από το 1879-1884) στην έκδοση άλλης εφημερίδας με τίτλο **Νέον Κίτιον*. Για ένα χρόνο (1881-1882) εξέδιδε επίσης στη Λάρνακα το π. *Ευτέρπη*, με το σατιρικό ένθετο *Κερανόξ*.

Το 1884 εγκαταλείπει και πάλι την Κύπρο και μεταβαίνει στην Αλεξάνδρεια, όπου ιδρύει και διευθύνει με μεγάλη επιτυχία το Ελληνικό Λύκειο, ενώ εκλέγεται και γραμματέας της Κυπριακής Αδελφότητας Αλεξάνδρειας. Παράλληλα εκδίδει την εφ. *Ανασκοπή*. Το 1890 εγκαταλείπει την Αλεξάνδρεια και εγκαθίσταται στη Σμύρνη, όπου διδάσκει στα εκεί ελληνικά εκπαιδευτήρια.

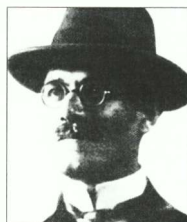
Εκτός από δάσκαλος και δημοσιογράφος ήταν και διακεκριμένος λόγιος και συγγραφέας. Έγραψε

την *Ιστορία της Κύπρου* (1880), το μυθιστόρημα *Εκτός του Σκότους* και τα θεατρικά *Ο Κουτσούκ Μεχμέτ ή το 1821 εν Κύπρω*, *Πέτρος ο Α΄ Βασιλεύς της Κύπρου*, *Τα κατ' Ευανδίου* και *Αγασίλων ή Δύο Εισέτι του Έρωτος* Θύματα, καθώς και τα *Απομνημονεύματα Δασκάλου*. Θεωρείται ο πατέρας της κυπριακής δημοσιογραφίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Παυλίδης, *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 8, Λευκωσία 1988, σ. 149· Σοφοκλέους, *Συμβολή στην Ιστορία του Κυπριακού Τύπου*, τ. Α', σ. 25-36· Αρ. Λ. Κουδουνάρης, *Βιογραφικοί Λεξικοί Κυπρίων 1800-1920*, Λευκωσία 2001, σ. 170-171.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Κωνσταντινίδης, Κωνσταντίνος Α.

(Λευκωσία, 1882-1956). Θεολόγος, νομικός, εκπαιδευτικός, συγγραφέας και δημοσιογράφος. Μετά το δημοτικό σχολείο φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας και στη συνέχεια θεολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, όπου αρίστευσε το 1905, ενώ το 1920 πήρε και πτυχίο νομικής από το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μετά την επιστροφή του στην Κύπρο υπηρέτησε ως διευθυντής της Ελληνικής Σχολής Βαρωσιών (1905-1906) και ως καθηγητής θεολογίας στην Ελληνική Σχολή Λάρνακας (1907-1908) και στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και το Παγκύπριο Διδασκαλείο (1908-1923).

Παράλληλα με την εκπαίδευση συνεργάζεται από το 1906 με τον Νικόλαο *Καταλάνο στην έκδοσή της εβδομαδιαίας εφ. **Κυπριακός Φύλαξ* και του δεκαπενθήμερου π. *Ζήνων*. Αρθρογραφεί, σχολιάζει, δημοσιεύει θρησκευτικές και φιλολογικές μελέτες και βιβλιοκριτική. Όταν ήταν καθηγητής στη Λάρνακα συνεργάζεται με τον Ευάγγελο *Χατζηγιάννου στην έκδοση της εβδομαδιαίας εφ. **Εφημερίς του Λαού*. Μετά την απελαση από τις βρετανικές αρχές του Νικόλαου Καταλάνου τον Απρίλιο 1921, ο Κωνσταντινίδης ανέλαβε ως διευθυντής σύνταξης την έκδοση της εφ. *Κυπριακός Φύλαξ*, από τις 30 Μαρτίου 1922 έως τις 24 Δεκεμβρίου 1924.

Παράλληλα, προχωρεί από τις 5 Μαρτίου 1924 στην έκδοση δικής του εφημερίδας με τίτλο **Νέος Κυπριακός Φύλαξ*, η οποία πρέπει να θεωρείται ως διάδοχος της πρώτης. Η εφημερίδα αυτή σημειώ

νει μεγάλη επιτυχία, και από τις 6 Ιανουαρίου 1935 γίνεται καθημερινή πρωινή και συνεχίζει την έκδοσή της έως τις 19 Δεκεμβρίου 1950, οπότε αναστέλλει την κυκλοφορία της λόγω ασθένειας του εκδότη της. Είχε, ωστόσο, τόσο μεγάλη απήχηση, ώστε από τις 14 Ιουνίου 1937 έως τις 14 Σεπτεμβρίου 1937 εκδιδόταν δύο φορές την ημέρα. Η μεγάλη αυτή επιτυχία οφειλόταν στον εκδότη της, τα κύρια άρθρα του οποίου στην πρώτη σελίδα είχαν μεγάλη επίδραση και επιρροή. Θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους αρθρογράφους της κυπριακής δημοσιογραφίας και ξεχωριστός επιφυλλιδογράφος. Σε μια σημαντική σειρά επιφυλλίδων στην εφημερίδα του δημοσίευσε το ιστορικό ανάγνωσμα «Επανάσταση στην Κύπρο - Τα πολυκρότα Οκτωβριανά».

Από το πλούσιο συγγραφικό του έργο κυκλοφόρησαν σε βιβλία τρία μόνο έργα: *Ελληνικά Σελίδες* (συλλογή λόγων, διαλέξεων, άρθρων, Λευκωσία 1907), *Ελληνικά Σελίδες* (Λευκωσία 1920), *Η Αγλική Κατοχή της Κύπρου του 1878* (Λευκωσία 1930).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Παυλίδης, «Κωνσταντινίδης Κωνσταντίνος», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. Η', Λευκωσία, 1988, σ. 149-150· Αρ. Λ. Κουδουνάρης, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920*, Λευκωσία 42001, σ. 171.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΛ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Κωνσταντινίδης, Σταύρος Μ.

(Βλαχοψηλότερα Βορείου Ηπείρου, 1880 - Φλώρινα, 1975). Τυπογράφος, εκδότης, δημοσιογράφος. Φοίτησε στο ελληνικό δημοτικό σχολείο της ιδιαίτερης πατρίδας του και περάτωσε τις εγκύκλιες σπουδές του στο Κάιρο της Αιγύπτου, όπου έμαθε την τέχνη της τυπογραφίας. Γνώριζε την αγγλική, αρabicή και αλβανική γλώσσα. Συμμετείχε ενεργά στον Βορειοηπειρωτικό Αγώνα και χρημάτισε για αρκετό χρονικό διάστημα υποδιοικητής της Ερσέκας (περιοχή της Αλβανίας σήμερα). Το 1919 εγκαθίσταται στη Φλώρινα και ανοίγει μαζί με τον Δ. *Τσώγκο, κι ακόμα έναν συγγενή της οικογενείας Κωνσταντινίδη, ονόματι Χαρίσιη, συνεταιρικό τυπογραφείο. Σύνοτμα αποκτά το δικό του τυπογραφείο και το 1921 εκδίδει μαζί με τον γεροϋσιαστή Γ.Μ. Τζώρτζη την εβδομαδιαία εφ. *Έλεγχος*, στην οποία ο Σ.Μ. Κωνσταντινίδης έχει τη θέση του διευθυντή. Στο έντυπο αυτό πρωτοεμφανίζονται ταλυντούχοι άνθρωποι της περιοχής, οι οποίοι θα διαμορφώσουν την ιστορία της δημοσιογραφίας στον τόπο με άρθρα, πολιτικές αναλύσεις και χρονογραφήματα. Πολιτικά ο Κων-

σταντινίδης τάχθηκε με τους Φιλελευθέρους και στη συνέχεια με την Ένωση Κέντρου.

Το 1931 εκδίδει τη δεύτερη εφημερίδα του, το **Έθνος*, η οποία, πέρα από κάποιες περιστασιακές αναστολές στην έκδοσή της, συνεχίζει να εκδίδεται ακόμη και σήμερα από τους απογόνους της ίδιας οικογενείας. Ο Σ.Μ. Κωνσταντινίδης παραμένει διευθυντής της μέχρι και το 1946, οπότε και παραδίδει τη διεύθυνση στον γιο του, Στέφανο Σ. Κωνσταντινίδη. Εκτός από ιδρυτής, εκδότης και διευθυντής είναι και ενεργότατος δημοσιογράφος. Κρατά για πάνω από σαράντα χρόνια τη δική του στήλη, με τίτλο «Η σκοπιά του παππού», και υπογράφει με το ψευδώνυμο «Παππούς». Τα πάσης φύσεως άρθρα και δημοσιεύματά του διακρίνονταν για το ζηρηό πατριωτικό τους τόνο και παλμό.

Υπήρξε πολυγραφότατος και εξέδωσε τρία βιβλία: *Φλώρινα, η Ακριτική Εθνική Σκοπιά* (1954), *Η Φλώρινα στις Φλόγες* (1957) και *Μελέτη περί των οριών της Εκκλησιαστικής Επαρχίας Φλωρίνης, Αλμαπίας και Εορδαίας* (1957). Τιμήθηκε με δίπλωμα και μετάλλιο ως σπλαρχηγός του Βορειοηπειρωτικού Αγώνα, καθώς και με τον Αργυρό Σταυρό του Γεωργίου του Α'. Πέθανε στις 27 Οκτωβρίου 1975 σε βαθύτατο γήρας και θεωρείται ότι μαζί με τον Δ. Τσώγκο αποτέλεσαν τους δραστήριους πρωτεργάτες της τυπογραφίας και της δημοσιογραφίας στη Φλώρινα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Ι. Σημαντήρας, *Φλώρινα, η βιβλιογραφία της*, Φλώρινα, έκδ. Φ.Σ.Φ. Αριστοτέλης Φλωρίνας, 1964, σ. 75-97· Γ.Σ. «Σταύρος Μ. Κωνσταντινίδης», εφ. *Έθνος* (Φλώρινα), 1 Νοε. 1975.

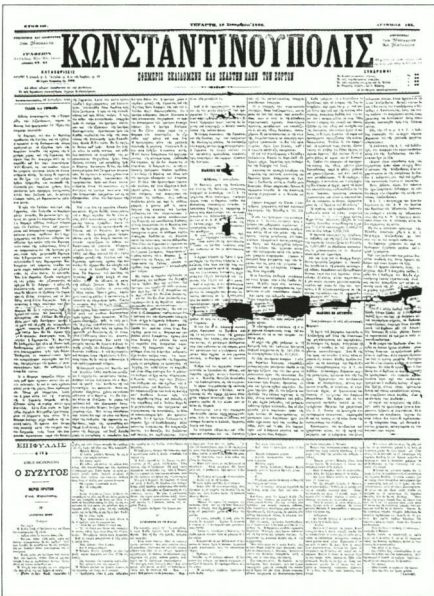
Α.Π. ΑΝΔΡΕΟΥ

Κωνσταντινούπολις

Εφημερίς των λαών της Ανατολής, εκδομένη κατά Δευτέραν, Τετάρτην και Παρασκευήν. Κωνσταντινούπολη, 1867-1914<>· με διακοπές (από τον Αυγ. 1873 έως το 1880 στη θέση της κυκλοφόρησε η εφ. *Θράκη* και την περίοδο 6 Ιουλ. 1880 έως 10 Ιουλ. 1884 η εφ. *Αυγή*). Εκδότες-συντάκτες: αρχικά οι Δημήτριος και Αθανάσιος Νικολαΐδης, Ιπποκράτης Ταυλάριος και Βλάσης *Γαβριηλίδης (ο Ιπποκράτης Ταυλάριος παύει να εμφανίζεται ως μέλος της παραπάνω ομάδας από το φ. της 20^{ης} Δεκ. 1871). Κατά τον Μ.*Γεδεών, στη σύνταξη της συμμετείχαν επίσης οι Ι.Μ. Ραπτάρχης, Γεώργιος Α. Ξανδόπουλος και, από τις αρχές του 1872 ο ίδιος ο Γεδεών, για μικρό χρονικό διάστημα. Ως αρχισυντάκτης φαίνεται ότι εργάστηκε και ο Οδυσσεύς *Γάλεμος, για άγνωστο χρονικό διάστημα, μάλλον μικρό. Οι Δημήτριος και Αθανάσιος Νικολαΐδης εμφανίζονται από το φ. της 20^{ης} Μαρτ. 1872 ως μοναδικά

συντάκτες και εκδότες, ενώ ο πρώτος εμφανίζεται και ως διευθυντής. Τέλος, ως μοναδικός διευθυντής και ιδιοκτήτης εμφανίζεται ο Δ. Νικολαΐδης. Άλλοι υπότιτλοι: *Εφημερίς των Λαών της Ανατολής*. Εκδίδεται καθ' εκάστην (1869-1872): *Εφημερίς εκδιδόμενη καθ' εκάστην πλην των εορτών* (1884-1885): *Εκδίδεται καθ' εκάστην, πλην των εορτών* (από το φ. 236, 18 Οκτ. 1899): *Εκδίδεται καθ' εκάστην, πλην των εορτών* (1900-1905): *Εκδίδεται καθ' εκάστην* (1906). Τρισεβδομαδιαία και αργότερα ημερήσια, τετρασελίδη, εξάσπλη. Σχήματος 2^{ου}. Τιμή φύλλου: 60 παράδες (1871), 40 παράδες (1872), 20 παράδες (1906). Ετή-

στον Δημήτριο Νικολαΐδη το 1865. Την άνοιξη του 1867 η *Επτάλοφος* εμφανίζεται και ως εφημερίδα, η οποία, μετά από λίγους μήνες μετονομάζεται σε *Κωνσταντινούπολις* και εκδίδεται έως τον Αύγουστο 1873, οπότε η κρατική υπηρεσία Τύπου διακόπτει την έκδοσή της. Τότε ο Νικολαΐδης δημιούργησε την εφ. *Θράκη* («εκδιδόμενη καθ' εκάστην»). Κάποια στιγμή, η εφ. *Κωνσταντινούπολις* κυκλοφορεί ξανά, για να έλθει και πάλι, το 1880, σε ρήξη με τη λογοκρισία. Τότε, ο Νικολαΐδης εκδίδει την εφ. *Αυγή*, σε συνεργασία με τον Δημήτριο *Κατσελίδη, έως το 1884, τουλάχιστον. Κατά τα φαινόμενα, από τη χρονιά αυτή και εξής κυκλοφορεί και πάλι με τον τίτλο *Κωνσταντινούπολις*, σε καθημερινή βάση, έως τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ήταν προσκείμενη σε πατριαρχικούς κύκλους. Στο Βουλγαρικό Ζήτημα, τάχθηκε υπέρ της ήπιας στάσης απέναντι στους Βούλγαρους. Αργότερα, υποστήριξε τον γνωστό για τις πανορθόδοξες βλέψεις του πατριάρχη Ιωακείμ Γ'. Μέσα από τις σελίδες της προβάλλονται κατά κόρον πρωτοβουλίες του Ιωακείμ, όπως ο εκσυγχρονισμός των Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων, το Ιωακείμιο πωροδενιγωγείο κ.ά. Δικηγήρυσσε, γενικότερα, την ανάγκη της ενότητας του ορθόδοξου μιλλέτ και της εδραίωσης της ελληνικής ηγεμονίας στα πλαίσιά του, διαμέσου της εξάπλωσης της ελληνικής παιδείας. Ως προς αυτό δεν διέφερε από τη λεγόμενη «ελληνοκεντρική» πτέρυγα της ορθόδοξης κοινότητας της Πόλης. Η διαφορά του έγκειται στο ότι η τελευταία αντιμετώπιζε την ελληνική ταυτότητα ως ταυτότητα μιας διακριτής ελληνικής εθνότητας, ενώ η *Κωνσταντινούπολις* την προέβαλλε ως ιερή γλώσσα της Ορθοδοξίας και της –εκ των πραγμάτων ελληνικής– ηγεσίας της. Η στάση της αυτή, όπως φαίνεται, την έφερε σε αντιπαράθεση με την λεγόμενη «ελληνοκεντρική» ομάδα. Χαρακτηριστικές είναι οι πολιτικές διαφορές του Δημήτριου Νικολαΐδη με τον Οδυσσέα Ιάλεμο, επιφανές μέλος της ομάδας αυτής, αφοσιωμένο οπαδό του Επ. Δεληγεώργη. Όπως αναφέρει ο Μ. Γεδεών, ο Νικολαΐδης «μετά δυσκολίας υπέφερε τα αποτελέσματα του αλογίστου πατριωτισμού του Οδυσσέως». Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται και οι διαμάχες με την εφ. **Νεολόγος*.

σιες συνδρομές: 40 φράγκα για την Κωνσταντινούπολη, 50 φρ. για τις οθωμανικές επαρχίες, 50 φρ. για την Ελλάδα, 56 φρ. για τις «ηγεμονίες» (πρόκειται, προφανώς, για τη Ρουμανία) και για την Αίγυπτο και 60 φρ. για την Ευρώπη. Γραφείο και τυπογραφείο: οδ. Πεμπτοπαζάρου 25 (Γαλατάς): από τον Οκτ. 1871 το γραφείο μετακομίζει στην οδ. Γιοργαντζηλάρ 27 (Γαλατάς), επάνω από το βιβλιοπωλείο του Α. Κορομηλά: το 1906 το τυπογραφείο και το γραφείο βρίσκονται στην οδ. Λούδ Χαν 84, Προκμαία Γαλατά.

Σύμφωνα με τον Μανουήλ Γεδεών, πρόκειται για μετονομασία του π. *Επτάλοφος* (1863-1871). Το περιοδικό αυτό διευθυνόταν αρχικά από τον Ι.Μ. Ραπτάρχη, ο οποίος παραχώρησε τη διεύθυνση του

Η πρώτη και η δεύτερη σελίδα της αφιερώνονται στην πολιτική ειδησεογραφία: στον σχολιασμό της επικαιρότητας, εγχώριας και διεθνούς, στις πολιτικές ανταποκρίσεις από το εξωτερικό και τις επαρω-

χίες της αυτοκρατορίας, σε αναδημοσιεύσεις από εφημερίδες του εξωτερικού. Στην τρίτη σελίδα δημοσιεύονται οικονομικές (χρηματιστηριακές, εμπορικές), κοινωνικές, αστυνομικές ειδήσεις, διάφορες ειδήσεις ποικίλης ύλης (π.χ. καιρικά φαινόμενα), καθώς και αγγελίες (π.χ. αναγγελίες συνλεύσεων συλλόγων και αδελφοτήτων). Η τέταρτη σελίδα αφιερώνεται αποκλειστικά σε αγγελίες και διαφημίσεις. Ασφαλώς, η κατανομή αυτή δεν είναι πάγια: σε περιόδους πολιτικών κρίσεων (π.χ. σε φάσεις όξυνσης του Βουλγαρικού Ζητήματος) οι πολιτικές αναφορές υπερισχύουν και καλύπτουν και την τρίτη σελίδα, ενώ άλλοτε οι κοινωνικές ειδήσεις ξεκινούν από τη δεύτερη σελίδα. Επιστολές αναγνωστών δημοσιεύονται στην τρίτη σελίδα και, ενίοτε, στην πρώτη, όταν αφορούν κάποιο θέμα αιχμής. Συχνά περιλαμβάνει επιφυλλίδες που συνίστανται σε φιλολογικά δοκίμια ή μεταφράσεις μυθιστορημάτων. Μαζί με την εφημερίδα αυτή ο Νικολαΐδης εξέδιδε παραρτήματα που περιελάμβαναν συλλογές νόμων του οθωμανικού, του ελληνικού και του γαλλικού κράτους. Κατά τη διάρκεια του ρωσο-οθωμανικού πολέμου εξέδιδε δύο, τρία ή και τέσσερα παραρτήματα ημερησίως.

Η μακροβιότητα της εφ. *Κωνσταντινούπολις* μαρτυρεί σημαντική δημοτικότητα. Ενδείξεις για κάτι τέτοιο αποτελούν, τόσο το ευρύ δίκτυο πρακτόρων που εκτείνεται ανά την Οθωμανική Αυτοκρατορία και περιλαμβάνει, επιπλέον, το Παρίσι, τη Βιέννη, την Οδησό, την Πετρούπολη, το Βελιγράδι, τη Βραΐλα και το Βουκουρέστι, όσο και ο πλουτισμός του Νικολαΐδη από αυτή την εφημερίδα. Όμως, η δημοτικότητα της μειώνεται βαθμιαία, όπως φαίνεται, μετά την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, πράγμα που θα οδηγήσει στον τερματισμό της κυκλοφορίας της σε μια περίοδο που η αλυτρωτική εκδοχή της Μεγάλης Ιδέας κέρδιζε έδαφος. Χαρακτηριστικά, από αυτή την άποψη, είναι τα όσα γλαφυρά αναφέρει ο Μ. Γεδεών για την πτώχευση του Νικολαΐδη, την περίοδο αυτή.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ, ΒΟΠ, ΕΒΕ, ΕΛΙΑ, ΜΜΑ, Ιδιωτική συλλογή Στρατή Γαριάνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Μ. Γεδεών, *Αποσημείωματα χρονογράφου 1800-1913*, Αθήνα 1932· Δ. Σταματοπούλου, *Μεταρρύθμιση και εκκοσμίκευση. Προς μια ανασύνθεση της ιστορίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου*, Αθήνα, εκδ. Αλέξανδρεια, 2003· Έφη Κάννερ, *Φτώχεια και φιλανθρωπία στην Ορθόδοξη κοινωνία της Κωνσταντινούπολης (1753-1912)*, Αθήνα 2004.

ΕΦΗ ΚΑΝΝΕΡ

Κωνσταντόπουλος, Σάββας

(Αθήνα, 3 Ιουν. 1910 - Στοκχόλμη, 9 Ιουλ. 1981). Δημοσιογράφος. Υπήρξε, μετά τον Γεώργιο *Βλάχο, ο κορυφαίος αρθρογράφος της συντηρητικής παρατάξεως. Ανήκει στη «σχολή» των παλαιών μεγάλων δημοσιογράφων,

που τα άρθρα τους αποτελούσαν «λάβαρα» και «πυξίδα» για ορισμένες παρατάξεις και με τη γραφίδα τους επηρέασαν τα πολιτικά δρώμενα. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και μιλούσε γαλλικά και ιταλικά. Στα νεανικά φοιτητικά του χρόνια ακολούθησε τον τροτσκισμό. Σύντομα όμως, εγκατέλειψε την Αριστερά και έκτοτε υπερισπίσθηκε με πάθος τις εθνικές ιδέες και τη Δεξιά. Βλέποντας τις σταλινικές μεθόδους, στάθηκε πολέμιος του κομμουνισμού και η αρθρογραφία του εντυπωσίαζε για την επιχειρηματολογία και τη διαλεκτική σκέψη του αρθρογράφου. Μπήκε πολύ νέος στη δημοσιογραφία, το 1933, και έναν χρόνο αργότερα ανέλαβε διευθυντικές θέσεις σε μεγάλες ημερήσιες εφημερίδες. Διετέλεσε αρχισυντάκτης των εφ. **Νέος Κόσμος*, *Εθνική*, *Ασύρματος*, ενώ συγχρόνως έγραφε πολλές ιστορικές μελέτες. Μεταπολεμικά διετέλεσε πάλι αρχισυντάκτης στην εφ. *Ασύρματος*, η έκδοση της οποίας είχε απαγορευθεί κατά την Κατοχή, εξαιτίας ενός άρθρου του Κωνσταντόπουλου εναντίον του Μουσολίνι. Στη συνέχεια του ανατέθηκε επιτελική θέση στην εβδομαδιαία εφ. *Εθνική Φλόγα* του στρατηγού Ναπ. Ζέρβα και το 1948 ανέλαβε αρχισυντάκτης της εφ. **Ελληνικόν Αίμα*.

Όταν έκλεισε η εφημερίδα αυτή, που είχε ιδρύσει κατά την Κατοχή ως αντιστασιακό έντυπο ο Λάξαρρος *Πηγάτογλου, ο Κωνσταντόπουλος εκλήθη από τον Νάσο *Μπότση να αναλάβει την αρχισυνταξία της εφ. **Ακρόπολις*. Χάρης σε αυτόν η *Ακρόπολις*, που βρισκόταν σε χαμηλά κυκλοφοριακά επίπεδα, έφθασε να είναι η πρώτη σε κυκλοφορία πρωινή εφημερίδα. Το 1952, με προτροπή του Αλ. Παπάγου, ο Κωνσταντόπουλος με τον Κώστα Τριανταφυλλίδη προχώρησαν στην έκδοση της εφ. **Απογευματινή*. Τελικά την έκδοση ανέλαβε ο Νάσος Μπότσης και ο Σάββας Κωνσταντόπουλος ήταν συγχρόνως διευθυντής και αρθρογράφος των δύο αυτών εφημερίδων. Το 1966 απο-

χώρησε από το συγκρότημα του Μπότση, εξέδωσε την εφ. *Ελεύθερος Κόσμος και αργότερα Τα Σημειώματα.

Ιστορικές έμειναν οι τέσσερις διαλέξεις στο ξενοδοχείο Χίλτον, τον Μάρτιο 1966, με τον τίτλο «Ο φόβος της δικτατορίας». Πολλοί ισχυρίστηκαν ότι οι διαλέξεις αυτές αποτέλεσαν «προοίμιο της δικτατορίας». Στην πραγματικότητα με τις διαλέξεις αυτές, ο Κωνσταντόπουλος προειδοποίησε για τους ορατούς κινδύνους εκτροπής και υπέδειξε τρόπο για να αποφευχθεί η κατάρρευση της δημοκρατίας. Τα γεγονότα δικαίωσαν τις προβλέψεις του. Στήριξε το δικτατορικό καθεστώς, το οποίο είδε ως «αναγκαίο κακό», δεν το είδε όμως ως μόνιμο καθεστώς, και από το 1972 ενυπογράφως ζήτησε τη μετεξέλιξή του προς δημοκρατικές διαδικασίες. Υπήρξε προσωπικός φίλος του αρχιεπίσκοπου Μακαρίου, τον οποίο προειδοποίησε εγκαίρως για τα σχέδια ανατροπής του από τους συνταγματάρχες.

Μετά τη Μεταπολίτευση ήρθε σε σύγκρουση με τον παλιό του φίλο Κωνσταντίνο Καραμανλή. Διεφώνησε μαζί του για την άνευ όρων νομοποίηση του ΚΚΕ και για τη στάση που τήρησε ο Καραμανλής στο πολιτειακό ζήτημα. Ο εκδότης του Ελεύθερου Κόσμου υποστήριξε τη Βασιλεύουσα Δημοκρατία, ενώ η έντονη κριτική του προς τον Καραμανλή, τον στόιχσε δικαστικές δίωξεις. Η υγεία του είχε κλονισθεί σοβαρά και ήταν αναγκασμένος πέραν της δημοσιογραφικής του δουλειάς να αντιμετωπίζει τις συνεχείς δίωξεις που είχαν στόχο να τον φυλακίσουν και να κλείσουν την εφημερίδα του. Με κλονισμένη την υγεία του, αναγκάσθηκε να φύγει στο εξωτερικό και πέθανε ουσιαστικά εξόριστος στο νοσοκομείο Καρολίνσκα της Στοκχόλμης, στις 9 Ιουλίου 1981. Ο Κωνσταντόπουλος, ο οποίος ουδέποτε ενέδθη να αναλάβει κυβερνητικά αξιώματα, που πολλοί του προσέφεραν, παράμεινε πάντα δημοσιογράφος.

Έγραψε πολλά ιστορικά βιβλία και μελέτες, όπως Από πού κινδυνεύει η Δημοκρατία (1966), Η κρίση της Δύσεως (1970), Το ΚΚΕ στον πόλεμο του 1940-41 (1980), Η Ρωσία και το ΟΧΙ του 1940 (21980), Σοβιετική Ρωσία και Ελλάς, Το πείραμα της Αβασιλεύτου, ANTI-δίκη κ.ά.

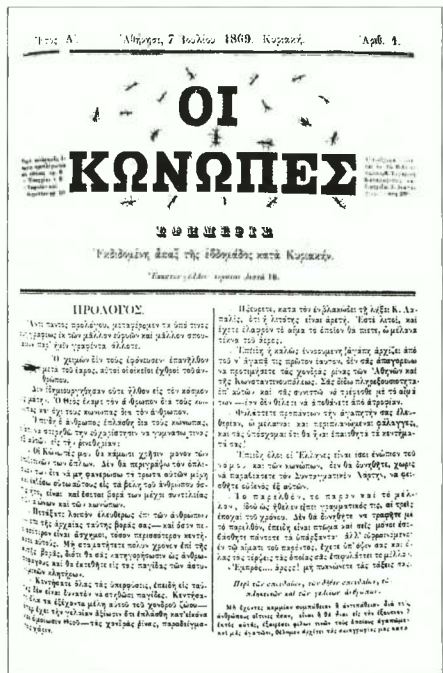
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ.Α. Λεονταρίτης, Σάββας Κωνσταντόπουλος, Τα άγνωστα ντοκουμέντα (1966-1981), Αθήνα, εκδ. Προσκήνιο, 2003.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΕΟΝΤΑΡΙΤΗΣ

Οι Κώνωπες

Εφημερίδα εκδιδομένη άπαξ της εβδομάδος κατά Κυριακήν, Αθήνα, 7 Ιουλ. 1869-1870. Εκδότης: Α.Γ. *Σκαλίδης. Μότο: «Κώνωπες μεγάλας σάλπιγγας έχοντες, δεινόν εσάλπιγον πολέμου κτύπον» ουρανόνδε δε Ζευς Κρονίδης θρόνιησε, τέρας πολέμοιο κακόιο. (Βατραχομ.Ομήρου [;] στίχ. 199)» (από το φ. 21. 30 Νοε. 1869). Εβδομαθλια, τετρασέλιδη, δίσητη / τρίσητη. Συνδρομές: «Αι συνδρομαί γίνονται εν τω Βιβλιοπωλείω Κ. Τεφανική. Καταχωρίσεις και διατριβαί δι' έκαστον στίχον λεπτά 50. Τιμή συνδρομής ετησίαι προσπληρωτά εν τας Αθήνας Δρ. 6. εν τας επαρχίας Δρ. 8. Τουρκίαν και Αίγυπτον Φρ. 8. Έκαστον φύλλον τιμάται λεπτά 10. Τύποις Αγγ. Καναριώτου (οδός Χρυσοσηπλαιωτίσεως 14)».

Σατιρική εφημερίδα που ασχολείται κυρίως με πολιτικά θέματα. Αιτιολογεί την επιλογή του τίτλου της ως εξής: «Επειδή ο Θεός έκαμε τον άνθρωπον δια τους κώνωπας και όχι τους κώνωπας δια τον άνθρωπον», ο εκδότης της αποφάσισε να γυμνάσει «τινάς εξ αυτών εις την ρινοθηρίαν λόγω ιδιαίτερας δρασύτητος ορισμένων ρινών!». Στο πρώτο φύλλο

το αναγνωστικό κοινό πληροφορείται ότι η εφημερίδα δεν έχει καμία συμπάθεια ή αντιπάθεια για τους ανθρώπους που ήταν, είναι ή θα είναι στην εξουσία και επιπλέον κατατάσσει τους ανθρώπους σε τέσσερις κατηγορίες: τους σπουδαιούς, τους δήθεν σπουδαιούς, τους πληκτικούς και τους γελοίους.

Στο ίδιο φύλλο αναφέρεται ότι: «Λαμβάνομεν λοιπόν τον πύλον, ρίπτομεν εντός αυτού τους κλήρους, βυθίζομεν την χείρα και εξάγομεν: Κουμουνοδούρος (πρώην και μέλλον πρωθυπουργός) [...], Τριγγέτας (υπουργός των ναυτών) [...] Γεώργιος Γλήνης (συντάκτης του *Μέλλοντος*)». Με έντονα ειρωνικό ύφος αναφέρει για τον Κουμουνοδούρο ότι πρόκειται για ένα περίεργο μείγμα κακιών και αρετών και για πνεύμα που τείνει προς την κατεργαρία, προικισμένος με το προτέρημα να παρουσιάζει ως δικές του τις ιδέες των άλλων, προσιτός σε όλους και ότι αναμειγνύεται σε ξένες υποθέσεις αμελώντας τις δικές του. Για τον Τριγγέτα, ότι δεν θα συγχωρέσει τον Βούλγαρη που ανέδειξε «το πολιτικόν τούτο μηδέν», Τέλος, για τον Γεώργιο Γλήνη «διατάσσει» τους *Κώνωπες* να μην τον πλησιάζουν για πολλούς λόγους, καθώς «και το στόμα του κ. Γλήνη αιωνίως χάσκον εμπορεί να ήναι παγίς στηθείσα κατά των πτωχών εντόμων μας».

Σχολιάζει επίσης τη συμπεριφορά του Επ. Δεληγεώργη. «Πρώην και ίσως μέλλοντα Πρωθυπουργόν. Εκ των δήθεν σπουδαιών [που...] Διδάσκει την ηθικήν αλλ' οι *Κώνωπες* του συρίζουσι, “Δάσκαλε που δίδασκες και νόμον δεν εκράτεις”» (αρ. φ. 6). Σε άρθρο με τίτλο «Εξηγήσεις» (αρ. φ. 4, 27 Ιουλ. 1869), η εφημερίδα απαντά σε όσους την κατηγορούν ότι έχει «πολιτικές αρχάς», υποστηρίζοντας ότι δεν ανήκει σε κόμματα αλλά στην πατρίδα, και ότι είναι εχθρός σε κάθε είδος δεσποτισμού και σε κάθε νόμο που δεσμεύει την ατομική ελευθερία. Οι *Κώνωπες*, «δα λένε πάντα την αλήθεια [...] και περί των ανθρώπων και περί των πραγμάτων».

Περιλαμβάνει βιογραφικές σημειώσεις σε συνέχειες («περί της αυτοκρατείας Ευγενίας») και στο φ. 27 (11 Ιαν. 1870) δημοσιεύει μυθιστόρημα με τίτλο «Οι δύο ερασταί. Μυθιστόρημα πρωτότυπον (αφιερούται τοις Ελληνόπαισι ρομαντοσγράφοις)».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΑΡΧΕΙΟ: ΒΒ (αρ. φ. 1, 3-4, 6, 10, 12, 21-23, 27).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χριστόπουλος, *Εφημερίδες*, σ. 212 Δ. Σοπρανίδης, *Ιστορία της Ελληνικής Γελοιογραφίας*, Αθήνα 2001, σ. 92, εικ. 183.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Κωστάρας, Βασίλης

(Κόρινθος, 1931-2000). Δημοσιογράφος και λογοτέχνης. Μεγάλωσε στην Κόρινθο, όπου και παρέμεινε σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Το 1961 νυμφεύτηκε την Παναγιώτα Παπαγιαννοπούλου και απέκτησαν δύο παιδιά, την Κατερίνα

και τον Γιώργο. Ακολούθησε το επάγγελμα του δημοσιογράφου. Παράλληλα, ασχολήθηκε με τα κοινά, διατελώντας αρχικά σύμβουλος στον Δήμο Κορινθίων με αντικείμενο θέματα πολιτιστικά, και αργότερα πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου, καθώς και της χωροδίας Κορινθίου. Ασχολήθηκε ενεργά με τη λογοτεχνία, ιδιαίτερα με το χρονογράφημα όπως και με το δοκίμιο, το διήγημα, την κριτική και το μυθιστόρημα.

Κατά τα έτη 1955-1967 ανέλαβε τη διεύθυνση της εφ. **Σημαία της Κορινθίας*, η οποία έκλεισε το διάστημα της στρατιωτικής δικτατορίας της 21^{ης} Απριλίου 1967. Στη διάρκεια της ούτε ο ίδιος δημοσιογράφησε. Επέστρεψε στο επάγγελμά του το 1974, οπότε και διετέλεσε διευθυντής της εφ. *Κορινθιακά Χρονικά* έως το 1987. Παράλληλα, υπήρξε για τρία χρόνια σύμβουλος εκδόσεως, αρθρογράφος και χρονογράφος της εφ. **Κορινθία*, ενώ για ένα έτος έγραφε το χρονογράφημα της πατρικής εφ. **Ημέρα*. Ως χρονογράφος συνεργάστηκε και με την εφ. *Φωνή της Κορινθίας* από τον Φεβρουάριο έως και τον Ιούλιο 2000. Αντίθετα, μακροβιότερη ήταν η συνεργασία του με την εφ. *Κορινθιακά Νέα*, στην οποία επίσης είχε χρονογραφική στήλη για μία δεκαετία. Ταυτόχρονα, πολλά άρθρα και κριτικές του δημοσιεύτηκαν σε πλήθος εφημερίδων και περιοδικών τόσο του κέντρου όσο και της περιφέρειας.

Εκτός από τη δημοσιογραφική και λογοτεχνική του δραστηριότητα, ασχολήθηκε ενεργά με το θέατρο και την τηλεόραση. Απέσπασε βραβείο για το σενάριο της τηλεοπτικής σειράς *Το μινόρε της αυγής*, καθώς και για τα θεατρικά του έργα *Το πειραματόζωο* και *Αριθμός Πρωτοκόλλου*. Το τελευταίο μάλιστα, μαζί με το επίσης θεατρικό του έργο *Το άδειο καπέλο*, μεταφράστηκαν και στην αγγλική γλώσσα. Σε διάστημα σαράντα ετών έδωσε μεγάλο αριθμό διαλέξεων πολιτιστικού και λογοτεχνικού περιεχομένου στο κέντρο και την περιφέρεια.

Ήταν μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών, της Εταιρείας Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων, της Ένωσης Σεναριογράφων Ελλάδος, της Διεθνούς Εται-

ρείας Κριτικών Λογοτεχνίας, της Ένωσης Συντακτών Επαρχιακού Τύπου, καθώς και του Διεθνούς Ινστιτούτου Θεάτρου. Είχε τιμηθεί με το χρυσό μετάλλιο της πόλης της Κορίνθου για το σύνολο της πνευματικής και καλλιτεχνικής προσφοράς του, συμβάλλοντας έτσι στην άνοδο της πνευματικής ζωής της περιφέρειας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Β. Κωστώρας, *Χρονογραφήματα και Επιφυλάξεις 1950-2000 (επιλογή)*, Κόρινθος 2003.

ΦΩΤΕΙΝΗ Β. ΠΕΡΡΑ

Κωστογιάννης, Στυλιανός Γ.

(Ρουμελί Μυλοποτάμου Ρεθύμνου, 1878 - Αθήνα, 1941). Πολιτευτής και διαπρεπής δικηγόρος στο Ρέθυμνο και από το 1924 στην Αθήνα. Εξέδωσε στο Ρέθυμνο από το 1901 έως το 1904 την εφ. **Κρητική Εφημερίς*, η οποία υπήρξε από τα πιο αξιόλογα έντυπα της Κρήτης εκείνης της περιόδου.

Εκλεγόταν συνεχώς αντιπρόσωπος του Ρεθύμνου στην Κρητική Βουλή με την αντινεοελληνική παράταξη, από το 1905 έως το 1912, και στη συνέχεια στη Βουλή των Ελλήνων σε όλη την ΚΑ' περίοδο, ενώ υπήρξε ιδρυτικό στέλεχος του Λαϊκού Κόμματος στην Κρήτη. Διετέλεσε νομικός σύμβουλος της Ηλεκτρικής Εταιρείας και της Εθνικής Τράπεζας, καθώς και διευθυντής του Δικαστικού Τμήματος της Τράπεζας της Ελλάδος από την ίδρυσή της έως τον θάνατό του. Συντακτικό μέλος νομικών περιοδικών και συνεργάτης της *Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαιδείας*. Παντρεύτηκε τη Θηρεσία Ι. Τσουδερού, αδελφή του Εμμανουήλ Τσουδερού με την οποία απέκτησε τρία παιδιά.

ΓΙΑΝΝΗΣ Ζ. ΠΑΠΙΟΜΥΤΟΛΟΥ

Κωστόυρος, Θεόδωρος

(Ναύπλιο, 1913-1986). Φαρμακοποιός, λογοτέχνης, εκδότης, Κορφαίος ποιητής της πόλης μετά τον Αντώνη Λεκκόπουλο-Αναπλιώτη (1885-1951). Ως ποιητής εμφανίστηκε με τη συλλογή *Ο κύκλος του πόνου* και του *λυρωμού* (1936). Έξοχος αφηγητής, φαρσέρ και θωμολόχος, ξεχώριζε για την αγάπη του στη γενέθλια πόλη. Έγραφε ποιήματα, διηγήματα, μυθιστορήματα και θεατρικά έργα που τα τύπωνε στο Ναύπλιο και τα περισσότερα ήταν πρωτοδημοσιευμένα στα τοπικά φύλλα τ' Αναπλιού και του Άργους. Αυτός ο έρω-

τας καταγόταν από τον Στέφανο Δάφνη, τον Α. Αναπλιώτη, τον Άγγελο Τερζάκη και τους άλλους ποιητές, που οι επαγγελματίες τους ασχολίες τους έκαναν ν' απομακρυνθούν από το Ναύπλιο, αλλά η νοσταλγία τους γι' αυτό ήταν η μόνιμη πηγή της έμπνευσής τους.

Εξέδωσε την εβδομαδιαία εφ. *Ναυπλιακά Χρονικά* (1 Νοε. 1953 - 5 Φεβρ. 1956, αρ. φ. 116). Είχε καθιερώσει φιλολογική σελίδα, όπου δημοσιεύονταν συνεργασίες παλαιών και νεότερων λογοτεχνών, όπως των Α. Αναπλιώτη, Αγγ. Τερζάκη, Πραξιτέλη και Αλέκου Μουντζουρίδη, των Δελήδων της Νέας Κίτου, του Ν. Καρούζου, του Γιώργου Καραμάνου. Από το 1958 έως το 1961, περίοδος της ακμής του ποιητή, εξέδωσε και το καθαρά λογοτεχνικό π. **Αμυμώνη*.

Ήταν ο «τελευταίος των ρομαντικών». Ανήκε στους παραδοσιακούς παραμυθάδες, όπου κυριαρχούσε το όνειρο και η νοσταλγία. Ο αυθεντικός Κωστόυρος όμως βρίσκεται στα *Σατρικά του Αητονύχη* (σε δύο σειρές), όπου η χυμώδης γλώσσα του απεικονίζει σπαρταριστές σκηνές τ' Αναπλιού, όταν η πόλη των στρατιωτών και των δικηγόρων μεταμορφωνόταν σε τουριστικό κέντρο. Εδώ οι στόχοι του διασώζουν μια παντοτινή φρεσκάδα. Αξιοπρόεχτο έργο του είναι η τραγωδία *Παλαμίδης*, σε συνεργασία με τον φιλόλογο Πάνο Αναγνωστόπουλο ή «Σαλαβίστρα». Ανεβίστηκε στο αρχαίο θέατρο του Άργους στις αρχές της δεκαετίας του 1950, με τον Μάνο Κατράκη στον ομώνυμο ρόλο. Άλλα έργα του είναι: *Του έρωτα και της Ζωής* (ποιήματα, 1951), *Απόηχοι* (ποιήματα, 1972), *Βονιράτιος Βοναφίν* (ο πρώτος φαρμακοποιός της Ελλάδος, 1979), *Στάικος Σταϊκόπουλος, ο Πορθητής* (1983), *Ο νάνος* (αυτοβιογραφικό) κ.ά.

Κανένα, έως σήμερα, ειδικό έργο για τη ζωή και το έργο του δεν είδε το φως της δημοσιότητας, εκτός από μερικά άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά. Οι συμπολίτες του τον τίμησαν με την ανέγερση προτομής του στη διβιβλιοθήκη «Ο Παλαμίδης», απέναντι από εκείνη του Α. Αναπλιώτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. Λογοθέτης, *Ποιητά της Αργολίδος*, Αθήνα 1948· Τ. Δόξας, εφ. *Πελοπόννησος* (Πάτρα), αρ. φ. 2, Φεβρ. 1952· Μπ. Κλάρας, εφ. *Βραδυνή*, αρ. φ. 19, Φεβρ. 1952· Νικ. Βρεττάκος, εφ. *Αλλαγή*, 17 Μαρτ. 1953· Π. Χάρης, εφ. *Ελευθερία*, 8 Δεκ. 1953· Λ. Σταθακοπούλου-Γ. Γκίκα, *Ανθολογία Ποιτών Αργολίδος και Κορινθίας*, Αθήνα 1958· Π.Β. Λαλιάτσος, «Το στεφάνι του Ναμφαίου», εφ. *Σύνταγμα* (Ναύπλιο), 18 Ιουν. 1967· του ίδιου, *Ναυπλιακή Ανθολογία, 1540-1968*, Ναύπλιο 1969· του ίδιου, *Η Αργολική Λογοτεχνία 1830-1993*, Αθήνα 1994, σσ. 155-160, 303 (όπου και εργογραφία του Θ. Κωστόυρου).

ΠΑΝΟΣ ΛΙΑΛΙΑΤΣΗΣ

καλλιτεχνικά, παιδικά, επιστημονικά, θρησκευτικά, γυναικεία, παιδαγωγικά, επαγγελματικά κ.ά.) καθιστά πληρέστερη την εικόνα αυτού του «πανοράμιτος» του Τύπου.

Στα 700 περίπου λήμματα για τα πρόσωπα που ενεπλάκησαν στην παραγωγή των εντύπων, παρουσιάζονται όχι μόνο οι σημαντικότεροι και γνωστότεροι εκδότες, δημοσιογράφοι και γελοιογράφοι, αλλά και οι λιγότερο γνωστοί, αυτοί των εντύπων της περιφέρειας και του εξωτερικού, που κατέβαλαν τις δικές τους προσπάθειες για την ανάπτυξη του Τύπου.

Το έργο ολοκληρώνεται με Παραρτήματα. Στο πρώτο, παρουσιάζονται τα σύντομα ιστορικά των ενώσεων και σωματείων του Τύπου που με τη δράση τους συνέβαλαν καθοριστικά στη διαμόρφωσή του, καθώς και την κατοχύρωση των δικαιωμάτων όσων εργάζονται στον χώρο αυτό. Η σχολιασμένη Γενική Βιβλιογραφία που ακολουθεί, παρουσιάζει τον Τύπο ως αντικείμενο έρευνας και αποτελεί πολύτιμο βοήθημα για τους αυριανούς μελετητές του θέματος. Στη συνέχεια, η σύντομη παρουσίαση της νομοθεσίας περί Τύπου από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους, καταγράφει τις «περιπέτειές» του και τους δύσκολους δρόμους της αυτονόητης, σήμερα, ελευθεροτυπίας. Τέλος, το φωτογραφικό ένδετο των τελευταίων σελίδων απεικονίζει το «ταξίδι» των εντύπων προς τον τελικό αποδέκτη τους, τον αναγνώστη.

ISBN 978-960-7916-52-5
ISBN Β' τόμος 978-960-7916-54-9

MD0006026797